Digitized by Google

LI ~~XLVI~~
C. 41
40 40

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LI
C
40
NAPOLI

Ll
C
40

Digitized by Google

Digitized by Google

LI
C
42

Digitized by Google

JOANNIS XIPHILINI

Græco-Latina Epitome

UITARUM

POMPEIJ MAGNI, & CÆSARUM,
vſque ad ALEXADRVM MAMMÆÆ
Filium, à DIONE NICÆO
deſcriptarum.

MEDIOLANI, MDCXXXX.

In Officina Minutiana.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΩνος τοῦ Νικαέως Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, ἣν συνέτεμεν Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος, περιέχουσα μοναρχίας Καισάρων εἰκοσιπέντε, ἀπὸ Πομπηίου Μάγνου μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμμαίας.

ΚΝΑΙΟΣ ΓΟΜΠΗΙΟΣ ὁ ἐπικαλούμενος Μάγνος.

ΚΛΗΡΟΥΜΕΝΩΝ δὴ τῶν ὑπάτων, Ορτήσιος τὸν πρὸς Κρῆτας ἔλαχε πόλεμον· ἀλλ' ἐκεῖνος ὑπό τε τῆς ἐν τῷ ἄστει φιλοχωρίας καὶ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, ἐν οἷς πλεῖστον τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων μετά γε τὸν Κικέρωνα ἠδυνήθη, τῷ τε συνάρχοντι τῆς στρατείας ἐθελοντὴς ἐξέστη, καὶ αὐτὸς κατὰ χώραν ἔμεινεν. ὁ δὲ δὴ Μέτελλος ἐστείλατό τε εἰς Κρήτην, καὶ τὴν νῆσον ἅπασαν ἐχειρώσατο. μετὰ τοῦτο, καί τοι πρὸς τοῦ Γομπηίου τοῦ Μάγνου ἤδη τῆς θαλάσσης ξυμπάσης ἄρχοντος, καὶ τῆς ἠπείρου ὅσον ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης τριῶν ἐμποδιζόμενός τε καὶ κωλυόμενος, ὡς αὐτῷ προσηκουσῶν καὶ τῶν νήσων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἄκοντος Πομπηίου τῷ Κρητικῷ πολέμῳ τέλος ὁ Μέτελλος ἐπιθεὶς, θρίαμβόν τε ἀπ' αὐτοῦ κατήγαγε, καὶ Κρητικὸς ἐπεκλήθη. Λούκουλλος δὲ Λούκιος κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, τοὺς τῆς Ἀσίας δυνάστας Μιθριδάτην τε καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον πολέμῳ νικήσας, καὶ φυγομαχεῖν ἀναγκάκας, τὰ Τιγρανόκερτα ἐπο-

A

B

λιόρκει· καὶ αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ καὶ τῇ νάφθᾳ
κατὰ τῶν μηχανῶν χεομένῃ δεινῶς ἐκάκωσαν. ἀσφαλτῶδες δὲ
τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως, ὥσθ' ὅσοις ἂν προσ-
μίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν· οὐδ' ἀποσβέννυται ὑπ'
2 οὐδενὸς ὑγροῦ ῥᾳδίως. ἐκ τούτου δὲ ὁ Τιγράνης ἀναθαρρή-
A σας, τοσαύτῃ χειρὶ στρατοῦ ἤλασεν, ὥστε καὶ τῶν Ῥωμαίων τῶν
ἐκεῖσε παρόντων καταγελάσαι. λέγεται δ' οὖν εἰπεῖν, εἰ μὲν πο-
λεμήσοντες ἥκοιεν, ὀλίγοι· εἰ δὲ πρεσβεύσοντες, πολλοὶ παρ-
εῖεν. οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἥσθη, ἀλλ' εὐθὺς ἐξέμαθεν ὅσον
ἥ τε ἀρετὴ καὶ ἡ τέχνη παντὸς ὁμίλου κρατεῖ. φυγόντος γὰρ αὐτοῦ,
τὴν τιάραν τό, τε ἀνάδημα τὸ περὶ αὐτὴν εὑρόντες οἱ στρα-
τιῶται, τῷ Λουκούλλῳ ἔδοσαν. δείσας γὰρ μὴ γνωσθεὶς ἀπ' αὐ-
τῶν ἁλῷ, περιεσπάσατο αὐτὰ καὶ ἀπέρριψεν. ἑλὼν δὲ τὰ Τι-
B γρανόκερτα μετὰ τοῦτο, τὰ μὲν ἄλλα διήρπασε, τὰς δὲ γυναῖκας
ἀνυβρίστους ἐφύλαξεν· ὅπερ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐκεί-
νων τοὺς μετὰ Τιγράνου φεύγοντας προσεποίησε. τῷ δὲ Πακό-
ρῳ τῷ Παρθυαίων βασιλεῖ, μαθὼν αὐτὸν τῷ Τιγράνῃ μέλ-
λειν βοηθήσειν, διὰ γραμμάτων ὑπείλησε· καὶ ὃς οὔτε Ῥωμαίοις
φίλος ἐγένετο, καὶ τῷ Ἀρμενίῳ βοήθειαν οὐκ ἀπέστειλεν. ὁ δὲ
Λούκουλλος καὶ τὴν Νίσιβιν ἐχειρώσατο, τοῦ Τιγράνου ταύ-
την οὖσαν. ἀλλ' ὅμως καίτοι στρατηγικώτατος ἀνδρῶν ὁ Λού-
κουλλος γενόμενος, καὶ πρῶτος Ῥωμαίων τὸν Ταῦρον διαβὰς
ἐπὶ πολέμῳ, καὶ δύο βασιλέων μεγίστων κρατήσας, τῆς τε Α-
C σίας ἐπὶ μήκιστον προελθὼν, ἀπειθείαν ὕστερον πρὸς πάντα
τοῖς στρατιώταις ἐχρήσατο· καὶ τέλος ἐγκατέλιπον αὐτόν. πολ-
λά τε γὰρ σφίσι προσέταττε, καὶ δυσπρόσοδος ἀκριβής τε ἐν ταῖς
τῶν ἔργων ἀπαιτήσεσι, καὶ ἀπαραίτητος ἐν ταῖς τιμωρίαις ὤν,
οὐκ ἠπίστατο οὔτε λόγοις ἐπιεικέσι προσαγαγέσθαι, οὔτε χρη-
μάτων δόσει προσεταιρίσασθαι. τεκμήριον δέ· καὶ γὰρ τοὺς
αὐτοὺς τούτους στρατιώτας ὁ Πομπήϊος λαβὼν, οὐδ' ὁπωστιοῦν
στασιάζοντας ἔσχεν. τοσοῦτον ἀνὴρ ἀνδρὸς διαφέρει. Εν τούτῳ

τῷ χρόνῳ καὶ ὁ πειρατικὸς πόλεμος ἐπολεμήθη Ῥωμαίοις, οὐ-
δενὸς ἔλαττον καταπλήξας αὐτούς· τὸ γὰρ καταποντιστῶν φῦλον D
ἐπιπολάσαν ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις
τῶν Ῥωμαίων ἀσχολίαν, ἀδείας ἐπειλημμένον, καὶ ὑπερφυῶς
αὐξηθὲν νεῶν καὶ στόλων, καὶ ὅπλων μυρίων, οὐ τὴν θάλασσαν μό-
νον, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν ἤπειρον, ἀποβαῖνον ἐς αὐτὴν, τὰς κώμας
καταφλέγον, καὶ πόλεις διαρπάζον, πεπλήρωκε. καὶ τέλος ἄ-
πλουν ἐμπόροις τὴν θάλασσαν ἐργασάμενοι, ἐξαίσιον ταῖς πό-
λεσι καὶ μάλιστα τῇ Ῥώμῃ λιμὸν ἐμπεποιήκει. καὶ ἐς αὐτὰ γὰρ
τὰ Ὄστια ἐσέπλεον, καὶ τάς τε ναῦς ἔκαιον, καὶ πάνθ' ἥρπα- 3
ζον. κατὰ τούτων οὖν οἱ Ῥωμαῖοι στόλον ἐξέπεμψαν, ναύαρ- A
χον ἑλόμενοι τὸν Πομπήϊον, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα, πα-
ρὰ γνώμην τῆς συγκλήτου, πειθὸν ἔπειτ' ἄρξοντα καταστή-
σαντες. μαθόντες γὰρ οἱ πολλοὶ τὴν τῶν βουλευτῶν γνώμην,
τοῖς ταῦτα εἰσηγησαμένοις δεινῶς ὠργισμένων, ἐπὶ τοὺς συγ-
καθημένους ἐφώρμησαν. καὶ εἴγε μὴ ἐκκεχωρήκεσαν, πάν-
τως ἂν αὐτοὺς διεφθάρκεσαν, τοῦ Γομπηΐου παραιτήσει μὲν
τῆς ἀρχῆς ἐπὶ πλάσῳ κεχρημένου, σπουδαρχίᾳ δὲ οὐδένα
λανθανούσῃ περικειμένου. ὅτε καὶ Ῥώσκιος τὴν τοῦ δήμου
σπουδὴν βλέπων, φθέγξασθαι μὲν οὐδὲν ἐτόλμησε, τὴν δὲ
δὴ χεῖρα ἀνατείνων, δύο ἄνδρας ἐκέλευε σφᾶς ἑλέσθαι, ὅ- B
πως ἔν γε τούτῳ τῆς δυναστείας τι τῆς Γομπηΐου περιτέμοι-
το. ταῦτ' οὖν αὐτοῦ χειρονομοῦντος, ὁ ὅμιλος μέγα καὶ ἀπει-
λητικὸν ἀνέκραγεν, ὥστε κόρακά τινα ὑπερπετόμενον σφῶν
ἐκπλαγῆναι, καὶ πεσεῖν ὥσπερ ἐμβρόντητον. Κάτλου δέ τινος
τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν εἰρηκότος πρὸς τὸν δῆμον, ἐὰν ἐπὶ ταῦ-
τα ἐκπεμφθεὶς ἀφῇ, οἷα ἔν τε ἀγῶσι πολλοῖς καὶ τούτοις θα-
λαττίοις φιλεῖ γίνεσθαι, τίνα εἶτ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀναγκαιότε-
ρα εὑρήσετε; ὁ ὅμιλος σύμπας, ὥσπερ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς,
ἀνεβόησεν εἰπὼν, Σέ. καὶ οὕτω Πομπήϊος τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάτ- C
της, τῶν τε νήσων καὶ τῆς ἠπείρου ἐς τετρακοσίους σταδίους ἀπὸ τῆς

θαλάσσης αὐτῷ εἰλήφει· ὑποστρατήγους τε πέντε καὶ δέκα, καὶ
τὰς ναῦς ἁπάσας. καὶ ταῦτα καὶ ἡ γερουσία καὶ ἄκουσα ἐπε-
κύρωσεν. ἑλὼν δὲ τοὺς πειρατὰς, τά τε ἄλλα αὐτῶν ἐπεμελήσα-
το, καὶ ὅπως μὴ δ' αὖθις ποτὲ εἰς ἀνάγκην πονηρῶν ἔργων ὑπὸ
πενίας ἀφίκωνται· καὶ χώρας σφίσιν, ὅσοις ἐρήμοις ἑώρα, καὶ
πόλεις ὅσαι ἐποίκων ἐδέοντο, ἐδίδου· καὶ ἄλλαι τε ἐκ τούτων
συνῳκίσθησαν, καὶ ἡ Πομπηΐου πόλις ἐπικληθεῖσα. ἔστι δὲ ἐν
D τῇ Κιλικίᾳ τῇ παραθαλασσίῳ· καὶ ἐπεπόρθητο ὑπὸ τοῦ Τι-
γράνου, Σόλοι πρότερον ὠνομασμένη. καλὰ μὲν οὖν ταῦτα
καὶ φιλάνθρωπα τοῦ Πομπηΐου. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν τοῦ Λουκούλ-
λου διεδέξατο στρατηγίαν, τῶν μὲν δυνατῶν ἐναντίων αὐτῷ
καὶ πρὸς τοῦτο, τοῦ δὲ δήμου σπουδάσαντος· καὶ Καίσαρος αὐτῷ
καὶ Κικέρωνος συναραμένων καὶ συνειπόντων· τοῦ μὲν, ὅτι τὸν
ὄχλον ἐξ ἀρχῆς ὑφεῖρπε καὶ ἐθεράπευε· τοῦ δὲ, ὅτι ἐπημφοτέρι-
4 ζε τὰ πολλὰ, καὶ ποτὲ μὲν τῷ δήμῳ, ποτὲ δὲ τῇ γερουσίᾳ προσε-
A τίθετο. τήν τε γὰρ πολιτείαν ἀντηξίου, καὶ ἐνεδείκνυτο καὶ τῷ
πλήθει καὶ τοῖς δυνατοῖς, ὅτι ὁποτέροις ἂν σφῶν προσθῆται,
πάντως αὐτοὺς ἐπαυξήσει· καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτόμολος ὠνομά-
ζετο. ὁ δ' οὖν Πομπήϊος εἰς τὴν Ἀσίαν στρατεύσας, τὸν Μι-
θριδάτην νυκτομαχίᾳ ἐνίκησε. νυκτὸς γὰρ ἀσελήνου ἐπιθέμε-
νος αὐτῷ φυγομαχεῖν εἰωθότι, ἔν τινι χωρίῳ κοίλῳ μεταξὺ γη-
λόφων ὄντι τὸ στράτευμα ἐπὶ τὰ μετέωρα ἀνεβίβασε· καὶ
πρῶτον μὲν οἱ σαλπικταὶ πάντες ἅμα τὸ πολεμικὸν ἀπὸ συν-
θήματος ἐβόησαν, ἔπειτα δὲ οἵ τε στρατιῶται, καὶ ὁ λοιπὸς ὄ-
χλος ἅπας ἐπηλάλαξε· καὶ οἱ μὲν τὰ δόρατα πρὸς τὰς ἀ-
σπίδας, οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς τὰ χαλκᾶ σκεύη προσέκρου-
B σαν· καὶ σφῶν τὴν ἠχὴν τὰ ὄρη ἔγκοιλα ὄντα καὶ ὑπεδέξατο
καὶ ἀνταπέδωκε φρικωδεστάτην, ὥστε τοὺς βαρβάρους δεινῶς
ἐκπλαγῆναι. καὶ πρῶτον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι ἠκόντιζον καὶ ἐτό-
ξευον ἐς αὐτούς· ἐπεὶ δὲ ἐξανηλώσαντες τὴν πόῤῥωθεν ἀλ-
κὴν, ἐπέδραμον σφίσιν, ἐφοβοῦντο μὲν τὰ περιέσχατα, καὶ ἐξήρ-

καὶ πρὸς θάνατον αὐτοῖς μία πληγή, ἅτε καὶ ψιλοῖς οὖσι τοῖς
πλείοσι. συνεπιέζετο δὲ τὰ μέσα πάντων ὑπ' αὐτὰ ὑπὸ
τοῦ πέριξ δέους χωρούντων. οὐδ' εἶχον οἱ βάρβαροι οὔτε ἑαυ-
τοῖς ἐπαρκέσαι, οὔτε ἐς τοὺς πολεμίους τολμῆσαι. Μιθριδάτης
δὲ σὺν ὀλίγοις φυγὼν ἐς τὴν Κολχίδα ἀπεστράπετο, καὶ ἐκεῖ- C
θεν πρὸς τὴν Μαιώτιν καὶ πρὸς τὸν Βόσπορον ἀφίκετο· κἀν-
ταῦθα τὸν Μαχάρην τὸν παῖδα τὰ Ῥωμαίων ἑλόμενον δο-
λοφονήσας, ἦρχε τῆς χώρας. Πομπήϊος δὲ καθ' ὃ ἐνενικήκει
χωρίον, πόλιν κτίσας, τοῖς τε τραυματίαις καὶ τοῖς ἀφηλικε-
στέροις τῶν στρατιωτῶν συνῴκισεν ἐν αὐτῇ· καὶ εἰσὶ νῦν Νικοπο-
λῖται ὠνομασμένοι, καὶ εἰς τὸν Καππαδοκικὸν νόμον συντε-
λοῦντες. μετὰ δὲ ταῦτα διαβὰς τὸν Ἀράξην ποταμόν, τήν τε
πόλιν τὰ Ἀρτάξατα παρέλαβε, δόντος αὐτῷ τοῦ Τιγράνου· καὶ
τοῦτον αὐτὸν προσχωρήσαντά οἱ, ἐπεὶ καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ὡς
εἰσιὼν ἔφιππος ἤλαυνε, τοῦ μὲν ἵππου, ῥαβδοῦχον στείλας, κα- D
ταβιβάσαι πεποίηκεν· εἰσελθόντα δὲ αὐτοποδίᾳ, καὶ τό, τε διάδη-
μα ἀπορρίψαντα, καὶ εἰς τὴν γῆν πεσόντα, προσκυνοῦντά
τε αὐτὸν ἰδών, ἠλέησε· καὶ ἀναπηδήσας ἐξανέστησέ τε αὐτόν, καὶ
ταινιώσας τῷ διαδήματι, εἴς τε τὴν πλησίον ἕδραν ἐκάθισε,
καὶ παρεμυθήσατο, εἰπὼν ἄλλα τε, καὶ ὅτι οὐ τὴν Ἀρμενίων
βασιλείαν ἀπολωλεκώς, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωμαίων φιλίαν
προσειληφὼς εἴη. καὶ αὐτὸς ἔν τε τῇ χώρᾳ τῇ Ταναΐτιδι, καὶ
πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ Κύρνῳ, τριχῇ νείμας τὸν στρατόν, παρε-
χείμασε, καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς ἐνταῦθα καταφρονήσαντας αὐτοῦ 5
μάχῃ ἐνίκησε, καὶ πλείστους αὐτῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἀπέκτεινε. τὰ A
ὅμοια δὲ καὶ περὶ τοὺς ὑπὸ τὸν Καύκασον Ἴβηρας διεπρά-
ξατο. τῷ δὲ Φραάτῃ τῷ βασιλεῖ τῶν Πάρθων φιλικὰ πρότε-
ρον γράψαντι, ὑπερηφανώτερον προσηνέχθη, καὶ δέος παρέσχεν
ὡς καὶ αὐτῷ πολεμήσων. ὡς δ' ἐκεῖνος πρέσβεις τε αὖθις
πρὸς αὐτὸν ἐπέστειλε, καὶ πολλὰ μὲν ἐκείνου κατηγόρησε, πολλὰ
δὲ καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὑπεμίμνησεν, ᾐδέσθη καὶ καταπλαγεὶς

οὐκοῦν οὔτε τῷ Τιγράνῃ ἐπεκούρησεν ὑπὸ τῶν Πάρθων πο-
B λεμουμένῳ, οὔτε πρὸς τὸν Φραάτην πολέμιόν τι ἔτ᾽ ἐπρά-
ξατο. διαιτητὰς μέντοι ἔπεμψεν ἄνδρας τρεῖς τῆς πρὸς ἀλ-
λήλους διαφορᾶς τῷ τε Φραάτῃ καὶ τῷ Τιγράνῃ· οἷς ἐκεῖνοι
καὶ προσηκάμενοι, πάντα τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐγκλήματα διε-
λύσαντο. ὑποστρέψας δὲ ἐξ Ἀρμενίας, καὶ τοῖς βασιλεῦσι καὶ
τοῖς δυνάσταις τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ διαιτήσας καὶ χρηματί-
σας, καὶ τοῖς μὲν τὰς βασιλείας βεβαιώσας, τοῖς δὲ τὰς δυνα-
στείας ἐπαυξήσας, τῶν δὲ καὶ τὰς ὑπεροχὰς κολούσας καὶ τα-
πεινώσας, τήν τε κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ἄρτι γε
βασιλέων ἀπηλλαγμένας, καὶ ὑπό τε τῶν Ἀραβίων καὶ ὑπὸ
τοῦ Τιγράνου κεκακωμένας, συνεστήσατο. ἐτόλμησε μὲν γὰρ ὁ
C Ἀντίοχος ἀπαιτῆσαι αὐτάς, οὐκ ἀπέλαβε δέ, ἀλλ᾽ ἔς τε τὴν ἀρχὴν
μίαν συνετάχθησαν, καὶ νόμους ἔλαβον, ὥστε τὸν τῶν Ῥω-
μαίων τρόπον πολιτεύεσθαι. ἐν δὲ τούτῳ, καὶ τὸ Μιθριδάτου
σῶμα φονευθέντος ὑπὸ Φαρνάκου τοῦ υἱέος αὐτοῦ, πεμφθὲν
αὐτῷ θεασάμενος, αὐτὸ μὲν ἐν τοῖς πατρῴοις ἠρίοις ταφῆναι
ἐκέλευσε· τοὺς δὲ Ἀρραβίους ἀκονιτὶ χειρωσάμενος, ἐπὶ τὴν
Συρίαν τὴν Παλαιστίνην, ὡς καὶ τὴν Φοινίκην κακώσαντας,
ὥρμησεν. ἦρχον δὲ αὐτῶν Ὑρκανός τε καὶ Ἀριστόβουλος ἀδελ-
φοί, καὶ ἐτύγχανον ὑπὲρ τῆς τοῦ σφετέρου θεοῦ, (ὅς τίς ποτε οὗτός
ἐστιν) ἱερωσύνης διαφερόμενοι. οὕτω γὰρ τὴν βασιλείαν σφῶν
D ὠνόμαζον. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ῥᾷον προσεποιήσατο. τὸν μὲν
οὖν Ὑρκανὸν οὐδενὸς λόγου ἀξιώσας, τὸν δὲ Ἀριστόβουλον δή-
σας, ἐπειδὴ μήτε τὰ χρήματα μήτε τὸ φρούριον παρεδίδου,
καίτοι προσιὼν αὐτῷ καὶ ὑποσχόμενος ταῦτα, τὰ Ἱεροσόλυμα
πολιορκῶν πράγματα ἔσχε. καὶ εἴγε μὴ ἐν ταῖς τοῦ Κρόνου ἡ-
μέραις ἄπρακτοι παντελῶς ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οὐκ ἂν εἷλεν
αὐτά· νῦν δὲ ἐν τῷ διακένῳ τούτῳ καιρῷ παρέδωκαν τοῖς
6 Ῥωμαίοις τὸ τεῖχος διασεῖσαι. ὁπότε γὰρ ἐκ περιτροπῆς ἐπέλ-
A θοιεν αἱ ἡμέραι, προσέβαλλον αὐτῷ ἐντονώτατα. καὶ οὕτως

ἑάλωσάν τε ἐν τῇ τοῦ Κρόνου ἡμέρᾳ μηδ' ἀμυνόμενοι, καὶ πάντα τὰ χρήματα διηρπάσθη· ἥ τε βασιλεία τῷ Ὑρκανῷ παρεδόθη, καὶ ὁ Ἀριστόβουλος ἀνηνέχθη. ἡ δὲ ἐπίκλησις αὕτη τοῖς Ἰουδαίοις οὐκ οἶδα μὲν ὅθεν ἤρξατο γενέσθαι· φέρει δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν, καίπερ ἀλλοεθνεῖς ὄντες, ζηλοῦσι. καὶ ἔστι καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γένος τοῦτο κολουθὲν πολλάκις, αὐξηθὲν δὲ ἐπὶ πλεῖστον, ὥστε καὶ ἐς παρρησίαν τῆς νομίσεως ἐκνικῆσαι. κεχωρίδαται δὲ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔς τε τὰ ἄλλα τὰ πε- B
ρὶ τὴν δίαιταν πάνθ', ὡς εἰπεῖν, καὶ μάλισθ' ὅτι τῶν μὲν ἄλλων θεῶν οὐδένα τιμῶσιν, ἕνα δέ τινα ἰσχυρῶς σέβουσιν. οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς ποτὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔσχον. ἄρρητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ αὐτὸν νομίζοντες εἶναι, περισσότατα ἀνθρώπων θρησκεύουσι· τῷ αὐτῷ νεών τε μέγιστον καὶ περικαλλέστατον, πλὴν καθ' ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίησαν. καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τοῦ Κρόνου καλουμένην ἀνέθεσαν· καὶ ἄλλα τε ἐν αὐτῇ ἰδιώτατα πολλὰ ποιοῦσι, καὶ ἔργου οὐδενὸς σπου- C
δαίου προσάπτονται. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον, τίς τέ ἐστι καὶ ὅθεν οὕτως ἐτιμήθη, ὅπως τε περὶ αὐτὸν ἐπτόηνται, πολλοῖς τε εἴρηται, καὶ οὐδὲν τῇδε τῇ ἱστορίᾳ προσήκει. τὸ δὲ δὴ ἐς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἑπτὰ τοὺς πλανήτας ὠνομασμένους, τὰς ἡμέρας ἀνακεῖσθαι, κατέστη μὲν ὑπ' Αἰγυπτίων, πάρεστι δὲ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους, οὐ πάλαι ποτὲ, ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀρξάμενον. οἱ γοῦν ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐδαμῇ αὐτὸ, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ἠπίσταντο. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πάνυ νῦν τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, D
καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωριάζει, καὶ ἤδη καὶ τοῦτο σφίσι πάτριον τρόπον τινά ἐστι, βραχύ τι περὶ αὐτοῦ διαλεχθῆναι βούλομαι, πῶς τε καὶ τίνα τρόπον οὕτω τέτακται. ἤκουσα δύο λόγους, ἄλλως μὲν οὐ χαλεποὺς γνωσθῆναι, θεωρίας δέ τινος ἐχομένους· εἰ γάρ τις τὴν ἁρμονίαν τὴν διὰ τεσσάρων καλουμένην, ἥπερ τι καὶ τὸ κῦρος τῆς μουσικῆς συνέχειν πεπίστευται,

καὶ ἐπὶ τοὺς ἀστέρας τούτους, ὑφ᾽ ὧν ὁ πᾶς τοῦ οὐρανοῦ κόσμος
7 διείληπται, κατὰ τὴν τάξιν καθ᾽ ἣν ἕκαστος αὐτῶν περιπορεύε-
A ται ἐπαγάγοι· καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἔξω περιφορᾶς τῆς τῷ
Κρόνῳ δεδομένης, ἔπειτα διαλιπὼν δύο τὰς ἐχομένας, τὸν
τῆς τετάρτης δεσπότην ὀνομάσειε· καὶ μετ᾽ αὐτὸν, δύο αὖ ἑ-
τέρας ὑπερβὰς, ἐπὶ τὴν ἑβδόμην ἀφίκοιτο· κἂν τῷ αὐτῷ τού-
τῳ τρόπῳ αὐτάς τε ἐπιὼν, καὶ τοὺς ἐφόρους σφῶν θεοὺς ἀνακυ-
κλῶν ἐπιλέγοι ταῖς ἡμέραις, εὑρήσει πάσας αὐτὰς μουσικῶς
πως τῇ τοῦ οὐρανοῦ διακοσμήσει προσηκούσας. εἷς μὲν δὴ οὗτος
λέγεται λόγος. ἕτερος δ᾽, τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς
ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρξάμενος ἀριθμεῖν· καὶ ἐκείνην μὲν τῷ
Κρόνῳ διδοὺς, τὴν δ᾽ ἔπειτα τῷ Διῒ, τὴν τρίτην Ἄρει, τετάρ-
B την Ἡλίῳ, πέμπτην Ἀφροδίτῃ, ἕκτην Ἑρμῇ, καὶ ἑβδόμην
Σελήνῃ, κατὰ τὴν τάξιν τῶν κύκλων καθ᾽ ἣν οἱ Αἰγύπτιοι αὐ-
τὴν νομίζουσι· καὶ τοῦτο καὶ αὖθις ποιήσας, πάσας οὕτω τὰς
τέσσαρας καὶ εἴκοσιν ὥρας περιελθὼν, εὑρήσεις τὴν πρώτην
τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ὥραν ἐς τὸν Ἥλιον ἀφικνουμένην. καὶ
τοῦτο καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσιν ὡρῶν κατὰ τὸν αὐ-
τὸν τοῖς πρόσθεν λόγον πράξας, τῇ Σελήνῃ τὴν πρώτην τῆς
τρίτης ἡμέρας ὥραν ἀναθήσεις. κἂν οὕτω καὶ διὰ τῶν λοιπῶν πο-
ρεύῃ, τὸν προσήκοντα ἑαυτῇ θεὸν ἑκάστη ἡμέρα λήψεται. ταῦτα
μὲν οὖν οὕτω παραδέδοται. τῶν μέντοι Πομπηΐῳ πεπραγμέ-
C νων τὰ μὲν ἄλλα, καίπερ μεγάλα ὄντα, καὶ μηδενὶ τῶν πρόσθεν
Ῥωμαίων πραχθέντα, καὶ τῇ τύχῃ καὶ τοῖς συστρατευσαμένοις
αὐτῷ ἀναθείη ἄν τις. τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον πάντων, ὅτι δυ-
νηθεὶς ἂν ῥᾳδίως τήν τε Ἰταλίαν κατασχεῖν, καὶ μοναρχῆσαι
τῆς Ῥώμης διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἰσχύος, οὐκ ἠβουλήθη· ἀλλ᾽ εὐθὺς
ἐπειδὴ τάχιστα ἐς τὸ Βρεντήσιον ἐπεραιώθη, τὰς δυνά-
μεις πάσας αὐτεπάγγελτος, μήτε τοῦ δήμου μήτε τῆς βουλῆς
ψηφισαμένης τι περὶ αὐτῶν, ἀφῆκεν. ἐν δὲ τῇ ἐπινικίῳ πομ-
πείᾳ, τρόπαια μὲν πολλὰ καθ᾽ ἕκαστον τῶν ἔργων καὶ τὸ βρα-

χύτα τινὰ ἔπεμψεν, ἓν δὲ μέγα παντελῶς κεκοσμημένον, καὶ γρα- D
φὴν ἔχον, ὅτι τῆς οἰκουμένης ἐστί. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ
Καῖσαρ Ἰούλιος καὶ Κάτων Μάρκος αὐξεῖν ἤρχοντο· Καῖσαρ
μὲν, δημοκόλαξ ὑπάρχων καὶ τῷ Πομπηΐῳ σπουδάζων, οὐχ
ὅτι καὶ ἐφίλει τοῦτον, ἀλλ' ὅτι λεληθότως καθῄρει, προσκορῆ
καθιστῶν τῷ πλήθει ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν τιμῶν· Κάτων δὲ, τῷ
Πομπηΐῳ τὰ πολλὰ ἀντιπίπτων. ἕνα μὲν γὰρ ἀνθρώπων οὐδένα
ἐθαύμαζε, τὸ δὲ δὴ κοινὸν ὑπερηγάπα· καὶ πᾶν μὲν τὸ ὑπὲρ τοὺς
ἄλλους πεφυκὸς, ὑποψίᾳ δυναστείας ἐμίσει, πᾶν δὲ τὸ δημοτι- 8
κὸν, ἐλέῳ τῆς ἀσθενείας ἐφίλει· καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ δικαίου παρ- A
ρησίαν καὶ μετὰ κινδύνων ἐποιεῖτο. πολλῶν δὲ τῶν ἱστορουμένων
παραλελειμμένων (διὰ τὸ λίαν ἀπηρτῆσθαι καὶ ἔκφυλα εἶναι) τῶν
νῦν καιρῶν, ἄλλως τε καὶ τὸ μηδὲν ἢ καινὸν εἰς ἀκοὴν ἢ χρή-
σιμον ἔχειν εἰς συγγραφὴν) τοῦτ' εἰρήσθω, ὅτι τῆς τε περὶ Κατι-
λίναν συνωμοσίας, τῆς ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς πολιτείας ἐπὶ τῆς Κι-
κέρωνος ὑπατείας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος ἐλεγχθείσης, καὶ τῶν
ἑαλωκότων τιμωρηθέντων, Αὖλόν τινα Φούλβιον ἄνδρα βου-
λευτὴν αὐτὸς ὁ πατὴρ ἀπέσφαξε. Καίσαρι δὲ τῆς Λυσιτανίας B
ἄρχοντι, καὶ ἀεί τι πρᾶξαι λαμπρὸν γλιχομένῳ, ἵππος τις δι-
φυὰς ἐν ταῖς τῶν προσθίων ποδῶν ὁπλαῖς ἔχων ἐγεννήθη· καὶ
ἐκεῖνον μὲν γαυρούμενος ἔφερεν, ἄλλον δὲ ἀναβάτην οὐδένα
ἀνεδέχετο, ὥστε καὶ ἐκ τούτου μικρὸν οὐδὲν αὐτὸν προσδοκᾶν.
ὑπατευκὼς δὲ μετὰ τὴν τῆς Λυσιτανίας ἀρχὴν, καὶ νόμους δη-
μοτικοὺς εἰσηγούμενος, τοὺς μὲν ἄλλους τῇ δεινότητι καὶ τῇ δυνά-
μει τοῦ λόγου κατέπληττε, καὶ σιγᾶν ἠνάγκαζε· Κάτων δ' αὐτῷ
μόνος ἀντέλεγε. καὶ ἐμήνισε μὲν ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ ἐς τὸ δε-
σμωτήριον αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου ἐξελκύσας ἐμβαλεῖν·
ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἑτοιμότατα ἑαυτὸν ἀπάγεσθαι ἐπέδωκε, καὶ τῶν C
ἄλλων οὐκ ὀλίγοι ἐφέποντο, καί τις αὐτῶν Μάρκος Πετρώνιος
ἐπιτιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὅτι μηδέπω διαφειμένης τῆς βουλῆς
ἀπαλλάττοιτο, ἔφη, Ὅτι μετὰ Κάτωνος ἐν τῷ οἰκήματι μᾶλλον, ἢ

μετ' ἐμοῦ ἐνταῦθα εἶναι βούλομαι, κατηδέσθη, καὶ ἀφῆκε τὸν
Κάτωνα. Κικέρωνος δὲ αὐτῷ πολλὰ λοιδορησαμένου, οὐδὲν
μὲν ἀντεῖπε, περιττός τε ὢν καὶ οὐ πάνυ ἥττων θυμοῦ· διὰ δὲ τοῦ
Κλωδίου κατασκευάσας αὐτὸν, ἀπήλλαξε τῆς Ῥώμης· ὡς
καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δημευθῆναι, καὶ τὴν οἰκίαν κατασκα-
φῆναι, ἀπὸ γ' τῶν ψν' σταδίων τῆς Ῥώμης εἰρχθῆναι. καὶ γὰρ
D τοῦτο Καίσαρι ἦν, προσποιεῖσθαι μὲν ὑπεροράν ὑπὸ μεγα-
λοφροσύνης τῶν λυπούντων αὐτὸν, δι' ἄλλων δέ τινων ἀεὶ
τοὺς ἐχθροὺς τιννύσθαι ἀνυπόπτως. Κικέρωνα δὲ φυγόντα εἰς
Μακεδονίαν Φιλίσκος τις ἐξ Ἀθηνῶν αὐτῷ γενόμενος γνώ-
ριμος, φιλοσόφοις λόγοις παρεμυθήσατο. κατῆλθε μέντοι
οὐκ εἰς μακρὰν εἰς τὴν πατρίδα διὰ τῆς Πομπηΐου σπουδῆς.
9 Καίσαρα δὲ πενταετῆ τῆς Γαλατίας ἀρχὴν εἰληχότα, μέγαν
A ἦραν αἱ τῇδε πράξεις. προεῖχον μὲν γὰρ οἱ βάρβαροι τῷ
τε πλήθει καὶ τοῖς μεγέθεσιν, οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι τῇ τε ἐμπειρίᾳ
καὶ ταῖς ὁπλίσεσι· καί πως καὶ πρὸς τὸν θυμὸν τῶν Κελ-
τῶν, τήν τε ἄκριτον καὶ προπετῆ αὐτῶν ὁρμὴν, ἀντίρροπον
τὸ τοῦ Καίσαρος φρόνημα εὑρίσκετο. τοσαύτας μέντοι μάχας
αὐτοὺς νενικήκει, καὶ τοσοῦτον πλῆθος αὐτῶν διεφθάρκει, ὡς
τοὺς Ῥωμαίους μαθόντας ταῦτα, καὶ ὅτι ἔθνη τοσαῦτα ὧν οὐ-
δὲ τὰ ὀνόματα πρότερον ἠκρίβουν, ἡρήκει, πεντεκαίδεκα ἐπ'
B αὐτοῖς ἡμέρας θῦσαι· ὅπερ οὔπω πρότερον ἐγεγόνει. κατὰ δὲ
τὸν καιρὸν τοῦτον Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, ἐπα-
ναστάντων αὐτῷ τῶν Αἰγυπτίων, διὰ τὸ βιαίως μᾶλλον ἢ νομί-
μως ἄρχειν σφῶν, ἀπέδρασεν εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ τοὺς δυνα-
τοὺς ἐθεράπευε χρημάτων δόσει, ἵνα κάθοδος αὐτῷ παρὰ τῶν
Ῥωμαίων γένοιτο εἰς τὴν ἰδίαν ἀρχήν. ἔπεμψαν δὲ καὶ Αἰγύ-
πτιοι πρέσβεις ἑκατὸν εἰς τὴν Ῥώμην κατηγορήσοντας αὐτοῦ,
οὓς ἐκεῖνος ἅπαντας ἠδυνήθη φαρμάκοις δολοφονῆσαι. καὶ
ἐπειδὴ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων παράδεινον ἔδοξεν εἶναι τὸ
γεγονὸς, καὶ Δίων ὁ τῆς πρεσβείας ἐξάρχων δῆλος ἦν

κατηγορήσων αὐτοῦ, κἀκεῖνον ἐδολοφόνησε. καὶ οὐδεμίαν C
ἐπὶ τούτοις δίκην δέδωκε· τά τε γὰρ ἄλλα ὁ Πομπήϊος καὶ τῇ
οἰκίᾳ αὐτὸν ὑπεδέδεκτο, καὶ συνῄρετο. τοσοῦτον τότε ἡ δωρο-
δοκία ἴσχυεν ἐν τῇ Ῥώμῃ. καὶ ἡ Κύπρος ἡ νῆσος τῆς Πτολε-
μαίου ἀρχῆς οὖσα, τότε πρῶτον ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐγένετο
δυναστείαν. ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ὁ Πομπήϊος τὸ θέα-
τρον ᾧ καὶ νῦν λαμπρυνόμεθα, καθιέρωσε. καὶ λέοντές τε ἐν
αὐτῷ πεντακόσιοι ἐν πέντε ἡμέραις ἀνηλώθησαν, καὶ ἐλέφαν-
τες ὀκτωκαίδεκα πρὸς ὁπλίτας ἐμαχέσαντο. καὶ αὐτῶν οἱ
μὲν παραχρῆμα ἀπέθανον, οἱ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον. ἠλεήθη-
σαν γάρ τινες ὑπὸ τοῦ δήμου παρὰ τὴν Πομπηΐου γνώμην D
ἐπειδὴ τραυματισθέντες τῆς μάχης ἐπαύσαντο, καὶ περιιόν-
τες τὰς προβοσκίδας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέτειναν, καὶ θρηνώδη
βοὴν ἀφῆκαν. λέγεται δὲ περὶ αὐτῶν, ὅτι πρός τε τῆς φωνῆς
τῆς πατρῴας ἐπαΐειν, καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ γινομένων συνί-
ασιν· ὥστε καὶ ἐν ταῖς νουμηνίαις, πρὶν ἐς ὄψιν τοῖς ἀνθρώ-
ποις τὴν σελήνην ἐλθεῖν, πρὸς τὸ ὕδωρ φανερὸν ἀφικνεῖ-
σθαι, κἀνταῦθα καθαρμόν τινα σφῶν ποιεῖσθαι. ἤκουσα δὲ καὶ
ἐκεῖνο, ὅτι τὸ θέατρον τοῦτο οὐχ ὁ Πομπήϊος ἐποίησεν, ἀλλὰ Δη-
μήτριος ἀπελεύθερος αὐτοῦ, ἐκ τῶν χρημάτων ὧν συστρατευό- 10
μενος αὐτῷ ἐπεπόριστο. τὴν μέντοι ἐπωνυμίαν τοῦ ἔργου ἑαυ- A
τῷ ἀνέθηκεν ὁ Πομπήϊος, ἵνα μὴ κακῶς ἀκούῃ ὅτι ἐξελεύ-
θερος αὐτοῦ τοσαῦτα ἠργυρολόγησεν ὥστε καὶ εἰς τηλικοῦτον
ἀνάλωμα ἐξικέσθαι. Καῖσαρ δὲ τόν τε Ῥῆνον πρῶτος Ῥω-
μαίων διέβη καὶ ἐς Βρεττανίαν μετὰ ταῦτα, τοῦ τε Πομπηΐου
καὶ τοῦ Κράσσου ὑπατευόντων, ἐπεραιώθη. ἡ δὲ χώρα αὕτη
ἀπέχει μὲν τῆς ἠπείρου τῆς Κελτικῆς κατὰ τοὺς λεγομένους Μο-
ρίνους, σταδίους πεντήκοντα καὶ τετρακοσίους τὸ συντομώτατον.
παρήκει δὲ παρά τε τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, καὶ παρὰ τὴν
Ἰβηρίαν ὀλίγου πᾶσαν, ἐς τὸ πέλαγος ἀνατείνουσα. καὶ τοῖς
μὲν πάνυ παλαιοῖς καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, οὐδ' ὅτι B

τεῖν ἐγιγνώσκετο· τοῖς δὲ ἔπειτα ἐς ἀμφισβήτησιν, εἴτε ἤπειρος
εἴτε νῆσος εἴη, ἀφίκετο. καὶ πολλοῖς ἐφ' ἑκάτερον, εἰδόσι μὲν οὐ-
δέν, ἅτε μήτ' αὐτόπταις μήτ' αὐτηκόοις τῶν ἐπιχωρίων γενο-
μένοις, τεκμαιρομένοις δὲ ὡς ἕκαστοι σχολῆς ἢ φιλολογίας εἶχον,
συγγέγραπται. προϊόντος δὲ δὴ τοῦ χρόνου, πρότερόν τε ἐπ' Α-
γρικολάου ἀντιστρατήγου, καὶ νῦν ἐπὶ Σεβήρου αὐτοκράτορος, νῆ-
σος οὖσα σαφῶς ἐλήλεγκται. εἰς ταύτην ὁ Καῖσαρ περαιωθείς,
C οὐχ ὅσα ἤθελε πράξας, ὁμήρους τε παρ' αὐτῶν ὀλιγωτέρους
ὧν ἤτησεν εἰληφώς, ἐπανῆκεν εἰς τὴν Γαλατίαν, νεωτερίζειν
τοὺς Γαλάτας ἀκηκοώς. καὶ τούτῳ ὁ Τίβερις, εἴτ' οὖν ὄμ-
βρων ἄνω που ὑπὲρ τὴν πόλιν ἐξαισίων γενομένων, εἴτε καὶ σφο-
δροῦ πνεύματος ἐκ τῆς θαλάσσης τὴν ἐκροὴν αὐτοῦ ἀνακό-
ψαντος, ἐν τοῖς τοῦ ἄστεος πεδίοις αἰφνίδιον ἐπελάγισε, καὶ οἰ-
κίας πολλὰς κατέβαλε, καὶ ἀνθρώπους διώλεσε. Καῖσαρ δὲ καὶ
δεύτερον εἰς τὴν Βρεττανίαν περαιωθείς, ἐνίκησε τοὺς βαρβά-
ρους πολέμῳ· καὶ φόρον αὐτοῖς τάξας καὶ ὁμήρους λαβών, ἀ-
πῆρεν εἰς Γαλατίαν καὶ τοῖς ἐκείνῃ πολέμοις. ὥσπερ δὲ Καῖ-
D σαρ τὴν Γαλατίαν, οὕτω καὶ Κράσσος καὶ Πομπήϊος, ὁ μὲν
τὴν Συρίαν, ὁ δὲ τὴν Ἰβηρίαν λαχόντες, μᾶλλον δὲ βίᾳ λα-
βόντες, Πομπήϊος μὲν τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἀφείς,
ἐν τῇ Ῥώμῃ καθῆστο, καὶ τὴν πόλιν ἐδημαγώγει· Κράσσος δὲ
ἐπὶ Πάρθους ἐστράτευσεν, ἐπιθυμίᾳ τοῦ ὅτι μάλιστα χρηματί-
σασθαι· καίτοι σημείων αὐτῷ κατὰ τὸ Ζεῦγμα τὸ περὶ τὸν Εὐφρά-
την (οὕτω γὰρ τὸ χωρίον ἐκεῖνο ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως
κέκληται) οὐκ αἰσίων γεγενημένων. ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνομασμένος· ἔστι
δὲ ναΐσκος μικρός, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, κα-
11 θίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ αὐ-
A τὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἐς ὀξὺ τὸν σύρακα ἀπη-
γμένου, ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. τούτων
οὖν τῶν ἀετῶν εἷς οὐκ ἠθέλησε τὸν Εὐφράτην αὐτῷ τότε συνδια-
βῆναι, ἀλλ' ἐν τῇ γῇ ἐνέσχετο ὥσπερ ἐμπεφυκώς, πρὶν δὴ πολλοὶ

περιστάντες αὐτὸν ἀνέσπασαν· καὶ ὁ μὲν καὶ ἄκων ἐπηκολούθησεν· ἡ δὲ γέφυρα, πρὶν πάντας αὐτοὺς διελθεῖν, διελύθη. ἐφ' ᾧ καὶ ἀθυμούντων τῶν στρατιωτῶν, παραμυθούμενος αὐτοὺς ὁ Κράσσος, Θαρσεῖτε, εἶπεν, ὦ ἄνδρες· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν αὐτὸς ἐπομνὺς λέγω ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν ἐντεῦθεν ἐπανήξει. διὰ γὰρ Ἀρμε- B
νίας τὴν ἐπάνοδον ποιήσασθαι ἔγνωκα. πρὸς οὖν τὸ, Οὐδεὶς ὑμῶν ἐντεῦθεν ἐπανήξει, ἐς ἀθυμίαν πλείω κατέπεσον. Πάρθοι δὲ πάλαι μὲν ὑπὸ τὴν Περσικὴν βασιλείαν ὄντες, ἐν μέρει χώρας βραχεῖ ᾤκουν, καὶ δυναστείαν ὑπερόριον οὐκ ἐκέκτηντο· ἐπεὶ δὲ ἥ τε τῶν Περσῶν ἀρχὴ κατελύθη, καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων ἤκμασεν, οἵ τε τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπανθεῖν ἤρξαντο καὶ μαραίνεσθαι, ἔς τε τὸ μέσον τότε πρῶτον ὑπ' Ἀρσάκου τινὸς ἀφίκοντο, ἀφ' οὗ περ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν, Ἀρσακίδαι ἐπωνομάσθησαν· καὶ εὐτυχήσαντες, τὴν Ἀσίαν σατραπείαις κατέσχον. εἰσὶ μὲν C
γὰρ ἱπποτοξόται πάντες, καὶ ὁ οὐρανὸς ἥ τε χώρα αὐτοῖς συναίρεται πρὸς ἀμφότερα. ὁ μὲν γὰρ, ξηρότατος ὢν, εὐτονωτάτας αὐτοῖς τὰς ὀξείας παρέχεται· ἡ δὲ πεδιάς ἐστι καὶ ἱππήλατος σύμπασα. τοῖς γοῦν Ῥωμαίοις ἀντίπαλοί εἰσι. πρὸς οὖν τούτους καὶ Ὀρώδην τὸν βασιλέα σφῶν ὁ Κράσσος ἐστράτευσε· καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κράσσος, καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν σχεδὸν σύμπαν στράτευμα διεφθάρη. καὶ αὐτοῦ χρυσὸν ἐς τὸ στόμα οἱ Πάρθοι ἐνέτηξαν ἐπισκώπτοντες. οὕτω γὰρ δὴ πολυχρήματός τε καὶ φιλοχρήματος ἦν, ὡς καὶ οἰκτείρειν ὡς πένητας τοὺς μὴ δυνα- D
μένους στρατόπεδον ἐκ καταλόγου οἴκοθεν τρέφειν. Πάρθοι δὲ μέχρι τῆς Ἀντιοχείας αὐτῆς ἐλάσαντες, καὶ τὰ ἐν ποσὶ πάντα χειρούμενοι, ὑπὸ Κασσίου Λογγίνου ἀνεκόπησάν τε καὶ ὀπίσω ἐχώρησαν. καὶ τὰ μὲν Κράσσου πρὸς Πάρθους οὕτως ἠτυχήθη, καὶ ἡ τῆς συμφορᾶς μνήμη διὰ τὸ μέγεθος ἐξήρησε τῷ αἰῶνι. μετὰ δὲ ταῦτα πόλεμοι κατέλαβον ἐμφύλιοι μέγιστοι τοὺς Ῥωμαίους, Πομπηΐου καὶ Καίσαρος συμπεσόντων ἀλλήλοις. καὶ

12 προφάσεις μὲν λέγονται πολλαὶ τοῦ πολέμου· ἡ δὲ ἀληθεστάτη αἰτία ἡ φιλοπρωτία ἦν καὶ ἡ φιλαρχία. Πομπήιος μὲν γὰρ, καίτοι τὸ πρῶτον αὐτὸς αὐξήσας τὸν Καίσαρα, φθονεῖν ἤρξατο ἀτυχοῦντί τε καὶ λαμπρυνομένῳ· καὶ λάθρα πρότερον κολούειν αὐτοῦ τὴν ὑπεροχὴν σπεύδων, εἶτα καὶ φανερῶς ἐπολέμησε. Καῖσαρ δὲ μὴ φέρων ἐλαττωθῆναι, καὶ μέγιστος πάντων γενέσθαι σπουδάζων, τὴν Γαλατίαν ἀφεὶς, ἤλαυνεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὡς ἀπαρασκεύοις ἔτι ληψόμενος τὸν Πομπήιον. αὐτὸς μὲν γὰρ παρασκευῆς ἕνεκα τῆς εἰς πόλεμον, καὶ γυμνασίας τῶν στρατοπέδων τοσοῦτον χρόνον ἐν τοῖς Γαλατικοῖς πολέμοις ἐξησκημένων, καὶ τοσαύταις νίκαις γεγαυρωμένων, ὑπό τε τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς καὶ ὑποσχέσεων εὖ μάλα συγκεκροτημένων, ἑτοιμότατος ἦν. ὅθεν ὁ Πομπήιος ἐξέλιπε τὴν Ῥώμην, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν Ἰταλίαν, τὴν σύγκλητον ἔχων ὀλίγου δεῖν σύμπασαν καὶ τὰ χρήματα. τὸν γὰρ ὑπομείναντα ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐν ἴσῳ, εἰ καὶ μετὰ τοῦ Καίσαρος μὴ ἦν, πολέμιον ἐψηφίσατο. καὶ εἰς τὸ Δυρράχιον ἀποπλεύσας, συμμάχους τε προσεκαλεῖτο, καὶ τὸ στράτευμα ἤσκει. πολλὰ μὲν οὖν καὶ παρὰ πολλῶν ἀρίστων τε καὶ δυνατῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις καὶ ἐπράχθη καὶ ἐρρήθη· διὰ δὲ τὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κῦρος σχεδὸν ἁπάντων εἰς Καίσαρα ἀνήκειν καὶ Πομπήιον, τούτων ἡ ἐπιτομὴ μνημονεύει καὶ μόνων. Καῖσαρ δὲ ὑπὸ Λεπίδου τοῦ ἐν τῇ πολιαρχίᾳ ὕστερον γενομένου δικτάτωρ ἀναγορευθεὶς, καὶ δεξάμενος τὴν ἀρχὴν, ταύτην μὲν ἐκεῖνος αὖθις ἀπέθετο, εἰ καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς πάντα ἐποίει, ὥσπερ δὴ καὶ Πομπήιος, πράττοντες κατ' ἐξουσίαν ὅπως καὶ βούλοιντο, ἅτε καὶ τὰ στρατεύματα διὰ χειρὸς ἔχοντες. χρημάτων δὲ σπανίζων, τά τε ἀναθήματα τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ πάντα ἀφείλετο· ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ τῇ τύχῃ θύοντος, ὁ ταῦρος πρὶν καὶ τρωθῆναι, ἔξω τῆς πόλεως ἐξεχώρησε, καὶ πρὸς λίμνην ἐλθὼν, διενήξατο αὐτήν· καὶ

οἱ μάντεις μένοντι μὲν αὐτῷ οἴκοι, ὄλεθρον, περαιωθέντι δὲ τὴν θάλασσαν, καὶ σωτηρίαν καὶ νίκην ἔσεσθαι ἔφασαν, οὕτω δὴ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Πομπηίου. ἀφορμηθέντος δὲ αὐτοῦ, οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ πόλει ὄντες δίχα τε ἐσμήνθησαν αὐτοκέλευστοι, καὶ οἱ μὲν Πομπηιανοὺς σφᾶς, οἱ δὲ Καισαρείους ὀνομάσαντες, ἐμαχέσαντο τρόπον τινὰ ἄνευ ὅπλων ἀλλήλοις· καὶ ἐπεκράτησαν ὅσοι τῇ τοῦ Καίσαρος προσωνυμίᾳ ἐχρῶντο. Καῖσαρ δὲ λαθὼν τὸν Βίβουλον, ᾧ ἡ θάλασσα φρουρεῖσθαι προσετέτακτο, ἐπεραιώθη, καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν, ἄλλά τε τὴν ἐκεῖ χωρίαν ἐκλειφθέντα ὑπὸ τῶν Πομπηίου φρουρῶν, παρεστήσατο. 13 A
ἡ δὲ αὕτη ἐν καλῷ μὲν τῆς γῆς, ἐν καλῷ δὲ τῆς θαλάττης ποταμῶν τε ἄριστα κεῖται· ὅτι μάλιστα διὰ πάντων ἐθαύμασα, πῦρ πολὺ πρὸς τῷ Αὔῳ ποταμῷ ἀναδίδοται, καὶ οὔτε ἐπὶ πλεῖον τῆς πέριξ γῆς ἐπεξέρχεται, οὔτ᾽ αὐτὴν ἐκείνην ἐν ᾗ διαιτᾶται, ἔκπυρον ἢ καὶ κραυροτέραν ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ πόας, καὶ δένδρα καὶ πάνυ πλησίον θάλλοντα ἔχει· πρός τε τὰς ἐπιχύσεις τῶν ὄμβρων ἐπαύξει, καὶ ἐς ὕψος ἐξαίρεται. Καῖσαρ δέ, βραδύνοντος τοῦ Ἀντωνίου, ᾧ τοὺς ὑπομείναντας ἐν τῷ Βρεντεσίῳ κομίσαι ἐπετέτακτο, βουληθεὶς αὐτὸς καὶ μόνος γε εἰς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, ἐπέβη μὲν ἀκατίου τινός, ὥς τις ἄλλος, λέγων ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πεπέμφθαι· καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ, καίπερ πνεύματος ὄντος, ἐξεβιάσατο ἀναχθῆναι· ὡς μέντοι γε ἀπὸ τῆς γῆς ἐγένοντο, καὶ ὅ,τε ἄνεμος ἰσχυρῶς κατέσπερχε, καὶ ὁ κλύδων δεινῶς σφᾶς ἐξετάραττεν, ὥστε τὸν κυβερνήτην καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπανιέναι ἐπιχειρῆσαι, ἐξέφηνεν ἑαυτόν, καθάπερ ἐκ τούτου καὶ τὸν χειμῶνα παύσων, καὶ ἔφη, Θάρσει· Καίσαρα γὰρ ἄγεις. τοιοῦτον μὲν δὴ φρόνημα καὶ τοιαύτην ἐλπίδα ἤτοι τὴν ἄλλως ἢ ἐκ μαντείας τινὸς εἶχεν, ὥστε καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα πίστιν τῆς σωτηρίας ἐχέγγυον ποιεῖσθαι. οὐ μέντοι καὶ ἐπεραιώθη. Πομπήιος δὲ ῥαδίως αὐτὸν ἐλπίσας, πρὶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετὰ Ἀντωνίου ὄντας προσλαβεῖν, κατεργάσασθαι, σπουδῇ B C

πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν μετὰ τῆς δυνάμεως ἤλασε· καὶ τὸν Ἄ-
ψον ποταμὸν, παρ' ὃν Καῖσαρ ἐστρατοπέδευε, διαβῆναι ἐπεχεί-
ρησεν. ὡς δὲ ἡ γέφυρα βάρος λαβοῦσα διηρέθη, καί τινες τῶν
προδιαβεβηκότων μονωθέντες ἀπώλοντο, ἐπέσχεν, ἀθυμήσας
D ὅτι πρῶτον τῶν τοῦ πολέμου ἔργων ἁπτόμενος ἐπταίκει· κἀν
τούτῳ καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπελθόντος, φοβηθεὶς ἀπεχώρησε πρὸς
τὸ Δυρράχιον. ἕως μὲν γὰρ ὁ Βίβουλος ἔζη, οὐδ' ἀπάραι ἐκεῖνος
ἐκ τοῦ Βρεντησίου ἐτόλμησεν· ἐπεὶ δὲ αὐτός τι ἐκκαμὼν ὑπὸ τῆς
ταλαιπωρίας, ἐτελεύτησε, καὶ τὴν ναυαρχίαν ὁ Λίβων διεδέ-
ξατο, κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ ἀνήχθη. τὸ δὲ Δυρράχιόν ἐστιν ἡ
Ἐπίδαμνος ἡ τῶν Κερκυραίων· τινὲς δὲ οὕτω μετονομασθῆναι
τὴν Ἐπίδαμνον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὴν τῆς ῥαχίας
δυσχέρειαν ἔφασαν, ὅτι ἡ τῆς Ἐπιδάμνου πρόρρησις ζημιώδη
14 δήλωσιν ἐν τῇ τῶν Λατίνων γλώσσῃ ἔχουσα, δυσοιώνιστος σφί-
A σιν ἐς τὸ περαιοῦσθαι ἐς αὐτὴν, ἔδοξεν εἶναι. πρὸς οὖν τοῦτο τὸ
Δυρράχιον ὁ Πομπήϊος καταφυγὼν, στρατόπεδόν τε ἔξω τῆς
πόλεως ἐποιήσατο, καὶ τάφρους βαθείας σταυρώματά τε ἰσχυ-
ρὰ περιεβάλετο. πολλαὶ μὲν μάχαι αὐτῶν, βραδεῖαι δ' ὅμως
ἐγένοντο. αὐτοῦ δὲ δὴ τοῦ Δυρραχίου ὁ Καῖσαρ μεταξὺ τῶν τε
ἑλῶν καὶ τῆς θαλάσσης, νυκτὸς ὡς καὶ προδοθησομένου πει-
ράσας, εἴσω μὲν τῶν στενῶν παρῆλθε· προσπεσόντων δέ οἱ ἐν-
ταῦθα πολλῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, πολλῶν δὲ καὶ κατόπιν, οἳ
πλοίοις περικομισθέντες ἐξαίφνης αὐτῷ ἐπέθεντο, συχνοὺς ἀ-
πέβαλε, καὶ ὀλίγου καὶ αὐτὸς ἐφθάρη. διὸ καὶ ἄρας ἐξαίφνης νυ-
B κτὸς, ἐς Θεσσαλίαν ὥρμησε. Πομπήϊος δὲ, ὡς καὶ διαπεπολε-
μηκὼς, τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος ὄνομα ἔλαβεν, οὐ μέντοι καὶ ἐμε-
γαληγόρει τι. ἐπὶ δὲ δὴ τὸν Καίσαρα μετὰ τοῦτο ὁρμήσας, ἐς τὴν
Θεσσαλίαν ἀφίκετο, κἀνταῦθα συνέβαλον τὰ στρατεύματα·
Πομπήϊος μὲν οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύτερος, Καῖσαρ δὲ καὶ πρῶ-
τος πάντων εἶναι ἐπιθυμῶν· ἀμφότεροι δὲ ἀξιοστρατηγότατοι καὶ
ἀξιονικώτατοι ὄντες, καὶ πάντων ἄριστοι τὰ πολέμια. Πομπήϊος

μὲν τῇ τε.

μὲν τῇ τε Ἀφρικῇ καὶ τῷ Σερτωρίῳ, τῷ τε Μιθριδάτῃ καὶ τῷ
Τιγράνῃ, καὶ τοῖς κατὰ θάλασσαν στρατηγήμασι σεμνυνόμενος·
Καῖσαρ δὲ, τῇ τε Γαλατίᾳ καὶ τῇ Ἰβηρίᾳ, τῷ τε Ῥήνῳ καὶ τῇ Βρε-
ττανίᾳ γαυρούμενος. συνορώντων δὲ τῶν ταγμάτων μετὰ τὴν C
ἐκείνων φιλαρχίαν, καὶ τῶν ὁμοφύλων ἀλλήλοις συμπεπτωκό-
των, ἐλεεινὸν ἦν τὸ γιγνόμενον. ἐγνώριζόν τε γὰρ ἅμα τοὺς ἀντιπά-
λους, καὶ ἐπιτρώσκοντες ἀνεκάλουν, καὶ ἐφόνευον· τῶν πατρίδων
ἐμέμνηντο, καὶ ἐσκύλευον· καὶ πολλοὶ πολλὰ καὶ οἴκαδε δι' αὐ-
τῶν τῶν σφαγέων ἐνετέλλοντο. προεῖχον δὲ οἱ Πομπηΐειοι τῇ τε
ἱππείᾳ καὶ τῇ τοξείᾳ, καὶ διὰ τοῦτο πόρρωθέν τε ἐγκυκλούμενοί τι-
νας, προσβολαῖς αἰφνιδίοις ἐχρῶντο, καὶ συνταράξαντες αὐ-
τοὺς ἐξανεχώρουν· εἶτ' αὖθις καὶ μάλ' αὖθις ἐπετίθεντο σφίσι,
τοτὲ μὲν ἐνταῦθα, τοτὲ δὲ ἐκεῖσε μεθιστάμενοι. οἱ οὖν Καισάρειοι D
ταῦτά τε ἐφυλάσσοντο, καὶ τὰς τάξεις σφῶν ἐξελίσσοντες, ἀντι-
πρόσωποί τε ἀεὶ τοῖς προσβάλλουσιν ἐγίγνοντο, καὶ ὁμόσε αὐτοῖς
χωροῦντες, τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων ἀντελαμβάνοντο, προ-
θύμως ἀγωνιζόμενοι. καὶ γὰρ πεζοὶ τοῖς ἱππεῦσιν αὐτῶν κοῦφοι
ἐπ' αὐτὸ τοῦτο συνετετάχατο. καὶ ταῦτα οὐ καθ' ἕνα, ὥσπερ εἶ-
πον, ἀλλὰ πολλαχῇ ἅμα σποράδην ἐγίγνετο. ὥστε τῶν μὲν πόρ-
ρωθεν μαχομένων, τῶν δὲ συσταδὸν ἀγωνιζομένων· καὶ τῶν μὲν
παιόντων τινὰς, τῶν δὲ παιομένων· φευγόντων ἑτέρων, διω-
κόντων ἄλλων, πολλὰς μὲν πεζομαχίας, πολλὰς δὲ ἱππομαχίας 15
ὁρᾶσθαι. κἀν τούτῳ καὶ παράδοξα συχνὰ συνέβαινε. καὶ γὰρ A
τρέψας τις τινὰ, ἐτρέπετο· καὶ ἄλλος ἐκκλίνας τινὰ, ἀντεπετίθε-
το αὐτῷ· πλήξας τις ἕτερον, αὐτὸς ἐπιτρώσκετο· καὶ πεσὼν κάτω
ἄλλος, τὸν ἑστηκότα ἀπέκτεινε. καὶ πολλοὶ μὲν καὶ ἄτρωτοι ἔθνη-
σκον, πολλοὶ δὲ καὶ ἡμιθνῆτες ἐφόνευον· καὶ οἱ μὲν ἔχαιρον καὶ ἐ-
παιώνιζον, οἱ δὲ ἐλυποῦντο καὶ ὠλοφύροντο, ὥστε βοῆς καὶ στε-
ναγμῶν πάντα πληρωθῆναι. τέλος δὲ ἰσορρόπως αὐτῶν ἐπὶ
μακρότατον ἀγωνισαμένων, ὁ Πομπήϊος, ἅτε καὶ Ἀσιανὸν καὶ
ἀγύμναστον τὸ πλεῖον τοῦ στρατοῦ ἔχων, ἡττήθη· ὥσπερ που καὶ B

τὸ δαιμόνιον αὐτῷ προεσήμαινε· κεραυνοί τε γὰρ ἐς τὸ στρατόπε-
δον αὐτοῦ ἐνέπεσον, καὶ τὰ στρατιωτικὰ σημεῖα μέλισσαι περιέ-
σχον. ὁ μέντοι Καῖσαρ τοῖς ἑαλωκόσι τῶν ἱππέων καὶ βουλευτῶν
φιλανθρώπως ἐχρήσατο· καὶ τὰ γράμματα τὰ ἐν τοῖς Πομ-
πηΐου κιβωτίοις εὑρεθέντα, ὅσα τινῶν τήν τε πρὸς ἐκεῖνον εὔ-
νοιαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν δύσνοιαν ἤλεγχεν, οὔτ' ἀνέγνω, οὔτ'
ἐξεγράψατο, ἀλλ' εὐθὺς κατέφλεξεν, ὅπως μηδὲν ἀπ' αὐτῶν
δεινὸν ἀναγκασθῇ δρᾶσαι. ἀμέλει καὶ ἀπὸ τούτου τοὺς πολλοὺς
C ἀνηρτήσατο. Πομπήϊος δὲ πολλῷ τοῦ Καίσαρος περιοχεῖν ἐλπί-
ζων, οὐδὲν τῶν συμφερόντων προεΐδετο. οὔκουν οὐδὲ τὸ στρα-
τόπεδον ἐν ἐπιτηδείῳ ἐποιήσατο, οὐδ' ἀναφυγὴν οὐδεμίαν
ἐνθυμηθέντι οἱ παρεσκεύασε· πταῖσαί τι δυνηθεὶς ἂν τὰ πράγμα-
τα, κἀκ τούτου ἀμαχεὶ κρατῆσαι, ὅμως, εἴτε ἐθελοντὴς, ὡς καὶ
πάντως νικήσων, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων ἐκβιασθεὶς, συνέ-
βαλε. καὶ διὰ τοῦτ' ἐπειδὴ τάχιστα ἐνικήθη, δεινῶς ἐξεπλάγη·
καὶ οὔτε τι βούλευμα καίριον, οὔτ' ἐλπίδα βεβαίαν ἐς τὸ ἀνα-
κινδυνεῦσαι ἔσχεν. οὐ γὰρ θέλουσιν οἱ λογισμοὶ τοῖς φόβοις συν-
D εἶναι, ἀλλ' ἂν μὲν προκατάσχωσί τινα, καὶ μάλα γενναίως
αὐτοὺς ἀπωθοῦνται· ἂν δ' ὑστερήσωσιν, ἡττῶνται. διὰ τοῦτό τε, τὸ
ἔρυμα εὐθὺς ἐξέλιπε, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆρε· κἀκεῖ ἐπιβου-
λευθεὶς ἀνῃρέθη. Αἰγύπτιοι δὲ μετὰ τὴν ἀνοσίαν ταύτην πρᾶ-
ξιν, τὸ μὲν πρῶτον τῇ Κλεοπάτρᾳ δουλεύειν, ὅπερ ἥκιστα ἐ-
βούλοντο, παρεδόθησαν· ἔπειτα δὲ ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων ὑπήκοον
ἐνεγράφησαν. καλὸν γὰρ τῶν ἐναγῶν ἔργων τὰ ἐπίχειρα καὶ τῷ
τῆς ἱστορίας λόγῳ δῆλον καὶ παρ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἐπάγειν.

ΚΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ
Καῖσαρ.

ΠΟΜΠΗΙΟΣ μὲν δὴ, κράτιστος Ῥω- 16 A
μαίων νομισθεὶς, (ὥστε καὶ Ἀγαμέμνων
ἐπικαλεῖσθαι, ἅτε καὶ χιλίων ἄρξας νεῶν)
ἐν αὐτῇ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ποτε τά τε τοῦ
Μιθριδάτου καὶ τὰ τῶν καταποντιστῶν
ἐπινίκια ἤγαγεν, ἐσφάγη. καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι ἐς πάντας
τοὺς πολίτας τοὺς Κασσίους ἐκ χρησμοῦ τινος ὑποπτεύων,
πρὸς μὲν ἀνδρὸς Κασσίου οὐδενὸς ἐπεβουλεύθη· παρὰ δὲ
δὴ τῷ ὄρει τῷ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἔχοντι καὶ ἀπέθανε,
καὶ ἐτάφη. Καίσαρι δὲ οὕτως ἐν τύχῃ πάντα προυχώ- B
ρει, ὥστε καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐν πορθμείῳ τινὶ περαιού-
μενος, ἐνέτυχε μὲν τῷ Πομπηίου ναυτικῷ, οὐ μόνον δὲ οὐ-
δὲν δεινὸν ἔπαθεν, ἀλλὰ καὶ προσκαταπλήξας σφᾶς προσ-
εποιήσατο. ἀπιὼν δὲ εἰς Αἴγυπτον, καὶ τὴν Πομπηίου κε-
φαλὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ θεασάμενος, καὶ ἐδάκρυσε
καὶ κατωλοφύρατο. ἐπὶ μέντοι τῇ προσποιήσει ταύτῃ γέ-
λωτα ὤφλισκανε. τῆς γὰρ δυναστείας δεινῶς ἀπ' ἀρχῆς ἐφιέ-
μενος, καὶ ἐκεῖνον ὡς ἀνταγωνιστὴν καὶ ὡς ἀντίπαλον ἀεί πο- C
τε μισήσας, καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον οὐ δι' ἄλλο τι ἐπειχθεὶς ἢ ἵ-
να αὐτὸν, εἰ περιείη, κατεργάσηται, ποθεῖν τε αὐτὸν ἐπλάτ-
τετο, καὶ ἀγανακτεῖν τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ ἐσκήπτετο. διὰ δὲ τοῦ
Καλουΐνου τοῦ ὑποστρατήγου τὰς Ἀθήνας ἑλὼν, ἐθελουσίως
αὐτῷ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου προσχωρησάσας, ἀ-
θώους ἀφῆκε, τοσοῦτον μόνον εἰπὼν, ὅτι πολλὰ ἁμαρτάνοντες
ὑπὸ τῶν νεκρῶν σώζοιντο. τὸν δὲ δακτύλιον τοῦ Πομπηίου

ἐς τὴν Ῥώμην ἀφελόμενος ἔπεμψεν, ἵνα πιστώσηται αὐτοῦ τὴν
ἀναίρεσιν. ἐνεγέγλυπτο δὲ ἐν αὐτῇ τρόπαια τρία, ὥσπερ καὶ ἐν
τῇ τοῦ Σύλλου. αὐτὸς δὲ ἐνεχρόνιζε τῇ Αἰγύπτῳ διὰ τοὺς Κλεο-
D πάτρας ἔρωτας. ἦν γὰρ ἐρωτικώτατος, καὶ πλείσταις καὶ ἄλλαις
ὅσαις που περιετύχοι, συνεγίνετο. Κλεοπάτρα δὲ καὶ περικαλλε-
στάτη γυναικῶν ἐγένετο, καὶ τότε ἐν τῇ τῆς ὥρας ἀκμῇ πολὺ διέπρε-
17 πε, τό, τε φθέγμα ἀστειότατον εἶχε. καὶ προσομιλῆσαι παντί τῳ
A διὰ χαρίτων ἠπίστατο, διαφερομένη δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τη-
νικαῦτα, τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῶν φίλων παρὰ τῷ Καίσαρι ἐ-
δικάζετο, ἔπειτα προδίδοσθαι ὑπὸ τῶν φίλων εἰποῦσα, αὐτὴ
δι' ἑαυτῆς ἠξίωσεν ἀγωνίσασθαι. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ, ἰδών τε αὐ-
τὴν, καί τι φθεγξαμένης ἀκούσας, οὕτως εὐθὺς ἐδουλώθη,
ὥστε αὐτίκα τὸν Πτολεμαῖον μεταπέμψασθαι, καὶ συνδικεῖν
ταύτῃ μᾶλλον ἢ δικάζειν ἀμφοῖν. ὁ οὖν παῖς διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι
τὴν ἀδελφὴν αἰφνιδίως εἶδεν ἔνδον οὖσαν, ὀργῆς τε ἐπληρώ-
θη, καὶ ἐκπηδήσας ἐς τὸ πλῆθος ἐβόα λέγων προδίδοσθαι. τότε
B μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ μόλις ἠδυνήθη τόν τε Αἰγυπτίων θόρυβον
καταστεῖλαι, καὶ αὐτοὺς διαλλάξαι. ὕστερον δὲ μεγάλως ἐκινδύνευ-
σε, τοὺς στρατιώτας οὐκ ἔχων, ἅτε μηδὲν αὐτῶν δεόμενος, ἄλλοις
δὲ ἄλλῃ τῆς Συρίας διαφεικὼς, τοῦ στρατηγοῦ τῶν Αἰγυπτίων
Ἀχιλλᾶ ἐπαναστάντος αὐτῷ· καί ποτε αὐτοῦ εἰς τὴν Φάρον ἀ-
ποβάντος, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ φονεύσαντος, ἰδόντες
τοῦτο οἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰγύπτιοι, κατά τε τὰς γεφύρας ἐπιβοή-
θησαν αὐτοῖς, καὶ συχνοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀποκλείσαντες, τοὺς λοι-
C ποὺς ἐς τὰς ναῦς ἐσήραξαν. ἄλλοι τε οὖν πολλοὶ ἐς τὴν θάλασ-
σαν ἐξέπεσον, καὶ ὁ Καῖσαρ κἂν διεφθάρη κακῶς, ὑπό τε τῶν
ἱματίων βαρυνόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων βαλλόμενος,
(ἁλουργῶν γὰρ αὐτῶν ὄντων κατεστοχάζοντο) εἰ μὴ καὶ ἐκεῖνα ἀπέρ-
ριφε, καὶ μετὰ τοῦτο διανεύσας πη ἐς ἀκάτιον ἐσβεβήκει. καὶ ὁ μὲν
οὕτως ἐσώθη, μηδὲν τῶν γραμμάτων βρέξας, ἃ πολλὰ ἐν τῇ
ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχων ἀνήξατο. τὴν δὲ δὴ ἐσθῆτα αὐτοῦ οἱ Αἰγύ-

πολῖται λαβόντες, πρὸς τὸ τρόπαιον ὃ ἔστησαν, ἀνεκρέμασαν. τῶν
δὲ στρατιωτῶν μετὰ ταῦτα παραγιγνομένων τῷ Καίσαρι, τήν
τε Αἴγυπτον ἐχειρώσατο, καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἧς περ ἕνεκα ἐπο-
λέμησεν, ἐχαρίσατο. ἀπὸ δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν Φαρνάκην D
τὸν Μιθριδάτου παῖδα χωρήσας, τὸν Πόντον περιποιούμενον
ἑαυτῷ, αὐθημερὸν προσβαλὼν, ἐνίκησε· κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν
Ἰταλίαν ἤλασε. γέγονε δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος χρηματοποιὸς μάλιστα,
δύο εἶναι λέγων τὰ τὰς δυναστείας παρασκευάζοντα, καὶ φυλάσ-
σοντα, καὶ ἐπαύξοντα, στρατιώτας καὶ χρήματα. καὶ ταῦτα δι' ἀλ-
λήλων συνεστηκέναι· τῇ τε γὰρ τροφῇ τὰ στρατεύματα συνέχε-
σθαι, καὶ ἐκείνην ἐκ τῶν ὅπλων συλλέγεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω
καὶ ἔλεγε καὶ ἐφρόνει. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἄρ αὖτις
ἐκ Καμπανίας οἱ στρατιῶται, (ἐκεῖ γὰρ ὡς καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν 18
προπλευσούμενοι ἦσαν) ἐπῄεσαν τῇ Ῥώμῃ μηδὲν φειδόμενοι. A
ὁ οὖν Καῖσαρ ὡς τάχιστα τῆς προσόδου αὐτῶν ᾔσθετο, ἠθέλη-
σε μὲν τὸ δορυφορικὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀντιπέμψαι· φοβηθεὶς δὲ μὴ
καὶ ἐκεῖνοι συστασιάσωσιν αὐτοῖς, ἡσύχασεν. ἐς δὲ τὸ προάστειον
ἐλθοῦσιν αὐτοῖς προσέπεμψε, καὶ ἐπύθετο τί βουλόμενοι καὶ τίνος
χρῄζοντες ἥκοιεν. ἀποκριναμένων δὲ σφῶν, ὅτι αὐτῷ ἐκείνῳ ἐ-
ροῦσιν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἄνευ τῶν ὅπλων, πλὴν τῶν ξιφῶν,
(ταῦτα γὰρ οὐδ' ἂν ὑπέμειναν καταθέσθαι) εἰσελθεῖν εἰς τὸ ἄ-
στυ. δεινῶς δὲ αὐτῶν ἐγκειμένων ἀφεθῆναι τῆς στρατείας, ἅτε
πολλὰ πεπονηκότων καὶ μὴ τετυχηκότων ὧν ἤλπισαν, (οὐχ ὅτι καὶ B
ἰδιωτεῦσαι ἐβούλοντο, ἀλλ' ὅτι καταπλήξειν τε τὸν Καίσαρα, καὶ
πᾶν ὁποιοῦν καταπράξειν ἐνόμιζον) ἐκεῖνος παρὰ τὴν ἁπάν-
των δόξαν, ὀρθῶς αὐτοὺς ἔφη λέγειν, καὶ πάντας αὐτοὺς παρα-
χρῆμα, ὡς μηδὲν δῆθεν αὐτῶν δεόμενος, ἀφῆκε. καὶ τὰ γέρα
ἐνδεῆ δοὺς, ὑπέσχετο τὰ τοῖς τὸν τεταγμένον χρόνον ἐστρατευ-
μένοις διδόμενα. καταπλαγέντες δὲ μετεβάλοντο, καὶ συστρα-
τεύσειν ἀπροφασίστως ὑπέσχοντο. τοῦ δὲ μηδὲν αὐτῶν δεῖσθαι λέ- C
γοντος, καὶ σοφιζομένου τοιαῦτά τινα, (πάνυ γὰρ αὐτῶν ἐχρῄζεν)

ἰσχυρῶς ἐδέοντο, συγγνώμην αἰτοῦντές τινες ἐφ' οἷς ἐθορύβησαν. συγγνοὺς δὲ μόλις αὐτοῖς, καὶ τοὺς θρασεῖς ἀπολέξας, τοῖς λοιποῖς ἐχρήσατο· τοὺς μέντοι πάνυ θορυβώδεις, ἄλλους κατ' ἄλλην πρόφασιν ἐν τοῖς πολέμοις ἀνήλισκε, τούς τε ἐναντίους δι' αὐτῶν κατεργαζόμενος. μετὰ δὲ ταῦτα τῇ συνήθει χρησάμενος ὀξύτητι, δι' ἧς τὰ πολλὰ κατώρθου, χειμῶνος εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐπεραιώθη. ἐκβαίνοντι δὲ αὐτῷ τῆς νεὼς συντυχία τοιάδε ἐγένετο· ἐπει-
D δὴ γὰρ ἅμα τῷ τῆς γῆς ἐπιβῆναι προσέπταισε, καὶ αὐτὸν πεσόντα ἐπὶ στόμα οἱ στρατιῶται ἰδόντες, ἠθύμησαν, καὶ δυσανασχετήσαντες ἐθορύβησαν, οὐ διηπορήθη, ἀλλ' ἐκτείνας τὴν χεῖρα, τήν τε γῆν, ὡς ἑκὼν δὴ πεσὼν, περιέλαβε καὶ κατεφίλησε, καὶ ἀναβοήσας εἶπεν, Ἔχω σε Ἀφρική. εἶχον δὲ αὐτὴν τότε Κάτων καὶ Σκιπίων, καὶ τὸν Ἰόβαν τὸν Λίβυν ἔχοντες σύμμαχον. προεῖχε δὲ ὁ μὲν Κάτων συνέσει τε καὶ δικαιοσύνῃ, ὁ δὲ Σκιπίων γένει καὶ ἀ-
19 ξιώματι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ στρατοπέδου ἦρχε, παραχωρήσαν-
A τος Κάτωνος. Καῖσαρ δὲ χρόνῳ καὶ τοῦτον νικήσας, καὶ τὸν μὲν Ἰόβαν οὕτω κατέπληξεν, ὥστε ἀπογνόντα τὴν σωτηρίαν, τῷ Πετρείῳ τῷ ὑποστρατήγῳ τοῦ Σκιπίωνος, μηδὲ αὐτῷ ἐλπίζοντι τυχεῖν ἀδείας, μονομαχῆσαι καὶ συναποθανεῖν. Σαλούστιον δέ τινα συνόντα αὐτῷ, καὶ ταυτὶ τὰ πράγματα συγγραψάμενον, ἄρχειν τῆς Ἀφρικῆς ἔταξε, τῷ τε μὲν λόγῳ, τῷ μέντοι ἔργῳ ἄγειν αὐτὴν καὶ φέρειν. ἀμέλει καὶ ἐδωροδόκησε πολλὰ καὶ ἥρπασε. καὶ πολλὰ καὶ πικρὰ περὶ τῶν ἐκκαρπουμένων τινὰς εἰπὼν, οὐκ ἐ-
B μιμήσατο τῷ ἔργῳ τοὺς λόγους· ὅθεν εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατηγορηθεὶς ἀφείθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' αὐτός γε ἑαυτὸν, καὶ πάνυ τῇ συγγραφῇ ἐσιώπησε. μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην, ἄλλα τε πολλὰ τῷ Καίσαρι οἱ Ῥωμαῖοι, κολακεύοντές τε αὐτὸν καὶ φοβούμενοι, καθάπερ που καὶ πρότερον ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ εἰκόνα αὐτὸν τῆς οἰκουμένης χαλκοῦν ἐπιβιβάσαι, γραφὴν ἔχοντα, ὅτι ἡμίθεός ἐστι. θριάμβους δὲ κατήγαγεν ἐπὶ τέσσαρσιν ἐφεξῆς ἡμέραις, τόν τε Γαλατῶν, καὶ τὸν Αἰγύπτου, τόν τε Φαρνάκου,

καὶ τὸ τοῦ Ἰόβου, καὶ τὴν Ἀρσινόην τὴν τῆς Αἰγύπτου βασίλισσαν ἐν ταῖς αἰχμαλώτοις παραγαγών, πρὸς μὲν τῶν ἄλλων ἐπὶ τοῖς μεγέθεσι καὶ πλήθεσι τῶν πράξεων ἐθαυμάζετο, πρὸς δὲ τῶν C στρατιωτῶν ἐπωθάζετο. τόν τε γὰρ τῆς Κλεοπάτρας αὐτοῦ ἔρωτα ἔσκωπτον, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Νικομήδους τοῦ Βιθυνίας βασιλεύσαντι διατριβήν, ὅτι μειράκιόν ποτε παρ' αὐτῷ ἐγεγόνει, διεκερτόμησαν· ὥστε καὶ εἰπεῖν, Καῖσαρ μὲν Γαλάτας ἐδουλώσατο, Καίσαρα δὲ Νικομήδης. τέλος δὲ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς ἀθρόοι ἀναβοήσαντες, εἶπον ὅτι, Ἂν μὲν καλῶς ποιήσῃς, κολασθήσῃ· ἂν δὲ κακῶς, βασιλεύσεις. ἔτι δὲ αὐτοῖς ἐβούλετο δηλοῦν ὅτι ἂν μὲν ἀποδώσῃ τῷ δήμῳ αὐτονομίαν (ὅπερ που δίκαιον ἐνόμιζον εἶναι) κριθήσεται ἐφ' οἷς ἔξω τῶν νόμων εἰργάσατο, καὶ δίκην ὑφέξει· ἂν δὲ τῇ δυναστείᾳ ἐμμένῃ (ὅπερ που ἀδικοῦντος ἔργον ἦν) μοναρχήσει. ἐπὶ μὲν οὖν τῇ Κλεοπάτρᾳ οὐκ D ἐδυσχέραινε, πρὸς δὲ τὰς περὶ τοῦ Νικομήδους διαβολὰς ἐδυσκόλαινε, καὶ κατομνύων, γέλωτα προσωφλίσκανε. τῇ δὲ τελευταίᾳ τῶν νικητηρίων ἡμέρᾳ, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ δήμου ἐγένετο, ἔς τε τὴν αὐτοῦ ἀγορὰν εἰσῆλθε βλαύτας ὑποδεδημένος, καὶ ἄνθεσι παντοδαποῖς ἐστεφανωμένος· καὶ ἐκεῖθεν οἴκαδε, παντὸς μὲν ὡς εἰπεῖν τοῦ δήμου παραπέμποντος αὐτόν, πολλῶν δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων, ἐκομίσθη. εἶτα πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς ἀγῶνας ἔθηκε. θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας 20
ὃ καὶ ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκη- A
νῆς ἔχειν, προσερρήθη. περὶ μὲν δὴ τῶν ἄλλων ζώων μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι λεπτομερῶς. περὶ δὲ δὴ τῆς καμηλοπαρδάλιδος ὠνομασμένης ἐρῶ, ὅτι τότε πρῶτον ἐς τὴν Ῥώμην εἰσήχθη. τὸ γὰρ ζῶον ἔστι, τὰ μὲν ἄλλα κάμηλός ἐστι, πλὴν καθόσον οὐκ ἐκ τοῦ ἴσου τῶν κώλων ἔχει· τὰ μὲν γὰρ ὀπίσθια αὐτοῦ χθαμαλώτερά ἐστιν, ἀρχόμενον δὲ ἀπὸ τῶν γλουτῶν, ὑψοῦται κατὰ βραχύ, ὥστε ἀναβαίνοντί που ἐοικέναι· καὶ μετεωρισθὲν ἐπὶ πλεῖον, τὸ μὲν ἀνάστημα ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν, τὸν δὲ αὐχένα

B εἰς ὕψος αὖ ἴδιον ἀνατείνει. τὴν δὲ δὴ χρόαν κατέστικται ὥσ-
περ πάρδαλις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα ἐπίκοινον ἀμφοτέρων
φέρει. ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι τούτοις ἄλλοι τε πρὸς ἀλλήλους, καί τι-
νες ἀπ' ἐλεφάντων τεσσαράκοντα ἐμαχέσαντο. καὶ τέλος ναυ-
μαχίαν οὐκ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐποίησε. χωρίον
γάρ τι ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ κοιλάνας, ὕδωρ τε ἐς αὐτὸ ἀνῆκε, καὶ
ναῦς ἐσήγαγεν. ἐμάχοντό τε οἵ τε αἰχμάλωτοι καὶ οἱ θάνατον ὠ-
φληκότες. τήν τε ἱππασίαν τὴν Τροίαν καλουμένην οἱ παῖ-
δες οἱ εὐπατρίδαι κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐποιήσαντο, καὶ ἐφ' ἁρμάτων
C οἱ νεανίσκοι οἱ ὁμότιμοι αὐτοῖς ἡμιλλήσαντο. ἔσχε μὲν οὖν καὶ
ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν φονευομένων αἰτίαν, ὅτι μήτε διακορὴς αἵ-
ματος ἐγεγόνει· πολὺ δὲ δὴ μείζω, ὅτι ἀμύθητα χρήματα ἐς
πάντα ἐκεῖνα ἀνάλωσεν· ὡς καὶ καθ' ἕκαστον ἐπιβοᾶσθαι καὶ
ὅτι ἀδίκως αὐτὰ συνελέξατο, καὶ ὅτι ἐς τοιαῦτα αὐτοῖς κατε-
χρήσατο. τεκμήριον δὲ τῆς πολυτελείας. ἵνα γὰρ μηδένα τῶν θεω-
μένων ὁ ἥλιος λυπήσῃ, παραπετάσματα ὑπὲρ αὐτῶν σηρικὰ
ὑπερεπέτασε. τοῦτο δὲ τὸ ὕφασμα χλιδῆς βαρβάρου ἔργον ἐστί,
καὶ παρ' ἐκείνων καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐς τρυφὴν τῶν πάνυ γυναι-
D κῶν περιττὴν ἐσπεφοίτηκεν. ἐπὶ τούτοις οἱ στρατιῶται ἐθορύβη-
σαν, καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο ταραττόμενοι πρὶν τὸν Καί-
σαρα ἄφνω τε αὐτοῖς ἐπελθεῖν, καὶ κρατήσαντά τινα αὐτοχειρίᾳ
πρὸς τιμωρίαν παραδοῦναι. ἐνομοθέτησε δὲ ἄλλα τε πολλά,
καὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἐτῶν οὐ πάντῃ ὁμολογούσας σφίσι, (πρὸς
γὰρ τὰς τῆς σελήνης περιόδους ἔτι καὶ τότε τοὺς μῆνας ἦγον) κα-
τεστήσατο ἐς τὸν νῦν τρόπον, ἑπτὰ ταῖς ἑξήκοντα ἡμέραις ἐμβα-
λών, ὅσαι περ ἐς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς
21 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατριβῆς ἔλαβε· πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνοι
A μὲν τριακονθημέρους τοὺς μῆνας λογίζονται, ἔπειτα ἐπὶ παν-
τὶ τῷ ἔτει τὰς πέντε ἡμέρας ἐπάγουσιν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ἐς μῆ-
νας ταύτας τε καὶ τὰς ἑτέρας δύο ἃς ἀφ' ἑνὸς μηνὸς ἀφεῖλεν,
ἐνήρμοσε· τὴν μέντοι μίαν τὴν ἐκ τῶν τεταρτημορίων συμπλη-

ρουμένην διὰ πάντα καὶ αὐτὸς ἐπῶν εἰσήγαγεν, ὥστε μηδὲν ἔτι τὰς ὥρας αὐτῶν πλὴν ἐλαχίστου παραλλάττειν. ἐν γοῦν χιλίοις καὶ τετρακοσίοις καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑνὶ ἔτει μιᾶς ἄλλης ἡμέρας ἐμβολίμου δέον). τῶν δὲ Πομπηΐου παίδων στρατιὰν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ μεγάλην συστησαμένων, ἐπολέμησεν αὐτοῖς. καὶ μεγάλης μάχης γενομένης αὐτοῖς, καὶ ἰσορρόπων ὄντων B
τῶν στρατευμάτων ἐπιπολύ, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἡγεμόνας ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγωνιάσαντας καταβῆναί τε ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ τοῦ κινδύνου τοῖς στρατιώταις συμμετασχεῖν, ὁ Βαγόνας ἔξωθέν που τῶν συνεστηκότων ὤν, ἐπὶ τὸ τοῦ Πομπηΐου στρατόπεδον ὥρμησε. καὶ ὁ Λαβιηνὸς ὡς τοῦτο εἶδε, τὴν τάξιν ἐξέλιπε καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐτράπετο· φεύγειν γὰρ αὐτὸν οἱ Πομπηΐειοι νομίσαντες ἠθύμησαν· καὶ ἔμαθον μέν που τὸ ἀληθὲς ὕστερον, οὐ μέντοι καὶ ἀναλαβεῖν αὐτοὺς ἔτ' ἠδυνήθησαν. ταύτην τὴν νίκην ἐξαί- C
ρετον ἀνείλετο, καίτοι καὶ ἄλλα μέγιστα καταπράξειν ἠπίσας. βλαστὸς γάρ τις ἐκ φοίνικος ἐν τῷ τῆς μάχης χωρίῳ εὐθὺς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐξέφυ. τοῦτο δὲ ἄρα οὐκ ἐς ἐκεῖνον ἐσήμαινεν, ἀλλ' ἐς τὸν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ παῖδα τὸν Ὀκταούιον. συνεστρατεύετο γάρ, καὶ ἐκ τῶν πόνων αὐτοῦ τῶν τε κινδύνων ἐκλάμψειν ἔμελλεν· εἶχε μὲν οὖν ὅσα ἠβούλετο, καὶ ἀκόντων τῶν αὐτοῦ πολιτῶν δηλονότι, ὅμως ἐψηφίσθη αὐτῷ τήν τε βασιλικὴν στολὴν ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ τῷ στεφάνῳ τῷ δαφνίνῳ διὰ παντὸς κοσμεῖσθαι. καὶ πρόφασιν μὲν ἐποιεῖτο τοῦτο, ὅτι ἀναφαλαντίας ἦν. ἐκέχρητο μέντοι καὶ τῇ ἐσθῆτι χαυνοτέρᾳ, καὶ τῇ ὑποδέσει, ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ. τὸ δ' οὖν χαῦνον τοῦ D
σχήματος αὐτοῦ ὁ Σύλλας ὑποπτεύσας, ὥστε καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἐθελῆσαι· τοῖς τε ἐξαιτησαμένοις εἰπεῖν, ὅτι ἐγὼ μὲν χαριοῦμαι τοῦτον ὑμῖν, ὑμεῖς μέντοι καὶ πάνυ τοῦτον τὸν κακῶς ζωννύμενον φυλάττεσθε. ὁ δὲ Κικέρων οὐ συνενόησεν, ἀλλὰ καὶ σφαλεὶς ἔφη, ὅτι οὐκ ἄν ποτε προσεδόκησε τὸν κακῶς ζωννύμενον Πομπηΐου κρατήσειν. ἐψηφίσθη δὲ αὐτῷ δημοσίᾳ καὶ τὸ τοῦ αὐτοκρά-

22 τρος ὄνομα, οὐχ ὥσπερ τοῖς τινα μάχην μεγάλην νικήσασιν,
A οὐδ' ὥσπερ τοῖς αὐτοτελῆ τινα ἐξουσίαν λαβοῦσιν, ἀλλὰ καθάπαξ τοῦτο δὴ τὸ καὶ νῦν τοῖς τὸ κράτος ἀεὶ ἔχουσι διδόμενον, καὶ πρῶτος αὐτοκράτωρ τότ' ἀνηγορεύθη· ὥστε καὶ ἀπὸ τούτου τοὺς αὐτοκράτορας τῶν Ῥωμαίων δεῖ ἀριθμεῖν. εἰκόνα δὲ αὐτοῦ ἐλεφάντινον ποιήσαντες, παρὰ τὴν τοῦ Βρούτου τοῦ παλαιοῦ ἔστησαν, τοῦ τοὺς τυράννους ἐκβαλόντος. ὅθεν καὶ θαυμάσειέ τις τὴν συντυχίαν· ἔμελλε γὰρ παρὰ τοῦ Βρούτου τοῦ Μάρκου, ὃς ἀπόγονος ἐκείνου ἦν, ἐπιβουλευθεὶς ἀναιρεθῆναι. πολ-
B λὰ δ' ἦν παρὰ τὰ πάτρια ποιῶν, ὑπάτους καθίστη πλείους τοῦ ἔτους ἑκάστου, ὥστε καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραν ἀποθανόντος τοῦ καθεστηκότος ὑπάτου, Κανίνιόν τινα ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ὕπατον καταστῆναι. ὅπερ καὶ ὁ Κικέρων διασκώπτων, τοσαύτῃ ἔφη τὸν ὕπατον καὶ ἀνδρίᾳ καὶ φροντίδι ἐν τῇ ἀρχῇ κεχρῆσθαι, ὥστε μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐν αὐτῇ κεκοιμῆσθαι. τὴν δὲ Καρχηδόνα, τήν τε Κόρινθον, πόλεις ἀρχαίας καὶ λαμπρὰς, ἐπισήμους, ὑπὸ Ῥωμαίων ἀπολωλυίας, αὐτὸς ἀνέστησε, καὶ ἀπῴκισε. καὶ αἱ μὲν ὥσπερ ἅμα πρότερον καθῃρέθησαν, οὕτω καὶ τότε ἅ-
C μα ἀνεβιώσκοντο, καὶ ἔμελλον καὶ αὖθις ἀνθήσειν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ καὶ παρασκευαζομένου στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πάρθους, οἱ περὶ τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον, καὶ τὸν Κάσσιον τὸν Γάϊον, ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ, καὶ ἀπέκτειναν, ὡς μὲν ὁ συγγραφεὺς λέγει, δι' ἀλιτηριώδη τινὰ οἶστρον (τοὺς Καίσαρας δεδιὼς πού, καθάπερ εἰκὸς συγκλητικὸν ὄντα καὶ οὐ τῶν ἀφανῶν, οὐδὲ ἱστορίαν ἀφανῆ συντιθέντα) ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς ἔχει, καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τοῖς παραλλήλοις διδάσκει, διὰ φρονήματος ἀξίωμα φιλελεύθερον, καὶ προαιρέσεως εὐγένειαν ἥκιστα ἐθελόδουλον. τοιοῦτοι γὰρ οἱ περὶ Βροῦτον. ὅμως ὁ συγγραφεὺς τὴν μοναρχίαν τῆς δημοκρατίας ὑπερτιθεὶς, τοιούτοις κέχρηται πρὸς ἀπόδειξιν λογι-
D σμοῖς. πόλιν γάρ φησι τηλικαύτην τὸ μέγεθος, καὶ τοῦ τε καλλίστου τοῦ τε πλείστου τῆς ἐμφανοῦς οἰκουμένης ἄρχουσαν, καὶ πολλὰ

μὲν ἀνθρώπων ἤδη καὶ διάφορα κεκτημένων, πολλοὺς δὲ καὶ
μεγάλους πλούτους ἐχουσῶν, ταῖς τε πράξεσι καὶ ταῖς τύχαις
παντοδαπαῖς καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ χρωμένων, ἀδύνατον
μὲν ἐν δημοκρατίᾳ σωφρονῆσαι, καὶ ῥᾷον ἕνα τινὰ χρηστὸν ἢ
πολλοὺς εὑρεῖν, καὶ πλείω καὶ μείζω τὰ διαχρῆ ἀπὸ πολλῶν 22
κακῶν, ἢ ἀφ' ἑνὸς ἀνάγκη συμβαίνειν. αἰτιώτατοι δὲ ἐγένετο A
τῆς ἀναιρέσεως τοῦ Καίσαρος τοὺς κόλακας λέγω, οἵ τινες ταῖς
τε καινότησι καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν τιμῶν ἐξάραντες αὐτὸν
καὶ φυσήσαντες, ἔπειτα ἐπ' αὐταῖς ἐκείναις καὶ ἐμέμφοντο
καὶ διέβαλλον. τόν τε γὰρ μῆνα ἐν ᾧ ἐγεγέννητο, Ἰούλιον μετωνό-
μασαν· καὶ τέλος καὶ θεὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις χειροτο-
νήσαντες, Δία τε αὐτὸν ἄντικρυς Ἰούλιον προσηγόρευσαν, καὶ
ναὸν αὐτῷ ἐπιδρύσασθαι, καὶ ἱερέα τοῦτον τὸν Ἀντώνιον ὥσπερ τι-
νὰ Διάλιον, ἀπέδειξαν· τά τε δόγματα τὰ περὶ τούτων γιγνό-
μενα ἐς στήλας ἀργυρᾶς χρυσοῖς γράμμασιν ἐνέγραψαν, ἐπει-
δὴ ἑώρων χαίροντα τοῖς ψηφιζομένοις, καὶ πλὴν ὀλίγων πάντα B
δεχόμενον. οἱ μὲν γὰρ ὑπερκολακεύοντες, οἱ δὲ καὶ διασκώπτον-
τες, ἔς τε τὸ ἐπίφθονον καὶ νεμεσητὸν προαγαγεῖν αὐτὸν βουλόμε-
νοι, τοῦτ' ἐποίησαν, ἵνα θᾶσσον ἀπόληται· ὃ καὶ ἐγένετο. βασιλέα
γοῦν αὐτὸν προσαγορευσάντων τινῶν, τὸ μὲν ὄνομα παρῃτή-
σατο· τοὺς δὲ δημάρχους, ὅτι παρρησίᾳ χρησάμενοι τούτους τ' αἰ-
ζήτησαν καὶ ὑπὸ δίκην ἀγαγεῖν ἠβουλήθησαν, τό, τε διάδημα τὸ
τῷ ἀνδριάντι αὐτοῦ περιτεθὲν ἐκεῖθεν ἀνέσπασαν, τῆς τε δημαρ-
χίας ἀπήλασεν ὀργισθείς, κἀκ τοῦ συνεδρίου ἀπήλειψεν· ὑπο-
πτεύεσθαι οὖν ἐφίεσθαι μὲν τοῦ ὀνόματος, βούλεσθαι δὲ ἐκβια-
σθῆναί πως λαβεῖν αὐτό. καὶ δεινῶς ἐμισήθη. ἐπέγραψαν γοῦν C
τινες τῇ τοῦ παλαιοῦ Βρούτου εἰκόνι, Εἴθε ἔζης. καὶ τῷ Μάρ-
κου τοῦ Βρούτου βήματι (ἐστρατήγει γάρ, καὶ βῆμα τὸ τοιοῦ-
τον ὀνομάζεται ἐφ' οὗ τις ἱζόμενος δικάζει) Καθεύδεις ὦ
Βροῦτε, καὶ Βροῦτος οὐκ εἶ. ἡμεῖς δὲ Βρούτου χρῄζομεν. μά-
λιστα δὲ διεμισήθη ὡς ὑπερήφανος, ὅτι τῆς βουλῆς συμπάσης

προσιούσης αὐτῷ ποτὲ καὶ ἀσπαζομένης αὐτὸν, καθήμενος σφᾶς προσεδέξατο. ἔλεγον μὲν γὰρ ἀπολογούμενοί τινες ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ ταῦτα, ὅτι τῆς κοιλίας ἀκρατὴς ὑπὸ διαρροίας ἐγεγόνει,
D καὶ διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ἐξοιδήσῃ, κατέμεινεν. οὐ μέντοι καὶ πείθειν τοὺς πολλοὺς ἐδυνάσατο, διὰ τὸ μετ' οὐ πολὺ ἐξεγερθέντα αὐτὸν αὐτοποδίᾳ οἴκαδε κομισθῆναι. περὶ μέντοι τῆς ἀναιρέσεως σημεῖα αὐτῷ οὐκ ὀλίγα ὑπ' ἀσθενῆ ἐγένετο. τά τε γὰρ ὅπλα τὰ Ἄρεια παρ' αὐτῷ τότε, ὡς καὶ ἅτε ἀρχιερεῖ κατά τι πάτριον κείμενα, ψόφον τῆς νυκτὸς πολὺν ἐποίησε, καὶ αἱ θύραι τοῦ δωματίου ἐν ᾧ ἐκάθευδεν, αὐτόμαται ἀνεῴχθησαν. αὐτὸς δὲ τοσοῦτον ἐθάρσει ὥστε καὶ πρὸς μάντιν τινὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάσσεσθαί ποτε προαγορεύσαντα, εἰπεῖν ἐπισκώπτων,
24 Ποῦ δῆτά σου τὰ μαντεύματα; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι τε ἡ ἡμέρα
A ἣν ἐδεδίεις πάρεστι, καὶ ἐγὼ ζῶ; καὶ ἐκεῖνος, Ναὶ πάρεστιν, ἔφη, οὐδέπω δὲ παρελήλυθεν. ἐν δὲ τῷ συνεδρίῳ περιστάντες αὐτὸν καθήμενοι οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξαρτύσαντες, πολλαχόθεν ἅμα προσπεσόντες, ἐξαίφνης κατέτρωσαν. λέγεται δὲ ὅτι πρὸς τὸν Βροῦτον ἰσχυρῶς πατάξαντα ἔφη, Καὶ σὺ τέκνον; μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος, τοῦ μὲν Λεπίδου μετὰ τῶν στρατιωτῶν τὴν ἀγορὰν κατειληφότος, πρόσχημα μὲν, τιμωρῆσαι τῷ Καίσαρι, τὸ δ' ἀληθὲς, νεωτέρων πραγμάτων καὶ δυναστείας ἐπιθυμίᾳ. τῶν δὲ περὶ τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον εἰς τὸ Καπι-
B τώλιον ἀναβάντων, καὶ μεγάλου κινδύνου τῇ Ῥώμῃ ἐπηρτημένου, ὁ Κικέρων δημηγορήσας, εἰς ὁμόνοιαν ἅπαντας ἤγαγε· καὶ τοῦ Ἀντωνίου περὶ τὰς διαλλαγὰς ταύτας σπουδάσαντος, οὐχ ὅτι καὶ εἰρήνης ἐπεθύμει, ἀλλ' ὅτι τότε ἰδιώτης ὢν, καὶ δυναστείας ἐπιθυμῶν, οὐκ ἠθέλησεν ἄλλον τινὰ πρότερον ἐκ τῆς τότε συστάσεως αὐτὴν προσλαβεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ συνιόντων αὐτῶν, καὶ Βρούτου μὲν πρὸς τὸν Λέπιδον (καὶ γὰρ ἐν γένει αὐτῷ ἦν) Κασσίου δὲ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπελθόντος, καὶ συνδειπνούντων αὐτῶν, ἄλλα τε ὥσπερ εἰκὸς ἐν τῷ τοιούτῳ πολλὰ ἐλέγετο,

καὶ ἐπήρετο τὸν Κάσσιον ὁ Ἀντώνιος, ἆρά τι καὶ νῦν ξιφίδιον C ὑπὸ μάλης ἔχεις; καὶ ὅς, Καὶ μάλα, ἔφη, μέγα, ἄν γε καὶ σὺ τυραννῆσαι ἐπιθυμήσῃς. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγνωσθείσης δημοσίας τῆς τοῦ Καίσαρος διαθήκης, ἐν ᾗ τῷ πλήθει ἀνὰ ἑβδομήκοντα ἑκάστῳ δραχμὰς δοθῆναι ἐκεκελεύκει· ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ νεκροῦ ἐς τὴν ἀγορὰν προτεθέντος, καὶ λόγου ἐπ' αὐτῷ τοῦ Ἀντωνίου εἰπόντος, οὕτως ὁ δῆμος ἐθορύβησεν, ὥστε τὸν μὲν Καίσαρα ἐν τῇ ἀγορᾷ καῦσαι καὶ θάψαι, βωμόν τε ἱδρῦσαι, καὶ θύειν ὡς θεῷ τῷ Καίσαρι ἐπιχειρῆσαι· κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ ἐμμανῶς χωρῆσαι, καί τινα καὶ τῶν δημάρχων Ἑλούϊον Κίνναν (πλανηθέντας διὰ Κίνναν ἕτερον συμμετεσχόντα τῆς ἐπιθέσεως) D διαφθεῖραι· μήτε τῆς ὁρμῆς λῆξαι πρὶν τοὺς ὑπάτους τόν τε βωμὸν ἀνατρέψαι, καί τινας τῶν θρασυτέρων κατὰ τοῦ Καπιτωλίου πετρῶν ὦσαι· νόμον τε θεῖναι, καὶ ἀρὰς ποιήσασθαι, μηδένα αὖθις δικτάτωρα γενέσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῆς τῶν ἔργων δεινότητος οὔσης, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν ὅπλων, καὶ ἐκ τῶν ἑκάστου τρόπων καὶ τῶν γιγνομένων αὐτῶν, καὶ τὰς τῆς ἐξουσίας ἐν ᾗ ποτ' ἂν τύχῃ δρώμενα, προσρήσεις διαβαλόντων. ἐν δὲ τῷ 25 θορύβῳ ἐκείνῳ καὶ τοιόνδε τι οὐκ ἀπάξιον μνήμης συνηνέχθη. A Γάϊος γάρ τις Κάσκας δημαρχῶν καὶ ἰδὼν ὅτι Κίννας ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἀπώλετο, ἐφοβήθη μὴ καὶ αὐτὸς ἀποθάνῃ, ὅτι πλύσιος Σερουίλιος Κάσκας ἔκ τε τῶν δημάρχων, καὶ ἐκ τῶν σφαγέων ἦν· καὶ γράμματα ἐξέθηκε, τήν τε κοινωνίαν σφῶν ἐκ τῆς μιᾶς προσηγορίας, καὶ τὴν διαφορὰν τῆς γνώμης δηλῶν. Ἀντώνιος δὲ τὰ διοικηθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐξετάσαι ἐπιτραπείς, ἐπειδὴ τάχιστα ἐγκρατὴς τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ἐγένετο, πολλὰ μὲν ἀπήλειψε, πολλὰ δὲ ἀντενέγραψε· κἀκ τούτου B συχνὰ μὲν ἥρπασε, συχνὰ δὲ καὶ παρ' ἰδιωτῶν, τῶν τε δήμων καὶ τῶν βασιλέων ἠργυρολόγησε, τοῖς μὲν χώραν, τοῖς δὲ ἐλευθερίαν, ἄλλοις πολιτείαν, ἄλλοις ἀτέλειαν πωλῶν. τοῦ τε Ὀκταουΐου ἅτε μειρακίου καὶ πραγμάτων ἀπείρου καταφρονήσας, αὐτὸς

ὡς καὶ κληρονόμος οὐ μόνον τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς δυνα-
στείας τῆς τοῦ Καίσαρος ὤν, πάντα διεχείριζεν. ἐπειδή τε ὁ Λέ-
πιδος ἰσχὺν μεγάλην εἶχεν, τὴν τε θυγατέρα τῷ υἱεῖ αὐτοῦ
συνῴκισε, καὶ ἀρχιερέα αὐτὸν ἀποδειχθῆναι παρεσκεύασεν, ἵνα
C μηδὲν ὧν ἔπραττε πολυπραγμονοίη. ὁπόθεν δὲ ἐφεξῆς περὶ
τῶν αὐτοκρατόρων διαληπτέον, εἰς τοσαῦτα μερίζοντας τὴν
συγγραφὴν τμήματα ὅσοι εἰσὶ καὶ οἱ μετὰ Ἰούλιον Καίσαρα
ἐν τῇ Ῥώμῃ ἄρξαντες αὐτοκράτορες.

ΟΚΤΑΟΥΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ
Αὔγουστος.

D Ο ΔΕ δὴ Γάϊος Ὀκταούϊος Καιπίας· οὕτω γὰρ
ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφῆς υἱὸς ὠ-
νομάζετο· ἦν μὲν γὰρ ἐξ Οὐελίτρων τῶν Οὐ-
ολούσκων, ὀρφανὸς δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀκταουΐου τοῦ
πατρὸς καταλειφθεὶς παρά τε τῇ μητρὶ καὶ
παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς Λευκίῳ Φιλίππῳ· αὐξηθεὶς δὲ συν-
διέτριβε τῷ Καίσαρι· ἄπαις τε γὰρ ἐκεῖνος ὤν, καὶ μεγάλας ἐπ'
αὐτῷ ἐλπίδας ἔχων, ἠγάπα τε καὶ περιεῖπεν αὐτόν, ὡς καὶ τοῦ
25 ὀνόματος, καὶ τῆς ἐξουσίας, τῆς τε μοναρχίας διάδοχον καταλεί-
A ψων· ἄλλως τε, ὅτι καὶ ἡ Ἀττία διϊσχυρίζετο ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος
αὐτὸν κεκυηκέναι, ὅτι καταδαρθεῖσά ποτε ἐν ναῷ αὐτοῦ, δρά-
κοντί τινι μίγνυσθαι ἐνόμισε, καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἱκνουμένῳ χρόνῳ ἔτεκε. πρίν
τε ἐς τὸ φῶς ἐξιέναι, ἔδοξεν ὄναρ τὰ σπλάγχνα ἑαυτῆς ἐς τὸν
οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεκτείνεσθαι· τῇ τε
αὐτῇ νυκτὶ καὶ ὁ Ὀκταούϊος ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀνα-
τέλλειν ἐνόμισεν. ἄρτι τε ὁ παῖς ἐγεγέννητο, καὶ Νιγίδιος Φίγουλος
βουλευτὴς παραχρῆμα αὐτῷ καὶ τὴν αὐταρχίαν ἐμαντεύσατο.

ἄριστα γὰρ τῶν καθ' ἑαυτὸν τήν τε τοῦ πόλου διακόσμησιν καὶ B
τὰς τῶν ἀστέρων διαφορὰς, ὅσα τε καθ' ἑαυτοὺς γιγνόμενοι, καὶ
ὅσα συμμιγνύντες ἀλλήλοις ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ ἐν ταῖς
διαστάσεσιν ἀποτελοῦσι, διέγνω· καὶ κατὰ τοῦτο τὴν αἰτίαν, ὥς τι-
νας ἀπορρήτους διατριβὰς ποιούμενος, ἔσχεν. ὥστ' οὖν τότε τὸν
Ὀκταουΐον βραδύτερον εἰς τὸ συνέδριον διὰ τὸν τοῦ παιδὸς
τόκον (ἔτυχε γὰρ βουλὴ οὖσα) ἀπαντήσαντα, ἀνεβόησεν, ὅτι δε-
σπότην ἡμῖν γεγέννηκας. καὶ αὐτὸν ἐκταραχθέντα ἐπὶ τούτῳ, καὶ διαφθεῖραι τὸ παιδίον ἐθελήσαντα ἐπέσχεν, εἰπὼν
ὅτι ἀδυνατόν ἐστι τοιοῦτόν τι αὐτὸ παθεῖν. τρεφομένου δὲ ἐν C
ἀγρῷ αὐτοῦ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, ἐ-
μετεωρίσθη, καὶ μετὰ τοῦτο καταπτάμενος, ἀπέδωκεν αὐτόν. παι-
δίσκου τε αὐτοῦ ὄντος, καὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ ποιου-
μένου, ἔδοξέ ποτε ὁ Κικέρων ὄναρ ἁλύσει τε αὐτὸν χρυσῇ
ἐς τὸ Καπιτώλιον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθιμῆσθαι, καὶ μάστιγα
παρὰ τοῦ Διὸς εἰληφέναι. καὶ (οὐ γὰρ ἠπίστατο ὅστις ἦν) περιέ-
τυχέ τε αὐτῷ τῆς ὑστεραίας ἐν αὐτῷ τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ γνω-
ρίσας αὐτὸν, διηγήσατο τοῖς παροῦσι τὴν ὄψιν. ὅ, τι Κάτλος
οὐδ' αὐτός που ἑωρακὼς τὸν Ὀκταουΐον, ἐνόμισε τοὺς παῖδας
ἐν τοῖς ὕπνοις τοὺς εὐγενεῖς πάντας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ πρόσο- D
δον πρὸς τὸν Δία πεποιῆσθαι, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν θεὸν εἰκόνα τι-
νὰ τῆς Ῥώμης ἐς τὸν ἐκείνου κόλπον ἐμβεβληκέναι. ἐκπλαγεὶς
δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἀνῆλθεν εἰς τὸ Καπιτώλιον προσευξόμενος τῷ
θεῷ καὶ ἐκεῖ τὸν Ὀκταουΐον ἰδὼν ἄλλως ἀναβεβηκότα, τό, τε
εἶδος αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐνύπνιον προσήρμοσε, καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῆς ὄψεως ἐβεβαιώσατο. μειρακιωθέντος δὲ μετὰ τοῦτο αὐτοῦ, καὶ
ἐς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντος, τήν τε ἐσθῆτα τὴν ἀνδρικὴν ἐνδυθέν-
τος, ὁ χιτὼν περιερράγη τε ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἐπωμίδων, καὶ
μέχρι τῶν ποδῶν κατερρύη. τοῦτο αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐχ ὅ-
πως τεκμήριόν τινα, ὡς καὶ ἀγαθόν τι προσημαίνειν, ἔφερεν; 27
ἀλλὰ καὶ ἠνίασε τοὺς παρόντας, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ἀνδρικοῦ A

χιτῶνος ἔνδυσιν συνεβεβήκει. ἐπελθὸν δὲ τῷ Ὀκταουίῳ εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἀξίωμα τὸ βουλευτικὸν πᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας μου ἥξει, ἔκβασιν πρὸς τὸ λεχθὲν ἔλαβεν. ἐξ οὖν τούτων ὁ Καῖσαρ μέγα ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσας, ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας αὐτὸν ἐσήγαγε, καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἤσκει· καὶ παιδεύεσθαι ὅσα προσήκει τῷ μέλλοντι καλῶς καὶ κατ' ἀξίαν τηλικούτου κράτους διοικήσειν, ὑπάρχειν, ἀκριβῶς ἐξεπαίδευσε. λόγοις τε γὰρ ῥητορικοῖς οὐχ ὅτι τῇ Λατίνων, ἀλλὰ καὶ τῇδε τῇ γλώσσῃ ἠσκεῖτο. καὶ ἐν ταῖς στρα-
B τείαις ἐρρωμένως ἐξεπονεῖτο, τά τε πολιτικὰ καὶ τὰ ἀρχικὰ ἰσχυρῶς ἐδιδάσκετο. οὗτος οὖν ὁ Ὀκταούιος ἔτυχε μὲν τότε ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τῇ πρὸς τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, ἐπὶ παιδείᾳ. κατὰ γὰρ τὴν στρατείαν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐκεῖσε προεπέμπετο· πυθόμενος δὲ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ ὅτι κληρονόμος πρὸς τοῦ Καίσαρος καταλέλειπτο, οὐκ ἔτ' ἀναβολὰς ἐποιήσατο, ἀλλὰ τό, τε ὄνομα τοῦ Καίσαρος παραχρῆμα ἀνέλαβε, καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ διεδέξατο, τῶν τε πραγμάτων εἴχετο. οὕτω μὲν ὁ πρότερον Ὀκταούϊος, τότε δὲ ἤδη Καῖσαρ, μετὰ δὲ τοῦτο Αὔγουστος ἐπικληθεὶς, ἥψατο τῶν πραγμάτων, καὶ
C αὐτὰ καὶ κατέπραξέ τε καὶ εἰργάσατο, παντὸς μὲν ἀνδρὸς νεανικώτερον, παντὸς δὲ γέροντος φρονιμώτερον. πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ μόνῃ τῇ τοῦ κλήρου διαδοχῇ, καὶ ἰδιωτικῶς καὶ μετ' ὀλίγων ἄνευ ὄγκου τινὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε· τόν τε Ἀντώνιον ἐθεράπευε, καί τι καὶ προπηλακιζόμενος ὑπ' ἐκείνου καὶ ἀδικούμενος, καὶ τὸ πλῆθος προσεποιήσατο. καὶ ἐπειδή ποτε αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀπὸ μετεώρου, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πατρὸς εἰώθει ποιεῖν, ἐντυχεῖν τι ἐθελήσαντα οὐ προσεδέξατο, ἀλλὰ καὶ κατέσπασε καὶ ἐξήλασε διὰ τῶν ῥαβδούχων,
D δεινῶς ἅπαντες ἠγανάκτησαν, καὶ οὐχ ἥκιστα, ὅτι ὁ Καῖσαρ οὐδὲ ἐς τὴν ἀγορὰν ἔτι πρός τε τὸ ἐκείνου ἐπίφθονον, καὶ πρὸς τὸ τοῦ πλήθους ἐπαγωγὸν, ἐφοίτησε. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος καὶ ἠθέλησε καταλλαγῆναι τῷ Καίσαρι, καὶ καταλλαχθεὶς, αὖθις ἐξ

ὑποψίας

ὑποψίας τινὸς διηνέχθη πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τούτῳ καὶ τῷ Πομ-
πηΐῳ τῷ Σέξτῳ τῷ τοῦ μεγάλου Πομπηΐου νεωτέρῳ υἱῷ, δύνα-
μίν τε πολλὴν ἔχοντι, καὶ Γάϊον Ἀσίνιον Πολλίωνα κατὰ τὴν Βαι- 28
τικὴν μάχῃ νενικηκότι, καὶ πόλεις τὰς μὲν ἑκούσας, τὰς δὲ ἀκού- A
σας προσειληφότι, ἥ τε ἄδεια ἐβεβαιώθη· καὶ τὰ χρήματα ὅσα
ἐν τῷ ἀργυρείῳ καὶ χρυσίῳ τὸ δημόσιον ἐκ τῆς πατρῴας αὐτοῦ
οὐσίας εἰλήφει, ἀποδοθῆναι ἐγνώκασι. τῶν γὰρ χωρίων αὐτοῦ
τὰ πλείω Ἀντώνιος ἔχων, οὐδεμίαν αὐτῶν ἀπόδοσιν ἐποιήσα-
το. ἔπεισε δὲ αὐτὸν ἐς ὁμολογίαν ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ τὰ πατρῷα κο-
μίσασθαι ὁ Λέπιδος, τῆς ὁμόρου Ἰβηρίας τὴν ἀρχὴν ἔχων.
Καίσαρος δὲ καὶ Ἀντωνίου πάντα ἐπ' ἀλλήλοις πραττόντων,
ἐκ τούτου καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ πόλει πάντα ἐθορυβεῖτο καὶ συνε-
κέχυτο, καὶ ἀκρισία πολλὴ ἦν. εἰρήνην ἔτι καὶ ἐπολέμουν ἤ-
δη· τό, τε τῆς ἐλευθερίας σχῆμα ἐφαντάζετο, καὶ τὰ τῆς δυνα-
στείας ἔργα ἐγίνετο. καὶ ἐν μὲν τῷ ἐμφανεῖ ὁ Ἀντώνιος ἅτε καὶ
ὑπατεύων, ἐπλεονέκτει· ἡ δὲ δὴ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων ἐς τὸν Καί- B
σαρα ἐπῄει· τὸ μὲν, διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὸ δὲ, διὰ τὰς ἐλπί-
δας ὧν ὑπισχνεῖτο. μέγιστον τι, ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ οὐ μόνον ἀσελγέ-
στερον βιοῦντι, ἀλλὰ καὶ τυραννικώτερον ἄρχοντι, ἐβαρύνοντο.
Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἦσαν, ἃς ἐλαχέτην
ὁ μὲν ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ Βροῦτος· ὁ δὲ, ἐν τῇ Συρίᾳ. ἐντεῦθεν ὁ
Ἀντώνιος τὰς δυνάμεις λαβὼν, ἐπέβη τῆς Γαλατίας, ὡς τὰ
ἐκεῖ βίᾳ προσποιησόμενος· Καῖσαρ δὲ καὶ αὐτὸς στρατιώτας,
τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἐκείνου σφετεριζόμενος, τοὺς δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς
τὸν πατέρα τὴν αὐτοῦ εὔνοιαν ἐθέλοντας ἐπαγόμενος ἐπὶ τὸν C
Ἀντώνιον, ὡς εἴ τι δύναιτο κωλύσων αὐτόν. καὶ ἡ βουλὴ τὸν
μὲν, πολέμιον ἐψηφίσατο, τοῦ Κικέρωνος αὐτὴν πείσαντος, μίσει
τοῦ Ἀντωνίου· Καίσαρι δὲ χρήματα καὶ στρατιώτας ἀπέστειλε. καὶ
ἐπειδὴ οὐδὲ ὣς ἦν πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀξιόμαχος, τοὺς ὑπά-
τους ἀμφοτέρους ἐξέπεμψε δύναμιν ἔχοντας ἱκανήν. κατὰ δὲ
τὸν καιρὸν τοῦτον ἄλλα τε οὐκ ὀλίγα σημεῖα ἐγένετο, καὶ λαμπὰς

ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πρὸς δυσμὰς διέδραμε· καί τις ἀστὴρ
καινὸς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὤφθη, τό, τε φῶς τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦ-
σθαί τε καὶ σβέννυσθαι, τοτὲ δὲ ἐν τρισὶ κύκλοις φαντάζεσθαι
D ἐδόκει. καὶ ἕνα γε αὐτῶν στέφανος πυρώδης τις περιέσχε. ταῦ-
τά τε δὴ καὶ λόγια πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας φέρον-
τα παντοῖα ᾔδετο. ἐπειδὴ δὲ πολλῶν χρημάτων εἰς τὸν πόλεμον
ἐδέοντο, πάντες μὲν τὸ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν τῆς ὑπαρχούσης
σφίσιν οὐσίας ἐπέδωκαν, οἱ δὲ δὴ βουλευταὶ καὶ τέσσαρας ὀβο-
λοὺς καθ' ἑκάστην κεραμίδα τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκιῶν ὅσας
ἢ αὐτοὶ ἐκέκτηντο, ἢ ἄλλων οὔσας ᾤκουν, καὶ χωρὶς ἕτερα οὐκ
ὀλίγα οἱ πάνυ πλούσιοι συνετέλεσαν. τά τε ὅπλα καὶ τὰ ἄλλα
29 τὰ πρὸς τὴν στρατείαν ἀναγκαῖα συχναὶ μὲν πόλεις, συχνοὶ
A δὲ καὶ ἰδιῶται προῖκα ἐξεποίησαν. τὸ γὰρ δημόσιον ἀχρημα-
τία τότε κατεῖχεν. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ ὑπέρ γε τοῦ Καίσαρος, κα-
τά τε τοῦ Ἀντωνίου ἐσπούδαζον. ἔμελε δέ που οὐδετέροις τούτων
τῆς δημοτικῆς ἰσηγορίας καὶ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀμφότεροι
ὁμοίως τὰ πράγματα ἔφθειρον. πρὸς δὲ δὴ τὴν τύχην, διά-
φορον ἑκάτεροι δόξαν ἐκτήσαντο. οἱ μὲν γὰρ εὖ πράξαντες,
καὶ εὔβουλοι καὶ φιλοπόλιδες ὠνομάσθησαν· οἱ δὲ δὴ πταίσαν-
B τες, πολέμιοι τῆς πατρίδος καὶ ἀλιτήριοι ὠνομάσθησαν. λέ-
ξω δὲ καὶ καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων· καὶ γὰρ παίδευσις ἐν τού-
τῳ τὰ μάλιστα εἶναί μοι δοκεῖ, ὅταν τις τὰ ἔργα τοῖς λογισμοῖς
ὑπολέγων, τήν τε ἐκείνων φύσιν ἐλέγχῃ, καὶ τούτοις ἐκ τῆς
ἐκείνων ὁμολογίας τεκμηριοῖ. Ἀντώνιος μὲν γὰρ παραλόγοις
καὶ πολυτρόποις περιέπεσεν τύχαις, τὸν μὲν ἕνα τῶν ὑπάτων Ἵρ-
τιον ἐν τοῖς προτέροις ἀπημαρτήμασι συνέκλεισεν ἅμα τῷ Καί-
σαρι εἰς τὸ χαράκωμα· θάτερον δὲ τὸν Ἰουίβιον ἥκοντα πρὸς
βοήθειαν τοῦ συνυπάτου λοχήσας, κατετραυμάτισεν, ὡς μετ'
ὀλίγον ἀποθανεῖν. ἔπειτα ὑποστρέφων αὖθις ὡς πρὸς τὸν Ἵρ-
τιον καὶ τὸν Καίσαρα, καὶ προσβαλόντος αὐτῷ τοῦ Ἱρτίου ἔκ
τε τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὁδοιπορίας καμόντι, βιασθεὶς ἔφυγεν εἰς

τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν· καὶ οὐδὲ ταύτην δυνηθεὶς σῶσαι, ἀπέδρασεν ὀλίγος πρὸς τὸν Λέπιδον. ὁ μέντοι ὕπατος τὸ μὲν χαράκωμα εἷλε τοῦ Ἀντωνίου, γενναίως αὐτῷ προσβαλών· μετὰ δὲ τὴν τούτου ἅλωσιν καὶ αὐτὸς διεφθάρη. καὶ ἄλλων μὲν οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ ἔργα, τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις ἅπαν κράτος, καὶ ἡ ἐκ τῶν κατορθωμάτων εὐφημία τῷ Καίσαρι προσεχώρησε, καίτοι ὕστερον ἐκ τοῦ χαρακώματος ἐξιόντι κατὰ τὰς ἀκμὰς τῶν κινδύνων· ἦν γὰρ κομιδῆ νέος καὶ ὀκτωκαιδεκαέτης ἔτι. ἔσχε δὲ οὕτως· μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὸν Ἀντώνιον, ὑποπτεύουσα ἤδη καὶ τὸν Καίσαρα ἡ βουλή, ἔπραττεν ὥστε καὶ αὐτὸν ταπεινῶσαι, καὶ ἰδιωτεῦσαι καταναγκάσαι. γνοὺς δὲ τοῦτο Καῖσαρ, τούς τε στρατιώτας (εἶχε δὲ καὶ τοὺς ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων ἤδη τῶν ἐν τῷ πρὸς Ἀντώνιον πολέμῳ τελευτησάντων) δωρεαῖς καὶ ὑποσχέσεσιν ἑαυτοῦ ἐξηρτήσατο, καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον ἐπεκηρυκεύσατο λάθρα, εἰς διαλλαγὰς αὐτοὺς προσκαλούμενος. καὶ πέμψας πρὸς τὴν βουλὴν στρατιώτας, ὑπατείαν ᾔτει. τῆς δὲ μὴ διδούσης, εἷς τις τῶν στρατιωτῶν ἥψατο τοῦ ξίφους, καὶ εἶπεν, ὅτι ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε τῷ Καίσαρι, τοῦτο δώσει. καὶ αὐτῷ ὁ Κικέρων ὑπολαβών, Ἂν οὕτως, ἔφη, παρακαλῆτε, λήψεται αὐτήν. 30 καὶ τέλος ὁ Καῖσαρ δυνάμεις λαβὼν, ἐπ' αὐτὴν ὥρμησε τὴν Ῥώμην. ἡ δὲ βουλὴ ἐπειράθη μὲν εἷρξαι αὐτὸν, καὶ φυλάξαι τὴν πόλιν· ἐπεὶ δὲ παρῆν ἤδη, καὶ τὸ δεινὸν ἐπλησίασε, μετεβάλετο, καὶ τελευτῶσα προσεχώρησεν αὐτῷ πᾶσα, καὶ τὴν πόλιν ἐπέτρεψε καὶ μὴ θέλουσα. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπί τε τούτῳ μέγιστον ἐφρόνει, καὶ ὅτι τῇ πρώτῃ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον εἰσελθὼν, γῦπας ἓξ, καὶ μετὰ ταῦτα δημηγορῶν τι πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἄλλους δώδεκα εἶδε. πρός τε γὰρ τὸν Ῥωμύλον καὶ πρὸς τὸ οἰώνισμα τὸ ἐκείνῳ γενόμενον ἀναφέρων, καὶ τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ βεβαίως λήψεσθαι προσεδόκησε. τοῖς μέντοι στρατιώταις καὶ χρήματα ἔδωκε, καὶ χάριν καὶ πλείστην καὶ ἀληθεστάτην ἔγνω· αὐτοὶ γὰρ τῆς παρ'

αὐτῶν φρουρᾶς οὐδὲ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσφοιτᾶν ἐτόλμα.
ἐσποιηθεὶς δὲ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος, ἐξ ἐκείνου καὶ Γάϊος
Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταουϊανὸς ἐπεκλήθη. νενόμισται γὰρ, ἄν τις
ἐσποιηθῇ, τὴν μὲν ἄλλην αὐτὸν πρόσρησιν ἀπὸ τοῦ ποιησαμένου
λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων σχηματισθέν πως
τηρεῖν. προσεκτήσατο δὲ καὶ ἑτέραν τὴν τοῦ Αὐγούστου, καὶ αὐ-
τὴν διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔπειτα αὐτοκράτορες ἔθεντο. ἐπεὶ οὖν ὁ
C Καῖσαρ ἐπειδὴ τάχιστα τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν
βουλὴν ἐδουλώσατο, πρός τε τὴν τοῦ πατρὸς τιμωρίαν ἐτρά-
πετο, καὶ τοὺς σφαγέας μετῆλθε. μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ
Λεπίδου σὺν ταῖς δυνάμεσιν ἐπιόντων, συνθήκας πρὸς αὐ-
τοὺς ἐποιήσατο, ἐπεὶ μήτε βιάσασθαι σφᾶς ἐδύνατο, καὶ ἐπήλ-
πισε τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα ἤδη δυναμένους δι᾽
αὐτῶν κατεργάσασθαι, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐκείνοις δι᾽ ἀλλή-
λων χρήσασθαι. συνῆλθον δὲ ἐς τοὺς λόγους οὐ μόνοι, ἀλλὰ
D στρατιώτας ἰσαρίθμους ἔχοντες, ἐν νησιδίῳ τινὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ
περὶ τὴν Βονωνίαν παραρρέοντος· ἀλλήλους τε διηρεύνησαν,
μὴ καὶ ξιφίδιόν τις ὑπὸ μάλης ἔχοι. καὶ εἰς λόγους ἐλθόντες,
τήν τε κατὰ πάντων δυναστείαν κοινὴν ἐποιήσαντο, καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν συνώμοσαν. ἰδίᾳ δ᾽ ἔλαβον, Καῖσαρ μὲν τὴν Λιβύην
καὶ τὴν Σικελίαν· τῶν δὲ ὁ μὲν, τὴν Ἰβηρίαν, ὁ δὲ, τὴν Γαλα-
τίαν. μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθόντες, τοῖς ἐν τοῖς λευκώ-
31 μασι προέθηκαν προγραφὰς τὸν Σύλλειον τρόπον, εἰ μή γε καὶ
A μιαρώτερον. ὁ μὲν γὰρ Σύλλας τοὺς ἐχθροὺς ἠφάνιζε μόνον, τῶν
δὲ φίλων ἐπέφειστο· οἱ δὲ οὐ μόνον τοὺς ἐχθροὺς ἀπώλλυον, ἀλλὰ
καὶ τοὺς φιλτάτους ἀλλήλοις προΐεντο, ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἐχθίστους παρ᾽
ἀλλήλων ἀντιλαβεῖν. οὕτως οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ φιλοῦν βέβαιον,
ἀλλὰ τὸ θυμούμενον ἀκριβέστατον. περὶ δὲ τῆς ἐς τὴν Ῥώμην
αὐτῶν μετὰ τῶν στρατευμάτων ἀφίξεως, τοιάδε τινὰ σφίσιν ἀ-
πήντηκε τέρατα, τήν τε δυναστείαν ὁμοίως αὐτοῖς καὶ τὴν
B καταστροφὴν αἰνιττόμενα. τῷ μὲν γὰρ Λεπίδῳ ὄφις τέ τις ξίφει

ἑκατοντάρχου περιπλακείς, καὶ λύκος ἔς τε τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς τὴν σκηνὴν δειπνοποιουμένου αὐτοῦ ἐσελθὼν, καὶ τὴν τράπεζαν καταβαλὼν, τήν τε ἰσχὺν ἅμα καὶ τὴν δυσχέρειαν τὴν ἐπ' αὐτῇ προεσήμαινε. τῷ δ' Ἀντωνίῳ γάλα τε περὶ τὸ τάφρευμα περιερρύη, καὶ συνῳδία τῆς νυκτὸς περιηχήσασα, τάς τε θυμηδίας καὶ τὸν ὄλεθρον τὸν ἀπ' αὐτῶν προέδειξε. τῷ δὲ δὴ Καίσαρι τότε εὐθὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἀετὸς ὑπέρ τε τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἱδρυθεὶς, καὶ δύο κόρακας προσπεσόντας αὐτῷ, τίλλειν τε τῶν πτερῶν πειρωμένους ἀποκτείνας, τὴν νίκην κατ' C
ἀμφοτέρων αὐτῶν ἔδωκε. κἀν τούτῳ οἱ τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται τὴν θυγατέρα τῆς Φουλουΐας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἣν ἐκ τοῦ Κλωδίου εἶχε, τῷ Καίσαρι καίτοι ἑτέραν ἐγγεγυημένῳ προσεξένησαν, τοῦ Ἀντωνίου δηλονότι τοῦτο κατασκευάσαντος· καὶ ὃς οὐκ ἀπηρνήσατο. καὶ αὐτῶν ἐν τούτοις ὄντων, αἵ τε σφαγαὶ ἐκεῖναι αἷς ποτε ὁ Σύλλας ἐκ τῶν προγραφῶν ἐκέχρητο, ἐμιμήθησαν, καὶ ἡ πόλις ἅπασα νεκρῶν ἐπληρώθη. τῶν δὲ κτεινομένων αἱ κεφαλαὶ μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα αὖθις ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα, τὰ μὲν αὐτοῦ τε ἐρρίπτετο, καὶ ὑπὸ κυνῶν ὀρνίθων τε ἠσθίετο. ἐκ δὲ τῶν πρὸς ἀλλήλους πραγμάτων τό, τε οἰκειωθέν σφίσι καὶ τὸ ἀλλοτριωθὲν ἐν λόγῳ τινὶ τιθέμενοι, οὔτε τὸν ἑαυτοῦ τις αὐ- D
τῶν ἐχθρὸν τιμωρήσασθαι, φίλον ἑτέρου ὄντα ἐδύνατο, μὴ ἀντιδιδοὺς ἄλλον· καὶ ἐκ τῆς τῶν γεγονότων ὀργῆς τῆς τε ἔπειτα ὑποψίας, παρ' οὐδὲν τὴν τοῦ ἐπιεικοῦς σωτηρίαν πρὸς τὴν τοῦ διαφόρου τιμωρίαν ποιούμενοι, ῥᾳδίως σφᾶς ἀντεδίδοσαν. κἀκ τούτου τούς τε φιλτάτους ἀντὶ τῶν ἐχθίστων ἀλλήλοις προέβαλλον, καὶ τοὺς πολεμιωτάτους ἀντὶ τῶν ἑταιροτάτων, τοῦτο μὲν ἴσους πρὸς ἴσους, τοῦτο δὲ ἀνθ' ἑνὸς πλείονας, ἢ καὶ ἀντὶ πλειόνων ἐλάττονας ἠλλάσσοντο· τά τε ἄλλα ἐν ἀγορᾶς τρόπῳ ποιούμενοι, καὶ ὑπερβάλλοντες ὥσπερ ἐν πρατηρίῳ. εἰ μὲν εἷς τις ἑνός τινος ἀντάξιος ὥστ' ἰσομοιρεῖν εὑρίσκετο, ἁπλῆ ἡ ἀντίδο- 32
σις ἐγίγνετο. τινὲς δὲ καὶ ἀντὶ πλειόνων ἀπώλοντο· κατὰ δὲ τῶν A

πλουσίων κοινήν τινα ἔχθραν προὔθεντο, οὐκ ἐξ ἀπεχθείας τι-
νὸς προλαβούσης, ἀλλ' ἐκ τῆς κατεχούσης αὐτοὺς φιλοχρη-
ματίας καὶ ἀπληστίας. τούτων δὲ τῶν κακῶν τὴν μὲν πλείονα
μοῖραν Ἀντώνιος εἶχε καὶ Λέπιδος· ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος κατὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν γίνεσθαι. τῇ τε γὰρ
φύσει οὐκ ὠμὸς ἦν, καὶ ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ἤθεσιν ἐνετέθραπτο.
πρὸς δ' ἔτι νέος ὤν, καὶ ἄρτι εἰς τὰ πράγματα παριών, οὔτ'
B ἄλλως ἀνάγκην μισεῖν τινας σφοδρῶς εἶχε, καὶ φιλεῖσθαι ἤθε-
λεν· ἐξ οὗ γέ τοι τῆς τε πρὸς ἐκείνους συναρχίας ἀπηλλάγη,
καὶ τὸ κράτος μόνος ἔσχεν, οὐδὲν ἔτι τοιοῦτον ἔπραξε. τότε δὲ
καὶ ἔσωσε πλείστους· τεκμήριον δέ· Ταναυσία γυνὴ ἐπιφανὴς τὸν
ἄνδρα Τίτον Οὐίνιον ἐπικηρυχθέντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐς κι-
βωτὸν, εἶτα παρὰ ἀπελευθέρῳ τινὶ Φιλοποίμενι κατέκρυψε. μετὰ
δὲ τοῦτο δημοτελῆ ἑορτὴν, ἣν συγγενής τις αὐτῆς ποιήσειν ἔμελ-
λε, τηρήσασα, τόν τε Καίσαρα διὰ τῆς Ὀκταουΐας τῆς ἀδελφῆς
μόνον τῶν θεῶν εἰσελθεῖν διεπράξατο, κἀνταῦθα ἐσπηδήσα-
C σα, τό, τε πραχθὲν ἀγνοοῦντι ἐμήνυσε, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτὴν ἐσ-
κομίσασα, ἐκεῖθεν τὸν ἄνδρα ἐξήγαγεν· ὥστε τὸν Καίσαρα θαυ-
μάσαντα, πάντας μὲν αὐτοὺς ἀφεῖναι (καὶ γὰρ τοῖς συγκρύψασί τι-
να θάνατος προείρητο) τὸν δὲ δὴ Φιλοποίμενα καὶ ἐς τὴν ἱππάδα
καταλέξαι. ὁ μὲν Καῖσαρ τοιοῦτος. καὶ ὁ Λέπιδος ὁμοίως πρός τε
τοὺς συγγενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους οὐκ ἀπαραίτητος ἦν. ὁ δὲ Ἀν-
τώνιος ὠμῶς τε καὶ ἀνηλεῶς οὐχ ὅτι τοὺς ἐκτεθέντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἐπικουρῆσαί τινι αὐτῶν ἐπιχειρήσαντας ἔκτεινε. τάς τε κεφα-
λὰς σφῶν, εἰ καὶ σιτούμενος ἐτύγχανεν, ἐπεσκόπει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον
D τῆς τε ἀνοσιωτάτης καὶ οἰκτροτάτης αὐτῶν ὄψεως ἐνεπίμπλατο.
καὶ ἡ Φουλουΐα πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ κατ' ἔχθραν καὶ διὰ χρή-
ματα, καὶ ἔστιν οὓς οὐδὲ γιγνωσκομένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐθανά-
τωσεν. ἑνὸς γοῦν τινος κεφαλὴν ἰδὼν, εἶπεν, ὅτι τοῦτον οὐκ ἠπιστά-
μην. ὡς δ' οὖν καὶ ἡ τοῦ Κικέρωνός ποτε ἐκομίσθη αὐτοῖς, ὁ μὲν Ἀν-
τώνιος πολλὰ καὶ δυσχερῆ ἐξονειδίσας αὐτῇ, ἔπειτ' ἐκέλευσεν

αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτεθῆναι,
ἵν' ὅθεν κατ' αὐτοῦ δημηγορῶν ἠκούετο, ἐνταῦθα μετὰ τῆς χει- 33
ρὸς τῆς δεξιᾶς, ὥσπερ ἀπετέτμητο, ὁρῷτο. ἡ δὲ δὴ Φουλουία ἔς A
τε τὰς χεῖρας αὐτὴν, πρὶν ἀποκομισθῆναι, ἐδέξατο, καὶ ἐμπι-
κρανασαμένη οἱ καὶ ἐμπτύσασα, ἐπί τε τὰ γόνατα ἐπέθηκε, καὶ
τὸ στόμα αὐτῆς διανοίξασα, τήν τε γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ
ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο, κατεκέντησε, πολ
λὰ ἅμα καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτουσα. πολύτροποι μὲν οὖν αἱ
σφαγαὶ, πολυειδεῖς δὲ καὶ σωτηρίαι τισὶν ἐγένοντο. ἐγὼ δὲ
τὰ πολλὰ παρεὶς, τὰ ἀξιομνημόνευτα διηγήσομαι. τοῦτο μὲν
γὰρ, ἐς σπήλαιόν τις τὸν δεσπότην κατακρύψας, εἶτ' ἐπειδὴ B
καθ' ἑτέρου τινὸς μήνυσιν ἀπολεῖσθαι ἔμελλε, τήν τε ἐσθῆτα
πρὸς αὐτὸν ἠλλάξατο, καὶ μετ' αὐτῆς τοῖς ἐπιοῦσιν, ὡς καὶ
αὐτὸς ἐκεῖνος ὢν, προαπήντησε, καὶ ἐσφάγη. καὶ οὕτως οἱ μὲν
ἀπετράποντο, νομίζοντες ὃν ἠβούλοντο πεφονευκέναι· ὁ δὲ ἀ-
πελθόντων αὐτῶν ἑτέρωσε διέφυγεν. ἄλλος τις τὴν σκευὴν ὁ-
μοίως ἅπασαν πρὸς τὸν δεσπότην διαλλάξας, αὐτός τε ἐς φο-
ρεῖον κατάστεγον ἐσῆλθε, καὶ ἐκεῖνον δορυφορεῖν ἐποίησε· κἀκ
τούτου καταληφθέντες, ὁ μὲν οὐδ' ὀφθεὶς ἐφονεύθη, ὁ δὲ, ὡς
τις σκευοφόρος, ἐσώθη. καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι ἐξ εὐεργεσίας τι-
νὸς προϋπαρχούσης σφίσι, τοῖς εὖ ποιήσασιν ἀνταπέδοσαν. στι- C
γματίας δέ τις οὐχ ὅσον οὐ προέδωκε τὸν δεσπότην τὸν στίξαν
τα, ἀλλὰ καὶ προθυμότατα ἔσωσεν. ὡς γοῦν ὑπεκκομίζων
ποι αὐτὸν ἐφωράθη καὶ ἐδιώκετο, ἀπέκτεινέ τινα ἐντυχόντα οἱ
κατὰ τύχην, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ δοὺς, τὸν μὲν ἐπὶ
πυρὰν ἐπέθηκεν, αὐτὸς δὲ τήν τε ἐσθῆτα καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ
δεσπότου λαβὼν, ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ πλασάμενος ὡς καὶ
φεύγοντα αὐτὸν ἀπεκτονὼς, ἐπιστεύθη ἔκ τε τῶν σκύλων καὶ ἐκ
τῶν στιγμάτων. καὶ ἐκεῖνόν τε ἅμα ἔσωσε, καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. ταῦ- D
τα μὲν ἐς οὐδεμίαν ὀνόματος μνήμην ἀνήκει· ὁ σιαῖον δὲ δὴ Γέ
ταν ὁ υἱὸς, ἐκφορὰν δή τινα αὐτοῦ ὡς καὶ τεθνηκότος σκευάσας,

ἐξέσωσε. καὶ Κόϊντον Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου τοῦ ῥήτορος ἀδελ-
φὸν ὁ παῖς ἐξέκλεψε, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ἔσωσεν. αὐτὸς μὲν γὰρ
καὶ κατέκρυψε τὸν πατέρα, ὥστε μὴ εὑρεθῆναι. στρεβλωθεὶς
34 δὲ ἐπὶ τούτῳ πάσαις βασάνοις, οὐδὲν ἐξελάλησε. μαθὼν δὲ ἐ-
A κεῖνος τὸ γινόμενον, καὶ θαυμάσας τε ἅμα τὸν παῖδα, καὶ ἐλεή-
σας, ἦλθεν ἐθελοντὴς ἐς τὸ ἐμφανές, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφα-
γεῦσι παρέδωκε. Μάρκος δὲ Τερέντιος Οὐάρρων ὁμώνυμος ὢν
τινὶ τῶν ἐπικεκηρυγμένων, καὶ δείσας μή τι κατὰ τοῦτο, οἷα καὶ ὁ
Κίννας, πάθῃ, ἐξέθηκε γράμμα, αὐτὸ τοῦτο δηλοῦν· (ἐδημάρχει
δέ) καὶ ὁ μὲν διαπεσὼν καὶ γέλωτα ἐπὶ τούτῳ ὤφλισκανε. πλεῖ-
στοι δὲ καὶ τῶν μὴ προγραφέντων, διά τε ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα
B προσαπώλοντο. πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν ἐπικηρυχθέντων οὐχ ὅτι πε-
ριεγένοντο, ἀλλὰ καὶ κατῆλθον αὖθις. καί τινες αὐτῶν καὶ ἀρχὰς
ἔσχον· ἵνα καὶ ἐκ τούτων τὸ ἀστάθμητόν τις τοῦ βίου τεκμηριώσαι-
το. ἡ δὲ ἀναχώρησις σφίσι πρός τε τὸν Βροῦτον καὶ πρὸς τὸν
Κάσσιον, πρός τε τὸν Σέξτον ἐγίνετο. καὶ οἵ γε πλείους πρὸς τοῦ-
τον κατέφυγον. ναυαρχεῖν γὰρ αἱρεθεὶς, καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ
θαλάσσῃ δυνηθεὶς, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐπεκηρύχθη, τήν τε Σικελίαν
κατέσχε, τῇ τε Ἰταλίᾳ ἐγγύθεν ἐφορμῶν, χρήματά τε διπλά-
σια τοῖς προσσώζουσί τινα τῶν τοῖς φονεῦσι προκειμένων ἐπαγ-
γελλόμενος, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις ὑποδοχὴν καὶ τιμὰς ὑπισχνού-
C μενος, πολλοὺς ἔσωσεν. οἱ μέν τοι τρεῖς ἄνδρες οὐ μόνον τοὺς ἐς
τὰ λευκώματα ἐγγραφέντας ἀπέκτειναν, ἀλλὰ καὶ ὅσους ἀφεῖ-
ναι ἔδοξαν, τρόπον ἕτερον διεχρῶντο, πτωχοὺς ἀντὶ τῶν πλουσίων
ποιοῦντες. ἐνοίκιά τε γὰρ τῶν οἰκιῶν ὧν εἶχον ἀπῄτουν, καὶ τὰς
τῶν κτημάτων αὐτῶν προσόδους ἀφῄρουν, καὶ τὰ πολλὰ τῶν
χρημάτων τοῖς στρατιώταις ἐδίδουν, ἅτε θεραπεύοντες καὶ ἐπὶ
πλέον ἀναρτώμενοι τούτους· ἵνα καὶ πρὸ τῶν ἔργων τοὺς μισθοὺς
ἔχοντες, πάνυ τι προθύμους σφίσι παρέχωνται. διὰ τοῦτο καὶ τὰς
τῶν ἀνῃρημένων οὐσίας εἰς ἀγορὰν προτιθέμενοι, τοὺς μὲν ἄλλους
D τῶν ὠνητῶν ἀπήλαυνον, ἀπειλοῦντες, τοῖς δὲ στρατιώταις αὐ-

τὰς ἐπώλοευ ἐπωνυμίζοντες. ὀργῆς δὲ κατηφείας καὶ πέν-
θους ἐπὶ τούτοις τὴν Ῥώμην κατειληφότος, πεπράχασί τι
καὶ ἄλλο τυραννικὸν ὁμοῦ καὶ γελοῖον. ἐκέλευσαν πᾶσι διὰ προ-
γραφῆς εὐθυμεῖσθαι, θάνατον, ἂν μὴ πειθαρχήσωσιν, ἀπει-
λήσαντες. οὕτω τὰ πράγματα πρός τε τὸ βούλημα καὶ πρὸς
τὸ ἐπιθύμημα τὸ ἑαυτῶν διῆγον, ὥστε χρυσὴν τὴν τοῦ Ἰουλίου
Καίσαρος μοναρχίαν φανῆναι. τελευτῶντες δὲ, λευκώματα
αὖθις ἐξέθεντο, θάνατον μὲν μηδενὶ ἔτι φέροντα, τὰς δὲ οὐσίας 35
τῶν ζώντων ἀποσυλῶντα, τῷ μὲν λόγῳ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας A
παρ' ἑκάστου τῶν πολιτῶν εἰσπράττοντες, ἔργῳ δὲ, οὐδὲ τὸ δέ-
κατόν τινι καταλείποντες. τῷ δὲ Καίσαρι ἡρῷον ἐπὶ τῆς ἀγο-
ρᾶς ἐφ' ἧς ἐφλέχθη, δειμάμενοι, ἀπηγόρευσαν οὐδένα τῶν εἰς τοῦ-
το καταφευγόντων μήτε ἀνδρηλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι. τὸ δὲ
οἴκημα ἐν ᾧ ἐσφάγη, εἰς ἄφοδον μετεσκεύασαν. πράξαντες
δὲ ταῦτα, Λέπιδος μὲν ἐν τῇ πόλει κατέμεινε· Καῖσαρ δὲ καὶ
Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον ἐξεστράτευσαν. Κάσ-
σιος γὰρ καὶ Βροῦτος, ἐπειδὴ τὰ πράγματα ὑπὸ τῷ Ἀντωνίῳ
τῷ τε Καίσαρι γινόμενα ἔμαθον, ὧν μὲν ἔλαχον ἐπαρχιῶν B
κατεφρόνησαν, τῆς Κρήτης καὶ Βιθυνίας· ὁρμήσαντες δὲ, ὁ μὲν
ἐπὶ τὴν Συρίαν, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ὅτι τῷ καιρῷ καὶ
τοῖς χρήμασι ταῖς τε δυνάμεσιν ἤκμαζον, οὐ μόνον ταύτας ἀ-
μαχεὶ προσηγάγοντο, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσίαν τελευτῶντες ἅπα-
σαν παρεστήσαντο, πειθοῖ τε ὅπη παρείκοι, καὶ βίᾳ πρὸς τοὺς ἀν-
τιτείνοντας χρώμενοι. ἦσαν μὲν γὰρ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ᾑρη-
μένοι πρότερον ἄρχοντες· ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ
κλέος τῶν περὶ Βροῦτον εἶκον εὐθὺς, καὶ προσετίθεντο σφίσιν· οἱ
δὲ τὰ τοῦ Ἀντωνίου μᾶλλον καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος φρονοῦντες, οὐ C
χαλεπῶς ἐχειροῦντο. ὧν ἦν καὶ Δολοβέλλας ὁ τὸν Τρεβώνιον
ἐν Σμύρνῃ δολοφονήσας, τήν τε κεφαλὴν αὐτοῦ τῇ τοῦ Καίσα-
ρος εἰκόνι προσερείψας, ὅτι τῶν σφαγίων ἦν· καὶ ὁ τοῦ Ἀντωνίου
ἀδελφὸς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεων ἡγεῖσθαι παρ' αὐτοῦ

τούτου τιμηθείς. οὕτω γὰρ ἐτεθήπεσαν τοὺς περὶ τὸν Βροῦτον
ἐφ' οἷς ἐποίησαν αἱ πόλεις πᾶσαι, ὥστε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰκό-
νας σφίσι χαλκᾶς παρὰ τὴν τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἐ-
D ψηφίσαντο· ὃ δὲ αὐτοῖς ταχὺ μάλα τὰ πράγματα προσ-
χωρῆσαι πεποίηκε, τοῦτ' ἦν, ὅτι τῆς τῶν τριῶν συναρχόντων ἐν
Ῥώμῃ ὠμότητος καὶ παρανομίας ἐκ διαμέτρου ἀφεστήκεσαν,
καὶ μάλιστα Βροῦτος. ἔς τε τὴν βουλὴν ἀνέφερον τὰ πραττό-
μενα, καὶ αὐτῇ τὰ πράγματα καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀνετίθεσαν·
καὶ αὕτη ἔχαιρέ τε αὐτοῖς, καὶ δόγμασιν ἐβεβαίου τὰ παρ'
αὐτῶν διοικούμενα καὶ γινόμενα, ἕως οὔπω δηλονότι παντελῶς
ἐδεδούλωτο. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ταύτην τε δουλωθεῖσαν ἤκουον, καὶ
τὰς παρανόμους ἐν τῇ πόλει σφαγὰς ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ
τὰς δυνάμεις αὐτῶν συναγαγόντες εἰς ἕν, εἰς τὸν ὕστατον ἐ-
36 κεῖνον τὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα ὥρμησαν. ὄντων δ'
A αὐτῶν ἔτι κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἔφθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Γά-
ιον περαιωθέντες, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας στρα-
τοπεδεύσαντες. διαβάντες δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας αὐτοὶ ἀντεστρατοπε-
δεύοντο τούτοις. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα, ὡς καὶ ἀτακτότεροι οἱ στρα-
τιῶται καὶ ῥᾴους ἀρχὴν ὦσι, δίχῃ κατέστη. παντὸς δὲ δὴ καὶ τοῦ δια-
μέσου αὐτῶν καὶ τάφρῳ καὶ σταυρώματι περιληφθέντος, εἷς τις ὁ
πᾶς περίβολος ἀμφοτέρων ἐγένετο, καὶ ἐν κοινῷ τὴν ἀπ' αὐτοῦ
ἀσφάλειαν εἶχον. ἀντικειμένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις, ἐκδρομαὶ
μὲν καὶ ἀντεπέξοδοι παρ' ἀμφοτέρων, ὡς ἔτυχεν, ἐγίνοντο· μά-
B χη δὲ ἐκ παρατάξεως οὐδεμία χρόνον τινὰ συνηνέχθη· τέ-
λος δὲ συνέμιξαν ἀλλήλοις. πρὸ μέντοι τῆς μάχης σημεῖα
τινὰ γεγονότα τό, τε τοῦ πολέμου τέλος καὶ τὴν τῆς δημοκρα-
τίας κατάλυσιν ὑπέφαινον, τοῦ θεοῦ τάχα μεθαρμόττοντος
ἤδη τὴν πολιτείαν εἰς τὴν λυσιτελεστέραν ἁρμονίαν καὶ κρείτ-
τονα, τὴν τῆς μοναρχίας φημί. ὁμοφρονῆσαι μὲν ἐν τῷ καθε-
στῶτι τύπῳ τῆς πολιτείας οὐκέτ' οἷοί τε ἦσαν· (οὐ γάρ ἐστιν ὅπως
δημοκρατία ἄκρατος ἐς τοσοῦτον ἀρχῆς ὄγκον προχωρή-

ἅπαντα. (σωφρονῆσαι δυνάμενα)) πολλοὺς δ' αὖ ἐπὶ πολλοῖς καὶ αὐτοὺς ὁμοίους ἀγῶνας ἀνελόμενοι, πάντως ἄν ποτε ἐδουλώθησαν, ἢ καὶ ἐφθάρησαν. τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν σημείων τοῖς τερατο- C
λόγοις παρήσω. ἀμείνων δ' ἂν ἦν καὶ ὁ Δίων μὴ πέρα τοῦ δέοντος αὐτὰ τεθηπὼς, ἀλλά τι καὶ τῷ Πολυβίῳ προσεσχηκὼς, ὅστις ἅλωσιν γράψας τῆς Καρχηδόνος, καὶ τῆς Ἑλλάδος δούλωσιν, καὶ πρὸ τούτων τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων ἐκείνην ὑπὸ Ἀννίβου καὶ πολυχρόνιον κάκωσιν, οὐδαμοῦ τερατολογῶν φαίνεται, οὐδὲ σημεῖα ταῖς λοιπαῖς πόλεσι περὶ τῶν συμφορῶν γενόμενα διηγούμενος. εἰ μὲν οὐδ' ἂν γίνεσθαι νομίζων, μεμπτῶς· πλήρης γὰρ τῶν τοιούτων ἡ ἱστορία· εἰ δ' ὡς οὐχ ἱστορήσας γε αὐτὰς, συγγνωστῶς. συγγραφὴν γὰρ προσκεχείριστο. ἓν δ' D
οὖν τῶν ἐπὶ Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου γινομένων τοῦτο ἐρῶ, τὴν μεταβολὴν οἶμαι τῶν πραγμάτων δηλοῦν. τῶν γὰρ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμῶν οἱ μέν τινες παντάπασιν ἐξέλιπον, οἱ δ' ἀνάπαλιν ῥεῖν ἤρξαντο. ἐγένετο δ' ἡ μάχη τοῦτον τὸν τρόπον. πρῶτον μὲν σαλπικτὴς εἷς ἑκατέρωθεν ὑπεσήμαινε, καὶ οὕτως οἱ λοιποὶ ἐπήχησαν, πρῶτοι μὲν οἱ ἐπὶ τὰ στόματα, καὶ τὸ παρασκευαστικὸν ἐν τόπῳ τινὶ κυκλοτερεῖ διὰ σαλπίγγων μελῳδοῦντες, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τόν τε θυμὸν τῶν στρατιωτῶν ἐπεγείροντες, καὶ 37
ἐπὶ τὴν σύνοδον αὐτοὺς ἐξοτρύνοντες. καὶ μετὰ τοῦτο σιωπή τε A
ἐξαπίνης πολλὴ ἐγένετο, καὶ σμικρὸν ἐπισχόντες, αὐτοί τε διάτορον ἐξεφώνησαν, καὶ αἱ τάξεις ἑκατέρωθεν συνέβαλον. κἀκ τούτου ἀλαλάξαντες οἱ ὁπλῖται, τάς τε ἀσπίδας τοῖς δόρασιν ἔκρουσαν, καὶ ἐκεῖνα ἐπ' ἀλλήλους ἐξηκόντισαν. καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται βέλη καὶ λίθους ἧκαν, καὶ μετὰ ταῦτα τό, τε ἱππικὸν ἀντεξήλασεν, καὶ τὸ θωρακοφόρον συνεπισπώμενον σφίσιν ἐν χερσὶν ἐγένετο. καὶ πολλῷ μὲν ὠθισμῷ, πολλῷ δὲ καὶ ξιφισμῷ ἐχρήσαντο, τὰ μὲν πρῶτα περισκοποῦντες ὅπως τε τρώσωσί τινας, καὶ ὅπως αὐτοὶ μὴ τρωθῶσιν· ἔπειτα δὲ ὡς ἥ τε ὁρμὴ σφῶν ηὐξήθη, καὶ ὁ θυμὸς ἐφλέγμηνεν, ὁμόσε τε B

ἀπερισκέπτως χωροῦντες, καὶ μηδεμίαν ἔτ' ἀσφάλειαν ἑαυ-
τῶν ποιούμενοι. καὶ οὔτε τῶν τραυμάτων αἴσθησιν εἶχον· τὸ γὰρ
ἀλγῆσον ὁ θάνατος προελάμβανεν· οὔτε τοῦ ὀλέθρου σφῶν ὀλο-
φυρμὸν ἐποιοῦντο· ἐς γὰρ τὸ λυπῆσον οὐκ ἐξικνοῦντο. ἔμενον δὲ
κατὰ χώραν ἀκριβῶς ἀμφότεροι, καὶ οὔθ' ὑπαγωγαῖς, οὔτε διώξε-
σιν οὐδέτεροι ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον, ἐτίτρωσκον,
ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον, ἐφονεύοντο μέχρι πόρρω τῆς ἡμέρας. καὶ
C εἴγε Βροῦτος μὲν κατὰ Ἀντώνιον, Κάσσιος δὲ κατὰ Καίσαρα ἀν-
τετέτακτο, ἰσοπαλεῖς ἂν ἐγεγόνεσαν· νῦν δὲ ὅ,τι Βροῦτος τὴν
τοῦ Καίσαρος ἀρρωστίαν ἐξεβιάσατο, καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν Κάσ-
σιον οὐδέν οἱ ὅμοιον τὰ πολέμια ὄντα ἐξενίκησεν. ἐπλεονέκτη-
σαν δὲ καὶ ἠλαττώθησαν ἀλλήλων, ὥστε τό, τε τάφρευμα τὸ τοῦ Και-
σαρος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου πᾶν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἁλῶναι. ὅ τε
καὶ Καῖσαρ παραδόξως ἐσώθη, τῶν ἰατρῶν τινος πρὸ τῆς
μάχης ὄναρ αὐτῷ εἰπόντος, κελεῦον αὐτῷ ἐκχωρῆσαι τοῦ στρατο-
πέδου· καὶ τῷ τὸν Κάσσιον ἐκ μὲν τῆς μάχης σωθῆναι, τοῦ τε ἐ-
D ρύματος στερηθέντα, ἄλλοσέ ποι διαφυγεῖν· ὑποτοπήσαντα δὲ καὶ
τὸν Βροῦτον ἐσφάχθαι, καί τινας τῶν κεκρατηκότων πρὸς αὐ-
τὸν ἐπιέναι, διαχρήσασθαι ἑαυτόν. ὁ οὖν Βροῦτος μετὰ ταῦτα καὶ
τὸ ἐκείνου στράτευμα παραλαβών, μάχῃ μὲν ἐκ παρατάξεως
οὐ διενοεῖτο αὖθις συνενεχθῆναι, πολλὴν δὲ δὴ ἐλπίδα ἀκιν-
δύνως ἐν τῷ χρόνῳ κατεργάσασθαι σφᾶς ἔχων, θορυβεῖν τε αὐ-
τοὺς ἄλλως καὶ ταράττειν νύκτωρ ἐπιχειρεῖτο. καί ποτε καὶ τὸν ποτα-
μὸν παρατρέψας, πολὺ τοῦ ἐρύματος αὐτῶν κατέκλυσε. καὶ τὰ
μὲν τοῦ Βρούτου ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ὅ,τι Ἀντώνιος ἐ-
38 σπάνιζον μὲν καὶ τροφῆς καὶ χρημάτων, ὅθεν οὐδὲ τοῖς στρατιώ-
A ταις τι ἀντὶ τῶν διαρπασθέντων ἔδωκαν· καὶ προσέτι καὶ τὴν
δύναμιν τὴν ναυτικὴν ἡττηθεῖσαν ὑπὸ τῆς τοῦ Βρούτου ἀπέβα-
λον. διὸ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι μόνον τὰς ἐλπίδας οὐχ ὅτι τῆς νί-
κης, ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίας ποιούμενοι, ὥρμηντο διακινδυνεῦ-
σαι. ἠναγκάσθη δὲ καὶ ὁ Βροῦτος μάχῃ κρατῆσαι τὰ ὅλα δια-

τοὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτομολήσεις. καὶ αὐτῶν ἀντιπαρατεταγμένων ἤδη, αὐτοὶ δύο ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὑπεριπτάμενοι, ἀλλήλοις τε ἐμαχέσαντο, καὶ ἐκείνοις τὸ τέλος τοῦ πολέμου προέφηναν· ἡττήθη γὰρ ὁ κατὰ τὸν Βροῦτον. ἡττηθέντος οὖν καὶ τοῦ Βρούτου, καὶ ἄλλων ἄλλῃ φευγόντων, ἐπεδίωξαν μὲν οἱ κεκρατηκότες, οὔτε δὲ ἀπέκτειναν, οὔτ' εἷλόν τινα, ἀλλὰ προσεδρεύσαντες αὐτοῖς B τὴν νύκτα, ὡς ἑκάστοις, οὐκ εἴασαν αὖθις σφᾶς συστραφῆναι. ὁ οὖν Βροῦτος ἀπογνοὺς μὲν τὴν σωτηρίαν, ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν, ἐς τὸν θάνατον αὐτὸς κατέφυγε, καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ τὸ Ἡράκλειον, Ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθα ἄλλως, ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ' ἄρα ἐδούλευες τύχῃ· παρεκάλεσέ τινα τῶν συνόντων ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνῃ. καὶ αὐτοῦ τὸ μὲν ἄλ- C λο σῶμα ταφῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἔτυχεν· ἡ δὲ δὴ κεφαλὴ ἐπέμφθη μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, χειμῶνι δὲ ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου διάπλῳ περιπεσοῦσα, εἰς τὴν θάλασσαν ἐρρίφη. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ Πορκία ἄνθρακα διάπυρον καταπιοῦσα ἀπέθανε. τῶν δὲ συνόντων αὐτῷ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς παραχρῆμα ἀπέκτειναν, ἢ ἁλόντες ἐφθάρησαν, ὥσπερ ὁ Φαβώνιος ὁ τοῦ Κάτωνος ἐραστής· οἱ δὲ λοιποὶ εἰς Σικελίαν πρὸς τὸν Σέξτον κατέφυγον. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος, ὁ μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐχώρησεν, ἀργυρολογήσων αὐτήν, Καῖσαρ δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, τὸν Λέπιδον, ἄν τι παρακινῇ, κω- D λύσων, καὶ τῷ Σέξτῳ προσπολεμήσων. κατὰ δὲ τὴν Ῥώμην ἡ Φουλουία ἡ τοῦ τε Καίσαρος πενθερά, καὶ τοῦ Ἀντωνίου γυνή, τὸν Λέπιδον ὑπὸ νωθείας παρ' οὐδὲν ἦγε, καὶ αὐτὴ τὰ πράγματα διεχείριζεν, ὥστε μήτε τὴν βουλήν, μήτε τὸν δῆμον ἄλλο τι παρὰ τὸ ἐκείνῃ δοκοῦν χρηματίζειν. συνῆν δὲ ταύτῃ καὶ Λούκιος ὁ τοῦ Ἀντωνίου ἀδελφός, ἐπελθόντος δὲ τοῦ Καίσαρος, πρὸς βραχὺ μὲν ἡσύχασαν, ἔπειτα διηνέχθησαν, καὶ τελευτῶντες εἰς πόλεμον ἐμφανῆ κατέστησαν· ὁ γὰρ Καῖσαρ τὴν χαλεπότητα τῆς πενθερᾶς μὴ φέρων, τὴν θυγατέρα αὐτῆς, ὡς καὶ παρθένον

39 ἔτι οὖσαν (ὃ καὶ ὅρκῳ ἐπιστώσατο) ἀπεπέμψατο. γενομένου δὲ
A τούτου, οὐδὲν ἔτι φίλιον ἐποίουν. συνέβη δὲ τοῖς περὶ Φου-
λουΐαν ἐς τὰ μάλιστα τὸ ἐξ ὑπογύου τῶν ἀνθρώπων περὶ τὸν
Καίσαρα μῖσος, ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε φυέν. πᾶσαν γὰρ κατ' ἀρχὰς
τὴν Ἰταλίαν (πλὴν εἴ τις τῶν ἐστρατευμένων ἐν δωρεαῖς μέρει
λαβὼν, ἢ καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου πριάμενος εἶχε) μετὰ τῆς δου-
λείας καὶ μετὰ τῆς ἄλλης κατασκευῆς τοὺς δεσπότας ὁ Καῖσαρ
ἀφῃρεῖτο, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐδίδου. τῶν οὖν ἀποστερουμένων
B τῶν ἰδίων κτημάτων, δεινῶς πρὸς αὐτὸν ἀγανακτούντων, ὡς
εἰκὸς, καὶ σχετλιαζόντων, διηρώτα σφᾶς, πόθεν οὖν τὰ γέρα τοῖς
ἐστρατευμένοις ἀποδώσομεν; ὥσπερ τινὸς αὐτοῖς πολεμεῖν, ἢ καὶ
τοσαῦτά τινα ὑπισχνεῖσθαι κεκελευκότος. τοὺς οὖν ἀδικουμέ-
νους ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὅ,τε Λούκιος καὶ ἡ Φουλουΐα προσεποι-
οῦντό τε καὶ συνίστων. ὅθεν ὁ Καῖσαρ καὶ ἄκων ὑποκατέκλινε
καὶ οὐκέτ' ἀφῃρεῖτό τι. ἡ μὲν οὖν γερουσία διὰ ταῦτα καὶ οἱ
ἄλλοι πράως πως πρὸς αὐτὸν εἶχον· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδυσχέ-
C ραινον. καὶ τῶν τε ἑκατοντάρχων καὶ τῶν ἄλλων τῶν θορυβεῖν
αὐτοὺς κωλυόντων συχνοὺς ἀπέκτειναν, αὐτόν τε ἐκεῖνον παρ' ὀ-
λίγον ἦλθον ἀποχρήσασθαι, πᾶσαν πρόφασιν τῆς ὀργῆς
ποιούμενοι· καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο χαλεπαίνοντες, πρὶν
τοῖς τε συγγενέσι σφῶν, καὶ τοῖς τῶν ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων πα-
τράσι καὶ παισὶ τὴν χώραν ἣν τινες αὐτῶν εἶχον, ἀφεθῆναι.
ἐκ δὲ τούτων τὰ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπιτηδειότερά οἱ αὖθις ἐ-
γένετο. ὁ δὲ δῆμος κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο πάλιν ἠγανάκτει, καὶ ἐς
τὰς χεῖρας αὐτοῖς ᾔεσαν, καὶ μάχαι σφῶν συνεχεῖς ἐγίγνοντο. διὰ
D ταῦτα οὖν φοβηθεὶς ὁ Καῖσαρ, καταλλαγῆναι τῇ Φουλουΐᾳ
καὶ τῷ Λουκίῳ ἠθέλησεν· ἐπεὶ δὲ πολλοὺς πολλάκις πέμπων οὐδὲν
ἐπέραινεν, (ἡ γὰρ Φουλουΐα τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς ἱππέας ἔχου-
σα μετ' αὐτῶν ἐβουλεύετο. καί τι ταῦτα θαυμάσειέ τις, ὁπότε καὶ
ξίφος παρεζώννυτο, καὶ συνθήματα τοῖς στρατιώταις ἐδίδου, εἰ δὴ
δημηγόρει τι ἐν αὐτοῖς πολλάκις;) διὰ ταῦτα τοίνυν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ

τοῖς ἐστρατευμένοις κατέφυγεν· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ τῆς στρατείας
ἤδη, διὰ τὸ τὸν νενομισμένον χρόνον ἐστρατεῦσθαι, διαφειμένοι· 40
τούτους οὖν πολλοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχοντας παρεκάλει A
διαλλακτὰς γενέσθαι σφίσι τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς, ἢ δι-
καστάς. καὶ δῆτα ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεῖσε πλήθει πολλῷ συνελθόν-
τες, ἔς τε τὸ Καπιτώλιον ἀθροισθέντες, τάς τε συνθήκας ἃς
ὅ, τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεποίηντο, ἀναγνωσθῆναι σφίσιν ἐ-
κέλευσαν· καὶ τῷ μὲν Καίσαρι παρόντι, τοῖς δὲ ἑτέροις διὰ πρε-
σβείας, καὶ ἐν ῥητῇ τινὶ ἡμέρᾳ, πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῆσαι
προσέταξαν· καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἕτοιμος διαδικασθῆναι ἐγένετο·
οἱ δ' οὐκ ἦλθον φοβηθέντες, ἢ καὶ ἀπαξιώσαντες. διέσκωπτον B
γοῦν σφᾶς, ἄλλά τε καὶ βουλὴν καλλιγὰν ἀπὸ τῆς τῶν στρατιω-
τικῶν ὑποδημάτων χρήσεως ἀποκαλοῦντες. τηνικαῦτα
οὖν, τοῦ μὲν Λουκίου καὶ τῆς Φουλουίας, ὡς καὶ ἀδικούντων, κα-
τεψηφίσαντο· τὰ δὲ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευσαν. καὶ ἐκ τούτου
δὴ τοῦ πολέμου ψηφισθέντος, χρημάτων ἐς τὸν πόλεμον δεόμε-
νος, τὰ ἀναθήματα ὅσα τε ἐξαργυρωθῆναι ἐδύνατο, τά τε
ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ τὰ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῶν οὔσῃ, καὶ τὰ ἐν
αὐτῇ Ῥώμῃ ἀνακείμενα καθεῖλον. ὅτε οὖν Καῖσαρ παρε-
σκευάζετο, καὶ ἡ Φουλουία καὶ ὁ Λούκιος τά τε πρόσφορα ἐ- C
πορίζοντο, καὶ τὰς δυνάμεις συνεκρότουν· καὶ πολλὰ μὲν ἀλ-
λήλους ἐκάκωσαν, ἐνίκησε δ' ὅμως ὁ Καῖσαρ· τὴν τε πόλιν ἐν
ᾗ ὁ Λούκιος ἦν, περιχαρακώσας, ὑπὸ λιμοῦ ἐξεπολιόρκησε·
καὶ αὐτὸς μὲν ἄλλοι τέ τινες ἄδειαν εὕροντο· τῶν δὲ βουλευτῶν
καὶ τῶν ἱππέων οἱ πλείους ἐφθάρησαν. καὶ ἥ τε Φουλουία πρὸς
τὸν ἄνδρα μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα· ἥ τε Ἰουλία ἡ τῶν Ἀντωνίων
μήτηρ εἰς Σικελίαν πρῶτον πρὸς τὸν Σέξτον ἐλθοῦσα, ἐντί-
μως ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱὸν ἀπεστάλη. μετὰ τούτων τῶν τότε πρὸς
τὸν Ἀντώνιον ἐκχωρησάντων καὶ Κλαύδιος Τιβέριος Νέρων D
ἔφυγε. φρουρὰν γάρ τινα ἐν τῇ Καμπανίᾳ εἶχε, καὶ ἐπειδὴ καθυ-
πέρτερα τὰ τοῦ Καίσαρος ἐγένετο, ἀπῆρε σύν τε τῇ γυναικὶ

Λιβία Δρουσίλλη, καὶ σὺν τῷ υἱῷ Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Νέρωνι,
ὥστε καὶ τοῦτο ἐν τοῖς παραδοξοτάτοις συμβῆναι. ἥ τε γὰρ Λι-
βία αὕτη ἡ τὸν Καίσαρα τότε φυγοῦσα, μετὰ ταῦτα αὐτῷ ἐγή-
ματο, καὶ ὁ Τιβέριος οὗτος ὁ σὺν τοῖς γονεῦσι τότε ἐκδράς, τὴν
αὐτοκράτορα ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέξατο. ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένε-
41 το. Καῖσαρ δέ, ἐπεὶ ὑπό τε τοῦ λιμοῦ φθορὰ ἐν τῷ ἄστει ἐγίνετο
A θαλαττοκρατοῦντος τοῦ Σέξτου, καὶ ὁ Σέξτος καὶ τῆς Ἰταλίας
ἐπείρασε, διαναυμαχῆσαι πρὸς αὐτὸν ἠβουλήθη. καὶ πρὸ τοῦ
μὲν δερμάτινα πλοῖα κατὰ τοὺς ἐν τῷ ὠκεανῷ πλέοντας, ἐκποιῆ-
σαι ἐπεχείρησεν, ἔνδοθεν μὲν ῥάβδοις αὐτὰ κούφαις διαλαμ-
βάνων, ἔξωθεν δὲ βοὸς δέρμα ὠμὸν ἐς ἀσπίδος κυκλοτεροῦς
τρόπον περιτείνων. ὡς δὲ γέλωτά τε ὤφλισκανε, καὶ κινδυνεύ-
σειν, εἰ πειραθείη τούτων, ἐπίστευσε, τῷ ναυτικῷ τῷ κατασκευα-
σθέντι ἐχρήσατο μέν, νικηθεὶς δέ, καταλλαγῆναί οἱ ἐπεθύμη-
B σεν· οὐ μὴν ἔτυχεν αὐτοῦ πρὸς τὰς διαλλαγὰς ὁμογνώμονος. τοῦ
δὲ Καίσαρος περὶ ταῦτα ὄντος, τοῦ τε Ἀντωνίου ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς
Αἴγυπτον ἔρωτι τῆς Κλεοπάτρας ἀποχωρήσαντος, ὁ Λαβίηνος
τοῦ μεγάλου Πομπηίου γεγονὼς ἱππάρχης, μᾶλλον δὲ υἱὸς ἐκείνου
ὁ Λαβιῆνος ὢν ὑπῆρχεν, ὁ εἰς τοὺς Πάρθους αὐτομολήσας,
ἔπειτα τοῖς ἐκείνου παισὶ συνεψηφισμένος κατὰ τοῦ Καίσαρος· ὡς
δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐνικήθησαν, εἰς τοὺς Πάρθους καταφυγών, ἀνέ-
πεισε τὸν Ὀρώδην τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων ἐπιχειρῆσαι Ῥω-
μαίοις. ἐκεῖνος δὲ τὸν παῖδα αὐτῷ τὸν Πάκορον δούς, μετὰ
C δυνάμεως ἐξαπέστειλε, καὶ ἥ τε Συρία πᾶσα πλὴν τῆς Τύρου,
ὑπ᾽ αὐτῶν ἑάλω, καὶ ἡ Παλαιστίνη ἐχειρώθη· Κιλικίαν τε καὶ τῆς
Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις σχεδὸν ἁπάσας ἠρήκεσαν. Ἀν-
τώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μέν που ταῦτα, ὑπὸ δὲ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς
μέθης, οὔτε τῶν συμμάχων τι οὔτε τῶν πολεμίων ἐφρόντισεν.
ὀψὲ δ᾽ οὖν ποτε ἀναγκασθεὶς ἐξαναστῆναι, καὶ ἰδὼν πάντα
προκατειλημμένα, εἶτα κατέλιπεν αὐτούς, πρόφασιν τὸν τοῦ Σέξ-
του πόλεμον ποιησάμενος. διαβαλὼν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα, κἀν-

ταῦθα

ἐνταῦθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ συμμίξας, τόν τε Καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο, καὶ τὴν Σέξτου φιλίαν ἐσπείσατο. καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν Ἰταλίαν στρατευθεὶς, καὶ Πουπλίῳ Σερουϊλίῳ δύνα- D
μιν παρὰ τοῦ Καίσαρος ἄγοντι κατ' αὐτοῦ ἐξαίφνης προσπεσὼν, πολλοὺς μὲν ἔφθειρε, πολλοὺς δὲ καὶ παρεστήσατο. συνερρωγότος οὖν τοῦ πολέμου, ἡ Φουλουΐα ἐτελεύτα, καὶ τά τε ὅπλα ἀμφότεροι κατέθεντο, καὶ συνηλλάγησαν, πρόφασιν τὸν θάνατον αὐτῆς πρὸς τὸ παρ' ἀλλήλων δέος, ἅτε καὶ ἀντιπάλους καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, ποιησάμενοι. κἀν τούτῳ Καῖσαρ μὲν Σαρδώ τε καὶ Δαλματίαν, τήν τ' Ἰβηρίαν καὶ τὴν Γαλατίαν· Ἀντώνιος δὲ πάντα τἆλλα τὰ ὑπὲρ τὸν Ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀσίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντα ἀπέλαχε. τὰ γὰρ 42
ἐν τῇ Λιβύῃ ἔθνη ὁ Λέπιδος, καὶ τὴν Σικελίαν ὁ Σέξτος εἶ- A
χεν· ὅς, καίτοι πολεμεῖν αὐτῷ τοῦ τε Ἀντωνίου καὶ τοῦ Καίσαρος παρασκευαζομένων, ἔφθη πολλὰ πρὸς ἑαυτοῦ τε καὶ κατ' ἐκείνων διαπραξάμενος· καὶ τέλος τοὺς τῆς Ῥώμης πάντας ἐκπολεμώσας αὐτοῖς, τοσοῦτον ἴσχυε κατὰ θάλατταν, καὶ μάλιστα Μηνᾶ τινὶ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ ὑπουργῷ χρώμενος. οἱ γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὡς ἥ τε Σαρδὼ εἴχετο, καὶ ἡ παραλία ἐπορθεῖτο, τῆς τε σιτοπομπίας ἐστέρηντο, καὶ ὁ λιμὸς αὐτοὺς δεινῶς ἐλύπει, παρεκάλουν σφᾶς εἰρηνεῦσαι, καὶ πολλὰ ἐπὶ τούτῳ ἐβόων. ὡς δὲ B
οὐδὲν ἐπέραινον, σπουδῇ ἐπ' αὐτοὺς, ὡς καὶ ἀποκτενοῦντες ὥρμησαν. καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ, καίτοι τρωθέντων τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὄντων, τήν τε ἐσθῆτα περιερρήξατο, καὶ πρὸς ἱκετείαν αὐτῶν ἐτράπετο· ὁ δ' Ἀντώνιος βιαιότερον μὲν αὐτοῖς προσηνέχθη, ἠναγκάσθησαν δ' ὅμως τῷ Σέξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπικηρυκεύσασθαι. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον Λούκιος Κορνήλιος Βάλβος ὑπάτευσεν, ἀνὴρ Γαδειρεύς. ἐμνήσθη δ' αὐτοῦ ἡ ἱστορία, ὅτι καὶ πλούτῳ καὶ μεγαλονοίᾳ τοσοῦτον τοὺς καθ' αὐτὸν ἀνθρώπους ὑπερή- C
ρεικεν, ὥστε καὶ δωρεὰν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνὰ πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς πλεῖστον καταλιπεῖν. καὶ ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος ὠνομα-

σμένος (πλείστην καὶ νῦν ἔτι ἰσχὺν εἰς τὰς τῶν κλήρων διαδο-
χάς, ὥστε ἵνα τὸ τέταρτον τῆς καταλειφθείσης οὐσίας, ἄν γέ τι
βαρύνωνται, λαμβάνοντα, τὸ λοιπὸν ἀφεῖναι, ἔχων) ὑπὸ Που-
πλίου Φαλκιδίου δημαρχοῦντος ἐτέθη. οἱ δὲ περὶ τὸν Καίσαρα καὶ
Ἀντώνιον ἄλλα τε πολλὰ παρηνόμουν, καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον
πλείστους ὅσους οὐχ ὅτι ἄλλως ἀναξίους, ἀλλὰ καὶ δούλους ἀνέ-
D γραψαν. Μάξιμον γοῦν τινὰ ταμιεύσειν μέλλοντα ἐγνώρισέ τε
ὁ δεσπότης καὶ ἀπήγαγεν. ἕτερος δέ τις ἐν τοῖς στρατευομένοις φω-
ραθεὶς, κατὰ τοῦ Καπιτωλίου κρημνῶν ἐώσθη, προηλευθερωθεὶς,
ἵνα ἀξίωμα ἡ τιμωρία αὐτοῦ λάβῃ. τῷ δὲ δὴ Σέξτῳ ἐς λό-
γους ἦλθον, καὶ συνθήκας πρὸς αὐτὸν ἐποιήσαντο. γενομένης δὲ
τῆς εἰρήνης αὐτοῖς, τοσοῦτον οἱ παρόντες ὑφ' ἡδονῆς διέκραγον,
ἅτε καὶ τῷ πολέμῳ κακοπαθοῦντες, καὶ τῆς εἰρήνης ἰσχυρῶς ἐπι-
43 θυμοῦντες, ὡς καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι, κἀκ τούτου καὶ φρίκην σφί-
A σι καὶ ἔκπληξιν μεγάλην ἐγγενέσθαι. οὐκ ἀνέμενον γοῦν οἱ τῷ
Σέξτου τῇ γῇ αὐτῇ προσσχεθῆναι (ἦσαν γὰρ ἐν τοῖς πλοίοις) ἀλλ'
ἐξεπήδων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ ἕτεροι ἐς αὐτὸν τὸν βυθὸν
ἐπεισέβαινον· κἀν τούτῳ ἠσπάζοντό τε ἀλλήλους ἅμα νηχόμενοι
καὶ περιέβαλλον κολυμβῶντες. μετὰ δὲ ταῦτα, εἱστίων ἀλλή-
λους, πρότερος μὲν ὁ Σέξτος ἐν τῇ νηΐ, ἔπειτα δὲ ὁ Καῖσαρ, ὅ, τε
Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ. δυνηθεὶς δὴ αὖ ὁ Σέξτος καὶ ἀμφο-
τέρους ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις παρόντας, ὥσπερ πού καὶ Μη-
νᾶς αὐτῷ συνεβούλευε, φονεῦσαι, οὐκ ἠθέλησε. πρὸς δὲ τὸν
B Ἀντώνιον, ἐπειδὴ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πατρῴαν τὴν ἐν ταῖς
Καρίναις κατεῖχε (τόπος δέ τις τῆς Ῥώμης αἱ Καρῖναι) τό-
πον τινὰ ἥδιστον ἀπέσκωψε. ταῖς γὰρ τρόπισι ταῖς τῶν νεῶν τῆς αὐ-
τῆς ὀνομασίας οὔσης, ἐν ταῖς καρίναις αὐτοὺς ἑστιᾶν ἔφη. τήν
τε θυγατέρα Μάρκῳ Μαρκέλλῳ τῷ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἐνηγ-
γύησεν. τότε μὲν οὖν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο. Ἀντώνιος δὲ ἐς τὴν
Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐπανελθὼν, ἄλλα τε πολλὰ ἔξω τῶν
πατρίων διεδιῃτήθη, ταῖς τε πόλεσιν ἅμα κακῶν, καὶ τὰς ἐπιθυ-

μίας ἀποπέμπλας, καὶ Διόνυσον αὐτὸν ὀνομάζεσθαι ἠξίου· ἐπει-
δὴ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοῦτο τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατηγγύησαν; C
δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη, καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ'
αὐτῶν ἐξέπραξεν. αὐτὸς μὲν οὖν περὶ ταῦτα εἶχε· τὸν δὲ δὴ
Οὐεντίδιον τὸν Πούπλιον ἐς τὴν Ἀσίαν προύπεμψε· καὶ ὃς τοῖς
τε Πάρθοις ἐν ὀχυρῷ χωρίῳ ἐστρατοπεδευμένοις, ἐπιθεμένοις
αὐτῷ παρὰ γνώμην τοῦ Λαβιήνου διὰ τὰ πρότερον εὐημερή-
ματα, κατὰ κράτος ἐτρέψατο, καὶ τῆς Συρίας ἐξήλασεν, αὐτόν τε
τὸν Λαβιῆνον ἐχειρώσατο. καὶ ἐπὶ τούτῳ θρίαμβον ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ μετὰ ταῦτα καταγαγών, ἄλλά τι τοῖς ἀναλώμασιν ἠμ- D
φριώσατο, καὶ τὸ βασίλειον κατακαυθὲν ἀνοικοδομήσαι, εἰκό-
νας παρὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ ἀποδώσων ᾐτήσατο, κατεκό-
σμησε· καὶ αὐτὰς ἀπαιτηθεὶς ὕστερον, οὐκ ἀπέδωκεν, εὐτραπε-
λίᾳ χρησάμενος. ὡς γὰρ οὐκ ἔχων ἱκανοὺς ὑπηρέτας, πέμψον
τινάς, ἔφη, καὶ ἆρον αὐτάς. καὶ οὕτως ἐκεῖνος ὀκνήσας τὴν ἱερο-
συλίαν, ἀνακεῖσθαι σφᾶς εἴασε. ταῦτά τε οὖν ἐγένετο, καὶ ὁ Καῖσαρ
τὴν Λιβίαν ἔγημε, πάλαι αὐτῆς ἐρῶν. ἦν δὲ γυνὴ τοῦ Νέρω-
νος, μεθ' οὗ συνδιέφυγεν, ὥσπερ εἴρηται· καὶ ἐκύει γε ἐξ αὐτοῦ μῆ- 44 A
να ἕκτον. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνήρ, ὥσπερ τις πατήρ· καί
τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῇ ἑστιάσει σφῶν συνηνέχθη. παιδίον τι τῶν ψι-
θύρων, οἷα αἱ γυναῖκες γυμνὰ ὡς πλήθει ἀθύρουσαι τρέφου-
σιν, ἰδὸν χωρὶς μὲν τὴν Λιβίαν μετὰ τοῦ Καίσαρος, χωρὶς δὲ
τὸν Νέρωνα μεθ' ἑτέρου τινὸς κατακείμενον, προσῆλθεν αὐτῇ
καὶ ἔφη, Τί ποιεῖς ἐνταῦθα κυρία; ὁ γὰρ ἀνήρ σου, (δείξας αὐ-
τὸν) ἐκεῖ κατάκειται. συνοικοῦσα δὲ ἤδη τῷ Καίσαρι, τίκτει B
Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα. καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἀνείλετο, καὶ
τῷ πατρὶ ἔπεμψε· καὶ ἐκεῖνος τελευτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον, ἐπί-
τροπον καὶ τούτῳ καὶ τῷ Τιβερίῳ αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν.
ὁ δ' οὖν ὅμιλος ἄλλά τε ἐπὶ τούτῳ πολλὰ διεθρύλλει, καὶ τοῖς εὐ-
τυχοῦσι τρίμηνα παιδία γίνεσθαι ἔλεγον, ὥστε καὶ ἐς παροι-
μίαν τοῦτο ἔπος χωρῆσαι. τῷ δὲ Μηνᾷ αὐτομολήσαντι πρὸς αὐτὸν

C ὁ Καῖσαρ οὔτι ἐξέδωκε τῷ Σέξτῳ ἐξαιτηθέντα, καὶ προσέτι καὶ
διὰ τιμῆς ἦγε, καὶ ἐς τὸ τῶν ἱππέων τέλος ἐσέγραψε, δακτυ-
λίοις τε χρυσοῖς ἐκόσμησε. τὸ δὲ δὴ τῶν δακτυλίων τοιόνδε ἐστίν·
οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων δακτυλίοις χρυσοῖς, πλὴν τῶν βου-
λευτῶν καὶ τῶν ἱππέων, χρῆσθαι ἐξῆν· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐξελευ-
θέροις παρὰ μόνου δίδοται τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος. ὁ δὲ δὴ Σέ-
ξτος διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι πολλὰ αὐτῷ τῶν ὁμολογηθέντων οὐκ ἐγέ-
νετο, αἰτίας καλοῦντος ἅμα αὐτῷ καὶ τοῦ Καίσαρος παραβάσεων
ἐν ἐνίοις τῶν συνθηκῶν, ἔλυσε τὴν εἰρήνην· καὶ ὁ Καῖσαρ τόν τε
Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον εἰς τὸν κατ᾽ αὐτοῦ πόλεμον μετεπέμ-
D ψατο. οἱ δ᾽ οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσαν. ὅθεν ὁ Καῖσαρ μόνος ἐπολέ-
μει τῷ Σέξτῳ, καὶ τήν γε πρώτην κακῶς ἔπραξεν· ἔν τε γὰρ
ναυμαχίαις τισὶ σφαλεὶς ἔτυχε, καὶ ὑπὸ χειμώνων σφοδρῶν τὰ
πολλὰ τῶν πλοίων ἀπέβαλε· τοῦ δὲ Σέξτου τοῖς προτερήμασιν
ἐπηρμένου, καὶ τὴν Ἰταλίαν φέροντός τε καὶ ἄγοντος, υἱόν τε τοῦ Ποσει-
δῶνος ἑαυτὸν ὀνομάζοντος, πλοῖα ὁ Καῖσαρ κατὰ πᾶσαν ὡς
εἰπεῖν τὴν Ἰταλίαν ἐναυπηγεῖτο, καὶ ἐρέτας συνέλεγεν, ὁπλί-
45 τας τε κατελέγετο, καὶ χρήματα ἤθροιζε, καὶ δύο ἐνιαυτοὺς ἔς τε
A τὴν ναυπηγίαν, ἔς τε τὴν τῶν χρημάτων ἄθροισιν, καὶ ἐς τὴν
τῶν ἐρετῶν ἄσκησιν κατηνάλωσεν, αὐτὸς μὲν ἐφορῶν καὶ δια-
πράττων ταῦτά τε καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Γαλατίᾳ,
Μάρκῳ δὲ Οὐϊψανίῳ Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν
ἐγχειρίσας. τοὺς γὰρ Γαλάτας αὐτὸν προσπολεμούμενον, ὅτι περ
καὶ τὸν Ῥῆνον δεύτερος δὴ Ῥωμαίων ἐπὶ πολέμῳ διέβη, μετα-
πέμψατο, καὶ τῇ τε δόσει τῶν νικητηρίων ἐτίμησε, καὶ ἐκπονῆσαί
B τι καὶ ἐξασκῆσαι τὸ ναυτικὸν ἐκέλευσε. καὶ ὃς (ὑπάτευε δὲ
μετὰ Λουκίου Γάλλου) τὰ μὲν ἐπινίκια οὐκ ἔπεμψεν, αἰσχρὸν
εἶναι νομίσας, τοῦ Καίσαρος κακῶς πεπραγότος, γαυριᾶσαι,
τὸ δὲ δὴ ναυτικὸν πάνυ προθύμως ἐξειργάσατο. ἀλιμένων δὲ
τῶν ταύτῃ χωρίων ὄντων, ἔργον μεγαλοπρεπὲς ἐξεπόνη-
σεν. ἐν γὰρ τῇ Κύμῃ τῇ Καμπανίδι χωρίον τι μεταξὺ Μισηνοῦ

καὶ Πουτεόλων μηνοειδές ἐστιν. ὄρεσί τε γὰρ μικροῖς καὶ ψιλοῖς
πλὴν βραχέων περιείληπται, καὶ θάλασσαν τριπλῆν κολπώ-
δη ἔχει. ταύτην ὁ Ἀγρίππας συντρήσας, λιμένας ναυλοχω-
τάτους ἀπέδειξεν. ἃ δὲ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἀξιαφήγητα ἐθεα- C
σάμην, φράσω· τὰ ὄρη ταῦτα πρὸς τῆς ἔνδον θαλάσσης
ὄντα, πηγάς πυρός τε ἅμα πολλοῦ καὶ ὕδατος συμμιγεῖς ἔχει,
καὶ αὐτὸ μὲν καθ᾽ ἑαυτὸ ἑκάτερον οὐδαμοῦ εὑρίσκεται· οὔτε
γὰρ πῦρ αὐτό, οὔθ᾽ ὕδωρ ψυχρὸν αὐτὸ φαίνεται· ἐκ δὲ δὴ τῆς ὁ-
μιλίας σφῶν τό, τε ὕδωρ θερμαίνεται, καὶ τὸ πῦρ ὑγραίνεται. καὶ
ἐκεῖνο μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τῶν προπόδων εἰς τὰς
δεξαμενὰς χωρεῖ, τὴν δ᾽ ἀτμίδα αὐτοῦ ἔς τε οἰκήματα με-
τέωρα διὰ σωλήνων ἀνάγουσι, κἀνταῦθα αὐτοὶ πυριῶνται.
ὅσα γὰρ ἂν ἐπὶ πλεῖον ἀπό τε τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀνα- D
δράμῃ, ξηρότερα γίνεται. κατασκευαί τε οὖν περὶ ἀμφότερα
πολυτελεῖς ἤσκηνται, καὶ ἔστιν ἔς τε βίου διαγωγὴν καὶ ἐς
ἄσκησιν ἐπιτήδεια. ταῦτά τε οὖν τὸ ὄρος ἐκεῖνο, καὶ προσέτι
καὶ γῆς φύσιν τοιάνδε παρέχεται. τοῦ πυρὸς τὸ μὲν καίειν οὐκ ἔ-
χοντος (ὑπὸ γὰρ τῆς τοῦ ὕδατος συνουσίας πᾶν τὸ φλογῶδες
αὐτοῦ σβέννυται) διακρίνειν δὲ δὴ καὶ διατήκειν τὰ προστυχόν-
τα οἷα δυναμένου, συμβαίνει τῆς γῆς τὸ μὲν λιπαρὸν ἐκ-
τήκεσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ, τὸ δὲ τραχὺ καὶ ὀστῶδες, ὡς εἰπεῖν, ὑπο- 46
λείπεσθαι. σπεργγώδεις τε οὖν οἱ ὄγκοι ἐξ ἀνάγκης γίνονται, καὶ A
αὐχμῷ μὲν δοθέντες, ἐς κόνιν διαλύονται, ὕδατι δὲ σὺν κονίᾳ
φυραθέντες, συνίστανται καὶ ἐφ᾽ ὅσον γ᾽ ἂν ἐν τῷ ὑγρῷ ὦσι, πή-
γνυνταί τε καὶ πετροῦνται. αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ μὲν κραῦρον αὐτῶν,
ὑπὸ μὲν τοῦ πυρὸς ὁμοφυοῦς οἱ ὄντος ἐπιτείνεταί τε καὶ θραύεται,
τῇ δὲ συμμίξει τῆς νοτίδος ἀναψύχεται, κἀκ τούτου εἴσω δια-
παντὸς συμπιληθὲν, ἄλυτον γίνεται. τοιαῦται μὲν αἱ Βαῖαι εἰσί· καὶ
ἐς αὐτὰς τότε ὁ Ἀγρίππας ἐπειδὴ τάχιστα τούς τε εἴσπλους ἐξε- B
ποίησε, τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισεν. ἔς τε τὴν Ῥώμην ση-
μεῖα δ᾽ ἄττα συχνὰ ἐξηγγέλθη, καὶ ὅτι δελφῖνες πολλοὶ περὶ τὴν

λαοὶ δὲ τὴν τῆς Ἀφρικῆς πόλιν ἐμαχέσαντό τε ἀλλήλοις, καὶ διεφθάρησαν. καί τι καὶ αὐτοῖς πρὸς τῷ ἄστει αἷμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ῥυὲν ὄρνιθες διεφόρησαν. τὸ δὲ τῇ Λιβίᾳ συμβὰν καὶ σφόδρα αὐτῇ κατὰ τὴν ἡδονὴν ἐγένετο. λευκὴν γὰρ ὄρνιθα κλώνιον δάφνης ἔγκαρπον φέρουσαν ἀετὸς ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς ἐνέβαλε, καὶ (ἐδόκει γὰρ οὐ μικρὸν τὸ σημεῖον εἶναι) τήν τε ὄρνιθα δι' ἐπιμε-
C λείας ἦγε· καὶ τὴν δάφνην ἐφύτευσεν, ὥστε καὶ τοῖς τὰ ἐπινίκια πέμπουσιν ἐπὶ πλεῖστον ἐξαρκέσαι. ἡ μὲν Λιβία ἔσχε ἀπολαῦσαι καὶ τὴν τοῦ Καίσαρος ἰσχὺν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλε. καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἦλθε μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ἐκ τῆς Συρίας, πρόφασιν ὡς τοῦ Σεξτίου πολέμου διὰ τὰς τοῦ Καίσαρος συμφορὰς μεθέξων· εἰς διαφορὰν δὲ ἐλθὼν τῷ Καίσαρι, καὶ μικροῦ πολεμῆσαι αὐτῷ δεήσας, συνηλλάγη αὖθις διὰ τῆς Ὀκταουίας αὐτοῦ, ἣν ἀδελφὴν τοῦ Καίσαρος οὖσαν ἐγεγαμήκει. ἐπὶ ταῖς προτέραις διαλλαγαῖς Ἀντώνιος μὲν ἐκείνῳ ναῦς ἔδωκεν, αὐτὸς δὲ παρ' ἐκείνου
D στρατιώτας ἀντέλαβεν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῖς Πάρθοις χρησόμενος. ταῦτα δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπλάσαντο. οὐ γάρ που καὶ κατ' εὔνοιαν ἐποίουν ταῦτα, ἀλλ' ἐς τὴν χρείαν τῶν παρόντων σφίσι πραγμάτων ὑπεκρίνοντο. ἀμέλει καὶ τὴν Ὀκταουίαν εὐθὺς ἐκ τῆς Κερκύρας ὁ Ἀντώνιος ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπέπεμψε. Καῖσαρ δὲ, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν παρεσκεύαστο, εἰς τὴν Σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ ναυμαχεῖν ἐπιτρέψας, αὐτὸς ἐκ τῆς ἠπείρου, τὸν στρατὸν ἔχων, ἔβλεπε τὰ γινόμενα. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σέξτος Δημοχάρει τινὶ τὰς ναῦς παραδοὺς, ἐκ
47 τῆς γῆς ἐθεᾶτο τὴν μάχην. συμβαλόντων δὲ ἀλλήλοις τοῦ τε
A Ἀγρίππου καὶ τοῦ Δημοχάρους, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἰσορρόπου γεγενημένου, ὀψέ ποτε καὶ πρὸς νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν. ἐγένετο δὲ ἡ μάχη ἐν Μύλαις τῆς Σικελίας, οὐ μέντοι καὶ ἐπεδίωξαί τινα, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὸ εἰκὸς συμβάλλεται, ὅτι μή τε καταλαβεῖν αὐτοὺς ἐδύναντο διὰ τὸ ἐλαφ-

πάχει τε καὶ ὑπὸ μεγέθους τὰ πλοῖα σφίσιν εἶναι, καὶ ἐς τὴν γῆν βραχεῖ ἔχουσαν, ἅτε ἀπειρονῆσαι, ἐφοβήθησαν ἐξοκεῖλαι· ὡς δέ τινες λέγουσιν, ὁ Ἀγρίππας, ἅτε καὶ ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μαχόμενος, ἐξαρκεῖν οἱ τὸ τρέψαι τοὺς ἀντιπάλους ἡγεῖτο· καὶ γὰρ εἰώθει λέγειν πρὸς τοὺς πάνυ ἑταίρους, ὅτι οἱ πλείους τῶν ἐν ταῖς δυναστείαις ὄντων οὐδένα ἐθέλουσι κρείττω σφῶν εἶναι, ἀλλὰ τὰ μὲν πλείω, ὅσα γε καὶ προῦχον τὴν νίκην ἔχει, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν ποιοῦνται, τὰ δὲ δὴ χείρω καὶ ἀτοπώτερα ἄλλοις προστάττουσι· κἂν ἄρα ποτὲ τῶν ἀμεινόνων τι ἀναγκασθῶσι σφίσιν ἐπιτρέψαι, βαρύνονταί τε καὶ ἄχθονται τῇ εὐδοξίᾳ αὐτῶν· ἰσάζεσθαι μὲν γὰρ σφᾶς καὶ κακῶς πράττειν οὐκ εὔχονται, οὐ μέντοι καὶ παντελῶς τι κατορθώσαντας, τὴν δόξαν αὐτοὺς λαβεῖν αἱροῦνται. δεῖν οὖν παρῄνει τὸν ἄνδρα τὸν σωθησόμενον, τῆς μὲν διὰ χρείας αὐτοὺς καὶ τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττειν, τὴν δὲ δὴ κατόρθωσιν σφῶν ἐκείνοις φυλάττειν. ταῦτα μὲν ὁ Ἀγρίππας καὶ ἔλεγε καὶ ἐποίει. ἐν ᾧ δὲ ἡ ναυμαχία ἐγίγνετο, καὶ ὁ Καῖσαρ ὡς τάχιστα τόν τε Σέξτον ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀπεληλυθότα, καὶ τὸν πορθμὸν ἔρημον φυλακῆς ὄντα ᾔσθετο, τὸν μὲν καιρὸν τοῦ πολέμου οὐ παρέλιπεν, ἀλλ' εὐθὺς ἐπιβὰς τῶν Ἀντωνείων νεῶν, ἐς τὴν Μεσσήνην ἀφίκετο. οὐ μὴν καὶ ἐν τύχῃ αὐτῷ ἐχρήσατο. ὁ γὰρ Σέξτος σπουδῇ ὑποστρέψας, ταῖς τε ναυσὶν αὐτῷ καὶ τοῖς ὁπλίταις κατὰ γῆν προσώρμησε. καὶ ὁ Καῖσαρ ὡς καὶ προκατειλημμένων αὐτῶν καταφρονήσας, καὶ συμβαλὼν, τοῦ τε ναυτικοῦ τὸ πλέον ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου προσδιεφθάρη. ἐκείνου τε οὐκ ἠδυνήθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς ἐν τῇ Σικελίᾳ ὄντας διαφυγεῖν, ἀλλ' ἀγαπητῶς ἐς τὴν ἤπειρον ἀπεσώθη. καὶ αὐτὸς μὲν ἐν ἀσφαλεῖ ἦν· ὁρῶν δὲ τὸ στράτευμα ἐν τῇ νήσῳ ἀπειλημμένον, δεινῶς ἤχθετο, καίτοι πρότερον ἀνεθάρρησε, 48 A
πρὶν ἰχθύν τινα ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματον ἀναθορόντα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ προσπεσεῖν, καὶ τοὺς μάντεις αὐτῷ εἰπεῖν ὅτι δουλώσεται αὐτήν. ὁ δὲ Κορνιφίκιος (οὗτος γὰρ ἦρχεν αὐτοῖς τῶν

ἐν Σικελίᾳ στρατοῦ) ἐκινδύνευσε μὲν κατὰ χώραν μένων ὑπὸ λιμοῦ ἐκπολιορκηθῆναι. προχωρήσας δέ, καὶ πανωλεθρίᾳ δὴ κινδυνεύσας, τῶν ἐναντίων ἐπικειμένων καὶ βαλλόντων πόρρωθεν, ἐν δὲ τοῖς ἐπικαίροις τῶν τόπων καὶ ἐπιτηδειοτάτοις σφίσι, διαφθα-
B ρῆναι, ὅμως τοῦ Ἀγρίππου περαιωθέντος εἰς Σικελίαν, καὶ τὰς Μύλας κατειληφότος, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῆς διώξεως ὑποστρέψαντος, παραδόξως ἐσώθη. καὶ τοσοῦτόν γε ὁ Κορνιφίκιος ἐπὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ ἐφρόνει, ὥστε καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ ἐλέφαντος, ὁσάκις ἔξω τῆς οἰκίας ἐδείπνει, ἀνακομίζεσθαι. τότε μὲν οὕτως ὁ Καῖσαρ ἡττηθείς, τῆς Σικελίας ἐξέπεσε· μετὰ δὲ ταῦτα προσγινομένου αὐτῷ καὶ τοῦ Λεπίδου, περαιωθεὶς εἰς αὐτήν, καὶ συνάψας μάχας οὐδ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἀγρίππου τοῦ Σέξτου κατὰ θάλατταν, κατὰ κράτος ἐνίκησε. καὶ ὁ μὲν Σέξτος, ἀπογνοὺς τῆς Σικελίας, καὶ διαπεφευγὼς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸν ὡς
C νεώτερα πράσσοντα, ἀνῃρέθη. ὑπὸ μέντοι τοῦ Καίσαρος οὔτε παραχρῆμα, οὔτε μὴν ὕστερον ἐδιώχθη, στασιάσαντος πρὸς τὸν Λέπιδον. ὁ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἴσου ἅπαντα αὐτῷ διοικεῖν, ὡς καὶ συνάρχων, ἠξίου· ὁ δὲ Καῖσαρ εἰς πάντα αὐτῷ ὡς ὑποστρατήγῳ ἐχρῆτο, καὶ διὰ τοῦτο τότε μὲν κοινολογηθέντος πρὸς τὸν Σέξτον δι' ἀπορρήτων ὑποτοπήσας, οὐκ ἤλεγξεν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ φανεροῦ αὐτὸν πολεμώσηται· συνάψας δὲ θᾶττον ἢ ἐβούλετο, πρίν τε
D φανερῶς νεωτερίσαι τὸν Λέπιδον, μάχῃ τῷ Σέξτῳ, καὶ νικήσας, ὡς εἴρηται, τότε καὶ πρὸς τὸν Λέπιδον φανερῶς διηνέχθη. ὁ μὲν γὰρ τά τε ἄλλα ἀπῄτει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν προτέραν συνωμοσίαν ἐδέδοτο, καὶ τῆς Σικελίας, ὡς καὶ συγκαταστρεψάμενος αὐτήν, ἀντεποιεῖτο, ἔς τε δίκην τὸν Καίσαρα προυκαλεῖτο· εἶχε δὲ τὰς δυνάμεις ἃς ἐκ τῆς Λιβύης ἐπῆκτο. Καῖσαρ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα οὐδὲν ἀντεῖπε, νομίσας δὲ τὰ δίκαια παρὰ τοῖς ὅπλοις, ἅτε καὶ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ὤν, ἔχειν, εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων τινῶν ὥρμησεν ὡς καταπλήξων αὐτόν, οἷα μηδὲν

δρασήριον ἔχοντα. καὶ ἐσῆλθε μὲν εἰρηνικῶς ἐς τὸ στρατόπεδον 49
τοῦ Λεπίδου, καὶ πρὸς τοὺς στρατιώτας εἶπέ τινα· ὡς δ' οὐδὲν A
κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἔλεξε, παρωξύνθησαν, καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ,
καί τινας τῶν σὺν αὐτῷ ἀπέκτειναν. ἐκεῖνος γὰρ ἐν τάχει βοηθείας
τυχὼν ἐσώθη, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπῆλθεν αὐτοῖς μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ·
καὶ οἵ τε στρατιῶται τοῦ Λεπίδου προσεχώρησαν αὐτῷ, καὶ ἐκεῖ-
νος ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτοῦ γέγονε· καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου τῆς
τε ἐξουσίας πάσης παρελύθη, καὶ δίαιταν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἄνευ
φυλακῆς εἶχεν. Ἀντωνίου δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ὄντος, Οὐεντί-
διος ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Πάκορον τὸν Ὀρώδου τοῦ Πάρθων B
βασιλέως παῖδα μάχῃ νικήσας, αὐτόν τε ἀπέκτεινεν, ὅμοια
τοῖς μάλιστα τῶν πώποτε βασιλευσάντων ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ πρᾳ-
ότητι ἀγαπηθέντα, καὶ τοὺς Πάρθους, ὅσοι μὴ ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσον,
ἐκ τῆς Συρίας ἀπήλασεν. ὥστε ὁ Οὐεντίδιος ἐφθονήθη μὲν ἐφ'
οἷς κατώρθωσεν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τε στρα-
τηγίας παραχρῆμα ἐπαύθη, καὶ ἐς οὐδὲν ἔτι αὐτῷ ἐκεῖνος ἐ-
χρήσατο. μετὰ θάνατον μέντοι τοῦ Ἀντωνίου τὰ ἐπινίκια τῶν
Πάρθων παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἤγαγεν. ἐψηφίσατο γὰρ αὐτῷ ἡ βου-
λή, ἅτε καὶ τὴν συμφορὰν τὴν ἐπὶ τοῦ Κράσσου σφίσι γενο- C
μένην ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑκατέρου τοῦ ἔτους ἀνταποδεδωκό-
τα τοῖς Πάρθοις. καὶ δόξαν ἔκ τε τούτου καὶ ἐκ τοῦ παραλό-
γου ἔσχεν ὁ Οὐεντίδιος· ἐν γὰρ τοῖς τοῦ Πομπηΐου Στράβωνος
πομπεύσας θριάμβοις μετὰ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων ἀπὸ
τῶν Πάρθων, τότε αὐτὸς ἐθριάμβευσε. Γάϊον δὲ Σώσιον ὁ Ἀν-
τώνιος τῆς τε Συρίας καὶ Κιλικίας ἀπέδειξεν ἄρχοντα· ὃς
ἄλλα τε κατώρθωσε, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παρεστήσατο. ἑάλω-
σαν γὰρ πρότερον μὲν οἱ ὑπὲρ τοῦ τεμένους τοῦ Θεοῦ ἀμυνόμενοι,
ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐν τῇ τοῦ Κρόνου αὖθις ἡμέρᾳ ὠνομα-
σμένῃ. καὶ τοσοῦτόν γε τῆς θρησκείας αὐτοῖς περιῆν, ὥστε τοὺς D
προτέρους τοὺς μετὰ τοῦ ἱεροῦ χειρωθέντας παραιτήσασθαί τε τὸν Σώ-
σιον, ἐπειδὴ ἡμέρα αὖθις ἡ τοῦ Κρόνου ἐνέστη, καὶ ἀνελθόντας ἐς

αὐτὸ, ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα. ἐκείνους μὲν οὖν Ἡρώδῃ τινὶ ὁ
Ἀντώνιος ἄρχειν ἐπέτρεψε· τὸν δ' Ἀντίγονον (ὃς αὐτῶν τέως ἦρ-
χεν) ἐμαστίγωσε, σταυρῷ προσδήσας, ὃ μηδεὶς ἄλλος βασιλεὺς
ἐπεπόνθει ὑπὸ Ῥωμαίων. μετὰ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος ἐξεστράτευ-
σεν ἐπὶ Πάρθους, καὶ πρὸς τοῖς Φραάτοις γενόμενος, ἐπολιόρ-
κει αὐτά, μηδὲν μὲν αὐτὸς μέγα πράττων, πολλὰ δὲ παρὰ τῶν
50 ἔξω βαρβάρων κακούμενος. προσκαθημένου δ' οὖν καὶ ὣς
A αὐτοῦ τῇ πόλει, ὑποπέμψας τινὰς ὁ Φραάτης, ἔπεισεν αὐτὸν
ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ, ὡς καὶ ῥᾷστα τῶν σπονδῶν τευξόμενον.
κἀκ τούτου τοῖς πεμφθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ ἐχρημάτισεν, ἐπί τε χρυ-
σοῦ δίφρου καθήμενος, καὶ τὴν νευρὰν τοῦ τόξου ψάλλων· καὶ κα-
ταδραμὼν αὐτοὺς πολλά, τέλος τὴν εἰρήνην, ἐάν γε παραχρῆμα
ἀποστρατεύσωνται, δώσειν ὑπέσχετο. ἦν δὲ οὗτος ὁ Φραάτης
ἀνθρώπων ἀνοσιώτατος· τούς τε γὰρ ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν πατέ-
B ρα Ὀρώδην ἀποκτείνας, τὴν τῶν Πάρθων βασιλείαν εἶχεν. ἀ-
κούσας οὖν τὰ παρ' αὐτοῦ ὁ Ἀντώνιος, καὶ φοβηθεὶς τὴν μεγα-
λαυχίαν αὐτοῦ, ἀπανέστη, καὶ ὑποχωρῶν, ἐγγὺς ἦλθε διαφθαρῆ-
ναι παντὶ στρατῷ· παρὰ δόξαν δ' οὖν ἠδυνήθη διασωθῆναι.
τά τε γὰρ ἄλλα οἱ στρατιῶται αὐτοῦ καρτερικοὶ ἐγένοντο, καὶ ὁπότε
ἐς ἐνέδραν περιπεσόντες, τὴν τῆς χελώνης ἐξαπιναίως συνα-
σπίσαντες ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα σφῶν τὰ ἀριστερὰ πρὸς τὴν
γῆν ἤρεισαν, νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ἀπειρηκέναι
τι ὑπὸ τῶν τραυμάτων, καὶ μιᾶς ἐπισκοπῆς εἶναι, τὰ μὲν τόξα
ἀπέρριψαν, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἀπεπήδησαν· τοὺς δ' ἀκινά-
κας σπασάμενοι, ἐγγὺς σφίσιν ὡς καὶ ἐπισφάξοντες αὐτοὺς
C προσῆλθον. κἂν τούτῳ ἐξαναστάντες οἱ Ῥωμαῖοι, πᾶσάν τε ἀ-
πὸ παραγγέλσεως τὴν φάλαγγα ἅμα ἀνέπλυξαν, καὶ προσ-
πεσόντες, παμπληθεῖς αὐτῶν, οἷα γυμνοὺς ὡπλισμένοι, ἀπροσ-
δοκήτοις παρεσκευασμένοι, τοξότας ὁπλῖται βαρβάρους Ῥω-
μαῖοι, κατέκοψαν. ἔστι δ' ἡ χελώνη τοιάδε τις· τὰ μὲν σκευοφό-
ρα καὶ οἱ ψιλοί, οἵ τε ἱππεῖς ἐν μέσῳ τετάχαται· τῶν δ' ὁπλιτῶν

οἱ μὲν ταῖς προμήκεσιν ἀσπίσι χρώμενοι, περί τε τὰ ἔσχατα,
ὥσπερ ἐν πλινθίῳ τινὶ, τάσσονται, καὶ τοὺς λοιποὺς περιέχουσιν·
οἱ δ' ἕτεροι οἱ τὰς πλατείας ἀσπίδας ἔχοντες, ἔν τε τῷ μέσῳ
συσπείρονται, καὶ ἐκείνας καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων D
ὑπεραίρουσιν, ὥς τε μηδ' ἄλλο τι πλὴν τῶν ἀσπίδων ὁρᾶσθαι,
καὶ ἐν σκέπῃ τῶν βελῶν πάντας αὐτοὺς ὑπὸ τῆς πυκνότητος
τῆς συντάξεως γίνεσθαι. οὕτω γάρ τοι δεινῶς ἰσχυρίζεται ὥστε
καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνω αὐτῆς, καὶ προσέτι καὶ ἵππους καὶ ὀχήματα,
ὁσάκις ἂν ἐν κοίλῳ τινὶ καὶ στενῷ χωρίῳ γίγνωνται, δύνασθαι.
καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῆς χελώνης ἐπίκλησιν πρός τε τὸ ἰσχυρὸν καὶ
πρὸς τὸ εὔσκεπαστον αὐτῆς εἴληφε. χρῶνται δ' αὐτῇ διχῇ· ἢ
γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσμίσγοντες προσπορεύονται, καὶ πολλάκις
καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἀναβιβάζουσί τινας· ἢ ὑπὸ τοξο- 51
τῶν ποτε περιστοιχισθέντες, συγκύπτουσι πάντες ἅμα (καὶ γὰρ καὶ οἱ A
ἵπποι ὀκλάζειν καὶ κατακλίνεσθαι διδάσκονται) κἂν τούτῳ δόκησιν
σφίσιν ὡς κεκμηκότες παρέχοντες, ἐξεγείρονται, πλασάντων
αὐτῶν ἐξαίφνης, καὶ ἐς ἔκπληξιν σφᾶς καθιστᾶσι. ταῦτα
μὲν οὕτω γίνεται. Ἀντώνιος δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἀρμενίων
δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ἑλὼν, ὅτι μὴ συνεμάχησέν οἱ κατὰ τῶν Πάρθων,
ἀργυραῖς ἁλύσεσι περιῆγεν, εἶτα καὶ χρυσαῖς τῇ Κλεοπάτρᾳ
προσῆγε, καὶ τοῦ λοιποῦ τὰ ὅπλα ῥίψας, συνεβίου αὐτῇ, B
τοὺς παῖδας αὐτῆς βασιλέων τε βασιλέας προσαγορεύων, καὶ
χώρας αὐτοῖς οὐχ ὅτι τὴν Ἀρμενίων, καὶ ἃς εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν
Ἰνδῶν καὶ τὴν Πάρθων ἀπονέμων. Καῖσαρ δὲ τὸν στρατὸν ἤσκει,
τούς τε Παννονίους χειρούμενος, καὶ τοὺς Δαλμάτας καταδουλούμενος,
καί που καὶ κινδυνεύων ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι καὶ
πόνοις, καὶ τιτρωσκόμενος. Ἀγρίππας δὲ τὸ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὕδωρ
ἐκλεῖπον φθορᾷ τῶν ὀχετῶν, καὶ ἀνεκτήσατο δαπάνῃ οἰκείᾳ, καὶ
ἐπὶ πολλὰ τῆς πόλεως ἐπωχέτευσε. καὶ πρὸς τούτῳ πάντα μὲν τὰ C
οἰκοδομήματα τὰ κοινά, πάσας δὲ τὰς ὁδοὺς, μηδὲν ἐκ τοῦ δημοσίου
λαβὼν, ἐπεσκεύασε· τούς τε ὑπονόμους ἐξεκάθηρε, καὶ ἐς

τὸν Τίβεριν δι' αὐτῆς ὑπέπλευσε· καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ σφαλ-
λομένους τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὸν τῶν διαύλων ἀριθμὸν ὁρῶν,
τούς τε δελφῖνας καὶ τὰ ᾠοειδῆ δημιουργήματα κατεστήσατο,
ὅπως δι' αὐτῶν αἱ περίοδοι τῶν περιδρόμων ἀναδεικνύωνται.
καὶ προσέτι καὶ ἔλαιον καὶ ἅλας πᾶσι δέδωκε. τά τε βαλα-
νεῖα προῖκα δι' ἔτους καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ λοῦε-
σθαι παρέσχε· καὶ τοὺς κουρέας ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ἐμισθώσατο
ἵνα μηδεὶς μηδὲν αὐτοῖς ἀναλώσῃ· καὶ τέλος σύμβολά τι-
να ἐς τὸ θέατρον κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τὸ μὲν ἀργύριον, τὸ δὲ
D ἐσθῆτα, τὸ δὲ ἄλλο τι φέροντα· καὶ τὰ ἄλλα πάμπολλα ὤνια
ἐς τὸ μέσον καταθεὶς, διαρπάσαι σφίσιν ἐπέτρεψε. τούς τε ἀ-
στρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασε. καὶ Ἀγρίππας
μὲν ταῦτα ἐν τῷ τῆς ἀγορανομίας αὐτοῦ χρόνῳ ἔπραξε. τοῦ δὲ
Μήδων βασιλέως ἡττηθέντος ὑπὸ τῶν Πάρθων, καὶ ἡ Ἀρμενία
σὺν τῇ Μηδίᾳ τῶν Πάρθων ἐγένετο. μετὰ δέ τινα χρόνον καὶ ὁ
Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπολέμησαν ἀλλήλοις, ἐγκλήματα κατ'
ἀλλήλων κατασκευάσαντες, ὁ μὲν, ὅτι καὶ τὰ Ῥωμαίων ὁ Ἀντώ-
νιος τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐδίδου καὶ ἐχαρίζετο, καταγεγοητευμένος καὶ
52 δεδουλωμένος αὐτῇ, ὥσπερ ἀνδράποδον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀν-
A τικρὺς πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν δῆθεν τὸν
πόλεμον ἐψηφίσατο· ὁ δὲ Ἀντώνιος ὡς ὑβρισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ,
τὰς διαθήκας τὰς ἑαυτοῦ ἔτι ζῶντος ἀνοίξαντός τε καὶ πᾶσιν
ἐκφήναντος, καὶ δι' ἄλλα τινά. οὐ γὰρ ἔμελλον ἀπορήσειν αἰτιῶν
πάλαι πολεμῆσαι διεγνωκότες. ἐγένετο δὲ ἡ πᾶσα τοῦ πολέ-
μου παρασκευὴ πολὺ τῶν πρὶν αὐτῆς μεγίστη· ἔθνη γὰρ τοσάδε
ἑκατέρῳ τόνδε τὸν πόλεμον συνήρατο. Καίσαρι μὲν ἥ τε Ἰτα-
λία καὶ Γαλατία, τό, τε Ἰβηρικὸν καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν, καὶ Λίβυες, οἵ τε
B ἐκ τοῦ πρὶν ῥωμαΐζοντες, πλὴν τῶν περὶ τὴν Κυρήνην, καὶ οἱ τοῦ
Βογούου τοῦ τε Βόκχου γεγονότες, Σαρδώ τε καὶ Σικελία, καὶ αἱ ἄλλαι
νῆσοι αἱ ταῖς εἰρημέναις ἠπείροις προσεχεῖς, συνεμάχησαν· τῷ
δ' Ἀντωνίῳ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἀκούοντα, καὶ τὰ ἐν τῇ

Θρᾴκη, ἥ τε Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, οἵ τε Κυ-
ρηναῖοι μετὰ τῶν περιχώρων, καὶ οἱ νησιῶται οἱ προσοικοῦντες
σφίσιν, οἵ τε βασιλεῖς καὶ δυνάσται πάντες ὡς εἰπεῖν οἱ τῇ τῶν
Ῥωμαίων ἀρχῇ γειτνιῶντες τῇ ὑπὸ τὸν Ἀντώνιον οὔσῃ, οἱ μὲν
αὐτοί, οἱ δὲ καὶ δι' ἑτέρων. ὁ δὲ Ἀντώνιος πρὸ τοῦ πολέμου ὤμοσε C
πρὸς τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας, τήν τε ἀρχὴν ἐντὸς δύο μηνῶν
μετὰ τὴν νίκην ἀφήσειν, καὶ τὸ πᾶν αὐτῆς κράτος τῇ γερουσίᾳ καὶ
τῷ δήμῳ ἀποδώσειν· μόλις τε δῆθεν τινὲς ἔπεισαν ἕκτῳ μηνὶ
τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα δὴ κατὰ σχολὴν τὰ πράγματα καταστήσηται.
σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου ἔδοξε γεγονέναι, ὅ, τε βύας ὁ ἐπὶ
τὸν τῆς Ὁμονοίας ναὸν ἐπιπτάμενος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐπικα-
θήμενος. εἰ μή τι γελοῖος ὁ Δίων τηλικούτων πολέμων καὶ συμ-
φορῶν, βυῶν τε πτήσεις, καὶ πιθήκων εἰς ναοὺς εἰσελεύσεις, καὶ ἄλλ'
ἄττα τοιαῦτα προλέγων τε καὶ προσημαινόμενος, καὶ τὸ τῆς Αἴ- D
τνης πῦρ πλεῖστον ῥυὲν, καὶ πόλεις λυμηνάμενον. τὸ δὲ τοῦ δικεφά-
λου δράκοντος τοῦ ἐν τῇ Τυρσηνίδι φανέντος, καὶ ἐς πέντε καὶ ὀ-
γδοήκοντα πόδας ἐξικνουμένου, πολλά τε κακώσαντος, εἶτα κε-
ραυνωθέντος, εἰ ἀληθές ἐστι, καὶ θαυμαστὸν πάντως ἐστίν. ἐν δὲ τῇ
Ῥώμῃ οἱ παῖδες δίχα γενόμενοι μηδενὸς κελεύσαντος, καὶ οἱ μὲν
Ἀντωνείους, οἱ δὲ Καισαρείους σφᾶς ἐπικαλέσαντες, συνέ-
μιξαν ἀλλήλοις ἐπὶ δύο ἡμέραις, καὶ ἡττήθησαν οἱ τὸ τοῦ Ἀντω-
νίου ὄνομα φέροντες. καὶ τοῦτο τὴν μὲν ἧτταν αὐτοῦ προεσήμηνε·
τὸν δ' ὄλεθρον εἰκών τις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἀνακειμένη· λι- 53
θίνη γὰρ οὖσα αἷμα πολὺ ἀνῆκεν. καὶ ἐγένετο ἡ μάχη κατὰ τὸ καλού- A
μενον Ἄκτιον, ἔνθα νῦν ἡ Νικόπολίς ἐστι, παρούσης καὶ τῷ Ἀν-
τωνίῳ καὶ συμπολεμούσης τῆς Κλεοπάτρας, δι' ἣν καὶ μάλιστα
τοῖς τε φίλοις προσκέκρουκε, καὶ κατὰ τὴν μάχην ἐσφάλη. γέ-
γονε δὲ ἡ ναυμαχία τοιαύτη. τὰ μὲν σκάφη τῷ Ἀντωνίῳ πο-
λὺ τῶν ἐναντίων ὑπερέχοντα ἦν· τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας, τετρή-
ρεις, πεντήρεις τε, καὶ δεκήρεις, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ διὰ μέσου πάντα
ἐξεποίησε, καὶ ἐπ' αὐτὰ πύργους τε ὑψηλοὺς ἐπικατεσκεύασε, καὶ

πλῆθος ἀνθρώπων ἐπιβεβίβασι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀγὼν οὐχ ὁ-
B μοιότροπος αὐτοῖς ἐγίγνετο. οἱ μὲν γὰρ τοῦ Καίσαρος, ἅτε καὶ μικρο-
τέρας καὶ ταχυτέρας τὰς ναῦς ἔχοντες, ῥοθίῳ τε ἐχρῶντο, καὶ ἀνέ-
βαλλον πεφραγμένοι πάντῃ, τοῦ μὴ τιτρώσκεσθαι. καὶ εἰ μὲν κα-
τέδυσαί τινα, εἰ δὲ μή, ἀνεκρούοντο πρὶν ἐς χεῖρας ἐλθεῖν. καὶ ἤ-
τοι τοῖς αὐτοῖς αὖθις ἐξαίφνης ἐνέβαλλον, ἢ τοὺς μὲν εἴων, ἐπ'
ἄλλοις δ' ἐτρέποντο. καί τι καὶ τούτοις ὡς διὰ βραχέος ἐργασά-
μενοι, πρὸς ἄλλους, καὶ πάλιν μάλα ἄλλους ἐχώρουν, ὅπως ὡς
μάλιστα ἀπροσδοκήτοις σφισὶ προσφέρωνται. οἷα γὰρ φοβούμενοι
μὲν τὴν ἐκ πολλοῦ αὐτῶν ἀλκήν, φοβούμενοι δὲ καὶ τὴν ἐν χερ-
σὶ μάχην, οὔτε ἐν τῷ πρόσπλῳ, οὔτε ἐν τῇ συμμίξει ἐνεχρόνι-
C ζον, ἀλλ' ὑποδραμόντες αἰφνίδιον, ὥστε τὴν τοξείαν σφῶν
φθῆναι, καὶ τρώσαντές τινα, ἢ καὶ συνταράξαντες μόνον, ὥστε
τὴν κάθεξιν ἐκφυγεῖν, ἀνεχώρουν ἔξω βέλους. οἱ δ' ἕτεροι
τούς τε προσπλέοντας σφίσι, πολλοῖς καὶ πυκνοῖς καὶ λίθοις καὶ το-
ξεύμασιν ἔβαλλον, καὶ ἐς τοὺς προσμιγνύοντας χεῖρας σιδηρᾶς
ἐπερρίπτουν. καὶ εἰ μὲν ἐπιτύχοιεν αὐτῶν, κρείττους ἐγίγνοντο· εἰ
δ' ἁμάρτοιεν, τρωθέντων αὖ σφίσι τῶν σκαφῶν, ἐβαπτίζοντο,
ἢ καὶ περὶ τὸ μὴ παθεῖν τοῦτο ἀποδιατρίβοντες, ἀνεπιθετώτεροι
D ἄλλοις ἴσιν ἐγίγνοντο. δύο τε γὰρ ἢ καὶ τρεῖς ἅμα τῇ αὐτῇ νηὶ
προσπίπτουσαι, αἱ μὲν ἔδρων ὅσα ἐδύναντο, αἱ δὲ ἔπασχον. ἐπο-
νοῦντο δὲ καὶ ἔκαμνον τοῖς μὲν οἵ τε κυβερνῆται καὶ οἱ ἐρέται μάλι-
στα, τοῖς δὲ οἱ ἐπιβάται. καὶ ἐῴκεσαν οἱ μὲν ἱππεῦσι, τοτὲ μὲν ἐπ-
ελαύνουσι, τοτὲ δὲ ἐξαναχωροῦσι, διά τε τοὺς τε ἐπίπλους καὶ τὰς
ἀνακρούσεις ἐπ' αὐτοῖς εἶναι· οἱ δὲ ὁπλίταις. κἀκ τούτου ἐπλεο-
νέκτουν τε ἀλλήλων καὶ ἠλαττοῦντο, οἱ μὲν, ἔς τε τοὺς ταρσοὺς τῶν
34 νεῶν ὑποπίπτοντες, καὶ τὰς κώπας συναράσσοντες, οἱ δὲ ἄνω-
A θεν αὐτοὺς καὶ πέτραις καὶ μηχανήμασι βαπτίζοντες. ἀγχω-
μάλου οὖν ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης οὔσης, τέλος τοιόνδε τι ἐγένετο.
ἡ Κλεοπάτρα κατόπιν τῶν μαχομένων ἀποσαλεύουσα, οὐκ ἤ-
νεγκε τὴν πολλὴν καὶ ἄκριτον τοῦ ἀδήλου μέλλησιν, ἀλλ' ἀπο-

κινηθεῖσα ἀπό τε τοῦ γυναικείου καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, τῇ τε
ἐπὶ πολὺ μετεώρῳ ἀγωνίᾳ, καὶ τῇ ἀεὶ ἐφ' ἑκάτερα παραδόξῳ
προσδοκίᾳ, αὐτή τε ἐς φυγὴν ὥρμησε, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπη-
κόοις σημεῖον ἦρε. καὶ οὕτω τά τε ἱστία αὐτῶν εὐθὺς ἀραμένων, καὶ
ἐς τὸ πέλαγος φανέντων, ἀνέμου τινὸς φοροῦ κατὰ τύχην συμ-
βάντος, ὁ Ἀντώνιος ἰδὼν, ἐφέπετο σφίσι. γενομένου δὲ τούτου, καὶ B
οἱ λοιποὶ στρατιῶται καὶ ἠθύμησαν καὶ ἐταράχθησαν. καὶ οὕτω λοι-
πὸν τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπικρατέστερα πάντη ἐγένετο. τοιαύτη μέν
τις ἡ ναυμαχία αὐτῶν τῇ δευτέρᾳ τοῦ σεπτεμβρίου ἐγένετο. τοῦτο
δὲ οὐκ ἄλλως εἶπον (οὐδὲ γὰρ εἴωθα αὐτὸ ποιεῖν) ἀλλ' ὅτι τότε
πρῶτον ὁ Καῖσαρ τὸ κράτος πᾶν μόνος ἔσχεν, ὥστε καὶ τὴν ἀ-
παρίθμησιν τῶν τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἐτῶν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέ-
ρας ἀκριβοῦσθαι. ὁ δὲ Καῖσαρ πόλιν τε ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ τό-
πῳ καθ' ὃν ἐνίκησε, Νικόπολιν αὐτὴν ὀνομάσας· τό, τε χωρίον
ἐν ᾧ ἐσκήνωσε, λίθοις τετραπέδοις ἐκρηπίδωσε, καὶ τοῖς ἁλοῦ-
σιν ἐμβόλοις ἐκόσμησεν, ἕδος τι ἐν αὐτῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπαί- C
θριον ἱδρυσάμενος. ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τούτῳ πολλὰ καὶ μεγάλα ὁ
Ἀγρίππας αὐτῷ συνεβάλετο, πόλεις τε τοῦ Ἀντωνίου τινὰς ἑ-
λὼν, ἐν αἷς ἐκεῖνος τὰς πλείστας εἶχε τοῦ πολέμου παρασκευὰς,
καὶ τοὺς ἀντιταχθέντας αὐτῷ πολλάκις νικήσας. ὁ δ' οὖν Καῖ-
σαρ τοσαύτην εἰς πάντα ἐκείνῳ τε καὶ τῷ Μαικήνᾳ ἐξουσίαν ἐ-
δεδώκει, ὥστε σφᾶς καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἃς τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἔγραφε, προαναγινώσκειν, κἀκ τούτου καὶ μεταγράφειν ὅσα ἐ-
βούλοντο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ δακτύλιον ἔλαβον παρ' αὐτοῦ, ἵν' ἐπι-
σφραγίζεσθαι αὐτὰς ἔχωσι. διπλῆν γὰρ δὴ σφραγῖδα, ᾗ μά-
λιστα τότε ἐχρῆτο, ἐπεποίητο, σφίγγα ἐν ἑκατέρᾳ ὁμοίαν ἐντυ- D
πώσας. ὕστερον γὰρ τὴν εἰκόνα τὴν ἑαυτοῦ ἐγγλύψας, ἐκείνῃ τὰ
πάντα ἐσημαίνετο. καὶ αὐτῇ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορες,
πλὴν Γάλβου, ἐχρήσαντο. οὗτος γὰρ προγονικῷ τινι σφραγί-
σματι κύνα ἐκ πρώρας νεὼς προκύπτοντα ἔχοντι χρήσασθαι
λέγεται.

55 ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ Καίσαρος.

A ΜΕΤΑ δὲ τὴν ναυμαχίαν ὁ Ἀντώνιος φυ-
γὼν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον, ὡς
ὁ Καῖσάρ τε ἐπανῆλθε, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων
ὑπό τε τῶν συμμάχων ἐγκατελείφθη, ἔ-
σφαξεν ἑαυτὸν, ἐν τοῖς κόλποις τῆς Κλεο-
πάτρας ἀπέθανε. τοῦ δὲ Καίσαρος ἔχοντος ἤδη Ἀλεξάνδρειαν,
αὐτήν τε τὴν Κλεοπάτραν ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ καὶ ἐν τοῖς βα-
σιλείοις τηροῦντος, ἱκέτευεν αὐτὸν ἐκείνη εἰς ὄψιν αὐτῇ ἐλθεῖν,
ὥς τι πρὸς αὐτὸν βουλομένη διαλεχθῆναι. τοῦ δὲ καταινέσαν-
τος, ἠμελημένως πως κοσμήσασα ἑαυτὴν (καὶ γὰρ ἐν τῷ πενθί-
B μῳ σχήματι δεινῶς ἐνέπρεπεν) ἐκαθέζετο ἐπὶ τῆς κλίνης, πολ-
λὰς μὲν εἰκόνας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Ἰουλίου Καίσα-
ρος, καὶ παντοδαπὰς παραθεμένη, πάσας δὲ τὰς ἐπιστολὰς τὰς
παρ' ἐκείνου πεμφθείσας αὐτῇ ἐς τὸν κόλπον λαβοῦσα. καὶ μετὰ
τοῦτο εἰσελθόντος τοῦ Καίσαρος, ἀνεπήδησέ τε ἠρυθριασμένη, καὶ
ἔφη, Χαῖρε ὦ δέσποτα· σοὶ μὲν γὰρ τοῦτο Θεὸς ἔδωκεν, ἐμὲ δὲ
ἀφείλετο. ἀλλ' ὁρᾷς μέν που καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα σου τοῦτον,
οἷος πολλάκις πρὸς ἐμὲ ἐσῆλθεν, ἀκούεις δὲ ὅπως τά τε ἄλλα ἐ-
τίμησέ με, καὶ δὴ καὶ βασιλίδα τῶν Αἰγυπτίων ἐποίησεν· ἵνα δ' οὖν
τι καὶ αὐτοῦ ἐκείνου περὶ ἐμοῦ πύθῃ, λάβε καὶ ἀνάγνωθι τὰ γράμ-
C ματα ἅ μοι αὐτοχειρίᾳ ἐπέστειλε. ταῦτά τε ἔλεγε, καὶ τὰ βλέ-
φαρα ἐς τὸν Καίσαρα ἐπενέκλα, καὶ ἐμμελῶς ἀνωλοφύρετο,
θρυπτικόν τέ τι προσεφθέγγετο, καὶ ἄλλοτε μὲν λέγουσα, Ποῦ μοι
Καῖσαρ ταῦτά σου τὰ γράμματα; ἄλλοτε δὲ, ὅτι, Ἀλλ' ἐν τού-
τοις καὶ σύ μοι ζῇς. εἶτα αὖθις, Εἴθε σοῦ προτεθνήκειν. καὶ μά-
λα αὖθις, Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἔχουσα, σὲ ἔχω. ὁ οὖν Καῖσαρ συνίει
μὲν

μὲν αὐτῆς, οὐ μέντοι καὶ προσεποιεῖτο, ἀλλ' εἰς τὴν γῆν τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς ἐρείσας, τοῦτο μόνον εἶπεν, Θάρσει ὦ γύναι, καὶ θυμὸν ἔ-
χε ἀγαθόν· οὐδὲν γὰρ κακὸν πείσῃ. καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἐπεθύμει
αὐτὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἀγαγεῖν, ἵνα θριαμβεύων αἰχμάλω-
τον δείξῃ Ῥωμαίοις τὴν περίπυστον Κλεοπάτραν, ἐλπίδας τε 56
αὐτῇ ἐνίει χρηστὰς, ἐν ἐπιμελείᾳ τε ἐποιεῖτο, καὶ τῆς θεραπείας A
οὐδὲν ἀφῃρεῖτο. ἡ δὲ, ἅτε μὴ ἄκακος οὖσα γυνὴ, ἀλλὰ δραστη-
ρία καὶ συνετὴ, τοῦτό τε ὑπετόπησε, καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν περικαλ-
λεστάτην ἐνδῦσα, καὶ ἑαυτὴν εὐπρεπέστατα ἀθετήσασα, ἀνατε-
θεῖσά τε ἐπὶ τῆς κλίνης, ἀπέθανεν, ἀσπίδος αὐτῇ ἐν ὑδρίᾳ εἰσ-
κομισθείσης· οἱ δὲ, ὅτι βελόνῃ ᾗ τὰς τρίχας ἀνεῖρεν ἰὸν ἐχούσῃ
ὠκύμορον, τὸν βραχίονα κεντήσασα. ἀκούσας δὲ ὁ Καῖσαρ τὴν
τελευτὴν αὐτῆς, ἐξεπλάγη, καὶ τό, τε σῶμα αὐτῆς εἶδε, καὶ φάρ-
μακα αὐτῇ, καὶ ψύλλους, εἴ πως ἀνασφήλειε, προσήνεγκεν. οἱ δὲ B
δὴ Ψύλλοι οὗτοι, ἄνδρες μέν εἰσι (γυνὴ γὰρ οὐ γίνεται ψύλλα) δύ-
νανται δὲ πάντα τε ἰὸν παντὸς ἑρπετοῦ παραχρῆμα, πρὶν θνή-
σκειν τινὰ, ἐκμυζᾶν, καὶ αὐτοὶ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς αὐτῶν δη-
χθέντες βλάπτεσθαι. φύονται δὲ ἐξ ἀλλήλων, καὶ δοκιμάζουσι τὰ
γεννηθέντα ἤτοι μεθ' ὄφεών που εὐθὺς ἐμβληθέντα, ἢ καὶ τῶν σπαρ-
γάνων αὐτῶν ἐπιβληθέντων τισίν. οὔτε γὰρ τῷ παιδίῳ τι λυμαί-
νονται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος αὐτοῦ ναρκῶσι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦ- C
τόν ἐστιν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ μηδένα τρόπον ἀναβιώσασθαι τὴν
Κλεοπάτραν δυνηθεὶς, ἐκείνην μὲν καὶ ἐθαύμασε καὶ ἠλέησεν,
αὐτὸς δὲ ἰσχυρῶς ἐλυπήθη, ὡς καὶ πάσης τῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ δόξης
ἐστερημένος. καὶ τὰ μὲν τοῦ Αντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, τοιαύ-
της ἔτυχε τελευτῆς. Καῖσαρ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας διά τε τὸν οἰ-
κιστὴν αὐτῆς Ἀλέξανδρον, καὶ διὰ τὸν φιλόσοφον Ἄρειον, ᾧ που φι-
λοσοφοῦντι ἐχρῆτο, φεισάμενος (τὸ δὲ ἀληθὲς, ὅτι οὐκ ἠξίωσε τοσού-
τους τε αὐτοὺς ὄντας, καὶ χρησιμωτάτους τοῖς Ῥωμαίοις ἐς πολλὰ D
ἂν γενομένους ἀνήκεστόν τι δρᾶσαι) ἠθέλησε τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου σῶ-
μα ἰδεῖν. καὶ εἶδεν αὐτὸ, καὶ προσήψατο, ὥστε τι καὶ τῆς ῥινὸς, ὥς

φασι, θραυσθῆναι. τὰ δὲ δὴ τῶν Πτολεμαίων, καίτοι τῶν Ἀλε-
ξανδρέων σπουδῇ βουληθέντων αὐτῷ δεῖξαι, οὐκ ἐθεάσατο,
εἰπὼν ὅτι βασιλέα ἀλλ' οὐ νεκροὺς ἰδεῖν ἐπεθύμησε. κἀκ τῆς
αὐτῆς αἰτίας οὐδὲ τῷ Ἄπιδι ἐντυχεῖν ἠθέλησε, λέγων θεοὺς
ἀλλ' οὐχὶ βοῦς προσκυνεῖν εἰθίσθαι. ἐκ δὲ τούτου τήν τε Αἴγυ-
57 πτον ὑποτελῆ ἐποίησε, καὶ τῷ Γάλλῳ τῷ Κορνηλίῳ ἐπέτρεψε. βου-
A λευτῇ γὰρ οὐχ ὅπως ἐγχειρίσαι αὐτὴν ἐτόλμησεν, ἀλλ' οὐδὲ
ἐπιδημεῖν αὐτῇ ἐξουσίαν ἔδωκεν, ἂν μή τινι αὐτὸς ὀνομαστὶ
συγχωρήσῃ. ἐκ δὲ τῶν ληφθέντων χρημάτων οἵ τε στρατιῶται
πάμπολλα ἔλαβον, τό τε σύμπαν, ἥ τε ἀρχὴ ἡ τῶν Ῥωμαίων
ἐπλουτίσθη, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἐκοσμήθη. Αἴγυπτος μὲν οὕτως
ἐδουλώθη, ὥς που καὶ τὸ δαιμόνιον ἐναργέστατα προυπέδειξεν.
ὗσέ τε γὰρ οὐχ ὅπως ὕδατι ἔνθα μηδὲ ἐψάκασέ ποτε, ἀλλὰ καὶ
B αἵματι· καί τις δράκων ὑπερμεγέθης ἐξαίφνης σφίσιν ὀφθεὶς,
ἀμήχανον ὅσον ἐξεσύριξε. καὶ τούτῳ καὶ ἀστέρες κομῆται ἑω-
ρῶντο, καὶ νεκρῶν εἴδωλα ἐφαντάζοντο, τά τε ἀγάλματα ἐσκυ-
θρώπασε, καὶ ὁ Ἆπις ὀλοφυρτικόν τι ἐμυκήσατο, καὶ ἐδάκρυσε.
Καῖσαρ δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἦλθεν, καὶ πολλῶν αὐτῷ καὶ ὑπέρ-
ογκον (ἃ τί χρή με λέγειν;) παρὰ τῆς βουλῆς ψηφισθέντων, τὰ
νικητήρια λαμπρῶς κατήγαγε· τά τε τῆς Κλεοπάτρας κοσμή-
ματα τοῖς ἱεροῖς ἀνέθηκε· καὶ οὕτως ἡ Κλεοπάτρα καὶ ἡττηθεῖσα
C καὶ ἁλοῦσα, ὅμως ἐδοξάσθη, καὶ αὐτὴ ἐν τῷ Ἀφροδισίῳ χρυ-
σῆ ὁρᾶται. καὶ Καῖσαρ μὲν ἐπὶ τούτοις ἑορτὰς ἦγεν ἐφ' ἡ-
μέρας συχνάς. καὶ ἵππος ποτάμιος καὶ ῥινόκερως τότε πρῶτον
εἰσήχθησαν εἰς τὸ θέατρον. ὁ δὲ ῥινόκερως ἐλέφαντί τι προσέοι-
κε, κέρας δέ τι κατ' αὐτὴν τὴν ῥῖνα προσέχει, καὶ διὰ τοῦτο οὕτω
κέκληται. Κράσσος δὲ Μάρκος ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ διὰ τῆς Ἑλ-
λάδος καὶ Μακεδονίας ἐπὶ τὸν Ἴστρον πεμφθεὶς, Μυσούς τε καὶ Βα-
στέρνας κατεστρέψατο μάχαις συχναῖς, καὶ τόν γε βασιλέα αὐ-
τῶν Δέλδωνα αὐτὸς ὁ Κράσσος ἀπέκτεινε· καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τοὺς
D Θρᾶκας ἐχειρώσατο, καὶ Γέτας ἐκάκωσε. καὶ Καίσαρι καὶ

ὑπὲρ τούτων τιμαὶ ἐψηφίζοντο. ταῦτα μὲν ἔν τε τῇ βασιλείᾳ καὶ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, ταῖς τε δυναστείαις, πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσι, καὶ ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπαθον. ἐκ δὲ τούτου αὖθις μοναρχεῖσθαι ἀκριβῶς ἤρξαντο, καίτοι τοῦ Καίσαρος βουλευσαμένου τά τε ὅπλα καταθέσθαι, καὶ τὰ πράγματα τῇ γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἐπιτρέψαι. ἐποιήσατο δὲ τὴν διάγνωσιν μετὰ τοῦ Ἀγρίππου καὶ τοῦ Μαικήνου. τούτοις 58
γὰρ πάντα τὰ ἀπόρρητα ἀνεκοίνου. καὶ τοῦ Ἀγρίππου συμβουλεύοντος τὰ δικαιότερα (ἀποθέσθαι γὰρ ἠξίου τὴν δυναστείαν, καὶ ποιῆσαι πάλιν ἰσηγορίαν) τοῦ δὲ Μαικήνου τὰ συμφέροντα (συμφέρειν γὰρ μᾶλλον τῷ μεγέθει τοῦ πολιτεύματος μοναρχίαν βασιλικήν τε καὶ ἔννομον) προσέθετο τῷ Μαικήνᾳ ὁ Καῖσαρ, καὶ τὴν μοναρχίαν ἔτι μᾶλλον ἐβεβαιώσατο. τήν τε τοῦ αὐτοκράτορος ἐπίκλησιν (λέγω δὲ οὐ τὴν ἐπὶ ταῖς νίκαις ἐπίκλησιν κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισὶν, ἀλλὰ τὴν τὸ κράτος διασημαίνουσαν) ἐπέθετο, ὥσπερ τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ τῷ Καίσαρι καὶ τοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἐγγόνοις ἐψήφιστο. καὶ μετὰ ταῦτα τιμητεύσας σὺν τῷ Ἀγρίππᾳ, τήν τε βουλὴν ἀνεκάθηρεν, αὐτοὺς μὲν οὐδένα αὐτῶν ἀπαλείψας, προτρεψάμενος δὲ σφᾶς ἐκ τοῦ συνειδότος τοῦ τε γένους καὶ τοῦ βίου δικαστὰς ἑαυτοῖς γενέσθαι. καὶ προσέταξε τοῖς βουλευταῖς μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ ὡς ἐπιτρέψῃ. καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. πλὴν γὰρ ὅτι ἐς τὴν Σικελίαν καὶ Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. ἐκεῖσε γὰρ διά τε τὸ σύνεγγυς, καὶ διὰ τὸ ἄοπλον τῶν ἀνθρώπων, δέδοται καὶ ἄνευ παραιτήσεως ἀπιέναι. τῷ δὲ Ἀγρίππᾳ ὁ Καῖσαρ τήν τε ἀδελφιδῆν τὴν ἰδίαν συνῴκισε, καὶ σκηνὴν ὁπότε συστρατεύοιτο, ὁμοίαν τῇ ἑαυτοῦ παρεῖχε, τό, τε σύνθημα παρ' ἀμφοτέρων σφῶν ἐδίδοτο. συνέβη δὲ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων, καλῶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ σωφρόνως διορθωθῆναι, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν συνετωτέρων

ἀνδρῶν οὐκέτι ἐμίσουν ὡς μόναρχον, ἀλλ' ἐφίλουν ὡς ἄριστον.
D τήν τε γὰρ πόλιν κοινῇ σύμπασαν εὐηργέτησεν, ἐπισκευάζων
αὐτῆς τὰ πεπονηκότα καὶ ἀνακτώμενος· καὶ τὴν πολιτείαν πρὸς
τὸ βέλτιστον χρεΐζων καὶ διεξάγων, καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἀνθρώπους εὐ-
ποιΐαις ὅτι μάλιστα ἀνηρτᾶτο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἠγαπᾶτο. ἐθάρ-
ρησε γοῦν ποτε τούτοις ὁμοῦ καὶ καλλωπιζόμενος καὶ θαρρῶν
τὸ συνέδριόν τε τῆς γερουσίας συναγαγεῖν, καὶ παρελθὼν εἰς τὸ
μέσον, τήν τε μοναρχίαν ἀποθέσθαι, καὶ τὰ πράγματα τῇ βου-
λῇ ἐγχειρίσαι. συνέβη δὲ αὐτῷ τοὐναντίον· εἰ μή τις εἴποι
συμβῆναι αὐτῷ μᾶλλον τὸ κατὰ γνώμην, διὰ τὸ πεπλασμένον,
59 καὶ μὴ ὁλόψυχον τῶν τοιούτων παραιτήσεων. ἣν γὰρ ἀδίκως καὶ
A κατὰ βίαν ἔχουσί τινες μοναρχίαν, παρ' ἑκόντων τῶν πολιτῶν
δοκεῖν ἔχειν ἐθέλοντες, εἰς τὰς τοιαύτας θρησκείας καὶ ὑποκρί-
σεις χωροῦσι. καὶ τότε δ' οὖν οἱ μὲν ἐκ παρασκευῆς, οἱ δ' ἐκ
φόβου, ἅτε καὶ ὑποπτεύοντες τὸ γινόμενον· οἱ δέ τινες τῶν σωφρο-
νεστέρων ἀνδρῶν, καί, ὡς εἰπεῖν, ἐκ ψυχῆς, καὶ μεταξὺ αὐτοῦ λέ-
γοντος διεβόων, καὶ μετὰ τοῦτο μοναρχεῖσθαί τι δεόμενοι, καὶ πάν-
τα τὰ ἐς τοῦτο φέροντα ἐπιλέγοντες, μέχρις οὗ κατηνάγκασαν
δῆθεν αὐτὸν αὐταρχῆσαι. τό, τε γὰρ δημοκρατικὸν ἤδη τινὲς ὡς
καὶ στασιῶδες ἐμίσουν, καὶ τῇ μεταστάσει τῆς πολιτείας ἠρέ-
B σκοντο, τῷ τε Καίσαρι ἔχαιρον. τοῖς γοῦν δορυφορήσουσιν αὐ-
τὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου δο-
θῆναι διεπράξαντο, ὅπως ἀκριβῆ τὴν φρουρὰν ἔχῃ. τὴν μὲν
οὖν ἡγεμονίαν τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ παρὰ τῆς γερουσίας τοῦ τε δή-
μου ἐβεβαιώσατο. βουληθεὶς δὲ δὴ καὶ ὡς δημοτικός τις εἶναι
δόξαι, τὴν μὲν φροντίδα τήν τε προστασίαν τῶν κοινῶν πᾶσαν,
ὡς καὶ ἐπιμελείας τινὸς δεομένων, ὑπεδέξατο. οὔτε δὲ πάντων
αὐτὸς τῶν ἐθνῶν ἄρχειν, οὔθ' ὅσων ἂν ἄρξῃ, διὰ παντὸς τοῦτο ποι-
C ήσειν ἔφη, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀσθενέστερα, ὡς καὶ εἰρηναῖα καὶ ἀπόλε-
μα, ἀπέδωκε τῇ βουλῇ, τὰ δὲ ἰσχυρότερα, ὡς καὶ σφαλερὰ καὶ
ἐπικίνδυνα, κατέσχε, λόγῳ μὲν, ὅπως ἡ μὲν γερουσία ἀδεῶς

τὰ κάλλιστα τῆς ἀρχῆς καρπῶται, αὐτὸς δὲ τούς τε πόνους καὶ
τοὺς κινδύνους ἔχῃ, ἔργῳ δὲ, ἵνα ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ ἐκεῖνοι
μὲν καὶ ἄοπλοι καὶ ἀπόλεμοι ὦσιν, αὐτὸς δὲ δὴ μόνος καὶ ὅπλα
ἔχῃ, καὶ στρατιώτας τρέφῃ. ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ καταθέσθαι τε-
λέως τὴν μοναρχίαν, καὶ ἀποδοῦναι, καὶ τὰ προσκληρωθέντα
τῶν ἐθνῶν τῇ βουλῇ μετὰ δεκαετίαν ὑπέσχετο. οὐ μὴν καὶ ἔργῳ D
ἐποίησε τοῦτο τῆς γοῦν δεκαετίας ἐξηθούσης, ἄλλα αὐτῷ δέκα
ἔτη καὶ πάλιν ἄλλα προσεψηφίσθη· ὥστε τῇ τῶν δεκαετηρί-
δων διαδοχῇ, διὰ βίου αὐτὸν μοναρχῆσαι. καὶ διὰ τοῦτο οἱ μετὰ
ταῦτα αὐτοκράτορες, καίτοι μηκέτ' ἐς τακτὸν χρόνον, ἀλλ' ἐς
πάντα καθάπαξ τὸν βίον ἀποδεικνύμενοι, ὅμως διὰ τῶν δέκα
αἰεὶ ἐτῶν ἑώρτασαν, ὡς καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὖθις τότε ἀνανεού-
μενοι. καὶ πολλὰ μὲν ἐψηφίσθη τῷ Καίσαρι ἐπὶ τούτοις. καὶ γὰρ τὸ 60
τὰς δάφνας πρὸ τῶν βασιλείων αὐτοῦ προτίθεσθαι, καὶ τὸν στέ- A
φανον τὸν δρύϊνον ὑπὲρ αὐτῶν ἀρτᾶσθαι, ὡς καὶ ἀεὶ τούς τε πολε-
μίους νικῶντι, καὶ τοὺς πολίτας σώζοντι, ἐψηφίσθη. καλεῖται δὲ τὰ
βασίλεια παλάτιον, οὐχ ὅτι καὶ ἔδοξέ ποτε οὕτως αὐτὰ ὀνομά-
ζεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἔν τε τῷ παλατίῳ ὁ Καῖσαρ ᾤκει, καὶ ἐκεῖ τὸ
στρατήγιον εἶχε. παλάτιον δὲ ἐγένετο ἡ τοῦ Ρωμύλου οἰκία, ἀπὸ
τοῦ τόπου ἐν ᾧ ᾠκοδόμητο, οὕτως ὠνομασμένου. καὶ διὰ τοῦτο
κἂν ἄλλοθί που ὁ αὐτοκράτωρ καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου ἐπί-
κλησιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἔχει. μετὰ δὲ ταῦτα αὔγουστον αὐτὸν
ἥ τε βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσεῖπεν. ὁ γὰρ Καῖσαρ ἐπεθύμει μὲν ἰ- B
σχυρῶς Ρωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύεται
ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν, οὐκ ἔτ' αὐτοῦ ἀντεποιήσα-
το, ἀλλ' αὔγουστος ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατ' ἀνθρώπους ὢν, ἐπε-
κλήθη. πάντα γὰρ τὰ ἐντιμότατα καὶ ἱερώτατα, αὔγουστα προσα-
γορεύεται· ἐξ οὗπερ καὶ σεβαστὸν αὐτὸν ἑλληνίζοντες, οἷά περ
τινὰ σεπτὸν, προσεῖπον. καὶ ταύτην τὴν πρόσρησιν καὶ οἱ μετ'
ἐκεῖνον πάντες, ὥσπερ καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸς δήλωσιν
τῆς αὐτοτελοῦς σφῶν ἐξουσίας, ἀντὶ τῆς τοῦ βασιλέως τοῦ τε C

δικτάτωρος ἐπικλήσεως, ἔχουσιν. αὐτὰς μὲν γὰρ ἐκείνας οὐ τί-
θενται, ἐπειδήπερ ἅπαξ ἐκ τῆς πολιτείας ἐξέπεσον· τὸ δὲ δὴ
ἔργον αὐτῶν τῇ τοῦ αὐτοκράτορος προσηγορίᾳ βεβαιοῦνται. καὶ
ἐκ μὲν τούτων τῶν ὀνομάτων καταλόγους τε ποιεῖσθαι, καὶ χρή-
ματα ἀθροίζειν, πολέμους τε ἀναιρεῖσθαι, καὶ εἰρήνην σπένδεσθαι,
θανατοῦν τε βουλευτὰς δύνασθαι λαμβάνουσιν. ἐκ δὲ δὴ τοῦ
τιμητεύειν, τούς τε βίους καὶ τοὺς τρόπους ἡμῶν ἐξετάζουσι, καὶ ἀπο-
γραφὰς ποιοῦνται· καὶ τοὺς μὲν καταλέγουσι, τοὺς δὲ ἀπαλείφου-
σιν ὅπως ἂν αὐτοῖς δόξῃ. ἔκ τε τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερωσύναις ἱε-
ρῶσθαι, καὶ προσέτι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς πλείους διδόναι, καὶ τῶν
D ἱερέων κυριεύουσιν. ἥ τε ἐξουσία ἡ δημαρχικὴ καλουμένη δίδω-
σιν αὐτοῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι. κἂν ἄρα τι καὶ
τὸ βραχύτατον μὴ ὅτι ἔργῳ ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἀδικεῖσθαι δόξω-
σι, καὶ ἄκριτον τὸν ποιήσαντα αὐτό, ὡς καὶ ἐναγῆ, ἀπολλύναι.
ταῦτα μὲν οὕτω τε καὶ διὰ τούτων τῶν ὀνομάτων εἰλήφασιν, ὅ-
πως μηδὲν ἄνευ δόσεώς τινος ἔχειν δοκῶσιν. ἤδη δὲ καὶ ἕτε-
ρόν τι, ὃ μηδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων ἐδόθη, προσεκτήσαντο.
λέλυνται γὰρ δὴ τῶν νόμων, ὡς αὐτὰ τὰ Λατῖνα ῥήματα λέ-
γει, τουτέστιν ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεώς εἰσι, καὶ
οὐδενὶ τῶν γεγραμμένων ἐνέχονται· καὶ πᾶσαν μὲν τὴν τῆς
βασιλείας ἰσχὺν περιβέβληνται, πλὴν τοῦ κατὰ τοὔνομα φορτι-
61 κοῦ. ἡ γὰρ δὴ τοῦ Καίσαρος ἤ τε τοῦ Αὐγούστου πρόσρησις δύνα-
A μιν μὲν οὐδεμίαν αὐτοῖς οἰκείαν προστίθησι, δηλοῖ δ' ἄλλως τὸ
μέν, τὴν τοῦ γένους σφῶν διαδοχήν, τὸ δέ, τὴν τοῦ ἀξιώματος
λαμπρότητα. ἡ δὲ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία τάχα μὲν καὶ ἐξουσίαν
τινὰ αὐτοῖς, ἥν ποτε οἱ πατέρες ἐπὶ τοὺς παῖδας εἶχον, κατὰ πάν-
των ἡμῶν δίδωσιν· οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀρχὴν ἐγένετο, ἀλλ'
ἐς τιμήν, καὶ ἐς παραίνεσιν ἵνα αὐτοί τε τοὺς ἀρχομένους ὡς καὶ
παῖδας ἀγαπῷεν, καὶ ἐκεῖνοι σφᾶς ὡς πατέρας αἰδῶνται· ἡ μὲν
οὖν πολιτεία οὕτω τότε πρός τε τὸ βέλτιον καὶ πρὸς τὸ σωτηριω-
δέστερον μετεκοσμήθη. καὶ γάρ που καὶ παντάπασιν ἀδύνατον ἦν

δημοκρατουμένοις αὐτοῖς σωθῆναι. οὐ μέντοι καὶ ὁμοίως τοῖς B
πρόσθεν τὰ μετὰ ταῦτα πραχθέντα λεχθῆναι δύναται. πρό-
τερον μὲν γὰρ ἔς τε τὴν βουλὴν καὶ ἐς τὸν δῆμον πάντα, εἰ καὶ
πόρρω που συμβαίη, ἐσεφέρετο, καὶ διὰ τοῦτο πάντες τε αὐτὰ
ἐμάνθανον, καὶ πολλοὶ συνέγραφον· ἔν τε τοῖς ὑπομνήμασι
τοῖς δημοσίοις ἡ ἀλήθεια εὑρίσκετο. ἐκ δὲ δὴ τοῦ χρόνου ἐκεί-
νου τὰ μὲν πλείω κρύφα καὶ δι' ἀπορρήτου γίγνεσθαι ἤρξα-
το· εἰ δέ που τινὰ καὶ δημοσιευθείη, ἀλλὰ ἀνεξέλεγκτά γε ὄντα
ἀπιστεῖται. καὶ γὰρ λέγεσθαι καὶ πράττεσθαι πάντα πρὸς τὰ τῶν
ἀεὶ κρατούντων τῶν τε παραδυναστευόντων σφίσι βουλήματα C
ὑποπτεύεται· καὶ κατὰ τοῦτο πολλὰ μὲν οὐ γιγνόμενα θρυλλεῖται,
πολλὰ δὲ καὶ πάνυ συμβαίνοντα ἀγνοεῖται· πάντα δέ, ὡς εἰπεῖν,
ἄλλως πως ἢ ὡς πράττεται διαθροεῖται. καὶ μέντοι καὶ τὸ τῆς
ἀρχῆς μέγεθος, τό, τε τῶν πραγμάτων πλῆθος δυσχερεστάτην
αὐτοῖς παρέχεται τὴν ἀκρίβειαν. ἔν τε γὰρ τῇ Ῥώμῃ συχνά, καὶ
ἔξω ταύτης παρὰ τῷ ὑπηκόῳ, ὡς εἰπεῖν, καθ' ἡμέραν γίγνεταί
τινα, περὶ ὧν τὸ μὲν σαφὲς οὐδεὶς ῥᾳδίως, ἔξω τῶν πραττόν-
των αὐτά, γιγνώσκει, πλεῖστοι δ' ὅσοι οὐδ' ἀκούουσι τὴν ἀρχὴν
ὅ,τι γέγονεν. ὅθεν περ καὶ ἐγὼ πάντα τὰ ἑξῆς, εἴτ' ὄντως οὕτως
εἴτε καὶ ἑτέρως ἔχει, φράσω. προσέσται μέντοι τι αὐτοῖς καὶ τῆς ἐ-
μῆς δοξασίας ὅσον ἐνδέχεται, ἐν οἷς ἄλλο τι μᾶλλον ἢ τὸ θρυλ- D
λούμενον ἠδυνήθην ἐκ πολλῶν ὧν ἀνέγνων, ἢ καὶ ἤκουσα, ἢ καὶ εἶ-
δον, τεκμήρασθαι. Αὔγουστος μὲν δὴ ὁ Καῖσαρ, ὥσπερ εἶπον, ἐ-
πωνομάσθη, καὶ αὐτῷ σημεῖον οὐ μικρὸν εὐθὺς τότε τῆς νυκτὸς
ἐπεγένετο. ὁ γὰρ Τίβερις πλαγίσας καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τοῖς πεδίοις
Ῥώμην κατέλαβεν, ὥστε πλεῖσθαι. καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ μάντεις, ὅτι τε
ἐπὶ μέγα αὐξήσοι, καὶ ὅτι πᾶσαν τὴν πόλιν ὑποχειρίαν ἕξει, προέ-
γνωσαν. Αὔγουστος δὲ τά τε ἄλλα τὰ τῇ ἀρχῇ δὴ προσήκοντα 62
προθυμότερον ἔπραττεν, ὡς καὶ ἐθελοντὶ δὴ παρὰ πάντων A
αὐτὴν εἰληφώς, καὶ ἐνομοθέτει πολλά, οὐκ ἰδιογνωμονῶν ἐν τού-
τῳ τῷ μέρει, ἀλλ' ἔστι μὲν ἃ καὶ εἰς τὸ δημόσιον προτιθείς,

καὶ παρρησίαν νέμων πολλὴν τοῖς διορθοῦν δυναμένοις· τὰ πολ-
λὰ δὲ μετὰ τῶν ὑπάτων ἢ μετὰ τῶν ἀρίστων ἐπισκοπούμενος. καὶ γὰρ καὶ
πεντεκαίδεκα τῶν βουλευτῶν τοὺς κλήρῳ λαχόντας συμβού-
λους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανε· καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ'
αὐτῶν. ἔκρινε μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ βουλὴ, ὡς καὶ πρό-
τερον, καί τισι καὶ πρεσβείαις καὶ κηρυκείαις καὶ δήμων καὶ βα-
B σιλέων ἐχρημάτιζεν· ὅ,τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆ-
θος αὖ συνελέγετο· οὐ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ ἐκεῖνον ἤρε-
σκε. τοὺς γοῦν ἄρξοντας, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλ-
λετο, τοὺς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποι-
ούμενος, ἐπεμελεῖτο ὅπως μήτ' ἀνεπιτήδειοι, μήτ' ἐκ παρα-
κελεύσεως ἢ καὶ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται. τὸ μὲν οὖν σύμπαν
οὕτω τὴν ἀρχὴν διῴκισε. λέξω δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ὅσα ἀναγκαῖον
ἐστὶ καὶ νῦν μάλιστα, διὰ τὸ πάμπολυ ἀπηρτῆσθαι τῶν καιρῶν
ἐκείνων τὸν καθ' ἡμᾶς βίον καὶ τὸ πολίτευμα, μνημονεύεσθαι. λέ-
C γω γὰρ τοῦτο, οὐκέτι ὡς ὁ Δίων ὁ Προυσαεὺς ὁ ἐπὶ τοῦ Σευήρου καὶ
Ἀλεξάνδρου τῶν αὐτοκρατόρων γενόμενος, ἀλλ' ὡς Ἰωάννης
ὁ Ξιφιλῖνος ἀδελφόπαις ὢν Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, ἐπὶ
δὲ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Δούκα, τὴν ἐπιτομὴν ταύτην
τῶν πολλῶν βιβλίων τοῦ Δίωνος συντιθέμενος. ὁ μὲν οὖν Αὔ-
γουστος εὐδοκίμει μὲν ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ διοικουμένοις καὶ νο-
μοθετουμένοις· ὁ δὲ δὴ Γάλλος Κορνήλιος ὁ τὴν Αἴγυπτον ἐπι-
τετραμμένος, καὶ ἐξύβρισεν ὑπὸ τῆς τιμῆς, καὶ πολλὰ μὲν
καὶ μάταια ἐς τὸν Αὔγουστον ἀπελήρει, πολλὰ δὲ καὶ ὑπαίτια
παρέπραττεν. εἰκόνας τε γὰρ ἑαυτοῦ παρ' ὅλην, ὡς εἰπεῖν, τὴν Αἴγυ-
D πτον ἔστησε, καὶ τὰ ἔργα ὅσα ἐπεποιήκει, ἐς τὰς πυραμίδας ἐσέ-
γραψεν. τούτου μὲν οὖν ὑπό τινος τῶν φίλων αὐτοῦ Λάργου κατη-
γορηθεὶς, ἠτιμώθη τε, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπέβαλε. καὶ ταύτην ὁ
μὲν Καῖσαρ ἔλαβε κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς βουλῆς, Γάλλος δὲ ἑαυ-
τὸν διεχρήσατο. καὶ πρὸς τὸν Λάργον οἱ πολλοὶ ἀπέκλιναν, αὐ-
ξανόμενον βλέποντες, οὐ μέντοι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Ῥωμαίων.

Προκούλειος μὲν γὰρ ἀπαντήσας αὐτῷ, τήν τε ῥῖνα καὶ τὸ στόμα
τὸ ἑαυτοῦ τῇ χειρὶ ἐπέσχεν, ἐνδεικνύμενος τοῖς συνοῦσιν ὅτι μηδ' 63
ἀναπνεῦσαί τινι παρόντος αὐτοῦ ἀσφάλεια εἴη. ἄλλος δέ τις A
προσῆλθέ τε αὐτῷ, καίπερ ἀγνὼς ὤν, μετὰ μαρτύρων, καὶ ἐπή-
ρετο εἰ γνωρίζοι ἑαυτόν. ἐπειδὴ δὲ ἐξηρνήσατο, ἐς γραμματεῖον
τὴν ἐξάρνησιν αὐτοῦ ἐσέγραψεν, ὥσπερ οὐκ ἐξὸν τῷ κακῷ καὶ
ὃν οὐκ ᾔδει πρότερον συκοφαντῆσαι. Αὔγουστος δὲ καὶ Ἄσυρας
καὶ Καντάβρους Κελτικὰ ἔθνη, διά τε Τερεντίου Οὐάρρωνος
καὶ Τίτου Καρισίου ἐνίκησε, καὶ πολλὰ τούτων πολίσματα παρεστή-
σατο. καὶ τὸ τοῦ Ἰανοῦ τεμένισμα ἀνοιχθὲν δι' αὐτοὺς ἔκλεισεν,
ὡς εἰρήνης οὔσης παντελοῦς τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπειδή τε ἡ οἰκία B
ἡ πρότερον μὲν τοῦ Ἀντωνίου γενομένη, ὕστερον δὲ τῷ τε Ἀγρίπ-
πᾳ καὶ τῷ Μεσσάλᾳ δοθεῖσα κατεφλέχθη, τῷ μὲν Μεσσάλᾳ
ἄλλην ἐχαρίσατο, τὸν δὲ Ἀγρίππαν σύνοικον ἐποιήσατο. Πού-
πλιος δέ τις Σερουίλιος ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὄνομα ἔλαβεν, ὅτι
στρατηγῶν ἄρκτους τε τριακοσίους καὶ Λιβυκὰ ἕτερα θηρία
ἴσα ἐν πανηγύρει τινὶ ἀπέκτεινε. τὸν δὲ Καίσαρα ἡ βουλὴ ὑ-
μνοῦντα αὐτήν, καὶ ἀνακοινούμενον οὐκ ὀλίγα τῆς διοικήσεως,
αὐτὴ θεραπεύουσα πάσης τῆς τῶν νόμων ἀνάγκης ἀπήλλαξεν,
ὑπὸ δόγματι, ἵν' ὡς αὐτοκράτωρ τῶν νόμων αὐτῶν, πάντα ὅσα C
βούλοιτο ποιοίη, καὶ μὴ ποιοίη ὅσα μὴ βούλοιτο. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα
ἐγίγνετο, καὶ ἄλλη τις στρατεία καινὴ ἀρχήν τε ἅμα καὶ τέλος
ἔσχεν. ἐπὶ γὰρ Ἀραβίαν τὴν εὐδαίμονα καλουμένην, ἧς Σα-
βῶς ἐβασίλευεν, Λάργος ὁ τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐπεστράτευσε,
καὶ ἐς μὲν ὄψιν οὐδεὶς αὐτῷ τήν γε πρὸς πόλεμον τῆς χώρας ἐ-
κείνης προσεχώρει. ἡ δέ γε ἐρημία καὶ ὁ ἥλιος, τά τε ὕδατα φύ-
σιν τινὰ ἄτοπον ἔχοντα πάνυ αὐτὸν ἐταλαιπώρησεν, ὥστε καὶ τὸ
πλεῖον τοῦ στρατοῦ φθαρῆναι. τὸ δὲ δὴ νόσημα οὐδενὶ τοῖς συνήθεσι νόσοις
ὅμοιον ἐγίγνετο, ἀλλ' ἐς τὴν κεφαλὴν ἐνσκῆψαν ἐξήραινεν αὐτήν,
καὶ τοὺς νοσοῦντας αὐτίκα ἀπώλλυε. τῶν δὲ περιγιγνομένων ἐς D
τε τὰ σκέλη κατῄει, πᾶν ἕτερον μέρος τοῦ σώματος ὑπερβάν,

καὶ ἐκεῖνά τι ἐλυμαίνετο, ἵαμά τι αὐτοῦ οὐδὲν ἦν ἕτερον ἢ ἔ-
λαιον οἴνῳ μεμιγμένον, ὅ τε καὶ ἠλείψαντο· ὅσον που πάνυ ὀ-
λίγοις σφῶν προσῆν. οὔτε γὰρ ἡ χώρα οὐδέτερον αὐτῶν φέρει,
οὔτε ἐκεῖνοι ἄφθονα αὐτὰ ἐπεφέροντο. κἀν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ οἱ
βάρβαροι σφίσι προσεπέθεντο. τέως γοῦν ἐλάττους, ὁπότε γε
64 καὶ προσμίξειαν αὐτοῖς, ἐγίνοντο, καί τινα καὶ χωρία ἀπέβα-
A λον· ἐπεὶ δὲ συμμάχῳ τῇ νόσῳ αὐτῶν χρησάμενοι, τά τε σφέ-
τερα ἐκομίσαντο, καὶ ἐκείνων τοὺς περιλειφθέντας ἐξήλασαν
ἐκ τῆς χώρας· πρῶτοι μὲν δὴ Ῥωμαίων οὗτοι, νομίζω δ' ὅτι καὶ
μόνοι, τοσοῦτον ἐπὶ πολέμῳ τῆς Ἀραβίας ταύτης ἐπῆλθον,
μέχρι γὰρ τῶν Επιβούλαν καλουμένων, χωρίου τινὸς ἐπιφανοῦς,
ἐχώρησαν, ὁ δ' Αὔγουστος ἐνόσησε μὲν ἐπισφαλῶς πολλάκις
καὶ πρότερον, τότε δὲ ἑνδέκατον μετὰ Καλπουρνίου Πείσωνος
ὑπατεύσας, ἠῤῥώστησεν αὖθις, ὥστε μηδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας
B σχεῖν. πάντα γοῦν ὡς καὶ τελευτήσων διέθετο, καὶ τάς τε ἀρχὰς
καὶ τοὺς πρώτους ἄνδρας ἀθροίσας, διάδοχον μὲν οὐδένα ἀπέ-
δειξε, καίτοι τὸν Μάρκελλον πάντων προκριθήσεσθαι ἐς τοῦτο
προσδοκώντων· διαλεχθεὶς δέ τινα αὐτοῖς περὶ τῶν δημοσίων
πραγμάτων, τῷ μὲν Πείσωνι τῷ ὑπάτῳ τάς τε δυνάμεις καὶ
τὰς προσόδους τὰς κοινὰς ἐς βιβλίον ἐγγράψας, ἔδωκε· τῷ δ'
Ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισε. καὶ αὐτὸν μηδὲν μηδὲ τῶν
πάνυ ἀναγκαίων ποιεῖν δυνάμενον, Ἀντώνιός τις Μούσας καὶ ψυ-
C χροποσίαις καὶ ψυχρολουσίαις ἀνέσωσε. καὶ χρήματα διὰ τοῦτο, καὶ δα-
κτύλιον χρυσοῦν (ἦν γὰρ ἀπελεύθερος) οὐχ ἑαυτῷ μόνον, ἀλλὰ
καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις, οὐχ ὅτι τοῖς τότε οὖσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐσομένοις,
ἔλαβεν. ἀλλ' ἔδει γὰρ αὐτὸν τὰ τῆς τύχης ἔργα (ὡς δ' ἐγώ φημι,
τὰ τοῦ θεοῦ) προσποιούμενον, παρὰ πόδας ἁλῶναι. ὁ γὰρ Μάρ-
κελλος νοσήσας οὐ πολλῷ ὕστερον, καὶ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον ὑπ' αὐ-
τοῦ τοῦ Μούσα τρόπον θεραπευόμενος, ἀπέθανε. τότε μέντοι
πάντες ἐθαύμαζον ὅτι τὸν Μάρκελλον (ἦν δὲ Μαρκέλλου τοῦ
τῷ Ἀννίβᾳ προσπολεμήσαντος ἔγγονος) καὶ ὡς γαμβρὸν

καὶ ὡς ἀδελφιδοῦν ἀγαπῶν, καὶ ὅτι τιμὴν ὥστε καὶ ἀγορα- D
νομοῦντος αὐτοῦ τὴν ἀγορὰν ἐν παντὶ τῷ θέρει παραπετάσμα-
σι κατὰ κορυφὴν διαλαβεῖν, ὅμως τὴν μοναρχίαν οὐκ ἐπίστευ-
σεν. οὕτως, ὡς ἔοικεν, οὐδέπω τῇ τοῦ μειρακίου γνώμῃ ἐθάῤῥει,
ἀλλ' ἤτοι τὸν δῆμον τὴν ἐλευθερίαν κομίσασθαι, ἢ καὶ τὸν Α-
γρίππαν τὴν ἡγεμονίαν παρ' ἐκείνου λαβεῖν ἠθέλησεν· ἤδει γὰρ
προσφιλῆ αὐτὸν ὄντα τῷ δήμῳ. ῥαΐσας δ' οὖν, καὶ μαθὼν τὸν
Μάρκελλον οὐκ ἐπιτηδείως τῷ Ἀγρίππᾳ διὰ τοῦτ' ἔχοντα,
ἐς τὴν Συρίαν εὐθὺς τὸν Ἀγρίππαν, μὴ καὶ διατριβή τις καὶ 65
ἀψιμαχία ἐν τῷ αὐτῷ οὖσι συμβῇ, ἔστειλε. καὶ ὃς μὲν ἐκ τῆς πό- A
λεως εὐθὺς ἐξώρμησεν, οὐ μέντοι καὶ ἐς τὴν Συρίαν ἀφίκε-
το, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον μετριάζων, ἐκεῖσε μὲν τοὺς ὑποστρατή-
γους ἔπεμψεν, αὐτὸς δ' ἐν τῇ Λέσβῳ διέτριψε. καὶ τοῦτο μὲν οὖν Καί-
σαρος ἐπαινούμενον, ὅτι Λούκιον Σήστιον, οὐ μόνον σπουδάσαντα
πάλαι τῷ Βρούτῳ καὶ συστρατεύσαντα, ἀλλ' ἔτι καὶ τότε καὶ μνη-
μονεύοντα αὐτοῦ, καὶ εἰκόνας ἔχοντα, καὶ ἐπαίνους ποιούμενον, ὕπα-
τον ἀνθ' ἑαυτοῦ προείλετο. δικτάτωρα δὲ αὐτὸν τοῦ δήμου αἱ-
ρουμένου, καὶ, ὡς οὐκ ἐπείθετο, ἀναγκάζοντος, καὶ τὰς εἰκοσιτέσ- B
σαρας ῥάβδους προσφέροντος, διέῤῥηξε τὴν ἐσθῆτα, ὀρθῶς
τε, τὸ ἐπίφθονον καὶ τὸ μισητὸν τῆς κλήσεως φυλαττόμενος. τὴν
γὰρ ἐξουσίαν καὶ τὴν τιμὴν ὑπὲρ τοὺς δικτάτωρας εἶχε. Μάρ-
κου δέ τινος Πρίμου, ὅτι τῆς Μακεδονίας ἄρχων Ὀδρύσαις ἐπο-
λέμησε, καὶ λέγοντος ἐν τῷ δικαστηρίῳ ποτὲ μὲν τῇ τοῦ Αὐγού-
στου, ποτὲ δὲ τῇ τοῦ Μαρκέλλου γνώμῃ τοῦτο πεποιηκέναι, ἐς τὸ δι-
καστήριον αὐτεπάγγελτος ἦλθε, καὶ ἐπερωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατη-
γοῦ εἰ προστάξειε τῷ Πρίμῳ πολεμῆσαι, ἔξαρνος ἐγένετο. τοῦ
δὲ συναγορεύοντος τῷ Πρίμῳ, Λικινίου Μουρήνου, ἄλλα τε εἰς
αὐτὸν ἐπιτήδεια ἀποῤῥίψαντος, καὶ πυθομένου, τί δὴ ἐνταῦθα
ποιεῖς, καὶ τίς σε ἐκάλεσε; τοσοῦτον μόνον ἀπεκρίνατο, ὅτι τὸ δη- C
μόσιον. ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ Αἰθίοπες οἱ ὑπὲρ Αἰγύπτου
οἰκοῦντες, προεχώρησαν ἄχρι τῆς χώρας τῆς Ἐλεφαντίνης

ὠνομασμένης, πάντα τὰ ἐν ποσὶ πολιορκοῦντες, συμπαρούσης αὐτοῖς καὶ τῆς βασιλίσσης αὐτῶν Κανδάκης. Γαΐου δὲ Πετρωνίου τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντος ἐπ' αὐτοὺς ἐξορμήσαντος, ὥρμησαν μὲν ὡς καὶ διαφευξόμενοι· καταληφθέντες δὲ ἐν τῇ ὁδοι-
D πορίᾳ, ἐς τὴν οἰκείαν αὐτὸν ἐπεσπάσαντο, καὶ καλῶς ἐκεῖ ἀγωνισάμενος, τήν τε Τανάπην τὸ βασίλειον αὐτῶν ἔλαβε. καὶ ἐκείνη μὲν κατασχεθεῖσα ἐν φρουρᾷ κατελείφθη. ὁ γὰρ Πετρώνιος μήτε περαιτέρω βουληθεὶς προελθεῖν, μήτε κατὰ χώραν μεῖναι δυνηθεὶς, ἀνεχώρησε. κἀν τούτῳ τῶν Αἰθιόπων τοῖς καταλειφθεῖσιν ἐπιθεμένων, αὖθίς τε ἐπ' αὐτοὺς ἐστράτευσε, καὶ τοὺς σφετέρους ἐρύσατο, αὐτούς τε τὴν οἰκείαν καταλαβεῖν ἠνάγκασε. τοῦ δὲ Καίσαρος ἐς Σικελίαν ἐκδημήσαντος, ὅπως ἐκείνην τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα καταστήσηται, ἐστασίασεν ὁ δῆμος περὶ
66 τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας, ὅτι ἀδύνατον ἦν δημοκρατου-
A μένους σωθῆναι, μικροῦ γοῦν τινος κυριεῦσαι καιροῦ. ἀγανακτήσας οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὔγουστος, καὶ μήτε μόνῃ τῇ Ῥώμῃ σχολάζειν δυνάμενος, μήτε ἄναρχον αὐτὴν καταλιπεῖν τολμῶν, μετεπέμψατο τὸν Ἀγρίππαν, καὶ τὴν Ἰουλίαν αὐτῷ τὴν ἀνδρὸς χηρεύουσαν δοὺς, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, Μαικήνου, ὡς λέγεται, συμβουλευσαμένου, ὅτι τηλικοῦτον αὐτὸν πεποίηκας ὥστε ἢ γαμβρόν σου γενέσθαι, ἢ φονευθῆναι. περαιωθεὶς δὲ εἰς Ἑλλάδα, τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους ἐτίμησε διὰ τὸ
B φεύγουσαν ποτὲ μετὰ τοῦ Νέρωνος τοῦ ἀνδρὸς τὴν Λιβίαν ἐκεῖ διατρίψαι· τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἐκάκωσεν, Αἴγιναν ἀφελόμενος· Κοικηνοὺς δὲ καὶ ἄλλας πόλεις, ὅτι περί τινας τῶν Ῥωμαίων πλημμελῆσαί τι ἔδοξαν, ἐδουλώσατο. ἐν τούτῳ ὁ Φραάτης, φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐπιστρατεύσῃ οἱ, τά τε σημεῖα τοῦ Κράσσου, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέπεμψεν αὐτῷ· καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ ἐγαυροῦτο, ὡς ἀκονιτὶ λαβὼν ἃ πολέμοις ἄλλοι ἀπέβαλ-
C λον. ἀμέλει καὶ θυσίας ἐπ' αὐτοῖς ἐπετέλεσε· καὶ προσέτι καὶ ἐπὶ κέλητος ἐς τὴν πόλιν ἐσήλασεν. ἐπῃνεῖτο δὲ καὶ ἐφ' οἷς ἐκ

ἠξίου ἕτερόν τι προσκτήσασθαι, ἀλλ' ἀκριβῶς ἀρκεῖσθαι τοῖς ὑ-
πάρχουσιν ἐδικαίου. ὅτι δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ βασι-
λείας καὶ δυναστείας τὰς μέν τι βεβαιοῦντι, τὰς δὲ εἰς ἑτέρους
μετατιθέντι, τοὺς δέ τινας τῶν βασιλέων καὶ δικαιοῦντι, τοὺς δὲ
ἐπαινοῦντι καὶ φίλους ποιουμένῳ, πάμπολλαι πρεσβεῖαι πρὸς
αὐτὸν ἀφίκοντο. καὶ γὰρ καὶ Ἰνδοὶ προκηρυκευσάμενοι πρότερον,
φιλίαν τότε ἐσπείσαντο, δῶρα πέμψαντες ἄλλα τε, καὶ τίγρεις D
πρῶτον τότε Ῥωμαίοις ὀφθείσας. καί τι καὶ μειράκιον ἄνευ
ὤμων αὐτῷ ἐδωρήσαντο· καὶ μέντοι καὶ τοιοῦτον ὂν ἐκεῖνο, ἐς
πάντα τοῖς ποσὶν ἅτε καὶ χερσὶν ἐχρῆτο, τόξον τε αὐτοῖς ἐπέτει-
νε καὶ βέλη ἠφίει, καὶ ἐσάλπιζεν οὐκ οἶδ' ὅπως· γράφω γὰρ τὰ λε-
γόμενα. τότε καὶ ὁ σοφιστὴς Ζάρμαρος ὁ Ἰνδὸς, εἴτε ὑπὸ φιλοτι-
μίας, εἴτε ὑπὸ τοῦ γήρως, κατὰ τὸν πάτριον νόμον, πυρὶ ἑαυτὸν
ζῶντα ἐξέδωκεν. ἐπεὶ δὲ ἐπανιόντι εἰς τὴν Ῥώμην οἱ ἄλλοι
προαπαντῆσαι παρεσκευάζοντο, νύκτωρ ἐς τὴν πόλιν ἐσεκο- 67
μίσθη, καθὼς ἀεὶ ἔν τε ταῖς ἐκδημίαις καὶ ταῖς εἰσόδοις ἐποίει, A
λανθάνειν ἐν ἀμφοτέροις σπεύδων, ἵνα μηδενὶ ὀχληρὸς εἴη. τὴν
δὲ βουλὴν αὖθις εἰς βραχύτερον συστέλλων τι καὶ ὁρίζων, καὶ
τοὺς πολλοὺς ἐκ τούτου λυπῶν, καὶ ἐπεβουλεύετο παρὰ πολλῶν, καὶ
πολλοὺς ἠνάγκαζεν ἑαυτοὺς διαχειρίσασθαι· καὶ Μουρήνας ὁ παρ-
ρησιασάμενός ποτε πρὸς αὐτόν. ἄλλους μὲν οὖν τινὰς ἐδίκασε,
καὶ τὸν Λεπίδου υἱόν· αὐτὸν δὲ τὸν Λέπιδον προεπηλάκισε μὲν, B
ἔς τε τὴν πόλιν καὶ ἄκοντα ἐκ τῶν ἀγρῶν κατιέναι κελεύων, καὶ
ἐς τὰς συνόδους ἀεὶ ἐσάγων, ὅπως ὅτι πλείστην καὶ χλευασίαν
καὶ ὕβριν πρός τε τὴν τῆς ἰσχύος καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀξιώσεως
μεταβολὴν ὀφλισκάνῃ. οὐ μὴν ἀπέκτεινεν, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερέα
ὄντα, τὴν ἀρχιερωσύνην, ἕως περιῆν, οὐκ ἀφείλετο. λόγων δέ
ποτε ἐν βουλῇ γιγνομένων ὡς χρεὼν εἴη τὸν Αὔγουστον ἐκ διαδο-
χῆς σφᾶς φρουρεῖν, Ἀντίστιος μήτε ἀντειπεῖν τολμῶν, μήτε συγ-
καταθέσθαι ὑπομένων (ἦν γὰρ τῶν γυναικοτέρων) ἔφη, Ὑπέρεχω C
καὶ οὐ δύναμαι αὐτῷ προσκοιτῆσαι· ἀλλ' ὅμως τοῦτον καὶ ἐν ἄλλοις

εὖ κεχαρισμένα αὐτῷ πράξαντα ὁ Καῖσαρ οὐ μετῆλθε. περὶ
δὲ ἀκοσμίας γυναικῶν καὶ σωφροσύνης ἀνδρῶν παραινεῖν
ἐπιχειρῶν, ἐχλευάζετο, μὴ ἔχων περὶ τούτων ἀφ' ἑστίας τινὰ
παρρησίαν, ἅτε πολλαῖς μὲν αὐτὸς συγγινόμενος, τῇ δὲ Λιβίᾳ,
ὥς φασιν, ὑποκείμενος· καὶ αὐτὴν δὲ ταύτην ζῶντος τοῦ ἀν-
δρὸς αὐτῆς γήμας. καί ποτε προσήγαγέ τις αὐτῷ νεανίσκον γυ-
ναῖκα ἐκ μοιχείας γεγαμηκότα, καὶ ὁ μὲν κατηγόρει τοῦ νεανί-
D σκου, ὁ δὲ Καῖσαρ διηπορήθη, μήτε παριδεῖν τὸ πρᾶγμα, μή-
τ' ἐπιτιμῆσαι τολμήσας. ὀψὲ δέ ποτ' ἀνενεγκὼν, Πολλὰ, ἔφη, καὶ
δεινὰ αἱ στάσεις ἡμῖν ἤνεγκαν, ὥστε ἐκείνων μὲν ἀμνημονῶμεν, τοῦ δὲ
λοιποῦ προνοῶμεν ὅπως μηδὲν τοιοῦτο γίγνηται. Πυλάδου δὲ
καὶ Βαθύλλου τῶν ὀρχηστῶν ἀνθούντων ποτὲ, καὶ τοῦ δήμου περὶ αὐ-
τοὺς στασιάσαντος, ὁ Καῖσαρ ἐπειδὴ ὠργίζετο τῷ Πυλάδῃ, εἰ-
πεῖν ἐκεῖνος λέγεται, Ἀλλὰ συμφέρει σοι, Καῖσαρ, περὶ ἡμᾶς τὸν
68 δῆμον ἀποδιατρίβεσθαι. τῷ δὲ Μαικήνᾳ διὰ τὴν γυναῖκα οὐκ
A ἔτι ὁμοίως ἔχαιρεν· οὕτω γὰρ πάνυ αὐτῆς ἤρα (ὠνομάζετο δὲ
Τερεντία) ὥστε καὶ ἀγωνίσασθαί ποτε αὐτὴν περὶ τοῦ κάλλους
πρὸς τὴν Λιβίαν. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον κῆτός τι πλάτος μὲν
ποδῶν εἴκοσι, μήκους δὲ τετραπλάσιον ἔχον, καὶ γυναικὶ πλὴν τῆς
κεφαλῆς ἐοικὸς, ἐς τὴν Κελτικὴν γῆν ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ ἐξώκει-
λε. Λικίνιος δέ τις Ἰουλίου Καίσαρος ἐξελεύθερος, ἐπίτροπος
τῆς Γαλατίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου κατασταθεὶς, καὶ πλεονεξίᾳ μὲν
βαρβαρικῇ, ἀξιώσει δὲ Ῥωμαϊκῇ χρώμενος, πλεῖστα τοὺς Γαλά-
B τας κατελυμήνατο. καὶ ἐς τοσοῦτόν γε κακοτεχνίας ἐχώρησεν,
ὥστε ἐπειδή τινες εἰσφοραὶ παρ' αὐτοῖς ἐγίνοντο, τεσσαρεσκαί-
δεκα τοὺς μῆνας ποιῆσαι· τῶν δὲ Γαλατῶν καταβοώντων αὐτοῦ
πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ δεινὰ ποιουμένων, ὥστε καὶ ἐκεῖνον τὰ
μὲν συνάχθεσθαί σφισι, τὰ δὲ καὶ παραιτεῖσθαι, ἀγνοεῖν τε ἔνια
λέγειν, καὶ προσποιεῖσθαι ἔπειτα μὴ πιστεύειν, καὶ ἔστιν ἃ συγκρύ-
πτειν, αἰσχυνόμενοι ὅτι τοιούτῳ ἐπιτρόπῳ ἐκέχρητο· τοιόνδε τι τε-
χνασάμενος ὁ Λικίνιος, πάντων αὐτῶν κατεγέλασεν. ἐπειδὴ γὰρ

χαλεπῶς οἱ τὸν Αὔγουστον ἔχοντα ᾔσθετο, καὶ κολασθήσεσθαι ἔ- C
μελλεν, ἐς τὴν οἰκίαν αὐτὸν ἐσήγαγε, καὶ πολλοὺς μὲν καὶ ἀργυροῦς
καὶ χρυσοῦς θησαυρούς, πολλὰ δὲ καὶ τἆλλα σωρηδὸν συννενημέ-
να αὐτῷ δείξας, Ω δέσποτα, ἔφη, ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλ-
λων Ρωμαίων ταῦτα ἤθροισα, ἵνα μὴ τοσούτων χρημάτων ἐγ-
κρατεῖς οἱ ἐπιχώριοι ὄντες ἀποστῶσιν· ἀμέλει καὶ ἐτήρησά σοι
πάντα αὐτὰ καὶ δίδωμι. καὶ ὁ μὲν οὕτως, ὡς καὶ ὑπὲρ τοῦ Αὐ-
γούστου τὴν τῶν βαρβάρων ἰσχὺν ἐκνενευρικὼς, ἐσώθη. τὸν δὲ
δὴ Τιβέριον καὶ τὸν Δροῦσον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ παῖδας ὁ
Καῖσαρ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔπεμπε· καὶ κατεστρέφοντο οὗτοι τούς D
τε παρορίους αὐτῷ βαρβάρους, καὶ τοὺς παρωκεανίους Κελ-
τούς. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Δροῦσος νέος κομιδῆ μετήλλαξε· Τιβέριος δὲ
καὶ ἐβίω χρόνον πολὺν, καὶ τὸ τοῦ Αὐγούστου διεδέξατο κράτος.
καί τοιγε τοῦ Καίσαρος Γάϊόν τε καὶ Λούκιον τοὺς ἐκ τῆς θυγα-
τρὸς αὐτοῦ Ἰουλίας τῷ Ἀγρίππᾳ τεχθέντας, καὶ ποιησαμένου
καὶ αὐτοκράτορας ἀναδείξαντος, ἵνα ἧττον ἐπιβουλεύοιτο
μηδὲ ἀναμείνας σφᾶς ἀνδρωθῆναι, ἀλλ᾽ αὐτόθεν διαδόχους
τῆς ἀρχῆς ἀποδείξας. βραχὺ γάρ τι καὶ σμικρὸν τὸν θώρακα
ὂν ὑπὸ τῇ στολῇ πολλάκις καὶ ἐς αὐτὸ τὸ συνέδριον ἐσιὼν εἶχεν,
ἐπικουρήσειν ἑαυτῷ νομίζων, καί τοι γε οἱ Ρωμαῖοι ἀργύριον, οἱ 69
μὲν πλεῖον, οἱ δὲ ἔλαττον, αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες ὑπὸ ἀνοίας A
ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ ἐδίδοσαν. τὸ ὅσον προσθεὶς αὖ, ἤ τι
τοσοῦτον, ἢ καὶ πλέον ἀντεδίδου οὐχ ὅπως τοῖς βουλευταῖς,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. ἦν δὲ καὶ περὶ τοὺς φίλους οὕτω θερμὸς,
ὡς καὶ τοῦ Μαικήνου καὶ τοῦ Ἀπουλείου κακῶς ἐν δικαστηρίῳ πο-
τε ἀκουσάντων, ὅτι μοιχῷ τινὶ συνηγόρουν, ἐλθεῖν τε εἰς τὸ δι-
καστήριον, καὶ ἐν τῇ τοῦ στρατηγοῦ καθέδρᾳ ἱζήσας, δεινὸν μὲν οὐ-
δὲν πρᾶξαι, ἀπειπεῖν δὲ τῷ κατηγόρῳ μήτε τοὺς φίλους αὐτοῦ, B
μήτε τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ προπηλακίζειν, εὐθὺς ἀναστῆναι. Κορ-
νηλίου δέ τινος αἰτίαν παρ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τῆς γυναικὸς βίῳ σχόν-
τος, καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ εἰπόντος ὅτι καὶ εἰδότος καὶ συμβουλεύσαντος

αὐτοῦ ἠγάγετο αὐτὴν, περιοργής τε ἐγένετο, καὶ εἶπε μὲν οὐδὲν,
οὐδὲ ἔπραξε δεινὸν, ἐκπηδήσας δὲ ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, ἔπει-
τα μετ᾽ ὀλίγον ἐπανῆλθεν, ἡγούμενος (ὡς πρὸς τοὺς φίλους εἶπε)
τοῦτο μᾶλλον καίπερ οὐκ ὀρθῶς ἔχον ποιῆσαι, ἢ κατὰ χώραν μέ-
νων ἀναγκασθῆναί τι κακὸν δρᾶσαι. μνησθήσομαι δὲ καὶ Οὐη-
C δίου Γωλίωνος ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ μεταλλάξαντος, ἄλλως μὲν
οὐδὲν μνήμης ἄξιον πεπραγμένου (καὶ γὰρ ἐξ ἀπελευθέρου ἐ-
γεγόνει) ἐπὶ δὲ δὴ τῷ πλούτῳ τῇ τε ὠμότητι ὀνομαστοτάτου γε-
γενημένου, ὥστε καὶ ἐς ἱστορίας λόγον ἐλθεῖν. τούτου γὰρ τὰ μὲν ἄλ-
λα ὅσα ἔπραττε, δι᾽ ὄχλου ἂν λεγόμενα γένοιτο· μυραίνας δὲ
δεδιδαγμένας ἀνθρώπους ἐσθίειν ἐν δεξαμεναῖς τρέφων, τοὺς
δούλους αὐταῖς οὓς ἐθανάτου παρέβαλλε. καί ποτε τὸν Αὔγου-
στον ἑστιῶν, εἶτ᾽ ἐπειδὴ ὁ οἰνοχόος κύλικα κρυσταλλίνην κατέαξεν,
D ἐς τὰς μυραίνας αὐτὸν ἐμβληθῆναι προσέταξεν. ὁ οὖν Αὔ-
γουστος, προσπεσόντος οἱ τοῦ παιδὸς, καὶ ἱκετεύσαντος αὐτὸν, τὰ
μὲν πρῶτα πείθειν τὸν Πωλίωνα ἐπειρᾶτο μηδὲν τοιοῦτο δρᾶ-
σαι· ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουσεν αὐτῷ, Φέρε, ἔφη, τἆλλα πάντα ἐκ-
πώματα ὅσα ποτὲ τοιουτότροπα, ἢ καὶ ἕτερά τινα ἔντιμα κέ-
κτησαι, ἵνα αὐτοῖς χρήσωμαι· καὶ αὐτὰ κομισθέντα συντριβῆ-
ναι ἐκέλευσεν. ἰδὼν δὲ τοῦτο ἐκεῖνος, καὶ ὑπὸ τῆς μείζονος κα-
ταπλήξεως τὴν ἐπὶ τῷ ἑνὶ ἐκπώματι ὀργὴν ἐκκρουσθεὶς, ἡσυ-
χίαν καὶ ἄκων ἤγαγε. τελευτήσας δὲ ὁ Πωλίων, τῷ Αὐγούστῳ
70 τήν οἰκίαν, καὶ τὸν Γαυσίλυπον τὸ χωρεῖον τὸ μεταξὺ νέας τῆς πό-
A λεως καὶ τῶν Γουλεόλων, κατέλιπεν. ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ ἐς ἔδαφος, ὅπως μηδὲν μνημόσυνον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ,
καταβαλὼν, περίστῳον ᾠκοδομήσατο, καὶ τὸ τῆς Λιβίας αὐτῷ
ἐπέγραψεν ὄνομα. πόλεις μέντοι συχνὰς ὁ Καῖσαρ διά τε παν-
ταχῆ, καὶ κατὰ τὴν Ἰβηρείαν καὶ Γαλατίαν ἀπῴκισεν· ᾠκοδόμησε
δὲ καὶ τῷ Κυρίνῳ ναὸν, ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα τοῦτον κίοσι κοσμή-
σας. καὶ ἐπειδὴ καὶ τοσαῦτα ἔτη τὰ πάντα ἐβίωσε, τὸ πρᾶγμα
ἔδοξέ τισιν οὐ κατὰ τύχην αὐτῷ γεγενῆσθαι, ἀλλ᾽ ἐξεπίτηδες καὶ

κατὰ

κατὰ πρόγνωσιν. Δροῦσος δὲ ὁ τοῦ Τιβερίου ἀδελφὸς κατὰ Κελ-
τῶν τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ῥήνου οἰκούντων πεμφθεὶς, καὶ τὰ ἐν πο- B
σὶν οὐκ ἀταλαιπώρως χειρούμενος, μέχρι τοῦ Ἄλβιος προεχώρη-
σεν ποταμοῦ· ῥεῖ δὲ οὗτος ἐκ τῶν Οὐανδαλικῶν ὀρῶν, καὶ ἐς
τὸν ὠκεανὸν τὸν προσάρκτιον πολλῷ μεγέθει ἐκδίδωσιν. ἐνταῦ-
θα δὲ γυνή τις αὐτῷ μείζων ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἀπαντή-
σασά τι καὶ εἰπεῖν λέγεται, Ποῖ δῆτα ἐπείγῃ Δροῦσε ἀκόρεστε; οὐ
πάντα σοι ταῦτα ἰδεῖν πέπρωται. ἀλλ' ἄπιθι· καὶ γάρ σοι καὶ τῶν ἔρ-
γων καὶ τοῦ βίου τελευτὴ ἤδη πάρεστι. καὶ ὁ μὲν ὑποστρέφων ἐκ τοῦδε
σπουδῇ, ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινὶ ἐτελεύτησεν. ἡ δὲ δὴ Λιβία εἰκό- C
νων τε ἐπὶ παραμυθίᾳ ἔτυχε, καὶ ἐς τὰς μητέρας τρεῖς τεκού-
σας ἐσεγράφη. δίδωσι γὰρ ὁ νόμος ἐν χάριτος μέρει, πρότερον
μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὰ τῶν τοσαυ-
τάκις γεγεννηκότων ἐστὶ δικαιώματα, ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς
ἀπαιδίας ἐπιτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἆθλα,
πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρποῦσθαι. καὶ αὐτὰ οὐκ ἄνθρωποι μόνον
ἀλλὰ καὶ θεοὶ εὑρίσκονται, ἵν' ἄν τις τι αὐτοῖς τελευτῶν κατα-
λίπῃ, λαμβάνωσι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτόν ἐστι. Καῖσαρ δὲ τά τε ὀνό- D
ματα συμπάντων τῶν βουλευτῶν ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέ-
θηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ' ἔτος καὶ τοῦτο ποιεῖται, καὶ τὰ ζη-
μιώματα τοῖς μὴ δι' εὔλογόν τινα αἰτίαν τῆς συνεδρίας ἀπολει-
πομένοις ἐπηύξησεν· ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων ὑπὸ τοῦ πλή-
θους τῶν ὑπευθύνων ἀτιμώρητα εἴωθε γίνεσθαι· κληροῦσθαί τε
αὐτούς, εἰ συχνοὶ ποιήσειαν, καὶ τὸν ἀεὶ πέμπτον λαχόντα ὀφλι-
σκάνειν αὐτὰ ἐκέλευσεν. ἀπόντος δὲ αὐτοῦ, ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ
ἡ γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐ- 71
λάμβανεν, ἀλλὰ καὶ αὔκτωρ ἐγίνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα A
αὐτῶν ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ.
ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστιν. οὕτω δὲ δημοκρα-
τικὸς ἠξίου εἶναι, ὥστε τινὸς τῶν στρατευσαμένων ποτὲ αὐτῷ συνη-
γορήματος παρ' αὐτοῦ δεηθέντος, τὸ μὲν πρῶτον τῶν φίλων τινὰ

ὡς καὶ ἐν ἀσχολίᾳ ὤν, συνειπεῖν αὐτῷ κελεῦσαι, ἔπειτ' ἐπειδὴ
ἐκεῖνος ὀργισθεὶς ἔφη, Ἐγὼ μέντοι ὁσάκις ἐπικουρίας χρείαν
B ἔσχες, οὐκ ἄλλον τινὰ ἀντ' ἐμαυτοῦ σοι ἔπεμψα, ἀλλ' αὐτὸς παν-
ταχοῦ προεκινδύνευσά σου· ἔς τε τὸ δικαστήριον συνῆλθεν καὶ
συνηγορῆσαί οἱ φίλῳ τέ τινι δίκην φεύγοντι συνεξετάσθη, ἐπι-
κοινώσας αὐτὸ τοῦτο τῇ γερουσίᾳ· καὶ ἐκεῖνόν τε ἔσωσε, καὶ τὸν κα-
τήγορον αὐτοῦ οὐχ ὅπως δι' ὀργῆς ἔσχε, καίπερ πάνυ πολλῇ παρ-
ρησίᾳ χρησάμενον, ἀλλὰ καὶ εὐθυνόμενον ἐπὶ τοῖς τρόποις ἀφῆκεν, εἰ-
πὼν ὅτι ἀναγκαία σφίσιν ἡ παρρησία αὐτοῦ διὰ τὴν τῶν πολλῶν
πονηρίαν εἴη. ἄλλους γε μὴν ἐπιβουλεύειν οἱ μηνυθέντας ἐκό-
C λασεν. οὐκ ἐξὸν δ' ὂν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανισθῆναι, ἐκέ-
λευσεν, ὁσάκις ἂν χρεία τοιούτου τινὸς γίγνηται, τῷ δημοσίῳ
αὐτὸν ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ὡς ἀλλότριος τοῦ κρινο-
μένου ὢν ἐξετάζηται. τοῦτον δ' οἱ μὲν ᾐτιῶντο ὅτι ὁ νόμος τῇ
τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν, οἱ δ' ἀναγκαῖον
αὐτὸ ἔφασκον εἶναι, ὅτι πολλοὶ διὰ τούτων καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐκείνῳ
καὶ ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς συνίσταντο. μετὰ δὲ δὴ ταῦτα τὴν ἡγεμο-
νίαν, καίπερ ἀφείς, ὡς ἔλεγεν, ἐπειδὴ τὰ δέκα ἔτη τὰ δεύτε-
ρα ἐξεληλύθει, ἄκων δῆθεν αὖθις ὑπέστη. καὶ τὸν μὲν μῆνα τὸν
D Σεξτίλιον καλούμενον, Αὔγουστον ἀντωνόμασε, καίτοι κατὰ τὸν
Σεπτέμβριον γεννηθείς, ὅτι καὶ ὕπατος ἐν αὐτῷ τὸ πρῶτον ἐγέ-
νετο, καὶ μάχας πολλὰς καὶ μεγάλας ἐνενικήκει. ἐπὶ μὲν οὖν τού-
τοις ἐγαυροῦτο· τοῦ δὲ δὴ Μαικήνου τελευτήσαντος ἤλγησε. πολ-
λὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἀπώνατο, μάλιστα δὲ ὁσάκις ἀκρατοτέρῳ
τῷ θυμῷ ἐχρῆτο. τῆς τε γὰρ ὀργῆς αὐτὸν παρέλυε, καὶ ἐς τὸ ἠπιώ-
τερον μεθίστη. τεκμήριον δέ· δικάζοντι αὐτῷ προσστάς, καὶ ἰδὼν
72 ὅτι πολλοὺς θανατώσειν μέλλοι, ἐπεχείρησε μὲν διώσασθαι τοὺς
A περιεστηκότας, καὶ ἐγγὺς αὐτῷ προσελθεῖν· μὴ δυνηθεὶς δέ, ἔ-
γραψεν ἐς γραμματεῖον, Ἀνάστηθι ἤδη ποτὲ δήμιε, καὶ αὐτό,
ὡς καὶ ἕτερόν τι ἔχον, ἐς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἔρριψεν· ὥστ' ἐκεῖ-
νον μήτ' ἀποκτεῖναί τινα, καὶ εὐθὺς ἐξαναστῆναι. οὐ γὰρ ὅπως

ἠγανάκτει τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρεν, ὅτι ὅσα αὐτὸς ὑπό τε τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ἐθυμοῦτο, ταῦτα τῇ τῶν φίλων παρρησίᾳ διωρθοῦτο. ὁ οὖν Μαικήνας καὶ κληρονόμον αὐτὸν, καίπερ ἐπὶ B
τῇ γυναικὶ δυσκολαίνων, κατέλιπε. πρῶτος δὲ οὗτος ὁ Μαικήνας κολυμβήθραν θερμοῦ ὕδατος ἐν τῇ πόλει κατεσκεύασε, καὶ πρῶτος σημεῖά τινα γραμμάτων πρὸς τάχος ἐξεῦρε, καὶ αὐτὰ διὰ Ἀκύλα ἀπελευθέρου συχνοὺς ἐξεδίδαξεν. ἔτυχον δὲ διὰ τοὺς γιγνομένους ἐμπρησμοὺς τηνικαῦτα καὶ οἱ στενωποὶ ἐπιμελητῶν τινῶν ἐκ τοῦ δήμου, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν· καὶ σφίσι καὶ τῇ ἐσθῆτι ἀρχικῇ καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς στενωποῖς ὧν ἄρχουσι, χρῆσθαι ἐδόθη. τοῦ δὲ Γαΐου καὶ τοῦ Λουκίου τῶν ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τῷ Ἀγρίππᾳ τεχθέντων, οὐχ ὅτι ἁβρότερον διαγόντων, ἀλλὰ καὶ θρασυνομένων, ὥστε καὶ C
τὸν Γάϊον μηδὲ ἐς ἐφήβους πω τελοῦντα ὑπατείαν μετιέναι, ἠγανάκτησέ τε, καὶ προσεπηύξατο, μηδεμίαν τοιαύτην καιρῶν ἀνάγκην, ὁποία ποτὲ αὐτὸν κατέλαβε, γενέσθαι, ὥστε τινὰ νεώτερον εἰκοσιετοῦς ὑπατεῦσαι. ἐπειδή τε καὶ ὣς ἐπέκειτό οἱ, τότε ἔφη χρῆναί τινα τὴν ἀρχὴν ταύτην λαμβάνειν ὅταν μήτε τι αὐτὸς ἁμαρτάνειν, καὶ ταῖς τοῦ δήμου σπουδαῖς ἀνθίστασθαι δύνηται. βουληθεὶς δὲ μᾶλλον αὐτοὺς σωφρονίσαι, τῷ Τιβερίῳ τήν τε ἐξουσίαν τὴν δημαρχικὴν ἐς πέντε ἔτη ἔνειμε, καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀλλοτριουμένην προσέταξε. συνέβη D
δ' αὐτῷ καὶ ἐκείνοις καὶ τῷ Τιβερίῳ μάτην προσκροῦσαι, τοῖς μὲν, ὅτι παρεωρᾶσθαι ἔδοξαν, τῷ δὲ, ὅτι τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἐφοβήθη. ἀμέλει καὶ ἐς Ῥόδον, ὡς καὶ παιδεύσεώς τινος δεόμενος, ἐστάλη, μήτ' ἄλλους τινὰς, μήτε τὴν θεραπείαν πᾶσαν ἐπαγόμενος, ἵν' ἐκποδὼν σφίσι καὶ τῇ ὄψει καὶ τοῖς ἔργοις γένηται. λόγον δέ τινα ἔχει καὶ διὰ τὴν γυναῖκα τὴν Ἰουλίαν, ὅτι μηκέτ' αὐτὴν φέρειν ἐδύνατο, τοῦτο ποιῆσαι· κατέλιπε γοῦν αὐτὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ. ὁ δὲ Αὔγουστος τὸ τοῦ δήμου τοῦ σιτοδοτουμένου πλῆθος 73

ἀόριστον ὃν ἐς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε, καὶ ὥς γέ τινες λέ-
γουσι, καθ' ἕνα ἑξήκοντα δραχμὰς ἔδωκε. θέας τε ποιῶν, ἐς τὸ
Φλαμίνιον ἱππόδρομον ὕδωρ ἐσήγαγε, καὶ ἐν αὐτῷ ἓξ καὶ τριά-
κοντα κροκόδειλοι κατεκόπησαν. τότε δὲ πρῶτον καὶ ἐπάρχους
τῶν δορυφόρων δύο ἀπέδειξεν· οὕτω γάρ τοι αὐτοὺς καὶ ἐγὼ μόνους
τῶν ἐπαρχόντων τινὸς, ἐπειδήπερ ἐκνενίκηκεν, ὀνομάζω. τὴν
μέντοι Ἰουλίαν τὴν θυγατέρα ἀσελγαίνουσαν οὕτως, ὥστε καὶ
ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐπ' αὐτοῦ γε τοῦ βήματος καὶ κωμάζειν νύκτωρ καὶ
B συμπίνειν, ὀψὲ δέ ποτε φωράσας, ὑπερωργίσθη. κατεῖκαζε μὲν
γὰρ καὶ πρότερον οὐκ ὀρθῶς βιοῦν αὐτὴν, οὐ μέντοι καὶ ἐπίστευεν·
οἱ γάρ τοι τὰς ἡγεμονίας ἔχοντες, πάντα μᾶλλον ἢ τὰ σφέτερα
γιγνώσκουσι, καὶ οὔτ' αὐτοὶ τοὺς συνόντας ὧν ποιοῦσι λανθάνου-
σιν, οὔτε τὰ ἐκείνων ἀκριβοῦσι. τότε δ' οὖν τοσούτῳ θυμῷ ἐ-
χρήσατο ὥστε μηδ' οἴκοι αὐτὸν κατασχεῖν, ἀλλὰ καὶ τῇ γερουσίᾳ
κοινῶσαι. κἀκ τούτου ἐκείνη μὲν ἐς Πανδατερίαν τὴν πρὸς Καμ-
πανίᾳ νῆσον ὑπερωρίσθη, καὶ αὐτῇ καὶ ἡ Σκριβωνία ἡ μήτηρ ἑ-
C κοῦσα συνεξέπλευσε· τῶν δὲ δὴ χρησαμένων αὐτῇ, ὁ μὲν Ἰούλιος
Ἀντώνιος, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ τοῦτο πράξας, ἀπέθανε
μετ' ἄλλων τινῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐς νήσους ὑ-
περωρίσθησαν. πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων γυναικῶν ἐφ' ὁμοίοις τινὰ
αἰτίαν λαβουσῶν, οὐ πάσας τὰς δίκας ἐδέξατο, ἀλλὰ καὶ χρό-
νον τινὰ ἀφώρισεν ὥστε τὰ πρὸ ἐκείνου πραχθέντα μὴ πο-
λυπραγμονεῖσθαι. ἐπὶ γὰρ τῆς θυγατρὸς μηδὲν μετριάσαι, ἀλλὰ
καὶ φήσας ὅτι Φοίβης πατὴρ μᾶλλον ἢ ἐκείνης γεγονέναι ἤθελε,
τῶν ἄλλων ἐφείδετο. ἡ δὲ δὴ Φοίβη ἀπελευθέρα τε τῆς Ἰουλίας
D καὶ συνεργὸς οὖσα προαπέθανεν ἑκουσία· διόπερ καὶ ὁ Αὔγου-
στος αὐτὴν ἐπῄνεσε. τοῦ δὲ Γαΐου σταλέντος εἰς τὸν πρὸς Ἀρμε-
νίους πόλεμον, ὁ Τιβέριος εἰς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσεν·
ἐταπείνου τε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ὑπέπιπτεν οὐχ ὅτι τῷ Γαΐῳ, ἀλλὰ
τοῖς μετ' αὐτοῦ οὖσι. Φραάτου δὲ τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως
ἐπιστείλαντος περὶ εἰρήνης τῷ Καίσαρι, καὶ τοῦ Καίσαρος αἰτ-

πιστείλαντος αὐτῷ Φραάτῃ ἁπλῶς αἰδοῖ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπι-
κλήσεως, καὶ τῆς Ἀρμενίας ἀποστῆναι προστάξαντος, οὐχ ὅσον
ἐκεῖνος οὐ κατεπλήξεν, ἀλλὰ καὶ ἀντέγραψεν οἱ τά τε ἄλλα ὑπερη- 74
φάνως, καὶ αὐτὸν μὲν βασιλέα βασιλέων, ἐκεῖνον δὲ Καίσαρα A
μόνον ὀνομάσας. ὅμως ὕστερον κατηλλάγη ἐπὶ τῷ τῆς Ἀρμενίας
ἀποστῆναι, ἐπειδὴ τόν τε Γάϊον ἐν τῇ Συρίᾳ παρόντα ἔμαθε, καὶ
τὰ οἰκεῖα ταραττόμενα μίσει αὐτοῦ ὑπό τινων. συνέβη δὲ εὐθὺς
μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ Ῥόδου εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικέ-
σθαι, Λουκίου καὶ Γαΐου τελευτησάντων. αὐτός τε γὰρ ἐμπειρό-
τατος τῆς διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ὤν, καὶ Θράσυλλον ἄνδρα
πάσης ἀστρολογίας διαπεφυκότα ἔχων, πάντα καὶ τὰ ἑαυτῷ
καὶ ἐκείνοις πεπρωμένα ἀκριβῶς ἠπίστατο. καὶ λόγος γε ἔχει
ὅτι μελλήσας ποτὲ ἐν τῇ Ῥόδῳ τὸν Θράσυλλον ἀπὸ τοῦ τείχους B
ὦσαι, ἐπειδὴ μόνος αὐτῷ πάνθ' ὅσα ἐνενόει συνῄδει, ὡς εἶδεν
αὐτὸν σκυθρωπάσαντα, ἤρετο διὰ τί συννένοφεν, εἰπόντος δὲ κίν-
δυνόν τινα ὑποπτεύειν, θαυμάσας, οὐκέτ' αὐτὸ ἐποίησεν. οὕτω
γάρ που πάντα ἐκεῖνος σαφῶς ᾔδει, ὥστε καὶ τὸ πλοῖον τὸ τὴν ἀγγε-
λίαν τῷ Τιβερίῳ τῆς ἐς τὴν Ῥώμην ἀνακομιδῆς παρά τε
τῆς μητρὸς καὶ παρὰ τοῦ Αὐγούστου φέρον πόρρωθεν κατιδὼν
προσπλέον, προειπεῖν αὐτῷ ἃ ἀγγέλλειν ἔμελλε. τοῦ δὲ Λουκίου
τοῦ τε Γαΐου τὰ σώματα διά τε τῶν χιλιάρχων καὶ διὰ τῶν ἐφ'
ἑκάστης πόλεως πρώτων ἐς τὴν Ῥώμην ἐκομίσθη, καὶ αἱ C
πέλται τά τε δόρατα ἃ παρὰ τῶν ἱππέων ἐς τοὺς ἐφήβους ἐσ-
ιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, ἐς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. δεσπό-
της δέ ποτε ὁ Αὔγουστος ὑπὸ τοῦ δήμου ὀνομασθείς, οὐχ ὅπως
ἀπεῖπε μηδένα τούτῳ πρὸς ἑαυτὸν τῷ προσρήματι χρήσα-
σθαι, ἀλλὰ καὶ πάνυ διὰ φυλακῆς αὐτὸ ἐποιήσατο. πληρωθεί-
σης δέ οἱ καὶ τῆς τρίτης δεκαετίας, τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὸ τέ-
ταρτον ἐκβιασθεὶς δῆθεν ὑπεδέξατο, πρᾳότερός τε καὶ ὀκνηρότε-
ρος ὑπὸ τοῦ γήρως πρὸς τὸ τῇ βουλῇ τινὶ ἤδη ἀπεχθάνεσθαι
γεγονώς, οὐδενὶ ἔτ' αὐτῶν προσκρούειν ἤθελεν. ἱματισμοῦ

D δέ ποτε τὸ παλαιὸν διαφθείραντος, καὶ πολλῶν αὐτῷ πολλὰ διδόντων, οὐδὲν ἔλαβεν, ἢ μόνον παρὰ μὲν τῶν δήμων χρυσοῦν, παρὰ δὲ τῶν ἰδιωτῶν δραχμήν. χρυσοῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ τὸ νόμισμα τὸ τὰς πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς δυνάμενον κατὰ τὸ ἐπιχώριον ὀνομάζω. καὶ τῶν Ἑλλήνων δέ τινες ὧν τὰ βιβλία ἐπὶ τῷ ἀττικίζειν ἀναγινώσκομεν, οὕτως αὐτὸ ἐκάλεσαν. ὁ δ' Αὔγουστος τὴν οἰκίαν οἰκοδομήσας, ἐδημοσίωσε πᾶσαν, εἴτε δὴ διὰ τὴν συντέλειαν τὴν ἐπὶ τὰ τοῦ δήμου οἱ γενομένην, εἴτε καὶ ὅτι ἀρχιερέως ἦν, ἵν' ἐν τοῖς ἰδίοις ἅμα καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς οἰκοίη. τοῦ δὲ δήμου σφόδρα ἐγκειμένου τῷ Αὐγούστῳ, ἵνα κατα-

75 γάγῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, θᾶσσον ἔφη πῦρ ὕδατι μιχθήσεσθαι

A ἢ ἐκείνην καταχθήσεσθαι. καὶ ὁ δῆμος πυρὰ ἐς τὸν Τίβεριν πολλὰ ἐνέβαλε τότε, καὶ οὐδὲν ἤνυσεν· ὕστερον δὲ ἐξεβιάσατο ὥστε ἐς γοῦν τὴν ἤπειρον αὐτὴν ἐκ τῆς νήσου κομισθῆναι. τῷ δὲ Καίσαρι ἐπεβούλευσαν ἄλλοι τε, καὶ Γναῖος Κορνήλιος θυγατριδοῦς τοῦ μεγάλου Πομπηίου ὤν. οὔτε δὲ ἀποκτεῖναι σφᾶς ἐθέλοντι, (οὐδὲν γὰρ πλέον πρὸς ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ἀπολλυμένων ἑώρα οἱ γιγνόμενον) οὔτ' ἀπολῦσαι, μὴ καὶ ἑτέρους ἐκ

B τούτου ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσηται, καὶ διὰ τοῦτ' ἀποροῦντι, καὶ οὔτε μεθ' ἡμέραν ἀφροντιστεῖν, οὔτ' αὖ νύκτωρ ἀτρεμεῖν δυναμένῳ, ἔφη ποτὲ ἡ Λιβία, Τί ἐστι τοῦτο ὦ ἄνερ; διὰ τί οὐ καθεύδεις; καὶ ὁ Αὔγουστος, Καὶ τίς ἄν, εἶπεν, ὦ γύναι, κἂν ἐλάχιστον ἀπομεριμνήσειε, τοσούτους τε ἀεὶ ἐχθροὺς ἔχων, καὶ συνεχῶς οὕτως ἄλλοτε ὑπ' ἄλλων ἐπιβουλευόμενος; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅσοι καὶ ἐμοὶ καὶ τῇ ἀρχῇ ἡμῶν ἐπιτίθενται; καὶ αὐτοὺς οὐδὲ αἱ τιμωρίαι τῶν δικαιουμένων ἀναστέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον, ὥσπερ ἐπ' ἀγαθόν τι ἐπειγόμενοι, σπεύδουσι καὶ οἱ λοιποὶ προσαπόλλυσθαι. ἀ-

C κούσασα οὖν τούτων ἡ Λιβία, Τὸ μὲν ἐπιβουλεύεσθαί σε, ἔφη, οὔτε θαυμαστὸν, οὔτε ἔξω τοῦ ἀνθρωπίνου τρόπου ἐστί. καὶ γὰρ πράσσεις πολλὰ, ἅτε τηλικαύτην ἀρχὴν ἔχων, καὶ λυπεῖς, ὥσπερ εἰκὸς, συχνούς. οὐ γάρ που καὶ πᾶσιν οἷόν τε τὸν ἄρχοντά τινων ἀρέ-

σκειν, ἀλλὰ καὶ ἀπεχθάνεσθαι πολλοῖς καὶ τὸν πάνυ ὀρθῶς βασιλεύοντα ἀνάγκη. πολλῷ τι γὰρ πλείους τῶν δίκαιόν τι πραττόντων οἱ ἀδικεῖν ἐθέλοντές εἰσιν, ὧν ἀδύνατόν ἐστι τὰς ἐπιθυμίας ἀποπιμπλάναι. αὐτῶν δὲ τῶν ἀρετήν τινα ἐχόντων, οἱ μὲν καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων, ὧν οὐ δύνανται τυχεῖν, ὀρέγονται, οἱ δὲ καὶ ἑτέρων ἐλαττωθέντες, ἄχθονται· καὶ οὕτως ἀμφότεροι τὸν κρατοῦντα αἰτιῶνται, ὥστε ἐκ τούτων μὴ εἶναι κακοῦ ἁμαρτεῖν, D καὶ περιέστη καὶ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμένων οὔτι γέ σοι, ἀλλὰ τῇ ἡγεμονίᾳ. σὲ μὲν γὰρ ἰδιωτεύοντα οὐδ' ἂν εἷς ἐθελοντὴς κακόν τι, μηδέν γε προπαθών, ἐποίησε. τῆς δὲ δὴ ἀρχῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχόντων πάντες (καὶ οἵ γε ἐν δυνάμει τινὶ ὄντες, πολὺ μᾶλλον τῶν ὑποδεεστέρων) ὀρέγονται. τοῦτο γάρ ἐστι μὲν ἄδικον ἀνθρώπων καὶ ἥκιστα νοῦν ἐχόντων ποιεῖν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔν τε τῇ φύσει αὐτῶν καθάπερ τι καὶ ἄλλο ἔνεστιν, οὐχ οἷόν τέ ἐστι τὰ τοιαῦτα οὔτε πείθοντα οὔτ' ἀναγκάζοντα ἐξῃρέσθαι τινά. 76 οὐδεὶς γὰρ οὔτε νόμος, οὔτε φόβος κρείττων τῶν φύσει πεφυκότων γίνεται. A ταῦτα οὖν λογιζόμενος, τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἁμαρτίας μὴ δυσχέραινε, φυλακὴν δὲ ἀκριβῆ καὶ σεαυτοῦ καὶ τῆς μοναρχίας ποιοῦ, ἵνα αὐτὴν μὴ ἐκ τοῦ σφόδρα κολάζειν τινάς, ἀλλ' ἐκ τοῦ σφόδρα φυλάσσειν, ἀσφαλῶς ἔχωμεν. πρὸς οὖν ταῦτα ὁ Αὔγουστος, Ἀλλ' οἶδα μὲν καὶ ἐγώ, ὦ γύναι, ὅτι οὔτ' ἄλλο τι τῶν μεγάλων ἔξω φθόνου καὶ ἐπιβουλῆς καθέστηκεν, ἥκιστα δὲ αὐταρχία. καὶ γὰρ ἂν καὶ ἰσόθεοι ἦμεν εἰ μὴ καὶ πράγματα καὶ φροντίδας καὶ φόβους ὑπὲρ πάντας τοὺς ἰδιωτεύοντας B εἴχομεν. ἐμὲ δὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο λυπεῖ, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι ταῦθ' οὕτω γίνεσθαι, καὶ ἀδύνατον θεραπείαν τινὰ αὐτῶν εὑρεθῆναι. Ἀλλ' ἐπειδή γέ τινες τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι πάντως ἀδικεῖν ἐθέλειν, εἶπεν ἡ Λιβία, ἡμεῖς γε αὐτοὺς φυλαττώμεθα. ἔχομεν δὲ καὶ στρατιώτας πολλούς, ὧν οἱ μὲν πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιτετάχαται, οἱ δὲ καὶ περὶ σὲ ὄντες φρουροῦσιν ἡμᾶς· καὶ θεραπείαν πολλήν, ὥστε καὶ οἴκοι καὶ ἔξω δι' αὐτοὺς ἀσφαλῶς ζῆν. ὑπολαβὼν οὖν

C ὁ Αὔγουστος ὅτι μὲν πολλοὶ πολλάκις καὶ ὑπ' αὐτῶν συνόντων
ἐφθάρησαν, οὐδέν, ἔφη, δέομαι λέγειν. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ
τοῦτ' ἐν ταῖς μοναρχίαις χαλεπώτατόν ἐστιν, ὅτι μὴ μόνον τοὺς
πολεμίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους φοβούμε-
θα (καὶ πολύ γε πλείους ὑπὸ τῶν τοιούτων (ἅτε καὶ ἀεὶ καὶ μεθ'
ἡμέραν καὶ νύκτωρ, καὶ γυμναζομένοις σφίσι καὶ καθεύδουσι, σι-
τία τε καὶ ποτὰ ὑπ' αὐτῶν παρεσκευασμένα λαμβάνουσι
συγγιγνομένων) ἐπιβεβουλεύκασιν, ἢ ὑπὸ τῶν μηδὲν προσηκόντων.
ἅτε γὰρ ἄλλα τε πρὸς μὲν ἐκείνους δεῖ τούτοις ἀντιτάξαι, πρὸς
δὲ τούτους αὐτοὺς οὐκ ἔστιν ἄλλῳ τινὶ συμμάχῳ χρήσασθαι. ὥστε
D ἡμῖν διὰ πάντων, δεινὸν μὲν τὴν ἐρημίαν, δεινὸν δὲ καὶ τὸ πλῆ-
θος, καὶ φοβερὸν μὲν τὴν ἀφυλαξίαν, φοβερωτάτους δὲ αὐτοὺς
τοὺς φύλακας· καὶ χαλεποὺς μὲν τοὺς ἐχθρούς, χαλεπωτέρους δὲ
τοὺς φίλους εἶναι. φίλους γὰρ ἀνάγκη πάντας σφᾶς, κἂν μὴ ὦσι, κα-
λεῖσθαι. εἰ δ' οὖν τις καὶ χρηστῶν αὐτῶν τύχῃ, ἀλλ' οὔτι γε οὕτω
πιστεύσειεν ἂν σφίσιν ὥστε καθαρᾷ καὶ ἀφροντίστῳ καὶ ἀνυπόπτῳ
τῇ ψυχῇ προσομιλεῖν. τοῦτό τε οὖν καὶ τὸ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπιβου-
λεύοντας ἀναγκαῖον εἶναι ἀμύνεσθαι, πάνδεινόν ἐστι. τὸ γάρ τοι
τιμωρεῖσθαί τε καὶ κολάζειν ἀεί τινας ἀναγκάζεσθαι, μεγάλην
ἀχθηδόνα ἀγαθοῖς ἀνδράσι φέρει. Ἀλλ' ὀρθῶς λέγεις (ἀπεκρί-
:7 νατο ἡ Λιβία) καί σοι γνώμην δοῦναι ἔχω, ἄν γε καὶ προσ-
A δέξασθαι αὐτὴν ἐθελήσῃς, καὶ μὴ διαμέμψῃ ὅτι γυνὴ οὖσα
τολμῶ σοι συμβουλεῦσαί τι, ὃ μηδ' ἂν εἷς ἄλλος οὐδὲ τῶν πά-
νυ φίλων παραινέσειεν· οὐχ ὅτι οὐκ ἴσασιν αὐτό, ἀλλ' ὅτι οὐ θαρ-
ροῦσιν εἰπεῖν. Λέγε (ἔφη ὁ Αὔγουστος) ὅ,τι δή ποτε τοῦτό ἐστιν. ἡ
δ' οὖν Λιβία, Φράσω, ἔφη, μηδὲν κατοκνήσασα, ἅτε τὰ ἀγα-
θὰ καὶ τὰ κακὰ ἐκ τοῦ ἴσου ἔχουσα, καὶ σωζομένου μέν σου καὶ αὐτὴ
τὸ τίμερον ἄρχουσα, δεινὸν δέ τι παθόντος (ὃ μὴ γένοιτο) συνα-
B πολουμένη. εἰ γάρ τοι ἡ τε φύσις ἡ ἀνθρωπίνη πάντως τι ἁμαρτά-
νειν τινὰς ἀναπείθει, καὶ ἀμήχανόν ἐστιν αὐτὴν πρᾶξαί τι ὡρμη-
μένων ἐπισχεῖν. καὶ ἤδη γε καὶ αὐτὰ τὰ δοκοῦντά τισιν ἀγαθὰ εἶναι,

(ἵνα μὴ τὰς τῶν πολλῶν κακίας εἴπω) καὶ πάνυ συχνοὺς ἀδικεῖν ἐ-
παίρει. καὶ γὰρ γένους αὔχημα, καὶ πλούτου φρόνημα, τιμῆς τε
μέγεθος, καὶ ἐπ' ἀνδρίαν θράσος, ἐξουσίας τε ὄγκος πολλοὺς ἐξο-
κέλλειν ποιεῖ. καὶ μήτε τὸ γενναῖον, δυσγενές, μήτε τὸ ἀνδρεῖον,
δειλόν, μήτε τὸ ἔμφρον, ἄνουν ἐστὶ ποιῆσαι· ἀδύνατον γάρ. μή-
τ' αὖ τὰς περιουσίας τινῶν περικόπτειν, ἢ τὰς φιλοτιμίας ταπει- C
νοῦν μηδέν γε πλημμελούντων χρή· ἄδικον γάρ. τό, τ' ἀμυνόμε-
νον ἢ καὶ προκαταλαμβάνοντά τινας, αἰτιᾶσθαι καὶ κακοδοξεῖν
ἀναγκαῖόν ἐστι. φέρε μεταβαλώμεθα, καί τισιν αὐτῶν φεισώ-
μεθα. καί μοι γὰρ δοκεῖ πολλῷ πλείω φιλανθρωπίᾳ ἢ τινι ὠμό-
τητι κατορθοῦσθαι. τοὺς μὲν γὰρ συγγνώμονας οὐ μόνον οἱ ἐλεηθέν-
τες ὑπ' αὐτῶν φιλοῦσιν, ὥστε καὶ ἀμείβεσθαι σφᾶς σπουδάζειν,
ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες καὶ αἰδοῦνται καὶ σέβουσιν, ὥστε μὴ D
τολμᾶν αὐτοὺς ἀδικεῖν. τοὺς δ' ἀπαραιτήτοις ὀργαῖς χρωμέ-
νους οὐκ ἐκεῖνοι μόνοι οἱ τι φοβούμενοι μισοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ λοι-
ποὶ πάντες δυσχεραίνουσι· καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐπιβουλεύουσιν αὐ-
τοῖς, ἵνα μὴ προαπόλωνται. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ τὰς μὲν
τομὰς καὶ τὰς καύσεις σπανιώτατά τισι προσφέρουσιν, ἵνα μὴ
ἐξαγριαίνωσιν αὐτῶν τὰ νοσήματα, τοῖς δὲ αἰονήμασι καὶ τοῖς
ἠπίοις φαρμάκοις τὰ πλείω μαλθάσσοντες θεραπεύουσι; μὴ
γὰρ ὅτι ἐκεῖνα μὲν τῶν σωμάτων, ταῦτα δὲ τῶν ψυχῶν παθήμα- 78
τά ἐστι, διαφέρειν τι νομίσῃς αὐτὰ ἀλλήλων. πάμπολλα γὰρ ὅ- A
μοια τρόπον τινὰ καὶ ταῖς γνώμαις τῶν ἀνθρώπων, καίτοι μά-
λιστα ἀσώματοι ὦσιν, ἃ καὶ τοῖς σώμασι συμβαίνει. συστέλλονταί
τε γὰρ ὑπὸ φόβου, καὶ ἐξοιδοῦσιν ὑπὸ θυμοῦ· λύπη τέ τινας κο-
λούει, καὶ θάρσος ὀγκοῖ, ὥστ' ὀλίγον σφόδρα τὸ παραλλάττον εἶναι,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ παραπλησίων ἰαμάτων αὐτὰ δεῖσθαι. λόγος
γὰρ ἤπιός τῳ λεχθεὶς, πᾶν τὸ ἀγριαῖνον αὐτοῦ χαλᾷ, καθάπερ
τραχὺς ἕτερος καὶ τὸ αἰδούμενον ὀργίζει· καὶ συγγνώμη δοθεῖσα καὶ
τὸ πάνυ θρασὺ διαχεῖ, καθάπερ ἡ τιμωρία καὶ τὸ πάνυ πρᾶον
χαλεπαίνει. αἱ μὲν γὰρ βίαιοι πράξεις ἀεὶ πάντας, κἂν δικαιό-

σταται ὦσι, παροξύνουσιν, αἱ δὲ ἐπιεικεῖς ἡμεροῦσιν· καὶ διὰ τοῦτο πεισθεὶς ἂν πρᾶον καὶ τὰ δεινότατα ὑπομείνειε· καὶ οὕτω φύσει τινὶ ἀναγκαίως ἑκάτερος αὐτῶν χρῆται, ὥστε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τῶν μηδένα νοῦν ἐχόντων, τὰ μὲν καὶ τῶν ἰσχυροτάτων καὶ ἀγριωτάτων, θωπείαις τέ τισι τιθασεύεται καὶ δελεάσμασι χειροῦται, τὰ δὲ τῶν δειλοτάτων καὶ ἀσθενεστά-
C των, λυπήμασί τε καὶ φόβοις ἐκταράττεται καὶ παροξύνεται. καὶ οὐ λέγω τοῦτο ὅτι δεῖ πάντων ἁπλῶς τῶν ἀδικούντων φείδεσθαι, ἀλλ' ὅτι τὸν μὲν ἴσως καὶ πολυπράγμονα, καὶ κακοήθη καὶ κακόβουλον, καὶ ἀνηκέστῳ τινὶ καὶ διαρκεῖ πονηρίᾳ συνόντα ἐκκόπτειν, ὥσπερ που καὶ τὰ πάνυ ἀνίατα μέρη τῶν σωμάτων· τῶν δὲ δὴ ἄλλων ὅσοι τῇ νεότητι, ἢ ἀμαθίᾳ, ἢ ἀγνοίᾳ, ἢ ἑτέρᾳ τινὶ συντυχίᾳ οἱ μὲν ἑκόντες, οἱ δὲ καὶ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, τοὺς μὲν λόγοις νου-
D θετεῖν, τοὺς δὲ ἀπειλαῖς σωφρονίζειν, τοὺς δὲ καὶ ἕτερόν τινα τρόπον μετρίως πως μεταχειρίζεσθαι· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν τἄλλα, τοὺς μὲν μείζοσι, τοὺς δὲ ἐλάττοσι πάντες κολάζουσιν. ὥστε καὶ τούτοις ἀκινδύνως μετριάζειν ἔξεστί σοι, τοὺς μὲν φυγῇ, τοὺς δὲ ἀτιμίᾳ, τοὺς δὲ χρήμασι ζημιοῦντι, ἑτέρους ἐς χωρία, ἑτέρους ἐς πόλεις τινὰς κατατιθεμένῳ. καὶ ἤδη γέ τινες καὶ ὑπὸ τοῦ μὴ τυχεῖν ὧν ἤλπιζον, καὶ ὑπὸ τοῦ διαμαρτεῖν ὧν ἐφίεντο, ἐσωφρονίσθησαν. ἴδχαι
79 τι ἄτιμοι, καὶ στάσεις ἐπονείδιστοι, τό, τε προλυπηθῆναι καὶ τὸ
A προφοβηθῆναι, συχνοὺς βελτίους ἐποίησε. καίτοι καὶ ἀποθανεῖν ἕλοιτ' ἄν τις εὖ τε γεγονὼς καὶ ἀνδρεῖος ὤν, ἢ τοιοῦτό τι παθεῖν. ἐξ οὖν τούτων ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ῥᾴων ἡ τιμωρία, ἀλλὰ καὶ χαλεπωτέρα γένοιτ' ἄν· ἡμῖν δὲ δὴ τὸ μήτε τινὰ ἀπηγορίαν ἔχειν, καὶ ἀσφαλῶς ζῆν ὑπάρξειεν, ὡς νῦν γε πολλοὺς μὲν ἐπιθυμίᾳ χρημάτων, ἄλλους ἀνδρίας φόβῳ, καὶ μάλα ὀλίγους ἀρετῆς τινος φθόνῳ κτείνειν δοκοῦμεν. οὐδεὶς γὰρ ῥᾳδίως πιστεύει
B ὅτι τις ἔν τε τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ἐν δυνάμει τοσαύτῃ ὤν, ὑπ' ἰδιώτου τινὸς ἀνόπλου ἐπιβουλευθῆναι δύναται. ἀλλ' οἱ μὲν ταῦτα λογοποιοῦσιν, οἱ δέ, ὅτι ψευδῆ πολλὰ ἀκούομεν, καὶ πολλοῖς

μάτην ὡς ἀληθέσι προσέχομεν. τοὺς γάρ τοι διαβάλλοντας καὶ ὠ-
τακουστοῦντας τὰ τοιαῦτα, τοὺς μὲν ἔχθρᾳ, τοὺς δὲ ὀργῇ, ἄλλους
ἀργύριον παρὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν λαβόντας, ἄλλους παρ' αὐ-
τῶν ἐκείνων λαβόντας, ἄλλους πολλὰ καὶ ψευδῆ σκευωρεῖσθαί
φασιν, οὐ μόνον ὅ,τι δεινὸν ἔπραξαί τινες ἢ καὶ ποιήσειν μέλλου-
σι λέγοντες, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ μὲν ἐφθέγξατο τοιόνδε τι, ὁ δὲ ἀκού-
σας ἐσιώπησεν, ἄλλος ἐγέλασεν, ἄλλος ἐδάκρυσε. μυρία αὖ τοι-
ουτότροπα εἰπεῖν ἔχοιμι, ἃ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀληθῆ εἴη, ἀλλ' οὔ- C
τι γε τὸ προσήκοντά ἐστιν οὔτε πολυπραγμονεῖσθαι παρ' ἐλευ-
θέροις ἀνθρώποις, οὔτε σοι διαγγέλλεσθαι. λαθόντα μὲν γὰρ τὰ
τοιαῦτα οὐδὲν ἂν σε βλάψειεν, ἀκουσθέντα δὲ παροξυνεῖ καὶ
ἄκοντα· ὅπερ ἥκιστα χρὴ ἄλλως τε καὶ ἄρχοντί τινι συμβαίνειν.
συχνοὺς γοῦν ἐκ τούτου τοὺς μὲν ἀκρίτους, τοὺς δὲ τὸ ἐσκευωρη-
μένῃ τινὶ καταγνώσει δικαστηρίου ἀδίκως ἀπόλλυσθαι νομίζου-
σιν. οὔτε γὰρ τὰς μαρτυρίας, οὔτε τὰς βασάνους, οὔτε ἄλλο τι τῶν
τοιούτων, ὡς τὸ ἀληθὲς ὄν, κατ' αὐτῶν προσίενται. ταῦτα γὰρ οὕ- D
τως εἰ τὸ μὴ δικαίως ἐστὶν ἃ αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ πάντων γε, ὡς
εἰπεῖν, τῶν οὕτω θανατουμένων θρυλλεῖται. καὶ δεῖ σε, ὦ Αὔγουστε,
μὴ μόνον μηδὲν ἀδικεῖν, ἀλλὰ μηδὲ δοκεῖν. ἰδιώτῃ μὲν γὰρ ἀρ-
κεῖ μηδὲν πλημμελεῖν, ἄρχοντι δὲ προσήκει μηδὲ δόκησίν τι-
να αὐτοῦ λαμβάνειν· ἀνθρώπων γὰρ, ἀλλ' οὐ θηρίων ἡγεμονεύεις. τὸ
μόνως ἂν οὕτως εὐνοεῖν σοι αὐτοὺς ἀληθῶς ποιήσειας, ἂν πανταχό-
θεν σφᾶς καὶ διὰ πάντων ὁμοίως πείσῃς ὅτι μήτ' ἑκών τινα μήτε 80
ἄκων ἀδικήσειας ἄν. φοβεῖσθαι μὲν γάρ τινα ἀναγκασθῆναί τις δύ- A
ναται· φιλεῖν δὲ, πεισθῆναι ὀφείλει. πείθεται δὲ ἐξ ὧν αὐτός τε εὖ
πάθῃ, καὶ ἑτέρους εὐεργετουμένους ἴδῃ. ὁ δὲ ὑποπτεύσας μὴ δικαί-
ως τινὰ ἀπολωλέναι, καὶ φοβεῖται μή ποτέ τι ὅμοιον πάθῃ, καὶ μι-
σεῖν τὸν δράσαντα αὐτὸ ἀναγκάζεται. τὸ δὲ δὴ μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχο-
μένων, πρὸς τῷ μηδ' ἄλλως καλῶς ἔχειν, ἀλυσιτελέστατόν ἐστι. καὶ
νομίζουσιν οἱ πολλοὶ, τοῖς μὲν ἄλλοις ἀναγκαῖον εἶναι πάντας τοὺς
καὶ ὁπωσοῦν ἀδικήσαντας ἀμύνεσθαι, ἵνα μήτε καταφρονῶνται, B

μή τι ἐκ τούτου πλεονεκτῶνται. τοὺς δ' ἄρχοντας, τοὺς μὲν τὸ καὶ νῦν ἀδικοῦσιν ἐπεξιέναι χρῆναι, τοὺς δ' ἰδίᾳ τι ἐς αὐτοὺς πλημμελεῖν δοκοῦντας φέρειν. μήτε γὰρ ἐκ καταφρονήσεως, μήτ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀδικηθῆναι σφᾶς δύνασθαι, διὰ τὸ πολλὰ τὰ προφυλάσσοντα αὐτοὺς εἶναι. ὥστ' ἔγωγε ταῦτά γε ἀκούουσα, καὶ πρὸς ταῦτα ἀποβλέπουσα, κινδυνεύω καὶ παντελῶς ἀπιστεῖν σοι μηδένα διὰ τοῦτό τι ἀποκτιννύναι· ἅτε γὰρ προστασίας ἐπί τε τῇ τῶν ἀρχομένων σωτηρίᾳ καθίστανται, ὅπως μη-
C δὲν μήθ' ὑπ' ἄλλων, μήθ' ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων βλάπτωνται, οὐ μὰ Δία οὐχ ὅπως ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων τι λυπῶνται. καὶ εὐκλεέστατόν ἐστιν, οὐ τὸ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν, ἀλλὰ τὸ πολλοὺς τῶν πολιτῶν σώζειν δύνασθαι. παιδεύειν μὲν γὰρ αὐτοὺς καὶ νόμοις καὶ εὐεργεσίαις καὶ νουθεσίαις δεῖ, ὅπως σωφρονῶσι, καὶ προσέτι καὶ τηρεῖν καὶ φυλάττειν, ἵνα κἂν ἀδικεῖν ἐθελήσωσι, μὴ δυνηθῶσιν· ἂν δὲ δὴ νοσήσῃ τι, θεραπεύειν τρόπον τινὰ αὐτὸ καὶ ἐπανορθοῦν, ἵνα μὴ παντελῶς φθαρῇ. τό, τε γὰρ φέ-
D ρειν τὰ τῶν πολλῶν ἁμαρτήματα, καὶ πάνυ μεγάλης καὶ φρονήσεως καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστίν. ἄν τέ τις πάντα ἁπλῶς τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν ἀξίαν κολάζῃ, λήσει τοὺς πλείους τῶν ἀνθρώπων ἀπολέσας. ὅθεν καὶ διὰ ταῦτα γνώμην σοι δίδωμι, θανάτῳ μὲν μηδένα τῶν τοιούτων ζημιοῦσθαι, ἑτέρως δέ πως αὐτοὺς, ὥστε μηδὲν ἔτι δεινὸν δρᾶσαι, σωφρονίζειν. τί γὰρ ἂν ἀδικήσειέ τις εἰς νῆσον κατακλεισθεὶς, ἢ καὶ ἐν ἀγρῷ, πόλει τέ τινι,
81 οὐχ ὅπως ἄνευ πλήθους οἰκετῶν ἢ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ
A φρουρᾶς ὤν, ἄν γε καὶ τούτου δέῃ; εἰ μὲν γὰρ ἐγγύς που ἐνταῦθα οἱ πολέμιοι ἦσαν, ἢ καὶ τῆς θαλάσσης ταύτης ἀλλότριόν τι ἦν, ὥστε τινὰ αὐτῶν διαδράσαντα πρὸς ἐκείνους, κακόν τι ἡμᾶς ἐργάσασθαι, πόλεις τέ τινες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὀχυραὶ καὶ τείχη καὶ ὅπλα ἔχουσαι ὑπῆρχον, ὥστε τινὰ καταλαβόντα αὐτὰς, φοβερὸν ἡμῖν γενέσθαι, ἕτερος ἂν ἦν λόγος· ἀόπλων δὲ δὴ πάντων τῶν ταύτῃ καὶ ἀτειχίστων ὡς πρὸς πόλεμον ὄντων, καὶ τῶν

πολεμίων παμπληθὲς ἀφεστηκότων (πολλὴ μὲν γὰρ θάλασσα,
πολλὴ δὲ καὶ γῆ καὶ ὄρη καὶ ποταμοὺς δυσβάτους ἔχουσα διὰ μέ- B
σου ἐστὶ) τί ἄν τις φοβηθείη τὸν δεῖνα, ἢ τὴν δεῖνα, γυμνούς, ἰδιω-
τεύοντας, ἐνταῦθά που ἐν μέσῃ τῇ σῇ ἀρχῇ ὄντας, καὶ ἐντὸς τῶν
σῶν ὅπλων κατακεκλεισμένους; ἐγὼ μὲν γὰρ οὔτ' ἂν ἐννοῆσαί
τινα τοιοῦτον οὐδέν, οὔτ' ἂν καὶ τὰ μάλιστα μανείη τις, δυνά-
σθαί γέ τι πρᾶξαι νομίζω. πεῖραν οὖν ἀπ' αὐτῶν τούτων ἀρ-
ξάμενοι ποιησώμεθα. τάχα γὰρ ἂν καὶ αὐτοὶ μεταβάλοιντο, καὶ
τοὺς ἄλλους ἀμείνους ποιήσαιεν. καὶ γὰρ ὁρᾷς ὅτι καὶ ὁ Κορνήλιος
καὶ εὐγενὴς καὶ ὀνομαστός ἐστι· δεῖ δέ που καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως
λογίζεσθαι. οὐ πάντα τοι τὸ ξίφος διαπράττεται (μέγα γὰρ ἂν ἦν C
ἀγαθὸν εἰ σωφρονίζειν τέ τινας καὶ πείθειν, ἢ καταναγκάζειν φι-
λεῖν τινα ἀληθῶς ἐδύνατο) ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμά τινος φθείρειεν
ἄν, τὰς δὲ δὴ τῶν ἄλλων ψυχὰς ἀλλοτριώσειεν. οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἂν
ἕτεροι τιμωρηθῶσι, θεοφιλέστεροί τινες, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ φοβη-
θῶσιν, ἐχθίους γίνονται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχει. οἱ δὲ δὴ συγ-
γνώμης τινὸς τυχόντες, καὶ μετανοοῦσιν, αἰσχυνόμενοι αὖθις τι
τοὺς εὐεργέτας ἀδικῆσαι, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἀνθυπουργοῦσιν, ἐλ- D
πίζοντες πλείω ἀντιπείσεσθαι. ὑφ' οὗ γὰρ ἄν τις ἀδικηθεὶς τι
σωθῇ, τοῦτον εὖ παθόντα, οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἀντευεργετήσειν ἑαυτὸν ἡ-
γεῖται. πείσθητί μοι οὖν φίλτατε καὶ μεταβαλοῦ. οὕτω μὲν γὰρ καὶ τἆλλα τὰ
δυσχερῆ πάντα ἀνάγκῃ πεποιηκέναι δόξεις εἴ γε ἐστι πόλιν τηλι-
καύτην ἐκ δημοκρατίας πρὸς μοναρχίαν ἄγοντα, ἀναιμωτὶ
μεταστῆσαι. ἂν δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένῃς, καὶ ἐκεῖνα γνώμῃ 82
δεδρακέναι νομισθήσῃ. ταῦτα τῆς Λιβίας εἰπούσης, ὁ Αὔγου- A
στος ἐπείσθη τε αὐτῇ, καὶ ἀφῆκε μὲν πάντας τοὺς ὑπαιτίους λό-
γοις τισὶ νουθετήσας, τὸν δὲ δὴ Κορνήλιον καὶ ὕπατον ἀπέδειξε.
κἀκ τούτου καὶ ἐκεῖνον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους οὕτως ᾠκειώ-
σατο ὥστε μηδένα ἔτ' αὐτῷ τῶν ἄλλων μήτ' ὄντως ἐπιβουλεῦ-
σαι, μήτε δόξαι. ἐπὶ γοῦν ταῖς ὑπατείαις τοῦ τε δηλωθέντος Κορ-
νηλίου καὶ Οὐαλερίου Μεσσάλου σεισμοί τε ἐξαίσιοι συνέβησαν.

B καὶ ὁ Τίβερις τήν τε γέφυραν κατέσυρε, καὶ πλωτὴν τὴν πό-
λιν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐποίησε. τρία δὲ δὴ τότε καὶ εἴκοσι στρατό-
πεδα πολεμικὰ ἐτρέφετο. νῦν μὲν γὰρ ἐννεακαίδεκα ἐξ αὐ-
τῶν μόνα διαμένει, τό, τε δεύτερον τὸ Αὐγούστειον, τὸ ἐν Βρεττανίᾳ
τῇ ἄνω χειμάζον, καὶ τὰ τρία τὰ τρίτα, τό, τε ἐν Φοινίκῃ τὸ Γα-
λατικὸν, καὶ τὸ ἐν Ἀραβίᾳ τὸ Κυρηναϊκὸν, τό, τε ἐν Νουμιδίᾳ τὸ
Αὐγούστειον, τέταρτον Σκυθικὸν ἐν Συρίᾳ, πέμπτον Μακεδονι-
κὸν ἐν Δακίᾳ, ἕκτα δύο, ὧν τὸ μὲν ἐν Βρεττανίᾳ τῇ κάτω τὸ
τῶν νικητηρίων, τὸ δὲ ἐν Ἰουδαίᾳ τὸ σιδηροῦν τέτακται· καὶ
οἱ ἕβδομοι ἐν τῇ Μυσίᾳ τῇ ἄνω, οἱ καὶ τὰ μάλιστα Κλαυδίειοι
C ὠνομάδαται. οἵ τε ὄγδοοι Αὐγούστειοι ἐν τῇ Γερμανίᾳ τῇ ἄνω ὄν-
τες, καὶ οἱ δέκατοι οἱ ἐν Παιονίᾳ τῇ ἄνω οἱ δίδυμοι. δίδυμοι δὲ
ἐπεκλήθησαν, ὅτι ἐκ δύο ταγμάτων αναμιχθέντων ἀλλήλοις ὑ-
πῆρχον. τό, τε ἑνδέκατον τὸ Κλαυδίειον τὸ ἐν τῇ Μυσίᾳ τῇ κά-
τω. οὕτω γὰρ τὰ δύο στρατόπεδα ἐπεκλήθη, ὅτι αὐτῷ ἐν τῇ τοῦ
Καμίλλου ἐπαναστάσει οὐκ ἀντεπολέμησε. καὶ τὸ δωδέκατον τὸ ἐν
Καππαδοκίᾳ τὸ κεραυνοφόρον· τό, τε τρίτον καὶ δέκατον τὸ ἐν Δα-
κίᾳ, τὸ δίδυμον· καὶ τὸ τέταρτον καὶ δέκατον τὸ ἐν τῇ Παννονίᾳ τῇ
ἄνω· τό, τε πεντεκαιδέκατον τὸ Ἀπολλώνειον τὸ ἐν Καππαδο-
D κίᾳ· καὶ οἱ εἰκοστοὶ οἱ καὶ Οὐαλέριοι καὶ νικήτορες ὠνομασμένοι.
ταῦτ' ἐκ τῶν Αὐγουστείων στρατοπέδων σώζεται. τὰ γὰρ δὴ λοι-
πὰ, τὰ μὲν παντελῶς διελύθη, τὰ δὲ καὶ ἑτέροις εἰσὶν ἀνεμίχθη,
ἀφ' οὗ περ καὶ δίδυμα ὠνομασμένα νενόμισται. πρὸς τούτοις δὲ
καὶ οἱ σωματοφύλακες ὄντες, καὶ δεκαχῆ τεταγμένοι, καὶ οἱ τῆς πό-
λεως φρουροὶ ἑξακισχίλιοί τε ὄντες, καὶ τετραχῆ νενεμημένοι, ξέ-
νοι τε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι, οἷς τὸ τῶν Βατάβων ἀπὸ τῆς Βαταβίας τῆς
ἐν τῷ Ῥήνῳ νήσου ὄνομα, ὅτι δὴ κράτιστοι ἱππεύειν εἰσὶ, κεῖται.
τὸ πλῆθος οὖν τῶν στρατευμάτων ὁ Αὔγουστος, πολλῶν χρημάτων δεόμε-
83 νος, τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς ἂν οἱ τελευτῶν-
A τές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν, ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, κα-
τεστήσατο, ὡς καὶ ἐν τοῖς τοῦ Καίσαρος ὑπομνήμασι τὸ τέλος τοῦτο

γεγραμμένον θυρῶν. ταῦτά τε οὖν Ῥωμαίους ἐλύπει, καὶ προσέ-
τι καὶ λιμὸς ἰσχυρός, ὥστε τούς τε μονομαχοῦντας, καὶ
τὰ ἀνδράποδα τὰ ὤνια ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους στα-
δίους ἐξωσθῆναι, ἔκ τε τῆς θεραπείας καὶ τὸν Αὔγουστον καὶ τοὺς
ἄλλους τὸ πλεῖον ἀποπέμψασθαι, καὶ δικῶν ἀνοχὰς γενέσθαι. λω- B
φήσαντος δέ ποτε τοῦ λιμοῦ, ἐπί τε τῷ Γερμανικοῦ ὀνόματι, ὃς
ἦν τοῦ Δρούσου παῖς, καὶ ἐπὶ τῷ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἱπποδρο-
μίας ἐποίησαν· καὶ ἐν αὐταῖς ἐλέφας τε ῥινοκέρωτα κατημαχήσα-
το, καὶ ἀνὴρ ἱππεὺς πλουτῶν ποτε προεισελθὼν ἐμονομάχησε. καὶ
ἐπειδὴ καὶ τῷ γήρᾳ καὶ τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ ἔκαμνεν, ὥστε
μὴ δύνασθαι πᾶσι τοῖς δεομένοις τι αὐτοῦ χρηματίζειν, τὰ μὲν
ἄλλα αὐτὸς μετὰ τῶν συνέδρων διεσκέψατο καὶ ἐδίκαζεν, ἐν τῷ
παλατίῳ ἐπὶ βήματος προκαθήμενος· τὰς δὲ πρεσβείας τάς C
τε παρὰ τῶν δήμων, καὶ τὰς παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνουμέ-
νας τρισὶ τῶν ὑπατευκότων ἐπέτρεψεν, ὥστ᾽ αὐτοὺς χωρὶς ἕκα-
στον καὶ διακούειν τινῶν, καὶ ἀπόκρισιν αὐτοῖς διδόναι, πλὴν τῶν
ὅσα ἀναγκαῖον ἦν τήν τε βουλὴν καὶ ἐκεῖνον ἐπιδιακρίνειν.
κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Γερμανικοῦ τοῦ υἱέος Δρούσου ἐν Δαλ-
ματίᾳ ἐστρατευμένου, καὶ πόλει τινὶ ὀχυρᾷ προσκαθημένου, καὶ
μὴ οἵου τε γιγνομένου ταύτην ἑλεῖν, Πουλίων ἱππεὺς Κελτὸς λίθον
ἐς τὸ τεῖχος ἀφεὶς, οὕτω τὴν ἔπαλξιν διέσεισεν ὥστε αὐτὴν αὐ-
τίκα πεσεῖν, καὶ τὸν ἄνδρα τὸν ἐπικεκλιμένον οἱ συγκατασπά-
σαι. γενομένου δὲ τούτου, ἐκπλαγέντες οἱ ἄλλοι καὶ φοβηθέντες
τό, τε τεῖχος ἐκεῖνο ἐξέλιπον, καὶ ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον,
καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ταύτην καὶ ἑαυτοὺς παρέδοσαν. τοῦ δὲ Βάτω- D
νος, ὃς πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους, ἀποστήσας τοὺς Δαλμάτους, ἐκάκω-
σε, καθ᾽ ὁμολογίαν ποτὲ τῷ Τιβερίῳ προσκεχωρηκότος, καὶ
τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ βήματος αὐτῷ καθημένῳ προσενεχθέντος, ὁ μὲν
Τιβέριος ἠρώτησεν αὐτόν, Τί ὑμῖν ἔδοξε καὶ ἀποστῆναι, καὶ ἐπὶ
τοσοῦτον ἡμῖν χρόνον ἀντιπολεμῆσαι; ὁ δὲ ἔφη ὅτι Ὑμεῖς τού-
των αἴτιοι ἐστέ. ἐπὶ γὰρ τὰς ἀγέλας ὑμῶν φύλακας, οὐ κύνας,

84 οὐδὲ νομέας, ἀλλὰ λύκους πέμπετε. ἡ μὲν οὖν Δαλματία οὕτω προσε-
A χώρησε τοῖς Ῥωμαίοις. κατὰ δὲ τὴν Κελτικὴν δεινὸν αὐτοῖς
συνεκύρησε πάθημα. ἦρχε μὲν γὰρ αὐτῆς Οὐάρος Κυιντίλιος,
οἱ δὲ Κελτοὶ, ἕως μὲν κατὰ βραχὺ καὶ ὁδῷ τινι μετὰ φυλακῆς
τὰ πάτρια μετεμάνθανον, οὔτ' ἐβαρύνοντο τῇ τοῦ βίου μετα-
βολῇ, ἐλάνθανον σφᾶς ἀλλοιούμενοι· ἐπεὶ δὴ ὁ Οὐάρος μετὰ τὴν
τῶν Σύρων ἀρχὴν, τὴν τῆς ἡγεμονίας τῆς Γερμανίας λαβὼν, καὶ
τὰ παρ' ἐκείνοις ἐκ τῆς ἀρχῆς διοικῶν, ἔσπευσεν αὐτοὺς ἀθρο-
B ώτερον μεταστῆσαι· καὶ τά τε ἄλλα ὡς καὶ δουλεύουσι σφίσιν ἐπέ-
ταττε, καὶ χρήματα ὡς καὶ παρ' ὑπηκόων ἐσέπρασσεν, οὐκ
ἠνέσχοντο. καὶ ἐκ μὲν τοῦ φανεροῦ οὐκ ἀπέστησαν, προσποιησά-
μενοι δὲ εὐνοεῖν αὐτῷ, ἔπειτα στρατευσαμένῳ ἐπί τινας τῶν βαρ-
βάρων προσελθόντες ἀθρόοι ὡς συμμαχήσοντες, καὶ ἔν τισι
δυσχωρίαις αὐτὸν περισχόντες μηδὲν προειδόμενον, περιστάν-
τες τε πάντοθεν ἔβαλλον· ἕως ἅπαν τὸ ῥωμαϊκὸν στράτευμα
μηδὲ ἀμύνασθαι δυνάμενον, μηδὲ φυγῆς ἔχον τόπον, διέφθει-
C ραν. Οὐάρος δὲ καὶ ὅσοι τῶν ἐλλογιμωτέρων αὐτῷ συνῆσαν, διε-
χρήσαντο σφᾶς. μαθὼν δὲ ὁ Αὔγουστος τὰ τῷ Οὐάρῳ συμβεβη-
κότα, τήν τε ἐσθῆτα περιερρήξατο, καὶ πένθος μέγα ἐπί τε τοῖς
ἀπολωλόσι καὶ ἐπὶ τῷ περὶ τῶν Γαλατιῶν δέει ἐποιήσατο, ἤλπι-
ζε δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, τήν τε Ῥώμην αὐτὴν ὁρμήσειν αὐ-
τούς. καὶ οὔτε πόλις τις οἱ ἀξιόλογος ὑπελέλειπτο, καὶ τὰ συμμαχι-
κά, ὧν τι καὶ ὄφελος ἦν, ἐκεκάκωτο. ὅμως δὴ οὖν τά τε ἄλλα,
ὡς ἐκ τῶν παρόντων, παρεσκευάσατο, καὶ ἐπειδὴ μηδεὶς τῶν τὴν
D στρατεύσιμον ἡλικίαν ἐχόντων καταλεχθῆναι ἠθέλησεν, ἐκλή-
ρωσεν αὐτούς. καὶ τῶν μὲν μηδέπω πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη γεγο-
νότων, τὸν πέμπτον, τῶν δὲ πρεσβυτέρων τὸν δέκατον ἀεὶ λαχόν-
τα, τήν τε οὐσίαν ἀφείλετο καὶ ἠτίμωσε καὶ τέλος, ὡς καὶ πάνυ πολ-
λοὶ οὐδ' οὕτω τι αὐτοῦ προετίμων, ἀπέκτεινέ τινας. ἀποκλη-
ρώσας δὲ ἔκ τε τῶν ἐστρατευμένων ἤδη, καὶ ἐκ τῶν ἐξελευθέρων
ὅσους ἠδυνήθη, κατέλεξε, καὶ εὐθὺς σπουδῇ μετὰ τοῦ Τιβερίου
ἐς τὴν

ἐς τὴν Γερμανίαν ἔπεμψε. μετὰ δὲ τοῦτο ἀκούσας ὅτι τῶν τε στρα-
τιωτῶν τινες ἐσώθησαν, τό, τε πολέμιοι οὐδὲ ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐλ- 85
θεῖν ἐτόλμησαν, ἀπηλλάγη τῆς ταραχῆς. τότε δ' οὖν ταῦτά A
τε οὕτως ἐπράχθη, καὶ τοῖς μάντεσιν ἀπηγορεύθη μήτε κατὰ μό-
νας τινί, μήτε περὶ θανάτου, μηδ' ἂν ἄλλοι συμπαρῶσιν οἱ, χρᾶν.
καίτοι οὕτως οὐδὲν τῷ Αὐγούστῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἔμελεν, ὥσ-
τε καὶ ἐκ προγραφῆς πᾶσι τὴν τῶν ἀστέρων διάταξιν, ὑφ' ὧν ἐγε-
γέννητο, φανερῶσαι. ὡς δὲ ἐπὶ γήρως ὤν, τόν τε Γερμανικὸν τῇ
βουλῇ, καὶ ταύτην τῷ Τιβερίῳ παρακατέθετο. αἰτήσας δὲ τὸ βι-
βλίον ἐκ αὐτῆς (οὐ γὰρ οἷός τ' ἦν ἀναγιγνώσκειν) ἀλλ' ὁ Γερμανικός,
ὥσπερ εἰώθει. καὶ μετὰ τοῦτ' ᾐτήσατο παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ τοῦ Κελ- B
τικοῦ πολέμου προφάσει, μήτ' οἴκοι αὐτὸν ἀσπάζεσθαι, μήτ'
ἀγανακτεῖν εἰ μηκέτι συσσιτοίη σφίσι. τὸ μὲν γὰρ πλεῖστον ἄλλως
τε καὶ ὁσάκις ἕδρα αὐτῶν ἐγίγνετο, ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν αὐτῷ γε
ἔστιν ὅτε τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἰόντα αὐτὸν καὶ ἀπιόντα αὖθις ἠσπά-
ζοντο, ἤδη δὲ καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ καθήμενόν γε, ἔστι δ' ὅτε καὶ
κατακείμενον, οὐχ ὅτι ἡ γερουσία, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱππεῖς τοῦ τε δήμου
πολλοί. Λουκίου δὲ δὴ τοῦ Μουνατίου, καὶ Γαΐου Σιλίου ἐς τοὺς
ὑπατεύοντας ἐσγραφέντων, καὶ τὴν τε προστασίαν τῶν κοινῶν τὴν
δεκέτη, τὴν πέμπτην ἄκων ἤδη ὁ Αὔγουστος ἔλαβε, καὶ συμ-
βούλους ὑπὸ τοῦ γήρως, (ὑφ' οὗπερ οὐδὲ ἐς τὸ βουλευτήριον ἤ-
δη, πλὴν σπανιώτατα, συνεφοίτα) εἴκοσιν ἐτησίους ᾐτήσατο. C
πρότερον γὰρ καθ' ἑξάμηνον πεντεκαίδεκα προσετίθετο. ἐπεὶ
δὲ ἐπὶ τῇ εἰκοστῇ πάντες ὡς εἰπεῖν ἐβαρύνοντο, καὶ ἐδόκει τι νεώ-
τερον ἔσεσθαι, ἐσέπεμψε βιβλίον ἐς τὴν βουλήν, κελεύων ἄλ-
λους τινὰς αὐτὴν πόρους ζητῆσαι. τοῦτο δὲ οὐχ ὡς καὶ ἐκεῖνο τὸ τέ-
λος καταλύσων ἐποίησεν, ἀλλ' ἵνα μηδενὸς ἄλλου αἱρετωτέρου
σφίσι φανέντος, καὶ ἄκοντες αὐτὸ αὐτοὶ τ' αὐτοῦ διαβολῆς βε-
βαιώσωσι. καὶ ὅπως γε μὴ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ τε Δρούσου γνώμην D
τινὰ εἰπόντων, ὑποτοπήσωσί τι ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς τοῦτο γε-
γονέναι, τὰ ἀεὶ ἐξέτασιν αὐτὴν ἔλωνται, προσέταξε μηδέτερον

αὐτῶν μηδὲν εἰπεῖν. καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά, καί τινα καὶ διὰ
βιβλίων τῷ Αὐγούστῳ ἐδηλώθη. καταμαθὼν δὲ ἐξ αὐτῶν
πάντα μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο ἑτοίμους σφᾶς ὑπομεῖναι ὄντας, ἐπί
τε τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐπὶ τὰς οἰκίας τὴν συντέλειαν ἦγαγε· καὶ παρα-
χρῆμα μηδὲν εἰπών, μήθ᾽ ὅσον, μήθ᾽ ὅπως αὐτὴν δώσουσιν, ἔπεμ-
56 ψεν δήπου ἄλλῃ τε καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὰ τῶν πόλεων κτήματα
A ἀπογραψομένους, ἵν᾽ ὡς καὶ μειζόνως ζημιωθησόμενοι δείσωσι,
καὶ τὴν εἰκοστὴν τελεῖν ἀνθέλωνται· ὃ καὶ ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν
ὧδέ πῃ τῷ Αὐγούστῳ διῳκεῖτο· ἐν δὲ τῇ τῶν Αὐγουσταλίων θέᾳ,
ἥτις ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ γενεθλίοις ἐγίνετο, ἀνήρ τις ἐμμανὴς ἔς τε τὸν
δίφρον τὸν τῷ Καίσαρι τῷ Ἰουλίῳ κείμενον ἐνιδρύθη, καὶ τὸν
στέφανον αὐτοῦ λαβὼν περιέθετο. καὶ ἐδόκει ἐς τὸν Αὔγουστόν τε
B σημαίνεσθαι, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν. τῷ γὰρ ἐχομένῳ ἔτει, ἐν ᾧ Σέ-
ξτος τε Ἀπουλήιος καὶ Σέξτος Πομπήιος ὑπάτευσαν, ἐξωρμή-
θη τε ἐς τὴν Καμπανίαν ὁ Αὔγουστος, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἐν τῇ
Νεαπόλει διαθεὶς, ἔπειτα ἐν Νώλῃ μετήλλαξε. τέρατα δὲ ἄρα
ἐς τοῦτο αὐτῷ φέροντα, οὔτι ἐλάχιστα, οὔτε δυσσύμβλητα ἐγεγό-
νει· ὅ,τε γὰρ ἥλιος πᾶς ἐξέλιπε, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ πολὺ καίε-
σθαι ἔδοξε. ξύλα τε διάπυρα ἀπ᾽ αὐτοῦ πίπτοντα ἐφαντάσθη,
καὶ ἀστέρες κομῆται καὶ αἱματώδεις ὤφθησαν. βουλῆς τε ἐπὶ
τῇ νόσῳ αὐτοῦ ἐπαγγελθείσης, ἵν᾽ ἀρχαὶ ποιήσωνται, τό,τε συνέ-
δριον κεκλεισμένον εὑρέθη, καὶ βύας ὑπὲρ αὐτοῦ καθήμενος ἔ-
C βυξε· καὶ κεραυνὸς ἐς εἰκόνα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἑστῶσαν ἐμπε-
σὼν, τὸ γράμμα τὸ πρῶτον τοῦ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος ἠφάνι-
σεν. ὅθεν οἱ μάντεις τῇ μετὰ τοῦτο αὐτὸν ἡμέρᾳ θείας τινὸς μοί-
ρας μεταλήψεσθαι ἔφασαν, τεκμαιρόμενοι ὅτι τό,τε στοιχεῖον
ἐκεῖνο τὸν τῶν ἑκατὸν ἀριθμὸν παρὰ τοῖς Λατίνοις, καὶ τὸ λοι-
πὸν πᾶν ὄνομα θεὸν παρὰ τοῖς Τυρσηνοῖς νοεῖ. ὁ δ᾽ οὖν Αὔγου-
στος νοσήσας μετήλλαξε· καί τινα ὑποψίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ,
ἐμοὶ γοῦν οὐ πιστὴν, ἡ Λιβία ἔλαβε. δείσασα γὰρ, ὥς φασι, μὴ
τὸν τοῦ Ἀγρίππου υἱὸν Ἀγρίππαν ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ καταγάγῃ,

(ἐγεώργει γὰρ τῆς Ῥώμης ἔν τινι νήσῳ) σῦκα τινὰ ἐπὶ δέν- D
δροις ἔτ' ἐπόντα, ἀφ' ὧν ὁ Αὔγουστος αὐτοχειρίᾳ συκάζειν εἰώ-
θει, φαρμάκῳ ἔχρισε, καὶ αὐτή τε ἅμα τὰ ἀνήλειφα ἤσθιε, καὶ
ἐκείνῳ τὰ πεφαρμαγμένα προσέβαλεν. εἴτ' οὖν ἐκ τούτου, εἴτε
καὶ ἄλλως ἀῤῥωστήσας, τούς τε ἑταίρους συνεκάλεσε, καὶ εἰπὼν
αὐτοῖς ὅσα ἐχρῆζε, τέλος ἔφη ὅτι τὴν Ῥώμην γηΐνην παρα-
λαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω. τοῦτο μὲν οὖν οὐ πρὸς τὸ τῶν
οἰκοδομημάτων αὐτῆς ἀκριβὲς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυ- 87
ρὸν ἐνεδείξατο. κρότον δὲ δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελω- A
τοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπὶ μίμου τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάνυ
πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψε. καὶ ὁ μὲν οὕτω τῇ ἐν-
νεακαιδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου, ἐν ᾗ ποτε τὸ πρῶτον ὑπάτευσε, με-
τήλλαξε, ζήσας μὲν πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας δέκα
καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσι· τῇ γὰρ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τοῦ Σεπτεμβρίου
ἐγεγέννητο· μοναρχήσας δὲ ἀφ' οὗ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ ἐνίκησε, τέσ-
σαρα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη δεκατριῶν ἡμερῶν δέοντα. οὐ μέν-
τοι ἐκφανὴς εὐθὺς ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐγένετο. ἡ γὰρ Λιβία φοβη-
θεῖσα μὴ τοῦ Τιβερίου ἐν τῇ Δελματίᾳ ἔτ' ὄντος νεωτερισθῇ τι, B
συνέκρυψεν αὐτὸν μέχρις οὗ ἐκεῖνος ἀφίκετο. τὸ δὲ σῶμα τὸ
τοῦ Αὐγούστου ἐκ μὲν τῆς Νώλης οἱ πρῶτοι καθ' ἑκάστην πόλιν
ἐκ διαδοχῆς ἐβάστασαν, πρὸς δὲ δὴ τῇ Ῥώμῃ γενόμενον οἱ ἱπ-
πεῖς παραλαβόντες νυκτὸς ἐς τὸ ἄστυ ἐσεκόμισαν. τῇ δ' ὑστε-
ραίᾳ βουλὴ ἐγένετο, καὶ ἐς αὐτὴν οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἱππάδα
στολὴν ἐνδεδυκότες συνῆλθον, οἱ δ' ἄρχοντες τὴν βουλευτικὴν,
πλὴν τῶν ἱματίων τῶν περιπορφύρων. ὁ δὲ δὴ Τιβέριος καὶ ὁ
Δροῦσος ὁ υἱὸς αὐτοῦ φαιὰ τὸν ἀγοραῖον τρόπον πεποιημένα
εἶχον· καὶ τοῦ μὲν λιβανωτοῦ καὶ αὐτοὶ ἔθυσαν, τῷ δ' αὐλητῇ
οὐκ ἐχρήσαντο. ἐκαθέζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ, ὥς που ἕκαστος εἰώ- C
θει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν,
ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. καὶ μετὰ τοῦτο τὰς διαθήκας αὐτοῦ Πο-
λύβιός τις Καισάρειος ἀνέγνω, ὡς μὴ πρέπον βουλευτῇ τοῦτο

ς ἀναλέγεσθαι. κατελέλειπτο δὲ ἐν αὐταῖς τὰ μὲν δύο μέρη
τοῦ κλήρου τῷ Τιβερίῳ, τὸ δὲ λοιπὸν τῇ Λιβίᾳ, ὥς τινες λέγου-
σιν. ἵνα γάρ τι καὶ ἐκείνη τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀπόνηται, παρά τε τῆς
βουλῆς ᾐτήσατο, τοσοῦτόν οἱ καὶ παρὰ τὸν νόμον καταλι-
πεῖν δυνηθῆναι. κληρονόμοι μὲν δὴ οὗτοι ἐγεγράφατο. κλήμα-
D τα δὲ καὶ χρήματα πολλὰ πολλοῖς καὶ τῶν προσηκόντων οἱ καὶ
τῶν ἀλλοτρίων, οὐχ ὅπως βουλευταῖς καὶ ἱππεῦσιν, ἀλλὰ καὶ
βασιλεῦσι, τῷ τε δήμῳ χιλίας μυριάδας· καὶ τοῖς στρατιώταις,
τοῖς μὲν δορυφόροις, κατὰ πεντήκοντα καὶ διακοσίας δραχμάς,
τοῖς δ' ἀστικοῖς τὴν ἡμίσειαν, τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει
πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δοθῆναι ἐκέλευσε. καὶ προσέτι καὶ τοῖς
παισὶν, ὧν μικρῶν ἔτι ὄντων, τοὺς πατέρας τὴν οὐσίαν ἐκεκληρο-
88 νομήκει, προσέταξε πάντα μετὰ τῆς προσόδου, ἐπειδὰν ἀν-
A δρωθῶσιν, ἀποδοθῆναι. ὅπερ πού καὶ ζῶν ἐποίει. εἰ γάρ τινα τέ-
κνα ἔχοντα διεδέξατο, τοῖς παισὶν αὐτοῦ πάντως, εἰ μὲν ἤδη τό-
τε τέλειοι ἦσαν, εὐθὺς, εἰ δὲ μὴ, μετὰ τοῦτο πάντα ἀπεδίδου. τοιοῦ-
τος μὲν δὴ περὶ τοὺς ἀλλοτρίους παῖδας ὢν, τὴν θυγατέρα οὐ
κατήγαγε, καίπερ καὶ δωρεῶν ἀξιώσας, καὶ ταφῆναι ἐν τῷ αὐτοῦ
μνημείῳ ἀπηγόρευσε. τοσαῦτα μὲν αἱ διαθῆκαι ἐδήλουν. ἐσε-
B κομίσθη δὲ καὶ βιβλία τέσσαρα, καὶ αὐτὰ ὁ Δροῦσος ἀνέγνω.
ἐγέγραπτο δὲ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, ὅσα τῆς ταφῆς εἴχετο, ἐν δὲ τῷ
δευτέρῳ τὰ ἔργα ἃ ἔπραξε πάντα, ἃ καὶ ἐς χαλκᾶς στήλας
πρὸς τῷ ἡρῴῳ αὐτοῦ σταθείσας ἀναγραφῆναι ἐκέλευσε. τὸ τρί-
τον, τά τε τῶν στρατιωτῶν καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶν τε ἀναλω-
μάτων τῶν δημοσίων, τό, τε πλῆθος τῶν ἐν τοῖς θησαυροῖς χρημά-
των, καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα ἐς τὴν ἡγεμονίαν φέροντα ἦν,
εἶχε. καὶ τὸ τέταρτον ἐντολὰς καὶ ἐπισκήψεις τῷ Τιβερίῳ καὶ τῷ
κοινῷ ἄλλας τε, καὶ ὅπως μήτ' ἀπελευθερῶσι πολλοὺς, ἵνα μὴ
C παντοδαποῦ ὄχλου τὴν πόλιν πληρώσωσι μήτ' αὖ ἐς τὴν πο-
λιτείαν συχνοὺς ἐσγράφωσιν, ἵνα πολὺ τὸ διάφορον αὐτοῖς πρὸς
τοὺς ὑπηκόους ᾖ. τά τε κοινὰ πᾶσι τοῖς δυναμένοις καὶ εἰδέναι καὶ

πράττειν, ἐπιτρέπειν, καὶ ἐς μηδένα ἀναρτᾶν αὐτὰ παρῄνεσε
σφίσιν, ὅπως μήτε τυραννίδος τις ἐπιθυμήσῃ, μήτ᾽ αὖ πταίσαν-
τος ἐκείνου, τὸ δημόσιον σφαλῇ. γνώμην τε αὐτοῖς ἔδωκε, τοῖς
τε παροῦσιν ἀρκεσθῆναι, καὶ μηδαμῶς ἐπὶ πλεῖον τὴν ἀρχὴν
ἐπαυξῆσαι ἐθελῆσαι. δυσφύλακτόν τε γὰρ αὐτὴν ἔσεσθαι, καὶ κιν-
δυνεύσειν ἐκ τούτου καὶ τὰ ὄντα ἀπολέσαι ἔφη. τοῦτο γὰρ καὶ αὐ- D
τὸς ὄντως ἀεί ποτε οὐ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἐτήρησε. παρὸν
γοῦν αὐτῷ πολλὰ ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ προσκτήσασθαι, οὐκ ἠθέ-
λησε. ταῦτα μὲν αἱ ἐντολαὶ εἶχον. μετὰ δὲ τοῦτο ἡ ἐκφορὰ αὐτοῦ
ἐγένετο. κλίνη ἦν ἔκ τε ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ πεποιημένη, καὶ
στρώμασιν ἁλουργοῖς διαχρύσοις κεκοσμημένη· καὶ ἐν αὐτῇ τὸ
μὲν σῶμα κάτω που ἐν θήκῃ συνεκέκρυπτο, εἰκὼν δέ τις αὐτοῦ
κηρίνη ἐν ἐπινικίῳ στολῇ ἐξεφαίνετο. καὶ αὕτη μὲν ἐκ τοῦ πάλα-
τίου πρὸς τῶν ἐς νέωτα ἀρξόντων, ἑτέρα δὲ ἐκ τοῦ βουλευτη- 89
ρίου χρυσῆ, καὶ ἑτέρα αὖ ἐφ᾽ ἅρματος πομπικοῦ ἤγετο. καὶ μετὰ A
ταύτας αἵ τε τῶν προπατόρων αὐτοῦ, καὶ αἱ τῶν ἄλλων συγγενῶν
τῶν τεθνηκότων (πλὴν τῆς τοῦ Καίσαρος, ὅτι ἐς τοὺς ἥρωας ἐσε-
γέγραπτο) αἵ τε τῶν ἄλλων Ῥωμαίων τῶν καθ᾽ ὁτιοῦν πρωτευ-
σάντων, ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ῥωμύλου ἀρξάμεναι, ἐφέροντο. καί τις καὶ
τοῦ Πομπηίου τοῦ μεγάλου εἰκὼν ὤφθη, τά τε ἔθνη πάνθ᾽ ὅσα
προσεκτήσατο, ἐπιχωρίως σφίσιν ὡς ἕκαστα ἀπῃκασμένα
ἐπέμφθη. προτεθείσης δὲ τῆς κλίνης ἐπὶ τοῦ δημηγορικοῦ βή-
ματος, ἀπὸ μὲν ἐκείνου ὁ Δροῦσός τι ἀνέγνω· ἀπὸ δὲ τῶν ἑτέρων B
ἐμβόλων τῶν Ἰουλείων ὁ Τιβέριος δημόσιον δή τινα κατὰ δό-
γμα λόγον ἐπ᾽ αὐτῷ ἐπελέξατο. μετὰ δὲ τοῦτο τὴν κλίνην οἱ
αὐτοὶ οἵπερ καὶ πρότερον ἀράμενοι, διὰ τῶν ἐπινικίων πυλῶν, κατὰ
τὰ τῇ βουλῇ δόξαντα, διεκόμισαν. παρῆν δὲ καὶ συνεξέφερεν αὐ-
τὸν ἥ τε γερουσία καὶ ἡ ἱππάς, αἵ τε γυναῖκες αὐτῶν, καὶ τὸ δορυ-
φορικόν, οἵ τε λοιποὶ πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ ἐν τῇ πόλει τότε ὄντες.
ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν πυρὰν τὴν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἀνετέθη, πρῶτον
μὲν οἱ ἱερεῖς πάντες περιῆλθον αὐτήν, ἔπειτα δὲ οἵ τε ἱππῆς,

οἵ τε ἐκ τοῦ τέλους καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τὸ ὁπλιτικὸν τὸ φρουρικὸν περι-
έδραμον, πάντα τὰ νικητήρια ὅσα τινὲς αὐτῶν ἐπ' ἀριστείᾳ πο-
τὲ παρ' αὐτοῦ εἰλήφεσαν, ἐπιβάλοντο αὐτῷ. κἀκ τούτου δᾳδας
ἑκατόνταρχοι λαβόντες, ὑφῆψαν αὐτήν· καὶ ἡ μὲν ἀνηλίσκετο,
ἀετὸς δέ τις ἐξ αὐτῆς ἀφεθεὶς ἀνίπτατο, ὡς καὶ δὴ τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρων. πραχθέντων δὲ τούτων, οἱ μὲν ἄλλοι
ἀπηλλάγησαν· ἡ δὲ δὴ Λιβία κατὰ χώραν πέντε ἡμέρας μετὰ τῶν
πρώτων ἱππέων μείνασα, τά τε ὀστᾶ αὐτοῦ συνελέξατο, καὶ ἐς
τὸ μνημεῖον κατέθετο. τὸ δὲ δὴ πένθος, τὸ μὲν ἐκ τοῦ νόμου, οἱ μὲν
D ἄνδρες οὐ πολλαῖς ἡμέραις, αἱ δὲ γυναῖκες ἐνιαυτὸν ὅλον κατὰ
ψήφισμα ἐποιήσαντο· τὸ δ' ἀληθές, ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα οὐ πολ-
λοί, ὕστερον δὲ πάντες ἔσχον. εὐπρόσοδός τε γὰρ πᾶσιν ὁμοίως ἦν,
καὶ ἐς χρήματα πολλοῖς ἐπήρκει· τούς τε φίλους ἰσχυρῶς ἐτίμα, καὶ
ταῖς παρρησίαις αὐτῶν ὑπερέχαιρε. τεκμήριον δὲ πρὸς τοῖς εἰρη-
μένοις, ὅτι τοῦ Ἀθηνοδώρου ἐν δίφρῳ ποτὲ κατάστεγῳ ἐς τὸ δω-
μάτιον αὐτοῦ, ὡς γυναικός τινος, εἰσκομισθέντος, καὶ ἐξ αὐτοῦ ξι-
90 φήρους ἐκπηδήσαντος, καὶ προσειπόντος, Οὐ φοβῇ μή τίς σε
A οὕτως εἰσελθὼν ἀποκλείνῃ; οὐχ ὅπως ὠργίσθη, ἀλλὰ καὶ χάριν
αὐτῷ ἔγνω. ταῦτά τε οὖν αὐτοῦ ἀνεμιμνήσκοντο, καὶ ὅτι καὶ τοῖς
λυπήσασί τι αὐτὸν, οὐκ ἀκράτως ὠργίζετο· τήν τε πίστιν καὶ
πρὸς τοὺς μὴ ἀξίους αὐτῆς ἐτήρει. Κοροκόταν γοῦν τινα λῃστὴν
ἐν Ἰβηρίᾳ ἀκμάσαντα, τὸ μὲν πρῶτον οὕτω δι' ὀργῆς ἔσχεν,
B ὥστε καὶ τῷ ζωγρήσαντι αὐτὸν πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἐπικη-
ρύξαι. ἔπειτ' ἐπειδὴ ἑκὼν οἱ προσῆλθεν, οὔτε τι κακὸν εἰργάσα-
το, καὶ προσέτι καὶ τῷ ἀργυρίῳ ἐκεῖνον ἐπλούτισε. διά τε οὖν ταῦτα,
καὶ ὅτι τὴν μοναρχίαν τῇ δημοκρατίᾳ μίξας, τό, τε ἐλεύθερον σφί-
σιν ἐτήρησε, καὶ τὸ κόσμιον τό, τε ἀσφαλὲς προσπαρεσκεύασεν,
ὥστ' ἔξω μὲν τοῦ δημοκρατικοῦ θράσους, ἔξω δὲ καὶ τῶν τυραννι-
κῶν ὕβρεων ὄντας, ἔν τε ἐλευθερίᾳ σώφρονι καὶ ἐν μοναρχίᾳ ἀ-
δεεῖ ζῆν, βασιλευομένους τε ἄνευ δουλείας, καὶ δημοκρατουμένους
C ἄνευ διχοστασίας, δεινῶς αὐτὸν ἐπόθουν. εἰ γάρ τινες καὶ τῶν προ-

τέρων τῶν ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις γενομένων ἐμνημόνευον,
ἐκεῖνα μὲν τῇ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ ἀνετίθεσαν, τὴν δὲ δὴ γνώ-
μην αὐτοῦ, ἐξ οὗ τὸ κράτος ἀναμφίλογον ἔσχεν, ἐξετάζειν ἠξίουν.
οὐκ ἐλάχιστον δὲ αὐτῷ πρὸς εὐδοξίαν καὶ τὸ πολυχρόνιον τῆς ἡγε-
μονίας συνήρατο. τῶν μὲν γὰρ ἐκ τῆς δημοκρατίας ἀνδρῶν καὶ οἱ πλείους
καὶ οἱ δυνατώτεροι ἀπολώλεσαν· οἱ δ' ὕστεροι ἐκείνης μὲν οὐδὲν εἰδό-
τες, τοῖς δὲ παροῦσί τε μόνοις ἢ καὶ μάλιστα ἐντραφέντες, οὐ μόνον οὐκ
ἤχθοντο αὐτοῖς, ἅτε καὶ συνήθεσιν οὖσιν, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρον, καὶ βελ- D
τίω καὶ ἀδεέστερα αὐτὰ ὧν ἤκουον, ὁρῶντές τε ὄντα. ταῦτα δὲ ἠπί-
σταντο μὲν καὶ ζῶντος αὐτοῦ, ἐπὶ πλεῖον δὲ ὅμως, μεταλλάξαντος,
ἔγνωσαν. καὶ γὰρ φιλεῖ πως τὸ ἀνθρώπινον οὐχ οὕτω τι εὐπαθοῦν
τῆς εὐδαιμονίας αἰσθάνεσθαι, ὡς δυστυχῆσαν ποθεῖν αὐτήν, ὅ-
περ που καὶ τότε περὶ τὸν Αὔγουστον συνέβη. τοῦ γὰρ Τιβερίου μετ' 91
αὐτὸν οὐχ ὁμοίου πειραθέντες, ἐκεῖνον ἐζήτουν. τοσοῦτον δὲ οὖν A
τὸ σύμπαν ἀλλήλων διενήνεγκαν, ὥστε τινὰς καὶ ἐς τὸν Αὔγουστον
ὑποπτεῦσαι, ὅτι ἐξεπίτηδες τὸν Τιβέριον, καίπερ εὖ εἰδὼς ὁ-
ποῖος ἦν, διάδοχον ἀπέδειξεν, ἵνα αὐτὸς εὐδοξήσῃ. τότε δ' οὖν
ἀθανατίσαντες αὐτὸν, ἱέρειαν τὴν Λιβίαν Αὐγοῦσταν ἤδη κα-
λουμένην ἀπέδειξαν. ἐκείνη δὲ Νυμερίῳ τινὶ Ἀττικῷ βουλευ- B
τῇ ἐστρατηγηκότι πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἐχαρίσατο, ὅτι τὸν
Αὔγουστον ἐς τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὰ περί τε τοῦ Πρόκλου καὶ περὶ τοῦ Ῥω-
μύλου λεγόμενα, ἀνιόντα ἑωρακέναι ὤμοσε. καὶ αὐτῷ ἔν τε τῇ
Ῥώμῃ ἡρῷον ἐψηφίσθη μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ
ὑπό τε τῆς Λιβίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολ-
λαχόθι, τὰ μὲν ἑκόντων δὴ τῶν δήμων, τὰ δὲ καὶ ἀκόντων καὶ οἰκοδο-
μουμένων. καὶ ἡ ἐν τῇ Νώλῃ οἰκία ἐν ᾗ μετήλλαξεν, ἐτεμενίσθη,
καὶ ἐψηφίσθη ὅπως μήτ' εἰκὼν αὐτοῦ ἐν ἐκφορᾷ τινὸς πομπεύῃ,
τά τε Αὐγουστάλια οἱ δήμαρχοι, ὡς καὶ ἱεροπρεπεῖς ὄντες, διατιθῶ- C
σι. ταῦτα μὲν κατὰ Αὔγουστον ἐγένετο.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ δὲ εὐπατρίδης μὲν ἦν καὶ
ἐπεπαίδευτο, φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. οὔτε
γὰρ ὧν ἐπεθύμει προσεποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔ-
λεγεν, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο· ἀλλ' ἐναν-
τιώτατα τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιού-
μενος, πᾶν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προετείνετο· ὠρ-
γίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς ἐν οἷς μάλιστα
D ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι· ἠλέει τε οὓς δῆθεν σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ
ἐχαλέπαινεν οἷς συνεγίνωσκε· τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατον
92 ἔστιν ὅτε ἑώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέ-
A ρετο· τό, τε σύμπαν, οὐκ ἠξίου τὸν αὐταρχοῦντα καταδήλους ὧν
φρονεῖ εἶναι. καὶ εἰ μὲν μόνον ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτος ἂν τοῖς εἰς
πεῖραν αὐτοῦ ἐλθοῦσιν ἦν· πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάν-
τα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό, τε μὴ βούλεσθαί τι αὐ-
τὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τὸ ὀρέγεσθαί τινος τῷ μὴ ἐφίεσθαι ἐνό-
μιζον. νῦν δὲ ὠργίζετο εἴ τις αὐτοῦ συνεὶς φανερὸς ἐγένετο, καὶ
B πολλούς, οὐδὲν ἄλλο σφίσιν ἢ ὅτι συνενόησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσαι
ἔχων, ἀπέκτεινε. μόνος οὖν, ὡς εἰπεῖν (ὅπερ που σπανιώτατόν
ἐστι) διεγένετο, ὃς οὔτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτοῦ, οὔτ' ἤλεγξεν.
οὕτω γὰρ οὔτε πιστεύσαντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, οὔτε ἐνδειξάμε-
νοι νοεῖν ἃ ἔπραττεν, ἐμισήθησαν. τοιοῦτος οὖν δή τις ὢν, ἔς
C τε τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα, ὡς αὐτοκράτωρ, εὐ-
θὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀπέστελε, μὴ λέγων αὐτοκράτωρ εἶναι· ψη-
φισθὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὀνομάτων, οὐκ ἐδέξατο.
καὶ τὸν κλῆρον τοῦ Αὐγούστου λαβὼν, τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ ταύ-
την οὐκ ἔθετο· τούς τε σωματοφύλακας ἀμφ' αὐτὸν ἤδη ἔχων,
ἐδεῖτο δὴ τῆς γερουσίας συνάρασθαί οἱ ὥστε μηδὲν βίαιον πα-
θεῖν. καὶ ἐπειδή γε κομψευσάμενός τις ἐπὶ τούτῳ φρουρὰ αὐτῷ,

ὡς οὐκ ἔχοντι, δοθῆναι ἐσηγήσατο, τόν τε χλευασμὸν αὐτοῦ
συνῆκε, καὶ ἔφη, ὅτι καὶ οἱ στρατιῶται οὐκ ἐμοί, ἀλλὰ δημόσιοί D
εἰσι. ταῦτά τε οὖν οὕτως ἔπρασσε, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἔργα πάν-
τα διοικῶν, ἠρνεῖτο μηδὲν αὐτῆς δεῖσθαι, καὶ τὸ μὲν πρῶτον
καὶ πᾶσαν αὐτὴν διά τε τὴν ἡλικίαν (ἓξ γὰρ καὶ πεντήκοντα
ἔτη ἐγεγόνει) καὶ δι' ἀμβλυωπίαν (πλεῖστον γὰρ τοῦ σκότους βλέπων
ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) ἐξίστασθαι ἔλεγεν. ἔπειτα δὲ κοι-
νωνούς τέ τινας καὶ συνάρχοντας, οὔτι γε καὶ πάντων καθά-
παξ, ὥσπερ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, ἀλλ' ἐς τρία μέρη νέμων αὐτήν, ᾔ- 93
τει· καὶ τὸ μὲν αὐτὸς ἔχειν ἠξίου, τὰ δὲ ἑτέρων ἄλλοις παρεχώ- A
ρει. ἦν δὲ ταῦτα ἓν μέν, ἥ τε Ῥώμη καὶ ἡ ἄλλη Ἰταλία· ἕτερον
δέ, τὰ στρατόπεδα· καὶ ἕτερον, οἱ λοιποὶ ὑπήκοοι. ὡς οὖν πολλοῖς
ἐνέκειτο, οἱ μὲν ἄλλοι καὶ ὣς ἀντέλεγον δῆθεν, καὶ ἐδέοντο αὐτοῦ
ἄρχειν πάντων· Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος παρρησίᾳ ἀεί ποτε πα-
τρῴᾳ καὶ ὑπὲρ τὸ συμφέρον αὐτῷ χρώμενος, Ἑλοῦ, ἔφη, ἣν ἂν
ἐθελήσῃς μοῖραν. καὶ ὁ Τιβέριος, Καὶ πῶς οἷόν τέ ἐστιν, εἶπε, τὸν
αὐτὸν καὶ νέμειν τι καὶ αἱρεῖσθαι; συνεὶς οὖν ὁ Γάλλος ἐν ᾧ κα-
κοῦ ἐγεγόνει, τῷ μὲν λόγῳ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὑπολαβών, ὅ- B
τι οὐχ ὡς καὶ τὸ τρίτον ἕξοντός σου, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου ὄντος τὴν
ἀρχὴν διαιρεθῆναι, τοῦτό σοι προέτεινα· οὐ μέντοι καὶ τῷ ἔργῳ
ἐπράϋνεν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ δεινὰ προπαθών, μετὰ ταῦτα ἀ-
πεσφάγη. καὶ γὰρ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν προτέραν ἐγεγα-
μήκει, τόν τε Δροῦσον ὡς υἱὸν προσεποιεῖτο, ὅθεν περ καὶ πρότε-
ρον διὰ μίσους αὐτῷ ἦν. οἱ δὲ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν
Γερμανικὸν καὶ Καίσαρα καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου κρείττω ὁρῶν- C
τες ὄντα, τόν τε Τιβέριον ἐκακηγόρησαν, κἀκεῖνον αὐτοκράτο-
ρα ἐπεκάλεσαν. ἐπειδή τε ἐκεῖνος πολλὰ εἰπών, καὶ μὴ δυνη-
θεὶς αὐτοὺς καταστῆσαι, τέλος τὸ ξίφος, ὡς ἑαυτὸν καταχρησό-
μενος, ἐσπάσατο, καί τις στρατιωτῶν τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας,
Τοῦτο, ἔφη, λάβε· ὀξύτερον γὰρ ἐστιν· ὅμως δ' οὖν συχνῷ χρό-
νῳ καὶ μόλις ἠδυνήθη σφᾶς καταστῆσαι. ἡνικαῦτα καὶ Γάϊος ὁ

Καλιγόλας υἱὸς ὢν αὐτοῦ (προσωνομάσθη δὲ οὕτως ὅτι ἐν τῷ
D στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς, τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμα-
σιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο) ὑπ' αὐτῶν κατεσχέθη. καὶ Γερμα-
νικὸς μὲν δυνηθεὶς ἂν τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν λαβεῖν (ἡ γὰρ
εὔνοια πάντων ἁπλῶς τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν ὑπηκόων σφῶν
ἐς αὐτὸν ἐπνήει) οὐκ ἠθέλησε. Τιβέριος δ' ἐπῄνεσε μὲν αὐτὸν ἐπὶ
τούτῳ, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ἀγριππῖναν· ὑπώπτευε δὲ τοὺς ἀμ-
φοτέρους· ἦν γὰρ κἀκείνη φρονηματώδης γυνή. ἐφ' ὅσον μὲν
94 οὖν ὁ Γερμανικὸς ἔζη, μετριώτερον ἦρχεν. αὐτὸς μὲν γὰρ καθ'
A ἑαυτὸν ἢ τι, ἢ οὐδὲν ἔπραττε· πάντα δὲ δὴ καὶ τὰ σμικρότα-
τα ἔς τε τὴν γερουσίαν ἐσέφερε, καὶ ἐκοίνου αὐτῇ. καὶ συμ-
βούλοις δ' ἀεὶ κατὰ τὸν Αὔγουστον παρελάμβανε. καὶ ἐς τὸ μέ-
σον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην τιθεὶς, οὐχ ὅπως ἀντειπεῖν αὐτῇ παντί
τῳ παῤῥησίαν ἔνεμεν, ἀλλὰ καὶ τἀναντία πολλάκις ψηφιζομέ-
νων, ἔφερε. τὰ μὲν γὰρ αὔτικρυς ἀπεφαίνετο, τὰ δὲ δὴ πλείω (ἵνα
μὴ δοκῇ τὴν παῤῥησίαν αὐτῶν ἀφαιρεῖσθαι) ἔλεγεν, ὅτι εἰ γνώ-
B μην ἐποιούμην, τὰ καὶ τὰ ἂν ἀπεδειξάμην. ἐδίκαζε δὲ τοὺς ἐ-
πεφοίτα καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχόντων δικαστήρια, παρακαλούμε-
νος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπαράκλητος. καὶ ἐκείνους μὲν ἐν τῇ αὐ-
τῶν χώρᾳ καθῆσθαι εἴα, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ καταντι-
κρυ σφῶν κειμένου καθίζων, ἔλεγεν ὅσα ἐδόκει αὐτῷ, ὡς πάρε-
δρος. καὶ οὔτε δεσπότην ἑαυτὸν τοῖς ἐλευθέροις, οὔτε αὐτοκρά-
τορα, πλὴν τοῖς στρατιώταις, καλεῖν ἐφίει. τό, τε τοῦ πατρὸς τῆς πα-
τρίδος πρόσρημα παντελῶς διεώσατο· πρόκριτος δὲ τῆς γερου-
σίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἤθελεν ὀνομάζεσθαι· καὶ πολλάκις ἔλεγεν,
C ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν,
τῶν δὲ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. ηὔχετό τε τοσοῦτον καὶ ζῆσαι καὶ ἄρ-
ξαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δημοσίῳ συμφέρῃ. καὶ οὕτω γε διὰ πάν-
των ὁμοίως δημοτικὸς ἦν, ὥστε οὔτε ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ γε-
νέσθαι τι παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐπέτρεπεν, οὔτ' ὀμνύναι τοῖς ἀν-
θρώποις τὴν αὐτοῦ τύχην συνεχώρει· οὔτ' εἰ καὶ ὀμόσας τις αὐτὴν,

αἰτίαν ὡς καὶ ἐπιορκηκὼς ἔλαβεν, ἐπεξῄει. Ταῦτά τε οὖν δημοτικῶς διῴκει, καὶ ὅτι οὔτε τεμένισμα αὐτῷ ἐτεμενίσθη, οὔτ' εἰκόνα ἐξῆν αὐτοῦ οὐδενὶ στῆσαι. ἄντικρυς γὰρ ἀπηγόρευσε μήτε D
πόλει μήτ' ἰδιώτῃ τοῦτο ποιεῖν. προσέθηκε μὲν γὰρ τῇ ἀπορρήσει, ὅτι ἂν μὴ ἐγὼ ἐπιτρέψω· προσεπεῖπε δὲ, ὅτι οὐκ ἐπιτρέψω. ἐπεί τοι καὶ τὸ ὑβρίσθαι πρός τινος, ἢ καὶ τὸ ἠσεβῆσθαι πρός τινος (ἀσεβείας τε γὰρ ἤδη καὶ τὸ τοιοῦτον ὠνόμαζον, καὶ δίκας ἐπ' αὐταῖς πολλὰς ἐσῆγον) ἥκιστα προσεποιεῖτο· οὐδὲ ἔστιν ἥντινα τοιαύτην ἐφ' ἑαυτῷ γραφὴν προσεδέξατο, καίπερ τὸν Αὔγουστον καὶ ἐν τούτῳ σεμνύνων. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, οὐδένα οὐδὲ τῶν ἐπ' ἐκείνῳ τινὰ αἰτίαν λαβόντων ἐκόλασε· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐ- 95
πάνυ πολλοὺς ἐθανάτωσε· καὶ ἐν τούτῳ τὸν Αὔγουστον ἤγα- A
λε, καὶ ὅτι τά τε οἰκοδομήματα ἃ προκατεβάλετο μὲν, οὐκ ἐξετέλεσε δὲ ἐκποιῶν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπέγραφε σφίσι· τά τε ἀγάλματα καὶ τὰ ἡρῷα αὐτοῦ, τὰ μὲν αὐτὸς καθιέρου, τὰ δὲ τῶν ποιησάντων εἶναι προσέταττε. πάντα δὲ τὰ πεποιηκότα τῆς Ῥώμης ἀνακτησάμενος (αὐτὸς γὰρ οὐδὲν τὸ παράπαν ἐκ καινῆς πλὴν τοῦ Αὐγουστείου κατεσκευάσατο) οὐδὲν αὐτῶν ἰδιώσατο, ἀλλὰ τὰ τῶν πρώτων οἰκοδομησαμένων ὀνόματα σφίσιν ἀπέδω- B
κεν. ἐλάχιστα γὰρ ἐς ἑαυτὸν δαπανῶν, πλεῖστα εἰς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε, πάντα μὲν, ὡς εἰπεῖν, τὰ δημόσια ἔργα, τὰ μὲν ἀνοικοδομῶν, τὰ δὲ ἐπικοσμῶν, πολλὰ δὲ καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις ἐπαρκῶν. παρῆν τε ὃ ἐδωρεῖτό τισιν, εὐθὺς καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἠριθμεῖτο. ἐπεὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου μεγάλα ἐκ τῶν τοιούτων οἱ δοτῆρες αὐτῶν ἀπετέμνοντο, δεινῶς ἐφυλάττετο μὴ καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ τοῦτο γίνεσθαι. καὶ ταῦτα μέντοι πάντα ἐκ τῶν νενομισμένων προσόδων ἐδαπάνα. οὔτε γὰρ ἀπέκτεινε χρημάτων ἕνεκα οὐδένα, οὔτ' οὐσίαν τινὸς τότε γε ἐδήμευσεν, C
ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἐπηρείας τι ἠργυρολόγησεν. Αἰμιλίῳ γοῦν Ῥήκτῳ χρήματά ποτε αὐτῷ πλείω παρὰ τὸ τεταγμένον ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἧς ἦρχε πέμψαντι, ἀντεπέστειλεν ὅτι κείρεσθαί μου τὰ

προσέβαινε, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. καὶ μέντοι καὶ εὐπρόσοδος καὶ εὐπροσήγορος ἰσχυρῶς ἦν. τοὺς γοῦν βουλευτὰς ἀθρόους ἀσπάζεσθαι αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἵνα μὴ ὠθίζωνται. τό, τε σύμπαν, τοσαύτην ἐπιείκειαν ἤσκει, ὥστε ἐπειδή ποτε οἱ Ῥοδίων
D ἄρχοντες ἐπιστείλαντές τι αὐτῷ, οὐχ ὑπέγραψαν τῇ ἐπιστολῇ τοῦτο δὴ τὸ νομιζόμενον, εὐχὰς αὐτῷ ποιούμενοι, μετεπέμψατο μὲν σφᾶς σπουδῇ, ὡς καὶ κακόν τι δράσων, ἐλθόντας δὲ οὐδὲν δεινὸν εἰργάσατο, ἀλλ' ὑπογράψαντας τὸ ἐνδέον ἀπέπεμψε. τούς τε ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτίμα, καὶ τοῖς ὑπάτοις καὶ ὑπανίστατο. ὁπότε τε αὐτοὺς δειπνίζοι, τοῦτο μὲν, ἐσιόντας σφᾶς πρὸς ταῖς θύραις ἐξεδέχετο, τοῦτο δὲ καὶ ἀπιόντας προέπεμπεν. εἴ τέ ποτε ἐπὶ τοῦ δίφρου ἐκομίζετο, οὐδένα οἱ τῶν βουλευ-
96 τῶν ἢ τῶν ἱππέων παρακολουθεῖν εἴα. συνεχέστατα δὲ καὶ ἐπὶ
A τὰς θυσίας ἀπήντα, τῆς τε τιμῆς τῶν ἐπιτελούντων αὐτὰς ἕνεκα, καὶ τῆς τοῦ πλήθους ἀκοσμίας, τοῦ τε συνεορτάζειν σφίσι δοκεῖν. οὐ γὰρ ἐσπούδασέ ποτε τὸ παράπαν τῶν τοιούτων οὐδὲν, ὅτι δόξαν τινὰ, ὡς καὶ συσπουδάζων τινὶ, ἔσχε. καὶ ὀρχηστὴν δέ ποτε τοῦ δήμου ἐλευθερωθῆναι βουληθέντος, οὐ πρότερον συνεπήνεσε, πρὶν τὸν δεσπότην αὐτοῦ καὶ πεισθῆναι καὶ τὴν τιμὴν λαβεῖν. τοῖς τε ἑταίροις, ὡς καὶ ἐν ἰδιωτείᾳ συνῆν. καὶ γὰρ δικαζομένοις σφίσι συνηγωνίζετο, καὶ θύουσι συνεώρταζε· νοσοῦν-
B τάς τε ἐπεσκέπτετο, μηδεμίαν φρουρὰν ἐπισαγόμενος· καὶ ἐφ' ἑνί γέ τινι αὐτῶν τελευτήσαντι τὸν ἐπιτάφιον αὐτὸς εἶπεν· ἔν τε ταῖς πανηγύρεσι καὶ ἐν τοῖς θεάτροις ἐξ οἰκίας τινὸς τῶν Καισαρείων ἢ τῶν ἐξελευθέρων ἐθεᾶτο, ὅπως ἐξ ἐπιμονωτάτου καὶ ἀπορρωτάτου τοῖς ἀνθρώποις ἐντυγχάνειν αὐτῷ γίγνοιτο. καὶ μέντοι καὶ τὴν μητέρα τὴν Λιβίαν ἐς τὸ μετριώτεροι ἦγε καὶ ἀτυφώτερον. πάνυ γὰρ μέγα καὶ ὑπὲρ πάσας τὰς πρόσθεν γυναῖκας ὤγκωτο, ὥστε καὶ τὴν βουλὴν καὶ τοῦ δήμου τοὺς ἐθέλοντας οἴκαδε ἀσπασομένους εἰσδέχεσθαι· καὶ τοῦ-
C το καὶ ἐς τὰ δημόσια ὑπομνήματα ἐσγράφεσθαι. αἵ τε ἐπιστολαὶ

τοῦ Τιβερίου καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα χρόνον τινὰ εἶχον, τά τε ἄλλα πάντα ὡς καὶ αὐταρχοῦσα διοικεῖν ἐπεχείρει. ἐπί τε γὰρ τοῦ Αὐγούστου μέγιστον ἠδυνήθη, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτὴ αὐτοκράτορα πεποιηκέναι ἔλεγε, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὅσον ἐξ ἴσου ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύειν αὐτοῦ ἤθελε. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ κολακεύοντες αὐτὴν ἄλλα τε πολλὰ ἐψηφίσαντο, καὶ τὸν Τιβέριον ἀπ' αὐτῆς ἐπικαλεῖσθαι, ὥσπερ οἱ Ἕλληνες πατρόθεν, οὕτω καὶ ἐκεῖνον μητρόθεν, ἐσηγοῦντο. ἀγανακτῶν οὖν ἐπὶ τούτοις, οὔτε τὰ ψηφίσματα αὐτῇ, πλὴν ἐλαχίστων, ἐπεκύρου, καὶ τῶν δημοσίων D
παντάπασιν αὐτὴν ἀπήλλαξε. τὰ δ' οἴκοι διοικεῖν αὐτῇ ἐφείς· ἐπεὶ δὲ ὡς καὶ ἐν τούτοις ἐπαχθὴς ἦν, ἀποδημίας τε ἐστέλλετο, καὶ πάντα τρόπον αὐτὴν ἐξίστατο, ὥστε καὶ ἐς τὴν Καπρίαν δι' ἐκείνην οὐχ ἥκιστα μεταστῆναι. τῷ δὲ δὴ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ ὄντι, (ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι) καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. καί ποτε αὐτῷ καὶ ἄντικρυς πολλῶν παρόντων εἶπεν, ὅτι ζῶντός μου, οὐδὲν οὔτε βίαιον, οὔθ' ὑβριστικὸν 97
πράξεις· ἂν δέ τι καὶ τολμήσῃς, οὐδὲ τελευτήσαντος. σωφρονέστα A
τα γὰρ χρόνον τινὰ διεγένετο, καίτοι γε τῶν ἄλλων οὐδενὶ ἀσελγαίνειν ἐφίει, ἀλλὰ καὶ συχνοὺς ἐπὶ τούτῳ ἐκόλαζε. καὶ ἐπειδή γε πολλοὶ ἐσθῆτι ἁλουργεῖ, καίπερ ἀπαγορευθὲν πρότερον, ἐχρῶντο, διεμέμψατο μὲν οὐδένα, οὐδὲ ἐζημίωσεν οὐδένα, ὑετοῦ δὲ ἐν πανηγύρει τινὶ γενομένου, φαιὰν μανδύλην ἐπενέδυ, κἀκ τούτου οὐκ ἔτ' οὐδεὶς ἀλλοῖον ἐσθῆτα λαβεῖν ἐτόλμησε. ταῦθ' οὕτω πάντα μέχρι γε καὶ ὁ Γερμανικὸς ἔζη, ἐποίει· μετὰ γὰρ τοῦτο συχνὰ μετέβαλεν B
ἐπειδὴ οὐ τῇ ἡγεμονίᾳ ἐφεδρεύοντος ἀπηλλάγη. τὰ δὲ καταλειφθέντα τῷ δήμῳ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου μὴ εὐθὺς ἀποδούς, ἀπέδωκεν ὕστερον ἐκ τοιᾶσδέ τινος ἀφορμῆς· ἐπειδὴ προσελθών τις πρὸς νεκρὸν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκφερόμενον, καὶ πρὸς τὸ οὖς αὐτοῦ προσκύψας ἐψιθύρισέ τι, καὶ ἐρομένων τινῶν ἰδόντων, ὅ,τι εἰρήκοι, ἐντετάλθαι ἔφη τῷ Αὐγούστῳ ὅτι οὐδέπω οὐδὲν ἐκομίσαντο,

C ἐκεῖνον μὲν αὐτίκα ἀπέκτεινεν, ἵνα αὐτάγγελος ἐκεῖ τῶν αὐ-
τῶν εἴη, καὶ ἐπισκώπτων, εἶπε, καὶ γὰρ ἦν· τοὺς δ᾽ ἄλλους οὐκ ἐς
μακρὰν ἀπήλλαξε, κατὰ πέντε καὶ ἑξήκοντα δραχμὰς διανεί-
μας. ἱππέων δέ τινων ἐν τοῖς ἀγῶσι μονομαχῆσαι ἐθελησάν-
των, τὸν μὲν ἀγῶνα αὐτῶν οὐκ εἶδε, σφαγέντος δὲ τοῦ ἑτέρου,
τὸν ἕτερον οὐκ ἔτ᾽ εἴασεν ὁπλομαχῆσαι. κἀν τούτῳ τοῦ ἐγγόνου
αὐτοῦ, ὃν ἐκ τοῦ Δρούσου εἶχε, τελευτήσαντος, οὐδὲν ὅ,τι τῶν
συνήθων οὐκ ἔπραξε, μήτ᾽ ἄλλως ἀξιῶν τὸν ἄρχοντά τινων
πρὸς τὰς ἰδίας συμφορὰς τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας ἐξίστα-
D σθαι. ὁ δὲ δὴ Δροῦσος ὑπατευκὼς, τὰ μὲν τῇ ὑπατείᾳ προσή-
κοντα ἐξ ἴσου τῷ συνάρχοντι, ὥσπερ τις ἰδιώτης, διετέλεσε,
καὶ κληρονόμος τε ὑπό τινος καταλειφθεὶς, τὸ σῶμα αὐτοῦ
συνεξήνεγκε. τῇ μέντοι ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο, ὥστε καὶ
πληγὰς ἱππεῖ ἐπιφανεῖ δοῦναι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ Κάστωρ παρω-
νύμιον ἔλαβε. τῇ τε μέθῃ κατακορὴς οὕτως ἐγίγνετο, ὥστε ποτὲ
νυκτὸς ἐμπρησθεῖσί τισιν ἐπικουρῆσαι μετὰ τῶν δορυφόρων ἀναγ-
κασθεὶς, ὕδωρ αὐτῶν αἰτούντων, θερμὸν σφίσιν ἐγχέαι κελεῦ-
σαι. Σταπιλίου δὲ Ταύρου μετὰ Λουκίου Λίβωνος ὑπατευσάν-
98 των, ὁ Τιβέριος ἀπεῖπε μὲν ἐσθῆτι σηρικῇ μηδένα χρῆσθαι, ἀ-
A πεῖπε δὲ καὶ χρυσῷ σκεύει μηδένα ἄνδρα χρῆσθαι, πλὴν πρὸς
τὰ ἱερὰ κομίζειν. ἐπεί τε διηπόρησάν τινες εἰ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ
χρυσοῦν τι ἔμβλημα ἔχοντα ἀπηγορευμένον σφίσιν εἴη κεκτῆ-
σθαι, βουληθεὶς καὶ περὶ τούτου τι δόγμα ποιῆσαι, ἐκώλυσεν ἐς
αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ ἐμβλήματος, ὡς καὶ Ἑλληνικὸν, ἐμβληθῆ-
ναι, καίτοι μὴ ἔχων ὅπως ἐπιχωρίως αὐτὸ ὀνομάσῃ. καὶ ἑ-
κατοντάρχου δὲ Ἑλληνιστὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ μαρτυρῆσαί τι ἐθελή-
σαντος, οὐκ ἠνέσχετο· καίτοι πολλὰς μὲν δίκας ἐν τῇ διαλέκτῳ
B ταύτῃ καὶ ἐκεῖ λεγομένας ἀκούων, πολλὰς δὲ καὶ αὐτὸς ἐπερω-
τῶν. τοῦτο μὲν οὖν οὐχ ὁμολογούμενον ἔπραξεν. Οὐϊουΐῳ δὲ
Ῥούφῳ ὕπ ἐνεκάλεσέ τι ἀρχὴν ὅτι τῷ τοῦ Καίσαρος δίφρῳ ἐφ᾽
οὗ ἀεί ποτε ἐκαθέζετο, καὶ ἐφ᾽ οὗ ἐσφάγη, ἐχρῆτο. τοῦτό τε

γὰρ ἔπραξε καὶ τῇ τοῦ Κικέρωνος γυναικί, σεμνυνόμενος ἐφ'
ἑκατέρῳ, ὡς καὶ διὰ τὴν γυναῖκα ῥήτωρ, ἢ διὰ τὸν δίφρον
Καῖσαρ ἐσόμενος. οὐ μὴν οὔτε αἰτίαν τινὰ ἐπὶ τούτῳ ἔσχε, καὶ
προσέτι καὶ ὑπάτευσε. τούς τε ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας,
τοὺς μὲν ξένους ἐθανάτωσε, τοὺς δὲ πολίτας ὑπερώρισε· καίτοι
τῷ Θρασύλλῳ ἀεὶ συνὼν καὶ μαντείᾳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν C
χρώμενος, αὐτός τε ἀκριβῶν οὕτω τὸ πρᾶγμα, ὥστε ποτὲ ὄναρ
δοῦναί τι ἀργύριον κελευσθείς, συνεῖναί τι ὅτι δαίμων τις ἐκ
γοητείας αὐτῷ ἐπιπέμπεται, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀποκτεῖναι.
Κλήμης δέ τις οἰκέτης τοῦ Ἀγρίππου γεγονώς, καί τι καὶ προσ-
εοικὼς αὐτῷ, πλασάμενός τε αὐτὸς ἐκεῖνος εἶναι, καὶ πολλοὺς
ἐκ τούτου προσποιησάμενος, τέλος ὑπὸ τοῦ Τιβερίου κατεφω-
ράθη, καὶ πυθομένου τοῦ Τιβερίου, Πῶς Ἀγρίππας ἐγένου; ἀ-
πεκρίνατο ὅτι Οὕτως ὡς καὶ σὺ Καῖσαρ. ἔν τινι δέ ποτε δόγμα-
τι, ῥήματι μὴ Λατίνῳ χρησάμενος, ἐνεθυμήθη νυκτὸς περὶ τού- D
του· πάντας τε τοὺς τὰ τοιαῦτα ἀκριβοῦντας μετεπέμψατο.
πάνυ γὰρ δὴ ἔμελεν αὐτῷ τοῦ καλῶς διαλέγεσθαι. καί τινος Α-
τίου Καπίτωνος εἰπόντος ὅτι εἰ καὶ μηδεὶς πρόσθεν τὸ ὄνομα
τοῦτ' ἐφθέγξατο, ἀλλὰ νῦν γε πάντως διὰ σὲ εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐ-
τὸ καταριθμήσομεν, Μάρκελλός τις ὑπολαβὼν ἔφη, Σὺ Καῖ-
σαρ ἀνθρώποις μὲν πολιτείαν Ῥωμαίων δύνασαι δοῦναι, ῥή-
μασι δὲ οὔ. ἐκεῖνον μὲν οὖν οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ κακόν, καίπερ ἀ-
κρατῶς παρρησιασάμενον, ἔδρασε. τὸν δὲ Ἀρχέλαον τὸν τῆς Καπ- 99
παδοκίας βασιλέα δι' ὀργῆς σχών, μετεπέμψατο ὡς καὶ νεω- A
τερίζοντά τι, καὶ τῇ τῆς γερουσίας ψήφῳ παρέδωκεν, οὐ μό-
νον ὑπέργηρων ὄντα, ἀλλὰ καὶ δεινῶς ποδαγρῶντα. κἂν ἐθανα-
τώθη, εἰ μὴ καταμαρτυρῶν τις αὐτοῦ, ἔφη ποτὲ αὐτὸν εἰρηκέναι,
ὅτι ἐπειδὰν οἴκαδε ἐπανέλθω, δείξω αὐτῷ οἷα νεῦρα ἔχω.
γέλωτος γὰρ ἐπὶ τούτῳ, διὰ τὸ τὸν ἄνθρωπον μὴ ὅτι στῆναι, ἀλ-
λὰ μηδὲ καθίζεσθαι δύνασθαι, πολλοῦ γενομένου, οὐκέτ' αὐ-
τὸν ὁ Τιβέριος ἀπέκτεινε. τότε μὲν οὕτως ὁ Ἀρχέλαος ἐσώθη· B

οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπέθανε. κἀκ τούτου καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη. ὁ μὲν τοι Τιβέριος τῶν ἀλλοτρίων ἰσχυρῶς, μέχρι γε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἐπετήδευεν, ἀπεχόμενος, μήτε τὰς κληρονομίας, ἃς τινὲς αὐτῷ συγγενεῖς ἔχοντες κατέλιπον, προσιέμενος, πάμπολλα εἴς τε τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἰδιώτας ἀνήλισκε, καὶ οὔτε τιμὴν οὔτ᾽ ἔπαινον οὐδένα ἐπ᾽ αὐτοῖς προσεδέχετο. ταῖς τε πρεσβείαις ταῖς παρά τε τῶν πόλεων, ἢ καὶ τῶν ἐθνῶν οὐδέποτε μόνος ἐχρημάτιζεν, ἀλλὰ
C πολλοὺς καὶ μάλιστα τοὺς ἄρξαντάς ποτε αὐτῶν, κοινωνοὺς τῆς ἰδίας γνώμης ἐποιεῖτο. Γερμανικὸς δὲ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς στρατείαν φερόμενος εὖ, μέχρι τε τοῦ ὠκεανοῦ προσεχώρησε, καὶ τοὺς βαρβάρους κατὰ κράτος νικήσας, τά τε ὀστᾶ τῶν σὺν τῷ Οὐάρῳ πεσόντων συνέλεξέ τε καὶ ἔθαψε, καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ ἀνεκτήσατο. τῷ δὲ Τιβερίῳ τῆς βουλῆς ἐγκειμένης, καὶ τὸν γοῦν μῆνα τὸν νοέμβριον, ἐν ᾧ τῇ ἑκκαιδεκάτῃ ἐπὶ δέκα ἐγεγένητο, Τιβέριον καλεῖσθαι ἀξιούσης, Καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν
D δεκατρεῖς Καίσαρες γένωνται; Μάρκου δὲ δὴ Ἰουνίου Λουκίου τε Νωρβανοῦ μετὰ ταῦτα ἀρξάντων, τέρας ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ οὐ σμικρὸν ἐγένετο, ὅπερ που ἐς τὸ Γερμανικοῦ πάθος ἀπεσήμαινεν. ὁ γὰρ Νωρβανὸς ὁ ὕπατος σάλπιγγι ἀεὶ προσκείμενος, καὶ ἐρρωμένως τὸ πρᾶγμα ἀσκῶν, ἠθέλησε καὶ τότε ὑπὸ τὸν ὄρθρον πολλῶν ἤδη πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρόντων σαλπίσαι· καὶ τοῦτό τε πάντας ὁμοίως ἐξετάραξε, καθάπερ ἐμπολέμιόν τι σύνθημα τοῦ ὑπάτου σφίσι παραγγείλαν-
100 τος, καὶ ὅτι καὶ τὸ τοῦ Ἰανοῦ ἄγαλμα κατεπεπτώκει. λόγιόν τέ τι ὡς
A καὶ Σιβύλλειον, ἄλλως μὲν οὐδὲν τῷ τῆς πόλεως χρόνῳ προσῆκον, πρὸς δὲ τὰ παρόντα ᾀδόμενον, οὐχ ἡσυχῇ σφᾶς ἐκίνει. ἔλεγε γὰρ ὅτι,

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν,
Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις, καὶ ἁ Συβαρῖτις
Ἀφροσύνα. ὁ οὖν Τιβέριος ταῦτά τε ὡς ἔπη, ὡς καὶ

ψευδῆ

ψευδῆ ὄντα διέβαλε, καὶ τὰ βιβλία πάντα τὰ μαντείας τινὰ
ἔχοντα ἐπεσκέψατο· καὶ τὰ μὲν ὡς οὐδενὸς ἄξια ἀπέκρινε, τὰ B
δὲ ἐνέκρινε. τοῦ δὲ δὴ Γερμανικοῦ τελευτήσαντος, ὁ μὲν Τιβέ-
ριος καὶ ἡ Λιβία πάνυ ἥσθησαν, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι πάντες δεινῶς ἐλυπή-
θησαν. κάλλιστος μὲν τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἔφυ, παι-
δείᾳ τε ἅμα καὶ ῥώμῃ διέπρεπε, πρᾳότατός τε καὶ σωφρονέ-
στατος ἦν· οὐδὲν δὲ οὔτε πρὸς τὸν Δροῦσον ἐπίφθονον, οὔτε πρὸς
τὸν Τιβέριον ἐπαίτιον ἔπραξε. δυνηθεὶς γοῦν πολλάκις τὴν
αὐτοκράτορα λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἠθέλησεν. ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ ὑπό τε τοῦ Γείσωνος καὶ ὑπὸ τῆς Πλαγκίνης ἐπι- C
βουλευθείς. ὀστᾶ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει, κατορωρυ-
γμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολύβδινοι ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος
αὐτοῦ ἔχοντες ζῶντος ἔτι εὑρέθη. ὁ δὲ Γείσων ἐπὶ τὸ βουλευ-
τήριον ἐπὶ τῷ φόνῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου εἰσαχθεὶς, ἀνα-
βολήν τινα ἐποιήσατο, καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο. Τιβέριος δὲ ἐπεὶ
τὸ ἔφεδρον οὐκέτ' εἶχεν, ἐς τοὐναντίον τῶν πρόσθεν εἰρ-
γασμένων αὐτῷ πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν περιέστη. τά τε γὰρ ἄλ-
λα ἀγρίως ἦρξε, καὶ τὰς τῆς ἀσεβείας δίκας, εἴ τις οὐχ ὅσον ἐς τὸν
Αὔγουστον ἀλλὰ καὶ ἐς αὐτὸν ἐκεῖνον τήν τε μητέρα αὐτοῦ πρά- D
ξας τι ἢ καὶ εἰπὼν ἀνεπιτήδειον ἐπεκλήθη, δεινῶς ἐπεξῄει. ἐβα-
σανίζοντο δὲ οὐχὶ οἰκέται μόνον κατὰ τῶν ἰδίων δεσποτῶν, ἀλλὰ καὶ
ἐλεύθεροι καὶ πολῖται, οἵ τε κατηγορήσαντες ἢ καὶ καταμαρτυρή-
σαντές τινων, τὰς οὐσίας τῶν ἁλισκομένων διηλάγχανον, καὶ προσέ-
τι καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς προσελάμβανον. πολλοὺς δὲ, καὶ τὴν ἡμέραν
καὶ ὥραν ἐν ᾗ ἐγεγέννητο ἐξετάζων, κἀκεῖθεν καὶ τὸν τρόπον καὶ
τὴν τύχην αὐτῶν διασκοπῶν, ἀπεκτίννυεν. εἰ γάρ τῳ ὑπέρογ-
κόν τι καὶ εὔελπι πρὸς δυναστείαν ἐνεῖδε, πάντως ἀπώλλυεν. 101
οὕτω δὴ οὖν τὸ πεπρωμένον ἑκάστῳ τῶν πρώτων καὶ ἐξή- A
ταζε καὶ ἠπίστατο, ὥστε καὶ τῷ Γάλβᾳ τῷ μετὰ ταῦτα αὐταρχή-
σαντι ἀπαντήσας γυναῖκα ἐγγεγυημένῳ, εἰπεῖν, ὅτι καὶ σύ ποτε
τῆς ἡγεμονίας γεύσῃ. ἐφείσατο γὰρ αὐτοῦ, ὡς μὲν ἐγὼ δοκῶ, ὅτι

καὶ τοῦτ' αὐτῷ εἱμαρμένον ἦν. ὡς δ' αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐν
γήρᾳ καὶ μετὰ πολὺ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἄρξοι. συνήρετο δὲ καὶ συγ-
κατειργάσατο αὐτῷ πάντα προθυμότατα Λούκιος Αἴλιος
B Σιανός, υἱὸς μὲν τοῦ Στράβωνος ὤν, παιδικὰ δέ ποτε Μάρκου
Σαβίου Ἀπικίου γενόμενος, Ἀπικίου ἐκείνου, ὃς πάντας ἀνθρώ-
πους ἀσωτίᾳ ὑπερεβάλετο, οὕτως ὥστε ἐπειδὴ μαθεῖν ποτὲ ἐθελή-
σας ὅσα ἤδη καταναλώκει, καὶ ὅσα ἔτ' εἶχεν, ἔγνω ὅτι διακό-
σιαι καὶ πεντήκοντα αὐτῷ μυριάδες περιλείπειεν, ἐλυπήθη τε ὡς
καὶ λιμῷ τελευτήσειν μέλλων, καὶ ἑαυτὸν διέφθειρεν. τούτου οὖν ὁ
Σιανὸς χρόνῳ μέν τινι μετὰ τοῦ πατρὸς τῶν δορυφόρων ἦρξεν· ἐπεὶ
δὲ ἐκείνου ἐς τὴν Αἴγυπτον πεμφθέντος, μόνος τὴν προστασίαν αὐ-
τῶν ἔσχε, τά τε ἄλλα συνέστησεν αὐτὴν, καὶ τοὺς λόχους ἰδίᾳ καὶ
C χωρὶς ἀλλήλων, ὥσπερ τοὺς τῶν νυκτοφυλάκων ὄντας, ἐς ἓν τεῖ-
χος συνήγαγεν, ὥστε τά τε παραγγέλματα καὶ ἀθρόους καὶ διὰ
ταχέων λαμβάνειν, καὶ φοβεροὺς πᾶσιν, ἅτε καὶ ἐν ἑνὶ τείχει
ὄντας, εἶναι. τοῦτον οὖν ὁ Τιβέριος ἐκ τῆς τῶν τρόπων ὁμοιότητος
προσλαβὼν, ταῖς τε στρατηγικαῖς τιμαῖς ἐκόσμησεν (ὃ μήπω
πρότερον μηδενὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἐγεγόνει) καὶ σύμβουλον καὶ ὑπη-
ρέτην πρὸς πάντα ἐποιεῖτο. ἐπεὶ δὲ ὁ Τιβέριος τὴν ὕπατον ἀρ-
χὴν ἦρξε μετὰ τοῦ Δρούσου, εὐθὺς οἱ ἄνθρωποι τὸν ὄλεθρον τῷ Δρού-
σῳ ἐξ αὐτοῦ τούτου προεμαντεύσαντο. οὐ γάρ ἐστιν ὅστις τῶν ὑ-
D πατευσάντων ποτὲ μετ' αὐτοῦ οὐ βιαίως ἀπέθανεν· ἀλλὰ οὗτος
μὲν ὁ Οὐάρος ὁ Κυΐντίλιος, τοῦτο δὲ ὁ Πείσων ὁ Γναῖος, ὅ, τε
Γερμανικὸς αὐτὸς, κακῶς ἀπώλοντο. τοιούτῳ τινὶ, ὡς ἔοικε,
διὰ βίου δαίμονι συνεκεκλήρωτο. ἀμέλει καὶ ὁ Δροῦσος τότε
καὶ ὁ Σιανὸς μετὰ ταῦτα συνάρξαντές οἱ ἐφθάρησαν. ἐκδη-
μοῦντος δὲ τοῦ Τιβερίου, Γάϊος Λουτώριος Πρίσκος ἱππεὺς
ἄλλως τὸ μέγα ἐπὶ ποιήσει φρονῶν, καὶ ἐπιτάφιον ἐπὶ τῷ Γερ-
μανικῷ ἐπιφανῆ συγγράψας, ὥστε καὶ χρήματα δι' αὐτὸν
102 πολλὰ λαβεῖν, αἰτίαν ἔσχεν ὡς καὶ ἐπὶ τῷ Δρούσῳ ποίημα
A παρὰ τὴν νόσον αὐτοῦ συντεθεικώς· καὶ ἐκρίθη τε διὰ τοῦτο ἐν τῷ

βουλῇ, καὶ κατεδικάσθη καὶ ἀπέθανεν. ὁ γοῦν Τιβέριος ἀγανακτήσας οὐχ ὅτι ἐκεῖνος ἐκολάσθη, ἀλλ' ὅτι τις ὑπὸ τῶν βουλευτῶν ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐθανατώθη, ἐπετίμησέ τε αὐτοῖς καὶ δόγμα τι παραδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ' ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ' αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ γινόμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι· ὅπως καὶ ἀποδημῶν προπυνθάνηταί τε τὰ δόξαντα σφίσι, καὶ ἐπιδιακρίνῃ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξηκούσης αὐτῷ τῆς ὑπατείας, ἐς τε τὴν Ῥώμην ἦλθε, καὶ τοὺς ὑπάτους συναγορεύειν τισὶν ἐκώλυσεν, εἰπών, ὅτι εἰ ὑπάτευον, οὐκ ἂν ἐποίησα τοῦτο. ἐπειδή τε τῶν στρατηγούντων τις αἰτίαν ὡς καὶ ἀσεβές τι ἐς αὐτὸν εἰρηκὼς ἢ καὶ πεποιηκὼς, λαβὼν, ἐξῆλθέ τε ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ τὴν ἀρχικὴν στολὴν ἐκδὺς, ἐπανῆλθέ τε, καὶ κατηγορηθῆναι παραχρῆμα, ὡς καὶ ἰδιώτης ὤν, ἠξίωσε, δεινῶς τε ἤλγησε, καὶ οὐκ ἔτ' αὐτοῦ ἥψατο. τοὺς δὲ ὀρχηστὰς τῆς τε Ῥώμης ἐξήλασε, καὶ μηδαμόθι τῇ τέχνῃ χρῆσθαι προσέταξεν, ὅτι τάς τε γυναῖκας ᾔσχυνον, καὶ στάσεις ἤγειρον. ἄλλους μὲν δὴ οὖν καὶ πολλούς γε τῶν τελευτώντων καὶ ἀνδριάσι καὶ δημοσίαις ταφαῖς ἐτίμα· τὸν δὲ δὴ Σιανὸν ζῶντα ἐν τῷ θεάτρῳ χαλκοῦν ἔστησε. κἀκ τούτου πολλαὶ μὲν ὑπὸ πολλῶν εἰκόνες αὐτοῦ ἐποιήθησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἔπαινοι· καὶ παρά τε τῷ δήμῳ καὶ παρὰ τῇ βουλῇ ἐγίγνοντο· ἔς τε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ οἵ τε ἄλλοι οἱ ἐλλόγιμοι καὶ οἱ ὕπατοι αὐτοὶ ὑπὸ τὸν ὄρθρον συνεχῶς ἐφοίτων, καὶ τά τε ἴδια αὐτῷ πάντα ὅσα τινὲς ἀξιώσειν παρὰ τοῦ Τιβερίου ἔμελλον, καὶ τὰ κοινά, ὑπὲρ ὧν χρηματισθῆναι ἔδει, ἐπεκοίνουν· καὶ συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἔτι χωρὶς αὐτοῦ τῶν τοιούτων ἐπράττετο. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ στοὰ μεγίστη ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐπειδὴ ἐπιπροκλιτὴς ἐγένετο, θαυμαστόν δή τινα τρόπον ὠρθώθη. ἀρχιτέκτων τις, οὗ τὸ ὄνομα οὐδεὶς οἶδε· τῇ γὰρ θαυματοποιίᾳ αὐτοῦ φθονήσας ὁ Τιβέριος, οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτὸ ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐσγραφῆναι. οὗτος οὖν, ὅστις ποτὲ ὠνομάζετο, τούς τε

θριγκίοις αὐτῆς πέριξ κραταιώσας, ὥστε μὴ συγκινηθῆναι, καὶ
τὸ λοιπὸν πᾶν πόκοις τε καὶ ἱματίοις παχέσι περιλαβὼν, σχοι-
νίοις τε πανταχόθεν αὐτὴν διέδησε, καὶ ἐς τὴν ἀρχαίαν ἕδραν
ἀνθρώποις τε πολλοῖς καὶ μηχανήμασιν ὠστιζόμενος ἐπανήγαγε.
103 τότε μὲν οὖν ὁ Τιβέριος καὶ ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ ἐζηλοτύπησε,
A καὶ διὰ μὲν ἐκεῖνο, χρήμασιν ἐτίμησε, διὰ δὲ τοῦτο, ἐκ τῆς πό-
λεως ἐξήλασε. μετὰ δὲ ταῦτα προσελθόντος οἱ αὐτοῦ, καὶ ἱκε-
τείαν ποιουμένου, κἀν τούτῳ ποτήριόν τι ὑαλοῦν καταβαλόντος
ἐξεπίτηδες, καὶ θλασθέν πως ἢ συντριβὲν ταῖς τε χερσὶ δια-
ψήσαντος, καὶ ἄθραυστον παραχρῆμα ἀποφήναντος, ὡς καὶ συγ-
γνώμης διὰ τοῦτο τευξομένου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Δροῦσος
B δὲ ὁ παῖς αὐτοῦ φαρμάκῳ διώλετο. ὁ γὰρ Σειανὸς ἐπί τε τῇ ἰ-
σχύϊ καὶ ἐπὶ τῷ ἀξιώματι ὑπερμαζήσας, τά τε ἄλλα ὑπέρογκος
ἦν, καὶ τέλος καὶ ἐπὶ τὸν Δροῦσον ἐβάπτετο, καί ποτε πὺξ αὐτῷ
ἐνέτεινε· φοβηθεὶς τι ἐκ τούτου, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὸν Τιβέριον, καὶ
ἅμα καὶ προσδοκήσας, ἂν τὸν νεανίσκον ἐκποδὼν ποιήσηται,
καὶ τὸν γέροντα ῥᾷστα μεταχειριεῖσθαι, φάρμακόν τι αὐτῷ διά
τε τῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ αὐτοῦ ὄντων καὶ διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ
ἣν τινες Λιουίλλαν ὀνομάζουσιν, ἔδωκε· καὶ γὰρ καὶ ἐμοίχευεν
αὐτήν. αἰτίαν μὲν γὰρ ὁ Τιβέριος ἔλαβεν ὅτι μήτε νοσοῦντος
C τοῦ Δρούσου, μήτ' ἀποθανόντος, ἔξω τι τῶν συνήθων ἔπραξε,
μήτε τοῖς ἄλλοις ποιῆσαι ἐπέτρεψεν. οὐ μέντοι καὶ πιστὸς ὁ λό-
γος· τοῦτό τε γὰρ ἀπὸ γνώμης ἐπὶ πάντων ὁμοίως ἔπραττε, καὶ
τῷ υἱεῖ, ἅτε καὶ μόνῳ καὶ γνησίῳ ὄντι, προσέκειτο. τούς τε χορη-
γήσαντας τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ, τοὺς μὲν εὐθὺς, τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα
ἐκόλασε. τότε δ' οὖν ἐσῆλθέ τε ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τὸν προσή-
κοντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἔπαινον ποιησάμενος, οἴκαδε ἐκομίσθη.
ἀπεῖπε δὲ ὁ Τιβέριος τοῖς πυρὸς καὶ ὕδατος εἰρχθεῖσι μὴ
διατίθεσθαι· καὶ τοῦτο καὶ νῦν φυλάττεται. Αἴλιον δὲ Σατορνῖ-
D νον, ὡς καὶ ἔπη τινὰ ἐς αὐτὸν οὐκ ἐπιτήδεια ἀπορρίψαντα, ὑ-
πό τε τὴν βουλὴν ὑπήγαγε, καὶ ἁλόντα ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου

κατεκρήμνισε. πολλὰ δ' ἂν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα γράφειν
ἔχοιμι, εἰ πάντα ἐπεξίοιμι. τοῦτό τ' οὖν ἐν κεφαλαίῳ εἰρήσθω,
ὅτι συχνοὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ὑπ' αὐτοῦ ἀπώλοντο, καὶ ἐκεῖνο, ὅτι
ζητῶν καθ' ἓν ἕκαστον ἀκριβῶς ὅσα τινὲς ᾐτιάζοντο φλαύρως
περὶ αὐτοῦ εἰρηκέναι, αὐτὸς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἐξ ἀνθρώπων
κακὰ ἤλεγχε. καὶ γὰρ εἰ ἐν ἀπορρήτῳ τις καὶ πρὸς ἕνα διελέχθη τι,
καὶ τοῦτο ἐδημοσίευεν, ὥστε καὶ ἐς τὰ κοινὰ ὑπομνήματα ἐσ- 104
γράφεσθαι. καὶ πολλάκις ἃ μηδ' εἶπέ τις, ὡς εἰρημένα, ἐξ ὧν ἑαυ- A
τῷ συνῄδει, προσκατεψεύδετο, ὅπως ὡς δικαιότατα ὀργίζε-
σθαι νομισθείη. καὶ τοῦτο συνέβαινεν αὐτῷ, πάντα τ' ἐκεῖνα ἐφ'
οἷς τοὺς ἄλλους ὡς ἀσεβοῦντας ἐκόλαζεν, αὐτὸς ἐς ἑαυτὸν πλημ-
μελεῖν, καὶ προσέτι καὶ χλευασμὸν ὀφλισκάνειν. ἃ γὰρ ἀπηρνοῦντό
τινες μὴ λελαληκέναι, ταῦτα αὐτὸς διϊσχυριζόμενος εἰρῆσθαι,
καὶ καταμηνύων, ἀληθέστερον ἑαυτὸν ἠδίκει. ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐξεστη-
κέναι τινὲς αὐτὸν τῶν φρενῶν ὑπώπτευον. οὐ μέντοι καὶ ὄντως
παραφρονεῖν ἐκ τούτου ἐπιστεύετο. τὰ γὰρ ἄλλα καὶ πάνυ πάντα
δεόντως διῴκει. τῷ μὲν γὰρ βουλευτῇ τινὶ ἀσελγῶς ζῶντι ἐπί- B
τροπον, ὥσπερ τινὶ ὀρφανῷ, προσέταξε· τοῦτο δὲ, τὸν Καπίτω-
να τὸν τὴν Ἀσίαν ἐπιτροπεύσαντα ἐς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε· καὶ
ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι καὶ στρατιώταις ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα τινὰ,
ὡς καὶ ἀρχὴν ἔχων, ἔπραξεν, ἐφυγάδευσεν. οὐ γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς
τὰ αὐτοκρατορικὰ χρήματα διοικοῦσι πλέον οὐδὲν ποιεῖν, ἢ
τὰς νενομισμένας προσόδους ἐκλέγειν, καὶ περὶ τῶν διαφορῶν
ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις δικάζε-
σθαι. τοσοῦτον μὲν δὴ τὸ διαλλάττον ἐν ταῖς Τιβερίου πράξεσιν C
ἦν. διελθόντων δὲ τῶν δέκα ἐτῶν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ψηφίσμα-
τος μὲν ἐς τὴν ἀνάληψιν οὐδενὸς ἐδεήθη. οὐδὲ γὰρ ἐδεῖτο κατα-
πέμπων αὐτὴν, ὥσπερ ὁ Αὔγουστος, ἄρχειν. ἡ μέντοι πανήγυ-
ρις ἡ δεκαετηρὶς ἐποιήθη. Κρεμούτιος δὲ δὴ Κόρδος αὐτό-
χειρ ἑαυτοῦ γενέσθαι, ὅτι τῷ Σειανῷ προσέκρουσεν, ἠναγκάσθη. οὔ-
τω γὰρ οὐδὲν ἔγκλημα ἐπαίτιον λαβεῖν ἠδυνήθη. καὶ γὰρ ἐν πύλαις

D ἤδη γήρως ὤν, καὶ ἐπιεικέστατα βεβιωκώς, ὥστε ἐπὶ τῇ ἱστορίᾳ,
ἣν πάλαι ποτὲ περὶ τῶν τῷ Αὐγούστῳ πραχθέντων συνετε-
θήκει, καὶ ἣν αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνεγνώκει, κριθῆναι ὅτι τόν τε
Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον ἐπῄνεσε, καὶ τοῦ δήμου τῆς τε βουλῆς κα-
θήψατο· τὸν δὲ Καίσαρα καὶ τὸν Αὔγουστον εἶπε μὲν κακὸν οὐ-
δέν, οὐ μέντοι καὶ ὑπερεσέμνυνε. ταῦτά τε γὰρ ᾐτιάθη, καὶ διὰ ταῦ-
τα αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ τότε μὲν ἐν
τῇ πόλει εὑρεθέντα, πρός τε τῶν ἀγορανόμων, καὶ τὰ ἔξω πρὸς
τῶν ἑκασταχόθι ἀρχόντων ἐκαύθη, ὕστερον δὲ ἐξεδόθη τε αὖθις (ἄλ-
105 λοι τε γὰρ, καὶ μάλιστα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαρκία συνέκρυψεν
A αὐτά) καὶ πολὺ ἀξιοσπουδαστότερα ὑπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Κόρδου
συμφορᾶς ἐγένετο. ἐν δ' οὖν τῷ τότε ὁ Τιβέριος τὴν τῶν δορυ-
φορικῶν γυμνασίαν τοῖς βουλευταῖς, ὥσπερ ἀγνοοῦσι τὴν δύνα-
μιν αὐτῶν, ἐπέδειξεν· ὅπως καὶ πολλοὺς σφᾶς καὶ ἐρρωμένους
ἰδόντες, μᾶλλον αὐτὸν φοβῶνται. τὸν μὲν οὖν χρόνον ἐκεῖνον
ταῦτά τε ἐς ἱστορίας ἀπόδειξιν ἐγένετο, καὶ Κυζικηνῶν ἡ ἐλευ-
θερία αὖθις, ὅτι τε Ῥωμαίους τινὰς ἔδησαν, καὶ ὅτι καὶ τὸ ἡρῷον,
ὃ τῷ Αὐγούστῳ ποιεῖν ἤρξαντο, οὐκ ἐξετέλεσαν, ἀφῃρέθη. παν-
B τως δ' ἂν καὶ τὸν συμπωλήσαντα τῇ οἰκίᾳ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τούτῳ κριθέντα ἀπεκτόνει, εἰ μὴ ὁ ὕπατος αὐτὸν ἐκεῖ-
νον τὴν γνώμην πρῶτον ᾔρετο. αἰδεσθεὶς γὰρ μὴ καὶ ἑαυτῷ
τι χαρίζεσθαι δόξῃ, τὴν ἀπόλυσιν ἔθετο. Λεντούλου δέ τινος βου-
λευτοῦ φύσει τε ἐπιεικοῦς, καὶ τότε ἐν γήρᾳ πολλῷ ὄντος, κατη-
γόρησέ τις ὡς ἐπιβεβουλευκότος τῷ αὐτοκράτορι. καὶ ὁ μὲν
Λέντουλος (παρῆν γὰρ) ἀνεκάγχασεν, ὁ δὲ Τιβέριος, ἐπιθορυβή-
σάσης τι πρὸς τοῦτο τῆς γερουσίας, Οὐδὲ ζῆν ἔτι, ἔφη, ἄξιός εἰ-
C μι, εἴγε καὶ Λέντουλός με μισεῖ. ἀπεδήμησε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν
τοῦτον ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ οὐκέτι ἐπανελθὼν ἐς τὴν πόλιν ἀνεκο-
μίσθη, καίτοι μέλλων τε ἀεὶ καὶ ἐπαγγελλόμενος. Ῥαπάριος
δέ τις ἑταῖρος Σαβίνου ἀνδρὸς τῶν πρώτων ἐν Ῥώμῃ τῷ Σια-
νῷ χαριζόμενος, ἐς τὸ τοῦ οἰκήματος ἐν ᾧ διῃτᾶτο ὀροφὴν βου-

λυπεῖν κατακρύψας, ὑπηγάγετο τὸν Σαβῖνον ἐς λόγους· καί
τι εἰπὼν ὧν εἰώθει, ἐπεσπάσατο καὶ ἐκεῖνον παῦρ' ὅσα ἐφρόνει
ἐκλαλῆσαι. τὸ γάρ τοι συκοφαντεῖν ἐθελόντων ἔργον ἐστὶ, λοιδο-
ρεῖν τέ τινος προκατάρχεσθαι, καὶ ἀπόρρητόν τι ἐκφαίνειν, ἵνα D
ἀκούσας τι αὐτὸς ἢ καὶ ὅμοιόν τι εἰπὼν, αἰτιαθῇ. τοῖς μὲν γὰρ, ἅ-
τε ἐκ παρασκευῆς τοῦτο δρῶσιν, ἀκίνδυνός ἐστιν ἡ παρρησία.
οὐ γὰρ ὡς καὶ φρονοῦντές τινα, ἀλλ' ὡς ἑτέρους ἐξελέγξαι βου-
λόμενοι, λέγειν αὐτὰ πιστεύονται. οἱ δ' ὅ,τι ἂν καὶ τὸ βραχύτα-
τον ἔξω τοῦ καθεστηκότος εἴπωσι, κολάζονται. ὅπερ καὶ τότε ἐγέ-
νετο. ἔς τε γὰρ τὸ δεσμωτήριον αὐθημερὸν ὁ Σαβῖνος κατετέ-
θη, καὶ μετὰ τοῦτο ἀκρίτως ἐφθάρη· τό, τε σῶμα αὐτοῦ κατὰ τῶν
ἀναβαθμῶν ἐρρίφη, καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβλήθη. ἐδείνωσε δ'
ἐπὶ πλεῖον τὸ πάθος αὐτοῦ κύων τις τοῦ Σαβίνου, συνεσελθών τε 106
αὐτῷ εἰς τὸ οἴκημα, καὶ ἀποθανόντι παραμείνας, καὶ τέλος A
καὶ εἰς τὸν ποταμὸν συνεισπεσών. τοῦτο μὲν τοιοῦτον ἐγένετο. ἐν δὲ
τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἡ Λιβία μετήλλαξεν, ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη
ζήσασα. καὶ αὐτὴν ὁ Τιβέριος οὔτε νοσοῦσαν ἐπεσκέψατο, οὔτ'
ἀποθανοῦσαν αὐτὸς προέθετο. οὐ μὴν οὐδὲ ἐς τιμὴν ἄλλο τι αὐ-
τῆς, πλὴν δημοσίας ἐκφορᾶς καὶ εἰκόνων, ἑτέρων τέ τινων οὐδε-
νὸς ἀξίων, ἔνειμεν· ἀθανατισθῆναι δὲ αὐτὴν ἄντικρυς ἀπηγόρευ-
σεν. οὐ μέντοι καὶ μόνα οἱ ἡ βουλὴ ὅσα ἐκεῖνος ἐπέσταλεν, ἐψηφίσα-
το, ἀλλὰ πένθος αὐτῇ παρ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ταῖς γυναιξὶν ἐπήγγει- B
λαν, καίπερ τὸν Τιβέριον ἐπαινέσαντες ὅτι τῶν κοινῶν διοι-
κήσεως οὐδὲ τότε ἀπέσχετο. καὶ προσέτι καὶ ἁψῖδα αὐτῇ (ὃ μη-
δεμιᾷ ἄλλῃ γυναικὶ) ἐψηφίσαντο, ὅτι τε οὐκ ὀλίγους σφῶν ἐσε-
σώκει, καὶ ὅτι παῖδας πολλῶν ἐτετρόφει, κόρας τε πολλοῖς συν-
εξεδεδώκει· ἀφ' οὗ γε καὶ μητέρα αὐτὴν τῆς πατρίδος τινὲς ἐ-
πωνόμαζον. ἐν δὲ τῷ μνημείῳ ἐτάφη τῷ τοῦ Αὐγούστου. καὶ αὐ-
τῆς ἄλλα τε καλῶς εἰρημένα ἀποφθέγματα φέρεται, καὶ ὅτι
γυμνούς ποτε ἄνδρας ἀπαντήσαντας αὐτῇ, καὶ μέλλοντας διὰ
τοῦτο θανατωθήσεσθαι, ἔσωσεν, εἰποῦσα, ὅτι οὐδὲν ἀνδριάντων C

τὰς σωφρονούσας οἱ τοιοῦτοι διαφέρουσι. πυθομένου τέ τινος αὐτῆς πῶς καὶ τί δρῶσα οὕτω τοῦ Αὐγούστου κατεκράτησεν, ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλό τι τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἐπὶ σώματα μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιουμένη. τοιαύτη μὲν ἡ Λιβία ἐγένετο. ἡ μέντοι ψηφισθεῖσα αὐτῇ ἁψὶς οὐκ ᾠκοδομήθη, διὰ τὸ τὸν Τιβέριον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τέλεσι κατασκευάζειν αὐτὴν ὑποσχέσθαι. κα-
D ταδείσας γὰρ τῷ λόγῳ τὸ δόγμα λῦσαι, τοῦτον τὸν τρόπον ἀνέτρεψεν αὐτό, μήτ' ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων ἐπιτρέψας τὸ ἔργον γενέσθαι, μήτ' αὐτὸς ποιήσας. ὁ δὲ δὴ Σιανὸς ἔτι καὶ μᾶλλον ἤρετο, καὶ ἐψηφίσθη ὅπως τὰ γενέθλια αὐτοῦ δημοσίᾳ ἑορτάζηται. τό γάρ τοι πλῆθος τῶν ἀνδριάντων ὧν ἥ τε βουλὴ καὶ ἡ ἱππάς, αἵ τε φυλαὶ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πρῶτοι ἔστησαν αὐτοῦ, οὐδὲ ἐξηρίθμησεν ἄν τις. πρέσβεις τε ἰδίᾳ μὲν ἡ γερουσία, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἱππεῖς, τό, τε πλῆθος ἔκ τε τῶν δημάρχων καὶ ἐκ τῶν ἀγορανόμων τῶν σφετέρων πρὸς ἀμφοτέρους αὐτοὺς ἔπεμπον, καὶ εὔχοντο
107 ὑπὲρ ἀμφοῖν ὁμοίως καὶ ἔθυον, τήν τε τύχην αὐτῶν ὤμνυσαν.
A τῷ δὲ δὴ Γάλλῳ ὁ Τιβέριος τῷ τήν τε γυναῖκα αὐτοῦ ἀγομένῳ καὶ τῇ περὶ τῆς ἀρχῆς παρρησίᾳ χρησαμένῳ, καιρὸν λαβὼν ἐπέθετο. πρεσβεύοντα γάρ οἱ κατὰ πρεσβείαν ἑστιάσας τε καὶ φιλοφρόνως δεξιωσάμενος, ἔγραψε κατ' αὐτοῦ τῇ βουλῇ· ὥστε συμβῆναι αὐτῷ πρᾶγμα παραδοξότατον, καὶ ὃ μηδενὶ ἄλλῳ συνηνέχθη. ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρά τε τῷ Τιβερίῳ εἱστιάθη, καὶ φιλοτησίας ἔπιε, καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεψηφίσθη, ὥστε καὶ στρατηγήσοντά τε αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν ἐξουσίαν αὔ-
B ξοντα τιμωρηθῆναι. καὶ μέντοι τοῦτο οὕτως ὁ Τιβέριος πράξας οὐδ' ἀποθανεῖν αὐτῷ ἐθελήσαντι, ἐπειδὴ τάχιστα τῶν δεδογμένων καθ' ἓν ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ἐκείνῳ τε, ἵνα ἐπὶ πλεῖστον κακωθείη, θαρσεῖν ἐνετείλατο, ὅπως ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ ᾖ, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐς τὴν πόλιν ἀφίκηται), ἵν' (ὅπερ εἶπον) ἐπὶ μακρό-

τατον καὶ τῇ ἀτιμίᾳ ἅμα καὶ τῷ φόβῳ ταλαιπωρήσαντε. δὲ ἔσχεν οὕτω. πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο, ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, οὐχ ἵνα μὴ φύγῃ, ἀλλ' ἵνα μὴ πλουτήσῃ, καὶ οὔτε ἑταῖρός τις, οὔτ' οἰκέτης αὐτῷ συνεγίγνετο· οὔτ' ἐλάλει τινί, οὐχ ἑώρα τινά, πλὴν ὁπόταν C
τροφὴν λαβεῖν ἠναγκάζετο. καὶ ἦν αὕτη τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη, ὥστε μήτε τινὰ ἡδονὴν ἢ ῥώμην αὐτῷ παρασχεῖν, μήτ' ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐᾶν. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ δεινότατον. ὃ δὲ ἐπ' ἄλλων συχνῶν ὁ Τιβέριος ἐποίει· δήσας γοῦν τινα τῶν ἑταίρων, ἔπειτα λόγου περὶ τῆς θανατώσεως αὐτοῦ γιγνομένου, ἔφη, ὅτι οὐδέπω αὐτῷ διήλλαγμαι. ἕτερον μέντοι τινὰ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς βασανίσας, ἔπειτα γνοὺς ὅτι ἀδίκως κατηγορήθη, καὶ πάνυ σπουδῇ ἀπέκτεινεν, εἰπὼν ὅτι χαλεπωτέρως ὕβρισται ἢ ὥστε καλῶς D
δύνασθαι ζῆν. Συριακὸς δ' οὔτ' ἀδικήσας τι, οὔτ' αἰτιαθείς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παιδείᾳ ἐλλόγιμος ὤν, ἐσφάγη διὰ τοῦτο μόνον ὅτι φίλον αὐτὸν τοῦ Γάλλου ὁ Τιβέριος εἶπεν εἶναι. ὁ δὲ δὴ Σιανὸς τε μείζων καὶ φοβερώτερος ἀεὶ ἐγίγνετο, ὥστε τε τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἐκείνῳ μὲν ὡς καὶ αὐτοκράτορι προσέχειν, τὸν δὲ Τιβέριον ἐν ὀλιγωρίᾳ ποιεῖσθαι. μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Τιβέριος, οὔτε ἐν ἐλαφρῷ τὸ πρᾶγμα ἐποιήσατο, φοβηθεὶς μὴ καὶ αὐτοκράτορα αὐτίκα αὐτὸν ἀποδείξωσιν, οὔτε ἠμέλησεν. ἐκ 108
μὲν δὴ οὖν τοῦ προφανοῦς οὐδὲν ἔδρασε. τό, τε γὰρ δορυφορικὸν A
πᾶν ἰσχυρῶς ᾠκείωτο, καὶ τῶν βουλευτῶν τὸ μὲν εὐεργεσίαις, τὸ δὲ ἐλπίσι, τὸ δὲ καὶ φόβῳ προσεπεποίητο· τούς τε περὶ τὸν Τιβέριον ὄντας οὕτω πάντας προσηταίριστο, ὥστε τὰ μὲν ἐκείνου πάντα ἁπλῶς καὶ ὅσα ἔλεγε καὶ ὅσα ἔπραττε, παραυτίκα οἱ ἀγγέλλεσθαι, τὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ δρώμενα μηδένα τῷ Τιβερίῳ δηλοῦν. ἄλλως οὖν αὐτὸν μετεπορεύετο. καὶ ὕπατόν τε αὐτὸν ἀπέδειξε, καὶ κοινωνὸν τῶν φροντίδων ὠνόμαζε· Σιανός τε ὁ ἐμὸς πολλάκις ἐπαναλαμβάνων ἔλεγε, καὶ τοῦτο B
καὶ γράφων πρός τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἐδήλου.

τούτοις οὖν οἱ ἄνθρωποι ἀπατώμενοι καὶ πιστεύοντες, χαλκοῦς
τε αὐτοὺς ἁπανταχοῦ ἐκ τοῦ ἴσου ἵστασαν, καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς συνέ-
γραφον, δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον.
καὶ τέλος ἐψηφίσθη ὑπάτους τε σφᾶς διὰ πέντε ἐτῶν ἅμα
ἀποδείκνυσθαι, καὶ ἀπάντησιν, ὁπότε ἐς τὴν Ῥώμην ἐσίοιεν, ἀμ-
φοτέροις ὁμοίως γίνεσθαι· καὶ τέλος, καὶ ταῖς εἰκόσιν αὐτοῦ, ὥσπερ
καὶ ταῖς τοῦ Τιβερίου, ἔθυον. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Σιανὸν τοι-
C αῦτ' ἦν. τῶν δὲ ἄλλων πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ ἐφθάρησαν, ὧν ἦν καὶ
Γάϊος Ῥοῦφος Γεμίνιος. ἀσεβείας γὰρ ἐς τὸν Τιβέριον ἐγκλη-
θεὶς, τάς διαθήκας ἔς τε τὸ συνέδριον ἐσεκόμισε καὶ ἀνέγνω,
δηλῶν ὅτι τὸν κλῆρον ἐξ ἴσου τοῖς τέκνοις καὶ ἐκείνῳ καταλείποι
πως ἦν. καὶ μαλακίας αἰτιαθεὶς, ἀπῆλθεν οἴκαδε, πρὶν ψη-
φισθῆναί τι. καὶ μαθὼν τὸν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ παρόν-
τα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ τὸ τραῦμα δείξας, Ἀ-
πάγγειλον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ ὅτι ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. καὶ ἡ
D γυνὴ δὲ αὐτοῦ Πυπλία Πρίσκα ἔγκλημά τι λαβοῦσα εἰσῆλθέ
τε εἰς τὸ βουλευτήριον, κἀνταῦθα ἑαυτὴν ἐγχειριδίῳ τινὶ, ὃ
λάθρα εἰσεκεκομίκει, ἔσφαξεν. ὁ δὲ Σιανὸς τοσοῦτος ἦν τῇ ὑ-
περοχῇ τε τοῦ φρονήματος καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας, ὥστε συνε-
λόντι εἰπεῖν, αὐτὸν μὲν αὐτοκράτορα, τὸν δὲ Τιβέριον νησιαρ-
χόν τινα εἶναι δοκεῖν, διὰ τὸ ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Καπρίᾳ
τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι· σπουδαί τε καὶ ὠθισμοὶ περὶ τὰς θύρας
αὐτοῦ ἐγίνοντο, ἐκ τοῦ δεδιέναι μὴ μόνον μὴ οὐκ ὀφθῇ τις αὐτῷ,
109 ἀλλὰ μὴ καὶ ἐν τοῖς ὑστάτοις φανῇ. πάντα γὰρ ἀκριβῶς καὶ μά-
A λιστα τὰ τῶν πρώτων ἐτηρεῖτο, καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ νεύματα. οἱ
μὲν γὰρ οἰκείᾳ ἀξίᾳ ὥστε προέχοντες, οὔτε τὰ δεξιώματα παρ' ἑ-
τέρων πάνυ ἀπαιτοῦσι· κἂν ἄρα καὶ ἐκλειφθῇ τι αὐτῶν, οὐκ ἐγ-
καλοῦσι σφίσιν, ἅτε καὶ ἑαυτοῖς συνειδότες ὅτι μὴ καταφρο-
νοῦνται· οἱ δὲ ἐπακτῷ καλλωπίσματι χρώμενοι, πάντα ἰσχυ-
ρῶς τὰ τοιαῦτα, ὡς καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀξιώματος σφῶν πλήρωσιν
B ἀναγκαῖα, ἐπιζητοῦσι· κἂν μὴ τύχωσιν αὐτῶν, ἄχθονταί τε ὡς

διαβαλλόμενοι, καὶ ὀργίζονται ὡς ὑβριζόμενοι. καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον
περὶ τοὺς τοιούτους, ἢ περὶ αὐτοὺς, ὡς εἰπεῖν, τοὺς αὐτοκράτορας
σπουδάζουσιν· ὅτι τοῖς μὲν, κἂν πλημμεληθῇ τι, ἀρετὴν τὸ συγ-
γνῶναί πῃ φέρει· τοῖς δὲ τοῦτο μὲν τὴν ἀσθένειαν σφῶν ἐξελέγχειν
δοκεῖ, τὸ δὲ ἐπεξελθεῖν καὶ τιμωρήσασθαι, βεβαίωσιν τοῦ μέγα δύ-
νασθαι ἔχειν νομίζεται. ἐν δέ τινι νουμηνίᾳ πάντων συνιόντων
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σειανοῦ, ἥ τε κλίνη ἡ ἐν τῷ δωματίῳ, ἐν ᾧ ἠσπά-
ζετο, κειμένη, πᾶσα ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν ἱζησάντων συνετρίβη·
καὶ περιϊόντος αὐτοῦ ἐκ τῆς οἰκίας, γαλῆ διὰ μέσων σφῶν διῇ- C
ξει· ἐπειδή τε καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ θύσας, ἐς τὴν ἀγορὰν κα-
τήει, οἱ οἰκέται αὐτοῦ οἱ δορυφόροι διά τε τὴν ὁδὸν τῆς ἐς τὸ δε-
σμωτήριον ἀγούσης ἐξετράποντο, μὴ δυνηθέντες αὐτῷ ὑπὸ
τοῦ ὄχλου ἐπακολουθῆσαι, καὶ κατὰ τῶν ἀναβαθμῶν, καθ' ὧν οἱ δι-
καιούμενοι ἐρριπτοῦντο, καταπόντες, ὤλισθον καὶ κατέπεσον· οἰω-
νιζομένου τέ τι μετὰ τοῦτο αὐτοῦ, τῶν μὲν αἰσίων ὀρνίθων ἐπεφαίνετο οὐ-
δεὶς, κόρακες δὲ δὴ πολλοὶ περιπτάμενοι καὶ περικρώξαντες
αὐτὸν, ἀπέπταντο ἀθρόοι πρὸς τὸ οἴκημα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐκα-
θέζοντο. τούτων οὖν τῶν πραγμάτων οὔθ' ὁ Σειανὸς, οὔτ' ἄλλος
τις ἐνθύμιον ἐποιήσατο. πρὸς γὰρ τὴν τῶν παρόντων ὄψιν, οὐδ' αἰ D
εἰ σαφῶς θεός τις προέλεγεν ὅτι τοσαύτη δι' ὀλίγου μεταβολὴ
γενήσοιτο, ἐπίστευσεν ἄν τις. τήν τε οὖν τύχην αὐτοῦ κατη-
γορεῖς ὤμνυσαν, καὶ συνάρχοντα τοῦ Τιβερίου, οὐκ ἐς τὴν
ὑπατείαν ἀλλ' ἐς τὸ κράτος ὑποσημαίνοντες, ἐπεκάλουν.
Τιβέριος δὲ ἠγνόει μὲν οὐδὲν ἔτι τῶν κατ' αὐτὸν, βουλευό-
μενος δὲ ὅντινα τρόπον αὐτὸν ἀποκτείνῃ· καὶ οὐχ εὑρίσκων
ὅπως ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῦτο ποιήσῃ, θαυμαστὸν δή τι-
να τρόπον καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥστε τὴν γνώμην
αὐτῶν ἀκριβῶς μαθεῖν, ἐχρήσατο. περί τε γὰρ ἑαυτοῦ πολλὰ
καὶ ποικίλα καὶ τῷ Σειανῷ καὶ τῇ βουλῇ συνεχῶς ἐπέστελ- 110
λε, νῦν μὲν λέγων ὅτι φλαύρως ἔχει, καὶ ὅσον οὐκ ἤδη τελευ- A
τήσει, νῦν δὲ, καὶ σφόδρα ὑγιαίνει, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα ἐς

τὴν Ῥώμην ἀφίξεσθαι· καὶ τὸν Σιανὸν τοτὲ μὲν πάνυ ἐπῄνει, τοτὲ δὲ πάνυ καθῄρει, τῶν τε ἑταίρων αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐτίμα δι᾽ ἐκεῖνον, τοὺς δὲ ἠτίμαζεν· ὥστε ὁ Σιανὸς ἐν τῷ μέρει τοῦ ὑπερόγκου τοῦ τε περιφόβου πληρούμενος, ἀεὶ μετέωρος ἦν. οὔτε γὰρ δεδιέναι αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο νεοχμῶσαί τι ἐπῄει (τὸ γὰρ ἐτιμᾶτο) οὔτ᾽ αὖ θαρρεῖν, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐπιτολμῆσαί τι. καὶ

B περιεκρούετο. καὶ μέντοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐναλλὰξ καὶ δι᾽ ὀλίγου τὰ ἐναντιώτατα ἀκούοντες, καὶ μήτε τὸν Σιανὸν θαυμάζειν ἔτι ἢ καὶ καταφρονεῖν ἔχοντες, ἔς τε τὸν Τιβέριον, ὡς καὶ τεθνήξοντα, ἢ καὶ ἥξοντα, ὑποπτεύοντες, ἐν ἀμφιβόλῳ ἐγίγνοντο. Σιανὸν μὲν οὖν ταῦτά τε ἐτάραττε, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὅτι ἐξ ἀνδριάντος τινὸς αὐτοῦ τὰ μὲν πρῶτα καπνὸς πολὺς ἀνέθορεν, ἔπειτα διαφαιρεθείσης τῆς κεφαλῆς, ὅπως τὸ γιγνόμενον ἴδωσιν, ὄφις μέγας ἀνεπήδησεν· ἑτέρας τε ἀθρόως

C ἀντεπιτεθείσης αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐκείνου τε θύσειν ἑαυτῷ μέλλοντος (τά τε γὰρ ἄλλα ἑαυτῷ ἔθυε) σχοινίον περὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ περικείμενον εὑρέθη. ἐπεὶ οὖν τούτοις ἔτι καὶ μᾶλλον ἑαυτοῦ καταφρονήσας, ὥστε καὶ φανερώτερον ἢ λανθάνειν, καὶ ἐξίστασθαι αὐτὸν, καὶ ἐγκαταλείπειν. μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Τιβέριος, καὶ θαρσήσας, ὡς καὶ τὸν δῆμον καὶ τὴν βουλὴν συμμάχους ἕξων, ἐπεχείρησεν αὐτῷ· καὶ προσκαθεὶς λόγον, ὅτι καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν δημαρχικὴν δώσοι, ὅπως ἀπροσδόκητον αὐτὸν ὅτι μάλιστα λάβοι, ἐπέστειλε κατ᾽ αὐτοῦ τῷ συνεδρίῳ διὰ Ναιβίου Σερτωρίου Μάκρωνος, ἄρχειν τε αὐτὸν τῶν σωματοφυλάκων κρύφα

D προκαταστήσας, καὶ πάνθ᾽ ὅσα ἐχρῆν πραχθῆναι προδιδάξας. καὶ ὃς νύκτωρ ἐς τὴν Ῥώμην ὡς καὶ κατ᾽ ἄλλο τι ἐλθὼν, τά τε ἐπεσταλμένα αὐτῷ Μεμμίῳ τε Ῥηγούλῳ τῷ ὑπατεύοντι (ὁ γὰρ συνάρχων αὐτοῦ τὰ τοῦ Σιανοῦ ἐφρόνει) καὶ Γραικίνῳ Λάκωνι τῷ τῶν νυκτοφυλάκων ἄρχοντι ἐπεκοίνωσε. καὶ ἀναβὰς ἅμα τῇ ἕῳ ἐς τὸ παλάτιον (τῇ γὰρ βουλῇ ἕδρα ἐν τῷ Ἀπολλωνίῳ γενήσεσθαι ἔμελλε) τῷ τε Σιανῷ μήπω ἐσεληλυθότι περιέτυχε,

καὶ ἰδὼν αὐτὸν ταραττόμενον ὅτι μηδὲν αὐτῷ ὁ Τιβέριος ἐπε-
στάλκει, παρεμυθήσατο εἰπὼν ἰδίᾳ καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ὅτι τὴν ἐξ-
ουσίαν αὐτῷ τὴν δημαρχικὴν φέροι. καὶ ὁ μὲν, περιχαρὴς ἐπὶ 111
τούτῳ γενόμενος, ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσεπήδησε· Μάκρων δὲ A
τοὺς μὲν δορυφόρους τοὺς περί τε ἐκεῖνον καὶ τὸ συνέδριον ὄντας
ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπέπεμψε, τήν τε ἡγεμονίαν σφίσι τὴν ἑαυτοῦ
ἐκφήνας, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τιβερίου γέρα τινὰ αὐτοῖς
διδόντα φέρειν φήσας, τοὺς δὲ δὴ νυκτοφύλακας ἀντ' αὐτῶν
περὶ τὸν ναὸν περιστήσας, ἐσῆλθέ τε εἰς αὐτὸν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῖς
ὑπάτοις δοὺς, ἐξῆλθε πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀναγνωσθῆναι· αὐτῷ τε
τῷ Λάκωνι τάττεσθαι φυλάττειν προστάξας, αὐτὸς ἐς τὸ στρα-
τόπεδον μὴ καὶ νεωτερισθείη τι, ὥρμησε. κἀν τούτῳ ἡ ἐπιστολὴ
ἀνεγνώσθη. ἦν δὲ μακρὰ, καὶ οὐδὲν ἀθρόον κατὰ τοῦ Σιανοῦ εἶ- B
χεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα ἄλλο τι, εἶτα μέμψιν καί τινα αὐτοῦ βρα-
χεῖαν, καὶ μετ' αὐτὴν ἕτερόν τι, καὶ κατ' ἐκεῖνο ἄλλο· καὶ ἐπὶ τε-
λευτῆς, δύο τε βουλευτὰς τῶν ᾠκειωμένων οἱ κολασθῆναι, καὶ αὐ-
τὸν ἐν φρουρᾷ γενέσθαι δεῖν ἔλεγεν. ἄντικρυς γὰρ ἀποθανεῖν αὐτὸν
ὁ Τιβέριος οὐ προσέταξεν· ἐφοβήθη γὰρ μὴ ταραχή τις ἐκ τού-
του γένηται. ὅσα ταῦτα μὲν ἡ γραφὴ ἐδήλου. παρῆν δὲ καὶ ἀκοῦσαι ἐπ'
αὐτῇ καὶ ἰδεῖν πολλὰ καὶ ποικίλα. πρότερον μὲν γὰρ πρὶν ἀναγι- C
νώσκεσθαι αὐτὴν, ἐπαίνους τε αὐτοῦ ἐποιοῦντο, καὶ ἐπιβοήμασιν
ἐχρῶντο, προλαμβάνοντες ὅσα ἤλπιζον· ἐπεὶ δ' οὐδὲν τοιοῦ-
τον εὑρίσκετο, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον ἢ προσεδόκων ἤκουον,
ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ καὶ κατηφείᾳ ἐγίνοντο· καί τινες καὶ ἐξανέστησαν
τῶν συγκαθημένων αὐτῷ. κἀκ τούτου καὶ στρατηγοὶ καὶ δήμαρχοι
περιέσχον αὐτὸν, ἵνα μὴ συνταράξῃ τι ἐκπηδήσας. ὅπερ πάν-
τως ἂν ἐπεποιήκει, εἰ κατ' ἀρχὰς ἀθρόῳ τινὶ ἀκούσματι ἐπε-
πλήκτο. νῦν δὲ τό, τε ἀεὶ ἀναγινωσκόμενον, ὡς καὶ κοῦφον καὶ μό-
νον ὂν παρορῶν, καὶ μάλιστα μὲν μηδὲν ἄλλο, εἰ δὲ μήτοι γε καὶ
ἀνήκεστόν τι ἐπεστάλθαι περὶ αὐτοῦ ἐλπίζων, διέτριβε καὶ κατὰ χώ-
ραν ἔμενε. κἀν τούτῳ προσκαλεσαμένου αὐτὸν τοῦ Ῥηγούλου,

D οὐχ ὑπήκουσεν, οὐχ ὅτι ὑπερεφρόνησεν (ἤδη γὰρ ἐτεταπείνωτο)
ἀλλ' ὅτι ἀήθης τοῦ προστάττεσθαί τι ἦν. ὡς δὲ καὶ δεύτερον καὶ
τρίτον ἐκεῖνος ἐμβοήσας αὐτῷ, καὶ τὴν χεῖρα ἅμα ἐκτεί-
νας εἶπε, Σιανὲ δεῦρο ἐλθὲ, ἐπηρώτησεν αὐτὸν αὐτὸ τοῦτο, Ἐμὲ
καλεῖς; ὀψὲ δ' οὖν ἀνέστη αὐτῷ καὶ ὁ Λάκων ἐπεισελθὼν
προσέστη. τέλος δὲ ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς, πάντες ἀπὸ μιᾶς
γλώττης κατεβόων αὐτοῦ, καὶ δεινὰ ἔλεγον, οἱ μὲν, ἠδικημένοι,
112 οἱ δὲ, πεφοβημένοι, ἄλλοι τὴν φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπηλυ-
A γαζόμενοι, ἄλλοι τῇ μεταβολῇ αὐτοῦ ἐπιχαίροντες. ὁ οὖν Ῥη-
γοῦλος ἐξήγαγέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ ἐς τὸ δεσμω-
τήριον μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων κατήγαγεν. ἔνθα δὴ καὶ μά-
λιστα ἄν τις τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν κατεῖδεν, ὥστε μηδα-
μῇ μηδαμῶς φυσᾶσθαι. ὃν γὰρ τῇ ἕῳ πάντες, ὡς καὶ κρείττω
σφῶν ὄντα, ἐς τὸ βουλευτήριον παρέπεμψαν, τοῦτον τότε ἐς τὸ
B οἴκημα ὡς οὐδενὸς βελτίω κατέσυρον, τούτῳ τότε δεσμὰ
περιέθεσαν· ὃν δὲ ἐδορυφόρουν ὡς δεσπότην, τοῦτον ἐφρού-
ρουν ὡς δραπέτην, καὶ ἀπεκάλυπτον ἐπικαλυπτόμενον. καὶ
αὐτῷ ὁ δῆμος προσπίπτων, πολλὰ μὲν ἐπὶ τοῖς ἀπολωλόσιν
ὑπ' αὐτοῦ ἐπεβόα, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἠλπισθεῖσιν ἐπέσκω-
πτε. τάς τε εἰκόνας αὐτοῦ πάσας κατέβαλλον, καὶ κατέκοπτον,
καὶ κατέσυρον, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον αἰκιζόμενοι· καὶ οὕτω
θεατὴς ὧν πείσεσθαι ἔμελλεν, ἐγίγνετο. ὕστερον δ' οὐ πολλῷ,
ψήφῳ τῆς γερουσίας κατὰ τῶν ἀναβαθμῶν ἐῤῥίφη, καὶ αὐ-
C τὸν ὁ ὅμιλος τρισὶν ὅλαις ἡμέραις ἐλυμήνατο, καὶ μετὰ τοῦτο
ἐς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλε. τά τε παιδία αὐτοῦ κατὰ δόγμα ἀπέθα-
νε· τῆς κόρης ἣν τῷ τοῦ Κλαυδίου υἱῷ ἐνεγγεγυήκει, προδια-
φθαρείσης ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς οὐχ ὅσιον ὂν παρθενευομένην
τινὰ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ διόλλυσθαι. θόρυβός τε πολὺς ἐν τῇ πό-
λει ἐσηνέχθη. ὁ γὰρ δῆμος εἴ πού τινα τῶν μέγα παρὰ τῷ
Σιανῷ δυνηθέντων καὶ δι' αὐτὸν ὑβρισάντων κατεφώρα, ἐφό-
νευε· καὶ οἱ στρατιῶται ἀγανακτοῦντες ὅτι αὐτοί τε ἐς τὸ τοῦ

Σιανοῦ εὔνοιαν ὑπωπτεύθησαν, καὶ οἱ νυκτοφύλακες σφῶν ἐς
τὴν τοῦ αὐτοκράτορος πίστιν προεπιμήθησαν, ἐμπρήσεις τε καὶ
ἁρπαγὰς ἐποιοῦντο. ἡ μέντοι βουλὴ ἐψηφίσατο ἐλευθερίας D
ἄγαλμα ἐς τὴν ἀγορὰν ἀνατεθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτε-
λεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι, καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις ἀ-
γάλλεσθαι· ὃ οὐδέποτε ἐπεποίητο· καὶ μήτε τιμὰς μηδενὶ ὑπερόγ-
κους δίδοσθαι, μήτε τοὺς ὅρκους ἐπ' ἄλλου τινός, πλὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος, ποιεῖσθαι. ταῦτα δὲ οὕτω ψηφισάμενοι, καὶ τὸν Μά-
κρωνα καὶ τὸν Λάκωνα κολακεύειν οὐ πολλῷ ὕστερον ἤρξαντο. οὐ
μέντοι καὶ ἐκεῖνοι ἐδέχοντο τὰς τιμάς· τὸ γὰρ παράδειγμα σφᾶς 113
ὑπόγυιον ἐθορύβει. ὁ δὲ δὴ Τιβέριος πρόφασιν τὰ Σιανοῦ A
ἐγκλήματα ποιησάμενος, πολλοὺς πάνυ ἀπώλλυε, τοὺς μὲν δη-
μίων χερσὶ παραδιδούς, τοὺς δὲ καὶ αὐτόχειρας ἑαυτῶν γίνεσθαι
ἀναγκάζων. ἤρκει γὰρ καὶ μόνον πρὸς κατηγορίαν τινὸς τὸ Σια-
νοῦ φίλον ἢ γενέσθαι ἢ δόξαι, ὥσπερ οὐ καὶ αὐτοῦ Τιβερίου φιλή-
σαντος αὐτόν, καὶ δι' ἐκεῖνον καὶ τῶν ἄλλων οὕτω σπουδασάντων. ὡς
δ' οὖν ἐν τηλικαύτῃ ὠμότητι, ἔδοξέ τι καὶ φιλανθρωπεύσα-
σθαι, ὅτι Καπανοῦ ἐφείσατο, Λουκίου τε Σιανοῦ στρατηγοῦ, καὶ Μάρ-
κου Τερεντίου ἱππέως. ὁ μὲν γὰρ Σιανὸς ἔν τινι θέᾳ τά τε ἄλλα
πάντα διὰ φαλακρῶν ἕωθεν μέχρι νυκτὸς ἐπὶ τῇ τοῦ Τιβερίου
χλευασίᾳ ἐποίησεν (ἦν γὰρ φαλακρὸς ὁ Τιβέριος) καὶ φῶς τοῖς B
ἀπιοῦσιν ἐκ τοῦ θεάτρου διὰ πεντακισχιλίων παίδων ἀπεξυρη-
μένων παρέσχε. τοσοῦτον γὰρ ἐδέησε δι' ὀργῆς αὐτῷ γενέσθαι, ὥστε
οὐδὲ προσεποιήσατο τὴν ἀρχὴν ὅτι περὶ αὐτῶν ἠκηκόει καί-
περ Σιανῶν ἐξ ἐκείνου πάντων τῶν φαλακρῶν ὀνομασθέν-
των. ὁ δὲ δὴ Τερέντιος ἐπὶ τῇ τοῦ Σιανοῦ φιλίᾳ κρινόμενος,
οὐχ ὅσον οὐκ ἠρνήσατο, ἀλλὰ καὶ ἔφη καὶ σπουδάσαι μάλι-
στα αὐτὸν καὶ θεραπεῦσαι, ἐπειδὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου C
οὕτως ἐτιμᾶτο, ὥστ' εἰ μὲν ἐκεῖνος ὀρθῶς (εἶπεν) ἐποίει τοιούτῳ
φίλῳ χρώμενος, οὐδὲ ἐγώ τι ἠδίκηκα· εἰ δ' ὁ αὐτοκράτωρ ὁ
πάντα ἀκριβῶς εἰδὼς ἐπλανήθη, τί θαυμαστὸν εἰ καὶ ἐγὼ αὐτῷ

συνεξήτασε τί θέλω; καὶ γάρ τοι προσήκει ἡμῖν πάντας τοὺς ὑπ᾽
αὐτοῦ τιμωμένους ἀγαπᾶν, μὴ πολυπραγμονοῦντας ὁ-
ποῖοί τινές εἰσιν, ἀλλ᾽ ἕνα ὅρον τῆς φιλίας σφῶν ποιουμένους, τὸ
τῷ αὐτοκράτορι αὐτοὺς ἀρέσκειν. οὐ γὰρ ὅτι ἀφῆκεν αὐτὸν ἡ
βουλή, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατηγορήσασιν αὐτοῦ προσεπιμήνισεν, οἷς καὶ ὁ
D Τιβέριος συγκατέθετο. καὶ ἐπὶ τούτῳ μὲν ἐπῃνεῖτο, καὶ μάλιστα
ὅτι τοὺς ἐπιβοητοτάτους τῶν τὰς κατηγορίας ποιουμένων ἀποθα-
νεῖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐκέλευσεν. ἐκ δὲ δὴ τῶν ἐρώτων, οἷς ἀνέδην
ἐπὶ τῶν ἀσελγεστάτων καὶ ἀρρένων καὶ θηλειῶν ὁμοίως ἐχρῆτο, διε-
βάλλετο. ὧν ἑνὸς δεῖγμα ἐρῶ. Μάρκος Σέξτος ἦν φίλος αὐ-
τοῦ, τοσοῦτον καὶ πλουτήσας καὶ δυνηθείς, ὥστ᾽ ἐπειδὴ γείτονι ὠργί-
114 σθη, δειπνίσαι τε αὐτὸν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ τῇ μὲν προτεραίᾳ
A τὴν ἔπαυλιν αὐτοῦ πᾶσαν κατασκάψαι, τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἐπί
τε τὸ μεῖζον καὶ ἐπὶ τὸ λαμπρότερον αὐτὴν ἀνοικοδομῆσαι,
ἀγνοοῦντί τε αὐτῷ τοὺς ταῦτα πεποιηκότας, ἑκάτερον ὁμολο-
γῆσαι, καὶ παραδείξαντα εἰπεῖν, ὅτι οὕτω καὶ ἀμύνεσθαί τινα
καὶ ἀμείβεσθαι καὶ οἶδα καὶ δύναμαι. οὗτος οὖν τὴν θυγατέρα
εὐπρεπῆ οὖσαν ὑπεκπέμψας ποι, ἵνα μὴ ὁ Τιβέριος αὐτὴν
αἰσχύνῃ, αἰτίαν ἔσχεν ὡς συνὼν αὐτῇ, καὶ διὰ τοῦτο συναπώλετο.
ἦν δὲ τῷ Τιβερίῳ ἔκγονος μὲν ὁ τοῦ Δρούσου παῖς ὁ Τιβέ-
ριος ἔτι παιδίον τὴν ἡλικίαν, προσήκων δὲ ἄλλος ὁ τοῦ Γερ-
μανικοῦ παῖς ὁ Γάϊος, ᾧ καὶ ὡς μοναρχήσοντι προσεῖχεν,
B ἅτε ἀκριβῶς καὶ τὰ κατ᾽ ἀμφοτέρους εἰδώς. λέγεται γὰρ εἰπεῖν πο-
τε τῷ Γαΐῳ διαφερομένῳ πρὸς τὸν Τιβέριον, ὅτι σύ τε τοῦτον
ἀποκτενεῖς, καὶ σὲ ἄλλοι. ἀλλ᾽ οὔτε ἕτερόν τινα μᾶλλον προσή-
κοντα ἔχων, καὶ ἐκεῖνον κάκιστον εἰδὼς ἐσόμενον, ἀσμένως, ὥς
φασι, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἔδωκεν, ὅπως τά τε ἑαυτοῦ τῇ τοῦ Γα-
ΐου ὑπερβολῇ συγκρυφθῇ, καὶ τὸ πλεῖον τό, τι ἀσελγέστατον τῆς λοι-
πῆς βουλῆς καὶ μετ᾽ αὐτὸν φθαρῇ. λέγεται γοῦν πολλάκις ἀ-
ναφθέγξασθαι τοῦτο δὴ τὸ ἀρχαῖον,
C Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. πολλάκις δὲ καὶ τὸν
Πρίαμον

Πρίαμον μακαρίσαι ὅτι ἄρδην καὶ μετὰ τῆς πατρίδος καὶ μετὰ
τῆς βασιλείας ἀπώλετο. καὶ τεκμαίρονταί γε ἀληθῆ ταῦτα περὶ
αὐτοῦ γεγράφθαι τοῖς τότε γενομένοις· τοσοῦτον γὰρ πλῆθος τῶν
τε ἄλλων καὶ τῶν βουλευτῶν ἐξώλετο, ὥστε τοὺς ἄρχοντας τοὺς κλη
ρωτοὺς, τοὺς μὲν ἐστρατηγηκότας ἐπὶ τρία, τοὺς δὲ ὑπατευκότας
ἐπὶ ἓξ ἔτη, τὰς ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν, ἀπορίᾳ τῶν διαδεξομένων
αὐτοὺς, σχεῖν. ἐν δ' οὖν τοῖς τότε ἀποθανοῦσι καὶ Γάλλος ἐγένετο.
τότε γὰρ αὐτῷ μόλις, ὥς αὐτὸς εἶπε, κατηλλάγη. οὕτω που πα-
ρὰ τὸ νομιζόμενον, καὶ τὴν ζωὴν τιμωρίαν τισὶ, καὶ τὸν θάνατον D
τισὶ εὐεργεσίαν ἐποίει. καὶ Μάρκος γοῦν Αἰμίλιος Σκαῦρος
μηδὲν ἀδικήσας ἑάλω διὰ τραγῳδίαν, καὶ παθήματι δεινο-
τέρῳ οὗ συνέγραψε περιέπεσεν. Ἀτρεὺς μὲν τὸ ποίημα ἦν· πα-
ρῄνει δὲ τῶν ἀρχομένων τινὶ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἵ-
να τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀβουλίαν φέρῃ. μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ
Τιβέριος, ἐφ' ἑαυτῷ τε τὸ ἔπος εἰρῆσθαι ἔφη, Ἀτρεὺς εἶναι διὰ
τὴν μιαιφονίαν προσποιούμενος, καὶ ὑπειπὼν ὅτι καὶ ἐγὼ οὖν
Αἴαντα αὐτὸν ποιήσω, ἀνάγκην αὐτῷ προσήγαγεν αὐτοέντι 115
ἀπολέσθαι. οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τούτῳ κατηγορήθη, ἀλλ' ὡς τὴν A
Λιουίλλαν μεμοιχευκώς. πολλοὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλοι δι' αὐτὴν ἐκο
λάσθησαν. εἰ δέ τι καὶ τὰ Αἰγύπτια πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσ
ήκει, ὁ φοίνιξ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὤφθη, καὶ ἔδοξε τὸν θάνατον
τοῦ Τιβερίου προσημαίνειν. ἐν γὰρ τῷ ἑξῆς ἔτει ἐνόσησε μὲν χα-
λεπῶς, δείσας δὲ ὁ Γάϊος μὴ ἄρα ἀναστῇ, οὔτε ἐμφαγεῖν
τι αἰτήσαντι αὐτῷ, ὡς καὶ βλαβησομένῳ, ἔδωκε, καὶ ἱμάτια
πολλὰ καὶ παχέα, ὡς καὶ θερμασίας τινὸς δεομένῳ, προσέβα- B
λε. καὶ οὕτως ἀπέπνιξεν αὐτὸν, συναραμένου τι αὐτῷ καὶ τοῦ
Μάκρωνος. ἅτε γὰρ κακῶς ἤδη τοῦ Τιβερίου νοσοῦντος, τὸν
νεανίσκον ἐθεράπευε, καὶ μάλισθ' ὅτι ἐς ἔρωτα αὐτὸν τῆς
ἑαυτοῦ γυναικὸς Ἐννίας Θρασύλλης ὑπῆκτο. ὅπερ καὶ ὁ Τιβέ-
ριος ὑποπτεύσας ποτὲ, Εὖ γε, ἔφη, τὸν δυόμενον ἐγκαταλιπὼν,
πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἐπείγῃ. Τιβέριος μὲν δὴ πλεύσας μὲν

ἀρετὰς, πλείστας δὲ κακίας ἔχων, καὶ ἑκατέραις αὐταῖς ὡς
C καὶ μόναις κεχρημένος, οὕτω μετήλλαξεν. ἐβίω δὲ ἑπτὰ καὶ ἑβ-
δομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα, ἀφ' ὧν
ἐμονάρχησεν ἔτη δύο καὶ εἴκοσι, μῆνας τε ἑπτὰ καὶ ἡμέρας ἑ-
πτά· καὶ δημοσίας ταφῆς ἔτυχε, καὶ ἐπῃνέθη ὑπὸ τοῦ Γαΐου.

ΓΑΙΟΣ ΚΑΛΙΓΟΛΑΣ.

ΓΑΙΟΣ δὲ τὴν δυναστείαν παραλαβὼν,
τάς τε διαθήκας τοῦ Τιβερίου ἐς τὸ συνέ-
δριον πέμψας, ἀκύρους ἐποίησεν ὡς καὶ πα-
ραφρονήσαντος αὐτοῦ, ὅτι τὸν ἔγγονον αὐτοῦ
τὸν Τιβέριον ἐν αὐταῖς παῖδα κομιδῇ ὄν-
τα, ᾧ μηδὲ εἰσελθεῖν ἐς τὸ βουλευτήριον ἐξῆν, αὐτοκράτορα
σὺν αὐτῷ ἀπέδειξε. κἀκεῖνον μετ' ὀλίγον ἀπέκτεινε. τοὺς δ' ὀρ-
χηστὰς ἐπαναγαγὼν, καὶ ἔς τε τούτους καὶ τοὺς ἵππους τούς τε μο-
116 νομάχους καὶ τἄλλα τὰ τοιουτότροπα ἀπλήστως δαπανῶν, τοὺς
A θησαυροὺς μεγάλους γενομένους, διὰ βραχυτάτου ἐξεκένωσε.
πέντε γοῦν μυριάδας μυριάδων καὶ ἑπτακοσίας καὶ ἑπτακισ-
χιλίας τε θησαυρισμένας εὑρὼν, οὐδὲ ἐς τὸ τρίτον ἔτος μέ-
ρος ἀπ' αὐτῶν διέσωσε. μοιχικώτατός τε ἀνδρῶν γενόμε-
νος, καὶ γυναῖκα μίαν μὲν ἐκδεδομένην ἀνδρὶ ἁρπάσας, ἄλ-
λας δὲ συνοικούσας τισὶν ἀποσπάσας, ἔπειτα αὐτὰς, πλὴν
μιᾶς, ἁπάσας ἐμίσησε. πάντως δ' ἂν καὶ ἐκείνην ἤχθηρεν, εἰ
ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει. ἀνοσιώτατος δὲ ἀνθρώπων καὶ περὶ τὴν
τηθὴν καὶ περὶ τὰς ἀδελφὰς ἐγένετο. κἀκείνην γὰρ ἐπιτι-
B μήσασάν τι αὐτῷ, ἐς ἀνάγκην ἑκουσίου θανάτου κατέστησε· καὶ
τὰς ἀδελφὰς πάσας διαφθείρας, ἐς νῆσον τὰς δύο κατέκλει-
σεν. ἡ γὰρ τρίτη προαπέθανε. τοσαύτης δ' ἀνωμαλίας πεπλη-

ρώπῳ, καὶ μετὰ τηλικαύτης τῆς ἐμπληξίας τοῖς πράγμασι προσ-
φέρετο, ὥστε μηδένα μήθ' ὅ,τι εἰπεῖν, μήθ' ὅ,τι πρᾶξαι χρὴ
πρὸς αὐτὸν εἰδέναι, ἀλλ' ὅσοι τι καὶ κατώρθωσαν, ἐκ συντυ-
χίας μᾶλλον ἢ γνώμης τυχεῖν αὐτοῦ. πλήθει τε γὰρ ἀνθρώπων καὶ
ἐρημίᾳ αὖ ἔχαιρεν· αἰτούμενός τέ τι καὶ μὴ αἰτούμενος ὠργί-
ζετο· ὀξύτατά τε πρὸς πράξεις τινὰς ἐφέρετο, καὶ νωθέστα-
τα ἔστιν ἃ αὐτῶν μετεχειρίζετο· τά τε χρήματα καὶ ἀφειδέστατα C
ἀνήλισκε, καὶ ῥυπαρώτατα ἠργυρολόγει· τοῖς τε θωπεύουσιν αὐ-
τῶν καὶ τοῖς παρρησιαζομένοις τι καὶ ἤχθετο ὁμοίως καὶ ἥδε-
το· καὶ πολλοὺς μὲν μεγάλα ἀδικήσαντας οὐκ ἐκόλασε, πολ-
λοὺς δὲ καὶ μηδὲν ἀδικήσαντας ἀπέσφαξε. τῶν τε ἑταί-
ρων τοὺς μὲν ὑπερεκολάκευε, τοὺς δὲ ὑπερύβριζε. τοιούτῳ μέν-
τοι αὐτοκράτορι οἱ Ῥωμαῖοι παρεδόθησαν, ὥστε τὰ τοῦ Τιβε-
ρίου ἔργα, καίπερ χαλεπώτατα δόξαντα γεγονέναι, τοσοῦτον πα-
ρὰ τὰ Γαΐου, ὅσον τὰ τοῦ Αὐγούστου παρ' ἐκεῖνα παρενεγκεῖν.
τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὕτως ἐδεδούλωτο καὶ τοῖς ὀρχησταῖς, καὶ τοῖς D
ἄλλοις τοῖς περὶ τὴν σκηνὴν ἔχουσιν, ὡς καὶ τὸν Ἀπελλῆν τὸν
εὐδοκιμώτατον τῶν τότε τραγῳδῶν, καὶ δημοσίᾳ αὐτῷ συνόν-
τα ἔχειν. προϊόντος δὲ δὴ τοῦ χρόνου, καὶ ἐς ζήλωμα καὶ ἐς ἀ-
γώνισμα πολλῶν προῆλθεν. ἅρματά τε γὰρ ἤλασε, καὶ ἐμονο-
μάχησεν· ὀρχήσεώς τε ἐγεύσατο, καὶ τραγῳδίαν ὑπεκρίνατο. ἅ-
παξ δέ ποτε τοὺς πρώτους τῆς γερουσίας σπουδῇ νυκτὸς, ὡς
καὶ ἐπ' ἀναγκαῖόν τι βούλευμα μεταπεμψάμενος, ὠρχήσα-
το. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν πάνυ μετρίως διελέχθη τῇ γερουσίᾳ.
τήν τε γὰρ ἀρχὴν κοινώσειν σφίσιν ὑπέσχετο, καὶ υἱὸς καὶ τρόφιμος 117
αὐτῶν λέγων εἶναι. ἦγε δὲ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἡμερῶν τεσ- A
σάρων καὶ μηνῶν πέντε ἀποδέον. ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμω-
τηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κυΐντος Πομπώνιος, ἑπτὰ
ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μετὰ ὑπατείαν κακωθείς. ἦρξε
δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν, τὸν Κλαύδιον τὸν θεῖον προσλαβών.
ἐσεφέρετο γὰρ ἔν τε τοῖς ἱππεῦσι μέχρι τότε ἐξεταζόμενος, καὶ

πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Γάϊον μετὰ τὸν τοῦ Τιβερίου θάνατον ὑ-
B ὑπὲρ τῆς ἱππάδος πεμφθεὶς, ὅτε πρῶτον, καίπερ ἓξ καὶ τεσσα-
ράκοντα ἔτη βεβιωκὼς, καὶ ὑπάτευσεν ἅμα καὶ ἐβασίλευ-
σεν. ὁ δ᾽ οὖν Γάϊος ταῦτά τε ἐπιεικῶς ποιῆσαι ἔδοξε, καὶ τοι-
αῦτα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἐδημηγόρησεν, ὥστε τὴν γερουσίαν,
φοβηθεῖσαν μὴ μεταβάλληται, δόγμα ποιῆσαι, κατ᾽ ἔτος αὐτὰ
ἀναγινώσκεσθαι. θέαι τε παντοδαπαὶ ἐγίγνοντο, καὶ ἄρκτους τε-
τρακοσίας μεθ᾽ ἑτέρων Λιβυκῶν θηρίων ἴσων ἀπέκτεινε, καὶ
τὸ ἅρμα τὸ πομπικὸν ἐφ᾽ οὗ ἤχθη, ἓξ ἵπποι εἵλκυσαν· ὃ μὴ πώ
ποτε ἐγεγόνει. τά τε προσκεφάλαια τοῖς βουλευταῖς, ὅπως μὴ
ἐπὶ γυμνῶν τῶν σανίδων καθίζωνται, πρῶτον τότε ὑπετέθη.
καὶ πίλοις σφίσι τὸν Θετταλικὸν τρόπον ἐς τὰ θέατρα φορεῖν,
C ἵνα μὴ τῇ ἡλιώσει ταλαιπωρῶνται, ἐπετράπη· καὶ εἴ γέ ποτε
ἐς ὑπερβολὴν ἐπέφλεξε, τῷ διριβιτωρείῳ ἀντὶ τοῦ θεάτρου
ἰκριωμένῳ ἐχρῶντο. μετὰ δὲ τοῦτο νοσήσας, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπέ-
θανε, τὸν δὲ δὴ Τιβέριον τὸν τοῦ Τιβερίου ἔκγονον ἀνεχρήσα-
το, ἔγκλημα αὐτῷ ἐπαγαγὼν, ὡς καὶ τελευτῆσαι αὐτὸν ἐπευ-
ξαμένῳ καὶ προσδοκήσαντι. ἀφ᾽ οὗ καὶ ἄλλους συχνοὺς ἐφό-
νευε. Πούπλιος δὲ Ἀφράνιος Ποτῖτος δημότης τε ὢν, καὶ ὑπὸ
μωρᾶς κολακείας οὐ μόνον ἐθελοντὴς, ἀλλὰ καὶ ἔνορκος, ἂν
D γε ὁ Γάϊος σωθῇ, τελευτήσειν ὑποσχόμενος, Ἀτάνιός τέ τις Σε-
κοῦνδος, ἱππεύς τε ὢν, καὶ μονομαχήσειν ὑπαγγειλάμενος, ἀντὶ
τῶν χρημάτων ἃ ἤλπιζον παρ᾽ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀντίψυχοί οἱ ἀπο-
θανεῖν ἐθελήσαντες, λήψεσθαι, ἀποδοῦναι τὴν ὑπόσχεσιν ἠναγ-
κάσθησαν, ἵνα μὴ ἐπιορκήσωσι. καὶ τούτοις μὲν αὕτη αἰτία τοῦ θα-
νάτου ἐγένετο. ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς οὐδὲν ὑ-
ποσχόμενός τι, οὔτε καὶ ὀμόσας, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀ-
118 ρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, καὶ διὰ τοῦτο προεξυβρίζετο, ἑαυ-
A τὸν κατεχρήσατο. ὁ μὲν γὰρ Τιβέριος οὕτως αὐτὸν ἐτίμησεν
ὥστε μήτε ἔκκλητόν ποτε ἀπ᾽ αὐτοῦ δικάσασθαι ἐθελῆσαι,
ἀλλ᾽ ἐκείνῳ πάντα αὖθις τὰ τοιαῦτα ἐγχειρίσαι. ὁ δὲ δὴ Γάϊος

τά τε ἄλλα προσεπηλάκισε, καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὠνόμαζεν. τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ ἐκβαλὼν, ἔγημε Κορνηλίαν Ὀρεστίναν, ἣν ἥρπασεν ἐν αὐτοῖς τοῖς γάμοις οἷς τῷ ἐγγεγυημένῳ αὐτὴν Γαΐῳ Καλπουρνίῳ Πείσωνι συνεώρταζε. πρὶν δὲ δύο μῆνας ἐξήκειν, ἀμφοτέρους σφᾶς, ὡς καὶ συγγινομένους B
ἀλλήλοις, ἐξώρισε, καὶ τῷ γε Πείσωνι δέκα δούλοις ἐπάγεσθαι ἐπιτρέψας, εἶτ' ἐπειδὴ πλείονας ᾐτήσατο, ἀφῆκεν ὅσοις ἂν ἐθελήσῃ χρήσασθαι, εἰπὼν ὅτι καὶ στρατιῶται τοσοῦτοί σοι συνέσονται. ἐν τινι δὲ νουμηνίᾳ Μάχων τις δοῦλος ἐπί τε τὴν κλίνην τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ἐπανέβη, κἀντεῦθεν πολλὰ καὶ δεινὰ ἀπομαντευσάμενος, κυνίδιόν τι ὃ ἐσενηνόχει, ἀπέκτεινε, καὶ ἑαυτὸν ἔσφαξε. τοῦ τε τοῦ αἵματος θέας ἀπλήστως ἔχων ὁ Γάϊος, πλείστους ὅσους ὁπλομαχεῖν ἐποίει. καὶ γὰρ καθ' ἕνα καὶ ἀθρόους, ὥσπερ ἐν παρατάξει τινὶ, συνέβαλλε σφᾶς, ὥστε καὶ τῶν ἱππέ- C
ων ποτὲ ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ σφαγῆναι. ὑπὸ γὰρ δὴ τῆς αὐτοῦ ὠμότητος ἐπιλειπόντων ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ὄχλου τοῦ τοῖς ἰκρίοις προσεστηκότος συναρπασθῆναί τινας καὶ παραβληθῆναι σφίσι· καὶ ὅπως γε μήτ' ἐπιβοήσασθαι μήτ' αἰτιάσασθαι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμε. τῶν τε ἱππέων τινὰ τῶν ἐπιφανῶν μονομαχῆσαί τε, ὡς καὶ ὑβρίσαντα τὴν μητέρα αὐτοῦ τὴν Ἀγριππῖναν, ἠνάγκασε, καὶ νικήσαντα κατηγόροις παρέδωκε, καὶ ἀπέσφαξε. τόν τε πατέρα αὐτοῦ μηδὲν ἀδικήσαντα ἔς τε γαλεάγραν, ὥσπερ καὶ ἄλλους συχνοὺς, κα- D
θεῖρξε, κἀνταῦθα διέφθειρεν. ἐποίησε δὲ τοὺς ἀγῶνας τούτους τὰ μὲν πρῶτα ἐν τοῖς σεπτοῖς, πᾶν τὸ χωρίον ἐκεῖνο διορύξας καὶ ὕδατος πληρώσας, ἵνα μίαν ναῦν ἐσαγάγῃ, ἔπειτα δὲ καὶ ἑτέρωθι, πλεῖστά τε καὶ μέγιστα οἰκοδομήματα καθελὼν, καὶ ἰκρία πηξάμενος. τούτων τε οὖν ἕνεκα καὶ διὰ τὰς δαπάνας καὶ τοὺς φόνους ἐπαχθὴς ἦν, καὶ ὅτι τὸν Μάκρωνα μετὰ τῆς Ἐννίας, μήτε τοῦ ταύτης ἔρωτος, μήτε τῶν ἐκείνου εὐεργετημάτων

119 μνησθείς, ἔς τε ἑκουσίου δὴ θανάτου ἀνάγκην, καὶ ἐς αἰσχύνην
A ἧς αὐτὸς τὸ πλεῖστον μετεῖχε, κατέστησε. προαγωγείας γὰρ ἔγ-
κλημα αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπήγαγεν. ἐφόνευε δὲ ὅτι πλεί-
στους, ἄλλα μὲν αἰτιώμενος, τὸ δ' ἀληθὲς, διὰ τὰς οὐσίας, ἅτε
χρημάτων δεόμενος. οἵ τε γὰρ θησαυροὶ ἐξανήλωντο, καὶ οὐδὲν αὐτῷ
ἐξήρκει. διαλιπὼν δὲ ὀλίγας ἡμέρας, ἔγημε Λολλίαν Παυλί-
ναν, αὐτὸν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Μέμμιον Ῥήγουλον ἐγγυῆσαί
οἱ τὴν γυναῖκα ἀναγκάσας, μὴ καὶ ἀνέγγυον αὐτὴν παρὰ
B τοὺς νόμους λάβῃ· καὶ εὐθύς γε καὶ ἐκείνην ἐξήλασε. πηλὸν
δέ ποτε πολὺν ἐν στενωπῷ τινὶ ἰδὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐς τὸ τοῦ
Οὐεσπασιανοῦ τοῦ Φλαβίου ἱμάτιον ἀγορανομοῦντος τότε, καὶ
τῶν στενωπῶν καθαρειότητος ἐπιμελουμένου, ἐμβληθῆναι.
καὶ τότε οὕτω πραχθὲν, παραχρῆμα μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ὤ-
φθη, ὕστερον δὲ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τὰ πράγματα τεταραγ-
μένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος τε καὶ καταστησαμένου,
ἔδοξεν οὐκ ἀθεεὶ γεγονέναι, ἀλλ' ἄντικρυς αὐτῷ πόλιν ὁ Γά-
ϊος πρὸς ἐπανόρθωσιν ἐγκεχειρικέναι. ποτὲ δὲ τοῦ δήμου βοή-
σαντος, Νεανίσκε Αὔγουστε, ὑβρισθῆναι νομίσας, πλείστους ὅ-
C σους ἀπέκτεινε, τοὺς μὲν μεταξὺ θεωμένους καταπατήσας, συ-
χνοὺς δὲ καὶ ἀπαλλαττομένους ἐκ τοῦ θεάτρου συλλαβών. καὶ
τοῦτο μὲν πολλάκις ἐποίει. ποτὲ δὲ παντὶ τῷ δήμῳ ἀπειλῶν, ἔφη,
Εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. ἐν δὲ θέᾳ τινὶ ἐπ' αὐτοῦ ἄρκτοι πεν-
τακόσιοι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐσφάγησαν, καὶ τῇ μετὰ ταύτην ἴσα Λι-
βυκὰ θηρία. σπουδάζων δὲ, ὡς ἔφην, περὶ τοὺς ἡνιόχους καὶ
τοὺς ἵππους, πολλοὺς ἀντιστασιωτῶν, τοὺς μὲν φανερῶς, τοὺς δὲ
D φαρμάκῳ διέφθειρεν. ἰσχυρῶς γὰρ τὴν βατραχίδα ἐνδύοντι
καὶ διὰ τοῦτ' ἀπὸ τοῦ χρώματος πρασίνῳ καλουμένῳ προσέ-
κειτο, ὥστε καὶ νῦν ἔτι Γαϊανὸν ἀπ' αὐτοῦ τὸ χωρίον ἐν
ᾧ τὰ ἅρματα ἤσκει, καλεῖσθαι. καὶ ἕνα γε τῶν ἵππων ὃν Ἰγκίτα-
τον ὠνόμαζε, καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει, χρυσᾶς τε αὐτῷ κριθὰς
παρέβαλλε, καὶ οἶνον ἐν χρυσοῖς ἐκπώμασι προύπινε· τήν τε

εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν τύχην ὤμνυε, καὶ προσυπισχνεῖτο τε
ὕπατον αὐτὸν ἀποδείξειν· καὶ πάντως ἂν καὶ τοῦτ᾽ ἐπεποιήκει
εἰ πλείω χρόνον ἐζήκει. ἔν τινι δὲ ἐκκλησίᾳ λόγον εἰσήνεγκε, Τι-
βέριον μὲν ἔπαινον ἔχοντα, τῶν βουλευτῶν δὲ κατηγορίαν 120
μακράν. εἶπε γάρ που πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα, Ἀλλ᾽ ὑμεῖς A
τε ἐκεῖνον ἐμπλήκτως μετεχειρίσασθε, καὶ τὸν Σιανὸν φυσήσαν-
τες τε διαφθείραντες, ἀπεκτείνατε· ὥστε δεῖ καὶ ἐμὲ μηδὲν χρη-
στὸν παρ᾽ ὑμῶν προσδέχεσθαι. τοιαῦτα ἄττα εἰπὼν, αὐτὸν τὸν
Τιβέριον τῷ λόγῳ παρήγαγε, λέγοντά οἱ ὅτι καὶ καλῶς τε ἀ-
ληθῶς ταῦτα πάντα εἴρηκας· καὶ διὰ τοῦτο μήτε φιλήσῃς τινὰ
αὐτῶν, μήτε φείσῃ τινός. πάντες γὰρ μισοῦσί σε, καὶ πάντες ἀπο-
θανεῖν εὔχονται. οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ἑκὼν ἄρχεται, ἀλλ᾽ ἐφ᾽
ὅσον μὲν φοβεῖται, θεραπεύει τὸν ἰσχυρότερον· ὅταν δὲ δὴ θαρσή-
σῃ, τιμωρεῖται τὸν ἀσθενέστερον. ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἐκ τοῦ βουλευτη- B
ρίου ἐξεπήδησεν, ἔς τε τὸ προάστειον αὐθημερὸν ἐξώρμησεν.
ἡ δὲ γερουσία τότε μὲν ὑπ᾽ ἐκπλήξεως καὶ ὑπὸ δέους οὐδὲ
φθέγξασθαι ἠδυνήθησαν· τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ αὖθις ἀθροισθέντες,
ἐπαίνους τε αὐτοῦ πολλοὺς ἐποιήσαντο, χάριν αὐτῷ μεγάλην
ἔχοντες ὅτι μὴ προσαπώλοντο, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ αὐτοῦ βου-
θυτεῖν κατ᾽ ἔτος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ταῦτα ἀνεγνώκει, ἐ-
ψηφίσαντο. καὶ μετὰ τοῦτο κατὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἀφορμὴν
πάντως τι αὐτῷ προσετίθεσαν. Γάϊος δὲ τούτων μὲν οὐ-
δὲν προετίμησε, τὰ δὲ τῆς θαλάττης τρόπον τινὰ διϊππεῦσαι C
ἐπεθύμησε, γεφυρώσας τὸ μεταξὺ τῶν τε Πουτιόλων καὶ τῶν
Βαύλων. τὸ γὰρ χωρίον τοῦτο κατ᾽ ἀντιπέρας τῆς πόλεως ἐστὶ,
διέχον αὐτῆς σταδίους ἓξ καὶ εἴκοσι. πλοῖα δὲ ἐς τὴν γέ-
φυραν τὰ μὲν ἠθροίσθη, τὰ δὲ κατεσκευάσθη. οὐ γὰρ ἐξήρ-
κεσε τὰ συλλεγέντα· ἐζεύχθη δὲ οὐχ ἁπλῶς δίοδός τις, ἀλλὰ
καὶ ἀναπαῦλαι ἐν αὐτῇ καὶ καταλύσεις, ὥστε καὶ ὕδωρ αὐ-
ταῖς πότιμον ἐπίρρυτον ἔχειν, ἐποιήθησαν. ἐπειδὴ δὲ ἕτοιμα
ἦν, τόν τε θώρακα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ἔλεγε, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ

D χλαμύδα σηρικὴν ἁλουργῆ, πολὺ μὲν χρυσίον, πολλοὺς δὲ καὶ
λίθους Ἰνδικοὺς ἔχουσαν, ἐπενέδυ· ξίφος τε παρεζώσατο, καὶ
ἀσπίδα ἔλαβε, καὶ δρυῒ ἐστεφανώσατο. κἀκ τούτου τῷ τε Ποσει-
δῶνι Φθόνῳ τε θύσας, μὴ καὶ βασκανία τις αὐτῷ (ὥς ἔφα-
σκε) γένηται, ἔς τε τὸ ζεῦγμα ἀπὸ τῶν Βαύλων ἐσέβαλε, παμ-
πληθεῖς καὶ ἱππέας καὶ πεζοὺς ὡπλισμένους ἐπαγόμενος, καὶ
σπουδῇ καθάπερ ἐπὶ πολεμίους τινὰς ἐς τὴν πόλιν ἐσέπεσε.
κἀνταῦθα τῆς ὑστεραίας ἀναπαυσάμενος ὥσπερ ἐκ μάχης,
ἀνεκομίσθη διὰ τῆς αὐτῆς γεφύρας ἐφ' ἅρματος, χιτῶνα χρυ-
121 σόπαστον ἐνδύς. ἦγον δὲ αὐτὸν ἀθληταὶ ἵπποι ἀξιονικότατοι.
A καὶ ἄλλα τε αὐτῷ πολλά, ὡς καὶ λάφυρα συνηκολούθει, καὶ
Δαρεῖος ἀνὴρ Ἀρσακίδης ἐν τοῖς ὁμηρεύουσι τότε τῶν Πάρθων
ὤν· καὶ (ἔδει γὰρ αὐτόν, οἷα ἐν τῇ στρατείᾳ τοιαύτῃ καὶ ἐπὶ νίκῃ τη-
λικαύτῃ, καὶ δημηγορῆσαί τι) ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐπὶ πλοίων καὶ
αὐτὸ κατὰ μέσην που τὴν γέφυραν πεποιημένον· καὶ πρῶτα μὲν
ἑαυτὸν ὡς καὶ μεγάλων τινῶν ἔργων ἐπιχειρητὴν ἀπεσέμνυ-
νεν, ἔπειτα δὲ τοὺς στρατιώτας, ὡς καὶ πεπονηκότας καὶ κεκινδυ-
νευκότας, ἐπῄνεσεν, ἄλλα τε καὶ αὐτὸ τοῦτο εἰπών, ὅτι πεζῇ διὰ
τῆς θαλάσσης διέδραμον. καὶ μετὰ τοῦτ' αὐτός τε ἐπὶ τῆς γεφύ-
B ρας, ὥσπερ ἐν νήσῳ τινί, καὶ ἐκεῖνοι ἐν ἑτέροις πλοίοις περιορ-
μοῦντες, τό, τε λοιπὸν τῆς ἡμέρας καὶ τὴν νύκτα πᾶσαν εἱ-
στιάθησαν, πολλοῦ μὲν αὐτόθεν φωτός, πολλοῦ δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν ἐπι-
λάμψαντος σφίσι. τοῦ γὰρ χωρίου μηνοειδοῦς ὄντος, πῦρ παν-
ταχόθεν καθάπερ ἐν θεάτρῳ τινὶ ἐδείχθη. ὑπερκορὴς δὲ σίτου
καὶ μέθης γενόμενος, συχνοὺς μὲν τῶν ἑταίρων ἐς τὴν θάλασσαν
ἀπὸ τῆς γεφύρας ἔρριψε, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐν πλοίοις ἐμ-
βόλοις ἔχουσι περιπλεύσας κατέδυσεν, ὥστε καὶ ἀπολέσθαι τι-
νάς. οἱ γὰρ πλείους καίπερ μεθύοντες ἐσώθησαν. αἴτιον δὲ, ὅτι καὶ
λειοτάτη καὶ γαληνοτάτη ἡ θάλασσα ἐγεγόνει. καί τι καὶ ἀπὸ
C τούτων ὠγκώθη, λέγων ὅτι καὶ ὁ Ποσειδῶν αὐτὸν ἐφοβήθη. ἐπεὶ
ἔς γε τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν Ξέρξην οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἀπέσκωπτεν,

ὡς καὶ πολλαπλάσιον αὐτῶν μέτρον τῆς θαλάσσης ζεύξας.
ὧν δὲ ἀπώλεσεν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, πολὺ μὲν ἔργον ἀριθμῆ-
σαι καὶ τὰ ὀνόματα· ῥητέον δὲ ὅμως ὀλίγους τινάς, ἐξ ὧν καὶ
μάλιστα δηλωθήσεται ἡ τοῦ Γαΐου μανία. Ἰούνιος Πρίσκος στρατη-
γὸς ἠπάθη μὲν ἐπ' ἄλλοις τισίν, ἀπέθανε δὲ ὡς πλούσιος. καὶ ἐπ'
αὐτῷ ὁ Γαΐος, μαθὼν ὅτι οὐδὲν ἄξιον τοῦ θανάτου ἐκέκτητο,
θαυμαστὸν λόγον ἐφθέγξατο, εἰπὼν, Ἠπάτησέ με, καὶ μάτην D
ἀπώλετο· ζῆν γὰρ ἠδύνατο. Δομίτιος δὲ ὁ Ἄφρος κινδύνῳ
παραδόξῳ καὶ σωτηρίᾳ θαυμασιωτέρᾳ ἐχρήσατο. ἡ μὲν γὰρ
Ἀγριππῖνα ἡ τοῦ Γαΐου μήτηρ συναντήσασά ποτε αὐτῷ ἐπὶ
τοῦ Τιβερίου, καὶ μαθοῦσα ὅτι ἐξέστη τῆς ὁδοῦ δι' αἰσχύνην,
ὅτι γυναικός τινος αὐτῇ προσηκούσης κατηγορήκει, προσε-
καλέσατό τε αὐτὸν καὶ ἔφη, Θάρρει Δομίτιε. οὐ γάρ σύ μοι
αἴτιος εἶ, ἀλλ' Ἀγαμέμνων. τότε δὲ ἐπειδὴ εἰκόνα τινὰ τοῦ Γα- 122
ΐου στήσας, ἐπίγραμμα αὐτῇ ἐπέγραψε, δηλῶν ὅτι ἕβδομον καὶ A
εἰκοστὸν ἔτος ἄγων, δεύτερον ὑπατεύοι, ἠγανάκτησεν, ὡς καὶ
προφέροντος αὐτοῦ τὸ μειρακιῶδες καὶ τὸ παράνομον· καὶ
εὐθὺς ἐπὶ τούτῳ ἐφ' ᾧ καὶ τιμηθήσεσθαι προσεδόκησεν, ἔς τε
τὸ συνέδριον αὐτὸν ἐσήγαγε, καὶ λόγον κατ' αὐτοῦ μακρὸν ἀνέ-
γνω. ἄλλως τε γὰρ προέχειν ἁπάντων τῶν ῥητόρων ἠξίου, καὶ ἐ-
κεῖνον δεινότατον εἰπεῖν εἰδὼς ὄντα, ὑπερβαλεῖν ἐσπουδάκει. B
πάντως δ' ἂν αὐτὸν ἀπέκτεινεν, εἰ καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν ἀντεπε-
φιλοτίμητο· νῦν δὲ ἀντεῖπε μὲν οὐδέν, θαυμάζειν δὲ δὴ καὶ κα-
ταπεπλῆχθαι τὴν δεινότητα τοῦ Γαΐου προσποιησάμενος, τήν
τε κατηγορίαν καθ' ἓν ἕκαστον ἐπιλέγων, ὥσπερ τις ἀκροα-
τὴς ἀλλ' οὐχ ὑπεύθυνος ὤν, ἐπῄνει. καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος αὐτῷ
ἐδόθη, πρὸς ἀντιβολίαν καὶ ὀλοφυρμὸν ἐτράπετο· καὶ τέλος
ἔς τε τὴν γῆν κατέπεσε, καὶ χαμαὶ κείμενος ἱκέτευσεν, ὡς
καὶ τὸν ῥήτορα αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τὸν Καίσαρα φοβούμενος. ἐφ'
οἷς ἐκεῖνος διεχύθη, πιστεύσας ὄντως τῇ τῶν λόγων παρα- C
σκευῇ κεκρατηκέναι αὐτοῦ. καὶ διά τε τοῦτο, καὶ διὰ Κάλλιστον

τὸν ἀπελεύθερον, ὃν αὐτός τι ἐτίμα, καὶ ὁ Δομίτιος ἐπιτεθερα-
πεύκει, ἐπαύσατο ὀργιζόμενος. καὶ τῷ γε Καλλίστῳ αἰτιασαμέ-
νῳ αὐτὸν ὕστερον ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατηγόρησεν, ἀπε-
κρίνατο ὅτι οὐκ ἔδει με τοιοῦτον λόγον ἀποκεκρύφθαι. Δομί-
τιος μὲν δὴ καταγνωσθεὶς μηκέτι δεινὸς εἶναι λέγειν, ἐσώθη. ὁ δὲ
δὴ Σενέκας ὁ Ἄννιος Λούκιος ὁ πάντας μὲν τοὺς καθ' ἑαυτὸν
Ῥωμαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους σοφίᾳ ὑπεράρας, διεφθάρη
D παρ' ὀλίγον, μήτ' ἀδικήσας τι, μήτε δόξας, ὅτι δίκην τινὰ
ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντος αὐτοῦ καλῶς εἶπε. τοῦτον μὲν οὖν
ἀποθανεῖν κελεύσας ἀφῆκε, γυναικί τινι ὧν ἐχρῆτο πιστεύσας
ὅτι φθόῃ τε ἔχοιτο κακῶς, καὶ οὐκ ἐς μακρὰν τελευτήσοι. τὸν
δὲ Δομίτιον ὕπατον εὐθὺς ἀπέδειξε, τοὺς τότε ἄρχοντας κα-
ταλύσας, ὅτι ἐπὶ ταῖς τοῦ Αὐγούστου νίκαις, αἷς τὸν Ἀντώνιον νε-
νικήκει, ἑορτὴν, ὥσπερ εἴθιστο, ἤγαγον. ἵνα γὰρ συκοφαντήσῃ αὐ-
123 τούς, τοῦ Ἀντωνίου μᾶλλον ἢ τοῦ Αὐγούστου ἀπόγονος δοκεῖν εἶναι
A ἠθέλησε, καὶ προεῖπέ γε οἷς καὶ τὰ ἄλλα ἀνεκοίνου, ὅτι πάντως
ὁπότερον ἄν τι ποιήσωσιν, ἁμαρτήσοιεν, ἄν τε ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀντω-
νίου συμφορᾷ βουθυτήσωσιν, ἄν τε ἐπὶ τῇ τοῦ Αὐγούστου νίκῃ
ἄθυτοι γένωνται. Καρίναν δὲ Σεκοῦνδον ῥήτορα ἐφυγάδευσεν,
ὅτι λόγον τινὰ ἐν γυμνασίᾳ κατὰ τυράννων εἶπεν. ἐπειδὴ τὰ ἐν
Ῥώμῃ καὶ Ἰταλίᾳ χρήματα ἀνάλωκει, ἐς τὴν Γαλατίαν ἀφώρ-
μησεν, ὅπως καὶ τὰ ἐκείνων ἀνθοῦντα τοῖς πλούτοις καὶ τὰ τῶν
B Ἰβήρων ἐκχρηματίσηται· πολλοὺς μὲν οὖν ὀρχηστάς, πολλοὺς δὲ
μονομάχους, ἵππους, γυναῖκας, τὴν ἄλλην τρυφὴν ἐπαγό-
μενος. καὶ ἦν δημόσιον ἔγκλημα πᾶσι τὸ πλουτεῖν· καὶ αὐτῶν τὰ
κτήματα αὐτὸς πιπράσκων, πολλῷ καὶ ἐκ τούτου πλείω ἠργυ-
ρολόγει. πάντες γὰρ ἠναγκάζοντο καὶ πολύ γε ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ὠ-
νεῖσθαι. ἀφ' οὗ περ καὶ τὰ τῆς μοναρχίας κειμήλια τὰ κάλλιστα
καὶ τιμιώτατα μεταπεμψάμενος, ἀπεκήρυξεν. ἐπέλεγε δὲ ἐφ'
ἑκάστῳ, τοῦτό μου ὁ πατὴρ ἐκτήσατο, τοῦτο ἡ μήτηρ, τοῦτο ὁ πάπ-
πος, τοῦτο ὁ πρόπαππος· Ἀντωνίου τοῦτο Αἰγύπτιον, Αὐγούστου

τὸ νικητήριον. οὐ μέντοι καὶ περιεποιεῖτό τι, ἀλλ' ἔς τε τὰ ἄλλα ἐ- C
δαπάνα, ὥσπερ εἰώθει, καὶ ἐς τὰ στρατεύματα. πέντε γὰρ εἴκο-
σι μυριάδας στρατιωτῶν ἤθροισεν, ὧν καὶ πολὺ μέρος ἀνήλω-
σε, τοὺς μὲν καθ' ἑκάστους κατακόπτων, τοὺς δὲ ἀθρόους ἅμα πάν-
τας φονεύων. ἰδὼν γάρ ποτε ὄχλον εἴτε δεσμωτῶν, εἴτε καὶ ἄλ-
λων τινῶν, προσέταξε τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ
μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας αὐτοὺς σφαγῆναι. κυβεύων δέ
ποτε, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ εἴη αὐτῷ ἀργύριον, ᾔτησέ τε τὰς τῶν
Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θα- D
νατωθῆναι κελεύσας, ἐπανῆλθέ τε πρὸς τοὺς συγκυβευτὰς,
καὶ ἔφη ὅτι ὑμεῖς περὶ ὀλίγων δραχμῶν ἀγωνίζεσθε, ἐγὼ δὲ
εἰς μυρίας καὶ πεντακισχιλίας μυριάδας ἤθροισα. καὶ οὗτοι
μὲν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο· ἀμέλει εἷς τις αὐτῶν Ἰούλιος
Σακερδὼς ἄλλως μὲν εὖ χρημάτων ἧκον, οὐ μέντοι καὶ ὑπερ-
πλουτῶν ὥστε καὶ ἐπιβουλευθῆναι δι' αὐτὰ, ὅμως ἐξ ἐπω-
νυμίας ἀπεσφάγη. οὕτως ἀκρίτως πάντα ἐγίνετο. καὶ τὸν Κλαύ-
διον δὲ ἀπέκτεινεν ἂν, εἰ μὴ κατεφρόνησεν αὐτοῦ, τὰ μὲν τῇ 124
φύσει, τὰ δὲ ἐκ προνοίας πολλὴν νωθείαν προσποιουμένου· A
ἐς δὲ τὸν ὠκεανὸν ἐλθὼν, ὡς καὶ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ στρατεύσων,
καὶ πάντας τοὺς στρατιώτας ἐν τῇ ᾐόνι παρατάξας, βιήρεις
τε ἐπέβη, καὶ ὀλίγον ἀπὸ τῆς γῆς ἀπάρας, ἀνέπλευσε, καὶ μετὰ
τοῦτο ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ ἱζήσας, καὶ σύνθημα τοῖς στρα-
τιώταις ὡς ἐς μάχην δοὺς, τοῖς τε σαλπικταῖς ἐξοτρύνας
αὐτοὺς, εἶτ' ἐξαίφνης ἐκέλευσε σφίσι τὰ κογχύλια συλλέξα-
σθαι. λαβὼν δὲ τὰ σκῦλα ταῦτα, (καὶ γὰρ λαφύρων δηλονότι
πρὸς τὴν τῶν ἐπινικίων πομπὴν ἐδεῖτο) μέγα τι ἐφρόνησεν, ὡς
καὶ τὸν ὠκεανὸν αὐτὸν δεδουλωμένος, καὶ τοῖς στρατιώταις πολλὰ
ἐδωρήσατο. καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν Ῥώμην τὰ κογχύλια ἀνεκόμισεν, ἵ-
να καὶ ἐκείνοις τὰ λάφυρα δείξῃ· ἡ δὲ βουλὴ οὔθ' ὅπως ἐπὶ τού- B
τοις ἡσυχάζοι εἶχεν, ὅτι μεγαλοφρονούμενον αὐτὸν ἐπυνθάνε-
το, οὔθ' ὅπως αὐτὸν ἐπαινέσειεν. ἂν γάρ τις ἐπὶ μιᾷ ἢ μικρᾷ τινι

ἀνδραγαθίᾳ ἤτοι ἐπαίνοις μεγάλοις ἢ καὶ τιμαῖς δικαίοις
ποιῆται, διαμωκᾶσθαί τε καὶ διασιλλοῦν αὐτὴν ὑπώπτευε·
ὅμως εἰσελθὼν ἐς τὴν πόλιν, τὴν μὲν βουλὴν ὀλίγου ἐδέησεν
ἀπολέσαι πᾶσαν, ὅτι μὴ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτῷ ἐψηφίσατο·
τὸν δὲ δῆμον ἀθροίσας, πολὺ μὲν ἀργύριον ἐκ μετεώρου τινὸς,
C πολὺ δὲ χρυσίον ἔρριψε· καὶ πολλοὶ ἀπώλοντο διαρπάζοντες.
σιδήρεια γὰρ μικρὰ ἄττα αὐτοῖς, ὥς φασί τινες, ἀνεμέμικτο.
Βετιλλῖνον δὲ Κάσσιον ἀποσφαγῆναι κελεύσας, καὶ τὸν πατέ-
ρα αὐτοῦ Καπίτωνα παρεῖναι φονευομένῳ αὐτῷ καταναγκά-
σας, μήτ' ἀδικοῦντά τι, μήτ' εἰσηγγελμένον. πυθομένου τι αὐτοῦ
εἰ μῦσαι γέ οἱ ἐπιτρέπει, προσέταξε καὶ ἐκεῖνον σφαγῆ-
ναι. ἦν δέ τις Πρωτογένης πρὸς πάντα αὐτῷ τὰ χαλεπώ-
τατα ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βιβλία ἀεὶ δύο περιφέρειν, καὶ
αὐτῶν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ἐγχειρίδιον ὀνομάζειν. οὗτος ἐσῆλθέ
ποτε ἐς τὸ συνέδριον, ὡς καὶ κατ' ἄλλο τι, καὶ πάντων, οἷα
D εἰκὸς, προσειπόντων τε αὐτὸν καὶ δεξιουμένων, δριμύ τε Σκρι-
βωνίῳ Πρόκλῳ ἐνεῖδε, καὶ ἔφη, Καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕ-
τω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ παρόντες πε-
ριέσχον τε τὸν συμβουλευτὴν καὶ διέσπασαν. ἡσθέντος τε ἐπὶ
τούτῳ τοῦ Γαΐου, καὶ φήσαντος αὐτοῖς καταλλάχθαι, ἐψηφί-
σαντο ὅπως καὶ βήματι ὑψηλῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ,
ὥστε μηδένα ἐξικνεῖσθαι, καὶ φρουρᾷ στρατιωτικῇ καὶ ἐκεῖ χρῷ-
το. ἀνακαλούντων δὲ αὐτὸν τῶν μὲν, ἥρωα, τῶν δὲ, θεὸν, δει-
125 νῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον
A νομίζεσθαι, καὶ τῇ τε σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς Νίκης
στεφανοῦσθαι. Ζεὺς δὲ εἶναι ἐπλάττετο, καὶ κατὰ τοῦτο γυναιξὶν ἄλ-
λαις τε πολλαῖς, καὶ ταῖς ἀδελφαῖς μάλιστα συνεῖναι προε-
φασίσατο. Ἥρα τε καὶ Ἄρτεμις καὶ Ἀφροδίτη πολλάκις ἐγίγνε-
το· πρὸς γὰρ δὴ τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ τὸ ἄλλο σχῆμα
πᾶν τὸ προσῆκον σφίσιν ἐλάμβανε, καὶ ποτὲ μὲν θηλυδριώ-
δης ἑωρᾶτο, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον εἶχε, ποτὲ δὲ ἀρρενωπὸς

ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐφόρει. λειογένειος αὖ, καὶ μετὰ τοῦτο πω- B
γωνίας ἐφαντάζετο· τρίαιναν τέ ἐστιν ὅτε ἐκράτει, καὶ κεραυ-
νὸν αὖθις ἀνέτεινε, παρθένῳ τε πολεμικῇ ὡμοιοῦτο, καὶ μετ'
οὐ πολὺ ἐγυναίκιζεν. οὕτω που καὶ τῷ ῥυθμῷ τῆς στολῆς καὶ τοῖς
προσθέτοις τοῖς τε περιθέτοις ἀκριβῶς ἐποικίλλετο, καὶ πάντα
μᾶλλον δοκεῖν ἢ ἄνθρωπος εἶναι ἤθελε. καί ποτέ τις ἀνὴρ Γαλά-
της ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ ἐν Διὸς εἴδει χρηματίζον-
τα, ἐγέλασεν· ὁ δὲ Γάϊος ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ ἀνήρετο, Τί σοι
δοκῶ εἶναι; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο (ἐρῶ γὰρ αὐτὸ τὸ λεχθὲν) ὅτι μέγα C
παραλήρημα. καὶ οὐδὲν μέντοι δεινὸν ἔπαθε. σκυτοτόμος γὰρ
ἦν. οὕτω που ῥᾷον τὰς τῶν τυχόντων ἢ τὰς τῶν ἐν ἀξιώσει τινὶ
ὄντων παρρησίας οἱ τοιοῦτοι φέρουσι. ταῦτα μὲν οὖν τὰ σχήμα-
τα, ὁπότε τις θεὸς ἐπλάττετο εἶναι, ἐλάμβανε. καὶ αὐτῶν καὶ ἱ-
κετεῖαι καὶ εὐχαὶ θυσίαι τε κατὰ τὸ πρόσφορον προσήγοντο. ἄλλως
δὲ δὴ ἔν τε τῇ σηρικῇ καὶ ἐν τῇ νικητηρίᾳ στολῇ, ὡς πλήθει ἐδη-
μοσίευσεν, ἐφίλει τε ὀλίγους. τοῖς γὰρ πλείοσι καὶ τῶν βουλευτῶν D
ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε, καὶ διὰ τοῦτο οἱ φι-
ληθέντες ὑπ' αὐτοῦ, χάριν αὐτῷ καὶ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἐγίνωσκον,
καίτοι τοὺς ὀρχηστὰς καθ' ἡμέραν φιλοῦντι πάντων ὁρώντων.
ἐκολάκευον δ' αὐτὸν καὶ οἱ πάνυ δοκοῦντές τι εἶναι. ὁ δ' οὖν
Βιτέλλιος ὁ Λούκιος οὔτ' ἀγεννὴς οὔτ' ἄφρων ὢν, ἀλλὰ καὶ ἐκ
τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἀρχῆς ὀνομαστὸς γενόμενος, τά τε ἄλλα λαμ-
προτάτως ἡγεμόνευσε, καὶ τὸν Ἀρτάβανον καὶ ἐκείνῳ ἐπιβου-
λεύοντα, ἐπειδὴ μηδεμίαν τιμωρίαν ἐπὶ τῇ Ἀρμενίᾳ ἐδεδώ-
κει, κατέπληξέ τε ἀπαντήσας αὐτῷ ἐξαπιναίως περὶ τὸν Εὐ- 126
φράτην ἤδη ὄντι, καὶ ἔς τε λόγους αὐτὸν ὑπηγάγετο, καὶ θῦ- A
σαι ταῖς τοῦ Αὐγούστου τοῦ τε Γαΐου εἰκόσιν ἠνάγκασε, σπονδάς
τε αὐτῷ πρὸς τὸ τῶν Ῥωμαίων σύμφορον δοὺς, καὶ προσέτι
καὶ παῖδας αὐτοῦ ὁμήρους λαβών. τότε οὖν ὁ Βιτέλλιος μετε-
πέμφθη μὲν ὑπὸ τοῦ Γαΐου ὡς καὶ ἀπολούμενος. ἐφ' οἷς γὰρ οἱ
Πάρθοι τὸν βασιλέα σφῶν ἐξήλασαν, ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνος αἰτίαν

ἔσχε, μισηθείς τε ὑπὸ τοῦ φθόνου, καὶ ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τοῦ
φόβου. ἐσώθη δὲ σχηματίσας πως ἑαυτὸν, ὥστε καὶ ἐλάττων
αὐτῷ τῆς δόξης φανῆναι· καὶ πρός τε τοὺς πόδας αὐτοῦ προσ-
B πεσὼν, καὶ δάκρυσι κλαύσας, καὶ τοῦτο καὶ θειάσας αὐτὸν πολ-
λὰ καὶ προσκυνήσας, καὶ τέλος εὐξάμενος αὖ περισωθῇ θύ-
σειν αὐτῷ ἐκείνῳ. ἐκ γὰρ τούτων οὕτως αὐτὸν ἐθεράπευσε καὶ ἱ-
λεώσατο, ὥστε μὴ μόνον περιγενέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πάνυ φί-
λοις αὐτοῦ νομισθῆναι. ποτὲ τοῦ Γαΐου συγγίνεσθαί τε τῇ σελή-
νῃ λέγοντος, καὶ ἐρωτήσαντος αὐτὸν εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν
αὐτῷ, κάτω τε, ὡς καὶ τεθηπὼς, ἔβλεπεν ὑποτρέμων; καὶ μι-
κρόν τι φθεγξάμενος, Ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλ-
λήλοις ὁρᾷν ἔξεστι. Βιτέλλιος μὲν οὖν ἐκεῖθεν ἀρξάμενος, πάν-
C τας καὶ μετὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους κολακείᾳ ὑπερεβάλλετο. Γάϊος δὲ
ἐπὶ πλέον ἐπαχθεὶς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ναὸν ἑαυτοῦ κατα-
σκευάσειν ἐπεκλίνατο μὲν γὰρ καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατάλυσίν
τινα, ἵνα, ὡς ἔλεγε, τῷ Διῒ συνοικοίη· ἀπαξιώσας δὲ δὴ τὰ
δευτερεῖα ἐν τῇ συνοικήσει αὐτοῦ φέρεσθαι, καὶ προσεγκα-
λέσας αὐτῷ ὅτι τὸ Καπιτώλιον κατέλαβεν, οὕτω δὴ ἕτερόν γε
νεὼν ἐν τῷ παλατίῳ σπουδῇ ᾠκοδομήσατο, καὶ ἄγαλμα ἐς
αὐτὸν ἠθέλησε τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἐς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος
μεταρρυθμίσαι· μὴ δυνηθεὶς δὲ (τό, τε γὰρ πλοῖον τὸ πρὸς τὴν
D κομιδὴν αὐτοῦ ναυπηγηθὲν, κεραυνοῖς ἐφθάρη, καὶ γέλως, ὁ-
σάκις τινὲς ὡς καὶ τοῦ ἕδους ἐφαψόμενοι προσῆλθον, πολὺς ἐξη-
κούετο) ἐκείνῳ μὲν ἐπηπείλει, αὐτὸς δὲ ἕτερον ἀνέστησε. τό, τε Διοσ-
κούρειον τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ ὂν διατεμὼν, διὰ μέσου
τῶν ἀγαλμάτων εἴσοδον δι' αὐτοῦ ἐς τὸ παλάτιον ἐποιήσατο,
ὅπως καὶ πυλωροὺς τοὺς Διοσκούρους, ὥς γε καὶ ἔλεγεν, ἔχῃ.
Διάλιόν τε αὐτὸν ὀνομάσας, τήν τε Καισωνίαν τὴν γυναῖκα,
καὶ τὸν Κλαύδιον, ἄλλους τε τοὺς πλουσιωτάτους; ἱερέας προσέθε-
127 το· πεντήκοντα καὶ διακοσίας ἐπὶ τούτῳ παρ' ἑκάστου μυριά-
A δας λαβὼν, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ἱερᾶτο, τόν τε ἵππον συνιερέα

ἐπέφηνε· καὶ ὄρνιθες αὐτῷ ἁπαλοί τέ τινες καὶ πολυτίμητοι καθ'
ἑκάστην ἡμέραν ἐθύοντο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀν-
τιβροντῶν, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντιστράπτε· καὶ ὁπότε κεραυνὸς
καταπέσοι, λίθον ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἐφ' ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμή-
ρου, Ἤ μ' ἀνάειρ', ἢ ἐγὼ σέ. ἐπεὶ οὖν ὁ θεὸς, ἐπεὶ ὁ Ζεύς, ἵνα τά τε
τὰ ἄλλα τὰ αἴσχιστα ἐξ ὧν ἠργυρίζετο παραλίπω, ἀλλὰ τά γε
οἰκήματα τὰ ἐν αὐτῷ τῷ παλατίῳ ἀποδειχθέντα, καὶ τὰς γυ- B
ναῖκας τὰς τῶν πρώτων, τούς τε παῖδας τοὺς τῶν σεμνοτάτων,
οὓς ἐς αὐτὰ καθίζων ὕβριζεν, ἐκκαρπούμενος ἐπ' αὐτοῖς πάν-
τας ἁπλῶς, τοὺς μὲν ἐθελοντὰς, τοὺς δὲ καὶ ἄκοντας, ὅπως μὴ
καὶ δυσχεραίνειν τι νομισθῶσι, πῶς ἄν τις σιωπήσειεν; ἔς γέ τοι
τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον τὸ συλλεγόμενον ἀπ' αὐτῶν ἐμβαδίζων
ἑκάστοτε ἑαυτὸν, ἐκαλινδεῖτο. ὡς οὖν πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο,
ἐπεβούλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖ-
νος, καίτοι χιλιαρχίας ἐν τῷ δορυφορικῷ ἔχοντες. συνώμοσαν
μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον, ἐν οἷς ἦν ὅ, τε
Κάλλιστος καὶ ὁ Ἔπαρχος· οἱ δ' αὐτόχειρες αὐτοῦ γενόμενοι, ἐ- C
κεῖνοι ἦσαν. ἄλλως τε γὰρ ἀρχαιότροπός τις ἀνὴρ ὁ Χαιρέας ἦν,
καί τινα καὶ ἰδίαν τῆς ὀργῆς αἰτίαν εἶχε. γύννιν γε γὰρ αὐτὸν, καί-
περ ἐρρωμενέστατον ἀνδρῶν ὄντα, ὁ Γάϊος ἐπεκάλει, καὶ τὸ σύν-
θημα αὐτῷ, ὁπότε ἐς ἐκεῖνον καθήκοι, Πόθον, ἢ Ἀφροδίτην, ἢ
ἕτερόν τι τοιοῦτον ἐδίδου. θεοπρόπιον δέ τι τῷ Γαΐῳ ὀλίγον ἔμ-
προσθεν ἐγεγόνει, φυλάττεσθαι Κάσσιον. καὶ ὁ μὲν ἐς Γάϊον Κάσ-
σιον τὸν τότε τῆς Ἀσίας ἄρχοντα, ἐπειδὴ τὸ γένος ἀπὸ τοῦ Κασ-
σίου τοῦ τὸν Καίσαρα ἀποκτείναντος εἶχεν, ὑποπτεύσας, με-
τεπέμψατο αὐτὸν δεδεμένον. προέλεγε δ' ἄρα αὐτῷ τὸ δαι-
μόνιον τοῦτον τὸν Κάσσιον τὸν Χαιρέαν. Ἀπολλώνιός τέ τις Αἰ- D
γύπτιος οἴκοι τε τὸ συμβὰν αὐτῷ προεῖπε, καὶ πεμφθεὶς διὰ
τοῦτ' ἐς τὴν Ῥώμην, προσήχθη τε αὐτῷ ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡ-
μέρᾳ ἐν ᾗ τελευτήσειν ἔμελλε, καὶ ἀναβληθεὶς, ὡς καὶ μετ' ὀ-
λίγον κολασθησόμενος, ἐσώθη. ἐπράχθη δὲ ὧδε· ἑορτήν τινα

ἐν τῷ παλατίῳ ἦγε, καὶ θέαν ἐπετέλει. κἀν τούτῳ καὶ αὐτὸς
καὶ ᾖδε καὶ ἔπινε, καὶ τοὺς ἄλλους εἱστία. ὅτε δὴ καὶ Πομπώ-
νιος Σεκοῦνδος ὁ τότε ὑπατεύων ἐνεφορεῖτό τι ἅμα τῶν σι-
128 τίων παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, καὶ ἐπικύπτων συνε-
A χῶς αὐτοὺς κατεφίλει. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάϊος καὶ ὀρχήσα-
σθαι καὶ τραγῳδίαν ὑποκρίνασθαι ἠθέλησεν, οὐκέτ' οἱ περὶ
τὸν Χαιρέαν ὑπέμειναν, ἀλλὰ τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεά-
τρου ἐξιόντα, ἵνα τοὺς παῖδας θεάσηται οὓς ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος καὶ τῆς Ἰωνίας τῶν πάνυ εὐγενῶν ἐπὶ τῷ τὸν ὕμνον τὸν
εἰς ἑαυτὸν πεποιημένον ᾆσαι μετεπέμψατο δῆθεν, ἀπέκτειναν
ἐν στενωπῷ τινι ἀπολαβόντες. καὶ τοῦτο πράσσοντες οὐδεὶς τῶν
παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν ὄντα ὠμῶς ἐτί-
τρωσκον, καί τινες καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐγεύσαντο, τήν τε
B γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα εὐθὺς ἔσφαξαν. Γάϊος μὲν δὴ
ταῦτα ἐν ἔτεσι τρισὶ, καὶ μησὶν ἐννέα, ἡμέραις τε ὀκτὼ καὶ εἴ-
κοσι πράξας, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔμαθεν· ἐμνη-
μόνευόν τε οἱ παρόντες τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν
δῆμον, Εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε, ἐπιδεικνύντες αὐτῷ ὅτι ἐ-
κεῖνος μὲν αὐχένα ἕνα, σφεῖς δὲ δὴ χεῖρας πολλὰς ἔχοιεν. ἐ-
πεὶ δὲ τὸ δορυφορικὸν ἐταράττετο, καὶ διαθέοντες ἐπυνθάνον-
το τίς Γάϊον ἔσφαξεν, Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευ-
κὼς, θαυμαστὸν δή τινα τρόπον αὐτοὺς ἡσύχασεν, ἀνελθὼν ἐς
C περιφανές τι χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, Εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἀπεκτό-
νειν. καταπλαγέντες γὰρ ἐπαύσαντο τοῦ θορύβου.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ.

Κλαύδιος δὲ αὐτοκράτωρ ὧδε ἐ-
γένετο. μετὰ γὰρ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Γαΐου, φύ-
λακας ἑκασταχόσε τῆς πόλεως οἱ ὕπατοι
διαπέμψαντες, τήν τε βουλὴν ἐς τὸ Καπι-
τώλιον ἤθροισαν, καὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι
γνῶμαι ἐλέχθησαν. τοῖς μὲν γὰρ δημοκρατεῖσθαι, τοῖς δὲ μοναρ-
χεῖσθαι ἐδόκει. καὶ οἱ μὲν τόν, οἱ δὲ τὸν ᾑροῦντο, καὶ διὰ τοῦτο τὴν
ἡμέραν τὴν λοιπὴν καὶ τὴν νύκτα πᾶσαν κατέτριψαν μηδὲν D
τελειώσαντες. κἂν τούτῳ στρατιῶταί τινες εἰς τὸ παλάτιον, ὅ-
πως τι συλήσωσιν, εἰσελθόντες, εὗρον τὸν Κλαύδιον ἐν γωνίᾳ
που σκοτεινῇ κατακεκρυμμένον. συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ, καὶ τό- 129
τε τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς, ὑπέπτηξε. καὶ αὐτὸν τὸ μὲν πρῶ- A
τον, ὡς καὶ ἄλλον τινὰ ὄντα ἢ ἔχοντά τι, ἐξείλκυσαν, ἔπειτα
δὲ γνώσαντες, αὐτοκράτορα προσηγόρευσαν, καὶ ἐς τὸ στρατό-
πεδον αὐτὸν ἤγαγον. κἀκ τούτου μετὰ τῶν ἄλλων πᾶν τὸ κράτος
αὐτῷ, οἷα τοῦ τε βασιλικοῦ γένους ὄντι καὶ ἐπιεικεῖ νομιζομένῳ,
ἔδωκαν. οἱ δὲ ὕπατοι τέως ἄλλοις μὲν καὶ δημάρχοις πέμ-
ποντες, ἀπηγόρευον αὐτῷ μηδὲν τοιοῦτον ποιεῖν, ἀλλ' ἐπί τε
τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ καὶ τοῖς νόμοις γενέσθαι· ἐπεὶ δὲ αὐ- B
τοὺς οἱ συνόντες σφίσι στρατιῶται ἐγκατέλιπον, τότε δὴ καὶ αὐ-
τοὶ ὡμολόγησαν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἐς τὴν αὐταρχίαν αὐτοῦ
ἥκοντα ἦν, αὐτῷ ἐψηφίσαντο. οὕτω μὲν Τιβέριος Κλαύδιος
Νέρων Γερμανικὸς, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ τῆς Λιβίας παιδὸς υἱὸς,
τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔλαβε, μὴ πρὶν ἐν ἡγεμονίᾳ τινὶ τὸ-
παράπαν ἐξητασμένος, πλὴν ὅτι μόνον ὑπάτευσεν. ἦγε δὲ πεν-
τηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. ἔστι τὴν μὲν ψυχὴν οὐ φαῦλος ἐγέ-
νετο, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράψαι τινά.

C τὸ δὲ δὴ σῶμα νοσώδης, ὥστε καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς χερσὶν ὑποτρέμειν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῷ φωνήματι ἐσφάλλετο. καὶ μέντοι καὶ δίφρῳ καταστέγῳ πρῶτος Ῥωμαίων ἐχρήσατο, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν οὐχ ὅτι οἱ αὐτοκράτορες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπατευκότες διφροφορούμεθα. πρότερον δὲ ἄρα ὅτι Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἐν σκιμποδίοις, ὁποίοις αἱ γυναῖκες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν, ἔστιν ὅτε ἐφέροντο. Κλαύδιος δὲ τὰ μὲν ἄλλα οὐ κακὸς ἦν, περιφανέστατα δὲ τῶν ὁμοίων οἰκείων ἐδουλοκρατήθη τε ἅμα καὶ ἐγυναικοκρατήθη. ἅτε γὰρ ἐκ παίδων
D ἐν τῇ νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ βαφεὶς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας εὐήθειαν προσποιούμενος (ὅπερ που καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε) καὶ προσέτι καὶ ἐν συνουσίαις γυναικῶν πλείοσι γενόμενος, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐκέκτητο. ἐπεπόνθει δ' αὐτῷ ἔν τε τοῖς πότοις μάλιστα καὶ ἐν ταῖς μίξεσι. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις τούτοις προσέκειτο, καὶ ἦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ εὐαλωτότατος. πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχεν, ὑφ' ἧς πολλάκις ἐκπληττόμενος, οὐδὲν τῶν προσηκόντων ἐξελογίζετο· καὶ αὐτὸ καὶ τοῦτο προσλαμβάνοντες, οὐκ ἐλάχιστα κατειργάζοντο. καὶ ἐκεῖνόν
130 τε γὰρ φοβοῦντες ἐξεκάρπουντο, καὶ τοῖς ἄλλοις τοσοῦτο δέος
A ἐνέβαλλον, ὥσθ' ἵνα συλλαβὼν εἴπω, πολλοὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὑπό τε τοῦ Κλαυδίου καὶ ὑπ' αὐτῶν καλούμενοι, τῷ μὲν ὡς καὶ κατ' ἄλλο τι παρείεντο, πρὸς δὲ ἐκείνους ἐφοίτων. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τις ὑπεξέλοι τοῦ Κλαυδίου τὰ δι' αὐτοὺς ἁμαρτήματα, τἆλλα δεόντως ἦρξε. τὸν μέντοι Χαιρέαν καὶ τινας ἄλλους ἀπέκτεινε, πόρρωθεν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀσφαλὲς
B προορώμενος. ἔπραξε δὲ τοῦτο οὐχ ὡς τῷ Γαΐῳ τιμωρῶν, ἀλλ' ὡς ἑαυτῷ ἐπιβουλεύοντας τούτους λαβών. καὶ μέντοι καὶ περὶ τὰ χρήματα θαυμαστὸς ἐγένετο, παντὸς ἀπεχόμενος ἀργυρισμοῦ ῥυπαροῦ· τήν τε τοῦ δήμου ἀκοσμίαν καὶ σωφροσύνην περὶ πολλοῦ ποιησάμενος, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Γαΐου ἐπιπολάσασαν τρυφὴν ἐξαίρων, ἄλλά τε ἐνομοθέτησεν εἰς τοῦτο

συντείνοντα τά τι καπηλεῖα, εἰς ἃ συνιόντες ἔπινον, κατέλυσε, καὶ προσέταξε μήτε κρέας που ἑφθὸν, μήτε ὕδωρ θερμὸν πιπράσκεσθαι, τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας κολάζων. λιμοῦ δὲ ἰσχυροῦ γενομένου, οὐ μόνον τῆς ἐν τῷ τότε παρούσης ἀφθονίας C
τῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐς πάντα τὸν μετὰ ταῦτα αἰῶνα πρόνοιαν ἐποιήσατο. ἐπισάκτου γὰρ παντὸς, ὡς εἰπεῖν, τοῦ σίτου τοῖς Ῥωμαίοις ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς τοῦ Τιβέριδος ἐκβολαῖς, οὔτε καταίρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. ἔξω γὰρ τῶν τε ὥρᾳ ἐσκομισθέντων, καὶ ἐς τὴν ἀποθήκην ἀναχθέντων, οὐδὲν τῷ χειμερινῷ ἐσεφοίτα· ἀλλ' εἴ τις παρεκινδύνευσε, κακῶς ἀπήλλασσε. ταῦτ' οὖν συνιδὼν, λιμένα κατασκευάσαι ἐπεχεί- D
ρησεν, οὐδ' ἀπετράπη (καίπερ τῶν ἀρχιτεκτόνων εἰπόντων αὐτῷ πυνθανομένῳ πόσον τὸ ἀνάλωμα ἔσοιτο, ὅτι οὐ θέλεις αὐτὸ ποιῆσαι· οὕτως ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ δαπανήματος ἀναχαιτισθήσεσθαι αὐτὸν, εἰ προπύθοιτο, ἤλπισαν) ἀλλὰ καὶ ἐνεθυμήθη πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τοῖς Ῥωμαίοις ἄξιον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐξορύξας τῆς ἠπείρου χωρίον οὐ σμικρὸν, τό τε πέριξ πᾶν ἐκρηπίδωσε, καὶ τὴν θάλασσαν εἰς αὐτὸ ἐσεδέξατο· τοῦτο 131
δὲ, ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει χώματα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μεγάλα A
χώσας, θάλατταν ἐν ταύτῃ πολλὴν περιέβαλε, καὶ νῆσον ἐπ' αὐτῇ, πύργον τε ἐπ' ἐκείνῃ φρυκτωρίαν ἔχοντα κατεστήσατο. ὠνόμασται δὲ τοῦτ' ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν, λιμήν. ἐποίει δὲ συνεχῶς μονομαχίας ἀγῶνας. πάνυ γὰρ σφίσιν ἔχαιρε. τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ τοὺς διὰ μέσου τῆς θέας περὶ τὸν τοῦ ἀρίστου καιρὸν κατακοπτομένους ἥδιστα ἐθεώρει. καίτοι λέοντα δεδιδαγμένον ἀνθρώπους ἐσθίειν, καὶ πάνυ γε διὰ τοῦτο τῷ πλήθει ἀρέσκοντα ἀπέκτεινας, ὡς οὐ προσῆκον τοιοῦτόν τι B
θέαμα ὁρᾶν Ῥωμαίους. ἐθισθεὶς δ' οὖν αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προπετέστερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρήσατο. αἴτιοι δὲ τούτου ἐγένοντο οἵ τε Καισάρειοι καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ

ἡ Μεσσαλίνα, διενεγκοῦσα τὰς κατ' αὐτὴν ἁπάσας ἀκολα-
σίᾳ καὶ θράσει. ὁπότε γὰρ ἀποκλεῖσαί τινα ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν
αὐτὸν, κἀκ τούτου πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν, ἐπιτρέποντο.
καὶ πολλάκις γε ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, καὶ κελεύσας τινὰ
ἐκ τοῦ παραχρῆμα παραδόξως ἀπολέσθαι, ἔπειτα ἀνενεγκὼν
C καὶ ἀναφρονήσας, ἐπεζήτει τε αὐτὸν, καὶ μαθὼν τὸ γεγονὸς
ἐλυπεῖτό τε καὶ μετεγίνωσκεν. ἤρξατο δὲ τῶν φόνων τούτων ἀπὸ
Γαΐου Ἀππίου Σιλουανοῦ. τοῦτον γὰρ ἀγχιστέα τοι ὄντα μετα-
πεμψάμενος, ἔσφαξεν ὅτι τῇ Μεσσαλίνῃ προσέκρουσεν, οὐκ ἐ-
θελήσας αὐτῇ συγγενέσθαι πορνικωτάτῃ τε καὶ ἀσελγεστάτῃ
οὔσῃ, καὶ τῷ Ναρκίσσῳ τῷ ἀπελευθέρῳ αὐτοῦ δι' ἐκείνην. καὶ
συνέπλασεν ὁ Νάρκισσος ὡς σφαττόμενον τὸν Κλαύδιον ὑπ'
αὐτοῦ αὐτοχειρίᾳ ἰδών· ἔτι τε ἐν τῷ ὕπνῳ ὄντι αὐτῷ τὸ ὄναρ ὑ-
πότρομος διηγήσατο, καὶ ἡ Μεσσαλίνα παραλαβοῦσα ἐδεί-
D νωσε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐξ ἐνυπνίου διαπώλετο. τελευτήσαν-
τος δ' αὐτοῦ οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ Κλαυδίου
εἶχον. ὅθεν αὐτῷ καὶ Ἄννιος Οὐινικιανὸς καὶ Φούριος Κάμιλ-
λος ἐπαρχιῶν ἄρχοντες ἐπανέστησαν. ἀλλ' οὗτοι μὲν εἰς μέγι-
στον φόβον τὸν Κλαύδιον ἐμβαλόντες, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ
ἐθελοντὴν ἐκστῆναι τοῦ κράτους αὐτοῖς, ἔπειτα ὑπὸ τῶν στρα-
τιωτῶν ἐγκαταλειφθέντες ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ διὰ τὴν πρό-
φασιν ταύτην οὐχ ὅτι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐφθάρη-
132 σαν. ὑπὸ γὰρ τῆς συνεχείας τῶν κακῶν εἰς τοσοῦτο τὰ πρά-
A γματα προεληλύθει, ὥστ' ἀρετὴν μηκέτ' ἄλλο μηδὲν ἢ τὸ
γενναίως ἀποθανεῖν νομίζεσθαι. ὁ δ' οὖν Κλαύδιος καὶ σύν-
θημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς ἐδίδου, τὸ ὅτι χρὴ
Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. πολλὰ δὲ
πρὸς τὴν βουλὴν τοιουτότροπα ἑλληνιστὶ παρεφθέγξατο.
τοῖς δὲ Λυκίοις χρηματίζων, ἐπυνθάνετο τῇ Λατίνων γλώττῃ
τῶν πρεσβευτῶν τινὸς, Λυκίου μὲν τὸ ἀρχαῖον ὄντος, Ῥωμαίου
B δὲ γεγονότος· καὶ αὐτὸν, ἐπειδὴ μὴ συνῆκε τὸ λεχθὲν, τῆς πο-

λιτείαν ἀφείλετο, εἰπὼν μὴ δεῖν Ῥωμαῖον εἶναι τὸν μὴ καὶ τὴν
διάλεξιν σφῶν ἐπιστάμενον. ἐπειδὴ γὰρ ἐν πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, οἱ
Ῥωμαῖοι τῶν ξένων προετετίμηντο, πολλοί τε αὐτὴν παρά τε αὐτοῦ
ἐκείνου ᾐτοῦντο, καὶ παρὰ Μεσσαλίνης τῶν τε Καισαρείων ὠνοῦν-
το· καὶ διὰ τοῦτο μεγάλων τὸ πρῶτον λημμάτων πραθεῖσα, ἔ-
πειθ' οὕτως ὑπὸ τῆς ἀχρείας ἐπευωνίσθη, ὥστε καὶ λογο-
ποιηθῆναι ὅτι κἂν ὑάλινα σκεύη δῷ συντετριμμένα τινί, πο-
λίτης ἔσται. Μεσσαλίνα δὲ, αὐτή τε ἠσέλγαινε, καὶ τὰς ἄλλας
γυναῖκας ἀκολασταίνειν ὁμοίως ἠνάγκαζε· καὶ πολλαῖς γε καὶ
ἐν αὐτῷ τῷ παλατίῳ τῶν ἀνδρῶν παρόντων καὶ ὁρώντων
μοιχεύεσθαι ἐποίει· καὶ ἐκείνους μὲν καὶ ἐφίλει καὶ ἠγάπα,
τιμαῖς τε καὶ ἀρχαῖς ἠγάλλε· τοὺς δ' ἄλλους τοὺς μὴ συγκαθέν-
τας εἰς τοῦτο σφᾶς, καὶ ἐμίσει καὶ παντὶ τρόπῳ ἀπώλλυε. καὶ
τὸν Κλαύδιον ἕως πολλοῦ πάντα ταῦτα ἐλάνθανεν· ἥ τε γὰρ Μεσ-
σαλίνα ἐκείνῳ μὲν θεραπαινίδας τινὰς παρακατέκλινε, καὶ οὓς
ὑπώπτευε μηνύσαι τι αὐτῷ, τοὺς μὲν εὐεργεσίαις, τοὺς δὲ καὶ τι-
μωρίαις προκατελάμβανε. τῶν δὲ στρατιωτῶν τι στασιασάν- D
των, ἐπέμφθη μὲν ὁ Νάρκισσος ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου καταστῆ-
σαι αὐτούς, καὶ ἐπὶ βῆμα ὡς καὶ δημηγορήσων ἀνέβη· οἱ δὲ
πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ αὐτῷ ἀχθεσθέντες, ἐξαίφνης τοῦτο τὸ
θρυλλούμενον ἀνεβόησαν, ἰὼ σατουρνάλια. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς
Κρονίοις οἱ δοῦλοι τὸ τῶν δεσποτῶν σχῆμα μεταλαμβάνοντες
ἑορτάζουσι. καὶ οὕτω διὰ τὴν ἀπαξίωσιν τοῦ Ναρκίσσου, τῷ
τε στρατηγῷ σφῶν τῷ Πλαυτίῳ ἐπείσθησαν, καὶ εἰς τὴν Βρετ-
τανίαν ἐπεραιώθησαν. ὅτι καὶ Οὐεσπασιανὸς τῶν ὑποστρατη-
γούντων ὢν τῷ Πλαυτίῳ, διελέχθη ἐν τῷ Βρεττανικῷ τού-
τῳ πολέμῳ· εἰς ὃν καὶ ὁ Κλαύδιος ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀφικόμε- 133
νος, καὶ τοὺς εἰς χεῖρας ἐλθόντας αὐτῷ τῶν πολεμίων τρεψά- A
μενος, τά τε βασίλεια αὐτῶν χειρωσάμενος, Βρεττανικὸς ἐπω-
νομάσθη. ἡ δὲ Μεσσαλίνα τοῦ μνηστῆρος τοῦ ὀρχηστοῦ ἐρῶσα, καὶ
μηδένα τρόπον συγγενέσθαι οἱ πεῖσαι δυναμένη, διελέχθη τῷ

ἀνδρὶ, ἀξιοῦσα αὐτὸν πειθαρχεῖν αὐτῇ ἀναγκάσαι τὸν Μνη-
στῆρα, ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι αὐτοῦ δεομένη. καὶ οὕτως εἰπόντος αὐτοῦ
τοῦ Κλαυδίου παιδὶ ὅσα ἂν προστάσσηται ὑπὸ τῆς Μεσσα-
λίνης ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευ-
B σμένος. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς ἄλλους συχνοὺς ἔπραττεν. ὡς γὰρ
εἰδότος τοῦ Κλαυδίου τὰ γιγνόμενα, καὶ συγχωροῦντος αὐτῇ ἀ-
κολασταίνειν, ἐμοιχεύετο. Κλαύδιος δὲ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἐν τῇ τῶν
γενεθλίων αὐτοῦ ἡμέρᾳ ἐκλείψειν ἔμελλεν, ἐφοβήθη μή τις ἐκ
τούτου ταραχὴ γένηται, καὶ προέγραψεν οὐ μόνον ὅτι ἐκλεί-
ψει, καὶ ὁπότε, καὶ ἐφ' ὁπόσον, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας δι' ἃς ἀναγ-
καίως γενήσεσθαι τοῦτο ἔμελλεν. εἰσὶ δὲ αἵδε. ἡ σελήνη τὴν κάτω
τοῦ ἡλίου περιφορὰν, ὥσπερ που πεπίστευται, εἴτ' οὖν ἐφεξῆς
αὐτοῦ, εἴτε καὶ μετὰ τὸν Ἑρμῆν αὐτὸν, τὴν τῆς Ἀφροδίτης, ἔχει κι-
νήσεις κινεῖται μὲν κατὰ μῆκος, ὥσπερ ἴσως καὶ ἐκεῖνος, κινεῖται
C δὲ καὶ κατὰ βάθος, ὥσπερ ἴσως καὶ ἐκεῖνος· κινεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ
πλάτει, ὅπερ οὐδαμῇ οὐδαμῶς τῷ ἡλίῳ ὑπάρχει. ὅταν οὖν
κατά τε τὴν αὐτὴν αὐτῷ ἀθυωρίαν ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν
ὄψιν γένηται, καὶ ὑπὸ τὴν φλόγα αὐτοῦ ὑποδράμῃ, τότε τὴν αὐ-
γὴν αὐτοῦ τὴν εἰς τὴν γῆν καθήκουσαν, τοῖς μὲν ἐπὶ πλεῖον,
τοῖς δ' ἐπ' ἔλαττον διεσκέπασεν, οὐδὲ ἐπὶ βραχύτατον ἀπο-
κρύπτει. ἴδιον γὰρ ἀεὶ φῶς ὁ ἥλιος ἔχων, οὐκ ἔστιν ὅτε αὐτοῦ ἀπαλ-
λάττεται, καὶ διὰ τοῦτο οἷς ἂν ἡ σελήνη μὴ ἐπιπροσθῇ, ὥστ' αὐ-
τὸν συσκιάζεσθαι, γένηται, ὁλόκληρος ἀεὶ φαίνεται. περὶ μὲν δὴ τὸν
D ἥλιον ταῦτα συμβαίνει. ἡ δὲ σελήνη (οὐ γάρ ἐστιν ἄτοπον
καὶ τὸ κατ' ἐκείνην εἰπεῖν, ἐπειδή περ ἅπαξ τοῦ λόγου τούτου
προσηψάμην) ὁσάκις ἂν καταντικρὺ τῷ ἡλίῳ γενομένη (ἐν
γὰρ ταῖς πανσελήνοις μόνως αὐτῇ τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἐκείνῳ ἐν ταῖς
νουμηνίαις, συμβαίνει) εἰς τὸ τῆς γῆς σκίασμα κωνοειδὲς ὂν
ἐμπέσῃ· γίγνεται δὲ τοῦτο ὅταν διὰ τοῦ μέσου ἐν τῇ τοῦ πλάτους
κινήσει περιφέρηται, στέρεται μὲν τοῦ ἡλιοειδοῦς φωτὸς, καὶ αὐτὴ
καθ' ἑαυτὴν ὁποία ἐστὶ φαντάζεται. ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτά ἐστιν.

ἡ Μεσαλίνα δὲ τὴν Μνηστῆρα ἀποσπάσασα ἀπὸ τοῦ θεάτρου
εἶχε· καὶ ὁπότε λόγος τις ἐν τῷ δήμῳ περὶ αὐτοῦ ὅτι μὴ ὀρχοῖτο 134
γίγνοιτο, θαῦμά τι ὁ Κλαύδιος ἐποιεῖτο, ὅμως ὅτι μὴ συνείη A
αὐτῷ· πιστεύοντες δὲ ἀγνοεῖν αὐτὸν τὰ γιγνόμενα, ἐλυποῦντο
μὲν ὅτι μόνος οὐκ ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ βασιλείῳ δρώμενα, ὅσα καὶ
ἐς τοὺς πολεμίους ἤδη διεπεφοιτήκει· οὐ μὴν καὶ ἐξελέγχειν αὐ-
τὰ ἤθελον, τὸ μὲν τὴν Μεσαλίναν αἰδούμενοι, τὸ δὲ καὶ τοῦ Μνη-
στῆρος φειδόμενοι. ὅσον γὰρ ἐκείνη διὰ τὸ κάλλος, τοσοῦτον τῷ δή-
μῳ διὰ τὴν τέχνην ἤρεσκεν. οὕτω γάρ που δεινὸς σοφιστὴς ἐν τῇ
ὀρχήσει ἦν, ὥστε τοῦ ὁμίλου μεγάλῃ ποτὲ σπουδῇ δρᾶμά τι
αὐτὸν ἐπιβοῶντος ὀρχήσασθαι δεομένου, παρακύψαι τι ἐκ τῆς B
σκηνῆς, καὶ εἰπεῖν, ὅτι οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι. τῷ γὰρ Ὀρέστῃ
συγκεκοίμημαι. ἐν δὲ τῷ ἐξῆς ἔτει ὅ,τε Κλαύδιος τὸ τέταρτον
καὶ Βιτέλλιος Λούκιος τὸ τρίτον, ὀκτακοσιοστοῦ τῇ Ῥώμῃ ἔ-
τους ὄντος, ὑπάτευσαν· καὶ ἐξήλασε μὲν ὁ Κλαύδιός τινας τε
ἐκ τῆς βουλῆς, ὧν οἱ πλείονες οὐκ ἄκοντες ἐξέπεσον, ἀλλ' ἐθε-
λονταὶ διὰ πενίαν παρείμενοι. αὐτεσήγαγε δὲ ὁμοίως πολλούς.
ἐπειδή τε Σουρδίνιός τις Γάλλος βουλεῦσαι δυνάμενος ἐς C
τὴν Καρχηδόνα ἐξῴκησε, σπουδῇ τε αὐτὸν μετεπέμψατο, καὶ
ἔφη, ὅτι χρυσαῖς σε πέδαις δήσω. καὶ ὁ μὲν οὕτω τῷ ἀξιώμα-
τι πεδηθεὶς, κατὰ χώραν ἔμεινε. τοῖς μέντοι ἀλλοτρίοις ἀπελευ-
θέροις ὁ Κλαύδιος, εἴπου κακουργοῦντας λάβοι, δεινῶς τιμω-
ρῶν, τοῖς ἰδίοις οὕτω προσέκειτο, ὥστε ὑποκριτοῦ τινὸς ἐν τῷ
θεάτρῳ ποτὲ τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον εἰπόντος, ὅτι ἀφόρητός
ἐστιν ἀτυχῶν μαστιγίας, καὶ τοῦ τε δήμου παντὸς ἐς Πολύβιον
τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ ἀποβλέψαντος, καὶ ἐκείνου ἐκβοήσαν-
τος ὅτι ὁ αὐτὸς μέντοι ποιητὴς εἶπεν, ὅτι βασιλεῖς ἐγένοντο D
οἱ πρὶν ὄντες αἰπόλοι, οὐδὲν δεινὸν εἰργάσατο. μηνυθέντων
δέ τινων ὡς ἐπιβουλεύοιεν αὐτῷ, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐν οὐδενὶ
λόγῳ ἐποιήσατο, εἰπὼν ὅτι οὐ τὸν αὐτὸν χρὴ τρόπον ψύλ-
λαν τε καὶ θηρίον ἀμύνεσθαι. ὁ δὲ Ἀσιατικὸς ἐκρίθη μὲν παρ'

αὐτῷ, καὶ ὀλίγου δεῖν ἀπέφυγεν· ἀρνουμένου γὰρ αὐτοῦ καὶ λέγοντος ὅτι Οὐκ οἶδα οὐδὲ γνωρίζω τῶν καταμαρτυρούντων
135 μου τούτων οὐδένα, ἐρωτηθεὶς ὁ στρατιώτης ὁ φάσκων αὐτῷ
A συγγεγονέναι, ὅστις ὁ Ἀσιατικὸς εἴη, φαλακρόν τινα προσεστῶτα κατὰ τύχην ἔδειξε. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τὸ σύμβολον μόνον ἠπίστατο. γέλωτος οὖν ἐπὶ τούτῳ πολλοῦ γιγνομένου, καὶ τοῦ Κλαυδίου ἀπολύειν αὐτὸν μέλλοντος, ὁ Βιτέλλιος τῇ Μεσσαλίνῃ χαριζόμενος, παρακεκλῆσθαι ἔφη ὑπ' αὐτοῦ ἵν' ὅπως ἂν βούληται ἀποθάνῃ. ἀκούσας δὲ τοῦτ' ἐκεῖνος, ἐπίστευσέ τε αὐτὸν ἴσως ἑαυτοῦ διὰ τὸ συνειδὸς κατεγνωκέναι, καὶ κατεχρήσατο. αἴσφαιν δὲ καὶ νησίδιόν τι ἐν τῷ ἔτι τούτῳ παρὰ τῇ Θιοα
B τῇ νήσῳ, οὐκ ὂν πρότερον. ἐπειδή τε πολλοὶ δούλους ἀρρωστοῦντας οὐδεμιᾶς θεραπείας ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλλον, ἐνομοθέτησε πάντας τοὺς ἐκ τοῦ τοιούτου περιγιγνομένους, ἐλευθέρους εἶναι. ἐν δὲ τῇ Βρετταννίᾳ περισχεθέντος τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ποτὲ, καὶ κινδυνεύσαντος φθαρῆναι, ὁ Τίτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ περὶ τῷ πατρὶ δείσας, τήν τε περίσχεσιν αὐτῶν παραλόγῳ τόλμῃ διέρρηξε, κἀκ τούτου φεύγοντας σφᾶς ἐπιδιώξας ἔφθειρεν. ὁ δὲ Πλαύτιος ἀπὸ τοῦ
C Βρετταννικοῦ πολέμου, ὡς καὶ καλῶς αὐτὸν χειρίσας καὶ κατορθώσας, καὶ ἐπῃνέθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου, καὶ ἐθριάμβευσε. Γναῖος δὲ Δομίτιος Κορβούλων ἐν τῇ Κελτικῇ στρατηγῶν τά τε στρατεύματα συνεκρότησε, καὶ τῶν βαρβάρων ἄλλους τε καὶ οὓς ἐκάλουν Καύχους ἐκάκωσε. καὶ αὐτὸν ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντα ὁ Κλαύδιος ἀνεκάλεσε. τήν τε γὰρ ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἄσκησιν μαθὼν, οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἐπὶ πλέον αὐξηθῆναι. πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Κορβούλων ἐπανῆλθε, τοσοῦτον μόνον ἀναβοήσας, Ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες· ἐς δήλωσιν ὅτι τοῖς μὲν ἀκινδύνως ἀνδραγαθίζεσθαι ἐξῆν, αὐτὸς δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸν φθόνον ἐνεποδίσθη. τῶν μέντοι ἐπινι-
D κίων καὶ ὣς ἔτυχε. πιστευθεὶς δὲ πάλιν τὸ στράτευμα, καὶ οὐδὲν

ὅπλον ἤσκει αὐτὸ, καὶ ἐπειδή γε εἰρήνευε, διετάφρευσε δι' αὐ-
τῶν πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μέσου, σταδίους ἑβδο-
μήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκε-
ανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσιν. ἡ Μεσσαλῖνα
δὲ, ὥσπερ οὐκ ἐξαρκοῦν αὐτῇ ὅτι καὶ ἐμοιχεύετο καὶ ἐπορνεύε-
το, (ἤδη γὰρ καὶ ἐπ' οἰκήματος ἐν τῷ παλατίῳ αὐτή τε ἐκαθέ-
ζετο, καὶ τὰς ἄλλας τὰς πρώτας ἐκάθιζεν) ἐπεθύμησε καὶ 136
ἄνδρας τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου πολλοὺς ἔχειν. διὸ καὶ Σίλιον τὸν A
Γάϊον ἄνδρα ἐπεγράψατο, καὶ τούς γε γάμους πολυτελῶς εἱ-
στίασε, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώ-
τατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα ἐς αὐτήν, καὶ
τέλος ὕπατον ἀπέφηνε. ταῦτ' οὖν καὶ ὑπὸ πάντων ἀκουόμε-
να καὶ ὁρώμενα τὸν γοῦν Κλαύδιον ἐλάνθανεν· ὡς δὲ οὗτός τε
ἐς τὰ Ὤστια πρὸς ἐπίσκεψιν σίτου κατῆλθε, καὶ ἐκείνη ἐν τῇ
Ῥώμῃ προφάσει ὡς καὶ νοσοῦσα ὑπελείφθη, συμπόσιόν τι πε-
ριβόητον συνεκρότησε, καὶ κῶμον ἀσελγέστατον ἐκώμασεν, ἐν- B
ταῦθα ὁ Νάρκισσος μονωθέντι τῷ Κλαυδίῳ μηνύει διὰ τῶν
παλλακῶν αὐτοῦ πάντα τὰ γιγνόμενα. ὅθεν ὑποστρέψας πα-
ραχρῆμα ἐς τὴν πόλιν, ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν Μνηστῆρα ἐθα-
νάτωσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Μεσσαλῖναν ἀπέσφαξε. καὶ μετ'
ὀλίγον τὴν ἀδελφιδῆν Ἀγριππῖναν ἔγημε, τὴν τοῦ Δομιτίου
τοῦ Νέρωνος ἐπονομασθέντος μητέρα. καὶ γὰρ καλὴ ἦν, καὶ
συνεχῶς αὐτῷ προσεφοίτα, μόνη τε ὡς καὶ θείῳ συνεγίγνετο, C
καὶ τρυφερώτερον ἢ καὶ ἀδελφιδῆ προσεφέρετο. ὡς δὲ ἅ-
παξ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἡ Ἀγριππῖνα ἐγένετο, τόν τε Κλαύδιον
ἐσφετερίσατο, δεινοτάτη που οὖσα πράγμασι χρήσασθαι, καὶ τούς
τινα αὐτῷ εὔνοιαν ἔχοντας, τὰ μὲν φόβῳ, τὰ δὲ εὐεργεσίαις
ᾠκειώσατο. τόν τε υἱὸν εἰσποιήσασθαι τὸν Κλαύδιον ἀναπείσασα,
καίτοι παῖδας ἔχοντα, ἐς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ παρὰ τῷ Σε-
νέκᾳ ἐξεπαίδευε. πλοῦτόν τε ἀμύθητον αὐτῷ συνέλεγεν, οὐδὲν
οὔτε τῶν σμικροτάτων, οὔτε τῶν ἀτιμοτάτων ἐπ' ἀργυρισμῷ

D παραλείπουσα, ἀλλὰ πάντα μὲν καὶ τὸν ὁποσονοῦν ἀπορῦν-
τα θεραπεύουσα, πολλοὺς δὲ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο φονεύουσα. ἤ-
δη δέ τινας καὶ τῶν ἐπιφανῶν γυναικῶν ζηλοτυπήσασα ἔ-
φθειρε, καὶ τήν τε Παυλίναν τὴν Λολλίαν, ἐπειδὴ ἐλπίδα τι-
νὰ εἰς τὴν τοῦ Κλαυδίου συνοίκησιν ἐσχήκει, ἀπέκτεινε, τήν
τε κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν αὐτῇ μὴ γνωρίσασα, τό,
τε στόμα αὐτῆς αὐτοχειρίᾳ ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέ-
ψατο ἰδίως πως ἔχοντας. καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσαλίνα
137 ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμάς ἄλλας τε, καὶ τὸ καρπεν-
A τῷ ἐν τῇ πανηγύρει χρῆσθαι, παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. ὁπότε
δὲ ὁ Κλαύδιος τὸν Νέρωνα τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο, τότε καὶ
γαμβρὸν ἐποιήσατο, τὴν θυγατέρα ἐς ἕτερόν τι γένος ἐκποιήσας
ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, τέρας οὐ μικρὸν ἐγένετο.
καὶ τότε γὰρ ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδοξεν. ἐν τινι δὲ λί-
μνῃ ναυμαχίαν ὁ Κλαύδιος ἐπιθυμήσας ποιῆσαι, τεῖχός τε ξύ-
λινον περὶ αὐτὴν κατεσκεύασε, καὶ ἰκρία ἔπηξε· πλῆθός τε
ἀναρίθμητον ἤθροισε. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι, ὥς που καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς,
B ὁ δὲ δὴ Κλαύδιος ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐσταλμένοι, ἥ, τε Α-
γριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμήθη. οἱ δὲ δὴ ναυμαχή-
σοντες θανάτῳ δὴ καταδεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς
ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. καὶ
τὸ μὲν πρῶτον συστραφέντες καὶ καθ' ἓν γενόμενοι, Κλαύδιον
ἅμα προσηγόρευσαν οὕτω, Χαῖρε αὐτοκράτορ, οἱ ἀπολούμε-
νοί σε ἀσπαζόμεθα. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν σωτήριον εὕροντο, ἀλλὰ
ναυμαχεῖν καὶ ὡς ἐκελεύσθησαν, διέκπλοις τε ἀπλοῖς ἐχρή-
σαντο, καὶ ἥκιστα ἀλλήλων ἥψαντο, μέχρις οὗ καὶ ἀνάγκῃ κατε-
κόπησαν. ὁ δὲ δὴ Νάρκισσος οὕτως ἐνετρύφα τῷ Κλαυδίῳ,
C ὥστε λέγεται, ἐπειδή ποτε οἱ Βιθυνοὶ δικάζοντες τοῦ Κλαυδίου
Ἰουνίου Κίλωνος τοῦ ἄρξαντος σφῶν πολλὰ κατεβόησαν, ὡς οὐ
μετρίως δωροδοκήσαντος, καὶ ἤρετο ἐκεῖνος τοὺς παρεστηκό-
τας ὅ, τι λέγοιεν (οὐ γὰρ συνίει διὰ τὸν θόρυβον αὐτῶν) εἰπεῖν τε

ὁ Νάρκισσος ψευσάμενος, ὅτι χαίρει τῷ Ἰουλίῳ γινώσκοισι, πι-
στεῦσαί τε αὐτῷ καὶ εἰπεῖν, Οὐκοῦν ἐπὶ διετὲς ἔτι ἐπιτροπεύσῃ.
ἡ δὲ Ἀγριππῖνα καὶ δημοσίᾳ πολλάκις αὐτῷ καὶ χρηματί-
ζοντι, καὶ πρεσβείας ἀκροωμένῳ παρῆν, ἐπὶ βήματος ἰδίου
καθημένη, καὶ ἦν καὶ τοῦτο οὐδενὸς ἔλαττον θέαμα. Ἰουδαίῳ δέ D
τινι Γαλλικῷ ῥήτορι δίκην ποτὲ λέγοντι ὁ Κλαύδιος ἀχθε-
σθεὶς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐς τὸν Τίβεριν ἐμβληθῆναι. ἔτυχε γὰρ
πλησίον τοῦ αὐτοῦ δικάζων. ἐφ᾽ ᾧ δὴ Δομίτιος ὁ Ἄφρος πλεῖ-
στον τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν ἐν τῷ συναγορεύειν τισὶν ἰσχύσας, κάλλιστα
ἀπέσκωψε. δεηθέντος γάρ τινος ἀνθρώπου τῆς παρ᾽ αὐτοῦ βοηθείας
ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ Γαλλίκου ἐγκατελείφθη, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὅτι,
Καὶ τίς σοι εἶπεν ὅτι κρεῖττον ἐκείνου νήχομαι; ὁ δὲ Κλαύδιος
τοῖς ὑπὸ τῆς Ἀγριππίνης δρωμένοις, ὧν γε καὶ ᾐσθάνετο ἤδη,
ἀχθόμενος, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βρεττανικὸν ἐπιζητῶν, ἐξ ὀφθαλ 138
μῶν αὐτῷ ἐπίτηδες ὑπ᾽ ἐκείνης τὰ πολλὰ γιγνόμενον, Νέρω A
νι, οἷα τῷ ἑαυτῆς παιδίῳ ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς αὐτῆς Δομι
τίου, πάντα τρόπον προσποιουμένης τὸ κράτος, οὐκ ἠνεῖχε τὸ γι-
γνόμενον, ἀλλ᾽ ἐκείνην τε καταλῦσαι, καὶ τὸν υἱὸν διάδοχον τῆς ἀρ-
χῆς ἀποδεῖξαι παρεσκευάζετο. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Ἀγριππῖ
να ἐφοβήθη, καὶ αὐτὸν προκαταλαβεῖν φαρμάκῳ ἠθέλησεν.
ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐδὲν ὑπὸ τοῦ οἴνου, ὃν πολὺν ἀεί ποτε ἔπινε, καὶ
ὑπὸ τῆς ἄλλης διαίτης ᾗ πρὸς φυλακὴν σφῶν οἱ αὐτοκρά-
τορες χρῶνται, κακοῦσθαι ἠδύνατο, Λουκοῦσταν τινὰ φαρμα B
κίδα περιβόητον μετεπέμψατο, καὶ φάρμακόν τι ἄφυκτον
προκατασκευάσασα, ἔς τινα τῶν καλουμένων μυκήτων ἐνέ-
βαλε. καὶ αὐτὴ μὲν ἐκ τῶν ἄλλων ἤσθιεν, ἐκεῖνον δὲ ἐκ τοῦ τὸ
φάρμακον ἔχοντος (καὶ γὰρ μέγιστος καὶ κάλλιστος ἦν) φαγεῖν ἐ-
ποίησε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐπιβουλευθεὶς, ἐκ μὲν τοῦ συμποσίου,
ὡς καὶ ὑπερκορὴς μέθης σφόδρα ὤν, ἐξεκομίσθη (ὅπερ που
καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐγεγόνει) τῆς δὲ νυκτὸς οὐδὲν οὔτ᾽ εἰπεῖν
οὔτ᾽ ἀκοῦσαι δυνηθεὶς, μετήλλαξε τῇ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ τοῦ

ὀκτωβρίου, ζήσας ἑξήκοντα καὶ τρία ἔτη, αὐταρχήσας δὲ ἔτη
C ιγ', καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ ἡμέρας εἴκοσι. Ταῦτα δὲ δὴ ἡ Ἀγριπ-
πῖνα ποιῆσαι ἠδυνήθη, ὅτι τὸν Νάρκισσον ἐς Καμπανίαν,
προφάσει ὡς καὶ τοῖς ὕδασι τοῖς ἐκεῖ πρὸς τὴν ποδάγραν χρη-
σόμενον, προαπέπεμψε· ἐπεὶ παρόντος γε αὐτοῦ οὐκ ἄν ποτε
αὐτὸ ἐδεδράκει. τοιοῦτός τις φύλαξ τοῦ δεσπότου ἦν. ἐπαπώ-
λετο δὲ καὶ αὐτὸς τῷ Κλαυδίῳ, μέγιστον τῶν τότε ἀνθρώπων δυ-
νηθείς. μυριάδας τε γὰρ πλείους μυρίων εἶχε, καὶ προσεῖχον
αὐτῷ καὶ πόλεις καὶ βασιλεῖς. καὶ δή τι καὶ τότε ἀποσφαγήσεσθαι
μέλλων, λαμπρὸν ἔργον διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τὰ τοῦ
D Κλαυδίου ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ κατ' ἄλ-
λων τινῶν, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, εἶχε, πάντα κατέ-
καυσεν. οὕτω μὲν ὁ Κλαύδιος μετήλλαξεν, ἐς τοῦτό τι ἀ-
στὴρ κομήτης ἐπὶ πλεῖστον ὀφθεὶς, καὶ ἡ ψακὰς ἡ αἱματώδης, ὅ, τε
σκηπτὸς ὁ ἐς τὰ δορυφορικὰ σημεῖα ἐμπεσὼν, καὶ ἡ αὐτόμα-
τος τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ νικαίου ἄνοιξις, τό, τε σμῆνος τὸ ἐν τῷ
στρατοπέδῳ συστραφὲν, καὶ ὅτι ἐξ ἁπασῶν τῶν ἀρχῶν εἷς ἀφ'
ἑκάστης ἐτελεύτησεν, ἔδοξε σημῆναι. ἔτυχε δὲ καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῶν
139 ἄλλων ὅσων ὁ Αὔγουστος. Ἀγριππῖνα δὲ καὶ ὁ Νέρων πενθεῖν
A προσεποιοῦντο ὃν ἀπεκτόνεισαν, ἔς τε τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγον
ὃν ἐκ τοῦ συμποσίου φοράδην ἐξενηνόχεσαν. ὅθεν περ Λού-
κιος Ἰούλιος Γαλλίων ὁ τοῦ Σενέκα ἀδελφὸς ἀστειότατόν τι ἀ-
πεφθέγξατο. συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ Σενέκας σύγγραμμα, ἀ-
ποκολοκύντωσιν αὐτὸ, ὥσπερ τινὰ ἀθανάτισιν, ὀνομάσας. ἐ-
κεῖνος γὰρ ἐν βραχυτάτῳ πολλὰ εἰπὼν ἀπομνημονεύεται. ἐ-
πειδὴ γὰρ τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ θανατουμένους ἀγκίστροις τι-
σὶ μεγάλοις οἱ δήμιοι ἔς τε τὴν ἀγορὰν ἀνεῖλκον, κἀνταῦθα
B ἐς τὸν ποταμὸν ἔσυρον, ἔφη τὸν Κλαύδιον ἀγκίστρῳ ἐς τὸν οὐ-
ρανὸν ἀνενεχθῆναι. καὶ ὁ Νέρων δὲ οὐκ ἀπάξιον μνήμης ἔπος
κατέλιπε· τοὺς γὰρ μύκητας, θεῶν βρῶμα ἔλεγεν εἶναι, ὅτι καὶ
ἐκεῖνος διὰ τοῦ μύκητος θεὸς ἐγεγόνει.

ΝΕΡΩΝ.

ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΟΣ δὲ τοῦ Κλαυδίου, κατὰ μὲν τὸ δικαιότατον ἡ ἡγεμονία τοῦ Βρεττανικοῦ ἦν, (γνήσιος γὰρ τοῦ Κλαυδίου παῖς ἐπεφύκει, καὶ τῇ τοῦ σώματος ἀκμῇ καὶ ὑπὲρ τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν ἦν) ἐκ δὲ δὴ τοῦ νόμου καὶ τῷ Νέρωνι διὰ τὴν ποίησιν ἐπέβαλλεν. ἀλλ' οὐδὲν γὰρ δικαίωμα τῶν ὅπλων ἰσχυρότερόν ἐστι. πᾶς γὰρ ὁ δυνάμει περιέχων, δικαιότερος ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ πράττειν δοκεῖ. Νέρων οὖν τάς τε διαθήκας τοῦ Κλαυδίου ἠφάνισε, καὶ τὴν ἀρχὴν πᾶσαν διεδέξατο, τόν τε Βρεττανικὸν καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ διεχρήσατο. τί γὰρ ἄν τις καὶ τὰ τῶν ἄλλων παθήματα κατοδύραιτο; σημεῖα δ' αὐτῷ τῆς αὐταρχίας τάδε ἐγένοντο. ἀκτῖνες γὰρ τικτόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἕω ἐξ οὐδεμιᾶς τοῦ ἡλίου φανερᾶς προσβολῆς περιέσχον· καί τις ἀστρολόγος ἔκ τε τούτων, καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων φορᾶς τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ τε πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας, δύο ἅμα περὶ αὐτοῦ ἐμαντεύσα- D
το, ὅτι τε βασιλεύσει, καὶ ὅτι τὴν μητέρα φονεύσει. ἀκούσασα
δὲ ταῦθ' ἡ Ἀγριππῖνα, παραυτίκα μὲν οὕτως ἐξεφρόνησεν 140
ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀναβοῆσαι, Ἀποκτεινάτω με, μόνον βασι- A
λευσάτω. ὕστερον δὲ καὶ πάνυ μετανοήσειν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ ἔμελ-
λεν. ἐς γὰρ τοῦτο μωρίας ἀφικνοῦνταί τινες, ὥστε ἄν τι προσ-
δοκήσωσιν ἀγαθὸν κακῷ μεμιγμένον λήψεσθαι, εὐθὺς μὲν
ἐπιθυμίᾳ τοῦ κρείττονος καταφρονεῖν τοῦ χείρονος· ἐπειδὰν δὲ
καὶ ἐκείνου ὁ καιρὸς ἔλθῃ, δυσκολαίνειν, καὶ μὴ ἂν μηδὲ τὸ βέλτι-
στον εἰληφέναι βεβουλῆσθαι. καίτοι καὶ τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀσέλγειαν
τὴν τοῦ Νέρωνος καὶ ὁ Δομίτιος ὁ πατὴρ ἱκανῶς οὐκ ἐκ μαντείας,
ἀλλ' ἐκ τῶν τρόπων τῶν τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τῆς Ἀγριππίνης προείδετο, B

καὶ εἰπεῖν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἄνδρα τινὰ ἀγαθὸν ἔκ τε ἐμοῦ
καὶ ἐκ ταύτης γεννηθῆναι. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου λεβηρὶς
περὶ τὸν αὐχένα τοῦ Νέρωνος παιδίου ἔτ' ὄντος εὑρεθεῖσα πα-
ρέδωκε τοῖς μάντεσι λέγειν, ὅτι ἰσχὺν παρὰ τοῦ γέροντος μεγά-
λην λήψεται· ἐπειδὴ τὸ γῆρας διὰ ταῦτα οἱ ὄφεις ἐκδύεσθαι νο-
μίζονται. ἑπτὰ δὲ καὶ δέκα ἔτη ἦγεν ὅτ' ἦρξεν. ἔς τε τὸ στρατό-
πεδον ἐσῆλθε, καὶ ἀναγνοὺς ὅσα ὁ Σενέκας ἐγεγράφει, ὑπέ-
σχετο αὐτοῖς ὅσα ὁ Κλαύδιος ἐδεδώκει. τοσαῦτα δὲ καὶ πρὸς
C τὴν βουλὴν πρὸς τοῦ Σενέκου καὶ αὐτὸς γραφέντα ἀνέγνω,
ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν
ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι. καὶ οἱ μὲν ἐκ
τούτων, ὡς καὶ κατὰ συγγραφήν τινα καλῶς ἀρχθησόμενοι,
παρεσκευάζοντο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἡ Ἀγριππῖνα πάντα
αὐτῷ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διῴκει, καὶ τὰς ἐξόδους ἅμα
ἐποιοῦντο, πολλάκις μὲν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ φορείῳ κατακείμενοι,
τὸ δὲ δὴ πλεῖον, ἡ μὲν ἐφέρετο, ὁ δὲ συμπαρείπετο. ταῖς τε πρε-
σβείαις ἐχρημάτιζε, καὶ ἐπιστολὰς καὶ δήμοις καὶ ἄρχουσι καὶ
D βασιλεῦσιν ἐπέστελλεν. ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ τοῦτ' ἐγίνετο, ἐδυσχέραι-
νεν ὅ,τε Σενέκας καὶ ὁ Βοῦρος φρονιμώτατοί τε ἅμα καὶ δυνα-
τώτατοι τῶν περὶ τὸν Νέρωνα ὄντες, ὁ μὲν, ἔπαρχος τοῦ δορυφο-
ρικοῦ, ὁ δὲ, διδάσκαλος αὐτοῦ ὤν· καὶ ἔπαυσαν τὸ γινόμενον,
τοιᾶσδε ἀφορμῆς λαβόμενοι· πρεσβείας Ἀρμενίων ἐλθούσης,
καὶ ἡ Ἀγριππῖνα ἐπὶ τὸ βῆμα, ἀφ' οὗ σφίσιν ὁ Νέρων διελέ-
γετο, ἀναβῆναι ἠθέλησεν· ἰδόντες οὖν αὐτὴν ἐκεῖνοι πλησιά-
ζουσαν, ἔπεισαν τὸν νεανίσκον προκαταβῆναι καὶ προαπαντῆ-
141 σαι τῇ μητρί, ὡς καὶ ἀποδεξιώσηταί τινι. πραχθέντος δὲ τού-
A του, οὔτε τότε ἐπανῆλθον, ἐμβαλόντες τινὰ αἰτίαν, ὥστε μὴ καὶ
ἐς τοὺς βαρβάρους τὸ νόσημα τῆς ἀρχῆς ἐκφῆναι, καὶ μετὰ τοῦτ'
ἔπραττον ὅπως μηδὲν ἔτ' αὐτῇ τῶν κοινῶν ἐπιτρέπηται. κα-
τεργασάμενοι δὲ τοῦτο, αὐτοὶ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν παρέλαβον,
καὶ διῴκησαν ἐφ' ὅσον ἠδυνήθησαν ἄριστα καὶ δικαιότατα.

ὅ, τε γὰρ Νέρων οὔτ' ἄλλως φιλοπραγματίας ἦν, καὶ ἔχαιρεν ἐν ῥᾳστώνῃ διάγων. καὶ αὐτοὶ τὸν Νέρωνα τρυφᾶν εἴων, ὅπως διακορὴς αὐτῶν μεγάλου τινὸς τῶν κοινῶν πάντων κακοῦ ὧν B
ἐπεθύμει γενόμενος, μεταβάληται· ὥσπερ οὐκ εἰδότες ὅτι ψυχὴ νέα τε καὶ αὐθάδης, ἔν τε τρυφῇ ἀνεπιπλήκτῳ καὶ ἐν ἐξουσίᾳ αὐτοτελεῖ τραφεῖσα οὐχ ὅσον οὐ κόρον αὐτῶν ἴσχει, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων προσδιαφθείρεται. ἀμέλει καὶ ὁ Νέρων τὰ μὲν πρῶτα ἁπλῶς πως δεῖπνά τε ἐποίει, καὶ περὶ κώμους ἐχρημάτιζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ ἤρα· ἔπειτα δὲ ὡς οὔτε ἐκείνῳ τις ἐπέπληττεν, οὔτε τὰ κοινὰ χεῖρον παρὰ τοῦτο διεχειρίζετο, ἐπίστευσεν ὅτι καὶ καλῶς αὐτὰ ποιεῖ, καὶ δύναται καὶ ἐπὶ πλεῖον σφίσι χρῆσθαι. καὶ μετὰ τοῦτο τὰ μὲν καταφρονήσας, οἷά που συνεχῶς παρὰ τῶν συνόντων ἀκούων, Σὺ γὰρ τούτων αἰσχύνῃ; σὺ δὲ C
τούτους φοβῇ; οὐκ οἶσθα ὅτι Καῖσαρ εἶ; καὶ σὺ ἐκείνων ἐξουσίαν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί σου ἔχουσι; τὰ δὲ καὶ φιλονεικῶν, μήτε τῆς μητρὸς, ὡς καὶ κρείττονος, ἐλαττοῦσθαι, μήτε τοῦ Σενέκου, τοῦ τε Βύρου, ὡς καὶ φρονιμωτέρων, ἡττᾶσθαι· τέλος ἀπηρυθρίασε, καὶ πάντα τὰ παραγγέλματα αὐτῶν συγχέας καὶ καταπατήσας, πρὸς τὸν Γάϊον ἔπνευσεν. ὡς δ' ἅπαξ ζηλῶσαι αὐτὸν ἐπεθύμησε καὶ ὑπερεβάλετο, νομίζων τῆς αὐτοκρατορικῆς καὶ τοῦτ' ἰσχύος ἔργον εἶναι, τὸ μηδὲ ἐν τοῖς κακίστοις μηδενὸς ὑστερίζειν, ἐντεῦθεν πολλὰ μὲν, ὡς εἰκός, χρήματα ἀνηλίσκετο, πολλὰ δὲ D
ἀδίκως ἐπορίζετο, πολλὰ δὲ βιαίως ἡρπάζετο. ἦν μὲν γὰρ οὐδ' ὅλως μικρόφρων. τεκμήριον δέ. δορυφόρῳ τινὶ τὰ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ βιβλία διέποντι πεντήκοντα ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας δοθῆναι κελεύσας, εἶτ' ἐπειδὴ ἡ Ἀγριππῖνα ἐθορύβησεν αὐτάς, ἵνα ἀθρόον τὸ ἀργύριον ἰδὼν μεταβάληται, ἤρετο πόσον εἴη τὸ κείμενον· καὶ μαθὼν, ἐδιπλασίασεν αὐτό, εἰπὼν ὅτι Ἠγνόησα ὀλίγον οὕτω κεχαρισμένος. πολλῷ δὲ δῆ- 142
λον καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν δαπανωμένων * χ' ὁ μὲν τοὺς ἐν τῷ βα- A
σιλικῷ κοιτῶνι θησαυροὺς ἐξήντλησε· τάχα δὲ πόρων καινῶν

ἐδιῄθη, καὶ τέλη τε οὐκ εἰθισμένα ἐξελέγετο, καὶ αἱ οὐσίαι τῶν ἐχόντων τι ἐπολυπραγμονοῦντο. καὶ οἱ μὲν ἐκείνας ἐξ ἐπηρείας ἀπέβαλον, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ προσαπώλοντο. τοιοῦτος μὲν τὸ σύμπαν ὁ Νέρων ἐγένετο. λέξω δὲ καὶ καθ' ἕκαστον. περὶ μὲν οὖν τὰς ἱπποδρομίας τοσαύτῃ σπουδῇ ὁ Νέρων ἐκέχρητο, ὥστε καὶ τοὺς ἵππους τοὺς ἀγωνιστάς, τοὺς ἐπιφανεῖς, τοὺς πα-
B ρηβηκότας στολῇ τε ἀγοραίῳ, ὡς ἄνδρας εἶναι, κοσμῆσαι, καὶ χρήμασιν ὑπὲρ σιτηρεσίου τιμῆσαι. ἐπαιρομένων δὲ δὴ καὶ τῶν ἱπποτρόφων καὶ τῶν ἡνιόχων τῇ παρ' αὐτοῦ σπουδῇ, καὶ δεινῶς τούς τε στρατηγοὺς καὶ τοὺς ὑπάτους ὑβριζόντων, Αὖλος Φαβρίκιος στρατηγῶν ἐκείνοις μὲν μὴ βουληθεῖσιν ἐπὶ μετρίοις τισὶν ἀγωνίσασθαι, οὐκ ἐχρήσατο, κύνας δὲ διδάξας ἕλκειν ἅρματα, ἀντὶ ἵππων ἐσήγαγε. γενομένου δὲ τούτου, οἱ μὲν τῇ λευκῇ τῇ τε πυρρᾷ σκευῇ χρώμενοι, τὰ ἅρματα εὐθὺς καθῆκαν· τῶν δὲ δὴ πρασίνων τῶν τε οὐενέτων μηδ' ὣς εἰσελθόντων, ὁ Νέ-
C ρων τὰ ἆθλα τοῖς ἵπποις αὐτὸς ἔθηκε, καὶ ἡ ἱπποδρομία ἐπετελέσθη. ἐλυπεῖτο δὲ καὶ ἡ Ἀγριππῖνα μηκέτι τὴν ἐν τῷ παλατίῳ διὰ τὴν Ἀκτὴν μάλιστα κυριεύουσα. ἡ δὲ δὴ Ἀκτὴ ἐπέπρατο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀγαπηθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ἔς τε τὸ τοῦ Ἀττάλου γένος ἐσήχθη, καὶ πολὺ καὶ ὑπὲρ τὴν Ὀκταουΐαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγαπήθη. ἡ οὖν Ἀγριππῖνα διά τε ἄλλα καὶ διὰ ταῦτ' ἀγανακτοῦσα, τὸ μὲν πρῶτον νουθετεῖν αὐτὸν ἐπειρᾶτο, καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ τοὺς μὲν πληγαῖς ᾐκίζετο, τοὺς δὲ ἐκποδὼν ἐποιεῖτο· ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέραινεν, ὑ-
D περήλγησε, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ἐγώ σε αὐτοκράτορα ἀπέδειξα· ὥσπερ ἀφελέσθαι τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ δυναμένη. οὐ γὰρ ἠπίστατο ὅτι πᾶσα ἰσχὺς αὐτάρκης παρ' ἰδιώτου δοθεῖσά τῳ, ἐκ τοῦ δόντος αὐτὴν εὐθὺς ἀπαλλάττεται, καὶ τῷ λαβόντι κατ' ἐκείνου προσγίγνεται. τὸν δὲ Βρεττανικὸν φαρμάκῳ δολοφονήσας ὁ Νέρων, ἐπειδὴ πελιδνὸς ὑπὸ τοῦ φαρμάκου ἐγένετο, γύψῳ ἔχρισεν· ὑετὸς δὲ διὰ τῆς ἀγορᾶς αὐτοῦ ἀγομένου πολὺς

ὑγρᾶς ἔτι

ὑγρᾷ ἔτι οὔσης τῆς ψήφου, ἐπιπισὼν, πᾶσαν αὐτὴν ἀπέκλυ- 143
σεν, ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκούεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶσθαι. μετὰ A
δὲ τοῦτ' ἐκφρονεῖν αὐτίκα ἤρξατο, καὶ πολλὰ μὲν οἴκοι, πολλὰ
δὲ ἐν τῇ ἄλλῃ πόλει καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπικρυπτό-
μενός πῃ ἠσέλγαινεν· ἔς τε τὰ καπηλεῖα ἐσῄει, καὶ πανταχόσε, ὡς
καὶ ἰδιώτης, ἐπλανᾶτο· πληγαί τε ἐκ τούτων καὶ ὕβρεις συχναὶ
ἐγίνοντο· καὶ τῇ μητρὶ δὲ ἤδη φανερῶς ἐκπεπολέμωτο. τὰ μὲν
γὰρ ἄλλα ὅσα καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν καὶ ἔλεγον ἐς
ἀλλήλους καὶ ἔπραττον, ἐξῄει μὲν ἐκ τοῦ παλατίου, οὐ μέντοι τὰ
πάντα ἐδημοσιεύετο, ἀλλὰ κατείκαζον αὐτὰ καὶ ἐλογοποίουν B
ἄλλα ἄλλως. πρὸς γὰρ δὴ τὴν πονηρίαν τήν τε ἀσέλγειαν σφῶν
τά τε ἐνδεχόμενα γενέσθαι ὡς γεγονότα διεθροεῖτο, καὶ τὰ πι-
θανότητά τινα λελέχθαι ἔχοντα, ὡς καὶ ἀληθῆ, ἐπιστεύετο.
τότε δὲ πρῶτον ἰδόντες αὐτὴν ἄνευ δορυφόρων, οἱ μὲν πολλοὶ
ἐφυλάττοντο μηδ' ἐκ συντυχίας αὐτῇ συμμῖξαι, εἰ δέ που
τις καὶ συνέτυχε, διὰ ταχέων ἂν μηδὲν εἰπὼν ἀπηλλάγη. ἐν
δέ τινι θέᾳ ἄνδρες ταύρους ἀπὸ ἵππων συμπαραθέοντες σφί- C
σι κατέστρεφον, τετρακοσίας τε ἄρκτους καὶ τριακοσίους λέον-
τας οἱ ἱππεῖς οἱ σωματοφύλακες τοῦ Νέρωνος κατηκόντισαν· ὅτε
καὶ ἱππεῖς ἐκ τοῦ τέλους τριάκοντα ἐμονομάχησαν. ἐν μὲν δὴ
οὖν τῷ φανερῷ ταῦτ' ἐποίει· κρύφα δὲ νύκτωρ ἐκώμαζε κατὰ
πᾶσαν τὴν πόλιν, ὑβρίζων ἐς τὰς γυναῖκας, ἀσελγαίνων ἐς
τὰ μειράκια, ἀποδύων τοὺς ἀπαντῶντας, παίων, τιτρώσκων,
φονεύων. καὶ ἐδόκει μέν πως λανθάνειν, (καὶ γὰρ ἐσθῆσι ποικί-
λαις καὶ κόμαις περιθέτοις ἄλλοτε ἄλλως ἐχρῆτο) ἠλέγχετο
δὲ ἔκ τε τῆς ἀκολουθίας, καὶ ἐκ τῶν ἔργων. οὐδεὶς γὰρ ἂν το- D
σαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀδεῶς οὕτως ποιῆσαι ἐτόλμησεν. οὐδὲ
γὰρ οὐδ' οἴκοι μένειν ἀσφαλὲς οὐδενὶ ἐγίγνετο, ἀλλὰ καὶ ἐς
ἐργαστήρια καὶ οἰκίας ἐσεπήδα. Ἰούλιος οὖν τις Μοντανὸς
βουλευτὴς, ἀγανακτήσας ὑπὲρ τῆς γυναικὸς, προσέπεσέ τε
αὐτῷ, καὶ πληγὰς πολλὰς ἐνεφόρησεν, ὥσθ' ὑπὸ τῶν ὑπω-

πίων συχναῖς αὐτὸν ἡμέραις κρυφθῆναι· καὶ ἔπαθεν ἐπὶ
τούτῳ δεινὸν οὐδέν. ὁ γὰρ Νέρων ἐκ συντυχίας ἄλλως ὑβρίσθαι
144 νομίσας, οὐδεμίαν ὀργὴν ἐποιεῖτο, εἰ μὴ ἐπέστειλεν αὐτῷ συγ-
A γνώμην αἰτούμενος. ὡς γὰρ ἀνέγνω ὁ Νέρων τὰ γράμματα
ἔφη, Οὐκοῦν ἤδη Νέρωνα τύπτων αὐτὸν κατεχρήσατο. ὁ δέ
ποτε θεάτρῳ θέας ἐπιτελῶν, εἶτα πληρώσας ἐξαίφνης τὸ θέα-
τρον ὕδατος θαλασσίου, ὥστε καὶ ἰχθύας καὶ κήτη ἐν αὐτῷ νή-
χεσθαι, ναυμαχίαν τε ἐποίησε Περσῶν δή τινων καὶ Ἀθηναίων,
καὶ μετ' αὐτὴν τό, τε ὕδωρ εὐθὺς ἐξήγαγε, καὶ ξηράνας τὸ
δάπεδον, πεζοὺς πάλιν οὐχ ὅπως ἕνα πρὸς ἕνα, ἀλλὰ καὶ
πολλοὺς ἅμα πρὸς ἴσους συνέβαλεν. ἐγένοντο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ
δικανικοὶ ἀγῶνες, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν συχνοὶ καὶ ἔφυγον καὶ ἀπέ-
B θανον. ἐνεκλήθη δὲ καὶ ὁ Σενέκας ἄλλα τε καὶ ὅτι τῇ Ἀγριππί-
νῃ συνεγίνετο. οὐ μόνον δὲ καὶ ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πάντα
τὰ ἐναντιώτατα οἷς ἐφιλοσόφει ποιῶν ἠλέγχθη. καὶ γὰρ τυραν-
νίδος κατηγορῶν, τυραννοδιδάσκαλος ἐγίνετο· καὶ τῶν συνόντων
τοῖς δυνάσταις κατατρέχων, οὐκ ἀφίστατο τοῦ παλατίου· τούς τε
κολακεύοντάς τινα διαβάλλων, αὐτὸς καὶ τὰς βασιλίδας καὶ
τοὺς ἐξελευθέρους ἐθώπευε, καὶ τινῶν καὶ ἐγκώμια συνετίθει· τοῖς
τε πλουτοῦσιν ἐγκαλῶν, οὐσίαν ἑπτακισχιλίων καὶ πεντακοσίων
μυριάδων ἐκτήσατο· καὶ τὰς πολυτελείας τῶν ἄλλων αἰτιώμε-
C νος, πεντακοσίους τρίποδας κεδρίνου ξύλου ἐλεφαντόποδας ἴ-
σους καὶ ὁμοίους εἶχε, καὶ ἐπ' αὐτῶν εἱστία. τοῦτο γὰρ εἰπὼν καὶ τἆλ-
λα τὰ ἀκόλουθα αὐτῷ δεδήλωκα, τὰς ἀσελγείας ἃς πράτ-
των, γάμον τε τὸν ἐπιφανέστατον ἔγημε, καὶ μειρακίοις ἐξώροις ἔ-
χαιρε, καὶ τοῦτο καὶ τὸν Νέρωνα ποιεῖν ἐδίδαξε· καίτοι τοσαύτῃ
πρόσθεν αὐστηρότητι τῶν τρόπων χρώμενος, ὥστε καὶ αἰτήσασθαι παρ'
αὐτοῦ μήτε φιλεῖν αὐτόν, μήτε συσσιτεῖν αὐτῷ. ἦν δέ τις Μάρ-
κος Σαλούιος Ὄθων, ὃς οὕτως ἔκ τε τῆς ὁμοιότητος τῶν τρόπων
D καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἁμαρτημάτων τῷ Νέρωνι ᾠκείωτο, ὥστε
καὶ εἰπών ποτε πρὸς αὐτόν, Οὕτω με Καίσαρα ἴδοις, οἱ αὐ-

διὰ τοῦτο κακὸν ἔπαθεν, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον ἀντήκουσεν ὅτι Οὐ-
δὲ ὕπατόν σε ὄψομαι. τούτῳ τὴν Σαβῖναν ἐξ εὐπατριδῶν οὖσαν
ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀποσπάσας ἔδωκε, καὶ αὐτῇ ἀμφότεροι ἅμα
ἐχρῶντο. φοβηθεῖσα οὖν ἡ Ἀγριππῖνα μὴ γήμηται τῷ Νέρω-
νι (δεινῶς γὰρ ἤδη αὐτῆς ἐρᾶν ἤρξατο) ἔργον ἀτοπώτατον ἐ-
τόλμησεν. ὥσπερ γὰρ οὐχ ἱκανὸν ἐς μυθολογίαν, ὅτι τὸν θεῖον τὸν
Κλαύδιον ἐς ἔρωτα αὐτῆς ταῖς τε γοητείαις καὶ ἀκολασίαις τε τῶν 145
βλεμμάτων καὶ τῶν φιλημάτων ὑπηγάγετο, ἐπεχείρησε καὶ τὸν A
Νέρωνα ὁμοίως καταδουλώσασθαι. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν εἴτ' ἀλη-
θῶς ἐγένετο, εἴτε πρὸς τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπλάσθη, οὐκ οἶδα·
ἃ δὲ δὴ πρὸς πάντων ὁμολογεῖται, λέγω, ὅτι ἑταίραν τινὰ τῇ
Ἀγριππίνῃ ὁμοίαν ὁ Νέρων δι' αὐτὸ τοῦτο ἐς τὰ μάλιστα ἠ-
γάπησε· καὶ αὐτῇ τε ἐκείνῃ προσπαίζων, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν-
δεικνύμενος, ἔλεγεν ὅτι καὶ τῇ μητρὶ ὁμιλοίη. μαθοῦσα δὲ
ταῦθ' ἡ Σαβῖνα, ἀνέπεισε τὸν Νέρωνα ὡς καὶ ἐπιβουλεύουσαν
οἱ αὐτὴν διολέσαι. καὶ αὐτὸν καὶ ὁ Σενέκας, ὡς πολλοῖς καὶ ἀξιο- B
πίστοις ἀνδράσιν εἴρηται, παρώξυνεν, εἴτ' οὖν τὸ ἔγκλημα τὸ καθ'
ἑαυτοῦ ἐπηλυγάσασθαι βουληθείς, εἴτε καὶ τὸν Νέρωνα εἰς μιαι-
φονίαν ἀνόσιον προσαγαγεῖν ἐθελήσας, ἵν' ὡς τάχιστα καὶ
πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀπόληται. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ
προφανοῦς ὤκνουν τὸ ἔργον, καὶ κρύφα διὰ φαρμάκων οὐκ
εἶχον αὐτὴν ἀνελεῖν (πάντα γὰρ ἐκείνη ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο)
ναῦν ἰδόντες ἐν τῷ θεάτρῳ διαλυομένην τε αὐτὴν ἐφ' ἑαυ-
τῆς, καί τινα θηρία ἀφιεῖσαν, καὶ συνισταμένην αὖ πάλιν
ὥστε καὶ ἐρρῶσθαι, τοιαύτην ἑτέραν ταχέως ἐναυπηγήσαντο.
ὡς δὲ ἥ τε ναῦς ἐγεγόνει, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα ἐθεραπεύετο. C
(πάντα γὰρ τὸν τρόπον ἐκολάκευεν αὐτὴν ἵνα μή τι ὑποτοπή-
σασα φυλάξηται) ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ οὐδὲν ἐτόλμησε ποιῆσαι,
μὴ καὶ ἐκδημοσιευθῆναι τὸ μίασμα· πόρρω δὲ εἰς τὴν Καμ-
πανίαν ἀπάρας, καὶ παραλαβὼν τὴν μητέρα, ἔπλευσεν
ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς νεὼς λαμπρότατα κεκοσμημένης, ὡς

καὶ ἐπιθυμίαν αὐτῇ ἐμβαλεῖν ἀεί ποτε τῇ νηῒ χρῆσθαι. ἐλ-
θόντι τε εἰς Βαύλους, δεῖπνά τε πολυτελέστατα ἐπὶ πολλὰς ἡ-
μέρας ἐποίησε, καὶ τὴν μητέρα ἐν αὐτοῖς φιλοφρόνως εἱστία-
σεν. ἀπιοῦσάν τε πάνυ ποθεῖν ἐπλάττετο, καὶ παροῦσαν ὑπερησ-
D πάζετο· αἰτεῖν τε ἐκέλευεν ὅ,τι βούλοιτο, καὶ μὴ αἰτούσῃ, πολ-
λὰ ἐχαρίζετο. ἐπεὶ δὲ ἐν τούτῳ οὕτω δὴ ἀπὸ τοῦ δείπνου περὶ
μέσας νύκτας περιλαμβάνει τε αὐτὴν, καὶ πρὸς τὸ στέρνον
προσαγαγὼν, καὶ φιλήσας καὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰς χεῖρας, Μῆ-
τέρ τε, εἰπὼν, ἔρρωσό μοι καὶ ὑγίαινε· ἐν γάρ σοι καὶ ἐγὼ ζῶ καὶ
διά σε βασιλεύω· παρέδωκεν αὐτὴν Ἀνικήτῳ ἀπελευθέρῳ,
ὡς καὶ κομιοῦντι οἴκαδε ἐπὶ τοῦ πλοίου οὗ κατεσκευάκει. ἀλλ' (οὐ
146 γὰρ ἠνέσχετο ἡ θάλασσα τὴν μέλλουσαν ἐπ' αὐτῇ τραγῳδίαν
A ἔσεσθαι) οὐδ' ὑπέμεινε τὴν ψευδολογίαν τῆς αἰσχρουργίας ἀνα-
δέξασθαι, διελύθη μὲν ἡ ναῦς, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα ἐς τὸ ὕδωρ
ἐξέπεσεν. οὐ μέντοι καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ (καίτοι καὶ ἐν σκότῳ καὶ
διακορὴς μέθης οὖσα, τῶν τε ναυτῶν ταῖς κώπαις ἐπ' αὐτὴν
χρωμένων, ὥστε καὶ Ἀκερωνίαν Πῶλλαν τὴν σύμπλουν αὐ-
τῆς ἀποκτεῖναι) διεσώθη, καὶ ἐλθοῦσα οἴκαδε, οὔτε προσεποιή-
σατο, οὔτ' ἐξέφηνε τὸ ἐπιβούλευμα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν
ἔπεμψε κατὰ τάχος, καὶ τό,τε συμβεβηκὸς αὐτῇ ὡς κατὰ τύχην
συμπεπτωκὸς ἔλεγε, καὶ ὅτι σώζοιτο εὐηγγελίζετο δῆθεν αὐτῷ.
B ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ Νέρων, οὐκ ἐκαρτέρησεν, ἀλλὰ καὶ τὸν πεμ-
φθέντα, ὡς ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σφαγῇ ἥκοντα, ἐκόλασε, καὶ ἐπὶ τὴν
μητέρα τὸν Ἀνίκητον εὐθὺς μετὰ τῶν ναυτῶν ἀπέστειλε. τοῖς γὰρ
δορυφόροις οὐκ ἐπίστευσε τὸν θάνατον αὐτῆς. ἰδοῦσα δὲ σφᾶς
ἐκείνη, ἔγνω τε ἐφ' ἃ ἥκουσι, καὶ ἀναπηδήσασα ἐκ τῆς κοίτης,
τήν τε ἐσθῆτα περιερρήξατο, καὶ τὴν γαστέρα ἀπογυμνώσα-
σα, Παῖε ταύτην (ἔφη) Ἀνίκητε, παῖε, ὅτι Νέρωνα ἔτικτεν. οὕτω
μὲν ἡ Ἀγριππῖνα ἡ τοῦ Γερμανικοῦ θυγάτηρ, ἡ τοῦ Ἀγρίππου ἔγ-
γονος, ἡ τοῦ Αὐγούστου ἀπόγονος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱέος ᾧ τὸ κράτος
ἐδεδώκει, δι' ὃν ἄλλους τε καὶ τὸν θεῖον ἀπεκτόνει, κατεσφάγη.

μαθὼν δὲ ὁ Νέρων ὅτι τέθνηκεν, οὐκ ἐπίστευσεν· ὑπὸ γὰρ τοῦ C
μεγέθους τοῦ τολμήματος ἀπιστία αὐτῷ ὑπεχύθη, καὶ διὰ τοῦτο
αὐτόπτης ἐπεθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι. καὶ αὐτήν τε πᾶσαν
εἶδε γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο· καὶ τέ-
λος, πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγξατο· εἶπε γὰρ
ὅτι Οὐκ ἤδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. καὶ τοῖς τε δορυ
φόροις ἀργύριον ἔδωκεν, ἵνα δηλονότι πολλὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι
εὔχωνται· καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλεν, ἄλλα τε ὅσα συνῄδει αὐ-
τῇ καταλέγων, καὶ ὅτι ἐπεβούλευσέ τε αὐτῷ, καὶ φωραθεῖ- D
σα ἑαυτὴν διεχρήσατο. καὶ τῇ μὲν βουλῇ ταῦτα ἐπέστει-
λεν· αὐτὸς δὲ ταῖς νυξὶν ἐξεπλήττετο. ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐ-
νῆς ἐξαπιναίως ἀναπηδᾶν, καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ σαλπίγγων
δή τινων πολεμικόν τι καὶ θορυβῶδες ἐκ τοῦ χωρίου ἐν ᾧ τὰ
τῆς Ἀγριππίνης ὀστᾶ ἔκειτο, ἠχουσῶν, ἐδειματοῦτο. διὸ καὶ ἄλ
λοσε ᾔει· καὶ ἐπειδὴ κἀνταῦθα τὰ αὐτὰ αὐτῷ συνέβαινεν,
ἄλλοσε ἐμπλήκτως μετίστατο. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἄνθρωποι, ἀκού-
σαντες ταῦτα, καίπερ ἀχθόμενοι, ἔχαιρον, νομίζοντες αὐτὸν 147
ἐκ τούτου γε πάντως ἀπολεῖσθαι. τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μὲν ἄλλοι A
πάντες προσεποιοῦντο χαίρειν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, καὶ συνή-
δοντο δῆθεν τῷ Νέρωνι, καὶ ἐψηφίζοντο πολλὰ οἷς ᾤοντο αὐτῷ
χαριεῖσθαι. ὁ Πούπλιος δὲ δὴ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς
τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν. ἀναγνωσθείσης δὲ αὐ-
τῆς ἐξανέστη τε εὐθὺς, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποψηφίσασθαι, καὶ ἐξῆλθε·
διότι ἃ μὲν ἤθελεν εἰπεῖν, οὐκ ἐδύνατο, ἃ δὲ ἐδύνατο, οὐκ ἤθε-
λεν. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τὰ ἄλλα πάντα διῆγεν· ἔλεγε γὰρ ὅτι
Εἰ μὲν ἐμὲ μόνον ὁ Νέρων φονεύσειν ἔμελλε, πολλὴν ἂν εἶχον B
τοῖς ἄλλοις ὑπερκολακεύουσιν αὐτῷ συγγνώμην· εἰ δὲ καὶ ἐκεί-
νων τῶν σφόδρα αὐτὸν ἐπαινούντων πολλοὺς, τοὺς μὲν ἀνάλω-
κε, τοὺς δὲ καὶ ἀπολέσει, τί χρὴ μάτην ἀσχημονοῦντα δουλο-
πρεπῶς φθαρῆναι, ἐξὸν ἐλευθερίως ἀποδοῦναι τῇ φύσει τὸ
ὀφειλόμενον; ἐμοῦ μὲν γὰρ πέρι καὶ ἔπειτα λόγος τις ἔσται,

τούτων δὲ, πλὴν κατ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐσφάγησαν, οὐδείς. τοιοῦτος μὲν ὁ Θρασέας ἐγένετο, καὶ τοῦτο ἀεὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγεν, Ἐμὲ Νέρων ἀποκτεῖναι μὲν δύναται, βλάψαι δὲ οὔ. Νέρωνα δὲ μετὰ τὸν τῆς μητρὸς φόνον εἰσιόντα ἐς τὴν Ῥώμην
C δημοσίᾳ μὲν ἐθεράπευον, ἰδίᾳ δὲ, ἐν ᾧ γε καὶ παῤῥησιάσασθαί τινες ἀσφαλῶς ἐδύναντο, καὶ μάλα αὐτὸν ἐσπάραττον. τοῦτο μὲν γὰρ μολγόν τι τινὰ ἀπ' ἀνδριάντος αὐτοῦ νύκτωρ ἀπεκρέμασαν, ἐνδεικνύμενοι ὅτι ἐς ἐκεῖνον αὐτὸν δέοι ἐμβεβλῆσθαι, τοῦτο δὲ, παιδίον ἐς τὴν ἀγορὰν ῥίψαντες, προσέδησαν αὐτῷ πινάκιον, λέγον, Οὐκ ἀναιροῦμαί σε, ἵνα μὴ τὴν μητέρα ἀποσφάξῃς. καὶ ἦν μὲν καὶ ἀναγινώσκειν πολλαχόθι ὁμοίως γεγραμμένον, Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι. ἦν δὲ καὶ ἀκούειν αὐτὸ τοῦτο λεγόντων ὅτι Νέρων τὴν μητέρα ἀνεχρήσατο. συχνοὶ γὰρ ὡς καὶ διηλλακότας τινὰς αὐτὸ εἰσήγγελλον, οὐχ οὕτως ἵν' ἐκείνους ἀπολέσωσιν, ὡς ἵνα τὸν Νέρω-
D να διαβάλωσιν. ὅθεν οὐδεμίαν τοιαύτην δίκην προσίετο, ἤτοι μὴ βουλόμενος ἐπὶ πλεῖον δι' αὐτῆς τὴν φήμην ἐπαυξῆσαι, ἢ καὶ καταφρονῶν ἤδη τῶν λεγομένων. ὁ μέντοι ἥλιος σύμπας ἐν μέσαις ταῖς θυσίαις ταῖς ἐπὶ τῇ Ἀγριππίνῃ κατὰ τὸ ψήφισμα γινομέναις ἐξέλιπεν, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐκφῆναι· καὶ οἱ ἐλέφαντες οἱ τὴν τοῦ Αὐγούστου ἁρμάμαξαν ἄγοντες ἐς μὲν τὸν ἱππόδρομον ἐσῆλθον, καὶ μέχρι τῆς τῶν βουλευτῶν ἕδρας ἀφίκοντο· γενόμενοι δὲ ἐνταῦθα ἔστησαν, καὶ περαιτέ-
148 ρω οὐ προσεχώρησαν. καὶ ὃ δὴ καὶ μάλιστα ἄν τις ἐτεκμήρα-
A το ἐκ τοῦ δαιμονίου γεγονέναι, σκηπτὸς ποτὲ τὸ δεῖπνον αὐτοῦ πᾶν ἐσφερόμενόν οἱ κατέφλεξεν, ὥσπερ τις ἅρπυια τὰ σιτία αὐτοῦ ἀφελόμενος. οὐ μὴν ἀλλ' αὐτὸς καὶ Δομιτίαν τὴν τηθίδα φαρμάκῳ δολοφονήσας, τὰ ἐν ταῖς Βαίαις τῇ τε Ῥαβεννίδι θαλάσσῃ κτήματα αὐτῆς ἀφείλετο· ἐν οἷς καὶ οἰκητήρια εὐθὺς μεγαλοπρεπῆ κατεσκεύασεν, ἃ καὶ δεῦρο ἀνθεῖ. ἐπὶ δὲ δὴ τῇ μητρὶ καὶ ἑορτὴν μεγίστην δὴ καὶ πολυτελεστάτην

ἐποίησεν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἓξ ἅμα θεάτροις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πανηγυρίσαι· ὅτε δὴ καὶ ἐλέφας ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἀψῖδα· καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν ἀναβάτην φέρων· B
ἐκεῖνο δεῖξαι καὶ αἴσχιστον καὶ δεινότατον ἅμα ἐγένετο, ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοὶ ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐς τὴν ὀρχήστραν, καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον, τό, τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι· καὶ ηὔλησάν τινες αὐτῶν καὶ ὠρχήσαντο, τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐκιθαρῴδησαν· ἵππους τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέκτειναν, καὶ ἐμονομάχησαν, οἱ μὲν ἐθελονταί, οἱ δὲ καὶ πάνυ ἄκοντες. καὶ εἶδον οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ γένη τὰ μεγάλα, τοὺς Φουρίους, τοὺς Φαβίους, τοὺς Πορκίους, τοὺς Οὐαλερίους, τἆλλα πάντα ὧν τὰ τρόπαια, ὧν οἱ ναοὶ ἑωρῶντο, C
κάτω τε ἑστηκότας καὶ τοιαῦτα δρῶντας, ὧν ἔνια οὐδ᾽ ὑπ᾽ ἄλλων γιγνόμενα ἐθεώρουν· καὶ ἐδακτυλοδείκτουν γε αὐτοὺς ἀλλήλοις, καὶ ἐπέλεγον, Μακεδόνες μὲν, Οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Παύλου ἔκγονος· Ἕλληνες δὲ, οὗτος τοῦ Μομμίου· Σικελιῶται, ἴδετε τὸν Κλαύδιον· Ἠπειρῶται, ἴδετε τὸν Ἄππιον· Ἀσιανοὶ, τὸν Λούκιον· Ἴβηρες, τὸν Πούπλιον· Καρχηδόνιοι, Ἀφρικανόν· Ῥωμαῖοι δὲ, πάντας. τοιαῦτα γάρ που προτέλεια τῆς αὐτοῦ ἀσχημοσύνης ποιῆσαι ἠθέλησεν. ὠλοφύροντο δὲ πάντες οἱ νοῦν ἔχοντες καὶ ἐπὶ D
τῷ πλήθει τῶν ἀναλισκομένων. πάντα μὲν γὰρ τὰ πολυτελέστατα ἃ ἄνθρωποι ἐσθίουσι, πάντα δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τιμιώτατα, ἵππους, ἀνδράποδα, ζεύγη, χρυσίον, ἀργύριον, ἐσθῆτα ποικίλην ἐδίδου διὰ συμβόλων. σφαίρια γὰρ μικρὰ γεγραμμένα ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχοντα εἰς τὸν ὅμιλον ἐρρίπτει, καὶ ἐδίδοτο ὅ,τι τις δι᾽ ἐκείνων ἥρπασεν. ἐνενόουν γὰρ ὅτι ὁπότε τοσαῦτα ἀνήλισκεν ἵνα ἀσχημονήσῃ, οὐδενὸς τῶν ἀτοπωτάτων ἀφέξεται 149
ἵνα τι κερδάνῃ. τεράτων δέ τινων γενομένων τότε, οἱ μάντεις A
ὄλεθρον αὐτῷ ταῦτα φέρειν εἶπον, καὶ συνεβούλευσαν ἐς ἑτέρους τὸ δεινὸν ἀποτρέψασθαι. κἂν συχνοὺς εὐθὺς κατεχρήσατο,

εἰ μὴ ὁ Σενέκας ἔφη αὐτῷ ὅτι Ὅσους ἂν ἀποσφάξῃς, οὐ δύνασαι τὸν διάδοχόν σου ἀποκτεῖναι. τότε μὲν δὴ τοσαῦτα σωτήρια, ὡς δὴ ἔλεγεν, ἑώρτασε, καὶ τὴν ἀγορὰν τῶν ὄψων, τὸ μά-
B κελλον ὠνομασμένον, καθιέρωσε. μετὰ δὲ ταῦτα ἕτερον αὖ εἶδος ἑορτῆς ἤγαγεν (ἐπεκλήθη δὲ ἰουβενάλια, ὥσπερ ἵνα νεανισκεύματα) καὶ ἐτελέσθη ἐπὶ τῷ γενείῳ αὐτοῦ. καὶ γὰρ τοῦτο τότε πρῶτον ἐξύρατο, καὶ τάς γε τρίχας ἐς σφαίριόν τι χρυσοῦν ἐμβαλὼν ἀνέθηκε τῷ Διῒ τῷ Καπιτωλίνῳ. καὶ ἐς τὴν ἑορτὴν οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ εὐγενέστατοι πάντως τι ἐπεδείξαντο, τεκμήριον δέ· Αἰλία Κατέλλα, τοῦτο μὲν γένει καὶ πλούτῳ προήκουσα, τοῦτο δὲ καὶ ἡλικίᾳ προφέρουσα (ὀγδοηκοντοῦτις γὰρ ἦν) ὠρχήσατο· οἵ τε λοιποὶ οἱ διὰ γῆρας ἢ νόσον ἰδίᾳ μηδὲν ποιῆσαι δυνάμενοι, ἐχορῴδησαν. ἤσκουν μὲν γὰρ πάντες ὅ, τι τις
C καὶ ὁπωσοῦν οἷός τε ἦν· καὶ ἐς διδασκαλεῖα ἀποδεδειγμένα συνεφοίτων οἱ ἐλλογιμώτατοι ἄνδρες, γυναῖκες, κόραι, μειράκια, γραῖαι, γέροντες· εἰ δέ τις μὴ ἐδύνατο ἐν ἑτέρῳ τῳ θέλων παρασχεῖν ἐς τοὺς χορούς, κατεχωρίζετο. καὶ ἐπειδή γε τινὲς αὐτῶν προσωπεῖα ὑπ' αἰσχύνης, ἵνα μὴ γνωρίζωνται, περιέθεντο, περιεῖλεν αὐτά, τοῦ δήμου δῆθεν ἀξιώσαντος, καὶ ἐπέδειξε καὶ τοῖς ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπ' αὐτῶν ἀρχθεῖσιν ἀνθρώποις. καὶ τότε δὴ μάλιστα καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι τοὺς τεθνηκότας ἐμακάριζον. πολλοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν πρώτων ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐτελεύτησαν, ὧν ἐνίους καὶ τῷ Νέρωνι ἐπιβουλεύειν
D αἰτιαθέντας οἱ στρατιῶται περιστάντες ἐλιθοβόλησαν. καὶ (ἔδει γὰρ καὶ τὸν κολοφῶνα ἄξιον τῶν πραττομένων ἐπενεχθῆναι) παρῆλθέ τι καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων ἐς τὸ θέατρον ὀνομαστὶ πρὸς τοῦ Γαλλίωνος εἰσκηρυχθείς, καὶ ἔστη τε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Καῖσαρ τὴν κιθαρῳδικὴν σκευὴν ἐνδεδυκώς· καί, κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ. ἐκιθαρῴδησέ τε Ἄττιν τινὰ ἢ Βάκχας ὁ Αὔγουστος, πολλῶν μὲν στρατιωτῶν παρεστηκότων, παντὸς δὲ τοῦ δήμου ὅσον αἱ ἕδραι ἐχώρησαν, καθη-

ρθμίου· καίτοι τὸ βραχὺ καὶ μέλαν (ὥς γε παραδέδοται) φώνη-
μα ἔχων, ὥστε καὶ γέλωτα ἅμα καὶ δάκρυα πᾶσι κινῆσαι. καὶ
αὐτῷ καὶ ὁ Βοῦρρος καὶ ὁ Σενέκας, καθάπερ τινὲς διδάσκαλοι, 150
ὑποβάλλοντές τι παρειστήκεσαν· καὶ αὐτοὶ τάς τε χεῖρας καὶ τὰ A
ἱμάτια, ὁπότε φθέγξαιτό τι, ἀνέσειον, καὶ τοὺς ἄλλους προσεπε-
σπῶντο. ἦν μὲν γάρ τι καὶ ἴδιον αὐτῷ σύστημα ἐς πεντακισχιλίους
στρατιώτας παρεσκευασμένον, αὐγούστειοί τε ὠνομάζοντο, καὶ
ἐξῆρχον τῶν ἐπαίνων· ἠναγκάζοντο δὲ σφίσι καὶ ἄλλοι πάντες
καὶ ἄκοντες, πλὴν τοῦ Θρασέα, ἐκβοᾶν. τοῦτο μὲν γὰρ οὐδέποτε
αὐτῷ συγκαθῆκεν· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι, καὶ μάλιστα οἱ ἐπιφανεῖς,
σπουδῇ καὶ ὀδυρόμενοι συνελέγοντο, καὶ πάνθ' ὅσα περ οἱ
αὐγούστειοι, ὡς καὶ χαίροντες συνεβόων. καὶ ἦν ἀκούειν πως αὐ- B
τῶν λεγόντων, Ὁ καλὸς Καῖσαρ, ὁ Ἀπόλλων, ὁ αὔγουστος, εἷς
ὡς Πύθιος· μά σε Καῖσαρ, οὐδείς σε νικᾷ. ποιήσας δὲ ταῦτα,
ἐδείπνισε τὸν δῆμον ἐπὶ πλοίων ἐν τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ ἡ ναυμαχία
ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐγεγόνει· καὶ ἐξ αὐτοῦ νυκτὸς μεσούσης ἐς τὸν
Τίβεριν διὰ τάφρου κατέπλευσε. ταῦτα μὲν ἐπὶ τῷ γενείῳ ψι-
λῶσαι ἔπραξεν. ὑπὲρ δὲ δὴ τῆς σωτηρίας τῆς τε διαμονῆς
τοῦ κράτους αὐτοῦ (οὕτω γάρ που προέγραψεν) ἀγῶνα πενταετη-
ρικὸν κατεστήσατο, Νερώνεια αὐτὸν ὀνομάσας· καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ
τὸ γυμνάσιον ᾠκοδόμησεν. ἔλαιόν τε ἐν τῇ καθιερώσει αὐτοῦ καὶ C
τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι προῖκα ἔνειμε. τὸν μέντοι
στέφανον τὸν τῶν κιθαρῳδῶν ἀνικεὶ ἔλαβε, πάντων ὡς καὶ ἀ-
ναξίων τῆς νίκης ἐκκληθέντων. κἀκ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῷ
στέφανοι οἱ τῆς κιθαρῳδίας ἐξ ἁπάντων τῶν ἀγώνων ὡς καὶ
μόνῳ ἀξιονίκῳ ἐπέμποντο. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπαί-
ζετο, πάθος ἐν Βρεττανίᾳ δεινὸν συνηνέχθη. δύο τε γὰρ πόλεις
ἐπορθήθησαν, καὶ μυριάδες ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμά-
χων αὐτῶν ἐφθάρησαν, ἥ τε νῆσος ἠλλοτριώθη. καὶ ταῦτα μέν-
τοι πάντα ὑπὸ γυναικὸς αὐτοῖς συνηνέχθη, ὥστε καὶ κατὰ
τοῦτο πλείστην αὐτοῖς αἰσχύνην συμβῆναι, ὥς που καὶ τὸ θεῖον τὴν D

συμφοραὶ αὐτοῖς προεσήμαινεν. ἔκ τε γὰρ τοῦ βουλευτηρίου
θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου
θόρυβος μετ' οἰμωγῆς ἐξηκούετο, μηδενὸς ἀνθρώπων μήτε
φθεγγομένου μήτε στένοντος. οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ πο-
ταμῷ ἔνυδροι ἑωρῶντο, καὶ ὁ ὠκεανὸς ὁ μεταξὺ τῆς τε νήσου
καὶ τῆς Γαλατίας αἱματώδης ποτὲ ἐν τῇ πλημμυρίδι ηὐξή-
θη. πρόφασις δὲ τοῦ πολέμου ἐγένετο ἡ δήμευσις τῶν χρημάτων,
ἃ Κλαύδιος τοῖς πρώτοις αὐτῶν ἐδεδώκει· καὶ ἔδει καὶ ἐκεῖ-
να, ὥς γε Δεκιανὸς Κάτος ὁ τῆς νήσου ἐπιτροπεύων ἔλεγεν,
151 ἀναπόμπιμα γενέσθαι. διά τε οὖν τοῦτο, καὶ ὅτι ὁ Σενέκας χι-
A λίας σφίσι μυριάδας ἄκουσιν ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι τόκων δα-
νείσας, ἔπειτ' ἀθρόας τε ἅμα αὐτὰς καὶ βιαίως εἰσέπρασ-
σεν. ἡ δὲ μάλιστα αὐτοὺς ἐρεθίσασα, καὶ ἐναντία Ῥωμαίων πο-
λεμεῖν ἀναπείσασα, τῆς τε προστασίας αὐτῶν ἀξιωθεῖσα, καὶ
τοῦ πολέμου παντὸς στρατηγήσασα, Βουδουΐκα ἦν, γυνὴ Βρετ-
τανίς, γένους τοῦ βασιλείου, μεῖζον ἢ κατὰ γυναῖκα φρόνημα ἔ-
χουσα. αὕτη γὰρ συνήγαγέ τε τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυ-
B ριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥω-
μαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. ἦν δὲ καὶ τὸ σῶμα μεγίστη, καὶ τὸ
εἶδος βλοσυρωτάτη, τό τε βλέμμα δριμυτάτη καὶ τὸ φθέγ-
μα τραχὺ εἶχε· τήν τε κόμην πλείστην τε καὶ ξανθοτάτην οὖσαν
μέχρι τῶν γλουτῶν καθεῖτο, καὶ στρεπτὸν μέγαν χρυσοῦν ἐφό-
ρει, χιτῶνά τε παμποίκιλον ἐνεκεκόλπωτο, καὶ χλαμύδα ἐπ'
αὐτῷ παχεῖαν ἐνεπεπόρπητο. οὕτω μὲν ἀεὶ ἐνεσκευάζετο· τότε
δὲ καὶ λόγχην λαβοῦσα, ὥστε καὶ ἐκ τούτου πάντας ἐκπλήτ-
τειν, ἔλεξεν ὧδε, Πέπεισθε μὲν τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὅσον ἐλευθε-
ρία τῆς δουλείας διαφέρει, ὥστ' εἰ καὶ πρότερόν τις ὑμῶν ὑπὸ
C τῆς τοῦ κρείττονος ἀπειρίας ἐπαγωγοῖς ἐπαγγέλμασι τῶν Ῥω-
μαίων ἠπάτητο, ἀλλὰ νῦν γε ἑκατέρου πεπειραμένοι, μεμα-
θήκατε μὲν ὅσον ἡμαρτήκατε, δεσποτείαν ἐπισπαστὸν πρὸ τῆς
πατρίου διαίτης προτιμήσαντες· ἐγνώκατε δὲ ὅσῳ καὶ πενία

ἀδέσποτος πλούτου δουλεύοντος προφέρει. τί μὲν γὰρ οὐ τῶν αἰ-
σχίστων, τί δ' οὐ τῶν ἀλγίστων, ἐξ οὗπερ ἐς τὴν Βρεττανίαν οὗ-
τοι παρέκυψαν, πεπόνθαμεν; οὐ τῶν μὲν πλείστων καὶ μεγίστων
κτημάτων ὅλων ἐστερήμεθα, τῶν δὲ λοιπῶν τέλη καταβάλλο- D
μεν; οὐ πρὸς τῷ τἆλλα πάντα καὶ νέμειν καὶ γεωργεῖν ἐκείνοις,
καὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν δασμὸν ἐτήσιον φερόμενοι; καὶ πό-
σῳ κρεῖττον ἦν, ἅπαξ τισὶ πεπρᾶσθαι μᾶλλον, ἢ μετὰ κενῶν ἐ-
λευθερίας ὀνομάτων κατ' ἔτος λυτροῦσθαι; πόσῳ δὲ ἐσφάχθαι
καὶ ἀπολωλέναι μᾶλλον, ἢ κεφαλὰς ὑποτελεῖς περιφέρειν;
καίτοι τί τοῦτο εἶπον; οὐδὲ γὰρ τὸ τελευτῆσαι παρ' αὐτοῖς ἀζήμιόν
ἐστιν, ἀλλ' ἴστε ὅσον καὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν τελοῦμεν. παρὰ μὲν γὰρ 152
τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοὺς δουλεύοντάς τισιν ὁ θάνατος ἐ- A
λευθεροῖ, Ῥωμαίοις δὲ δὴ μόνοις καὶ οἱ νεκροὶ ζῶσι πρὸς τὰ
λήμματα. τί δ' ὅτι κἂν μὴ ἔχῃ τις ἡμῶν ἀργύριον, (πῶς γὰρ ἢ
πόθεν) ἀποδυόμεθα καὶ σκυλευόμεθα ὥσπερ οἱ φονευόμενοι;
τί δ' ἂν προϊόντος τοῦ χρόνου μετριάσειεν, οὕτως ἡμῖν κατὰ τὴν
πρώτην εὐθὺς (ὅτε πάντες καὶ τὰ θηρία τὰ νεάλωτα θε-
ραπεύουσι) προσενηνεγμένοι; ἡμεῖς δὲ δὴ πάντων τῶν κα- B
κῶν τούτων αἴτιοι (ὥς γε τἀληθὲς εἰπεῖν) γεγόναμεν, οἵτινες αὐ-
τοῖς ἐπιβῆναι τὴν ἀρχὴν τῆς νήσου ἐπετρέψαμεν, καὶ οὐ πα-
ραχρῆμα αὐτούς, ὥσπερ καὶ τὸν Καίσαρα τὸν Ἰούλιον ἐκεῖ-
νον, ἐξηλάσαμεν· οἵτινες οὐ πόρρωθεν σφίσιν, ὥσπερ καὶ τῷ
Αὐγούστῳ καὶ τῷ Γαΐῳ τῷ Καλιγόλᾳ, φοβερὸν τὸ πειρᾶ-
σαι τὸν πλοῦν ἐποιήσαμεν. τοιγαροῦν νῆσον τηλικαύτην, μᾶλ-
λον δὲ ἤπειρον τρόπον τινὰ περίρρυτον νεμόμενοι, καὶ ἰδίαν οἰ-
κουμένην ἔχοντες, καὶ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ ἀφ' ἁπάν-
των τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφωρισμένοι, ὥστε καὶ γῆν ἄλλην
καὶ οὐρανὸν ἄλλον οἰκεῖν πεπιστεῦσθαι, καὶ τινας αὐτῶν καὶ τοὺς
σοφωτάτους γε μηδὲ τὸ ὄνομα ἡμῶν ἀκριβῶς πρότερον ἐ- C
γνωκέναι, καταπεφρονήμεθα καὶ καταπεπατήμεθα ὑπ' ἀν-
θρώπων μηδὲν ἄλλο ἢ πλεονεκτεῖν εἰδότων. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ

πρότερον, νῦν ἔτι, ὦ πολῖται καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς (πάντας γὰρ ὑμᾶς συγγενεῖς, ἅτε καὶ μιᾶς νήσου οἰκήτορας ὄντας, καὶ ἓν ὄνομα κοινὸν κεκτημένους νομίζω) τὰ προσήκοντα πράξωμεν, ὡς ἔτι τῆς ἐλευθερίας μνημονεύομεν, ἵνα καὶ τὸ πρόσρημα καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς τοῖς παισὶ καταλίπωμεν. ἂν γὰρ ἡμεῖς
D τῆς συντρόφου εὐδαιμονίας παντελῶς ἐκλαθώμεθα, τί ποτε ἐκεῖνοι ποιήσουσιν ἐν δουλείᾳ τραφέντες; λέγω δὲ ταῦτα οὐχ ἵνα μισήσητε τὰ παρόντα (μεμισήκατε γὰρ) οὐδ' ἵνα φοβηθῆτε τὰ μέλλοντα (πεφόβησθε γὰρ) ἀλλ' ἵνα ἐπαινέσω τε ὑμᾶς ὅτι καὶ καθ' ἑαυτοὺς πάνθ' ὅσα δεῖ προαιρεῖσθε, καὶ χάριν ὑμῖν γνῶ ὅτι καὶ ἐμοὶ καὶ ἑαυτοῖς ἑτοίμως συναίρεσθε. φοβεῖσθε δὲ
153 μηδαμῶς τοὺς Ῥωμαίους· οὔτε γὰρ πλείους ὑμῶν εἰσιν, οὔτ' ἀν-
A δρειότεροι· τεκμήριον δέ, ὅτι καὶ κράνεσι καὶ θώραξι καὶ κνημῖσιν ἐσκέπασθε, καὶ προσέτι καὶ σταυρώμασι καὶ τείχεσι καὶ τάφροις ἐσκεύασθε, πρὸς τὸ μηκέτι πάσχειν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πολεμίων. τοῦτο γὰρ αἱροῦνται μᾶλλον ὑπὸ τῶν φόβων, ἢ τὸ καὶ δρᾶσαί τι προχείρως ὥσπερ ἡμεῖς. τοσαύτῃ γὰρ περιουσίᾳ ἀνδρίας χρώμεθα, ὥστε καὶ τὰς σκηνὰς ἀσφαλεστέρας τῶν τειχῶν, καὶ τὰς ἀσπίδας πολυαρκεστέρας τῆς ἐκείνων πανοπλίας νομίζειν. ἐξ οὗπερ ἡμεῖς μὲν καὶ κρατοῦντες αἱροῦμεν
B αὐτοὺς καὶ βιασθέντες ἐκφεύγομεν. κἂν ἄρα καὶ ἀναχωρῆσαί ποι προελώμεθα, ἐς τοιαῦτα ἕλη καὶ ὄρη καταδυόμεθα, ὥστε μήτε εὑρεθῆναι μήτε ληφθῆναι. ἐκεῖνοι δὲ οὔτε διῶξαί τινα ὑπὸ τοῦ βάρους, οὔτε φυγεῖν δύνανται· κἂν ἄρα καὶ ἐκδράμωσί ποτε, ἔς τε χωρία ἀποδεδειγμένα καταφεύγουσι, κἀνταῦθα ὥσπερ ἐς γαλεάγρας κατακλείονται. ἔν τε οὖν τούτοις παρὰ πολὺ ἡμῶν ἐλαττοῦνται, καὶ ἐκείνοις, ὅτι οὔτε λιμὸν, οὔτε δίψος, οὐ ψῦχος, οὐ καῦμα ὑποφέρουσιν ὥσ-
C περ ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ σκιᾶς καὶ σκέπης, σίτου τε μεμαγμένου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου δέονται, κἂν ἄρα τι τούτων αὐτοὺς ἐπιλίπῃ διαφθείρονται· ἡμῖν δὲ δὴ πᾶσα μὲν πόα καὶ ῥίζα,

σῖτός ἐστι· πᾶς δὲ χυμός, ἔλαιον· πᾶν δὲ ὕδωρ, οἶνος· πᾶν δὲ
δένδρον, οἰκία. καὶ μὴν καὶ τὰ χωρία ταῦτα, ἡμῖν μὲν συνή-
θη καὶ σύμμαχα, ἐκείνοις δὲ δὴ καὶ ἄγνωστα καὶ πολέμια. καὶ
τοὺς ποταμοὺς ἡμεῖς μὲν γυμνοὶ διανεόμεν, ἐκεῖνοι δὲ οὐδὲ
πλοίοις ῥαδίως περαιοῦνται. ἀλλ' ἴωμεν ἐπ' αὐτοὺς ἀγαθῇ τύ-
χῃ θαῤῥοῦντες, δείξωμεν αὐτοῖς ὅτι λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες ὄν-
τες κυνῶν καὶ λύκων ἄρχειν ἐπιχειροῦσι. Ταῦτα εἰποῦσα, λα- D
γὼν μὲν ἐκ τοῦ κόλπου προήκατο μαντείᾳ τινὶ χρωμένη, καὶ ἐ-
πειδὴ ἐν αἰσίῳ σφίσιν ἔδραμε, τό, τε πλῆθος πᾶν ἡσθὲν ἀνεβόη-
σε, καὶ ἡ Βουνδουΐκα τὴν χεῖρα ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνασα
εἶπε, Χάριν τε σοι ἔχω, ὦ Ἀνδράστη, καὶ προσεπικαλοῦμαί σε γυ-
νὴ γυναῖκα, οὐκ Αἰγυπτίων ἀχθοφόρων ἄρχουσα, ὡς Νίτω-
κρις, οὐδ' Ἀσσυρίων τῶν ἐμπόρων, ὡς Σεμίραμις, (καὶ γὰρ
ταῦτ' ἤδη παρὰ τῶν Ῥωμαίων μεμαθήκαμεν) οὐ μὴν οὐδὲ
Ῥωμαίων αὐτῶν, (ὡς πρότερον μὲν Μεσσαλῖνα, ἔπειτ' Ἀγριπ-
πῖνα, νῦν δὲ καὶ Νέρων, ὄνομα μὲν ἀνδρὸς ἔχει, ἔργον δὲ γυ- 154
νή ἐστι· σημεῖον δὲ, ᾄδει καὶ κιθαρίζει, καὶ καλλωπίζεται) ἀλλὰ A
ἀνδρῶν Βρεττανῶν, γεωργεῖν μὲν ἢ δημιουργεῖν οὐκ εἰδότων, πο-
λεμεῖν δὲ ἀκριβῶς μεμαθηκότων, καὶ τά τε ἄλλα πάντα κοι-
νὰ, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας κοινὰς νομιζόντων, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ἐκείνων τὴν ἴσην τοῖς ἄῤῥεσιν ἀρετὴν ἐχουσῶν. τοιούτων
οὖν ἀνδρῶν καὶ τοιούτων γυναικῶν βασιλεύουσα προσεύχο-
μαί τέ σοι καὶ αἰτῶ νίκην καὶ σωτηρίαν καὶ ἐλευθερίαν κατ'
ἀνδρῶν ὑβριστῶν, ἀδίκων, ἀπλήστων, ἀνοσίων· εἴ γε καὶ ἄνδρας B
χρὴ καλεῖν ἀνθρώπους ὕδατι θερμῷ λουομένους, ὄψα σκευαστὰ
ἐσθίοντας, οἶνον ἄκρατον πίνοντας, μύρῳ ἀλειφομένους, μαλθα-
κῶς κοιμωμένους, μετὰ μειρακίων καὶ τούτων ἐξώρων καθεύ-
δοντας, κιθαρῳδῷ, καὶ τούτῳ κακῷ δουλεύοντας. μὴ γάρ τοι
μήτ' ἐμοῦ, μήθ' ὑμῶν ἔτι βασιλεύσειεν ἡ Νερωνὶς, ἡ Δομιτία,
ἀλλ' ἐκείνη μὲν Ῥωμαίων ᾄδουσα δεσποζέτω. καὶ γὰρ ἄξιοι τοι-
αύτῃ γυναικὶ δουλεύειν, ἧς τοσοῦτον ἤδη χρόνον ἀνέχονται

τυραννούσης. ὑμῶν δὲ σύ, ὦ δέσποινα, ἀεὶ μόνη προστατοίης.
C τοιαῦτα ἄττα ἡ Βουνδουίκα δημηγορήσασα, ἐπῆγε τοῖς Ῥωμαίοις τὴν στρατιάν. ἔτυχον γὰρ ἄναρχοι ὄντες, διὰ τὸ Παυλῖνον τὸν ἡγεμόνα σφῶν εἰς νῆσόν τινα Μῶναν ἀγχοῦ τῆς Βρεττανίας κειμένην ἐπιστρατεῦσαι. διὰ τοῦτο πόλεις τε δύο Ῥωμαϊκὰς ἐξεπόρθησε καὶ διήρπασε, καὶ φόνον ἀμύθητον, ὡς ἔφην, εἰργάσατο· τοῖς τε ἁλισκομένοις ἀνθρώποις ὑπ' αὐτῶν οὐδὲν τῶν δεινοτάτων ἔστιν ὅ,τι οὐκ ἐγίνετο. καὶ ὃ δὴ δεινότατον καὶ θηριωδέστατον ἔπραξαν· τὰς γὰρ γυναῖκας τὰς εὐγενεστάτας καὶ εὐπρε-
D πεστάτας γυμνὰς ἐκρέμασαν, καὶ τούς τε μαστοὺς αὐτῶν περιέτεμον, καὶ τοῖς στόμασι σφῶν προσέρραπτον, ὅπως ὡς καὶ ἐσθίουσαι αὐτοὺς ὁρῷντο· καὶ μετὰ τοῦτο πασσάλοις ὀξέσι διὰ παντὸς τοῦ σώματος κατὰ μῆκος ἀνέπειραν· καὶ ταῦτα πάντα θύοντές τε ἅμα καὶ ἑστιώμενοι, ὑβρίζοντες, ἔν τε τοῖς ἄλλοις σφῶν ἱεροῖς καὶ ἐν τῷ τῆς Ἀνδάτης μάλιστα ἄλσει ἐποίουν. οὕτω γὰρ τὴν νίκην ὠνόμαζον, καὶ ἔσεβον αὐτὴν περιττότατα. ὁ δὲ Παυλῖνος ἔτυχε μὲν ἤδη τὴν Μῶναν παραστησάμενος, πυθόμενος δὲ τὴν Βρεττανικὴν συμφοράν, ἀπέπλευσεν εὐθὺς ἐς αὐτὴν ἐκ τῆς Μώνης, καὶ διακινδυνεῦσαι μὲν αὐτίκα πρὸς τοὺς
155 βαρβάρους οὐκ ἤθελε, τό,τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόνοιαν
A φοβούμενος, ἀλλ' ἐς ἐπιτηδειότερον καιρὸν τὴν μάχην ὑπερετίθετο. ἐπεὶ δὲ σίτου τε ἐσπάνιζε, καὶ οἱ βάρβαροι ἐγκείμενοι οὐκ ἀνίεσαν, ἠναγκάσθη καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῖς συμβαλεῖν. ἡ μὲν οὖν Βουνδουίκα ἐς τρεῖς καὶ εἴκοσι μυριάδας ἀνδρῶν στράτευμα ἔχουσα, αὐτὴ μὲν ἐφ' ἅρματος ὠχεῖτο, τοὺς δὲ ἄλλους ὡς ἑκάστους διέταξεν. ὁ δὲ δὴ Παυλῖνος μήτε ἀντιπαρατεῖναί οἱ τὴν φάλαγγα δυνηθεὶς (οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰ ἐφ' ἕνα ἐτετάχθησαν,
B ἐξικνοῦντο· τοσοῦτον ἡλαττοῦντο τῷ πλήθει) μήτ' αὖ καθ' ἕνα συμβαλεῖν, μὴ καὶ περιστοιχισθεὶς κατακοπῇ, τολμήσας, τριχῇ τε ἔνειμε τὸν στρατόν, ὅπως πολλαχόθεν ἅμα μάχοιντο, καὶ ἐπύκνωσεν ἕκαστον τῶν μερῶν, ὥστε δύσρηκτον εἶναι. συντάττων δ'

αὐτοὺς δὲ καθίσας, προσπαρῄει, λέγων, Ἄγετε ἄνδρες συστρατιῶται, ἄγετε ἄνδρες Ῥωμαῖοι, δείξατε τοῖς ὀλέθροις τούτοις ὅσον καὶ δυστυχοῦντες αὐτῶν προφέρομεν. αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ὑμῖν, ἃ μικρῷ πρόσθεν ὑπ' ἀρετῆς ἐκτήσασθε, νῦν ἀκλεῶς ἀπολέσαι. πολλάκις τοι τῶν νῦν παρόντων ἐλάττους ὄντες πολὺ
πλείονας ἀντιπάλους καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ἐνί- C
κησαν. μήτ' οὖν τὸ πλῆθος αὐτῶν φοβηθῆτε καὶ τὴν νεωτεροποιΐαν (ἐκ γὰρ ἀόπλου καὶ ἀμελετήτου προπετείας θρασύνονται) μήθ' ὅτι πόλεις τινὰς ἐμπεπρήκασιν. οὐ γὰρ κατὰ κράτος οὐδὲ ἐκ μάχης, ἀλλὰ τὴν μὲν προδοθεῖσαν, τὴν δὲ ἐκλειφθεῖσαν εἷλον. αὐθ' ὧν νῦν τὴν προσήκουσαν παρ' αὐτῶν δίκην λάβετε, ἵνα καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐκμάθωσιν, οἵους ὄντας ὑμᾶς οἷοι ὄντες ἠδικήκασι. ταῦτά τισιν εἰπών, ἐφ' ἑτέρους ἦλθε, καὶ ἔφη,
Νῦν καιρός, ὦ συστρατιῶται, προθυμίας, νῦν τόλμης· αὐθή- D
μερον ἄνδρες ἀγαθοὶ γένοισθε, καὶ τὰ προσειλημμένα ἀναλήψεσθε. ἂν τούτων κρατήσητε, οὐκ ἔτ' οὐδεὶς ὑμῖν οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀντιστήσεται. διὰ μιᾶς τοιαύτης μάχης, καὶ τὰ ὑπάρχοντα βεβαιώσεσθε, καὶ τὰ λοιπὰ προσκαταστρέψεσθε. πάντες γὰρ καὶ οἱ ἄλλοθί που ὄντες στρατιῶται ζηλώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐχθροὶ φοβηθήσονται. ὥστε ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ἢ πάντων
ἀνθρώπων ἀδεῶς ἄρχειν ὧν καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν κατέλιπον, 156
καὶ αὐτὰ ὑμεῖς προσεπεκτήσασθε, ἢ πάντως αὐτῶν στερηθῆ- A
ναι, ἕλεσθε ὄλεθροι εἶναι, ἄρχειν, πλουτεῖν, εὐδαιμονεῖν μᾶλλον, ἢ τἀναντία αὐτῶν ῥᾳθυμήσαντες παθεῖν. τοιαῦτα δὲ καὶ τούτοις εἰπών, ἐπὶ τοὺς τρίτους ἐπιπαρῆλθε, καὶ ἔλεξε καὶ ἐκείνοις, Ἠκούσατε μὲν οἷα ἡμᾶς οἱ κατάρατοι οὗτοι δεδράκασι, μᾶλλον δὲ ἔνια αὐτῶν καὶ εἴδετε· ὥσθ' ἕλεσθε πότερον καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παθεῖν, καὶ προσέτι γε ἐκπεσεῖν παντελῶς ἐκ τῆς Βρεττανίας, ἢ κρατήσαντες καὶ τοῖς ἀπολωλόσι τιμωρῆσαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἅπασι παράδειγμα ποιῆ-
σαι καὶ πρὸς τὸ πειθαρχοῦν εὐμενοῦς ἐπιεικείας, καὶ πρὸς τὸ B

νεωτερίζειν ἀνάγκαις τραχύτητος. μάλιστα μὲν οὖν ἔγωγε
νικήσειν ὑμᾶς ἐλπίζω καὶ τῇ παρὰ τῶν θεῶν συμμαχίᾳ (τοῖς
γὰρ ἀδικουμένοις ὡς τὸ πολὺ συναίρονται) καὶ τῇ πατρῴᾳ ὑ-
μῶν ἀνδρίᾳ, Ῥωμαίους τε ὄντας, καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἁπάντων
ἀνθρώπων κεκρατηκότας καὶ ταῖς ἐμπειρίαις. καὶ γὰρ αὐ-
τοὺς τούτους τοὺς νῦν ἀντικαθεστῶτας νικήσαντες κεχειρώμε-
θα τῷ τε ἀξιώματι. οὐ γὰρ ἀντιπάλοις τισὶν ἀλλὰ δούλοις ἡ-
C μετέροις συμβαλοῦμεν, οὓς καὶ ἐλευθέροις καὶ αὐτονόμοις
ὄντας εἰάσαμεν· ἂν δὲ δὴ παρ' ἐλπίδα τι συμβῇ (οὐδὲ γὰρ
τοῦτ' εἰπεῖν ὀκνήσω) ἄμεινόν ἐστι μαχομένους ἡμᾶς ἀνδρείως
πεσεῖν, ἢ ζῶντας ἀνασκολοπισθῆναι, τὰ σπλάγχνα τὰ ἑαυτῶν
ἐκτμηθέντα ἰδεῖν πασσάλοις διαπύροις ἀναπαρῆναι, καὶ
ὕδατι ζέοντι τηκομένους ἀπολέσθαι, καθάπερ ἐς θηρία τινὰ
ἄγρια, ἄνομα, ἀνόσια ἐμπεπτωκότας. ἢ οὖν περιγενώμεθα
αὐτῶν, ἢ ἐνταῦθα ἀποθάνωμεν· καλὸν τὸ μνημεῖον τὴν Βρετ-
τανίαν ἕξομεν, κἂν πάντες οἱ λοιποὶ Ῥωμαῖοι ἐξ αὐτῆς ἐκπέ-
D σωσι. τοῖς γὰρ σώμασι τοῖς ἡμετέροις πάντως αὐτὴν ἀεὶ κα-
θέξομεν. τοιαῦτα δὲ καὶ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, ἤρετο τὸ ση-
μεῖον τῆς μάχης· κἀκ τούτου συνῆλθον οἱ μὲν βάρβαροι κραυ-
γῇ τε πολλῇ καὶ ᾠδαῖς ἀπειλητικαῖς χρώμενοι, οἱ δὲ Ῥω-
μαῖοι σιγῇ καὶ κόσμῳ, μέχρις οὗ ἐς ἀκοντίου βολὴν ἀφίκον-
το. ἐνταῦθα δὲ ἤδη καὶ βάδην τῶν πολεμίων προσιόντων σφί-
σιν ἐπιρράξαντες ἅμα ἀπὸ συνθήματος, ἐπέδραμον αὐτοῖς
ἀνὰ κράτος· καὶ ἐν μὲν τῷ προσμίξει ῥᾳδίως τὴν ἀντίταξιν
σφῶν διέρρηξαν· περισχεθέντες δὲ τῷ πλήθει, πανταχόθεν ἅμα
ἐμάχοντο· καὶ ἦν ὁ ἀγωνισμὸς αὐτῶν πολύτροπος. τοῦτο μὲν
157 γὰρ οἱ ψιλοὶ τοὺς ψιλοὺς ἀντέβαλλον, τοῦτο δὲ οἱ ὁπλῖται τοῖς ὁ-
A πλίταις ἀνθίσταντο. οἵ τε ἱππῆς τοῖς ἱππεῦσι συνεφέροντο. καὶ
πρὸς τὰ ἅρματα τῶν βαρβάρων οἱ τοξόται τῶν Ῥωμαίων ἀντη-
γωνίζοντο. τούς τε γὰρ Ῥωμαίους οἱ βάρβαροι ῥύμῃ τοῖς ἅρμασι
προσπίπτοντες ἀνέτρεπον, καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων, ἅτε καὶ
δίχα

διχῇ θ᾽ ὥσπερ εἴρηκον μαχόμενοι, ἀνέστελλον τὸ ἱππικὸν τὸ πεζὸν αἰὲ
τρέπε, καὶ πρὸς ἱππέα κατέβαλλε· πρός τε τὰ ἅρματα συμ-
φραξάμενοί τινες ἐχώρουν, καὶ ἄλλοι ὑπ᾽ αὐτῶν ἐσκεδάν-
νυντο· τούς τε τοξότας οἱ μὲν ὁμόσε σφίσιν ἰόντες ἔτρεπον, οἱ δὲ
πόρρωθεν ἐφυλάσσοντο· καὶ ταῦτα οὐ καθ᾽ ἓν, ἀλλὰ πανταχῇ πάνθ᾽ B
ὁμοίως ἐγίνετο. ἠγωνίσαντο δὲ ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀμ-
φότεροι προθυμίας καὶ τόλμης. τέλος δὲ ὀψέ ποτε οἱ Ῥωμαῖοι
ἐνίκησαν, καὶ πολλοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ καὶ πρὸς ταῖς ἁμάξαις
τῇ τε ὕλῃ κατεφόνευσαν, πολλοὺς δὲ καὶ ζῶντας εἷλον· συχνοὶ
δὴ οὖν καὶ διέφυγον, καὶ παρεσκευάζοντο μὲν ὡς καὶ αὖθις
μαχούμενοι. ἀποθανούσης δὲ ἐν τούτῳ τῆς Βουνδουίκης νόσῳ,
ἐκείνην μὲν δεινῶς ἐπένθησαν, καὶ πολυτελῶς ἔθαψαν· αὐτοὶ δὲ
ὡς καὶ τότε ὄντως ἡττηθέντες διεσκεδάσθησαν. καὶ τὰ μὲν Βρεττανι-
κὰ ἐπὶ τοσοῦτον. ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ὁ Νέρων Ὀκταουίαν τὴν Αὐ-
γοῦσταν ἀπεπέμψατο μὲν πρότερον διὰ Σαβῖναν τὴν παλλακί-
δα, ὕστερον δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καίτοι τοῦ Βούρρου ἐναντιουμένου C
αὐτῷ καὶ κωλύοντος ἀποπέμψασθαι, καί ποτε εἰπόντος, οὐκοῦν
καὶ τὴν προῖκα αὐτῇ (τουτέστι τὴν ἡγεμονίαν) ἀπόδος. οὕτω
γάρ πως ἐρρωμένως αὐτῇ ἐχρῆτο, ὥστε ποτὲ δεύτερον ἐρωτη-
θεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ γνώμην περὶ ὧν ἀπεφήνατο, εἶπεν ἀντικρὺς
ὅτι περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι μου αὖθις πύθῃ. τοῦτον
μὲν οὖν φαρμάκῳ διώλεσε· Τιγελλῖνον δέ τινα Σωφρόνιον ἀ-
σελγείᾳ τε καὶ μιαιφονίᾳ πάντας τοὺς καθ᾽ ἑαυτὸν ἀνθρώ-
πους ὑπεράραντα, σὺν ἑτέρῳ ἑνὶ ἐπὶ τὴν τῶν δορυφόρων ἀρ-
χὴν κατέστησε. πρὸς τοῦτον καὶ τὸ τῆς Πυθιάδος ἀπόφθεγμα D
γενέσθαι λέγεται· ἐπεὶ γὰρ τῶν περὶ τὴν Ὀκταουίαν ὄντων οἱ
ἄγγελοι πάντες, πλὴν Πυθιάδος, συνεπέθεντο μετὰ τῆς Σαβίνης
αὐτῇ, τῆς μὲν, ὅτι ἐδυστύχει, καταφρονήσαντες, τὴν δὲ ὅτι ἴσχυε
κολακεύοντες· μόνη δὴ ἡ Πυθιὰς οὔτε τι κατεψεύσατο αὐτῆς,
καίτοι πικρότατα βασανισθεῖσα, καὶ τέλος ὡς ὁ Τιγελλῖνος
ἐνέκειτο αὐτῇ, προσέπτυσέ τε αὐτῷ καὶ εἶπε, Καθαρώτερον, ὦ

Τιγελλῖνε, τὸ αἰδοῖον ἡ δέσποινά μου ἐκ τοῦ στόματος ἔχει. ὁ δὲ δὴ Νέρων ἐς γέλωτα καὶ σκώμματα τὰ τῶν γυναικῶν κακὰ ἐποιεῖτο.
158 τὸν γοῦν Πλαῦτον ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
A προσενεχθεῖσάν οἱ ἰδὼν, Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. ὥσπερ φεισάμενος ἂν αὐτοῦ εἰ τοῦτο προηπίστατο. πάντα δὲ ὡς εἰπεῖν τὸν βίον ἐν καπηλικῇ διαίτῃ ποιούμενος, ἀπεῖπε τοῖς ἄλλοις μηδὲν ἑφθὸν ἐν καπηλείῳ, πλὴν λαχάνων καὶ ἔτνους, πιπράσκειν. τὸν δὲ Πάλλαντα διεχρήσατο ὅτι καὶ πλοῦτον πολὺν ἐκέκτητο, ὥστε καὶ ἐς μυρίας μυριάδας αὐτὸν ἀριθμεῖσθαι· καὶ δυσκολίᾳ τρόπων πολλῇ ἐχρῆτο, ὥστε μήτε τοῖς οἰκέταις μήτε τοῖς ἐξελευθέροις διαλέγεσθαί τι, ἀλλ' ἐς γραμματεῖα παντὶ ὅσα
B ἐβούλετο καὶ προσέταττε σφίσιν, ἐσγράφειν. τοσαύτη δέ τις ἡ τοῦ Νέρωνος ἀκολασία, ὥστε καὶ ἅρματα δημοσίᾳ ἤλαυνε. καί ποτε θηρία ἀποκτείνας, ὕδωρ τε εὐθὺς ἐς τὸ θέατρον ἐπωχέτευσε, καὶ ναυμαχίαν ἀπετέλεσε. καὶ μετὰ τοῦτο, τὸ ὕδωρ ἀφεὶς, μονομαχίαν ἐπιδιέθηκε. τέλος εἰσαγαγὼν αὐτὸ αὖθις, δεῖπνον δημοσίᾳ πολυτελὲς ἐδείπνισεν. ἑστιάτωρ μὲν ὁ Τιγελλῖνος ἀποδέδεικτο, καὶ παρασκευὴ πᾶσα πολλὴ ἐπεπόριστο. ἐσκευάσθη δὲ τόνδε τὸν τρόπον. ἐν μὲν τῷ μέσῳ, καὶ ἐπὶ τῷ ὕδατι τά τε σκάφη τὰ οἰνηρὰ τὰ ξύλινα τὰ μεγάλα προκαθεῖτο, καὶ ἐπ' αὐτῶν σανίδες ἐπεπήγεσαν. πέριξ δὲ περὶ αὐτὸ καπηλεῖα καὶ οἰκήμα-
C τα ἐπεποίητο, ὥστε τὸν Νέρωνα καὶ τὸν Τιγελλῖνον τούς τε συσσίτους αὐτῶν τὸ μέσον ἔχοντας, ἐπί τε ταπήτων πορφυρῶν καὶ ἐπὶ στρωμάτων ἁπαλῶν ἐπευωχεῖσθαι, τοὺς δὲ δὴ ἄλλους πάντας ἐν τοῖς καπηλείοις εὐθυμεῖσθαι. ἔς τε τὰ πορνεῖα ἐσῄεσαν, καὶ συνεγίνοντο πάσαις αἰδῶ ἁπλῶς τῶν ἐνταῦθα καθημέναις. ἦσαν δὲ αὗται περικαλλέσταται καὶ ἐκφανέσταται, δοῦλαί τε καὶ ἐλεύθεραι, ἑταῖραι, παρθένοι, γαμεταί τινων, οὐχ ὅπως δημώδεις, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ εὐγενέσταται, καὶ κόραι, καὶ γυναῖκες. καὶ ἦν ἐξουσία παντὶ τῷ βουλομένῳ ἔχειν ἣν ἤθελεν· οὐ γὰρ ἐξῆν αὐταῖς οὐδένα ἀπαρνήσασθαι. ὥστε, οἷα συρφετώδης

ὅμιλος, ἀπλήστως τε καὶ ἅμα ἔπινον, καὶ ἀσελγῶς ὕβριζον. καί τις D
καὶ δοῦλος τῇ δεσποίνῃ, παρόντος τοῦ δεσπότου, καὶ μονομάχος
ἀγενεῖ κόρῃ ὁρῶντος τοῦ πατρὸς συνεγίνοντο. ὠθισμοί τε καὶ πλη-
γαὶ καὶ θόρυβοι, τοῦτο μὲν, ἀπ' αὐτῶν τῶν εἰσιόντων, τοῦτο δὲ, καὶ ἐκ
τῶν ἔξωθεν περιεστηκότων, αἰσχροὶ συνέβαινον καὶ ἄνδρες ἐκ τῶν
τούτων συχνοὶ ἐφθάρησαν, καὶ γυναῖκες, αἱ μὲν ἀποπνιγεῖσαι,
αἱ δὲ διαρπαγεῖσαι. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησεν (ὅπερ που ἀεὶ
ηὔχετο) τήν τε πόλιν ὅλην καὶ τὴν βασιλείαν ζῶν ἀναλῶ- 159
σαι. τὸν γοῦν Πρίαμον καὶ αὐτὸς θαυμαστῶς ἐμακάριζεν, A
ὅτι καὶ τὴν πατρίδα ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπολομένας εἶ-
δεν. λάθρα γάρ τινας ὡς καὶ μεθύοντας, ἢ καὶ κακουργοῦν-
τάς τι ἄλλως, διαπέμπων, τὸ μὲν πρῶτον, ἕν που καὶ δύο καὶ
πλείονα, ἄλλα ἄλλοθι ὑπεπίμπρα, ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἐν
παντὶ ἀπορίας γενέσθαι, μήτ' ἀρχὴν τοῦ κακοῦ ἐξευρεῖν μήτε τέ-
λος ἐπαγαγεῖν δυναμένους, ἀλλὰ πολλὰ μὲν ὁρῶντας, πολλὰ
δὲ ἀκούοντας ἄτοπα. οὔτε γὰρ θεάσασθαι ἄλλο τι ἦν ἢ πυρὰ B
πολλὰ, ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ· οὔτε ἀκοῦσαι λεγόντων τινῶν, ἢ
ὅτι τὸ καὶ τὸ καίεται. ποῦ; πῶς; ὑπὸ τίνος; βοηθεῖτε. θόρυβός
τε οὖν ἐξαίσιος πανταχοῦ πάντας κατελάμβανε, καὶ διέθε-
ον, οἱ μὲν, τῇ, οἱ δὲ, τῇ, ὥσπερ ἔμπληκτοι. καὶ ἄλλοις τινὲς ἐ-
παμύνοντες ἐπυνθάνοντο τὰ οἴκοι καιόμενα. καὶ ἕτεροι πρὶν
καὶ ἀκοῦσαι ὅτι τῶν σφετέρων τι ἐμπέπρησται, ἐμάνθανον ὅτι
ἀπόλωλεν. οἵ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν, ἐς τοὺς στενωποὺς ἐξέτρεχον, ὡς
καὶ ἔξωθεν αὐταῖς βοηθήσοντες, καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν εἴσω
ἐσέθεον, ὡς καὶ ἔνδον τι ἀνύσοντες. καὶ ἦν ἥ τε κραυγὴ καὶ ὀλο-
λυγὴ παίδων ὁμοῦ, γυναικῶν, ἀνδρῶν, γερόντων, ἄπλετος, ὥσ- C
τε μήτε συνιδεῖν μήτε συνεῖναί τι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς
κραυγῆς δύνασθαι. καὶ διὰ ταῦτ' ἦν ὁρᾶν τινας ἀφώνους ἑστῶ-
τας ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας. κἀν τούτῳ πολλοὶ μὲν καὶ τὰ σφέτερα
ἐκκομιζόμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἁρπάζοντες, ἀλλή-
λοις τε ἐνεπλάζοντο, καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο. καὶ οὔτε

περιϊέναι ποι, οὐδ' ἑστάναι εἶχον, ἀλλ' ὤθουν, ὠθοῦντο, ἀνέ-
τρεπον, ἀνετρέποντο· καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο, συχνοὶ δὲ συνε-
τρίβοντο, ὥστε σφίσι μηδὲν ὅ,τι τῶν δυναμένων ἀνθρώποις
ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει κακῶν συμβῆναι, μὴ συνενεχθῆναι. οὐ-
δὲ γὰρ οὔτ' ἀποφυγεῖν που ῥᾳδίως ἠδύναντο. κἂν ἐκ τοῦ πα-
D ρόντος τις περιεσώθη, εἰς ἕτερον ἐμπεσὼν ἐφθείρετο. καὶ ταῦ-
τα οὐκ ἐν μιᾷ μόνον ἀλλ' ἐπὶ πλείους καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας
ὁμοίως ἐγίγνετο. καὶ πολλοὶ μὲν οἶκοι ἔρημοι τοῦ βοηθήσοντος
σφίσιν ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων
προσκατεπρήσθησαν. οἵ γε στρατιῶται, οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ νυκτο-
φύλακες, πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ἀφορῶντες, οὐχ ὅσον οὐ κατε-
σβέννυσάν τινα, ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον. τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων
ἀλλαχόθι συμβαινόντων, ὑπέλαβέ ποτε τὸ πῦρ ἄνεμος, καὶ ἐπὶ
160 τὰ λοιπὰ ὁμοῦ πάντα ἤγαγεν· ὥστε σκευῶν μὲν πέρι ἢ οἰκιῶν
A μηδένα μηδὲν ἔτι φροντίσαι, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἑστῶτάς
που ἐν ἀσφαλεῖ τινι ὁρᾶν ὥσπερ νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα
πολλὰς φλεγομένας· καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις μηδὲν ἔτι λυ-
πεῖσθαι, τὸ δὲ δημόσιον ὀδυρομένους, ἀναμιμνήσκεσθαι ὅτι καὶ
πρότερόν ποτε οὕτως ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τὸ πλεῖον τῆς πό-
λεως διεφθάρη. πάντων δὲ δὴ τῶν ἄλλων οὕτω διακειμένων,
καὶ πολλῶν καὶ ἐς αὐτὸ τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ πάθους ἐμπηδώντων,
ὁ Νέρων ἔς τε τὸ ἄκρον τοῦ παλατίου (ὅθεν μάλιστα σύνοπτα
B τὰ πολλὰ τῶν καιομένων ἦν) ἀνῆλθε, καὶ τὴν σκευὴν τὴν κι-
θαρῳδικὴν λαβὼν, ᾖσεν ἅλωσιν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔλεγεν, Ἰλίου,
ὡς δὲ ἑωρᾶτο, Ῥώμης. τοιούτῳ μὲν δὴ πάθει τότε ἡ πόλις ἐ-
χρήσατο οἵῳ οὔτε πρότερόν ποτε οὔθ' ὕστερον, πλὴν τοῦ Γαλα-
τικοῦ. τό, τε γὰρ παλατῖνον ὄρος σύμπαν, καὶ τὸ θέατρον τοῦ Ταύ-
ρου, τῆς τε λοιπῆς πόλεως τὰ δύο που μέρη ἐκαύθη· καὶ ἄν-
θρωποι ἀναρίθμητοι διεφθάρησαν. ὁ μέντοι δῆμος οὐκ ἔστιν ὅ,τι
οὐ κατὰ τοῦ Νέρωνος ἠρᾶτο, τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ μὴ ὑπολέγων,
ἄλλως δὲ δὴ τοῖς τὴν πόλιν ἐμπρήσασι καταρώμενοι, καὶ

μάλισθ' ὅτι αὐτοὺς ἡ μνήμη τοῦ λογίου κατὰ τὸν Τιβέριον ποτὲ C
ᾀσθέντος ἐθορύβει· ἦν δὲ τοῦτο,

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιπλομένων ἐνιαυτῶν,

Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις. ἐπειδή τε ὁ Νέρων
παραμυθούμενος αὐτοὺς, οὐδαμοῦ ταῦτα τὰ ἔπη εὑρίσκεσθαι
ἔλεγε, μεταβαλόντες ἕτερον λόγιον, ὡς καὶ Σιβύλλειον ὄντως
ὂν, ᾖδον. ἔστι δὲ τοῦτο,

Ἔσχατος Αἰνεαδῶν μητροκτόνος ἡγεμονεύσει. καὶ ἔσχεν D
οὕτως, εἴτε καὶ ὡς ἀληθῶς θεομαντείᾳ τινὶ προλεχθὲν, εἴτε
καὶ τότε ὑπὸ τοῦ ὁμίλου πρὸς τὰ παρόντα θειασθέν. τελευ-
ταῖος γὰρ τῶν Ἰουλίων τῶν ἀπὸ Αἰνείου γενομένων ἐμονάρχησε.
χρήματα δὲ ὁ Νέρων παμπληθῆ καὶ παρὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ
παρὰ τῶν δήμων, τὰ μὲν βίᾳ ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ἐμπρησμοῦ,
τὰ δὲ παρ' ἑκόντων δῆθεν ἠργυρολόγησεν, καὶ τῶν Ῥωμαίων αὐ-
τῶν τὸ σιτηρέσιον παρεσπάσατο. προσάγοντι δὲ αὐτῷ ταῦτα ἀγ-
γελία ἐξ Ἀρμενίας καὶ δάφνη ἐπὶ τῇ νίκῃ αὖθις ἦλθεν. ὁ γὰρ
τοι Κορβούλων, συστήσας τά τε στρατιωτικὰ ἐσκεδασμένα, καὶ 161
ἀσκήσας ἠμελημένα, τόν τε Οὐολόγαισον τὸν βασιλέα τῶν Πάρ- A
θων, καὶ τὸν Τιριδάτην τὸν τῆς Ἀρμενίας ἡγούμενον καὶ ἀγ-
γελθεὶς μόνον ἐξεφόβησεν. ὅμοια γὰρ δὴ τοῖς πρώτοις Ῥω-
μαίων οὐχ ὅτι τῷ γένει λαμπρὸς, ἢ τῷ σώματι ἰσχυρὸς, ἀλλὰ
καὶ τῇ ψυχῇ ἀρτίφρων ἦν· καὶ πολὺ μὲν τὸ ἀνδρεῖον, πολὺ δὲ
καὶ τὸ δίκαιον τό, τε πιστὸν ἐς πάντας καὶ τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς
πολεμίους εἶχεν. ὑφ' οὗπερ καὶ ὁ Νέρων ἐπὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν
ἀνθ' ἑαυτοῦ ἀπέστειλε, καὶ δύναμιν αὐτῷ ὅσην ἄλλῳ οὐδενὶ ἐ-
πέτρεψε, πιστεύσας ὁμοίως καὶ τοὺς βαρβάρους αὐτὸν κατεργά- B
σεσθαι, καὶ αὐτῷ μὴ ἐπαναστήσεσθαι. καὶ ὁ μὲν οὐδέτερον τούτων ἐ-
ψεύσθη, ὡς μέντοι ἄλλοις ἀνθρώποις καθ' ἓν τοῦτο μόνον ὁ Κορ-
βούλων ἐλύπησεν, ὅτι τὴν πρὸς τὸν Νέρωνα πίστιν ἐτήρησεν. οὔ-
τω γὰρ αὐτὸν αὐτοκράτορα ἀντ' ἐκείνου λαβεῖν ἤθελον, ὥστε καὶ
κακὸν τὸ μέρος τοῦτο μόνον γενέσθαι ἠξίουν. ἀλλ' οὖν ὁ Κορβούλων

ἀκονιτὶ τὰ Ἀρτάξατα λαβὼν, τὴν πόλιν κατέσκαψε. πρά-
ξας δὲ τοῦτο, πρὸς τὰ Τιγρανόκερτα ἤλασε, πάσης μὲν τῆς τῶν
ἐνδιδόντων σφᾶς χώρας φειδόμενος, πάντα δὲ τὰ τῶν ἀνθι-
σταμένων πορθῶν, καὶ ἔλαβε καὶ ἐκεῖνα ἐθελούσια· ἄλλα τε
C ἔπραξε λαμπρὰ καὶ ἐπίδοξα. ἐφ' οἷς καὶ τὸν Οὐολόγαι-
σον, καίτοι φοβερὸν ὄντα, ἐς διαλλαγὰς ἁρμοζούσας τῷ Ῥω-
μαίων ἀξιώματι ὑπηγάγετο. Κορβούλων μὲν οὖν, καίτοι ἰ-
σχὺν μεγάλην καὶ δόξαν οὐκ ἐλαχίστην ἔχων, καὶ δυνηθεὶς ἂν ῥᾷ-
στα αὐτοκράτωρ (ἅτε καὶ τῶν ἀνθρώπων τῷ τε Νέρωνι δεινῶς
ἀχθομένων, καὶ ἐκεῖνον ἐς πάντα δὴ πάντων θαυμαστῶν ὄν-
των) ἀποδειχθῆναι, οὔτ' ἐνεωτέρισέ τι, οὔτε ᾐτιάθη, ἀλλ' ἔτι καὶ
μᾶλλον ἐμιστείαζεν. ὁ δὲ δὴ Σενέκας καὶ ὁ Ροῦφος ὁ ἔπαρ-
χος, ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν ἐπεβούλευσαν τῷ Νέρωνι·
D οὔτε γὰρ τὴν ἀσχημοσύνην, οὔτε τὴν ἀσέλγειαν, οὔτε τὴν ὠ-
μότητα αὐτοῦ ἔτι φέρειν ἠδύναντο. αὐτοί τε οὖν ἅμα τῶν κα-
κῶν τούτων ἀπαλλαγῆναι, κἀκεῖνον ἐλευθερῶσαι ἠθέλησαν, ὥσ-
περ αἰτίκρυς Συλπίκιός τε Ἄσπρος ἑκατόνταρχος καὶ Σούβριος
Φλάβιος χιλίαρχος, ἐκ τῶν σωματοφυλάκων ὄντες, καὶ πρὸς
αὐτὸν τὸν Νέρωνα ὡμολόγησαν. ἐκεῖνός τε γὰρ ἐρωτηθεὶς ὑπ'
αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιθέσεως, εἶπεν ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆ-
σαι οὐκ ἠδυνάμην. καὶ ὁ Φλάβιος, Καὶ ἐφίλησά σε, εἶπε, παν-
τὸς μᾶλλον, καὶ ἐμίσησα· ἐφίλησα μὲν, ἢν ἐλπίσας ἀγαθὸν αὐτοκρά-
162 τορα ἔσεσθαι· ἐμίσησα δὲ, ὅτι τὰ καὶ τὰ ποιεῖς. οὔτε γὰρ ἁρμα-
A τηλάτῃ οὔτε κιθαρῳδῷ δουλεύειν δύναμαι. μηνύσεως οὖν
γενομένης, οὗτοί τε ἐκολάσθησαν, καὶ ἄλλοι δι' αὐτοὺς πολλοί.
πᾶν γὰρ ὅ,τι τις ἐσκαλέσαι τῳ ἐκ περιχαρείας καὶ λύπης, ῥη-
μάτων τε καὶ νευμάτων, οἷός τε ἦν, καὶ ἐπεφέρετο καὶ ἐπιστεύετο·
οὐδ' ἔστιν ὅ,τι τῶν ἐγκλημάτων, εἰ καὶ ἐπέπλαστο, ἀπιστηθῆναι διὰ
τὴν ἀλήθειαν τῶν τοῦ Νέρωνος ἔργων ἠδύνατο. καὶ διὰ τοῦτ'
ἐς τὰ μάλιστα οἵ τε φίλοι οἱ πονηροὶ καὶ οἰκέται τινῶν ὠνήθη-
σαν. τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους τούς τε ἐχθροὺς ὑποπτεύοντες,

ἐφυλάσσοντο, πρὸς δὲ δὴ τοὺς συνόντας καὶ ἄκοντες ἐγυμνοῦν-
το. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων τῶν ἀπολωλότων πολὺ ἔργον εἰπεῖν· B
ὁ δὲ δὴ Σενέκας ἠθέλησε μὲν καὶ τὴν γυναῖκα Παυλῖναν
ἀποκτεῖναι, λέγων πεπεικέναι αὐτὴν τοῦ τε θανάτου καταφρο-
νῆσαι, καὶ τῆς σὺν αὐτῷ μεταλλαγῆς ἐπιθυμῆσαι· καὶ ἔσχισε καὶ
τὰς ἐκείνου φλέβας· διαιτατήσας δὲ δή, καὶ πρὸς τὸν ὄλε-
θρον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπειχθείς, προαπηλλάγη αὐτῆς, καὶ
οὕτως ἡ Παυλῖνα περιεγένετο. οὐ μέντοι πρότερον ἑαυτῆς ἥ-
ψατο, πρὶν τό, τε βιβλίον ὃ συνέγραφεν, ἐπανορθῶσαι, καὶ τἆλ-
λα (ἐδεδίει γὰρ μὴ καὶ ἐς τὸν Νέρωνα ἐλθόντα φθαρῇ) παρα-
καταθέσθαι τισί. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐτελεύτησε, καίπερ τὴν τε συνου- C
σίαν τὴν πρὸς αὐτόν, ὡς καὶ ἀθῴαν, προφερόμενος, καὶ πᾶσαν
αὐτῷ τὴν οὐσίαν ἐπὶ τῇ τῶν οἰκοδομουμένων προφάσει κεχα-
ρισμένος. καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὕστερον ἐπαπώλοντο. ὁ δὲ δὴ Θρασέας
καὶ ὁ Σωρανός, καὶ γένους καὶ πλούτου τοῦ τε συμπάσης ἀρετῆς
τὰ πρῶτα ἀνήκοντες, ἐπιβουλῆς μὲν αἰτίαν οὐκ ἔσχον, ἀπέθανον
δὲ καὶ αὐτοί ποτε, ὅτι τοιοῦτοι ἦσαν. καὶ τοῦ γε Σωρανοῦ Πούπλιος
Ἐγνάτιος Κέλωρ φιλόσοφος κατεψευδομαρτύρησε. δύο γὰρ ἀν-
δρῶν συνόντων αὐτῷ, Κασσίου τοῦ Ἀσκληπιοδότου Νικαέως καὶ D
ἐκείνου Βηρυτίου, ὁ μὲν Ἀσκληπιόδοτος οὐχ ὅπως κατεῖπέ τι
αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον καλοκαγαθίαν οἱ προσεμαρτύρη-
σε· καὶ διὰ τοῦτο τότε μὲν ἔφυγεν, ὕστερον δὲ ἐπὶ Γάλβου κα-
τήχθη. ὁ δὲ δὴ Πούπλιος ἐπὶ μὲν τῇ συκοφαντίᾳ καὶ χρήμα-
τα καὶ τιμὰς ἔλαβε, καθάπερ οἱ ἄλλοι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσαντες,
μετὰ δὲ τοῦτο ἐξωρίσθη. Σωρανὸς μὲν οὖν, ὡς καὶ μαγεύματί τινι
διὰ τῆς θυγατρὸς κεχρημένος, ἐπειδὴ νοσήσαντος αὐτοῦ θυσίαν 163
τινὰ ἐθύσατο, ἐσφάγη. Θρασέας δὲ ὅτι οὔτε ἐς τὸ βουλευτή- A
ριον συνεχῶς, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖς ψηφιζομένοις, ἀπήν-
τα, οὔτ' ἤκουσέ ποτε αὐτοῦ κιθαρῳδοῦντος, οὔτε ἔθυσε τῇ ἱερᾷ
αὐτοῦ φωνῇ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, οὔτε ἐπεδείξατο οὐδέν· καίτοι ἐν
Γοταμίᾳ τῇ πατρίδι τραγῳδίαν κατά τι πάτριον ἐν ἑορτῇ

τινὶ τεσσαρακονταετεῖ ἐπειδὴ ὑποκρινάμενος ἐντεμὼν οὐ τὴν φλέ-
βα, ἀνέτεινε τὴν χεῖρα, καὶ ἔφη, Σοὶ τοῦτο τὸ αἷμα, ὦ Ζεῦ
B ἐλευθέριε, ἀπένδω. καὶ τί ἂν τις θαυμάσοι εἰ τοιαῦτα αὐτοῖς ἐ-
πήχθη, ὁπότε τις ὅτι πρὸς τῇ ἀγορᾷ ᾤκει, καὶ ἐργαστήρια ἐξε-
μίσθου, ἢ καὶ φίλοις τισὶν ἐς αὐτὰ ὑπεδέχετο, καὶ ἄλλος ὅτι τοῦ
Κασσίου τοῦ τὸν Καίσαρα ἀποκτείναντος εἰκόνα εἶχε, καὶ ἐκρίθη
σαν καὶ ἐφονεύθησαν. ἄξιον δὲ μνημονεῦσαι καὶ γυναικός τινος
Ἐπιχάριτος. αὕτη γὰρ ἔν τε τῇ συνωμοσίᾳ ἐξετασθεῖσα, καὶ πᾶ-
σαν αὐτὴν ἀκριβῶς πιστευθεῖσα, οὐδὲν τούτων ἐξεῖπε, καίπερ πολ-
λάκις ὑπὸ τῆς Τιγελλίνου δεινότητος βασανισθεῖσα, ἐξέφηνε.
C τί δ' ἂν τις καταλέγοι ὅσα ἐπὶ τῇ ἐπιβουλῇ ταύτῃ ἢ τοῖς δο-
ρυφόροις ἐδόθη, ἢ τῷ τε Νέρωνι καὶ τοῖς αὐτοῦ φίλοις ὑπέρογκα
ἐψηφίσθη; Ροῦφος μέντοι Μουσώνιος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τούτοις
ἐφυγαδεύθη, καὶ ἡ Σαβίνη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος τότε ἀπέθανε.
κυούσῃ γὰρ αὐτῇ λὰξ εἴτε ἑκὼν εἴτε ἄκων ἐνέθορεν. ἡ δὲ δὴ
Σαβίνη αὕτη οὕτως ὑπερετρύφησεν (ἐκ γὰρ τῶν βραχυτά-
των πᾶν δηλωθήσεται) ὥστε τάς τε ἡμιόνους τὰς ἀγούσας αὐ-
τὴν ἐπίχρυσα σπάρτια ὑποδεῖσθαι, καὶ ὄνους πεντακοσίας
ἀρτιτόκους καθ' ἡμέραν ἀμέλγεσθαι, ἵν' ἐν τῷ γάλακτι αὐτῶν
D λούηται. τήν τε γὰρ ὥραν καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ σώματος λαμ-
πρῶς ἐσπουδάκει, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀπρεπεῖ ποτε αὐτὴν ἐν
κατόπτρῳ ἰδοῦσα, ηὔξατο τελευτῆσαι πρὶν παρηβῆσαι. καὶ
οὕτως γε αὐτὴν ὁ Νέρων ἐπόθησεν, ὥστε καὶ παῖδα ἀπε-
λεύθερον, ὃν Σπόρον ὠνόμαζεν, ἐκτεμὼν, ἐπειδὴ τῇ Σαβίνῃ
προσεῴκει, τά τε ἄλλα ὡς γυναικὶ αὐτῷ ἐχρῆτο, καὶ προϊόν-
τος τοῦ χρόνου καὶ ἔγημεν αὐτόν. καίπερ Πυθαγόρᾳ τινὶ ἐξελευ-
θέρῳ γεγαμημένῳ καὶ προῖκα αὐτῷ κατὰ συγγραφὴν ἔνειμε,
164 καὶ τοὺς γάμους σφῶν δημοσίᾳ οἵ τε ἄλλοι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥω-
A μαῖοι ἑώρτασαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο. τότε δὲ πολ-
λοὶ μὲν, ὥσπερ εἶπον, ἐθανατώθησαν, πολλοὶ δὲ καὶ μεγάλων
χρημάτων τὴν σωτηρίαν παρὰ τοῦ Τιγελλίνου ἐκπριάμενοι,

ἀπελύθησαν. ὁ δὲ Νέρων ἄλλα τε γελοῖα ἔπραττε, καί ποτε
καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ θεάτρου ὀρχήστραν ἐν πανδήμῳ τινὶ θέᾳ κα-
τέβη, καὶ ἀνέγνω Τρωϊκά τινα ἑαυτοῦ ποιήματα· καὶ ἐπ' αὐ-
τοῖς θυσίαι πολλαὶ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οἷς ἔ-
πραττεν, ἐγένοντο. παρεσκευάζετο δὲ ὡς καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων
πράξεις ἁπάσας συγγράψων ἐν ἔπεσι. καίπερ γε τοῦ πλήθους
τῶν βιβλίων, πρὶν καὶ ὁποσοῦν αὐτῶν συνθεῖναι, ἐσκέψατο, B
παραλαβὼν ἄλλους τε καὶ Ἀνναῖον Κορνοῦτον εὐδοκιμοῦντα
τότε ἐπὶ παιδείᾳ. καὶ αὐτὸν ὀλίγου μὲν καὶ ἀπέκτεινεν, ἐς
νῆσον δ' οὖν ἐνέβαλεν, ὅτι τινῶν τετρακοσίων ἀξιούντων
αὐτὸν βιβλίων γράψαι, πολλά τε αὐτὰ εἶναι ἔφη, καὶ μηδένα
αὐτὰ ἀναγνώσεσθαι. καί τινος εἰπόντος, καὶ μὴν Χρύσιππος
ὃν ἐπαινεῖς καὶ ζηλοῖς, πολὺ πλείω συνέθηκεν, ἀπεκρίνατο ὅ-
τι ἀλλ' ἐκεῖνα χρήσιμα τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ ἐστίν. ὁ μὲν οὖν
Κορνοῦτος φυγὴν ἐπὶ τούτῳ ὦφλεν. ὁ δὲ δὴ Λουκανὸς ἐκω- C
λύθη ποιεῖν, ἐπειδὴ ἰσχυρῶς ὑπὸ τῇ ποιήσει ἐπῃνεῖτο. ἐπὶ δὲ
Γαΐου Τελεσίνου καὶ ἐπὶ Σουητωνίου Παυλίνου ὑπάτων, ἐνδοξό-
τατόν τε ἅμα ἔργον καὶ ἕτερον αἴσχιστον ἐγένετο. ὅτε γὰρ ὁ Νέρων
ἐν τοῖς κιθαρῳδοῖς ἠγωνίσατο, καὶ νικητήρια αὐτῷ μὲν ἐκρότουν,
δὲ τῆς κιθαρῳδίας διδασκάλου ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ποιήσαντος
ἡνιόχησε. καὶ ὁ Τηριδάτης ἐς τὴν Ῥώμην οὐχ ὅτι τοὺς ἑαυ-
τοῦ παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ Οὐολογαίσου, τοῦ τε Πακόρου καὶ
τοῦ Μονοβάζου ἄγων, ἀνήχθη· καὶ ἐγένετο αὐτῶν πομπὴ διὰ
πάσης τῆς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου γῆς ὥσπερ ἐν ἐπινικίοις. αὐτός
τε γὰρ ὁ Τηριδάτης καὶ ἡλικίᾳ καὶ κάλλει καὶ γένει καὶ D
φρονήματι ἤνθει, καὶ ἡ θεραπεία ἥτε παρασκευὴ ἡ βασι-
λικὴ πᾶσα αὐτῷ συνηκολούθει· τρισχίλιοί τε ἱππεῖς τῶν Παρ-
θων καὶ χωρὶς ἕτεροι Ῥωμαίων συχνοὶ συνείποντο. καὶ αὐ-
τοὺς αἵ τε πόλεις λαμπρῶς κεκοσμημέναι, καὶ οἱ δῆμοι πολλὰ
καὶ χαρίεντα ἀναβοῶντες ὑπεδέχοντο· τά τε ἐπιτήδεια πάντα
προῖκα εἶχον, ὥστε εἴκοσι μυριάδας τὸ ἡμερήσιον ἀνάλωμα

τῷ δημοσίῳ λογισθῆναι· καὶ τοῦτο ἐπ' ἐννέα μῆνας οἷς ὡδοι-
165 πόρησεν, ὁμοίως ἐγένετο. ἱππεύων δὲ πανταχῆ μέχρι τῆς Ἰτα-
A λίας, καὶ αὐτῷ καὶ γυνὴ συμπαρίππευε, κράνος χρυσοῦν ἀντὶ
καλύπτρας ἔχουσα, ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι παρὰ τὰ πάτρια. ἐν
δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ζεύγεσι πεμφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἐκομίσθη,
καὶ διὰ Πικεντῶν ἐς Νέαν πόλιν πρὸς αὐτὸν ἀφίκετο. οὐ μέντοι
καὶ τὸν ἀκινάκην, ὅτι προσῄει αὐτῷ, καταλῦσαι, καίπερ κελευ-
σθεὶς, ἠθέλησεν, ἀλλ' ἥλοις αὐτὸν τῷ κολεῷ προσέπηξε· καί-
τοι καὶ ἐς γῆν τὸ γόνυ καθεὶς, καὶ τὰς χεῖρας ἐπαλλάξας,
δεσπότην τε αὐτὸν ὀνομάσας καὶ προσκυνήσας. ὁ οὖν Νέ-
ρων καὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτὸν θαυμάσας τοῖς ἄλλοις ἐδεξιώσατο,
B καὶ μονομαχίας ἐν Ποτιόλοις ἔθετο. ἠγωνοθέτησε δὲ Πατρό-
βιος ἐξελεύθερος αὐτοῦ· καὶ τοσαύτῃ γε τῇ λαμπρότητι καὶ
τῇ δαπάνῃ ἐχρήσατο ὥστε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μηδένα ἄλλον πλὴν
Αἰθιόπων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων, εἰς τὸ θέα-
τρον εἰσελθεῖν. καὶ (ἔδει γε τῷ Πατροβίῳ τιμήν τινα διὰ τοῦτο
γενέσθαι) ἐτόξευσεν ὁ Τηριδάτης ἄνωθεν ἐκ τῆς ἕδρας θηρία.
καὶ δύο γε ταύρους μιᾷ ἅμα βολῇ (εἴ γε τῳ πιστόν) διέπειρε καὶ
ἀπέκτεινε. μετὰ δὲ τοῦτο ἔς τε τὴν Ῥώμην αὐτὸν ὁ Νέρων ἀνήγαγε,
καὶ τὸ διάδημα αὐτῷ ἐπέθηκε. καὶ πᾶσα μὲν ἡ πόλις ἐκεκόσμη-
C το καὶ φωσὶ καὶ στεφανώμασιν, οἵ τε ἄνθρωποι πολλοὶ πανταχόθεν
ἑωρῶντο. μάλιστα δὲ ἡ ἀγορὰ ἐπεπλήρωτο. τὸ μὲν γὰρ μέσον
αὐτῆς ὁ δῆμος λευχειμονῶν καὶ δαφνηφορῶν κατὰ τέλη εἶχε,
τὰ δ' ἄλλα οἱ στρατιῶται, λαμπρότατα ὡπλισμένοι ὥστε καὶ
τὰ ὅπλα αὐτῶν καὶ τὰ σημεῖα ἀστράπτειν. οἵ τε κέραμοι καὶ
αὐτοὶ πάντων τῶν τῇδε οἰκοδομημάτων ἐκρύπτοντο ὑπὸ τῶν
ἀναβεβηκότων. τούτων δ' οὕτως ἐκ νυκτὸς προπαρασκευα-
σθέντων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν ὁ Νέρων ἅμα τῇ ἡμέρᾳ,
τὴν ἐσθῆτα τὴν ἐπινίκιον ἐνδεδυκὼς, σύν τε τῇ βουλῇ καὶ
σὺν τοῖς δορυφόροις· καὶ ἐπί τε τὸ βῆμα ἀνέβη, καὶ ἐπὶ δί-
D φρου ἀρχικοῦ ἐκαθέζετο. καὶ μετὰ τοῦτο ὅ, τε Τηριδάτης καὶ οἱ

μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν στοίχων ὁπλιτῶν ἑκατέρωθεν παρατεταγμένων διῆλθον, καὶ πρὸς τῷ βήματι προσστάντες, προσεκύνησαν αὐτὸν, ὥσπερ καὶ πρότερον. κραυγῆς τε ἐπὶ τούτῳ πολλῆς συμβάσης, ἐξεπλάγη τε ὁ Τηριδάτης, καὶ ἄφωνος χρόνον τινὰ, ὡς καὶ ἀπολούμενος, ἐγένετο. ἔπειτα σιωπῆς κηρυχθείσης ἐπεθάρρησέ τι, καὶ ἐκβιασάμενος τὸ φρόνημα, τῷ τε καιρῷ καὶ τῇ χρείᾳ ἐδούλευσε, μηδὲν φροντίσας εἴ τι ταπεινὸν φθέγξαιτο, πρὸς τὴν ἐλπίδα ὧν τεύξαιτο. εἶπε γὰρ οὕτως, Ἐγὼ, δέσποτα, Ἀρσάκου μὲν ἔκγονος, Οὐολογαίσου δὲ καὶ Πακόρου τῶν 166
βασιλέων ἀδελφὸς, σὸς δὲ δοῦλός εἰμι, καὶ ἦλθόν τε πρός A
σε τὸν ἐμὸν θεὸν προσκυνήσων σε, ὡς καὶ τὸν Μίθραν· καὶ ἔσομαι τοῦτο ὅ,τι ἂν σὺ ἐπικλώσῃς. σὺ γάρ μοι καὶ μοῖρα εἶ καὶ τύχη. ὁ δὲ Νέρων ἠμείψατο αὐτὸν ὧδε, Ἀλλ' εὖ τοι ἐποίησας αὐτὸς δεῦρο ἐλθὼν, ἵνα καὶ παρὼν παρόντος μου ἀπολαύσῃς. ἃ γάρ σοι οὔτε ὁ πατὴρ κατέλιπεν, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ δόντες ἐτήρησαν, ταῦτα ἐγὼ χαρίζομαι· καὶ βασιλέα σε Ἀρμενίας ποιῶ, ἵνα καὶ σὺ καὶ ἐκεῖνοι μάθωσιν ὅτι καὶ ἀφαιρεῖσθαι βασιλείας καὶ δωρεῖσθαι δύναμαι. ταῦτ' εἰπὼν ἀνελθεῖν τε αὐτὸν κατὰ τὴν B
ἄνοδον τὴν ἐπ' αὐτοῦ τούτῳ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος πεποιημένην ἐκέλευσε, καὶ καθιζηθέντι αὐτῷ ὑπὸ τὸν πόδα τὸ διάδημα ἐπέθηκε. βοαί τε καὶ ἐπὶ τούτῳ πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ ἐγένοντο. ἐγένετο δὲ κατὰ ψήφισμα καὶ πανήγυρις θεατρικὴ, καὶ τὸ θέατρον οὐχ ὅτι ἡ σκηνὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ περιφέρεια αὐτοῦ πᾶσα ἔνδοθεν ἐκεχρύσωτο· καὶ τἆλλα ὅσα ἐσῄει, χρυσῷ ἐκεκόσμητο. ἀφ' οὗ καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν χρυσῆν ἐπωνόμασαν. τάγε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διαπαθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐ- C
τῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνέστικτο· πέριξ δὲ ἀστέρες χρυσοῖ ἐπέλαμπον. ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο, καὶ δηλονότι καὶ συμποσίῳ πολυτελεῖ ἐχρήσαντο· ὁ δὲ Νέρων ἐπὶ τούτοις καὶ ἐκιθαρῴδησε δημοσίᾳ, καὶ ἡρματηλάτησε, τήν τε στολὴν τὴν πρασίνην

ἐνδεδυμένος, καὶ τὸ κράνος τὸ ἡνιοχικὸν περικείμενος. ἐφ' οἷς
ὁ Τηριδάτης αὐτὸν μὲν δυσχεραίνων, τὸν δὲ Κορβούλωνα
ἐπαινῶν, ἓν αὐτῷ τοῦτο μόνον ᾐτιᾶτο, ὅτι τοιοῦτον δεσπότην ἔ-
χων ἔφερεν. οὐκοῦν οὐδὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Νέρωνα ἀπεκρύψα-
το, ἀλλ' εἶπέ ποτε αὐτῷ, Ἀγαθόν, ὦ δέσποτα, ἀνδράποδον Κορ
D βούλωνα ἔχεις. ταῦτα μὲν οὐδὲ συνιέντι αὐτῷ ἔλεγεν. ἐν δὲ
δὴ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκολάκευσεν αὐτὸν καὶ ὑπέδραμε δεινότατα·
καὶ διὰ τοῦτο δῶρά τε παντοδαπὰ πεντακισχιλίων μυριάδων
ἄξια, ὥς φασιν, ἔλαβε, καὶ Ἀρτάξατα ἀνοικοδομῆσαι ἐπε-
τράπη δημιουργούς τε πρὸς τούτοις πολλούς, τοὺς μὲν παρ' ἐκεί-
νου λαβών, τοὺς δὲ καὶ χρήμασι πείσας, ἐκ τῆς Ῥώμης ἐξήγα-
167 γεν. οὐ μέντοι καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὁ Κορβούλων ἐς τὴν Ἀρμενίαν
A διαβῆναι ἐφῆκεν, ἀλλὰ μόνοις ὑπὸ τοῦ Νέρωνος αὐτῷ δοθεῖ-
σιν. ὅθεν καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ Τηριδάτης τοῦτόν τε ἐθαύμασε, καὶ
ἐκείνου κατέγνω. ἀνεκομίσθη δὲ οὐχ ᾗπερ ἦλθε διὰ τοῦ Ἰλλυ-
ρικοῦ, καὶ ὑπὲρ τὸν Ἰόνιον, ἀλλ' ἐς τὸ Δυρράχιον ἐκ τοῦ Βρεν-
τεσίου πλεύσας. καὶ εἶδε καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις, ὥστε καὶ
ἐξ ἐκείνων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν καταπλαγῆναι καὶ ἰσχύος
ἕνεκα καὶ κάλλους. ὁ μὲν δὴ Τηριδάτης τὰ Ἀρτάξατα ἀνοι-
κοδομήσας, Νερώνεια προσηγόρευσεν. ὁ δὲ δὴ Οὐολόγαισος,
ὅτι ἐλθεῖν πρὸς τὸν Νέρωνα καίτοι πολλάκις μεταπεμφθεὶς,
οὐκ ἠθέλησε, καὶ τέλος, ὡς ὀχληρὸς αὐτῷ ἐγίνετο, ἀντεπέστειλέν
οἱ ὅτι Πολὺ σοὶ ῥᾷον ἢ ἐμοὶ δεῖ τοσαύτην θάλασσαν πλεῦσαι.
B ἂν οὖν εἰς τὴν Ἀσίαν ἔλθῃς, τότε συνθησόμεθα συμβαλεῖν
ἀλλήλοις. Νέρων δὲ ἐπὶ μὲν ἐκεῖνον οὐκ ἔπλευσε, καίπερ ὀρ-
γὴν αὐτῷ ἔχων, οὐ μὴν οὐδὲ ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, ἢ τὰς Πύ-
λας τὰς Κασπίας, ὥσπερ ἐνενόει. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ κατασκό-
πους ἑκατέρωσε ἔπεμψεν. ἐς δὲ δὴ τὴν Ἑλλάδα ἐπεραιώθη, οὔτι
γε ὡς Φλαμίνιος, οὐδ' ὡς Μέμμιος, ἢ καὶ Ἀγρίππας καὶ Αὔ-
γουστος οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἡνιοχῆσαι καὶ κιθαρῳ-
δῆσαι, κηρῦξαί τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίνασθαι. οὐ γὰρ ἤρκει αὐτῷ

ἡ Ῥώμη, οὐδὲ τὸ τοῦ Πομπηίου θέατρον, οὐδ' ὁ μέγας ἱππόδρο-
μος, ἀλλ' ἐδεήθη καὶ ἐκστρατείας τινός, ἵνα καὶ περιοδονίκης,
ὡς ἔλεγε, γένηται. τοσοῦτόν γε πλῆθος οὐχ ὅτι τῶν αὐγουστείων C
ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐπηγάγετο, ὅσον, εἴπερ ἐμπο-
λέμιον ἦν, καὶ Πάρθους ἂν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐχειρώσατο. ἀλλ'
ἦσαν οἷοι Νερώνειοι ἂν στρατιῶται γένοιντο, καὶ ὅπλα κιθάρας
τε καὶ πλῆκτρα, πρόσωπά τε καὶ ἐμβάτας ἔφερον, καὶ ἐνίκησε
νίκας οἵας στρατοπέδῳ τοιούτῳ ἔπρεπε, καὶ κατέλυσε Τέρπνον,
καὶ Διόδωρον, καὶ Παμμένην, ὡς οἷα Φίλιππον, ἢ Περσέα, ἢ Ἀν-
τίοχον. καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ τὸν Παμμένην ἐκεῖνον ἐπὶ
τοῦ Γαΐου ἀκμάσαντα κατηνάγκασε, καίτοι γέροντα ὄντα,
ἀγωνίσασθαι, ἵνα αὐτοῦ τοὺς ἀνδριάντας κρατήσας αἰκίσηται.
καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτα ἐπεπράχει, γέλωτα ἂν ὠφλήκει. καίτοι D
πῶς ἄν τις καὶ ἀκοῦσαι μὴ ὅτι ἰδεῖν ὑπομείνειεν αὐτοκράτο-
ρα Αὔγουστον ἔς τε τὸ λεύκωμα ἐν τοῖς ἀγωνισταῖς ἐγγραφό-
μενον, καὶ τὴν φωνὴν ἀσκοῦντα, μελετῶντά τέ τινας ᾠδάς,
καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν κομῶντα, τὸ δὲ γένειον ψιλιζόμενον· ἱ-
μάτιον ἀναβαλλόμενον ἐν τοῖς δρόμοις, μεθ' ἑνὸς ἢ δύο ἀκο-
λούθων βαδίζοντα, τοὺς ἀντιπάλους ὑποβλέποντα, καὶ ἀεί τι
πρὸς αὐτοὺς μετ' ἀψιμαχίας λέγοντα· τοὺς ἀγωνοθέτας τούς
τε μαστιγοφόρους φοβούμενον, καὶ χρήματα αὐτοῖς κρύφα ἅ-
πασιν ἀναλίσκοντα, μὴ καὶ ἐλεγχθεὶς μαστιγωθῇ· καὶ ταῦτα 168
μέντοι πάντα ποιοῦντα ἵνα τὸν τῶν κιθαρῳδῶν ἀγῶνα νική- A
σας ἡττηθῇ τὸν τῶν Καισάρων. καὶ τί ἄν τις ταῦτα αὐτοῦ μό-
να ὀδύραιτο, ὁπότε καὶ ἐπὶ τοὺς ἐμβάτας ἀναβαίνων κατέπι-
πτεν ἀπὸ τοῦ κράτους, καὶ τὸ προσωπεῖον ὑποδυόμενος ἀπέβαλ-
λε τὸ τῆς ἡγεμονίας ἀξίωμα, ἐδεῖτο ὡς δραπέτης, ἐποδηγεῖτο
ὡς τυφλός, ἐκύει, ἔτικτεν, ἐμαίνετο· τόν τε Οἰδίποδα καὶ τὸν Θυέ-
στην, τόν τε Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἀλκμαίωνα, τόν τε Ὀρέστην ὡς πλή-
θει ὑποκρινόμενος. καὶ τά γε πρόσωπα ποτὲ μὲν αὐτοῖς ἐκείνοις,
ποτὲ δὲ καὶ ἑαυτῷ εἰκασμένα ἔφερε. τὰ γὰρ τῶν γυναικῶν πάντα

B πρὸς τὴν Σαβῖναν ἐσκευάσατο. χρυσαῖς μέντοι ἁλύσεσιν ἐδε-
σμεύετο· καὶ γὰρ οὐκ ἔπρεπεν, ὡς ἔοικεν, αὐτοκράτορι Ῥω-
μαίων σιδηραῖς δεῖσθαι. καὶ ταῦτα μέντοι πάντα οἵ τε ἄλλοι
πάντες καὶ οἱ στρατιῶται ὁρῶντες ἔφερον, ἐπῄνουν, πυθιονίκην
τέ αὐτὸν καὶ ὀλυμπιονίκην καὶ περιοδονίκην, παντονίκην πρὸς
τοῖς ἄλλοις οἷς εἰώθεσαν, ἀπεκάλουν. συμμιγνύντες δηλονό-
τι αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ὀνόματα, ὥστε ἐφ' ἑκάστῳ τόν τε
Καίσαρα καὶ τὸν Αὔγουστον ἀκροτελεύτιον εἶναι. οὐδὲ ἐτόλμη-
σεν οὐδεὶς αὐτὸν οὔτε ἐλεῆσαι τὸν κακοδαίμονα, οὔτε μισῆ-
σαι, ἀλλ' εἷς μέν τις στρατιώτης ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, ἠγανά-
C κτησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν. ἕτερος δὲ, ἐρομένου τινὸς,
τί ποιεῖ ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπεκρίνατο ὅτι τίκτει· καὶ γὰρ τὴν Κα-
νάκην ὑπεκρίνετο. ἔργον δ' οὐδὲν ἄξιον Ῥωμαίων οὐδεὶς σφῶν
ἐποίησε. τοσαῦτα γάρ που χρήματα διελάγχανον, ὥστε καὶ εὔχε-
σθαι αὐτὸν πολλὰ τοιαῦτα δρᾶν, ἵν' ὅτι πλείονα λαμβάνωσιν.
ἀλλ' εἰ μὲν ταῦτα μόνα οὕτως ἐγεγόνει, αἰσχύνη τε ἅμα καὶ
χλευασία τὸ πρᾶγμα ἀκίνδυνον ἐνενόμιστο· νῦν δ' ὡς ἀλη-
θῶς, ὥσπερ ἐπὶ πολέμῳ σταλεὶς, πᾶσαν μὲν τὴν Ἑλλάδα
ἐλεηλάτησε, καίπερ ἐλευθέραν ἀφεὶς, παμπληθεῖς δὲ ἐφόνευ-
D σεν, ἐπεὶ τάς γε οὐσίας ὅσας καὶ ζώντων τινῶν ἐδήμευσε, καὶ
τὰ ἀναθήματα ὅσα καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ναῶν ἐσύ-
λησεν, οὐδὲ ἐξαριθμήσειεν ἄν τις. τοὺς μέντοι ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ
Ἰταλίᾳ πάντας Ἡλίῳ τινὶ Καισαρείῳ ἐκδότους παρέδωκε.
πάντα γὰρ ἁπλῶς αὐτῷ ἐπετέτραπτο, ὥστε καὶ δημεύειν, καὶ
φυγαδεύειν, καὶ ἀποκτιννύναι (καὶ πρὶν δηλῶσαι τῷ Νέρωνι)
καὶ ἰδιώτας ὁμοίως, καὶ ἱππέας, καὶ βουλευτάς. οὕτω μὲν δὴ τότε ἡ τῶν
Ῥωμαίων ἀρχὴ δύο αὐτοκράτορσιν ἅμα ἐδούλευσε, Νέρωνι
169 καὶ Ἡλίῳ. οὐδ' ἔχω εἰπεῖν ὁπότερος αὐτῶν χείρων ἦν. τὰ μὲν γὰρ
A ἄλλα ἐκ τοῦ ὁμοίου πάντα ἔπραττον, ἐν ἑνὶ δὲ τούτῳ διήλλασ-
σον, ὅτι ὁ μὲν τοῦ Αὐγούστου ἀπόγονος κιθαρῳδοὺς, ὁ δὲ τοῦ
Κλαυδίου ἀπελεύθερος Καίσαρας ἐζήλου. τὸν γὰρ Τιγελλῖνον ἐν

προσθήκης μέρει τοῦ Νέρωνος, ὅτι σὺν αὐτῷ ἦν, τέθνηκε. χωρὶς δὲ ὅ,τι Πολύκλειτος, καὶ Καλουΐα Κρισπινίλλα ἦγον, ἐπόρθουν, ἐσύλων πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετο, ἐκεῖνος μὲν μετὰ τοῦ Ἡλίου ἐν τῇ Ῥώμῃ, αὕτη δὲ μετά τε τοῦ Νέρωνος, καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. τήν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιτροπίαν τὴν περὶ ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, ἐπεπίστευτο, καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο. ὠνόμασε δὲ Σαβῖναν τὸν Σπόρον, οὐ κατὰ τοῦτο μόνον ὅτι διὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτῆς ἐξετέτμητο, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐγήματο αὐτῷ, ὥσπερ καὶ ἐκείνη, ἐν τῇ Ἑλλάδι κατὰ συμβόλαιον, ἐκδόντος αὐτὸν τοῦ Τιγελλίνου, ὥσπερ ὁ νόμος ἐκέλευε. καὶ ἐπὶ τοῖς γάμοις αὐτῶν πάντες οἱ Ἕλληνες ἑώρτασαν, τά τε ἄλλα οἷα εἰκὸς ἦν ἐπιλέγοντες, καὶ γνησίους σφίσι παῖδας γεννηθῆναι ἀρχόμενοι. κἀκ τούτου συνεγίνοντο ἅμα τῷ Νέρωνι, Πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνήρ, Σπόρος δὲ ὡς γυνή. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ κυρία, καὶ βασιλίς, καὶ δέσποινα ὠνομάζετο. καὶ τί τοῦτο θαυμάσειεν ἄν τις, ὁπότε καὶ μειράκια καὶ κόρας σταυροῖς γυμνὰς προσδέων, θηρίου τε τινὸς δορὰν ἀνελάμβανε, καὶ προσπίπτων σφίσιν, ἠσέλγαινεν ὥσπερ τι ἐσθίων. τοιαῦτα μὲν ὁ Νέρων ἠσχημόνει. τοῖς δὲ βουλευταῖς, χιτώνιόν τι ἐνδεδυκὼς ἀνθινόν, καὶ σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων, ἠσπάζετο. καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἤδη παρενόμει, ὥστε καὶ ἀζώστους χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθαι. λέγεται δὲ ὅτι καὶ οἱ ἱππῆς οἱ ἐκ τοῦ τέλους ἐπὶ αὐτοῦ πρῶτον ἐφιππίοις ἐν τῇ ἐτησίᾳ σφῶν ἐξετάσει ἐχρήσαντο. ἐν δὲ τοῖς Ὀλυμπίοις ἅρμα ἐλάσας, καὶ πεσὼν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὀλίγου δεῖν συντριβείς, ὅμως ἐστεφανώθη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῖς Ἑλλανοδίκαις τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, ἃς ὕστερον Γάλβας παρ' αὐτῶν ἀπῄτησεν, ἔδωκε. τοῦ δὲ δὴ Ἀπόλλωνος, (εἴτ' οὖν ἀγανακτήσας ὅτι λυπηρά τινα προεῖπεν αὐτῷ, εἴτε καὶ ἄλλως μανείς) τήν τε χώραν τὴν Κερραίαν ἀφείλετο, καὶ στρατιώταις ἔδωκε, καὶ τὸ μαντεῖον κατέλυσεν, ἀνθρώπους ἐς τὸ στόμιον ἐξ οὗ τὸ ἱερὸν πνεῦμα ἀνῄει, σφάξας.

170 ἠγωνίσατο δὲ ἐν πάσῃ ὁμοίως πόλει ἀγῶνα ἐχούσῃ, κήρυκι
A πρὸς πάντα τὰ κηρύξεως δεόμενα Κλουβίῳ Ῥούφῳ ἀνδρὶ
ὑπατευκότι χρησάμενος, πλὴν Ἀθηνῶν καὶ Λακεδαιμονίων.
ταύταις γὰρ μόναις οὐδὲ ἐπεφοίτησε τὴν ἀρχὴν, τῇ μὲν διὰ
τοὺς Λυκούργου νόμους, ὡς ἐναντίους τῇ προαιρέσει αὐτοῦ ὄν-
τας, τῇ δὲ διὰ τὸν περὶ τῶν Ἐριννύων λόγον. τὸ δὲ δὴ κήρυγμα
ἦν, Νέρων Καῖσαρ νικᾷ τόνδε τὸν ἀγῶνα, καὶ στεφανοῖ τόν τε
τῶν Ῥωμαίων δῆμον καὶ τὴν ἰδίαν οἰκουμένην. ἔχων γὰρ ὡς ἔ-
B λεγεν οἰκουμένην, ἐκιθαρῴδει τε καὶ ἐκήρυττε καὶ ἐτραγῴδει.
τὴν δὲ γερουσίαν οὕτως δεινῶς ἐμίσει ὥστε καὶ τῷ Οὐατι-
νίῳ ὡς μάλιστα χαίρειν, ὅτι ἔλεγεν ἀεί ποτε πρὸς αὐτὸν, Μι-
σῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. χρήσομαι γὰρ αὐτῷ τῷ λεχθέν-
τι ὑπ' αὐτοῦ ῥήματι. ἐτηροῦντο δὲ ἀκριβῶς καὶ τούτων καὶ τῶν
ἄλλων ἀεί ποτε καὶ αἱ εἴσοδοι καὶ αἱ ἔξοδοι, τά τε σχήματα, νεύ-
ματα, καὶ ἐπιβοήματα. καὶ οἱ μὲν ἀεὶ συνόντες αὐτῷ καὶ σπουδαίως
ἀκροώμενοι, ἱδρῶτάς τε ἐκβοῶντες ἐπῃνοῦντο καὶ ἐτιμῶντο, οἱ
C δὲ λοιποὶ καὶ ἠτιμάζοντο καὶ ἐκολάζοντο, ὥστε τινὰς μὴ δυ-
ναμένους ἐπὶ πολὺ ἀντέχειν (πολλάκις γὰρ καὶ μέχρι τῆς ἑσπέ-
ρας ἐξ ἑωθινοῦ παρετείνοντο) προσποιεῖσθαί τε ἐκθνήσκειν,
καὶ νεκρῶν δίκην ἐκ τῶν θεάτρων ἐκφέρεσθαι. πάρεργον δὲ
δὴ τῆς ἐπιδημίας τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐποιήσατο, τὸν ἰσθμὸν τῆς
Πελοποννήσου διορύξαι ἐπιθυμήσας, καὶ ἤρξατο τοῦ ἔργου,
καίτοι τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων· αἷμά τε γὰρ τοῖς πρώτοις
ἁψαμένοις τῆς γῆς ἀνέβλυσεν, καὶ οἰμωγαὶ, μυκηθμοί τέ τι-
νες ἐξηκούοντο, καὶ εἴδωλα πολλὰ ἐφαντάζετο. λαβὼν δὲ
D αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, ἔπεισε καὶ τοὺς ἄλλους
ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι· καὶ πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἐπὶ
τοῦτο τὸ ἔργον καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν μετεπέμψατο. ἔς τε
οὖν τἆλλα καὶ ἐς ταῦτα χρημάτων πολλῶν δεόμενος, καὶ με-
γαλοπράγμων καὶ μεγαλόδωρος ὁμοίως ὤν, καὶ ἅμα φοβού-
μενος τοὺς δυνατωτάτους μὴ ἐπιθῶνταί οἱ τοιαῦτα ποιοῦντι,

πολλούς

πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἔφθειρεν. ὧν ἐγὼ τοὺς μὲν ἄλλους
ἐάσω (πᾶσί τε γὰρ παρ' αὐτῷ δημόσιον ἔγκλημα ἦν ἀρετή τε
καὶ πλοῦτος καὶ γένος, καὶ πάντες ἢ ἑαυτοὺς ἀπεκτίννυσαν, ἢ ὑπ' 171
ἄλλων ἐφονεύοντο) τοῦ δὲ δὴ Κορβούλωνος καὶ Σουλπικίων A
καὶ Σκριβωνίων, Ρούφου τε καὶ Πρόκλου μνημονεύσω. τούτων μὲν, ὅτι ἀδελφοί τε καὶ ἡλικιῶται τρόπον τινὰ ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε αὐτοὶ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῇ φύσει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυκότες, καὶ τὰς Γερμανίας δὲ ἀμφοτέρας ἐπὶ πολὺ ἅμα διῴκησαν, ἦλθόν τε εἰς τὴν Ἑλλάδα μετάπεμπτοι, ὥστε αὐτῶν τοῦ Νέρωνος δεομένου, καὶ ἐγκλήματος οἷα ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἔφερε λαβόντες, καὶ μήτε λόγου τυγχάνοντες, μήτε ἐς ὀφθαλμοὺς τοῦ
Νέρωνος ἀφικνούμενοι· καὶ διὰ τοῦθ' ὑφ' ἁπάντων ὁμοίως ἀτι- B
μαζόμενοι, ἀποθανεῖν τ' ἐπεθύμησαν, καὶ ἐτελεύτησαν τὰς φλέβας αὐτῶν σχάσαντες. τοῦ δὲ δὴ Κορβούλωνος, ὅτι καὶ ἐκεῖνον ἐντιμότατα μεταπεμψάμενος, καὶ τά τ' ἄλλα καὶ πατέρα καὶ εὐεργέτην αὐτὸν ἀεὶ ὀνομάζων. ἔπειτ' ἐπειδὴ τῇ Κεγχρεᾷ προσέσχε, σφαγῆναι, πρὶν καὶ ἐς ὄψιν αὐτῷ ἐλθεῖν, προσέταξε. κιθαρῳδήσειν γὰρ ἤμελλεν, ὥς τινες λέγουσι, καὶ οὐχ ὑπέμεινεν αὐτῷ τὸ ὀρθοστάδιον ἔχων ὀφθῆναι. καὶ ὅς, ἐπειδὴ τάχιστα τὸ προστεταγμένον ἔγνω, ξίφος τε ἔλαβε, καὶ
ἑαυτὸν ἐρρωμένως παίων, ἔλεγεν, Ἄξιος. τότε γὰρ δή ποτε C
πρῶτον ἐπίστωσεν ὅτι κακῶς ἐπεποιήκει καὶ φεισάμενος τοῦ κιθαρῳδοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν ἄνοπλος. ἐν μὲν δὴ τῇ Ἑλλάδι ταῦτ' ἐπράττετο. τί γὰρ δεῖ λέγειν ὅτι καὶ τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἀποθανεῖν ἐκέλευσεν, ὅτι ὀρχεῖσθαι παρ' αὐτοῦ μαθεῖν ἐθελήσας οὐκ ἠδυνήθη; τί δ' ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐκείνῳ ὡς καὶ ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἥξοντι ἐποιήθη. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Ἥλιός τε πολλὰ καὶ δεινὰ
εἰργάσατο, καὶ Σουλπίκιον Καμερῖνον ἄνδρα τῶν πρώτων D

μετὰ τοῦ γένος ἀπέκλεισεν, εἰκάσας σφίσιν ὅτι Πυθικοὶ ἐκ
προγόνων ἐπικαλούμενοι οὐκ ἐπαύσαντο τὸ πρόσρημα τοῦτ᾽
ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁ-
μωνυμίας ἠσέβουν. τῶν δ᾽ Αὐγουστείων ἄγαλμα αὐτοῦ χιλίων
λιτρῶν ποιήσειν ὑποσχομένων, πᾶν τὸ ἱππικὸν ἠναγκάσθη
συντελέσαι σφίσι τὸ ἀνάλωμα. τὰ δὲ δὴ τῆς γερουσίας ἔργα
καθ᾽ ἕκαστον ἐπεξελθεῖν. τοσαῦται γὰρ θυσίαι καὶ ἱερομηνίαι
172 ἐπηγγέλθησαν ὥστε μηδ᾽ ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἐξαρκέσαι. ὁ δὲ
A Ἥλιος πολλάκις μὲν καὶ πρότερον ἐπιστείλας αὐτῷ, παραινῶν
ὅτι τάχιστα ἀνακομισθῆναι· ὡς δ᾽ οὐκ ἐπείθετο, ἦλθεν αὐτὸς εἰς
τὴν Ἑλλάδα ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἐφόβησεν αὐτὸν εἰπὼν με-
γάλην τινὰ ἐπιβουλὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ παρασκευάζεσθαι κατ᾽
αὐτοῦ· ὥστε παραυθὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀποπλεῦσαι. καὶ ἐ-
γένετο μέν τις ἐλπὶς ὑπὸ χειμῶνος αὐτὸν φθαρήσεσθαι, μά-
την δὲ πολλοὶ ἥσθησαν· ἐσώθη γάρ. καί τισι καὶ αὐτὸ τοῦτο ὀ-
λέθρου αἴτιον ἐγένετο, ὅτι καὶ ηὔξαντο καὶ ἤλπισαν αὐτὸν
ἀπολέσθαι. ἐπεὶ δ᾽ οὖν ἐς τὴν Ῥώμην ἐσήλασε, τοῦ τε τείχους
τι καθῃρέθη καὶ τῶν πυλῶν παρερράγη, νενομίσθαι τινῶν
B λεγόντων ἑκάτερον τοῖς ἐκ τῶν ἀγώνων στεφανηφόροις γίγνε-
σθαι. καὶ εἰσεφοίτησαν πρῶτοι μὲν οἱ τοὺς στεφάνους οὓς ἀνῄ-
ρητο, κομίζοντες, καὶ μετ᾽ αὐτοὺς ἕτεροι σανίδιά τε ἐπὶ δο-
ράτων ἀνατείνοντες, ἐφ᾽ οἷς ἐπεγέγραπτο τό, τε ὄνομα τοῦ ἀγῶ-
νος, καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀγωνίσματος, ὅτι τε Νέρων Καῖσαρ πρῶ-
τος πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος Ῥωμαίων ἐνίκησεν αὐτὸ. ἔπειτα
αὐτὸς ἐφ᾽ ἅρματος ἐπινικίου, ἐν ᾧ ποτε ὁ Αὔγουστος τὰ πολλὰ
ἐκεῖνα νικητήρια ἐπεπόμφει, ἁλουργίδα χρυσόπαστον ἔχων,
καὶ κότινον ἐστεφανωμένος, τὴν Πυθικὴν δάφνην προτείνων.
C καὶ αὐτῷ ὁ Διόδωρος ὁ κιθαρῳδὸς παρωχεῖτο, καὶ οὕτω
διά τε τοῦ ἱπποδρόμου καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς, μετά τε τῶν στρα-
τιωτῶν καὶ μετὰ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς διελθὼν, ἐς τὸ Κα
πιτώλιον ἀνέβη, καὶ ἐκεῖθεν ἐς τὸ παλάτιον, πάσης μὲν τῆς

πόλεως ἐστεφανωμένης καὶ λυχνοκαιούσης καὶ θυμιώσης.
πάντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν ὅτι μά-
λιστα συμβοώντων, Ὀλυμπιονῖκα οὐά, Πυθιονῖκα οὐά, Αὔγου-
στε, Αὔγουστε· Νέρωνι τῷ Ἡρακλεῖ, Νέρωνι τῷ Ἀπόλλωνι, ὡς
εἷς περιοδονίκης, εἷς ἀπ᾽ αἰῶνος· Αὔγουστε, Αὔγουστε, ἱερὰ
φωνή, μακάριοι οἱ σοῦ ἀκούοντες. τί γὰρ δεῖ περιπλέκειν καὶ οὐκ
αὐτὰ τὰ λεχθέντα δηλοῦν; οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αἰσχύνην τινὰ τῇ
συγγραφῇ τὰ ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ κόσμον τὸ μηδὲν αὐτῶν ἀπο- D
κρυφθῆναι φέρει. ἐκτελέσας δὲ ταῦτα, ἱπποδρομίας ἐπήγγει-
λε, καὶ τοὺς στεφάνους, τούς τε καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ὅσους
ἅρμασι νικήσας εἰλήφει, ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσήνεγκε, καὶ τῷ
ὀβελίσκῳ τῷ Αἰγυπτίῳ περιέθηκε· καὶ ἦσαν ὀκτὼ καὶ ὀκτακό-
σια, καὶ χίλια. ποιήσας δὲ ταῦτα, ἡνιόχησε. Λάρκιος δέ τις Λυ-
δὸς προσῆλθεν αὐτῷ, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας προσφέ-
ρων ἵνα κιθαρῳδήσῃ. καὶ ὃς τὸ μὲν ἀργύριον οὐκ ἔλαβεν, ἀπα-
ξιώσας μισθοῦ τι ποιῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο Τιγελλῖνος αὐτῷ ἐσέ- 173
πραξεν, ἵνα μὴ αὐτὸν ἀποκτείνῃ. ἐς μέντοι τὸ θέατρον καὶ ὣς A
εἰσελθὼν, καὶ ἐκιθαρῴδησε καὶ ἐτραγῴδησεν· ἐπὶ τοῖς γε ἵπ-
ποις οὐκ ἔστιν ὅτι οὐχ ἡμιλλᾶτο, ἔστι δ᾽ ὅτι καὶ ἑκὼν ἡττᾶτο, ὅπως
τά γε ἄλλα τὰ πλείω πιστεύηται ἐπ᾽ ἀληθείας κρατεῖν. ὁ μὲν οὖν
Νέρων οὕτως τε ἔζη, καὶ ἕως ἐμονάρχει. λέξω δὲ καὶ ὅπως
κατελύθη, καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξέπεσεν. ἦν τις Γαλάτης ἀνὴρ
Γάϊος Ἰούλιος Βίνδιξ, ἐκ μὲν προγόνων τοῦ βασιλικοῦ γένους,
κατὰ δὲ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων· τό, τε σῶμα ἰσχυ-
ρὸς, καὶ τὴν ψυχὴν συνετὸς, τῶν τε πολεμικῶν ἔμπειρος, καὶ B
πρὸς πᾶν ἔργον μέγα εὔτολμος. οὗτος ὁ Βίνδιξ συναθροίσας
τοὺς Γαλάτας πολλὰ πεπονθότας τε ἐν ταῖς συχναῖς ἐσπρά-
ξεσι τῶν χρημάτων, καὶ ἔτι πάσχοντας ὑπὸ Νέρωνος· καὶ ἀ-
ναβὰς ἐπὶ βῆμα, μακρὰν διεξῆλθε κατὰ τοῦ Νέρωνος ῥῆσιν,
λέγων δεῖν ἀποστῆναί τε αὐτοῦ καὶ ἅμα οἱ ἐπαναστῆναι, ὅτι, φησί,
πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων οἰκουμένην σεσύληκεν, ὅτι πᾶν τὸ ἄνθος

τῆς βουλῆς αὐτῶν ἀπολώλεκεν, ὅτι τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ
C καὶ ἤχμασε καὶ ἀπέκτεινε, καὶ οὐδ᾽ αὐτὸ τὸ σχῆμα τῆς ἡγεμο-
νίας σώζει. σφαγαὶ μὲν γὰρ καὶ ἁρπαγαὶ καὶ ὕβρεις καὶ ὑπ᾽
ἄλλων πολλαὶ πολλάκις ἐγένοντο. τὰ δὲ δὴ λοιπὰ πῶς ἄν τις
κατ᾽ ἀξίαν εἰπεῖν δυνηθείη; εἶδον, ὦ ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμα-
χοι, πιστεύσατέ μοι, εἶδον τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον (εἴγε ἀνὴρ ὁ Σπό-
ρον γεγαμηκώς, ὁ Πυθαγόρᾳ γεγαμημένος) ἐν τῷ τοῦ θεάτρου
κύκλῳ καὶ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, ποτὲ μὲν κιθάραν ἔχοντα καὶ ὀρθο-
στάδιον καὶ κοθόρνους, ποτὲ δὲ ἐμβάτας καὶ προσωπεῖον. ἤ-
κουσα αὐτοῦ πολλάκις ᾄδοντος, ἤκουσα κηρύττοντος, ἤκουσα
D τραγῳδοῦντος· εἶδον αὐτὸν δεδεμένον, εἶδον συρόμενον, κύον-
τα δή, τίκτοντα δή, πάντα, ὅσα μυθολογεῖται, καὶ λέγοντα καὶ
ἀκούοντα, καὶ πάσχοντα καὶ δρῶντα. εἶτα τίς τὸν τοιοῦτον, καί-
σαρα καὶ αὐτοκράτορα καὶ αὔγουστον ὀνομάσει; μηδαμῶς μη-
δεὶς ὑβριζέτω τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ὀνόματα. ταῦτα μὲν γὰρ Αὔγου-
στος καὶ Κλαύδιος εἶχον· οὗτος δὲ δή, Θυέστης τε καὶ Οἰδίπους, Ἀλ-
κμαίων τε καὶ Ὀρέστης δικαιότατ᾽ ἂν καλοῖτο. τούτους γὰρ ὑπο-
κρίνεται, καὶ ταύτας ἀντ᾽ ἐκείνων τὰς ἐπιθυμίας ἀντιτίθησι).
174 ἀνάστητε οὖν ἤδη ποτέ, καὶ ἐπικουρήσατε μὲν ὑμῖν αὐτοῖς,
A ἐπικουρήσατε δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐλευθερώσατε πᾶσαν τὴν οἰ-
κουμένην. τοιαῦτά τινα τοῦ Βίνδικος εἰπόντος ἅπαντες συνε-
φρόνησαν. οὐχ ἑαυτῷ δὲ τὴν ἀρχὴν περιέπων ὁ Βίνδιξ, τὸν
Γάλβαν τὸν Σερούιον τὸν Σουλπίκιον, ἐπιεικείᾳ τε καὶ ἐμπει-
ρίᾳ πολέμων διαπρέποντα, καὶ τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα, δύνα-
μίν τε οὐ μικρὰν ἔχοντα, εἰς τὴν ἡγεμονίαν προεχειρίσατο,
κἀκεῖνος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη. λέ-
γεται δὲ ὅτι τοῦ Νέρωνος διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας
B ἐπικηρύξαντος τῷ Βίνδικα ἀποκτείναντι, ἀκούσας ὁ Βίνδιξ
ἔφη ὅτι ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, τήν τε κεφαλὴν αὐτοῦ κομίσας
ἐμοί, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται. τοιοῦτος μέν τις ὁ Βίνδιξ ἐγένετο. Ῥοῦ-
φος δὲ ἄρχων τῆς Γερμανίας ὥρμησε μὲν ὡς καὶ τὸν Βίνδικα

πολεμήσων, γενόμενος δὲ ἐν Βεσοντίωνι, ταύτην ἐπολιόρκει,
πρόφασιν ὅτι μὴ ἐδέξατο αὐτόν. τοῦ δὲ Βίνδικος πρὸς βοή-
θειαν τῆς πόλεως ἀντεπιόντος αὐτῷ, καὶ οὐ πόῤῥω στρατοπεδεύ-
σαντος, ἀντεπέστειλαν μὲν ἀλλήλοις τινά, καὶ τέλος καὶ εἰς λό-
γους ἦλθον μόνοι· καὶ μηδενὸς σφίσι τῶν ἄλλων παρόντος, καὶ
κατὰ τοῦ Νέρωνος, ὡς εἰκάζετο, συνέθεντο πρὸς ἀλλήλους. μετὰ
δὲ τοῦτο ὁ Βίνδιξ ὥρμησε μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὡς τὴν πόλιν κατα- C
ληψόμενος· καὶ αὐτοὺς οἱ τοῦ Ῥούφου στρατιῶται προσιόντας
αἰσθόμενοι, καὶ νομίσαντες ἐφ' ἑαυτοὺς ἀντικρὺς χωρεῖν, αὐ-
τεξορμῆς αὐτοκέλευστοι, καὶ προσπεσόντες σφίσιν ἀπροσ-
δοκήτοις τε καὶ ἀσυντάκτοις οὖσι, παμπόλλους κατέκοψαν. ἰ-
δὼν δὲ τοῦτο καὶ περιαλγήσας ὁ Βίνδιξ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἔσφαξε.
καὶ τὸ μὲν ἀληθὲς οὕτως ἔχει. πολλοὶ δὲ δὴ μετὰ ταῦτα τὸ σῶ-
μα αὐτοῦ κατατρώσαντες, δόξαν τισὶ ματαίαν, ὡς καὶ αὐτοὶ ἀ-
πεκτονότες αὐτόν, παρέσχον. Ῥοῦφος δὲ τοῦτον μὲν ἰσχυρῶς ἐπέν-
θησε. τὴν δὲ αὐτοκράτορα ἀρχήν, καίτοι τῶν στρατιωτῶν πολ- D
λάκις αὐτῷ ἐγκειμένων, οὐκ ἠθέλησε δέξασθαι, δυνηθεὶς ἂν
ῥᾳδίως ἐπιτυχεῖν αὐτῆς. δραστήριός τε γὰρ ἀνὴρ ἦν, καὶ ἰσχὺν
μεγάλην καὶ πρόθυμον εἶχε. καὶ οἱ στρατιῶται τὰς μὲν τοῦ
Νέρωνος εἰκόνας καθεῖλον καὶ συνέτρεψαν, αὐτὸν δὲ, καί-
σαρα καὶ αὔγουστον ὠνόμαζον. ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο, ἐνταῦθα
τῶν στρατιωτῶν τις ἐνὶ τῶν σημείων αὐτοῦ ταῦτα διὰ ταχέων ἐ-
πέγραψε. καὶ ὃς ἐκεῖνά τε ἀπήλειψε, καὶ μόλις ποτὲ αὐτοὺς
καταστήσας ἔπεισεν ἐπὶ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ ποιήσασθαι·
εἴτ' οὖν ὅτι οὐκ ἠξίου τοὺς στρατιώτας τινὶ τὸ κράτος διδόναι (τῇ
τε γὰρ γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ προσήκειν τοῦτ' ἔλεγεν) εἴτε καὶ 175
παντελῶς μεγαλογνωμόνως, ὡς οὐδὲν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρ- A
χῆς, ὑπὲρ ἧς καὶ οἱ πάντες ἐσπάραττον, καὶ αὐτὸς δεόμε-
νος. Νέρων δὲ ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν ἤκουσε ταῦτα, προσεποιεῖ-
το καταφρονεῖν αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτ' ἐτρύφα καὶ ἔπαιζε τὰ
συνήθη. καὶ ποτε νύκτωρ τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν

ἱππίων ἐξαπίνης σπουδῇ, ὡς καὶ περὶ τῶν παρόντων σφίσι κοινωνήσων, μεταπεμψάμενος, Ἐξεύρηκα, ἔφη, πῶς ἡ ὕδραυλις (αὐτὸ γὰρ τὸ ῥηθὲν γραφήσεται) καὶ μεῖζον καὶ ἐμμελέστερον
B φθέγξεται. διὰ ταῦτα δὲ τότε ἤθυρεν τέως· οὐδὲ ἔμελεν αὐτῷ ὅτι αἱ θύραι ἀμφότεραι, αἵ τε τοῦ μνημείου τοῦ αὐγουστείου καὶ αἱ τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἐκείνου, αὐτόμαται ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἀνεῴχθησαν· οὐδ' ὅτι ἐν τῷ Ἀλβανῷ τοσούτῳ δή τινι αἵματι ὗσεν ὥστε καὶ ποταμοὺς ῥυῆναι· οὐδ' ὅτι ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὑπαναχωρήσασα ἐπὶ πολὺ ἡ θάλασσα, μέρος μέγα τῆς Λυκίας κατέλαβεν. ἐπεὶ δὲ περί τε τοῦ Γάλβα ἤκουσεν ὅτι αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγορεύθη, περί τε τοῦ Ῥούφου ὅτι αὐτοῦ ἀπέστη, ἐν δέει τε μεγάλῳ ἐγένετο, καὶ αὐτός τι ἐν Ῥώμῃ παρεσκευάζετο, καὶ ἐπ' ἐκείνους Ῥούβριον Γάλλον καὶ ἄλλους τινὰς ἔπεμψεν. ὑπὸ πάντων δὲ ὁμοίως ἐγκαταλειφθεὶς, ἐβουλεύσατο μὲν τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν κα-
C ταπρῆσαι, ἔς τε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλεῦσαι, ὑπειπὼν ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τό γε τέχνιον ἡμᾶς ἐκεῖ διαθρέψει. ἐς τοῦτο γὰρ ἀνοίας ἐληλύθει ὥστε καὶ πιστεῦσαι ὅτι ἄλλως τε ἰδιωτεῦσαι καὶ προσέτι καὶ κιθαρῳδεῖν δυνήσεται. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων ἐγκαταλέλειπται (ἐν κήποις δέ τις ἔτυχε καθεύδων) φεύγειν ἐπεχείρησεν. ἐσθῆτά τε οὖν φαύλην ἔλαβε, καὶ ἐπὶ ἵππον οὐδὲν βέλτιον ἀνέβη· καὶ ἐπ' αὐτοῦ κατακεκαλυμμένος, πρὸς χωρίον τι Φάωνος Καισαρείου μετά τε αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ μετ' Ἐπαφροδίτου τοῦ τε Σπόρου, νυκτὸς ἐπιούσης ἤλασε. καὶ αὐτοῦ ταῦτα
D πράσσοντος σεισμὸς ἐξαίσιος ἐγένετο, ὥστε καὶ δόκησιν παρασχεῖν ὅτι ἥ τε γῆ πᾶσα διαρρήγνυται, καὶ αἱ τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ ψυχαὶ πᾶσαι ἅμα ἐπ' αὐτὸν ἀναθορνύουσι. γνωρισθεὶς οὖν καὶ ὣς ὑπό τινος, ὥς φασι, τῶν ἀπαντησάντων, καὶ αὐτοκράτωρ προσαγορευθεὶς, ἔκ τε τῆς ὁδοῦ ἀπέβη, καὶ ἐς καλαμώδη τόπον τινὰ κατεκρύφθη, καὶ ἐνταῦθα μέχρι τῆς

ἡμέρας ὑπέμεινεν ἐῤῥιμμένος, ὅπως ὡς ἥκιστα διορῷτο. καὶ πάντα μὲν τὰ παρόντα, ὡς καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἥκοντα, ὑποπτεύων, πᾶσαν δὲ φωνὴν, ὡς καὶ ἀναζητούντων αὐτὸν, ὑποβλέπων· εἴ τέ που κυνίδιον ὕλαξεν, ἢ καὶ ὀρνίθιον ἐφθέγξατο, ῥώπιόν τι καὶ κλά- 176
δος ὑπ' αὔρας ἐσείσθη, δεινῶς ἐταράττετο. καὶ οὔθ' ἡσυχάζειν A
ὑπ' αὐτῶν ἠδύνατο, οὔτ' αὖ λαλεῖν περὶ τῶν παρόντων, μὴ καὶ ἕτερός τις ἀκούσῃ, ἐτόλμα, ἀλλ' αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν τῇ ψυχῇ καὶ ἐθρήνει καὶ ὠλοφύρετο. ἐλογίζετο γὰρ τά τε ἄλλα, καὶ προσέτι ὅτι πολυανθρωποτάτῃ ποτὲ θεραπείᾳ γαυρωθεὶς, μετὰ τριῶν ἐξελευθέρων ἐκύπταζε. τοιοῦτον γὰρ δρᾶμα τότε τὸ δαιμόνιον αὐτῷ παρεσκεύασεν, ἵνα μηκέτι τοὺς ἄλλους μητροφόνους καὶ ἀλήτας, ἀλλ' ἤδη καὶ ἑαυτὸν ὑποκρίνηται. καὶ τότε μετεγίνωσκεν B
ἐφ' οἷς ἐτετολμήκει, καθάπερ ἄπρακτόν τι αὐτῶν ποιῆσαι δυνάμενος. Νέρων μὲν δὴ τοιαῦτα ἐτραγῴδει, καὶ τὸ ἔπος ἐκεῖνο συνεχῶς ἐνενόει,

Οἰκτρῶς θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, πατήρ. ὀψὲ δ' οὖν ποτε, ἐπειδὴ μηδεὶς αὐτὸν ἀναζητῶν ἑωρᾶτο, μετῆλθον εἰς τὸ ἄντρον, κἀνταῦθα καὶ ἔφαγε πεινήσας ἄρτον ὁποῖον οὐδὲ πώποτε ἐβεβρώκει· καὶ ἔπιε διψήσας ὕδωρ ὁποῖον οὐδὲ πώποτε πεπώκει. ἐφ' ᾧ δυσαναχετήσας εἶπε, Τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνο τὸ ποτὸν τὸ ἐμὸν τὸ ἄφθονον. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν, ὁ δὲ δῆμος τῶν Ῥωμαίων ἐβουθύτει καὶ ὑπερέχαιρε, καί τινες καὶ πί- C
λα ὡς ἠλευθερωμένοι ἔφερον, καὶ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ αὐτοκράτορι ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσαντο. παρὰ πάντα δὲ ζήτησιν αὐτοῦ τοῦ Νέρωνος ἐποιοῦντο, καὶ χρόνον μέν τινα ἠπόρησαν ὅπου ποτὲ ἀπεληλυθὼς εἴη· ἔπειτα μαθόντες, ἔπεμψαν ἐπ' αὐτὸν ἱππέας. καὶ οὕτως ἐκεῖνος προσιόντων αὐτῶν αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ἀνεστέναξέ τε καὶ ἔφη, Ἐγὼ μόνος οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. καὶ τούτῳ πελα- D
σάντων αὐτῷ τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπέκτεινε, τὸ θρυλλούμενον ἐκεῖνο εἰπὼν, Ὦ Ζεῦ οἷος τεχνίτης παραπόλλυμαι. καὶ αὐτ

διεθανατοῦτο ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ἐβίω δὲ ἔτη τριάκοντα, καὶ μῆνας ἐννέα· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη δεκατρία, καὶ μῆνας ὀκτώ, ἔσχατος τῶν ἀπὸ τοῦ Αἰνείου καὶ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου γεγονότων. καίπερ που σαφῶς καὶ αἱ δάφναι αἱ ὑπὸ τῆς Λιβίας φυτευθεῖσαι, τό,τε γένος τῶν λευκῶν ὀρνίθων προδιαφθαρέντα αὐτοῦ ἐσήμανεν.

ΓΑΛΒΑΣ.

177 A ΟΥΤΩ μὲν οὖν ὁ Γάλβας αὐτοκράτωρ ἀπεδείχθη, ὥσπερ που προεῖπε μὲν αὐτῷ καὶ ὁ Τιβέριος, φήσας ὅτι καὶ αὐτὸς τῆς ἡγεμονίας παραγεύσεται· προεῖπε δὲ καὶ σημεῖα ἐναργέστατα. τήν τε γὰρ τύχην ἔδοξεν αὐτῷ λέγειν, ὅτι χρόνον ἤδη συχνὸν αὐτῷ παραμένοι, καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτὴν ἐς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσδέχοιτο. καὶ δὴ ἐὰν ἐπὶ πλεῖον εἰρχθῇ, πρὸς ἕτερόν τινα μεταστήσεται. καὶ πλοῖα ὅπλων μεστὰ πρὸς Ἰβηρίαν ὑπ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας αὐτόματα, μηδενὸς ἀνθρώπων ἄγοντος αὐτά, προσωρμίσθη. ἡμίονός τε ἔτικεν, ὅπερ αὐτῷ σύμβολον τοῦ κράτους ἔσεσθαι ἐπεθέσπιστο· καὶ
B παῖς λιβανωτὸν αὐτῷ θύοντι προσφέρων, πολιὰς ἐξαίφνης ἔφυσε, καὶ οἱ μάντεις τὴν τοῦ νεωτέρου ἀρχὴν πρὸς τὸ γῆρας αὐτοῦ μεταστήσεσθαι ἔφησαν. ταῦτα μὲν ἐς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ φέροντα προεδείχθη. αὐτὸς δὲ τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἦρχε καὶ ἀνεπαχθὴς ἦν, νομίζων οὐκ εἰληφέναι τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ δεδόσθαι αὐτῷ. τοῦτο γὰρ συνεχῶς ἔλεγε. πλὴν ὅτι χρήματά γε ἄπληστος, ἅτε καὶ πολλῶν δεόμενος, ἤθροιζε, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐλάχιστα ἀνήλισκεν, ὥστε μηδὲ δραχμὰς ἔστιν οἷς ἀλλ' ὀβολοὺς
C χαρίζεσθαι, οἵ τε ἐξελεύθεροι αὐτοῦ πάμπολλα ἐπλημμέλουν,

ὥστε καὶ εἰς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέρεσθαι. τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις
ἀπόχρη μηδὲν ἀδικεῖν, τοῖς δὲ δὴ τὰς ἡγεμονίας ἔχουσιν ἀνάγ-
κη προνοεῖν ὅπως μηδ' ἄλλος κακουργῇ. οὐδὲ γὰρ διαφέρει τι
τοῖς κακῶς πάσχουσιν ὑφ' ὅτου ἂν καὶ κακῶνται. ὥστ' εἰ καὶ
ἔξω τοῦ τι δεινὸν ποιεῖν ὁ Γάλβας ἦν, ἀλλ' ὅτι ἐκείνοις ἀδικεῖν
ἐπέτρεπεν, ἢ ὅτι ἠγνόει τὰ γινόμενα, οὐ καλῶς ἤκουε. Νυμφί-
διος δέ τις καὶ Καπίτων οὕτως ἐξεφρόνησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὥς-
τε ὁ Καπίτων, ἐφέντος τινὸς ἀπ' αὐτοῦ ποτὲ δικάζοντος, με-
τεπήδησέ τε ἐπὶ δίφρον ὑψηλὸν, καὶ ἔφη, Λέγε τὴν δίκην παρὰ D
τῷ Καίσαρι διαγνούς τε ἀπέκτεινεν αὐτόν. τούτοις μὲν δὴ διὰ
ταῦτα ὁ Γάλβας ἐπεξῆλθεν. ὡς δὲ ἐπλησίασε τῇ πόλει, ἀ-
πήντησαν αὐτῷ οἱ δορυφόροι τοῦ Νέρωνος, καὶ ἠξίουν ἐν τῇ 178
αὐτῇ στρατείᾳ φυλαχθῆναι. καὶ ὃς τὰ μὲν πρῶτα ἀνεβάλε- A
το ὡς καὶ σκεψόμενος περὶ τούτου· ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο, ἀλλ'
ἐθορύβουν, ἐφῆκε σφίσι τὸ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν παραχρῆμα
ἐς ἑπτακισχιλίους ἀπέθανον, οἱ δὲ καὶ μετὰ τοῦτο δεκατευθέντες.
οὕτως, εἰ καὶ τῇ ἡλικίᾳ τῇ τε νόσῳ ἐξεκεκμήκει, ἀλλὰ τῇ δια-
νοίᾳ ἤκμαζεν, οὐδ' ἠξίου τὸν αὐτοκράτορα ἀναγκάζεσθαί
τι ποιεῖν. ἀμέλει καὶ τοῖς δορυφόροις αἰτοῦσι χρήματα οὐκ ἔ-
δωκε, καὶ ἔφη γε ὅτι καταλέγειν στρατιώτας ἀλλ' οὐκ ἀγορά-
ζειν εἴωθε. τῷ δὲ δήμῳ σφόδρα ἀξιοῦντι τὸν Τιγελλῖνον καὶ B
ἄλλους τινὰς τῶν περιυβρισάντων ἀποθανεῖν, οὐχ ὑπεῖ-
ξε, τάχα ἂν ἀποκτείνας αὐτοὺς, εἰ μὴ ἐκεῖνοι τότ' ὑπήκεισαν.
τὸν μέντοι Ἥλιον, καὶ τὸν Νάρκισσον, τόν τε Πατρόβιον, καὶ τὴν
Λοκοῦσταν τὴν φαρμακίδα, καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπὶ τοῦ Νέ-
ρωνος ἐπιπολασάντων, κατὰ τὴν πόλιν πᾶσαν δεδεμένους
περιαχθῆναι, καὶ μετὰ τοῦτο κολασθῆναι ἐκέλευσε. καὶ ἐπὶ μὲν
τούτοις ἐπῃνεῖτο· ὅτι δὲ ξίφος διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ ἐξηρτᾶτο
καὶ γέρων καὶ ἀσθενὴς τὰ νεῦρα ὢν, καὶ πάνυ πολὺν γέλωτα
ὠφλίσκανε. λέξω δὲ καὶ ὅπως αὐτῷ τὸ τέλος συνέβη. οἱ ἐν τῇ C
Γερμανίαις στρατιῶται, οἷς εἶχε Ροῦφος, μηδεμίαν ὀργὴν

ὑπὸ δὲ Γάλβα ἀδικούμενοι, ἐπὶ πλεῖον ἐφλέγμηναν. τὸ δὲ δὴ τέ-
λος τῆς ἐπιθυμίας σφῶν ἁμαρτόντες ἐπὶ τοῦ Ῥούφου, ἐζήτουν
αὐτὴν ἐφ᾽ ἑτέρου τινὸς ἀποπληρῶσαι, καὶ ἐποίησαν τοῦτο. προ-
στησάμενοι γὰρ Αὖλον Βιτέλλιον τῆς κάτω Γερμανίας ἄρχοντα,
ἐπανέστησαν πρὸς μόνην τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ ἀπιδόντες· ἐπεὶ
ὅτι γε παιδικὰ τοῦ Τιβερίου ἐγεγόνει, καὶ ὅτι ἀκολούθως τῇ
ἀσελγείᾳ ταύτῃ ἔζη, οὐκ ἐνενόησαν· ἢ καὶ μᾶλλον δι᾽ αὐτὸ τοῦτο
ἁρμόζειν σφίσιν αὐτὸν ἐνόμισαν. ἀμέλει οὕτως οὐδ᾽ αὐτὸς λό-
D γου τινὸς ἄξιον ἑαυτὸν ἔκρινεν εἶναι, ὥστε διασκώπτων τοὺς ἀ-
στρολόγους, τεκμηρίῳ κατ᾽ αὐτῶν ἐχρῆτο, λέγων ὅτι Οὐδὲν
ἐπίστανται, οἵ γε καὶ ἐμὲ αὐτοκράτορα φασὶ γενήσεσθαι, καὶ
αὐτὸ καὶ ὁ Νέρων ἀκούσας ἐγέλασε, καὶ καταφρονήσαν αὐτοῦ,
ὥστε μηδὲν δεινὸν αὐτὸν ἐργάσασθαι. ὁ οὖν Γάλβας τὴν ἐπα-
νάστασιν αὐτοῦ πυθόμενος, Λούκιον Πείσωνα νεανίσκον εὐγε-
νῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον, ἐποιήσατο, καὶ καίσαρα ἀπέδειξεν. ὁ δὲ
179 δὴ Ὄθων Μάρκος ὁ Σαλούϊος ἀγανακτήσας μὴ αὐτὸς ὑπὸ
A τοῦ Γάλβα ἐπεποίητο, ἀρχὴν αὖθις μυρίων τοῖς Ῥωμαίοις κα-
κῶν παρέσχε· καὶ οὕτως ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐτιμᾶτο, ὥστε καὶ ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἀπέθανε, θυομένῳ τι αὐτῷ μόνος τῶν βουλευ-
τῶν παρέστη, ὑφ᾽ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα συνετύγχανεν. ἐπεὶ γὰρ
ὁ ἱερόπτης ἐπιβουλευθήσεσθαι αὐτὸν ἔφη, καὶ διὰ τοῦτ᾽ αὐτὸν
μηδαμῆ μηδαμῶς προελθεῖν παρῄνεσεν, ἀκούσας τοῦτ᾽ ἐ-
κεῖνος κατέδραμέ τε εὐθὺς ὡς καὶ ἐπ᾽ ἄλλο τι, καὶ ὑπό τι-
νων στρατιωτῶν ὀλίγων, οἳ συνωμόκεσαν αὐτῷ, ἐς τὸ τεῖχος
B ἐσήχθη· κἀνταῦθα ἐς τοὺς ἄλλους, ἅτε καὶ ἀχθομένους τῷ Γάλ-
βᾳ, προσαναπείσας, μᾶλλον δὲ ἐκπριάμενος, παρά τε ἐκείνων
τὴν ἀρχὴν παραχρῆμα ἔλαβε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν
δήμων. μαθὼν δὲ ὁ Γάλβας τὰ πρασσόμενα, ἔπεμψέ τινας ἐς
τὸ στρατόπεδον, ὡς καὶ μεταπεῖσαι σφᾶς δυνησόμενος. κἀν τού-
τῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων,
προσῆλθεν αὐτῷ, καὶ ἔφη, Θάρσει αὐτοκράτορ· Ὄθωνα γὰρ

ἀπέκτεινα, καὶ ἔστι σοι δεινὸν ἔτι οὐδέν. πιστεύσας οὖν ὁ Γάλβας πρὸς μὲν ἐκεῖνον εἶπε, Καὶ τίς σοι τοῦτο ποιῆσαι ἐκέλευσεν; αὐτὸς δὲ ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡς καὶ θύσων ὥρμησε· καὶ αὐτῷ ἐν C
μέσῃ τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἔσφαξαν τὸν γέροντα, τὸν ἀρχιερέα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν μὲν βουλευτῶν, παμπόλλων δὲ δημοτῶν παρόντων, κατέκοψαν, καὶ τά τε ἄλλα τῷ σώματι αὐτοῦ ἐλυμήναντο, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες περὶ κοντὸν ἐνέπειραν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀκοντισθεὶς ἐς αὐτὸν τὸν δίφρον ἐν ᾧ ἐφέρετο, καὶ προκύψας ἐξ αὐτοῦ ἐτρώθη, τοῦτο μόνον εἰπών, Καὶ τί κακὸν ἐποίησα; καὶ αὐτῷ Σεμπρώνιος Δῆνσος ἑκατόνταρχος ἐπαμυνάς ἐς ὅσον ἠδυνήθη, τέλος, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἐπεσφάγη. καὶ διὰ τοῦτό γε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνέγραψα ὅτι ἀξιώτατός ἐστι μνημονεύε- D
σθαι. ἀπέθανε μὲν γὰρ καὶ ὁ Πείσων, καὶ ἄλλοι συχνοί, οἱ μέντοι καὶ ἐπικουροῦντες τῷ αὐτοκράτορι. ἔζησε δὲ Γάλβας ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, ἀφ' ὧν ἦρξε μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας δεκατρεῖς. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ Πείσων προσαπώλετο, τιμωρίαν ὑποσχὼν ὅτι καῖσαρ ἀπεδείχθη.

ΟΘΩΝ.

ΓΑΛΒΑ μὲν δὴ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο· ἔ- 180
μελλε δὲ ἄρα καὶ τὸν Ὄθωνα ἡ δίκη οὐκ A
ἐς μακρὰν μεθήξειν, ὥς που παραχρῆμα ἔμαθε. θύοντί τε γὰρ αὐτῷ τὰς θυσίας πρώτην τὰ ἱερὰ πονηρὰ ὤφθη, ὥστ' αὐτὸν μεταγνόντα ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις εἰπεῖν, Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; ἔστι δὲ τοῦτο δημῶδες ἐς παροιμίαν φέρον ἐπὶ τῶν ἔξω τι τοῦ προσφόρου σφίσι ποιούντων. καὶ μετὰ τοῦτο τῆς

νυκτὸς οὕτω δὴ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐταράχθη ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐ-
νῆς ἐκπεσεῖν, τούς τε προκοιτοῦντας ἐκπλῆξαι. ἐσπηδήσαν-
B τες οὖν εὗρον αὐτὸν χαμαὶ κείμενον. ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχεν, ἅπαξ
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν εἰσελθὼν, ἀναδῦναι, καὶ ἐνέμεινεν ἐν αὐτῇ
καὶ δίκην ἔδωκε, καίτοι πολλὰ καὶ μέτρια πρὸς θεραπείαν
τῶν ἀνθρώπων ποιήσας· οὐχ ὅτι οὕτως ἐπεφύκει, ἀλλ' ὅτι οἰ-
δούντων αὐτῷ διὰ τὸν Βιτέλλιον τῶν πραγμάτων, οὐκ ἤθελε
καὶ τοὺς ἄλλους ἐκπολεμῶσαι. ἡ μέντοι βουλὴ πάντα τὰ πρὸς
τὴν ἀρχὴν φέροντα ἐψηφίσατο. βεβιάσθαι μὲν γὰρ καὶ ἐς τὸ
τεῖχος ἄκων ἐσῆχθαι, κἀνταῦθα ἀντιλέγων κεκινδυνευκέναι
C ἔλεγε. καὶ τά τε ἄλλα ἐπιεικῶς ἐφθέγγετο, καὶ τῇ ὑποκρίσει τοῦ σχή-
ματος ἐμαβίαζε· φιλήματά τε ὡς ἑκάστοις διὰ τῶν δακτύλων
ἔπεμπε, καὶ ὑπισχνεῖτο πολλά. οὐκ ἠσθάνετο δὲ ὡς καὶ ἀσελγέστερον
καὶ πικρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. τό γ' οὖν ὄνομα αὐτοῦ
αὐτῷ εὐθὺς ἐπέθετο. πλὴν τότε καὶ τῶν βουλευτῶν συχνοῖς, τοῖς
μὲν κατὰ δίκας ἀφίει, τοῖς δὲ ἄλλα ἄττα ἐχαρίζετο. καὶ ἐς τὰ
θέατρα συνεχῶς ἐσεφοίτα θωπεύων τὸ πλῆθος· τοῖς τε ξένοις
πολιτείαν ἀνεδίδου, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπηγγέλλετο. οὐ μὴν ἐς
D οἰκειώσασθαι οὐδένα πλὴν ὀλίγων τινῶν ἠδυνήθη ὁμοίων
αὐτῷ. ὅ, τε γὰρ βίος αὐτοῦ καὶ ἡ δίαιτα, τό, τε τῷ Σπόρῳ συνεῖ-
ναι καὶ τὸ τοῖς λοιποῖς τοῖς Νερωνείοις χρῆσθαι, πάνυ πάντας
181 ἐξεφόβει. τοὺς μέντοι στρατιώτας ἐς τοσοῦτον τόλμης καὶ παρα-
A νομίας προήγαγεν, ἔκ τε ὧν ἐδίδου καὶ ὧν καθ' ὑπερβολὴν
ἐκολάκευσεν, ὥστε καὶ ἐς τὸ παλάτιόν ποτε, ὥσπερ εἶχον, ἐβιά-
σαντο· ἐπειδὴ συχνοὶ τῶν βουλευτῶν ἐνταῦθα τῷ Ὄθωνι
συνεδείπνουν. καὶ τέλος καὶ ἐς αὐτὸ τὸ συμπόσιον, προα-
ποκτείναντες τοὺς εἴργοντας σφᾶς, ἐσεπήδησαν· καὶ πάντας ἂν
τοὺς ἔνδον ὄντας ἐφόνευσαν, εἰ μὴ φθάσαντες ἐξανέστησαν καὶ
κατεκρύφθησαν. καὶ οἱ μὲν καὶ ἐπὶ τούτῳ χρήματα, ὡς καὶ
δι' εὔνοιαν αὐτὸ τοῦ Ὄθωνος πεποιηκότες, ἔλαβον. ἑάλω δέ τις
καὶ Νέρων εἶναι πλασσάμενος κατὰ τόνδε τὸν καιρὸν, οὗ τὸ ὄνομα τῷ

Δίωνι ἡγεῖται)· καὶ τὸ τέλος καὶ δίκην ἔδωκεν. ὁ δὲ Ὄθων, ἐ- B
πειδὴ καὶ μὴ ἔπειθε τὸν Βιτέλλιον, ἐς κοινωνίαν αὐτὸν τῆς ἀρ-
χῆς πολλάκις παρακαλῶν, εἰς πόλεμον λοιπὸν φανερὸν καθί-
στατο. καὶ στρατιώτας ἔπεμπεν, ἡγεμόσιν αὐτοὺς πλείοσι παρα-
δούς· ὃ δὴ καὶ αἰτιώτατοι τῶν σφαλμάτων αὐτῷ ἐγένετο. ἔπε-
σον δὲ τέσσαρες μυριάδες ἀνδρῶν ἑκατέρωθεν ἐν ταῖς μάχαις
ταῖς πρὸς τῇ Κρεμώνῃ γενομέναις· ὅπου τι φασὶ πρὸ τῆς μάχης
ἄλλα τε φανῆναι σημεῖα, καί τινα ὄρνιν ἐξαίσιον, ὁποῖον οὐ πώ-
ποτε ἑωράκασιν, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὀφθῆναι. ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ
Ὄθωνος ἐκρατήθησαν, ἤγγειλε μὲν ἱππεύς τε τὸ πάθος τῷ Ὀ- C
θωνι, καὶ ἐπειδή γε ἠπιστεῖτο πρὸς τῶν παρόντων (ἔτυχον γὰρ
πολλοὶ κατὰ τύχην ἠθροισμένοι) καὶ οἱ μὲν δραπέτην, οἱ δὲ, καὶ
πολέμιον αὐτὸν ἀπεκάλουν, Εἴθε γὰρ, ἔφη, ψευδῆ ταῦτα Καῖ-
σαρ ἦν· ἥδιστα γὰρ ἂν νικῶντός σου ἐτελεύτησα· νῦν δὲ ἐγὼ μὲν
πάντα οἰχήσομαι, ἵνα μή τις ἐπὶ σωτηρίᾳ καταπεφευγέναι
δόξῃ. σὺ δὲ βουλεύου, ὡς τῶν πολεμίων οὐκ ἐς μακρὰν ἡξόν-
των, ὅ, τι χρὴ πρᾶξαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρή-
σατο. πιστευσάντων δ' αὐτῷ ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐ-
χόντων ἀναμαχέσασθαι (αὐτοί τε γὰρ συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι ἐκ D
Παννονίας παρῆσαν· ὅ, τι μέγιστον ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν, ἐφίλουν
τε τὸν Ὄθωνα, καὶ πᾶσαν αὐτῷ εὔνοιαν οὐκ ἀπὸ τῆς γλώττης
μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἶχον) ἐπέσχε, μέχρις οὗ καὶ οἱ
λοιποὶ πρὸς τὴν ἀγγελίαν συνέδραμον. καί τι πρὸς ἑαυτὸν
διαλογήσας, ἔπειτα πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐδημηγόρησεν ἄλλα
τε πολλὰ καὶ ταῦτα, Ἀρκεῖ τὰ γεγονότα, ἀρκεῖ. μισῶ πόλεμον 182
ἐμφύλιον· κἂν κρατῶ, φιλῶ πάντας Ῥωμαίους, κἂν μὴ ὁμολο- A
γῶσί μοι. νικάτω Βιτέλλιος, ἐπεὶ τοῦτο τοῖς θεοῖς ἔδοξε· σωζέ-
σθωσαν καὶ οἱ ἐκείνου στρατιῶται, ἐπεὶ τοῦτ' ἐμοὶ δοκεῖ. πολὺ
γάρ που καὶ κρεῖττον καὶ δικαιότερόν ἐστιν ἕνα ὑπὲρ πάντων,
ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι. καὶ γὰρ ἐγὼ Μούκιος καὶ Δέ-
κιος καὶ Κούρτιος καὶ Ῥηγοῦλος μᾶλλον ἂν εἶναι βουλοίμην, ἢ Μάριος

καὶ Κίνναν καὶ Σύλλαν (ἵνα μὴ καὶ τοὺς ἄλλους εἴπω) γενέσθαι. μὴ οὖν βιάσησθέ με ἕνα τούτων, ὧν μισῶ, γενέσθαι· μήτε φθονή- B σητέ μοι ἕνα ἐκείνων ὧν ἐπαινῶ, μιμήσασθαι. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ἐπὶ τὸν κεκρατηκότα ἄπιτε, καὶ ἐκεῖνον θεραπεύετε· ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐμαυτὸν ἐλευθερώσω, ὅπως καὶ τῷ ἔργῳ ἅπαντες ἄνθρωποι μάθωσιν ὅτι τοιοῦτον αὐτοκράτορα εἵλεσθε ὅστις οὐχ ὑμᾶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἑαυτὸν ὑπὲρ ὑμῶν ἔδωκε. τοιαῦτα μὲν Ὄθων εἶπεν. οἱ δὲ δὴ στρατιῶται ἐξ ὧν ἤκουον, καὶ ἐθαύμαζον ἅμα καὶ ἠλέουν εἴ τι πείσοιτο, καὶ δάκρυσί τι ἔκλαιον καὶ ἐθρήνουν, πατέρα τε ἀνακαλοῦντες, καὶ παίδων καὶ γονέων φίλτερον ὀνομάζοντες. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐγένετο, C τοῦ τε Ὄθωνος τελευτῆσαι δεομένου, καὶ ἐκείνων μὴ ἐφιέντων αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι· πρὶν δὴ σιγήσας αὐτοῖς ἔφη, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἔστιν ὅπως χείρων τοῦ στρατιώτου τούτου γενήσομαι, ὃν αὐτοὶ ἑωράκατε ὅπως ἑαυτὸν διὰ τοῦτο μόνον ἀπέσφαξεν ὅτι τὴν ἧτταν τῷ ἑαυτοῦ αὐτοκράτορι ἤγγειλεν· ἀλλ' ἀκολουθήσω πάντως αὐτῷ, ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτον μήτε ἴδω μήτε ἀκούσω. ὑμεῖς δὲ, εἴπερ ὄντως φιλεῖτέ με, ἐάσατέ με ἀποθανεῖν ὡς βούλομαι· καὶ μή με ζῆσαι ἄκοντα ἀναγκάσητε, ἀλλὰ πρός τε τὸν κεκρατηκότα ἄπιτε, καὶ ἐκεῖνον κολακεύετε. ταῦτ' εἰπὼν, ἔς τε τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τι ξιφίδιον λαβὼν, ἑαυτὸν διε- D χρήσατο. καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα οἱ στρατιῶται ἀνείλοντο πενθοῦντες καὶ ἔθαψαν, καί τινες ἑαυτοὺς ἐπέσφαξαν αὐτῷ. τοῦτο τὸ τέλος τῷ Ὄθωνι ἐγένετο· ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἕνδεκα ἡμερῶν δέοντα· ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα· κάκιστα γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε· καὶ κακουργότατα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη.

ΟΙ Δ' ΕΝ τῇ Ῥώμῃ ὡς ἤκουσαν τὸ τοῦ A
Ὄθωνος πάθος, παραχρῆμα, ὥσπερ εἰκὸς
ἦν, μετεβάλλοντο. τόν τε γὰρ Ὄθωνα ὃν πρό-
τερον ἐπῄνουν καὶ νικᾶν ηὔχοντο, ἐλοιδόρουν
ὡς πολέμιον, καὶ τὸν Βιτέλλιον ᾧ κατηρῶν-
το, καὶ ἐπῄνουν καὶ αὐτοκράτορα ἀνηγόρευον. οὕτω που οὐδὲν πά-
γιόν ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὁμοίως οἵ τε ἐς τὰ μάλιστα ἀν-
θοῦντες, καὶ οἱ ἐν τῷ ταπεινοτάτῳ ὄντες, ἀστάθμητά τε αἱροῦν-
ται, καὶ πρὸς τὰς τύχας σφῶν καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ψόγους, τάς
τε τιμὰς καὶ τὰς ἀτιμίας λαμβάνουσι. Βιτέλλιος δὲ, ἐπεὶ ἐν τῇ B
Ῥώμῃ ἐγένετο, τἄλλα τε διῴκει ὥσπου καὶ ἐδόκει αὐτῷ, καὶ πρό-
γραμμα ἔθετο, δι' οὗ τοὺς ἀστρολόγους ἐξήλασε, προειπὼν σφί-
σιν, ἐντὸς τῆσδε τῆς ἡμέρας (ῥητὴν τινα τάξας) ἐξ ἁπάσης τῆς
Ἰταλίας χωρῆσαι, καὶ αὐτῷ ἐκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες
γράμματα, ἀντιπαρεισήγγειλαν ἀπαλλαγῆναι ἐκ τοῦ βίου
ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀκριβῶς
τὸ γενησόμενον προέγνωσαν· αὐτὸς δὲ τῇ τε τρυφῇ καὶ τῇ ἀ-
σελγείᾳ προσκείμενος, οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων οὔτε τῶν ἀνθρω-
πίνων οὔτε τῶν θείων ἐφρόντιζεν. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦ-
τος, ἐπεὶ περί τε τὰ καπηλεῖα καὶ περὶ τὰ κυβευτήρια, τούς C
τε ὀρχηστὰς καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀμύθη-
τα εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνήλισκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς
εἶχε· τότε δὲ καὶ μᾶλλον, ἅτε ἐν τοσαύτῃ ἐξουσίᾳ καθεστὼς, ὕβρι-
ζε, καὶ τὸ πλεῖστον καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα, ἀπλήστως τε
ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς πάντα ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρό-
δῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' οὗπερ καὶ ἀνταρκεῖν ἠδύνατο· ἐ-
πεὶ οἵ γε, συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάντες κακῶς ἀπήλλασσον.

ὅτι χαριέστατον λόγον εἷς τις αὐτῶν Οὐΐβιος Κρίσπος ἀρ-
D ῥωστήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς ἀπολειφθεὶς τοῦ συσσιτίου,
εἶπεν, ὅτι Εἰ μὴ ἐνενοσήκειν, πάντως ἂν ἀπολώλειν. καὶ ἐγένετο
ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο ἢ μέθαι τε καὶ
184 κῶμοι. πάντα τε γὰρ τὰ τιμιώτατα καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ,
A (ἵνα μηδὲν εἴπω πλέον) καὶ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης
συνήγετο, καὶ πολυτελῶς οὕτως ἐσκευάζετο ὥστε Βιτελλια-
νά καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου καὶ πέμματα καὶ τἆλλα τινὰ βρώ-
ματα ὀνομάζεσθαι. καὶ τί ἄν τις καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν καταλέ-
γοι; ὁπότε περὶ πάντων ὁμοίως ὁμολογῆται) δύο τε αὐτὸν μυ-
ριάδας μυριάδων καὶ δισχιλίας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρ-
χῆς χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα δεδαπανηκέναι. ἐπέλιπέ τε γὰρ πάντα
τὰ πολυτίμητα δι᾽ ὀλίγου, καὶ ἔδει πάντως αὐτὰ εἶναι. μίαν γοῦν
B ποτε λοπάδα πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδων ἐσκεύασε, γλώττας
τε καὶ ἐγκεφάλους καὶ ἥπατα καὶ ἰχθύων καὶ ὀρνίθων τινῶν
ἐμβαλών. καὶ ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν κεραμέαν τηλικαύτην
γενέσθαι, ἀργυρᾶ τε ἐποιήθη, καὶ ἔμεινε πολὺν χρόνον, ὥσ-
περ τι ἀνάθημα, μέχρις οὗ Ἀδριανὸς αὐτὴν ἰδὼν συνεχώ-
νευσεν. ἐπειδὴ δ᾽ ἅπαξ τούτων ἐμνημόνευσα, καὶ ἐκεῖνο προσ-
θήσω, ὅτι οὐδὲ τῇ οἰκίᾳ τῇ τοῦ Νέρωνος τῇ χρυσῇ ἠρκεῖτο, ἀλλὰ
καίτοι σφόδρα καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν βίον τά τε ἐπιτηδεύμα-
τα αὐτοῦ πάντα ἀγαπῶν καὶ ἐπαινῶν, ὅμως ᾐτιᾶτο αὐτὸν
κακῶς τε ᾠκηκέναι, καὶ σκευῇ ὀλίγῃ καὶ ταπεινῇ χρῆσθαι λέ-
C γων· ἡ γυνὴ δὲ αὐτοῦ Γαλλερία, ὡς ὀλίγου ἐν τῷ βασιλικῷ
κόσμου εὑρεθέντος, κατεγέλα. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ἐκ τῶν ἀλλο-
τρίων ἀναλίσκοντες, οὐδ᾽ ἀριθμόν τι ἐκ τῶν δαπανωμέ-
νων· οἱ δὲ δειπνίζοντες σφᾶς, ἐν μεγάλῳ κακῷ ἐγίγνοντο. καὶ
γὰρ οὐδ᾽ ὅλης τῆς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ εἱστίων αὐτὸν, ἀλλ᾽ οἱ μὲν
ἀκρατίσασθαι παρεῖχον, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον,
ἕτεροι μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. ὥστε, ὀλίγων
ἡμερῶν διελθουσῶν, ἑκατὸν ἐς τὸ δεῖπνον μυριάδας ἀναλῶσαι.

γέλωτα

γέλωτα μέντοι ὁ Βιτέλλιος πολλοῖς παρεῖχεν. ἑώρων γὰρ ἄν- D
δρα σμικροπροσωποῦντα ἐν ταῖς δημοσίαις προόδοις, ἐν ἡ-
δίσαις πεπορνευκότα καὶ ἐφ' ἵππου βασιλικοῦ τε ἐν χλαμύ-
δι πορφυρᾷ, ὃν ἠπίσταντο τοὺς ἀγωνιστὰς ἵππους ἐν τῇ οὐενε-
τίῳ ἐσθῆτι ψήχοντα· μετὰ τοῦ ὄχλου στρατιωτῶν τοσούτου ἐς τὸ
Καπιτώλιον ἀνιόντα, ὃν οὐδεὶς οὐδὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ πρότερον
διὰ τὸ τῶν δανειστῶν πλῆθος ἰδεῖν ἐδύνατο· καὶ προσκυνούμενον
πρὸς πάντων ὃν οὐδεὶς οὐδὲ φιλῆσαί ποτε ἡδέως ἤθελεν·
οὐκ εἶχον ὅπως τὸν γέλωτα κατάσχωσιν. οἵ γε μὴν δεδανεικό- 185
τες τι αὐτῷ, ἐξορμῶντος μὲν αὐτοῦ ἐς τὴν Γερμανίαν, ἐπελά- A
βοντο, καὶ μόλις ποτὲ κατεγγυηθέντα αὐτὸν ἀπέλυσαν· τότε δὲ
οὐχ ὅπως οὐ κατεγέλων, ἀλλὰ καὶ ἐδεδίεσαν καὶ κατεκρύπτοντο.
καὶ αὐτοὺς ἀναζητῶν, τήν τε σωτηρίαν σφίσιν ἀντὶ τῶν ὀφειλομένων
ἀποδιδόναι ἔλεγε, καὶ τὰ συμβόλαια ἀπῄτει. ἐπεφοίτα δὲ καὶ
τοῖς θεάτροις συνεχῶς, ὥστε καὶ τὸν ὅμιλον ἀπ' αὐτῶν ἀναρ-
τᾶσθαι. συνεσίτει δὲ καὶ τοῖς δυνατωτάτοις ἁπλοϊζόμενος,
ὥστε αὐτοὺς ἔτι καὶ μᾶλλον προσεταιρίζεσθαι. τῶν τε ἀρχαίων B
συμβιωτῶν ἰσχυρῶς ἐμέμνητο, καὶ πάνυ αὐτοὺς ἐτίμα, οὐκ
ἀπαξιῶν γνωρίζειν τινὰ αὐτῶν δοκεῖν, ὥσπερ ἕτεροι. πολλοὶ γὰρ
ἐπὶ μέγα παραλόγως ἀρθέντες μισοῦσι τοὺς συνειδότας σφί-
σι τὴν ἐν τῷ πρὶν ταπεινότητα. προϊόντι δ' αὐτῷ ταῦτα, ση-
μεῖα πονηρὰ ἐγίγνετο. καὶ γὰρ κομήτης ἀστὴρ ἐφαντάσθη, καὶ ἡ
σελήνη παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι ἔδοξε· καὶ γὰρ
τεταρταία καὶ ἑβδομαία ἐσκιάσθη. καὶ ἡλίους δύο ἅμα ἔκ
τε τῆς ἀνατολῆς καὶ ἐκ τῆς δυσμῆς, τὸν μὲν ἀσθενῆ καὶ ὠ- C
χρὸν, ἐκεῖνον δὲ λαμπρὸν καὶ ἰσχυρὸν εἶδον. ἔν τε τῷ Καπιτω-
λίῳ ἴχνη πολλὰ καὶ μεγάλα δαιμονίων τινῶν ὡς καὶ κατεληλ-
λυθότων ἀπ' αὐτοῦ, ἑωράθη· καὶ ἔλεγον οἱ στρατιῶται, οἱ τὴν νύ-
κτα ἐκείνην αὐτῷ ἐγκεκοιτηκότες, ὅτι ὁ τοῦ Διὸς ναὸς αὐτόμα-
τος σὺν πολλῷ κτύπῳ ἀνεῴχθη, ὥστε τινὰς τῶν φυλάκων ἐκ-
πλαγέντας ἀποψύξαι. ἐταράχθη δὲ ταῦτα, καὶ ὁ Οὐεσπασιανὸς

Ἰουδαίοις πολεμῶν, πυθόμενος τήν τε τοῦ Βιτελλίου καὶ τὴν τοῦ
Ὄθωνος ἐπανάστασιν, ἐβουλεύετο ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι. οὔτε γὰρ τῶν
D ἀνθρώπων εὔνοια πολλὴ ἦν πρὸς αὐτόν. ἡ γὰρ ἐκ τῆς Βρεττα-
νίας δόξα, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐν χερσὶ πολέμου εὔκλεια, τό,τε ἐπιεικὲς
καὶ φρόνιμον αὐτοῦ πρὸς ἐπιθυμίαν σφᾶς ἦγεν τῆς παρ'
αὐτοῦ προστασίας. καὶ ὁ Μουκιανὸς ἰσχυρῶς προσέκειτο, ἐλ-
πίσας τὸ μὲν ὄνομα τῆς ἀρχῆς ἐκεῖνον ἕξειν, καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τὴν
ἐπιείκειαν αὐτοῦ ἰσομοιρήσειν. αἰσθόμενοι δὲ οἱ στρατιῶται τού-
των καὶ περιστάντες τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἀνεῖπον αὐτὸν αὐτο-
κράτορα. ἐγεγόνει μὲν οὖν καὶ σημεῖα καὶ ὄνειροι τῷ Οὐεσπα-
186 σιανῷ τὴν μοναρχίαν ἐκ πολλοῦ δηλοῦντα, ἃ καὶ ἐν τῷ αὐτοῦ
A βίῳ λελέξεται. τηνικαῦτα δὲ τὸν μὲν Μουκιανὸν ἐς τὴν Ἰ-
ταλίαν ἐπὶ τὸν Βιτέλλιον ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ τά τε ἐν τῇ Συ-
ρίᾳ ἐπιδὼν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἄλλοις τισὶ
προστάξας, ἐς τὴν Αἴγυπτον ἐκομίσθη καὶ συνῆγε χρήματα,
ὧν που καὶ τὰ μάλιστα ἐχρῄζε, καὶ σῖτον, ἵν' ὅτι πλεῖστον ἐς τὴν
Ῥώμην ἀποστείλῃ. οἱ δ' ἐν τῇ Μυσίᾳ στρατιῶται τὰ κατ' αὐ-
B τὸν πεπυσμένοι οὐδ' ἀνέμειναν τὸν Μουκιανὸν (ἐπυνθάνοντο
γὰρ ἐν ὁδῷ εἶναι) ἀλλ' Ἀντώνιον Πρίμον φυγόντα μὲν ἐκ κατα-
δίκης ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, καταχθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Γάλβα, καὶ τοῦ
Γαυονικοῦ στρατοπέδου ἄρχοντα εἵλοντο στρατηγόν. καὶ ἔσχεν οὗτος
τὴν αὐτοτελῆ ἀρχὴν μήθ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μήθ' ὑπὸ τῆς
γερουσίας αἱρεθείς. τοσαύτη τῶν στρατιωτῶν ἦν πρός τε τὸν Βι-
τέλλιον ὀργὴ, καὶ πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ὁρμή. οὐ γάρ που καὶ ἐπ' ἄλλο
τι ταῦτα ἐστράτευον, ἢ ἵνα τὴν Ἰταλίαν διαρπάσωσιν· ὃ καὶ ἐγένε-
το. ἀκούσας ταῦτα ὁ Βιτέλλιος, αὐτὸς μὲν κατὰ χώραν ἔμεινε, τῇ
C τε ἄλλῃ τρυφῇ καὶ ποτῷ χρώμενος, καὶ ἀγῶνας μονομαχίας τιθείς,
ἐν οἷς καὶ ὁ Σπόρος μέλλων ἐν κόρης ἁρπαζομένης σχήματι ἐς τὸ
θέατρον εἰσαχθῆναι, οὐχ ὑπέμεινε τὴν ὕβριν, ἀλλ' ἑαυτὸν προα-
πέσφαξε. τῷ δὲ δὴ Ἀλιηνῷ τὸν πόλεμον μεθ' ἑτέρων προσέτα-
ξεν. Ἀλιηνὸς δὲ ἐς μὲν τὴν Κρεμῶνα ἀφίκετο, καὶ προκατέσχεν

αὐτὴν ὁρῶν· τοὺς δὲ στρατιώτας τοὺς μὲν ἑαυτοῦ ἔκ τε τῆς τρυφῆς τῆς
ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκδεδιῃτημένους, καὶ ἐκ τῆς ἀγυμνασίας διατεθραμ-
μένους, τοὺς δὲ ἑτέρους καὶ τοῖς σώμασι γεγυμνασμένους καὶ ταῖς ψυ-
χαῖς ἐρρωμένους, ἐφοβεῖτο. καὶ μετὰ τοῦτο ἐπειδὴ καὶ λόγοι αὐτῷ
παρὰ τοῦ Πρίμου φίλιοι ἦλθον, συνεκάλεσε τοὺς στρατιώτας, καὶ
τήν τε τοῦ Βιτελλίου ἀσθένειαν, καὶ τὴν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἰσχὺν, D
τόν τε ἑκατέρου τρόπον εἰπὼν, μεταστῆναι ἔπεισε. καὶ τότε μὲν τὰς
τοῦ Βιτελλίου εἰκόνας ἀπὸ τῶν σημείων καθεῖλον, καὶ ὑπὸ τοῦ Οὐε-
σπασιανοῦ ἄρχεσθαι ὤμοσαν. διαλυθέντες δὲ καὶ ἐς τὰς σκη-
νὰς ἀναχωρήσαντες, μετενόησαν, καὶ ἐξαίφνης σπουδῇ καὶ θο-
ρύβῳ πολλῷ συστραφέντες, τὸν Βιτέλλιον αὐτοκράτορα αὖθις
ἀνεκάλουν· καὶ τὸν Αλιηνὸν, ὡς καὶ προδιδόντα σφᾶς, ἔδη-
σαν, οὐδὲν οὐδὲ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ προτιμήσαντες. τοιαῦτα
γὰρ τὰ τῶν πολέμων τῶν ἐμφυλίων μάλιστα ἔργα ἐστί. ταραχῆς 187
οὖν καὶ μετὰ τοῦτο πολλῆς ἐν τῷ τοῦ Βιτελλίου στρατοπέδῳ οὔ- A
σης, ἐπηύξησεν αὐτὴν ἡ σελήνη τῆς νυκτὸς ἐκλιποῦσα, οὐχ
ὅτι καὶ ἐσκιάσθη (καίτοι τοῖς θορυβουμένοις καὶ τὰ τοιαῦτα
φόβον φέρει) ἀλλ' ὅτι καὶ αἱματώδης καὶ μέλαινα, ἄλλα
τε τινὰ χρώματα φοβερὰ ἀφιεῖσα ὤφθη. οὐ μέντοι καὶ παρὰ
τοῦτο οὔτε μετέθεντο οὔτε ἐνέδοσαν, ἀλλ' ἐς χεῖρας ἀλλήλοις
ἐλθόντες, προθυμότατα ἠγωνίσαντο, καίπερ ἄναρχοι, ὥσ-
περ εἶπον, οἱ Βιτέλλειοι ὄντες. ὁ γὰρ Αλιηνὸς ἐν τῇ Κρεμῶνι ἐδέ-
δετο. κἀκ τούτου καὶ ἴση καὶ ἀντίρροπος οὐχ ἐν τῇ ἡμέρᾳ
μόνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ἡ μάχη αὐτῶν ἐγένετο. καὶ νὺξ
αὐτὴν ἐπέλαβε, καὶ οὐδὲ ἐκείνη σφᾶς διέλυσε· τοσαύτῃ που B
καὶ ὀργῇ καὶ προθυμίᾳ, καίπερ καὶ γνωρίζοντες ἀλλήλους καὶ
λαλοῦντες σφίσιν, ἐχρήσαντο. ὅθεν οὔθ' ὁ λιμὸς αὐτοὺς, οὔθ' ὁ
κάματος, οὔτε τὸ ψῦχος, οὔθ' ὁ σκότος, οὐ τὰ τραύματα, οὐχ
οἱ φόνοι, οὐ τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν, οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυ-
μένων ἐτάραττε. τοιαύτη τις μανία ἀμφοτέρους ὁμοίως
κατεῖχεν. οὐκοῦν οὐδὲ τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ὥσπερ εἶπον,

ἀνέδοσαν· καὶ ἦν ἰδεῖν, ὁσάκις γε καὶ ἡ σελήνη διέλαμψε (νέφη γὰρ αὐτὴν ἔσθ᾽ ὅτε συνέκρυπτεν) ἔστι μὲν ὅτε μαχομένους αὐ-
C τούς, ἔστι δ᾽ ὅτε ἑστηκότας, ἢ καὶ ἐπὶ τὰ δόρατα προσηρεισμένους, ἢ καθημένους. καὶ τοτὲ μὲν κοινῇ συνεβόων, οἱ μὲν τὸν Οὐεσπασιανόν, οἱ δὲ τὸν Βιτέλλιον ὀνομάζοντες, καὶ ἀντιπροεκαλοῦντο ἀλλήλους, λοιδοροῦντές τε καὶ ἐπαινοῦντες ἑκάτερον· τοτὲ δὲ καὶ ἰδίᾳ ἄλλος ἄλλῳ διελάλει, Συστρατιῶτα πολῖτα τί ποιοῦμεν; τί μαχόμεθα; δεῦρ᾽ ἧκε πρὸς ἐμέ. μὴ δῆτα, ἀλλὰ σὺ πρὸς ἐμέ. καὶ τί ἄν τις τοῦτο θαυμάσειεν, ὁπότε καὶ σιτία καὶ ποτὰ αἵ τε γυναῖκες ἐκ τῆς πόλεως τοῖς τοῦ Βιτελλίου στρατιώταις τῆς νυκτὸς ἀνενεγκοῦσαι ἔδωκαν· καὶ ἐκεῖνοι αὐτοί τε ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ τοῖς ἀντιμαχομένοις ὤρεγον. καί τις αὐτῶν ὀνομαστὶ τὸν ἀντίπαλον ἀνακαλέσας (πάντες γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ᾔδεσαν
D ἀλλήλους καὶ ἐγνώριζον) Λαβέ, ἔφη, συστρατιῶτα, καὶ φάγε· οὐ γὰρ ξίφος ἀλλ᾽ ἄρτον σοι δίδωμι. λαβὲ καὶ πίε, οὐ γὰρ ἀσπίδα, ἀλλὰ κύλικά σοι προπίνω, ἵν᾽ ἄν τε σὺ ἀποκτείνῃς ἐμέ, ἄν τε καὶ ἐγώ σε, ῥᾷον ἀπαλλάξωμεν, μηδὲ ἐκ λελυμένης καὶ ἀσθενεῖ τῇ χειρὶ εἰ μήτε σὺ ἐμὲ κατακόψῃς, μήτε ἐγὼ σέ. ταῦτα γὰρ ἡμῖν ζῶσιν ἔτι τὰ ἐναγίσματα καὶ Βιτέλλιος καὶ Οὐεσπασιανὸς διαμάχονται, ἵν᾽ ἡμᾶς τοῖς πάλαι νεκροῖς καταθύσωσι. τοιαῦτα ἄν
188 τινες πρὸς ἀλλήλους εἰπόντες, καὶ ἀναπαυσάμενοι χρόνον τινά,
A καὶ ἐμφαγόντες, πάλιν ἂν ἐμαχέσαντο, εἶτ᾽ ἀνασχόντες αὖθις συνέβαλλον. καὶ τοῦτ᾽ οὕτω δι᾽ ὅλης νυκτὸς μέχρις τῆς ἕω ἐγένετο. ἔνθα δὴ καὶ τοιόνδε τι δύο ἄνδρες τῶν Οὐεσπασιανείων ἔπραξαν· ἐπειδὴ γὰρ ἰσχυρῶς ἐκ μηχανήματός τινος ἐβλάπτοντο, ἀσπίδας τε ἐκ τῶν Βιτελλείων σκύλων ἥρπασαν, καὶ τοῖς ἀντικαθεστηκόσι μιχθέντες, ἔλαθον μέχρι τοῦ μηχανήματος ἐλθόντες ὡς καὶ ἐκείνων ὄντες, καὶ τὰ σχοινία αὐτοῦ διέκοψαν, ὥστε μηδὲν ἔτι βέλος αὐτοῦ ἀφεθῆναι δυνηθῆναι. ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν
B στρατιωτῶν ἐκ τοῦ τρίτου στρατοπέδου τοῦ Γαλατικοῦ καλουμένου, καὶ ἐν τῇ Συρίᾳ χειμάζοντες, τότε δὲ κατὰ τύχην ἐν τῷ τοῦ Οὐε-

σπασιανοῦ μερίδι ὄντες, ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐξαίφνης, ὥσπερ
εἰώθεσαν, ὑποτοπήσαντες οἱ τοῦ Βιτελλίου τὸν Μουκιανὸν παρεῖ-
ναι, ἠλλοιώθησαν, καὶ ἐκπλαγέντες ὑπὸ τῆς βοῆς, ἔφυγον (οὕτω
που καὶ τὰ βραχύτατα μεγάλως τοὺς προκεκμηκότας ἐκπλήσ-
σει) καὶ ἐς τὸ τεῖχος ἀναχωρήσαντες, χεῖράς τε προετείνοντο καὶ
ἱκέτευον. καὶ ἐπεὶ μηδεὶς αὐτῶν εἰσήκουεν, ἔλυσαν τὸν ὕπατον,
καὶ αὐτὸν τῇ τε ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ καὶ ταῖς ῥάβδοις κοσμήσαν-
τες, ἔπεμψαν αὐτῷ ἱκετηρίας, καὶ ἔτυχον τῶν σπονδῶν. ὁ γὰρ Ἀ- C
λιῆνος διά τε τὸ ἀξίωμα, καὶ διὰ τὴν ξυμφορὰν ἔπεισε ῥᾳδίως
τὸν Πρῖμον τὴν ὁμολογίαν σφῶν δέξασθαι. ὡς μέντοι αἵ τε
πύλαι ἀνεῴχθησαν, καὶ ἐν ἀδείᾳ πάντες ἐγένοντο, τότε δὴ
ἐξαίφνης πανταχόθεν τε ἅμα εἰσέδραμον, καὶ διήρπασαν πάν-
τα καὶ ἐνέπρησαν· καὶ ἐγένετο καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὐδενὸς τῶν
δεινοτάτων σμικρότερον. ἥ τε γὰρ πόλις καὶ μεγέθει καὶ κάλλε-
σιν οἰκοδομημάτων ἤσκητο, καὶ χρήματα παμπληθῆ καὶ τῶν
ἐπιχωρίων καὶ τῶν ξένων ἐς αὐτὴν συνεληλύθει. καὶ τά γε
πλεῖω κακὰ οἱ Βιτέλλειοι ἔδρασαν. ἅτε καὶ τὰς οἰκίας τῶν
πλουσιωτάτων καὶ τὰς διεξόδους τῶν στενωπῶν ἀκριβῶς εἰδό-
τες. οὐδὲ ἔμελεν αὐτοῖς εἰ ὧν ὑπερεμαχέσαντο, τούτους ἀπώλε-
σαν, ἀλλ' ὡς καὶ αὐτοὶ καὶ ἠδικημένοι καὶ κεκρατηκότες ἔ-
παιον, ἔσφαττον, ὥστε καὶ πέντε μυριάδας σὺν τοῖς ἐν τῇ μά-
χῃ πεσοῦσιν ἀπολέσθαι. Βιτέλλιος δὲ ὡς ἐπύθετο τῆς ἥττης,
τέως μὲν ἐθορυβεῖτο, τὸ μέν τι καὶ ὑπὸ σημείων ταραχθεὶς
(θύσαντος γὰρ αὐτοῦ θυσίαν τινὰ, καὶ ἐπ' αὐτῇ δημηγοροῦν-
τος τοῖς στρατιώταις, γῦπες πολλοὶ προσπεσόντες τά τε ἱερὰ
διεσκέδασαν, καὶ ἐκεῖνον ἀπὸ τοῦ βήματος ὀλίγου δεῖν κα- 189
τέβαλον) τὸ δὲ δὴ πλεῖον διὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης· καὶ τὸν A
μὲν ἀδελφὸν διὰ ταχέων εἰς Ταρακίνας ἔπεμψε, καὶ δι'
αὐτοῦ τὴν πόλιν κατέσχεν ὀχυρὰν οὖσαν. τῶν δὲ δὴ τοῦ Οὐεσπα-
σιανοῦ στρατηγῶν ἐπιόντων τῇ Ῥώμῃ, ἐξεπλάγη τε καὶ ἐξέ-
στη. ἦν μὲν γὰρ οὐδὲν οὔτε ἔπραττεν οὔτε ἐφρόνει, ἐμπλήκτως

τε ἄνω καὶ κάτω ἐφέρετο, ὥσπερ ἐν κλύδωνι. καὶ γὰρ ἀντείχετο τῆς ἡγεμονίας, καὶ πάντως ὡς καὶ πολεμήσων παρεσκευάζετο· καὶ ἑκὼν αὐτὴν ἠφίει, καὶ πάντως ὡς καὶ ἰδιωτεύσων ἡτοιμάζετο·
B καὶ ἔστι μὲν ὅτε τὴν χλαμύδα τὴν πορφυρᾶν ἐφόρει, καὶ ξίφος παρεζώννυτο, ἔστι δ' ὅτε ἐσθῆτα φαιὰν ἀνελάμβανεν· ἐδημιούργει τε καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἄλλοτε ἄλλα, ἐπί τε μάχην καὶ ἐπὶ διαλλαγὰς αὐτοὺς προτρεπόμενος. καὶ ποτὲ μὲν καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δὴ ἐπεδίδου, ποτὲ δὲ καὶ τὸ παιδίον κατέχων καὶ φιλῶν, προσέβαλλεν αὐτοὺς ὡς ἐλεηθησόμενος. τούς τε δορυφόρους ἀπήλλαττε, καὶ πάλιν μετεπέμπετο. τό, τε παλάτιον ἐκλιπὼν αὖ, καὶ ἐς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ οἰκίαν ἀπιών, εἶτα ἀνεκομίζετο· ὥστε ἐκ τούτων καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πλείστους τῆς σπουδῆς παραλῦσαι· ὁρῶντες γὰρ αὐτὸν
C δεῦρο καὶ ἐκεῖσε ἐμμανῶς ἄττοντα, οὔτε τι τῶν προσταττομένων σφίσιν ὁμοίως ἔπραττον, οὔτε τὰ ἐκείνου μᾶλλον ἢ τὰ σφῶν διεσκόπουν· καὶ τά τε ἄλλα αὐτὸν ἐκερτόμουν, καὶ μάλιστα ὁπότε τὸ ξίφος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς τε ὑπάτοις καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς ὤρεγεν, ὡς καὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν δι' αὐτοῦ ἀποτιθέμενος. οὔτε γὰρ ἐκείνων τις λαβεῖν αὐτὸ ἐτόλμα, καὶ οἱ προσεστηκότες ἐχλεύαζον. πρὸς οὖν ταῦτα, δήλως τε καὶ πελάζοντος ἤδη τοῦ Πρίμου, συνελθόντες οἵ τε ὕπατοι Γάϊος Κυίντος Ἀττικός, καὶ Γναῖος Κεκίλιος Σίμπλιξ, καὶ Σαβῖνος (συγγενὴς δὲ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ) τῶν τε ἄλλων οἱ πρῶτοι γνώμας ἐ-
D ποιήσαντο, καὶ εἰς τὸ παλάτιον ὥρμησαν σὺν τοῖς ὁμογνωμονοῦσι σφίσι στρατιώταις, ὡς ἢ πείσοντες ἢ καταναγκάσοντες τὸν Βιτέλλιον τῆς ἀρχῆς ἀποστῆναι· καὶ περιπεσόντες τοῖς Κελτοῖς τοῖς φρουροῦσιν αὐτόν, κακῶς ἀπήλλαξαν. κἀκ τούτου ἔς τε τὸ Καπιτώλιον ἀνέφυγον· κἀνταῦθα τὸν Δομιτιανὸν τὸν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ υἱὸν καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ μεταπεμψάμενοι, ἐν φυλακῇ ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ προσβαλόντων σφίσι τῶν ἐναντίων, χρόνον μέν τινα ἀπεκρούσαντο αὐτούς, ἐμπρησθέν-

των δὲ τῶν περὶ τὸ Καπιτώλιον, ἀπεκόπησαν ὑπὸ τοῦ πυρός. καὶ 190
οὕτως ἐπαναβάντες οἱ τοῦ Βιτελλίου στρατιῶται, ἐκείνων τε συ- A
χνοὺς ἐφόνευσαν, καὶ διαρπάσαντες πάντα τὰ ἀνακείμενα, κα-
τέπρησαν, ἄλλα τε καὶ τὸν ναὸν τὸν μέγαν· τόν τε Σαβῖνον καὶ τὸν
Ἀττικὸν συλλαβόντες, πρὸς τὸν Βιτέλλιον ἔπεμψαν. Δομιτια-
νὸς δὲ καὶ Σαβῖνος ὁ τοῦ Σαβίνου παῖς ἐν τῷ πρώτῳ θορύβῳ
διαφυγόντες ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, καὶ ἐς οἰκίας τινὰς κατακρυ-
φθέντες ἐλελήθεσαν· ὡς δὲ οἱ Οὐεσπασιάνειοι στρατιῶται
πλησίον ἐγένοντο, οἷς ὅ, τε Κοΐντος Πετίλιος Κερεάλιος βου-
λευτὴς τῶν πρώτων, καὶ τῷ Οὐεσπασιανῷ κατ' ἐπιγαμίαν
τινὰ προσήκων, καὶ ὁ Πρίσκος ὁ Ἀντώνιος ἦγον (ὁ γὰρ Μου- B
κιανὸς οὔπω ἐπεφθάκει) ἐν παντὶ δέους ὁ Βιτέλλιος ἐγένετο.
ἔπεμπε γὰρ πρότερον μὲν δι' ἀγγέλων τινῶν, ἔς τε λάρνακας μετὰ τῶν
νεκρῶν, καὶ ἐς θρίγκους ὀπώρας ἔχοντας, ἢ καὶ καλάμους ὀρνιθο-
τῶν, τὰ γράμματα ἐμβιβάζοντες, πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει δρώ-
μενα ἐμάνθανον, καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἐβουλεύοντο. τότε δὴ ἰδόν-
τες τὸ πῦρ ἐκ τοῦ Καπιτωλίου ὥσπερ ἐκ φρυκτωρίας ὁρώμε-
νον, ἐπείχθησαν· καὶ πρότερον τῇ πόλει μετὰ τοῦ ἱππικοῦ Κερεά-
λιος προσέβαλλεν. ὁ δὲ Βιτέλλιος τὴν βουλὴν συναγαγὼν, πρέ-
σβεις παρ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἀειπαρθένων πρὸς τὸν Κερεάλιον C
ἔπεμψεν. ὡς δ' οὐδεὶς αὐτῶν εἰσήκουσεν, ἀλλ' ὀλίγου καὶ ἀ-
πέθανον, πρός τε τὸν Πρίμον καὶ αὐτὸν ἤδη προσπελάζοντα ἦλ-
θον, καὶ λόγου μὲν ἔτυχον, ἔπραξαν δὲ οὐδέν. οἱ γὰρ στρατιῶται
ἐπ' αὐτὸν ὀργῇ ἐχώρησαν, καὶ τήν τε φυλακὴν τῆς τοῦ Τιβέ-
ριδος γεφύρας ῥᾳδίως ἔλυσαν. ἐπειδὴ γὰρ ἐνστάντες ἐς αὐτὴν
ἐκώλυσαν σφᾶς διελθεῖν, διενήξαντο τὸν ποταμὸν οἱ ἱππεῖς, καὶ
κατὰ τοῦ νώτου σφίσιν ἐπέπεσον. καὶ μετὰ τοῦτο δίχα δὴ ἐσβαλόν-
τες, οὐδὲν ὅ, τι τῶν δεινοτάτων οὐκ ἐποίησαν. πάντα γὰρ ὅσα τῷ Βι- D
τελλίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν ἐπεκάλουν, καὶ δι' ἃ καὶ πολε-
μεῖν σφίσιν ἐσκήπτοντο, ἔδρασαν· καὶ ἀπέκτειναν πολλούς· συχνοὶ
δὲ καὶ αὐτῶν ἀπὸ τῶν στεγῶν τῷ κεράμῳ βαλλόμενοι, καὶ ἐν

ταῖς στενοχωρίαις ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθισταμένων ὠθούμενοι ἐκόπτοντο, ὥστε πέντε μυριάδας ἀνθρώπων ὅλας ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις φθαρῆναι. τῆς οὖν πόλεως πορθουμένης, καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν μὲν μαχομένων, τῶν δὲ φευγόντων, καὶ ἤδη καὶ αὐτῶν ἐκείνων (ὅπως τῶν ἐσεληλυθότων δόξαντες εἶναι σωθῶσι) καὶ ἁρπαζόντων τινὰ καὶ φονευόντων, ὁ Βιτέλ-

191 λιος φοβηθεὶς, χιτωνίσκον τε ῥακώδη καὶ ῥυπαρὸν ἐνέδυ, καὶ ἐς

A οἴκημα σκοτεινὸν ἐν ᾧ ἐστρέφοντο κύνες, ἐκρύφθη, γνώμην ἔχων τῆς νυκτὸς ἐς τὴν Ταρρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀποδρᾶναι· καὶ αὐτὸν ἀναζητήσαντες οἱ στρατιῶται καὶ ἐξευρόντες (οὐ γάρ που καὶ ἐπὶ πολὺ λαθεῖν ἀκριβῶς ἠδύνατο, ἅτε αὐτοκράτωρ γεγονώς) συνέλαβον ὑφαντοῦ καὶ αἵματος ἀναπεπλησμένον (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἠλκύσμενος) κἀκ τούτου τὴν μὲν ἐσθῆτα αὐτοῦ περιρρήξαντες· καὶ τὼ χεῖρε εἰς τοὐπίσω δήσαντες, τῷ τε αὐχένι σχοινίον περιθέντες, κατήγαγον ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ καίσαρος τὸν ἐν αὐτῷ ἐντρυφήσαντα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἔσυραν τὸν αὐτοκράτορα τὸν ἐν τῷ βασιλικῷ δίφρῳ πολλάκις

B σοβήσαντα· ἔς τε τὴν ἀγορὰν ἐσεκόμισαν τὸν αὔγουστον, ἐν ᾗ πολλάκις ἐδημηγόρησε. καὶ οἱ μὲν ἐρράπιζον αὐτόν, οἱ δὲ τοῦ γενείου ἔτιλλον, πάντες δὲ ἔσκωπτον, καὶ πάντες ὕβριζον, τά τε ἄλλα καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ ἐπιλέγοντες, ἐπειδὴ καὶ γαστροπίων ἦν. αἰσχυνομένου τε ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ καὶ κάτω βλέποντος, οἱ στρατιῶται ξιφιδίοις αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπέκεντον, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω βλέπῃ. ἰδὼν δὲ τοῦτο Κελτός τις οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ἐλεήσας αὐτόν, Ἐγώ σοι, ἔφη, βοηθήσω ὡς μόνος δύνα-

C μαι. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνόν τε ἔτρωσε, καὶ ἑαυτὸν ἔσφαξεν· οὐ μέντοι καὶ ὁ Βιτέλλιος ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἀλλ' ἐσύρετο ἐς τὸ δεσμωτήριον, ὥσπερ καὶ οἱ ἀνδριάντες αὐτοῦ, πολλῶν μὲν γελοίων, πολλῶν δὲ καὶ αἰσχρῶν ἐπιλεγομένων σφίσιν. ἐπειδὴ τε καὶ ὑπεραλγήσας καὶ οἷς ἔπαθε καὶ οἷς ἤκουεν, Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, αὐτοκράτωρ ποτὲ ὑμῶν ἐγενόμην, ὀργισθέντες οἱ στρατιῶται πρός τε

τοὺς ἀναβαθμοὺς αὐτὸν ἤγαγον, κἀνταῦθα κατέκοψαν. τήν τε κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμόντες, κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν περιήγαγον. καὶ τοῦτον μὲν ὕστερον ἡ γυνὴ ἔθαψε, ζήσαντα μὲν ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ πεντήκοντα, ἄρξαντα δὲ ἐνιαυτὸν ἡμερῶν δέκα D
ἀποδέοντα. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὥρμησε μὲν ἐκ τῆς Ταρρακίνης ὡς καὶ βοηθήσων αὐτῷ, μαθὼν δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὅτι τέθνηκε, καὶ περιπεσὼν ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν πεμφθεῖσιν, ὡμολόγησε μὲν σφίσιν ὡς καὶ συνθησόμενος, ἐσφάγη δ' οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ Βιτελλίου παῖς ἐπαπώλετο, καίτοι τοῦ Βιτελλίου μηδένα μήτε τῶν τοῦ Ὄθωνος μήτε τῶν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ συγγενῶν ἀποκτείναντος. πεπραγμένων δὲ τούτων ἤδη ὡς ἑκάστων ὁ Μουκιανὸς ἐπῆλθε, καὶ τά τε ἄλλα συνδιῴκει τῷ Δομιτιανῷ, καὶ ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτὸν παραγαγὼν δη- 192
μηγορῆσαι ἐποίησε, καίπερ καὶ παιδίσκον ὄντα, καὶ πέντε καὶ εἴκοσι A
δραχμὰς τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος ἔλαβεν.

ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ.

ΤΑΥΤΑ μὲν οὕτως ἔσχεν. αὐτοκράτωρ δὲ ὑπ' αὐτῆς ὁ Οὐεσπασιανὸς καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ἀπεδείχθη, καὶ καίσαρες ὅ,τε Τίτος καὶ ὁ Δομιτιανὸς ἐπεδείχθησαν, τήν τε ὕπατον ἀρχὴν ὁ Οὐεσπασιανὸς καὶ ὁ Τίτος ἔλαβον, ὁ μὲν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὁ δὲ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ὤν. ἐγεγόνει μὲν οὖν καὶ σημεῖα καὶ ὀνείρατα τῷ Οὐεσπασιανῷ τὴν μοναρχίαν ἐκ πολλοῦ προδηλοῦντα. βοῦς τε γὰρ ἐν τῷ ἀγρῷ B
ἐν ᾧ τὴν δίαιταν ὡς πλήθει ἐποιεῖτο, δειπνοῦντι προσελθὼν ὤκλασε, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑπέθηκε. καὶ κύων αὖθις, σῖτον αὐτοῦ καὶ τότε αἱρουμένου, χεῖρα ἀνθρωπίνην

ὑπὸ τὴν βάτιζαν ὑπέβαλε. κυπάρισσός τε περιφανὴς πρόῤ-
ῥιζος ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος ἀναβαπτισθεῖσα, ἔπειτα τῇ ὑστε-
ραίᾳ ὑφ' ἑαυτῆς ἀνέστη, καὶ ἀκμάζουσα διετέλεσε. καὶ παρ' ὀ-
νείρατος ἔμαθεν ὅτι, ὅταν ὁ Καῖσαρ Νέρων ὀδόντα ἀποβάλῃ,
αὐταρχήσει, καὶ τοῦτό τε τὸ κατὰ τὸν ὀδόντα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ
συνηνέχθη· καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων ἔδοξέ ποτε ἐν τοῖς ὕπνοις τὸν
τοῦ Διὸς ὄχον ἐς τὴν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ οἰκίαν εἰσαγαγεῖν. ἀλ-
C λὰ ταῦτα μὲν ἑρμηνεύσεως ἐχρῆζεν. Ἰώσηπος δὲ ἀνὴρ Ἰου-
δαῖος ἀχθείς τε ὑπ' αὐτοῦ πρότερον καὶ δεθείς, ἐγέλασε καὶ ἔ-
φη, Νῦν μέν με δήσεις, μετ' ἐνιαυτὸν δὲ λύσεις αὐτοκράτωρ
γενόμενος. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Οὐεσπασιανὸς εἰς τὴν ἀρχήν,
ὡς καὶ ἄλλοι τινές, ἐγεγόνητο. ἀπόντος δὲ αὐτοῦ ἔτι ἐν τῇ Αἰγύ-
πτῳ, ὁ Μουκιανὸς τὰ τοῦ κράτους πάντα μετὰ τοῦ Δομιτιανοῦ διῴ-
κει. μέγα γάρ τι, ὡς καὶ αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τῷ Οὐεσπα-
σιανῷ δεδωκὼς ἠγάλλετο· διά τε τἆλλα καὶ ὅτι ἀδελφὸς ὑπ'
αὐτοῦ ὠνομάζετο, καὶ ὅτι ἐξουσίαν εἶχε πάνθ' ὅσα ἐβούλετο καὶ
D ἄνευ τῆς αὐτοῦ προστάξεως διοικεῖν, καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ
μόνον ἐπιγραφόμενος. καὶ διὰ τοῦτό γε καὶ δακτύλιον πεμφθέντα
193 ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα τὰ σημαινόμενα
A λαμβάνῃ. τό, τε σύμπαν οὕτω πάντα αὐτοὶ ὡς αὐταρχοῦν-
τες ἐποίουν, ὥστε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐπιστεῖλαί ποτε τῷ Δομι-
τιανῷ ὅτι Χάριν ἔχω σοι τέκνον ὅτι με ἐᾷς ἄρχειν, καὶ οὐδέ-
πω με καταλέλυκας. ὁ δὲ Μουκιανὸς καὶ χρήματα ἀμύθητα
πανταχόθεν, ὅθεν ἐνεδέχετο, εἰς τὸ δημόσιον, ἤθροιζεν ἑτοιμό-
τατα, τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐπηγορίαν εἰς ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ Οὐεσπα-
σιανοῦ ἀναδεχόμενος. νεῦρα γὰρ τῆς ἡγεμονίας τὰ χρήματα
ἀεί ποτε εἶναι ἔλεγε· καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνον πανταχόθεν πορί-
B ζειν παρῄνει, καὶ αὐτὸς ἀπ' ἀρχῆς ἀργυρολογῶν διετέλεσε, καὶ
μεγάλα μὲν καὶ τῇ βασιλείᾳ χρήματα παρεσκεύασε, μεγά-
λα δὲ καὶ αὐτὸς ἐκτήσατο. ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ἄλλαι τε κατὰ
Ῥωμαίων ἐπαναστάσεις ἐγένοντο, οὐδὲν ἐς μνήμην ἐμοὶ χρονο-

ὅ φῆγος φέρουσιν, καί τι συνηνέχθη καὶ θαύματος ἄξιον. Ἰούλιος
γάρ τις Σαβῖνος, ἀνὴρ πρῶτος τῶν Λιγγόνων, δύναμιν καὶ αὐτὸς
ἰδίαν ἤθροιζε, καὶ Καῖσαρ ἐπωνομάσθη, λέγων ἔγγονος τοῦ Καίσα-
ρος τοῦ Ἰουλίου εἶναι. ἡττηθεὶς δὲ μάχαις τισὶν, ἔφυγεν εἰς ἀγρόν τινα,
κἀνταῦθα εἰς μνημεῖον ὑπόγαιον, προκαταπρήσας αὐτὸ, κα-
τέδυ· καὶ οἱ μὲν ᾤοντο κἀκεῖνον ἀπολωλέναι, αὐτὸς δὲ ἐκρύφθη C
τε ἐν αὐτῷ ἐννέα ἔτη μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς δύο
ἄρρενας ἐκύησε. καὶ τὰ μὲν ἐν Γερμανίᾳ Κερεάλιος μάχαις πολ-
λαῖς κατεστήσατο, ὧν ἐν μιᾷ τοσοῦτον πλῆθος τῶν τε Ῥωμαίων
καὶ τῶν βαρβάρων κατεκόπη, ὥστε τὸν παραρρέοντα ποταμὸν ὑπὸ
τῶν πεπτωκότων ἐπισχεθῆναι. ὁ δὲ Δομιτιανὸς ἐξ ὧν ἔδρασε, καὶ
πολλῷ μᾶλλον ἐξ ὧν ἐπεχείρησεν (οὐδὲν γὰρ μικρὸν ἐπενόει) φο-
βηθεὶς τὸν πατέρα, πρός τε τῷ Ἀλβανῷ τῷ ὄρει τὰ πολλὰ
διατρίβων, καὶ τῷ ἔρωτι τῆς Δομιτίας τῆς Κορβούλωνος θυγατρὸς
προσέχων ἐτύγχανε. ταύτην γὰρ Λουκίου Λαμίου Αἰμιλιανοῦ
τοῦ ταύτης ἀνδρὸς ἀποσπάσας, τότε μὲν ἐν ταῖς ἐρωμέναις ἐ- D
πεποίητο, ὕστερον δὲ καὶ ἔγημεν. ὁ δὲ Τίτος τῷ πρὸς Ἰουδαίους
πολέμῳ ἐπιταχθεὶς, τὰ Ἱεροσόλυμα εἷλε, καὶ τὸν ναὸν ἀνέπρη-
σε. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις οὐχ ὅτι ὄλεθρος, ἀλλὰ καὶ νίκη καὶ σωτηρία
καὶ εὐδαιμονία τὸ εἶναι ἐδόκει ὅτι τῷ ναῷ συναπώλοντο. ἑάλωσαν
δ᾽ οὖν καὶ ὣς ἄλλοι τε καὶ ὁ Βαργιορᾶς ὁ ἄρχων αὐτῶν, καὶ μό-
νος γε οὗτος ἐν ἐπινικίοις ἐκολάσθη. οὕτω μὲν τὰ Ἱεροσόλυμα ἐν
αὐτῇ τῇ τοῦ Κρόνου ἡμέρᾳ ἣν μάλιστα ἔτι καὶ νῦν Ἰουδαῖοι σέβου-
σιν, ἐξώλετο, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου δίδραχμον ἐτάχθη τοὺς τὰ πάτρια 194
αὐτῶν ἔθη περιστέλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Διῒ κατ᾽ ἔτος ἀπο- A
φέρειν. καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς τὸ μὲν αὐτοκράτορος ὄνομα ἀμφότεροι
ἔλαβον, τὸ δὲ δὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ οὐδέτερος ἔσχε, καίτοι τά τε
ἄλλα αὐτοῖς, ὅσα ἐπὶ τηλικαύτῃ νίκῃ εἰκὸς ἦν, καὶ ἀψῖδες
τροπαιοφόροι ἐψηφίσθησαν. τοῦ Οὐεσπασιανοῦ δὲ εἰς τὴν Ἀλε-
ξάνδρειαν εἰσελθόντος, ὁ Νεῖλος παλαιστῇ πλέον παρὰ τὸ καθε-
στηκὸς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐπλεόνασεν· ὅπερ οὔπω ποτὲ, πλὴν ἅπαξ,

γεγονέναι ἐλέγετο. καὶ Οὐεσπασιανὸς δὲ αὐτὸς τυφλόν τε ἕ-
B να καὶ ἕτερον οὐκ ἀρτίχειρα προσελθόντας οἱ ἐξ ὄψεως ὀνει-
ράτων, τοῦ μὲν τὴν χεῖρα πατήσας, τοῦ δὲ τοῖν ὀφθαλμοῖν προσ-
πτύσας, ὑγιεῖς ἀπέφηνε. τὸ μὲν θεῖον τούτοις αὐτὸν ἐσέμνυνεν.
οὐ μέντοι καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἔχαιρον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πάνυ
ἤχθοντο· ὥστε μὴ μόνον ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ, καὶ σκώπτειν
αὐτὸν καὶ λοιδορεῖν. προσδοκήσαντες γὰρ μέγα τι παρ' αὐτοῦ λή-
ψεσθαι, ὅτι πρῶτοι αὐτὸν αὐτοκράτορα πεποιήκεσαν, οὐ μό-
νον οὐδὲν εὕροντο, ἀλλὰ καὶ προσεπράσσοντο χρήματα. πολ-
C λὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως παρ' αὐτῶν ἐξέλεξε, μηδένα πόρον, μη-
δ' εἰ ἐπαίτιος τις ἦν, παραλιπών, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων καὶ
ἐκ τῶν ἱερῶν ὁμοίως χρηματιζόμενος. πολλὰ δὲ καὶ τέλη, τὰ μέν
τινα ἐκλελειμμένα ἀνενεώσατο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα προσε-
πηύξησε. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ὑπηκόῳ· ἔν τε τῇ Ῥώμῃ
μετὰ τοῦτ' ἐποίησεν. οἱ γοῦν Ἀλεξανδρεῖς ἄλλα τέ ἐς αὐτὸν ἀ-
πέρριπτον, καὶ ὅτι ἓξ ὀβολοὺς προσαιτεῖς· ὥστε καὶ τὸν Οὐε-
σπασιανόν, καίπερ ἐπιεικέστατον ὄντα, χαλεπῆναι, καὶ κελεῦσαι
μὲν καὶ τοὺς ἓξ ὀβολοὺς κατ' ἄνδρα εἰσπραχθῆναι, βουλεύ-
D σασθαι δὲ καὶ τιμωρίαν αὐτῶν ποιήσασθαι. τοῦ γοῦν Τίτου
ἐξαιτησαμένου αὐτούς, οὐδὲν αὐτῶν ἐφείσατο. ἐκεῖνοι δ' αὐτοῦ
οὐκ ἀπέσχοντο, ἀλλὰ μέγα πάνυ ἀθρόοι ἐν συνόδῳ τινὶ κοινῇ
πρὸς τὸν Τίτον ἐξεβόησαν, εἰπόντες αὐτὸ τοῦτο, Συγγινώσκομεν
αὐτῷ. οὐ γὰρ οἶδε καισαρεύειν. καὶ οἱ μὲν οὕτω τότ' ἐρριψοκιν-
δύνουν, καὶ τῆς ἀσελγείας, ἐφ' ἧς ἀεί ποτε κακῶς ἀπαλλάτ-
τουσιν, ἄδην ἐνεφοροῦντο, τῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιεικείᾳ ἀπο-
χρώμενοι. ὁ δὲ Οὐεσπασιανὸς μετὰ ταῦτα ἐς τὴν Ῥώμην ἐ-
ληλύθει, καὶ Μουκιανῷ μὲν ἄλλοις τε τῶν πρώτων ἐν τῷ Βρεντε-
195 σίῳ ἐνέτυχε, Δομιτιανῷ δὲ ἐν Βενεβέντῳ. ὑπὸ γὰρ τοῦ συνειδότος
A ὧν τε ἐφρόνει καὶ ὧν ἐπεποιήκει, οὔτι ἐθάρσει, καὶ προσέτι καὶ
μωρίαν ἔστιν ὅτε προσεποιεῖτο. ἐν γοῦν τῷ Ἀλβανῷ χωρίῳ
τὰ πλεῖστα διάγων, ἄλλα τε πολλὰ καὶ γελοῖα ἔπραττε, καὶ τὰς

μυίας γραφείοις κατεκέντα. τοῦτο γὰρ εἰ καὶ ἀνάξιον τῷ τῆς ἱστορίας ὄγκου ἐστὶν, ἀλλ' ὅτι γε ἱκανῶς τὸν τρόπον αὐτοῦ ἐνδείκνυται, ἀναγκαίως ἔγραψα· καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ μοναρχήσας ὁμοίως αὐτὸ ἐποίει. ὅθεν οὐκ ἀχαρίτως τις εἶπε πρὸς τὸν ἐρωτῶντα τί πράττει Δομιτιανὸς, ὅτι ἰδιάζει τε, καὶ οὐδὲ μυῖα αὐτῷ παρακάθηται. ὁ δὲ Οὐεσπασιανὸς ἐκείνου μὲν ἐταπείνου τὸ φρόνημα, τοὺς δὲ ἄλλους πάντας οὐχ ὡς αὐτοκράτωρ, B ἀλλ' ὡς ἰδιώτης, μνήμῃ τῆς προτέρας αὐτοῦ τύχης ἐδεξιοῦτο. τόν τε νεὼν τὸν ἐν Καπιτωλίῳ εὐθὺς οἰκοδομεῖν ἤρξατο, αὐτός τι τοῦ χοῦ πρῶτος ἐκφορήσας. καὶ δηλονότι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐπιφανεστάτοις τὰ αὐτὰ ὑποποιῆσαι κελεύσας, ἵνα καὶ τῷ λοιπῷ πλήθει ἀπαραίτητον τὸ διακόνημα γένηται. μεγαλοφρονέστατα δὲ ἀεί ποτε ἐς τὸ κοινὸν ὅσα ἐχρῆν ἀναλώσας, καὶ τὰς πανηγύρεις πολυτελέστατα διαθεὶς, ἀτελέστατα διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲν ἔξω τῶν πάνυ ἀναγκαίων ἐδαπάνα. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐν τοῖς καπηλείοις ἑφθόν τι πλὴν ὀσπρίων πιπράσκεσθαι ἐπέτρεπε. κἀκ τούτου καὶ τὰ μάλιστα διέδειξεν ὅτι C τὰς συλλογὰς τῶν χρημάτων οὐκ εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἡδονὰς, ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ δήμου χρείας ἐποιεῖτο. καταστάσει δὲ τοῦ βίου τοιᾶδε ἐχρῆτο· ὀλίγα μὲν ἐν τῷ παλατίῳ ᾤκει, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον ἐν τοῖς κήποις τοῖς καλουμένοις Σαλουστίοις διέτριβεν· κἀνταῦθα τὸν βουλόμενον οὐχ ὅτι τῶν βουλευτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ἐσεδέχετο. καὶ τοῖς πάνυ φίλοις καὶ πρὸ τῆς ἕω ἔν τε τῇ εὐνῇ κείμενος συνεγίνετο, καὶ ἕτεροι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτὸν ἠσπάζοντο. αἵ τε θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἦσαν, καὶ φρουρὸς οὐδεὶς ἐν αὐταῖς ἐγκαθειστήκει. ἔς τε τὸ συνέ- D δριον διὰ παντὸς ἐφοίτα, καὶ περὶ πάντων αὐτοῖς ἐπεκοίνου, καὶ τῇ ἀγορᾷ πολλάκις ἐδίκαζεν. ὅσα τε μὴ ἐδυνάτο αὐτὸς ὑπὸ τοῦ γήρως ἀναλέγεσθαι, ἢ καὶ ὅσα ἀπὼν ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, διὰ τῶν υἱέων αὐτοῦ ὡς τὸ πολὺ ἐκέλευεν ἀναγινώσκεσθαι, τιμῶν καὶ τούτῳ αὐτήν. συσσίτους τε ἔκ τε αὐτῶν ἐκείνων καὶ

ἐκ τῶν ἄλλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν συχνοὺς ἐποιεῖτο, καὶ πολ-
196 λάκις καὶ αὐτὸς παρὰ τοῖς πάνυ φίλοις ἐδείπνει. τό, τε σύμπαν
A τῇ προνοίᾳ τῶν κοινῶν αὐτοκράτωρ ἐνομίζετο, ἐς δὲ δὴ τἆλλα
πάντα κοινὸς καὶ ἰσοδίαιτος σφίσιν ἦν. καὶ γὰρ ἔσκωπτε δημο-
τικῶς καὶ ἀντεσκώπτετο ἡδέως· εἴ τε τινὰ γράμματα, οἷα εἰώ-
θει, ἀνώνυμα εἰς τοὺς αὐτοκράτορας προπηλακισμὸν αὐτῷ
φέροντα ἐξετέθη ποτέ, ἀντεξετίθει τὰ πρόσφορα μηδὲν τα-
ραττόμενος. τοῦ τε Φοίβου προσελθόντος αὐτῷ καὶ ἀπολογου-
μένου ὅτι ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἐσκυθρωπακότα ποτὲ ἐπὶ τοῦ θεά-
τρου ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐφ' οἷς ἀσχημονοῦντα ἑώρα τὸν αὐτοκράτο-
B ρα, ἐκέλευσε πρὸς ὀργὴν ἀπελθεῖν· τοῦ δὲ ἐρομένου, Ὅποι; Ἐς
κόρακας, εἶπεν. ὑπὲρ τούτου οὖν ἀπολογουμένου τοῦ Φοίβου,
οὔτε τι κακὸν αὐτὸν εἰργάσατο, οὔτ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἄλλο οὐ-
δέν, πλὴν αὐτὸ τοῦτο ὅτι Ἐς κόρακας ἄπελθε. τοῦ δὲ Οὐολο-
γαίσου ἐπιστείλαντος αὐτῷ οὕτως, Βασιλεὺς βασιλέων Ἀρσά-
κης Φλαβίῳ Οὐεσπασιανῷ χαίρειν, οὔτε τι αὐτὸν ᾐτιάσατο,
καὶ ἀντέγραψε τὸν αὐτὸν τρόπον, μηδὲν τῶν τῆς ἀρχῆς ὀνομά-
των προσθείς. ἐπεὶ δὲ Πρίσκος Ἑλουίδιος ὁ τοῦ Θρασέου γαμ-
βρός, τοῖς τε Στωϊκοῖς δόγμασιν ἐντραφείς, καὶ τὴν τοῦ Θρα-
C σέου παρρησίαν οὐ σὺν καιρῷ μιμούμενος, στρατηγῶν δὲ τηνι-
καῦτα, οὔτε τι πρὸς τιμὴν αὐτοκράτορος ἔδρα, καὶ προσέτι
καὶ βλασφημῶν αὐτὸν οὐκ ἐπαύετο· καί ποτε διὰ τοῦτο οἱ δή-
μαρχοι συλλαβόντες αὐτὸν, τοῖς ὑπηρέταις παρέδοσαν· συνε-
χύθη τε ὁ Οὐεσπασιανός, καὶ δακρύσας ἐκ τοῦ βουλευτηρίου
ἐξῆλθε· τοσοῦτον μόνον εἰπών, ὅτι ἐμὲ μὲν υἱὸς διαδέξεται, ἢ
οὐδεὶς ἄλλος. ὡς δ' οὖν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῶν Στωϊκῶν κα-
λουμένων λόγων προαχθέντες, μεθ' ὧν καὶ Δημήτριος ὁ κυ-
νικός, συχνὰ καὶ οὐκ ἐπιτήδεια τοῖς παροῦσι δημοσίᾳ, τῷ τῆς φι-
λοσοφίας προσχήματι καταχρώμενοι, διελέγοντο, κἀκ τού-
D του καὶ ὑποδιέφερόν τινας, ἔπεισεν ὁ Μουκιανὸς τὸν Οὐεσπα-
σιανὸν πάντας τοὺς τοιούτους ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλεῖν, εἰπὼν

ὀργῇ μᾶλλον ἢ φιλολογίᾳ χρώμενοι πολλὰ κατ' αὐτῶν. καὶ πάντας
αὐτίκα τοὺς φιλοσόφους ὁ Οὐεσπασιανός, πλὴν τοῦ Μουσω-
νίου, ἐκ τῆς Ῥώμης ἐξέβαλε, τὸν δὲ Δημήτριον καὶ τὸν Ὁστί-
λιον καὶ ἐς νήσους κατέκλεισε· καὶ ὁ μὲν Ὁστίλιος, εἰ καὶ τὰ μά-
λιστα μὴ ἐπαύσατο περὶ τῆς φυγῆς ἀκούσας (ἔτυχε γὰρ διαλεγό-
μενός τινι) ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείω κατὰ τῆς μοναρχίας κατέδρα-
μεν, ὅμως παραχρῆμα μετέστη· τῷ δὲ Δημητρίῳ μηδ' ὡς
ὑπείκοντι, ἐκέλευσεν ὁ Οὐεσπασιανὸς λεχθῆναι ὅτι Σὺ μὲν 197
πάντα ποιεῖς ἵνα σε ἀποκτείνω, ἐγὼ δὲ κύνα ὑλακτοῦντα οὐ A
φονεύω. τότε δὲ καὶ Καινὶς ἡ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ παλλακὴ με-
τήλλαξεν. ἐμνημόνευσα δὲ αὐτῆς ὅτι τε πιστοτάτη ἦν, καὶ ὅτι
μνήμης ἄριστα ἐπεφύκει· πρὸς γοῦν τὴν δέσποιναν τὴν Ἀν-
τωνίαν τὴν τοῦ Κλαυδίου μητέρα κρύφα τι δι' αὐτῆς τῷ Τι-
βερίῳ περὶ τοῦ Σιάνου γράψασαν, καὶ αὐτὸ ἀπαλειφθῆναι
εὐθύς, ὅπως μηδεὶς αὐτοῦ ἔλεγχος ὑπολειφθῇ, κελεύσασαν,
Μάτην, ὦ δέσποινα, ἔφη, τοῦτο προσέταξας. πάντα γὰρ καὶ
ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ὑπαγορεύσῃς μοι, ἔν τε τῇ ψυχῇ ἀεὶ φέ-
ρω, καὶ οὐδέποτε ἐξαλειφθῆναι δύναται. τοῦτό τε οὖν αὐτῆς B
ἐθαύμασα, καὶ προσέτι ὅτι καὶ ὁ Οὐεσπασιανὸς αὐτῇ ὑπερέ-
χαιρε. πλεῖστόν τε διὰ τοῦτο ἴσχυσε, καὶ πλοῦτον ἀμύθητον ἤθροι-
σεν, ὥστε καὶ νομισθῆναι ὅτι δι' αὐτῆς ἐκείνης ἐχρηματίζετο.
πάμπολλα γὰρ παρὰ πολλῶν ἐλάμβανε, τοῖς μὲν ἀρχάς, τοῖς
δὲ ἐπιτροπείας, στρατείας, ἱερωσύνας, ἤδη δέ τισι καὶ ἀπο-
φάσεις αὐτοῦ πιπράσκουσα. ἀπέκτεινε μὲν γὰρ ὁ Οὐεσπασι-
ανὸς χρημάτων ἕνεκα οὐδένα, ἔσωσε δὲ πολλοὺς τῶν δι-
δόντων· καὶ ἡ μὲν λαμβάνουσα ἐκείνη ἦν, ὑπωπτεύετο δὲ C
ὁ Οὐεσπασιανὸς ἑκὼν αὐτῇ ἐπιτρέπειν τοῦτο ποιεῖν ἐκ τῶν
ἄλλων ὧν ἔπραττεν, ὧν ὀλίγα δείγματος ἕνεκα διηγήσομαι.
ἀνδριάντα γὰρ πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδων στήσειν οἱ ψηφισαμέ-
νων τινῶν, προέτεινε τὴν χεῖρα καὶ ἔφη, Δότε μοι τὸ ἀργύ-
ριον· ἡ γὰρ βάσις αὐτοῦ αὕτη ἐστί. καὶ πρὸς τὸν Τίτον ἀγανα-

καὶ ταῦτα τῷ τοῦ οὔρου τέλει, ὃ καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων κατε-
δείχθη, εἶπε λαβὼν ἐξ αὐτοῦ χρυσοῦς πεπορισμένους, καὶ δεί-
ξας αὐτῷ, Ἰδοὺ τέκνον εἴ τι ὄζουσιν. ἐπὶ δὲ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ
ἕκτον καὶ ἐπὶ τοῦ Τίτου τέταρτον ἀρχόντων, τὸ τῆς εἰρήνης τέ-
D μενος καθιερώθη· ὅ, τε κολοσσὸς ὠνομασμένος ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδῷ
ἱδρύθη. φασὶ δὲ αὐτὸν τό, τι ὕψος ἑκατὸν ποδῶν, καὶ τὸ εἶδος, οἱ
μὲν τὸ τοῦ Νέρωνος, οἱ δὲ τὸ τοῦ Τίτου ἔχειν. σφαγὰς δὲ ὁ Οὐεσπα-
σιανὸς θηρίων μὲν ἐποιεῖτο ἐν τοῖς θεάτροις· μονομαχίαις δὲ
ἀνδρῶν οὐ πάνυ τι ἔχαιρε, καίτοι τοῦ Τίτου ἐν ταῖς τῶν νεανί-
σκων παιδιαῖς τῆς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τελουμέναις σκιαμα-
χήσαντός ποτε πρὸς τὸν Ἀλλιηνὸν ὅπλοις. τοῖς δὲ Πάρθοις πολε-
μωθεῖσι πρός τινας, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ συμμαχίας δεηθεῖσιν
198 οὐκ ἐβοήθησεν, εἰπὼν ὅτι οὐ προσήκει αὐτῷ τὰ ἀλλότρια πο-
A λυπραγμονεῖν. Βερονίκη δὲ ἰσχυρῶς τε ἤνθει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐς
τὴν Ῥώμην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀγρίππα ἦλθε· καὶ ὁ μὲν
στρατηγικῶν τιμῶν ἠξιώθη, ἡ δὲ ἐν τῷ παλατίῳ ᾤκησε, καὶ τῷ
Τίτῳ συνεγίγνετο. προσεδοκᾶτο δὲ γαμηθήσεσθαι αὐτῷ, καὶ
πάντα ἤδη ὡς καὶ γυνὴ αὐτοῦ οὖσα ἐποίει, ὥστ' ἐκεῖνον δυσ-
χεραίνοντας τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τούτοις ᾐσθημένον ἀποπέμψα-
σθαι αὐτήν. ἄλλως τε γὰρ πολλὰ ἐθρυλλεῖτο, καί τινες καὶ τότε σο-
B φισταὶ κύνειοι ἐς τὸ ἄστυ πως παρεδεδυκότες, Διογένης μὲν πρό-
τερος ἐς τὸ θέατρον πλῆρες ἀνδρῶν ἐσῆλθε, καὶ πολλὰ αὐτοὺς
λοιδορήσας, ἐμαστιγώθη· Ἡρᾶς δὲ μετ' αὐτὸν ὡς οὐδὲν πλεῖον
πεισόμενος, πολλὰ καὶ ἄτοπα κυνηδὸν ἐξέκραγε, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. καθ' ὃν δὴ καιρὸν καὶ ταῦτα ἐ-
γένετο· οἶνός τε γὰρ ἐν καπηλείῳ τινὶ τοσοῦτος ὑπὲρ τὸ ἀγγεῖον
ὑπερεχύθη, ὥστε καὶ ἐς τὴν ὁδὸν προσχωρῆσαι. καὶ ὁ Σαβῖνος
ἐκεῖνος ὁ Γαλάτης ὁ Καίσαρά ποτε ἑαυτὸν ὀνομάσας, καὶ ἐς
C ὅπλα χωρήσας, ἡττηθείς τε καὶ ἐς τὸ μνημεῖον κατακρυφθείς,
ἐφανερώθη τε καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἀνήχθη. συναπέθανε δὲ αὐ-
τῷ καὶ ἡ γυνὴ Πεπονίλα, ἥπερ που καὶ διεσεσώκει αὐτόν· καίτοι

καὶ τὰ

καὶ τὰ παιδία τῷ Οὐεσπασιανῷ προσβαλοῦσα, καὶ ἐλεεινό-
τατον ἐπ' αὐτοῖς λόγον εἰποῦσα ὅτι Ταῦτα, Καῖσαρ, καὶ ἐγέννη-
σα ἐν τῷ μνημείῳ καὶ ἔθρεψα, ἵνα σε πλείονες ἱκετεύσωμεν.
δακρῦσαι μὲν γὰρ αὐτόν καὶ τοὺς ἄλλους ἐποίησεν, οὐ μέντοι καὶ
ἠλεήθησαν. καὶ τούτῳ ἐπεβουλεύθη μὲν ὑπό τε τοῦ Ἀλιηνοῦ
καὶ ὑπὸ τοῦ Μαρκέλλου, καίπερ φίλους τε αὐτοὺς ἐν τοῖς μά-
λιστα νομίζων, καὶ πάσῃ εἰς αὐτοὺς ἀφθονωτάτῃ τιμῇ χρώμε-
νος· οὐ μὴν καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀπέθανε. φωραθέντες γὰρ, Ἀλιη- D
νὸς μὲν γὰρ αὐτοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ ἐξαναστὰς ἐκ τοῦ συσσιτίου, εὐ-
θὺς ἀπεσφάγη τοῦ Τίτου κελεύσαντος, μὴ καὶ φθάσῃ τι τῆς νυκτὸς
νεοχμῶσαι, τῶν γὰρ στρατιωτῶν συχνοὺς προπαρεσκεύαστο· Μάρ-
κελλος δὲ κριθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ καταδικασθεὶς, ἀπέτε-
με τὸν λαιμὸν αὐτὸς ἑαυτοῦ ξυρῷ. οὕτω που τοὺς φύσει κακοὺς
οὐδὲ αἱ εὐεργεσίαι νικῶσιν, ὁπότε κἀκεῖνοι τὸν τοσαῦτα εὐηργε-
τηκότα σφᾶς ἐπεβούλευσαν. ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο. Οὐεσπα-
σιανὸς δὲ, ὡς μὲν ἡ ἀλήθεια ἔχει, νοσήσας οὐ τῇ ποδάγρᾳ τῇ
συνήθει, ἀλλὰ πυρετοῖς, μετήλλαξεν ἐν τοῖς ὕδασι τῶν Σαβί- 199
νων τοῖς Κουτιλίοις ὠνομασμένοις· ὡς δέ τινες καταψευδόμε- A
νοι τοῦ Τίτου ἄλλοι τε καὶ ὁ Ἀδριανὸς ἐφήμισαν, φάρμακον ἐν
συμποσίῳ τινὶ λαβών. ἐνεγεγόνει δὲ σημεῖα αὐτῷ φέροντα εἰς
τοῦτο, ὅ, τε ἀστὴρ κομήτης ἐπὶ πολὺ φαντασθεὶς, καὶ τὸ μνη-
μεῖον τὸ τοῦ Αὐγούστου αὐτόματον ἀνοιχθέν. τῶν δὲ ἰατρῶν ἐπι-
τιμώντων αὐτῷ ὅτι τῇ τε ἄλλῃ διαίτῃ ὁμοίᾳ νοσῶν ἐχρῆτο, καὶ
πάντα τὰ προσήκοντα τῇ ἀρχῇ ἔπραττεν, αὐτοκράτορα δ'
ἔφη ἑστῶτα ἀποθνήσκειν. καὶ πρὸς τοὺς περὶ τοῦ κομήτου τι
διαλαλοῦντας, Οὐκ ἔμοιγε, εἶπεν, ἀλλὰ τῷ τῶν Πάρθων B
βασιλεῖ προσημαίνει· ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι.
ἐπειδή τε ἐπίστευσεν ὅτι τελευτήσει, ἔφη, Θεὸς ἤδη γίνο-
μαι. ἔζησε δὲ ἔτη ἐννέα καὶ ἑξήκοντα, καὶ μῆνας ὀκτώ· ἐμο-
νάρχησε δὲ ἔτη δέκα ἡμερῶν ἓξ δέοντα. κἀκ τούτου συμβαί-
νει ἐνιαυτόν τε καὶ δύο καὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ

Νέρωνος μέχρι τῆς τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἀρχῆς διελθεῖν. ἔγραψα δὲ τοῦτο τοῦ μή τινας ἀπατηθῶσι, τὴν ἐξαρίθμησιν τοῦ χρόνου πρὸς τοὺς τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντας ποιουμένους. ἐκεῖνοι μὲν
C γὰρ οὐ διεδέξαντο ἀλλήλους, ἀλλὰ ζῶντές τε καὶ ἐπ' ἄρχοντος ἑτέρου, ἕκαστος αὐτῶν ἐπίστευσεν αὐτοκράτωρ, ἀφ' οὗ γε καὶ ἐς τοῦτο παρέκυψεν, εἶναι. δεῖ δή οὐ πάσας σφᾶς τὰς ἡμέρας, ὡς καὶ ἐφεξῆς ἀλλήλαις ἐκ διαδοχῆς γινομένας ἀριθμεῖν, ἀλλ' ἐφάπαξ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χρόνου, καθάπερ εἴρηταί μοι, λογίζεσθαι.

ΤΙΤΟΣ.

Ο ΔΕ δὴ Τίτος οὐδὲν οὔτε φονικὸν, οὔτε ἐρωτικὸν μοναρχήσας ἔπραξεν, ἀλλὰ χρηστὸς, καίπερ ἐπιβουλευθεὶς, καὶ σώφρων, καίτοι καὶ τῆς Βερονίκης εἰς Ῥώμην αὖθις ἐλθούσης, ἐγένετο. τάχα μὲν γὰρ καὶ μετεβάλετο. οὐ γὰρ ὁ-
D μοίως δή τινες παραδυναστεύουσι καὶ αὐτοὶ αὐταρχοῦσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἀφροντιστοῦντες τῆς ἐκ τοῦ κράτους δόξης, τῇ τε ἐξου-
200 σίᾳ αὐτοῦ ἀπλήστως ἀποχρῶνται, καὶ πολλὰ ἐπί τε φθόνῳ καὶ
A διαβολῇ αὐτοῦ ποιοῦσιν· οἱ δὲ ἐπ' αὐτοῖς πάντα ἀνακείμενα εἰδότες, φροντίζουσί τι καὶ τῆς εὐδοξίας. ὥσπερ που καὶ ὁ Τίτος πρός τινα, ὃν πρότερον ἐσπουδάκει, ἔφη ὅτι Οὐχ ὅμοιόν ἐστιν ἑτέρου τι δεῖσθαι, καὶ αὐτὸν δικάζειν, οὐδὲ παρ' ἄλλου τι αἰτεῖν, καὶ αὐτὸν διδόναι τινί. ἤδη δὲ καὶ ὅτι ἐπὶ βραχύτατον, ὥς γε ἐς ἡγεμονίαν εἰπεῖν, ἐπεβίω, ὥστε μηδ' ἁμαρτίαν τινὰ αὐτοῦ ἐξελεγχθῆναι. δύο τε γὰρ αὐτοῦ ἔτη μετὰ τοῦτο καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν ἔζησεν, καὶ ἐπ' ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτεσι, καὶ μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι. καὶ αὐτὸν ἐξίσου κατὰ τὸ

τῇ τοῦ Αὐγούστου πολυετίᾳ ἄγουσι, λέγοντες ὅτι οὔτ' ἂν ἐκεῖνος B
ἐφιλήθη ποτέ, εἰ ἐλάττω χρόνον ἐζήκει, οὔτ' ἂν οὗτος, εἰ πλείο-
να· ὁ μὲν, ὅτι τραχύτερος καὶ ἀρχὰς διά τε τοὺς πολεμίους καὶ
διὰ τὰς στάσεις γενόμενος, ἠδυνήθη μετὰ ταῦτα εὐεργεσίαις ἐν
τῷ χρόνῳ λαμπρυνέσθαι, ὁ δ', ὅτι ἐπιεικῶς ἄρξας ἐν ἀκμῇ τῆς
δόξης ἀπέθανε· τάχα ἂν ἐλεγχθεὶς εἴη ἐπὶ μακρὸν ἐβεβιώ-
κει, ὅτι εὐτυχίᾳ πλείονι ἢ ἀρετῇ ἐχρήσατο. οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Τίτος
οὐδένα τῶν βουλευτῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἡγεμονίᾳ ἀπέκτεινεν, ἀλλ' C
οὐδὲ ἄλλος τις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς ἐτελεύτησε. τάς τε δί-
κας τὰς τῆς ἀσεβείας οὔτ' αὐτός ποτε ἐδέξατο, οὔτ' ἄλλοις ἐ-
πέτρεψε, λέγων ὅτι Ἐγὼ μὲν οὐδὲν οὐδ' ὑβρισθῆναι, οὔτε
προπηλακισθῆναι δύναμαι. οὔτε γὰρ ἄξιόν τι ἐπιτιμίας ποιῶ,
οὔτε μοι μέλει τῶν ψευδῶς λεγομένων. οἱ δὲ μεταλλάξαντες τῶν
αὐτοκρατόρων, αὐτοὶ ἑαυτοῖς, ἄνπερ ὡς ἀληθῶς ἥρωές τε ὦσι
καὶ δύναμίν τινα ἔχωσι, τιμωρήσουσιν, ἄν τίς τι αὐτοὺς ἀδική-
σῃ. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα πρός τε τὸ ἀσφαλὲς καὶ πρὸς τὸ ἄλυ-
πον τῶν ἀνθρώπων κατεστήσατο. καὶ γὰρ γράμματα ἐξέθηκε βε- D
βαιῶν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προτέρων αὐτοκρατόρων βεβαιω-
θέντα τισὶν, ὥστε μὴ καθ' ἑκάστους σφᾶς αἰτοῦντας αὐτὸν πρά-
γματα ἔχειν. τούς τε μηνυτὰς ἐξήλασεν ἐκ τῆς πόλεως. κἀν
τούτῳ πολέμου αὖθις ἐν τῇ Βρεττανίᾳ γενομένου, τά τε τῶν
ἐκεῖ πολεμίων Γναῖος Ἰούλιος Ἀγρικόλας πάντα κατέδραμε,
καὶ πρῶτός γε Ῥωμαίων ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἔγνω τοῦθ' ὅτι ἡ
Βρεττανία περίρρυτός ἐστι. στρατιῶται γάρ τινες στασιάσαντες,
καὶ ἑκατοντάρχους χιλίαρχόν τε φονεύσαντες, ἐς πλοῖα κα- 201
τέφυγον· καὶ ἐξαναχθέντες περιέπλευσαν τὰ πρὸς ἑσπέ- A
ραν αὐτῆς, ὥς που τό, τε κῦμα καὶ ὁ ἄνεμος αὐτοὺς ἔφερε·
καὶ ἔλαθον ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα, πρὸς τὰ στρατόπεδα τὰ
ταύτῃ ὄντα προσσχόντες. κἀκ τούτου καὶ ἄλλους ὁ Ἀγρικόλας
πειράσοντας τὸν περίπλουν πέμψας, ἔμαθε καὶ παρ' ἐκεί-
νων ὅτι νῆσός ἐστιν. ἐν μὲν τῇ Βρεττανίᾳ ταῦτ' ἐγένετο, καὶ ἀπ'

αὐτῶν ὁ μὲν Τίτος αὐτοκράτωρ τὸ πεντεκαιδέκατον ἐπικλή-
θη· ὁ δὲ Ἀγρικόλας ἔν τε ἀτιμίᾳ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου καὶ ἐν ἐν-
B δείᾳ, ἅτε καὶ μείζονα ἢ κατὰ στρατηγὸν καταπράξας, ἔζησε·
καὶ τέλος ἐσφάγη διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίπερ τὰς
ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών. ἐν δὲ τῇ Καμπα-
νίᾳ φοβερά τινα καὶ θαυμαστὰ συνηνέχθη. πῦρ γὰρ μέγα
κατ' αὐτὸ τὸ φθινόπωρον ἐξαπιναίως ἐξήφθη. τὸ γὰρ ὄρος τὸ
Βέσβιον ἔστι μὲν πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατὰ Νέαν πόλιν, ἔχει δὲ πυ-
ρὸς πηγὰς ἀφθόνους. καὶ ἦν μέν ποτε πᾶν ὁμοίως ὑψηλὸν, καὶ
ἀπ' αὐτοῦ μέσου τὸ πῦρ ἀνέτελλε (ταύτῃ γὰρ πεπύρωται μό-
C νον) τὰ δὲ ἔξωθεν αὐτοῦ πάντα ἄπυρα καὶ νῦν ἔτι διαμένει.
ἐκ δὲ τούτου ἐκείνων μὲν ἀκαύστων ἀεὶ ὄντων, τῶν δὲ ἐν τῷ μέ-
σῳ κραυρουμένων καὶ τεφρουμένων, αἱ πέριξ κορυφαὶ τὸ ἀρ-
χαῖον ὕψος ἐς δεῦρο ἔχουσι· τὸ δὲ ἔμπυρον πᾶν, δαπανηθὲν ἐν
τῷ χρόνῳ, κοῖλον ἐκ τοῦ συνιζάνειν γέγονεν, ὥστε κυνηγετικῷ τινὶ
θεάτρῳ τὸ ὄρος σύμπαν (ὡς μικρὰ μεγάλοις εἰκάσαι) ἐοικέ-
ναι· καὶ αὐτοῦ τὰ μὲν ἄκρα καὶ δένδρα καὶ ἀμπέλους πολλὰς ἔ-
χει, ὁ δὲ δὴ κύκλος ἀνεῖται τῷ πυρὶ, καὶ ἀναδίδωσι τῆς μὲν ἡμέ-
D ρας καπνὸν, τῆς δὲ νυκτὸς φλόγα, ὥστε δόξαι πολλὰ ἐν αὐτῷ
καὶ παντοδαπὰ θυμιᾶσθαι θυμιάματα. καὶ τοῦτο μὲν οὕτως
ἀεὶ, ποτὲ μὲν ἐπὶ μᾶλλον, ποτὲ δὲ ἐπὶ ἧττον γίνεται· πολλάκις
δὲ τέφραν ἀναβάλλει ὅταν ἀθρόον τι ὑφιζήσῃ, καὶ λίθους ἀνα-
πέμπει ὅταν ὑπὸ πνεύματος ἐκβιασθῇ. ἠχεῖ τε καὶ βοᾷ,
ἅτε μὴ συμπεπιλημένας, ἀλλὰ ἀραιὰς καὶ λαθραίας τὰς ἀνα-
πνοὰς ἔχον. τοιοῦτον μὲν τὸ Βέσβιόν ἐστι, καὶ ταῦτα ἐν αὐτῷ καθ'
ἔτος ὡς πλήθει γίνεται. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα ὅσα ἐκείνῳ τῷ χρό-
202 νῳ συνηνέχθη, εἰ καὶ μεγάλα παρὰ τὸ καθεστηκὸς τοῖς ἀεὶ ὁ-
A ρῶσιν αὐτὰ εἶναι ἔδοξε, σμικρὰ ἂν πρὸς τὰ τότε συμβάντα, καὶ
τὰ πάντα εἰς ἓν συναχθέντα νομισθείη. ἐγένετο γὰρ οὕτως· ἄνδρες
πολλοὶ καὶ μεγάλοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερβε-
βληκότες, οἷοι οἱ γίγαντες γράφονται, τοῦτο μὲν ἐν τῷ ὄρει, τοῦτο

δὲ ἐν τῇ περὶ αὐτὸ χώρᾳ ταῖς τε πόλεσι, μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἐν τῇ γῇ περινοστοῦντες, καὶ ἐν τῷ ἀέρι διαφοιτῶντες ἐφαντάζοντο. καὶ μετὰ τοῦτ' αὐχμοί τε δεινοὶ καὶ σεισμοὶ ἐξαίφνης σφοδροὶ ἐγίνοντο, ὥστε καὶ τὸ πεδίον ἐκεῖνο πᾶν ἀναβράττεσθαι, καὶ τὰ ἄκρα ἀναπηδᾶν. ἠχαί τε αἱ μὲν ὑπόγειοι, βρονταῖς B ἐοικυῖαι, αἱ δὲ ἐπίγειοι, μυκηθμοῖς ὅμοιαι συνέβαινον· καὶ ἥ τε θάλασσα συνέβρεμε, καὶ ὁ οὐρανὸς συνεπήχει, κἀκ τούτου κτύπος τε ἐξαίσιος ἐξαπιναίως, ὡς καὶ τῶν ὀρῶν συμπιπτόντων, ἐξηκούσθη, καὶ ἀνέθορον πρῶτον μὲν λίθοι ὑπερμεγέθεις, ὥστε καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ἄκρα ἐξικέσθαι· ἔπειτα πῦρ πολὺ καὶ καπνὸς ἄπλετος, ὥστε πάντα μὲν τὸν ἀέρα συσκιασθῆναι, πάντα δὲ τὸν ἥλιον συγκρυφθῆναι, καθάπερ ἐκλελοιπότα. νύξ τ' οὖν ἡμέρας, καὶ σκότος ἐκ φωτὸς ἐγένετο· καὶ ἐδόκουν οἱ μὲν τοὺς γίγαντας ἐπανίστασθαι (πολλὰ γὰρ καὶ τότε εἴδωλα αὐτῶν ἐν τῷ καπνῷ διεφαίνετο, καὶ προσέτι καὶ σαλπίγγων τις βοὴ ἠκούε- C το) οἱ δὲ καὶ ἐς χάος ἢ καὶ πῦρ τὸν κόσμον πάντα ἀναλίσκεσθαι. καὶ διὰ ταῦτ' ἔφευγον, οἱ μὲν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ὁδούς, οἱ δὲ ἔξωθεν, εἴσω· ἔκ τε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν γῆν, καὶ ἐξ ἐκείνης ἐς τὴν θάλασσαν· οἱ ἄλλοι τε ταραττόμενοι, καὶ πᾶν τὸ ἀπὸ σφῶν ἀπὸν ἀσφαλέστερον τοῦ παρόντος ἡγούμενοι. ταῦτά τε ἅμα ἐγίγνετο, καὶ τέφρα ἀμύθητος ἐφυσήθη, καὶ τήν τε γῆν τήν τε θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα πάντα κατέσχε. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, ὥς που καὶ ἔτυχε, καὶ ἀνθρώποις καὶ χώραις καὶ βοσκήμασιν ἐλυμήνατο, τοὺς δὲ δὴ ἰχθύας τά τε ὄρνεα πάντα D διέφθειρε· καὶ προσέτι καὶ πόλεις δύο ὅλας, τό τε Ἡρκουλάνεον καὶ τοὺς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τοῦ ὁμίλου αὐτῆς καθημένου κατέχωσε. τοσαύτη γὰρ ἡ πᾶσα κόνις ἐγένετο ὥστ' ἀπ' αὐτῆς ἦλθε μὲν καὶ ἐς Ἀφρικὴν καὶ Συρίαν καὶ ἐς Αἴγυπτον, ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ τόν τε ἀέρα τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐπλήρωσε, καὶ τὸν ἥλιον ἐπεσκίασε. καὶ συνέβη κἀνταῦθα δέος οὐ μικρὸν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις, οὔτ' εἰδόσι τοῖς ἀνθρώποις τὸ γεγονός, οὔτ' εἰκάσαι

203 δυναμένοις· ἀλλ' ἐνόμιζον καὶ ἐκεῖνοι πάντα ἄνω τε καὶ κάτω
A καταστρέφεσθαι, καὶ τὸν μὲν ἥλιον ἐς τὴν γῆν ἀφανίζεσθαι, τὴν
δὲ γῆν ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνιέναι. ἡ μὲν οὖν τέφρα αὕτη οὐδὲν
μέγα τότε κακὸν αὐτοὺς εἰργάσατο· ὕστερον γὰρ νόσον σφίσι λοι-
μώδη δεινὴν ἐνέβαλε. πῦρ δὲ δὴ ἕτερον ἐπίγειον τῷ ἑξῆς ἔτει
πολλὰ πάνυ τῆς Ῥώμης, τοῦ Τίτου πρὸς τὸ πάθημα τὸ ἐν τῇ
Καμπανίᾳ γενόμενον ἐκδημήσαντος, ἐπενείματο. καὶ γὰρ τὸ
Σεραπεῖον, καὶ τὸ Ἰσεῖον, τά τε Σεπτὰ, καὶ τὸ Ποσειδώνειον,
τό, τε βαλανεῖον τὸ τοῦ Ἀγρίππου, καὶ τὸ Πάνθεον, τό, τε Διρι-
βιτώριον, καὶ τὸ τοῦ Βάλβου θέατρον, καὶ τὴν τοῦ Πομπηίου
σκηνὴν, καὶ τὰ Ὀκταουΐα οἰκήματα καὶ μετὰ τῶν βιβλίων, τόν
B τε νεὼν τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου μετὰ τῶν συννάων αὐτοῦ κατέ-
καυσεν. οὕτω τε τὸ κακὸν οὐκ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ δαιμόνιον
ἐγένετο. πάρεστι γὰρ ἐκ τούτων ὧν κατέλεξα, παντί τῳ τεκμή-
ρασθαι καὶ τἆλλα τὰ ἀπολλύμενα. ὁ δ' οὖν Τίτος τοῖς μὲν Καμ-
πανοῖς δύο ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατευκότων οἰκιστὰς ἔπεμψε, καὶ
χρήματα ἄλλα τε, καὶ τὰ χρήματα τῶν ἄνευ κληρονόμων τεθνη-
κότων ἐδωρήσατο· αὐτὸς δὲ οὐδὲν οὔτε παρ' ἰδιώτου, οὔτε παρὰ
πόλεως, οὔτε παρὰ βασιλέως, καίτοι πολλῶν πολλὰ διδόντων
αὐτῷ καὶ ὑπισχνουμένων, ἔλαβεν. ἀνέστησέ τοι καὶ ἐκ τῶν ὑπαρ-
C χόντων πάντα. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε,
τὸ δὲ δὴ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν, τό, τε βαλανεῖον τὸ ἐπώνυμον
αὐτοῦ ἱερώσας, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἐποίησε. γέρανοί τε γὰρ ἀλ-
λήλοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες· ἄλλα τε ἐς ἐνα-
κισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἀπεσφάγη, καὶ αὐτὰ καὶ γυναῖκες οὐ
μέντοι ἐπιφανεῖς συγκατειργάσαντο. ἄνδρες τε πολλοὶ μὲν ἐμο-
νομάχησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀθρόοι ἔν τε πεζομαχίαις καὶ ἐν ναυ-
μαχίαις ἠγωνίσαντο. τὸ γὰρ θέατρον αὐτὸ ἐκεῖνο ὕδατος ἐξαί-
φνης πληρώσας, εἰσήγαγε μὲν καὶ ἵππους καὶ ταύρους καὶ ἄλλα
D τινὰ χειροήθη δεδιδαγμένα πάνθ' ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς πράττειν,
καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ. εἰσήγαγε δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ πλοίων. καὶ οὕτως

μὲν ἐκεῖ, ὡς οἱ μὲν Κερκυραῖοι, οἱ δὲ Κορίνθιοι ὄντες, ἐναυμάχη-
σαν· ἄλλοι δὲ ἔξω ἐν τῷ ἄλσει τῷ τοῦ Γαΐου τοῦ τε Λουκίου, ὅ ποτε
ὁ Αὔγουστος ἐπ' αὐτὸ τοῦτ' ὠρύξατο. καὶ γὰρ ἐνταῦθα τῇ μὲν πρώ-
τῃ ἡμέρᾳ μονομαχία καὶ θηρίων σφαγὴ καταικοδομηθείσης
σανίσι τῆς κατὰ πρόσωπον τῶν εἰκόνων λίμνης, καὶ ἰκρία πέριξ
λαβούσης· τῇ δὲ δευτέρᾳ ἱπποδρομία, καὶ τῇ τρίτῃ ναυμα-
χία τρισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ πεζομαχία ἐγένετο. 204
νικήσαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Συρακουσίους (τούτοις γὰρ τοῖς A
ὀνόμασι χρησάμενοι ἐναυμάχησαν) ἐπεξῆλθον ἐς τὸ νησίδιον,
καὶ προσβαλόντες τείχει τινὶ περὶ τὸ μνημεῖον πεποιημένῳ,
εἷλον αὐτό. ταῦτα μὲν ἐς ὄψιν ἥκοντα καὶ ἐφ' ἑκατὸν ἡμέρας
ἐγένετο· παρέσχε δέ τινα καὶ ἐς ὠφέλειαν φέροντα αὐτοῖς.
σφαίρια γὰρ ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐς τὸ θέατρον ἐρρίπτει, σύμ-
βολον ἔχοντα, τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, τὸ δὲ ἀρ-
γυροῦ σκεύους, ἄλλο χρυσοῦ, ἵππων, ὑποζυγίων, βοσκημάτων,
ἀνδραπόδων· ἃ ἁρπάσαντάς τινας ἔδει πρὸς τοὺς δοτῆρας B
αὐτῶν ἀπενεγκεῖν, καὶ λαβεῖν τὸ ἐπιγεγραμμένον. διαπλέσας
δὲ ταῦτα, καὶ τῇ γε τελευταίᾳ ἡμέρᾳ καταδακρύσας, ὥστε
πάντα τὸν δῆμον ἰδεῖν, οὐδὲν ἔτι μέγα ἔπραξεν, ἀλλὰ τῷ
ἐπιγιγνομένῳ ἔτει ἐπί τε τοῦ Φλαβίου καὶ ἐπὶ τοῦ Πωλίωνος τῶν
ὑπάτων καθιερώσας ὅσα εἴρηται, μετήλλαξεν ἐν τοῖς ὕδασιν,
ἐν οἷς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὡς μὲν ἡ φήμη λέγει, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ,
ἄλλως τε ὅτι καὶ πρότερον ἐπεβουλεύθη ὑπ' αὐτοῦ· ὡς δέ τι-
νες γράφουσι, νοσήσας. ἔμπνουν γὰρ ἔτι αὐτὸν ὄντα καὶ τάχα
περισωθῆναι δυνάμενον, ἐς λάρνακα χιόνος πολλῆς γέ-
μουσαν ὁ Δομιτιανὸς ἐνέβαλεν, ἵνα θᾶσσον ἀποθάνῃ. ἔτι C
γοῦν ζῶντος αὐτοῦ ἔς τε τὴν Ῥώμην ἀφίππευσε, καὶ ἐς τὸ
στρατόπεδον εἰσῆλθε, τήν τε ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ
αὐτοκράτορος ἔλαβε, δοὺς αὐτοῖς ὅσον περ καὶ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ ἐδεδώκει. ὁ δ' οὖν Τίτος ἀποψύχων, εἶπε μὲν ὅτι ἓν μό-
νον ἐπλημμέλησα· τί δὲ δὴ τοῦτο ἦν, οὐ διεσάφησεν, ἀλλ' οὐδὲ

ἄλλος οὐδεὶς ἀκριβῶς ἀνέγνω· οἱ μὲν γὰρ τί, οἱ δὲ τὸ κατείκα-
σαν. κρατεῖ δ' οὖν, ὡς μέν τινες λέγουσιν, ὅτι τὴν Δομιτίαν
τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα ἔσχεν, οἱ δὲ ἕτεροι (οἷς ἐγὼ πείθο-
μαι) ὅτι τὸν Δομιτιανὸν σαφῶς ἐπιβουλεύσαντά οἱ λαβὼν,
D οὐκ ἀπέκτεινεν, ἀλλ' αὐτός τι ὑπ' ἐκείνου παθεῖν τοῦτο μᾶλ-
λον εἵλετο, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ ἐξέ-
δωκεν ὁποῖον ἡ διέξοδος τοῦ λόγου δηλώσει. ἦρξε δὲ δύο ἔτη καὶ
μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν, ὡς προείρηται.

ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ.

205 ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ δὲ ἦν μὲν καὶ θρα-
A σύς καὶ ὀργίλος, ἦν δὲ καὶ ἐπίβουλος καὶ
κρυψίνους· ὥστε ἀφ' ἑκατέρων τῶν μὲν τὸ
προπετὲς, τῶν δὲ τὸ δόλιον ἔχων, πολλὰ μὲν
ὡς σκηπτὸς ὀξέως ἐμπίπτων τισὶν, ἐλυμαί-
νετο, πολλὰ δὲ καὶ ἐκ παρασκευῆς ἐκακούργει. θεὸν μὲν γὰρ τὴν
Ἀθηνᾶν ἐς τὰ μάλιστα ἤγαλλε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ Παναθή-
ναια μεγάλως ἑώρταζε· καὶ ἐν αὐτοῖς ἀγῶνας καὶ ποιητῶν καὶ
λογογράφων μονομάχων τε κατ' ἔτος, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῷ Ἀλβα-
νῷ ἐποίει. τοῦτο γὰρ τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν, ἀφ' οὗ-
B περ οὕτως ὠνομάσθη, ὃν, ὥσπερ τινὰ ἀκρόπολιν ἐξείλετο. ἄν-
θρωπον δὲ ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων,
ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ ὃν ἀεὶ μάλιστα ἀποσφάξαι ἤθε-
λεν. οὕτω γὰρ ἄπιστος καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς χαριζομένους τι, ἔς τε
δεινότητα ὑπηρετοῦντας αὐτῷ, ἐγίνετο, ὥσθ' ὁπότε τινὲς ἢ
χρήματα αὐτῷ πολλὰ πορίσειαν, ἢ ἀνθρώπους πολλοὺς συκοφαν-
τήσειαν, πάντως αὐτοὺς ἔφθειρε, καὶ μάλιστα τοὺς δούλους τοὺς
κατὰ δεσποτῶν μηνύσαντας. τοιοῦτος δὲ δὴ πρὸς πάντας παρ'

ὅλην τὴν ἡγεμονίαν γενόμενος, πολὺ καὶ ἑαυτὸν ὑπερεβάλετο ἐν C
τῇ τοῦ πατρὸς τοῦ τε ἀδελφοῦ φίλων ἀτιμίᾳ τε καὶ ὀλεθρίῳ μετα-
χειρίσει. ἐμίσει τε γὰρ αὐτοὺς ὅτι μὴ πάνθ' ὅσα ᾔτει, πολλά τε καὶ
οὐ προσήκοντα ὄντα, παρέσχον αὐτῷ· καὶ ὅτι ἐν τιμῇ τινὶ ἐγεγέ-
νηντο. καὶ διὰ τοῦτο δὲ αὐτὸς Εαρίνου τινὸς εὐνούχου ἐρῶν, ὅμως
ἐπειδὴ καὶ ὁ Τίτος ἰσχυρῶς περὶ τὰς ἐκτομίας ἐσπουδάκει,
ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ἐκείνου ὕβρει μηδένα ἔτι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων
ἀρχῇ ἐκτέμνεσθαι. τὸ δ' ὅλον ἔλεγε τοὺς αὐτοκράτορας τοὺς μὴ
πολλοὺς κολάζοντας, οὐκ ἀγαθούς, ἀλλ' ἀτυχεῖς εἶναι. καί τι δὲ D
σχηματοποιΐᾳ τινὶ ἐοικὸς ἐγένετο· αὐτός τε γὰρ καὶ φιλεῖν τὸν ἀδελ-
φὸν καὶ πενθεῖν προσεποιεῖτο, δὲ τοῖς τε ἐπαίνοις τοῖς ἐπ' αὐτῷ
μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα ὧν ἠβούλετο
σκηπτόμενος. ἀμέλει καὶ τὴν ἱπποδρομίαν τὴν τῶν γενεσίων αὐτοῦ κα- 206
τέλυσε, καὶ οἱ ἄλλοι οὐδ' ὅπως συνάχθοιντο, οὐδ' ὅπως συνήδειντο, A
ἀσφαλῶς εἶχον, τὸ μὲν, ὅτι τὴν γνώμην αὐτοῦ λυπεῖν, τὸ δὲ, ὅτι τὴν
προσποίησιν ἐλέγχειν ἔμελλε. τὴν δὲ γυναῖκα τὴν Δομιτίαν
ἐβουλεύσατο μὲν σφάξαι ἐπὶ μοιχείᾳ, παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ
τοῦ Οὔρσου, ἀπεπέμψατο, τὸν Γάριν τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ
δι' αὐτὴν φονεύσας. ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ καὶ ἄνθεσι καὶ μύροις
τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐτίμων, ἐκέλευσε τούτους σφάττεσθαι. κἀκ τού-
του τῇ ἀδελφιδῇ τῇ ἰδίᾳ, ἤγουν τῇ Ἰουλίᾳ, ἀπαρακαλυπτό-
τερον ὡς γαμετῇ συνῴκει. πολλοὺς δὲ τῶν πρώτων ἀνδρῶν B
κατὰ πολλὰς προφάσεις φόνοις τε καὶ ὑπερορίαις ἐκποδὼν
ποιούμενος, οὐδὲ τῶν ἀειπαρθένων ἐφείσατο, ἀλλ' ὡς καὶ ἠνδρω-
μένας ἐτιμωρήσατο. ὅτε δὲ λέγεται, σκληρᾶς καὶ βαρείας τῆς
περὶ αὐτὰς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ πολλῶν αἰτιαθέντων καὶ
κολαζομένων, οὐκ ἐνεγκὼν εἷς τῶν ποντιφίκων Ἑλύϊος Ἀγρίπ-
πας, ἀλλ' ἐκπλαγεὶς αὐτοῦ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὥσπερ εἶχεν, ἀπο-
ψύξαι. ἐκστρατεύσας δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ μηδ' ἑωρα-
κώς που πόλεμον, ἐπανῆκε. τί γὰρ δεῖ καὶ λέγειν ἃ διὰ τοῦτο
καὶ ἐκείνῳ τότε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ αὐτοκράτορσιν C

ἀεὶ ἐδόθη, ἵνα μὴ προσυποπτεύοντες ἔκ τι τῆς ὀλιγότητος καὶ
ἐκ τῆς σμικρότητος τῶν τιμῶν ἐλέγχεσθαι χαλεπαίνωσι. καί-
τοι καὶ τοῦτο δεινότατον εἶχεν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμ-
φοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι καὶ τοῖς μή· τοῖς
μὲν, ὅτι θωπεύειν, τοῖς δὲ, ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκουν. οὐ μὴν
ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον ἐπαρθεὶς ὑπ' ἀνοίας, ὕπατος μὲν ἔτη δέκα
ἐφεξῆς, τιμητὴς δὲ διὰ βίου πρῶτος δὴ καὶ μόνος καὶ ἰδιωτῶν
καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη. ῥαβδούχοις τε τέσσαρσι καὶ εἴ-
D κοσι καὶ τῇ στολῇ τῇ ἐπινικίῳ, ὅταν ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσίῃ,
χρῆσθαι ἔλαβε. τόν τε Ὀκτώβριον Δομιτιανὸν ἀντωνόμασεν,
ὅτι ἐν αὐτῷ ἐγεγένητο. τοῖς δὲ ἁρματηλάταις δύο γένη ἔτι,
τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυροῦν ὀνομάσας, προσκατέστησε. τοῖς
τε θεωμένοις συχνὰ διὰ τῶν σφαιρίων ἐδίδου· καί ποτε καὶ ἐ-
δείπνισεν αὐτοὺς κατὰ χώραν καθημένους, οἶνόν τε σφίσι πολλα-
χῇ ῥέοντα νυκτὸς παρέσχεν. ἃ δὴ τοῖς μὲν πολλοῖς ἐν ἡδονῇ, ὡς
207 εἰκὸς ἦν, τοῖς δὲ δυνατοῖς ὀλέθρου αἰτία καθίστατο. οὐ γὰρ ἔ-
A χων ὁπόθεν ἀναλώσῃ, συχνοὺς ἐφόνευε, τοὺς μὲν εἰσάγων ἐς τὸ
βουλευτήριον, τῶν δὲ καὶ ἀπόντων κατηγορῶν· ἤδη δὲ καὶ ἐξ
ἐπιβουλῆς ἐνίους λαθραίοις φαρμάκοις ἀπήλλαττε. μέγιστος
δὲ δὴ πόλεμος Ῥωμαίοις τότε πρὸς τοὺς Δάκους ἐγένετο, ὧν
τότε Δεκέβαλος ἐβασίλευε, δεινὸς μὲν συνεῖναι τὰ πολέμια,
δεινὸς δὲ καὶ πρᾶξαι, ἐπελθεῖν εὔστοχος, ἀναχωρῆσαι καί-
ριος, ἐνέδρας τεχνίτης, μάχης ἐργάτης· καὶ καλῶς μὲν νίκῃ
B χρήσασθαι, καλῶς δὲ καὶ ἧτταν διαθέσθαι εἰδώς· ἀφ' οὗ δὴ καὶ
ἀνταγωνιστὴς ἀξιόμαχος ἐπὶ πολὺ τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο.
Δάκους δὲ αὐτοὺς προσαγορεύω, ὥσπερ που καὶ αὐτοὶ ἑαυ-
τοὺς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι σφᾶς ὀνομάζουσιν· οὐκ ἀγνοῶν ὅτι Ἑλλήνων
τινὲς Γέτας αὐτοὺς λέγουσιν, εἴτ' ὀρθῶς, εἴτε καὶ μὴ λέγοντες.
ἐγὼ γὰρ οἶδα Γέτας τοὺς ὑπὲρ τοῦ Αἵμου παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκοῦν-
τας. ὁ Δομιτιανὸς μὲν οὖν ἐξεστράτευσε μὲν ἐπ' αὐτούς, οὐ
μέντοι καὶ τοῦ πολέμου προσήψατο (οὐ γὰρ ὅτι τι, τὸ σῶμα ἄπονος,

καὶ τὴν ψυχὴν ἄτολμος, ἀλλὰ καὶ ἀσωτότατος καὶ ἀσελγέστα-
τος καὶ πρὸς γυναῖκας καὶ πρὸς μειράκια ἦν) ἄλλους δὲ πέμ-
πων εἰς τὸν πόλεμον στρατηγοὺς τὰ πλείω κακῶς ἀπήλλασσεν·
ἐς δὲ τὴν Ῥώμην ὡς καὶ κεκρατηκὼς ἐπέστελλε, καὶ τοσαῦτα αὐτῷ
ἐψηφίσθη, ὥστε πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν οἰκουμένην τὴν ὑπ'
αὐτὸν οὖσαν εἰκόνων αὐτοῦ καὶ ἀνδριάντων καὶ ἀργυρῶν καὶ
χρυσῶν ἐμπλησθῆναι. ἐποίησε δὲ καὶ θέαν πολυτελῆ, ἐν ᾗ ἄλ
λο μὲν οὐδὲν ἐς ἱστορίαν ἐπίσημον παρελάβομεν, πλὴν ὅτι καὶ
παρθένοι τῷ δρομικῷ ἠγωνίσαντο· μετὰ δὲ ταῦτα ἑορτάς τινας
νικητηρίους ἐπιτελῶν, ἀγῶνας συχνοὺς ἐποίησε. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν
τῷ ἱπποδρόμῳ μάχας καὶ πεζῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἱπ- D
πέων αὖ συνέβαλε, τοῦτο δὲ καὶ ἐν καινῷ τινὶ χωρίῳ ναυ-
μαχίαν ἐπετέλεσε. καὶ ἀπέθανον ἐν αὐτῇ πάντες μὲν ὀλίγου
δεῖν οἱ ναυμαχήσαντες, συχνοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν θεωμένων. ὑετοῦ
γὰρ πολλοῦ καὶ χειμῶνος σφοδροῦ ἐξαίφνης γενομένου, οὐδενὶ
ἐπέτρεψεν ἐκ τῆς θέας ἀπαλλαγῆναι, ἀλλ' αὐτὸς μανδύας
ἀλλασσόμενος, ἐκείνοις οὐδὲν εἴασε μεταβαλεῖν· καὶ ἐκ τού-
του νοσήσαντες οὐκ ὀλίγοι καὶ ἐτελεύτησαν. ἐφ' ᾧ που παρα-
μυθούμενος αὐτούς, δεῖπνον σφίσι δημοσίᾳ διὰ πάσης τῆς 208
νυκτὸς παρέσχε. πολλάκις δὲ καὶ τοὺς ἀγῶνας νύκτωρ ἐποίει, A
καὶ ἔστιν ὅτε καὶ νάννους καὶ γυναῖκας συνέβαλλε. τὸ μὲν οὖν
πλῆθος οὕτω τότε εἱστίασεν, αὖθις δὲ τοὺς πρώτους τῆς γε-
ρουσίας καὶ τῶν ἱππέων, τόνδε τὸν τρόπον. οἶκον μελαίνοντα ἀ-
πανταχόθεν ἔκ τε τῆς ὀροφῆς καὶ ἐκ τῶν τοίχων τοῦ τ' ἐδάφους
παρασκευάσας, καὶ κλισίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δαπέδου γυμνὰς ὁ-
μοίως ἑτοιμάσας, ἐσεκάλεσεν αὐτοὺς μόνους νυκτὸς ἄνευ τῶν
ἀκολούθων. καὶ πρῶτον μὲν στήλην ταφοειδῆ ἑκάστῳ σφῶν B
παρέστησε τό τε ὄνομα αὐτοῦ ἔχουσαν καὶ λυχνοῦχον μικρόν, οἷος ἐν
τοῖς μνημείοις κρεμάννυται)· ἔπειτα παῖδες εὐπρεπεῖς γυμνοί, μέ
λανες καὶ αὐτοὶ κεχρισμένοι εἰσῆλθον ὥσπερ εἴδωλα, καὶ περιελθόν-
τες αὐτοὺς μετ' ὀρχήσεώς τινος φοβερᾶς, πρὸ ποδῶν ἱδρύθησαν.

καὶ μετὰ τοῦτο παῖδας ὅσα περ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται,
καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν σκεύεσιν ὁμοίοις προσηνέχθη· ὥστε καὶ
φοβεῖσθαι καὶ τρέμειν καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν πάντας, ἀεί τε ὅσον
οὐκ ἤδη σφαγήσεσθαι προσδέχεσθαι. ἄλλως τε καὶ ὅτι παρὰ τῶν
C τῶν ἄλλων σιωπὴ πολλή, ὥσπερ ἐν τεθνηκόσιν, ἤδη ἦν, καὶ αὐ-
τὸς ὁ Δομιτιανὸς πάντα ἔς τε θανάτους καὶ ἐς σφαγὰς φέ-
ροντα διελέγει· τέλος δὲ ἀφῆκε μὲν αὐτούς, προαπαλλάξας δὲ
δὴ τοὺς οἰκέτας σφῶν τοὺς ἐν τοῖς προθύροις ἑστηκότας, δι᾽ ἑτέ-
ρων τινῶν ἀγνώστων τοὺς μὲν ὀχήμασι, τοὺς δὲ φορείοις παρα-
δούς, πολὺ πλέον δέος αὐτοῖς ἐνέβαλε. ἄρτι δὲ ἕκαστος σφῶν
οἴκαδε εἰσεληλύθει, καὶ τρόπον τινὰ ἀναπνεῖν ἤρχετο, καὶ αὐτῷ
ἐσηγγέλθη ὅτι παρὰ τοῦ Αὐγούστου τις ἥκοι· προσδοκώντων δὲ
D ἐκ τούτου τότε δὴ πάντως ἀπολεῖσθαι, εἰσεκόμισέ τις τὴν στή-
λην ἀργυρᾶν οὖσαν, εἶτ᾽ ἄλλος ἄλλο τι, καὶ ἕτερος ἕτερον τῶν
σκευῶν τῶν ἐν τῷ δείπνῳ παρατεθέντων, πολυτελεστάτου τι-
νὸς ὕλης πεποιημένα, καὶ τέλος ὁ παῖς ἐκεῖνος τὸ δαιμόνιον
ἑκάστῳ λελουμένος τε καὶ κεκοσμημένος. καὶ οὕτω διὰ πάσης τῆς νυ-
κτὸς φοβούμενοι τὰ δῶρα ἔλαβον. ὁ μὲν οὖν Δομιτιανὸς το-
σαῦτα νικητήρια, ἤ, ὥς γε ὁ ὅμιλος ἔλεγε, τοιούτους ἐναγισμοὺς
ἐπί τε τοῖς ἐν τῇ Δακίᾳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ τεθνηκόσιν
ἐποίησε. καί τινας καὶ τότε τῶν πρώτων ἀπέσφαξε· τοῦ τε θά-
ψαντος τὸ σῶμα ἑνὸς αὐτῶν, ὅ,τι ἐν τοῖς ἐκείνου χωρίοις ἐτε-
209 θνήκει, τὴν οὐσίαν ἀφείλετο. ἐν δὲ τῷ Δακικῷ πολέμῳ καὶ
A τάδε συνεκύρησεν ἀξιόλογα. ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς ἐπιταχθεὶς ὑπὸ
τοῦ αὐτοκράτορος τῷ πολέμῳ, τά τε ἄλλα παρεσκευάσατο εὖ,
καὶ τοὺς στρατιώτας τά τε ἑαυτῶν ὀνόματα καὶ τὰ τῶν ἑκα-
τοντάρχων ἐπὶ τὰς ἀσπίδας ἐπιγράψαι ἐκέλευσεν, ἵνα ἐκ-
φανέστεροι οἱ τι ἀγαθὸν αὐτῶν ἢ κακὸν ποιοῦντες γένωνται.
συμβαλὼν δὲ ἐν ταῖς Τάπαις τοῖς πολεμίοις, πλείστους αὐτῶν ἀ-
πέκτεινεν. ἐν οἷς καὶ Οὐεζίνας τὰ δεύτερα μετὰ Δεκέβαλον ἔχων,
B ἐπειδὴ οὐκ ἐδυνήθη διαφυγεῖν ζῶν, πέπτωκεν ἐξεπίτηδες ὡς καὶ

τεθνηκὼς, καὶ τούτου λαθὼν τῆς νυκτὸς ἔφυγεν. δείσας
οὖν ὁ Δεκέβαλος μὴ καὶ ἐπὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι
ἅτε κεκρατηκότες ὁρμήσωσι, τά τε δένδρα τὰ ἐν αὐτοῖς ἔνται
ἔκοψεν, καὶ ὅπλα τοῖς στελέχεσι περιέθηκεν, ἵνα φοβηθέντες ὡς
καὶ στρατιωτῶν ὄντων ἀναχωρήσωσιν· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἀντώνιος
δέ τις ἐν Γερμανίᾳ ἄρχων κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τῷ Δομιτιανῷ
ἐπανέστη, ὃν Λούκιος Μάξιμος κατηγωνίσατο καὶ καθεῖλεν· ὃς
ἐπὶ μὲν τῇ νίκῃ οὐ πάνυ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, ὅτι δὲ τὰ γράμ-
ματα ὅσα ἐν τοῖς τοῦ Ἀντωνίου κιβωτίοις εὑρέθη, παρὰ βραχὺ
τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν, πρὸς τὸ μηδένα ἐξ αὐτῶν συκο-
φαντηθῆναι, θέμενος, ἔκαυσεν, οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν αὐτὸν ἀξίως C
ὑμνήσαιμι. ὁ δὲ Δομιτιανὸς ἀφορμῆς ἐντεῦθεν ἀπορήσας,
ἐπὶ τοὺς φόνους καὶ τῶν γραμμάτων χωρὶς ὁρμήσας, οὐδ' ἂν
εἴποι τις ὅσους ἀπέκτεινεν. εἷς δ' οὖν τις νεανίσκος Ἰούλιος
Κλυάσρος κεχιλιαρχηκὼς ἐς βουλείας ἐλπίδα παραδοξότα-
τα ἐσώθη. ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις κατὰ μόνας συμμεμιχὼς ἠλέγ-
χετο, καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἄλλως τὴν αἰτίαν τῆς συνωμοσίας ἀπο-
λύσηται, ἔφη κατ' ἐρωτικὴν χρείαν αὐτῷ συγγεγονέναι· καὶ
γὰρ ἦν οἷος ἐρασθῆναι δύνασθαι. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀφείθη. ἔτι D
ἐπὶ τούτῳ εἰπὼν περὶ τῶν τότε γινομένων παύσομαι. Λουκιανὸς
Πρόκλος βουλευτὴς γέρων ἐν ἀγρῷ τὰ πολλὰ διατρίβων, συν-
εξῆλθε μὲν αὐτῷ ἐκ τῆς Ῥώμης καταναγκάσαντι, ἵνα μὴ δό-
ξῃ κινδυνεύοντα αὐτὸν προλιπεῖν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποθανεῖν·
τῆς δ' ἀγγελίας ἐλθούσης, ἔφη τε, Ἐνίκησας αὐτοκράτορ,
ὥσπερ ηὐχόμην· ἀπόδος οὖν με τῷ ἀγρῷ. καὶ ἐγκαταλιπὼν
αὐτὸν ἀπῆλθεν εἰς τὸ χωρίον καὶ οὐκέτι μετὰ τοῦτο, καίτοι πολλὺν 210
ἐπιζήσας χρόνον, προσῆλθεν αὐτῷ. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐπε- A
τήδευσάν τινες, φαρμάκῳ βελόνας χρίοντες, κεντεῖν αὐταῖς
οὓς ἐβούλοντο· καὶ πολλοὶ μὲν ἐκείνων μηδὲ αἰσθόμενοι ἔθνησκον,
πολλοὶ δὲ καὶ μηνυθέντες ἐτιμωρήθησαν. καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ὡς εἰπεῖν τῇ οἰκουμένῃ ἐγένετο.

Τραϊανῷ δὲ δὴ τῷ Οὐλπίῳ καὶ Ἀκουλίῳ Γλαβρίωνι ὑπα-
τεύσασι τότε τὰ αὐτὰ σημεῖα λέγεται γενέσθαι· καὶ ἀπ' αὐ-
τῶν τῷ μὲν Γλαβρίωνι ὄλεθρος, τῷ δὲ Τραϊανῷ ἡ τῆς αὐ-
B τοκρατορείας ἀρχὴ προερρέθη. γυνὴ δέ τις ἀποδύσατο ἐναν-
τίον εἰκόνος τοῦ Δομιτιανοῦ, ἐκρίθη τε καὶ ἀπώλετο. ἐν δὲ τοῖς
τότε τελευτήσασι πολλοῖς οὖσι καὶ Μέτιος Πομπουσιανὸς ἐγέ-
νετο, ὃν ὁ μὲν Οὐεσπασιανὸς μαθὼν ἐκ φήμης τινὸς ὅτι μο-
ναρχήσει, οὐδὲν κακὸν εἰργάσατο, ὅτι καὶ ἐτίμα λέγων ὅτι πάν-
τως μου μνημονεύσει, καὶ πάντως με ἀντιτιμήσει. ἐκεῖνος δὲ
πρότερον μὲν ἐς Κύρνον ἐξώρισε, τότε δὲ καὶ ἐφόνευσεν ἐγκλη-
θέντα ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς τοῦ κοιτῶνος τοί-
C χοις εἶχεν ἐγγεγραμμένην, καὶ τὰς δημηγορίας τὰς τῶν βα-
σιλέων τῶν τε ἄλλων ἀνδρῶν τῶν πρώτων τὰς παρὰ τῷ Λι-
βίῳ γεγραμμένας ἐξελόγει τε καὶ ἀνεγίνωσκε. Μάτερνον δὲ
σοφιστήν, ὅτι κατὰ τυράννων εἶπέ τι ἀσκῶν, ἀπέκτεινε. συνεγίνε-
το δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς κατηγορήσουσι καὶ καταμαρτυρήσουσι, καὶ συνέ-
πλαττε καὶ συνετίθει τά τε ὅσα λεχθῆναι ἔδει· καὶ πολλάκις καὶ
τοῖς δεσμώταις κατὰ μόνας ἐλάλει, τὰ δεσμὰ αὐτῶν ἐν ταῖς
χερσὶ κατέχων (οὔτε γὰρ ἄλλοις τὰ λεχθησόμενα ἐπίστευε) καὶ ἐ-
D κείνους καὶ δεδεμένους ἐδεδίει. ἔσχαζε δέ τι καὶ τιμητὴς ἀξιό-
λογος. Κεκίλιον γὰρ Ῥουφῖνον ἀπήλασεν ἐκ τοῦ συνεδρίου ὅτι
ὠρχεῖτο. Κλαύδιόν τε Γακάτον τῷ δεσπότῃ καίπερ ἑκατον-
ταρχηκότα ἀπέδωκεν, ὅτι ἠλέγχθη δοῦλος ὤν. οὐ μὴν καὶ τὸ μᾶλ-
λον ῥηθῆναι τούτοις ὅμοιόν ἐστιν, ὅσαπερ ὡς αὐτοκράτωρ ἐπε-
ποιήκει. τὸν γὰρ δὴ Ῥούστικον τὸν Ἀρουλῖνον ἀπέκτεινεν ὅτι ἐφιλο-
σόφει, καὶ ὅτι τὸν Θρασέαν ἱερὸν ὠνόμαζε, καὶ Ἑρέννιον Σενεκίω-
211 να, ὅτι τε οὐδεμίαν ἀρχὴν ἐν πολλῷ βίῳ μετὰ τὴν ταμιείαν ᾐτή-
A κει, καὶ ὅτι τοῦ Γρίσκου τοῦ Ἑλουϊδίου τὸν βίον συνέγραψεν. ἄλλοι τε
ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης τῆς κατὰ τὴν φιλοσοφίαν αἰτίας συχνοὶ διώ-
λοντο, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐξηλάθησαν αὖθις ἐκ τῆς Ῥώ-
μης. Ἰουβέντιος μέντοι τις Κέλσος συνομόσας τι ἀνὰ πρώτοις

μετά τινων ἐπ' αὐτῷ, καὶ κατηγορηθεὶς ἐπὶ τούτῳ, θαυμαστῶς
ἐσώθη. μέλλων γὰρ ἁλίσκεσθαι, ὑπέσχετο δι' ἀπορρήτων εἰπεῖν τι
αὐτῷ· κἂν τούτῳ προσκυνήσας αὐτόν, δεσπότην τε καὶ θεὸν (ἃ
παρὰ τῶν ἄλλων ἤδη προσηγορεύετο) πολλάκις ὀνομάσας, Οὐ- B
δὲν μὲν, ἔφη, πεποίηκα τοιοῦτον· ἂν δ' ἀναβολὴν λάβω, πο-
λυπραγμονήσω πάντα, καὶ συχνούς σοι καὶ μηνύσω καὶ ἐξε-
λέγξω. ἀφεθεὶς τε ἐπὶ τούτῳ οὔτε ἐνέδειξέ τινα, καὶ ἄλλοτε
ἄλλας προφάσεις προτείνων, διήγαγε, μέχρις οὗ Δομιτιανὸς
ἀπέθανεν. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπὸ Σινοέσσης ἐς Πυ-
τιόλους ἄγουσα λίθοις ἐστορέσθη. κἀν τῷ αὐτῷ ἔτει ἄλλους τε
πολλοὺς καὶ τὸν Φάβιον Κλήμεντα ὑπατεύοντα, καίπερ ἀνεψιὸν
ὄντα, καὶ γυναῖκα καὶ αὐτὴν συγγενῆ ἑαυτοῦ Φλαβίαν Δομι- C
τίλλαν ἔχοντα, κατέσφαξεν ὁ Δομιτιανός. ἐπηνέχθη δὲ ἀμ-
φοῖν ἔγκλημα ἀθεότητος· ὑφ' ἧς καὶ ἄλλοι ἐς τὰ τῶν Ἰουδαίων
ἤθη ἐξοκέλλοντες πολλοὶ κατεδικάσθησαν. καὶ οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ
δὲ τῶν γοῦν οὐσιῶν ἐστερήθησαν· ἡ δὲ Δομιτίλλα ὑπερωρίσθη μό-
νον εἰς Πανδατέριαν. τὸν δὲ δὴ Γλαβρίωνα τὸν μετὰ τοῦ Τραϊα-
νοῦ ἄρξαντα, κατηγορηθέντα τά τε ἄλλα καὶ οἷα οἱ πολλοὶ,
καὶ ὅτι καὶ θηρίοις ἐμάχετο, ἀπέκτεινεν. ἐφ' ᾧ που καὶ τὰ μά-
λιστα ὀργὴν αὐτῷ ὑπὸ φθόνου ἔσχεν, ὅτι ὑπατεύοντα αὐ-
τὸν ἐς τὸν Ἀλβανὸν ἐπὶ τὰ νεανισκεύματα ὠνομασμένα
καλέσας, λέοντα ἀποκτεῖναι μέγαν ἠνάγκασε· καὶ ὃς οὐ μό-
νον οὐδὲν ἐλυμάνθη, ἀλλὰ καὶ εὐστοχώτατα αὐτὸν κατειργάσα-
το. ὑποπτεύων οὖν ἐκ τούτων πάντας ἀνθρώπους, οὐκέτι οὐδὲ
ἐν τοῖς ἐξελευθέροις, ὡς γὰρ οὐδὲ ἐν τοῖς ἐπάρχοις, οὕς γε καὶ παρ'
αὐτὴν τὴν ἡγεμονίαν κρίνεσθαι ἐποίει, ἐλπίδας ἀσφαλείας εἶχε.
καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον δὲ τὸν τοῦ Νέρωνος πρότερον μὲν ἐξεδίωξε,
τότε δὲ καὶ ἔσφαξεν, ἐπικαλέσας αὐτῷ ὅτι μὴ ἤμυνε τῷ Νέ-
ρωνι· ἵν' ἐκ τῆς τιμωρίας ἣν ὑπὲρ ἐκείνου ἐποιεῖτο, πόρρωθεν
τοὺς ἰδίους ἐλευθέρους ἐκφοβήσῃ μηδὲν τοιοῦτον τολμῆσαι. οὐ 212
μὴν ὠφελήθη τι ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐπεβουλεύθη τῷ ἑξῆς A

ἔτει ἐπί τε Γαΐου Οὐάλεντος (ὃς ἐνενηκοστῷ ἔτει ὑπατεύσας
ἐτελεύτησε) καὶ ἐπὶ Γαΐου Ἀντιστίου ὑπάτων ἀπώλετο. ἐπέ-
θεντο δὲ αὐτῷ καὶ συνεσκευάσαντο τὴν πρᾶξιν, Παρθένιός
τε ὁ πρόκοιτος αὐτοῦ, καίπερ οὕτω τιμώμενος παρ' αὐτοῦ ὡς
καὶ ξιφηφορεῖν, καὶ Σιγηρὸς ἐν τῇ προκοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὤν,
Ἔντελλός τε ὁ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέπων μετὰ Στεφάνου ἀ-
πελευθέρου. καὶ αὐτὸ οὔτε ἡ Δομιτία ἡ γυνὴ αὐτοῦ, οὔτε δὲ ὁ
B Νορβανὸς ὁ ἔπαρχος, ἀλλ' ὁ συνάρχος Πετρώνιος Σεκοῦν-
δος ἠγνόησαν, ὥς γε καὶ λέγονται. ἥ τε γὰρ Δομιτία ἀεί ποτε
ὑπ' αὐτοῦ ἐμισεῖτο, καὶ διὰ τοῦτ' ἐφοβεῖτο μὴ καὶ ἀποθάνῃ.
καὶ οἱ ἄλλοι οὐκέτ' αὐτὸν ἐφίλουν, οἱ μὲν ὅτι ἐνεκαλοῦντό τι-
να, οἱ δ' ὅτι προσεδέχοντο. ἤκουσα δ' ἔγωγε καὶ ἐκεῖνο, ὅτι πάν-
τας ἅμα αὐτοὺς ὁ Δομιτιανὸς ὑποπτεύσας ἀποκτεῖναι ἠθέ-
λησε, καὶ σφῶν τὰ ὀνόματα ἐς σανίδιον φιλύρινον δίθυρον ἐσ-
γράψας, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἐν τῇ κλίνῃ ἐν ᾗ ἀνεπαύετο,
ὑπέθηκε καὶ αὐτὸ παιδίον τι τῶν γυμνῶν τῶν ψιθύρων, καθεύ-
C δοντος αὐτοῦ μεθ' ἡμέραν, ἀφελόμενον εἶχεν, οὐκ εἰδὸς ὅ,τι φέ-
ροι. προστυχοῦσα δὲ αὐτῷ ἡ Δομιτία, τά τε γεγραμμένα ἀ-
νέγνω, καὶ ἐμήνυσε καὶ ἐκείνοις. κἀκ τούτου, καὶ ἄλλως δια-
νοούμενοι, συνετάχυναν τὴν ἐπιβουλήν. οὐ μέντοι πρότε-
ρον ἐπεχείρησαν ἔργῳ, πρὶν τὸν διαδεξόμενον τὴν ἀρχὴν αὐ-
τοῦ βεβαιώσασθαι. διελέξαντο μὲν δὴ καὶ ἄλλοις τισί, μηδε-
νὸς δὲ ἐκείνων δεξαμένου (πάντες γὰρ αὐτοὺς ὡς διαπειρωμέ-
νους σφῶν ἐφοβήθησαν) ἐπὶ τὸν Νέρουαν ἦλθον, ἐπειδὴ καὶ
εὐγενέστατος καὶ ἐπιεικέστατος ἦν, καὶ προσέτι καὶ ἐκινδύνευ-
D σε διαβληθεὶς ὑπ' ἀστρολόγων, ἐξ οὗπερ ῥᾷον ἔπεισαν αὐτὸν
ἀναδέξασθαι τὴν ἡγεμονίαν. πάντως γὰρ καὶ ὁ Δομιτιανὸς
τῶν πρώτων τάς τε ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ἐν αἷς ἐγεγένηντο,
διασκοπῶν, οὐκ ὀλίγους οὐδὲ ἐκ τούτων ἐλπιζόντων ἐν δυνά-
μει τινὶ ἔσεσθαι, προσανήλισκε· καὶ τόν γε Νέρουαν ἀπέ-
σφαξεν ἄν, εἰ μή τις τῶν ἀστρολόγων εὔνοιαν αὐτῷ ἔχων ἔφη ὅτι

αὐτὸς

αὐτὸς ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει. καὶ (οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲ ἓν τῶν τοι-
ούτων ἀπρόοπτον) ἀλλά γε αὐτῷ σημεῖα ἐγένετο, καὶ αὐτὸς
ἐν τῷ ὕπνῳ τόν τε Ῥούστικον ξίφει προσιέναι οἱ, καὶ τὴν Ἀθη-
νᾶν ἣν ἐν τῷ κοιτῶνι ἱδρυμένην εἶχε, τὰ ὅπλα ἀποβεβληκέ- 213
ναι, καὶ ἐπὶ ἅρματος ἵππων μελαίων ἐς χάσμα ἐσπίπτειν ἔ- A
δοξεν. ὃ δὲ δὴ μάλιστα διὰ πάντων ἄξιον θαυμάσαι ἐστὶ, Λαρ-
γῖνός τις Πρόκλος δημοσίᾳ εἰπὼν ἐν Γερμανίᾳ ὅτι τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ ἐν ᾗ ἀπέθανε, τελευτήσει, ἀνεπέμφθη τε ἐς τὴν Ῥώμην
ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἐσαχθεὶς πρὸς τὸν Δομιτιανὸν, ἔφη καὶ
τότε τοῦθ' οὕτως ἕξειν. καὶ καταδικασθεὶς τὴν ἐπὶ θάνατον,
ἀνεβλήθη τε, ὅπως διαφυγόντος αὐτοῦ τὸν κίνδυνον ἀποθάνῃ,
κἀν τούτῳ τοῦ Δομιτιανοῦ σφαγέντος, ἐσώθη, καὶ δέκα μυ- B
ριάδας δραχμῶν παρὰ τοῦ Νέρουα ἔλαβεν. ἑτέρου τέ τινος
πρότερόν ποτε εἰπόντος αὐτῷ καὶ ὁπότε καὶ ὅπως φθαρήσοιτο,
ἔπειτα ἐρωτηθεὶς ὁποίῳ αὐτὸς τέλει τοῦ βίου χρήσεται, καὶ ἀποκρι-
ναμένου ὅτι ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται, ἐκελεύσθη μὲν ζῶν κα-
τακαυθῆναι, καὶ τὸ πῦρ αὐτῷ προσήχθη· ὑετοῦ δὲ ἐν τούτῳ
πολλοῦ καταρρυέντος, ἥ τε πυρὰ ἐσβέσθη, καὶ ἐκεῖνον κύνες ὀπί-
σω τὼ χεῖρε δεδεμένον καὶ ἐπικείμενον ἐπ' αὐτῆς εὑρόντες
διεσπάραξαν. ἔχω δὲ καὶ ἄλλο τι εἰπεῖν παραδοξότατον, ὃ
ἐπειδὰν περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ φράσω, σημανῶ. ἐπειδὴ γὰρ C
τάχιστα ἐκ τοῦ δικαστηρίου ἀνέστη, καὶ ἀναπαύσασθαι τὸ μεσημβρι-
νὸν, ὥσπερ εἰώθει, ἔμελλε, πρῶτον μὲν τὸ ξίφος, ὃ ἀεί ποτε
ὑπὸ τῷ προσκεφαλαίῳ αὐτοῦ ἔκειτο, τὸ σιδήρεον ὁ Παρθένιος
ἐξεῖλεν, ὅπως μὴ χρήσηται· ἔπειτα τὸν Στέφανον ἐρρωμενέστε-
ρον τῶν ἄλλων ὄντα ἐσέπεμψε, καὶ ἐκεῖνος ἔπληξε μὲν τὸν Δο-
μιτιανὸν, οὐ μὴν καιρίαν, ἀλλὰ καταβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔκει-
το. οὕτω δὲ δείσας μὴ διαφύγῃ, ἐπεισεπήδησεν, ἢ, ὥς γέ τισι δο-
κεῖ, Μάξιμον ἐξελεύθερον ἐπεισέπεμψε. καὶ ὅ τε Δομιτιανὸς οὕ- D
τω κατεσφάγη, καὶ ὁ Στέφανος, παραχρῆμα συνδραμόντων
ἐπ' αὐτὸν τῶν οὐ συμμετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. ὁ δ' ἔπει-

ὅτι γὰρ παρὰ πάντα τἆλλα θαυμάσαι ἔχω, τόδε ἐστίν· Ἀπολλώνιός τις Τυανεὺς ἔν τε τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ τῇ ὥρᾳ αὐτῇ ἐκείνῃ ἐν ᾗ ὁ Δομιτιανὸς ἐσφάττετο (τοῦτο γὰρ ὕστερον ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν γινομένων ἠκριβώθη) ἀναβὰς ἐπί τινα λίθον ὑψηλὸν ἐν Ἐφέσῳ, ἢ καὶ ἑτέρωθι, καὶ συγκαλέσας τὸ πλῆθος, τοιαῦτα εἶπε,
214 Καλῶς Στέφανε, εὖγε Στέφανε, παῖε τὸν μιαιφόνον. ἔπλη-
A ξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. τοῦτο μὲν οὕτως ἐγένετο, κἂν μυριάκις τις ἀπιστήσῃ. Δομιτιανὸς δὲ ἔζησε μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα, μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσιν· ἐμονάρχησε δὲ ἔτη πεντεκαίδεκα καὶ ἡμέρας πέντε· καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα Φυλλὶς ἡ τροφὸς κλέψασα ἔθαψεν.

ΝΕΡΟΥΑΣ.

ΜΕΤΑ δὲ Δομιτιανὸν, Νέρουαν Κοκκήϊον οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέδειξαν αὐτοκράτορα. μίσει δὲ τοῦ Δομιτιανοῦ αἱ εἰκόνες αὐτοῦ πολλαὶ μὲν ἀργυραῖ, πολλαὶ δὲ καὶ χρυσαῖ οὖσαι
B συνεχωνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη· καὶ αἱ ἀψῖδες πλεῖσται δὴ ἑνὶ ἀνδρὶ γινόμεναι καθῃρέθησαν. καὶ ὁ Νέρουας τούς τε κρινομένους ἐπ᾽ ἀσεβείᾳ ἀφῆκε, καὶ τοὺς φεύγοντας κατήγαγε· τούς τε δούλους καὶ τοὺς ἐξελευθέρους τοὺς τοῖς δεσπόταις σφῶν ἐπιβουλεύσαντας πάντας ἀπέκτεινε. καὶ τοῖς μὲν τοιούτοις οὐδ᾽ ἄλλο τι ἔγκλημα ἐπιφέρειν ἐπὶ τοὺς δεσπότας ἐφῆκε, τοῖς δὲ δὴ ἄλλοις οὔτ᾽ ἀσεβείας οὔτ᾽ Ἰουδαϊκοῦ βίου καταιτιᾶσθαί τινας συνεχώρησε. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συκοφαντησάντων θάνατον κατεδικά-
C σθησαν, ἐν οἷς καὶ Σέρας ἦν ὁ φιλόσοφος. ταραχῆς οὖν γινομένης οὐ τῆς τυχούσης ἐκ τοῦ πάντας πάντων κατηγορεῖν, λέγεται

Φρόντωνα τὸν ὕπατον εἰπεῖν ὡς κακὸν μέν ἐστιν αὐτοκράτορα
ἔχειν ἐφ' οὗ μηδενὶ μηδὲν ἔξεστι ποιεῖν, χεῖρον δὲ ἐφ' οὗ πᾶσι
πάντα. καὶ ὁ Νέρουας ἀκούσας ταῦτα, ἀπηγόρευσε τὸ λοιπὸν γί-
νεσθαι τὰ τοιαῦτα. ἦν δὲ ὁ Νέρουας ὑπό τε τοῦ γήρως καὶ ὑπ'
ἀρρωστίας (ἀφ' ἧς καὶ τὴν τροφὴν ἀεί ποτε ἤμει) ἀσθενέστερος.
ἀπεῖπε δὲ καὶ ἀνδριάντας αὐτῷ χρυσοῦς ἢ ἀργυροῦς γίνεσθαι.
τοῖς δὲ τὰς οὐσίας ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ μάτην ἐστερημένοις πάντα
ἀπέδωκεν ὅσα ἐν τῷ βασιλείῳ ἔτι ὄντα εὑρέθη. τοῖς τε πάνυ D
πένησι τῶν Ῥωμαίων ἐς χιλιάδας καὶ πεντακοσίας μυριάδας
γῆς κτῆσιν ἐχαρίσατο, βουλευταῖς τισι τήν τε αἵρεσιν αὐ-
τῶν καὶ τὴν διανομὴν προστάξας. χρημάτων δὲ ἀπορῶν, πολλὰ 215
μὲν ἱμάτια καὶ σκεύη καὶ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, ἄλλα τε ἔπιπλα καὶ A
ἐκ τῶν ἰδίων καὶ τῶν βασιλικῶν, πολλὰ δὲ καὶ χωρία καὶ οἰ-
κίας, μᾶλλον δὲ πάντα, πλὴν τῶν ἀναγκαίων, ἀπέδοτο. οὐ μέντοι
καὶ περὶ τὰς τιμὰς αὐτῶν ἐμικρολογήσατο, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ
τούτῳ πολλοὺς εὐηργέτησε. καὶ πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ
ἱπποδρομίας, ἄλλας τέ τινας θέας κατέλυσε, συστέλλων ὡς οἷόν
τε τὰ δαπανήματα. ὤμοσε δὲ καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ μηδένα τῶν
βουλευτῶν φονεύσειν, ἐβεβαίωσέ τε τὸν ὅρκον, καίπερ ἐπιβου- B
λευθείς. ἔπραξε δὲ οὐδὲν ὅτι μὴ μετὰ τῶν πρώτων ἀνδρῶν.
ἐνομοθέτησε δὲ ἄλλα τε καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀνευνουχίζεσθαί τινα,
μήτε ἀδελφιδῆν γαμεῖν. τὸν δὲ Ῥοῦφον τὸν Οὐεργίνιον, καί-
περ πολλάκις αὐτοκράτορα ὀνομασθέντα, οὐκ ὤκνησεν ὑπα-
τεύσας συνάρχοντα προσλαβεῖν ἐφ' οὗ τῷ μνήματι τελευτή-
σαντος ἐπεγράφη ὅτι νικήσας Βίνδικα, τὸ κράτος οὐχ ἑαυτῷ
περιεποιήσατο, ἀλλὰ τῇ πατρίδι. Νέρουας δὲ οὕτως ἦρχε
καλῶς ὥστε ποτὲ εἰπεῖν, Οὐδὲν τοιοῦτον πεποίηκα, ὥστε μὴ
δύνασθαι τὴν ἀρχὴν τε καταθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιω- C
τεῦσαι. Κράσσου τε Καλπουρνίου τῶν Κράσσων ἐκείνων ἐγ-
γόνου ἐπιβεβουλευκότος μετὰ καὶ ἄλλων αὐτῷ, παρεκαθίσατό
τε αὐτοὺς ἔν τινι θέᾳ ἀγνοοῦντας ἔτι ὅτι καταμεμήνυνται, καὶ

ἔδωκεν αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν, ἵν' ἐπισκέψωνται αὐτὰ (ὅπερ
εἴωθε γίνεσθαι) εἰ ὀξέα ἐστὶν, ἔργῳ δὲ ἐπιδεικνύμενος ὅτι οὐδὲν
αὐτῷ μέλει, κἂν αὐτοῦ παραχρῆμα ἀποθάνῃ. Αἰλιανὸς δὲ ὁ
Κασπέριος ἄρχων καὶ ὑπ' αὐτοῦ, καθάπερ ὑπὸ τοῦ Δομι-
D τιανοῦ, τῶν δορυφόρων γενόμενος, τοὺς στρατιώτας ἐστασίασε
κατ' αὐτοῦ, παρασκευάσας ἐξαιτῆσαί τινας ὥστε θανατω-
θῆναι. πρὸς οὓς ὁ Νέρουας τοσοῦτον ἀντέσχεν ὥστε καὶ τὴν
κλεῖν ἀπογυμνῶσαι, καὶ τὴν σφαγὴν αὐτοῦ προδεῖξαι. οὐ
μὴν τι καὶ ἤνυσεν, ἀλλ' ἀνῃρέθησαν οὓς ὁ Αἰλιανὸς ἐβουλή-
θη. ὅθεν ὁ Νέρουας διὰ τὸ γῆρας οὕτω καταφρονούμενος, ἀνέ-
βη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ ἔφη γεγωνήσας, Ἀγαθῇ τύχῃ τῆς
τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ, Μάρ-
216 κον Οὔλπιον Νέρουαν Τραϊανὸν ποιοῦμαι. καὶ μετὰ ταῦτα
A ἐν τῷ συνεδρίῳ καίσαρά τε αὐτὸν ἀπέδειξε, καὶ ἐπέστειλεν
αὐτοχειρία (ἦρχε δὲ τῆς Γερμανίας ἐκεῖνος) Τίσειαν Δαναοὶ
ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν. οὕτω μὲν ὁ Τραϊανὸς καῖσαρ καὶ
μετὰ τοῦτο αὐτοκράτωρ ἐγένετο, καίτοι συγγενῶν τοῦ Νέρουα ὄν-
των τινῶν. ἀλλ' οὐ γὰρ τῆς τῶν κοινῶν σωτηρίας ὁ ἀνὴρ τὴν συγ-
γένειαν προετίμησεν· οὐδ' αὖ ὅτι Ἴβηρ ὁ Τραϊανὸς, ἀλλ' οὐκ
Ἰταλὸς, οὐδ' Ἰταλιώτης ἦν, ἧττόν τι παρὰ τοῦτο αὐτὸς ἐποιή-
σατο, ἐπειδὴ μηδεὶς πρόσθεν ἀλλοεθνὴς τὸ τῶν Ῥωμαίων
B κράτος ἐσχήκει. τὴν γὰρ ἀρετὴν ἀλλ' οὐ τὴν πατρίδα τινὸς
ἐξετάζειν δεῖν ᾤετο. πράξας δὲ ταῦτα μετήλλαξεν, ἄρξας
ἔτει ἑνὶ, καὶ μησὶ τέσσαρσι, καὶ ἡμέραις ἐννέα· προβεβιώκει
πέντε καὶ ἑξήκοντα ἔτη καὶ μῆνας δέκα καὶ ἡμέρας δέκα.

ΤΡΑΙΑΝΟΣ.

ΤΡΑΙΑΝΩ. δὲ ὄναρ ἐγεγόνει πρὶν αὐ-
ταρχῆσαι τοιόνδε· ἐδόκει ἄνδρα πρεσβύ-
την ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύρῳ, ἔτι δὲ
καὶ στεφάνῳ ἐστολισμένον (οἷά που καὶ τὴν
γερουσίαν γράφουσι) δακτυλίῳ τινὶ σφρα-
γῖδα αὐτῷ ἔς τε τὴν ἀριστερὰν σφαγὴν, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐς τὴν C
δεξιὰν ἐπιβεβληκέναι. ὡς δὲ αὐτοκράτωρ ἐγένετο, ἐπέστειλε τῇ
βουλῇ αὐτοχειρίᾳ ἄλλα τε, καὶ ὡς οὐδένα ἄνδρα ἀγαθὸν ἀ-
ποσφάξοι ἢ ἀτιμάσοι. καὶ ταῦτα καὶ ὅρκοις οὐ τότε μόνον ἀλ-
λὰ καὶ ὕστερον ἐπιστώσατο. Αἰλιανὸν δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους τοὺς κατὰ
Νέρουα στασιάσαντας, ὡς καὶ χρησόμενός τι αὐτοῖς, μεταπεμ-
ψάμενος, ἐκποδὼν ἐποιήσατο. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην εἰσελθὼν,
πολλὰ ἐποίει πρός τε διόρθωσιν τῶν κοινῶν, καὶ πρὸς χάριν τῶν
ἀγαθῶν· ἐκείνων τε διαφερόντως ἐπιμελούμενος, ὡς καὶ ταῖς πό-
λεσι ταῖς ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς τὴν τῶν παίδων τροφὴν πολλὰ χαρί-
σασθαι, καὶ τούτους εὐεργετῶν. Πλωτῖνα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ὅτε 217
πρῶτον ἐς τὸ παλάτιον ἐσῄει, ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς καὶ πρὸς A
τὸ πλῆθος μεταστραφεῖσα εἶπε, Τοιαύτη μέντοι ἐνταῦθα
εἰσέρχομαι, οἵα καὶ ἐξελθεῖν βούλομαι. καὶ οὕτω γε ἑαυτὴν
διὰ πάσης τῆς ἀρχῆς διήγαγεν ὥστε μηδεμίαν ἐπηγορείαν
σχεῖν. διατρίψας δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ χρόνον τινὰ, ἐστράτευσεν ἐπὶ
Δάκους, τά τε πραχθέντα αὐτοῖς λογιζόμενος, τοῖς τε χρή-
μασιν, ἃ κατ᾽ ἔτος ἐλάμβανον, βαρυνόμενος· τάς τε δυνά-
μεις αὐτῶν αὐξανομένας καὶ τὰ φρονήματα ὁρῶν. πυθόμε-
νος δὲ ὁ Δεκέβαλος τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ἐφοβήθη, ἅτε καὶ εὖ B
εἰδὼς ὅτι πρότερον μὲν οὐ Ῥωμαίους, ἀλλὰ Δομιτιανὸν νε-
νικήκει· τότε δὲ ὡς πρός τε Ῥωμαίους καὶ πρὸς Τραϊανὸν

αὐτοκράτορα πολεμήσοι. πλεῖστον γὰρ ἐπί τε δικαιότητι καὶ
ἐπ' ἀνδρίᾳ τῇ τε ἁπλότητι τῶν ἠθῶν διέπρεψε. τῷ τε γὰρ σώ-
ματι ἔρρωτο (δεύτερον γὰρ καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγων ἦρξε)
καὶ τῇ ψυχῇ ἤκμαζεν, ὡς μήθ' ὑπὸ νεότητος θρασύνεσθαι, μήθ'
ὑπὸ γήρως ἀμβλύνεσθαι. καὶ οὔτ' ἐφθόνει, οὔτε καθῄρει
τινά, ἀλλὰ καὶ πάνυ πάντας τοὺς ἀγαθοὺς ἐτίμα καὶ ἐμεγά-
C λυνε· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐφοβεῖτό τινα αὐτῶν, οὔτε ἐμίσει. δια-
βολαῖς τε ἥκιστα ἐπίστευε, καὶ ὀργῇ ἥκιστα ἐδουλοῦτο, τῶν τε
χρημάτων τῶν ἀλλοτρίων ἴσα καὶ φόνων τῶν ἀδίκων ἀπεί-
χετο. καὶ ἐδαπάνα πάμπολλα μὲν ἐς τοὺς πολέμους, πάμ-
πολλα δὲ ἐς τὰ τῆς εἰρήνης ἔργα· καὶ πλεῖστα καὶ ἀναγκαιό-
τατα καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι καὶ ἐν οἰκοδομήμασι δημοσίοις
κατασκευάσας, οὐδενὸς αἷμα εἰς οὐδὲν αὐτῶν ἀνάλωσεν.
οὕτω γάρ που καὶ μεγαλόφρων καὶ μεγαλογνώμων ἔφυ ὥστε καὶ
D τῷ ἱπποδρόμῳ ἐπιγράψαι, ὅτι ἐξαρκοῦντα αὐτὸν τῷ τῶν
Ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησεν, ἐπειδὴ διαφθαρέντα πῃ, καὶ μείζω
καὶ περικαλλέστερον ἐξειργάσατο. φιλούμενός τε οὖν ἐπ' αὐτοῖς
μᾶλλον ἢ τιμώμενος ἔχαιρε, καὶ τῷ τε δήμῳ μετ' ἐπιεικείας
συνεγίνετο, καὶ τῇ γερουσίᾳ σεμνοπρεπῶς ὡμίλει· ἀγαπητὸς
μὲν πᾶσι, φοβερὸς δὲ μηδενὶ, πλὴν πολεμίοις, ὤν. καὶ γὰρ θήρας
καὶ συμποσίων, ἔργων τε καὶ βουλευμάτων σκωμμάτων τε συμ-
μετεῖχε σφίσι· καὶ πολλάκις καὶ τέταρτος ὠχεῖτο, ἔς τε τὰς οἰκίας
αὐτῶν καὶ ἄνευ γε φρουρᾶς ἔστιν ὧν ἐσιὼν ἐθυμεῖτο. παι-
δείας μὲν γὰρ ἀκριβοῦς, ὅση ἐν λόγοις, οὐ μετέσχε· τό γε μὴν ἔρ-
218 γον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο καὶ ἐποίει· οὐδὲ ἔστιν ὅ,τι οὐκ ἄριστον
A εἶχε· καὶ οἶδα μὲν ὅτι καὶ περὶ μειράκια καὶ περὶ οἶνον ἐσπουδά-
κει, ἀλλ', εἰ μέν τι ἐκ τούτων ἢ αἰσχρὸν ἢ κακὸν ἢ ἐδεδράκει ἢ
ἐπεπόνθει, ἐπηγορίαν ἂν εἶχε· νῦν δὲ τοῦ τε οἴνου διακόρως ἔπι-
νε, καὶ νήφων ἦν, ἔν τε τοῖς παιδικοῖς οὐδένα ἐλύπησεν. εἰ δὲ καὶ
φιλοπόλεμος ἦν, ἀλλὰ τῇ τε κατορθώσει, καὶ τοῦ ἐχθίστου μὲν κα-
θαιρέσει, τοῦ οἰκείου δὲ αὐξήσει ἠρκεῖτο. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὅπερ εἴωθεν ἐν

τοῖς ἰδιώταις γίγνεσθαι, τὸ τοὺς στρατιώτας ἐξοκέλλειν τι καὶ
ὑπερφρονεῖν, συνέβη ποτὲ ἐπ' αὐτοῦ· οὕτως ἐγκρατῶς αὐτῶν ἦρ-
χε. διὰ ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἀπεικότως ὁ Δεκέβαλος αὐτὸν ἐδε- B
δίει. στρατεύσαντι δὲ τῷ Τραϊανῷ κατὰ τῶν Δακῶν, καὶ τοῖς τό-
ποις ἔνθα ἐστρατοπέδευον οἱ βάρβαροι πλησιάσαντι μύκης μέ-
γας προσεκομίσθη, γράμμασι Λατίνοις λέγων, ὅτι ἄλλοι τε τῶν
συμμάχων καὶ Βοῦρροι παραινοῦσι Τραϊανῷ ὀπίσω ἀπιέναι
καὶ εἰρηνῆσαι. συμβαλὼν δὲ αὐτοῖς ὁ Τραϊανὸς, πολλοὺς μὲν
τῶν οἰκείων τραυματίας ἐπεῖδε, πολλοὺς δὲ τῶν πολεμίων ἀ-
πέκτεινεν· ὅτι καὶ ἐπιλειπόντων τῶν ἐπιδέσμων, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ
ἐσθῆτος λέγεται φείσασθαι, ἀλλ' ἐς τὰ λαμπάδια ταύτην κα- C
τατεμεῖν· τοῖς δὲ τελευτήσασι τῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ μάχῃ
βωμόν τε στῆσαι καὶ κατ' ἔτος ἐναγίζειν κελεῦσαι. ὡς δὲ καὶ ἐς
αὐτὰ τὰ ἄκρα ἐπεχείρησεν ἀναβῆναι, λόφους ἐκ λόφων
μετὰ κινδύνων καταλαμβάνων, καὶ τοῖς τῶν Δακῶν βασιλείοις
ἐπέλασε, ὅ,τε Λούσιος ἑτέρωθι προσβαλὼν, καὶ ἐφόνευσε
πολλοὺς καὶ ἐζώγρησε πλείονας. τηνικαῦτα ὁ Δεκέβαλος πρέ-
σβεις πέμψας τοὺς ἀρίστους τῶν πιλοφόρων, καὶ δι' αὐτῶν τῷ
αὐτοκράτορι προσδεηθεὶς, οὐδὲν ὅ,τι οὐχ ἑτοίμως τῶν προσταχ-
θέντων ἔχε συνθέσθαι. τά τε γὰρ ὅπλα καὶ τὰ μηχανήματα
τούς τε μηχανοποιοὺς παραδοῦναι, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἀπο- D
δοῦναι, τά τε ἐρύματα καθελεῖν, καὶ τῆς χώρας τῆς ἑαλω-
κυίας ἀποστῆναι, τοὺς αὐτούς τε ἐχθροὺς καὶ φίλους τοῖς Ῥωμαίοις
νομίζειν καὶ ἄκων ὡμολόγησε, πρός τε τὸν Τραϊανὸν εἰσελ-
θὼν, καὶ ἐς τὴν γῆν πεσὼν καὶ προσκυνήσας αὐτόν. Τραϊανὸς
δὲ ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀνεκομίσθη, καὶ οἱ παρὰ τοῦ Δεκε-
βάλου πρέσβεις εἰς τὸ συνέδριον ἐσήχθησαν· τά τε ὅπλα καταθέν-
τες, συνῆψαν τὰς χεῖρας ἐν αἰχμαλώτου σχήματι, καὶ εἶπόν τι-
να, καὶ ἱκέτευσαν, καὶ οὕτω τὴν εἰρήνην ἐσπείσαντο, καὶ τὰ ὅπλα 219
ἀπέλαβον. Τραϊανὸς δὲ τά τε νικητήρια ἤγαγε, καὶ Δακι- A
κὸς ἐπωνομάσθη· ἔν τε τῷ θεάτρῳ μονομάχους συνέβαλε.

(καὶ γὰρ ἔχαιρεν αὐτοῖς) καὶ τοὺς ὀρχηστὰς ἐς τὸ θέατρον ἐπανήγα-
γε· καὶ γὰρ ἑνὸς αὐτῶν τοῦ Πυλάδου ἤρα. οὐ μέντοι οἷα πολεμι-
κὸς ἀνὴρ τἆλλα ἧττον διῆγεν, ἢ καὶ ἧττον ἐδίκαζεν, ἀλλὰ τοτὲ
μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Αὐγούστου, τοτὲ ἐν τῇ στοᾷ τῇ Ἰουλίᾳ ὠνομα-
σμένῃ, πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοθι ἔκρινεν ἐπὶ βήματος. ἐπεὶ δὲ
ὁ Δεκέβαλος πολλὰ παρὰ τὰς συνθήκας ἀπηγγέλλετο αὐτῷ
ποιῶν, καὶ ὅπλά τε κατεσκευάζετο, καὶ τοὺς αὐτομολοῦντας
ἐδέχετο, τά τε ἐρύματα ἐπεσκεύαζε, παρά τε τοὺς ἀστυγείτο-
B νας ἐπρεσβεύετο, καὶ τοὺς τἀναντία οἱ φρονήσαντας πρότερον
ἐλυμαίνετο· καὶ τῶν Ἰαζύγων καὶ χώραν τινὰ ἀπετέμετο, ἣν
μετὰ ταῦτα ἀπαιτήσασιν αὐτοῖς Τραϊανὸς οὐκ ἀπέδωκεν. οὕ-
τω δὴ καὶ αὖθις πολέμιον αὐτὸν ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ Τρα-
ϊανὸς δι' ἑαυτοῦ καὶ αὖθις ἀλλ' οὐ δι' ἑτέρων στρατηγῶν, τὸν πρὸς
ἐκεῖνον πόλεμον ἐποιήσατο. καὶ ὁ Δεκέβαλος κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν
κακῶς ἔπραττε, δόλῳ δὲ δὴ καὶ ἀπάτῃ ὀλίγου μὲν καὶ τὸν Τρα-
ϊανὸν ἀπέκτεινε, πέμψας εἰς τὴν Μυσίαν αὐτομόλους τινάς,
εἴ πως αὐτὸν δυσπρόσοδον ὄντα καὶ ἄλλως, τότε γὰρ καὶ διὰ τὴν τοῦ πο-
C λέμου χρείαν πάντα ἁπλῶς τὸν βουλόμενον εἰς λόγους δεχό-
μενον, κατεργάσαιντο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐβουλήθησαν πρᾶ-
ξαι, συλληφθέντος τινὸς ἐξ ὑποψίας, καὶ πᾶν τὸ ἐπιβού-
λευμα αὐτοῦ ἐκ βασάνων ὁμολογήσαντος. Λογγῖνον δέ τινα
στρατοπέδου Ῥωμαϊκοῦ ἐξηγούμενον, καὶ δεινὸν ἐν τοῖς πολε-
μίοις αὐτῷ γεγενημένον προσκαλεσάμενος, καὶ ἀναπείσας
συμμῖξαι οἱ ὡς καὶ τὰ προσταχθησόμενα ποιήσων, συνέλα-
βε, καὶ ἀνέκρινε δημοσίᾳ περὶ τῶν τοῦ Τραϊανοῦ βουλευμάτων·
ἐπειδή τε μηδὲν ὁμολογῆσαι ἠθέλησεν, ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ
D περιεῖπε, καὶ πρὸς τὸν Τραϊανὸν ἐπέστελλεν, ἀξιῶν διαλλα-
γῆναί οἱ ἐπὶ τῷ τὸν Λογγῖνον ἀνακομίσασθαι. ἀποκριναμέ-
νου δέ τινα αὐτῷ τοῦ Τραϊανοῦ μέσα, ἐξ ὧν οὔτ' ἐν μεγάλῳ
οὔτ' ἐν μικρῷ λόγῳ τὸν Λογγῖνον ποιεῖσθαι δόξειν ἔμελλε, τοῦ
μήτ' ἀπολέσθαι αὐτόν, μήτ' ἐπὶ πολλῷ σφίσιν ἀνασωθῆναι,

Δεκέβαλος μὲν αἰεὶ ἦν ἔτι διασκοπῶν ὅ,τι πράξει· Λογγῖνος
δὲ ἐν τούτῳ φαρμάκου ἀπορήσας, ἔπιε καὶ ἀπέθανε. Τραϊα-
νὸς δὲ γέφυραν λιθίνην ἐπὶ τοῦ Ἴστρου κατασκευάσατο, περὶ ἧς
οὐκ ἔχω πῶς ἂν ἀξίως αὐτὸν θαυμάσω. ἔστι μὲν γὰρ καὶ τὰ ἄλλα 220
αὐτοῦ ἔργα διαπρεπέστατα, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνα. ὡς γὰρ A
κρηπῖδες εἰσὶ λίθου τετραπέδου εἴκοσι, τὸ μὲν ὕψος πεντήκοντα
καὶ ἑκατὸν ποδῶν, πλὴν τῶν θεμελίων, τὸ δὲ πλάτος ἑξήκοντα·
καὶ αὗται ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἀπ' ἀλλήλων πόδας ἀ-
πέχουσαι ἁψῖσι συνῳκοδόμηνται. πῶς οὖν ἄν τις τὸ ἀνάλω-
μα τὸ ἐς αὐτὰς δαπανηθὲν θαυμάσειε; πῶς δ' οὐκ ἄν τις τὸν
τρόπον ὃν ἕκαστα αὐτῶν ἔν τε ποταμῷ πολλῷ καὶ ἐν ὕδατι δι-
νώδει ἐδάφει τε ἰλυώδει ἐγένετο; οὐ γάρ τι καὶ ἐπιβρέψαι που
τὸ ῥεῦμα ἠδυνήθη. τὸ δὲ δὴ πλάτος τοῦ ποταμοῦ εἶπον, οὐχ
ὅτι διὰ τοσούτου ῥεῖ (καὶ γὰρ ἐπὶ διπλάσιον ἔστιν οὗ καὶ ἐπὶ τρι- B
πλάσιον αὐτοῦ πελαγίζει) ἀλλ' ὅτι τό, τε στενώτατον καὶ τὸ ἐπι-
τηδειότατον ἐς τὸ γεφυρωθῆναι τῶν ἐκείνῃ χωρίων τοσοῦτόν ἐστιν·
ὅσῳ δὲ δὴ ἐς στενὸν ταύτῃ ἐκ πελάγους μεγάλου καταβαί-
νων, καὶ ἐς πέλαγος αὖθις μεῖζον προχωρῶν κατακλύεται,
τόσῳ που καὶ ῥοωδέστατος καὶ βαθύτατος γίγνεται, ὥστε καὶ
τοῦτο ἐς τὴν χαλεπότητα τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας
τείνει. ἡ μὲν οὖν μεγαλόνοια τοῦ Τραϊανοῦ καὶ ἐκ τούτων δεί-
κνυται· οὐ μέντοι καὶ ὠφέλειάν τινα ἡμῖν ἡ γέφυρα παρέχεται,
ἀλλ' ἑστᾶσιν αἱ κρηπῖδες ἄλλως δίοδον οὐκ ἔχουσαι, καθάπερ
ἐπ' αὐτῷ τούτῳ μόνον γενόμεναι ἵν' ἐπιδείξωσι τῇ ἀνθρωπί- C
νῃ φύσει οὐδὲν ὅ,τι οὐ δυναμένη ἐξεργάσασθαι. ὁ μὲν γὰρ
Τραϊανός, δείσας μή ποτε παγέντος τοῦ Ἴστρου, πόλεμος τοῖς
πέραν Ῥωμαίοις γένηται, ἐποίησε τὴν γέφυραν, ἵνα αἱ ἐπιβασίαι
ῥᾳδίως δι' αὐτῆς διεξίωσιν· Ἀδριανὸς δὲ τοὐναντίον φοβηθεὶς
μὴ καὶ τοῖς βαρβάροις τοὺς φρουροὺς αὐτῆς βιαζομένοις ῥᾳδία
διάβασις ἐς τὴν Μυσίαν ᾖ, ἀφεῖλε τὴν ἐπιπολῆς κατα-
σκευήν. Τραϊανὸς δὲ διὰ ταύτης τῆς γεφύρας τὸν Ἴστρον περαιω-

θεὶς, καὶ δι' ἀσφαλείας μᾶλλον ἢ διὰ σπουδῆς τὸν πόλεμον ποιούμενος, σὺν χρόνῳ καὶ μόλις ἐκράτησε τῶν Δακῶν, πολλὰ μὲν
D αὐτὸς στρατηγίας ἔργα καὶ ἀνδρίας ἐπιδειξάμενος, πολλὰ δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ κινδυνευσάντων καὶ ἀριστευσάντων. ἔνθα δὴ καὶ ἱππεύς τις κακῶς πληγεὶς, ἐξήχθη μὲν ἐκ τῆς μάχης ὡς καὶ θεραπευθῆναι δυνάμενος· αἰσθόμενος δὲ ὡς ἀνιάτως ἔχοι, ἔκ τε τοῦ σκηνώματος ἐξεπήδησεν (οὐ γάρ πω τὸ κακὸν αὐτοῦ καθίκετο) καὶ ἐς τάξιν αὖθις καθιστὰς ἑαυτὸν, ἀπέθανε, μεγάλα ἐπιδειξάμενος. Δεκέβαλος δὲ, ὡς καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ καὶ ἡ χώρα κατείληπτο σύμπασα, καὶ αὐτὸς
221 ἐκινδύνευεν ἁλῶναι, διεχρήσατο ἑαυτὸν, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ
A ἐς τὴν Ῥώμην ἀπεκομίσθη· καὶ οὕτως ἡ Δακία Ῥωμαίων ὑπήκοος ἐγένετο, καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ ὁ Τραϊανὸς κατῴκισεν. εὑρέθησαν δὲ καὶ οἱ τοῦ Δεκεβάλου θησαυροὶ, καίτοι ὑπὸ τὸν ποταμὸν τὸν Σαργετίαν τὸν παρὰ τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ κεκρυμμένοι. διὰ γὰρ αἰχμαλώτων τινῶν τὸν ποταμὸν ἐξέτρεψε, καὶ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ὤρυξε· καὶ ἐς αὐτὸ πολὺν μὲν ἄργυρον, πολὺν δὲ χρυσὸν, τά τε ἄλλα τὰ τιμιώτατα καὶ ὑγρότητά τινα ἐνεγκεῖν δυνάμενα ἐμβαλὼν, λίθους τε ἐπ' αὐτοῖς ἐπέθηκε, καὶ χοῦν ἐπεφόρησε· καὶ μετὰ τοῦτο τὸν ποταμὸν ἐπήγαγε· καὶ ἐς τὰ σπήλαια διὰ τῶν αὐτῶν ἐκείνων τά τε ἱμάτια καὶ τὰ ἄλλα
B τὰ ὁμοιότροπα κατέθετο. ποιήσας δὲ ταῦτα, διέφθειρεν αὐτοὺς, ἵνα μηδὲν ἐκλαλήσωσι. Βίκιλις δέ τις ἑταῖρος αὐτοῦ τὸ γεγονὸς εἰδὼς, ἑάλω τε καὶ κατεμήνυσε ταῦτα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ Πάλμας τῆς Συρίας ἄρχων τὴν Ἀραβίαν τὴν πρὸς τῇ Πέτρᾳ ἐχειρώσατο, καὶ Ῥωμαίων ὑπήκοον ἐποιήσατο. παρὰ δὲ τὸν Τραϊανὸν ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθόντα, πλεῖσται πρεσβεῖαι ἄλλων τε τῶν βαρβάρων καὶ Ἰνδῶν ἀφίκοντο. καὶ θέας ἐν τρισὶ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἡμέραις ἐποίησεν, ἐν αἷς θηρία τε καὶ βο-
C τὰ χίλιά που καὶ μύριά που ἐσφάγη, καὶ μονομάχοι μύριοι ἠγωνίσαντο. καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τά τε ἕλη τὰ Γοντικὰ

ὡδοποίησε λίθῳ, καὶ τὰς ὁδοὺς παροικοδομήσας καὶ γεφύραις με-
γαλοπρεπεστάταις ἐξεποίησε. τό, τε νόμισμα πᾶν τὸ ἐξίτηλον
ἐξεχώνευσε. τῷ δὲ Σούρρᾳ τῷ Λικινίῳ καὶ ταφὴν δημοσίαν καὶ
ἀνδριάντα ἔδωκεν τελευτήσαντι, ὅστις ἐς τοῦτο καὶ πλούτου καὶ αὐ-
χήματος ἀφίκετο, ὥστε καὶ γυμνάσιον Ῥωμαίοις οἰκοδομῆσαι.
τοσαύτῃ δὲ φιλίᾳ καὶ πίστει πρὸς ἀλλήλους ἐκέχρηντο, ὥστε
πολλάκις αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαβαλλομένου, καὶ τῶν D
φθονούντων αὐτῷ ἐπὶ πολὺ ἐγκειμένων, ὁ Τραϊανὸς οἴκαδε
πρὸς αὐτὸν ἄκλητος ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε, καὶ πᾶσαν τὴν φρουρὰν
ἀποπέμψας, ἐκάλεσε πρῶτον μὲν τὸν ἰατρὸν αὐτοῦ, καὶ δι' ἐ-
κείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς * , ἔπειτα τὸν κουρέα, καὶ δι' ἐκείνου τὸ
γένειον ἐξύρατο. τοῦτο γὰρ ἐκ παλαιοῦ πάντες οἱ ἄλλοι καὶ αὐ-
τοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἐποίουν· Ἀδριανὸς γὰρ πρῶτος γενειᾶν
κατέδειξε. πράξας δὲ ταῦτα, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ λουσάμενος καὶ
δειπνήσας, ἔπειτα τοῖς φίλοις τοῖς εἰωθόσιν ἀεί τι περὶ αὐτοῦ
φαῦλον λέγειν, ἔφη τῇ ὑστεραίᾳ, ὅτι Εἰ ἤθελέ με Σύρρας ἀπο- 222
κτεῖναι, χθὲς ἂν ἀπεκτόνει. μέγα μὲν οὖν ἐποίησε καὶ τὸ κιν- A
δυνεῦσαι πρὸς διαβεβλημένον ἄνθρωπον, πολὺ δὲ μεῖζον,
ὅτι ἐπίστευσε μηδὲν ἂν ποτε ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν. ἀλλὰ καὶ ὅτι
πρῶτον τῷ μέλλοντι τῶν δορυφόρων ἐπάρξειν, τὸ ξίφος ὃ
παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, ὤρεξεν, ἐγύμνωσέ τε αὐτὸ, καὶ
ἀνατείνας ἔφη, Λάβε τοῦτο τὸ ξίφος, ἵνα ἂν μὲν καλῶς ἄρχω,
ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρήσῃ. ἔστησε δὲ καὶ B
τοῦ Σοσσίου τοῦ τε Πάλμου καὶ τοῦ Κέλσου εἰκόνας· οὕτω που
αὐτοὺς τῶν ἄλλων προετίμησε. τοὺς μέντοι ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ,
ἐν οἷς καὶ ὁ Κράσσος, ἐτιμωρεῖτο, εἰσάγων εἰς τὴν βουλήν. κατε-
σκεύασε δὲ καὶ βιβλίων ἀποθήκας, καὶ ἔστησεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ κίο-
να μέγιστον, ἅμα μὲν εἰς ταφὴν ἑαυτῷ, ἅμα δὲ εἰς ἐπίδειξιν τοῦ
κατὰ τὴν ἀγορὰν ἔργου. παντὸς γὰρ τοῦ χωρίου ἐκείνου ὀρεινοῦ ὄν-
τος, κατέσκαψε τοσοῦτον ὅσον ὁ κίων ἀνίσχει, καὶ τὴν ἀγορὰν
ἐκ τούτου πεδινὴν κατεσκεύασε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράτευσεν C

ἐπ' Ἀρμενίους καὶ Πάρθους, πρόφασιν μὲν ὅτι μὴ τὸ διάδη-
μα ὑπ' αὐτοῦ εἰλήφει, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πάρθων βασιλέως ὁ
τῶν Ἀρμενίων βασιλεύς· τῇ δ' ἀληθείᾳ, δόξης ἐπιθυμίᾳ. ἐ-
πεὶ δὲ ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν, ἀπήντων αὐτῷ οἱ τῇδε σα-
τράπαι καὶ βασιλεῖς μετὰ δώρων, ἐν οἷς καὶ ἵππος ἦν δεδι-
δαγμένος προσκυνεῖν. τοῖς τε γὰρ ποσὶ τοῖς προσθίοις ὤκλαζε,
καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοὺς τοῦ πέλας πόδας ὑπετίθει. Τραϊανὸς
δὲ ἀμαχεὶ πάντα χειρούμενος, ἐς Σάταλα ἦλθε καὶ ἐς Ἐ-
D λέγειαν τῆς Ἀρμενίας χωρία. καὶ τὸν Ἡνιόχων βασιλέα ἐτί-
μησε, Παρθαμασίριν δὲ τὸν Ἀρμενίων ἐτιμωρήσατο. ἐπεὶ δὲ
πᾶσαν τὴν Ἀρμενίων χώραν εἷλε, καὶ πολλοὺς τῶν βασιλέων
τοὺς μὲν ὑποπεσόντας ἐν τοῖς φίλοις ἦγε, τοὺς δέ τινας καὶ ἀπο-
θανόντας ἀμαχεὶ ἐχειροῦτο· τά τε ἄλλα ἐψηφίζετο αὐτῷ πολ-
λὰ ἡ βουλή, καὶ ὄπτιμον, εἴτ' οὖν ἄριστον, ἐπωνόμασεν. ἐβάδι-
ζεν ἀεὶ μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ πεζῇ, διεκόσμει τε αὐτοὺς κατὰ
πᾶσαν τὴν πορείαν καὶ διέταττεν, ἄλλοτε ἄλλως ἄγων, τούς τε πο-
223 ταμοὺς ὅσους γε καὶ ἐκεῖνοι, πεζῇ διέβαινε. καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀγ-
A γελίας ψευδεῖς καὶ τὰ τῶν προσκόπων ἐποίει, ἵν' ἅμα τε τὰ τα-
κτικὰ μελετῷεν, καὶ ἕτοιμοι πρὸς πάντα καὶ ἀνέκπληκτοι εἶεν.
καὶ ὠνομάσθη μέν, ἐπειδὴ καὶ τὴν Νίσιβιν εἷλε καὶ τὰς Βάτνας,
Παρθικός. πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ ὀπτίμου προσηγορίᾳ,
ἢ ταῖς ἄλλαις ξυμπάσαις, ἅτε καὶ τῶν τρόπων αὐτοῦ μᾶλλον ἢ
τῶν ὅπλων οὔσῃ, ἐσεμνύνετο. διατρίβοντος δὲ αὐτοῦ ἐν Ἀντιο-
χείᾳ, σεισμὸς ἐξαίσιος γίνεται· καὶ πολλαὶ μὲν ἔκαμον πόλεις,
B μάλιστα δὲ ἡ Ἀντιόχεια ἐδυστύχησεν. ἅτε γὰρ τοῦ Τραϊανοῦ ἐ-
κεῖ χειμάζοντος, καὶ πολλῶν μὲν στρατιωτῶν, πολλῶν δὲ ἰδιω-
τῶν κατά τε δίκας καὶ κατὰ πρεσβείας, ἐμπορείαν τε καὶ θεω-
ρίαν πανταχόθεν συμπεφοιτηκότων, οὔτε ἔθνος οὐδὲν, οὔτε
δῆμος οὐδεὶς ἀβλαβὴς ἐγένετο. καὶ οὕτως ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ
πᾶσα ἡ οἰκουμένη ἡ ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις οὖσα ἐσφάλη. ἐγένον-
το μὲν οὖν καὶ κεραυνοὶ πολλοί, καὶ ἀλλόκοτοι ἄνεμοι· ἀλλ' οὔτι καὶ

προσεδόκησεν ἄν τις ἐκ τούτων τοσαῦτα κακὰ γενήσεσθαι.
πρῶτον μὲν γὰρ μύκημα ἐξαπίνης μέγα ἐβρυχήσατο, ἔπειτα C
βρασμὸς ἐπ' αὐτῷ βιαιότατος ἐπεγένετο· καὶ ἄνω μὲν ἡ γῆ
πᾶσα ἀνεβάλλετο, ἄνω δὲ καὶ τὰ οἰκοδομήματα ἀνεπήδα·
καὶ τὰ μὲν ἀνέκαθεν ἐπαιρόμενα συνέπιπτε καὶ κατερρήγνυτο,
τὰ δὲ καὶ δεῦρο καὶ ἐκεῖσε κλονούμενα ὥσπερ ἐν σάλῳ περιετρέπε-
το, καὶ ἐπὶ πολὺ καὶ τοῦ ὑπαίθρου προσκατελάμβανεν. ὅ, τε κτύ-
πος θραυομένων καὶ καταγνυμένων ξύλων ὁμοῦ, κεράμων, λί-
θων, ἐκπληκτικώτατος ἐγίνετο καὶ ἡ κόνις πλείστη ὅση ἠγείρετο,
ὥστε μήτε ἰδεῖν τινα, μήτε εἰπεῖν, μήτ' ἀκοῦσαί τι δύνασθαι.
τῶν δὲ δὴ ἀνθρώπων πολλοὶ μὲν καὶ ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν ὄντες ἐπόνησαν.
ἀνασειόμενοί τε γὰρ καὶ ἀναρριπτούμενοι βιαίως, εἶθ' ὥσπερ
ἀπὸ κρημνοῦ φερόμενοι προσηράσσοντο καὶ οἱ μὲν ἐπηροῦντο, D
οἱ δὲ ἔθνησκον, καί τινα καὶ δένδρα αὐταῖς ῥίζαις ἀνέθορε. τῶν
δὲ ἐν ταῖς οἰκίαις καταληφθέντων ἀνεξεύρετος ἀριθμὸς ἀ-
πώλετο. παμπόλλους μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ τῶν συμπιπτόντων ῥύ-
μη ἔφθειρε, παμπληθεῖς δὲ καὶ τὰ χώματα ἔπνιξεν. ὅσοι δὲ
δὴ μέρους τι τοῦ σώματος σφῶν ὑπὸ λίθων ἢ ξύλων κρατού-
μενοι ἔκειντο, δεινῶς ἐταλαιπώρησαν, μήτε ζῆν ἔτι μήτ' ἀπο-
θανεῖν αὐτίκα δυνάμενοι. καὶ ἐσώθησαν γὰρ ὅμως καὶ ἐκ τού-
των, ἅτε καὶ ἐν ἀμυθήτῳ πλήθει, συχνοί· οὐδὲ ἐκεῖνοι πάντες 224
ἀπαθεῖς ὑπεχώρησαν. συχνοὶ μὲν γὰρ σκελῶν, συχνοὶ δὲ ὤμων A
ἐστερήθησαν, ἄλλοι κεφαλῆς. ἄλλοι αἷμα ἤμεσαν, ὧν εἷς καὶ ὁ
Πέδων ὁ ὕπατος ἐγένετο, καὶ εὐθύς τε γὰρ ἀπέθανε. συνελόν-
τι δὲ εἰπεῖν, οὐδὲν ὅ τι παράδοξον βιαίου πάθους τότε τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἐκείνοις οὐ συνηνέχθη. καὶ ἐπὶ πολλὰς μὲν ἡμέρας καὶ
νύκτας σείοντος τοῦ θεοῦ ἐν ἀπόροις καὶ ἀμηχάνοις ἦσαν οἱ ἄνθρω-
ποι, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἐρειπομένων οἰκοδομημάτων καταχωννύμενοι
καὶ φθειρόμενοι, οἱ δὲ καὶ λιμῷ ἀπολλύμενοι, ὅσοις συνέβη ἐν
διακένῳ τινὶ τῶν ξύλων οὕτω κλιθέντων, ἢ καὶ ἐν ἁψιδοει- B
δεῖ τινι μεταστηλίῳ σωθῆναι. καταστάντος δέ ποτε τοῦ κακοῦ,

θαρσήσας τις ἐπιβιῶναι τῶν πεπτωκότων, γυναικὸς ζώσης ἠ-
σθετο (αὕτη δὲ οὐ μόνη, ἀλλὰ καὶ βρέφος εἶχε, καὶ ἔτρεφεν τῷ
γάλακτι καὶ ἑαυτὴν καὶ τὸ παιδίον αὐτάρκεσιν) ἐκείνην τε ἀνο-
ρύξαντες ἀνεσώσαντο μετὰ τοῦ τέκνου. κἀκ τούτου καὶ τἆλλα ἀνη-
ρεύνων, ἐν οἷς ζῶντα μὲν οὐδένα ἔτι, πλὴν παιδίου πρὸς μα-
στοῖς τῆς μητρὸς καὶ τεθνηκυίας θηλάζοντος, εὑρεῖν ἠδυνήθη-
σαν. τοὺς δὲ νεκροὺς ἐξέλκοντες, οὐκέτ᾽ οὐδὲ ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ
C σωτηρίᾳ ἔχαιρον. τοσαῦτα μὲν τότε πάθη τὴν Ἀντιόχειαν κα-
τειλήφει. Τραϊανὸς δὲ διέφυγε μὲν διὰ θυρίδος ἐκ τοῦ οἰκή-
ματος ἐν ᾧ ἦν, προσελθόντος αὐτῷ μείζονός τινος ἢ κατὰ ἄν-
θρωπον, καὶ ἐξαγαγόντος αὐτὸν, ὥστε μικρὰ ἄττα πληγέντα
περιγενέσθαι. ὡς δ᾽ ἐπὶ πλείους ἡμέρας ὁ σεισμὸς ἐπεῖχεν,
ὑπαίθριος ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ διῆγε. ἐσείσθη δὲ καὶ αὐτὸ τὸ
Κοράσιον οὕτως ὥστε τὰ ἄκρα αὐτοῦ καὶ ἐπικλίνεσθαι καὶ
ἀπορρήγνυσθαι, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐσπίπτειν δοκεῖν. ὄρη τε
D ἄλλα ὑφίζησε, καὶ ὕδωρ πολὺ οὐκ ὂν μὲν πρότερον ἀνεφάνη,
πολὺ δὲ καὶ ῥέον ἐξέλιπε. Τραϊανὸς δὲ ἐς τὴν πολεμίαν ὑπὸ
τὸ ἔαρ ὑπήχθη. ἐπειδὴ δὲ ἡ χώρα ἡ πρὸς τῷ Τίγριδι ἄφορος
ναυπηγησίμων ξύλων ἐστὶ, τὰ πλοῖα ἃ ἐν ταῖς ὕλαις τῆς περὶ
τὴν Νίσιβιν ἐπεποίητο, ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἤγαγεν ἐφ᾽ ἁμάξαις.
οὕτω γὰρ πως κατεσκεύαστο ὥστε διαλύεσθαι καὶ συμπήγνυ-
σθαι. καὶ ἔζευξεν αὐτὰ κατὰ τὸ Καρδῦνον ὄρος ἐπιπονώτατα.
225 οἱ γὰρ βάρβαροι ἀντικαταστάντες ἐκώλυον. ἀλλ᾽ (ἦν γὰρ πολ-
A λὴ τῷ Τραϊανῷ καὶ τῶν νεῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν περιουσία) αἱ μὲν
ἐζεύγνυντο πολλῷ τάχει, αἱ δὲ πρὸ ἐκείνων ἀνεκώχευον ὁπλί-
τας τε καὶ τοξότας φέρουσαι, ἕτεραι δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς διαβησό-
μεναι ἐπείρων. ἔκ τε οὖν τούτων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκπλήξεως
τοῦ τοσαύτας ἅμα ναῦς ἀθρόας ἐξ ἠπείρου ἀξύλου ἀποφανῆναι,
ἐνέδοσαν οἱ βάρβαροι, καὶ ἐπεραιώθησαν οἱ Ῥωμαῖοι· καὶ
τήν τε Ἀδιαβηνὴν ἅπασαν παρεστήσαντο (ἔστι δὲ τῆς Ἀσσυ-
ρίας τῆς περὶ Νῖνον μέρος αὕτη) καὶ τά τε Ἄρβηλα, καὶ τὰ

Γαυγάμηλα, παρ' οἷς ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον ἐνίκησε, ταῦ- B
τα τῆς δ' ἐστί· καί που καὶ Ἀτυρία διὰ τοῦτο βαρβαριστί, τῶν σί-
γμα ἐς τὸ ταῦ μεταπεσόντων, ἐκλήθη. καὶ μετὰ ταῦτα καὶ μέ-
χρι τῆς Βαβυλῶνος αὐτῆς ἐχώρησαν κατὰ πολλὴν τῶν κωλυόν-
των αὐτοὺς ἐρημίαν, ἅτε καὶ τῆς τῶν Πάρθων δυνάμεως ἐκ τῶν
ἐμφυλίων πολέμων ἐφθαρμένης καὶ τότε ἔτι στασιαζούσης.
ἔνθα μέντοι τήν τε ἄσφαλτον εἶδε Τραϊανὸς ἐξ ἧς τὰ τείχη
Βαβυλῶνος ᾠκοδόμητο. τοσαύτην γὰρ ἀσφάλτου πλίνθοις ὀ-
πταῖς ἢ καὶ λίθοις λεπτοῖς συμμιχθεῖσα παρέχεται, ὥστε καὶ
πέτρας καὶ σιδήρου παντὸς ἰσχυρότερα αὐτὰ ποιεῖν. καὶ τὸ στό-
μιον ἐθεάσατο ἐξ οὗ πνεῦμα δεινὸν ἀναδίδοται, ὥστε πᾶν μὲν
ἐπίγειον ζῷον, πᾶν δὲ πετεινὸν ἀποφθείρειν, εἰ καὶ ἐφ' ὁποσον- C
οῦν ὀσφραίνοιτό τι αὐτοῦ. καὶ εἴπερ ἐπὶ πολὺ ἄνω ἐχώρει, ἢ
καὶ πέριξ ἐσκεδάννυτο, οὐκ ἂν ᾠκεῖτο ὁ χῶρος· νῦν δὲ αὐτὸ
ἐν ἑαυτῷ ἀνακυκλούμενον κατὰ χώραν μένει. εἶδον ἐγὼ τοιοῦτον
ἕτερον ἐν Ἱεραπόλει τῆς Ἀσίας, καὶ ἐπειράθην αὐτοῦ δι' ὀρνέων
αὐτός τε ὑπερκύψας καὶ αὐτὸς ὑπεριδὼν τὸ πνεῦμα. κατακέκλει-
σται γὰρ ἐν δεξαμενῇ τινί, καὶ θέατρον ὑπὲρ αὐτοῦ ᾠκοδόμη-
το. φθείρει δὲ πάντα τὰ ἔμψυχα, πλὴν τῶν ἀνθρώπων τῶν τὰ
αἰδοῖα ἀποτετμημένων. οὐ μὴν καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ συν-
νοῆσαι ἔχω. λέγω δὲ ἅ τε εἶδον ὡς εἶδον, καὶ ἃ ἤκουσα ὡς D
ἤκουσα. Τραϊανὸς δὲ ἐβουλεύσατο μὲν τὸν Εὐφράτην κατὰ
διώρυχα ἐς τὸν Τίγριν ἐσαγαγεῖν, ἵνα τὰ πλοῖα δι' αὐτῆς κα-
τελθόντα τὴν γέφυραν αὐτῷ ποιῆσαι παράσχῃ. μαθὼν δὲ
ὅτι πολὺ ὑψηλότερος τοῦ Τίγριδός ἐστι, τοῦτο μὲν οὐκ ἔπραξε,
φοβηθεὶς μὴ καὶ ἄπλουν τὸν Εὐφράτην ἀπεργάσηται, ἀ-
θρόου τοῦ ῥεύματος ἐς τὸ κάταντες φερομένου. ὑπερενεγκὼν δὲ
τὰ πλοῖα, ὁλκοῖς διὰ τοῦ μέσου τῶν ποταμῶν ἐλαχίστου ὄντος
(τὸ γὰρ ῥεῦμα τὸ τοῦ Εὐφράτου πᾶν ἐς τὸ ἕλος ἐκπίπτει, καὶ ἐ-
κεῖθέν πως τῷ Τίγριδι συμμίγνυται) τὸν Τίγριν ἐπεραιώθη, 226
καὶ ἐς τὴν Κτησιφῶντα εἰσῆλθε, παραλαβών τε αὐτήν, A

αὐτοκράτωρ ἐπωνομάσθη, καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Παρθικοῦ
ἐβεβαιώσατο. ἐψηφίσθη δὲ αὐτῷ παρὰ τῆς βουλῆς τά τε ἄλ-
λα καὶ νικητήρια ὅσα ἐθελήσῃ διεορτάσαι. ἑλὼν δὲ τὴν Κτη-
σιφῶντα ἐπιθύμησιν ἐς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καταπλεῦ-
σαι· αὕτη δὲ τοῦ τε ὠκεανοῦ μοῖρά ἐστι, καὶ ἀπό τινος ἐνδυ-
ναστεύσαντός ποτε ἐν αὐτῇ οὕτω κέκληται. καὶ τὴν μὲν νῆσον τὴν
ἐν τῷ Τίγριδι τὴν Μεσσήνην, ἧς Ἀθάμβηλος ἐβασίλευεν,
ἀπόνως ᾠκειώσατο, ὑπὸ δὲ δὴ χειμῶνος τῆς τε τοῦ Τίγριδος
B ὀξύτητος, καὶ τῆς τοῦ ὠκεανοῦ ἀναρροίας, ἐκινδύνευσε. καὶ οἱ
τὸν χάρακα δὲ τὸν Σπασίνου καλούμενον οἰκοῦντες (ἐν δὲ δὴ
τῇ τοῦ Ἀθαμβήλου ἐπικρατείᾳ ἦσαν) φιλικῶς αὐτὸν ὑπεδέ-
ξαντο. κἀντεῦθεν ἐπ' αὐτὸν τὸν ὠκεανὸν ἐλθών, τήν τε φύσιν
αὐτοῦ καταμαθών, καὶ πλοῖόν τι ἐς Ἰνδίαν πλέον ἰδών, εἶπεν
ὅτι πάντως ἂν καὶ ἐπὶ τοὺς Ἰνδούς, εἰ νέος ἔτι ἦν, ἐπεραιώθην.
Ἰνδούς τε γὰρ ἐνενόει, καὶ τὰ ἐκείνων πράγματα ἐπολυπρα-
γμόνει. τόν τε Ἀλέξανδρον ἐμακάριζε, καὶ ἔλεγε καὶ ἐκείνου
περαιωτέρω προκεχωρηκέναι. καὶ τοῦτο καὶ τῇ βουλῇ ἐπέστειλε
C μὴ δυνηθεὶς μηδὲ ἃ κεχείρωτο σῶσαι. καὶ ἐπ' αὐτῷ ἄλλα
τε ἔλαβε, καὶ ἐπινίκια ὅσων ἂν ἐθελήσῃ ἐθνῶν πέμψαι. διὰ γὰρ
τὸ πλῆθος τῶν ἀεὶ σφίσι γραφομένων, οὔτε συνεῖναί τινα αὐ-
τῶν, οὔτε ὀνομάσαι καλῶς ἐδύναντο. καὶ οἱ μὲν ἁψῖδα αὐτῷ
τροπαιοφόρον πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ αὐτοῦ
παρεσκεύαζον, καὶ ἡτοιμάζοντο ὡς πορρωτέρω ἀπαντήσον-
τες εἰ ἐπανίοι. ἔμελλε δὲ ἄρα μήτε ἐς τὴν Ῥώμην ἔτι ἀφί-
ξεσθαι, μήτε ἄξιόν τι τῶν προκατειργασμένων πράξειν, καὶ
προσέτι καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἀπολέσειν. ἐν γὰρ τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ἐπὶ τὸν
D ὠκεανὸν κατέπλει, καὶ ἐκεῖθεν αὖθις ἀνεκομίζετο, πάντα τὰ ἑα-
λωκότα ἐταράχθη καὶ ἀπέστη. καὶ τοὺς παρὰ σφίσιν ἕκαστοι φρου-
ροὺς οἱ μὲν ἐξέβαλον, οἱ δ' ἀπέκτειναν. μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Τρα-
ϊανὸς ἐν πλοίῳ (καὶ γὰρ ἐκεῖσε ἦλθε κατά τε τὴν φήμην, ἧς οὐδὲν
ἄξιον εἶδεν ὅτι μὴ χώματα καὶ λίθους καὶ ἐρείπια, καὶ διὰ τὸν
Ἀλέξανδρον

Ἀλέξανδρον, ᾧ καὶ ἐνήγιστεν ἐν τῷ οἰκήματι ἐν ᾧ ἐτετελευτή-
κει. μετὰ δὲ ταῦτα τόν τε Λούσιον καὶ τὸν Μάξιμον ἐπὶ τοὺς 227
ἀφεστηκότας ἔπεμψε. καὶ οὗτος μὲν ἀπέθανεν, ἡττηθεὶς μάχῃ· A
Λούσιος δὲ ἄλλα τε πολλὰ κατώρθωσε, καὶ τὴν Νίσιβιν ἀνέλα-
βε, τήν τε Ἔδεσσαν ἐξεπολιόρκησε, καὶ διέφθειρε καὶ ἐνέπρησε.
ἑάλω δὲ καὶ ἡ Σελεύκεια πρός τε Ἐρυκίου Κλάρου καὶ πρὸς Ἰου-
λίου Ἀλεξάνδρου ὑποστρατηγῶν, καὶ ἐκαύθη. Τραϊανὸς δὲ
φοβηθεὶς μὴ καὶ οἱ Πάρθοι τι νεοχμώσωσι, βασιλέα αὐτοῖς
ἴδιον δοῦναι ἠθέλησε· καὶ ἐς Κτησιφῶντα ἐλθὼν συνεκάλε-
σεν ἐς πεδίον τὸ μέγα πάντας μὲν τοὺς Ῥωμαίους, πάντας δὲ
τοὺς Πάρθους τοὺς ἐκεῖ τότε ὄντας· καὶ ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν ἀνα-
βάς, καὶ μεγαληγορήσας ὑπὲρ ὧν καὶ κατειργάσατο, Παρθαμα-
σπάτην τοῖς Πάρθοις βασιλέα ἀπέδειξε, τὸ διάδημα αὐτῷ
ἐπιθείς. μετὰ δὲ ταῦτα ἐς τὴν Ἀραβίαν ἦλθε, καὶ τοῖς Ἀτρηνοῖς, B
ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἀφειστήκεσαν, ἐπεχείρησε. καὶ ἔστι μὲν οὔτε μεγά-
λη οὔτε εὐδαίμων ἡ πόλις, ἥ τε πέριξ χώρα ἔρημος ἐπὶ πλεῖ-
στόν ἐστι, καὶ οὔθ᾽ ὕδωρ, ὅτι μὴ βραχὺ καὶ τοῦτο δυσχερές, οὔτε ξύ-
λον οὔτε χιλὸν ἴσχει· καὶ πρός τε αὐτῶν τούτων ἀδύνατον τὴν
προσεδρείαν πλήθει ποιουμένων, πρός τε τοῦ ἡλίου, ὥσπερ που καὶ
ἀνάκειται, ῥύεται. οὔτε γὰρ ὑπὸ Τραϊανοῦ τότε, οὔτε ὑπὸ
Σεβήρου ὕστερον ἥλω, καίτοι καὶ καταβαλόντων μέρη τινὰ τοῦ
τείχους αὐτῆς. Τραϊανὸς δὲ τοὺς ἱππέας πρὸς τὸ τεῖχος προ- C
πέμψας ἐσφάλη, ὥστε καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοὺς ἐσαρρα-
χθῆναι, καὶ αὐτὸς παριππεύσας βραχύ τι ἐδέησε τρω-
θῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν στολὴν ἀποθέμενος ἵνα μὴ γνωρι-
σθῇ. τὴν δὲ πολιὰν αὐτοῦ τὸ γαῦρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προ-
σώπου ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι ὃς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ,
καὶ ἱππέα τινὰ τῶν συνόντων οἱ ἀπέκτειναν. ἐγίγνοντο δὲ βρον-
ταί, καὶ ἴριδες ὑπεφαίνοντο· ἀστραπαί τε καὶ ζάλαι, χάλαζα καὶ
κεραυνοὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέπιπτον, ὁπότε προσβάλοιεν. καὶ ὁπότε
γε δειπνοῖεν, μυῖαι τοῖς βρώμασι καὶ τοῖς πόμασι προσιζάνουσαι

D δὶς χρείας ἅπαντα ἐνεπίμπλων. καὶ Τραϊανὸς μὲν ἐκεῖθεν
οὕτως ἀπῆλθε, καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ἀῤῥωστεῖν ἤρχετο. καὶ ἐν
τούτῳ οἱ κατὰ Κυρήνην Ἰουδαῖοι Ἀνδρέαν τινὰ προστησάμενοι
σφῶν, τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφθειρον, καὶ τάς τε
σάρκας αὐτῶν ἐσιτοῦντο, καὶ τὰ ἔντερα ἀνεδοῦντο, τῷ τε αἵ-
ματι ἠλείφοντο, καὶ ἀπολέμματα ἐνεδύοντο. πολλοὺς δὲ καὶ
μέσους ἀπὸ κορυφῆς διέπριον· θηρίοις ἑτέρους ἐδίδοσαν, καὶ
μονομαχεῖν ἄλλους ἠνάγκαζον· ὥστε τὰς πάσας δύο καὶ εἴκο-
228 σι μυριάδας ἀπολέσθαι. ἔν τε Αἰγύπτῳ πολλὰ ἔδρασαν ὅ-
A μοια, καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ ἡγουμένου σφίσιν Ἀρτεμίωνος, καὶ
ἀπώλοντο καὶ ἐκεῖ μυριάδες τέσσαρες καὶ εἴκοσι. καὶ διὰ
τοῦτ' οὐδενὶ Ἰουδαίῳ ἐπιβιῶναι αὐτῆς ἔξεστιν, ἀλλὰ, κἂν ἀνέ-
μῳ τις βιασθεὶς ἐς τὴν νῆσον ἐμπέσῃ, θανατοῦται. ἀλλ' Ἰου-
δαίους μὲν ἄλλοι τε καὶ Λούσιος ὑπὸ Τραϊανοῦ πεμφθεὶς
κατεστρέψατο. Τραϊανὸς δὲ παρεσκευάζετο μὲν αὖθις ἐς
τὴν Μεσοποταμίαν στρατεῦσαι· ὡς δὲ τῷ νοσήματι ἐπιέζε-
το, αὐτὸς μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρμησε πλεῖν, Πόπλιον δὲ Αἴ-
λιον Ἀδριανὸν ἐν τῇ Συρίᾳ κατέλιπε μετὰ τοῦ στρατοῦ. οὕτω
B μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τῆς τε Ἀρμενίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας τῆς
πλείονος τῶν τε Πάρθων κρατήσαντες, μάτην ἐπόνησαν καὶ
μάτην ἐκινδύνευσαν. καὶ γὰρ καὶ οἱ Πάρθοι τὸν Παρθαμα-
σπάτην ἀπαξιώσαντες, ἐν τῷ σφετέρῳ τρόπῳ ἤρξαντο βασι-
λεύεσθαι. ἐνόσησε δὲ Τραϊανὸς, ὡς μὲν αὐτὸς ὑπώπτευσεν, ἐκ
φαρμάκου λήψεως· ὡς δέ τινες λέγουσιν, ἐπισχεθέντος αὐτῷ τοῦ
αἵματος, ὃ κατ' ἔτος κάτω διεχώρει. ἐγένετο μὲν γὰρ καὶ ἀπό-
πληκτος, ὥστε καὶ τοῦ σώματός τι παρεθῆναι, τὸ δὲ ὅλον ὑ-
δρωπίασε. καὶ ἐς Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας ἐλθὼν, ἣν δὴ καὶ
C Τραϊανούπολιν καλοῦμεν, ἐξαίφνης ἀπέψυξε, μοναρχήσας
ἔτη δεκαεννέα, καὶ μῆνας ἕξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ δὲ ὑπὸ μὲν Τραϊανοῦ
οὐκ ἐσεποιήθη. ἦν μὲν γὰρ πολίτης αὐτοῦ, καὶ
ἐπετροπεύθη ὑπ' αὐτοῦ, γένους τε οἱ ἐκοινώ-
νει, καὶ ἀδελφιδῆν αὐτοῦ ἐγεγαμήκει. τό, τε
σύμπαν, συνῆν αὐτῷ καὶ συνδιητᾶτο, τῇ
τῇ Συρίᾳ ἐπὶ τῷ Παρθικῷ πολέμῳ προσετάχθη· οὐ μέντοι
οὔτ' ἄλλο τι ἐξαίρετον παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν, οὔθ' ὕπατος ἐν
πρώτοις ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ καίσαρα αὐτὸν καὶ αὐτοκράτορα,
τοῦ Τραϊανοῦ ἄπαιδος μεταλλάξαντος, ὅ, τε Ἀττιανὸς πολί- D
της αὐτοῦ ὢν, καὶ ἐπίτροπος γεγονώς, καὶ ἡ Πλωτῖνα ἐξ ἐρω
τικῆς φιλίας πλησίον τε ὄντα, καὶ δύναμιν πολλὴν ἔχοντα, ἀπέ 229
δειξαν. ὁ γὰρ πατήρ μου Ἀπρωνιανὸς τῆς Κιλικίας ἄρξας πάν A
τα τὰ κατ' αὐτὸν ἐμεμαθήκει σαφῶς· ἔλεγε δὲ τά τε ἄλλα
ὡς ἕκαστα, καὶ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Τραϊανοῦ ἡμέρας τινὰς διὰ
τοῦτο συνεκρύφθη ἵν' ἡ ποίησις προεκφοιτήσοι. ἐδηλώθη δὲ
τοῦτο καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὴν βουλὴν γραμμάτων αὐτοῦ. τὰ γὰρ ἐπιστο
λαῖς οὐκ αὐτὸς ἀλλ' ἡ Πλωτῖνα ὑπέγραψεν, ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς
ἄλλου ἐπεποιήκει. ἦν δέ, ὅτε ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ Ἀδρια
νός, ἐν τῇ μητροπόλει Συρίας Ἀντιοχείᾳ, ἧς ἦρχεν. ἔδοξε δὲ ὄ-
ναρ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔν τε αἰθρίᾳ
καὶ ἐν εὐδίᾳ πολλῇ ἐς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ σφαγὴν ἐμπεσεῖν, B
ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὴν δεξιὰν παρελθεῖν, μήτε ἐκφοβῆσαν αὐτόν,
μήτε βλάψαν. ἔγραψε δὲ πρὸς τὴν βουλὴν ὁ Ἀδριανὸς ἀξιῶν
βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν καὶ παρ' ἐκείνης, καὶ ἀπα
γορεύων μηδὲν αὐτῷ μήτε τότε μήτε αὖθις τιμὴν δή τινα φέ
ρον (οἷα εἰώθει γίγνεσθαι) ψηφισθῆναι, πλὴν ἄν τι αὐτὸς ποτὲ
ἀξιώσῃ. τὰ δὲ τοῦ Τραϊανοῦ ὀστᾶ ἐν τῷ κίονι αὐτοῦ κατετέθη,

καὶ αἱ θέαι αἱ παρθένιαι ὀνομασθεῖσαι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐγένοντο· ὕστερον γὰρ καὶ αὕτη, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ κατελύθη. Ἀδριανὸς
C δὲ, καίτοι φιλανθρωπότατα ἄρξας, ὅμως διά τινας φόνους ἀρίστων ἀνδρῶν, οὓς ἐν ἀρχῇ τε τῆς ἡγεμονίας καὶ πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου πεποίητο, διεβλήθη, καὶ ὀλίγου διὰ ταῦτ' οὐδὲ εἰς τοὺς ἥρωας ἐσεγράφη. καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ φονευθέντες, Πάλμας τε καὶ Κέλσος, Νιγρῖνός τε καὶ Λούσιος ἦσαν, ὡς ἐν θήρᾳ δῆθεν ἐπιβεβουλευκότες αὐτῷ· οἱ δὲ ἐφ' ἑτέροις δή τισιν ἐγκλήμασιν, οἷα μεγάλα δυνάμενοι, καὶ πλούτου καὶ δόξης εὖ ἥκοντες· ἐφ' οἷς Ἀδριανὸς οὕτω τῶν λογοποιουμένων ᾔσθετο, ὥστε καὶ
D ἀπολογήσασθαι καὶ ἐπομόσαι μὴ κεκελευκέναι ἀποθανεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἐν τῇ τελευτῇ Σερβιανός τε ὑπῆρχον καὶ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Φοῦσκος. ἦν δὲ Ἀδριανὸς γένος μὲν Ἀδριανοῦ Ἄφρου υἱός, φύσει δὲ φιλολόγος ἐν ἑκατέρᾳ τῇ γλώσσῃ. καί τινα πεζὰ καὶ ἐν ἔπεσι ποιήματα παντοδαπὰ καταλέλοιπε. φιλοτιμίᾳ τε γὰρ ἀπληστοτάτῃ ἐχρῆτο, καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τἆλλα πάντα καὶ τὰ
270 βραχύτατα ἐπετήδευσε. καὶ γὰρ ἔπλασσε καὶ ἔγραφε, καὶ οὐδὲν ὅ,τι
A οὐκ εἰρηνικὸν καὶ πολεμικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ ἰδιωτικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τούτου δὲ τῶν ἔν τινι προεχόντων πολλοὺς μὲν καθεῖλε, συχνοὺς δὲ καὶ ἀπώλεσε, βουλόμενος πάντων ἐν πᾶσι προεῖναι. καὶ κατ' αὐτοῦ δὲ τόν τε Φαβωρῖνον τὸν Γαλάτην, τόν τε Διονύσιον τὸν Μιλήσιον τοὺς σοφιστὰς καταλύειν ἐπεχείρει, τῷ τοὺς ἀνταγωνιστὰς σφῶν ἐξαίρειν. ὅτε Διονύσιος πρὸς τὸν αὐτοῦ ἴδιον Ἡλιόδωρον τὸν τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διαγράφοντα, εἰπεῖν
B λέγεται, ὅτι Καῖσαρ χρήματα μέν σοι καὶ τιμὴν δοῦναι δύναται, ῥήτορα δέ σε ποιῆσαι οὐ δύναται. καὶ ὁ Φαβωρῖνος μέλλων παρ' αὐτῷ περὶ τῆς ἀτελείας, ἣν ἐν τῇ πατρίδι ἔχειν ἤθελε, δικάσασθαι, ὑποτοπήσας καὶ ἡττηθήσεσθαι καὶ προσυβρισθήσεσθαι, ἐσῆλθε μὲν ἐς δικαστήριον, εἶπε δὲ οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ὁ διδάσκαλός μου ὄναρ τῆς νυκτὸς ταύτης ἐπιστάς μοι, ἐκέλευσε λειτουργεῖν τῇ πατρίδι, ὡς καὶ ἐν ἐκείνῃ γεγεννημένῳ.

Ἀδριανὸς δὲ τούτων μὲν, καίπερ ἀχθεσθεὶς σφίσιν, ἐφείσατο,
μηδεμίαν εὔλογον ὀλέθρου κατ' αὐτῶν ἀφορμὴν λαβών· τὸν C
δὲ Ἀπολλόδωρον τὸν ἀρχιτέκτονα τὸν τήν τε ἀγορὰν καὶ τὸ ᾠ-
δεῖον τό, τε γυμνάσιον, τὰ τοῦ Τραϊανοῦ ποιήματα, ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ κατασκευάσαντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐφυγάδευσεν, ἔπειτα δὲ
καὶ ἀπέκτεινε, λόγῳ μὲν ὡς πλημμελήσαντά τι. τὸ δὲ ἀληθές,
ὅτι τοῦ Τραϊανοῦ κοινουμένου τι αὐτῷ περὶ τῶν ἔργων, εἶπε τῷ
Ἀδριανῷ παραλαλήσαντί τι, ὅτι Ἄπελθε, καὶ τὰς κολοκύνθας
γράφε· τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίστασαι. ἐτύγχανε δὲ ἄρα τότε ἐκεῖ-
νος τοιούτῳ τινὶ γράμματι σεμνυνόμενος. αὐτοκρατορεύσας
οὖν τότε, ἐμνησικάκησε, καὶ τὴν παρρησίαν αὐτοῦ οὐκ ἤνεγκεν. D
αὐτὸς μὲν γὰρ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης τῆς τε Ῥώμης ναοῦ τὸ διά-
γραμμα αὐτῷ πέμψας, δι' ἔνδειξιν ὅτι καὶ ἄνευ ἐκείνου μέ-
γα ἔργον γίγνεσθαι δύναται, ἤρετο εἰ εὖ ἔχοι τὸ κατασκεύα-
σμα. ὁ δὲ ἀντεπέστειλε περί τε τοῦ ναοῦ, καὶ ὅτι καὶ μετέωρον
αὐτὸν καὶ ὑποκεκενωμένον γενέσθαι ἐχρῆν, ἵν' ἔς τε τὴν ἱε-
ρὰν ὁδὸν ἐκφανέστερος ἐξ ὑψηλοτέρου εἴη, καὶ ἐς τὸ κοῖλον τὰ
μηχανήματα ἐσδέχοιτο, ὥστε καὶ ἀφανῶς συμπήγνυσθαι, 231
καὶ ἐξ οὐ προειδότος εἰς τὸ θέατρον εἰσάγεσθαι· καὶ περὶ τῶν A
ἀγαλμάτων, ὅτι μείζονα ἢ κατὰ τὸν τοῦ ὕψους τοῦ μεγάλου λόγον
ἐποιήθη. ἂν γὰρ αἱ θεαί, ἔφη, ἐξαναστῆναί τε καὶ ἐξελθεῖν
ἐθελήσωσιν, οὐ δυνηθήσονται. ταῦτα γὰρ πικρῶς αὐτοῦ γρά-
ψαντος, καὶ ἠγανάκτησε καὶ ὑπερήλγησεν, ὅτι καὶ ἐς ἀδιόρθω-
τον ἁμαρτίαν ἐπεπτώκει· καὶ οὔτε τὴν ὀργὴν οὔτε τὴν λύπην
κατέσχεν, ἀλλ' ἐφόνευσεν αὐτόν. καὶ οὕτω γε τοιοῦτος ἦν, ὡς καὶ
τὸν Ὅμηρον καταλύων, Ἀντίμαχον ἀντ' αὐτοῦ εἰσάγειν, οὗ B
μηδὲ τὸ ὄνομα πολλοὶ πρότερον ἠπίσταντο. ἠτιῶντο μὲν δὴ ταῦ-
τά τε αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀκριβὲς τό, τε περίεργον καὶ τὸ πολύτρο-
πον. ἐθεράπευε δὲ αὐτὰ καὶ ἀνελάμβανε τῇ τε ἄλλῃ ἐπι-
μελείᾳ καὶ προνοίᾳ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ δεξιότητι, καὶ
τῷ μήτε τινὰ πόλεμον ταράξαι, καὶ τοὺς ὄντας παῦσαι, μήτε

τινὸς χρήματα ἀδίκως ἀφελέσθαι, καὶ πολλοῖς πολλὰ καὶ δή-
C μοις καὶ ἰδιώταις καὶ βουλευταῖς τε καὶ ἱππεῦσι χαρίσασθαι. οὐ-
δὲ γὰρ ἀνέμενεν αἰτηθῆναι, ἀλλὰ πάνυ πάντα πρὸς τὴν ἑκά-
στου χρείαν ἐποίει. καὶ τὰ τε στρατιωτικὰ ἀκριβέστατα ἤσκη-
σεν, ὥστ' ἰσχύοντα μήτ' ἀπειθεῖν, μήτε ὑβρίζειν· καὶ τὰς πό-
λεις τάς τε συμμαχίδας καὶ τὰς ὑπηκόους μεγαλοπρεπέστατα
ὠφέλησε. πολλὰς μὲν γὰρ καὶ εἶδεν αὐτῶν, ὅσας οὐδεὶς ἄλλος αὐ-
τοκράτωρ, πάσαις δὲ ὡς εἰπεῖν ἐπεκούρησε, ταῖς μὲν ὕδωρ, ταῖς δὲ
λιμένας, σῖτόν τε καὶ ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς ἄλλαις ἄλ-
λας διδούς. ἦγε δὲ καὶ τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἐμβριθῶς μᾶλ-
D λον ἢ θωπευτικῶς· καί ποτε ἰσχυρῶς αἰτοῦντι ἐν ὁπλομαχίᾳ
οὔτε ἔνειμε, καὶ προσέτι ἐκέλευσε τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Δομιτιανοῦ
κηρυχθῆναι, Σιωπήσατε. οὐκ ἐλέχθη μὲν γάρ. ὁ γὰρ κῆρυξ ἀ-
νατείνας τὴν χεῖρα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου ἡσυχάσας (ὥσπερ εἰώ-
θασι ποιεῖν. οὐ γάρ ἐστιν ὁπότε ὑπὸ κηρύγματος σιγάζονται)
ἐπειδὴ ἐσιώπησαν, ἔφη, Τοῦτο θέλει. καὶ οὐχ ὅτι τινὰ ὀργὴν
232 τῷ κήρυκι ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν, ὅτι τὴν δυσχέρειαν
A τοῦ κελεύσματος οὐκ ἐξέφηνεν. ἔφερε γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ οὐκ ἠγα-
νάκτει εἴ τι καὶ παρὰ γνώμην καὶ πρὸς τῶν τυχόντων ὠφελοῖ-
το. ἀμέλει γυναικὸς παριόντος αὐτοῦ ὁδῷ τινὶ δεομένης, τὸ μὲν
πρῶτον εἶπεν αὐτῇ ὅτι Οὐ σχολάζω, ἔπειτα ὡς ἐκείνη ἀνα-
κραγοῦσα ἔφη, καὶ μὴ βασίλευε, ἐπεστράφη τε καὶ λόγον
αὐτῇ ἔδωκεν. ἔπραττε δὲ καὶ διὰ τοῦ βουλευτηρίου πάντα
τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαιότατα, καὶ ἐδίκαζε μετὰ τῶν πρώ-
B των τοτὲ μὲν ἐν τῷ παλατίῳ, τοτὲ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῷ τε Παν-
θείῳ, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι ἀπὸ βήματος, ὥστε δημοσιεύε-
σθαι τὰ γιγνόμενα. καὶ τοῖς ὑπάτοις ἔστιν ὅτε δικάζουσι συνε-
γίγνετο· ἔν τε ταῖς ἱπποδρομίαις αὐτοὺς ἐτίμα, καὶ οἴκαδε
ἀνακομιζόμενος, ἐν φορείῳ ἐφέρετο, ὅπως μηδένα συνα-
κολουθοῦντά οἱ ἐνοχλοίη. ἐν δὲ ταῖς μήτε ἱεραῖς μήτε δημο-
σίοις ἡμέραις οἴκοι ἔμενε, καὶ οὐδ' ἕνα οὐδ' ἴσον ἀσπάσασθαι

προσεδέχετο, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη, ἵνα μὴ πάνυ ταλαιπω-
ροῖντο. ἀεί τε περὶ ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἔξω τοὺς ἀρίστους εἶ- C
χε, καὶ συνῆν σφίσι καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τετταρ-
σι πολλάκις ὠχεῖτο. ἐθήρευε δὲ ὁσάκις ἐνεδέχετο, καὶ ἠρίστα ἄ-
νευ οἴνου. ἔπειτα μετὰ πάντων τῶν πρώτων καὶ ἀρίστων ἐδείπνει, καὶ
ἦν αὐτοῦ τὸ συσσίτιον παντοδαπῶν λόγων πλῆρες. τούς τε πάνυ
νοσοῦντας φίλους ἐπεσκέπτετο, καὶ ἑορτάζουσι σφίσι συνδιη-
τᾶτο, τοῖς τε ἀγροῖς καὶ ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἡδέως ἐχρῆτο. ὅθεν
καὶ εἰκόνας πολλοῖς μὲν ἀποθανοῦσι, πολλοῖς δὲ καὶ ζῶσιν ἐς
τὴν ἀγορὰν ἔστησεν. οὐ μέντοι οὔτε ἐξύβρισέ τις αὐτῶν, οὔτ' ἀ-
πέδοτό τι οὐδὲν ὧν ἔλεγεν οὐδὲ ὧν ἔπραττεν, οἷα οἵ τε καισά- D
ρειοι καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τοὺς αὐτοκράτορας ἔχοντες ποιεῖν
εἰώθασι. ταῦτα περί τε τοῦ τρόπου, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν,
προείρηκα. λέξω δὲ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον, ὅσα ἀναγκαῖόν ἐστι
μνημονεύεσθαι. ἐλθὼν γὰρ ἐς τὴν Ῥώμην, ἀφῆκε τὰ ὀφειλό-
μενα τῷ τε βασιλικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ τῶν Ῥωμαίων,
ἑκκαίδεκα ἔτη ὁρίσας χρόνον, ἀφ' οὗ τε καὶ μέχρις οὗ τηρη-
θήσεσθαι τοῦτ' ἔμελλεν. ἔν τε τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις προῖκα τῷ
δήμῳ τὴν θέαν ἀπένειμε, καὶ θηρία πολλὰ ἀπέκτεινεν, 233
ὥστε ἐφάπαξ καὶ λέοντας ἑκατὸν καὶ λεαίνας ἴσας πεσεῖν. A
καὶ δῶρα διὰ σφαιρίων καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρό-
μῳ, χωρὶς μὲν τοῖς ἀνδράσι, χωρὶς δὲ γυναιξὶ διέρριψε. καὶ
γὰρ καὶ λοῦσθαι χωρὶς ἀλλήλων αὐτοῖς προσέταξεν. ἐν μὲν
τῷ ἔτει ἐκείνῳ ταῦτά τε ἐγένετο καὶ ὁ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος
ἀπέθανεν ἐθελοντής, ἐπιτρέψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ
κώνειον καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ διὰ τὴν νόσον πιεῖν. Ἀδριανὸς
δὲ ἄλλην ἀπ' ἄλλης διαπορευόμενος ἐπαρχίαν, τάς τε χώ-
ρας καὶ τὰς πόλεις ἐπισκεπτόμενος, καὶ πάντα τὰ φρούρια
καὶ τὰ τείχη περισκοπῶν, τὰ μὲν ἐς ἐπικαιροτάτους τόπους B
μετέθηκε, τὰ δὲ ἔπαυσε, τὰ δὲ προσκαθίσατο αὐτὸς πάντα ἁ-
πλῶς, οὐχ ὅπως τὰ κοινὰ τῶν στρατοπέδων, ὅπλα λέγω καὶ

μηχανὰς καὶ τάφρους καὶ περιβόλους καὶ χαρακώματα,
ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια ἑνὸς ἑκάστου, καὶ τῶν ἐν τῷ τεταγμένῳ στρα-
τευομένων, καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν τοὺς βίους, τὰς οἰκήσεις,
τοὺς τρόπους καὶ ἐφορῶν καὶ ἐξετάζων· καὶ πολλά γε ἐς τὸ ἁβρότερον
ἐκδεδιῃτημένα καὶ κατεσκευασμένα καὶ μετερρύθμισε καὶ μετέ-
σκαψε. ἐγύμναζέ τε αὐτοὺς πρὸς πᾶν εἶδος μάχης, καὶ τοὺς μὲν
ἐτίμα, τοὺς δὲ ἐνουθέτει· πάντας δὲ ἐδίδασκεν ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ
C ὅπως γε καὶ ὁρῶντες αὐτὸν ὠφελοῖντο. σκληρᾷ τε πανταχοῦ
τῇ διαίτῃ ἐχρῆτο, καὶ ἐβάδιζεν, ἢ καὶ ἵππευε πάντα. οὐδὲ ἔστιν
ὁπότε οὔτε ὀχήματος τότε γε οὔτε τετρακύκλου ἐπέβη, οὔτε τὴν
κεφαλὴν οὐκ ἐν θάλπει, οὐκ ἐν ῥίγει ἐκαλύφθη, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς
χιόσι ταῖς Κελτικαῖς καὶ ἐν τοῖς καύμασι τοῖς Αἰγυπτιακοῖς,
γυμνῇ αὐτῇ περιῄει. συνελόντι τε εἰπεῖν, οὕτω καὶ τῷ ἔργῳ καὶ
τοῖς παραγγέλμασι πᾶν τὸ στρατιωτικὸν δι᾽ ὅλης τῆς ἀρχῆς
ἤσκησε καὶ κατεκόσμησεν, ὥστε καὶ νῦν τὰ τότε ὑπ᾽ αὐτοῦ
ταχθέντα νόμον σφίσι τῆς στρατείας εἶναι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ μά-
D λιστα ἐν εἰρήνῃ τὸ πλεῖστον πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους διεγένετο.
τήν τε γὰρ παρασκευὴν αὐτοῦ ὁρῶντες, καὶ μήτε τι ἀδικούμε-
νοι, καὶ προσέτι καὶ χρήματα λαμβάνοντες, οὐδὲν ἐνεόχμω-
σαν. οὕτω γὰρ καλῶς ἤσκητο τὸ στρατιωτικὸν αὐτῷ, ὥστε καὶ τὸ
ἱππικὸν τῶν καλουμένων Βατάων τὸν Ἴστρον μετὰ τῶν ὅπλων διενή-
ξατο. ἃ ὁρῶντες οἱ βάρβαροι, τοὺς μὲν Ῥωμαίους κατεπλήττον-
το, τρεπόμενοι δὲ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, ἐχρῶντο αὐτῷ διαιτητῇ τῶν
234 πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν. ἐποίει δὲ καὶ θέατρα καὶ ἀγῶνας
A περιπορευόμενος τὰς πόλεις, ἄνευ τῆς βασιλικῆς μέντοι πα-
ρασκευῆς· οὐδὲ γὰρ ἔξω τῆς Ῥώμης ἐχρήσατο ποτὲ αὐτῇ. τὴν δὲ
πατρίδα, καίτοι μεγάλα τιμήσας, καὶ πολλὰ καὶ ὑπερήφα-
να αὐτῇ δοὺς, ὅμως οὐκ εἶδε. περὶ μέντοι τὰς θήρας ἐσπουδα-
κέναι λέγεται. καὶ γὰρ καὶ τὴν κλεῖν ἐν ταύταις κατέαξε, καὶ τὸ σκέ-
λος μικροῦ ἐπηρώθη. καὶ πόλιν ἐν τῇ Μυσίᾳ οἰκίσας, Ἀδρια-
νοῦ Θήρας αὐτὴν ὠνόμασεν. οὐ μέντοι τι παρὰ τοῦτ᾽ ἀπρα-

κτον τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων κατέλιπε. τῆς δὲ περὶ τὰς θή- B
ρας σπουδῆς αὐτοῦ καὶ ὁ Βορυσθένης ὁ ἵππος, ᾧ μάλιστα θη-
ρῶν ἠρέσκετο, σημεῖόν ἐστιν. ἀποθανόντι γὰρ αὐτῷ καὶ τάφον κα-
τεσκεύασε, καὶ στήλην ἔστησε, καὶ ἐπιγράμματα ἐπέγραψεν. ὅθεν
οὐ θαυμαστὸν εἰ καὶ τὴν Πλωτίναν ἀποθανοῦσαν, δι' ἧς ἔτυχε τῆς ἀρ-
χῆς ἐρώσης αὐτοῦ, διαφερόντως ἐτίμησεν, ὥστε καὶ ἐπὶ ἡμέρας
ἐννέα μελανειμονῆσαι, καὶ ναὸν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, καὶ ὕμνους
τινὰς ἐς αὐτὴν ποιῆσαι. οὕτω δὲ περὶ τὴν θήραν ἐπιδέξιος ἦν,
ὡς καὶ μέγαν ποτὲ σῦν μιᾷ πληγῇ καθελεῖν. ἀφικόμενος δὲ
ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἐπώπτευσε τὰ μυστήρια. διὰ δὲ τῆς Ἰουδαίας C
μετὰ ταῦτα εἰς Αἴγυπτον παριὼν, καὶ ἐνήγισε τῷ Πομπηΐῳ,
πρὸς ὃν καὶ τοῦτο τὸ ἔπος ἀπορρῖψαι λέγεται,

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου. καὶ τὸ
μνῆμα αὐτοῦ διεφθαρμένον ἀνῳκοδόμησεν. ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ
καὶ τὴν Ἀντινόου ὠνομασμένην ἀνῳκοδόμησε πόλιν. ὁ γὰρ Ἀν-
τίνοος ἦν μὲν ἐκ Βιθυνίου πόλεως Κιθυνίδος, ἣν καὶ Κλαυδιού
πολιν καλοῦμεν, παιδικά τε αὐτοῦ ἐγεγόνει, καὶ ἐν τῇ Αἰγύ-
πτῳ ἐτελεύτησεν, εἴτ' οὖν εἰς τὸν Νεῖλον ἐκπεσὼν, ὡς Ἀδρια- D
νὸς γράφει, εἴτε καὶ ἱερουργηθεὶς, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει. τά τε γὰρ ἄλλα
περιεργότατος Ἀδριανὸς, ὥσπερ εἶπον, ἐγένετο, καὶ μαντείαις
μαγγανείαις τε παντοδαπαῖς ἐχρῆτο. καὶ οὕτω γε τὸν Ἀντίνοον,
ἤτοι διὰ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, ἢ ὅτι ἐθελοντὴς ἐθανατώθη (ἑκουσίου
γὰρ ψυχῆς πρὸς ἃ ἔπραττεν, ἐδεῖτο) ἐτίμησεν, ὥστε καὶ πόλιν ἐν
τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ τοῦτ' ἔπαθε, συνοικίσαι, καὶ ὀνομάσαι ἀπ' αὐ- 235
τοῦ, καὶ ἐκείνου ἀνδριάντας ἐν πάσῃ, ὡς εἰπεῖν, τῇ οἰκουμένῃ, μᾶλ- A
λον δὲ ἀγάλματα ἀνέθηκε. καὶ τέλος ἀστέρα τινὰ αὐτός τε ὁ-
ρᾶν ὡς τοῦ Ἀντινόου ὄντα ἔλεγε, καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ μυθολογούν-
των ἡδέως ἤκουεν, ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀντινόου ὄντως τὸν ἀστέρα
γεγενῆσθαι, καὶ τότε πρῶτον ἀνατεταλκέναι. διὰ ταῦτα μὲν οὖν
ἐσκώπτετο. ἐς δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα πόλιν αὐτοῦ ἀντὶ τῆς κατασκα-
φείσης οἰκίσαντος, ἣν καὶ Αἰλίαν Καπιτωλίναν ὠνόμασε,

καὶ ἐς τὸν τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ τόπον ναὸν τῷ Διὶ ἕτερον ἀντεγεί-
ραντος, πόλεμος οὔτε μικρὸς οὔτε ὀλιγοχρόνιος ἐκινήθη. Ἰου-
B δαῖοι γὰρ δεινόν τι ποιούμενοι τὸ ἀλλοφύλους τινὰς ἐς τὴν πό-
λιν σφῶν οἰκισθῆναι, καὶ τὸ ἱερὰ ἀλλότρια ἐν αὐτῇ ἱδρυθῆ-
ναι, παρόντος μὲν ἔν τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ αὖθις ἐν τῇ Συρίᾳ τοῦ
Ἀδριανοῦ ἡσύχαζον, πλὴν καθ' ὅσον τὰ ὅπλα τὰ ἐπιτα-
χθέντα σφίσιν ἧττον ἐπιτήδεια ἐξεπίτηδες κατεσκεύασαν, ὡς
ἀποδοκιμασθεῖσιν αὐτοῖς ὑπ' ἐκείνων χρήσασθαι· ἐπεὶ δὲ πόρ-
ρω ἐγένετο, φανερῶς ἀπέστησαν· καὶ παρατάξει μὲν φανερᾷ οὐκ
ἐτόλμων διακινδυνεῦσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, τὰ δὲ τῆς χώρας
ἐπίκαιρα κατελάμβανον, καὶ ὑπονόμοις καὶ τείχεσιν ἐκρα-
C τύνοντο, ὅπως ἀναφυγάς τε, ὁπόταν βιασθῶσιν, ἔχωσι, καὶ παρ'
ἀλλήλους ὑπὸ γῆν διαφοιτῶντες λανθάνωσι, διαδιδραίντες
ἄνω τὰς ὑπογείους ὁδούς, ἵνα καὶ ἄνεμον καὶ φέγγος εἰσδέ-
χοιντο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν οὐδενὶ αὐτοὺς λόγῳ οἱ Ῥωμαῖοι
ἐποιοῦντο, ἐπεὶ δὲ ἥ τε Ἰουδαία πᾶσα κεκίνητο, καὶ οἱ ἁπανταχοῦ
γῆς Ἰουδαῖοι συνεταράττοντο καὶ συνῄεσαν, καὶ πολλὰ κα-
κὰ ἐς τοὺς Ῥωμαίους, τὰ μὲν λάθρα, τὰ δὲ καὶ φανερῶς ἐνεδεί-
κνυντο, πολλοί τε ἄλλοι καὶ τῶν ἀλλοφύλων ἐπιθυμίᾳ κέρδους
σφίσι συνελαμβάνοντο, καὶ πάσης ὡς εἰπεῖν κινουμένης ἐπὶ
D τούτῳ τῆς οἰκουμένης, τότε δὴ τότε τοὺς κρατίστους τῶν στρατηγῶν
ὁ Ἀδριανὸς ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν. ὧν πρῶτος Ἰούλιος Σεβῆ-
ρος ὑπῆρχεν, ἀπὸ Βρεττανίας ἧς ἦρχεν, ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους στα-
λείς· ὃς ἄντικρυς μὲν οὐδαμόθεν ἐτόλμησε τοῖς ἐναντίοις συμ-
βαλεῖν, τό, τε πλῆθος καὶ τὴν ἀπόγνωσιν αὐτῶν ὁρῶν· λαμ-
βάνων δὲ ὡς ἑκάστους πλήθει τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ὑπάρ-
χων, καὶ τροφῆς ἀπείργων καὶ κατακλείων, ἠδυνήθη βραδύ-
τερον μὲν, ἀκινδυνότερον δὲ κατατρῖψαι καὶ ἐκτρυχῶσαι καὶ
ἐκκόψαι αὐτούς. ὀλίγοι δ' οὖν κομιδῇ περιεγένοντο. καὶ φρού-
236 ρια μὲν αὐτῶν πεντήκοντα τὰ ἀξιολογώτατα, κῶμαι δὲ
A ἐνακόσιαι καὶ ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ὀνομαστόταται κατεσκά-

φησαν ἄνδρες δὲ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα μυριάδες ἐσφάγησαν ἔν
τε ταῖς καταδρομαῖς καὶ ταῖς μάχαις. τῶν τε γὰρ λιμῷ καὶ νόσῳ καὶ
πυρὶ φθαρέντων τὸ πλῆθος ἀνεξερεύνητον ἦν, ὥστε πᾶσαν ὀλί-
γου δεῖν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, καθάπερ που καὶ πρὸ τοῦ πολέ-
μου αὐτοῖς προεδείχθη. τὸ γὰρ μνημεῖον τοῦ Σολομῶντος, ὃν
ἐν τοῖς σεβασμίοις οὗτοι ἄγουσι, ἀπὸ ταὐτομάτου διελύθη τε καὶ
συνέπεσε, καὶ λύκοι ὕαιναί τε πολλαὶ ἐς τὰς πόλεις αὐτῶν
ἐσέπιπτον ὠρυόμεναι. πολλοὶ μέντοι ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ καὶ B
τῶν Ῥωμαίων ἀπώλοντο. διὸ καὶ ὁ Ἀδριανὸς γράφων πρὸς
τὴν βουλὴν, οὐκ ἐχρήσατο τῷ προοιμίῳ τῷ συνήθει τοῖς αὐ-
τοκράτορσιν, ὅτι, Εἰ αὐτοί τε καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν ὑγιαίνε-
τε, εὖ ἂν ἔχοι· ἐγὼ καὶ τὰ στρατεύματα ὑγιαίνομεν. τὸν δὲ Σεβῆ-
ρον ἐς Βιθυνίαν ἔπεμψεν, ὅπως μὲν οὐδὲν ἄρχοντες καὶ ἐπι-
στάτου καὶ δικαίου καὶ φρονίμου καὶ ἀξίωμα ἔχοντος δεομένην ἅ-
παντα ἐκείνῳ ἦν. καὶ ὁ μὲν διήγαγε καὶ διῴκησε καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ
κοινὰ αὐτῶν οὕτως, ὥσθ' ἡμᾶς καὶ εἰς δεῦρο ἀεὶ αὐτοῦ μνημο- C
νεύειν. ὁ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτησεν.
ἕτερος δὲ ἐξ Ἀλανῶν (εἰσὶ δὲ Μασσαγέται) ἐκινήθη ὑπὸ Φα-
ρασμάνου. καὶ τὴν μὲν Μηδίαν ἰσχυρῶς ἐλύπησε, τῆς δ' Ἀρ-
μενίας τῆς τε Καππαδοκίας ἁψάμενος, ἔπειτα τῶν Ἀλανῶν
τὰ μὲν δώροις ὑπὸ τοῦ Οὐολογαίσου πεισθέντων, τὰ δὲ καὶ
Φλάβιον Ἀρριανὸν τὸν τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντα φοβηθέν-
τες, ἐπαύσατο. Ἀδριανὸς δὲ τό, τε Ὀλύμπιον τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις
ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἵδρυται, ἐξεποίησε, καὶ δράκοντα ἐς αὐτὸ ἀπὸ Ἰν-
δίας κομισθέντα ἀνέθηκε. τά τε Διονύσια τὴν μεγίστην παρ' αὐ-
τοῖς ἀρχὴν ἄρξας, ἐν τῇ ἐσθῆτι τῇ ἐπιχωρίῳ λαμπρῶς ἐπι- D
τέλεσε. τόν τε σηκὸν τὸν ἑαυτοῦ, τὸ Πανελλήνιον ὠνομασμένον,
οἰκοδομήσασθαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε, καὶ ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ κα-
τεστήσατο, χρήματά τε πολλὰ καὶ σῖτον ἐτήσιον. τὴν τε Κεφαλη-
νίαν ὅλην τοῖς Ἀθηναίοις ἐχαρίσατο. ἐνομοθέτησε δὲ ἄλλα τε
πολλά, καὶ ἵνα μηδεὶς βουλευτὴς μήτ' αὐτὸς μήτε δι' ἑτέρου

τέλος τι μισθοῦται. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἐλθών, ἐπεὶ ἔν τινι θέᾳ βο-
ῶν ὁ δῆμος ἁρματηλάτην τινὰ ἐλευθερωθῆναι ἐδεῖτο, ἀν-
237 τεῖπε διὰ πινακίου γραφῆς εἰπὼν ὅτι Οὐ προσήκει ὑμῖν οὔτε
A παρ' ἐμοῦ αἰτεῖν ἵνα ἀλλότριον δοῦλον ἐλευθερώσω, οὔτε τὸν
δεσπότην αὐτοῦ βιάζεσθαι τοῦτο ποιῆσαι. ἀρξάμενος δὲ νοσεῖν
(αἷμα γὰρ εἰώθει μὲν αὐτῷ καὶ πρότερον διὰ τῆς ῥινὸς προχεῖσθαι,
τότε δὲ ἰσχυρῶς ἐπλεόνασεν) ἀπεγνώσθη μὲν βιώσεσθαι, καὶ διὰ
τοῦτο Κόμμοδον μὲν Λούκιον, καίτοι αἷμα ἐμοῦντα, Καίσαρα
Ῥωμαίοις ἀπέδειξε. Σεβηριανὸν δὲ, καὶ Φοῦσκον τὸν ἔγγονον
αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀγανακτήσαντα ἐπὶ τούτῳ ἐφόνευσε, τὸν μὲν ἐνε-
B νηκοντούτην ὄντα, τὸν δὲ ὀκτωκαιδεκέτην. πρὶν δὲ ἀποσφαγῆναι
ὁ Σεβηριανὸς, πῦρ ᾔτησε, καὶ θυμιῶν ἅμα, Ὅτι μὲν οὐδὲν ἀ-
δικῶ, ἔφη, ὑμεῖς ὦ θεοὶ ἴστε· περὶ δὲ Ἀδριανοῦ τοῦτο μό-
νον εὔχομαι, ἵνα ἐπιθυμήσας ἀποθανεῖν, μὴ δυνηθῇ. καὶ μέν-
τοι καὶ διετέλεσεν Ἀδριανὸς ἐπὶ πλεῖστον νοσῶν, πολλάκις μὲν
ἀποσβῆναι ἀξιώσας, πολλάκις δὲ καὶ ἀποκτανεῖν ἑαυτὸν ἐθε-
λήσας. ἔστι γε αὐτοῦ καὶ ἐπιστολὴ αὐτὸ τοῦτο ἐνδεικνυμένη, ὅσον κα-
κόν ἐστιν ἐπιθυμοῦντά τινα ἀποθανεῖν μὴ δύνασθαι. τὸν δὲ
Σεβηριανὸν τοῦτον ὁ Τραϊανὸς καὶ τῆς αὐταρχίας ἄξιον ἐνό-
μισεν εἶναι· εἰπὼν γοῦν ποτε ἐν συμποσίῳ τοῖς φίλοις, ἵνα αὐτῷ
C δέκα ἄνδρας μοναρχεῖν δυναμένους ὀνομάσωσιν, εἶτ' ὀλί-
γον ἐπισχών, ἔφη ὅτι ἐννέα δέομαι μαθεῖν. τὸν γὰρ ἕνα, τουτέ-
στι Σεβηριανὸν, ἔχω. γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι τότε ἄριστοι ἄνδρες, ὧν
ἐπιφανέστατοι Τούρβων τε καὶ Σίμιλις ἦσαν, οἳ καὶ ἀνδριάσιν ἐ-
τιμήθησαν. Τούρβων μὲν, στρατηγικώτατος ἀνὴρ, ὃς καὶ ἔπαρ-
χος γενόμενος, εἴτ' οὖν ἄρχων τῶν δορυφόρων, οὔτε τι ἁβρὸν οὔ-
τε τι ὑπερήφανον ἔπραξεν, ἀλλ' ὡς εἷς τῶν πολλῶν διεβίω. τά
τε γὰρ ἄλλα καὶ τὴν ἡμέραν πᾶσαν πρὸς τὸν βασιλέα διέτριβε,
καὶ πολλάκις καὶ πρὸ μέσων νυκτῶν πρὸς αὐτὸν ᾔει, ὅτε τινὲς
D τῶν ἄλλων καθεύδειν ἤρχοντο. ἀμέλει καὶ Κορνήλιος Φρόντων
ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος, ἑσπέρας

ποτὲ βαθείας ἀπὸ δείπνου οἴκαδε ἐπανιὼν, καὶ μαθὼν παρά
τινος ᾧ συνηγορήσειν ὑπέσχετο, δικάζειν αὐτὸν, ἔν τε τῇ στολῇ
τῇ δειπνίτιδι ὥσπερ εἶχεν, ἐς τὸ δικαστήριον αὐτοῦ ἐσῆλθε, καὶ ἠ-
σπάσατο, οὔτι γε τῷ ἑωθινῷ προσρήματι τῷ Χαῖρε, ἀλλὰ τῷ
ἑσπερινῷ τῷ Ὑγίαινε χρησάμενος. οἴκοι δὲ ὁ Τούρβων οὔποτε
ἡμέρας οὐδὲ νοσήσας ὤφθη· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν συμ-
βουλεύοντα αὐτῷ ἀτρεμῆσαι, εἶπεν ὅτι τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα 238
ἀποθνήσκειν δεῖ. ὁ δὲ δὴ Σίμιλις ἡλικίᾳ μὲν καὶ τάξει προή- A
κων αὐτῶν, ἐν τοῖς οὐδενὸς τῶν πάνυ, ὥς γε ἐγὼ νομίζω,
δεύτερος ἦν. ἔξεστι δὲ καὶ ἐξ ὀλιγίστων τεκμήρασθαι. τῷ τε
γὰρ Τραϊανῷ ἑκατονταρχοῦντα αὐτὸν ἐσκαλέσαντί ποτε εἴ-
σω πρὸ τῶν ἐπάρχων, ἔφη, Αἰσχρόν ἐστι καῖσαρ, ἑκατοντάρχῳ
σε τῶν ἐπάρχων ἔξω ἑστηκότων διαλέγεσθαι. καὶ τὴν τῶν δο-
ρυφόρων ἀρχὴν ἄκων τότε ἔλαβε, καὶ λαβὼν ἐξίστατο· μό-
λις τε ἀφεθεὶς, ἐν ἀγρῷ ἥσυχος ἑπτὰ ἔτη τὰ λοιπὰ τοῦ βίου
διήγαγε, καὶ ἐπί γε τὸ μνῆμα αὐτοῦ τοῦτο ἐπέγραψεν ὅτι B

Σίμιλις μὲν ἐνταῦθα κεῖται, βιοὺς μὲν ἔτη τόσα, ζήσας δ' ἔτη
ἑπτά. Ἀδριανὸς δὲ φθόῃ τε ἐκ τῆς πολλῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως
ἐχρῆτο, καὶ ἀπ' αὐτῆς καὶ ὑδρωπίασεν. ἐπεὶ δὲ συνέβη τὸν
Λούκιον τὸν Κόμμοδον ἐξαίφνης ἐγκαταλειφθῆναι ὑπὸ τοῦ
αἵματος πολλοῦ τε καὶ ἀθρόου ἐκπεσόντος, συνεκάλεσε τοὺς
πρώτους καὶ ἀξιολόγους τῶν βουλευτῶν οἴκαδε· καὶ κατακεί-
μενος εἶπεν αὐτοῖς τάδε, Ἐμοὶ ὦ ἄνδρες φίλοι, γόνον μὲν οὐκ
ἔδωκεν ἡ φύσις ποιήσασθαι, νόμῳ δὲ ὑμεῖς ἐδώκατε. διαφέ-
ρει δὲ τοῦτο ἐκείνου, ὅτι τὸ μὲν γεννώμενον, ὁποῖον ἂν δόξῃ τῷ C
δαιμονίῳ, γίγνεται· τὸ δὲ δὴ ποιούμενον, αἱρετόν τις αὐτὸς
ἑαυτῷ προστίθεται· ὥστε παρὰ μὲν τῆς φύσεως ἀνάπηρον καὶ
ἄφρονα πολλάκις δίδοσθαί τινι, παρὰ δὲ τῆς κρίσεως καὶ ἀρ-
τιμελῆ καὶ ἀρτίφρονα πάντως αἱρεῖσθαι. καὶ διὰ τοῦτο πρότε-
ρον μὲν τὸν Λούκιον ἐκ πάντων ἐξελεξάμην, ὃν οὐδὲ εὔξα-
σθαι παῖδα ἠδυνήθην, τὸ δαιμόνιον ὑμῶν ἀφείλετο. εὗρον

ἀντ' ἐκείνου αὐτοκράτορα ὑμῖν, ὃν δίδωμι, εὐγενῆ, πρᾶον,
D εὔεικτον, φρόνιμον, μήθ' ὑπὸ νεότητος προπετῆ, μήθ' ὑπὸ
γήρως ἀμελῆ, ποιῆσαί τι δυνάμενον, ηὐξημένον κατὰ τοὺς νό-
μους, ἡγεμονευκότα κατὰ τὰ πάτρια, ὥστε μήτε τι ἀγνοεῖν τῶν
ἐς τὴν ἀρχὴν φερόντων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς καλῶς δύνασθαι
χρήσασθαι. λέγω δὲ Αὐρήλιον Ἀντωνῖνον τουτονί, ὃν εἰ καὶ τὰ
μάλιστα οἶδα ἀπραγμονέστατον τῶν ἀνθρώπων ὄντα, καὶ πόῤῥω
τοιαύτης ἐπιθυμίας καθεστηκότα, ἀλλ' οὔ τι γε καὶ ἀφροντι-
στήσειν οἴομαι οὔτε ἐμοῦ οὔτε ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὴν
239 ἀρχὴν ὑποδέξεσθαι. οὕτω μὲν ὁ Ἀντωνῖνος αὐτοκράτωρ ἐ-
A γένετο. ἐπεὶ δὲ ἦν ἄπαις ἀῤῥένων παίδων, τόν τε Κομμόδου
υἱὸν Κόμμοδον εἰσεποίησεν αὐτῷ, καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ Μάρ-
κον Ἀντωνῖνον Βῆρον, βουληθεὶς ἐπὶ πλεῖστον καὶ τοὺς μετὰ ταῦ-
τα αὐταρχήσοντας ἀποδεῖξαι. ἦν δὲ οὗτος ὁ Ἀντωνῖνος Μάρ-
κος, ὁ Κάτιλιος πρότερον ὀνομαζόμενος, Ἀννίου Βήρου τοῦ
τρὶς ὑπατεύσαντος καὶ χιλιαρχήσαντος ἔγγονος. καὶ ἀμφο-
τέρους μὲν εἰσποιήσασθαι τῷ Ἀντωνίνῳ ἐκέλευσε, προετίμησε
δὲ τὸν Βῆρον διά τε τὴν συγγένειαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν,
καὶ ὅτι φύσιν ψυχῆς ἐῤῥωμενεστάτην ἤδη ὑπέφαινεν· ἀφ' οὗ
B καὶ Οὐηρίσιμον αὐτόν, πρὸς τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ῥήματος
ἔννοιαν κομψευόμενος, ἀπεκάλει. Ἀδριανὸς δὲ μαγγανείαις
μέν τισι καὶ γοητείαις ἐκενοῦτό ποτε τοῦ ὑγροῦ, πάλιν δ' αὐτοῦ
διὰ ταχέος ἐπίμπλατο. ἐπεὶ οὖν πρὸς τὸ χεῖρον ἀεὶ ἐπεδί-
δου, καὶ καθ' ἑκάστην τρόπον τινὰ ἡμέραν ἀπώλλυτο, ἀποθα-
νεῖν ἐπεθύμησε· καὶ ᾔτει μὲν πολλάκις καὶ φάρμακον καὶ ξί-
φος, ἐδίδου δὲ οὐδείς· ὡς δ' οὖν οὐδεὶς αὐτῷ καίτοι χρήμα-
τα καὶ ἄδειαν ὑπισχνουμένῳ ὑπήκουε, μετεπέμψατο Μάστορα
ἄνδρα βάρβαρον Ἰάζυγα, ᾧ αἰχμαλώτῳ γενομένῳ πρὸς
C τὰς θήρας διά τε ἰσχὺν καὶ δι' εὐτολμίαν ἐκέχρητο· καὶ τὰ
μὲν ἀπειλῶν αὐτῷ, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος, ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐ-
παγγείλασθαι τὴν σφαγήν. καί τι καὶ χωρίον ὑπὸ τὸν

μαθὼν παρὰ Ἑρμογένους τοῦ ἰατροῦ ἀποδειχθὲν, χρώματί τινι
περιέγραψεν, ὅπως κατ' αὐτὸ πληγεὶς καιρίαν, ἀλύπως τε-
λευτήσῃ. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τοῦτο αὐτῷ προεχώρησεν (ὁ γὰρ Μάστωρ
φοβηθεὶς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκπλαγεὶς, ὑπεχώρησε) πολλὰ μὲν
ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ νόσῳ ὠδύρετο, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ
ὅτι μὴ οἷός τ' ἦν ἑαυτὸν ἀναχρήσασθαι, καίτοι τοὺς ἄλλους ἔτι
καὶ τότε δυνάμενος. καὶ τέλος τῆς τῆς ἀκριβείας τῆς κατὰ τὴν
δίαιταν ἀπέσχετο, καὶ ταῖς μὴ προσηκούσαις ἐδωδαῖς καὶ πο- D
τοῖς χρώμενος ἐτελεύτησε, λέγων καὶ βοῶν τὸ δημῶδες, ὅτι
Πολλοὶ ἰατροὶ βασιλέα ἀπώλεσαν. ἔζησε δὲ ἔτη δύο μὲν καὶ
ἑξήκοντα, μῆνας δὲ πέντε καὶ ἡμέρας ἑπτακαίδεκα· καὶ ἐ-
μονάρχησεν ἔτη εἴκοσι καὶ μῆνας ἕνδεκα. ἐτάφη δὲ πρὸς
αὐτῷ τῷ ποταμῷ πρὸς τῇ γεφύρᾳ τῇ Αἰλίᾳ· ἐνταῦθα γὰρ τὸ
μνῆμα κατεσκευάσατο. τὸ γὰρ τοῦ Αὐγούστου ἐπεπλήρωτο, καὶ
οὐκέτι οὐδεὶς ἐν αὐτῷ ἐτέθη. ὅμως ἐμισήθη μὲν διὰ τοὺς προτέρους
καὶ τελευταίους φόνους, ἅτε ἀδίκως καὶ ἀνοσίως γενομένους.
ἐπεὶ οὕτως ἥκιστα φονικὸς ἐγένετο, ὥστε καὶ προσκρουσάν- 240
των αὐτῷ τινῶν, ἀρκοῦν νομίζειν τὸ ταῖς πατρίσιν αὐτῶν A
αὐτὸ τοῦτο γράψαι, ὅτι αὐτῷ οὐκ ἀρέσκοιεν. εἴ τινα τῶν τέκνα
ἐχόντων ὀφλῆσαι πάντως τι ἔδει, ἀλλ' οὖν πρός γε τὸν ἀριθμὸν
τῶν παίδων καὶ τὰς τιμωρίας αὐτῶν ἐπεκούφιζεν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΕΥ-ΣΕΒΗΣ.

ΙΣΤΕΟΝ ὅτι τὰ περὶ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ
Εὐσεβοῦς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Δίωνος οὐχ
εὑρίσκεται, παθόντων τι ὡς εἰκὸς τῶν βι-
βλίων, ὥστε ἀγνοεῖσθαι τὴν κατ' αὐτὸν ἱ-
στορίαν σχεδὸν σύμπασαν, πλὴν ὅτι τοῦ Λου-
B κίου Κομμόδου, ὃν ὁ Ἀδριανὸς ἐποιήσατο, πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ
τελευτήσαντος, οὗτος παρ' ἐκείνου καὶ ἐποιήθη, καὶ αὐτοκράτωρ ἐ-
γένετο· καὶ ὅτι μὴ βουλομένης τῆς γερουσίας τὰς ἡρωϊκὰς τιμὰς
δοῦναι τῷ Ἀδριανῷ τελευτήσαντι διά τινας φόνους ἐπιφα-
νῶν ἀνδρῶν, ὁ Ἀντωνῖνος ἄλλα τε πολλὰ δακρύων καὶ ὀδυρό-
μενος αὐτοῖς διελέχθη, καὶ τέλος εἶπεν. Οὐδὲ ἐγὼ ἄρα ὑμῶν ἄρ-
ξω, εἴγε ἐκεῖνος καὶ κακὸς καὶ ἐχθρὸς ὑμῖν καὶ πολέμιος ἐγένε-
το. πάντα γὰρ δηλονότι τὰ πραχθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ὧν ἓν καὶ ἡ
ἐμὴ ποίησίς ἐστι, καταλύσετε. ἀκούσασα δὲ τοῦτο ἡ γερουσία, καὶ
C αἰδεσθεῖσα τὸν ἄνδρα, τὸ δέ τι καὶ τοὺς στρατιώτας φοβηθεῖσα, ἀ-
πέδωκε τῷ Ἀδριανῷ τὰς τιμάς. ταῦτα μόνα περὶ τοῦ Ἀντωνί-
νου ἐν τῷ Δίωνι σώζεται. καὶ ὅτι Αὔγουστον αὐτὸν καὶ Εὐσεβῆ διὰ
τοιαύτην αἰτίαν ἐπωνόμασεν ἡ βουλή· ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς
αὐτοκρατορίας αὐτοῦ πολλῶν αἰτιαθέντων, καί τινων καὶ ὀνομα-
στὶ καταιτιαθέντων, ὅμως οὐδένα ἐκόλασεν, εἰπὼν ὅτι Οὐ δεῖ με
ἀπὸ τοιούτων ἔργων τῆς προστασίας ὑμῶν ἄρξασθαι. οὐ σώζεται
δὲ οὐδὲ τὰ μετὰ Ἀντωνῖνον ἄρξαντος Μάρκου Βήρου τὰ πρῶτα
τῶν ἱστορουμένων, ὅσα περὶ τὸν Λούκιον τὸν τοῦ Κομμόδου υἱὸν, ὃν
ὁ Μάρκος γαμβρὸν ἐποιήσατο, ἔπραξεν οὗτος αὐτός, καὶ ὅσα
241 οὗτος εἰς τὸν κατὰ Οὐολογαίσου πόλεμον ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ πεμ-
A φθεὶς ἔδρασε. διὸ βραχέα περὶ τούτων ἐξ ἑτέρων ἀναλε-
ξάμενος βιβλίων ἐρῶ, εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Δίωνος
μεταβήσομαι.

μνησθήσομαι. ὁ γὰρ Ἀντωνῖνος ὁμολογεῖται παρὰ πάντων
καλός τε καὶ ἀγαθὸς γενέσθαι, καὶ οὔτε τῶν ἄλλων ὑπηκόων
τισὶ βαρύς, οὔτε Χριστιανοῖς ἐπαχθής, ἀλλὰ πολλήν τινα τού-
τοις νέμων αἰδῶ, καὶ τῇ Ἀδριανοῦ τιμῇ, ἣν ἐκεῖνος ἐτίμα
Χριστιανούς, προστιθείς. ὁ γὰρ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος καὶ ἐπι-
στολάς τινας τοῦ Ἀδριανοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ
παρατίθεται, ἐν αἷς ἐκεῖνος δείκνυται τοῖς λυποῦσί τι ἢ κατη-
γοροῦσι τῶν Χριστιανῶν δεινὰ ἀπειλῶν, καὶ τὸν Ἡρακλέα ἐ- B
πομνύμενος ὡς τεύξονται τιμωρίας. λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος
ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα
τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι· ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ
κυμινοπρίστην ἐκάλουν. Κυαδράτης δὲ γηραιὸν μέν φησιν αὐ-
τὸν τελευτῆσαι, τὴν δὲ τελευτὴν ἡδίστην αὐτῷ κατ' ἴσον ὕ-
πνῳ τῷ μαλακωτάτῳ γενέσθαι. ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίνου λέγεται
καὶ φοβερώτατος περὶ τὰ μέρη τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Ἑλλησ-
πόντου σεισμὸς γενέσθαι, καὶ ἄλλας τε πόλεις καμεῖν ἰσχυ- C
ρῶς καὶ πεσεῖν ὁλοσχερῶς, καὶ ἐξαιρέτως τὴν Κύζικον, καὶ
τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον ναῶν ἁπάντων κα-
ταῤῥιφθῆναι, οὗ τετραόργυιοι μὲν πάχος οἱ κίονες ἦσαν, ὕψος δὲ
πεντήκοντα πηχῶν, ἕκαστος πέτρας μιᾶς· καὶ τἄλλα τὰ ἐν
αὐτῷ ἕκαστον θαυμάσαι πλέον ἢ ἐπαινέσαι. περὶ δὲ τὴν με-
σόγειον, ἄνω κορυφῆς ὄρους διαπεσόντος, θαλάσσιόν φασιν ἐκλυ-
σθῆναι κῦμα ἐπὶ πολύ τι τῆς γῆς, ἐλθεῖν ῥιπιζομένην τὴν
ἄχνην ἀκράτου καὶ διαυγοῦς θαλάσσης. περὶ μὲν οὖν τοῦ Ἀν-
τωνίνου τό γε νῦν ἔχον τοσαῦτα· ἦρξε δὲ εἴκοσι καὶ τέσσα-
ρα ἔτη.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ.

242 ΜΑΡΚΟΣ δὲ Ἀντωνῖνος ἐπειδὴ τοῦ ποιη-
A σαμένου αὐτὸν τελευτήσαντος Ἀντωνίνου
τὴν ἀρχὴν ἔσχε, προσειλήφει ἐς κοινωνίαν τοῦ
κράτους εὐθὺς τὸν τοῦ Λουκίου Κομμόδου
υἱὸν Λούκιον Βῆρον. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς
ἦν τῷ σώματι, καὶ τὰ πολλὰ λόγοις ἐσχόλαζε. λέγεται γὰρ καὶ αὐ-
τοκράτωρ ὢν μὴ αἰδεῖσθαι μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλου φοι-
τᾶν, ἀλλὰ καὶ Σέξτῳ προσιέναι τῷ ἐκ Βοιωτῶν φιλοσόφῳ, καὶ
ἐς ἀκρόασιν τῶν ῥητορικῶν Ἑρμογένους λόγων μὴ ὀκνῆσαι
παραγενέσθαι. προσέκειτο δὲ τοῖς ἐκ τῆς στοᾶς μάλιστα δό-
B γμασιν. ὁ δὲ Λούκιος ἔρρωτό τε καὶ νεώτερος ἦν, τοῖς στρατιωτι-
κοῖς τε ἔργοις καταλληλότερος. ὅθεν καὶ γαμβρὸν αὐτὸν ἐπὶ τῇ
θυγατρὶ Λουκίλλῃ ὁ Μάρκος ποιήσας, εἰς τὸν πρὸς Πάρθους
ἔπεμψε πόλεμον. ὁ γὰρ Οὐολόγαισος πολέμου ἦρξε, καὶ στρατό-
πεδόν τε ὅλον Ῥωμαϊκὸν τὸ ὑπὸ Σεβηριανῷ τεταγμένον ἐν
τῇ Ἐλεγείᾳ χωρίῳ τινὶ τῆς Ἀρμενίας ἐπισχὼν πάντοθεν, αὐ-
τοῖς ἡγεμόσι κατετόξευσε καὶ διέφθειρε, καὶ τῆς Συρίας ταῖς πόλε-
σι πολὺς ἐπῄει καὶ φοβερός. ὁ οὖν Λούκιος ἐλθὼν εἰς Ἀντιό-
C χειαν, καὶ πλείστους στρατιώτας συλλέξας, καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἡγε-
μόνων ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἔχων, αὐτὸς μὲν ἐν τῇ πόλει ἐκάθητο δια-
τάττων ἕκαστα καὶ τὰς τοῦ πολέμου χορηγίας ἀθροίζων· Κασ-
σίῳ δὲ τὰ στρατεύματα ἐπέτρεψε. καὶ ὃς ἐπιόντα τε τὸν Οὐολό-
γαισον γενναίως ὑπέμεινε, καὶ τέλος ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν
συμμάχων καὶ ὀπίσω ἀναχωρήσαντα ἐπεδίωξε· μέχρι τε Σε-
λευκείας καὶ Κτησιφῶντος ἤλασε, καὶ τήν τε Σελεύκειαν διέφθει-
ρεν ἐμπρήσας, καὶ τὰ τοῦ Οὐολογαίσου βασίλεια τὰ ἐν τῇ

Κτησιφῶντι κατέσκαψεν. ἔν γε μὴν τῇ ὑποστροφῇ πλείστους τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ λιμοῦ καὶ νόσου ἀπέβαλεν, ἀπενόστησε δ' ὅμως εἰς τὴν Συρίαν μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν. καὶ ὁ μὲν Λούκιος τούτοις ἐπεκυδαίνετο καὶ μέγα ἐφρόνει, οὐ μὴν αὐτῷ γε τὰ τῆς ἄκρας εὐτυχίας ἐς ἀγαθόν τι ἀπέβη. λέγεται γὰρ μετὰ ταῦτα καὶ 243
τῷ πενθερῷ Μάρκῳ ἐπιβεβουλευκώς, πρίν τι καὶ δρᾶσαι, A
φαρμάκῳ διαφθαρῆναι. τὸν μέντοι Κάσσιον ὁ Μάρκος τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἐπιτροπεύειν ἐκέλευσεν. αὐτὸς δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάροις, Ἰάζυξί τε καὶ Μαρκομάνοις, ἄλλοτε ἄλλοις χρόνον συχνὸν ὡς εἰπεῖν δι' ὅλου τοῦ βίου τὴν Παιονίαν ἔχων ὁρμητήριον, ἐπολέμησε. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον Κελτῶν μέχρι τῆς Ἰταλίας ἤλασαν, καὶ πολλὰ ἔδρασαν ἐς τοὺς Ῥωμαίους δεινά. οἷς ὁ Μάρκος ἀντεπιὼν Πομπηϊανόν τε καὶ Περτίνακα τοὺς ὑποστρατήγους ἀντικαθίστη. καὶ ἠρίστευσεν ὁ Περτίναξ, B
ὅστις καὶ ὕστερον αὐτοκράτωρ ἐγένετο. ἐν μέντοι τοῖς νεκροῖς τῶν βαρβάρων καὶ γυναικῶν σώματα ὡπλισμένα εὑρέθη. καίτοι δὲ ἰσχυροτάτου ἀγῶνος καὶ λαμπρᾶς νίκης γεγενημένης, ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ αἰτήσασι παρὰ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ἔδωκε χρήματα, αὐτὸ τοῦτο εἰπὼν ὅτι ὅσῳ ἂν πλεῖόν τι παρὰ τὸ καθεστηκὸς λάβωσι, τοῦτ' ἐκ τοῦ αἵματος τῶν τε γονέων σφῶν καὶ τῶν συγγενῶν εἰσπράξεται. περὶ γάρ τοι τῆς αὐταρχίας ὁ θεὸς μόνος κρίνειν δύναται. οὕτω καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς αὐτῶν ἦρχεν, ὥστε, καίπερ ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις C
πολέμοις ὤν, μηδὲν ἔξω τοῦ προσήκοντος μήτ' ἐκ κολακείας μήτ' ἐκ φόβου ποιῆσαι. τῶν δὲ Μαρκομάνων ἐπιτυχησάντων ἔν τινι μάχῃ, καὶ τὸν Βίνδικα τὸν Μάρκον ἔπαρχον ὄντα ἀποκτεινάντων, τούτῳ μὲν τρεῖς ἀνδριάντας ἔστησε· κρατήσας δὲ αὐτῶν, Γερμανικὸς ὠνομάσθη. Γερμανοὺς γὰρ τοὺς ἐν τοῖς ἄνω χωρίοις οἰκοῦντας ὀνομάζομεν. καὶ οἱ καλούμενοι δὲ Βουκόλοι κατὰ τὴν Αἴγυπτον κινηθέντες, καὶ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους προσαποστήσαντες ὑπὸ ἱερεῖ τινὶ καὶ Ἰσιδώρῳ, πρῶτον

μὲν ἐν γυναικείοις στολαῖς τὸν ἑκατόνταρχον τῶν Ῥωμαίων ἠ-
D πατηκότας, ὡς δὴ γυναῖκες τῶν Βουκόλων καὶ χρυσία δώσουσαι
αὐτῷ ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, προσιόντα σφίσι κατέκοψαν· καὶ τὸν συνόν-
τα αὐτῷ κατέθυσάν τε, ἐπί τε τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ συνώμο-
σαν, καὶ ἐκεῖνα κατέφαγον. ἦν δὲ Ἰσίδωρος ἀνδρίᾳ πάντων τῶν
καθ' ἑαυτὸν ἄριστος. τούς τε ἐν Αἰγύπτῳ Ῥωμαίους νικήσαντες,
μικροῦ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἷλον, εἰ μὴ Κάσσιος ἐκ Συρίας
πεμφθεὶς ἐπ' αὐτούς, καὶ στρατηγήσας ὥστε τὴν πρὸς ἀλλήλους
σφῶν ὁμόνοιαν λῦσαι, καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀποχωρίσαι (διὰ γὰρ
244 τὴν ἀπόνοιαν καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν οὐκ ἐθάῤῥησε συμβαλεῖν ἀ-
A θρόοις) οὕτω δὴ στασιάσαντας ἐχειρώσατο. ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τοῦ
Μάρκου τῷ πρὸς τοὺς Γερμανούς, ἵνα καὶ ταῦτα μνήμης ἀξιω-
θῇ, μειράκιον μὲν αἰχμάλωτον ἐρωτηθέν τι ὑπ' αὐτοῦ, Οὐ
δύναμαι, ἔφη, ἀποκρίνασθαί σοι ὑπὸ τοῦ ῥίγους· ὥστε εἴ τι
μαθεῖν ἐθέλεις, κέλευσόν μοι ἱμάτιον τι (εἴγε ἔχεις) δοθῆναι.
στρατιώτης δέ τις νυκτὸς φυλακὴν τοῦ Ἴστρου ποιούμενος καὶ πα
βοὴν ἐκ τῆς περαίας στρατιωτῶν ἑαλωκότων ἀκούσας, διενήξατο
B εὐθὺς ὥσπερ εἶχε, καὶ λύσας αὐτοὺς ἀνεκομίσθη. ἦν δὲ τῷ Μάρ-
κῳ ὁ Ῥοῦφος ὁ Βασσαῖος ἔπαρχος, τὰ μὲν ἄλλα ἀγαθός, ἀπαί-
δευτος δὲ ὑπ' ἀγροικίας, καὶ τὰ πρῶτά γε τοῦ βίου ἐν πενίᾳ τρα-
φείς. ἀναδενδράδα δέ ποτε αὐτὸν κλῶντα ἀνέλαβέ τις, καὶ
ἐπειδή γε μὴ εὐθὺς ἅμα τῷ πρώτῳ κελεύσματι κατέβη, ἐ-
πετίμησεν αὐτῷ, καὶ ἔφη, Ὦ γε ἔπαρχε κατάβηθι. τοῦτο γὰρ ὡς καὶ
πρὸς ὑπερηφανοῦντα καὶ τεταπεινωμένον αὐτὸν εἶπεν· ὅπερ
ἡ τύχη μετὰ ταῦτα αὐτῷ ἔδωκεν. ὁ δ' αὐτοκράτωρ, ὁσάκις
C ἀπὸ τοῦ πολέμου σχολὴν ἦγεν, ἐδίκαζε, καὶ ὕδωρ πλεῖστον τοῖς
ῥήτορσι μετρεῖσθαι ἐκέλευε. τάς τε πύστεις καὶ τὰς ἀνακρί-
σεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε πανταχόθεν τὸ δίκαιον
ἀκριβοῦν. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ἕνδεκα πολλάκις καὶ δώδεκα
ἡμέραις τὴν αὐτὴν δίκην, καίπερ νυκτὸς ἔστιν ὅτε δικάζων,
ἔκρινεν. φιλόπονος γὰρ ἦν, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ

προσήκουσι προσεφέρετο· καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ οὔτε ἔλεγεν οὔτε ἔγραφεν οὔτε ἐποίει, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ περὶ τοῦ βραχυτάτου ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, οὐκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. καὶ γὰρ ἐνόμιζεν ὅτι κἂν ἐλαχιστόν τι παρίδῃ, διαβολὴν αὐτὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα πάντα οἴ- D
σει. καίτοι οὕτως ἀσθενὴς τῷ σώματι ἐγένετο, ὥστε μήτε τὸ ψῦχος τήν γε πρώτην ὑπομεῖναι, ἀλλὰ καὶ πρὶν διαλεχθῆναι τοῖς στρατιώταις συνεληλυθόσιν ἤδη κατὰ τὸ παραγγελμένον, ἀναχωρῆσαι, καὶ τροφὴν βραχυτάτην καὶ ταύτην ἐν νυκτὶ ἀεὶ λαμβάνειν. οὐ γάρ ἐστιν ὅτε μεθ᾽ ἡμέρας, πλὴν τοῦ φαρμάκου τοῦ θηριακοῦ καλουμένου, ἐσιτεῖτο. ἐλάμβανε δὲ τοῦ φαρμάκου, οὐχ οὕτως ὅτι ἐδεδίει τι, ὡς ὅτι τοῦ τε
στομάχου καὶ τοῦ θώρακος φαύλως εἶχε· καί φασιν ὅτι δι᾽ 245
ἐκεῖνα αὐταρκεῖν πρός τε τἆλλα, καὶ πρὸς ταῦτα ἐδύνατο. τοὺς A
δὲ Ἰάζυγας οἱ Ῥωμαῖοι ἔν τε τῇ γῇ ποτε τότε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ ποταμῷ ἐνίκησαν. λέγω δὲ οὐχ ὅτι ναυμαχία τις ἐγένετο, ἀλλ᾽ ὅτι διὰ τοῦ Ἴστρου πεπηγότος φεύγουσι σφίσιν ἐπακολουθήσαντες, καὶ ἐκεῖ ὡς ἐν ἠπείρῳ ἐμαχέσαντο. αἰσθόμενοι γὰρ οἱ Ἰάζυγες ὅτι ἐπιδιώκονται, ὑπέστησαν αὐτούς, ἐλπίσαντες ῥᾳδίως, ἅτε καὶ ἀήθεις τοῦ κρυστάλλου ὄντας, κατεργάζεσθαι. καὶ οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς συνέρραξαν, οἱ δὲ ἐκ τῶν
πλαγίων περιϊππεύσαντες· οἱ γὰρ ἵπποι σφῶν δεδιδαγμένοι καὶ B
ἐν τῷ τοιούτῳ θεῖν ἀσφαλῶς ἦσαν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι, οὐκ ἐφοβήθησαν, ἀλλὰ συστραφέντες, καὶ πᾶσιν ἅμα αὐτοῖς ἀντιμέτωποι γενόμενοι, τάς τε ἀσπίδας οἱ πλείους ἔθηκαν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐπ᾽ αὐτῶν, ὅπως ἧττον ὀλισθαίνωσιν, ἀπερείσαντες, ἐδέξαντο σφᾶς προσπεσόντας· καὶ ἀντιλαμβανόμενοι οἱ μὲν τῶν χαλινῶν, οἱ δὲ τῶν ἀσπίδων τῶν τε κοντῶν, ἐπεσπῶντο αὐτούς, κἀκ τούτου συμπλεκόμενοι, κατέβαλλον καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους. οὐ γὰρ ἔτι τῆς βίας οὐκέτ᾽ ἀντέχειν πρὸς τὸν ὄλισθον ἐδύναντο. ὠλίσθανον μὲν γὰρ καὶ οἱ

C Ῥωμαῖοι· ἀλλ' εἴ τις ὕπτιός τις αὐτῶν ἔπεσε, συνεφείλκετο τὸν
ἀντίπαλον, καὶ τοῖς ποσὶν ἐς τοὐπίσω ἀνέρριπτει, ὥσπερ ἐν πά-
λῃ, καὶ οὕτως ἐπάνωθεν αὐτοῦ ἐγίγνετο· εἰ δὲ ἐπὶ στόμα, κα-
τελάμβανεν αὐτὸν προκαταπίπτοντα αὐτῷ τῷ στόματι. οἱ γὰρ
βάρβαροι καὶ ἄπειροι τοιουτοτρόπου ἀγωνίας κουφότεροι ὄν-
τες, οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἀντέχειν· ὥστε καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι
διέφυγον. Μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ Ἰάζυγας πολλοῖς καὶ με-
γάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις Μάρκος ὑπέταξεν. ἐπὶ δὲ τοὺς *
ἔπεμψε, ἔπειτα ἐκ παρατάξεως τοὺς καλουμένους Κουάδους·
καὶ πόλεμος αὐτῷ συνέστη μέγας, καὶ νίκη παράδοξος εὐτυ-
D χήθη, μᾶλλον δὲ παρὰ θεοῦ ἐδωρήθη. κινδυνεύσαντας γὰρ
ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Ῥωμαίους παραδοξότατα τὸ θεῖον ἐξέσωσε.
κυκλωσάντων γὰρ αὐτοὺς τῶν Κουάδων ἐν τόποις ἐπιτηδείοις,
συνασπίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι προθύμως ἠγωνίζοντο· καὶ οἱ βάρ-
βαροι τὴν μὲν μάχην ἐπέσχον, προσδοκήσαντες σφᾶς ῥα-
δίως ὑπό τε τοῦ καύματος καὶ ὑπὸ τοῦ δίψους αἱρήσειν, πάντα
δὲ τὰ πέριξ διαλαβόντες ἀπέφραξαν ὅπως μηδαμόθεν
ὕδωρ λάβωσι. πολὺ γὰρ καὶ τῷ πλήθει περιῆσαν. τῶν οὖν Ῥω-
246 μαίων ἐν παντὶ κακοῦ καὶ ἐκ τοῦ καμάτου καὶ ἐκ τῶν τραυ-
A μάτων, τοῦ τε ἡλίου καὶ τοῦ δίψους, γινομένων, καὶ μήτε μάχε-
σθαι διὰ ταῦτα μήτε χωρῆσαί πῃ δυναμένων, ἀλλ' ἔν τε τῇ τά-
ξει καὶ τοῖς τόποις ἑστηκότων καὶ κατακαιομένων, νέφη πολλὰ
ἐξαίφνης συνέδραμε, καὶ ὑετὸς πολὺς οὐκ ἀθεεὶ κατερράγη. καὶ
γάρ τοι λόγος ἔχει, Ἀρνοῦφίν τινα μάγον Αἰγύπτιον συνόντα
τῷ Μάρκῳ ἄλλους τε τινὰς δαίμονας καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν ἀέ-
ριον ὅτι μάλιστα μαγγανείαις τισὶν ἐπικαλέσασθαι, καὶ δι'
αὐτῶν τὸν ὄμβρον ἐπισπάσασθαι. ταῦτα μὲν περὶ τούτων
B ὁ Δίων φησίν· ἔοικε δὲ ψεύδεσθαι, εἴτε ἑκὼν εἴτε ἄκων. οἶμαι
δὲ τὸ πλέον ἑκών. καὶ πῶς γὰρ οὔ; ὅς γε οὐκ ἠγνόει τὸ τάγμα
τῶν στρατιωτῶν τὸ κεραυνοβόλον ἰδίως καλούμενον (ἐν γὰρ
τῷ τῶν λοιπῶν καταλόγῳ καὶ αὐτὸ μνημονεύει) ὅπερ ἀπ'

οὐδεμιᾶς ἑτέρας αἰτίας (οὐδὲ γὰρ ἄλλη τις λέγεται) ἢ ἀπὸ τοῦ κατὰ τόνδε συμβάντος τὸν πόλεμον οὕτω προσηγορεύθη· ὃ καὶ αἴτιον τότε τοῖς τε Ῥωμαίοις τῆς σωτηρίας ἐγένετο, καὶ τοῖς βαρβάροις τῆς ἀπωλείας. ἀλλ' οὐχ ὁ Ἀρνοῦφις ὁ μάγος. οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἱστόρηται. ἔστι δὲ ὃ λέγω τοιοῦτον. τάγμα ἦν τῷ Μάρκῳ, (καλοῦσι δὲ τὸ τάγμα οἱ Ῥωμαῖοι λεγεῶνα) τῶν ἀπὸ Μελιτινῆς στρατιωτῶν. C
εἰσὶ δὲ τὸν Χριστὸν πρεσβεύοντες ἅπαντες· ἐν οὖν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ προσιόντα τῷ Μάρκῳ τὸν ἔπαρχον, ἀμηχανοῦντι πρὸς τὴν περίστασιν καὶ δεδιότι περὶ σύμπαντι τῷ στρατῷ, εἰπεῖν λέγεται ὡς οἱ καλούμενοι Χριστιανοὶ οὐκ ἔστιν ὅ,τι οὐ δύνανται ταῖς εὐχαῖς. καὶ ὅτι παρὰ σφίσι τάγμα ὅλον τυγχάνει ὂν τούτου τοῦ γένους. τὸν οὖν Μάρκον ἀκούσαντα παρακλῆσιν γενέσθαι πρὸς αὐτοὺς ὡς ἂν εὔξωνται τῷ σφετέρῳ Θεῷ. εὐξαμένων δὲ αὐτῶν παραχρῆμα ἐπακοῦσαι τὸν Θεόν, τοὺς μὲν πολεμίους κεραυνῷ βαλεῖν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ὄμβρῳ παραμυθήσασθαι. ἐφ' οἷς καταπλαγέντα τὸν Μάρκον ἰσχυ- D
ρῶς, τούς τε Χριστιανοὺς κατὰ δόγμα τιμῆσαι, καὶ τὸν λεγεῶνα κεραυνοβόλον προσαγορεῦσαι. λέγεται δὲ καὶ ἐπιστολήν τινα περὶ τούτων εἶναι τοῦ Μάρκου. ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι μὲν τὸ τάγμα κεραυνοβόλον λέγεται, ἴσασι, καὶ αὐτοὶ μαρτυροῦσι, τὴν δὲ αἰτίαν τῆς προσηγορίας ἥκιστα λέγουσι. προστίθησι δὲ ὁ Δίων, ὅτι τοῦ ὄμβρου καταρραγέντος, πρῶτον μὲν ἄνω πάντες ἀνέκυπτον, καὶ ἐς τὰ στόματα αὐτὸν ἐδέχοντο, ἔπειτα οἱ μὲν τὰς ἀσπίδας, οἱ δὲ καὶ τὰ κράνη ὑποβάλλοντες, αὐτοί τε χανδὸν ἔσπων, καὶ τοῖς ἵπποις πιεῖν ἐδίδοσαν. καὶ τῶν βαρβάρων σφίσιν ἐπιδραμόντων, ἔπινόν τε ὁμοῦ καὶ ἐμάχοντο· καὶ ἤδη γέ 247
τινες τιτρωσκόμενοι τό, τε αἷμα παρεγχεόμενον ἐς τὰ κράνη καὶ A
τὸ ὕδωρ ἅμα διερρόφουν. κἂν ἔπαθόν τι δεινὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐπικειμένων αὐτοῖς περὶ τὸ πίνειν οἱ πλείους ἠσχολημένοι, εἰ μὴ χάλαζα ἰσχυρὰ καὶ κεραυνοὶ οὐκ ὀλίγοι τοῖς πολεμίοις

ἐνέπεσον. ἦν οὖν ὁρᾶν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὕδωρ τε ἅμα καὶ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα· καὶ οἱ μὲν ὑγραίνοντό τε καὶ ἔπινον, οἱ δὲ ἐπυροῦντο καὶ ἔθνησκον. καὶ οὔτε τῶν Ῥωμαίων τὸ
B πῦρ ἥπτετο, καὶ εἴπου καὶ προσέμιξε σφίσιν, εὐθὺς ἐσβέννυτο· οὔτε τοὺς βαρβάρους ὁ ὑετὸς ὠφέλει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μᾶλλον τὴν φλόγα αὐτῶν, ὥσπερ ἔλαιον, ἤγειρεν· ὕδωρ τε ὑόμενοι ἐζήτουν, καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς ἐτίτρωσκον, ὡς καὶ τῷ αἵματι τὸ πῦρ κατασβέσοντες, οἱ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσέτρεχον, ὡς καὶ μόνοις σωτήριον ὕδωρ ἔχοντας. ἠλέησε γοῦν αὐτοὺς καὶ ὁ Μάρκος, παρὰ δὲ τῶν στρατιωτῶν τὸ ἕβδομον αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη. καίπερ δὲ οὐκ εἰωθὼς, πρὶν τὴν βουλὴν ψηφίσασθαι, τοιοῦτόν τι προσίεσθαι, ὅμως ἐδέξατό τε αὐτὸ ὡς καὶ παρὰ θεοῦ λαμβάνων, καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλεν. ἡ μέντοι
C Φαυστῖνα μήτηρ τῶν στρατοπέδων ἐπεκλήθη. τοῦ δὲ Περτίνακος ἐπὶ ταῖς ἀνδραγαθίαις ὑπατείαν λαβόντος, ὅμως ἦσαν οἵ τινες μισοῦντες ἐπὶ τῷ εἶναι αὐτὸν τὸ γένος ἐξ ἀφανοῦς, τὸ τῆς τραγῳδίας ἐπέλεγον,

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται, οὐκ εἰδότες ὅτι καὶ μοναρχήσει. τοῦ δὲ Κασσίου κατὰ τὴν Συρίαν νεωτερίσαντος, σφόδρα ἐκπλαγεὶς ὁ Μάρκος τὸν Κόμμοδον τὸν υἱὸν ἐκ τῆς Ῥώμης, ὡς καὶ ἐς ἐφήβους ἤδη τελεῖν δυνάμενον, μετεπέμψατο. ὁ δὲ δὴ Κάσσιος Σύρος μὲν ἐκ τῆς Κύρου ἦν, ἀνὴρ δὲ ἄριστος ἐγένετο, καὶ ὁποῖον ἄν τις αὐτοκράτορα ἔχειν
D εὔξαιτο, πλὴν καθ' ὅσον Ἡλιοδώρου τινὸς ἀγαπητῶς εἰς τὴν τῆς Αἰγύπτου ἡγεμονίαν ἐξ ἐμπειρίας ῥητορικῆς προχωρήσαντος υἱὸς ἦν. τοῦτο δὲ δεινῶς ἡμάρτηκεν ὑπὸ Φαυστίνας ἀπατηθείς· αὕτη γὰρ τὸν ἄνδρα ἀρρωστήσαντα (ἦν δὲ τοῦ Εὐσεβοῦς Ἀντωνίνου θυγάτηρ) προσδοκήσασα ὅσον οὐκ ἤδη τελευτήσειν, ἐφοβήθη μὴ τῆς ἀρχῆς ἐς ἄλλον τινὰ (ἅτε τοῦ Κομμόδου καὶ νέου καὶ ἁπλουστέρου τοὺς τρόπους ὄντος) περιελθούσης, ἰδιωτεύσῃ· καὶ ἔπεισε τὸν Κάσσιον δι' ἀπορρήτων παρα-

σκευάσασθαι, ἵν᾽ ἄν τι ὁ Ἀντωνῖνος πάθοι, καὶ αὐτὴν καὶ τὴν αὐ- 248
ταρχίαν λάβῃ. ταῦτ᾽ οὖν αὐτῷ διασκοπουμένῳ ἀγγελία ἦλθε τὸν A
Μᾶρκον τεθνηκέναι (οἷά που φιλεῖ τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ
θρυλεῖσθαι) καὶ εὐθὺς οὐκ ἀναμείνας αὐτὴν ἀκριβῶσαι, ἐφ᾽ ἑ-
αυτὸν τῆς ἀρχῆς ἐποιήσατο, ὡς καὶ πρὸς τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐν τῇ
Παννονίᾳ τότε ὄντων προκεχειρισμένος. καὶ ὁ μὲν εἰ καὶ τὰ μά-
λιστα μὴ ἐς μακρὸν τἀληθὲς ἔμαθεν, ὅμως ἐπειδὴ ἅπαξ
ὑποκεκινήκει, οὐ μετεβάλλετο· ἀλλὰ τά τε ἐντὸς τοῦ Ταύρου
πάντα διὰ βραχέος προσεποιήσατο, καὶ παρεσκευάζετο ὡς B
καὶ πολέμῳ τὸ κράτος ἕξων. ὁ δὲ δὴ Μᾶρκος παρὰ τοῦ Βήρου
τοῦ τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντος τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ μα-
θὼν, τέως μὲν συνέκρυπτεν αὐτά, ἐπεὶ δὲ οἱ στρατιῶται τῇ τε
φήμῃ ἰσχυρῶς ἐταράττοντο, καὶ ἐλογοποίουν πολλά, συνεκά-
λεσεν αὐτοὺς, καὶ ἀνέγνω τοιάδε, Οὐκ ἀγανακτήσων, ὦ συστρα-
τιῶται, ἀλλ᾽ ὀδυρόμενος παρελήλυθα. χαλεπαίνειν μὲν γὰρ τί δεῖ
πρὸς τὸ δαιμόνιον ᾧ πάντα ἔξεστιν; ὀλοφύρεσθαι δὲ ἴσως ἀνάγ-
κη τοὺς ἀδίκως δυστυχοῦντας, ὃ καὶ ἐμοὶ νῦν συμβέβηκε. C
πῶς γὰρ οὐ δεινὸν πολέμοις ἡμᾶς ἐκ πολέμων συμφέρεσθαι;
πῶς δ᾽ οὐκ ἄτοπον καὶ ἐμφυλίῳ συμπλακῆναι; πῶς οὐκ ἀμφό-
τερα καὶ δεινότητι καὶ ἀτοπίᾳ νικᾷ, τὸ μηδὲν πιστὸν ἐν ἀνθρώ-
ποις εἶναι, ἀλλ᾽ ἐπιβεβουλεῦσθαί τε με ὑπὸ τοῦ φιλτάτου, καὶ εἰς ἀ-
γῶνα ἀκούσιον καθίστασθαι, μήτε τι ἠδικηκότα μήτε τι πεπλημ-
μεληκότα; τίς μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀσφαλής, τίς δὲ φιλία ἔτι νομισθήσεται
ἐμοῦ ταῦτα πεπονθότος; πῶς δ᾽ οὐκ ἀπόλωλε μὲν πίστις, ἀπό-
λωλε δὲ ἐλπὶς ἀγαθή; ἀλλ᾽ εἰ μὲν μόνος ἐγὼ ἐκινδύνευον, παρ᾽ D
οὐδὲν ἂν τὸ πρᾶγμα ἐποιησάμην (οὐ γάρ που καὶ ἀθάνατος ἐγεγό-
νειν) ἐπεὶ δὲ δημοσία τε ἀπόστασις, μᾶλλον δὲ ἐπανάστασις γέ-
γονε, καὶ ὁ πόλεμος πάντων ὁμοίως ἡμῶν ἅπτεται, ἐβουλό-
μην, εἰ οἷόν τε ἦν, προσκαλέσασθαι τὸν Κάσιον, καὶ δικαιο-
λογήσασθαι πρὸς αὐτὸν παρ᾽ ὑμῖν ἢ παρὰ τῇ γερουσίᾳ· καὶ
ἡδέως ἂν ἀμαχεὶ παρεχώρησα αὐτῷ τῆς ἡγεμονίας, εἰ τοῦτο

τῷ κοινῷ συμφέρειν ἐδεδόκει. ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ γὰρ καὶ πονῶν καὶ
κινδυνεύων διατελῶ· τοσοῦτόν τε ἐνταυθοῖ χρόνον ἔξω τῆς Ἰ-
249 ταλίας πεποίηκα ἄνθρωπος καὶ γέρων ἤδη καὶ ἀσθενὴς, καὶ
A οὔτε τροφὴν ἄλυπον, οὔθ᾽ ὕπνον ἄφροντιν λαβεῖν δυνάμε-
νος. ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἄν ποτε συγκαθεῖναι εἰς τοῦτο ὁ Κάσσιος ἐθε-
λήσειε (πῶς γὰρ ἂν πιστεύσειέ μοι ἄπιστος οὕτω περὶ ἐμὲ γεγενη-
μένος;) ὑμᾶς γε ὦ συστρατιῶται χρὴ θαρρεῖν. οὐ γάρ που κρείτ-
τους Κίλικες, καὶ Σύροι, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Αἰγύπτιοι ὑμῶν οὔτε
ἐγένοντο ποτὲ, οὔτε ἔσονται, οὐδ᾽ ἂν μυριάκις πλείους ὑμῶν,
ὅσῳ νῦν ἐλάττους εἰσὶν, ἀθροισθῶσιν. οὐ μὴν οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ
Κάσσιος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ στρατηγικὸς εἶναι καὶ πολλὰ κα-
B τωρθωκέναι δοκεῖ, λόγου τινὸς ἄξιος νῦν ἂν φανείη. οὔτε γὰρ
ἀετὸς κολοιῶν ἢ καὶ λέων νεβρῶν ἡγησάμενος, ἀξιόμαχος γί-
νεται· καὶ τὸν Ἀῤῥαβικὸν τόν τε Παρθικὸν ἐκεῖνον πόλεμον οὐ Κάσ-
σιος ἀλλ᾽ ὑμεῖς κατειργάσασθε. ἄλλως τε εἰ καὶ ἐκεῖνος ἐκ τῶν
πρὸς Πάρθους πραχθέντων εὐδόκιμός ἐστιν, ἔχετε καὶ ὑ-
C μεῖς Βῆρον, ὃς οὐδὲν ἧττον ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοῦ καὶ ἐνί-
κησε πλείω καὶ κατεκτήσατο. ἀλλὰ τάχα μὲν καὶ ἤδη μετανενόη-
κε ζῶντά με μεμαθηκώς. οὐ γάρ που καὶ ἄλλως ἢ ὡς τετελευ-
C τηκότος μου τοῦτ᾽ ἐποίησεν. ἂν δὲ καὶ ἐπιπλεῖον ἀντίσχῃ, ἀλλ᾽
ὅταν γε καὶ προσιόντας ἡμᾶς πύθηται, πάντως γνωσιμαχήσει
καὶ ὑμᾶς φοβηθεὶς καὶ ἐμὲ αἰδεσθείς. ἐγὼ γοῦν ἓν μόνον ὦ συ-
στρατιῶται δέδοικα (εἰρήσεται γὰρ πᾶσα πρὸς ὑμᾶς ἡ ἀλή-
θεια) μή ποτε αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποκτείνῃ, αἰσχυνθεὶς ἐς τὴν ἡμετέ-
ραν ὄψιν ἐλθεῖν, ἢ ἕτερός τις μαθὼν ὅτι τε ἥξω καὶ ὅτι ἐπ᾽ αὐ-
τὸν ὁρμῶμαι, τοῦτο ποιήσῃ. μέγα γάρ μου ἆθλον καὶ τοῦ πολέμου
καὶ τῆς νίκης, καὶ ἡλίκον οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἔλαβεν, ἀφαι-
D ρήσεται. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; ἀδικήσαντα ἄνθρωπον ἀφεῖναι, πρὸς φι-
λίαν ὑπερβάντα φίλον μεῖναι, πίστιν καταλύσαντα πιστὸν διαγε-
νέσθαι. παράδοξα μὲν ἴσως ταῦθ᾽ ὑμῖν φαίνεται, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπιστεῖν
ὑμᾶς αὐτοῖς δεῖ. οὐ γάρ που καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν

ἀνθρώπων ἀπόλωλεν, ἀλλ' ἔστι καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι τῆς ἀρχαίας
ἀρετῆς λείψανον. ἂν δέ που ἀπιστῇ τις, καὶ διὰ τοῦτο μεῖζόν ἐστί
μοι τὸ ἐπιθύμημα, ἵνα ὃ μηδεὶς ἂν πιστεύσειε γενέσθαι δύνα-
σθαι, τοῦτο ἴδῃ γενόμενον. ὡς ἔγωγε τοῦτ' ἂν μόνον ἐκ τῶν παρόν-
των κακῶν κερδάναιμι, εἰ δυνηθείην καλῶς θέσθαι τὸ πρᾶ- 250
γμα, καὶ δεῖξαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι καὶ ἐμφυλίοις πολέ- A
μοις ἔστιν ὀρθῶς χρήσασθαι. Ταῦτα μὲν ὁ Μάρκος καὶ πρὸς
τοὺς στρατιώτας εἶπε, καὶ πρὸς τὴν γερουσίαν ἔγραψεν, οὐδὲν
οὐδαμοῦ τὸν Κάσσιον κατηγορήσας, πλὴν ὅτι ἀχάριστον αὐτὸν
συνεχῶς ἀνεκάλει. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνος ὑβριστικόν τι οὔτε
εἶπέ ποτε ἐς τὸν Μάρκον οὔτ' ἔγραψε. Παρασκευαζομένῳ δὲ
Μάρκῳ πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἄλλαι τε πολλαὶ νῖκαι
κατὰ διαφόρων βαρβάρων ἐν ταυτῷ, καὶ ὁ Κασσίου θάνατος
ἀπηγγέλθη. προσπεσὼν γὰρ βαδίζοντι τῷ Κασσίῳ Ἀντώνιος
ἑκατόνταρχος, ἐξαίφνης ἔτρωσε κατὰ τοῦ αὐχένος οὐ πάνυ B
πληγῇ καιρίᾳ· καὶ ὁ μὲν τῇ ῥύμῃ τοῦ ἵππου ἐξαχθεὶς, ἀτελὲς
τὸ τόλμημα κατέλιπεν, ὥστ' ὀλίγου διαφυγεῖν αὐτόν. ὁ δὲ
δέκαρχος ἐν τούτῳ τὸ λοιπὸν προσκατειργάσατο, καὶ τὴν κε-
φαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὥρμησαν.
καὶ ὁ μὲν οὕτω μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας ἓξ ὀνειρώξας ἐ-
σφάγη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἑτέρωθι ὢν ἐφονεύθη. καὶ ὁ Μάρκος
ἐπιὼν τὰ ἔθνη τὰ τῷ Κασσίῳ συνεξαναστάντα, πάνυ φιλαν-
θρώπως πᾶσιν ἐχρήσατο, καὶ οὐδένα οὔτε τῶν ἐλαττόνων οὔτε τῶν
ἐπιφανεστέρων διεχρήσατο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον με- C
τήλλαξε καὶ ἡ Φαυστῖνα, εἴτε ὑπὸ τῆς ποδάγρας ἣν εἶχεν,
εἴτε ἄλλως, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ ἐφ' οἷς πρὸς τὸν Κάσσιον συνε-
τίθετο. καίτοι ὁ Μάρκος τὰ γράμματα διέφθειρε μηδὲ ἀνα- D
γνούς, ἵνα μὴ καὶ ἄκων ἀναγκασθῇ μισῆσαί τινα. λέγεται δὲ
ὅτι καὶ Βῆρος εἰς τὴν Συρίαν, ἧς καὶ τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, προ-
πεμφθεὶς, καὶ εὑρὼν αὐτὰ ἐν τοῖς σκεύεσι τοῦ Κασσίου, ἠφάνι-
σεν, εἰπὼν, ὅτι μάλιστα μὲν ἐκείνῳ τοῦτ' ἔστι κεχαρισμένον· εἰ δὲ καὶ

χαλεπὴν ἡγῆ τι, ἄμεινόν γε ἔσται ἵνα ἑαυτὸν ἀντὶ πολλῶν ἀπολέ-
D σθαι. Μάρκος γε μὴν οὕτω τοῖς φόνοις οὐκ ἔχαιρεν ὥστε καὶ τοὺς
μονομάχους ἐν τῇ Ῥώμῃ ὥσπερ ἀθλητὰς ἀκινδύνως ἑώρα
μαχομένους. σιδήριον γὰρ οὐδέποτε οὐδενὶ αὐτῶν ὀξὺ ἔδωκεν,
ἀλλὰ καὶ ἀμβλέσιν ὥσπερ ἐσφαιρωμένοις πάντες ἐμάχοντο.
τὴν δὲ Φαυστῖναν ἀποθανοῦσαν ἰσχυρῶς πενθήσας, ἔγραψε τῇ
βουλῇ μηδένα τῶν Κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι, ὡς καὶ
ἐκ μόνου τούτου, παραμυθίου τινὸς ἐπὶ τῇ Φαυστίνῃ τυχεῖν
251 δυνησόμενος. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ὑπ' ἐμοῦ,
A μήτε τῇ ἐμῇ μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγῆναι. καὶ τέλος
ἔφη ὅτι ἂν μὴ τούτου τύχω, σπεύσω πρὸς τὸν θάνατον. οὕτω
τε καθαρὸς διὰ πάντων καὶ χρηστὸς καὶ εὐσεβὴς ἐγένετο· καὶ
γὰρ πολλοὺς καὶ ἀνηργάτησε τῶν σφαγέων, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῆς,
αὐτόν τε καὶ τοὺς υἱέας αὐτοῦ. ἐνομοθετήθη δὲ τόδε, μηδένα ἐν τῷ
ἔθνει ὅθεν τὸ ἀρχαῖον ἐστὶν ἄρχειν, ὅτι ὁ Κάσσιος ἐν τῇ Συρίᾳ
τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἔχουσαν ἡγεμονεύων ἐνεόχμωσε. τῷ δὲ
Μάρκῳ καὶ τῇ Φαυστίνῃ ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ ἔν τε τῷ Ἀφρο-
B δισίῳ τῷ Ῥωμαίῳ εἰκόνας ἀργυρᾶς ἀνατεθῆναι, καὶ βωμὸν
ἱδρυθῆναι, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πάσας τὰς κόρας τὰς ἐν τῷ ἄστει γα-
μουμένας μετὰ τῶν νυμφίων θύειν, καὶ ἐς τὸ θέατρον χρυσῆν εἰ-
κόνα τῆς Φαυστίνης ἐπὶ δίφρου ἀεί, ὁσάκις γε αὐτὸς ἐκεῖνος θεω-
ρῇ, ἐσφέρεσθαί τε, καὶ ἐν τῇ προεδρίᾳ ἐξ ἧς ζῶσα ἐθεᾶτο, τίθε-
σθαι, καὶ περὶ αὐτὴν τὰς γυναῖκας τὰς δυνάμει προεχούσας
συγκαθίζεσθαι. ὁ δὲ Μάρκος ἐλθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ μυηθεὶς,
ἔδωκε μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τιμάς, ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις
διδασκάλους ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ πάσης λόγων παιδείας
C μισθὸν ἐτήσιον φέροντας. ἐλθὼν δὲ ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ πρὸς τὸν
δῆμον διαλεγόμενος, ἐπειδὴ μεταξὺ λέγοντος αὐτοῦ τά τε ἄλ-
λα καὶ ὅτι πολλοῖς ἔτεσιν ἀποδεδημηκὼς ἦν, ἀνεβόησαν, ὀ-
κτὼ καὶ ταῦτα ταῖς χερσίν, ἵνα δὴ καὶ χρυσοῦς τοσούτους ἐς
τὸ δεῖπνον λάβωσι, προσενεδείξαντο· διεμειδίασε, καὶ ἔφη

ὁ αὐτὸς, Ὀκτώ. καὶ μετὰ ταῦτα ἀνὰ διακοσίας δραχμὰς αὐ-
τοῖς κατένειμεν, ὅσον οὔπω πρότερον εἰλήφεσαν. ταῦτά τε ἔπρα-
ξε, καὶ τοῖς ὀφείλουσί τι τῷ βασιλικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ, πᾶσι πάν-
τα τὰ ὀφειλόμενα ἀφῆκεν, ἀπὸ ἐτῶν ἓξ καὶ τεσσαράκοντα, χω-
ρὶς τῶν ἑκκαίδεκα τῶν Ἀδριανοῦ, καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτῶν
γράμματα ἐν τῇ ἀγορᾷ καυθῆναι ἐκέλευσε. χρήματά τε D
πολλαῖς πόλεσιν ἔδωκεν, ἐν αἷς καὶ τῇ Σμύρνῃ δεινῶς ὑπὸ σει-
σμοῦ φθαρείσῃ· καὶ αὐτὴν καὶ βουλευτῇ ἐστρατηγηκότι ἀνοι-
κοδομῆσαι προσέταξεν. ἀφ' οὗπερ ἔγωγε νῦν θαυμάζω τῶν αἰτιω-
μένων αὐτὸν ὡς οὐ μεγαλόφρονα γενόμενον. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα
οἰκονομικώτατος ὡς ἀληθῶς ἦν, τῶν δ' ἀναγκαίων ἀναλω-
μάτων οὐδὲ ἓν ἐξίστατό τι, καίπερ μηδένα εἰσπράξει χρημά-
των, ὥσπερ εἶπον, λυπῶν, καὶ πλεῖστα ὅσα ἐξ ἀνάγκης ἔξω τῶν
ἐγκυκλίων δαπανῶν. ἐπειδὴ γὰρ τὰ Σκυθικὰ αὖθις αὐτοῦ ἐδεῖ- 252
το, γυναῖκα τῷ υἱεῖ θᾶττον δι' αὐτὰ ἢ ἐβούλετο Κρισπῖναν A
συνῴκισεν. οἱ γὰρ Κυϊντίλιοι οὐκ ἠδυνήθησαν, καίπερ δύο τε ὄν-
τες καὶ φρόνημα καὶ ἀνδρίαν ἐμπειρίαν τε πολλὴν ἔχοντες, τὸν
πόλεμον παῦσαι· καὶ διὰ τοῦτ' ἀναγκαίως αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτο-
ρες ἐξεστράτευσαν. ὁ δὲ Μάρκος καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου
ᾔτησε τὴν βουλήν, οὐχ ὅτι μὴ ἔκειτο ἐπὶ τῇ τοῦ κρατοῦντος
ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ὅτι ὁ Μάρκος πάντα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ αὐτὰ
καὶ τἆλλα ἔλεγεν εἶναι. Ἡμεῖς γὰρ ἔφη (πρὸς τὴν βουλὴν λέγων) B
οὕτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰ-
κοῦμεν. ταῦτά τε εἰπών, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ
ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρίον (ὥς γε καὶ τῶν συγγενομένων
αὐτῷ ἤκουσα) ἀκοντίσας, ἐξωρμήθη, καὶ τῷ Πατέρνῳ δοὺς
χεῖρα μεγάλην, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς μάχης ἀγῶνα. καὶ
οἱ βάρβαροι ἀντέτειναν μὲν διὰ τῆς ἡμέρας ἁπάσης, κατεκό-
πησαν δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πάντες. καὶ ὁ Μάρκος τὸ δέκα-
τον αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη. καὶ εἴγε πλεῖον ἐβεβιώκει,
πάντα τὰ ἐκεῖ ἂν ἐπεχείρωτο· νῦν δὲ τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ τοῦ C

Μαρτίου μετήλλαξεν, οὐχ ὑπὸ τῆς νόσου ἣν καὶ τότε ἐνόσει, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ὡς ἐγὼ σαφῶς ἤκουσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων οὖν ἀποθνήσκειν, τοῦτόν τε τοῖς στρατιώταις παρακατέθετο, (οὐ γὰρ ἤθελε δοκεῖν ὑπ' αὐτοῦ θνήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αἰτοῦντι ἔφη, Ἄπελθε πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα· ἐγὼ γὰρ ἤδη δύομαι. τελευτήσας δὲ, ἄλλα τε πολλὰ εἰς τιμὴν ἔλαβε, καὶ χρυσοῦς ἐς αὐτὸ τὸ συνέδριον ἔστη. ὁ μὲν οὖν Μάρκος ἄριστα δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει
D τινὶ γενομένων ἄρξας, οὕτω μετήλλαξεν. εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. ὅθεν που καὶ ναὸν αὐτῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἱδρύσατο, ὀνόματί τινι ἰδιωτάτῳ καὶ μήπω ἀκουσθέντι προσκαλέσας αὐτήν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο· τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει, καὶ ἐχρῆτο εἰς ἐκεῖνο αὐτῷ· τῶν δὲ ἑτέρων οὐ
253 προσεποιεῖτο. καὶ ὅτι οὐ προσποιητῶς ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάν-
A τα ἔπραττε, πρόδηλον. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, κἀν τούτοις τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συχνὸν χρόνον ὑπάρξας, καὶ αὐτὸς ἐννέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐταρχήσας, ὅμοιος διὰ παντὸς ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. οὕτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. τῶν μὲν γὰρ τόν τε Φρόντωνα
B τὸν Κορνήλιον καὶ τὸν Ἡρώδην τὸν Κλαύδιον διδασκάλους εἶχε, τῶν δὲ, τόν τε Ῥούστικον τὸν Ἰούνιον καὶ Ἀπολλώνιον τὸν Νικομηδέα τοὺς Ζηνωνείους λόγους μελετῶντας. ἀφ' οὗ δὴ παμπληθεῖς φιλοσοφεῖν ἐπλάττοντο, ἵν' ὑπ' αὐτοῦ πλουτίζωνται. πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὶν ἐν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ

συγγενέσι πᾶσι πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλουσίοις τε οὖσιν οὕτω
τι ἐπ᾽ ἴσης ὢν ἤρεσεν, ὥστε ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι, καὶ
διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθεὶς C
οὐχ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων ῥητορικῶν τε
καὶ φιλοσόφων λόγων ἀεὶ διεπίμπλατο. καὶ πρὸ τοῦ καίσαρ
ἀποδειχθῆναι, ὄναρ ἔδοξεν ὤμους τε καὶ χεῖρας ἐλεφαντίνους
ἔχειν, καὶ αὐταῖς πάντα ὅσα ταῖς ἀνθρωπίναις χρῆσθαι. ἐκ δ᾽
οὖν τῆς πολλῆς ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶ-
μα ἔσχε· καίτοι τοσαύτῃ δεξιᾷ ἀπ᾽ ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε
καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ
ἵππου. οὐ μέντοι καὶ ἐπαξίως ἑαυτοῦ εὐδαιμόνησεν. οὔτε γὰρ
ἔρρωτο, καὶ κακοῖς πλείστοις παρὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν ἡγε- D
μονίαν περιέπεσεν. ἀλλ᾽ ἔγωγε ἐξ αὐτῶν τούτων μᾶλλον αὐ-
τὸν τεθαύμακα, ὅτι ἔν τε ἀλλοκότοις καὶ ἐν ἐξαισίοις πρά-
γμασιν αὐτός τε διεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. ἓν
δ᾽ οὖν τοῦτο ἐς τὴν οὐκ εὐδαιμονίαν αὐτοῦ συνηνέχθη, ὅτι τὸν
υἱὸν καὶ θρέψας καὶ παιδεύσας ὡς οἷόν τε ἦν ἄριστα, πλεῖστον
αὐτοῦ ὅσον διήμαρτε, περὶ οὗ ἤδη ῥητέον, ἀπὸ χρυσῆς τε βασι-
λείας ἐς σιδηρᾶν καὶ κατιωμένην τῶν τε πραγμάτων τοῖς
τότε Ῥωμαίοις, καὶ ἡμῖν νῦν καταπεσούσης τῆς ἱστορίας.

ΚΟΜΜΟΔΟΣ.

254 ΟΥΤΟΣ πανοῦργος μὲν οὐκ ἔφυ, ἀλλὰ
A καί τις ἀνθρώπων ἄκακος. ὑπὸ δὲ δὴ τῆς
πολλῆς ἁπλότητος καὶ δειλίας ἐδούλευσε
τοῖς συνοῦσι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀγνοίᾳ τὸ
πρῶτον τοῦ κρείττονος ἁμαρτὼν ἐς ἔθος, κἀκ
τούτου ἐς φύσιν ἀσελγῆ καὶ μιαιφόνον προήχθη. τοῦτο δὲ
ἐννεακαιδεκαέτης ὅτε μετήλλαξεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, πολλοὺς
αὐτῷ καὶ τοὺς κρατίστους τῶν βουλευτῶν ἐπιτρόπους καταλι-
πών· ὧν ὁ Κόμμοδος ταῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλίαις χαί-
B ρειν εἰπὼν, καὶ τοῖς βαρβάροις σπεισάμενος, εἰς τὴν Ῥώμην
ἠπείχθη, μισόπονός τε ὢν καὶ τῆς ἀστικῆς ῥᾳστώνης ἐπιθυμῶν.
καὶ ἐπεβουλεύθη μὲν πολλάκις ὑπό τινων, πλείστους δὲ ἐφό-
νευσε καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τοὺς μὲν φανερῶς, τοὺς δὲ λά-
θρα φαρμάκοις· καὶ ὡς εἰπεῖν, πάντας τοὺς ἐπὶ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀνθήσαντας, πλὴν τοῦ Πομπηϊα-
νοῦ καὶ τοῦ Περτίνακος καὶ τοῦ Βικτωρίνου. τούτους γὰρ οὐκ οἶδ'
ὅπως οὐκ ἀπέκτεινε. λέγω δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ λοιπὰ οὐκ ἐξ
ἀλλοτρίας ἔτι παραδόσεως, ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἤδη τηρήσεως.
C ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πρὸς τὴν γερουσίαν διαλε-
χθεὶς, ἄλλα τέ τινα ἀπελήρησε, καί τι καὶ τοιοῦτον ἐν τοῖς αὑτοῦ
ἐπαίνοις εἶπεν, ὅτι τὸν πατέρα ποτὲ ἐς πηλὸν βαθὺν ἐμπεσόν-
τα ἱππεύων ἐρρύσατο. τοιαῦτα μὲν τὰ σεμνολογήματα αὐτοῦ
ἦν. ἐσιόντι δὲ αὐτῷ ἐς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν Κλαύδιος
Πομπηϊανὸς ἐπεβούλευσε. ξίφος γάρ τι ἐν αὐτῇ τῇ τῆς εἰσόδου
στενοχωρίᾳ ἀνατείνας, Ἰδοὺ, ἔφη, τοῦτό σοι ἡ βουλὴ πέπομ-
φεν. οὗτος μὲν ἐνεγγύητο τὴν θυγατέρα Λουκίλλης, ἐχρῆτο δὲ
καὶ αὐτῇ ταύτῃ, καὶ τῇ τῆς κόρης μητρί· καὶ διὰ ταῦτα τῷ

Κομμόδῳ

Κομμόδῳ ᾠκείωτο, ὡς καὶ συνεστιᾶσθαι καὶ συννεανιεύεσθαι
αὐτῷ. ἡ γὰρ Λουκίλλα οὐδὲν ἐπιεικεστέρα οὐδὲ σωφρονεστέρα τοῦ D
ἀδελφοῦ Κομμόδου ὑπάρχουσα, ἤχθετο μὲν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς
τῷ Πομπηιανῷ· ὅθεν καὶ ἀνέπεισε τὸν εἰρημένον ἐπιθέσθαι τῷ
Κομμόδῳ, καὶ αὐτόν τε ἀπώλεσε, καὶ αὐτὴ φωραθεῖσα ἐ-
ξανηρέθη. ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὴν Κρισπῖναν ὁ Κόμμοδος, ἐπὶ 255
μοιχείᾳ δή τινι ὀργισθεὶς αὐτῇ. πρὸ δὲ τοῦ ἀναιρεθῆναι, καὶ A
ἀμφότεραι ἐς τὴν νῆσον τὴν Καπρίας ὑπερωρίσθησαν. Μαρ
κία δέ τις Κουαδράτου τῶν τότε φονευθέντων ἑνὸς παλλακή, καὶ
Ἔκλεκτος πρόκοιτος, ὁ μὲν καὶ τοῦ Κομμόδου πρόκοιτος, ἡ δὲ παλ
λακὴ ἐγένετο, καὶ τοῦ Ἐκλέκτου μετὰ ταῦτα γυνή· καὶ ἔπειτα δὲ
καὶ ἐκείνους βιαίως ἀποθνήσκοντας. ἱστορεῖται δὲ αὕτη πολλά τε
ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν σπουδάσαι, καὶ πολλὰ αὐτοὺς εὐηργετηκέ
ναι, ἅτε καὶ παρὰ τῷ Κομμόδῳ πᾶν δυναμένη. ἀπέκτεινε
δὲ ὁ Κόμμοδος καὶ Ἰουλιανὸν τὸν Σερούϊον, καὶ τὸν Πάτερνον, B
καίτοι δυνηθέντας ἄν, εἴπερ ἠθέλησαν, ῥᾳδίως αὐτὸν κατα-
λῦσαι. ὁ μὲν γὰρ ἐλλογιμώτατος ἦν, καὶ στρατιᾶς μεγάλης ἐπε
στάτει, Πάτερνος δὲ τῶν δορυφόρων ἦρχεν. ἐφόνευσε δὲ καὶ
τοὺς Κυϊντιλίους τόν τε Καρδιανὸν καὶ τὸν Μάξιμον. μεγάλην
γὰρ εἶχον δόξαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπὶ στρατηγίᾳ καὶ ὁμοφροσύνῃ
καὶ πλούτῳ. ἐκ γὰρ δὴ τῶν προσόντων σφίσιν ὑπωπτεύοντο κα
λῶν, εἰ καὶ μηδὲν νεώτερον ἐννοοῖεν, ἄχθεσθαι τοῖς παροῦσι.
καὶ οὕτως αὐτοὶ ὥσπερ ἔζησαν ἅμα, οὕτω καὶ ἀπέθανον μεθ'
ἑνὸς τέκνου. διαπρεπέστατα γὰρ τῶν πώποτε ἐφίλησαν ἀλλή- C
λους, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε οὐδὲ ἐν ταῖς ἀρχαῖς διεχωρίσθησαν. ἐ-
γένοντο δὲ καὶ πολυκτήμονες καὶ παμπλούσιοι, καὶ ἦρχον
ὁμοῦ καὶ παρήδρευον ἀλλήλοις. Κονδιανὸς δὲ Σέξτος ὁ τοῦ
Μαξίμου υἱὸς φύσει τε καὶ παιδείᾳ τῶν ἄλλων διαφέρων, ἐ-
πειδὴ ᾔσθετο καὶ τῆς ἐς αὐτὸν φερούσης θανατηφόρου ψήφου,
(διέτριβε δὲ ἐν Συρίᾳ) αἷμα λαγὼ ἔπιε, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπί τε
ἵππον ἀνέβη, καὶ κατέπεσεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπίτηδες, τό, τε αἷμα

D ἤμεσεν ὡς ἴδιον, καὶ ἀρθεὶς ὡς καὶ παραχρῆμα τελευτήσων
ἐς οἴκημα ἐκομίσθη· καὶ αὐτὸς μὲν ἀφανὴς ἐγένετο, κριοῦ δὲ
σῶμα ἐς λάρνακα ἀντ' αὐτοῦ ἐμβληθὲν ἐκαύθη. καὶ ἐκ τού-
του μὲν ἀμείβων ἀεὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐσθῆτα, ἄλλοτε ἄλλῃ
ἐπλανᾶτο. διαδοθέντος δὲ τοῦ λόγου τούτου (οὐ γὰρ οἷόν τε ἐστὶ τὰ
τηλικαῦτα ἐπὶ πολὺν χρόνον λανθάνειν) ζήτησις αὐτοῦ με-
γάλη πανταχοῦ ὁμοίως ἐγένετο, καὶ πολλοὶ μὲν ἀντ' αὐτοῦ δι'
ὁμοιότητα, πολλοὶ δὲ ὡς καὶ συνεγνωκότες τι αὐτῷ, ἢ καὶ ὑπο-
δεδεγμένοι που αὐτὸν, ἐκολάσθησαν· ἔτι δὲ πλείους οὐδὲ ἑωρα-
256 κότες ποτὲ ἴσως αὐτὸν, τῶν οὐσιῶν ἐστερήθησαν. καὶ ὁ μὲν εἴτε
A ὄντως ἐσφάγη (πλεῖσται γὰρ κεφαλαὶ, ὡς ἐκείνου οὖσαι, ἐς τὴν
Ῥώμην ἐκομίσθησαν) εἴτε καὶ ἀπέφυγεν, οὐδεὶς οἶδεν. ἕτε-
ρος δέ τις ἐτόλμησεν μετὰ τὸν τοῦ Κομμόδου θάνατον Σέξτος
εἶναι φῆσαι, καὶ πρὸς ἀνάληψιν τοῦ τε πλούτου καὶ τοῦ ἀξιώμα-
τος αὐτοῦ ὁρμῆσαι, καὶ πολλά γε ὑπὸ πολλῶν ἀνακριθεὶς, ἐ-
κομψεύσατο· ὡς μέντοι καὶ ἑλληνικῶς τι αὐτὸν ὁ Περτίναξ, οὗ
ἐκεῖνος ἐπεφύκει, ἀνήρετο, πλεῖστον ἐσφάλη, μηδὲ συνεῖναι
τὸ λεγόμενον δυνηθείς. τοῦτό τε οὖν αὐτὸς ἤκουσα παρὼν, καὶ
B ἕτερον τοιόνδε. ἐστὶν ἐν Μαλλῷ πόλει τῆς Κιλικίας Ἀμφιλόχου
χρηστήριον, καὶ χρᾷ δι' ὀνειράτων· ἔχρησεν οὖν καὶ τῷ Σέξτῳ ὃ
διὰ γραφῆς ἐκεῖνος ἐδήλωσε. παιδίον γὰρ τῷ πίνακι ἐνέγραψε
δύο δράκοντας ἀποπνῖγον, καὶ λέοντα νεβρὸν διώκοντα. οὐδὲ
ἔχων αὐτὰ συμβαλεῖν, τῷ πατρὶ συνὼν ἄρχοντι τῆς Κιλι-
κίας, πρὶν πυθέσθαι τούς τε ἀδελφοὺς ὑπὸ τοῦ Κομμόδου, ὃς
μετὰ ταῦτα τὸν Ἡρακλέα ἐζήλωσε, τρόπον τινὰ πνιγέντας, ὥσ-
περ καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἔτι νήπιος ὢν ἱστόρηται τοὺς ὑπὸ τῆς Ἥ-
C ρας ἐπιπεμφθέντας αὐτῷ δράκοντας ἀποπνῖξαι (καὶ γὰρ οἱ
Κυϊντίλιοι ἀπηγχονίσθησαν) καὶ τὸν Σέξτον φεύγοντα καὶ διω-
κόμενον ὑπὸ τοῦ κρείττονος. πάμπολυν ἂν ὄχλον τῇ συγγρα-
φῇ παράσχοιμι, εἰ ἀκριβῶς καθ' ἕκαστον τοὺς θανατωθέντας
ὑπ' αὐτοῦ γράφοιμι, ὅσους ἐκεῖνος ἢ διὰ συκοφαντίας ψευ-

δεῖς, ἢ δι' ὑποψίας οὐκ ἀληθεῖς, ἢ διὰ πλοῦτον λαμπρόν, ἢ διὰ
γένος ἀδόκιμον, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχήν, ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἀ-
ρετὴν διεχρήσατο. ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοί τινες αὐτῷ πρὸς τοὺς
ὑπὲρ τὴν Δακίαν βαρβάρους, ἐν οἷς ὅ, τε Ἀλβῖνος καὶ ὁ Νίγρος,
οἱ τῷ αὐτοκράτορι Σεβήρῳ μετὰ ταῦτα ἀντιπολεμήσαντες, D
εὐδοκίμησαν. μέγιστος δὲ ὁ Βρεττανικός. τῶν γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ἐ-
θνῶν ὑπερβεβηκότων τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ τῶν
Ῥωμαίων στρατόπεδα, καὶ πολλὰ κακουργούντων, στρατηγόν τε
τινὰ μετὰ τῶν στρατιωτῶν οὓς εἶχε κατακοψάντων, φοβηθεὶς ὁ
Κόμμοδος Μάρκελλον Οὔλπιον ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν. οὗτος
δὲ ὁ ἀνὴρ μέτριος καὶ ἀτιλὴς ὤν, στρατιωτικῶς τε ἀεὶ καὶ περὶ τὴν 257
τροφὴν καὶ περὶ πάντα τἆλλα ζῶν, ὅτε ἐπολέμει, ὑψηλόφρων A
καὶ φρονηματώδης ἐγίγνετο, χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότα-
τος ἦν, οὐ μὴν καὶ ἡδὺς τὸ ἦθος ἢ φιλάνθρωπος. ἀϋπνότατος
δὲ τῶν στρατηγῶν γενόμενος, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συνόντας αὐτῷ
ἐγρηγορηκέναι βουλόμενος, δώδεκα γραμματεῖα οἷά γε ἐκ
φιλύρας ποιεῖται, καθ' ἑκάστην ἑσπέραν συνέγραφε, καὶ
προσέταττέ τινι ἄλλο ἄλλῃ ὥρᾳ κομίζειν τισίν, ἵν' ἐγρηγορέ-
ναι τὸν στρατηγὸν ἀεὶ νομίζοντες, μηδὲ αὐτοὶ ἀδεῶς καθεύ-
δοιεν. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ὑπνομαχεῖν πεφυκώς, ἐπὶ πλεῖον
δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀσιτίας ἠσκήκει. ὅπως γὰρ μηδὲ τῶν ἄρτων B
διαπίμπλαται, ἐκ τῆς Ῥώμης αὐτοὺς μετεπέμπετο, ἵν' ὑπὸ
τῆς παλαιότητος αὐτῶν μὴ δύνηται μηδὲ μικρὰ πλεῖον
τοῦ πάνυ ἀναγκαίου φαγεῖν. Μάρκελλος μὲν δὴ τοιοῦτος ὤν,
τούς τε βαρβάρους τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ δεινῶς ἐκάκωσε, καὶ
μικροῦ δεῖν ὑπὸ τοῦ Κομμόδου μετὰ ταῦτα διὰ τὴν ἰδίαν
ἀρετὴν ἀποθανεῖν μελλήσας, ὅμως ἀφείθη. Περέννιον δὲ
τῶν δορυφόρων μετὰ τὸν Πάτερνον ἄρχοντα συνέβη διὰ τοὺς
στρατιώτας στασιάσαντας ἀναιρεθῆναι. τοῦ γὰρ Κομμόδου
ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις ἐκδεδωκότος ἑαυτόν, καὶ C
τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πράττοντος, ὁ

Περέννιος ἠναγκάζετο οὐχ ὅτι τὰ στρατιωτικὰ ἀλλὰ καὶ τἆλ-
λα διὰ χειρὸς ἔχειν, καὶ τοῦ κοινοῦ προστατεῖν. οἱ οὖν στρα-
τιῶται ὁπότε τι σφίσι μὴ καταθύμιον ἀπαντήσαι, τὴν αἰτίαν
ἐπὶ τὸν Περέννιον ἀναφέροντες, ἐμήνιον αὐτῷ. καὶ οἱ ἐν Βρετ-
τανίᾳ τοίνυν ὑπάρχοντες ἐπειδή τι ἐπετιμήθησαν ἐφ' οἷς ἐστα-
σίαζον (οὐ γὰρ πρότερον ἡσύχασαν ἢ αὐτοὺς τὸν Περτίνακα παῦσαι)
χιλίους καὶ πεντακοσίους ἀκοντιστὰς ἀπὸ σφῶν ἀπολέξαντες, ἐς
τὴν Ἰταλίαν ἔπεμψαν ὧν μηδενὸς κωλύοντος τῇ Ῥώμῃ πλη-
D σιασάντων, ὁ Κόμμοδος ἀπήντησέ τε αὐτοῖς καὶ ἐπύθετο, Τί
ταῦτα ὦ συστρατιῶται; τί βουλόμενοι πάρεστε; εἰπόντων δὲ αὐ-
τῶν, Ηκομεν· Περέννιος γάρ σοι ἐπιβουλεύει ἵνα αὐτοκράτο-
ρα τὸν υἱὸν ἀποδείξῃ, ἐπείσθη τε αὐτοῖς, ἄλλως τε καὶ τοῦ Κλεάν-
δρου ἐνάγοντος, (ὃς κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ Περεννίου ποιεῖν ὅσα
ἠβούλετο, δεινῶς αὐτὸν ἐμίσει) καὶ ἐξέδωκε τὸν ἔπαρχον τοῖς
στρατιώταις ὧν ἦρχεν· οὐδὲ ἐτόλμησε καταφρονῆσαι χιλίους
258 καὶ πεντακοσίους, πολλαπλασίους αὐτῶν δορυφόρους ἔχων. καὶ
A αὐτὸν ἐκεῖνοι καὶ ᾐκίσαντο καὶ κατέκοψαν, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ
καὶ ἡ ἀδελφὴ καὶ υἱεῖς δύο προσδιεφθάρησαν. ὁ μὲν οὕτως
ἐσφάγη, ἥκιστα δὲ τοῦτο παθεῖν καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν πᾶσαν
τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὀφείλων, πλὴν καθ' ὅσον διὰ τὴν φιλαρ-
χίαν αἰτιώτατος τῷ Πατέρνῳ τῷ συνάρχοντι τοῦ ὀλέθρου ἐ-
γένετο. ἰδίᾳ μὲν γὰρ οὐδὲν πώποτε οὔτε πρὸς δόξαν οὔτε πρὸς
πλοῦτον περιεβάλετο, ἀλλὰ καὶ ἀδωρότατα καὶ σωφρονέστα-
τα διῆγε. τοῦ δὲ Κομμόδου τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πᾶσαν ἀσφά-
λειαν ἐποιεῖτο. καὶ οἱ καισάρειοι τούτου ἀπαλλαγέντες (ἦν δὲ
B αὐτῶν κορυφαῖος ὁ Κλέανδρος) οὐδὲν ὅ,τι κακὸν οὐκ ἔδρων,
πωλοῦντες πάντα, ὑβρίζοντες, ἀσελγαίνοντες. Κόμμο-
δος δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου περί τε τὰς ῥᾳστώνας καὶ τοὺς ἵππους,
περί τε τὰς μάχας τῶν τε θηρίων καὶ τῶν ἀνδρῶν εἶχεν. ἄνευ
γὰρ ὧν οἴκοι ἔδρα, πολλοὺς μὲν ἄνδρας ἐν τῷ δημοσίῳ, πολλὰ δὲ
καὶ θηρία πολλάκις ἔφθειρε, καὶ πέντε γοῦν ἵππους ποταμίους

ἅμα, καὶ δύο ἐλέφαντας ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ἡμέρᾳ χωρὶς αὐτὸς τῇ ἑ-
αυτοῦ χειρὶ κατεχρήσατο, καὶ προσέτι καὶ ῥινοκέρωτας ἀπέκτεινε,
καὶ καμηλοπάρδαλιν. ταῦτα μέν μοι κατὰ παντὸς τοῦ περὶ αὐτὸν
λόγου γέγραπται. Βικτωρίνῳ δὲ τῷ πολιαρχήσαντι τελευτή- C
σαντι ὁ ἀνδριὰς ἐδόθη. ἐπεὶ, βουλομένου πολλάκις ἀνελεῖν αὐ-
τὸν τοῦ Κομμόδου, ἀναβαλλομένου δὲ καὶ ὀκνοῦντος τὴν πρᾶ-
ξιν (ὁ γὰρ Βικτωρῖνος τῇ τε τῆς ψυχῆς ἀρετῇ καὶ τῇ τῶν λόγων
παρασκευῇ οὐδενὸς τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν δεύτερος εἶναι ἐδόκει) προσελ-
θὼν τῷ Περεννίῳ ποτὲ, Ἀκούω, ἔφη, ὅτι με ἀποκτεῖναι ἐθέλε-
τε· τί οὖν μέλλετε; τί δὲ ἀναβάλλεσθε, ἐξὸν ὑμῖν ἤδη καὶ σήμε-
ρον αὐτὸ δρᾶσαι; τῆς δὲ Γερμανίας ποτὲ ἄρχων, τὸ μὲν πρῶ-
τον οἴκοι καθ᾽ ἑαυτὸν ἐπειράθη τοὺς ὑποστρατήγους πεῖσαι μὴ
δωροδοκεῖν· ἐπεὶ δ᾽ οὐκ εἰσήκουεν αὐτοῦ, ἀνέβη τε ἐπὶ τὸ βῆ- D
μα, καὶ ὤμοσε μήτ᾽ εἰληφέναι δῶρά ποτε μήτε λήψεσθαι.
ἔπειτα καὶ ἐκείνους ὀμόσαι ἐκέλευσεν. ὡς δ᾽ οὐκ ἠθέλησαν ἐπιορκῆ-
σαι, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρχῆς. τοιοῦτος μέν τις
ὁ Βικτωρῖνος ἦν. ὁ δὲ δὴ Κλέανδρος ὁ μετὰ τὸν Περέννιον μέ-
γιστον δυνηθεὶς, καὶ ἐπράθη μετὰ τῶν ὁμοδούλων, μεθ᾽ ὧν καὶ
ἀχθοφορήσων ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεκόμιστο. χρόνου δὲ προϊόν-
τος οὕτως ηὐξήθη ὥστε καὶ τοῦ Κομμόδου προκοιτῆσαι, τήν 259
τε παλλακίδα αὐτοῦ Δαμοστρατίαν γῆμαι, καὶ τὸν Σαώτε- A
ρον τὸν Νικομηδέα τὸν πρὸ αὐτοῦ τὴν τιμὴν ἔχοντα ταύτην
ἀποκτεῖναι πρὸς πολλοῖς καὶ ἄλλοις· καίτοι καὶ ἐκεῖνος μέγιστον
ἠδυνήθη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ Νικομηδεῖς καὶ ἀγῶνα ἄγειν, καὶ
νεὼν τοῦ Κομμόδου ποιήσασθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβον. ὁ
γοῦν Κλέανδρος μέγας ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, καὶ ἐχαρίσα-
το καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας,
πάντα πράγματα. καὶ ἤδη τινὲς πάντα τὰ ὑπάρχοντα σφί- B
σιν ἀναλώσαντες, βουλευταὶ ἐγένοντο· ὥστε καὶ λεχθῆναι
ἐπὶ Ἰουλίου Σόλωνος ἀνδρὸς ἀφανεστάτου, ὅτι εἰς τὸ συνέ-
δριον, τῆς οὐσίας στερηθεὶς, ἐξωρίσθη. ταῦτά τε ὁ Κλέανδρος

ἐποίει, καὶ ὑπάτους ἐς ἐνιαυτὸν πέντε καὶ εἴκοσιν ἀπέδειξεν· ὃ
μὴ πρότερόν ποτε μήθ' ὕστερον ἐγένετο. καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ Σε-
βῆρος ὁ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσας, ὑπάτευσεν. ἠργυρολόγει μὲν
οὖν πανταχόθεν, καὶ ἐκτήσατο πλεῖστα τῶν πώποτε ὀνομα-
C σθέντων προκοίτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν πολλὰ μὲν τῷ Κομμόδῳ
ταῖς τε παλλακαῖς αὐτοῦ ἐδίδου, πολλὰ δὲ καὶ ἐς οἰκίας, καὶ ἐς
βαλανεῖα ἄλλα τέ τινα χρήσιμα καὶ ἰδιώταις καὶ πόλεσιν
ἐδαπάνα. ἔδει οὖν ὁ Κλέανδρος εἰς τοσοῦτον ὄγκον ἀρθεὶς ἔπε-
σε καὶ αὐτὸς ἐξαίφνης, καὶ ἀπώλετο μετ' ἀτιμίας. ἀπέκτει-
ναν δὲ αὐτὸν οὐχ οἱ στρατιῶται, ὥσπερ τὸν Περέννιον, ἀλλ' ὁ
δῆμος. ἐγένετο μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἰσχυρὰ σιτοδεία, ἐπὶ πλεῖστον
δ' αὐτὴν Παπίριος Διονύσιος ἐπὶ τοῦ σίτου τεταγμένος
ἐπηύξησεν, ἵν' ὡς αἰτιώτατον αὐτῆς τὸν Κλέανδρον ἀπὸ τῶν
D κλεμμάτων ὄντα καὶ μισήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ διαφθείρωσι.
καὶ ἔσχεν οὕτως. ἱπποδρομία τις ἦν· μελλόντων δὲ τὸ ἕβδομον
τῶν ἵππων ἀγωνίσασθαι, πλῆθός τι παιδίων εἰς τὸν ἱππόδρομον
εἰσέδραμε, καὶ αὐτῶν παρθένος τις μεγάλη καὶ βλοσυρὰ ἡγεῖτο,
ἣν δαίμονα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων ἐνόμισαν γεγονέναι.
τά τε γὰρ παιδία συνεβόησαν πολλὰ καὶ δεινὰ, καὶ ὁ δῆμος πα-
ραλαβὼν αὐτὰ, οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐξέκραγε, καὶ τέλος καταπηδή-
σας ὥρμησε πρὸς τὸν Κόμμοδον, ἐν τῷ Κυϊντιλίῳ ἀστείῳ ὄν-
260 τι πολλὰ μὲν ἐκείνῳ κἀγαθὰ ἐπευχόμενος, πολλὰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ
A Κλεάνδρου καταρώμενος. καὶ ὃς στρατιώτας τινὰς ἐπ' αὐ-
τοὺς ἔπεμψε, καὶ ἔτρωσάν τινας καὶ ἀπέκτειναν· οὐ μέντοι καὶ ἀ-
νείρχθη διὰ τοῦτο ὁ δῆμος, ἀλλὰ τῷ τε πλήθει σφῶν καὶ τῇ τῶν
δορυφόρων ἰσχύϊ θαρρήσας ἔτι μᾶλλον ἐπεῖχον. πλησιαζόντων
δὲ αὐτῶν τῷ Κομμόδῳ, καὶ μηδενός οἱ μηνύοντος τὸ γιγνόμε-
νον, Μαρκία ἐκείνη ἡ τοῦ Κουαδράτου ἐσήγγειλε τὸ πραττόμε-
νον· καὶ ὁ Κόμμοδος οὕτως ἔδεισεν, ἄλλως τε καὶ δειλότατος ὤν,
ὥστε αὐτίκα καὶ τὸν Κλέανδρον καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ, ὃ καὶ ἐν ταῖς τοῦ
B Κομμόδου χερσὶν ἐτρέφετο, σφαγῆναι κελεῦσαι. καὶ τὸ μὲν

παιδίον προσουδίσθη καὶ διεφθάρη, τὸ δὲ τοῦ Κλεάνδρου σῶμα παραλαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἔσυραν καὶ ᾐκίσαντο, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ κοντοῦ περιήνεγκαν, καί τινας καὶ ἄλλους τῶν μέγα ἐπ' αὐτοῦ δυναμένων ἐφόνευσαν. Κόμμοδος δὲ ἀπὸ τῶν ἀθυμιῶν καὶ παιδιῶν ἀναπνεύσας, ἐφόνευε, καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχρήσατο, ὧν ἦν καὶ Ἰουλιανὸς ὁ ἔπαρχος, ὃν καὶ δημοσίᾳ περιελάμβανέ τε καὶ κατεφίλει, καὶ πατέρα ὠνόμαζεν. Ἰούλιός τε Ἀλέξανδρος, ἐπεὶ μὲν ὡς καὶ λέοντα ἀπὸ τοῦ ἵππου κατακοντίσας, ὅστις ἐπειδὴ καὶ τοὺς σφαγέας παρόντας ᾔσθετο, ἐκείνους τε τῆς νυκτὸς ἐφόνευσε, καὶ τῶν Ἐμεσηνῶν, ὅθεν ἦν, τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἑαυτοῦ πάντας προσκατεχρήσατο. ποιήσας δὲ ταῦτα, ἵππον τε ἀνέβη, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὥρμησε· κἂν ἐξέφυγεν, εἰ μὴ παιδικά τινα συνεπήγετο. αὐτὸς μὲν κράτιστα ἵππευε, τὸ δὲ μειράκιον καμὸν οὐχ ὑπέμεινε καταλιπεῖν, ἀλλ' ὡς κατελαμβάνετο, ἀπέκτεινε καὶ ἐκεῖνο καὶ ἑαυτόν. ἀνῃρέθη δὲ καὶ Διονύσιος πρὸς τοῦ Κομμόδου ὁ ἐπὶ τοῦ σίτου ταχθείς. γέγονε δὲ καὶ νόσος μεγάλη ὧν ἐγὼ οἶδα. δισχίλιοι γοῦν πολλάκις ἡμέρας μιᾶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐτελεύτησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλως οὐκ ἐν τῷ ἄστει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ὅλῃ ὡς εἰπεῖν τῇ ἀρχῇ ὑπ' ἀνδρῶν κακούργων ἀπέθανον. Βελόνας γὰρ μικρὰς δηλητηρίοις τισὶ φαρμάκοις ἐγχρίοντες, ἐνίεσαν δι' αὐτῶν ἐς ἑτέρους ἐπὶ μισθῷ τὸ δεινόν (ὅπερ που καὶ ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ ἐγεγόνει) καὶ οὗτοι μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλλυντο· ἦν δὲ ἁπάντων νοσημάτων καὶ ἁπάντων κακουργημάτων χαλεπώτερος Ῥωμαίοις ὁ Κόμμοδος διά τε τἆλλα, καὶ ὅτι ἠναγκάζοντο ἃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ κατ' 261
εὔνοιαν ἐψηφίζοντο, ταῦτ' ἐκείνῳ διὰ φόβον ἀπονέμειν ἐξ ἐπιτάγματος. Κομμοδιανὴν γοῦν τήν τε Ῥώμην αὐτὴν, καὶ τὰ στρατόπεδα Κομμοδιανά, τήν τε ἡμέραν, ἐν ᾗ ταῦτα ἐψηφίζετο, Κομμοδίαν καλεῖσθαι προσέταξεν. ἑαυτῷ δὲ ἄλλας τε παμπόλλας ἐπωνυμίας καὶ τὴν Ἡρακλέους ἀπέθετο. τὴν δὲ Ῥώμην ἀθάνατον, εὐτυχῆ, κολωνίαν, οἰκουμένην τῆς

γῆς (καὶ γὰρ ἄποικον αὐτὴν ἑαυτοῦ δοκεῖν ἐβούλετο) ἐπωνό-
B μασε. καὶ ἀνδριάς τε αὐτῷ χρυσοῦς χιλίων λιτρῶν μετά τε
ταύρου καὶ βοὸς θηλείας ἐγένετο, καὶ τέλος καὶ οἱ μῆνες ἀπ᾽
αὐτοῦ πάντες ἐπεκλήθησαν, ὥστε καταριθμεῖσθαι αὐτοὺς οὕ-
τως, Ἀμαζόνιος, Ἀνίκητος, Εὐτυχής, Εὐσεβής, Λούκιος, Αἴ-
λιος, Αὐρήλιος, Κόμμοδος, Αὔγουστος, Ἡράκλειος, Ῥωμαῖος,
Ὑπεραίρων. αὐτὸς μὲν γὰρ ἄλλοτε ἄλλα μετελάμβανε τῶν ὀνο-
μάτων, τὸν δ᾽ Ἀμαζόνιον καὶ τὸν Ὑπεραίροντα παγίως ἑαυτῷ
ἔθετο, ὡς καὶ ἐν πᾶσιν ἁπλῶς πάντας ἀνθρώπους καθ᾽ ὑπερβο-
λὴν νικῶν. οὕτω καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐμεμήνει τὸ κάθαρμα, καὶ
τῇ βουλῇ οὕτως ἐπέστελλεν, Αὐτοκράτωρ, Καῖσαρ, Λούκιος, Αἴ-
C λιος, Αὐρήλιος, Κόμμοδος, Αὔγουστος, Εὐσεβής, Εὐτυχής,
Σαρματικός, Γερμανικός, Μέγιστος, Βρεττανικός, Εἰρηνοποιὸς
τῆς οἰκουμένης, Ἀνίκητος, Ῥωμαῖος, Ἡρακλῆς, Ἀρχιερεύς, Δη-
μαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, Αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον,
Ὕπατος τὸ ἕβδομον, Πατὴρ πατρίδος, ὑπάτοις, στρατηγοῖς, δη-
μάρχοις, γερουσίᾳ Κομμοδιανῇ εὐτυχεῖ, χαίρειν. καὶ ἀνδριάν-
τες αὐτοῦ παμπληθεῖς ἐν Ἡρακλέος σχήματι ἔστησαν. καὶ τὸν αἰῶ-
να τὸν ἐπ᾽ αὐτοῦ χρυσοῦν τε ὀνομάζεσθαι καὶ ἐς τὰ γράμματα
πάντα ὁμοίως ἐσγράφεσθαι ἐψηφίσθη. ὅπου οὖν ὁ χρυσοῦς, ὅπου
ὁ Ἡρακλῆς, ὅπου ὁ θεός (καὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἤκουεν) ἐξαίφνης ποτὲ μετὰ
D μεσημβρίαν ἐκ τοῦ προαστείου σπουδῇ ἐς τὴν Ῥώμην ἐλάσας,
τριάκοντα ἵππων ἁμίλλας ἐν δυσὶν ὥραις ἐποίησεν. ὅθεν οὐχ
ἥκιστα καὶ τὰ χρήματα αὐτὸν ἐπέλιπεν. ἦν μὲν γὰρ καὶ φιλό-
δωρος, καὶ πολλάκις τῷ δήμῳ κατ᾽ ἄνδρα δραχμὰς ἑκα-
τὸν καὶ τεσσαράκοντα ἔδωκεν· τὸ δὲ πλεῖστον εἰς ἐκεῖνα ἃ εἶπον
ἐδαπάνα. ὅθεν καὶ ἐγκλήματα καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν ἐπι-
φέρων, οὓς μὲν ἐφόνευσεν, οἷς δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς οὐσίας αὐτῶν
ἐπίπρασκε. καὶ τέλος ἐν τοῖς γενεθλίοις τοῖς ἑαυτοῦ ἡμᾶς τε καὶ
262 γυναῖκας ἡμῶν καὶ τοὺς παῖδας δύο χρυσοῦς ἕκαστον, ὥσπερ
A. τινὰ ἀπαρχήν, ἐκέλευσεν οἱ ἀποφέρειν. τούς τε ἐν ταῖς ἄλλαις

ἁπάσαις πόλεσι βουλευταὶ, καὶ τὰς πέντε δραχμάς. * καὶ
ἐν μὲν τῷ δημοσίῳ οὐδαμόθεν ἅρματα ἤλασε, πλὴν εἰ μὴ
που ἐν ἀσελήνῳ νυκτί· ἐπιθυμήσας μὲν καὶ δημοσίᾳ ἁρμα-
τηλατεῖν, αἰσχυνθεὶς δὲ καὶ ὀφθῆναι τοῦτο ποιῶν, οἴκοι συνε-
χῶς δ' ἔπραττε τῇ πρασίνῳ σκευῇ χρώμενος. θηρία μέντοι
πολλὰ μὲν οἴκοι ἀπέσφαξε, πολλὰ δὲ καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ. καὶ μέν-
τοι καὶ ἐμονομάχει οἴκοι μὲν, ὡς καὶ φονεύειν τινά· ἐν ξυρῷ τῶν ἑ-
τέρων, οἷς καὶ τὰς τρίχας ἀφαιρῶν, παρέτεμνε τῶν μὲν ῥῖνα, B
τῶν δὲ οὖς, τῶν δ' ἄλλο τι. ἐν δὲ τῷ κοινῷ ἄνευ σιδήρου καὶ ἄνευ
αἵματος ἀνθρωπίνου, ἐνέδυνε, πρὶν μὲν εἰς τὸ θέατρον εἰσιέναι,
χιτῶνα χειριδωτὸν σηρικὸν, λευκὸν καὶ χρυσοῦν, * καὶ ἐν τούτῳ
τε αὐτὸν τῷ σχήματι ὄντα ἠσπαζόμεθα. ἐσιὼν δὲ, ὁλοπόρφυρον
χρυσῷ καταπαστον, χλαμύδα τε ὁμοίαν τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον
λαμβάνων, καὶ στέφανον ἔκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πε-
ποιημένον, κηρύκειόν τε τοιοῦτον φέρων ὁποῖον ὁ Ἑρμῆς. ἡ γὰρ
λεοντῆ τό, τε ῥόπαλον ἔν τε ταῖς ὁδοῖς προεφέρετο αὐτοῦ, καὶ ἐν
τοῖς θεάτροις ἐπὶ δίφρου ἐπιχρύσου, εἴτε παρείη, εἴτε καὶ ἀπείη, C
ἐτίθετο. αὐτὸς δὲ ἐν τῷ τοῦ Ἑρμοῦ σχήματι εἰσῄει τε ἐς τὸ θέατρον,
καὶ ἀπορρίψας τὰ ἄλλα, οὕτως ἐν τῷ χιτῶνι ἀνυπόδετος ἔργου
εἴχετο. καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἄρκτους τε ἑκατὸν αὐτὸς μό-
νον ἄνωθεν ἀπὸ τῆς περιβολῆς τῆς κρηπῖδος ἀκοντίζων, ἀπέ-
κτεινε. διείληπτο γὰρ τὸ θέατρον πᾶν συμπήκτοις τισὶ διαμέ-
τροις, τήν τε στέγην περιδρόμοις ἔχουσι, καὶ δίχα τέμνουσιν ἀλλή-
λας, ἵν' ἐξ ὀλίγου πανταχόθεν τῇ διχῇ τὰ θηρία μεμερισμέ-
να, ῥᾷον ἀκοντίζηται. καὶ ἔπιεν ἐν μέσῃ τῇ ἀγωνίᾳ καμὼν, κύ- D
λικι ῥοπαλωτῇ παρὰ γυναικὸς γλυκὺν οἶνον ἐψυγμένον λα-
βὼν, ἀμυστί· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ δῆμος καὶ ἡμεῖς παραχρῆμα πάν-
τες τοῦτο δὴ τὸ ἐν τοῖς συμποσίοις εἰωθὸς λέγεσθαι ἐξεβοήσαμεν,
Ζήσειας. καὶ μή μού τις κηλιδοῦν τὸν τῆς ἱστορίας ὄγκον, ὅτι καὶ
τὰ τοιαῦτα συγγράφω, νομίσῃ. ἄλλως μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶπον αὐτά·
ἐπειδὴ δὲ πρός τε τοῦ αὐτοκράτορος ἐγένετο, καὶ παρὼν αὐτὸς

ἐγὼ καὶ εἶδον ἕκαστα καὶ ἤκουσα καὶ ἐλάλησα, δίκαιον ἡγησά-
μην μηδὲν αὐτῶν ἀποκρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ, ὥσπερ τι
263 ἄλλο τῶν μεγίστων καὶ ἀναγκαιοτάτων, τῇ μνήμῃ τῶν εἰς ἔπειτα ἐ-
A σομένων παραδοῦναι. καὶ μέντοι καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐπ' ἐμοῦ
πραχθέντα καὶ λεπτουργήσω καὶ λεπτολογήσω μᾶλλον ἢ τὰ
πρότερα, ὅτι τε συνεγενόμην αὐτοῖς, καὶ ὅτι μηδένα ἄλλον
οἶδα τῶν τι δυναμένων ἐς συγγραφὴν ἄξιον λόγου καταθέ-
σθαι, διηκριβωκότα αὐτὰ ὁμοίως ἐμοί. ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ
ἡμέρᾳ ταῦτ' ἐγένετο· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ μὲν βοτὰ, κάτω ἐς
τὸ τοῦ κύκλου ἔδαφος καταβαίνων, ἄνωθεν ὅσα ἐπλησίαζε, τὰ
δὲ καὶ προσαγόμενα, ἢ καὶ ἐν δικτύοις αὐτῷ προσφερόμενα κα-
B τέκοπτε, καὶ τίγριν ἔσφαξεν, ἵππον τε ποτάμιον καὶ ἐλέφαντα.
πράξας δὲ ταῦτα ἀπηλλάττετο· καὶ μετὰ τοῦτο ἐξ ἀρίστου ἐμονο-
μάχει. ἤσκει δὲ καὶ ἐχρῆτο τῇ ὁπλίσει τῇ τοῦ σεκούτορος καλου-
μένου, τὴν μὲν ἀσπίδα ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸ δὲ ξίφος τὸ ξύλινον ἐν
τῇ ἀριστερᾷ ἔχων. καὶ πάνυ γε ἐπὶ τούτῳ μέγα ἐφρόνει ὅτι
ἦν ἐπαρίστερος. ἀντηγωνίζετο δὲ αὐτῷ γυμναστής τις, ἢ καὶ μο-
νομάχος, νάρθηκα ἔχων, ἔστι μὲν ὅτε ὃν αὐτὸς προσεκαλεῖτο,
ἔστι δὲ ὅτε ὃν ὁ δῆμος ᾑρεῖτο. καὶ γὰρ τοῦτο καὶ τἆλλα ἐξ ἴσου τοῖς
C ἄλλοις μονομάχοις ἐποίει, πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνοι μὲν ὀλίγον
τι λαμβάνοντες ἐσίασι, τῷ δὲ δὴ Κομμόδῳ πέντε καὶ εἴκοσι
μυριάδες καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν μονομαχικῶν χρημάτων
ἐδίδοντο. παρειστήκεσαν δὲ αὐτῷ μαχομένῳ Αἰμίλιός τε Λαῖ-
τος ὁ ἔπαρχος καὶ Ἔκλεκτος ὁ πρόκοιτος· καὶ σκιαμαχή-
σας καὶ νικήσας δηλονότι ἐφίλει ὥσπερ εἶχε διὰ τοῦ κράνους.
καὶ μετὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι ἐμάχοντο, καὶ τῇ γε πρώτῃ ἡμέρᾳ
αὐτὸς πάντας σφᾶς κάτωθεν τό, τε τοῦ Ἑρμοῦ σχῆμα πᾶν μετ'
ἐπιχρύσου ῥάβδου λαβὼν, καὶ ἐπὶ βῆμα ὅμοιον ἀναβὰς
D συνέβαλεν. ὅπερ που καὶ ἐν τέρατος λόγῳ ἔχοιμεν. καὶ μετὰ τοῦτο
ἐπί τι τὴν συνήθη ἕδραν ἀνήει, καὶ ἐκεῖθεν τὰ λοιπὰ μεθ' ἡ-
μῶν ἐθεώρει, ἐτράπετο δ' οὐδὲν ἔτι παιδιᾶς ἐχόμενον, ἀλλ'

ὥστε πάνυ πολλοὺς ἀποθνήσκειν. καὶ δή ποτε βραδυνάντων
περὶ τὰς σφαγὰς, τούς τε αἰχμαλώτους συνέδησεν ἀλλήλοις, καὶ
πάντας ἅμα μάχεσθαι ἐκέλευσε. κἀκ τούτου ἠγωνίσαντο μὲν εἷς
πρὸς ἕνα οἱ συνδεδεμένοι, ἔσφαξαν δέ τινες καὶ τοὺς οὐδὲν
προσήκοντας σφίσιν, ὑπό τε τοῦ ὄχλου καὶ τῆς στενοχωρίας ἐμ-
πλασθέντες αὐτοῖς. τοιαύτη μέντοι σύμπασα ἡ θέα ἐκείνη τέσ- 264
σαρσι καὶ δέκα ἡμέραις ἐγένετο. ἀγωνιζομένου δ' αὐτοῦ, ἡμεῖς A
μὲν οἱ βουλευταὶ ἀεὶ μετὰ τῶν ἱππέων συνεφοιτῶμεν χωρὶς, ἢ
ὅτι Πομπηϊανὸς Κλαύδιος ὁ γέρων οὐκ ἔστιν ὅτε ἀπήντησεν,
ἀλλὰ τοὺς μὲν υἱεῖς ἔπεμπεν, αὐτὸς δὲ οὐδέ ποτε ἀφίκετο, αἱρού-
μενος ἀποσφαγῆναι ἐπὶ τούτῳ μᾶλλον, ἢ τὸν αὐτοκράτορα
τὸν τοῦ Μάρκου παῖδα ἐπιδεῖν τοιαῦτα ποιοῦντα. πρὸς
γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιβοῶμεν τά τε ἄλλα ὅσα ἐκελευόμεθα,
καὶ αὐτὸ τοῦτο συνεχῶς, Καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ
πάντων εὐτυχέστατος. νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος, Ἀμαζόνιε
νικᾷς. τοῦ δὲ δὴ λοιποῦ δήμου πολλοὶ μὲν οὐδὲ ἐσῆλθον ἐς τὸ B
θέατρον, εἰσὶ δ' οἳ παρακύψαντες ἀπηλλάττοντο, τὸ μέν τι αἰ-
σχυνόμενοι τοῖς ποιουμένοις, τὸ δὲ καὶ δεδιότες· ἐπειδὴ λόγος
διῆλθεν ὅτι τοξεῦσαί τινας ἐθελήσει, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς τὰς
Στυμφαλίδας. καὶ ἐπιστεύθη γε οὗτος ὁ λόγος, ἐπειδή ποτε πάν-
τας τοὺς τῶν ποδῶν ἐν τῇ πόλει ὑπὸ νόσου ἢ ἑτέρας τινὸς συμ-
φορᾶς ἐστερημένους ἀθροίσας, δρακόντων τέ τινα αὐτοῖς εἴδη
περὶ τὰ γόνατα περιέπλεξε, καὶ σπόγγους ἀντὶ λίθων βάλλειν
δοὺς, ἀπέκτεινε σφᾶς ῥοπάλῳ παίων ὡς γίγαντας. οὗτος ὁ φό-
βος πᾶσι κοινὸς καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἦν. ἔπραξε δὲ καὶ ἕτε- C
ρον τοιόνδε πρὸς ἡμᾶς τοὺς βουλευτὰς, ἐξ οὗ οὐχ ἥκιστα ἀπο-
λεῖσθαι προσεδοκήσαμεν. στρουθὸν γὰρ ἀποκτείνας καὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ ἀποτεμὼν, προσῆλθεν ἔνθα ἐκαθήμεθα, τῇ τε ἀριστερᾷ
χειρὶ ἐκείνην καὶ τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος ᾑματωμένον ἀνατείνας·
καὶ εἶπε μὲν οὐδὲν, τὴν δὲ κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ σεσηρὼς ἐκί-
νησεν, ἐνδεικνύμενος ὅτι καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ τοῦτο δράσει. κἂν

συχνοὶ παραχρῆμα ἐπ' αὐτῷ γελάσαντες ἀπηλλάγησαν τῷ
ξίφει,(γέλως γὰρ ἡμᾶς ἀλλ' οὐ λύπη ἔλαβεν) εἰ μὴ δάφνης
D φύλλα, ἃ ἐκ τοῦ στεφάνου εἶχον, αὐτός τε διέφαγον, καὶ τοὺς ἄλ-
λους τοὺς πλησίον μου καθημένους διαφαγεῖν ἔπεισα, ἵν' ἐν τῇ
τοῦ στόματος συνεχεῖ κινήσει, τὸν τοῦ γελᾶν ἔλεγχον ἀποκρυψώ-
μεθα. τοιούτων δ' οὖν τούτων γινομένων, παρεμυθήσατο ἡ-
μᾶς, ὅτι μέλλων αὖθις μονομαχῆσαι, παρήγγειλεν ἡμῖν ὅν
τι τῇ στολῇ τῇ ἱππάδι καὶ ἐν ταῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον
εἰσελθεῖν· ὅπερ οὐκ ἄλλως ποιοῦμεν εἰσιόντες εἰς τὸ θέατρον
εἰ μὴ τῶν αὐτοκρατόρων τις μεταλλάξειε· καὶ ὅτι ἐν τῇ τελευ-
265 ταίᾳ ἡμέρᾳ τὸ κράνος αὐτοῦ κατὰ τὰς πύλας καθ' ἃς οἱ τε-
A λευτῶντες ἐκφέρονται, ἐξεκομίσθη. ἐκ γὰρ τούτων καὶ πάνυ πᾶ-
σι πάντως ἀπαλλαγή τις αὐτοῦ γενήσεσθαι ἐνομίζετο. ἀπέθα-
νε γέ τοι, μᾶλλον δὲ ἀνῃρέθη οὐκ ἐς μακράν. ὅ τε γὰρ Λαῖτος καὶ ὁ
Ἐκλεκτος ἀχθόμενοι αὐτῷ δι' ἃ ἐποίει, καὶ προσέτι καὶ φοβη-
θέντες (ἠπείλει γὰρ σφίσιν ὅτι ἐκωλύετο ταῦτα ποιεῖν) ἐπιβου-
λεύουσιν αὐτῷ. ὁ γὰρ Κόμμοδος ἀμφοτέρους ἀνελεῖν ἐβούλετο
τοὺς ὑπάτους, Ἐρύκιόν τε Κλάρον καὶ Σύσιον Φλάκον, καὶ ὕ-
πατός τε ἅμα καὶ σεκούτωρ ἐν τῇ νουμηνίᾳ ἐκ τοῦ χωρίου
B ἐν ᾧ οἱ μονομάχοι τρέφονται, προελθεῖν. καὶ γὰρ τὸν οἶκον τὸν
πρῶτον παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ἄν, εἶχε. καὶ μηδεὶς
ἀπιστήσῃ· καὶ γὰρ τοῦ κολοσσοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών, καὶ ἑτέ-
ραν ἑαυτοῦ ἀντιθείς, καὶ ῥόπαλον δούς, λέοντά τε τινὰ χαλκοῦν
ὑποθείς, ὡς Ἡρακλεῖ ἐοικέναι, ἐπέγραψε πρὸς τοῖς δηλωθεῖ-
σιν αὐτοῦ ἐπωνύμοις καὶ τοῦτο, Πρωτόπαλος σεκουτόρων, ἀρι-
στερὸς μόνος νικήσας δωδεκάκις οἶμαι χιλίους. διὰ μὲν δὴ
ταῦτα ὅ, τε Λαῖτος καὶ ὁ Ἐκλεκτος ἐπέθεντο αὐτῷ, κοινωσάμενοι
καὶ τῇ Μαρκίᾳ τὸ βούλευμα. ἐν γοῦν τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἔτους ἡ-
C μέρᾳ, ἐν τῇ νυκτί, τῶν ἀνθρώπων ἀσχολίαν περὶ τὴν ἑορτὴν ἐ-
χόντων, φάρμακον διὰ τῆς Μαρκίας ἐν κρέασι βοείοις αὐτῷ ἔ-
δωκαν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἠδυνήθη παραχρῆμα ὑπὸ τοῦ οἴνου, ὑπὸ

τι τῶν ἀνδρῶν οἷς ἀεὶ ἀπλήστως ἐχρῆτο, φθαρῆναι, ἀλλὰ καὶ ἐξήμεσέ τι, κἀκ τούτου ὑποτοπήσας αὐτὸν, ἠπείλης τινὰ, οὕτω δὴ Νάρκισσόν τινα γυμναστὴν ἔπεμψαν αὐτῷ, καὶ δι' ἐκείνου λουόμενον αὐτὸν ἀπέπνιξαν. τῷ μὲν οὖν Κομμόδῳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἐννέα καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα ἄρξαντι. ἐβίωσε δὲ ἔτη τριάκοντα ἕν, καὶ μῆνας τέσσαρας· καὶ ἐς αὐτὸν ἡ οἰκία ἡ τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων αὐταρχοῦσα ἐπαύσατο. πόλεμοι δὲ μετὰ τοῦτο καὶ στάσεις μέγισται D
συνέβησαν. συνέθηκα δ' ἐγὼ τούτων τὴν συγγραφὴν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. βιβλίον τι περὶ τῶν ὀνειράτων καὶ τῶν σημείων, δι' ὧν ὁ Σεβῆρος τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἤλπισε, γράψας ἐδημοσίευσα· καὶ αὐτῷ καὶ ἐκεῖνος πεμφθέντι παρ' ἐμοῦ ἐντυχὼν, πολλά μοι καὶ καλὰ ἀντεπέστειλε. ταῦτ' οὖν ἐγὼ τὰ γράμματα πρὸς ἑσπέραν ἤδη λαβὼν, κατέδαρθον· καί μοι καθεύδοντι προσέταξε τὸ δαιμόνιον ἱστορίαν γράφειν, καὶ οὕτω δὴ ταῦτα περὶ ὧν νῦν καθίσταμαι, ἔγραψα. καὶ ἐπειδή γε τοῖς τε 266
ἄλλοις καὶ αὐτῷ τῷ Σεβήρῳ μάλιστα ἤρεσε, τότε δὴ καὶ τἆλλα A
πάντα τὰ τοῖς Ῥωμαίοις προσήκοντα συνθεῖναι ἐπεθύμησα· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔτ' ἰδίᾳ ἐκεῖνο ὑπολιπεῖν, ἀλλ' εἰς τήνδε τὴν συγγραφὴν ἐμβαλεῖν ἔδοξέ μοι, ἵν' ἐν μιᾷ πραγματείᾳ ἀπ' ἀρχῆς πάντα, μέχρις ἂν καὶ τύχῃ δόξῃ, γράψας καταλίπω. τὴν δὲ θεὸν ταύτην ἐπιρρωννύουσάν με πρὸς τὴν ἱστορίαν, ὀκλαζ' ὡς πρὸς αὐτὴν καὶ ὀκνηρῶς διακείμενον, καὶ πονούμενον ἀπαγορεύοντά τε, ἀνακτωμένην δι' ὀνειράτων, καὶ καλὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου διδοῦσάν μοι, ὡς ὑπολειψόμενος τὴν ἱστορίαν, καὶ οὐδαμῶς ἀμαυρώσοντος, ἐπίσκοπον τῆς τοῦ βίου διαγωγῆς, ὡς ἔοικεν, εἴληχα, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῇ ἀνάκειμαι. συνέλεξα δὲ πάντα ἀπ' ἀρχῆς B
τοῖς Ῥωμαίοις μέχρι τῆς Σεβήρου μεταλλαγῆς πραχθέντα ἐν ἔτεσι δέκα, καὶ συνέγραψα ἐν ἄλλοις δώδεκα. τὰ γὰρ λοιπὰ, ὅπου ἂν καὶ προχωρήσῃ, γεγράψεται. πρὸ δὲ τῆς τοῦ

Κομμόδου τελευτῆς σημεῖα τάδε ἐγένετο· ἀετοί τε γὰρ περὶ τὸ Καπιτώλιον πολλοὶ καὶ ἔξεδροι ἐπλανῶντο, προσεπιφθεγγόμενοι οὐδὲν εἰρηναῖον, καὶ βύας ἀπ' αὐτοῦ ἔβυξε. πῦρ
C τε νύκτωρ ἀρθὲν ἐξ οἰκίας τινὸς, καὶ εἰς τὸ εἰρηναῖον ἐμπεσὸν, τὰς ἀποθήκας τῶν τε Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀῤῥαβίων φορτίων ἐπενείματο. ἔς τε τὸ παλάτιον μετεωρισθὲν εἰσῆλθε, καὶ πολλὰ πάνυ αὐτοῦ κατέκαυσεν. ὥστε καὶ τὰ γράμματα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ὀλίγου δεῖν πάντα φθαρῆναι. ἀφ' οὗ δὴ καὶ τὰ μάλιστα δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐν τῇ πόλει τὸ δεινὸν στήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐτῆς ἀφίξεται. οὐδὲ γὰρ κατασβεσθῆναι ἀνθρωπίνῃ χειρὶ ἠδυνήθη, καίτοι παμπόλλων μὲν ἰδιωτῶν, παμπόλλων δὲ στρατιωτῶν ὑδροφο-
D ρούντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κομμόδου ἐπελθόντος ἐκ τοῦ προαστείου καὶ ἐπισπέρχοντος. ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα ὅσα κατέσχε διέφθειρεν, ἐξαναλωθὲν ἐπαύσατο.

ΠΕΡΤΙΝΑΞ.

267
A ΠΕΡΤΙΝΑΞ δὲ ἦν μὲν τῶν καλῶν κἀγαθῶν, ἦρξε δὲ πάνυ βραχύν τινα χρόνον. εἶτα πρὸς τῶν στρατιωτῶν ἀνῃρέθη. λανθανόντων γὰρ ἔτι τῶν γεγενημένων περὶ τὸν Κόμμοδον, ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ περὶ τὸν
B Ἔκλεκτον καὶ Λαῖτον, καὶ τὸ πραχθὲν ἐμήνυσαν. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἡδέως αὐτὸν ἐπελέξαντο. ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ἐκεῖνος καὶ ἀκούσας ὧν ἔλεγον, ἔπεμψε τὸν πιστότατον τῶν ἑταίρων τὸ σῶμα τὸ τοῦ Κομμόδου ὀψόμενον. ὡς δὲ τὸ πραχθὲν ἐβεβαιώσατο, οὕτω δὴ ἐς τὸ στρατόπεδον κρύφα ἐσκομίσθη, καὶ ἔκπληξιν μὲν τοῖς στρατιώταις παρέσχε, τοῖς δὲ

δὴ παρουσίᾳ τῶν περὶ τὸν Λαῖτον, καὶ ἐξ ὧν ὑπέσχετο (τετρακισχι-
λίας γὰρ αὐτοῖς δραχμὰς κατ' ἄνδρα δώσειν ἐψηφίσατο)
προσεποιήσατο αὐτούς. κἂν πάντως ἡσύχασαν εἰ μὴ τε-
λευτὴν τὴν τῶν λόγων ὧδέ πως εἶπε, Πολλὰ μὲν, ὦ ἄνδρες
συστρατιῶται, καὶ δυσχερῆ τῶν παρόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τὰ μὲν C
ἄλλα αὖθις σὺν ὑμῖν ἐπανορθωθήσεται. ἀκούσαντες γὰρ τοῦτο,
ὑπετόπησαν πάντα τὰ ἑαυτοῖς ὑπὸ τοῦ Κομμόδου παρὰ
τὸ καθεστηκὸς δεδομένα καταλυθήσεσθαι· καὶ ἐδυσχέραναν
μὲν, ἡσύχασαν δὲ ὅμως, ἐπικρύπτοντες τὴν ὀργήν. ἐξελ-
θὼν δὲ ἐκ τοῦ τείχους, πρὸς τὸ συνέδριον νυκτὸς ἔτι οὔσης ἀ-
φίκετο, καὶ ἀσπασάμενος ἡμᾶς, ὅπως τις οἷα ἐν ὁμίλῳ καὶ
ὠθισμῷ τοσούτῳ προσελθεῖν αὐτῷ ἠδυνήθη, ἔπειτα ἐκ τοῦ
αὐτοσχεδίου εἶπεν ὅτι Ὠνόμασμαι μὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν
αὐτοκράτωρ, οὐδὲν μέντοι τῆς ἀρχῆς δέομαι, ἀλλ' ἐξίσταμαι D
ἤδη καὶ τήμερον αὐτῆς διά τε τὴν ἐμαυτοῦ ἡλικίαν καὶ ἀρ-
ρωστίαν, καὶ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων δυσχέρειαν. λεχθέντων
δὲ, καὶ ἐπῃνοῦμεν αὐτὸν ἀπὸ γνώμης, καὶ ὡς ἀληθῶς ᾑρού-
μεθα. τήν τε γὰρ ψυχὴν ἄριστος ἦν, καὶ τῷ σώματι ἔρρωτο,
πλὴν καθ' ὅσον βραχύ τι ὑπὸ τῶν ποδῶν ἐνεποδίζετο. καὶ οὕ-
τως ὅ,τι Περτίναξ αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ Κόμμοδος πολέμιος
ἀπεδείχθη, πολλά γε ἐς αὐτὸν καὶ δεινὰ καὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ
δήμου συμβοησάντων. ἠθέλησαν μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ σύραι
καὶ διασπάσαι, ὥσπερ καὶ τὰς εἰκόνας· εἰπόντος δὲ τοῦ Περτίνα- 268
κος τῇ γῇ ἤδη τὸν νεκρὸν κεκρύφθαι, τοῦ μὲν σώματος ἀπέσχον- A
το, τῶν δ' ἄλλων ἐνεφοροῦντο, οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπιλέγοντες.
Κόμμοδον μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδ' αὐτοκράτορα αὐτὸν ὠνόμαζεν,
ἀλιτήριον δέ τινα καὶ τύραννον ἀποκαλοῦντες, προσεπιτιθέντες καὶ
ἐπισκώπτοντες, τὸν μονομάχον, τὸν ἁρματηλάτην, τὸν ἀριστερὸν,
τὸν κηλήτην. τοῖς τε βουλευταῖς, ὅσοις μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ
Κομμόδου φόβος ἐπῆρτο, ὁ ὄχλος ἐπέλεγεν, Ἄγε, ἄγε, ἐ-
σώθης, ἐνίκησας. ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ

Κομμόδου θεραπείᾳ ἀρύθμως πως ἐκβεβαιῶν, ἔστι τε ὅτε με-
B τασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῇδον. τοῦ μὲν γὰρ ἀπηλ-
λαγμένοι, τὸν δὲ οὐδέπω φοβούμενοι, τότε διὰ μέσου αὐτῶν
ὡς ἐλεύθεροι ἐκαρπιοῦντο, καὶ ἀξίωμα παρρησίας ἐν τῇ ἀδείᾳ
αὐτοῦ ἐλάμβανον. οὐ γὰρ ἐξήρκει σφίσι τὸ μηκέτι φοβεῖσθαι, ἀλλ'
ἐν τῷ θαρσοῦντι καὶ ἐξυβρίζειν ἤθελον. ἦν δὲ ὁ Περτίναξ
Λίγυς ἐξ Ἄλβης Πομπηΐας, πατρὸς οὐκ εὐγενοῦς, γράμματα,
ὅσον ἀποζῆν ἐξ αὐτῶν, ἠσκημένος. κατὰ τοῦτο καὶ τῷ Πομπηϊα-
νῷ τῷ Κλαυδίῳ συνεγεγόνει, καὶ κατ' αὐτὸν ἐν τοῖς ἱππεῦσι χι-
C λιαρχήσας, ἐς τοῦτο προεχώρησεν ὥστε καὶ ἐκείνου αὐτοῦ αὐ-
ταρχῆσαι. καὶ ἔγωγε τὸν ἐπὶ τοῦ Περτίνακος καὶ πρῶτον καὶ ἔ-
σχατον τὸν Πομπηϊανὸν εἶδον. ἐν γὰρ τοῖς ἀγροῖς τὰ πλεῖστα διὰ τὸν
Κόμμοδον διῆγε, τό, τε γῆρας καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν νόσημα
προβαλλόμενος. καὶ μέντοι καὶ μετὰ τὸν Περτίνακα πάλιν ἐσῄει,
καὶ αὐτὸν ὁ Περτίναξ τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς ἐτίμα, καὶ ἐπὶ τοῦ βά-
θρου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου παρεκάθιζεν. ἐχρῆτο δὲ καὶ ἡμῖν δη-
μοτικώτατα· καὶ γὰρ εὐπροσήγορος ἦν. ἤκουέ τε ἑτοίμως ὅ,τι
τις ἀξιοίη, καὶ ἀπεκρίνετο ἀνθρωπίνως ὅσα αὐτῷ δοκοίη. εἱστία
D τε ἡμᾶς σωφρόνως· καὶ ὁπότε μὴ τοῦτο ποιοίη, διέπεμπεν ἄλλοις
ἄλλα καὶ τὰ εὐτελέστατα. καὶ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ οἱ μὲν πλούσιοι
καὶ μεγάλαυχοι διεγέλων, οἱ δὲ ἄλλοι, οἷς ἀρετὴ ἀσελγείας
προτιμοτέρα ἦν, ἐπῃνοῦμεν. ἔτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βρεττανίᾳ,
μετὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην στάσιν ἣν ἔπαυσε, καὶ ἐπαίνων παρὰ
πᾶσιν ἀξιουμένου, ἵππος τις ὄνομα Περτίναξ ἐνίκησεν ἐν τῇ
Ῥώμῃ· ἦν δὲ τῶν Γρασίων, καὶ ὑπὸ τοῦ Κομμόδου ἐσπουδά-
269 ζετο. τῶν οὖν στασιωτῶν αὐτοῦ μέγα ἀναβοησάντων, καὶ εἰ-
A πόντων τοῦτο, Περτίναξ ἐστίν, οἱ ἕτεροι οἱ ἀντιστασιασταὶ σφῶν,
οἷά που ἀχθόμενοι τῷ Κομμόδῳ, προσεπεύξαντο, εἰπόντες,
οὐ πρὸς τὸν ἵππον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνδρα, Εἰ γὰρ ὤφελεν
εἴη. ὕστερον δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἵππον ἀπαλλαγέντα τε τῶν
δρόμων ὑπὸ τοῦ γήρως, καὶ ἐν ἀγρῷ ὄντα μετεπέμψατο
ὁ Κόμμο-

ὁ Κόμμοδος, καὶ ἐσήγαγεν εἰς τὸν ἱππόδρομον, τάς τε ὁπλὰς
αὐτοῦ καταχρυσώσας, καὶ τὰ αἰώτατα δέρματι ἐπιχρύσῳ
κοσμήσας· καὶ αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ἐξαπίνης ἰδόντες, ἀνεβόη-
σαν αὖθις, Περτίναξ ἐστί. καὶ ἦν μέν που μαντικὸν αὐτὸ καθ' B
ἑαυτὸ τὸ λεχθέν, ἐπειδὴ ἡ ἐσχάτη ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἱπποδρο-
μία ἐγένετο, καὶ εὐθὺς ἐπ' αὐτῇ τὸ κράτος ἐς τὸν Περτίνα-
κα περιῆλθεν. ἐλογοποιήθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου τὰ ὅμοια,
ἐπειδὴ τῷ Περτίνακι αὐτὸ ὁ Κόμμοδος μονομαχήσειν τῇ τε-
λευταίᾳ ἡμέρᾳ μέλλων ἔδωκεν. οὕτω μὲν ἐς τὴν ἀρχὴν ὁ
Περτίναξ κατέστη, καὶ ἔλαβε τάς τε ἄλλας ἐπικλήσεις τὰς
προσηκούσας, καὶ ἑτέραν ἐπὶ τῷ δημοτικὸς εἶναι βούλεσθαι. πρό-
κριτος γὰρ τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπωνομάσθη, καὶ εὐθὺς εἰς
κόσμον, ὅσα πρὶν πλημμελῶς εἶχε καὶ ἀτάκτως, καθίστατο. φι-
λανθρωπία τε γὰρ καὶ χρηστότης, καὶ οἰκονομία βελτίστη, καὶ πρόνοια C
τοῦ κοινοῦ ἐπιμελεστάτη περὶ τὸν αὐτοκράτορα διεδείκνυτο. τά
τε γὰρ ἄλλα, ὅσα ἂν ἀγαθὸς αὐτοκράτωρ, ἔπραττεν ὁ Περτί-
ναξ, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἀφεῖλε τῶν ἀδίκως πεφονευμένων· καὶ προσέ-
τι καὶ ἐπώμοσε μηδέ ποτε τοιαύτην δίκην προσδέξεσθαι. καὶ
αὐτίκα οἱ μὲν τοὺς συγγενεῖς, οἱ δὲ τοὺς φίλους ἀνεκάλουν μετὰ
δακρύων ὁμοῦ καὶ χαρᾶς· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο πρὶν ἐξῆν ποιεῖν.
καὶ μετὰ ταῦτα ἀνορύττοντες τὰ σώματα, οἱ μὲν ὁλόκληρα, οἱ δὲ
μέρη, ὥς που ἕκαστον αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὀλέθρου ἢ τοῦ χρόνου εἶχεν,
εὐθέτουν καὶ ἐς τὰ προγονικὰ μνημεῖα ἀπετίθεντο. τοσαύ- D
τη δὲ ἄρα τότε τὸ βασίλειον εἶχεν ἀχρηματία, ὥστε πέντε καὶ
εἴκοσι μυριάδες δραχμῶν μόναι εὑρέθησαν. χαλεπῶς δ'
οὖν ὁ Περτίναξ ἔκ τε τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ὅπλων, τῶν τε ἵπ-
πων καὶ ἐπίπλων καὶ τῶν παιδικῶν τῶν τοῦ Κομμόδου ἀγεί-
ρας ἀργύριον, τοῖς τε δορυφόροις ἔδωκεν ὅσα ὑπέσχετο, καὶ
τῷ δήμῳ καθ' ἕκαστον δραχμὰς ρ̄. σύμπαντα γὰρ ὅσα ὁ Κόμ-
μοδος ἐπί τε τῇ τρυφῇ, καὶ ἐς ὁπλομαχίαν ἢ καὶ ἐς ἁρμα-
τηλασίαν ἐκέκτητο, ἐς τὸ πωλητήριον ἐξετέθη, τὸ μὲν πλεῖστον 270

πράσεως ἕνεκα, ἤδη δὲ καὶ ἐς ἐπίδειξιν τῶν τε ἔργων αὐτοῦ καὶ τῶν διαιτημάτων, καὶ προσέτι καὶ εἰς ἔλεγχον τῶν ὠνησαμένων αὐτά. ὁ δὲ Λαῖτος τὸν Περτίνακα δι' εὐφημίας ἦγε, καὶ τὸν Κόμμοδον ὕβριζε. βαρβάρους γοῦν τινὰς χρυσίον παρ' αὐτοῦ πολὺ ἐπ' εἰρήνῃ εἰληφότας μεταπεμψάμενος (ἔτι γὰρ ἐν ὁδῷ ἦσαν) ἀπῄτησεν αὐτό, εἰπὼν ὅτι λέγεται τοῖς οἴκοι Περτίνακα

B ἄρχειν· ᾔδεσαν γὰρ καὶ πάνυ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐξ ὧν πεπόνθεσαν ὅτε μετὰ τοῦ Μάρκου ἐστρατεύετο. καὶ ἕτερον δέ τι τοιόνδε ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου διαβολῇ ὁμοίως ἔπραξε. κοπρίας τινὰς καὶ γελωτοποιούς, αἴσχιστα μὲν τὰ εἴδη, αἰσχίω δὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχοντας, καὶ διὰ τὴν ὕβριν τήν τε ἀσέλγειαν ὑπὸ τοῦ Κομμόδου ὑπερπλουτοῦντας εὑρών, ἐδημοσίευσε τάς τε προσηγορίας αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος ὧν ἐκέκτηντο. καὶ ἦν ἐπὶ μὲν τοῖς γέλως, ἐπὶ δὲ τοῖς ὀργὴ καὶ λύπη. τοσαῦτα

C γάρ τινες αὐτῶν ἔχοντες ἦσαν, ἐφ' ὅσοις ἐκεῖνος πολλοὺς τῶν βουλευτῶν ἐσφάκει. οὐ μέντοι γε καὶ διὰ ὅλου ὁ Λαῖτος πιστὸς ἔμεινε τῷ Περτίνακι, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐν ἀκαρεῖ. ὧν γὰρ ἤθελε μὴ τυγχάνων, προσπαρώξυνε τοὺς στρατιώτας (ὡς λελέξεται) κατ' αὐτοῦ. τὸν μὲν οὖν πενθερὸν αὐτοῦ ὁ Περτίναξ τὸν Σουλπικιανὸν τὸν Φλάκκον πολιαρχεῖν ἔταξε, καὶ ἄλλως ἄξιον ὄντα τοῦ τοῦτο τυχεῖν. οὔτε δὲ τὴν γυναῖκα αὐγοῦσταν, οὔτε τὸν υἱὸν καίσαρα, καίτοι ψηφισαμένων ἡμῶν, ποιῆσαι ἠθέλησεν, ἀλλ' ἑκάτερον ἰσχυρῶς διεκρούσατο, εἴτ' οὖν ὅτι μηδέ πω τὴν ἀρχὴν ἐρριζώκει, εἴτε καὶ ὅτι ἐκείνην τε ἀκολασταίνουσαν οὐκ ἠβουλήθη

D τὸ τῆς αὐγούστης ὄνομα μιᾶναι· καὶ τὸν υἱὸν παιδίον ἔτι ὄντα, οὐκ ἠθέλησε, πρὶν παιδευθῆναι, τῷ τε ὄγκῳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῇ ἐκ τοῦ ὀνόματος διαφθαρῆναι· ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ παλατίῳ αὐτὸν ἔτρεφεν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ πρότερον ἐν τῇ πρώτῃ εὐθὺς ἡμέρᾳ ἀποθέμενος, ταῦτά τε τοῖς τέκνοις διένειμε (καὶ γὰρ καὶ θυγατέρα εἶχε) καὶ παρὰ τῷ πάππῳ διαιτᾶσθαι αὐτὰ ἐκέλευσεν, ὀλίγα ἅττα αὐτοῖς, ὡς πατὴρ καὶ

οὐχ ὡς αὐτοκράτωρ, συγγινόμενος. ἐπεὶ οὖν οὔτε τοῖς στρατιώ-
ταις ἁρπάζειν, οὔτε τοῖς καισαρείοις ἀσελγαίνειν ἔτι ἐξῆν, δει- 271
νῶς οὗτοι ἐμίσουν αὐτόν. ἀλλ' οἱ μὲν καισάρειοι οὐδὲν, ἅτε καὶ A
ἄπλοι ὄντες, ἐνεωτέριζον· οἱ δὲ δὴ στρατιῶται οἱ δορυφόροι καὶ ὁ
Λαῖτος ἐπεβούλευσαν αὐτῷ. καὶ πρῶτα μὲν τὸν ὕπατον Φάλ-
κωνα, ὅτι καὶ γένει καὶ χρήμασιν ἤκμαζεν, εἰς αὐτοκράτορα ἐπι-
λέγονται, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτὸν ἐσάξειν, τοῦ Περτίνακος
ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ τὴν τοῦ σίτου παρασκευὴν ἐξετάζοντος, ἤ-
μελλον. μαθὼν δὲ τοῦτ' ἐκεῖνος, σπουδῇ ἐς τὴν πόλιν ἦλθε, καὶ
παρελθὼν εἰς τὴν γερουσίαν, ἔφη, Οὐ χρὴ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ὦ πα-
τέρες, ὅτι πέντε που καὶ εἴκοσι μυριάδας δραχμῶν εὑρὼν, B
τοσοῦτον τοῖς στρατιώταις διένειμα, ὥστε Μάρκος τε καὶ Λού-
κιος, οἷς ἑξακισμύριαι καὶ ἑπτακισχίλιαι καὶ πεντακόσιαι μυ-
ριάδες κατελείφθησαν. ἀλλ' αἴτιοι τῆς ἀχρηματίας ταύτης οἱ
θαυμαστοὶ καισάρειοι γεγόνασι. καὶ ἐψεύσατο μὲν ὁ Περτίναξ
ὅτι ἐπίσης τῷ Λουκίῳ καὶ τῷ Μάρκῳ τοῖς στρατιώταις ἐδω-
ρήσατο. ὁ μὲν γὰρ ἐς πεντακισχιλίας, ὁ δὲ ἐς τρισχιλίας αὐτοῖς ἐ-
δεδώκει. οἱ δὲ δὴ στρατιῶται καὶ οἱ καισάρειοι παρόντες ἐν τῷ
συνεδρίῳ (πάμπολλοι δὲ ἦσαν) δεινῶς ἠγανάκτησαν, καὶ φοβε-
ρόν τι διετονθόρυσαν. μελλόντων δὲ ἡμῶν καταψηφιεῖσθαι τοῦ
Φάλκωνος, ἀναστὰς ὁ Περτίναξ καὶ ἀνακραγὼν, Μὴ γένοιτο, C
ἔφη, μηδένα βουλευτὴν ἐμοῦ ἄρχοντος μηδὲ δικαίως θα-
νατωθῆναι. ὁ δὲ Λαῖτος παραλαβὼν τὴν κατὰ τὸν Φάλκω-
να ἀφορμὴν, πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν, ὡς καὶ ἐκείνου κελεύοντος,
διέφθειρεν. οἱ δὲ λοιποὶ τοῦτο αἰσθόμενοι, καὶ φοβηθέντες μὴ καὶ αὐ-
τοὶ προσαπόλωνται, ἐθορύβησαν. διακόσιοι δὲ οἱ τῶν ἄλλων θρα-
σύτεροι, καὶ ἐς τὸ παλάτιον τὰ ξίφη ἀνατετακότες ὥρμησαν,
οὐδὲ ἔγνω πρότερον προσιόντας ὁ Περτίναξ αὐτοὺς πρὶν
ἄνω γενέσθαι. τότε δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἰσδραμοῦσα ἐμήνυσεν αὐ- D
τῷ τὸ γενόμενον. μαθὼν οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος, πρᾶγμα, εἴτ'
οὖν γενναῖον, εἴτε ἀνόητον, εἴθ' ὅπως τις αὐτὸ ὀνομάσαι ἐθέλει,

ἔπραξε. δυνηθεὶς γὰρ ἂν μάλιστα μὲν ἀποκτεῖναι τοὺς ἐπελθόν-
τας (τῇ τε γὰρ νυκτερινῇ φυλακῇ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ὥπλιστο, καὶ
ἦσαν καὶ ἄλλοι ἐν τῷ παλατίῳ τότε ἄνθρωποι πολλοί) εἰ δὲ μὴ,
κατακρυφθῆναί γε καὶ διαφυγεῖν ποι, τάς τε πύλας τοῦ παλα-
τίου καὶ τὰς ἄλλας διὰ μέσου θύρας κλείσας, τούτων μὲν οὐδέ-
τερον ἐποίησεν, ἐλπίσας δὲ καταπλήξειν αὐτοὺς ὀφθεὶς, καὶ πεί-
σειν ἀκουσθεὶς, ἀπήντησε τοῖς προσιοῦσιν, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἤδη οὖ-
272 σιν. οὔτε γὰρ τῶν συστρατιωτῶν τις αὐτοὺς εἶρξε, καὶ οἱ πυλω-
A ροὶ οἵ τε ἄλλοι καισαρείοι οὐχ ὅπως τι συνέκλεισαν, ἀλλὰ καὶ
πάντα ἁπλῶς προσανέῳξαν. ἰδόντες δ' οὖν οἱ στρατιῶται, τὸ
μὲν πρῶτον ᾐδέσθησαν, πλὴν ἑνὸς, τούς τε ὀφθαλμοὺς καὶ ἐς
τὸ δάπεδον ἔρεισαν, καὶ τὰ ξίφη ἐς τοὺς κουλεοὺς ἀπετίθεντο·
ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος προπηδήσας, εἶπέ τε ὅτι Τοῦτό σοι τὸ ξίφος οἱ
στρατιῶται πεπόμφασι, καὶ προσπεσὼν εὐθὺς ἔπληξεν αὐ-
τὸν, οὐκ ἐπέσχον, ἀλλὰ τόν τε αὐτοκράτορα σφῶν κατέκοψαν, καὶ
B τὸν Ἔκλεκτον· μόνος γὰρ δὴ οὗτος οὔτ' ἐγκατέλιπεν αὐτὸν, καὶ ἐπή-
μυνεν αὐτῷ ὅσον ἠδυνήθη, ὥστε καὶ τρῶσαί τινας. ὅθεν ἐ-
γὼ καὶ πρὸ τοῦ ἄνδρα αὐτὸν ἀγαθὸν γεγονέναι νομίζων, τότε δὴ
καὶ πάνυ ἐθαύμασα. ἀποτεμόντες δὲ οἱ στρατιῶται τὴν κεφα-
λὴν τοῦ Περτίνακος, περί τε δόρυ περιέπειραν, τῷ ἔργῳ ἐλ-
λαμπρυνόμενοι. οὕτω μὲν ὁ Περτίναξ, ἐπιχειρήσας ἐν ὀλίγῳ
πάντα ἀνακαλέσασθαι, ἐτελεύτησεν, οὐδὲ ἔγνω, καίπερ ἐμ-
πειρότατος πραγμάτων ὢν, ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἀθρόα τινὰ
ἀσφαλῶς ἐπανορθοῦσθαι, ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο, καὶ πολιτικὴ
κατάστασις καὶ χρόνου καὶ σοφίας χρήζει. ἐβίωσε δὲ ἔτη ἑ-
C πτὰ καὶ ἑξήκοντα, τεσσάρων μηνῶν καὶ τριῶν ἡμερῶν δέον-
τα. ἦρξε δὲ ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΔΙΔΙΟΣ.

ΔΙΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΟΥ δὲ τοῦ κατὰ
τὸν Περτίνακα πάθους, οἱ μὲν ἐς τὰς οἰκίας
ἔτρεχον, οἱ δὲ ἐς τὰς τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῆς
ἑαυτῶν ἀσφαλείας πρόνοιαν ἐποιοῦντο.
Συλπικιανὸς δὲ (ἔτυχε γὰρ παρὰ τοῦ Περτίνα-
κος ἀποσταλεὶς εἰς τὸ στρατόπεδον ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσηται)
ἔμεινέ τε ἐν αὐτῷ καὶ ἔπραττεν ὅπως αὐτοκράτωρ ἀπο-
δειχθῇ. κἀν τούτῳ Ἰουλιανὸς ὁ Δίδιος χρηματιστής τε ἄπλη-
στος καὶ ἀναλωτὴς ἀσελγὴς, νεωτέρων τε ἀεὶ πραγμάτων ἐπι-
θυμῶν, διὸ καὶ πρὸς τοῦ Κομμόδου εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα τὸ D
Μεδιόλανον ἐξελήλατο· οὗτος οὖν ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ Περ-
τίνακος, σπουδῇ ἐς τὸ στρατόπεδον παρεγένετο, καὶ πρὸς ταῖς
πύλαις τοῦ τείχους ἑστὼς, παρεκάλει τοὺς στρατιώτας ὑπὲρ τῆς 273
τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας. ὅτε δὴ καὶ πρᾶγμα αἴσχιστόν τε καὶ A
ἀνάξιον τῆς Ῥώμης ἐγένετο. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐν πωλητη-
ρίῳ τινὶ, καὶ αὐτὴ καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς πᾶσα ἀπεκηρύχθη. καὶ αὐ-
τὰς ἐπίπρασκον μὲν οἱ τὸν αὐτοκράτορα σφῶν ἀπεκτονότες,
ὠνητίων δὲ ὅ,τε Συλπικιανὸς καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὑπερβάλλοντες
ἀλλήλους, ὁ μὲν ἔνδοθεν, ὁ δὲ ἔξωθεν, καὶ μέχρι γε πεντακισχι-
λίων δραχμῶν κατ᾽ ἄνδρα κατὰ βραχὺ προστιθέντες προ-
ῆλθον· διαγγελλόντων καὶ λεγόντων ὅτι τε Ἰουλιανὸς, ὅτι Συλ- B
πικιανὸς τοσοῦτον δίδωσι· τί οὖν σὺ προστίθης; καὶ τῷ Σουλ-
πικιανῷ, ὅτι Ἰουλιανὸς τοσοῦτον ἐπαγγέλλεται· τί οὖν σὺ
προσυπισχνῇ; κἂν ἐπεκράτησεν ὁ Σουλπικιανὸς ἔνδον τε
ὢν καὶ πολιαρχῶν, τοῖς τε πεντακισχιλίοις πρότερος ὀνομά-
σας, εἰ μὴ ὁ Ἰουλιανὸς οὐκέτι κατ᾽ ὀλίγον, ἀλλὰ χιλίαις καὶ
διακοσίαις καὶ πεντήκοντα ἅμα δραχμαῖς ὑπερέβαλε, καὶ τῇ

φωνῇ μέγα βοῶν, καὶ ταῖς χερσὶν ἐνδεικνύμενος. τῇ τε γὰρ ὑπερβο-
λῇ αὐτοῦ δουλωθέντες, καὶ ἅμα καὶ τὸν Συλπικιανὸν ὡς καὶ τι-
C μωρήσοντα τῷ Περτίνακι φοβηθέντες, ὅπερ ὁ Ἰυλιανὸς αὐ-
τοῖς ὑπέτεινεν, ἐσεδέξαντό τε αὐτὸν καὶ αὐτοκράτορα ἀπέδει-
ξαν. καὶ ὁ μὲν οὕτω πρὸς ἑσπέραν ἔς τε τὴν ἀγορὰν καὶ πρὸς τὸ
βουλευτήριον ἠπείχθη, παμπληθεῖς δορυφόρους μετὰ σημείων
συχνῶν ὥσπερ ἐς παράταξίν τινα ἄγων, ἵνα καὶ ἡμᾶς καὶ τὸν δῆ-
μον προσκαταπλήξας προσθῆται. καὶ αὐτὸν οἱ στρατιῶται τά
τε ἄλλα ἐμεγάλυνον, καὶ Κόμμοδον ἐπωνόμαζον. ἡμεῖς δὲ
πυνθανόμενοι ταῦτα, ὥς που ἑκάστῳ διηγγέλλετο, ἐφοβούμε-
θα μὲν τὸν Ἰουλιανὸν καὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ μάλιστα ὅσοι τὶ
D οἱ πρὸς τὸν Περτίνακα ἐπιτήδειοι. καὶ γὰρ ἐγὼ εἷς ἐξ αὐτῶν
ἦν, ἐπειδὴ ὑπό τε τοῦ Περτίνακος τά τε ἄλλα ἐτετιμήκειν,
καὶ στρατηγὸς ἀπεδεδείγμην, καὶ ἐκεῖνον πολλὰ πολλάκις ἐν
δίκαις συναγορεύων τισὶν ἀδικοῦντα ἐπιδεδείχειν. ὅμως δ'
οὖν καὶ διὰ ταῦτα (οὐ γὰρ ἐδόκει ἡμῖν ἀσφαλὲς εἶναι οἴκοι, μὴ
καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου ὑποπτευθῶμεν, καταμεῖναι) προσήλθο-
μεν οὐχ ὅτι δεδουλωμένοι, ἀλλὰ καὶ δεδειπνηκότες, καὶ ὠ-
σάμενοι διὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐς τὸ βουλευτήριον εἰσήλθομεν,
καὶ ἠκούσαμεν αὐτοῦ τά τε ἄλλα ἀξίως ἑαυτοῦ λέγοντος, καὶ ὅτι
274 ὑμᾶς τε ὁρῶ ἄρχοντος δεομένους, καὶ αὐτὸς, εἰ καί τις ἄλλος,
A ἀξιώτατός εἰμι ὑμῶν ἡγεμονεῦσαι. καὶ εἶπον ἂν πάντα τὰ
προσόντα μοι ἀγαθὰ, εἰ μὴ καὶ ᾔδειτε, καὶ πεπειρασμένοι μου
ἦτε. διὸ οὐδὲ ἐδεήθην πολλοὺς στρατιώτας ἐπάγεσθαι, ἀλλ' αὐ-
τὸς μόνος πρὸς ὑμᾶς ἀφῖγμαι, ἵνα μοι τὰ ὑπ' ἐκείνων δο-
θέντα ἐπικυρώσητε. μόνος τε γὰρ ἥκω ἔλεγε, πᾶν μὲν ἔξωθεν
τὸ βουλευτήριον ὁπλίταις περιεστοιχισμένος, πολλοὺς δὲ καὶ ἐν
αὐτῷ τῷ συνεδρίῳ στρατιώτας ἔχων. καὶ τοῦ συνειδότος ἡμᾶς
τοῦ περὶ αὐτὸν ἀνεμίμνησκεν, ἐξ οὗ καὶ ἐμισοῦμεν αὐτὸν καὶ
B ἐφοβούμεθα. καὶ ὁ μὲν οὕτω τήν τε αὐταρχίαν καὶ ἐκ τῶν τῆς βου-
λῆς δογμάτων βεβαιωσάμενος, ἀνῆλθεν ἐς τὸ παλάτιον, καὶ

εὑρὼν τὸ δεῖπνον τὸ τῷ Περτίνακι παρεσκευασμένον, πολλά τε αὐτοῦ κατεγέλασε, καὶ μεταπεμψάμενος ὅθεν τι καὶ ὁπωσοῦν εὑρεθῆναι τότε ἠδυνήθη πολυτίμητον, διεπίμπλατο, ἔνδον ἔτι τοῦ νεκροῦ κειμένου, καὶ ἐκύβευεν, ἄλλους τέ τινας καὶ Πυλάδην τὸν ὀρχηστὴν παραλαβών. τῇ τε δὴ ὑστεραίᾳ ἡμεῖς μὲν ᾔειμεν ὡς αὐτὸν πλαττόμενοι πρόσωπόν τινα καὶ σχηματιζόμενοι, ὅπως μὴ κατάφωροι ἐπὶ τῇ λύπῃ γενώμεθα· ὁ δὲ δῆμος ἐσκυθρώπαζε φανερῶς, καὶ διελάλουν ὅσα ἤθελον, καὶ παρεσκευάζοντο πρᾶξαι ὅσα ἠδύναντο. καὶ τέλος ἐπειδὴ πρὸς τὸ συνέδριον ἦλθε, καὶ τῷ Ἰανῷ τῷ πρὸ τῆς θύρας αὐτοῦ θύσειν ἔμελλεν, ἐξέκραγον πάντες ὥσπερ ἐκ συγκειμένου τινὸς, τὸν τῆς ἀρχῆς ἅρπαγα αὐτὸν καὶ πατροφόνον ὀνομάζοντες. ὡς δὲ προσποιησάμενος μὴ χαλεπαίνειν, ἀργύριόν τι αὐτοῖς ὑπέσχετο, ἀγανακτήσαντες ὡς καὶ δεκαζόμενοι, ἀνεβόησαν ἅμα πάντες, Οὐ θέλομεν, οὐ λαμβάνομεν. καὶ αὐτοῖς καὶ τὰ πέριξ οἰκοδομήματα φρικῶδές τι συνεπήχησαν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰουλιανὸς οὐκέτ' ἐκαρτέρησεν, ἀλλὰ τοὺς ἐγγὺς προσεστηκότας κτείνεσθαι προσέταξε· καὶ ὁ δῆμος ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπιπαρωξύνθη, καὶ οὐκ ἐπαύσατο οὔτε τὸν Περτίνακα ποθῶν, οὔτε τὸν Ἰουλιανὸν λοιδορῶν, οὔτε τοὺς θεοὺς ἐπιβοώμενος, οὔτε τοῖς στρατιώταις ἐπαρώμενος. ἀλλὰ καίτοι πολλοὶ καὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως καὶ τιτρωσκόμενοι καὶ φονευόμενοι ἀντεῖχον. καὶ τέλος ὅπλα ἁρπάσαντες, συνέδραμον ἐς τὸν ἱππόδρομον κἀνταῦθα διετέλεσαν τὴν νύκτα καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι, βοῶντες τούς τε λοιποὺς στρατιώτας, καὶ μάλιστα τὸν Νίγρον τὸν Πεσκέννιον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Συρίᾳ ὄντας, ἐπαμῦναι σφίσι δεόμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο τῇ τε κραυγῇ καὶ τῷ λιμῷ τῇ τε ἀγρυπνίᾳ καμόντες διελύθησαν, καὶ ἡσυχίαν ἦγον, τὰς ἔξωθεν ἐλπίδας ἀναμένοντες. Ἰουλιανὸς δὲ οὕτω τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας ἀνελευθέροις τοῖς πράγμασιν ἐχρῆτο, θωπεύων τήν τε βουλὴν καὶ τούς τι δυναμένους, καὶ τὰ μὲν ἐπαγγελλόμενος, 275

τὰ δὲ χαριζόμενος, προσηγόρευέ τε καὶ προσέπαιζε πρὸς τοὺς
τυχόντας· ἔς τε τὰ θέατρα συνεχῶς ἐσεφοίτα, καὶ συμπόσια
πολλὰ συνεκρότει· τό, τε σύμπαν οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπὶ θεραπείᾳ
ἡμῶν ἐποίει. οὐ μέντοι καὶ πιθανὸς ἦν, ἀλλ' ὡς ἀκράτῳ τῇ
θωπείᾳ χρώμενος ὑπωπτεύετο. πᾶν γὰρ τὸ ἔξωθεν τοῦ εἰκότος,
κἂν χαρίζεσθαί τισι δοκῇ, δολερὸν τοῖς νοῦν ἔχουσι νομίζεται.
ἐν μὲν δὴ τῇ Ῥώμῃ ταῦτα ἐγίγνετο. περὶ δὲ τῶν ἔξω ταύτης γε-
B νομένων καὶ νεωτερισθέντων ἤδη ἐρῶ. τρεῖς γὰρ δὴ τότε ἄνδρες,
τριῶν ἕκαστος πολιτικῶν στρατοπέδων καὶ ἄλλων ξενικῶν συ-
χνῶν ἄρχοντες, ἀντελάβοντο τῶν πραγμάτων, ὅ,τε Σεβῆρος
καὶ ὁ Νίγρος καὶ ὁ Ἀλβῖνος, οὗτος μὲν, τῆς Βρεττανίας ἄρχων, Σε-
βῆρος δὲ, τῆς Παιονίας, Νίγρος δὲ τῆς Συρίας. καὶ τούτους ἄρα
οἱ ἀστέρες οἱ τρεῖς οἱ ἐξαίφνης φανέντες, καὶ τὸν ἥλιον περισχόν-
τες, ὅτε τὰ εἰσιτήρια πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἔθυεν Ἰουλιανὸς
παρόντων ἡμῶν, ὑπῃνίττοντο. οὕτω γὰρ ἐκφανέστατοι ἦσαν ὥστε
καὶ τοὺς στρατιώτας συνεχῶς τε αὐτοὺς ὁρᾶν, καὶ ἀλλήλοις ἀντε-
πιδεικνύειν, καὶ προσέτι καὶ διαθροεῖν ὅτι δεινὸν αὐτῷ συμβήσε-
C ται. ἡμεῖς γὰρ εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ ηὐχόμεθα ταῦθ' οὕτω γενέσθαι
καὶ ἠλπίζομεν, ἀλλ' ὑπό γε τοῦ παρόντος δέους οὐδ' ἀναβλέ-
πειν εἰς αὐτοὺς, εἰ μὴ παρορῶντές πως, ἐτολμῶμεν. καὶ τοῦτο
μὲν οὕτως οἶδα γενόμενον. τῶν δὲ δὴ τριῶν ἡγεμόνων ὧν εἴρηκα,
δεινότατος ὁ Σεβῆρος ὤν, καὶ προγνοὺς ὅτι μετὰ τὸ καταλῦσαι τὸν
Ἰουλιανὸν, καὶ σφίσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς συναράξουσι καὶ ἀντιπο-
λεμήσουσιν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, ἔγνωκει τὸν ἕνα τὸν ἐγγύτερον
αὐτῷ προσποιήσασθαι· καὶ γράμματά τινι τῶν πιστῶν δοὺς, τῷ
Ἀλβίνῳ ἐπέπομφει, Καίσαρα αὐτὸν ποιῶν. τὸν γὰρ δὴ Νίγρον
φρόνημα ἔχοντα ἐκ τοῦ ἐπίκλητον ὑπὸ τοῦ δήμου γεγονέναι,
D ἀπέγνω· καὶ ὁ Ἀλβῖνος ὡς καὶ κοινωνὸς τῆς ἀρχῆς τῷ Σεβή-
ρῳ ἐσόμενος, κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ Σεβῆρος τὰ ἐν τῇ Εὐ-
ρώπῃ πάντα πλὴν τοῦ Βυζαντίου προσποιησάμενος, ἐπὶ τὴν
Ῥώμην ἠπείγετο, οὐδέποτε ἔξω τῶν ὅπλων γιγνόμενος, ἀλλ'

ἑξακοσίους τοὺς ἀρίστους ἐπιλεξάμενος, ἐν μέσοις αὐτοῖς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ διῆγεν· οὐδὲ ἀπεδύσαντό ποτε ἐκεῖνοι τοὺς θώρακας, πρὶν ἐν τῇ Ῥώμῃ γενέσθαι. καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ταῦτα μαθὼν, πολέμιόν τε τὸν Σεβῆρον διὰ τῆς βουλῆς ἐποιήσατο, καὶ παρεσκευάζετο κατ' αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις οὐδὲν ἄλλο ἢ στρατόπεδον ὥσπερ ἐν πολεμίᾳ. πολ- 276
λὴ μὲν γὰρ ταραχὴ αὐλιζομένων καὶ γυμναζομένων ἵππων, ἀν- A
δρῶν, ἐλεφάντων· πολὺς δὲ καὶ φόβος ἐς τοὺς λοιποὺς ἐκ τῶν ὡπλισμένων ἐγένετο. ἔστι δ' ὅτι καὶ γέλως ἡμᾶς ἐλάμβανεν· οὔτε γὰρ οἱ δορυφόροι ἄξιόν τι τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἐπαγγελίας σφῶν, ἅτε καὶ ἁβρῶς διαιτᾶσθαι μεμαθηκότες, ἐποίουν, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ναυτικοῦ τοῦ ἐν τῷ Αμισηνῷ ναυλοχοῦντος μεταπεμφθέντες, οὐδ' ὅπως γυμνάσωνται ᾔδεσαν· οἵ τε ἐλέφαντες ἀχθόμενοι τοῖς ἵπποις οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐπιστάτας ἔφερον. μάλιστα δὲ ἐγελῶμεν ὅτι τὸ παλάτιον κιγκλίσι τε καὶ θύραις ἰ-
σχυραῖς ἐκρατύνατο. ἐπεὶ γὰρ τὸν Περτίνακα οὐκ ἄν ποτε οἱ στρα- B
τιῶται ῥᾳδίως οὕτως, εἴπερ συνεκέκλειστο, πεφονευκέναι ἐδόκουν, ἐπίστευεν ὅτι δυνήσεται κατακλεισθεὶς ἐν αὐτῷ, ἂν ἡττηθῇ, περιγενέσθαι. ἔσφαξε μὲν οὖν καὶ τὸν Λαῖτον, καὶ τὴν Μαρκίαν, ὥστε σύμπαντας τοὺς ἐπιβουλεύσαντας τῷ Κομμόδῳ φθαρῆναι. καὶ τὸν Νάρκισσον ὕστερον ὁ Σεβῆρος θηρίοις ἔδωκεν, αὐτὸ τοῦτο κηρύξας ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ Κόμμοδον ἀποπνίξας. ἔκτεινε δὲ καὶ παῖδας συχνοὺς ἐπὶ μαγγανεύμασιν, ὡς καὶ ἀποστρέψαι τι τῶν μελλόντων, εἰ προμάθοι αὐτὰ,
δυνησόμενος. ἐπί τε τὸν Σεβῆρον ἀεί τινας ὡς δολοφονήσον- C
τας αὐτὸν ἀπέστελλεν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ τὴν Ῥάβενναν ἀκονιτὶ παρέλαβε, καὶ οὓς ἐκεῖνος ἐπ' αὐτὸν ἔπεμπεν ἢ πείσοντας ὑποστρέψαι, ἢ εἴρξοντας τῶν παρόδων, προσεχώρουν αὐτῷ, οἵ τε δορυφόροι οἷς μάλιστα ὁ Ἰουλιανὸς ἐθάρρει, τῇ τε συνεχείᾳ τῶν πόνων ἀπεκναίοντο, καὶ πρὸς τὴν φήμην τῆς τοῦ Σεβήρου παρουσίας δεινῶς ἐξεπλήττοντο·

συγκαλέσαι ἡμᾶς ὁ Ἰουλιανὸς, κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἐκέλευε τὸν Σεβῆρον ψηφίσασθαι. οἱ δὲ δὴ στρατιῶται ἐκ γραμμάτων τοῦ Σεβήρου πεισθέντες ὅτι οὐδὲν κακὸν, ἂν τοὺς σφα-
D γέας τοῦ Περτίνακος ἐκδῶσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγωσι, πείσονται, τούς τε ἀποκτείναντας τὸν Περτίνακα συνέλαβον, καὶ αὐτὸ τοῦτο Σιλίῳ Μεσσάλᾳ τῷ ὑπατεύοντι τότε ἐμήνυσαν. καὶ ὃς συναγαγὼν ἡμᾶς ἐς τὸ Ἀθήναιον καλούμενον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ τῶν πεπαιδευμένων ἀσκήσεως, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐδήλωσε· καὶ τοῦ τε Ἰουλιανοῦ θάνατον κατεψηφισάμεθα καὶ τὸν Σεβῆρον αὐτοκράτορα ὠνομάσαμεν. τῷ τε Περτίνακι ἡρωϊκὰς τιμὰς ἀπεδώκαμεν. ὁ μὲν οὖν Ἰουλιανὸς οὕτως ἐν
277 αὐτῷ τῷ παλατίῳ κατακείμενος ἐφονεύθη, τοσοῦτον μόνον
A εἰπὼν, Καὶ τί δεινὸν ἐποίησα; τίνα ἀπέκτεινα; ἔζησε δὲ ἑξήκοντά τε ἔτη καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἴσας, ἀφ᾿ ὧν ἓξ καὶ ἑξήκοντα ἦρξεν ἡμέρας.

ΣΕΒΗΡΟΣ.

ΣΕΒΗΡΟΣ μὲν δὴ αὐτοκράτωρ οὕτω γενόμενος, τοὺς μὲν χειρουργήσαντας τὸ κατὰ τὸν Περτίνακα ἔργον θανάτῳ ἐζημίωσε, τοὺς δὲ ἄλλους, πρὶν ἐν τῇ Ῥώμῃ γενέσθαι, δορυφόρους μεταπεμψάμενος, καὶ ἐν πεδίῳ περιλαβὼν, οὐκ εἰδότας τὸ μέλλον σφίσι συμβήσεσθαι, πολλά τε καὶ πικρὰ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα σφῶν παρανομίας ὀνειδίσας αὐτοῖς, τῶν τε ὅπλων ἀπέλυσε, τούς τε ἵππους ἀφεί-
B λετο, καὶ τῆς Ῥώμης ἀπήλασεν. ἔνθα δὴ οἱ μὲν ἄλλοι καὶ ἄκοντες τά τε ὅπλα ἀπερρίπτουν, καὶ τοὺς ἵππους ἠφίεσαν, ἔν τε τοῖς χιτῶσιν ἄζωστοι ἐσκεδάννυντο· εἷς δέ τις, οὐκ ἐθελήσαν-

πρὸς τοῦ ἵππου ἀποστῆναι, ἀλλ᾽ ἐπακολουθοῦντος αὐτῷ καὶ χρεμετίζοντος, καὶ ἐκεῖνον καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο· καὶ ἐδόκει τοῖς ὁρῶσι καὶ ὁ ἵππος ἡδέως ἀποθνήσκειν. πράξας δὲ ὁ Σεβῆρος ταῦτα, ἐς τὴν Ῥώμην ἐσῄει· καὶ μέχρι μὲν τῶν πυλῶν ἐπί τε τοῦ ἵππου καὶ ἐσθῆτι ἱππικῇ ἐλθὼν, ἐντεῦθεν δὲ τήν τε πολιτικὴν ἀλλαξάμενος, καὶ βαδίσας· καὶ αὐτῷ καὶ ὁ στρατὸς πᾶς καὶ οἱ πεζοὶ καὶ οἱ ἱππῆς ὡπλισμένοι παρηκολούθησαν. καὶ ἐγένετο ἡ θέα
πασῶν ὧν ἑώρακα λαμπροτάτη. ἥ τε γὰρ πόλις πᾶσα ἄνθε- C
σί τε καὶ δάφναις ἐστεφάνωτο, καὶ ἱματίοις ποικίλοις ἐκεκόσμητο, φωτί τε καὶ θυμιάμασιν ἔλαμπε· καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες καὶ γανύμενοι πολλὰ ἐπευφήμουν. οἵ τε στρατιῶται ἐν τοῖς ὅπλοις, ὥσπερ ἐν πανηγύρει τινὶ πομπῆς, ἐκπρεπόντως ἀνεστρέφοντο· καὶ προσέτι ἡμεῖς ἐν κόσμῳ περιῄειμεν. ὁ δὲ ὅμιλος ἰδεῖν τε αὐτὸν, καί τι φθεγγομένου ἀκοῦσαι, ὥσπερ τι ὑπὸ τῆς τύχης ἠλλοιωμένου, ποθοῦντες, ἠρεθίζοντο· καί τινες καὶ ἐμετεώριζον ἀλλήλους, ὅπως ἐξ ὑψηλοτέρου αὐτὸν κατίδωσιν. ἐσελθὼν δὲ οὕτως, ἐνεανιεύσατο μὲν οἷα καὶ οἱ πρώην
ἀγαθοὶ αὐτοκράτορες πρὸς ἡμᾶς, ὡς οὐδένα τῶν βουλευ- D
τῶν ἀποκτείνῃ· καὶ ὤμοσε περὶ τούτου, καὶ τό γε μεῖζον, ψηφίσματι κοινῷ αὐτὸ κυρωθῆναι προσεπέταξε, πολέμιον καὶ
τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν ὑπηρετήσοντα αὐτῷ ἐς τι τοιοῦτον 278
αὐτούς τε καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν νομίζεσθαι δογματίσας. A
πρῶτος μέντοι αὐτὸς τὸν νόμον τουτονὶ παρέβη, καὶ οὐκ ἐφύλαξε, πολλοὺς ἀνελών. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Σόλων ὁ Ἰούλιος, ὁ καὶ τὸ δόγμα τοῦτο κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ συγγράψαι, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐσφάγη. καὶ πολλὰ μὲν ἡμῖν οὐ καταθύμια ἔπραττε, μάλιστα δὲ ἐπεκάλουν αὐτῷ τινὲς ὅτι καθεστηκότος ἔκ τε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰβηρίας, τῆς τε Μακεδονίας καὶ τοῦ Νωρικοῦ μόνον τοὺς σωματοφύλακας εἶναι, κἀκ τούτου καὶ τοῖς εἴδεσιν αὐτῶν ἐπιεικεστέρων, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἁπλουστέρων ὄντων, τοῦτο μὲν
κατέλυσε, τὸ δὲ ἄστυ ὄχλου στρατιωτῶν συμμίκτων καὶ ἰδεῖν B

ἀγριωτάτων καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, ὁμιλῆσαί τε ἀγροικο-
τάτων ἐπλήρωσε. σημεῖα δὲ αὐτῷ ἐξ ὧν τὴν ἡγεμονίαν ἤλ-
πισε, τοιάδε ἐγένετο· ὅτε γὰρ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσεγράφη, ὄναρ
ἔδοξε λύκαιναν τινὰ κατὰ ταὐτὰ τῷ Ῥωμύλῳ θηλάζειν. μέλ-
λοντι δὲ αὐτῷ τὴν Ἰουλίαν ἄγεσθαι, ἡ Φαυστῖνα ἡ τοῦ Μάρκου
γυνὴ τὸν θάλαμον σφίσιν ἐν τῷ Ἀφροδισίῳ τῷ κατὰ τὸ παλά-
τιον παρεσκεύασεν. ὕδωρ τε ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῷ καθεύδοντί
ποτε, ὥσπερ ἐκ πηγῆς, ἀνεδόθη· καὶ ἐν Λουγδούνῳ ἄρχοντι
C πᾶσα αὐτῷ ἡ τῶν Ῥωμαίων δύναμις προσῆλθέ τε καὶ ἠσπά-
σατο, ὄναρ φημί. καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη ἐς περιωπὴν ὑπό τινος, καὶ
καθορῶν ἀπ᾽ αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν, πᾶσαν δὲ τὴν θάλατ-
ταν, ἐφήπτετο αὐτῶν ὥσπερ παναρμονίου τινὸς ὀργάνου, καὶ
ἐκεῖνα συνεφθέγγετο. καὶ αὖθις ἵππον ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥω-
μαίᾳ τὸν μὲν Περτίνακα καὶ ἀναβεβηκότα ἀπορρῖψαι, ἑαυτὸν
δὲ ἑκόντα ἀναλαβεῖν ἐνόμισε. ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ὀνειράτων ἔ-
μαθεν. ὕπαρ δὲ ἔς τε τὸν βασιλικὸν δίφρον ἔφηβος ὢν ἔτι ἀ-
D γνοίᾳ ἐνιδρύθη. τὴν μὲν οὖν ἡγεμονίαν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταῦ-
τα αὐτῷ προεδήλωσε. καταστὰς δὲ ἐς αὐτὴν, ἡρῷον Περτίνα-
κι κατεσκεύασε, τό, τε ὄνομα αὐτοῦ ἐπί τε ταῖς εὐχαῖς ἁπάσαις
καὶ ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἅπασιν προσέταξεν ἐπιλέγεσθαι· καὶ χρυ-
σῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρο-
μον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα θρόνους τε
τρεῖς καταχρύσους αὐτῷ ἐσκομίζεσθαι. ἡ δὲ δὴ ταφὴ, καίτοι
πάλαι τεθνηκότος αὐτοῦ, τοιάδε ἐγένετο· ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥω-
μαίᾳ βῆμα ξύλινον ἐν χρῷ τοῦ λιθίνου κατεσκευάσθη, καὶ
ἐπ᾽ αὐτοῦ οἴκημα ἄτοιχον, περίστυλον, ἔκ τε ἐλέφαντος καὶ χρυ-
279 σοῦ πεποικιλμένον ἐτέθη· καὶ ἐν αὐτῷ κλίνη ὁμοία κεφαλὰς
A πέριξ θηρίων χερσαίων τε καὶ θαλασσίων ἔχουσα ἐκομίσθη,
στρώμασι πορφυροῖς καὶ διαχρύσοις κεκοσμημένη. καὶ ἐς αὐτὴν
εἴδωλόν τι τοῦ Περτίνακος κήρινον, σκευῇ ἐπινικίῳ εὐθετημέ-
νον, ἀνετέθη, καὶ αὐτοῦ τὰς μυίας παῖς εὐπρεπὴς ὡς δῆθεν

καὶ θεύδοντος πτεροῖς ταῶνος ἀπεσόβει. προκειμένου δ' αὐτοῦ,
ὅ,τε Σεβῆρος καὶ ἡμεῖς οἱ βουλευταὶ, αἵ τε γυναῖκες ἡμῶν
προσῄειμεν πενθικῶς ἐσταλμένοι· καὶ ἐκεῖναι μὲν ἐν ταῖς στοαῖς,
ἡμεῖς δὲ ὑπαίθριοι ἐκαθεζόμεθα. κἀκ τούτου πρῶτον μὲν ἀν-
δριάντες πάντων τῶν ἐπιφανῶν Ῥωμαίων τῶν ἀρχαίων, ἔπειτα
χοροὶ παίδων καὶ ἀνδρῶν θρηνώδη τινὰ ὕμνον ἐς τὸν Περτίνακα
ᾄδοντες παρῆλθον· καὶ μετὰ τοῦτο τὰ ἔθνη πάντα τὰ ὑπήκοα
ἐν εἰκόσι χαλκαῖς ἐπιχωρίως σφίσιν ἐσταλμένα, καὶ τὰ ἐν τῷ B
ἄστει αὐτῷ γένη, τό,τε τῶν ῥαβδούχων, καὶ τὸ τῶν γραμματέων,
τῶν τε κηρύκων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα, ἐφείπετο. εἶτ' εἰκόνες
ἧκον ἀνδρῶν ἄλλων, οἷς τι ἔργον, ἢ καὶ ἐξεύρημα, ἢ καὶ ἐπιτή-
δευμα λαμπρὸν ἐπέπρακτο. καὶ μετ' αὐτοὺς οἵ τε ἱππεῖς, καὶ
οἱ πεζοὶ ὡπλισμένοι, οἵ τε ἀθληταὶ ἵπποι, καὶ τὰ ἐντάφια ὅ-
σα ὅ,τε αὐτοκράτωρ καὶ ἡμεῖς, αἵ τε γυναῖκες ἡμῶν, καὶ οἱ ἱπ-
πεῖς οἱ ἐλλόγιμοι, οἵ τε δῆμοι, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει συστήματα ἐ-
πέμψαμεν· καὶ αὐτοῖς βωμὸς περίχρυσος ἐλέφαντί τε καὶ λί- C
θοις Ἰνδικοῖς ἠσκημένος ἠκολούθει. ὡς δὲ παρεξῆλθε ταῦτα,
ἀνέβη ὁ Σεβῆρος ἐπὶ τὸ βῆμα τὸ τῶν ἐμβόλων, καὶ ἀνέγνω ἐγ-
κώμιον τοῦ Περτίνακος. ἡμεῖς δὲ πολλὰ μὲν καὶ διὰ μέσου τοῦ λό-
γου ἐπεβοῶμεν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντες, τὰ δὲ καὶ θρηνοῦν-
τες τὸν Περτίνακα· πλεῖστα δὲ ἐπειδὴ ἐπαύσατο. καὶ τέλος μελ-
λούσης τῆς κλίνης κινηθήσεσθαι, πάντες ἅμα ὠλοφυρόμεθα
καὶ πάντες ἐπεδακρύσαμεν. κατεκόμισαν δὲ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ
βήματος οἵ τε ἀρχιερεῖς, καὶ αἱ ἀρχαὶ αἵ τε ἐνεστῶσαι καὶ αἱ ἐς
νέωτα ἀποδεδειγμέναι, καὶ ἱππεῦσί τισι φέρειν ἔδοσαν. οἱ μὲν D
οὖν ἄλλοι πρὸ τῆς κλίνης προῄειμεν, καί τινες ἐκόπτοντο, ἑτέρων
πένθιμόν τι ὑπαυλούντων· ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐφ' ἅπασιν εἵ-
πετο, καὶ οὕτως ἐς τὸ Ἄρειον πεδίον ἀφικόμεθα. ἐπεσκεύαστο
δὲ ἐν αὐτῷ πυρὰ πυργοειδὴς, τρίβωλος, ἐλέφαντι καὶ χρυσῷ
μετ' ἀνδριάντων τινῶν κεκοσμημένη, καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄ-
κρας ἅρμα ἐπίχρυσον ὅπερ ὁ Περτίναξ ἤλαυνεν. ἐς οὖν

280 τὴν αὐτὴν τὰ ἐντάφια ἐνεβλήθη, καὶ ἡ κλίνη ἀνετέθη· καὶ μετὰ τοῦτο
A τὸ εἴδωλον ὅ, τε Σεβῆρος καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Περτίνακος ἐφί-
λησαν. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ βῆμα ἀνέβη, ἡμεῖς δὲ ἡ βουλὴ, πλὴν τῶν
ἀρχόντων, ἐπὶ ἰκρία, ὅπως ἀσφαλῶς τε ἅμα καὶ ἐπιτηδείως
τὰ γινόμενα θεωρίσωμεν. οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ ἡ ἱππὰς, τὸ τέ-
λος προσφόρως σφίσιν ἐσκευασμένοι, οἵ τε ἱππεῖς οἱ στρατιῶ-
ται καὶ οἱ πεζοὶ περὶ τὴν πυρὰν, πολιτικάς τε ἅμα καὶ ποιητικὰς
διεξόδους διελίττοντες διεξῆλθον· εἶθ' οὕτως οἱ ὕπατοι πῦρ
ἐπ' αὐτὴν ἐνέβαλον. γενομένου δὲ τούτου, ἀετός τις ἐξ αὐ-
B τῆς ἀνέπτατο. καὶ ὁ μὲν Περτίναξ οὕτως ἠθανατίσθη. ὁ δὲ Σεβῆ-
ρος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Νίγρου. ἦν δὲ Ἰταλὸς μὲν τῶν ἐξ ἱπ-
πέων· οὔτε δὲ ἐς τὸ κρεῖττον, οὔτε δὲ ἐς τὸ χεῖρον ἐπίσημος, ὥς-
τε τινα ἢ πάνυ αὐτὸν ἐπαινεῖν ἢ πάνυ ψέγειν. ἐχρῆτο δὲ
ὑποστρατήγῳ μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῷ Αἰμιλιανῷ· ὅτι τε
πάντων τῶν τότε βουλευόντων καὶ συνέσει καὶ ἐμπειρίᾳ πραγμά-
των προφέρειν ἐδόκει, καὶ ὅτι ἐπὶ πολλῶν ἐθνῶν ἐξήταστο.
συνερρωγότος δὲ τοῦ πολέμου ἦλθέ τε ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐν-
τεῦθεν ἐπὶ τὴν Πέρινθον ἐπεστράτευσε. γενομένων δὲ αὐτῷ
C σημείων οὐκ ἀγαθῶν, ἐταράχθη. ἀετός τε γὰρ ἐπ' ἄγαλμα
στρατιωτικὸν ἱζήσας, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέμεινε, καίτοι ἀποσοβού-
μενος, ὥστε καὶ ἁλῶναι· καὶ μέλισσαι κηρία περὶ τὰ σημεῖα τὰ
στρατιωτικὰ τάς τε εἰκόνας αὐτοῦ μάλιστα περιέπλασαν. διὰ
ταῦτα οὖν ἀπῆρεν εἰς τὸ Βυζάντιον. ὁ Αἰμιλιανὸς δὲ περὶ Κύ-
ζικον συμβαλών τισι τῶν στρατηγῶν τῶν τοῦ Σεβήρου, ἡττήθη
πρὸς αὐτῶν καὶ ἐσφάγη. καὶ μετὰ ταῦτα μεταξὺ τῶν στενῶν τῆς τε
Νικαίας καὶ τῆς Κίου πόλεμος αὐτοῖς μέγας γίνεται καὶ πολύ-
τροπος. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ συστάδην ἐμάχοντο, οἱ δὲ τοὺς
D λόφους καταλαβόντες, ἐξ ὑπερδεξίων ἔβαλλον, καὶ ἠκόντιζον
ἐς τοὺς ἐναντίους· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης εἰς πλοῖα ἐμβεβηκό-
τες τοῖς πολεμίοις ἐπετοξάζοντο. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἐνίκων
οἱ Σεβήρειοι, ὑπὸ τῷ Κανδίδῳ ταττόμενοι, καὶ τοῖς χωρίοις

ὅθεν ἐμάχοντο, ὑπὸ δεξιοῖς οὖσι πλεονεκτοῦντες. μετὰ δὲ αὐτοῦ τοῦ Νίγρου ἐπιφανέντος, πάλιν δίωξις γίνεται, καὶ νίκη τῶν Νιγρείων. ἔπειτα τοῦ Κανδίδου τῶν σημειοφόρων ἐπιλαμβανομένου, καὶ στρέφοντος αὐτοὺς ἀντιπροσώπους τοῖς πολεμίοις, τούς τε στρατιώτας τὴν φυγὴν ὀνειδίζοντος, αἰδεσθέντες οἱ περὶ αὐτὸν, 281
ὑπέστρεψαν, καὶ τῶν ἐναντίων ἀντεπεκράτησαν. καὶ ἂν πανωλε- A
θρίᾳ τούτους διέφθειραν, εἰ μὴ ἡ πόλις ἐγγὺς ἦν, καὶ νὺξ σκοτεινὴ ἐγένετο. μετὰ δὲ ταῦτα ἐν Ἰσσῷ πρὸς ταῖς καλουμέναις Πύλαις μεγίστη γίνεται μάχη, τῷ μὲν Σευηρείῳ στρατεύματι Οὐαλεριανοῦ τε καὶ Ἀνυλίνου ἐπιστατούντων, Νίγρου δὲ αὐτοῦ τοῖς οἰκείοις παρόντος τάγμασι, καὶ συντάσσοντος ἐς τὸν πόλεμον. ἡ δὲ εἰσβολὴ αὕτη αἱ Κιλίκειοι πύλαι διὰ τὴν στενότητα οὕτω προσαγορεύονται. ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἀπότομα ἀνατείνει, ἔν-
θεν δὲ κρημνοὶ βαθεῖς εἰς τὴν θάλασσαν καθήκουσιν. ὁ οὖν B
Νίγρος στρατόπεδον ἐνταῦθα ἐπὶ λόφου τινὸς ἰσχυροῦ ἐποιήσατο, καὶ πρώτους μὲν τοὺς ὁπλίτας, ἔπειτα τοὺς ἀκοντιστὰς τοὺς τε λιθοβόλους καὶ τοξότας ἐπὶ πᾶσιν ἔταξεν· ἵν' οἱ μὲν ἐκ χειρὸς τοὺς προσμαχομένους σφίσιν ἀμύνοιντο, οἱ δὲ ἐκ πολλοῦ τῇ ἰσχύϊ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων χρῶντο. τό, τε γὰρ ἐπ' ἀριστερᾷ καὶ τὸ ἐπὶ δεξιᾷ ὑπό τε τῶν κρημνῶν πρὸς τῇ θαλάσσῃ, ὑπό τε τῆς ὕλης ἀνεκβάτου οὔσης ἐπέφρακτο. τὸ, μὲν οὖν στράτευμα οὕτω διέταξε, καὶ τὰ σκευοφόρα ἐπ' αὐτῷ κατεχώρισεν, ὅπως, ἄν
τις αὐτῶν φυγεῖν ἐθελήσῃ, μὴ δυνηθῇ. ὁ οὖν Ἀνυλῖνος ἀντι- C
δὼν τοῦτο, τὴν μὲν ἀσπίδα προεβάλετο, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ κοῦφον πᾶν ἐπέταξεν, ἵν' οἱ μὲν πόρρωθεν ὑπὲρ αὐτῶν ἀνείργωσι τοὺς ἐναντίους, οἱ δ' ἀσφαλῆ τὴν ἄνοδον σφίσιν ἀντιπαρέχωσι. τοὺς δ' ἱππέας μετὰ Οὐαλεριανοῦ ἔπεμψε τὴν τι ὕλην τρόπον τινὰ περιελθεῖν, καὶ κατὰ νώτου τοῖς Νιγρείοις αἰφνίδιον ἐπιπεσεῖν κελεύσας. ἐπεὶ δὲ εἰς χεῖρας ἦεσαν, τῶν Σευηρείων τὰς ἀσπίδας τὰς μὲν προβαλλομένων, τὰς δὲ ἐπιβαλλομένων ἐς χελώνης τρόπον, καὶ οὕτω πλησιασάντων τοῖς ἐναντίοις,

ἐγένετο μὲν ἰσόρροπος ἡ μάχη ἐπὶ μακρότατον, ἔπειτα οἱ τοῦ
Νίγρου τῷ πλήθει σφῶν καὶ τῇ τοῦ χωρίου φύσει προεῖ-
D χον. κἂν παντελῶς ἐκράτησαν, εἰ μὴ νέφη ἐξ αἰθρίας, καὶ ἄνε-
μος ἐκ νηνεμίας, βρονταί τε σκληραὶ καὶ ἀστραπαὶ ὀξεῖαι μεθ'
ὑετοῦ λάβρου κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσέπεσον. τοὺς μὲν γὰρ
Σεβηρείους, ἅτε καὶ κατόπιν ὄντας, οὐκ ἔθλιβε ταῦτα· τοὺς δὲ
Νιγρείους ἐμπίπτοντα ἐξ ἐναντίας ἰσχυρῶς ἐτάραττε. μέγι-
στον δ' αὕτη ἡ συντυχία τοῖς μὲν θάρσος, ὡς καὶ
παρὰ τοῦ θείου βοηθουμένοις, τοῖς δὲ δέος, ὡς καὶ ὑπ' αὐτοῦ πο-
282 λεμουμένοις ἐμβαλοῦσα, τοὺς μὲν καὶ ὑπὲρ τὴν ἰσχὺν ἐπέρρωσε,
A τοὺς δὲ καὶ παρὰ τὴν δύναμιν ἐξεφόβησε· καὶ σφίσι φεύγουσιν
ἤδη ὁ Οὐαλεριανὸς ἐπεφάνη. ἰδόντες οὖν αὐτὸν, ἀνάπαλιν
ἐτράποντο, καὶ μετὰ τοῦτο τοῦ Ἀνυλλίνου σφᾶς ἀνακόψαντος ἀνέ-
στρεψαν, εἶτ' ἄνω καὶ κάτω διατρέχοντες, ὅπη διαπέσοιεν, ἐ-
πλανῶντο. καὶ φθόρος ἤδη τὸν πλεῖστον ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ
συνέβη γενέσθαι. δύο γὰρ μυριάδες τῶν μετὰ τοῦ Νίγρου διώ-
λοντο. καὶ τοῦτ' ἄρα τὸ τοῦ ἱερέως ὄναρ ἐδήλου· ἐν γὰρ τῇ Παν-
νονίᾳ ὄντος τοῦ Σεβήρου, ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς ὄναρ εἶδεν ἄνδρα
B τινὰ μέλανα ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐσβιαζόμενον, καὶ ὑπὸ
χειρῶν ἀπολλύμενον. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Νίγρου ἐξελληνίζοντες οἱ
ἄνθρωποι, τὸν μέλανα ἐκεῖνον εἶναι ἔγνωσαν. ἁλούσης δὲ τῆς
Ἀντιοχείας οὐ πολλῷ ὕστερον, ἔφυγε μὲν ἀπ' αὐτῆς ὡς πρὸς
τὸν Εὐφράτην ὁ Νίγρος, διανοούμενος ἐς τοὺς βαρβάρους
φυγεῖν· ἑάλω δὲ ὑπὸ τῶν καταδιωξάντων, καὶ ἀπετμήθη
τὴν κεφαλήν, καὶ ταύτην ὁ Σεβῆρος ἐς τὸ Βυζάντιον πέμ-
ψας, ἀνεσταύρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὴν οἱ Βυζάντιοι προσχωρή-
σωσι. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος τοὺς τὰ τοῦ Νίγρου φρονήσαντας
C ἐδικαίου. Κάσιος δὲ Κλήμης βουλευτὴς παρ' αὐτῷ τῷ Σε-
βήρῳ κρινόμενος, οὐκ ἀπεκρύψατο τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ'
ὧδέ πως ἐπαρρησιάσατο, Ἐγὼ, ἔφη, οὔτε σε οὔτε Νίγρον ἠπι-
στάμην, καταληφθεὶς δὲ δὴ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, τὸ παρὸν
ἀναγκαίας

ἀναγκαίως ἐθεράπευσα, οὐχ ὡς σοὶ πολεμίων, ἀλλ' ὡς Ἰου-
λιανὸν καταλύσων. οὔτ' οὖν ἐν τούτῳ τι ἠδίκησα, τὰ αὐτά σοι
καὶ ἀρχὰς σπουδάσας, οὔθ' ὅτι μὴ πρὸς σὲ ὕστερον, ἵνα καταλι-
πὼν ἅπαξ ὃν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου ἔλαβον, μετέστην. οὐδὲ γὰρ οὐ-
δὲ σὺ τῶν παρακαθημένων σοι καὶ συνδικαζόντων τούτων οὐ-
δένα ἂν ἠθέλησας προδόντα σε πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολῆσαι. D
Σκέπαζε οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, ἀλλ'
αὐτὰ τὰ πράγματα. πᾶν γὰρ ὅ,τι ἂν ἡμῶν καταγνῷς, τοῦτο καὶ
σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν ἑταίρων καταψηφιῇ. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλι-
στα μήτε δίκῃ μήτ' ἀποφάσει τινὶ ἁλώσῃ, ἀλλὰ τῇ παρὰ τοῖς
ἀνθρώποις φήμῃ, ἣ ἐς ἀΐδιον μνήμην καταλείψεται, δόξεις
ταῦτα ἐφ' οἷς συνέβη ἑτέροις ἐγκαλεῖν. Ἔνθεν μὲν οὖν ὁ Σεβῆ-
ρος τῆς παρρησίας θαυμάσας, τὴν ἡμίσειαν αὐτῷ τῆς οὐσίας ἔχειν
συνεχώρησεν. οἱ δὲ δὴ Βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ Νίγρου καὶ τελευ- 283
τήσαντος πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν. ἡ δὲ πόλις αὐτῶν ἐν A
καιρῷ πάνυ καὶ τῆς ἠπείρου καὶ τῆς διὰ μέσου σφῶν θαλάσσης
κεῖται, τῇ τε τοῦ χωρίου ἅμα καὶ τῇ τοῦ Βοσπόρου φύσει ἰσχυρῶς
παρεσκευασμένη. αὐτή τε γὰρ ἐπὶ μετεώρου πεπόλισται, προέ-
χουσα ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκείνη χειμάρρου δίκην ἐκ τοῦ
Πόντου καταθέουσα, τῇ τε ἄκρᾳ προσπίπτει, καὶ μέρει μέν
τινι ἐς τὰ δεξιὰ ἀποβέπεται, κἀνταῦθα τόν τε κόλπον καὶ τοὺς
λιμένας ποιεῖ· τῷ δὲ δὴ πλείονι πρὸς τὴν Προποντίδα παρ'
αὐτὴν τὴν πόλιν πολλῇ σπουδῇ χωρεῖ. καὶ μέντοι καὶ τὰ τεί-
χη καρτερώτατα εἶχον. ὅ,τε γὰρ θώραξ αὐτῶν λίθοις τετρα- B
πέδοις παχέσι συνῳκοδόμητο πλαξὶ χαλκαῖς συνδουμένοις,
καὶ τὰ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ χώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν ὠχύρω-
το, ὥστε καὶ ἓν τεῖχος παχὺ τὸ πᾶν εἶναι δοκεῖν, καὶ ἐπάνωθεν
αὐτοῦ περίδρομον καὶ στεγανὸν καὶ εὐφύλακτον ὑπάρχειν. πύρ-
γοι τε καὶ μεγάλοι ἔξω τε ἐκκείμενοι, καὶ θυρίδας πέριξ
ἐπαλλήλας ἔχοντες ἦσαν, ὥστε τοὺς προσβάλλοντας τῷ κύ-
κλῳ ἐντὸς αὐτῶν ἀπολαμβάνεσθαι. δι' ὀλίγου τε γὰρ καὶ οὐ

κατ' εὐθὺ, ἀλλ' οἱ μὲν τῇ, οἱ δὲ τῇ σκολιώτερον ᾠκοδομημένοι,
C πᾶν τὸ προσπίπτον σφίσιν ἀνεκυκλοῦντο. τοῦ δὲ δὴ περιβόλου
τὰ μὲν πρὸς τῆς ἠπείρου, μέγα ὕψος, ὥστε καὶ τοὺς τυχόντας
ἀπ' αὐτῶν ἀμύνασθαι· τὰ δὲ πρὸς τῇ θαλάττῃ, ἧττον. αἵ τε
γὰρ πέτραι ἐφ' ὧν ἐπῳκοδόμηντο, καὶ ἡ τοῦ Βοσπόρου δεινότης
θαυμαστῶς σφίσι συνεμάχουν, οἵ τε λιμένες ἐντὸς τείχους ἀμ-
φότεροι κλειστοὶ ἁλύσεσιν ἦσαν, καὶ αἱ χηλαὶ αὐτῶν πύργους
ἐφ' ἑκάτερα πολὺ προέχοντας ἔφερον, ὥστ' ἄπορον τῷ πο-
λεμίῳ τὸν πρόσπλουν ποιεῖν. τὸ δὲ ὅλον ὁ Βόσπορος σφᾶς μέ-
γιστα ὠφέλει. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, ἂν ἅπαξ τις ἐς τὸ ῥεῦμα ἐμ-
D πέσῃ, καὶ ἄκοντα αὐτὴν πρὸς τὴν γῆν ἐμπεσεῖν. τοῦτο δὲ τῷ
μὲν φίλῳ ἥδιστόν ἐστι, τῷ δὲ ἐναντίῳ ἀπορώτατον. οὕτω μὲν οὖν
τὸ Βυζάντιον ἐτετείχιστο· καὶ προσέτι καὶ μηχαναὶ κατὰ παν-
τὸς τοῦ τείχους ποικιλώταται ἦσαν. τοῦτο μὲν γὰρ, ἐπὶ τοὺς πλη-
σιάζοντας καὶ πέτρας καὶ δοκοὺς ἐνέβαλλον, τοῦτο δὲ, ἐπὶ τοὺς ἀ-
φεστηκότας καὶ λίθους καὶ βέλη δόρατά τε ἠφίεσαν, ὥστε ἐντὸς
πολλοῦ χωρίου μηδένα αὐτῶν ἀκινδύνως πελάσαι δύνα-
284 σθαι· ἁρπάγας τε ἕτεραι ἔχουσαι καὶ καθίεντο ἐξαπιναίως,
A καὶ ἀνέσπων διὰ βραχέος. καὶ πλοῖα καὶ μηχανήματα Πρί-
σκος πολίτης ἐμὸς τὰ πλείω αὐτῶν ἐποιήσατο, καὶ διὰ τοῦτο
θανάτου τε ἅμα ὦφλε καὶ ἐσώθη. ὁ γὰρ Σεβῆρος τὴν τέχνην αὐ-
τοῦ μαθὼν, ἐκώλυσεν αὐτὸν ἀποθανεῖν· κἀκ τούτου ἔς τε ἄλλα
τινὰ αὐτῷ ἐχρήσατο, καὶ ἐς τὴν τῶν Ἄτρων πολιορκίαν· καὶ μόνα
γε τὰ ἐκείνου μηχανήματα οὐκ ἐκαύθη ὑπὸ τῶν βαρβάρων. καὶ
πλοῖα δὲ τοῖς Βυζαντίοις πεντακόσια, τὰ μὲν πλεῖστον μονήρη, ἔστι
B δ' ἃ καὶ δίκροτα κατεσκεύαστο ἐμβόλους ἔχοντα· καί τινα
αὐτῶν ἑκατέρωθεν καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρῴρας πη-
δαλίοις ἤσκητο, καὶ κυβερνήτας ναύτας τε διπλοῦς εἶχεν, ὅπως
αὐτοὶ μὴ ἀναστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ
τοὺς ἐναντίους καὶ ἐν τῷ πρόσπλῳ καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ σφῶν
σφάλλωσι. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἔδρασαν καὶ ἔπαθον οἱ Βυζάντιοι,

ἐπὶ τοῖς ἐκ τῆς οἰκουμένης ὡς εἰπεῖν στόλοις ἐπὶ ὅλον τριετῆ
χρόνον πολιορκούμενοι λελέξεται ὀλίγα καὶ τὰ ἐχόμενά τινος
θαύματος. ἥρουν μὲν γὰρ πλοῖά τινα παραπλέοντα, ἀκαί-
ρως ἐπιτιθέμενοι· ἥρουν δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν C
ἐναντίων οὐσῶν. τάς τε γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβη-
ταῖς ὑποτέμνοντες, καὶ ἥλους ἐς τοὺς ταρσοὺς σφῶν καλῳδίοις
ἐκ τῆς φιλίας ἐκδεδεμένους ἐμπηγνύντες, ἐπεσπῶντο, ὥστ'
αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν αὐτομάτας προσπλεούσας ὁρᾶσθαι, μήτ'
ἐρέτου μήτ' ἀνέμου μηδενὸς ἐπικατέρχοντος. ἤδη δὲ καὶ ἐθε-
λονταί τινες ἔμποροι ὡς καὶ ἄκοντες ὑπ' αὐτῶν ἡλίσκοντο,
καὶ τὰ ἀγώγιμα μεγάλων χρημάτων πωλήσαντες, ἐξέπλεον
ἐκδιδράσκοντες. ἐπεὶ δὲ πάντων αὐτοῖς ἐκδαπανηθέντων τῶν
ἔνδον, ἐς οὐ στενὸν κομιδῇ τῶν τε πραγμάτων καὶ τῶν ἐλπί-
δων τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἐληλύθεσαν, πρότερον μὲν καίπερ πάνυ
πιεζόμενοι, ἅτε καὶ τῶν ἔξω πάντων ἀποκεκλεισμένοι, ὅ- D
μως ἀντεῖχον, καὶ ἔς τε τὰς ναῦς τοῖς τε ξύλοις τοῖς ἐκ τῶν
οἰκιῶν, καὶ ταῖς θριξὶ ταῖς ἐκ τῶν γυναικῶν, σχοινία ἀπ'
αὐτῶν πλέκοντες, ἐχρῶντο, καὶ ὁπότε τινὲς τῷ τείχει προσ-
βάλοιεν, τοῖς τε λίθοις σφίσι τοῖς ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ ἵπποις
χαλκοῖς καὶ ἀνδριᾶσι χαλκοῖς ὅλοις ἐπερρίπτουν· ἐπεὶ δὲ
καὶ ἡ τροφὴ σφᾶς ἐπέλιπεν ἡ νενομισμένη, καὶ δέρματα δια-
βρέχοντες ἤσθιον. εἶτα καὶ ταῦτα καταναλώθη· οἱ μὲν
πλείους ἐξέπλευσαν, τηρήσαντες ζάλην καὶ καταιγίδα, ὥς-
τε μηδένα ἀνταναχθῆναι σφίσιν, ἵν' ἢ ἀπόλωνται, ἢ ἐπισιτί-
σωνται. καὶ προσπίπτοντες ἀπροσδοκήτως τοῖς ἀγροῖς, πάν- 285
τα ὁμοίως ἐλῄζοντο. οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι δεινότατον ἔργον ἔ- A
δρασαν· ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ ἐγένοντο, ἐπ' ἀλλήλους ἐ-
τράποντο καὶ ἀλλήλων ἐγεύοντο. οὗτοι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν·
οἱ δ' ἄλλοι ἐπεὶ τὰ σκάφη καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτῶν κατε-
γέμισαν, ἦραν, χειμῶνα μέγαν καὶ τότε ἐπιτηρήσαντες. οὐ
μὴν καὶ ὤναντό γε αὐτοῦ· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι καταβαρεῖς αὐτοὺς

καὶ βραχὺ πάνυ τοῦ ὕδατος ὑπερέχοντας ἰδόντες, αἴτιοι ἤχθη-
B σαν. καὶ αὐτοῖς ἐσκεδασμένοις (ὥς που καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ὁ κλύ-
δων ἦγε) προσπίπτοντες, ναυμαχίας μὲν οὐδὲν ἔργον εἶχον, τὰ
δὲ δὴ πλοῖα αὐτῶν ἀφειδῶς ἔκοπτον, πολλὰ μὲν τοῖς κοντοῖς
ὠθοῦντες, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἐμβόλοις ἀναῤῥηγνύντες· ἔστι δ' ἃ
καὶ αὐτῇ τῇ προσβολῇ σφῶν ἀναῤῥύποντες. καὶ ἐκεῖνοι δρᾶσαι
μὲν οὐδέν, οὐδ' εἰ τὰ μάλιστα ἤθελον, ἠδύναντο· διαφυγεῖν δέ
πῃ πειρώμενοι, οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀπλήστως αὐτῷ
χρώμενοι ἐβαπτίζοντο, οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐναντίων καταλαμβα-
νόμενοι, διώλλυντο. θεώμενοι δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, τέως
μὲν ἐθεοκλύτουν καὶ ἐπεβόων ἄλλοτε ἄλλοις τοῖς γιγνομένοις,
ὡς ἑκάστῳ τι τῆς θέας ἐκείνης ἢ τοῦ πάθους προσέπιπτεν· ἐ-
C πεὶ δὲ πανσυδεὶ αὐτοὺς ἀπολλυμένους εἶδον, τότε δὴ ἀθρόοι καὶ
ἀνῴμωξαν καὶ ἀνεθρήνησαν, κἀκ τούτου τό, τε λοιπὸν τῆς ἡμέ-
ρας καὶ τὴν νύκτα πᾶσαν ἐπένθουν. τοσαῦτα γὰρ τὰ πάντα ναυά-
για ἐγένετο ὥστε καὶ ἐς τὰς νήσους καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν ἐξενεχθῆ-
ναί τινα, καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ τὴν ἧτταν σφῶν, καὶ πρὶν ἀκουσθῆ-
ναι, γνωσθῆναι. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ τοῖς Βυζαντίοις ἐπὶ μεῖζον τὸ
δεινὸν ηὐξήθη. ὡς γὰρ ὁ κλύδων ἐστόρεσε, πᾶσα ἡ θάλασσα ἡ
πρὸς τῷ Βυζαντίῳ καὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ναυαγίων καὶ τοῦ
D αἵματος ἐπληρώθη, πολλὰ δὲ καὶ εἰς τὴν γῆν ἐξεβράσθη, ὥσ-
τε καὶ χαλεπώτερον ἐκ τῆς ὄψεως σφῶν τὸ δεινὸν αὐτοῦ τοῦ ἔρ-
γου φανῆναι. παρέδοσαν μὲν οὖν αὐτίκα τὴν πόλιν καὶ ἄκοντες
οἱ Βυζάντιοι. Ῥωμαῖοι δὲ τοὺς μὲν στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν τέλει
διεχειρίσαντο πάντας, πλὴν τοῦ Πύκτου, ὃς πολλὰ τοὺς Βυζαν-
τίους ὠφέλησε, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἔβλαψεν. οὗτος γὰρ παραχρῆ-
μα πύξ τι παίσας τῶν στρατιωτῶν τινά, καὶ ἑτέρῳ λὰξ ἐνα-
286 θρῶν, ὅπως ὀργισθέντες διαφθείρωσιν αὐτόν, προσεταπάλετο.
A ὁ δὲ Σεβῆρος οὕτως ἥσθη ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ Βυζαντίου ὡς καὶ
πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ τότε ὤν, αὐτὸ τοῦτο
εἰπεῖν, Εἵλομεν δὲ καὶ τὸ Βυζάντιον. ἔπαυσε δὲ τὴν πόλιν τῆς τε

ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ πολιτικοῦ. καὶ δασμοφόρον
ἀποφήνας, τάς τε οὐσίας τῶν πολιτῶν δημεύσας, αὐτήν τε καὶ
τὴν χώραν αὐτῆς Περινθίοις ἐχαρίσατο· καὶ αὐτῇ ἐκεῖνοι οἷα
κώμῃ χρώμενοι οὐδὲν ὅ,τι οὐχ ὕβριζον. ταῦτα μὲν οὖν δικαίως
πως ποιῆσαι ἔδοξε· τὰ δὲ δὴ τείχη τῆς πόλεως διαλύσας, ἐ- B
κείνους μὲν οὐδὲν πλέον τῆς στερήσεως τῆς δόξης, ἣν ἐκ τῆς ἐπι-
δείξεως αὐτῶν ἐκαρποῦντο, ἐλύπησε. τὸ δὲ δὴ Ῥωμαίων μέγα
καὶ φυλακτήριον καὶ ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Πόντου
καὶ τῆς Ἀσίας βαρβάρους καθεῖλε. καὶ εἶδον ἐγὼ τά τε τείχη
πεπτωκότα ὥσπερ ὑπὸ ἄλλων τινῶν ἀλλ' οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων
ἑαλωκότα· ἐτεθεάμην δὲ αὐτὰ καὶ ἑστηκότα, καὶ ἠκηκόειν αὐτῶν
καὶ λαλούντων. ἑπτὰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν Θρακίων πυλῶν πύργοι
καθήκοντες πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν. τούτων δ' εἰ μέν τις ἄλλῳ
τῳ προσέμιξεν, ἥσυχος ἦν, εἰ δὲ δὴ τῷ πρώτῳ ἐνεβόησέ τινα, C
ἢ καὶ λίθον ἐνέρριψεν, αὐτός τε μηχανῇ τινι ἐλάλει, καὶ τῷ δευ-
τέρῳ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν παρεδίδου. καὶ οὕτω διὰ πάντων ὁ-
μοίως ἐχώρει, οὐδὲ ἐπετάραττον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει
πάντες, παρὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ὁ ἕτερος, τήν τε ἠχὼ καὶ τὴν φω-
νὴν διεδέχοντό τε καὶ παρεπέμποντο. τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν Βυζαν-
τίων τείχη ἦν. Σεβῆρος δὲ, ἐν ᾧ ταῦτα ἐπολιορκεῖτο, κατὰ τῶν
βαρβάρων ἐπιθυμίᾳ δόξης ἐστράτευσε, τῶν τε Ὀσροηνῶν καὶ
τῶν Ἀδιαβηνῶν καὶ τῶν Ἀράβων. ἐπεὶ δὲ τὸν Εὐφράτην D
διαβὰς ἐς τὴν πολεμίαν ἐσέβαλεν, ἀνύδρου τῆς χώρας οὔ-
σης, ἄλλως τε δὲ καὶ τότε πλέον ὑπὸ τοῦ θέρους ἐξικμασμέ-
νης, ἐκινδύνευσε παμπληθεῖς στρατιώτας ἀποβαλεῖν. κεκμη-
κόσι γὰρ αὐτοῖς ἐκ τῆς πορείας καὶ τοῦ ἡλίου καὶ κονιορτὸς ἐμ-
πίπτων ἰσχυρῶς ἐλύπησεν, ὥστε μήτε βαδίζειν μήτε λαλεῖν
ἔτι δύνασθαι, τοῦτο δὲ μόνον φθέγγεσθαι, Ὕδωρ, ὕδωρ· ἐπεὶ δὲ ἀνε-
φάνη μὲν ἰκμάς, ἐξ ἴσου δὲ τῷ μὴ εὑρεθέντι ἀρχὴν, ὑπὸ τῆς
ἀτοπίας ἦν ὁ Σεβῆρος, κύλικά τε ᾔτησε, καὶ τοῦ ὕδατος πληρώ- 287
σας, ἁπάντων ὁρώντων ἐξέπιε. καὶ τότε μὲν οὕτω καὶ ἄλλοι τινὲς A

προσιόντες ἀνερρώσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Νίσιβιν
ὁ Σεβῆρος ἐλθὼν, αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα ὑπέμεινε, Λάτερνον δὲ
καὶ Κάνδιδον καὶ Λαῖτον εἰς τοὺς προειρημένους βαρβάρους
ἄλλον ἄλλῃ ἀπέστειλε. καὶ ἐπεξερχόμενοι οὗτοι, τήν τε χώραν τῶν
βαρβάρων ἐδῄουν καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανον· μέγα δὲ καὶ
ἐπὶ τούτῳ τοῦ Σεβήρου φρονοῦντος, ὡς καὶ πάντας ἀνθρώπους
καὶ συνέσει καὶ ἀνδρίᾳ ὑπερβεβηκότι, πρᾶγμα παραδοξότα-
τον συνηνέχθη. Κλαύδιος γάρ τις λῃστὴς, καὶ τὴν Ἰουδαίαν καὶ
τὴν Συρίαν κατατρέχων, καὶ πολλῇ διὰ τοῦτο σπουδῇ ζητούμενος,
B προσῆλθέ τε αὐτῷ ποτε μεθ' ἱππέων ὡς καὶ χιλίαρχός τις ὢν,
καὶ ἠσπάσατο αὐτὸν καὶ ἐφίλησε, καὶ οὔτε εὐθὺς ἐφωράθη,
οὔθ' ὕστερον συνελήφθη. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ τοὺς Σκύθας
πολεμησείοντας βρονταί τε καὶ ἀστραπαὶ μετ' ὄμβρου, καὶ κε-
ραυνοὶ βουλευομένοις σφίσιν ἐξαίφνης ἐμπεσόντες, καὶ τοὺς
πρώτους αὐτῶν τρεῖς ἄνδρας ἀποκτείναντες, ἐπέσχον. ὁ δὲ Σε-
βῆρος αὖθις τρία τέλη τοῦ στρατοῦ ποιήσας, καὶ τὸ μὲν τῷ Λαί-
τῳ, τὸ δὲ τῷ Ἀνυλίνῳ καὶ τῷ Πρόβῳ δοὺς, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν
C ἐξέπεμψε. καὶ οἱ μὲν ταύτην τριχῇ εἰσβαλόντες, οὐκ ἀμογη-
τὶ ἐχειροῦντο· ὁ δὲ Σεβῆρος ἀξίωμα τῇ Νισίβει δοὺς, ἱππεῖ
ταύτην ἐπέτρεψεν· ἔλεγέ τε μεγάλην τέ τινα χώραν προσ-
κεκτῆσθαι, καὶ πρόβολον αὐτὴν τῆς Συρίας πεποιῆσθαι.
ἐλέγχεται δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔργου καὶ πολέμων ἡμῖν συνεχῶν
ὡς καὶ δαπανημάτων πολλῶν αἰτία οὖσα. δίδωσι μὲν γὰρ ἐλά-
χιστα, ἀναλίσκει δὲ παμπληθῆ· καὶ πρὸς ἐγγυτέρους τε τῶν Μή-
δων καὶ τῶν Πάρθων προσεληλυθότες ἀεὶ τρόπον τινὰ ὑπὲρ
αὐτῶν μαχόμεθα. τῷ δὲ Σεβήρῳ πόλεμος αὖθις μήπω ἐκ τῶν
D βαρβαρικῶν ἀναπνεύσαντι ἐμφύλιος πρὸς τὸν Ἀλβῖνον τὸν
καίσαρα συνηνέχθη. ὁ μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν τοῦ καίσαρος αὐτῷ
ἔτι ἐδίδου τιμὴν, ἐπειδὴ τὸν Νίγρον ἐκποδὼν ἐποιήσατο, τά
τε ἄλλα τὰ ἐνταῦθα ὡς ἐβούλετο κατεστήσατο· ὁ δὲ καὶ τὴν
τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ἐζήτει ὑπεροχήν. συγκινουμένης οὖν

διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ἡμεῖς μὲν οἱ βουλευταὶ ἡσυχίαν ἤγο-
μεν, ὅσοι μὴ πρὸς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον φανερῶς ἀποκλίναντες, ἐ-
κοινώνουν σφίσι καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἐλπίδων. ὁ δὲ δῆ-
μος οὐκ ἐκαρτέρησεν, ἀλλ' ἐκφανέστατα κατωδύρετο. ἦν μὲν 288
γὰρ ἡ τελευταία πρὸ τῶν Κρονίων ἱπποδρομία, καὶ συνέδραμεν A
ἐς αὐτὴν ἄπλετόν τι χρῆμα ἀνθρώπων. παρῆν δὲ καὶ ἐγὼ τῇ
θέᾳ διὰ τὸν ὕπατον φίλον μου ὄντα, καὶ πάντα τὰ λεχθέντα
ἀκριβῶς ἤκουσα, ὅθεν καὶ γράψαι τι περὶ αὐτῶν ἠδυνήθην.
ἐγένετο δὲ ὧδε· συνῆλθον μὲν (ὥσπερ εἶπον) ἀμύθητοι, καὶ τὰ
ἅρματα ἑξαχῶς ἁμιλλώμενα ἐθεάσαντο (ὅπερ που καὶ ἐπὶ
τοῦ Κλεάνδρου ἐγεγόνει) μηδὲν μηδένα παράπαν ἐπαινέ-
σαντες, ὅπερ εἰώθεσαν. ἐπειδή τε ἐκεῖνοί τε οἱ δρόμοι ἐπαύσαντο, B
καὶ ἔμελλον οἱ ἡνίοχοι ἑτέρου ἄρξασθαι, ἐνταῦθα σιγήσαντες
ἀλλήλοις ἐξαίφνης, τάς τε χεῖρας πάντες ἅμα συνεκρότη-
σαν, καὶ προσεπεβόησαν, εὐτυχίαν τῇ τοῦ δήμου σωτηρίᾳ αἰ-
τούμενοι. εἶπόν τε τοῦτο, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν Ῥώμην καὶ βασιλί-
δα καὶ ἀθάνατον ὀνομάσαντες, Μέχρι πότε τοιαῦτα πάσχο-
μεν, ἔκραξαν, καὶ μέχρι ποῦ πολεμούμεθα; εἰπόντες δὲ ἄλλα
τινὰ τοιουτότροπα, τέλος ἐξεβόησαν ὅτι ταῦτά ἐστι, καὶ πρὸς
τὸν ἀγῶνα τῶν ἵππων ἐξετράποντο. οὕτω μὲν ἔκ τινος θείας
ἐπιπνοίας ἐνεθουσίασαν· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τοσαῦται μυριάδες
ἀνθρώπων οὔτε ἤρξαντο τὰ αὐτὰ ἅμα ἀναβοᾶν, ὥσπερ τις C
ἀκριβῶς χορὸς δεδιδαγμένος, οὔτ' εἶπον αὐτὰ ἀπταίστως ὡς
καὶ μεμελετημένα. ταῦτά τε οὖν ἔτι καὶ μᾶλλον ἡμᾶς ἐτά-
ραττε, καὶ πῦρ αἰφνίδιον νυκτὸς ἐν τῷ ἀέρι τῷ πρὸς Βορρᾶν
τοσοῦτον ὤφθη, ὥστε τοὺς μὲν τὴν πόλιν ὅλην, τοὺς δὲ καὶ τὸν
οὐρανὸν αὐτὸν καίεσθαι δοκεῖν. ὃ δὲ δὴ μάλιστα θαυμάσας ἔ-
χω, ψεκὰς ἐν αἰθρίᾳ ἀργυροειδὴς ἐς τὴν τοῦ Αὐγούστου ἀγορὰν
κατερρύη. φερομένην μὲν γὰρ αὐτὴν οὐκ εἶδον, πεσούσης δὲ
αὐτῆς ᾐσθόμην, καὶ κέρματά τινα ἀπ' αὐτῆς χαλκᾶ κα-
τηργύρωσα, ἃ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν αὐτὴν ὄψιν εἶχε· D

τῇ γὰρ τετάρτῃ πᾶν τὸ ἐπαλειφθὲν αὐτῆς ἠφανίσθη. Νυμε-
ριανός τις γραμματιστὴς τῶν τὰ παιδικὰ γράμματα διδα-
σκόντων, ἐκ τῆς Ῥώμης ἐς τὴν Γαλατίαν, οὐκ οἶδ' ὅ,τι δόξαν
αὐτῷ, ἀφορμηθεὶς, βουλευτής τε εἶναι τῶν Ῥωμαίων πλασάμε-
νος, καὶ ἐπὶ στρατιᾶς ἄθροισιν ὑπὸ τοῦ Σεβήρου πεμφθῆναι,
συνήγαγέ τινα βραχεῖαν πρῶτον ἰσχὺν, καί τινας τῶν τοῦ Ἀλ-
βίνου ἱππέων διέφθειρε, καὶ ἄλλα τινὰ ὑπὲρ τοῦ Σεβήρου ἐνεα-
νιεύσατο· ἀκούσας δὲ ὁ Σεβῆρος, καὶ νομίσας ὄντως τινὰ τῶν
289 βουλευτῶν εἶναι, ἐπέστειλεν ἐπαινῶν ἐπί τε αὐτῷ, καὶ δύναμιν
A κελεύων πλείονα προσλαβεῖν. καὶ ὃς λαβὼν πλείονα δύνα-
μιν, ἄλλα τε θαυμαστὰ ἐπεδείξατο, καὶ χιλίας καὶ ἑπτακοσίας καὶ
πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν ἑλὼν τῷ Σεβήρῳ ἔπεμψε.
νικήσαντος δὲ τοῦ Σεβήρου πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν, οὔτ' ἀπεκρύ-
ψατό τι, οὔτ' ᾔτησεν ὡς ἀληθῶς βουλευτὴς γενέσθαι· καὶ τι-
μαῖς μεγάλαις πλούτῳ τε αὖ αὐξηθῆναι δυνηθεὶς, οὐκ ἠθέ-
λησεν, ἀλλ' ἐν ἀγρῷ τινι σμικρόν τι ἐφ' ἡμέραν λαμβάνων
B παρ' αὐτοῦ διεβίω. ὁ δὲ δὴ ἀγὼν τῷ τε Σεβήρῳ καὶ τῷ Ἀλβίνῳ
πρὸς τῷ Λουγδούνῳ τοιόσδε ἐγένετο· πεντεκαίδεκα μὲν μυ-
ριάδες στρατιωτῶν σὺν ἀμφοτέροις ὑπῆρχον· παρῆσαν δὲ καὶ
ἀμφότεροι τῷ πολέμῳ, ἅτε περὶ ψυχῆς θέοντες, καίτοι τοῦ Σε-
βήρου μηδεμιᾷ πω μάχῃ ἑτέρᾳ παραγεγονότος. ἦν δὲ ὁ μὲν Αλ-
βῖνος καὶ τῷ γένει καὶ τῇ παιδείᾳ προέχων, ἅτερος δὲ πολέμια
κρείττων καὶ δεινὸς στρατηγῆσαι. συνέβη δὲ τὸν Ἀλβῖνον προ-
τέρᾳ μάχῃ νικῆσαι τὸν Λοῦπον τῶν τοῦ Σεβήρου στρατηγῶν ὄν-
τα, καὶ πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ διαφθεῖραι στρατιωτῶν. ὁ δὲ τότε
ἀγὼν πολλὰς ἔσχεν ἰδέας τε καὶ τροπάς. τὸ μὲν γὰρ λαιὸν κέρας τοῦ
Ἀλβίνου ἡττήθη τε καὶ κατέφυγεν ἐς τὸ ἔρυμα. καὶ οἱ Σεβή-
C ρειοι στρατιῶται διώκοντες συνεισέπεσον, καὶ ἐκείνους τε ἐφό-
νευον, καὶ τὰς σκηνὰς διήρπαζον. ἐν δὲ τούτῳ οἱ περὶ τὸ δεξιὸν
κέρας τεταγμένοι τοῦ Ἀλβίνου στρατιῶται, κρυπτὰς τάφρους ἔ-
χοντες πρὸ αὐτῶν, καὶ ὀρύγματα γῇ ἐπιπολαίως κεκαλυμ-

μένα, μέχρι μὲν ἐκείνων προῄεσαν καὶ ἠκόντιζον πόρρωθεν, περαι-
τέρω δὲ οὐ προεχώρουν· ἀλλὰ καὶ ὡς δεδιότες ἀνέστρεφον, ὅ-
πως ἐπισπάσωνται τοὺς ἐναντίους εἰς δίωξιν· ὃ δήποτε καὶ ἐγέ-
νετο. ἀγανακτήσαντες γὰρ οἱ Σεβήρειοι πρὸς τὴν δι' ὀλίγου αὐ-
τῶν ἐξόρμησιν, καὶ καταφρονήσαντες αὖ πρὸς τὴν ἐκ βρα-
χέος ἀνάφευξιν, ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς ὡς καὶ παντὸς τοῦ μεται-
χμίου σφῶν ἐμβατοῦ ὄντος. καὶ γενόμενοι κατὰ τὰς τάφρους, πα- D
θήματι δεινῷ συνηνέχθησαν. οἱ μὲν γὰρ πρωτοστάται, καταρραγέν-
των εὐθὺς τῶν ἐξ ἐπιπολῆς ἐπικειμένων, ἐς τὰ ὀρύγματα ἐνέ-
πεσον, καὶ οἱ ἐπιτεταγμένοι σφίσιν ἐμπίπτοντες αὐτοῖς, ἐσφάλ-
λοντο καὶ κατέπιπτον, καὶ οἱ λοιποὶ δείσαντες ἀνεχώρουν ὀπίσω,
καὶ ἅτε ἐξαίφνης ἀναστρεφόμενοι, αὐτοί τε ἔπταιον, καὶ τοὺς οὐρα-
γοῦντας ἀνέτρεπον, ὥστε καὶ ἐς φάραγγα αὐτοὺς βαθεῖαν συνῶ-
σαι. ἐγένετο δὴ τούτων τε καὶ τῶν εἰς τὰς τάφρους πεσόντων φό-
νος πολὺς ἀναμὶξ ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν. ἐν δὲ τῷ θορύβῳ τού- 290
τῳ, καὶ οἱ μεταξὺ τῆς τε φάραγγος καὶ τῶν τάφρων, βαλλόμενοί τε A
καὶ τοξευόμενοι διεφθείροντο. ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος, ἐπεκού-
ρησε μὲν αὐτοῖς μετὰ τῶν δορυφόρων, τοσούτου δὲ ἐδέησεν αὐτοὺς
ὠφελῆσαι, ὥστε καὶ τοὺς δορυφόρους ὀλίγου δεῖν προσαπώλεσε,
καὶ αὐτὸς τὸν ἵππον ἀποβαλὼν ἐκινδύνευσεν. ὡς δὲ εἶδε φεύ-
γοντας πάντας τοὺς ἑαυτοῦ, τὴν χλαμύδα περιρρηξάμενος, καὶ
τὸ ξίφος σπασάμενος, ἐς τοὺς φεύγοντας εἰσεπήδησεν, ὅπως οἱ
αἰδεσθέντες ὑποστρέψωσιν, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συναπόληται. ἔ-
στησαν γοῦν τινὲς τοῦτον αὐτὸν ἰδόντες, καὶ ὑπέστρεψαν·
κἀν τούτῳ τοῖς ἑπομένοις σφίσιν ἐναντίοι ἐξαίφνης φανέν- B
τες, συχνοὺς μὲν ἐκείνων, ὡς καὶ Ἀλβινείους, κατέκοψαν, πάντας
δὲ τοὺς ἐπιδιώκοντας σφᾶς ἔτρεψαν. καὶ αὐτοῖς ἐνταῦθα ἱπ-
πεῖς ἐκ πλαγίου οἱ μετὰ τοῦ Λαίτου ἐπιγενόμενοι, τὸ λοιπὸν ἐξ-
ειργάσαντο. ὁ γὰρ Λαῖτος, ἕως μὲν ἀγχωμάλως ἠγωνίζοντο,
περιεωρᾶτο, ἐλπίζων ἐκείνους τε ἀμφοτέρους ἀπολεῖσθαι, καὶ
ἑαυτῷ τὸ κράτος τοὺς λοιποὺς στρατιώτας ἑκατέρωθεν δώσειν·

ἐπεὶ δ' εἶδον ἐπικρατέστερα τὰ τοῦ Σεβήρου γιγνόμενα, προσε-
C πελάβετο τοῦ ἔργου. ὁ μὲν δὴ Σεβῆρος οὕτως ἐνίκησεν. ἡ δὲ δύ-
ναμις ἡ τῶν Ῥωμαίων ἰσχυρῶς ἔπταισεν, ἅτε ἀμφοτέρωθεν ἀ-
ναριθμήτων πεσόντων· καὶ πολλοὶ καὶ τῶν κρατησάντων ὠ-
λοφύραντο τὸ πάθος. τό, τε γὰρ πεδίον πᾶν μεστὸν νεκρῶν καὶ ἀν-
δρῶν καὶ ἵππων ἑωρᾶτο, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν τραύμασι πολλοῖς
κατακεκομμένοι, καὶ οἱ κρεουργηθέντες ἔκειντο, οἱ δὲ καὶ ἄ-
τρωτοι ἐσεσώρευντο· τά τε ὅπλα ἔρριπτο, καὶ τὸ αἷμα πολὺ ἐρ-
ρύη, ὥστε καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς εἰσπεσεῖν. ὁ δ' Ἀλβῖνος κα-
ταφυγὼν εἰς οἰκίαν τινὰ πρὸς τῷ Ῥοδανῷ κειμένην, ἐπειδὴ
D πάντα τὰ πέριξ φρουρούμενα ᾔσθετο, ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. λέ-
γω γὰρ οὐχ ὅσα ὁ Σεβῆρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῶς ἐγένετο.
ἰδὼν δ' οὖν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ πολλὰ μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, πολ-
λὰ δὲ τῇ γλώττῃ χαρισάμενος, τὸ μὲν ἄλλο ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν
δὲ κεφαλὴν ἐς τὴν Ῥώμην πέμψας ἀνεσταύρωσεν. ἐφ' οἷς δῆλος
γενόμενος ὡς οὐδὲν εἴη αὐτοκράτορος ἀγαθοῦ, ἔτι μᾶλλον ἡ-
μᾶς τε καὶ τὸν δῆμον, οἷς ἐπέστελλεν, ἐξεφόβησεν. ἅτε γὰρ πάντως ἤ-
δη τοῦ ὡπλισμένου κεκρατηκώς, ἐξέχεεν εἰς τοὺς ἀόπλους πᾶν
291 ὅσον ὀργῆς ἐς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου ἠθροίκει. μάλιστα δ'
A ἡμᾶς ἐξέπληξεν ὅτι τοῦ τε Μάρκου υἱὸν καὶ τοῦ Κομμόδου ἀ-
δελφὸν ἑαυτὸν ἔλεγε, τῷ τε Κομμόδῳ, ὃν πρῴην ὕβριζεν,
ἡρωϊκὰς ἐδίδου τιμάς. πρός τε τὴν βουλὴν λόγον ἀναγινώ-
σκων, καὶ τὴν μὲν Σύλλου καὶ Μαρίου καὶ Αὐγούστου αὐστηρίαν τε
καὶ ὠμότητα ὡς ἀσφαλεστέραν ἐπαινῶν, τὴν δὲ Πομπηΐου καὶ
Καίσαρος ἐπιείκειαν ὡς ὀλεθρίαν αὐτοῖς ἐκείνοις γεγενημέ-
νην κακίζων, ἀπολογίαν τινὰ ὑπὲρ τοῦ Κομμόδου ἐπήγαγε,
καθαπτόμενος τῆς βουλῆς ὡς οὐ δικαίως ἐκεῖνον ἀτιμαζούσης,
B εἴγε καὶ αὐτῆς οἱ πλείους αἴσχιον βιοτεύουσιν. εἰ γὰρ τοῦτο δεινόν, ἔφη,
δεινόν, ὅτι αὐτοχειρίᾳ ἐφόνευεν ἐκεῖνος θηρία, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν
τις χθὲς καὶ πρῴην ἐν Ὀστίοις ὑπατευκὼς γέρων δημοσίᾳ μετὰ
πόρνης πάρδαλιν μιμουμένης ἔπαιζεν. ἀλλ' ἐμονομάχει νὴ

Δία, ὑμῶν δ' οὐδεὶς μονομαχεῖ. πῶς οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ταφῇ τε ἀ-
σπίδας αὐτοῦ καὶ τὰ κράνη τὰ χρυσᾶ ἐκεῖνα ἐποιήσαντό τινες;
ἀναγνοὺς δὲ ταῦτα, τριάκοντα μὲν καὶ πέντε ἀπέλυσε τῶν τὰ Ἀλ-
βίνου φρονῆσαι αἰτιαθέντων, καὶ ὡς μηδεμίαν τὸ παράπαν αἰ- C
τίαν ἐσχηκόσιν αὐτοῖς προσεφέρετο· ἦσαν δὲ ἐν τοῖς πρώτοις
τῆς γερουσίας. ἐννέα δὲ καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν θάνατον κατεψηφί-
σατο, ἐν οἷς ἄρα καὶ Σουλπικιανὸς ὁ τοῦ Περτίνακος πενθερὸς ἠρι-
θμεῖτο. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Πάρθων·
ἀσχολουμένου γὰρ αὐτοῦ ἐς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἐκεῖνοι ἀ-
δείας λαβόμενοι τήν τε Μεσοποταμίαν εἷλον, στρατεύσαντες
παμπληθεί. καὶ μικροῦ καὶ τὴν Νίσιβιν ἐχειρώσαντο, εἰ μὴ Λαῖ-
τος αὐτὴν πολιορκούμενος ἐν αὐτῇ διεσώσατο. καὶ ἀπ' αὐτῆς
ἐπὶ πλεῖον ἐδοξάσθη, ὢν καὶ ἐς τὰ ἄλλα τά τε πολιτικὰ καὶ
τὰ ἴδια καὶ τὰ δημόσια, καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν τῇ εἰ-
ρήνῃ ἄριστος. ἀφικόμενος δὲ ἐς τὴν προειρημένην Νίσιβιν ὁ D
Σεβῆρος, ἐνέτυχε συῒ μεγίστῳ. ἱππέα τε γὰρ ἔκτεινεν ὁρμήσας
καταβαλεῖν αὐτὸν πειρώμενον, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἰσχύϊ θαρρήσαν-
τα, μόλις δὲ ὑπὸ πολλῶν στρατιωτῶν συλληφθείς τε καὶ σφα-
γείς, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντων τῶν συλλαβόντων αὐτόν,
τῷ Σεβήρῳ προσεκομίσθη. τῶν δὲ Πάρθων οὐ μεινάντων αὐτόν,
ἀλλ' οἴκαδε ἀναχωρησάντων (ἦρχε δὲ αὐτῶν Οὐολόγαισος, οὗ
ἀδελφὸς συνῆν τῷ Σεβήρῳ) πλοῖα κατασκευάσας ὁ Σεβῆ-
ρος ἐν τῷ Εὐφράτῃ, καὶ πλέων τε καὶ βαδίζων παρ' αὐτόν,
διὰ τὸ εἶναι λίαν ὀξύτατα καὶ ταχινὰ καὶ εὖ ἐσταλμένα τὰ παρὰ 292
τὸν Εὐφράτην ὕλης, καὶ τῶν ἐκεῖσε χωρίων ἄφθονον διδούσης A
αὐτῷ τὴν τῶν ξύλων χορηγίαν, τὰ κατασκευασθέντα ταχέως,
τήν τε Σελεύκειαν καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐκλειφθείσας ἔλα-
βε. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Κτησιφῶντα ἑλών, ἐκείνην τε πᾶσαν διαρ-
πάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε, φόνον τε ἀνθρώπων πλεῖστον
εἰργάσατο, καὶ ζῶντας ἐς δέκα μυριάδας εἷλεν. οὐ μέντοι οὔτε
τὸν Οὐολόγαισον ἐπεδίωξεν, οὔτε τὴν Κτησιφῶντα κατέσχεν,

ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦτο μόνον ἐστρατευκὼς ἵνα αὐτὴν διαρπά-
σῃ, ᾤχετο, τὸ μὲν ἀγνωσίᾳ τῶν χωρίων, τὸ δ' ἀπορίᾳ τῶν ἐπι-
B τηδείων. ὑπέστρεψε δὲ καθ' ἑτέραν ὁδόν. τά τε γὰρ ξύλα καὶ ὁ
χόρτος ὁ ἐν τῇ προτέρᾳ εὑρεθεὶς κατανάλωτο. καὶ οἱ μὲν
αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν πεζῇ ἄνω παρὰ τὸν Τίγριν, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ
πλοίων ἀνεπορεύθησαν. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ Σεβῆρος τὴν Μεσοποτα-
μίαν διαβὰς, ἐπειράθη μὲν καὶ τῶν Ἄτρων οὐ πόρρω ὄντων, ἐπέ-
ρανε δ' οὐδὲν ἀλλὰ καὶ τὰ μηχανήματα κατεκαύθη, καὶ στρα-
τιῶται συχνοὶ μὲν ἀπώλοντο, πάμπολλοι δὲ καὶ ἐτρώθησαν. ἀ-
πανέστη οὖν ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνέζευξεν ὁ Σεβῆρος. ἐν ᾧ δὲ ἐπο-
λέμει, δύο ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν ἀπέκτεινεν, Ἰούλιον Κρί-
σπον χιλιαρχοῦντα δορυφόρων, ὅτι ἀχθεσθεὶς τῇ τοῦ πολέ-
C μου κακώσει, ἔπος τι τοῦ Μάρωνος ποιητοῦ παρεφθέγξατο, ἐν
ᾧ ἐκεῖνο στρατιώτης τις τῶν μετὰ Τούρνου τῷ Αἰνείᾳ ἀντιπολε-
μούντων, ὀδυρόμενος καὶ λέγων, ὅτι ἵνα δὴ τὴν Λαβινίαν ὁ
Τοῦρνος ἀγάγηται, ἡμεῖς ἐν οὐδενὶ λόγῳ παραπολλύμεθα. καὶ
τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην Οὐαλέριον, χιλίαρχον
ἀντ' αὐτοῦ ὁ Σεβῆρος ἀπέδειξεν. ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν Λαῖτον,
ὅτι τι φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο· καὶ οὐκ
ἄλλως στρατεύσειν ἔλεγον, εἰ μὴ Λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο. καὶ τού-
D του τὸν φόβον, διότι οὐκ εἶχε φανερὰν αἰτίαν, εἰ μὴ τὸν φθό-
νον, τοῖς στρατιώταις προσῆπτεν ὥσπερ παρὰ γνώμην αὐτοῦ
τοῦτο τετολμηκόσιν. αὐτὸς δὲ πάλιν ἐπὶ τὰ Ἄτρα ἐστράτευσε,
πολλὰ μὲν σιτία παρασκευάσας, πολλὰ δὲ καὶ μηχανήματα
ἑτοιμασάμενος. καὶ γὰρ δεινὸν ἐποιεῖτο, τῶν ἄλλων κεχειρωμένων,
μόνην ταύτην ἐν μέσῳ κειμένην ἀντέχειν. καὶ ἀπώλεσε καὶ χρή-
ματα πλεῖστα, καὶ τὰ μηχανήματα πάντα, πλὴν τῶν Πρισκείων,
ὡς ἀνωτέρω ἔφην, καὶ σὺν τούτοις καὶ στρατιώτας πολλούς. συ-
χνοὶ μὲν γὰρ καὶ ἐν ταῖς προνομαῖς ἐφθείροντο, τῆς βαρβαρικῆς ἵπ-
293 που, φημὶ δὴ τῆς τῶν Ἀρράβων, πανταχοῦ τε ὀξέως καὶ σφοδρῶς
A ἐπιπιπτούσης αὐτοῖς· καὶ οἱ Ἀτρηνοὶ ἐξικνοῦντο μὲν καὶ ταῖς

τοξείαις ἐπὶ μακρότατον. καὶ γὰρ οἱ μηχανῶν βέλη τινὰ ἐξέ-
κρουον, ὥστε πολλοὺς καὶ τῶν τοῦ Σεβήρου ὑπασπιστῶν βαλεῖν, συν-
δύο τῶν αὐτῶν βέλη ἀπὸ τὴν αὐτὴν ῥύμην ἱέντων, πολλαῖς
τε ἅμα χερσὶ καὶ πολλοῖς τοξεύμασι βαλλόντων· πλεῖστοι δ' ὅμως
ἐκάκωσαν αὐτοὺς ἐπειδὴ τῷ τείχει προσέμιξαν, καὶ πολὺ πλεῖον
ἐπεὶ καὶ διέρρηξαί τι αὐτοῦ· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν νάφθα τὸν ἀ-
σφαλτώδη ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἄνω μοι γέγραπται, ἀφιέντες σφίσι,
τά τε μηχανήματα καὶ τοὺς στρατιώτας πάντας, οἷς ἐπεβλήθη,
κατέπρησαν· καὶ αὐτὰ ὁ Σεβῆρος ἀπὸ βήματος ὑψηλοῦ ἐθεώ- B
ρει. πεσόντος δέ πῃ τοῦ ἔξωθεν περιβόλου, καὶ τῶν στρατιωτῶν
πάντων προθυμουμένων ἐς τὸ λοιπὸν ἐσβιάσασθαι, ἐκώλυσεν
αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος τοῦ πρᾶξαι, τοὺς πανταχόθεν τὸ ἀνακλη-
τικὸν σημανθῆναι κελεύσας. δόξα τις γὰρ τοῦ χωρίου, ὡς καὶ
πάμπολλα τά τε ἄλλα χρήματα καὶ τὰ τοῦ ἡλίου ἀναθήμα-
τα ἔχοντος μεγάλη ἦν, καὶ προσεδόκησεν ἐθελοντὶ τοὺς Ἀῤ-
ῥαβίους, ἵνα μὴ βίᾳ ἁλόντες ἀνδραποδισθῶσιν, ὁμολογήσειν.
μίαν γοῦν διαλιπὼν ἡμέραν, ὡς οὐδεὶς αὐτῷ ἐπεκηρυκεύσα-
το, προσέταξεν αὖθις τοῖς στρατιώταις τῷ τείχει, καίπερ ἀνοι- C
κοδομηθέντι νυκτὸς, προσβαλεῖν. καὶ αὐτῷ τῶν μὲν Εὐρω-
παίων τῶν δυναμένων τι κατεργάσασθαι οὐδεὶς ἔτ' ὀργῇ ὑπή-
κουσεν, ἕτεροι δὲ δὴ Σύροι ἀναγκασθέντες ἀντ' αὐτῶν προσ-
βαλεῖν, κακῶς ἐφθάρησαν. καὶ οὕτως Θεὸς ὁ ῥυσάμενος τὴν
πόλιν, τοὺς μὲν στρατιώτας δυνηθέντας ἂν εἰς αὐτὴν εἰσελθεῖν,
διὰ τοῦ Σεβήρου ἀνεκάλεσε, καὶ τὸν Σεβῆρον αὖ βουληθέντα
αὐτὴν μετὰ τοῦτο λαβεῖν, διὰ τῶν στρατιωτῶν ἐκώλυσεν. οὕτως
γοῦν ὁ Σεβῆρος ἐπὶ τούτοις διηπορήθη, ὥστε τινὸς τῶν ἀμφ'
αὐτὸν ὑποσχομένου αὐτῷ, ἐάν γε αὐτῷ δῶσι πεντακοσίους καὶ
πεντήκοντα μόνους τῶν Εὐρωπαίων στρατιωτῶν, ἄνευ τοῦ τῶν ἄλλων D
κινδύνου τὴν πόλιν ἐξαιρήσειν, ἔφη πάντων ἀκουόντων, καὶ
πόθεν τοσούτους στρατιώτας ἔχω, πρὸς τὴν ἀπείθειαν τῶν στρα-
τιωτῶν τοῦτο εἰπών. εἴκοσι δ' οὖν ἡμέρας τῇ πολιορκίᾳ

προσενδιατρίψας, ἐς τὴν Παλαιστίνην μετὰ τοῦτο ἦλθε, καὶ τῷ Πομ-
πηΐῳ ἐνήγισεν. ἐλθὼν δὲ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον, πᾶσάν τι εἶδε, καὶ
ἐπολυπραγμόνησε πάντα καὶ τὰ πάνυ κεκρυμμένα. ἦν γὰρ
οἷος μηδὲν μήτε ἀνθρώπινον μήτε θεῖον ἀδιερεύνητον κατα-
294 λιπεῖν. κἀκ τούτου τά τε βιβλία πάντα τὰ ἀπόρρητόν τι ἔ-
A χοντα, ὅσα καὶ εὑρεῖν ἠδυνήθη, ἐκ πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἀδύ-
των ἀνεῖλε, καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μνημεῖον συνέκλεισεν, ἵνα
μηδεὶς ἔτι μήτε τὸ σῶμα τούτου ἴδῃ, μήτε τὰ ἐν ἐκείνοις γε-
γραμμένα ἀναλέξηται. καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἐποίει. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν
ἄλλα τῆς Αἰγύπτου οὐδὲν δέομαι γράφειν· ὃ δὲ δὴ περὶ τοῦ
Νείλου πολλαχόθεν ἀκριβώσας ἔχω, δικαιότατός εἰμι εἰπεῖν.
ἐκ γὰρ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ ὄρους σαφῶς ἀναδίδοται· τοῦτο δὲ ἐστὶν
ἐν τῇ Μακεννίτιδι παρ' αὐτῷ τῷ ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ
B ὑπεραίρει πολὺ πλεῖστον ἁπάντων ὀρῶν· ὅθεν οἱ ποιηταὶ κίονα
αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἔφησαν. οὔτε γὰρ ἀνέβη ποτέ τις ἐπ' ἄ-
κρον αὐτοῦ, οὔτε τὰς κορυφὰς αὐτοῦ εἶδε. χιόνος τε οὖν ἀεὶ
διὰ ταῦτα πεπλήρωται, καὶ τὸ ὕδωρ ἐξ αὐτῆς παμπληθὲς
ὑπὸ τὸ θέρος ἀφίησιν. ἔστι μὲν καὶ ἄλλως ἑλώδη πάντα τὰ
περὶ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, τότε δὲ ἐπὶ μᾶλλον πληθύνεται, καὶ
ἐκ τούτου τὸν Νεῖλον τὴν ὡραίαν ἐπαύξει. πηγὴ γάρ ἐστιν
αὐτοῦ, ὥσπερ που καὶ τοῖς κροκοδείλοις, καὶ ἄλλοις ἑκατέρω-
θι ὁμοίως γινομένοις τεκμηριοῦται. καὶ θαυμάσῃ μηδεὶς
C εἰ τὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἄγνωστα ἐξευρήκαμεν. πλησίον
γὰρ οἱ Μακεννῖται τῇ Μαυριτανίᾳ τῇ κάτω οἰκοῦσι, καὶ πολ-
λοὶ τῶν ἐκεῖ στρατευομένων καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα ἀφικνοῦν-
ται. τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει. Πλαυτιανὸς δὲ παραδυναστεύων
τῷ Σεβήρῳ, καὶ τὴν ἐπαρχικὴν ἔχων ἐξουσίαν, πλεῖστά τε
ἀνθρώπων καὶ μέγιστα δυνηθεὶς, πολλοὺς μὲν τῶν ἐλλογίμων
ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσε· πάντων δὲ ἐπεθύμει,
καὶ πάντα παρὰ πάντων ᾔτει, καὶ πάντα ἐλάμβανε. καὶ
οὔτε ἔθνος οὐδὲν οὔτε πόλιν οὐδεμίαν ἀσύλητον εἴασεν· ἀλλὰ

πάντα δὲ καὶ πανταχόθεν ἥρπαζε, καὶ συνεφόρει· καὶ πολὺ D
πλείονα αὐτῷ ἢ τῷ Σεβήρῳ πάντες ἔπεμπον. καὶ τέλος ἵππους
ἡλίῳ τιγροειδεῖς ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ νήσων, πέμ-
ψας ἑκατοντάρχοις, ἐξέκλεψεν. ἓν γὰρ τοῦτο εἰπὼν, πᾶσαν αὐτοῦ
τὴν περιεργίαν καὶ τὴν ἀπληστίαν δεδηλωκέναι νομίζω. καίτοι
καὶ ἐκεῖνο προσθήσω ὅτι ἀνθρώπους ἑκατὸν ἀγαθοὺς Ῥωμαίους
ἐξέτεμεν οἴκοι. καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἡμῶν πρὸ τοῦ τελευτῆσαι αὐτὸν
ᾔσθετο. τῷ δὲ γὰρ ἐκ τούτου τήν τε παρανομίαν αὐτοῦ καὶ ἐξου- 295
σίαν ἄν τις καταμάθοι. ἐξέτεμε δὲ οὐ παῖδας μόνον, εἴτε μει- A
ράκια, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας, καὶ ἔστιν οὓς αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἔ-
χοντας, ὅπως ἡ Πλαυτίλλα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ (ἣν ὁ Ἀντωνῖνος
μετὰ ταῦτ' ἔγημε) δι' εὐνούχων τήν τε ἄλλην θεραπείαν ἔχῃ.
καὶ εἴδομεν τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους εὐνούχους τε καὶ ἄνδρας καὶ
πατέρας ἀνόρχεις, ἐκτομίας τε καὶ πωγωνίας. ἀφ' οὗ δὴ οὐκ ἀ-
πεικότως ὑπὲρ πάντας τὸν Πλαυτιανὸν, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς
αὐτοκράτορας ἰσχῦσαι ἄν τις εἴπῃ. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἀνδριάντες
αὐτοῦ εἰκόνες οὐ μόνον πολλῷ πλείους, ἀλλὰ καὶ μείζους τῶν B
ἐκείνων, οὐδ' ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ
τῇ Ῥώμῃ, οὐδ' ὑπὸ ἰδιωτῶν ἤδη μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐ-
τῆς τῆς γερουσίας ἀνετέθησαν. τήν τε τύχην αὐτοῦ πάντες οἱ
στρατιῶται καὶ οἱ βουλευταὶ ὤμνυσαν, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
αὐτοῦ δημοσίᾳ ἅπαντες ηὔχοντο. αἴτιος δὲ τούτων αὐτὸς ὁ Σε-
βῆρος μάλιστ' ἐγένετο, ὃς οὕτως αὐτῷ ὑπεῖκεν ἐς πάντα, ὥστ'
ἐκεῖνον μὲν ἐν αὐτοκράτορος, αὐτὸν δὲ ἐν ἐπάρχου μοίρᾳ εἶναι.
τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ ὁ μὲν πάνθ' ἁπλῶς ὅσα ὁ Σεβῆρος καὶ
ἔλεγεν καὶ ἔπραττεν ᾔδει, τῶν δὲ δὴ τοῦ Πλαυτιανοῦ ἀπορρή-
των οὐδεὶς οὐδὲν ἠπίστατο. τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ τῷ υἱεῖ ἐμνή-
στευσε, πολλὰς καὶ σεμνὰς κόρας παραλιπὼν, ὕπατόν τε ἀπέ- C
δειξε, καὶ διάδοχον τῆς αὐταρχίας, ὡς εἰπεῖν, ἔχειν ηὔξατο.
καί ποτε καὶ ἐπέστειλε, Φιλῶ τὸν ἄνδρα, ὥστε καὶ εὔχεσθαι προα-
ποθανεῖν αὐτοῦ. ἠνείχετο γέ τοι ὁρῶν καὶ ἐν ταῖς καταλύσεσιν

αὐτὸν ταῖς κρείττοσιν αὐλιζόμενον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἀμείνω καὶ ἀφθονώτερα αὐτοῦ ἔχοντα· ὥστε δινηθείς ποτε ἐν τῇ Νικαίᾳ τῇ πατρίδι μου σκάρους, οὓς ἡ λίμνη μεγάλους ἐκτρέφει, παρ' ἐκείνου μετεπέμψατο. ὅθεν εἰ καί τι ἐπὶ μειώ-
D σει τῆς δυναστείας αὐτοῦ ποιεῖν ἐδόκει, ἀλλ' ἔκ γε τῶν ἐναντίων πολὺ καὶ μειζόνων καὶ λαμπροτέρων ὄντων, καὶ ἐκεῖνο πᾶν ἀπημβλύνετο. τοῦ γοῦν Σεβήρου ἐν Τυανοῖς νοσήσαντα αὐτὸν ἐπισκεψόμενοι οἱ στρατιῶται οἱ περὶ τὸν Πλαυτιανὸν ὄντες οὐκ εἴασαν τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ συνεισελθεῖν· ὅ τε τὰς δίκας τὰς ἐπ' αὐτοῦ λεγομένας διατάττων, κελευσθείς ποτε ὑπὸ τοῦ Σεβήρου ἀργοῦντος δίκην τινὰ εἰσαγαγεῖν, οὐκ ἠθέλησεν, εἰπὼν ὅτι οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι, ἂν μὴ Πλαυτιανός μοι κελεύσῃ. καὶ οὕτω καὶ εἰς τὰ ἄλλα πάντα ὁ Πλαυτιανὸς αὐτοῦ κα-
295 τεκράτει, ὥστε καὶ τὴν Ἰουλίαν τὴν Αὔγουσταν πρὸς τὸν Σεβῆ-
A ρον ἀεὶ διέβαλλεν, ἐξετάσεις τε κατ' αὐτῆς καὶ βασάνους κατ' ἀλλ' ἐγενῶν γυναικῶν ποιούμενος. καὶ ἡ μὲν αὐτή τε φιλοσοφεῖν διὰ ταῦτ' ἤρξατο, καὶ σοφισταῖς συνημέρευεν· ὁ δὲ δὴ Πλαυτιανὸς ἀσωτότατός τε ἀνθρώπων γενόμενος, ὥστε καὶ [illegible] ἅμα καὶ ἐμεῖν, ἐπεὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν τε σιτίων καὶ τοῦ οἴνου πέψαι ἠδύνατο. καὶ τοῖς μειρακίοις ταῖς τε κόραις οὐκ ἄνευ διαβολῆς χρώμενος, τῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ οὔθ' ὁρᾶν τινα οὔθ' ὁρᾶσθαι τὸ παράπαν οὐδ' ὑπὸ τοῦ Σεβήρου ἢ τῆς Ἰουλίας ἐπέτρεπεν. ἐγένετο δ' ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις
B καὶ ἀγὼν γυμνικός, ἐν ᾧ τοσοῦτον πλῆθος ἀθλητῶν ἀναγκασθὲν συνῆλθεν, ὥστε ἡμᾶς θαυμάσαι πῶς αὐτοὺς τὸ στάδιον ἐχώρησε. καὶ γυναῖκες δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀγριώτατα ἀγωνισάμεναι ἐμαχέσαντο, ὥστε καὶ ἐς τὰς ἄλλας πάνυ ἐπιφανεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποσκώπτεσθαι· καὶ διὰ τοῦτ' ἐκωλύθη μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μηδαμόθεν μονομαχεῖν. εἰκόνων δέ ποτε πολλῶν τοῦ Πλαυτιανοῦ γενομένων (ἄξιον γὰρ ἀφηγήσασθαι τὸ πραχθὲν) δυσχεράνας πρὸς τὸ πλῆθος ὁ Σεβῆρος,

ξυνας

τινὰς αὐτῶν συνεχώνευσε· καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐκ τούτου θροῦς
διῆλθεν ὡς καὶ καθῄρηται καὶ διέφθαρται· καί τινας συνέτρι- C
ψαν εἰκόνας αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ ὕστερον ἐκολάσθησαν· ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ
τῆς Σαρδοῦς ἄρχων Ράκιος Κώνστας, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος. ἀλλ'
οὐ χάριν τούτων ἐμνήσθην, ὅτι τοῦ ῥήτορος, ὃς τοῦ Κώνσταντος
κατηγόρησε, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰπόντος, θᾶσσον ἂν τὸν οὐ-
ρανὸν συμπεσεῖν ἢ Πλαυτιανόν τι ὑπὸ Σεβήρου παθεῖν, καὶ
μᾶλλον ἂν εἰκότως ἐκείνῳ τῷ λόγῳ, εἴπερ τι τοιοῦτον ἐλέχθη, πι-
στεῦσαί τινα· ταῦτα τοῦ ῥήτορος εἰπόντος, καὶ προσέτι καὶ αὐτοῦ τοῦ
Σεβήρου νεανιευσαμένου πρὸς ἡμᾶς τοὺς συνδικάζοντας αὐτῷ D
καὶ φήσαντος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι κακόν τι ὑπ' ἐμοῦ Πλαυτια-
νῷ γενέσθαι, οὐδ' ἀπενιαύτισεν αὐτοῖς ἔτι ὁ Πλαυτιανὸς, ἀλλ'
ἐσφάγη, καὶ αἱ εἰκόνες αὐτοῦ σύμπασαι διεφθάρησαν. πρὸ δὲ
τούτου κῆτος ὑπερμέγεθες ἐς τὸν τοῦ Αὐγούστου ἐπίκλην λιμένα
ἐξώκειλε, καὶ ἑάλω, καὶ τὸ μίμημα αὐτοῦ εἰς τὸ κυνηγέσιον εἰσα-
χθὲν, πεντήκοντα ἄρκτους εἴσω ἐδέξατο. ὤφθη δὲ ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας καὶ κομήτης ἀστὴρ ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ οὐκ αἴσιόν τι ση-
μαίνειν ἐλέγετο. ὁ δὲ Σεβῆρος ἐπὶ τῆς δεκετηρίδος τῆς ἀρχῆς 297
αὐτοῦ ἐδωρήσατο τῷ τε ὁμίλῳ παντὶ τῷ σιτοδοτουμένῳ καὶ τοῖς A
στρατιώταις τοῖς δορυφόροις ἰσαρίθμους τοῖς τῆς ἡγεμονίας ἔ-
τεσι χρυσοῦς. ἐφ' ᾧ καὶ μέγιστον ἠγάλλετο. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς
οὐδεὶς πώποτε τοσοῦτον αὐτοῖς ἀθρόοις ἐδεδώκει. εἰς γὰρ τὴν
δωρεὰν ταύτην πεντακισχίλιαι μυριάδες δραχμῶν ἀνηλώ-
θησαν· ἐποιήθησαν δὲ καὶ οἱ γάμοι τοῦ τε Ἀντωνίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ
Σεβήρου καὶ τῆς Πλαυτίλλης τῆς τοῦ Πλαυτιανοῦ θυγατρὸς,
καὶ τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ἐπιδέδωκεν ὅσα καὶ πεντήκοντα
γυναιξὶ βασιλίσσαις ἤρκεσαν ἄν. εἴδομεν δὲ αὐτὰ διὰ τῆς
ἀγορᾶς εἰς τὸ παλάτιον κομιζόμενα. εἱστιάθημεν δὲ ἐν τῷ B
ἅμα, τὰ μὲν βασιλικῶς, τὰ δὲ βαρβαρικῶς, ἑφθά τε πάντα
ὅσα νομίζεται, καὶ ὠμὰ ζῶντά τε ἄλλα λαβόντες. ἐγίνοντο δὲ
καὶ θέαι τηνικαῦτα παντοδαπαὶ ἐπί τε τῇ ἀνακομιδῇ τοῦ

Σεβήρου, καὶ ἐπὶ τῇ δεκετηρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ταῖς νίκαις. ἐν ταύταις ταῖς θέαις καὶ σύες τοῦ Πλαυτιανοῦ ἑξήκοντα ἄγριοι ἐπάλαισαν ἀλλήλοις ὑπὸ παραγγέλματος. ἐσφάγησαν δὲ ἄλλα τε πολλὰ θηρία, καὶ ἐλέφας, καὶ κοροκόττας. τὸ δὲ ζῶον τοῦτο, Ἰνδικόν τέ ἐστι, καὶ τότε πρῶτον ἐς τὴν Ῥώμην, ὅσα καὶ
C ἐγὼ ἐπίσταμαι, εἰσήχθη. ἔχει δὲ χροιὰν μὲν λεαίνης τίγριδι μεμιγμένης, εἶδος δὲ ἐκείνων τε καὶ κυνὸς καὶ ἀλώπεκος ἰδίως πως συγκεκραμένον. τῆς δὲ δεξαμενῆς ἁπάσης τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ εἰς πλοίου σχῆμα κατασκευασθείσης, ὡς τετρακόσια θηρία καὶ δέξασθαι καὶ ἀφεῖναι ἀθρόως, ἔπειτα ἐξαίφνης διαλυθείσης, ἀνέθορον ἄρκτοι, λέαιναι, πάνθηρες, λέοντες, στρουθοί, ὄναγροι, βίσωνες, (βοῶν τι τοῦτο εἶδος, βαρβαρικὸν τὸ γένος καὶ τὴν ὄψιν) ὥστε ἑπτακόσια τὰ πάντα καὶ θηρία καὶ βοτὰ ὁμοῦ καὶ διαθέοντα ὀφθῆναι καὶ σφαγῆναι. πρὸς γὰρ τὸν τῆς ἑορτῆς
D ἀριθμὸν ἑπταημέρου γενομένης, καὶ ἐκεῖνα ἑπτάκις ἑκατὸν ἐγένετο. ἐν δὲ τῷ Βαιβίῳ τῷ ὄρει πῦρ τε πλεῖστον ἐξέλαμψε, καὶ μυκήματα μέγιστα ἐγένετο, ὥστε καὶ ἐς τὴν Καπύην (ἐν ᾗ, ὁσάκις ἂν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οἰκῶ, διάγω) ἐξακουσθῆναι. τοῦτο γὰρ τὸ χωρίον ἐξειλόμην τῶν τε ἄλλων ἕνεκα, καὶ τῆς ἡσυχίας ὅτι μάλιστα, ἵνα σχολὴν ἀπὸ τῶν ἀστικῶν πραγμάτων ἄγων ταῦτα γράψαιμι. ἐδόκει οὖν ἐκ τῶν περὶ τὸ Βαίβιον γενομένων
298 νεοχμόν τι ἔσεσθαι. καὶ μέντοι καὶ τὰ περὶ τὸν Πλαυτιανὸν
A αὐτίκα ἐνεοχμώθη. μέγας μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ὁ Πλαυτιανὸς καὶ ὑπέρμεγας ἐγεγόνει, ὥστε καὶ τὸν δῆμον ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ποτὲ εἰπεῖν, Τί τρέμεις, τί δὲ ὠχριᾷς; πλεῖον τῶν τριῶν κέκτησαι. ἔλεγον δὲ τοῦτο οὐ πρὸς ἐκεῖνον δῆθεν, ἀλλ' ἄλλως. τρεῖς δὲ ἐνέφαινον, τόν τε Σεβῆρον καὶ τοὺς υἱέας αὐτοῦ Ἀντωνῖνον καὶ Γέταν. ὠχρία δὲ ἀεὶ καὶ ἔτρεμεν ἔκ τε τῆς διαίτης ἣν διῃτᾶτο, καὶ ἐκ τῶν ἐλπίδων ὧν ἤλπιζε, καὶ ἐκ τῶν φόβων ὧν ἐφοβεῖτο. οὐ μὴν ἀλλὰ τέως μὲν ἤτοι ἐλάνθανε τὰ πλείω
B αὐτὸν τὸν Σεβῆρον, ἢ καὶ εἰδὼς αὐτὰ οὐ προσεποιεῖτο. ἐπεὶ

καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γέτας τελευτῶν πάντα δὲ κατὰ τὸν Πλαυ-
τιανόν, ἅτε καὶ μισῶν αὐτόν, καὶ μηκέτι φοβούμενος, ἐμήνυ-
σεν, ἐκεῖνόν τε χαλκοῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔστησε, καὶ τοῦτον οὐκέτι ὁ-
μοίως ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολλῆς παρέ-
λυσεν. ὅθεν ὁ Πλαυτιανὸς δεινῶς ἠγανάκτησε, καὶ τὸν Ἀν-
τωνῖνον καὶ πρότερον διὰ τὴν θυγατέρα ἀτιμαζομένην
ὑπ' αὐτοῦ μισῶν, τότε δὴ καὶ μάλιστα ἤχθαιρεν, ὡς αἴτιον τῆς
ἀτιμίας ἐκείνης αὐτῷ, καὶ τραχύτερον αὐτῷ προσφέρεσθαι
ἤρξατο. δι' οὖν ταῦτα ὁ Ἀντωνῖνος τῇ τε γυναικὶ αὐθαδεστά- C
τῃ οὔσῃ ἀχθόμενος, καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ, ὅτι τε πάντα ὅσα ἔπρατ-
τεν ἐπολυπραγμόνει, καὶ ὅτι ἐπὶ πᾶσιν αὐτῷ ἐπετίμα, βα-
ρυνόμενος, ἀπαλλαγῆναι τρόπον τινὰ αὐτοῦ ἐπεθύμησε. κἀκ
τούτου δι' Εὐόδου τοῦ τροφέως αὐτοῦ Σατορνῖνόν τινα ἑκατόν-
ταρχον καὶ ἄλλους δύο ὁμοίους αὐτῷ ἔπεισεν ἐσαγγεῖλαί οἱ,
ὅτι δέκα τισὶν ἑκατοντάρχοις, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἦσαν, ὁ Γλαυ-
τιανὸς κεκελευκὼς εἴη καὶ τὸν Σεβῆρον καὶ τὸν Ἀντωνῖνον
κτεῖναι· καί τινα καὶ γραφὴν ὡς καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἰληφότες,
ἀνεγίνωσκον. ἐξαίφνης δὲ ταῦτ' ἐν ταῖς θεωρίαις ταῖς ἐν τῷ πα- D
λατίῳ ἥρωσι ποιουμέναις, τῆς τε θέας ἀφειμένης, καὶ δείπνου
μέλλοντος ἔσεσθαι, ἐγίνοντο, ὅθεν οὐχ ἥκιστα τὸ σκευώρημα κα-
τεφάνη. οὐ γὰρ ἂν οὔτε ἑκατοντάρχοις δέκα ἅμα, οὔτε ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ, οὔτε ἐν τῷ παλατίῳ, οὔτε ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὔτε ἐκείνῃ τῇ
ὥρᾳ τοιοῦτό τι ὁ Πλαυτιανός, ἄλλως τε καὶ γράψας, προστά-
ξαι ἐτετολμήκει· ὅμως πιστὸν αὐτὸ ἔδοξε τῷ Σεβήρῳ, ὅτι τῇ
νυκτὶ τῇ προτεραίᾳ τὸν Ἀλβῖνον ὄναρ ζῶντά τε καὶ ἐπιβου-
λεύοντα αὐτῷ ἑωράκει. σπουδῇ οὖν ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι τὸν
Γλαυτιανὸν μετεπέμψατο. καὶ ὃς οὕτως ἠπείχθη, μᾶλλον δὲ 299
οὕτως αὐτῷ τὸν ὄλεθρον τὸ δαιμόνιον προεμήνυσεν, ὥστε A
τὰς ἡμιόνους τὰς ἀγούσας αὐτόν, πεσεῖν ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ αὐ-
τὸν εἰσιόντα οἱ θυρωροὶ οἱ ἐπὶ τῶν κιγκλίδων μόνον εἰσεδέξαν-
το, οὐδ' εἴασαν οὐδένα αὐτῷ συνεισελθεῖν, ὅπερ ποτὲ αὐτὸς

περὶ τὸν Σεβῆρον ἐν τοῖς Τυαίοις ἐπεποιήκει. καὶ ὑποτοπήσας
μέν τι ἐκ τούτου, περίφοβός τε ἐγένετο, οὐ μέντοι ἔχων ὅπως
ἀναχωρήσῃ, ἐσῆλθε· καὶ ὁ Σεβῆρος καὶ πάνυ πράως αὐτῷ διε-
λέχθη, Τί τι τοῦτο ἔδοξέ σοι ποιῆσαι, καὶ διὰ τί ἀποκτεῖναι ἡ-
B μᾶς ἠθέλησας; λόγον τε αὐτῷ ἔδωκε, καὶ παρεσκευάζετο ὡς
καὶ ἀπολογουμένου αὐτοῦ ἀκούσων, ἀλλ᾽ ὁ Ἀντωνῖνος ἀρνούμε-
νόν τε αὐτὸν καὶ θαυμάζοντα τὰ λεγόμενα, τό, τε ξίφος προσ-
πηδήσας ἀφείλετο, καὶ πὺξ ἔπαισε· καὶ ἠθέλησε μὲν καὶ αὐτοχει-
ρίᾳ σφάξαι, εἰπόντα, ὅτι Ἔφθης με κτεῖναι· ὑπὸ δὲ τοῦ πατρὸς
κωλυθεὶς, ἐκέλευσέ τινι τῶν ὑπηρετῶν φονεῦσαι αὐτόν. καὶ αὐ-
τόν τις τῶν τριχῶν τοῦ γενείου ἐκτίλας, τῇ τε Ἰουλίᾳ καὶ τῇ Πλαυ-
τίλλῃ προσήνεγκεν ὁμοῦ οὔσαις, πρὶν καὶ ὁτιοῦν αὐτὰς ἀκοῦ-
C σαι· καὶ εἶπεν, Ἴδετε τὸν Πλαυτιανὸν ὑμῶν. κἀκ τούτου τῇ μὲν
πένθος, τῇ δὲ χαρὰν ἐνέβαλεν. ἐκεῖνος μὲν καὶ μέγιστον τῶν ἐφ᾽
ἐμοῦ ἀνθρώπων δυνηθεὶς, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων μᾶλλον
πάντας καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν καὶ τρέμειν, καὶ ἐπὶ μειζόνων ἐλπί-
δων αἰωρηθεὶς, οὕτως ὑπό τε τοῦ γαμβροῦ ἐσφάγη, καὶ ἄνω-
θεν ἀπὸ τοῦ παλατίου εἰς ὁδόν τινα ἐρρίφη. μετὰ ταῦτα γὰρ καὶ
ἀνῃρέθη καὶ ἐτάφη, τοῦ Σεβήρου κελεύσαντος. καὶ ὁ Σεβῆρος μετὰ
ταῦτα συνήγαγε μὲν τὴν βουλὴν ἐς τὸ συνέδριον· οὐ μέντοι
καὶ κατηγόρησέ τι τοῦ Πλαυτιανοῦ, ἀλλ᾽ αὐτὸς μὲν τήν τε φύ-
σιν τὴν ἀνθρωπίνην, ὡς μὴ δυναμένην τιμὰς ὑπερόγκους στέ-
γειν, ὠδύρετο, καὶ ἑαυτὸν ᾐτιάσατο ὅτι οὕτως αὐτὸν ἐτετι-
D μήκει καὶ ἐπεφιλήκει. τοὺς δὲ δὴ μηνύσαντάς οἱ τὴν βουλὴν
αὐτοῦ, πάνθ᾽ ἡμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσεν, ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ συνεδρίου
τοὺς οὐκ ἀναγκαίους, ἵν᾽ ἔκ τε τοῦ μηδὲν διηγήσασθαι ἐνδείξηται
ὅτι οὐ πάνυ σφίσιν πιστεύει. πολλοὶ μὲν οὖν διὰ τὸν Πλαυτιανὸν
ἐκινδύνευσαν· καί τινες καὶ ἀπέθανον. ὁ μέντοι Κοίρανος ἔλεγε
μὲν οἷά που πλεῖστοι πρὸς τοὺς ἀτυχοῦντας πλάττονται ἀεὶ,
300 ἑταῖρός τε αὐτοῦ εἶναι, καὶ ὁσάκις γε ἐκεῖνοι πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
A ἀσπαζομένων αὐτὸν εἰσκαλοῦντο, συνεφείπετο σφίσι μέχρι

τῆς κιγκλίδος τῆς πλουταίας· οὐ μέντοι καὶ ἐκοινώνει τῶν ἀποῤ-
ῥήτων, ἀλλ' ἐν τῷ μεταιχμίῳ διατρίβων, Πλαυτιανῷ μὲν ἔ-
ξω, τοῖς δὲ ἔσω, ἔνδον ἐδόκει εἶναι. καὶ διὰ τοῦτο πλέον ὑπωπτεύθη·
καὶ διότι ὄναρ ποτὲ τοῦ Πλαυτιανοῦ ἰδόντος ἰχθῦς τινας ἐκ τοῦ Τι-
βέριδος ἀναβάντας πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ προσπεπτωκέναι,
ἔφη καὶ τῆς γῆς αὐτὸν καὶ τοῦ ὕδατος ἄρξειν. ἀλλ' οὗτος ἐπὶ ἑπτὰ
ἔτη ἐν νήσῳ περιορισθεὶς, κατήχθη τε μετὰ τοῦτο, καὶ ἐς τὴν γερου- B
σίαν παρά τινος Αἰγυπτίων κατελέχθη, καὶ ὑπάτευσε, μηδεμίαν
ἄλλην ἀρχὴν προάρξας, ὥσπερ ὁ Πομπήϊος. Καικίλιος μέντοι
Αγρικόλας ἐν τοῖς πρώτοις τῶν κολάκων αὐτοῦ ἀριθμούμενος,
πονηρίᾳ δὲ καὶ ἀσελγείᾳ οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύτερος ὤν,
κατεψηφίσθη ἀποθανεῖν· ἐλθὼν δὲ οἴκαδε, καὶ οἴνου ἐψυγμέ-
νου ἐμπλησθεὶς, τό, τε ποτήριον ὃ πέντε μυριάδων ἐώνητο,
συνέτριψε, καὶ ἐπαπέθανεν αὐτῷ τὰς φλέβας τεμών. Σατορ-
νῖνος μέν τοι καὶ Εὔοδος τότε μὲν ἐτιμήθησαν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ
Αντωνίνου ἐθανατώθησαν. ψηφιζομένων δὲ ἡμῶν ἐπαίνους τι-
νὰς τῷ Εὐόδῳ, ὁ Σεβῆρος ἐκώλυσεν, εἰπὼν, Αἰσχρόν ἐστιν ἐν δό- C
γματι ὑμῶν τοιοῦτό τι περὶ Καισαρείου ἀνδρὸς γεγράφθαι. καὶ
οὐ τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς βασιλικοὺς
ἀπελευθέρους οὔτε ὑβρίζειν, οὔτε ὑπεραυχεῖν εἴα· ἐφ' ᾧ καὶ
καλῶς ἤκουεν. ἡ δ' αὖ γερουσία ὑμνοῦσά ποτε αὐτὸν, καὶ αὐ-
τὸ τοῦτο ἄντικρυς ἐξεβόησεν, ὅτι Πάντες πάντα καλῶς ποιοῦ-
σιν, ἐπειδὴ σὺ καλῶς ἄρχεις. Γλαυτίλλα δὲ καὶ Πλαῦτος οἱ τοῦ
Γλαυτιανοῦ υἱεῖς τότε μὲν ἐσώθησαν εἰς Λιπάραν ἐξορισθέν-
τες, ἐπὶ δὲ Αντωνίνου ἀπώλοντο, καίτοι καὶ ζῶντες ἔν τε δέει D
καὶ ταλαιπωρίᾳ πολλῇ, τῶν τε ἀναγκαίων ἐν ἀπορίᾳ διῆ-
γον. οἱ δὲ τοῦ Σεβήρου παῖδες, ὅ, τε Αντωνῖνος καὶ ὁ Γέτας,
ὥσπερ παιδαγωγοῦ τινὸς ἀπηλλαγμένοι τοῦ Πλαυτιανοῦ, οὐδὲν
ὅ, τι οὐκ ἐποίουν. καὶ γὰρ καὶ γυναῖκας ᾔσχυνον, καὶ παῖδας ὕ-
βριζον· χρήματά τε παρεξέλεγον, καὶ τοὺς μονομάχους τούς
τε ἁρματηλάτας προσεταιρίζοντο, τῇ μὲν ὁμοιότητι τῶν ἔργων

ζηλοῦντες ἀλλήλους, τὰ δὲ ἀντισπουδάζειν στασιάζοντες. εἰ
γάρ τι ὁ ἕτερος προσέθετο, πάντως ἂν τὸ ἐναντίον ὁ ἕτερος
301 αἱρεῖτο· καὶ τέλος συμβαλόντες ἐν γυμνασίᾳ τινὶ ἵππων
A σμικρῶν ζεύγεσιν, ἐς μεγάλην φιλονεικίαν ἤλασαν, ὥστε τὸν
Ἀντωνῖνον πεσεῖν τε ἐκ τοῦ δικύκλου, καὶ τὸ σκέλος κατεάξαι.
ὁ μέντοι Σεβῆρος ἐπὶ πολλοῖς ἐπιφανῶν φόνοις, καὶ δὴ καὶ ἐπὶ
τῷ Κυϊντίλλου τοῦ Πλαυτιανοῦ ἀρτὶ ἔσχεν. οὗτος γὰρ εὐγενέστα-
τός τε ὤν, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ἀριθμούμενος, ἐν
τε ταῖς τοῦ γήρως πύλαις ἑστώς, καὶ ἐν ἀγρῷ ζῶν, καὶ οὔτε πο-
λυπραγμονῶν τι, οὔτε περιπράσσων, ὅμως καὶ ἐσυκοφαντή-
θη καὶ ἀνῃρέθη. μέλλων δ' οὖν τελευτήσειν, ᾔτησε τὰ ἐντά-
B φια ἃ πρὸ πολλοῦ παρεσκευάσατο· καὶ ἐπειδὴ διερρυηκότα αὐ-
τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου εἶδε, Τί τοῦτο, ἔφη, ἐβραδύναμεν; καὶ μετὰ
τοῦτο θυμιάσας εἶπεν ὅτι Τὴν εὐχὴν ταύτην εὔχομαι ἣν καὶ
Σεβηριανὸς ἐπ' Ἀδριανοῦ ηὔξατο. ἐκεῖνός τε οὖν ἀπώλετο,
καὶ μονομάχων ἀγῶνες ἐγένοντο, ἐν οἷς τά τε ἄλλα καὶ τί-
γρεις δέκα ἅμα ἐσφάγησαν. καὶ μετὰ τοῦτο τὰ περὶ τὸν Ἀπρω-
νιανὸν ἐπράχθη, παράδοξα ὄντα καὶ ἀκουσθῆναι. ἔσχε γὰρ
αἰτίαν ὅτι ποτὲ ἡ τίτθη αὐτοῦ ὄναρ ἑωρακέναι ἐλέχθη ὡς βα-
C σιλεύσει, καὶ ὅτι μαγείᾳ τινὶ ἐπὶ τούτῳ χρήσασθαι ἔδοξε· καὶ
ἀπὼν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἀσίας κατεψηφίσθη. ἀναγινωσκομέ-
νων οὖν ἡμῖν τῶν βασάνων τῶν περὶ αὐτοῦ γενομένων, καὶ τοῦτ'
ἐνεγέγραπτο, ὅτι ὁ μέν τις ἐπύθετο τῶν ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τεta-
γμένων, τίς τε διηγήσατο τὸ ὄναρ, τίς τε ἤκουσεν, ὁ δέ τις ἔφη
τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι φαλακρόν τινα βουλευτὴν παρακύψαντα
εἶδον. ἀκούσαντες δὲ τοῦθ' ἡμεῖς, ἐν δεινῷ πάθει ἐγενόμεθα. ὄ-
νομα μὲν γὰρ οὐδενὸς οὔτε ἐκεῖνος εἰρήκει, οὔτε ὁ Σεβῆρος ἐγε-
D γράφει, ὑπὸ δὲ ἐκπλήξεως καὶ οἱ μηδεπώποτε ἐς τοῦ Ἀπρω-
νιανοῦ φοιτηκότες, οὐχ ὅτι οἱ φαλακροί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλ-
λως ἀναφαλαντίαι ἔδεισαν. καὶ ἐθάρσει μὲν οὐδείς, πλὴν τῶν
πάνυ κομώντων, πάντες δὲ τοὺς τοιούτους περιεβλέπομεν, καὶ

τὴν ὥραν, ὁ δεῖνα ἐστὶν, οὐκ, ἀλλ' ὁ δεῖνα. οὐκ ἀποκρύψομαι τὸ
τότε μοι συμβὰν, εἰ καὶ γελοιότατόν ἐστι. τοσαύτῃ γὰρ ἀμηχανίᾳ
συνεσχέθην ὥστε καὶ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας τῇ χειρὶ ζητῆ-
σαι· τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἔπαθον. καὶ πάνυ γε εἰς τοὺς 302
φαλακροειδεῖς ἀφεωρῶμεν, ὡς καὶ εἰς ἐκείνους τὸν ἑαυτῶν A
κίνδυνον ἀπωθούμενοι· πρὶν δὴ προσανεγνώσθη ὅτι ἄρα πε-
ριπόρφυρον ἱμάτιον ὁ φαλακρὸς ἐκεῖνος εἶχε. λεχθέντος γὰρ τού-
του, πρὸς Βαίβιον Μαρκελλῖνον ἀπείδομεν. ἠγορανομήκει γὰρ
τότε, καὶ ἦν φαλακρότατος. ἀναστὰς γοῦν καὶ παρελθὼν ἐς
μέσον, Πάντως που γνωριεῖ με, εἰ ἑώρακεν, ἔφη. ἐπαινεσάν-
των δ' ἡμῶν, εἰσήχθη τε ὁ μηνυτὴς, καὶ χρόνον πολὺν ἐσιώ-
πησε παρεστῶτος αὐτοῦ, περιβλέπων ὃν γνωρίσειε. τέλος δὲ νεύ- B
ματί τινος ἀφανεῖ προσσχὼν, ἔφη τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι. καὶ οὕτω
καὶ ὁ Μαρκελλῖνος ἑάλω φαλακροῦ παρακύψεως, ἐξήχθη τε
ἐκ τοῦ βουλευτηρίου ὀλοφυρόμενος, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς διεξ-
ελθὼν, οὐκέτ' ἠθέλησε περαιτέρω προχωρῆσαι, ἀλλ' αὐτοῦ
ταύτῃ τὰ τέκνα τέσσαρα ὄντα ἀσπασάμενος, λόγον εἶπε πε-
ριπαθέστατον. ἔφη γὰρ, Ἕν με τοῦτο λυπεῖ, τέκνα, ὅτι ὑμᾶς ζῶν-
τας καταλείπω. καὶ ὁ μὲν οὕτω τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη,
πρὶν τὸν Σεβῆρον μαθεῖν ὅτι καὶ κατεψηφίσθη. τῷ μέντοι γε
αἰτίαν αὐτῷ τοῦ θανάτου παρασχόντι Πολληνίῳ Σεβεννῷ δί- C
κη τιμωρὸς ἀπήντησεν. ἐκδοθεὶς γὰρ ὑπὸ Σαβίνου τοῖς Νωρι-
κοῖς, ὧν ἄρξας οὐδὲν χρηστὸν ἐπεποιήκει, αἴσχιστα πέπονθε· καὶ
εἴδομεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς κείμενον, καὶ ἱκετεύοντα οἰκτρῶς.
καὶ εἰ μὴ διὰ τὸν Ἄσπακα τὸν θεῖον αὐτοῦ φειδοῦς ἔτυχε, κἂν
ἀπολώλει οἰκτρῶς· εἰ δὲ δὴ ἅπαξ οὗτος δεινότατος ἀνθρώπων
ἐγένετο σκῶψαι, στωμύλασθαι, πάντων ἀνθρώπων καταφρονῆ-
σαι, φίλοις χαρίσασθαι, ἐχθρὸν ἀμύνασθαι. καὶ αὐτοῦ πολλὰ
μὲν καὶ πρὸς ἄλλους πικρὰ καὶ ἀστεῖα ἀποφθέγματα φέρε-
ται, πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τὸν Σεβῆρον αὐτὸν, ὧν ἓν καὶ τοῦτο. ἐς D
γὰρ τὸ γένος αὐτοῦ τὸ τοῦ Μάρκου ἐγγραφέντος, Συγχαίρω

σοι καὶ σὺ, ἔφη, ὅτι πατέρα εὗρες· ὡς καὶ ἀπάτορος αὐτοῦ τὸν
ἔμπροσθεν χρόνον ὑπ' ἀφανείας ὄντος. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ
Βούλας τις Ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συστησάμενος ὡς ἑξακοσίων
ἀνδρῶν, ἐλῄζετο τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ ἔτη δύο, παρόντων μὲν τῶν
αὐτοκρατόρων, παρόντων δὲ καὶ στρατιωτῶν τοσούτων. ἐδιώκετο
903 μὲν γὰρ ὑπὸ συχνῶν ἀνδρῶν, φιλοτίμως αὐτὸν ἀνιχνεύοντος τοῦ
A Σεβήρου· οὔτε δὲ ἑωρᾶτο ὁρώμενος, οὔτε εὑρίσκετο εὑρισκόμενος,
οὔτε κατελαμβάνετο ἁλισκόμενος. τοσαύτῃ καὶ μεγαλοδωρείᾳ
καὶ σοφίᾳ ἐχρῆτο. ἐμάνθανε γὰρ πάντας τούς τε ἀπὸ τῆς Ῥώ-
μης ἐξιόντας, καὶ τοὺς ἐς τὸ Βρεντέσιον καταίροντας, τίνες τε
καὶ πόσοι εἰσί, καὶ τίνα καὶ ὁπόσα κέκτηνται. καὶ τοὺς μὲν ἄλ-
λους, μέρος ἄν τι παρ' αὐτῶν ὧν εἶχον λαβὼν, εὐθὺς ἠφίει·
τοὺς δὲ δὴ τεχνίτας κατεῖχε χρόνον τινὰ, καὶ χρησάμενος σφί-
B σιν, εἶτα καὶ προσδούς τι ἀπέλυε. καί ποτε δύο λῃστῶν αὐτοῦ ἁ-
λόντων, καὶ θηρίοις δοθήσεσθαι μελλόντων, πρός τε τὸν δεσμο-
φύλακα κατῆλθε, πλασάμενος ὡς τῆς πατρίδος ἄρχων, καὶ
τινων ἀνθρώπων τοιούτων δεόμενος· καὶ οὕτω λαβὼν αὐτοὺς
ἔσωσε. τῷ δὲ ἑκατοντάρχῳ τῷ τὸ λῃστρικὸν καθαιροῦντι προσελ-
θὼν, κατηγόρησεν αὐτὸς ἑαυτοῦ, ὥσπερ ἄλλος τις ὤν, καὶ ὑπέσχε-
το, εἰ ἀκολουθήσει αὐτῷ, παραδώσειν οἱ τὸν λῃστήν· καὶ οὕτως
αὐτὸν εἰς κοῖλόν τινα καὶ λοχμώδη τόπον, ὡς καὶ ἐπὶ τὸν Φίλι-
κα, ἀγαγὼν (καὶ τοῦτο γὰρ αὐτὸς προσωνόμαστο) ῥᾳδίως συνέλα-
C βε, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνέβη, σχῆμα ἄρχοντος ἀναλα-
βὼν· καὶ καλέσας τὸν ἑκατόνταρχον, τῆς κεφαλῆς ἀπεξύρη-
σε, καὶ ἔφη, Ἄγγελλε τοῖς δεσπόταις σου ὅτι τοὺς δούλους ὑμῶν
τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύωσι. πλείστους γὰρ ὅσους τῶν καισαρείων
εἶχε, τοὺς μὲν, ὀλιγομίσθους, τοὺς δὲ καὶ παντελῶς ἀμίσθους γεγο-
νότας. ταῦτ' οὖν ὁ Σεβῆρος ὡς ἕκαστα πυνθανόμενος, ὀργῇ
ἔφερεν ὅτι ἐν τῇ Βρεττανίᾳ τοὺς πολέμους δι' ἑτέρων νικῶν,
αὐτὸς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ λῃστοῦ ἥττων ἐγίγνετο· καὶ τέλος χιλίαρχον
ἐκ τῶν σωματοφυλάκων σὺν ἱππεῦσι πολλοῖς ἔστειλε, δεινὰ ἀπει-

αὐτῷ ἀπειλήσας ἂν μὴ ζῶντα αὐτὸν ἀγάγῃ. καὶ πρὶν ἐκεῖνος μα- D
θὼν ὅτι γυναικί τινι ἀλλοτρίᾳ χρῷτο, ἀνέπεισεν αὐτὴν διὰ
τοῦ ἀνδρὸς ἐπ' ἀδείας συναίρεσθαι σφίσι· κἀκ τούτου ἐν σπη-
λαίῳ τινὶ καθεύδων συνελήφθη, καὶ αὐτὸν ὁ Παπινιανὸς ὁ ἔ-
παρχος ἀνήρετο, Διὰ τί ἐλῄστευσας; καὶ αὐτὸς ἀπεκρίνατο, Διὰ
τί σὺ ἔπαρχος εἶ; καὶ θηρίοις μετὰ τοῦτο ὑπὸ κηρύγματος ἐδόθη,
καὶ αὐτοῦ καὶ τὸ λῃστρικὸν διελύθη. οὕτω που ἐν ἐκείνῳ πᾶσα ἡ 304
τῶν ἑξακοσίων ἰσχὺς ἦν. ὁ δὲ δὴ Σεβῆρος ἐπὶ Βρεττανίαν ἐστρά- A
τευσε, τούς τε παῖδας ἐκδιαιτωμένους ὁρῶν, καὶ τὰ στρατεύματα
ὑπὸ ἀργίας ἐκλυόμενα, καίπερ εἰδὼς ὅτι οὐκ ἀνακομισθή-
σεται. ᾔδει δὲ τοῦτο μάλιστα μὲν ἐκ τῶν ἀστέρων ὑφ' ὧν ἐγεγένη-
το (καὶ γὰρ ἐς τὰς ὀροφὰς αὐτοὺς τῶν οἴκων τῶν ἐν τῷ παλατίῳ
ἐν οἷς ἐδίκαζεν, ἐνέγραψεν, ὥστε πᾶσι πλὴν τοῦ μορίου τοῦ τὴν
ὥραν ὥς φασιν ἐπισκοπήσαντος ὅτε ἐς τὸ φῶς ἐξῄει, ὁρᾶ-
σθαι. τοῦτο γὰρ οὐ τὸ αὐτὸ ἑκατέρωθι ἐνετύπωσεν) ᾔδει δὲ καὶ παρὰ B
μάντεων ἀκούσας. ἀνδριάντι γὰρ αὐτοῦ, πρὸς ταῖς πύλαις
δι' ὧν ἐκστρατεύσειν ἔμελλεν, ἑστῶτι, καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἐκεῖσε
φέρουσαν ἀποβλέποντι, σκηπτὸς ἐμπεσὼν, τρία ἀπὸ τοῦ ὀνό-
ματος αὐτοῦ γράμματα ἀπήλειψε. καὶ διὰ τοῦθ', ὡς οἱ μάν-
τεις ἀπεφήναντο, οὐκ ἐπανῆκεν, ἀλλὰ καὶ τρίτῳ ἔτει μετὰ τοῦτο
μετήλλαξε. καὶ χρήματα δὲ πάμπολλα συνεξήγαγε. Δύο δὲ
γένη τῶν Βρεττανῶν μέγιστά εἰσι, Καληδόνιοι καὶ Μαιάται· καὶ
ἐς αὐτὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσρήματα ὡς εἰπεῖν συγκεχώ-
ρηκεν. οἰκοῦσι δὲ οἱ μὲν Μαιάται πρὸς αὐτῷ τῷ διατειχίσματι,
ὃ τὴν νῆσον δίχῃ τέμνει, Καληδόνιοι δὲ μετ' ἐκείνους. καὶ νέ- C
μονται ἑκάτεροι ὄρη ἄγρια καὶ ἄνυδρα, καὶ πεδία ἔρημα καὶ
ἑλώδη, μήτε τείχη μήτε πόλεις μήτε γεωργίας ἔχοντες, ἀλλ'
ἔκ τε νομῆς καὶ θήρας ἀκροδρύων τέ τινων ζῶντες. τῶν γὰρ ἰ-
χθύων ἀπείρων καὶ ἀπλέτων ὄντων οὐ γεύονται. διαιτῶνται δὲ
ἐν σκηναῖς γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδετοι, ταῖς γυναιξὶν ἐπικοίνοις
χρώμενοι, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες. δημοκρα-

ποιοῦνταί τε ὡς πλήθη, καὶ ληστεύουσιν ἥδιστα. στρατεύονται δὲ ἐπί
τε ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικρούς, ταχεῖς· καὶ πεζοί τε εἰσί,
D καὶ δραμεῖν ὀξύτατοι, καὶ συστῆναι παγιώτατοι. τὰ δὲ ὅπλα αὐ-
τῶν, ἀσπὶς, καὶ δόρυ βραχύ, μῆλον χαλκοῦ ἐπ' ἄκρου τοῦ
σύρακος ἔχον, ὥστε σειόμενον κτυπεῖν πρὸς κατάπληξιν τῶν
ἐναντίων. εἰσὶ δ' αὐτοῖς καὶ ἐγχειρίδια. δύνανται δὲ καὶ λιμὸν καὶ
ψῦχος καὶ ταλαιπωρίαν πᾶσαν ὑπομένειν. ἔς τε γὰρ τὰ ἕλη κα-
ταδυόμενοι καρτεροῦσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, τὴν κεφαλὴν
μόνον ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις τῷ τε φλοιῷ καὶ
ταῖς ῥίζαις διατρέφονται καὶ πρὸς πάντα σκευάζουσί τι βρῶ-
305 μα, ἀφ' οὗ κυάμου τι μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν, οὔτε
A διψῶσι. τοιαύτη μὲν τις ἡ νῆσος ἡ Βρεττανία ἐστὶ, καὶ τοιούτους
οἰκήτορας ἥ γε πολεμία ἔχει. νῆσος γάρ ἐστι, καὶ τότε σαφῶς
ὥσπερ εἶπον ἐλήλεγκται. καὶ αὐτῆς τὸ μὲν μῆκος στάδιοι ἑπτακισ-
χίλιοι καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο εἰσὶ, τοῦ δὲ διπλάτους τὸ μὲν
πλεῖστον δέκα καὶ τριακόσιοι καὶ δισχίλιοι, τὸ ἐλάχιστον τριακό-
σιοι. καὶ τούτων ἡμεῖς οὐ πολλῷ τινι τῆς ἡμισείας ἔλαττόν τι
ἔχομεν. ὁ δ' οὖν Σεβῆρος πᾶσαν αὐτὴν καταστρέψασθαι θε-
λήσας, ἐσέβαλεν ἐς τὴν Καληδονίαν, καὶ διιὼν αὐτὴν, ἀμύ-
B θητα πράγματα ἔσχε, τάς τε ὕλας τέμνων, καὶ τὰ μετέωρα
κατασκάπτων, τά τε ἕλη χωννύων, καὶ τοὺς ποταμοὺς ζευ-
γνύων. οὔτε γὰρ μάχην τινὰ ἐμαχέσατο, οὔτε πολέμιόν τινα
ἐν παρατάξει εἶδε. πρόβατα δὲ καὶ βοῦς προβαλλομένων αὐ-
τῶν ἐξεπίτηδες, οἱ στρατιῶται ἥρπαζον, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἀ-
πατώμενοι τρύχωνται. καὶ γὰρ ὑπὸ τῶν ὑδάτων δεινῶς ἐκακοῦν-
το, καὶ ἀποσκεδαννύμενοι ἐπεβουλεύοντο. εἶτ' ἀδυνατοῦντες
βαδίζειν, ὑπ' αὐτῶν οἰκείων ἐφονεύοντο, ἵνα μὴ ἁλίσκωνται,
ὥστε ἐς πέντε μυριάδας ὅλας τελευτῆσαι. οὐ μέντοι ἀπέστη
C πρὶν τῷ ἐσχάτῳ τῆς νήσου πλησιάσαι, ὅπου γε τὰ μάλιστα τὴν
τοῦ ἡλίου παράλλαξιν, καὶ τὸ τῶν ἡμερῶν τῶν τε νυκτῶν καὶ τῶν θερι-
νῶν καὶ τῶν χειμερινῶν μέγεθος ἀκριβέστατα κατεφώρασε. καὶ ὁ μὲν

οὕτω διὰ πάσης ὡς εἰπεῖν τῆς πολεμίας κομισθεὶς (ἐκομίσθη γὰρ
ὡς ἀληθῶς ἐν σκιμποδίῳ καταστέγῳ τινὶ τὰ πολλὰ διὰ τὴν ἀ-
σθένειαν) ἐς τὴν φιλίαν ἐπανῆλθεν, ἐς ὁμολογίαν τοὺς Βρετα-
νοὺς ἐπὶ τῷ χώρας οὐκ ὀλίγης ἐκστῆναι ἀναγκάσας ἐλθεῖν.
ἐξέπληττε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀντωνῖνος, καὶ ἐς φροντίδας ἀνηνύτους κα-
θίστη, ὅτι τε ἀκολάστως ἔζη, καὶ ὅτι καὶ τὸν ἀδελφὸν δῆλος ἦν (εἰ
δυνηθείη) φονεύσων, καὶ τὸ τελευταῖον, ὅτι καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ ἐπε-
βούλευσε. ποτὲ μὲν γὰρ ἐξεπήδησεν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ σκηνώμα- D
τος, βοῶν καὶ κεκραγὼς, ὡς ὑπὸ τοῦ Κάστορος ἀδικούμενος. οὗτος
δὲ ἀνὴρ ἄριστος τῶν περὶ τὸν Σεβῆρον καισαρείων ἦν, καὶ ἐπεπί-
στευτο τήν τε γνώμην αὐτοῦ καὶ τὸν κοιτῶνα. καὶ συνέστησαν μέν
τινες ἐπὶ τούτῳ στρατιῶται προπαρεσκευασμένοι, καὶ συνε-
βόησαν, κατελήφθησαν δὲ δι' ὀλίγου, αὐτοῦ τε τοῦ Σεβήρου
ἐπιφανέντος σφίσι, καὶ τοὺς ταραχωδεστέρους κολάσαντος. ἄλ-
λοτε δὲ προσήλαυνον μὲν ἀμφότεροι πρὸς τοὺς Καληδονίους,
ἵνα τά τε ὅπλα παρ' αὐτῶν λάβωσι, καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας 306
διαλεχθῶσιν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἄντικρυς αὐ- A
τοχειρίᾳ ἐπεχείρησεν. ᾔεσαν μὲν γὰρ ἐπὶ ἵππων, (καὶ ὁ Σεβῆρος,
καίπερ καὶ τοὺς ταρσοὺς ὑπὸ ἀσθενείας ὑποτετμημένος, ὅμως
ἵππευσε καὶ αὐτός) καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα συνεφείπετο, τό, τε τῶν
πολεμίων καὶ αὐτὸ συνεωρᾶτο· κἀν τῷ καιρῷ τούτῳ, τῇ τε σι-
γῇ καὶ τῷ κόσμῳ τὸν ἵππον ὁ Ἀντωνῖνος ἀναχαιτίσας, ἐσπάσα-
το τὸ ξίφος, ὡς καὶ κατὰ νώτου τὸν πατέρα πατάξων. ἰδόντες δὲ
τοῦτο οἱ ἄλλοι συνιππεύοντες ἐξεβόησαν. καὶ οὕτως ἐκεῖνός τε ἐκ-
πλαγεὶς, οὐκέτι οὐδὲν ἔδρασε· καὶ ὁ Σεβῆρος μετεστράφη μὲν
πρὸς τὴν βοὴν αὐτῶν, καὶ εἶδε τὸ ξίφος, οὐ μέντοι καὶ ἐφθέγ- B
ξατό τι, ἀλλ' ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ τελέσας ὅσα ἐχρῆν, ἐς
τὸ στρατήγιον ἐπανῆλθε, καὶ καλέσας τόν τε υἱὸν καὶ τὸν Παπινια-
νὸν καὶ τὸν Κάστορα, ξίφος τέ τι τεθῆναι ἐς τὸ μέσον ἐκέλευσε, καὶ
ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι τε ὅλως τοιοῦτόν τι ἐτόλμησε, καὶ ὅτι πάν-
των ὁρώντων τῶν τε συμμάχων καὶ τῶν πολεμίων τηλικοῦτον

κακὸν δρᾶσαι ἔμελλεν, τέλος ἔφη, Ἀλλ' εἴγε ἀποσφάξαι με ἐπιθυμεῖς, ἐνταῦθά με κατάχρησαι. ἔρρωσαι γὰρ ἔγωγε, καὶ γέρων εἰμὶ, καὶ κεῖμαι. ὡς εἴγε τοῦτο μὲν οὐκ ἀναδύῃ, τὸ δὲ αὐτόχειρ μου γενέσθαι ὀκνεῖς, παρέστηκέ σοι Παπινιανὸς ὁ ἔπαρχος
C ᾧ δύνασαι κελεῦσαι ἵνα με ἐξεργάσηται. πάντως γάρ που πᾶν τὸ κελευσθὲν ὑπό σου, ἅτε καὶ αὐτοκράτορος ὄντος, ποιήσει. τοιαῦτα εἰπὼν, ὅμως οὐδὲν δεινὸν αὐτὸν ἔδρασε, καίτοι πολλάκις μὲν τὸν Μάρκον αἰτιασάμενος ὅτι τὸν Κόμμοδον οὐχ ὑπεξεῖλε· πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸς τῷ υἱεῖ ἀπειλήσας τοῦτο ποιήσειν. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὀργιζόμενος, ἀεί ποτε ἔλεγε· τότε δὲ φιλότεκνος μᾶλλον ἢ φιλόπολις ἐγένετο, καίτοι καὶ τὸν ἕτερον ἐν τούτῳ παῖδα προέδωκε, σαφῶς εἰδὼς τὰ γενησόμενα. ἀποστάντων δὲ τῶν ἐν τῇ νήσῳ αὖθις, καλέσας τοὺς στρατιώτας, ἐκέλευσεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐμβαλεῖν, καὶ οἷς ἂν ἐντύχωσι
D ἀποκλεῖναι, αὐτὸ τοῦτο εἰπών,

-- τῶν μήτις ὑπεκφύγῃ αἰπὺν ὄλεθρον
Χεῖράς θ' ὑμετέρας· μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ
Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι αἰπὺν ὄλεθρον.

γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῶν Καληδονίων προσαποστάντων τοῖς
307 Μαιάταις, ἡτοιμάζετο μὲν ὡς καὶ αὐτὸς αὐτοῖς πολεμήσων.
A καὶ αὐτὸν περὶ ταῦτ' ἔχοντα ἡ νόσος τῇ τετάρτῃ τοῦ Φεβρουαρίου ἀπέκτεινε, συνεργασαμένου τι πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ Ἀντωνίνου ὡς λέγεται. πρὶν γοῦν μεταλλάξαι, τάδε λέγεται τοῖς παισὶν εἰπεῖν (ἐρῶ γὰρ αὐτὰ λεχθέντα, μηδὲν ὅ,τι καλλωπίσας) Ὁμονοεῖτε· τοὺς στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων πάντων καταφρονεῖτε. ἐκ δὲ τούτου τό,τε σῶμα αὐτοῦ στρατιωτικῶς κοσμηθὲν, ἐπὶ πυρὰν ἐτέθη, καὶ τῇ τε τῶν στρατιωτῶν καὶ τῇ τῶν παίδων περιδρομῇ ἐτιμήθη· τά τε δῶρα τὰ στρατιωτικὰ οἵ τι τῶν παρόντων ἔ-
B χοντες εἰς αὐτὴν ἐνέβαλον, καὶ τὸ πῦρ οἱ υἱεῖς ἐνῆκαν· καὶ μετὰ τοῦτο τὰ ὀστᾶ ἐς ὑδρίαν πορφύρου λίθου ἐμβληθέντα, ἔς τε τὴν Ῥώμην ἐκομίσθη, καὶ ἐς τὸ Ἀντωνίνειον ἀπετέθη. λέγεται δὲ τὴν

ὑδρίαν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου μεταπέμψασθαί τε αὐτὸν, καὶ
ἐπιψηλαφήσαντα εἰπεῖν, Χωρήσεις ἄνδρα ὃν ἡ οἰκουμένη οὐκ
ἐχώρησεν. ἦν δὲ τὸ σῶμα βραχὺς μὲν, ἰσχυρὸς δὲ, καίπερ ἀσθε-
νέστατος ὑπὸ τῆς ποδάγρας γενόμενος· τὴν δὲ δὴ ψυχὴν δριμύ-
τατος καὶ ἐρρωμενέστατος. παιδείας μὲν γὰρ ἐπεθύμει μᾶλλον, ἢ
καὶ διὰ τοῦτο πολύγνωμος μᾶλλον ἢ πολυλόγος ἦν, φίλοις οὐκ ἀ-
μνήμων, ἐχθροῖς βαρύτατος, ἐπιμελὴς τῶν πρακτέων, ἀμελὴς C
τῶν περὶ αὐτοῦ λογοποιουμένων· χρηματιστὴς ἐξ ἅπαντος τρόπου,
πλὴν καθ᾽ ὅτι οὐδένα τούτων χάριν ἀπέκτεινε· περὶ τὰς δα-
πάνας ἀφειδέστατος. καὶ πολλὰ μὲν ᾠκοδομηκὼς ἐκ καινῆς,
πολλὰ δὲ καὶ ἐπεσκευακὼς· ὅς γε καὶ τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ηρα-
κλεῖ νεὼν ὑπερμεγέθη ᾠκοδομήσατο. καίτοι δὲ παμπλεῖστα
δαπανήσας, ὅμως οὐκ ὀλιγαριθμήτους τινὰς μυριάδας δρα-
χμῶν κατελέλοιπεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ πολλάς. καὶ ἐνεκάλει μὲν
τοῖς μὴ σωφρονοῦσιν, ὡς καὶ περὶ τῆς μοιχείας νομοθετῆσαί τινα,
καὶ διὰ τοῦτο γραφαὶ αὐτῆς οὖσαι πλεῖσται ἐγένοντο. τρισχιλίας
γοῦν ὑπατεύων εὗρον ἐν τῷ πίνακι ἐγγεγραμμένας. ἐπεὶ δὲ ὀ- D
λίγοι πάνυ αὐταῖς ἐπεξῄεσαν, οὐκέτι οὐδὲ αὐτὸς ἐπολυπρα-
γμόνει. ὅθεν καὶ μάλιστα ἀστείως Αργεντοκόξου τινὸς γυνὴ
Καληδονίου πρὸς τὴν Ιουλίαν τὴν αὔγουσταν ἀποσκώπτου-
σάν τι πρὸς αὐτὴν μετὰ τὰς σπονδὰς ἐπὶ τῇ ἀνέδην σφῶν
πρὸς τοὺς ἄρρενας συνουσίᾳ, εἰπεῖν λέγεται, ὅτι Πολλῷ ἄμει-
νον ἡμεῖς τὰ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα ἀποπληροῦμεν ὑμῶν τῶν
Ρωμαϊκῶν. ἡμεῖς γὰρ φανερῶς τοῖς ἀρίστοις ὁμιλοῦμεν, ὑμεῖς δὲ
λάθρα ὑπὸ τῶν κακίστων μοιχεύεσθε. τοῦτο μὲν ἡ Βρεττανὶς 308
εἶπεν. ἐχρῆτο δὲ Σεβῆρος καταστάσει τοῦ βίου εἰρήνης οὔσης A
τοιᾷδε. ἔπραττέ τι πάντως νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον, καὶ μετὰ
τοῦτ᾽ ἐβάδιζε, καὶ λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα·
εἶτ᾽ ἐδίκαζε χωρὶς, εἰ μή τις ἑορτὴ μεγάλη εἴη. καὶ μέντοι
καὶ ἄριστα αὐτῷ ἔπραττε. καὶ γὰρ τοῖς δικαζομένοις ὕδωρ ἱκα-
νὸν ἐνεῖχε, καὶ ἡμῖν τοῖς συνδικάζουσιν αὐτῷ παρρησίαν

πολλὴν ἐδίδου. ἔκρινε δὲ μέχρι μεσημβρίας, καὶ μετὰ τοῦθ'
B ἵππευεν, ἐφ' ὅσον ἂν ἐδυνήθη· εἶτ' ἐλοῦτο, γυμνασάμενος
τινὰ τρόπον. ἠρίστα δὲ ἢ καθ' ἑαυτὸν, ἢ μετὰ τῶν παίδων, οὐκ ἐν-
δεῶς· εἶτ' ἐκάθευδεν ὡς πλήθει, ἔπειτ' ἐξαρθεὶς, τά τε λοι-
πὰ προσδιῴκει, καὶ λόγοις καὶ Ἑλληνικοῖς καὶ Λατίνοις συνεγί-
νετο ἐν περιπάτῳ, εἶθ' οὕτω πρὸς ἑσπέραν ἠγέετο αὖθις, καὶ ἐ-
δείπνει μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν. ἥκιστα γὰρ ὀθνεῖον τινὰ συνέστιον ἐ-
ποιεῖτο, καὶ ἐν μόναις ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτε-
λῆ δεῖπνα συνεκρότει. ἐβίω δὲ ἔτη ἑξήκοντα πέντε, καὶ μῆνας
C ἐννέα, καὶ ἡμέρας πέντε καὶ εἴκοσι. τῇ γὰρ ἑνδεκάτῃ τοῦ Ἀπριλλίου
ἐγεγέννητο, ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη ἑπτακαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ
ἡμέρας τρεῖς. τό, τε σύμπαν οὕτως ἐνεργὸς ἐγένετο, ὥστε καὶ
ἀποψύχων ἀναφθέγξασθαι, Ἄγετε, δότε, εἴ τι πρᾶξαι ἔχομεν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΚΑΙ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΣ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα ὁ Ἀντωνῖνος πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν ἔλαβε. λόγῳ μὲν γὰρ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τῷ δὲ δὴ ἔργῳ μόνος εὐθὺς ἦρξε, καὶ πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους κατελύσατο, καὶ τῆς χώρας αὐτῆς ἐξέστη, καὶ τὰ φρούρια
D ἐξέλιπε. τοὺς δὲ δὴ οἰκείους, τοὺς μὲν ἀπήλλαξεν, ὧν καὶ Παπι-
νιανὸς ὁ ἔπαρχος ἦν· τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινεν, ὧν ἦν καὶ Εὔο-
309 δος ὁ τροφεὺς αὐτοῦ, ὁ Κάστωρ, ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ ἡ Πλαυτίλλα, καὶ
A ὁ ταύτης ἀδελφὸς Πλαύτιος. καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δὲ αὐτῇ ἄνδρα
δι' ἄλλο μὲν οὐκ ἐλλόγιμον, διὰ δὲ τὴν ἐπιτήδευσιν ἐπιφανέστατον
ἐξειργάσατο. τὸν δὲ εὐπρεπῆ τὸν ἁρματηλάτην, ἐπειδὰν τοὐναν-
τία αὐτῷ ἐσπούδαζεν, ἀπέκτεινε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐν γήρᾳ ἀπέ-

θανε, πλείστοις ἀγῶσιν ἵππων στεφανωθείς. δύο γὰρ καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτακοσίους ἀνείλετο, ὅσους οὐδεὶς ἄλλος. τὸν δὲ ἀδελφὸν ἠθέλησε μὲν καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς φονεῦσαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ οὔτε τότε δι' ἐκεῖνον, οὔθ' ὕστερον ἐν τῇ ὁδῷ διὰ τὰ στρατεύματα· πάνυ γὰρ εὔνοιαν αὐτοῦ εἶχον, ἄλλως τε ὅτι καὶ τὸ εἶδος ὁμοιό- B
τατος τῷ πατρὶ ἦν. ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνῆλθε, καὶ τοῦτον κατειργάσατο. προσεποιοῦντο μὲν γὰρ καὶ φιλεῖν ἀλλήλους καὶ ἐπαινεῖν, πάντα δὲ τὰ ἐναντιώτατα ἔδρων, καὶ ἦν οὐκ ἄδηλον ὅτι δεινόν τι παρ' αὐτῶν γενήσοιτο· ὅπερ που καὶ πρὶν πρὸς τὴν Ῥώμην αὐτοὺς ἐλθεῖν προεγνώσθη. θύειν τε γὰρ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας αὐτῶν τοῖς τε ἄλλοις θεοῖς, καὶ αὐτῇ Ὁμονοίᾳ ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς, οἱ μὲν ὑπηρέται τὸ τῇ Ὁμονοίᾳ τυθησόμενον ἱερεῖον ἡτοίμασαν, καὶ ὁ ὕπατος ὡς καὶ βουθυτήσων ἀφίκετο· οὔτε δὲ οὗτος ἐκείνους οὔθ' οἱ ὑπηρέται τὸν ὕπατον εὑρεῖν ἠδυ- C
νήθησαν· ἀλλὰ διετέλεσαν πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν νύκτα ζητοῦντες ἀλλήλους, ὥστε μὴ δυνηθῆναι τότε τὴν θυσίαν γενέσθαι. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ δύο λύκοι ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀναβάντες, ἐκεῖθεν ἐξεδιώχθησαν, καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ που καταληφθείς, ὁ δὲ μετὰ ταῦτα ἔξω τοῦ πωμηρίου, ἐσφάγη. καὶ τοῦτο καὶ περὶ ἐκείνους ἐγένετο. ἐβουλήθη μὲν οὖν ἐν τοῖς Κρονίοις τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνῖνος φονεῦσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ. καὶ γὰρ ἐκφανέστερον ἤδη τὸ κακὸν ἢ ὥστε συγκρυφθῆναι, ἐγεγόνει· καὶ ἐκ τούτου πολλαὶ μὲν μάχαι αὐτῶν, ὡς καὶ ἐπιβουλευόντων ἀλλήλοις, D
πολλαὶ δὲ καὶ ἀντιφυλακαὶ συνέβαινον. ἐπεὶ οὖν καὶ στρατιῶται καὶ γυμνασταὶ καὶ ἔξω καὶ οἴκοι καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ συχνοὶ τὸν Γέταν ἐφρούρουν, ἔπεισε τὴν μητέρα μόνους σφᾶς ἐς τὸ δωμάτιον, ὡς καὶ συναλλάξουσι, μεταπέμψασθαι. καὶ οὕτω πιστεύσαντος τοῦ Γέτα, εἰσῆλθε μὲν μετ' αὐτοῦ, ἐπεὶ δὲ εἴσω ἐγένοντο, ἑκατόνταρχοί τινες εἰσεπήδησαν ἀθρόοι παρὰ τοῦ Ἀντωνίνου προπαρεσκευασμένοι· καὶ αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα, ὡς εἶδε σφᾶς, προκαταφυγόντα, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐχένος 310
A

αὐτῆς ἐξαρτηθέντα, καὶ τοῖς στήθεσι τοῖς τε μαστοῖς προσφύν-
τα, κατέκοψαν, ὀλοφυρόμενον καὶ βοῶντα, Μῆτερ μῆτερ, τεκοῦ-
σα τεκοῦσα βοήθει, σφάζομαι. καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπατηθεῖσα,
τόν τε υἱὸν ἐν τοῖς ἑαυτῆς κόλποις ἀνοσιώτατα ἀπολλύμενον
ἐπεῖδε, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα ὅθεν τρόπον τι-
νὰ ἐξ ὧν ἐγεγέννητο εἰσεδέξατο. καὶ γὰρ τοῦ αἵματος πᾶσα ἐ-
πλήσθη, ὡς ἐν μηδενὶ λόγῳ τὸ τῆς χειρὸς τραῦμα ὃ ἐτρώθη
ποιήσασθαι. οὔτε δὲ πενθῆσαι, οὔτε θρηνῆσαι τὸν υἱόν, καίπερ
πρόωρον οὕτως οἰκτρῶς ἀπολωλότα, ὑπῆρξεν αὐτῇ (δύο γὰρ
B καὶ εἴκοσι ἔτη καὶ μῆνας ἐννέα ἐβίω) ἀλλ' ἠναγκάζετο ὡς
καὶ ἐν μεγάλῃ τινὶ ἀτυχίᾳ οὖσα, χαίρειν καὶ γελᾶν. οὕτω που
πάντα ἀκριβῶς καὶ τὰ ῥήματα αὐτῆς καὶ τὰ νεύματα τά τε
χρώματα ἐτηρεῖτο. καὶ μόνῃ ἐκείνῃ τῇ Αὐγούστῃ τῇ τοῦ αὐτοκρά-
τορος γυναικί, τῇ τῶν αὐτοκρατόρων μητρί, οὐδ' ἰδίᾳ που ἐπὶ
τηλικούτῳ παθήματι δακρῦσαι ἐξῆν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος, καίπερ
ἑσπέρας οὔσης, τὰ στρατόπεδα κατέλαβε, διὰ πάσης τῆς ὁ-
δοῦ κεκραγὼς ὡς ἐπιβεβουλευμένος καὶ κινδυνεύων. εἰσελ-
θὼν δὲ ἐς τὸ τεῖχος, Χαίρετε, εἶπεν, ὦ ἄνδρες συστρατιῶται· καὶ
C γὰρ ἤδη ἔξεστί μοι εὐεργετεῖν ὑμᾶς. καὶ πρὶν πάντα ἀκοῦσαι, ἐ-
νέφραξε σφῶν τὰ στόματα τοσαύταις καὶ τηλικαύταις ὑπο-
σχέσεσιν, ὥστε μήτ' ἐννοῆσαι μήτε φθέγξασθαί τι αὐτοὺς εὐσε-
βὲς δυνηθῆναι. εἷς γὰρ (ἔφησεν) ἐξ ὑμῶν εἰμι, καὶ δι' ὑμᾶς μό-
νους ζῆν ἐθέλω, ἵν' ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. ὑμέτεροι γὰρ οἱ θη-
σαυροὶ πάντες εἰσί. καὶ δὴ καὶ τοῦτο εἶπεν ὅτι Μάλιστα μὲν μεθ' ὑ-
μῶν ζῆν, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν γε ἀποθανεῖν εὔχομαι. οὔτε
γὰρ ἄλλως δὴ διὰ τὸν θάνατον καὶ ἐν πολέμῳ τελευτῆσαι βούλο-
μαι. ἢ γὰρ ἐνταῦθα δεῖ τὸν ἄνδρα ἀποθνήσκειν ἢ μηδαμοῦ.
πρὸς δὲ τὴν σύγκλητον τῇ ὑστεραίᾳ ἄλλα τέ τινα διελέχθη, καὶ
I μετὰ τὸ ἐκ τοῦ βάθρου ἐξαναστῆναι, καὶ πρὸς τῇ θύρᾳ γενέ-
σθαι, Ἀκούσατέ μου, εἶπε, μέγα πρᾶγμα, ἵνα πᾶσα ἡ οἰκου-
μένη χαρῇ· πάντες οἱ φυγάδες οἱ καὶ ἐφ' ὁτῳοῦν ἐγκλήματι καὶ
ὁπωσοῦν

ὁπωσοῦν καταδεδικασμένοι κατηλθέτωσαν. τὰς μὲν οὖν νή-
σους οὕτω τῶν φυγάδων κενώσας, καὶ τοῖς κακίστοις τῶν καταδεδι-
κασμένων ἄδειαν δεδωκώς, εἶτ' οὐ πολλῷ ὕστερον αὖ ἐπλήρω-
σε. τῶν δὲ δὴ καισαρείων τῶν στρατιωτῶν τῶν μετὰ τοῦ Γέτα γενο-
μένων καὶ εἰς δύο μυριάδας παραχρῆμα ἀπέκτεινεν, ἄνδρας
ἁπλῶς καὶ γυναῖκας, ὥς που τις καὶ ἔτυχεν ἐν τῷ βασιλείῳ ὤν·
ἐκ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἄλλους τε καὶ τὸν Παπινιανόν· καὶ τῷ 311
γε τὸν Παπινιανὸν φονεύσαντι ἐπετίμησεν, ὅτι ἀξίνῃ αὐτὸν καὶ A
οὐ ξίφει διεχρήσατο. τὸν δὲ δὴ Κίλωνα τὸν τροφέα, τὸν εὐεργέ-
την, τὸν ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πεπολιαρχηκότα, ὃν καὶ πατέρα
πολλάκις ἐκεκλήκει, ἠβουλήθη μὲν ἀποστερῆσαι τοῦ ζῆν, καὶ οἱ στρα-
τιῶται οἱ πεμφθέντες ἐπ' αὐτόν, τὰ μὲν ἀργυρώματα καὶ τὰ ἱ-
μάτια, τά τε χρήματα καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἐκείνου διήρπα-
σαν· αὐτὸν δὲ ἀνήγαγον διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ὡς καὶ ἐς τὸ παλά-
τιον κομιοῦντες, κλάπας τε ὑποδεδεμένον (ἐν βαλανείῳ γὰρ ὢν
ἔτυχε) καὶ χιτωνίσκον ἐνδεδυμένον, ὡς καὶ ἐκεῖ που καταχρη-
σόμενοι· καὶ τήν τε ἐσθῆτα αὐτοῦ περιέρρηξαν, καὶ τὸ πρόσω- B
πον ᾐκίσαντο, ὥστε καὶ τὸν δῆμον καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἀστυ-
κοὺς ὑποθορυβῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἀντωνῖνον, καὶ αἰδε-
σθέντα αὐτοὺς καὶ φοβηθέντα, ἀπαντῆσαι σφίσι, καὶ τῇ χλα-
μύδι (τὴν γὰρ στρατιωτικὴν ἐσθῆτα εἶχε) περιβαλόντα αὐτὸν εἰ-
πεῖν, Μήτε τὸν πατέρα ὑβρίζετε, μήτε τὸν τροφέα παίετε. ὁ δὲ
δὴ χιλίαρχος ὁ κελευσθεὶς αὐτὸν φονεῦσαι, καὶ οἱ στρατιῶται οἱ
συμπεμφθέντες αὐτῷ ἀνῃρέθησαν, λόγῳ μὲν ὡς ἐπιβεβουλευκό-
τες αὐτῷ, τὸ δ' ἀληθές, ὅτι μὴ κατέσφαξαν αὐτόν. Πάντας δὲ
οὐκ ἂν ἐγὼ μνησθήσομαι οὐδ' ὀνομάσω, ὅσους τῶν ἐπιφανῶν
οὐδεμιᾷ δίκῃ ἀπέκτεινεν. ὁ μὲν γὰρ Δίων, ἅτε γνωριμωτάτων C
κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς τῶν πεφονευμένων ὄντων, καὶ ἐξ ὀ-
νόματος αὐτῶν ποιεῖται κατάλογον· ἐμοὶ δὲ εἰπεῖν ἐξαρκεῖ
ὅτι πάντας ὁμοίους οὓς ἤθελε κατεχειρίζετο, -ὅστ' αἴτιος, ὅστε
καὶ οὐκί· καὶ ὅτι τὴν Ῥώμην ἠκρωτηρίασεν, ἀγαθῶν αὐ-

δρῶν στερήσας αὐτήν. ἐν δὲ τῶν φόνων ἐς τὰς παιδιὰς ἀπο-
κλίνων, οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν ταύταις ἐφόνα. ἐλέφαντα μὲν γὰρ καὶ
D ῥινοκέρωτα, καὶ τίγριν καὶ ἱππότιγριν ἐν οὐδενὶ λόγῳ θεῖν αὐ-
τοῖς φονευομένοις ἐν τῷ θεάτρῳ· ὁ δὲ καὶ μονομάχων ἀνδρῶν
ὅτι πλεῖστον ἔχαιρεν αἵμασι, καὶ ἕνα γε αὐτῶν Βάτωνα τρισὶν
ἐφεξῆς ἀνδράσιν ὁπλομαχῆσαι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀναγκάσας,
ἔπειτα ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ τελευταίου, περιφανεῖ ταφῇ ἐ-
τίμησε. περὶ δὲ τὸν Ἀλέξανδρον οὕτω τι ἐπτόητο ὥστε καὶ ὅ-
πλοις τισὶ καὶ ποτηρίοις, ὡς καὶ ἐκείνου γεγονόσι, χρῆσθαι, καὶ
προσέτι καὶ εἰκόνας αὐτοῦ πολλὰς καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ στῆσαι· φάλαγγά τέ τινα ἐκ μόνων τῶν Μα-
312 κεδόνων ἐς μυρίους καὶ ἑξακισχιλίους συντάξαι, καὶ αὐτὴν
A Ἀλεξάνδρου τε ἐπονομάσαι, καὶ τοῖς ὅπλοις, οἷς ποτε ἐπ' ἐκεί-
νου ἐκέχρηντο, ὁπλίσαι. ταῦτα δ' ἦν, κράνος ὠμοβόειον, θώ-
ραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ, δόρυ μακρὸν, αἰχμὴ
βραχεῖα, κρηπῖδες, ξίφος. καὶ οὐδὲ ταῦτα μέντοι αὐτῷ ἐξ-
ήρκεσεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἑῷον αὔγουστον ἐπεκαλεῖτο.
καί ποτε καὶ τῇ βουλῇ ἔγραψεν, ὅτι ἐς τὸ σῶμα αὖθις τὸ τοῦ
Αὐγούστου εἰσῆλθεν, ἵνα, ἐπειδὴ ὀλίγον τότε χρόνον ἐβίω, πλείο-
να αὖθις δι' ἐκείνου ζήσῃ. καὶ δὴ καὶ τοὺς φιλοσόφους τοὺς Ἀρι-
B στοτελείους ὠνομασμένους τά τε ἄλλα δεινῶς ἐμίσει, ὥστε καὶ
τὰ βιβλία αὐτῶν κατακαῦσαι ἐθελῆσαι, καὶ τὰ συσσίτια, ἃ ἐν
τῇ Ἀλεξανδρείᾳ εἶχον, τάς τε λοιπὰς ὠφελείας, ὅσας ἐκαρ-
ποῦντο, ἀφείλετο, ἐγκαλέσας σφίσιν ὅτι συναίτιος τῷ Ἀλε-
ξάνδρῳ τοῦ θανάτου Ἀριστοτέλης γεγονέναι ἔδοξε. ταῦτα μὲν
οὕτως ἐποίησε. καὶ νὴ Δία καὶ ἐλέφαντας πολλοὺς συμπεριήγε-
το, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ τὸν Ἀλέξανδρον, μᾶλλον δὲ τὸν Διόνυσον
μιμεῖσθαι δόξῃ. οὕτω δ' οὖν διὰ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τοὺς Μα-
κεδόνας ἐφίλει, ὥστε ποτὲ χιλίαρχον Μακεδόνα ἐπαινέσας
C ὅτι κούφως ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνεπήδησεν, ἐπύθετο αὐτοῦ τὸ μὲν
πρῶτον, πόθεν εἴη, ἔπειτα μαθὼν ὅτι Μακεδὼν ἦν, ἐπανήρετο,

Τίς δὲ ὀνομάζῃ; καὶ μετὰ τοῦτο ἀκούσας ὅτι Ἀντίγονος, προσεπα-
νήρετο, Τίς δέ σου ὁ πατὴρ ἐκαλεῖτο; ὡς δὲ καὶ τοῦτο Φίλιππος
ὢν εὑρέθη, Πάντ᾽ ἔχω, φησίν, ὅσα ἤθελον. καὶ εὐθὺς τὸν αὐτὸν
ταῖς λοιπαῖς στρατείαις ἐσημήνυσε, καὶ οὐ μετ᾽ οὐ πολὺ ἐς τοὺς βου-
λευτὰς τοὺς ἐστρατηγηκότας κατέταξεν. ἕτερον δέ τινα, τῇ μὲν
Μακεδονίᾳ μηδὲν προσήκοντα, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ δεδρακότα,
καὶ διὰ τοῦτο παρ᾽ αὐτοῦ ἐξ ἐκκλήτου δίκης κρινόμενον, ἐπειδὴ
Ἀλέξανδρός τε ἐκαλεῖτο, καὶ ὁ κατήγορος αὐτοῦ ῥήτωρ συνε-
χῶς ἔλεγεν, Ὁ μιαιφόνος Ἀλέξανδρος, ὁ θεοῖς ἐχθρὸς Ἀλέ- D
ξανδρος, ὠργίσθη τε ὡς καὶ αὐτὸς κακῶς ἀκούων, καὶ ἔφη, Εἰ
μὴ ἀρκέσει σοι ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπολέλυσαι. οὗτος οὖν ὁ φιλαλε-
ξανδρότατος Ἀντωνῖνος εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλαναλώ-
της ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἀνθρώπους ἔργον εἶχε περιδύειν,
ἀποσυλᾶν, ἐκτρύχειν, οὐχ ἥκιστα τοὺς συγκλητικούς. ἔξω γὰρ τῶν
ἄλλων εἰσπράξεων, καίπερ ἀναριθμήτων οὐσῶν, καὶ οἰκίας
αὐτῷ παντοδαπάς, ἐπειδὴ τῆς Ῥώμης ἐξώρμησε, καὶ καταλύ-
σεις πολυτελεῖς ἐν μέσαις ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς βραχυτάταις οἰκείοις 313
δαπανήμασι κατασκευάζειν ἠναγκαζόμεθα, ἐν αἷς οὐχ ὅσον A
οὐκ ᾤκησέ ποτε, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὄψεσθαι αὐτῶν τινὰ ἔμελλε. προσέ-
τι καὶ θέατρα κυνηγετικά, καὶ ἱπποδρόμους πανταχοῦ, ὅπου
περ καὶ ἐχείμασεν ἢ καὶ χειμάσειν ἤλπισε, κατεσκευάσαμεν,
μηδὲν παρ᾽ αὐτοῦ λαβόντες, καὶ αὐτίκα πάντα κατεσκάφη.
οὕτω πως διὰ τοῦτο μόνον ἐγένετο, ἵν᾽ ἡμεῖς ἐπιτριβῶμεν. αὐ-
τὸς δὲ τὰ χρήματα ἔς τε τοὺς στρατιώτας, ὡς ἔφαμεν, καὶ ἐς
θηρία ἵππους τε ἐδαπάνα. πάμπολλα γάρ τοι καὶ θηρία
ἵππους τε καὶ βοτά, τὰ μὲν πλεῖστα παρ᾽ ἡμῶν καὶ ἀνάγ-
κῃ λαμβάνων, ἤδη δέ τινα καὶ ὠνούμενος, ἀπεκτίννυε. καί ποτε
ἑκατὸν ὗς ἅμα αὐτοχειρίᾳ ἔσφαξεν, ἡρματηλάτει τε τῇ οὐε- B
νετίῳ στολῇ χρώμενος. ἦν γὰρ εἰς πάντα καὶ θερμότατος καὶ κου-
φότατος. πρὸς δὲ τούτοις εἶχε καὶ τὸ πανοῦργον τῆς μητρός, καὶ τῶν
Σύρων, ὅθεν ἐκείνη ἦν. ἀγωνοθέτην δὲ ἢ τῶν ἐξελευθέρων τινὰ

ἢ παρὰ ἄλλων τῶν πλουσίων ἐκάθιζεν, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ αἰσχύνηται·
προσκυνῇ τε αὐτοὺς κάτωθεν τῇ μάστιγι, καὶ χρυσοῦς ὥσπερ τις
τῶν ταπεινοτάτων ᾔτει. καὶ ἔλεγε κατὰ τὸν ἥλιον τῇ ἁρματηλασίᾳ
χρῆσθαι, καὶ ἐσεμνύνετο ἐπ' αὐτῇ. οὕτω δὲ παρὰ πάντα τὸν τῆς
C ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνον πᾶσα ἡ γῆ ἡ ὑπακούουσα αὐτῷ ἐπορθήθη,
ὥστε τοὺς Ῥωμαίους ποτὲ ἐν ἱπποδρομίᾳ ἄλλα τε συμβοῆσαι, καὶ
ὅτι τοὺς ζῶντας ἀπολοῦμεν, ἵνα τοὺς τεθνεῶτας θάψωμεν. καὶ
γὰρ ἔλεγε πολλάκις ὅτι οὐδένα ἀνθρώπων πλὴν ἐμοῦ ἀργύ-
ριον ἔχειν δεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῖς στρατιώταις χαρίζωμαι. καί ποτε
τῆς Ἰουλίας ἐπιτιμώσης αὐτῷ ὅτι πολλὰ ἐς αὐτοὺς ἀνήλι-
σκε, καὶ εἰπούσης ὅτι οὐκέτι ἡμῖν οὔτε δίκαιος οὔτ' ἄδικος πό-
ρος ὑπολείπεται, ἀπεκρίνατο, τὸ ξίφος δείξας, ὅτι Θάρρει μῆ-
τερ· ἕως γὰρ ἂν τοῦτ' ἔχωμεν, οὐδὲ ἡμᾶς ἐπιλείψει χρήματα. καὶ
μέντοι καὶ τοῖς κολακεύουσιν αὐτὸν καὶ κτήματα καὶ χρήματα
D ἀπένειμεν. Ἰουνίῳ γοῦν Παυλίνῳ πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας
ἐχαρίσατο, ὅτι καὶ ἄκων διασιλλῶσαί τι αὐτὸν σκωπτόλης ὢν
προήχθη. ἔφη γὰρ αὐτὸν ὀργιζομένῳ τινὶ ἐοικέναι, ἐπεὶ πρὸς
τὸ θυμοειδέστερόν πως ἑαυτὸν ἐσχημάτιζεν. οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν
ἐλογίζετο· οὐδὲ γὰρ ἔμαθέ τι αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ὡμολόγει.
διόπερ καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ ἡμᾶς τούς τι παιδείας ἐχομένους εἰδό-
τας ἐποιεῖτο. ὁ μὲν γὰρ Σεβῆρος καὶ πάνυ πᾶσι τοῖς εἰς ἀρετὴν
τείνουσιν καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν ἤσκησεν αὐτόν, ὥστε καὶ
314 αὐτοκράτορα ἤδη ὄντα καὶ διδασκάλοις συνεῖναι, καὶ τὸ πολὺ
A τῆς ἡμέρας φιλοσοφεῖν. ἐξηραλοίφει τε, καὶ ἵππευε καὶ ἐς
πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους σταδίους, καὶ προσέτι καὶ νήχεσθαι
καὶ ἐν κλύδωνι ἤσκητο. ὁ δὲ ἐκ μὲν τούτων τρόπον τινὰ ἐρρώ-
σθη, τῆς δὲ δὴ παιδεύσεως, ὡς οὐδὲ τοὔνομα αὐτῆς ποτε ἀκη-
κοώς, ἐπελάθετο. οὐ μέντοι καὶ κακογνώμων ἦν, ἀλλὰ καὶ
συνίει τὰ πολλὰ ὀξύτατα, καὶ ἔφραζεν ἑτοιμότατα. τῇ τε
γὰρ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ προπετείᾳ, τῷ πάνθ' ὁμοίως τὰ ἐπελθόν-
τα οἱ ἀπερισκέπτως ἐκλαλεῖν, καὶ σὺν τῷ μηδὲν αὐτῶν

ἐκφαίνειν αἰχμάζειν, καὶ ἐπιτυχίᾳ τινὶ πολλάκις περιέπιπτε. B
τὰ μὲν οὖν σύμπαντα τοιοῦτος ἦν· ἐν δὲ τοῖς πολέμοις ὁποῖος, ἐ-
ρῶ μέν. ἠπατηκὼς γὰρ τὸν βασιλέα τῶν Ὀσροηνῶν Αὔγαρον, ὡς
δὴ παρὰ φίλον αὐτὸν ἥκειν, ἔπειτα συλλαβὼν ἔδησε, καὶ τὴν Ὀσ-
ροηνὴν οὕτω ἀβασίλευτον οὖσαν λοιπὸν ἐχειρώσατο. τὸν δὲ τῶν
Ἀρμενίων βασιλέα διαφερόμενον μετὰ τῶν ἰδίων παίδων, ἐκά-
λεσε μὲν φιλικοῖς γράμμασιν, ὡς δὴ εἰρηνεύσων αὐτοῖς, ἔ-
δρασε καὶ περὶ τούτους ἃ καὶ περὶ τὸν Αὔγαρον. οὐ μὴν καὶ οἱ
Ἀρμένιοι προσεχώρησαν αὐτῷ, ἀλλ' εἰς ὅπλα ἐχώρησαν, καὶ
οὐκέτ' οὐδεὶς αὐτῶν τὸ παράπαν οὐδὲν ἐπίστευσεν· ὥστε καὶ C
ἔργῳ αὐτὸν ἐκμαθεῖν ὅσον αὐτοκράτορι ζημίωμά ἐστι, τὸ τὶ
ἀπατηλὸν πρὸς φίλους πρᾶξαι. οὐκ ὤκνησε δὲ γράψαι πρὸς
τὸ συνέδριον καὶ περὶ τῶν ἐν Πάρθοις βασιλευόντων, ἀδελ-
φῶν τε ὄντων καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιαζόντων, ὅτι ἡ τῶν ἀδελ-
φῶν διαφορὰ μέγα τι κακὸν τὸ κοινὸν τῶν Πάρθων ἐργάσεται,
ὥσπερ που τῶν βαρβαρικῶν πραγμάτων φθαρῆναι διὰ τοῦτο
δυναμένων, τῶν δὲ Ῥωμαϊκῶν σεσωσμένων, ἀλλ' οὐκ ἄρδην
τρόπον τινὰ ἀνατετραμμένων, οὐ κατ' ἐκεῖνο μόνον ὅτι ἐπὶ με-
γάλῳ τῶν ἀνθρώπων κακῷ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τῆς τοῦ ἀδελ-
φοῦ σφαγῆς ὑποφόνια τοῖς στρατιώταις ἐδεδώκει, ἀλλ' ὅτι
πάμπολλοι ἐσυκοφαντήθησαν, οὐχ ὅπως οἱ ἐπιστείλαντές τι D
ἢ δορυφορήσαντες αὐτῷ ἢ καίσαρι ἔτι ὄντι, ἢ καὶ αὐτοκρά-
τορι γενομένῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ οἷς μηδεπώποτε πρᾶγμα
πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνει. καὶ εἴ γέ τις ἔγραψε τὸ ὄνομα τὸ τοῦ Γέ-
τα μόνον, ἢ εἶπε μόνον, εὐθὺς ἀπώλετο. ὅθεν οὐδ' ἐν ταῖς κω-
μῳδίαις οἱ ποιηταὶ ἔτι αὐτῷ ἐχρῶντο. καὶ γὰρ καὶ οὐσίαι πάν-
των, ὧν ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτοῦ τὸ ὄνομα γεγραμμένον εὑρέ-
θη, ἐδημοσιώθησαν. ἐν μέντοι ταῖς ἀνάγκαις καὶ κατεπειγού-
σαις στρατείαις λιτὸς ἦν καὶ ἀπέριττος, τὰ μὲν διακονικὰ ὑπη- 315
ρετήματα καὶ πάνυ ἀκριβῶς ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις διαπονού- A
μενος. καὶ γὰρ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις, καὶ συνέτρεχε, μὴ

λουτρῷ χρώμενος, μὴ τὴν ἐσθῆτα ἀλλάσσων, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἔργον συμβραζόμενος, καὶ πᾶσαν τροφὴν τὴν αὐτὴν ἐκείνοις αἱρούμενος. καὶ πολλάκις πρὸς τοὺς προέχοντας τῶν πολεμίων πέμπων, παρεκαλεῖτο αὐτοὺς εἰς μονομαχίαν. τὰ δὲ στρατηγικὰ, ὧν περ που καὶ μάλιστα διαπεφυκέναι αὐτὸν ἐχρῆν, ἥκιστα καλῶς μεταχειριζόμενος, ὡς αὖ τῆς νίκης ἐν ἐκείνοις τοῖς ὑπηρετήμασιν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ οὔσης.

B ἐπολέμησε καὶ πρός τινας Κέννους, Κελτικὸν ἔθνος, οὓς λέγεται μετὰ τοσούτου θυμοῦ προσπεσεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ τὰ βέλη, οἷς ὑπὸ τῶν Οσροηνῶν ἐτιτρώσκοντο, τοῖς στόμασιν ἐκ τῶν σαρκῶν ἀποσπᾷν, ἵνα μὴ τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν σφαγῶν αὐτῶν ἀποδιατρίβωσιν. οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς ὄνομα πολλῶν χρημάτων ἀποδόμενοι, συνεχώρησαν αὐτῷ ἐς τὴν Γερμανίαν ἀποσωθῆναι. τούτων γυναῖκες ἁλοῦσαι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐρωτήσαντος αὐταῖς τοῦ Ἀντωνίνου πότερον πραθῆναι ἢ φονευθῆναι βούλονται, τοῦθ᾽ εἵλοντο· ἔπειτ᾽ ἀπεμπωληθεῖσαι πᾶσαι μὲν ἑαυτὰς, εἰσὶ δ᾽ αἳ καὶ τὰ τέκνα ἀπέκτειναν.

C τῷ οὖν Ἀντωνίνῳ τά τε ἄλλα καὶ τὸ νόμισμα κίβδηλον ἦν. τό, τε ἀργύρεον καὶ τὸ χρυσίον ὃ παρεῖχεν ἡμῖν, τὸ μὲν ἐκ μολίβδου καταργυρούμενον, τὸ δὲ καὶ ἐκ χαλκοῦ καταχρυσούμενον ἐσκευάζετο. ἐνόσει δὲ καὶ τῷ σώματι, τὰ μὲν ἐμφανέσι, τὰ δὲ καὶ ἀῤῥήτοις ἀῤῥωστήμασιν. ἐνόσει δὲ καὶ τῇ ψυχῇ πικροῖς τισι φαντάσμασι. καὶ πολλάκις καὶ ἐλαύνεσθαι ὑπό τε τοῦ πατρὸς ὑπό τε τοῦ ἀδελφοῦ ξιφήρων ἐδόκει· καὶ διὰ ταῦτα ἐψυχαγώγησε μὲν, ὅπως τινὰ ἄκεσιν αὐτῶν λάβῃ, ἄλλας τε τινὰς καὶ τὴν τοῦ πατρὸς τοῦ τε Κομμόδου ψυχήν, εἶπεν δ᾽ οὖν οὐδεὶς αὐτῷ οὐδὲν πλὴν τοῦ Κομμόδου. ἔφη γὰρ ταῦτα, Στεῖχε

D δίκης ἆσσον. εἶθ᾽ ἕτερον, καὶ ἐπὶ τηλεδαπῆς, κρυφίοισι τόποισιν ἔχων δυσαλθέα νοῦσον. τέσσαρας δὲ τῶν ἀειπαρθένων ἀπέκτεινεν, ὧν μίαν βίᾳ, ὅσα γε καὶ ἠδύνατο, ᾔσχυνε. ὕστερον γὰρ ἐξησθένησεν αὐτῷ πᾶσα ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἰσχὺς, ἀφ᾽ οὗπερ καὶ ἑτέρω

ἵνα τόπον αἰσχρουργεῖν ἐλέγετο. ἡ δὲ κόρη αὕτη περὶ ἧς λέγω,
Κλωδία Λαῖτα ὠνομάζετο, ἥτις καὶ μέγα βοῶσα, Οἶδεν
αὐτὸς Ἀντωνῖνος ὅτι παρθένος εἰμί, ζῶσα κατωρύγη. ἐδίκα-
ζε μὲν οὖν ἤ τι, ἢ οὐδέν. τὸ δὲ δὴ πλεῖστον τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῇ 316
φιλοπραγμοσύνῃ ἐσχόλαζε. πάντα γὰρ δὴ οἱ πανταχόθεν καὶ τὰ A
βραχύτατα ἀνηγγέλλετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς
ὠτακουστοῦντάς τι καὶ διοπτεύοντας αὐτά, προσέταξεν ὑπὸ
μηδενὸς πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ κολάζεσθαι. καὶ ἐγίνετο κατὰ τοῦτο οὐδὲν
χρηστόν, ἀλλ' ἐτυράννησαν ἡμῶν καὶ ἐκεῖνοι. καὶ ὅγε μάλιστα καὶ
ἀσχημονέστατον καὶ ἀναξιώτατον καὶ τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δή-
μου Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ εὐνοῦχος ἡμῶν τὸ γένος Ἴβηρ, τὸ δὲ
ὄνομα Σεμπρώνιος Ῥοῦφος, τὸν δὲ δὴ τρόπον φαρμακεὺς καὶ
γόης (ἐφ' ᾧ δὴ καὶ ὑπὸ Σεβήρου ἐς νῆσον κατεκέκλειστο) κα-
τεκράτησε· καὶ ὁ μὲν ἔμελλέ που δίκην ἐπὶ τούτῳ δώσειν, ὥσ- B
περ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐνδείξαντές τινας· ἐκεῖνος δὲ ἐπήγγελλε μὲν,
ὡς καὶ μετὰ τὴν ἕω αὐτίκα δικάσων, ἢ καὶ ἄλλό τι δημόσιον πρά-
ξων, παρέτεινε δὲ ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ τὴν μεσημβρίαν, καὶ πολλάκις καὶ
μέχρι τῆς ἑσπέρας, μηδὲ εἰς τὰ πρόθυρα εἰσδεχόμενος, ἀλλὰ
ἔξω που ἑστῶτας. ὀψὲ γάρ ποτε ἔδοξεν αὐτῷ μηκέτι μηδ' ἀ-
σπάζεσθαι ἡμᾶς ὡς πλήθει. ἐν δὲ τούτῳ τά τε ἄλλα ἐφιλοπρα-
γμόνει, ὥσπερ εἶπον, καὶ ἅρματα ἤλαυνε, θηρία τε ἔσφαζε, καὶ
ἐμονομάχει, καὶ ἔπινε, καὶ ἐκραιπάλα, καὶ τοῖς στρατιώταις τοῖς
τὴν ἔνδον αὐτοῦ φρουρὰν ἔχουσι καὶ κρατῆρας πρὸς τῇ ἄλλῃ
τροφῇ ἐκεράννυε, καὶ κύλικας, παρόντων καὶ ἡμῶν καὶ ὁρών-
των, διέπεμπε· καὶ μετὰ τοῦτο ἔστιν ὅτε καὶ ἐδίκαζε. ταῦτά τε ἐν C
τῇ Νικομηδείᾳ χειμάσας ἔπραξε, καὶ τὴν φάλαγγα τὴν Μα-
κεδονικὴν ἐξήσκησε· μηχανήματά τε δύο μέγιστα πρός τε τὸν
Ἀρμενικὸν καὶ πρὸς τὸν Παρθικὸν πόλεμον κατεσκεύασεν, ἵνα
διαλύσας αὐτὰ ἐπὶ πλοίων ἐς τὴν Συρίαν ἀποκομίσῃ. τὰ δ'
ἄλλα ἐμιαιφόνει καὶ παρῳνόμει, καὶ τὰ χρήματα κατανήλι-
σκε. οὐδὲ ἐπείθετο οὔτε περὶ τούτων οὔτε περὶ τῶν ἄλλων τῷ

D μιμεῖται πολλὰ καὶ χρηστὰ παραινούσῃ· καίτοι καὶ τινὰ τῶν βι-
βλίων τῶν τε ἐπιστολῶν ἑκατέρων, πλὴν τῶν πάνυ ἀναγκαίων,
διοίκησιν αὐτῇ ἐπιτρέψας, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν
βουλὴν ἐπιστολαῖς ὁμοίως, τῷ τε ἰδίῳ καὶ τῷ τῶν στρατευμάτων,
ὅτι σώζεται, μετ' ἐπαίνων πολλῶν ἐνέγραφεν. τί γὰρ δεῖ λέ-
γειν, ὅτι καὶ ἠσπάζετο πάντας τοὺς πρώτους, καθάπερ καὶ ἐ-
κεῖνος. ἀλλ' ἡ μὲν καὶ μετὰ τούτων ἔτι μᾶλλον ἐφιλοσόφει· ὁ δὲ
ἔλεγε μὲν μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων προσδεῖσθαι, καὶ ἐπὶ τού-
317 τῳ καὶ ἐσεμνύνετο, ὡς ὅτι ἀτελεστάτῃ τῇ διαίτῃ χρῆσθαι δυνά-
A μενος. ἦν δὲ οὐδὲν οὐκ ἐπίγειον, οὐ θαλάττιον, οὐκ ἀέριον, ὃ
μὴ καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ αὐτῷ παρείχομεν. τοῖς δὲ μάγοις καὶ
γόησιν οὕτως ἔχαιρεν ὡς καὶ Ἀπολλώνιον τὸν Καππαδόκην τὸν
ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ ἀνθήσαντα, ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν, ὅστις καὶ
γόης καὶ μάγος ἀκριβὴς ἐγένετο, καὶ ἡρῷον αὐτῷ κατασκευά-
σαι. ἐκστρατεύσαντι δὲ αὐτῷ κατὰ τῶν Πάρθων πρόφασις τοῦ πο-
λέμου ἦν ὅτι Οὐολόγαισος τόν τε Τηριδάτην, καὶ Ἀντίοχόν
τινα μετ' αὐτοῦ ἐξαιτήσαντι αὐτῷ οὐκ ἐξέδωκεν. ὁ δὲ Ἀντίο-
B χος Κίλιξ μὲν ἦν, καὶ φιλοσοφεῖν κυνηδὸν τὰ πρῶτα ἐπλάτ-
τετο· καὶ πλεῖστά γε ἐκ τούτου τοὺς στρατιώτας ἐν τῷ πολέμῳ
ὠφέλησεν· ἀπαλγοῦντας γὰρ αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ ῥίγους ἐ-
περρώννυεν, ἐς τὴν χιόνα ῥιπτῶν ἑαυτὸν, καὶ ἐν αὐτῇ καλινδού-
μενος. ὅθεν καὶ χρημάτων καὶ τιμῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Σεβήρου καὶ
παρὰ τοῦ Ἀντωνίνου ἔτυχεν. ἐπαρθεὶς δὲ ἐπὶ τούτοις, τῷ Τηρι-
δάτῃ συνεξητάσθη, καὶ μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάρθον ηὐτομό-
λησε. πρὶν δὲ ἀπᾶραι ἀπὸ Νικομηδείας, ἀγῶνα μονομαχίας
ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις ἐποίησεν. οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ τῶν φόνων ἀπείχετο. ἔνθα λέγεται, ἡττηθέντος τινὸς,
C καὶ ἱκετεύοντος αὐτὸν ὅπως σωθῇ, τὸν Ἀντωνῖνον εἰπεῖν, Ἄπελθε,
καὶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ δεήθητι. ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔξεστί σου φείσασθαι. καὶ
οὕτως ὁ ἄθλιος τάχ' ἂν ὑπὸ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ σωθεὶς, εἰ μὴ
τοῦτο εἴρητο, διεφθάρη· οὐ γὰρ ἐτόλμησεν αὐτὸν ἀφεῖναι, ἵνα μὴ

καὶ φιλανθρωπότερος τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι δόξῃ. καὶ μέντοι τοι-
αῦτα ποιῶν, καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τρυφῶν, ὥστε καὶ τὸ γένειον
πάνυ ψιλίζεσθαι, αὐτός τι ὠδύρετο ὡς μεγάλοις δή τισι καὶ πό-
νοις καὶ κινδύνοις ὢν· καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπετίμα τά τε ἄλλα, ῥᾳστω-
νεύειν σφᾶς λέγων, μήτε συνιέναι προθύμως, μήτε κατ' ἄν- D
δρα τὴν γνώμην διδόναι, καὶ τέλος ἔγραψεν, ὅτι Οἶδα μὲν
ὅτι οὐκ ἀρέσκει τὰ ἐμὰ ὑμῖν. διὰ τοῦτο μέντοι καὶ ὅπλα καὶ
στρατιώτας ἔχω, ἵνα μηδὲν τῶν λογοποιουμένων ἐπιστρέφω-
μαι. τοῦ δὲ Πάρθου φοβηθέντος, καὶ τὸν Τηριδάτην καὶ τὸν Αν-
τίοχον ἐκδόντος, ἀφῆκε τὴν στρατείαν ἐν τῷ παραυτίκα. εἰς δὲ
τοὺς Ἀρμενίους στείλας τὸν Θεόκριτον μετὰ στρατιᾶς, ἰσχυρῶς ἔπται-
σε παρ' αὐτῶν ἡττηθείς. ἦν δὲ ὁ Θεόκριτος ἐκ δούλου γεγονώς, 318
καὶ τῇ ὀρχήστρᾳ ἐμπαιδοτριβηθείς. εἰς τοσαύτην μέντοι ἤλα- A
σε δυναστείαν παρ' Ἀντωνίνῳ ὡς μηδὲν εἶναι ἄμφω πρὸς αὐ-
τὸν ἐπάρχους. τὰ δ' ἴσα δ' αὐτῷ καὶ Ἐπάγαθος, καισάρειος καὶ
αὐτὸς ὤν, καὶ ἠδύνατο καὶ παρῳνόμει. ὁ γοῦν Θεόκριτος
(διεφοίτα γὰρ ἄνω καὶ κάτω, τῶν τε ἐπιτηδείων καὶ παρασκευῆς
καὶ καπηλείας ἕνεκα) συχνοὺς διά τε ταῦτα καὶ ἄλλως ἀπέκτεινε,
μεθ' ὧν καὶ Τιτιανὸς Φλάβιος ἐφονεύθη. ἐπιτροπεύων γὰρ ἐν τῇ
Ἀλεξανδρείᾳ, προσέπταισέ τι αὐτῷ. κἀκεῖνος ἀναπηδήσας ἐκ
τοῦ βάθρου, τὸ ξίφος ἐσπάσατο, ἐφ' ᾧ ὁ Τιτιανὸς καὶ τοῦτο εἶπεν, B
Ὡς ὀρχηστὴς ἐποίησας. ὅθεν ἐκεῖνος ὑπεραγανακτήσας, ἀπο-
σφαγῆναι αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, καίτοι τὸν Ἀλέ-
ξανδρον ὑπεραγαπᾶν φάσκων, τοὺς ἐκείνου πολίτας μικροῦ δεῖν
πάντας ἄρδην ἀπώλεσεν. ἀκούων γὰρ ὅτι διαβάλλοιτο καὶ σκώ-
πτοιτο παρ' αὐτῶν ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐχ ἥκιστα τῇ ἀδελ-
φοκτονίᾳ, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπικρυπτόμενος
τὴν ὀργήν, καὶ ποθεῖν αὐτοὺς προσποιούμενος. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ
προάστειον ἦλθε, τοὺς μὲν πρώτους αὐτῶν μεθ' ἱερῶν τινῶν
ἀπορρήτων ἐλθόντας δεξιωσάμενος, ὡς καὶ συνεστίους ποιῆ- C
σαι, ἀπέκτεινε· μετὰ δὲ τοῦτο πάντα τὸν στρατὸν ἐξοπλίσας, ἐς

τὴν πόλιν ἐνέβαλε, πᾶσι μὲν τῆδε ἀνθρώποις προεπαγγεί-
λας οἴκοι μένειν, πάσας δὲ τὰς ὁδοὺς καὶ προσέτι καὶ τὰ τέγη
προκαταλαβών, καὶ, ἵνα τὰς κατὰ μέρος συμφορὰς τὰς τότε κα-
ταλαβούσας τὴν ἀθλίαν πόλιν πάρω, τοσούτους κατέσφαξεν ὥσ-
τε μηδὲ εἰπεῖν περὶ τοῦ πλήθους αὐτῶν τολμῆσαι, ἀλλὰ καὶ τῇ
βουλῇ γράψαι ὅτι οὐδὲν διαφέρει πόσοι σφῶν, ἢ τίνες ἐτελεύ-
τησαν, πάντες γὰρ τοῦτο παθεῖν ἄξιοι ἦσαν. τῶν δὲ χρημάτων τὰ
μὲν διηρπάσθη, τὰ δὲ διεφθάρη. συναπώλοντο δ' οὖν αὐτοῖς
D καὶ τῶν ξένων πολλοί. καὶ συχνοί γε τῶν μετ' Ἀντωνίνου ἐλθόν-
των ἀγνοίᾳ συνδιεφθάρησαν. τῆς τε γὰρ πόλεως μεγάλης οὔ-
σης, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν πάσῃ ἅμα αὐτῇ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ'
ἡμέραν φονευομένων, οὐδένα, οὐδὲ εἰ πάνυ τις ἐβούλετο, δια-
κρῖναι ἠδύνατο· ἀλλὰ καὶ ἔθνησκον, ὥς που ἔτυχον, καὶ τὰ σώ-
ματα σφῶν αὐτίκα εἰς τάφρους βαθείας ἐνεβάλλοντο, ὅπως
ἀφανὲς ᾖ τοῖς λοιποῖς τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. ταῦτα μὲν οἱ
ἐπιχώριοι ἔπαθον. οἱ δὲ δὴ ξένοι πάντες ἐξηλάθησαν πλὴν τῶν
ἐμπόρων, καὶ δηλονότι καὶ τὰ ἐκείνων πάντα διηρπάσθη. καὶ
319 γὰρ ἱερά τινα ἐσυλήθη, καὶ τούτων τὰ μὲν πλείω αὐτὸς ὁ Ἀν-
A τωνῖνος παρὼν καὶ ὁρῶν ἐποίει, τὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ Σεραπίου
προσέταττε πάντ. ἐν γὰρ τῷ τεμένει διῃτᾶτο καὶ ταῖς τῶν μιαι-
φονιῶν αὐτῶν νυξὶ καὶ ἡμέραις. καὶ τί τοῦτο εἶπον, ὁπότε καὶ τὸ
ξίφος δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλ-
μησεν; ἐκ δὲ τούτου τάς τε θέας καὶ τὰ συσσίτια τῶν Ἀλεξαν-
δρέων καταλύσας, τὴν Ἀλεξάνδρειαν διατειχισθῆναί τε καὶ
φρουρίοις διατειχισθῆναι ἐκέλευσεν, ὅπως μηκέτ' ἀδεῶς παρ'
ἀλλήλους φοιτῷεν. Τοιαῦτα περὶ τὴν ταλαίπωρον Ἀλεξάν-
δρειαν ἔδρασεν ὁ Αὐσόνιος θὴρ, ὡς τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ περὶ
B τοῦ χρησμοῦ τοῦτο ὠνόμασεν, ᾧ καὶ χαίρειν ἔφασαν αὐτὸν, τῇ
τοῦ θηρὸς κλήσει καλλωπιζόμενον· εἰ καὶ πολλοὺς προφάσει τοῦ χρη-
σμοῦ ἐφόνευσεν, ὡς προσενεγκαμένους αὐτόν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐς
τοὺς Πάρθους στρατεύσας, πρόφασιν ὅτι οὐκ ἠθέλησεν αὐτῷ

ὁ Ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα μνηστευσαμένῳ συνοικίσαι, (καὶ γὰρ εὖ
ἠπίστατο ὅτι λόγῳ μὲν ἐκείνην γῆμαι, ἔργῳ δὲ τὴν τῶν Παρ-
θων βασιλείαν παρασπάσασθαι ἐπιθυμεῖ) πολλὰ μὲν τῆς χώ-
ρας τῆς περὶ τὴν Μηδίαν, ἅτε καὶ ἐξαπιναίως ἐμπεσὼν ἐς αὐ-
τὴν, ἐκάκωσε, πολλὰ δὲ καὶ τείχη ἐπόρθησε. τά τε Ἄρβηλα παρε C
στήσατο, καὶ τὰ μνημεῖα τὰ βασιλικὰ τῶν Πάρθων ἀνορύξας,
τὰ ὀστᾶ ἔρριψεν. οἱ γὰρ Πάρθοι οὐδὲ ἐς χεῖρας αὐτῷ ἦλθον. οὐκ-
οῦν οὐδὲ ἔχω τι ἐξαίρετον περὶ τῶν τότε πραχθέντων συγγρά-
ψαι, πλὴν ὅτι δύο στρατιῶται, ἀσκὸν οἴνου ἁρπάσαντες, προσ-
ῆλθον αὐτῷ, ἰδιούμενος ὅλον ἑκάτερος τὸ λάφυρον, καὶ κελευσθέν-
τες ὑπ' αὐτοῦ νείμασθαι τὸν οἶνον, τά τε ξίφη ἐσπάσαντο, καὶ τὸν
ἀσκὸν διέτεμον, ὡς καὶ ἐξ ἡμισείας αὐτῶν μετὰ τοῦ οἴνου ληψό-
μενοι. οὕτω γὰρ καὶ τὸν αὐτοκράτορα σφῶν ᾐδοῦντο ὥστ' αὐτὸν
καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἐνοχλεῖν, καὶ φρονήσει ἐχρῶντο ὡς καὶ τὸν ἀ-
σκὸν καὶ τὸν οἶνον ἀπολέσαι. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι ἐς τὰ ὄρη D
καὶ ὑπὲρ τὸν Τίγριν ἀπέφυγον, ἵνα παρασκευάσωνται. ὁ δὲ
δὴ Ἀντωνῖνος τοῦτο μὲν ἀπεκρύπτετο, ὡς δὲ δὴ καὶ παντελῶς αὐ-
τῶν οὓς μηδὲ ἑωράκει κεκρατηκὼς, ἐσεμνύνετο· καὶ μάλι-
στα ὅτι λέων τις ἐξαίφνης ἐξ ὄρους καταδραμὼν, συνεμάχη-
σεν αὐτῷ, ὡς αὐτὸς ἐπέστελλεν. οὐ μόνον δὲ τὰ ἄλλα ἐκδιῃτᾶτο
καὶ παρηνόμει καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς στρατείαις, ἀλλὰ καί τινα ἰδίαν
ἔνδυσιν βαρβαρικῶς πως κατακόπτων καὶ συρράπτων ἐς
μανδύης τρόπον, προσεξεῦρε· καὶ αὐτός τε συνεχέστατα αὐ- 320
τὴν ἐνέδυεν, ὥστε καὶ Καράκαλλος διὰ τοῦτ' ἐπικληθῆ- A
ναι, καὶ τοὺς στρατιώτας μάλιστα ἀμφιέννυσθαι ἐκέλευσεν. αὐ-
τόν τε τοιοῦτον οἱ βάρβαροι ὁρῶντες ὄντα, καὶ τοὺς στρατιώτας
ἐκλελυμένους ὑπὸ τῆς τρυφῆς (τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἐν οἰκίαις
ἐχείμαζον, πάντα τὰ τῶν ξενοδοκούντων σφᾶς ὡς ἴδια ἀνα-
λίσκοντες) ἐπόρθουν, ὡς καὶ συναγωνιστὰς αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ
πολεμίους ἔχοντες. καὶ ὁ Ἀντωνῖνος ἀντιπαρεσκευάζετο·
οὐ μέντοι καὶ πολεμῆσαι αὐτοῖς ἐξεγένετο, ἀλλ' ἐν μέσοις τοῖς B

στρατιώταις, οὓς μάλιστα ἐτίμα, καὶ οἷς ἰσχυρῶς ἐθάρρει, ἀνῃρέ-
θη. ἐπειδὴ γὰρ μάντις τις ἐν τῇ Ἀφρικῇ εἶπεν, ὥστε καὶ δημοσιευ-
θῆναι, ὅτι καὶ τὸν Μακρῖνον τὸν ἔπαρχον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δια-
δουμενιανὸν αὐταρχῆσαι δεῖ, καὶ τοῦτο καὶ ἐς τὴν Ῥώμην πεμφθεὶς
Φλαβίῳ Ματερνιανῷ τῷ τῶν ἐν αὐτῇ στρατιωτῶν ἄρχοντι ἐξέ-
φηνε, καὶ ὃς παραχρῆμα τῷ Ἀντωνίνῳ ἐπέστειλε. καὶ συνέβη
ταῦτα μὲν τὰ γράμματα ἐς τὴν Ἀντιόχου πρὸς τὴν Ἰουλίαν
παραπεμφθῆναι, ἐπειδὴ ἐκεκέλευστο αὐτῇ πάντα τὰ ἀφικνού-
μενα διαλέγειν, ἵνα μὴ μάτην αὐτῷ ὄχλος γραμμάτων ἐν τῇ πο-
C λεμίᾳ ὄντι πέμπηται. ἕτερα δὲ ὑπὸ Οὐλπίου Ἰουλιανοῦ τοῦ
τότε τὰς τιμήσεις ἐγκεχειρισμένου, δι' ἄλλων γραμματοφό-
ρων ὀρθὴν πρὸς τὸν Μακρῖνον δηλοῦντα τὰ γιγνόμενα ἀφι-
κέσθαι. καὶ κατὰ τοῦτο τὰ μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γραφέντα
διατριβὴν γενέσθαι, τὰ δὲ ἐκείνῳ ἐπισταλέντα φθῆναι γνω-
σθέντα αὐτῷ, ἐφοβήθη ὁ Μακρῖνος μὴ καὶ διαφθαρῇ ὑπ'
αὐτοῦ διὰ τοῦτο, καὶ ὅτι Σεραπίων τις Αἰγύπτιος ἄντικρυς τῷ
Ἀντωνίνῳ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰρήκει ὅτι τε ὀλιγοχρόνιος ἔ-
D σοιτο, καὶ ὅτι ἐκεῖνος αὐτὸν διαδέξοιτο. ἐφ' ᾧ καὶ παραυτίκα
λέοντι παρεβλήθη· ἐπεὶ δ' οὐχ ἥψατο αὐτοῦ, τὴν χεῖρα μόνον,
ὥς φασι, προτείναντος, ἐφονεύθη, δυνηθεὶς ἂν (ὥς γε ἔφη) μη-
δὲ τοῦτο παθεῖν δαιμόνων τινῶν ἐπικλήσει, εἰ μίαν ἡμέραν ἐβε-
βιώκει. διὰ ταῦτα οὖν ὁ Μακρῖνος φοβηθείς, καὶ ὑποπτεύ-
σας ἀπολεῖσθαι, οὐκ ἀνεβάλετο, ἄλλως τε ὅτι καὶ τοὺς ἑταίρους
αὐτοῦ, ἄλλον κατ' ἄλλην πρόφασιν ὁ Ἀντωνῖνος ὡς καὶ τιμῶν
ἀπεώσατο. καὶ διὰ ταῦτα παρασκευάσας τῶν στρατιωτῶν τινας
321 δύο ἐν τῷ δορυφορικῷ χιλιαρχοῦντας, καὶ ὀργήν τινα ἰ-
A δίαν τῷ Ἀντωνίνῳ ἔχοντας, ἐπιβουλεύσειν αὐτῷ. ἐπράχθη δὲ
ὧδε. τῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἀπριλλίου ἐξορμήσαντα αὐτὸν ἐξ Ἐδέσσης
ἐς Κάρρας, καὶ κατελθόντα ἐκ τοῦ ἵππου ὅπως ἀποπατήσῃ,
προσελθών τις τῶν χιλιάρχων ὑποπεμψάντων, ὡς καὶ εἰπεῖν
τι δεόμενος, ἐπάταξε ξιφιδίῳ μικρῷ. καὶ αὐτὸς μὲν αὐτίκα

ἀπέφυγε, καὶ δῆλα δὴ αὖ εἰ τὸ ξίφος ἀπέῤῥιψε· νῦν δὲ γνωρισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ὑπό τινος τῶν Σκυθῶν τῶν σὺν Ἀντωνίνῳ ὄντων κατηκοντίσθη, ἐκεῖνον δὲ οἱ χιλίαρχοι ὡς καὶ βοηθοῦντες κατέσφαξαν. τοιούτῳ μὲν τέλει Ἀντωνῖνος ἐχρήσατο, βιοὺς ἔτη B
ἐννέα καὶ εἴκοσι, καὶ αὐταρχήσας ἔτη ἕξ, καὶ μῆνας δύο, καὶ ἡμέρας * καί μοι καὶ ἐνταῦθα τοῦ λόγου θαυμάσαι πάμπολλα ἐπέρχεται. μέλλοντι γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας τὴν τελευταίαν ἔξοδον ποιήσασθαι, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ξιφήρης ὄναρ ἐπέστη, λέγων, Ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινας, καὶ ἐγώ σε ἀποσφάξω, καὶ οἱ μάντεις εἶπον αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάξασθαι, τούτῳ τῷ ῥήματι αὐτῷ χρησάμενοι, ὅτι αἱ τοῦ ἥπατος τοῦ ἱερείου πύλαι κέκλεινται. ἀφ' οὗ καὶ διὰ θύρας τινὸς ἐξῆλθε, μηδὲν μηδὲ τοῦ λέοντος, ὃν ἀκινάκην ὠνόμαζε, καὶ ὁμοτράπεζον ὁμόκλινόν τε ἐποιεῖτο, φροντίσας, ὅτι καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν C
ἐξιόντα, καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ προσκατέῤῥηξεν. ἔτρεφε μὲν γὰρ καὶ ἄλλους λέοντας πολλοὺς, καὶ ἀεί τινας περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἐκεῖνον δὲ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις κατεφίλει. ταῦτα οὖν οὕτως ἔσχε, καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔν τε τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πῦρ ἐξαίφνης πολὺ (ὥς γε καὶ ἤκουσα) πάντα τὸν τοῦ Σεράπιδος ναὸν ἔνδοθεν καταλαβὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐλυμήνατο, τὸ δὲ δὴ ξίφος ἐκεῖνο ᾧ τὸν ἀδελφὸν ἀπεσφάκει, μόνον ἔφθειρεν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἱπποδρομίας γιγνομένης, κατέπεσε τὸ τοῦ Ἄρεος ἄγαλμα πομπεῦον. D
ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἧττον ἄν τις θαυμάσειε· τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ἠθροισμένοι οἱ περίσσοι στρατιῶται, ἔπειτα κολοιὸν ἐπ' ἄκρου τοῦ ὀβελίσκου πάνυ σφόδρα κρώζοντα ἰδόντες, πάντες τι πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεψαν, καὶ πάντες ἐξαίφνης ὡς καὶ ἐκ συγκειμένου τινὸς ἀνεβόησαν, Μαρπάλιε χαῖρε, Μαρπάλιε διὰ χρόνου σε ἑωράκαμεν. οὐχ ὅτι καὶ κολοιός ποτε οὕτως ὠνομάσθη, ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνου τὸν Μαρπάλιον τὸν τοῦ Ἀντωνίνου φονέα, ὡς καὶ ἐξ ἐπιπνοίας τινὸς θείας, ἠσπάσαντο. ἤδη δέ πως καὶ αὐτὸς 322
ἑαυτῷ ὁ Ἀντωνῖνος τὴν τελευτὴν προδηλῶσαι ἔδοξεν, ἐπειδὴ A

ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν τελευταίαν τῇ γερουσίᾳ ἔπεμψεν, ἔφη ὅτι Παυσανίου ἀρξάμενοί με ἑκατὸν ἔτεσι μοναρχῆσαι. τὸ μὲν γὰρ ἐπιβόημα τοῦτο ἀεὶ καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτῷ ἐγίνετο· ἐκεῖνος δὲ τότε πρῶτον καὶ μόνον ἠσπάσατο αὐτό, λόγῳ μὲν ἐγκαλῶν σφίσιν ὡς καὶ ἀδύνατα ἀρχομένοις, ἔργῳ δὲ προδηλῶν ὅτι οὐκέτ᾽ οὐδένα χρόνον ἄρξει. καὶ ἐπειδή γε ἅπαξ τοῦτό τινες ἐπεσημήναντο, καὶ ἐμοὶ ἐνθύμιον ἐγένετο, ὅτι ἐν τῇ Νικομηδείᾳ τοῖς Κρονείοις ἑστιῶν ἡμᾶς, καὶ πολλὰ ἄλλα, οἷα ἐν συμ-
B ποσίῳ εἰκὸς ἦν, εἰπών, ἔπειτ᾽ ἐξανισταμένων ἡμῶν προσκαλεσάμενος ἔφη, Κάλλιστα ὦ Δίων καὶ ἀληθέστατα ὁ Εὐριπίδης εἰρήκει ὅτι,

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων,
Πολλὰ δ᾽ ἀέλπτως κραίνουσι θεοί·
Καὶ τὰ δοκηθέντ᾽ οὐκ ἐτελέσθη.
Τῶν δ᾽ ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

τοιόνδ᾽ ἀπέβη τὸ πρᾶγμα. παραχρῆμα μὲν γὰρ ἄλλως ἀπολεληρηκέναι τι τὸ
C ἔπος ἔδοξεν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐς μακρὰν ἀπώλετο, καὶ τελευταίαν φωνὴν πρός ἐμὲ ἔρρηξε, καὶ πάνυ κεχρησμῳδηκέναι τρόπον τινὰ τὰ συμβησόμενα αὐτῷ ἐνομίσθη· ὥσπερ καὶ ὁ Ζεὺς ὁ Βῆλος ὀνομαζόμενος, καὶ ἐν τῇ Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας τιμώμενος. καὶ γὰρ ἐκεῖνος τῷ Σεβήρῳ πρότερον ἰδιωτεύοντι ἔτι, τὰ ἔπη ταῦτα εἰρήκει.

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
Ἄρει δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

Καὶ μετὰ ταῦτα
D αὐτοκράτορι γενομένῳ εἶπε χρωμένῳ, ὅτι Οἶκος δέ σοι πᾶς βήσεται δι᾽ αἵματος. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, καὶ τὸ τῶν φαρμάκων διεγνώσθη. πολλὰ γὰρ καὶ ποικίλα παρά τε τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ ἀνθρώπων, τὰ μὲν μετεπέμψατο, τὰ δὲ καὶ ἐπρίατο, ὥστε πεντακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐς αὐτὰ ἀριθμηθῆναι, ἵνα καὶ παμπόλλους, οὓς ἂν ἐθελήσῃ, καὶ διαφόρως δολοφονήσῃ· ἅ τινα καὶ εὑρεθέντα σύμπαντα κατεκαύθη. καὶ διὰ

ταῦτα ἰδόντες τὸ τῶν ἀνθρώπων μῖσος ἐς αὐτὸν ἐπλεόνασε, καὶ πολλὰ καὶ κακὰ ἤκουε περὶ πάντων. οὐδὲ γὰρ Ἀντωνῖνον ἔτ' αὐτὸν ἐκάλουν, ἀλλὰ Καράκαλλόν τε, ὥσπερ εἶπον, καὶ Τάραυτα ἐκ 323
μονομάχου προσηγορίᾳ τινὸς εἰδεχθεστάτου καὶ σμικροτάτου A
καὶ μιαιφονωτάτου. καὶ τὰ μὲν ἐκείνου, ὅπως ποτ' ἄν τις ὀνομάσῃ τις αὐτὸν, οὕτως ἔσχεν. ἐμοὶ δὲ καὶ πρὶν ἐς τὴν μοναρχίαν καταστῆναι, προεδηλώθη τρόπον τινὰ περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ ὅτι καὶ ταῦτα γράψοιμι. ἐν γὰρ πεδίῳ μεγάλῳ τινὶ πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν ἐξωπλισμένην ὁρᾶν τεθνηκότος αὐτοῦ ἤδη ἔδοξα, καὶ τὸν Σεβῆρον ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ καθήμενον διαλέγεσθαί τι αὐτοῖς. καί με προστάντα ἰδὼν, ὅπως τῶν λεγομένων ἀκούσω, Δεῦρο, ἔφη, Δίων, ἐνταῦθα πλησίον πρόσελθε, ἵνα πάντα καὶ τὰ λεγόμενα καὶ τὰ γινόμενα καὶ μάθῃς ἀ- B
κριβῶς καὶ συγγράψῃς. τοιοῦτος μὲν ὁ τοῦ Ταραύτου καὶ βίος καὶ ὄλεθρος ἐγένετο.

ΜΑΚΡΙΝΟΣ.

Ο ΔΕ δὴ Μακρῖνος, τὸ μὲν γένος Μαῦρος ἀπὸ Σικελίας Καισαρείας, γονέων ἀδοξοτάτων ἦν, (τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸ οὖς τὸ ἕτερον, κατὰ τὸ τῶν Μαύρων ἐπιχώριον, διετέτρητο) τῇ δὲ ἐπιεικείᾳ καὶ ἐκεῖνο συνεσκίαζεν. τά τε νόμιμα οὐχ οὕτως ἀκριβῶς ἠπίστατο ὡς πιστῶς μετεχειρίζετο. ἀποδειχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἔπαρχος, διῴ- C
κησε τὰ τῆς ἡγεμονίας ταύτης ἄριστα καὶ δικαιότατα. φονευθέντος δὲ ἐκείνου, τοῖς στρατιώταις ἀλλά τε ἐπαγγειλάμενος, καὶ τοῦ πολέμου ᾧ μάλιστα ἐβαρύνοντο, ἀπαλλάξειν ἐλπίσας, ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν μετὰ τετάρτην ἡμέραν. γενόμενος δὲ αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ

τι πρὸς τὸν ἐναντίον ζῆλον τοῦ Ἀντωνίνου διετάξατο καὶ κα-
λῶς ἔπραξε, καὶ μηδεμίαν εἰκόνα αὐτοῦ μήτε ἀργυρᾶν ὑ-
πὲρ πέντε λίτρας, μήτε χρυσῆν ὑπὲρ τρεῖς γίνεσθαι ἐκέλευσε. πε-
ρί γε μὴν τὰς τῶν ἀρχόντων ἐκλογάς τε καὶ καταστάσεις οὐ μι-
D κρὰς ἠδόξησεν, ὡς ἀναξίοις τισὶ τὰς ἀρχὰς ἐγχειρίζων, ὅπερ
μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως καὶ τῆς ὅλων
προνοίας. ἤρξατο δὲ καὶ τρυφερώτερον ζῆν, καὶ βαρύτερον
324 χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ, τὰ τῆς δυσγενείας ἐντεῦθεν συγκαλύψειν
A οἰόμενος. ὅθεν καὶ τοῖς τὴν δυσγένειαν αὐτοῦ καὶ τὴν παράλογον
τῆς μοναρχίας κτῆσιν διεχεραίνειν ὑποπτευομένοις οὐκ ὀρθῶς
ἐπεξῄει, ἐμποδὼν ποιούμενος. τοῦ γὰρ τοὐναντίον ἐχρῆν αὐ-
τὸν ποιεῖν, εἰδότα ὅστις τε ἀρχὴν ἐπεφύκει, καὶ ὅστις τότε
ἦν· μήθ' ὑπερφρονεῖν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῇ τε εὐεργεσίᾳ καὶ
τῇ τῆς ἀρετῆς διὰ πάντων ὁμοίως ἐπιδείξει παραμυθεῖσθαι.
ὅμως οἱ ἄνθρωποι, προκαταληφθέντες τῇ διὰ τὸν τοῦ τυραν-
νου θάνατον χαρᾷ, οὐδὲ ἐνενόησάν τι περὶ τῆς ταπεινότητος
B αὐτοῦ ἐσχόλασαν, ἀλλ' ἀγαπητῶς αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδέ-
ξαντο· οὐχ οὕτως ὅτι τινὶ δουλεύσουσιν, ὡς οὗ ἐστέροντο ἐνθυ-
μούμενοι, καὶ πάντα τινὰ καὶ τὸν τυχόντα αἱρετώτερον αὐτοῦ
νομίζοντες ἔσεσθαι. Λούκιος δέ τις Πρισκιλλιανὸς οὕτω πε-
ριβόητος ἐπὶ ταῖς ἐπηρείαις γενόμενος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ ταῖς
τῶν θηρίων σφαγαῖς, ὑπὸ μὲν τοῦ Καρακάλλου μεγάλως ἐτι-
μήθη, ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἐς νῆσόν τινα κατεκλείσθη. οὗτος ἄρκτῳ πο-
τὲ καὶ παρδάλει, λεαίνῃ τε καὶ λέοντι ἅμα μόνος συνηνέχθη,
καὶ πλεῖστα ἄλλα θηρία ἀπέκτεινε· πολύ γε μὴν πλείους ἄν-
δρας καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν βουλευτῶν ἐκ τῶν διαβολῶν ἐξώλεσεν.
C ἡ δὲ δὴ Ἰουλία ἡ τοῦ Ταραύτου μήτηρ, ἔτυχε μὲν ἐν τῇ Ἀντιο-
χείᾳ οὖσα, καὶ οὕτω παραχρῆμα ἅμα τῇ πύστει τοῦ θανάτου
αὐτοῦ διετέθη ὥστε καὶ πλήξασθαι ἰσχυρῶς καὶ ἀποκαρτερῆ-
σαι ἐπιχειρῆσαι. ὃν γὰρ ζῶντα ἐμίσει, τετελευτηκότα ἐπό-
θει, οὐχ ὅτι ἐκεῖνον ζῆν ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ἰδιωτεύουσα
ἤχθετο·

ἤχθετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν Μακρῖνον πολλὰ καὶ δεινὰ ἐλοιδό-
ρησεν, ἐπειδὴ ὡς οὔτε τι τῆς βασιλικῆς θεραπείας καὶ τῆς τῶν
δορυφόρων περὶ αὐτῇ φρουρᾶς ἠλλοιώθη, καὶ ἐκεῖνος χρη-
στά ἄττα αὐτῇ ἐπέστειλε, θαρσήσασα τὴν τοῦ θανάτου ἐπιθυ- D
μίαν κατέθετο. ἐπεὶ δὲ τὰ λεχθέντα ὑπ' αὐτῆς ὁ Μακρῖνος
ἐπύθετο, καίτοι μηδὲν αὐτῷ ἀντιγραψάσης ἐκείνης, καί τι καὶ
εἰς τοὺς συνόντας αὐτῇ στρατιώτας πράσσουσαν ᾔσθετο, καὶ τῆς
αὐταρχίας μεταδιώκουσαν παραπλησίως τῇ Σεμιράμιδι καὶ
τῇ Νιτώκριδι, ἅτε καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τρόπον τινὰ χωρίων ἐκείναις
οὖσαν, καὶ ἐξελθεῖν ὅτι τάχιστα ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ὅποι βούλοιτο αὐ-
τὴν ἐκέλευσεν, οὐκέτ' ἐφιλοψύχησεν, ἀλλὰ διέφθειρεν ἑαυτὴν
ἀποκαρτερήσασα· ἐπειδὴ καὶ ὁ καρκῖνος, ὃν ἐκ πάνυ πολλοῦ
χρόνου ἡσυχάζοντα ἐν τῷ μαστῷ ἔχουσα, εἶτα κοψαμένη τὰ στέρ- 325
να, ταῖς πληγαῖς ἠρέθισεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτῇ συνεβάλετο. ὁ δὲ A
Μακρῖνος ἰδὼν τὸν Ἀρτάβανον δυνάμεσί τε μεγάλαις καὶ
θυμῷ φερόμενον ἐς τὸν πόλεμον, ἐπειράθη μὲν, τούς τε αἰχμα-
λώτους καὶ λόγους ἐπιεικεῖς αὐτῷ πέμψας, καταπραῦναι καὶ
ἀποστρέψαι· ὡς δὲ ἐκεῖνος ἔπραττεν οὐδὲν ἐλαφρὸν, ἀλλὰ τάς
τε πόλεις τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου κατασκαφείσας, αὐτὸν ἀνα-
στῆναι, τῆς τε Μεσοποταμίας παντελῶς ἐκστῆναι, καὶ ἐπὶ τῇ λύμῃ τῶν
βασιλικῶν μνημάτων δίκας δοῦναι, οὐδὲ καιρὸν οὐδένα
διαβουλεύσασθαι ἔσχεν, ἀλλ' ἀπαντήσας αὐτῷ πρὸς τὴν Νί- B
σιβιν ἤδη προσιόντι, ἡττήθη, μάχης περὶ τοῦ ὕδατος τοῖς στρα-
τιώταις ἐν τῇ αὐτοῦ στρατοπεδεύσει γενομένης· καὶ αὖθις συμβα-
λὼν, οὐχ ὡς ἤθελεν ἀπήλλαξεν. ὥστε ἠναγκάσθη πέμψας τῶν
ἐπικηρυκεύσασθαι, καὶ πολλῶν πάνυ χρημάτων τὴν εἰρήνην
ὠνήσασθαι, ἃ ἔς τε αὐτὸν τὸν Ἀρτάβανον καὶ τοὺς παραδυ-
ναστεύοντας αὐτῷ ἐδαπάνησεν· ὡς ἐς πεντακισχιλίας μυριά-
δας τὸ σύμπαν ἀνάλωμα γενέσθαι. ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχε. πό-
λεμος δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἕτερος οὐκέτ' ὀθνεῖος ἀλλ' ἐμφύλιος
συνερράγη. οἱ γὰρ στρατιῶται, ἐπειδὴ οὐχ ἥδιστον αὐτοῖς ὁ

C Μακρῖνος, οὐδὲ ἄπλετά τινα σφίσιν ἐδίδου, καὶ ὅσα ὁ Ἀντωνῖ-
νος ἐνεώπεισιν. ὑπὸ δὲ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἄστρον τι ἀπὸ
δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὸ ἀκροφύσιον ἐπὶ πολλὰς νύκτας
ἀνατεῖνον, δεινῶς ἡμᾶς ἐξεπλήττεν, ὥστε τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ὁμή-
ρου διὰ στόματος ἀεὶ ποιεῖσθαι, Ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρα-
νός, ἄϊε δὲ Ζεύς. ἐπράχθη δὲ ὧδε. ἡ Μαῖσα ἡ τῆς Ἰουλίας τῆς
βασιλίδος ἀδελφή, δύο τε θυγατέρας Σοαιμίδα καὶ Μαμ-
μαίαν καὶ δύο ἐγγόνους ἄρσενας ἔχουσα ἦν, ὧν ἡ μὲν Οὐά-
D ρῳ Μαρκέλλῳ Σύρῳ ἀνδρί, ἡ δὲ Γεσσίῳ Μαρκιανῷ Σύρῳ
καὶ αὐτῷ ὄντι συνῴκησεν, οἷς καὶ ἀμφοτέροις τελευτῆσαι ἤδη
συμβεβήκει. Εὐτυχιανὸς δέ τις τῶν καισαρείων, ἔν τε ἀθύρμα-
σι καὶ γυμνασίοις ἀρέσας, τήν τε τῶν στρατιωτῶν ἐς τὸν Μακρῖ-
νον ἀπέχθειαν συνιδών, καί τι καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ὃν Ἐλεγά-
βαλον ἐπικαλοῦσι καὶ μεγάλως θρησκεύουσιν, ἄλλων τέ τι-
νων μαντειῶν ἀναπεισθείς, ἐπεχείρησεν τόν τε Μακρῖνον καθε-
λεῖν, καὶ τὸν Λοῦπον τὸν τῆς Μαίσης ἔγγονον, αὐτοκράτορα,
καίπερ παιδίον ἔτι ὄντα, ἀντικαταστῆσαι, καὶ κατειργάσατο ἑ-
326 κάτερον. τοῦ τε γὰρ Ταράντου υἱὸν αὐτὸν μοιχίδιον εἶναι πλασά-
A μενος, καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἐκείνου, ᾗ ποτε ἐν παισὶν ἐχρῆτο, κο-
σμήσας, ἐς τὸ στρατόπεδον νυκτός, μήτε τῆς μητρὸς αὐτοῦ μήτε
τῆς τήθης ἐπισταμένης, εἰσήγαγε, καὶ τοὺς στρατιώτας ἅμα τῇ
ἕῳ τῆς τοῦ Μαΐου ἑκκαιδεκάτης, γλιχομένους τινὰ ἀφορμὴν
ἐπαναστάσεως λαβεῖν, ἀνέπεισε νεοχμῶσαι, οἳ καὶ Ἀντωνῖνον
αὐτὸν ὀνομάσαντες, αὐτοκράτορα παραχρῆμα ἀνέδειξαν. ὁ
δὲ δὴ Μακρῖνος ἔγραψε μὲν καὶ τῇ βουλῇ περὶ τοῦ Ψευδαντω-
νίνου, παιδίον τε ἀποκαλῶν αὐτόν, καὶ ἔμπληκτον εἶναι λέγων, καὶ
περὶ τῶν στρατιωτῶν ὀδυρόμενος, ὡς διά τε περὶ τὰ χρήματα ἀ-
πληστίαν ἀφισταμένων αὐτοῦ. τελευτῶν δ' οὖν, παραμύθιον τῆς
B συμφορᾶς ἔχειν ἔφη, ὅτι τὸν ἀδελφοκτόνον τὸν τῆς οἰκουμένης
καταλῦσαι ἐπιχειρήσαντι ἐπεβίω· καὶ τοιόνδε τι προσεπέ-
γραψεν, ὅτι πολλοὺς οἶδα μᾶλλον ἐπιθυμοῦντας αὐτοκρά-

πρὸς σφαγιάσαι, ἢ αὐτοὺς βιῶναι. τοῦτο δ' οὐ περὶ ἐμαυτοῦ
λέγω, ὅτι τις ἐπιθυμήσειεν ἂν ἢ εὔξαιτό με ἀπολέσθαι· ἐφ' ᾧ
Φουλούιος Διογενιανὸς ἐξεβόησεν ὅτι πάντα ηὐξάμεθα. ἦν
δ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν ὑπατευκότων, σφόδρα δ' οὐ φρενήρης, καὶ
κατὰ τοῦτο οὔτε τοῖς ἄλλοις ἤρεσκεν, οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ. ταῦτά τε
ἐπέστελλεν ὁ Μακρῖνος, καὶ ἑαυτὸν μὲν πατέρα, τὸν δὲ Διαδουμε-
νὸν υἱὸν αὐτοῦ συνεχέστατα ἀπεκάλει, καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ Ψευ-
δαντωνίνου διέβαλλε, πολὺ νεώτερον αὐτοῦ τὸν υἱὸν αὐτοκρά- C
τορα ἀποφήνας. ἐξ ὧν ἔτι καὶ μᾶλλον τὴν ταπεινότητα καὶ τὴν μω-
ρίαν αὐτοῦ πάντες κατέγνωσαν. ὁ δὲ δὴ Ψευδαντωνῖνος οὕτω
ταχέως ἐπ' αὐτὸν ἤλασεν, ὥστε χαλεπῶς τὸν Μακρῖνον ἐν κώ-
μῃ τινὶ τῶν Ἀντιοχέων, ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα τῆς πόλεως στα-
δίους ἀπεχούσης, συμβαλεῖν αὐτῷ. τῇ μὲν οὖν προθυμίᾳ τῇ
τῶν δορυφόρων ἐκράτησε. τούς τε γὰρ θώρακας τοὺς λεπιδω-
τοὺς, καὶ τὰς ἀσπίδας τὰς σωληνοειδεῖς ἀφελόμενος αὐτῶν,
κουφοτέρους σφᾶς ἐν ταῖς μάχαις πεποιήκει. τῇ δὲ ἑαυτοῦ δει-
λίᾳ ἡττήθη, καθάπερ καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτῷ προεδήλωσεν· D
ὅτι γὰρ τὰ πρῶτα αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς γράμματα ἡμῖν ἀ-
νεγνώσθη, περιστερά τις ἐπὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀ-
νακειμένην ἐπέπτατο. οὐδὲ τὰς γυναῖκας γοῦν τὰς περὶ τὸν
Ψευδαντωνῖνον τήν τε Μαῖσαν καὶ τὴν Σοαιμίδα μιμή-
σασθαι ἴσχυσεν. αὗται γὰρ συνοῦσαι τῷ παιδίῳ, ἐπειδὴ τὸ ἑαυ-
τῶν στράτευμα ἀσθενέστατα ἑώρων ἀγωνιζόμενον, ἀπὸ τῶν ὀ-
χημάτων καταπηδήσασαι, καὶ ἐς τοὺς φεύγοντας εἰσπεσοῦσαι, ἐ-
πέσχον αὐτοὺς τῆς φυγῆς ὀδυρόμεναι· καὶ τὸ παιδίον σπασάμενον
τὸ ξιφίδιον ὃ παρέζωστο, ὤφθη σφίσιν ἐπὶ ἵππου θείᾳ τινὶ φο- 327
ρᾷ, ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἐλάσον. οὕτω γὰρ ἰδόντες ἔστησαν. ἐτρά- A
ποντο δ' ἂν καὶ ὣς πάλιν, εἰ μὴ ὁ Μακρῖνος ἰδὼν αὐτοὺς ἀνθιστα-
μένους ἔφυγε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἡττηθεὶς, τὸν μὲν υἱὸν πρὸς τὸν Ἀρτάβα-
νον ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐς Ἀντιόχειαν, ὡς καὶ νενικηκὼς, ὅπως
καταδεχθῇ, εἰσελθών· ἔπειτα διαγγελθείσης τῆς ἥττης αὐτοῦ,

καὶ φόνων ἐκ τούτου πολλῶν κἀν ταῖς ὁδοῖς κἀν τῇ πόλει, ὥσ-
που τῆς ἀνοίας ἑκατέρῳ αὐτῶν εἶχε, γιγνομένων, ἀπέδρα ἐ-
κεῖθεν νυκτὸς ἐπὶ ἵππου, τήν τε κεφαλὴν καὶ τὸ γένειον πᾶν
B ξυρησάμενος, καὶ ἐσθῆτα φαιὰν κατὰ τὰς ἁλουργῖς, ἵν' ὅτι μά-
λιστα ἰδιώτῃ τινὶ ἐοίκοι, λαβών· καὶ οὕτω μετ' ὀλίγων εἰς Αἰ-
γὰς τῆς Κιλικίας ἐλθών, ὀχημάτων τε ἐνταῦθα, ὡς καὶ στρα-
τιώτης τις τῶν ἀγγελιαφόρων ὤν, ἐπέβη, καὶ διεξήλασε διά
τε τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Γαλατίας, τῆς τε Βιθυνίας, μέ-
χρις Ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου, τοῦ καταντικρὺ τῆς τῶν Νικο-
μηδέων πόλεως ὄντος. καὶ ἐς μὲν τὴν Νικομήδειαν οὐκ ἐτόλ-
μησεν εἰσελθεῖν, διαπλέων δὲ ἐς Χαλκηδόνα, ἔπεμψε πρός
τινα τῶν ἐπιτρόπων ἀργύριον αἰτῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐγνώσθη, κα-
τελήφθη τε ἐν τῇ Χαλκηδόνι. καὶ ἐπελθόντων τῶν ὑπὸ τοῦ
Ψευδαντωνίνου πεμφθέντων, συνελήφθη, καὶ μέχρι τῆς Καπ-
C παδοκίας ἤχθη. ἐνταῦθα δὲ μαθὼν ὅτι καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἑα-
λώκει, ἔρριψέ τε αὑτὸν ἀπὸ τοῦ ὀχήματος (οὐ γὰρ ἐδέδετο) καὶ
τότε μὲν τὸν ὦμον συνέτριψε, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἐσφάγη. ὁ
μὲν οὖν Μακρῖνος οὕτω, καὶ γέρων ὤν (πεντήκοντα γὰρ καὶ τέσ-
σαρα ἔτη ἦγε) καὶ ἐμπειρίᾳ πραγμάτων προφέρων, ἀρε-
τήν τε ὑποδεικνύων, καὶ τοσούτων στρατευμάτων ἄρχων, ὑπὸ
παιδαρίου, οὗ μηδὲ τὸ ὄνομα πρότερον ἠπίστατο, κατελύθη,
ὥς που καὶ τὸ μαντεῖον αὐτῷ προεμήνυσε· χρωμένῳ γὰρ αὐτῷ
τοῦτο ἔφη, Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει. οὕτω που οὐ-
D δεὶς οὐδὲ τῶν σφόδρα δοκούντων ἐρρῶσθαι βεβαίαν τὴν ἰ-
σχὺν ἔχει, ἀλλὰ καὶ οἱ πάνυ εὖ πράττοντες ἐξ ἴσου τοῖς λοιποῖς
αἰωροῦνται. ὁ δ' οὖν Μακρῖνος καὶ τάχιστα καὶ βαρυσυμ-
φορώτατα τὴν ἀρχὴν ἀπέβαλεν. ἐνιαυτῷ τε γάρ, καὶ δύο
μησὶ, τριῶν ἡμερῶν, ὥστε καὶ μέχρι τῆς μάχης λογιζομένοις
συμβῆναι, δέουσιν, ἦρξεν.

ΑΒΙΤΟΣ, Ο ΚΑΙ ΨΕΥΔΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΔΑΝΑΠΑΛΟΣ.

ὉΔΕ δὴ Ἄβιτος, εἴτε Ψευδαντωνῖνος, εἴτε 328
καὶ Ἀσσύριος, ἢ καὶ Σαρδανάπαλος, Τι- A
βερινός τε (καὶ γὰρ ταύτην τὴν προσηγορίαν,
ἐπειδὴ τὸ σῶμα σφαγέντος αὐτοῦ ἐς τὸν Τί-
βεριν ἐνεβλήθη, ἔλαβεν) ἐπειδὴ τὸ κρά-
τος ἐβεβαιώθη, ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν, ἓν μὲν τι καὶ σφόδρα
ἀγαθοῦ αὐτοκράτορος ἔργον ἐποίησε. πολλὰ γὰρ παρὰ πάντων
καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ἔν τε τοῖς τοῦ Μακρίνου γραμμάτων καὶ λόγων καὶ
ἔργων ὑβρισθεὶς, οὐδενὶ τῶν παραιτίων ἐπεξῆλθεν. ἐς δὲ δὴ τἆλλα
πάντα καὶ αἴσχιστος καὶ παρανομώτατος καὶ μιαιφονώτα-
τος ὤφθη, καίτοι τρισὶν ἔτεσιν, ἐννέα μησὶν, ἡμέραις τε τέτταρ-
σιν ἄρξας, ὡς ἄν τις ἀπὸ τῆς μάχης, ἐν ᾗ τὸ παντελὲς κράτος B
ἔσχηκεν, ἀριθμήσειεν. ὁ μὲν γὰρ Εὐτυχιανὸς, ὁ καὶ Κωμάζων (καὶ
τοῦτο γὰρ τοὔνομα ἔκ τε μίμων καὶ γελωτοποιΐας ἔσχε) τῶν τε δορυ-
φόρων ἦρξεν, ἐν μηδεμιᾷ τῶν παρ᾽ ἑαυτῷ ἐπιτροπείᾳ ἢ καὶ προσ-
τασίᾳ πλὴν τοῦ στρατοπέδου ἐξετασθεὶς, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπά-
τευσεν οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον· ὃ μη-
δενὶ πώποτε ἄλλῳ ὑπῆρξεν. ὅθεν που καὶ τοῦτ᾽ ἐν τοῖς παρα-
νομωτάτοις ἀριθμηθήσεται. οἱ δὲ δὴ ἄλλοι, ὅσοις οὐκ ἠρέσκε-
το τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, εἴτε μετὰ προφάσεώς τινος, ἢ καὶ
χωρὶς προφάσεως ἐφονεύοντο. Οὐαλεριανὸς μὲν γὰρ Παῖ-
τος, ὅτι εἰκόνας τινὰς ἐπιχρύσους πρὸς παλλακίδων κοσμή- C
ματα ἐξετύπωσε, διεφθάρη. Μεσσάλας δὲ Σίλιος καὶ Βάσ-
σος Πομπώνιος ἐγκλήματα ἔλαβον ὅτι τοῖς πραττομένοις
παρ᾽ αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκοντο. ἤτοι γὰρ οὐδὲ τῇ βουλῇ γράψαι περὶ

αὐτῶν ἀκούσῃ, ἐξετάσας αὐτοὺς τοῦ ἑαυτοῦ βίου, καὶ ἐπιτιμήσας τῶν ἐν τῷ παλατίῳ δρωμένων εἰπών τι. ὑπῆν δέ τι καὶ ἕτερον αἰτίαμα τῷ Βάσσῳ, ὅτι γυναῖκα εὐπρεπῆ καὶ εὐγενῆ εἶχε. τοῦ τε γὰρ Σεβήρου Κλαυδίου καὶ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Μάρκου ἀπόγονος ἦν. ἀμέλει καὶ ἔγημεν αὐτήν, μηδὲ θρηνῆσαι
D τὴν συμφορὰν ἐπιτρέψας. καὶ περὶ μὲν τῶν γάμων αὐτοῦ,
329 ὧν τε ἐγάμει, ὧν τε ἐγήματο, αὐτίκα λελέξεται. καὶ γὰρ ἠν-
A δρίζετο καὶ ἐθηλύνετο, καὶ ἔπραττε καὶ ἔπασχεν ἑκάτερα ἀσελγέστατα. καὶ τί λέγω τοῖς ἄλλοις, οὓς οὐδενὶ λόγῳ ἐφόνευσε; καὶ τὸν πάνυ γὰρ αὐτῷ φίλτατον εἶναι, ἐπειδὴ σωφρόνως τε καὶ ἀφρόνως ζῆν αὐτὸν ἐνουθέτησεν, θανάτῳ ἐζημίωσε. τῶν δὲ δὴ παρανομημάτων αὐτοῦ καὶ τὸ κατὰ τὸν Ἐλιογάβαλον ἔχεται, οὐχ ὅτι θεόν τινα ξενικὸν εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήγαγεν, οὐδ' ὅτι καινοπρεπέστατα αὐτὸν ἐμεγάλυνεν, ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Διὸς αὐτοῦ ἤγαγεν αὐτόν, καὶ ὅτι καὶ ἱερέα αὐτοῦ
B ἑαυτὸν ψηφισθῆναι ἐποίησεν, ὅτι τὸ αἰδοῖον περιέτεμε, καὶ ὅτι χοιρείων κρεῶν ἀπέχοιτο, καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὴν ἐσθῆτα τὴν βαρβαρικήν, ᾗ τῶν Σύρων ἱερεῖς χρῶνται, καὶ δημοσίᾳ πολλάκις ἑωρᾶτο ἐνδεδυμένος· ἀφ' οὗπερ οὐχ ἥκιστα καὶ τὴν τοῦ Ἀσσυρίου ἐπωνυμίαν ἔλαβεν. ἔγημε δὲ Κορνηλίαν Παῦλαν, ἵνα δὴ θᾶσσον (ὥσπερ ἔφη) πατὴρ γένηται, ὁ μηδ' ἀνὴρ εἶναι δυνάμενος. ἐν δ' οὖν τοῖς γάμοις οὐχ ὅπως ἡ γερουσία, ἤ τε ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ τῶν βουλευτῶν διανομήν τινα ἔλαβον· ὅ, τε δῆμος πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν δραχμαῖς, καὶ οἱ στρατιῶται ἑκατὸν πλείοσιν εἱστιάθησαν. μονομάχων τε ἀγῶνες ἐγένοντο, ἱμάτιον αὐτοῦ περιπόρφυρον ἐνδύντος, ὃ καὶ
C ἐν ταῖς εὐχωλιμαίαις θέαις ἐπεποιήκει, καὶ θηρία ἄλλα τε πολλὰ, καὶ ἐλέφας, τίγρεις δέ τε μία καὶ πεντήκοντα ἐσφάγησαν, ὃ μηδέποτε ἀθρόον ἐγεγόνει. εἶτα τὴν Παῦλαν, ὡς καὶ κηλῖδά τινα περὶ τὸ σῶμα ἔχουσαν, ἀποπέμψας, Ἀκυλίᾳ Σεβήρᾳ συνῴκησεν, ἐκφανέστατα παρανομήσας. ἱερωμένην γὰρ

αὐτὴν τῇ Ἑστίᾳ ἀσεβέστατα ἤγαγεν. ἐτόλμησε δὲ καὶ εἰπεῖν ὅτι,
ἵνα δὴ καὶ θεοπρεπεῖς παῖδες ἔκ τε ἐμοῦ τοῦ ἀρχιερέως, ἔκ τε
ταύτης τῆς ἀρχιερείας γεννῶνται, τοῦτ' ἐποίησα. καὶ ἐφ' οἷς αὐτὸν ἐν τῇ
ἀγορᾷ αἰκισθέντα, εἶτα ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐμβληθῆναι, κἀν-
ταῦθα θανατωθῆναι ἔδει, ἐπὶ τούτοις ἐκαλλωπίζετο. καὶ οὐδὲ
ἐκείνην μέντοι ἐπὶ πολὺ κατέσχεν, ἀλλὰ ἑτέραν, εἶθ' ἑτέραν, καὶ D
μάλα δὴ ἄλλην ἔγημε, καὶ μετὰ τοῦτο πρὸς τὴν Σεβήραν ἐπανῆλθεν.
ἐγένοντο δὲ καὶ τέρατα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἄλλα τε, καὶ ἐκ τοῦ ἀγάλ-
ματος τῆς Ἴσιδος, ὅπερ τὸ ἀέτωμα τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἐπὶ κυνὸς ὀ-
χεῖται. τὸ γὰρ πρόσωπον ἐς τὸ εἴσω μετέστρεψεν. ὁ δὲ Σαρδανά-
παλος καὶ ἀγῶνας ἐποίει, καὶ θέας συχνάς, ἐν αἷς Αὐρήλιος Ἕ-
λιξ ὁ ἀθλητὴς ηὐδοκίμησεν, ὃς τοσοῦτον τοὺς ἀνταγωνιστὰς ὑ-
περῆρεν, ὥστε πάλην τε ἅμα καὶ παγκράτιον ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ
ἀγωνίσασθαι ἐθελῆσαι, κἂν τοῖς Καπιτωλίοις καὶ ἄμφω νικῆ-
σαι. οἱ μὲν γὰρ Ἠλεῖοι φθονήσαντες αὐτῷ μὴ (τὸ λεγόμενον δὴ 330
τοῦτο) ἀφ' Ἡρακλέους ὄγδοος γένηται, οὐδὲ ἐκάλεσαν ἐς τὸ στά- A
διον παλαιστὴν οὐδένα, καίπερ ἐν τῷ λευκώματι καὶ τοῦτο τὸ
ἄθλημα προσγράψαντες. ἐν δὲ δὴ τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐνίκησεν ἑκά-
τερον, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἐπεποιήκει. ἵνα δὲ παρῶ τάς τε βαρβαρι-
κὰς ᾠδάς, ἃς ὁ Σαρδανάπαλος τῷ Ἐλεγαβάλῳ ᾖδε τῇ
μητρὶ ἅμα καὶ τῇ τήθῃ, τάς τε ἀπορρήτους θυσίας ἃς αὐτῷ
ἔθυε, παῖδας σφαγιαζόμενος, καὶ μαγγανεύμασι χρώμενος.
ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ λέοντα καὶ πίθηκον καὶ ὄφιν τινὰ ζῶν-
τα ἐγκατακλείσας, αἰδοῖά τε ἀνθρώπου ἐμβαλών, καὶ ἄλλ' ἄττα
ἀνοσιουργῶν, περιάπτοις τέ τισι μυρίοις ἀεί ποτε χρώμενος, ἵνα B
ταῦτα παραδράμω, καὶ γυναῖκα τῷ γελοιοτάτῳ Ἐλεγαβά-
λῳ ἐμνήστευσε, καθάπερ καὶ γάμου παίδων τε δεομένῳ. καὶ ἔδει
γὰρ μήτε πενιχρὰν μήτε δυσγενῆ τινα εἶναι αὐτήν, τὴν Οὐρανίαν
τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπελέξατο, καὶ ἐκεῖθέν τε αὐτὴν μετεπέμ-
ψατο, καὶ ἐς τὸ παλάτιον καθίδρυσεν, ἕδνα τε αὐτῇ παρὰ
πάντων τῶν ὑπηκόων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς

ἤθροισε.

ἤθροισε. τὰ μὲν δὴ οὖν ἔδνα ὅσα ἐδόθη ζῶντος αὐτοῦ, μετὰ
ταῦτα εἰσεπράχθη. τὴν δὲ δὴ προῖκα οὐκ ἔφη κομίσασθαι,
πλὴν δύο λεόντων χρυσῶν, οἳ καὶ συνεχωνεύθησαν. ἀλλ' οὗτος
C ὁ Σαρδανάπαλος, ὁ καὶ τοὺς θεοὺς γάμου νόμῳ συνοικίζειν
ἀξιῶν, ἀσελγέστατα αὐτὸς διεβίω. γυναιξὶ μὲν γὰρ καὶ πλείοσι
συνειργνυτο, οὐ μέντοι ὡς καὶ αὐτός τι αὐτῶν δεόμενος, ἀλλὰ
ἵνα τῇ συγκοιμήσει τῇ μετὰ τῶν ἐραστῶν, τὰ ἔργα αὐτῶν μι-
μῆται. πολλὰ δὲ καὶ ἄτοπα, ἃ μήτε λέγων μήτε ἀκούων τις
καρτερήσειεν, ἔδρασε τῷ σώματι καὶ ἔπαθε· τὰ δὲ δὴ περιφα-
νέστατα, καὶ ἃ μηδ' ἂν ἀποκρύψαιτό τις, τάδε ἐστίν. ἐς καπη-
λεῖα εἰσῄει νύκτωρ, περιθεταῖς κόμαις χρώμενος, καὶ τὰ τῶν
καπηλίδων εἰργάζετο. ἐς τὰ πορνεῖα τὰ περιβόητα εἰσεφοί-
τα, καὶ τὰς ἑταίρας ἐξελαύνων, ἐπόρνευε. καὶ τέλος ἐν τῷ πα-
D λατίῳ οἴκημά τι ἀποδείξας, ἐνταῦθα ἠσέλγαινε, γυμνός τε
ἀεὶ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ ἑστώς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σιν-
δόνιον χρυσοῖς κρίκοις ἐξηρτημένον διασείων, τούς τε παριόν-
τας ἁβρᾷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ προσεταιριζόμενος.
ἦσαν γὰρ οἷς ἐξεπίτηδες τοῦτο ποιεῖν προσετέτακτο. ὥσπερ γὰρ
καὶ ἐς τὰ ἄλλα καὶ ἐς ἐκεῖνο διερευνητὰς συχνοὺς εἶχε, δι' ὧν
ἐπολυπραγμόνει τοὺς μάλιστα αὐτῷ ἀρέσαι τῇ ἀκαθαρσίᾳ
δυναμένους· χρήματά τε παρ' αὐτῶν συνέλεγε, καὶ ἐγαυροῦτο
ταῖς ἐμπολαῖς· πρός τε τοὺς συνασχημονοῦντας οὐ διεφέρε-
331 το, πλείους τε ἐραστὰς αὐτῶν ἔχειν καὶ πλεῖον ἀργυρίζεσθαι λέ-
A γων. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς πάντας ὁμοίως τοὺς χρωμένους αὐ-
τῷ ἔδρα. ἤδη καὶ ἐξαίρετόν τινα ἄνδρα ἔσχεν, ὃν καίσαρα
διὰ τοῦτ' ἀποδεῖξαι ἠθέλησεν. ἤλαυνε μὲν γὰρ ἅρμα τῇ πρα-
σίῳ στολῇ χρώμενος· ἰδίᾳ τε καὶ οἴκοι ἔνι φαίαι τοῦτ' εἶναι, ἔνθα ἠ-
γωνοθέτουν οἵ τε ἄλλοι οἱ περὶ αὐτὸν πρῶτοι, καὶ οἱ ἔπαρχοι
αὐτοί, ἥ τε τήθη καὶ ἡ μήτηρ, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ προσέτι καὶ
τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἄλλοι τε, καὶ ὁ Λέων ὁ πολίαρχος· καὶ ἐθεῶντο αὐτὸν
B καὶ ἁρματηλατοῦντα, καὶ χρυσοῦς, ὥσπερ τινὰ τῶν τυχόντων,

αὐτὸς ὢν, τούς τε ἀγωνοθέτας καὶ τοὺς στρατιώτας προσκυνοῦν-
τα. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠρχεῖτο, οὔτι γε ἐν ὀρχήστρᾳ μό-
νον, ἀλλὰ καὶ ἐκβαδίζων τρόπον τινὰ καὶ θύων, ἀσπαζόμενός τε καὶ
δημηγορῶν. καὶ τέλος (ἵν᾽ ἤδη ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον ἐπανέλ-
θω) καὶ ἐγήματο, γυνή τε καὶ δέσποινα, βασιλίς τε ὠνομάζετο·
καὶ ἐριούργει, κεκρύφαλόν τε ἔστιν ὅτε ἐφόρει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐ-
νηλείφετο. ἅπαξ μὲν γὰρ ἀπεκείρατο τὸ γένειον, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ
ἑορτὴν ἤγαγε. μετὰ δὲ τοῦτ᾽ ἐψιλίζετο, ὥστε καὶ ἐκ τούτου γυναι- C
κίζειν. καὶ πολλάκις καὶ κατακείμενος, τοὺς βουλευτὰς ἠσπάζετο.
ὁ δὲ δὴ ἀνὴρ αὐτῆς, Ἱεροκλῆς ἦν, Καρικὸν ἀνδράποδον, καὶ ἁρ-
ματηλάτης ἐγένετο. κἀκ τούτου καὶ παραδοξότατα αὐτῷ ἠρέ-
σθη. ἐν γάρ τοι ἱπποδρομίᾳ τινὶ ἐκπεσὼν τοῦ ἅρματος κατ᾽ αὐ-
τὴν τὴν τοῦ Σαρδαναπάλου ἕδραν, τό, τε κράνος ἐν τῇ πτώσει
ἀπέρριψε, καὶ ἐκφανεὶς αὐτῷ (λειογένειος δέ τι ἦν, καὶ κόμῃ ξαν-
θῇ ἐκεκόσμητο) ἀνηρπάσθη τε εὐθὺς ἐς τὸ παλάτιον, κἀν τοῖς
νυκτερινοῖς ἔργοις, καὶ μᾶλλον ἑλὼν αὐτὸν, ὑπερηυξήθη, ὥστε
καὶ ὑπὲρ αὐτὸν ἐκεῖνον ἰσχῦσαι, καὶ βραχὺ νομισθῆναι, τὸ τὴν μη-
τέρα αὐτοῦ ἔτι δούλην οὖσαν, ἔς τε τὴν Ῥώμην ὑπὸ στρατιωτῶν D
ἀχθῆναι, κἀν ταῖς τῶν ὑπατευκότων γυναιξὶ συναριθμηθῆναι.
πολλάκις μὲν γὰρ καὶ ἄλλοι ἐτιμήθησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐδυνή-
θησαν, οἱ μὲν ὅτι συνεπανέστησαν, οἱ δ᾽ ὅτι ἐμοίχευον αὐτόν. καὶ
γὰρ μοιχεύεσθαι δοκεῖν (ἵνα κἀν τούτῳ τὰς ἀσελγεστάτας γυναῖ-
κας μιμῆται) ἤθελε, καὶ πολλάκις ἑκὼν καὶ ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ ἡ-
λίσκετο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐλοιδορεῖτο ἀσελγῶς πρὸς τοῦ ἀν-
δρός, καὶ ὥστε καὶ ὑπώπια σχεῖν, πληγὰς ἐλάμβανε. ἐκεῖνον
δ᾽ οὖν οὕτως οὐ κούφῃ τινὶ φορᾷ, ἀλλὰ πόνῳ καὶ δευσοποιῷ 332
ἔρωτι ἠγάπα, ὥστε μὴ ὅτι ἐπὶ τοιούτῳ τινὶ ἀγανακτῆσαι, ἀλ- A
λὰ καὶ τοὐναντίον ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐκείνοις μᾶλλον αὐτὸν φιλῆ-
σαι, καὶ καίσαρα ὄντως ἀποφῆναι θελῆσαι, καὶ τῇ τε τήθῃ
διὰ τοῦτο ἐμποδὼν γενομένῃ ἀπειλῆσαι, καὶ τοῖς στρατιώταις
οὐχ ἥκιστα δι᾽ αὐτὸν προσκροῦσαι. καὶ ὁ μὲν ἔμελλέ που καὶ

διὰ ταῦτα ἀπολεῖσθαι. Αὐρήλιος δὲ δὴ Ζωτικὸς ἀνὴρ Σμυρ-
ναῖος, ὃν καὶ Μάγειρον ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τέχνης ἐκάλουν, καὶ
B ἐφιλήθη πάνυ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐμισήθη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐσώθη.
οὗτος γὰρ δὴ καλὸν μὲν καὶ τὸ πᾶν σῶμα, ἅτε καὶ ἀθλητὴς, εἶχεν,
πολὺ δὲ δὴ πάντας τῷ τῶν αἰδοίων μεγέθει ὑπεραίρων, ἐμηνύθη
τε αὐτῷ ὑπὸ τῶν ταῦτα ἐξεταζόντων, καὶ ἐξαίφνης ἐκ τῶν ἀ-
γώνων ἀναρπασθεὶς, ἀνήχθη τε εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ πομ-
πῆς ἀπλέτου, καὶ ὅσην οὔτε Αὔγαρος ἐπὶ τοῦ Σεβήρου, οὔτε Τη-
ριδάτης ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἔσχε. προκοιτής τε καὶ πρὶν ὀφθῆναι
ἀποδειχθεὶς, ἐς τὸ παλάτιον λυχνοκαΐᾳ πολλῇ λαμπόμενος
εἰσῆλθε. καὶ ὃς ἰδὼν, ἀνέθορέ τε ἐρυθριασμένως, καὶ προσειπόν-
C τα, οἷα εἰκὸς ἦν, Κύριε αὐτοκράτωρ χαῖρε, θαυμαστῶς τόν τε
αὐχένα γυναικίσας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπικλάσας, ἠμείψα-
το, καὶ ἔφη οὐδὲν διστάσας, Μή με λέγε κύριον· ἐγὼ γὰρ κυρία
εἰμί. καὶ ὁ μὲν συλλουόμενός τε αὐτῷ παραχρῆμα, καὶ ἐπὶ
πλεῖον ἐκ τῆς γυμνώσεως, ἅτε καὶ ἰσόρροπον τῇ φήμῃ εὑρὼν
αὐτὸν ὄντα, παχηπάσας, ἔν τε τοῖς στέρνοις αὐτοῦ κατεκλίθη,
κἀν τοῖς κόλποις ὥσπερ ἐρωμένη δεῖπνον εἵλετο. ὁ δὲ Ἱεροκλῆς
φοβηθεὶς μὴ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἑαυτοῦ δουλώσηται, καί τι δι'
αὐτοῦ δεινὸν, οἷα ἐν ἀντερασταῖς εἴωθε γίνεσθαι, πάθῃ, φαρμά-
κῳ τινὶ αὐτὸν διὰ τῶν οἰνοχόων, προσφιλῶν που ἑαυτῷ ὄντων,
D ἐξεθήλυνε. καὶ οὕτως ἐκεῖνος ἀστυσίᾳ περὶ πᾶσαν τὴν νύκτα συ-
σχεθεὶς, ἀφῃρέθη τε πάντων ὧν τετύχηκει, καὶ ἐξηλάθη ἔκ τε τοῦ
παλατίου καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἐκ τῆς λοι-
πῆς Ἰταλίας· ὃ καὶ ἔσωσεν αὐτόν. ἔμελλε δέ που καὶ αὐτὸς ὁ
Σαρδανάπαλος ἀξιώτατον τῆς μιαρίας τῆς ἑαυτοῦ μισθὸν
οὐ πολὺ ὕστερον κομιεῖσθαι. ἅτε γὰρ ταῦτα ποιῶν καὶ ταῦτα πά-
σχων, ἐμισήθη ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἷς
μάλιστα προσέκειτο, καὶ τελευταῖον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ
ὑπ' αὐτῶν ἐσφάγη. ἔσχε δὲ οὕτως. τὸν Βασσιανὸν τὸν ἀνεψιὸν
333 αὐτοῦ ἐς τὸ συνέδριον εἰσαγαγὼν, καὶ τὴν Μαῖσαν καὶ τὴν Σοαιμίδα
A

ἐκ πατέρωθεν προσποιησάμενος, παῖδα ἔθετο· ἑαυτὸν δὲ ὡς καὶ
πατέρα ἐξαίφνης τηλικούτου παιδίου, ὃς καὶ πολὺ τῇ ἡλικίᾳ
αὐτοῦ προέχοντα ἐμακάριζε, καὶ μηδὲν ἄλλου τέκνου δεῖσθαι ἔ-
φησεν, ἵνα ἡ οἰκία αὐτοῦ ἄνευ ἀθυμιῶν διαγίνηται· καὶ γὰρ τὸν
Ἐλεγάβαλον τοῦτό τε οἱ ποιῆσαι, καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸν προσο-
νομάσαι κεκελευκέναι. καὶ ἔγωγε πείθομαι ἐκ θείας τινὸς
παρασκευῆς ὡς ἀληθῶς αὐτὰ γεγονέναι, τεκμαιρόμενος οὐχ
οἷς ἐκεῖνος εἶπεν, ἀλλ' ἔκ τε τοῦ λεχθέντος αὐτῷ ὑπό τινος, ὅτι
ἄρα ὡς Ἀλέξανδρος ἐξ Ἐμέσης ἐλθὼν αὐτὸν διαδέξεται· καὶ
ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ἔν τε τῇ Μυσίᾳ τῇ ἄνω, καὶ τῇ Θρᾴκῃ. B
ὀλίγον γὰρ τούτων πρότερον δαίμων τις, Ἀλέξανδρός τε ὁ Μα-
κεδὼν ἐκεῖνος εἶναι λέγων, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ τήν τε σκευὴν
ἅπασαν φέρων, ὡρμήθη τε ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἴστρον χωρίων, οὐκ
οἶδ' ὅπως ἐκείνῃ ἐκφανείς, καὶ διά τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Θρᾴ-
κης διεξῆλθε βακχεύων μετ' ἀνδρῶν τετρακοσίων, θύρσους
τε καὶ νεβρίδας ἐνεσκευασμένων, κακὸν οὐδὲν δρώντων. ὡ-
μολόγητο δὲ παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τότε γενομένων, ὅ-
τι καὶ καταγωγαὶ, καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτῷ πάντα δημοσίᾳ παρε-
σκευάσθη, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν οὔτ' ἀντειπεῖν οὔτ' ἀντᾶραι, C
οὐκ ἄρχων, οὐ στρατιώτης, οὐκ ἐπίτροπος, οὐχ οἱ τῶν ἐθνῶν ἡγού-
μενοι, ἀλλ' ὥσπερ ἐν πομπῇ τινι μεθ' ἡμέραν ἐκ προρρήσεως ἐκο-
μίσθη μέχρι τοῦ Βυζαντίου. ἐντεῦθεν γὰρ ἐξαναχθεὶς προσέσχε μὲν
τῇ Καρχηδονίᾳ γῇ, ἐκεῖ δὲ δὴ νυκτὸς ἱερά τινα ποιήσας, καὶ ἵπ-
πον ξύλινον καταχώσας, ἀφανὴς ἐγένετο. ταῦτα μὲν, ἐν τῇ Α-
σίᾳ ἔτι, ὡς εἶπον, ὤν, πρὶν καὶ ὁτιοῦν περὶ τὸν Βασσιανὸν ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ γενέσθαι, ἔμαθον. ἕως μὲν οὖν ὁ Σαρδανάπαλος τόν τε ἀνεψιὸν
ἐφίλει, ἐσώζετο· ἐπεὶ δὲ πάντας ὑπώπτευε, καὶ ἐμάνθανε πρὸς
ἐκεῖνον ῥέποντας ὁλοσχερῶς τὰς εὐνοίας, ἐτόλμησε μετα-
γνῶναι, καὶ πάντα ἐπὶ καθαιρέσει αὐτοῦ ἔπραττεν. ὡς δέ πο- D
τε καὶ ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησεν, οὐ μόνον οὐδὲν ἤνυσεν, ἀλ-
λὰ καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖν ἐκινδύνευσεν. ὅ,τι γὰρ Ἀλέξανδρος

ὑπό τε τῆς μητρὸς καὶ τῆς τήθης ὑπό τε τῶν στρατιωτῶν ἰσχυ-
ρῶς ἐφυλάσσετο· καὶ οἱ δορυφόροι αἰσθόμενοι τὴν ἐπιχείρη-
σιν τοῦ Σαρδαναπάλου, δεινῶς ἐθορύβησαν, οὐ πρίν τε ἐπαύ-
σαντο στασιάζοντες ἢ τὸν Σαρδανάπαλον τὸ στρατόπεδον
σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ καταλαβόντα, πολλά τε ἱκετεύσαντα, καὶ
τοὺς ἐξαιτηθέντας παρ' αὐτῶν τῶν συνασελγαινόντων αὐτῷ
334 ἐκδοῦναι ἀναγκασθέντα, ὑπέρ τε τοῦ Ἱεροκλέους οἰκτρὰ λαλή-
A σαντα, καὶ δάκρυσι κλαύσαντα, τήν τε σφαγὴν τὴν ἑαυτοῦ
προδείξαντα, καὶ ἐπειπόντα, Ἕνα μοι τοῦτον χαρίσασθε, ὅ,τι
βούλεσθε περὶ αὐτοῦ ὑποτοπήσαντες, ἢ ἐμὲ ἀποκτείνατε, μό-
λις αὐτοὺς ἐκμειλίξασθαι. τότε μὲν οὖν μόλις ἐσώθη. καὶ γὰρ
καὶ ἡ τήθη αὐτοῦ ἐμίσει τε αὐτὸν ἐφ' οἷς ἔπραττεν, ὡς οὐδὲ
τοῦ Ἀντωνίνου υἱὸν ὄντα, καὶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ὄντως
καὶ ἐξ αὐτοῦ γεγονότα ἀπέκλινε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιβεβουλευ-
κὼς πάλιν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ θορυβησάντων ἐπὶ τούτῳ τῶν
B δορυφόρων, σὺν αὐτῷ ἐς τὸ στρατόπεδον εἰσελθών, ὡς ᾔσθετο
φυλαττόμενον ἑαυτὸν ἐπὶ ἀναιρέσει, ἐπειδὴ καὶ αἱ μητέρες
αὐτῶν ἐκφανέστερον ἢ πρὶν ἀλλήλαις μαχόμεναι τοὺς στρατιώ-
τας ἠρέθιζον, φεύγειν πως ἐπεχείρησε· καὶ ἔμελλεν ἐς τύλλον
ἐμβληθεὶς ἐκδρᾶναί ποι, φωραθεὶς δὲ ἀπεσφάγη, ὀκτωκαίδε-
κα ἔτη γεγονώς. καὶ αὐτῷ καὶ ἡ μήτηρ (περιπλακεῖσα γὰρ ἀ-
πρὶξ εἴχετο) συναπώλετο, καὶ αἵ τε κεφαλαὶ αὐτῶν ἀπεκό-
πησαν, καὶ τὰ σώματα γυμνωθέντα, τὸ μὲν πρῶτον διὰ πά-
σης τῆς πόλεως ἐσύρη, ἔπειτα τὸ μὲν τῆς γυναικὸς ἄλλως πως
ἐρρίφη, τὸ δὲ ἐκείνου ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβλήθη· καὶ αὐτῷ ἄλλοι
C τε καὶ ὁ Ἱεροκλῆς οἵ τε ἔπαρχοι συναπώλοντο· καὶ Αὐρήλιος
Εὔβουλος, ὃς Ἐμεσηνὸς μὲν τὸ γένος ἦν, τοὺς δὲ δὴ καθόλου
λόγους ἐπιτετραμμένος, οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐδήμευσε, τότε δ' οὖν
ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν διεσπάσθη. καὶ Φούλ-
βιος σὺν αὐτῷ ὁ πολίαρχος· καὶ αὐτὸν ὁ Κωμάζων, ὡς καὶ
τὸν πρὸ αὐτοῦ, διεδέξατο. ὥσπερ γὰρ προσωπεῖόν τι ἐς τὰ

θατρα ἐν τῷ διασκήνῳ τῆς τῶν κωμῳδῶν ὑποκρίσεως εἰσεφέρετο, καὶ οὕτω καὶ ἐκεῖνος τῇ τῶν πολιαρχησάντων ἐπ' αὐτῇ κενῇ χώρᾳ προσετάττετο ὅ,τι Ἐλιογάβαλος αὐτὸς ἐκ τῆς Ῥώμης παντάπασιν ἐξέπεσε. τὰ μὲν τοῦ Τιβερίνου οὕτως ἔσχε, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ τῶν συγκατασκευασάντων αὐτῷ τὴν ἐπανάστασιν, καὶ μέγα ἐπ' αὐτῷ δυνηθέντων, πλὴν ἑνός που, ἐσώθη. D

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ δὲ μετ' ἐκεῖνον εὐθὺς αὐταρχήσας, Δομιτίῳ τινὶ Οὐλπιανῷ τήν τε τῶν δορυφόρων προστασίαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς ἐπέτρεψε πράγματα. ταῦτα μὲν ἀκριβώσας ὡς ἕκαστα ἠδυνήθην, συνέγραψα· τὰ δὲ δὴ λοιπὰ ἀκριβῶς ἐπεξελθεῖν οὐχ 335 A
οἷός τε ἐγενόμην, διὰ τὸ μὴ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρῖψαι. ἔκ τε γὰρ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Βιθυνίαν ἐλθὼν ἠρρώστησα, κἀκεῖθεν πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡγεμονίαν ἠπείχθην, ἐπανελθών τε εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὐθέως (ὡς εἰπεῖν) ἔς τε τὴν Δαλματίαν, κἀντεῦθεν ἐς τὴν Παννονίαν τὴν ἄνω ἄρξων ἐπέμφθην· καὶ μετὰ τοῦτ' εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐς τὴν Καμπανίαν ἀφικόμενος, παραχρῆμα οἴκαδε ἐξωρμήθην. διὰ μὲν οὖν ταῦτα οὐκ ἠδυνήθην ὁμοίως τοῖς πρόσθεν καὶ τὰ λοιπὰ συνθεῖναι. κεφαλαιώσας μέντοι ταῦτα, ὅσα γε καὶ μέχρι τῆς δευτέρας μου ὑπατείας ἐπράχθη, διηγήσομαι. ὁ Οὐλπιανὸς πολλὰ μὲν τῶν οὐκ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Σαρδαναπάλου πραχθέντων ἐπηνώρθωσε· τὸν δὲ δὴ Φλαβιανὸν τόν τε Χρῆστον ἀποκτείνας, ἵνα αὐτοὺς διαδέξηται, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ τῶν δορυφόρων B

ἐπιθεμένων οἱ νυκτὸς κατεσφάγη, καίτοι καὶ πρὸς τὸ πα-
λάτιον ἀναδραμὼν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα, τήν
τε μητέρα αὐτοῦ καταφυγών. ζῶντος δ' οὖν ἔτι αὐτοῦ, στά-
C σις μεγάλη πρὸς τοὺς δορυφόρους ἐκ βραχείας τινὸς αἰτίας
ἐγένετο, ὥστε καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μάχεσθαί τε ἀλλήλοις,
καὶ πολλοὺς ὑπ' ἀμφοτέρων ἀπολέσθαι. ἡττώμενοι δὲ οἱ στρα-
τιῶται πρὸς ἔμπρησιν τῶν οἰκοδομημάτων ἐτράποντο·
κἀκ τούτου δείσας ὁ δῆμος μὴ καὶ πᾶσα ἡ πόλις φθαρῇ,
καὶ ἄκων σφίσι συνηλλάγη. ταῦτά τε οὖν ἐγένετο, καὶ ὁ Ἐπά-
γαθος, ὡς καὶ αἴτιος τῷ Οὐλπιανῷ τοῦ ὀλέθρου πλεῖον γενό-
μενος, εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς ἄρξων αὐτῆς ἐπέμφθη, ἵνα μή τις
ἐν τῇ Ῥώμῃ κολασθέντος αὐτοῦ ταραχὴ γένηται, κἀκεῖθεν εἰς
Κρήτην ἀπαχθεὶς ἐδικαιώθη. πολλαὶ δὲ καὶ παρὰ πολλῶν ἐ-
D παναστάσεις γενόμεναι, καί τινες καὶ ἰσχυρῶς ἐκφοβήσασαι
κατεπαύθησαν. τὰ δὲ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ φοβερώτερα
καὶ ἀληθέστερον δέος σύμπασιν, οὐχ ὅτι τοῖς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ
καὶ τοῖς ἄλλοις παρέσχεν. Ἀρταξέρξης γάρ τις Πέρσης τούς τε
Πάρθους τρισὶ μάχαις νικήσας, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀρ-
τάβανον ἀποκτείνας, ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἤλασε, κἀνταῦθα
πρός τε τῶν ἐπιχωρίων καὶ πρὸς Μήδων τινῶν, τῶν τε τοῦ
Ἀρταβάνου παίδων πταίσας, ὡς μέν τινες λέγουσιν, ἔφυγεν,
336 ὡς δ' ἕτεροι, ἀνεχώρησε πρὸς παρασκευὴν δυνάμεως μεί-
A ζονος. οὗτός τε οὖν φοβερὸς ἡμῖν ἐγένετο, στρατεύματι πολλῷ
οὐ μόνον τῇ Μεσοποταμίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ Συρίᾳ ἐφεδρεύσας,
καὶ ἀπειλῶν ἀνακλήσασθαι πάντα, ὡς καὶ προσήκοντά οἱ
ἐκ προγόνων, ὅσα ποτὲ οἱ πάλαι Πέρσαι μέχρι τῆς Ἑλλην-
ικῆς θαλάσσης ἔσχον, οὐχ ὅτι αὐτός τις ἄμαχος εἶναι δοκεῖ, ἀλλ'
ὅτι οὕτω τὰ στρατιωτικὰ ἡμῖν διάκειται ὥστε τοὺς μὲν καὶ
προστίθεσθαι αὐτῷ, τοὺς δ' οὐκ ἐθέλειν ἀμύνεσθαι. τοσαύτῃ γὰρ
ἅμα τρυφῇ καὶ ἐξουσίᾳ, ἀνεπιπληξίᾳ τε χρῶνται, ὥστε τολ-
B μῆσαι Φλάβιον Ἡρακλέωνα τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ τὸν

ἄρχοντα σφῶν ἀποκτεῖναι, καὶ τοὺς δορυφόρους πρὸς τὸν Οὐλ-
πιανὸν καὶ ἐμὲ αἰτιάσασθαι, ὅτι τῶν ἐν τῇ Παννονίᾳ στρατιω-
τῶν ἐγκρατῶς ἦρξα, καὶ ἐξαιτῆσαι, φοβηθέντας μὴ καὶ ἐκεί-
νους τις ὁμοίως τοῖς Παννονικοῖς ἄρχεσθαι καταναγκάσῃ. οὐ
μέντοι προσεποιήσατό τι αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ τοὐ-
ναντίον ἄλλως τε ἐσέμνυνέ με, καὶ δεύτερον ὑπατεύσαντα σὺν
αὐτῷ ἀπέδειξε, τό, τε ἀνάλωμα τὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ αὐτὸς ἀνα-
λώσειν ὑπεδέξατο. ἀχθεσθέντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τούτοις, ἐφο-
βήθη μὴ καὶ ἀποκτείνωσί με, ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς σχήματι ἰδόν-
τες· καὶ ἐκέλευσεν ἔξω τῆς Ῥώμης ἐν τῇ Ἰταλίᾳ που διατρί- C
ψαι τὸν τῆς ὑπατείας χρόνον. καὶ οὕτω μετὰ ταῦτα ἔς τε τὴν
Ῥώμην καὶ ἐς τὴν Καμπανίαν πρὸς αὐτὸν ἦλθον, καὶ συν-
διατρίψας τινὰς ἡμέρας αὐτῷ, τοῖς τε στρατιώταις μετὰ πάσης
αἰδοῦς ὀφθεὶς, ἀπῆρα οἴκαδε, παρεθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν
ἀρρωστίᾳ· ὥστε πάντα τὸν λοιπὸν τοῦ βίου χρόνον ἐν τῇ πατρί-
δι ζῆσαι, ὥσπερ που καὶ τὸ δαιμόνιον ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ἤδη μοι
ὄντι σαφέστατα ἐδήλωσεν. ὄναρ γάρ ποτε ἔδοξα προστάσσε-
σθαι ὑπ' αὐτοῦ προσγράψασθαι τῷ ἀκροτελευτίῳ τὰ ἔπη
τάδε, D

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

ἩΡΩΔΙΑΝΟΥ̃

τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας
ἱστοριῶν βιβλία
ὀκτώ.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστοριῶν βιβλίον πρῶτον.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΟΙ πλεῖστοι τῶν περὶ συγκομιδὴν ἱστορίας ἀ- 343
σχοληθέντων, ἐνίων τε πάλαι γεγονότων μνή- A
μην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παι-
δείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὅπως μὴ σιω-
πήσαντες λάθοιεν εἰς τὸν πολὺν ὅμιλον ἀρι-
θμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγώρησαν,
οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας· θαρ-
ῥοῦντες ὡς εἴ τι καὶ μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροά-
σεως αὐτοὶ καρπώσονται, τὸ δ᾽ ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ
ἐλεγχθήσεται. εἰσὶ δ᾽ οἳ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράννων, κο- B
λακείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων, πόλεώς τε καὶ ἰδιωτῶν, εὐτε-
λῆ καὶ μικρὰ ἔργα, λόγων ἀρετῇ, δόξῃ παρέδωκαν τῆς ἀλη-
θείας μείζονι. ἐγὼ δ᾽ ἱστορίαν οὐ παρ᾽ ἄλλων ἀποδεξάμενος
ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐκδεξομένων
μνήμῃ, μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφήν,
οὐκ ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκή-
σας, ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων. C
εἰ γοῦν τις παραβάλλοι πάντα τὸν ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον,
ἐξ οὗπερ ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, οὐκ
ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι περὶ που διακοσίοις, μέχρι τῶν Μάρκου και- 344
ρῶν, οὔτε βασιλειῶν οὕτως ἐπαλλήλους διαδοχάς, οὔτε πολέ- A

μὲν ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις, καὶ πόλεων ἁλώσεις, τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις, γῆς τε σεισμοὺς, καὶ ἀέρων φθορὰς, τυράννων τε καὶ βασιλέων βίους παραδόξους, πρότερον ἢ σπανίως ἢ μηδ' ὅλως μνημονευθέντας. ὧν οἱ μὲν ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν· εἰσὶ δ'
B οἳ μέχρι προσηγορίας καὶ τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες, ἀθλίως κατελύθησαν. μερισθεῖσα γὰρ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα εἰς πλείους δυναστείας ἢ ὁ χρόνος ἀπῄτει, πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε καὶ θαύματος ἄξια. οὕτω γὰρ οἱ μὲν τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστερον ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὑπηκόων ἦρξαν· οἱ δὲ κομιδῇ νέοι, ῥᾳθυμότερον βιώσαντες, πολλὰ ἐκαινοτόμησαν. διόπερ εἰκότως ἐν ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις διαφόροις, οὐχ ὅμοια γέγονε τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δὲ ἕκαστα τούτων πέπρακται κατὰ
C χρόνους καὶ δυναστείας, διηγήσομαι.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους, ἄρρενες δὲ δύο· τῶν δὲ ἀρρένων τούτων, ὁ μὲν ἕτερος κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε. (Βηρίσσιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ) τὸν δὲ περιόντα, Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πάσης ἄλλης ἐπιμελείας ἀνεθρέψατο, πανταχόθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτους ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως συνόντες ἀεὶ, παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆς συγκλήτου
D βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τοὺς γένους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπροὺς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ

χαρέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέ- 345
τριον βασιλέα, τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς A
περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας· μόνος
τε βασιλέων φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι,
σεμνῷ δὲ ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιστώσατο· πολύ τε πλῆθος
ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῶν ἐκείνου καιρῶν φορά. Φιλεῖ γάρ
πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.
ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπρακται ἀνδρεῖα καὶ σώφρονα, στρα-
τηγικὴν ἢ πολιτικὴν ἀρετὴν ἔχοντα, πρός τε τοὺς τὰ ἀρκτῷα B
τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντας, πρός τε τοὺς ὑπὸ ταῖς
ἀνατολαῖς ποιουμένους τὸν βίον, πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἀνδράσι
συγγέγραπται· ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν παρὰ πάν-
τα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔστι δ' ὧν καὶ πεί-
ρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γενό-
μενος, ταῦτα συνέγραψα. Γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ
μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καμάτοις τε καὶ φροντίσι τετρυχω-
μένον, διατρίβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ καταλαμ-
βάνει. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας φαύλως ἔ- C
χειν ὑπώπτευεν, ἑώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειρακίων ἡλικίας ἀρ-
χόμενον ἐπιβαίνειν, δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα, καὶ ἐν ὀρ-
φανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα καὶ ἀκώλυτον προσλαβοῦ-
σα, μαθημάτων μὲν καλῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀφηνιάσῃ, μέ-
θαις δὲ καὶ κραιπάλαις ἐπιδῷ ἑαυτήν. Ῥᾷστα γὰρ αἱ τῶν νέων ψυ-
χαὶ εἰς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσαι, ἀπὸ τῆς παιδείας καλῶν με-
τοχλίζονται. εἶτα δὴ ἀνὴρ πολυίστωρ, μάλιστα ἐτάραττε μνή-
μη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν παραλαβόντων. τοῦτο μὲν, Διονυσίου
τοῦ Σικελιώτου τυράννου, ὃς ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας, καινὰς ἡδο-
νὰς ἐπὶ μεγίστοις μισθοῖς ἐθήρατο. τοῦτο δὲ, αἱ τῶν Ἀλεξάνδρου D
διαδόχων εἰς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν τὴν ἐκείνου
ἀρχὴν κατῄσχυναν. Πτολεμαῖος μὲν, καὶ μέχρις ἀδελφῆς ἰδίας
ἔρωτος προχωρήσας, παρά τε τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων

τόμοις· Ἀντίγονος δὲ, Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισ-
σὸν μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας καὶ διαδήμα-
346 τος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων. ἔτι δὲ καὶ
A μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὑπόγυον ἔ-
χοντα τὴν μνήμην, τά τε Νέρωνι πεπραγμένα, (ὃς ἐχώρη-
σε μέχρι μητρῴου φόνου, παρεῖχέ τε τοῖς δήμοις ἑαυτὸν κατα-
γέλαστον θέαμα) τά τε Δομετιανῷ τετολμημένα, τῆς ἐσχάτης
ὠμότητος οὐδὲν ἀπολείποντα. τοιαύτας δὴ τυραννίδος εἰκόνας
ὑποτυπούμενος, ἐδεδίει τε καὶ ἤλπιζεν. οὐ μετρίως δ' αὐ-
τὸν ἐτάραττον καὶ οἱ Γερμανοὶ γειτνιῶντες, οὓς οὐδέπω πάν-
τας ἐκεχείρωτο, ἀλλὰ τοὺς μὲν πειθοῖ ἐς συμμαχίαν προση-
γάγετο, τῶν δὲ καὶ κρατήσας ἦν τοῖς ὅπλοις. ἦσαν δέ τινες οἳ
διαδράντες, πρὸς τὸ παρὸν ἀνακεχωρήκεισαν, δέει τῆς παρου-
B σίας τοσούτου βασιλέως. ὑπώπτευεν οὖν μὴ τῆς ἡλικίας τοῦ
μειρακίου καταφρονήσαντες, ἐπιθῶνται αὐτῷ. ἐρᾷ γὰρ τὸ
βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾷστα κινεῖσθαι.
κυμαινούσαν οὖν ἔχων τοιαύταις φροντίσι τὴν ψυχὴν, συγ-
καλέσας τοὺς φίλους, ὅσοι τε παρῆσαν τῶν συγγενῶν, καὶ τὸν
παῖδα παραστησάμενος, ἐπειδὴ πάντες συνῆλθον, ἠσυχῇ τοῦ
σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο,

Ἄχθεσθαι μὲν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ὁρᾶτέ με διακείμενον, θαυ-
μαστὸν οὐδέν. φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἐλεεινὸν ἐν ταῖς τῶν ὁ-
C μοφύλων συμφοραῖς τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἶκτον
προκαλεῖται μείζονα. ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ'
ὑμῶν οἴομαι· ἐκ γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοι-
βαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἤλπικα. νῦν δὲ καιρὸς εὔκαιρος ἐμοί
τε αἰσθέσθαι μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς τοσούτου χρόνου τιμήν τε
καὶ σπουδὴν κατατεθεῖσθαι, ὑμῖν τε ἀποδοῦναι χάριν, δεί-
ξασιν ὅτι ὧν ἐτύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε. ὁρᾶτε δή μοι τὸν
υἱὸν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ἐπι-
D βαίνοντα, καὶ δεόμενον ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ τῶν κυ-

ἑρπησόντων, μή ποι φερόμενος ὑπ' ἀπουσίας τῆς τῶν δεόντων ἐμπειρίας εἰς φαῦλα ἐπιτηδεύματα προσαρραχθῇ. γίνεσθε δὴ οὖν αὐτῷ ὑμεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἐμοῦ πατέρες πολλοί, περιέποντές τε καὶ τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες. οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων 347.
ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ A
μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου δρῶντές τε καὶ πάσχοντες διατελοῦσιν, οὐδέ ποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. τοιαῦτα δὲ συμβουλεύοντες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει παρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἄριστον ἀποδείξετε βασιλέα, τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαριεῖσθε τὰ B
μέγιστα· οὕτω τε μόνως ἀΐδιον αὐτὴν ποιῆσαι δυνήσεσθε.

Τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον ἐπιπεσοῦσα λειποθυμία κατεσίγασεν· ὑπὸ δὲ ἀσθενείας καὶ ἀθυμίας, αὖθις ὑπτίαζεν. οἶκτος δὲ πάντας ἐλάμβανε τοὺς παρόντας, ὡς μηδὲ κατασχόντας τινὰς αὐτῶν εἰς οἰμωγὴν ἀναβοῆσαι. ὁ μὲν οὖν, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο, πόθον τε τοῖς καθ' αὐτὸν ἀνθρώποις ἐγκαταλιπὼν, ἀρετῆς ἀΐδιον μνήμην εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα. τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπειδὴ διεφοί- C
τησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο· οὐδέ τις ἦν ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο· πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύ-

δειπ. ὀλίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσαις περὶ τὴν κηδείαν
τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἀπησχόλουν, ἔδοξε τοῖς φίλοις προσαγαγεῖν
D τὸ μειράκιον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς διαλεχθείη τε τοῖς στρα-
τιώταις, καὶ χρήματα δωρησάμενος, ὡς ἔθος ἐπὶ τοῖς βασι-
λείαν διαδεχομένοις, μεγαλόφρονι ἐπιδόσει οἰκειώσηται τὸ
στράτευμα.. παρηγγέλθη τε δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν εἰς τὸ εἰωθὸς πε-
δίον αὐτοὺς ὑποδέξασθαι. προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος, τάς τε
βασιλείους θυσίας ἐπετέλει, καὶ βήματος αὐτῷ εἰς ὕψος ἀρ-
θέντος ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτὸ, καὶ περι-
στησάμενος τοὺς πατρῴους φίλους (πολλοὶ δὲ καὶ λόγιοι παρῆσαν
αὐτῷ) ἔλεξε τοιάδε,

348 Κοινὴν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐπὶ τοῖς καταλαβοῦ-
A σιν ἀλγηδόνα, καὶ μηδέν τι ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ δυσφορεῖν, ἐμαυ-
τὸν ἀκριβῶς πέπεικα. οὐδὲ γὰρ περιόντος μοι τοῦ πατρὸς, πλεο-
νεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν. ἐκεῖνος γὰρ πάντας ἡμᾶς ὡς ἕνα ἠγά-
πα. ἔχαιρεν οὖν μᾶλλον συστρατιώτην με ἢ υἱὸν καλῶν·
τὴν μὲν γὰρ, προσηγορίαν ἡγεῖτο φύσεως, τὴν δ', ἀρετῆς
κοινωνίαν. φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέ-
B ραις ἐνεχείριζε πίστεσι. διόπερ καὶ ῥᾷστα πάσης εὐνοίας με-
θέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπικα· τῶν μὲν πρεσβυτέρων, τροφεῖά μοι
ταῦτα ὀφειλόντων· τοὺς δὲ ἡλικιώτας, εἰκότως ἂν καὶ συμ-
φοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίην. πάντας γὰρ ὑμᾶς
ὡς ἕνα ὁ πατὴρ ἐφίλει τε καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευεν. ἔ-
δωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον,
ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, προσκτήτῳ σεμνυνόμενοι ἀρχῇ, ἀλλὰ
μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην· καὶ μὴ
πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς
C προελθεῖν, βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρίς· ὁμοῦ δέ με
εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα
λογιζόμενοι, στέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐ-
τοκράτορα. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ εἰς οὐρανὸν ἀναπτὰς, ὀπαδὸς ἤδη

καὶ σύνεδρός ἐστι θεῶν. ἡμῖν δὲ χρὴ μέλειν τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς διοικεῖν. κατορθοῦν δὲ αὐτὰ καὶ βεβαιοῦν, ὑμέτερον ἔργον, εἴ τά τε τοῦ πολέμου λείψανα μετὰ πάσης ἀνδρείας ἀπαλείψοιτε, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν μέχρις ὠκεανοῦ προαγάγοιτε. ὑμῖν τε γὰρ ταῦτα δόξαν οἴσει, καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ πατρὸς μνήμην χάρισιν ἀξίαις οὕτως ἀμείψεσθε, ὃν ἐπακούειν τε τῶν λεγομένων, καὶ τὰ πραττόμενα ἐφορᾶν ἡγεῖσθε. εὐδαιμονοίημεν δ᾽ ἂν τὰ δέοντα πράττοντες ὑπὸ τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀνδρείως κατορθωθέντα, εἰς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε καὶ στρατηγίαν, τὴν ἀναφορὰν ἔχει· ὅσα δ᾽ ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ νέῳ προθύμως ἐπιδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πίστεώς τε ἀγαθῆς καὶ ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό, τε ἐν ἡμῖν νέοι σεμνότητος πληρώσετε τῇ τῶν ὑμετέρων ἔργων ἀνδραγαθίᾳ, τό, τε βάρβαροι ἐν ἀρχῇ νέας ἡγεμονίας κωλυθὲν, οὔτε εἰς τὸ παρὸν καταθαρσήσει τῆς ἡλικίας καταφρονῆσαν, τά τε μέλλοντα φοβήσεται δέει τῶν πεπειραμένων. D 349 A

Τοσαῦτα ὁ Κόμμοδος εἰπὼν, καὶ μεγαλόφροσι δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στρατιωτικὸν, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. ὀλίγου μὲν οὖν τινος χρόνου πάντα ἐπράττετο τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων, οἳ παρημέρευον συνῆσαν αὐτῷ, τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες, καὶ τοσοῦτον ἐνδιδόντες χρόνον ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς σώφρονα τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τινες τῶν ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, διαφθείρειν ἐπειρῶντο νέον ἦθος βασιλέως, ὅσοι τε κόλακες τραπέζης, καὶ τὸ εὔδαιμον γαστρὶ καὶ τοῖς αἰσχίστοις μετροῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς, θεάματά τε καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, τήν τε τῶν ἐπιτηδείων δαψίλειαν καταριθμοῦντες· διαβάλλοντές τε πᾶσαν τὴν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου ὥραν, μήτε ὀπώρας εὔφορον, κρυεράν τε ἀεὶ καὶ συννεφῆ· Οὐ παύσῃ γὰρ, ἔλεγον, ὦ δέσποτα, πηγνύμενόν τε B C

καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ· ἄλλοι δὲ ἀπολαύσεις πηγῶν τε θερμῶν καὶ ψυχροῦ νάματος, ἀτμίδων τε καὶ ἀέρων, ὧν Ἰταλία μόνη εὔφορος. τοιαῦτα δή τινα τῷ μειρακίῳ ὑποτιθέμενοι, ἤγειρον αὐτοῦ τὰς ὀρέξεις εἰς τὴν ἡδονῶν ἐπιθυμίαν. αἰφνιδίως δὲ καλέσας τοὺς φίλους, ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα. ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, δε-
D διέναι προσεποιεῖτο μή τις ἐκεῖσε προκαταλάβοι τὴν βασίλειον ἑστίαν τῶν ἀπὸ πατρίδων πλουσίων, εἶτα ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως, δύναμιν καὶ περιβολὴν συγκροτήσας, ἐπιθῆται τῇ ἀρχῇ. αὐτάρκης δὲ ὁ δῆμος χορηγῆσαι πλῆθος ἐπιλέκτων νεανιῶν. τοιαῦτά τινα προφασιζομένου τοῦ μειρακίου, οἱ μὲν ἄλλοι συνεστάλησάν τε τὴν ψυχὴν, καὶ σκυθρωπαῖς τε ὄψεσιν εἰς γῆν ἔνευσαν· Πομπηϊανὸς δὲ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων, καὶ κατ' ἐπιγαμίαν προσήκων αὐτῷ (συνῴκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κομμόδου)

Ποθεῖν μέν σε, ἔφη, τέκνον καὶ δέσποτα, τὴν πατρίδα, εἰκός. καὶ
350 γὰρ αὐτοὶ τῶν οἴκοι ὁμοίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἐχόμεθα. ἀλλὰ τὰ ἐνταῦ-
A θα προὐργιαίτερα ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα, ἀνέχει τὴν ἐπιθυμίαν. τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖσε καὶ ὕστερον ἐπὶ πλεῖστον αἰῶνα ἀπολαύσεις· ἐκεῖ τε ἡ Ῥώμη ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ. τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐπισφαλές· θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνοῦσι. καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ πάντας αὐτοὺς, καὶ τὴν ὑπὸ τῇ ἄρκτῳ ἀρχὴν ὠκεανῷ ὁρίσαντα, ἐπα-
B νήκειν οἴκαδε, θριαμβεύοντί τε καὶ δεσμίους ἀπάγοντι καὶ αἰχμαλώτους βασιλεῖς τε καὶ σατράπας βαρβάρους. τούτοις γὰρ καὶ οἱ πρὸ σοῦ Ῥωμαῖοι, μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασι. δεδιέναι δέ σε οὐ χρὴ μή τις ἐκεῖ τοῖς πράγμασιν ἐπιθῆται. οἵ τε γὰρ ἄριστοι τῆς βουλῆς ἐνταῦθα σύνεισι, ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις παροῦσα πᾶσα, τῆς σῆς ἀρχῆς προασπίζει· ταμιεῖά τε χρημάτων βασιλικῶν ἐνταῦθα πάντα· ἥ τε τοῦ πατρὸς

μνήμην, αἰώνιόν σοι πίστιν καὶ εὔνοιαν παρὰ τῶν ἀρχόντων ἐ-
βεβαίωσε. Τοιαῦτά τινα εἰς προτροπὴν, καὶ τὴν πρὸς τὰ
κρείττονα ὁρμὴν ὁ Πομπηϊανὸς εἰπὼν, διέτρεψε πρὸς ὀλί-
γον τὸ μειράκιον. αἰδεσθεὶς γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ λεχθέντα, οὐ-
δὲν δὲ οἷός τε ὢν εὐλόγως ἀποκρίνασθαι, τοὺς φίλους ἀπε-
πέμψατο, φήσας ἀκριβέστερον καθ' αὑτὸν ἐπισκέψασθαι τὸ
πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεραπόντων, οὐκέτι μὲν
τοῖς φίλοις οὐδὲν ἐκοινώσατο, ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ
διανείμας οἷς ἐδοκίμασε τῆς ὄχθης τοῦ Ἴστρου τὴν πρόνοιαν,
προστάξας τε αὐτοῖς εἴργειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς,
ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. οἱ μὲν οὖν διῴκουν τὰ ἐγκεχειρισμέ-
να, οἳ καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ πλείστους τῶν βαρβάρων ὅπλοις ἐ-
χειρώσαντο· τοὺς δὲ ἐπὶ μεγάλαις συντάξεσιν ἐς φιλίαν ἐπη- D
γάγοντο, ῥᾷστα πείσαντες. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήμα-
τον· καὶ κινδύνων καταφρονήσαντες, ἢ δι' ἐπιδρομῆς καὶ ἐφό-
δου τὸ χρειῶδες πρὸς τὸν βίον πορίζονται, ἢ μεγάλων μισθῶν
τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλάσσονται. ὅπερ ὁ Κόμμοδος εἰδὼς, καὶ
τὸ ἀμέριμνον ὠνούμενος, ἀφειδῶς τε ἔχων χρημάτων, πάντα
ἐδίδου τὰ αἰτούμενα. τῆς δὲ ἐξόδου διαγγελθείσης, κίνησις δὴ
μεγίστη καταλαμβάνει τὸ στρατόπεδον· καὶ πάντες αὐτῷ συνα- 351
πελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγεῖεν μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρι- A
βῆς, ἀπολαύσαιεν δὲ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτη-
σεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε ἧκον κηρύττοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφι-
ξιν, ἐξήρτητο τε ὁ Ῥωμαίων δῆμος, καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας
νέου αὐτοκράτορος ἐπιδημίᾳ, πατρῴζειν τὸ μειράκιον ἡγού-
μενοι. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν ὁ Κόμμοδος μετὰ νεανικῆς
σπουδῆς, καὶ διαδραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε
πανταχοῦ βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανεὶς, ἀ-
σπαστός τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ὤφθη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς B
Ῥώμης, πᾶσά τε ἡ σύγκλητος βουλὴ, καὶ πανδημεὶ ὅσοι τὴν
Ῥώμην κατῴκουν ἄνθρωποι, μὴ κατασχόντες αὑτῶν, ἀλλ'

ἕκαστος φθάσαι θέλων, δαφνηφόροι τε καὶ πάντα ἐπιφερό-
μενοι ἄνθη τότε ἀκμάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόρρω τῆς
πόλεως ὑπήντων, θεασόμενοι τὸν νέον καὶ εὐγενῆ βασιλέα·
ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν ἀληθεῖ ψυχῆς διαθέσει, ἅτε παρ' αὐτοῖς γεν-
νηθέντα τε καὶ τραφέντα καὶ ἄνωθεν ἐκ τριγονίας βασι-
λέα τε καὶ εὐπατρίδην ὄντα Ῥωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πα-
C τρὸς αὐτῷ γένος ἐκ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων ἦν.
Φαυστῖνα δὲ ἡ μήτηρ βασίλισσα γεγένητο, θυγάτηρ τε οὖσα
Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐπικληθέντος, καὶ Ἀδριανοῦ ἔκ-
γονος κατὰ θηλυγονίαν. ἀνῆγέ τε τὸ γένος αὐτῆς ἐπὶ Τραϊα-
νὸν τὸν πρόπαππον. γένους μὲν οὖν ὁ Κόμμοδος οὕτως εἶχε. προσῆν
δὲ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ, καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος, σώμα-
τός τε συμμετρίᾳ καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀνδρείας. ὀφθαλ-
μῶν τε γὰρ ἐρρυθμίαι καὶ πυρώδεις βολαί, κόμη τε φύσει ξανθὴ καὶ
οὔλη, ὡς, εἴ ποτε φοιτῴη δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτῆς
πυροειδές τι, ὡς τοὺς μὲν οἴεσθαι ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι ἐπι-
πάττεσθαι, τοὺς δὲ ἐκθειάζειν, λέγοντας αἴγλην τινὰ οὐρά-
D νιον περὶ τὴν κεφαλὴν συγγεγενῆσθαι αὐτῷ. ἴουλοί τε αὐτοῦ κα-
ταβαίνοντες τῇ παρειαῖς ἐπήνθουν. τοιοῦτον δὴ θεασάμενοι τὸν βα-
σιλέα οἱ Ῥωμαῖοι, εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων
καὶ ἀνθῶν βολαῖς ὑπεδέχοντο. ὡς δ' εἰς τὴν Ῥώμην εἰσή-
λασεν, εἴς τε τοῦ Διὸς τὸ τέμενος καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀνελθὼν,
εὐθὺς τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τοῖς ἐν Ῥώμῃ καταλειφθεῖσι στρα-
τιώταις χαριστήρια ὁμολογήσας τῆς φυλαχθείσης πίστεως, εἰς
τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀνεχώρησε. χρόνου μὲν οὖν τινος ὀλί-
352 γων ἐτῶν, τιμὴν πᾶσαν ἀπένεμε τοῖς πατρῴοις φίλοις, πάντα
A τε ἔπραττεν ἐκείνοις συμβούλοις χρώμενος· ἐπεὶ δὲ τὴν πρό-
νοιαν ἐνεχείρισε τῆς ἀρχῆς ἑαυτοῦ, ἐπιστήσας τοῖς στρατοπέδοις
Περέννιον ἄνδρα τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δὲ εἶναι
δοκοῦντα (διὸ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατο-
πέδων) τῇ τοῦ μειρακίου ἀποχρώμενος ἡλικίᾳ ἐκεῖνος, εἴασεν

αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα καὶ κραιπάλαις, τῆς τε φροντίδος καὶ τῶν βασιλείων καμάτων ἀπῆγεν αὐτὸν, καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο, πλούτου τε ἀκρατήτῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν μὲν προσκτωμένων ἀεὶ καταφρονῶν, τῶν δὲ οὔπω παρόντων ἀπλήστως ἀντιποιούμενος. τούς τε πατρῴους φίλους πρῶτος διαβάλλειν ἤρξατο, καὶ ὅσοι πλούσιοί τε ἦσαν καὶ εὐγενεῖς, τούτους B
εἰς ὑποψίαν ἄγων, τὸ μειράκιον ἐφόβει, ὡς ἂν αὐτοὺς διαχρησάμενος, ἀφορμὴν αὐτῷ παρέχοι καὶ ἐξουσίαν ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα. μέχρι μὲν οὖν τινος ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς. ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ τινὸς πονηρᾶς καὶ βασκάνου τύχης ἀνατρεπούσης αὐτοῦ τὴν ἔτι σώφρονα καὶ κόσμιον, συνέβη τι τοιοῦτο. Λυκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή· αὕτη πρότερον Λυκίῳ Βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει, ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας C
Μάρκος ποιησάμενος, ἐκδούς τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα, δεσμὸν εὐνοίας ὀχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο. ἀλλ' ἐπεὶ συνέβη τὸν Λύκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λυκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων, Πομπηϊανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδοτο. οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τὰς τιμὰς τῇ ἀδελφῇ· καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς· ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμοδος γυναῖκα ἠγάγετο Κρισπῖναν ὄνομα, ἀνάγκη τε ἐγένετο τὴν προεδρίαν ἀπονέμεσθαι τῇ τοῦ βασιλεύοντος γυναικὶ, δυσφόρως ὑπέφερεν ἡ Λυκίλλα, καὶ τὴν ἐκείνης τιμὴν ἑαυτῆς ὕβριν νομίζουσα, τὸν μὲν ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηϊανὸν εἰδυῖα ἀγαπῶντα τὸν D
Κόμμοδον, οὐδὲν αὐτῷ περὶ ἐπιθέσεως τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦται· Κοδράτου δὲ νεανίσκου εὐγενοῦς τινος καὶ πλουσίου, ἐφ' οὗ καὶ λανθανούσῃ συνουσίᾳ διεβάλλετο, πεῖραν τῆς γνώμης λαμβάνουσα, περί τε τῆς συνεδρίας χαλεπῶς ἀπωδύρετο, καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον ὀλέθρια βουλεύσασθαι ἑαυτῷ τε καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ. συνωμότας γὰρ ἐκεῖνος τῶν 353
A

βουλῆς λαβὼν τινας τῶν ἐξεχόντων, ἀναπείθει νεανίσκον τι-
νά, καὶ αὐτὸν ὄντα τῆς βουλῆς, Κυϊντιανὸν ὄνομα, προπετῆ
δὲ καὶ θρασύν, λαβόντα ἐγχειρίδιον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυ-
λάξαντα καὶ τόπον ἐπιτήδειον, ἐπιστῆναί τε τῷ Κομμόδῳ
καὶ φονεῦσαι, τὰ λοιπὰ φήσας αὐτὸς κατορθώσειν χρημάτων
ἐπιδόσει. ὁ δ' ὑποστὰς ἐν τῇ τοῦ ἀμφιθεάτρου εἰσόδῳ, (ζοφώδης
δὲ αὕτη) καὶ λήσεσθαι ἤλπιζε, γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελ-
θών τε αἰφνιδίως τῷ Κομμόδῳ, καὶ μεγάλῃ φωνῇ προει-
πὼν ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτῷ ἐπιπεπέμφθαι, βοῆσαι μὲν φθά-
σας, ἀλλ' ἐν ᾧ περὶ τὴν τῶν ῥημάτων προφορὰν ἠσχολεῖτο, καὶ τὴν
B δεῖξιν τοῦ ξίφους, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βα-
σιλέως, δίκην ἀνοίας ὑπέσχεν. ὃς προειπὼν τὸ βεβουλευμένον
μᾶλλον ἢ δράσας, παρέσχε τε αὐτῷ μὴ προγνωσθέντι ἁλῶναι,
ἐκείνῳ δὲ προμαθόντι φυλάξασθαι. αὕτη μὲν δὴ πρώτη καὶ
μεγίστη αἰτία τῷ μειρακίῳ μίσους ἐγένετο πρὸς τὴν σύγκλη-
τον βουλήν. ἔτρωσέ τε αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τὰ λεχθέντα, καὶ κοινοὺς
ἐχθροὺς πάντας ἡγεῖτο, μεμνημένος ἀεὶ τῆς τοῦ ἐπιδραμόντος
φωνῆς. ὑπῆρξε δὲ καὶ τῷ Περεννίῳ πρόφασίς τε καὶ ὑπόθεσις
αὐτάρκης· ἐνέκοπτεν γὰρ ἀεὶ καὶ κωλύειν αὐτῷ συνεβούλευε
τοὺς ὑπερέχοντας, ὧν ἁρπάζων τὰς οὐσίας, ῥᾷστα πλουσιώτα-
C τος ἐγένετο τῶν καθ' αὐτὸν ἀνθρώπων. γινομένης δὲ ἐξετά-
σεως διὰ τοῦ Περεννίου ἀκριβεστέρας, τήν τε ἀδελφὴν ὁ Κόμ-
μοδος διεχρήσατο, καὶ πάντας ἀφειδῶς τούς τε ὄντας ἐν τῇ
συνωμοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐφ' οἵαις δήποτε διαβληθέντας ὑποψίαις.
ὁ δὲ Περέννιος ἀποσκευασάμενος πάντας οὓς καὶ ὁ Κόμμοδος
ᾐδεῖτο, καὶ ὅσοι πατρῴαν αὐτῷ εὔνοιαν ἐπεδείκνυντο, τῆς τε ἐκεί-
νου σωτηρίας προμεμνῆσθαι εἶχον, ποιησάμενός τε αὐτὸν ἐφ' ἐξου-
σίαν, ἐπεβούλευε τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς τε υἱοῖς ἑαυτοῦ νεανίαις οὖ-
σιν ἐγχειρίσαι πείθει τὸν Κόμμοδον προνοίας τῶν Ἰλλυρικῶν
D στρατευμάτων· αὐτός τε πλεῖστα χρήματα ἤθροιζεν, εἰς τὸ ἐπι-
δόσεσι λαμπραῖς ἀποστῆσαι τὸ στρατιωτικόν. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ

λανθάνοντες συνεκρότουν δύναμιν, ὡς αὐτοῦ τοῦ Περεννίου καὶ
πραγματευομένου τὸν Κόμμοδον ἐπιθῆσθαι τῇ ἀρχῇ. ἐγνώσθη δὲ ἡ
ἐπιβουλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ῥωμαῖοι Διὶ
Καπετωλίῳ, θεάματά τε καὶ ἰσχύος πάντα ἀθροίζεται, ὡς εἰς
βασιλίδα πόλιν πανηγυρίζουσαν. θεατὴς δὲ καὶ ἀθλοθέτης
σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνου ἡ τάξις κα- 354
λεῖ, ὁ βασιλεὺς γίνεται. κατελθόντος δὴ τοῦ Κομμόδου ἐπὶ A
τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, καὶ αὐτοῦ μὲν προ-
καθίσαντος ἐν τῇ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος δὲ τοῦ θεά-
τρου, μετὰ πάσης εὐκοσμίας τῶν τε ἐν ἀξιώσει ἐξαιρέτοις
ἕδραις καὶ ὡς ἑκάστοις διετέτακτο ἱδρυμένων, πρίν τι λέγε-
σθαι ἢ πράττεσθαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων
σχῆμα (βάκτρον γὰρ ἦν αὐτοῦ μετὰ χεῖρας, ἡμιγύμνῳ τε αὐτοῦ
ἐκκρεμὴς πήρα) εἰσδραμὼν καὶ στὰς ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ
τε τῆς χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον καταστείλας,

Οὐ πανηγυρίζειν σοι καιρὸς, ἔφη, Κόμμοδε, νῦν, οὐδὲ
θέαις καὶ ἑορταῖς σχολάζειν. ἐπίκειται γάρ σου τοῖς αὐχέσι B
τὸ τοῦ Περεννίου ξίφος, καὶ εἰ μὴ φυλάξῃ κίνδυνον οὐκ ἐπαι-
ωρούμενον, ἀλλ' ἤδη παρόντα, λήσεις ἀπολούμενος. αὐτός τε
γὰρ ἐνταῦθα δύναμιν ἐπὶ σοὶ καὶ χρήματα ἀθροίζει· οἵ τε
παῖδες αὐτοῦ τὴν Ἰλλυρικὴν στρατιὰν ἀναπείθουσιν· εἰ δὲ μὴ
φθάσῃς, διαφθείρῃ.

Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπό τινος δαιμονίου τύχης ἐ-
πειχθέντος, εἴτε καὶ τολμήσαντος ἵνα δόξαν ἄρηται, πρότερον
ἄγνωστος καὶ ἄσημος ὢν, εἴτε καὶ ἐλπίσαντος ἀμοιβῆς με-
γαλοδώρου παρὰ τοῦ βασιλέως τεύξεσθαι, ἀφασία τὸν Κόμ-
μοδον καταλαμβάνει· καὶ πάντες ὑπώπτευον μὲν τὰ λε-
χθέντα, πιστεύειν δὲ οὐ προσεποιοῦντο. κελεύει δὲ αὐτὸν συλλη- C
φθῆναι ὁ Περέννιος, οἷα δὲ μεμηνότα καὶ ψευδῆ λέγοντα,
πυρὶ παραδοθῆναι. ὁ μὲν δὴ ἀκαίρου παρρησίας τοιαύτην
ὑπέσχε δίκην. οἱ μέντοι περὶ τὸν Κόμμοδον, ὅσοι τι εὐνοεῖν

προσποιούμενοι, καὶ πάλαι μὲν ἀπεχθῶς πρὸς τὸν Περέν-
νιον διακείμενοι (βαρὺς γὰρ καὶ ἀφόρητος ἦν ὑπεροψίᾳ καὶ
ὕβρει) τότε καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες, διαβάλλειν ἐπειρῶντο.
ἐξῆν τε ἅμα τὸν Κόμμοδον τὴν ἐπιβουλὴν ἐκφυγεῖν, καὶ
τὸν Περέννιον σὺν τοῖς παισὶ διολέσθαι κακῶς. ἦλθον γὰρ μεθ'
οὐ πολὺ στρατιῶταί τινες λαθόντες τὸν τοῦ Περεννίου παῖδα,
D καὶ νομίσματα ἐκόμισαν ἐκτετυπωμένα τὴν ἐκείνου εἰκόνα·
λαθόντες δὲ καίτοι ἔπαρχον ὄντα τὸν Περέννιον, καὶ δείξαν-
τες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα, διδάξαντές τε τῆς ἐπι-
βουλῆς τὰ λανθάνοντα, αὐτοὶ μὲν ἔτυχον μεγάλων δω-
ρεῶν· ἀγνοοῦντος δὲ ταῦτα τοῦ Περεννίου, μηδέν τέ τι τοι-
οῦτον προσδεχομένου, νύκτωρ ὁ Κόμμοδος πέμψας ἀ-
ποτέμνει τὴν κεφαλήν· καὶ τὴν ταχίστην, ὅπως τὴν τῶν πραττ-
ομένων γνῶσιν φθάσωσιν, ἐκπέμπει τοὺς προλυσομένους ὀξυ-
τέρῳ δρόμῳ, ἐπιστῆναί τε δυνησομένους τῷ παιδὶ τοῦ Περεν-
νίου τὰ ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀγνοοῦντι· γράμματά τε φιλικὰ ποιή-
355 σας, καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐτόν, ἥκειν κελεύει.
A ὁ δέ, μήτε τῆς παρασκευῆς τι, καὶ τῶν βεβουλευμένων, μήτε
τι τῶν κατὰ τὸν πατέρα εἰδώς, τῶν τε ἀγγέλων εἰπόντων ταῦτα
καὶ τὸν πατέρα ἐντετάλθαι ῥήμασι, μηδὲν δὲ ἐπεσταλκέναι,
τοῖς βασιλείοις ἀρκούμενον γράμμασι, πιστεύσας ὁ νεανίας,
ἀσχάλλων μὲν καὶ δυσφορῶν ὅτι δὴ ἀτελῆ κατέλιπε τὰ βεβου-
λευμένα, ὅμως δὲ θαρρῶν τῇ τοῦ πατρὸς ὡς ἔτι συνεστώσῃ
δυνάμει, ποιεῖται τὴν ἔξοδον. γενόμενον δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν
B Ἰταλίαν, οἷς τοῦτο ἐντέταλτο διεχρήσαντο. τοιοῦτον μὲν δὴ
τέλος ἐκείνους κατέλαβεν. ὁ δὲ Κόμμοδος δύο τοὺς ἐπάρ-
χους καταστήσας, ἀσφαλέστερον ᾠήθη μὴ ἑνὶ πιστεύειν τοσαύ-
την ἐξουσίαν· μερισθεῖσαν δὲ αὐτήν, ἀσθενεστέραν ἔσεσθαι ἤλ-
πισε, πρὸς τὴν βασίλειον ἐπιθυμίαν. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ δια-
γενομένου, ἑτέρα τις ἐπιβουλὴ τοιαύτη κατὰ τὸ αὐτὸ συνεσκευά-
σθη· Μάτερνος ἦν τις στρατιώτης μὲν πρότερον, πολλὰ δὲ καὶ
δεινὰ τολ-

δεινὰ τολμήσας, τήν τε τάξιν λιπὼν, καὶ πείσας ἑτέρους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων συναποδρᾶν, χεῖρα πολλὴν κακούργων ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν πρῶτα κώμαις τε καὶ ἀ- C
γροῖς ἐπιβαίνων, ἐλῄστευεν· ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο, μεῖζόν τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων, μεγάλαις τε δωρεῶν ὑποσχέσεσι καὶ τῶν ἁλισκομένων κοινωνίᾳ, ὡς μηκέτι λῃστῶν ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. πόλεσι γὰρ ἤδη μεγίσταις ἐπετίθεντο, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δεσμωτήρια βίᾳ ῥηγνύντες, τοὺς ἐφ' οἵαις δὴ καθειρχθέντας αἰτίαις, δεσμῶν ἐλευθέρους ἀφιέντες, ἄδειάν τε ὑπισχνούμενοι, εὐεργεσίαις ἐς τὴν συμμαχίαν προσήγοντο. πᾶσάν τε κατατρέχοντες τὴν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων χώραν, πόλεσί τε ταῖς μεγίσταις ἐπιόντες, καὶ μέρη μὲν ἐμ- D
πιπράντες, τὰ δὲ λοιπὰ ἁρπαγῆς ποιούμενοι, ἀνεχώρουν. ὡς δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ Κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε καὶ ἀπειλῆς ἐπιστέλλει τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ῥᾳθυμίαν ἐγκαλῶν, καὶ κελεύει στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι. μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγειρομένην ἐπ' αὐτούς, τῶν μὲν χωρίων ἃ ἐπόρθουν, ἀπέστησαν· λαθόντες δὲ, διὰ ταχείας καὶ ἀβάτου ὁδοιπορίας κατ' ὀλίγους εἰς τὴν Ἰταλίαν παρεδύοντο. καὶ περὶ βασιλείας ἤδη καὶ μειζόνων πραγμάτων ὁ Μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον 356
ἦν προχωρήσαντα, ᾤετο δεῖν μέγα τι δράσας καὶ κατορθῶσαι, A
ἤ, ἐπεὶ ἅπαξ ἐν κινδύνῳ καθέστηκε, μὴ ἀσήμως μηδ' ἀδόξως τελευτῆσαι. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἡγεῖτο, ὡς ἐξ ἀντιτάσεως ἰσορρόπου καὶ φανερᾶς ἐφόδου συστῆναι πρὸς τὸν Κόμμοδον, (τό τε γὰρ πλῆθος τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἐλογίζετο, εὔνουν ἔτι τῷ Κομμόδῳ ὑπάρχον, τήν τε περὶ αὐτὸν τῶν δορυφόρων εὔνοιαν) τέχνῃ καὶ σοφίᾳ ἤλπισε περιέσεσθαι. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἦρος ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ὡρισμένης ἡμέρας, μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα, B

κειμήλια τῶν βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα, τῆς θεοῦ
προπομπεύει. ἄδειά τε πᾶσι δίδοται ἐξουσία παντοδαπῆς
παιδιᾶς· ἕκαστός τε ὃ βούλεται σχῆμα ὑποκρίνεται, οὐδ' ἔστιν
οὕτω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ
ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει παῖξαί τε καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν,
ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα καὶ τὸν μιμούμενον. ἔ-
δοξε δὴ τῷ Ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι εἰς τὸ τὴν ἐπι-
βουλὴν λαθεῖν· ἤλπισε γὰρ αὐτὸς τὸ ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφό-
C ρων σχῆμα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὁπλίσας ὁμοίως, ἀναμίξας τε
τῷ πλήθει τῶν αἰχμοφόρων, καὶ τῆς πομπῆς νομισθεὶς μέρος,
μηδενὸς τοῦ προφυλαττομένου, αἰφνιδίας ἐπιπεσὼν, τὸν Κόμ-
μοδον διαχειρίσασθαι. ἀλλὰ προδοσίας γενομένης, καί τινων
τῶν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπιβου-
λὴν καταγγειλάντων (φθόνος γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο παρώξυνεν, εἰ δὴ
ἔμελλον ἀντὶ λῃστοῦ δεσπότην ἕξειν καὶ βασιλέα) πρὶν ἐλ-
θεῖν τὴν ἑορτὴν, αὐτός τε ὁ Μάτερνος συλληφθεὶς τὴν κεφα-
λὴν ἀπετμήθη, καὶ οἱ συνωμόται ἀξίας ὑπέσχον δίκας. ὁ δὲ
Κόμμοδος θύσας τῇ θεῷ, καὶ χαριστήρια ὁμολογήσας, τὴν
D ἑορτὴν ἐπετέλει, παρέπεμπέ τε τὴν θεὸν χαίρων. καὶ τὰ σωτή-
ρια τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηγύριζε. θρη-
σκεύουσι δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τήνδε Ῥωμαῖοι ἐξ αἰτίας τοι-
αύτης, ὡς ἱστορίᾳ παρειλήφαμεν, ἧς ἐπιμνησθῆναι ἔδοξε,
διὰ τὴν παρ' Ἕλλησιν ἀγνωσίαν. αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα,
διοπετὲς, ὡς λέγουσιν· οὔτε δὲ τὴν ὕλην, οὔτε τεχνίτην ὅστις ἐ-
ποίησεν ἐγνωσμένον, οὐδὲ ψαυστὸν χειρὸς ἀνθρωπίνης. τοῦτο δὲ
357 πάλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἴς τινα τῆς Φρυ-
A γίας χῶρον, Πεσσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ· τὴν δὲ προσηγορίαν λα-
βεῖν τὸν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ
πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι. ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, Ἴλῳ τῷ
Φρυγὶ καὶ Ταντάλῳ τῷ Λυδῷ πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγου-
σιν, οἱ μὲν περὶ ὅρων, οἱ δὲ περὶ τῆς Γανυμήδους ἁρπαγῆς. ἱστορ-

ῥόπου δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης, ἑκατέρωθεν πεσεῖν ἱκανούς, καὶ τῆς συμφορᾶς ὄνομα δοῦναι τῷ χωρίῳ· ἔνθα καὶ τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος, ἀνθελκόντων αὐτὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἐραστοῦ. ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώματος, ἐκθειασθῆναι τὸ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον καὶ τὴν Διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ Πεσσινοῦντι, πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραρρέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερώμενοι. ἐπεὶ δὲ Ῥωμαίων ηὔξετο τὰ πράγματα, φασὶν αὐτοῖς χρησθῆναι, μενεῖν τε τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς μέγα προχωρήσειν, εἰ τὴν Πεσσινουντίαν θεὸν μεταγάγοιεν ὡς αὐτούς. πέμψαντες δὲ πρέσβεις εἰς Φρύγας, τὸ ἄγαλμα ᾔτουν. ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι, καὶ τὴν ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες. κομισθὲν δὲ ἐπὶ νεὼς τὸ ἄγαλμα, καὶ γενόμενον ἐν ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς, (ταύταις γὰρ αὐτῇ λιμένι ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι) ἔστησε θείᾳ δυνάμει τὸ σκάφος. ἐπὶ πολὺ δὲ πανδημεὶ τῶν Ῥωμαίων τὴν ναῦν ἐφελκόντων, ἀντεχούσης τῆς ἰλύος, οὐ πρότερον ἡ ναῦς ἀνέδραμε πρὶν ἢ τὴν ἱέρειαν ἐνεχθῆναι τῆς θεοῦ, ἥτις τῆς Ἑστίας οὖσα ταύτην ἔδει παρθενεύεσθαι· αἰτίαν δὴ διαφθορᾶς εἶχεν. ὡς μέλλουσα δὲ κριθήσεσθαι, ἱκέτευσε τὸν δῆμον ἐπιτρέψαι τῇ Πεσσινουντίᾳ θεῷ τὴν κρίσιν· καὶ λυσαμένη τὴν ζώνην, ἐπαφῆκε τῇ πρώρᾳ τῆς νεώς, προσευξαμένη, εἰ παρθένος εἴη καὶ ἁγνή, πεισθῆναι τὸ σκάφος. ῥᾳδίως δὲ τῆς ζώνης ἐξηρτημένης ἡ ναῦς ἠκολούθησεν· ὁμοῦ δὲ τὸ ἐναργὲς τῆς θεοῦ, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς παρθένου Ῥωμαῖοι ἐθαύμασαν. τοσαῦτα μὲν δὴ τῆς Πεσσινουντίας θεοῦ φιλοτιμότερον ἱστορήσαμεν, οὐκ ἄχρηστα ἔχοντα γνῶσιν τοῖς τὰ Ῥωμαίων οὐκ ἀκριβοῦσι. ὁ δὲ Κόμμοδος, ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνου ἐπιβουλήν, πλείονί τε περὶ αὑτὸν ἐχρῆτο φρουρᾷ, καὶ σπανίως τοῖς δήμοις ἐνεφαίνετο, τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν δικαστηρίων 358

ἀπείργων, καὶ βασιλικῶν πράξεων. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο
καιροῦ λοιμώδη νόσον κατασχεῖν τὴν Ἰταλίαν· μάλιστα δὲ τὸ
πάθος τῇ Ῥωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔ-
σῃ καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ· πολλή τέ τις φθορὰ ἐ-
γίνετο ὑποζυγίων ἅμα καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμμοδος,
συμβουλευσάντων αὐτῷ τινῶν ἰατρῶν, εἰς τὴν Λαύρεντον
ἀνεχώρησεν. εὐψυχέστερον γὰρ τὸ χωρίον καὶ μεγίστοις κατά-
σκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ)
B σωτήριον εἶναι ἐδόκει, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντί-
παλον ἐλέγετο, εὐωδίᾳ τε τῇ τῶν δαφνῶν ἀποφορᾶς καὶ τῆς τῶν
δένδρων ἡδείας σκιᾶς. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν, κελευόντων
τῶν ἰατρῶν, μύρου εὐωδεστάτου τάς τε ὀσφρήσεις καὶ τὰ ὦτα
ἐνεπίμπλασαν, θυμιάμασί τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶν-
το· φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθάσασαν ἐμπιμπλάναι
τοὺς πόρους τῶν αἰσθήσεων, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθινῶδες τοῦ
ἀέρος, ἢ, εἰ καί τι παρεμπίπτοι, κατεργάζεσθαι δυνάμει κρείτ-
τονι. πλὴν οὐδὲν ἧττον ἡ νόσος ἐπὶ πλεῖστον ἤκμασε, πολλῆς
ἀνθρώπων φθορᾶς γινομένης, πάντων τε ζώων τοῖς ἀνθρώ-
C ποις συνοίκων. ὑπέσχε δὲ κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν ἐξ
αἰτίας τοιαύτης· Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος Φρύξ, τῶν δη-
μοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι, οἰκέτης δὲ βασιλι-
κὸς γενόμενος, συναυξηθεὶς τῷ Κομμόδῳ, εἰς τοσοῦτον ὑπ'
αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἐξουσίας προήχθη, ὡς τήν τε τοῦ σώματος
φρουρὰν, καὶ τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τήν τε τῶν στρατῶν ἀρχὴν
ἐγχειρισθῆναι· ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς ἀνεπείσθη καὶ
πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα, καὶ σῖτον
D πλεῖστον συνωνούμενος καὶ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσάξασθαι τόν
τε δῆμον καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρότερον ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἐπιτη-
δείων καταστήσας, ἐπιδόσεσι λαμπραῖς, ἁλόντας πόθῳ τῶν
χρειωδῶν, προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατασκευά-
σας, λουτρὸν δημόσιον ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν οὖν οὕτω τὸν δῆμον

ἐδελέαζεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτόν, καὶ τῶν
δεινῶν τὰς αἰτίας εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτοῦ
τὸ ἀκόρεστον τῆς τοῦ πλούτου ἐπιθυμίας, τὰ μὲν πρῶτα ἐν θεά-
τροις συνιστάμενοι κατὰ πλήθη, κακῶς ἠγόρευον· ἐς τὸ τελευταῖον,
διάγοντος ἐν προαστείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες πανδημεὶ 359
ἐβόων, καὶ τὸν Κλέανδρον εἰς θάνατον ᾔτουν. ταραχῆς δὲ οὔσης A
περὶ τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τό-
ποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, ἀγνοοῦντός τε τὰ θρυλούμενα, ἐ-
πειδὴ ὁ Κλέανδρος ἀγγέλλεσθαί τι τῶν πραττομένων ἐκώ-
λυεν αὐτῷ, αἰφνιδίως οὐ προσδοκῶντος τοῦ δήμου, ἐπιφαίνον-
ται ὡπλισμένοι κελεύσαντος τοῦ Κλεάνδρου πάντες δὲ οἱ βασί-
λειοι ἱππεῖς, οὕς τε ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον καὶ ἐτίτρωσκον. ὁ
δὲ δῆμος οὐδὲ ἀντιστῆναι οἷός τε ἦν, ἄοπλοι πρὸς ὡπλι-
σμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς. τροπῆς δὲ γενομένης, ἔφευγον B
εἰς τὴν πόλιν. ἐφθείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ
τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲ πατούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων, ἀλλὰ καὶ
ὑπὸ τοῦ πλήθους ὠθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐπάλληλοι πί-
πτοντες πολλοὶ ἀπώλοντο. μέχρι μὲν οὖν τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν
ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες τοὺς ἐμπίπτοντας, ἀφειδῶς ἀνῄ-
ρουν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει μείναντες, αἰσθόμενοι τὸ κατειλη-
φὸς πάθος, ἀποκλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσόδους, ἔς τε τὰ
δώματα ἀναβάντες, λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππεῖς,
οἱ δὲ ἔπασχον, ἅπερ δεδράκεσαν, οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς συστάδην
μαχομένου, τοῦ δὲ πλήθους ἐξ ἀσφαλοῦς ἤδη βάλλοντος αὐτούς· C
τιτρωσκόμενοι τοίνυν καὶ μὴ φέροντες, ἐς φυγὴν ἐτράπησαν.
πολλοὶ δὲ αὐτῶν διεφθείροντο ὑπό τε τῆς τῶν λίθων συνεχοῦς
βολῆς· οἱ δὲ ἵπποι, κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ἐπιβαίνοντες
ὠλίσθαινον, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀπωθοῦντο. πολλῶν δὲ ἑκατέρω-
θεν πιπτόντων, ἐπεβοήθουν τῷ δήμῳ καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ στρα-
τιῶται, μίσει τῶν ἱππέων. ὄντος δὲ πολέμου ἐμφυλίου, ἄλλος μὲν
οὐδεὶς ἀγγεῖλαι τὰ πραττόμενα τῷ Κομμόδῳ ἐβούλετο, δέει

τῆς Κλεάνδρου ἐξουσίας. ἡ δὲ πρεσβυτάτη τῶν Κομμόδου ἀδελφῶν (Φαδίλλα ἦν ὄνομα αὐτῇ) εἰσδραμοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα (ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ καὶ ἀκώλυτος, ἅτε ἀδελφῇ)
D λυσαμένη τὰς τρίχας, ῥίψασά τε εἰς τὴν γῆν ἑαυτήν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πένθους σχῆμα δείξασα,

Σὺ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, μένων ἐπὶ ἡσυχίᾳ τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἐσχάτῳ καθέστηκας κινδύνῳ· ἡμεῖς δὲ τὸ σὸν γένος ὅσον οὐδέπω ἀπολούμεθα· οἴχεται δέ σοι ὅ, τε δῆμος Ῥωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ. ἃ δὲ πρὸς μηδενὸς βαρβάρων πώποτ' ἂν προσεδοκῶμεν, ταῦτα δρῶσιν ἡμᾶς οἱ οἰκεῖοι. καὶ οὓς μάλιστα εὐηργέτησας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις. Κλέανδρος
360 ἐπί σε τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὥπλισεν. ἐκ δὲ διαφό-
A ρου καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν μισοῦντες αὐτὸν, ὁ δῆμος· οἱ δὲ στέργοντες, πᾶν τὸ ἱππικὸν τάγμα, ἐν ὅπλοις εἰσὶ, καὶ φθείροντες ἀλλήλους ἐμφυλίου αἵματος τὴν Ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὰ δ' ἑκατέρου τοῦ πλήθους δεινὰ ἡμᾶς περιελήψεται, εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέτην, ὀλέθρου τοσούτου τοῖς μὲν αἴτιον ἤδη γενόμενον, ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω. Τοιαῦτά τινα εἰποῦσα, ῥηξαμένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς θαρρήσαντες τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις, τὸν Κόμμοδον ἐτάραξαν. ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος, τόν τε ἐπικείμενον κίνδυνον οὐ μέλλοντα ἀλλὰ παρόντα ἤδη φοβηθεὶς, με-
B ταπέμπεται τὸν Κλέανδρον, οὐδὲν μέντοι εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, οἰόμενον δέ. ἐλθόντα δ' αὐτὸν συλληφθῆναι κελεύει, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, δόρατί τε ἐπιμήκει ἐγκαταπήξας, ἐκπέμπει τερπνὸν, καὶ ποθεινὸν τῷ δήμῳ θέαμα. ἔστη γοῦν οὕτω τὸ δεινὸν, καὶ ἑκάτεροι πολεμοῦντες ἐπαύσαντο, οἱ μὲν στρατιῶται, ἠρημένοι ἰδόντες ὑπὲρ οὗ ἐμάχοντο, δέει τε τῆς βασιλέως ὀργῆς· (συνίεσαν γὰρ ἐξηπατῆσθαι καὶ τὰ δρασθέντα παρὰ γνώμην αὐτοῦ
C τετολμηκέναι) ὁ δὲ δῆμος ἐκόρεστο, τιμωρίαν παρὰ τοῦ τὰ δεινὰ δράσαντος εἰληφώς. προσανεῖλον δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ

Κλεάνδρου (δύο δὲ ἦσαν ἄρρενες αὐτῷ) πάντας τε ὅσους ᾔδεσαν
ἐκείνῳ φίλους, διεχρήσαντο· σύροντές τε τὰ σώματα καὶ πᾶσαν
ὕβριν ἐνυβρίσαντες, τέλος λελωβημένους εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἔρρι-
ψαν φέροντες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέανδρός τε καὶ οἱ περὶ
αὐτὸν ἐχρήσαντο, φιλοτιμησαμένης (ὡς ἄν τις εἴποι) τῆς ἀνθρω-
πίνης φύσεως ἐν ἑνὶ δεῖξαι ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης εὐτελείας εἰς τὸ
μέγιστον ὕψος ἆραι, καὶ πάλιν τὸν ἀρθέντα ῥῖψαι ὀλίγη καὶ ἀ-
πίστως δύναται τύχης ῥοπή. ὁ δὲ Κόμμοδος, δεδιὼς μὲν τὴν D
τοῦ δήμου κίνησιν, μή τι καὶ περὶ αὐτοῦ νεωτερίσειεν, ὅμως δὲ
παρορμησάντων αὐτὸν τῶν οἰκείων, κατελθὼν εἰς τὸ ἄστυ, μετὰ
πάσης εὐφημίας τε καὶ παραπομπῆς τοῦ δήμου ὑποδεχθείς,
εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. πειραθεὶς δὲ τοσούτων κιν-
δύνων, ἀπίστως προσεφέρετο πᾶσι, ἀφειδῶς τε φονεύων, καὶ
πάσαις διαβολαῖς ῥᾳδίως πιστεύων, μὴ δή τινα προσιέμενος
τῶν λόγου ἀξίων· ἀλλὰ τῆς μὲν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς ἀπῆ-
γεν ἑαυτόν, ἐδεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ
τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. 361
καὶ σώφρων μὲν πᾶς καὶ παιδείας κἂν μετρίως μεμνημένος, A
τῆς αὐλῆς ὡς ἐπίβουλος ἐδιώκετο· γελωτοποιοὶ δὲ καὶ τῶν αἰ-
σχίστων ὑποκριταὶ εἶχον αὐτὸν ὑποχείριον, ἁρμάτων τε ἡνιο-
χείας καὶ θηρίων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπαιδεύετο· τῶν μὲν
κολάκων εἰς ἀνδρείας δόξαν αὐτὰ ὑμνούντων, τοῦ δὲ ἀπρε-
πέστερον μετιόντος ἢ βασιλεῖ σώφρονι ἥρμοζεν. ἐγένοντο δέ τι-
νες κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες γὰρ ἡμέριοι συνε- B
χῶς ἐβλέποντο, ἕτεροί τε εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέ-
σῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν· ζῷά τε παντοῖα, καὶ τὴν ἑαυτῶν φύ-
σιν μὴ τηροῦντα, σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς, καὶ μέρεσι σώματος
ἀναρμόστοις, πολλάκις ἀπεκυήθη. μέγιστον δὲ δεινὸν καὶ τὸν
παρόντα καιρὸν ἐλύπησε, καὶ πρὸς τὸ μέλλον οἰωνίσμα-
τι καὶ φαύλῳ συμβόλῳ χρωμένους πάντας ἐτάραξεν. οὔ-
τε γὰρ ὄμβρου προϋπάρξαντος, οὔτε νεφῶν ἀθροισθέντων,

σεισμοῦ δὲ ὀλίγου προγενομένου γῆς, εἴτε σκηπτοῦ νύκτωρ
C κατενεχθέντος, εἴτε καὶ πυρός ποθεν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διαρρυέντος,
πᾶν τὸ τῆς Εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ κάλλιστον
γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων
ἱερῶν διὰ ἀσφάλειαν, ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσοῦ τε
καὶ ἀργύρου· ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. ἀλλὰ
τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς, πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν·
ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημόσια, ἕκαστος δὲ τὰ
D ἴδια αὐτοῦ. καταφλέξαν δὲ τὸ πῦρ τόν τε νεὼν καὶ πάντα
τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ
κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος
ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα (ὃ
σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι) κομισθὲν ἀπὸ Τροίας (ὡς
λόγος) ὅτε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄ-
φιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. ἁρπάσασαι γὰρ τὸ ἄγαλ-
μα αἱ τῆς Ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι, διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ εἰς
τὴν τοῦ βασιλέως αὐλὴν μετεκόμισαν. κατεφλέχθη δὲ καὶ
πλεῖστα ἄλλα τῆς πόλεως μέρη κάλλιστα. ἱκανῶν τε ἡμερῶν
362 πάντα ἐπιὸν τὸ πῦρ ἐπεβόσκετο, οὐδὲ πρότερον ἐπαύσατο
A πρὶν ἢ κατενεχθέντες ὄμβροι ἐπέσχον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. ὅ-
θεν καὶ τὸ πᾶν ἔργον ἐξεθειάσθη, πιστευόντων κατ' ἐκεῖνο και-
ροῦ τῶν τότε ἀνθρώπων, ὅτι γνώμῃ θεῶν καὶ δυνάμει ἤρ-
ξατό τε τὸ πῦρ καὶ ἐπαύσατο. συνεβάλλοντο δέ τινες ἐκ τῶν
καταληφότων, πολέμων σημεῖον εἶναι τὴν τοῦ νεὼ τῆς Εἰρήνης
ἀπώλειαν. τὰ γοῦν ἀκολουθήσαντα (ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦ-
μεν) ἐκ τῆς ἀποβάσεως τὴν προϋπάρχουσαν φήμην ἐπι-
στώσατο. πολλῶν δὴ καὶ δεινῶν συνεχῶς καταληφότων τὴν
πόλιν, οὐκέτι ὁ Ῥωμαίων δῆμος μετ' εὐνοίας τὸν Κόμμοδον
ἐπέβλεπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἑκάστοτε συμφο-
B ρῶν εἰς τοὺς ἐκείνου ἀκρίτους φόνους καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου
ἀνέφερεν ἁμαρτήματα. οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανε τὰ πραττόμενα

πάντας, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν. ἃ δὲ πρότερον
οἴκοι διεβάλλετο, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ δεῖξαι ἐτόλμησεν· εἰς
τοσοῦτόν τε μανίας καὶ παροινίας προεχώρησεν, ὡς πρῶτον
μὲν τὴν πατρῴαν προσηγορίαν παραιτήσασθαι, ἀντὶ δὲ Κομ-
μόδου καὶ Μάρκου υἱοῦ, Ἡρακλέα τε καὶ Διὸς υἱὸν αὑτὸν κε-
λεύσας καλεῖσθαι. ἀποδυσάμενός τε τὸ Ῥωμαίων καὶ βασί-
λειον σχῆμα λεοντῆν ὑπεστρώννυτο, καὶ ῥόπαλον μετὰ χεῖρας
φέρων ἀμφιέννυτό τε ἁλουργεῖς καὶ χρυσοϋφεῖς ἐσθῆτας, ὡς
εἶναι καταγέλαστον αὐτὸν, καὶ ὑφ' ἑνὶ σχήματι θηλειῶν πολυ- C
τέλειαν καὶ ἡρώων ἰσχὺν μιμούμενον. τοιοῦτος μὲν δὴ προϊὼν
ἐφαίνετο. ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν ἐνιαυσιαίων μηνῶν τὰ ὀνόμα-
τα, ὅσα μὲν ἀρχαῖα καταλύσας, πάντας δὲ ταῖς ἑαυτοῦ
προσηγορίαις ὀνομάσας, ὧν αἱ πλεῖσται εἰς Ἡρακλέα δῆθεν
ὡς ἀνδρειότατον ἀνεφέροντο. ἔστησε δὲ καὶ ἀνδριάντας αὐτοῦ
κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τοῦ τῆς συγκλήτου
συνεδρίου τόξον διηγκυλημένον. ἐβούλετο γὰρ δὴ καὶ τὰς εἰκόνας
αὐτοῦ φόβον ἀπειλεῖν. τὸν μὲν οὖν ἀνδριάντα μετὰ τὴν ἐκείνου
τελευτὴν καθελοῦσα ἡ σύγκλητος, ἐλευθερίας εἰκόνα ἱδρύ-
σατο. ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτὸν, δημοσίᾳ θέας D
ἐπετέλεσεν, ὑποσχόμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χειρὶ κα-
τακτενεῖν, καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν μονομαχήσειν.
διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, συνέθεον ἔκ τε τῆς Ἰταλίας
πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεασόμενοι ἃ μὴ πρότερον
μήτε ἑωράκεσαν μήτε ἠκηκόεσαν. καὶ γὰρ διηγγέλλετο αὐτοῦ
τῆς χειρὸς τὸ εὔστοχον, καὶ ὅτι ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι καὶ 363
τοξεύοντι μὴ πταίειν. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν, Παρ- A
θυαίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντί-
ζειν ἄριστοι, οὓς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέ-
λαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφιθέατρον πεπλήρωτο· τῷ
δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύαστο, ὡς μὴ συστά-
δην τοῖς θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι, ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ

ἀσφαλῶς ἀκοντίζων, εὐτοξίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο
δεῖξιν. ἐλάφους μὲν οὖν καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα,
πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς καὶ καταδιώκων ἔβαλε, φθά-
B νων τε αὐτῶν τὸν δρόμον καὶ πληγαῖς καιρίοις ἀναιρῶν· λέον-
τας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῶα γενναῖα, περιθέων ἄνω-
θεν κατηκόντιζεν, οὐδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον, οὐδὲ τραῦ-
μα ἄλλο πλὴν τοῦ θανατηφόρου. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζώου ὁρμῇ κα-
τὰ τοῦ μετώπου ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὴν πληγήν, καὶ οὐδέπο-
τε σκοπὸν ἄλλον εἶχεν, οὐδὲ ἐπ᾽ ἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον
τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρῶσαι καὶ φονεῦσαι. τὰ δὲ παν-
ταχόθεν ζῶα ἠθροίζετο αὐτῷ. τότε γοῦν εἴδομεν ὅσα ἐν γρα-
C φαῖς ἐθαυμάζομεν. ἀπό τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρό-
τερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτώας γῆς, ζῶα
πάντα φονεύων, Ῥωμαίοις ἔδειξε. τὸ δὲ εὔστοχον τῆς χειρὸς αὐ-
τοῦ πάντες ἐξεπλήττοντο. λαβὼν οὖν ποτε βέλη, ὧν αἱ ἀ-
κμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς Μαυρουσίαις στρουθοῖς ὀξύτατα φε-
ρομέναις καὶ ποδῶν τάχει καὶ κολπώσει πτερῶν, ἐπαφιεὶς τὰ
βέλη κατ᾽ ἄκρου τοῦ τραχήλου, ἐκαρατόμει, ὡς τῶν κεφα-
λῶν ἀφῃρημένας ὁρμῇ τοῦ βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτάς, ὡς μη-
D δὲν παθούσας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν ἐκ-
καλούμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν
δήξασθαι, τὴν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δὲ ἐρρύσατο, φθάσας τῇ τοῦ
δόρατος αἰχμῇ τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν. λεόντων δέ ποτε ἐξ
ὑπογαίων ἑκατὸν ἀναρριφθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάν-
τας ἀπέκτεινεν, ὡς ἐπὶ πολὺ κειμένων τῶν πτωμάτων, δι᾽ αὐτὸ
τοῦτο ἐπὶ σχολῆς πάντας ἀριθμῆσαι, καὶ μηδὲν ἰδεῖν περιττὸν
364 ἀκόντιον. μέχρι μὲν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα
A ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας τε καὶ εὐστοχίας παρὰ τοῖς δημώ-
δεσιν εἶχέ τινα χάριν. ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον
εἰσῆλθεν, ὅπλα τε ἀναλαβὼν ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν
εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα· τὸν εὐγενῆ καὶ Ῥωμαίων βασιλέα,

μετὰ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε καὶ προγόνων, οὐκ ἐπὶ βαρ-
βάρους ὅπλα λαμβάνοντα στρατιωτικὰ, ἢ Ῥωμαίων ἀρχῇ
πρέποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ καὶ μεμια-
σμένῳ σχήματι. ὁ μὲν οὖν μονομαχῶν ῥᾳδίως τῶν ἀνταγωνιστῶν B
περιεγίνετο, καὶ μέχρι τραυμάτων προεχώρει, ὑπεικόντων ἁ-
πάντων καὶ τὸν βασιλέα οὐ τὸν μονομάχον ἐννοούντων. εἰς τοσοῦ-
τον δὲ προεχώρησε μανίας ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ τὴν
βασίλειον ἑστίαν οἰκεῖν ἀλλὰ γὰρ μετοικισθῆναι ἐβούλετο εἰς
τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δὲ οὐκέτι Ἡρακλέα,
ἀλλὰ τῶν μονομαχούντων ἐνδόξου τινὸς προτεθνηκότος,
ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγάλματος κο-
λοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰκόνα φέρον ἡλίου, τὴν κε-
φαλὴν ἀποτεμὼν, ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑπογράψας τῇ βάσει
οὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς καὶ πατρῴους προσηγορίας, ἀν- C
τὶ δὲ Γερμανικοῦ, μονομάχους χιλίους νικήσαντος. ἔδει δὲ ἄρα
ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
τυραννουμένην. νέου μὲν γὰρ ἔτους τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἡμέρας
σέβουσί τε τὴν ἑορτὴν Ῥωμαῖοι εἰς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰ-
ταλίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες. φασὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ Κρόνον
ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, κατελθόντα εἰς γῆν, γε-
νέσθαι ξένον. δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ' αὐτοῖς
κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῇ χώρᾳ τῆς
Ἰταλίας, Λάτιόν τε κληθῆναι, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς εἰς τὸ
ἐπιχώριον παραχθέν. διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰταλιῶ-
ται τὰ μὲν Κρόνια προεορτάζουσι θεῷ τῷ λαθόντι, τὴν δὲ τοῦ
ἔτους ἀρχὴν ἱερομηνίαν ἄγουσι τῷ τῆς Ἰταλίας ἔθει. διπρό-
σωπον δὲ αὐτοῦ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυ- D
τὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται. ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς περιϊούσης
ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσα-
γορεύουσι, νομισμάτων τε ἀντιδόσει καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς
καὶ θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὐτούς, ἀρχαί τε ἐπώνυμοι

τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιτίθεν-
ται· πάντων ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβουλεύετο οὐκ ἐκ τῆς
βασιλείου, ὡς ἔθος, προελθεῖν οἰκίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῶν μονομά-
χων καταγωγίου, ἀντὶ δὲ τῆς εὐπαρύφου καὶ βασιλικῆς πορ-
365 φύρας, ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ συμπροϊόντων τῶν λοιπῶν
A μονομάχων ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπεὶ δὲ τὴν γνώμην
αὐτοῦ ταύτην ἀνήνεγκε πρὸς Μαρκίαν, (ἣν εἶχε τῶν παλλα-
κίδων τιμιωτάτην, ἣ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός,
ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρὸς) ἡ μαθοῦ-
σα τὴν παράλογον οὕτω καὶ ἀπρεπῆ βούλησιν αὐτοῦ, τὰ πρῶ-
τα ἐλιπάρει, καὶ προσπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο μήτε τὴν
Ῥωμαίων ἀρχὴν καθυβρίσαι, μήθ' ἑαυτὸν ἐπιδόντα μονο-
B μάχοις καὶ ἀπεγνωσμένοις ἀνθρώποις κινδυνεῦσαι· ἐπεὶ δὲ
πολλὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἡ μὲν δακρύουσα ἀπέ-
στη· ὁ δὲ Κόμμοδος μεταπεμψάμενος Λαῖτον τὸν ἔπαρχον τῶν
στρατοπέδων, Ἔκλεκτόν τε τὸν τοῦ θαλάμου προεστῶτα, ἐκέ-
λευεν αὐτοῖς παρασκευασθῆναι, ὡς διανυκτερεύσων ἐν τῷ τῶν
μονομάχων καταγωγίῳ· κἀκεῖθεν προελευσόμενος ἐπὶ τὰς
θυσίας τῆς ἱερομηνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλος ὀφθείη. οἱ δ' ἱκέ-
τευον καὶ πείθειν ἐπειρῶντο μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλείας
ποιεῖν· ὁ δὲ Κόμμοδος ἀσχάλλων, τοὺς μὲν ἀπεπέμψατο, αὐ-
τὸς δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον ὡς δὴ καθευδήσων (καὶ
γὰρ μεσημβρίας εἰώθει τοῦτο ποιεῖν) λαβὼν γραμματεῖον τού-
των δὴ τῶν ἐκ φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ
C τε ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων, γράφει οὓς χρὴ
τῆς νυκτὸς φονευθῆναι· ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία, εἵπον-
το δὲ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος, ἐπὶ δὲ τούτοις πολὺ πλῆθος
τῶν συγκλήτου πρωτευόντων. τοὺς μὲν γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ
λοιποὺς πατρῴους φίλους ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, αἰ-
δούμενος ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων σεμνοὺς ἐπόπτας· τῶν δὲ πλουσίων
τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε εἰς τοὺς στρατιώ-

τὰς καὶ τοὺς μονομαχοῦντας· τοὺς μὲν, ἵνα φυλάττοιεν αὐτὸν,
τοὺς δὲ, ἵνα τέρποιεν. γράψας δὴ γραμματεῖον, τίθησιν ἐπὶ τοῦ
σκίμποδος, οἰηθεὶς μηδένα ἐκεῖθεν εἰσελεύσεσθαι. ἦν δὲ καὶ
παιδίον πάνυ νήπιον, τούτων δὴ τῶν γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος, χρυ- D
σῷ δὲ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι
Ρωμαίων οἱ τρυφῶντες. ὑπερηγάπα δὲ αὐτὸ ὁ Κόμμοδος,
ὡς συγκαθεύδειν πολλάκις· Φιλοκόμμοδός τε ἐκαλεῖτο, δη-
λούσης καὶ τῆς προσηγορίας τὴν στοργὴν τὴν εἰς τὸν παῖ-
δα τοῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τοῦτο ἄλλως ἀθύρον, προελ-
θόντος τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὰ συνήθη λουτρά τε καὶ κραιπά-
λας, εἰσδραμὸν εἰς τὸν θάλαμον ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον
ἐπὶ τοῦ σκίμποδος κείμενον ἀνελόμενον, ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι,
πρόεισι τοῦ οἴκου. κατὰ δέ τινα δαίμονα συναντᾷ τῇ Μαρ- 366
κίᾳ· ἡ δὲ (καὶ αὐτὴ γὰρ ἔστεργε τὸ παιδίον) περιπτύξασα καὶ φι- A
λοῦσα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα δὴ μή τι τῶν
ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος ἀγνοοῦν παῖζον διαφθείρῃ. γνω-
ρίσασα δὲ τὴν τοῦ Κομμόδου χεῖρα, ταύτῃ καὶ μᾶλλον ἐ-
σπούδαζε διεξελθεῖν τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὸ θανα-
τηφόρον, καὶ πρὸ ἁπάντων αὐτὴν τι μέλλουσαν τεθνήξεσθαι,
Λαῖτόν τε καὶ Ἔκλεκτον ἐπακολουθήσοντας, τῶν τε λοιπῶν
τοσοῦτον φόνον, ἀνοιμώξασα, καθ' ἑαυτὴν τι εἰποῦσα, Εὖγε
ὦ Κόμμοδε ταῦτα χαριστήρια εὐνοίας τε καὶ στοργῆς, ὕβρεώς
τε καὶ παροινίας τῆς σῆς, ἧς ἐτῶν τοσούτων ἠνεσχόμην· ἀλλ'
οὐ καταπροίξῃ αὐτὸς μεθύων νηφούσης γυναικός· ταῦτα B
εἰποῦσα τὸν Ἔκλεκτον μεταπέμπεται (ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ
προσιέναι, ἅτε τοῦ θαλάμου φύλακι, ἔτι τε καὶ ἐπὶ συνουσίᾳ
αὐτὴν διεβάλλετο) δοῦσα δὲ τὸ γραμματεῖον, Ὁρᾷ (ἔφη) ποίαν
μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτήν. ὁ δὲ Ἔκλεκτος, ἀναγνούς τε
καὶ ἐκπλαγεὶς (ἦν δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, τολμῆσαί τε ἅμα
καὶ δρᾶσαι θυμῷ τε δουλεῦσαι πρόχειρος) κατασημηνάμενος
αὐτὸ τὸ γραμματεῖον, διά τινος τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν ἀναγκαιοτ-

σόμενον πέμπει τῷ Λαίτῳ. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ταραχθεὶς, ἀφι-
C νεῖται πρὸς Μαρκίαν ὡς δὴ συσκεψόμενος αὐτοῖς περὶ ὧν
ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου.
προσποιησάμενοι δὲ περὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων σκέπτεσθαι,
συντίθενται φθᾶσαί τι δράσαντες ἢ παθεῖν, οὐδὲ καιρὸν εἶναι
μελλήσεως ἢ ἀναβολῆς. ἀρέσκει δὴ δοῦναι φάρμακον δηλη-
τήριον τῷ Κομμόδῳ. ὑπέσχετο δ' αὐτὸ ῥᾷστα δώσειν ἡ Μαρ-
κία. εἰώθει γὰρ αὐτὴ κιρνᾶν τε καὶ διδόναι τὴν πρώτην
πόσιν, ὡς ἥδιον πίοι παρ' ἐρωμένης. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ
λουτροῦ, ἐμβαλοῦσα εἰς κύλικα τοῦ φαρμάκου, οἴνῳ τε κερά-
σασα εὐώδη δίδωσιν. ὁ δ' ὡς συνήθη φιλοτησίαν, μετὰ πολ-
D λὰ λουτρὰ καὶ γυμνάσια τὰ πρὸς θηρία διψῶν, ἔπιεν ἀ-
ναισθήτως. εὐθέως δὲ κάρος ἐπέπεσεν αὐτῷ· εἰς ὕπνον τε κα-
θελκόμενος, ὑπὸ καμάτου πάσχειν οἰηθεὶς, ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ
Ἔκλεκτος καὶ Μαρκία πάντας ἀποστῆναι κελεύσαντες, εἴς τε
τὰ οἰκεῖα ἀπιέναι, ἡσυχίαν δὴ παρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ
καὶ ἐπὶ ἄλλων τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμμοδος ὑπὸ κραιπάλης.
πολλάκις γὰρ λουσάμενος καὶ πολλάκις ἐσθίων, οὐδένα καιρὸν
367 εἶχεν εἰς ἀνάπαυσιν ὡρισμένον, ἐπαλλήλοις καὶ δια-
A φόροις συνεχόμενος ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβούσῃ ὥρᾳ
καὶ ἄκων ἐδούλευεν. ἐπ' ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε, περὶ στόμα-
χον δὲ καὶ κοιλίαν τοῦ φαρμάκου γενομένου, ἴλιγγός τε αὐτὸν
καταλαμβάνει, ἔμετός τε πολὺς ἐπιγίγνεται, ἢ τῆς προεγκει-
μένης τροφῆς ἅμα ποτῷ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ
διὰ τὸ προλαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε
πρὸ πάσης τροφῆς λαμβάνειν, κώλυμα δηλητηρίων. πλὴν
B ἀλλὰ πολλοῦ γε ὄντος τοῦ ἐμέτου, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέ-
σας τὸ φάρμακον ἀνανήψῃ, καὶ πάντες ἀπόλωνται, νεανίαν τι-
νὰ ὀνόματι Νάρκισσον, γενναῖόν τε καὶ ἀκμαστὴν πείθουσιν εἰσελ-
θόντα τὸν Κόμμοδον ἀποπνῖξαι, μεγάλα δώσειν ἔπαθλα
ὑποσχόμενοι. ὁ δὲ, εἰσδραμὼν, παρειμένον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ

φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει. τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, εὐγενέστατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος. εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἥττων, εὐστοχίᾳ τε καὶ εὐχειρίᾳ, εἰ μὴ τὴν τούτων εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατῄσχυνεν, ὡς προείρηται. C

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστοριῶν βιβλίον δεύτερον.

ΑΝΕΛΟΝΤΕΣ δὲ τὸν Κόμμοδον οἱ ἐπιβουλεύσαντες, ὡς ἐν τῷ προτέρῳ συντάγματι τῆς ἱστορίας δεδήλωται, κρύψαι τε τὸ γενόμενον βουλόμενοι, ὡς ἂν τοὺς φυλάσσοντας τὴν βασίλειον αὐλὴν δορυφόρους λάθοιεν, εἰλίσαντές τινες στρωμνῇ τινὶ εὐτελεῖ τὸ σωμάτιον καὶ καταδήσαντες, ἐπιθέντες δυσὶν οἰκέταις τῶν πιστῶν ἑαυτοῖς, ἐκπέμπουσιν ὡς δή τι σκεῦος τῶν ἐκ τοῦ θαλάμου περιττῶν. οἱ δὲ φέροντες διὰ μέσων ἐκφέρουσι τῶν φυλάκων· ὧν οἱ μὲν, ὑπὸ μέθης ἐκραιπάλων, οἱ δὲ ἐγρηγορότες, κἀκεῖνοι εἰς ὕπνον κατεφέροντο, κατεχούσαις τε ταῖς χερσὶ τὰ δόρατα ἐπινυστάζοντο· οἱ δ' οὐ πάνυ τὸ ἐκφερόμενον τοῦ θαλάμου ὅ,τι ποτ' εἴη, ἐπολυπραγμόνουν, ἐπεὶ μηδὲ αὐτοῖς διέφερε τοῦτ' εἰδέναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα τοῦ 368 A

βασιλέως ἔτι κλαπὲν, ἐκκομισθέν τε τῆς αὐλείου θύρας, νύ-
κτωρ ὀχήματι ἐπιθέντες, εἰς τὸ ἀρίστειον ἀπέπεμψαν. ὁ δὲ Λαῖ-
τος καὶ Ἔκλεκτος ἅμα τῇ Μαρκίᾳ τὸ πρακτέον ἐβουλεύον-
το. ἔδοξε δὲ αὐτοῖς περὶ μὲν τοῦ θανάτου φήμην ἐσπαρα-
σπεῖραι, ὅτι δὴ αἰφνιδίως τετελευτήκοι ἀποπληξίας ἐπιπεσού-
σης. καὶ γὰρ ἐνδεχομένην πίστιν ἕξειν ᾤοντο τὴν φήμην, προ-
διαβεβλημένης τῆς ἀκορέστου καὶ ὑπερβαλλούσης ἐκείνου τροφῆς.
πρὸ πάντων δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξασθαι ἄνδρα πρεσβύτην
B τινὰ καὶ σώφρονα, τὸν διαδεξόμενον τὴν ἀρχὴν, ὅπως αὐτοί τε
σωθεῖεν, καὶ ἀπὸ τῆς πικρᾶς καὶ ἀκολάστου τυραννίδος πάντες
ἀναπνεύσωσιν. καθ' ἑαυτοὺς δὲ ἀναλογιζόμενοι, οὐδένα οὕ-
τως ἐπιτήδειον εὕρισκον ὡς Περτίνακα. ἦν δὲ ὁ Περτίναξ,
τὸ μὲν γένος, Ἰταλιώτης, ἐν δὲ πολλαῖς στρατιωτικαῖς τε καὶ πο-
λιτικαῖς ἐνδοκιμήσας πράξεσι· πολλὰ δὲ κατὰ Γερμανῶν καὶ τῶν
ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρων ἐγείρας τρόπαια, μόνος τε
περιλειφθεὶς τῶν σεμνῶν πατρῴων τῷ Κομμόδῳ φίλων, ὃν
οὐκ ἀπέκτεινε, τῶν Μάρκου ἑταίρων τε καὶ στρατηγῶν ἐντιμό-
τατον γενόμενον, ἢ διὰ σεμνότητα αἰδούμενος, ἢ ὡς πένητα
C τηρήσας. ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μέρος τῶν ἐγκωμίων, ὅτι πλεῖ-
στα πάντων ἐγχειρισθεὶς, πάντων οὐσίαν εἶχεν ἐλάττονα. πρὸς
δὴ τοῦτον τὸν Περτίνακα νυκτὸς ἀκμαζούσης, πάντων τε ὕπνῳ
κατειλημμένων, ἀφικνοῦνται ὁ Λαῖτος καὶ Ἔκλεκτος ὀλίγους
τῶν συνωμοτῶν ἐπαγόμενοι. ἐπιστάντες δὲ αὐτοῦ κεκλεισμέναις
τῆς οἰκίας ταῖς θύραις, διεγείρουσι τὸν φυλάττοντα. ἀνοίξας δὲ ἐ-
κεῖνος καὶ θεασάμενος στρατιώτας ἐφεστῶτας, καὶ Λαῖτον ὃν
ἤδη ἔπαρχον ὄντα, ἐκπλαγεὶς καὶ ταραχθεὶς, ἀγγέλλει. ὁ δὲ
ἥκειν αὐτοὺς κελεύει, δεινὰ προσδοκώμενα ἑαυτῷ ἑκάστοτε
D συμβήσεσθαι φάσκων. ἐν τοσαύτῃ γοῦν αὐτὸν φασὶ μεῖναι ψυ-
χῆς ἀταραξίᾳ, ὡς μηδὲ ἀναθορεῖν τοῦ σκίμποδος, μεῖναι δὲ
ἐπὶ τοῦ σχήματος, καὶ τὸν Λαῖτον ἅμα τῷ Ἐκλέκτῳ εἰσελθόν-
τα, καίτοι δοκοῦντας ἐπὶ φόνῳ ἥκειν, προσειπεῖν τε καὶ

θαρροῦντι

θαίρουσί τε μηδὲ αἰκιάσωνται τῷ προσώπῳ,

Πάλαι μὲν, φασί, καὶ πάσης νυκτὸς τόδε τὸ τέλος τοῦ βίου εἶχον δι᾽ ἐλπίδος· μόνος τε τῶν πατρῴων ὑπολειπόμενος φίλων ἔτι, ἐθαύμαζον ἐπ᾽ ἐμοὶ Κόμμοδον βραδύνοντα. τί δὴ μέλλετε; ὑμεῖς τε γὰρ δράσετε τὸ κεκελευσμένον, ἐγώ τε πονηρᾶς ἐλπίδος καὶ φόβου συνεχοῦς ἀπαλλάξομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Λαῖτος, Οὐ παύσῃ, ἔφη, ἀνάξια σαυτοῦ καὶ τοῦ προβεβιωμένου σοι λέγων; οὐ γὰρ ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῷ σῷ ἥδε ἡμῶν ἡ ἄφιξις, ἀλλ᾽ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. κεῖται μὲν γὰρ ὁ τύραννος, δίκην δοὺς τὴν προσήκουσαν· καὶ ἅπερ αὐτὸς ἡμᾶς δρᾶσαι διενοεῖτο, ταῦτα πρὸς ἡμῶν παθών. ἡμεῖς δὲ ἥκομέν σοι τὴν βασιλείαν ἐγχειριοῦντες, ὃν ἴσμεν προύχοντα ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, σωφροσύνῃ βίου, μεγέθει τε ἀξιώματος καὶ ἡλικίας σεμνότητι, ποθούμενόν τε καὶ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ δήμου. ὅθεν κἀκείνοις ἀρεστὸν, καὶ ἡμῖν σωτήριον τὸ πραττόμενον ἔσεσθαι προσδοκῶμεν. 369 A

Πρὸς ταῦτα ὁ Περτίναξ, Οὐ παύσεσθε, ἔφη, χλευάζοντες πρεσβύτην, καὶ τοσαύτην μου δειλίαν κατεγνωκότες, ὡς πρότερον ἀπατῆσαι βούλεσθε, εἶτ᾽ οὕτω φονεῦσαι; Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Ἔκλεκτος, ἐπεὶ λέγουσιν ἡμῖν οὐ πιστεύεις, λαβὼν τουτὶ τὸ γραμματεῖον (γνωρίζεις δὲ τὴν Κομμόδου χεῖρα, οὔσης σοι τῆς ἀναγνώσεως ἐν συνηθείᾳ) ἐπίσκεψαι. οὕτω γὰρ γνώσῃ τίνα τε κίνδυνον ἐφύγομεν, καὶ ὅτι μὴ σκῆψις, ἀλλ᾽ ἀλήθεια πρόσεστι τοῖς λεχθεῖσιν. B

Ἐπιγνοὺς δὴ τὰ γεγραμμένα ὁ Περτίναξ, πεισθείς τε ἀνδράσι καὶ πρότερον αὐτοῦ φίλοις, πάντα πυθόμενος τὰ πεπραγμένα, ἐπιδίδωσιν ἑαυτόν. καὶ πρότερον ἀρέσκει προελθεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πεῖραν τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν λαβεῖν. πίστιν δὲ αὐτοῖς ὁ Λαῖτος ὑπισχνεῖτο, ἐπείπερ αὐτῷ ἐπάρχῳ ὄντι μετρίαν ἀπένεμον αἰδῶ. συμ- C

παραλαβόντες οὖν καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι παρῆσαν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἠπείγοντο. ἤδη δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προκεχωρήκει, καὶ τῆς ἑορτῆς ἐνεστώσης, πρὸ ἡμέρας πάντα ἐπεπράττετο. διαπέμπουσι δή τινας τῶν πιστῶν τοὺς διαβοήσοντας ὅτι ὁ Κόμμοδος τέθνηκε μὲν, ὁ Περτίναξ δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον βασιλεύσων ἄπεισι. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, πᾶς ὁ δῆμος ἐνθουσιῶντι ἐοικὼς ἐξεβακχεύετο· διέθεόν τε, καὶ τοῖς οἰκείοις ἕκαστος χαίρων διήγγελλε,
D καὶ μάλιστα τοῖς ἐπ' ἀξιώσεως, ἢ πλουσίοις· ἐκείνοις γὰρ καὶ ἐπιβουλεύοντα ᾔδεσαν τὸν Κόμμοδον. ἔθεόν τε πρός τε τὰ ἱερὰ καὶ βωμοὺς, θεοῖς χάριτας ὁμολογοῦντες. ἐβόων δὲ διάφορα· οἱ μὲν, κεῖσθαι τὸν τύραννον λέγοντες· οἱ δὲ, τὸν μονομάχον, ἄλλοι δὲ, ἀπρεπέστερα βλασφημοῦντες. καὶ ὅσα πρότερον ἐπῆγεν ὁ φόβος ῥήματα, ταῦτα προσελθούσης ἀδείας, καὶ ἐλευθερίας, ῥᾳδίως ἐλέγετο. τὸ πλεῖ-
370 στον δὲ τοῦ δήμου συνέθει δρόμῳ, καὶ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἠ-
A πείγετο, τοῦτο μάλιστα δεδιότες, μήπως ἄρα οἱ στρατιῶται ὀκνηρότερον ἐπακούσωσι τῇ Περτίνακος ἀρχῇ. ἐσομένην γὰρ σώφρονα, μὴ πάνυ τι ἀποδέξασθαι τοὺς στρατιώτας προσεδόκων, τυραννίδι δουλεύειν εἰθισμένους, ἁρπαγαῖς τε καὶ βίαις ἐγγεγυμνασμένους. ἵν' οὖν αὐτοὺς ἐκβιάσαιντο ὑπακοῦσαι, πανδημεὶ συνῆλθον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὁ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος εἰσῆλθον ἄγοντες τὸν Περτίνακα, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Λαῖτος, ἔλεξε τοιάδε,

Κόμμοδος μὲν ἡμῖν ὁ βασιλεὺς τέθνηκεν ἀποπληξίᾳ· αἴτιος δὲ τοῦ τοιούτου θανάτου οὐκ ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς αὑτῷ.
B συμβουλευόντων γὰρ ἡμῶν αἰεὶ τὰ ἄριστα καὶ σωτήρια, οἷς μὴ πειθόμενος, βιοὺς δὲ ὡς οὐκ ἀγνοεῖτε, ὑπὸ πλήθους ἀποπνιγεὶς, διεφθάρη. τὸ μὲν οὖν κατέλαβε τέλος τὸ πεπρωμένον. οὐδὲ γὰρ μία οὐδ' ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀνθρώποις

θανάτου αἰτία· διάφοροι δὲ οὖσαι, εἰς ἓν τέρμα βίου συνέ-
πλευσαν. ἀλλ' ἀντ' ἐκείνου γὰρ ὑμῖν ἄγομεν ἡμεῖς τε καὶ ὁ
δῆμος Ῥωμαίων ἄνδρα τὴν μὲν ἡλικίαν, σεμνόν, τὸν δὲ
βίον, σώφρονα· ἀρετῆς δὲ τῆς ἐν ἔργοις ἔμπειρον. ὧν οἱ μὲν
πρεσβύτεροι, καὶ τῶν στρατιωτικῶν, αὐτοῦ παρατάξεων ἐπει-
ράθητε, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς πόλεως ἐπάρχοντα τοσούτων ἐτῶν
ἀεὶ διὰ τιμῆς τε καὶ θαύματος ἔσχετε. δίδωσί τε ἡμῖν ἡ τύ- C
χη οὐ βασιλέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πατέρα χρηστόν. εὐφρα-
νεῖ δὲ ἡ τοῦδε ἀρχὴ οὐ μόνον ὑμᾶς τοὺς ἐνταῦθοι δορυφοροῦν-
τας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν, καὶ τοὺς
ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἱδρυμένους, οἳ τὴν πεῖ-
ραν αὐτοῦ τῶν ἔργων φέρουσι διὰ μνήμης. τό, τε γὰρ βάρβα-
ρον οὐ χρήμασιν ἔτι θεραπεύσομεν, πείρᾳ δὲ ὧν πρὸς αὐ-
τοῦ πεπόνθασι στρατηγοῦντος, φόβῳ ὑποτάξοι). Τοιαῦτα
δὴ λέγοντος τοῦ Λαίτου, μὴ καρτερῶν ἑαυτὸν ὁ δῆμος, μελ-
λόντων δὲ ὀκνούντων ἔτι τῶν στρατιωτῶν, σεβαστόν τε ἀναγο- D
ρεύει, καὶ πατέρα καλεῖ, πάσαις τε γεραίρει εὐφημίαις. τότε
δὲ οἱ στρατιῶται οὐχ ὁμοίᾳ μὲν προθυμίᾳ, τῇ δὲ ἐκ τοῦ πα-
ρόντος πλήθους ἀνάγκῃ (καὶ γὰρ ἦσαν πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ δή-
μου περιειλημμένοι, ὀλίγοι τε καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων, ὡς ἐν ἱερο-
μηνίᾳ) τὴν συνεξεβόησαν, καὶ σεβαστὸν προσεῖπον τὸν Περτί-
νακα· εἴς τε τὸ ἐκείνου ὄνομα τοὺς συνήθεις ὅρκους ὀμόσαν-
τες, καὶ θύσαντες, δαφνηφοροῦντες πᾶς ὁ δῆμος καὶ τὸ στρατιω- 371
τικὸν ἐπίσημον ἱδρύθη ἐν τῇ βασιλείῳ ἑστίᾳ (τῶν τε στρατιωτῶν A
καὶ τοῦ δήμου, ὡς προείρηται, κύκλῳ ἀναγαγόντων) φροντίσι
μεγίσταις τὴν γνώμην ἐταράττετο. πάνυ τε αὐτόν, (καίτοι δο-
κοῦντα ψυχῆς εἶναι ἐρρωμένης καὶ πρὸς πάντα ἀνδρεῖον) τὰ
παρόντα ἐφόβει, οὐχ οὕτω προνοίᾳ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας,
(κινδύνων γὰρ καὶ μειζόνων πολλάκις ἦν καταφρονήσας) ἐ-
λογίζετο δὲ τήν τε αἰφνίδιον τῆς τυραννίδος μεταβολήν, τήν
τε ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ τινῶν ἀρίστων, οὓς ὑπώπτευεν ἴσω

αἰσχυνομένους, μετὰ βασιλέα εὐγενέστατον, τὴν ἀρχὴν μεταπεσοῦσαν εἰς ἄνδρα ἐξ ἰδιωτικοῦ καὶ ἀσήμου γένους ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντα. εἰ γὰρ καὶ ὁ βίος αὐτῷ διὰ σωφροσύνην

B ἐπῃνεῖτο, καὶ τὰ ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς πράξεσιν ἦν εὐκλεῆ, ἀλλ' ὅσον εὐγενείας χάριν, πολὺ τῶν εὐπατριδῶν ἀπελείπετο. ἡμέρας οὖν καταλαβούσης, κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι, πρὶν ἢ μαθεῖν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου βουλῆς. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἅμα τῷ ἐπιφανῆναι πάντες ὁμοθυμαδὸν εὐφήμησαν, σεβάσμιόν τε καὶ βασιλέα προσηγόρευσαν. ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα, παρῃτεῖτο τῆς ἀρχῆς τὸ ἐπίφθονον· γῆράς τε προϊσχόμενος, συγγνώμης ἐδεῖτο· εἶναί τε πολλοὺς εὐπατρίδας ἔφασκεν, οἷς ἡ βασιλεία μᾶλ-

C λον ἁρμόζει. καὶ λαβόμενος τῆς χειρὸς Γλαβρίωνος, εἷλκεν αὐτὸν, καθίζεσθαι κελεύων ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου. ἦν δὲ ἐκεῖνος εὐγενέστατος μὲν πάντων εὐπατριδῶν· ἀνέφερε γοῦν εἰς Αἰνείαν τὸν Ἀφροδίτης καὶ Ἀγχίσου τὴν τοῦ γένους διαδοχήν· ἔτι δὲ καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τελέσας δεύτερον. ὁ δὲ, Ἀλλ' αὐτός τε (ἔφη) ἐγὼ ὃν σὺ νομίζεις πάντων ἀξιώτατον, σοί τε τῆς ἀρχῆς παραχωρῶ, καὶ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἐγὼ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ψηφιζόμεθά σοι διδόντες. τότε δὲ πάντων αὐτὸν ἐκβιαζομένων ἐκλιπαρη-

D σάντων τε, ὀκνῶν καὶ μόλις ἀνελθὼν ἐπὶ τὸν βασίλειον θρόνον, ἔλεξε τοιάδε,

Τὸ πάνυ δεξιὸν ὑμῶν τῆς πρός με τιμῆς, καὶ τὸ τῆς σπουδῆς ὑπερβάλλον, ἐπίλεκτόν τε εἰς πρόκρισιν τοσαύτης παρ' ὑμῶν εὐγενείας, οὐκ ἔχον κολακείας ὑποψίαν, ἀλλὰ δεῖξιν καὶ πίστιν εὐνοίας, ἄλλῳ μὲν ἄν τῳ θάρσος καὶ προθυμίαν ἐνέβαλεν, εἰς τὸ ἑτοίμως δέξασθαι τὰ ἐγκεχειρισμένα, ἐλπίδα τε ῥᾳστώνης ὑπέφηνεν ἄν, ὡς εὐμαρῶς

τὴν ἀρχὴν διοίσοντα ἐν ἀρχομένοις οὕτως εὐνοοῦσιν· ἐμοὶ
δὲ ταῦτα μεγάλα ὄντα καὶ ἐξαίρετα, τιμῆς τε αἰσθήσει ἐκ- 372
πλήττει, δέος τε καὶ ἀγῶνα οὐ μικρὸν ἐμποιεῖ. μεγάλων A
γὰρ εὐεργεσιῶν προϋπαρχουσῶν, τὸ ἰσότιμον δυσέφικτον. δὴ
ἐν ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ μικρὰ μὲν λαβοῦσιν ἀποδοῦναι μεῖ-
ζον, οὐχ οὕτως εὐμαρὲς ὡς ἀχάριστον δοκεῖν· ἐπειδὰν
δ' αὖ ὁ προλαβών τι δράσας ἀγαθὸν, ἀνυπέρβλητον κατα-
θῆται χάριν, τὸ μὴ κατ' ἀξίαν ἀποδοθὲν, οὐχ οὕτω δυσπό-
ριστον, ὡς ἀναίσθητον ἅμα καὶ ἀχάριστον ὀνομάζεται. ὁρῶ
δὴ οὐ τὸν τυχόντα μοι ἐπηρτημένον ἀγῶνα, πρὸς τὸ ἄξιον B
ἐμαυτὸν παρασχεῖν τῆς τοσαύτης παρ' ὑμῶν τιμῆς. οὐ γὰρ ἐν
τῇ καθέδρᾳ ἡ προεδρία, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις, εἴ τις αὐτὴν
μὴ καταισχύνοι. ὅσῳ δὲ τὰ γενόμενα ὡς φαῦλα μισεῖται,
τοσούτῳ τὰ μέλλοντα, ὡς ἀγαθὰ μεγάλως ἐλπίζεται. καὶ
τὰ μὲν δεινὰ τῶν ἔργων, ἀεὶ μνημονεύεται· (τὸ γὰρ λυπῆσαν,
δυσεξάλειπτον·) τὰ δὲ χρηστὰ, ἅμα τῇ ἀπολαύσει, καὶ τὴν
περὶ αὐτῶν μνήμην συναναλίσκει. ἐπεὶ μὴ ὁμοίως εὐ-
φραίνει ἐλευθερία, ὡς λυπεῖ δουλεία. οὐδὲ τις ἀδεῶς τὰ
ἑαυτοῦ ἔχων, ἐν χάριτος μοίρᾳ τίθεται, τὰ ἴδια καρποῦσθαι C
νομίζων. ὁ δὲ τῶν οἰκείων στερηθεὶς, αἰώνιον ἔχει τὴν μνή-
μην τοῦ λελυπηκότος, οὐδ' εἴ τις εἰς τὸ κοινὸν χρηστὴ γένοι-
το μεταβολὴ, αὐτός τε ἐς πλεῖον νομίζοι καρποῦσθαι. ἐπεὶ τῶν
μὲν δημωφελοῦς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ'
ἕνα φροντίς· τὸ δὲ καθ' αὑτὸν ἕκαστος εἰ μὴ κατὰ γνώμην
προχωροίη, οὐδέν τι μέγα ὠφελεῖσθαι νομίζει. οἵ τε εἰθι-
σμένοι ταῖς τῆς τυραννίδος ἀκρίτοις καὶ ἀφειδέσι μεγα-
λοδωρεαῖς ἐντρυφᾶν, τὴν εἰς τὸ σωφρονέστερον καὶ μεμε-
τρημένον, διὰ σπάνιν χρημάτων, μεταβολὴν, οὐ φιλοσώ-
φρονα, οὐδὲ σύμμετρον καὶ κεκριμένην διοίκησιν ὀνομά-
ζουσιν, ἀλλὰ μικρολογίαν καὶ ἀθλιότητα βίου ὀνειδίζουσιν· D
οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ μὲν μεγάλα καὶ ὡς ἔτυχε χαρίζεσθαι, ἐκ

αὖ περιγένοιτο εἰ μὴ ἐκ τοῦ ἁρπάζειν καὶ βιάζεσθαι· τὸ δὲ
λογισμῷ πάντα καὶ κατ' ἀξίαν ἑκάστου νέμειν, αὐτό τε
δεινόν τι δρᾶσαι, μὴ παρέχον ἄδικον ἀπορίας χρημάτων,
διδάσκει φειδὼ σώφρονα τῶν καλῶς πορισθέντων. ταῦ-
τα δὴ ὑμᾶς ἐγνωκότας χρὴ συναίρεσθαι, καὶ κοινὴν τῆς
ἀρχῆς τὴν διοίκησιν νομίζοντας, ἀριστοκρατίαν τε ἀλλ' οὐ
373 τυραννίδα ὑπομνημονοῦντας, αὐτούς τε ἀγαθὰς ἔχειν ἐλ-
Δ πίδας, καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχομένοις ταῦτα ὑπισχνεῖσθαι.
Τοιαῦτα ὁ Περτίναξ εἰπὼν, ὑπερήρεσέ τε τὴν σύγκλητον
βουλὴν, καὶ πρὸς πάντων εὐφημισθεὶς, πάσης τε τι-
μῆς καὶ αἰδοῦς παρ' αὐτῶν τυχὼν, ἔς τε τὸν τοῦ Διὸς
νεὼν καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ πεμφθεὶς, τάς τε ὑπὲρ τῆς βασι-
λείας θυσίας τελέσας, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν.
ἐπεὶ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη τῶν τε λεχθέντων ὑπ' αὐτοῦ
ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τῶν πρὸς τὸν δῆμον γραφέντων, ὑ-
περήδοντο πάντες, σεμνὸν καὶ ἤπιον ἄρχοντα, καὶ πατέρα
οὐ βασιλέα ἕξειν ἐλπίζοντες. τούς τε γὰρ στρατιώτας ἐκέλευ-
B σε παύσασθαι τῆς πρὸς τοὺς δημότας ὕβρεως, καὶ μήτε
πλήσσειν τινὰ τῶν παριόντων. ἔς τε τὸ κόσμιον καὶ εὔτακτον
μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο, ἔν τε ταῖς προόδοις καὶ τοῖς
δικαστηρίοις πρᾶον καὶ ἥμερον ἦθος ἐπεδείκνυτο. καὶ τῆς
Μάρκου ἀρχῆς ζήλῳ τε καὶ μιμήσει, τοὺς μὲν πρεσβυτέρους
ὑπομιμνήσκων εὔφραινε, τοὺς δ' ἄλλους πάντας ἐξ ὠ-
μῆς καὶ ἐφυβρίστου τυραννίδος, εἰς σώφρονα καὶ ἀμέρι-
μνον βίον μεταχθέντας, ῥᾷστα εἰς εὔνοιαν ᾠκειώσατο. τῆς
τε ἡμέρου ἀρχῆς ἡ φήμη διαθέουσα πάντα ἔθνη καὶ πάντα
στρατόπεδα, ὅσα τε Ῥωμαίοις ὑπήκοα καὶ ὅσα φίλα, ἐκ-
C θειάζειν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἔπειθεν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν βαρ-
βάρων ὅσοι πρότερον ἀνωμάλιζον ἢ ἐστασίαζον, φόβῳ τε καὶ
μνήμῃ τῆς ἐν ταῖς προτέραις αὐτοῦ στρατείαις ἀρετῆς, πί-
στει τε γνώμης, ὅτι μηδένα ἑκὼν ἀδικήσει ποτὲ, ἑκάστῳ τὸ

κατ' ἀξίαν ἀπονέμων, χάριτος ἀπρεποῦς καὶ βίας ὠμῆς
ἀλλότριος, ἑκόντες αὐτῷ προσεχώρουν. πρεσβεῖαί τε παν-
ταχόθεν ἀφικνοῦντο, συνηδομένων ἁπάντων τῇ Ῥωμαίων
ὑπὸ Περτίνακι ἀρχῇ. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι,
καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, τῷ εὐτάκτῳ καὶ ἠμέρῳ τῆς βασιλείας D
ἔχαιρον. ὃ δὲ πάντας εὔφραινε, τοῦτο μόνους ἐλύπει τοὺς ἐν
τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας, οἳ δορυφορεῖν εἰώθασι τοὺς βασιλέας.
κωλυόμενοι γὰρ ἁρπάζειν τε καὶ ὑβρίζειν, εἴς τε τὸ εὔτακτον
καὶ κόσμιον ἀνακαλούμενοι, τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον τῆς ἀρ-
χῆς, ὕβριν αὐτῶν καὶ ἀτιμίαν, καθαίρεσίν τε τῆς αὐτῶν
ἐξουσίας νομίζοντες, τὴν τῆς ἀρχῆς οὐκ ἔφερον εὐταξίαν,
ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγον ὀκνηρούς τε καὶ ἀπει-
θεῖς αὐτοὺς τοῖς κελευομένοις παρεῖχον· τὸ δὲ τελευταῖον, 374
οὔπω ὅλων μηνῶν δύο τῆς βασιλείας αὐτῷ προκεχωρη- A
κυίας, ἐπιδειξαμένου τε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ σώφρονα καὶ
χρηστὰ ἔργα, ἐλπίδων τε ἀγαθῶν τοῖς ἀρχομένοις ὑποφαι-
νομένων, ἐβάσκηνε πάντα καὶ ἀνέτρεψε πονηρὰ τύχη, ἐ-
κώλυσέ τε θαυμαστὰ καὶ ἐπωφελῆ τοῖς ὑπηκόοις ἔργα εἰς
τέλος ἀχθῆναι. πρῶτον μὲν γὰρ πᾶσαν τήν τε Ἰταλίαν,
καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀγεώργητόν τε καὶ παντάπα-
σιν οὖσαν ἀργόν, ἐπέτρεψεν ὁπόσην τις βούλεται καὶ δύ-
ναται, εἰ καὶ βασιλέως κτῆμα εἴη, καταλαμβάνειν ἐπι-
μεληθέντι τε καὶ γεωργήσαντι, δεσπότην εἶναι. ἔδωκέ τε
γεωργοῦσιν ἀτέλειαν πάντων εἰς δέκα ἔτη, καὶ διὰ παν-
τὸς δεσποτείας ἀμεριμνίαν. τοῖς τε βασιλικοῖς κτήμασιν B
ἐκώλυσεν αὑτοῦ τὸ ὄνομα ἐπιγράφεσθαι, εἰπὼν αὐτὰ οὐκ
ἴδια τοῦ βασιλεύοντος εἶναι, ἀλλὰ κοινὰ καὶ δημόσια τῆς Ῥω-
μαίων ἀρχῆς. τέλη τε πάντα πρότερον ἐπὶ τῆς τυραννί-
δος εἰς ἀπορίαν χρημάτων ἐπινοηθέντα, ἐπί τε ὄχθαις πο-
ταμῶν, καὶ λιμέσι πόλεων, ἔν τε ὁδῶν πορείαις, καταλύ-
σας, εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐλεύθερον ἀφῆκεν. ἐμέλλησε

δ' αὖ ἔτι καὶ πλείονα, ὥς γε τὰ τῆς προαιρέσεως ἐνεδεί-
κνυτο. ἀνεργατήσιν τοῖς ὑπηκόοις. ἐπεὶ καὶ τοὺς συκοφάν-
τας τῆς πόλεως ἦν διώξας, καὶ τοὺς πανταχοῦ ἦν κολα-
σθῆναι κελεύσας, τῷ μηδένα ἐπηρεάζεσθαι, μήτε μα-
C ταίοις ἐγκλήμασι περιπίπτειν προνοούμενος. ἐν ἀδείᾳ τε καὶ
μακαρίῳ βίῳ ἥ τε σύγκλητος μάλιστα καὶ οἱ λοιποὶ πάντες
βιώσεσθαι προσεδόκων. οὕτω γὰρ μέτριος καὶ ἰσότιμος
ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς
τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ
μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα
καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύε-
σθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῦφον ἢ πομπὴν
παρεχόμενον βασιλικήν. τοιαύτης δὲ εὐνομίας καὶ εὐ-
D ταξίας κατεχούσης τὸν βίον, μόνοι οἱ δορυφόροι, ἀσχάλλον-
τες μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, ποθοῦντες δὲ τὰς ἐπὶ τῆς προ-
ηγουμένης τυραννίδος ἁρπαγάς τε καὶ βίας, ἔν τε ἀσω-
τίαις καὶ κραιπάλαις, ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι
τὸν Περτίνακα, ὡς ὄντα αὐτοῖς βαρὺν καὶ ἐπαχθῆ· ζητῆ-
σαι δέ τινα τὸν πάλιν αὐτοῖς ἄνετον καὶ ἀκόλαστον παρέ-
ξοντα ἐξουσίαν. αἰφνιδίως τοίνυν οὐδενὸς προσδοκῶν-
τος, ἀλλὰ πάντων ἐν ἡσυχίᾳ διατριβόντων, θυμῷ καὶ
375 ἀλόγῳ ὁρμῇ τοῦ στρατοπέδου δρόμῳ φερόμενοι αὐτοί, ἡμέ-
A ρας ἀκμαζούσης, ἐπεισῆλθον τοῖς βασιλείοις, τά τε δό-
ρατα διατεινάμενοι καὶ τὰ ξίφη σπασάμενοι. τῷ δὲ πα-
ραδόξῳ τοῦ ἔργου καὶ ἀνελπίστῳ οἱ ἐν τῇ βασιλείῳ ὑπη-
ρεσίᾳ ταραχθέντες, ὀλίγοι τε πρὸς πολλούς, καὶ ἄνοπλοι
πρὸς ὡπλισμένους οὐκ ἔμενον, ἀλλ' ἕκαστος ἣν ἐνεχείριστο
φρουρὰν, λιπὼν, ἢ ἐπὶ τῇ αὐλείῳ ἢ ἐπὶ ταῖς λοιπαῖς εἰσ-
όδοις, ἔφευγον. ὀλίγοι δέ τινες τῶν εὐνοούντων, διαγγεί-
λαντες τῷ Περτίνακι τὴν ἔφοδον, συνεβούλευον φυγεῖν, τῇ
τε τοῦ δήμου βοηθείᾳ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι. ὁ δέ, καὶ τοῖς

συμβουλεύουσιν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν ὠφέλιμα μὴ πει-
σθεὶς, ἀπρεπῆ δὲ καὶ ἀνελεύθερα, βασιλείας τε ἀνάξια
καὶ τῶν προβεβιωμένων αὐτῷ καὶ πεπραγμένων νο-
μίσας, φυγεῖν μὲν ἢ λαθεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ὁμόσε δὲ χωρή- B
σας τῷ πράγματι, προῆλθεν ὡς διαλεξόμενος αὐτοῖς,
ἐλπίσας πείσειν τε αὐτοὺς, καὶ παύσειν τῆς ἀλόγου εἰς τὸ
παρὸν ὁρμῆς. καὶ δὴ τοῦ δωματίου προελθὼν, ὑπαντώ-
μενος αὐτοῖς πυνθάνεσθαί τε ἐπειρᾶτο τὰς αἰτίας τῆς ὁρ-
μῆς, πείθειν τε ἐπεχείρει μὴ ἐνθουσιασμένως, ἔτι ἐν σώ-
φρονι καὶ σεμνῷ σχήματι καὶ τηρῶν τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίω-
μα, οὐδέν τι καταπεπληχότος, οὐδὲ καταδειλιῶντος, καὶ ἱκε-
τεύοντος σχῆμα ἐνδεικνύμενος.

Τὸ μὲν ἐμὲ, ἔφη, πρὸς ὑμῶν ἀναιρεθῆναι, οὐδέν τι μέγα C
ἢ βαρὺ πρεσβύτῃ εἰς μακρὸν γῆρας ἐνδόξως ἐλάσαντι·
παντὶ γὰρ ἀνθρώπων βίῳ ἀνάγκη τέλος ἐπιτεθῆναι. τὸ δὲ
ὑμᾶς φύλακας καὶ φρουροὺς δοκοῦντας βασιλέως, καὶ τοὺς
ἔξωθεν κινδύνους ἀπείργοντας, αὐτοὺς γενέσθαι φονέας,
καὶ μὴ μόνον ἐμφυλίῳ, ἀλλὰ καὶ βασιλείῳ μιᾶναι τὰς δε-
ξιὰς αἵματι, ὁρᾶτε μὴ πρὸς τὸ νῦν ἀνόσιον, καὶ ὕστερον ὑ-
μῖν ἐπικίνδυνον ᾖ. οὐ γάρ τι ἐμαυτῷ σύνοιδα λυπήσαντι
ὑμᾶς. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ Κομμόδου τελευτῇ δυσχεραίνε-
τε, οὐδὲν παράδοξον, ἄνθρωπον ὄντα εἰ τελευτὴ κατέλα- D
βεν. εἰ δὲ τοῦτο ἐξ ἐπιβουλῆς οἴεσθε γεγενῆσθαι, οὐκ ἐμὸν
τὸ ἁμάρτημα. ἴστε γὰρ ἔξω πάσης ὄντα με ὑποψίας, καὶ οὐ-
δὲν ἧττον ὑμῶν ἀγνοοῦντα τὰ τότε πεπραγμένα, ὡς, εἴ τι
ὑπωπτεύετε, ἑτέροις ὑποφέρειν τὸ ἔγκλημα. ἀλλ' ὅμως
τελευτήσαντος κἀκείνου, οὐδὲν ὑμῖν τῶν ἀπρεπῶς καὶ κατ'
ἀξίαν, καὶ ἄνευ τοῦ βιάζεσθαί με ἢ ἁρπάζειν, ἐνδεήσει.

Τοιαῦτά τινα λέγειν αὐτοῖς πειρώμενος, ἤδη τινὰς αὐτῶν
καὶ πείσειν ἔμελλεν· καὶ οὐκ ὀλίγοι γε ἀποστραφέντες ἀνε- 376
χώρουν, σεμνοῦ βασιλέως γῆρας αἰδούμενοι. ἔτι δὲ λα- A

λοιῶντα τὸν πρεσβύτην ἐπιπεσόντες φονεύουσι. δρά-
σαντές τε οὕτως ὠμὸν ἔργον, δέει τῶν τετολμημένων φθά-
σαι θέλοντες τὴν τοῦ δήμου ἔφοδον, ἐπιστάμενοί τε ὅτι χα-
λεπῶς τὸ πλῆθος διοίσει τὰ πεπραγμένα, εἰς τὸ στρατόπε-
δον δρόμῳ ἀναχωρήσαντες, ἐντὸς τείχους ἔμενον, φρουρὰς
ἐπὶ τῶν πύργων καταστήσαντες, ὡς ἀμύνοιντο, εἰ τοῖς τείχε-
σι προσβάλλοι ὁ δῆμος. τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε Περ-
τίνακα χρησάμενον βίῳ καὶ προαιρέσει ὡς προείρηται.
ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν εἰς τὸν δῆμον ἡ τοῦ βασιλέως ἀναίρε-
σις, ταραχή τε καὶ πένθος πάντας κατεῖχε. διέθεόν τε ἐν-
B θουσιῶσιν ἐοικότες. κίνησίς τε ἄλογος κατεῖχε τὸν δῆμον,
ζητούντων τοὺς δράσαντας, μήτε δὲ εὑρεῖν μήτε ἀμύνασθαι
δυναμένων. μάλιστά τε δεινῶς ἔφερον τὸ πεπραγμένον,
καὶ συμφορὰν κοινὴν ἐτίθεσαν οἵ τε τὴν σύγκλητον βουλὴν
νέμοντες, πατέρα τε ἤπιον καὶ χρηστὸν προστάτην ἀπο-
βαλόντες· πάλιν τε τυραννίδος ἦν δέος, ἐπὶ τούτῳ χαί-
ρειν τοὺς στρατιώτας ἤλπιζον. μιᾶς δή που καὶ δευτέρας ἡ-
μέρας διαδραμούσης, οἱ μὲν δημόται, ἕκαστος τὸ καθ'
αὑτὸν δεδιὼς ὑπανεχώρει. οἵ τε ἐν ἀξιώσει ὄντες, εἰς τὰ
πορρωτάτω τῆς πόλεως κτήματα ἀπεδίδρασκον, ὅπως
C ἂν μή τι δεινὸν ἐκ τῆς ἐσομένης ἀρχῆς παρόντες πάθοιεν.
οἱ δὲ στρατιῶται ἐπεὶ τόν τε δῆμον ἡσυχάζοντα ἔγνωσαν,
μήτ' ἄλλον τολμῶντα ἐπεξελθεῖν τῷ τοῦ βασιλέως αἵματι,
ἔμενον μὲν ἐντὸς τοῦ τείχους κατακλείσαντες ἑαυτούς· ἀ-
ναγαγόντες δὲ τοὺς εὐφωνοτάτους ἑαυτῶν ἐπὶ τὸ τεῖχος,
προσεκήρυττον ὤνιον τὴν βασιλείαν· τῷ τε πλεῖον ἀργύ-
ριον δώσοντι ἐγχειριεῖν ὑπισχνοῦντο τὴν ἀρχὴν, καὶ διὰ
τῶν ὅπλων αὐτὸν ἀνάξειν ἀδεῶς εἰς τὴν βασίλειον αὐλήν.
ἐπεὶ δὲ τὸ κήρυγμα διεφοίτησεν, οἱ μὲν σεμνότεροί τε καὶ
ἀσφαλέστεροι τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὅσοι τε εὐπατρίδαι, ἢ
D ἔτι πλούσιοι, (λείψανα ὀλίγα τῆς Κομμόδου τυραννίδος)

οὔτε προσῆλθον τῷ τείχει, οὔτε ἀπρεπῆ καὶ ἐπονείδιστον
χρήμασι κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν ἠθέλησαν· Ἰουλιανῷ δέ τι-
νι ἤδη μὲν τὴν ὕπατον τετελεκότι ἀρχήν, δοκοῦντι δὲ ἐν
εὐπορίᾳ χρημάτων εἶναι, ἑστιωμένῳ δὲ περὶ δείλην ἑσπέ-
ραν, διηγγέλθη τὸ στρατιωτικὸν κήρυγμα παρὰ μέθην
καὶ κραιπάλην· ἦν γὰρ καὶ τῶν ἐπὶ βίῳ μὴ σώφρονι
διαβεβλημένων. πείθουσιν οὖν αὐτὸν ἥ τε γυνὴ καὶ ἡ θυ-
γάτηρ, καὶ τὸ τῶν παρασίτων πλῆθος, ἀναθοροῦντα τοῦ
σκίμποδος δραμεῖν ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ τὸ πραττόμενον μα-
θεῖν· παρά τε πᾶσαν τὴν ὁδὸν συμβουλεύοντες ἐρριμμέ-
νην τὴν ἀρχὴν ἁρπάσαι· ἀφειδῶς δὲ χρημάτων ἔχον- 377
τα, μεγαλοδωρείᾳ ἅπαντας ὑπερβαλεῖν, εἰ καί τινες ἀμ- A
φισβητοῖεν. ἐπεὶ δ' οὖν τῷ τείχει προσῆλθεν, ἐβόα τε
πάντα δώσειν ὅσα βούλονται, ὑπισχνούμενος, παρεῖ-
ναί τε αὐτῷ παμπλεῖστα χρήματα καὶ θησαυροὺς χρυ-
σοῦ καὶ ἀργύρου πεπληρωμένους ἔλεγε. κατὰ δὲ τὸν αὐ-
τὸν καιρὸν καὶ Σουλπικιανός, καὶ αὐτὸς ἀνὴρ τῶν ὑπα-
τευκότων, ἔπαρχός τε τῆς πόλεως γενόμενος, (πατὴρ δὲ
ἦν τῆς Περτίνακος γυναικὸς) ἧκε τὴν ἀρχὴν ὠνούμενος.
ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐ προσήκαντο φοβηθέντες οἱ στρατιῶ-
ται τὴν πρὸς τὸν Περτίνακα συγγένειαν, μή τις ἄρα δό-
λος εἴη εἰς τὸ ἐκδικηθῆναι τὸν ἐκείνου φόνον· καθέντες δὲ
κλίμακα, τὸν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. οὐ γὰρ
πρότερον ἀνοῖξαι τὰς πύλας ἤθελον πρὶν ἢ τὴν ποσότη- B
τα τῶν δοθησομένων χρημάτων μαθεῖν. ὁ δ' ἀνελθών, τήν
τε Κομμόδου μνήμην αὐτοῖς καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εἰκό-
νας ἃς ἡ σύγκλητος καθεῖλεν, ἀνανεώσασθαι ὑπέσχετο,
καὶ πάντων δώσειν ἐξουσίαν ὧν εἶχον ἐπ' ἐκείνου. ἑκάστῳ
τε στρατιώτῃ τοσοῦτον ἀργύριον ὅσον μήτε αἰτῆσαι μήτε λή-
ψεσθαι προσεδόκησαν· τὰ δὲ χρήματα μὴ μελλήσειν, ἀλλ'
οἴκοθεν ἤδη μεταπέμψεσθαι. τούτοις ἀναπεισθέντες

οἱ στρατιῶται, καὶ ταύταις ἀρθέντες ταῖς ἐλπίσιν, αὐτοκράτορά τε τὸν Ἰουλιανὸν ἀναγορεύουσι, καὶ πρὸς τῷ οἰκείῳ ἐκ-
C γόνοις ὀνόματι, Κόμμοδον ἀξιοῦσιν ἀποκαλεῖσθαι. τά τε σημεῖα ἄραντες, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας ἀποκαταστήσαντες, προπέμπειν ἐπειρῶντο. θύσας δὲ ὁ Ἰουλιανὸς τὰς νενομισμένας καὶ βασιλείους ἐν τῷ στρατοπέδῳ θυσίας, προῄετο ὑπ' αὐτῶν, πλέον τι τῆς συνηθείας δορυφορούμενος. ἅτε γὰρ βίᾳ καὶ παρὰ γνώμην τοῦ δήμου, μετά τε αἰσχρᾶς καὶ ἀπρεποῦς διαβολῆς ὠνησάμενος τὴν ἀρχήν, εἰκότως ἐδεδίει τὸν δῆμον ὡς ἀνθιστασόμενον. ἀναλαβόντες οὖν τὰς πανοπλίας, καὶ φράξαντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται εἰς φάλαγγος σχῆμα, ὡς (εἰ δέοι) καὶ πολεμήσοντες, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες τὸν ἴδιον βασιλέα, ὑπέρ τε τῆς κεφαλῆς αἰωροῦντες τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, μή που καὶ
D λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμάτων ἐπὶ τῇ πομπῇ γένοιτο, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια, μηδενὸς τῶν δημοτῶν μήτε ἀντιστῆναι τολμῶντος, μήτε μὴν εὐφημοῦντος, ὥσπερ εἰώθασι προπέμπειν τοὺς βασιλέας. τοὐναντίον δὲ καὶ πόρρωθεν ἑστῶτες, ἐβλασφήμουν καὶ κακῶς ἠγόρευον, ἅτε χρημάτων ἀντικαταλλαξάμενον τὴν ἀρχήν. τότε δὲ καὶ πρῶτον ὑποδιεφθάρη τὰ τῶν στρατιωτῶν ἤθη, καὶ χρημάτων ἐδιδάχθησαν ἄπληστον καὶ αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν, καταφρόνησίν τε τῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας αἰδοῦς. τὸ γὰρ μήτε τοῖς οὕτως ὠμῶς τετολμημένοις ἐν φόνῳ τῷ βασιλικῷ ἐπεξιέναι τινά, μήτε τὴν οὕτως ἀπρεπῶς ἐπὶ χρήμασι
378 κηρυχθεῖσαν καὶ πραθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι τὸν κωλύοντα, ἀρ-
A χηγὸν καὶ αἴτιον ἀπρεποῦς καὶ ἀπειθοῦς καταστάσεως, καὶ ἐς τὰ ἐπιόντα ἐγένετο ἀεὶ τῆς φιλοχρηματίας αὐτῆς, καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων καταφρονήσεως μέχρις αἵματος αὐξηθείσης. ὁ δὴ οὖν Ἰουλιανὸς ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, τρυφαῖς ἀδεῶς καὶ κραιπάλαις ἐσχόλασε, τῇ μὲν τῶν

δημοσίων ἐπιμελείᾳ ῥαθύμως προσφερόμενος· εἰς δὲ τὸ ἁβροδίαιτον καὶ ἄσωτον ἐπιδιδοὺς ἑαυτὸν, εὑρίσκετό τε καὶ τοὺς στρατιώτας ψευσάμενος καὶ ἀπατήσας, τῷ μὴ δύνασθαι ἀποπληρῶσαι ἃ ὑπέσχετο. οὔτε γὰρ οἴκοθεν ἦν αὐτῷ τοσαῦτα χρήματα ὅσα ἠλαζονεύσατο, οὔτε μὴν οἱ δημοσιακοὶ θησαυροὶ εἶχον, ἀλλὰ πάντα προεκεκένωτο τῇ Κομμόδου ἀσωτίᾳ καὶ ἀφειδέσι καὶ ἀκρίτοις ἀναλώμασιν. ἐκ δὲ B ταύτης τῆς τόλμης καὶ τῆς αἰτίας, οἵ τε στρατιῶται σφαλέντες τῶν ἐλπίδων, ὑπηγανάκτουν, ὅ,τε δῆμος αἰσθόμενος τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν, εἶχον ἐν καταφρονήσει, ὡς προσιόντα τε κακῶς ἀγορεύειν, ὑπ' αἰσχραῖς τε καὶ ἀμφιβόλοις ἡδοναῖς σκώπτειν. ἔς τε τὸν ἱππόδρομον, ὅπου μάλιστα τὸ πλῆθος συνιὸν ἐκκλησιάζει, τὸν Ιουλιανὸν ἐβλασφήμουν, ἀρωγὸν δὲ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ σεμνῆς βασιλείας προστάτην Νίγρον ἐπεκαλοῦντο, βοηθεῖν τε αὐτὸν τὴν ταχίστην ἠξίουν, ὡς ἐφύβρεισα πάσχουσιν. ἦν δὲ ὁ Νίγρος τῶν μὲν πρὸ πολλοῦ ὑπατευσάντων, καθ' ὃν δὲ καιρὸν τὰ προειρημένα ἐν Ῥώμῃ ἐπράττετο, Συρίας ἡγεῖτο πάσης. πολλὴ δ' ἦν καὶ μεγίστη ἀρχὴ τότε, τῶν δὴ Φοινίκων ἐθνῶν παντὸς καὶ C τῆς μέχρις Εὐφράτου γῆς ὑπὸ τῇ Νίγρου ὄντων ἐξουσίᾳ. ἦν δὲ αὐτὸς τὴν μὲν ἡλικίαν ἤδη μετρίας προβεβηκὼς, εὐδοκιμήσας δὲ ἐν πολλαῖς καὶ μεγάλαις πράξεσι. φήμη τε περὶ αὐτοῦ διεφοίτα ὡς ἐπιεικοῦς καὶ δεξιοῦ, ὡς τὸν τοῦ Περτίνακος βίον ζηλοῦντος· ὑφ' ὧν μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπείθοντο. ἐκάλουν τε αὐτὸν συνεχῶς ταῖς τοῦ δήμου συνόδοις· καὶ βλασφημοῦντες τὸν Ιουλιανὸν παρόντα, ἐκεῖνον βασιλικαῖς φωναῖς εὐφήμουν ἀπόντα. διαγγελθείσης τε D τῆς τοῦ δήμου Ῥωμαίων γνώμης, καὶ τῆς ἐπαλλήλου ἐν ταῖς συνόδοις βοῆς, εἰκότως ὁ Νίγρος ἀναπεισθεὶς, ῥᾷστά τε αὐτῷ τὰ πράγματα ὑπακούσεσθαι προσδοκήσας, καὶ μάλιστα τῷ τὸν Ιουλιανὸν ὑπό τε τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν

ἀμελεῖσθαι, διότι τὰς ὑποσχέσεις οὐκ ἐπλήρου τῶν χρημά-
των, ὑπό τε τοῦ δήμου καταφρονεῖσθαι ὡς ἀνάξιον ἧς ἐώ-
νητο ἀρχῆς, ἐπιδίδωσιν αὑτὸν τῇ τῆς βασιλείας ἐλπίδι.
καὶ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρ-
χους, τούς τε τῶν στρατιωτῶν ἐξέχοντας οἴκαδε μεταπεμπό-
μενος διελέγετο, καὶ ἀνέπειθε, τὰ ἐκ τῆς Ῥώμης δηλούμε-
να φανερὰ ποιῶν· ὡς ἂν διαθέουσα ἡ γνώμη, ἔκπυστα δὲ
379 γνώριμα ποιῇ τοῖς τε στρατιώταις καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὴν
A ἀνατολὴν ἀνθρώποις. οὕτω γὰρ ῥᾷστα ἤλπιζε πάντας αὐτῷ
προσχωρήσειν, πυνθανομένους ὅτι μὴ αὐτὸς ἐξ ἐπιβουλῆς
μνᾶται τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καλούμενος ἐπιβοηθήσων ἄπεισι
Ῥωμαίοις δεομένοις. ἀνεπτόηντο δὲ πάντες, καὶ μηδὲ μελ-
λήσαντες προσέκειντο, ἐκλιπαροῦντες καὶ αὐτοὶ ἀντιλαμ-
βάνεσθαι τῶν πραγμάτων. φύσει τε κοῦφον τὸ Σύρων ἔθνος ἐς
καινοτομίαν τε τῶν καθεστηκότων ἐπιτήδειον. ἐνῆν δέ τις
αὐτοῖς καὶ πόθος τοῦ Νίγρου, ἠπίως τε ἄρχοντος ἅπασι, τὰ
B πλεῖστα τε αὐτοῖς συμπανηγυρίζοντος. φιλέορτοι δὲ φύσει
Σύροι· ὧν μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν κατοικοῦντες, με-
γίστην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, σχεδὸν παρὰ πάντα τὸν
ἐνιαυτὸν ἑορτάζουσιν, ἔν τε τῇ πόλει αὐτῇ καὶ κατὰ τὰ
προάστεια. θέας τοίνυν αὐτοῖς συνεχῶς ἐπιτελῶν ὁ Νί-
γρος, περὶ ἃς μάλιστα ἐσπουδάκασι, καὶ διδοὺς ἄδειαν εἰς
τὸ ἑορτάζειν καὶ εὐφραίνεσθαι, ἅτε ποιῶν κεχαρισμένα,
εἰκότως ἐτιμᾶτο. ὅπερ εἰδὼς, καλέσας τούς τε πανταχό-
θεν στρατιώτας εἰς ῥητὴν ἡμέραν, τοῦ τε λοιποῦ πλήθους
συνελθόντος, βήματος αὐτῷ κατασκευασθέντος, ἔλεξε
τοιάδε ἀνελθών,

C Τῆς μὲν ἐμῆς γνώμης τὸ πρᾶον, καὶ πρὸς τὰ μεγάλα
τῶν τετολμημένων εὐλαβὲς, ἴσως ἐστὶν ὑμῖν πάλαι γνώρι-
μον. οὐδ' ἂν νῦν εἰς ὑμᾶς ἦλθον ταῦτα δημηγορήσων,
εἰ ἐκ μόνης προαιρέσεως ἰδιωτικῆς καὶ ἀλόγου ἐλπίδος, ἢ

μείζονος ἐλπίδος ἐπιθυμίας αἷς ἐπειθόμην. ἀλλ' ἐμὲ καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ συνεχῶς βοῶντες ἐπείγουσιν ὀρέξαι τε χεῖρα σωτήριον, καὶ οὕτω τὴν ἔνδοξον καὶ ἀνάρετον ἀπὸ προγόνων ἄνωθεν ἀρχὴν μὴ περιιδεῖν αἰσχρῶς ἐρριμμένην. ὥσπερ δὲ τὸ τοῖς τηλικούτοις ἐπιτολμᾶν, οὐκ οὔσης εὐλόγου προφάσεως, προπετὲς καὶ θρασὺ, οὕτω καὶ τὸ πρὸς καλοῦντας καὶ δεομένους ὀκνηρὸν, ἀνανδρείας ἅμα καὶ D
προδοσίας φέρει διαβολήν. διὸ παρῆλθον πευσόμενος ὑμῶν τίνα γνώμην ἔχοιτε, καὶ πρακτέον ἡγεῖσθε, συμβούλοις τε ὑμῖν καὶ κοινωνοῖς χρησόμενος περὶ τῶν καθεστώτων. τὸ γὰρ ἀποβησόμενον εἰ εὐτυχηθείη, κοινὴν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τὴν ἀπόλαυσιν παρέξει. οὐ φαῦλαι δὲ οὐδὲ κοῦφαι καλοῦσιν ἐλπίδες, ἀλλ' ὅ, τε Ῥωμαίων δῆμος, ᾧ τὴν δεσποτείαν τῶν ἁπάντων ἔνειμαν θεοὶ καὶ τὴν βασιλείαν, ἥ τε ἀρχὴ σαλεύ- 380
ουσα καὶ παρὰ μηδενί πω βεβαίως ἱδρυμένη. ὅθεν ὑμῖν A
καὶ τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλὲς, ἔκ τε τῆς τῶν καλούντων γνώμης, καὶ ἐκ τοῦ μηδένα εἶναι τὸν ἀνθεστῶτα μηδὲ κωλύοντα, ὑπάρξει. καὶ γὰρ οἱ τὰ ἐκεῖθεν ἀγγέλλοντες, φασὶ μηδὲ τοὺς στρατιώτας, οἳ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ χρημάτων ἀπέδοντο, πιστοὺς εἶναι φρουροὺς ὑπηρέτας, μηδὲ πληρώσαντος ἐκείνου ἃ ὑπέσχετο. τίνα τοίνυν ἔχετε γνώμην δηλώσατε.

Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀθρόως τὸ στρατιωτικὸν πᾶν καὶ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος, αὐτοκράτορά τε αὐτὸν καὶ σεβαστὸν προσηγόρευσε. τήν τε βασίλειον πορφύραν περιβαλόντες, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς σεβασμίου τιμῆς, καὶ αὐτοσχεδίου παρασκευῆς ἀθροίσαντες, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρὸς, εἴς τε τὰ ἱερὰ B
τῆς Ἀντιοχείας τὸν Νίγρον ἄγουσι, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν καθιστῶσιν, οὐκέτι αὐτὴν ἰδιωτικὴν, ἀλλὰ βασίλειον αὐλὴν νομίζοντες, πᾶσι κοσμήσαντες ἔξωθεν βασιλικοῖς συμβόλοις. ἐπὶ τούτοις δὴ ὁ Νίγρος πάνυ τὴν ψυχὴν εὐφραίνετο, ἐχυρῶσθαί τε αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἡγεῖτο, διά τε τὴν

τῶν Ῥωμαίων γνώμην, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σπουδὴν τῶν ἀνθρώπων. ὡς γὰρ διεπλανήθη ἡ φήμη πάντα ἐπῆλθεν ἔθνη ὅσα τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον τῇ Εὐρώπῃ κατοικεῖ, οὐδείς τε ἦν ὃς οὐχ ἑκὼν εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῷ ἠπείγετο, πρεσβεῖαί τε ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐθνῶν ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ὡς
C πρὸς βασιλέα ὁμολογούμενον ἐστέλλοντο· οἵ τε ἐπέκεινα Τίγριδος καὶ Εὐφράτου σατράπαι καὶ βασιλεῖς ἐπέστελλον συνηδόμενοι αὐτῷ, καὶ εἰ δέοιτο βοηθείας ὑπισχνούμενοι. (ὁ δὲ δώροις τε αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς ἠμείβετο, καὶ ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ ὑποσχέσει χάριν γιγνώσκων, ἔλεγε μὴ δεῖσθαι συμμάχων· τήν τε γὰρ ἀρχὴν αὐτῷ βεβαίως ὀχυρῶσθαι, ἀναιμωτί τε ἄρξειν) τοιαύταις ἐπαιρόμενος ταῖς ἐλπίσιν, ὀκλίαζέ τε πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν, καὶ ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ἀνειμένος, τοῖς Ἀντιοχεῦσι συνευφραίνετο, ἑορταῖς καὶ θέαις ἐπιδιδοὺς ἑαυτόν· τῆς τε εἰς τὴν Ῥώμην
D ἀφόδου, ἐφ' ἣν μάλιστα ἐχρῆν σπεύδειν, ἠμέλει. τοῖς δὲ Ἰλλυρικοῖς στρατεύμασι δέον ἐπιφοιτῆσαι τὴν ταχίστην, καὶ φθάσαι οἰκειωσάμενον αὐτά, ὁ δὲ οὐδὲ τῶν πραττομένων τι αὐτοῖς ἐδίδου, ἐλπίζων τοὺς ἐκεῖ στρατιώτας, εἴποτε καὶ μάθοιεν, ὁμογνώμονας ἔσεσθαι τῇ τε Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ τῇ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν στρατοπέδων γνώμῃ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ διατυποῦντος, καὶ κούφοις καὶ ἀδήλοις ἐπαιωρουμένου ἐλπίσι, διηγγέλλετο τὰ πραττόμενα εἴς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριούς, καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικόν, ὃ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου καὶ Ῥήνου ἐπικείμενον, ἀπεῖργον τοὺς ἐπέκεινα βαρ-
381 βάρους, φρουρεῖ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. ἡγεῖτο δὲ Παιόνων
A τε τούτων (ὑπὸ μιᾷ γὰρ ἦσαν ἐξουσίᾳ) Σεβῆρος ἀνὴρ τὸ μὲν γένος Λίβυς, ἐς δὲ τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν γενναῖος ἅμα καὶ θυμοειδής, σκληρῷ τε βίῳ καὶ τραχεῖ ἐνειθισμένος, πόνοις τε ἀντέχων ῥᾷστα, νοῆσαί τε ὀξύς, καὶ τὸ νοηθὲν ἐπιτελέσαι ταχύς. οὗτος τοίνυν περὶ τῶν ἀγγελλόν-

σιν πυνθανόμενος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν μετέωρον φερο-
μένην ἁρπάσαι, καταγνοὺς τοῦ μὲν ῥᾳθυμίαν, τοῦ δὲ δυσ-
πραγίαν τοῖς πράγμασιν. ἀνέπειθε δὲ αὐτὸν ὀνείρατά τε
τοιαύτην τινὰ ἐλπίδα ὑποσημαίνοντα, χρησμοί τε καὶ ὅ-
σα εἰς πρόγνωσιν τῶν μελλόντων σύμβολα φαίνεται· ἅπερ
πάντα ἀψευδῆ καὶ ἀληθῆ τότε πιστεύεται, ὅταν εἰς τὴν
ἀπόβασιν εὐτυχηθῆ. τὰ μὲν οὖν πολλὰ εἰς τὸ ῥηθὲν αὐτός B
τε συγγράψας ἐν τῷ καθ᾽ αὐτὸν βίῳ, καὶ δημοσίαις ἀνέθη-
κεν εἰκόσι. τὸ δ᾽ οὖν τελευταῖον καὶ μέγιστον, ὅπερ αὐτῷ, καὶ
τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ὑπέφαινεν ὄναρ, οὐδ᾽ ἡμῖν παραλει-
πτέον. κατὰ γὰρ καιρὸν ὃν ἀπηγγέλη Περτίναξ παραλαβὼν
τὴν ἀρχήν, μετὰ τὸ προσελθεῖν καὶ θῦσαι ὁ Σεβῆρος, καὶ
τὸν ὑπὲρ τῆς Περτίνακος βασιλείας ὅρκον ἀφοσιώσασθαι,
ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, ἑσπέρας καταλαβούσης εἰς ὕ-
πνον κατηνέχθη μέγαν καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φα-
λάροις κεκοσμημένον ᾤηθη βλέπειν, φέροντα ἐποχούμε-
νον τὸν Περτίνακα διὰ μέσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ. ἐ- C
πεὶ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγορᾶς ἐγένετο, ἔνθα ἐπὶ τῆς δη-
μοκρατίας πρότερον ὁ δῆμος συνιὼν ἐκκλησίαζεν, ᾤηθη
τὸν ἵππον ἀποσείσασθαι μὲν τὸν Περτίνακα καὶ ῥίψαι, αὐτῷ δὲ
ἄλλως ἑστῶτι ὑποδῦναί τε αὐτόν, καὶ ἀράμενον ἐπὶ τοῖς
νώτοις φέρειν τε ἀσφαλῶς καὶ στῆναι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀγο-
ρᾶς μέσης, εἰς ὕψος ἄραντα τὸν Σεβῆρον, ὡς ὑπὸ πάν-
των ὁρᾶσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι. μένει δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐν
ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ἡ τοῦ ὀνείρατος εἰκὼν μεγίστη, χαλκοῦ πε-
ποιημένη. οὕτω [illegible] ὁ Σεβῆρος ἀρθεὶς τὴν γνώμην, ἐλ-
πίζων τε θείᾳ προνοίᾳ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καλεῖσθαι, ἀπό-
πειραν ἐποιεῖτο τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης, τὰ μὲν πρῶ- D
τα, κατ᾽ ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρχους τούς τε ἐν τοῖς
στρατοπέδοις ἐξέχοντας οἰκειούμενος, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς
τῶν Ῥωμαίων διαλεγόμενος, ὡς πανταπᾶσιν ἔρριπται, οὐ-

δενὸς ὄντος τοῦ γενναίου ἢ κατ' ἀξίαν αὐτὴν διοικοῦντος. διέβαλλε δὲ τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας ὡς ἀπίστους, καὶ βασιλείῳ καὶ ἐμφυλίῳ αἵματι μιάναντας τὸν ὅρκον· ἔλεγέ τε δεῖν ἐπαμῦναι καὶ ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ. ᾔδει δὲ πάντας τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν στρατιώτας μεμνημένους τῆς
382 Περτίνακος ἡγεμονίας. ὑπὸ γὰρ Μάρκῳ βασιλεύοντι πολ-
A λὰ ἐγείρας σὺν αὐτοῖς κατὰ Γερμανῶν τρόπαια, στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἰλλυρικῶν καταστὰς, ἀνδρείαν μὲν πᾶσαν ἐν ταῖς μάχαις πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπιδέδεικτο, εὔνοιαν δὲ καὶ χρηστότητα μετὰ σώφρονος καὶ ἐπιεικοῦς ἐξουσίας τοῖς ἀρχομένοις παρέσχετο. ὅθεν αὐτοῦ τὴν μνήμην τιμῶντες, ἐπὶ τοῖς οὕτως ὠμῶς κατ' αὐτοῦ τετολμημένοις ἠγανάκτουν. ταύτης δὴ τῆς προφάσεως λαβόμενος ὁ Σεβῆρος, ἀμόρως αὐτοὺς ἐφ' ἃ ἐβούλετο ὑπηγάγετο, προσποιούμενος οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖσθαι οὐδ' αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν μνᾶσθαι, ὡς θέλει ἐπεξελθεῖν τοιούτου βασιλέως
B αἵματι. ὥσπερ δὲ τὰ σώματα οἱ ἐκεῖσε ἄνθρωποι γενναιότατοί τε καὶ μεγάλοι εἰσὶ, καὶ πρὸς μάχας ἐπιτήδειοι καὶ φονικώτατοι, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥαδίως συνεῖναι δυνάμενοι εἴ τι μετὰ πανουργίας ἢ δόλου λέγοιτο ἢ πράττοιτο. πιστεύσαντες γοῦν τῷ Σεβήρῳ προσποιουμένῳ χαλεπαίνειν, καὶ θέλειν ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ, ἐπιδόσαν αὐτοὺς ὡς αὐτοκράτορά τε ἀποδεῖξαι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίσαι. ὁ δ' ὡς ἔγνω τὴν τῶν Παιόνων γνώμην, διέπεμψε καὶ εἰς τὰ γειτνιῶντα ἔθνη, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν ὑπ' ἄρκτῳ Ῥωμαίοις δουλευόντων ἐθνῶν· μεγάλαις τε πάντας ὑποσχέσεσι καὶ ἐλπίσιν ἀναπεί-
C θων, ῥᾳδίως ὑπηγάγετο. ἱκανώτατος δὴ ἦν πάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσποιήσασθαί τε καὶ πιστώσασθαι εὔνοιαν, μήτε ὅρκου φειδόμενος, εἰ δέοι τοῦτον καταφρονῆσαι, ψευδόμενος πρὸς τὸ χρειῶδες. διά τε γλώττης προΐετο ὅσα μὴ

ἔφερεν ἐπὶ γνώμης. θεραπεύσας οὖν διὰ γραμμάτων πάν-
τας τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἅμα καὶ ἄρχοντας, προσηγάγετο αὐ-
τούς. ἀθροίσας δὲ τοὺς πανταχόθεν στρατιώτας αὐτὸ Σεβήρου τε
ἑαυτὸν Περτίνακα ὀνομάσας, ὅπερ οὐ μόνον ἤλπιζε τοῖς Ἰλλυ-
ρικοῖς ἔσεσθαι κεχαρισμένον, ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων διὰ
τὴν ἐκείνου γνώμην, συγκαλέσας τε αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίον, καὶ
βήματος αὐτῷ ἀρθέντος, ἀνελθὼν, ἔλεξε τοιάδε.

Τὸ πιστὸν ὑμῶν, καὶ πρός τε θεοὺς σεβάσμιον οὓς ὀμνύ- D
τε, πρός τε βασιλέας τίμιον οὓς αἰδεῖσθε, δεδηλώκατε δι'
ὧν ἀγανακτεῖτε ἐφ' οἷς οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην στρατιῶται
πομπῆς μᾶλλον ἢ ἀνδρείας ὑπηρέται ἐτόλμησαν. κἀμοὶ
δὲ δι' ἀρχῆς ὂν, πρότερον μὲν οὐδ' ἄλλοτε ἀντιποιησαμέ-
νῳ τοιαύτης ἐλπίδος, (ἴστε γάρ μου τὸ πρὸς τοὺς βασιλεύσαν-
τας πειθήνιον) νῦν δὲ ἐπὶ τέλος τε ἀγαγεῖν, καὶ ἀνύσαι
ταῦτα ἅπερ ἐστὶν ὑμῖν κεχαρισμένα· τήν τε Ῥωμαίων ἀρ-
χὴν μὴ περιϊδεῖν ἐρριμμένην, ἣ πρότερον μὲν, μέχρι και- 383
ρῶν σεμνοπρεπῶς διοικουμένη, σεβάσμιος ἐφαίνετο· εἰς A
Κόμμοδον δὲ μεταπεσοῦσα, εἰ καί τινα ὑπ' ἐκείνου διὰ
νεότητα ἐπλημμελεῖτο, ἀλλ' οὖν τῇ εὐγενείᾳ καὶ τῇ τοῦ
πατρὸς μνήμῃ ἐπεσκιάζετο· καὶ πλέον ἦν ἐν αὐτῷ τὸ ἐλεού-
μενον ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο, ἢ τὸ μισούμενον. ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν
γινομένων οὐκ εἰς ἐκεῖνον ἀνεφέρομεν, ἀλλ' εἰς τοὺς περὶ αὐ-
τὸν κόλακάς τε καὶ οὐ πρεπόντων ἔργων ὁμοῦ συμβούλους
τε καὶ ὑπηρέτας. ἐπεὶ δὲ εἰς σεμνὸν πρεσβύτην, οὗ τῆς
ἀνδρείας τε καὶ χρηστότητος ἔτι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν μνήμη B
ἐνέστακται, περιῆλθεν ἡ ἀρχή· οἱ δὲ οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλ-
λὰ τοιοῦτον ἄνδρα φόνῳ ἀπεσκευάσαντο. τὴν δὲ γῆς καὶ
καὶ θαλάττης τοσαύτην ἀρχὴν ὠνησάμενός τις αἰσχρῶς,
πρός τε τοῦ δήμου, ὡς ἀκούετε, μεμίσηται, πρός τε τῶν
ἐκεῖ στρατιωτῶν, οἷς ἐψεύσατο, οὐκ ἔτι πιστεύεται· ὧν εἰ καὶ
μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ παρατάξασθαι μετὰ τῆς ἀνοίας καὶ πλήθ-

σύμπαντες, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον ἐν ἀνδρείᾳ προύχετε, ἀ-
σκήσει τε πολεμικῶν ἐγγεγύμνασθε. ὑμεῖς μὲν ἀεὶ βαρβά-
C ροις ἀντιταττόμενοι, καὶ φέρειν πόνους πάσας πορείας, κρύ-
ους τε καὶ θάλπους καταφρονεῖν, ποταμούς τε πηγνυμένους
πατεῖν, καὶ πίνειν ὀρυττόμενον ἀλλ' οὐκ ἀντλούμενον ὕδωρ
εἰθισμένοι, θήραις τε ἐγγεγύμνασθε, καὶ πάντως ὑμῖν εἰς
ἀνδρείαν ὑπάρχει γενναῖα ἐφόδια, ὡς μηδὲ εἰ βουλη-
θείη τις, δύνασθαι ὑμῖν ἀντιστῆναι. δοκίμιον γὰρ στρατιωτῶν,
κάματος, ἀλλ' οὐ τρυφή, ἥπερ ἐκεῖνοι ἐγκραιπαλῶντές τε
καὶ ἐναυξηθέντες, οὐδ' ἂν τῆς βοῆς ὑμῶν ἀνάσχοιντο, οὔτι-
γε τῆς μάχης. Εἰ δέ τινες τὰ κατὰ Συρίαν ὑποπτεύοιεν
πράγματα, ἐντεῦθεν ἂν τεκμήραιντο ἀσθενῆ τὰ ὄντα, καὶ
φαύλας ἔχοντα τὰς ἐλπίδας, ὅπου μηδὲ προελθεῖν τῆς αὐ-
τῶν χώρας ἐτόλμησαν, μηδὲ περὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἀφό-
D δου βουλεύσασθαι ἐθάρρησαν, ἀγαπητῶς ἐκεῖ μένον-
τες· καὶ ἐφήμερον τρυφῆς κέρδος τῆς οὔπω βεβαίας ἀρ-
χῆς νομίζουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ χαριέντως καὶ μετὰ παιδιᾶς
ἀποσκῶψαι ἐπιτήδειοι Σύροι, καὶ μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιό-
χειαν οἰκοῦντες φασὶ περὶ τὸν Νίγρον ἐσπουδακέναι· τὰ
δ' ἄλλα ἔθνη καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις, μέχρι νῦν, τῷ μηδέ-
να εὑρίσκεσθαι τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς ἐσόμενον, ἀπαιτεῖ τοῦ
μετὰ ἀνδρείας καὶ σώφρονος διοικήσεως ἄρξοντος, ἐκείνῳ
δηλονότι προσποιοῦνται ὑπακούειν. εἰ δὲ τήν τε Ἰλλυ-
ρικὴν δύναμιν ἅμα χειροτονήσασαν μάθοιεν, τό, τε ἡμέτε-
384 ρον ὄνομα πύθοιντο, (οὐκ ἄγνωστον οὐδ' ἄσημον παρ' αὐτοῖς
A ὑπάρχον, ἐξ ὧν ἡγεμονεύσαντες ἐκεῖσε διῳκήσαμεν,) εὖ
ἴστε, οὔτε ἐμοῦ ῥᾳθυμίαν ἢ ἀνανδρίαν καταγνώσονται, οὔτε
τὸ ὑμέτερον γενναῖον καὶ πρὸς τὰς μάχας ἐμβριθὲς ὑπο-
στῆναι αἱρήσονται, καὶ σωμάτων μεγέθει καὶ πόνων ἀσκή-
σει. καὶ ἐν τῇ συστάδην μάχῃ, πολὺ ὑμῶν ἀπολιπόντες.
φθάσωμεν οὖν τὴν Ῥώμην προκαταλαβόντες, ἔνθα ἡ

βασίλειός ἐστιν ἑστία. κᾀκεῖθεν ὁρμώμενοι, τὰ λοιπὰ ἀμαρ-
ρῶς διοικήσωμεν, θείαις τε προρρήσεσι πιστεύοντες, καὶ τῇ
τῶν ὑμετέρων ἀνδρείᾳ, ὅπλων τε καὶ σωμάτων. Τοιαῦτα B
εἰπόντα τὸν Σεβῆρον ἀνευφημήσαντες οἱ στρατιῶται, καλοῦν-
τες Σεβαστὸν καὶ Περτίνακα, πᾶσαν ἐνεδείκνυντο προ-
θυμίαν καὶ σπουδήν. ὁ δὲ Σεβῆρος μηδένα διδοὺς και-
ρὸν ἀναβολῆς, συσκευάσασθαί τε αὐτοὺς ὡς ἔνι μάλιστα ἀ-
πέριττα ἐκέλευσε, τήν τε εἰς τὴν Ῥώμην ἔξοδον ἐπήγ-
γελλε, νομάς τε αὐτοῖς διδοὺς καὶ ἐφόδια, τῆς ὁδοιπορίας εἴ-
χετο. συντόμῳ δὲ σπουδῇ καὶ γενναίοις πόνοις τὴν ὁδὸν
ἐπετάχυνε, μήτε που ἐνδιατρίβων, μήτε διδοὺς καιρὸν
ἀναπαύλης, εἰ μὴ τοσοῦτον ὅσον ὀλίγον τοὺς στρατιώτας ἀνα-
πνεύσαντας ἔχεσθαι τῆς ὁδοῦ. ἐκοινώνει δὲ τῶν καμάτων
αὐτοῖς, σκηνῇ τε χρώμενος ἁπλεῖ, καὶ σιτία καὶ ποτὰ προσ- C
φερόμενος ὅσα καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν ἠπίστατο· οὐδαμοῦ
δὲ τρυφὴν ἐνεδείκνυτο βασιλικήν. ὅθεν καὶ μείζονα πα-
ρὰ τῶν συστρατιωτῶν εὔνοιαν ἐπεσπάσατο. οὐ γὰρ μόνον αὐ-
τὸν συμπονοῦντα, ἀλλὰ καὶ τῶν καμάτων ἄρχοντα οἱ στρα-
τιῶται αἰδούμενοι κατὰ προθυμίαν πάντα ἔπραττον. ὁ δὲ,
τὴν Παιονίαν διαδραμὼν, ἐπέστη τοῖς τῆς Ἰταλίας ὅροις·
καὶ τὴν φήμην φθάσας, πρότερον ὤφθη τοῖς ἐκεῖσε πα-
ρὼν βασιλεὺς ἢ ἀφιξόμενος ἠκούσθη. δέος τε μέγα τὰς Ἰτα-
λιώτιδας πόλεις κατελάμβανε, πυνθανομένας τοσαύτην D
ἔφοδον στρατοῦ. οἱ γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἄνθρωποι, ὅπλων καὶ
πολέμων πάλαι ἀπηλλαγμένοι, γεωργίᾳ καὶ εἰρήνῃ προσ-
εῖχον. ἐς ὅσον μὲν γὰρ ὑπὸ δημοκρατίας τὰ Ῥωμαίων διῳ-
κεῖτο, καὶ ἡ σύγκλητος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ πολεμικὰ στρατη-
γήσοντας, ἐν ὅπλοις Ἰταλιῶται πάντες ἦσαν, καὶ γῆν καὶ
θάλατταν ἐκτήσαντο, Ἕλλησι πολεμήσαντες καὶ βαρβά-
ροις· οὐδέ τι ἦν γῆς μέρος ἢ κλίμα οὐρανοῦ ὅπου μὴ Ῥω-
μαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐξέτειναν· ἐξ οὗ δὲ εἰς τὴν Σεβαστὸν

385 περιῆλθεν ἡ μοναρχία, Ἰταλιώτας μὲν πόνων ἀνέπαυσε, καὶ
A τῶν ὅπλων ἐγύμνωσε, φρούρια δὲ καὶ στρατόπεδα τῆς ἀρ-
χῆς προυβάλετο, μισθοφόρους ἐπὶ ῥητοῖς σιτηρεσίοις στρα-
τιώτας καταστησάμενος, ἀντὶ τείχους τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς,
ποταμῶν τε μεγέθεσι καὶ τάφρων, ἢ ὀρῶν προβλήμασιν,
ἐρήμῳ τε γῇ καὶ δυσβάτῳ φράξας τὴν ἀρχὴν, ὠχυρώ-
σατο. ὅθεν τὸν Σεβῆρον προσιόντα πυνθανόμενοι τότε μετὰ
τοσούτου στρατοῦ, εἰκότως ἐταράττοντο τῇ ἀήθει τοῦ πρά-
γματος· οὔτε δὲ ἀντιστῆναι ἢ κωλῦσαι ἐτόλμων. ὑπηντιά-
των δὲ δαφνηφοροῦντες, καὶ πύλαις ἀναπεπταμέναις ἐ-
δέχοντο. ὁ δὲ τοσοῦτον ἀνεπαύετο ὅσον καλλιερῆσαί τε καὶ
B τοὺς δήμους προσειπεῖν· εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἠπείγετο. ὡς
δὲ ταῦτα τῷ Ἰουλιανῷ ἀπηγγέλλετο, ἐν ἐσχάτῃ ἀπογνώ-
σει ἦν, τοῦ μὲν Ἰλλυρικοῦ στρατοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὸ πλῆ-
θος ἀκούων, οὔτε δὲ τῷ δήμῳ πιστεύων, ἐπεὶ μεμίσητο, οὔ-
τε τοῖς στρατιώταις θαρρῶν, οὓς ἐψεύσατο. χρήματα ἀθροί-
ζων τά τε αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων, καὶ εἴ τινα ἦν ἐκ
δημοσίων ἱερῶν ἢ τόπων λαμβάνων, τοῖς στρατιώταις δια-
νέμειν ἐπειρᾶτο, ὡς ἂν κτήσαιτο τὴν εὔνοιαν αὐτῶν. οἱ δὲ,
C καίτοι μεγάλα λαμβάνοντες, χάριν οὐκ ᾔδεσαν· ὄφλημα
γὰρ αὐτὸν ἀποτίνειν, ἀλλ' οὐ δωρεὰν διανέμειν ἐλογίζοντο.
ὁ δὲ Ἰουλιανὸς, καίτοι συμβουλευόντων αὐτῷ τῶν φίλων
ἐξαγαγεῖν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων προ-
καταλαβεῖν, μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ
καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι πρόκειται, καὶ προβέ-
βληται Ἰταλίας. καὶ τοῦτο μετὰ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας πα-
ρασχούσης τῆς φύσεως Ἰταλιώταις, ἔρυμα ἄρρηκτόν τε καὶ
αὐτῶν προβεβλῆσθαι ἀπὸ τῆς ἀρκτῴας θαλάσσης ἐπὶ τὴν
μεσημβρίαν βλέπουσαν διῆκον. ἀλλ' οὐδὲ τῆς πόλεως προ-
D ελθεῖν Ἰουλιανὸς ἐτόλμα· διέπεμπέ τε τῶν στρατιωτῶν δεό-
μενος ὁπλίζεσθαί τε καὶ γυμνάζεσθαι. πρὸ δὲ τῆς πόλεως

τάφρους διορύττειν, καὶ τὴν πρὸς Σεβῆρον μάχην ὡς ἐν
τῇ πόλει ποιησόμενος παρεσκεύαζε. τούς τε ἐλέφαντας πάν-
τας, οὓς εἰς πομπὴν ὑπηρετεῖν ἐπὶ νώτων φέρειν ἐπειρᾶτο
παιδεύειν· οἰόμενος οὕτως ἐκπλήξειν τούς τε Ἰλλυρικοὺς καὶ
τὴν τῶν πολεμίων ἵππον, διαταράξειν ὄψει καὶ μεγέθει θη-
ρίων μὴ πρότερον αὐτοῖς ἑωραμένων. τότε δὴ πᾶσα ἡ πό-
λις ὅπλα εἰργάζετο, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον παρεσκευάζε-
το. μελλόντων δὲ τῶν Ἰουλιανοῦ στρατιωτῶν ἔτι καὶ τὰ πρὸς 386
πόλεμον ἕτοιμα ποιουμένων, ἀγγέλλεται ὁ Σεβῆρος ἤδη A
προσιών· καὶ πολὺ τοῦ στρατεύματος μέρος διασκεδάσας
ἐκεῖνος, κελεύει παρεισδύεσθαι εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ, κατὰ
τὰς πάσας ὁδοὺς διανείμαντες αὐτοὺς, πολλοὶ δὲ εἰς Ῥώμην
νύκτωρ λανθάνοντες εἰσῄεσαν, τὰ ὅπλα ἐπικρύπτοντες ἐν
ἰδιωτῶν σχήματι. καὶ ἤδη οἱ πολέμιοι ἔνδον ἦσαν, τοῦ Ἰου-
λιανοῦ ἔτι ὑπτιάζοντος καὶ τὰ πραττόμενα ἀγνοοῦντος.
ἐπεὶ δὲ ταῦτα διάπυστα τῷ δήμῳ ἐγένετο, ἐν ταραχῇ πολλῇ
πάντες ἦσαν· καὶ δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σεβήρου, τὰ
ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο, τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ κατα-
γινώσκοντες ἀνανδρίαν, τοῦ δὲ Νίγρου, μέλλησίν τε καὶ
ῥαθυμίαν· τὸν δὲ Σεβῆρον ἀκούοντες ἤδη παρόντα, ἐθαύ- B
μαζον. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ
τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσεται τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰ-
δὼς, ἀθροισθῆναι κελεύσας τὴν σύγκλητον, καταπέμπει
γράμματα. δι' ὧν ἐσπένδετο δὴ πρὸς τὸν Σεβῆρον, καὶ αὐ-
τοκράτορα ἀναδείξας, κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιεῖτο. ἡ
δὲ σύγκλητος ἐψηφίσατο μὲν ταῦτα, ὁρῶντες δὲ τὸν Ἰουλια-
νὸν ἀποδειλιῶντα καὶ ἐν ἀπογνώσει, τῷ Σεβήρῳ πάντες ἤ-
δη προσετίθεντο. δύο δέ που ἢ τριῶν ἡμερῶν διαδρα-
μουσῶν, ἐπείπερ ἤδη τὸν Σεβῆρον καὶ αὐτῇ τῇ πόλει ἐ-
πιστησόμενον ἤκουον, καταφρονήσαντες τοῦ Ἰουλιανοῦ, συνίασ-
ιν εἰς τὸ συνέδριον, τῶν ὑπάτων κελευσάντων, οἳ τὰ

τῆς Ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν, ὁπηνίκα ἂν τὰ τῆς βασι-
C λείας μετέωρα ᾖ. συνελθόντες τοίνυν, περὶ τῶν πρακτέων
ἐσκέπτοντο, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὄντος ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ,
καὶ τὰς παρούσας ὀδυρομένου τύχας, ἱκετεύοντός τε ἐξομό-
σασθαι τὴν ἀρχήν, καὶ παραχωρῆσαι πάσης τῆς δυνα-
στείας τῷ Σεβήρῳ. ὡς δὲ ἔμαθεν ἡ σύγκλητος τὸν Ἰουλια-
νὸν οὕτω καταπεπληχότα, τὸ δὲ δορυφόρον φρουρεῖν διὰ δέος
τοῦ Σεβήρου αὐτὸν ἐγκαταλιποῦσαν, ψηφίζεται τὸν μὲν ἀ-
ναιρεθῆναι, ἀποδειχθῆναι δὲ μόνον αὐτοκράτορα τὸν Σε-
βῆρον. πρεσβείαν τε πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπουσιν ἀπὸ τῶν ἐν
ἀρχαῖς ὄντων καὶ τῶν ἐξοχωτάτων τῆς βουλῆς, πάσας
D αὐτῷ προσφέρειν τὰς σεβασμίους τιμάς. ἐπὶ δὲ τὸν Ἰου-
λιανὸν εἷς τῶν χιλιαρχούντων ἀναπέμπεται ἀποκτεῖναι
ἄνανδρον καὶ ἄθλιον πρεσβύτην, ἰδίοις χρήμασιν ὠνησά-
μενον οὕτω πονηρὸν τέλος. ὁ μὲν οὖν εὑρεθεὶς ἐρημός τε καὶ
ὑπὸ πάντων καταλειφθεὶς, αἰσχρῶς ὀλοφυρόμενος ἐφονεύ-
θη. ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου ἐδηλώθη τῷ Σεβή-
ρῳ, ἥ τε τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀναίρεσις, ἤρθη εἰς μειζόνων πραγ-
μάτων ἐλπίδα, καὶ σοφίσματι ἐχρήσατο ὡς ἂν χειρώ-
σαιτο καὶ αἰχμαλώτους τοὺς τὸν Περτίνακα ἀνῃρηκότας
λάβοι. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ἰδίᾳ μὲν λανθάνοντα γράμματα,
τοῖς τε χιλιάρχοις καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις ὑπισχνούμε-
387 νος μεγάλα, ὅπως πείσωσι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας
A ὑπακούειν ἀπειθῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ Σεβήρου κελευομένοις.
ἐκπέμπει δὲ καὶ δήλωσιν, δι᾽ ἧς κελεύει τὰ μὲν ὅπλα αὐ-
τοὺς καταλιπεῖν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πάντας δὲ ἐξελθεῖν εἰ-
ρηνικῷ σχήματι, ὥσπερ εἰώθασι, θύοντος ἢ ἑορτάζοντος βα-
σιλέως προπομπεύειν, ὀμόσαι τε εἰς τὸ Σεβήρου ὄνομα, καὶ
μετ᾽ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐλθεῖν, ὡς μέλλοντας τὸν Σεβῆρον
δορυφορήσειν. πιστεύσαντες δὴ οἱ στρατιῶται τοῖς ἐπεσταλμέ-
νοις, πειθόντες τε ὑπὸ τῶν χιλιαρχούντων, τὰ μὲν ὅπλα

κατέλιπον πάντα. αὐτοὶ δὲ ἐν μόναις ταῖς πομπικαῖς ἐ-
σθῆσι δαφνηφοροῦντες ἠπείγοντο. ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ στρατο-
πέδῳ τοῦ Σεβήρου ἐγένοντο, ἠγγέλθησάν τε ἀφικόμενοι εἰς τὸ
πεδίον, οὕτως αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος συνελθεῖν κελεύει ὡς δὴ
δεξιωσόμενος καὶ προσαγορεύσων. ὡς δὲ εἰσελθόντα αὐ- B
τὸν ἐπὶ τὸ βῆμα προσῆλθον ὁμοθυμαδὸν εὐφημήσοντες,
πάντες ὑφ' ἑνὶ συνθήματι συλλαμβάνονται. προείρητο γὰρ
τῷ τοῦ Σεβήρου στρατῷ, ὁπηνίκα ἂν στῶσιν εἰς τὸν βασιλέα
ἀποβλέποντες, μετέωρόν τε τὴν γνώμην ἔχοντες, κυκλώ-
σασθαι αὐτοὺς πολεμίῳ νόμῳ, καὶ τιτρώσκειν μὲν ἢ παί-
ειν μηδένα, συνέχειν δὲ καὶ φρουρεῖν περιξάντας ἐν κύ-
κλῳ τοῖς ὅπλοις· τάς τε διαβολίας καὶ τὰ δόρατα ἐπισείειν,
ὡς δέει τοῦ τρωθῆναι, γυμνοί τε πρὸς ὡπλισμένους καὶ ὀ-
λίγοι πρὸς πολλοὺς μὴ μάχοιντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ὥσπερ σα- C
γηνεύσας ἐντὸς τῶν ὅπλων, δορυαλώτους εἶχε, μεγάλῃ βοῇ
καὶ θυμοειδεῖ τῷ πνεύματι, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε,

Ὅτι μὲν ὑμῶν καὶ σοφίᾳ κρείττους ἐσμέν, καὶ δυνάμει
στρατοῦ καὶ συμμάχων πλήθει, ἔργῳ ὁρᾶτε· εἴληφθε γοῦν
ῥᾳδίως, καὶ ἀκονιτὶ ἑαλώκατε· ἐστὲ δὲ ἐμοὶ ὅ,τι ποτ' ἂν
ὑμᾶς δρᾶσαι θελήσω, καὶ πρόκεισθε ἤδη θύματα τῆς ἡμε-
τέρας ἐξουσίας. εἰ μὲν οὖν ὑμεῖς πρὸς τὰ τετολμημένα
τιμωρίαν ζητεῖτε, οὐδ' ἔστιν εὑρεῖν δίκην τὴν ἐπιτεθησο-
μένην ἀξίαν τῶν πεπραγμένων. σεμνὸν πρεσβύτην καὶ βα-
σιλέα χρηστόν, ὃν ἐχρῆν σώζειν καὶ δορυφορεῖν, ἐφονεύσατε·
τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔνδοξον οὖσαν ἀεί, ἣν καὶ οἱ πρόγο- D
νοι ἢ δι' ἀνδρείας ἀρέτου ἐκτήσαντο, ἢ δι' εὐγένειαν διε-
δέξαντο, ταύτην αἰσχρῶς καὶ ἀτίμως, ὥσπερ τι τῶν ἰδιωτι-
κῶν κειμηλίων, ἐπ' ἀργυρίῳ κατηλλάξασθε. ἀλλ' οὐδ' αὐ-
τόν, ὃν οὕτως ἄρχοντα εἵλεσθε, φυλάξαι ἢ σῶσαι ἠδυνήθη-
τε, ἀνάνδρως δὲ προὐδώκατε. ἐπὶ τηλικούτοις δὴ ἁμαρ-
τήμασί τε καὶ τολμήμασι μυρίων ἄξιοι θανάτων, ἣν τε

388 ὁρίσαι θέλοι τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἔστι. ἀλλὰ τί μὲν χρὴ
A παθεῖν ὑμᾶς, ὁρᾶτε. ἐγὼ δὲ φείσομαι μὲν ὑμῶν ὡς μὴ φο-
νεῦσαι· οὔτε τὰς ὑμετέρας χεῖρας μιμήσομαι· (ἐπειδὴ μὴ-
τε ὅσιον, μήτε δίκαιον, ἔτι βασιλέα ὑμᾶς δορυφορεῖν, καὶ
εἰς τὸν ὅρκον ἀσεβήσαντας, καὶ ἐμφυλίῳ καὶ βασιλικῷ αἵ-
ματι τὰς δεξιὰς μιάναντας, τήν τε πίστιν καὶ τὸ ἐχέγγυον
τῆς φρουρᾶς προδόντας) τὰς δὲ ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, δῶ-
ρον τῆς ἐμῆς φιλανθρωπίας ἕξετε. τοῖς τε περιειληφόσιν
ὑμᾶς στρατιώταις κελεύω ἀποζῶσαί τε ὑμᾶς, καὶ ἀποδύ-
σαντας εἴ τινας περίκεισθε ἐσθῆτας στρατιωτικάς, γυμνοὺς
ἀποπέμπειν. παραγγέλλω τε ὑμῖν ἀπιέναι ὡς πορρωτάτω
B τῆς Ῥώμης. ἀπειλῶ καὶ διόμνυμαι καὶ προαγορεύω κο-
λασθήσεσθαι κεφαλικῶς, εἴ τις ὑμῶν ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου
ἀπὸ τῆς Ῥώμης φανείη. Ταῦτα κελεύσαντος αὐτοῦ, προσ-
δραμόντες οἱ Ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε ξιφίδια περιαι-
ροῦσιν αὐτῶν ἃ παρῃώρητο, τῷ ἀργυρέῳ καὶ τῷ χρυσῷ εἰς
πομπὴν κεκοσμημένα. τάς τε ζώνας καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ
εἴ τι σύμβολον ἔφερον στρατιωτικόν, ἀφαρπάσαντες, γυ-
μνοὺς ἐξέπεμπον. οἱ δὲ ὑπεῖκον προδεδομένοι, καὶ σοφί-
σματι ἑαλωκότες. τί γὰρ ἂν ἐκεῖνοι δρᾶσαι γυμνοὶ πρὸς ὡπλι-
C σμένους καὶ ὀλίγοι πρὸς πολλούς; ἀπῄεσαν δὴ ὀδυρό-
μενοι· καὶ ἠγάπων μὲν τὴν δοθεῖσαν σωτηρίαν, μετεγίνω-
σκον δὲ ἐπὶ τῷ ἀνόπλως ἐλθεῖν, αἰσχρῶς καὶ ἐφυβρίστως
ἑαλωκότες. ἐκέχρητο δὲ καὶ ἄλλῳ ὁ Σεβῆρος σοφίσμα-
τι. δεδιὼς γὰρ μὴ ἄρα μετὰ τὸ ἀποζωσθῆναι, ἐν ἀπογνώ-
σει γενόμενοι, ἀναδράμωσιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ ὅ-
πλα ἀναλάβωσι, προύπεμψε λογάδας ἐπιλέκτους, ὅσοις
γενναιοτάτοις ἠπίστατο, δι' ἑτέρων ὁδῶν καὶ ἀτραπῶν, ὡς
λαθόντες τό, τε στρατόπεδον ἐπεισέλθοιεν ἀνδρῶν κενόν, καὶ
τὰ ὅπλα καταλαβόντες, εἰ ἐπίοιεν, ἀποκλείσαιεν αὐτούς.
δίκην μὲν δὴ ταύτην ἔδοσαν οἱ τοῦ Περτίνακος φονεῖς. ὁ

δὲ Σεϐῆρος σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ ὡπλισμένῳ, εἰς D
τὴν Ῥώμην ἀφικνεῖται, ἔκπληξίν τε καὶ δέος ἅμα τῷ ὀ-
φθῆναι, τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέϐαλε, τοῖς οὕτω τετολμημένοις
τε καὶ ἀτυχηθεῖσιν ἔργοις. ὁ δὲ δῆμος καὶ ἡ σύγκλητος δα-
φνηφοροῦντες ὑπεδέχοντο, πρῶτον ἀνθρώπων καὶ βα-
σιλέων ἀναιμωτί τε καὶ ἀκονιτὶ τοσαῦτα κατωρθωκότα.
πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ ἐθαυμάζετο, μάλιστα δὲ τὸ ἀγχίνουν
τῆς γνώμης, τό,τε τῶν πόνων γενναῖον, καὶ τὸ εἰς τὰ τολ- 389
μώμενα ἅμα τῷ θαῤῥαλέῳ εὔελπι. ἐπεὶ τοίνυν ὅ,τε δῆ- A
μος αὐτὸν ὑποδεξάμενος εὐφήμησεν, ἥ τε σύγκλητος ἐπὶ
ταῖς τῆς πόλεως εἰσόδοις προσηγόρευσεν, εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ
Διὸς τέμενος καὶ θύσας, ἔν τε τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς νόμῳ βα-
σιλικῷ καλλιερήσας, ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. τῇ δὲ
ἐπιούσῃ κατελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, λόγους ἐπιεικεῖς
πάνυ καὶ χρηστῶν ἐλπίδων μεστοὺς ἐποιεῖτο πρὸς πάντας,
καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δεξιούμενος, λέγων ἥκειν μὲν ἔκδικος
τοῦ Περτίνακος φόνου, τὴν δ' ἀρχὴν παρέξειν καὶ εἴσο-
δον ἀριστοκρατίας. μήτε δὲ ἄκριτόν τινα φονευθήσεσθαι B
ἢ δημευθήσεσθαι, μήτε συκοφαντοῦντος ἀνέξεσθαι, ἀλλὰ
βαθυτάτην εὐδαιμονίαν τοῖς ἀρχομένοις παρέξειν, καὶ
πάντα πράξειν εἰς ζῆλον τῆς Μάρκου ἀρχῆς· ἕξειν δὲ τοῦ
Περτίνακος οὐ μόνον τοὔνομα, ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην. τοιαῦ-
τά τινα λέγων, ὑπηγάγετο τοὺς πλείστους εἰς εὔνοιαν, καὶ πί-
στιν ὧν ὑπισχνεῖτο. ἦσαν δέ τινες τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γνω-
ριζόντων αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἱ προύλεγον λανθάνοντες, ὅτι ἄρα
εἴη ἀνὴρ πολύτροπός τις καὶ μετὰ τέχνης εἰδὼς προσφέρεσθαι
πράγμασιν ὑποκρίνασθαί τε καὶ προσποιήσασθαι πᾶν ὁ- C
τιοῦν, ἱκανώτατός ἐστιν ἀνύσαι, καὶ τὸ χρειῶδες καὶ τὸ λυσι-
τελὲς αὐτῷ, ὅπερ ἔργῳ καὶ ὕστερον δέδεικται. διατρίψας οὖν ὀ-
λίγον χρόνον ὁ Σεϐῆρος ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ νομὰς ἐπιδοὺς
τῷ δήμῳ, μεγαλοφρόνως τε ἐπιτελέσας, τοῖς τε στρατιώταις

πολλὰ δωρησάμενος, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος ἐς τοὺς δορυφόρους εἶναι τῆς βασιλείας τόπῳ τῶν ἀπεζωσμένων, ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἠπείγετο. ἔτι γὰρ μέλλοντος καὶ ὑπτιάζοντος τοῦ Νίγρου, τῇ τε Ἀντιοχείᾳ ἐντρυφῶντος, ἐπιστῆναι μηδὲ προσδοκώμενος ἤθελεν, ὅπως ἀπα-
D ράσκευον αὐτὸν λάβοι. τούς τε οὖν στρατιώτας ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν ἔξοδον συνεκρότει τε καὶ τὸ πανταχόθεν στράτευμα ἔκ τε τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεων, νεανίας μεταπεμπόμενος καὶ στρατεύων. εἴ τέ τι ἦν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ τοῦ στρατιωτικοῦ λείψανον, κατελθὸν ἐπὶ Θρᾴκην, ἐκέλευεν αὐτῷ συντυχεῖν. ἐξήρτυε δὲ καὶ στόλον ναυτικόν, καὶ πάσας τὰς κατ' Ἰταλίαν τριήρεις ὁπλιτῶν πληρώσας, ἐξέπεμπε. πολλή τε αὐτῷ καὶ παντοδαπὴ δύναμις μεγίστῳ τάχει συνεσκευάσθη· ᾔδει γὰρ οὐ μικρᾶς δυνάμεως δεόμενος πρὸς πᾶσαν τὴν ἀντικειμένην Ἤπειρον Εὐρώ-
390 πῃ τὰ Νίγρου φρονοῦσαν. τὰ μὲν δὴ πρὸς τὸν πόλεμον
A γενναίως ἀπηρτίζετο· ἅτε δὴ ἀνὴρ προμηθής τε καὶ νήφων, ὑπώπτευε τὴν ἐν Βρεττανίᾳ δύναμιν, πολλήν τε οὖσαν καὶ μεγίστην, ἀνδρῶν τε μαχιμωτάτων. ἦρχε δ' αὐτῆς πάσης Ἀλβῖνος, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος, τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου εὐπατριδῶν· ἐν πλούτῳ δὲ καὶ τρυφῇ ἐκ πατέρων ἀναστραφείς. τοῦτον οὖν ἠθέλησεν ὁ Σεβῆρος σοφίσματι προλαβὼν οἰκειώσασθαι, μήπως ἄρα τοιαῦτα ἔχων ἐναύσματα εἰς βασιλείας ἐπιθυμίαν, θαρρῶν τῷ πλούτῳ καὶ γένει, δυνάμει τε στρατοῦ, γνώσει τε τῇ παρὰ Ῥωμαίοις, ἐπιθῆται τοῖς πράγμασι καὶ τὴν Ῥώμην οὐ πολύ τε ἀφεστῶ-
B σαν, ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀσχοληθέντος, ὑποποιήσηται. τιμῇ οὖν προσποιήτῳ δελεάζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλως μὲν ὄντα τὴν γνώμην χαῦνον καὶ ἁπλοϊκώτερον, τότε δὲ καὶ πολλὰ διὰ γραμμάτων ὀμόσαντι τῷ Σεβήρῳ πιστεύσαντα. Καίσαρα δὲ αὐτὸν ἀποδείκνυσι, φθάσας αὐτοῦ τὴν

ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῇ τῆς ἐξουσίας κοινωνίᾳ. ἐπι-
στέλλει δὲ αὐτῷ φιλικώτατα γράμματα δῆθεν, ἱκετεύων ἐ-
πιδοῦναι αὐτὸν εἰς τὴν τῆς ἀρχῆς φροντίδα· δεῖσθαι γὰρ ἀν-
δρὸς εὐγενοῦς, καὶ τοιούτου, τήν τε ἡλικίαν ἔτι ἀκμάζοντος,
αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην, καὶ ὑπὸ νόσου ἀρθρίτιδος ἐνοχλού-
μενον, τῶν τε παίδων αὐτῷ ὄντων πάνυ νηπίων. οἷς πιστεύ-
σας ὁ Ἀλβῖνος, τὴν τιμὴν ὑπεδέξατο ἀσμένως, ἀγαπή- C
σας ἄνευ μάχης καὶ κινδύνου λαβεῖν ταῦτα ὧν ὠρέγετο. ὁ
δὲ Σεβῆρος καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον τὰ αὐτὰ ἀνενεγκὼν, ὡς
εὖ μᾶλλον αὐτὸν εἰς πίστιν ὑπαγάγοιτο, νομίσματά τε αὐ-
τῷ κοπῆναι ἐπέτρεψε, καὶ ἀνδριάντων ἀναστάσει ταῖς τε
λοιπαῖς τιμαῖς τὴν δοθεῖσαν χάριν ἐπιστώσατο. ἐπεὶ δὲ αὐ-
τῷ τὰ πρὸς τὸν Ἀλβῖνον διὰ σοφίας ἀσφαλῶς εἶχεν, οὐδέ τι
δέος ἦν ἀπὸ Βρεταννίας, τό, τε Ἰλλυρικὸν στράτευμα σὺν αὐ-
τῷ πᾶν εἶχε, διοικεῖσθαι νομίζων πάντα λυσιτελῶς τῇ ἑαυ-
τοῦ ἀρχῇ· ἐπὶ τὸν Νίγρον ἠπείγετο. τῆς μὲν οὖν ὁδοιπορίας
τοὺς σταθμοὺς, καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πόλιν αὐτῷ λεχθέντα, D
καὶ σημεῖα θείᾳ προνοίᾳ δόξαντα πολλάκις φανῆναι, χω-
ρία τε ἕκαστα καὶ παρατάξεις καὶ τὸν τῶν ἑκατέρωθεν πε-
σόντων ἀριθμὸν στρατιωτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ἱστορίας τε πολ-
λοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ μέτρων, πλατύτερον συνέτα-
ξαν, ὑπόθεσιν ποιούμενοι πάσης τῆς πραγματείας τὸν
Σεβήρου βίον· ἐμοὶ δὲ σκοπὸς ὑπάρχει, ἐτῶν ἑβδομήκοντα
πράξεις πολλῶν βασιλέων συντάξαντι γράψαι, ἃς αὐτὸς
οἶδα. τὰ κορυφαιότατα τοίνυν, καὶ συντέλειαν ἔχοντα τῶν
κατὰ μέρος πεπραγμένων Σεβήρῳ, ἐν τοῖς ἑξῆς διηγήσο-
μαι, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν εἰς ὕψος ἐξαίρων, (ὥσπερ ἐποίη-
σαν οἱ κατ' ἐκεῖνον γράψαντες) οὔτε παραλείπων εἴ τι λό-
γου καὶ μνήμης ἄξιον.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον τρίτον.

Τὸ μὲν δὴ Περτίνακος τέλος, καὶ Ἰουλιανοῦ καθαίρεσις, ἥτε Σεβήρου εἰς τὴν Ῥώμην ἄφιξις, ἥ τε ἐπὶ Νίγρον ἔξοδος, ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι δεδήλωται. ὁ δὲ Νίγρος ἐπεὶ ἠγγέλη αὐτῷ μη-
B δὲν τοιοῦτον προσδεχομένῳ, κατειληφὼς μὲν τὴν Ῥώμην ὁ Σεβῆρος, ὑπό τε τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ ἀναγορευθεὶς, ἄγειν δὲ πάντα ἐπ' αὐτὸν τὸν Ἰλλυρικὸν στρατὸν, πεζόν τε καὶ ναυτικὴν δύναμιν ἄλλην, ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ἦν. διέπεμπέ τε κατὰ ἔθνη πρὸς τοὺς ἡγουμένους, τάς τε εἰσόδους πάσας καὶ λιμένας φυλάττεσθαι κελεύων. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Παρθυαίων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀτρηνῶν, συμμάχους αἰτῶν. ὁ μὲν οὖν Ἀρμένιος ἀπεκρίνατο μηδετέρῳ συμμαχήσειν, ἀγαπητῶς δὲ τὰ ἑαυτοῦ φυλάξειν, ἤδη προσιόντος Σεβήρου· ὁ δὲ Παρθυαῖος ἐπιστελεῖν ἔφη τοῖς σατράπαις, δύναμιν ἀθροίζειν. οὔπω γὰρ εἰώ-
C θει ὁπηνίκα ἂν δεηθῇ στρατὸν συλλέγειν, τῷ μὴ ἔχειν μισθοφόρους καὶ συνεστὸς στρατιωτικόν. Ἀτρηνοὶ δὲ ἦλθον αὐτῷ τοξόται σύμμαχοι, πέμψαντος Βαρσημίου, ὃς τῶν τόπων ἐβασίλευε. τὸ δὲ λοιπὸν στρατιωτικὸν ἤθροιζεν ἐκ τῶν ἐκεῖ στρατοπέδων πάντων. πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν δημοτῶν τῆς Ἀντιοχείας, μάλιστα ὑπὸ κουφότητος νεανίαι, καὶ τῆς περὶ τὸν Νίγρον σπουδῆς, ἐπίδοσαν αὑτοὺς ἐς στρατείαν, προπετῶς μᾶλλον ἢ ἐμπείρως τοῦτο ποιοῦντες. ἐκέλευε δὲ καὶ τοῦ Ταύρου ὄρους

τὰ στενὰ καὶ κρημνώδη διαφράττεσθαι, γενναίοις τείχεσί τε
καὶ ἐρύμασι, πρόβλημα ὀχυρὸν νομίζων τὴν ἐν τῇ ἀνα-
τολῇ ὁδῶν, τὸ δύσβατον τοῦ ὄρους. ὁ γὰρ Ταῦρος μεταξὺ ὢν 392
Καππαδοκίας καὶ Κιλικίας, διακρίνει τά τε τῇ ἄρκτῳ καὶ A
τὰ τῇ ἀνατολῇ ἔθνη προσκείμενα. προὔπεμψέ τε καὶ
στρατιὰν προκαταληψομένην τὸ Βυζάντιον, πόλιν τὴν ἐπὶ
Θρᾴκης μεγίστην τότε καὶ εὐδαίμονα, πλήθει τε ἀνδρῶν
καὶ χρημάτων ἀκμάζουσαν. κειμένη γὰρ ἐπὶ τῷ στενωτάτῳ
τῆς Προποντίδος πορθμῷ, προσόδοις ταῖς ἀπὸ θαλάττης,
τελῶν τε καὶ ἁλιείας μεγάλως ὠφελεῖτο. γῆν τε πολλὴν καὶ
εὐδαίμονα κεκτημένη, ἐξ ἑκατέρων τῶν στοιχείων πλεῖστα
ἐκέρδαινεν· ὅθεν τὴν οὖσαν δυνατωτάτην ὁ Νίγρος προ-
καταλαβεῖν ἠθέλησε, καὶ μάλιστα ἐλπίζων δυνήσεσθαι κω-
λύειν τὴν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸν πορ- B
θμὸν διάβασιν. περιτετείχιστό τε γενναίῳ τε καὶ μεγίστῳ ἡ
πόλις τείχει, πεποιημένῳ Μιλησίου λίθου, εἰς τετράγωνον
εἰργασμένου, τοσαύτῃ τε συναφείᾳ καὶ κολλήσει ὡς μηδένα
οἴεσθαι τὸ ἔργον συνθετόν, ἑνὸς δὲ λίθου πᾶν πεποιῆσθαι. ἔτι
γοῦν καὶ νῦν τὰ μένοντα αὐτοῦ ἐρείπια καὶ λείψανα ἰδόν-
τι, θαυμάζειν ἔστι καὶ τὴν τέχνην τῶν τὴν ἀρχὴν κατα-
σκευασάντων, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ὕστερον καθῃρηκότων. ὁ
μὲν δὴ Νίγρος οὕτως ἐξήρτυε τὰ καθ᾽ ἑαυτόν, προμηθέ-
στατα καὶ ἀσφαλέστατα, ὡς ᾤετο. ὁ δὲ Σεβῆρος ὡς ἔνι
μάλιστα σὺν τῇ στρατιᾷ ἠπείγετο, μηδὲν ῥᾳθυμίᾳ μηδ᾽ ἀ- C
ναπαύλῃ νέμων. μαθὼν δὲ τὸ Βυζάντιον προκατειλημμέ-
νον, καὶ εἰδὼς ὀχυρώτατα τετειχισμένον, ἐπὶ Κύζικον τὸν στρα-
τὸν οἷς ἔλθοι διαβαίνειν. ὁ δὲ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος Αἰμιλια-
νός, ᾧ τὴν πρόνοιαν καὶ στρατηγίαν ὁ Νίγρος ἐγκεχειρίκει,
μαθὼν ἐπιόντα τὸν τοῦ Σεβήρου στρατόν, τὴν ἐπὶ Κύζικον καὶ
αὐτὸς ἐβάδιζε, ἄγων τήν τε στρατιὰν πᾶσαν ἣν αὐτὸς συνειλέχει
καὶ ἣν ὁ Νίγρος ἐπεπόμφει. ὡς δὲ συνέβαλον ἑκατέρωθεν τὰ

στρατεύματα, μάχαι καρτεραὶ γίνονται κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία, καὶ κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα. φυγή τε πολλὴ ἐξόπι καὶ φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγρου στρατιωτῶν γίνεται, ὡς
D τῶν μὲν ἀνατολικῶν ἀξίως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπιρρῶσαι. φασὶ δέ τινες προδοθέντα τὰ Νίγρου πράγματα ὑπὸ Αἰμιλιανοῦ, ἀθρόως ἐν ἀρχῇ διαφθαρῆναι. διττὴν δὲ λέγουσι τῆς τοιαύτης προαιρέσεως τοῦ Αἰμιλιανοῦ τὴν αἰτίαν. οἱ μὲν γὰρ φθονοῦντα τῷ Νίγρῳ ἐπιβουλεῦσαι, ἀγανακτοῦντα ὅτι δὴ διάδοχος αὐτοῦ γενόμενος τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς, ἔμελλεν ἔσεσθαι κρείττων, ἅτε βασιλεὺς καὶ δεσπότης. οἱ δέ φασιν αὐτὸν ἀναπεισθῆναι ὑπὸ τῶν παίδων, ἐπιστειλάντων καὶ δεηθέντων ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν
393 σωτηρίας. οὓς ἐν τῇ Ῥώμῃ εὑρὼν ὁ Σεβῆρος, συλλαβὼν
A εἶχεν ἐν φρουρᾷ. ἐχρήσατο γὰρ καὶ τούτῳ σοφίσματι προμηθεστάτῳ. ἔθος ἦν τῷ Κομμόδῳ κατέχειν τοὺς παῖδας τῶν εἰς τὰ ἔθνη πεμπομένων ἡγεμόνων, ὡς ἔχοι ὅμηρα τῆς τε εὐνοίας αὐτῶν καὶ πίστεως. εἰδὼς τοίνυν τοῦτο ὁ Σεβῆρος, ἅμα τῷ βασιλεὺς ἀναδειχθῆναι, καὶ τοῦ Ἰυλιανοῦ ἔτι περιόντος, πέμψας λάθρα, διὰ φροντίδος ἔσχε τοὺς παῖδας αὐτῶν τῆς Ῥώμης ἐκκλαπέντας, μὴ γενέσθαι ἐν ἑτέρου ἐξουσίᾳ. αὐτὸς δ' ἅμα τῷ τῆς Ῥώμης ἐπιβῆναι, συλλαβὼν πάντας τοὺς τῶν ἡγεμόνων, ἢ τῶν ὁπηδὴ πραχθέντων κατὰ τὴν ἀνα-
B τολὴν καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν φρουρᾷ δοὺς, εἶχε σὺν αὑτῷ, ὅπως ἢ πόθῳ τῆς τῶν παίδων σωτηρίας οἱ ἡγεμόνες τὰ Νίγρου προδιδοῖεν, ἢ μένοντες ἐπὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας, φθάσωσί τι κακὸν παθεῖν, διὰ τῆς τῶν παίδων ἀναιρέσεως, ἢ δράσωσιν αὐτοί. γενομένης δὲ τῆς ἥττης κατὰ τὴν Κύζικον, ἔφυγον οἱ τοῦ Νίγρου ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, σπεύδοντες οἱ μὲν περὶ τὰς ὑπωρείας τῆς Ἀρμενίας, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ Γαλατίας τε καὶ Ἀσίας, φθάσαι θέλοντες τὸν Ταῦρον ὑπερβῆναι καὶ ἐντὸς τοῦ ἐρύματος γενέσθαι. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς πε-

τῆς περαιωθεὶς διὰ τῆς Κυζικηνῆς χώρας, διαβάς τε ἐπὶ τὴν C
Βιθυνίαν ὅμορον οὖσαν, ἠπείγετο. ὡς δὲ διέδραμε φήμη τῆς
Σεβήρου νίκης, εὐθὺς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις στάσις τε
διάφορος γνώμη ἐνέπεσε ταῖς πόλεσιν, οὐχ οὕτω τῇ πρὸς
τοὺς πολεμοῦντας βασιλέας ἀπεχθείᾳ τινὶ ἢ εὐνοίᾳ, ὡς ζή-
λῳ καὶ ἔριδι τῇ πρὸς ἀλλήλας, φθόνῳ τε καὶ καθαιρέσει
τῶν ὁμοφύλων. ἀρχαῖον τοῦτο πάθος Ἑλλήνων, οἳ πρὸς ἀλ-
λήλους στασιάζοντες ἀεὶ, καὶ τοὺς ὑπερέχειν δοκοῦντας κα-
θαιρεῖν θέλοντες, ἐτρύχωσαν τὴν Ἑλλάδα. ἀλλὰ τὰ μὲν
ἐκείνων γηράσαντα, καὶ παρ' ἀλλήλοις συντριβέντα, Μα-
κεδόσιν εὐάλωτα καὶ Ῥωμαίοις δοῦλα γεγένηται. τὸ δὲ D
πάθος τοῦτο τοῦ ζήλου καὶ φθόνου, μετῆλθεν εἰς τὰς καθ'
ἡμᾶς ἀκμαζούσας πόλεις. κατὰ μὲν οὖν τὴν Βιθυνίαν, εὐθὺς
μετὰ τὰ ἐν Κυζίκῳ Νικομηδεῖς μὲν Σεβήρῳ προσέθεντο,
καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, τήν τε στρατιὰν ὑποδεχόμενοι, καὶ
πάντα παρέξειν ὑπισχνούμενοι· Νικαεῖς δὲ, τῷ πρὸς Νι-
κομηδέας μίσει, τἀναντία ἐφρόνουν, καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Νί-
γρου ὑπεδέχοντο, εἴ τέ τινες ἐκ τῶν φυγόντων κατέφυγον
πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ τοῦ Νίγρου φρουρεῖν
Βιθυνίαν. ἑκατέρωθεν οὖν ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἀπὸ στρατο- 394
πέδων ὁρμώμενοι, συνέβαλλον ἀλλήλοις, καὶ μάχης καρτε- A
ρᾶς γενομένης, πολὺ περιεγένοντο οἱ τοῦ Σεβήρου. φυγόντες
δὲ οἱ τοῦ Νίγρου κἀκεῖθεν, ὅσοι περιελείφθησαν, ἐπὶ τὰ στε-
νὰ τοῦ Ταύρου ἠπείγοντο. ἀποκλείσαντές τε τὸ ἔρυμα, ἐφύ-
λαττον. ὁ δὲ Νίγρος φρουρὰν καταλιπὼν τοῦ ἐρύματος, ὡς
ᾤετο, αὐτάρκη, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἠπείγετο, στρατιὰν ἀθροί-
ζων καὶ χρήματα. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς περαιωθεὶς,
διά τε Βιθυνίας καὶ Γαλατίας ἐμβαλὼν εἰς Καππαδο-
κίαν, προσκαθεζόμενος τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. πράγματά
τε εἶχον οὐ μικρὰ, δυσβάτου διὰ στενότητα καὶ τραχύτητα B
οὔσης τῆς ὁδοῦ, βαλλόντων τε αὐτοὺς ἄνωθεν λίθοις, καὶ

γενναίως ἀπομαχομένων τῶν ἐφεστώτων ταῖς ἐπάλξεσι τοῦ
τείχους. ῥᾳδίως δὲ ὀλίγοι πολλοὺς ἐκώλυον. τῆς γὰρ ὁδοῦ
στενῆς οὔσης, τὸ μὲν ἕτερον μέρος ὕψιστον ὄρος σκέπει· ἐπὶ θά-
τερα δὲ, κρημνὸς βαθὺς τοῖς ἐκ τῶν ὀρῶν συρρέουσιν ὕδασι
πόρος γίνεται· ὅπερ καὶ αὐτὸ πάμπαν παρεπέφρακτο ὑπὸ
τοῦ Νίγρου, τοῦ πανταχόθεν κωλύεσθαι ἕνεκα τὴν δίοδον τοῦ
στρατοῦ. κατὰ μὲν δὴ Καππαδοκίαν ταῦτα ἐπράττετο. ἐστα-
σίασαν δὲ πρὸς ἀλλήλους τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ μίσει, Λαοδί-
C κεια μὲν κατὰ Συρίαν, Ἀντιοχέων μίσει· κατὰ δὲ Φοινίκην, Τύ-
ριοι, Βηρυτίων ἔχθει. μαθόντες τε τὸν Νίγρον πεφευγότα,
τὰς μὲν τιμὰς ἐκείνου καθελεῖν ἐπειράθησαν, τὸν δὲ Σε-
βῆρον εὐφήμησαν. ὡς δὲ γενόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ ταῦτα ὁ Νί-
γρος ἐπύθετο, ἄλλως μὲν τὸ ἦθος πρότερον χρηστὸς ὤν, ἀ-
γανακτήσας δὲ τότε εἰκότως ἐπὶ τῇ ἀποστάσει αὐτῶν καὶ ὕ-
βρει, ἐπιπέμπει ταῖς πόλεσιν ἀμφοτέραις Μαυρουσίους τε
ἀκοντιστὰς οὓς εἶχε, καὶ μέρος τοξοτῶν, φονεύειν τε τὸν ἐν-
τυγχάνοντα κελεύσας, καὶ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν,
D αὐτάς τε ἐμπιπράναι. οἱ δὲ Μαυρούσιοι ὄντες φονικώτα-
τοι, καὶ διὰ τὸ θανάτου καὶ κινδύνων ῥᾳδίως καταφρο-
νεῖν πάντα τολμῶντες, μετ' ἀπογνώσεως ἐπιπεσόντες τοῖς
Λαοδικεῦσιν οὐ προσδοκῶσι, παντὶ τρόπῳ τόν τε δῆμον καὶ
τὴν πόλιν ἐλυμήναντο· ἐκεῖθέν τε σπεύσαντες ἐπὶ τὴν Τύ-
ρον, πᾶσάν τε ἐνέπρησαν, καὶ πολλὴν ἁρπαγὴν καὶ φόνον
εἰργάσαντο. τούτων κατὰ Συρίαν γενομένων, καὶ στρατοῦ ὑπὸ
Νίγρου ἀθροιζομένου, ὁ τοῦ Σεβήρου στρατὸς προσκαθεζό-
μενος τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. ἦσαν δὲ οἱ στρατιῶται ἐν πολλῇ
ἀθυμίᾳ καὶ ἀπογνώσει, ὀχυροῦ τε ὄντος καὶ δυσμάχου καὶ
395 περιφραττομένου ὄρει τε καὶ κρημνῷ. ἤδη δὲ τῶν μὲν τοῦ Σε-
A βήρου ἀπειρηκότων, τῶν δὲ ἐναντίων ἀμέριμνον ἔχειν
τὴν φρουρὰν οἰομένων, νύκτωρ αἰφνιδίως ὄμβρων μεγί-
στων καταρραγέντων, χιόνος τε πολλῆς (δυσχείμερος γὰρ

πάσης ἡ Καππαδοκία, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Ταῦρος) μέγας καὶ
σφοδρὸς χειμάρροις καταρραγεὶς, ἐμποδισθέντος αὐτῷ
τοῦ συνήθους δρόμου, καὶ τοῦ ἐρύματος ἐπισχόντος τὸ
ῥεῖθρον, πολύς καὶ βίαιος γενόμενος, τῆς τε φύσεως νικώ-
σης τὴν τέχνην, μὴ δυναμένου τοῦ τείχους ἀντέχειν τῷ
ῥεύματι, διέσεισε τῷ ὕδατι κατ' ὀλίγον αὐτοῦ τὰς ἁρμο-
γὰς, ὑποχωρούντων τῶν θεμελίων τῷ ῥείθρῳ, ἅτε διὰ
σπουδῆς καὶ οὐ μετ' ἐπιμελείας κατασκευασθέντων,
πᾶν ὤφθη· τὸν δὲ τόπον ὁ χειμάρροις ἀνοίξας, ὡδοποίη-
σεν. ὅπερ ἰδόντες οἱ ἐπὶ τοῦ ἐρύματος φύλακες, φοβη- B
θέντες μὴ κυκλωθεῖεν, ὑπεξελθόντων αὐτοῖς τῶν πο-
λεμίων μετὰ τὴν τοῦ χειμάρρου ἀπόρρυσιν, μηκέτι ὄν-
τος τοῦ κωλύοντος, καταλιπόντες τὴν φρουρὰν, φεύγουσιν.
ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς ἡσθεὶς τῷ γενομένῳ, ταῖς τε ψυ-
χαῖς ἐπιρρωσθεὶς ὡς προνοίᾳ θείᾳ ὁδηγούμενος, συνεὶς δὲ
ἀποδεδρακότας τοὺς φύλακας, ἀμαρεί τε καὶ ἀκωλύ-
τως διαβὰς τὸν Ταῦρον, ἐπὶ Κιλικίαν ἠπείγετο. ὁ δὲ Νίγρος
μαθὼν τὰ συμβάντα, πολλὴν στρατιὰν ἀθροίσας, πλὴν ἄ-
πειρον μάχης καὶ πόνων μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποι-
εῖτο. πολὺ γάρ τι πλῆθος, καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ νεολαία τῶν C
Ἀντιοχέων εἰς στρατείαν, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ κίνδυνον, ἐπέ-
δωκεν αὑτήν. τὸ μὲν οὖν πρόθυμον τοῦ στρατοῦ, ὑπῆρχεν
αὐτῷ· τοῦ δὲ ἐμπείρου καὶ γενναίου πολὺ τῶν Ἰλλυριῶν ἀ-
πέλιπον. συνέρχεται δὲ ἑκατέρωθεν ὁ στρατὸς εἰς τὸ κατὰ
τὸν Ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον, πεδίον πλατύτατόν τε καὶ
ἐπιμηκέστατον. ᾧ περίκειται μὲν λόφος εἰς θεάτρου σχῆ-
μα, αἰγιαλὸς δὲ ἐπὶ θαλάσσης μέγιστος ἐκτείνεται, ὥσπερ
τῆς φύσεως ἐργασαμένης στάδιον μάχης. ἐκεῖ φασι καὶ Δα-
ρεῖον Ἀλεξάνδρῳ τὴν ὑστάτην καὶ μεγίστην μάχην συμ-
βαλόντα, ἡττηθῆναι τε καὶ ἁλῶναι ὑπὸ τῶν ἀρκτῴων ἀν-
δρῶν, καὶ τότε τοὺς ἀνατολικοὺς νενικηκότων. μένει δὲ ἔτι D

νῦν τρόπαιον καὶ δεῖγμα τῆς νίκης ἐκείνης, πόλις ἐπὶ τοῦ
λόφου, Ἀλεξάνδρεια καλουμένη, ἄγαλμά τε χαλκοῦν, οὗ
τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος φέρει. συνέβη δὲ καὶ τῶν στρα-
τοπέδων τοῦ Σεβήρου τε καὶ Νίγρου, μὴ τὴν σύνοδον μό-
νον κατ' ἐκεῖνο γενέσθαι τὸ χωρίον, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην
ὁμοίαν τῆς τύχης. αἱ στρατοπεδευσάμεναι γὰρ ἑκατέρωθεν
περὶ ἑσπέραν, πάσης τῆς νυκτὸς ἐν φροντίσιν. ἑκάτεροι, καὶ
396 δέει διαγρυπνήσαντες, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐπ' ἀλλήλους ἠ-
A πείγοντο, παρορμώντων ἑκατέρωθεν τῶν στρατηγῶν. προ-
θυμίᾳ δὴ πάσῃ ἐνέπιπτον, ὡς ὑπὲρ λοιπῆς καὶ τελευταίας
ἐκείνης μάχης, κἀκεῖ τῆς τύχης διακρινούσης τὸν βασιλέα.
ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν διαγωνισαμένων, πολλοῦ τε ἐργασθέν-
τος φόνου, ὡς καὶ τὰ ῥεῖθρα τῶν διὰ τοῦ πεδίου ποταμῶν
ῥεόντων, αἵματος πλεῖον ἢ ὕδατος κατάγειν εἰς θάλασ-
σαν, τροπὴ τῶν ἀνατολικῶν γίνεται. ἐκβιασάμενοι δὲ αὐ-
τοὺς οἱ Ἰλλυριοί, τοὺς μὲν εἰς τὴν παρακειμένην θάλασσαν
τιτρώσκοντες ἐξωθοῦσι, τοὺς δὲ φεύγοντας ἐπὶ τοὺς λόφους
B διώκοντες, αὐτούς τε φονεύουσι, καὶ πολύ τι πλῆθος ἄλλων
ἀνθρώπων, ὅσοι ἔκ τε τῶν περικειμένων πόλεων καὶ ἀγρῶν
ἤθροιστο, ὡς ἀπ' ἀσφαλοῦς τοῦ τόπου τὰ γινόμενα θεάσοιντο.
ὁ δὲ Νίγρος ἵππῳ γενναίῳ ἐποχούμενος, φεύγει μετ' ὀλί-
γων, ἔς τε τὴν Ἀντιόχειαν ἀφικνεῖται. καταλαβὼν δὲ φεύ-
γοντα τὸν λοιπὸν δῆμον εἴ τις καταλέλειπτο, οἰμωγήν τε
καὶ πένθος ἐν τῇ πόλει, παῖδάς τε καὶ ἀδελφοὺς θρηνούν-
των, γενόμενος ἐν ἀπογνώσει καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας
ἀποδιδράσκει καὶ ἔν τινι προαστείῳ κρυπτόμενος, εὑρεθείς
τε ὑπὸ τῶν διωκόντων ἱππέων καὶ συλληφθείς, τὴν κεφα-
λὴν ἀπετμήθη. τέλει μὲν δὴ τούτῳ ὁ Νίγρος ἐχρήσατο,
C μελλήσεως καὶ βραδυτῆτος δοὺς δίκας, τὰ ἄλλα (ὥς φα-
σι) γενόμενος μήτε φαῦλος ἄνθρωπος, μήτε ἄρχων μήτε ἰ-
διώτης. ὁ δὲ Σεβῆρος καθελὼν τὸν Νίγρον, τοὺς μὲν φίλους

αὐτοῦ, καὶ εἴ τινες οὐ μόνον ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ δι' ἀνάγ-
κης προσέθεντο αὐτῷ, πάντας ἀφειδῶς ἐκόλασε. τοὺς δὲ
στρατιώτας ὅσοι διαδεδράκεσαν, πυνθανόμενος φρουρουμέ-
νους τὸν Τίγριδα ποταμὸν, διά τε τὸ ἐκ Σεβήρου δέος ἀπι-
όντας πρὸς τοὺς βαρβάρους, πάντας ἤγαγε, δοὺς ἀμνη-
στίαν. πολὺ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἀλλοδα-
πήν· ὅπερ καὶ μάλιστα αἴτιον ἐγένετο μαχιμώτερα ὕστερον
γενέσθαι πρὸς τὴν συστάδην μάχην Ῥωμαίων, τὰ τῶν ὑπ'
ἐκεῖνα βαρβάρων. πρότερον μὲν γὰρ τοξεύειν μόνον ἵπποις
ἐποχούμενοι ᾔδεσαν, μήτε πανοπλίᾳ φράσσοντες αὐτούς,
μήτε τῇ διὰ δοράτων καὶ ξιφῶν θαρροῦντες μάχῃ, κού-
φαις δὲ καὶ παρῃωρημέναις μόναις ἐσθῆσι κοσμούμενοι. τὰ D
πλεῖστα γοῦν φεύγοντες, εἰς τοὐπίσω τε τοξεύοντες ἐμάχον-
το. τῶν δὲ φυγάδων στρατιωτῶν πολλῶν τε ἐν αὐτοῖς τεχνι-
τῶν παρ' αὐτοῖς γενομένων, καὶ τὸν ἐκεῖ βίον ἑλομένων, οὐ
μόνον χρῆσθαι ἀλλὰ καὶ ἐργάζεσθαι ὅπλα ἐδιδάχθησαν.
διοικήσας δὲ ὁ Σεβῆρος τὰ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὡς ᾤετο ἄ-
ριστα καὶ ἑαυτῷ λυσιτελέστατα, ἠθέλησεν εὐθέως ὁρμῆσαι
ἐπὶ τὸν Ἀτρηνῶν βασιλέα, ἔς τε τὴν Παρθυαίων γῆν
διαβῆναι. ἐπεκάλει γὰρ ἀμφοτέροις φιλίᾳ Νίγρου. ἀλλὰ
ταῦτα μὲν εἰς ὕστερον ἀνέθετο. πρῶτον δὲ πᾶσαν τὴν ἀρ- 397
χὴν Ῥωμαίων εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς παῖδας μεταγαγεῖν καὶ A
βεβαιῶσαι ἠθέλησε. καθῃρημένου γὰρ τοῦ Νίγρου, ὀχληρὸς καὶ
ἔφεδρος αὐτῷ ὁ Ἀλβῖνος ἐνομίζετο. ἔτι τε καὶ ἤκουεν αὐ-
τὸν βασιλικώτερον ἐντρυφῶντα τῷ τοῦ Καίσαρος ὀνόματι.
πολλούς τε μάλιστα τοὺς ἐξέχοντας τῆς συγκλήτου βουλῆς ἰ-
δίᾳ καὶ κρύβδην ἐπιστέλλοντας αὐτῷ, εἴς τε τὴν Ῥώμην
ἐλθεῖν πείθοντας, ἀπόντος καὶ ἀσχολουμένου τοῦ Σεβήρου.
ᾑροῦντο γὰρ οἱ εὐπατρίδαι ἐκεῖνον μᾶλλον ἄρχοντα, ἅτε ἐκ
προγόνων εὖ γεγονότα καὶ χρηστὸν τὸ ἦθος εἶναι λεγόμενον. ἅ-
περ πυνθανόμενος ὁ Σεβῆρος, φανερὰν μὲν εὐθὺς πρὸς B

αὐτὸν ἔχθραν ἄρασθαι καὶ πόλεμον ἐγεῖραι πρὸς ἄνδρα, μηδεμίαν εὔλογον παρεσχημένον αἰτίαν, παρῃτήσατο· ἔδοξε δὲ αὐτῷ ἀπόπειραν ποιήσασθαι, εἰ δύναιτο ἀποσκευάσασθαι λαθὼν καὶ ἐξαπατήσας αὐτόν. μεταπεμψάμενος οὖν τοὺς πιστοτάτους τῶν εἰωθότων τὰ βασιλικὰ γράμματα διακομίζειν, δίδωσιν αὐτοῖς ἐντολὰς ἀπορρήτους, εἰ γένοιντο παρ' αὐτῷ, τὰ μὲν γράμματα δημοσίᾳ ἀποδοῦναι, ἀξιῶσαι δὲ αὐτὸν ἰδιαίτερον ἀποστάντα, ἐπακοῦσαι ἀπορρήτων ἐντολῶν· πειθέντι τε δορυφόρων ἐρήμῳ ἐπιπεσεῖν αἰφνι-
C δίως καὶ φονεῦσαι. ἔδωκε δὲ αὐτοῖς καὶ δηλητήρια φάρμακα, ὅπως τινὰς πεῖσαι δυνηθεῖεν ἢ τῶν ὀψοποιῶν, ἢ τῶν περὶ τὰς κύλικας, λαθρὶ καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ· ὑποπτευόντων τῶν περὶ αὐτὸν φίλων, καὶ συμβουλευόντων αὐτῷ φυλάττεσθαι ἄνδρα ἀπατεῶνα σοφόν τε πρὸς ἐπιβουλήν. διαβεβλήκεισαν γὰρ αὐτοῦ τὸ ἦθος αἱ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Νίγρου πράξεις. πείσας γὰρ αὐτοὺς διὰ τῶν παίδων, ὡς προείρηται, προδοῦναι τὰ τοῦ Νίγρου πράγματα, μετὰ τὸ ἀποχρήσασθαι αὐτῶν τῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ κατορθῶσαι πάντα ἃ ἐβούλετο, ἀνεῖλεν αὐτούς τε καὶ παῖδας. τὸ οὖν ὕπουλον αὐτοῦ ἦθος μάλιστα ἐκ τῶν ἔργων ἐδηλοῦτο. ταύτῃ ὁ
D Ἀλβῖνος καὶ φρουρᾷ μείζονι ἔφραττεν ἑαυτόν. οὔτε γάρ τις αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ Σεβήρου ἀφικνουμένων ἄλλως προσῄει, εἰ μὴ πρότερον ἀποθέμενος ὅπερ περιέκειτο ξίφος στρατιωτικόν, ἐρευνηθείη τε μή τι φέροι ὑπὸ κόλπον. ὡς δὴ οὖν ἀφίκοντο οἱ τοῦ Σεβήρου ἀγγελιαφόροι, τά τε γράμματα δημοσίᾳ ἀποδόντες, ἠξίουν αὐτὸν ἀποστάντα ἐπακοῦσαι τινῶν ἀπορρήτων, ὑποπτεύσας ὁ Ἀλβῖνος, συλληφθῆναι κελεύει αὐτούς, ἰδίᾳ τε βασανίσας, μανθάνει τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τοὺς μὲν κολάζει, αὐτὸς δὲ ἤδη
598 ὡς πρὸς ὁμολογούμενον ἐχθρὸν παρεσκευάζετο. γνοὺς
A δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος, καὶ πάντα μὲν ἐνθύμως πράττων,

ὀργῆς δὲ ἥττων ὢν φύσει, οὐκέτι τὴν ἔχθραν ἔκρυπτεν, ἀλλὰ συγκαλέσας πᾶν τὸ στρατιωτικόν, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε,

Μήτε κουφότητά τις ἡμετέραν οἷον ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἡμῖν ἐγκαλείτω, μήτ' ἄπιστον καὶ ἀγνώμονα πρὸς τὸν νομισθέντα φίλον ἡγείσθω. τὰ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν πάντα, ὑπῆρξεν αὐτῷ βεβαίας βασιλείας κοινωνία, πρᾶγμα τοῦ μόλις τις καὶ ἀδελφοῖς γνησίοις μεταδίδωσιν. ὃ δὲ ἐμοὶ μόνῳ ὑμεῖς ἐχειροτονήσατε, τοῦτ' ἐγὼ πρὸς ἐκεῖνον ἐνειμάμην. μεγάλων τέ μοι καὶ τοσούτων εἰς αὐτὸν εὐερ- B
γεσιῶν, ἀχαρίστους τὰς ἀμοιβὰς Ἀλβῖνος ἀποδίδωσιν· ὅπλα καὶ στρατὸν ἐφ' ἡμᾶς συσκευάζεται, καταφρονήσας μὲν τῆς ἡμετέρας ἀνδρείας, ἀμελήσας δὲ τῆς πρὸς με πίστεως, ἀπλήστῳ τῇ ἐπιθυμίᾳ βουλόμενος λαβεῖν μετὰ κινδύνων οὗ τὸ μέρος εἶχεν ἄνευ πολέμου καὶ μάχης· οὔτε θεοὺς αἰδεσθεὶς, οὓς πολλάκις ὤμοσεν, οὔτε τῶν ὑμετέρων καμάτων φεισάμενος, οὓς μετὰ τοσαύτης δόξης τε καὶ ἀρετῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἐκάμετε. ἐν γὰρ οἷς κατωρθώσατε, κἀκεῖνος τὸ μέρος ἐκαρποῦτο. ἔσχε δ' ἄν τι καὶ μεῖζον εἰ καὶ τὸ πιστὸν ἐτήρει τῆς ἀμφοτέροις ἡμῖν παρ' ὑμῶν μεμερισμένης τιμῆς. ὥσπερ δὲ ἄδικον τὸ ἄρχειν ἔργων πονηρῶν, οὕτως ἄνανδρον C
τὸ μὴ ἀμύνεσθαι πρὸς ἀδικούμενον. καὶ Νίγρῳ μὲν πολεμοῦντες, οὐχ οὕτως εὐλόγους εἴχομεν αἰτίας ἔχθρας, ὡς ἀναγκαίας. οὐ γὰρ παρ' ἡμῖν προϋπάρχουσαν ἀρχὴν ὑφαρπάζων μεμίσητο, ἐν μέσῳ δὲ ἐρριμμένην καὶ ἀμφήριστον οὖσαν, ἑκάτερος ἡμῶν ἐξ ἰσοτίμου φιλοτιμίας εἰς αὑτὸν εἷλκεν· Ἀλβῖνος δὴ σπονδῶν καὶ ὅρκων καταφρονήσας, καὶ τούτου παρ' ἐμοῦ τυχὼν οὗ μόνῳ τις υἱῷ γνησίῳ μεταδίδωσιν, ἐχθρὸς μὲν ἀντὶ φίλου, πολέμιος δὲ ἀντὶ οἰκείου γενέσθαι προῄρηται. ὥσπερ δὲ αὐτὸν εὐεργετοῦντες πρότερον τιμῇ καὶ δόξῃ ἐτιμήσαμεν καὶ ἐκοσμήσαμεν, D

οὕτω καὶ νῦν αὐτοῦ τὸ ἄπιστον καὶ ἄνανδρον τοῖς ὅπλοις ἐ-
λέγξωμεν. οὐδὲ γὰρ ὑπομενεῖ ὁ ἐκείνου στρατὸς, ὀλίγος ὢν καὶ
νησιώτης, τὴν ὑμετέραν δύναμιν. οἱ γὰρ μόνοι καὶ καθ' αὑ-
τοὺς, προθυμίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ τοσαύταις μάχαις ἐνικήσατε,
καὶ πᾶσαν ἀνατολὴν ὑπετάξατε, πῶς οὐχὶ νῦν, καὶ προσε-
λθούσης ὑμῖν τοσαύτης συμμάχου δυνάμεως, σχεδόν τε
παντὸς τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἐνταῦθα ὄντος, ῥᾷστα κρατή-
399 σετε ὀλίγων τε ὄντων καὶ μηδὲ ὑπὸ γενναίῳ καὶ νήφοντι
A ἀνδρὶ στρατηγουμένων; τίς γὰρ αὐτοῦ τὸ ἁβροδίαιτον οὐκ οἶ-
δεν, ὡς χοίροις αὐτοῦ μᾶλλον ἁρμόζειν τὸν βίον ἢ φάλαγ-
ξιν; ἴωμεν οὖν τῇ συνήθει χρώμενοι προθυμίᾳ τε καὶ αν-
δρείᾳ γενναίως ἐπ' αὐτὸν, θεούς τε ἔχοντες βοηθοὺς, οὓς
ἐπιορκήσας ἠσέβησε· τρόπαιά τε ἃ πολλάκις ἠγείραμεν, ὧν
ἐκεῖνος καταπεφρόνησε. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος τοῦ Σεβήρου,
ὁ στρατὸς ἅπας τὸν μὲν Ἀλβῖνον πολέμιον ἀνηγόρευσεν, εὐ-
φημήσαντες δὲ τὸν Σεβῆρον, πᾶσάν τε προθυμίαν διὰ τῆς
B βοῆς ὑποσχόμενοι, ἔτι καὶ μᾶλλον παρώρμησαν αὐτὸν, ἀ-
γαθάς τε ὑπέφηναν τὰς ἐλπίδας. ὁ δὲ ἐπιδοὺς αὐτοῖς με-
γαλοφρόνως δωρεὰς, τῆς ἐπὶ τὸν Ἀλβῖνον ὁδοῦ εἴχετο. ἔ-
πεμψε δὲ καὶ τοὺς τὸ Βυζάντιον πολιορκήσοντας· ἔμενε γὰρ ἔτι
κεκλεισμένον, τῶν στρατηγῶν τοῦ Νίγρου ἐκεῖσε καταπεφευγόν-
των. ὅπερ ἑάλω ὕστερον λιμῷ· πᾶσά τε ἡ πόλις κατεσκά-
φη, καὶ θεάτρων τε καὶ λουτρῶν παντός τε κόσμου καὶ τι-
μῆς ἀφαιρεθὲν τὸ Βυζάντιον, κώμη δουλεύειν Περινθίοις
δῶρον ἐδόθη, ὥσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσιν. ἔπεμψε δὲ
C καὶ χρήματα πλεῖστα εἰς ἀνοικισμὸν τῶν πόλεων ἃς ἦν λυ-
μηνάμενος ὁ Νίγρου στρατός. αὐτὸς δὲ τῆς ὁδοῦ εἴχετο, μη-
δεμίαν ἀνοχὴν ἀναπαύλης διδοὺς μήτε ἑορταῖς μήτε κα-
μάτοις, κρύους καὶ θάλπους ὁμοίως καταφρονῶν. πολλά-
κις γοῦν διὰ τῶν δυσχειμέρων καὶ ὑψηλοτάτων ὀρῶν τὴν
ὁδοιπορίαν ποιούμενος, ὑπὸ νιφετοῖς καὶ χιόσιν ἀκαλύ-

πίλῳ τῇ κεφαλῇ ὡδοιπόρει, προθυμίας καὶ ἀνδρείας τὸ ἐν-
δόσιμον τοῖς στρατιώταις ἔργῳ διδούς, ὡς μὴ μόνον αὐτοὺς
φόϐῳ καὶ νόμῳ ἀντέχειν πρὸς τοὺς καμάτους, ἀλλὰ μιμή-
σει καὶ ζήλῳ τοῦ βασιλέως. ἔπεμψε δὲ καὶ στρατὸν δυνά-
μεως, τὸν τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων καταληψόμενον, καὶ φρου-
ρήσοντα τῆς Ἰταλίας τὰς εἰσβολάς. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Ἀλ D
ϐίνῳ μὴ μέλλων ὁ Σεϐῆρος, ἀλλ' ἤδη παρεσόμενος ὑπτιά-
ζοντι καὶ τρυφῶντι μεγάλην ταραχὴν ἐνέϐαλε. περαιω-
θεὶς δὲ ἀπὸ τῆς Βρεττανίας, ἐς τὴν ἀντικειμένην Γαλλίαν
ἐστρατοπέδευσεν. ἔπεμψέ τε εἰς πάντα τὰ γειτνιῶντα ἔθνη,
τοῖς τε ἡγουμένοις ἐπέστελλε χρήματά τε πέμπειν καὶ τρο-
φὰς τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν πεισθέντες, ἔπεμψαν ὀλεθρίως, (ὕ-
στερον γὰρ ἐκολάσθησαν) ὅσοι δὲ οὐκ ἐπίστευσαν, ἀτυχῶς μᾶλ-
λον γνόντες ἢ ἀϐούλως, ἐσώθησαν. ἡ γὰρ ἀπόϐασις καὶ ἡ τύ-
χη τοῦ πολέμου τὰς ἑκατέρων γνώμας ἔκρινεν. ἀφικομένης 400
δὲ τῆς τοῦ Σεϐήρου δυνάμεως εἰς τὴν Γαλλίαν, γεγόνασι A
μέν τινες ἀκροϐολισμοὶ καθ' ἕτερα χωρία· ἡ δὲ τελευ-
ταία περὶ Λουγδοῦνον, μεγάλην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, ἐν
ᾗ κατακλείσας ἑαυτὸν ὁ Ἀλϐῖνος ἔμενε, τὸν δὲ στρατὸν εἰς τὴν
μάχην ἐξέπεμψε. γενομένης δὲ συμϐολῆς καρτερᾶς, ἐπὶ
πλεῖστον μὲν ἰσόρροπος ἔμενεν ἑκατέροις τῆς νίκης ἡ τύχη.
καὶ γὰρ οἱ Βρεττανοὶ ἀνδρείᾳ τε καὶ θυμῷ φονικῷ οὐδὲν τῶν
Ἰλλυρικῶν ἀπολείπονται. γενναίων οὖν στρατῶν μαχομένων, B
οὐ θατέρων ῥᾳδία ἦν ἡ τροπή. ὡς δέ τινες τῶν τότε ἱστόρησαν,
οὐ πρὸς χάριν ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν λέγοντες, πολύ τι ὑ-
περέσχεν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀλϐίνου στρατοῦ καθ' ὃ μέρος ἐτέτα-
κτο Σεϐῆρος, καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατός, ὡς φυγεῖν τε αὐτὸν
καὶ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν· ἀπορρίψαντα δὲ τὴν χλαμύδα τὴν
βασιλικήν, λαθεῖν. ἤδη δὲ διωκόντων καὶ παιανιζόντων
τῶν Βρεττανῶν, ὡς δὴ νενικηκότων, ἐπιφανῆναι Λαῖτον,
στρατηγὸν ὄντα Σεϐήρου, σὺν τῷ στρατῷ οὗ ἦρχεν, ἀκμῆ-

τί τε ὄντι καὶ ἔξω μάχης γεγονότι. διαβάλλουσι δὲ αὐτὸν
ὡς καραδοκήσαντα τὴν ἀπόβασιν τῆς μάχης, καὶ ἑκόντα
βραδύναντα· τὸν δὲ ὑφ' ἑαυτῷ στρατὸν ἀκμῆτα τηρήσαν-
C τα, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μνώμενον, τότε ἐπιφανῆναι ὅτε
ἔμαθε τὸν Σεβῆρον πεπτωκότα. πιστοῦται δὲ τὴν διαβο-
λὴν ταύτην ἡ ἀπόβασις. ὕστερον γὰρ ὁ Σεβῆρος μετὰ τὸ πάν-
τα κατορθῶσαι, καὶ εἶναι ἐν ἀμερίμνῳ βίῳ, τοὺς μὲν ἄλλους
πάντας αὐτοῦ στρατηγοὺς μεγάλως ἠμείψατο, τὸν δὲ Λαῖ-
τον μόνον, ὡς εἰκὸς, μνησικακήσας διεχρήσατο. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ὕστερον ἐγένετο. τότε δ' οὖν, ὡς προείρηται, τοῦ Λαίτου
ἐπιφανέντος σὺν νεαρῷ τῷ στρατῷ, οἱ μὲν τοῦ Σεβήρου ἐπερ-
ρώσθησαν· τὸν δὲ Σεβῆρον τῷ ἵππῳ ἐπιβιβάσαντες, καὶ τὴν
D χλαμύδα περιέθεσαν. οἱ δὲ τοῦ Ἀλβίνου οἰόμενοι ἤδη νε-
νικηκέναι, καὶ ἀτακτότεροι εὑρεθέντες, αἰφνιδίως αὐτοῖς
ἐπιπεσούσης γενναίας καὶ οὐ προηγωνισμένης δυνάμεως,
ἐπ' ὀλίγον ἀντισχόντες εἶξαν· τροπῆς τε καρτερᾶς γενομέ-
νης, ἐδίωξαν αὐτοὺς φονεύοντες οἱ Σεβήρου, μέχρις οὗ ἐς
τὴν πόλιν εἰσέβαλον. τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν ἑκατέρωθεν ἀ-
νῃρημένων ἢ ἁλόντων, ὡς ἕκαστος ἐβουλήθη τῶν τότε συγγρα-
ψάντων ἱστόρησεν. οἵ τε τοῦ Σεβήρου τήν τε πόλιν Λουγδοῦ-
νον διαρπάσαντες καὶ ἐμπρήσαντες, τόν τε Ἀλβῖνον συλλα-
βόντες, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφελόντες, κομίσαντες αὐτὴν τῷ
401 Σεβήρῳ, δισσὰ καὶ μέγιστα ἤγειραν τρόπαια, τὸ μὲν ἐν ἀνα-
A τολῇ, τὸ δ' ὑπ' ἄρκτῳ· ὡς μηδὲν ταῖς Σεβήρου μάχαις
ἢ νίκαις παραβάλλεσθαι, μήτε πλήθει δυνάμεως, μή-
τε ἐθνῶν κινήσεσιν, ἀριθμῷ τε παρατάξεων, ὁδοιπο-
ρείας τε μήκει καὶ τάχει. μεγάλαι μὲν γὰρ αἱ Καίσαρος
πρὸς Πομπήιον ἑκατέρωθεν στρατοπέδων Ῥωμαϊκῶν μά-
χαι, καὶ αὐτοῦ Σεβαστοῦ πρὸς Ἀντώνιον ἢ τοὺς Πομπηίου
παῖδας, εἴ τέ τι πρότερον Σύλλᾳ ἢ Μαρίῳ ἐν ἐμφυλίοις
καὶ Ῥωμαϊκαῖς μάχαις ἢ ἄλλαις πέπρακται· ἕνα δὲ ἄν-

ἄνδρα τρεῖς καθελόντα βασιλέας ἤδη κρατοῦντας, καὶ τοῦ B
μὲν ἐν Ῥώμῃ στρατοῦ σοφίᾳ περιγενέσθαι, καὶ τὸν ὄντα ἐν τῇ
βασιλείῳ αὐλῇ καθῃρηκέναι, τὸν δὲ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ κρα-
τοῦντα πάλαι καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων βασιλέα κληθέντα, τὸν
δὲ ἐν Καίσαρος τιμῇ καὶ ἐξουσίᾳ γενόμενον χειρωσάμενον
ἀνδρείᾳ, οὐκ ἔστιν ἄλλον ῥᾳδίως εἰπεῖν. τέλει μὲν δὴ τοιού-
τῳ ὁ Ἀλβῖνος ἐχρήσατο, πρὸς ὀλίγον ἀπολαύσας ὀλεθρίου
τιμῆς. ὁ δὲ Σεβῆρος θυμῷ καὶ ὀργῇ ἀθέως πρὸς τοὺς ἐν
Ῥώμῃ φίλους αὐτοῦ ἐχρῆτο· καὶ πέμψας τὴν κεφαλὴν τοῦ C
Ἀλβίνου, δημοσίᾳ ἀνασταυρωθῆναι κελεύει· γράμμασί τε
τῷ δήμῳ τὴν νίκην ἑαυτοῦ δηλώσας, ἐπὶ τέλει καὶ τοῦτο
προσέθηκε, πεπομφέναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, δημοσίᾳ πε-
ρίοπτον ἀνασταυρωθῆναι κελεύσας, ἵνα αὐτὸς οἷόν περ ἐ-
δείκνυεν αὐτοῖς τὸν θυμὸν ἴδῃ καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους ὀρ-
γήν. διοικήσας δὲ τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς
δύο ἡγεμονίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, τά τε κατὰ τὰς Γαλ-
λίας ὡς ᾤετο ἄριστα διαθείς, πάντας τε τοὺς Ἀλβίνου φί-
λους, εἴτε ἑκουσίως εἴθ' ὑπὸ ἀνάγκης αὐτῷ γνωρισθέντας, D
φονεύσας, τάς τε οὐσίας αὐτῶν δημεύσας, εἰς τὴν Ῥώμην
ἠπείγετο, ἄγων ἅπαντα τὸν στρατὸν σὺν αὐτῷ, ὡς φανείη
φοβερώτερος. ἀνύσας δὴ πολλῷ τὴν ὁδοιπορίαν τάχει, ὥσ-
περ ἦν ἔθος αὐτῷ, χαλεπαίνων πρὸς ἔτι περιόντας τοὺς ἐ-
κείνου φίλους, εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασεν. ὁ δὲ δῆμος αὐτὸν
δαφνηφορῶν μετὰ πάσης τιμῆς καὶ εὐφημίας ὑπεδέξα-
το, ἥ τε σύγκλητος προσηγόρευσεν, οἱ πλεῖστοι ἐν μεγίστῳ δέει
καθεστῶτες, λογιζόμενοι ὅτι αὐτῶν οὐ φείσεται, φύσει μὲν ὢν 402
ἐχθρὸς χαλεπώτατος, καὶ μικρᾶς προφάσεως δεόμενος A
εἰς τὸ ἀδικῆσαι, τότε δὲ δοκῶν καὶ εὐλόγους ἔχειν αἰτίας.
ὁ δ' οὖν Σεβῆρος εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἀνελθών, καὶ
τὰς λοιπὰς τελέσας ἱερουργίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασί-
λεια, καὶ τῷ δήμῳ προὔθηκεν ἐπὶ ταῖς νίκαις μεγίστας

νομάς. τοῖς τε στρατιώταις ἐπέδωκε χρήματα πλεῖστα· ἄλλα
τε πολλὰ συνεχώρησεν ἃ μὴ πρότερον εἶχον. καὶ γὰρ τὸ σι-
τηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς
χρήσασθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν· ἅπερ ἅπαντα
B σωφροσύνης στρατιωτικῆς, καὶ τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον εὐστα-
λοῦς τε καὶ ἑτοίμου ἀλλότρια ἐνομίζετο. καὶ πρῶτός γε
ἐκεῖνος τὸ πάνυ αὐτῶν ἐρρωμένον, καὶ τὸ σκληρὸν τῆς δι-
αίτης, τό, τε ἀπειθὲς πρὸς τοὺς πόνους, καὶ εὔτακτον μετ'
αἰδοῦς πρὸς ἄρχοντας, ἐπανέτρεψε. χρημάτων τε ἐπιθυ-
μεῖν διδάξας καὶ μεταγαγὼν εἰς τὸ ἁβροδίαιτον. διοική-
σας δὲ ταῦτα ὡς ᾤετο ἄριστα, καπελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον
βουλήν, ἀνελθών τε εἰς τὸν βασίλειον θρόνον, πικρῶς κατη-
γόρησε τῶν Ἀλβίνου φίλων, ὧν μὲν ἐπιστολὰς προκομίζων
ἀπορρήτους, ἃς ἐν τοῖς ἐκείνου ἀποθέτοις εὗρε γράμμασιν,
C οἷς δὲ δῶρα ὀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ πολυτελέστερα,
ἄλλοις δ' ἄλλας ἐπιφέρων αἰτίας, τοῖς μὲν ἐξ ἀνατολῆς ἀν-
θρώποις, φιλίαν, τοῖς δ' ἐπὶ θάτερα, γνῶσιν Ἀλβίνου, πάν-
τας τοὺς ἐξέχοντας τότε τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τοὺς κατ'
ἔθνη πλούτῳ τε ἢ γένει ὑπερέχοντας, ἀφειδῶς ἀνῄρει· ὡς
μὲν προσεποιεῖτο, χαλεπαίνων πρὸς ἐχθρούς, τὸ δ' ἀληθές,
ὑπερβαλούσης ἐν αὐτῷ φιλοχρηματίας. οὐδεὶς γοῦν βα-
σιλέων οὕτω χρημάτων ἡττήθη. ὡς γὰρ καρτερίᾳ ψυ-
χῆς καὶ ἀνεξικακίᾳ πόνων, διοικήσει τε στρατιωτικῶν πραγ-
μάτων, οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπελείπετο· οὕτως ἐν
D αὐτῷ ἐπλήθυνε τὸ φιλοχρήματον, ἐξ ἀδικίας φόνων κἀκ
τῆς τυχούσης αἰτίας. φόβῳ γοῦν ἦρξε μᾶλλον τῶν ἀρχο-
μένων ἢ εὐνοίᾳ. τὸν μέν τοι δῆμον ἐπειρᾶτο ποιεῖν κεχαρι-
σμένα· καὶ γὰρ θέας πολυτελεῖς καὶ παντοδαπὰς συνεχῶς
ἐπετέλει, καὶ θηρίων ἑκατοντάδας ἀνεῖλε πολλάκις, τῶν
ἀπὸ πάσης γῆς ἡμετέρας τε καὶ βαρβάρου· νομάς τε με-
γαλοφρόνως ἐπεδίδου. ἐπετέλεσε δὲ καὶ ἐπινίκιον ἀγῶνα,

τοὺς πανταχόθεν μούσης τε ὑποκριτὰς καὶ ἀνδρείας μαθη-
τὰς μεταπεμψάμενος. εἴδομεν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ θέας τινῶν
παντοδαπῶν θεαμάτων ἐν πᾶσι θεάτροις, ὁμοῦ ἱερουργίας
τε καὶ παννυχίδας ἐπιτελεσθείσας εἰς μυστηρίων ζῆλον. αἰ- 403
ωνίους δὲ αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε, ἀκούοντες τριῶν γενεῶν A
διαδραμουσῶν ἐπιτελεῖσθαι. κήρυκας γοῦν κατά τε τὴν
Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν διεφοίτων, καλοῦντες ἥκειν καὶ
θεάσασθαι πάντας ἃ μήτε εἶδον μήτε ὄψονται. οὕτως ὁ με-
ταξὺ χρόνος τῆς παρελθούσης ἑορτῆς καὶ τῆς μελλούσης
ἐδηλοῦτο, πᾶσαν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων. διατρί-
ψας δὲ ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούς τε υἱεῖς αὐτοῦ κοινω-
νοὺς τῆς βασιλείας καὶ αὐτοκράτορας ἀποδείξας, βουλό-
μενος δόξαν ἄρασθαι νίκης, μὴ μόνον ἐμφυλίου τε καὶ κατὰ
Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐφ' ᾗ καὶ θριαμβεῦσαι ᾐδέσθη,
ἀλλὰ καὶ κατὰ βαρβάρων ἐγεῖραι τρόπαια, πρόφασιν ποιού- B
μενος τὴν Βαρσημίου τοῦ Ἀτρηνῶν βασιλέως πρὸς Νί-
γρον φιλίαν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν ἀνατολήν· παρελθὼν δὲ καὶ
τὴν Ἀρμενίαν καταδραμεῖν ἤθελεν. φθάσας δὲ ὁ τῶν Ἀρ-
μενίων βασιλεὺς, χρήματά τε αὐτῷ καὶ δῶρα, ὁμήρους τε
ἱκετεύων ἔπεμψε, σπονδὰς καὶ εὔνοιαν ὑπισχνούμενος. ὁ δὲ
Σεβῆρος, τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ προχωρούντων κατὰ γνώμην, ἐπὶ
τὴν Ἀτρηνῶν ἠπείγετο. προσέφυγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ὀσρο-
ηνῶν βασιλεὺς Αὔγαρος, τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν εἰς ἀ- C
σφάλειαν πίστεως ἐξέδωκε, τοξότας τε πλείστους συμμά-
χους ἤγαγεν. ὁ δὲ Σεβῆρος διαβὰς τὴν τῶν ποταμῶν μέ-
σην γῆν τε καὶ Ἀδιαβηνῶν χώραν, ἐπέδραμε καὶ τὴν εὐ-
δαίμονα Ἀραβίαν· φέρει γὰρ πόας εὐώδεις, αἷς ἀρώμασι καὶ
θυμιάμασι χρώμεθα. πολλὰς δὲ κώμας καὶ πόλεις πορθή-
σας, τήν τε χώραν λεηλατήσας, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀτρηνῶν
χώραν, προσκαθεζόμενος τὰς Ἄτρας ἐπολιόρκει. ἡ δὲ
πόλις ἐπ' ἄκρας ὑψηλοτάτης ὄρους, τείχει μεγίστῳ καὶ ἰσχυ-

ναίῳ περιβεβλημένη, πλήθει ἀνδρῶν τε ἐξόχων ἀκμάζου-
D σα. ὁ δὲ τοῦ Σευήρου στρατὸς προσκαθεζόμενος, ἐπολιόρκει
παντὶ σθένει, πειρώμενος τὴν πόλιν ἐξελεῖν. μηχαναί τε
παντοδαπαὶ προσήγοντο τοῖς τείχεσι, καὶ οὐδὲν παρελείπετο
εἶδος πολιορκίας. οἱ δὲ Ἀτρηνοὶ γενναίως ἀντιμάχοντο·
τόξοις τε καὶ λίθοις ἄνωθεν βάλλοντες οὐ μικρῶς ἐλύπουν
τὸν τοῦ Σευήρου στρατόν. σκεύη τε κεράμου πεποιημένα πλη-
ροῦντες πτηνῶν μικρῶν μὲν, ἰοβόλων δὲ θηρίων, ἐπέ-
βαλλον αὐτοῖς. τὰ δὲ ἐμπίπτοντα ταῖς ὄψεσι, καὶ εἴ τί που
404 παρεγεγύμνωτο τοῦ σώματος, λανθάνοντα καὶ παρεισιόντα,
A ἐπιτιτρώσκοντά τε αὐτοὺς, ἐλυμαίνετο. καὶ μὴ φέροντες τὸ
πνιγῶδες τοῦ ἀέρος, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἡλίου πῦρ, νόσοις
περιπίπτοντες, διεφθείροντο· ὡς πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ
διὰ τοιαύτας αἰτίας μᾶλλον ἀπόλλυσθαι ἢ πρὸς τῶν πολε-
μίων· ἀπαγορεύοντός τε τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ εἰρημένα, τῆς
τε πολιορκίας μὴ προχωρούσης, ἀλλὰ μᾶλλον βλαπτομέ-
νων τῶν Ῥωμαίων ἢ κατορθούντων, τὸν στρατὸν ὁ Σευῆρος,
ὡς μὴ διαφθαρείη πᾶς, ἄπρακτον ἐπανήγαγε, δυσφοροῦν-
τα ἐπὶ τῷ μὴ ὡς ἐβούλετο τὰ τῆς πολιορκίας αὐτῷ προ-
κεχωρηκέναι. νικᾶν γὰρ πάντοτε ἐν ταῖς μάχαις εἰθισμέ-
B νος, τὸ μὴ περιγενέσθαι, ἧτταν ἡγεῖτο. πλὴν παρεμυθήσατο
αὐτὸν ἡ συναιρομένη τότε τοῖς ἐκείνου πράγμασι τύχη. οὐ
γὰρ παντάπασιν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ μείζονα κα-
τορθώσας ὧν ἤλπισε. καταπλέων γὰρ ὁ στρατὸς ναυσὶ πολ-
λαῖς, οὐκ εἰς ἃς ἐβούλετο Ῥωμαίων ὄχθας κατηνέχθη·
ἐπὶ πλεῖστον δὲ αὐτὸν ἐξαγαγόντος τοῦ ῥεύματος, προσώκει-
λε ταῖς Παρθυαίων ὄχθαις, ἃ μὴ πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν
ἀπεῖχον τῆς εἰς Κτησιφῶντα ἀφόδου· ἔνθα ἦν τὰ βασί-
λεια τοῦ Παρθυαίου, καὶ αὐτὸς διέτριβεν εἰρήνην ἄγων,
μηδέν τι προσήκειν νομίζων ἑαυτῷ τὰς πρὸς τοὺς Ἀτρη-
νοὺς Σευήρου μάχας. ἡσύχαζεν οὖν, μηδέν τι δεινὸν προσ-

δεχόμενοι. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς, ἄχρι προσαχθεὶς ὑ-
πὸ τοῦ ῥεύματος ταῖς ἐπέκεινα ὄχθαις, ἀπόβασίν τε ποιησά-
μενος, τὴν γῆν ἐλεηλάτει, θρέμματά τε τὰ ἐμπίπτοντα C
ἀπελαύνων, ἵν' ἔχῃ τροφὰς, καὶ κώμας ἐμπιπρὰς τὰς ἐμ-
πιπτούσας· κατ' ὀλίγον τε προϊὼν, ἐπέστη Κτησιφῶντι, ἔν-
θ' ἦν ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀρτάβανος. περιπεσόντες δὲ οἱ
Ῥωμαῖοι ἀπαρασκευάστοις τοῖς βαρβάροις, πάντα τε τὸν
ἐμπίπτοντα ἐφόνευον, καὶ διήρπασαν τὰ ἐν τῇ πόλει, πάν-
τας τε παῖδας καὶ γυναῖκας αἰχμαλώτους ἔλαβον· φυγόν-
τος δὲ τοῦ βασιλέως σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι, τούς τε θησαυροὺς
τῶν χρημάτων αὐτοῦ αἴρουσι, καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ κει-
μήλια ἁρπάσαντες, ἐπανίασιν. οὕτω μὲν δὴ Σεβῆρος τύχῃ
μᾶλλον ἢ γνώμῃ, τῇ κατὰ Παρθυαίων νίκῃ κεκόσμηται. D
τούτων δὲ αὐτῷ δεξιῶς καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα προχωρη-
σάντων ἐπέστελλε τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ, τάς τε πρά-
ξεις μεγαληγορῶν, τὰς μάχας τε καὶ τὰς νίκας δημοσί-
αις ἀνέθηκε γραφαῖς. ἡ δὲ σύγκλητος πάσας τε τιμὰς ἐψη-
φίσατο αὐτῷ καὶ προσηγορίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν κεχει-
ρωμένων. κατορθώσας δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ὁ Σεβῆ-
ρος, εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείγετο, ἄγων καὶ τοὺς παῖδας εἰς ἡ-
λικίαν ἐφήβων ἤδη τελοῦντας. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν,
τά τε ἐν τοῖς ἔθνεσι διοικήσας, ὡς ἑκάστῳ ἀπῄτει τὸ χρειῶ-
δες, τά τε ἐν Μυσοῖς καὶ Παίοσι στρατόπεδα ἐπελθὼν, νικη- 405
φόρος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, μετὰ μεγάλης εὐφημίας τε
καὶ θρησκείας ὑπεδέχθη, θυσίας τε καὶ ἑορτὰς, θέας τε καὶ πα-
νηγύρεις τῷ δήμῳ παρέσχε. νομάς τε μεγαλόφρονας ἐπι-
διδοὺς καὶ θέας τελέσας ἐπινικίους, ἔτη οὐκ ὀλίγα ἐν τῇ Ῥώμῃ
διέτριψε, δικάζων τε συνεχῶς καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν, τοὺς
δὲ υἱεῖς παιδεύων καὶ σωφρονίζων. οἱ δὲ ἤδη μειράκια ὄντες
ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης, τῆς τε περὶ τὰ θεάματα
ὑπερβαλλούσης σπουδῆς, ἡνιοχείας τε καὶ ὀρχήσεως, τὰ ἤθη

B διαφθείροντι, πρός τε ἀλλήλους ἐστασίαζον οἱ ἀδελφοί· τὰ πρῶτα μὲν ὑπὸ παιδαριώδους φιλονεικίας, δι' ὀρτύγων μάχας καὶ ἀλεκτρυόνων συμβολάς, πάλας τε παίδων ἀλλήλοις ἐρίζοντες. εἴτε περὶ τὰ θεάματα αὐτῶν ἢ τὰ ἀκροάματα σπουδή, φιλονείκως ἑκάστοτε ἐμερίζετο. καὶ οὐδενὶ ἀμφότεροι ὁμοίως ἤρεσκοντο, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῷ ἑτέρῳ φίλον, τῷ ἄλλῳ ἐχθρὸν ἦν. συνέκρουον δὲ αὐτοὺς ἑκατέρωθεν οἵ τε κόλακες καὶ οἱ θεράποντες, πρὸς τὸ ἡδὺ τῆς ἡλικίας κολακεύοντες καὶ ἀνθέλκοντες. ὁ δὲ Σεβῆρος ταῦτα πυνθανόμενος, συνάγειν τε καὶ σωφρονίζειν τὰ πρῶτα ἐ-

C πειρᾶτο· τὸν δὲ πρεσβύτερον, ᾧ γνήσιον μὲν ἦν ὄνομα Βασσιανὸς πρὶν εἰς τὸν βασίλειον οἶκον παρελθεῖν, ὅτε δὴ τὴν τῆς ἀρχῆς τιμὴν ἀπέτυχε Σεβῆρος, Ἀντωνῖνον ὠνόμασε, Μάρκου θελήσας αὐτὸν προσηγορίαν φέρειν. ἠγάγετό τε αὐτῷ γυναῖκα, γάμῳ σωφρονίσαι θέλων. ἦν δὲ ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχοντος τῶν στρατοπέδων· Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα τῆς ἡλικίας, ἀπλῶς τινες αὐτὸν καὶ πεφυγαδεῦσθαι ἔλεγον, ἁλόντα ἐπὶ στάσει καὶ πολλοῖς ἁμαρτήμασιν· ὄντα δὲ πολίτην ἑαυτοῦ (Λίβυς γὰρ κἀκεῖνος ἦν) ὡς μὲν τινες ἔλεγον, πρὸς γένους αὐτῷ ὑπάρχοντα· ὡς δὲ ἕτεροι διέβαλλον, ἀκμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ γενόμενον παιδικά. πλὴν ἀλλ' ὁ Σεβῆρος ἐκ μικρᾶς καὶ

D ἀτελοῦς τύχης εἰς μεγάλην προήγαγεν ἐξουσίαν, πλούτῳ τε ὑπερβάλλοντι ἐκόσμησε, τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενος τὰς οὐσίας, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ μερισάμενος πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. ἧπερ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος, οὔτε ὠμότητος οὔτε βίας ἐν πᾶσιν οἷς ἔπραττεν ἀπείχετο, φοβερώτερος τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος. τούτου τὴν θυγατέρα ὁ Σεβῆρος ζεύξας τῷ υἱῷ, τὸν οἶκον ἥνωσεν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐ πάνυ τι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ δὲ μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνε-

406 ζευγμένος, ἀπεχθῶς πάνυ πρὸς τὴν κόρην διέκειτο, καὶ πρὸς

πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, ὡς μήτε εὐνῆς μήτε ἑστίας κοινωνεῖν, μυσάττεσθαί τε τὴν κόρην. ἀλλ' ἦν τε ἑκάστοτε ἀποκτενεῖν καὶ αὐτὴν καὶ τὸν πατέρα, ἐπὰν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς γένηται μόνος. ταῦτα δὴ ἡ κόρη ἑκάστοτε ἀπήγγελλε τῷ πατρί· καὶ τοῦ γάμου τὸ μῖσος διηγουμένη, παρώξυνεν αὐτόν. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη, καὶ συνεχῶς ὑπὸ νόσου ἐνοχλούμενον, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐμβριθῆ καὶ θρασὺν νεανίαν, δεδιώς τε αὐτοῦ τὰς ἀπειλάς, δρᾶσαί τι μᾶλλον, φθάσας, ἢ παθεῖν, αἱ ἀμείνας, ἠθέλησεν. ἔτι τε αὐτὸν καὶ πολλὰ ἦν τὰ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν ἀναπείθοντα, πλούτου τε περιβολή, ἣ μὴ πρότερόν τινι ἰδιωτεύοντι ἐγένετο, στρατιωτῶν τε θεραπεία, τιμαί τε αἱ παρὰ τῶν ἀρχομένων, σχῆμά τε ᾧ προῄει· ἠμφίεστο γὰρ τήν τε πλατύσημον ἐσθῆτα, ἔν τε τοῖς δευτέροις ὑπατεύσασιν ἐτέτακτο. παρηώρητό τε αὐτῷ ξίφος, καὶ παντὸς ἀξιώματος σχῆμα ἔφερε μόνος. προϊὼν δὲ φοβερὸς ἦν, ὡς μήτε τινὰ προσιέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπαντωμένους ἀναστρέφειν. οἵ τε προϊόντες αὐτοῦ, ἐκήρυττον μηδένα παρεστάναι, μηδ' εἰς αὐτὸν βλέπειν, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι καὶ κάτω βλέπειν. οἷς γὰρ καὶ ὁ Σεβῆρος ἀγγελλομένοις οὐ πάνυ τι ἠρέσκετο, ἀλλ' ἀπεχθὴς ἤδη καὶ βαρὺς κἀκείνῳ ἐγένετο, ὡς καὶ περιελεῖν τινα αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας τὸν Σεβῆρον, καὶ πεῖσαι κωλύειν τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀλαζονείας. ἃ δὴ μὴ φέρων ὁ Πλαυτιανὸς, ἐτόλμησεν ἐπιβουλεῦσαι τῇ ἀρχῇ· καὶ μηχανᾶται τοιάδε· Σατορνῖνος ἦν εἷς τῶν ὑπ' αὐτῷ χιλιαρχούντων· οὗτος ὑπερβαλλόντως τὸν Πλαυτιανὸν ἐθεράπευε· καὶ πάντων μὲν τοῦτο ποιούντων, ἐκεῖνος δὲ πλείονι θρησκείᾳ ᾠκειοῦτο αὐτόν. τοῦτον πιστότατον ἡγούμενος, καὶ μόνον εἰδότα φυλάξαι καὶ πληρῶσαι ἀπορρήτους ἐντολάς, περὶ δείλην μεταπεμψάμενος, πάντων ἀνακεχωρηκότων, Νῦν σοι καιρὸς (ἔφη) τέλος γενναῖον ἐπιθεῖναι

407 εὐνοίᾳ τε καὶ ὑπηρεσίᾳ ἣν πρός με ἐπιδείξω, ἐμοί τε ἀ-
A μείψασθαί σε κατ' ἀξίαν, καὶ τὴν προσήκουσαν χάριν ἀποδοῦναι. πρόκειταί δέ σοι αἵρεσις, ἢ εἶναι ὅπερ ἐμὲ νῦν ὁρᾷς ὄντα, καὶ τήνδε τὴν ἐξουσίαν παραλαβεῖν διαδεξάμενόν με, ἢ τεθνάναι αὐτίκα, ἀπειθείας ὑποσχόντα τιμωρίαν. μηδέ σε τοῦ ἔργου τὸ μέγεθος ἐκπληττέτω, μηδὲ τὸ τῶν βασιλέων ὄνομα ταραττέτω. εἰσιέναι τε γὰρ μέχρι τοῦ δωματίου ἔνθα ἀναπαύονται, δύνασαι μόνος, ἅτε τὴν νυκτερινὴν φρουρὰν ἐκ περιόδου ἐγκεχειρισμένος. ὅ,τι δ' ἂν μέλλοις πράττειν, λανθάνων ἀκωλύτως ἐς τέλος ἄξεις, ἐπεὶ μήτ' ἐμὲ ἔτι τοιαῦτα κελεῦσαι προσδόκα, μήτε σε
B ὑπακοῦσαι. ἄνελθε δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλήν. καὶ ὡς τινὰς ἀγγελίας ἐπειγούσας καὶ ἀπορρήτους παρ' ἐμοῦ φέρων, ἐπεισελθὼν αὐτοῖς ἀπόκτεινον. ἀνὴρ δὲ γενναῖος γενοῦ, ῥᾳδίως κατεργασάμενος πρεσβύτην τε καὶ παιδάριον. μεταλαβὼν γὰρ τὸ μέρος τῶν κινδύνων, μεθέξεις καὶ τῶν μεγίστων τῆς κατορθώσεως τιμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ χιλίαρχος, ἐξεπλάγη μὲν τὴν ψυχήν, οὐκ ἐταράχθη δὲ τὴν γνώμην· ἀλλ' ἅτε ἀνὴρ οὐκ ἔξω φρενῶν καθεστὼς, (καὶ γὰρ ἦν τῷ γένει Σύρος· δριμύτεροι δ' ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας οἱ ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἄνθρωποι) τὸν θυμὸν ὁρῶν ἐνθουσιῶν-
C τα τοῦ κελεύοντος, καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰδὼς, οὐκ ἀντεῖπεν, ὡς μὴ παραυτὰ κολασθείη· προσποιησάμενος δὲ εὐκταῖα καὶ ἀσπαστὰ ἀκούειν, προσκυνήσας τε ὡς ἤδη βασιλέα, γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. (ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον) ὁ δὲ Πλαυτιανὸς, τυφλώττων τῇ ἐπιθυμίᾳ, δίδωσιν αὐτῷ τὸ γραμματεῖον, καὶ ἐκπέμπει ἐπὶ τὸν φόνον, ἐντειλάμενος, ἐπὴν ἀμφοτέρους διαχρήσηται, πρὶν
D διαβόητον γενέσθαι τὸ πραχθὲν, πέμψαι τοὺς καλέσοντας

αὐτὸν, ἵνα ὀφθῇ πρῶτον ἐν τοῖς βασιλείοις ἢ ἀκουσθῇ τὴν
βασιλείαν παραλαβών. ἐπὶ ταύταις δὴ ταῖς συνθήκαις
ἀνελθὼν ὁ χιλίαρχος, εἰσῆλθε μὲν διὰ πάσης τῆς βασιλικῆς
οἰκίας κατὰ τὸ ἔθος ἀκωλύτως. εἰδὼς δὲ ἀδύνατον ὂν δύο
διαχειρίζεσθαι βασιλέας, καὶ ταῦτα ἐν διαφόροις οἴκοις δια-
τρίβοντας, ἐπιστὰς τῷ δωματίῳ τοῦ Σεβήρου, καλέσας τοὺς
τοῦ βασιλικοῦ θαλάμου φύλακας, ἠξίωσεν εἰσαχθῆναι εἰς
αὐτὸν, ὡς δὴ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῷ τινα ἀγγέλλων· οἱ δὲ δη-
λώσαντες τῷ Σεβήρῳ, καὶ κελεύσαντος αὐτοῦ, τὸν χιλίαρ-
χον εἰσήγαγον. ὁ δὲ εἰσελθὼν, Ἥκω σοι (ἔφη) ὦ δέσποτα, 408
ὡς μὲν ὁ πέμψας οἴεται, φονεὺς καὶ δήμιος· ὡς δὲ αὐτὸς εὔχο- A
μαί τε καὶ βούλομαι, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης. Πλαυτιανὸς γὰρ ἐπι-
βουλεύων τῇ ἀρχῇ, ἐνετείλατό μοι φόνον σοῦ τε καὶ τοῦ παι-
δός· καὶ οὐ τοῖς λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμμασι· καὶ μαρτυρεῖ τὸ
γραμματεῖον. ἐγὼ δὲ ὑπεσχόμην μὲν, ὅπως μὴ ἐμοῦ τὸ ἔρ-
γον παραιτησαμένου, ἄλλῳ ἐγχειρισθῇ. σοὶ δὲ ταῦτα δηλώσων
ἥκω, ὡς ἂν μὴ λάθοι τὰ τολμώμενα. Τοιαῦτά τινα λέγον-
τος αὐτοῦ καὶ δακρύοντος, οὐκ εὐθέως ὁ Σεβῆρος ἐπίστευεν· B
ἀλλ' ἅτε πολὺ ἔχων ἐν τοῖς στέρνοις τὸ Πλαυτιανοῦ φίλτρον, συ-
σκευήν τινα καὶ σκηνὴν τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευεν. ἡγεῖτό τε τὸν
υἱὸν αὐτοῦ ἔχθει τῷ Πλαυτιανοῦ, καὶ μίσει τῆς ἐκείνου θυγα-
τρὸς, εὑρηκέναι τινὰ τέχνην κατ' αὐτοῦ, καὶ διαβολὴν θανατη-
φόρον. μεταπεμψάμενος δὲ τὸν υἱὸν ᾐτιᾶτο ὡς τοιαῦτα κα-
τασκευάζοντα κατὰ ἀνδρὸς εὔνου καὶ οἰκείου. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τὰ
μὲν πρῶτα ἀπώμνυτο, μηδὲ εἰδέναι φάσκων τὰ λεγόμε-
να. ἐγκειμένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, καὶ τὸ γραμματεῖον δεικνύντος,
παρεθάρσυνέ τε αὐτὸν, καὶ προὔτρεπεν εἰς τοὺς ἐλέγχους ὁ Αν- C
τωνῖνος. ὁ δὲ χιλίαρχος ὁρῶν ἐς ὅσον ἥκει κινδύνου, δεδιὼς
τε τὴν πρὸς τὸν Πλαυτιανὸν τοῦ Σεβήρου εὔνοιαν, ἐπιστάμενος
ὡς εἰ λάθοι ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ μὴ ἐλεγχθείη, ὄλεθρος αὐτῷ οὐχ
ὁ τυχὼν ἐπήρτητο, Καὶ τίνα (ἔφη) ὦ δέσποτα, ἔλεγχον μεί-

ζῶντα βούλεσθε, ἢ τίνα ἀπόδειξιν φανερωτέραν; ἐπέστειλα
γὰρ δή μοι (ἔφη) προελθόντι τῶν βασιλείων, διά τινος τῶν
ἐμοὶ πιστῶν δηλῶσαι, ὅτι δὴ τὸ ἔργον κατείργασται. ὁ δὲ
ἀφίξεται πιστεύσας, καὶ οἰόμενος ἔρημα τὰ βασίλεια κα-
ταλήψεσθαι. ὅταν δὲ ἀφίκηται, ἡμέτερον ἤδη ἔργον εὑρεῖν
D τὴν ἀλήθειαν. ἡσυχίαν δὲ εἶναι πολλὴν ἀνὰ τὰ βασίλεια κε-
λεύσατε, ὅπως τὸ πραττόμενον μὴ προγνωσθὲν ἀνατρα-
πῇ. Ταῦτα εἰπὼν, ἐπιστέλλεταί τινι τῶν πιστοτάτων ἑαυτῷ
ἀγγεῖλαι Πλαυτιανῷ ἥκειν τὴν ταχίστην· κεῖσθαι γὰρ ἀμ-
φοτέρους τοὺς βασιλέας, καὶ δεῖν αὐτὸν ἔνδον εἶναι, πρὶν ἔκ-
πυστα τῷ δήμῳ γενέσθαι· ὡς ἂν τῆς ἀκροπόλεως κατειλημ-
μένης, καὶ τῆς βασιλείας ἱδρυμένης, ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες
πάντες ὑπακούοιεν ὡς ἐσομένῳ βασιλεῖ, ἀλλ' ἤδη ὄντι.
409 Τούτοις πιστεύσας ὁ Πλαυτιανὸς ἤδη περὶ δείλην ἑσπέραν,
A ἀρθεὶς ταῖς ἐλπίσι, θώρακα μὲν ἀμφιέννυται, τῆς τοῦ
σώματος ἀσφαλείας χάριν· κρύψας δὲ αὐτὸν τῇ λοιπῇ
ἐσθῆτι, ἐπιβὰς ὀχήματος, αἰφνιδίως εἰς τὰ βασίλεια ἠπεί-
γετο, ὀλίγων αὐτὸν παραπεμπόντων, οἳ παρῆσαν οἰόμενοι
κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν βασιλέων διά τινα ἐπείξαντα. ὡς δὲ
ἐπέστη τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, ἀκωλύτως τε εἰσῆλθεν, ἀγνοούν-
των τὸ πραττόμενον τῶν φυλάκων· ὑπαντώμενος δ' ὁ χι-
λίαρχος, εἰσδεχόμενός τε προσεῖπεν αὐτοκράτορα, καὶ δῆθεν
συνήθως λαβόμενος τῆς χειρὸς, εἰς τὸ δωμάτιον εἰσήγα-
γεν ἔνθα ἔφασκεν ἐρρίφθαι τὰ τῶν βασιλέων σώματα.
B ἤδη δὲ παρεσκευάκει ὁ Σευῆρος νεανίας τῶν περὶ αὐτὸν
σωματοφυλάκων οἳ συλλήψονται αὐτὸν εἰσελθόντα. ὁ δὲ
Πλαυτιανὸς ἐφ' ἑτέραις ἐσελθὼν ἐλπίσιν, ὁρᾷ τοὺς βασι-
λέας ἀμφοτέρους ἐφεστῶτας. συλληφθείς τε κατείχετο, ἐκ-
πλαγείς τε τῷ πράγματι ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει. ἀπελογεῖ-
τό τε, πάντα φάσκων ψευδῆ εἶναι· καὶ σκευὴν κατ' αὐτοῦ
καὶ δρᾶμα ἐσκευάσθαι. πολλὰς δὲ τοῦ μὲν Σευήρου ὀνει-

δίζοντος εὐεργεσίας τε καὶ τιμάς, τῆς δὲ πίστεώς τε καὶ εὐνοίας τῆς αὐτόθεν ὑπομιμνήσκοντος, ἠρέμα πως ὁ Σεβῆρος ἠπείγετο πειθοῖ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλαυτιανοῦ λεγομένων, ἔς τε δὴ ὑποφαίνηται τοῦ θώρακος μέρος, καταρραχθείσης τῆς ἐπ' C
αὐτῷ ἐσθῆτος. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀντωνῖνος, νέος θρασὺς θυμοειδής τε καὶ φύσει μισῶν τὸν ἄνθρωπον, Ἀλλὰ πρὸς δύο (ἔφη) ταῦτα τί ἂν ἀποκρίναιο; ἥκεις πρὸς βασιλέας ἑσπέρας μὴ κελευσάντας; ὁ δὲ θώραξ σοὶ τί βούλεται; τίς γὰρ εἰς ἑστίασιν ἢ κῶμον ὡπλισμένος ἔρχεται. καὶ ταῦτα εἰπών, κελεύει τῷ χιλιάρχῳ τοῖς τε παροῦσι στρατιώταις τὰ ξίφη, φονεῦσαι τὸν ἄνδρα ὡς ὁμολογουμένως πολέμιον. οἱ δὲ μὴ μελλήσαντες, κελεύσαντι τῷ νέῳ βασιλεῖ πείθονται· ἀναιροῦσί τε αὐτὸν καὶ τὸ σῶμα ῥίπτουσιν εἰς τὴν λεωφόρον, ὡς ἂν πᾶσι φανερὸν γένοιτο, καὶ ὑπὸ μισούντων ὑβρισθείη. τούτῳ μὲν δὴ τῷ τέλει Πλαυτιανὸς ἐχρήσατο, ἀ- D
πλήστως τε ζήσας πάντων ἐπιθυμίᾳ, καὶ χρησάμενος ἐν τῷ τέλει ἀπλήστῳ ὑπηρεσίᾳ. ὁ δὲ Σεβῆρος τοὺς μὲν λοιποὺς ὑπάρχοντας δύο τῶν στρατοπέδων κατέστησεν· αὐτὸς δὲ τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διετέλει ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαστείοις, καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Καμπανίας χωρίοις, δικάζων τε καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν. ἄπασι γὰρ ἤθελε τοὺς παῖδας τῆς ἐν Ῥώμῃ διαίτης χρηστῆς ἀπολαύειν, ἐπείπερ αὐτοὺς ἑώρα περὶ τὰ θεάματα ἐσπουδακότας ἀπρεπέστερον ἢ βασιλεῦσιν ἥρμοζεν. ἥ τε περὶ ἐκεῖνα σπουδὴ καὶ φιλονεικία διάφορον ἔχουσα καὶ ἀντίπαλον ἀεὶ τὴν γνώμην, τῶν ἀδελφῶν ἐ- 410
τάραττε τὰς ψυχάς, ἐναύσματά τε ἔριδος καὶ ἔχθρας A
παρεῖχε. μάλιστα δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ἀφόρητος ἦν, ἀποσκευασάμενος τὸν Πλαυτιανόν. ἠδεῖτο δὲ καὶ ἐφοβεῖτο τὸν πατέρα πρᾶξαί τι αἴσχιστον, τῇ τε θυγατρὶ μὲν ἐκείνου γυναικὶ δὲ αὐτοῦ, παντὶ τρόπῳ θάνατον ἐμηχανᾶτο. ὁ δὲ Σεβῆρος αὐτήν τε ἐκείνην καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς εἰς Σικε-

λίαν ἐξέπεμψεν, αὐτάρκη δοὺς περιουσίαν εἰς τὸ βιοῦν δαψιλῶς· μιμησάμενος τὸν Σεβαστόν. καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς Ἀν-
B τωνίου παισὶ πολεμίου γενομένου οὕτως ἐχρήσατο. αὐτὸς δὲ ἐπειρᾶτο συνάγειν ἀεὶ τοὺς παῖδας εἰς φιλίαν, καὶ προτρέπειν εἰς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν· μύθων τε ἀρχαίων καὶ δραμάτων ὑπεμίμνησκεν ἀεὶ, βασιλέων ἀδελφῶν συμφορὰς ἐκ στάσεως διηγούμενος· θησαυρούς τε καὶ νεὼς πάντα ἐδείκνυε χρημάτων πλήρη. πλοῦτόν τε καὶ δύναμιν ἐκ ἔσεσθαι ἔξωθεν ἐπιβουλεῦσαι, τοσαύτης μὲν οὔσης οἴκοι περιουσίας ὡς ἀφειδῶς καὶ δαψιλῶς τοῖς στρατιώταις χορηγεῖν, τῆς τε ἐν Ῥώμῃ δυνάμεως αὐτῆς τετραπλασιασθείσης, καὶ στρατοπέδου τοσούτου πρὸ τῆς πόλεως ἱδρυθέντος, ὡς μηδεμίαν εἶναι δύναμιν ἔξωθεν ἐχέγγυον μηδ᾽
C ἀντίπαλον πλήθει στρατοῦ, μήτε μεγέθει σωμάτων, μήτε χρημάτων περιουσίᾳ, πλὴν οὐδὲν ὄφελος τούτων πάντων ἔλεγε, στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους, τοῦ τε πολέμου ἔνδον ὄντος. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτά τινα λέγων ἑκάστοτε, ποτὲ μὲν λιπαρῶν, ποτὲ δὲ ἐπιπλήττων, σωφρονίζειν αὐτοὺς ἅμα καὶ συνάγειν ἐπειρᾶτο. οἱ δ᾽ οὔτι γε ἐπείθοντο, ἀφηνίαζον δὲ καὶ ἐπεδίδοσαν εἰς τὸ χεῖρον. ἅτε δὲ νεανίας σφριγῶντας, καὶ ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς πάσας ἡδονῶν ὀρέξεις ἀπλήστως ὁρ-
D μωμένους, ἕκαστοι τῶν κολακευόντων ἀνθεῖλκον πρὸς αὐτοὺς, οὐ μόνον ὑπηρετούμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν καὶ ταῖς περὶ τὰ αἴσχιστα σπουδαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀεί τι καινὸν ἐξευρίσκοντες, δι᾽ οὗ εὐφρανοῦσι μὲν ὃν ἐκολάκευον, λυπήσουσι δὲ τὸν ἀδελφόν. ἤδη γοῦν τινας καὶ λαβὼν ἐπὶ τοιαύταις ὑπηρεσίαις ὁ Σεβῆρος, ἐκόλασεν. ἀσχάλλοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ βίῳ τῶν παίδων, καὶ τῇ περὶ τὰ θεάματα ἀπρεπεῖ σπουδῇ, ἐπιστέλλει ὁ τῆς Βρεττανίας ἡγούμενος,
411 στασιάζειν τοὺς ἐκεῖ βαρβάρους φάσκων, καὶ κατατρέχον-
A τας τὴν χώραν, λείαν τε ἐπαγαγεῖν, καὶ πορθεῖν τὰ πλεῖ-

σα. δεῖσθαι τινων χειρὸς πλείονος πρὸς βοήθειαν τοῦ τόπου, ἢ βασιλικῆς ἐπιδημίας. ὁ δὲ Σεβῆρος ἀσμένως ταῦτα ἀκούσας, φύσει μὲν καὶ φιλόδοξος ἄλλως ὑπάρχων, καὶ μετὰ τὰς ὑπὸ ἀνατολαῖς καὶ ἄρκτῳ νίκας καὶ προσηγορίας βουλόμενος καὶ κατὰ Βρεττανῶν ἐγεῖραι τρόπαια· ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπαγαγεῖν τῆς Ῥώμης θέλων, ὡς ἂν νεάζοιεν ἐν στρατιωτικῷ βίῳ καὶ σώφρονι, ἀπαχθέντες τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης, ἐπαγγέλλει τὴν εἰς τὴν Βρεττανίαν ἔξοδον, πρεσβύτης τε ἤδη ὢν καὶ ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος νόσου κάμνων· ἀλλὰ τὰ B
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἔρρωτο ὑπὲρ πάντα νεανίαν. τὰ πλεῖστα γοῦν καὶ φορεάδην φερόμενος, τῆς ὁδοιπορείας εἴχετο, οὐδὲ πώποτε ἐπὶ πολὺ μένων ἀνεπαύετο. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν ἅμα τοῖς παισὶ, παντὸς λόγου καὶ ἐλπίδος θᾶττον, τόν ὠκεανὸν διαπλεύσας, Βρεττανοῖς ἐπέστη, τούς τε πανταχόθεν στρατιώτας ἀθροίσας, καὶ δύναμιν πολλὴν ἀγείρας, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Βρεττανοὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἐκπλαγέντες αἰφνιδίῳ ἐπιδημίᾳ, δύναμίν τε ἀκούοντες παμπλείστην ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθεῖσαν, πρεσβείας ἔπεμπον, περί τε εἰρήνης διελέγοντο, ἀπολογεῖσθαί τε ἐβούλοντο πρὸς τὰ προημαρτημένα. ὁ δὲ Σεβῆρος διατριβάς τε χρόνου ζητῶν,
ὡς ἂν μὴ πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείγοιτο, ἔτι δὲ καὶ C
βουλόμενος προσκτήσασθαι τὴν κατὰ Βρεττανῶν νίκην τε καὶ προσηγορίαν, τοὺς μὲν πρέσβεις αὐτῶν ἀπράκτους ἔπεμψεν, ηὐτρέπιζε δὲ τὰ πρὸς τὴν μάχην. μάλιστα δὲ γεφύραις διαλαμβάνειν ἐπειρᾶτο τὰ ἑλώδη χωρία, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλοῦς βαίνοντες οἱ στρατιῶται, ῥᾳδίως τε αὐτὰ διατρέχοιεν, καὶ ἐπ' ὀχυροῦ βήματος ἑδραίως ἑστῶτες μάχοιντο. τὰ γὰρ πλεῖστα τῆς Βρεττα-

τῶν χωρίων ἐπικλυζόμενα ταῖς τοῦ ὠκεανοῦ συνεχῶς ἀμ-
πώτισιν, ἑλώδη γίνεται· οἷς ἔθος τοῖς μὲν βαρβάροις ἐν-
νήχεσθαί τε καὶ διαθεῖν βρεχομένοις μέχρις ἰξύων. γυμνοὶ
γὰρ ὄντες τὰ πλεῖστα τοῦ σώματος, τῆς ἰλύος καταφρονοῦσι.
οὐδὲ γὰρ ἐσθῆτος ἴσασι χρῆσιν, ἀλλὰ τὰς μὲν λαπάρας καὶ
D τοὺς τραχήλους κοσμοῦσι σιδήρῳ, καλλώπισμα τοῦτο καὶ
πλούτου σύμβολον νομίζοντες, ὥσπερ τὸν χρυσὸν οἱ λοιποὶ
βάρβαροι· τὰ δὲ σώματα στίζονται γραφαῖς ποικίλων ζώ-
ων παντοδαπῶν εἰκόσιν. ὅθεν οὐδὲ ἀμφιέννυνται, ἵνα μὴ
σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γραφάς. εἰσὶ δὲ μαχιμώτατοί τε
καὶ φονικώτατοι, ἀσπίδα μόνην στενὴν περιβεβλημένοι,
καὶ δόρυ· ξίφος δὲ παρηρτημένοι γυμνοῦ σώματος. θώρα-
412 κος δὲ ἢ κράνους οὐκ ἴσασι χρῆσιν, ἐμπόδιον νομίζοντες
A πρὸς τὴν δίοδον τῶν ἑλῶν· ἐξ ὧν τῆς ἀναθυμιάσεως καὶ
παχύτητος ὁ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν ἀὴρ ζοφώδης ἀεὶ
φαίνεται. πρὸς δὴ ταῦτα ἐξήρτυεν ὁ Σεβῆρος ὅσα συνοί-
σειν ἔμελλε τῷ Ῥωμαίων στρατῷ, λυπήσειν δὲ καὶ ἐμποδιεῖν
τὴν τῶν βαρβάρων ὁρμήν. ὡς δὲ αὐτάρκως ὤφθη αὐτῷ
τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπηρτίσθαι, τὸν μὲν νεώτερον τῶν υἱῶν,
τὸν Γέταν καλούμενον, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπὸ Ῥωμαίοις
ἔθνει δικάσοντά τε καὶ τὰ λοιπὰ διοικήσοντα πολιτικὰ
τῆς ἀρχῆς, (δοὺς αὐτῷ συνέδρους τῶν φίλων τοὺς πρεσβυτέ-
ρους) τὸν δὲ Ἀντωνῖνον παραλαβών, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους
B ἠπείγετο. ὑπερβάντος δὲ τοῦ στρατοῦ τὰ προβεβλημένα ῥεύ-
ματά τε καὶ χώματα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, συμβολαὶ καὶ
ἀκροβολισμοὶ πολλάκις ἐγίνοντο, τροπαί τε τῶν βαρβά-
ρων· ἀλλὰ τοῖς μὲν ῥᾳδία ἦν ἡ φυγή, καὶ διελάνθανον ἔν
τε δρυμοῖς καὶ ἕλεσι, καὶ τῇ τῶν χωρίων γνώσει· ἅπερ πάν-
τα Ῥωμαίοις ὄντα ἐναντία, πλείονα παρέσχε τῷ πολέμῳ τὴν
διατριβήν. τὸν δὲ Σεβῆρον γηραιὸν ὄντα ἤδη νόσος ἐπι-
μηκεστέρα καταλαμβάνει. ὅθεν αὐτὸς μὲν ἠναγκάζετο

μένειν οἴκοι, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐπειρᾶτο ἐκπέμπειν διοική-
σοντα τὰ στρατιωτικά. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τῶν μὲν πρὸς τοὺς C
βαρβάρους μετρίως ἐφρόντιζεν, ἐπειρᾶτο δὲ οἰκειοῦσθαι
τὰ στρατεύματα, καὶ πάντας ἀνέπειθεν εἰς αὐτὸν βλέπειν
μόνον· ἐμνᾶτό τε παντὶ τρόπῳ τὴν μοναρχίαν, διαβάλλων
τὸν ἀδελφόν. ὁ δὲ πατὴρ ἐπὶ πολὺ νοσῶν, καὶ πρὸς τὸν θά-
νατον βραδύνων, ἐπαχθὴς αὐτῷ καὶ ὀχληρὸς ἐφαίνετο.
ἀνέπειθέ τε ἰατροὺς καὶ ὑπηρέτας κακουργῆσαί τι περὶ τὴν
θεραπείαν τοῦ γέροντος, ὡς ἂν θᾶττον αὐτοῦ ἀπαλλαγείη.
πλὴν ἀλλὰ μόλις ποτὲ Σεβῆρος λύπῃ τὸ πλεῖστον διαφθα-
ρεὶς, ἀνεπαύσατο τοῦ βίου, ἐνδοξότατα βιώσας, ὅσον πρὸς
τὰ πολεμικὰ, τῶν πώποτε βασιλέων. οὔτε γὰρ ἐμφύλια κατ᾽
ἐχθρῶν, οὔτε ξένα κατὰ βαρβάρων, τοσαῦτά τις πρὸ αὐτοῦ D
ἤγειρε τρόπαια. βασιλεύσας δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν, ἐπὶ
παισὶ νεανίαις διαδόχοις ἀνεπαύσατο, χρήματά τε αὐτοῖς
καταλιπὼν ὅσα μηδεὶς πώποτε, καὶ δύναμιν στρατιωτῶν
ἀνανταγώνιστον. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος,
λαβόμενος ἐξουσίας, εὐθὺς ἀφ᾽ ἑστίας πάντας φονεύειν ἤρ-
ξατο· τούς τε ἰατροὺς ἀνελὼν οἳ μὴ ὑπήκουσαν αὐτῷ κελεύ- 413
σαντι κακουργῆσαι, καὶ τὸν θάνατον ἐπεῖξαι τοῦ γέροντος, A
τούς τε τροφεῖς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπειδὴ προσέκειντο
λιπαροῦντες αὐτὸν ὑπὲρ ὁμονοίας. οὐδένα δὲ εἴασε περιγε-
νέσθαι τῶν ἐν τιμῇ γενομένων ἢ θεραπείᾳ τοῦ γέροντος. ἰδίᾳ
τε δώροις καὶ μεγάλαις ὑποσχέσεσι τοὺς τῶν στρατοπέδων
ἡγουμένους ἐθεράπευεν, ὅπως ἀναπείσωσι τὸν στρατὸν ἀπο-
δεῖξαι μόνον αὐτοκράτορα, καὶ πᾶσαν μηχανὴν κατὰ τοῦ
ἀδελφοῦ ἐζήτει. οὐ μὴν ἔπειθε τὸ στρατιωτικόν· μεμνημένοι
γὰρ τοῦ Σεβήρου, καὶ ὅτι ἀμφοτέρους ἴσους ἐκ παίδων B
ἀναθρέψαι, ἴσην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν καὶ εὔνοιαν παρεί-
χοντο. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπεὶ μὴ προεχώρει αὐτῷ τὰ τῶν
στρατοπέδων, σπεισάμενος πρὸς τοὺς βαρβάρους, δούς τε εἰ-

ῥώμην, τά τε πιστὰ λαβών, ἐξῄει τε τῆς βαρβάρου. πρός τε
τὸν ἀδελφὸν ἤδη καὶ τὴν μητέρα ἠπείγετο. ὡς δὲ κα-
τὰ τὸ αὐτὸ ἐγένοντο, συνάγειν αὐτοὺς ἡ μήτηρ ἐπειρᾶτο, καὶ
οἱ ἐν ἀξιώσει ὄντες, καὶ σύνεδροι πατρῷοι φίλοι. ὁ δὲ Ἀν-
τωνῖνος, πάντων αὐτῷ πρὸς ἃ ἐβούλετο ἀναιρουμένων,
C ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, ἐς ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν ἐπίπλα-
στον μᾶλλον ἢ ἀληθῆ, προελήλυτο. οὕτω δὴ τὰ τῆς βασιλείας
ἀμφότεροι διοικοῦντες ἐν ὁμοτίμῳ ἀρχῇ, ἀπᾶραι τῆς
Βρεττανίας ἠθέλησαν, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἠπείγοντο, κομί-
ζοντες τὰ τοῦ πατρὸς λείψανα. τὸ γὰρ σωμάτιον πυρὶ παρα-
δόντες, τήν τε κόνιν σὺν ἀρώμασιν εἰς κάλπην ἀλαβάστρου
ἐμβαλόντες, ἀπεκόμιζον εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς τὰ βασίλεια
ἀποθησόμενοι ἱερὰ μνήματα. αὐτοὶ δὲ τὸν στρατὸν ἀνα-
λαβόντες, νικηφόροι δὴ κατὰ Βρεττανῶν εἰς τὴν ἀντι-
κειμένην Γαλλίαν διαβάντες τὸν ὠκεανὸν ἀφίκοντο. ὅ-
πως μὲν δὴ Σεβῆρος τὸν βίον μετήλλαξε καὶ οἱ παῖ-
δες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διεδέξαντο, ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ
δεδήλωται.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον τέταρτον.

ΤΑ μὲν δὴ πραχθέντα Σεβήρῳ βασιλεύσαντι ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν, ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ δεδήλωται. οἱ δὲ υἱεῖς αὐτοῦ ἤδη νεανίαι, ἅμα τῇ μητρὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείγοντο, ἤδη μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους. οὔτε γὰρ καταγωγαῖς ταῖς αὐταῖς ἐχρῶντο, οὔτε συνεισιτῶντο ἀλλήλοις· πολὺ δὲ τὸ ὕποπτον ἐν ἅπασιν ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι, μή τις αὐτῶν προλαβὼν καὶ λαθών, ἤ τινας ἀναπείσας τὴν ὑπηρετὴν, δηλητηρίῳ χρήσηται φαρμάκῳ. ταύτῃ γοῦν καὶ τὴν ὁδοιπορίαν ἔτι μᾶλλον ἤπειγον, ἀδεέστερον ἑκάτερος βιώσεσθαι προσδοκῶν εἰ ἐν τῇ Ῥώμῃ γένοιντο, καὶ τὰ βασίλεια διελόμενοι, ἐν πλατείᾳ καὶ πολλῇ οἰκήσει καὶ πάσης πόλεως μείζονι, καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερος διάγοι ὡς βούλοιτο. ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Ῥώμην, ὅ, τε δῆμος αὐτοὺς δαφνηφορῶν ὑπεδέξατο, ἥ τε σύγκλητος προσηγόρευσεν. ἡγοῦντο δ' αὐτοὶ μὲν τὴν βασίλειον φέροντες πορφύραν, εἵποντο δ' ὄπισθεν αὐτοῖς οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπιν φέροντες ἔνθα ἦν τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵ τε προσαγορεύοντες τοὺς νέους αὐτοκράτορας παρελόντες, καὶ τὴν κάλπιν προσεκύνουν. ἐκείνην μὲν οὖν παραπέμψαντες καὶ προπομπεύσαντες αὐτῆς ἀπέθεντο ἐν τῷ νεῷ ἔνθα Μάρκου τε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἱερὰ μνήματα δείκνυται. ἐπιτελέσαντες δὲ τὰς νενομισμένας ἱερουργίας ἐπὶ τῆς

βασιλικαῖς εἰσόδοις, αἳ ἦλθον εἰς τὰ βασίλεια. διελόμε-
νοι δὲ αὐτά, ἑκάτερος ᾤκει, παραφράττοντές τε πάσας εἰσ-
όδους, εἴ τινες ἦσαν λανθάνουσαι, μόναις δὲ ταῖς δημο-
σίοις καὶ αὐλείοις αὐτῶν χρώμενοι. φρουράς τε ἐπιστή-
σαντες ἰδίᾳ ἑκάτερος, οὐδὲ συνιόντες, εἰ μὴ πρὸς ὀλίγον ὅ-
σοι δημοσίᾳ εἴ ποτε ὀφθεῖεν. ἐπετέλεσαν δὲ πρὸ ἁπάν-
των τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμήν. ἔθος γάρ ἐστι Ῥωμαίοις
ἐκθειάζειν βασιλέων τοὺς ἐπὶ διαδόχοις παισὶ τελευτήσαν-
D τας· τήν τε τοιαύτην τιμὴν, ἀποθέωσιν καλοῦσι. με-
μιγμένον δέ τι πένθος ἑορτῇ καὶ θρησκείᾳ κατὰ πᾶσαν τὴν
πόλιν δείκνυται. τὸ μὲν γὰρ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος πολυτε-
λεῖ κηδείᾳ καταθάπτουσιν ἀνθρώπων νόμῳ· κηροῦ δὲ
415 πλασάμενοι εἰκόνα πάντα ὁμοίαν τῷ τετελευτηκότι, ἐπὶ
A μεγίστης ἐλεφαντίνης κλίνης εἰς ὕψος ἀρθείσης προτιθέα-
σιν ἐν τῇ τῶν βασιλείων εἰσόδῳ, χρυσοϋφεῖς στρωμνὰς ὑπο-
στρωννύντες. ἡ δ' εἰκὼν ἐκείνη ἐν σχήματι νοσοῦντος πρό-
κειται ὠχριῶσα. τῆς δὲ κλίνης ἑκατέρωθεν καθέζονται
ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, ἐν μὲν τῷ λαιῷ μέρει, πᾶσα ἡ σύγ-
κλητος μελαίναις ἐφεστρίσι χρώμενοι, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, γυναῖ-
κες πᾶσαι ὅσαις ἀνδρῶν ἢ πατέρων ἀξίωμα, τιμῆς ἐνδό-
ξου μεταδίδωσιν. οὔτε δὲ χρυσοφοροῦσά τις αὐτῶν ὁρᾶται,
οὔτε περιδεραίοις κοσμουμένη, ἀλλὰ λιτὰς ἐσθῆτας λευ-
B κὰς ἀμφιεννύμεναι, σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. ἑπτὰ μὲν
οὖν ἡμερῶν τὰ εἰρημένα ἐπιτελεῖται, ἰατροί τε εἰσιόντες
ἑκάστοτε, προσίασι τῇ κλίνῃ, καὶ δῆθεν ἐπισκεψάμενοι τὸν
νοσοῦντα, χαλεπώτερον ἔχειν ἀπαγγέλλουσιν ἑκάστοτε. ἐπειδὰν
δὲ δόξῃ τετελευτηκέναι, τὴν μὲν κλίνην ἀράμενοι, οἵ τε ἱπ-
πικοῦ τάγματος ἐπιφανέστατοι, καὶ τῆς συγκλήτου ἐπίλε-
κτοι νεανίαι, κατακομίζουσι διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἐς τὴν
ἀρχαίαν ἀγορὰν προτιθέασιν, ἔνθα οἱ Ῥωμαίων ἄρχον-
τες ἀπόμνυνται. ἑκατέρωθεν δὲ βάθρα τινὰ σύγκειται, ἐν

κλίμακος σχήματι· καὶ ἐπὶ μὲν θατέρου μέρους τῶν εὐγενε-
στάτων καὶ εὐπατριδῶν, χορὸς ἕστηκε παίδων· ἐν δὲ τῷ ἀν- C
τικειμένῳ, γυναικῶν τῶν ἐν ἀξιώσει εἶναι δοκουσῶν. ᾄδουσι
δὲ ἑκάτεροι ὕμνους τε καὶ παιᾶνας εἰς τὸν τετελευτηκότα,
σεμνῷ μέλει καὶ θρηνώδει ἐρρυθμισμένους. μετὰ δὲ ταῦτα
βαστάσαντες τὴν κλίνην, φέρουσιν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ
καλούμενον ἄρεως πεδίον. ἔνθα κατεσκεύασται ἐν τῷ πλα-
τυτάτῳ τοῦ πεδίου τόπῳ τετράγωνόν τι καὶ ἰσόπλευρον,
ἄλλης μὲν ὕλης οὐδεμιᾶς μετέχον ἢ ἐκ μόνης τε συμπή-
ξεως ξύλων μεγίστων εἰς σχῆμα οἰκήματος· πᾶν δὲ ἐκεῖνο,
ἔνδοθεν μὲν φρυγάνων πεπλήρωται, ἔξωθεν δὲ χρυσοϋφέσι
στρωμναῖς, ἐλεφαντίνοις τε ἀγάλμασι, γραφαῖς τε ποικί- D
λαις κεκόσμηται. ὑπ' ἐκείνῳ δὲ ἕτερον, σχήματι μὲν καὶ
κόσμῳ παραπλήσιον μικρότερον ἐπίκειται, πυλίδας ἔχον
καὶ θύρας ἀνεῳγμένας. τρίτον τε καὶ τέταρτον ἀεὶ τοῦ ὑπο-
κειμένου μεῖον, ἐς τελευταῖον βραχύτατον περαιοῦται. ἀ-
πεικάσαι τις ἂν τὸ σχῆμα τοῦ κατασκευάσματος φρυκτω-
ρίοις, ἃ τοῖς λιμέσιν ἐπικείμενα, νύκτωρ διὰ τοῦ πυρὸς ἐς
ἀσφαλεῖς καταγωγὰς τὰς ναῦς χειραγωγεῖ· φάρους δὲ αὐ-
τὰ οἱ πολλοὶ καλοῦσιν. ἐς δὴ τὸ οἴκημα τὸ δεύτερον, ἀνακο-
μίσαντες τὴν κλίνην, τιθέασιν ἀρώματά τε καὶ θυμιάμα- 416
τα πάντα ὅσα γῆ φέρει· εἴ τέ τινες καρποὶ ἢ πόαι χυμοί τε A
συμβαλλόμενοι πρὸς εὐωδίαν, ἀνακομίζονται καὶ σωρη-
δὸν χέονται. οὔτε γὰρ ἔθνος, οὔτε πόλις τις, οὔτε τῶν ἐν ἀξιώ-
σει ἢ τιμῇ ἐστιν, ὃς μὴ δῶρα ταῦτα ὕστατα πέμπει φιλοτι-
μούμενος εἰς τιμὴν τοῦ βασιλέως. ἐπὰν δὲ μέγιστον χῶμα ἀθροισθῇ
τῶν ἀρωμάτων, πᾶς τε ὁ τόπος πληρωθῇ, ἱππασία περὶ τὸ
κατασκεύασμα ἐκεῖνο γίγνεται. πᾶν τε τὸ ἱππικὸν τάγμα
περιθεῖ κύκλῳ μετά τινος ἀταξίας καὶ ἀνακυκλώσεως,
πυρριχίῳ δρόμῳ καὶ ῥυθμῷ· ἅρματά τε περιέρχεται ὁ-
μοίᾳ ἀταξίᾳ φέροντα τοὺς ἐφεστῶτας, ἠμφιεσμένους μὲν

B τὰς περιπορφύρους ἐσθῆτας, πρόσωπα δὲ περικειμέ-
νους, εἰκόνας ἔχοντα ὅσοι Ῥωμαίων ἐνδόξως ἐστρατήγη-
σαν ἢ ἐβασίλευσαν. τούτων δὲ συντελεσθέντων, λαβὼν
λαμπάδα ὁ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, προσφέρει τῷ
οἰκήματι, οἵ τε λοιποὶ πανταχόθεν πῦρ περιτιθέασι. (πάντα
δὲ ῥᾷστα ἀνάπτεται ἀμάρως ὑπὸ τοῦ πυρὸς) φρυγάνων τε
πλήθους καὶ θυμιαμάτων ἐπιτεθέντος. ἐκ δὲ τοῦ τελευ-
ταίου καὶ βραχυτάτου κατασκευάσματος, ὥσπερ ἀπό τι-
νος ἐπάλξεως, ἀετὸς ἀφίεται, σὺν τῷ πυρὶ ἀνελευσό-
μενος εἰς τὸν αἰθέρα· ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς ἐς οὐρανὸν τὴν τοῦ
βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐξ ἐκεί-
νου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται. ταύτην δὲ τὴν τιμὴν
C ἐκθειάσαντες οἱ παῖδες ἐς τὸν πατέρα, ἐπανῆλθον εἰς τὰ
βασίλεια. ἐξ ἐκείνου δὲ ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, ἐμίσουν
τε καὶ ἐπεβούλευον· πάντα τε ἔπραττεν ἑκάτερος, πειρώ-
μενος τὸν ἀδελφὸν ἀποσκευάσασθαι, εἰς αὑτόν τε μόνον πε-
ριαγαγεῖν τὴν ἀρχήν. ἐμερίζοντο δὲ καὶ πάντων αἱ γνῶ-
μαι ὅσοι ἐν ἀξιώσει ἢ τιμῇ τινι ἦσαν κατὰ τὴν πόλιν. ἰδίᾳ γὰρ
αὐτῶν ἑκάτερος ἐπέστελλέ τε λανθάνων, καὶ ᾠκειοῦτο, με-
γάλαις ὑποσχέσεσι πρὸς αὑτὸν ἀνέλκων. καὶ τό γε πλεῖστον
D μέρος εἰς τὸν Γέταν ἔβλεπε· φαντασίαν γάρ τινα ἐπιει-
κείας ἐπεδείκνυτο, μέτριόν τε καὶ πρᾶον ἑαυτὸν τοῖς προσ-
ιοῦσι παρεῖχεν. ἐπιτηδεύμασί τε σπουδαιοτέροις ἐχρῆτο,
προσιέμενός τε τοὺς ἐπὶ παιδείᾳ ἐπαινουμένους, ἐσπουδα-
κώς τε περὶ παλαίστρας καὶ γυμνάσια ἐλευθέρια. χρηστός τε
ὢν καὶ φιλάνθρωπος τοῖς συνοῦσι, φήμῃ καὶ δόξῃ ἀρίστῃ, πλεί-
ους εἰς εὔνοιαν καὶ φιλίαν προσεκαλεῖτο. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος
417 ἐμβριθῶς τὰ πάντα καὶ θυμοειδῶς ἔπραττε. πολὺ δὲ ἀ-
A πάγων ἑαυτὸν τῶν προειρημένων, στρατιωτικοῦ τε καὶ πολε-
μικοῦ βίου ἐραστὴς εἶναι προσεποιεῖτο, ὀργῇ τε πάντα πράτ-
των, καὶ ἀπειλῶν μᾶλλον ἢ πείθων, φόβῳ καὶ οὐκ εὐνοίᾳ φί-

λοις ἐκ τούτου. ὡς στασιάζοντας· τοὺς ἀδελφοὺς ἐν ἅπασιν οἷς
ἔπραττον, μέχρι τῶν ἀπλουστάτων ἔργων, ἡ μήτηρ συνά-
γειν ἐπειρᾶτο. καί ποτε ἔδοξεν αὐτοῖς, ἵνα δὴ μὴ μένοντες ἐν
τῇ Ῥώμῃ ἀλλήλοις ἐπιβουλεύοιεν, νείμασθαι τὴν ἀρχήν.
συναγαγόντες δὴ τοὺς πατρῴους φίλους, τῆς τε μητρὸς παρού-
σης, ἠξίουν διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ μὲν ὑπὸ Εὐ-
ρώπην πάντα ἔχειν τὸν Ἀντωνῖνον, τὴν δὲ ἀντικειμένην ἤ- B
πειρον, Ἀσίαν τε καλουμένην πᾶσαν Γέτᾳ παραδοθῆναι.
οὕτω γὰρ ἔλεγον καὶ θείᾳ τινὶ προνοίᾳ τὰς ἠπείρους διῃρῆσθαι
τῷ Προποντίδος ῥεύματι. ἤρεσκε δὲ τὸν μὲν Ἀντωνῖνον ἐπὶ
τῷ Βυζαντίῳ ἱδρῦσαι στρατόπεδον, τὸν δὲ Γέταν ἐν Καλ-
χηδόνι τῆς Βιθυνίας, ὡς ἀντικείμενα ἀλλήλοις τὰ στρατόπε-
δα, φρουροίη τε τὴν ἑκατέρου ἀρχήν, καὶ κωλύοι τὰς διαβά-
σεις. ἐδόκει τε τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς μὲν Εὐρωπαίους πάν-
τας ἀπομεῖναι, τοὺς δὲ ἐκεῖθεν ἀπελθεῖν σὺν τῷ Γέτᾳ. τῇ τε
βασιλείᾳ τῇ αὐτοῦ αὐτάρκη ἔσεσθαι ὑποδοχὴν ὁ Γέτας
ἔλεγεν ἢ τὴν Ἀντιόχειαν, ἢ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὐ πολύ τι τῆς C
Ῥώμης, ὡς ᾤετο, μεγέθει ἀπολειπούσας· τῶν δὲ ὑπὸ μεσημ-
βρίᾳ ἐθνῶν Μαυρουσίους μὲν καὶ Νομάδας, Λιβύης τε τὰ
παρακείμενα, Ἀντωνίνῳ παραδοθῆναι· τὰ δὲ ἐπέκεινα
μέχρις ἀνατολῆς προσήκειν τῷ Γέτᾳ. ταῦτα δὴ αὐτῶν
διατυπούντων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες σκυθρωποῖς προσώποις
ἐς γῆν ἔνευσαν, ἡ δὲ Ἰουλία, Γῆν μὲν (ἔφη) καὶ θάλασσαν, ὦ
τέκνα, εὑρίσκετε ὅπως νείμησθε. καὶ τὰς ἠπείρους, ὥς φατε,
τὸ πόντιον ῥεῖθρον διαιρεῖ, τὴν δὲ μητέρα πῶς ἂν διέλοι-
σθε; καὶ πῶς ἡ ἀθλία ἐγὼ εἰς ἑκάτερον ὑμῶν νεμηθείην ἢ
τμηθείην; πρῶτον δὴ ἐμὲ φονεύσατε, καὶ διελόντες ἑκάτε- D
ρος παρ' ἑαυτῷ τὸ μέρος θαπτέτω. οὕτω γὰρ ἂν μετὰ γῆς καὶ
θαλάττης εἰς ὑμᾶς μερισθείην. ταῦτα δὲ λέγουσα μετὰ δα-
κρύων καὶ οἰμωγῆς, ἀμφοτέροις τε τὰς χεῖρας περιβάλ-
λουσα, καὶ ὑπὸ τὰς ἀγκάλας ἄγουσα, συνάγειν ἐπειρᾶτο.

πάντας δὲ οἴκαδε καταλαβόντας, διελύθη τὸ συνέδριον, ἥ τε σκέψις ἀπεδοκιμάσθη, ἑκάτερός τε εἰς τὰ ἑαυτοῦ βασίλεια ἀνεχώρησε. τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ στάσις ηὔξετο. εἴτε γὰρ ἡ-
418 γεμόνας ἢ ἄρχοντας ἔδει ποιεῖν, ἑκάτερος τὸν ἑαυτοῦ φίλον
A προάγειν ἤθελεν· εἴτε δικάζοιεν, τὰ ἐναντία ἐφρόνουν, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δικαζομένων ἔσθ' ὅτε. πλέον γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὸ φιλόνεικον. ἔν τε θεάμασι, περὶ τὰ ἐναντία ἐσπούδαζον. πάντα τε εἴδη ἐπιβουλῆς ἐξήρτυον, οἰνοχόους τε καὶ ὀψοποιοὺς ἀνέπειθον ἐμβαλεῖν δηλητήρια φάρμακα. οὐ ῥαδίως δὲ αὐτῶν οὐδετέρῳ προεχώρει, ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ φρουρᾶς διητῶντο. τέλος δὲ μὴ φέρων ὁ Ἀντωνῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς περὶ τὴν μοναρχίαν ἐπιθυμίας ἐλαυνόμενος, διέγνω δρᾶσαί τι ἢ παθεῖν γενναῖον,
B διὰ ξίφους χωρήσας καὶ φόνου. μὴ προχωρούσης γὰρ τῆς λανθανούσης ἐπιβουλῆς, ἀναγκαίαν ἡγήσατο τὴν κινδυνώδη τε καὶ ἀπεγνωσμένην, τῆς μὲν διὰ στοργὴν, τοῦ δὲ δι' ἐπιβουλήν. Γέτας μὲν δὴ τρωθεὶς καιρίως, προσχέας τὸ αἷμα τοῖς τῆς μητρὸς στήθεσι, μετήλλαξε τὸν βίον. ὁ δ' Ἀντωνῖνος, κατεργασθέντος αὐτῷ τοῦ φόνου, προπηδᾷ τοῦ δωματίου θέων. φερόμενός τε δι' ὅλων τῶν βασιλείων, ἐβόα μέγαν κίνδυνον ἐκπεφευγέναι, μόλις τε σωθῆναι. τούς τε στρατιώτας, οἳ φρουροῦσι τὰ βασίλεια, κελεύει αὐτὸν ἁρπάσαντας ἀπάγειν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἂν σωθῇ ἐκεῖ φυλαχθείς· μείνας γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς, ἔλεγεν ἀπο-
C λεῖσθαι. πιστεύσαντές τε ἐκεῖνοι, τό, τε πεπραγμένον ἔνδον οὐκ εἰδότες, θέοντι αὐτῷ καὶ φερομένῳ συνεξέδραμον πάντες. ταραχή τε κατεῖχε τὸν δῆμον, ὁρῶντα περὶ δείλην διὰ μέσης φερόμενον τῆς πόλεως δρόμῳ τὸν βασιλέα. ὡς δὲ εἰσέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔς τε τὸν νεὼν ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς γῆν, ὡμολόγει τε χαριστήρια, ἔθυέ τε σωτήρια.

ὡς δὲ

ὡς δὲ διηγγέλη τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὧν οἱ μὲν ἤδη περὶ λου-
τρὰ εἶχον, οἱ δὲ ἀνεπαύοντο, πάντες ἐκπλαγέντες συνέθεον.
ὁ δὲ εἰσελθὼν, τὸ μὲν πραχθὲν, ἀδεῶς οὐχ ὡμολόγησεν,
ἐβόα δὲ πεφευγέναι κίνδυνον, καὶ ἐπιβουλὴν πολεμίου καὶ D
ἐχθροῦ· (τὸν ἀδελφὸν λέγων) μόλις τε καὶ μετὰ πολλῆς μά-
χης τῶν ἐχθρῶν κεκρατηκέναι· κινδυνευσάντων δὲ ἀμφοτέ-
ρων, κἂν ἕνα ἑαυτῶν βασιλέα τετηρῆσθαι ὑπὸ τῆς τύχης.
τοιαῦτα δή τινα πλαγίως ἐμφαίνων, νοεῖσθαι μᾶλλον ἐβού-
λετο τὰ πραχθέντα ἢ ἀκούεσθαι. ὑπισχνεῖται δὲ αὐτοῖς
ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας καὶ μοναρχίας, ἑκάστῳ μὲν στρα-
τιώτῃ, δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς Ἀττικάς·
προστίθησι δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. κε- 419
λεύει τε ἀπελθόντας αὐτοὺς ἤδη, ὑποδέχεσθαι ἔκ τε τῶν A
ναῶν καὶ τῶν θησαυρῶν τὰ χρήματα· μιᾶς τε ἡμέρας ἀ-
φειδῶς ἐκχέας πάντα ὅσα ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα ὁ Σεβῆ-
ρος ἤθροισέ τε καὶ κατέκλεισεν ἐξ ἀλλοτρίων συμφορῶν. οἱ
δὲ στρατιῶται, τοσούτων χρημάτων πλῆθος ἀκούσαντες, καὶ
συνέντες τὸ πεπραγμένον, ἤδη τε καὶ τοῦ φόνου διαβοήτου
γενομένου ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν φυγόντων, μόνον τε αὐτο-
κράτορα ἀναγορεύουσιν αὐτὸν, καὶ τὸν Γέταν καλοῦσι πο-
λέμιον. ἐπιμείνας δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐν
τῷ νεῷ τοῦ στρατοπέδου, θαρρήσας τε καὶ ταῖς ἐπιδόσεσιν
οἰκειωσάμενος τοὺς στρατιώτας, εἰς τὴν σύγκλητον κατῆλθε
μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὡπλισμένου μᾶλλον ἢ ἔθος ἐπὶ βα- B
σιλέα προπομπεύειν. εἰσελθὼν δὲ καὶ θύσας, τοῦ τε βασι-
λείου ἐπιβὰς θρόνου, ἔλεξε τοιάδε,

Οὐκ ἀγνοῶ μὲν ὅτι πᾶς οἰκείου φόνος ἀρτίως ἀκου-
σθεὶς μεμίσηται, τό τε ὄνομα ταῖς ἀκοαῖς ἅμα τῷ προσ-
πεσεῖν, ἀηδῆ φέρει χαλεπὴν διαβολήν. τοῖς μὲν γὰρ δυστυ-
χήσασιν ἔλεος, τοῖς δὲ κρατήσασι φθόνος παρακολουθεῖ. καὶ
τὸ μὲν ἡττηθὲν, τοῖς τοιούτοις ἀδικεῖσθαι· τὸ δὲ νικῆσαν, ἀδι-

καὶ ἦν δοκεῖ. πλὴν εἴ τις ὀρθῇ κρίσει, καὶ μὴ διαθέσει τῇ
C πρὸς τὸν πεσόντα τὸ πεπραγμένον λογίζοιτο, τήν τε
αἰτίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάζοι, εὕροι ἂν ὁ-
μοῦ καὶ εὔλογον καὶ ἀναγκαῖον, τὸν μέλλοντα πείσεσθαι
δεινὸν, ἀμύνασθαι μᾶλλον ἢ ὑπομεῖναι. τῇ μὲν γὰρ συμ-
φορᾷ τοῦ πεσόντος, καὶ ἀνανδρίας ψόγος παρακολου-
θεῖ· ὁ δὲ κρατήσας, ἅμα τῷ σεσῶσθαι, καὶ δόξαν ἀν-
δρίας ἀπηνέγκατο. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ὅσα διὰ δηλητη-
ρίων φαρμάκων καὶ διὰ πάσης ἐνέδρας ἐπιβούλευσέ
μοι, ἔνεστιν ὑμῖν καὶ διὰ βασάνων χαρήσασι μαθεῖν. καὶ
γὰρ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκείνου ἐν τοῖς ὑπηρέταις ἐκέλευσα
παρεῖναι, ὅπως εὕρητε τὴν ἀλήθειαν. εἰσὶ δέ τινες αὐτῶν
D καὶ ἤδη ἐξετασθέντες, καὶ τῆς ἐξετάσεως ἐπακοῦσαι δύ-
νασθε. τὸ δ' οὖν τελευταῖον ἐπῆλθέ μοι παρὰ τῇ μη-
τρὶ ὅτι, ξιφήρεις ἔχων τινὰς ἐς τοῦτο παρεσκευασμέ-
νους· ὅπερ ἐγὼ προμηθείᾳ πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ συνεὶς, ἠμυ-
νάμην ὡς πολέμιον, ἐπεὶ μήτε γνώμην ἔτι μήτε ὁρμὴν
ἔφερεν ἀδελφοῦ. ἀμύνεσθαί τε αὐτοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὐ
μόνον δίκαιον ἀλλὰ καὶ συνήθες. αὐτὸς γοῦν ὁ τῆσδε τῆς
πόλεως κτίσης Ῥωμύλος οὐκ ἤνεγκεν ἀδελφὸν ὑβρίσαν-
τα μόνον εἰς τὰ ἐκείνου ἔργα. σιγῶ Γερμανικὸν τὸν Νέ-
420 ρωνος, καὶ Τίτον τὸν Δομετιανοῦ. Μάρκος αὐτὸς φιλοσοφίαν
A καὶ ἐπιείκειαν προσποιούμενος, Λουκίου τὴν ὕβριν οὐκ
ἤνεγκεν ὄντος γαμβροῦ, ἀλλ' ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἀπε-
σίσατο. ἐγὼ δὲ, δηλητηρίων παρεσκευασμένων, ξίφους ἐ-
πηωρημένου, τὸν ἐχθρὸν ἠμυνάμην. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τοὔνομα
ἐδίδου τὰ ἔργα. ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν θεοῖς εἰδέναι
χάριν ὅτι κἂν τὸν ἕτερον ὑμῖν τῶν βασιλέων ἔσωσαν· παύ-
σασθαι δὲ ἤδη τὰς ψυχὰς καὶ τὰς γνώμας διῃρημένους, εἰς ἕνα
δὲ βλέποντας, ἀμερίμνως βιοῦν. βασιλείαν δὲ ὁ Ζεὺς, ὥσ-
περ αὐτὸς ἔχει μόνος θεῶν, οὕτω καὶ ἀνθρώπων ἑνὶ δίδωσι.

Ταῦτα εἰπὼν μεγάλῃ βοῇ, θυμοῦ πεπληρωμένος, βλέμ- B
ματί τε δριμεῖ ἀφορῶν εἰς τοὺς ἐκείνου φίλους, τρέμοντάς τε
καὶ ὠχριῶντας τοὺς πλείστους καταλιπὼν, εἰς τὰ βασίλεια
ἀνέδραμεν. εὐθὺς δὲ πάντες ἐφονεύοντο οἱ ἐκείνου οἰκεῖοί
τε καὶ φίλοι, καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς βασιλείοις ἔνθα ἐκεῖνος ᾤκει·
ὑπηρέται τε πάντες ἀνῃροῦντο· οὐδέ τις ἦν φειδὼ ἡλικίας,
οὔτε μέχρι νηπίων. τὰ δὲ πτώματα φερόμενα μεθ' ὕβρεως,
πάσαις ἁμάξαις ἐπιτεθέντα, ἔξω τῆς πόλεως κομισθέντα,
σωρηδὸν κατεπίμπρατο, ἢ ὅπως δὴ ἐρρίπτετο. οὐδεὶς δὲ
περιελείπετο τῶν κἂν μετρίως ἐκείνῳ γνωσθέντων. ἀθληταὶ C
δὲ καὶ ἡνίοχοι, ὑποκριταί τε πάσης μούσης καὶ ὀρχήσεως,
πᾶν τε ὅσον ἐκεῖνος δι' ἡδονῆς εἶχε θέαμα ἢ ἄκουσμα, διε-
φθείρετο. τῆς τε συγκλήτου βουλῆς ὅσοι γένει ἢ πλούτῳ ὑ-
περεῖχον, ἐπὶ βραχυτάταις ἢ οὐδ' ὑφεστώσαις αἰτίαις ἐκ
τῆς τυχούσης διαβολῆς, ὡς ἐκείνου φίλοι, ἀνῃροῦντο. τήν
τε Κομμόδου ἀδελφὴν πρεσβῦτιν ἤδη καὶ πρὸς πάν-
των βασιλέων ὡς Μάρκου θυγατέρα τετιμημένην, ἀπέ-
κτεινεν, αἰτίαν ἐπαγαγὼν ὡς δακρυσάσῃ παρὰ τῇ μητρὶ D
αὐτοῦ ἐπὶ τῷ παιδὸς φόνῳ. τήν τε γυναῖκα γενομένην ἑ-
αυτοῦ, Πλαυτιανοῦ θυγατέρα, οὖσαν δὲ ἐν Σικελίᾳ, τόν τε
ἀνεψιὸν αὐτοῦ Σεβήρῳ τε ὁμώνυμον, καὶ τὸν Περτίνακος
υἱὸν, τῆς τε Κομμόδου ἀδελφῆς Λουκίλλης υἱὸν, καὶ εἴ τι γέ-
νος ἦν βασιλικὸν, ἢ ἐν συγκλήτῳ ἐξ εὐπατριδῶν καταβαῖ-
νον, πᾶν ἐξέκοψεν. εἴς τε τὰ ἔθνη πέμπων ἡγεμόνας τε καὶ
ἐπιτρόπους, ὡς ἐκείνου φίλους πάντας διεχειρήσατο. πᾶσα
δὲ νὺξ ἔφερε φόνους παντοδαπῶν ἀνθρώπων. τάς τε τῆς
ἑστίας ἱερείας ζώσας κατώρυττεν ὡς μὴ φυλαττούσας τὴν 421
παρθενίαν. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ μήποτε γενόμενον ἔργον, A
ἱπποδρομίαν μὲν ἐθεᾶτο, ἀπέσκωψε δέ τι τὸ πλῆθος εἰς
τὸν ἡνίοχον περὶ ὃν ἐκεῖνος ἐσπουδάκει· ὁ δὲ, οἰηθεὶς αὐ-
τὸς ὑβρίσθαι, κελεύει τῷ πλήθει προσπεσεῖν τὸ στράτευμα,

ἀπάγειν τε καὶ φονεύειν τοὺς κακῶς τὸν ἡνίοχον εἰπόντας.
οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ βιάζεσθαί τε καὶ ἁρπάζειν λαβόντες
ἐξουσίαν, οὐκέτι διεκρίνοντο τίνες ἦσαν οἱ προπετέστερον φθεγ-
ξάμενοι, (καὶ γὰρ ἦν εὑρεῖν ἀδύνατον, ἐν δήμῳ τοσούτῳ,
B μηδενὸς ὁμολογοῦντος) ἀφειδῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀπά-
γοντες ἀνῄρουν, ἢ ἀφαιρούμενοι ἅπερ εἶχον ὥσπερ λύτρα,
μόλις ἐφείδοντο. τοιαῦτα δὴ πράττων, ὑπό τε τῆς τῶν ἔρ-
γων συνειδήσεως ἐλαυνόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει δια-
τριβὴν ἀπεχθῶς ἔχων, ἀποδημῆσαι τῆς Ῥώμης ἠθέλη-
σεν, ὡς δὴ διοικήσων τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις, καὶ τὰ ἔθνη
ἐπιοψόμενος. ἀπάρας δὲ τῆς Ἰταλίας, ἐπί τε ταῖς ὄχθαις
τοῦ Ἴστρου γενόμενος, διῴκει δὴ τὰ ἀρκτῷα τῆς ἀρχῆς μέ-
ρη, γυμνάσια τοῦ σώματος ποιούμενος ἡνιοχείας, καὶ θηρίων
παντοδαπῶν συσταδὸν ἀναιρέσεις· δικάζων μὲν σπανίως,
πλὴν νοῆσαι τὸ κρινόμενον ἀθιγὴς ἦν, ἀθίκτως τε πρὸς τὰ
λεχθέντα ἀποκρίνασθαι. ᾠκειώσατο δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐ-
C πέκεινα Γερμανούς, ἔς τε φιλίαν ὑπηγάγετο, ὡς καὶ συμ-
μάχους παρ' αὐτῶν λαβεῖν, καὶ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ φρου-
ροὺς ποιήσασθαι, γενναίους τε καὶ ὡραίους ἐπιλεξάμενος.
πολλάκις δὲ καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀποθέμενος χλαμύδα, ἠμ-
φιέννυτο τὰ Γερμανῶν περιβλήματα· ἔν τε χλαμύσιν αἷς
εἰώθασιν, ἀργύρῳ πεποικιλμέναις, ἑωρᾶτο. κόμας τε τῇ
κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθάς, καὶ ἐς κουρὰν τὴν Γερμανῶν
ἠσκημένας. τούτοις δὴ χαίροντες οἱ βάρβαροι ὑπερηγάπων
αὐτόν. ἔχαιρον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ Ῥωμαίων στρατιῶται, μάλι-
στα μὲν διὰ τὰς τῶν χρημάτων ἐπιδόσεις, αἷς ἀφειδῶς προσ-
εφέρετο αὐτοῖς· ὅτι τε πᾶν ὡς στρατιώτης ἔπραττεν, εἴτε
D ὄρυγμά τι ὀρύττειν ἔδει, σκάπτων πρῶτος εἴτε ῥεῖθρον γε-
φυρῶσαι, ἢ βάθος χῶσαι· πᾶν τε ὃ χειρῶν ἢ καμάτου σώ-
ματος ἔργον, πρῶτος εἰργάζετο. τραπέζῃ τε ἁπλῇ παρε-
τίθετο, ἔσθ' ὅπη καὶ ξυλίνοις ἐς ποτὸν καὶ ἐδέσματα χρώ-

μένος σκεύεσιν. ἄρτον τε προσεφέρετο αὐτοσχέδιον. εἴ ποτε γὰρ ἀλήσας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὃ ἤρκει μόνῳ, μᾶζαν τε ποιήσας, καὶ ἐπ' ἄνθρακας ὀπτήσας ἐσιτεῖτο. καὶ πάντων μὲν τῶν πολυτελῶν ἀπείχετο, ὅσα δὲ εὐτελέστατα, καὶ τοῖς πενεστάτοις τῶν στρατιωτῶν εὐπορῆ, τούτοις ἐχρῆτο. συστρατιώτης τε ὑπ' 422
αὐτῶν μᾶλλον ἢ βασιλεὺς καλούμενος, χαίρειν προσεποι- A
εῖτο. τὰ πλεῖστά τε αὐτοῖς συνώδευε περιπατῶν, σπανίως ἅρματος ἢ ἵππου ἐπιβαίνων. τά τε ὅπλα βαστάζων ἑαυτοῦ, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. διὰ δὴ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ὡς στρατιωτικὸς ὑπ' αὐτῶν ἐφιλεῖτο, καὶ ὡς γενναῖος ἐθαυμάζετο. καὶ γὰρ ἦν θαύματος ἄξιον ἐν μικρῷ πάνυ τὸ μέ-
γεθος σώματι, γενναίων πόνων ἄσκησις τοσαύτη. ἐπεὶ δὲ τὰ B
περὶ τὸν Ἴστρον στρατόπεδα διῴκησε, κατῆλθέ τε εἰς Θρᾴκην, Μακεδόσι γειτνιῶσαν, εὐθὺς Ἀλέξανδρος ἦν. καὶ τήν τε μνήμην αὐτοῦ παντοίως ἀνενεώσατο, εἰκόνας τε καὶ ἀνδριάντας ἐν πάσαις πόλεσιν ἀναστῆναι ἐκέλευσε. τήν τε Ῥώμην ἐπλήρωσεν ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων, ἐν τῷ Καπετωλίῳ, καὶ ἐν ἄλλοις ἱεροῖς, τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον συναφείας. ἔσθ' ὅπου δὲ καὶ χλεύης εἴδομεν ἀξίας εἰκόνας ἐν γραφαῖς ἑνὸς σώματος, ὑπὸ περιφερείᾳ κεφαλῆς μιᾶς, ὄψεις ἡμιτόμους δύο, Ἀλεξάνδρου τε καὶ Ἀντωνίνου. προῄει δὲ αὐτὸς ἐν Μακεδονικῷ σχήματι, καυσίαν τε ἐπὶ τὴν κε-
φαλὴν φέρων, καὶ κρηπῖδας ὑποδούμενος. ἐπιλεξάμενός C
τε νεανίας καὶ στρατεύσας, Μακεδονικὴν ἐκάλει φάλαγγα, τούς τε ἡγουμένους αὐτῆς φέρειν τὰ τῶν ἐκείνου στρατηγῶν ὀνόματα. ἀπό τε Σπάρτης μεταπεμψάμενος νεανίας, Λακωνικὸν καὶ Πιτανάτην ἐκάλει λόχον. ταῦτα δὲ ποιήσας, τά τε ἐν ταῖς πόλεσι διοικήσας ὡς ἐνεδέχετο, ἠπείχθη εἰς

Πέργαμον τῆς Ἀσίας, χρήσασθαι βουλόμενος θεραπείαις
τοῦ Ἀσκληπιοῦ. ἀφικόμενος δὴ ἐκεῖ καὶ ἐς ὅσον ἤθελε τῶν
ὀνειράτων ἐμφορηθεὶς ἧκεν εἰς Ἴλιον. ἐπελθὼν δὲ πάντα
τὰ τῆς πόλεως λείψανα, ἧκεν ἐπὶ τὸν Ἀχιλλέως τάφον. στε-
φάνοις τε κοσμήσας καὶ ἄνθεσι πολυτελῶς, πάλιν Ἀχιλλέα
D ἐμιμεῖτο. ζητῶν τε καὶ Πάτροκλόν τινα, ἐποίησέ τι τοιοῦτον.
ἦν αὐτῷ τις τῶν ἀπελευθέρων φίλτατος, Φῆστος μὲν ὄνο-
μα, τῆς δὲ βασιλείου μνήμης προεστώς. οὗτος ὄντος αὐ-
τοῦ ἐν Ἰλίῳ, ἐτελεύτησεν, ὡς μὲν τινες ἔλεγον, φαρμάκῳ
ἀναιρεθεὶς, ἵν' ὡς Πάτροκλος ταφῇ· ὡς δ' ἕτεροι ἔφασκον,
νόσῳ διαφθαρείς. τοῦτον κομισθῆναι κελεύει τὸν νέκυν,
ξύλων τε πολλῶν ἀθροισθῆναι πυράν· ἐπιθείς τε αὐτὸν ἐν
μέσῳ, καὶ παντοδαπὰ ζῷα κατασφάξας, ὑφῆψέ τε, καὶ
423 φιάλην λαβὼν, σπένδων τε τοῖς ἀνέμοις, εὔχετο. πάνυ τε
A ὢν ψιλοκόρσης, πλόκαμον ἐπιθεῖναι τῇ πυρᾷ ζητῶν, ἐγε-
λᾶτο· πλὴν ὧν εἶχε τριχῶν ἀπεκείρατο. ἐτίμα δὲ καὶ
στρατηγῶν μάλιστα Σύλλαν τε τὸν Ῥωμαῖον καὶ Ἀννίβαν
τὸν Λίβυν. ἀνδριάντας τε αὐτῶν καὶ εἰκόνας ἀνέστησεν.
ἀπάρας δὲ τῆς Ἰλίου διά τε τῆς ἄλλης Ἀσίας καὶ Βιθυ-
νίας, τῶν τε λοιπῶν ἐθνῶν, κἀκεῖσε διοικήσας τὰ πρακτέα,
εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ τε ὑποδεχθεὶς πολυτε-
λῶς, καὶ διατρίψας χρόνου τινός, ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν
ἐστέλλετο, πρόφασιν μὲν ποιούμενος, ποθεῖν τὴν ἐπ' Ἀλε-
B ξάνδρῳ κτισθεῖσαν πόλιν, καὶ τῷ θεῷ χρήσασθαι ὃν ἐκεῖ-
νοι σέβουσιν ἐξαιρέτως. δύο γὰρ ταῦτα ὑπερβαλλόντως
προσεποιεῖτο, τήν τε τοῦ θεοῦ θρησκείαν, καὶ τὴν τοῦ ἥρωος
μνήμην. ἑκατόμβας τε οὖν κελεύει παρασκευασθῆναι,
ἐναγισμούς τε παντοδαπούς. ὡς δ' ἠγγέλη τῷ τῶν Ἀλεξαν-
δρέων πλήθει, φύσει μὲν ὄντι τὰς γνώμας κουφοτάτῳ, καὶ
ἐπὶ τοῖς βραχυτάτοις ῥᾷστα κινουμένῳ, τότε δ' ἐξεπτόηντο
τὴν τοῦ βασιλέως σπουδήν τε καὶ εὔνοιαν πυνθανόμενοι.

ὑποδοχὴ δὲ παρεσκευάζετο οἵαν μηδενὶ πώποτε βασιλεῖ γενέσθαι φασί. πάσης τε γὰρ μούσης ὄργανα πανταχοῦ διακείμενα ποικίλον ἦχον εἰργάζετο. ἀρωμάτων τε παντοδαπῶν καὶ θυμιαμάτων ἀτμίδες εὐωδίας παρεῖχον ταῖς εἰσόδοις· δᾳδουχίαις τε καὶ ἀνθέων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα. ὡς δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ, πρῶτον εἰς τὸν νεὼν ἀνελθὼν, πολλὰς ἑκατόμβας κατέθυσε, λιβανωτῷ τε τοὺς βωμοὺς ἐσώρευσεν. ἐκεῖθεν δ᾽ ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀλεξάνδρου μνῆμα, τήν τε χλαμύδα ἣν ἔφερεν ἁλουργῆ, δακτυλίους τε οὓς εἶχε λίθων τιμίων, ζωστῆράς τε καὶ εἴ τι πολυτελὲς ἔφερε, περιελὼν ἑαυτοῦ, ἐπέθηκε τῇ ἐκείνου σορῷ. ἃ δὴ ὁρῶν ὁ δῆμος, ὑπερέχαιρε, παννυχίζων τε καὶ ἑορτάζων, οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ βασιλέως λανθάνουσαν γνώμην. ταῦτα γὰρ πάντα ἐκεῖνος ὑπεκρίνατο, βουλόμενος τὸ πλῆθος αὐτῶν διαφθεῖραι. ἡ δ᾽ αἰτία τοῦ λανθάνοντος μίσους, τοιάδε τις ἦν. ἀπηγγέλλετο αὐτῷ διατρίβοντι ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἔτι, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ περιόντος, καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου φόνον, ὅτι ἄρα εἶεν πολλὰ εἰς αὐτὸν ἀποσκώψαντες. πεφύκασι δέ πως εἶναι φιλοσκώμμονες, καὶ λέγειν εὐστόχως ὑπογραφὰς ἢ παιδιὰς, ἀπορρίπτουντες εἰς τοὺς ὑπερέχοντας πολλὰ χαρίεντα μὲν αὐτοῖς δοκοῦντα, λυπηρὰ δὲ τοῖς σκωφθεῖσι· τῶν γὰρ τοιούτων κνίζει μάλιστα ὅσα ἐλέγχει τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ τοίνυν αὐτὸν ἐκείνων σκωψάντων ἔς τε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν, καὶ τὴν πρεσβύτιν Ἰοκάστην καλούντων· ἐκεῖνον δὲ χλευαζόντων, ὅτι δὴ μικρὸς ὢν, Ἀλέξανδρον καὶ Ἀχιλλέα γενναιοτάτους καὶ μεγίστους ἥρωας ἐμιμεῖτο· τοιαῦτά τινα παίζειν αὐτῶν δοκούντων, ὀλέθρια καὶ ἐπίβουλα κατ᾽ αὐτῶν σκέψασθαι τὸν Ἀντωνῖνον, ἠνάγκασαν, φύσει ὄντα ὀργίλον καὶ φονικώτατον. συμπανηγυρίσας τοίνυν αὐτοῖς, καὶ συνεορτάσας,

C D 424 A B

ὡς εἶδε πᾶσαν τὴν πόλιν πλήθους μεγίστου πεπληρωμένην
τῶν ἀπὸ πάσης περὶ αὐτὴν χώρας ἐκεῖ συνελθόντων διὰ
προγράμματος, πᾶσαν τὴν νεολαίαν εἴς τι πεδίον κελεύει
συνελθεῖν, φήσας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου τιμὴν φάλαγγα
βούλεσθαι συστήσασθαι, ὥσπερ Μακεδονικὴν καὶ Σπαρτιά-
τιν, οὕτω καὶ τοῦ ἥρωος ἐπωνύμους. κελεύει δὴ στιχηδὸν
τοὺς νεανίας πάντας διαστῆναι. ὡς ἂν ἐπελθὼν, ἕκαστον ἴδῃ,
πῶς τε ἡλικίας ἔχοι καὶ μεγέθους σώματος, καὶ ἀξίας εἰς
C στρατείας ἐπιτηδείου. ταύταις αὐτοῦ ταῖς ὑποσχέσεσι πιστεύ-
σαντες οἱ νεανίαι πάντες, ἐοικότα τε ἐλπίσαντες διὰ τὴν
προϋπάρξασαν παρ' αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν τιμὴν, συνῆλ-
θον ἅμα γονεῦσί τε καὶ ἀδελφοῖς, συνηδομένοις αὐτῶν ταῖς
ἐλπίσιν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος διεστῶτας αὐτοὺς ἐπιὼν, ἑκάστου
ἐφαπτόμενος, καὶ ἄλλο ἄλλου λέγων ἐγκώμιον, παρῄει, ἔς'
ἂν αὐτοὺς οὔτε τι ὁρῶντας, οὔτε προσδοκῶντας, τὸ στρατιω-
τικὸν πᾶν ἐκυκλώσατο. ὡς δὲ ἐτεκμήρατο ἤδη αὐτοὺς εἶναι
ἔνδον τῶν ὅπλων περιειλημμένους, καὶ ὥσπερ ἐν δικτύοις
σεσαγηνευμένους, ἐπελθὼν πάντας, αὐτὸς μὲν ὑπεξέρ-
D χεται μεθ' ἧς εἶχε φρουρᾶς περὶ ἑαυτόν· ὑφ' ἑνὶ δὲ ση-
μείῳ προσπεσόντες πανταχόθεν οἱ στρατιῶται, τὴν ἐν μέ-
σῳ πᾶσαν νεολαίαν, καὶ εἴ τινες ἄλλως παρῆσαν, παντὶ
τρόπῳ φόνων ἀναιροῦσιν, ὡπλισμένοι τε ἀόπλους καὶ παν-
ταχόθεν περιειληφότες. τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ μὲν ἐφόνευον
ἔξωθεν, οἱ δ' ὤρυττον ὀρύγματα μέγιστα· ἕλκοντές τε τοὺς
ἐμπίπτοντας ἐνέβαλλον, πληροῦντες σωμάτων, καὶ τὴν γῆν
ἐπιχέοντες, μέγιστον ἤγειρον ταχέως πολυάνδριον. πολλοί τε
καὶ ἡμιθνῆτες εἱλκύσθησαν, ἔτι τε ἄτρωτοι συνεχώσθησαν.
ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι προσαπώλοντο.
425 ὅσοι γὰρ ἔτι ἐμπνέοντες καὶ δυνάμεως μετρίως ἔχοντες,
A συνωθοῦντο, περιπλεκόμενοι συγκαθεῖλκον αὐτούς. τοσοῦ-
τος δὲ ἐγένετο φόνος ὡς ῥείθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου,

τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι. τοιαῦτα δὴ ἐργασάμενος τὴν πόλιν, ἀπάρας εἰς Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐπιθυμήσας δὲ μετ' οὐ πολὺ Παρθικὸς κληθῆναι, καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστεῖλαι ὡς χειρωσάμενος τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρους, καίτοι γε οὔσης εἰρήνης βαθείας, μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἐπιστέλλει τῷ βασιλεῖ Παρθυαίων, (Ἀρτάβανος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ) πέμπει τε πρεσβείαν, καὶ δῶρα πάσης ὕλης τε πολυτελοῦς, καὶ τέχνης ποικίλης. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγεν ὅτι δὴ βούλεται ἀγαγέσθαι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα B πρὸς γάμον. ἁρμόζειν δὲ αὐτῷ βασιλεῖ τε καὶ βασιλέως υἱῷ μὴ ἰδιώτου τινὸς καὶ ἀπελοῦς γαμβρὸν γενέσθαι, ἀγαγέσθαι δὲ βασιλίδα τε καὶ βασιλέως μεγάλου θυγατέρα. δύο δὴ ταύτας ἀρχὰς εἶναι μεγίστας, τήν τε Ῥωμαίων καὶ τὴν Παρθυαίων· ἃς συναχθείσας κατ' ἐπιγαμίαν, μηκέτι ποταμῷ διωρισμένας, μίαν ποιήσειν ἀρχὴν ἀνανταγώνιστον. τὰ γὰρ λοιπὰ βάρβαρα ἔθνη, ὅσα νῦν ὑπὸ ταῖς τούτων βασιλείαις, εὐάλωτα ἔσεσθαι αὐτοῖς, κατὰ τὰ ἔθνη καὶ κατὰ τὰ συστήματα ἀρχόμενα. εἶναι δὲ Ῥωμαίοις μὲν πεζὸν C στρατὸν καὶ τὴν διὰ δοράτων συστάδην μάχην ἀνανταγώνιστον, Παρθυαίοις δὲ ἵππον τε πολλὴν, καὶ τὴν διὰ τόξων εὔστοχον ἐμπειρίαν. ταῦτα δὴ συνελθόντα, πάντων τε οἷς πόλεμος κατορθοῦται συμπνεόντων, ῥᾳδίως αὐτοὺς ὑφ' ἑνὶ διαδήματι βασιλεύσειν πάσης οἰκουμένης. τά τε παρ' ἐκείνοις φυόμενα ἀρώματα, ἢ θαυμαζόμενα ὑφάσματα, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις μεταλλευόμενα, ἢ διὰ τέχνην ἐπαινούμενα, μηκέτι μόλις καὶ σπανίζοντα, λανθάνοντά τε δι' ἐμπόρων κομισθήσεσθαι· μιᾶς δὲ γῆς οὔσης καὶ μιᾶς ἐξουσίας, D κοινὴν καὶ ἀκώλυτον ἀμφοτέροις τὴν ἀπόλαυσιν ἔσεσθαι. τοιούτοις αὐτοῦ γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ Παρθυαῖος, τὰ μὲν πρῶτα ἀντέλεγε, φάσκων οὐχ ἁρμόζειν Ῥωμαίῳ γάμον

βάρβαρον. τίνα γὰρ ἔσεσθαι συμφωνίαν ἐν αὐτοῖς, μήτε
τῆς ἀλλήλων φωνῆς συνιεῖσιν, ἔν τε διαίτῃ καὶ σκευῇ δια-
φέρουσιν ἀλλήλων; εἶναι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις εὐπατρίδας
πολλοὺς, ὧν τινος ἐπιλέξασθαι δύναιτ' ἂν θυγατέρα· πα-
ρά τε αὐτῷ Ἀρσακίδας, καὶ μὴ δεῖν μηδέτερον γένος νο-
426 θεύεσθαι. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, τοιαῦτα ἐπιστέλλων παρῃ-
A τεῖτο. ἐγκειμένου δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, δώροις δὲ πολλοῖς καὶ
ὅρκοις τὴν περὶ τὸν γάμον σπουδήν τε καὶ εὔνοιαν πιστου-
μένου, πείθεται ὁ βάρβαρος, καὶ δώσειν τε ὑπισχνεῖτο, κα-
λεῖ τε γαμβρὸν ἐσόμενον. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, οἱ
μὲν βάρβαροι ἠυτρέπιζον πάντα εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ
Ῥωμαίων βασιλέως, ἔχαιρόν τε εἰρήνης αἰωνίου ἐλπίδι.
ὁ δ' Ἀντωνῖνος διαβὰς τοὺς ποταμοὺς ἀκωλύτως, εἰσελάσας
εἰς τὴν Παρθυαίων γῆν ὡς ἰδίαν ἤδη, πανταχοῦ θυσιῶν
B αὐτῷ προσαγομένων, βωμῶν τε ἐστεμμένων, ἀρωμάτων
καὶ θυμιαμάτων παντοίων προσφερομένων, χαίρειν τοῖς
γινομένοις ὑπὸ τῶν βαρβάρων προσεποιεῖτο. ὡς δὲ προ-
χωρήσας, τό, τε πλεῖστον τῆς ὁδοιπορίας ἀνύσας, ἤδη τοῖς
βασιλείοις τοῦ Ἀρταβάνου ἐπλησίαζεν, οὐκ ἀναμείνας ὁ Ἀρ-
τάβανος ὑπηντᾶτο αὐτῷ ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ,
δεξιούμενος νυμφίον μὲν τῆς θυγατρὸς, γαμβρὸν δὲ αὐτοῦ.
πᾶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἄνθεσι τοῖς ἐπιχωρίοις
κατεστεμμένον, ἐσθῆτι, χρυσῷ καὶ βαφαῖς διαφόροις πεποι-
κιλμένον, ἑώρταζε. πρός τε αὐλοὺς καὶ σύριγγας, τυμπάνων
C τε ἤχους, ἐσκίρτων ἀρρύθμως. χαίρουσι γὰρ τοιαύτῃ τινὰ ὄρ-
χησιν κινούμενοι ἐπὰν οἴνου πλείονος ἐμφορηθῶσιν. ὡς δὲ
πᾶν συνῆλθε τὸ πλῆθος, τῶν τε ἵππων ἀπέβησαν, φαρέ-
τρας τε καὶ τόξα ἀποθέμενοι, περὶ σπονδὰς καὶ κύλικας
εἶχον. πλεῖστον δὲ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἤθροιστο, καὶ ὡς ἔ-
τυχεν ἀτάκτως εἱστήκεσαν, οὐδὲν μὲν ἄτοπον προσδοκῶν-
τες, σπεύδων δὲ ἕκαστος ἰδεῖν τὸν νυμφίον. τότε ὑφ' ἑνὶ ση-

μείω κελεύει ὁ Ἀντωνῖνος τῷ ἰδίῳ στρατῷ ἐπιδραμεῖν, καὶ
φονεύειν τοὺς βαρβάρους. ἐκπλαγέντες δὲ τῷ πράγματι,
παιόμενοί τε καὶ τιτρωσκόμενοι ἐτράποντο. αὐτός τε Ἀρ-
τάβανος ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν δορυφόρων, ἵππῳ D
τε ἐπιτεθεὶς, ἀπέδρα μόλις μετ' ὀλίγων. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆ-
θος ἐκόπτετο τῶν βαρβάρων, οὔτε τοὺς ἵππους ἐχόντων, οἷς
χρῶνται μάλιστα (ἀποβεβηκότες γὰρ εἱστήκεσαν, ἀφέντες ἐκεί-
νους νέμεσθαι) οὔτε δρόμῳ χρήσασθαι δυναμένων πρὸς φυ-
γὴν, ἐμποδιζούσης αὐτοὺς τῆς περὶ τοῖς ποσὶ χαύνου ἐσθῆ-
τος. φαρέτρας δὲ καὶ τόξα οὐκ εἶχον· τί γὰρ ἔχρῃζον αὐτῶν
πρὸς γάμοις; πολὺν δὲ ἐργασάμενος ὁ Ἀντωνῖνος φόνον
τῶν βαρβάρων, λείαν τε καὶ αἰχμαλώτους παμπληθεῖς συλ-
λαβὼν, ἀπῄει, μηδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος· κώμας τε καὶ πό- 427
λεις ἐμπιπρᾶν δοὺς ἐξουσίαν τοῖς στρατιώταις, ἁρπάζειν τε A
ἕκαστον, ὃ δύναται καὶ ὃ βούλεται αὐτὸς κτήσασθαι. τοιού-
τῳ μὲν δὴ πάθει ἐχρήσαντο οἱ βάρβαροι οὐ προσδοκηθέντι.
ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπὶ πολὺ τῆς Παρθυαίων γῆς ἐλάσας, ἤ-
δη καὶ τῶν στρατιωτῶν κεκμηκότων ἐν αὐτῷ τῷ ἁρπάζειν
καὶ φονεύειν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἐκεῖ δὲ
γενόμενος, ἐπιστέλλει τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δή-
μῳ, πᾶσαν ἀνατολὴν κεχειρῶσθαι, καὶ τῆς ἐπέκεινα βασι-
λείας πάντας αὐτῷ παρακεχωρηκέναι. ἡ δὲ σύγκλητος, οὐκ
ἀγνοοῦντες μὲν τὰ πεπραγμένα, (λαθεῖν γὰρ ἔργα βασιλέως
ἀδύνατον) πλὴν δέει καὶ κολακείᾳ, ψηφίζονται αὐτῷ πά- B
σας τιμὰς ἐπινικίους. διέτριβε δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Μεσο-
ποταμίᾳ ὁ Ἀντωνῖνος, ἡνιοχείαις σχολάζων, καὶ θηρία
παντοδαπὰ ἀναιρῶν. ἦσαν δὲ αὐτῷ ὑπάρχοντες τοῦ στρατο-
πέδου δύο· ὁ μὲν, πρεσβύτης πάνυ, τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης καὶ
πολιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων, στρατιωτικὸς δὲ γε-
γονέναι δοκῶν· Αὔδεντος ὄνομα αὐτῷ· ὁ δὲ ἕτερος,
Μακρῖνος μὲν ἐκαλεῖτο, τῶν δὲ ἐν ἀγορᾷ οὐκ ἀπεί-

ρος εἶχε, καὶ μάλιστα νόμων ἐπιστήμης. εἰς τοῦτον οὖν ὡς μηδὲ στρατιωτικὸν, μηδὲ γενναῖον, δημοσίᾳ πολλάκις ἀπέσκωπτε καὶ μέχρις αἰσχρᾶς βλασφημίας. ἐπεὶ γὰρ ἤκουεν
C αὐτὸν καὶ διαίτῃ ἐλευθερίῳ χρώμενον, καὶ τὰ φαῦλα καὶ ἀπερριμμένα τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν μυσαττόμενον, οἷς ὡς στρατιωτικὸς δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε, χλαμύδιον, ἤ τινα ἄλλην ἐσθῆτα ἀμφιεσάμενον ἀστειοτέραν, εἰς ἀνανδρίαν καὶ θήλειαν νόσον διέβαλλεν, ἀεί τε ἀποκτενεῖν ἠπείλει. ἅπερ οὐ φέρων ὁ Μακρῖνος, πάνυ ἤσχαλλε. συνέβη δέ τι καὶ τοιοῦτον. ἔδει γὰρ ἄρα τέλος λαβεῖν τὸν Ἀντωνίνου βίον. περιεργότερος γὰρ ὤν, οὐ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέ-
D ναι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖά τε καὶ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν· ἀεί τε πάντας ὑπώπτευεν, ὡς ἐπιβουλεύοντας. χρηστηρίων τε πάντων ἀνεφορεῖτο, τούς τε πανταχόθεν μάγους καὶ ἀστρονόμους τε καὶ θύτας μετεπέμπετο· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐλάνθανε τῶν τὴν γοητείαν ταύτην ὑπισχνουμένων. ὑποπτεύων δ' αὐτοὺς ὡς οὐ τἀληθῆ αὐτῷ ἀλλὰ πρὸς κολακείαν θεσπίζοντας, ἐπιστέλλει Ματερνιανῷ τινι, τότε πάσας τὰς ἐν Ῥώμῃ πράξεις ἐγκεχειρισμένῳ, πιστοτάτῳ εἶναι δοκοῦντι φίλων, καὶ μόνῳ κοινωνῷ τῶν ἀπορ-
428 ῥήτων. κελεύει δὲ αὐτῷ μάγους τοὺς ἀρίστους ζητήσαντι, νε-
A κυίᾳ τε χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ μή τις ἄρα ἐπιβουλεύοι τῇ ἀρχῇ. ὁ δὲ Ματερνιανὸς χρησάμενος αἰδοῖ τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κελευσθεῖσιν, εἴτε ὄντως αὐτῷ δαιμόνων τοιαῦτα θεσπισάντων, εἴτε ἄλλως συσκευαζόμενος τὸν Μακρῖνον, ἐπιστέλλει τῷ Ἀντωνίνῳ ἐπιβουλεύειν τῇ ἀρχῇ τὸν Μακρῖνον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἀποσκευάζεσθαι. ταῦτα τὰ γράμματα ἀποσημηνάμενος μετὰ καὶ ἑτέρων ἐπιστολῶν κατὰ τὸ ἔθος, δίδωσι τοῖς διακομίζουσιν οὐκ εἰδόσιν ἃ φέρουσι. τῷ δὲ συνήθει τάχει τῆς ὁδοιπορίας ἐκεῖνοι χρησάμενοι, ἐφίστανται τῷ Ἀντωνίνῳ ἤδη τε σκευὴν

ἡνιόχου ἀνειληφότι, καὶ τοῦ ἅρματος ἐπιβαίνοντι, προσκο-
μίζουσι πάντα τὸν σύνδεσμον τῶν ἐπιστολῶν, ἐν αἷς ἦν καὶ B
τὰ τοῦ Μακρίνου γράμματα. ὁ δ' Ἀντωνῖνος τὴν ὁρμὴν
ἤδη καὶ τὴν γνώμην περὶ τὴν ἱπποδρομίαν ἔχων, κελεύει
τῷ Μακρίνῳ ἀποστάντι καὶ ἰδιάσαντι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμα-
σι· καὶ εἴ τι ἐπεῖγον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ· εἰ δὲ μή, τὰ ἐξ ἔ-
θους αὐτὸν διοικῆσαι ὡς ἔπαρχον. πολλάκις δὲ τοῦτο κε-
λεύειν ἦν σύνηθες αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν ταῦτα προστάξας, εἴ-
χετο τοῦ προκειμένου. ὁ δὲ Μακρῖνος καθ' αὑτὸν γενόμενος,
τάς τε ἄλλας ἐπιλύεται ἐπιστολάς· περιτυχὼν δὲ καὶ τῇ
καθ' αὑτοῦ θανατηφόρῳ, ὁρᾷ πρόδηλον κίνδυνον ἐπικεί- C
μενον. εἰδώς τε τοῦ Ἀντωνίνου τὸν θυμόν, καὶ τὸ φονικὸν ἐπὶ
τοιοῖσδε γράμμασι, καὶ πρόφασιν αὐτῷ εὔλογον ὑπάρξου-
σαν, τὴν μὲν ἐπιστολὴν ὑφαιρεῖται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν
ἀπαγγέλλει, ὡς εἶεν συνήθεις. φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ δεύτερον
ταῦτα ὁ Ματερνιανὸς ἐπιστείλῃ, δρᾶσαί τι μᾶλλον ἠθέλη-
σεν, ἢ ἀναμείνας, παθεῖν. τολμᾷ δὴ τοιοῦτο. ἦν τις ἑκατον-
τάρχης (Μαρπάλιος δὲ ὄνομα αὐτῷ) τῶν σωματοφυλάκων
τοῦ Ἀντωνίνου, ἀεὶ παρεπόμενος αὐτῷ· τούτου τὸν ἀδελφὸν
πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνῃρήκει, διαβληθέντα μέν, οὐκ ἐλεγ-
χθέντα δὲ αὐτῷ τε τῷ Μαρπαλίῳ ἐνύβρισεν, ἄνανδρον αὐ- D
τὸν καὶ ἀγεννῆ καλῶν καὶ Μακρίνου φίλον. τοῦτον ἐπι-
στάμενος ὁ Μακρῖνος ἀλγοῦντά τε σφοδρῶς ἐπὶ τῇ τοῦ ἀ-
δελφοῦ ἀναιρέσει, μὴ φέροντά τε τὰς εἰς αὐτὸν ὕβρεις,
μεταπέμπεται. ἐθάρρει δὲ αὐτῷ, θεραπεύοντί τε αὐτὸν
ἄνωθεν, καὶ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντι. πείθει τε και-
ρὸν ἐπιτήδειον παραφυλάξαντα, ἐπιβουλεῦσαι τῷ Ἀντω-
νίνῳ. ὁ δὲ ταῖς τε ὑποσχέσεσι τοῦ Μακρίνου ἀναπεισθείς, μι-
σῶν τε ἄλλως, καὶ τιμωρῆσαι θέλων τῷ ἀδελφῷ, πάντα
ποιήσειν ἀσμένως ὑπισχνεῖται, καιρὸν ἐπιτήδειον εὑρών. 429
συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ τῆς σκέψεως ταύτης, θελῆσαι τὸν A

Ἀντωνῖνον διατρίβοντα ἐν Κάρραις τῆς Μεσοποταμίας,
προελθεῖν τῆς βασιλείας, ἀπελθεῖν τε εἰς τὸν νεὼν τῆς σε-
λήνης, ἣν μάλιστα οἱ ἐπιχώριοι σέβουσιν. ἀφειστήκει δὲ
τῆς πόλεως ὁ νεὼς πολὺ, ὡς ὁδοιπορίας χρῄζειν. σὺν ἱπ-
πεῦσιν οὖν ὀλίγοις, ἵνα δὴ μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ,
τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο, ὡς δὴ θύσας τῇ θεῷ ἐπανέλθοι.
κατὰ δὲ τὴν μέσην ὁδὸν ἐπειχθεὶς ὑπὸ τῆς γαστρὸς,
ἀποστῆναί τε πάντας κελεύσας, ἀνεχώρει σὺν ἑνὶ ὑπηρέ-
τῃ, ἀποσκευασόμενος τὰ ἐνοχλοῦντα. πάντες τοίνυν ἀ-
πεστράφησαν, καὶ ὡς πορρωτάτω ἀπῄεσαν, τιμὴν καὶ αἰ-
δῶ τῷ γινομένῳ νέμοντες. ὁ δὲ Μαρτιάλιος, τοὺς καιροὺς
B πάντας παραφυλάττων, ἰδών τε αὐτὸν μεμονωμένον· ὡς
δὴ κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νεύματι, ὁρᾶν τι ἢ ἀκουσόμενος
προσέτρεχε. ἐπιστάς τε αὐτῷ τὰς ἐσθῆτας τῶν μηρῶν κα-
θέλκοντι ἀπεστραμμένῳ, παίει ξιφιδίῳ, ὃ μετὰ χεῖρας
ἔφερε λανθάνων. καιρίου δὲ τῆς πληγῆς ἐπὶ τῆς κατα-
κλεῖδος γενομένης, ἀπροσδοκήτως καὶ ἀφυλάκτως ὁ Ἀν-
τωνῖνος ἀνῃρέθη. πεσόντος δὲ αὐτοῦ, πηδήσας ἵππῳ ἔ-
φυγεν ὁ Μαρτιάλιος. Γερμανοὶ δὲ ἱππεῖς, οἷς ὁ Ἀντωνῖ-
νος ἔχαιρε φρουροῖς τε τοῦ σώματος ἐχρῆτο, οὐ τοσοῦτον ἀ-
φεστῶτες ἐς ὅσον οἱ λοιποὶ, πρῶτοί τε ἰδόντες τὸ γενόμε-
C νον, διώξαντες τὸν Μαρτιάλιον, κατηκόντισαν. ὡς δὲ καὶ ὁ
λοιπὸς στρατὸς εἶδε τὸ πραχθὲν, πάντες συνέδραμον· καὶ
πρῶτος ὁ Μακρῖνος ἐπιστὰς τῷ πτώματι, ὀλοφύρεσθαί τε
καὶ θρηνεῖν προσεποιεῖτο. ὅ, τε στρατὸς πᾶς χαλεπῶς καὶ
δυσφόρως ἤνεγκε τὸ πραχθέν. συστρατιώτην γὰρ καὶ κοι-
νωνὸν τοῦ βίου, ἀλλ' οὐκ ἄρχοντα ᾤοντο ἀποβεβληκέναι,
καὶ οὐδεμίαν πω ἐπιβουλὴν ὑπώπτευον ἐκ τοῦ Μα-
κρίνου, ᾤοντο δὲ τὸν Μαρτιάλιον οἰκείαν ἔχθραν ἀμύνα-
σθαι. καὶ οἱ μὲν, ἕκαστος εἰς τὰς σκηνὰς ἐπανῆσαν· ὁ δὲ
D Μακρῖνος πυρὶ παραδοὺς τὸ σωμάτιον, τήν τε κόνιν κάλ-

πῃ τινὶ ἐμβαλὼν, ἔπεμψε τῇ μητρὶ αὐτοῦ καταθάψαι, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατριβούσῃ. ἐκείνη δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων ὁμοίαις συμφοραῖς εἴτε ἑκοῦσα εἴτε κελευσθεῖσα ἀπεκαρτέρησε. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ἐχρήσατο ὁ Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ μήτηρ Ἰουλία, βιώσαντες ὡς προείρηται. πᾶς δὲ ὁ χρόνος ἐν ᾧ μόνος ἐβασίλευσεν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν ἓξ ἔτεσι συνετελέσθη. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν ὁ στρατὸς καὶ ἀπορίᾳ τοῦ πρακτέου. ἔμειναί τε ἡμέρας δύο ἀβασίλευτοι· ἐζήτουν τε ὃν ἐπιλέξονται ἄρχοντα. καὶ γὰρ ἠγγέλλετο μετὰ πολλοῦ πλή- 430
θους καὶ δυνάμεως ἐπιὼν Ἀρτάβανος, δίκας ἀπαιτή- A
σων, τιμωρήσων τε τοῖς ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρήνῃ ἀνῃρημένοις. αἱροῦνται δὴ βασιλέα πρῶτον μὲν Αὐδέντον, ὡς στρατιωτικόν τε καὶ ἔπαρχον οὐ φαῦλον γενόμενον· ὁ δὲ γῆρας προϊσχόμενος παρῃτήσατο, μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν Μακρῖνον, πειθόντων αὐτοὺς χιλιάρχων, οἳ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀντωνίνου συνωμόται καὶ κοινωνοὶ τοῦ Μακρίνου γεγενῆσθαι ὑπωπτεύθησαν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. παρέλαβέ τε τὴν βασιλείαν Μακρῖ- B
νος, οὐχ οὕτως εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἀνάγκῃ, καὶ χρείᾳ τοῦ παρόντος καιροῦ. τούτων δὲ πραττομένων, ἐφίσταται ὁ Ἀρτάβανος μετὰ μεγίστου πλήθους καὶ δυνάμεως, ἵππον τε πολλὴν ἄγων καὶ τοξοτῶν μέγα τι πλῆθος, καταφράκτοις τε ἀπὸ καμήλων ἔξωθεν μακροῖς δόρασι. ὡς δ' ἀπηγγέλη προσιὼν, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Μακρῖνος ἔλεξε τοιάδε,

Ἀλγεῖν μὲν ὑμᾶς πάντας ἐπὶ τοιούτου βασιλέως, ἢ (ἵνα τἀληθῆ λέγωμεν) στρατιώτου ἀποβολῇ, θαυμαστὸν οὐδέν. φέρειν δὲ τὰς συμφορὰς, καὶ τὰ προσπίπτοντα μετρίως ὑπομένειν, ἀνθρώπων ἔργον σωφρονούντων. ἡ μὲν γὰρ ἐκείνου μνήμη ἔν τε τοῖς ἡμετέροις στέρνοις ἐγκείσεται, C

τοῖς τε εἰς ὕστερον παραδοθήσεται, καὶ δόξαν ἀΐδιον φέρου-
σα, μεγάλων τε καὶ γενναίων ἔργων ὧν ἔδρασε, φίλτρων τε
καὶ εὐνοίας, καμάτων τε κοινωνίας τῆς πρὸς ὑμᾶς. νῦν
δὴ καιρὸς ἀμύνασθαί τε ὡς χρὴ τὴν μνήμην τοῦ τετελευτη-
κότος, ἀφοσιωσαμένους τε τὰ πρὸς ἐκεῖνον, ἔχεσθαι τῶν ἐ-
πειγόντων. ὁρᾶτε τὸν βάρβαρον ἐφεστῶτα σὺν παντὶ τῷ
τῆς ἀνατολῆς πλήθει, καὶ δοκοῦντα πρόφασιν εὔλογον
ἔχειν ἔχθρας. ἡμεῖς γὰρ αὐτὸν προεκαλεσάμεθα παρα-
D σπονδήσαντες, καὶ ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ πόλεμον ἠγείραμεν.
ἤρτηται δὲ νῦν πᾶσα ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀν-
δρείας τε καὶ πίστεως. οὐ γὰρ περὶ ὅρων γῆς οὐδὲ ῥείθρων
ποταμῶν ἡ φιλονεικία, περὶ τοῦ παντὸς δὲ, πρὸς μέγαν βα-
σιλέα, ὑπὲρ παίδων καὶ συγγενῶν, οὓς ἐκεῖνος ἀδίκως καὶ
παρὰ τοὺς ὅρκους οἴεται ἀνῃρῆσθαι. τά τε οὖν ὅπλα λαμβά-
νωμεν, καὶ τῇ συνήθει Ῥωμαίοις εὐκοσμίᾳ, ταττώμεθα.
ἐν γὰρ ταῖς παρατάξεσι, τὸ μὲν τῶν βαρβάρων ἄτακτον
πλῆθος καὶ προσκαίρως ὠθισμένον, αὐτὸ ἑαυτῷ ἴσως γέ-
431 νοιτ' ἂν ἐναντίον· τὸ δ' ὑμέτερον, εὔτακτόν τε ὂν καὶ συγ-
A κεκροτημένον, μετά τε ἐμπειρίας μαχόμενον, ἡμῖν τε ἔσται
σωτήριον, κἀκείνοις ὀλέθριον. μετ' ἀγαθῆς οὖν τῆς ἐλπί-
δος ἀγωνίζεσθε, ὡς Ῥωμαίοις πρέπει καὶ σύνηθες. οὕτω γὰρ
τούς τε βαρβάρους ἀπώσεσθε ὑμεῖς, καὶ δόξης κλέος ἀρά-
μενοι μέγα, Ῥωμαίοις τε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις δείξετε, τήν
τε προτέραν νίκην πιστώσεσθε, ὡς μὴ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ
παρασπονδήσαντες ἠδικήσατε, ἀλλὰ δι' ὅπλων νικήσαντες
ἐκρατήσατε. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, οἱ στρατιῶται τὴν
ἀνάγκην τοῦ πράγματος ὁρῶντες, παρετάττοντο, κἀν τοῖς
B ὅπλοις ἦσαν. ἅμα δὲ ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐφάνη Ἀρτάβανος
σὺν μεγίστῳ πλήθει στρατοῦ· ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον ὡς
ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι, μεγίστῃ τε κλαγγῇ βοήσαντες, ἐπέ-
δραμον τοῖς Ῥωμαίοις, τοξεύοντές τε καὶ καθιππεύοντες.
οἱ δὲ

οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀτάκτως τε καὶ ἀσφαλῶς συστήσαντες τὰς φάλαγγας, ἑκατέρωθέν τε τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς Μαυρουσίους παρατάξαντες, τά τε κενὰ πληρώσαντες τῶν κούφως καὶ εὐσταλῶς ἐκτρέχειν δυναμένων, δεξάμενοι τοὺς βαρβάρους, ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι, τῷ πλήθει τῶν τόξων, τοῖς τε ἐπιμήκεσι δόρασι τῶν καταφράκτων, ἀπό τε ἵππων καὶ καμήλων τιτρώσκοντες αὐτοὺς, μεγάλως ἄνωθεν ἔβλαπτον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῶν μὲν συσταδὸν μαχομένων, C ῥᾳδίως ἐκράτουν· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ἥ τε ἵππος πολλὴ οὖσα, καὶ τὸ τῶν καμήλων πλῆθος ἐλυμαίνετο, προσποιούμενοι ἀναχωρεῖν, τριβόλους τε καὶ πολλὰ ἄλλα τεχνάσματα σιδήρων ὀξυτάτων ἐξοχαῖς προηκονημένα ἔρριπτον. παραλανθάνοντα δὲ ἐν ταῖς ψάμμοις, καὶ οὐ καθορώμενα ὑπὸ τῶν ἵππων ἢ τῶν καμηλιτῶν, ὀλέθρια ἦν αὐτοῖς. πατοῦντες γὰρ οἱ ἵπποι, αἵ τε κάμηλοι μάλιστα ἔχουσαι ἁπαλὰ τὰ πέλματα, ὤκλαζον καὶ ἐχώλευον. τούς τε ἐπιβάτας οὓς ἔφερον ἀπεσείοντο. οἱ δὲ ἐπέκεινα βάρβαροι ἐς ὅσον μὲν ἐποχοῦνται ἵπποις ἢ καμήλοις, γενναίως μάχονται· ἢν δὲ ἀ- D ποβῶσιν αὐτῶν, ἢ κατενεχθῶσι, ῥᾷστα ἁλίσκονται, μὴ φέροντες τὴν ἐκ συστάσεως μάχην· πρός τε τὸ φυγεῖν, ἢ διῶξαι, εἰ δέοι, ὑπὸ τῆς περὶ τοῖς σκέλεσιν ἐσθῆτος χαύνως παρηωρημένης, ἐμποδίζονται. πρώτης μὲν οὖν καὶ δευτέρας πάσης ἡμέρας ἐξ ἑωθινοῦ εἰς ἑσπέραν ἐμαχέσαντο· καὶ νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσε τὰς μάχας, ἑκάτεροί τε ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα, νικᾶν ἀξιοῦντες. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ συνῆλθον εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον μαχόμενοι. ἐπειρῶντο δὲ οἱ μὲν βάρβαροι, πολύ τι τῷ πλήθει τούτων ὑπερέχοντες, κυκλώσασθαι τοὺς Ῥωμαίους καὶ σαγηνεῦσαι· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐκέτι τὰς φάλαγγας ἐς βάθος συνίστασαν, εἰς μῆ- 432
κος δὲ ἐκτείνοντες ἀεὶ τὸ κυκλούμενον ἐνεπόδιζον. πλῆθος δὲ A τοσοῦτον ἀνδρῶν τε καὶ κτηνῶν ἐφονεύθη, ὡς πᾶν πληρω-

θῆναι τὸ πεδίον, μεγίστους τε σωροὺς πτωμάτων εἰς ὕψος ἀρθῆναι· καὶ μάλιστα τῶν καμήλων ἐπ' ἀλλήλων πιπτουσῶν. πρός τε οὖν τὸ διατρέχειν ἐνεποδίζοντο οἱ μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ καθεώρων ἀλλήλους, μεγάλου ὄντος τοῦ χώματος ἐν μέσῳ, καὶ δυσβάτου ὑπὸ τῶν σωμάτων σεσωρευμένων. ὑφ' οὗ κωλυόμενοι τοῖς ἄλλοις ἐπιέναι, ἕκαστοι

B ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα. ὁ δὲ Μακρῖνος συνεὶς ὅτι οὐκ ἄλλως Ἀρτάβανος ἐνθύμως τε μάχεται, καὶ προσφέρεται, ἀλλ' ἢ οἰόμενος Ἀντωνῖνον μάχεσθαι, εἰωθότων ἀεὶ τῶν βαρβάρων ῥᾷστα ἀποκάμνειν ἐθελοκακεῖν τε, εἰ μή τι ἐν ταῖς πρώταις ὁρμαῖς κατορθώσωσι· τότε δὲ προσεδρευόντων, ὡς αὖ τὴν μάχην ἀνανεώσαιντο, μετὰ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσίν τε καὶ κατάφλεξιν, οὐκ οἰομένων τεθνηκέναι τὸν τῆς ἔχθρας αἴτιον, πέμπει πρεσβείαν, ἐπιστολάς τε τῷ Παρθυαίῳ, λέγων, τὸν μὲν παρὰ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους ἀ-

C δικήσαντα βασιλέα τεθνηκέναι, δίκας τε ἀξίας ὧν ἔδρασε δεδωκέναι· Ῥωμαίους δὲ, ὧν ἐστιν ἡ ἀρχὴ, ἑαυτῷ τε τὰ τῆς βασιλείας ἐγκεχειρικέναι. μήτε δὲ ἀρέσκεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν, αἰχμαλώτους τε τοὺς περιόντας ἀποδοῦναι, χρήματά τε ὅσα ἡρπάγη, ἀποτίσαι· φίλον τε ἀντὶ ἐχθροῦ γενέσθαι, καὶ τὴν εἰρήνην ὅρκοις καὶ σπονδαῖς βεβαιῶσαι. ὁ δὲ Ἀρτάβανος ταῦτά τε ἀναγνοὺς, καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τῶν πρέσβεων περὶ τῆς Ἀντωνίνου ἀναιρέσεως, αὐτάρκη τιμωρίαν τὸν παρασπονδήσαντα δεδωκέναι νομίζων, τουτέστι θανάτου τοῦ αὐτῷ τετευχημένου, ἀγαπῶν τε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ χρήματα ἀναιμωτὶ ἀπολαβεῖν, σπεισάμενος εἰρήνην πρὸς τὸν Μακρῖνον, εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανέρχε-

D ται. ὁ δὲ τόν τε στρατὸν ἀπαλλάξας τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ διατριβῆς, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἠπείγετο.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον πέμπτον.

ΟΠΩΣ μὲν δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἦρξέ τε καὶ 433
ἐτελεύτησε δεδήλωται ἐν τῷ πρὸ τούτου A
συγγράμματι, ἥ τε περὶ τούτου ἐπιβουλὴ
καὶ διαδοχή. γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Μακρῖνος, ἐπιστέλλει τῷ τε δήμῳ
Ῥωμαίων καὶ τῇ συγκλήτῳ, λέγων τοιάδε. Ἐν εἰδόσι μὲν ὑμῖν τοῦ τε βίου μου τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν, τοῦ τε τρόπου τὸ πρὸς χρηστότητα ἐπιρρεπὲς καὶ τὸ πρᾶον τῆς διοικήσεως προτέρον πράξεως, οὐ πολύ τι ἐξουσίας καὶ δυνάμεως βασιλικῆς ἀποδεούσης, (ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχοις τῶν
στρατοπέδων πεπίστευται) περιττὸν νομίζω μακρηγορεῖν. ἴστε B
γάρ με καὶ οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν οὐκ ἀρεσκόμενον καὶ συγκινδυνεύσαντα ὑμῖν ἐν οἷς πολλάκις ταῖς τυχούσαις διαβολαῖς πιστεύων, τὰ φ[illegible]ς ὑμῖν προσεφέρετο, κἀμὲ μὲν κακῶς ἠγόρευε καὶ δημοσίᾳ πολλάκις τὸ μέτριόν μου καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους φιλάνθρωπον διαβάλλων καὶ διασκώπτων εἰς ῥαθυμίαν καὶ τρόπων χαυνότητα· κολακείαις δὲ χαίρων καὶ τοὺς εἰς ὠμότητα παροξύνοντας, τῷ τε θυμῷ τὸ ἐνδόσιμον αὐτοῦ
διδόντας, τήν τε ὀργὴν διαβολαῖς ἐγείροντας, εὔνους καὶ πι- C
στοὺς ἐδοκίμαζε φίλους. ἐμοὶ δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρᾶον καὶ μέτριον προσφιλές. τὸν γοῦν πρὸς Παρθυαίους πόλεμον μέγιστόν τε ὄντα καὶ ἐφ᾽ ᾧ πᾶσα Ῥωμαίων ἐσαλεύετ᾽ ἀρχή, καταλύσαμεν. καὶ ἐν οἷς ἀνδρείως παραταξάμενοι οὐδὲν ἡττήμεθα, καὶ ἐν οἷς σπεισάμενοι μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐλθόντα μέγαν βασιλέα, πιστὸν φίλον ἀντ᾽ ἐχθροῦ δυσμάχου ἐποιήσαμεν.

ἐμοῦ δὲ κρατοῦντος, ἐν ἀδείᾳ τε καὶ ἀναιμωτὶ πάντες βιώσονται· ἀριστοκρατία τε μᾶλλον ἢ βασιλεία νομι-
D σθήσεται. μηδέ τις ἀπαξιούτω, ἢ τύχης παῖσμα νομιζέτω, ὅτι δὴ ὄντα με ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως, ἐπὶ τοῦτο ἤγαγε. τί γὰρ ὄφελος εὐγενείας, εἰ μὴ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος
434 συνοικεῖ τρόπος; τὰ μὲν γὰρ τῆς τύχης δῶρα καὶ ἀναξίοις
A περιπίπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ ἰδίαν ἑκάστῳ δόξαν περιτίθησιν. εὐγένεια δὲ καὶ πλοῦτος καὶ ὅσα τοιαῦτα, μακαρίζεται μὲν, οὐκ ἐπαινεῖται δὲ, ὡς παρ' ἄλλου δοθέντα· ἐπιείκεια δὲ καὶ χρηστότης, ἅμα τῷ θαυμάζεσθαι, καὶ τὴν ἐπαίνων τὴν ἀναφορὰν εἰς αὐτὸν τινὰ ἔχει τὸν κατορθοῦντα. τί γοῦν ὑμᾶς ὤνησεν ἡ Κομμόδου εὐγένεια, ἢ Ἀντωνίνου ἡ πατρῴα διαδοχή; οἱ μὲν γὰρ ὥσπερ ὄφλημα κληρο-
B νομίας εἰληφότες, ἀποχρῶνταί τε καὶ ἐνυβρίζουσιν ὡς ἄνωθεν ἰδίῳ κτήματι· οἱ δὲ παρ' ὑμῶν λαβόντες, χάριτός τε ἀϊδίου εἰσὶ χρεῶσται, καὶ πειρῶνται ἀμείψασθαι τοὺς εὐεργεσίαις προειληφότας. καὶ τῶν μὲν ἀπ' εὐπατριδῶν βασιλέων τὸ εὐγενὲς εἰς ὑπεροψίαν ἐκπίπτει, καταφρονήσει τῶν ὑπηκόων, ὡς πολὺ ἐλαττόνων· οἱ δὲ ἐκ μετρίων πράξεων εἰς τοῦτο ἐλθόντες, περιέπουσιν αὐτὸ ὡς καμάτῳ κτηθέν· αἰδῶ τε καὶ τιμὴν ἀπονέμουσιν ἣν εἰώθεσαν τοῖς ποτὲ κρείττοσιν. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς μηδέν τι πράττειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας γνώμης· κοινωνούς τε καὶ συμβούλους ἔχειν τῆς τῶν πρα-
C γμάτων διοικήσεως. ὑμεῖς δὲ ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ βιώσεσθε, ὧν ἀφῃρέθητε μὲν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν βασιλέων, ἀποδοῦναι δὲ ὑμῖν ἐπειράθησαν, πρότερον μὲν Μάρκος, ὕστερον δὲ Περτίναξ, ἐξ ἰδιωτικῶν σπαργάνων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες. γένους γὰρ ἔνδοξον ἀρχὴν αὐτὸν παραγαγεῖν, καὶ τοῖς ὕστερον γένει ἄμεινον, ἢ κλέος προγονικὸν παραλαμβάνοντα, τρόπου φαυλότητι καταισχῦναι. Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιστολῆς, εὐφήμει τε αὐτὸν ἡ σύγκλητος, καὶ

τὰς σεβασμίους τιμὰς πάσας ψηφίζεται. οὐχ οὕτω δὲ εὔ-
φραινε πάντας ἡ Μακρίνου διαδοχὴ, ὡς ὑπερήδοντό τε καὶ
πανδημεὶ ἑώρταζον ἐπὶ τῇ Ἀντωνίνου ἀπαλλαγῇ. ἕκα-
στός τε ᾤετο μάλιστα τῶν ἐν ἀξιώσει τινὶ ἢ πράξει καθε- D
στώτων, ξίφος ἀποσεσεῖσθαι τοῖς αὐχέσιν ἐπαιωρούμενον.
συκοφάνται τε ἢ δοῦλοι ὅσοι δεσπότας κατήγγελον, ἀνεσκο-
λοπίσθησαν. πᾶσα ἥ τε Ῥωμαίων πόλις καὶ σχεδὸν ἡ ὑπὸ
Ῥωμαίοις οἰκουμένη καθαρθεῖσα πονηρῶν ἀνθρώπων, τῶν
μὲν κολασθέντων, τῶν δὲ ἐξωσθέντων, εἰ δέ τινες καὶ ἔλα-
θον, δι' εὐλάβειαν ἡσυχαζόντων, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ καὶ εἰκόνι
ἐλευθερίας ἐβίωσαν ἐκείνου τοῦ ἔτους οὗ μόνου ὁ Μακρῖνος
ἐβασίλευσε. τοσοῦτον δὲ ἥμαρτεν, ὅσον μὴ διέλυσεν ἀθρόως 435
τὰ στρατόπεδα, καὶ ἑκάστους εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀπέπεμψεν. αὐ- A
τός τε εἰς τὴν Ῥώμην ποθοῦσαν ἠπείχθη, τοῦ δήμου ἑκάστο-
τε καλοῦντος μεγάλαις βοαῖς. ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχείᾳ διέτρι-
βε, γένειόν τε ἀσκῶν, βαδίζων τε πλέον τοῦ δέοντος ἠρε-
μαίως, βραδύτατά τε καὶ μόλις τοῖς προσιοῦσιν ἀποκρι-
νόμενος, ὡς μηδ' ἀκούεσθαι πολλάκις διὰ τὸ καθειμένον τῆς
φωνῆς. ἐζήλου δὲ ταῦτα ὡς δὴ Μάρκου ἐπιτηδεύματα· τὸν
δὲ λοιπὸν βίον οὐκ ἐμιμήσατο. ἐπεδίδου δὲ ἑκάστοτε εἰς τὸ
ἁβροδίαιτον, ὀρχηστῶν τε θέαις καὶ πάσης μούσης κινήσεώς
τε εὐρύθμου ὑποκριταῖς σχολάζων, τῆς τε τῶν πραγμά- B
των διοικήσεως ἀμελῶς ἔχων. προῄει τε πόρπαις καὶ ζω-
στῆρι χρυσῷ πολλῷ καὶ λίθοις τιμίοις πεποικιλμένοις κεκο-
σμημένος, τῆς τοιαύτης πολυτελείας παρὰ τοῖς Ῥωμαίων
στρατιώταις οὐκ ἐπαινουμένης, βαρβάρου δὲ μᾶλλον καὶ θη-
λυπρεποῦς εἶναι δοκούσης. ἅπερ ὁρῶντες οἱ στρατιῶται οὐ πά-
νυ τι ἀπεδέχοντο. ἀπηρέσκοντό τε αὐτοῦ τῷ βίῳ ὡς ἀνει-
μένῳ μᾶλλον ἢ κατ' ἄνδρα στρατιωτικόν. παραβάλλοντες
δὲ τὴν μνήμην τῇ Ἀντωνίνου διαίτῃ, ἐπιτραφείσῃ τε καὶ
στρατιωτικῇ γενομένῃ, κατεγίνωσκον τῆς Μακρίνου πολυ-

τελείας. ἔτι τε ἠναγκάζοντο αὐτοὶ μὲν ὑπὸ σκηναῖς καὶ C ἐν ἀλλοδαπῇ διαιτώμενοι, ἔσθ' ὅτε καὶ σπανίζοντες τῶν ἐπιτηδείων, εἰς τε τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἐπανιόντες, εἰρήνης εἶναι δοκούσης. ὁρῶντες δὲ τὸν Μακρῖνον χλιδῇ καὶ τρυφῇ διαιτώμενον, ἀφηνιάζοντες ἤδη πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸν κακῶς ἠγόρευον· προφάσεώς τε ὀλίγης λαβέσθαι ηὔχοντο εἰς τὸ ἀποσκευάσασθαι τὸ λυποῦν. ἐχρῆν δὲ ἄρα Μακρῖνον ἐνιαυτοῦ μόνον τῇ βασιλείᾳ ἐντρυφήσαντα, ἅμα τῷ βίῳ καὶ τὴν ἀρχὴν καταλῦσαι, μικρὰν καὶ εὐτελῆ πρόφασιν τοῖς στρατιώταις εἰς ἃ ἐβούλοντο τῆς τύχης D παρασχούσης. Μαισὰ ἦν τις ὄνομα, τὸ γένος Φοίνισσα, ἀπὸ Ἐμέσου καλουμένης οὕτω πόλεως ἐν Φοινίκῃ. ἀδελφὴ δὲ ἐγεγόνει Ἰουλίας μὲν τῆς Σεβήρου γυναικός, Ἀντωνίνου δὲ μητρός. παρὰ πάντα οὖν τὸν τῆς ἀδελφῆς βίον, ἐν τῇ βασιλείῳ διέτριψεν αὐλῇ χρόνου πολυετοῦς, παρ' ὃν Σεβῆρός τε καὶ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσαν. τὴν δὴ Μαισὰν ταύτην ὁ Μακρῖνος, μετὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς τελευτὴν, Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, προσέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθοῦσαν, ἐν τοῖς οἰκείοις καταβιῶναι, πάντα ἔχουσαν τὰ ἑαυτῆς. πλείστων δὲ ἦν χρημάτων ἀνάπλεως, ἅτε μακρῷ χρόνῳ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ἐντεθραμμένη. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ

436 πρεσβῦτις, διέτριβεν ἐν τοῖς ἑαυτοῖς. ἦσαν δὲ αὐτῇ θυγα-A τέρες δύο· Σοαιμὶς μὲν ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ἑτέρα Μαμμαία. παῖδες δὲ ἦσαν τῇ μὲν πρεσβυτέρᾳ, Βασσιανὸς ὄνομα· τῇ δὲ νεωτέρᾳ Ἀλεξιανός. ὑπὸ δὲ ταῖς μητράσι καὶ τῇ μάμμῃ ἀνετρέφοντο· ὁ μὲν Βασσιανὸς περὶ ἔτη γεγονὼς τέσσαρες καὶ δέκα, ὁ δὲ Ἀλεξιανὸς δεκάτου ἔτους ἐπιβεβηκώς. ἱερῶντο δὲ αὐτοὶ θεῷ Ἡλίῳ. τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι, τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες. νεὼς δὲ αὐτῷ μέγιστος κατεσκεύαστο, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργυρίῳ κεκοσμημένος, λίθων τε πολυτελείᾳ. θρησκεύεται δὲ οὐ

μόνον πρὸς τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γειτνιῶντες B
σατράπαι τε καὶ βασιλεῖς βάρβαροι, φιλοτίμως πέμπουσι τῷ
θεῷ ἑκάστου ἔτους πολυτελῆ ἀναθήματα. ἄγαλμα μὲν οὖν,
ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν ἢ Ῥωμαίοις, οὐδὲν ἕστηκε χειροποίητον,
θεοῦ φέρον εἰκόνα· λίθος δέ τις ἐστὶ μέγιστος, κάτωθεν περι-
φερής, λήγων εἰς ὀξύτητα. κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα, μέλαινά
τε ἡ χροιά. διοπετῆ τε αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσιν, ἐξοχάς τέ τι-
νας βραχείας καὶ τύπους δεικνύουσιν. εἰκόνα τε Ἡλίου ἀνέργα-
στον εἶναι θέλουσιν, οὕτω βλέποντες. τούτῳ δὴ τῷ θεῷ ὁ Βασσια-
νὸς ἱερωμένος, (ἅτε γὰρ πρεσβυτέρῳ ἐκείνῳ ἐγκεχείριστο ἡ θρη- C
σκεία) προῄει τε σχήματι βαρβάρῳ, χιτῶνας χρυσοϋφεῖς καὶ
ἁλουργεῖς χειριδωτοὺς, καὶ ποδήρεις ἀνεζωσμένος, τά τε σκέ-
λη σκέπων πάντα ἀπ' ὀνύχων ἐς μηροὺς, ἐσθῆσιν ὁμοίως
χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμέναις. τήν τε κεφαλὴν ἐκό-
σμει στέφανος λίθων πολυτελῶν χροιᾷ διηνθισμένος. ἦν δὲ
τὴν ἡλικίαν ἀκμαῖος, καὶ τὴν ὄψιν τῶν κατ' αὐτὸν ὡραιότατος
μειρακίων πάντων. εἰς τὸ αὐτὸ δὴ συνιόντων κάλλους σώ-
ματος, ἡλικίας ἀκμῆς, ἁβροῦ σχήματος, ἀπείκασεν ἄν τις τὸ
μειράκιον Διονύσου καλαῖς εἰκόσιν. ἱερουργοῦντα δὴ τοῦτον,
περί τε τοῖς βωμοῖς χορεύοντα νόμῳ βαρβάρων ὑπό τε αὐ- D
λοῖς καὶ σύριγξι παντοδαπῶν τε ὀργάνων ἤχῳ, περιεργότε-
ρον ἐπέβλεπον οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶ-
ται, εἰδότες γένους ὄντα βασιλικοῦ, καὶ τῆς ὥρας αὐτοῦ πάντων
τὰς ὄψεις εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρεφούσης. ἐγειτνίαζε δὲ τῇ πόλει
ἐκείνῃ τότε μέγιστον στρατόπεδον, ὃ τῆς Φοινίκης προήσπιζεν·
ὕστερον δὲ μετηνέχθη, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. φοιτῶντες οὖν οἱ
στρατιῶται ἑκάστοτε εἰς τὴν πόλιν, εἴς τε τὸν νεὼν ἰόντες θρη-
σκείας δὴ χάριν, τὸ μειράκιον ἡδέως ἔβλεπον. ἦσαν δέ τι- 437
νες ἐξ αὐτῶν καὶ πρόσφυγες, οἰκεῖοί τε τῆς Μαισῆς. πρὸς A
οὓς ἐκείνη θαυμάζοντας τὸν παῖδα, εἴτε πλασαμένη, εἴτε καὶ
ἀληθεύουσα, ἐξεῖπεν ὅτι ἄρα Ἀντωνίνου υἱὸς εἴη τῇ φύσει

ii.iiii.

τῇ δὲ ὑπολήψει, ἄλλου δοκεῖν. ἐπιφοιτῆσαι γὰρ αὐτὸν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς νέαις τε οὔσαις καὶ ὡραίαις, καθ' ὃν καιρὸν ἐν τοῖς βασιλείοις σὺν τῇ ἀδελφῇ διέτριβεν. ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, τοῖς συστρατιώταις κατ' ὀλίγον ἀπαγγέλλοντες, διαβόητον ἐποίησαν τὴν φήμην, ὡς εἰς πᾶν χωρῆσαι τὸ στρατιωτικόν. τῇ δὲ Μαισῇ ἐλέγετο σωροὺς εἶναι χρημάτων, ἐκείνην δὲ ἑτοίμως πάντα προέσθαι τοῖς στρα-

B τιώταις εἰ τὴν βασιλείαν τῷ γένει ἀνανεώσαιτο. ὡς δὲ συνέθεντο, νύκτωρ εἰ κατέλθοιεν, λαθόντες ἀνοίξειν τὰς πύλας, καὶ δέξεσθαι πᾶν τὸ γένος ἔνδον, βασιλέα τε καὶ υἱὸν ἀποδείξειν Ἀντωνίνου, ἐπιδέδωκεν ἑαυτὴν ἡ πρεσβῦτις, ἑλομένη πάντα κίνδυνον ἀναρρῖψαι μᾶλλον ἢ ἰδιωτεύειν καὶ δοκεῖν ἀπερρῖφθαι. νύκτωρ τε λάθρα τῆς πόλεως ὑπεξῆλθε σὺν ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς ἐγγόνοις. καταγαγόντων τε αὐτοὺς τῶν προσφυγόντων στρατιωτῶν, γενόμενοι πρὸς τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου, ῥᾷστα ὑπεδέχθησαν. ἀθρόως τε τὸν παῖδα πᾶν τὸ στρατόπεδον Ἀντωνῖνον προσηγόρευσαν, τήν τε

C πορφυρᾶν χλαμύδι περιβαλόντες εἶχον ἔνδον. πάντα δὲ τὰ ἐπιτήδεια καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ὅσα εἶχον ἐν κώμαις ἢ ἀγροῖς τοῖς πλησίον, εἰσκομίσαντες, τάς τε πύλας ἀποκλείσαντες, παρεσκεύαζον ἑαυτοὺς ὡς εἰ δέοι ὑπομενοῦντες πολιορκίαν. ὡς δὲ ταῦτα ἀπηγγέλη τῷ Μακρίνῳ ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι, ἥ τε φήμη διέδραμεν ἀνὰ τὰ λοιπὰ στρατόπεδα ὅτι τε Ἀντωνίνου υἱὸς εὑρέθη, καὶ ὅτι ἡ Ἰουλίας ἀδελφὴ χρήματα δίδωσι, πάντα τὰ λεγόμενα καὶ ἐνδεχόμενα καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι, τὰς ψυχὰς ἐξεπλήττοντο. ἐνῆγε δ' αὐτοὺς καὶ ἀνέπειθεν εἰς πραγμάτων

D καινοτομίαν τό, τε Μακρίνου μῖσος, καὶ τὸ Ἀντωνίνου τῆς μνήμης πόθος καὶ πρό γε ἁπάντων, ἡ τῶν χρημάτων ἐλπίς, ὡς πολλοὺς καὶ αὐτομολοῦντας φοιτᾶν πρὸς τὸν νέον Ἀντωνῖνον. ὁ δὲ Μακρῖνος, καταφρονῶν τοῦ πράγματος

ὡς παιδαριώδεις, χρώμενός τε τῇ συνήθει προθυμίᾳ, αὐ-
τὸς μὲν οἴκοι μένει, πέμπει δὲ ἕνα τῶν ἀρχόντων τοῦ στρατοπέ-
δου, δύναμιν δοὺς ὅσην ᾤετο ῥᾷστα ἐκπορθήσειν τοὺς ἀφε-
στῶτας. ὡς δ' ἦλθεν Ἰουλιανὸς (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἐπάρ-
χῳ) καὶ προσέβαλε τοῖς τείχεσιν, ἔνδοθεν οἱ στρατιῶται 438
ἀνελθόντες ἐπί τε τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις, τόν τε A
παῖδα τῷ ἔξωθεν πολιορκοῦντι στρατῷ ἐδείκνυσαν, Ἀντω-
νίνου υἱὸν ἀποφημοῦντες. βαλάντιά τε χρημάτων (μέγα δέ-
λεαρ προδοσίας) αὐτοῖς ἐδείκνυσαν. οἱ δὲ, πιστεύσαντες Ἀν-
τωνίνου τε εἶναι τέκνον, καὶ ὁμοιότατόν γε, (βλέπειν γὰρ οὕτως
ἤθελον) τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, καὶ
πέμπουσι τῷ Μακρίνῳ· αὐτοὶ δὲ πάντες, ἀνοιχθεισῶν αὐ-
τοῖς τῶν πυλῶν, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐδέχθησαν. οὕτως ἡ δύ-
ναμις αὐξηθεῖσα, οὐ μόνον ἦν πρὸς τὸ ἀπομάχεσθαι πο-
λιορκίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συστάδην καὶ ἐξ ἀντιστάσεως
ἀγωνίζεσθαι ἀξιόχρεως. ἔτι τε καὶ τῶν αὐτομόλων τὸ πλῆ- B
θος ἑκάστοτε, εἰ καὶ κατ' ὀλίγους προσιὸν, τὴν δύναμιν
ηὔξησεν. ὁ δὲ Μακρῖνος ὡς ταῦτα ἐπυνθάνετο, ἀθροίσας
πάντα ὃν εἶχε στρατὸν, ἐπῄει ὡς δὴ πολιορκήσων τοὺς ἐκεί-
νῳ προσκεχωρηκότας. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐκ ἀναμενόντων τῶν
σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν πολιορκηθῆναι, θαρρησάντων δὲ με-
τὰ πάσης προθυμίας ἐξελθεῖν τε καὶ ὑπαντώμενοι τῷ
Μακρίνῳ ἐκ παρατάξεως ἀγωνίζεσθαι, ἐξάγει τὴν αὐτοῦ
δύναμιν. συμμίξαντα δὲ ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα Φοινί-
κης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου,
προθύμως ἠγωνίζοντο, δεδιότες εἰ ἡττηθεῖεν, τὴν ἐφ' οἷς ἔ-
δρασαν τιμωρίαν ἀναδέξασθαι· οἱ δὲ σὺν τῷ Μακρίνῳ,
ῥᾳθυμότερον προσεφέροντο τῷ ἔργῳ, ἀποδιδράσκοντες καὶ
μετιόντες πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον. ἅπερ ὁρῶν ὁ Μακρῖνος, φο- C
βηθείς τε μὴ παντάπασι γυμνωθεὶς τῆς δυνάμεως, αἰχμά-
λωτός τε ληφθεὶς, αἰσχίστως ὑβρισθείη, ἐπὶ τῆς μάχης συνε-

στώσης, ἑσπέρας ἤδη προσιούσης, ἀπορρίψας τὸ χλαμύδιον, καὶ εἴ τι σχῆμα βασιλικὸν περιέκειτο, λαθὼν, ἀποδιδράσκει σὺν ὀλίγοις ἑκατοντάρχαις, οὓς πιστοτάτους ᾤετο, τό γένειον ἀποκειράμενος, ὡς μὴ γνωρίζοιτο· ἐσθῆτά τε ὁδοιπορικὴν λαβὼν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀεὶ σκέπων, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὡδοιπόρει, φθάνων τὴν φήμην τῆς ἑαυτοῦ τύχης· τῶν τε ἑκατοντάρχων μεγάλῃ σπουδῇ τὰ ὀχήματα ἐπειγόντων, ὡς ἂν ὑπὸ Μακρίνου ἔτι βασιλεύοντος ἐπί
D τινα σπουδαῖα πεμφθέντων. ὁ μὲν οὖν ἔφυγεν ὡς εἴρηται. ὁ δὲ στρατὸς ἑκατέρωθεν ἐμάχοντο, ὑπὲρ τοῦ Μακρίνου, οἱ σωματοφύλακες καὶ δορυφόροι, οὓς δὴ πραιτωριανοὺς καλοῦσιν, οἳ γενναίως ἀντέστησαν παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἅτε ὄντες μέγιστοί τε καὶ ἐπίλεκτοι· τὸ δ' ἐπίλοιπον πᾶν πλῆθος ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου ἠγωνίζοντο. ὡς δ' ἐπὶ πολὺ τὸν Μακρῖνον οὐκ ἔβλεπον οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ μαχόμενοι, οὐδὲ τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα, διηπόρουν δὲ ποῦ ποτε ἄρα εἴη, πότε-
439 ρον ἐν τῷ πλήθει τῶν κειμένων, ἢ ἀποδρὰς ᾤχετο, ἠγνόουν τε
A πῶς χρήσονται τῷ πράγματι. οὔτε γὰρ μάχεσθαι ἤθελον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρόντος, παραδοῦναι δὲ αὑτοὺς ἐκδότους καὶ ὥσπερ αἰχμαλώτους ᾐδοῦντο. ὡς δὲ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἐπύθετο Ἀντωνῖνος τὴν τοῦ Μακρίνου φυγὴν, πέμψας κήρυκας, διδάσκει αὐτοὺς ὅτι μάτην ὑπὲρ ἀνάνδρου καὶ φυγάδος μάχονται· ἄδειάν τε καὶ ἀμνηστίαν ἐνόρκως ὑπισχνεῖται, καλεῖ τε καὶ αὐτοὺς δορυφορήσοντας. οἱ μὲν οὖν πεισθέντες
B προσεχώρησαν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος πέμπει τοὺς διώξοντας τὸν Μακρῖνον πολὺ προκεχωρηκότα. ἐν Καλχηδόνι γοῦν τῆς Βιθυνίας καταλήφθη νοσῶν χαλεπώτατα, ὑπό τε τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας συντετριμμένος. ἔνθα αὐτὸν εὑρόντες ἔν τινι κρυπτόμενον προαστείῳ οἱ διώκοντες, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον. ἐλέγετο δὲ σπεύδειν εἰς τὴν Ῥώμην θαρρῶν τῇ τοῦ δήμου περὶ αὐτὸν σπουδῇ. περαιούμενον δ' αὐτὸν εἰς τὴν

Εὐρώπην διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Προποντίδος πορθμοῦ, ἤδη τε
τῷ Βυζαντίῳ προσπελάζοντα, φασὶν ἀντιπνοίᾳ χρήσασθαι,
ἐπανάγοντος αὐτὸν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ὑπερορίαν. παρὰ
τοσοῦτον μὲν δὴ Μακρῖνος οὐκ ἐξέφυγε τοὺς διώκοντας· τέλει C
τε ἐχρήσατο αἰσχρῷ, ὕστερον θελήσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀνελ-
θεῖν, δέον ἐν ἀρχῇ τοῦτο ποιῆσαι· ὁμοῦ δὲ ἔπταισε καὶ γνώμῃ
καὶ τύχῃ. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Μακρῖνος ἐχρήσατο, συν-
αναιρεθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς ὃν ἦν ποιήσας καί-
σαρα, Διαδουμενιανὸν καλούμενον. ἐπεὶ δὲ ὅ, τε στρατὸς
πᾶς μετελθὼν πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον, προσεῖπε βασι-
λέα, τά τε τῆς ἀρχῆς ὑπεδέξατο, διοικηθέντων αὐτῷ κα-
τὰ τὴν ἀνατολὴν τῶν ἐπειγόντων ὑπό τε τῆς μάμμης
καὶ τῶν συνόντων φίλων. αὐτὸς γὰρ ἦν νέος τε τὴν ἡλικίαν,
πραγμάτων τε καὶ παιδείας ἄπειρος, οὐ πολλοῦ χρόνου
διατρίψας εἶχε περὶ ἔξοδον, ἐπισπευδούσης μάλιστα τῆς Μαί- D
σης εἰς τὰ συνήθη ἑαυτῇ βασίλεια Ῥώμης. ὡς δὲ τῇ τε
συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ τὰ πραχθέντα ἐδηλώ-
θη, δυσφόρως μὲν πάντες ἤκουσαν, ὑπήκουον δὲ ἀνάγκῃ, τοῦ στρα-
τοῦ ταῦτα ᾑρημένου. κατεγίγνωσκόν τε τοῦ Μακρίνου ῥᾳθυ-
μίαν τε καὶ τρόπων χαυνότητα. αἴτιόν τε οὐκ ἄλλον ἀλλ᾽ ἢ
αὐτὸν ἑαυτῷ γεγενῆσθαι ἔλεγον. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἀπάρας τῆς
Συρίας, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Νικομήδειαν, ἐχείμαζε, τῆς ὥρας
τοῦ ἔτους οὕτως ἀπαιτούσης. ἀθέως τε ἐξεβακχεύετο, τήν 440
τε ἱερωσύνην τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾗ ἐντέθραπτο, περιεργότε- A
ρον ἐξωρχεῖτο. σχήμασί τε ἐσθῆτος πολυτελεστάτης χρώμενος,
διά τε πορφύρας χρυσοῦ ὑφάσμασι, περιδεραίοις τε καὶ
ψελλίοις κοσμούμενος. εἰς εἶδος δὲ τιάρας στεφάνην ἐπι-
κείμενος χρυσῷ καὶ λίθοις ποικίλοις τιμίοις. ἦν τε αὐτῷ τὸ
σχῆμα μεταξὺ Φοινίσσης ἱερᾶς στολῆς καὶ χλιδῆς Μη-
δικῆς. Ῥωμαϊκὴν δὲ ἢ Ἑλληνικὴν πᾶσαν ἐσθῆτα ἐμυ-
σάττετο, ἐρίου φάσκων εἰργάσθαι, πράγματος ἁπλοῦς,

τοῖς δὲ Σύρων ὑφάσμασι μόνοις ἠρέσκετο. προῄει τε ὑπὸ
B αὐλοῖς καὶ τυμπάνοις, τῷ θεῷ δῆθεν ὀργιάζων. ἡ δὲ Μαῖσα ταῦτα ὁρῶσα, πάνυ ἤσχαλλε· πείθειν τε λιπαροῦσα ἐπειρᾶτο μεταμφιέσασθαι τὴν Ῥωμαίων στολὴν, μέλλοντά τε εἰς τὴν πόλιν ἀφίξεσθαι, καὶ εἰς τὴν σύγκλητον εἰσελεύσεσθαι· μὴ ἀλλοδαπὸν ἢ παντάπασι βάρβαρον τὸ σχῆμα ὀφθὲν, εὐθὺς λυπήσῃ τοὺς ἰδόντας, ἀήθεις τε ὄντας, καὶ οἰομένους τὰ τοιαῦτα καλλωπίσματα οὐκ ἀνδράσιν ἀλλὰ θηλείαις πρέπειν. ὁ δὲ καταφρονήσας τῶν ὑπὸ τῆς πρεσβύτιδος λεχθέντων, μηδ᾽ ἄλλῳ τινὶ πεισθεὶς, (οὐδὲ γὰρ προσίετο εἰ μὴ τοὺς ὁμοιοτρόπους τε καὶ κόλακας αὐτοῦ τῶν ἁμαρ-
C τημάτων) βουλόμενος ἐν ἔθει γενέσθαι τῆς τοῦ σχήματος ὄψεως, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων, ἀπόντος τε αὐτοῦ πεῖραν δοθῆναι πῶς φέρουσι τὴν ὄψιν τοῦ σχήματος, εἰκόνα μεγίστην γράψας παντὸς ἑαυτοῦ, οἷος προϊών τε καὶ ἱερουργῶν ἐφαίνετο, παραστήσας τε ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾧ δὴ καλλιεργῶν ἐγέγραπτο, πέμψας τε εἰς τὴν Ῥώμην, ἐκέλευσεν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ συγκλήτου τόπῳ ὑψηλοτάτῳ τε τὴν εἰκόνα ἀνατεθῆναι ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς Νίκης· ὡς συνιόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, λιβανωτόν τε θυμιῶσιν ἕκαστος, καὶ οἴνου σπένδουσι. προσέταξέ τε πάντας τοὺς Ῥωμαίων ἄρχοντας, καὶ
D εἴ τινες δημοσίας θυσίας ἐπιτελοῦσι, πρὸ τῶν ἄλλων θεῶν οὓς δὴ καλοῦσιν ἱερουργοῦντας, ὀνομάζειν τὸν νέον θεὸν Ἐλαιαγάβαλον. ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο τῷ προειρημένῳ σχήματι, οὐδὲν παράδοξον εἶδον οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ γραφῇ συνειθισμένοι. δοὺς δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομὰς ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοτίμους τε καὶ πολυτελεῖς ἐπιτελέσας παντοδαπὰς θέας, νεών τε μέγιστον καὶ κάλλιστον κατασκευάσας τῷ θεῷ, βωμούς τε πλείστους περὶ τὸν νεὼν ἱδρύσας, ἑκάστοτε προϊὼν ἕωθεν, ἑκατόμβας τε ταύρων καὶ

προβάτων πολὺ πλῆθος κατέσφαττε· τοῖς τε βωμοῖς ἐπε- 441
τίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι συμβάλων, οἴνου τε τοῦ παλαιο- A
τάτου καὶ καλλίστου πολλοὺς ἀμφορέας τῶν βωμῶν προ-
χέων, ὡς ῥεῖθρα φέρεσθαι οἴνου τε καὶ αἵματος μεμιγμέ-
νου. περί τε τοὺς βωμοὺς ἐχόρευεν, ὑπὸ παντοδαποῖς ἤχοις
ὀργάνων· γύναιά τε ἐπιχώρια ἐχόρευεν σὺν αὐτῷ, περι-
θέοντα τοῖς βωμοῖς, κύμβαλα ἢ τύμπανα μετὰ χεῖρας φέ-
ροντα. περιειστήκει δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος καὶ τὸ ἱππικὸν
τάγμα ἐν θεάτρου σχήματι. τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἱερουργη-
θέντων, τά τε ἀρώματα, ἐν χρυσοῖς σκεύεσιν ὑπὲρ κεφαλῆς.
οὐκ οἰκέται δέ τινες ἢ ἀπλεῖς ἄνθρωποι ἔφερον, ἀλλ' οἵ τ' B
ἔπαρχοι τῶν στρατοπέδων, καὶ οἱ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξε-
σιν, ἀνεζωσμένοι, οἱ ἰθὺ, χιτῶνας ποδήρεις καὶ χειριδωτοὺς,
νόμῳ Φοινίκων, ἐν μέσῳ φέροντες μίαν πορφύραν· ὑπο-
δήμασί τε λίνου πεποιημένοις ἐχρῶντο, ὥσπερ οἱ κατ' ἐκεῖ-
να τὰ χωρία προφητεύοντες. ἐδόκει δὲ τιμὴν μεγίστην
νέμειν οἷς ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας. πλὴν, καίτοι χορεύειν
ἀεὶ καὶ ἱερουργεῖν δοκῶν, πλείστους ἀπέκτεινε τῶν ἐνδόξων
τε καὶ πλουσίων, διαβληθέντας αὐτῷ ὡς ἀπαρεσκομένους,
καὶ σκώπτοντας αὐτοῦ τὸν βίον. ἠγάγετο δὲ γυναῖκα, τὴν C
εὐγενεστάτην Ῥωμαίων, ἣν Σεβαστὴν ἀναγορεύσας, μετ' ὀ-
λίγον χρόνον ἀπεπέμψατο, ἰδιωτεύειν κελεύσας, καὶ τῶν τι-
μῶν παρελόμενος. μετ' ἐκείνην δὲ προσποιησάμενος ἐρᾶν,
ἵνα δὴ καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πράττειν δοκοίη, παρθένου τῆς
Ῥωμαίων Ἑστίας ἱερωμένης, ἁγνεύειν τε πρὸς τῶν ἱερῶν νό-
μων κελευομένης καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου παρθενεύεσθαι,
ἀποσπάσας αὐτὴν τῆς ἑστίας καὶ τοῦ ἱεροῦ παρθενῶνος,
γυναῖκα ἔθετο· ἐπιστείλας τῇ συγκλήτῳ καὶ παραμυθη-
σάμενος ἀσέβημά τε καὶ ἁμάρτημα τηλικοῦτον, φήσας
ἀνθρώπινόν τι πεπονθέναι πάθος· ἔρωτι γὰρ τῆς κόρης ἑαλω-
κέναι· ἁρμόζοντά τε καὶ σεβάσμιον εἶναι γάμον ἱερέως τε D

καὶ ἱερείας. πλὴν καὶ ταύτην οὐ μετ' οὐ πολὺ ἀπεπέμψατο. τρίτην δὲ πάλιν ἠγάγετο, ἀναφέρουσαν τὸ γένος εἰς Κόμμοδον. ἔπαιζε δὲ γάμοις οὐ μόνον ἀνθρωπείοις, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ ᾧ ἱεράτευε γυναῖκα ἐζήτει· καὶ τό τε Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν καὶ ἀόρατον σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰς τὸν ἑαυτοῦ θάλαμον μετήγαγε· καὶ μὴ κινηθὲν ἐξ οὗπερ ἦλ-
442 θεν ἀπὸ Ἰλίου, εἰ μὴ ὅτε πυρὶ κατεφλέχθη ὁ νεώς, ἐκίνησεν
A οὗτος, καὶ πρὸς γάμον δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν τῷ θεῷ ἀνήγαγε. φήσας δὲ ἀπαρέσκεσθαι αὐτῷ, ὡς πάντα ἐν ὅπλοις καὶ πολεμικῇ θεῷ, τῆς Οὐρανίας τὸ ἄγαλμα μετεπέμψατο, σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων. φασὶ δὲ αὐτὸ Διδὼ τὴν Φοίνισσαν ἱδρύσασθαι, ὅτε δὴ τὴν ἀρχαίαν Καρχηδόνα πόλιν ἔκτισε, βύρσαν κατατεμοῦσαν. Λίβυες μὲν οὖν αὐτὴν Οὐρανίαν καλοῦσι· Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, σελήνην εἶναι θέλοντες. ἁρμόζειν τοίνυν λέγων ὁ Ἀντωνῖνος γάμον ἡλίου καὶ σελήνης, τό, τε ἄγαλμα μετεπέμψατο, καὶ πάντα τὸν ἐκεῖθεν χρυσόν. χρήματά τε πάμπλειστα τὴν
B θεὸν εἰς προῖκα δὴ ἐπιδοῦναι ἐκέλευσε. κομισθέν τε τὸ ἄγαλμα συνῴκισε δὴ τῷ θεῷ, κελεύσας πάντας τοὺς κατὰ Ῥώμην καὶ Ἰταλίαν ἀνθρώπους ἑορτάζειν, παντοδαπαῖς τε εὐφροσύναις καὶ εὐωχίαις χρῆσθαι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, ὡς δὴ γαμουμένων θεῶν. κατασκευάσας δὲ καὶ ἐν τῷ προαστείῳ νεὼν μέγιστόν τε καὶ πολυτελέστατον· εἰς ὃν ἑκάστου ἔτους κατῆγε τὸν θεόν, ἀκμάζοντος θέρους. πανηγύρεις τε παντοδαπὰς συνεκρότει, ἱπποδρόμους τε κατασκευάσας καὶ θέατρα, διά τε ἡνιοχείας καὶ πάντων θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων πλείστων εὐωχούμενον τὸν δῆμον καὶ παννυχίζοντα εὐφραίνειν ᾤετο· τόν τε θεὸν αὐτὸν ἐπι-
C στήσας ἅρματι χρυσῷ τε καὶ λίθοις τιμιωτάτοις πεποικιλμένῳ, κατῆγεν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ προάστειον, τὸ δὲ

ἅρμα ἦγεν ἑξάπωλον, ἵππων λευκῶν μεγίστων τε καὶ
ἀσπίλων, χρυσῷ πολλῷ καὶ φαλάροις ποικίλοις κεκο-
σμημένον. τὰς τε ἡνίας κατεῖχεν. οὐδέποτε δὲ τοῦ ἅρματος
ἄνθρωπος ἐπέβαινεν· αὐτῷ δὲ περιέκειντο, ὡς ἡνιοχοῦν-
τι δὴ τῷ θεῷ. ὁ δ᾽ Ἀντωνῖνος ἔθει πρὸ τοῦ ἅρματος, ἀνα-
ποδίζων εἰς τοὐπίσω, ἔς τε τὸν θεὸν ἀποβλέπων, καὶ τοὺς
χαλινοὺς ἀντέχων τῶν ἵππων. πᾶσάν τε τὴν ὁδὸν ἤνυε
τρέχων ἔμπαλιν ἑαυτοῦ, ἀφορῶν τε εἰς τὸ πρόσθεν τοῦ
θεοῦ. πρός τε τὸ μὴ πταίσαι αὐτὸν ἢ διολισθαίνειν, οὐχ ὁ-
ρῶντα ὅπου βαίνει, γῆ τε ἡ χρυσίζουσα παμπλείστη ὑπέ- D
στρωτο, οἵ τε παρασπίζοντες, ἑκατέρωθεν ἀντεῖχον, τῆς ἀ-
σφαλείας τοῦ τοιούτου δρόμου προνοούμενοι. ὁ δὲ δῆμος ἑκα-
τέρωθεν παρέθει μετὰ παντοδαποῦ δᾳδουχίας, στεφάνους καὶ
ἄνθη ἐπιρριπτοῦντες, ἀγάλματά τε πάντων θεῶν, καὶ εἴ
τι πολυτελὲς ἀνάθημα τίμιον, ὅσα τε τῆς βασιλείας σύμ-
βολα ἢ πολυτελῆ κειμήλια. οἵ τε ἱππεῖς καὶ στρατὸς πᾶς
προέπεμπε τοῦ θεοῦ. μετὰ δὲ τὸ καταγαγεῖν αὐτὸν, καὶ ἱδρύ-
σαι ἐν τῷ ναῷ, τάς τε προειρημένας θυσίας καὶ πανηγύρεις
ἐπετέλει· πύργους τε μεγίστους καὶ ὑψηλοτάτους κατασκευά- 443
σας, ἀνιών τε ἐπ᾽ αὐτοὺς, ἐρρίπτει τοῖς ὄχλοις, ἁρπάζειν A
πᾶσιν ἐπιτρέπων ἐκπώματά τε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἐσθῆτάς
τε καὶ ὀθόνας παντοδαπάς. ζῶά τε πάντα, ὅσα ἥμερα, ὅσα
ἀήθασα, πλὴν χοίρων· τούτων γὰρ ἀπείχετο Φοινίκων νόμῳ.
ἐν δὴ τῇ ἁρπαγῇ πολλοὶ διεφθείροντο, ὑπό τε ἀλλήλων πα-
τούμενοι καὶ τοῖς δόρασι τῶν στρατιωτῶν περιπίπτοντες, ὡς τὴν
ἐκείνου ἑορτὴν πολλοῖς φέρειν συμφοράν. αὐτὸς δὲ ἐβλέ-
πετο πολλάκις ἡνιοχῶν ἢ ὀρχούμενος· οὐδὲ γὰρ λανθάνειν
ἤθελεν ἁμαρτάνων. προῄει τε ὑπογραφόμενος τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς, καὶ τὰς παρειὰς ἐρυθραίνων, φύσει τε πρόσ-
ωπον ὡραῖον ὑβρίζων βαφαῖς ἀσχήμοσιν. ὁρῶσα δὲ B
ταῦτα ἡ Μαισὰ, ὑποπτεύουσά τε τοὺς στρατιώτας ἀπαρέ-

σκέψασθαι τῷ τοιούτῳ τοῦ βασιλέως βίῳ, καὶ δεδοικυῖα μή τι
ἐκείνου παθόντος, πάλιν ἰδιωτεύῃ, πείθει αὐτὸν (κοῦφον ἄλ-
λως καὶ ἄφρονα νεανίαν) θέσθαι υἱὸν, καίσαρα δὲ ἀπο-
δεῖξαι τὸν ἑαυτοῦ μὲν ἀνεψιὸν, ἐκείνης δὲ ἔκγονον, ἐκ τῆς
ἑτέρας θυγατρὸς Μαμμαίας. εἰποῦσα αὐτῷ κεχαρισμένα,
ὡς ἄρα χρὴ ἐκεῖνον μὲν τῇ ἱερωσύνῃ καὶ θρησκείᾳ σχολά-
ζειν τοῦ θεοῦ, βακχείαις καὶ ὀργίοις, τοῖς τε θείοις ἔργοις ἀ-
νακείμενον, εἶναι δὲ ἕτερον τὸν τὰ ἀνθρώπεια διοικοῦντα,
C ἐκείνῳ δὲ παρέξοντα τῆς βασιλείας τὸ ἀνενόχλητόν τε καὶ
ἀμέριμνον. μὴ δεῖν τοῦτον ξένον ζητεῖν μηδ' ἀλλότριον,
ἀλλὰ τῷ ἀνεψιῷ ταῦτα ἐγχειρίσαι. μετονομάζεται δὴ ὁ
Ἀλεξιανὸς, καὶ Ἀλέξανδρος καλεῖται, παραχθέντος αὐ-
τῷ τοῦ πάππου ὀνόματος, εἰς τὸ τοῦ Μακεδόνος, ὡς πάνυ τε
ἐνδόξου καὶ τιμηθέντος ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος πατρὸς ἀμ-
φοτέρων εἶναι. τὴν Ἀντωνίνου τοῦ Σεβήρου παιδὸς μοιχείαν
ἀμφότεραι αἱ Μαίσης θυγατέρες. αὐτή τε ἡ πρεσβῦτις ἐσε-
μνύνετο, πρὸς τὸ τοὺς στρατιώτας στέργειν τοὺς παῖδας υἱοὺς
D ἐκείνου δοκοῦντας εἶναι. ἀποδείκνυται δὲ Καῖσαρ ὁ Ἀλέξαν-
δρος, ὕπατός τε σὺν τῷ Ἀντωνίνῳ. κατελθών τε εἰς τὴν
σύγκλητον, ταῦτα ἐκύρωσε, γελοιότατα ψηφισαμένων πάν-
των ἃ ἐκελεύοντο· πατέρα μὲν ἐκεῖνον δοκεῖν, ἔτη γεγονότα
περί που ἑκκαίδεκα· τὸν Ἀλέξανδρον δὲ υἱὸν, τοῦ δωδεκά-
του ἐπιβαίνοντα. ὡς δὲ καῖσαρ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεδείχθη,
ὁ Ἀντωνῖνος ἐβούλετο αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ παιδεύειν ἐπιτη-
δεύματα, ὀρχεῖσθαί τε καὶ χορεύειν, τῆς τε ἱερωσύνης κοι-
νωνεῖν καὶ σχήμασι καὶ ἔργοις ὁμοίοις· ἡ δὲ μήτηρ αὐτὸν ἡ
444 Μαμμαία ἀπῆγε μὲν τῶν αἰσχρῶν καὶ ἀπρεπῶν βασιλεῦσιν
A ἔργων, διδασκάλους τε πάσης παιδείας λάθρα μετεπέμ-
πετο· τοῖς τε σώφροσιν αὐτὸν ἤσκει μαθήμασι, παλαίστραις
τε καὶ τοῖς ἀνδρῶν γυμνασίοις εἴθιζε, παιδείαν τε τὴν Ἑλ-
λήνων καὶ Ῥωμαίων ἐπαίδευεν. ἐφ' οἷς Ἀντωνῖνος πάνυ
ἤσχαλλε,

ἤγαλλε, καὶ μεταγινώσκει θέλων αὐτὸν υἱὸν καὶ κοινωνὸν
τῆς ἀρχῆς. τούς τε οὖν διδασκάλους αὐτοῦ πάντας ἀποσό-
βει τῆς βασιλείου αὐλῆς, τινάς τε αὐτῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους,
οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐφυγάδευσεν, αἰτίας γελοιοτάτας
ἐπιφέρων, ὡς διαφθείροιεν αὐτοῦ τὸν δοκοῦντα υἱὸν, οὐκ ἐ-
πιτρέποντες χορεύειν ἢ βακχεύεσθαι, σωφρονίζοντες δὲ,
καὶ τὰ ἀνδρῶν διδάσκοντες. ἐς τοσοῦτον δὲ ἐξώκειλε πα- B
ρανοίας ὡς πάντα τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν δημοσίων
θεάτρων μεταγαγεῖν ἐπὶ τὰς μεγίστας τῶν βασιλικῶν
πράξεων, καὶ τοῖς μὲν στρατοπέδοις ἔπαρχον ἐπιστῆσαι ὀρ-
χηστήν τινα γενόμενον, καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ Ῥωμαίων θεά-
τρῳ ὀρχησάμενον ὅτε ἦν νέος. πάλιν δὲ ἕτερον ὁμοίως τῆς
σκηνῆς βαστάσας παιδείας τῶν νέων καὶ ἀκοσμίας, τῆς τε
ὑποστάσεως τῆς εἰς τὴν σύγκλητον βουλὴν ἢ τὸ ἱππικὸν
τάγμα καταταττομένων προέστησεν· ἡνιόχοις τε καὶ κωμῳ-
δοῖς καὶ μίμων ὑποκριταῖς τὰς μεγίστας τῶν βασιλείων
πίστεων ἐνεχείρισε. τοῖς δὲ δούλοις αὐτοῦ ἢ ἀπελευθέροις,
ὡς ἔτυχεν ἑκάστοις, ἐπ' αἰσχρῷ τινι ἀδοκιμήσασι, τὰς ὑπα-
τικὰς τῶν ἐθνῶν ἐξουσίας ἐνεχείρισε. πάντων δὲ οὕτω τῶν C
πάλαι δοκούντων σεμνῶν εἰς ὕβριν καὶ παροινίαν ἐκβε-
βακχευμένων, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ
στρατιῶται, ἤχθοντο καὶ ἐδυσφόρουν· ἐμυσάττοντο δὲ αὐτὸν,
ὁρῶντες τὸ μὲν πρόσωπον καλλωπιζόμενον περιεργότερον ἢ
κατὰ γυναῖκα σώφρονα, περιδεραίοις δὲ χρυσίνοις ἐσθῆσί τε
ἁπαλαῖς ἀνάνδρως κοσμούμενον, ὀρχούμενόν τε οὕτως ὡς
ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαι. ἐπιρρεπεστέρας τοίνυν τὰς γνώμας
πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον, καὶ ἐλπίδας κρείττους ἐν παι-
δὶ κοσμίως καὶ σωφρόνως ἀνατρεφομένῳ. ἐφρούρουν τε
αὐτὸν παντοίως, ὁρῶντες ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντω- D
νίνου. ἥ τε μήτηρ Μαμμαία οὔτε ποτοῦ οὔτε ἐδώδιμόν τι εἴα
τὸν παῖδα προσφέρεσθαι τῶν ὑπ' ἐκείνου πεμπομένων.

ὀψοποιοῖς τε καὶ οἰνοχόοις ὁ παῖς ἐχρῆτο, οὐ τοῖς βασιλικοῖς
καὶ ἐν κοινῇ ὑπηρεσίᾳ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῆς μη-
τρὸς ἐπιλεχθεῖσι, πιστοτάτοις τε εἶναι δοκοῦσιν. ἐδίδου δὲ καὶ
χρήματα λανθάνουσα διανέμεσθαι τοῖς στρατιώταις κρύ-
βδην, ὅπως αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὔνοιαν καὶ
διὰ χρημάτων, εἰς ἃ μάλιστα ἀποβλέπουσιν, οἰκειώσηται. ταῦ-
445 τα δὴ ὁ Ἀντωνῖνος πυνθανόμενος, παντὶ τρόπῳ ἐπεβούλευε
A τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ τὰς ἐπιβουλὰς πά-
σας ἀπεῖργέ τε καὶ ἐκώλυεν ἡ κοινὴ μάμμη ἀμφοτέρων
Μαισά, γυνὴ καὶ ἄλλως ἐντρεχὴς καὶ τῇ βασιλείῳ αὐ-
λῇ πολλῶν ἐτῶν ἐνδιαιτηθεῖσα, ἅτε τῆς Σεβήρου γυναικὸς
Ἰουλίας ἀδελφὴ γενομένη· καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῇ ἐν τοῖς
βασιλείοις διατρίψασα. οὐδὲν οὖν εἶναι αὐτὴν ἐλάνθανε
τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου βουλευομένων, φύσει τε χαύνου τὸν
τρόπον ὄντος, καὶ ἀφειδῶς πάντα καὶ φανερῶς ἃ ἐβουλεύετο
λέγοντος καὶ πράττοντος. ὡς δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῷ
οὐ προεχώρει, παραλῦσαι τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἠθέλησε
τὸν παῖδα· καὶ οὔτε ἐν ταῖς προσαγορεύσεσιν, οὔτε ἐν ταῖς
B προόδοις Ἀλέξανδρος ἐτιμᾶτο. οἱ δὲ στρατιῶται ἐπεζήτουν
τε αὐτὸν καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι δὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθείη.
διεσκέδασε δὲ ὁ Ἀντωνῖνος καὶ φήμην ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου
τεθνήξεσθαι μέλλοντος. ἐπειρᾶτό τε ἀποπεῖραν ὅπως οἴσου-
σιν οἱ στρατιῶται τὸ θρυλλούμενον. οἱ δ᾽ ἐπεὶ μήτε τὸν παῖ-
δα ἔβλεπον, ὑπό τε τῆς φήμης τὰς ψυχὰς ἐτρώθησαν, ἀ-
γανακτήσαντες, οὔτε τὴν συνήθη φρουρὰν ἔπεμψαν τῷ
Ἀντωνίνῳ κατακλείσαντές τε αὑτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὸν
Ἀλέξανδρον ἐν ἱερῷ ἠξίουν ἰδεῖν. ὁ δ᾽ Ἀντωνῖνος ἐν δέει
πολλῷ γενόμενος, παραλαβὼν τὸν Ἀλέξανδρον, συγκαθεσθεὶς
αὐτῷ ἐν τῷ βασιλικῷ φορείῳ, ὅπερ διὰ χρυσοῦ πολλοῦ καὶ
C λίθων τιμίων πεποίκιλτο, κατῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον σὺν
τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ὡς δὲ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο αὐ-

τούς, ἔς τε τὸν νεὼν τοῦ στρατοπέδου ἤγαγον, τὸν μὲν Ἀλέξαν-
δρον ὑπερφυῶς ἠσπάζοντό τε καὶ εὐφήμουν, τῷ δὲ Ἀντωνί-
νῳ ἀμελέστερον προσεφέροντο. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ἀγανακτῶν
καὶ διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου, πάνυ ἤχαλ-
λε, καὶ τοῖς στρατιώταις ὠργίζετο· ἐκέλευέ τε τοὺς περι-
σήμους, καὶ ὑπερφυῶς τὸν Ἀλέξανδρον εὐφημήσαντας, τοὺς
δὲ αἰτίους δῆθεν στάσεως καὶ θορύβου, συλλαμβάνεσθαι πρὸς
τιμωρίαν. οἵ τε στρατιῶται ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσαντες, ἄλ-
λως μὲν μισοῦντες τὸν Ἀντωνῖνον, καὶ ἀποσκευάσασθαι θέ-
λοντες ἀσχημονοῦντα βασιλέα, τότε δὲ καὶ τοῖς λαμβανο- D
μένοις ἐπαμύνειν δεῖν ἡγούμενοι, καιρὸν εὔκαιρον καὶ πρό-
φασιν δικαίαν νομίζοντες, τὸν μὲν Ἀντωνῖνον, αὐτόν τε καὶ
τὴν μητέρα Σοαιμίδα, (παρῆν γὰρ ὡς σεβαστή τε καὶ μήτηρ)
ἀναιροῦσι· τούς τε περὶ αὐτὸν πάντας, ὅσοι ἔνδον κατελή-
φθησαν, ὑπηρέται τε καὶ συνεργοὶ ἐδόκουν εἶναι τῶν ἁμαρ-
τημάτων. τὰ δὲ σώματα τοῦ τε Ἀντωνίνου καὶ τῆς Σοαμί-
δος παρέδοσαν σύρειν τε καὶ ἐνυβρίζειν τοῖς βουλομένοις.
ἅπερ ἐπὶ πολὺ διὰ πάσης τῆς πόλεως συρέντα τε καὶ λω-
βηθέντα, εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἀπερρίφθη τοὺς εἰς τὸν Θύβριν πο-
ταμὸν ῥέοντας. Ἀντωνῖνος μὲν οὖν εἰς ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆς 446
βασιλείας, καὶ χρησάμενος τῷ προειρημένῳ βίῳ, οὕτως ἅ- A
μα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν. οἵ τε στρατιῶται αὐτοκράτορα
τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγορεύσαντες, εἰς τὰ βασίλεια ἀνήγα-
γον, κομιδῇ νέον καὶ πάνυ ὑπὸ τῇ μητρὶ καὶ τῇ μάμ-
μῃ παιδαγωγούμενον.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον ἕκτον.

B ΟΠΟΙΩ μὲν δὴ τέλει ὁ δηλωθεὶς Ἀντωνῖνος ἐχρήσατο, ἐν τοῖς προειρημένοις δεδήλωται. παραλαβόντος δὲ τὴν ἀρχὴν Ἀλεξάνδρου, τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας ἐκείνῳ περιέκειτο, ἡ μέντοι διοίκησις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς οἰκονομία ὑπὸ ταῖς γυναιξὶ διῳκεῖτο· ἐπί τε τὸ σωφρονέστερον καὶ σεμνότερον πάντα μετάγειν ἐπειρῶντο. καὶ πρῶτον μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς δοκοῦντας καὶ ἡλικίᾳ σεμνοτάτους
C καὶ βίῳ σωφρονεστάτους, ἑκκαίδεκα ἐπελέξαντο, συνέδρους εἶναι καὶ συμβούλους τοῦ βασιλέως. οὐδέ τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο εἰ μὴ κἀκεῖνοι αὐτὸ ἐπικρίναντες, σύμψηφοι ἐγένοντο. ἤρεσκέ τε τῷ δήμῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας, ἐκ τυραννίδος ἐφυβρίστου, εἰς ἀριστοκρατίας τύπον μετενεχθείσης. πρῶτον μὲν οὖν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἅπερ ἔτυχεν ἐκεῖνος κινήσας καὶ μεταγαγών, ἔπεμψαν εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἰδίους ναούς τε καὶ σηκούς. τούς τε ὑπ᾽ ἐκείνου ἀλόγως ἢ ἐφ᾽ οἷς εὐδοκιμήκεσαν ἁμαρτήμασιν, εἰς τιμὰς καὶ ἐξουσίας προαχθέντας, τῶν δοθέντων ἀφείλοντο, ἑκάστους κελεύσαντες εἰς τὴν προτέραν αὖ τῶν ἐπανιέναι τῆς ἀξίας αἵρεσιν. τάς τε
D πράξεις ἁπάσας καὶ τὰς διοικήσεις, τὰς μὲν πολιτικὰς καὶ ἀγοραίους, ἐνεχείρισαν τοῖς ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμωτάτοις καὶ νόμων ἐμπείροις· τάς τε στρατιωτικὰς τοῖς ἐξετασθεῖσί τε

καὶ εὐδοκιμήσασιν ἐν ἀστικοῖς τε καὶ πολεμικαῖς πρά-
ξεσιν. ἐπὶ πολὺ δὴ οὕτω τῆς ἀρχῆς διοικουμένης, ἡ μὲν
Μαισὰ πρεσβῦτις ἤδη οὖσα ἀνεπαύσατο τοῦ βίου· ἔτυχέ τε
βασιλικῶν τιμῶν, καὶ ὡς νομίζουσι Ῥωμαῖοι, ἐξεθειάσθη. ἡ δὲ
Μαμμαία μόνη τῷ παιδὶ καταλειφθεῖσα, ὁμοίως αὐτοῦ
ἄρχειν τε καὶ κρατεῖν ἐπειρᾶτο. ἤδη τε ὁρῶσα ἐν ἀρχῇ τὸν 447
νεανίαν γινόμενον, καὶ δεδοικυῖα μὴ ἄρα ἡλικία ἀκμά- A
ζουσα, ὑπηρετούσης ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας, εἴς τι τῶν γε-
νικῶν ἁμαρτημάτων ἐξοκείλῃ, πανταχόθεν ἐφρούρει τὴν
αὐλήν· οὐδὲ εἴα προσιέναι τῷ μειρακίῳ τῶν ἐπὶ
φαύλῳ βίῳ διαβεβλημένων, μή πως τὸ ἦθος διαφθαρείη,
προκαλεσαμένων αὐτοῦ τῶν κολάκων τὰς ὀρέξεις ἀκμα-
ζούσας εἰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας. δικάζειν τε οὖν αὐτὸν ἔπειθε
συνεχέστατα καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, ὡς ἂν ἀσχολούμε-
νος περὶ τὰ κρείττονα καὶ τῇ βασιλείᾳ ἀναγκαῖα, μὴ ἔ-
χοι καιρὸν εἰς τὸ ἐπιτηδεύειν τι τῶν ἁμαρτημάτων. ὑπῆρ-
χε δέ τι καὶ φυσικὸν ἦθος πρᾶον καὶ ἥμερον τῷ Ἀλεξάν- B
δρῳ, εἴς τε τὸ φιλάνθρωπον πάνυ ἐπιρρεπές, ὡς ἐδήλωσε καὶ
τῆς ἡλικίας προχωρούσης. εἰς τεσσαρεσκαιδέκατον γοῦν
ἐλάσας τῆς βασιλείας ἔτος, ἀναιμωτὶ ἦρξεν· οὐδέ τις εἰ-
πεῖν ἔχει ὑπ' ἐκείνου φονευθέντα. καίτοι τινῶν μεγίσταις
αἰτίαις ὑποπεσόντων, ὅμως ἐφείσατο ὡς μὴ φονεῦσαι· οὐ
ῥᾳδίως τοῦτο ἄλλου βασιλέως τῶν καθ' ἡμᾶς ποιήσαντος
ἢ διαφυλάξαντος μετὰ τὴν Μάρκου ἀρχήν. ὑπ' Ἀλε-
ξάνδρου δὴ οὐκ ἄν τις εἰπεῖν ἔχοι ἢ μνημονεῦσαι, ὃν ἐπὶ
τοσούτοις ἀκρίτως φονευθέντα. ᾐτιᾶτο δὲ καὶ τὴν μητέ- C
ρα, καὶ πάνυ ἤσχαλλεν, ὁρῶν αὐτὴν οὖσαν φιλοχρήματον,
καὶ περὶ τοῦτο ὑπερφυῶς ἐσπουδακυῖαν. προσποιουμένη γὰρ
ἀθροίζειν αὐτὰ ἵνα ἔχοι τοῖς στρατιώταις ἀφθόνως καὶ ῥα-
δίως ὁ Ἀλέξανδρος χαρίζεσθαι, ἰδίᾳ ἐθησαύριζε· καὶ διέ-
βαλλεν ἔσθ' ὅπῃ τοῦτο τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἄκοντός τε καὶ ἀ-

χάλλοντος, οὐσίας ξένων καὶ κληρονομίας ἐξ ἐπηρείας ὑ-
D φαρπασάσης ἐκείνης. ἠγάγετο δὲ αὐτῷ καὶ γυναῖκα τῶν
εὐπατριδῶν· ἣν συνοικοῦσαν καὶ ἀγαπωμένην, μετὰ ταῦ-
τα τῶν βασιλείων ἐδίωξεν, ἐνυβρίζουσά τε καὶ βασίλισσα
εἶναι θέλουσα μόνη. φθονοῦσά τε τῆς προσηγορίας ἐκείνῃ,
εἰς τοσοῦτον προεχώρησεν ὕβρεως ὡς τὸν πατέρα τῆς κό-
ρης, καίτοι ὑπ' Ἀλεξάνδρου γαμβροῦ ὄντος πάνυ τιμώ-
μενον, μὴ φέροντα τὴν Μαμμαίαν ἐνυβρίζουσαν αὐτῷ τε
καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, φυγεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον, τῷ μὲν Α-
448 λεξάνδρῳ χάριν εἰδότα, ἐφ' οἷς ἐτιμᾶτο, τὴν δὲ Μαμμαίαν
A αἰτιώμενον ἐφ' οἷς ὑβρίζετο. ἐκείνη δὲ ἀγανακτήσασα,
αὐτόν τε ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὴν κόρην ἐκβληθεῖ-
σαν τῶν βασιλείων, εἰς Λιβύην ἐφυγάδευσε. ταῦτα δὲ ἐ-
πράττετο ἄκοντός τε καὶ ἀναγκαζομένου τοῦ Ἀλεξάνδρου.
ἦρχε γὰρ αὐτοῦ καὶ ὑπερβαλλόντως ἡ μήτηρ, καὶ πᾶν τὸ κε-
λευόμενον ἐκεῖνος ἐποίει. τοῦτο δὴ αὖ τις μόνον ἔχει ἐγκα-
λέσαι αὐτῷ, ὅτι δὴ ὑπὸ περιττῆς πρᾳότητος καὶ αἰδοῦς
πλείονος ἢ ἐχρῆν, τῇ μητρὶ ἐν οἷς ἀπηρέσκετο, ὅμως ἐπεί-
θετο. ἔτη μὲν οὖν τρισκαίδεκα οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν
B βασιλείαν ἀμέμπτως διῴκησε. τῷ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ
ἔτει, αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα τῶν κατὰ Συρίαν τε καὶ
Μεσοποταμίαν ἡγεμόνων, δηλοῦντα ὅτι Ἀρταξέρξης ὁ
Περσῶν βασιλεύς, μετὰ τὸ Παρθυαίους καθελεῖν, καὶ τῆς
κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀρχῆς παραλῦσαι, Ἀρτάβανόν τε τὸν
πρότερον καλούμενον τὸν μέγαν βασιλέα καὶ δυσὶ διαδή-
μασι χρώμενον, ἀποκτεῖναι· πάντα τε τὰ πρόσοικα βάρβα-
ρα χειρωσάμενος, καὶ εἰς φόρου συντέλειαν ὑπαγαγόμενος, οὐχ
ἡσυχάζει, οὐδ' ἐντὸς Τίγριδος ποταμοῦ μένει, ἀλλὰ τὰς
ὄχθας ὑπερβαίνων καὶ τοὺς τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅρους, Με-
σοποταμίαν τε κατατρέχει, καὶ Σύροις ἀπειλεῖ. πᾶσάν
C τε τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον Εὐρώπῃ καὶ διαιρουμένην

Αἰγαίῳ τε καὶ τῷ πορθμῷ τῆς Προποντίδος, Ἀσίαν τε πᾶ-
σαν καλουμένην, προγονικὸν κτῆμα ἡγούμενος, τῇ Περ-
σῶν ἀρχῇ ἀνακτήσασθαι βούλεται, φάσκων ἀπὸ Κύρου
τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἐκ Μήδων εἰς Πέρσας μεταστή-
σαντος, μέχρι Δαρείου τοῦ τελευταίου Περσῶν βασιλέως,
οὗ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν καθεῖλε, πάντα
μέχρις Ἰωνίας καὶ Καρίας ὑπὸ σατράπαις Περσικοῖς
διῳκῆσθαι. προσήκειν οὖν αὐτῷ Πέρσαις ἀνανεώσασθαι
πᾶσαν ὁλόκληρον τὴν πρότερον οὖσαν ἀρχήν. τοιαῦτα τοί-
νυν δηλωσάντων καὶ ἐπιστειλάντων τῶν ὑπὸ ταῖς ἀνατο-
λαῖς ἡγεμόνων, πρὸς τὴν αἰφνίδιον καὶ παρ' ἐλπίδα κο-
μισθεῖσαν ἀγγελίαν οὐ μετρίως ὁ Ἀλέξανδρος ἐταρά- D
χθη, καὶ μάλιστα εἰρήνῃ ἐκ παίδων ἐντραφεὶς, καὶ τῇ
κατὰ τὴν πόλιν ἀεὶ σχολάσας τρυφῇ. τὰ μὲν οὖν πρῶ-
τα ἔδοξεν αὐτῷ κοινωσαμένῳ τοῖς φίλοις, πρεσβείαν πέμ-
ψαι καὶ διὰ γραμμάτων κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν καὶ ἐλπί-
δα τοῦ βαρβάρου. ἔλεγε δὲ τὰ γράμματα, δεῖν μένειν τε
αὐτὸν ἐν τοῖς τῶν ἰδίων ὅροις, καὶ μὴ καινοτομεῖν, μηδὲ
ματαίαις ἐλπίσιν αἰωρούμενον, μέγαν ἐγείρειν πόλεμον·
ἀγαπητῶς δὲ ἔχειν ἕκαστον τὰ αὐτοῦ. μηδὲ γὰρ ὁμοίαν ἔσε-
σθαι μάχην αὐτῷ πρὸς Ῥωμαίους εἶναι ἢ πρὸς τοὺς γεί- 449
τνιῶντας καὶ ὁμοφύλους βαρβάρους. ὑπεμίμνησκε δὲ τὰ A
γράμματα τῶν τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τοῦ Τραϊανοῦ, Λευκίου τε
καὶ Σεβήρου κατ' αὐτῶν τροπαίων. τοιαῦτα μὲν δὴ ξένα ὁ
Ἀλέξανδρος ἐπιστείλας, ᾤετο πείσειν ἢ φοβήσειν εἰς τὸ ἡσυ-
χάζειν τὸν βάρβαρον. ὁ δ' οὐδέν τι φροντίζων τῶν ἐπισταλ-
μένων, ὅπλοις ἀλλ' οὐ λόγοις οἰόμενος δεῖν τὰ πράγματα
διοικεῖσθαι, ἐνέκειτο, ἄγων καὶ φέρων τὰ Ῥωμαίων ἅπαντα.
κατατρέχων τε καὶ καθιππεύων Μεσοποταμίαν, λείας τε
ἀπήλαυνε καὶ τὰ ἐπικείμενα στρατόπεδα ταῖς ὄχθαις τῶν
ποταμῶν, προασπίζοντα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐπολιόρκει.

B φύσει δὲ ὢν ἀλαζὼν καὶ ταῖς παρ' ἐλπίδας ἀνδραγαθίαις
ἐπηρμένος, πάντα ῥᾳδίως χειρώσασθαι προσεδόκα. ἦγε δὲ
αὐτὸν τὰ ἀναπείθοντα οὐ μικρὰ εἰς ἐπιθυμίαν ἀρχῆς μεί-
ζονος. πρῶτος γὰρ ἐτόλμησε τῇ Παρθυαίων ἀρχῇ ἐπιθέσθαι,
Πέρσαις τε τὴν βασιλείαν ἀνανεώσασθαι. μετὰ γὰρ Δαρεῖον τὸν
ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος τῆς ἀρχῆς παραλυθέν-
τα, παμπλείστοις ἐν ἔτεσι Μακεδόνες μὲν καὶ οἱ Ἀλεξάν-
δρου διάδοχοι, τῶν ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ἐθνῶν καὶ κατ'
Ἀσίαν ἅπασαν νεμόμενοι, κατὰ χώρας ἐβασίλευσαν. ἐκεί-
C νων δὲ πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων, πολέμοις τε συνεχέσι
τῆς Μακεδόνων δυνάμεως ἐξασθενούσης, πρῶτος Ἀρ-
σάκης λέγεται, τὸ γένος Παρθυαῖος, ἀναπεῖσαι τοὺς ἐπέκει-
να βαρβάρους ἀποστῆναι Μακεδόνων. περιθέμενός τε τὸ
διάδημα ἑκόντων Παρθυαίων καὶ τῶν περιχώρων βαρ-
βάρων, αὐτός τε ἐβασίλευσε, καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνου γένους
ἐπὶ πλεῖστον παρέμεινεν ἡ ἀρχή, μέχρις Ἀρταβάνου τοῦ καθ'
ἡμᾶς γενομένου, ὃν Ἀρταξέρξης ἀποκτείνας, Πέρσαις τὴν
ἀρχὴν ἀνεκτήσατο· τά τε γειτνιῶντα ἔθνη βάρβαρα χειρω-
σάμενος, ῥᾳδίως ἤδη καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐπεβούλευ-
σεν. ὡς δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη διατρίβοντι ἐν τῇ Ῥώ-
μῃ, τὰ κατὰ τὰς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ βαρβάρου τολμώμενα,
D οὐκ ἀνεκτὰ ἡγούμενος, καλούντων δὲ αὐτὸν καὶ τῶν ἐκεῖσε
ἡγεμόνων, ἀσχάλλων μὲν, καὶ παρὰ γνώμην, ὅμως δὲ ἔγνω
περὶ ἐξόδου. ἔκ τε οὖν αὐτῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ὑπὸ Ῥω-
μαίοις πάντων ἐθνῶν λογάδες ἐς τὴν στρατιὰν ἠθροίζοντο,
ὅσοι σώματος δεξιᾷ καὶ ἡλικίας ἀκμῇ, ἐς μάχην ἐπι-
τήδειοι ἐνομίζοντο. κίνησίς τε μεγίστη πᾶσι τῆς ὑπὸ Ῥω-
μαίοις ἐγένετο δυνάμεως, ἰσορρόπου ἀθροιζομένης πρὸς
τὸ ἀγγελλόμενον τῶν ἐπιτρεχόντων βαρβάρων πλῆθος. ὁ
450 δὲ Ἀλέξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας, συνελ-
A θεῖν τε πάντας κελεύσας ἐς τὸ συνήθες πεδίον, ἐπὶ βή-

ματος ἀνελθὼν, ἔλεξε τοιάδε,

Ἐβουλόμην μὲν ὦ ἄνδρες συστρατιῶται, τοὺς συνήθεις πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους, δι' ὧν αὐτός τε ἐκοσμούμην δημηγορῶν, ὑμᾶς τε ἀκούοντας εὔφραινον. εἰρήνης γὰρ πολυετοῦς ἀπολαύσαντες, εἴ τι καινὸν νῦν ἀκούοιτε, ἴσως ἂν ὡς παρ' ἐλπίδα λεχθέντι ἐκπλαγείητε. χρὴ δὲ ἄνδρας γενναίους τε καὶ σώφρονας εὔχεσθαι μὲν ὑπάρχειν τὰ βέλτιστα, φέρειν δὲ τὰ προσπίπτοντα. τῶν μὲν γὰρ δι' ἡδονῆς πραττομένων ἡ ἀπόλαυσις γλυκεῖα· τῶν δὲ ἐξ ἀνάγκης κατορθουμένων, ἔνδοξος ἡ ἀνδρεία. καὶ τὸ μὲν ἄρχειν ἀδί- B
κων ἔργων, οὐκ ἀγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν· τὸ δὲ τοὺς ἐνοχλοῦντας ἀποσείεσθαι, ἔκ τε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαρραλέον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀμύνασθαι, ὑπάρχει τὸ εὔελπι. Ἀρταξέρξης ἀνὴρ Πέρσης, τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Ἀρτάβανον ἀποκτείνας, τήν τ' ἀρχὴν εἰς Πέρσας μεταστήσας, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑμετέρων ὅπλων καταθαρρήσας καὶ τῆς Ῥωμαίων δόξης καταφρονήσας, πειρᾶται κατατρέχειν καὶ λυμαίνεσθαι τὰ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς κτήματα. τοῦτον ἐπειράθην, τὸ μὲν πρῶτον γράμμασι καὶ πειθοῖ παῦσαι τῆς ἀπλήστου μανίας καὶ τῆς ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας· ὁ δὲ βαρβάρων φερόμενος ἀλαζονείᾳ, οὔτε μένειν οἴκοι βούλεται, προκαλεῖταί τε ἡμᾶς εἰς μάχην. μὴ δὴ μέλλωμεν, μηδὲ ὀκνῶμεν· ἀλλ' οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὑμῶν, ὑπο- C
μνήσατε ἑαυτοὺς τροπαίων ἃ μετὰ Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου τοῦ ἐμοῦ πατρὸς ἠγείρατε πολλάκις κατὰ βαρβάρων· οἱ δ' ἐν ἀκμῇ ὄντες, δόξης καὶ κλέους ἐπιθυμήσατε, δείξαντες ὅτι ἄρα καὶ εἰρήνην ἄγειν πρᾴως καὶ μετ' αἰδοῦς ἐπίστασθε, καὶ τὰ πολεμικά, τῆς χρείας ἀπαιτούσης, γενναίως κατορθοῦτε. τὸ δὲ βάρβαρον πρὸς μὲν τὰ ὑπείκοντα καὶ ὀκνοῦντα θρασύνεται, τοῖς δ' ἀντιπίπτουσι οὐκέθ' ὁμοίως ἀντέ- D
χει. ἐπεὶ μὴ ἐκ συστάσεως αὐτοῖς ἡ μάχη κατὰ τῶν ἀντιπα-

λων ὑπισχνεῖται τὸ εὔελπι, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἢ φυγῆς
κερδαίνειν νομίζουσιν ὅπερ ἂν σχῶσι δι' ἁρπαγῆς. ἡμῖν τε καὶ
τὸ εὔτακτον ἅμα τῷ κοσμίῳ ὑπάρχει, καὶ νικᾶν αὐτοὺς
ἀεὶ δεδιδάγμεθα. Τοιαῦτά τινα εἰπόντα τὸν Ἀλέξαν-
δρον πᾶς ὁ στρατὸς εὐφήμησε, προθυμίαν τε πᾶσαν ἐς
τὸ πολεμεῖν ὑπισχνεῖτο. ὁ δὲ ἐπιδοὺς αὐτοῖς χρήματα
μεγαλοφρόνως, ὅπη ἐπιζεῦθαι τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐκέ-
451 λευσε. κατελθών τε εἰς τὴν σύγκλητον βουλὴν, καὶ τοῖς προ-
A ειρημένοις ὅμοια διαλεχθεὶς, ἐπήγγειλε τὴν ἔξοδον. κα-
ταλαβούσης δὲ τῆς ὡρισμένης ἡμέρας, θύσας τὰς ἐπὶ ταῖς
ἐξόδοις νενομισμένας ἱερουργίας, παραπεμφθείς τε ὑπὸ
τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς τοῦ δήμου, τῆς Ῥώμης ἀπῄει, ἐπι-
στρεφόμενος ἀεὶ πρὸς τὴν πόλιν καὶ δακρύων. ἀλλ' οὐδὲ
τῶν δημοτῶν ἦν τις ὃς ἀδακρυτὶ παρέπεμπεν αὐτόν. πόθον
γὰρ ἑαυτοῦ τῷ πλήθει ἐμπεποιήκει, ἀνατραφείς τε ὑπ' αὐτοῖς
καὶ μετρίως ἄρξας τοσούτων ἐτῶν. μετὰ πολλῆς δὲ σπουδῆς
ποιησάμενος τὴν πορείαν, τά τε Ἰλλυρικὰ ἔθνη καὶ στρατό-
πεδα ἐπελθὼν, πλείστην τε δύναμιν κἀκεῖθεν ἀθροίσας,
B εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ δὲ γενόμενος, τὰ πρὸς
τὸν πόλεμον ἐξήρτυε, γυμνάζων τε τοὺς στρατιώτας καὶ τὰ
πολεμικὰ ἀσκῶν. ἔδοξε δὲ αὐτῷ πρεσβείαν πάλιν πέμψαι
πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας διαλέγεσθαι.
ἤλπιζε γὰρ αὐτὸν πείσειν ἢ φοβήσειν, αὐτὸς παρών. ὁ δὲ βάρ-
βαρος τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἀπέπεμψεν ἀπρά-
κτους, αὐτὸς δὲ ἐπιλεξάμενος τετρακοσίους Περσῶν τοὺς με-
γίστους, ἐσθῆσί τε πολυτελέσι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένους, ἵπποις
C τε καὶ τόξων παρασκευῇ, πρέσβεις ἔπεμψε δὴ πρὸς τὸν
Ἀλέξανδρον, καταπλήξειν οἰηθεὶς τοὺς Ῥωμαίους τῇ τε ὄψει
καὶ τῷ σχήματι τῶν Περσῶν. ἔλεγε δὲ ἡ πρεσβεία ὅτι δὴ
κελεύει μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἀφίστασθαι Ῥωμαίους
τε καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, Συρίας τε ἁπάσης, Ἀσίας τε

τῆς Εὐρώπῃ ἀντικειμένης· ἐᾶσαι δὲ ἀρχὴν Πέρσαις μέχρις Ἰωνίας τε καὶ Καρίας, καὶ ὅσα Αἰγαίῳ καὶ Πόντῳ ἔθνη διαιρεῖται. εἶναι γὰρ αὐτὰ Περσῶν προγονικὰ κτήματα. τοιαῦτά τινα τῶν τετρακοσίων πρέσβεων ἀπαγγειλάντων, κελεύει ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τετρακοσίους συλληφθῆναι καὶ παρελόμενος πάσης τῆς περικειμένης σκευῆς, εἰς Φρυγίαν ἐξέπεμψε, δοὺς κώμας τε οἰκεῖν, καὶ χώραν γεωργεῖν· το- D
σαύτην αὐτοῖς ἐπιθεὶς τιμωρίαν, ὡς οἴκαδε μὴ ἐπανελθεῖν. ἀποκτεῖναι γὰρ ἀνόσιον καὶ οὐ πάνυ ἀνδρεῖον ἡγήσατο, μήτε μαχομένους, καὶ τὰ κελευσθέντα ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου ἀγγείλαντας. τούτων δὴ οὕτω πραττομένων, παρασκευαζομένου τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διαβῆναι τοὺς ποταμοὺς, ἐς τε τὴν βάρβαρον γῆν τὸν στρατὸν διαγαγεῖν, ἐγένοντό τινες καὶ ἀποστάσεις στρατιωτῶν ἀπό τε Αἰγύπτου ἐληλυθότων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν κατὰ Συρίαν καινοτομῆσαί τινα ἐπιχειρησάντων περὶ τὴν βασιλείαν· οἳ ταχέως φωραθέντες, ἐκολάσθησαν. ἀλλὰ καὶ τινα τῶν 452
στρατοπέδων μετέστησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἕτερα χωρία, A
ἐπιτηδειότερα δοκοῦντα εἶναι πρὸς τὸ κωλύειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς. τούτων δὴ αὐτῷ διοικηθέντων, τῆς τε στρατιᾶς παμπληθοῦς συνειλεγμένης, ὅτε δὴ ἀντίπαλα καὶ ἰσόρροπα ᾠήθη εἶναι τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων, σκεψάμενος σὺν τοῖς φίλοις, ἔνειμε τὸ στρατιωτικὸν εἰς τρεῖς μοίρας· καὶ τὴν μὲν μίαν ἐκέλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη ἀφορῶσαν, δι' Ἀρμενίας ἐπελθοῦσαν, φιλίου Ῥωμαίοις δοκούσης, κατατρέχειν τὴν Μήδων χώραν· τὴν δὲ ἑτέραν ἔπεμψε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη τῆς βαρβάρου γῆς βλέπουσαν (ἔνθα συρρέοντας τὸν Τίγρητα καὶ τὸν Εὐφράτην ἕλη πυκνότατα ὑποδέχεσθαι B
λέγουσι, καὶ λανθάνειν ποταμῶν ἐκείνων μόνων διὰ τοῦτο τὰς ἐκβολάς.) τὴν δὲ τρίτην μοῖραν καὶ γενναιοτάτην τοῦ

στρατοῦ αὐτὸς ἔχων, ὑπέσχετο ἐπάξειν τοῖς βαρβάροις κατὰ
μέσην τὴν πορείαν. οὕτω γὰρ ᾤετο διαφόροις ἐφόδοις ἀφυ-
λάκτως τε καὶ ἀπροόπτως αὐτοῖς ἐπελεύσεσθαι· καὶ τὸ πλῆ-
θος τῶν Περσῶν ἀεὶ πρὸς τοὺς ἐπιόντας διαιρούμενον, ἀ-
σθενέστερόν τε ἔσεσθαι, καὶ ἀτακτότερον μαχεῖσθαι. οὐ γὰρ δὴ
μισθοφόροις χρῶνται στρατιώταις οἱ βάρβαροι, ὥσπερ Ῥω-
C μαῖοι, οὐδὲ στρατόπεδα ἔχουσι συνεστῶτα καὶ μένοντα, πο-
λέμου τέχναις ἐγγεγυμνασμένα, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν
ἀνδρῶν, ἔσθ᾽ ὅπη καὶ τῶν γυναικῶν, ἐπὰν κελεύσῃ βασι-
λεὺς, ἀθροίζεται· διαλυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, ἕκαστος εἰς τὰ
ἑαυτοῦ ἐπανέρχεται, τοσοῦτον ἀποκερδήσας ὅσα ἂν ἐξ
ἁρπαγῆς αὐτῷ περιγένηται. τόξοις τε καὶ ἵπποις οὐκ εἰς
τὸ πολεμεῖν μόνον χρῶνται, ὥσπερ Ῥωμαῖοι, ἀλλ᾽ ἐκ παί-
δων σὺν αὐτοῖς ἀναστρέφονται, καὶ θηρῶντες διαιτῶνται,
οὔτε τὰς φαρέτρας ποτὲ ἀποτιθέμενοι, οὔτε τῶν ἵππων ἀπο-
βαίνοντες, ἀεὶ δὲ αὐτοῖς χρώμενοι ἢ κατὰ πολεμίων ἢ κατὰ θη-
D ρίων. Ἀλέξανδρος μὲν οὖν, ὡς ᾤετο, ἄριστα βεβούλευτο·
ἔσφηλε δὲ αὐτοῦ τὴν γνώμην ἡ τύχη. τὸ μὲν γὰρ πεμφθὲν δι᾽
Ἀρμενίας στρατιωτικὸν, μόλις καὶ χαλεπῶς ὑπερβαλὸν τὰ
τῆς χώρας ὄρη τραχύτατά τε ὄντα καὶ κρημνωδέστατα,
πλὴν ἐπὶ θέρους ὄντος, ἀνεκτὴν εἶχε τὴν πορείαν, ἐμβαλὸν
εἰς τὴν Μήδων χώραν, ἐπόρθει τε αὐτὴν καὶ πολλὰς ἐνέ-
πρησε κώμας, λείαν τε ἀπήγαγεν. ὁ δὲ Πέρσης μαθὼν, ἐ-
τιμώρει κατὰ δύναμιν, ἀπείργειν δὲ τοὺς Ῥωμαίους οὐ πάνυ τι
ἐδύνατο. τραχεῖα γὰρ οὖσα ἡ χώρα, τοῖς μὲν πεζοῖς καὶ τὴν
453 βάσιν εὐπαγῆ καὶ τὴν πορείαν εὐμαρῆ παρεῖχεν· οἱ δ᾽ ἵπ-
A ποι τῶν βαρβάρων, ὑπὸ τῆς τῶν ὀρῶν τραχύτητος, ὁμοῦ
καὶ πρὸς δρόμον ἐπείχετο, καὶ καθιππεύειν ἢ ἐπιέναι ἐ-
κωλύετο. ἧκον δέ τινες ἀγγέλλοντες τῷ Πέρσῃ, ὡς ἄρα φαί-
νοιτο Ῥωμαίων στρατὸς ἕτερος, ἐν τοῖς ἑῴοις μέρεσι Παρ-
θυαίων, τά τε πεδία κατατρέχουσι. διόπερ φοβηθεὶς ἐκεῖνα,

μὴ τὰ ἐν Πάρθοις ῥαδίως λυμηνάμενοι, εἰς Πέρσας ἐμβάλωσι, καταλιπὼν τινα δύναμιν ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύεσθαι Μηδίαν, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ στρατῷ εἰς τὰ ἑῷα μέρη ἠπείγετο. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατιὰ τὴν πορείαν ἀμελέστερον ἐποιεῖτο, μήτε τινὸς φαινομένου μήτε ἀνθεστῶτος· ἤλπιζέ τε τὸν Ἀλέξανδρον σὺν τῇ τρίτῃ μοίρᾳ γενναιοτάτῃ οὔσῃ καὶ μεγίστῃ εἰς μέσους ἐμβεβληκέναι τοῖς βαρβάροις, κἀκείνους ἀνθελκομένους ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνοχλοῦν, σχολαιτέραν αὐτοῖς καὶ ἀδεεστέραν παρέξειν τὴν ἔφοδον. προείρητο γὰρ πᾶσι τοῖς στρατοῖς ὑπερτρέχειν, καὶ τόπος ὥριστο εἰς ὃν καὶ ὅπου συνελθεῖν ἔδει πάντα τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ ἐν μέσῳ χειρουμένους. ἔσφηλε δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, μήτε εἰσαγαγὼν τὸν στρατὸν, μήτε εἰσελθὼν, ἢ διὰ δέος, ἵνα μὴ δὴ αὐτὸς κινδυνεύσοι ψυχῇ καὶ σώματι ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἢ τῆς μητρὸς ἐπισχούσης γυναικείᾳ δειλίᾳ καὶ ὑπερβαλλούσῃ φιλοτεκνίᾳ. ἤμβλυνε γὰρ αὐτοῦ τὰς πρὸς ἀνδρείαν ὁρμὰς, πείθουσα δεῖν ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν παρατάττεσθαι· ὅπερ τὸν εἰσελθόντα Ῥωμαίων στρατὸν ἀπώλεσεν. ὁ γὰρ Πέρσης σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει ἐπελθὼν, οὐ προσδοκῶντος τοῦ στρατοῦ, ἐκπεριελθὼν, καὶ ὥσπερ σαγηνεύσας, πανταχόθεν τε τοξεύων, διέφθειρε τὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, ὀλίγων τε πρὸς πολλοὺς ἀνθίστασθαι μὴ δυναμένων, καὶ ἀεὶ τὰ γυμνὰ ἑαυτῶν, εἰς ἃ ἐτοξεύοντο, φραττόντων τοῖς ὅπλοις. ῥύεσθαι γὰρ αὐτοῖς τὰ σώματα, οὐ μάχεσθαι, ἀγαπητὸν ἦν. ἔς τε δὴ πάντες ἐς τὸ αὐτὸ συναλισθέντες, καὶ τῇ τῶν ἀσπίδων προβολῇ ὥσπερ τειχίσαντες, ἀπεμάχοντο ἐν σχήματι πολιορκίας, βαλλόμενοι πανταχόθεν καὶ τιτρωσκόμενοι, ἀντισχόντες εἰς ὅσον ἐνεδέχετο ἀνδρείως, τὸ τελευταῖον πάντες διεφθάρησαν. μεγίστη τε αὕτη συμφορὰ, καὶ οὐ ῥαδίως μνημονευθεῖσα Ῥωμαίους ἐπέσχε, δυνάμεως μεγίστης διαφθαρείσης, γνώμῃ καὶ ῥώ-

454 μὴ μηδεμιᾶς τῶν ἀρχαίων ἀποδεούσης. τόν τε Πέρσην εἰς
A ἐλπίδα μειζόνων πραγμάτων ἐτύφωσε τηλικούτων ἔρ-
γων ἀπραγία. ὡς δὲ τοῦτο τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη χα-
λεπῶς νοσοῦντι εἴτε διὰ δυσθυμίαν, εἴτε διὰ τὴν τοῦ ἀέρος ἀή-
θειαν, αὐτός τε διαφόρως ἐνόσει, καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς ἠγανά-
κτησε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐχαλέπαινεν, ὅτι δὴ ψευ-
σαμένου αὐτοῦ, καὶ μὴ τηρήσαντος τὰ συνθήματα, προ-
δοθείη ὁ εἰσελθὼν στρατός. πλὴν ὁ Ἀλέξανδρος μήτε τὴν
νόσον φέρων μήτε τὸ πνιγῶδες τοῦ ἀέρος τοῦ τε στρατοῦ παντὸς
νοσοῦντος, καὶ μάλιστα τῶν Ἰλλυρικῶν στρατιωτῶν, (οἳ ὑγρῷ
καὶ χειμερίῳ ἀέρι ἐνειθισμένοι, τροφάς τε πλείονας συνή-
θως εἰσφερόμενοι, χαλεπῶς νοσοῦντες, διεφθείροντο) ἐπα-
B νελθεῖν τε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐβουλεύσατο, καὶ πέμψας τὸν
ἐν Μηδίᾳ στρατὸν, ἐπανελθεῖν ἐκέλευσεν. ἐκεῖνος μὲν ὁ στρα-
τὸς ἐπανιὼν, πλεῖστος ἐν τοῖς ὄρεσι διεφθάρη, καὶ ἠκρωτηριά-
σθησαν οὐκ ὀλίγοι ἐν δυσχειμέρῳ χώρᾳ, ὡς ὀλίγους πάνυ ἐκ
πολλῶν ἐπανελθεῖν. τὸ δὲ σὺν αὐτῷ πλῆθος ὁ Ἀλέξανδρος εἰς
τὴν Ἀντιόχειαν ἐπανήγαγε, πολλῶν καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς μοί-
ρας ἀπολωλότων· ὡς μεγίστην ἐνεγκεῖν δυσθυμίαν τῷ στρα-
τῷ, καὶ Ἀλεξάνδρῳ ἀδοξίαν, σφαλέντι καὶ γνώμῃ καὶ τύ-
χῃ, καὶ τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ ὧν ἔνειμε, τὸ πλεῖστον
ἀποβαλόντι διαφόροις συμφοραῖς, νόσῳ, πολέμῳ, κρύει.
C γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Ἀλέξανδρος, αὐτός τε ῥᾳ-
δίως ἐπερρώσθη τῷ ψυχρῷ καὶ ἐνύδρῳ τῆς πόλεως, μετὰ τὸν ἐν
Μεσοποταμίᾳ ξηρὸν αὐχμὸν, τούς τε στρατιώτας ἀνεκτᾶτο.
καὶ ἐφ' οἷς ἐλελύπηντο, παρεμυθεῖτο μεγαλοδωρεᾷ χρη-
μάτων. τοῦτο γὰρ μόνον εἰς εὐνοίας ἀνάκλησιν στρατιωτῶν εὕ-
ρισκε φάρμακον. δύναμίν τε ἤθροιζε καὶ παρεσκεύαζεν, ὡς
δὴ πάλιν ἐπάξων Πέρσαις, εἰ ἐνοχλοῖεν καὶ μὴ ἡσυχάζοιεν.
ἀπηγγέλλετο δὴ καὶ ὁ Πέρσης λύσας τὴν δύναμιν, καὶ
D ἑκάστους εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀποπέμψας. εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ κρείτ-

τινος ὑπέρτεροι ἐδόκουν γεγενῆσθαι οἱ βάρβαροι, πλὴν ὅμως ἐπιτεύχοντο ταῖς τε κατὰ Μηδίαν πολλάκις γενομέναις συμβολαῖς, τῇ τε ἐν Παρθίᾳ μάχῃ, πολλῶν μὲν πεσόντων, παμπλείστων δὲ τετρωμένων. οὐ γὰρ ἀνάνδρως οἱ Ῥωμαῖοι ἡττήθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς πολεμίους ἔσθ᾽ ὅπῃ κακώσαντες. παρὰ τοῦτο δὲ ἀπολόμενοι, παρ᾽ ὅσον πλήθει ἐλάττους εὑρέθησαν, ὡς σχεδὸν ἰσαρίθμου γενομένου τοῦ ἑκατέρωθεν πεσόντος στρατοῦ, τὸ περιλειφθὲν τῶν βαρβάρων, πλήθει ἀλλ᾽ οὐ δυνάμει δοκεῖ νενικηκέναι. δεῖγμα 455
δὲ τοῦτο οὐ μικρὸν τῆς βαρβάρων κακώσεως. ἐτῶν γοῦν A
τριῶν ἢ τεττάρων ἡσύχασαν, οὐδὲ ἐν ὅπλοις ἐγένοντο. ἅπερ μανθάνων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οὗτος ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ διέτριβεν. ἀθυμότερος δὲ καὶ ἀδεέστερος γενόμενος, ἀνειμένης αὐτῷ τῆς περὶ τὰ πολεμικὰ φροντίδος, ταῖς τῆς πόλεως ἐσχόλαζε τρυφαῖς. οἰομένου δὲ αὐτοῦ τὰ ἐν Πέρσαις ἐν εἰρήνῃ μὲν συγκείμενα ἡσυχάζειν, ἔχειν δὲ ἀνακωχὴν καὶ μέλλησιν τῷ βαρβάρῳ πρὸς τὸ πάλιν ἐπάγειν τὸν στρατόν, ὃς ἅπαξ διαλυθεὶς οὐ ῥᾳδίως ἠθροίζετο, ἅτε μὴ συντεταγμένος, μηδὲ συνεστώς, ἀλλ᾽ ὄχλος μᾶλλον ἢ στρατὸς
ὑπάρχων καὶ τῶν ἐπισιτισμῶν αὐτοῖς τοσούτων ὄντων, B
ὅσον ἂν ἕκαστος ἀφικνούμενος πρὸς τὸ ἑαυτοῦ χρειῶδες ἐπιφέρηται, καὶ δυσαποσπάστως τε καὶ δυσόκνως καταλιπόντων τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὴν οἰκείαν χώραν· αἰφνιδίως ἄγγελοί τε καὶ γράμματα, ἐτάραξε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ εἰς μείζονα φροντίδα ἐνέβαλεν, ἐπιστελλόντων αὐτῷ τῶν ἐμπεπιστευμένων τὴν Ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν, ὅτι ἄρα Γερμανοὶ Ῥῆνον καὶ Ἴστρον διαβαίνοντες, τὴν Ῥωμαίων πορθοῦσιν ἀρχήν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατόπεδα ἐπικείμενα, πόλεις τε καὶ κώμας πολλῇ δυνάμει κατατρέχουσιν· εἴη τε οὐκ ἐν ὀλίγῳ κινδύνῳ τὰ Ἰλλυρικὰ ἔθνη, ὁμοροῦντα καὶ γειτνιῶντα Ἰταλίᾳ. δεῖσθαι τοίνυν τῆς αὐτοῦ C

παρουσίας, καὶ τοῦ στρατοῦ παντὸς ὅς ἦν σὺν αὐτῷ. δηλωθέντα δὴ ταῦτα τόν τε Ἀλέξανδρον ἐτάραξε, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατιώτας ἐλύπησε, διπλῇ δοκοῦντας κεχρῆσθαι συμφορᾷ, ἔκ τε ὧν πεπόνθεσαν Πέρσαις μαχόμενοι, ἔκ τε ὧν ἐπυνθάνοντο τοὺς οἰκείους ἕκαστοι ὑπὸ Γερμανῶν ἀπολωλότας. ἠγανάκτουν οὖν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον ἐν αἰτίᾳ ὡς τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι' ἀμέλειαν ἢ δειλίαν προδεδωκότα, πρός τε τὰ ἀρκτῷα μέλλοντα καὶ ὀκνοῦντα. ἦν δὲ καὶ αὐτῷ δέος τῷ Ἀλεξάνδρῳ, τοῖς τε
D συνοῦσι φίλοις ἤδη, καὶ περὶ αὐτῆς Ἰταλίας. οὐ γὰρ ὅμοιον ἡγοῦντο τὸν ἐκ Περσῶν κίνδυνον οἷον ἐκ Γερμανῶν. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς κατοικοῦντες, μακρᾷ γῇ καὶ θαλάττῃ πολλῇ διῃρημένοι, τὴν Ἰταλῶν χώραν μόλις ἀκούουσι· τὰ Ἰλλυρικὰ δὲ, ἔθνη στενὰ ὄντα καὶ οὐ πολλὴν ἔχοντα τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις γῆν, παρὰ τοσοῦτον ὁμόρους καὶ γείτονας ποιεῖ Γερμανοὺς Ἰταλιώταις. ἐπαγγέλλει δὴ ἄκων μὲν καὶ ἀσχάλλων τὴν ἔξοδον, πλὴν τῆς ἀνάγκης αὐτὸν καλούσης. καταλιπών τε δύναμιν ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύ-
456 εσθαι τὰς Ῥωμαίων ὄχθας, τά τε στρατόπεδα, καὶ τὰ φρού-
A ρια ἐπιμελέστερον τειχίσας, καὶ πληρώσας ἕκαστα τοῦ ὡρισμένου στρατοῦ, αὐτὸς εἰς Γερμανοὺς ἠπείγετο ἅμα τῷ λοιπῷ πλήθει. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἐπέστη ταῖς τοῦ Ῥήνου ὄχθαις, καὶ τὰ πρὸς τὸν Γερμανικὸν πόλεμον παρεσκευάζετο. τόν τε ποταμὸν ναυσὶ διαλαμβάνων, ὡς πρὸς ἀλλήλας συνδεθεισῶν, γεφυρωθέντα, ἀμοχθὶ τὴν διάβασιν τοῖς στρατιώταις παρέξειν ᾤετο. μέγιστοι γὰρ δὴ οὗτοι ποταμῶν ὑπ' ἄρκτῳ ῥέουσι, Ῥῆνός τε καὶ Ἴστρος, ὁ μὲν Γερμανούς, ὁ δὲ Παίονας παραμείβων. οἳ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον, διὰ βάθος τε καὶ πλάτος· τοῦ δὲ χει-
B μῶνος παγέντες ὑπὸ τοῦ κρύους, ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται. ἀντίτυπος δὲ οὕτω καὶ στερρὸν γίνεται τὸ ποτὲ ῥεῖθρον, ὡς

θρον, ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀν-
τέχειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρύσασθαι θέλουσι, μὴ κάλπεις ἐπ᾽
αὐτῷ μηδὲ κοῖλα σκεύη φέρειν, πελέκεις δὲ καὶ δικέλλας,
ἵν᾽ ἐκκόψαντες, γυμνόν τε σκεύους ἀράμενοι τὸ ὕδωρ, φέρω-
σιν ὥσπερ λίθον. φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη. ὁ δὲ Ἀλέ-
ξανδρος Μαυρουσίους τε πλείστους καὶ τοξοτῶν ἀριθμὸν πο-
λὺν ἐπαγόμενος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ἔκ τε τῆς Ὀσροηνῶν
χώρας, καὶ εἴ τινες Παρθυαίων αὐτόμολοι, ἢ χρήμασιν
ἀναπεισθέντες, ἠκολουθήκεσαν αὐτῷ βοηθήσοντες, ἐξήρτυε
δὲ Γερμανοῖς ἀντιτάξων. μάλιστα γὰρ οἱ τοιοῦτος στρατὸς ὀχλη- C
ρὸς ἐκείνοις γίνεται· τῶν τε Μαυρουσίων πόρρωθεν ἀκον-
τιζόντων, καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τάς τε ἀναχωρήσεις κούφως
ποιουμένων, τῶν τε τοξοτῶν ἐς γυμνὰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,
καὶ σώματα ἐπιμήκη, ῥᾷστα καὶ πόρρωθεν κατὰ σκοποῦ
τοξευόντων. ἐπιθέοντι τε πρὸς τὴν συστάδην μάχην ἀντιτυ-
πεῖς, καὶ ἰσόρροποι πολλάκις Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Ἀλέξαν-
δρος μὲν ἐν τούτοις ἦν· πλὴν ἔδοξεν αὐτῷ πρεσβείαν πέμ-
ψαι πρὸς αὐτούς, καὶ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι. πάντα τε
ὑπισχνεῖτο παρέξειν ὅσων δέονται, καὶ χρημάτων ἀφει- D
δῶς ἔχειν. τούτῳ γὰρ μάλιστα Γερμανοὶ πείθονται, φιλάργυ-
ροί τε ὄντες καὶ τὴν εἰρήνην ἀεὶ πρὸς Ῥωμαίους χρυσίου
καπηλεύοντες. ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπειρᾶτο ὠνήσασθαι
μᾶλλον τὰς πρὸς αὐτοὺς σπονδάς, ἢ διὰ πολέμου κινδυ-
νεύειν. οἱ μέντοι στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον διατριβῆς τε
ματαίας ἐγγινομένης, καὶ μηδέν τι γενναῖον ἢ πρόθυμον
εἰς τὸ πολεμεῖν παρέχοντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ᾽ ἡνιοχείαις
καὶ τρυφαῖς προσέχοντος, δέον ἐπεξελθεῖν καὶ τιμωρήσα-
σθαι Γερμανοὺς ἐπὶ τοῖς προτετολμημένοις. ἦν δέ τις ἐν 457
τῷ στρατῷ Μαξιμῖνος ὄνομα, τὸ μὲν γένος τῶν ἐνδοτάτων A
Θρᾳκῶν καὶ μιξοβαρβάρων, ἀπό τινος κώμης, ὡς ἐλέγε-
το, πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων· ἐν ἀκμῇ δὲ τῆς ἡλι-

κίας γινόμενος, διὰ μέγεθος καὶ ἰσχὺν σώματος εἰς τοὺς ἱπ-
πεύοντας στρατιώτας καταταγείς· εἶτα κατ' ὀλίγον αὐτὸν
χειραγωγούσης τῆς τύχης, ἐλθὼν διὰ πάσης τάξεως στρατιω-
τικῆς, ὡς στρατοπέδων τε ἐπιμέλειαν τῶν ἐθνῶν τε ἀρχὰς
πιστευθῆναι. τὸν δὴ Μαξιμῖνον τοῦτον διὰ τὴν προειρημέ-
νην στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστησε πάσῃ
B τῇ τοῦ στρατοῦ νεολαίᾳ, ὡς ἀσκοίη τε αὐτοὺς τὰ στρατιωτι-
κά, καὶ ἐς τὸ πολεμεῖν ἐπιτηδείους παρασκευάζοι. ὁ δέ,
μετὰ πάσης ἐπιμελείας ποιούμενος τὰ ἐγκεχειρισμένα, εὔ-
νοιαν πολλὴν παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐκτήσατο, οὐ μόνον δι-
δάσκων αὐτοὺς τὰ ποιητέα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις πάντων
προηγούμενος, ὡς μὴ μαθητὰς εἶναι μόνον, ἀλλὰ ζηλωτὰς
καὶ μιμητὰς τῆς ἐκείνου ἀνδρείας. ἔτι τε καὶ δώροις αὐτοὺς
καὶ παντοδαπαῖς τιμαῖς ᾠκειώσατο. ὅθεν οἱ νεανίαι (ἐν οἷς
ἦν τὸ πολὺ πλῆθος Παιόνων μάλιστα) τῇ μὲν ἀνδρείᾳ τοῦ
C Μαξιμίνου ἔχαιρον· τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἐπέσκωπτον, ὡς ὑ-
πὸ τῆς τε μητρὸς ἀρχόμενον, καὶ διοικουμένων τῶν πραγ-
μάτων ὑπ' ἐξουσίας τε καὶ γνώμης γυναικός, ῥᾳθύμως
τε καὶ ἀνάνδρως τοῖς πολεμικοῖς προσφερομένου ἐκείνου.
ὑπεμίμνησκον δὲ ἀλλήλους τῶν τε ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς
διὰ μέλλησιν αὐτοῦ πταισμάτων, καὶ ὅτι μηδὲν ἀνδρεῖον
μηδὲ νεανικὸν παράσχοιτο, εἰς Γερμανοὺς ἐλθών. ὄντες οὖν
καὶ ἄλλως πρὸς τὸ καινοτομεῖν ἐπιτήδειοι, καὶ τὸ μὲν πα-
ρὸν τῆς ἀρχῆς βαρὺ διὰ μῆκος ἐξουσίας ἡγούμενοι, ἀκερ-
δές τε ἤδη, πάσης προανηλωμένης φιλοτιμίας· τὸ δὲ μέλ-
D λον καὶ πρόσφατον, ἔς τε τὸ κερδαλέον αὐτοῖς εὔελπι, καὶ τῷ
κτωμένῳ παρὰ προσδοκίαν, τίμιόν τε καὶ περισπούδα-
στον, ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι μὲν τὸν Ἀλέξανδρον,
ἀνειπεῖν δὲ αὐτοκράτορα καὶ σεβαστὸν τὸν Μαξιμῖνον, συ-
στρατιώτην τε αὐτῶν ὄντα καὶ σύσκηνον, ἔς τε τὸν παρόντα
πόλεμον δι' ἐμπειρίαν καὶ ἀνδρείαν ἐπιτήδειον δοκοῦντα.

ἀθροισθέντες οὖν εἰς τὸ πεδίον ὡπλισμένοι, ὡς δὴ ἐπὶ τὰ συνήθη γυμνάσια προελθόντα, καὶ ἐπιστάντα αὐτοῖς τὸν Μαξιμῖνον, εἴτε καὶ νοοῦντα τὸ πραττόμενον, εἴτε καὶ λάθρα τοῦτο προκατασκευάσαντα, πορφύραν ἐπιβαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν. ὁ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα παρῃτεῖτο καὶ τὴν πορφύραν ἀπερρίπτει· ὡς δὲ ἐνέκειντο ξιφήρεις, ἀποκτείνειν ἀπειλοῦντες, τοῦ παρόντος κινδύνου 458 A
τὸ μέλλον προελόμενος, ἀνεδέξατο τὴν τιμὴν, πολλάκις αὐτῷ πρότερον, ὡς ἔλεγε, χρησμῶν καὶ ὀνειράτων τὴν τοσαύτην τύχην προειρηκότων· εἰπὼν πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὅτι ἄκων μὲν καὶ μὴ βουλόμενος ἀναδέχεται, πειθόμενος τῇ ἐκείνων βουλήσει· παραγγέλλει δ' αὐτοῖς ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα, ἁρπασαμένους τε τὰ ὅπλα, σπουδῇ ἐπιστῆναι τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀγνοοῦντι, τὴν φήμην φθάσαντας. ἵν' ἐκπλήξαντες τοὺς συνόντας ἐκείνῳ στρατιώτας καὶ φρου- B
ροὺς τοῦ σώματος, ἢ πείσαιεν ὁμογνωμονῆσαι, ἢ ῥᾷστα βιάσαιντο ἀπαρασκεύους τῷ μηδὲν προσδοκᾶν. ὡς δ' αὐτοὺς εἰς εὔνοιαν καὶ προθυμίαν πάνυ προεκαλέσατο, τά τε σιτηρέσια ἐπεδιπλασίασε, νομάς τε καὶ δόσεις μεγίστας ὑπέσχετο, ζημίας τε καὶ κηλῖδας πάσας αὐτοῖς ἀνῆκεν· ἐπί τε τὴν πορείαν ἐξήγαγεν. οὐ πολὺ δ' ἀφεστήκει τὸ χωρίον ἔνθα ἐσκήνου ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ὡς δ' ἀπηγγέλη τὰ περὶ τοῦ Μαξιμίνου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν μεγίστῃ ταραχῇ γενόμενος, καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἀγγελίας ἐκπλαγεὶς, προπηδήσας τῆς βασιλείου σκηνῆς ὥσπερ ἐνθουσιῶν, δακρυρροῶν καὶ τρέμων, τοῦ τε Μαξιμίνου ὡς ἀπίστου καὶ ἀχαρίστου κατηγόρει, πάσας τὰς εἰς ἐκεῖνον εὐεργεσίας κατατεθείσας πρὸς αὐτὸν διηγούμενος, τούς τε νεανίας συστρατιώτας ᾐτιᾶτο ὡς προπετῶς καὶ C
ἐπιόρκως ταῦτα τετολμηκότας· δώσειν τε πάντα ὑπισχνεῖτο ὧν δέοιντο, καὶ ἐπανορθώσασθαι εἴ τι μέμφοιντο.

οἱ δὲ σὺν αὐτῷ στρατιῶται, ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀφημερεύσαν-
τες αὐτὸν παρέπεμψαν, ὑποσχόμενοι παντὶ σθένει προασπί-
ζειν αὐτοῦ. τῆς νυκτὸς δὲ διαδραμούσης, κατὰ τὸ περίορθρον ἀγ-
γειλάντων τινῶν ὅτι δὴ Μαξιμῖνος πρόσεισι, κόνις τε πόρ-
ρωθεν ἐγειρομένη φαίνεται, βοῆς τε ἦχος πλήθους ἐξακούεται,
πάλιν προελθὼν ἐς τὸ πεδίον ὁ Ἀλέξανδρος, συγκαλέσας
D τε τοὺς στρατιώτας, ἐδεῖτο προμαχεῖν, καὶ σώζειν ὃν ἀνε-
θρέψαντο, καὶ ὑφ' ᾧ βασιλεύοντι τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν,
ἀμέμπτως βεβιώκεσαν· πάντας τε εἰς οἶκτον καὶ ἔλεον
προσκαλούμενος, ἐκέλευεν ὁπλίζεσθαι, καὶ ἐξελθόντας
ἀντιτάττεσθαι. οἱ δὲ στρατιῶται τὰ μὲν πρῶτα ὑπισχνοῦν-
το, κατ' ὀλίγους δὲ ἀνεχώρουν, οὐδ' ὅπλα λαβεῖν ἤθελον.
οἱ δέ τινες τὸν ἔπαρχόν τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς οἰκείους Ἀλε-
ξάνδρου ᾔτουν πρὸς ἀναίρεσιν, πρόφασιν ποιούμενοι, αἰ-
τίους τῆς ἀποστάσεως γεγενῆσθαι. οἱ δὲ τὴν μητέρα ἐμέμ-
459 φοντο ὡς φιλάργυρον, καὶ τὰ χρήματα ἀποκλείουσαν, διά
A τε μικρολογίαν καὶ τὸ πρὸς τὰς ἐπιδόσεις ὀκνηρὸν τοῦ Ἀ-
λεξάνδρου μεμισημένου καὶ μέχρι μέν τινος τοιαῦτα δια-
φόρως βοῶντες προσέμενον· ὡς δὲ τοῦ Μαξιμίνου ὁ στρα-
τὸς ἤδη τε ἐν ὄψεσιν ἦν, στρατιώτας καταλιπεῖν μὲν γύ-
ναιον μικρολόγον, καὶ μειράκιον μικρὸν μητρὶ δουλεῦον,
προσιέναι δὲ ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ σώφρονι, συστρατιώτῃ τε ἐν
ὅπλοις ἀεὶ καὶ πολεμικοῖς ἔργοις διητημένῳ· πεισθέντες οἱ
στρατιῶται τὸν μὲν Ἀλέξανδρον καταλείπουσιν, αὐτοὶ δὲ
B προσίασι τῷ Μαξιμίνῳ, αὐτοκράτωρ τε ὑπὸ πάντων ἐ-
κεῖνος ἀναγορεύεται. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τρέμων καὶ λειπο-
ψυχῶν, μόλις εἰς τὴν σκηνὴν ἐπανέρχεται· τῇ τε μητρὶ
περιπλακείς, καί, ὥς φασιν, ἀποδυρόμενός τε καὶ αἰτιώμε-
νος ὅτι δι' ἐκείνην ταῦτα πάθοι, ἀνέμενε τὸν φονεύσοντα. ὁ
δὲ Μαξιμῖνος ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ σεβαστὸς προσαγο-
ρευθείς, πέμπει χιλίαρχον, ἑκατοντάρχας τέ τινας τοὺς φο-

νεύσοντας τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἀνθίσταιντο τῶν σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀφικόμενοι καὶ ἐπιπηδήσαντες τῇ σκηνῇ, αὐτόν τε ἀναιροῦσι καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἐδόκουν ἐκείνῳ φίλοι καὶ τίμιοι· πλὴν τῶν πρὸς ὀλίγον φυγεῖν ἢ λαθεῖν δυνηθέντων· οὓς πάντας μετ' οὐ πολὺ C
ὁ Μαξιμῖνος συλλαβὼν ἀπέκτεινε. τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα, βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρεσκαίδεκα, ὅσον πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ἀμέμπτως καὶ ἀναιμωτί. φόνων τε γὰρ καὶ ὠμότητος, ἀκρίτων τε ἔργων ἀλλότριος ἐγένετο, εἴς τε τὸ φιλάνθρωπον καὶ εὐεργετικώτερον ἐπιρρεπής. πάνυ γοῦν ἂν ἡ Ἀλεξάνδρου βασιλεία εὐδοκίμησεν εἰς τὸ ὁλόκληρον, εἰ μὴ διεβέβλητο αὐτῷ τὰ τῆς μητρὸς εἰς φιλαργυρίαν τε καὶ μικρολογίαν.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον ἕβδομον. 460 A

ΤΙΝΙ μὲν βίῳ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο, τέλει τε ὁποίῳ, βασιλεύσας ἔτη τεσσαρεσκαίδεκα, ἐν τοῖς προειρημένοις ἐδηλώσαμεν. ὁ δὲ Μαξιμῖνος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, πολλὴν τὴν μεταβολὴν ἐποιήσατο, τραχύτατα καὶ μετὰ πολλοῦ φόβου τῇ ἐξουσίᾳ B
χρώμενος. ἔκ τε πρᾳείας καὶ πάνυ ἡμέρου βασιλείας, εἰς τυραννίδος ὠμότητα μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο, δυσμε-

νειαν ἑαυτῷ συνειδώς, ὅτι τε πρῶτος ἐξ ἀτελείας τῆς
ἐσχάτης εἰς τοσαύτην τύχην ἔλασε. φύσει δὲ ἦν τὸ ἦθος, ὥσ-
περ καὶ τὸ γένος, βάρβαρος· τό, τε φονικὸν, πάτριον ἔχων καὶ
ἐπιχώριον, πρόνοιαν ἐποιεῖτο δι' ὠμότητος τὴν ἀρχὴν
βεβαιῶσαι, δεδιὼς μή πη τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς ὑπηκόοις
εὐκαταφρόνητος γένηται, οὐκ εἰς τὴν παροῦσαν αὐτὴν τύ-
χην ἀφορῶσιν, ἀλλ' εἰς τὰ τῆς γενέσεως ἀτελῆ σπάργανα.
C τεθρύλητο γὰρ παρὰ πᾶσι καὶ διεβέβλητο, ὅτι δὴ ποιμαί-
νων ἐν τοῖς Θρᾳκίοις ὄρεσιν, ἐπιδούς τε αὑτὸν διὰ μέγεθος
καὶ ἰσχὺν σώματος εἰς ἀτελῆ καὶ ἐπιχώριον στρατείαν,
ὑπὸ τῆς τύχης ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν κεχειραγώγητο.
εὐθέως οὖν τούς τε φίλους πάντας οἳ συνῆσαν τῷ Ἀλεξάν-
δρῳ, συνέδροι τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπιλεχθέντες,
ἀπεσκευάσατο, καὶ οὓς μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπεμψε,
τινὰς δὲ ἐπὶ προφάσει διοικήσεως ἀπεσείσατο, μόνος εἶναι
βουλόμενος ἐν τῷ στρατῷ, καὶ μηδένα αὐτῷ παρεῖναι ἐκ
D συνειδήσεως εὐγενοῦς κρείττονα· ἀλλ' ἵν' ὥσπερ ἐξ ἀκροπό-
λεως μηδενὸς αὐτῷ παρόντος ᾧ νέμειν αἰδῶ ἀνάγκην
ἔχοι, τοῖς τυραννίδος ἔργοις σχολάζοι, τήν τε θεραπείαν πᾶ-
σαν ἣ συγγεγόνει τῷ Ἀλεξάνδρῳ τοσούτων ἐτῶν, τῆς βασι-
λείου αὐλῆς ἀπέπεμψε· τοὺς δὲ πλείστους αὐτῶν καὶ ἀπέκτει-
νεν ἐπιβουλὰς ὑποπτεύων· ᾔδει γὰρ ἀλγοῦντας ἐπὶ τῇ ἐκεί-
νου ἀναιρέσει. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν εἰς ὠμότητα καὶ τὴν
πρὸς ἅπαντας ὀργὴν προυκαλέσατο συνωμοσία τις δια-
βληθεῖσα, κατ' αὐτοῦ συγκροτουμένη, πολλῶν τε ἑκατοντάρ-
χων συμπνεόντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἁπάντων. Μά-
461 γνος τις ὄνομα ἦν τῶν εὐπατριδῶν τε καὶ ὑπατευκότων·
A οὗτος διεβλήθη συνάγειν κατ' αὐτοῦ χεῖρα, καὶ στρατιώ-
τας τινὰς πείθειν εἰς αὑτὸν τὴν ἀρχὴν μετάγειν. ἡ δὲ συ-
σκευὴ, τοιαύτη τις ἐλέγετο ἔσεσθαι. γεφυρώσας τὸν ποτα-
μὸν ὁ Μαξιμῖνος ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς διαβήσεσθαι.

ἅμα γὰρ τῷ τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, ἀθρόως πολεμικῶν ἔργων ἤρξατο, καὶ διὰ σώματος μέγεθος, καὶ ἰσχὺν στρατιωτικὴν, καὶ ἐμπειρίαν πολεμικὴν, δοκῶν ἐπιλελέχθαι, ἔργοις τὴν δόξαν καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὑπόληψιν ἐπιστοῦτο· τήν τε Ἀλεξάνδρου μέλλησιν, καὶ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα δειλίαν, ἐλέγχειν ἐπειρᾶτο εἰκότως κατεγνωσμένην. ἀσκῶν τε οὖν καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας, οὐ διέλειπεν αὐτός τε ἐν ὅπλοις ὢν καὶ τὸν στρατὸν ἀεὶ παρορμῶν. τότε δὴ ζεύξας τὴν γέφυραν, ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ὁ δὲ Μάγνος ἐλέγετο στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους, ἀλλὰ τοὺς ἐξοχωτάτους καὶ μάλιστα τοὺς τὴν φρουρὰν τῆς γεφύρας καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πεπιστευμένους, ἀναπεῖσαι, μετὰ τὸ διαβῆναι τὸν Μαξιμῖνον, λύσαντας τὴν γέφυραν, προδοῦναι τοῖς βαρβάροις, οὐχ ὑπαρχούσης αὐτῷ ἐπανόδου. πλάτει γὰρ καὶ βάθει μέγιστος ὁ ποταμὸς ῥέων, C
ἄβατος αὐτῷ ἐγίνετο, οὔτε νεῶν οὐσῶν ἐν ταῖς πολεμίαις ὄχθαις τῆς γεφύρας λυθείσης. ἡ μὲν τῆς διαβολῆς φήμη, τοιαύτη ἐγένετο, εἴτε ἀληθὴς ὑπάρξασα, εἴτε ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου συσκευασθεῖσα. ἀκριβὲς δ᾽ εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον, ἐπεὶ ἔμενεν ἀνεξέλεγκτος. μήτε γὰρ κρίσεως τινὶ μεταδοὺς, μήτε ἀπολογίας, πάντας οὓς ὑπώπτευεν, αἰφνιδίως συναρπασθέντας, ἀφειδῶς ἐφόνευσεν. ἐγένετο δέ τις καὶ Ὀσροηνῶν τοξοτῶν ἀπόστασις, οἳ πάνυ ἀλγοῦντες ἐπὶ τῇ Ἀλεξάνδρου τελευτῇ, περιτυχόντες τῶν ἀπὸ ὑπατείας καὶ φίλων Ἀλεξάνδρου τινὶ, (Κουαρτῖνος δὲ ἦν ὄνομα, ὃν Μαξιμῖνος ἐκπέμψας ἦν τοῦ στρατοῦ) ἁρπάσαντες, ἄκοντα καὶ οὐδὲν προειδότα, στρατηγὸν ἑαυτῶν κατέστησαν· πορφύρα τε καὶ πυρὶ πομπεύοντα, ὀλεθρίοις τιμαῖς ἐκόσμησαν· ἐπί τε τὴν ἀρχὴν ἦγον, οὔτι βουλόμενον. ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων, ἐπιβουλευθεὶς νύκτωρ, αἰφνιδίως ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ συνόντος αὐτῷ καὶ δοκοῦντος φίλου, τῶν τε Ὀσροηνῶν

πρότερον ἡγουμένου. (Μακεδὼν ἦν ὄνομα αὐτῷ.) καὶ τοι
τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀρχηγοῦ καὶ ὁμογνώ-
462 μονος τοῖς Ὀσροηνοῖς γενομένου· ὃς οὐδεμίαν αἰτίαν ἔ-
A χθρας οὔτε μίσους ἔχων, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὃν ἥρπασέ τε καὶ
ἀνέπεισεν. οἰόμενός τε μεγάλα χαριεῖσθαι τῷ Μαξιμίνῳ,
τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, ἐκόμισεν. ὁ δὲ ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ
ἔργῳ, στερηθεὶς δὲ πολεμίου, ὡς ᾤετο, ἐκεῖνον μὲν, καίτοι με-
γάλα ἐλπίζοντα καὶ δοκοῦντα ἀμοιβῆς ἐξαιρέτου τεύξε-
σθαι, ἀπέκτεινεν, ὡς καὶ τῆς ἀποστάσεως γενόμενον ἀρχηγὸν,
καὶ ἀποκτείναντα ὃν αὐτὸς ἄκοντα ἀνέπεισεν, ἄπιστόν τε
B γενόμενον περὶ τὸν φίλον. τοιαῦται μὲν δή τινες αἰτίαι ἔτι
μᾶλλον εἰς τραχύτητα καὶ ὠμότητα ἠκόνησαν τὴν τοῦ
Μαξιμίνου ψυχὴν, καὶ πρότερον οὕτω πεφυκυῖαν. ἦν δὲ καὶ
τὴν ὄψιν φοβερώτατος, καὶ μέγιστος τὸ σῶμα· ὡς μὴ ῥα-
δίως αὐτῷ τινὰ μήτε Ἑλλήνων τῶν σωμασκούντων, μήτε
βαρβάρων τῶν μαχιμωτάτων ἐξισοῦσθαι. διοικήσας δὲ τὰ
προειρημένα, πάντα τε τὸν στρατὸν ἀναλαβὼν, καὶ διαβὰς
ἀφόβως τὴν γέφυραν, εἴχετο τῆς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς
μάχης. μάλα δέ τι πλῆθος καὶ σχεδὸν ἅπασαν τὴν Ῥω-
C μαίων δύναμιν σὺν ἑαυτῷ εἰσήγαγε, Μαυρουσίων τε ἀκον-
τιστῶν ἀριθμὸν πάμπλειστον καὶ τοξοτῶν, Ὀσροηνῶν τε καὶ
Ἀρμενίων. ὧν ἦσαν οἱ μὲν ὑπήκοοι, οἱ δὲ φίλοι καὶ σύμ-
μαχοι· καὶ εἴ τινες Παρθυαίων ἢ χρήμασι πεισθέντες καὶ
αὐτομολήσαντες, ἢ ληφθέντες αἰχμάλωτοι, Ῥωμαίοις ἐ-
δούλευον. τὰ δὲ πλήθη ταῦτα τοῦ στρατοῦ καὶ πρότερον
ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἤθροιστο, ηὔξηθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μαξιμί-
νου, καὶ εἰς πολεμικὴν ἄσκησιν συγκεκρότητο· μάλιστά τε οἱ
ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται πρὸς τὰς Γερμανῶν μάχας ἐπι-
τήδειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντές τε αὐτοῖς κούφως οὐ προσ-
δοκῶσι, καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳδίως. γενόμενος δὲ ἐν τῇ πο-
D λεμίᾳ Μαξιμῖνος, πολλὴν γῆν ἐπῆλθεν, οὐδενὸς αὐτῷ

αὐθεστῶτος, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων ἀνακεχωρηκότων. ἐδῄου
τε οὖν πᾶσαν τὴν χώραν, μάλιστα τῶν λῃίων ἀκμαζόν-
των· τάς τε κώμας ἐμπιπρὰς, διαρπάζειν ἐδίδου τῷ στρα-
τῷ. εὐμαρέστατα γὰρ τὸ πῦρ ἐπινέμεται τάς τε πόλεις αὐ-
τῶν, ἃς ἔχουσι, καὶ τὰς οἰκήσεις ἁπάσας. λίθων μὲν γὰρ παρ'
αὐτοῖς ἢ πλίνθων ὀπτῶν σπάνις· ὗλαι δ' εὔδενδροι, ὅθεν
ξύλων οὔσης ἐκτενείας, συμπηγνύντες αὐτὰ καὶ ἁρμόζον-
τες, σκηνοποιοῦνται. ὁ δὲ Μαξιμῖνος, ἐπὶ πολὺ μὲν προε- 463
χώρησε, περιελαύνων τε τὰ προειρημένα καὶ λείας ἀπελαύ- A
νων, διδούς τε τὰς ἀγέλας τῷ στρατῷ αἷς περιετύγχανον. οἱ
δὲ Γερμανοὶ, ἀπὸ μὲν τῶν πεδίων, καὶ εἴ τινες ἦσαν χῶραι
ἄδενδροι, ἀνακεχωρήκεσαν· ἐν δὲ ταῖς ὕλαις ἐκρύπτοντο.
περὶ δὲ τὰ ἕλη διέτριβον, ὡς ἐκεῖ τὰς μάχας καὶ τὰς ἐφό-
δους ποιοῖντο, τῆς συνεχείας τῶν φυτῶν ἀπασχολούσης εἰς
ἑαυτὴν τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια τῶν πολεμίων· τοῦ τε ἀγ-
χιβαθοῦς τῶν ἑλῶν, Ῥωμαίοις μὲν δι' ἄγνοιαν τῶν τόπων ἐ-
πισφαλοῦς ἐσομένου, ἑαυτοῖς δὲ, δι' ἐμπειρίαν τῆς χώρας,
ἐγνωκόσιν ἄβατα καὶ ἀσπτυπῆ τῶν τόπων, ἐς γόνυ τε βρε-
χομένοις διατρέχειν ῥᾳδίου. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ τὸ νήχεσθαι B
γεγυμνασμένοι, ἅτε μόνῳ λουτρῷ τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι.
περὶ ἐκεῖνα οὖν μάλιστα τὰ χωρία αἱ συμβολαὶ ἐγίνοντο.
ἔνθα καὶ γενναιότατα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς μάχης ἦρξεν.
ἐπὶ γάρ τινι ἕλει μεγίστῳ, τῶν μὲν Γερμανῶν ἐς αὐτὸ ἀνα-
χωρούντων εἰς φυγὴν, εἰς δίωξιν δὲ Ῥωμαίων ἐπεισελθεῖν
ὀκνούντων, πρῶτος ὁ Μαξιμῖνος ἅμα τῷ ἵππῳ ἐμβα-
λὼν εἰς τὸ ἕλος, καίτοι ὑπὲρ γαστέρα τοῦ ἵππου βρεχομένου,
τοὺς ἀνθεστῶτας ἐφόνευσε βαρβάρους, ὡς τὸν λοιπὸν στρατὸν
αἰδεσθέντα προδοῦναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν βασιλέα, C
τολμῆσαί τε καὶ τοῖς ἕλεσιν ἐπεισελθεῖν. πολὺ δέ τι πλῆ-
θος ἑκατέρωθεν πεσεῖν, καὶ Ῥωμαίων μὲν, τῶν δὲ βαρβάρων
σχεδὸν τὴν τότε παροῦσαν δύναμιν, ἀριστεύοντος αὐτοῦ, ὡς

τό, τε ἕλος σωμάτων πληρωθῆναι, τήν τε λίμνην αἵματι
κερασθεῖσαν, πεζομαχοῦντι στρατῷ ναυμαχίας ὄψιν παρα-
σχεῖν. ταύτην τὴν μάχην, καὶ τὴν ἀριστείαν αὐτοῦ, οὐ μόνον
διὰ γραμμάτων τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ ἐδήλωσεν,
ἀλλὰ καὶ γραφῆναι κελεύσας, μεγίσταις εἰκόσιν ἀνέθηκε
πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, ἵνα μὴ μόνον ἀκούειν τὰ γινόμενα,
B ἀλλὰ καὶ βλέπειν ἔχωσι Ῥωμαῖοι. τὴν δ' εἰκόνα ὕστερον κα-
θεῖλεν ἡ σύγκλητος μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ τιμῶν. γεγόνασι
δὲ καὶ ἕτεραι συμβολαί, ἐν αἷς ὡς αὐτουργός τε καὶ αὐτόχειρ
τῆς μάχης, ἀριστεύων τε πανταχοῦ ἐπῃνεῖτο. πολλοὺς δὲ χει-
ρωσάμενος αὐτῶν αἰχμαλώτους, καὶ λείαν ἀπελάσας, χει-
μῶνος ἤδη καταλαμβάνοντος, ἐπανῆλθεν εἰς Παίονας. ἔν
τε Σιρμίῳ διατρίβων τῇ μεγίστῃ ἐκεῖ πόλει δοκούσῃ, τὰ
πρὸς τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἔαρ παρεσκευάζετο. ἠπείλει γὰρ (καὶ
464 ποιήσειν ἔμελλεν) ἐκκόψειν τε καὶ ὑποτάξειν τὰ μέχρι ὠ-
A κεανοῦ Γερμανῶν ἔθνη βάρβαρα. τὰ μὲν οὖν πολεμικὰ
τοιοῦτος ἦν· καὶ εἰς δόξαν ἤρθη ἂν ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, εἰ μὴ
τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ὑπηκόοις βαρύτερος ἐγεγόνει καὶ φο-
βερώτερος. τί γὰρ ἦν ὄφελος βαρβάρων ἀναιρουμένων, πλειό-
νων γινομένων φόνων ἐν αὐτῇ τῇ τε Ῥώμῃ καὶ τοῖς ὑπη-
κόοις ἔθνεσιν; ἢ λείας αἰχμαλώτους ἀπάγειν τῶν ἐχθρῶν,
γυμνοῦντα καὶ τὰς οὐσίας ἀφαιρούμενον τῶν οἰκείων; ἄ-
νεσίς τε γὰρ πᾶσα, μᾶλλον δὲ καὶ πρόκλησις ἐδέδοτο συκο-
B φάνταις, ἐς τὸ ἐπηρεάζειν καὶ κινεῖν πράγματα προγο-
νικά, εἰ τύχοι, καὶ ἄγνωστα καὶ ἀνεξέλεγκτα. μόνον τέ τις
κληθεὶς εἰς δικαστήριον ὑπὸ συκοφάντου, εὐθέως ἡττημένος
ἀπῄει, καὶ τῶν ὑπαρχόντων πάντων στερηθείς. ἑκάστης γοῦν
ἡμέρας ἦν ἰδεῖν τοὺς ἐχθὲς πλουσιωτάτους, τῆς ἐπιούσης
μεταιτοῦντας. τοσαύτη τις ἦν τῆς τυραννίδος ἡ φιλοχρη-
ματία ἐπὶ προφάσει τῆς περὶ τοὺς στρατιώτας χρημάτων
συνεχοῦς χορηγίας. ἦν δὲ καὶ τοῖς ὠσὶ κοῦφος ἐς διαβολάς,

ἡλικίας τε καὶ ἀξιώματος ἀφειδῶς ἔχων. πλείστους γοῦν C
τῶν ἔθνη καὶ στρατόπεδα πεπιστευμένων μετὰ ὑπατείας τι-
μήν, ἢ δόξαν ἐπὶ τροπαίοις περιγενομένην, ἐκ μικρᾶς καὶ
ἁπλοῦς διαβολῆς ἀναρπάστους ἐποίει. καὶ ἐκέλευσέ τε ἄ-
νευ ὑπηρεσίας μόνους ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας, ἄγεσθαι νύ-
κτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν, ἢ δύσεως, εἰ
τύχοι, ἀπό τε μεσημβρίας, εἰς Παίονας, ἔνθα διέτριβε.
σκύλας δὲ καὶ ὑβρίσας, φυγαῖς ἢ θανάτοις ἐζημίου. ἐς ὅ-
σον μὲν οὖν τοὺς καθ' ἕνα ταῦτα ἐπράττετο, καὶ μέχρις
οἰκείων ἔμενεν ἡ συμφορά, οὐ πάνυ τι τοῖς δήμοις τῶν πό- D
λεων ἢ τοῖς ἔθνεσι διέφερε· (τὰ γὰρ τῶν εὐδαιμονεῖν δοκού-
των ἢ πλουσίων πταίσματα πρὸς τῶν ὄχλων οὐ μόνον ἀμε-
λεῖται, ἀλλὰ τινὰς τῶν κακοήθων καὶ φαύλων ἔσθ' ὅτε καὶ
εὐφραίνει, φθόνῳ τῶν κρειττόνων καὶ εὐτυχούντων) ἐπεὶ δὲ ὁ
Μαξιμῖνος τοὺς πλείστους τῶν ἐνδόξων οἴκους ἐς πενίαν πε-
ριστήσας (ἃ δὴ μικρὰ καὶ ὀλίγα, οὐδ' αὐτάρκη τῇ αὐτοῦ βουλή-
σει ᾤετο) μετῆλθεν ἐπὶ τὰ δημόσια, καὶ εἴ τινα ἦν χρήμα-
τα πολιτικὰ εἰς εὐθηνίας ἢ νομὰς τῶν πολιτῶν ἀθροιζόμε- 465
να, εἴ τε θεάτροις ἢ πανηγύρεσιν ἀνακείμενα, εἰς ἑαυτὸν A
μετῆγε, ναῶν τε ἀναθήματα, θεῶν τε ἀγάλματα, καὶ ἡρώων
τιμὰς, καὶ εἴ τις ἦν κόσμος δημοσίων ἔργων, ἢ καλλωπίσμα-
τος πόλεως, ἢ ὕλης νόμισμα ποιῆσαι δυναμένης, πᾶν ἐχω-
νεύετο. ὅπερ δὲ μάλιστα τοὺς δήμους ἐλύπησε· πένθος τε δη-
μόσιον ἐνεποίει δίχα μάχης καὶ ἄνευ ὅπλων, ὄψις πολιορκίας·
ὡς τινὰς τῶν δημοτῶν καὶ χεῖρας ἀνατεθῆναι καὶ τοὺς νεὼς
φρουρεῖν· ἑτοίμως τε ἔχειν, πρότερον ἀναιρεθέντας πρὸ B
τῶν βωμῶν πεσεῖν, ἢ σκῦλα τῶν πατρίδων ἰδεῖν. ἐντεῦ-
θεν δὴ καὶ μάλιστα κατά τε πόλεις καὶ κατὰ ἔθνη δι-
ῴδαινον τῶν ὄχλων αἱ ψυχαί. ἀπηρέσκοντό τε καὶ οἱ
στρατιῶται τοῖς πραττομένοις, ὀνειδιζόντων αὐτοῖς ἐπι-
φθόνως συγγενῶν τε καὶ οἰκείων ὡς δὴ δι' αὐτοὺς ταῦτα

πράττοντος τοῦ Μαξιμίνου. αἰτίαι μὲν δὴ τοιαῦται οὔπω γε
ἄλογοι εἰς μῖσος καὶ ἀπόστασιν τοὺς ὄχλους παρώξυνον.
καὶ πάντες μὲν εὔχοντο, καὶ θεοὺς τοὺς ἀδικουμένους ἐπεκά-
C λουν, ἄρξασθαι δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα. ἔς τε συμπληρουμένης
αὐτῷ τριετοῦς βασιλείας, ἐκ μικρᾶς καὶ ἁπλοῦς προφά-
σεως, οἷα τυραννίδος σφάλματα, πρῶτοι ὅπλα ἐκίνησαν,
ἔς τε ἀπόστασιν ἀσταθῶς ὥρμησαν Λίβυες, ἐξ αἰτίας τοιᾶσ-
δε. Ἐπετρόπευέ τις τῆς Καρχηδονίας χώρας τραχύτατα,
καὶ μετὰ πάσης ὠμότητος, καταδίκας τε ἐποιεῖτο, καὶ χρη-
μάτων εἰσπράξεις, βουλόμενος εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ Μα-
ξιμίνῳ. ἐκεῖνός τε γὰρ οὓς ᾔδει ἁρμόζοντας τῇ ἑαυτοῦ γνώ-
μῃ ἐπελέγετο· οἵ τε προεστῶτες τοῦ ταμείου τότε, εἰ καὶ σπα-
D νίως χρηστοὶ ἐμπεπτώκεσαν, τόν τε κίνδυνον πρόδηλον ἔχον-
τες, καὶ τὴν ἐκείνου φιλοχρηματίαν εἰδότες, ἄκοντες ὅμως
τοὺς λοιποὺς ἐμιμοῦντο. ὁ τοίνυν κατὰ τὴν Λιβύην ἐπίτρο-
πος τοῖς τε ἄλλοις βιαίως προσεφέρετο, καὶ νεανίσκοις τι-
νὰς τῶν παρ' ἐκείνοις εὖ γεγονότων καὶ πλουσίων, καταδί-
καις περιβαλὼν, εἰσπράττειν τὰ χρήματα ἀθρόως ἐπει-
ρᾶτο, πατρῴων τε καὶ προγονικῶν οὐσιῶν αὐτοὺς ἀφαι-
ρεῖσθαι. ἐφ' οἷς ἀλγήσαντες οἱ νεανίσκοι τὰ μὲν χρήματα
αὐτῷ ἀποδώσειν ὑπέσχοντο, τριῶν ἡμερῶν αἰτήσαντες ἄ-
νεσιν· συνωμοσίαν δὲ ποιησάμενοι, πάντας τε οὓς ᾔδεσαν ἢ
466 πεπονθότας τι δεινὸν, ἢ παθεῖν δεδοικότας, ἀναπείσαντες,
A κελεύουσι νύκτωρ κατελθεῖν τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν νεανίσκους,
ξύλα τε καὶ πελέκεις ἐπιφέρεσθαι. οἱ δὲ, πεισθέντες κε-
λεύουσι τοῖς δεσπόταις, πρὸ τῆς ἕω συνῆλθον εἰς τὴν πό-
λιν, κρύπτοντες ὑπὸ ταῖς ἐσθῆσιν ἃ ἔφερον αὐτοσχεδίου πο-
λέμου ὅπλα. μέγα δέ τι πλῆθος ἠθροίσθη· φύσει γὰρ πολυάν-
θρωπος οὖσα ἡ Λιβύη πολλοὺς εἶχε τοὺς τὴν γῆν γεωργοῦν-
τας. ἅμα δὲ τῷ παραδραμεῖν τὸ περιόρθριον προσελθόν-
τες οἱ νεανίσκοι, τὸ μὲν πλῆθος τῶν οἰκετῶν κελεύουσιν αὐτοῖς

ἔπαξ, οἷς ὄντας μέρος τοῦ λοιποῦ ὄχλου, προστάξαντες τότε ἀποκαλύπτειν ἃ ἔφερον ὅπλα, καὶ γενναίως ἀνθίστασθαι εἴ τινες ἢ στρατιωτῶν ἢ δημοτῶν αὐτοῖς ἐπίοιεν ἔκδικοι τοῦ γινομένου ἔργου· αὐτοὶ δὲ λαβόντες ἐγχειρίδια ὑπὸ κόλπια, προσίασι τῷ ἐπιτρόπῳ, ὡς δὴ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν χρημάτων διαλεξόμενοι· προσπεσόντες τε αἰφνιδίως, οὐ προσδοκῶντα παίσαντες φονεύουσι. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν γυμνωσάντων τὰ ξίφη, τῷ τε φόνῳ ἐπεξελθεῖν θελόντων, οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν κατεληλυθότες, προβαλλόμενοί τε ξύλα καὶ τοὺς πελέκεις, ὑπερμαχόμενοι τῶν δεσποτῶν, τοὺς ἀνθεστῶτας ῥᾳδίως ἐτρέψαντο. οὕτω δὴ προχωρήσαντος τοῦ ἔργου οἱ νεανίσκοι ἅπαξ ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι, μόνην ᾔδεσαν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ὑπάρχουσαν, εἰ τὰ τολμηθέντα αὐτοῖς αὐξήσαιεν ἔργοις μείζοσι, καὶ κοινωνὸν τοῦ κινδύνου τὸν ἡγούμενον τοῦ ἔθνους παραλάβοιεν, καὶ πᾶν τὸ ἔθνος ἀναπείσαιεν εἰς ἀπόστασιν· ὅπερ ᾔδεσαν πάλαι μὲν εὔχεσθαι μίσει Μαξιμίνου, φόβῳ δὲ κωλύεσθαι. σὺν παντὶ τοίνυν τῷ πλήθει ἤδη μεσαζούσης ἡμέρας ἐπίασιν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνθυπατεύοντος οἰκίαν. Γορδιανὸς μὲν ἦν ὄνομα· κλήρῳ μὲν τὴν ἀνθυπατείαν λαχὼν, πρεσβύτης δὲ εἰς ἔτος ἤδη περί που ὀγδοηκοστὸν ἐληλακώς. πολλῶν δὲ πρότερον ἄρξας ἐθνῶν, ἔν τε πράξεσι μεγίσταις ἐξετασθείς. ὅθεν αὐτόν τε ἡδέως ὑποδέξεσθαι τὴν ἀρχὴν ᾤοντο, ὥσπερ κορυφαῖον τέλος τῶν προγινομένων πράξεων, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀσμένως δέξεσθαι ἄνδρα εὖ γεγονότα, καὶ ἐκ πολλῶν ἡγεμονιῶν, ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν, ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντα. συνέβαινε δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἧς ταῦτα ἐπράττετο, οἴκοι τὸν Γορδιανὸν διατρίβειν ἡσυχάζοντα, δεδωκότα τοῖς καμάτοις ἀνάπαυλαν, ἀργίαν τε τῶν πράξεων. οἱ δὲ νεανίσκοι ξιφήρεις 467 σὺν παντὶ τῷ πλήθει βιασάμενοι τοὺς ταῖς αὐλίαις ἐφεστῶ-

τας, εἰσπηδήσαντες, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐπί τινος
σκιμποδίου ἀναπαυόμενον· περιστάντες δὲ, χλαμύδι πορ-
φυρᾷ περιβάλλουσι, σεβασμίαις τε τιμαῖς προσαγορεύου-
σιν. ὁ δὲ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος ἐκπλαγεὶς, ἐνέ-
δραν καὶ συσκευὴν ἐξ ἐπιβουλῆς καθ' ἑαυτοῦ νομίζων,
ῥίψας ἀπὸ τοῦ σκίμποδος εἰς γῆν ἑαυτὸν, ἐδεῖτο φείσασθαι
γέροντος μηδὲν αὐτοὺς ἀδικήσαντος, σώζειν δὲ τὴν πίστιν
καὶ τὴν εὔνοιαν τῷ βασιλεύοντι. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν, ξιφήρεις
B ἐνέκειντο, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ δέους καὶ ἀγνοίας οὐκ ᾔδει τὸ πε-
πραγμένον, οὐδὲ τὸ τῆς παρούσης τύχης αἴτιον, εἷς τῶν νεα-
νίσκων, ὃς ἦν αὐτῶν γένει καὶ δυνάμει λόγων προύχων,
τοὺς λοιποὺς καταστείλας, ἡσυχάζειν τε προστάξας· ἔχων
πρόχειρον τὴν δεξιὰν, ἔλεξε πρὸς αὐτὸν τοιάδε, Δύο
κινδύνων προκειμένων, τοῦ μὲν παρόντος, τοῦ δὲ μέλλοντος·
καὶ τοῦ μὲν, ἤδη προδήλου, τοῦ δὲ ἐν ἀμφιβόλῳ τύχῃ, ἑλέ-
σθαι σε δεῖ σήμερον σώζεσθαι μεθ' ἡμῶν, καὶ πιστεῦσαι σεαυ-
C τὸν ἐλπίδι κρείττονι ᾗ πάντες πεπιστεύκαμεν, ἢ τεθναίαι ἤ-
δη πρὸς ἡμῶν. εἰ μὲν οὖν τὰ παρόντα ἕλοιο, πολλὰ τὰ ἐ-
φόδια εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας τό, τε Μαξιμίνου παρὰ πᾶσι
μῖσος, πάθος τε τυραννίδος ὠμῆς ἀπαλλάξεις, καὶ ἐν ταῖς
προηγουμέναις πράξεσιν εὐδοκιμήσεις, ἔν τε συγκλήτῳ καὶ
τῷ Ῥωμαίων δήμῳ γνῶσις οὐκ ἄσημος καὶ τιμῆς ἔνδο-
ξος ἀεί. ἀντειπόντι δέ σοι καὶ μὴ συμπνεύσαντι ἡμῖν, τή-
μερον τέλος ἐπικείσεται. ἀπολούμεθα δὲ καὶ αὐτοὶ εἰ
δέοι, προαπολέσαντες· ἔργον γὰρ ἡμῖν τετόλμηται μείζο-
D νος ἀπογνώσεως δεόμενον. κεῖται γὰρ ὁ τῆς τυραννίδος ὑ-
πηρέτης, καὶ δίκας ὠμότητος παρέσχε, φονευθεὶς ὑφ' ἡμῶν.
ἐφ' οἷς ἢν μὲν ἡμῖν συναρῇ, καὶ κοινωνὸς τῶν κινδύνων
γένῃ, αὐτός τε τῆς ἐν βασιλείᾳ τιμῆς ἀπολαύσεις, τό, τε ἡ-
μῖν προκείμενον ἔργον ἐπαινεθήσεται καὶ οὐ κολασθήσε-

ται. τοιαῦτά τινα λέγοντος τοῦ νεανίσκου, οὐκ ἀνασχόμενον
τὸ λοιπὸν πλῆθος, συνδραμόντων ἤδη καὶ πάντων τῶν κα-
τὰ τὴν πόλιν, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, σεβαστὸν Γορδια-
νὸν ἀναγορεύει. παραιτούμενος δὲ, καὶ γῆρας προϊσχόμε- 468
νος ἐκεῖνος, ἄλλως δὲ, φιλόδοξος ὢν, οὐδὲ ἀηδῶς ὑπέστη, A
ἑλόμενος μᾶλλον τὸν μέλλοντα κίνδυνον ἢ τὸν παρόντα,
ἔν τε γήρᾳ ἐσχάτῳ οὐ πάνυ τι δεινὸν νομίζων εἰ δέοι ἐν βα-
σιλικαῖς τιμαῖς καὶ τελευτῆσαι. πᾶν δὴ τὸ Λιβύων ἔ-
θνος ἀθρόως ἐδεδόνητο, καὶ τὰς μὲν τοῦ Μαξιμίνου τι-
μὰς καθῄρουν, εἰκόσι δὲ καὶ ἀνδριάσι Γορδιανοῦ τὰς πό-
λεις ἐκόσμουν, τῷ τε κυρίῳ αὐτοῦ ὀνόματι προσθέντες, Ἀ-
φρικανὸν ἐκάλεσαν ἀφ' ἑαυτῶν. οὕτω γὰρ Λίβυες ὑπὸ
μεσημβρίαν τῇ Ῥωμαίων φωνῇ καλοῦνται. ὁ δὲ Γορ-
διανὸς ἐνδιατρίψας τῇ Θύσδρῳ, ἔνθα ταῦτα ἐπράχθη, ἡ-
μερῶν τινων, ἤδη φέρων βασιλέως ὄνομα καὶ σχῆμα, ἀ- B
πάρας τε τῆς Θύσδρου, εἰς τὴν Καρχηδόνα ἠπείχθη, ἣν
ᾔδει μεγίστην τε οὖσαν καὶ πολυάνθρωπον, ἵν' ὥσπερ ἐν Ῥώ-
μῃ πάντα πράττῃ. ἡ γὰρ πόλις ἐκείνη καὶ δυνάμει χρη-
μάτων καὶ πλήθει τῶν κατοικούντων, καὶ μεγέθει, μόνης
Ῥώμης ἀπολείπεται, φιλονεικοῦσα πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ
Ἀλεξάνδρου πόλιν περὶ δευτερείων. εἵπετο δ' αὐτῷ πᾶσα ἡ
βασιλικὴ πομπή. τῶν μὲν στρατιωτῶν, οἵτινες ἦσαν ἐκεῖ,
καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμηκεστέρων νεανίσκων, ἐν σχήματι
τῶν κατὰ Ῥώμην προϊόντων δορυφόρων· αἵ τε ῥάβδοι ἐ- C
δαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς
βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν· τὸ δὲ πῦρ προεπόμπευεν·
ὡς ὄψιν καὶ τύχην ἔχειν πρὸς ὀλίγον, ὥσπερ ἐν εἰκόνι, τῆς
Ῥώμης τὴν Καρχηδονίων πόλιν. ὅ, τε Γορδιανὸς γράμ-
ματά τε πάμπλειστα ἐκπέμπει πρὸς ἕκαστον τῶν κα-
τὰ τὴν Ῥώμην προύχειν δοκούντων, τοῖς τε τῆς συγ-
κλήτου δοκιμωτάτοις ἐπιστέλλει, ὧν ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι

φίλοι τε καὶ συγγενεῖς. ἐποίησε δὲ καὶ δημόσια γράμματα
πρός τε τὸν Ῥωμαίων δῆμον καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν
τήν τε Λιβύων ἐδήλου εἰς ἑαυτὸν σύμπνοιαν, τῆς τε Μα-
D ξιμίνου ὠμότητος κατηγόρει, σφοδρότατα εἰδὼς μισου-
μένην. αὐτός τε πᾶσαν πρᾳότητα ὑπισχνεῖτο, συκο-
φάντας τε πάντας φυγαδεύων, καὶ παλινδικίαν διδοὺς τοῖς
ἀδίκως κατακριθεῖσι, τοὺς δὲ φυγάδας εἰς τὰς πατρίδας ἐ-
πανάγων· τοῖς δὲ στρατιώταις ὑπέσχετο ἐπίδοσιν χρημά-
των ὅσην οὐδεὶς πρότερον, τῷ τε δήμῳ νομὰς ἐπήγγελλε.
προυνοήσατο δὲ τοῦ πρότερον ἀναιρεθῆναι τὸν κατὰ τὴν Ῥώ-
μην τῶν στρατοπέδων προεστῶτα· Βιταλιανὸς δὲ ἦν ὄνομα
αὐτῷ. τοῦτον ᾔδη τραχύτατα καὶ ὠμότατα προσφέροντα,
φίλτατόν τε ὄντα καὶ καθωσιωμένον τῷ Μαξιμίνῳ, ὑπο-
469 πτεύων οὖν μὴ τοῖς πραττομένοις γενναίως ἀντιστῇ, καὶ τῷ
A ἐκείνου φόβῳ μηδεὶς αὐτῷ συναίρηται, πέμπει τὸν τα-
μίαν τοῦ ἔθνους, νεανίσκον φύσει εὔτολμον, καὶ τὸ σῶμα ἐκ-
ἀγγυνῆ, καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντα, πρόθυμόν τε ἐς τὸν
ὑπὲρ ἑαυτοῦ κίνδυνον, παραδοὺς αὐτῷ ἑκατοντάρχας καὶ
στρατιώτας τινάς, οἷς ἔδωκε κατασεσημασμένα γράμμα-
τα ἐν πτυχίοις πίναξι, δι' ὧν τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ ἀγ-
γέλματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιστέλλεται. κελεύει δὲ αὐτοῖς
πρὸ τῆς ἕω εἰς τὴν Ῥώμην κατελθοῦσιν, ἐπιστῆναι ἔτι δι-
κάζοντι καὶ ἀνακεχωρηκότι τῷ Βιταλιανῷ ἐν τῷ τοῦ δικα-
B στηρίου οἰκίσκῳ, ἔνθα μόνος τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ δο-
κοῦντα ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως ἠρεύνα τε καὶ ἐξή-
ταζε, δηλῶσαί τε ὅτι φέρουσι γράμματα πρὸς Μαξιμῖ-
νον ἀπόρρητα· ἐπὶ τοῦτό τε παρ' αὐτοῦ πεμφθῆναι ὑπὲρ ἀ-
σφαλείας τοῦ βασιλέως· προσποιήσασθαι δὲ βούλεσθαι καὶ
διαλεχθῆναι αὐτῷ ἰδιαίτερον, ἀπαγγεῖλαί τε τὰ ἐντεταλ-
μένα· διαλογουμένῳ δὲ ἐκείνῳ περὶ τὴν τῶν σφραγίδων
ἐπίγνωσιν, προσποιουμένους ὡς δὴ ἐρωτοῦντάς τι, οἷς εἶχον
ὑποκολπί-

ὑποκολπιδίοις ξίφεσι φονεῦσαι. ἅπερ πάντα προυχώρη-
σεν ὡς ἐκέλευσεν. ἔτι γὰρ νυκτὸς οὔσης, ὥσπερ ἐκεῖνος εἰώ-
θει, πρὸ ἡμέρας προϊέναι, ὑπέστησαν αὐτῷ ἰδιάζοντι, μη-
δὲ πολλοῦ πλήθους παρόντος. οἱ μὲν γὰρ οὐδὲ προεληλύθε- C
σαν, οἱ δὲ προπαγορεύσαντες, πρὸ ἡμέρας ἀνακεχωρήκε-
σαν. ἡσυχίας οὖν οὔσης, ὀλίγων τε περὶ τοῦ οἰκίσκου, δηλώ-
σαντες αὐτῷ τὰ προειρημένα, ῥᾳδίως εἰσεδέχθησαν. ἐπι-
δόντες δὲ τὰ γράμματα, ἐκείνου ταῖς σφραγῖσι τὴν ὄψιν ἐ-
πιβάλλοντος, προσβαλόντες τὰ ξιφίδια καὶ παίσαντες,
φονεύουσιν, ἔχοντές τε αὐτὰ προήκοντα, προπηδῶσιν. οἱ δὲ
παρόντες ἐκπλαγέντες ἀνεχώρησαν, οἰόμενοι Μαξιμίνου
τὴν κέλευσιν εἶναι. καὶ γὰρ ἐποίει τοῦτο πολλάκις καὶ περὶ τοὺς
δοκοῦντας εἶναι φιλτάτους. κατελθόντες δὲ διὰ μέσης τῆς ἱε- D
ρᾶς ὁδοῦ, προτιθέασι τὰ πρὸς τὸν δῆμον τοῦ Γορδιανοῦ
γράμματα, τοῖς τε ὑπάτοις καὶ τοῖς λοιποῖς τὰ ἐπεσταλ-
μένα διδόασι, διασκεδάννυταί τε ὑπ᾽ αὐτῶν φήμη ὡς ἄ-
ρα καὶ Μαξιμῖνος εἴη ἀνῃρημένος. ὡς δὲ διεφοίτησε ταῦ-
τα, ἀθρόως πᾶς ὁ δῆμος, ὥσπερ ἐνθουσιῶν διέθει πανταχοῦ.
καὶ πάντες μὲν γὰρ ὄχλοι, κοῦφοι πρὸς τὰ καινοτομούμενα·
ὁ δὲ Ῥωμαίων δῆμος ἐν πλήθει μεγίστῳ καὶ ποικίλῳ, συγ-
κλύδων τε ἀνθρώπων, πολὺ καὶ ῥᾴδιον ἔχει τὸ τῆς γνώμης
εὐκίνητον. ἀνδριάντες οὖν καὶ εἰκόνες, τιμαί τε πᾶσαι τοῦ 470
Μαξιμίνου κατεσπῶντο· καὶ τὸ κρυπτὸν πρότερον διὰ φό- A
βον μῖσος, ἀδεές καὶ αὐτεξούσιον γενόμενον, ἀκωλύτως
ἐξεχεῖτο. ἥ τε σύγκλητος συνελθοῦσα πρὶν τὸ ἀκριβὲς εἰδέ-
ναι περὶ τοῦ Μαξιμίνου, ἐκ τῆς παρούσης τύχης τὰ μέλλοντα
πιστεύσαντες, τὸν Γορδιανὸν ἅμα τῷ υἱῷ σεβαστοὺς ἀναγορεύ-
ουσι· τὰς δὲ τοῦ Μαξιμίνου τιμὰς ἀνατρέπουσι. συκοφάν-
ται τε οὖν καὶ οἱ γενόμενοι τινῶν κατήγοροι, ἢ ἔφευγον, ἢ
ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων ἀνῃροῦντο. ἐπίτροποί τε καὶ δικα-
σταὶ οἱ τῆς ἐκείνου ὠμότητος ὑπηρέται, συρέντες ὑπὸ τοῦ

ὄχλου εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἐρρίπτουν· φόνος τε οὐκ ὀλίγος ἐγέ-
B νετο καὶ μηδὲν ἀδικησάντων ἀνθρώπων. δανεισταὶ γὰρ ἑαυ-
τῶν, ἢ καὶ ἀντιδίκους ἐν πράγμασιν ἀγοραίοις, καὶ εἴ τις
πρός τινα βραχεῖαν αἰτίαν εἶχε μίσους, ἐπεισβαίνοντές τε
οἰκήσεσιν ἀπροσδοκήτως, ἐπηρεάζοντες, ὡς συκοφάντας ἐ-
σύλησαί τε καὶ ἐφόνευσαν. ἐν προσχήματι ἐλευθερίας ἀ-
δείας τε εἰρηνικῆς, ἔργα πολέμου ἐμφυλίου ἐγίνετο· ὡς καὶ
τὸν τῆς πόλεως ἔπαρχον μετὰ πράξεις πολλὰς ὑπατι-
κὰς (Σαβῖνος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ) βουλόμενον κωλῦσαι τὰ
γινόμενα, ξύλῳ παταχθέντα κατὰ τοῦ κρανίου, τελευτῆσαι. καὶ
ὁ μὲν δῆμος ἐν τούτοις ἦν· ἡ δὲ σύγκλητος ἅπαξ ἀναρρι-
φθέντος κινδύνου, φόβῳ τοῦ Μαξιμίνου, πάντα ἔπραττεν
C εἰς τὸ ἀποστῆσαι αὐτοῦ τὰ ἔθνη. πρεσβεῖαι τοίνυν πανται-
χοῦ πρὸς πάντας ἡγουμένους ἐξεπέμφθησαν, ἐπιλεχθέν-
των ἀνδρῶν ἔκ τε τῆς συγκλήτου αὐτῆς καὶ τοῦ ἱππικοῦ τά-
γματος οὐκ ἀδοκίμων· γράμματά τε πρὸς πάντας τῶν Ῥω-
μαίων καὶ τῆς συγκλήτου γνώμην δηλοῦντα, προτρέποντα
τά τε τοὺς ἡγουμένους συναίρεσθαι τῇ κοινῇ πατρίδι καὶ
συνεδρίῳ βουλεύουσι· τὰ δὴ ἔθνη πείθεσθαι Ῥωμαίοις, ὧν
δημόσιον ἄνωθεν τὸ κράτος ἐστίν, αὐτά τε φίλα καὶ ὑπή-
D κοα ἐκ προγόνων. οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν προσήκαντο τὴν
πρεσβείαν. καὶ τὰ ἔθνη ἀποστήσαντες ῥᾳδίως μίσει τῆς Μα-
ξιμίνου τυραννίδος, τούς τε ἐκεῖσε πράττοντας, εἴ τι Μα-
ξιμίνου φρονοῖεν ἀποκτείναντες, προσέθεντο Ῥωμαίοις. ὀλί-
γοι δέ τινες ἢ διεχειρίσαντο τοὺς ἐλθόντας πρέσβεις, ἢ μετὰ
φρουρᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρέπεμψαν, οὓς συλλαμβάνων,
ὠμῶς ἐκόλαζε. τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥωμαίων πόλιν τε καὶ
471 γνώμην, τοιαῦτα ἦν. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Μαξιμίνῳ τὰ
A πεπραγμένα, σκυθρωπός τε ἦν καὶ ἐν μεγάλαις φροντίσι,
προσεποιεῖτό τε αὐτῶν καταφρονεῖν. τῆς μὲν οὖν πρώτης
καὶ δευτέρας ἡμέρας ἔνδον ἔμενεν ἡσυχάζων, καὶ τοῖς

φίλοις περὶ τοῦ πρακτέου κοινούμενος. τὸ δὲ στρατόπεδον πᾶν τὸ σὺν αὐτῷ, οἵ τε ἐπέκεινα πάντες ἄνθρωποι, ἔγνωσαν μὲν τὰ διαγγελθέντα, καὶ διοίδαινον πᾶσιν αἱ ψυχαὶ, τηλικούτων ἔργων ἀτόλμῳ καινοτομίᾳ· οὐδέ τις πρὸς ἕνα ἔλεγέ τι, οὔτ᾽ εἰδέναι τι προσεποιεῖτο. τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ Μαξιμίνου φόβος, ὡς μηδὲν αὐτὸν λανθάνειν, παραφυλάττεσθαι δὲ πάντων οὐ μόνον τὰ διὰ φωνῆς καὶ γλώττης προσφερόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ δι᾽ ὄψεως νεύματα. ὁ μὲν οὖν Μαξιμῖνος συγκαλέσας πάντα τὸν στρατὸν εἰς τὸ πρὸ B τῆς πόλεως πεδίον, προελθών τε τῆς τρίτης ἡμέρας, ἀνελθών τε ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐπιφερόμενος τὸ βιβλίον ὅπερ αὐτῷ ἦσαν συντάξαντές τινες τῶν φίλων, ἐξ ἀναγνώσεως ἔλεξε τοιάδε,

Ἄπιστα μὲν οἶδα καὶ παράδοξα λέξων πρὸς ὑμᾶς, ὡς δὲ ἐγὼ οἴομαι οὐ θαύματος, ἀλλὰ χλεύης καὶ γέλωτος ἄξια. ὅπλα ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν οἱ Γερμανοὶ αἴρουσιν, οὓς πολλάκις ἐνικήσαμεν· οὐ Σαυρομάται, οἱ περὶ εἰρήνης ἑκάστοτε ἱκετεύοντες. Πέρσαι τε οἳ πάλαι Μεσοποταμίαν κατατρέχοντες, νῦν ἡσυχάζουσιν, ἀγαπητῶς ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν, δόξης τε τῆς ὑμετέρας ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀρετῆς τε πείρᾳ τῶν ἐμῶν πράξεων, ἃς ἔγνωσαν ὅτι C τῶν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατοπέδων ἡγούμην ἀνεχούσης αὐτῆς. ἀλλὰ γὰρ μή τι ἄρα καὶ καταγέλαστον εἰπεῖν, Καρχηδόνιοι μεμήνασι καὶ πρεσβύτην ἄθλιον ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ παραφρονοῦντα πείσαντες ἢ βιασάμενοι, ὥσπερ ἐν πομπαῖς παίζουσι βασιλείαν. τίνι θαρροῦντες στρατῷ, καὶ παρ᾽ οἷς εἰς τὴν τοῦ ἡγουμένου ὑπηρεσίαν ἀρκοῦσι ῥαβδοῦχοι; ποῖα φέροντες ὅπλα, παρ᾽ οἷς οὐδὲν πλέον ἢ δορατίων οἷς πρὸς θηρία μονομαχοῦσι; τὰ πολεμικὰ αὐτοῖς γυμνάσια, χοροὶ καὶ σκώμματα καὶ ῥυθμοί. μηδέ τινα ὑμῶν ἐκπληττέτω τὰ D κατὰ Ῥώμην ἀγγελθέντα. Βιταλιανὸς μὲν ἀνῃρέθη, δόλῳ

καὶ ἀπάτῃ ληφθείς. τοῦ δὲ Ῥωμαίων δήμου τὸ κοῦφον καὶ ἀμετάβολον οὐκ ἀγνοεῖτε καὶ μέχρι βοῆς θρασύ· εἰ δύο ἢ τρεῖς ὁπλίτας ἴδοιεν μόνον, ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοί τε καὶ πατούμενοι, φεύγουσιν ἕκαστος τὸν ἴδιον κίνδυνον, τοῦ κοινοῦ ἀμελῶς ἔχει. εἰ δὲ καὶ τὰ τῆς συγκλήτου τις ὑμῖν δι-
472 ήγγειλε, μὴ θαυμάζετε εἰ τὸ μὲν ἡμέτερον σῶφρον τραχὺ
A αὐτοῖς δοκεῖ· τὸ δὲ ὁμότροπον, ἐν ἀκολάστῳ βίῳ ἐκείνου προτιμᾶται. καὶ τὰ μὲν ἀνδρεῖα καὶ σεμνὰ τῶν ἔργων, φοβερὰ προσαγορεύουσι· τὰ δὲ ἀνειμένα καὶ ἐκβεβακχευμένα, ὡς ἥμερα δι' ἡδονῆς ἔχουσι. διόπερ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐπιστρεφῆ καὶ κόσμιον, ἀλλοτρίως διάκεινται. ἥσθησαν δὲ τῷ Γορδιανοῦ ὀνόματι, οὗ τὸν διαβεβλημένον βίον οὐκ ἀγνοεῖτε. πρὸς τούτους καὶ τοιούτους ἡμῖν ὁ πόλεμος, εἴ
B τις οὕτως αὐτὸν καλεῖν βούλοιτο. ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ σχεδὸν πάντες, εἰ μόνον Ἰταλίας ἐπιβαίημεν, ἱκετηρίας θαλλοὺς καὶ τέκνα προτείναντας, ὑποστρώσειν αὐτοὺς τοῖς ἡμετέροις ποσίν. οἱ δὲ λοιποὶ διὰ δειλίαν καὶ φαυλότητα φεύξονται, ὡς ὑπάρξαι ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τὰ ἐκείνων πάντα δοῦναι, ὑμῖν τε ἀδεῶς λαβοῦσι καρποῦσθαι. Τοιαῦτά τινα εἰπών, βλάσφημά τε πολλὰ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν παρεφθέγγετο ἀπορρίψας, ταῖς τε διὰ χειρὸς ἀπειλαῖς καὶ τραχέσι προσώπου νεύ-
C μασιν, ὡς πρὸς παρόντας ὀργισθείς, ἐπαγγέλλει τὴν ἐπὶ Ἰταλίαν ἔξοδον. διανείμας τε αὐτοῖς πάμπλειστα χρήματα, μιᾶς ἡμέρας διαλιπών, τῆς ὁδοῦ εἴχετο, πολύ τι πλῆθος ἐπαγόμενος στρατοῦ, τήν τε ὑπὸ Ῥωμαίοις δύναμιν. εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν οὐκ ὀλίγος ἀριθμός, οὓς τοῖς ὅπλοις κεχείρωτο, ἢ πείσας ἐς φιλίαν καὶ συμμαχίαν ἐπῆκτο. μηχαναί τε καὶ πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ὅσα πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὧν ἐπεφέρετο· αὐτῆς μὲν σχολαιτέραν τὴν ὁδοιπορίαν ἐποίει τε διὰ τὴν τῶν ὀχημάτων καὶ ἐπι-

ἐπιτηδείων πανταχόθεν συγκομιδήν. αἰφνιδίου γὰρ γενομένης
τῆς ἐπ' Ἰταλίαν ὁδοῦ, οὐκ ἐκ προνοίας, ὥσπερ εἰώθει, ἀλλ' D
ἐξ αὐτοσχεδίου καὶ ἐπειγούσης ὑπηρεσίας, τὰ χρειώδη τῷ
στρατῷ ἠθροίζετο. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ προπέμψαι τὰς τῶν
Παιόνων φάλαγγας. ἐκείνοις γὰρ μάλιστα ἐπίστευεν. οἵπερ
αὐτὸν καὶ πρῶτοι εἵλοντο βασιλέα, ἐθελονταί τε ὑπὲρ αὐ-
τοῦ κινδυνεύειν ὑπισχνοῦντο. ἐκέλευσεν οὖν αὐτοῖς φθά-
σαι τὴν λοιπὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ χωρία προκα-
ταλαβεῖν. καὶ οἱ μὲν περὶ Μαξιμῖνον ὡδοιπόρουν· ἐν δὲ
τῇ Καρχηδόνι οὐχ ὡς ἠλπίκεσαν τὰ πράγματα πρου-
χώρει. Καπελλιανὸς γὰρ ἦν τις ὄνομα τῶν ἀπὸ συγκλήτου, 473
ἡγεῖτο δὲ Μαυρουσίων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις, Νομάδων δὲ A
καλουμένων. τὸ δὲ ἔθνος στρατοπέδοις πέφρακτο, διὰ τὸ πε-
ρικείμενον πλῆθος Μαυρουσίων τῶν βαρβάρων, ὡς ἂν ἐπέ-
χοι αὐτῶν τὰς ἐξ ἐπιδρομῆς ἁρπαγάς. εἶχεν οὖν ὑφ' ἑαυ-
τῷ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον στρατιωτικήν. πρὸς δὴ τὸν
Καπελλιανὸν τοῦτον καὶ ὁ Γορδιανὸς ἀπεχθῶς προσέκειτο
ἄνωθεν, ἔκ τινος ἀγοραίου διαφορᾶς. τότε δ' οὖν ἐν τῷ τῆς
βασιλείας γενόμενος ὀνόματι, διάδοχόν τε αὐτῷ ἔπεμψε καὶ
τοῦ ἔθνους ἐξελθεῖν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ πρός τε ταῦτα ἀγανα-
κτήσας, τῷ τε Μαξιμίνῳ καθοσιούμενος, ὑφ' οὗ καὶ τὴν
ἡγεμονίαν πεπίστευτο, πάντα τὸν στρατὸν ἀθροίσας, ἀναπεί- B
σας τε Μαξιμίνῳ τηρεῖν τὴν πίστιν καὶ τὸν ὅρκον, κατῆλθεν
ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα, δύναμιν ἄγων μεγίστην τε καὶ γεν-
ναίων ἀνδρῶν ἡλικίαις ἀκμάζουσαν, καὶ παντοδαπῇ ὅ-
πλων παρασκευῇ ἐξηρτυμένην, ἐμπειρίᾳ τε πολεμικῇ καὶ
τῇ πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης συνηθείᾳ ἑτοίμην πρὸς
μάχας. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Γορδιανῷ ὁ στρατὸς προσιὼν
τῇ πόλει, αὐτός τε ἐν ἐσχάτῳ δέει ἦν, οἵ τε Καρχηδόνιοι
ταραχθέντες, οἰόμενοι ἐν πλήθει ὄχλου οὐκ ἐν τάξει
στρατοῦ τὸ εὔελπι τῆς νίκης εἶναι, πανδημεὶ πάντες ἐξίασιν, C

ὡς δὴ τῷ Καπελλιανῷ ἀντιταξόμενοι. Γορδιανὸς μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης (ὥς τινές φασιν) ἅμα τῷ τῆς Καρχηδόνος ἐπιβῆναι, ἐν ἀπογνώσει γενόμενος, ἐννοῶν τὴν δύναμιν Μαξιμίνου, οὐδὲν δὲ ὁρῶν ἐν Λιβύῃ ἀξιόμαχον ἰσόρροπον, ἀνήρτησεν ἑαυτὸν βρόχῳ. κρυπτομένης δὲ αὐτοῦ τῆς τελευτῆς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ στρατηγήσοντα δὴ τοῦ πλήθους εἵλοντο. γενομένης δὲ συμβολῆς, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ὄχλῳ πλείους ἦσαν, ἄτακτοι δὲ καὶ πολεμικῶν ἔργων ἀπαίδευτοι, ἅτε ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ τεθραμμένοι, ἑορταῖς τε καὶ τρυφαῖς σχολά-
D ζοντες ἀεί, γυμνοί τε ὅπλων καὶ ὀργάνων πολεμικῶν. ἕκαστος δὲ ἐπεφέρετο οἴκοθεν ἢ ξιφίδιον ἢ πέλεκυν, δοράτιά τε ἐκ κυνηγεσίων. βαρέας τε τὰς ἐμπισσούσας περιτεμόντες, καὶ ξύλα καταπρίσαντες εἰς τὰ παρατυχόντα σχήματα, ὡς ἕκαστος ἐδύνατο πρόβλημα τοῦ σώματος ἐποιεῖτο. οἱ δὲ Νομάδες, ἀκοντισταί τε εὔστοχοι καὶ ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ ῥάβδῳ μόνῃ τὸν δρόμον τῶν ἵππων κυβερνᾶν. ῥᾶστα οὖν ἐτρέψαντο τῶν Καρχηδονίων τὸ πλῆθος, οἵπερ οὐχ ὑπομείναντες αὐτῶν τὴν ἐμβολήν, πάντα ῥίψαντες ἔφυγον· ὠθούμενοι δὲ ὑπ' ἀλλήλων καὶ πατού-
474 μενοι, πλείους ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους ἐφθάρησαν ἢ πρὸς
A τῶν πολεμίων. ἔνθα καὶ ὁ τοῦ Γορδιανοῦ υἱὸς ἀπώλετο, οἵ τε περὶ αὐτὸν πάντες, ὡς διὰ πλῆθος πτωμάτων μήτε νεκρῶν ἀναίρεσιν πρὸς ταφὴν γενέσθαι δυνηθῆναι, μήτε τοῦ νέου Γορδιανοῦ σῶμα εὑρεθῆναι. οἱ μὲν γὰρ φεύγοντες, ὅσοι τε ἦσαν εἰσρυέντες εἰς τὴν Καρχηδόνα, ὅσοι τε λαθεῖν ἠδυνήθησαν, σκεδασθέντες εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν οὖσαν μεγίστην τε καὶ πολλήν, ὀλίγοι ἐκ πολλῶν ἐσώθησαν· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος περὶ ταῖς πύλαις στενοχωρούμενον, παρεισδῦναι σπουδάζοντος ἑκάστου, βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν, διεφθείρετο, πολλὴ δὲ οἰμωγὴ κατὰ τὴν πόλιν γυναικῶν τε καὶ παι-

δίων, ὧν ἐν ὄψει οἱ φίλτατοι ἀπώλοντο. ἕτεροι δέ φασιν B
ὡς δὴ ταῦτα οἴκοι μεμενηκότι διὰ γῆρας τῷ πρεσβύτῃ Γορδιανῷ ἀπηγγέλη, ὅ,τε Καπελλιανὸς εἰσελαύνων εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐδηλώθη. ἐν ἀπογνώσει δὲ πάντων γενόμενος, εἰσελθὼν μόνος εἰς τὸν οἰκίσκον ὡς δὴ καθευδήσων, ἐξαρτήσας ἧς ἐπεφέρετο ζώνης τὸν τράχηλον ἐν βρόχῳ, τοῦ βίου ἀνεπαύσατο. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ὁ Γορδιανὸς ἐχρήσατο, βιώσας τὰ πρῶτα εὐδαιμόνως, ἐν εἰκόνι τε βασιλείας τελευτήσας. Ὁ δὲ Καπελλιανὸς εἰς Καρχηδόνα εἰσελθὼν, πάντας τε τοὺς πρωτεύοντας ἀπέκτεινεν, εἴ τινες
καὶ ἐσώθησαν ἐκ τῆς μάχης. ἐφείδετό τε οὔτε ἱερῶν συ- C
λήσεως, οὔτε χρημάτων ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἁρπαγῆς. ἐπιών τε ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν, ὅσαι τὰς Μαξιμίνου τιμὰς καθῃρήκεσαν, τοὺς μὲν ἐξέχοντας ἐφόνευσε, τοὺς δὲ δημότας ἐφυγάδευσεν, ἀγρούς τε καὶ κώμας ἐμπιπράναι λεηλατεῖν τε τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεπε, προσποιούμενος μὲν τιμωρίαν εἰσπράττειν ἐφ' οἷς εἰς Μαξιμῖνον ἡμαρτήκεσαν, λανθανόντως δὲ εὔνοιαν ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μνώμενος, ἵν' εἴ τι πταίσειεν τὰ Μαξιμίνου πράγματα, αὐτὸς ἔχων δύναμιν εὐνοοῦσαν, τῆς ἀρχῆς ἀντιποιήσαιτο. τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Λιβύην, ἐν τούτοις
ἦν. Ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτου D
τελευτὴ, ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀφασίᾳ ὅ,τε δῆμος ἦν ἥ τε σύγκλητος, μάλιστα Γορδιανοῦ τετελευτηκότος, εἰς ὃν ἠλπίκεσαν· ᾔδεσαν γὰρ αὐτὸν οὔτε φεισόμενόν τινος. ὡς γὰρ καὶ φύσει ἀλλοτρίως καὶ ἀπεχθῶς πρὸς αὐτοὺς διέκειτό τε καὶ ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις, ὡς ὁμολογουμένοις ἐχθροῖς εἰκότως ὠργίζετο. ἔδοξεν οὖν συνελθεῖν, καὶ περὶ τῶν περικλέων σκέψασθαι· ἅπαξ τε ἀναρρίψαντας κίνδυνον, πόλεμον ἄρασθαι, προστησαμένους ἑαυτῶν χειροτονηθέντας 475
βασιλέας, οἳ ἠθέλησαν μερίσαι τὴν ἀρχὴν, ὡς μὴ πάλιν A

ἰοῦσαν ἐξουσίαν, εἰς τυραννίδα πάλιν ἐξοκείλῃ. συνῆλθον
οὖν οὐκ εἰς τὸ σύνηθες συνέδριον, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Διὸς νεὼν
Καπετωλίου, ὃν σέβουσι Ῥωμαῖοι ἐν ἀκροπόλει. συγκλείσαν-
τες οὖν αὐτοὺς ἐν τῷ σηκῷ μόνους, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυρι
τῷ Διῒ καὶ συνέδρῳ, ἐπισκόπῳ τε τῶν πραττομένων, ἐπι-
λεξάμενοι τῶν ἐν ἡλικίᾳ καὶ ἀξιώματι προυχόντων οὓς
ἐδοκίμαζον, κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐχόντων καὶ ἄλλων ψή-
φους, διακριθεισῶν τε καὶ τοῦ πλείστου τῆς γνώμης, Μάξιμόν
B τε καὶ Βαλβῖνον ἀνειπόντες, αὐτοκράτορας ἐποίησαν. τού-
των δὲ ὁ μὲν Μάξιμος, ἔν τε πολλαῖς στρατοπέδων ἀρ-
χαῖς γενόμενος, τῆς τε Ῥωμαίων πόλεως ἔπαρχος κατα-
στάς, ἀνεπιστρόφως τε ἄρξας καὶ ἐν ὑπολήψει παρὰ τοῖς
ὄχλοις φρενῶν τε καὶ ἀγχινοίας καὶ βίου σώφρονος· ὁ δὲ
Βαλβῖνος, γενόμενος μὲν εὐπατρίδης, εἰς δευτέραν τε ὑπα-
τείαν ἐληλακώς, ἐθνῶν τε ἡγησάμενος ἀμέμπτως, τὸ δ' ἦ-
θος ἁπλούστερος. τῆς οὖν χειροτονίας ἐκείνης ἀνειπούσης, σε-
βαστοί τε ἀνηγορεύθησαν, καὶ πάσαις ταῖς βασιλικαῖς τι-
μαῖς ἡ σύγκλητος διὰ δόγματος αὐτοὺς ἐκόσμησεν. ὁ δὲ δῆ-
μος, τούτων ἐν τῷ Καπετωλίῳ πραττομένων, εἴτε ὑπο-
C βαλόντων τινῶν Γορδιανοῦ φίλων καὶ οἰκείων, εἴτε γνόντες
ὑπὸ φήμης, παρεστήκεσαν ταῖς πύλαις, φράξαντες πᾶ-
σαν τὴν εἰς τὸ Καπετώλιον ἄνοδον τῷ πλήθει τῶν ὄχλων,
λίθους τε καὶ ξύλα ἐπεφέροντο, ἀντιπράττοντες τοῖς ὑπὸ
τῆς συγκλήτου ἐψηφισμένοις, καὶ μάλιστα τὸν Μάξιμον
παραιτούμενοι στερρότερον τῆς πόλεως. πολύ τε τὸ ἐπιστρε-
φὲς ἔσχε πρὸς τοὺς φαύλους καὶ κούφους τῶν ὄχλων. ὅθεν
δεδιότες, ἀπηρέσκοντο αὐτῷ, ἐβόων τε καὶ ἠπείλουν ἀπο-
κτενεῖν αὐτούς. ἠξίουν γὰρ τοῦ Γορδιανοῦ γένους βασιλέα
αἱρεθῆναι, τό τε τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς ὄνομα ἐκείνῳ
D τῷ οἴκῳ καὶ ὀνόματι μένειν. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ Μάξιμος
ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος τοὺς νεανίας, πάλαι στρατιώτας τε

οἱ ἐν Ῥώμῃ διέτριβον, περιστήσαντες αὐτοῖς ξιφηφόρους, προελθεῖν τε τοῦ Καπετωλίου ἐβιάζοντο, ὑπὸ δὲ πλήθους ξύλων καὶ λίθων ἐκωλύθησαν· ἔστε δὴ ὑποβάλλοντός τινος, αὐτοὶ τὸν δῆμον ἐσοφίσαντο. ἦν τι παιδίον νήπιον τῆς Γορδιανοῦ θυγατρὸς τέκνον, τῷ πάππῳ ὁμώνυμον. πέμψαντες τινὰς τῶν σὺν αὐτοῖς τινὰς, κελεύουσι τὸ παιδίον κομισθῆναι. οἱ δὲ εὑρόντες αὐτὸ ἀθύρον οἴκοι, ἀράμενοι ἐπὶ τῶν ὤμων, διὰ μέσου τοῦ πλήθους δεικνύντες τοῖς ὄχλοις, 476
Γορδιανοῦ τε ἔκγονον λέγοντες, καὶ τῇ αὐτοῦ προσηγορίᾳ A
ἀποκαλοῦντες, ἀνάγουσιν εἰς τὸ Καπετώλιον εὐφημούμενον ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ φυλλοβολούμενον. τῆς τε συγκλήτου καίσαρα αὐτὸ ἀποδειξάσης, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡλικίαν οὐχ οἷός τε ἦν προΐστασθαι τῶν πραγμάτων, τῆς τε ὀργῆς ὁ δῆμος ἐπαύσατο, ἠνέσχοντό τε προελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτήν. συνέβη δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πταῖσμα ὀλέθριον τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀρχὴν καὶ πρόφασιν λαβὸν ἐξ ἀτόλμου θράσους δύο ἀνδρῶν τῶν ἀπὸ συγκλήτου. συνεληλύθεσαν γὰρ εἰς τὸ βουλευτήριον πάντες, σκεψόμενοι περὶ τῶν καθεστώτων· μαθόντες δὲ οἱ στρατιῶται, οὓς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Μαξιμῖνος καταλελοίπει. ἤδη γὰρ πρὸς ἄφιξιν B
τῆς στρατείας ὄντες καὶ δι' ἡλικίαν οἴκοι μεμενηκότες, ἦλθον μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς συγκλήτου, βουλόμενοι τὸ πραττόμενον μαθεῖν, ὅπλων μὲν γυμνοὶ, ἐν λιταῖς δὲ ἐσθῆσι καὶ ἐφεστρίσιν. ἑστήκεσαν δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ δήμου. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πρὸ τῶν θυρῶν ἔμενον· δύο δὲ ἢ τρεῖς, περιεργότερον ἐπακοῦσαι τῶν βουλομένων θελήσαντες, εἰς τὸ συνέδριον εἰσῆλθον, ὡς τὸν ἱδρυμένον βωμὸν τῆς νίκης ὑπερβῆναι τούτους. τῆς δὲ συγκλήτου ἀνὴρ ὑπὸ ὑπατείας μὲν νεωστὶ, Γαλλικανὸς ὄνομα, Καρχηδόνιος δὲ τὸ γένος, καὶ ἕτερος στρατηγικὸς τὸ ἀξίωμα, Μαικίνας καλούμενος, οὐδέν τι προσδοκῶντας τοὺς στρατιώτας, ἔχοντας δὲ τὰς χεῖρας ὑπο- C

καθειμένας ταῖς ἐφεστρίσι, παίουσι πληγαῖς καταικαρδίαις
ξίφεσιν οἷς ἐπεφέροντο ὑποκολπίοις. πάντες γὰρ διὰ τὴν
οὖσαν στάσιν τε καὶ ταραχήν, οἱ μὲν φανερῶς, οἱ δὲ καὶ κρύ-
βδην ἐξιφηφόρουν, ἀμυντήρια δῆθεν φέροντες ἑαυτῶν,
διὰ τοὺς αἰφνιδίως ἐπιβουλεύοντας ἐχθρούς. τό τε δὴ οἱ στρα-
τιῶται πληγέντες καί πως ἀπροσδοκήτως προβαλεῖν οὐ
δυνηθέντες, πρὸ τοῦ βωμοῦ ἔκειντο. οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶ-
ται τοῦτο θεασάμενοι, ἐκπλαγέντες τῷ πάθει τῶν συστρα-
τιωτῶν, φοβηθέντες τοῦ δήμου τὸ πλῆθος, ἄνευ τε ὅπλων
ὄντες, ἔφυγον. ὁ δὲ Γαλλικανὸς ἐκδραμὼν τῆς συγκλήτου
D εἰς τὸν δῆμον μέσον, δεικνύς τε τὸ ξίφος καὶ τὴν χεῖρα
ᾑμαγμένην, διεκελεύετο διώκειν καὶ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς
μὲν συγκλήτου καὶ Ῥωμαίων, φίλους δὲ καὶ συμμάχους
Μαξιμίνου. ὁ δὲ δῆμος ῥᾷστα πεισθεὶς, τὸν μὲν Γαλλικα-
νὸν εὐφήμει, τοὺς δὲ στρατιώτας ὡς δυνατὸν ἦν διώκον-
τες, ἔβαλλον λίθοις. οἱ δὲ φθάσαντες, ὀλίγων τινῶν καὶ τρω-
θέντων, εἰς τὸ στρατόπεδον καταφυγόντες, καὶ τὰς πύλας ὡς
ἐδύναντο κλείσαντες, ὅπλα δὲ ἀναλαβόντες, ἐφρούρουν
477 τὸ τεῖχος τοῦ στρατοπέδου. ὁ δὲ Γαλλικανὸς ἅπαξ τολμήσας
A ἔργον τηλικοῦτον, ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ὄλεθρον μέγαν ἤ-
γειρε τῇ πόλει. τάς τε γὰρ δημοσίας ἀποθήκας τῶν ὅπλων,
εἴ τινες ἦσαν πρὸς πομπὴν μᾶλλον ἢ μάχην ἐπιτήδειοι,
ἀναρρῆξαι τοὺς ὄχλους ἔπεισε, τό, τε σῶμα ἕκαστος φράτ-
τεσθαι ὡς οἷός τε ἦν· τά τε τῶν μονομάχων καταγώγια ἀ-
νοίξας, ἐξήγαγε τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἕκαστον ἐξηρτυμένον.
ὅσα τε ἦν οἰκίαις ἢ ἐργαστηρίοις δόρατα ἢ ξίφη, πελέκεις τε,
πάντα διηρπάζετο. ὅ, τε δῆμος ἐνθουσιῶν, πᾶν τὸ ἐμπί-
πτον ὕλης ἀξιομάχου ἐργαλεῖον, ὅπλον ἐποιεῖτο. ἀθροι-
B σθέντες οὖν ἐπῆλθον τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ὡς πολιορκή-
σοντες αὐτὸ δῆθεν, προσέβαλλόν τε ταῖς πύλαις καὶ τοῖς
τείχεσιν. οἱ δὲ στρατιῶται μετὰ πολλῆς ἐμπειρίας ὡπλι-

σμένοι τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰς ἀσπίδας, τόξοις τε αὐτοὺς βάλλοντες καὶ δόρασι μακροῖς ἀπείργοντες, τοῦ τείχους ἀπεδίωκον. ὡς δὲ καμὼν ὁ δῆμος, οἵ τε μονομάχοι τιτρωσκόμενοι, ἤδη καὶ ἑσπέρας προσιούσης, ἀπελθεῖν ἠθέλησαν, θεασάμενοι αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἐπεστραμμένους καὶ τὰ νῶτα δεδωκότας, ἀπιόντας τε ἀμελέστερον, οἰομένους μὴ τολμήσειν ἐπεξελθεῖν ὀλίγους πλήθει τοσούτῳ, ἀνοίξαντες αἰφνιδίως τὰς πύλας, ἐπέδραμον τῷ δήμῳ, καὶ C

τούς τε μονομάχους ἀπέκτειναν, τοῦ τε δήμου μέγα τι πλῆθος ἀπώλετο ὠθούμενον. οἱ δὲ, τοσοῦτον διώξαντες ὅσον μὴ πολύ τι τοῦ στρατοπέδου ἀποστῆναι, πάλιν ἐπανῆλθον, ἐντός τε τοῦ τείχους ἔμενον. ἐντεῦθεν μείζων ἡ ὀργὴ τοῦ τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἐγένετο. στρατηγοί τε οὖν κατελέγοντο, ἔκ τε πάσης Ἰταλίας λογάδες ἥ τε νεολαία πᾶσα ἠθροίζετο, ὅπλοις τε αὐτοσχεδίοις καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ὡπλίζετο. τούτων δὴ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος ὁ Μάξιμος σὺν αὑτῷ ἀπήγαγεν, ὡς δὴ Μαξιμίνῳ πολεμήσων· οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν ὡς τὴν πόλιν φρουροῖέν τε καὶ προασπί- D

ζοιεν αὐτῆς. ἑκάστοτε οὖν τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ἐγίνοντο προσβολαί. ἔπραττον δὲ οὐδὲν, προμαχομένων ἄνωθεν τῶν στρατιωτῶν. οἱ δὲ, βαλλόμενοι καὶ τιτρωσκόμενοι, κακῶς ἀπηλλάγησαν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων, διάταγμά τι προθεὶς, ἱκέτευε τὸν δῆμον εἰς διαλλαγὰς χωρῆσαι· τοῖς τε στρατιώταις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν, ἄφεσίν τε πάντων ἐδίδου ἁμαρτημάτων. ἀλλ' οὐδ' ἑτέρους ἔπεισε. τὸ δὲ δεινὸν ἑκάστοτε ηὔξετο, τοῦ μὲν τοσούτου δήμου ἀπαξιοῦντος ὑπ' ὀλίγων καταφρονηθῆναι, τῶν 478

A δὲ στρατιωτῶν ἀγανακτούντων ὅτι δὴ ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων ὡς ὑπὸ βαρβάρων πάσχοιεν. τὸ δὴ τελευταῖον, ἐπειδὴ τειχομαχοῦντες οὐδὲν ἔπραττον, ἔδοξε

τοῖς στρατηγοῖς ἐκκόψαι πάντας τοὺς εἰσρέοντας εἰς τὸ στρα-
τόπεδον ἀγωγοὺς ὕδατος, σπάνει τε ποτοῦ καὶ ἐνδείᾳ ῥεί-
θρων αὐτοὺς παραστήσαντες. προσπεσόντες οὖν, πᾶν τὸ ὕ-
δωρ τοῦ στρατοπέδου εἰς ἕτερα ῥεῖθρα μετωχέτευον, ἐκκό-
πτοντες καὶ εἰσφράττοντες τὰς εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσόδους
αὐτοῦ. οἱ δὲ στρατιῶται ὁρῶντες τὸν κίνδυνον, ἐν ἀπογνώσει
δὲ γενόμενοι, τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐπεξῆλθον. μάχης τε
καρτερᾶς γενομένης καὶ φυγῆς τῶν δημοτῶν, ἐπὶ πολὺ τῆς
πόλεως διώκοντες οἱ στρατιῶται προὔβησαν. ἐπεὶ δὲ οἱ ὄ-
B χλοι ταῖς συσταδὸν μάχαις ἡττώμενοι, ἀναπηδῶντες εἰς τὰ
δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βο-
λαῖς, τῶν τε ἄλλων ὀστράκων, ἐλυμαίνοντο, ἐπαναβῆναι μὲν
αὐτοῖς δι' ἄγνοιαν τῶν οἰκήσεων, οὐκ ἐτόλμησαν οἱ στρατιῶ-
ται· κεκλεισμένων δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργαστηρίων ταῖς
θύραις, καὶ εἴ τινες ἦσαν ξύλων ἐξοχαί, (πολλαὶ δὲ αὗται
κατὰ τὴν πόλιν) πῦρ προσετίθεσαν. ῥᾷστα δὲ διὰ πυκνότητα
τῶν συνοικιῶν, ξυλείας τε πλῆθος ἐπάλληλον, μέγιστον μέ-
ρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐνεμήθη, ὡς πολλοὺς μὲν ἐκ πλουσίων
ποιῆσαι πένητας, ἀποβαλόντας θαυμαστὰ καὶ ἀμφιλαφῆ
C κτήματα, ἔν τε προσόδοις πλουσίαις, καὶ ἐν ποικίλῃ πολυ-
τελείᾳ τίμια. πλῆθός τε ἀνθρώπων συγκατεφλέχθη, φυ-
γεῖν μὴ δυνηθέντων, διὰ τὸ τὰς ἐξόδους ὑπὸ τοῦ πυρὸς
προκατειλῆφθαι. οὐσίαι τε ὅλαι πλουσίων ἀνδρῶν διηρπά-
γησαν, ἐγκαταμιξάντων ἑαυτοὺς τοῖς στρατιώταις πρὸς τὸ
ἁρπάζειν κακούργων καὶ ἀτελῶν δημοτῶν. τοσοῦτον δὲ
μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐλυμήνατο, ὡς μηδεμίαν τῶν
μεγίστων πόλεων ὁλόκληρον δύνασθαι τῷ μέρει ἐξισω-
θῆναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην τοιαῦτα ἦν. ὁ δὲ
Μαξιμῖνος ἀνύσας τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπέστη τοῖς τῆς Ἰτα-
λίας ὅροις· θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν, τῆς ἐπ'

Ἰταλίαν εἰσβολῆς εἴχετο. ἐκέλευσέ τε πάντα τὸν στρατὸν
ἐν ὅπλοις εἶναι, καὶ μετ' εὐταξίας προσχωρεῖν. τὴν D
μὲν οὖν Λιβύης ἀπόστασιν, καὶ τὸν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐμ-
φύλιον πόλεμον, τά τε Μαξιμίνῳ πραχθέντα, καὶ
τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐδηλώσαμεν. τὰ δὲ ἑπό-
μενα ἐν τοῖς ἑξῆς λεχθήσεται.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ μετὰ Μάρκον βασιλείας βιβλίον ὄγδοον.

ΤΑ μὲν δὴ Μαξιμίνῳ πραχθέντα μετὰ 479
τὴν Γορδιανοῦ τελευτήν, ἥ τε εἰς Ἰτα- A
λίαν ἄφιξις αὐτοῦ, Λιβύης τε ἀπόστασις,
καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν
δῆμον διαφορά, ἐν τοῖς πρὸ τούτων λέ-
λεκται. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἐπιστὰς τοῖς ὅροις, προύπεμψε
σκοποὺς τοὺς ἐρευνήσοντας μή τινες ἐνέδραι ἐν κοιλάσιν ὀ-
ρῶν, ἢ λόχμαις, ὕλαις τε κρύφιοι εἶεν. αὐτός τε καταγα-
γὼν εἰς τὸ πεδίον τὸν στρατόν, τὰς μὲν τῶν ὁπλιτῶν φάλαγ-
γας ἐς τετράγωνα ἔταξε σχήματα, ἐπιμήκεις μᾶλλον ἢ
βαθείας, ὡς ἂν πλεῖστον τοῦ πεδίου διαλάβοιεν. τὰ δὲ σκευο-
φόρα πάντα κτήνη τε καὶ ὀχήματα, ἐν μέσῳ τάξας, αὐ- B
τὸς ἅμα τοῖς δορυφόροις ὀπισθοφυλακῶν εἵπετο. ἑκατέρω-
θεν δὲ παρέθεον αἵ τε τῶν καταφράκτων ἱππέων ἶλαι, καὶ
Μαυρούσιοι ἀκοντισταί, τοξόται τε οἱ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς·
καὶ Γερμανῶν ἱππέων μέγα τι πλῆθος ἐπήγετο συμμά-

χοις. ἐκείνοις γὰρ μάλιστα περιεβάλλετο, ἵν' ἐκδέχωνται τῶν πολεμίων τὰς πρώτας ἐμβολάς, θυμοειδεῖς ὄντες καὶ εὔτολμοι ἐν ἀρχομένῃ μάχῃ· εἰ δ' ἄρα καὶ κινδυνεύειν δέοι, εὐκαταφρόνητοι ὡς βάρβαροι. ὡς δὲ πᾶν τὸ πεδίον διῆλθεν ὁ στρατὸς μετ' ἀκοσμίας τε καὶ ἀταξίας, ἐπέστη-
C σαν πρώτῃ Ἰταλίας πόλει, ἣν καλοῦσιν Ἠμᾶν οἱ ἐπιχώριοι. πρόκειται δὲ αὕτη ἐπ' ἀκροτάτῳ πεδίῳ, ἱδρυμένη πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων. ἔνθα ὑπαντώμενοι τῷ Μαξιμίνῳ οἱ προφύλακες καὶ σκοποὶ τοῦ στρατοῦ, ἤγγειλαν κενὴν ἀνθρώπων εἶναι τὴν πόλιν, πανδημεί τε πεφευγέναι, ἐμπρήσαντας τὰς θύρας ἱερῶν τε καὶ οἰκιῶν, πάντα τε ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει ἤτοι ἀγροῖς, ἃ μὲν ἐκφορήσαντας, ἃ δὲ καταπρήσαντας· καὶ μήτε ὑποζυγίοις, μήτε ἀνθρώποις καταλελεῖφθαι τροφάς. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἥσθη μὲν ἐπὶ τῇ τῶν Ἰταλιωτῶν εὐθὺς φυγῇ, ἐλπίζων πάντας τοὺς δήμους τοῦτο ποιήσειν, οὐχ ὑπομένοντας τὴν ἔφοδον αὐτοῦ. ὁ δὲ στρα-
D τὸς ἤχθετο εὐθὺς ἐν ἀρχῇ λιμοῦ πειρώμενος. διανυκτερεύσαντες οὖν, οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἀθύροις καὶ κοιναῖς πάντων οἰκίαις, οἱ δὴ ἐν τῷ πεδίῳ ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, ἐπὶ
480 τὰς Ἄλπεις ἠπείγοντο ἅπερ ὄρη ὑπερμήκη, ὥσπερ τεῖχος
A Ἰταλίας, ἡ φύσις ἤγειρεν, ὑπερνεφῆ μὲν τὸ ὕψος, ἐπιμηκέστατα δέ, ὡς πᾶσαν Ἰταλίαν διειληφότα καθήκειν· ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς Ἰταλίας μέρεσιν, εἰς τὸ Τυῤῥηναῖον πέλαγος· ἐν δὲ τοῖς λαιοῖς, εἰς τὸν Ἰόνιον κόλπον. σκέπεται δὲ ὕλαις δασείαις καὶ πυκναῖς. τὰς δὲ διεξόδους ἐστένωται, ἢ διὰ κρημνοὺς εἰς βάθος μέγιστον ἀποῤῥωγότας, ἢ διὰ πετρῶν τραχύτητα. στενωποὶ γάρ εἰσι χειροποίητοι μετὰ πολλοῦ καμάτου τοῖς πάλαι Ἰταλιώταις εἰργασμένοι. μετὰ δέους οὖν πολλοῦ διῄει
B ὁ στρατός, ἐλπίζοντες τάς τε ἄκρας κατειλῆφθαι, πεφράχθαι τε τὰς διόδους ἐς κώλυμα τῆς αὐτῶν διαβάσεως. ἤλπιζον δὲ καὶ ἐδεδοίκεσαν εἰκότα, τῶν χωρίων τεκμαι-

ρόμενοι τὴν φύσιν. ὡς δὲ διέβησαν ἀκωλύτως, μηδενὸς ἐμποδὼν γενομένου, καταβαίνοντες εἰς τὸ στρατόπεδον, ἤδη ἀνεθάρρησάν τε καὶ ἐπηγαύρισαν. ῥᾷστά τε αὐτῷ πάντα προχωρήσειν ὁ Μαξιμῖνος ἤλπισεν, Ἰταλῶν μηδὲ ταῖς δυσχωρίαις τεθαῤῥηκότων, ἔνθα ἢ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ σώζειν ἠδύναντο, ἢ δι' ἐνέδρας ἐπιβουλεῦσαι, μάχεσθαί τε ἄνωθεν, ἐξ ὑπερκειμένων χωρίων. γενομένων δὲ αὐ- C
τῶν ἐν τῷ πεδίῳ, οἱ σκοποὶ ἀπήγγειλαν, πόλιν Ἰταλίας τὴν μεγίστην, Ἀκυλη̈ίαν δὲ καλουμένην, κεκλεῖσθαι· τὰς δὲ προπεμφθείσας φάλαγγας τῶν Παιόνων, προθύμως μὲν τειχομαχῆσαι, πολλάκις δὲ προσβαλούσας, ἀνύειν οὐδέν· ἀπαγορεύειν δὲ καὶ ἀναχωρεῖν βαλλομένους λίθοις τε καὶ δόρασι, τόξων τε πλήθει. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἀγανακτήσας πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Παιόνων, ὡς ἀμελέστερον μαχομένους, αὐτὸς σὺν τῷ στρατῷ ἠπείγετο, ἐλπίζων ῥᾷστα αἱρήσειν τὴν πόλιν. ἡ δὲ Ἀκυλη̈ία καὶ πρότερον μὲν (ἅτε μεγίστη πόλις) ἰδίου δήμου πολυάνθρωπος ἦν, καὶ ὥσ- D
περ τι ἐμπόριον Ἰταλίας ἐπὶ θαλάττῃ προκειμένη, καὶ πρὸ τῶν Ἰλλυρικῶν ἐθνῶν πάντων ἱδρυμένη. τά τε ἀπὸ τῆς ἠπείρου διὰ γῆς ἢ ποταμῶν κατακομιζόμενα, παρεῖχεν ἐμπορεύεσθαι τοῖς πλέουσι· τά τε ἀπὸ θαλάττης τοῖς ἠπειρώταις ἀναγκαῖα, ὧν ἡ παρ' ἐκείνοις χώρα διὰ χειμῶνος οὐκ ἦν εὔφορος, ἀνέπεμπεν εἰς τὴν ἄνω γῆν· πρὸς οἶνόν τε μάλιστα πολύγονον χώραν γεωργοῦντες, ἀφθονίαν ποτοῦ παρεῖχε τοῖς ἄμπελον μὴ γεωργοῦσιν. ἔνθεν πολύ τι πλῆ- 481
θος ἐπεδήμει οὐ πολιτῶν μόνον, ἀλλὰ ξένων τε καὶ ἐμπό- A
ρων. τότε δὴ μᾶλλον ἐπολυπλασιάσθη τὸ πλῆθος, τῶν ὄχλων πάντων ἐξ ἀγρῶν ἐκεῖσε συῤῥεόντων, πολίχνας τε καὶ κώμας τὰς περικειμένας καταλιπόντων, πιστευσάντων δὲ αὐτοῖς τῷ τε μεγέθει τῆς πόλεως, καὶ τῷ προβεβλημένῳ τείχει, ὃ παλαιότατον, ἐκ τοῦ πλείστου μέρους πρότερον μὲν κατε-

ἐρήρειπτο, ἅτε μετὰ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν μηκέτι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων, ἢ τειχῶν ἢ ὅπλων δεηθεισῶν, μεταλαβουσῶν δὲ ἀντὶ πολέμων εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις πολιτείας κοινωνίαν· τότε ἡ χρεία ἠπείγε τὸ
B τεῖχος ἀνανεώσασθαι, τά τ' ἐρείπια ἀνοικοδομῆσαι, πύργους τε καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. τάχιστα οὖν φράξαντες τῷ τείχει τὴν πόλιν, τάς τε πύλας κλείσαντες, πανδημεὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἱδρυμένοι, τοῖς προσιοῦσιν ἀπεμάχοντο. ἐστρατήγουν δὲ αὐτῶν καὶ πάντα εἶχον διὰ φροντίδος ἄνδρες δύο, ἀπὸ ὑπατείας μὲν, ἐπιλεχθέντες δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου. ὧν ὁ μὲν, Κρισπῖνος, ὁ δὲ Μηνόφιλος ἐκαλεῖτο. καὶ μετὰ πολλῆς προνοίας τά τε ἐπιτήδεια πάμπλειστα εἰσεκομίσαντο, ὡς ἐκτένειαν ἔτι, εἰ καὶ ἐπιμηκεστέρα γένοιτο πολιορκία. ἦν δὲ καὶ ὕδατος ἀ-
C φθονία φρεατιαίου. πολλὰ γὰρ τὰ ὀρύγματα ἐν τῇ πόλει, ποταμός τε παραρρεῖ τὸ τεῖχος, ὁμοῦ παρέχων τε προβολὴν τάφρου καὶ χορηγίαν ὕδατος. τὰ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει οὕτω παρεσκεύαστο. τῷ δὲ Μαξιμίνῳ, ἐπειδὴ ἀπηγγέλη φρουρουμένη, καὶ κεκλεισμένη γενναίως ἡ πόλις, ἔδοξε πέμψαι ἐν σχήματι πρεσβείας τοὺς κάτωθεν διαλεξομένους, εἰ ἄρα πείσειεν αὐτοὺς ἀνοῖξαι τὰς πύλας. ἦν δὲ ἐν τῷ στρατῷ χιλίαρχος, ᾧ πατρὶς μὲν ἡ Ἀκυληΐα ἦν· τέκνα τε καὶ γυνὴ, οἰκεῖοί τε πάντες ἔνδον ἀπεκέκλειντο. τοῦτον οὖν ἔπεμψε σὺν ἑτέροις ἑκατοντάρχαις, ἐλπίσας ῥᾷστα πείσειν ὡς πολίτην. ἀφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις ἔλεγον ὅτι ἄ-
D ρα κελεύει Μαξιμῖνος ὁ κοινὸς βασιλεὺς, ὅπλα μὲν αὐτοὺς καταθέσθαι ἐν εἰρήνῃ, φίλον δὲ ἀντὶ πολεμίου δέχεσθαι· σπονδαῖς δὲ μᾶλλον καὶ θυσίαις σχολάζειν ἢ φόνοις· μηδὲ περιορᾶν πατρίδα μέλλουσαν ἄρδην καὶ ἐκ θεμελίων ἀπόλλυσθαι, ἐξὸν αὐτοῖς τε σώζεσθαι καὶ τὴν πατρίδα σώζειν, διδόντος αὐτοῖς χρηστοῦ βασιλέως ἀμνηστίαν, συγγνώμην τε

μίῳ τε τῶν ἁμαρτηθέντων. οὐ γὰρ αὐτοὺς αἰτίους γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἄλλους. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτά τινα κάτω παρεστῶτες ἐβόων, ὡς ἐξάκουστα εἴη. ὁ δὲ πλεῖστος δῆμος, τῷ 482
τείχει καὶ τοῖς πύργοις ἐφεστὼς, πλὴν τῶν τὰ λοιπὰ μέρη A
φρουρούντων, ἐπήκουεν ἡσυχάζων τῶν λεγομένων. ὁ δὲ Κρισπῖνος φοβηθεὶς μή πως ἅτε ὄχλος ταῖς ὑποσχέσεσιν ἀναπεισθεὶς, εἰρήνην τε ἀντὶ πολέμου ἑλόμενος, ἀνοίξῃ τὰς πύλας, περιθέων τὸ τεῖχος, ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει μένειν τε θαρραλέως καὶ ἀντέχειν γενναίως, μηδὲ προδιδόναι τὴν
πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ Ῥωμαίων δῆμον πίστιν· σωτῆρας B
δὲ καὶ προμάχους Ἰταλίας πάσης ἀναγραφῆναι, μὴ πιστεύειν δὲ ὑποσχέσει τυράννου ἐπιόρκου τε καὶ ἀπατεῶνος, μηδὲ χρηστοῖς λόγοις δελεασθέντας ὀλέθρῳ προύπτῳ παραδοθῆναι, ἐξὸν πιστεῦσαι πολέμου ἀμφιβόλῳ τύχῃ· (πολλάκις γὰρ καὶ ὀλίγοι πλειόνων περιεγένοντο, καὶ δοκοῦντες ἀσθενέστεροι, καθεῖλον τοὺς ἐν ὑπολήψει ἀνδρείας μείζονος) μηδὲ ἐκπλήττεσθαι τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ ἄλλου μαχόμενοι, καὶ τῆς παρ' ἑτέρων ἐσομένης εὐδαιμονίας, εἴπερ γένοιτο, μετριάζουσιν ἐν τῷ προθύμῳ
τῆς μάχης, εἰδότες ὡς τῶν μὲν κινδύνων αὐτοὶ μεθέ- C
ξουσι, τὰ δὲ μέγιστα καὶ κορυφαῖα τῆς νίκης ἄλλος καρπώσεται· τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχομένοις, καὶ παρὰ τῶν θεῶν ἐλπίδες κρείττους, ἐπειδὴ οὐ τὰ ἄλλων λαβεῖν, ἀλλὰ τὰ αὑτῶν σώζειν εὔχονται· τό, τε ἐς τὰς μάχας πρόθυμον, οὐκ ἐξ ἄλλου κελεύσεως, ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἀνάγκης ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ τῆς νίκης πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῖς περιγίνεται. τοιαῦτά τινα λέγων ὁ Κρισπῖνος, καὶ πρὸς ἑκάστους καὶ κοινῇ, φύσει μὲν καὶ ἄλλως αἰδέσιμος ὢν, ἔν τε τῇ Ῥω-
μαίων φωνῇ εὐπρόσφορος ἐν λόγοις, ἐπιεικῶς τε αὐτῶν D
προεστὼς, ἔπεισε μένειν ἐν τοῖς προκειμένοις, τούς τε πρέσβεις ἀπράκτους ἀπιέναι ἐκέλευσεν. ἐλέγετο δὲ τῇ ἀν-

σίας τοῦ πολέμου ἐμμεμενηκέναι, πολλῶν ἔνδον ὄντων περὶ
θυτικήν τε καὶ ἡπατοσκοπίας ἐμπειρίαν, τά τε ἱερὰ αἴ-
σια ἀπαγγελλόντων. μάλιστα γὰρ τῇ σκέψει ταύτῃ πιστεύου-
σιν Ἰταλιῶται. καὶ χρησμοὶ δέ τινες ἐδίδοντο ὡς δὴ τοῦ ἐπι-
χωρίου θεοῦ νίκην ὑπισχνουμένου· Βέλιν δὲ καλοῦσι
483 τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες. οὗ
A καὶ τὴν εἰκόνα ἔλεγόν τινες τῶν Μαξιμίνου στρατιωτῶν
φανῆναι πολλάκις ἐν ἀέρι ὑπὲρ τῆς πόλεως μαχομένην.
ὅπερ εἴτε ἀληθῶς ἐφαντάσθη τισὶν, ἢ καὶ βουλομένοις μὴ
ἀσχημονεῖν τοσοῦτον στρατὸν πρὸς ὄχλον δημοτῶν πολὺ ἐ-
λάττονα μὴ ἀντισχόντα, δοκεῖν δὲ ὑπὸ θεῶν, ἀλλὰ μὴ ὑπὸ
ἀνθρώπων νενικῆσθαι, εἰπεῖν οὐκ ἔχω. τὸ δὲ παράδοξον τῆς
ἀποβάσεως ποιεῖ πάντα πιστεῦσαι. πλὴν τῶν πρέσβεων ἀ-
πράκτων πρὸς Μαξιμῖνον ἐπανελθόντων, ὀργῇ καὶ θυ-
B μῷ χρώμενος πλείονι μᾶλλον, ἠπείγετο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο
πρός τινι ποταμῷ μεγίστῳ, ἀπέχοντι τῆς πόλεως σημεῖα
ἑκκαίδεκα, τὸ ῥεῖθρον εὗρε διά τε μεγίστου βάθους καὶ πλά-
τους φερόμενον. τῶν γὰρ ὑπερκειμένων ὀρῶν τὰς δι' ὅλου τοῦ
χειμῶνος παγείσας χιόνας λύουσα ἡ τοῦ ἔτους ὥρα, παμ-
μεγέθη τὸν χειμάρρουν εἰργάζετο. ἄπορος οὖν ἦν ἡ διάβα-
σις τῷ στρατῷ. τὴν γὰρ γέφυραν ἔργον μέγα καὶ κάλλιστον
ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων γεγενημένον, ἐκ τετραπέδων
λίθων, πυλῶσι κατ' ὀλίγον αὐξανομέναις ὑπειλημμένον,
διηρήκεσαν καὶ καταλελύκεσαν οἱ Ἀκυλήσιοι. οὔτε οὖν γε-
C φύρας οὔσης, οὔτε νεῶν, ὁ στρατὸς ἐν ἀφασίᾳ καθειστήκει.
Γερμανοὶ δέ τινες οὐκ εἰδότες τῶν Ἰταλιωτῶν ποταμῶν τὰ
σφοδρὰ καὶ καταρρηγνύμενα ῥεύματα, οἰόμενοι δὲ σχολαί-
τερα ἐπινήχεσθαι τοῖς πεδίοις, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς (διὸ καὶ
πήγνυται ῥᾳδίως, μὴ σφοδρῶς κινουμένου τοῦ ῥεύματος) ἐπεισ-
πηδήσαντες ἅμα τοῖς ἵπποις διανήχεσθαι εἰθισμένοις, παρ-
ενεχθέντες ἀπώλοντο. δύο μὲν οὖν ἢ τριῶν ἡμερῶν σκη-

νοποιησάμενος ὁ Μαξιμῖνος, τάφρου τῷ στρατῷ περιβληθείσης, μή τινες ἐπέλθοιεν, ἔμεινεν ἐπὶ τῇ καθ' αὑτὴν ὄχθῃ, σκεψάμενος ὅπως τὸν ποταμὸν γεφυρώσῃ. ἐπεὶ δὲ ξύλων ἦν D
ἀπορία καὶ νεῶν, αἷς ἔδει ζευχθείσαις γεφυρῶσαι τὸ ῥεῖθρον, ἐπέβαλόν τινες τῶν τεχνιτῶν πολλὰ εἶναι κενὰ οἰνοφόρα σκεύη περιφερῆ ξύλου ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀγροῖς, οἷς ἐχρῶντο μὲν πρότερον οἱ κατοικοῦντες εἰς ὑπηρεσίαν ἑαυτῶν, καὶ παραπέμπειν τὸν οἶνον ἀσφαλῶς τοῖς δεομένοις. ἅπερ ὄντα κοῖλα δίκην νεῶν, ἀλλήλοις συνδεθέντα, ἐπινήξεσθαι μὲν ἔμελλεν ὥσπερ σκάφη, μὴ παρενεχθήσεσθαι δὲ, διὰ τὸ τοῦ δεσμοῦ τὸ ἐπάλλη- 484
λον, φρυγάνων τε ἄνωθεν ἐπιβληθέντων, χοῦ τε τῆς γῆς μετρί- A
ως ἐς αὐτὰ συμφορηθέντος χειρὶ πολλῇ καὶ σπουδῇ. ἑστῶτος οὖν αὐτοῦ διαβὰς ὁ στρατὸς, ἐπὶ τὴν πόλιν ἐχώρει. τὰ μὲν οἰκοδομήματα τῶν προαστείων ἔρημα εὕρισκον, ἀμπέλους μέντοι καὶ δένδρα πάντα ἐξέκοπτον. ἃ δὲ ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὴν πρότερον τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσαν ὥραν καὶ ἠχρείουν. δένδρων γὰρ στοίχοις ἴσοις ἀμπέλων τε πρὸς ἀλλήλας δέσεις πανταχόθεν ἠρτημένων ἐν ἑορτῆς σχήματι, στεφάνῳ ἄν τις τὴν χώραν κεκοσμῆσθαι ἐτεκμήρατο. ἅπερ πάντα ῥιζόθεν ἐκκόψας ὁ στρατὸς, ἐπὶ τὰ τείχη ἠπείγετο. κεκμηκότι δὲ αὐτῷ προσβα- B
λεῖν εὐθέως οὐκ ἔδοξε. μείναντες δὲ ἔξω τοξεύματος, καὶ διαιρεθέντες κατὰ λόχους καὶ φάλαγγας, περὶ πᾶν τὸ τεῖχος, ὡς ἑκάστοις κατὰ μέρος προσετέτακτο, μιᾶς ἡμέρας ἀναπαυσάμενοι, τοῦ λοιποῦ εἴχοντο τῆς πολιορκίας. μηχανάς τε οὖν παντοίας προσέφερον. καὶ τειχομαχοῦντες παντὶ σθένει, οὐδὲν παρέλειπον εἶδος πολιορκίας. πολλῶν δὲ καὶ σχεδὸν ἑκάστης ἡμέρας γινομένων προσβολῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὥσπερ σαγηνευσάντων τὴν πόλιν, μετὰ πολλῆς βίας καὶ προθύμου μάχης τειχομαχοῦντες ἀντεῖχον οἱ Ἀκυλήσιοι· νεὼς C
μὲν καὶ οἰκίας ἀποκλείσαντες, πανδημεὶ δὲ ἅμα παισὶ καὶ γυναιξὶν ἄνωθεν ἐπάλξεών τε καὶ πύργων ἀπομαχό-

μένοι· οὐδὲ ἦν οὕτως ἄχρηστος ἡλικία ὡς μὴ μετέχειν
τῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχης. τὰ μὲν γὰρ προάστεια, καὶ
εἴ τι τῶν πόλεων ἔξωθεν ἦν, ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου στρατοῦ
κατέστραπτο, τῇ τε ξυλείᾳ τῶν οἰκοδομημάτων εἰς τὰς
μηχανὰς κατακέχρηντο. ἐβιάζοντο δὲ τοῦ τείχους κἂν μέ-
ρος τι καθελεῖν, ἵν' ἐπεισελθὼν ὁ στρατὸς πάντα τε διαρ-
πάσῃ, καὶ κατασκάψας τὴν πόλιν, μηλόβοτον καὶ ἔρη-
D μον τὴν χώραν καταλείπῃ. οὐδὲ γὰρ ἄλλως αὐτῷ τὴν ἐπὶ
Ῥώμην ὁδὸν εὐπρεπῆ καὶ ἔνδοξον ἔσεσθαι, μή, τῆς πρώ-
της ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως ἀντιστάσης, καθαιρεθείσης. ὑποσχέ-
σεσί τε οὖν δωρεῶν καὶ δεήσεσιν αὐτός τε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ,
ὃν πεποιήκει Καίσαρα, περιθέοντες ἵπποις ἐποχούμενοι, τὸν
στρατὸν αἰέπιθον λιπαροῦντες, εἰς προθυμίαν τε ἐγείρον-
τες. οἱ δὲ Ἀκυλήσιοι λίθοις τε ἔβαλλον ἄνωθεν, καὶ κιρνῶν-
τες θείῳ τε καὶ ἀσφάλτῳ, πίσσαν ἐλόντες, κοίλοις σκεύεσιν
ἐμβαλόντες λαβὰς ἐπιμήκεις ἔχουσι, καὶ πυρώσαντες, ἅ-
μα τῷ προσπελάζειν τοῖς τείχεσι τὸν στρατόν, κατεσκεδάν-
485 νυσαν, καταχέοντες ὄμβρου δίκην ὁμοθυμαδόν. φερομένη
A δὲ ἡ πίσσα σὺν οἷς προείρηται, δυομένη τε διὰ τῶν γεγυ-
μνωμένων μερῶν τοῦ σώματος, εἰς πᾶν ἐχεῖτο, ὥς τε τοὺς θώ-
ρακας αὐτοὺς πεπυρωμένους ἀπορρίπτειν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅ-
πλα ὧν ὁ σίδηρος ἐθερμαίνετο. τά τε ἐκ βυρσῶν τε καὶ
ξύλων ἐφλέγετο καὶ συνείλκετο, ἦν γοῦν ἰδεῖν γυμνουμέ-
νους τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ σκύλων ὄψιν ὅ-
πλα παρεῖχεν ἐρριμμένα, σοφίᾳ τέχνης, ἀλλ' οὐκ ἀν-
δρείᾳ μάχης περιῃρημένα. ἔκ τε τοῦ τοιούτου, πάμπλειστον
πλῆθος τοῦ στρατοῦ, τάς τε ὄψεις ἐπηροῦντο, καὶ τὸ πρόσω-
B πον ἠκρωτηριάζετο, τὰς χεῖρας καὶ εἴ τι γυμνὸν ἦν τοῦ σώ-
ματος. ἀλλὰ μὴν ἐς τὰς μηχανὰς προσαγομένας δᾷ-
δας ἐπέβαλλον ὁμοίως πίσσῃ καὶ ῥητίνῃ δεδευμένας, ἐπί τε
τῶν ἄκρων βελῶν ἀκίδας ἐχούσας· αἳ ἀναφθεῖσαι φερόμε-

ναι, ἐμπαγεῖσαι ταῖς μηχαναῖς καὶ προσπεφυκυῖαι, ῥᾳδίως
αὐτὰς κατέφλεγον. τῶν μὲν οὖν πρώτων ἡμερῶν ἀντί-
παλός πως καὶ ἰσόρροπος ἔμενεν ἡ τύχη τῆς μάχης· χρό-
νου δὲ ἐγγινομένου, ὅ,τε στρατὸς τοῦ Μαξιμίνου ὀκνηρὸς ἐγί-
νετο, καὶ πταίων τῆς ἐλπίδος, ἀθύμως διέκειτο. οὓς γὰρ ἠλ-
πίκεσαν μηδεμίαν ὑπομενεῖν προσβολήν, τούτους εὕρι-
σκον οὐκ ἀντέχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθεστῶτας. οἱ δὲ C
Ἀκυλήσιοι ἐπερρώννυντό τε καὶ προθυμίας πάσης ἐνεπίμ-
πλαντο· τῇ τε συνεχείᾳ τῆς μάχης, πεῖραν καὶ θάρσος ὁ-
μοῦ προσλαμβάνοντες, κατεφρόνουν τῶν στρατιωτῶν, ὡς
καὶ ἀποσκώπτειν ἐς αὐτούς, ἐνυβρίζειν τε τῷ Μαξιμίνῳ πε-
ρινοστοῦντι, ἔς τε αὐτὸν καὶ τὸν παῖδα ἀπορρίπτειν δυς-
φήμους καὶ αἰσχρὰς βλασφημίας. ἐφ' αἷς ἐκεῖνος κινούμε-
νος ὀργῆς μᾶλλον ἐνεπίμπλατο· χρῆσθαι δὲ κατὰ τῶν πολε-
μίων οὐ δυνάμενος, ἐκόλαζε τοὺς πλείστους τῶν ἡγουμένων
τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, ὡς ἀνάνδρως καὶ ῥαθύμως προσφε- D
ρομένους τῇ τειχομαχίᾳ. ὅθεν αὐτῷ περιεγίνετο, πρὸς μὲν
τῶν οἰκείων, μῖσός τε καὶ ὀργή, παρὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων,
πλείων ἡ καταφρόνησις. συνέβαινε δὲ τοῖς Ἀκυλησίοις
πάντα ὑπάρχειν ἔκπλεα, καὶ ἐπιτηδείων ἀφθονίαν ἐκ
πολλῆς παρασκευῆς, εἰς τὴν πόλιν πάντων σεσωρευμένων
ὅσα ἦν ἀνθρώποις καὶ κτήνεσιν εἰς τροφὰς καὶ ποτὰ ἐπιτή-
δεια· ὁ δὲ στρατός, πάντων ἐν σπάνει, τῶν τε καρποφόρων
δένδρων ἐκκεκομμένων καὶ τῆς γῆς ὑπ' αὐτοῦ δεδῃω-
μένης. μένοντες δὲ ὑπὸ σκηναῖς αὐτοσχεδίοις, οἱ δὲ πλεῖ-
στοι ὑπὸ γυμνῷ τῷ ἀέρι, ὄμβρων τε καὶ ἡλίου ἠνείχοντο, 486
λιμῷ τε διεφθείροντο, μηδὲ ἐπισάκτου τροφῆς αὐτοῖς τε καὶ A
ὑποζυγίοις εἰσκομιζομένης. πανταχόθεν γὰρ τὰς τῆς Ἰτα-
λίας ὁδοὺς παραφράξαντες ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι, τειχίων τε
ἐγέρσεσι καὶ πυλίδων ἀσκήσεσιν. ἄνδρας τε ὑπατευκότας
ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος σὺν ἐπιλέκτοις καὶ λογάσιν ἀπ' Ἰ-

ταλίας πάσης ἀνδράσιν, ἵν' αἰγιαλοί τε πάντες καὶ λιμένες
φρουρῶνται, καὶ μηδενὶ ἔκπλους συγχωρῆται, ὡς ἄπυστα καὶ
ἄγνωστα ᾖ Μαξιμίνῳ τὰ ἐν Ῥώμῃ πραττόμενα. αἵ τε λε-
ωφόροι ὁδοὶ καὶ ἀτραποὶ πᾶσαι ἐφυλάττοντο, ὡς μηδένα
B διαβαίνειν. συνέβαινε δὲ τὸν στρατὸν δοκοῦντα πολιορ-
κεῖν, αὐτὸν πολιορκεῖσθαι, ἐπεὶ μήτε τὴν Ἀκυληίαν ἑλεῖν ἐ-
δύνατο, μήτε ἀποστὰς ἐκεῖθεν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην χωρῆσαι,
διά τε νηῶν καὶ ὀχημάτων ἀπορίαν· ἅπαντα γὰρ προκα-
τείληπτο καὶ συνεκέκλειστο. φῆμαι δὲ μείζους ἐξ ὑπονοίας
ἀληθείας ἐδίδοντο, ὅτι πᾶς ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων ἐν ὅπλοις
εἴη, Ἰταλία τε πᾶσα συμπεπνεύκοι, πάντα τε ἔθνη Ἰλλυ-
ρικὰ καὶ βάρβαρα, τά τε ὑπ' ἀνατολαῖς καὶ μεσημ-
βρίαις στρατὸν ἀγείροι· μιᾷ τε γνώμῃ καὶ ψυχῇ ὁμοίως Μα-
ξιμῖνος μεμίσηται. ὅθεν ἐν ἀπογνώσει ἦσαν καὶ πάντων ἀπά-
C νει οἱ στρατιῶται, σχεδὸν καὶ ὕδατος αὐτοῦ. ὃ γὰρ ἦν μόνον
ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ ποτόν, αἵματι καὶ φόνοις με-
μιασμένον ἐπίνετο. οἵ τε γὰρ Ἀκυλήσιοι, τοὺς ἐν τῇ πόλει τε-
λευτῶντας οὐκ ἔχοντες ὅπως θάψωσιν, ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερ-
ρίπτουν· οἵ τε ἐν τῷ στρατῷ φονευόμενοι ἢ διαφθειρόμενοι νό-
σῳ, ἐδίδοντο τῷ ῥεύματι, οὐκ ἐχόντων αὐτῶν τὰ πρὸς προ-
φὰς ἐπιτήδεια. παντοδαπῆς οὖν ἀπορίας καὶ δυσθυμίας
τὸν στρατὸν κατεχούσης, αἰφνιδίως ἀναπαυομένου τοῦ Μα-
ξιμίνου ἐν τῇ σκηνῇ καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν ἀνέσει τοῦ
πολέμου οὔσης, τῶν τε πλείστων ἐς τὰς σκηνὰς καὶ τὰ ἐγκε-
χειρισμένα τῆς φρουρᾶς χωρία ἀνακεχωρηκότων, ἔδοξε
D τοῖς στρατιώταις οἳ περὶ τῇ Ῥωμαίων πόλει στρατόπεδον
εἶχον ὑπὸ τὸ καλούμενον ὄρος Ἀλβανόν, ἔνθα παῖδας καὶ
γυναῖκας καταλελοίπεσαν, φονεῦσαι τὸν Μαξιμῖνον, ὡς
παύσαιντο μὲν χρονίου καὶ ἀπεράντου πολιορκίας, μηκέτι δὲ
πορθοῖεν Ἰταλίαν ὑπὲρ τυράννου κατεγνωσμένου καὶ μεμιση-
μένου. τολμήσαντες οὖν ἐπίασι τῇ σκηνῇ αὐτοῦ περὶ μέσην

ἡμέραν. συναραμένων δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρούντων δορυ-
φόρων, τάς τε εἰκόνας ἐκ τῶν σημείων καθαιροῦσι, καὶ αὐτὸν 487
σὺν τῷ παιδὶ προελθόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἄρα διαλέ- A
ξαιτο αὐτοῖς, οὐκ ἀνασχόμενοι ἀναιροῦσι. φονεύουσι δὲ καὶ τὸν
ἔπαρχον τοῦ στρατοῦ, πάντας τε τοὺς ἐκείνῳ θυμήρεις φίλους·
ῥίψαντές τε τὰ σώματα τοῖς βουλομένοις ἐνυβρίζειν καὶ πα-
τεῖν, εἴασαν κυσί τε καὶ ὄρνισι βορὰν. τοῦ δὲ Μαξιμίνου καὶ
τοῦ παιδὸς τὰς κεφαλὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψαν. τοιούτῳ
μὲν δὴ τέλει Μαξιμῖνος καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ ἐχρήσαντο, δίκας
πονηρᾶς ἀρχῆς ὑποσχόντες. ὁ δὲ στρατὸς πᾶς ὡς ἐπύθετο τὰ
γενόμενα, ἔν τε ἀφασίᾳ ἦσαν, καὶ οὐ πάνυ τι τῷ πραχθέντι
πάντες ἠρέσκοντο· καὶ μάλιστά γε οἱ Παίονες, καὶ ὅσοι βάρ-
βαροι Θρᾷκες, οἳ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐγκεχειρίκεσαν. πλὴν τοῦ
ἔργου ἅπαξ γεγονότος, ἄκοντες μὲν, ἔφερον δὲ ἀνάγκη τε ἦν B
συνήδεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν ὑποκρινομένοις. καταθέμε-
νοί τε τὰ ὅπλα ἐν εἰρηνικῷ σχήματι προσήεσαν τοῖς τεί-
χεσι τοῖς Ἀκυλησίων, ἀγγέλλοντες τὸν φόνον τοῦ Μαξιμί-
νου. τὰς δὲ πύλας ἀνοίγειν ἠξίουν, δέχεσθαί τε φίλους τοὺς
χθὲς ἐχθρούς. οἱ δὲ τῶν Ἀκυλησίων στρατηγοὶ, τὰς μὲν πύ-
λας ἀνοῖξαι οὐκ ἐπέτρεψαν, προθέντες δὲ τὰς εἰκόνας
Μαξίμου καὶ Βαλβίνου, Γορδιανοῦ τε καίσαρος, στεφά-
νοις καὶ δάφναις κεκοσμημένας, αὐτοί τε εὐφήμουν, καὶ
τοὺς στρατιώτας ἠξίουν γνωρίσαι καὶ ἀνειπεῖν, εὐφημῆσαί
τε τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων συγκλήτου ἀναδειχθέντας αὐτοκρά- C
τορας. Γορδιανοὺς δὲ ἔλεγον ἐκείνους εἰς οὐρανὸν καὶ θεὸν
ἀνακεχωρηκέναι. προὔθεσαν τε ὑπὲρ τῶν τειχῶν ἀγορὰν,
ὤνιον παρέχοντες πάντων τῶν ἐπιτηδείων, τροφῶν τε
παντοδαπῶν καὶ ποτῶν ἀφθονίαν, ἐσθῆτός τε καὶ ὑπο-
δημάτων, καὶ ὅσα ἐδύνατο παρέχειν εἰς χρῆσιν ἀνθρώ-
ποις πόλις εὐδαιμονοῦσα καὶ ἀκμάζουσα. ὅθεν καὶ μᾶλ-
λον ἐξεπλάγη ὁ στρατὸς, συνεὶς ὅτι τοῖς μὲν πάντα αὐ-

παρέχειν, εἰ καὶ ἐπὶ πλεῖον πολιορκοῖντο, αὐτοὶ δὲ ἐν σπάνει
πάντων τῶν ἐπιτηδείων τὸ πλεῖον διεφθάρησαν, ἢ εἷλον πάν-
D τα ἔχουσαν πόλιν. ὁ δὲ στρατὸς ἔμενε παρὰ τοῖς τείχεσιν,
ἔχων τὰ χρειώδη, ἅπερ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐλάμβανον, ὅσα
ἕκαστος ἐβούλετο. διελέγοντό τε ἀλλήλοις. καὶ ἦν εἰρήνης
μὲν καὶ φιλίας διάθεσις, σχῆμα δὲ ἔτι πολιορκίας, τῶν τει-
χῶν κεκλεισμένων καὶ τοῦ στρατοῦ περὶ αὐτὰ διαιτωμένου.
τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀκυληίαν, ἐν τούτοις ἦν. οἱ δ' ἱππεῖς οἱ
τὴν Μαξιμίνου κεφαλὴν κομίζοντες ἀπὸ τῆς Ἀκυληίας,
ὁδοιπορήσαντες μετὰ πάσης ἐπείξεως, οἷς ἐπιφοιτῶσιν αὐ-
τοῖς τὰς λοιπὰς πόλεις, πύλαι ἀνοίγνυντο, καὶ δαφνηφοροῦν-
τες αὐτοὺς οἱ δῆμοι ὑπεδέχοντο. ὡς δὲ διέπλευσαν τάς τε
488 λίμνας καὶ τενάγη μεταξὺ Ἀλτίνου καὶ Ῥαβέννης, περιέ-
A τυχον Μαξίμῳ αὐτοκράτορι διατρίβοντι ἐν Ῥαβέννῃ.
ἔνθα τούς τε ἀπὸ Ῥώμης ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰτα-
λίας λογάδας ἤθροιζεν. ἀφῖκτο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν ἐκ
ὀλίγη συμμαχία, πεμφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατ' εὔνοιαν ἣν
εἶχον πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, ἐξ οὗπερ ἦν αὐτῶν ἐπιμελῶς
ἄρξας. παρασκευάζοντι οὖν αὐτῷ τὴν δύναμιν ὡς πο-
λεμήσουσαν τῷ Μαξιμίνου στρατῷ, ἐφίστανται οἱ ἱππεῖς
τὴν κεφαλὴν τοῦ τε Μαξιμίνου καὶ τοῦ παιδὸς φέροντες,
νίκην τε καὶ εὐπραγίαν ἀγγέλλοντες, ὅτι τε ἄρα ὁ στρατὸς
τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ, καὶ στέργει αὐτοκράτορας οὓς ἡ σύγκλη-
τος ἐποίησε. τούτων δὲ παρ' ἐλπίδα ἀγγελθέντων, θυσίαι τε
B βωμοῖς εὐθὺς προσήγοντο, καὶ νίκην ἐπαιάνιζον πάντες
ἣν ἀκονιτὶ ἐνίκησαν. ὁ δὲ Μάξιμος καλλιερήσας, ἐκπέμ-
πει τοὺς ἱππεῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀγγελοῦντάς τε τὰ πρα-
χθέντα τῷ δήμῳ καὶ τὴν κεφαλὴν κομίσοντας. ἐπεὶ δὲ ἀ-
φίκοντο, εἰσέπεσόν τε εἰς τὴν πόλιν, δεικνύντες τὴν κεφα-
λὴν τοῦ πολεμίου ἀνεσκολοπισμένην, ὡς πᾶσι περίοπτος εἴη,
οὐδ' εἰπεῖν ἐστι λόγῳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὴν ἑορτήν. οὔτε

γὰρ ἡλικία τις ἦν ἣ μὴ πρός τε τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἱερὰ ἠπείγετο· οὔτε τις ἔμενεν οἴκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἐνθουσιῶντες ἐφέροντο, συνηδόμενοί τε ἀλλήλοις, καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον συνθέοντες ὥσπερ ἐκκλησιάζοντες χωρίῳ. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ C αὐτὸς ἑκατόμβας ἔθυε· ἀρχαί τε πᾶσαι καὶ σύγκλητος, ἕκαστός τε ὥσπερ ἀποσεσωσμένος πέλεκυν τοῖς αὐχέσιν ἐπικείμενον, εὐφραίνετο· ἔς τε τὰ ἔθνη ἄγγελοι καὶ κήρυκες δαφνηφόροι διεπέμποντο. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην, ἑορτῆς εἶχεν οὕτως. ὁ δὲ Μάξιμος ἀπὸ τῆς Ῥαβέννης ἄρας ἐπέστη Ἀκυληΐᾳ, διαβὰς τὰ τενάγη ἅ τε ὑπὸ Ἠριδανοῦ ποταμοῦ πληρούμενα καὶ τῶν περικειμένων ἑλῶν, ἑπτὰ στόμασιν ἐς θάλατταν ἐκχεῖται· ἔνθεν καὶ τῇ φωνῇ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι ἑπτὰ πελάγη τὴν λίμνην ἐκείνην. D εὐθὺς οὖν οἱ Ἀκυλήσιοι τὰς πύλας ἀνοίξαντες ὑπεδέχοντο, αἵ τε ἀπὸ Ἰταλίας πόλεις, πρεσβείας ἔπεμπον ἀπὸ τῶν προεστώτων παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν· οἳ λευχειμονοῦντες καὶ δαφνηφόροι, θεῶν πατρίων ἕκαστοι προσεκόμιζον ἀγάλματα. καὶ εἴ τινες ἦσαν στέφανοι χρυσοῦ ἐξ ἀναθημάτων, εὐφήμουν τε καὶ ἐφυλλοβόλουν τὸν Μάξιμον. ὁ δὲ στρατὸς τὴν Ἀκυληΐαν πολιορκήσας, προσῄει καὶ αὐτὸς ἐν εἰρηνικῷ σχήματι δαφνηφόρος, ὡς ἐξ ἀληθοῦς μὲν διαθέσεως οὔ, προσποιήτῳ δ' εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ διὰ τὴν πα- 489 ροῦσαν ἐξ ἀνάγκης τῆς βασιλείας τύχην. οἱ πλεῖστοι γὰρ αὐ- A τῶν ἠγανάκτουν καὶ λανθανόντως ἤλγουν, τὸν μὲν ὑπ' αὐτῶν ἐπιλεχθέντα βασιλέα, καθῃρημένον, κρατοῦντας δὲ τοὺς ὑπὸ συγκλήτου ᾑρημένους. ὁ δὲ Μάξιμος ἐν τῇ Ἀκυληΐᾳ γενόμενος, πρώτης μὲν καὶ δευτέρας ἡμέρας ἱερουργίαις ἐσχόλαζε, τῇ δὲ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν συγκαλέσας ἐς τὸ πεδίον πάντα τὸν στρατὸν, βήματός τε αὐτῷ κατασκευασθέντος, ἔλεξε τοιάδε,

Ὅσον μὲν ἡμᾶς ὤνησε μεταγνόντας τε καὶ τὰ Ῥω-

μαίων φρονήσαντας, πείρᾳ μεμαθήκατε, ὅτι πολέμου
μὲν εἰρήνην ἔχοντες πρὸς θεούς, οἷς ὀμωμόκατε· καὶ νῦν
B φυλάσσοντες τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, ὅς ἐστι τῆς Ῥωμαίων ἀρ-
χῆς σεμνὸν μυστήριον. χρὴ δὲ ὑμᾶς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παν-
τὸς τούτων ἀπολαύειν, τὰ πιστὰ τηροῦντας Ῥωμαίοις τε καὶ
συγκλήτῳ καὶ αὐτοκράτορσιν ἡμῖν· οὓς ἐξ εὐγενείας καὶ πολ-
λῶν πράξεων, καὶ μακρᾶς διαδοχῆς, ὥσπερ κατ' ἀκολου-
θίαν ἐπὶ τοῦτο ἀναβάντας, κρίναντες ὁ δῆμος καὶ ἡ σύγκλη-
τος ἐπελέξατο. οὐ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς ἴδιον κτῆμα ἡ ἀρχή, ἀλλὰ
κοινὸν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἄνωθεν, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει
ἡ τῆς βασιλείας ἵδρυται τύχη. ἡμεῖς δὲ διοικεῖν καὶ διέπειν
C τὰ τῆς ἀρχῆς σὺν ὑμῖν ἐγκεχειρίσμεθα. ταῦτα δὲ μετ'
εὐταξίας τε καὶ κόσμου τοῦ πρέποντος, αἰδοῦς τε καὶ τιμῆς
πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὑμῖν μὲν εὐδαίμονα καὶ πάντων ἀνεν-
δεῆ παρέξει βίον, τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις, κατά τε
ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις εἰρήνην καὶ πρὸς τοὺς ἡγουμένους πει-
θώ. βιώσεσθέ τε καὶ κατὰ γνώμην ἐν τοῖς οἰκείοις, οὐκ ἐν ἀλ-
λοδαπῇ κακοπαθοῦντες. ὑπὲρ δὲ τοῦ καὶ τὰ βάρβαρα ἡ-
συχάζειν ἔθνη, διὰ φροντίδος ἡμεῖς ἕξομεν. δύο μὲν γὰρ ὄν-
των βασιλέων, ἀσφαλέστερον καὶ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ διοικήσεται·
D καὶ εἴ τι ἐπὶ τῆς ἀποδημίας ἐπείγοι, πρὸς τὴν χρείαν ἀεὶ
τοῦ πρὸς τὰ καλούμενα ῥᾳδίως παρόντος. μηδέ τις ὑμῶν
οἰέσθω τῶν πεπραγμένων εἶναί τινα μνήμην, εἴτε ὑφ' ὑμῶν
(ἐκελεύσθητε γάρ), εἴτε ὑπὸ Ῥωμαίων, ἢ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἳ
ἀδικούμενοι ἀπέστησαν. ἀλλὰ γὰρ ἔστω πάντων ἀμνηστία, καὶ
σπονδαὶ φιλίας βεβαίου, εὐνοίας τε καὶ εὐκοσμίας πίστις
αἰώνιος. Τοιαῦτά τινα εἰπὼν ὁ Μάξιμος, νομάς τε χρη-
μάτων μεγαλοφρόνως αὐτοῖς ἐπαγγείλας, ὀλίγων ἡμε-
ρῶν ἐνδιατρίψας ἐν τῇ Ἀκυληΐᾳ, τὴν ἐς Ῥώμην ἐπάνο-
490 δον συγκροτεῖ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο στρατιωτικὸν ἀπέπεμψεν ἔς
A τε τὰ ἔθνη καὶ τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα· αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθεν

ἐς τὴν Ῥώμην, σύν τε τοῖς δορυφόροις, οἳ τὴν βασίλειον φρουροῦσιν αὐλὴν, σύν τε τοῖς ὑπὸ Βαλβίνῳ στρατευομένοις. ἐπανῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀπὸ Γερμανίας ἐληλυθότες σύμμαχοι. ἐθάρσει γὰρ αὐτῶν τῇ εὐνοίᾳ, ἅτε καὶ τοῦ ἔθνους ἐπιεικῶς πρότερον ἄρξας ὅτε ἰδιώτευεν. εἰσιόντι δὲ αὐτῷ ἐς τὴν Ῥώμην, ὅ, τε Βαλβῖνος ὑπηντιάζετο ἐπαγόμενος Γορδιανὸν καίσαρα· ἥ τε σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες, ὥσπερ θριαμβεύοντας ὑπεδέχοντο. ἦρχον δὲ τοῦ λοιποῦ τῆς πόλεως μετὰ πάσης εὐταξίας καὶ εὐκοσμίας, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πανταχοῦ εὐφημούμενοι. ἔχαιρέ τε ὁ δῆμος αὐτοῖς σεμνυνόμενος εὐπατρίδαις καὶ ἀξίοις τῆς βασιλείας αὐτοκράτορσιν. οἱ μέντοι στρατιῶται διοίδαινον τὰς ψυχὰς, καὶ οὔτε ταῖς εὐφημίαις τοῦ δήμου ἠρέσκοντο, ἐβαροῦντό τε αὐτῶν αὐτὴν τὴν εὐγένειαν, καὶ ἠγανάκτουν ὅτι ἄρα ἔχοιεν ἐκ συγκλήτου βασιλέας. ἐλύπουν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ Γερμανοὶ παρόντες τῷ Μαξίμῳ, ἔν τε τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντες. ἀντιπάλους γὰρ ἕξειν ἤλπιζον εἴ τι τολμῷεν καὶ ἐφεδρεύειν αὐτοῖς ὑπώπτευον, εἴ τινι δόλῳ ἀποζωσθεῖεν ἐκεῖνο, καὶ ἅτε παρόντες ῥᾳδίως ὑποκαταστῆσαιεν. τό, τε Σεβήρου ὑπόδειγμα, ὃς τοὺς Περτίνακα ἀποκτείναντας ἀπέζωσεν, εἰσῄει αὐτούς. ἐπιτελουμένου δὲ ἀγῶνος τοῦ τῶν Καπετωλίων, πάντων τε περὶ τὴν πανήγυριν καὶ τὰς θέας ἀσχολουμένων, αἰφνιδίως ἣν εἶχον γνώμην λανθάνουσαν ἐξέφηναν· καὶ τοῦ θυμοῦ μὴ κρατήσαντες, ὁρμῇ δὲ ἀλόγῳ χρησάμενοι, ἀνῆλθον ὁμοθυμαδὸν εἰς τὰ βασίλεια· τοῖς τε πρεσβύταις βασιλεῦσιν ἐπεισῆλθον. συνέβαινε δὲ κἀκείνους μὴ πάνυ τι ἀλλήλοις ὁμονοεῖν, ἀλλ' οἷάπερ μοναρχίας ἐπιθυμίᾳ, καὶ τὸ ἀκοινώνητον ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἕκαστος πρὸς αὑτὸν τὴν δύναμιν εἷλκεν, ὁ μὲν Βαλβῖνος κατ' εὐγένειαν καὶ διπλῆν προσάγουσαν ὑπατείαν πρωτεύειν ἀξιῶν, ὁ δὲ Μάξιμος, διά τε τὸ ἔπαρχον τῆς πόλεως

B

C

D

γεγονέναι, καὶ ἔχειν ὑπολήψεις ἐμπειρίας πραγμάτων, ἑκατέρωθέν τε εὐγενεῖς εὐπατρίδας καὶ γένους πλῆθος αὔταρκες εἰς ἐπιθυμίαν μοναρχίας, ἔπειθεν. ὅπερ αὐτοῖς καὶ μάλιστα γέγονεν ἀπωλείας αἴτιον. ὡς γὰρ ἐπύθετο ὁ Μάξιμος ἀφικνεῖσθαι ἐπ' ὀλέθρῳ αὐτῶν τοὺς πραιτωριανοὺς καλουμένους, ἐβούλετο μεταπέμψασθαι τοὺς Γερμανούς, συμμάχους ὄντας ἐν Ῥώμῃ, αὐτάρκεις ἐσομένους ἀντιστῆ-
491 ναι τοῖς ἐπιβουλεύουσιν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἰόμενος δόλον τινὰ
A εἶναι κατ' αὐτοῦ καὶ σόφισμα, (ᾔδει γὰρ τοὺς Γερμανοὺς τῷ Μαξίμῳ εὐνοοῦντας) ἐκώλυε, φάσκων οὐκ ἐς κωλύμην οὐδ' ἐς ἀντίστασιν αὐτοὺς τῶν πραιτωριανῶν ἀφίξεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ περιποιῆσαι τῷ Μαξίμῳ τὴν μοναρχίαν. ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτων διαφέρονται, εἰσδραμόντες οἱ στρατιῶται ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, ἐκστάντων αὐτοῖς τῶν περὶ τὰς αὐλείας εἰσόδους φυλαττόντων, ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας. περιρρήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτάς, ἅτ' οἴκοι διατρίβοντες, γυμνοὺς τῆς βασιλείου αὐλῆς ἐξέλκουσι μετὰ πάσης αἰσχύνης καὶ ὕβρεως, παίοντές τε καὶ
B ἀποσκώπτοντες τοὺς ἀπὸ συγκλήτου βασιλέας, γενείων τε καὶ ὀφρύων σπαραγμοῖς, καὶ πάσαις ταῖς τοῦ σώματος λώβαις ἐμπαροινοῦντες, διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆγον, οὐ θελήσαντες οὐδ' ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ ζῶσιν ἐνυβρίσαι, ἵν' ἐπιπλέον ὧν πάσχουσιν ἀλγοῖντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα πυθόμενοι οἱ Γερμανοί, λαβόντες ὅπλα, ἠπείγοντο ὡς ἀμυνοῦντες αὐτοῖς, μαθόντες οἱ πραιτωριανοὶ ἀφικνουμένους, φονεύουσιν ἤδη πᾶν τὸ σῶμα λελωβημένους τοὺς βασιλέας, καὶ καταλιπόντες τὰ σώματα ἐρριμμένα ἐπὶ τῆς λεωφόρου. ἀράμενοι δὲ τὸν
C Γορδιανὸν καίσαρα ὄντα, αὐτοκράτορά τε ἀναγορεύσαντες, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν ἄλλον οὐχ εὗρον, βοῶντές τε πρὸς δῆμον ὅτι ἄρα εἵησαν ἀπεκτονότες οὓς ὁ δῆμος οὐχ

ἐβούλετο ἐν ἀρχῇ ἄρξαι, Γορδιανόν τε ἐπελέξαντο, ἐκείνου τε ἀπόγονον, καὶ ὃν αὐτοὶ Ῥωμαῖοι ἐξεβιάσαντο, ἔχοντες αὐτὸν, ἀπελθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, συγκλείσαντες τὰς πύλας, ἡσύχαζον. οἱ δὲ Γερμανοὶ μαθόντες ἀνῃρημένους τε καὶ ἐρριμμένους, ὧν χάριν ἠπείγοντο, οὐχ ἑλόμενοι πόλεμον μάταιον ὑπὲρ ἀνδρῶν τεθνηκότων, ἐπανῆλθον εἰς τὸ ἑαυτῶν καταγώγιον. τέλει μὲν δὴ βίου τοιούτῳ ἐχρήσαντο ἀναξίῳ τε ἅμα καὶ ἀνοσίῳ σεμνοὶ καὶ λόγου ἄξιοι πρεσβῦται, εὐγενεῖς τε καὶ κατ᾽ ἀξίαν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐληλυθότες. D ὁ δὲ Γορδιανὸς περὶ ἔτη που γεγονὼς τρισκαίδεκα, αὐτοκράτωρ τε ἀνεδείχθη, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνεδέξατο.

HENR. STEPHANVS LECTORI S. D.

QVVM nihil eorum quæ aliquod ad alicuius horum ſcriptorum lectionem adiumẽtum afferre poſſe videbãtur, prætermittere, officii mei exiſtimarem, horum autem in numero Guliel. Xylandri in Xiphilinum annotationes ponẽdas eſſe iudicarem, vt eas hîc quiſquam deſideraret committere nolui. Sed quoniam ille præter eos interpretis locos quorum in ſuis annotationibus meminit, alios nonnullos in contextu emendarat, mihi autem & in quorundam Græci Xiphilini locorum emendationem coniecturæ non deerant (præter varias lectiones ex iis quæ in paterna editione habentur, excerpta, de quibus & infrà dicam) placuit eius annotationibus horum vtrunque ſubiungere. Quod autem in Xiphilino præſtiti, idem & in Herodiano, vel plura etiam, ſi per otium licuiſſet, præſtitiſſem. quum præter eos locos qui ex veteri codice reſtituti ſunt (vnde & verſus aliquot qui primo libro interciderant, recuperaui, vt videbis pag. 413, à verſu 10 vſque ad 25) plerique ſint qui vel ex alio, vel certè ex eodem diligentius inſpecto reſtitui neceſſe habeant, ſi plenè Herodiani ſcriptis frui velimus. de quibus interim coniecturas meas, deſiderium illius exemplaris alicubi fortaſſe ſolaturas, lubenter protuliſſem, ſi tantum otii aliæ occupationes mihi non inuidiſſent. At de libertate vel licentia potius, quam ſibi permiſit in huius ſcriptoris interpretatione Politianus (vt neglıgẽtiam omittam) alius erit dicendi locus. Vale.

GVLIELMI XYLANDRI AVGVSTANI IN IOANNIS XIphilini Epitomen è Dionis hiſtoria Annotationes.

LECTORI CANDIDO S.

QVOD emendaui multis in locis tranſlationem huius epitomæ, nemo debet exiſtimare factum à me eo conſilio quòd in aliorum lucubrationes curioſius inquirere, aut alienæ laudi detrahere ſtatuerim. non enim is ſum qui reprehendendis aliis me oblectare aut velim aut debeam: neque tantum mihi à meis rebus eſt otii vt ſupervacaneis id laboribus impendendum habeam. Sed quum librum hunc cum Græco exemplari contuliſſem, quod erat mei (vt qui mihi Dionem, quantum poſſem, illuſtrandum ſumpſiſſem) officii, offendiſſemque compluribus in locis aliter à Xiphilino & ipſo Dione quàm ab interprete ſcriptum, putaui me cum bona eius venia id poſſe efficere, vt Xiphilini genuina verba lectores haberent. Itaque vt caſtigaui verſionem eius, ita hic nonnulla loca, equidem de plurimis perpauca, annotare opus habui, quibus euidens fieret, nec curioſè nec malignè, ſed optima fide me hoc negotium tractaſſe. Quod omne ita accipiendum eſt, vt non voluiſſe me de exiſtimatione interpretis diminuionem facere, ſed potius ea in quibus opera ipſius potuiſſet requiri, candidè adducere, intelligatur.

¶ PAG. III. lit. B. Quaſi fulmine conſternatus ceciderit. *pro his uerbis*, Perterritus ceciderit.

Ὥσπερ ἐμβρόντητος, in Græco ſcribe, non ἐμβρόντητος. Vox eſt ἀπὸ τῆς βροντῆς (à tonitru) deducta, ideo aduerbium ſimilitudinis ὥσπερ additum.

¶ IBIDEM, lit. D. Principatum in repub. affectans. *pro his uerbis*, Rempublicam enim gerendam eſſe aiebat.

Τὴν πολιτείαν ἄγειν ἠξίου. Ἀξιοῦν, Poſtulare ſibi aliquid, crebrò ſignificat. ἄγειν τὴν πολιτείαν, eſt, Primas in republica gerere partes.

¶ PAG. IIII. lit. B. Qui erant ad alas, cædebantur.

Ἐφονεύετο μὲν τὰ περιέχοντα, mēdoſe pro περιέχοντα: niſi περὶ τὰ ἔσχατα malis. Sed prior lectio eſt Dionis, ideóque verior.

¶ PAG. V. lit. D. Sed Hyrcanum nihili facit, Ariſtobulum in vinculis habet, poſtquam is neque pecunias dat, neque arcem tradit: quorum vtrũque, deditionem faciens, promiſerat.

Hic locus vnus eſt ex iis qui maximè emendationem deſiderabant, quia contrarium Xiphilini verbis ſenſum cōtinebat. Interpres ita habuit, Sed vt Hyrcanum nihili facit, ita Ariſtobulum veretur. Verùm poſtquam is neque pecunias dat, neque arcē tradit, Pompeius (cui ille coràm vtrũq; promiſerat) Hieroſol. &c. In Græco etiã legitur incommodè, τὸν μὲν οὖν Υρκανὸν οὐδενὸς λόγου ἀξιώσας, τὸν δὲ Ἀριστόβουλον δήσας. οὖν abũdat. Sed δῆσαι nō eſt Vereri, verùm Ligare, à verbo δέω, à quo δεσμὸς (Vinculum) deducitur. δείσας autem per ει, eſt φοβηθείς. Porrò in Græco, ταῦτα τὰ Ἱεροσόλυμα, ita ſcribe, ταῦτα. τὰ δὲ Ἱεροσ. Sed & hæc & totam hanc periodum malè extulit interpres, hoc mendo (vt opinor) ſeductus. at Dionem legenti non eſt obſcura.

¶ PAG. VI. lit. A. Ariſtobulus captiuus abducitur.

Ἀνηνέχθη. Interpres, Sublatus eſt. ἀνάγεσθαι dixit, quòd Romam abductus ſit Ariſtobulus.

¶ PAG. VIII. lit. D. Ipſe procul ab vrbe expulſus eſt, millia paſſuum circiter quadringenta ſeptuaginta. Interpres, Sexagintaſeptem.

Cæterùm numero ſtadiorum, qui eſt 3750, de-

narius deeſt, quominus per octo diuiſus, 470 exhibeant.

¶ PAG. X. lit. A. Ad reliquam, Galliam pertinet, & Hiſpaniam fere omnem.

Nō Hiſpaniam interpres, ſed Iberniam: quum ſit in Græco Ἰβηρίας, quod nomen eſt Hiſpaniæ, à flumine Ibero. Itaque Dio etiam quodam loco τὰ πέρι τὸν Ἴβηρα dixit pro Hiſpania. Et per Celticā, intellige Germaniam.

¶ IBIDEM, lit. D. Populique fauorē captat. *pro his uerbis*, Rémque publicam adminiſtrat.

Τὴν πόλιν ἐδημαγώγει. Δημαγωγεῖν non eſſe idē quod Rempub. adminiſtrare (vt vertit Blancus) ſatis notum eſt. hinc δημαγωγοὶ dicti.

¶ PAG. XI. lit. D. Memoriæ hominū commendabitur ſemp. &c. Pro ἐξήρηνσε τῷ αἰῶνι, ſcribo ἐξήρκεσε.

¶ PAG. XIIII. lit. A. Sed tamē nullo magno momento pugnatum eſt. *pro his uerbis*, Sed tamen ſerò pugnatum eſt.

Βραδεῖαι μάχαι ſunt, non quæ ſerò (vt erat hîc verſum) committuntur, ſed quæ non ſtatim victoriam alteri parti, & finem bello adferunt.

¶ IBIDEM. Itaque permultis ſuorum amiſſis, quin ibi interiret &c. *pro his uerbis*, Ipſe eos confertim trucidat, ſed tamen quin &c.

Συχνοὺς ἀπέβαλε. Eſt autem ἀποβάλλειν, Amittere: ἀποβάλλεσθαι, Abiicere. quam differentiam poſſem ſexcentis ſcriptorum locis confirmare, niſi ante nos id alii docuiſſent. Itaque malè interpres contrarium ſenſum poſuit, quum ex ipſa hiſtoria conſtet, Cæſari tum cladem fuiſſe illatam.

¶ IBIDEM, lit. B. Tāquam confecto iam bello. *pro his uerbis*, Tanquam eo prælio ſuperior fuiſſet.

ῶς καὶ διαπεπολεμηκώς. Eſt autem διαπολεμεῖν non, Prælio aliquo vincere, ſed Totum bellum conficere, & (vt Liuius loquitur) Debellare. Ita Dio ſæpe vſurpauit, ita alii.

¶ PAG. XV. lit. D. Cleopatræ imperio ſubiecti ſunt. Interpres, Cleopatræ ſe dediderunt.

Atqui παρεδόθησαν eſt paſſiuum, & ſic ſenſus ipſe docet.

¶ IBIDEM, lit. D. Placet enim eiuſmodi facinorum ſceleſtorum vindictam, etiam præter rationem hiſtoriæ, rebus ipſis geſtis annectere. Interpres τὰ ἐπίχειρα vertit, Ea quæ in promptu ſunt, non rectè. ἐπίχειρα, præmiū ſignificant, & id quod propter aliquod factum tribuitur alicui. éſtque μέσον vocabulum, hoc eſt è numero eorum quæ in bonam & malam partem ſumuntur. In malā hîc accipitur, vt & apud alios, & in hoc Æſchyli eleganti dicto,

Τοιαῦτα μέντοι τῆς ἄγαν ὑψηγόρου
Γλώσσης, Προμηθεῦ, τἀπίχειρα γίνεται.

¶ PAG. XVI. lit. A. Ipſa octaua die * qua olim &c. *pro his uerbis*, Is intra illos octo dies quibus olim &c.

Nam eſt in Græco, ἐν αὐτῇ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ. Aſteriſcum adieci, quia menſis nomen deeſt.

¶ IBIDEM, lit. B. Eos quoque perterrefactos in ſuam poteſtatem redegit.

Προσεποιήσατο. Interpres, A ſe perterrefactos eſſe gloriatus eſt. Quaſi verò προσποιεῖσθαι tantùm Simulare ſignificet, & non ſæpius Dio ita vſurparit vt ego verti.

¶ IBIDEM, lit. C. Nam eæ vltrò poſt mortem Pompeii Cæſari deditionem fecerāt. *pro his uerbis*, Nam is vltrò poſt mortem Pompei ad Cæſarem venerat.

Interpres hæc verba ad Domitium Caluinum incommodè retulit, quum de Athenis ſint accipienda. Sed error Græci libri eum fefellit, vbi eſt falſò προσχωρήσας, ſcribendúmque προσχωρησάσας.

¶ PAG. XVIII. lit. D. Romã, nemini obuio parcẽtes, venerunt. *pro his uerbis*, Romam magnis itineribus venerunt.

Μηδὲν φειδόμενοι, falſò, pro μηδενός: quod impoſuit ipſi etiam interpreti.

¶ PAG. XIX. lit. B. Licet ſe ipſe in hiſtoria ſatis infamauerit. Interpres, Magnis laudibus extulerit.

In Græco eſt vitioſè ἐσπούπησε. pro qua voce è Dione reſtituo ἐστηλοκόπησε, quod Infamare ſignificat.

¶ IBIDEM lit. B. Magis irridebatur.

Γέλωτα * προσωφλίσκαιτες. Tolle aſteriſcum, & lege vt habet Dio, γέλωτα προσεπωφλίσκανεν. Et mox pro δήμου repone δείπνου.

¶ PAG. XXI. lit. B. Bogud, qui fortè cũ aliis ducibus non erat.

Βαγόνας malè eſt in Græco, quod ſeqututus eſt Blancus. Corrige, vt ſit Βοσούας.

¶ PAG. XXI. lit. D. Sed de Octauio eius ſororis nepote portendebat.

Ἀδελφῆς, ſcribe ἀδελφιδῆς. qua de re apud Dionẽ dixi.

¶ IBIDEM, lit. D. Quã Sylla &c. cincturæ laxitatem. Interpres, Mollitiem corporis. malè enim legebatur hîc σώματος pro ζώματος.

¶ IBIDEM, lit. D. Quam rem etſi Cicero nõ intellexerit, tamen rebus fractis ait. *pro his uerbis*, Tamen imprudens ait.

Nam σφαλεὶς habetur in Græco.

¶ PAG. XXIII. lit. B. Suſpicionem attulit.

Ὑποπτεύθη ſcribe, non ὑποπτεύεσθαι.

¶ PAG.XXIIII.lit.c.In quo ſeptuaginta quinque denarios populo viritim legauerat.

Ἑβδομήκοντα ἑκάστῳ. καὶ πέντε addendum è Dione. Pòſt, καῦσαι τὸν θάψαι, pro τὸν pone καί.

¶ PAG.XXV.lit.A.Quòd P.Seruilius Caſca.

Pro Πλούσιος Σερουίλιος, ſcribe Πούπλιος. Dio.

¶ PAG.XXIX.lit.B.Deinde Vibium venientem.

In Græco etiam mendoſè fuit Ἰούνιον pro Οὐίβιον.

¶ PAG.XXXIIII.lit.A. Edito ſcripto eam rem expoſuit.

Ἐξέθηκε γράμμα.Interpres incommodè, & hiſtoriæ inconuenienter, Literam de ſuo nomine detraxit.

¶ PAG.XXXVI.lit.A.Qui vt Ionium mare trãſierunt.

Ganium flumen, erat hoc loco, ſed vitio Græci codicis, vbi malè Γανίον pro Ἰόνιον legebatur: quod patet etiam ex Dione.

¶ PAG.XXXVII.lit.D. Quinetiam aliquãdo alueo fluminis auerſo munitiones eorum inundatione repleuit.

Κατέκλυσε eſt hîc etiam apud Dionem, & id ſenſus requirit. κατέκλεισε legiſſe videtur Blancus.

¶ PAG.XLI.lit.D.Tunc ambo ab armis diſcedũt, hac reditus in gratiam vſi præſcriptione, ad quam eò veniebant, quòd eorum copiæ atque ſpes æquales erant.In eo fœdere &c.

Ἀντιπάλους eſt in Græco: quod ſignificat ἰσοῤῥόπους, ἤγουν φερεγγύους, Æquales viribus.

¶ PAG.XLVII.lit.A.Propterea quòd eos cõprehendere non potuiſſent propter nauium magnitudinem, tum quòd imperiti vadorum quæ erãt ad proximam terram, naues eò compellere nolebant.Quidam tamen exiſtimant Agrippam ſatis

duxiſſe hoſtes in fugam conuertere: quòd Cæſaris, non ſuam ipſius rem gereret. Nam familiaribus ſuis dicere ſolebat &c.

Totus hic locus parum aptè fuit antè cõuerſus. In Græco eſt περὶ γῆν βραχεῖ ἔχουσαν, omiſſum ab interprete. His autem verbis vada intelliguntur, & ea loca vbi aqua minus alta impingere naues fundo & ſubſidere poſſunt. Hæc enim ſunt βράχη Græcis: quo modo frequẽter omnes loquũtur. v: Polybius lib. 1 de Romanis, Annibali Rhodio exitum in portu obſtruentibus, κατὰ δέ τινα τόπον ἔχοντα βραχέα συνέστη χῶμα. Virgilius eleganter & vocabulum hoc, & ſignificationem 1 Æneid. extulit, ſcribens,

— tres Eurus ab alto
In breuia & Syrtes vrget (miſerabile viſu)
Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
Idem in 10 Æneid. — multi ſeruare recurſus
Languentis pelagi, & breuibus ſe credere ſaltu.

¶ PAG. XLVIII. lit. C. Verùm Cæſar eo veluti legato in rebus omnibus vtebatur, agitaréque cum cum Sexto colloquia, ſuſpicatus, eã ſuſpicionem tamẽ non patefecit, &c. *pro his verbis,* Quanuis Cæſar eo veluti legato in reb⁹ omnibus vteretur. Sed quum multa quæ contra Sextum parauerat, cum eo communicaſſet, cœpit eum ſuſpectum habere. quum ſuſpicionem tamen non pateſ. &c.

Κοινολογεῖσθαι, eſt, Agitare conſilia cum aliquo: refertúrque hîc ad Lepidum.

¶ PAG. XLIX. lit. A. Vixitque in Italia nõ ſine cuſtodia. *pro his verbis,* Vixitq; in Italia ſine præſidio.

Ἄνευ φυλακῆς: idque ſequutus eſt Blancus. Scribendum autem οὐκ ἄνευ φυλακῆς: id & hiſtoria requirit, & habet Dio.

¶ PAG. LVIII. lit. C. Sororis ſuæ filiam. *pro*

Sororem ſuam.

Ἀδελφὴν eſt in Græco,& Blancus id non rectè ſequutus eſt.Scribēdum ἀδελφιδῆν:fuit enim Agrippæ vxor,Marcella,Octauiæ filia.

¶ PAG.LX.lit.c.Nec ſunt reges aut dictatores appellati:quæ nomina ſemel ſunt profligata è rePub.ſed eorum facta &c.*pro his uerbis*, Nec ſunt reges aut dictatores appellati oppreſſa & extincta repub.ſed eorum facta &c.

Ἐξέπεσεν,non ad Romanos, ſed ad regium & dictatorium nomen referri oportet.

¶ PAG.LXII.lit.c. Non dico Dionis nomine.

Οὐκέτι ὡς ὁ Δίων ὁ Προυσαεύς. Si ita ſcripſit Xiphilinus,(quod non puto certè) turpiter errauit Diones confundens. Dio enim noſter longè fuit alius Pruſæo Dione,qui Chryſoſtomi nomen geſſit,vt etiam Suidas demonſtrat. Itaque ὁ Προυσαεὺς aut dele,aut ὁ Νικαεὺς ſcribe.

¶ PAG.LXIII.lit.B. Quibuſdā ludis. *pro his uerbis*, In quodam mercatu.

Ἐν πανηγύρει τινί. Blancus non rectè hic, & ſæpe aliâs,Mercatum vertit.

¶ PAG.LXIIII.lit.c. Sed oportebat nimirum Muſam,qui fortunæ,aut(vt ipſe ſentio) Dei opus ſibi ipſi adſcribebat,è veſtigio redargui.Marcellus&c. *pro his uerbis*,Sed tū is medicus beneficio fortunæ, vel diuino(vt ego arbitror)vſus eſt. Marcellus enim &c. Et paulo pòſt,Is ex poſteris erat Marcelli eius.*pro*,Is nepos erat Marcelli &c.

Hic vnus eſt è numero eorum locus,quos mutaſſe me non temere,ſed neceſſariò, facilè quiuis eruditus intelliget.

¶ PAG.LXV.lit.c. Multa in Cæſarē maledicta iaceret.*pro his uerbis*,Multa in Cæſarem, vt res poſtulabat,diceret.

Sic Blãcus,falſam lectionẽ ſequutus,qua hîc eſt *ἐπιτήδεια*,pro *οὐκ ἐπιτήδεια*. Sic autem habet Dio, éſtque *ἀπορρίπτειν εἰς τινα οὐκ ἐπιτήδεια*, Obtrectare, Maledictis inceſſere.Mox in Græco etiã Elephãtina regio, *χώρα* dicitur,quũ ſit apud Dionẽ *πόλεως*, vrbis nomẽ:idque rectè eſſe teſtãtur geographi.

¶ PAG.LXIX.lit.B De Ouidio verò Pollione, qui mortem obiit,&c.

Οὐιδίου Πωλίωνος,malé. ſcribendum *Οὐηδίου Πολλίωνος*.ſic Dio,ſic Plinius, Tacitúſque.

¶ PAG.LXX & LXXI. lit. C.Scribebatúrque eorum ſententia.neque tamen vim ſenatuſconſulti habebat,aut rata erat,ſed tantùm Autoritas ſenatus dicebatur.nimirum vt tamen ſenatorum ſentẽtia nota eſſet.nam ea eſt verbi ſignificatio, &c.

Locus hic fuerat peruerſus,éſtque in Græco vitioſè, *καὶ αὔκτωρ*, pro *αὐκτωρίτας* ſcriptum. Si rectè intelligatur,plurimum lucis affert bonis autoribus,apud quos nõ perinde vt hîc,perſpicuè inuenies,Senatuſconſultũ ab Autoritate quid differat.

¶ PAG.LXXII.lit.D. Cæterùm id factũ eò recidit vt omnes iſtos Auguſtus offenderet,dum illi ſe negligi putabant. *pro his uerbis*, Euenítque iis omnibus temere vt mutuò ſibi infenſi eſſẽt, dũ illi,&c.

Locus neceſſariò emendatus.

¶ PAG.LXXIII.lit.B. Vſqueadeo cõmotus eſt vt iram domi ſuæ continere non potuerit , ſed rem. *pro his uerbis*, Vt domi contineri non potuerit, ſed rem,&c.

Οἴκοι αὐτὸν κατασχεῖν. *αὐτὸν* ad *θυμὸν* refero , propter verbum *κοινῶσαι*.

¶ PAG.LXXIIII.lit.A. Tamen in gratiam reditũ eſt,poſtquam Phraates Caium in Syria adeſſe expertus,domeſticámque ſeditionem ob ſui odium veritus,Armenia ceſſit. *pro his uerbis*, Tamen quòd

abierit ex Armenia, Cæſar ei reconciliatus eſt, quódque intellexit Caium eſſe in Syria, cuius odio domi motũ fieri poſſe ſuſpicatus eſt. His, &c.

Confuſe hæc prius habebantur.

¶ PAG. LXXXIIII. lit. A. Nã Germani, quãtiſper paulatim, ac ratione ac cautela adhibita dediſcebant mores & inſtituta patriæ, eatenus mutatione vitæ non grauabantur, quam ne animaduertebãt quidem. At poſtquam Varus, qui Syris præfectus fuerat, imperium Germaniæ accepit, & ad eam gentem immutandam ſubitò animum adiecit, cœpitque Germanis perinde atque ſeruis imperare, & pecuniam tanquam à ſubditis exigere, Germani id ferre non potuerunt. *pro his uerbis,* Nam etſi Celtæ breui temporis ſpatio propter præſidia apud ſe collocata dedidicerant mores & inſtituta patriæ, neque primò mutatione vitæ grauabantur: quippe non animaduertebant ſe immutatos eſſe. tamẽ poſtquã Varus, qui Syris præfectus fuerat, ceperátque imperium Germaniæ, ac in ea cũcta adminiſtrabat cum imperio, properè venit in Galliam ad eam gentem immutandam ſubitò, cœpitque Gallis perinde atque ſeruis imperare, & pecuniam tanquam à ſubditis exigere, id Galli ferre non potuerunt.

Κελτοὺς, Germanos, Κελτικὴν, Germaniã eſſe, monuimus anté. κατὰ βραχὺ & ὀδῷ, ſignificat nõ Breui temporis ſpatio, ſed Paulatim, Senſim & quaſi furtiué. & μετὰ φυλακῆς, Cauté, ſignificat. Totus locus deſiderabat emendationem.

¶ PAG. LXXXV. lit. D. Ideóque eam nihil præterea diſcutientes aut examinantes admitterent, vtrique, ne ſententiam diceret, interdixit. Itaque à pleriſque &c. *pro his uerbis,* Sed vt eam nihil præterea diſcutientes aut examinantes admitterent,

Qua de re etſi poſtea vetuit ne ſermo amplius haberetur, tamen à pleriſque &c .

Μηδέ τι αὐτῶν εἰπεῖν. Locus deprauatus Blancum ſeduxit. *μηδέτερον* ſcribe cum Dione.

¶ PAG.XCII.lit.A. Quòd ſi id in Tiberio tãtùm fuiſſet, cauere ſibi ab eo nemo, cui cum ipſo res fuiſſet, potuiſſet, quum omnia contrario atque is ſenſiſſet, modo accipiens vnuſquiſque, eo quæ is nolebat, velle & non cupere ipſum ea quæ maximè expetebat, iudicaſſet. *pro his uerbis*, Tantùm fuiſſet, haud obſcura eſſe potuiſſet eius voluntas iis qui tentaſſent ſtuduiſſéntque eam habere cognitam. quippe omnia in contrariam partem accepiſſent. Nam & quum ſe aliquid velle negauiſſet, tum id eum deſiderare maximé: & quum cupere ſe dixiſſet, tũ eũ id nolle exiſtimaſſent. Sed præter &c.

Locus hic totus contrà quàm eſt in Græco, erat in Latino.

¶ PAG.XCIIII.lit.A. Interdum palàm ſuam ſentẽtiam proponebat. *pro his uerbis*, Interdum contrà diſſerebat.

Ἄντικρυς, quod non Contrà, (vt habet Blancus) ſed Apertè, eſt.

¶ PAG.XCVI.lit.A. Sæpiſſime ad ſpectacula, non ſolùm &c. *pro his uerbis*, Sæpiſſime ad ſacrificia, &c.

Θυσίας. ſed Dio habet *θέας*.

¶ PAG.XCVII.lit.B. Hoc enim illudens ei dicebat, Blancus, De quibus mordere ſe atque reprehendere videbatur, ipſe non, &c.

Non rectè: ſed & in Græco perperã legitur, *ἵνα αὐτάγγελος ἐκεῖ τῶν αὐτῶν εἴη. καὶ ἐπισκώπτων εἴπῃ, ἐγγίνηται*. Rectius apud Dionem eſt, *ἵνα αὐτάγγελος αὐτῷ ὥς που καὶ ἐπισκώπτων εἴπῃ, γένηται*. Similis eſt Sarcaſmus Pyrrhi apud Virgilium in 2 Æneidos, qui Priamum obtrectantem ſibi, & exemplum patris Achillis obiicientem, occiſurus inquit,

– referes ergo hæc,& nũtius ibis Pelidæ genitori.

¶ IBIDEM,lit.c. Reliquis ſatiſfecit tricenis nummis viritim diſtributis.

Κατὰ πέντε καὶ ἑξήκοντα. & ſic etiam apud Dionẽ, quũ ex ſuperioribus liqueat, ἑβδομήκοντα ſcribẽdũ.

¶ PAG.CXVIII.lit.C. Magnã hominũ manũ ſibi coniunxit. *pro his uerbis*, Magnã pecuniã cõflauit.

Pecuniam Blancus. Sed πολλοὺς hîc eſt, vt intelligi opus ſit ἀνθρώπους, id quod hiſtoria vult.

¶ PAG.CV.lit.A. Nec ſepulcrum quod Auguſto.

Ἡρῷον, non ſepulcrum (vt vertit Blancus) eſt, ſed templum quod deo indigeti ſeu heroi poneretur, hoc eſt homini in deorum numerum relato, παρὰ τὸ ἥρως.

¶ PAG.CVII.lit.A. Nactus occaſionẽ, adortus eſt. *pro his uerbis*, Nactus occaſionem perdidit.

Καιρὸν λαβὼν ἐπέθετο. Eſt autem ἐπιθέναι, Adoriri aliquem.

¶ IBIDEM,lit.c. Condemnatus eſt à ſenatu, miſſúſque prætor qui eum vinctum ad ſupplicium duceret. Quúmque id Tib.&c. *pro his uerbis*, Condemnatus eſt à ſenatu, vt quum eſſet prætor futurus in exilium mitteretur. Quúmque id Tib.&c.

Verba in Græco deprauata ſequutus fuit interpres: quæ ſi è Dione (vt & multa alia) emendaſſet, melius Xiphilino conſuluiſſet. Scribi autem debet pro στρατηγήσοντά τι, στρατηγὸν τὸν δήσοντά τι. & pro τιμωρίαν αὔξοντες, τιμωρίαν ἄξοντα. & deinde ad καθ' ἣν adiiciendum ἤχθη.

¶ PAG.CXII.lit.C. Prius à carnifice vitiata. *pro his uerbis*, Prius à plebe interfecta.

Προδιαφθαρείσης ὑπὸ τοῦ δημίου, lege, non δήμου: quod impoſuit Blanco.

¶ PAG.CXVII.lit.B. Tum primùm ſimul conſulatum geſſit, ac ſenator factus eſt &c. *pro his uerbis*,

Tum primùm conſulatum geſſit &c.

Ὑπάτευσεν ἅμα καὶ ἐβασίλευσεν. ſcribe ἐβούλευσεν.

¶ PAG. CXXIIII. lit. A. In Britāniā, in litore inſtructis militibus. *pro his uerbis*, Vione inſtructis &c.

Ἐν τῇ Οὐιόνι παρατάξας eſt in Græco: quod ſequutus eſt Blancus. Atqui ſcribēdum, ἐν τῇ ἠϊόνι.

¶ IBIDEM, lit. C. Caſſium Becillinum. *pro his uerbis*, Caſſium Melinum.

In Græco eſt Βεπιλλῖνον, apud Dionem etiam. ego Βεκιλλῖνον ſcriberem: hoc enim eſt cognomētum Caſſiæ familiæ. Et Sp. Caſſius, qui propter affectati regni ſuſpicionem periit, (quæ hiſtoria eſt apud Liuium libro ſecundo ab v. c.) diſertè Becillinus à Cicerone in Lælio nominatur. Num Becillinum (inquit) amici regnum appetētem, num Sp. Melinum iuuare debuerunt? Suprà autem dixerat, Quis autem eſt qui Tarquinium Superbū, qui Spurium Caſſium, Spurium Melium non oderit?

¶ PAG. CXXXIII. lit. D. Cæterùm Meſſalina apud ſe Mneſterē habebat. *pro his uerbis*, Amatorem habebat.

Μεσσαλίνα δὲ τὸν Μνηστῆρα. Blancus μνηστῆρα commune nomen putat, ideóque amatorem vertit: quaſi verò procus & amator idem ſint, quorum prior Græcis eſt μνηστήρ. Et paulo pòſt, pag. 134. lit. a, Et Mneſteri parcerēt. *pro his uerbis*, Amanti parcerent, &c.

¶ PAG. CXXXV. lit. A. Quod quū Claudius audiuiſſet, Aſiaticum necauit, vt quem conſcium culpæ ſeipſum morte iam damnaſſe exiſtimaret. *pro his uerbis*, Quod quum Aſiaticus audiuiſſet, conſcius culpæ, ratúſque ſe iam condemnatum eſſe, mortē ſibi conſciuit.

Peruerſus fuit hic totus locus antè.

¶ PAG.CXLIIII.lit.A.Nō ergo percuſſor Neronis ſeipſum iam vita ſpoliauit? *pro his uerbis*, Igitur(inquit)percutiens Neronem interfeciſſet?

Οὐκοῦν ἤδη Νέρωνα τύπτων, αὐτὸν κατεχρήσατο; αὐτὸν ſcriberetur melius:eſt enim de Montano referendum:quod nō ſenſit Blancus. Hoc autem reſpóſo effecit Nero vt Montanus ſibiipſi manus afferret. Addā Taciti verba de libro decimotertio. Iulius quidē Montanus,ſenatorii ordinis,ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus fortè per tenebras cum principe, quia vim tentantem acriter repulerat,deinde agnitum orauerat, quaſi exprobraſſet,mori adactus eſt.

¶ PAG.CLII.lit.B.Vt cōtra Auguſtum &Caligulam egimus, nauigationem tentare periculoſum eſſe oſtendimus. Blancus, Vt contra Auguſtum & Caligulam,magna & metuenda claſſe contendimus.

Atqui neque in Græco eſt tale quicquam, neque in hiſtoria.

¶ PAG.CLV.lit.C. Tigellinúmq; Sophonium, qui & petulans,&c.

Is apud Tacitum libro decimoſeptimo Ophonius Tigillinus legitur, mendoſè nimirum, pro Sophonius.Et fortaſſis hîc Σωφώνιος ſcribendum.

¶ PAG.CLXIII.lit.A. Quanquā Patauii in patria tragœdiam egit &c.Interpres,Quanquam in Potamia patria.

Sequutus mendam Græci codicis, vbi pro Παταβίῳ legitur Ποταμίᾳ.Pro,Quanquam autem,ſcribendū docet ſenſus,Et quòd, idque liquet ex his Taciti verbis lib.16,Eáque offenſa altiùs penetrabat,quia idē Thraſea Patauii, vnde ortus erat, ludis cæſticis à Troiano Antenore inſtitutis,habitu tragico cecinerat.

¶ PAG.CLXVI.lit.C. Nero currū agitans, acu pi-ctus erat. *pro his uerbis,* Nero dum currum agitaret, plagam accepit.

Plagam accepit, abſurdè erat hîc poſitum. *ἐνέστιχτο*, eſt in textu Græco.

¶ PAG.CLXIX.lit.A. Cum Nerone & Sabinæ nomen iam gerente Sporo, *pro his uerbis,* Cum Nerone & Sabina & Sporo.

Μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. non, Sabinæ & Sporo.

¶ PAG.CLXXVIII.lit.B. Qui ſub Nerone valuerāt. *pro his uerbis,* Ex obſcuris clari euaſerant.

Ἐπιπολασάντων. At *ἐπιπολάζειν* non eſt (vt vertit Blancus) Ex obſcuro clarum euadere, ſed Valere, Eſſe in aliqua autoritate & notitia. Hinc apud Ariſtotelem etiam non vno in loco *δόξαι αἱ ἐπιπολάζουσαι* dicuntur eæ opiniones ſiue ſententiæ, quæ præ reliquis valent, & in aliquo numero habētur.

¶ PAG.CXCI.lit.B. Comeſſationes exprobrabant: nam ventre obeſo erat. *pro his uerbis,* Immenſæ enim gulæ erat.

Hoc enim eſt *γαστροπίων*, non Immenſæ gulæ.

¶ PAG.CXCIIII.lit.D. Ita hi maledicendi libidinē ſuā qua ſemper laborarunt, abūdè explebant, etiā vitæ periculum temere ſubeuntes. *pro his uerbis,* Quæ quum temere dicerent, eadem petulantia qua diſcedebant è vita, inferos explebant. *Quo ſcilicet uerbum ἐῤῥιψοκινδύνουν exprimatur, quod inter emendandum feſtinantem latuit.*

In Græco eſt, *καὶ οἱ μὲν οὕτω τότ' ἐῤῥιψοκινδύνουν, καὶ τῆς ἀσελγείας, ὑφ' ἧς ἀεί ποτε κακῶς ἀπαλλάττουσιν, ἅδην ἐνεφοροῦντο.* *Ἀπαλλάττειν* eſt id quidem Mori apud Græcos, ſed vocabula, *ἀεί ποτε κακῶς*, hanc ſignificationem non admittunt, ne dicam ſenſum ab ea abhorrere. Porro autem *κακῶς ἀπαλλάττειν*, eſt Male habere, Laborare. vt apud Polybium, *ἀναθαῤῥή-*

σαντες

σαντες ἤδη οἱ τελάδελοι, καίτοι καλῶς ἤδη ἀπαλλάττοντες.
Et in apologo de cauda draconem totum ducere volente, apud Plutarchum initio Agidis, αὐτῇ τι καλῶς ἀπαλλάττειν, αἰοία πορδορδύλω. vtor enim exẽplis quæ potiſſimùm ſuccurrunt. ἅδην autem & ᾅδην (quod Inferi ſignificat) diuerſa ſignificare vel pueri ſciunt. Et Ἐμφορεῖσθαι, ſignificat Seipſum explere, à cibo & potu ſumpta metaphora hoc loco. dicimus enim ἐμφορεῖσθαι κρεῶν, οἴνου, &c.

¶ PAG. CXCVI. lit. A. Quum Veſpaſianus videns imperatorem. *pro his uerbis*, Quum videret imperatorem contra &c.

Peruerſa hæc fuere antea.

¶ PAG. CC. lit. B. Manifeſtato, eum feliciorẽ quàm virtuoſiorem fuiſſe. *pro his uerbis*, Ita vt virtus eius maiorem felicitatem nacta ſit.

Ἐλεγχθεὶς, &c. ὅτι ἀτυχίᾳ πλείονι ἢ ἀρετῇ ἐχρήσατο. quæ incommodè erant reddita.

¶ PAG. CCI. lit. C. Dum in ſe coit. *pro his uerbis*, Ex locorum vicinitate concaua facta ſit.

Συνίζειν eſt, non vicinum eſſe, ſed coire in ſe. Hinc συνίζησις figura apud grammaticos.

¶ PAG. CCVIII. lit. D. Poſtremò puer ille qui antè dæmonem repræſentauerat vnicuique &c. oblatus eſt. *pro his uerbis*, Poſtremò puer dæmonion vnicuique, lotus & ornatus, obtulit.

Καὶ τέλος ὁ παῖς ἐκεῖνος τὸ δαιμόνιον. Eadem eſt loquutio, quæ ſuprà 523, μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου quod fefellit interpretem. Cæterùm in Græco poſt κεκοσμημένος, deeſt aliquid, vt εἰσῆλθε, aut εἰσεκομίσθη.

¶ PAG. CCXI. lit. C. (Etſi propinquum ſuum quique Flauiam Domitillam, Domitiani conſanguineam vxorem habebat) morte, &c. *pro his uerbis* (Etſi nepos eius erat, duxerátque vxorem Fla-

uiam Domitillam propinquam ipſius)

¶ PAG. CCXIII. lit. C. Non lethale illud quidẽ:& à Domitiano ad terrã proſtratus eſt. *pro his uerbis*, Non lethale illud quidem, ſed tamen graue, vt eo accepto proſtratus iaceret &c.

Peruerſa hæc erant mirum in modum.

¶ PAG. CCXIIII. lit. C. Seras philoſophus.

Merula, qui hæc antè verterat, Suras legit.

¶ PAG. CCXIX. lit. C. Sed Decebalus Longino. *pro his uerbis*, Itaque Traianus Longino.

Locus antè contrario ſenſu editus.

¶ PAG. CCIX. lit. D. Quod fortè nactus erat. *pro his uerbis*, Cuius ei magna copia erat.

φαρμάκου ἀπορήσας, eſt in Græco textu.

¶ PAG. CCXXV. lit. D. Quòd ſi is habitus ſeſe altius efferret, habitari certè circa eum locum non potuiſſet: nunc quaſi in ſe reuolutus ille in ſuo loco continetur. Ego quidem &c. *pro his uerbis*, Qui locus quanuis longius latiúſque pateret, tamen ob eam cauſam non eſſet habitabilis: nunc autem quaſi circumſcriptus, deſertus eſt. Ego quidem &c.

Hic locus eſt eorum è numero, quos emendare opus habui.

¶ PAG. CCXXVIII. lit. A. Ælio Adriano in Syria.

Scribe cum Xiphilino, P. Ælio Adriano.

¶ PAG. CCXXXIIII. lit. C. Claudianopolim appellamus. Scribe Claudiopolim. Κλαυδιόπολιν.

¶ PAG. CCXXXV. lit. B. Cuniculis muniebant, & mœnibus. *pro*, Pabulo.

Pro Cuniculis, ineptè erat Pabulo. neque eſt cur demonſtrem ὑπονόμους eſſe cuniculos.

¶ PAG. CCXLI. lit. C. Præterea ferunt, diducto mõtis vertice in continẽti terra maritimum fluctum erupiſſe, ſpumámque puri & limpidi maris pro-

cul inde in terram proiectam fuiſſe. Ac de &c. *pro his uerbis*, Præterea ferunt è mari mediterraneo fluctum in culmen montis longo interuallo diſiunctum perueniſſe, proieciſſéque ſpumam longiſſimè in continentē limpidi ac tranquillo mari.

Hîc locus peſſimè habebat anté. quod intelligent ſtatim qui conferent.

¶ PAG CCXLIIII. lit. B. Idque etſi propterea viſus eſt dicere quòd humili loco natus, tamen euenit poſtea vt fortuna hunc ei honorem tribueret. Imperator &c. *pro his uerbis*, Idque propterea viſus eſt dicere quòd ex humili loco natus, clarus euaſiſſet, quódq; eſſet futurum (ſicut euenit poſtea) vt eundem fortuna deprimeret. Imp. &c.

Et hæc contrario, aut nullo verius ſenſu antè legebantur. In Græco quoque non ſatis conſtant. *ἀναδενδράδα* quidem legendum *ὑφ᾽ ἕν*.

PAG. CCLIII. lit. D, (Nam ea accidit rerū Romanorū mutatio) dilabitur. *pro his uerbis*, Et in ea facta quæ Romanos qui tum fuêre, nóſque ipſos arguunt, delabitur.

Κατηγορουμένων in Græco eſt, vox ſuſpecta mendi. Interpres reliqua non expreſſit.

¶ PAG. CCLV. lit. B. Cardianum.

Mox Condianum dicit, alterutrum falſó.

¶ PAG. CCLXVIII. lit. B. Pertinax Afer erat natione. *pro his uerbis*, Libs erat natione &c.

Et hoc mendum hic emēdabo, quod antè properantem me fefellit. *ἦν δὲ ὁ Περτίναξ Λίβυς ἐξ Ἄλβης Πομπηίας*. Pro *Λίβυς*, ſcribe *Λίγυς*. & pro Afer, Ligur. Alba enim Pompeia, vrbs eſt Liguriæ, teſte Plinio libro tertio capite quinto. Et Herodianus Pertinacem diſertè Italum nominat.

¶ PAG. CCLXXIII. lit. B. Dicebántque Iuliano.

λεγόντων ὅτι τε Ἰουλιανὸς,&c.Ita ſcribe,λεγόντων τῶν τε Ἰουλιανῷ,ὅτι Συλπ.πσ.διδ.ποιοῦ σὺ προεστήτης;

¶ PAG. CCLXXIII.lit. D. Non equidem ſeruilibus animis, ſed antè cœnati per milites medios perrumpentes,introimus in ſenatum.*pro his uerbis*, Sub iugum ſeruitutis miſſi & cœnati conuenimus,impulſique à militibus,introimus &c.

Blancus nõ animaduertit particulæ οὐχ ὅτι vim, quum ſignificet Non modò non, & reddatur ei ἀλλὰ καί. Idem ὠσάμενοι paſſiuè vertit, quum ſit medium,& actiuè ſignificet.

¶ PAG.CCLXXXVI.lit. B. In his ſeptem turres à portis Thraciis ædificatæ ſpectabãt ad mare,quarum reliquæ quidẽ per ſe vocales non ſunt: quòd ſi quis in prima turri vocem emiſiſſet, aut lapidẽ in eam conieciſſet,tale erat in ea artificium ac machina,vt is ſtatim ſonus ad ſecundam,indéque ad tertiam & omnes deinceps non interceptus perferretur.Dũ muri &c.*pro his uerbis*, In his ſeptẽ turres à portis Thraciis ædificatæ ſpectabant ad mare,in quibus ſiquis ex cuſtodibus occurriſſet alteri,ſilentio trãſibat.Quòd ſiquid primò ſignificauiſſet edito clamore,aut iactu lapidis,aut ſi adhibita aliqua machina loquutus eſſet,proximo , vt idem faceret,tradebat. Quod quum deinceps ad omnes eodem modo perueniret,non ſe conturbabant inuicem, ſed omnes viciſſim, quiſque ab eo qui præcedebat , vocem machinámq; excipiebant,tranſmittebántque ad eum qui proximè ſequeretur.

Totum hunc locum longè elegantiſſimum, ita peruerſum inueni vt non potuerim non denuo vertere.

¶ PAG. CCXCII.lit. C. Cuius cædis cauſam imputauit militibus.*pro his uerbis*, Cuius cædis cauſa

timorem incuſſit militibus.

Καὶ τούτου τὸν φόβον. Legendum φόνον, non φόβον: quæ falſa vox interpretem decepit.

¶ PAG.CCCVII.lit.B. ob eámque cauſam leges de mœchis tulit, ex quibus quamplurimi in ius vocati ſunt. *probis uerbis*, ob eámque cauſam leges de mœchis tulit ex quibus quamplurimæ cædes factæ ſunt.

Καὶ ἐνεκάλει μὲν τοῖς μὴ φρονοῦσιν. ſcribe σωφρονοῦσιν. & pro οὔσαι πλεῖσται, ὅσαι πλεῖσται. Reliqua male erant verſa. neque enim γραφαὶ ſunt cædes, ſed accuſationes. & ἐπεξελθεῖν τῇ γραφῇ, nõ eſt, Incidere in accuſationem, ſed Perſequi iudicio crimen.

¶ PAG.CCCXXIIII.lit.B. Sed multo plures equitum & ſenatorum per calumniam interemerat. *pro bis uerbis*, Macrinus quoque magnum numerũ equitum & ſenatorum per calumniam interemit.

Blancus hæc malè ad Macrinum retulit.

¶ PAG.CCCXXIIII.lit. D. Accelerauit ei mortem cancer. *pro*, Carcinus.

Ὁ καρκῖνος non eſt proprium nomen.

¶ PAG.CCXXXIIII.lit. C. Ad regionem Chalcedonenſium, *pro*, Carthaginenſium.

Προσέσχε μὲν τῇ Καρχηδονίᾳ. legendum Χαλκηδονίᾳ: eſt enim Chalcedo Byzantio propinqua, Carthagine remotiſſima.

¶ PAG.CCCXXXVI.lit. D. *Iuppiter è multis* &c.

Verſus ſunt Iliadis libro vndecimo.

ALII LOCI AB EODEM GVL. Xylandro emendati.

Pag.1.v.12,& Creticus cognomin. P.3. v. 39,vrbs in Cilicia. P.4. v. 27, legibus Cappadocum vtuntur. P.5.v.7,eúmque grauiter accuſat, ac crimina nonnulla populo Romano obiicit. Quamobrem Pomp. &c. P.6. v.8.ſæpenumero imminuta: ita tamen creuit vt legem ſua libertate vicerit. Et v.12, Vnus quidam eſt cui ſoli &c. P.7.v.14, reperies primam horam diei ſequentis ſoli tribui. P.23.v.29,excuſatione profluuii ventris,quod quum eum antea arripuiſſet,necdũ planè cõſtitiſſet,meritò dicebant ſediſſe,ne quid excerneret.Sed hanc cauſam &c. P.25.v.6, Itaque ſcripto promulgato, ſimul communionem &c. Ibidem, v.23, Attiæ filiæ ſororis Cæſ. Et v.30,apud matrem & vitricum Luc.Phil. P.31.v.13, ac menſam deiecit, ampliſſ.pot.eius oſtendens. P.35.v.6, ædem in qua fuerat occiſus, inacceſſam in poſterum effecerunt. His rebus &c. P.36.v.7. quæ res vtraque caſtra vno ambitu cingebat, ac communiter &c. Et v.16.Reſpublica enim in qua penes populum omne ſit imperium, potentiſſima &c. P.38.v.18, O miſera virtus,ergo nihil quàm verbum eras: atqui ego te tanquam rem exercebam. ſed tu ſeruiebas &c. Et v.24, carbonem candentem. P.43.v.15.facetè dicebat Sextus ſe ipſis in Carinis epulũ dare. P.49.v.14 omnes qui ex ea pugna ſupererãt expulit. (*fortaſſe interp. ſcripſerat,qui non ea pugna ſuperati ſunt*) Statim poſt,Inuidere cœpit, eúmque imperio depoſuit, nec opera eius &c. P.53.v.12, impetum in hoſtes faciebãt, vndique tecti, ne ſauciarentur. Ita-

que aut ſubmerg. Et v.29, ſuis nauibus impetu hoſtium fractis. quòd ſi in eo prohibendo tempus traherent, aggreſſionibus aliorum hoſtium fiebāt opportuniores. nam duæ tréſve naues &c. P.57.v.& Macedoniam ad Danubium miſſus eſt. P.61.v.4, quā patres in liberos habent. Et v.10, non poterat vt ea, ſi apud populū fuiſſet imperiū, ſalua eſſet. P.62.v.15, prouidebat ne minus idonei aut largitione facta, precibúſve deſign. Et v.23, patriarchæ fratris filius qui tempor. &c. P.64.v.1. pòſt verò morbi qui Romanos premebat auxilio vſi, non modò &c. P.65.v.3, illuc legatos miſit, ipſe &c. P.66.v.13, Æginā ademit. Cyzicenos autem &c. Et v.21, atque ouans vrbem ingreſſus eſt. P.67.v.25, quod propter ea quæ domi ſuæ fiebant, non haberet de iis loquendi libertatem, quum&c. Et v.81, id facinus negligere, neque &c. P.68.v.31, iuxta Danubium, & Germanos qui &c. Et v.36, imperatores fecerat, & filios ſibi eos adoptauerat, quo minus. P.69.v.36, Tum Pollio, vt cui maior terror iram vnius poculi cauſa conceptam excuſiſſet, inuitus conquieuit. Idem &c. P.71. v.13, reus eſſet factus, & ipſe patrocinatus eſt, re &c. Et v.22, vt quotieſcūque id vſu veniret, vt is ſeruus. Et v.27, his de cauſis in ipſum Auguſtū ac magiſtratus cōſpirarent. poſt &c. P.72 v.8, moleſtiam ceperit, vt gauiſus ſit maximè ſe, quoties &c. P.73.v.4, ſexaginta denarios dedit, &c. P.74.v.27, inuitus ſuſcepit quod ſenectute mitior iā ac minus ad offendēdos ſenatores procliuus factus, nolebat cuiquam &c. Et 32, & à priuatis denarium aureum &c. Et 37, vel propter ſtipem quam à populo &c. P.77.v.25,

nos ob eam cauſam moleſtia affici, ac malè &c.
P.78.v.14,Quocirca perſuadēdo facilius &c. Et v.80,quàm ſi coactus ſit. Adeo autem vtriſque id natura neceſſariò ineſt,vt &c. P.82.v.12,tres & viginti legiones populi Romani, &c. Et v. 14,nouem ſuperſunt. Earum ſecunda Auguſtalis nominata, hybernat &c. Et v.15,ſuperiore Britannia. Tertiæ tres ſunt:Gallica in Phœnicia,Cyre naica in Arabia &c. Et v.16, quarta Scythica: quinta Macedonica,in Dacia:ſextæ duæ,quarum altera Victorū appellata eſt,in inferiore Britānia: altera ferrea, in Iudæa:ſeptima in &c. & ſic deinceps. Et v.19,poſtrema eſt vigeſima.11 Val. &c. P.83.v.27,Pollio eques Germanus iactu &c. P. 84. v. 15, quúmque is exercitum extra quoſdam barbaros duceret, ad eum &c. Et v.24,quòd ei Germani magnam &c. Et v.27, Munitam reliquam habebat,&c. Et v.35, & poſtremò quum plerique ne ſic ei obtemperarent, nonnullos &c. P.85.v.10, legit in ſenatu (voce enim deſtituebatur)& ſequēti,propter cladem Germanicā(vt aiebat)&c. Et v.32, iuſſu ſuo facere:ideóque eā &c. Et v.38,definiuit quantum aut quem &c. P. 87.v.2,quemadmodum ab hiſtrionibus fieri ſolet mimo peractò, eóque pacto &c. Et v.17,niſi quòd purpura prætexta veſte non &c. Et v.19, ſolet in iudiciis geſtari &c. Et v.33, populo Romano quadringēties ſeſtertiûm. Itidem alibi.
P.88.v. 2, quum ad virilem ætatem perueniſſent &c. Et v.26,pendere ex vnius cuiuſquā volunta te,&c. Et v.27,veniret, aut ne aduerſa paſſo eo reſp.&c. Et v.35,ornatus ſtragulis purpureis &c. P.90.v.8,perpetuò iis etiam qui id non mererentur &c. P.91.v.2, eſſent Tiberium haud eius ſimilem experti &c. Et v.14, Auguſto fanum

in vrbe &c. Et v.30, id enim diffitebatur quòd &c. P.92.v.5,tantùm fuiſſet,cauere ſibi ab eo nemo,cui cum ipſo res fuiſſet,potuiſſet:quum omnia contrario atque is ſenſiſſet modo accipiens vnuſquiſque,ea quæ is nolebat, velle, & non cupere ipſum ea quæ maximè expetebat,iudicaſſet. Sed &c. Et v.21, præd. Tib.ſicut imperator, nō modò &c. P.95.v.19,Druſum tanquam filium tractaret,Sed &c. Et v. 39, fœmina magni animi.Igitur &c. P.94.v.38,tamen Auguſtum ea in re veneraretur.Nam principiò in eos qui cōtra Auguſtum deliquerant &c. P. 95.v.5,nomen eius inſcribere &c. Et v.26.volo,non ad viuum radi &c. Et v.28,venirent, nedum alius alium præuenire cuperet.ſe inuicē truderent &c. Et v.31,nec ei in extrema epiſtola, vt erat cōſuetudo,vota feciſſent,eóſque &c. P.96.v.2, ſæpiſſimè ad ſpectacula,non ſolùm &c. P. 97.v.9, conuentu quodam,pulla penula ſe induit,&c. Et v.19, Auguſto vt diceret ſe mandaſſe &c. Et v.38,ſubuenire incendio,ſuós aquam &c. P. 98.v.39,Romanam, verbis non potes. P.99. v.15, quandiu reliquas virtutes etiam exercuit, magnopere abſtinuit ab alienis. Et v.31, calendis ipſis Ianuariis proditum &c. P.100.v.6,

Aſt ter tercentum reuolutis protinus annis.
Roma inteſtina perdetur ſeditione, Et furor exitium Sybariticus afferet vrbi &c.

Et v.26,in ſenatum,dilatione poſtulata,mortem &c. Et v. 35,ſed etiam liberi & ciues,&c. P.101.v.14,ſibi ſupereſſe centies ſeſtertiûm,magna &c. P. 103.v.26,quòd de iis qui eum necauiſſent, partim ſtatim,partim poſtea ſupplicium &c. P.104. v.2,præterea quo videretur &c. Et v.8, demens eſſe omnino putabatur &c. Et v.25,tamen cele-

brati ludi qui &c. P.105.v.30,ac quædam arcana &c. P.106.v.16, in matrimonium elocandas dote iuuiſſet. Et v.25. faceret libenter, quòd res ipſius non inquireret curioſè, quódque ſe &c. P.107.v.32,viuere.Syriacus verò &c. P.108.v.13, ad populũ mittere ſolitus erat. P.110. v.11,ſiquidem imminuebatur eius patientia. Et v.26, ſocios habituros. Et v.30, quem virum prætorianis militibus ſecretò &c. P.112.v.20, ſenatus in Gemonias proiectus eſt,&c. Et v.24, prius à carnifice vitiata, Et v.38,Laconem adulari cœperũt. P.113.v.36,ponã. Marius Sextus &c. P.114.v.6.vitiaret,ea propter ipſe &c. Et v.20,Me mortuo terrã ignis vndiq; hauriat.Sæpenumero &c. Et v.34.cõpoſuerat in atrociorẽ eo quẽ &c. P.116. v.10, Nam & illam aliquando, ab ipſa increpatus,&c. Et v.37, accerſiri feſtinatò,principes ſenatus, &c. P.117.v.9,ſuo.Hic fuerat &c. Et v.12,tum primùm ſimul conſulatum geſſit ac ſenator factus eſt. Et v.14,atque in ſenatu eiuſmodi orationem habuit,vt patres &c. P.118. v.7,auream:filiáque eius eiecta, Corneliam Oreſtillam vxorem duxit ereptam in nuptiis(quibus intererat ipſe)Caio Calphurnio Piſoni,cui ea deſponſa erat:ac &c. Et v.10,menſibus in exilium, quòd nimirum coiuiſſent,miſit,&c. Et v.14. Porro ipſis calendis Ianuariis &c. Et v.38, Macronem Enniámque immemor priſtinæ beneuolentiæ, & amoris huius, acceptique &c. P.119.v.1, cuius ipſe maximam partem ſuſtinebat.Eum &c. Et v.33, quem Incitatum nominabat. P.121.v. 4. annum ſeptimum & vigeſimum. Et v.11, ſuffiſſet, ſi dicendo vel minimum contendere inſtituiſſet. Sed &c. Et v.17,deinde poſtquam ipſi reſpondendi facul-

tas data eſt &c. P.123.v.4. ſacra non facerent. Carinam &c. Et v.35, Iulius ſacerdos locuples, non &c. Et v.37, tamen propter ſimilitudinem nominis interfectus eſt. P.128. v.6,eſſe populo remp.&c. P.129.v.23,Is lectica operta &c. Et v.25,viri lectica vehimur. Et v.26, Tiberius grabatis quibuſdam &c. P. 129.v. quidẽ malus,palàm autem familiaribus ſuis atque mulieribus pluſquam quiſquam alius ei ſimilis inſeruiuit,quod &c. P.130.v.32, præfecti fabrorum, quum &c. P.131.v.10, doctum hominem comedere. Et v.14,fuerunt domeſtici, vxórq; &c. Et v.28.Propter illam inuiſus erat. Finxit &c. Et v.34. Itaque factum eſt vt Vinicianus & Furius,&c. P.132.v.6.Oportere eum vlciſci qui, &c. Et v.35. Clamauerunt, ἰὼ Σατουρνάλια, id eſt O diem feſtum,&c. P.133.v.1.atque ad id bellũ præfectus,&c. Et v.4. Amore Mneſteris ſaltatoris capta. P.134.v.7,Reuererentur,& Mneſteri parcerent. Et v.17.E quibus complures inopia rei familiaris haud grauatim ea dignitate ceſſerunt.Idem &c. Et v.31,αἰπόλοι,Reges quoque extitere de caprariis:in eum,&c. Et v.34.perferretur quaſdam ſibi inſidias. &c. Et v.36.modo pulicem & feram beluam vlciſcendam. Aſiaticus &c Et v.23,in Germania exercitibus &c. P.136.v.1 viris,tanquam legibus id permiſſum, nubere.Itaque &c. Et v. 15, in primis Mneſterem occidit. P.137.v.20, Narciſſus verò Claudium ludificabatur,vt &c. P.138. v.5,parabat eius potentiam minuere ,& filium &c. Et v.9.bibebat) tum propter &c. Et v.27.potentiſſimus. poſſidebat enim quater millies ſeſtertiûm , eóque amplius : applicabántque ſe ad eum ciu.&c.

Tum primùm conſulatum geſſit &c.

Ὑπάτευσεν ἅμα καὶ ἐβασίλευσεν. ſcribe ἐβούλευσεν.

¶ PAG. CXXIIII. lit. A. In Britãniã, in litore inſtructis militibus. *pro his uerbis*, Vione inſtructis &c.

Ἐν τῇ Οὐιόνι παραστάξας eſt in Græco: quod ſequutus eſt Blancus. Atqui ſcribẽdum, ἐν τῇ ἠϊόνι.

¶ IBIDEM, lit. C. Caſſium Becillinum. *pro his uerbis*, Caſſium Melinum.

In Græco eſt Βεπιλλῖνον, apud Dionem etiam. ego Βεκιλλῖνον ſcriberem: hoc enim eſt cognomẽtum Caſſiæ familiæ. Et Sp. Caſſius, qui propter affectati regni ſuſpicionem periit, (quæ hiſtoria eſt apud Liuium libro ſecundo ab V. C.) diſertè Becillinus à Cicerone in Lælio nominatur. Num Becillinum (inquit) amici regnum apperẽtem, num Sp. Melinum iuuare debuerunt? Suprà autem dixerat, Quis autem eſt qui Tarquinium Superbũ, qui Spurium Caſſium, Spurium Melium non oderit?

¶ PAG. CXXXIII. lit. D. Cæterùm Meſſalina apud ſe Mneſterẽ habebat. *pro his uerbis*, Amatorem habebat.

Μεσσαλῖνα δὲ τὸν Μνηστῆρα. Blancus μνηστῆρα commune nomen putat, ideóque amatorem vertit: quaſi verò procus & amator idem ſint, quorum prior Græcis eſt μνηστήρ. Et paulo pòſt, pag. 134. lit. a, Et Mneſteri parcerẽt. *pro his uerbis*, Amanti parcerent, &c.

¶ PAG. CXXXV. lit. A. Quod quũ Claudius audiuiſſet, Aſiaticum necauit, vt quem conſcium culpæ ſeipſum morte iam damnaſſe exiſtimaret. *pro his uerbis*, Quod quum Aſiaticus audiuiſſet, conſcius culpæ, ratúſque ſe iam condemnatum eſſe, mortẽ ſibi conſciuit.

Peruerſus fuit hic tctus locus antè.

¶ PAG.CXLIIII.lit.A.Nõ ergo percuſſor Neronis ſeipſum iam vita ſpoliauit? *pro his uerbis*, Igitur(inquit)percutiens Neronem interfeciſſe?

Οὐκοῦν ἤδη Νέρωνα τύπτων, αὐτὸν κατεχρήσατο; αὐτὸν ſcriberetur melius:eſt enim de Montano referendum:quod nõ ſenſit Blancus. Hoc autem reſpõſo effecit Nero vt Montanus ſibiipſi manus afferret. Addã Taciti verba de libro decimotertio. Iulius quidẽ Montanus,ſenatorii ordinis,ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus fortè per tenebras cum principe, quia vim tentantem acriter repulerat,deinde agnitum orauerat, quaſi exprobraſſet,mori adactus eſt.

¶ PAG.CLII.lit.B.Vt cõtra Auguſtum &Caligulam egimus, nauigationem tentare periculoſum eſſe oſtendimus. Blancus, Vt contra Auguſtum & Caligulam,magna & metuenda claſſe contendimus.

Atqui neque in Græco eſt tale quicquam, neque in hiſtoria.

¶ PAG.CLV.lit.C. Tigellinúmq; Sophioniũ, qui & petulans,&c.

Is apud Tacitum libro decimoſeptimo Ophonius Tigillinus legitur, mendoſè nimirum, pro Sophonius.Et fortaſſis hîc Σωφώνιος ſcribendum.

¶ PAG.CLXIII.lit.A. Quanquã Patauii in patria tragœdiam egit &c.Interpres,Quanquam in Potamia patria.

Sequutus mendam Græci codicis, vbi pro Παταβίῳ legitur Ποταμίᾳ.Pro,Quanquam autem,ſcribendũ docet ſenſus,Et quòd, idque liquet ex his Taciti verbis lib.16,Eáque offenſa altiùs penetrabat,quia idẽ Thraſea Patauii, vnde ortus erat, ludis cæſticis à Troiano Antenore inſtitutis,habitu tragico cecinerat.

¶ PAG.CLXVI.lit.C. Nero currũ agitans, acu pi-
ctus erat. *pro his uerbis,* Nero dum currum agitaret, plagam accepit.

Plagam accepit, abſurdè erat hîc poſitum. ἀνέστιχτο, eſt in textu Græco.

¶ PAG.CLXIX.lit.A. Cum Nerone & Sabinæ nomen iam gerente Sporo, *pro his uerbis,* Cum Nerone & Sabina & Sporo.

Μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. non, Sabinæ & Sporo.

¶ PAG.CLXXVIII.lit.B. Qui ſub Nerone valuerãt. *pro his uerbis,* Ex obſcuris clari euaſerant.

Ἐπιπολασάντων. At ἐπιπολάζειν non eſt (vt vertit Blancus) Ex obſcuro clarum euadere, ſed Valere, Eſſe in aliqua autoritate & notitia. Hinc apud Ariſtotelem etiam non vno in loco δόξαι αἱ ἐπιπολάζουσαι dicuntur eæ opiniones ſiue ſententiæ, quæ præ reliquis valent, & in aliquo numero habẽtur.

¶ PAG.CXCI.lit.B. Comeſſationes exprobrabant: nam ventre obeſo erat. *pro his uerbis,* Immenſæ enim gulæ erat.

Hoc enim eſt γαστροπίων, non Immenſæ gulæ.

¶ PAG.CXCIIII.lit.D. Ita hi maledicendi libidinẽ ſuã qua ſemper laborarunt, abũdè explebant, etiã vitæ periculum temere ſubeuntes. *pro his uerbis,* Quæ quum temere dicerent, eadem petulantia qua diſcedebant è vita, inferos explebant. *Quo ſcilicet uerbum* ἐρριψοκινδύνουν *exprimatur, quod inter emendandum feſtinantem latuit.*

In Græco eſt, καὶ οἱ μὲν οὕτω ποτ᾽ ἐρριψοκινδύνουν, καὶ τῆς ἀσελγείας, ὑφ᾽ ἧς ἀεί ποτε κακῶς ἀπαλλάττουσιν, ᾅδην ἐνεφοροῦντο. Ἀπαλλάττειν eſt id quidem Mori apud Græcos, ſed vocabula, ἀεί ποτε κακῶς, hanc ſignificationem non admittunt, ne dicam ſenſum ab ea abhorrere. Porro autem κακῶς ἀπαλλάττειν, eſt Male habere, Laborare. vt apud Polybium, ἀναθαρρήσαντες

σαντης ἤδη οἱ τελάελοι, καίτοι καλῶς ἤδη ἀπαλλάττοντες. Et in apologo de cauda draconem totum ducere volente, apud Plutarchum initio Agidis, αὐτὴν τε καλῶς ἀπαλλάττειν, αἰσία πορδορδύλιν. vtor enim exẽplis quæ potiſſimùm ſuccurrunt. ἄδην autem & ᾅδην (quod Inferi ſignificat) diuerſa ſignificare vel pueri ſciunt. Et Ἐμφορεῖσθαι, ſignificat Seipſum explere, à cibo & potu ſumpta metaphora hoc loco. dicimus enim ἐμφορεῖσθαι κρεῶν, οἴνου. &c.

¶ PAG. CXCVI. lit. A. Quum Veſpaſianus videns imperatorem. *pro his uerbis*, Quum videret imperatorem contra &c.

Peruerſa hæc fuere antea.

¶ PAG. CC. lit. B. Manifeſtato, eum feliciorẽ quàm virtuoſiorem fuiſſe. *pro his uerbis*, Ita vt virtus eius maiorem felicitatem nacta ſit.

Ἐλεγχθεὶς, &c. ὅτι ἀτυχία πλείονι ἢ ἀρετῇ ἐχρήσατο. quæ incommodè erant reddita.

¶ PAG. CCI. lit. C. Dum in ſe coit. *pro his uerbis*, Ex locorum vicinitate concaua facta ſit.

Συνίζειν eſt, non vicinum eſſe, ſed coire in ſe. Hinc συνίζησις figura apud grammaticos.

¶ PAG. CCVIII. lit. D. Poſtremò puer ille qui antè dæmonem repræſentauerat vnicuique &c. oblatus eſt. *pro his uerbis*, Poſtremò puer dæmonion vnicuique, lotus & ornatus, obtulit.

Καὶ τέλος ὁ παῖς ἐκεῖνος τὸ δαιμόνιον. Eadem eſt loquutio, quæ ſuprà 523, μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου quod fefellit interpretem. Cæterùm in Græco poſt κεκοσμημένος, deeſt aliquid, vt εἰσῆλθε, aut εἰσεκομίσθη.

¶ PAG. CCXI. lit. C. (Etſi propinquum ſuum quique Flauiam Domitillam, Domitiani conſanguineam vxorem habebat) morte, &c. *pro his uerbis* (Etſi nepos eius erat, duxerátque vxorem Fla-

uiam Domitillam propinquam ipſius)

¶ PAG. CCXIII. lit. C. Non lethale illud quidē: & à Domitiano ad terrā proſtratus eſt. *pro his uerbis*, Non lethale illud quidem, ſed tamen graue, vt eo accepto proſtratus iaceret &c.

Peruerſa hæc erant mirum in modum.

¶ PAG. CCXIIII. lit. C. Seras philoſophus.

Merula, qui hæc antè verterat, Suras legit.

¶ PAG. CCXIX. lit. C. Sed Decebalus Longino. *pro his uerbis*, Itaque Traianus Longino.

Locus antè contrario ſenſu editus.

¶ PAG. CCIX. lit. D. Quod fortè nactus erat. *pro his uerbis*, Cuius ei magna copia erat.

Φαρμάκου ἀπορήσαι, eſt in Græco textu.

¶ PAG. CCXXV. lit. D. Quòd ſi is habitus ſeſe altius efferret, habitari certè circa eum locum non potuiſſet: nunc quaſi in ſe reuolutus ille in ſuo loco continetur. Ego quidem &c. *pro his uerbis*, Qui locus quanuis longius latiúſque pateret, tamen ob eam cauſam non eſſet habitabilis: nunc autem quaſi circumſcriptus, deſertus eſt. Ego quidem &c.

Hic locus eſt eorum è numero, quos emendare opus habui.

¶ PAG. CCXXVIII. lit. A. Ælio Adriano in Syria.

Scribe cum Xiphilino, P. Ælio Adriano.

¶ PAG. CCXXXIIII. lit. C. Claudianopolim appellamus. Scribe Claudiopolim. *Κλαυδιούπολιν*.

¶ PAG. CCXXXV. lit. B. Cuniculis muniebant, & mœnibus. *pro*, Pabulo.

Pro Cuniculis, ineptè erat Pabulo. neque eſt cur demonſtrem *ὑπονόμους* eſſe cuniculos.

¶ PAG. CCXLI. lit. C. Præterea ferunt, diducto mō tis vertice in cōtinēti terra maritimum fluctum erupiſſe, ſpumámque puri & limpidi maris pro-

cul inde in terram proiectam fuiſſe. Ac de &c. *pro his uerbis*, Præterea ferunt è mari mediterraneo fluctum in culmen montis longo interuallo diſiunctum perueniſſe, proieciſſéque ſpumam longiſſimè in continentē limpidi ac tranquillo mari.

Hîc locus peſſimè habebat antè. quod intelligent ſtatim qui conferent.

¶ PAG CCXLIIII. lit. B. Idque etſi propterea viſus eſt dicere quòd humili loco natus, tamen euenit poſtea vt fortuna hunc ei honorem tribueret. Imperator &c. *pro his uerbis*, Idque propterea viſus eſt dicere quòd ex humili loco natus, clarus euaſiſſet, quódq; eſſet futurum (ſicut euenit poſtea) vt eundem fortuna deprimeret. Imp. &c.

Et hæc contrario, aut nullo verius ſenſu antè legebantur. In Græco quoque non ſatis conſtant. ἀναδενδράδα quidem legendum ὑφ' ἕν.

PAG. CCLIII. lit. D, (Nam ea accidit rerū Romanorū mutatio) dilabitur. *pro his uerbis*, Et in ea facta quæ Romanos qui tum fuêre, nóſque ipſos arguunt, delabitur.

Καταγελωμένων in Græco eſt, vox ſuſpecta mendi. Interpres reliqua non expreſſit.

¶ PAG. CCLV. lit. B. Cardianum.

Mox Condianum dicit, alterutrum falſó.

¶ PAG. CCLXVIII. lit. B. Pertinax Afer erat natione. *pro his uerbis*, Libs erat natione &c.

Et hoc mendum hîc emēdabo, quod antè properantem me fefellit. ἦν δὲ ὁ Περτίναξ Λίβυς ἐξ Ἄλβης Πομπηίας. Pro Λίβυς, ſcribe Λίγυς. & pro Afer, Ligur. Alba enim Pompeia, vrbs eſt Liguriæ, teſte Plinio libro tertio capite quinto. Et Herodianus Pertinacem diſertè Italum nominat.

¶ PAG. CCLXXIII. lit. B. Dicebántque Iuliano.

timorem incuſſit militibus.

Καὶ τούτου τὸν φόβον. Legendum φόνον, non φόβον: quæ falſa vox interpretem decepit.

¶ PAG.CCCVII,lit.B. ob eámque cauſam leges de mœchis tulit, ex quibus quamplurimi in ius vocati ſunt. *probis uerbis*, ob eámque cauſam leges de mœchis tulit ex quibus quamplurimæ cædes factæ ſunt.

Καὶ ἐνεκάλει μὲν τοῖς μὴ φρονοῦσιν. ſcribe σωφρονοῦσιν. & pro οὔσαι πλεῖσται, ὅσαι πλεῖσται. Reliqua male erant verſa. neque enim γραφαὶ ſunt cædes, ſed accuſationes. & ἐπεξελθεῖν τῇ γραφῇ, nō eſt, Incidere in accuſationem, ſed Perſequi iudicio crimen.

¶ PAG.CCCXXIIII,lit.B.Sed multo plures equitum & ſenatorum per calumniam interemerat. *pro bis uerbis*, Macrinus quoque magnum numerū equitum & ſenatorum per calumniam interemit.

Blancus hæc malè ad Macrinum retulit.

¶ PAG.CCCXXIIII. lit. D. Accelerauit ei mortem cancer. *pro*, Carcinus.

Ὁ καρκῖνος non eſt proprium nomen.

¶ PAG.CCXXXIIII.lit. C. Ad regionem Chalcedonenſium, *pro*, Carthaginenſium.

Προσίσχε μὲν τῇ Καρχηδονίᾳ. legendum Χαλκηδονίᾳ: eſt enim Chalcedo Byzantio propinqua, Carthagine remotiſſima.

¶ PAG.CCCXXXVI.lit.D.*Iuppiter è multis* &c.

Verſus ſunt Iliadis libro vndecimo.

ALII LOCI AB EODEM GVL. Xylandro emendati.

Pag.1.v.12,& Creticus cognomin. P.3. v. 39,vrbs in Cilicia. P.4. v. 27, legibus Cappadocum vtuntur. P.5.v.7,eúmque grauiter accuſat, ac crimina nonnulla populo Romano obijcit. Quamobrem Pomp. &c. P.6.v.8.ſæpenumero imminuta: ita tamen creuit vt legem ſua libertate vicerit. Et v.12, Vnus quidam eſt cui ſoli &c. P.7.v.14, reperies primam horam diei ſequentis ſoli tribui. P.23.v.29,excuſatione profluuii ventris,quod quum eum antea arripuiſſet,necdũ planè cõſtitiſſet,meritò dicebant ſediſſe,ne quid excerneret.Sed hanc cauſam &c. P.25.v.6, Itaque ſcripto promulgato, ſimul communionem &c. Ibidem, v.23, Attiæ filiæ ſororis Cæſ. Et v.30,apud matrem & vitricum Luc.Phil. P.31.v.13, ac menſam deiecit, ampliſſ.pot.eius oſtendens. P.35.v.6, ædem in qua fuerat occiſus, inacceſſam in poſterum effecerunt. His rebus &c. P.36.v.7. quæ res vtraque caſtra vno ambitu cingebat, ac communiter &c. Et v.16.Reſpublica enim in qua penes populum omne ſit imperium, potentiſſima &c. P.38.v.18, O miſera virtus,ergo nihil quàm verbum eras: atqui ego te tanquam rem exercebam. ſed tu ſeruiebas &c. Et v.24, carbonem candentem. P.43.v.15.facetè dicebat Sextus ſe ipſis in Carinis epulũ dare. P.49.v.14 omnes qui ex ea pugna ſupererãt expulit. (*fortaſſe interp. ſcripſerat,qui non ea pugna ſuperati ſunt*) Statim poſt,Inuidere cœpit, eúmque imperio depoſuit, nec opera eius &c. P.53.v.12, impetum in hoſtes faciebãt, vndique tecti, ne ſauciarentur. Ita-

que aut ſubmerg. Et v.29, ſuis nauibus impetu hoſtium fractis. quòd ſi in eo prohibendo tempus traherent, aggreſſionibus aliorum hoſtium fiebāt opportuniores. nam duæ tréſve naues &c. P.57.v.& Macedoniam ad Danubium miſſus eſt. P.61.v.4, quá patres in liberos habent. Et v.10, non poterat vt ea, ſi apud populū fuiſſet imperiū, ſalua eſſet. P.62.v.15, prouidebat ne minus idonei aut largitione facta, precibúſve deſign. Et v.23, patriarchæ fratris filius qui tempor. &c. P.64.v.1. pòſt verò morbi qui Romanos premebat auxilio vſi, non modò &c. P.65.v.3, illuc legatos miſit, ipſe &c. P.66.v.13, Æginā ademit. Cyzicenos autem &c. Et v.21, atque ouans vrbem ingreſſus eſt. P.67.v.25, quod propter ea quæ domi ſuæ fiebant, non haberet de iis loquendi libertatem, quum&c. Et v.81, id facinus negligere, neque &c. P.68.v.31, iuxta Danubium, & Germanos qui &c. Et v.36, imperatores fecerat, & filios ſibi eos adoptauerat, quo minus. P.69.v.36, Tum Pollio, vt cui maior terror iram vnius poculi cauſa conceptam excuſiſſet, inuitus conquieuit. Idem &c. P.71. v.13, reus eſſet factus, & ipſe patrocinatus eſt, re &c. Et v.22, vt quotieſcūque id vſu veniret, vt is ſeruus. Et v.27, his de cauſis in ipſum Auguſtū ac magiſtratus cóſpirarent. poſt &c. P.72 v.8, moleſtiam ceperit, vt gauiſus ſit maximè ſe, quoties &c. P.73.v.4, ſexaginta denarios dedit, &c. P.74.v.27, inuitus ſuſcepit quod ſenectute mitior iā ac minus ad offendédos ſenatores procliuus factus, nolebat cuiquam &c. Et 32, & à priuatis denarium aureum &c. Et 37, vel propter ſtipem quam à populo &c. P.77.v.25,

nos ob eam cauſam moleſtia affici, ac malè &c. P.78.v.14, Quocirca perſuadẽdo facilius &c. Et v.80, quàm ſi coactus ſit. Adeo autem vtriſque id natura neceſſariò ineſt, vt &c. P.82.v.12, tres & viginti legiones populi Romani, &c. Et v. 14, nouem ſuperſunt. Earum ſecunda Auguſtalis nominata, hybernat &c. Et v.15, ſuperiore Britannia. Tertiæ tres ſunt: Gallica in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia &c. Et v.16, quarta Scythica: quinta Macedonica, in Dacia: ſextæ duæ, quarum altera Victorũ appellata eſt, in inferiore Britãnia: altera ferrea, in Iudæa: ſeptima in &c. & ſic deinceps. Et v.19, poſtrema eſt vigeſima. II Val. &c. P.83.v.27, Pollio eques Germanus iactu &c. P. 84. v. 15, quúmque is exercitum extra quoſdam barbaros duceret, ad eum &c. Et v.24, quòd ei Germani magnam &c. Et v.27, Munitam reliquam habebat, &c. Et v.35, & poſtremò quum plerique ne ſic ei obtemperarent, nonnullos &c. P.85.v.10, legit in ſenatu (voce enim deſtituebatur) & ſequẽti, propter cladem Germanicã (vt aiebat) &c. Et v.32, iuſſu ſuo facere: ideóque eã &c. Et v.38, definiuit quantum aut quem &c. P. 87.v.2, quemadmodum ab hiſtrionibus fieri ſolet mimo peracto, eóque pacto &c. Et v.17, niſi quòd purpura prætexta veſte non &c. Et v.19, ſolet in iudiciis geſtari &c. Et v.33, populo Romano quadringẽties ſeſtertiûm. Itidem alibi.
P.88.v. 2, quum ad virilem ætatem perueniſſent &c. Et v.26, pendere ex vnius cuiuſquã voluntate, &c. Et v.27, veniret, aut ne aduerſa paſſo eo reſp.&c. Et v.35, ornatus ſtragulis purpureis &c. P.90.v.8, perpetuò iis etiam qui id non mererentur &c. P.91.v.2, eſſent Tiberium haud eius ſimilem experti &c. Et v. 14, Auguſto fanum

in vrbe &c. Et v.30, id enim diffitebatur quòd &c. P.92.v.5, tantùm fuiſſet, cauere ſibi ab eo nemo, cui cum ipſo res fuiſſet, potuiſſet: quum omnia contrario atque is ſenſiſſet modo accipiens vnuſquiſque, ea quæ is nolebat, velle, & non cupere ipſum ea quæ maximè expetebat, iudicaſſet. Sed &c. Et v.21, præd. Tib. ſicut imperator, nõ modò &c. P.95.v.19, Druſum tanquam filium tractaret, Sed &c. Et v. 39, fœmina magni animi. Igitur &c. P.94.v.38, tamen Auguſtum ea in re veneraretur. Nam principiò in eos qui cõtra Auguſtum deliquerant &c. P. 95.v.5, nomen eius inſcribere &c. Et v.26. volo, non ad viuum radi &c. Et v.28, venirent, nedum alius alium præuenire cuperet. ſe inuicẽ truderent &c. Et v.31, nec ei in extrema epiſtola, vt erat cõſuetudo, vota feciſſent, eóſque &c. P.96.v.2, ſæpiſſimè ad ſpectacula, non ſolùm &c. P. 97.v.9, conuentu quodam, pulla penula ſe induit, &c. Et v.19, Auguſto vt diceret ſe mandaſſe &c. Et v.38, ſubuenire incendio, ſuos aquam &c. P. 98.v.39, Romanam, verbis non potes. P.99. v.15, quandiu reliquas virtutes etiam exercuit, magnopere abſtinuit ab alienis. Et v.31, calendis ipſis Ianuariis proditum &c. P.100.v.6,
Aſt ter tercentum reuolutis protinus annis.
Roma inteſtina perdetur ſeditione, Et furor exitium Sybariticus afferet vrbi &c. Et v.26, in ſenatum, dilatione poſtulata, mortem &c. Et v. 35, ſed etiam liberi & ciues, &c. P.101.v.14, ſibi ſupereſſe centies ſeſtertiùm, magna &c. P. 103.v.16, quòd de iis qui eum necauiſſent, partim ſtatim, partim poſtea ſupplicium &c. P.104. v.2, præterea quo videretur &c. Et v.8, demens eſſe omnino putabatur &c. Et v.25, tamen cele-

brati ludi qui &c. P.105.v.30,ac quædam arcana &c. P.106.v.16, in matrimonium elocandas dote iuuiſſet. Et v.25. faceret libenter, quòd res ipſius non inquireret curioſè, quódque ſe &c. P.107.v.32,viuere.Syriacus verò &c. P.108.v.13, ad populũ mittere ſolitus erat. P.110. v.11,ſiquidem imminuebatur eius patientia. Et v.26, ſocios habituros. Et v.30, quem virum prætorianis militibus ſecretò &c. P.112.v.20, ſenatus in Gemonias proiectus eſt,&c. Et v.24, prius à carnifice vitiata, Et v.38,Laconem adulari cœperũt. P.113.v.36,ponã. Marius Sextus &c. P.114.v.6.vitiaret,ea propter ipſe &c. Et v.20,Me mortuo terrã ignis vndiq; hauriat.Sæpenumero &c. Et v.34.'cõpoſuerat in atrociorẽ eo quẽ &c. P.116. v.10, Nam & illam aliquando, ab ipſa increpatus,&c. Et v.37, accerſiri feſtinatò,principes ſenatus, &c. P.117.v.9,ſuo.Hic fuerat &c. Et v.12,tum primùm ſimul conſulatum geſſit ac ſenator factus eſt. Et v.14,atque in ſenatu eiuſmodi orationem habuit,vt patres &c. P.118. v.7,auream:filiáque eius eiecta, Corneliam Oreſtillam vxorem duxit ereptam in nuptiis(quibus intererat ipſe)Caio Calphurnio Piſoni, cui ea deſponſa erat:ac &c. Et v.10,menſibus in exilium, quòd nimirum coiuiſſent,miſit,&c. Et v.14. Porro ipſis calendis Ianuariis &c. Et v.38, Macronem Enniámque immemor priſtinæ beneuolentiæ, & amoris huius, acceptique &c.
P.119.v.1, cuius ipſe maximam partem ,ſuſtinebat.Eum &c. Et v. 33, quem Incitatum nominabat. P.121.v. 4. annum ſeptimum & vigeſimum. Et v.12, iuſſiſſet , ſi dicendo vel minimum contendere inſtituiſſet. Sed &c.
Et v.17,deinde poſtquam ipſi reſpondendi facul-

tas data eſt &c. P.123.v.4, ſacra non facerent. Carinam &c. Et v.35, Iulius ſacerdos locuples, non &c. Et v.37, tamen propter ſimilitudinem nominis interfectus eſt. P.128. v.6, eſſe populo remp.&c. P.129.v.23, Is lectica operta &c. Et v.25, viri lectica vehimur. Et v.26, Tiberius grabatis quibuſdam &c. P. 129.v. quidē ma lus, palàm autem familiaribus ſuis atque mulieribus pluſquam quiſquam alius ei ſimilis inſeruiuit, quod &c. P.130.v.32, præfecti fabrorum, quum &c. P.131.v.10, doctum hominem comedere. Et v.14, fuerunt domeſtici, vxórq; &c. Et v.28. Propter illam inuiſus erat. Finxit &c. Et v.34. Itaque factum eſt vt Vinicianus & Furius, &c. P.132.v.6. Oportere eum vlciſci qui, &c. Et v.35. Clamauerunt, *ἰὼ Σατουρνάλια*, id eſt O diem feſtum, &c. P.133.v.1. atque ad id bellū præfectus, &c. Et v.4. Amore Mneſteris ſaltatoris capta. P.134.v.7, Reuererentur, & Mneſteri parcerent. Et v.17. E quibus complures inopia rei familiaris haud grauatim ea dignitate ceſſerunt. Idem &c. Et v.31, *αἰπόλοι*, Reges quoque extitere de caprariis: in eum, &c. Et v.34. perferretur quaſdam ſibi inſidias. &c. Et v.36. modo pulicem & feram beluam vlciſcendam. Aſiaticus &c Et v.23, in Germania exercitibus &c. P.136.v.1 viris, tanquam legibus id permiſſum, nubere. Itaque &c. Et v. 15, in primis Mneſterem occidit. P.137.v.20, Narciſſus verò Claudium ludificabatur, vt &c. P.138. v.5, parabat eius potentiam minuere, & filium &c. Et v.9. bibebat) tum propter &c. Et v.27. potentiſſimus. poſſidebat enim quater millies ſeſtertiûm, cóque amplius: applicabántque ſe ad eum ciu.&c.

P.140.v.23,quotannis quum noui Coſſ.magiſtratum inirent,legerentur. P.141.v.19,ſed etiā poſſe iiſdem in poſterum vti. Itaque &c. Et v. 28,ſuperauit:exiſtimans imp.&c. Et v.29,vt nemini ne in peſſimis quidem rebus,cederet. Quæ &c. Et v.32,nec enim illiberali animo erat. P. 142.v.25,vt eam retulerit in familiam &c, Et v. 26,ac Octauia vxore multo chariorem habuerit. His &c. Et v.20,erant ter millies ſeſtertiûm. P.147.v.9, Cætera egit in eandem &c. Et v.11, eſſet,aliquam tribuerem adulatoribus eius veniā, ſed &c. P.140.v.34,nominatim citatus. Stetitque Cæſar in ſcena &c. P.150.v.35, ædes quædam infra aquam Tameſis fluuii videbantur. P.151.v.14,ad nates demiſſus erat. Et v.29, ab illis primùm conſpecta eſt &c. P.152.v. 22, planè fuit cognitum:nunc contempti conculcatiq; ſumus &c. P.154.v.23,contendit,qui per id tēpus imperatore &c. P.155. v. 29, viris quales ipſi iniuriam &c. P.156.v.13, neceſſariò contra nouarum rerum molitores acerbitatis. Et v.28,Quamobrem ſiue ſuperiores fuerimus,ſiue mortem &c. P.157.v.1, inter ſe oppoſiti eſſe. Et v.21 & 23,Burrus &c. Et v.39,Sed Nero mulierum mala riſu iociſque excepit:idem·Plut.&c. P.161.v.14,cupiuiſſe.Igitur eius quoq; Seneca venas &c. P.163.v.10,Iupiter libertatis patrone ſanguinē &c. P.166.v.13, conſedit, *pro* ſe abiecit. P. 167. v.22. hominum, quantus bellicus exercitus fuiſſet, aut &c. P. 168. v. 3, quis ſolus deploret. Et v.8, inſaniebat. Œdipum &c. Et v.15,conſueuerant,Pythicum,Olympicū, Periodicū,omniū deniq; certaminū victorē nominabāt,imperii nomina &c. P.169.v.4,Tigellinū enim pono &c. Et v.22,alligaret palo,capiebat &c. P.171. v.18. Orthoſtadium (quod eſt

muſicæ veſtis nomen) habens,&c. P.172.v. 8. Periturum, verùm fruſtra id gaudium fuit: ſaluus enim euaſit,fuitque hoc ipſum multis exitio , quòd eius interitum optaſſent aut ſperaſſent.Quum autem &c. Et v.10. fractæ ſunt. Leges enim iubent(vt quorũdam ſermo fuit) vtrunque,&c. Et v.28.audiunt. Nihil enim attinet ea verba ſilẽtio inuoluere,neque ea quæ iã dixi, dedecori ſunt hiſtoriæ,quin,&c. Pag.174.v.4,cõprobabãt. Vindex quũ.& ſic etiam deinceps. Et 34.illum Cæſarẽ Auguſtũ nominare. P.175.v.2. Quomodo hydraula ampliores,&c. Et v.21. Nauigare Alexandriam. P.176.v.2.aut ſi virgultum,vel ramus &c. P.181.v.35, Ex animo factũ eſt,&c. P.184.v.22. Apparatu.Vitellii vxor Galeria ridere ſolebat, quòd in regia parũ ornatus reperiſſet.Cæterùm&c. Et v.39,ne oſculari quidẽ &c. P.185.v.2,At ii qui &c. Et v.3,crediderant,inſtitiſſent,eúmq; &c. Et v.5, etiã lugẽtes ſeſe occultabãt. P.186.v.30.Ei à primo literæ amicæ venerunt, cõuocauit &c. P.189.v.34,In Germanos cuſtodes,&c. P.191.v.19, Quidam Germanus animaduertit,&c. Et v.28. Scalas Gemonias perductum,&c. P.192.v.19.ſomniauit,accidit·Quinetiam &c. Et v.21.Sed hæc quidem omnia egebant interpretatione. At Ioſephus &c. P.193.v.13.Romanos in Germania factæ ſunt. Et v.14 arbitror)nulli vſui eſt.Id mirum,&c. P.195.v.14.Primúſque inde terrã extulit, iuſſitq;. P.196.v.7,Commotus,ea quæ conducerent, proponebat. Quum &c. Et v. 11, facere, frontem contraxiſſet,iratus iuſſerat eum,&c. Pag.197. v.21.ſeruauit.Quas omnes quũ &c. P.199.v.26. Eorum imperatorem ſerum eſſe credidit, quum primùm imperium quodãmodo accepit. Itaque

&c. Et v.35,Beronice licet in vrbẽ &c. P.200. v.2,pendere,magnopere exiſtimationi ſtudent.Id &c. P.203.v.8, Nam Serapis ac Iſidis fana,Septa, &c. Et in v.ſeq.theatrũ Balbi,ſcena &c. Et v.26, quæ mulieres quoque ignobiles &c. P.204.v.11, attuliſſétque ad diſpenſatores Titi , quod &c. P.206.v.10,cum fratris ſui filia Iulia,&c. P.207. v.7.rebus bellicis perſpicax. Et v.12,aduerſarius grauis fuit populo Ro.Porro eam &c. P.208. v.17,mortuorum adhiberi.Nam &c. P.211.v.2, poſt quæſturam,nullum &c. Et v.5,expulſis.Iuuenius verò &c. Et v.8, eſt. Iam enim damnandus petiit vt &c. Et v.23, crimine impietatis. Cuius &c. P.213.v.37,vtrobique fuerunt quum &c. P.215.v.22.Craſſus è celebri illa Craſſorũ &c. Et v.33,depoſceret. Cui adeo reſtitit Nerua vt etiã &c. P.216.v.5, Telis Nerua tuis &c. Et v.12, imperium Romanũ obtinuerat. P.219.v.25, quem Romani ducem habebant peritiſſimũ &c. Et v.27, vt ſe adiret. Et v. ſeq.Hunc ,¦ quum veniſſet,comprehendi &c. Et v.38,veneno quod fortè nactus erat. Interim &c. P.222.v.33, Armeniorum puniuit. P.223.v.37.corporis preſſa lapidibus &c. P.225.v 24, nunc quaſi in ſe reuolutus ille, in ſuo loco cõtinetur. P.227.v.4, Iulio Alexandro,legatis &c. Et v.37, vertice diſcidere medios &c. P.p:228.v.37, liberis , Attianus &c. P.229.v.1.quód non procul abeſſet, quódque &c. Et v.2.præfuit. Et v.3,certò cognouit,&c. Et v.31.verumetiam interpoſito iureiurando negauit eos &c. Pag.233.v.7,morbũ cicutã bibere &c. P.238,v.23,eũ fortuna dederit:eũ &c. Et v.24.ſibi ſuo arbitrio probatum deligit. P.239.v.37,quod Auguſti Mauſoleũ &c. P.240. v.25, Hæc quidem de &c. P.243.v.8,tempore

Germani qui trans &c. Et v.27,motus latronũ in Ægypto qui Bucoli , quaſi paſtores boum,dicuntur, &c. P.245.v.10,Ergo Romanos à fronte,&c. P.124.v.16.eſſet,ita vt eorum Marcus etiam miſertus ſit:eóque &c. P.248.v.7.cognitione:quaſi verò fuiſſet,&c. Et v.24, calamitoſum ciuili bello nos implicari? quâm &c. P.250.v.17.ſex imperiũ ſomniauerat. P.251.v. in pleroſque beneficia contulit, qui ipſi filióque necem machinati eſſent.Conſtituit &c. P.252. v.14.erat verſus agrum &c. Et v.21.is diſceſſit è vita &c.P.254.v. 7. à quibus inductus, ignorantia meliorum,primò in malam conſuetudinem,poſt immanem naturam & mores neceſſarios,deſciuit. Erat &c. Pag.260.v.11.puer quidem ſolo alliſus interiit. P.261.v.5.denique diem quo decernebantur,&c. P.262.v.13.ſanguine,induebatur. P.265.v.17 primus pugnator inter Secutores,qui &c. P.266.v.10. relinquerem, nullo vnquam temporis ſpatio eſſe perituram.quam ego deam vitæ meæ curatricem eſſe cenſeo. Quod &c. P.268 v.26.ægrotauit. Apud Pertinacem maximo in honore fuit,qui in &c. P.269,v.8. inauratis vngulis, ac ſuper aurea &c. P.271. v.13, principibus relictum fuerat vicies ſepties millies ſeſtertiûm.cuius &c. Et v.25.iuſſu Falconis,corripit.Id &c. P.276.v.2.tumultus ſtabulantium exerc.&c. Et v.7. apud Amiſum erat &c. Et v.11.Nam Iulianus quum videretur &c. P.278.v.29.tum id reuera euenit quòd quum &c. Et v.38.ligneum ponè tribunal lapideũ:ſuprà &c: P.279.v.10.illuſtrium:tum chori puerorum & virorum,qui lugubre de Pertinace carmen cantabant: deinde &c. P.281.v.30.qui nunc tibi iudicio aſſident, vol.proditorẽ ad illũ perfugere,&c.

P.283.v.11.Magnis & quadris lapidibus,&c.
P.285 v.7. ſuprà quàm ferendo eſſent oneratas naues,&c. Et v.14.Partem roſtris confringerent &c. P.286.b.17.Eorúmque ſonitum quem e-dunt, audiueram,&c. P.286.v.39.Seuerus initiò perinde ac ſi ea non reperta eſſet, anxius, poculum &c. P.290.v.27. conciſa:multi nullis accẹptis vulneribus coaceruabãtur:tum,&c. P.291. v.15.Imitante pardalim publicè, &c. Et v.21. iiſque vſus eſt,nõ,&c. P.292.v.19.Cædis cauſam imputauit militibus. P.294.v.35. Poſtremò equos Solis tigribus ſimillimos ex inſulis maris rubri miſſis,&c. P.296.v.20.multitudinem,conflate quaſdam &c. Et v.34.ſed intra annum occiſus eſt,&c. Et v.38.amphitheatrum tanta fuit, vt quinquaginta vrſos caperet. Præterea &c.

P.297.v.19. certauerunt vt erat mandatum: cæſæque,&c. Et v.33, monte Veſuuio ignis, &c P.298.v.12,frater moriens ſignificauit &c.
P.299.v.1. Qui eo modo venit, &c. Et v.3.diuinitus denuntiata eſt quòd &c. Et v.18.adorãt pilos ex mẽto eius euulſos,Iuliæ &c. Et v.20.Erant,attulit antequam &c. P.302.v.19,dein capite truncatus eſt,antè &c. Pag.303.v.24. tuis, vt ipſi ſeruos ſuos alant,ne,&c. P.305.v.21, vbi diuerſum, quàm apud nos ſit,curſum ſolis,&c. Et v.26.coactis ea cõditione,vt nõ parua regionis parte cederent. P.306.v.39.Caledonii cũ Mæatis defe.&c. P.307.v.11.Porphyro lapide cõiecta,&c. Et v.32.mœchorũ eſſe accuſata. Sed quũ iam pauci mortales ea iudicia exequerentur, cœpit,&c. P.308.v.6.eſſet, agebátque cum eo, &c. P.311.v.8.illum cum ſandaliis,(nam&c.
P.316.v.4. milites auſculatores & inſpectores, ab alio,&c.

alio &c. Et v.17, vt plerunq; ne nos, &c. P. 318. v.37. eſſet magnitudo calamitatis. P.322.v.17. multas eſſe rerũ fataliũ formas,&c. P.324 v. 13. Vel quencũque hominẽ &c. P.325.v.1. Tempore habuiſſet in mamma quieſcentem, percuſſo pectore irritauit,ac is ei ad mortem fecit. Quum, &c. Et v.28. Cornibus intonuit cœlum & clamore tonantis. Res ita acta eſt: Quum Mæſa &c. P.327.v.1.gladio quo erat accinctus,equo,&c. P 331.v.26.(huic nulla barba &c.

EMENDATIONES QVORVNDAM EPITOMES XIPHILINI locorum, ex coniectura Henrici Stephani: item quorundam lectiones diuerſæ ab iis quæ in huius editionis contextu habentur.

P.2.v. ἐκεῖσε] Addo ὅτι vel ὡς ante εἰμὴν. Paulo pòſt, repono ἤδη. P.5. v. λῖπαι] Scribo νομὸν, non νόμον, ideóque non placet huius loci interpretatio. P.8.v. ῥδύη] λήψεται. P.9.v. χύτα πτ] Malo πολυτελῶς κεκοσμ. P.16. v. διεχ.] Repono προέδρησις, vt habes & pag.70. Et v. vltimo, πολεμικά. P.27.v. δεχ] γρ. ὑποκολακεύοιτες. P. 31.v. ἐς τὸ] γρ. μάστιγας. P. 32. v. ἐκβ.] γρ. μεγάλα. Et v. αὐτὲλ.] γρ. αὐτὴν διεσ. P 33.v. οὐσ.] γρ. ἐγνώσθη. P.35.v. πέδρ.] Legendum puto ὀλιγοστός. P. 44.v. τὸν] γρ. Βροῦτον ἐσφάλθαι. P.46.v. πύτου] γρ. φίλιον. P.49.v. στ.] γρ. λοιμός. P.52.v. τα 'τε] γρ. ἐς ἐνιαυτ. ἔς τε πλὼ ἱαυτ. P.53.v. δὴ] γρ. συμβῆσαι. Et v. γνωνται] γρ. τεφρουῦται. P.57.v. τε] γρ. οὐκ αὐθεν. Et v. τὴν] γρ. Σόαπον. P.59. v. γ] γρ. προς πορεύονται. Et v. ἐκλ.] γρ. ἐκλιπεῖν. P 63.v. ἐς τὸ] γρ. τινὸς φοβεροῦ. P.64.v. ἀφ.] γρ. συντιθεῦτερ. P.67.v. νέσθαι] γρ. προσαπεῖπε. P.71.v. τε] Repono αἰεξέλεγκτά γε. P.74 .v. μέχρι] γρ. Ἀθκύλων. P.75. v. τό, τε] γρ. ἐπικλήσεως. Statim pòſt. Πρίμου αἰτίαν ἔχοντος ὅτι τῆς Μακ. P.75.v. οἰκ.] γρ. τῆς πόλεως τῆς Ἐλεφ. Et πορθοῦντες pro πολιορκοῦντες. Et v. νος] Κυζικηνοῖς. P.77.v. γόμθμα] γρ. Σάρμαρος. Et v. πολλ.] fortaſſe ſcribendum ἐν εἷς καὶ Μουρ. At verſu proximè ſequente γρ. ἐδικαίασε pro ἐδίκασε. P. 82.v. αὐτῷ] γρ. αὐτῷ ἔφ. & διὰ τοῦτο. P.70.v. τεῖν] malit forſan quiſpiam ἐς ἀρχήν. P.84.v. κοιν.] alibi Πανδατερείαν. P.85.v. πάσης] Vide an reponen-

dum ſit διαπεφοιτηκότα. P.87.v. μὴν] Scribo ἀλλ' ἔν γε, & addo καὶ ante οὐχ. P.88.v. πολ.] Vel ἀεὶ πότε ποι ſcribendum videtur, vel dicendum pendere ſententiam, vſque ad φέος μεταβ. P.92.v. ἦν] γρ. διαφρονῆτα. P.93.v. πολ.] γρ. δυσδιαβάτως. P.93.v. πίζ.] γρ. αἰθυποίσεσθαι. pro quo repono αἰτπισεσθαι. P.94 v. τῆς] γρ. νικητόρων. P.95.v. τὰ ἀνδρ.] γρ. ἑξακοσίοις. P.97.v. προστ.] γρ. καθ' ἕκαςον μῆνα πέντε. P.112. v. Ρωμ.] Infrà legitur ὀλεῖ in eodem verſu. P.114.v. Σαβ] γρ. Γαβίου Ἀπικίου. P.116. v. ἦν] Infrà habes Λιβύμαν. P.120.v. ἀπ] pro αὔξοντα ſuſpicor legendum ἤξοντα. P.124.v. ῥησεν] γρ. περικαθείς. P.120.v. πε π] γρ. καὶ πεντακοσίας καὶ ἐλάχιστ. P.132 v. κοινῶδο] γρ. ἐπαγγελλόμενος. P.133.v. τὰ μὲν] Malim σέπτοις, quum ſit pro Latino Septis. P.138 v. ὅτι] Rectius ἐπὶ δὲ, vel ἐπειδὴ δέ. P.141.v. τα] malim αὐτοῖς. Et v. ἑκολ.] δυσκοινῶνός τις. P.142.v. κρὸν] Magis placet ἀλλήλοις. P.148.v. Ἀνδρ.] Apud Homerum legitur πρόπρος, vbicunque habetur hic verſus. P.149. v. Ρωμαίοι] Si legas αὐτὴν pro αὐτὸν, conueniet cum ſequente participio παραθεῖσα, idémque ſubſtantiuũ vtrobique ſubaudiendum erit. Paulo pòſt videtur τις potius legendum quàm τινὶ, videlicet poſt συντετριμμένα. P.134.v. γίγνοιτο] vel expũgenda particula τι, vel in τοῦτο vertenda. P.159.v. εἰπὼν] Fortaſſe legendum πολλῷ δὲ μᾶλλον δῆλον. P. 173.v. εἶπε] Vocatur Ἀνδάτη pag. proximè ſequente. P.182.v. ἄχθομ.] Vide num ſcribendũ πάντων θαυμαζόντων. P.185.v. πράξεις] Repono καὶ πρεῖν γε. Et v. νῆσον] Scribo τετρακόσια & βιβλία. Et v. τάτον] Legendum ὅ,τι γὰρ, quod reſpondeat ſequentibus καὶ ὁ. ſed in illa periodo quædam alia mẽdoſa eſſe videntur. P.190.v. ἀπὸ] Repono ἔτι πλείονα. P.199.v. Οἰκβ.] Apud Suetonium

legitur, Θανεῖν μ' αἰῶγαι σύγχαμος, μήτηρ, πατήρ. P.210. v, πίσας] Reponendum ἐκεῖνον. P.211. v. ἐν τῇ] Scribo διαπεθρυμμένοις. P.215. v. οὗτος] Legendũ οὗτοι P.221. v. λοις] Vel expũgendũ, vel in ταῦτα mutãdũ videtur τὰ αὐτά. P.229. v. τὸν ἥλιον] Malim νύξ τε ἐξ ἡμέρας. aut νὺξ τε οὖν ἐξ ἡμ. P.236. v. ψαι τις] Scribe ὅτι. P.247. v. διει] γράφε καὶ ταῖς τάπαις, ἔνθα &c. idem autem nomen habes ſuprà, pag. 236, circa finem, ἐν ταῖς Τάπαις. P.248. v. μὲν] Lego ποτὲ δὲ ἐν. P.250. v. παρὰ] Itidem hîc παρὰ δὲ τὸν. P.153. v. διακίνω] Sunt qui reponendum putent κλιθέντων. P.262. v. vlt. repono οὐδ' ὅσον ἀσπάσασθαι. P.264. v. γυμνὴ] Scribendum puto γυμνῇ αὐτῇ. P.267. Φλάβιον] Repono φοβηθέντων, & ἐπαύσατο. Et v. πλεστ] γράφε Πανέλλωον. P.269. v. δυήγαγε] Vel legẽdum αὐτοῦ, retinendo ἐπίγραψιν quod ſit Inſcripſit pro Inſcribi iuſſit: (vt doctè vertit interpres) vel legi debet ἐπιγράψαι, retinendo αὐτοῦ. ſed altera lectio magis mihi placet. Et v. vlt. ſcribo δι' ἡμῶν. P.278. malit forſan aliquis παραδόξως. P.279. v. αὐτὸν.] In altera editione eſt αὐτῶν, ex quo vel αὐτὸν faciendum fuit. vel (quod vicinius eſt) αὐτῶν, vt hîc habes. P.254. v. καί τις] aut εἰ καί τις, aut ὡς καί τις. ſed illud potius legendũ puto. P.301. v. τε περὶ] Scribo τοῖς τε ἄλλοις. P.302. v. Ἐκλ.] Si reponatur ἐκόμισαν, (quo nullũ vicinius eſſe poteſt verbum) fuerit ἐκόμισαν τὸ παραχθὲν, perinde acſi diceretur ἐκόμισαν γράμματα (ſeu ἀγγελίαν) περὶ τῶ παραχθέντος. P.307. v. ρόν τι] γράφε διεθορύβησαν. P.328. v. βήρου] Rectius ſcribetur, ἦν δὲ ὁ μὲν Ἄλβινος. P.341. v. νου] Malim ἐώνητο. P.341. v. αν] Qui hîc Πλαῦτις, infrà nominatur Γλαύτιος, videlicet pag. 350 circa finem. P.342. v. τῆς Κυϊντ.] Non dubito quin pro λόπι reponendum ſit αἰτίαν. P.344. v. αὐτὸν] Repono λοχμώδη. P.351. v. τατις] Rectius

εἰς τὴν Ῥώμην ſcriberetur. Et v. νοις] Malim ὂν ὧ. P.358. v. αὐτῶν] Videtur poſt τῆς deeſſe ἐλευθερίας, aut aliquid huiuſmodi. P.361. v. παίν] Scribo ὡς ὂν, licet eiuſdem particulæ omiſſionē habeas pag. 351, ὧ pro ὂν ὧ. P.362. v. τοῦ χρ.] Fortaſſe pro τοῦ ſcribendum eſt τούτου, vel potius αὐτοῦ. P.380. v. φυλ] Scribo ἑαυτόν. P.383. v. ναυτίαν] Repono ὑποπτεύοντα. ſimilem autem errorē in multis multorum autorum obſeruaui locis.

Hi ſunt loci non omnes quidem qui emendatione indigent, ſed omnes quos pro tempore emēdare, vel potius quorum emendationem conari potui. Fuerunt verò & inter excudendum hunc librum ſuæ integritati reſtituti nonnulli, ii videlicet in quibus ſine vllo periculo id facere licebat. Sunt verò & quæ ex interprete reſtitui poſſunt, quæ ego tibi ex eo petenda relinquere malui.

Quod autem ad varias lectiones attinet, nequis miretur non omnes hîc eſſe poſitas quæ in calce paternæ editionis extant, ſciat primùm quidē nōnullas in ipſum cōtextū fuiſſe receptas, vt pote apertè meliores iis quæ illum antea occupauerāt. deinde verò in ſuperioribus Xylandri annotationibus aliquas haberi, eas in contextum reponendas itidem cenſentis. Quas ego hîc minimè repetendas eſſe putaui.

Quòd ſi & ipſam interpretationem corrigendā ſuſcepiſſem, id in pleriſque locis, à me dum illas Græci contextus emendationes ſcriberem, obſeruatis, præſtare potuiſſem. Sed eum qui huic operi (emendandi inquam) manum primam feliciter impoſuit, etiam poſtremam imponere, æquum eſſe iudico.

Loci in hác editione emendandi.

P.157,lin.2,oppoſiti. p.179,lin.22.ſenem, pontif. p.221,lin.24,Ponticas. p.243.lin. 31, Bucolorum. p.268,l.21,eidem Pomp. p.308,l.21,dies x x v:erat en. p.330,l.1,Elei. p.398,l.9, ne genuinis qu. Et l.35.veſtras. Nam qu. p.415.l.1, Sed ceream. p.897,l.19,Interámnæ. p.1404.l.22,Roberto:vel lege l.4,& 5, Albertus. p.1568,l.9,Phœnich. p.1616,l.30,mare Ionium perm. p.1621,l.25.Stenoſtoma. Notādū præterea iiſdē nominibus propriis diuerſam alicubi eſſe ſcripturam:vt. p.403.Barſemius legitur,alibi Barſenius: itidémque in Græco exemplari. & p.878,Cingius Seuerus: p.autem 902,Cincius Seuerus.Sic in aliis multis.Itidem p.1890.Nauis legitur pro Nabis, vt tū apud Liuium habetur,tum apud Suidam.

In Græco autem Herodiani textu p.437,l.vlt. εἰς τὴν Σεβ. p.560,l.vlt. πυγγνώ-

EX DIONE NICAEO excerptæ & in epitomes formã redactæ vitæ Pompeii Magni & Cæſarum, vſque ad Alexandrum Mãmææ filium, per IOANNEM XIPHILINVM.

Guilielmo Blanco Albienſi interprete.

CN. POMPEIVS, cognomento Magnus.

QVVM conſules ſortirentur, Hortenſio, vt A bellum gereret cum Cretenſibus, obuenit: ſed is vrbe delectatus, & foro, (in quo primum locum poſt Ciceronem obtinebat) collegæ vltrò exercitum ceſſit, ipſe in vrbe remanſit. Metellus autem in Cretam miſſus, totam inſulam cepit: deinde, etſi impediebatur à Pompeio Magno, qui per id tempus habebat totius maris imperium, & continentis quæ non abeſſet à mari longius itinere trium dierum, tanquam inſulæ ad ipſum quoque ſpectarent, tamen eo inuito bellũ Cretenſe cófecit, de quo triumphauit, & Cretenſis cognominatus eſt. Iiſdem temporibus L. Lucullus, quum Mithridatem, Tigranémque Armenium, reges Aſiæ, bello ſuperaſſet, & terga vertere coegiſſet, Tigranocerta obſidebat. Sed eum grauibus incommodis affecere barbari, non ſolùm coniectis telis, ſed etiam naphtha, quam tormentis quibuſdã emittebant. Eſt autem naphtha ex genere bituminis, vſque adeo ardens, vt omnia quibus adhæreſcit, prorſus exurat, nec vlla re humida facilè reſtinguatur. Qua re Ti- B

A granes confiſus, properè cum tantis copiis venit, vt Romanos, qui tum aderant præſentes, irriſerit. Itaque dixiſſe fertur, eos, ſi quidem ad bellum gerendum veniſſent, perpaucos eſſe: ſi verò vt legatione fungerentur, permultos. Neque tamen diuturna affectus eſt voluptate: ſtatim enim intellexit quantum virtus & ars multitudini antecellat. Quum profugiſſet, milites inuentã eius tiaram vittáſque L. Lucullo dederunt. Tigranes enim metuens ne ex iis agnitus, caperetur, ea diſciderat atque abiecerat. Captis Tigranocertis omnia diri-
B puit, mulieribus ab iniuria militum conſeruatis: quo facto earum viros, qui cum Tigrane fugiebant, ſibi deuinxit. Pacoro Parthorum regi, quòd intellexerat eum Tigrani eſſe auxiliaturum, per literas minatus eſt. Sed is nec p. Romani amicus fuit, nec Armenio auxilia miſit. Lucullus quoque Niſibin, quod erat oppidum Tigranis, cepit. Cæterùm etſi Lucullus fuit rei militaris peritiſſimus, qui primus è ciuibus Romanis Taurum montem tranſiit belli gerendi cauſa, qui duos potentiſſimos reges bello vicit, quique in Aſia longiſſimè pro-
C greſſus eſt: tamen infidis ad omnia militibus eſt vſus, à quibus etiam ad extremũ deſertus eſt. Multa enim ipſis imperabat, parum erat affabilis, imprimis acer in rerum geſtarum rationibus repoſcendis, inexorabilis in ſuppliciis, neſciebat aut molli oratione placari, aut muneribus reconciliari. Cuius rei argumento eſt, quòd Pompeius, quum eoſdẽ milites poſtea recepiſſet, eos ne minimum quidem ſeditioſos habuit. tantum homo homini præſtat. Eodẽ tempore Romani bellum tum piratis geſſerunt, quo bello non minus quàm vllo alio ſunt
D conturbati. Nam piratarum multitudo in mari exorta, iámque (quia p. Romanus in bellis gerendis occupabatur) ſecuritatem nacta, ac ſupra modum aucta, non ſolùm mare quamplurimis damnis claſſe vexabat, ſed etiam continentem, in quam ingreſſa, vicos exurebat atque vrbes depopulabatur. Poſtremò, quia propter eos mercatorum nauigatio conquieſcebat, in multis ciuitatibus, ſed Romæ præſertim, ingens fames fuit. Nam piratæ ad Hoſtiam vſque nauigabant, naues exurebant,

poſtremò cuncta rapinis vaſtabant. Contra hos populus Romanus claſſem comparat: huic claſſi Pompeium præficit, eúmque ſummum imperatoré deligit in triennium contra voluntatem ſenatus. Plebs intellecta Patrum voluntate, qui grauiter iis qui Pompeium delegiſſent, ſuccenſebant, in eos, dum adhuc ſederent, impetum facit: eóſque, niſi de loco abiiſſent, oppreſſiſſet. Pompeius id imperiū ficto ſermone deprecabatur, cuius tamen eum auidum eſſe conſtabat. Roſcius perſpecto plebis ſtudio non audebat ſententiam dicere: tamen porrecta manu iubebat vt duos viros deligerent, vt hac via diminueretur aliquid de Pompeii poteſtate. Dum hæc manu ſignificat, turba vſqueadeo graues ac minaces clamores tollit, vt coruus, qui tum fortè ſuperuolabat, perterritus ceciderit. Quúmque Catulus, vnus ex optimatibus, ita populum rogaret, Si Pompeius (inquit) ad certa pericula, qualia in certaminibus, præſertim maritimis, euenire ſolét, miſſus fuerit, quem virum ad res magis neceſſarias in eius locum ſufficietis? Vniuerſa multitudo vna voce conclamauit, Te. Itaque Pompeius imperium maris, inſularum, & continentis ad millia quinquaginta paſſuum à ſupero mari accipit: accipit præterea legatos quindecim, ac naues omnes. id ſenatus inuitus confirmat. Parta victoria ex piratis, eorum magnam curam gerit, tum imprimis ne rurſum inopia coacti, eiuſmodi ſcelera committant. Quæ loca deſerta eſſe videt, eis diſtribuit: præterea vrbes dat, quæ hominibus ad habitandum egerent. Igitur ab iſtis cum aliæ multæ habitatæ ſunt, tum ea quæ Pompeiopolis eſt appellata. Eſt autem vrbs in Sicilia maritima, quam Tigranes depopulatus fuerat: ea Soli antea dicta eſt. Præclara certè ſunt hæc Pompeii facta, & plena humanitatis. Poſt hæc Lucullo ſuccedit: quanquam óptimates etiam in hac cauſa ei reſiſtunt, ſed ei plebs fauet, Cæſar Ciceróque opitulantur, & cauſam eius agunt. Id propterea faciunt, quòd alter eorum plebem iam inde à principio ſequebatur & colebat: alter vtriuſque, modò plebis, modò ſenatus partes ſuſtinebat. Rempublicam enim gerendam eſſe aiebat: tum oſtendebat ſiue cum

A plebe, ſiue cum Patribus ſe coniungeret, omninò ſe vtriſque profuturum: ex quo tamen transfuga eſſe dicebatur. Igitur Pompeius ducto in Aſiam exercitu, Mithridatem nocturno prælio ſuperat. Eum enim, quia pugnam detrectare conſueuerat, in valle collibus circundata, nocte obſcura inuadit, exercitu in locis ſuperioribus collocato. Hic tubicines ſimul omnes ſignum canere cœperunt: mòx milites, cæteráque multitudo ingentem clamorem edere: pars ſcuta haſtis, pars arma ex ære lapidibus percutere. Huiuſmodi ſonitum concaui mon

B tes recipere, receptúmque reddere multo horribiliorẽ: vt eo barbari vehementer perterriti ſint. Romani primùm ſagittis telíſque præliabantur: conſumptis telis omnibus, in eos irruerunt. Qui erant ad alas, cædebantur, iiſque, quòd ex magna parte eſſent leuis armaturæ, vnum ad necem vulnus ſatis erat. qui in ipſa acie conſiſtebant, premebantur, propterea quòd ii qui in alis erant, eò præ timore perſugiebant. Itaque barbari neque ſibi auxilio eſſe, neque in hoſtes quicquam moliri poterant. Mithridates cum paucis in Colchidem profu-

C git: inde ad Mæotidem & Boſphorum peruenit, atque in ea regione, interfecto per inſidias Machare filio, qui Romanis fauebat, regnauit. Pompeius vrbem ædificat in agro in quo ſibi victoriam peperit, in eáque ſaucios milites, & eos qui iam per ætatem bellum gerere non poſſent, habitare iubet. Hi iam Nicopolitæ appellati, legibus Macedonum vtuntur. His rebus geſtis, poſtquã tranſiiſſet Araxem fluuium, Artaxata oppidum cepit, Tigrane eius oppidi ſuique ipſius deditionem faciente. Is quũ in caſtra Pompei eques veniret, Pompeius eum

D ex equo deſcendere per lictorem iuſſit. Sed quum eum videret ingreſſum proiecto diademate ad terram acci diſſe, & venerari ſe, miſericordia cõmotus acceſſit, hominem erigit, diademate coronat, in proxima ſede collocat, denique conſolatur cum aliis verbis, tum imprimis quòd diceret eum non ſolùm regnum Armeniorum non amiſiſſe, ſed etiam veniſſe in amicitiam p. Romani. Ipſe in regione Tanaitide ad Cyrnum fluuium exercitu in tres partes diuiſo hyemauit: ibi bello

vicit Albanos, à quibus contemnebatur. quo in bello A
maximus eorum numerus trucidatus fuit: eodémque modo Iberis qui Caucaſum incolunt, vſus eſt. Phraati Parthorum regi, qui antè amicitiam per literas confirmauerat, inſolentius iratus eſt, incuſítque timorem ſe etiam ei bellum illaturum. Is ad Pompeium reſcribit, eúmque grauiter accuſat, ac multa beneficia ſua in populum Romanum oſtendit. Quamobrem Pompeius affectus pudore & obſtupefactus, conſilio deſtitit. Itaque neque Tigrani, cui Parthi bellum inferebant, auxiliatus eſt, nec amplius contra Phraatem quicquã hoſtiliter admiſit: ambobus tamen arbitros dedit, à quibus eorum diſſidia componerentur: quibus vtrinque admiſſis, ipſi omnem inter ſe controuerſiam diremerunt. B
Reuerſus ex Armenia, quum de rebus omnibus inter reges principéſque, qui ipſum adiuuerãt, ius dixiſſet, quúmque aliis regna confirmaſſet, aliorum dominia auxiſſet, aliorum comminuiſſet potentiam, Cœleſyriam & Phœnicen nuper regibus liberatas, atque ab Arabibus & Tigrane vaſtatas, coniunxit. eas enim Antiochus quanquam eſt auſus repetere, tamen non obtinuit: ſed in idem imperium coniunctæ leges acceperũt, ita vt more populi Romani adminiſtrarẽtur. Dum hæc aguntur, corpus Mithridatis à Pharnace filio eius interfecti ad ipſum perfertur: id conſpectum, in monumentis maiorum ſepeliri iubet. Arabibus abſque labore ſubactis, in Syriam Palæſtinam proficiſcitur, quòd ij populi Phœnicen populati eſſent. Apud eos regnabant Hyrcanus & Ariſtobulus fratres, qui de ſui dei (quiſquis ille eſt) ſacerdotio (ſic eorum regnum eſt appellatum) inter ſe diſſidebãt. Igitur Pompeius reliquos facilius deuicit. D
Sed vt Hyrcanum nihili facit, ita Ariſtobulum veretur. Verùm poſtquam is neque pecunias dat, neque arcem tradit, Pompeius, cui ille coràm vtrunque promiſerat, Hieroſolyma obſidet: in cuius vrbis obſidione vehementer laborat. quinetiam niſi Iudæi Saturni diebus ocioſi omnino fuiſſent, nunquam vrbem cepiſſet: ſed illi, quũ dies feſtos agerent, tradebãt Romanis murum ad percutiendum: Romani, quoties dies huiuſcemodi rediiſ-

A ſent, fortiſſimè percutiebant. Itaque quum non reſiſterent ipſo die Saturni, cuncti capti ſunt: dein omni pecunia direpta, ac regno Hyrcano reddito, Ariſtobulus ſublatus eſt. Cæterùm Iudæis vnde id nomen eſſe cœpit, equidem neſcio: quod nomen tamen latiſſimè patet. nam ad cæteros quoque homines ſpectat: qui etſi alterius nationis ſunt, tamen legem eorum imitantur. Fuit hæc gens à Romanis ſæpenumero vexata: ita tamen creuerat, vt legis confidentia ſuperior eſſet. Iudæi diſtincti ſunt à cæteris gentibus, cum in omnibus ferè B rebus quæ ad viuendi ritum pertinent, tum maximè quòd aliorum deos omnes negligunt. Alius eſt, cui ſoli ampliſſimos & maximos honores habent. Simulacrum Hieroſolymis nunquam habuerunt, ſed ei Deo cuius nomen dici non poſſe, quémque forma vacare arbitrantur, magnificè præter cæteros homines religioſéque ſeruiunt. Huic etiam templum ampliſſimum atque pulcherrimum, niſi quòd vaſtum & ſine tecto erat, ædificauerunt, diémque qui Saturni nomen habet, conſecrauerunt: cui diei cum alia multa ab illis C propriè ſunt attributa, tum id potiſſimùm quòd eo die negotia nullo pacto tractãt. Hæc ſunt, quæ ad hunc deũ pertinere videntur. Quis autem ipſe ſit aut vnde in tãto honore fuerit, & quemadmodum erga eum ſint affecti, cum à multis antea dictum eſt, tum nihil ad præſentem hiſtoriã facit. Quòd verò ex ſtellis ſeptem, quæ Græcis planetæ, Latinis errantes dicuntur, dies diſpoſiti ſunt, primũ eſt ab AEgyptiis cõſtitutum, deinde ad reliquas gentes emanauit, nec olim id quidem (vt ego arbitror) quum id nullo modo fuerit (quod ſciã) à veteribus Græ D cis intellectũ. Sed quoniam his temporibus & cæterarũ gentium, & ciuium Romanorũ ita propriũ eſt, vt in cuiuſque patria quodámodo natum eſſe videatur, placet de hac re, queadmodum acciderit, paucis diſſerere. Cuius quidem rei duplex eſt ratio nec ea difficilis, ſiquis animaduertat diligentius. Nam ſiquis eam harmoniã, quæ διὰ τεσσάρων appellata eſt, qua totius muſicæ fundamentum cõtineri veteres crediderunt, ad eas ſtellas retulerit, quibus vniuerſus cœli ornatus variatus ac diui-

ſus eſt, & ad eum ordinem quo ſingulæ earum mouen- A
tur: deinde ſumpto principio ab extremo orbe Saturni, proximis duobus relictis, quarti orbis principē numerauerit: pòſt, duobus aliis prætermiſſis, ad ſeptimū peruenerit, eodémque modo eaſdē ſtellas, earúmque principes deos percurrendo ad dies applicauerit, eos omnes inueniet muſica ratione quodammodo cum cœli ornatu conuenire. Atque hæc quidem ratio ſic ſe habet. Altera eſt huiuſmodi. Horas diei noctíſque omnes recēſe, ita tamen vt Saturnus primum locum teneat, alterum Iupiter, Mars tertium, Sol quartum, Venus quintum, B
Mercurius ſextum, Luna ſeptimum: nam hunc eſſe ordinem orbium AEgyptij arbitrantur. Id ſi facies, quatuor & viginti horis connumeratis, ſcias te ad primā horam diei ſequētis perueniſſe. Rurſum ſi in iiſdē XXIIII horis ſupradicta ratione perges, Lunæ primam horam diei tertij aſſignabis. Poſtremò, ſi reliquos perſequêre, vnuſquiſque dies ſibi proprios deos habebit & accommodatos. Igitur hæc in hunc modum tradita ſunt. Cæterùm ex rebus à Pompeio geſtis, magnam partem earú, etſi præclaræ ſunt, quas nullus ex veteribus Roma- C
nis adæquauit, tamen fortunæ tribuere, & militibus fortaſſe aliquis poteſt: hoc verò omnium rerum eſt maximum atque pulcherrimum, quòd quum poſſet totius Italiæ imperio potiri, Romæque propter ampliſſimam potentiam quam habebat, ſolus regnare, id noluit, ſed ſtatim vt Brunduſium venit, exercitum dimiſit, nihil plebe aut ſenatu de eo decernente. Parta victoria trophæi ſingularum rerum abs ſe geſtarum in pompam triumphi miſit, quorum vnum erat clarum & ornatum imprimis, cui aſcriptum erat orbis terrarum eſſe. Iiſ- D
dem temporibus Iulius Cæſar & M. Cato florere cœperunt. Cæſar popularis & aſſentator ciuis eſſe, & Pompeio fauere, quem tamen non modò non diligebat, ſed ei clā quoque infeſtus erat, quē etiam propter honorum multitudinem in odium plebis trahebat: Cato ſæpe Pōpeio aduerſari. nam Catoni mortalis nullus admirationi fuit: rempublicam præter cæteros charam habere, eique, quicquid ſupra modum excellebat, odio

A eſſe, propter ſuſpicionem poteſtatis: ſiquid plebeium erat, idcirco quia erat imbecillum, charum eſſe: denique de rebus iuſtis etiam periculo imminente liberè loqui. Porro multis partibus hiſtoriæ prætermiſſis, quæ valde ſunt ab his temporibus alienæ, præſertim quum noui nihil afferant, aut vtilitatis, id vnum dicendum videtur, fuiſſe (patefacta à Cicerone conſule, coniuratione Catilinæ, quæ ad Reipublicæ perniciem ſpectabat, & coniuratis omnibus, qui capti fuerant, ſupplicio affectis) Aulum quendam Fuluium ſenatorem à patre ſuo B interfectum. Cæſari autem facinus aliquod præclarum facere ſemper cupienti, quum Luſitaniæ præeſſet, equus fiſſis vnguibus anteriorum pedum natus eſt. Is equus ferox & elatus Cæſarem vehebat, ſeſſorem præterea admittebat neminem. Ex eo Cæſar in maximam ſpem venit, conſúlque quum eſſet, reuerſus ex Luſitania, leges populares tulit. Qua in re perterritis cæteris omnibus, coactiſque tacere, vi & grauitate orationis, ei Cato per ſe ſolus obſtitit: quem iam ex ipſa curia abſtractum Cæſar in carcerem erat coniecturus. Sed C dum Cato ſe æquo animo deduci patitur, conſequuntúrque permulti (quorum vnus M. Petronius à Cæſare increpatus quòd ſenatu nondum dimiſſo abiret, Malo (inquit) in carcere cum Catone, quàm hic eſſe tecum) pudore affectus, Catonem dimiſit. Ciceroni verò, à quo multis conuitiis fuerat laceſſitus, ne reſpondit quidem. quippe natura mitis erat, nec admodum iracundus. Clodium tamen in ipſum cõcitauit, ac per eum vt Roma exularet fecit. Itaque Ciceronis bona publicata, ædes diſturbatæ, ipſe procul ab vrbe expulſus eſt, mil- D lia paſſuum circiter quadringenta ſexagintaſeptem. Id quidem in Cæſare fuit, vt qui ipſi negotium faceſſeret, eos propter magnitudinem animi deſpicere ſimularet, ſed per alios, ſine vlla ſuſpicione, inimicos vlciſceretur. Ciceronem fugientem in Macedoniam Philiſcus, qui ei iam inde Athenis fuerat familiaris, verbis philoſophicis conſolatus eſt. Sed is non multo tempore pòſt ſtudio & diligentia Pompeii Romam reuertitur. Cæſarem res præclarè geſtæ in Gallia, (cuius adminiſtrationem

in quinquennium ſortitus fuerat) mirificè extulerunt. A
Nam etſi barbari multitudine & magnitudine Romanis antecellebant, tamen Romani belli ſcientia atque armis ſuperiores erant. Quinetiam quæ contra ferocem animum & temerarium impetum Gallorum opponeretur, prudentia Cæſaris inuenta eſt. Etenim eos tot præliis ſuperauerat, tantámque eorum multitudinem oppreſſerat, vt quum Romani tot gentes, quarum ne nomina quidem antea ſciebant, ab eo debellatas eſſe intelligerent, ob eam rem dies x v, (quod antè factum non fuerat) ſacrificauerint. Iiſdem temporibus Ptole- B
mæus rex AEgypti, poſtquam AEgyptij contra eum rebellaſſent, quòd ipſis vi magis quàm iure imperaret, Romam perfugit : vbi muneribus alliciebat potentiſſimos quoſque, vt à populo Romano in regnum ſuum reſtitueretur. Miſerunt præterea AEgyptij Romam legatos centum, ad regem accuſandum, quos ille omnes potuit venenis per inſidias necare. Id ſcelus populo Romano grauiſsimum eſt viſum. Sed & Dionem, qui eius legationis principem locum obtinebat, à quo conſtabat eum accuſatum iri, pariter interfecit. Cuius ſceleris ideo C
nullas pœnas dedit, quòd Pompeius eum domú ſuam receperat, atque multis modis adiuuabat. tantum Romæ per id tempus poterat largitio. Cyprus inſula in regno Ptolemæi tum primùm in populi Romani poteſtatem venit. Eadem tempeſtate Pompeius theatrum, quod nunc percelebre eſt, ædificauit, in quo leones quingenti diebus quinque abſumpti ſunt : præterea elephanti decem & octo cum armatis hominibus certauerunt, quorum pars ſtatim, pars nó multo pòſt interiit. nam eorum populus miſertus eſt contra Pompeii D
voluntatem: propterea quòd ſaucij non ſolùm certandi finem fecerunt, ſed etiam lugubri voce miſſa circumeuntes roſtra ſua in cœlum intendebant. Ferunt ab hoc genere animalium non modò patriam linguam, ſed ea quoque quæ in cœlo fiunt intelligi. Itaque noua luna, priuſquam ea veniat in hominum conſpectú, ad aquam limpidam proficiſcuntur, vbi ſe abluunt. Accepi præterea id theatrum non eſſe à Pompeio, ſed à Demetrio

A liberto eius ex pecunia quam cum eo militando quæſierat, ædificatum: ſed Pompeium id ſibi vendicaſſe, ne propterea malè audiret quòd libertus eius tam magnā pecuniam conflaſſet, vt tātos ſumptus potuiſſet ſuſtinere. Cæſar, primus Romanorum Rhenum trāſiit, deinde in Britanniam profectus eſt, Pompeio & Craſſo conſulibus. Ea regio minimum abeſt à continenti Celtica, ab ea parte qua Morini ſunt, millia paſſuum quinquaginta ſex, porrectáque in pelagus ad reliquam Galliam pertinet, & Iberniam ferè omnem, quæ regio an eſſet, B omnino à veteribus tum Græcis tú Romanis eſt ignoratum: nouis verò, eſſétne cōtinens an inſula, in dubitationē venit. Itaque ſcripſere permulti in vtranque ſententiam, qui propterea nihil certi habebāt, quòd neque vidiſſent ipſi, neque ab eius regionis hominibus audiuiſſent, ſed vt otio & garrulitate abundabant, ita coniecturam faciebant. Progrediente verò tempore antea quidem Agricolæ propraætoris, modò autem Seueri imperatoris temporibus inſulam eſſe, certò compertum eſt. Igitur Cæſar in Britanniam profectus, rebus non planè C geſtis ex animi ſentētia, & acceptis à Britānis obſidibus, paucioribus quàm putabat in Galliā reuertit, quòd audierat Gallos res nouas moliri. Eadem tempeſtate Tiberis, ſiue immenſis imbribus de cœlo, ſiue nimio vēto fluxū eius in mare arcēte, ſubitò in planitie vrbis inundauit, ædéſque multas deiecit, ac multos mortales perdidit. Cæſar iterum traiecit in Britanniā, vicit bello barbaros, iiſque tributis imperatis, & obſidibus acceptis, in Galliā reuerſus eſt ad bellum gerēdum Porrò vt Cæſar Gallias, ita Craſſus & Pompeius ſortiti fuerant, vel D potius occupauerant, ille Syriam, hic Hiſpaniam. Dum Pompeius ducibus belli in Hiſpaniam miſſis Romæ ſedet rémque publicam adminiſtrat, Craſſus in Parthos ſtudio & cupiditate pecuniæ quærendæ exercitum ducit, quáuis ei prodigia ad Zeugma iuxta Euphratem (ſic enim is locus à tranſitu Alexandri dictus eſt) parū proſperè euenerunt. Nam aquila aurea (ſic enim appellatur ea, quæ ſacellum habet perexiguū in quo collocata eſt, quæ longiſſimæ haſtæ affixa geſtatur in omnibus

exercitibus ex delectu comparatis: cuius quidem haſtæ A
pars inferior peracuta eſt, ita vt poſſit in terrá defigi) ea,
inquam, aquila cum Craſſo Euphratem tranſire noluit,
ſed terræ perinde adhærebat atque ſi in ea nata fuiſſet, donec eam multitudo quæ circumſtabat, conuulſit, ipſ·que vi conſequuta eſt. præterea pons, antequam omnes tranſiiſſent, fractus eſt. Quibus rebus quum milites animos demitterent, eos Craſſus conſolabatur his verbis, Bono animo eſte (inquit) ô viri: vobis enim iuro, neminem veſtrûm hàc eſſe reuerſurum: nam redire per Armeniá cogito. Milites his verbis, quòd ea via iuraſſet B neminem reuerſurú, multo magis conciderunt. Parthi (qui olim ſub imperio Perſarum in exigua regionis parte habitabant, neque magnam admodum potentiam fuerát adepti) poſtquam labefactato Perſarum imperio res Macedonum floruerunt, deinde ſucceſſores Alexandri multis magniſque inter ſe ſeditionibus debilitari & frangi cœperunt, primùm duce quodam Arſaco (à quo reges eorú deinceps ſunt Arſacidæ nominati) in mediú prodierunt, atque Aſia potiti, eam per ſatrapas retinuerunt. Sunt omnes equites ſagittarii: ad quam rem plurimum eis cófert cœli regioniſque opportunitas. ná cœ- C
lum, quod imprimis ſiccú eſt, neruos arcuú intentos facit: regio verò tota plana eſt, & ob eam rem equis accómodata. Hi populi Romanis infeſti ſunt: itaque Craſſus contra eos atque eorum regem Orodé exercitum duxit. Ibi ipſe cum Craſſo filio, cunctóque ferè populi Romani exercitu interiit. Parthi quoque auro in os Craſſi infuſo, hominem irriſerút. Erat enim Craſſus vſqueadeo diues & pecuniæ cupidus, vt eorum veluti pauperum miſereretur, qui ſuis redditibus exercitum Roma- D
num alere non poſſent. Inde Parthi quum iam Antiochiam vſque veniſſent, atque omnia quæ obuiam facta eſſent, occuparent, à Caſſio Longino impediti, domum reuerterunt. Hunc exitum Craſſus contra Parthos habuit, cuius calamitatis acerbitas propter magnitudinem memoriæ hominum commédabitur ſempiternæ. Hoc prælio facto, bella ciuilia maxima atque duriſſima Romanis extiterunt, Pópeio & Cæſare diſſidentibus: quo-

A rum bellorum multæ cauſæ feruntur: ſed certiſſima cauſa fuit primarú partium, & dominandi cupiditas. Pompeius enim, etſi antea Cæſarem auxerat, tamen eius fortunæ & gloriæ poſtea cœpit inuidere: atque quum initio potentiam eius impedire clàm ſtuduiſſet, deinde grauiter & apertè ſe inimicum oſtendit. Cæſar, qui nihil de dignitate ſua detrahi patiebatur, quíque potius omnium maximus eſſe cupiebat, relicta Gallia, Romam contendit, ſcilicet imparatum adhuc Pompeium offenſurus. Cæſar enim propter belli apparatum, mili-
B téſque tanto tempore in bellis Gallicis exercitatos, & tot victoriis exultantes, ac donis eius promiſsíſque permotos, paratiſſimus erat. Ex quo factum eſt vt Pompeius Roma deceſſerit, & paulo pòſt Italia. is ſecum habebat ſenatum ferè omnem, atque pecuniam. Itaque qui Romæ remanſiſſet, quanuis non eſſet partium Cæſaris, eum tamen æquè hoſtem iudicauit. Quum Dyrrachium veniſſet, conuocatis ſociis, milites exercebat. Igitur per id tempus multa ab optimis & potentiſſimis viris præclarè geſta ac dicta fuerunt. Sed quia ſumma
C rerum omniú ad Cæſarem & Pompeium venerat, horum, quia ſummam rerum ſcribimus, facimus mentionem. Cæſar à Lepido, qui poſtea fuit in triumuiratu, dictator dictus eſt: quo magiſtratu ſuſcepto, vltrò ſe ſtatim abdicauit: quanuis eius factis perinde atque Pompeius vteretur. nam vterque, quòd paratos exercitus haberent, omnia pro libidine ac voluntate faciebant. Cæſar, quum ei pecunia opus eſſet, donaria cæteráque omnia ex Capitolio abſtulit. Quúmque Fortunæ ſacrificaret, taurus, priuſquam feriretur, extra vrbẽ profectus,
D ad lacum quendam peruenit, eúmque enatauit. Quo facto aruſpices Cæſari, ſi Romæ remaneret, exitiú: ſi mare tranſiret, ſalutem ac victoriam fore prædixerunt. His rebus confiſus Cæſar, contra Pompeium exercitum duxit. Quo iam profecto, pueri in vrbe duas in partes ſua ſponte diſtributi, ac partim Pompeiani, partim Cæſariani nuncupati, abſque armis quodammodo certauerunt: tandem verò, qui nomen à Cæſare habebãt, victoriam reportauerút. Cæſar, quum ignorante Bibulo (cui ma-

ris præſidia commiſſa fuerant)tranſiſſet,Apolloniam & A
alia loca finitima Pompeii præſidiis deſtituta occupauit.
Ea regio in pulcherrima terræ parte maris ac fluminũ
ſita eſt. Sed id omnium maximè admiratus ſum, quòd
quum magna copia ignis ad ſuperum flumẽ exiſtat, tamen ad proximam terram non valde diffunditur: ſed
neque eam in qua eſt,adurit aut facit aridiorem. quinetiam herbas,ac virides arbores proximè habet, augetur imbribus,& ſublimè tollitur.Cæſar,cunctante Antonio(cui mandatum erat, eos qui Brunduſij remanſerant, adducere) ſolus nauigare in Italiam conſtituit: & B
tanquam quiuis alius nauiculã conſcendit,ſéque à Cæſare miſſum eſſe dixit, ac gubernatorem etiam aduerſo
vento ſoluere coegit. Iam procul à terra nauigabant,
quum ventus vehementer vrgere & tempeſtas eos grauiter conturbare cœpit. Quamobrem quum gubernator inuito Cæſare regredi conaretur, Cæſar ſe,quis eſſet patefecit, tanquam eſſet ex eo vim tempeſtatis placaturus, Bono animo es, inquit: nam Cæſarem vehis.
Tã magno enim animo erat, atque in tantã ſpem venerat,ſiue ex vatum prædictionibus, ſiue alia ratione, vt C
præter ea quæ viderentur,faceret idoneam fidem ſalutis: tamen nihilo magis tranſiit. Pompeius ſperans ſe
eum,priuſquam cum Antonij copiis coniungeretur,facilè confecturum, diligenter in Apolloniam cum exercitu properauit, atque Apſum flumen (ad quod erant
caſtra Cæſaris)tranſire conatus eſt: ſed ponte grauitate
oneris collapſo, cæſâque parte militum qui iam pertranſierant, à ſuis deſtituta,idcirco animum deſpondit,
quòd ei ſtatim in ipſo belli principio malè ſucceſſiſſet.
Dum ea geruntur, venit Antonius:itaque Pompeius timens,Dyrrachium confugit.nam Brunduſio excedere, D
quouſque Bibulus vixit, Antonius auſus non erat: ſed
poſtquam Bibulus multis laboribus defatigatus mortem obiit, & Libo dux præfectúſque claſſis factus eſt,
Antonius hominem contempſit,atque inde ſoluit.Dyrrachium autẽ eſt ἐπίδαμνος Corcyrenſiũ: quo nomine à
Romanis propter ſcopulorum difficultatem quidam appellatum ferũt.Nam quũ damni appellatio Latinorum

A lingua magni incommodi ſignificationem habeat, ipſis, vt poſſent eò traiicere, mali ominis eſſe videbatur. Igitur Pompeius, poſtquam Dyrrachium confugit, extra oppidum caſtra locat, eáque profundis foſſis & magnis aggeribus munit: ibi perſæpe, ſed tamé ſerò, pugnatum eſt. Cæſar Dyrrachiũ ſpe deditionis inter paludes atque ipſum mare nocte adortus, in loca anguſta venit, ſed inde multi antè à tergóque irruunt, qui nauibus vecti repentè eum inuadunt: ipſe eos confectos trucidat, ſed tamen, quin ibi interiret, parum abfuit: mox inde in Theſ-
B ſaliam properauit. Pompeius tanquam eo prælio ſuperior fuiſſet, imperatoris nomen accepit, etſi nihil propterea agebat inſolenter: atque poſtea Cæſaré inſequutus, in Theſſaliam peruenit. Hic cœpere exercitus conferri. Pompeius nemini ſecundus, Cæſar omnium primus eſſe cupere: ambo, qui duces eſſent & victoriá obtinerent, digniſſimi, reique militaris ſupra omnes homines periti. Pompeius Aphrica, Sertorio, Mithridate, Tigrane, ac maritimis victoriis fretus erat: Cæſar de Gallia, Hiſpania, Rheno, Britannia gloriabatur. Quum iam
C vtrinque irruptio facta eſſet propter vtriuſque appetitum dominãdi, atque eiuſdem gentis homines inter ſe confligerent, res erat miſerabilis & calamitoſa, eodem tempore aduerſarios agnoſcere, mox ſauciare: vocare ad ſe, deinde occidere: ſimul patriæ mentionem facere, & ſpoliare: multa etiam ipſis interfectoribus, quæ domum referrent, mandare. Pompeiani videbantur equitatu & ſagittis ſuperiores eſſe: itaque eminus cõtra eos quos intercludebant, repentè iaculari & conturbare, mox regredi: deinde eos iterum atque iterum inuadere,
D locis ſæpenumero huc & illuc commutatis. Cæſariani hæc obſeruare, ſuos ordines conuertere, deinde iaculantibus occurrere, ac quum propius acceſſiſſent, viros equóſque capere, poſtremò alacriter pugnare. Nam pedites leuis armaturæ ob eam rem erant vnà cum equitibus inſtructi. id non ſemel, vt ſuprà dixi, ſed ſimul ſæpe in variis locis gerebatur. Igitur quum illi eminus, hi cominus pugnarent: quúmque percuterét alij, alij percuterentur: hi fugerent, illi inſequerentur, multæ pede-

ſtres equeſtréſque pugnæ eſſe videbantur. Dum hæc ge- A runtur, multa præter opinionem acciderunt. Qui alterum fugaſſet, mox ipſe terga vertebat:qui fugiſſet, ſtatim aggrediebatur:percuſſerat aliquis, ipſe ſauciabatur: lapſus erat, ſtantem occidebat: plerique etiá nullo accepto vulnere moriebátur:multi vix ſemiuiui alios interficiebát:lætabâtur alii & canebát, alii mœrebant & lamẽtabantur:omnia clamore gemitibúſque complebantur. Tandé quum vtrinque diu a quo marte pugnatú eſſet, Pompeius(quippe qui magnam partem exercitus Aſiaticam, & minus exercitatam habebat) victus eſt. Id illi B antea fuerat diuinitus ſignificatum, quòd fulmina de cœlo in caſtra eius cecidiſſent, apéſque militaribus ſignis inſediſſent. Cæſar equitibus & ſenatoribus captis perhumaniter eſt vſus:quinetiam literas inuẽtas in ſcriniis Pompeii, quibus multorum erga illum beneuolétia atque odiú in Cæſaré ſignificabatur, neque legit neque deſcripſit, ſed eas ſtatim igni cõbuſſit, ne iis fortaſſe commotus, grauius aliquid committere cogeretur. quamobrem permultos ſibi deuinxit. Pompeius, quòd ſe ſuperiorem fore Cæſare ſperaret, ea quæ ſibi magno vſui C futura erant, non prouidit. Neque enim caſtra in idoneis locis collocauerat, neque, quò victus perfugeret, conſtituerat. Deinde, quum poſſet ſine periculo cúctando rerum potiri, tamen ſiue ſua ſponte, tanquam eſſet omnino victor futurus, ſiue coactus à ſuis, conflixit. Itaque repentè victus, grauiter perterritus eſt, vt nec conſilium vllum opportunum, aut ſpem firmam in periculis habuerit. nam metus tempore ratio omnis & conſilium deeſt. Quibus rebus ſiquis antè animú ſuum præmunierit, metum omnem ſuperare egregiè poteſt: ſin D minus, facilè vinci. Itaque relicto munito loco, in AEgyptum profectus, ibi per inſidias obtruncatus eſt. Poſt id facinus AEgyptij, quod antè minimè voluerant, Cleopatræ ſe dediderunt: deinde venerunt in ditionem populi Romani. Placet enim eiuſmodi facinorum ſceleſtorum ea quæ in promptu ſunt, etiam præter rationem hiſtoriæ, aut rerum geſtarum ordinem, potiſſimùm referre.

IVLIVS CAESAR.

A POmpeius, potentiſſimus Romanorum eſt
habitus,ita vt Agamemnó, quòd ipſe quo-
que mille nauibus imperaſſet, vocaretur. Is
intra illos octo dies quibus olim de Mithri-
date & piratis triumphauerat,occiſus eſt.Id verò multo
magis eſt admirandum,quòd quum Caſſios omnes ci-
ues Romanos ex aliquo reſponſo ſuſpectos haberet, ei
nullus eorum vnquam inſidias parauit, ſed apud mon-
tem cui Caſſius nomen erat, mortem obiit, in eóque
ſepultus eſt. Cæſari verò omnia adeò proſperè ſucce-
B debant,vt quú in Helleſpontú cum nauicula traiiceret,
inciderit in claſſem Pompeii: qua ex re non ſolùm nul-
lum damnum ſuſtinuit, ſed eos quoque ab ſe perterre-
factos eſſe gloriatus eſt. Is in AEgyptum proficiſcens,
vt vidit allatum ad ſe caput Pompeii, collacrymauit: qui
tamen huius inanis & fictæ ſimulationis cauſa ridiculus
erat.Nam quú iam inde ab initio dominationem expe-
teret,eum ſe deſiderare,ciúſque mortem grauiter ferre
ſimulabat,quem olim non ſecus oderat quàm aduerſa-
rium & hoſtem: qui etiam ob nullam aliam cauſam in
C AEgyptú feſtinauerat,quàm vt eum, ſiquo pacto con-
ſequi poſſet, conficeret. Quum autem opera Caluini
legati Athenas cepiſſet (nam is vltrò poſt mortem Pom
peii ad Cæſarem venerat)omnes Athenienſes impuni-
tos reliquit:hoc vnum inquiens,eos, quum multa deli-
quiſſent,à mortuis cóſeruari. Annulum Pópeii, in quo,
quemadmodum in Syllæ annulo,trophæa tria inſculpta
erant, Romam miſit: quo mortuum iam eſſe Pópeium
Romanis perſuaderet.Ipſe interim captus amore Cleo-
patræ, in AEgypto commorabatur.nam ita libidinoſis
D amoribus ſeruiebat, vt cum aliis quamplurimis mulie-
ribus, in quas incidiſſet,conſuetudinem haberet:Cleo-
patra autem pulcherrima fuit, tum verò flore ætatis, &
facundia omnibus præſtabat,erátque apud omnes cum
quibus

quibus verſabatur, gratioſa. Ea fortè quum per id tem- A
pus cum fratribus ſuis diſſideret, ac primùm apud Cæſarem per amicos cauſam ageret, deinde verò ab illis ſe prodi confirmaret, ipſa ſuam cauſam agere inſtituit: quam vbi vidit & dicentem audiuit Cæſar, ſtatim captus eſt, móxque Ptolemæum accerſiri iuſſit, ab eáque magis ſtare quàm vtrique iudex eſſe æquus cœpit. Itaque adoleſcens, poſtquam intus ſororẽ de improuiſo conſpexit, exiluit ira concitatus, congregatáque iam hominum multitudine, prodi ſe vociferabatur. Eo die Cæſar AEgyptiorum tumultum vix reprimere aut eos ſibi re- B
conciliare potuit. quinetiam paulo pòſt, quùm non haberet apud ſe milites (nam eos dimiſerat in diuerſas partes Syriæ, quaſi ipſorum opera minus indigeret) in maximum periculum atque diſcrimen venit: propterea quòd ipſum Achillas dux AEgyptiorum inuaſit, introiitque in vrbem Pharum, atque huius vrbis habitatores interfecit. Qua re animaduerſa, AEgyptii qui continentem incolebant, factis pontibus auxilio venerunt, cæſiſque frequẽtibus Romanis, reliquos ad naues compulerunt: quorum magna pars in mare prolapſa eſt, & Cæ- C
ſar ipſe grauiter affectus. Oberãt ei imprimis veſtimenta: nam quòd purpurea eſſent, in eum AEgyptii facilè iaculabantur: ſed is poſitis veſtimentis enatauit, pòſt nauiculam conſcendit. itaque ſaluus euaſit, literis, quas nando in ſiniſtra manu gerebat, ab aquæ iniuria conſeruatis. Huius veſtem AEgyptii ſuſpenderunt in trophæo quod ſtatuerant. Verùm vbi milites conuenerunt, ipſe AEgyptum in ſuam ditionem poteſtatémque redegit, deditque Cleopatræ, cuius cauſa bellum geſſerat. Ex AEgypto profectus ad Pharnacem Mithridatis filium D
qui Pontum ſibi vendicabat, eum, quo die aggreſſus eſt, ſuperauit: deinde in Italiã venit. Fuit Cæſar diligens in pecuniis faciendis. Quippe potentiam duabus rebus, pecunia ſcilicet & militibus parari, conſeruari atque augeri dicebat, eáque ſeſe mutuò cõſequi, exercitum commeatu retineri, rurſum commeatum armis comparari: ídque non tantùm dicebat, ſed etiam ſentiebat. Quùm Romæ eſſet, milites ex Campania, vbi erant vt inde in

A Aphricā traiicerent, Romam magnis itineribus venerunt: quorum aduentum vt Cæſar intellexit, ſtatuit contra eos mittere prætorianas cohortes: ſed veritus ne illæ etiam aliquid ſeditioſè molirentur, cōtinuit ſe, tātùm ad eos iam in ſuburbia ingreſſos, paucos obuiam miſit qui rogarēt quid vellent & quamobrem veniſſent. Qui quum Cæſari ſe dicturos reſpōdiſſent, eos ipſe inermes venire, enſéſq; ſolos geſtare, (neq; enim depoſuiſſent) ac ita in vrbē ingredi paſſus eſt. Hic cœpere milites vehementer inſtare vt ſe miſſos faceret: ſimul oſtendere B ſe magnos labores ſuſtinuiſſe, necdum tamen ea quæ ſperauerāt fuiſſe cōſequutos. Id milites dicebant, non quòd vellēt priuatā & quietā vitā agere, ſed quòd exiſtimarent hís verbis Cæſare perterrito, ſe omnia ex animi ſententia confecturos. At Cæſar contra omnium expectationem, Vos verò (inquit) rectè. Itaque ſtatim omnes tanquam amplius nullo vſui forent, dimiſit: denique datis poſtremis muneribus, promiſit iis qui per legitimum tempus militaſſent, ea quæ dari cōſueuerunt. Tum cœpere milites obſtupefacti cōſilium mutare, ſéque in poſterum ſtrenuos milites fore polliceri. Is ne- C gare ſe illorum opera indigere, ídque aſtutè: valde enim indigebat. illi Cæſarem vehementer rogare, ab eóque, quòd tumultuati eſſent, veniā petere: qua ad extremum data, ac confidentiſſimis quibuſque militibus dimiſſis, cæteris vſus eſt. Porro tumultuoſos & ſeditioſos milites, nactus occaſionē, in bellis cōſumebat, atque hoſtes per eos conficiebat. Poſt hæc conſueta celeritate, qua multa proſperè gerebat, hyeme in Aphricam tranſmiſit. Quúmque è naui egrederetur, fortè euenit vt in ter- D ram caderet: quem vt milites conſpexerunt pronum cecidiſſe, ipſi quoque animis conciderunt, atque grauiter ferentes, tumultuati ſunt. Cæſar ne dubitauit quidem, ſed porrecta manu, quaſi de induſtria cecidiſſet, terram apprehendit: dein eam oſculatus, Teneo te (inquit) Aphrica. Eo tempore Cato & Scipio Aphricam obtinebant, cum quibus Iuba Libs erat ſocietate coniunctus. Cato prudentia iuſtitiaque antecellebat: Scipio nobilitate generis & dignitate ſuperior erat.

idcirco, Catone concedente, exercitui imperabat: quó A
tandem à Cæſare ſuperato, Iuba ita metu perculſus eſt
vt iam deſperata ſalute cum Petreio legato Scipionis,
qui & ipſe rebus ſuis diffidebat, in certamen venerit,
eo animo vt in eo vterque moreretur. Cæſar quendam
nomine Saluſtium, qui fortè tum apud ipſum erat, à
quo etiam de iiſdem rebus hiſtoria conſcripta eſt, A-
phricæ, verbo quidem, vt præeſſet iuſſit: re autem, vt di-
riperet & expilaret: idque fecit. Nam etſi multa contra
expilatores prouinciarum ſcripſit, tamen conſtat eum
aliter feciſſe, necnon grauiter accuſatum, tandem im- B
punitum à Cæſare relictum eſſe, licet ſe ipſe in hiſtoria
magnis laudibus extulerit. Poſt hāc victoriam, Roma-
ni ad gratiam Cæſaris, quem (vt antea) ſemper metue-
bant, multa decreuerunt, eúmque ſuper æream ſta-
tuam orbis terrarum collocatum, ſemideum eſſe ſub-
ſcripſerunt. Quum autem continuis quatuor diebus
triumpharet de Gallis, AEgypto, Pharnace, Iuba: atque
Arſinoen reginam AEgypti inter captiuos duceret,
dum eum propter magnitudinem & multitudinem re-
rum geſtarum cæteri admirabantur, ſoli milites irride- C
bant: amorem Cleopatræ, & conſuetudinem quam
puer cum Nicomede rege Bithyniæ habuerat, expro-
brabant. itaque canebant, Cæſar Gallias ſubegit, Nico
medes Cæſarem. Poſt hæc frequentes clamabant, Si re-
ctè facies Cæſar, punieris: ſin malè, regnabis. Quibus
verbis ſignificabant, Cæſarem, ſi libertatem patriæ red-
deret, (quod ipſi iuſtum exiſtimabāt) ſupplicio affectum
iri, quia contra leges feciſſet: ſi verò dominari pergeret,
vt inſtituerat, (quod factum improbi ciuis erat) tum de-
mum imperaturum. Cæſar vt non moleſtè ferebat, D
quum ei amorem Cleopatræ obiicerent, ita calumnias
de Nicomede iniquo animo patiebatur. quod factum
quum adhibito etiam iureiurando negaret, magis ir-
ridebant. Poſtremò ſupplicationis die, relicta plebe,
in forum ſuum introiit crepidatus, & variis floribus
coronatus: inde comitante vniuerſo ferè populo, at-
que multis elephantis faces geſtantibus, domum de-
ductus eſt. Pòſt deinde multa & varii generis ſpecta-

A cula edidit, theatro ad venationem extructo: id poſtea amphitheatrum appellatum eſt, quòd ſedes abſque ſcena vndiquaque haberet. Planè de reliquo genere animátium accuratè diſſerere longum eſſet, de camelopardali dicendum videtur, quæ bellua tum primùm Romam venit. Ea (quod quidem ad reliqua ſpectat) camelus eſt, niſi quòd mēbra ſine proportione habet: ſunt enim poſteriora paulo humiliora, vt ſi à natibus incipias, paulatim altior eſſe & quaſi aſcendere videatur: atque ita quum ſit, corpus ad anteriora crura & ceruicem ad iu B ſtam altitudinem extendit. color eſt veluti pardalis variatus, idcirco commune vtriuſque nomen habet. In his certaminibus cum alii multi certauerunt inter ſe, tum nõnulli ab elephantis quadraginta expugnati ſunt. Poſtremò nauale prælium non in mari, ſed in terra fecit, loco in campo Martio defoſſo, immiſſáque aqua ac nauibus introductis. Pugnauerunt captiui multi, & qui erant rerum capitalium damnati. Fuit quoque equeſtris pugna, cui Troia nomen eſt, à pueris nobiliſſimis antiquo more pugnata, cum quibus iuuenes itidem nobiliſ- C ſimi ex curribus certauerunt. Hominum interfectorum Cæſar magnam culpam ſuſtinuit, quòd nondum ſanguine ſatiatus aut expletus videretur: multo verò maiorem, quòd infinitam pecuniam in edendis huiuſmodi ſpectaculis conſumpſiſſet. nam vulgò circumferebatur, quòd eam per iniuriam feciſſet, idcirco in eos vſus impendiſſe. Porrò autem magnificentiſſimi apparatus argumentú eſt, quòd ne ſol ſpectatoribus moleſtus eſſet, peripetaſmata ſerica ſuprà extenſa fuerunt: qui panni facti primò ad barbarorum voluptatem, ab illis ad nos ad D muliebres delitias fuerunt importati. Poſt hæc milites tumultuati ſunt, neque antè deſtiterunt quàm Cæſar repentè veniſſet, atque vnum ex iis captum manu ſua trahi ad ſupplicium iuſſiſſet. Multas leges tulit, ſed imprimis dies anni parum antea inter ſe conſentientes (nam tum cum lunæ ratione menſes congruebant) in præſentem ordinem adduxit, prioribus ſexaginta diebus ſeptem aliis adiectis, qui ad perfectam rationem facere magnopere videbantur. Id Cæſar ex Alexandria, in

qua commoratus erat, reportauit: niſi quòd apud illos A ſinguli menſes triginta diebus conſtant, deinde toti anno quinque dies adiiciuntur. Cæſar verò iiſdem menſibus ad eos quinque, duos quoque quos vni detraxit, addidit, adiuncto ad extremum quinto cuique anno, eo die qui quatuor partibus compleretur. Itaque ſic annos ordinauit vt rara ſit horarum commutatio. nam annos mille quadringentos ſexaginta vnum vno alio die intercalari tantummodo conſtat indigere. Quum filii Pompeii in Hiſpania maximum bellum mouerent, ipſe cum iis pugnat: quæ pugna quum permagna fuiſſet, & ita pa- B res vtrinque exercitus, vt etiam belli duces, quia de ſumma rerum decertabatur, ex equis deſcenderent, atque graui imminente periculo inter cæteros pugnarent, Bagonas, qui fortè cum aliis ducibus non erat, aliunde in caſtra Pompeii irruit. Quod vt vidit Labienus, relictis ordinibus illum eſt conſequutus. Pompeiani rati Labienum fugere, illico animos deſponderunt, neque poſtea quum id quod verum erat reſciuiſſent, colligere ſe aut recipere potuerunt. Hanc Cæſar poſtremam victoriam reportauit: etſi ſperabat longè maxima ſe confecturum. C Nam in quo loco pugnatum eſt, ramus palmæ ſtatim poſt victoriam natus eſt: quæ res tamen nihil de Cæſare, ſed de Octauio eius ſororis filio portendebat. Is tum erat in exercitu, & multis laboribus ſuſceptis, periculiſque aditis, clarus erat futurus. Igitur Cæſar rerum potitus perfecit (quanquam ciuibus inuitis) vt publico decreto in conuentibus regia veſte indui, coronáque laurea ornari perpetuò ſibi liceret: cuius rei cauſam, quòd caluus eſſet afferebat. Idem mollioribus veſtibus vtebatur, & interdum caligis paulo altioribus, ac rubri D coloris. Quam mollitiem corporis, Sylla adeò ſuſpectam habuit, vt eum occidere voluerit: deprecantibus autem nonnullis, Ego (inquit) hoc vobis gratificabor, vos verò hūc malè præcinctum cauete. Quam rem etſi Cicero nō intellexerit, tamen imprudens ait, Nunquā putaui Pompeiū ab homine malè præcincto ſuperatum iri. Decretū publicè fuit vt Cæſar imperator nominaretur: non quemadmodū imperatores dicuntur ii qui ex

A magno prælio victoriam reportauerunt aut qui in magna potentia ſunt, ſed quomodo ii qui, quòd ſummum imperium habent, idcirco noſtris temporibus imperatores appellantur. qua ratione Cæſarem primum omnium imperatorem, deinde poſt illum cæteros Romanorum imperatores numeramus. Cæſari ſtatua eburnea iuxta ſtatuam Bruti eius qui reges exegerat, eſt collocata: qua ex re euentum rerum admirari licet. futurum enim erat vt à Marco Bruto, qui ex illo ſuperiore genus ducebat, ipſe ex inſidiis necaretur. Quum alia
B multa faceret contrà mores inſtitutáque maiorum, tum ſingulis annis plures conſules faciebat, adeo vt poſtremo anni die, conſule vita functo, Caninium in locum demortui cóſulé ſuffecerit. De quo Cicero iocoſè, Conſulé (inquit) habuimus vigilantiſſimú & fortiſſimú, qui in toto ſuo cóſulatu ſomnú nó vidit. Carthaginé & Corinthú vrbes antiquiſſimas atque florétiſſimas, quæ fuerát à Romanis deletæ, inſtaurauit, in eáſque colonias deduxit: quæ ſicut antea vno eodémque tépore dirutæ fuerát, ita tú vnà reficiebátur, ac florere incipiebát. Quú
C iam cópararet exercitú cótra Parthos, eú M. Brutus & C. Caſſius inſidiis factis interfecerunt, furore atque améntia impulſi, vt author hiſtoriæ, metués Cæſares, ſcribit: ſic enim fortaſſe loqui decebat ſenatoré & nobilé virum, qui illuſtrem hiſtoriá cóponebat: reuera autem, (vt & Plutarchus in parallelis oſtédit) prudétes eò venere, & cum dignitate ſuſcepto conſilio, vt ſe rémque public. in libertatem vendicarent: nam tales eos fuiſſe cóſtat. Dion verò vnius viri dominationem reipublicæ præponendam putat, ídque planum facere his rationi-
D bus conatur. Quum tanta ſit (inquit) vrbis Romæ magnitudo, quæ pulcherrimi atque ampliſſimi orbis terrarum imperium tenet, in quo diuerſis & contrariis inter ſe moribus multarum gentium homines viuunt, quæ omnibus diuitiis referta, variis actionibus & fortunis priuatim publicéque vtitur, fieri non poteſt vt in republica mediocritas teneatur: multóque ait eſſe facilius, vnum bonú & moderatú virum quàm multos inueniri. poſtremò neceſſe eſſe grauiora damna, acrioréſque in-

iũrias à multis quàm ab vno exiſtere. Cæſari autẽ adu- A
lãtores mortis cauſam fuiſſe, idẽ author teſtis eſt. ab his enim nouis ſummíſque honorib' elatus & inflatus, corundẽ calumniã poſtea nõ effugit. Cœperũt iſti mẽſem in quo natus erat, Iuliũ appellare: deinde Cæſarẽ ipſum, deũ & dominatorẽ rerũ omniũ Iouẽ coràm nominare: poſtea tẽplum ei facere, eíque tẽplo ſacerdotẽ Antoniũ, vt dialẽ quendã, præeſſe voluerũt: decretis, quæ de his rebus facta ſũt, in colũnis argẽteis aureis literis ſcriptis. Id idcirco faciebãt, quòd eiuſmodi decretis eũ exultantem atque omnia ferè admittentẽ viderẽt, partim quidẽ B
aſſentãtes, partim verò illudẽtes, vt ob eã rem in inuidiã veniret & odium acerbiſſimũ, itáque celerius (id quod euenit) moreretur. Regium nomẽ, quo fuit à pleriſque nominatus, recuſauit: de quibus tamen quũ tribuni confidenter quæſiuiſſent, eſſẽntque ſuppliciũ ſumpturi, ac de ſtatua eius diadema quod ei fuerat impoſitũ, liberè detraxiſſent, eos iratus tribunitia pòteſtate priuauit, & ſenatu mouit: quæ res hominibus ſuſpicionẽ attulit eũ nomẽ regium affectare, ſed ad id accipiendũ cogi quodammodo velle: itaque tum magno odio apud omnes C
fuit. Subſcriptũ à quibuſdã fuit Lucii Bruti ſtatuæ, Vtinã viueres: itẽ tribunali M. Bruti (nã is tum erat prætor vrbanus: ſella verò de qua iudex pronũtiat, tribunal appellatur) Dormis Brute, nec tu quidẽ Brutus es, nos verò Bruto egemus. Maximè autẽ in ſuperbiã & arrogantiã eius odiũ cõcitatum eſt. Nã quũ ſenatus vniuerſus ad ipſum veniſſet ſalutãdi cauſa, eũ ille ſedẽs recepit. id peccatũ defẽdebãt nõnulli excuſatione τ̃ διαῤῥοίας quæ quũ eum antea arripuiſſet, necdũ planè cõſtitiſſet, meritò dicebãt ſediſſe. ſed hãc cauſã ideo minus multis probauit, D
quòd paulo pòſt quũ inde ſurrexiſſet, pedib' domũ reuertit. Sed Cæſari futura cædes multis portẽtis antea ſignificata eſt. Martis enim arma (quæ tũ apud ipſum more maiorũ ſeruabãtur, quia Põtifex erat) ſonuerũt: præterea fores cubiculi in quo dormiebat, ſua ſpõte apertæ ſunt. Ille nihilo magis dubitabat: nã aruſpici, q olim vt eum diẽ caueret, præmonuerat, ridẽs fertur dixiſſe, Vbi (inquit) ſunt reſponſa & vaticinationes tuæ? Non vides

A (inquit) eum diem quem metuebas, veniſſe, & me viuere? tum ille, Venit (inquit) necdum præteriit. Igitur coniurati qui inſidias fecerant, ſedentem in ſenatu vndique circunſtant, eíque de improuiſo irruentes vulnera infligunt. Hic, M. Bruto grauiter percutienti dixiſſe fertur, Καὶ σὺ τέκνον; Et tu fili? Poſt Cæſaris necem Lepidus armatis militibus forum occupauit, quòd diceret ſe Cæſarem eſſe vindicaturum: verè autem rebus nouis ſtudebat, & ſibi dominationẽ quærere nitebatur. Brutus verò & Caſſius in Capitoliũ aſcenderunt. Igitur quùm Roma in maximo periculo eſſet, Cicero habita oratione B ciues in concordiam reduxit. Antonius huic reconciliationi operam & ſtudium ſuum nauauit, nõ quòd pacis author eſſet, ſed quia prius per id tempus priuatus ciuis, & dominandi cupidus, nolebat in illa ſeditione & tumultu dominationem ab alio comparari. Quũ inde ſimul abirent, Brutus ad Lepidum propinquum ſuum, Caſſius ad Antoniũ proficiſcitur. Inter cœnandum cum ſermonem (vt par eſt) de multis rebus habuerunt, tum verò Caſſium Antonius interrogauit, An nunc etiam C (inquit) pugionẽ ſub axilla geris recõditum? Certè (inquit) longè maximum, ſiquidem tu quoque regnum affectabis. Poſt hæc teſtamento Cæſaris publicè recitato in quo ſeptuaginta drachmas populo viritim legauerat: deinde ipſo Cæſare mortuo in foro poſito: poſtremò habita de eo Antonii oratione, plebs ira accenſa atque commota, Cæſarem in foro combuſſit, poſtea ſepeliuit, tum aram ei dedicare, ad eámque, tanquam eſſet deus Cæſar, ſacrificia facere conata eſt: deinde effrænata & furioſa cõtra interfectores cõtẽdit, atque Heluiũ Cinnã D tribunũ plebis, errore nominis ducta proter aliũ Cinnã ſocium & participem cõiurationis, interemit: neque prius ceſſauit quàm conſules eandem aram euerterunt, latis legibus de quibuſdam temerariis ac nefariis hominibus è ſaxo Capitolino præcipitandis, ſanxerúntque execrationibus publicis, neminem in reliquum tempus dictatorem fore. tanquam enim in ſolo verbo factorum acerbitas eſſe videretur, non ex armis aut cuiuſque moribus, aut ex ipſis rebus, nomina magiſtratus in quo

res ipſæ geruntur, calumniabantur. In hoc tumultu id A
prætereundum nõ eſt, quòd Caius Caſca tribunus plebis, quum reſciuiſſet Cinnam ex ſimilitudine nominis occiſum eſſe, timuit ne ipſe quoque necaretur, quòd Seruilius Caſca homo locuples, idémque tribunus plebis, ex illo grege interfectorum erat. Itaque paucis literis immutatis, ſimul communionem ſanguinis & conſilii differentiam vno nomine ſignificauit. Antonius ad exiſtimandas & ponderandas res ab Cæſare geſtas conuerſus, vt primùm tabulas eius habuit in ſua poteſtate, ex his multa deleuit, multa repoſuit: pòſt verò quamplu B
rima expilauit, ex priuatis, ciuibus, populis atque regibus magnam pecuniam conflauit: quorum nonnullis regionem, aliis libertatem, aliis ciuitatem, multis immunitatem vendidit: ad extremum contempto Octauio, vt puero adhuc & rerum imperito, quaſi hæres non ſolùm pecuniæ Cæſaris, verumetiam potentiæ, omnia adminiſtrabat. Et quia Lepidus magnam habebat poteſtatẽ, filiam ſuam in matrimoniũ filio eius dederat, eúmque Põtificem Maximum fieri curauerat, vt nihil de ſuis rebus inueſtigaret curioſius. Deinceps de cæteris impe- C
ratoribus dicendum eſt, hoc opere in tot partes diſtributo, quot imperatores Romæ poſt Iulium fuiſſe comperimus.

OCTAVIVS CAESAR Auguſtus.

D

Caius Octauius Pias, (nam id fuit nomẽ filio Attiæ ſororis Cæſaris) Velitris oppido Volſcorum natus, pupillus ab Octauio patre relictus eſt apud matrem, & fratrem eius Lucium Philippum: qu úmque adoleuiſſet, à Cæſare non diſcedebat. Cæſar enim, quòd nullos liberos ſuſcepiſſet, quódque iam in eo magnam ſpem poſitam haberet, valde eum diligebat, eiuſque curam habebat, quippe

A quem nominis ſui & pecuniæ hæredem, ac imperii ſucceſſorem erat relicturus: præſertim quum Attia ſine vlla dubitatione confirmaret eum ſe ex Apolline cõcepiſſe, in cuius templo obdormiens, rata eſt cum dracone cõmiſceri, peperítque expletis ad pariendum menſibus. Adhæc antequá pareret, ſomniauit viſcera ſua ſublimè in cœlum tolli, & in totum orbem terrarum diffundi. Item eadé nocte Octauius ſolem ex vulua vxoris oriri in ſomnis vidit. Quúmque puer iam natus eſſet, Nigidius Figulus ſenator ſtatim ei filii ſummum imperium B prædixit. Nouerat is ſupra omnes homines ſuæ ætatis totius cœli ordinem & curſum: tenebat ſtellarum vim atque differentiã, quid ipſæ per ſe aut cum aliis coniunctæ poſſint & efficiãt: quorum tamen ſtudiorum (quòd occulta eſſe & vana videbantur) culpã ſuſtinuit. Is igitur vt vidit Octauium ſerius propter partum vxoris in curiã venienté (nam tum fortè ſenatus erat) ſtatim exclamat, Nobis Octaui dominum genuiſti: deinde ea re perculſum Octauiũ, atque idcirco puerulum necare volenté, prohibuit. Nam vt hoc tempore (inquit) moriatur filius C tuus, fieri certè nullo pacto poteſt. Quũ verò puer ruri paruulus educaretur, aquila de manibus eius panem rapuit, mox euolauit: atque vbi paulo pòſt reuolaſſet, ei reddidit. Itẽ eo adhuc puero & Romæ cõmorante, Cicero ſomniauit, eum cathenis aureis ſuſpenſum è cœlo in Capitolium pendêre, eíque flagellum ab Ioue datum eſſe: quúmque ipſe puerũ ignoraret, poſtero die in Capitolio obuiã ei factus eſt: quẽ vt agnouit, ſomnium iis qui aderãt præſentes, narrauit. Sed & Catulo, qui antea Octauium nunquã viderat, viſum eſt in ſomnis, à nobiD liſſimis quibuſque pueris Iouem Capitolinum adiri, & ab eo Romæ ſtatuam in ſinum Octauii demiſſam fuiſſe. Qua re exterritus, properauit in Capitolium precãdi cauſa: ibi fortè aſcendentem Octauium inuenit, eiúſque faciem reuocauit ad ſomnium, idque poſtea verum eſſe cõfirmauit. Præterea, vt primũ is ex pueris exceſſit, quũ ſumeret virilem togam, ea ab humeris vtrinque fracta, vſque ad pedes demiſſa eſt: quæ res quũ per ſe nihil boni portenderet, eos qui aderant præſentes, cõturbauit,

quia eo tempore quo primùm togam virilem ſumebat, A
euenerat. Atque tum fortè Octauius, Tenebo (inquit) omnẽ ſenatoriam dignitatẽ in mea ditione & poteſtate. id quod poſtea factũ eſt. Igitur Cæſar his rebus permotus omnibus, de eo quamplurimũ ſperare cœpit, eúmque introducere ad nobiliſſimos viros, & ad regnãdum exercere: poſtremò docere accuratè omnia quæ conuenire videbantur ei qui ſummum imperium benè geſturus eſſet, & cum ampliſſima dignitate. Nam in omni genere dicendi Græcè & Latinè exercebatur: militiæ labores perferebat: perdiſcebat omnia quæ ad rẽpublicam, B
quæue ad regnum pertinerẽt: fuítque Octauius ſtudiorum cauſa, quum Cæſar necaretur, in Apollonia, ad ſinum maris Ionii. nam eò Cæſar præmiſerat quòd bellũ cõtra Parthos pararet. Itaque de morte Cæſaris accepto nuntio, vbi ſe ab eo hæredẽ factum intellexit, nihil cunctandum ratus, ſtatim Cæſaris nomen ſumpſit, hæreditatémque adiit, ac res hæreditarias adminiſtrare cœpit: atque ita Octauius antea vocatus, tunc Cæſar, pòſt Auguſtus, ad magnas res gerẽdas animum applicat, eáſque fortius adminiſtrat atque diligentius quàm omnes viri, C
prudentius quàm ſenes omnes. Nam principiò, vt priuatus, quaſi ſolius hæreditatis ſucceſſor, cum paucis nullo magnifico apparatu in vrbẽ ingreſſus eſt: tũ Antoniũ, (licet ab eo iniuriã acciperet) coluit, plebémque ſibi deuinctã habere conatus eſt. Itaque quum Antonius in foro de ſuperiore loco ius diceret, neque admiſiſſet Octauium ad ſe venientẽ colloquendi cauſa, vt viuo patre cõſueuerat, ſed eum expelli & eiici per lictores iuſſiſſet, cũcti grauiter & iniquo animo tulerũt: potiſſimũ quòd Cæſar, vt cõflaret inuidiam Antonio, & ſibi multitudi- D
nis animos ad beneuolentiã alliceret, amplius in forum nõ veniebat. Quocirca metuẽs Antonius, Cæſari recõciliari voluit: cũ quo rurſum propter aliquã ſuſpicionẽ diſſenſio facta eſt. Interea ſenatus decreto ſecurũ eſſe iubet Sextum Pompeium Cnei minorem filium: ſimul decernit, vt quæ pecunia numerata ex hæreditate patris in ærariũ redacta fuerat, ea filio reddatur. Is tum maximas copias habebat, vicerátq; Bætica pugna Caiũ Aſi-

A nium Pollionem, multáſque vrbes partim vi, partim de voluntate ipſarum cœperat. Huic quum Antonius prædia ab ſe occupata non reſtitueret, Lepidus, qui finitimam Hiſpaniam obtinebat, perſuaſit vt cum eo in gratiã rediret, quò poſſet omnia recuperare facilius. Porrò in vrbe omnia confuſa & conturbata erant propter Cæſaris & Antonii diſſenſionem. Etenim iura ciuibus minimè reddebantur, propterea quòd iſti ſimulata cauſa libertatis, cuncta ad dominandi cupiditatem trahebãt. Antonius, quia conſul erat, apertè ampliſſimã po-
B tentiam vſurpabat: ſed multitudo ſtudio in Cæſarẽ accendebatur, non ſolùm per mota patris autoritate, ſed etiam adducta ſpe quam de eo conceperat. Ad hæc valde Antoniũ oderat, quòd petulanter viueret & homo imperioſus eſſet. Caſſius autem & Brutus erant in prouinciis quas ſortiti fuerant: hic in Macedonia, ille in Syria. Igitur Antonius omnibus copiis ad Galliam occupandã profectus eſt. Cæſar milites Antonii, quammaximè poteſt, ſuos facere, atque eorũ nonnullos propter eam quam erga patrem habuerant beneuolẽtiam,
C contra Antonium ducere, eíque impedimento eſſe in tempore conatur. Senatus, perſuadẽte Cicerone, vetere odio in Antonium, eum hoſtem iudicat, pecunias & milites ad Cæſarem mittit. Quibus rebus omnibus quũ nondum Antonio par eſſet, eò properè ambos conſules cũ magnis copiis ire iubet. Eodẽ ferè tẽpore multa portẽta viſa ſunt: præter cætera enim fax ardẽs oriente ſole ad occaſum commeauit, & noua quædam ſtella multis diebus apparuit, ſplẽdórque ſolis diminui & extingui, ac tribus orbibus contineri viſus eſt: quorum
D vnus ignea corona cinctus eſſe putabatur. quæ omnia fatalem caſum reipublicæ portendebant. Poſtquam pecunia ad bellum gerendum opus eſſe compertum eſt, omnes ſuarum facultatum quintam & viceſimam partem contribuunt: ſenatores verò etiam in ſingulos lateres quos habebant in ædibus vrbanis, non ſuis ſolùm ſed etiam alienis in quibus habitabant, quatuor obolos perſoluunt. Inſuper ditiſſimi quique ſeparatim alia permulta cõferũt: præterea arma cæteráque militibus ne-

ceſſaria multæ ciuitates multíque priuati homines gra- A
tis ſuppeditant.tum enim ærarium exhauſtum erat.Igitur magna pars hominum à Cæſare contra Antonium ſtabat,etſi neuter eorum in cura & cogitatione Reipublicæ verſabatur,ſed ab vtroque pari ſcelere, diſpari tamen fortuna & opinione,cuncta afflicta erant & labefactata. Cæſariani fortunatiſſimi eſſe,proſpicere & conſulere reipublicæ, eámque ex animo curare videbantur: contrà Antoniani miſerrimi, hoſtes patriæ ac ſceleratiſſimi homines eſſe dicebantur.Placet autem cuncta ſigillatim perſequi:nam mihi quidem in eo magna vis eſ- B
ſe videtur,ſi acta & euentus rerum ex cuiuſque cõſiliis, quemadmodum ea inter ſe cõſentiant, iudicauerimus. Fortuna Antonium in varios caſus miſit. Is enim principiò Hircium & Cæſarẽ fœliciſſimè intra munitiones continuit: deinde Iunium venientem ad opem collegæ ferendam factis inſidiis ſauciauit,quo ex vulnere paulo pòſt mortuus eſt. Verùm inde contra Hircium & Cæſarem conuerſus, occurrente Hircio ſe in caſtra ſua recepit, quòd belli laboribus defatigatus & de via feſſus erat:atque quia caſtra tueri non poterat, cum paucis ad C
Lepidum confugit.Conſul fortiter pugnando caſtra cepit;in qua tamen pugna ipſe occiſus eſt. Apud cæteros qui ſe periculis commiſerant, fuerunt bellicæ laudis & victoriæ inſignia:ſed poteſtas omnis & rerum bene geſtarum gloria penes Cæſarem fuit:quanquam in maximis periculis è caſtris non exierat, quippe adoleſcens erat decem & octo annos natus.Fracto Antonio, ſenatus Cæſarem ſuſpectum habere cœpit,atque id agere vt imperium deponere ac priuatus eſſe cogeretur.Qua re cognita, Cæſar ſtatuit milites quos apud ſe habebat, D
vtriuſque conſulis paulo antè in bello cõtra Antonium defuncti, ſibi donis & promiſſis deuincire, atque clàm legatos ad Antonium & Lepidum mittere, eóſque ad reconciliationem cohortari.Miſit quoque milites ad ſenatum,ac per eos conſulatum petiit: quem dum ei negaret ſenatus,quidam è militibus manu gladium,quem gerebat, attigit, Mox (inquit) niſi vos Patres conſcripti Cæſarem cõſulem facietis,hic eſt facturus.Huic Cicero

A ita reſpondit, Si quidem (inquit) ita conſulatum petitis, obtinebit. Poſt hæc Cæſar cum exercitu Romã contendit. Senatus principiò eum prohibere atque vrbẽ tueri nitebatur: ſed quum iam Cæſar adeſſet, impẽderétque vrbi grauiſſimum periculum, mutato conſilio, frequens obuiam ei proceſſit, vrbémque inuitus permiſit. Ea res mirificè extulit Cæſarem, tum etiam quòd primo die comitiorum in campum Martium ingreſſus, ſex vultures vidit, & paulo pòſt duodecim, quum apud milites concionaretur. quod ille ad Romulũ atque eius augu-
B ria referens, ſperauit ſibi regnum futurum. Porrò militibus magnam pecuniam largitus eſt, iiſque maximas gratias egit, propterea quòd ſine eorum præſidio & cuſtodia in ſenatum venire non audebat. Adoptatus in familiam Cæſaris, ex eo Caius Iulius Cæſar Octauianus dictus eſt. nam hæc eſt eorum qui adoptantur conſuetudo, vt adoptantium quidem nomen accipiant, priſtinum verò aliqua ratione formatum ac paulùm mutatum ſeruent. Inſuper Auguſtus cognominatus eſt: quo nomine reliqui poſt eũ imperatores appellati ſunt.
C Igitur Cæſar vbi milites ſibi deuinctos habuit, redegítque ſenatum in ſuam poteſtatem, ad vlciſcendam necem patris animum appulit. Itaque contra interfectores contendit: pòſt, properantibus Antonio & Lepido cum magnis copiis, cum ipſis fœdus inire ſtudet, quòd eos opprimere non poterat, & quòd ſperabat Brutum & Caſſium iam potentiſſimos viros per eos confici poſſe, ſéque poſtea ſeparatim vtrunque eorum eſſe ſuperaturum. Itaque ad paruam inſulam eius fluuii, qui Bononiam præterfluit, conueniunt, nec illi quidem ſoli,
D ſed pari militum numero comitati. Pòſt vbi ſatis exploratum eſt, nequis eorum in occulto gladium haberet, in congreſſum colloquiúmque veniunt, ibíque dominationem in omnes communem eſſe inter ſe iubent: præterea contra cõmunes inimicos coniurant, etſi propria quædam & præcipua ſibi relinquunt. Cæſar enim Libyam & Siciliam accipit: horum alter Hiſpaniam, alter Galliam: inde Romam profecti proſcriptorum tabulas in albo proponunt, multo certè crudelius quàm

in Syllæ dominatione factum fuerat. Sylla enim inimicos tantummodo ſuſtulerat, amicis verò ſuis pepercerat: at iſti non modò perdebant inimicos, ſed etiam amiciſſimos quoſque in poteſtatem aduerſariorum mutuò tradebant: quibus traditis, acciperent infeſtos ſibi homines, eóſque ad extremum vlciſcerentur. ex quo fiebat, vt in his nulla firma amicitia eſſet, ſed irarum ardor acerbiſſimus. Priuſquã Romam cum exercitu venirent, multa prodigia viſa ſunt, quibus eorum magna potentia, & grauiſſimi caſus demonſtrabantur. Nam Lepido anguis gladium centurionis cuiuſdam circumplicauit, & lupus ingreſſus in caſtra, intra tentorium Lepidi cœnantis venit, ac menſam complexus, ampliſſimam potentiam eius oſtendit, ſed in ea conſeruanda difficultatem: Antonio verò foſſa lacte circunfluens, & concentus de nocte auditus, magnas animi voluptates ſignificauit, ob eáſque exitum pernicioſum. Sed Cæſari aquila ſtatim inito cum ambobus fœdere, ſupra tentorium ſtetit, móxque coruos duos aduolantes, qui ex alis eius plumas euellere conabãtur, occidit: itaque ex vtroque victoriã portendit. Interim milites Antonii, Fuluiæ vxoris eius filiam quam ipſa ex Clodio habuerat, Cæſari (etſi antè ſpõſalia cum alia fecerat) deſpõderunt, Antonio ſcilicet eam rem procurante: quæ res etiam non eſt à Cæſare recuſata. Dum hæc geruntur, cædes indigniſſimæ maximæque, vt antea Syllanis temporibus, fiunt. Etenim vrbs tota interfectorum hominum referta erat, capita pro roſtris poſita, reliqua corpora proiecta iacebant, atque à canibus & volucribus comedebãtur. In his rebus hanc ſolam proprii & alieni rationem habebãt, quòd eorum nemo inimicum ſuum qui eſſet alterius amicus, vlciſci poterat, niſi pro eo alium tradidiſſet. ita aut ira vetere incitati, aut futura ſuſpicione adducti amici ſalutem ſupplicio inimici poſtponebant, permutabántque facillimé. Nam amici pro inimicis, ſocii pro hoſtibus inuicem dabantur: & commutabantur aut pares cum paribus, aut plures cum vno, aut cum pluribus pauciores: quaſi venales eſſent, pretiis & licitationibus factis. Tum enim ſimplex erat per-

A mutatio,quum pares erant inter ſe:ſin minus,pauci pro multis moriebantur. Cōmune autem imprimis eorum fuit, vt cum locupletibus inimicitias gererent, non eas quidem ſuſceptas ex aliqua ſimultate vel odio,ſed quòd erat in ipſis ſumma auaritia & infinita pecuniæ cupiditas. Antonius & Lepidus his nefariis & truculentis ſceleribus potiſſimùm aſtringebantur: ſed & Cæſar in eadem culpa eſſe videbatur, communicato cum illis imperio. Natura quidem certè crudelis non erat, in moribus patris educatus:præterea modò ad res gerendas ac-

B ceſſerat,nec,cur ciues odio haberet,cauſa erat:denique ipſe ſe diligi & amari cupiebat: quin rerum potitus, ex quo tempore regnum habuit,non ſolùm nihil tale commiſit,ſed multos etiam conſeruauit. Magno argumento eſt, quòd Tanyſia matrona nobilis, quum Titum Iunium virum ſuum proſcriptum in arcam conieciſſet, ac eam apud Philopœmenem libertum repoſuiſſet:quúmque propinquus eius diem feſtum celeberrimum acturus eſſet, curauit Cæſarem per Octauiam ſororē ipſius ſolum ex triumuiris eò venire, ibíque de improuiſo ac-

C cedens,Cæſari rem omnem aperuit,allatáque arca, virum ex ea eduxit. Quam rem Cæſar admiratus,omnibus veniam dedit: etſi capitale erat, ſiquis proſcriptum hominem occultauiſſet. hoc amplius Philopœmenem in equeſtrem ordinem perduxit. Itaque Cæſar tali ingenio præditus erat. Sed neque Lepidus in propinquos ſuos & alios erat inexorabilis: Antonius vero acerbè & crudeliter nulla miſericordia permotus occidebat non modò eos quos proſcripſerat, ſed eos quoque qui proſcriptis opem ferre conarētur: quorum capita etiam in-

D ter epulas ſpectabat, eáque ſpectatione nefaria & calamitoſa magna ex parte ſatiabatur. Eodem modo Fuluia non tam odio impulſa quàm ſtudio pecuniæ quærendæ,ſæpe morte afficiebat homines viro ſuo incognitos. itaque is, vt caput cuiuſdam ad ſe perlatum vidit, Hunc hominem(inquit)ignorabam. Sed capiti Ciceronis allato contumelioſiſſimè maledixit, iuſsítque in roſtris, quò magis inter cætera emineret, collocari in præcelſo atque edito loco,vt vnde in concione auditus fuerat in

ipſum

ipſum dicere, ibi cum amputata dextra conſpiceretur. A
Idem caput, antequam inde exportaretur, Fuluia ſumit in manus, conſectatur conuitiis, ſpuit in faciem, ſupra genua collocat, ex eóque, ore aperto, linguam extrahit: deinde pungit acu, qua ad ornamenta capitis ſui vtebatur: ad extremum illudit ei maledicè & cōtumelioſé. Sed vt illis temporibus variæ cædes factæ ſunt, ita pleriſque ſalus multis modis data eſt: quorum partē prætermittere viſum eſt, eáque tantùm quæ commemoranda eſſe videbantur, referre. Igitur quum quidam ſeruus in ſpeluncam dominum incluſiſſet, eúmque non multo pòſt alius indicaſſet, ita vt mors ei haud dubia impenderet; B
ſeruus veſte cum domino commutata, ingredientibus properauit obuiam, & quaſi ipſe dominus eſſet, occidi ſe paſſus eſt: ita illi rati ſe, quem volebant, interfeciſſe; abierunt. hic poſtea aliò ſe contulit. Sed & alius pariter mutatis cum domino veſtibus, in opertam lecticam ingreſſus, domino perſuaſit vt eam deferret: pòſt vbi ambo deprehenſi ſunt, ſeruus ne conſpectus quidem necatus eſt; dominus quaſi lecticarius euaſit. Id ſerui dominis beneficio eorum affecti, præſtiterunt. Cæterùm ſtigmatias quidā nō modò non prodidit dominum à quo C
notis fuerat compunctus, ſed etiam ad eum ſeruandum promptiſſimus fuit. Quum enim clàm dominum exportaret, cúmque inimici re cognita inſequerentur, hominem ſibi fortè factum obuiam interemit, eique veſtem detraxit, ac domino induit: deinde mortuo in rogū impoſito, acceptáque veſte domini, annulóque eius, perſequentibus occurrit, iis ait ſe fugere quòd dominum occidiſſet, atque eius rei fidem ex ſpoliis & notis fecit: qua ratione non modò cōſeruauit dominū, ſed ab his quoque beneficium accepit. Verùm memoria nominis D
iſtorum, quòd obſcuri homines erant, nullis monumentis cōſecrata eſt. In eadem cauſa etiam eſt is qui quò patri ſuo opem & ſalutem ferret, eum pro mortuo extulit. Porrò Quintum Ciceronem M. Tullii oratoris fratrem filius in occulto habuit, & quantum potuit conſeruauit. nā eum ita abdidit vt nullo pacto poſſet inueniri: quúmque ob eam rem verberibus & tormētis afficere-

A tur, nihilo magis indicauit. Quintus autem poſtquam ea res ei nuntiata eſt, admiratus filii conſtantiam, atque eius miſericordia permotus, vltrò prodiit, ſéque inimicorum poteſtati permiſit. Marcus verò Terentius Varro, quòd vni ex proſcriptis idem nomen erat, metuens ne quod Cinnæ euenerat, ſibi quoque eueniret, (erat enim tribunus plebis) literá de ſuo nomine detraxit, & ob eam cauſam irriſus eſt. Per hæc tépora permulti, etſi proſcripti non erant, tamen vel quòd inimicitias gererent, vel quòd locupletes eſſent, occidebantur. Plerique B etiam proſcripti qui incolumes euaſerant, poſtea reſtituti ſunt, & magiſtratus geſſerunt. Ex quo intelligi poteſt, quanta ſit varietas rerum humanarũ & inconſtantia. Multi ad Brutum & Caſſium cõfugiebant, plurimi ad Sextum Pompeium, quòd claſſi præerat, & aliquãto tempore in mari potens erat, tenebátq; Siciliá prouinciam. Poſteaquam proſcriptio de eo facta eſſet, quúmque veniret in proxima loca Italiæ, pecuniá, receptúmque, & honores promittebat iis qui ex impetu percuſſorum ciues eripuiſſent ac ſeruaſſent: itaque per- C multos conſeruauit. Triumuiri autem non ſolum occidebant eos quos in albo proſcripſerant: ſed eos etiam quos iam miſſos feciſſe videbantur, quodammodo perdebant, dum eos ex locupletibus egentes facerent. nam ab his exigebant penſionem ædium quas habitabant, capiebántq; reditus prædiorum, & pecunias maximas inter milites diſtribuebant, eóſque fouebant ac alliciebant multis muneribus, vt dato prius ſtipendio, eos haberét ad omnia facinora paratiores. Quamobrẽ quum bona damnatorum vænalia proponerent, cæteros qui- D dem minis deterrebant quò minus emerent: pòſt verò ſolis militibus ea paruo pretio vendebant. Sed in hoc maximo mœrore & acerbiſſimo luctu vrbis, rẽ crudelem fecerunt, ac omnibus modis irridendam. Iuſſerũt enim ciuibus vt iſta proſcriptione lætarentur, grauiter minati niſi parérent. Eo pacto cuncta ad eorum arbitrium libidinémque gerebantur, ita vt regnum Iulii Cæſaris aureum fuiſſe videretur. Poſt id tempus tabulas rurſum in albo proponunt, ex quibus nemini qui-

item mortem afferunt, tamen viuos fortunis ſpoliant, A
exigentes à ſingulis ciuibus decimam partem bonorum, vt aiebant: verè autem vix cuique decimam partem reliquerunt. Iidem Iulio Cæſari ſepulchrum fecerunt in foro vbi combuſtus fuerat; eóſque qui ad ipſum confugerent, tutos & inuiolatos eſſe voluerũt, ædibus, in quibus fuerat occiſus, ad purgandam aluum relictis. His rebus geſtis, Lepidus Romæ remãſit: Cæſar & Antonius contra Brutum & Caſſium profecti ſunt. Nam hi vbi intellexerunt remp. arbitratu Antonii & Cæſaris adminiſtrari, contempta Creta & Bithynia, B
quas prouincias ſortiti fuerant, contendunt, hic in Syriam, ille in Macedoniam: quæ prouinciæ non ſolùm erant opportunitate temporum, ſed etiam pecuniis, & magnis copiis florentiſſimæ. eas confeſtim ſine pugna capiunt, deinde Aſiam omnem in ſuam redigunt poteſtatem, deditione populorum (ſi res ita ferebat) & vi facta iis qui reſiſterent. Erant per id tempus magiſtratus in ſingulis prouinciis, quorum alii ad Brutum propter eius dignitatem & gloriam ſtatim ſe recipiebant: cæteri qui Antonii & Cæſaris partes ſuſtinebant, facilè ca- C
piebantur. In eo fuit numero Dolobella, à quo Trebonius Smyrnæ ex inſidiis necatus fuerat, eiúſque caput ad ſtatuam Cæſaris proiectum, quòd cædis eius particeps fuiſſet. Fuit & frater Antonii in Macedonia, quem Antonius eò miſerat vt exercitui præeſſet. Hi omnes obſtupefacti, Brutum admirabantur propter ea quæ ab omnibus ciuitatibus facta erant. Nam Athenienſes Bruto & Caſſio ſtatuas ex ære iuxta ſtatuam Harmodii & Ariſtogitonis publico decreto poſuerant. Imprimis autem id eos celeriter auxit, quòd à triumuirorum D
crudelitate & ſcelere longiſſimè aberant, præſertim Brutus: quódque ad ſenatum referebant omnia, eique ſe réſque ſuas omnes permittebãt; id enim ſenatui erat gratiſſimum. idcirco confirmabat ea omnia quæ ab illis geſta eſſent, quouſque ſeruire omnino coactus eſt. Hi poſtquam intelligunt ſenatum redactum eſſe in ſeruitutem, & cædes nefarias in vrbe factas, omnibus copiis in vnum conductis, properè contendunt de liber-

A tate dimicaturi. Dum autem adhuc eſſent in Aſia, adfuerunt Antoniani, qui, vt Ganium flumen tranſierunt, in Philippis Macedoniæ caſtra locant. Illi vbi venerunt ex Aſia, ex aduerſo caſtra ponunt, eorúmque duas partes faciunt, quò magis liberos & expeditos milites habeant, eíſque facilius queant imperare: deinde foſſa vallóque circundant. quæ res communiter vtrunque exercitum munitum & tutum præſtabat. Quum ita eſſent inter ſe oppoſiti, vtrinque crebræ excurſiones fiunt: & quanquam prælium aliquanto tempore cómiſ-
B ſum non eſt, tamen ad extremum congreſſi ſunt. Hanc pugnam præceſſerunt nonnulla portenta, quibus eius belli exitus & caſus reipublicæ demonſtrabantur, quòd eam Deus Opt. Max. in meliore ſtatu & conditione regni erat collocaturus. Nam, vt tum res erant, pax & cócordia ciuibus diu nó poterat inſidere. Reſpublica enim potentiſſima, & in ſummo faſtigio collocata, modú tenere nullo pacto poteſt. Itaque etſi Romani pro retinéda libertate plurima bella ſuſceperunt, tamen tandé cadere & ſeruire coacti ſunt. Sed huiuſmodi portenta iis
C quibus ea curæ ſunt, puto relinqui oportere: multóque melius Dion (vt opinor) feciſſet, ſi ea ſupra modú admiratus non eſſet, ſibíque Polybium propoſuiſſet aliqua ex parte ad imitandú. Ille enim hiſtoriá de Carthaginis & Græciæ captiuitate cóſcripſit, itémque de graui diuturnáque clade, quá Romani antea ab Annibale acceperant: nuſquam tamen monſtra eiuſmodi referre, aut calamitates vrbibus antè ſignificatas eſſe, dicere videtur. Id ſi facit ratus ea nunquam accidiſſe, culpa non caret: portentorú enim plena eſt hiſtoria: quòd ſi eueniſſe pu-
D tauit, tamen ea ſcribere noluit, veniam meretur: hiſtoriam enim conficiebat. Ego vero ex his omnibus quæ temporibus Cæſaris & Antonii acciderunt, hoc vnum referam, quo commutatio rerum (vt ego arbitror) ſignificabatur: flumina quædam in Italia in cótrarias partes fluxiſſe, quædá prorſus exaruiſſe. Pugna autem in húc modum commiſſa eſt. principio vtrinque vnus tuba ſonuit, pòſt reliqui omnes: ſed primùm ii qui continebantur certo & præfinito loco vt tuba canerent: deinde

alii vt animos militum ad prælium ineundum excitarent: mox repentè ſilentium factum eſt. Illi rurſum ſonos acutiſſimos fuderunt, & vtrinque exercitus conclamauit. Tum cœpere milites grauis armaturæ ſcuta haſtis percutere, eáſque contra ſe inuicem torquere. Funditores & ſagittarii tela lapidéſque iacere, equitatus irruere ſubſequentibus militibus grauis armaturæ. Ita res ad manus atque ad pugnam venit. Fit grauis impetus, diſtringũtur gladii: id primùm omnes agunt vt multos vulnerent, ipſi verò nullũ vulnus accipiant. Pòſt vbi animi (vt fit) ira incendi & inflammari cœperunt, accurrunt propius, & temerè irruunt. Hic rationem nullam habẽt ſui, neque ſentiunt accepta vulnera, quòd mors dolorem anteuertat. Itaque morientium nullus eſt gemitus, nulla lamentatio: etenim abſque cruciatu corporis ſtatim moriebantur, imprimíſque vtrique in ſuis locis cõſiſtebant. neque enim recedebant aliò, vt quenquam inſequerentur, ſed in iiſdem locis in quibus eſſent, ſauciabant paritérque ſauciabantur. quúmque hoſtes occidiſſent, ibidẽ ipſi non multo pòſt cadebãt. Mãſit ea pugna quouſque dies iam inclinaret. Igitur ſi Brutus cũ Antonio prælio decertaſſet, & Caſſius cum Cæſare, ipſi pares inter ſe fuiſſent. Sed dum Brutus Cæſarem imbecillum vicit, atque Antonius Caſſio, qui par ei in bellicis rebus non erat, ſuperior fuit, victores quodãmodo victi diſceſſerũt. Caſtra enim Cæſaris & Antonii, & quæ in caſtris erãt, omnia capta ſunt: Cæſar mirabiliter ſaluus euaſit. Nam ei, antequam prælium cõmitteretur, medicus ſomniũ narrauit, quo eũ caſtris excedere iubebat. Caſſius quoque incolumis ex prælio amiſſis munitionibus profugit: ſed quum exiſtimaret Brutum iam occiſum eſſe, quúmque quidã è victoribus ad eum properaret, mortẽ ſibi ipſe intulit. Brutus quanuis poſtea exercitum Caſſii recepiſſet, tamen iterum ſibi confligendum eſſe nõ putabat, quòd ſperabat cunctando ſe poſſe omnes ſine periculo conficere. Cæterùm de nocte conturbare eos maximo tumultu conabatur, quos etiam aliquando alueo fluminis auerſo intra munitiones concluſit. Dum Brutus hæc ageret, Cæſar & Antonius commeatu &

A pecuniis maximè indigebant, ob eámque rem nihil dederant militibus quo damna quæ captis caſtris in rebus eorum facta erant, reſarcirent. Ad hæc copias nauales iam à Bruto ſuperatas amiſerant: ita in armis ſpes relicta erat, nõ modò victoriæ, ſed etiam ſalutis. quamobrem experiri & tentare omnia etiam cum periculo cupiebant. Brutus quoque, quòd crebrò milites ab eo deficiebant, idem facere coactus eſt: iámque acies inſtructæ erant, quum duæ aquilæ volantes ſuper vtrunque exercitum inter ſe concertarent, finem belli præ-
B nuntiantes, propterea quòd ea quæ ad Brutum ſpectare videbatur, victa eſt. Bruto ſuperato, plerique militum in diuerſas partes fugæ ſe mandarunt, quos victores inſequebantur: etſi neminem eorum occidebant aut capiebant, ſed noctu locati in inſidiis prouidebant ne rurſum cogerentur. Brutus deſperata ſalute, ratus turpiſſimum eſſe capi & indigniſſimum, ad mortem confugit. Itaque quum exclamaſſet illud Herculis, O miſera virtus, quàm tu res eras nugatoria! equidem ſeriò in te exercebar, at tu ſeruiebas fortunæ: cohortatus eſt ali-
C quem ex ſuis, vt ſe interficeret. Quo facto Antonius corpus eius ſepultura affecit, niſi quòd caput Romam miſſum orta tempeſtate, quũ Dyrrachio ſoluiſſent, in mare proiectum eſt. Morte Bruti cognita, vxor eius carbonem abſorbuit: ita mortua eſt. Quúmque permulti clariſſimi viri cum Bruto eſſent, plures eorum ſtatim mortem ſibi conſciuerunt, quàm captiui deceſſerint. In his fuit Fauonius amicus Catonis: reliqui in Siciliam ad Sextum ſe receperunt. Antonius pecuniæ faciendæ cauſa in Aſiam profectus eſt: Cæſar Romam venit, vt eſſet
D impedimento Lepido ſiquid moliri conaretur, atque vt Sexto bellũ inferret. Per id tempus Fuluia ſocrus Cæſaris & Antonii vxor, contempto Lepido ita adminiſtrabat omnia, vt nihil à ſenatu decerneretur vel à plebe contra eius voluntatem. Cum ea erat Lucius Antonii frater. Igitur poſteaquam Cæſar venit, in pace aliquanto tempore fuerunt: pòſt verò diſſidere cœperunt, atque in apertum odium venire. Nam Cæſar propter inſolentiam ſocrus, quam ferre non poterat, filiam eius

repudiauit, vt virginem adhuc: quam rem iureiurando confirmauit. Quum autem apertas inimicitias gererent, proderat imprimis Fuluiæ odium hominum quod paulo antè in Cæſarem concitatum fuerat. Cauſa odii hæc fuit. quòd quum Cæſar Italiam omnem teneret, niſi ſiquid veterani milites ab eo dono ceperant, aut ex publico emptum poſſidebant, ope auxilióque ſeruorũ aliiſque rationibus adiutus, bona dominis eripiebat atque auferebat, eáq; deinceps dabat ſuis militibus. Quũ autem ii qui partis bonis priuabantur, grauiter ferrent, atq; (vt par erat) indignarentur: ita eos interrogare ſolitꝰ erat, Vnde igitur (inquit) veteranos remunerabimur? quaſi aut bellum gerere aut tot promiſſa facere, quiſquam ei iuberet. Sed quum Lucius & Fuluia iniuria affectos à Cæſare beneficiis ſibi deuincirent, eiſque omnibus in rebus auxiliarentur, Cæſar, & quidẽ inuitus, remittere aliquid de crudelitate ſua, nec amplius quenquam fortunis ſpoliare viſus eſt. Quare non modò apud Senatum, ſed etiam apud omnes charus haberi cœpit: milites autem grauiter ferre. idcirco interfecerunt centuriones, alióſque permultos qui eorum tumultum compeſcere eóſque placare nitebãtur. Parum quoque abfuit quin ipſe Cæſar ab iis fuerit interfectus. Etenim qualibet cauſa incitati, vim iracundiámque ſubibant: neque prius deſtiterunt, quàm propinquis ſuis & patribus, liberiſque eorum qui in prœliis cecidiſſent, prædia quæ ab aliis poſſidebantur, reſtitui iuberet. Quo impetrato, milites Cæſari fuerunt amiciores: ſed populus Romanus iterum acerbè tulit, ita vt ipſi inter ſe venirent ad manus, & pugnarent continenter. Quare timore permotus Cæſar, ſtudebat cum Fuluia & Lucio reconciliari: id tamen per legatos impetrare non potuit, propterea quòd multi ſenatorii & equeſtris ordinis cum Fuluia erant, cum quibus cõſilia communicabat, eáque nonnunquam, quod mirum fortaſſe videbitur, accingebat gladium, ſignáq; diſtribuebat inter milites, atque apud eos ſæpenumero cõcionabatur. Quapropter Cæſar ad veteranos confugit (erant veterani, qui militia dimiſſi erant vbi per legitimum tem-

A pus militauerant.) Quum igitur eſſent in Italia complures veterani, ab iis contendit vt ſe Fuluiæ conciliarent, componeréntque controuerſias omnes de quibus eos iudices ſumebat. Itaque veteranorum magna multitudo Romam venit: deinde frequentes in Capitolio tabulas, in quibus ſcripta erãt fœdera quæ Cæſar cum Antonio fecerat, legi coràm iuſſerunt: ibi Cæſari præſenti, abſentibus autem per legatos diem dicunt, quam ad diem Romam ipſi veniant cauſam ſuam acturi. Die conſtituta, quum Cæſar paratus eſſet iudicium accipere, illi B non adſuerunt: timore fortaſſe adducti, aut certè quòd ea res indigniſſima videretur. Irridebant igitur veteranos, & ſenatum Caligam vocabant ex vſu caligarum militarium. Veterani nihilominus Lucium & Fuluiam iniuſtè facere pronuntiant, réſque Cæſaris comprobant. Quo facto, Cæſar Lucio & Fuluiæ bellum indixit, mox ea quæ in fanis religionis cauſa erant, cæteráque ex quibus pecuniam facere poterat, nec ea ſolùm quæ Romæ, ſed etiam omnia quæ in Italia, & in ditione ac poteſtate eius repoſita erant, ſuſtulit. Dum Cæſar C bellum appararet, Lucius & Fuluia, cõparatis etiam rebus ad bellum gerendũ neceſſariis, copias cogunt. Tãdem autem datis acceptíſque vtrinque magnis incommodis, Cæſar ſuperior fuit: atque oppidum in quo Lucius erat, diuturna obſidione faméque afflictum cepit. & quamuis Lucius cum paucis ſaluus & incolumis euaſerit, tamen cõplures ſenatorii & equeſtris ordinis perierunt: Fuluia verò cum liberis ad maritum perfugit. Iulia Antoniorum mater primùm in Siciliam profecta ad Sextum Pompeium, ab eodem honorificè ad filium re-D miſſa eſt. Claudius quoque Tiberius Nero cum iis fuit qui ſe ad Antonium receperant. Nam quum haberet præſidia in Campania, intelligerétque Cæſarem bello ſuperiorem fuiſſe, fugit cum Liuia Druſilla, filióque ſuo Claudio Tiberio Nerone: vt poſtea mira res accidiſſe videatur, quòd Liuia Cæſari, quem antea fugerat, nupſerit, atque Tiberius is qui cum parentibus ſuis fugæ ſe mandauerat, Cæſari in imperio ſucceſſerit. nam vtrúque poſtea factum eſt. Cæſar poſtquam vt-

bem grauiſſimis morbis affligi propter famem videt, A Sexto Pompeio maris imperium obtinente iámque Italiam inuadente, cum eo decertare nauali prælio conſtituit, ac primùm naues ex pellibus facere conatus eſt, (vt ii ſolent qui in Oceano nauigant) quas contextas viminibus integebat crudis boum coriis, quæ non aliter extendebat quàm in rotundis ſcutis fieri ſolet. Itaque irridebatur, putabatúrque, ſiquid cum iis tentaſſet, in maximum periculum eſſe venturus: ſed alia claſſe comparata vſus, tamẽ victus eſt. Hic ſtuduit ſtatim cum Sexto pacem facere, ſed eum in fœderibus faciendis cõcordem nõ habuit. In his rebus quum occuparetur Cæſar, Antonius ex Aſia amore Cleopatræ in AEgyptum profectus eſt: quo tempore Labienus, qui præfuerat equitibus Pompei Magni (vel potius filius eius hic Labienus fuit, qui primò ad Parthos ſe contulit: deinde vnà cum filiis Pompeii bellum cum Cæſare geſſit, iíſque ſuperatis, ad Parthos cõfugit) Orodi Parthorum regi perſuaſit vt bellum inferret Romanis. Huic Orodes Pacorũ filium tradit: deinde eum ab ſe cum exercitu dimittit. Ab iis Syria omnis præter Tyrum capta eſt: Palæſtina C quoque, Cilicia, ac vrbes Aſiæ quæ in continenti ædificatæ erant, omnes ferè captæ ſunt. Quæ quanquam ad Antonium perferebantur, tamen homo temulentus & amoribus irretitus, nec ſocios curabat nec hoſtes. Tandem verò coactus, quòd omnia occupata eſſe intelligeret, AEgyptum reliquit: cur id faceret, bellum Sexti in cauſa eſſe dicebat. Inde venit in Græciam, vbi cum matre & vxore coniunctus, Cæſarem hoſtem, Sextum verò ſibi amicum fecit. Poſt hæc in Italiam tranſiit, ac repentè occurrẽs Publio Seruilio, qui Cæſaris exercitum D contra eum ducebat, multos occidit, multos etiam cepit. Hoc prælio facto Fuluia moritur, tunc ambo ab armis diſcedunt: & quanquam eorum copiæ atque ſpes contrariæ erant, tamen quia poſt mortem Fuluiæ res ita poſtulare videbatur, inter ſe conciliantur. In eo fœdere Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam, & Galliam ſortitus eſt: Antonius ea quæ trans mare Ionium, quæque in Europa Aſiáve erant in ditione ac poteſtate

A populi Romani. Lepidus enim Libyam, Sextus Siciliam tenebat. Contra hunc quum Cæſar & Antonius bellum appararent, in maxima damna incurrerunt, quòd ipſe omnes qui Romæ eſſent, infeſtos eis inimicóſque reddidit: vſqueadeo mari potens erat, præſertim quòd Menæ liberti ſui opera & conſiliis vteretur. Tum Romanos (quia Sardinia occupabatur, vexabatúrq; maritima regio) res frumentaria defecit. Quáobrem quum ingens fames eſſet, eáque grauiter affligerentur, hortabantur Cæſarem & Antoniú ad pacem cum B Sexto faciendam, ob eámque rem multum clamorem profundebant. Sed vt nihil proficere ſe intelligunt, celeriter ad eos interficiendos contendunt. Qua re animaduerſa Cæſar, etſi iam ſuos vulneratos habebat, tamen veſtem diſcidit, ſuppléxq; eorum fidé obteſtari & miſericordiam implorare cœpit: Antonius maiore vi adhibita reſtitit. Tandem verò legatos de pace ad Sextum mittere coacti ſunt. Per id tempus L. Cornelius Balbus, Gaditanus vir, conſulatum gerebat. cuius mentio fit in hiſtoria, propterea quòd ita omnibus copiis C circunfluebat tantáque erat magnitudine animi, vt omnes homines ſuæ ætatis facilè ſuperauerit. moriens enim drachmas circiter vigintiquinq; populo Romano viritim reliquit. Eodem quoque tempore lex Falcidia, quæ nunc etiam obtinet in hæreditatibus, vt grauatus hæres quartam partem retineat, à Publio Falcidio tribuno plebis lata eſt. Interea Cæſar & Antonius multa faciebant contra ius fáſque: nam complures non modò alia ratione indigniſſimos, ſed etiam ſeruos in ſenatorium ordinem cooptabant. Etenim Maximum quendam, qui quæſtoris officio functurus erat, agnitum, do- D minus in ſeruitutem vindicauit. Alius quoque inter milites, vt miles deprehenſus, è cliuis Capitolinis præcipitatus eſt, data prius ei libertate, vt maiorem autoritatem haberet animaduerſio. Cæſar autem & Antonius tandem cum Sexto in colloquium venerunt, cum quo initis fœderibus pacéque facta, tantus præ gaudio clamor eorum qui aderant præſentes, fuit (tot belli ſcilicet laboribus exantlatis, & pace longo tempore expetita)

vt montes maximè perſonarent, ob eámque rem magnum timorem facerent. Pompeiani non ſuſtinebant quouſque in terram veniſſent (erant enim in nauibus) ſed ſtatim ſaliebant in mare: nonnulli quoque ſe in profundum iaciebant, ſéque deinceps natantes mutuò ſalutaban & complectebantur. Poſt hæc conuiuia viciſſim vtrinque acta ſunt: primùm à Sexto in naui: deinde in continenti à Cæſare & Antonio. Poterat Sextus vtrúque quũ eſſent in naui cum paucis, interficere, idque Menæ conſilium erat: tamen noluit, ſed cum Antonio iocabatur familiariter, à quo ædes eius paternæ quas in Carinis habebat, occupabantur. eſt autem locus in vrbe, cui Carinæ nomen eſt: quæ appellatio quum ad partem quoque nauis inferiorem pertineat, facetè dicebat eos in Carinis epulari. Idem filiam ſuam deſpondit M. Marcello Cæſaris ex ſorore nepoti. itaque hoc bellum dilatum eſt. Antonius ex Italia in Græciam reuerſus, multa fecit contra mores inſtitutáq; maiorum. Etenim damna multa attulit ciuitatibus, in iíſque cupiditates ſuas expleuit: denique Dionyſius appellari voluit. Qua re animaduerſa Athenienſes Mineruam ei deſponderunt. Is nuptias ſibi placere reſpondit, ab iíſque quadraginta millia aureorum exegit dotis nomine. Quúmq; eſſet in his rebus occupatus, in Aſiã præmiſit Publium Ventidium, qui Parthos, qui in munitis locis caſtra poſuerant, à quibus etiam inuadebatur, contra opinionem Labieni, cui paulo antè res ex ſententia ſucceſſerant, magna vi in fugam conuertit Syriáque expulit, ipſum denique Labienum cepit: ac propterea Romæ triumphauit. Hic ex eo tempore cum propter magnificentiam & ſumptum cæterarum rerum clarus erat, tum verò quòd palatium incendio conſumptum reſtituit, atque ſtatuis quas à Cæſare acceperat (videlicet poſtea redditurus) adornauit. eas enim, quum Cæſar paulo pòſt repeteret, non reddidit: ſed ei ita facetè reſpondit, Mihi quidem (inquit) ſeruorum copia nõ eſt: tu verò ſeruos tuos ad palatium mitte, atque inde ſtatuas accipe. Cæſar autem eas reliquit, metuens ne, ſi inde eximeret, peculatus accuſaretur. Poſt hæc Liuiam

A vxorem duxit, cuius amore olim captus fuerat. Erat Liuia vxor Neronis quicum fugerat, (vt ſuprà dictum eſt) ex eóque puerum ſex menſium in aluo cótinebat: eam Nero quaſi pater non maritus eſſet, Cæſari vxorem dedit. Ibíque quum epulum fieret, in eóque puerulus quidam garrulus interueniſſet, quales ſolent eſſe ii qui nudi à mulieribus deliciarum multitudinis cauſa educãtur: vidiſſétque Liuiam vnà cum Cæſare eſſe, Neronẽ verò ſeorſum cum alio ſedere, ad eam acceſſit, mox ait: Quid hic agis Domina? ecce enim vir tuus (Neronem B monſtrabat) illic ſedet. Liuia, quum Cæſari nupſiſſet, peperit Claudium Druſum Neronem, quem Cæſar educauit, deinde ad patrem miſit. Tiberius non multo pòſt moritur, Cæſarémque eidem Druſo Tiberióque liberis ſuis tutorem relinquit. Interea plebs de his rebus multum ſermonem habebat, ſed id potiſſimùm circũferebatur, τοῖς εὐτυχοῦσι τρίμηνα παιδία, quòd fortunatis hominibus liberi tertio menſe naſcerentur, ídque poſtea in prouerbii conſuetudinem venit. Sub hæc tempora Mena à Sexto ad Cæſarem defecit, quem Cæſar Sexto C repoſcenti non modò non tradidit, ſed eum in honore habuit, atque in equeſtrem ordinem cooptauit, conceſſo ei iure aureorum annulorum. Eſt autẽ ius aureorum annulorum, quod ſolus princeps libertis dat: propterea quòd olim ciuibus Romanis, niſi iis qui ſenatorii erant aut equeſtris ordinis, aureos annulos ferre non licebat. Sextus hac re permotus, à pace recedit: præſertim quòd Cæſar promiſſa ſibi non exoluebat: nam is etiam querebatur à Sexto fœdera aliqua ex parte violari. Cæſar Lepidum & Antonium venire iubet ad bellum Sexto D inferendum. Sed dum illi non ſtatim paruerunt, Cæſar ſolus cum Sexto bellum geſſit: quo in bello primùm aduerſa fortuna vſus eſt. nam non ſolùm quibuſdam prælìis naualibus inferior fuit, ſed etiam magna vi tempeſtatis complures naues amiſit. Quibus rebus Sextus efferebatur, diripiebat & vexabat Italiam, ſéque Neptuni filium appellabat. Qua re cognita, Cæſar in omni ferè Italia naues ædificari iubebat, multas aliunde conducebat, conſcribebat milites, congregabat pecuniam, ita

vt in nauibus ædificandis, ac quærendis pecuniis, exer- A
cendiſque remigibus biennium conſumpſerit. Hac ratione, hæc aliáque permulta quæ ad Italiam & Galliam ſpectabant, prouidebat. M. Bipſanium Agrippam comparandæ claſſi præfecit, eúmque (quòd iam bellum contra Gallos confecerat, & ſecundus ciuium Romanorum belli gerendi cauſa Rhenum tranſierat) accerſiri iuſſit, atque ei vt triumpharet conceſſit, mandauítque vt milites qui in ea claſſe futuri erant, in laboribus exerceret. Agrippa cum Lucio Caio conſul erat, qui idcirco triumphare noluit, quòd ſibi turpiſſimum eſſe exiſtima B
bat efferri gloria in aduerſa fortuna Cæſaris. Claſſem verò celerrimè comparauit: tum, quòd ea loca ſine portu erant, opus magnificum & præclarum fecit. Nam apud Cumá, quæ ciuitas eſt in Campania, inter Miſenũ & Puteolos locus quidam interiectus inſtar lunæ incuruus & inflexus eſt: eúmque exigui mõtes ambiunt, vacui ab arboribus & nudi, paucis tamen exceptis: præterea tres ſinus maris habet. quem locum vbi Agrippa obſeruaſſet, in eo portus tutiſſimos fecit. Iam verò quæ in eo loco vidi, quia commemoranda eſſe vidẽtur, C
paucis exponam. Nam in his montibus, quos iuxta ſinus maris eſſe paulo antè dictum eſt, fontes ſunt ignis & aquæ pleniſſimi: & qui conſtet ex altero ſeparatim, omnino nullus inueniri poteſt. Nec verò per ſe ignis aut aqua frigida eſſe videtur: ſed quia commiſcentur, aqua calida, & ignis quodammodo humidus eſt: atque quum aqua per canales in ciſternas influat, eius vaporem ii qui ea loca incolunt, inducunt per tubos in altiſſima domicilia, ac poſtea calefiunt in illis. Nam is vapor quãto lõgius à terra abfuerit & ab aqua, tanto ma D
gis exſiccatus & aridus eſt. Quamobrem vtrinque ædes magnificæ ædificantur & ſumptuoſæ, quæ ſunt vitæ hominis & valetudini aptiſſimæ. Idem quoque mõs eam terræ naturam efficit vt igni exuri nõ poſſit. quippe vim eius & flammas contraria vis aquæ, quæ cum eo commiſcetur, reſtinguit. Sed quum ignis ea quæ proxima ſunt, diſſipet atque conſumat, fit vt ea pars terræ quæ mollis & humida eſt, calore liquefacta & dilapſa

A diffundatur: quæ verò aſpera eſt & dura, conſiſtat. Ex quo neceſſe eſt in glebis eius terræ cauernas exiſtere: quæ ſi in locis aridis collocatæ ſunt, in puluerem rediguntur: coniectæ verò in aquam & mixtæ puluere, conſiſtunt: atque adeo, quandiu in aqua ſunt, concreſcunt magíſque obdurantur. Cuius rei cauſa afferri poteſt, quòd ea pars quæ arida eſt; igni augetur propter naturæ ſimilitudinem, ab eóq; frãgitur: ſed admixta re humida, ita refrigeratur vt propterea concreſcat atque omnino conſolidetur. Quum igitur Baiæ eiuſmodi ſint, in eas A-
B grippa venit, fecítque portus, naues celeriter comparauit, ac remiges delegit. Tum in vrbe multa portẽta nunciata ſunt, ſed imprimis complures delphinos ad Aſpidẽ oppidum Aphricæ concertantes inter ſe, interiiſſe: in eodémque oppido pluiſſe ſanguinem, eundémque ſtatim à volucribus in varias partes allatũ eſſe. Porro quod Liuiæ euenit, magnam ei attulit voluptatem. nam aquila in ſinum eius coniecit gallinam albam, quæ ramum lauri ferebat in qua baccæ erant. quæ res quum magnum aliquid ſignificare videretur, Liuia gallinæ magnam cu-
C ram habuit, ſeuitque laurum: quæ quum creuiſſet, lauream ſuppeditabat iis qui parta victoria triumpharent. Sed Liuia Cæſarem in ſinu ſuo atque omnino in poteſtate erat habitura. Eodẽ tempore Antonius ex Syria in Italiam venit, propter bellum Sexti (vt aiebat) à quo magna clades Cæſari allata eſſet: ſed poſtea cum Cæſare diſſidere cœpit, ita vt ei propè bellum intulerit: tamen rurſum cum eo opera Octauiæ reconciliatus eſt. nam eam (quia ſoror erat Cæſaris) ſuperiore fœdere in vxorem duxerat. Antonius Cæſari naues dat, ab eóque
D milites accipit quorum opera contra Parthos vteretur. Hæc illi faciebant, non beneuolentia adducti, ſed quòd commodi ſui cauſa ita faciendum eſſe putarent. Antonius quoque Octauiam Corcyra ſtatim in Italiam remiſit. Cæſar comparata claſſe, tranſmiſit in Siciliam: qúmque ei bello nauali Agrippam præfeciſſet, ipſe pedeſtres copias ducebat, obſeruabátque omnia quæ gererentur. Sextus quoque claſſe tradita Demochari cuidam, è terra pugnam ſpectabat. Igitur

Agrippa pugnam cum Demochare cómittit: quæ quum A
æqualis vtrinque multo tempore fuiſſet, eſſétque iam
ad noctem perducta, tandem Cæſariani ſuperiores fue-
runt. Pugnatum eſt apud Mylas vrbẽ Siciliæ. Victos ve-
rò non ſunt longius inſequuti, vt mihi quidem videtur:
idque verò ſimilius eſt, tum quòd eos comprehendere
non potuiſſent propter nauium magnitudinem, tum
quòd imperiti rerum nauticarum metuebant ne ad
proximam terram naufragia facerent. Quidam tamen
exiſtimant Agrippæ ſatis fuiſſe hoſtes in fugam conuer-
tere, quòd Cæſari, non ſibi victoriam peperiſſet. Nam B
familiaribus ſuis dicere ſolebat, hũc eſſe morẽ principũ,
vt nolint quenquam habere ſe potiorem. Nam ea qui-
dem (inquit) quæ facilem & exploratam victoriam vidẽ-
tur eſſe habitura, ipſi gerere ſtatuũt: peſſima verò quæ-
que & difficilima aliis committere. quòd ſi eueniat vt
opportuna negotia aliis mandare cogantur, grauiter &
acerbè ferunt propter laudem & gloriam eorum qui ea
geſſerint. neque enim vinci ſe volunt, aut parum fortu-
natos videri: multo verò minus rerum præclarè geſta-
rum gloriam apud alios eſſe facilè patiuntur. Itaque ſæ- C
pe cohortabatur eos, qui ſe ſaluos & incolumes eſſe
vellent, darent operam vt principes liberarentur o-
mnium rerum difficultate & moleſtia, ſed tamen eis re-
rum geſtarum gloriam reſeruarent. Hæc Agrippa vt di-
cere, ita facere conſueuerat. Sed quum prælium naua-
le commiſſum eſſet, intelligerétque Cæſar Meſſana
Sextùm abiiſſe, portúmque eſſe omni præſidio deſti-
tutum, nactus occaſionem belli, eam non prætermiſit,
ſed ſtatim cum nauibus quas ab Antonio acceperat,
Meſſanam contendit: nec tamen felix fuit ad caſum D
fortunámque belli, propterea quòd Sextus ei cum claſ-
ſe ac pedeſtribus copiis occurrit. Cæſar enim conte-
mnens Pópeianos, quòd iam ab Agrippa ſuperati fuiſ-
ſent, cum iis conflixit: quo in prælio non ſolùm amiſit
magnam partem claſſis, ſed ipſe quoque in maximum
periculum & diſcrimen venit, quum nõ poſſet ad ſuos
qui in Sicilia erant, perfugere: ſatiſque ei fuit ſe re-
cipere in proximam continentem, atque ibi tutò eſſe.

A Sed quum exercitum ſuum in inſula interceptum eſſe ani... aduerteret, iniquo animo ferebat, nec ante animú recepit quàm piſcis vltrò è mari ſaliens ad pedes eius accidit, atque à vatibus ob eam cauſam reſponſum eſt Siciliam in eius fore poteſtate. Cornificius autem, qui Cæſariano exercitui in Sicilia præfectus erat, periclitabatur ne, ſi in loco conſiſteret, inopia cibariorum expugnaretur: quòd ſi recederet, ne vnà cum exercitu periret, circunſtan ibus hòſtibus & eminus iaculantibus, ac oppor unis locis inuadétibus. Tamen quia Agrippa

B tranſierat in Siciliam, Myláſque ceperat, ac hoſtes inſequutus ad eum venerat, præter ſpem euaſit. Qua ex re propter ſuam & militum ſalutem tanta lætitia efferebatur, vt Romæ, quoties foris cœnaret, elephanto veheretur. Igitur etſi Cæſar eo tempore Sicilia non eſt potitus, tamen paulo pòſt coniunctis cum Lepido copiis, poſtquam in eam tranſiuiſſet, opera Agrippæ vicit Sextú prælio nauali. Quare Sextus de Sicilia diffidens, fugæ ſe in Aſiam mandauit, ibique, quòd res nouas moliretur, ab Antonio miſſis militibus occiſus eſt. nam eum

C Cæſar non eſt inſequutus propter diſſenſionem quam fecerat cú Lepido: (Lepidus enim, quòd bellum ex æquo geſſiſſet, æquum eſſe ſtatuebat ſe quoque Siciliá potiri, quanuis Cæſar eo veluti legato in rebus omnibus vteretur) ſed quum multa quæ contra Sextum parauerat, cum eo communicaſſet, cœpit eum ſuſpectum habere: quam ſuſpicionem tamen non patefecit, ne eum aper è inimicum & hoſtem haberet. Pugna autem celerius quàm volebat cum Sexto commiſſa: eóque ſuperato (vt ante dictum eſt) cum Lepido, priuſquam ipſe

D aliquid moliretur, apertas inimicitias geſſit. Lepidus petébat ea quæ ex primis fœderibus ad ſe pertinebant: præterea Siciliam ſibi vendicabat, quòd in ea expugnanda ſocius fuiſſet, ob eámque rem Cæſarem in ius vocabat, quum tamen ſecum haberet copias quas adduxerat ex Libya. Ad hæc Cæſar nihil reſpódit, ſed ratus ius in armis eſſe, quòd ipſe potentior eſſet, confeſtim aduerſus Lepidum cum paucis contendit, vt eum perterreret cui deerant omnia quæ ad bellú gerendum pertinebát: ac pri-

at primùm vt amicus in caſtra Lepidi ingreſſus, pauca A
apud milites concionatus eſt: ſed poſtquam nihil dicit
ad eorum voluntatem, magis concitati ſunt, ac facto in
ipſum impetu nonnullos ex iis militibus quos ſecum
habebat, occiderũt: ipſe, quòd ei celerrimè auxilia vene
runt, ſaluus euaſit, eóſque omnibus copiis poſtea ador-
tus eſt. Tum milites Lepidi vniuerſi Cæſarem adierũt,
ipſéque Lepidus cum pulla veſte ſupplex fuit, atque ob
eam rem, omnem dominationem amiſit, vixítque in I-
talia ſine præſidio. Quum autẽ Antonius eſſet in Græ
cia, Ventidius legatus eius Pacorum filium Orodis re- B
gis Parthorum bello deuictum interfecit, qui ſupra cæ-
teros reges propter iuſtitiam & manſuetudinem apud
ſuos charus fuerat: præterea Parthos omnes qui in ea
pugna ſuperati ſunt, expulit ex Syria. Tum Antonius
Ventidio ob res præclarè geſtas inuidere cœpit: at ille
ſe ſua poteſtate abdicauit, nec Antonius opera eius am-
plius vſus eſt: tamen poſt mortẽ Antonii primus ciuium
Romanorum de Parthis triumphauit, qui triumphus
fuit ei decretus à ſenatu: & maximè, quòd eodẽ die ean-
dem cladem Parthis intuliſſet, quam ab iis populus Ro- C
manus Craſſi temporibus acceperat. ex quo præter opi
nionem omnium magná gloriá adeptus eſt. Nam quũ
ante per triumphum Põpeij Strabonis cum reliquis ca-
ptiuis ductus fuiſſet, de Parthis ipſe poſtea triumphauit.
Tunc Antonius Soſium præfecit Syriæ & Ciliciæ: à quo
cum alia multa præclarè geſta, tum verò ab eo Hiero-
ſolyma expugnata ſunt: ac primùm quidem capti ſunt
ij qui templum eius vrbis defendebant: pòſt deinde re-
liqui omnes ipſo die Saturni: tantáque fuit eorum reli-
gio, vt quum antè vnà cum templo capti eſſent, à Soſio D
contenderint vt liceret ſibi, poſtquam idem dies rediiſ-
ſet, de more ſacrificare. Antonius Herode rege apud eos
cõſtituto, Antigonum, qui per id tempus in iis regnum
obtinebat, cruci alligatum fuſtibus cædi iuſſit: quod nul
li regi antea acciderat à populo Romano. Poſt hæc in
Parthos exercitum duxit, quúmque ad Phraàta veniſſet,
cœpit eam vrbem obſidere: quo tempore tamen nihil
magnum gerebat, ſed à barbaris qui extra vrbem erãt,

A multis magníſque incõmodis afficiebatur. In hac obſidione vrbis, Phraates clàm ad Antonium quoſdam ire iuſſit, qui ei perſuaderent vt ad ſe legatos mitteret: ita facilè fieri poſſe vt quæ petebat obtineret. Deinde legatis miſſis ab Antonio, ſedens in ſella aurea, reſpondit, eóſque multis conuitiis cõſectatus, ac neruo arcus quẽ habebat in manibus, ſæpe pulſato, promiſit, ſi mox inde caſtra moueret Antonius, ſe pacem eſſe cum eo confirmaturum. Erat Phraates omnium hominum ſceleratiſſimus, qui Orode patre ac fratribus ſuis interfectis, re-
B gnum Parthorum occupauerat. Antonius quùm hæc à legatis accepiſſet, metuens Phraatem quia ſe iactauerat inſolentius, inde caſtra mouit: deinde paulo pòſt exercitum in maximũ periculum adduxit: ex quo tamen cõtra opinionem euaſit. Nam milites eius labores militiæ vehementer pertulerunt: qùúmq; in inſidias incurriſſent, cœperunt cõiũctis ſcutis teſtudinẽ repentè facere, flexiſq; genibus cõniti. Barbari rati eos defeſſos eſſe ex vulneribus, abiectis arcubus, ex equis deſcẽdunt, diſtrictiſque gladiis proximò accedunt, ſcilicet omnes interfectu-
C ri. Romani inſurgunt ſubitò, & ſigno dato cunctas phalanges explicant: inde irruẽtes, videlicet inermes armati, imparatos parati, ſagittarios leuis armaturæ milites, barbaros Romani confertos trucidant. Teſtudo autem in hunc modum fit: Impedimenta & milites leuis armaturæ cum equitibus medium locum tenent, ij qui ſunt grauis armaturæ, quíque vtuntur ſcutis longiſſimis, ad alas inſtruuntur, & reliquos inſtar laterculi circundant: cæteri quorum ſcuta ampla ſunt, conferti in medio agmine conſiſtunt, atque ſcuta ſua nõ ſuprà ſe ſolùm, ſed
D etiã ſupra cæteros extollunt, ita vt nihil præter ſcuta videatur, quæ quũ denſa ſint, omnes defendunt à telis cuiuſuis generis, tantúmq; roboris habẽt, vt ſupra eam teſtudinẽ nõ modò homines ire, ſed etiã equos agere poſſint, & vehicula, quoties fuerint in concauo & anguſto loco, cui rei propterea teſtudo nomen eſt, quòd fortiſſima ſit atq; tectiſſima. Ea duas ob cauſas vtuntur: vna eſt quum propugnacula quædam adoriri volunt, ſic enim plerunq. nonnullos extollunt, vt eos ſupra muros col-

docent: altera cauſa eſt, quòd ita intercluſi ſagittariis ſimul omnes reſiſtunt. Nam equos genua flectere, ſéque inclinare docent. Ita hoſtibus opinionem præbent laſſitudinis, quibus ob eam cauſam irruentibus ſubitò inſurgunt, eiſque terroré iniiciunt. teſtudo enim fieri ad húc modum ſolet. Antonius regem Armeniorum dolo cepit, quòd ſibi in bello contra Parthos ſubſidio non veniſſet: quem quum vinctum, primò cathenis argéteis ſecum adduxiſſet, pòſt aureis cóſtrictum ad Cleopatram duxit: cum qua deinceps relictis armis ſeſe dedidit voluptatibus, atque filios eius reges regum appellauit. Nec ſolùm inter eos partitus eſt Armeniam, & quas habebat prouincias, ſed etiam Indiam & Parthiam. Interea Cæſar milites exercebat, dum Pánonios & Dalmatas in ſuam ditionem & poteſtaté redigeret. In quibus prælíis & laboribus nonnunquá etiam vulneribus acceptis periclitabatur. Per id tempus Agrippa Romæ aquá quæ defecerat, vitio aquæductuum, ſumptu ſuo reſtituit, atque in complures partes vrbis deduxit: præterea refecit ædificia publica, viáſq; omnes ſine vllo ſumptu publico. Cloacas verò ita purgauit vt per eas in Tiberim nauigaretur. Quúmque in circo errare homines animaduerteret, in numero circuituú, quos Græci διαύλους vocant, delphinos & ouata opera fieri iuſſit, vt ex iis circuitus curriculorum oſtenderentur. Adhæc oleum ſalémque omnibus dedit ciuibus: balneáque gratis per annum viris mulieribúſque conceſſit, in quibus lauarentur. Conduxit etiam tonſores in mercatu, vt nemo quicquá impenderet de ſuo. Præterea miſſilia de loco ſuperiore in theatrum iecit, in quibus argentum erat, aliæq; res permultæ. Res quoque vænales multas in medio poſitas populo ad diripiendum dedit. Aſtrologos & magos omnes ex vrbe expulit. Hæc omnia Agrippa, quum eſſet ædilis, fecit. Cæterùm rege Medorú à Parthis deuicto, Armenia Mediáque in poteſtaté Parthorum venit. Quibus rebus geſtis Antonius & Cæſar hoſtes eſſe paulò pòſt cœperunt, atque alter alterum multis modis criminari. Cæſar obiiciebat Antonio, quòd Cleopatræ daret ea quæ eſſent populi Romani: quaſi præſtigiis quibuſdá

A factum eſſet, vt ei veluti mancipium ſeruiret, cuius rei cauſa non planè Antonio, ſed Cleopatræ bellum indixit. Antonius Cæſarem accuſabat quòd ab eo iniuriam accepiſſet, à quo Antonij adhuc ſuperſtitis tabulas teſtamenti apertas eſſe & publicatas ferebatur. Fuerunt & aliæ cauſæ: nã quum ſtatuiſſent lõgo tempore antè bellum inter ſe gerere, cauſæ eis nõ defuerunt. Huius belli apparatus omnes vicit ſuperiores: nam vtriq; auxilio fuerant quamplurimæ nationes & gentes. Cum Cæſare erãt Gallia, Hiſpania, Illyria, atq; Libes qui antea fuerant in ditione populi Romani, exceptis iis qui circum B Cyrenen incolebãt: itémq; ij apud quos Bogud & Bocchus regnum obtinuerant. Sardinia quoq; & Sicilia, aliæq; inſulæ proximè ſupradictis regionibus, opem ei ferebant. Antonius ſecum habebat Aſiaticos eos qui parebant populo Romano: item Thraciã, Græciã, Macedoniam, AEgyptios, Cyrenæos, cum finitimis nationibus & inſulis: præterea omnes ferè reges & principes, aut eorum legatos, qui vicini erãt prouinciis populi Romani quas Antonius tenebat. Idẽ Antonius, antequam C bellum gereretur, iurauit militibus ſe parta victoria in duobus menſibus proximis imperium depoſiturum, traditurúmq; omnem poteſtatem ſenatui populóq; Romano: vixque ei perſuaſum eſt vt id ſexto menſe faceret, quò facilius res in meliore ſtatu collocarentur. Ante id bellum hæc portenta viſa ſunt. Bubo primùm volauit ad templum Concordiæ, deinde ad reliqua, in quibus etiam conſidebat: niſi Dion ridiculus eſt, qui dicat volatibus bubonum, & ſimiarum introitibus in templa, & ſiqua ſunt eius generis, bella & calamitates tam ma-D gnas declarari, aut etiam eruptione AEtnæorum igniũ finitimis ciuitatibus vaſtatis. Porro quòd draco biceps viſus ſit in Hetruria, longus pedes LXXXV, ſitq;, quum multa vaſtaſſet, fulmine percuſſus: ſi verum eſt, mirabile profectò eſt. Romæ autem pueri ſponté ſua in duas partes diuiſi, ac partim Antoniani, partim Cæſariani nuncupati, quum biduũ certauiſſent inter ſe, Antoniani victi ſunt. quæ res caſum Antonij futurum præmonſtrauit. Eidem quoq; ſua ſtatua interitum portendit, quæ in

Albano collocata, quum lapidea eſſet, multum ſanguinem miſit. Pugnatum eſt apud Actium, vbi nunc eſt Nicopolis. Antonio amici maximè offenſi erant, quòd in eo bello ſociam ſibi adiunxiſſet Cleopatrã, propter quã victus eſt prælio nauali, quod in hunc modum factum eſt. Naues Antonii erant nauibus hoſtium longè maiores, in quibus triremes paucæ, quinqueremes & deciremes complures, reliquæ erant inter has mediæ: in his altiſſimas turres ædificari, atq; magnum numerum hominum imponi in turribus iuſſerat: ex quo efficiebatur vt pugna diſſimilis eſſet. Nam Cæſariani, quòd minores & celeriores naues haberent, impetum in hoſtes faciebant, à quibus ne ſauciarentur cauebant dilígẽter. Aut enim ſubmergebant naues eorum, aut ſi id non facerẽt, recedebant antequam ad manus venirent, rurſumque irruebant in eoſdem ſubitò, aut iis relictis alios aggrediebantur, quibus celeriter confectis, alios atque alios petebant, vt quammaximè poſſent offenderent imparatos. nam quòd vires hoſtium quódq; pugnare cum iis timerent, vbi eos aggreſſi erant, non expectabant diutius ſed vbi de improuiſo irruiſſent, (ne tempus darent ſagittariis contra ſe iaculandi) procul à telis fugiebant, vulneratis aut perturbatis hoſtibus, ne ab iiſdem poſtea caperentur. Antoniani Cæſarianos ad hunc modum celeriter contra ſe nauigantes percutiebant, crebris lapidibus teliſq; in eos coniectis: quòd ſi acceſſiſſent propius, manus ferreas iniiciebant, quæ ſi opportunè cecidiſſent, ipſi ſuperiores erant: ſin minus, ſubmergebantur, ſuis nauibus impetu hoſtium fractis: quem ſi conabantur refugere, in alia pericula incidebant. nã duæ trẽſve naues contra vnam magno curſu ferebãtur. Aliæ earum præſtabant quod poterant: aliæ affligebantur. Igitur erant ex Cæſarianis gubernatores potiſſimùm & remiges labore defeſſi: ex Antonianis milites. Atq; Cæſariani, quòd celeriter impellerent nauigia, ac ſubitò in contrarias partes agerent, comparabantur cum equitibus qui equos concitant & reflectunt: Antoniani armatis hominibus ſimiles erant, ex quo victores eſſe videbantur & victi. Nam illi ad naues horum proximè

A accedentes remos frangebant: hi de ſuperiore loco ſubmergebant illos lapidibus, & aliis machinis. Sed quum diu pariter eſſet pugnatum, accidit vt Cleopatra, quæ poſt tergum pugnantium erat, iactabatúrque fluctibus, non potuerit exitum belli ancipitem atque incertum expectare, ſed muliebri & AEgyptio animo propter dubium certamen ſuſpenſa metu & ſolicita expectatione in fugam ſe contulit, ſuíſque ſignum dedit: quos Antonius, poſtquam ſubitò vela feciſſe, ac tum fortè ſecũdiſſimo vento in alto nauigare intellexit, eos ſubſequutus

B eſt. Qua re cognita, quum cæteri milites animos demitterent, & vehementer conturbarentur, Cæſar ſuperior fuit eo prælio nauali ad quartum nonas Septembris confecto: quem diem, etſi mihi mos non eſt ita faciendi, tamen propterea notaui, quòd eo die penes vnum Cæſarem ſumma rerum fuit, vt ex eo anni principatus eius numerentur. Cæſar vrbem ædificauit in eo loco in quo ſibi victoriam pepererat, eámque Nicopolin appellauit. præterea eum locum in quo caſtra habuerat, ornauit lapide quadrato, & roſtris nauium quas ceperat ab

C hoſtibus: poſtremò Apollini templum ſine tecto fieri iuſſit. Agrippa in eo bello Cæſari magno vſui fuit: nam & Antonii quaſdam vrbes euertit, in quibus habebat bellicos apparatus, & eius aduerſarios crebrò vicit. Quas ob res ei atque Mæcenati tantam poteſtatem detulit Cæſar in rebus omnibus, vt literas quaſcunque ad ſenatum vel ad alios mitteret, ipſi prius legere poſſent, & ex eis quæ vellent immutare: cuius rei cauſa annulum ab eo acceperant, quò literas obſignarent. nam duo ſigna fieri iuſſerat, quibus eo tempore multùm vtebatur,

D quorum in vtroque primò ſphinx erat pariter impreſſa: ſed poſtea in eis ſuam imaginem imprimi voluit: quibus ſignis omnia deinceps obſignauit, iíſque reliqui poſt eum imperatores præter Galbam vſi ſunt. Nam is ſigillo accepto à maioribus ſuis vſus fuiſſe dicitur, quod habebat canem ex prora nauis caput inclinantem.

MONARCHIA AVGVſti Cæſaris.

FACTO prælio nauali, Antonius qui fugerat in AEgyptum cum Cleopatra, vbi poſt aduentum Cæſaris ab amicis ſociíſque relictus eſt, mortem ſibi conſciuit. atque in ſinu Cleopatræ obiit. Cæſar iam ceperat Alexandriam, & Cleopatram ſolutam à vinculis in cuſtodia palatii retinebat. ea ſupplicabat Cæſari vt ad ſe veniret, cupere ſe pauca cum eo colloqui. Deinde poſtquam Cæſar promiſit ſe venturum, negligenter ornata in luctu & ſqualore erat: ſed ita vt valde venuſta eſſe videretur: ſedebátque in lecto, ſtatuis Iulii Cæſaris patris eius multis variiſque iuxta ſe collocatis: continebat etiam in ſinu literas omnes quas ad ſe olim Iulius miſerat. Itaque poſtquam Cæſar venit, exiliens ſubito rubore perfuſa, Domine, inquit, (nam id nomen tibi datum à diis immortalibus, mihi ademptum eſt) vides patrem tuum quemadmodum ſæpe ad me venit: intelligis quos honores mihi tribuit, & quomodo mihi regnum AEgyptiorum dedit. vt igitur (inquit) eum audias de me aliquid dicentem, accipe has literas, & lege quas ad me ſua manu ſcripſit. Hæc quum diceret, oculos coniiciebat in Cæſarem, & lamentabatur ſuauiter, vtebatur molli & delicato ſermone: interdum dicebat, Quid mihi iſtæ tuæ literæ proſunt Cæſar? mox addebat, Sed tu quidem mihi es in hoc ſuperſtes: ac rurſum, Vtinam (inquit) habuiſſem te ſuperſtitẽ: mox cõtrà, Sed hũc quum habeo, te certè habeo. Cæſar licet eã intelligeret, tamẽ diſſimulabat. Tandẽ verò oculis ad terrã ſpectãtibus reſpõdit, Fac (inquit) bono animo ſis ô mulier: nã tibi quidẽ certè nihil accidet mali. Cupiebat eã Cæſar Romã adducere, vt nobilem Cleopatram & omnium ſermone celebratam per triumphum duceret, idcirco eam bene

A ſperare iubebat, & curam eius habebat maximam, neque eam priuabat ſuo famulatu. Quam rem Cleopatra (quippe ſtolida non erat, ſed ſtrenua mulier & intelligens) quum eſſet facilè ſuſpicata, pulcherrimam veſtem induit, ornatáq; elegantiſſimè, ac in lectulo recumbēs mortua eſt, aſpide ad ſe in vrnula portata, vel (vt quidam putant) brachio compunčto acu qua ſolebat capillos ſuos criſpos facere: quæ quòd venenata eſſet, interitum ei perceIerem attulit. Cæſar cognita morte Cleopatræ, grauiter & moleſtè tulit, voluitque corpus eius videre: B præterea medicamenta parari, & Pſyllos adhiberi iuſſit, ſi fortè poſſet vllo pačto vitam ei reſtituere. Hi Pſylli omnes maſculi ſunt: mulier enim pſylla eſſe non poteſt. Eorum ea vis eſt & poteſtas, vt queant ſubitò venenum ſerpentum cuiuſuis generis ſugere priuſquā homo interierit, nec eorum morſu vulnerantur aut læduntur. Solent ex aliis Pſyllis naſci, atque infantes ſuos in hunc modum experiri, vt vel eos vbi primùm nati ſunt, coniiciant inter ſerpentes, vel faſcias eorum: quæ res nihil nocet infantibus, à quorum etiam veſtibus ſerpentes con C ſopiuntur. itaque Pſylli huiuſcemodi ſunt. Sed quum Cæſar nullo pačto poſſet efficere vt Cleopatra reuiuiſceret, eam eſt admiratus, atque eius miſericordia permotus, magnā animo moleſtiā cepit, quòd totius victoriæ laude & gloria priuatus eſſe videretur. igitur Antonius & Cleopatra hunc finem habuerunt. Cæſar autem Alexandrinis pepercit propter Alexandrum conditorem eius vrbis, & propter Arium philoſophum, cuius opera vtebatur in ſtudio philoſophiæ: ſed re vera id fecit, ne graue damnum inferret tantæ hominum mul- D titudini, quæ antea ſæpe ſeruierat vtilitatibus & commodis populi Romani. Deinde voluit corpus Alexandri videre, viditque & contrectauit, ita vt ferant naſum illius ab eo paululum fractum eſſe. Sed quum Alexandrini imprimis cuperent ei corpora Ptolemæorum oſtendere, ea nòn aſpexit: Cupiui enim (inquit) regem, non mortuos videre. Qua de cauſa Apim quoque adire noluit, quòd ſe deos adorare non boues diceret conſueuiſſe. AEgyptum verò tributariam fecit, eique

præfecit Cornelium Gallum:nam eam ſenatori conce- A
dere non ſolùm nō eſt auſus,ſed neq; ſenatorem quen-
quam in AEgypto paſſus eſt commorari, niſi ſicui hoc
ipſe nominatim permiſiſſet. Pecunia verò in AEgypto
conflata, partim ad milites peruenit, partim ea impe-
rium Romanorum locupletatum eſt, & templa eorum
ornata.Itaque AEgyptus ſubacta eſt,quod futurum eſ-
ſe dii antè manifeſtè oſtenderant. Nam in ea loca im-
ber nō ſolùm aquæ ſed etiam ſanguinis effluxit,in quæ
ne ros quidem antea ceciderat. Præterea draco miræ
magnitudinis vt primùm ab AEgyptiis viſus eſt, ſtatim B
mirum in modum ſibilauit.Stellæ quoq; viſæ ſunt quas
Græci cometas vocant. Apparuerunt etiam imagines
hominum mortuorũ,& ſimulacra deorum mœſta fue-
runt.poſtremò ipſe Apis mugitus ingentes & miſerabi-
les edidit,ac vim lacrymarum profudit. Poſt hæc Cæ-
ſar Romam venit,de quo multa ampliſſima & ornatiſ-
ſima decreta à ſenatu facta ſunt, quæ commemorare
non eſt neceſſe.Sed ante omnia glorioſè triumphauit,&
ornamenta Cleopatræ in templo poſuit. Itaque Cleo-
patra,licet bello victa & capta fuerit,tamē omnium ſer- C
mone celebrata eſt:nã ea in templo Veneris aurea con-
ſpicitur. Cæſar ob res fœliciter adminiſtratas complu-
res dies feſtos egit: in quibus equus fluuiatilis & rhino-
ceros tunc primùm introducti ſunt in theatrum.Eſt au-
tem rhinoceros ſimilis elephanto, cornu iuxta naſum
habēs,quam ob rem hoc nomine appellatus eſt. Per id
tempus M.Craſſus per Græciam & Macedoniam in
Iſtrum miſſus eſt, vbi crebris prælijs Myſos & Baſter-
nas deuicit,Deldonémque regem eorum ipſemet occi-
dit. Deinde Thraces ſubegit, ac Getas magnis affecit D
incommodis:cuius rei cauſa Cæſari decernebantur ho-
nores ampliſſimi. Itaque populus Romanus quum fuiſ
ſet vel in ditione regum, vel in authoritate reipublicæ
ac magiſtratuum ſeptingentos quinque & viginti an-
nos,rurſum cœpit in regiam poteſtatem venire.Quan-
quam Cæſar in deliberationē venit,& conſultationem
de armis deponendis, ac rebus omnibus ſenatui popu-
lóque Romano permittendis, eámque deliberationem

A habuit cum Agrippa & Mæcenate, cum quibus communicabat omnia arcana conſilia. Ex his Agrippa conſulebat iuſtius, vt imperium deponeret, rémque publicam reſtitueret: Mæcenas maiorem rationem habebat vtilitatis: aiebat enim regnum iuſtum & legitimè comparatum imprimis conducere rerum magnitudini. Cæſar Mæcenati aſſenſus eſt, magíſque regnum confirmauit, ſumpsítque nomen imperatorium: non illud quidem vetus, quo parta victoria olim imperatores appellabantur, ſed hoc quo ſignificatur ſummum orbis terrarum imperium, quod & Cæſari patri eius, filiúſque, & deinceps nepotibus decretum fuit. Poſt hæc cenſor factus cum Agrippa, ſenatum meliorem effecit: nô quòd ſenatorem quenquam mouerit ſenatu, ſed quòd eos cohortatus ſit vt qui ſibi conſcii eſſent ſui generis, aut antè actæ vitæ, de ſe ipſi iudicium facerét: præterea cauit ne ſenatores ex Italia, niſi iuſſu aut permiſſu ſuo proficiſcerentur: id quod etiam obtinet vſque ad hæc tempora. Non enim ius eſt ſenatoribus proficiſci, niſi in Siciliam, aut in prouinciam Narbonenſem. Poſſunt C autem in has prouincias abire non habita licentia, propterea quòd proximæ ſunt, & quòd eas incolunt homines inermes. Agrippæ Cæſar ſororem ſuam in matrimoniũ dedit, & quoties vnà in caſtris erant, ei concedebat vt ſimili tentorio vteretur: quinetiam ab vtroque ſigna militibus dabantur. Igitur confectis bellis ciuilibus accidit vt populus Romanus à Cæſare bene & ratione regeretur, eúmq; deinceps ſapientiſſimi quique non modò non oderant vt regem, ſed etiam charũ habebant vt optimum & præſtantiſſimum virum. Vrbem D enim afficiebat beneficiis quamplurimis, quòd partes eius ruinoſas reficeret atque reſtitueret, quòdque daret operam vt eſſet optimus ſtatus ciuitatis. Præterea priuatim homines beneficiis ſibi deuinciebat, ob eámque rem erat chariſſimus. Quibus rebus confiſus & ornatus, conuocato ſenatu, cœpit agere de regno deponendo ac republica reſtituenda: tamen ei contra voluntatẽ accidit: niſi id ei magis ex animi ſententia dicamus eueniſſe, quòd ficta hæc fuerit & ſimulata poſtulatio. Nam

qui per vim & iniuriam regnum occupauerunt, cupiút A
id videri ſibi de volú tate ciuium eſſe delatum, ob eámq; cauſam ad hanc delinitionem & ſimulationem procedunt. Dum hæc Cæſar petit, conclamant omnes partim doloſo & malitioſo conſilio, partim timore adducti, qui eam rem ſuſpectam haberent: nonnulli etiam ex animo, qui paulo erant prudentiores, principe deinceps opus eſſe, & quæ eò ſpectabát cógerebant omnia, quouſque eum imperare coegerunt. Nam iam quibuſdam odio erat populi principatus, quòd ſæpe ſeditionem faceret: tum eis Cæſar placebat & reipublicæ cómutatio. B
Itaque iuſſerunt ſtipatoribus Cæſaris duplex ſtipendium dari eius quod cæteri milites merebantur, vt ſe firmiore præſidio defenderet. quocirca imperium eius hoc modo à ſenatu populóque confirmatum eſt. Sed quum vellet popularis videri, curam eorum quæ publica erant adminiſtrationémque ſuſcepit, quòd res ita poſtulare videbatur: tamen negauit ſe omnibus nationibus & gentibus imperare velle, eáſque quibus imperabat, ſe in poteſtate diutius habiturum. Igitur quarum gentium vires debiles erant & imbecilles, eas in ſenatus reliquit poteſtate, quòd eas diceret C
poſſe nullis armis ſummo in otio teneri, ac proinde ſenatum ex imperio fructus maximos atque iucundiſſimos eſſe capturum: potentiſſimas quaſque gentes ipſe tenere ſtatuit, vt quamplurimos labores ſuſciperet, adirétque pericula propter otium ſenatus. Verè autem id fecit, vt illi inermes & imbecilles eſſent, atq; vt ipſe armatus ſecum milites haberet. Quâquam promiſit poſt decem annos ſe non modò regnum, ſed eas quoque prouincias, quas antea ſortitus fuerat, relicturum, con- D
ceſſurúmq; ſenatui: tamen id non fecit ſed lapſo eo tempore, alterum decennium, eóque tranſacto, rurſum aliud ei decretum eſt. Itaque ſæpe prorogato ſibi decennio, regnum quâdiu vixit obtinuit: ex quo deinceps factum eſt, vt imperatores omnes, licet in imperio præfinitum tempus nó habeant, ſed in perpetuum facti ſint: tamen decimo quoque anno diem feſtum celebrent, & ſibi prorogét imperium. Poſt hæc com plura decreta de

A Cæſare facta ſunt. Decretum eſt enim, vt ante palatia
ſua haberet lauros propoſitas, ex quibus penderet co-
rona quæ facta eſſet ex quercu, quaſi ipſe hoſtes perpe-
tuò vinceret, & ciues conſeruaret. Porrò regiæ, palatia
appellantur, non quòd ſint ita caſu & fortuitò nomina-
tæ, ſed quòd Cæſar habitabat in palatio, atque ibi ſuos
milites habebat. Domus enim Romuli palatium dice-
batur à loco, in quo eſſet ædificata. Quamobrem licet
alibi habitet imperator, tamen domus vbi habitat, pala-
tii nomen habet. Ad hæc Cæſar Auguſtus à ſenatu po-
B pulóque Romano cognominatus eſt. nam etſi Cæſar,
valde cupiebat Romulus appellari, tamen ſenſit ob eam
rem ſuſpicionem eſſe ab ſe regnum affectari: non igitur
amplius id nomen vſurpauit, ſed Auguſtus dictus eſt,
quaſi hominum naturam excederet. nam ea quæ ſacro-
ſancta & in maximo honore ſunt, auguſta eſſe dicũtur.
quamobrem Græci eum σεβαστὸν nominabant, ſcilicet
cultu & honore digniſſimum. Cuius nominis appella-
tio quẽadmodum imperatoris, ad cæteros qui eũ ſub-
ſequuti ſunt, pertinuit propter ſummum & ampliſſi-
C mum eorum imperium: nec ſunt reges aut dictatores
appellati, oppreſſa & extincta republica, ſed eorum fa-
cta & poteſtas imperatoris verbo cõtinentur. Hanc au-
tem vim habent ſupradicta vocabula, vt ex iis poſſint
conſcribere milites, colligere pecuniam, inferre bella,
pacem facere, ac poſtremò ſenatoribus mortem affer-
re: ſed quòd cenſores ſunt, de moribus noſtris iudiciũ
faciunt. Cenſent populum arbitratu ſuo, legunt in ſena-
tum & ſenatu mouent: & quòd ſint in omnibus ſacer-
dotiis conſecrati, pontifices faciunt, & ſacris præſunt.
D Tribunitia verò poteſtas eos facit inuiolabiles: nam ſi-
quis eis maledicere, aut vim afferre viſus fuerit, inde-
mnatus, vt ſacrilegus occiditur. Igitur imperatores his
nominibus fulciuntur, vt omnia habere videantur con-
ceſſu populi. Id verò ſibi vſurpauerunt, quod antea ci-
uium Romanorum datum eſt nemini, vt ſoluti legibus
eſſe dicantur, hoc eſt, omni legis neceſſitate liberati,
nec iis quæ ſcripta ſunt, ſubiecti. Itaque dempta nomi-
nis acerbitate, regiam obtinent poteſtatem. Nam Cæ-

ſatis aut Auguſti appellatio nullam eis potentiam tribuit, ſed altero familia ſignificatur, altero ſplendor dignitatis: Patris verò cognomẽ, fortaſſe eam eis poteſtatem in nos omnes dat, quam olim patres in liberos habuerunt: neque tamen propter imperium, ſed reuerentiæ & honoris cauſa ita nominati ſunt, vt quos in poteſtate habent, perinde vt filios diligant, & hi eos vt patres reuereantur. Igitur reſpublica in meliorem ſtatum ac magis ſalutarem commutata eſt. Nam omnino fieri non poterat, vt ii quorum apud populum erat imperiũ, ſalui eſſent. Cæterùm ea quæ deinceps geſta ſunt, non poſſunt eodem modo cum iis quæ præceſſerunt, narrari, quòd antè ad ſenatum & ad populum omnia referebantur, licet procul accidiſſent. Ex quo fiebat vt ea non ſolùm nota eſſent omnibus, ſed etiam à multis ſcriberentur, tum etiam ex annalium monumentis veritas cõquirebatur: pòſt verò magna pars rerum occultè geri & adminiſtrari cœpit. Quòd ſiqua diuulgata ſint, idcirco fidem non habent quia probari nõ poſſunt. nam omnia dici fieríve putantur in gratiam imperatorum, aut eorum hominum qui plurimum apud imperatores poſſunt. Itaque multa quæ nunquam acciderunt, omnium ſermone celebrantur, multa quoque ſilentio prætereuntur quæ acciderunt: cætera ferè narrantur aliter quàm facta ſunt. Nam magnitudo imperii efficit, & multitudo rerum geſtarum, vt nequeant omnia accuratè perſcribi. Siquidem in vrbe multa quotidie penè fiunt, & in prouinciis, quæ ſubiectæ ſunt imperio, vt ea nemo certò ſciat, præter eos à quibus geruntur: plurimi ne audierũt quidem geſta eſſe. Quamobrem ea quæ reſtant proſequar quomodocunque ſe habeant, ſed ita vti ea putabo accidiſſe: ſiquid præterea quæ vulgò circunferuntur, ex iis quæ legi, audiui, aut vidi, nonnunquam poſſim cõiicere. Poſtquam igitur Cæſar (vt paulò antè dixi) Auguſtus cognominatus eſt, ei ſubitò de nocte prodigium non paruum extitit. Tiberis enim in æquis & planis locis vrbis ita ſtagnauit, vt in iis nauigaretur: qua ex re vates Cæſarem maiorem in modũ auctum iri prædixerunt, vrbémque omnino in eius futu-

A ram poteſtate. Itaque Auguſtus ea quæ pertinebant ad imperium, alacriùs faciebat & diligentius, quaſi id ſibi omnium conſenſu datum eſſet. Multas leges condebat, non ſuo conſilio, ſed eas ad populum ferebat, atque omnibus iis qui poſſent, emendandi faciebat poteſtatẽ. præterea conſultabat de multis rebus cum cóſulibus & optimatibus: nam & ſorte quindecim ſenatores adhibebat in conſilium in ſex menſes, cum quibus nonnunquam ius reddebat. Quinetiam ſenatus per ſe iudicabat, vt antea, dabátque reſponſa legatis quorundam re-B gum & populorum: populus quoque ad magiſtratus eligendos congregabatur, etſi nihil fiebat contra Cæſaris voluntatem. Nam partim proponebat eos qui eſſent magiſtratus futuri, partim id more maiorum relinquebat in populi & plebis voluntate: ſed tamen prouidebat ne neceſſitudinis cauſa, aut largitione facta, precibúſue deſignarentur. Quúmque cuncta initio adminiſtrauerit in hunc modum, mihi de ſingulis dicendum eſt: id enim neceſſe eſſe nunc potiſſimùm arbitror, quòd res valde ſunt à noſtra memoria remotæ, quod C ego non dico Dionis nomine; qui fuit Imperatorũ Alexandri & Seueri temporibus, ſed vt Ioannes Xiphilinus Ioannis patriarchæ nepos, qui tempore Michaëlis imperatoris filii Ducæ ex multis libris Dionis hác epitomẽ compoſui. Igitur quũ Auguſtus rebus bene adminiſtratis, & latis legibus magnam gloriam conſequeretur, Cornelius Gallus cui fuerat AEgyptus commiſſa, propter magnitudinem honoris cœpit omnibus modis iniuriam facere. nam & vana quædam conuitia iactauit in Auguſtum, & ſuas ſtatuas in omnibus ferè D partibus AEgypti collocauit, iuſsítque res ab ſe geſtas in pyramidibus inſcribi. Is à Largo amico ſuo accuſatus magno dedecore affectus eſt, & ſuis facultatibus priuatus: quæ quum decreto ſenatus ad Cæſarem perueniſſent, mortem ſibi conſciuit. Quo facto multi in partes Largi tranſierunt, quòd ipſum augeri videbant: in quibus tamen non fuerunt optimates. Nam Proculus, quũ primùm ei factus eſſet obuiam, cœpit nares ſuas & os manu occludere, atq; ita ſignificare iis qui aderant præ-

ſentes,tutum nō eſſe coram eo reſpirare. Præterea alius quiſpiam ad eum acceſſit cùm teſtibus, tametſi erat incognitus, eúmque interrogauit an ſe cognoſceret: & quum ille negaſſet, iuſſit id reſponſum in libello ſcribi, quaſi non liceret homini quantumuis improbo calumniari eú quē antea nunquā vidiſſet. Auguſtus Aſtures vicit & Cantabros gentes Celticas, opera Terentii Varronis & Titi Cariſii, cepitque multa oppida earum gentium, propter quas quū templum Iani apertum fuiſſet, ab eo clauſum eſt, quòd omni ex parte pacem Romanis peperiſſet. Idem poſtquam domus, quæ Antonii antea fuerat, pòſt Agrippæ, Meſſalæ data deflagrauit, Meſſalæ aliam dedit, & Agrippam apud ſe habitare iuſſit. Per id tēpus Publius Seruilius prætor percelebre nomen habuit, quòd trecentos vrſos, totidémque alias feras Libycas occidiſſet in quodam mercatu. Senatus Cæſarem, à quo magno honore afficiebatur, communicato ſæpe conſilio rerum gerendarum, mutuò colebat, cúmque vt imperatorem decreto liberauit omnibus legum vinculis, vt ea quæ vellet faceret, & ab iis quæ nollet abſtineret. Hæc quum Romæ gererentur, alius nouus exercitus populi Romani eodem penè tempore principium & finem habuit. Quum enim Largus præfectus AEgypti eum duxiſſet in Arabiam quæ Felix nominata eſt, in qua Samo regnū obtinebat, principiò nemo omnium eius regionis ad bellum proceſſit, ſed ſolitudo, ſol & aquæ (quarū natura moleſta erat,) Largo magnam cladem attulerunt, cuius magna pars exercitus interiit, nō quidem vſitato morborum genere, ſed quodam alio, quod quum caput inuaſiſſet, ipſúmque aridum relinqueret & exiccatum, ſubitò opprimebat ægrotantes: vel quum peruagatus eſſet cæteras partes corporis, deſcendebat in crura, eáque maximè affligebat. Huic morbo remedium nō erat, præter oleum cum vino cōmixtum, quod vel ægrotus potaret, aut eo vngeretur. cuius tamen copia non erat: propterea quòd neque regio ferret, neque ipſi ſecum multum aſportarent. Itaque barbari in eos quos valde laborare intelligerent, irruptionem fecerunt, ac primùm quidē congreſſi

A inferiores erant, & quædam loca amiſerant: pòſt verò (quippe morbus vexabat Romanos) non modò ſua receperunt, ſed eos quoque qui ſuperfuerant, expulerunt è ſuis finibus. Hi Romani primi, & (vt ego arbitror) ſoli longiſſimè belli gerendi cauſa in hanc Arabiá progreſſi ſunt: peruenerût enim ad ea loca celebrata, quæ Epibula appellãtur. Auguſtus quú antea ſæpe in graues morbos & periculoſos incidiſſet, tum rurſus factus XI conſul cú Calphurnio Piſone, vehementer ægrotauit, vt nullá ſpẽ haberet ſalutis. Itaque quaſi eſſet paulo pòſt moriturus, B omnia cõſtituit, cõuocatis magiſtratibus & principibus ciuitatis: & quanquam omnes ſperabant Marcellum in hac re omnibus præpoſitum iri, tamen nullum ſucceſſorem reliquit. ſed quum apud eos nonnulla diſſeruiſſet de repub. libellum Piſoni conſuli dedit, in quo ſcriptæ erant copiæ & reditus ciuitatis. annulum Agrippæ tradidit. Sed quum ita ægrotaret vt nequiret quicquam facere eorum quæ ſunt imprimis neceſſaria, Antonius Muſa eum frigidis quibuſdam potionibus & lauationibus curauit, ac ſeruauit incolumem. Quamobrẽ C Cæſar magnam ei pecuniam dedit, conceſsitque ius aureorum annulorum (erat enim libertus:) nec ſolùm ei, ſed etiam cæteris omnibus qui eandem artem profiterentur, vel eſſent in poſterum profeſſuri. Sed tùm is medicus beneficio fortunæ, vel diuino (vt ego arbitror) vſus eſt. Marcellus enim quum non multo pòſt ægrotaret, atque eodem modo à Muſa curaretur, mortuus eſt. Mirabantur omnes cur Cæſar noluerit Marcello imperium relinquere (is nepos erat Marcelli eius qui cum Annibale pugnauerat) quem vt generum & nepotem D charum habebat, tantiſque afficiebat honoribus vt quú is eſſet ædilis, voluerit tota æſtate forum peripetaſmatis ſuprà coopertum eſſe. At in hac re nondum ingenio adoleſcentis ſatis confidere videbatur: ſed vel reddi populo libertatem volebat, vel Agrippam conceſſu populi imperium obtinere: quippe ſciebat eum apud omnes eſſe chariſſimum. Poſteaquam conualuit, intellexitque Marcello ob eam rem non ſatis cum Agrippa conuenire, ſtatim Agrippam in Syriam miſit, ne fortè inter eos

fieret

ſieret diſſidium ac diſſenſio. Agrippa tamen Roma ſubitò profectus non peruenit in Syriam, ſed quum conſideratius temperantiúſque faceret omnia, illuc duces belli miſit, ipſe in Leſbo remanſit. Quod autem poſtea factum eſt à Cæſare, valde approbatū atque laudatum eſt. nam Lucium Seſtium conſulem in ſuum locum deſignauit, etſi antea Bruti partes ſemper ſuſtinuerat, copiáſque cum eo coniunxerat, atque tum adhuc memoriam eius libenter vſurpabat, & ſtatuas habebat, ac eum ornabat laudibus. Præterea Cæſar quum à populo dictator crearetur, cogeretúrque parere oblatis quatuor & viginti faſcibus, veſtem diſcidit: quo facto rectè inuidiam & odium electionis declinauit, quanuis honore atque autoritate dictatores antecelleret. Quúmq; Primus quidam prætor Macedoniæ bellum Odryſis intuliſſet, diceretque in iudicio, nõnunquam ſe de ſententia Auguſti, nonnunquam de Marcelli voluntate id feciſſe, Auguſtus vltrò in ius venit, deinde à prætore interrogatus, an Primo bellū gerere præcepiſſet, negauit: quúmque Licinius Murena, patronus & defenſor Primi multa in Cæſarē, vt res poſtulabat, diceret, eúmq; ita rogaret, Quid igitur hîc facis, aut quis te accerſiuit? tantum reſpondit, ſe vocatum à republica veniſſe. Iiſdem temporibus AEthiopes qui vltra AEgyptum incolebant, vſque ad regionem quæ Elephantina dicitur, progreſſi duce ac præſente Candace regina, omnia quæ fierent obuiam vaſtabant. Quo cognito Caius Petronius præfectus AEgypti contra eos contendit: illi regredi cœperunt, ſéque in fugam coniicere. Petronius eos in itinere conſequutus, atque in patriam eorum attractus, cum iis prælium fœliciter commiſit, cepítque Tenapen vrbem regiam, quam retinuit relictis in ea præſidiis. Nam quum nollet progredi longius, nec poſſet in ea regione diutius remanere, regreſſus eſt. Interim AEthiopes præſidia à Petronio relicta adorti ſunt: quamobrem ipſe exercitum reduxit, ſuóſque liberauit, atque AEthiopes domum compulit. Sed quum Auguſtus in Siciliam profectus eſſet, populus in creandis conſulibus ſeditionem fecit. nam etſi exigua erat populi poteſtas, tamen

A vbi populus dominium habebat, ciues ſalui eſſe nō poterant. Hanc ob cauſam Auguſtus indignatus quòd Romæ ſemper eſſe non poſſet, nec eam auderet ſine præfecto relinquere, Agrippam accerſiri iuſſit, eíque Iuliam quæ tum vidua erat, vxorem dedit, deinde eum Romam miſit. Ferunt Mæcenatem id conſilium Cæſari dediſſe, propterea quòd Agrippam tot tantíſque honoribus auxiſſet. Nam eum, inquit, generum tuum eſſe aut interire neceſſe eſt. Poſtquam tranſiit in Græciam, Lacedæmoniis magnos honores tribuit, quòd B Liuia, quum fugeret olim cum Nerone viro ſuo, apud eos commorata fuerat: Athenienſes verò multis incommodis affecit, atque iis AEginam ademit. Cœcenos autem, & alias ciuitates quæ contra quoſdam ciues Romanos nonnihil videbantur commiſiſſe, in ſeruitutem adduxit. Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captiuos ad eum remiſit, & ſigna militaria quæ à Craſſo acceperat: qua ex re Cæſar gloria efferebatur, quòd abſque labore recuperaſſet ea quæ alii magnis præliis amiſiſſent: ob eam C cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo vrbem ingreſſus eſt. Tum laudabatur, quòd ſibi nihil præterea acquirendum eſſe putaret, quódque ſtatueret contentus eſſe rebus præſentibus. Quum eſſet in Aſia, regnáque & principatus partim aliis confirmaſſet, partim ad alios tranſtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nōnullis etiam laudatis atque in amicitiá receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt. Nam Indi qui antea quoque legatos miſerant, tunc amicitiam confirmauerunt datis muneribus, in quibus præter cæte- D ra fuerunt tigres, quæ tum primùm à Romanis viſæ ſunt: præterea adoleſcentulus abſque humeris ei datus eſt, qui pedibus perinde ac manibus in rebus omnibus vtebatur: pedibus arcum tendebat, mittebat ſagittas, tuba canebat. id quemadmodum faceret neſcio, tantùm ſcribo quæ verſantur in ſermone omniū. Eodem tempore Zamarcus Indus ſophiſtes, ſiue gloriæ cupiditate permotus, ſiue ſenectute (vt eſt mos regionis) viuus ſe in ignē coniecit. Cæſari Romam redeunti Romani ſe

comparabant vt obuiam procederent: ſed is de nocte A
Romam aduectus eſt, vt ſemper conſueuerat quum vel in vrbem introiret vel ex vrbe proficiſceretur. ſtudebat enim clàm vtrunque diligenter facere, vt nemini moleſtus eſſet. Quum autem vellet ſenatores pauciores eſſe, certóque & definito numero contineri, plériſque moleſtiam exhibuit, tum ei à permultis inſidiæ paratæ ſunt: quanquam ipſe coegit permultos ſibi mortem afferre, in quorum numero fuit Murena, qui cum eo olim conſtanter & liberè ſe geſſerat: quoſdam alios condemnauit, in quibus erat filius Lepidi: Lepidũ verò patrẽ B
tractauit contumelioſè, quem inuitum, rure iuſſit in vrbem venire, ac poſtea ſemper in conuentus adduxit, vt propter authoritatis & dignitatis commutationem maiorem iniuriam ſuſtineret, eſſétque ludibrio & deſpectui. neque verò iuſſit eum interfici, neq; ei, quum pontifex eſſet, pontificatum ademit quandiu vixit. Quum autem haberetur ſermo in ſenatu vt ſenatores Auguſtũ viciſſim cuſtodirent, Antiſtius qui repugnare nõ eſt auſus, ſed neq; volebat acquieſcere, (is erat homo nobiliſſimus) Sterto, (inquit) quamobrem nequeo apud Cæſa C
rem excubare. hunc Cæſar, etſi alia contra voluntatem eius fecerat, tamen non puniuit. Quum autem de ornatu mulierum & virorum continentia præcepta dare cõnaretur, irriſus eſt, quòd domi non haberet de iis rebus loquẽdi libertatem: cum multis enim rem habebat, Liuiæque quam viuo marito eius duxerat, erat (vt aiunt) ſubiectus. Itaque adducto ad ſe adoleſcente, qui duxerat in vxorem eam cum qua adulterium commiſerat, eóque grauiter accuſato, Cæſar in dubitationem venit; quòd neque auderet id facinus contemnere, neque in D
adoleſcentem animaduertere, tamen ita reſpõdit, Seditiones (inquit) nobis attulerunt multa & grauia incommoda, quæ recordari nõ eſt neceſſe, quare prouideamus in poſterum, ne quid huiuſmodi cõmittatur. Florebãt per id tempus Pylades & Bathillus ſaltatores; propter quos quum ſæpe fieret populi concitatio, Cæſar Pyladi iratus eſt. At ille dixiſſe fertur, Id tibi quidem conducit Cæſar, populum propter nos occupatum & diſtentum

A eſſe. Cæterùm conſuetudine Mæcenatis, propter vxorẽ eius non perinde delectabatur vt antea: nam Mæcenas eam vſque adeò diligebat (ei Terentia erat nomẽ) vt ea aliquando ſit auſa cum Liuia de pulchritudine contendere. Sub id tẽpu s cetus latitudine pedum x x, triplicata verò longitudine, atque in omnibus præter caput mulieri ſimillimus ex oceano in Celticam venit. Licinius quidam Iulii Cæſaris libertus, quem Auguſtus Galliæ præfecerat, adductus barbara & immani auaritia, præditúſque Romana dignitate, Gallis plurima da-
B mna & detrimẽta attulit. Tanta enim fuit eius improbitas atque peruerſitas, vt quum ſolerent ſingulis menſibus à Gallis tributa conferri, ipſe quatuordecim menſes fecerit. Hunc quum Galli vehementer accuſarent apud Cæſarem, ferréntque grauiter, Cæſar partim eis cõcedebat, partim excuſabat Licinium: quædam negabat ſe ſcire, nonnulla ſe credere diſſimulabat, cætera occultabat, pudore ſcilicet affectus quòd eum hominem Gallis præfeciſſet. Sed Licinius capto aſtuto & callido conſilio omnes irriſit: nam vt ſenſit Auguſtum ſibi ira-
C tum & offenſum eſſe, ac de ſe ſupplicium ſumptum iri, eum in domum ſuam introduxit, eíque theſauros oſtẽdit, magnam vim argenti & auri, aliáque permulta cumulatè in eum locum congregata: mox inquit, Domine, hæc omnia coegi & coaceruaui tua & populi Romani cauſa, vt ne nationes huiuſmodi copioſæ & locupletes abs te deficerent: omnia quidem certè tibi ſeruaui, eáque in præſens do. Itaque Licinius ſaluus eua ſit, quaſi in gratiam Auguſti vires barbarorum eneruaſſet. Cæſar Tiberiũ & Druſum vxoris filios contra ho
D ſtes miſit. Hi vicerunt barbaros qui iuxta Danubium, & Celtas qui prope Oceanum incolunt: poſtea Druſus admodum adoleſcens mortuus eſt. Tiberius diu vixit, accepítque imperium Auguſti: quanquam Auguſtus Caium & Lucium (quos Iulia filia ſua ex Agrippa pepererat) imperatores fecerat & deſignauerat, quò minus ſibi inſidiæ pararentur: nec enim expectauit, dum ad virilem ætatem peruenirent, ſed ſtatim eos ſucceſſores imperii renuntiauit: quoniam thoracem quem ſub

veſte gerebat, etiam quum in ſenatum veniret, putabat A
parum ſibi profuturum , tametſi ciues Romani adducti
beneuolentia, ad eum ineunte anno venerant , argen-
túmque omnes dederant , diſpari tamen numero : ille
quoque tantundem, aut plus eo, nõ modò ſenatoribus
ſed etiam reliquis omnibus reddiderat. Tanto enim
amore erat in amicos inflammatus vt quum Mæce-
nas & Apulius malè audirent in iudicio quòd adulteri
cuiuſdam patroni & defenſores eſſent, ipſe in ius vene-
rit, ac quum ſediſſet in tribunali prætoris, nihil quidem
admiſerit grauius, ſed accuſatori interdixerit ne amicis B
ſuis propinquíſue conuitium faceret, atque inde ſtatim
ſurrexit. Quum autem Cornelium quendã de vita vxo
ris accuſaret, íſque in ſenatu reſpondiſſet ſe de volun-
tate & conſilio Cæſaris eam duxiſſe: ira vehementer in-
citatus, nihil dixit acriter, nihílque fecit acerbè, ſed ſta-
tim exiluit è ſenatu : ac paulo pòſt reuerſus, Malui, in-
quit, ad amicos hoc facere, quanuis rectum non fuerit,
quàm hîc manere, coactus maleficium aliquod cõmit-
tere. De Ouidio verò Pollione, qui mortem obiit iiſ-
dem temporibus, mentionem faciam, quãuis nihil me- C
moria dignum fecerit: quippe libertino patre natus
erat, tamen quòd maximas opes habuit & eius eſt no-
bilitata crudelitas, ſolet nomen eius hiſtoriis manda-
ri. Porrò autem moleſtum eſſet omnia quæ ab eo dicta
ſunt aut facta, commemorare : ſed in piſcinis murenas
habuit, quæ carnibus humanis veſcerentur, eíſque ſer-
uos propoſuit de quibus voluit ſupplicium ſumere.
Itaque quum Auguſtum conuiuam accepiſſet, pincer-
nam qui fortè ſcyphum cryſtallinum fregerat, murenis
offerri iuſſit. Auguſtus, cuius ad pedes puer ſupplex ia- D
cebat, primùm conabatur ei perſuadere ne id faceret:
ſed dum ille non obtemperat, Affer, inquit, ad me cæ-
tera pocula quæ ſunt huius generis , & reliqua omnia
quæ pretioſa habes , vt ego quoque iis vti poſſim : pòſt
vbi allata ſunt, confringi iuſſit. Tum Pollio, etſi magis
perturbatus ac incẽſus eſt omnium quàm vnius poculi
iactura, tamen inuitus conquieuit. Idem poſtea moriẽs
Auguſto domum ſuam , & eum locum cui Pauſilypus

A nomen eſt, quíque eſt inter Neapolin & Puteolos, reliquit. Sed hanc domum Auguſtus, vt memoria nominis eius ex vrbe deleretur, funditus euertit, atque in eo loco porticum nomine Liuiæ ædificauit. Idem cum in compluribus aliis locis, tum in Hiſpania & Gallia multas colonias deduxit, extruxítq; templum Quirino LXXVI columnis ornatum: quúmque ita tot annos vixiſſet Cæſar, viſum eſt quibuſdam id ei non caſu & fortuitò, ſed iudicio deorum immortalium, & fato quodam eueniſſe. Druſus autem Tiberii frater, miſſus contra

B Celtas qui trans Rhenum incolunt, captis rebus omnibus quæ factæ eſſent obuiam, vſque ad Albim fluuium eſt progreſſus, qui à Vandalorum finibus maximus in eum Oceanum influit qui ſpectat ad Septentriones. Ibi quædam mulier inuſitata magnitudine fertur ei occurriſſe, atque ita dixiſſe, Quò pergis Druſe cupide & inexplebilis? non enim potes hæc omnia ex fatis videre: quamobrem recede, nam tibi iam adeſt exitus vitæ, & rerum tuarum omnium. Itaque Druſus quũ diligenter etiam atque etiam reuerteretur, tamen in iti-

C nere morbo extinctus eſt. Tum Liuiæ ſtatuæ poſitæ ſunt conſolandi eius cauſa, eáque in numero matrum, quæ tres liberos peperiſſent, ſcripta eſt. Lex enim antea quidem ex ſenatus, nunc autem ex imperatoris autoritate eadem iura beneficii loco tribuit quibuſdã mulieribus, quæ data ſunt eis quæ ter pepererint, vt non ſubiiciantur pœnis ſterilium, ſed eis omnia ferè præmia tribuantur quæ mulieres fœcundiſſimæ cõſequuntur, quæ non modò ſunt hominum ſed etiam deorum inuenta, vt accipiant ſiquid à morientibus ſibi relictum

D fuerit. id enim huiuſmodi eſt. Cæſar nomina ſenatorum omniũ ſcripta in albo propoſuit, quod ex eo tempore quotannis fieri ſolet, iiſque qui ſine cauſa deſiiſſent in ſenatum venire, mulctam dixit: pòſt verò, quoniam iam ſolebant impunè relinqui propter magnam multitudinem eorum qui in pœnam inciderẽt, iuſſit quoties multi deliquiſſent, vt inter eos ſortes ducerentur, quibus ductis, quintus quiſque pœnas perſolueret. Senatores etiam abſente Cæſare cõſultabant, ſcribebatúrque

eorum ſententia: quanquam ſine effectu erat, quòd rata non eſſet ſine Cæſaris autoritate, hoc eſt, niſi certa eius ac manifeſta acceſſiſſet voluntas. nam ea eſt verbi ſignificatio, quæ Græcè vno verbo exprimi non poteſt. Imprimis cupiebat popularis eſſe. Itaque quum quidam qui cõmilito eius fuerat, egeret ipſius patrocinio, principiò quòd ſibi per otium non liceret, cuidã ex amicis præcepit vt cauſam eius defenderet: ſed quum commilito indignatus ita reſpõdiſſet, Ego verò (inquit) quoties tibi neceſſaria fuit opera mea, neminem ad te miſi, ſed præſens ipſe tua cauſa pericula ſuſcepi: tum ei Cæſar aduocatus venit. quùmque quiſpiam amicus eius reus eſſet factus, atque vnà cum eo interrogatus & examinatus fuiſſet, re prius cum patribus communicata, eum ſeruauit, nec ſolùm accuſatori non eſt iratus, cuius fuerat magna in accuſando licentia, ſed etiam eum, quum morum reus citaretur, abſoluit, dixítque propter multorum hominum nequitiam, eam libertatem loquendi neceſſariam eſſe: de iis verò ſupplicium ſumpſit qui nuntiabantur ſibi inſidias feciſſe. Quum autem non liceret quæſtionem habere de ſeruo contra dominum, conſtituit, quotieſcunque id vſu veniret, vt vel reipublicæ venderetur, vel ſibi: atque ita, quum non eſſet amplius in rei poteſtate, torqueretur. Quamobrem eum alii accuſabant, quòd futurum eſſe dicerent vt domini mutatione lex abrogaretur: alii contendebant id eſſe neceſſariũ, quòd multi his de cauſis magiſtratus adipiſcerentur. Poſt hæc imperium, quanquam iam ab ſe depoſitum eſſe dicebat, ſcilicet præterito altero decennio, rurſum tamen inuitus ſuſcepit. Menſem ſextilem, etſi mẽſe ſeptembri natus erat, Auguſtum cognominauit, quòd tum primùm conſul eſſet factus, quodque ſibi in eo multas magnaſque victorias peperiſſet, de quibus rebus omnibus maximè gloriabatur. Sed ei mors Mæcenatis magnum & acerbum dolorem commouit. nam is quum multum cæteris in rebus prodeſſet Cæſari, tum verò, quoties paulo vehementius iraſcebatur, iram eius placabat atque leniebat: idque ex eo licet animaduertere, quòd quum Cæſar aliquando ius diceret, adeſſetque

A Mæcenas, ac præuideret eum multos mortales condemnaturum, conatus eſt, reiectis iis qui circunſtabant, ad Cæſarem proximè accedere: ſed quum non poſſet, ad eum ſcripſit in hæc verba, Tandem aliquando ſurge carnifex: deinde quaſi aliud ſcriptum eſſet, epiſtolam ei in ſinum coniecit: ita Cæſar, nemine capitis condemnato, ſtatim ſurrexit, tantúmq; abfuit vt ex ea re moleſtiam ceperit, vt lætatus ſit maximè. nã quoties ſupra modum iraſcebatur, coactus vel natura ſua vel rebus neceſſariis, libertate ac licentia amicorum corrigebatur.
B Mæcenas quanuis propter vxorem indignatus eſſet, tamen eum hæredem reliquit. Hic primus balneum aquæ calidæ in vrbe conſtruxit, primúſque quaſdam notas literarum inuenit ad celeriter ſcribendum, eáſque complures per Aquilam libertum docuit. Eodem tempore propter incendia facta nonnulli curatores angiportuum à plebe conſtituti ſunt, quos Græci ϛενωπάρχους vocant. His toga vti magiſtratuum, & lictores duos habere in iis angiportubus quibus præſunt, datum eſt. Cæſar propter Caium & Lucium, quos Agrippa ex filia
C eius ſuſceperat, non ſolùm quòd petulanter viuerent, ſed etiam quòd eſſent adeò temerarii vt Caius nondum adoleſcens conſulatum petierit: graui dolore affectus, precatus eſt ne vnquam inciderent huiuſmodi tempora in quæ olim ipſe inciderat, vt minor xx annis conſul fieret: qu úmque adhuc inſtaret, reſpondit, id imperium deferendum eſſe ei qui nihil peccaret, quíque poſſet ſtudiis populi Romani obſiſtere: deinde vt eos modeſtiores efficeret, Tiberio tribunitiam poteſtatem dedit in quinquennium, eíque Armeniã, quæ alie-
D nata erat à populo Romano, attribuit, euenítque iis omnibus temere, vt mutuò ſibi infenſi eſſent, dum illi ſe negligi putabant, dúmq; Tiberius eos metuebat iratos: qui ob eam cauſam Rhodum miſſus eſt, quaſi doctrina opus eſſet & ſtudiis literarum, eóque nó modò non duxit alienos, ſed neque familiares omnes, vt celerius omnino conſpectum factáque Lucii & Caii vitaret: vel (vt quidam dicebãt) propter Iuliam vxorem, quam ferre amplius non poterat: eam enim Romæ reliquit. Au-

guſtus autem quum infinita eſſet populi multitudo cui A
frumentum dabatur, eam redegit ad hominum ducenta millia, &(vt à quibuſdam dictum eſt) populo viritim ſexaginta drachmas dedit, præbuítque ſpectacula, aquâ in circum Flaminium introducta, in quo ſex & triginta crocodili interfecti ſunt. Tum primùm duos præfectos prætorianorum creauit: nam ita mihi nominandi ſunt, quum iam hoc verbum in vſum venerit. Porro laſciuia Iuliæ tanta fuit vt in foro, atque adeò in roſtris nocturno tempore comeſſationes ageret, & compotaret. Quam Cæſar vt tandem deprehendit, grauiter ira- B
tus eſt: nam & antea ſuſpicabatur eam minus pudicè viuere, etſi pro certò non habebat, propterea quòd ij qui principatum tenent, omnia potius quàm ea quæ ad ſe ſpectant, intelligunt, vtque non poſſunt clam ſuis quicquam agere: ita ſuorum facta nunquam optimè percipiunt. Ob hanc cauſam Cæſar vſque adeo commotus eſt, vt domi teneri non potuerit, ſed rem omnem detulerit ad ſenatum. Iulia in Pandateriam inſulam finitimã Campaniæ relegata eſt, eámque eſt Scribonia mater ſpontè conſequuta. Ii qui cum ea rem habuerant, Iulius C
Antonius, qui ſpe regni id fecerat, cum quibuſdam aliis viris illuſtribus occiſus eſt, reliqui ſunt in inſulas relegati. Sed quum aliæ quoque mulieres permultæ accuſarentur de iiſdem ſceleribus, non omnes accuſationes admiſit, ſed tempus præſtituit vt de iis quæ antè facta eſſent, non quæreretur: & quum erga filiam nulla clementia vſus eſſet, dixiſſétque ſe malle patrem Phœbes, quàm illius fuiſſe: cæteris pepercit. Erat Phœbe liberta Iuliæ & ſocia, quæ mortem voluntariam ſibi conſciuit, & ob eam rem ab Auguſto laudata eſt. QuũCaius ad D
bellũ cõtra Armenios miſſus eſſet, Tiberius in Chium venit, cúmque in magno honore habuit, nec ſolùm Caio humilem ſe præbuit, ſed etiam cæteris omnibus qui cum ipſo erant, ſubmiſſus fuit. Quum autẽ Phraates rex Parthorum de pace ad Cæſarem literas miſiſſet, Cæſárque Phraati ſimpliciter ſine regis nomine reſcripſiſſet, iuſſiſſétque de Armenia decedere, Phraates non ſolùm non eſt timore perterritus, ſed etiam ad eum re-

A ſcripſit arroganter, ſéque regem regum, illum tantummodo Cæſarem appellauit. Tamen quòd abierit ex Armenia, Cæſar ei reconciliatus eſt: quódque intellexit Caium eſſe in Syria, cuius odio domi motú fieri poſſe ſuſpicatus eſt. His peractis reb', defunctíſque Lucio & Caio, factum eſt vt Tiberius Rhodo in vrbem redierit. is propter ſtellarum cognitionem erat vates exercitatiſſimus, habebátque Thraſyllum virum in aſtronomia peritiſſimum, qui ſciebat optimè quid ſibi atque illis eſſet euenturum. Nam ferunt Tiberium aliquando
B ſtatuiſſe Rhodi Thraſyllum è muro præcipitare, quòd is ſolus omnes cogitationes eius cognoſceret: ſed vt eum mœſtum eſſe animaduertit, rogauítque cauſam mœroris, atque is reſpondit ſe periculi cuiuſdam ſuſpicionem habere, Tiberium admiratum, quod propoſuerat non feciſſe. Sic enim omnia certò ſciebat, vt quum procul vidiſſet nauem in qua nuntius vehebatur quem de reditu in vrbem mater & Auguſtus ad Tiberium mittebant, ſtatim quod ille nuntiaturus erat, prædixerit. Lucij autem & Caij corpora tribuni militum
C cum primariis ſingularum ciuitatum Romam tulerunt: ſcuta quoque aurea & haſtæ, quas ineunte adoleſcentia acceperant ab equitibus Romanis, in curia repoſita ſunt. Auguſtus quũ eſſet aliquando dominus à populo nominatus, non ſolùm vetuit ne quis ſe appellaret eo nomine, ſed etiam id cauit diligenter. Tertio autem expleto decennio, quartum imperium inuitus ſuſcepit: quo tempore mitius atque negligentius iraſcebatur ſenatoribus propter ſenectutem, nolebátque cuiquam infenſus eſſe. Palatio incendio conſumpto quum mul-
D ti ſibi multa offerrent, nihil accepit præter aureum à ſingulis populis, & à priuatis drachmam. Aureum appello more Romano genus monetæ, quinque & viginti drachmas continens: eundem Græci quidam, quorum libros propterea legimus quòd Attici ſunt, χρυσοῦν appellant. Auguſtus reſtitutum palatium omnino publicauit, vel propter tributa quæ à populo acceperat, vel quòd Pontifex erat, vt in publico ſimul & priuato habitaret. Inſtabat populus Auguſto vt filiam

ſuam reſtitueret. is reſpondit, citius ignem cum aqua commiſceri poſſe quàm illam reſtitui. Itaque populus multum ignem in Tiberim coniecit, ſed tamen nihil egit, quanuis eum poſtea coegerit vt ſaltem eam ex inſula in cõtinentem reduceret. Cæſari multi inſidias fecerunt, atque imprimis Cneus Cornelius Põpeij magni ex filia nepos: quos quum nollet occidere, propterea quòd morte eorum non magis ſe ſecurum eſſe intelligebat: neque liberare, ne ob eam rem cæteros contra ſe incitaret: adeo in magnam dubitationem venit vt dies noctéſque curis angeretur. Itaque Liuia eum interrogare cœpit, Quid hoc rei eſt mi vir, quamobrem non dormis? Tum Auguſtus, Ecquis poſſet (inquit) mea vxor, vacuo animo eſſe, cui tot perpetuò inimici ſunt: an non vides, quot homines mihi & principatui inſidias parent, quos non modò non deterrent damnatorum ſupplicia, ſed contrà, tanquam ſpe alicuius boni propoſita, cæteri ad immaturam mortem contendunt. Liuia poſtquam hæc audiuit, Mirum non eſt (inquit) quòd tibi inſidiæ parentur: partim quòd alienum non ſit ab humana conditione, partim quòd in tam magno imperio multa facias ex quibus par eſt pleroſque moleſtiam capere. Princeps enim non ſolùm nó poteſt omnibus placere, ſed etiam, quantumuis rectè imperet, ei multis iraſci neceſſe eſt. Neq; enim tam multi homines iuſti ſunt quàm ii qui volunt iniuriam facere, quorum cupiditates expleri non poſſunt. Boni autem viri & virtute præditi, partim multa & ea quidẽ magna expetunt quæ non poſſunt aſſequi: partim quum ſint aliis inferiores, moleſtè ferunt: ob eámque rem vtrique culpam in principem coniiciunt. Itaque damnum quod ab his infertur, & ab iis qui non te ſed regnum tuum inuadunt, vitari nullo modo poteſt. Etenim ſi ciuis priuatus eſſes, nemo tibi iniuriam faceret, niſi qui prius à te iniuriam accepiſſet. Regnum autem atque eius commoda magis expetunt ij qui potentiam aliquam habent, quàm qui egentiores ſunt: quod etſi eſt improborum hominum atque amentium, tamen vt cætera vitia, ita hoc quoque natura comparatum eſt, quæ ex

A quibuſdam hominibus nulla oratione, nullo metu poſſis extirpare ac tollere: neque enim lex vlla, aut timor plus poteſt, quàm ea quæ mortalibus à natura tributa ſunt, quæ omnia ſi tu in animum tuum induces, contemnes cæterorum vitia, téque maioribus præſidiis ac imperium tuum firmabis, vt id non multorum ſuppliciis, ſed fida & diligenti cuſtodia teneamus. Ad hæc Auguſtus reſpondit, Scio equidem (inquit) mea vxor, cum omnia quæ præclara ſunt, tum imprimis ſummum imperium inuidiam habere, nec tutum vnquam ab inſi-
B diis eſſe. Nam niſi curæ noſtræ, timores & negotia maiora eſſent quàm priuatorum omnium, profectò diis omnino æquales eſſemus: quæ res eò mihi maiorem moleſtiam affert, quòd ita fieri neceſſe ſit, nec vllum poſſit inueniri remedium. Tum Liuia, Quoniam (inquit) plerique omnes homines ad iniuriam procliues ſunt, ab iis caueamus, habeamúſque milites permultos, quorum alii contra hoſtes parati, alii apud te ſint, propter quos omnes domi & foris tutò eſſe poſſimus. Tum Auguſtus, Mihi (inquit) neceſſe nõ eſt commemorare quàm
C multi ſæpenumero à ſuis familiaribus interfecti ſint. Regna verò præter cætera hanc difficultatem habẽt, quòd non ſolùm hoſtes (vt cæteri faciunt) ſed etiam amicos & neceſſarios timemus, à quibus inſidiæ multo pluribus factæ ſunt (quippe qui nudi & dormientes cum illis dies noctéſque verſentur, ab iíſque cibum paratum & potionem capiant) quàm ab alienis & externis hominibus. Poſſumus enim amicos & familiares noſtros hoſtibus opponere, amícis autem poſſumus neminem. Itaque ſolitudo nobis pariter atque multitudo grauiſſi-
D ma eſt, metuendúmque eſt, eſſe ſine cuſtodia: ſed multo etiam magis cuſtodes metuendi ſunt. Inimici quidẽ certè moleſti ſunt, ſed amici multo magis, quòd eos oporteat, quanuis non ſint, amicos appellare. Quòd ſi quis fortè ſit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet vt cum iis poſſit ſincerè abſque vlla ſuſpicione verſari. Igitur cum hoc grauiſſimũ eſt, tum verò alios inſidiatores punire oportet: nam bonis viris puniendi neceſſitas magnum dolorem affert. Tum Liuia,

Tu verò (inquit) rectè: at ego tibi conſilium dabo, ſi A
quidem voles capere, nec debebis propterea reiicere
quòd quum ſim mulier, id tibi conſulere audeo, de quo
ne amici quidem te admonebunt, non quòd id planè
non intelligant, ſed quòd non audeant explicare. Iam
verò (inquit Auguſtus) dic mihi quicquid eſt. Tum Li-
uia, Dicam (inquit) non grauatè: nam & ego commo-
dorum partem ſimul & incommodorum habeo, quia
te ſaluo & incolumi ſum regni particeps, atque ſiquid
mali tibi accidat (quod dii omen auertant) tecum vnà
pereo. Igitur ſi natura quoſdam homines incitet ad pec B
candum, profectò eius impetus reprimi non poteſt. Et
vt ne multorum hominum vitia perſequar, ea quoque
quæ bona quibuſdam eſſe videntur, quamplurimos cō-
mouent ad iniuriam faciēdam. Nam nobilitas generis,
copia diuitiarum, amplitudo dignitatum, fortitudo ani
mi, & magnitudo potentiæ, in errorem homines indu-
cunt. Non enim poteſt vir generoſus & nobilis vilis effi
ci, nec fortis timidus: nec qui prudens eſt, ſtultus inueni
ri poteſt. Ex quo fit vt hominibus facultates adimere,
aut diminuere hominum ſtudia, præſertim ſi nihil deli- C
querint, nullo pacto oporteat. Quum enim ius non ſit
eos vlciſci aut cruciare antequam peccauerint, nos ob
eam cauſam malè audire neceſſe eſt. Age verò mute-
mus ſententiam, & quibuſdam ignoſcamus. mihi quidē
videtur multo plura corrigi poſſe humanitate & bene-
uolentia quàm vlla crudelitate. Etenim ij qui veniam
dant, non ſolùm chari ſunt iis quibus ſe miſericordes
præbuerunt, ita vt illi ſtudeant his meritam gratiam &
debitam referre, ſed etiam apud cæteros omnes ſum-
mo in honore ſunt, & coluntur ab omnibus, ita vt iis D
iniuriam facere audeat nemo. contrà autem homines
irati atque inexorabiles, non tātùm odio ſunt iis à qui-
bus timentur, ſed etiam ſunt reliquis omnibus permo-
leſti: ex quo fit vt iis plerique parent inſidias, ne prius i-
pſi pereant. An non vides medicos quàm rarò veniant
ad vrendum & ſecandum, ne morbos efficiant grauio-
res, & vt eos mitibus medicamētis curent atque mol-
liant. Nec verò exiſtimare debes, inter morbos corpo-

A rum & has animorum perturbationes intereſſe. Nam ea quæ corporibus accidunt, ſæpe ſolent cum animis noſtris, quanuis incorporales ſint, conuenire: metu enim contrahuntur, ira turgeſcunt & tument. Mœror quoque quoſdam tardos efficit, alios acuit audacia: ita vt corpus & animus non multùm inter ſe differant, & ob eam cauſam egeant conſimili medicina. Lenis enim & placida oratio ferocitatem reprimit, quemadmodum aſpera manſuetum hominem ferocem & infeſtum facit: præterea data venia immanem & ferum B continet atque coercet, non aliter atque ſupplicium mitem & placidum incendit. nam facta violenta, quanuis iuſtiſſima ſint, omnes concitant: manſueta verò, mitigant & relaxant. Quocirca is cui ita perſuaſum erit, facilius tolerabit ea quæ grauiſſima ſunt, quàm ſi coactus ſit. Itaque corporis & animi natura quædam eſt neceſſaria, vt etiam bruta animantia & rationis expertia, quæ robuſtiſſima & ferociſſima ſunt, blanditiis quibuſdam manſueſiant, & eſcis capiantur: contrà ea quæ timidiſſima ſunt ac maximè imbecilla, dolore conturC bantur & metu, atque in iram accenduntur. Neque verò id dico oportere generaliter iniuſtis & nefariis hominibus parcere: imò verò temerarios, moleſtos, ſceleratos, iniquos, & poſtremò omnes quorum vita ita eſt omnibus vitiis & flagitiis dedita vt ſanari nequeant, tollendos eſſe cenſeo non ſecus quàm eas partes corporis quibus medicina adhiberi non poteſt: cæteros verò qui propter adoleſcentiam, aut imprudentiam, aut ignorantiam, alióve caſu volentes deliquerunt, aut inuiti, eos eſſe arbitror admonendos, & propoſitis minis D continendos: nonnullis quoque vtendum eſſe moderatè, quemadmodum in reliquis ſceleribus alij aliis maiore pœna afficiuntur. Quæ quum ita ſint, tibi licet imprimis ſine periculo hæc facere mediocriter, vt alios exilio, alios infamia, nonnullos pecunia mulctes, vrbéſque quibuſdam, aut alia loca habitandi circumſcribas. Quinetiam plerique hominum iam reſipuerunt, quòd non eſſent ea quæ ſperauerant & diutiſſimè concupierant, conſequuti. nõnulli quòd viles & abiecti ac con-

tumelioſè eſſent habiti, facti ſunt meliores: quanuis no- A
biles & fortes viri, antequam hæc patiantur, mortem
ſibi anteponendam putent. Ex quo intelligi poteſt eis
nó modò nó eſſe leue id genus ſupplicij, ſed multo etiã
grauius atque moleſtius, nóſque culpa vacuos tutò eſſe
& ſine periculo victuros. Nunc autem multos vel cupiditate pecuniæ, vel timore virium eorum, vel inuidia
virtutis interficere videmur. Non enim facilè cuiquam
perſuaderi poteſt, inſidias ab homine priuato & inermi
fieri poſſe ei qui tantum imperium obtineat, quique ſit
tam magnam potentiam conſequutus. Hæc quidem di- B
cuntur à quibuſdam: ſed alii putant nobis plerunque fal
ſa pro veris nuntiari, nóſque eis temere credere & imprudenter, aiúntque eos qui iſta vident & audiunt, adductos odio, ira, nonnunquam etiam accepta pecunia
ab inimicis eorum, aut ab iis ipſis de quibus loquuntur,
multa confingere & comminiſci, commemorantes eorum non ſolùm præterita & futura ſcelera, ſed etiam
quædam ab aliis dicta eſſe renuntiantes, tacuiſſe alios
poſteaquam audiuiſſent, riſiſſe, ploraſſe. Equidem poſ-
ſem enumerare ſexcenta eiuſdem generis, quæ etſi ve- C
riſſima ſunt, non tamen digna quæ à liberis hominibus
inueſtigentur curioſius, aut tibi referantur. Nam ea ignorata, tibi nullũ damnum afferẽt: intellecta autem &
cognita, te inuitum (quod minimè decet) ad iracundiã
prouocabunt. Quæ quũ ita ſe habeant, pleriq; putant à
nobis multos indemnatos, multos etiã confictis falſiſq;
ſententiis damnatos cõtra ius fáſq; interfectos eſſe. non
enim adhibita teſtimonia vt vera, non habitas quæſtiones, non ea quæ ſunt eiuſdẽ generis, contra eos admittunt neq; approbant: quæ etſi ab illis magna ex parte D
nó iure falſóq; dicuntur de iis qui ſupplicio affecti ſunt,
tamen vulgò circũferri ſolent. Atqui oportet, Auguſte,
te non ſolùm nihil facere per iniuriã, ſed nec omnino
facere videri. Nam priuatis quidem hominibus ſatis eſt
nihil delinquere: principem verò decet ne ſuſpectũ quidẽ eſſe. hominibus enim imperas nõ belluis, nec alio pacto verè potes eorum animos ad beneuolentiam allicere atque id pariter omnibus perſuadere, quàm ſi

A nemini volens inuitúſve iniuriam feceris. Etſi enim vt alterum metuat, cogi aliquis poteſt, tamen vt amet, id ei perſuaderi neceſſe eſt. Quum igitur videt in ſe atque in alios beneficia conferri, facilè perſuadetur: quum verò putat quempiam non iure cæſum eſſe, mox ne idem ſibi eueniat timet, cogitúrque eum qui id fecerit, penitus odiſſe. Odio autem eſſe ſubditis, præterquam quòd bonum non eſt, damnum quoque affert & detrimẽtum maximum. Nam plerique arbitrantur neceſſe eſſe reliquis hominibus eos vlciſci à quibus vel minimam iniu-B riam acceperint, ne contemni aut ſuperari videantur: Principes oportere tantùm in eos animaduertere, qui contra rempublicam committunt: eos verò qui in ſe peccant, toleranter ferre. Non enim eis iniuriam fieri propterea quòd contempti atque abiecti ſint, ſiquidem ſunt magnis multíſque præſidiis & cuſtodiis muniti. Quæ quum mihi perſpecta ſint atque cognita, omnino id tibi conſilium do ne velis ob eam rem quenquam iſtorum occidere. Nam principatus propter ſalutẽ ſubiectorum conſtituuntur, vt ij nullum damnum capiant C non modò ab alienis, ſed neque à ſuæ gẽtis hominibus, non autem vt à ſuis principibus vexentur & affligantur: multóque eſt profectò magnificentius atque glorioſius multos ciues conſeruare poſſe, quàm occidere. Quamobrem ii ſunt inſtituendi continendíque legibus, beneficiis, admonitionibus, vt modeſti ſint & prudẽtes, tum verò vſqueadeo diligenter obſeruandi & cuſtodiendi, vt ſi maximè iniuſti eſſe cupiant, tamen non poſſint: qui verò infirmi ſunt atque imbecilles, ſanari debent quodammodo & reſtitui, ne omnino corrumpantur. ferre D autem multorum hominum delicta, magnæ prudentiæ eſt atque potentiæ. Quòd ſi quis omnibus ſceleribus iuſtas & debitas pœnas conſtituat, is certè magnam partẽ hominum breui temporis ſpatio videbitur perdidiſſe. Quamobrem te Auguſte hortor & moneo, ne de iſtis ſupplicium ſumas, ſed alia ratione caſtiges vt nullum graue ſcelus in poſterum committant. Quid enim, obſecro te, peccare poterit is qui erit in inſulam deportatus aut in villa ciuitatéve aliqua cõcluſus, non ſolùm deſti-

tutus

tutus multitudine ſamulorum & copia pecuniarum, A
ſed etiam in cuſtodia retentus ſi res ita poſtulet? Quòd ſi propè hoſtes adeſſent, aut ſi aliqua pars huius maris à nobis eſſet aliena, vt qui nobis damnum attuliſſent poſſent eò perfugere: aut ſi eſſent in Italia ciuitates firmiſſimis muris ſeptæ ac telis munitæ, vt, qui eas cepiſſet, eum nobis metuẽdum putaremus, alia eſſet ineũda ratio: nunc autem quum omnia loca ſine armis ſint & parum munita ad bellum gerendum, abſintque hoſtes longiſſimè diſiuncti à nobis longo maris interuallo, terræque, fluminum ac montium qui nequeunt ſine ma- B
gno labore tranſiri, quis eos metuat nudos, inermes, & priuatos homines in medio regni tui poſitos ac in tuis armis concluſos? Equidem arbitror neminem vnquam hæc in animum inducere, aut quantumuis furore exardeat perficere poſſe. Quas ob res hinc capiamus exordium, & periculum faciamus. Eo pacto & illi fortaſſe conſilium mutabunt, & cæteros efficient meliores. Primùm vide Cornelium, nobilem & clarum virum: deinde tecum, vt decet omnem hominem, reputa gladium non eſſe omnia tibi confecturum. Etenim magna eſſet C
eius vtilitas atque commoditas, ſi is poſſet prudentes homines facere, perſuadere, cogeréque vt verè aliquem diligant. At is profectò dum corpus duntaxat alicuius occidit, à nobis reliquorum animos alienat, nec ſunt homines amiciores cũ quam propter aliorũ ſupplicia: ſed quòd timent, infeſti atque inimici fiunt, ídque certum eſt & exploratum. Si autem homines veniam conſequuti ſint, pœnitentia atque pudore adducti non modò non audent iis à quibus beneficium acceperunt, iniuriam facere, ſed etiam plerunque beneficium remu- D
nerantur, quòd ſperãt ſe multo maiora accepturos. Etenim qui eſt ſaluus & incolumis ſeruatus ab eo cui ipſe iniuriam intulit, putat eundem accepto ab ſe beneficio, nihil eſſe omnino ſibi negaturum. Quamobrem mihi crede vir chariſſime, ſine te perſuaderi, & muta ſententiam: hoc enim pacto videberis omnia quæ grauia fuerunt & moleſta, neceſſitate coactus & inuitus feciſſe, propterea quòd nõ poteſt reſpublica vſqueadeo magna

A & potens in regnum mutari ſine ſanguine: ſi autem ma-nebis in propoſito, ſuſceptóque conſilio, videberis profectò illa libẽter ſtudioſéque feciſſe. Hac oratione Liuiæ permotus Auguſtus, reos omnes verbis admonitos dimiſit, deſignauitque poſtea Cornelium conſulem; atque in poſterum non eum ſolùm, ſed etiam reliquos omnes tanto ſibi amore coniunxit, vt nemo amplius ei verè inſidias faceret, aut omnino facere videretur. Cornelio autem & Valerio Meſſala conſulibus magni terræmotus facti ſunt. Tiberis pontem diſturbauit, fecítque vt vrbs ſeptem dies nauigaretur. Alebantur eadem

B tempeſtate tres & viginti exercitus populi Romani, ex quibus noſtris temporibus tantùm decem & nouem ſuperſunt. Eorum ſecundus Auguſtalis nominatus, hybernat in ſuperiore Britãnia: tertius tripartitus eſt: Gallicus in Phœnicia: Cyrenaicus in Arabia: Auguſtalis in Numidia: quartus Scythicus in Syria: quintus Macedonicus in Dacia: ſextus in duos diuiditur, quorum alter victor appellatus, eſt in inferiore Britannia: alter ferreus, in Iudæa: ſeptimus in Myſia ſuperiore, huic Clau-

C dianus nomen eſt: octauus Auguſtalis in Germania ſuperiore: decimus in ſuperiore Pæonia: (is duplex appellatur, quòd conſtet ex duobus exercitibus permixtis inter ſe & confuſis) vndecimus Claudianus in Myſia inferiore: (habuere enim duo exercitus nomen à Claudio, propterea quòd ei in ſeditione Camilli non reſtiterunt) duodecimus fulminifer in Cappadocia: decimus tertius in Dacia, duplex: decimusquartus in ſuperiore Pannonia: decimus quintus Apollonius eſt in Cappadocia. Poſtremi ſunt vigeſimi ij qui Valeriani &

D Victores appellantur: hi reſtant ex Auguſti exercitibus: cæteri diſperſi & omnino ſublati, aut cum aliis permixti ſunt, qui ob eam cauſam dicuntur duplices eſſe nominati. Aluntur inſuper ſtipatores, qui in decem partes diſtribuuntur. Sex autem millia hominum collocata in præſidiis vrbis, diuiduntur in partes quatuor. Delecti ſunt etiam equites externi, nominati Bataui a Batauia, quæ inſula eſt in Rheno flumine. hi ſunt equites optimi. Igitur Auguſtus, quum ei magna pecu-

nia opus eſſet ad alendos tot exercitus, iuſſit dari ſibi A vigeſimam partem hæreditatum legatorum ac donationum quæ mortis cauſa fiunt, niſi ſiqua eſſent proximis agnatis aut pauperibus hominibus relicta: ídque fecit, quaſi in commentariis Cæſaris hoc genus tributi ſcriptum reperiſſet. Qua re conturbatus eſt populus Romanus, & quòd tanta fame afflictus eſſet vt gladiatores & vænales ſerui expulſi fuerint ab vrbe vltra quatuor & nonaginta millia paſſuum, Auguſtúſque & cæteri magnam partem famulorum ſuorum dimiſerint, ac iuſtitium indictum ſit. Poſtquam fames ceſſauit, B Auguſtus Germanici (is erat Druſi filius) atque fratris eius nomine ludos Circenſes fecit, in quibus elephantus ſuperauit rhinocerotem, & vir equeſtris ordinis, qui fuerat olim locupletiſſimus, obiit munus gladiatorum. Quum autem non poſſet Cæſar propter ſenectutem atque imbecillitatem corporis omnibus qui auxilio eius indigebant, reſpondere, ſedens ius dicebat in palatio pro tribunali, negotiis cum aſſeſſoribus ſuis cõmunicatis, permiſitque tribus viris conſularibus vt legatos regum populorúmque qui ad ſe venirent, ipſi ſinguli audirent ſeparatim, iíſque reſponderent: niſi C fortè quædam acciderent in quibus ſuo & ſenatus decreto opus eſſet. Per id tẽpus quum Germanicus Druſi filius eſſet in Dalmatia cum exercitu, obſiderétque munitum aliquod oppidum, nec poſſet id capere, Pollio eques Celta iactu lapidis in murum ita pinnam eius cõcuſſit, vt ea ſtatim ceciderit, traxerítque ſecum hominẽ qui tum fortè ad eam adhærebat. Quo facto cæteri obſtupefacti ac timore perterriti, relicto muro in arcem confugerunt, eámque poſtea ſéque ipſos dediderunt. D Quum autem Batto, qui Dalmatis ſæpenumero defectionis author fuerat, & Romanis magna damna attulerat, tandem aliquando ad Tiberium veniſſet de volũtate ipſius, ac poſtero die cum eo ſedẽte in tribunali colloqueretur, cum Tiberius ita interrogauit, Dic (inquit) quamobrem viſum eſt vobis deficere, tantóque tẽpore nobiſcum bellum gerere? Is reſpondit, Vos (inquit) cauſam dediſtis, qui ad greges veſtros cuſtodiendos non

A canes mittitis aut paſtores, ſed lupos. Tũ Dalmatia venit in ditionem populi Romani. Sed idem populus incidit in grauem caſum in Gallia Celtica (ei præerat Quintilius Varus.) Nam etſi Celtæ breui temporis ſpatio propter præſidia apud ſe collocata dedidicerant mores & inſtituta patriæ, neq; primò mutatione vitæ grauabãtur, quippe non animaduertebant ſe immutatos eſſe: tamen poſtquam Varus, qui Syris præfectus fuerat, ceperátque imperium Germaniæ ac in ea cuncta administrabat cum imperio, properè venit in Galliam ad B eam gentem immutandam ſubitò, cœpitque Gallis perinde atque ſeruis imperare, & pecuniam tanquam à ſubditis exigere: id Galli ferre non potuerunt, neque tamen defecerunt apertè ac palàm, ſed ſimulata beneuolentia, quum is compararet exercitum, frequentes ad eum venerunt, quaſi ſocij futuri eſſent ei ad bellum gerendum. pòſt eum nihil tale cogitantem inuadunt in locis quibuſdam difficillimis, & circunſtantes vndique iaculantur quoad exercitus populi Romani, qui neque ſibi auxilio eſſe neque ſe fugæ mandare poterat, inter- C iit, Varúſque & qui cum eo erant clariſſimi viri, mortem ſibi conſciuerunt. Auguſtus cognito Vari caſu, veſte ſubitò diſciſſa, magno in mœrore fuit, partim propter eos qui interierant, partim quòd ei Galli magnum timorem iniicerent, quos verebatur non ſolùm in Italiam, ſed etiam Romam properè eſſe venturos. neque enim vllam vrbem munitam reliquerat, & ſocij omnes qui opem ferre ei potuiſſent, magnis erant incommodis affecti: tamen vt tum potuit, ex rebus præſentibus parauit omnia. Sed poſtquã nemo eorum qui D per ætatẽ bellum gerere poterant, cõſcribi voluit, iuſſit eos ſortiri, ac quintum quenq; ex iis qui nõdum quinq; & triginta annos attigiſſent, ex iis autem qui eſſent natu grandiores, decimum quenque ſorte priuauit facultatibus, & notauit ignominia, & poſtremò quòd apud multos nondum erat in honore, nonnullos interfici iuſſit. Tũ coacto veteranorum libertorúmq; quàm maximo potuit numero, eos cum Tiberio contendere in Germaniam celeriter iubet. Sed poſtquam intellexit aliquot

militeſ ſaluos & incolumes euaſiſſe, nec audere hoſtes A
ad Rhenum vſque venire, magno timore liberatus eſt.
His rebus in hunc modum geſtis, vatibus prohibitum
fuit ne cuiquam remotis arbitris, aut etiam præſentibus de morte reſponderent: quanquam Auguſtus ea
quæ ad ſe pertinebant, adeò parui faciebat vt deſcriptũ
ſtellarum ordinem, ſub quibus natus erat, palàm omnibus oſtenderet. Quum ſenex eſſet, Germanicum ſenatui, & ſenatũ Tiberio per literas cõmendauit, quas non
ipſe legit in ſenatu (nec enim poterat) ſed Germanicus,
vt ſolebat antea: deinde propter cladem Celticã (vt aiebat) petiit à Patribus, ne ſe amplius domum venirent B
ſalutatum, néve moleſtè ferrent ſi eis in reliquum tempus epulum nõ daret: nam tum eum quoties ſedebat in
foro, interdum etiam in curia, quoties veniret in ſenatũ
aut inde diſcederet, plurimùm ſalutabant. Iam verò in
palatio id non modò faciebat ſenatus, ſed etiam equites
ac plebei multi, ſedente eo ac nonnunquam iacente.
Auguſtus rurſum quinto decennio ſuſcepit curam &
adminiſtrationem reipublicæ, L. Munatio & Caio Silio conſulibus. Hìc propter ſenectutem, qua ingraueſcente perrarò veniebat in ſenatum, petiit viginti conſiliarios annuos: nam antea quindecim tantùm adhibebat in ſex menſes. Quúmque vigeſima omnes ferè grauari intellexiſſet, ratus eos ob eam cauſam eſſe aliquid C
noui molituros, literis ad ſenatum miſſis pe iit à Patribus, vt alia genera tributorum quærerent. Id faciebat
non quò vellet vigeſimam remittere, ſed vt eam, nullo
præterea tributo inuento magis idoneo & accommodato, abſque vlla eius calumnia comprobarent: atque vt
ne ſuſpicarentur Germanicum & Druſum, quum de ea D
re ſententiam dicerent, id iuſſu ſuo facere, ſed vt eam
nihil præterea diſcutientes aut examinantes admitterẽt.
Qua de re etſi poſtea vetuit ne ſermo amplius haberetur, tamen à pleriſque dicta ſunt multa, eique per litteras ſignificata ſunt. Ex quibus vbi intellexit eos paratos
eſſe omnia potius quàm hæc perpeti, tributum ex ædibus agríſque conferri iuſſit, neque tamen definiuit
à quibus aut quemadmodum perſolui vellet, ſed

A aliquot homines miſit in diuerſas partes orbis, à quibus
prædia priuatorum hominum atque adeo ipſarum ci-
uitatum deſcriberentur, vt metu damni incommodí-
que maioris mallent vigeſimam ſoluere: id quod eue-
nit. Dum hæc ita ab Auguſto gererentur, accidit ludis
Auguſtalibus, qui natali die ipſius fiebant, vt quidam fu
rioſus homo conſederit in ſella quæ Iulio Cæſari po-
ſita & conſecrata fuerat, eique coronam ademerit ſibí-
que impoſuerit: quæ res in Auguſtum nonnihil porten
dere viſa eſt, ídque verum eſſe conſtitit poſtea. Nam
B ſequenti anno Auguſtus profectus in Campaniã, ludis
apud Neapolin factis, Nolæ mortuus eſt, Sexto Apulio
& Sexto Pompeio cõſulibus. Id ei multis prodigiis antè
denuntiatum fuit, nec paruis iis quidem aut difficilibus
ad intelligendũ, quòd ſol totus hominibus deficere, &
cæli magna pars ardere viſa eſt, quódq; ignitæ trabes
cadere de cælo, & ſanguinolẽti cometæ viſi ſunt. Quúm
que ſenatus decreuiſſet vt publicè ſupplicaretur propter
eius valetudinem, curia clauſa reperta eſt, bubóque qui
ſuper eam conſederat, cecinit: & fulmen quod cecidit
C in ſtatuã eius poſitam in Capitolio, primam literam è
nomine Cæſaris deleuit. Ex quo aruſpices reſponderũt,
eum poſtero die participẽ fore alicuius diuinitatis, ídq;
coniiciebant ex eo quòd prima litera eius nominis,
centum apud Latinos, reliqua pars Hetruſco ſermone
deum ſignificabat. Itaque Auguſtus morbo extinctus
eſt. Neque tamen abeſt ſuſpicio (quanquam mihi non
ſit veriſimile) Liuiam ei mortem attuliſſe. Ea enim veri-
ta (vt aiunt) ne Agrippam filium Agrippæ in vrbem re-
uocaret ad principatum ei relinquendum (is tum exu-
D labat in quadam inſula) ficus pendentes adhuc in arbo-
re, quas Auguſtus manu ſua decerpere conſueuerat,
illiuit veneno: cúmque ipſa cum Auguſto comederet
eas quæ illitæ non erant, ei venenatas offerebat. Sed
poſtquam ex hac cauſa vel alia in morbum incidit Cæ-
ſar, conuocatis amicis expoſuit ea quæ neceſſaria eſſe
videbantur: Tãdémque vobis (inquit) vrbem quam la-
teritiam accepi, marmoream relinquo, quod ipſe non
ad magnificentiam ædificiorum, ſed ad amplitudinem

& magnitudinẽ imperij retulit. Poſtremò quaſi mercedem exactæ vitæ petiit ab iis vt plauderent, quemadmodú hiſtrionibus fieri ſolet, eóq; pacto humanæ vitæ cõditionem riſit. Mortuus eſt xiiij Cal. Septẽbris, quo die primùm conſul factus fuerat, vixítq; annos ſeptuaginta quinque mẽſes decem dies xxvi. erat enim nono Cal. Octobris natus. Regnauit, poſtquã victoria potitus eſt apud Actiú, quatuor & quadraginta annos, diebus tredecim exceptis. Mors eius non eſt ſubitò cognita, quòd eam, quum adhuc Tiberius eſſet in Dalmatia, Liuia metuens ne fieret aliqua ſeditio, celauit, quouſque Tiberius veniſſet. Augusti corpus primarij ſingularum ciuitatum Nola viciſſim exportauerunt, quúmque Roma non longè abeſſet, ipſum equites Romani de nocte in vrbem intulerunt. Fuit poſtridie eius diei ſenatus, in quem cæteri venerunt equeſtri veſtitu, magiſtratus ſenatorio: niſi quòd purpureas veſtes non habebant. Tiberio, Druſóque filio eius toga pulla erat, qualis ſolet in concionem geſtari: ab vtroque thus eſt adhibitum in ſacrificio. Tibicinem intereſſe noluerunt. Sedebat quiſque ferè in quibus locis antea conſueuerat. Conſules ſedebant in ſubſelliis inferioribus: vnus in iis quæ prætorum, alter in iis quæ tribunorum plebis ſunt. Poſt hæc quidam Polybius Cæſarianus tabulas teſtamenti eius recitauit, quòd eas non deceret ſenatorem legere: in eóque teſtamento Tiberius ex beſſe, Liuia ex triẽte (vt nonnulli putant) hæredes ſcripti erant. Nam Auguſtus, vt eam augeret ſuis facultatibus, petiuerat à ſenatu vt liceret ſibi tantundẽ ei etiam contra leges relinquere. Ab his hæredibus ſcriptis multa prædia magnámque pecuniam pleriſque hominibus propinquis ſuis & extraneis legauit, nec ſenatoribus ſolùm, ſed etiam equitibus regibúſque: ad hæc reliquit populo Romano aureorum millia quadringenta. Sed & militibus legata reliquit: ſtipatoribus quidem ſuis viritim ad decem aureos: iis autem qui erant in præſidiis vrbis collocati, ſingulis eius ſummæ dimidium: cæteræ multitudini vrbanæ tres aureos viritim dari iuſſit. Præterea mandauit, vt quæ ſibi hæreditas teſtamento obueniſſet à parentibus

A B C D

A filiorum impuberum, ea cum fructibus perceptis reſtitueretur iis quum in adoleſcentiam perueniſſent: quod ipſe viuus faciebat. Nam quoties ſuccederet ei cui eſſent liberi ſuperſtites, ſi quidem tum erant adulti, ſtatim ei omnem hæreditatem reſtituebat: ſin minus, vbi adoleuiſſent. Quúmque talem ſe præſtaret erga liberos alienos, tamen filiam ſuam non reduxit ab exilio, licet eam donatione quarundam rerum honeſtauerit, ſed vetuit ne in ſuo monumento ſepeliretur. Hæc quum eſſent ex teſtamento cognita, allati ſunt libelli quatuor,
B quos Druſus legit: in quorum primo ſcripta erant ea quæ ad funus pertinebant. ſecundus continebat res omnes ab eo geſtas, quas in columnis æneis ad ſepulchrum ſuum collocatis inſculpi iuſſit. in tertio erant ea quæ ad milites, quæve ad reditus ſumptúſque publicos & ad eam pecuniam ac theſauros, cæteráque eiuſdem generis ſpectabant, quibus principatum quem habebat tueretur. in extremo, præcepta mandatáque dabat Tiberio atque reipublicæ, præſertim ne multis libertatem daret, quo minus vrbem multitudine cuiuſuis generis
C implerent, vtque paucos donarent ciuitate, quò plurimùm differrent ab iis quos haberent in poteſtate. Præterea monebat vt rempub. committerent iis qui vſu & experientia rerum plurimùm poſſent, nec eam ſinerent vllo tempore pendere ex cuiuſdam voluntate, ne fortè is in regni cupiditatem veniret, aut ne mortuo eo reſpublica periclitaretur. Conſulebat vt contenti rebus præſentibus, augere & dilatare imperium nollent, quòd futurum eſſet vt id tuerentur difficilius, immineré tque periculum ne quæ iam parta erant amitte-
D rent: id quod ab eo non verbis modò, ſed re etiam fuerat obſeruatum: nam quum poſſet ex barbaris nationibus multo plura acquirere, id noluit. Poſtquã huiuſmodi præcepta recitata ſunt, funus ducitur. Erat lectus ex ebore & auro factus, ſtratus atque ornatus peripetaſmatis purpureis atq; auro intextis, ſubter quæ tanquam in feretro corpus eius iacebat occultum. Antè omnia ſtatua cerea veſtitu triumphali videbatur, eáque ferebatur ex palatio ab iis qui erant in ſequenti anno

magiſtratus futuri: deinde ex curia, altera aurea: tertia A
curru triumphali vehebatur, ſubſequebantúrque ſtatuæ
maiorum ipſius atque propinquorum, qui è vita diſceſſerant, vno tantùm Cæſare excepto, propterea quòd eſſet in numerum heroum relatus. Ferebantur deinde ſtatuæ ciuium Romanorum, quicunque principatum vnquam tenuerant, capto ab ipſo Romulo exordio: ſed & quædam Pompei Magni ſtatua ferri viſa eſt. Aderant etiam omnes prouinciæ pictæ atque nationes, quæ partæ ab eo fuerant & deuictæ. Poſt hæc lectus ſiſtitur in roſtris, vbi ſolebat haberi concio: de quo loco vbi Druſus legiſſet nonnulla, Tiberius Auguſtum pro roſtris B
quæ Iulia nominantur, apud populum decreto ſenatus laudauit. Tum qui lectum antea ferebant, eundem tulerunt porta triumphali, vt ſenatus decreuerat. Aderat autem ſenatus præſens, mortuúmque pariter efferebat: aderant quoque omnes equeſtris ordinis, eorúmque vxores. Intererant prætoriani milites, cæteríque omnes ferè qui tum in vrbe erãt. Quum eſſet impoſitus in rogum extructum in campo Martio, eum primò cuncti ſacerdotes circumeunt: deinde equites: pòſt ii qui magiſtratu fungebantur: poſtremò cæteri milites qui erant C
in pr.. ſidiis vrbis, concurrunt, præmiáque victoriæ quæ acceperant ob præclara facinora, dum in eius exercitu militarent, in eum cõiiciunt. Rogum centuriones poſtea admotis facibus incẽdunt. is comburitur: mox aquila ex rogo dimiſſa, quaſi animam Auguſti in cœlum ferret, euolauit. Peractis his rebus omnibus, cæteri abeunt: Liuia in eodẽ loco cum primariis equitibus manſit dies quinque, oſſáque eius collegit & ſepeliuit. Viri in luctu fuerunt perpaucos dies, vt erat cõſuetudo: ma- D
tronæ eum decreto ſenatus annum luxerunt. Et quanquam pauci reuera mortem eius doluerunt ſubitò, tamen omnes poſtea ſunt in maximo mœrore verſati. Erat enim Auguſtus omnibus affabilis, multóſque mortales pecunia adiuuabat, amicos omnes habebat in honore, eorúmque libertate loquendi lætabatur & gaudebat. Quibus rebus argumento eſt Athenodorus, qui quum in cubiculũ eius lectica pro muliere vectus eſſet

A tenénſque pugionem in manu de ea deſiluiſſet, atque ita dixiſſet, Non times (inquit) ne te aliquis eodem modo ingreſſus interficiat? Auguſtus non modò ei non eſt iratus, ſed etiam gratias egit. Quæ quum de eo aliáque permulta commemorarentur, tum illud imprimis, eum nunquam iis à quibus erat affectus moleſtia, iratum grauiter & intemperanter fuiſſe, fidémque ſeruaſſe perpetuò iis qui id mererentur. Nam quum Coracotæ latroni inſigni in Hiſpania principiò ita fuiſſet infenſus, vt edixiſſet ſe ei qui Coracotam viuum cepiſſet, daturum B aureorum decem millia: poſtquàm is vltrò venit, non modò ei nullum damnum attulit, ſed etiam pecuniam dedit, eúmque locupletauit. Itaque Romani adducti his rebus omnibus, Auguſtum luxerunt, ſed imprimis quòd regnũ cum republica permiſcuerat, libertatémq; conſeruauerat, ſéque ita ornauerat & ſecuros reddiderat, vt populi temeritate, & tyrannorum iniuriis liberati, ſimul in moderata libertate atque regno quietam & ſecuram vitam agerent, regerentúrque ſine ſeruitute, & abſque vlla ſeditione rempublicam obtinerent. Nam C etſi plerique recordabantur ea quæ ſuperioribus bellis ciuilibus facta fuerant, tamen eorum omnium culpam in tempora & neceſſitatem conferebant, putabántque ex eo tempore eſſe animum eius ſpectandum, ex quo cœpit ſine controuerſia regno potiri. Maximè verò ei contulit ad gloriam diuturnitas principatus: etenim cõplures qui fuerant in republica potentiſſimi viri, mortem iam obierant, quorum poſteri ignorantes qualis ſtatus reipublicæ fuiſſet, contentíque rebus præſentibus in quibus erant educati, non ſolùm ex iis nullam D moleſtiam capiebant, ſed etiam eorum conſuetudine delectabantur. videbant enim potiora eſſe iis quæ ex maioribus audiuerant, longéque tutiora. Quas res etſi viuo Auguſto non ignorabant, tamen eodem vita functo eas penitus perſpectas planéque cognitas habuerunt. Quippe ea ſolet eſſe, neſcio quomodo, hominum natura & conditio, vt quandiu fortunæ muneribus fruũtur, non tam fœlicitatem agnoſcant, quàm afflicti & calamitoſi eandem requirant atque expetant. id quod acci-

dit Auguſti temporibus: cuius deſiderio, poſteaquam A eſſent Tiberium experti, omnes tenebantur. Tantum enim hi duo diſcrepabant inter ſe, vt quibuſdam non abfuerit ſuſpicio, Auguſtũ ob eam cauſam Tiberium, cuius mores habebat cognitos, de induſtria ſucceſſorem reliquiſſe, quò ipſe maiorem gloriam conſequeretur. Quum autem Auguſto populus Romanus æternitatem immortalitatémque donauiſſet, ei Liuiam quæ tum Auguſta nominabatur, ſacerdotem creauit. Dedit Liuia decem millia aureorum cuidam Numerio Senatori Atheniẽſi & prætorio viro, quòd is iuraſſet, quem- B admodum de Proculo Romulóq; traditum eſt, ſe Auguſtum, quum in cœlum aſcenderet, vidiſſe. Eidem Auguſto ſepulchrũ in vrbe decretum eſt, ídque Liuia poſtea & Tiberius ædificauerunt. Fuere quoque alia ædificata in pleriſque locis, partim aſſentientibus populis & approbantibus, partim etiam contra eorum voluntatem. AEdes quoque, in qua Nolæ mortuus eſt, ei fuit conſecrata, decretúmque fuit ne ſtatua ipſius in funere cuiuſquam deferretur, atque vt tribuni plebis, quòd eſſent ſacroſancti, ludos Auguſtales facerent. Hæc facta C ſunt Auguſti temporibus.

TIBERIVS.

TIBERIVS, patritius erat & doctus, ſed ingenio & moribus peculiaribus raríſque. Nam ita omnes animi affectus occultabat, vt quæ cupiebat, nunquam ferè diceret, pugnarétque cum oratione voluntas eius & deſiderium. id enim deteſtabatur quod expetebat maximè, & quod oderat diſſimulabat. Iraſcebatur nulla re conturbatus: iratus, tranquilliſſimo æquiſſimóque animo eſſe putabatur. commiſerabatur eos, in quos grauiter animad- D uertebat: & quibus veniam dabat, ſuccẽſebat nonnunquam. ſic amplexabatur inimiciſſimos homines vt ſibi

A ſamiliariſſimos & coniunctiſſimos: contrà autem cum amiciſſimis non aliter ſe gerebat quàm cum alieniſſimis hominibus. Deniq; putabat principis animum nemini cognitum eſſe oportere. Quòd ſi id in Tiberio tãtùm fuiſſet, haud obſcura eſſe potuiſſet eius voluntas iis qui tentaſſent ſtuduiſſéntque eam habere cognitã. quippe omnia in contrariam partem accepiſſent. Nam & quum ſe aliquid velle negauiſſet, tum id eum deſideraret maximè: & quum cupere ſe dixiſſet, tum eum id nolle exiſtimauiſſent. Sed præter ea quæ ſuprà dixi, grauiter ferebat dum ſuſpicabatur aliquem eſſe conſcium & participem conſiliorum ſuorum, multóſque non aliam ob cauſam interfici iuſſit quàm quòd diceret ab iis voluntatem ſuam animaduerſam & perſpectam eſſe. Itaque is ſolus ferè tutus erat (quod tamen perrarò accidit) qui neque ingeniũ eius ignoraret & mores, neque patefaceret cognitos. Nam eo pacto qui ei parerent, nõ decipiebantur, nec propterea in odium eius veniebant, quòd oſtenderent ſe ea quæ ageret, percepiſſe. His moribus præditus Tiberius, quaſi ſtatim imperiũ adeptus

C eſſet, non modò ad exercitum, ſed etiam ad nationes omnes Roma literas miſit, in quibus tamen non ſcripſit ſe imperatorem eſſe factum, propterea quòd id nomen ſibi vnà cum cæteris nominibus decretum à ſenatu repudiauit, hæreditatémque Auguſti, nõ cognomen, admiſit. Sed quum iam haberet ſtipatores ſui corporis, tamen petiuit à ſenatu vt ſibi opem ferret, ne quam iniuriam pateretur. Quod facetè quidam interpretatus, cenſuit cuſtodiam ei, quaſi nullam haberet, dari oportere: à quo Tiberius poſtquam irrideri ſe cognouit, non ſuos

D eſſe milites reſpondit, ſed populi Romani. Quúmque hæc ageret, adminiſtrarétque omnia quæ pertinerent ad principatum, tamen eo ſe negabat indigere, quem primò tum propter ætatẽ, (natus erat annos ſex & quinquaginta) tum propter ſenſum oculorum hebetem & imbecillum (noctu enim plurimùm, interdiu parum videbat) omnino negabat ſe velle: pòſt autem ſocios quoſdam petiit & collegas, non quidem rerum omnium, (vt fit in ea republica cuius poteſtas penes paucos eſt) ſed

totius in tres partes diuiſi principatus: quarum vnam A haberet ipſe, collegæ reliquas. Earum partium vna, erat Roma cum cætera Italia: altera, exercitus: tertia, reliqui omnes qui ſunt ſub imperio Romano. Quúmque inſtaret vt id ſibi cõcederent, illi negarent contenderéntque ab eo vt omnibus imperaret, Aſinius Gallus vtens plus quàm ſibi vtile fuiſſet, patria loquendi libertate, Opta igitur (inquit) quam partem velis. Huic Tiberius ita reſpondit, Qui fieri poteſt (inquit) vt is optet qui ipſe partes faciat? Gallus, vt cognouit ſe ob hanc cauſam in periculo verſari, cœpit eum lenire ſermone, atq; B ita reſpondit, Non (inquit) hæc à me dicta ſunt, vt tu tertiam tantummodo partem habeas, ſed id propterea tibi propoſui, quòd principatus diuidi nullo pacto poſſit. Tiberium tamen verè nihilo magis placauit, ſed acceptis poſtea mulctis & grauibus incommodis, ad extremum occiſus eſt. Iam enim ei antè odio erat, quòd eam quæ prius Tiberio nupſerat, ipſe poſtea vxorẽ duxiſſet, quódque Druſum ſuum eſſe contenderet. Sed quum milites qui tum erant in Germania, animaduerterent Germanicum & Cæſarem eſſe, & patre ſuo me- C liorem, Tiberio maledicere, Germanicum imperatorem nominare cœperunt. Quum his Germanicus egit pluribus verbis ne id facerent: pòſt vbi videt eos nõ poſſe de ſententia dimoueri, gladium, tanquam ſibi mortem inferre vellet, diſtrinxit. Tum ei vnus è militibus gladium ſuum offerens, Tu verò potius (inquit) hunc meum accipe, eſt enim acutior. Hanc ſeditionem militum Germanicus vix tãdem ſedare potuit. Tum Caius Caligula filius eius (nam id ei cognomen erat, propterea quòd quum eſſet magna ex parte in exercitu educa- D tus, caligis militaribus pro vrbanis vtebatur) à militibus retentus eſt. Itaque Germanicus quum ſummum poſſet adipiſci principatum, (beneuolẽtia enim populi Romani, atque ſubditorum omnium omnino erat in eum propenſa) noluit. Quare Tiberius eum eiúſque vxorem Agrippinã magnis laudibus affecit. Vtrunq; enim ſuſpectum habebat, propterea quòd Agrippina erat fœmina prudẽtiſſima. Igitur Tiberius, quoniſque Germa-

A nicus vixit, principatum obtinuit modeſtiùs atque moderatius. pauca enim faciebat ex ſeſe, vel nihil potius, ſed de minimis quibuſq; rebus referebat ad ſenatum, cum eóque communicabat omnia, & conſiliarios, vt Auguſtus conſueuerat, capiebat. quúmque ſuam ipſe ſententiam dixiſſet, non modò dabat poteſtatem omnibus, vt contra ſe dicerent, ſed etiam factis ſæpenumero decretis in contrarium, æquo animo ferebat. Interdum contrà diſſerebat, ſæpe ita dicebat, ne libertatem eis eripuiſſe videretur: Si id, (inquit) fieri voluiſſem, hæc
B atque alia permulta, vt fieret, expoſuiſſem. Præterea ius dicebat, vocatúſque à magiſtratibus accedebat in forum, vbi ius reddebant, eóque nonnunquam veniebat inuocatus. Quúmque concederet magiſtratibus vt in ſuis locis ſederent, ipſe in ſede è regione collocata, videlicet vt princeps, exponebat ea quæ ſibi videbantur. Dominus à liberis hominibus, aut imperator, præterquàm à militibus, vocari nolebat. Patris patriæ nomen omnino repudiauit, princépſque ſenatus, vt erat vetus conſuetudo, nominari voluit. Crebrò dicebat ſe
C dominum ſeruorum, imperatorem militum, principem reliquorum eſſe: optabátque viuere obtineréque principatum quouſque reipublicæ vtilitas poſtularet. Sic enim popularis erat in rebus omnibus, vt nihil ſuo natali die fieri permitteret, quod antè fieri non conſueuiſſet. nemini licebat per fortunam eius iurare: ſed neque animaduertebat in eos qui per eandem fortunam iurantes peieraſſent: nec verò in his ſolùm popularis erat, ſed etiam in eo quòd ei nullum templum dedicatum eſt, quódque nemini licebat ſtatuam ei facere. Edi-
D xit enim palàm, vt ne ciuitas vlla néve priuatus quiſquã id faceret: cui edicto addidit hæc verba, Niſi ego permittam: móxque adiecit, Atqui non permittam. Quúmque ei maledicerent homines aut contra eum aliquid impiè facerent (nam id ſcelus nominabant impietatem, eiúſque grauiſſimas pœnas repetebant) minimè curabat, nec quenquam ob eam rem accuſari patiebatur, quum tamen Auguſtum ob eandem cauſam laudaret. Igitur Tiberius principiò in eos qui contra ſe delique-

rant, non animaduertit: quanquam progrediente tempore de pleriſque ſupplicium ſumpſit: ac tum Auguſtum propterea maximè commendauit, tum etiá quòd conſueuiſſet ædificiis, quorum fundamenta iecerat, nec tamen abſoluerat, nomen ſuum inſcribere. Idem Tiberius conſecrabat ſtatuas & monumenta Auguſti, nõnunquam mandabat pontificibus vt id facerẽt. Quúmque reſtituiſſet ædificia, quæ in vrbe corruerant (nullum enim extruxit nouum præter Auguſtale) nullum prorſus ſibi vendicauit, ſed eis nomina reddidit eorum à quibus ædificari cœpta eſſent. In ſuos vſus parum, in publicos multum impendit, reſtitutis operibus publicis aut ornatis, maximáque ope ciuitatibus & priuatis hominibus allata. Quúmque pecuniam daret aliquibus aut alia munera, iubebat ea coràm numerari ſubitò aut repræſentari. intelligebat enim Auguſti temporibus magnam diminutionem de donis eius ſæpenumero à miniſtris eſſe factam: itaque magnopere prouidebat ne idem ſuo tempore eueniret. Hos ſumptus faciebat ex legitimis reditibus. Neque enim pecuniæ cauſa quenquam occidebat: nullius tum bona proſcribebat, nulla vi atque violentia pecuniam exigebat. Etenim AEmilio Recto, qui ad ſe aliquando miſerat maiorem ſummam pecuniæ ex AEgypto cui præerat, quàm imperata fuiſſet, reſcripſit in hæc verba, Tonderi (inquit) oues meas volo, non deglubi. Imprimis erat affabilis, comis & humanus. Itaque iuſſit vt ſenatores ſimul omnes ſe ſalutatum venirent, ne multitudine inter cæteros premerentur. AEquitatem maximè colebat: nam quum Rhodii magiſtratus ad eum ſcripſiſſent, nec eſſent ei in extrema epiſtola, vt erat conſuetudo, ſalutem precati, eóſque ob eam rem accerſiri iuſſiſſet, tanquam ſtatuiſſet in ipſos animaduertere: vt venerunt, nihil fecit acerbius, ſed eos, poſteaquam vota quæ deerant epiſtolæ, ſubſcripſerunt, dimiſit. Magiſtratus habebat in honore non aliter atq; ſtante republica, aſſurgebátq; conſulibus: atque quoties eis cœnam dabat, ingredientibus ad fores procedebat obuiam, & comitabatur abeuntes. Quúmque ſella veheretur, nemiñe

A ſenatorii aut equeſtris ordinis conſequi patiebatur, veniebátque ſæpiſſime ad ſacrificia, non ſolùm vt honoraret eos qui ea facerent, ſed etiam vt plebem ornaret, átque vt vnà cum ea dies feſtos celebrare videretur. Nõ enim his rebus ſtudere vnquam, aut fauere cuiquã iſtorum eſt viſus. Etenim quum populus vellet ſeruum ſaltatorem donare libertate, id ipſe non antea comprobauit quàm dominus eius conſenſit & pretium accepit. Cum amicis verſabatur vt priuatus, iiſque quum rei eſſent, præſtabat patrocinium. Intererat eorum ſacrificiis,
B viſitabat ægrotantes, nullis cuſtodibus ſtipatus. Quinetiam defunctum amicum & familiarem ſuum laudauit in funebri concione. Quúmque conuentus & ludi celebrarentur, eos ipſe ſpectabat de domo cuiuſdam Cæſariani aut liberti, quò ſe poſſent homines proximè & facillimè cõuenire. Liuiam verò matrem ſuam temperantiorem humiliorémque præſtitit, cuius tanta erat inſolentia, vt ſuperbiam mulierum omnium quæ antea fuerant ſuperaret. Ea ſenatum & plebeios homines, ſiqui vellent, domum admittebat ſalutatum, ídque in an-
C nalibus ſcriptum eſt: præterea nomen eius aliquanto tẽpore ſcribebatur in epiſtolis Tiberii, cæteráque omnia vt imperatrix adminiſtrare conabatur. Nam obtinente Auguſto principatum, tanta fuerat eius authoritas vt diceret ab ſe Tiberium imperatorem eſſe factum: ob eámque cauſam non ſolùm volebat ex æquo cum Tiberio imperare, ſed etiam eo ſuperior eſſe. Itaque decernebant aſſentatores præter cætera, Tiberium ex ea nominari debere, vt quemadmodum Græci ex patribus, ita ille ex matre nominaretur. Qua re indignatus Tibe-
D rius, pauca confirmabat eorum quæ Liuiæ decernebantur, eámque remouit omnino ab adminiſtratione rerũ publicarum, ac ei tantummodo curam rei familiaris reliquit. Qua in re quum etiam offenderetur poſtea, eam relicta vrbe fugit, & ob eam cauſam Capreas habitatum venit. Druſo quoque filio ſuo petulantiſſimo & crudeliſſimo viro, ex quo acutiſſimi gladii Druſiani appellabantur, infenſus eſſe cœpit, cúmque ſæpenumero priuatim publicéque increpare. Huic enim dixit aliquando
multis

multis præſentibus, Tu certè (inquit) me viuo nemini A
vim afferes, neque facies iniuriam: quòd ſiquid audebis
tentare, ne mortuo quidē. Fuit enim Tiberius aliquandiu continentiſſimus, nec ſinebat aliis libidinoſè quicquam agere, ſed ob eam cauſam in multos animaduertebat. Quúmque purpurea toga plerique vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipſe reprehendit aut mulctauit, ſed quum fortè pluiſſet in conuentu quodam, fuſca penula ſe induit: quo facto, vti alio genere veſtium nemo deinceps eſt auſus. Hæc omnia ab eo facta ſunt quouſq; vixit Germanicus: quo defuncto, B
quaſi aduerſario imperii ſublato, mores commutare cœpit. Legata, quæ populo Romano in teſtamēto Auguſti relicta erant, quanquam non ſoluit illico, ea tamē præſtitit poſtea: ad quam rem hæc ei oblata eſt occaſio. Quum enim mortuus efferretur, ac fortè per forū funus procederet, quidam in aurem mortui inſuſurrauit, rogatúſq; ab iis qui aderant præſentes, quid ei dixiſſet, Auguſto ſe mandaſſe reſpondit, populum legatā pecuniam nondum accepiſſe. Hunc Tiberius ſtatim occidi iuſſit, vti ipſe de iiſdem rebus nuntium ferret Auguſto C
de quibus mordere ſe atque reprehendere videbatur, ipſe non multo pòſt reliquis ſatisfecit, tribus aureis viritim diſtributis. Singulari quorundam equitum certamini intereſſe noluit, ſed altero occiſo, vetuit alteri ne eo genere certaminis in reliquum tempus vteretur. Eodem tempore quum nepos eius quem ex Druſo habebat, exceſſiſſet è vita, nihil fecit præter conſuetudinem: putabat enim non debere principem ſui incommodi cauſa curam reipublicæ omittere. Druſus quoque quum eſſet factus conſul, officio conſulis cum collega D
ſuo vt priuatus pariter fungebatur, hæréſq; à quodam inſtitutus, corpus eius ſimul extulit. Is ira incitabatur acerbiſſima, ita vt percuſſerit equitem nobiliſſimum, quamobrem Caſtor cognominatus eſt: erátque vſqueadeo temulentus, vt quum aliquando de nocte coactus eſſet cum prætorianis ſubuenire hominibus ardentibus, eoſdem aquam poſtulantes feruenti aqua iuſſerit perfundi. Tauro autem Statilio & L. Libone conſu-

A libus, Tiberius interdixit vſum ſericarum veſtium, vetuitque nequis, niſi ad ſacra portanda, vaſis aureis vteretur. Quúmque poſtea dubitaretur à quibuſdam an ea quoque quæ haberent emblemata, interdicta eſſent, de hoc etiam edixit: & quanquam Latinè id propriè ſignificare non poterat, tamen id verbum propterea quòd Græcum erat, edicto inſeri noluit. Centurioni quoque volenti Græcè in ſenatu teſtimonium dicere, non permiſit: etſi enim antea in eo complures cauſas audierat Græco ſermone, & multas examinauerat, id B tamen non ſatis conſtanter conuenientérque fecit. Vibium Rufum ne accuſauit quidem, quòd ſella in qua ſemper Iulius Cæſar ſederat interfectúſque fuerat, vteretur. qui quum etiam vxorem Ciceronis duxiſſet, atq; de vtroque gloriaretur, quaſi aut propter ſellam Cæſar, aut orator propter vxorem eſſet futurus: tamen harum rerum non ſolùm nullam culpam ſuſtinuit, ſed etiam conſulatum geſſit. Tiberius aſtrologos magóſque peregrinos morte affecit: ciues Romanos miſit in exilium, etſi cum Thraſyllo erat ſemper, cuius vatici- C natione quotidie vtebatur, eiúſque ſcientiæ ipſe peritiſſimus erat. Nam quum eſſet iuſſus in ſomnis cuidã pecuniam dare, facilè intellexit arte magica, dæmonem ad ſe miſſum eſſe, ob eámq; rem hominem interfici iuſſit. Per id tempus quidã Clemens nomine, qui fuerat Agrippæ ſeruus, eique ſimilis erat quodámodo, Agrippam ſe eſſe dixit, atque eo pacto magnam pecuniã conflauit, comprehenſúſque tandem à Tiberio, interrogatúſque quomodo Agrippa factus eſſet, Eodem (inquit) modo quo tu Cæſar es factus. Quum autem in quodã D edicto verbo parum Latino vſus eſſet, idq; poſtea noctu animaduertiſſet, omnes qui erant in huiuſmodi verbis diligenter verſati, accerſiuit ad ſe: ſtudebat enim Latinè & elegãter loqui. Quúmq; Atcius Capito dixiſſet, Quãquam (inquit) hoc verbo nemo vſus eſt antehac, tamen id tua cauſa recipiemus in poſterum, & inter vetera referemus: atq; Marcellus quidam ad hæc ita reſpõdiſſet, Hominibus (inquit) dare potes Cæſar ciuitatẽ Romanam, Latina verba non potes: hunc Tiberius, quanquã

nimia licentia loquẽdi vſus fuerat, nullo damno affecit. A

Archelaum verò regẽ Cappadociæ, cui iratus erat, accerſitú, quaſi res nouas moliretur, tradidit ſenatui vt de eo cognoſceret: hominem nõ ſolùm ſumma ſenectute, ſed etiã podagræ doloribus confectum. fuiſſétq; Archelaus affectus vltimo ſupplicio, niſi teſtis qui cõtra ipſum productus fuerat, aſſeruiſſet eú dixiſſe ſe Tiberio oſtenſurum, poſtquam domum rediiſſet, quales ſibi nerui eſſent. Qua ex re riſus tam magnus excitatus eſt, propterea quòd ille non ſolùm ſtare non poterat, ſed ne ſedere quidem, vt Tiberius eum amplius occidi noluerit. Itaq; B Archelaus tunc ſaluus euaſit, qui tamen non multo pòſt mortuus eſt. Poſt cuius mortẽ Cappadocia venit in poteſtatẽ populi Romani, eíque vir equeſtris ordinis præfuit. Tiberius, quãdiu de reliquis curam habuit, abſtinuit ab alienis. Non enim adiuit hæreditates quæ ſibi erant à propinquis relictæ, multáque impendit in vſus ciuitatum & priuatorum hominum: cuius rei cauſa nullum honorem poſtulauit, nullam laudem admiſit. Legatis ciuitatum nationúmve nunquam reſpõdebat ſolus, ſed pleroſque, eóſque potiſſimum qui apud eas gentes C cum imperio fuerant, ſuæ ſententiæ participes faciebat.

Germanicus autẽ exercitu proſperè cõtra Celtas ducto, vſq; ad Oceanum peruenit, barbaríſque fortiter deuictis, oſſa eorum qui cum Varo interierant, collegit & ſepeliuit, ac poſtremò ſigna militaria recuperauit. Tiberius, quum ei inſtaret ſenatus ſtatuerétque nouẽbrem (eo menſe natus erat XVI. Cal. decembris) Tiberium appellandum eſſe, ita reſpondit, Si vobis (inquit) Cæſares erunt XIII, quid facietis? Poſt hæc Marco Iulio & Lucio Norbano conſulibus, calendis cuiuſdam D menſis prodigium non paruum extitit, quo Germanici interitus prædici quodam modo videbatur. Nam eo die Norbanus conſul, qui ſemper in id incumbebat vt tuba caneret, in eóque ſtudioſè exercebatur, prima luce quum iam domi adeſſet magna hominum multitudo, tuba canere cœpit, quæ res omnes pariter cõturbauit, quaſi conſul bellicum ceciniſſet. Augebat timorem quòd ſtatua Iani ceciderat, quódque per id tempus

A quædam oracula canebantur pro Sibyllinis, quæ licet ad hæc noſtra tempora potius quàm ad illa pertinerent, tamen iis omnes valde commouebantur. ea erant,

> Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν,
> Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις, καὶ ἁ Συβαρῖτις
> Ἀφροσύνα.

Quibus verſibus dicebatur fore vt ter trecentis annis præteritis ciuiles ſeditiones inter Romanos ſuſcitarentur, & furor Sybariticus. Hæc Tiberius vt falſa calumniari cœpit, libróſque omnes ſcriptos de vaticiniis B inſpici, ex quibus eos qui inutiles eſſe videbantur, damnari atque reiici, cæteros reponi & retineri iuſſit. Mortuo Germanico, Tiberius & Liuia magna lætitia affecti ſunt, cæteri omnes tulerunt grauiter. Erat Germanicus egregia forma, optimo ingenio præditus, omni doctrina ornatiſſimus, magnis viribus corporis, vir perhumanus & modeſtus. nihil enim contra Druſum faciebat inuidioſe, nihil contra Tiberium quod reprehendi poſſet. Nam quum ſæpenumero potuiſſet adipiſci imperium, noluit. Is in Antiochia mortuus eſt, inſi- C diis ei à Piſone & Plautina factis. Etenim oſſa hominum mortuorum defoſſa in ædibus in quibus habitabat, & laminæ plumbeæ in quibus erat nomẽ eius ſcriptum cum quibuſdam execrationibus, eo adhuc viuo inuentæ ſunt, ciúſque necis Piſo reus à Tiberio factus, introductúſq; in ſenatum, ac in eo paulùm cõmoratus, mortem ſibi conſciuit. Tiberius poſtquam neminẽ habuit aduerſarium & competitorem in imperio, ab iis rebus quas antea bene gerebat, deficere, & cuncta acerbè adminiſtrare cœpit. Tum enim reus erat impietatis D is qui non modò in Auguſtum, ſed etiam in eum aut eius matrem feciſſe aliquid, aut minus commodè dixiſſe deferretur, ac in eum animaduertebatur grauiter. Torquebantur non modò ſerui contra dominos, ſed etiam liberti & ciues. Qui accuſauerant, aut teſtimonium cõtra reos dixerant, conſequebantur eorum bona, adipiſcebantúrque honores & magiſtratus. Multos interfici iuſſit explorata die & hora qua nati fuiſſent, atque inde animaduerſa fortuna eorum & moribus. Quem enim

excellere videbat, aut ſperare principatum, eum fundi- A
tus perdebat, didicerátque fatum cuiuſque ciuis primarii: ita vt Galbæ, qui poſtea principatum obtinuit, factus obuiam, quo die ille ſponſalia fecerat, dixerit, Et tu aliquando principatum deguſtabis: cui propterea pepercit (vt ego quidem arbitror) quòd id ei certum & fatale erat: vt autem ille dicebat, propterea quòd in ſenectute & longo tempore poſt mortẽ ſuam eſſet regnaturus. Aderat ei ſemper, & diligenter conficiebat omnia Lucius AElius Seianus (is erat Strabonis filius) qui olim Sabio Apicio in delitiis fuerat. Hic Apicius luxu- B
rioſè vixerat ſupra omnes homines. Quum enim aliquando voluiſſet intelligere quantos ſumptus feciſſet & quãtum reſtaret, cognouiſſétque ſibi reliqua eſſe aureorum centum millia, magna moleſtia affectus, metuénſq; ne fame moreretur, mortem ſibi cõſciuit. Igitur Seianus aliquãto tempore vnà cum patre prætorianis præfuit: ſed poſtquam eius pater in AEgyptũ miſſus eſt, atque ipſe præfectus eorum fuit ſolus, præter cætera quæ conſtituit, prætorianos milites ſeorſum antè per cohortes cubantes vnum in locum atque in eundem C
murum conduxit, vt conferti celerius poſſent imperata facere, vtque (quòd in eodem muro eſſent) metuerentur ab omnibus. Huic Tiberius coniunctо ſibi morum ſimilitudine prætorios honores tribuit, (quod antea nemini qui ſimilis eius eſſet, contigerat) eúmque conſiliarium ac miniſtrũ in rebus omnibus cepit. Poſtquam Tiberius conſularẽ dignitatem cum Druſo adeptus eſt, ſtatim plerique omnes ex eo mortẽ Druſo prædixerunt. Nemo enim fuit eorũ qui cum Tiberio cõſulatum geſſerunt, qui infœliciſſima morte nõ obierit. Si- D
quidem Quintilius Varus, Cneus Piſo, atq; adeò Germanicus miſerè perierũt, ídque ei fato quodam videtur contigiſſe. Druſus quidẽ eo tempore & Seianus, poſtea quã collegæ eius fuiſſent, mortui ſunt. Quum autẽ abeſſet ab vrbe Tiberius, Caius Lutorius Priſcus eques Romanus, ac poeticæ imprimis peritus, qui Germanici epitaphium compoſuerat, ob eámque rem magnam pecuniam acceperat, accuſatus eſt contra Druſum ægrotantẽ

A carmen ſcripſiſſe. Quamobrem quum damnatus à ſenatu, occiſus eſſet, Tiberius moleſtè tulit, non quòd eſſet affectus ſupplicio, ſed quòd ſenatus aliquem interfici iuſſiſſet non cognita ſua voluntate. Itaque increpatis Patribus, iuſſit vt decernerent ne de iis quos ipſi damnauiſſent, intra decem dies ſupplicium ſumeretur, néve decretum quod de capite alicuius eſſet factum, intra idem tempus publicaretur, quò poſſet abſens decreta eorum intelligere, eáque an iure facta eſſent cognoſcere. Poſt hæc functus conſulatu, atque in vrbem reuer-
B ſus, vetuit conſulibus ne quenquam in iudicio defenderent. Nam ego (inquit) ſi conſul eſſem, id non facerem. Quum autem vnus ex prætoribus argueretur contra eum impiè dixiſſe aliquid aut feciſſe, ac poſtea de curia deceſſiſſet, reuerſuſque relicta veſte magiſtratus, petiiſſet vt ſtatim veluti priuatus accuſaretur, id Tiberius vehementer doluit, eúmque nullo damno affecit. Saltatores autem Roma expulit, vetuítque vt eam artẽ nuſquam exercerent, quòd notarent ac vituperarent mulieres, & quòd ſeditiones concitarent. Pleroſque qui
C exceſſerant è vita, ſtatuis ornauit & publicis monumentis. Seiano quidem viuenti ſtatuam æneam in theatro collocauit, eiuſdémque ſtatuæ multæ poſtea à multis factæ ſunt: éſtque apud populum & in ſenatu maximis laudibus affectus. Hunc Seianum conſules, nedum cæteri clari viri, domum prima luce ſemper veniebant ſalutatum, cum eóque communicabant omnia quæ priuatim eſſent à Tiberio petituri: itémque ea quæ publica erant, de quibus Tiberium reſpondere oportebat, omnino enim nihil eiuſmodi abſque Seiano gereba-
D tur. Per id tempus quũ Romæ porticus maxima in alteram partẽ inclinaret, eam quidam architectus contra omnium opinionẽ erexit, cuius nomen propterea ignoratum eſt quòd Tiberius permotus inuidia rei admirabilis, id ſcribi in annalium monumentis noluit. Is igitur quiſquis fuit, fultis vndique fundamentis porticus, ne moueretur, ac ſuperiore parte eius velleribus ouium & craſſis veſtimentis cincta, & circunligata funibus, eam adhibitis multis hominibus & machinis in priſtinum

locum reſtituit. Tiberius hominem admiratus, ei inuidit: cui quanquam ob id factum pecuniam largitus eſt, tamen eum ex vrbe per inuidiam expulit. Is aliquanto tempore pòſt ad Tiberium reuertitur, atque interim dum eum vehementer obſecrat, conſultò poculum vitreum quod gerebat clàm, de manibus abiicit, fractúmque primò & colliſum, mox integrum illæſúmque in ſuis manibus oſtendit, quúmque ob eam rem ſe veniam cõſequuturum putaret, eum Tiberius interfici iuſſit. Druſus filius eius veneno ſublatus eſt. Nam quum Seianus propter potentiam & dignitatem quam obtinebat, cætera omnia faceret petulantius atque inſolentius, tandem ſe ita contra Druſum conuertit vt cum eo pugnis aliquando certauerit. Quocirca eum metuens Tiberiúmque, ſimul ſperans, ſi adoleſcentem de medio ſuſtuliſſet, ſe facillimè arbitratu ſuo ſenem eſſe tractatúrum, Druſo venenum dedit, vſus opera famulorum eius, vxoríſque (ea Liuilla à quibuſdam nominata eſt) cum qua Seianus antea adulterium commiſerat. Huius facinoris culpa penes Tiberium fuit, quòd Druſo ægrotante mortuóque nihil fecit præter conſuetudinem, nec aliis vt facerent permiſit. Quæ ratio ideo mihi non probatur, quòd eodem modo ſe gerebat erga reliquos omnes, quódque erga Druſum vnicum filium & certè legitimum valde affectus erat, & quòd ſtatim de iis qui eum necauiſſent, poſtea ſupplicium ſumpſit, venítq; in ſenatum, & filium, vt par erat, laudauit. Vetuit Tiberius ne ii quibus aqua & igni interdictum eſſet, teſtamentum facerét. quod etiam obtinet hiſce temporibus. AElium verò Saturninum, à quo carmina quædam in ipſum ſcripta erant minus cõmodè, reum factum in ſenatu, captúmq;, iuſſit è Capitolio præcipitari. Memorare poſſem complura eiuſdem generis, ſi vellem omnia perſequi. ſed in ſumma permulti homines ex huiuſmodi cauſis ab eo interfecti ſunt. Id verò prætereundum non eſt, Tiberium ſingula diligenter inueſtigare quæ ſibi homines exprobrarent, eáque cóperta contra ſe patefacere cõſueuiſſe. Etenim ea quæ nonnulli ſecretò colloquuti eſſent, ea ipſe ita dictitabat

A palàm, vt poſtea in publicis commentariis ſcriberentur: præterea quòd videretur iraſci iuſtius, ea ſæpe quæ nemo dixerat, ſed quorum erat ſibi conſcius, dicta eſſe mentiebatur. Ex quo fiebat vt contra ſe delinqueret in iis propter quæ alios vt impios puniebat. Hanc ob cauſam ridiculus erat, quum ea quæ rei ſe negabant dixiſſe, ipſe dicta eſſe confirmans iuránſque, ſibi verius iniuriam faceret. Qua ex re eum non eſſe ſanæ mentis plerique arbitrati ſunt: neque tamen demens eſſe propterea omnino putabatur, quum cætera adminiſtraret ſa-
B pienter. Senatori enim qui petulanter & luxurioſè viuebat, curatorem dedit non ſecus ac pupillo: & Capitonem qui procurator fuerat in Aſia, detulit ad ſenatũ, eúmque accuſatum quòd milites habuiſſet, feciſſétque multa quaſi præeſſet ei prouinciæ cum imperio, in exilium miſit. Nam illis quidem temporibus nihil amplius licebat iis quibus cura pecuniæ principis mãdata erat, quàm reditus legitimos colligere: iudicabantúrque eorum controuerſiæ in foro, atque ex iure ciuili pariter cum cauſis priuatorum ciuium. Itaque in rebus à
C Tiberio geſtis magna fuit varietas, magna inconſtantia. Poſtquam decem anni præterierunt, etſi non petiuit principatum confirmari ſenatuſconſulto, (nec enim opus erat, propterea quòd non repudiabat eum vt Auguſtus) tamen celebratus eſt conuentus ille publicus & celebris, qui decimo quoq; anno fieri conſueuerat. Cremulius autem Cordus, quòd Seianum offendiſſet, manus ſibi afferre coactus eſt. nam quum eum Tiberius non poſſet reum facere alicuius ſceleris (erat enim iam ſenex, vixerátque ſemper honeſtiſſimè) propterea con-
D demnauit quòd in hiſtoria quam olim de rebus geſtis ab Auguſto compoſuerat, & quam Auguſtus ipſe legerat, Caſſium & Brutum laudauiſſet, & ſenatum populúmque Romanum reprehendiſſet: quódq; Cæſarem & Auguſtum, etſi nihil contra eos ſcripſerat, tamẽ non ornauiſſet ſummis laudibus. De iis enim rebus accuſatus occiſus eſt: atque ſcripta eius in vrbe quidem ædiles cremauerunt, foris autem præfecti ſingularum ciuitatũ: quæ tamen poſtea rurſum in lucem edita ſunt: fuerant

enim & ab aliis multis, & à Marcia filia eius occultata: A
ac tum propter Cordi calamitatem multo cœpere legi
ſtudioſius. Eodem tempore Tiberius prætorianos milites coram ſenatoribus, tanquam vires eorum ignorarent, curauit exerceri vt ſe magis timerent, animaduerſa eorum multitudine & viribus. Quæ quum illis temporibus facta fuerint, & hiſtoriæ mandata, Cyzicenis, quòd ciues aliquot Romanos tenuiſſent in vinculis, nec ſepulchrum quod Auguſto ædificare incœperant, abſoluiſſent, libertas iterum erepta eſt. Quum autem quidã
ſimul cum ædibus ſuis ſtatuam Tiberij vẽdidiſſet, eum B
Tiberius ob hanc cauſam condemnari iuſſiſſet atque interfici, niſi primus eſſet à conſule ſententiam rogatus. nam ita affectus pudore, ne in rem ſuam dicere videretur, reum ſua ſententia liberauit. Sed quum Lentulus ſenator, homo ſuaui ingenio & modeſto, ac iam grandis natu, accuſatus principi inſidias feciſſe, accuſatores (aderat enim præſens) vehemẽter irrideret, Tiberius, quòd ob eam cauſam commotus fuiſſet ſenatus, Siquidem (inquit) me Lentulus odit, hac luce me indignum
puto. Itaque Roma profectus eo tempore, nunquam in C
vrbem reuerſus eſt, licet ſe venturum ſemper polliceretur. Retiarius verò quidam amicus & familiaris Sabini viri primarij in vrbe, vt Seiano rem gratam faceret, Sabinum domum ſuam in qua habitabat, introduxit, nonnullis ſenatoribus ſub tecto eius occultatis, cœpítque ibi cum eo conferre ſermones, eúmque paulatim pellicere quibus rationibus conſueuerat, vt omnem animi ſui ſententiam explicaret. Solét enim calumniatores principiò alteri maledicere, ac quædam eius arcana
patefacere, vt eos accuſent poſtea qui ſe maledictis non D
abſtinuerint. Itaque illi, quaſi id conſultò faciant, tutò loquuntur & ſine periculo. non enim ita ſentire exiſtimantur, ſed propterea obtrectare quòd alios captare & coarguere velint: hi, ſi paulo dixerint aliter quàm deceat, puniũtur ſubitò, vt tum accidit. Nam Sabinus eodem die coniectus in carcerem, poſtea eſt indemnatus occiſus, corpúſque eius è ſcalis præcipitatum, in flumen proiectũ eſt. Hunc caſum grauiorem fecit canis eiuſdẽ

A Sabini,qui cum eo vnà in carcere fuit ſemper, nec reli-
quit mortuum,quique ſe ad extremum in flumen con-
iecit. Iiſdem tẽporibus Liuia annum agens ſextum &
octuageſimum,mortua eſt.Eam Tiberius non viſitauit
ægrotantem, nec exequias funeris eius proſequutus
eſt, nullóſque honores ei tribuit præter funus publi-
cum, ſtatuáſque, aliáque nonnulla quæ nihil habere
momenti videbantur, vetuítque palàm ne immortali-
tate donaretur.Huic ſenatus non ſolùm decreuit ea quæ
Tiberius mandauerat, ſed etiam cenſuit vt eam ma-
B tronæ annũ lugerent, laudato imprimis Tiberio quòd
ne tum quidem reipublicæ curam omitteret, arcúmq;
ei decreuit, quòd antea fœminæ acciderat nunquam,
propterea quòd multos ſenatores conſeruaiſſet, edu-
caſſétque eorum liberos, ac complures filias eorum in
matrimonium collocauiſſet. Quas ob res nonnulli Li-
uiam, matrem patriæ appellauerunt, eáque in monu-
mento Auguſti ſepulta eſt. Multa ab ea ſapienter dicta
referuntur, quæ vocantur ἀποφθέγματα. Nam quum nu-
dos homines qui ſibi facti erant obuiam, mori ob eam
C cauſam oporteret, dixit eos matronis quidem honeſtis
& continentibus nihil à ſtatuis differre. Quúmque in-
terrogaretur quibus rationibus Auguſtũ ſibi ſubieciſ-
ſet, reſpondit multa modeſtia, quòd ea quæ placerent
Auguſto, faceret libenter, quódq; ſe ſcire diſſimularet
quibus ille rebus venereis domi frueretur: talis enim Li
uia fuit. Cæterùm arcus qui Liuiæ decretus fuerat, nõ
eſt ædificatus, propterea quòd Tiberius promittebat ſe
eum ædificaturum ſuis ſumptibus. nam decretum quod
aperta oratione non erat auſus reſcindere, hoc pacto
D irritum fecit: nec enim opus fieri permiſit pecunia pu-
blica, nec ipſe fecit ſuis ſumptibus. Tũ Seianus effer-
ri cœpit inſolentius, decretúmque eſt à ſenatu vt na-
talis dies eius publicè celebraretur. Statuarum verò
multitudinem quas ei ſenatus, equeſtris ordo, tribus
omnes, & primarii viri poſuerunt, numerare certè ne-
mo poteſt. Senatus enim legatos ſeparatim, itémque
equites & plebs ipſa ex tribunis ſuis & ædilibus ad vtrũ-
que mittebant: de vtroque vota faciebant: ſacrificabant

vtrique, & per vtriuſque fortunam pariter iurabāt. Interea Tiberius Gallum qui vxorem eius duxerat, quique fuerat liberè de principatu loquutus, nactus occaſionem, perdidit. Nam quum ad ſe legatus veniſſet, ei conuiuium fecit, eúmque excepit perhumaniter, mox contra eundem ad ſenatum ſcripſit, ita vt acciderit ei res quædam admirabilis, & quam nemini video adhuc contigiſſe. Nam quo die cœnabat apud Tiberium, eíque propinabat amicè, condemnatus eſt à ſenatu, vt quum eſſet prætor futurus in exiliũ mitteretur. Quúmque id Tiberius feciſſet, tamen ei mortem obire cupienti, cognito decreto ſenatus, non permiſit, ſed eum, quò magis affligeretur, iuſſit bono animo eſſe, vtque ſolutus à vinculis in cuſtodia teneretur quouſque ipſe in vrbem veniret, ídque (vt paulo antè dixi) vt hac ignominia affectus & perculſus metu, diutiſſimè miſer & calamitoſus eſſet. ídque factum eſt. Semper enim cuſtodiebatur à conſulibus, quum non eſſet Tiberius conſul: tum autem à prætoribus, non vt ne fugeret, ſed vt ne ſibi manus afferret: cum eo nullus amicus, nullus famulus verſabatur, loquebatur nemini, videbátque neminem, niſi quoties cibum capere cogeretur. Cibus verò eiuſmodi erat, vt non ei voluptatem afferret, non vires eius reficeret, & (quod erat omniũ grauiſſimum) eum non ſineret mori. Id Tiberius ſæpenumero in multis aliis fecit. Nam quum teneret amicum conſtrictum vinculis, ſermóque de ſupplicio & morte eius incidiſſet, negauit ſe ei adhuc eſſe reconciliatum. Quúmque magnis tormentis quempiam alium affeciſſet, deinde cognouiſſet eum non iure accuſatum eſſe, mox interfici iuſſit, dixítque eum grauiorem iniuriam accepiſſe quàm vt poſſet bene beatéque viuere. Syrianus verò qui nullam ei iniuriam fecerat, homo doctus & eruditus, occiſus eſt, quòd Tiberius diceret eum Galli amicum & familiarem eſſe. Seianus autẽ indies augebatur, & valde formidoloſus erat, quem quum ſenatores cæteriq; quaſi imperatorem ſequerentur & Tiberium paruifacerent, Tiberius metuens ne apertè eum deſignarent imperatorem: etſi non putauit omnino eam rem contemni

A aut negligi oportere, tamen nihil egit apertè, propterea quòd intelligebat Seianum imprimis ſibi deuinxiſſe prætorianos milites, ac ſenatores partim beneficiis ſpéque bona iniecta, partim timore ſibi coniunxiſſe: præterea Tiberij familiares omnes vſqueadeo ſibi feciſſe beneuolos, vt omnia dicta eius factáve ſubitò ipſi renunciarent: quæ autem ipſe faceret, ea nemo ad Tiberium perferret. Itaque Tiberius aliam ſibi rationem eſſe ineundam ratus, maturauit eum deſignare conſulem, vocaréque ſocium & participem conſiliorum ſuorum. ſæ-
B pe ita dicere, Seianus meus, Seianus inquam meus, ídque ſcribere in literis quas ad ſenatũ aut ad populum mittebat. Quibus rebus homines credẽtes deceptique, vtrique in locis omnibus ſtatuas æneas pariter ponebant, vtriuſque nomen pariter inſcribebant, vtrique ferebant ſellas aureas in theatra, factúmque eſt ſenatuſconſultum vt ambo ſimul deſignarentur conſules in quinquennium, faciebántque ſacra ſtatuis eius non aliter quàm ſtatuis Tiberii. Rebus Seiani in hunc modum ſuccedentibus, complures alij nobiliſſimi & clariſ-
C ſimi viri interfecti ſunt. In eorum numero fuit Caius Rufus Geminius, qui quũ eſſet impietatis in Tiberiũ accuſatus, tabulas teſtamenti ſui attulit in ſenatũ, in quib[us] filios ſuos & Tiberium hæredes faciebat ex æquis partibus: tamen accuſatus quòd mollis & effœminatus eſſet, domum reuertit antequam aliquid decerneretur. Pòſt vbi intellexit quæſtorem adeſſe ad renuntiandam ſententiam qua fuerat condemnatus, ſe ipſe percuſſit, ac vulnere quæſtori demonſtrato, Refer (inquit) ad ſenatum fortes viros hoc modo mortem oppetere. Huius
D vxor Publia Priſca, rea facta alicuius ſceleris, in ſenatum venit, ibíque pugione quem ſub veſte condiderat, ſe ipſa interemit. Seianus autem in tantam arrogantiam venerat propter magnitudinem poteſtatis, vt diceret aliquando ſe imperatorem, Tiberium inſulæ cuiuſdam principem videri, quòd inſulam incoleret cui Capreæ nomen eſt. Ad Seiani fores frequentes homines aſſiſtebant, dimouebántque ſe mutuò de loco & expellebant, quòd metuerent ne aut ab eo non conſpicerentur, aut

ne viderentur in poſtremis eſſe, quòd ille obſeruaret A
cuncta diligentiſſimè, atque imprimis verba nutúſque primariorum hominum. Vt enim ij qui eam dignitatẽ obtinent quam merentur, non magnopere poſtulant honores ſibi ab aliis exhiberi, neque ſiquid ab illis prætermiſſum aut peccatum fuerit, reprehẽdunt, ſibi enim conſcii ſunt ſe non contemni: ita qui ſubſidium ſibi cõparant ad decus atque ornamentum, ſtudioſè quærunt omnia quæ ſpectant ad augendam dignitatem: quæ ſi nequeunt aſſequi, moleſtè ferunt quaſi illudi videãtur, doléntque quaſi ſint magnis iniuriis laceſſiti. Ex quo fit B
vt maior cura adhibeatur in fouendis eiuſmodi hominibus, quàm in ipſis imperatoribus ambiendis. Nam hi ſeruare ſe dignitatem ſuam putant & virtutem colere quum ſcelerũ pœnas prætermittunt: illi dum ignoſcunt, exiſtimant argui ſuam imbecillitatem: dum autem puniunt, tum demum potentiam ſuam intelligi & confirmari putant. Sed quum calendis quibuſdam frequentes domi Seiani conueniſſent, lectus poſitus in aula vbi ſalutabatur, propter multitudinem ſedentium fractus eſt, feléſque exiens tranſiuit medius. Qúmque Seianus C
deſcenderet in forum, peractis ſacrificiis in Capitolio, ſatellites eius ea via quæ eſt ad carcerem, profecti, quòd tum propter multitudinem hominum conſequi non poſſent, corruerunt ad ſcalas è quibus damnati præcipitabantur. Seianus ob hanc rem egit auſpicia, in quibus nullæ aues proſperæ, ſed corui multi circum eum volare & canere, deinde aduolare domũ eius, & ſuper eam conſidere viſi ſunt: quæ auguria tamen nec Seianus curare, nec quiſquam alius. nam ſiquis deus ex iis rebus quæ tum videbantur, certò prædixiſſet tantam muta- D
tionem futuram, ei fidem habuiſſet nemo. Tum enim pleriq; per fortunã eius iurabant, eúmque Tiberii collegam appellabant non in conſulatu, ſed in orbis terræ imperio. Quæ quum non ignoraret Tiberius, cõſultarétque quo pacto eum interficeret, nec quemadmodũ id faceret palàm tutò reperiret, rationem admirabilem Seiano cæteriſq; omnibus inire cœpit, quò perſpectos animos eorum & cognitos haberet: multa enim de ſe

A ad Seianum atque ad ſenatum crebrò ſcribere; interdũ dicere ſe grauiſſimo morbo laborare, & in mortis periculo verſari, nonnunquam optimè valere, ſeque Romam propediem eſſe venturum: Seianum tum extollere, tum maximè deprimere, nõnullos ſocios eius, ipſius cauſa honore, nonnullos dedecore afficere. Quibus rebus Seianus partim elatus, partim depreſſus, ſuſpenſus ſemper & incertus erat. Nõ ei veniebat in mentẽ timere, ac proinde res nouas moliri, (erat enim in honore) nec rurſum vſque adeo confidere vt ageret aliquid au-
B dacius, ſiquidem impediebatur. Cæteri, quum viciſſim ac paruo temporis interuallo audirent contraria, non amplius Seianũ admirari, nec eum omnino contemnere, ſuſpicaríque Tiberium aut breui tempore moriturũ aut eſſe in vrbem venturum: itaque dubii omnes & incerti eſſe. Perturbabatur his rebus omnibus Seianus, ac multo magis quòd ex ſtatua ipſius fumus prodierat, abſciſſóque eius capite vt cauſam cognoſcerent, magnus inde ſerpens proſiluerat: quúmque eidem ſtatuæ ſubitò alterum caput repoſitum eſſet, atque propter
C eam cauſam ſibi ipſe ſacrificare ſtatueret, (ſibi enim ſacra facere ſolebat) funiculus in collo eiuſdem ſtatuæ religatus repertus eſt. Hic Seianus multo magis contemni cœpit, manifeſtéque deſeri & abiectus eſſe. Quare Tiberius confiſus, ſperánſque ſe populum & ſenatum ſocios habiturũ, hominem inuadit, ſparſis rumoribus ſe ei tribunitiam poteſtatem daturum, quò eum maximè imparatum offenderet. Interim contra eum ſcribit ad ſenatum: literas dat Næuio Sertorio Macroni, quem virum ſtipatoribus ſuis ſecretò præfecerat,
D docueràtque quid ſe facere oporteret. Is vbi nocte quaſi ob alias cauſas Romam venit, mandatis, quæ à Tiberio habebat, cum Memmio Regulo conſule (nam eius collega fauebat Seiano) & cum Gracino Lacone præfecto vigilum communicatis, prima luce palatium conſcendit. (erat enim futurus ſenatus in templo Apollinis) ibi Seiano qui nondum ingreſſus erat, fortè fit obuiam: quem vt videt perturbatum quòd Tiberius nihil ad ſe ſcribat, eum conſolatur, dicit ſecretò ſe ei

tribunitiam poteſtatem afferre. Ea re lætatus Seianus in curiam ingreditur: Macro prætorianos qui apud Seianum & ſenatum erant, in caſtra mittit, patefacta eis ſua poteſtate, oſtenſiſque literis Tiberii, in quibus Tiberium nonnulla eis largiri ſignificabatur. pro his excubias circum templum diſponit, dein ipſe ingreditur: mox datis literis conſulibus, exit antequam legantur, præcipítque Laconi vt ibi cuncta tueatur, ipſe in caſtra, nequa ſeditio fiat, proficiſcitur. Recitantur longæ literæ in ſenatu, in quibus nihil erat perpetuum contra Seianum. harum principium erat de aliis rebus ſcriptum: ſubſequebatur breuis contra eum expoſtulatio, pòſt alia quædam diuerſa: rurſum in Seianum aliquid: ad extremum ſcribebat in duos ſenatores familiares Seiani animaduerti oportere, ipſum eſſe in cuſtodia retinendum (nihil enim apertè de morte eius ſcripſit, veritus ne tumultus ob eam cauſam cõcitaretur.) Quæ literæ quum eſſent eiuſmodi, multa eáque inter ſe varia audire licebat ac videre. Nam principiò antequam literæ legerentur, omnes Seianum laudabant, acclamabatúrque ab omnibus, ſe iam ea quæ diu ſperauerant adeptos eſſe: pòſt vbi nihil horum eſt in literis inuentum, atque omnia contra expectationem audita ſunt, dubitare omnes, mœrere, & conturbari: nonnulli quoque qui vnà cum eo conſederant, ſurgere: prætores & tribuni plebis eum circunſtare, ne fortè proſiliens foras, concitaret aliquid atque commoueret, id quod initiò feciſſet, ſi graui aliqua fuiſſet oratione perterritus: ſed dum ea quæ recitabantur, contemneret vt leuia, nec metueret quicquam, niſi de ſe grauius ſcriberetur, non exceſſit è loco. Interim Regulus eum ad ſe vocat. is primò non paret, nec id facit ſuperbia (iam enim erat humilior:) ſed quòd nõ cõſueuerat imperata facere. Conſul eum iterum ac tertiùm vocat, porrectáque manu, Huc ades (inquit) Seiane. Tum ille, Méne (inquit) vocas? ita tãdem ſurgit, & ad conſulẽ pergit, eúmq; Laco conſequitur. Perlectis literis, cœpere omnes vno ore contra eum vociferari atque ei maledicere, non ſolùm ii qui ab eo iniuriam acceperant,

A ſed etiam ii qui eum metuebant antea:plerique diſſimulabant conſuetudinem & amicitiam quam cum eo habuerant:multi iſta commutatione lætabantur. Regulus educit eum extra Curiam,comitatúſque reliquis magiſtratib' in carcerem perducit. Ex quo intelligi debet imbecillitas rerum humanarum & inconſtantia, nec nos vnquam vllo pacto extolli oportere. nam quem omnes manè vt potiorem ſe comitati fuerant in ſenatum, eum paulo pòſt in carcerem trahebant vt abiectum & nefarium hominem: & cui coronam paulo antè dederant, B eundem poſtea vinculis conſtringebant: quémque antea ſatellites ſtipabant vt dominum, eum deinde vt fugitiuum cuſtodiebant. Hic plebs commota irridere & vociferari cœpit propter eos qui ab eo interfecti fuerãt, eíque propter ea quæ ſperauerat, illudere, omnéſque eius ſtatuas deturbare, affligere, comminuere, diſſipare, tãquã eo pacto vulnus homini infligeret. Ex quibus rebus omnibus Seianus iam tum poterat præuidere quid ſibi eſſet euenturum. Nam non multo pòſt decreto ſenatus è ſcalis præcipitatus eſt, plébſque corpus eius triC duo magnis opprobriis affectum, tandé in flumen proiecit, & liberi eius ſenatuſconſulto ad morté ducti ſunt, filia virgine quæ filio Claudii deſponſa fuerat, prius à plebe interfecta, quòd nefas eſſet virginem in carcere necari. Tunc in vrbe magnus tumultus concitatus eſt. Plebs enim occidere properabat eos quos intelligebat plurimùm apud Seianum potuiſſe, atque eius autoritate fultos ſæpe multis iniuriam feciſſe: milites dolere quòd in ſuſpicionem veniſſent Seiani beneuolentiæ, quódque ſibi vigiles in fide erga imperatorem præpoſiD ti eſſent, ob eámque rem facere incẽdia & rapinas. Senatus decreuit locari in foro ſtatuam libertatis, atque eũ diem quo mortuus erat, celebrari certaminibus equorum & belluarum cædibus annuis, quod antea factum erat nunquam: atque vt nemini in poſterum honores immoderati tribuerentur: néve per alium quàm imperatorem iuraretur. Quibus decretis factis nihilominus Macronem paulo pòſt & Laconem obſeruare & colere cœperunt, quanuis hi proximo exemplo perterriti, ampliſſimos

pliſſimos honores repudiarent. Tiberius nactus occa- A
ſionem ex Seianis delictis, magnum numerum hominum ſuſtulit, quos partim tradidit in manus carnificũ, partim afferre ſibi manus coegit. Erat idonea cauſa ad accuſandum, Seiano amicum fuiſſe aut fuiſſe videri, quaſi verò Tiberius eum non dilexiſſet plurimùm, aut ipſius cauſa cæteri ſtudioſi eius non fuiſſent. Sed in hac tam magna crudelitate tamen viſus eſt aliquid humaniter agere, quòd Caſſiano & Lucio Seiano prætori, ac Marco Terentio equiti pepercit. Hic Seianus in contumeliam Tiberii ſpectaculum per caluos homi- B
nes præbuerat vſque ad veſperum: erat enim Tiberius caluus. Præterea abeuntibus ex theatro à quinque millibus puerorum, qui omnes raſi erant, lumina præferri curauerat. Qua de re Tiberius non modò iratus non eſt, ſed etiam principiò ſe intellexiſſe diſſimulauit ea quæ ſibi de iis rebus nuntiata eſſent. ex eo tempore calui omnes Seiani dicti ſunt. Terentius verò reus factus propter amicitiam Seiani, non ſolùm eam non negauit, verumetiam etiam ſe ſtudioſum eius fuiſſe dixit, eúmque coluiſſe maximè propterea quòd apud Tibe- C
rium in magno honore haberetur. Nam ſi Tiberius (inquit) rectè fecit vtens eo familiariter, ego certè nihil peccaui: quòd ſi errauit imperator omnium rerum peritus, quid mirum ſi ego vnà cum eo errore ductus ſum? quandoquidem nos decet amare & revereri eos quos ille afficit honore, nec quales ſint inueſtigare curioſius, ſed hac vna regula metiri eorum beneuolentiam, ſi principi grati ſint. Itaque ſenatus non modò liberauit Terentium, ſed etiam accuſatores acerbè increpauit. Tiberius comprobata hac ſententia ſenatus, magnis laudi- D
bus affectus eſt, præſertim quòd vno die illos inſignes delatores occidi iuſſit. Cæterùm dedecore atque infamia opprimebatur, quòd amore nobiliſſimorum puerorum pariter atque fœminarum captus eſſet, cuius rei vnum tantummodo exemplum ponam. Marcus Sextus amicus eius erat, ob eámque rem adeò magnas opes & & potentiam ſibi comparauerat vt quum aliquando vicino ſuo infenſus fuiſſet, eíq; biduum conuiuiũ feciſſet,

A ac primo quidem die villã eius eſſet demolitus, poſtridie verò ampliorẽ magnificentiorémq; ædificauiſſet, ignoranti domino à quibus id eſſet factum, vtrunq; confeſſus dixerit ſe eo pacto homines vlciſci & remunerari poſſe. Is ergo filiam ſuam pulcherrimam fœminam aliò miſit, ne Tiberius eam vitiaret, quãquam ipſe cum eadem filia rem habuiſſe accuſatus, ſimul cum ea occiſus eſt. Tiberio nepos erat ex filio Druſo Tiberius adhuc puer: alter ex Germanico, nomine Caius, cui futuro imperatori magis fauebat, quòd ſciret ea quæ ad vtrunque
B pertinerent. Nam Caio, quum is aliquando cum Tiberio diſſideret, fertur dixiſſe, Tu (inquit) hunc occides: alius te. Quúmque non haberet ſibi propinquitate coniunctiorem, ſcirétque eum peſſimum & ſceleratiſſimũ fore, libenter ei (vt aiunt) imperium reliquit, quò memoriam ſcelerum ſuorum maioribus Caii ſceleribus obrueret, vtque maxima atque nobiliſſima pars ſenatus poſt mortem ſuam necaretur. Sæpe enim dictum illud vetus fertur vſurpaſſe,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί, ME MORTVO,
C TERRA CVM IGNE MISCEATVR. Sæpenumero Priamum fortunatum dixiſſe, quòd ei vnà cum patria & regno perire contigiſſet. Quæ de eodem Tiberio verè licet ſcribere ex iis quæ tum acciderunt. Tam magna enim multitudo ſenatorum interiit & reliquorum hominum, vt magiſtratus prouincias quas ſortiti fuerant, prætorii quidem viri triennium: conſulares autem ſex annos penuria ſucceſſorum obtinerent. Gallus fuit in eorum numero qui mortui ſunt. Tum enim Tiberius ei (vt dicebat) vix tandem reconciliatus
D eſt. Ita ille præter conſuetudinem aliorum, vitam ſupplicii, mortẽ beneficii loco ducebat. Marcus quoq; AEmilius Scaurus, nullo ſcelere admiſſo captus ob tragœdiam quam compoſuerat, in eundem quem ſcripſerat caſum incidit. Atreus poemati nomen erat, in eóque eo hortabatur, ad exemplum Euripidis, eum qui foret ſub imperio vt principis ſtultitiã ferret. Qua re cognita, Tiberius rem omnem ad ſe ſpectare arbitratus, ſéque propter cædes factas intelligi Atrei nomine, dixit ſe

Scaurum Aiacem facturum : id quod euenit. nam i- A
pſum eò deduxit vt ſibi mortem afferre cogeretur: non tamen de hac re facta eſt accuſatio, ſed quòd Liuillæ ſtuprum intuliſſet. multi enim ob hanc cauſam ſupplicio affecti ſunt. Eodem anno, ſiquid res AEgyptiorum ad Romanos pertinent, Phœnix in AEgypto viſa eſt, ea Tiberio mortem denuntiare putabatur. Etenim ſequenti anno grauiter ægrotauit: cui Caius, metuens ne cõualeſceret, poſtulanti cibum non ſuppeditabat, quòd ei diceret obfuturum, quódque aſſereret eum caloris indigere, ita multis & grauibus ve- B
ſtimentis cooperiebat vt eum ſuffocauerit. Macro in hac re Caio præſtabat operam, ac propter grauiſſimum morbum Tiberii adoleſcentem fouebat, eiúſque animum ad amorem Enniæ Thraſyllæ vxoris ſuæ pellexerat. Quam rem quum Tiberius aliquando ſuſpicatus eſſet, Tu quidem (inquit) Macro occidentem deſeris, & ad orientem feſtinas. Itaque Tiberius homo magnis virtutibus præditus coopertúſque ſceleribus, ac ambobus pariter vſus, quaſi tantum in alterutro ſe exercuiſſet, mortuus eſt. Vixit annos ſeptuaginta ſe- C
ptem, menſes quatuor, dies nouem. Regnauit annos viginti duos, menſes ſeptem, dies quinque: publica ſepultura affectus, & à Caio laudatus eſt.

CAIVS CALIGVLA.

CAIVS, factus imperator, tabulas teſtamenti Tiberii miſit ad ſenatum, eáſque irritas fecit, quòd Tiberius eo tempore ſanæ mentis non fuiſſe videretur. Nam Tiberium nepotem ſuum puerum adhuc, cui ne ius quidem erat introire in ſenatum, imperatorẽ vnà cum Caio deſignauerat: eundémq; Tiberiũ paulo pòſt ſuſtulit. Reſtituit ſaltatores, cœpitq; in eos, equóſque ac gladiatores

A ita magnos & effuſos ſumptus facere, vt maximos theſauros breui tempore conſumpſerit, in quibus quum inueniſſet aureorum ducenties tricies centena millia, ea ante annum tertium dilapidauit. Adulter præter cæteros homines fuit. nam mulierem iam deſponſam viro eripuit: & complures alias nuptas, iámque cum maritis habitantes abduxit, eáſque omnes poſtea, præter vnam, odio habuit, cui etiam inimicus fuiſſet, ſi vixiſſet diutius. Impius fuit plus quàm dici poſſit in auiam & ſorores. Nam & illam à qua fuerat aliquando increpatus, eò
B deduxit vt ſibi mortem voluntariam afferret: & duas ſorores quibus ſtuprum intulerat, in inſulam relegauit: tertia obierat antea. Adeo verò incõſtans erat & difficilis in rebus gerendis, vt nemo ſciret quid ſe apud eum dicere aut facere oporteret: quòd ſiquid illis proſperè ſucceſſiſſet, id magis eueniebat fortuna quàm conſilio. Solebat hominum frequentia delectari, mox amare ſolitudinem: iraſci quum quid ab ſe peteretur, ſæpenumero, quum nihil eſſet petitum, ſuccenſere: accedere ad res gerendas celerrimè, in quibuſdam negligentiſſimus
C eſſe: prodigus in profundenda pecunia, in quærenda ſordidiſſimus. Aſſentatoribus & liberè loquentibus hominibus pariter ſuccenſere & delectari: multos ſceleratos homines impunitos relinquere, multos bonos viros interfici iubere: animaduertere in amicos eíſque grauiſſimas iniurias afferre. Itaque populus Romanus poſtquam venit in huiuſmodi imperatoris poteſtatem, exiſtimare cœpit Tiberii facta, quæ alioqui crudeliſſima viſa fuerant, tantum à Caio ſuperari, quantum illa à rebus ab Auguſto geſtis diſcrepauerãt. Igitur Caius
D primò ſeruire cœpit ſaltatoribus & ſcenicis hominibus, Apellémque tragœdum celeberrimum publicè ſecum habere: progrediente verò tempore eorum etiam facta æmulari, cum iiſque contendere, currus agitare, deſcendere in certamen gladiatorum, denique ſaltare & tragœdias agere. Iuſſit enim aliquando de nocte acceſſiri diligenter principes ſenatus, tãquam de rebus neceſſariis ab iis eſſet conſilium capturus: pòſt vbi conuenerunt, ſaltauit: ſed initio ſenatum modeſtè

alloquebatur, promittebátque ſe cum eo communicaturum imperium, filiúmque atque alumnum eius ſe eſſe dicebat. Natus erat annos quinque & viginti, menſibus quinque & diebus quatuor exceptis. Eos autem qui erant in carcere, liberauit: in quorum numero fuit Quintus Pomponius, qui iam ſeptem annos, poſtquam geſſerat conſulatum, in carcere afflictus erat. Functus eſt conſulari dignitate cum Claudio patruo ſuo magno. Hic fuerat vſque ad ea tempora equeſtris ordinis, ſed defuncto Tiberio miſſus ad Caium legatus pro equeſtri ordine, licet ſex & quadraginta annos natus, tum primùm conſulatum geſſit ac regnauit. Caius hæc omnia modeſtè & prudenter facere viſus eſt, atque in ſenatu res eiuſmodi gerere, vt Patres veriti ne immutaretur, decreuerint ea ſingulis annis legi. Præbebantur varia ſpectacula, in quibus vrſi quadringenti cum aliis Libycis belluis interfecti ſunt. Currum triumphalem quo ipſe vehebatur, ſex equi trahebant, quod ante factum fuerat nunquam. Tum primùm, ne ſenatores ſederent in nudis ſubſelliis, puluini adhibiti ſunt, iiſdémque conceſſum eſt ad defendendos ſolis ardores pileos in theatrum ferre more Theſſalico: quúmque eſſent calores ardentiſſimi, diribitorio pro theatro vtebantur. Quibus rebus confectis, in morbum incidit, neque tamen mortuus eſt, ſed Tiberium nepotem Tiberii interfici iuſſit, quòd diceret ab eo mortem ſuã optatam & expectatam fuiſſe: qua de re complures alios occidit. Nam quum Publius Afranius Potitus homo plebeius ſtulta quadam aſſentatione, non modò volens, ſed etiam adhibito iureiurando promiſiſſet, ſi Caius conualeſceret, ſe libenter moriturum: quúmque Afranius Secundus, vir equeſtris ordinis, dixiſſet ſe velle ob eandem cauſam in ſingulare certamen deſcendere, ambos pro pecunia quã ſe ſperauerant accepturos, quòd vitam pro Caio profundere voluiſſent, coegit promiſſa facere, ne peierarent. Quúmque hæc fuiſſet eorum necis cauſa, Marcus Syllanus ſocer eius, qui neque promiſerat quicquam, neque iurauerat, poſtquam ſenſit ſe propter virtutem ſuam, &

A nobilitatem generis grauem eſſe Caio, ob eámque rem
ab eo iniuriam accipere, mortem ſibi conſciuit: quē ta-
men Tiberius in tanto honore habuerat, vt nollet ab
eo prouocari poſſe: quòd ſi eſſet prouocatum, rurſum
ei cognitionem earundem rerum dabat. Caius autem
eum vexabat omnibus contumeliis, vocabátque pecu-
dem auream, filiámque eius Corneliam Oreſtinam v-
xorem duxit ereptam ei in nuptiis, quas faciebat cum
Caio Calphurnio Piſone cui eam deſpóderat: ac vtrun-
que nondum præteritis duobus menſibus, in exilium,
B vt vnà eſſent, miſit: quúmque conceſſiſſet Piſoni decem
ſeruos ſecum adducere, atque is plures peteret, per-
miſit vt quot vellet ſeruis vteretur, propterea quòd
diceret totidem cum eo milites futuros. Porro calen-
dis quibuſdam Macho ſeruus in lectum Iouis Capi-
tolini conſcendit: déque eo loco multa & ea quidem
grauia vaticinatus, catellum quem ſecum attulerat,
occidit, mox ſe ipſe interfecit. Quum autē Caius ſan-
guine expleri non poſſet, curabat vt quamplurimi in-
ter ſe dimicarent, eóſque nonnunquam binos, inter-
C dum etiam confertos tanquam in acie congredi iube-
bat, ita vt ſex & viginti equites vno die cæſi ſint. Tanta
enim fuit eius crudelitas, vt quum defeciſſent damna-
ti ad beſtias, nonnullos ex ea turba quæ in tabulis con-
ſederat, corripi iuſſerit & beſtiis obiici, iiſque quò mi-
nus loqui poſſent aut quenquā accuſare, linguas præ-
cidi mandauit. Coegit etiam illuſtrem equitem deſcen-
dere in certamen gladiatorium, quaſi Agrippinæ ma-
tri ſuæ iniuriam feciſſet, eúmque poſtea, quum victor
fuiſſet, accuſari & interfici iuſſit: patrémque eius qui ni-
D hil commiſerat, coniectum in caueam, ſicut alios per-
multos interfecit. Primùm inſtituit huiuſmodi certa-
mina in ſeptis, eo loco perfoſſo atque aqua impleto ita
vt in eum nauis introduci poſſet. Idem fecit in aliis lo-
cis conſtructis maximis ædificiis ac tabulis defixis.
Quibus rebus omnibus, tú etiam propter nimios ſum-
ptus, & propter cædes factas in magnum odium venit:
tum verò quòd Macronem immemor priſtinæ beneuo-
lentiæ & amoris coniugis ipſius, acceptíque ab eo be-

neficii, coegit mortem voluntariam oppetere cum maximo dedecore ac turpitudine, cuius ipſiuſmet imperatoris vita plena erat. Eum enim præter cætera accuſauit lenocinii, occidítque quamplurimos accuſatos de variis criminibus: verè autem id fecit vt eorum facultates conſequeretur. nam ei pecunia opus erat, quòd theſauros ſuos exhauſiſſet, quódque nihil ei ſatis eſſet. Paucis pòſt diebus vxorem duxit Lolliam Paulinam, cuius virum Memmium Regulum coegit eam ſibi deſpondere, ne eam quæ deſponſa non eſſet, contra ius fáſque duceret, eandémque paulo pòſt repudiauit. Quum autem magnam copiam luti conſpexiſſet in quodam angiportu, id omne in veſtem Flauii Veſpaſiani, cui purgandorum angiportuum cura mandata erat, conïici iuſſit. Quod factum etſi tum animaduerſum nō eſt, tamen poſtquam Veſpaſianus res omnes conturbatas confuſáſque recepit atque reſtituit, viſum eſt diuinitus accidiſſe, vt tum ei Caius curam purgandæ vrbis commiſerit. Conclamante verò aliquando populo, Adoleſcens Auguſte, ratus ſibi iniuriam illatam eſſe, quamplurimos occidi iuſſit, eóſque partim abſtrahi à ſpectaculis, partim abeuntes è theatro abripi (id enim ſæpe facere ſolebat:) quinetiam aliquando vniuerſo populo minatus eſt his verbis, Vtinam (inquit) omnes vnam ceruicem haberetis. His temporibus in quodam ſpectaculo quingenti vrſi vno die interfecti ſunt, ac poſtridie eius diei totidem belluæ Libycæ. Quum autem (vt ſuprà diximus) aurigarum equorúmque ſtudioſus eſſet, pleroſque aduerſarios palàm, nōnullos veneno ſuſtulit. Adeo autem ſtudebat homini viridi veſte induto, cui ex colore eius veſtis Praſinus nomen fuit, vt noſtris etiam temporibus locus vbi ille currus agitabat, Caianus appelletur. Vnum verò ex equis ſuis quem Velociſſimum nominabat, inuitabat ad cœnam, ita vt ei hordeum ex auro apponeret, funderétque vinum in poculis aureis, ac per ſalutem eius & fortunam iuraret, ſéque eum conſulem facturum polliceretur: id quod feciſſet omnino, ſi vixiſſet diutius. Quum verò frequens conueniſſet ſenatus, orationem habuit in qua laudes Tiberii

A complexus, ſenatores pluribus verbis accuſauit: Vos enim (inquit) illum aſperè tractaſtis, Seiano animos inflaſtis, pòſt eum occidiſtis: itaque intelligo me nihil boni expectare à vobis oportere. Quúmque hæc dixiſſet, ipſum Tiberium ita ſibi loquentem fecit: Tu verò (inquit) Cai omnia verò rectéque dixiſti: quamobrem diligas eorum neminem, nemini in poſterum parcas, omnes te oderunt, te mortuum omnes cupiunt. nemo enim libenter ſubiici poteſt, ſed vnuſquiſque, quandiu timet, potentiorem colit & obſeruat: pòſt vbi cœpit re-
B bus ſuis cõfidere, vlciſcitur imbecilliorem. Quum peroraſſet, exceſſit è ſenatu, atque eodem die in ſuburbia profectus eſt. Senatus hac oratione obſtupefactus ac timore perterritus, ne verbum quidem facere potuit. Poſtero die rurſum cogitur: ibi omnes Caium efferunt ſummis laudi bus, magnas gratias agunt quòd nõ perierint antea, decernúntque vt quotannis, quo die hæc lecta fuerint, boues immolentur eius humanitati, eúmque omnibus ferè rationibus fouere in reliquum tempus cœperunt. Sed Caius ea parui pendere, & in ma-
C ri equitare quodam modo cupere, ponte inter Puteolos & Baulos facto, qui locus oppoſitus ciuitati, diſtat ab ea amplius tria millia paſſuum. Ad hunc pontem faciendum naues coactæ & ædificatæ fuerunt: nec enim ſufficiebant collectæ, propterea quòd pons ita factus non eſt vt liceret tantummodo per eum tranſire, ſed fuere etiam in eo diuerſoria quædam ita ædificata, vt in ea aqua bibendi cauſâ deduceretur. Quibus rebus inſtructis paratiſque, Caius thoracem induit Alexandri, (ſic enim appellabat) deinde ſericam chlamydem purpu-
D ream, multo auro multiſque lapillis Indicis ornatam: tum accinxit gladium, ſcutúmque accepit, & ex quercu coronatus eſt: pòſt factis ſacrificiis Neptuno atque Inuidiæ, ne ſibi (vt ipſe dicebat) inuideretur, Baulis pontem ingreditur, introducta magna equitum ac peditũ armatorum multitudine, atq; inde ſtatim tanquam in hoſtes in ciuitatem irruptionem fecit. In qua quum poſtero die velut ex prælio requieuiſſet, curru per eũdem põtẽ vectus eſt, indutus veſte auro intexta. Vehebant eum

ferociſſimi equi & victores, eúmque multa pro ſpoliis A
conſequebantur. In his fuit Darius Arſacides, qui tum erat in obſidibus Parthorum. Sed quum oporteret aliquid eum apud tam magnum exercitum, ac tam magna parta victoria concionari, tribunal conſcendit ſupra naues ac in medio ponte factum. Hic cœpit ſe ipſe efferre laudibus, quaſi præclari operis autor fuiſſet: dein milites extollere, quaſi magnis laboribus ſuſceptis ac periculis aditis, diceréq; præter cætera eos maria ambulauiſſe. Hac oratione habita, ipſe in ponte, tanquam in inſula, cæteri in reliquis nauibus conſiſtunt, reli- B
quámque diei partem in conuiuiis conſumunt. Ex eo loco atque ex montibus multus ſplendor vndique relucebat. Nam quum locus natura curuus ſit inſtar falcis, lumina ex omnibus partibus non ſecus quàm in theatro videbantur. Poſtquam fuit cibo vinóque confectus, pleroſque ſocios de ponte deiecit in mare, multóſque quum veheretur nauibus roſtratis, iaciebat in profundũ, ita vt aliquot ex iis interierint. nam magna pars, etſi ebrii erant, euaſit, quòd mare tranquillum & placatum eſſet. Qua ex re efferebat ſe mirificè, ſéque à Ne- C
ptuno dicebat timeri, Dariúmque & Xerxem multis modis irridebat, quòd pontem multo maiorem quàm ipſi vnquam fecerant, in mari faciẽdum curauiſſet. Difficile eſt enumerare nobiles viros qui ab eo interfecti ſunt, dicendum tamen de quibuſdam videtur, vt ex iis quanta fuerit Caii inſania, conſtare manifeſtè poſſit.

Iunius quidam Priſcus prætor de quibuſdam aliis rebus accuſatus, propterea occiſus eſt quòd locuples erat: quem vt Caius intellexit nihil dignum ſupplicio commiſiſſe, orationem habuit admirabilem, in qua ſe à Pri- D
ſco deceptum eſſe dixit, eúmque fruſtra mortuum eſſe quũ potuiſſet viuere. Domitius verò Afer vt in graue ac mirum periculum venit, ita ſalutem multò adeptus eſt admirabilius. Hic, quum Agrippina Caii mater olim fortè viuo Tiberio facta ſibi eſſet obuiam, deceſſerat de via, pudore adductus, propterea quòd quãdam propinquam eius accuſauerat: quo cognito Agrippina, eóque ad ſe vocato, Bono animo es (inquit) Domiti: non

A enim tu mihi huius cauſa es, ſed Agamemnon. Hac re Domitius confidens, ſtatuam Caio poſuit, ſubſcripto epigrammate, ex quo intelligebatur Caium agentem annum ſextum & vigeſimum, alterum conſulatum geſſiſſe. Huic Caius ſuccenſere ob eam cauſam cœpit, quaſi ſibi adoleſcentiam exprobraret, ac ipſe contra leges feciſſe videretur. Itaque eum qui potius ob id factum magnos honores ſperauerat, in ſenatu reum fecit, lectáque longa eius accuſatione (credebat enim Caius ſe eloquentia omnes oratores anteire, atque hunc quem

B ſciebat eſſe eloquentiſſimum virum, dicendo ſuperare conabatur) eundem interfici iuſſiſſet, ſi is contrà voluiſſet dicere. Sed Domitius non ſolùm nihil reſpondit, verùm etiam ſe Caii eloquentiam obſtupeſcere & admirari ſimulauit, cœpítque actionis ſingula verba repetere, eáque vehementer laudare, ita vt ſi auditor eius, non reus fuiſſet: deinde poſtquam ſibi ſcripta accuſatio data eſt, ſe ad preces & lamentum conuertit: poſtremò etiam in terram cecidit, atque in ea iacens ſupplicabat, quaſi Caium oratorem magis quàm Cæſarem timeret.

C Qua re confiſus Caius, ratúſque ſe apparatu orationis eo ſuperiorem fuiſſe, tum etiam propter Calliſtum libertum quem ipſe habebat in honore, eúmque Domitius fouebat, iratus eſſe deſiit: quem dum Calliſtus poſtea reprehenderet quòd illum accuſauiſſet, reſpondit ſe tam præclaram orationem in occulto habere nõ potuiſſe. Itaque Domitii eloquentia condemnata, ipſe liberatus eſt. Lucius auté Annius Seneca, qui omnes homines ſuæ ætatis alióſque permultos ſapientia antecelluit, penè occiſus fuiſſet, nullo commiſſo delicto

D ac ne ſuſpicione quidem facta, quòd præſente Caio in ſenatu cauſam aliquam accuratè elegantérque dixiſſet: ſed eum iuſſum interfici dimiſit, perſuaſus à muliere cum qua conſuetudinem habebat, eum φθίσει miſerè nec ita multo pòſt eſſe moriturum. Domitium verò ſtatim conſulem deſignauit, mouítque magiſtratus quòd dies feſtos egiſſent (vt erat conſuetudo) propter victoriam quam Auguſtus contra Antonium obtinuerat. Nam vt eos calumniaretur, maluit Antonio quàm

Auguſto prognatus videri: dixerátque antea iis cum A quibus communicabat cætera, illos, vtrumlibet facerét, omnino eſſe peccaturos, ſiue ſacrificarent propter cladem Antonii, ſiue propter victoriam Auguſti ſacra facere deſinerent. Carinam verò Secundum oratorem exilio mulctauit, quòd exercendi ſui cauſa contra tyrannos declamauerat. Cæterùm conſumpta vrbis ac totius Italiæ pecunia, Caius in Galliam proficiſcitur, ad eam gentem fortunis quæ tum erât maximæ atque florentiſſimæ, vnà cum Hiſpanis ſpoliandam, eóque duxit ſaltatores, gladiatores, equos, milites, atque oblecta- B menta eiuſdem generis. Ibi publicum crimen fuit diuitem eſſe: atque horum poſſeſſiones quum venderet ipſe, inde multo maiorem pecuniam redegit, quòd omnes cogebantur pluris quàm res eſſent, emere. Qua de cauſa iuſſit theſauros imperii pulcherrimos atq; pretioſiſſimos afferri, eóſque ſub præcone ſubiecit: quúmque eos venderet, dicebat de ſingulis, Hoc meus pater, hoc mater, hoc auus, hoc proauus poſſedit, hoc Antonius ex AEgypto attulit, hæc ſunt Auguſti ſpolia. neque verò acquirebat quicquam aut aſſeruabat, ſed inſume- C bat omnia, vt conſueuerat. Magnum exercitum comparauit, in quo erant militum ducenta quinquaginta millia, eorúmque magnam partem conſumpſit: nam eos ſigillatim, nonnunquam etiam confertos occidebat. Quumque aliquando conſpexiſſet magnam hominum multitudinem, ſiue eorum qui erant in vinculis, ſiue aliorum quorundam, eos omnes à caluo ad caluum (vt dici ſolet) occidi iuſſit. Quum autem luderet alea, ſibíque pecuniam deeſſe intelligeret, ob eámque cauſam Gallos cenſeri ac eorum locupletiſſimos interfici D iuſſiſſet, ad colluſores ſuos reuerſus ait, Vos quidem (inquit) de paruo drachmarum numero contenditis: at ego collegi aureorum ſexagies centena millia. Vtque illi occiſi ſunt contra ius fáſq;, ita Iulius Sacerdos Gallus homo locuples, non tamẽ vſqueadeo diues vt propterea deberent ei inſidiæ parari, tamen eo nomine interfectus eſt: adeò Caius faciebat omnia nullo adhibito iudicio. Claudium quoque ſuſtuliſſet, niſi contempſiſſet

A hominem natura & iudicio ſegnẽ. Profectus ad Oceanum, quaſi ducturus exercitum in Britanniam, Vione inſtructis militibus, triremes conſcendit. quúmque inde ſoluiſſet, paulo pòſt retrò ceſſit, ſeditque pro tribunali, deditque ſignum militibus à tubicinibus tanquam ad confligendum excitatis: tum imperauit iis vt conchylia colligerent. Quibus ſpoliis acceptis (ſcilicet hoc bellum exuuias huiuſcemodi ad triumphum poſtulabat). magnificè gloriabatur, quaſi Oceano ſubacto: deinde multa largitus militibus, conchylia Romam attulit vt B hæc ſpolia populo Romano oſtenderet. Senatus quemadmodum de his rebus taceret (nouerat enim hominis inſolentiam) aut quamobrem eum laudaret, neſcire. Nam qui factum perexiguum ſummis laudibus extollit, eíque magnos honores tribuit, id ludificari quodámodo & calumniari videtur: tamen Caius, vt eſt in vrbem ingreſſus, ferè voluit vniuerſum ſenatum perdere, quòd ſibi honores propè diuinos non decreuiſſet. Congregato verò populo, magnam vim auri argentíq; profudit de ſuperiore loco, quæ plerique dum colligerent, C mortui ſunt, quòd ferramenta quædam (vt aiunt) cum iis commixta fuerint. Præterea Caſſium Melinum occidi iuſſit, coëgítque Capitonem patrem eius virum bonum nullius accuſatum delicti, ſupplicio filii intereſſe: qui dum à Caio peteret vt ſibi oculos claudere liceret, iuſſus eſt pariter occidi. Erat Caio Protogenes quidam miniſter in crudeliſſimis ac difficillimis rebus: hic perpetuò duos libros ferebat, quorum alterum gladium, pugionem alterum nominabat. qui dum aliquãdo alias ob cauſas introiiſſet in ſenatum, eumque ſenatores o- D mnes ſalutarent & amplecterentur, toruè Scribonium Proclum aſpiciens, Túne etiam (inquit) me ſalutas, qui tam acerbè imperatorem odiſti? Quod vbi ſenatores qui aderant præſentes, audiuerunt, Proclum circumſiſtunt, eúmque diſcerpunt & dilacerant. Qua re lætatus Caius, ſe Patribus reconciliatum eſſe dixit. Illi decreuerút vt Caius ſederet in ſenatu in præcelſo atque edito tribunali, ne quis ad eum accederet, ibíque cuſtodia militari vteretur. Heros autem à multis, & deus à qui-

buſdam vocatus maximè efferri cœpit: cupiebat enim A
antea ſe humana conditione ſuperiorem videri, cum
Luna coiiſſe, & à Victoria coronatum eſſe. Iouem enim
ſe eſſe fingere, dicerétque ob eam cauſam ſe cum pleriſque mulieribus, ſed præſertim cum ſororibus rem habere. Fiebat ſæpenumero Iuno, Diana, Venus, ac præter mutationem nominum veſtes capiebat diis proprias & accommodatas. Interdum enim mollis & effœminatus craterem thyrſúmque gerebat bacchátium ritu: interdum ſeuero & virili vultu clauam ac pellem leonis ferebat, rurſum imberbis, mox barbatus eſſe videbatur. B
Tridentem aliquando tenebat, nonnunquam iaciebat fulmen, ſæpe bellicoſæ virgini ſimilis factus, nó multo tempore pòſt mulierem repræſentabat. Ita commutatis veſtibus, aliiſque rebus acceptis demptíſque, varias formas capiebat, dum cætera omnia potius quàm homo cupiebat videri. Itaque eum Gallus quidam, vt vidit ſedentem in ſolio eminentiſſimo, Iouis ornatu, atque inde reſpondentem, irridere cœpit. Qua re animaduerſa Caius, ad ſe vocauit hominem, rogauítque quid ſibi videretur. is reſpondit (dicendum eſt enim quod dixit) C
hanc magnam demẽtiam videri: ſed is, quòd ſutor erat, nullo damno affectus eſt. adeò principes huiuſmodi æquiore animo ferre ſolent plebeios homines liberè loquentes, quàm præditos aliqua dignitate. Quúmque ſe deum eſſe fingeret, caperétque formas eius generis, tum verò ei ſupplicationes fiebant, votáque & ſacrificia accommodata adhibebantur: alioqui veſtitu ſerico & triumphali procedebat in publicum. Complectebatur & oſculabatur paucos, manum ſuam pedémve plurimis, iiſque ſenatoribus, ad oſculandum præbebat, ita vt D
ii quos ipſe oſculatus eſſet, ei etiã in ſenatu gratias agerẽt, licet ſaltatores quotidie in cóſpectu omnium oſcularetur. Aſſentiebantur ei etiam ii qui aliquid poſſe videbantur. Nam Lucius Vitellius homo non ignobilis nec ſtultus, ſed clarus propter Syriã (quam prouinciam obtinuerat in eáque cum cætera omnia glorioſè adminiſtrauerat, tum verò Artabanum, quem nemo propter Armeniam vlus fuerat, quique iam tum inhiabat

A Syriæ, perterrefecerat, dum ei repentè ad Euphratẽ oc-
curriſſet, collatiſque ſermonibus coëgiſſet ſtatuis Augu
ſti Caique ſacra facere, ſanciréque fœdera ad commo-
dum & vtilitatem populi Romani, filiis eius obſidibus
acceptis) vbi accerſitus eſt à Caio ad ſupplicium (nam
quòd Parthi regem ſuum exegerant, culpa omnis in
ipſum conferębatur) cognouitq; odium in ſe cócitatum
eſſe propter inuidiam, ac ſibi propter timorem inſidias
eſſe factas, ſimulare cœpit ſe longe minorẽ eſſe opinio-
ne: dein accidere ad pedes Caii, profundere magnã vim
B lacrymarum, ei diuinos honores tribuere, venerari,
vouerèque, ſi incolumis ſeruaretur, ſe ei ſacra facturũ.
Itaq; non modò euaſit ſaluus, ſed eum ita leniuit & pla-
cauit his rebus omnibus, vt nõ ſolùm viueret ſed etiam
in familiaribus eius haberetur. Qúmq; Caius aliquan-
do ſe cum Luna coire diceret, interrogarétque Vitel-
lium an deam videret coeuntem ſecum, obſtupefactus
treménſq; cœpit deorſum inſpicere, loquutúſq; pauca,
Licet (inquit) domine, vobis diis tãtummodo vos inter
vos videre. Itaque Vitellius inde facto initio, cæteros aſ-
C ſentatores in reliquum tẽpus ſuperauit. Caius eò dedu-
ctus eſt vt & templum in vrbe faciendum ſibi curaue-
rit, & domum in Capitolio, quò poſſet (ſicuti dicebat)
vnà cum Ioue habitare: ſed indignatus poſtea quòd ſi-
bi habitanti cum Ioue ſecundæ partes darentur, eum
propterea accuſare cœpit quòd Capitolium occupa-
uiſſet: ob hanc cauſam templum alterum ædificari in
Palatio diligenter iuſſit, eóque volebat ſtatuam Iouis
Olympii commutatam in ſuam formam transferre: ſed
id non potuit, propterea quòd nauis quæ ad tranſue-
D ctionem eius parata erat, fulmine percuſſa fracta eſt:
præterea quoties ibatur ad eam ſtatuam tangendam,
multus riſus audiebatur. quare Caius minatus Ioui, aliã
ſibi faciendam curauit, templúmque Caſtoris & Pollu-
cis, quod erat in foro, demolitus, inter medias ſtatuas
eorum aditum ſibi ad Palatium patefecit, vt Caſtorem
& Pollucem (ſicuti dicebat) ianitores ſuos haberet. Dia-
lem ſe nominabat. Caſoniam vxorem, & Claudium,
alióſque locupletiſſimos homines ſacerdotes creauit:

cuius rei cauſa exegit à ſingulis aureorum centum mil- A
lia. Quúmque ſe ipſe ſacerdotem feciſſet, equum col-
legam in ſacerdotio deſignauit, eíque ſingulis diebus
aues teneræ & pretioſæ ſacrificabantur. Tonabat ma-
chinis quibuſdam & fulgurabat: ac quoties fulmen de
cœlo caderet, ipſe contrà iaciebat lapidem, dicebátque
in ſingulis iactibus illud Homeri, ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σε,
aut tu me interficias (inquit) aut ego te. Igitur is deus at-
que Iupiter (vt omittam cætera facinora turpiſſima ex
quibus pecuniam colligebat) cellas habuit ædificatas
in Palatio, in quibus vxores puerósque primorum ac B
nobiliſſimorum hominum incluſerat, ex iiſque fru-
ctum capiebat partim vi, partim de voluntate ipſorum,
ne ei moleſti eſſe viderentur. Quod facinus prætermit-
tere quis poteſt? præſertim quum in auro argentóque
ab eis collecto quotidie volutaretur. Quum igitur inſa-
niret in rebus omnibus, Caſſius Chærea & Corne-
lius Sabinus, etſi erãt tribuni prætorianorum militum,
contra eum coniurauerunt, fueréque multi conſcii hu-
ius coniurationis: in quorum numero fuit Calliſtus &
Eparchus: ſed illi percuſſores fuerunt. Erat Chærea C
vir antiquæ virtutis morúmque, qui Caio certis de cau-
ſis infenſus erat, quòd Caius eum (etſi fortiſſimum vi-
rum) mulierem vocabat, eíque, quoties ad ſe veniret, ſi-
gnum dabat Cupidinis aut Veneris, aut aliud eiuſmodi.
Caius quidem oraculum acceperat, quo admoneba-
tur vt Caſſium caueret. Quod quum ad Caium Caſ-
ſium pertinere ratus eſſet, prognatum illo Caſſio per-
cuſſore Cæſaris, ac tum Aſiam obtinentem, eum con-
ſtrictum vinculis accerſiri iuſſit: quamuis ex oraculo hic
Caſſius Chærea intelligeretur. Apollonius autem vir D
AEgyptius domi eundem eius caſum prædixit, qui ob
eam cauſam Romam miſſus, ad Caium eo die per-
ductus eſt quo ille mortem erat obiturus: ſed dilato
paululùm ſupplicio, quum futurum eſſet vt non mul-
to pòſt puniretur, conſeruatus eſt. negotiũ verò ſic con-
fectũ eſt. Caius dies feſtos agebat in palatio, & ſpecta-
culum edebat, quúmque ipſe comederet & epulum
aliis daret, Pomponius Secundus cõſul cibum capiebat

A ad pedes eius, eóſque frequenter oſculabatur. Pôſt vbi
Caius ſaltare & tragœdias agere voluit, Chærea nihil
cunctandum ratus, vt eum animaduertit exeuntem è
theatro, inſpiciendorũ puerorum cauſa quos ex Græ-
cia atque Ionia nobiliſſimos acciuerat ad canticum de
ſuis laudibus canendum, concluſum in paruum & an-
guſtum locum interfecit: quo facto, nemo eorum qui
aderant præſentes, manus ab illo abſtinuit, ſed mortuũ
confecerunt vulneribus: nõnulli etiam carnem eius de-
guſtauerunt, eiúſque vxorem ac filiam ſubitò occide-
B runt. Ita Caius, quum ea quæ ſuprà ſcripta ſunt, feciſ-
ſet annis tribus, menſibus nouem, diebus octo & vi-
ginti, tándem re ipſa ſe non eſſe deum intellexit. Recor-
dabantur, qui tum aderant, eius quod aliquãdo ad po-
pulum dixerat, Vtinam vnam ceruicem haberetis: ſi-
mul oſtendebant, ſibi complures manus, ei vnam cer-
uicem eſſe. Interfecto Caio, prætoriani milites con-
turbati concurſantéſque quærebant quis eum occidiſ-
ſet. Hos Valerius Aſiaticus, vir conſularis, præter opi-
nionem ſedauit. aſcendit enim in excelſum atque edi-
C tum locum, atque inde vociferatus, Vtinam (inquit)
eum ego interfeciſſem. Quibus verbis obſtupefacti, tu-
multuari deſierunt.

CLAVDIVS.

CLAVDIVS hoc modo imperium ade-
ptus eſt. Sublato Caio, conſules præſidiis in
omnibus locis vrbis collocatis, ſenatum vo-
cauere in Capitolium: dictæ ſunt ibi multæ
& variæ ſententiæ, quòd multi exiſtimabant reſtituen-
dam eſſe remp. quódque pleriſque in regno eſſe opor-
tere videbatur, & quòd alii hunc imperatorem, illum
alii deſignabant. Quibus in rebus reliqua parte diei no-
D ctiſque conſumpta, quum nihil adhuc perfectum eſſet,
pauci milites palatiũ ingreſſi prædãdi cauſa, Claudium
in ob-

in obſcuro angulo latitantem inuenerunt. nam quòd A
fuerat vnà cum Caio, propterea in illo tumultu formidabat. Hunc illi principi ò aliũ quàm erat eſſe arbitrati, ſecúmq; aliquid habere, foras extrahunt: pòſt vbi agnoſcunt, imperatorem ſalutãt, cúmque ad exercitum ducunt, ac vnà cum cæteris militibus, quòd ſtirpe regia ortus & vir bonus habitus eſſet, regnum ei deferunt. Conſules ſtatim ad eum nonnullos atque imprimis tribunos plebis mittunt, mandántque nequid eiuſmodi committat, vtque velit ſub imperio ſenatus populíque Romani, & legum autoritate viuere. Verùm vbi ſe deſertos eſſe vident ab iis militibus quibus antea fulciebantur, ipſi quoque aſſentiri cœperũt, eíque decernere omnia quæ ad principatum eius ſpectare videbantur. B
Itaque Tiberius Claudius Nero Germanicus, filius Druſi Liuiæ filii, ſummũ principatum adeptus eſt, quũ antè nullo vnquam in imperio cognitus fuiſſet, niſi quòd conſulatum geſſerat. Degebat eo tempore annum quinquageſimum, erátque vir non malo ingenio, præterea eruditus in literis: nam commentarios ſcriptos reliquit. Valetudine verò & natura infirmior, tremulóque capite & manibus, ita vt ob eam cauſam voce hæſitaret. Is ſella operta primus Romanorum eſt vſus, atque ex eo nunc omnes non modò imperatores, ſed nos quoque conſulares viri ſella vehimur. Nam antea quidem Auguſtus & Tiberius ſellis quibuſdam paruis, qualibus adhuc mulieres vtũtur, interdũ vehebãtur. Claudius homo in cæteris minimè quidem malus, æqualibus familiaribus ſuis atque mulieribus palàm inſeruiuit, quòd à puero languens & timidus educatus erat, ob eámque cauſam, pluſquam eſſet reuera, ſe ſtupidum eſſe ſimulabat, idque ipſe aliquando in ſenatu confeſſus eſt. Propter verò concubitus ſuos cum mulieribus nihil libero homine dignum poſſidebat. parabantur ei inſidiæ in conuiuiis & concubitibus, quibus vtriſque maximam operam dabat, quum capi facilè poſſet illis temporibus. Erat vſque adeò timidus, vt perterritus ſæpenumero nequiret quid ſibi faciendum eſſet animaduertere. Quæ quum familiares eius cognoſcerent, eum C D

A magis agitabant perterrefaciebántque, vt ex eo fructus caperent maximos. Iidem tam magnum timorem inijciebant reliquis hominibus, vt (ne pluribus verbis agam) quum multi eodem die ad cœnam eſſent à Claudio & ab illis vocati, illo quaſi ob aliam cauſam prætermiſſo, apud iſtos cœnatum venirent. Itaque Claudius abſque iis ſceleribus quæ commiſit iſtorum cauſa, in cæteris commodus & bonus imperator fuit. Chæream verò & paucos alios interfecit propterea quòd rebus ſuis longo tempore antè proſpiceret: idque fecit B non vt Caium vlciſceretur, ſed quòd eos diceret ſibi inſidias feciſſe. Erat Claudius, quod pertinet ad pecuniam faciendam, admirabilis: abſtinebat enim ab omni ſordida exactione pecuniæ, modeſtiámque & temperantiam populi Romani plurimi faciebat. Nam nimias delitias quæ fuerant Caii temporibus, ſuſtulit, latis legibus quæ ad eam rem ſpectare viderentur. Cauponas enim in quibus compotare ſolebant, euertit, vetuítque ne caro cocta aut aqua calida vſquam venderetur, atque in eos qui non obtemperarent, animaduertit. Per C id tempus ingens fames fuit, qua in re tanta fuit Claudii prouidentia vt ea non ſolùm iis qui tum erant, ſed etiam poſteris vilem annonam fecerit. Nam quum ferè frumentum omne aliunde ad populum Romanum adueheretur, neque regio quæ erat ad Tiberis oſtia, tutas ſtationes & portus commodos haberet, forétque propterea inutile maris imperium: quúmque præter id quod aduectum fuerat opportunis temporibus & in horreum repoſitum, hyeme nihil importaretur, atque ei qui in hac re vellet periculum ſuſcipere, malè ſuccede- D ret: Claudius his cognitis rebus, portum ædificare inſtituit, nec eum deterruit quòd præfecti fabrûm, quum interrogarentur quantos ſumptus ea res poſtularet, reſponderunt tam magnos vt nollet eum portum facere: (ſperabant enim eum cognita ſumptus magnitudine, ſi prædixiſſent, à propoſito deterreri) ſed is nihilo minus ſibi faciendum putauit, induxitque in animum rem dignam gloria atque magnificentia populi Romani: primùm quòd loco non paruo perfoſſo in conti-

nenti, iactíſque circùm vndique fundamentis, eò mare A intromiſit: deinde in ipſo mari factis vtrinque magnis aggeribus, ac multo mari concluſo, in eo inſulam fecit, atque in ea turrim ædificauit, ex qua lumen nauigantibus nocturno tempore præberetur. Is locus, vt eſt, ita patria lingua Portus appellatur. Exhibuit crebrò ludos gladiatorios quibus valde delectabatur. præter cætera libenter ſpectabat ſub prandii tempus eos qui in medio theatro dilaniabantur: etſi leonem doctum homines comedere, plebique ob eam cauſam gratum, interfecit quòd non deceret populum Romanum huiuſmodi ſpectacula videre. Igitur quum ſoleret expleri ſanguine & cædibus, multas ſubitas & temerarias cædes fecit. In cauſa fuerunt Cæſariani, vxórque eius Meſſalina, quæ temeritate atque intemperantia omnes fœminas ſuæ ætatis ſuperauit. Nam iſti quum aliquem interfectum eſſe cuperent, Claudium perterrefacere ſolebant; vt hac ratione facerent omnia quæ ſibi collibuiſſet. Itaq; Claudius quum ſæpe repentino metu perterritus occidi aliquem iuſſiſſet, eundem paulo pòſt, quum ad ſe rediiſſet, requirebat, quem dum iam interfectum eſſe cognoſceret, adeò grauiter dolebat vt eum facti maximè pœniteret. Harum cædium initium fuit à Caio Appio S luano, quem virum nobiliſſimum acceríi atque interfici iuſſit, propterea quòd Meſſalinam offenderat libidinoſam & petulantem fœminam cum qua coire noluerat, quódque Narciſſo liberto Claudii propter illá infenſus & iratus erat. Finxit Narciſſus ſe in ſomnis vidiſſe Claudium ab eodem Appio necari, eíque in lecto adhuc recumbenti ſomnium tremebundus narrauit: quo facinore aucto à Meſſalina & exaggerato, Appius propter ſomnium occiſus eſt. Poſt cuius cædé populus Romanus nihil amplius de Claudio bene ſperauit. Itaque factum eſt vt Vincranus & Turius Camillus præſides prouinciarum, contra eum coniurauerint. Qua ex re Claudio tantus timor iniectus eſt vt imperium eis vltrò ferè ceſſerit: ſed illi perierunt deſerti à militibus, ob eámque cauſam complures non ſolùm viri ſed etiam fœminæ mortem obierunt.

The margin letters B, C and D stand beside the lines beginning "terfecit", "quum ad ſe", and "bundus narrauit" respectively.

A Etenim propter crebras calamitates eò ventum erat vt nihil amplius virtus eſſe putaretur quàm fortiter & glorioſè mortem oppetere, Claudius certè hunc verſum perpetuò ſignum militibus dabat,

Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερον χαλεπήνῃ,

Oportere in eum animaduertere qui prius moleſtiam exhiberet. Multa eiuſdem generis in ſenatu Græco ſermone dicebat. Sed quum Lyciis aliquando reſponderet, vnum ex legatis qui olim Lycius, tum ciuis Romanus erat, Latina lingua interrogauit, eíque non

B planè intelligenti quod ipſe dixiſſet, ciuitatem ademit, dixítque eum qui non haberet huius linguæ ſcientiam, non oportere ciuem Romanum eſſe. Poſtquam enim Romani externos homines in ciuitatem receperunt habuerúntque in honore, id beneficium à Claudio peti emíque à Meſſalina & Cæſarianis cœptū eſt: quod quum primo magno pretio vēderetur, poſtea adeo facile & vile factum eſt, vt vulgò diceretur eum qui vaſa vitrea & ea quidem fracta, dediſſet, ciuem Romanum fore. Meſſalina libidinoſa & intemperans fœmina

C cæteras mulieres cogebat luxurioſè & petulanter viuere, efficiebátque vt multæ in palatio viris ſuis præſentibus ac videntibus cum adulteris coirent, earúmq; viros ipſa diligere, ac honoribus & dignitatibus augere: cæteros qui id non paterentur, odio habere ac modis omnibus perdere ſolebat. Claudius multo tempore harum rerum ignarus fuit, propterea quòd Meſſalina ancillulas quaſdam ei ſuggerebat cum quibus rem haberet: & quos ſuſpicabatur iſta Claudio ſignificaturos, partim beneficiis, partim propoſitis ſuppliciis prouidebat

D ne id facerent. Quū autem ſeditio in exercitu facta eſſet, Claudius ad eam ſedandam Narciſſum miſit: ſed poſtquam is in tribunal conſcendit orationem habiturus, milites ob eam cauſam multo magis irati ſtatim exclamauerunt, ἰὼ Σατουρνά, id eſt diem feſtum Saturni, quòd eum diem ſerui ornatu dominorum celebrent. Itaque indignati Narciſſi cauſa, Plautio imperatori ſuo obediētes in Britanniā traiecerunt. In eo bello Britānico Veſpaſianus, vnus ex legatis Plautii, præclarè ſe geſſit.

ad quem quum eſſet profectus Claudius, hoſtibus cum A
quibus congreſſus eſt, ſuperatis, captíſque eorum regiis, Britannicus cognominatus eſt. Meſſalina verò amore cuiuſdam ſaltatoris capta, quum ei perſuadere non poſſet vt ſecum coiret, petiuit à Claudio viro ſuo vt illum ſibi obſequi iuberet, tanquam ipſi in quibuſdam aliis rebus opera eius neceſſaria foret. Is, poſtquam ei Claudius præcepit vt omnia quæ Meſſalina imperaret, libenter faceret, cum illa rem habuit, tanquam id quoque ſibi imperatum fuiſſet. id enim Meſſalina ſæpe in multis aliis fecit: nam quaſi Claudio cōſcio ſinen- B
téque ei petulanter viuere, mœchabatur. Claudius vt præuidit ſuo natali die defectionem ſolis futuram, veritus ne tumultus ob eam cauſam concitaretur, ſcripſit aliquanto tempore antè, non ſolùm defectionem fore, & quando aut quanta eſſet futura: ſed etiam cauſas ſcripſit propter quas id eſſet neceſſariò euenturum. Cauſæ hæ ſunt. Luna (vt creditum eſt) mouetur ad curſum ſolis, ſiue ſtatim poſt eum, ſiue Mercurius & Venus interiecti ſint. Mouetur autem in longitudinem, vt ſol, atque in altitudinem, vt etiam ille fortaſſis: po- C
ſtremò in latitudinem, quod ſoli nullo modo accidit. Quum igitur ea ſupra conſpectum noſtrum ſimul cum ſole fuerit rectis lineis, ac ſub eius ſplendore curſum ſuum habuerit, radios eius qui terram attingunt, etſi non eodem modo apud omnes gentes, occultat: nec verò id facit in locis omnibus. nam ſol perpetuò ſplendorem ſuum habens, eum nunquam deſerit: ex quo fit vt totus videatur iis quibus luna ita oppoſita non eſt vt ipſum obſcurare poſſit. Hæc quidē de ſolis defectione dicūtur. Luna verò (nec enim alienum erit à propo- D
ſito de ea dicere, poſtquam in hunc ſermonem incidimus) quotieſcunque ſoli oppoſita fuerit (id quòd ei, quum plena eſt tātummodo, perinde atque ſoli, quum ipſa noua eſt, contingit) atque in vmbram terræ cono ſimilem inciderit (quod fit, quoties media in latitudinē mouetur) tunc ſolis priuatur ſplēdore, & qualis eſt natura, cōſpicitur. atque hæc eiuſmodi ſunt. Cæterùm Meſſalina apud ſe amatorē habebat abductum à theatro,

A de quo quum ſermo apud populum haberetur quòd non ſaltaret amplius, Claudius miratus iurabat eum ſecum non fuiſſe. Itaque omnes magnam moleſtiam capiebant quòd vnum Claudium neſcire intelligerent ea quæ gerebantur in palatio, quæque iam apud hoſtes percrebuerant, tamen ea nihilo magis aperiebant, quòd Meſſalinam reuererentur, & amanti parcerent: cuius ars tantum ſatisfaciebat populo, quantum Meſſalinæ forma eiuſdem placebat. erat enim ſaltator egregius. Hic, quum ab eo populus aliquando magno
B ſtudio contenderet vt ſaltaret in celebri fabula, de ſcena quaſi per tanſennam populum aſpiciens, ita reſpondit, Non poſſum (inquit) nam cum Oreſte dormiui.

Sequenti anno Claudius quartùm, Lucius Vitellius tertiùm conſules facti ſunt. Is annus erat ab vrbe condita octingenteſimus. Eo tempore Claudius quoſdam ſenatu mouit, è quibus complures ex vrbe proficiſci cogitabant, ſed inopia rei familiaris libenter poſtea remanſerunt. Idem multos in ſenatorium ordinem cooptauit, in quorum numero fuit Sardinius Gallus, qui
C principiò quum poſſet ſenator eſſe, Carthaginem migrauit. Cui accerſito diligẽter, Claudius, Ego te (inquit) aureis vinculis cõſtringam. Itaque ille deuinctus dignitate, in vrbe remanſit. Claudius quanuis libertos alienos, quoties eos deliquiſſe cognouerat, acriter puniret, tamen erga ſuos maximè affectus erat. Nam quum ab hiſtrione tritum illud in theatro quandoque diceretur, Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας, intolerabilis eſt fortunatus verbero: & ob eam cauſam in Polybium libertum eius omnes oculos conieciſſent, íſque magno clamore
D reſpõdiſſet, dictum eſſe ab eodem poeta, Βασιλεῖς ἐγένοντο οἱ πρὶν ὄντες αἰπόλοι, qui antea paſtores fuerant, eos poſtea reges eſſe factos: in eum ipſe non animaduertit. Quúmque ad eum perferretur illos ſibi inſidias parare, cæteris pro nihilo habitis reſpondit, non eodem modo à pulice & fera bellua caueri oportere. Aſiaticus verò apud eum condemnatus eſt, parúmque abſuit quin abſolueretur. nam quum negaret factum, ſéque neminem ex iis qui contra ſe teſtimonium dixerant, noſſe

confirmaret: miles qui ſe vnà cum eo dicebat fuiſſe, interrogatus quis eſſet Aſiaticus, caluum quendam qui tum fortè aderat præſens, oſtendit: nam id ſignum eius tantummodo didicerat. Quamobrem quum magnus riſus concitatus eſſet, Claudiúſque eum liberare ſtatueret, Vitellius, quò Meſſalinæ rem gratam faceret, ſe ab Aſiatico rogatum eſſe dixit vt ſibi liceret mortis genus eligere. Quod quum Aſiaticus audiuiſſet, conſcius culpæ ratúſque ſe iam condemnatum eſſe, mortem ſibi conſciuit. Eodem anno parua inſula prope Theram inſulam, quæ nunquam antea viſa fuerat, inuenta eſt. Sed quum multi ſeruos ſuos morbo laborantes non modò negligenter tractarent, verum etiam domo expellerent, legem tulit qua lege omnes huiuſmodi qui conualuiſſent, liberos eſſe iuſſit. Quum autem Veſpaſianus in Britannia obſideretur à barbaris, atque in extremum periculum veniſſet, Titus filius eius patris ſaluti metuens, incredibili audacia eum obſidione liberauit, fudítque barbaros, eóſque longius inſequutus occidit. Plautius de bello Britannico quod bene fœlicitérque geſſerat, laudatus à Claudio, triumphauit. Cneus verò Domitius Corbulo, qui prætor in Celtica exercitibus in vnum conductis vexabat multos, eóſque præſertim qui Cauchi nominantur, è ſolo hoſtili à Claudio euocatus eſt. Cognita enim eius virtute exercitationéque armorum, amplius eum augeri non permiſit. Quod vbi Corbulo intellexit, in vrbem reuerſus eſt: prius tamen exclamauit, veteres duces fortunatos eſſe quibus liceret eſſe fortibus ſine periculo, ſe autem inuidia à Cæſare prohiberi. Claudius tamen ei vt triumpharet conceſſit, eundémque poſtea exercitui iterum præfecit. Quem quum ille accepiſſet, eodem modo exercebat milites: & quoniam eo tempore pax erat, agrum qui inter Rhenum & Meſam interiacet, ab illis perfodi curauit. is ager patet ad millia paſſuum x x i. idque fecit ne inundante Oceano flumina reſtagnarent. Interea Meſſalina, cui nõ ſatis erat adulteria committere & ſcortari, iam enim cubiculum habebat in palatio, in quo ſe & primarias

A fœminas proſtituebat, cupiuit pluribus viris iuſtis & legitimis nubere. Itaque nupſit Caio Silio, harúmque nuptiarum conuiuium magnificum & ſumptuoſum fecit, eíque regiam domum donauit, in qua congeſſit omnes Claudii theſauros pretioſiſſimos, eúmque ad extremū conſulem deſignauit. Quæ qūū audirentur & viderentur ab omnibus, ea ſolus Claudius ignorabat: qui quum Hoſtiam eſſet profectus vt rei frumentariæ prouideret, Meſſalina Romæ relicta ſimulatione ægræ valetudinis, conuiuium ornauit magnificè & ſplendidè, in eóque B omnia libidinoſè & petulanter fecit. Itaque Narciſſus Claudio, quū ſolus eſſet, per pellices ipſius omnia quæ gererentur, ſignificauit: quibus cognitis rebus Claudius in vrbem ſubitò reuerſus, magnum numerum hominum, ſed imprimis amatorem Meſſalinæ occidit: pòſt ipſam quoque Meſſalinam iugulauit: nec multo tempore pòſt Agrippinam neptem ſuam & matrem eius Domitii qui Nero cognominatus eſt, in vxorem duxit. Erat enim fœmina egregia forma, ad quam ipſe antea ſæpenumero accedebat, eáque cum Claudio vt C patruo ſola conuerſabatur libidinoſius quàm neptem deceret. Igitur Agrippina, vt primùm regalem poteſtatem habuit, Claudium ſibi deuinxit (erat enim acris fœmina & induſtria in rebus gerendis) eóſq; quos à Claudio diligi animaduerterat, minis atque beneficiis ſuos fecit. Ea Claudio liberos habenti perſuaſit vt filium ſuū adoptaret, eúmque interim ad principatum exercebat, dum à Seneca inſtitui atque erudiri curaret. Huic etiam quammaximas opes comparauit: nihil enim tam paruum erat aut vile, quod pecuniæ cauſa non faceret, co- D lebátque eos qui aliquantum locupletes erant, & complures ob eandem cauſam occidebat: multas illuſtres & nobiles fœminas nonnulla inuidia perdidit, in quarum numero fuit Lollia Paulina, quæ ab ea propterea necata eſt quòd ſe Claudio nupturam eſſe aliquando ſperauerat, cuius caput ad ſe perlatum quum non agnoſceret, os eius manu ſua aperuit, vt dentes inſpiceret, quos illa non perinde vt cæteræ ſolét habuerat. Itaque Agrippina repentè altera Meſſalina facta eſt, præſertim quum

ſenatus ampliſſimos honores ei decerneret, & imprimis vt in conuentibus publicis carpento vteretur. Sed quum Claudius Neronem filium eius adoptaſſet, eúmque ſibi poſtea generum faceret emancipata filia, ne fratres matrimonio coniungi viderentur, magnum prodigium extitit. nam eo die cœlũ ardere viſum eſt. Cupiuit Claudius nauale prælium in quodam lacu apparare, cuius muro de lignea materia ædificato, defixíſque trabibus, eò magnam hominum multitudinem coegit. Ibi cæteri arbitrio ſuo, Claudius autem & Nero militari veſte induti fuerunt, Agrippina aurea chlamyde fuit ornata. Qui eo prælio nauali decertaturi erant, damnati fuerant rei capitalis. Erant vtrinque quinquaginta naues, alteri Rhodii, Siculi alteri nominabantur. Hi principiò ſimul omnes Claudium ſalutauerunt his verbis, Salue imperator, pereuntes ſalutamus te. pòſt vbi ſalutem impetrare non potuerunt, fuítque mandatum vt quemadmodum iuſſi fuerant, dimicarent: eruptione facta, non ſe prius adorti ſunt quàm fuerunt neceſſitate coacti. Narciſſus verò adeo Claudio familiaris erat vt quum Bithynii contra Iunium Cilonẽ qui ipſis præfuerat, exclamarent, dicerént que eum magnis muneribus corruptum fuiſſe: & Claudius eos qui circunſtabant rogaret quid dicerent (non enim propter tumultum intellexerat) Narciſſus mentiens, eos magnas gratias habere Iunio reſpondit: Claudius Narciſſum vera dicere arbitratus, Iunium eis præeſſe alterum biennium iuſſit. Agrippina ſæpenumero ſedens in ſuo tribunali, Claudio aſſidebat, quum is legatos audiret, aut eis reſponderet, quo genere ſpectaculi nullum erat ſanè pulchrius. Claudius iratus aliquãdo Iudæo Gallo oratori cauſam apud ſe agenti, iuſſit eum in Tiberim proiici, à quo tũ quum ius redderet, non longè aberat. Hac in re, Domitius qui omnes patronos cauſarum ſuæ ætatis ſuperabat, perbellè iocatus eſt. nam quum is qui erat à Iudæo deſtitutus, opem ab eo peteret, ita reſpondit, Quis tibi nuntiauit (inquit) me melius quàm illum natare? Cæterùm Claudius iratus propter ea quæ ab Agrippina fiebant, quæque iam ad ipſum perferebantur, requirebat.

A Britannicum, quem illa ſæpenumero de induſtria in conſpectum patris propterea venire nolebat, quòd Neroni filio ſuo quem ex Domitio priore marito habebat, imperium parare conaretur. Quam rem Claudius quũ perferre non poſſet, parabat eam de medio tollere, & filium ſuum ſucceſſorem imperii deſignare. Quo cognito Agrippina metuens, eius cõſilium præuenire ſtatuit. Itaque vt cognouit ei propter vinum noceri non poſſe, (multũ enim bibebat) nec propter aliam rationem viuendi qua plurimùm imperatores vtuntur vt ſalutem B tueantur, Locuſtam veneficam mulierem, eámque celeberrimam acceſsi, ac per eam venenum cui remediũ adhiberi non poterat, in boleto parari iuſſit. Quo facto Agrippina cœpit ex cæteris boletis comedere, illum verò in quo venenum erat, maximum atque pulcherrimum vt Claudius comederet, perfecit. Ita ille ex inſidiis captus, ex conuiuio, quaſi vino confectus, exportatus eſt, id quod antea crebrò factum fuerat. Noctu autem poſteaquam obmutuiſſet atque obſurduiſſet, mortuus eſt tertio Idus Octobris. Vixit annos LXIII. re- C gnauit annos XIII. menſes octo, dies viginti. Id Agrippina facere potuit, quòd Narciſſum præmiſerat in Cãpaniam, vt aquis quæ erant in ea regione, ad podagram vteretur. nec enim id eo præſente confeciſſet, quòd ille domini cuſtos vigilantiſſimus erat. Idémque poſt mortem Claudii ſublatus eſt, homo illis quidem temporibus omnium hominum potentiſſimus: habebat enim aureorum pluſquam quadrageſies centena millia, applicabántque ſe ad eum ciuitates regéſque. Is priuſquã iugularetur, facinus præclarum fecit. Nam arcanas lite- D ras, quas Claudius contra Agrippinam & nonnullos alios ſcripſerat, & quas ipſe cui ea cura incumbebat, apud ſe habebat, omnes combuſſit. Itaque Claudius mortuus eſt, cuius mortem hæc denuntiare videbantur. Nã cometa longo tempore viſus eſt, pluitque ſanguinem, & fulmen de cælo in ſigna prætorianorum militum cecidit, templúmque Iouis victoris ſua ſponte apertum eſt: denique ex ſingulis generibus magiſtratuum ſinguli mortui ſunt, Claudius eundem honorem ſepulturæ

& reliquorum omnium, qui Auguſto habitus fuerat, adeptus eſt. Tum Agrippina & Nero eum ſe lugere ſimulabant quem necauerant, atque in cælum efferebãt eum quem in conuiuio ex inſidiis ſuſtulerant. Itaque Lucius Iulius Gallio Senecæ frater facetè & vrbanè dixit: (ſcripſit etiam Seneca librum, quem ἀποκολοκύντωσιν quaſi immortalitatem quãdam nominauit) ſed ille cum multa dixiſſe fertur, tum hoc imprimis. Nam quum eſſet conſuetudo necatos in carcere trahi à carnificibus in forum magnis quibuſdam vncis, deinde in flumen proiici, dixit Claudium vnco in cælum attractum eſſe. Ipſius quoque Neronis dictum non indignum memoria videtur. Is dicebat boletos cibum deorum eſſe, quòd Claudius boleto in numerum deorum relatus fuiſſet. A B

NERO.

Post Claudii mortem Britannicum optimo iure imperio ſuccedere oportebat quòd erat eius naturalis & legitimus filius, quódque valebat viribus corporis, & flore ætatis vigebat: iure autem ciuili propter ius adoptionis imperium ad Neronem quoque pertinebat. Sed nullum ius profectò plus poteſt quàm arma. Vt enim quiſque potentiſſimus eſt, ita iuſtiſſimè dicere omnia & facere videtur. Itaque Nero tabulis teſtamenti Claudii de medio ſublatis, non ſolùm eſt imperium adeptus, ſed etiã Britannicum & ſorores eius interfecit: quis enim calamitates cæterorum hominum facilè deploret? Huic autem imperium antè hoc modo ſignificatum eſt. Quum natus eſſet prima luce, antequam ſol ortus eſſe videretur, radii circum eum fulſerunt: qua ex re tum etiam animaduerſo ſtellarum curſu qui tum erat, atque earum coniunctione, quidam aſtrologus duo ſimul prædixit, eum regnaturum eſſe & matrem necaturum. Quod C D

A quum Agrippina intellexiſſet, demens ſubitò exclamamare cœpit, Me verò inquit occidat, dum regnet. Cuius quidem rei futurum erat vt eam maximè pœniteret. Sed plerique hominum adeò ſtulti ſunt vt ſi bona ſe ſperent adepturos quæ cum malis cõiuncta ſint, ſtatim incenſi cupiditate melioris, quod peius eſt negligant: quum autem id quod malum erat aduenerit, adeo grauiter & moleſtè ferunt vt ſe maximè cupiant ab optimis quibuſque rebus abſtinuiſſe. Porro nequitiam & petulátiam Neronis Domitius pater non ex vaticinio, ſed ex B ſuis & Agrippinæ moribus prædixit. Nõ enim (inquit) fieri vllo modo poteſt, vt ex me & illa vir bonus naſcatur. Progrediente verò tempore propter exuuias ſerpentis ad ceruicem Neronis pueri inuentas, vates prædixere eum ab homine ſene magnam potentiam accepturũ. Serpentes enim poſitis exuuiis, vnà exuere ſenectutem exiſtimantur. Natus erat decem & ſeptem annos quũ imperare cœpit: deinde profectus ad exercitum, lectis iis omnibus quæ Seneca ſcripſerat, militibus, quãtum ei Claudius dederat, promiſit. Quæ autem legit in ſena C tu ab ſe atque eodem Seneca ſcripta, tantam vim habuerunt vt decreto ſenatus inſculperentur in columna argentea, ac quotannis in creandis nouis conſulibus legerentur. Quibus rebus omnibus id agebant, vt tanquam ad certum quoddam præſcriptum optimè regerentur. Agrippina principiò adminiſtrabat omnia quæ ad principatum ſpectabant: ambo vnà exibant foras, ſæpenumero eadem lectica vehebantur: quanquam illa magna ex parte vehi, hic conſequi ſolebat: illa reſpondebat legatis, literáſque ad populos, & principes, & re- D ges mittebat. Quod quum diu factum eſſet, ferre grauiter cœperunt Seneca & Burus homines ſapientiſſimi, & apud Neronem maximæ authoritatis. Horũ alter prætorianis militibus præerat, alter doctor eius erat. Itaque cõmodam occaſionẽ nacti, huic rei finem impoſuerũt. Quum enim legati Armeniorum veniſſent, vellétque Agrippina in tribunal, ex quo Nero cum eis colloquebatur, aſcendere, eámque illi appropinquare viderent, adoleſcenti, vt antè deſcẽderet, & ad matrẽ excipiẽdam

proccderet obuiam perſuaſerunt. Quo facto non ſunt A reuerſi, alia ſimulata cauſa, ne barbaris hanc labem ignominiámque imperii patefacerent: quúmque perfeciſſent poſtea vt ne deinceps permitteretur ei cura rerum publicarum, ipſi omnem potentiam conſequuti ſunt, quam quouſque obtinere potuerunt, omnia ſunt ab iis optimè & iuſtiſſimè adminiſtrata. Nero enim otium & tranquillitatem vitæ ſequutus, non facilè negotiis implicabatur, eúmque illi voluptatibus ſinebant indulgere, vt quú expleuiſſet cupiditates ſuas ſine magno reipublicæ detrimento, conſilium mutaret: quaſi neſcirent præfractos iuuenum animos educatóſque in ſecura voluptate, & maxima licentia non modò expleri non poſſe, ſed ex iis multo magis corrúpi. Is primò tantummodo conuiuia faciebat, cum libidinoſis luxurioſè viuebat, crebrò ebrius erat, amabat. Sed poſtquam nemo increpauit eius libidinem, nec reſpublica propterea peius adminiſtrabatur, putauit ſe non ſolùm eam bene gerere, ſed etiam magna commoda ex ea capere poſſe. Itaque cœpit partim contemnere, præſertim quum crebrò audiret à familiaribus ſuis, Tu hæc pateris? tu hos timeſ? ignoras te Cæſarem eſſe, téque illorum poteſtatē habere, non illos tui? partim contendere ne matri cederet, tum erubeſcere quòd Seneca & Buro prudentiſſimis hominibus inferior eſſe videretur. denique omnia eorum præcepta prætermittere atque negligere, & ad mores ac inſtituta Caii ſe conferre: quem vt primùm imitari ſtatuit, facillimè ſuperauit. Exiſtimauit imperatoriæ maieſtatis ac poteſtatis eſſe, efficere vt nullius rei ne viliſſimæ quidem indigeret. Qua ex re cœpit (vt par eſt) magnam pecuniam conſumere, multa per injuriam D quærere, multa per vim eripere: nec enim paruo aut abiecto animo erat. Cuius rei argumento eſt, quòd quum prætoriano militi, qui libros imperii ei⁹ adminiſtrabat, dari iuſſiſſet aureorum cētum millia, eáque Agrippina, vt ipſum intuentem ſummam tátæ pecuniæ pœniteret, vno in loco coaceruaſſet, interrogauit quantum eſſet numeratum, cognitáque ſumma, eam duplicari iuſſit: Non enim putaui (inquit) me tam exiguum munus

A dediſſe. Id verò multo magis perſpicuum eſt ex magnitudine ſumptuum quos fecit. Siquidem theſauros quos habebat in thalamo regio, ita exhauſit vt ei ſtatim opus fuerit nouis reditibus. Itaque non ſolùm exegit noua vectigalia, ſed etiam inhiauit locupletum facultatibus, quas per iniuriam abſtulit à multis, eorúmque nonnullos occidit. Sed quum Nero in ſumma talis fuerit, ſupereſt vt de ſingulis eius factis dicamus. Imprimis igitur curſu & certaminibus equorum delectabatur, ita vt ob eam cauſam inſignes equos victores & iam ſenio con-

B fectos, ſtola forenſi non ſecus quàm homines ornaret, eóſque honeſtabat pecunia ſtipendii loco. Quamobrem quũ propter hoc Neronis ſtudium, ii qui equos alebãt vnà cum aurigis ſuperbè extollerentur, ac proinde prætoribus ſæpe & conſulibus graues iniurias facerent, Aulus Fabricius prætor vti noluit illis iuſta mercede cum quibuſdam certare recuſantibus, ſed canes doctos currus agere pro equis introduxit. Quo facto, qui albo quique fuluo ornatu erant, ſtatim currus dimiſerunt: quúmque praſini & veneti nihilo magis exirent, Nero

C præmia equis propoſuit. itáque ludi Circenſes peracti ſunt. Interea grauiter ferebat Agrippina quòd non amplius in eos qui erant in palatio, præſertim propter Acten, imperium teneret. Fuerat Acte empta ex Aſia, cuius amore Nero ita captus erat vt ea peruenerit in familiam Attali, ac Neroni Octauia vxore multo charior fuerit. His de cauſis præſertim aliiſque, Agrippina ægrè ferens, primò admonere Neronem conatur, eóſque qui cum ipſo verſabantur, partim verberibus caſtigat, partim procul amouet. Pòſt vbi ſe nihil proficere co

D gnouit, multo grauius tulit, aítque, Ego te imperatorẽ feci: tanquam poſſet ei principatum arbitratu ſuo adimere: neſciebat enim ſummum imperium poſtquam eſt à priuato alicui delatum, ſtatim deficere eum qui detulit, & ad eum qui accepit, contra eum qui dedit, transferri. Tum Nero Britannicum veneno ſuſtulit, cuius corpus vt vidit propter venenum liuore decoloratum eſſe, gypſo obliniendum curauit: quúmque per forum funus efferretur, maximo imbri de cælo omne gy-

pſum,quod adhuc molle & tenerum erat, ſublatum eſt A
vt nefarium ſcelus non ſolùm audiretur ab omnibus,
ſed etiam apertum ante omnium oculos poneretur.
Poſt hæc incipit palàm inſanire, multa domi, multa in
ſuperiore parte vrbis,noctu atque interdiu latitans libi
dinoſè facere, in cauponas ingredi, & vt priuatus o-
mnia loca peruagari. Qua ex re multis vulnera & gra-
ues iniuriæ inferebantur.Iam matri palàm & apertè ini
micus erat,fiebátque ex eo vt multa quæ quotidie ferè
contra ſe dicerent faceréntve, proferrentur extra pala-
tium,licet omnia in ore vulgi non verſarentur. Multa B
variè dici multáque coniici ex vtriuſque nequitia atq;
libidine ſolebant:nam quæ facta fuerant nunquam,pro
factis diuulgabantur, quæque aliquo modo credibilia
erant,pro veris credebãtur. Tum primùm multi quum
viderent eam abſque ſatellitibus,cauebant ne facti ob-
uiam cum ea ſermones conferrent. Quòd ſiquis ei ali-
quo caſu atque fortuna occurriſſet, ſtatim nullo habito
ſermone diſcedebat.Per id tempus editum eſt ſpectacu-
lum,in quo homines in equis inſidentes, magno curſu
atque impetu in tauros facto,eos occiderunt:tum ab e- C
quitibus ſtipatoribus corporis Neronis quadringenti
vrſi cum trecentis leonibus haſtis tranſfixi ſunt,virique
equeſtris ordinis triginta munus gladiatorium obierũt.
Quũ autem hæc apertè faceret, tum occultè noctu per
totam vrbem debacchabatur:mulieribus pueríſque ſtu-
prum inferebat,ſpoliabátque eos qui ſibi fierent obuiá,
percutiebat,vulnerabat,occidebat.Quúmque hæc face
ret,putabat clam homines eſſe, propterea quòd variis
generibus veſtium & appoſitis comis vteretur:ſed ex co
mitatu factíſque facilè agnoſcebatur.Nec enim eſſet au D
ſus quiſquam tot & tãtas res ſecuro animo facere.Nam
domi eſſe nulli tutum erat,Nerone in domos atque of
ficinas inſultante.Itaque Iulius Mõtanus ſenator com-
motus vxoris cauſa, facto in Neronem impetu,ei mul-
tas plagas inflixit, ita vt permultos dies in conſpectum
hominum non venerit. Quæ res Montano nullum da-
mnum attulit, cui Nero ne iratus quidem omnino
fuiſſet, etſi putabat ſe iniuriam accepiſſe,niſi ipſe veniam.

A per literas petiuiſſet. Quibus literis lectis, Nero ita reſpondit, Igitur (inquit) percutiens Neronem interfeciſſet. Quum autem in theatro ſpectacula præberet, primùm eodem theatro de repente aqua maris expleto, in qua piſces & alia animalia natabant, bellum nauale Perſarum cum Athenienſibus fecit: deinde ſubitò aquam eduxit, exſiccatóque ſolo rurſum multos pedites, non modò binos, ſed etiã confertos paribus vtrinque numeris cõgredi iuſſit. Poſt hæc ſequuta ſunt certamina iudicialia: ex quibus multi exulauerunt, multi interfecti

B ſunt. In his Seneca reus factus eſt multorum ſcelerum, ſed præſertim quòd cum Agrippina rem haberet. Nec enim in hac re ſolùm, ſed in pleriſque aliis contrà facere viſus eſt quàm philoſophabatur. Quum enim tyrannidem improbaret, tyranni præceptor erat: quúmque inſultaret iis qui cum principibus verſarentur, ipſe à palatio non diſcedebat. Aſſentatores deteſtabatur, quum ipſe reginas coleret & libertos, ac laudationes quorundam componeret. Reprehendebat diuites is cuius facultates erant aureorum tricies centena millia: quique lu-

C xum aliorum damnabat, quingentos tripodas habuit de ligno cedrino, pedibus eburneis, ſimiles & pares inter ſe, in quibus cœnabat. Ex quibus omnibus ea quæ ſunt iis conſentanea, quæque ipſe libidinoſè fecit, facilè intelligi poſſunt. Nuptias enim cum nobiliſſima atque illuſtriſſima fœmina contraxit: delectabatur exoletis, idque Neronem facere docuerat: etſi antea tanta fuerat morum ſeueritate vt ab eo peteret ne ſe oſcularetur néve vnà ſecum cœnandi cauſa diſcumberet. Cum Nerone M. Saluius Otho tanta morum ſimilitudine & ſo-

D cietate ſcelerum coniunctus erat, vt Neroni aliquando dixerit, Tu me quoq; Cæſarem videbis. Quod dictum ei nihil obfuit, tãtùm Nero reſpondit, Te verò (inquit) ne conſulem quidem videbo. Huic Sabinam nobilem fœminam abductam à viro, vxorem dedit, cum qua vterque pariter rem habebat. Cuius rei cauſa Agrippina metuens ne ea Neroni nuberet (valde enim amare cœperat) facinus nefarium eſt auſa. Nam quaſi non eſſet ſatis graue dictu quòd Claudium patruum præſtigiis

quibuſdam

quibuſdam & libidinoſis aſpectibus atque oſculis in amorem ſuum illexiſſet, tentauit eodem modo Neronem ſub ſuam poteſtatem ſubiicere: quod an verò factum ſit an propter mores eius confictum, pro certo non habeo: ea verò refero quæ verſantur in ore omniũ, fœminam æqualem & ſimilem Agrippinæ ob hanc cauſam maximè ab eo amatam fuiſſe: ad quam alludens, atque rem aliis aperiens, dicebat ſe cum matre conſuetudinem habere. Hac cognita re, Sabina perſuaſit Neroni Agrippinam de medio tollere, quòd ab ea diceret ei inſidias parari. Ad id facinus quoque vt à permultis fide dignis hominibus dictũ eſt, Seneca eum incitauit, ſiue crimen à ſe deriuare cuperet, ſiue Neronem ad nefariam cædem faciendam perducere vt eum quamceleſrimè dii hominéſque perderent. Quod facinus quum palàm facere timerent, nec poſſent eam clàm veneno tollere (cauebat enim diligenter omnia) quúmque vidiſſent in theatro nauim per ſe diſſolui, ac belluis quibuſdam emiſſis, rurſum integram & firmam conſiſtere, alteram conſimilem huic ædificari iuſſit. Qua naui ædificata Agrippina maximè foueri, & quibuſcunque rebus poterat, coli cœpit, ne quid ſuſpicata caueret. Sed quum Romæ nihil facere eſſet auſus, ne ſcelus diuulgaretur, procul in Campaniam profectus eſt, acceptáque matre in ea ipſa naui magnificentiſſimè atque ſplendidiſſimè ornata nauigauit. Id faciebat vt illa in reliquum tempus eodem nauigio vti cuperet. Quúmque Baulos veniſſet, magnificentiſſima conuiuia per multos dies egit: in his matrem amicè & beneuolè accipiebat, ſimulabátque ſe abſentis eius magno deſiderio teneri, præſentem oſculabatur, petere iubebat ſiquid vellet, eíque multa antè quàm peteret, cócedebat. Poſt cœnæ tempus media nocte eam ſumma beneuolentia complexus, atque oculos eius & manus oſculatus, comitatúſque abeuntem dixit, Mea mater vale mea cauſa, & cura valetudinem tuam: ego quidem certè tua cauſa viuo & regno. Poſt hæc eam tradidit Aniceto liberto, quaſi is eã domũ deducturus eſſet in naui, quam ſuprà ad interitũ eius cópa ratam eſſe diximus. Sed mare has futuras tragœdias in

lz. i.

A ſe perferre non potuit, neque celare diutius fraudem
neſarii ſceleris. Licet enim diſſoluto nauigio Agrippina
in mare ceciderit, non tamen mortua eſt. Nam quum
in tenebris eſſet, & plena vini, ac nautæ remis ſic in eā
vterentur vt Aceroniam Pollam, quæ vnà nauigabat,
interfecerint, tamen ea ſalua & incolumis euaſit. Poſt-
quam domú venit, omnia diſſimulauit. nec enim pate
fecit inſidias, ſed nuntios de iis rebus ad filium celeriter
miſit, quas ſibi caſu & fortuna dicebat eueniſſe, quódq;
ſalua eſſet, ad eum εὐαγγέλια mittere. His auditis rebus,
B Nero impotenti animo nuntium puniuit tanquam ad
ſe interficiẽdum veniſſet. Mox Anicetum vnà cum nau
tis aduerſum matrem ire iubet. nec enim hãc cædem
prætorianis credidit. Hos vt vidit Agrippina, cognouit-
que quamobrem veniſſent, repẽtè de lecto deſiluit, di-
ſciſſaque veſte denudatáque aluo, ait, Hanc tu percute
Anicete, percute, quoniam peperit Neronem. Itaque
Agrippina Germanici filia, Agrippæ neptis, Auguſti
abneptis, à filio ſuo cui regnum detulerat, & cuius cauſa
præter alios multos patruum quoque necauerat, inter-
C fecta eſt. Nero poſtquam accepit eam mortuam eſſe,
non credidit: nimirum propter magnitudinem temera
rii facinoris diffidebat. Itaque cupiuit eam videre, &
denudatam penitus conſpexit, tum vulnera eius con-
templatus, nefarium ſermonem habuit plus quàm cæ-
des fuiſſet: Neſciebam (inquit) me tam pulchram ma-
trem habere. Deinde pecuniam dedit prætorianis mili-
tibus, videlicet vt multa facinora eiuſdem generis liben
ter facerent: ſcripſitque ad ſenatum literas, in quibus
præter cætera enumerabat quot ſcelerum conſcia ſibi
D fuiſſet, ab eáque ſibi inſidias eſſe factas, atque in eo de-
prehenſam, mortem ſibi conſciuiſſe. Quibus literis miſ-
ſis ad ſenatum, ille nocturno tempore tanto metu con-
turbabatur vt de lecto repentè proſiliret. Interdiu per-
terrefaciebant eum tubicines auditi bellicum canere
cum maximo tumultu, quo in loco Agrippinæ oſſa ſe-
pulta erant, quamobrem aliò migrabat. Quúmque ibi
idipſum ei accideret, perterritus aliò proficiſcebatur.
Hæc dum Romam nuntiarentur, cæteri (etſi erant indi-

gnati) gaudebant: putabant enim ob eam cauſam eum A
omnino eſſe periturum. Senatores verò cuncti ſe iſtis operibus Neronis lætari ſimulabant, congratulabantur ei, decernebántque multa in quibus ſe putabant ei gratum facturos. Vnus Publius Thraſeas Pætus, etſi venit in ſenatum, ac legi epiſtolam audiuit, tamen prius ſurrexit quàm aliquid ſtatueretur, exiítque foras, propterea quòd ea quæ vellet, dicere non poſſet: quæ autem poſſet, nollet. Cætera expoſuit in eandem ſententiam. nam ita dicere ſolebat, Si me tantùm (inquit) Nero interfecturus eſſet, magnam haberem adulatoribus eius gratiam: ſed ſi eos à quibus maximè laudabatur, ſuſtulit ſublaturúſque eſt, cur oportet fruſtrà turpiter & ſeruiliter mori, quum munus naturæ explere liceat retenta libertate? De me enim (inquit) aliquis ſermo habebitur in poſterum: de iis nullus, niſi tantummodo eos interfectos fuiſſe. Quúmque Thraſeas eſſet eiuſmodi, tum ita de ſe dicere ſolebat, Nero me poteſt occidere, lædere quidem nō poteſt. Neronem in vrbem venientem, matre interfecta, omnes publicè colebant: pri-
uatim autem quoties tutò & liberè loqui poterant, car- C
pebant & vellicabant. nam culeum in quadam ſtatua ipſius de nocte ſuſpenderunt, vt ex eo ſignificarent Neronem in culeum coniici oportere, expoſuerúntque puerulum in foro, alligata ad eum tabella, in qua ſcriptum erat, Non te tollo, ne matrem occidas. Legebatur in pleriſque locis ſcriptum,

Νέρων, Ορέϛης, Αλκμαίων, μητροκτόνοι, Nero, Oreſtes, Alcmæon, matricidæ. Audire licebat eos qui ita dicerent, Nero matrem interfecit, eóſque multi deferebant,
magis vt Neronem criminarentur quàm vt eis interi- D
tum afferrent. Cuius rei ipſe nullam pœnam repoſcebat, ne fama magis omnium ſermone percrebreſceret, vel quòd ſermones habitos de iis rebus contemneret. Cæterùm in mediis ſacrificiis, quæ Agrippinæ cauſa fiebant decreto ſenatus, ſol omnino defecit, adeo vt ſtellæ viderentur. Præterea elephanti qui currum Auguſti egerant, in circum ingreſſi, quum eò vſque vbi ſenatores ſedebant, veniſſent, non vltrà progreſſi, cōſtiterunt.

A Et quod maximè coniicere licet diuinitus accidiſſe, cœna quæ ad eum perferebatur, tota fulmine deflagrauit, quaſi harpyia quædam cibos ei eriperet. Porro Domitiã amitam ſuam veneno ſuſtulit, ac bonis eius quæ Baiis & in mari Rauennati erant, ablatis, in iis magnifica trophæa ſtatuit, quæ ad noſtram ætatem vigent. Ludos maximos & magnificentiſſimos in honorem matris fecit: nam ſimul in quinque ſexve theatris complures dies feſtos egit. Quo tempore elephas introductus in theatrum, in ſummum eius fornicem conſcendit, atque in-
B de vehens hominem in fune ambulauit. Id verò turpiſſimum viſu atque grauiſſimum fuit quòd viri fœminæque, non ſolum equeſtris ſed etiam ſenatorii ordinis, in orcheſtram, & circum, & amphitheatrum ingreſſi ſunt vt homines turpiſſimi atque inhoneſtiſſimi: nonnullique eorum tibiis cecinerunt, ſaltauerunt, tragœdias & comœdias egerunt, citharœdi fuerunt, equos agitauerunt, belluas occiderunt, munus gladiatorium obierunt. Id multi fecere volentes, multi inuiti. Viſæ ſunt eo tẽpore veteres & illuſtres familiæ, Furii, Fabii,
C Porcii, Valerii, cæteríque omnes, quorum trophæa atque templa conſpiciebantur, ea de inferiore loco facere quæ nec ab aliis quidem hominibus fieri vnquam viſa fuerant. Itaque viciſſim digito commõſtrabantur. Dicebant enim Macedones, Hic eſt nepos Pauli: Græci autem, Ille Memmii: tum Siculi aiebant, Videte Claudium: mox Epirotici, Vos verò Appium videte: Aſiatici Lucium oſtendebant: Hiſpani Publium: Carthaginenſes Aphricanum: Romani verò, omnes. Nam hæc exordia turpitudinis ſuæ facere voluit. Quod quum vide-
D rent ii qui mente præditi erant, tum etiam propter magnitudinem ſumptuum ingemiſcebant. Etenim magnificentiſſima quæque & lautiſſima quibus homines veſcuntur, cæteráque omnia pretioſiſſima, equos, mancipia, vehicula, argentum, veſtem diuerſi generis in ſignis & notis quibuſdam dabat: iaciebat enim ad plebem paruos globos inſcriptos, tanquam in ſingulis eorum aliquid ineſſet, & vt quiſque ſignum collegerat, ita ei largiebatur. Quamobrem ſic cogitabant, eum qui tantos

ſumptus faceret ad ignominiam, nullo modo lucrifaciendi cauſa ab indigniſſimis & inſolentiſſimis rebus abſtinentem fore. Poſt hæc viſis nonnullis portentis, aruſpices reſpondere interitum Neroni denuntiari: dederéque ei conſilium vt in alios id periculum auerteret: qua ex re complures interfeciſſet ſubitò, niſi ei Seneca ita dixiſſet, Licet (inquit) quamplurimos occidas, tamen non potes ſucceſſorem tuum occidere. Tunc ſacrificia pro accepta ſalute (ſicuti dicebat) fecit, forúmque obſoniorum (quod vno verbo macellum dicitur) dedicauit. A
Poſt hæc celebrauit feſta alterius generis, quæ dicuntur Iuuenalia: ea propter barbam eius quæ tum primùm raſa fuerat, facta ſunt: cuius pilos in ſphæram auream coniectos, Ioui Capitolino conſecrauit. His ludis interfuerunt multi, ſed imprimis nobiliſſimi viri. Cuius rei argumentum eſt quòd AElia Catula fœmina nobiliſſima atque ditiſſima, ac iam grandis natu (nata erat annos octoginta) ſaltauit: cæteri qui propter ſenectutem & morbos præcipuè, nihil poterant facere, choreas canebant. Se enim exercebat vnuſquiſque vt poterat, erántque ob eas res ſcholæ conſtitutæ, quas frequentabant clariſſimi viri, mulieres, puellæ, adoleſcentuli, vetulæ, ſenes. Quòd ſiquis non poſſet aliter ſpectaculum præbere, ad choreas ibat: qúmque multi pudore adducti, ea facerent perſonati, Nero petente populo, ab eis perſonas auferebat, eóſque patefaciebat hominibus, apud quos ipſi paulo antè magiſtratus geſſerant: Tum illi præſertim, cæterique mortuos beatos eſſe aiebant. Nam eo anno magnus numerus primorum hominum mortem obierat, atq; eorum nonnullos accuſatos Neroni inſidias feciſſe, milites lapidibus obruerāt. Quoniam autē oportebat extrema principiis reſpondere, ipſe quoque Nero in theatrum prodiit, Gallionis voce nominatim prædicatus, Erit (inquit) Cæſar in ſcena habitu citharœdi. Quinetiam ipſe imperator dixit, Domini mei audite me libēter. Igitur Auguſtus cecinit Attin quādam & Bacchas coram magno militum numero & vniuerſo populo, quantū ſedes capiebant: etſi (vt traditū eſt) tam parua voce & cantu erat vt riſum fletúmq;

B, C, D

A ſimul omnibus excitaret. Aſſiſtebant ei Burus & Seneca vt magiſtri, ſuggerentes aliquid: quúmque dixiſſet, plaudebant manibus & veſtimentis vt reliquos ad idem faciendum inducerent. Erant ob eam cauſam parata quinque millia militum, qui Auguſtales nominati, incipiebant eum laudibus extollere: poſt hos cæteri omnes inuiti acclamare cogebâtur, vno Thraſea excepto, qui nunquam ei viſus eſt aſſentiri: reliqui, atq; imprimis nobiles viri, ſtudioſè ſimul & ingemiſcentes omnia côprobabant quæ ab Auguſtalibus dicta eſſent, atque vnà ſi-
B mulata lætitia conclamabant. Tum licebat audire qui ita dicerent, quàm pulcher Cæſar, Apollo, Auguſtus, vnus veluti Pythius, nemo te per Iouem vincit Cæſar. Peractis his rebus, populo epulum dedit intra naues, in eo loco in quo ab Auguſto bellum nauale factum fuerat. Inde media nocte per cloacam in Tiberim nauigauit. Quæ quum facta eſſent, propterea quòd metum pilis nudaſſet, poſtea pro ſalute ac diuturnitate imperii ſui, (ſic enim edixit) certamen quinquennale inſtituit, quod appellauit Neronia, cuius cauſa gymnaſium ædifi-
C cauit, in cuius dedicatione equitibus ac ſenatoribus oleum gratis diſtribuit. Hic coronã obtinuit citharœdorum, quos ipſe nõ vicerat, cæteris omnibus vt indignis victoria, iudicatis: itaq; reliquæ citharœdorum coronæ ad eum ex omnibus certaminibus, quaſi ſolus victoria dignus eſſet, poſtea mittebâtur. Dum hæc Romæ geruntur, in Britãnia grauis caſus accidit, duabus vrbibus expugnatis, & octoginta millibus ciuiũ Romanorũ aut ſociorum peremptis, ipſa inſula alienata. Quæ clades à muliere illata eſt populo Romano vt maiore ignomi-
D nia afficeretur: eáque antea diuinitus denuntiata fuerat. Nam in curia barbaricum murmur cum multo riſu, & tumultus in theatro cum magno fletu audiebatur, quum ibi nemo hominum loqueretur aut lugeret. Præterea ædes quædam in Tameſa fluuio ex aqua factæ videbantur. Denique Oceanus inter eam inſulam & Galliam ſanguinolentus inundauit. Cauſa belli fuit publicatio bonorum, quæ quum eſſet primariis eorum à Claudio remiſſa, Decianus Catus, eius inſulæ procura-

tor, dicebat eam renouari oportere. Ad hanc cauſam acceſſit, quòd quũ eis Seneca quadringẽta millia aureorũ ſub magnis vſuris credidiſſet, eam ſummã omnẽ ſimul magna vi atque violẽtia exigebat. Maximè verò excitauit perſuaſitque vt bellum cum Romanis gererent, Bunduica Britannica fœmina, orta ſtirpe regia, quæ non ſolùm eis cum magna dignitate præfuit, ſed etiam bellum omne adminiſtrauit, cuius animus virilis potius quàm muliebris erat. Comparato enim exercitu ad centum viginti millia hominum, in tribunal factum ex terra paluſtri more Romano, conſcendit, fœmina proceriſſimo corpore, forma honeſtiſſima, vultu ſeuero, voce aſpera, capillo valde promiſſo fuluóque: (nam ad femora demiſſus erat) ferebat magnum torquem aureum, induebatúrque tunica variis coloribus diſtincta & ſinuoſa, deinde craſſa chlamyde: quúmque ita veſtita eſſet ſemper, ac tum haſtã quoque haberet in manibus vt ea omnes perterrefaceret, in hunc modum dixit, Equidem vos re ipſa perſuaſos eſſe puto quantum libertas antecellat ſeruituti. Nam ſiquis veſtrûm ignorans, vtra melior eſſet, blandis promiſſis populi Romani deceptus ſit, nunc quidem certè vtranque experti, erratum veſtrum agnoſcere potuiſtis, quòd externam dominationem antepoſuiſtis moribus & inſtitutis patriæ. intellexiſtis profectò, quanto præſtantior ſit libera paupertas opibus quæ in ſeruitute poſſidentur. Quid enim eſt obſecro tam turpe, quid tam moleſtum hominibus, quod nobis ex quo tempore Britannia ab illis frequentari cœpit, non acciderit? Nónne maximis atque ampliſſimis facultatibus priuati ſumus? nónne reliquorum tributa pendimus? nónne præter cætera quæ damus, & agros quos colimus ad eorum vtilitatem, noſtrorum etiam corporum omnia tributa conferimus? At quanto melius fuit, ſemel fortunatos eſſe, quàm fictis falſiſque nominibus libertatis ſingulis annis redimi? quanto verò honeſtius mortem occumbere quàm capita tributaria circumferre? Sed quid ego iſta commemoro, quum per illos ne mortem quidem liceat immunes cum vita commutare? Etenim quot &

A quanta penſitemus mortuorum nomine, omnes profectò ſcitis, Quúmque ii qui ſeruitutem ſeruiunt apud alias gentes, mortę liberentur, ſoli populo Romano mortui viuunt, quæſtus & compēdii cauſa. Quid quòd & ſiquis noſtrûm pecuniam non habet, (quomodo enim aut vnde habere poſſit?) denudamur, ſpoliamur, tanquam interfecti ſimus? Quam verò continentiam eorum expectamus in reliquum tempus, qui nos à principio ita tractent illiberaliter? quum tamen omnes homines, feras belluas quas proximè ceperunt, fouere ſo-
B leant & blāditiis delinire. Sed nos ipſi (vt verè dicam) authores fuimus malorum omnium, qui eis principiò pedem in hac inſula ponere permiſimus, qui non eos ſtatim vt illum Iulium Cæſarem expulimus, qui non contra eos quum adhuc longè abeſſent, vt contra Auguſtum & Caligulam, magna & metuenda claſſe contendimus. Nos igitur tantam inſulam, vel potius continentem ac quodammodo circumfluam, diuiſam & ſeparatam habitantes, tantúmque oceano à cæteris gentibus diſiuncti vt alias terras, aliud cælum incolere vi-
C deamur, quorum nomen ne ſapientiſſimis quidem eorum planè eſt cognitum: nunc neglecti & decepti ſumus ab iis qui omnino præterquam aliis ſuperiores eſſe, nihil agere, nihil moliri videntur. Quamobrem ô ciues, amici, & propinqui (nam ego omnes, quum eandē inſulam habitemus, & commune nomen habeamus, propinquos puto) nunc quidem (quod antea non fecimus) ac dum libertatis memoriam tenemus, quod nobis dignum eſt cenſeo eſſe faciendum, vt non ſolùm libertatis nomen, ſed etiam vim & facta poſteris relin-
D quamus. nam ſi nos honeſtè & liberaliter educati, prorſus obliuiſcamur noſtræ felicitatis, quid eos nutritos in ſeruitute facturos eſſe ſperamus? Neque verò hæc à me idcirco dicuntur vt hunc ſtatum qui nunc eſt, odio habeatis (odiſtis enim) neque vt ea quæ nobis euentura ſunt, magnopere metueatis, (iam enim metuiſtis) ſed vt vos laudibus afficiam, agámque gratias quòd per vos ipſi omnia quæ neceſſaria eſſe videntur, facere ſtatuatis: quòd mihi atque vobis ipſis promptis animis opem

feratis, quódque vobis Romanos metuendos eſſe non A
putetis. Non enim plures ſunt numero quàm vos, non
fortiores. ídque intelligi poteſt ex galeis, thoracibus,
ocreis, quibus muniti eſtis: præterea ex aggeribus &
muris & foſſis quas feciſtis ad propellendas excurſiones
hoſtium: quandoquidem malunt excurrere timoris
cauſa quàm pugnare cominus, vt eſt noſtra conſuetudo.
Quocirca tantum eos excedimus viribus, vt tentoria
noſtra muris eorum tutiora, & ſcuta omni eorum
armatura potiora putem. Qua ex re, ſi apud nos erit victoria,
facilè eos capiemus: ſi verò aliqua neceſſitas obuenerit, B
effugiemus. Quòd ſi ſtatuerimus nos aliquò recipere,
ſic nos in paludes abdemus & montes vt ab iis
inueniri aut capi nequeamus. Illi verò grauitate & pondere
armorum impediti, neque quéquam noſtrûm inſequi
poterunt, neque ſe in fugam conferre. Quòd ſi
excurrent aliquando, mox ad certa loca perfugient, in
quæ tanquam in caueam à nobis compellentur. Quibus
in rebus quũ multo nobis inferiores ſint, tum maximè
quòd famem, ſitim, frigus, calorem perferre nobiſcum
pariter non poſſunt: ſub vmbra, tecto, ſubacto C
cibo, vino, oleo, ita indigent, vt ſiquid eorum deficiat,
moriantur: nobis autem quæuis herba & radix cibus
eſt: quilibet ſuccus, oleum: omnis aqua, vinum: omnis
arbor, domus. Adhæc loca ipſa nobis ſunt familiaria &
quaſi ſocia ad bellum gerendum, illis incognita & inimica.
nos fluuios nudi & nantes tranſimus, illis ne nauibus
quidem facilè traiiciuntur. Itaque quod felix fauſtúmque
ſit, contendamus in eos confidenter, oſtendamúſque
eos, quum lepores ſint atque vulpes, temerè
conari canibus & lupis imperare. Hæc quum dixiſſet, D
leporem è gremio dimiſit ominis capiendi cauſa: qui
poſtquam proſperè proceſſit, vniuerſa multitudo lætantibus
animis conclamat. Tum Bunduica paſſis palmis,
Gratias ago tibi (inquit) Adraſte, téque mulier mulierem
inuoco, non baiulis AEgyptiis imperans, vt Nitocris:
non Aſſyriis mercatoribus, vt Semiramis, (hæc
enim iam à Romanis accepimus) nec rurſum populo
Romano, vt paulò antè Meſſalina, pòſt Agrippina, núc

A Nero, qui nomine viri appellatus, re ipſa mulier eſt: idque ex eo intelligi poteſt quòd voce & cithara canit, quódque ornatur muliebriter: ſed Britannis hominibus imperans, qui non agros colere, non opifices eſſe, ſed bella gerere optimè didicerunt: qui cum cætera omnia, tum liberos & vxores communes eſſe inter ſe putant, atq; illæ ob eam cauſam eandem virtutem cum maribus exercent. Quum igitur ego apud huiuſmodi viros atque fœminas regnum obtineam, peto abs te eorum victoriam, ſalutem, libertatem contra viros con-
B tumelioſos, improbos, inſatiabiles, ſceleratos: ſi viri appellandi ſunt homines qui calefactis aquis lauantur, qui lautè & opiparè epulantur, vini pleni, vnguentis delibuti, molliter cubantes, cum pueris, atque iis exoletis coëuntes, citharœdo & quidē malo ſeruientes. Non mihi, obſecro, non vobis in reliquum tempus imperet Neronia aut Domitia, ſed illa canens dominetur populo Romano. dignus eſt enim huic mulieri ſeruire, cuius tyrannidem longo temporis ſpatio ſuſtinet. Tu verò Domina vt nobis ſola ſemper adſis, à te vehementer
C peto. Hæc atq; alia huiuſmodi quum Bunduica in cōcione dixiſſet, contra Romanos omnibus copiis contendit. Per id tempus imperatore deſtituti erant, quòd Paulinus eorum imperator in Monam, quæ inſula eſt finitima Britanniæ, exercitum duxerat. quamobrem Búduica duas vrbes populi Romani expugnauit, atque diripuit, in eíſque cædem infinitam, vt ſuprà dixi, fecit. Captis autem hominibus, omnia quæ grauiſſima eſſe poſſunt, facta ſunt. Id verò eſt crudeliſſimum atque immaniſſimum, quòd fœminas nobiliſſimas & honeſtiſſi-
D mas, nudas ſuſpēderunt, excīſáſque mammas earum ad ora ipſarum conſuerunt, vt eas comedere viderentur, earúmque corpora porrecta in lōgitudinem, palis præacutis tranſfixerunt. Quæ omnia faciebant contumelioſè, dum ſacrificarent in ſuis templis & epularentur, & maximè in luco Andates: ſic enim victoriam appellabant, eámque colebant ſtudioſiſſimé. Paulinus, qui iam Monam ſubegerat, ſtatim vt Britannicam cladem intellexit, ex Mona in Britanniam renauigauit. Is belli,

quod cum barbaris erat, fortunam tentare ac periclitari ſubitò noluit, quòd eorum multitudinem & vecordiam timeret: tamenq; quum pugnam in tempus magis idoneum differret, vbi inopia frumenti laborare cœpit, inſtantibus ac vrgentibus barbaris, coactus eſt contra voluntatem ſuam prælium cum eis cõmittere. Bunduica, cuius exercitus erat ad militum ducenta triginta millia, curru vehebatur, ſuóſque inſtruebat. Paulinus, qui neque pares legiones opponere eis poterat (neque enim Romani inſtructi ſinguli ſuffeciſſent, adeò numero pauciores erant) neque rurſum ſimul confligere, ne B
cinctus ab hoſtibus cæderetur: tandem audacter exercitum in tres partes diſtribuit, vt ſimul in variis locis pugnarent, ſinguláſque partes confertas denſáſq; præſtitit ne facilè frangerentur. Dum eos inſtruit, & certis locis collocat, ita cohortari incipit, Agedum (inquit) commilitones & Romani viri, oſtendite his peſtibus, quantum nos eis etiam afflicta fortuna antecellamus. Turpe enim eſt, quæ paulo antè virtute peperimus, ea nos hoc tẽpore turpiter amittere. Sæpenumero vos ipſi, quum pauciores eſſetis quàm nunc, multo plures hoſtes viciſtis, idémq; à maioribus veſtris crebrò factũ eſt. C
Nolite igitur multitudinem pertimeſcere, aut ſtudium nouandarum rerum, eorum qui inermes inconſideratiſſima & dementiſſima temeritate cõfidunt: qui etſi quaſdam vrbes incenderunt, tamen id ab iis non vi aut pugnando factum eſt, ſed alteram proditam, alteram deſertam ceperunt: quas ob res nunc iuſtas & meritas pœnas de iis ſumite, vt quibus viris iniuriam fecerint, rebus ipſis intelligãt ac factis. Hos ita cohortat⁹, ad alteros proficiſcitur, quibus ait, Hoc tempus commilitones D
alacritatem atq; audaciam veſtram poſtulat: hodierno die non ſolùm viri fortes eritis, ſed etiam res amiſſas recuperabitis ſi iſtos vincetis, Nemo omniũ vobis in poſterum reſiſtet, hoc vno prælio facto; ſed ea quæ vobis nunc adſunt, confirmabitis ac reliqua ſubigetis. Cæteri milites vbicunq; erunt, vos æmulabuntur, vos hoſtes pertimeſcent. Itaq; nunc dum in veſtra manu eſt, an tuti ab omnibus hominibus, retinere velitis ea quæ vobis

A à maioribus veſtris relicta ſunt, quæque vos ipſi antea quæſiuiſtis, an his rebus omnibus priuati, miſeri, afflicti & calamitoſi viuere. Eligite quæſo imperium, opes, felicitatem potius quàm ea quæ ſunt iis contraria ſocordes & negligentes pati. Hæc quum dixiſſet, ad tertios progreſſus ait, Audiuiſtis quæ nobis homines impuriſſimi ac ſceleratiſſimi fecerunt, vel potius magnam eorum partem vidiſtis. Itaque ſtatuite vtrum vos eadem quoque pati malitis, ac penitus Britanniam amittere, quàm victores non modò vlciſci eos qui interfecti ſunt,
B ſed etiam exemplum relinquere cæteris hominibus, nó ſolùm gratæ ad obediendum beneuolentiæ, ſed etiam neceſſariæ ad res nouas moliendas acerbitatis. Spero equidem imprimis vos ſuperiores fore, confiſus beneuolentia atque ſocietate deorum immortalium, qui plurimùm auxiliantur iis qui iniuriam acceperunt: deinde veſtra patria fortitudine. Vos enim Romani eſtis, vos virtute atque experientia veſtra omnes homines viciſtis, vos eos ipſos qui nunc vobis reſiſtunt, cepiſtis: poſtremò dignitate: non enim cum hoſtibus, ſed cum ſer-
C uis noſtris confligemus, quibus liberis eſſe & ſuo iure viuere conceſſimus. Quòd ſiquid nobis contra ſpem euenerit (neque enim id grauabor dicere) multo melius eſt pugnantes fortiter occumbere, quàm captos in crucem tolli, aut viſcera noſtra exciſa conſpicere, palis ardentibus transfigi, feruentíque aqua conſumi & interire, tanquam in feras belluas ſceleratas & impias incidamus. Quamobrẽ licet inferiores fuerimus, & mortem hic obierimus, tamen Britanniam habebimus clariſſimum monumẽtum: quam ſi cæteri Romani amiſerint,
D tamen nos eam corporibus noſtris perpetuò retinebimus. Hæc quum dixiſſet, atque alia eiuſdem generis, ſignum pugnæ dat. Tunc omnes vtrinque conueniunt. Barbari magnos clamores edunt, & cantus minaces: Romanis ſilentium eſt & ordo, quouſque eò veniunt quò telum adiici poſſet: mox accedente turba hoſtium, ſigno dato ſimul in eos irruunt, corúmque ordines primo cõgreſſu facilè perturbant: pòſt cincti vndique magna multitudine prælium ineunt. Ibi varium certamen fuit. cœpere vtrinque milites leuis armaturæ ſe percu-

tere, milites grauis armaturæ vtrinque inter ſe appoſiti A
eſſe, equites cum equitibus congredi, ſagittarii Romani certare cum curribus barbarorum. Barbari curribus ſuis impetum in Romanos facere, eóſque deiicere. Illi quòd abſque thoracibus pugnarent, telis horum propulſari: pedes ab equite opprimi, eques à pedite exturbari: multi coniuncti ſimul contra currus contendere: multi ab iiſdem curribus fundi ac fugari: alii ſagittarios propius accedentes in fugam conuertere, alii procul ab iis cauere. Quæ quum non vno in loco, ſed ſimul in tribus pariter gererentur, diu vtrinque pugnatum eſt pari alacritate & audacia. Tandem Romani ſuperiores diſcedunt, multis in ipſo prælio, multis ad impedimenta, & ad ſyluam cæſis, denique multis viuis captis. Effugere complures qui parabant iterum pugnare. Sed interim Bunduica morbo extincta eſt, eámque illi luxerunt & humauerunt magnificè: pòſt, quòd verè ſuperati eſſent, fuſi ac diſperſi ſunt. Sed de Britannicis rebus hactenus. Romæ autē Nero Octauiam Auguſtā primò propter Sabinam pellicē repudiauit, pòſt interfecit: cui tamen Burus in ea re obſtiterat prohibuerátque quo minus eam repudiaret: ſic enim Neroni dixerat, Dotem igitur ei, hoc eſt principatum redde. Burus enim tam magna libertate loquendi vtebatur, vt quum à Nerone rogaretur aliquando iterum de iiſdem rebus ſententiam dicere, planè & apertè reſponderit, Ne me (inquit) de quibus rebus ſemel dixero, bis interroges. eū Nero veneno ſuſtulit: Tigellinúmque Sophroniū, qui petulans & homicida fuit ſupra omnes homines ſuæ ætatis, vna cum altero, prætorianis militibus præfecit. De hoc Pythiæ ancillæ ἀπόφθεγμα dictum eſſe fertur. D
Nam quum omnes famuli præter Pythiam vnà cum Sabina Octauiam inuaderent, quòd eam contemnerent afflicta fortuna, & illi cuius magna poteſtas erat, aſſentarentur, ſola Pythias, licet acerrimis tormentis coacta, noluit in eam mentiri: qúmque Tigellinus inſtaret vehementius, faciem eius conſpuit, Mundior eſt, (inquit) Tigelline, vulua dominæ meæ, quàm os tuum. Sed Nero hæc ſalſe & facetè dicta mulierum non pro-

A babat:quamquam Pluto interfecto,poſtquam vidit caput eius ad ſe perlatum, Neſciebam(inquit)húc hominem magnum naſum habere: quaſi ei peperciſſet, ſi id cognouiſſet antea. Nero omnẽ ferè vitam degebat in popinis, vetuitque vt nihil in eis coctum aliis hominibus præter olera & legumina,venderetur. Pallantem interfecit quòd magnas opes peperiſſet, ad aureorum quadrageſies centena millia.Ita difficilis & moroſus erat vt neque cum ſeruis neque cum libertis ſermones conferret:ſed iis omnia quæ vellet mandarétve,in libellis ſcri-
B bere cõſueuerat.Tanta erat Neronis petulantia vt publicè currus agitaret.Is aliquando belluis interfectis, ac ſubitò aqua in amphitheatrum deducta, bellum nauale confecit: eodémque amphitheatro exhauſto, præbuit certamen gladiatorium: mox aqua rurſum introducta, publicè ſumptuoſam cœnam dedit.Huic cœnæ Tigellinus præfectus fuerat, erátq; eius cœnæ magnificus apparatus. Fuére in medio amphitheatro, & in aqua poſita magna vaſa varia lignea,& ſuper ea tabulæ fixæ:-circũ erant vndique tabernæ & diuerſoria ædificata: quúmq;
C Nero & Tigellinus cum conuiuis ſuis medium locum tenerent, ac in tapetis purpureis & mollibus ſtragulis epularentur, cæteri in tabernis magnam lætitiam capiebant,intrabántque lupanaria, & cum omnibus mulieribus quæ tum ibi conſederant, palàm rem habebant & impudenter.Aderant autem pulcherrimæ & clariſſimæ ancillæ,liberæ,ſcorta,virgines,vxores multorũ ciuium, non ſolùm plebeiæ ſed etiam nobiliſſimæ, & puellæ & mulieres. poterat quiſque ea quam cuperet, potiri:negare licebat nemini.Multitudo congregata vi-
D delicet ex plebeis hominibus,largiter potabat, faciebátque iniuriam libidinoſé. Tum enim ſeruus cum domina, præſente domino ſuo, & gladiator cum virgine nobili,inſpectante patre,rem habuerunt. Sequebantur inde grauiſſimæ & turpiſſimæ altercationes, vulnera, tumultus, non ſolùm ab iis qui intus erant, ſed etiam ab iis qui foris remanſerant. Quibus ex cauſis multi homines mortui, multæ mulieres ſuffocatæ, multæ raptæ ſunt. His confectis rebus,cupiuit, quod antea ſem-

per optauerat, vrbem atque imperium viuus funditus A perdere. Quam quidem ob cauſam ipſe quoque Priamum mirum in modum beatum fuiſſe dicebat, quòd patriam ſimul cum regno perditam vidiſſet. Igitur paucos homines quaſi ebrii eſſent, aut alia maleficia facerent, clàm in varias partes vrbis dimiſit. Hi primò vnum & alterum locum pluráve incenderunt: quod quum eſſet factum, omnes homines dubitauere, maximè quòd neque principium mali nec finem poſſent inuenire, quódque multa viderent & audirent inſolentia. nihil enim aliud quàm ignes, vt in caſtris, licebat videre, nihil audire ab aliis quàm hoc aut illud comburi. vbi? B quomodo? à quo? auxiliamini. Ingens erat vbique omnium perturbatio, omnes huc & illuc concurſabant obſtupefacti: multis, dum opem aliis ferrent, domi omnia ſua comburi nuntiabatur: multi, antequam res ſuas audirent incendio deflagrare, eas conſumptas eſſe intelligebant: alii ex ædibus ad angiportus currebant, vt inde ædibus ſubuenirent: alii de via intrò properabãt, vt intus aliquid perficerent. Ingens erat clamor & vlulatus puerorum, mulierum, virorum, ſenum, vt nihil C propter fumum videri, nihil propter clamorem intelligi poſſet: multi, quaſi muti eſſent, ſilere videbantur: multi ſua exportare, multi aliena rapere, ſe inuicem decipere, in ſarcinis errare, nec, quò progrederentur aut vbi ſtarent ſcire: tum expellere, & expelli: exturbare alios, mox ipſi exturbari: multi ſuffocari, multi opprimi: poſtremò nihil quod in huiuſmodi calamitate hominibus accidere poſſit, prætermitti. Neque verò aliò facilè poterant perfugere: nam ſiquis proximum euaſiſſet ſaluus, mox incidebat in alium, atque ab eo necabatur. Id non D vno tantùm, ſed pluribus diebus atque noctibus eodem modo factum eſt: multæ domus deſtitutæ ab iis qui opem ferrent, conciderunt: multæ manibus eorum qui auxiliabantur, deflagrauerunt: quòd & milites cæteri, & excubiæ nocturnæ ad rapinas ſpectantes, non ſolùm nõ reſtinguebant incendium, verùm etiam magis incendebant. Quúmque varia in variis partibus euenirent, tandem ventus ignem ſimul ad reliqua omnia pertulit.

A Quo facto nulla amplius cura de vaſis, nulla de ædibus eſſe cœpit, ſed ii qui reliqui erant, de tutis quibuſdam locis, veluti multas inſulas aut vrbes ſimul inflammatas intuebâtur: iamque amplius nemo rerum ſuarum cauſa mœrore conficiebatur, rempublicam tantummodo lugebant, recordabanturque magnam partẽ vrbis à Gallis incenſam aliquando, eodem modo conflagraſſe. Quum cæteri omnes in his rebus eſſent, ac multi in hoc grauiſſimo dolore in ignem ſe coniicerent, Nero in ſummum palatii, vnde magna pars incendiorum videri poterat, conſcendit, ibique ornatu citharœdi excidium Troiæ, vt ipſe dicebat, cecinit, vel potius vrbis Romæ, ſicuti videbatur. Itaque vrbs eo tempore in tantam calamitatem incidit, quantam nec antea vnquam, nec pòſt, præter Gallicam, accepit. Nam mons Palatinus omnino, & theatrum Tauri, & cæteræ vrbis duæ partes exuſtæ ſunt, ac innumerabiles homines perierunt. Tum populus Neroni omnia malè precari, non quòd nomẽ eius nominaret, ſed quòd execraretur eos qui vrbem incendiſſent. Imprimis omnes commouebat recordatio oraculi, quod decantatum fuerat Tiberii temporibus: id erat.

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν,
Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις,

His ter trecentis circumuoluentibus annis,
Seditio perdet Romanos.

Quúmque Nero populi conſolandi cauſa hos verſus nuſquam repertos eſſe diceret, mutata ſententia hunc verſum, vt verè Sibyllinum, canere cœperunt.

Ἔσχατος Αἰνεαδῶν μητροκτόνος ἡγεμονεύσει,

D Vltimus AEneadum matrem necat induperator.

Id quod accidit, ſiue verè prædictum diuino oraculo, ſiue afflatu multitudinis ex ſtatu rerum qui tum erat: nam is vltimus ex Iulii familia, quæ ab AEnea profecta erat, regnauit. Nero magnam pecuniam à priuatis & populis propter incendium factum, partim vi partim de voluntate ipſorum exegit, & populo diuiſionem frumenti abſtulit. Quæ dum ab Nerone gererentur, nuntius ex Armenia, laurúſq; parta victoria ad eum allata eſt.

eſt. Nam Corbulo, reſtituta exercitatáque re militari, quæ iam antea diſperſa & neglecta erat, Vologæſum regem Parthorũ, & Teridatem principem Armeniæ aduentu ſuo perterruit. Is non ſolùm genere clarus & viribus corporis, ſed etiam prudentiſſimus erat, poterátque cum veteribus Romanis comparari, vir magna fortitudine & iuſtitia & fide non modò in ſuos, ſed etiam in hoſtes. Cuius rei cauſa Nero eum pro ſe ad bellum gerendum miſit, eíque tantam poteſtatem dedit quantam vnquam nemini. Credidit enim eum ſuperaturum eſſe barbaros, & ſecum in fide perpetuò manſurum. A B quibus in rebus haud eum fefellit opinio. Nam Corbulo reliquos homines ob hanc vnam cauſam offendit quòd Neroni fidem ſeruaret, eúmque, dum principem pro illo habere cuperent, hac in re duntaxat non probabant. Corbulo Artaxata abſque pugna cepit, vrbémque diruit: pòſt ad Tigranocerta contendit. Is regioni eorum parcebat qui deditionem facerent: agros verò vrbéſque eorum qui reſiſterent, depopulabatur: quanquam & illa à volentibus capiebat. Quúmq; alia multa præclarè & glorioſè faceret, Vologæſum licet horribilem & formidoloſum hoſtem, adduxit ad fœdera faciẽda pro dignitate populi Romani. C Itaque Corbulo magnam potentiam & gloriam adeptus, quum poſſet facillimè imperator deſignari, omnibus hominibus Neroni grauiter infenſis, omnéſque res ipſius admirantibus, non modò nihil vnquã molitus, accuſatúſq; nunquam eſt, ſed tum etiam magis continens fuit. At Seneca & Rufus præfectus prætorii, cum aliis viris illuſtribus contra Neronem coniurauerunt. Non enim amplius eius turpitudinem perferre, non petulantiam, non crudelitatem poterant. D Itaque ſe atque illum ſimul his malis liberari cupiebant, ídque palàm Sulpitius Aper centurio, & Subius Flauius tribunus ſtipatorum militum apud Neronem cõfeſſi ſunt. Horum ille rogatus à Nerone cauſam coniurationis, reſpondit, Quoniã (inquit) alio pacto tibi nõ poteram ſubuenire. Flauius verò, Dilexi te, (inquit) & odi ſupra omnes homines. dilexi, quòd te ſperabam bonũ principem fore: odi, quòd hæc

A facias. non enim poſſum aurigæ & citharœdo ſeruire. Hi, patefacta coniuratione, atque alii multi horum cauſa ſupplicio affecti ſunt. Nam ſicui crimina poterant inferri ex effuſa lætitia, mœrore, ſermone, nutu, iis criminibus illatis fides habebatur: nec erat vllum crimen, licet confictum eſſet, quod non ob ea quæ verè à Nerone facta fuerant, credibile videretur. Qua in re amici mali multorum ſeruíque plurimùm potuerunt. nam alienos quidem ſeruos atque inimicos, quòd eos habebant ſuſpectos, cauebant, ſuis autem ſe vel inuiti pate-

B faciebant. ac de reliquis quidem dicere difficile eſt: Seneca verò Paulinam vxorem interficere voluit. dicebat enim ſe ei perſuaſiſſe mortem contemnere, eámque ſecum vnà mortem obire cupiuiſſe. ea quoque Senecæ venas incidit: ſed quum is difficilè moreretur, militibus mortẽ ei accelerantibus, antè mortuus eſt quàm vxor. Ita Paulina ſuperſtes fuit, neque prius ſibi manus attulit, quàm libellum quem ſcribebat, cæteráque emendauiſſet, quæ non audebat apud quẽquam deponere, metuens ne, ſi fortè in manus Neronis veniſſent, interirẽt.

C Itaque Seneca hoc modo diſceſſit è vita, licet vt homo imbecillo animo, Neroni conſuetudinem quam cum ipſo habuiſſet, exprobraret, ſuáſque facultates omnes propter ædificia quæ extruebantur, contuliſſet. Fratres Senecæ poſtea interfecti ſunt. Thraſeas quoque & Soranus, qui nobilitate, opibus, ac omni genere virtutis primas partes tenebant, etſi culpam coniurationis non ſuſtinuerunt, tamen propterea quòd tales erant, poſtea mortui ſunt. Contra Soranũ Publius Egnatius Celer philoſophus falſum teſtimonium dixit. Quum enim

D duo homines præſertim cum Sorano verſarentur, Caſpius Aſclepiadotus Nicæus, & ille Berythius, Aſclepiadotus non modò nihil in eum dixit, ſed contrà bonitatem integritatémq; eius confirmauit. quamobrem tunc in exilium miſſus eſt: licet eum Galba imperator poſtea reſtituerit. Publius verò, quòd eum calumniatus erat, pecuniam & honores adeptus eſt, vt cæteri omnes qui idem fecerant: quanuis poſtea in exilium miſſus ſit. Soranus, quòd vſus eſſe artibus magicis diceretur

opera filiæ ſuæ, factis Nerone ægrotante ſacrificiis, occiſus eſt. Thraſeas propterea moritur quòd rarò, tanquam minimè approbaret ſenatus decreta, in ſenatum venerat, & quòd nunquam Neronem audiuerat dum cithara caneret, neque voci eius ſacræ, vt reliqui omnes, ſacrificauerat, aut approbauerat quicquam eius generis: quanquam in Potamia patria tragœdiam egit, vt mos erat in quibuſdam ludis, qui trigeſimo quoq; anno fieri conſueuerant. Hic quum venam ſecuiſſet, porrecta manu ait, Hunc tibi Iupiter ἐλευθέριε ſanguinem libo. Neque verò mirari quiſquam debet, ſi Nero huiuſmodi rebus ad homines interficiendos adducebatur, quãdo ab eo homines duo, quòd alter eorum habitaret in foro, & tabernas conduceret, amicóſque in eas reciperet: alter, quòd ſtatuam Caſſii haberet, eius qui Cæſarem interfecerat, dãnati, interfecti ſunt. Hoc loco prætereunda non eſt Epicharis mulier, de qua quum quæſtio haberetur de coniuratione, cuius ipſa imprimis conſcia fuerat, ac crebris tormẽtis adhibitis ſæuitia Tigellini cruciaretur, nihil vnquã patefecit. Quis verò recenſere poſſet ea quæ huius coniurationis cauſa prætorianis militibus data, aut ampliſſima atq; magnificẽtiſſima decreta quæ de Nerone amicíſve eius facta ſunt? Rufus Muſonius philoſophus his de cauſis in exiliũ miſſus eſt, & Sabina eſt à Nerone interfecta, quam prægnantẽ, ſeu volens ſeu per imprudentiam, calcibus oppreſſit. Sabina adeò delicatè vixit, vt (nam hoc vno breuiter cognito res manifeſta erit) mulas quibus agebatur, haberet aureis funibus ſubligatas; & quingentæ aſinæ quæ proximè peperiſſent, quotidie mulgerentur, vt ipſa earum lacte lauaretur. Formam enim & nitorẽ corporis magno ſtudio curabat: nam quum aliquando ſe non ſatis bona forma in ſpeculo cerneret, mori prius quàm ſeneſceret optauit. Nero tanto eius deſiderio teneri cœpit, vt puerum libertũ (is Sporus nominabatur) exſecari iuſſerit, quòd Sabinæ ſimillimus erat, eóq; in cæteris rebus pro vxore vſus ſit. Quinetiam progrediente tẽpore eum in vxorem duxit: quanquam ipſe nupſit Pythagoræ liberto, dotémque ei per ſyngrapham conſtituit: quas

A nuptias populus Romanus celebrauit vnà cum cæteris gentibus. Licet hæc poſtea facta ſint, ſed tunc (vt paulò antè dicebam) mors quamplurimis allata eſt, multique etiam ſalute à Tigellino magna pecunia redempta, liberati ſunt. Nerò quũ multa ridiculè faceret, tum aliquando in orcheſtrã inſpectante vniuerſo populo conſcẽdit, ibiq; quædã poemata ſua ſcripta de rebus Troianis legit: propter quæ, vt propter cætera omnia quæ faciebat, ſacrificia multa facta ſunt. Cogitabat de rebus geſtis Romanorum verſibus ſcribere, quum tamẽ euolueret ma-
B gnum numerum librorũ antequam aliquid eorum cõponeret. Qua in re præter cæteros adhibebat Aneum Cornutũ, virum illis temporibus doctrina & eruditione clariſſimum: quem tamen parum abfuit quin interfici iuſſerit, eum quidẽ certè in inſulam relegauit, propterea quòd nonnullis exiſtimantibus quadringentos libros à Nerone ſcribi oportere, nimium multos eſſe dixit. Quúmque alter ita obiiceret, Atqui Chryſippus quem tu laudas & imitaris, multo plures cõpoſuit, illos vtiles eſſe vitæ hominum reſpondit. Huius rei cauſa Cornutus
C exilio mulctatus eſt. Lucano verò, quòd arte poetica clarus erat, vetitum fuit ne carmen faceret. Cæterùm Caio Teleſino, & Sutonio Paulino cõſulibus, duo facta ſunt, quorum vnum honeſtiſſimum, alterum turpiſſimum fuit. Nam Nero certauit inter citharœdos, éique victori magno applauſu corona impoſita eſt, perfectiſq; ludis citharœdorũ in circo currus agitauit. Et Teridates habens ſecum non ſolùm ſuos, ſed etiam Vologæſi, Pacori, & Monobazi liberos, Romã deductus eſt. fuítq; eorum iter vt in triumphis per omnes regiones ab Eu-
D phrate. Vigebat Teridates ætate, forma, nobilitate, prudentia, magnóq; famulorum comitatu & apparatu regio: conſequebantur eum tria millia equitum Parthorum, cum frequentibus Romanis, eúmque vrbes magnificè ornatæ, ac populi magnis lætiſq; clamoribus excipiebant: quæq; neceſſaria erant, omnia gratis ei præſtabantur. In quam rem populus Romanus ſumptum faciebat ſingulis diebus aureorum octo millium, ídque nouem mẽſibus, quibus iter fecit, factum eſt. Teridates

æquo vbique vehebatur quouſque in Italiam venit: A
itidem vxor eius faciebat. gerebátque galeam auream
pro integumento, ne contra morem patriæ conſpiceretur. In Italia vehi cœpit curribus à Nerone miſſis,
ad eúmque Neapolin per agrum Picenum venit. Dum
Neronem conueniret, quanquam iuſſus eſt gladium
quem gerebat, deponere, tamẽ noluit, ſed eum vaginæ
clauis affixit: quanuis illum genu flexo, ac manus viciſſim ad cœlum tendens, veneratus dominum appellauerit. Hunc Nero ob eam cauſam admiratus, benignè &
comiter excipit, ac præter cætera ludos gladiatorios Puteolis facit. B
Præfectus ludorum fuit Patrobius libertus
eius, tantáque fuit eorum magnificentia atque ſumptus,
vt vnius diei ſpatio nemo præter viros, & mulieres, &
pueros AEthiopes amphitheatrũ ingrederetur: quibus
de cauſis Patrobius aliquo honore dignus erat. Ibi Teridates de ſuperiore loco in quo ſedebat, belluas iaculo
traiecit, duóſque tauros vno ictu (ſi tamẽ credibile eſt)
vulnerauit ac confecit. His perfectis rebus, Nero Romam eum adduxit, eíq; diadema impoſuit. Ibi tota vrbe luminibus ſertíſq; ornata, magna viſa eſt vbiq; hominum multitudo, ſed forum imprimis refertum erat. C
nam populus albatus laureatúſq; certis ordinibus medium forum tenuit, cætera tenebant milites armati
ſplendidiſſimè, eorúmque arma & ſigna relucebant inſtar fulguris, nulliúſque apparebant ædificii tecta, propter multitudinem eorum qui in ea aſcenderant. Quibus rebus de nocte cõparatis, Nero ornatus veſte triũphali, prima luce forum introiit cum ſenatu & prætorianis militibus, deinde tribunal conſcendit, & in ſede
principali conſedit. Teridates cum iis quos ſecum habebat, per ordines armatorum, qui vtrinque inſtructi D
fuerant, tranſiit: pòſt vbi ad tribunal veniũt, Neronem,
vt antea fecerant, venerantur. Quas ob res editis magnis clamoribus, Teridates perterritus mutúſque pro
mortuo aliquanto tempore remanſit. ſed vbi indicto ſilentio animũ recepit, coactus ſeruire tempori & neceſſitati parere, non curauit ſiquid paulò humilius loqueretur, adductus ſpe eorum quæ poſtea conſequutus eſt.

A Ego(inquit)Domine, Arſaci nepos, Vologæſi & Pacori regum frater, tuus ſeruus ſum, veníque vt te deum meum non ſecus ac μίθραν, id eſt ſolem, colerem. Equidem is ero quem tu me fato quodam efficies. Tu enim fatum meum es & fortuna. Huic Nero ita reſpondit. Tu quidem quòd huc veneris, rectè (inquit) feciſti, vt præſens præſente me frueteris. nam quæ neque pater tuus tibi reliquit, neque fratres quæ dederant, ſeruauerunt, ea ipſe tibi nunc do téque regem Armeniæ facio, vt tu atque illi ſimul intelligatis, in mea eſſe poteſtate B regna dare & adimere. Hæc quum dixiſſet, iuſſit eum reuerti via quæ ante tribunal ob eã cauſam parata fuerat. Tum Teridates ſe ad pedes Neronis abiecit, eíque Nero diadema impoſuit, & ingentes clamores editi ſunt. Poſt hæc actus eſt decreto ſenatus celebris conuẽtus in theatro, cuius non modò ſcena, ſed etiã ipſum totum circuitu intus erat inauratũ, itémq; cætera omnia quæ intromittebantur, auro ornata erant. Quibus de cauſis ille dies aureus nominatus eſt. Peripetaſmata, quæ in aëre extenſa erant ad defendendos ſolis ardores, pur C purea fuerunt, ſtellis aureis circùm vndique relucentibus: in medio horum Nero dum currum agitaret, plagam accepit: quúmque ita eſſent, magnificum conuiuium actum eſt. Poſt hæc Nero cithara publicè cecinit, currúſque praſina veſte indutus, & galea aurigarum ornatus, agitauit. Hic Teridates Neronem reprobare & deteſtari, Corbulonem imprimis laudare: hoc tãtùm in eo reprehendere quòd talem dominum perferret. Qua de re nec ipſum quidem Neronem celauit. nam ei ita aliquando dixit, Domine(inquit)optimum ſeruum Cor D bulonem nactus es. Sed id Nero non intellexit, quòd ei Teridates in cæteris rebus aſſentaretur, ſéque ſtudioſiſſimè in eius familiaritatem inſinuaret. Cuius rei cauſa multa munera accepit, quorum pretium aiunt fuiſſe ad aureorum vicies centena millia: permiſſúmque eſt ei Artaxata inſtaurare, ob eámque cauſam magnum numerum fabrorũ, quos partim à Nerone acceperat, partim perſuaſerat pecunia, Roma abduxit, ex quibus Corbulo eos tantùm, quos à Nerone acceperat, paſſus eſt

in Armeniam tranſire. Quamobrem Teridates hunc magis admirabatur, illum damnabat. Reuerſus eſt non per Illyricum & trans Ionium, qua via venerat, ſed Brunduſio Dyrrachium nauigauit, viditque vrbes Aſiæ munitiſſimas atque pulcherrimas, ac propter eas obſtupuit imperium populi Romani: pòſt Artaxata inſtaurauit, eáq; cognominauit Neronia. Vologæſus autẽ ſæpenumero accerſitus, venire ad Neronem noluit, cui etiam ad extremũ infeſtus fuit, atq; ita reſcripſit, Tibi quidem (inquit) longè facilius eſt tam magnum mare tranſire, quàm mihi. Si ergo in Aſiam veneris, cõſtituemus quando nobis congrediendum ſit. Nero tamẽ nec aduerſus eum, nec contra AEthiopas, & Pylas Caſpias, vti cogitabat, nauigauit: ſed miſſis vtroque exploratoribus, in Græciam tranſiit, non vt maiores eius fecerant, Flaminius, Memmius, Agrippa, Auguſtus, ſed vt currus agitaret, cithara caneret, præconis officio fungeretur, & tragœdias ageret. Non enim Roma ei ſufficiebat, non theatrum Pompeii, non circus maximus, ſed expeditione opus fuit, vt fieret, ſicuti dicebat, περιοδονίκης: tantámque ſecum multitudinem adduxit, non ſolùm Auguſtalium, ſed etiam aliorum hominum, quantam ſi hoſtium exercitus adeſſet, aut Parthos aliáſve gentes cepiſſet. Sed illi erant videlicet Neroniani milites, próq; armis ferebant citharas, plectra, perſonas, ſoccos. Itaq; reportauit victoriam dignam tali exercitu, Terpnúmque, & Diodorum, & Pammenem, pro Philippo, Perſeo, Antiocho, ſuperauit. Nam Pammenem illum qui fuerat Cai temporibus, licet iam ſenectute confectum, certare coegit, vt victor ſtatuas eius contumelioſè verberaret. Quæ ſi tãtummodo à Nerone eſſent facta, ipſe quidẽ ridiculus fuiſſet: etſi, quis audire aut videre æquo animo potuit imperatorem Auguſtum in albo athletarum inſcribi, vocem exercere, meditari cantilenas, comam nutrire, mentum pilis nudare, in curriculo veſtem abiicere, ire cum vno duobúſve comitibus, toruè aſpicere aduerſarios, eiſq;, dum cominus certarent, ſemper maledicere, præfectos certaminum & flagelliferos pertimeſcere, iiſque clàm pecuniam largiri, ne deprehẽſus,

A flagello cæderetur:atque hæc omnia facere,vt quum in certaminibus citharœdorum vinceret,Cæſaribus inferior eſſet.Quas res quis ſolas deploret,quando is, dum ſoccos indueret, omnẽ potẽtiam exuebat, ac dum perſonam ſuſciperet,dignitatem abiiciebat imperii. vinculis enim conſtringebatur vt ſeruus fugitiuus: deducebatúrque vt cæcus: concipiebat, pariebat, inſaniebat. OEdipum,Thyeſtem,Herculem, Alcmæonẽ, Oreſtẽ, plurimùm agebat, ac perſonas illis nonnunquam ſibi ſimiles gerebat: in muliebri quidem ornatu Sabinam
B imitabatur, vinciebatúrque catenis aureis. non enim conuenire videbatur, principem Romanũ ferreis conſtringi. Hæc omnia quum cæteri omnes & milites viderent, patiebantur & collaudabant, ipſúmque præter alia quæ conſueuerant, πυθιονίκην, ὀλυμπιονίκην, περιοδονίκην, παντονίκην nominabant, videlicet imperii nomina cum his nominibus permiſcentes, ita vt poſt vnumquodque eorum Cæſaris aut Auguſti nomen poneretur. Nemo infelicitatem iſtius miſereri eſt auſus, nemo odio habere. Vnus quidem è militibus vt eum vinctum & reli-
C gatum conſpexit, accurrit ac diſſoluit. Alter rogatus, quid faceret imperator, Parit,inquit. tum enim Canacem agebat. Nemo quicquam fecit dignum homine Romano: tantam enim pecuniam ab eo conſequebantur,vt quò maiorem acciperent, optarent vt idem ſæpe faceret.Quæ ſola,ſi(vt paulo antè dixi) facta eſſent, tamen ea res nimium ſecura, ignominia notata & ludibrio habita fuiſſet:nunc autem quaſi verè ad bellum gerendum veniſſet, Græciam depopulatus eſt, licet eam liberam reliquerit:fecítq; cædes infinitas,& bona quo-
D rundam adhuc viuentium publicauit, atque innumerabilia donaria,quæ vel Romæ in templis repoſita erant, abſtulit. Qui in vrbe erant atque in omni Italia, eos omnes dedidit Helio Cæſariano, cui tanta facta erat rerum omnium poteſtas, vt incõſulto Nerone bona proſcriberet mitterétque in exilium, ac nõ modò plebeios homines, ſed etiam viros equeſtris ſenatoriíque ordinis iuberet occidi.Ita eo tempore imperium populi Romani duobus ſimul imperatoribus ſeruiebat, Neroni

& Helio: quorum vter eſſet nequior, non queo dicere. A
Cuncta enim eodem modo faciebant, tantúmque diſcrepant in eo quòd alter è ſtirpe Auguſti citharœdos, alter Claudii libertus Cæſares imitabatur. Tigellinum pono quaſi cum Nerone coniunctum. Polycletus autē & Caluia Criſpinila ſeparatim vitam degebant, depopulabantúrque & ſpoliabant omnia quæ occurrerent: ille cum Helio in vrbe, hæc cum Nerone, & Sabina, & Sporo, cuius cuſtodia ei (etſi erat nobilis fœmina) data fuerat, totiúſque veſtis procuratio. quam ob cauſam omnes ab ea ſpoliabantur. Sporum Sabinam nominauit, non ſolùm quòd propter eius ſimilitudinem exſectus fuerat, ſed etiam quòd (vt ei antea Sabina) ita hîc in Græcia pactis conuentis nupſit, eúmque Tigellinus vt lex iubebat, deſpondit. Hæ nuptiæ ab omnibus Græcis celebratæ ſunt, multáque ſunt in eam rem (vt par erat) dicta, ſed imprimis optabāt vt ab iis legitimi liberi procrearentur. Ex eo tempore duo ſimul cum Nerone coibant, Pythagoras pro viro, Sporus pro vxore, qui præter cætera, domina & regina appellabatur. Illud verò quis dignè mirari poteſt, quòd quum adoleſcentes & puellas nudas alligaret cruci, capiebat pellem feræ, deinde quaſi deuoraret aliquid, in eos irruebat petulāter? Qúmque hæc turpiter faceret, parua tunica indutus, eáque floribus ornata, ac linteum circumcollum habēs, ſenatores ſalutabat. Quibus in rebus ita faciebat contra ius fáſque vt etiam tunicis diſcinctis publicè indueretur. Ferunt equites Romanos Neronis temporibus, dum quotannis recenſerentur, primùm ephippiis vſos fuiſſe. Nero in Olympiis currum agitauit: qúmque ex eo decidiſſet, ita vt ferè eo caſu attereretur, tamen corona donatus eſt. quamobrem dederat Hellanodicis (hi iudices erant Olympiorum) aureorum decem millia: quam ſummam Galba poſtea repetiuit. Apollini, ſiue iratus quòd ei moleſtum & graue reſponſum dediſſet, ſiue alio pacto inſaniens, Cerræam regionem abſtulit, eámque dedit militibus, & locum vnde oracula petebantur, (quod μαντεῖον dicitur) deleuit, hominibus ad os ipſum ex quo ſpiritus dei mittebatur, interfectis. Certauit in

A omnibus vrbibus, in quibus fiebant certamina, ibíque quotieſcunque præconio opus fuit, Clubio Ruſo viro conſulari eſt vſus. Athenas & Lacedæmonem excipio, quas vrbes ne viſitauit quidem, quòd in altera leges Lycurgi erant contrariæ eius inſtituto: in altera Erinnes eſſe dicebantur. Præconium autem fiebat his verbis, Νέρων Καῖσαρ νικᾷ τόνδε τὸν ἀγῶνα, καὶ στεφανοῖ τόν τε τῶν Ῥωμαίων δῆμον καὶ τὴν ἰδίαν οἰκουμένην, Nero Cæſar victor huius certaminis coronat populum Romanum, & ſuum orbem terrarum. Quum enim orbem terrarum in ſua poteſta-
B te eſſe diceret, cithara canebat, fungebatúrq; præconis officio, & tragœdias agebat. Senatú autem adeo oderat grauiter, vt ei Vatinius propterea maximè gratus eſſet quòd ei ſēper diceret, Μισῶ σε Καῖσαρ, ὅτι συγκλητικὸς εἶ, (nam hoc verbo vti placuit, quod ab illo vſurpatum eſt) Odi te (inquit) Cæſar, quòd ſenator es. Obſeruabantur diligenter ingreſſiones & egreſſiones omnium, oris habitus, nutus, acclamationes: tum qui cum eo erant ſemper, eúmque attentè audiebant, acclamabántque vehementer, laudibus & honoribus afficiebantur: cæteri aut
C notabantur ignominia, aut alias pœnas dabant. Itaque multi, quum pati non poſſent diutius quòd ſpectacula à matutino tempore producerentur vſque ad veſperū, ſimulata morte à theatris pro mortuis elati ſunt. Porro præter inſtitutum ſuſceptæ peregrinationis in Græciâ, Iſthmum Peloponneſi cupiuit perfodere. Quam rem eſt aggreſſus hominibus id grauatè facientibus, propterea quòd iis qui primùm rem attigerunt, ſanguis è terra erupit, auditáque ſunt lamenta, & mugitus, & ſpectra multa apparuerunt: quocirca Nero accepto li-
D gone ipſe aliquantulum effodit, eóq; facto, cæteros adduxit coegítque vt idē facerent. Ad hoc opus faciēdum magna multitudo hominum etiam exteris gentibus accerſita eſt. Qua in re, atque multis aliis quum magna pecunia opus eſſet (magnificus enim & liberalis erat) metuerétque potentiſſimos homines ne ipſum quòd hæc faceret, inuaderent, multos bonos viros ſuſtulit. Quibus prætermiſſis, (erat enim crimen publicum omnibus virtus, opes, nobilitas: atque ob eam cauſam vel

ſibi mortem inferebant, vel ab eo occidebantur) tãtùm A
Corbulonis, Ruſique, ac Procli, Sulpitiorum, Scriboniorum mentionem faciam. Nam hi quum fratres eſſent ac ferè æquales, nihílque vnquam diſiuncti & ſeparati feciſſent, vt erant genere & inſtituto vitæ & facultatibus coniuncti, diúque ſimul vtranque Germaniam adminiſtrauerant: ita ſimul accerſiti in Græciam venerunt, tanquam Nero eorum opera indigeret. Quúmque rei facti criminum quæ illa tempora ferebant, non poſſent cum Nerone colloqui aut in conſpectum eius venire, ac proinde ab omnibus pariter deſpicerentur, B
mortem obire ſtatuerunt, tandémque inciſis venis mortui ſunt. Corbulo autem accitus honorificentiſſimè, (quem virum Nero præter cætera patrem & beneficum appellabat) poſtquam Cenchrea appulit, ab eodem occidi iuſſus eſt priuſquam in conſpectum eius veniret. Nero enim (vt aiunt) quum ſtatueret cithara canere, orthoſtadium habens, ab eo ſe videri non ſuſtinuit. ſed Corbulo, vt mandatum Neronis intellexit, gladium accipit, ſéque ipſe fortiter percutiens, ait, Ἄξιος, dignus. Tum enim primùm erratum ſuum agnouit, C
quòd citharœdo pepercíſſet, & quòd ad eum inermis veniſſet. Quæ quum ita facta ſint in Græcia, quid opus eſt referre Paridem ſaltatorem iuſſum eſſe à Nerone interfici? quòd quum ab eo doceri ſaltare cuperet, diſcere non potuit. Quid Cinnam Tuſcum? quem mulctauit exilio, propterea quod quum is eſſet præfectus AEgypti, lotus eſt in balneo quòd Neroni venturo in Alexandriam paratum fuerat. Per id tempus Romæ Helius multas & graues res fecit: nam Sulpitium Camerinum vnum ex primis ciuitatis, ac filium eius interfecit, D
accuſatos quòd quum iam inde à maioribus Pythici cognominarentur, non deſinerent eo cognomine appellari, ſed in Pythicas victorias Neronis ex ſimilitudine nominis impii forent. Quúmque ſtatuam eius mille librarum Auguſtales ſe facturos promiſiſſent, omnẽ equitatum ad eam impẽſam faciendã conferre coegit. Quæ verò facta ſunt à ſenatu, difficile eſt ſingula percenſere. Ab eo enim ſupplicationes ſingulis calendis aliiſque

A diebus fieri decretæ ſunt vt ad eas peragendas ne annus quidem ſufficeret. Helius quum antea ſæpe Neronem per literas hortatus fuiſſet vt quamcelerrimè reuerteretur, neque is pareret, in Græciam ſeptem diebus peruenit, cúmque perterruit quòd magnam coniurationem in vrbe contra ipſum fieri diceret: quod vbi intellexit Nero, ſubitò in Italiam nauigauit. Spes erat vi hyemis illum periturum. Quum autem non longè abeſſet ab vrbe, pars muri diruta eſt, & portæ aliqua ex parte fractæ ſunt. Exiſtimatum eſt (vt eſt quorundam ſen-
B tentia) vtrunque ab iis qui coronas certaminum ferebant, eſſe factum. Nam ii primi omnium introierunt: hos ſequebantur ii qui tabellas longis haſtis affixas ferebant, in quibus ſcriptum erat nomen & genus certaminis: vtque Nero Cæſar primus è ciuibus Romanis qui vnquam extitiſſent, victor ex eo rediret. Deinde ipſe Nero curru triumphali, in quo Auguſtus olim tot triumphos egerat, vehebatur: amictus erat veſte purpurea atque auro intexta, & oliua coronatus, laurum Pythicam præ ſe ferebat: cum eo vnà Diodorus citharœ-
C dus vehebatur, eóque pacto per circum & forum cum militibus, & equitibus, ac ſenatoribus trãſiit: tum aſcendit in capitolium, atque inde in palatium venit, tota vrbe coronata, lychniſque ac ſuffimentis plena. Acclamabant omnes & ſenatores imprimis, Oua Olympionica, oua Pythionica, Auguſte, Auguſte, Neroni Herculi, Neroni Apollini: quàm ſolus περιοδονίκης, ſolus ex æterno tempore Auguſte: Sacra vox: Beati qui te audiunt. Vt enim opus non eſt ea quæ dicta non ſunt, complecti, ac pro dictis narrare, ita ea quæ iam dixi, non aliena ſunt
D ab hiſtoria: quin potius, dum nihil reticetur, decus atque ornamentum afferunt. His rebus confectis, circenſes imperauit, has coronas & reliquas omnes quas ex curru certando victor obtinuerat, attulit in circum, & obeliſco AEgyptio impoſuit. Hæ erant numero mille octingẽtæ octo. Poſt hæc currum agitauit. Tum quidem Larcius Lydus ad eum venit, obtulítque ei decem millia aureorum vt cithara caneret: quos etſi Nero repudiauit, ratus ſibi turpiſſimũ eſſe mercede aliquid facere,

tamen hanc ſummam Tigellinus à Larcio accepit,,ne A
eum interficeret. Itaque Nero ingreſſus in theatrum, cithara cecinit, egit tragœdias, ex curru certauit creberrimè: nonnunquam etiam ſpontè vinci ſe patiebatur, vt magnam partem aliorum verè viciſſe crederetur. Quũ igitur Nero vteretur hoc genere vitæ, & principatum hoc modo teneret, nobis nunc, quemadmodum mortem obierit & imperium amiſerit dicendum eſt. Erat Caius Iulius Vindix natione Gallus propter maiores è ſtirpe regia, propter patrem ordinis ſenatorii, homo magnis viribus corporis, & multa præditus prudentia, pe- B
ritúſq; rei militaris, & ad omne præclarum facinus audax. Hic igitur congregata Gallorum multitudine, qui crebris pecuniarum exactionibus grauiſſima quæque à Nerone pertulerant & adhuc perferebant, in tribunal aſcendit, atque inde multa contra Neronem dixit, non ſolùm ab eo deficere, ſed etiam ei inſultare oportere. Omné enim, inquit, orbem terrarum cuius imperium tenet, compilauit: florentiſſimos quoſque ſenatores ſuſtulit: matrem, quam inceſto ſtupro polluerat, interfecit: poſtremò nullum decus, nullam dignitaté imperii ſuſ- C
tinet. Nam etſi cædes, rapinæ, iniuriæ ab aliis multis ſæpenumero factæ ſunt, tamen cætera quis vnquam ſatis dignè percenſere poteſt? Ego quidem viri & ſocii chariſſimi, vidi, (mihi credite) vidi inquam illum virum (ſi vir nominandus eſt is qui Sporum duxit vxorem, quíque Pythagoræ nupſit) in ipſo theatro, atque adeo in orcheſtra gerentem citharam, orthoſtadium, cothurnos, nonnunquam ſoccos & perſonam. Sæpe illum, quum caneret, præconiúmque faceret, & tragœdias ageret, audiui: vidi conſtrictum vinculis, laceratum, con- D
cipiétem, parientem: poſtremò omnia quæ fabulis prodita ſunt, dicentem, audientem, patientem, facientem. Quæ quum ita ſint, quis iſtum Cæſarem, quis imperatorem, quis Auguſtum appellabit? Ne polluantur quæſo tam ſancta nomina quæ Auguſtus & Claudius habuerunt. Iſte à nobis Thyeſtes, OEdipus, Alcmæon, Oreſtes, optimo iure nominetur: illos enim refert, illorũ flagrat cupiditatibus. Quamobrem tandem aliquando

A com moueamini, ſubuenite vobis ipſis, opem ferte populo Romano: denique orbi terrarum libertatem reddite. Hæc atque alia multa à Vindice in eandem ſententiam dicta omnes comprobant. Vindix quum principatum ſibi parare minimè ſtuderet, Seruio Sulpitio Galbæ (is iuſtitia omnibus præſtabat, ac gloria bellicæ virtutis, præerátque Hiſpaniis, & magnas copias habebat) imperium detulit: démq; Galba ab exercitu imperator deſignatus eſt. Ferunt eo tempore Neronē per præconem conſtituiſſe centum millia aureorū ei qui Vindicē B occidiſſet: atq; eo cognito, Vindicē ita dixiſſe, Qui Neronē (inquit) interfecerit, & ad me caput eius attulerit, is meū accipiet caput in mercedis loco. Qúmq; Vindix eo animo eſſet, Rufus qui Germaniam obtinebat, inde profectus eſt vt Vindici bellum inferret. Is poſtquā Veſontionem venit, cœpit eam vrbē obſidere, quòd ab ea non fuiſſet exceptus. Vindix ad opem vrbi ferendā contendit, nec procul caſtra poſuit. Tandē ambo miſſis ad ſe literis in colloquiū venerunt remotis arbitris. Ibi ſuſpicio fuit eos vnà contra Neronem cōiuraſſe. Poſt hæc C Vindix properat cum exercitu, quaſi ſtatuiſſet vrbē capere: quorum aduentum vbi cognoſcunt milites Rufi, rati eos apertè cōtra ſe venire, iniuſſi impetum faciunt, imparatóſq; & parum inſtructos inuadūt, ac poſtremò magnum numerum eorū concidunt. Quód quum Vindix videret ferrétq; grauiter, ipſe ſibi manus attulit. Id enim verum eſſe conſtat (quanuis multi illatis mortuo vulneribus falſam opinionē iniecerint) eum ab ſe interfectum fuiſſe. Rufus caſum eius acerbè luxit, & principatum quem facilè poterat adipiſci, deferentibus ſæpenu-D mero militibus atq; vrgentibus, repudiauit. Vir erat in rebus gerendis acer & induſtrius, in conficiendis fortis promptúſque. Itaq; milites ſtatuis Neronis diſſipatis & cōminutis, cœperunt illū Auguſtū nominare. Qúmq; perſuaderi non poſſet, quidam è militibus vni ex ſignis eius idē inſcripſit ſubitò, idque Rufus poſtea deleuit, ac vix tandem ſedatis militibus perſuadebat vt autoritatē ſenatui populóque reſtituerent, ſiue quòd indignum putaret imperium cuiquam à militibus deferri (id

enim ad ſenatum populúmque pertinere) ſiue quòd vir A forti & excelſo animo principatum , cuius cauſa cæteri omnia facerent , ipſe deſpiceret . Nerò cognitis his rebus, primò ſimulat ſe ea contemnere , verſatúrque in delitiis, ac ludit vt antea conſueuerat . Quinetiam accitis derepẽte principibus ſenatorii & equeſtris ordinis, quaſi vellet cum eis cõmunicare conſilia rerum præſentium, Inueni, inquit (ſcribendum eſt enim quod dixit) quomodo hydraulis ampliores ſonos & magis concinnos efficiet. Hæc, etſi prodigiis antè declarata ſunt , tamen ille nihil curabat, neque quòd ambæ fores & mau B ſolei & cubiculi ipſius eadem nocte ſua ſponte apertæ fuerant : neque quòd in Albano tanto ſanguine pluerat vt fluuii ſanguine fluerent, aut quòd mare longo interuallo retrocedens, ab AEgypto magnam partẽ Lyciæ occupauerat. Sed poſtquam Galbam à militibus imperatorem deſignatum eſſe , Rufúmque ab ſe defeciſſe intellexit, magno timore perculſus eſt: dúmq; Romæ bellum apparat, cõtra eos Rubrium Gallum cum paucis mittit, à quib' pariter deſertus, deliberauit interficere ſenatores , incenſáque vrbe nauigare in Alexan- C driam. Etſi enim (inquit) amittemus imperium, tamen nos alet in illa regione ars noſtra & ſuſtinebit: adeo ſtultus erat vt ſe priuatum viuere & cithara canere poſſe arbitraretur . Sed vbi ſenſit ſe à ſuis ſtipatoribus eſſe deſtitutum (tum enim in quibuſdam hortis dormiebat) conabatur fugæ ſe mãdare, veſtéque vili amictus, equũ nihilo meliorem conſcendit, in quo ſedens atque obuolutus ad prædium Phaonis Cæſariani , vnà cum ipſo Phaone , & Epaphrodito, & Sporo ſub noctem venit. Tum ingens terræmotus factus eſt, ita vt terra funditus D conquaſſari, & animæ hominum ab eo interfectorum inſultare ipſi putarentur . Ferunt eum agnitum à quodam , qui fortè ei in itinere factus eſt obuiam , imperatorémque ſalutatum , diuertiſſe de via , atque in arundineto , quouſque illuceſceret, abiectum delituiſſe vt à nemine videretur: tum cœpit ſuſpectos habere eos qui cum ipſo erant , quaſi contra ſe impetum facturos, omnémq; vocem, quaſi ab ea requireretur, perhorre-

A ſcere. Si catulus paulum latraret, aut caneret gallina,
aut ſi faſciculus vel ramus arboris vento moueretur,
grauiter conturbari: quibus ex cauſis conquieſcere nul-
lo modo poterat. Non enim audebat loqui cum iis qui
aderant præſentes, ne ab alio intelligeretur: ipſe ſecum
animo ingemiſcere, plorare, multa ſecum reputare: ſed
præſertim qui maxima famulorum multitudine ſuper-
bus fuerat ſemper, ſe in præſentia cum tribus libertis ia
cere. Hanc enim veluti extremam fabulam deus ei con-
ſtituerat atque parauerat, ne iam cæteros matricidas,
B aut errantes, ſed ſe ipſe repræſentaret. Hîc cœpit il-
lum pœnitere eorum quæ antea fecerat, quaſi verò poſ-
ſet ea infecta facere. Quúmque Nero has tragœdias a-
geret, crebrò illum verſum memoria repetebat,
Οἰκτρῶς θανεῖν μ᾽ ἄνωγε σύγγαμος, πατήρ, mori me iuſſit
miſerè vxor, pater. Tandem quum nemo eum per-
quirere videretur, introierunt in ſpeluncam, in qua,
quòd eſuriebat, panẽ comedit, aquámque ſitiens bibit
qualem nunquam antea. Ita ferens grauiter, Hæc eſt
(inquit) illa mea præclara potio. Dum Nero in his re-
C bus eſſet, populus Romanus ampla ſacra faciebat ma-
gnáque lætitia perfruebatur, ferebántque pileos multi,
quaſi eſſent libertatem conſequuti. Galbæ principi o-
mnia quæ ad principatum pertinent decernuntur. An-
te omnia Nero ſtudioſè perquiritur. ignoratum eſt ali-
quandiu quò profectus fuiſſet: pòſt vbi cognitum eſt,
aduerſum eum equites mittuntur: quos ille poſtquam
aduentare intellexit, imperauit iis qui ſecum aderant vt
ſe interficerent: quúmque illi non obedirent, ingemi-
ſcens ait, Ego ſolus nec amicum nec inimicum habeo.
D Interim appropinquantibus equitibus, ipſe ſibi manus
attulit, dixitque peruulgatũ illud, Ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης πα-
ραπόλλυμαι, dii immortales (inquit) qualis artifex pereo.
Quúmque ægrè moreretur, Epaphroditus eum confe-
cit. Vixit annos triginta, menſes nouem. Regnauit an-
nos tredecim, menſes octo: vltimus eorum qui ab AE-
nea & Auguſto genus ducebant. Interitum eius, lauri
quæ à Liuia plãtatæ fuerant, & genus albarũ gallinarũ
quæ antè occiderant, non obſcurè denuntiauerunt.

GAL-

GALBA.

IGITVR Galba imperator deſignatus eſt, quod ei Tiberius aliquando prædixerat, quum diceret eum imperium deguſtaturũ idque certiſſimis ſignis demonſtratum fuit, quando ſibi viſus eſt audire fortunam dicẽtem, ſe iamdudum ante fores ſtare, necdum tamen domum recipi: proinde ſi arceretur diutius, ad alium migraturam. Adhæc nauigia per eoſdem dies onuſta armis ſua ſponte in Hiſpaniam ſine nautis appulerunt. Inſuper mula peperit: quam rem vates ei prædixerant ſignũ futuri principatus. Eidem quoque ſacrificanti puer thus obtulit, ac ſubitò canos miſit. Qua ex re dictum eſt à vatibus, imperium à minore natu ad ſenectutem eius eſſe tranſiturum. Ita quæ ad principatum ſpectabant, ei antè denuntiata ſunt. Galba in regno continens erat inuiſúſque nemini: ſibi enim imperium delatum eſſe, non ſe ſuſcepiſſe arbitrabatur, ídque ſæpenumero cõfirmabat: ſed erat in coaceruanda pecunia inexplebilis, tanquam multis rebus indigeret, déque ea ita parum impendebat vt non drachmas, ſed obulos nonnullis largiretur. Liberti verò eius delinquebant in multis, eorúmque culpa in ipſum coniiciebatur. Nam etſi ſatis eſt priuatis hominibus nullam iniuriam facere, tamen principem prouidere etiam oportet ne cæteri faciant, propterea quòd nihil intereſt eorum qui iniuriam patiuntur, à quo eam acceperint. Itaque Galba, licet ipſe nihil per iniuriam faceret, tamen quòd ſineret illos facere, aut quòd ea quæ ab aliis gererentur ignoraret, malè audiebat. Nymphidius autem & Capito tanta fuere inſolentia in Galbam, vt Capito, quum fortè quidam reus ab eo ius dicente prouocauiſſet, ſtatim in ſellam excelſiorem tranſilierit, atque ita dixerit, Age (inquit) dic cauſam apud Cæſarem: eúmque cauſa cognita capite damnauit. In hos Galba has ob cauſas animaduertit. Quum autẽ ad vrbem aduentaret, ac iam propè eſſet, proceſſere ei

A obuiam prætoriani Neronis, petieréque ab eo vt ſe in eodem gradu militiæ retineret. Is primò rem diſtulit vt deliberaret: ſed quum illi non parerent magíſq; tumultuarentur, contra eos exercitum miſit, cæſaque ſunt repentè prætorianorum ſeptem millia: reliqui poſtea decimari ſunt. Itaque Galba licet ætate & morbo confectus eſſet, tamen mente vigebat & conſilio, putabátque indignum eſſe, imperatorē coactum aliquid facere. Hac de cauſa prætorianis poſtulantibus pecuniā non dedit, iíſque ita reſpōdit, Legere (inquit) ſoleo milites, non e-B mere. Quúmque populus poſtularet vt Tigellinus & cæteri qui antè contumelioſi fuerant, ſupplicio afficerentur, non conceſſit: quos fortaſſe, ſi non eſſet ab eo poſtulatum, interfici iuſſiſſet. Helium verò, Narciſſum, Patrobium & Locuſtam veneficā mulierem, cum quibuſdam aliis qui ſub Nerone ex obſcuris clari euaſerāt, vinctos per totam vrbem duci, ac poſtea morte mulctari iuſſit. Vt Galba his de cauſis laudabatur, ita ridebatur maximè quòd in itinere gladium ſemper accingeret, homo iam ſenex & imbecillis. Cæterùm quem exitum vi-C tæ habuerit, nunc dicendum eſt. Milites Ruſi, qui erant in vtraque Germania, ira incenſi quòd nullum à Galba beneficium accepiſſent, cupiditatem ſuam quam in Ruſo explere nō poterāt, in alio explere conabātur. Id fecēre propoſito Aulo Vitellio, qui per id tempus interiorē Germaniam obtinebat, defeceréq; ad eum ſpectata tātúmodo ipſius nobilitate. Nec enim eis curæ fuit quòd is Tiberio in delitiis fuerat, quódq; vita eius adhuc cum priſtina libidine conſentiebat. Quin potius ob eam cauſam arbitrati ſunt eum ſibi magis idoneum & accom-D modatum fore. Ipſe quidem Vitellius nequaquam tanti ſe eſſe exiſtimabat. nam quum irrideret aſtrologos, hoc argumento confirmabat eos nihil ſcire quòd dicerent ipſum imperatorem futurum. Idem quoq; Nero quum intellexiſſet, ita riſit hominem & contempſit vt nihil grauius contra eum admiſerit. Galba cognita ſeditione Vitellii, adoptauit Lucium Piſonem adoleſcentem nobilem, magnaque modeſtia ac prudentia præditum, eúmque Cæſarem deſignauit. Qua de cauſa indignatus

Marcus Saluius Otho, quòd ipſe à Galba non eſſet adoptatus, rurſum imperium populi Romani multis incõmodis difficultatibúſque affecit. Is erat apud Galbam in tam magno honore vt ei quo die mortuus eſt, ſacrificanti ſolus è ſenatoribus præſtò fuerit. Quæ res in cauſa fuit vt rerum potiretur. Quum enim aruſpex Galbæ inſidias parari diceret, ac proinde moneret ne aliò proficiſceretur, id Otho intellexit, atque inde ſubitò aliâ ſimulata cauſa diſceſſit, receptúſque intra murum caſtrorum à paucis militibus qui vnà cum eo coniurauerant, cæteríſque qui iam Galbæ erant infenſi, perſuaſis, vel potius largitione corruptis, emptum principatum occupauit, ídque paulo pòſt à reliquis cõfirmatum eſt. Qua re cognita Galba paucos miſit ad exercitum vt milites de ſententia dimoueret. Interea loci vnus ex militibus cum diſtricto cruẽtóque gladio ad eum venit, Bono animo es (inquit) imperator, quando ego Othonem interfeci, vt iam ſis ſine periculo. Id Galba credidit pro vero, atque ita militi reſpondit, Quis tibi (inquit) mandauit vt id faceres? Poſt hæc in Capitolium proficiſcitur ſacrificandi cauſa. Occurrunt ei in medio foro equites peditéſque, ibíque ſenem pontificem, & imperatorem occidunt, multis ſenatoribus multíſque plebeis hominibus præſentibus: pòſt cadauer afficiunt ignominia cuiuſuis generis, capútque ceruicibus abſcindunt, ídque figunt in pilo. Galba telis immiſſis in ſellam qua vehebatur, quum ex ea cecidiſſet vulneratúſque eſſet, id vnum dixit, Quid enim (inquit) mali feci? Ei Sempronius Denſus centurio opem tulit, quoad potuit: ſed is non ſolùm nihil Galbæ profuit, ſed etiam ipſe quoque occiſus eſt. cuius viri nomen propterea ſcribendum putaui, quòd mihi memoria dignum eſſe videbatur. Occiſus eſt Piſo & reliqui multi, qui tamen imperatori opem non tulerant. Sed Piſo propterea ſupplicio affectus eſt, quòd Cæſar fuerat deſignatus. Vixit Galba annos ſeptuagintaduos. Regnauit menſes nouem, dies tredecim.

A

B

C

D

OTHO.

A GALBA hunc exitum habuit, eiúſque cædis pœnam Othonem non ita multo pòſt ſequi oportebat, quod ipſe ſtatim præſenſit: nam vt primùm ſacrificauit, exta minus felicia viſa ſunt. Itaque cœpit eum ſubitò facti pœnitere, dixítque, Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν, Cur me, inquit, oportebat longis tibiis canere? Eſt autem vulgatum prouerbium de iis qui ea faciunt quæ ſibi ſunt inutilia. Præterea noctu adeo in ſomnis perterritus eſt vt ceciderit de lecto, & excubitores perterruerit. Qui quum accur-

B riſſent celeriter, eum humi iacentem oſtenderunt, neq; tamen potuit ob has cauſas imperium quod ſemel adeptus erat, deponere, ſed in eo permanſit, ac pœnas dedit: quanuis multa faceret moderatè ad conciliandos animos multitudinis, nō quòd eo ingenio eſſet aut moribus, ſed quòd multis ab eo propter Vitellium abalienatis, nolebat cæteros ſibi inimicos facere. Othoni decreta ſunt à ſenatu ea quæ pertinebant ad principatum, quòd diceret ſe coactum à militibus intra murum introductum eſſe, ibíque, quum eis obſiſteret, in magnum

C diſcrimen veniſſe. Hîc vti cœpit placido ac leni ſermone, & ficto ſimulatóque vultu indicare modeſtiam: adhæc oſcula ad ſingulos ferè per annulos mittere: poſtremò multa polliceri. quanquā non erat obſcurum, eum multo etiam petulantius atque acerbius quàm Neronem eſſe regnaturum. Nomen quidem eius ſibi ſtatim impoſuit, multíſque ſenatoribus qui damnati fuerant, pœnam remiſit, cæteris muneribus affectis. Crebrò venire in theatrum, fouere multitudinem, peregrinos donare ciuitate, iiſque multa alia promittere: quibus ta-

D men rebus neminem ſibi præter paucos ſui ſimiles obſtringere potuit. Iam enim eo genere vitæ quod inſtituerat, quódque cum ſorore conſuetudinem habebat, cæteríſq; Neronianis vtebatur, omnes perterriti erant: milites verò multitudine munerum, blandíſque ſermo-

nibus in tantam licentiam ſcelúſque induxerat vt aliquando ſint auſi in palatium irruptionem facere, quum frequentes ſenatores apud Othonem cœnarent, interfectiſque iis à quibus arcebantur, tandem irruere eò vbi conuiuium agebatur, occideréque omnes qui intus erant, ſolis iis qui inde abierant, aut ſe antè aliquò abdiderant, conſeruatis. Cuius rei cauſa Otho pecuniam eis largitus eſt, perinde atque ſi id facinus in gratiá eius feciſſent. Per id tempus quidam captus eſt, qui ſe Neronem eſſe ſimulabat, cuius quidem nomé à Dione ignoratum eſt: ſed is tandem ſupplicio affectus eſt. Otho ſæpenumero cohortatus Vitellium ad ſocietatem principatus, poſtquam ei perſuadere non potuit, ſtatuit apertè bellú gerere. Itaque contra eum exercitum miſit, eiq; exercitui cóplures præfecit: quæ res cauſa fuit Othonis calamitatis. Deſiderata ſút vtrinq; in præliis ad Cremonam factis hominum quadraginta millia. Antequã autem prælium iniretur, ferunt præter cætera prodigia quæ tum accidêre, auem eximiæ magnitudinis, quanta nunquam antè viſa fuerat, per multos dies viſam eſſe. Superatis Othonianis, vnus ex equitibus cladé Othoni nuntiauit: cui quum fidem non haberent ii qui aderant præſentes (nam tum fortè multi cóuenerant) eúmque fugitiuum atque hoſtem appellarent: Vtinam (inquit) hæc falſa eſſent, Cæſar: libenter enim te victore mortem occumberem: nunc autem vtcunque ſit, moriar, ne videar ſalutis meæ cauſa fugiſſe: tu verò, quum hoſtes huc non multo pòſt venturi ſint, ſtatue quid tibi faciendum putes. hæc quum dixiſſet, manus ſibi attulit. Quo facto id verú eſſe creditú eſt ab omnibus: quúmque poſſent facilè bellum renouare: erant enim permulti, aderántque aliæ legiones ex Pannonia, (quod eſt in tali re maximum) Othonem amplectebantur, ſingularémque ſuam fidé & beneuolentiá in eum non modò verbis oſtendebant, ſed etiá ex animo. Qua ex re factú eſt vt otioſè ceſſaret, quouſque cæterorum concurſu idem renútiatum eſt. Tum demum Otho pauca ſecum loquutus, apud milites concionatur: qua in cócione multa dicit, ſed hæc imprimis. Sufficiunt (inquit) ea quæ fa-

A cta ſunt: odi enim bellum ciuile, licet vincam: charúmque habeo pop. Romanum, licet mecum diſſentiat. Vincat Vitellius, poſtquam ita viſum eſt diis immortalibus: ſint incolumes milites eius, quando id mihi perplacet. multo enim melius eſt multóq; iuſtius vnum pro multis quàm pro vno multos interire. Ego quidem Mutius eſſe malim, aut Decius, aut Curtius, aut Regulus, quàm Marius, quàm Cinna, quàm Sylla, vt ne reliquos numerando perſequar. Quamobrem nolite me cogere vt efficiar vnus ex iis quos odi: nolite etiam inuidere, ſi velim B facta alicuius ex iis quos laudo, æmulari. Vos ad victorē proficiſcimini, atque illum colite. Ego me ita liberabo vt omnes homines intelligant eum eſſe imperatorem à vobis delectum, qui non vos pro ſe, ſed ſe pro vobis dedit. Hac habita concione, milites eum propter ea quæ audierant, admirari, miſeraríque eius fortunam, præſertim ſiquid ei grauius accideret. tum profundere lacrymas, lamentari, eum patrem appellare, ſibique ſuis liberis ac parentibus chariorem eſſe dicere. Quæ quum iam in multam diem dicerentur, peterétque Otho vt ſibi liceret mortem cum vita commutare, neq; id illi con C cederent, facto ſilentio ita dixit, Non poſſum (inquit) peior eſſe eo milite quem vos mortem ſibi propterea tantummodo cōſciſcere vidiſtis, quòd imperatori ſuo nuntium acceptæ cladis attuliſſet. Itaque ego illum ſequar, ne quid tale videā in poſterum, aut audiam. Vos (ſi me amatis) quæſo, ſinite me mori vt volo: nolite me cogere vt viuam inuitus, ſed ad victorem abite, eúmque ſtudioſè ac diligenter colite. Hæc quum dixiſſet, ſeceſſit in thalamum, ſéque pugione interemit. Corpus eius elatū D milites ſepeliuerunt non ſine lacrymis: nōnulli propter eum mortem ſibi conſciuerunt. Igitur Otho hunc vitæ finem habuit, vixitque annos quadragintaſeptem, detractis diebus vndecim. Regnauit dies nonaginta, qúumque peſſimè omnium vixiſſet, mortuus eſt honeſtiſſimè & imperium quod cum magno ſcelere inuaſerat, cum maxima virtute depoſuit.

VITELLIVS.

POSTQVAM Romæ clades Othonis audita eſt, populus Romanus ſtatim (vt par erat) ſententiam mutare cœpit, Othonique, quem laudauerat antea & cuius victoriam optauerat, non aliter atque hoſti contumelioſè maledicere, ac Vitellium quem deteſtatus fuerat, collaudare, eúmque imperatorem dicere. Adeò nihil eſt in rebus humanis fixum ac perpetuum: ſed & ii qui florent maximè, & ii qui humiles & abiecti ſunt, exitus incertos habent, ac pariter pro fortuna ipſorum, laude, vituperio, honore & ignominia afficiuntur. Vitellius vt Romam venit, cœpit omnia ſuo arbitratu gerere: ſed imprimis edicto propoſito aſtrologos expulit ex vrbe, edixitque vt intra certam diem quam ipſe conſtituerat, ex omni Italia excederent. Illi contrà de nocte diẽ ei in tabulis præſcribunt, intra quam excedat è vita: iſq; ante eã diẽ mortuus eſt. adeo futuros rerũ euentus præcognoſcebant. Interim Vitellius explere libidinem ſuã, inſeruire voluptatibus, nullã curã habere diuinarum aut humanarum rerum. Nimirũ principiò talis erat: quippe popinas frequentauerat, & ludos aleatorios, ſaltatorúmque & aurigarum ſtudioſus fuerat, conſumpſerátque in eos infinitam pecuniam, atque eius rei cauſa magnum æs alienum contraxerat. Itaque tunc tantam potentiam conſequutus, cœpit multo grauiora facere. Magnam enim diei partem noctiſque conſumere in comeſſationibus, crebróq; vomere omnia, vt ſolo tranſitu ciborum nutriretur. Cui quidem rei ipſe ſufficere poterat: quamuis cæteri qui cum eo cœnabant, omnes miſerè interirent. Ex quibus Vibius Criſpus quum incidiſſet in morbum, & ob eam cauſam per multos dies non interfuiſſet conuiuio, facetè dixit, ſe, niſi ægro tauiſſet, omnino fuiſſe periturum. Fuit tempus principatus Vitellii nihil aliud quàm ebrietas & comeſſationes. Etenim pretioſiſſima

A (margin, beside line 1) · B (beside "honore & ignominia…") · C (beside "quentauerat…") · D (beside "& ob eam cauſam…")

A quæque intra fines Oceani, ne dicam vlterius, vndique terra maríque conquiſita, vſqueadeo opiparè apparabantur vt omnes cupediæ cibíque eiuſdem generis, ex eo etiam nunc Vitelliani nominentur. Quæ omnia quis ſigillatim queat attingere? quando conſtet inter omnes eum, quo tempore principatum tenuit, conſumpſiſſe in cœnas aureorum nonagies centena millia. ſed res huiuſcemodi pretioſiſſimæ breui tempore defecerunt, quòd omnia pretioſa eſſe oporteret. Patinam quidem vnam apparauit, in quam impendit decem mil-
B lia aureorum, linguis cerebriſque & iecoribus piſcium, & quarundam auium, in eam coniectis. Hanc patinam, quum fictilis eſſe non poſſet propter magnitudinem, argenteam fecit, eáque diu permanſit, veluti res diis conſecrata, quouſque Adrianus eandem conſpicatus tolli ac diſſipari iuſſit. Sed quum de iis rebus mentionem fecerim, illud etiam addendum videtur, domum auream Neronis ei nequaquam ſatiſfeciſſe. Quúmque nomen & vitam moréſque eius laudaret, hac in re tantummodo reprehendebat, quòd diceret eum habitauiſ-
C ſe perperam, vſumque fuiſſe paruo & humili apparatu. Vitellium vxor ſua Galeria ridere ſolebat, quòd rarò ornatu regali inueniretur. Cæterùm qui hos ſumptus de alieno faciebant, quanuis eos magnopere non computarent, tamen ii qui epulum dabant viciſſim, magno incommodo afficiebantur, licet conuiuium ab vno minimè totum diem ageretur. Dabant enim alii ientacula, alii prandium, alii cœnam, alii comeſſationes, veluti ſolatium priſtinæ ſatietatis. Ex quo factum eſt vt paucis pòſt diebus conſumpta ſint in cœnam aureorũ quadra-
D ginta millia. Vitellius pleriſq; riſum excitabat. Quum enim viderent grauitatẽ & maieſtatem eius in publicis conuentibus, cuius ſtupra antè cognouerant, ſederéque in equo regio ornatum chlamyde purpurea, eum quem ſciebant veneto veſtitu certatores equos in certaminibus abſterſiſſe: deinde cum tãta manu militũ conſcendere in Capitolium, quẽ nemo antè videre poterat in foro propter multitudinem creditorum: poſtremò coli ab omnibus, quem ne amplexari quidem libentes

voluerat quiſquam: teneri non poterant quin riderẽt. A
Quum autẽ ii qui ei proficiſcenti in Germaniam grandem pecuniam crediderant, inſtarent, eúmque vix datis fideiuſſoribus dimitterent, tunc non modò non ridebant, ſed etiam eum miſericordia permoti occultabant. At Vitellius requiſitis poſtea creditoribus dicebat ſe reddidiſſe ſalutem pro credita pecunia, repoſcebátque tabulas contractuũ. Crebrò veniebat in theatra, vt ad ſe plebis animos alliceret. Cœnabat familiariter vnà cum optimatibus, vt eos ſibi maiorem in modum deuinciret. Sæpe mentionem faciebat veterum ſodalium, eóſq; B
habebat in honore. Neque enim turpe aut ſe indignum putabat ſi aliquẽ ex iis agnoſcere videretur: quod plerique faciunt, qui elati maximis & inſperatis honoribus, oderunt eos à quibus ſe intelligunt humiles antea & abiectos cognitos fuiſſe. Dum hæc faceret, extitere ſiniſtra prodigia: nam & cometes apparuit, & luna contra rationem ſtatuti temporis bis viſa eſt deficere. Quarto enim & ſeptimo die obſcurata eſt. Præterea in oriente atque in occidente duo ſoles viſi ſunt eodem tempore: quorum hic imbecillis & pallidus, ille potens & clarus C
erat. Inuenta quoque ſunt in Capitolio multa & magna veſtigia quorundam deorum, qui ex eo deſcendiſſe videbantur, renuntiatúmque eſt à militibus qui ea nocte in excubiis eius fuerant, templum Iouis ſua ſponte cum magno fragore apertum eſſe, atq; ob eam cauſam nonnullos cuſtodes perterritos & exanimatos fuiſſe. Quæ quũ ita facta ſint, Veſpaſianus qui bellum cum Iudæis gerebat, vti audiuit diſſenſionem eſſe inter Othonem & Vitellium, deliberare cœpit quid ſe facere oporteret. Summa erat in eum beneuolentia omnium, non ſolùm D
propter gloriam belli Britannici, eiúſque quod tũ gerebat, ſed etiam propter æquitatem & prudentiam ipſius: quibus rebus adducebantur vt ſe ab eo regi cuperent. Inſtabat Mutianus vehementer, quòd ſe ſperaret etiam nomen imperatoris habiturum, ac propter æquitatem Veſpaſiani imperii participem fore. Quibus cognitis rebus, milites circunſiſtũt tabernaculum Veſpaſiani, eúmque imperatorem renuntiant. Neque verò defuere

A Veſpaſiano prodigia & ſomnia quibus ei futurum imperium fuerat longo tempore antè ſignificatum, eáque nos, quum ad vitam eius venerimus, attingemus. Igitur Veſpaſianus primo quoque tempore Mutianum in Italiam contra Vitellium mittit: ipſe obſeruatis rebus Syriæ, præfectiſque aliis ducibus bello Iudaico, in AEgyptum contendit, ibiq; pecuniam, qua maximè ei opus erat, colligit, cōparátque frumētum, vt Romam quammaximum numerum poteſt, mittat. Legiones, quæ erant in Myſia, cognitis iis quæ de Veſpaſiano perferrentur, Mutiano nequaquam expectato, quem audiebant eſſe in itinere, Antonium Primum ducem ſuum deligunt. Is fuerat à Nerone miſſus in exilium: pòſt verò à Galba reſtitutus. Pannonico exercitui præerat, eóque tempore neque ab imperatore, neque à ſenatu delectus, ſummum imperium habuit: tanta erat in Vitellium indignatio militum, tanta prædādi cupiditas. Neque enim milites hæc ob aliam cauſam agebant, quàm vt Italiam diriperēt: id quod factum eſt. Vitellius cognitis his rebus omnibus, nihilominus remanet in vrbe: C neque verò à delitiis abſtinet, ſed præter cætera ludos gladiatorios facit. In his ludis Sporus, quū eum ornatu raptæ puellæ oporteret in theatrum venire, neque poſſet talem contumeliam pati, mortem ſibi conſciuit. Vitellius Alienum cum paucis bello præficit. Alienus Cremonam venit, oppidúmque occupat. Pòſt vbi videt ſuos milites propter delitias vrbis intemperantes, nimióque otio molles & effœminatos eſſe: contráque, hoſtes corporibus exercitatis magniſque animis, timere cœpit: dein vt ei à Primo nuntius gratus venit, conuocauit milites, iíſque expoſita imbecillitate Vitellii, viribúſq; Veſpaſiani, ac vtriuſque moribus, perſuaſit vt in partes Veſpaſiani tranſirent. Illi delent imagines Vitellii ex ſignis, iurántque ſe ſub imperio Veſpaſiani fore: víxque dimiſſi in tentoria reuerterant, quum eos facti pœnitere cœpit. Itaque repentè magno ſtudio ac tumultu congregati, rurſum Vitellium imperatorem vocant, Alienúmque, quòd eſſent ab eo proditi, vinculis conſtringūt, nulla conſulatus eius habita ratione, quæ præſertim fieri

ſolent in bellis ciuilibus. Quúmque iam eſſet ingens tumultus in exercitu Vitellii, tum lunæ defectio eũ longè fecit maiorẽ: non tantùm quòd obſcurata eſt, (quanquam hæc terrorẽ iniiciunt tumultuantibus) ſed etiam quòd ſanguinolẽta atráque eſſe, alióſq; horribiles colores emittere viſa eſt. Hi enim nihilo magis decedere de ſententia, aut aliquid remittere, ſed ad manus venire inter ſe pugnaréque alacriter: etſi (vt dixi) Vitellianis dux non erat, quòd Alienus Cremonæ eſſet in vinculis. Pugnatur interdiu ac noctu vtrinque æquo marte. Nox enim inuenit pugnantes, nec ea quidem prælium dirimere potuit, tanta erat ira, tanta vincendi cupiditas. Agnoſcebant ſe inter ſe, atque vnà colloquebantur: non eos placabat fames, non labor, non frigus, nõ tenebræ, non accepta vulnera, non cædes, non reliquiæ mortuorum, non multitudo pereuntium: tanta denique inſania vtroſque pariter ceperat, vt ne propter noctem quidem quæ ſuperuenit (vt dixi) aliquid remitterent. Videre licebat, quoties luna luceret (nam interdum occultabatur nubibus) pugnare illos nonnunquam, nonnunquã ſtare, ad haſtas adhæreſcere, ſedere, ſimul clamorem tollere, hi Veſpaſianum, illi Vitellium imperatorem dicere, vocare ſe mutuò, conuitiari, laudare: ſed & priuatim alter ita alterum admonere, Mi commilito & ciuis quid facimus? cur pugnamus? huc tranſi ad me: nequaquam (inquit alter) tu ad me potius. Cui verò mirum non videatur, quòd quũ mulieres ex oppido eſculenta & poculenta de nocte ad Vitellianos attuliſſent, nõ modò ſe ipſi cibo potúque, ſed etiam aduerſarios refecerunt? Vocabat quiſque aduerſarium nominatim (omnes enim ferè ſe nouerant, ac tum agnoſcebãt.) Accipe (inquit) mi commilito, ede: non enim tibi gladium præbeo, ſed panem. Accipe rurſum, & bibe: non enim tibi ſcutum, ſed poculum trado: vt ſiue tu me interficias, ſiue ego te, moriamur facilius: atque vt ne me eneruata aut imbecilli manu occidas, aut ego te, hæ noſtræ ſint exequiæ nobis adhuc viuentibus. Vitellius enim & Veſpaſianus bellum gerũt inter ſe, vt nos iis qui iam olim mortui ſunt, mactent. Hæc atque alia eiuſdem generis

(Margin letters beside the text: A, B, C, D)

A quum inter ſe dixiſſent, ceſſatur aliquandiu & comeditur, eóque facto pugnatur iterum: paulò pòſt pugnam intermittunt, deinde renouant. Hæc totam noctē, quouſque illuxit, facta ſunt. Tum autem duo ex militibus, qui Veſpaſiani partes ſuſtinebant, quiddam tale fecerunt. Quum enim graue damnum caperent ex aliqua machina, raptis ſcutis ex ſpoliis Vitellianorum qui iam ceciderant, permixtíque cum aduerſariis clàm ad machinam veniunt pro Vitellianis, funéſque eius incidunt, vt ex ea nullum telum amplius emitti poſſet. Orto ſole B milites tertii exercitus (is Gallicus nominatur) qui hybernat in Syria, aderátque tum fortè cum iis qui Veſpaſiani partes tuebantur, ſolem illico ſalutant, vt antè con ſueuerant. Qua ex re Vitelliani rati Mutianum veniſſe, perterriti victique clamore, in fugam ſe coniiciunt: & quum antè maximos labores ſuſtinuiſſent, minima re perterrentur. Poſt hæc ad murum ſe recipiunt, paſsíſq; manibus obteſtātur victores: quúmque à nemine exaudirentur, conſulem diſſoluerunt, eúmque ornatum veſte conſulari miſerunt cum faſcibus ſupplicandi cauſa, C ac poſtulata fœdera per eum impetrauerunt. Alienus enim propter dignitatem ſuam facilè Primo perſuaſit, vt conditiones eorum acciperet. Poſtquam portæ vrbis apertæ, atque ipſi omnes in tuto fuerunt, concurrunt vndique, cunctáque rapinis & incendiis vaſtānt. Fuit hæc grauiſſima calamitas, propterea quòd Cremona erat maximis atque pulcherrimis ædificiis ornata, magnáque vis pecuniæ à ciuibus & peregrinis in eam coacta fuerat. Huic vrbi Vitelliani, vt qui ædes locupletū, & exitus viarum nouerant, maiora incommoda attule- D runt. Nec enim piguit eos ciues pro quibus pugnauerant, perdere: ſed quaſi ab iis iniuriam accepiſſent, eóſque viciſſent, violare, percutere, atq; occidere auſi ſunt, ita vt cum iis qui in prælio ceciderunt, deſiderata ſint hominum quinquaginta millia. Vitellius de hac clade certior factus, vehementer tumultuari cœpit, nō ſolùm perturbatus prodigiis, quòd peracto quodam ſacrificio, quum eius cauſa apud milites concionaretur, magnus numerus vulturum irruit, diſcerpſitque exta, ac ipſum

ferè de tribunali deturbauit:ſed multo etiam magis propter nuntium acceptæ calamitatis.Itaque fratrem ſuum Tarracinas celeriter mittit, munitúmque oppidum per eum retinet. Sed quum exercitus Veſpaſiani Romam aduentaret, ita perterritus obſtupuit vt nihil certi ageret aut ſentiret, ſed temerè ſurſum deorſum ferretur, veluti in maxima tempeſtate: modò enim imperium arctè tenere accuratéque defendere conabatur, ſéque ad bellum gerendum parabat: modò vltrò deponebat, quòd ſtatueret priuatam vitam agere: interdum ferebat chlamydem purpuream accingebátque gladium: interdum pulla veſte induebatur: concionem habebat in palatio foróque, ac milites nonnunquam ad præliũ, nonnunquam ad pacem faciendam cohortabatur: partim vouere ſe pro ſalute reipublicæ: partim captare miſericordiam, eiúſque rei cauſa filium quem tenebat in manibus, amplexari & ante oculos eorum ponere: dimittere prætorianos, rurſum accerſere: domum fratris ſe recipere relicto palatio, mox eòdem reuerti, ita vt ex iis rebus permulti ſtudium quod habebant in ipſum, remitterent. Nam quum is maximo furore huc & illuc curſaret, idque illi viderent, non amplius imperata facere, neque res eius magis quàm ſuas curare, ridérequ e eum multis de cauſis, ſed imprimis quòd in cõcionibus gladium tradebat conſulibus & ſenatui, vt ex eo ſummum imperium deponeret: quem dum nemo ex ſenatoribus auderet capere, ii qui aderant multo magis ridebant. Quas ob res præſertim quum iam Primus appropinquaret, C. Quintius & Cn. Cæcilius Simplex conſules, & Sabinus propinquus Veſpaſiani, aliique primarii viri ſimul conueniunt, dictíſque ſententiis in palatium contendunt cum militibus ſuarum partium, vt aut perſuaderent Vitellio aut eum cogerent imperium deponere. Sed quum incidiſſent in Celtas cuſtodes Vitellii, miſerè afflicti diſcedunt, atque in Capitolium perfugiunt. Eòdem Domitianum Veſpaſiani filiũ, propinquóſque eius accerſunt, præſidiíſque muniunt. Poſtridie eius diei Vitelliani cõtra eos irruere. hi impetum illorũ propulſauere aliquandiu: ſed quum incenſis

A iis quæ circum Capitolium erant, igni impedirétur, Vitelliani aſcendunt in Capitolium, magnúmque numerum eorum concidunt, direptíſque iis omnibus quæ in Capitolio repoſita erant, ac præter alia loca, magno tẽplo Iouis Opt. Max. incenſo, Sabinum & Atticum captos ad Vitellium mittunt: nam Domitianus & Sabinus filius in primo tumultu fugerant ex Capitolio, & abditi in quibuſdam ædibus; latuerant. Poſtquam non longè abfuerunt Veſpaſiani milites, quos Petilius Cerealis vnus ex primis ſenatoribus & Veſpaſiani affinis, & item B Antonius Priſcus ducebant, (nam Mutianus nondum venerat) Vitellius ſummè pertimuit. Illi enim, quòd primòm per nuntios, deinde per literas in vrnas inter mortuos coniectas, & in corbes in quibus fructus erant, & item in arundines aucupum, fiebant certiores omnium quæ in vrbe gererentur, ita vt de iis quid opus eſſet facto, conſultarent, & quòd ignem viderãt in Capitolio, tanquam in nocturna cuſtodia, iter quamcelerrimè faciebant, primúſque omnium Cerealius cum equitatu in vrbem contendit. Vitellius conuocato ſenatu, legatos C ex eo & ex veſtalibus ad Cerealium mittit: hi quũ nemo vellet ipſos audire, feréq; in mortis diſcrimen veniſſent, ad Primum, qui inde non longè aberat; proficiſcũtur, vtque cum eo colloqui poſſint, impetrant: nihil tamen efficiunt, ſed à militibus profectis contra Vitellium maximo furore præſidia pótis Tiberis frangũtur. Nam quum tranſire prohiberentur ab iis qui pontem tuebantur, equites flumen tranſierunt natando, eóſque quum inuaſiſſent à tergo, aliis irruentibus ex aliis partibus, affecerũt acerbiſſimis & grauiſſimis incommodis. D Tum ab iis factum eſt id quod in Vitellio ac Vitellianis criminabãtur, cuiúſque cauſa ſe cum eis bellum gerere ſimulabant. Cæſi ſunt videlicet quamplurimi mortales; multique de tectis fictilibus deiecti, & in anguſtis locis propter multitudinem hominum oppreſſi interierunt, ita vt per illos dies obierint hominũ quinquaginta millia. Dum vrbs hoc modo diriperetur, pugnaréntq; alii, aliique fugerent, & iidem poſtea rapinas & cædes pariter facerent, vt in numero eorum qui vrbem inuaſerãt,

incolumes ſeruarentur, Vitellius ſordido attritóque ſagulo amictus, ſe abdit in obſcurum locú, vbi canes alebantur, ſperans ſe noctu Tarracinam ad fratrem fugiturum: ſed inueſtigatus inuentuſque à militibus (non enim diu latere poterat is qui fuerat imperator) pannis obſitus, & ſanguine perfuſus, quòd eum canes læſerant, deprehenditur: deinde veſte eius diſciſſa, vinctiſque à tergo manibus, ac laqueo in collo religato, Cæſarem è palatio, vbi magnas voluptates ceperat, deducunt, trahúntque via ſacra eum imperatorem qui ſuperbè plerunque ſella vectus fuerat, ipſumque Auguſtum in foro in quo crebrò concionatus erat, perducunt: ibi ei colaphos impingunt, alii barbam vellunt, illudunt omnes, ac contumelioſè maledicunt, & comeſſationes exprobrant: immenſæ enim gulæ erat. Quúmque Vitellius ob has cauſas magno pudore affectus, demiſſo capite terram intueretur, milites ſub mento eum pungebant vt caput extolleret inuitus, altúmque cerneret. Quod vbi quidam Celta animaduertit, non pertulit diutius, ſed miſericordia permotus, Ego tibi (inquit) qua in re potero, opem feram: itaque illum percuſſit, deinde ſibi manus attulit. Neque tamen Vitellius moritur ex eo vulnere, ſed trahitur in carcerem vnà cum ſuis ſtatuis, quibus ridicula multa atque turpia exprobrabãtur. Hic Vitellius ſummo dolore affectus propter ea, quæ pateretur & audiret, Ego quidem (inquit) aliquando imperator veſter fui. Quamobrem irati milites eum ad ſcalas perductum obtruncant, abſciſſúmque caput eius per totam vrbem geſtant. Vitellius poſtea ab vxore ſepelitur. Is vixit annos quinquagintaquatuor: regnauit annum vnum, decé diebus exceptis. Frater eius quum Tarracina profectus eſſet vt ei opem ferret, accepiſſetque in itinere eum mortuum eſſe, incidit in eos qui contra ipſum miſſi erant, cum iiſque de ſalute ſua paciſcitur, licet & ipſe non multò pòſt, & poſt eum filius Vitellii occiſus fuerit: quanquam Vitellius nullum ex propinquis Othonis aut Veſpaſiani occiderat. His confectis rebus, omnes ad Mutianum venerunt, iſque omnia vnà cum Domitiano adminiſtrare cœpit.

A B C D

A quem etiam ad milites adduxit, fecítque (quanuis puer eſſet) vt apud eos concionaretur. tum ſinguli aurei dati ſunt ſingulis militibus.

VESPASIANVS.

His rebus geſtis, Veſpaſianus etiam à ſenatu creatur imperator, Titúſque & Domitianus Cæſares deſignantur: præterea Veſpaſianus & Titus abſentes conſularem dignitatem accipiunt. Horum alter in AEgypto, alter in Palæſtina erat. Veſpaſiano longo tempore ante regnum multis prodigiis ſomniiſque ſignificatum eſt. Nam bos
B in agro in quo ipſe magnam vitæ partem degebat, cœnanti aſtitit flexis genibus, ac ceruice pedibus ſubiecta: rurſúmque quũ cibum caperet, canis ſub menſam eius manum hominis poſuit. Itémque eximia cupreſſus magna vi ventorum euerſa radicitus, poſtero die per ſe ſtetit, ac floruit. Præterea accepit in ſomnis, ſe principem Romanum fore, quum Cæſar Nero dentem perdidiſſet: ídque ſomnium poſtridie quàm ſomniauit, diuulgatum eſt. Quinetiam ipſe Nero vidit per quieté currum Iouis in ædes Veſpaſiani intromitti. Quæ quidem o-
C mnia quum egerent interpretatione, Ioſephus natione Iudæus, antè ab eo captus conſtrictúſque vinculis, ridẽs ait, Nunc quidem (inquit) me vincies, poſt annum autem ſolues, quum fueris imperator factus. Igitur Veſpaſianus, vt alii pauci, ad principatum natus erat. Sed quum is adhuc abeſſet in AEgypto, Mutianus omnia ſumma poteſtate adminiſtrabat vnà cum Domitiano, dicebatúrque magnum aliquid eſſe quòd Veſpaſianum imperatorem feciſſet, quódque ab eo frater appellaretur, haberétq; magnam potentiam. Nam omnia ſuo ar-
D bitratu abſque mandato Veſpaſiani gerebat, ſcribebátq; de rebus omnibus tantummodo adſcripto Veſpaſiani nomine: ob eámque cauſam ferebat annulum quem ad ipſum

ipſum Veſpaſianus miſerat vt ea quæ ediceret, ſigillum A
principis haberent. Igitur eo tem pore omnia nutu horum, quaſi ipſi imperatores eſſent, ita gerebâtur vt Veſpaſianus ad Domitianum ita ſcripſerit, Ago tibi (inquit) gratias fili, quòd me ſinas principatum tenere, quódque me ex eo nondum expuleris. Mutianus vndique quammaximam pecuniam poterat, referebat in ærarium, eiúſque rei culpam (ne eam Veſpaſianus ſubiret) in ſe deriuabat, dicebátq; ſemper, pecunias neruos eſſe principatus. Itaque hortabatur Veſpaſianũ vt vndequaque pecuniam faceret: quod quum principiò fecerit, grandem pecuniã imperio ſibíque confecit. B
Tum aliæ rebelliones contra Romanos factæ ſunt, quarum memoria (vt ego quidem arbitror) nullo vſui eſt. Quãquam mirum fuit quòd Iulius Sabinus qui principatum tenebat in Lingonibus, ſeparatim magnum exercitum comparauit, fuitque Cæſar cognominatus, quòd ſe Iulio Cæſare progna um diceret. deinde aliquot prælijs victus, rus abiit, ibíque in ſepulchrum ſubterraneũ, quod ipſe prius incenderat, ingreſſus eſt: quúmque conſtans eſſet opinio illum interiiſſe, in eo nouem annos C
cum vxore delituit, ex eáque duos filios ſuſtulit. Has rebelliones Germaniæ Cerealius cõpeſcuit, multis prælijs factis, tantáque in vno ex iis prælijs multitudo Romanorum barbarorúmque cæſa eſt, vt mortuorum cadauera profluentis curſum retinuerint. Domitianus propter ea quæ agebat (nihil enim niſi magnum moliebatur) patrem metuens, in Albano mõte morabatur. Is animum ad amorem Domitiæ filiæ Corbulonis applicauerat, eámque à Lucio Lainio AEmiliano viro eius abductam ſecum habebat in numero amicarum, eandémque poſtea vxorem duxit. Interim Titus præfectus D
bello Iudaico cepit Hieroſolyma, incendítque templũ, exiſtimantibus Iudæis non ſuum interitum, ſed victoriam ſalutem & fœlicitatem eſſe, quòd vnà cum templo caderent. Capti ſunt ab eo multi, præſertim Barphoras, qui apud eas principatum tenebat: iſque ſolus in triumpho ſupplicio affectus eſt. Itaque Hieroſolyma die Saturni, quem diem imprimis Iudæi colunt ad hæc no-

A ſtra tempora, conciderunt. Ab eodem Tito iuſſi ſunt quotannis didrachmum pendere Ioui Capitolino ii qui patrias leges eorum tuerêtur. His de cauſis vterque imperatoris nomen obtinuit, quanuis neuter Iudaicus cognominatus ſit, ſed alia multa (vt par erat) tam magna parta victoria, atque imprimis arcus triumphales, eis decreti ſunt. Veſpaſiano ingreſſo in Alexandriam, Nilus inundauit vno die vltra quàm conſueuerat amplius quatuor digitis, quod nũquam antea, niſi ſemel, factum eſſe dicebatur. Idem Veſpaſianus cæcum hominem,
B itémque alterũ cui imbecilla manus erat, qui per quietem ipſum adire iuſſi fuerant, ſanauit, oculis alterius ſputo conſperſis, & manu alterius conculcata: quæ opinio diuinitatis eum celeberrimum fecit. Neque tamen Alexandrinis gratus erat, cui adeo grauiter infenſi erant vt ei priuatim publicéque illuderent atque maledicerẽt. In cauſa erat quòd quum ſperauiſſent ſe ab eo, quem primi omnium imperatorem fecerant, magnum aliquod munus accepturos, non ſolùm nihil eis largitus eſt, ſed etiam ab iis pecuniam exegit, atque tam mul
C tam collegit, nullo genere tributi prætermiſſo, vt ne mendicis quidem pepercerit, ac de diuinis humaníſque rebus pecuniam fecerit. Multa enim vectigalia quæ iam ſolui deſierant, renouauit, auxítque multa ex iis quæ obtinebãt: idque in cæteris prouinciis ſubditis imperio Romano, ac poſtea in vrbe fecit. Hanc ob cauſam Alexandrini multa conuitia in eum iactabant, dicebántque præter cætera, eum ſex obolos exigere. Quamobrẽ Veſpaſianus vir alioqui mitiſſimus tãta ira commotus eſt, vt viritim ſex obolos perſolui iuſſerit, ſtatuerítque ſup-
D plicium de iis capere. Quorũ pœnam quum Titus deprecaretur, eis nihilo magis pepercit. Neque verò Alexandrini ob eam cauſam deſiſtebãt. Nam ita apud Titũ frequentes exclamauere in publico conuentu, Ignoſcimus ei, inquiunt: non enim nouit imperare. Quæ quum temere dicerent, eadem petulantia qua diſcedebant è vita, inferos explebãt, videlicet abuſi imperatoris comitate. Veſpaſianus poſt hæc Romam venit. Huic Mucianus cum viris primariis Brunduſium proceſſit obuiam.

Domitianum Beneuenti conuenit, qui conſcientia men A
tis & rerum antè geſtarum ita diffidebat, vt interdum ſimularet ſtultitiam. Nam quum magnam vitæ partem degeret in Albano, faceré tque multa ridiculè, tum muſcas ſtylo transfigebat. Quod etſi indignum eſt grauitate hiſtoriæ, tamen quòd abundè eius mores oſtendit, neceſſariò ſcribendum putaui, potiſſimùm quum factus imperator idem fecerit. Ex quo facetè reſponſum eſt à quodam interroganti quid ageret Domitianus, Solus, (inquit) eſt, ne muſca quidem cum eo. Veſpaſianus vt deprimebat huius ſuperbiam, ita cæteros omnes nō vt B
imperator, ſed vt priuatus, memórq; priſtinæ fortunæ, excipiebat. Templum in Capitolio ſtatim ædificare cœpit, primúſque eò terram attulit, iuſsitque cæteris illuſtriſſimis & clariſſimis viris vt idem facerent, quo minus cætera multitudo operam ſuam denegare poſſet. Qúmque ſumptus publicos, qui neceſſarii erant, magnificentiſſimos ſemper faceret, publicóſque conuẽtus ſumptuoſos præſtaret, in cæteris rebus ob eas cauſas parciſſimus erat, nihilque impendebat, niſi neceſſariò, ita vt nihil cocti in popinis præter legumina vendi pa- C
teretur. Qua ex re perſpicuum eſſe cœpit, eum tam magnam pecuniam non ad ſuas voluptates, ſed ad vſus publicos collegiſſe. Porro Veſpaſianus ita vitam inſtituerat. Rarò habitabat in palatio, in hortis autem Salluſtianis plurimùm erat, eóque recipiebat quencunque, non ſolùm ſenatorii ſed etiam cuiuſuis ordinis. Ante lucem, quum etiam adhuc eſſet in lecto, colloquebatur cum iis qui ſibi valde erant familiares, eúmque cæteri in viis ſalutabant. Portæ regiarum interdiu ſemper apertæ ac omni cuſtodia deſtitutæ erant. Veniebat in ſena- D
tum ſemper, & cum patribus communicabat omnia: ſæpe etiam ius reddebat in foro. Quòd ſi fortè de quibuſdam rebus non poſſet cognoſcere propter ſenectutẽ, aut ſiquid abſens ſcripſerat ad ſenatum, ea filiis, vt in ſenatu legerent, plurimùm iubebat. Neque verò in hac re ſolùm ſenatum affecit honore, ſed etiam quòd ex eo ordine frequentes & quotidianos conuiuas acciperet: ipſe quoque crebrò apud amicos & familiares ſuos

A cœnabat. In ſumma quod ad curã reipublicæ pertinet, imperator habebatur: in cæteris rebus æquabili iure cũ reliquis viuebat. Nec enim tantùm iocabatur populariter; verumetiam iocoſè ſe ludi libenter patiebatur. Quúmque ſcripta quædã in principes ſine nomine (vt aſſolet) atque in contumeliam eius proponerentur, ipſe contrà nihil cõmotus exponebat commoda principatus. Quum autem Phœbus ad eum veniſſet purgandi ſui cauſa in eo quòd Neronis temporibus in Græcia atque in theatro, quum videret imperatorem contra de-B corum facere, mœrore ipſum affeciſſet, iratus iuſſit eum abire: dein roganti quò iuberet, reſpondit In malam crucem. Itaque Phœbo defendenti ſe in hac cauſa, non modò nullum dãmnũ attulit, ſed nec quid aliud quàm hoc ipſum reſpondit, Abi in malam crucem. Vologæſum, qui ad ſe ſcripſerat his verbis, Rex Regum Arſaces Flauio Veſpaſiano ſalutem: ne reprehendit quidem, ſed ei iiſdem verbis, non adſcriptis imperatoriis nominibus, reſpondit. Quum autem Heluidius Priſcus Thraſeæ gener, ac in præceptis Stoicorum ab ineunte ætate C verſatus, Thraſeæ loquendi libertatẽ imitaretur, quanuis minus opportunis temporibus, ac tunc quum eſſet prætor, nihil faceret in honorem imperatoris, ſed ei ſemper malediceret, atque ob eam cauſam captus, a tribunis plebis lictoribus traditus eſſet: confuſus Veſpaſianus fleuit, éque ſenatu exiit, hoc vnum inquiẽs, Aut mihi filius meus ſuccedet, aut nemo. Sed quũ alii multi excitati ex Stoica diſciplina, in quorum numero fuit Demetrius Cynicus, multa inutilia iis qui audiebant, publicè diſſererent occaſione philoſophiæ, atque ita D multos occultè in varias ſentẽtias traherent, Mutianus Veſpaſiano perſuaſit vt omnes qui eſſent eius ſectæ, ex vrbe expelleret, dixítque in eos multa, ira magis incitatus quàm ſtudio doctrinæ. Itaque Veſpaſianus ſtatim philoſophos, præter Muſonium, Roma expulit: Demetrium verò & Hoſtilium in inſulas relegauit. Hic Hoſtilius, quum de ſuo exilio intelligeret, ac tum fortè cum alio diſſereret, magíſque contra regnum loqueretur, tamen ſubitò ſententiam mutauit. Demetrio verò

nondum quieſcenti Veſpaſianus mandari iuſſit his ver- A
bis, Tu quidem(inquit)nihil prætermittis,vt ego te in-
terfici iubeam , ego tamen canem latrantem non occi-
do. Per id tẽpus mortẽ obiit Cænis pellex Veſpaſiani,
cuius propterea mentionem feci , quòd maxima fide &
excellenti memoria fuit.Hæc enim heræ ſuæ Antoninæ
matri Claudii , quæ ad Tiberium per eam nonnihil de
Seiano ſcripſerat,iuſſerátque vt id,ne quis fortè depre-
henderet,ſtatim deleretur, Fruſtrà(inquit) domina iuſ-
ſiſti:hæc enim atque cætera omnia quæ mihi imperas,
ita ſemper in memoria habeo vt ex ea deleri non poſ- B
ſint.Id igitur in ea admiratus ſum,tum etiam quòd Ve-
ſpaſianus valde delectabatur eius conſuetudine , cuius
etiam cauſa magnã potẽtiam aſſequutus eſt,ac per eam
opes innumerabiles, vt creditum eſt,comparauit. Hæc
enim multa accipiebat à multis , quum magiſtratus,
procurationéſque prouinciarum,& officia militum , ac
ſacerdotia , ipſa quoque reſponſa principis nonnullis
venderet. Veſpaſianus quidem neminem occidi iuſſit
pecuniæ cauſa,ſed pleroſque , quòd pecuniam darent,
incolumes ſeruauit.Quæ omnia quum Cænis caperet, C
id fieri de voluntate Veſpaſiani ſuſpicio erat ex cæte-
ris quæ gerebãt: quorum pauca exempli cauſa ponam.
Nam quum aliquot homines ſtatuiſſent ei ponere ſta-
tuam ad aureorum decẽ millia,porrecta manu ait, Vos
verò(inquit)mihi argentum date : hoc enim eius fun-
damentum eſt. Præterea Tito grauiter ferenti propter
vectigal quod ex lotio atque aliis rebus capiebat,aureos
ex eo vectigali quæſitos oſtendit,dixítque,Vide(inquit)
fili,num oleant. Veſpaſiano ſextùm , & Tito quartùm
conſulibus templum pacis dedicatum eſt: & coloſſus D
ſacra via collocatus, quem ferunt fuiſſe altum pedes cen
tum : huic imago Neronis erat,vel Titi, vt ab aliis tra-
ditum eſt . Cædes belluarum Veſpaſianus fecit in am-
phitheatris : ludis autem gladiatoriis non magnoperè
delectabatur. quanquam Titus ludis iuuenalibus , qui
in patria eius facti erant, armis certauit cum Alieno,vi-
delicet ficto certamine. Parthis bellum cum quibuſ-
dam populis gerentibus opémque ab eo poſtulãtibus,

A auxilia non miſit, negauítque conuenire ſibi curam rerum alienarum. Per id tempus Beronice maximè florebat, ob eámque cauſam cum Agrippa fratre Romá venit. Is prætoriis honoribus auctus eſt. ipſa habitauit in palatio, cœpítque cum Tito coire: ſpes erat eam Tito nuptú iri: iam enim omnia, ita vt ſi eſſet vxor, gerebat: ſed Titus quum intelligeret populum Romanum id moleſtè ferre, eam repudiauit, præſertim quòd de iis rebus magni rumores perferrentur. Eodẽ tempore moleſti quidam ſophiſtæ clàm in vrbem ingreſſi ſunt, ex B quibus Diogenes quum prior in theatrum veniſſet refertum magna hominum multitudine, ac populum vexaſſet multis contumeliis, virgis cæſus eſt. Poſt hunc Eras venit, qui ratus nihil ſibi grauius euenturum, multò exclamauit inſolentius atque impudentius: quamobrem ei caput obtruncatum eſt. Iiſdem temporibus in quadam taberna vas plenum vini vſqueadeo redundauit, vt in viam proflueret. Itémque Sabinus Gallus, qui ſe Cæſarem eſſe dixerat, atque quum ad arma ve-C niſſet victúſque eſſet, in monumentum ſe abdiderat, agnitus & Romam adductus eſt, cum eóque occiſa eſt Peponila vxor, quæ eum incolumem ſeruauerat: quanuis Veſpaſiano filios ſuos propoſuerit, dixerítque ad captandá miſericordiam, Ego (inquit) Cæſar, hos in monumento peperi, aluíque vt plures tibi ſupplices eſſemus. Qua oratione, etſi ei cæteríſque qui aderant, exciuit lachrymas, tamen ipſe eis non pepercit. Dú hæc gererentur, Alienus & Marcellus contra Veſpaſianú coniurant, quos ipſe ſibi amiciſſimos eſſe arbitrabatur, ſum-D míſque auxerat honoribus: neque tamen ab iis interficitur, propterea quòd patefacta coniuratione, Alienus in palatio, ſtatim vt ſurrexit è conuiuio, iuſſu Titi occiſus eſt, nequid noctu moliretur: iam enim magnum numerum militum comparauerat: Marcellus autem damnatus in ſenatu, guttur ſibi nouacula præcidit. Adeo homines malo ingenio præditi, nullis beneficiis vincuntur, quádo iſti parauére inſidias ei à quo tot beneficia acceperant. Quæ quum ita ſint, conſtat Veſpaſianum morbo, non quidem podagra qua laborare

conſueuerat, ſed febribus extinctum eſſe in aquis Sabinis, quæ Cutiliæ appellantur. Alii Titum falsò criminantur, præſertim Adrianus, dicúntque eum veneno in conuiuio ſublatum eſſe. Planè prodigia quæ eò pertinebāt, præceſſêre. nam cometes diu viſus fuit, & monumentum Auguſti ſua ſponte apertum eſt. Quum autem increparetur à medicis quòd morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratione immutaret, faceréta; omnia quæ ad principatum ſpectarent, reſpondit imperatorem ſtantem mori oportere. Iis verò qui de comete neſcio quid inter ſe colloquebātur, ait, Non mihi (inquit) ſed regi Parthorum mortem portendit: ille enim comatus eſt, ego caluus ſum. Poſteaquam autem credidit ſe moriturum, Ego (inquit) deus efficiar. Vixit annos LXIX. menſes VIII. regnauit annos X. ſex diebus exceptis. Ex quo fit vt à morte Neronis, vſque ad principatum Veſpaſiani annus vnus intercedat, diéſque viginti duo. Quod idcirco ſcribendum putaui, ne errore ducerētur ii qui numerum temporis ad eos qui principatum obtinuerunt, referrent. Non enim ſibi ſucceſſêre inuicem, ſed viuo adhuc & regnante altero quiſque eorum ita habitus eſt imperator vt quodammodo fuerit. Itaque dies eorum non ex ſucceſſione mutua numerādi ſunt, ſed accurata exactáque ratione temporis, vt à me dictum eſt. A B C

TITVS.

TITVS ex quo tempore principatum ſolus obtinuit, nec cædes fecit nec amoribus inſeruiuit, ſed comis, quanuis inſidiis peteretur, & continens, Beronice in vrbem reuerſa, fuit. adeò mores ſtatim mutauit. Neque enim eodem modo ſe gerunt ii qui ſocii tantummodo regni ſunt, & ii qui ſoli regnum tenent: propterea quòd illi neglecta gloria principatus immoderatè eius poteſtate abutūtur, D

A multáque ad inuidiam & calumniam eius faciunt. Qui autem intelligunt omnia ex ſeſe pendere, magna in opinione & exiſtimatione eſſe ſtudent. Id quod Titus aliquando dixit ei cuius antea ſtudioſus fuerat. Diſſimile eſt (inquit) egere opera alterius & iudicem eſſe, perinde ac poſtulare ab alio & dare. Is perpaucos annos ita principatum tenuit vt in eo nullum ſcelus ediderit. Vixit enim in eo duntaxat annos I I. menſes I I. dies X X. antè verò quàm eſſet imperator, annos X X X I X. menſes V. dies X X V. Quamobrem cum plerique in hac re B ita cum Auguſto comparant, vt negent & illum, ſi celerius obiiſſet, & hunc, ſi vixiſſet diutius, charos vnquam fuiſſe: propterea quòd Auguſtus quum coactus inimicorum multitudine & ſeditionibus principiò aſper fuiſſet, poſtea quum diu vixerit, multitudine beneficiorum clarus eſſe potuit. Titus verò, quòd eo tempore quo comiter regnare cœperat, & ob eam cauſam magnam gloriam habebat, mortuus eſt, quam fortaſſe amiſiſſet, ſi vixiſſet diutius: ita vt virtus eius maiorem felicitatem nacta ſit. Igitur Titus non modò ſenatorem, quandiu C principatum tenuit, nullum interfici iuſſit, ſed nec alius quiſquam ſub eius imperio morte affectus eſt. De crimine impietatis núquam cognouit, neque permiſit aliis vt cognoſcerent. Nemo enim (inquit) iniuria me afficere aut inſequi contumelia poteſt, propterea quòd nihil ago quod reprehendi mereatur: ea verò quæ falſò de me dicuntur, prorſus negligo. porrò principes qui mortem cum vita commutarunt, ipſi ſe (ſi verè heroes ſunt, aut ſi quicquam poſſunt) vlciſcentur, ſiquis eis iniuriam faciat. Multa quoque conſtituit ad ſecuritatem & tran- D quillitatem omnium, propoſitis edictis, quibus omnia beneficia quæ ſuperiores principes dederant, confirmabantur, ne dum quenque pro ſe poſtulare oporteret, moleſtiam caperent. Delatores quoque ex vrbe expulit. Eodem tempore alterum bellum extitit in Britannia, quo bello Cneus Iulius Agricola regionē hoſtium vaſtauit, primúſque omnium Romanorum, quod ſciamus, Britanniam circumfuſam eſſe mari vndique cognouit. Quum enim pauci milites facta ſeditione, inter-

ſectíſque centurionibus tribuníſque ſuis, ad naues con- A
fugiſſent, atque inde ſoluiſſent, nauigauêre eam partem
Britanniæ, quæ ſpectat ad occidentem ſolem vt fluctibus
ventóque ferebantur: quumque id feciſſent, atque
ad altera caſtra Romanorum, quæ tum ibi erant, appuliſſent
imprudentes, Agricola alios miſit qui nauibus
eundem curſum tenerent, ex quibus etiam inſulam eſſe
cóperit. His reb' geſtis in Britânia, Tit' imperator decimúquintùm
appellatus eſt. Agricola reliquű vitæ tēp' in
ignominia & paupertate tranſegit: ſcilicet quòd maiora
quàm prætori par eſſet, effecerat: ob eáſque cauſas à Do- B
mitiano tandem interfectus eſt, quamuis permiſſu Titi
triumphauiſſet. Per id tempus accidere in Campania
horribilia quædam, quæ magnam admirationem habent.
Nam ſub autumni tempus ingens incendium repentè
excitatum eſt, eóque mons Veſeuus conflagrauit.
Is mons mare ſpectat ad Neapolin, habétque fontes
ignis maximos: ac olim quidem ex omni parte excelſus
erat, ſed tunc ex medio eius ignis extitit. Nam ea
parte tantùm exuſtus eſt, extrinſecus enim intactus integérque
permanet ad hæc tempora. ex quo fit vt quum C
ignis externas partes non exurat, eáque quæ ſunt in medio,
conſumantur igni redigantúrque in cineres, vertices
qui circùm ſunt, vſque adhuc veterem altitudinem
habeant, & quæ pars igni conſumpta eſt, ex locorum vicinitate
concaua facta ſit, ita vt totus mons (ſi licet parua
cum magnis conferre) formam habeat amphitheatri
in quo venationes fiunt. Culmina eius montis multas
arbores habent vitéſque: ipſe interius circuitu propter
ignem decliuis eſt, vtque fumum interdiu, ita noctu
flammam reddit, ita vt in eo ſuffimenta cuiuſuis ge- D
neris fieri ſemper videantur. Quod quum ita ſe habeat,
nec ſemper eodem modo, id magis aliquando, interdű
minus facit: ad hæc puluerem proiicit, quoties ſimul aliquid
ſubſidit, emittitque ſaxa facto impetu ventorum:
tum reſonat mugitque, quòd minimè denſas atque conſtipatas
ſed raras & occultas reſpirationes habet. Quű
igitur Veſeuus eiuſmodi ſit, hæc in eo quotannis ferè
fieri ſolent. Quæ quum illis temporibus præter morem

A euenerint, magnáque adhuc eſſe videantur iis qui ea ſemper inſpiciunt, tamen licet omnia ſimul cum cæteris, quæ tum quoque euenerunt, comparentur, parua habeantur neceſſe eſt. Etenim eo tempore magnus numerus hominum inuſitata magnitudine, quales gigantes finguntur, in eodem monte regionéque finitima ac proximis ciuitatibus interdiu noctúque vagari, verſarique in aere viſus eſt. Poſt hæc conſequuta eſt maxima ſiccitas, ac repentè ita graues terræmotus facti vt & omnis ea planities feruida eſſet, & culmina montium
B ſubſiderent. Adhæc ſonitus ſubterranei tanquam tonitrua, & ſuper terram mugitibus ſimiles extiterũt. Dein mare ſimul fremere, omne cælum reſonare, ingénſque & repentinus fragor, quaſi montes ſimul conſiderent, exaudiri. Tum exilire primùm immenſi lapides, & ad ſummos vertices peruenire: deinde magna copia ignis fumiq;, ita vt omnem aerem obſcuraret, occultarétque ſolem non aliter quàm ſi defeciſſet. Igitur nox ex die & tenebræ ex luce factæ erant, putantibus nonnullis gigantes ſeditionem inter ſe facere, quòd multæ imagines
C eorum in fumo conſpicerentur, quòdque clangor tubarum audiretur. Alii exiſtimabant aut mundum in chaos redigi aut igni conſumi, ob eámque cauſam properabant alii ex ædibus in vias, alii de viis in ædes confugere, atque è mari in continentem, & ex continenti in mare ſe recipere. Alii conturbati ea quæ nondum venerant, exiſtimare tutiora rebus præſentibus. Tanta verò erat copia cineris vt terram maréque, atque adeo ipſum aerem compleret: quæ res multa damna (vt cuique ſors tulit) importauit, non ſolùm hominibus prædiiſque ac
D pecoribus, ſed etiam piſces volucréſque omnes peremit, duáſque vrbes, Herculanum & Pompeios, populo ſedente in theatro, penitus obruit. Poſtremò tantus fuit cinis vt inde peruenerit in Africam, Syriam, & AEgyptum, introierítque Romam, eiúſque aerem compleuerit, & ſolem obſcurauerit. Id Romæ accidit paucis poſt diebus, quum omnes ignorarent id quod factum erat in Campania, nec, quid eſſet, coniectura aſſequi poſſent. Itaque etiam ii putare cœperunt, omnia

ſurſum deorſum ferri, ſolémque in terram cadere, aut A
terram in cælum conſcendere. Quanquam autem hic cinis non attulit ſtatim grauia incommoda populo Romano, tamen poſtea morbum peſtilentem & grauem immiſit. Inſequenti anno Tito ad viſendam calamitatem Cāpaniæ profecto, multa Romæ conflagrauerunt: quod incendium tamen non extiterat ex terra. Nam Serapium, Iſium, ſepta, templum Neptuni, balnea Agrippæ, Pantheon, diribitorium, theatrum Galbæ, ſcena Pompeii, Octauiana ædificia vnà cum libris, templum Iouis Capitolini, cum proximis templis igni conſumpta B
ſunt. Ita id malum diuinum potius quàm humanum fuit. Licet enim ex iis quæ commemoraui, cætera quæ eo incendio perierunt, coniicere. Titus ad Campanos miſit duos viros conſulares qui colonias eò deducerēt, iiſque grādem pecuniam dedit, atque eam potiſſimùm quam reliquiſſent ii qui ſine hæredibus mortui eſſent. Ipſe nihil à priuatis, aut ciuitatibus, aut regibus, quum ei multa darent ac pollicerentur, accepit: quinetiam ea quæ adhuc apud ſe habebat, reſtituit. Quod pertinet ad cætera, nihil præcipuum geſſit: tantum amphitheatrum C
venationum cauſa, & balnea ſuo nomine dedicauit: tum ibi multa eáque admirabilia fecit. Grues enim certauerunt inter ſe: præterea quatuor elephanti, ac pecorum ferarúmque millia nouem interfecta ſunt, quæ mulieres ignobiles confecerunt. multi obierunt munus gladiatorium: multi quoque conferti pedeſtria ac naualia prælia commiſerunt. Nam amphitheatro derepente aqua impleto, in ipſum equos tauróſque, aliáque manſueta animalia introduxit, quæ facere didicerant ea quæ in terra conſueuerant, In hanc aquam introdu- D
cti ſunt homines in nauibus: qui in Corcyrenſes & Corinthios diuiſi, prælio nauali certauerunt. Extra hunc locum pugnatum eſt ab aliis in horto Caii & Lucii, quem Auguſtus perfodi ob eandem cauſam iuſſerat. Ibi enim primo die bellum nauale, cædéſque belluarum facta eſt, lacu qua parte ſtatuas ſpectat, tabulis inædificato, ac fixis vndiq; trabibus. Poſtridie ejus diei ludi circenſes facti ſunt. Tertio die nauale prælium factum eſt

A hominum trium millium: poſt hæc pedeſtris pugna cõ-
ſequuta eſt. Nam Atheniéſes ſuperatis Syracuſanis (his
enim nominibus vſi pugnauerunt) quum in paruam in-
ſulam deſcendiſſent, magno impetu celeriter facto, mo
numentum quod ibi factum erat, inuadunt capiũtq;.
Fuêre per centum dies ſpectacula eius generis. Sed &
plebi vtile fuit, quòd Titus paruos globos ligneos de ſu
periore loco iaceret in amphitheatrũ, in quibus ſcripta
erat nota alicuius eſculẽti, veſtiſve, aut vaſis argẽtei aut
aurei, equorúmq. & iumentorũ ac mãcipiorum. Quos
B globos qui rapuiſſet, attuliſſétque ad eos quibus impe-
ratum fuerat ea munera largiri, quod ſcriptum erat
conſequebantur. His confectis rebus, poſtremo die fle-
uit, inſpectante vniuerſo populo, nec amplius quicquã
magnum geſſit: ſed inſequenti anno Flauio & Pollione
conſulibus, dedicatis iis quæ ſupradicta ſunt, in iiſdem
aquis, in quibus pater obierat, mortuus eſt. Fama eſt
fratrem mortem ei attuliſſe, præſertim quòd ei inſidias
antè parauerat: alii morbo extinctum tradunt. Quum
enim adhuc reſpiraret, poſſétque forſan conualeſcere,
C Domitianus ipſum in arcam plenam niuis coniecit,
quò celerius moreretur. Eo quidem certè viuo Romã
venit, introiítque in caſtra, ac nomen & potentiam im-
peratoris accepit, deditque militibus quantum eis fra-
ter dederat. Titus moriens, ſe vnius tantummodo rei
pœnitere dixit: id autem quid eſſet, non aperuit, nec
quiſquam certò nouit, aliud aliis coniicientibus. Con-
ſtans fama fuit (vt nonnulli tradunt) quòd Domitiani
vxorem fratris habuiſſet: alii putant (quibus ego aſſen-
tior) quòd Domitianum à quo certò ſciebat ſibi inſidias
D parari, non interfeciſſet, ſed id ab eo pati maluiſſet: &
quòd traderet imperium Romanum tali viro qualem
eum fuiſſe referemus. Regnauit (vt ſuprà dictum eſt)
annos duos, menſes duos, dies viginti.

DOMITIANVS.

DOMITIANVS homo audax erat & iracundus, præterea inſidiator & vafer: itaque ex altero temerarius, ex altero fraudulentus erat. Multa enim vaſtabat irruens celeriter inſtar fulminis: contrà multa damna paratus & præmeditatus inferebat. Mineruam præcipuè ex omnibus diis coluit, atque ob eam cauſam quinquatria magnificè celebrauit: in quibus certamina poetarum, oratorum gladiatorúmque quotannis ferè exhibebat in Albano. nam eum locum ſub Albano monte, ex quo ita cognominatus eſt, tanquam arcem aliquam elegerat. Neminem vnquam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres: quanquam eum ſe diligere ſimulabat ſemper, quem maximè interfectum cupiebat. Adeo verò diffidebat iis qui ei aliquid gratificabantur aut obſequebantur in moleſtiſſimis atque grauiſſimis rebus, vt eos qui maximam pecuniam darent aut qui multos homines calumniarentur, penitus perderet, præſertim ſeruos, ſi quid contra dominos detuliſſent. Quúmque ſe talem erga omnes præſtiterit ſemper in ſuo principatu, tum verò ſeipſum in eo longè ſuperauit, quòd patrem fratrémque, & amicos ignominioſè & perditè tractauit. Eos enim oderat propterea quòd ei non cõceſſiſſent omnia quæ poſtulauerat, præſtitiſſéntque multa quæ non ſatis idonea aut recta eſſe videbantur, & quòd antea in aliquo honore fuiſſent. Quas ob res, etſi Elearinum eunuchum amabat, tamen quòd Titus exectos quoque dilexerat, vetuit in eius contumeliam, nequis in poſterum intra fines Romani imperii caſtraretur. Omnino dicebat imperatores à quibus permulti homines non punirentur, fortunatos magis quàm bonos eſſe: & quaſi in ſcena eſſet, ſimulabat ſe fratrem amare ac lugere, laudabátque non ſine lacrymis: quum tamen omnia contrà quam vellet, præ ſe ferret. Nam circenſes ludos, qui

A natali die illius fiebant, diremit: cæteri, quemadmodum condolerent, aut ei congratularentur tutò, neſciebant, ne aut ei moleſtiam afferrent, aut eius diſſimulationem percipere viderentur. Quum autem de cæde Domitiæ vxoris ſuæ conſultaret, propter admiſſum adulterium, capto conſilio, de ſententia Vrſi, eam repudiauit, propter quam Paridem ſaltatorem in media via occidit: ac poſtquam accepit eum locum à multis hominibus floribus frondibúſque & virgultis ornari, eos interfici iuſſit. Quibus confectis rebus, palàm cum nepte ſua Iulia, B tanquá cum vxore, coibat. Multos primarios viros com pluribus de cauſis morte & exilio de medio ſuſtulit. Sed neque veſtalibus pepercit, in quas animaduertit, quaſi cum viris conſuetudinem habuiſſent: de quibus quum eſſet aſperè & acerbè quæſitum, ac multi qui accuſati fuerant, ſupplicio afficerentur, id vnus è pontificibus El uius Agrippa non ferens, atque eo perterritus, in ſenatu vbi tum erat, extinctus eſt. Domitianus profectus in Germaniam cum exercitu, hoſte nuſquam viſo, reuertit. Hoc loco mihi commemorare non neceſſe eſt ea C quæ tum ob eam cauſam ei cæteríſque imperatoribus eius ſimillimis ſemper tributa ſunt, ne paruos honores adepti, ac proinde rati ſe contemni, moleſtè & grauiter ferrent. Illud fuit in eo grauiſſimum, quòd quum ſe adu lari cuperet, vtriſque & colentibus eum & non colentibus pariter ſuccenſebat: illis, quòd aſſentari: his, quòd negligere viderentur. Adeo verò ſtultè elatus eſt & inſolenter vt conſul decem annos perpetuos, & cenſor quandiu viueret, primus ſolúſque ex priuatis ciuibus atque imperatoribus deſignatus ſit. Lictores cepit qua- D tuor & viginti: vtque veſte triumphali vteretur, quoties veniret in ſenatum, obtinuit. Menſem octobrem quòd in eo natus erat, Domitianum cognominauit. Aurigarum duo genera adiunxit, quorum vnum aureum, alterum argenteum appellauit. Spectatoribus multa crebrò largiebatur in ſphæris paruulis: nonnunquam conuiuium faciebat eis in eodem loco ſedentibus, præbebátque ſæpenumero vinum fluens nocturno tempore. Quæ res vt multitudini erat voluptati (vt par eſt) ita

potentibus viris cauſa erat interitus. Multos enim occidebat, quum non haberet vnde tantos ſumptus faceret, partim reos factos in ſenatu, partim abſentes accuſatos: nonnullos quoque ex inſidiis, clandeſtinis venenis ſuſtulit. Per id tempus maximum bellum fuit populo Romano cum Dacis, apud quos Decebalus regnum obtinebat. Is erat in cognoſcendis rebus hoſtium perſpicax, in agendo ſolers, promptúſque ad inuadendum & ad regrediendum, ſi res ita poſtulabat. nouerat enim optimè inſidias facere, prælium committere, optimè vti victoria, & acceptam cladem ferre moderatè. Quamob rem diutiſſimè aduerſarius fuit populo Romano, dignus certè, quicum bellum gereretur. Porro eam gentem Dacos appello: nam ita ſe ipſi nominant, eodémque nomine à Romanis appellantur, etſi non ignoro eos à quibuſdam Græcis Getas eſſe dictos. Quod an rectè factum ſit, neſcio: illud quidem ſcio, Getas trans Hæmum apud Danubium incolere. At Domitianus ducto in eos exercitu, quanquam ipſe bellum nulla ex parte attigit (erat enim non ſolùm impatiens laboris corporis, ſed etiam animo timido & imbelli, petulánſq; & libidinoſus nó modò in mulieribus, ſed etiam in pueris) tamen miſſis ducibus ad bellum gerendum, ac magna parte militum turpiter amiſſa, vt victor Romam literas miſit. Quamobrem ei tot & tanta decreta facta ſunt vt in omni ferè orbe terrarũ qui ſub ditione eius erat, ſtatuæ aureæ atque argẽteæ poſitæ ſint. Edidit ſumptuoſum ſpectaculum, ex quo nihil dignum hiſtoria accepimus, præterquam quòd virgines curſu certauerũt. Poſt hæc dies feſtos egit, videlicet triumphales: exhibuit crebra certamina, præliis peditum ac deinde equitum commiſſis in circo, tum etiam in nouo quodam loco bello nauali facto, in quo non ſolùm omnes ferè qui pugnauerunt mortui ſunt, ſed etiam multi ex ſpectatoribus, propterea quòd maximo imbri, & vehementi tẽpeſtate repentè commota, nemini permiſit abire ex ſpectaculo: & quanquam ipſe penulam mutauit, tamen cæteros nihil mutare paſſus eſt. Qua ex re non pauci in graues morbos inciderunt, & mortui ſunt. Itaque populo

A nocturnum epulum dedit, eius conſolandi cauſa. Noctu enim ſæpe exhibebat certamina, in eáque nonnas & mulieres introducebat. Vtque plebi eo tempore, ita pòſt principibus ſenatorii & equeſtris ordinis conuiuium in hunc modum fecit. Apparauit ædes nigerrimas ex omnibus partibus: erant enim atra laquearia, parietes ac pauimentum, in eoque ſedes nudæ eodem modo collocatæ erant. Quibus paratis rebus, eos de nocte introduci iubet abſque comitibus: ac primùm omnium iuxta vnumquemque columnam collocat, factam in-
B ſtar ſepulchri, in qua nomen eius ſcriptum erat, pendebátq; de ea lychnuchus paruus, vt aſſolet in monumentis: tum nudi pueri atramentóque obliti, tanquam ſpectra quædam ingrediuntur, ipſóſque horribili ſaltatione circumeunt, eoque facto ante pedes ipſorum conſiſtút, fiúntque ad extremum omnia quæ in exequiis mortuorum fieri ſolent. Nam & res atræ in vaſis eodem modo eis appoſitæ fuerunt. Quas ob res quiſque maximè reformidare cœpit & perhorreſcere, quòd ſe iam expectarent interfectum iri, præſertim quòd cæteris magnú
C ſilentium erat, quaſi iam mortui eſſent, quódque Domitianus ſermonem habebat de iis rebus quæ ad mortem quæve ad cædes pertinerent. Tandem verò illos dimittit, præmiſſis famulis ipſorum qui in veſtibulis ædium remanſerant. Quúmque præparaſſet alios incognitos homines, à quibus domum reducerentur, vehiculis & lecticis datis, iis metum multo maiorem incuſſit. Iam quiſque domum venerat, iámque reſpirare quodam modo incipiebat, quum nuntiatum eſt nonnullos ab Auguſto venire. Qua ex re eis mori omnino expectan-
D tibus, ab vno horum oblata eſt columna argentea, ab altero aliquid quippiam: ab alio vas ex iis quæ in cœna appoſita fuerant, quæque erant pretioſiſſima: poſtremo puer dæmonion vnicuique lotus & ornatus obtulit: eóque pacto illi totam noctem magno timore perculſi, munera acceperunt. Et Domitianus hos triumphos egit, vel (vt vulgo loquebantur) exequias eorum qui in Dacia Romæque mortem obierant. Iiſdem temporibus interfecit quoſdam primarios viros, priuauítque faculta-

facultatibus eum qui vnum ex iis in prædiis ſuis defunctum ſepultura affecerat. Cæterùm Dacico bello hæc accidere memorabilia. Iulianus, cui cura belli gerẽdi ab imperatore mãdata erat, cæteris rebus bene cõſtitutis, iuſſit militibus vt ſua & centurionum nomina in ſcutis inſcriberent, quò facilius ii qui præclarè aliquid aut turpiter feciſſent, agnoſcerentur: congreſſúſque cum hoſtibus in Tapis, magnum numerum eorũ cõcidit. ex quibus Vezinas, qui ſecũdum locum poſt Decebalum obtinebat apud ſuos, quum viuus non poſſet ſe in fugam conîicere, de induſtria pro mortuo cecîdit: deinde noctu clàm profugit. Decebalus veritus ne Romani quaſi victores in regias eius irruerent, arbores, quæ prope eas erant, excidi mandauit, & arma truncis imponi vt hoſtes veriti ne milites adeſſent, regrederentur, id quod factũ eſt. Per id tempus Antonius, qui Germaniæ præerat, inſurgere contra Domitianum eſt auſus. Hunc Lucius Maximus deuicit & bello cepit: qui etſi propter victoriam non eſt magna laude dignus, tamẽ quòd literas omnes inuẽtas in arcis Antonii cõbuſſit, neglecto proprio periculo vt cæteri calumniã effugerẽt, laudari dignè nunquã poteſt. Sed Domitianus inde nactus occaſionem, abſque literis animum induxit ad cædes faciẽdas: nec quot homines interfici iuſſerit, dici poteſt. ex quorum numero Iulius Caluaſter adoleſcens (is fuerat tribunus militum) ſpe capti conſilii fretus, contra opinionem euaſit. Nam quum ſæpenumero ſolus cum eo ſermones conferre deprehenſus fuiſſet, nec poſſet alio pacto cauſam coniurationis eluere, cum eo ſe conſuetudinem habuiſſe & amore coniunctum eſſe dixit: erat enim talis vt amari poſſet. itaque liberatus eſt. Cætera quæ facta ſunt illis temporibus, prætermittam, ſi hoc vnum dixero, Lucianum Proclum ſenatorem ætate prouectum ac plerunque ruri vitam agentem, coactum fuiſſe proficiſci ex vrbe cum Domitiano, ne, ſi videretur eum in periculis deſerere, morte afficeretur. Sed poſtquam nuntium de parta victoria allatum eſſe intellexit, Viciſti (inquit) imperator vt optabam: quamobrem vt ruri me reſtituas peto. Itaque dimiſſus, rus abiit.

A quùmque longo tempore diutiſſimè vixerit poſtea; tamen amplius ad eum reuerſus non eſt. Per id tempus cœpere nonnulli acubus oblitis veneno, quos collibitum eſſet, pungere. qua ex re multi eorum ne ſentientes quidem moriebantur. Multi ex illis, quum delati eſſent, ſupplicio affecti ſunt: idque non ſolùm Romæ, ſed etiam in omni ferè orbe terrarum factum eſt. Vlpio verò Traiano & Aculio Glabrioni, qui vnà olim conſulatum geſſerant, eadem prodigia dicuntur eueniſſe, ex quibus Glabrioni interitus, Traiano ſummum imperiũ B prædictum eſt. Mulier quòd exuta fuerat ante ſtatuam Domitiani, damnata & interfecta eſt. In numero eorũ qui tum interfecti ſunt, quorum eſt magna multitudo, fuit Metius Pompuſianus, quem Veſpaſianus propterea nullo vnquam damno affecerat, quòd acceperat ex aliquo reſponſo eum regnaturum, ſed ob eam cauſam habuerat in honore, de eóque dicere ſolebat, Pompuſianus memor erit officii mei, & remunerabitur. Hunc Domitianus antè in Cyrnum relegauit, ac tum interfecit, accuſatum, præter cætera, quòd haberet orbem ter-C ræ pictum in parietibus cubiculi, quódq; conciones regum & cæterorum principum, quæ ſunt apud Liuium ſcriptæ, euolueret & ſtudioſè legeret. Maternum ſophiſten occidit, quòd exercẽdi ſui cauſa in tyrãnos dixerat. Quum accuſatoribus & teſtibus vnà aderat præſens, confingebátque & cõminiſcebatur omnia quæ dici ab iis oporteret: ſæpe etiam cum iis qui vincti eſſent, colloquebatur, remotis arbitris, eorúmq; vincula tenebat in manibus, quòd nec aliis crederet ea quæ dicenda eſſe exiſtimaret, quódque illos vinculis conſtrictos timeret. D Cæterùm Domitianus (vt cenſor) rem memoria dignã fecit. Nam Cæcilium Rufinũ propterea ſenatu mouit quòd ſaltaret: & Claudium Pacatũ (etſi centurio fuerat) domino reddidit quòd eum ſeruum eſſe conſtaret. Porro quæ ſequuntur, diſſimilia ſunt, quæque ab eo facta ſunt ſumma imperatoris poteſtate. Nã Ruſticum Arulinum interfici iuſſit propterea quòd philoſophabatur, quódque Thraſeam diuinum fuiſſe hominem dicebat: itémque Herennium Senecionem, quòd quum vixiſſet

diutiſſimè poſt cenſoriam dignitatem, nullũ magiſtratum petiuiſſet, quódque Eluidii Priſci vitam conſcripſiſſet: compluréſque alii ex eadem cauſa, quòd ſtudio philoſophiæ operam darent, occiſi fuerunt: cæteris omnibus ex vrbe iterum expulſis. Iubentius verò Celſus, qui cum quibuſdam primariis viris contra eum coniurauerat, fueràtque ob eam cauſam delatus, ſaluus nec opinatò conſeruatus eſt. Nam quum ab iis qui ipſum capturi erant, petiuiſſet vt ſibi liceret cum Domitiano ſecretò colloqui, ac deinde eum coleret, dominúmque & deum (quibus nominibus iam quoque ab aliis appellabatur) crebrò nominaret: Ego quidem (inquit) nihil tale commiſi: quòd ſi differre tibi placuerit, omnia inueſtigabo curioſè: deinde multos ad te deferam, multóſque coniuratos indicabo. Ita ob hãc cauſam dimiſſus neminem in poſterum indicauit, ſed allatis aliis atque aliis cauſis, rem in id tempus diſtulit quo Domitianus mortuus eſt. Iiſdem temporibus ea via quæ inter Sinoeſſam eſt & Puteolos, fuit lapidibus ſtrata. Eodem anno Domitianus cũ multos alios, tum verò Fabiũ Clementem cõſulem (etſi nepos eius erat, duxerátq; vxorem Flauiam Domitillam propinquam ipſius) morte affecit, illato ambobus crimine ἀθεότητος. Cuius rei cauſa multi, qui in mores Iudæorum tranſierant, damnati ſunt: quorum pars occiſa eſt, pars ſpoliata facultatibus: Domitilla tantummodo in Pandateriã relegata eſt. Glabrionẽ quoq; qui cum Traiano magiſtratũ geſſerat, accuſatũ præter cætera ſuperioris criminis, & quòd cũ beſtiis pugnauiſſet, interfici iuſſit, cui præſertim propter inuidiã infenſus erat. Nam quum eum cõſulẽ in Albanũ vocaſſet ad iuuenalia, cõegiſſétque immanẽ leonẽ expugnare, Glabrio nõ ſolùm à leone læſus nõ eſt, ſed etiã eũ egregiè cõfecit. His de cauſis Domitiano omnes homines ſuſpecti eſſe cœperũt: nõ enim amplius in libertis, nõ in præfectis prætorio, quos etiã in præfectura curabat damnari, ſpem firmã habebat. Nam Epaphroditũ libertũ Neronis, quem antea perſequutus fuerat, tunc interfecit, criminatus eum opem Neroni non tuliſſe, vt ſumpto de illo ſupplicio, libertos ſuos nequid tale committere

A auderent, multo antè deterreret. Quæ res tamen nihil
ei profuit: ſiquidem inſequenti anno ex inſidiis occiſus
eſt, Caio Valenti (qui quum nonaginta annos habens
conſulatum geſſiſſet, mortuus eſt) & Caio Antiſtio con
ſulibus. Inuaſêre eum homines inſidias moliti, Parthe-
nius cubicularius eius, licet ab eo magno honore feren-
di gladii affectus eſſet: & Sigerius, qui & ipſe cubicula-
rius erat: itémq; Entellus, cui incumbebat cura libellorũ
imperii, cum Stephano liberto: ſed neq; Domitia vxor,
neq; Norbanus præfectus prætorio, neque collega eius
B Petronius Secundus id dicuntur ignoraſſe. Nam & Do
mitia in odium eius venerat, timebátque ne ſe interfici
iuberet, & cæteri amplius eum charum non habebant,
quòd iam quibuſdam eorum nonnulla crimina infere-
bantur, quòdq; cæteri, ne idem ſibi eueniret, metuebãt.
Equidem illud etiã accepi, Domitianũ ſtatuiſſe eos o-
mnes interficere, quòd iam ei ſuſpecti forẽt, atq; eorum
nomina ſcripta in tabulis tiliaceis, i ſidémq; duplicibus,
ſub puluinari eius lecti in quo requieſcebat, abdidiſſe:
quas quũ inde nudus & garrulus puer fortè dormiente
C eo accepiſſet, eáſq; interdiu haberet in manib’, ignorãs
quid ferret, Domitiã fortè occurriſſe, eáq; quæ ſcripta
erãt, legiſſe, ac poſtremò rẽ omnẽ illis ſignificauiſſe. Qua
re animaduerſa, maturauêre inſidias: etſi antè ad rẽ ge-
rendã nõ ſunt aggreſſi, quàm ſucceſſorẽ imperii cõfir-
mauerint. Qua de re quũ ſermonẽ habuiſſent cũ multis
nec vellet quiſquã imperiũ adipiſci, quòd omnes tẽtari
ſe ab iis metuebant, tandẽ ad Neruã venerũt. Is erat vir
nobiliſſimus atq; humaniſſimus, venerátq; in periculũ,
calumniantibus eum aſtrologis, ita vt ex hac re multò
D facilius ei perſuaſerint vt imperium reciperet. Nam Do
mitianus indagatis diebus horiſq; in quibus principes
viri nati eſſent: pleroſq; etiam ex iis qui potentiam nun-
quã ſperauerant, ſuſtulerat: adeóq; Neruã occidi iuſſiſ-
ſet, niſi vnus ex aſtrologis pro ſua in ipſum beneuolen-
tia dixiſſet, eum paucis pòſt diebus moriturũ. Sed nihil
eſt eiuſmodi quod non antè proſpectũ & præuiſum ſit.
Euenêre Domitiano prodigia, quòd ruſticum ad ſe
eum gladio accedere, & Mineruam quæ in cubiculo

eius collocata erat, arma abiicere, eandémque ex curru qui nigris equis trahebatur, in magnum hiatum deſcendere in ſomnis vidit. Illud verò maximè eſt admirandum quòd Larginus Proclus publicè prædixit in Germania, Domitianum, quo die exceſſit è vita, mortem obiturum: quúmque eſſet ob hanc cauſam ab eo qui prouinciæ præerat, Romam miſſus, introductúſque ad Domitianum, id ita etiam tunc confirmauit fore. itaque rei capitalis damnatus eſt: ſed dilato ſupplicio, quo tum demum afficeretur quum ille periculum effugiſſet, tandem necato Domitiano ſaluus euaſit, & à Nerua aureorum quatuor millia accepit. Fuit alius, qui quum Domitiano tempus & genus mortis prædixiſſet, ab eóq; viciſſim interrogatus, quem exitum vitæ eſſet habiturus, reſpondiſſet, fore vt à canibus dilaniaretur, viuus exuri iuſſus eſt: ſed admoto igni, tantus imber aquæ effluxit ſubitò vt rogus extingueretur, in quo canes eum quum vinctis à tergo manibus reperiſſent, dilacerauerunt. Poſſum referre præterea aliud quod dictu eſt inopinatum atque mirabile, idque ego, poſteaquam de Domitiani morte dixero, exponam. Igitur poſtquam Domitianus de tribunali ſurrexit voluitque interdiu (vti conſueuerat) requieſcere, primùm Parthenius gladium ferreum, qui ſub eius puluinari erat ſemper, accepit, ne eo Domitianus vteretur: mox Stephanum virum robuſtiorem cæteris omnibus intromiſit, íſque vulnus ei inflixit, non lethale illud quidem, ſed tamen graue, vt eo vulnere accepto proſtratus iaceret: tum exiliuit foras, veritus ne poſſet effugere, & Maximum libertum (vt quidam putant) immiſit. Ita Domitianus occiſus eſt: tum etiam Stephanus, accurrentibus ſubitò, irruentibúſque iis qui conſcii coniurationis non fuerant. Quod verò paulo antè dicebam mihi omnino admirabile videri, eſt, quòd Apollonius Tyaneus eo ipſo die & hora qua Domitianus occidebatur (nam id poſtea reſcitum eſt ex iis quæ vtrobique facta ſunt) quum in præcelſum atque editum ſaxum ſiue Epheſi ſiue alibi conſcendiſſet, multitudine hominum conuocata, in húc modum dixit: Rectè Ste-

A phane, euge Stephane, percute homicidam: percuſſiſti, vulneraſti, occidiſti. Quæ etſi pleriſq; videntur eſſe incredibilia, tamẽ ita facta ſunt. Vixit Domitianus annos quatuor & XL. menſes X. dies ſex & XX. Regnauit annos XV. dies V. Corpus eius Phyllis nutrix furata ſepeliuit.

NERVA.

Post cædem Domitiani, Nerua Cocceius Romæ imperator deſignatus eſt: deinde pleræque ſtatuæ Domitiani, argenteæ atque aureæ (quippe odio apud omnes erat) ſublatæ
B ac diſſipatæ ſunt, ex quibus grandis pecunia redacta eſt. Fuêre quoque arcus triumphales, quos ei plurimos fecerant, diſturbati. Nerua autem eos qui rei facti erant impietátis, abſoluit, exuléſque reſtituit. Seruos verò ac libertos, qui inſidias dominis patroníſque ſuis fecerãt, omnes interfici iuſſit, cauítque ne eis liceret crimen vllius facinoris, dominis inferre: neminem quoque impietatis aut ritus Iudaici accuſari permiſit. Tam m̃ulti enim per calumniam damnati fuerant (in quorum nume
C ro Seras philoſophus fuit) ob eámque rem ingens tumultus concitatus erat, (omnes enim accuſabantur ab omnibus) vt ferant Frontonẽ conſulem dixiſſe, malum quidem eſſe, imperatorem habere ſub quo nemini liceat quicquam facere, ſed multo peius eſſe, quum omnia liceant omnibus. Quibus cognitis rebus, Nerua talia fieri in reliquum tempus vetuit. Erat Nerua ſenectute & languenti ſtomacho imbecillior: nam ex eo cibum quem ceperat, euomebat. Statuas aureas aut argenteas ſibi fieri vetuit, bonáque, quæcunque adhuc
D inuenta ſunt in palatio, reſtituit iis quibus ea Domitianus per iniuriam ademerat. Ciuibus Romanis, qui in ſumma forent egeſtate, agrum dedit ad aureorum ſexcenta millia, eius agri emptione diuiſionéque quibuſdam viris ſenatorii ordinis imperata. Quúmque egeret

pecunia, magnum numerum veſtium, multáque vaſa A
argentea atque aurea, & reliquam ſupellectilem non
modò de priuatis ſuis, ſed etiam de principalibus rebus,
multa etiam prædia, multáſque domos, atque in ſumma
omnia, præter ea quæ neceſſaria erant, vendidit. Neque
verò in pretiis harum rerum ſordidus, ſed in hoc ipſo
benignus erga multos & liberalis fuit. Multa ſacrificia,
multóſque ludos circenſes, aliáque nonnulla ſpectacula
ſuſtulit vt ſumptus, quoad eius fieri poſſet, minueret.
Iurauit in ſenatu, nullum è ſenatoribus ſuo iuſſu in-
terfectum iri: ídque iuſiurandum facta etiam coniu- B
ratione contra ſe ratum fecit. Quúmque nihil abſque
primariis viris gereret, multas leges tulit, præſertim
ne quis eunuchum faceret, néve quis neptem in vxo-
rem duceret. Virginium Rufum, qui ſæpe imperator
appellatus fuerat, non eſt grauatus collegam in con-
ſulatu aſſumere: in cuius mortui ſepulchro inſcriptum
fuit, eum ſuperato Vindice, nequaquam ſibi imperium
peperiſſe, ſed patriæ. Nerua quidem vſqueadeo bo-
nus princeps fuit vt aliquando dicere auſus ſit, ſe ni-
hil feciſſe, quo minus poſſet depoſito imperio priua- C
tus tutò viuere. Quum autem Calphurnius Craſſus,
illorum Craſſorum nepos, atque alii nonnulli contra
eum coniuraſſent, eos, quum nondum reſcirent pate-
factam eſſe coniurationem, in ſpectaculo iuxta ſe col-
locauit, iiſque gladios tradidit in manus, vt (ſicuti dice-
bat) an ſatis acuti eſſent, inſpicerent, quemadmodum
fieri ſolet; reuera autem id fecit vt eis oſtenderet ſibi
nequaquam curæ eſſe ſi vel in eodem loco ſtatim ne-
caretur. Caſperius quoque AElianus, quem (vt antea
factum erat à Domitiano) prætorianis præfecerat, mi- D
lites in eum concitauit, vt nonnullos ex iis ad ſuppliciū
depoſceret. Quibus non modò non reſtitit Nerua, ve-
rumetiam eis nudum iugulum præbuit, quamuis nihil
egerit. Ii quidem, quos voluit AElianus, interfecti ſunt.
Hac de cauſa Nerua, qui propter ſenectutem minimè
contemptus erat, in Capitolium conſcendit, ibíque ma
gna voce, Quod felix fauſtúmque ſit, inquit, ſenatui po-
pulóque Romano mihique ipſi, Marcum Vlpium

A Neruam Traianum principem facio: eundémq; poſteà in ſenatu Cæſarem deſignauit, atque ad eum ſua manu ſcripſit:(is tum præerat Germaniæ)

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι,

Telis Phœbe tuis lacrymas vlciſcere noſtras.

Itaque Traianus, quanquam Neruæ propinqui non deerant, tunc Cæſar, ac poſtea imperator factus eſt. Nec enim ille coniunctionem ſanguinis antepoſuit publicæ vtilitati: neque rurſum eum deterruit quòd Traianus homo Hiſpanus, nec Italus erat nec Italicus,
B quódque ante eum nemo alterius nationis imperium Romanorum obtinuerat. Cenſebat enim virtutem cuiuſque, non patriam, exiſtimari & ponderari oportere. His confectis rebus mortuus eſt. Regnauit annum vnú, menſes quatuor, dies nouem. Vixit annos LXV. menſes decem, dies decem.

TRAIANVS.

TRAIANO, priuſquam imperium adipiſceretur, viſum eſt in ſomnis, virum iam grandem natu, veſte purpurea & corona ornatum, qualis pingitur ſenatus, primùm in
C ſiniſtram partem iuguli ipſius, pòſt in dextram annulo ſigillum impreſſiſſe. Vt autem imperator factus eſt, multa ſua manu ſcripſit ad ſenatum, atque illud imprimis, ſe nullum vnquam virum bonum interfecturum aut notaturum ignominia, ídque non tunc ſolùm ſed etiam poſtea iureiurãdo confirmauit. AElianum prætorianóſque milites, qui contra Neruam ſeditionem fecerant, quaſi vti vellet eorum opera, accerſiri iuſſit, eóſque de medio ſuſtulit. Poſtquam Romam venit, multa fecit ad emendandum corrigendúmque ſtatum reipublicæ, at-
D que in gratiam bonorum, quorum imprimis curam geſſit. Nam ciuitatibus Italiæ multa largitus eſt ad educationem liberorum, in quos magna beneficia contulit.

Huius vxor Plotina quum primùm ingrederetur in palatium, eſſétque adhuc in gradibus, conuerſa ad multitudiné, Talis (inquit) huc ingredior, qualem me exire cupio. Ea quidem ſic ſe geſſit in principatu, vt iuſta reprehenſione caruerit. Traianus autem quum Romæ aliquandiu commoratus eſſet, in Dacos cum exercitu proficiſcitur, quòd ſecum ea quæ ab aliis geſta eſſent, reputaret, quódque pecunia quam ipſi quotannis capiebant, grauaretur: & quòd eorum copias indies augeri efferríque animos animaduerteret. Cognita eius profectione, Decebalus pertimuit: quippe ſciebat antea nó populum Romanum, ſed Domitianum ab ſe ſuperatú eſſe: tunc autem bellum ſibi fore cum populo Romano, Traianóque imperatore qui iuſtitia, fortitudine, bonitate longè antecelleret, ac viribus corporis præditus eſſet, (quippe regnare cœpit agens annum ſecundum & quadrageſimum) & ita vigeret animo vt non eum iuuentus temerarium, non tardum efficeret ſenectus. Traianus quidem nulli inuidebat, perdebátque neminem: bonos omnes ornabat honoribus, & dignitatibus augebat. Ex quo fiebat vt neque timeret quenquam, nec haberet odio. Nullam fidem habebat calumniatoribus, nulla ira tenebatur: abſtinebat ab aliena pecunia nó minus quàm ab iniquis cædibus. Magnos ſumptus fecit belli pacíſque temporibus. Multa eáque apprime neceſſaria ædificauit, cuius generis ſunt viæ, portus, ædificia publica, quorum tamen cauſa nullius vnquam ſanguinem effudit. magnificus enim natura & magnanimus erat. Itaque poſtquam circum collapſum reſtituit, maiorémque reddidit atque pulchriorem, inſcripſit in eo perfeciſſe ſe vt populo Romano ſufficeret. Amari à ciuibus cupiebat magis quàm honore affici. Cum populo humaniter, cum ſenatu honorificè verſabatur. Charus ciuibus, hoſti formidoloſus erat. Venationibus, conuiuiis, ſeriiſque ac iocoſis rebus ciuium intererat. Sæpe quartus diſcumbebat, veniebátque in ædes eorum interdum nulla munitus cuſtodia, ibíque nonnunquam requieſcebat. Bonarum artium expers & ignarus fuit, licet verè ea quæ ad virum doctum pertinét, intelligere

A ac facere videretur. Cúcta in eo viro optima atque præſtantiſſima erant: nam etſi erat amoribus puerorum & vino deditus, tamen nihil ob eam cauſam turpiter aut nequiter fecit paſſúſve eſt quamobrem iure reprehenderetur. Licet enim vinum largiter biberet, tamen ſobrius erat: & quod ad pueros attinet, nemini moleſtus fuit. Quúmque eſſet auidus belli, ita ſibi in eo temperabat vt hoſtes frangeret, amicos autem augeret. Non enim ei vnquã accidit (quod euenire in huiuſmodi ſolet) vt milites feroces ſe & inſolentes præbuerint: vſ-
B queadeo bene & ratione imperabat. His de cauſis Decebalus meritò eum verebatur. Poſtquam Traianus in Dacos exercitum duxit, nec longè abfuit ab iis locis in quibus barbari caſtra poſuerant, fungus ingens ad eum allatus eſt, in quo ſcriptum erat Latinis literis, Burros ſociósque omnes à Traiano petere vt pace facta domum reuerteretur. ſed Traianus nihilominus conflixit. Quo in prælio quanquam magna cædes hoſtium facta eſt, tamen multos ex ſuis ſaucios vidit. Quúmque deficerent ea quibus vulnera militum obligarentur, fer-
C tur ne veſti quidem ſuæ pepercisse, ſed eam diſcidiſſe ad obliganda vulnera militum, cæſiſque in prælio ſtatuiſſe aram, in qua quotannis parentari iuſſit. Pòſt contendit ad editiora loca montium, indéque aliis atque aliis occupatis collibus, non ſine magno periculo ad regiam Dacorum peruenit: quos Luſius ex altero latere adortus, magnum numerum eorum concidit, cepítque. Decebalus continuò primores eorum qui pila geſtabant, ad Traianum mittit, pacémque per eos ab ipſo poſtulat, ſéque imperata facturum pollicetur. Is iubet arma
D machináſque, & earum artifices tradere: tranſfugas dedere, diruere propugnacula, de regione quam ex finitimis cepiſſet, decedere, & amicos hoſtéſque eoſdem quos populus Romanus haberet, exiſtimare. Has conditiones Decebalus deductus ad Traianum inuitus accipit, eúmque proſtratus ad pedes, veneratur. His confectis rebus Traianus in Italiam reuertitur. Tum legati Decebali intromittútur in ſenatum, depoſitíſque armis, iunctíſque manibus more ſeruorum, pauca ſupplices

loquuntur: dein confirmata pace arma recipiunt. eóque A
facto Traianus de Dacis triumphauit, & Dacicus cognominatus eſt. Pòſt in theatrum gladiatores, quibus delectabatur, ſaltatoréſque reduxit, ex quorum numero Pylades ei præſertim charus erat. Porrò in tanto armorum ſtudio curam habuit cæterarum rerum. nam in foro Auguſti, & in porticu Liuiæ, ac in pleriſq; aliis locis, ius pro tribunali dicebat. Dum hæc gerűtur, nunciatur Decebalum multa contra fœdus facere, arma comparare, transfugas recipere, arces inſtaurare, finitimas nationes per legatos ad defectionem ſolicitare, B
eóſque qui ipſi antè non paruerăt, diripere, iámque Iazygum nonnullam partem regionis occupauiſſe: quam quum illi poſtea repeterent, Traianus eam non reſtituit: ob has cauſas Decebalus hoſtis iterum à ſenatu iudicatur. Traianus id bellum per ſe, non per alios duces confecit. Et quanquam Decebalus Traiano multo erat imbecillior, tamen parum abfuit quin eum ex inſidiis tolleret. Miſit enim tranſfugas in Myſiam, qui Traianű occiderent: ad quem cum antea erat ſemper facilis acceſſus, tum verò belli temporibus cum quibúſvis facilli- C
mè colloquebatur: ſed id facinus tranſfugæ facere non ſunt auſi, propterea quòd vnus ipſorum quum in ſuſpicionem veniſſet, captus, magna vi tormentorum inſidias patefecerat. Itaque Traianus Longino, quem in ſuo exercitu ducem habebat peritiſſimum rei militaris, perſuaſit vt Decebalum adiret, quaſi ſtatuiſſet imperata eius facere. Hunc Decebalus comprehendi iuſſit, rogauítque publicè Traiani conſilia. Pòſt vbi nihil potuit ex eo cognoſcere, mandauit ipſum ſolutum vinculis in cuſtodia retineri: deinde petiit à Traiano per literas, vt D
recepto Longino ſecum reconciliari vellet. Cui Traianus ita reſpondere viſus eſt, vt Lốginum neq; multi facere, neque prorſus contemnere videretur: cuius mortẽ licet non expeteret, tamen eiuſdem ſalutẽ non magnopere poſtularet. Quæ dű animaduerteret Decebalus, ſtatueréta; quid ſibi faciendű eſſet, Lốginus ſumpto veneno, cuius ei magna copia erat, moritur. Interim Traianus pontem lapideum in Danubio faciendum curauit,

A quem ego quidem dignè admirari non queo. nam etſi Traiani ſunt alia opera magnifica, tamen is pons longè omnibus antecellit. Eius pontis pilæ ſunt XX. ex lapide quadrato, ſingulæ abſque fundamentis, altitudine pedum CL. latitudine pedum LX. diſtant inter ſe interuallo CLXX. pedum, ſuntque cum fornicibus coniunctæ. Cuius operis ſumptus licet ſit incredibilis, tamen plus admirationis habet quòd hæc in fluuio gurgitibus pleno, limoſóque alueo facta ſunt, quódque fluxus eius fluminis aliò auerti non potuit. Neque verò latitudo ipſius B idcirco à me dicta eſt quòd permagna ſit: nonnunquã enim duplo triplóque maius inundat, ſed quòd tanta ſit in eo loco anguſtiſſimo, quo tamen nullus erat ad faciendos pontes accommodatior. Quo in loco quanto magis flumen ex lato in anguſtum fluit, rurſúmque ex anguſto multo fit latius, tanto rapidius fertur, altiúſque eſt, vt id pontis faciendi difficultatem maximè augeat. Ex quo Traiani magnitudo animi intelligi facilè poteſt. Is pons nobis quidem nullo eſt vſui, (nec enim trãſitur) extant pilæ eius oſtentationis cauſa, quaſi tantum-C modo factæ ſint vt conſtet ex iis nihil eſſe quod humano ingenio effici non poſſit. Hunc pontem Traianus fecit, metuens ne Danubio conglaciato frigoribus, Romanis qui trans flumen eſſent, bellum inferretur. quod ſi eueniret, vt poſſet per eũ copias facilè traducere. Sed Adrianus contrà metuens, ne barbari oppreſſis cuſtodibus pontis, in Myſiam facilè tranſirẽt, ſuperiores partes eius diſturbari iuſſit. Igitur Traianus eo ponte facto, Danubium tranſiit: dein ſecurè bellum geſſit magis quàm celeriter, ac Dacos vix tandem ſubegit. Multa D in eo bello ipſe ſtrenui imperatoris ac viri fortis facinora edidit, multáque pericula milites eius adierunt, ſéque fortes viros præſtiterunt. Ex quibus vnus eques ſaucius exportatus ex prælio ad ſanãda vulnera, vbi deſperatam eſſe ſalutem cognouit, ex tabernaculo (nondum enim vis mali eum oppreſſerat) iterum in aciem proceſſit, magníſque rebus geſtis, mortuus concidit. Decebalus poſtquam regiam, regionémque ſuam omnem captam eſſe cognouit, imminerétque periculum ne ipſe

quoque caperetur, manus ſibi attulit. Eius caput Romã A
perlatum eſt, & Dacia in poteſtatem venit populi Romani, in eámque Traianus coloniam deduxit. Theſauri Decebali, quanquam in Sargetia flumine, non procul à regia eius repoſiti erant, inuenti ſunt. Decebalus enim flumine opera ſeruorum auerſo, perfoſſóque alueo, magnam vim argenti aurique, tum pretioſiſſimas quaſque res atque delicatiſſimas, quæ conſeruari poterant, eò congeſſerat, iiſque rebus magnis lapidibus aggeribúſq; tectis, flumen priſtino alueo reſtituerat. Præterea veſtes, & alia quæ ſunt eiuſdem generis, abdiderat in ſpelun- B
cas per eoſdem ſeruos, eóſque peracto negotio iuſſerat occidi, ne, quod actum erat patefacerent. Sed Bicilis ſocius & familiaris Decebali, cui res erat cognita, captus hos theſauros indicauit. Per id tempus Palma præfectus Syriæ cepit eam Arabiæ partem quæ Petram attingit, redegítque in ditionẽ populi Romani. Ad Traianum reuerſum in vrbem quamplurimæ legationes à barbaris gẽtibus, & imprimis ab Indis venerunt. Is ſpectacula edidit dierum centum viginti trium, in quibus interdum cæſæ ſunt feræ mãſuetæque beſtiæ mille, in- C
terdum etiam ad decem millia: itémque gladiatorum decem millia inter ſe certauerunt. Iiſdem temporibus ſtrauit paludes Ponticias lapidibus, extruxítque iuxta vias ædificia, pontéſque magnificentiſſimos fecit, ac nummum omnẽ adulterinum ſuſtulit. Surã Licinium, qui tum deceſſerat, affecit publica ſepultura, eíque ſtatuam collocari iuſſit. Hic adeò diues fuerat & potens vt gymnaſium ædificauerit populo Romano ſuis ſumptibus, tantaque fide atque amicitia fuerat cum Traiano coniunctus, vt quum ſæpe eſſet apud eum ab inuidis & D
inimicis accuſatus, Traianus nihilominus domum eius inuocatus ad cœnam venerit, dimiſſaque cuſtodia medicum Suræ primum omnium ad ſe vocauerit, eique permiſerit vt ſuos oculos * quo facto, tõſorem eiuſdem venire iuſſit, íſque mentum imperatoris raſit. nam hæc vetus conſuetudo ciuium Romanorum ac principum fuit: Adrianus enim primus barbam nutriuit. Poſt hæc Traianus cœnauit lotus, poſteroq; die amicis ſuis,

A qui Suræ maledicere ſemper eúmque calumniari conſueuerăt, reſpődit, Si me (inquit) Sura interficere voluiſſet, heri quidem certè interfeciſſet. Itaque permagnum fuit quòd Traianus in homine accuſato inſidiarũ periclitari voluerit, ſed multò profectò maius quòd nunquam timuerit vt quicquam tale ab illo ſibi accideret. Huic etiam principiò quũ præficeret eùm prætorianis cohortibus, atque ipſum ob eam cauſam gladium accingere oporteret, Traianus nudũ porrexit, dixitque, Accipe (inquit) gladium quem pro me, ſi bene atque ra-
B tione imperauero, diſtringes: ſin minus, eo ad interitũ meum vtêre. Soſſio quoque, & Palmæ, & Celſo ſtatuas poſuit, quos viros habuit in honore præ cæteris omnibus. In eos verò qui contra ſe coniurauerant, in quorum numero Craſſus fuit, cauſa cognita à ſenatu, animaduertit. Bibliothecas extruxit, ac in foro ſuo columnã maximam collocauit, partim ſepeliendi ſui cauſa, partim vt opus quod ipſe circa forũ fecerat, poſteris oſtenderet. nam eum locum montoſum, quanta eſt altitudo columnæ, perfodit, forúmque eo pacto complanauit.
C Poſt hæc bellum intulit Armeniis Parthiſq;, propterea quòd (vt ipſe dicebat) rex Armeniorum non ab ſe, ſed à rege Perſarum diadema accepiſſet: ſed reuera id bellum ſuſcepit adductus gloriæ cupiditate. Poſtquam in fines hoſtium peruenit, ſatrapæ qui regionem tenebăt, regéſque cum magnis muneribus ei proceſſerunt obuiam, imprimíſque adduxerunt equum doctum hominem venerari, ita vt flecteret anteriora genua, & ceruicem pedibus eius qui propè adeſſet, ſubmitteret. Traianus cepit cuncta nullo facto prælio: dein Satala & Ele-
D giam, quæ ſunt vrbes Armeniæ, profectus, Heniochorum regem honore affecit, & Parthamaſirem regẽ Armeniorum eſt vltus, captáque Armenia, reges qui deditionem fecerant, habuit in numero amicorum: cæteros etiam mortuos abſque pugna cepit. Tum ei multa decreta ſunt à ſenatu, ſed imprimis Optimus cognominatus eſt. Pedibus enim iter faciebat ſemper cum exercitu, inſtruebátque milites quoties proficiſceretur, eóſque variis modis ductabat. Pedibus non aliter quàm illi

tranſibat flumina: nonnunquam falſos rumores pro veris, & maximè de iis rebus quas exploratores retuliſſent, ſpargebat, vt milites celeriter imperata facere aſſueſcerent, promptique ad omnia & intrepidi eſſent. Ad hæc Niſibi Batniſque captis, Parthicus cognominatus eſt. Sed cognomine Optimi multò magis gloriari videbatur, ex quo natura moréſque eius ſuauiſſimi magis quàm arma cognoſcerētur. Dum moraretur Antiochiæ, ingens terræmotus factus eſt, quo multis ciuitatibus, ſed Antiochiæ præſertim, magna clades allata eſt. In qua vrbe quum Traianus hyemaret, quúmq; eò magnus numerus militum magnáque priuatorū hominum multitudo, litium, legationū, negociationis, & ſpectaculorum cauſa vndique conueniſſet, id damnum ad omnes nationes populoſque ita pertinuit vt in vrbe Antiochia omnis orbis terrarum ſubiectus imperio Romano detrimentum acceperit. Hunc terræmotum multa præceſſêre fulmina, flauerêque vehementes venti atque inſolentes: ſed ex iis tanta calamitas nunquam ſperabatur futura. Primùm enim de improuiſo mugitus terræ maximus, pòſt fremitus maris horribilis auditus eſt. Terra ſublimè tolli cœpit, ædificia ſurſum erigi, erecta partim ruere & conquaſſari, partim, velut in ſumma tempeſtate, nutare huc atque illuc commota: loca deſtituta ædificiis mirum in modum agitari, materies ædificiorum frangi, lateres collidi, lapides conquaſſari, ac poſtremò eorum omnium horribilis fragor eſſe. Tantus verò puluis excitatus fuit vt non videre, non alloqui, non audire quenquam per eum liceret. Multi mortales extra ædes afflicti eſſe; quòd agitati iactatíq;, tandem velut ex locis ſuperioribus præcipitati colliderentur. Qua ex re alii mutilari, alii interire, quòd arbores etiam conuellerentur radicitus. Eorum verò qui in vrbe remanſerant, infinita multitudo periit. Multi enim impetu hominum cadentium aggerúmve occiderunt: multi quoque caſu lapidum oppreſſi, extincti ſunt. Qui parte aliqua corporis læſa lapidibus ligniſve iacebant, miſerrimi erant, quòd neque viuere, neque mori poſſent ſubitò. Et quanquam multi ex infinita ſcilicet

A eorum multitudine euaſerunt, tamē eorundem magna pars laſa & mutila fuit: quum alii fractis cruribus, alii priuati humeris, nonnulli fracta ceruice eſſe, complures ſanguinem euomere viderentur. In eorum numero fuit Pedo conſul, qui ſtatim mortuus eſt. In ſumma nulla fuit grauis calamitas quæ non ſit illis hominibus illata, propterea quòd in hoc terræmotu facto diuinitus, homines inopes consilii neſciebant huic malo mederi, quòd alii cadentibus ædificiis opprimerentur, alii fame interirent, id quod accidit iis qui in vacuis locis, lignis B fortè ſuperſtantibus, aut in fornicibus & periſtyliis incolumes ſeruabantur. Quum iam ceſſaſſet terræmotus, fuit qui ruinas audacter conſcenderet: qui poſtquam in iis vocem viuæ mulieris intellexit, (ea ſecum habebat infantem, eúmque ipſa ſéque lacte ſuo ſuſtentabat) loco in quo erat perfoſſo, vtrunque incolumem ſeruauit. Quo facto indagare cœperunt cætera, neminem tamē amplius viuum inuenire potuerunt, præter puerum alterum, qui matris mortuæ vbera ſugebat. Quúmque inde mortuos eruerent, nequaquam præ dolore ſaluos C ſe eſſe lætabantur. Tanta calamitas Antiochiam inuaſerat. Traianus autē feneſtra ex ædibus, in quibus erat, effugit: nam eum quidam inuſitatæ & plus quàm humanæ magnitudinis, quum ad ipſum veniſſet, eduxit foras. Quibus rebus omnibus magno eſt timore perterritus: quúmque per multos dies terræmotus ceſſauiſſet, tamen ſub dio vitam agebat in circo. Coraſius quoque mons ita concuſſus eſt, vt eius culmina ſubſidere & conquaſſari, atque in ipſam ciuitatem cadere viderētur. Subſedere præterea alii montes: & aquæ, vbi antea D viſæ fuerant nunquam, extiterunt: contrà nonnullæ, vbi fluxerant, defecerunt. Ineunte vere Traianus in hoſtilem terram ingreditur. Quúmque ea regio quæ ad Tigrim fluuium ſpectabat, materiam ad ædificandas naues non ferret, ea nauigia quæ in ſyluis apud Niſibin fecerat, plauſtris in flumē conuehi iuſſit. Sic enim comparata fuerant vt diſſolui & coniungi poſſent, ægréque ad radices Cardyni montis pontem fecit in flumine continuatis nauibus, quàm is hoſtes ex aduerſo collocati

prohi-

prohiberent. Nam Traiano tanta erat nauium copia A tantáque multitudo militum, vt aliæ celerrimè coniungerētur, aliæ plenæ grauis armaturæ militibus atque ſagittariis, vim hoſtium antè prohiberent, aliæ huc & illuc ferrentur quaſi trāſituræ eſſent. His rebus perterriti barbari, ſimul quòd tanta multitudo nauigiorum in regione vacua arboribus conſpiceretur, ipſi terga dant. Romani flumen tranſeunt, Adiabenémque omnem, quæ pars Aſſyriæ ad Ninum pertinuit, in ſuam poteſtatem redigunt. Ad hæc Arbela atque Gaugamela, vbi Alexander olim Darium ſuperauerat, capiunt: ea Atty- B tia nominatur, litera S in T à barbaris commutata. Pòſt Babylonem vſque veniunt, propter hoſtium à quibus prohiberentur, ſolitudinem. Nam Parthorum vires comminutæ erant bellis ciuilibus, erátque inter eos adhuc ſeditio. Ibi Traianus vidit lacum bituminis ex quo mœnia Babylonis ædificata fuerant. Cuius tanta vis eſt vt permixtum cum lateribus aut minutis lapidibus, quouis ſaxo ſit aut ferro potentius. Oſtium quoq; eiuſdem ſpectauit, vnde tam grauis halitus manat vt eum nulla animalia terreſtria nullæque volucres perferant, C cuius ſolo olfactu intereunt. Qui locus quanuis longius latiúſque pateret, tamen ob eam cauſam non eſſet habitabilis: nunc autem quaſi circunſcriptus, deſertus eſt. Ego quidem alterum huic conſimilem vidi Hierapoli, quod eſt oppidum Aſiæ, fecique periculum in auibus, & procubui vt inſpicerem eum halitum qui in ciſterna quadam concluditur, vbi theatrum ædificatum fuerat. Is ſpiritus omnibus animantibus peſtilens eſt, prætterquam caſtratis hominibus: cuius rei cauſam equidem afferre nequeo, ea tantùm, vt vidi audiuique, refero. D Conſtituerat Traianus Euphratē facta foſſa in Tigrim deriuare, vt per eam naues ad pontem faciendum duceret. Sed vbi eum altiorem Tigri eſſe intellexit, mutauit conſilium, veritus ne, ſi id faceret, Euphrates nauigari non poſſet, quòd fluxus eius in decliuem partē ferretur. Itaque conuectis nauibus, quòd paruum ſpatium inter vtrunque flumen intercedebat (nam Euphrates totus in paludem fluit, indéque cum Tigri coniungitur)

A Tigrim traiicit, pòſt Cteſiphontem ingreditur. Qua vrbe capta, imperator appellatus eſt, confirmato Parthici cognomine. Multa ei decreuit ſenatus, ſed imprimis vt triumphos feſtóſque dies ageret, quàm plurimos vellet. Poſtquam Cteſiphontem cepit, ſtatuit mare rubrum traiicere. Sinus eſt maris Oceani, quem ſinum Erythræum, ab Erythra qui regnum illic tenuit, appellant. Meſſanam quoque inſulam Tigris, in qua Athambilus regnabat, nullo labore cepit, atque iis in locis propter vim hyemis, & rapidum Tigrim, æſtúmq; maris, in magnum periculum venit. Qui vallum Topaſini

B habitabant (nam ita ab incolis appellatur, erántque in ditione Athambili) Traianum amicè receperunt. Inde venit ad Oceanum: cuius cognita natura, in eóque viſo nauigio quod curſum in Indiam tenebat, ita dixit, Ego quidem (inquit) ſi iuuenis eſſem, in Indiam traiicerem. De Indis enim cogitare cœpit, ac de rebus eius gentis curioſè quærere. Tum Alexandrum beatum dicere, nonnunquam tamen aſſerere, ſe longius progreſſum eſſe: idque ſcripſit ad ſenatum, quum tamen

C ea quæ ceperat, tueri non poſſet. Cuius rei cauſa ſenatus præter alia multa decreuit vt triumphos quotquot vellet, ageret. Nam quum Traianus tot gentes ab ſe ſuperatas eſſe ſcriberet, ſenatus eas neque cognoſcere, neque nominare ſatis poterat. Itaque cú alia multa, túm verò arcum triumphalem in foro ipſius ædificari iuſſit. Parabant ciues redeunti, lógius obuiam procedere: ſed is nunquam in vrbem reuerſus eſt, neque, vt extrema principiis reſponderent, efficere potuit: ea enim quæ ſubegerat, amiſit. Dum enim nauigat Oceanum, at-

D que inde reuehitur, ea quæ ceperat omnia maximo tumultu defecerunt, præſidiis, quæ apud eas gentes reliquerat, deiectis cæſiſque. Atque hæc ad Traianú, dum eſſet in naui, perferuntur: nauigabat autem adductus fama eorum quæ illic eſſe ferebantur, quæ tamen opinioni non reſponderunt. nihil enim vidit præter aggeres, fabulas, ruinas: itémque propter Alexandrum, cui etiam parentauit in iis ædibus, in quibus mortem obierat. Igitur cognita defectione, Luſium & Maximum

contra rebelles mittit. Maximus prælio ſuperatus obiit: A
Luſius præclarè ſe geſſit, recuperauitque Niſibin: Edeſſam expugnauit, direptámq; incendit. Seleucia ab Erycio Claro, & Iulio legatis capta & incenſa eſt. Traianus metuens ne Parthi quoque aliquid molirentur, regem eis dare conſtituit. Itaque vt Cteſiphontem venit, conuocatis in magnam planitiem Romanis omnibus Parthíſque qui tum aderant, excelſum tribunal conſcêdit. Ibi apud eos de rebus ab ſe geſtis gloriatur: deinde Parthis regem Parthamaſpaten deſignat, eíque diadema imponit. Inde profectus in Arabia, adoritur Agarenos, B
qui & ipſi defecerant, quorum ciuitas neque magna eſt, nec diues, finitimáque regio magna ex parte deſerta eſt, quòd in ea aquæ rarò inueniantur, atque illæ parum ſalubres, quódque in ea ligni pabulique magna ſit penuria. Ex quo fit vt ibi magna hominum multitudo diu eſſe non poſſit, tum verò ardentiſſimis caloribus quibus expoſita eſt, defenditur. Itaque eam neque Traianus tunc, neque poſtea Seuerus cepit, quum tamen partem aliquam muri diruerint. Traianus quidem præmiſſis ad muros equitibus, qui graui damno affecti in C
caſtra reuerterunt, eóſque ipſe conſequutus, quanquam veſtem regiam depoſuerat, ne ex ea agnoſceretur, tamen vix vulnera effugit. Barbari enim canitiei dignitate vultúſq; grauitate animaduerſa, rati Traianum eſſe, vt erat, non deſinebant contra eum iaculari, equitémq; qui erat ei proximus, occiderunt. Ibi cælum tonitru contremuit, irides viſæ ſunt, fulgura, procellæ, turbines, fulmina in Romanos cadere, quoties in illos impetum facerent: quúmque cœnarent, muſcæ in cibis & poculis omnem moleſtiam exhibere. Itaq; Traianus inde proficiſcitur, nec multò tempore pòſt in morbum incidit. D
Interim Iudæi qui circum Cyrenem habitabant, Andrea quodã duce, Romanos pariter atque Græcos concidunt, veſcuntúrque eorũ carnibus, edúntque viſcera, tum oblinuntur eorum ſanguine, & pellibus induuntur. Multos à vertice tranſfixêre medios, multos obiecêre beſtiis, multos etiam certare inter ſe coëgerunt; ita vt interierint hominum ad ducenta viginti millia:

A Præterea in AEgypto Cypróque, Artemione duce Cypriorum cædes conſimilis facta eſt, vbi deſiderata ſunt hominum ducenta quadraginta millia. Ex quo fit vt Iudæo in Cyprum venire non liceat: quòd ſi fortè vi tépeſtatis in inſulam appulerit, interficitur. Sed Iudæi & ab aliis, & maximè à Luſio, quem Traianus miſerat, ſubacti ſunt. Traianus cogitabat iterum exercitũ in Meſopotamiam traducere, ſed ingraueſcente morbo, iter in Italiam cepit, AElio Adriano in Syria cum exercitu relicto. Itaque Romani capta Armenia, ac magna parte B Meſopotamiæ, ſuperatíſque Parthis, fruſtra tot labores ſuſcepiſſe tótque adiiſſe pericula viſi ſunt, propterea quòd Parthi Parthamaſpatem deteſtati, regi ſuis moribus cœperunt. Traianus morbi ſui cauſam venenum fuiſſe exiſtimauit: alii ſanguinem putant, qui dum ex inferioribus eius partibus quotannis profluere conſueuiſſet, tum ſiſti cœpit. Qua ex re Traianus ita obtorpuit, vt parte aliqua corporis ſenſum amiſerit: ſed omnino aqua intercute laborauit. Tandem perlatus Selinũtem vrbem Ciliciæ, quam nos Traianopolin appella- C mus, mortem ilico obiit. Regnauit annos decem & nouem, menſes VI. dies XV.

ADRIANVS.

ADRIANVS à Traiano adoptatus nõ eſt: erat autem municeps eius, fuerátque in eius curatione, ac cum eo vinculis propinquitatis & affinitatis coniunctus erat: neptem enim eius in vxorem duxerat, degebátque cum eo omne tempus ætatis, ab eóque Parthico bello Syriæ præfectus fuerat, à quo tamen nihil aliud præcipuum vnquam obtinuit. neque enim principiò conſul factus D eſt: ſed cum defuncto Traiano ſine liberis, Attiantius, qui municeps eius erat curatórque fuerat, & Plotina quæ amore ipſius capta erat, imperatorem deſignaue-

runt, quòd adeſſet præſens quódque magnas copias A
haberet. Apronianus enim pater meus, qui Ciliciæ præerat, quíque res eius omnes certò cognouerat, mihi ſingula recenſuit, atque illud imprimis, mortem Traiani per aliquot dies in occulto fuiſſe, vt adoptio procederet, ídque ex literis eius ad ſenatū cognitum fuiſſe: quibus literis non ipſe ſed Plotina ſubſcripſit, quod in alio factum fuerat nunquam. Erat Adrianus quo die imperator deſignatus eſt, Antiochiæ, quæ vrbs eſt metropolis Syriæ, cui præerat: pridie verò eius diei, quum cœlum maximè ſerenum eſſet, viſum eſt ei in ſomnis ignem B
de cœlo in ſiniſtram partem iuguli ipſius cadere, mox ſerpere in dexteram, quo igne neque perterritus neque læſus eſſe ſibi videretur. Adrianus à ſenatu petiit per literas vt ſibi imperium confirmaret, negauitque velle ſibi vllos vnquam honores decerni, vt erat antea conſuetudo, niſi eos ipſe à ſenatu peteret. Traiani oſſa in columna ipſius ſepulta fuerunt, & ſpectacula quæ Parthica nominabantur, per multos annos celebrata ſunt: poſtea verò, vt alia multa, in vſu eſſe deſierunt.

Adrianus quanquam fuit princeps humaniſſimus, tamen propter cædes quorundā bonorum ciuium, quas C
& initio principatus, & paulo antequam moreretur, fecit, culpa non caruit, parúmque abſuit quin ob eam cauſam ne in heroum quidem numerum referretur. Ii quos ſtatim vt adeptus eſt principatum, interfici iuſſit, fuêre Palma, Celſus, Nigrinus, & Luſius, quòd inſidias ei in venatione feciſſe dicerentur: itémque alii potentiſſimi & præclariſſimi viri ob alias cauſas occiſi ſunt: propter quos Adrianus, quum vulgò murmurari intelligeret, non modò ſe purgare voluit, verumetiam negauit interpoſito iureiurando eos iuſſu ſuo fuiſſe interfectos. D
Paulo verò antequam diſcederet è vita, Seuerianum, Fuſcúmq; nepotem eius necari iuſſit. Adrianus, quod ad gentem pertinet, fuit Adriani Aphri filius, ſed ingenio ad ſtudia bonarum artium & vtriuſq; linguæ prōpto. Itaque nonnullos libros ſoluta oratione, & complures verſibus ſcriptos reliquit, (erat enim gloriæ & honoris cupidiſſimus) ob eámque cauſam cæteris vel

A minimis rebus operam dedit. Nam & ſtatuas fecit, & tabulas pinxit: tum ea quæ in pace bellóque gerantur, quæque ad regem priuatúmq; pertineant, ſe profitebatur ſcire, multóſque, propterea quòd in aliqua arte aut facultate excellerent, oppreſſit, multóſque ſuſtulit, cupiens ſcilicet ipſe omnibus antecellere. Ea cauſa fuit cur Fauorinum Gallum ac Dionyſium Mileſium ſophiſtas tollere conatus ſit, dum ſectatores eorum perderet. Dionyſius quidem Heliodoro magiſtro epiſtolarum Adriani ita ferebatur dixiſſe, Cæſar (inquit) tribuere B re tibi honores, & largiri pecuniam poteſt, oratorem verò facere non poteſt. Fauorinus autem quum cauſam immunitatis quà habere in patria volebat, apud Adrianum agere ſtatuiſſet, veritúſque eſſet ne in eo iudicio ſuperaretur iniuriámque acciperet, poſtquam in ius venit, nihil dixit quàm præceptorem ſuum ea nocte ſibi in ſomnis aſtitiſſe, monuiſſéque ne in patria in qua natus eſſet, obire publica munera grauaretur. Adrianus vtrique, quanuis grauiter iratus erat, tamen ignoſcendum putauit, propterea quòd idoneam cauſam ad C mortem eis afferendam non habebat. Apollodorum verò architectum, qui forum & odœum & gymnaſium opera Traiani Romæ fecerat, primùm exilio, deinde etiam morte mulctauit, propter admiſſa ſcelera, ſicuti dicebat: ſed tamen vera cauſa fuit quòd quum Traianus cum illo quædam de his operibus communicaret, atque interim Adrianus ineptè neſcio quid diceret, ei Apollodorus ita reſpondit, Abi (inquit) & cucurbitas pinge: nam tu hæc quidem certè ignoras. Adrianus enim tum fortè tali pictura commendaba- D tur. Itaque poſtquam imperium adeptus eſt, memor veteris iniuriæ, licentiam qua tum ille vſus fuerat, non pertulit, ſed formam templi Veneris, quod Romæ fecit, ad eum miſit, vt magnum opus abſque opera eius fieri poſſe oſtenderet, Tum quæſiuit ex eo num id templum bene & ratione ædificatum eſſe videretur. Is reſcripſit altius ampliúſque multò fieri oportuiſſe, quò magis & propter altitudinem ipſius in viam ſacram emineret, & propter amplitudinem machinas reciperet,

quæ clàm in eo compactæ, de improuiſo in theatrum A
perducerentur. porrò ſimulachra maiora facta eſſe dicebat, quàm ratio altitudinis amplitudiniſq; templi pateretur. Etenim (inquit) ſi deæ ſurgere, atque inde exire voluerint, non poterunt. Quæ quum Apollodorus apertè reſcripſiſſet, Adrianus ira incitatus, magnum animo dolorem cepit, propterea quòd inciderat in eum errorem quē iam corrigere nō poterat. Itaq; hæc res tantū ei cruciatum dolorémq; attulit, vt illum ob eam cauſam interfici iuſſerit. Qu úmque eſſet Adrianus tali ingenio præditus, Homerū è medio tollere, atq; Antimachum B
cuius ne nomen quidem antè à pleriſq; cognitum erat, pro eo introducere cogitabat. Quæ quum in eo reprehenderentur, tum verò vitio ei dabatur quòd nimis magnum ſtudium in inueſtigatione rerum poneret, quódque homo verſutus & callidus eſſet. Hæc autem vitia leuiora faciebat, & compenſabat quodāmodo ſedulitate, prouidentia, magnificentia, ſolertia: tum quòd non modò bellum nullum mouit, ſed etiam mota compoſuit, neque vllius bona per iniuriam proſcripſit, quódque multa populis, priuatíſque hominibus, multa etiam ſenatoribus & equitibus largitus eſt. Nec enim expe- C
ctabat quouſque rogaretur, ſed agebat omnia vt cuiuſque neceſſitas poſtulabat. Rem militarem diligenter exercuit: quúmque potens eſſet, nec pertinax, nec contumelioſus erat. Socias vrbes atque ſubditas imperio Romano, ex quibus multò plures quàm vllus vnquam imperator vidit, magnificè iuuit, eáſq; aquis, portubus, frumento, operibus publicis, pecunia, honoribus, cæteríſque rebus auxit atque ornauit. Populum verò Romanum aſperè magis quàm blandè tractabat, cui D
roganti aliquid vehementius in iis ludis in quibus armis dimicabatur, non modò non conceſſit, ſed etiam iuſſit imperari illud Domitiani, Silete: quod verbum tamen non eſt à præcone dictum. nam is quum manum porrexiſſet, eſſétque ob eam cauſam ſilentium cōſequutum, vt eſt conſuetudo: vox enim præconis audiri ſolet magno ſilentio: Hoc verò (inquit) princeps vult. Qua ex re Adrianus non modò præconi iratus non eſt, ſed etiā

A eum collaudauit propterea quòd iuſſus ſeuerè imperata pronunciare noluiſſet. Etenim ea quæ ſunt eius generis ferebat æquiſſimo animo, neque ſuccenſebat vnquam ſiqua in re præter opinionem vel à plebeis hominibus iuuaretur. Nam quum ei mulier fortè occurriſſet in via, ab eóque vt ſe audiret contenderet: quanquam primò ſibi eſſe otium negauit, tamen vbi mulier ita exclamare cœpit, Noli igitur regnare: conuerſus, libenter eam audiuit. Res verò maximas atque neceſſarias non gerebat, niſi interpoſita ſenatus autoritate, dicebátque
B ius cum primis ciuitatis in palatio, foro, & pantheo: ſæpe etiá in aliis locis, pro tribunali, vt quæ fierent, omnia diuulgarentur. Nonnunquam aſſidebat conſulibus quum ius redderent, eóſque tanto afficiebat honore in ludis circenſibus, vt ipſos domum reduceret. Vehebatur lectica, ne ei moleſti eſſent qui ipſum comitarentur. Quum autem populus dies feſtos ageret, neque domi manebat, neque quenquam, ne familiarem quidem (niſi res accidiſſet neceſſaria) admittebat ſalutatum, vt ne perpetuis laboribus defatigaretur. Romæ ſemper & fo-
C ris habere ſolebat apud ſe optimates viros, cum quibus verſabatur, quos quum conuiuas adhiberet, ſæpe quartus diſcumbebat, Venabatur quoties accideret, prandebat ſine vino, cœnabat cum omnibus primis & optimatibus: neque aberat inter cœnandum varii ſermonis delectatio. Familiares ſuos ægrotantes inuiſere: quúmque dies feſtos celebrarent, ipſe intereſſe, eorúmque prædiis ac domibus libenter vti conſueuerat. Pleriſque eorum mortuis, nonnullis etiam viuis ſtatuas in foro poſuit. Neque tamen hi ob eam cauſam iniuriam cuiquam fa-
D cere viſi ſunt, aut ea quæ ab ipſo dicerentur fieréntve, habere venalia, quod à Cæſarianis libertis, cæteríſque qui aliquid apud principes poſſunt, fieri ſolet. Quæ quũ in ſumma de moribus Adriani dicta ſint, nunc plenius ſingula quæ mihi memoria digna eſſe videbuntur, attingam. Igitur vt primùm Romam venit, quicquid fiſco ærarióque debebatur, remiſit, definito tempore annorum ſedecim, ex quo id beneficiú collatum eſſe voluit. Præterea ſpectacula ſuo natali die populo gratis dedit,

vbi ita magnus numerus beſtiarum cæſus eſt, vt ſimul A
leones centum ac totidem leænæ confectæ fuerint. Dona in theatro & circo viris atque mulieribus ſeparatim in ſphæris dedit. nam & ne mulieres cum viris lauarentur, vetuit. Quo anno hæc facta ſunt, Euphrates philoſophus obiit mortem voluntariam, quum ei Adrianus propter ſenectutem & morbum venenum bibere conceſſiſſet. Poſt hæc Adrianus in alias ex aliis prouincias regionéſque & vrbes proficiſcitur viſendi cauſa. Hic imprimis cuiuſque artes & mœnia conſiderat, corúmque partem tranſfert in loca magis idonea, partem diruit, B
ædificat, atque in ſumma omnia non modò quæ ad vniuerſum exercitum pertinent, arma dico, machinas, foſſas, muros, aggeres, ſed etiam qualis ſit cuiuſque & militum & ducum ipſorum vita, ſtatio, & mores, diligenter animaduertit. ibi mores indulgentia deprauatos corrigit, & ædificia quæ bene extructa non erant, ſubuertit. Tum cœpit eos ad omne genus pugnæ exercere, atque interim alios afficere honore, alios caſtigare verbis, poſtremò omnes ea quæ ſe facere oporteret, docere: atque vt milites haberent vnde exemplum peterent, C
ipſe duriter viuere, pedibus iter facere, aut in quæuis loca admiſſo equo proficiſci. nunquam enim vehicula aut quadrigas conſcendere: nullóque calore, nullo frigore vt capite operto eſſet, adduci: nec enim vnquam aut propter niues Celticas, aut calores AEgyptios opertum caput habuit. Itaque (vt vno verbo dicã) ita milites, quandiu principatum tenuit, rebus ipſis exercuit inſtituítq; præceptis, vt quæ tum ab illo conſtituta ſunt, ad hæc tẽpora vim legis atq; diſciplinæ militaris obtineant. Quãobrem, præſertim quum pax eſſet, apud populos exter- D
nos morabatur. Illi enim quòd eius apparatum viderẽt, quódque non modò nulla afficerentur iniuria, ſed etiã ab eo pecuniam acciperent, nihil moliebantur. Quúmque ita milites exercuiſſet, equitatus qui Batauus nominatus eſt, Danubium tranſiit armatus. Qua re animaduerſa, barbari ita Romanos obſtupeſcere cœperunt, vt ad ſe reuerſi, ad componendas controuerſias quæ inter ipſos erant, Adriano arbitro vterentur. In hac pere-

A grinatione ædificauit theatra in pleriſque ciuitatibus, inſtituítque certamina ſine regio apparatu aut magnificentia, quam niſi Romæ nunquam adhibuit. Patriam verò, quanquam ei magnos honores tribuit ornauítq; maximis muneribus, nunquam tamen inuiſit. Adrianũ ſtudioſum venationis fuiſſe tradunt, in eáque humerũ fregiſſe, & ob eandem crus penè mutilatum habuiſſe. Quamobrem vrbem quam ædificauit in Myſia, Adriani venationes appellauit. Nunquam tamen huius rei cauſa ea quæ ad principatum ſpectabát, prætermiſit.
B Magno autem argumento eſt eum ſtudio venandi delectatum fuiſſe, quòd Boryſtheni equo quo libenter in venationibus vtebatur, mortuo monumentum ædificauit, erexítque columnam inſcripto epigrammate. Ex quo mirandum non eſt, ſi Plotinæ vita functæ, cuius opera, quòd ab ea maximè amaretur, imperium adeptus erat, ampliſſimos honores tribuit. Atratus enim per nouem dies fuit, eíque templum extruxit, & carmina de laudibus eius fecit. Fuítq; adeo agilis in venationibus, vt aprum maximũ vno ictu confecerit. Poſt-
C quam venit in Græciam ſpectauit myſteria, quúmque per Iudæam in AEgyptum veniſſet, parentauit Pompeio, de quo hunc verſum fertur dixiſſe,

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου;

Oſſa viri magni tenui quàm clauſa ſepulchro?

ſepulchrúmque eius penè collapſum reſtituit. In AEgypto quoque ciuitatẽ inſtaurauit Antinoi nomine. Erat Antinous Cithynide ortus ciuitate Bithyniæ, quam ciuitatem etiam Claudianopolin appellamus. Hic Antinous quum in delitiis eius fuiſſet, in AEgypto mor-
D tuus eſt, ſiue quòd in Nilum ceciderit (vt Adrianus ſcribit) ſiue quòd immolatus (id quod verum eſt) fuerit. Nam quum Adrianus maximè curioſus eſſet vt ſuprà dixi, tum verò diuinationibus vtebatur, & magicis artibus cuiuſuis generis. Itaque Antinoum qui vel ob amorem ipſius, vel ob aliam cauſam voluntariam mortem obierat (nam Adriano ad ea quæ parabat, opus erat animo eius qui voluntariam mortem oppeteret) tanto honore affecit, vt vrbem in eo loco in quo ille obiiſſet,

reſtitutam, ex eo nominari voluerit, ſtatuáſque ei vel A
potius ſimulachra in omni ferè orbe terrarum colloca
uerit. Sidus enim Antinoi ipſe ſe dicebat videre: libentérque auſcultabat eos qui dicerent verè ex Antinoi animo ſtellam quæ tum primùm apparuiſſet, extitiſſe. Sed Adrianus ob hãc cauſam irridebatur. Quum autẽ in vrbem Hieroſolymam quæ euerſa fuerat, quámque AEliam Capitolinam appellauit, coloniam deduxiſſet, ac quo in loco tẽplum Dei fuerat, alterũ Ioui ædificari curauiſſet, magnũ bellũ & diuturnũ moueri cœpit, Iudæis grauiter ferentibus quòd exteræ nationes in ſuam B
vrbem habitatum veniſſent, quódque in ea fieri externa ſacra viderentur. Tamen quum Adrianus in AEgyptum ac rurſum in Syriam aduentaſſet, quieſcendum ſibi eſſe putabant. Interim verò arma quæ ipſis erant à Romanis imperata, minus apta de induſtria fecerunt, vt quum ea Romani reprobaſſent, ipſi eis vterentur. Pòſt vbi Adrianus longè abeſſe viſus eſt, palàm defecerunt: vtque aperto prælio non audebant cum Romanis periclitari, ita loca ſuæ regionis opportuna, pabulo muniebant & mœnibus vt ad ea, ſi vrgeret neceſſitas, C
perfugerent: vtque ad ſe mutuò ſub terram tranſeuntes laterent, vias ſubterraneas deſuper perforauerunt, quò ventum luménque reciperent. Hos Romani primò nihili faciebant: ſed poſtquam totam Iudæam commotam eſſe, Iudæóſque omnes vbique gentium tumultuari, & conuentus facere intellexerunt, ac multa damna occultè apertéque Romanis inferre, cum iiſque complures alias gentes lucri cupiditate coniungi, ac ferè ob eam cauſam omnem orbem terrarum commoueri: Adrianus optimos quoſque duces aduerſum D
eos mittit, quorum primus fuit Iulius Seuerus qui ex Britannia cui præerat, cõtra Iudæos miſſus eſt. Hic nulla ex parte eſt auſus apertè cum hoſtibus cõgredi, multitudine ipſorum atque deſperatione cognita, ſed eos ſeparatim magno militum ac tribunorum numero adortus, commeatu prohibuit, atque intercluſos ſerius quidem, ſed minore cum periculo ita oppreſſit fregitque vt pauci admodũ euaſerint & quinquaginta eorũ

A arces munitiſſimæ, vicíque celeberrimi atque nobiliſſimi nongenti octoginta quinq; funditus euerſi ſint. Cæſa ſunt in excurſionibus prælíſque hominum quingenta octoginta millia: eorum autem qui fame, morbo, & igni interierunt, infinita fuit multitudo, ita vt omnis penè Iudæa deſerta relicta fuerit. Id eis antequam bellum gereretur, fuerat denuntiatum ex eo quòd monumentum Solomonis, (quod illi ſumma reuerentia colunt) ſua ſponte diuiſum corruerat, quódque lupi & hyænæ multæ in vrbes eorum rugientes atque vlulantes introierant. Periere quoque ex Romanis complures in eo bello. Quamobrem Adrianus quum ſcriberet ad ſenatum, non eſt vſus illo exordio quo vti imperatores conſueuerũt, SI VOS LIBERIQVE VESTRI VALETIS, BENE EST: EGO QVIDEM ET EXERCITVS VALEMVS. Poſt hæc Seuerum miſit in Bithyniã, vt ne prouincia prætore præfectóve iuſto ac prudente dignitatéque prædito careret: nam hæc in illo erant omnia. Is quidem ita ſe geſſit, réſque eorum priuatas atque publicas ita adminiſtrauit vt nos ad hæc tempora memoriam eius crebris ſermonibus vſurpemus. Confecto ad hunc modum bello Iudaico, bellum Alanorum (hi ſunt Maſſagetæ) Pharaſmanes mouit, Mediámque vexata Armenia atque Cappadocia vaſtauit: pòſt Alani, partim adducti Vologæſi muneribus, partim timore Flauii Arriani qui Cappadociæ præerat, conquieuerunt. Eodem tempore Adrianus tẽplum Iouis Olympii, in quo ipſius quoque ſtatua poſita fuit, Athenis ædificauit, iuſſitque in eo draconem allatũ ex India collocari, ac Dionyſia, defunctus maximo apud eos magiſtratu, patriáque veſte indutus, magnificè celebrauit. Templum ſuum (quod πανέλληνον vocant) Græcis vt ædificarent permiſit, propter quod inſtituit certamina, magnámque pecuniam & frumentum annuum, omnémque Cephaleniam Atheniẽſibus dedit.

Multas leges ſanxit, ſed præſertim vt ne ſenator per ſe néve per alium vectigalia conduceret. Poſtquam Romam venit, ac fortè in ſpectaculo populus ab eo magnis clamoribus cõtendit vt cuidam aurigæ libertatem

daret, negauit ſe facturum, ſcripſitque in tabella non A
decere populum Romanum ab ſe petere vt aut ipſe alienum ſeruum donaret libertate, aut vt dominum ad id faciendum compelleret. Vt autem ægrotare cœpit, quòd ſanguis qui per nares eius effundi antea conſueuerat, tum copioſè effluxit, vitam deſperauit: ob eámque cauſam Lucium Commodum, quãuis ipſe quoque ſanguinem euomeret, Cæſarem Romanis deſignauit. Seuerianum verò ei úſque nepotem Fuſcum, qui id factũ grauiter ferebant, interfici iuſſit, illum nonaginta, hunc decem & octo annos natum. Seuerianus antequam iu- B
gularetur, ignem popoſcit: deinde incẽſo thure, Vos (inquit) dii immortales, quos habeo innocentiæ meæ teſtes, hoc vnum rogo vt Adrianus quanuis mortem obire percupiat, tamen non poſſit. Et ſanè Adrianus quũ ſæpe mori optaret, ac ſibi manus afferre vellet, diutiſſimè ægrotauit: extátque eius epiſtola in qua oſtenditur quàm miſerum ſit cupientem mori, non poſſe. Hunc Seuerianum Traianus principatu dignum exiſtimauerat. Nam quum in conuiuio petiiſſet ab amicis vt decem viros dignos principatu nominarent, paulùm ſubſtitit: C
deinde, Nouẽ (inquit) ex vobis audire cupio: ego enim vnum, nempe Seuerianum habeo. Fuêre illis temporibus optimi viri, quorum celeberrimi erant Turbo & Similis qui fortitudinis ergò magnos honores conſequuti ſunt. Turbo rei militaris peritiſſimus præfectus prætorio fuit, nihilque vnquam molliter facere aut inſolenter eſt viſus. viuebat enim tanquam vnus è multis, quanuis totum diem moraretur cum principe, eúmque ſæpe adiret ante mediam noctem, quando cæteri dormire inciperent. Fuit & Cornelius Fron- D
to magnæ autoritatis qui in agendis cauſis Romæ primum locum obtinebat. Hic quum veſperi à cœna ſerò domum rediiſſet, intellexiſſétque ex eo cui patrocinium pollicitus erat, principem ius reddere, veſte cœnatoria indutus, vt erat, in ius venit, eúmque ſalutauit non verbo Salue, quæ matutina eſt ſalutatio, ſed Vale, quæ veſpertina eſt, vſus. Turbo autem interdiu ne ægrot' quidẽ domi viſus eſt. Nã & Adriano conſulẽti ſibi vt quie-

A ſceret, reſpondit, præfectum ſtantem mori oportere. Similis verò, quum eos ætate & honore anteiret, nemini (vt ego quidem arbitror) moribus & virtute ſecundus erat: idque licet ex re perexigua cognoſcere. Nam quum centurio eſſet, eúmque Traianus antequam præfectos aduocauiſſet, Turpe eſt (inquit) tibi Cæſar cum centurione remotis præfectis differere. Is deinde præfecturam prætorianorum inuitus obiit, qua poſtea ſe ipſe abdicauit, ac vix tandem dimiſſus, ruri reliquos ſeptem vitæ annos conquieuit, ſuóque ſepulchro mo-
B riens inſcribi iuſſit hæc verba: HIC IACET SIMILIS CVIVS AETAS MVLTORVM ANNORVM FVIT, IPSE SEPTEM DVNTAXAT ANNOS VIXIT. Adrianus autem ingenti effuſione ſanguinis contabuit, atque ob eam cauſam aqua intercute laborauit. Itaque poſtquam accidit Lucium Commodũ magna quoque effuſione ſanguinis ſubitò extingui, domum conuocauit principes ſenatorii ordinis, iiſque decumbens in lecto ait, Mihi quidẽ chariſſimi viri, natura filium non dedit, vos verò
C lege dediſtis. Multum autem intereſt, naſcatur an adoptetur filius, propterea quòd is qui naſcitur talis eſt qualem eum dii immortales eſſe voluerũt: eũ verò qui adoptatur, vnuſquiſque ſibi deligit. ex quo fit vt ille ſæpe naſcatur mutilus & demens. hic (quod certo iudicio fit) integer & ſanæ mentis deligatur. Quamobrem ego antea Lucium Commodum vnum ex omnibus delegeram, qualem ne naſci quidem mihi optare potui. Sed quum eum mortis fata peremerint, alterum pro illo vobis inueni: eúmque vobis do, nobilem, mitem, manſue-
D tum, prudentem, qui nihil temere propter iuuẽtutem, nihil propter ſenectutem negligẽter poteſt facere: vixit enim ſemper legibus, fuítque cum imperio moribus & inſtitutis patriæ, vt neque ea quæ ad imperatorem ſpectant ignoret, neque iis omnibus malè vti poſſit. Hunc dico Aurelium Antoninũ, quem etſi intelligo difficillimè moleſtis negotiis implicari, abeſſéque lõgiſſimè ab hac imperandi cupiditate, tamen non diffido eundem curam habiturũ mei veſtríque, & principatũ inuitum

recepturũ. Ita Antoninus imperator factus eſt, qui quũ A
mares liberos non ſuſcepiſſet, Commodum Commodi filium, ac deinde Marcum Antoninũ Verum ſibi adoptauit, quòd vellet longo tempore antè futuros principes deſignare. Marcus quidem Antoninus Catilius antea appellabatur, filius Annii Veri qui tertiùm conſul ac tribunus militum fuerat: ſed Antonin' iuſſus erat ab Adriano vtrunque adoptare. Veruntamen maiore honore affecit, cum propter ius ſanguinis, tũ quòd eum iam florentem ætate & ingenio cognoſceret: quẽ etiam ob eam cauſam facetè Veriſſimum nominabat. B
Interim Adrianus aquam intercutem curauit magicis artibus, qua tamen iterum nec ita multo pòſt laborauit. quæ quum magis ac magis augeretur, atque ipſe quotidie mortem quodammodo obiret, vehementer cupiebat è vita diſcedere, poſtulabátque ſæpenumero venenum aut gladium, quæ tamen à nemine impetrabat. Itaque poſtquam ei, licet pecuniam & ſecuritatem pollicenti, nemo paret, accerſi iubet Maſtorem, hominem barbarum, Iazygem natione, quo ſeruo in venationibus propter eius vires & audaciam vſus fuerat, C
eúmque partim minis, partim pollicitationibus cogit promittere vt ſe interficiat: deinde ei locum ſub mamma ab Hermogene medico commonſtratum deſignat oblinitque, vt ſecundum eum locum accepto mortifero vulnere, minore ſuo dolore moreretur. Quod quũ ei minus ſucceſſiſſet (nam Maſtor timore rei perterritus aufugit) tum verò flere & lamentari cœpit, nõ tam morbi cauſa, quàm quòd non poſſet mortem ſibi conſciſcere, quũ am adhuc aliis afferre poſſet: tandem contempta diæta vſúſque cibo & potu minus idoneo, mortuus eſt, moriénſque exclamauit illud peruulgatum, D
Πολλοὶ ἰατροὶ βασιλέα ἀπώλεσαν, MVLTI MEDICI REGEM SVSTVLERVNT. Vixit annos LXII. menſes V. dies XIX. regnauit annos viginti, menſes vndecim. Sepult' eſt iuxta flumẽ, ad põtẽ Aeliũ vbi monumentũ fecerat: propterea quòd Mauſoleũ plenũ erat in quo nemo amplius ſepultus eſt. Adrianus in odium venit propter nefarias & indignas cædes, quas initio

A & ſub finem principatus fecit: alioqui ad cædes procliuis non erat. Magno argumento eſt quòd quũ eum aliquando nonnulli offendiſſent, ſatis eſſe dixit ſi de iis in patriam ipſorũ ſcriberetur, illos ſibi nequaquã placere: tum quoties rei facti erant ii qui liberos habebant, pœnam eorum minuebat pro numero liberorum.

ANTONINVS Pius.

SCIENDVM eſt autem acta Antonini Pii non inueniri in exemplaribus Dionis, vt veriſimile ſit ex eis periiſſe. Itaque omnis ferè de Antonino hiſtoria ignoratur, tantùm in-
B uenitur cum Lucio Commodo, quem Adrianus adoptauerat, ante Adrianum extincto, ab eodem Adriano adoptatum & imperatorem factum eſſe: itémque nolẽte ſenatu heroicos honores tribui Adriano vita functo propter aliquot cædes virorum illuſtrium quas fecerat, multa flentem lamentantémque in ſenatu diſſeruiſſe, atque ita ad extremum dixiſſe, Igitur (inquit) nec ipſe princeps veſter ero, ſi ille improbus inimicúſque vobis atq; hoſtis fuit: nimirum enim omnia acta eius in quibus eſt adoptio mea, reſcindetis. Itaque ſenatum, quum hæc
C audiuiſſet, reuerentem Antoninum, metuentémque milites, Adriano honores reddidiſſe. Hæc quique de Antonino apud Dionem tantummodo ſuperſunt: tum etiam eum Auguſtum Piúmque eſſe appellatum à ſenatu, propterea quòd initio principatus ſui multis reis factis poſtulatíſque nonnullis nominatim ad ſupplicium, neminem puniuit. Nõ enim (inquit) me oportet ab his rebus principatus exordium facere. Principio quoque hiſtoriæ Marci Veri, qui poſt Antoninũ imperator fuit, deſunt ea quæ hic erga Lucium Commodi filium, quẽ Marcus generum habuit, quæque Lucius miſſus à ſocero

cero in bellum quod cum Vologæſo gerebatur, fecit. A
Quocirca pauca antè dicam de iis rebus quæ ex alio-
rum libris collegi: pòſt ad ea quæ in Dione ſequuntur;
tranſibo. Igitur conſtat inter omnes Antoninum, pro-
bum virum & bonum fuiſſe: nec enim cæteris ſubditis
grauis nec Chriſtianis infenſus fuit, quos vehementer
obſeruauit & coluit, ac honori quo Adrianus Chri-
ſtianos proſequebatur, acceſſionē fecit. Ponuntur enim
ab Euſebio Pamphili in hiſtoria eccleſiaſtica epiſtolæ
quædam Adriani, quibus oſtenditur illum grauiter mi-
nari iis qui Chriſtianis moleſtiam exhiberent, quique B
illos deferrent: iuratque Herculem ſe in eos eſſe anim-
aduerſurum. Fertur Antoninus curioſus fuiſſe, poſuiſſé-
que maximã diligẽtiam in minimis quibuſq; rebus in-
dagandis: quem qui irriderent, idcirco κυμινοπρίστην, id
eſt, cuminiſectorem appellabant. Eundem ſenem ob-
iiſſe Quadratus ſcribit, eique fuiſſe mortem dulciſſi-
mam, ſimilémque ſomno iucundiſſimo. Ferunt ſub An-
tonino in Bithynia atque in Helleſponto valde horri-
bilem terræmotum eſſe factum, eáque de cauſa com-
plures alias ciuitates laboraſſe vehementer, & Cyzi- C
cum funditus concidiſſe, eiúſque vrbis templũ maxi-
mum omnium atque pulcherrimum corruiſſe. Erant
columnæ eius templi craſſitudine quatuor vulnarum,
altitudine cubitorum L. ſingulæ ex ſingulis lapidibus:
cætera quæ in eo templo erant ſingula, plus admiratio-
nis quàm laudis habuerunt. Præterea ferunt è mari
mediterraneo fluctum in culmen montis longo inter-
uallo diſiúctum perueniſſe, proieciſſéque ſpumam lon-
giſſimè in continentem limpido ac tranquillo mar.. Ac
de rebus quidem Antonini hæc habui quæ dicerem. D
Regnauit annos quatuor & viginti.

MARCVS ANTONInus philoſophus.

A POSTEAQVAM Marcus Antoninus, mortuo Antonino à quo fuerat adoptatus, principatum adeptus eſt, ſtatim ſocium & participem imperii cepit Lucium Verum, Lucii Commodi filium, eo quòd ipſe erat imbecillis deditúſque ſtudiis literarum. Ferunt enim non erubuiſſe eum, quum eſſet imperator, nec puduiſſe vnquam ad doctorem proficiſci, ſed adiiſſe crebrò Sextum Bœotum philoſophum, & ad audiendos Hermogenis rhetoricorum libros libenter veniſſe, atque imprimis Stoi-
B corum præcepta ſequutú eſſe. Lucius verò robuſtus & adoleſcens erat, tum etiam ad rem militarem aptior. Huic Marcus Lucillam filiam ſuam in matrimonium dedit, generúmque factum ad bellum cum Parthis gerendum miſit, quòd Vologæſus prior bellum intulerat, quódque omnem exercitum Romanum collocatum à Seueriano ad Elegiam quæ eſt in Armenia, atque interclusum vndique vnà cum ipſis ducibus, telis confecerat atque perdiderat, ob eámque cauſam ciuitatibus Syriæ valde formidoloſus erat. Lucius vt venit An-
C tiochiam, cõparato maximo militum numero, & optimis ducibus delectis, ipſe in oppido remanſit, vt inde conſtitueret omnia, & commeatum militibus compararet, Caſſio exercitu permiſſo. Caſſius adorientem ſe Vologæſum fortiter ſuſtinuit, deſertúmque tandem à ſociis ac terga vertẽtem inſequutus, Seleuciam & Cteſiphontem venit: deinde vaſtata Seleucia atque incenſa, regias Vologæſi quæ in vrbe Cteſiphonte erant, ſolo æquauit. Quum autem reuerteretur, magnum numerum militú amiſit, qui partim fame enecti, partim mor-
D bo extincti ſunt, rediitq; in Syriam cum reliquis militibus. His de rebus quanquã maximè gloriabatur Lucius,

tamen ei fortuna ad extremum non fauit, quòd aliquanto tempore pòſt Marco ſocero ſuo inſidias paraſſe dicitur, eſſeque veneno ſublatus antequam negotium conficeret. Marcus Caſſium toti Aſiæ præeſſe iuſſit: ipſe barbaris qui circum Iſtrũ ſunt, Iazygibus & Marcomanis, nunc his, nunc illis continenter, quandiu vixit, bella intulit: quibus in bellis Pæonia fuit ei receptaculum. Eodẽ tempore Celtæ qui trans Rhenum incolunt, venêre vſque in Italiam, attuleréque Romanis maxima ac grauiſſima incommoda: quibus Marcus occurrit, Pompeiano atque Pertinace legatis exercitus factis. quo in bello optimè ſe geſſit Pertinax, qui poſtea imperator factus eſt. Inter cadauera barbarorum, corpora mulierum armata reperta ſunt. Confecto maximo prælio, partáque inſigni victoria, imperator quum rogatus eſſet à militibus pecuniam, tamen non dedit, quòd diceret ſiquid plus quàm eſſet conſtitutum acciperent, id ex ſanguine parentum ipſorum propinquorúmq; exactum iri. Principis enim ſolum Deum iudicẽ eſſe poſſe. Adeò enim temperans & continens erat in imperio, vt quum tot tantáque bella gereret, nihil faceret contrà quàm fas eſſet, aſſentationis aut timoris cauſa. Quum autem Marcomanis in aliquo prælio bene ſucceſſiſſet, ab iiſq; Marcus Vindex præfectus interfectus eſſet, tres ei ſtatuas poſuit: illis verò ſuperatis, Germanicus appellatus eſt. Germanos enim eos qui in ſuperioribus locis habitãt, appellamus. Adhæc motus eorum qui Buculi in AEgypto dicuntur, factus eſt, cæteris AEgyptiis à ſacerdote quodam & Iſidoro ad defectionem ſolicitatis. Hi enim primò ornati muliebri veſtitu, ſimulantéſque ſe vxores Buculorum eſſe, Romanóq; Centurioni aurum pro viris ſuis daturas, cum accedẽtem ad ſe doloſè interfecerunt, mactatóque eius comite coniurauerunt in viſceribus eius, quæ etiam ad extremũ comederunt. Hic Iſidorus fortitudine omnibus hominibus ſuæ ætatis antecelluit. Quúmq; viciſſent Romanos in AEgypto, penè cepiſſent Alexandriam niſi Caſſius dux è Syria aduerſum eos miſſus, diſcordiã ſeditionémque ita inter ipſos concitauiſſet, vt à ſe ipſi diſtraherẽtur. Nam

A propter eorum deſperationem atque multitudinẽ, Romani non ſunt auſi cum eis aperto prælio congredi, ſed eos Caſſius tumultuantes oppreſſit. In bello autẽ quod Marcus cum Germanis gerebat (vt hæc quoque memoria digna ſint) quidam adoleſcẽtulus ſeruus Marco, neſcio quid interroganti ita ait, Præ frigore (inquit) non poſſum tibi reſpondere: quamobrem ſiquid ex me vis cognoſcere, iube mihi veſtem, ſiquam habes, dari. Præterea miles quidam quum eſſet noctu in Danubii cuſtodia, audirétque trans flumen clamorem captorum mi-
B litum, ſtatim, vt erat, enatauit: & quũ liberaſſet captos, reuertit. Erat Marco Rufus Baſæus præfectus prætorio, vir bonus, ſed propter ruſticitatem ignarus literarum. puer enim in paupertate educatus fuerat. Hunc fortè cædentem arbores in ſylua quidam offendit, eúmque quòd primo iuſſu non deſcenderat, increpauit his verbis, Præfecte deſcende. Idque propterea viſus eſt dicere, quòd ex humili loco natus, clarus euaſiſſet, quódque eſſet futurum (ſicut euenit poſtea) vt eundem fortuna deprimeret. Imperator autem quoties bellis non impedie-
C batur, ſolebat ius reddere, iuberéque multos modios aquæ oratoribus dari. In cauſis autem diligẽter cognoſcendis atque examinandis paulò longior eſſe, vt vndecunque ius inueſtigaret. nam de eadem cauſa dies XI, & ſæpe XII etiam noctu cognouit. Quum enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia quæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere aut facere negligenter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, quòd exiſtimaret nõ decere imperatorem properè quicquam
D agere. Siquid enim prætermiſiſſet vel in minimis rebus, non putabat ſe poſſe in cæteris calumniam effugere. Et tamen erat valetudine vſqueadeo infirma vt frigus principiò perferre non poſſet, congregatiſque militibus, vt ipſe imperauiſſet, priuſquam cum eis colloqueretur, ſecederet paululùm, ac modico cibo (idque noctu) ſemper vteretur. Nihil enim capiebat interdiu præter medicamentum quod theriacum appellant: quod pharmacum non tam ſumebat timoris cauſa quàm quòd

erat infirmo ſtomacho & pectore, vt eum ob hanc cauſam huic rei & cæteris potuiſſe ſufficere arbitrentur. Eo tempore tandem Romani Iazygas vicêre primùm in terra, pòſt etiam in flumine, non quòd nauale prælium factum ſit, ſed quòd conglaciato Danubio, fugientes conſequuti in eo perinde atque in continente pugnauerunt. Nam Iazyges quum Romanos ſe ponè ſequi intelligerent, ſperaréntque facilè ſe poſſe eos conficere, quòd glaciei eſſent inſueti, impetum ſuſtinendum putauerunt. Hos Romani à fronte adoriuntur, illi à lateribus irruunt, quòd eorum equi in huiuſmodi glacie currere tutò didicerant. Qua re animaduerſa, Romani nihilo magis timent, ſed conuerſi aduerſique facti hoſtibus, magna pars ſcuta deponunt, atque quo minus cadant, in iis alterum pedem firmant. Hoc pacto eorum impetum primò ſuſtinent, pòſt frænis equorum ſcutiſque receptis & pilis, eos ad ſe trahunt, atque ita implicatos homines equóſque pariter deiiciunt. nec enim poterãt in lubrico loco viribus noſtrorum reſiſtere: quanquam enim etiam Romani cadebant, tamen ſiue quis eorum caderet ſupinus, hoſtem pedibus trahebat, atque vt in lucta fieri ſolet, ita retrò proiiciebat vt eo ſuperior eſſet: ſiue pronus caderet, hoſtem qui antè ceciderat, carpebat dentibus. Nam barbari ignari & rudes pugnæ huius generis, quódque leuioris erant armaturæ, reſiſtere minus poterant. ex quo factũ eſt vt pauci de multis effugerint. Igitur Marcus multis magníſque præliis factis aditíſque periculis, Marcomanos & Iazygas ſubegit. Poſt hæc prælium acre bellúmque magnum cum iis qui Quadi appellãtur, fuit: quo ex bello victoria præter ſpem, vel potius Dei beneficio, conſequuta eſt, propterea quòd Romani, quum eſſent in prælio atque in maximum periculum veniſſent, mirabiliter ſanè ac diuinitus conſeruati ſunt. Quum enim interclusi à Quadis in locis opportunis conferti pugnarent fortiter, atque interim barbari differrent prælium, ſperantes eos calore & ſiti perituros, quos circùm occupatis locis omnibus ſic concluſerant (erant enim multo plures) vt aquam habere nullo pacto poſſent: quúmque Romani

A in tantas difficultates incurriſſent, vt morbo, vulneri-
bus, ardore ſolis, ac ſiti vexarētur, nec ob eas res pugna-
re poſſent aut aliò ſecedere, ſed in acie ſtantes, atque in
locis conſtitutis arderent, nubes derepente ita coactæ
ſunt vt maximus imber aquæ ceciderit nō ſine Dei be-
neficio. Fama eſt Arnuphin magum AEgyptium, qui
vnà cum Marco erat, Mercurium illum qui eſt in aere,
aliósque dæmonas quibuſdam artibus magicis inuoca-
uiſſe, ac per eos pluuiam extorſiſſe. Hæc quidem à Dio-
ne dicuntur, ſed is mihi mentiri videtur (volens an inui-
B tus, neſcio: volentem magis arbitror) quū non ignoret
legionem militum quæ κεραυνοβόλος appellatur proprio
nomine (eius enim mentionem facit in catalogo cæte-
rorum militum) ex nulla alia cauſa (neq; enim alia cir-
cumfertur) quàm ex ea quæ in eo bello accidit, id no-
men accepiſſe: quæ cauſa etiam tunc Romanis ſaluti,
barbaris exitio fuit. Non enim Arnuphis magus erat,
quum nuſquam memoriæ proditū ſit Marcum mago-
rum ſocietate aut præſtigiis fuiſſe delectatū. Quod igi-
tur in hac re dico, tale eſt. Quum Marcus legionem
C vnam haberet ex militibus Melitenes (hi omnes Chri-
ſtum colunt) ad eum præfectus prætorianorum venit,
neſcientem in illo prælio quid conſilii caperet, timen-
témque toti exercitui, eíque fertur dixiſſe, nihil eſſe
quod ii qui Chriſtiani nominantur, precibus impetrare
non poſſint, eſſéque legionem vnam in exercitu homi-
num huius generis. Qua re cognita, Marcum ab iis pe-
tiiſſe vt Deo ſuo ſupplicarent. Quod quum feciſſent,
Deum eos exaudiſſe ſubitò, percuſſiſſéq; hoſtes fulmi-
ne, ac Romanos pluuia recreaſſe. His rebus Marcum
D vehementer obſtupefactum, edicto Chriſtianos hono-
re affeciſſe, ipſamque legionem κεραυνοβόλον appellaſſe:
atque his de rebus epiſtola Marci extare dicitur. Græci
quidem ſciūt eam legionem κεραυνοβόλον appellari, eiúſq;
rei teſtes ſunt: cauſam verò cur ita appellata ſit, non di-
cunt. Dion addit, Romanos quū primùm pluuia cade-
ret, omnes ſuſpexiſſe in cœlum, eámque in ora recepiſ-
ſe: deinde ſcutis galeíſque ſubiectis inde ſorbſiſſe largi-
ter, equíſque ad bibēdum dediſſe: quúmque barbari in

ipſos impetum facerent, bibentes ſimul pugnaſſe,compluréſque ſaucios ſanguinem infuſum in galeas, ſimul cum aqua abſorbuiſſe. Hi propterea grauia damna accepiſſent vrgentibus hoſtibus, quòd magna ex parte in bibendo erant occupati, niſi vehemens grando, compluráque fulmina in hoſtes cecidiſſent. Itaque licebat videre in eodem loco aquam ignémque ſimul de cælo cadere,atque ob eam cauſam valere alios & bibere, exuríq; alios ac prorſus interire. Non enim ignis attingebat Romanos: quòd ſi fortè interdum cum eis miſceretur, extinguebatur ſubitò: neque imber iuuabat barbaros,ſed eos non ſecus inflammabat atque oleum, ita vt aquam requirerent pluuia perfuſi, infligeréntque ſibi vulnera, quò ignem ſanguine reſtinguerent. Pars confugiebat ad Romanos,quaſi illis tantummodo aqua ſalutaris eſſet:ſed eorum Marcus miſertus eſt,eóque facto à militibus ſeptimùm imperator appellatur. Quod etſi admittere non conſueuerat priuſquam eſſet decretum à Senatu,tamen non repudiauit, quaſi id diuinitus acciperet: de quo etiam ad ſenatum ſcripſit. Fauſtina quoque, mater exercituum appellata eſt.Pertinax autem ob res præclarè geſtas conſul eſt factus, cuius cauſa multi indignati ſunt, propterea quòd erat obſcuro loco natus,canebántque illud tragicum,

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται, Talia infelix bellum efficit: videlicet ignorantes eundem principem Romanum fore. Quum autem Caſſius res nouas moliretur in Syria, Marcus vehementer perterritus, Cōmodum filium (is iam ephebus erat) accerſi ex vrbe iubet. Erat Caſſius Syrus ex Cyri regione, vir optimus, qualem imperatorem habere eſſet optabile: niſi quòd erat filius cuiuſdam Heliodori,qui propter multam rhetorices artis ſcientiam, ad præfecturam AEgypti peruenerat. Id facinus graue Caſſius fecit, deceptus à Fauſtina, quæ quum viru ſuum imbecillum eſſe animaduerteret, (ea erat Antonini Pii filia) ſperarétq; breui tempore moriturũ, timuit ne ſi principatus ad alium deueniret (quòd Commodus adoleſcens erat & ſtolidus quodammodo) ipſa priuatam vitam agere cogeretur. Itaque Caſſio

A ſecretò perſuaſit vt ſe compararet, quò, ſiquid Antonino accidiſſet, ipſum ſimul cum imperio caperet. Hæc dum ſecum Caſſius reputat, nuntius de interitu Marci perfertur, vt ſolent iſta ſemper in deteriorem partem diuulgari. Quamobrem ſtatim affectauit imperium, nulla adhibita maiore diligẽtia in veri cognitione: quippe qui fuiſſet antè ab exercitu qui tum erat in Pannonia imperator deſignatus. Et quanquam non ita multò pòſt verum reſciuit, tamen quòd ſemel motum fecerat, de ſententia decedendum ſibi eſſe non putauit, ſed omnia quæ intra Taurum erant, cepit breui temporis B ſpatio, & ſibi imperium armis comparare ſtatuit. Marcus cognita Caſſii rebellione per Verum qui Cappadociam obtinebat, primò rem diſſimulat cælátque: pòſt vbi milites perlato rumore cõmoueri vehementer cœperunt, ac multa colloqui, eos conuocari iubet, atque apud ipſos pauca in hanc ſententiam exponit, Etſi (inquit) huc veni commilitones non ſuccenſendi aut lamentandi cauſa (cur enim Deo ſuccenſere oportet in cuius poteſtate ſunt omnia?) tamen eos qui meritò in-C felices ſunt, aduerſam fortunam lamentari neceſſe eſt: quod mihi euenit hoc tempore. Quàm enim graue eſt & moleſtum bella nobis ex bellis exiſtere? quàm porrò calamitoſum cum eo confligere qui eiuſdem gentis ſit? quàm verò vtroque grauius eſt atque calamitoſius, fidem in hominibus nullam eſſe, fierique mihi inſidias ab homine amiciſſimo, méque inuitum, nulla facta iniuria nullóque commiſſo delicto in certamen venire? Quæ virtus vnquam tuta aut quæ amicitia firma exiſtimabitur, ſi mihi hæc facta eſt iniuria? nónne fides, nõne ſpes D omnis amiſſa eſt? Quòd ſi meum tantum eſſet periculum, nihili certè facerem (nec enim natus ſum immortalis:) nũc autem quum publica facta ſit defectio, vel rebellio potius, bellúmq; ad nos omnes pariter pertineat, vellem (ſi fieri vllo modo poſſet) euocare Caſſium, cum eóque apud vos aut apud ſenatũ iure contendere: tum enim ego nullo prælio facto imperium ei libenter cederem, ſi ita publicæ vtilitati conducere videretur. Etenim pro republica perpetuos labores ſuſtineo, qui tan-

diu hic longè ab Italia commoratus ſum, homo iam ſenex & imbecillis, vt neque cibum ſuauem neque ſomnum vacuum curis poſſim capere. Sed quoniam Caſſius mecum nollet in hac cauſa conuenire, (quo pacto enim mihi credat is qui mihi tam infidus fuerit?) vos oportet commilitones forti animo eſſe: nec enim Cilices, Syri, Iudæi, AEgyptii, vobis fuerunt vnquam aut erunt potiores: non ſi millies, quanto nunc pauciores ſunt quàm vos, tanto plures congregentur. Sed neque Caſſii ipſius (quanquam videtur eſſe optimus imperator multáque proſperè geſſiſſe) ratio vlla haberi debet. Non enim aquila gallulorum dux, aut leo hinnulorum aptus eſſe ad bellum gerendum poteſt. Iam verò illud Parthicum & Arabicum bellum non Caſſius ſed vos confeciſtis. Quòd ſi ille, præſertim ex rebus contra Parthos geſtis, habet gloriam, vos quoque Verum habetis non modò non inferiorem illo, ſed multò etiam potiorem, à quo longè plura bello victa & parta ſunt. Quinetiam iam illum pœnitere fortaſſe cœpit quòd me viuere intelligit: nunquam enim id, niſi mortuo me, feciſſet. Quòd ſi manet adhuc in propoſito ſuſceptóque conſilio, tamen quum profectionem noſtram intellexerit, omnino reſipiſcet: vos enim metuet, me reuerebitur. Itaque tantùm illud vereor commilitones (licet enim apud vos verum dicere) ne aut ipſe manus ſibi afferat, quòd pudore ſcilicet adductus non audebit in conſpectum noſtrum venire, aut alius cognito aduentu meo, quòd contra illum proficiſcar, id faciat. Mihi enim permagnum præmium belli atque victoriæ, quantum vnquam accepit nemo, auferet. Quod verò præmium dicet aliquis? homini qui iniuriam fecerit, ignoſcere: eique qui amicitiam fidémque violauerit, amicum & fidelem permanere. Quæ etſi vobis fortaſſe videntur eſſe incredibilia, tamen ea vobis oportet perſuaderi. non enim bona omnia ex hominibus prorſus exterminata ſunt, ſed ſunt adhuc apud nos antiquæ virtutis reliquiæ. Quòd ſiquis mihi fidem non habeat, tanto cupio vehementius ea quæ videntur fieri non poſſe, facta ante oculos omnium ponere. Hæc enim ſola mihi ex malis præ-

A ſentibus foret vtilitas, ſi poſſem re optimè cōfecta oſtendere cūctis hominibus, nos quoque bellis ciuilibus bene vti poſſe. Hæc Marcus & apud milites concionatus eſt, & ad ſenatum ſcripſit, nihil Caſſium criminatus, niſi quòd illum crebrò ingratum vocabat. Caſſius quoque de Marco nihil vnquam dixit contumelioſè aut ſcripſit. Dum Marcus ſe ad bellum ciuile comparat, multæ ei victoriæ ex pleriſque barbaris nationibus, ac mors ipſius Caſſii nuntiatur. Nam Caſſio iter facienti Antonius centurio occurrit, eúmque deimprouiſo B ſecundum ceruicem vulnerauit: quanquam id vulnus non fuit mortiferum, propterea quòd Antonius impetu equi concitatus, facinus imperfectum reliquit, ita vt ille ferè euaderet, niſi eum decurio interim confeciſſet. Hi abſciſſo eius capite ad imperatorem proficiſcuntur. Ita Caſſius, qui hoc pacto tres menſes & dies ſex ſomniauerat, iugulatur, filiúſque eius qui tum erat abſens, interfectus eſt. Marcus autem quum eò veniſſet, nationes omnes quæ rebellionem fecerant, tractauit perhumaniter, neque quenquam ex obſcuris homi-C nibus aut ex illuſtribus interfecit. Sub id tempus Fauſtina moritur ſiue doloribus podagræ quibus laborabat, ſiue alia ex cauſa, ne ob ea de quibus cum Caſſio conuenerat, argueretur: quanquam Marcus literas, antequam eas legeret, conſciderat, ne cogeretur quenquā inuitus odiſſe. Ferunt nonnulli Verum antea præmiſſum in Syriam quam obtinuerat, literas in ſupellectili Caſſii inuentas conſcidiſſe, quòd eas nihil ad Marcum pertinere diceret. Quòd ſi fortè ob eam cauſam Marcus ſuccenſeret, longè fore melius ſe vnum pro multis D interire. Sed Marcus non delectabatur cædibus idque ex eo licet animaduertere quòd Romæ ſpectabat gladiatores tanquam athletas certantes ſine periculo. Nec enim gladiatoribus conceſſit acuto ferro dimicare, ſed obtuſis gladiis & teretibus omnes dimicabant. Mortem Fauſtinæ vehementer luxit, ſcripſitque ad ſenatum ne quis eorum qui opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur: tanquam in eo dolore quem ceperat ex interitu Fauſtinæ, hoc vno ſolatio vti poſſet. Abſit enim,

(inquit)vt me tenente principatum,veſtrûm quiſquam A
meo veſtróve decreto capite damnetur. Ad extremum
addidit,Quòd ſi id à vobis non impetrabo,ad mortem
ibo celeriter.vſqueadeo à cædibus alienus, mitis & bonus & pius erat. Quinetiam in pleroſque interfectores beneficia contulit,quantũ in ipſo filióq; eius fuit.Conſtituit autem vt nemo cum imperio eſſet apud eam gentem ex qua ortus eſſet, propterea quòd Caſſius quũ in Syria patria ſua imperium haberet, res nouas molitus fuerat. Senatus Marco & Fauſtinæ decreuit ſtatuas argenteas Romæ in templo Veneris collocari, arámque B
extrui,in qua virgines omnes quæ nuberẽt in vrbe,vnà cum ſponſis ſacrificarent: præterea vt in theatro ſtatua Fauſtinæ aurea in ſella eſſet ſemper, quæ,quoties Marcus ſpectaret,in principali loco vnde ipſa ſpectare conſueuerat viués,poneretur,eique omnes præſtantiſſimæ fœminæ aſſiderent. Marcus poſtquam Athenas venit, initiatúſq; fuit,magnos honores tribuit Athenienſibus, quorum in vrbe doctores omnis doctrinæ annua mercede conductos conſtituit ad omnium gentium vtilitatem.Quum autem Romam veniſſet, concionaretúrq; C
apud populum,ac ſubinde diceret inter cætera,ſe multos annos peregrinatum abfuiſſe, cõclamarétque multitudo,Octo:idq; ſignificaret porrectis manibus,vt totidem aureos in cœnam acciperet,ſubriſit:tum ipſe etiã octo inquit, ac poſtea octo aureos viritim dedit,quantam ſummam nunquam ceperant antea. Quibus confectis rebus omnibus, remiſit id quod fiſco ærarióve publico debebant ab annis quadraginta, abſque ſedecim annis Adriani,iuſsítque ſyngraphas omnes ſcriptas de iis rebus in foro comburi. Pecuniam multis ciuitatibus largitus eſt,in quarũ numero fuit Smyrna, quæ in- D
genti terræmotu conquaſſata fuerat, eámque ſenatori & prætorio viro vt reficeret mandauit. Ex quo fit vt mirer eos qui Marcum reprehendunt negántque magno animo fuiſſe. Is enim etſi reuera frugaliſſimus erat, tamen nulla in re deerat ſumptibus neceſſariis, licet in exigenda pecunia(vt ſuprà dixi) nemini moleſtus eſſet, atque in rebus neceſſariis, præterquam in re familiari,

A maximos ſumptus ſuſtinebat. Poſtquam res Scythicæ præſentiam eius iterum poſtulare viſæ ſunt, Criſpinam celerius quàm vellet ob hanc cauſam filic in matrimonium collocauit. Nam Quintilii, etſi vterque eorum valebat prudentia & fortitudine ac vſu maximarum rerum, tamen id bellum cõficere non potuerunt. Quamobrem ipſi imperatores neceſſariò profecti ſunt. Tum Marcus pecuniam ex ærario petiuit à ſenatu, non quòd ea non eſſet in principis poteſtate, ſed quòd diceret eam cæteráque omnia eſſe ſenatus populíque Romani. Nos
B enim, inquit, (id dicebat in ſenatu) vſqueadeo nihil habemus proprium vt etiam veſtras ædes habitemus. Quúmque hæc dixiſſet, haſtam ſanguinolentam quæ in templo Martis repoſita erat, in agrum hoſtium (vt accepi ex iis qui aderant præſentes) contorſit, deinde contra hoſtes proficiſcitur. Paterno magnas copias dat, eúmque ad prælium committendum mittit. Reſtitêre barbari totam diem: tandem verò omnes à Romanis cæſi ſunt. Marcus decimùm imperator appellatus eſt: qui ſi vixiſſet diutius, ea quæ in Scythia erant omnia in
C ſuam poteſtatem redegiſſet: ſed is deceſſit è vita XVII. Cal. April. non morbo quo laborabat, ſed (vt ego certò accepi) peremptus à medicis qui Commodo gratificabantur. Quúmque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendauit (nolebat enim videri vt mors ſibi ab illo afferretur:) tribunóque militum ſignum poſtulanti ita reſpondit, Abi (inquit) ad orientem: ego enim iam ad occaſum commeo. Mortuus, cum aliis magnis honoribus afficitur, tum verò ſtatuitur aureus in curia. Itaque Marcus omnium hominum qui vnquã
D principatum tenuerunt, optimus, mortuus eſt: multis enim virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia cui etiam templum ædificauit in capitolio, eámque proprio atque inaudito antea nomine nuncupauit. Neque verò ſolùm ſe ab omnibus vitiis abſtinuit, ſed etiam aliorum vitia, & maximè vxoris, tulit, dum ea nec inueſtigaret curioſius nec puniret. Siquis autem rem vtilem faceret, eum collaudabat, eóque homine ad eam rem vtebatur, quum interim aliena facta nunquam ſibi ven-

dicaret. Ac Marcum quidem nihil ſimulatè, ſed omnia A
cum virtute egiſſe, perſpicuum eſſe poteſt ex eo quòd quum octo & quinquaginta annos, menſéſque decem, ac dies viginti vixerit, in iíſque cum Antonino patre diu fuerit cum imperio, ipſéque decem annos & dies vndecim regnauerit, tamen æquabilis in omni vita, nec vlla vnquam in re immutatus fuit. Itaque verè fuit vir bonus, quum in eo nihil fictum, nihil ſimulatum eſſet. Magnum ei adiumentum attulerunt bonæ artes: nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit, habuítque illorum Cornelium Frontonem & Claudium B
Herodem, præceptores: horum autem, Iunium Ruſticum & Nicomedem Apollonium, homines in præceptis Zenonis exercitatos. Ex quo factum eſt vt magna hominum multitudo philoſophari ſimulauerit vt ab eo locupletarentur. Multùm verò ei contulit natura: antequam enim cum iis verſaretur, magnopere cõtendebat ad ſtudium virtutis: qua in re propinquis ſuis, qui multi erant & potentes & locupletes, ita ſatiſfaciebat puer vt omnibus maximè charus eſſet, atque ob eam cauſam præſertim ab Adriano adoptatus in familiam, nihilo C
magis inſolens fuit. Græco autem & Latino ſermone, tú rhetoricis ac philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur. Is antequam Cæſar deſignaretur, humeros eburneos manúſq; habere in ſomnis viſus eſt, iíſque ad omnes humanos vſus vti. Sed ex illo vehemẽti ſtudio atq; exercitatione factũ eſt vt eſſet valde infirmo & imbecilli corpore, etſi principiò fuerat bona valetudine ita vt armis certaret, apróſq; ex equo in venatione cõiiceret: ſed ea, vt meritum erat ipſius, non ſucceſſit. Nam homo æger toto ferè tẽpore principatus in plurimos morbos D
incidit. Quis ob res eum magis admirari ſoleo, & quòd ſuperfuit alieniſſimis grauiſſimiſque negotiis, & quòd imperium conſeruauit. Id vnum fortunæ eius defuit atq; felicitati, quòd ſpe filii, quem optimè, quoad eius fieri potuit, educari atq; inſtitui curauerat, fruſtratus eſt: de quo deinceps dicẽdum eſt. Hiſtoria autem ex aureo regno in ferreum, & in ea facta quæ Romanos qui tum fuêre nóſque ipſos arguunt, delabitur.

COMMODVS.

A COMMODVS nec vafer nec malitioſus erat, ſed præter omnes homines apertus & ſimplex. Cuius rei cauſa, tum etiam quòd timidus erat, ſeruiebat iis cum quibus verſabatur, à quibus primò perſuaſus propter imprudentiam, id quod multo melius erat, in immanem naturam & mores nefarios commutauit. Erat natus nouem & decem annos quum pater eius mortuus eſt; multis ei ſenatoribus optimis viris curatoribus relictis, quorum conſiliis & admonitionibus multam ſa-
B lutem dixit, factáque pace cum barbaris, Romam contendit, homo otii & vrbanæ tranquillitatis cupidiſſimus. Paratæ ſunt ei ſæpenumero inſidiæ à multis: ipſe magnum numerum virorũ & mulierum partim palàm interfecit, partim clàm veneno ſuſtulit, & maximè eos omnes ferè qui & patris temporibus & ſuis florentes erant, præter Pompeianum, & Pertinacem, & Victorinum. Hos enim neſcio quibus de cauſis non interfecit. Hæc autem ego, cæteráque omnia quæ ſequuntur, non ab aliis tradita ſed à me obſeruata notaui. Poſtquam
C Romam venit, orationem habuit in ſenatu, in eáq; meras nugas dixit. etenim præter cætera poſuit in ſuis laudibus, quòd quum equitaret aliquando, patrẽ ex multo cœno in quod eeciderat, liberauit. ſcilicet huius generis erat glorioſa ipſius oratio. Ingrediẽti in amphitheatrum Claudius Pompeianus inſidias parauit, atque in anguſto quodam introitu porrecto ei gladio, Ecce (inquit) hunc tibi mittit ſenatus. Hic quum vxorem duxiſſet filiam Lucillæ, & cum vtraque ſimul rem haberet, Commodo ita familiaris erat; vt vnà epularentur, &
D iuuentutem vnà tranſigerent. Lucilla verò fœmina nihilo melior aut continentior quàm Commodus frater, Pompeiano viro ſuo infenſa perſuaſit vt Cõmodo inſidias faceret, eúmq; ipſa interfecit: quæ etiam patefacto

poſtea ſcelere, interfecta eſt. Criſpinam quoque Commodus iratus, adulterii cauſa occidit. Harum vtraq; antè Capreas relegata fuerat. Occiſa fuit etiam Martia Quadrati vnius ex iis qui tum interfecti ſunt, pellex, & Electus cubicularius Commodi: (quo officio Quadratus quoque fungebatur) cuius Commodi hæc pellex primò, pòſt Electi vxor fuit. quorum vtrunque poſteà morte acerba affecit. Hanc Chriſtianorum ſtudioſam fuiſſe, & quòd eſſet apud Commodum magnæ autoritatis, multa in eos beneficia contuliſſe, memoriæ proditum eſt. Occidit præterea Commodus Seruium Iulianum & Paternum, à quibus (ſi quidem voluiſſent ipſi) facilè poterat occidi, quòd ille quum eſſet vir clariſſimus, præerat magno exercitui: hic prætorio præfectus erat. Inſuper occidi iuſſit Cardianum & Maximum Quintilios, qui & doctrina & ſcientia rei militaris, cõcordiáque & opibus percelebres erant. Hi enim etſi nihil moliebantur noui, tamen exiſtimabantur propter multitudinem bonorum quæ habebant, ſtatum rerum qui tunc erat, dolere: vtque vnà vixerant ſemper, ita ſimul cum vno filio mortui ſunt. Fuêre enim maximo amore coniuncti inter ſe, neque diſſenſêre vnquam in gerendis magiſtratibus, copioſi planè & locupletes. qúmque ſimul magiſtratus gererent, ſibi viciſſim aſſidebant. Sextus verò Condianus Maximi filius, qui ingenio & eruditione præſtabat cæteris, vt intellexit ſe quoque condemnatum iri (is erat in Syria) poto leporis ſanguine, equum conſcendit, ex cóque paulo pòſt cecidit conſultò, & ſanguinem quem biberat, euomere pro ſuo cœpit: mox erectus à ſuis, quaſi eſſet ſtatim moriturus, domú allatus delituit: tum aries pro eius corpore in vrnam coniectus combuſtúſque eſt. Ipſe ex eo tempore vario ſemper habitu, mutatáque veſte huc & illuc vagari cœpit. Hac de re quum eſſent rumores ſparſi (nec enim ea quæ ſunt huius generis diu latere poſſunt) vbique gentium diligenter perquiritur, multiq; pro eo, partim propter ſimilitudinem, partim quòd conſcii eſſe eúmque recepiſſe putabãtur, ſupplicio affecti ſunt: multo verò plures, qui fortaſſis

A eum ne viderant quidem vnquam, priuati ſunt facultatibus: ipſe quidem an verè occiſus fuerit (multa enim capita pro capite eius Romam allata ſunt) an effugerit, conſtat nemini. Fuit, qui poſt mortem Commodi Sextum ſe eſſe diceret, ac proinde recuperare facultates eius & dignitatem niteretur. Qui, quanquam ſæpe, quũ examinaretur à multis, ſcitè reſpondebat: tamen poſtquam eum Pertinax Græcè, cuius linguæ ille peritus fuerat, interrogauit, errauit maximè dum non poſſet intelligere id quod à Pertinace quæreretur. ídque ego B præſens audiui. Eſt autem Mali, quod eſt oppidum Ciliciæ, oraculum Apollinis & ſomniorum interpretatio, vbi Apollo Sexto reſponſum dedit, & pictura quid futurum eſſet ſignificauit. Pictus erat in tabella puer, à quo duo ſerpentes ſuffocabantur, itémq; leo hinnulum perſequens. Quam rem ego, quũ eſſem in Cilicia cum patre qui ei prouinciæ præerat, non potui coniicere antequam fratres à Commodo, qui Herculem poſtea imitatus eſt, quodammodo ſuffocatos eſſe intelligerem, vt Herculem infantẽ adhuc memoriæ proditum eſt, ſer- C pentes à Iunone immiſſos ſuffocaſſe (Quintilii enim ſtrangulati ſunt:) iúmque Sextum fugere, eúmque potẽtiorem, Commodum, perſequi cœpiſſe. Equidem confunderem & perturbarem hiſtoriam, ſi ſcriberem accuratè de ſingulis, quos ille adductus non ſolùm falſa calumnia & ſuſpicione non vera, verùm etiam propter opes maximas, nobilitatémque generis, & excellentem præſtantiam doctrinæ, atque ob alias virtutes, interfecit. Fuêre Commodo quædam bella cum barbaris, qui vltra Daciam incolũnt, ex quibus Albinus & Niger, qui D poſtea bellum geſſerunt cum Seuero imperatore, magnam gloriam cõſequuti ſunt. Sed bellum Britãnicum, omnium longè maximum fuit. Quamobrẽ quum Britanni eſſent eum murum tranſgreſſi qui inter ipſos & Romanorum caſtra intercedit, vaſtaſſéntq; multa, Romano duce & militibus quos ſecum habebat cæſis, Commodus timore perterritus, contra eos Vlpium Marcellum miſit: is erat homo modeſtus & frugi. nam quod ad cibum cæteráque pertinet, viuebat more

cæte-

rorum militum, erátque fortis ac magnanimus quoties A
bella gereret: pecunia quidem certè non corrumpebatur, minimè tamen lenis aut humanus erat. Dux fuit omnium vigilantiſſimus: quúmque vellet cæteros qui cum ipſo erant, vigilantes eſſe, duodecim tabulas quales ex tilia fieri ſolent, quotidie perſcribebat veſperi, mandabátque vni ex ſuis, vt alias aliis atque aliis horis perferret ad diuerſos milites, quò imperatorem ſuũ vigilare ſemper rati, ipſi minus dormirent. Et quanquam ſomno alioqui reſiſteret natura, tamen quò magis id facere poſſet, inedia perfecerat. nam vt ne pane repleretur, cum Roma ad ſe iubebat exportari, ne paulo plus B
quàm eſſet neceſſe poſſet propter vetuſtatem comedere. Igitur Martellus tali ingenio præditus, maximis atq; grauiſſimis damnis barbaros affecit: quo facto quanquã parum abfuit quin virtutis ipſius ergô Cõmodus eum necaret, tamen ipſum dimiſit. Perenni verò, qui poſt Paternum præfuit prætorianis cohortibus, accidit vt propter ſeditionem militum necaretur. Quum enim Commodus ſe ſtudio agitandorum curruum, & libidinibus cuiuſuis generis dedidiſſet, nec quiſquam ferè ageret ea C
quæ ad principatum ſpectarêt, Perenni non ſolùm cura militum, ſed etiam reliquorum omnium eſſe cœpit, & maximè publicæ vtilitatis. Sed milites, quoties eis aliquid ex ſententia parum eueniret, coniecta in Perénem culpa, eidem grauiter iraſcebantur. Idem fecêre ii qui erant in Britannia, obiurgati quòd ſeditionem feciſſent (ii antè ſedati non ſunt quàm eos Pertinax placauerit) miſerunt enim in Italiam mille quingentos milites delectos ex ipſorum numero: quibus quũ à nemine prohibiti iam Romam aduentarent, occurrit Commodus, D
eóſque ita interrogauit, Quid hoc rei eſt commilitones? quamobrem veniſtis? Illi reſpondere, Propterea (inquiunt) quòd Perennis tibi inſidias parat, vt filiũ ſuum imperatorem deſignet. Quod vbi Commodus crediddiſſet facilè, inſtante potiſſimùm Cleandro qui Perennem grauiter oderat, à quo omnia agere pro libidine vetabatur, præfectum prætorio militibus quibus ipſe præerat, dedidit: nec eſt auſus mille quingentos milites

A contemnere, quum ipſe multo plures prætorianos haberet. Illi Perennem cæſum verberibus obtruncant, eiuſdémque vxorem, ac ſororem cum filiis duobus interficiũt. Ita Perénis occiſus eſt indignus eo genere mortis, tum ſua, tum Romani imperii cauſa, niſi quòd vt præeſſet ſolus prætorianis militibus, Paterno collegæ autor interitus fuerat, quum alioqui nũquam incumberet ad opes & gloriam, ſed continentiſſimus ac modeſtiſſimus eſſet, tutúmque imperium Commodi præſtaret. Hoc mortuo, Cæſariani, quorũ Cleander princeps fuit,

B nullum ſceleris genus omittere, omnia incendere, iniuria omnes afficere, vexaréque contumeliis cœperunt, quum interim Commodus indulgeret voluptatibus, equorum ſtudioſus eſſet, pugnas hominum ferarúmq; committeret. Nam præter ea quæ faciebat domi, magnũ numerum hominum & belluarum publicè ſæpe interfecit. Quinque enim equos fluuiatiles ſimul, ac duos elephantos variis diebus ſolus ipſe ſuis manibus confecit: præterea rhinocerotes & camelopardalin occidit. Sed de his ſtudiis Commodi hactenus. Mortuo autem

C Victorino qui fuerat præfectus vrbis, ſtatua poſita eſt: etſi eum Commodus ſæpenumero interficere voluerat. Quod quum differret grauaretúrq; facere (nam Victorinus ſua tempeſtate virtute animi & ſermonis elegãtia nemini ſecundus erat) ipſe ad Perennem acceſſit, aitq;, Audio (inquit) iam eſſe à vobis conſtitutũ me interficere: quid igitur cũctamini? aut quid præterea, quũ id vobis hodierno die facere liceat, expectandum putatis? Hic quum aliquando præeſſet Germaniæ, conatus eſt domi remotis arbitris perſuadere legato ſuo, ne ſe pecunia

D corrumpi ſineret: quúmque ille non parêret, in tribunal conſcendit, iurauitque in eo ſe nunquam accepiſſe munera, neque, quãdiu viueret, accepturum: mox præcepit illi vt ſe eodem iureiurando obſtringeret: quúmque legatus peierare nollet, iuſſit vt ſe abdicaret magiſtratu. Victorinus quidem tali ingenio præditus erat. Cleander autem, cuius poſt mortem Perennis magna fuit autoritas, ſeruus inter ſeruos venundatus, vnà cũ iis vt baiulus eſſet, Romam deductus eſt. Progrediẽte verò

tempore vſqueadeo eſt auctus vt cubicularius Cõmodi A
factus ſit, pellicémq; eius Damoſtratiam vxorem duxerit, & præter alios multos, Saoterium Nicomediẽſem, qui ante ipſum eundem honorẽ habuerat, interfecerit: quanquam & ille potentiſſimus erat, per quẽ Nicomedienſes impetrauerant à ſenatu vt certamina celebrarẽt templúmq; Commodo facerent. Hunc Cleandrũ fortuna ita erexerat vt ſuo arbitratu dignitatẽ ſenatoriam daret, nec eam ſolùm haberet venalem, ſed etiam officia militaria, procurationes, imperia, ac poſtremò res omnes. Iámque multi conſumptis omnibus ſuis facultati- B
bus cooptabátur in ordinem ſenatorium, ita vt dictum ſit de Iulio Solone homine ignobili, eum ſpoliatum facultatibus, in ſenatum eſſe relegatum. Neq; verò Cleander hæc ſolùm fecit, ſed etiam conſules XXV ad annum vnum deſignauit: quod neque ante id tempus, neque pòſt vnquam factum eſt. in quorum numero Seuerus, qui poſtea factus eſt princeps, conſulatum geſſit. Quáobrem colligebat vndique grandem pecuniam, multóque plura quæſiuit quàm vnquam ab vllis cubiculariis factum ſit. Ex his multa largiebatur Commodo, eiúſq; C
pellicibus: multa in ædificationem ædium & balneorũ, cæteráſque res priuatim publicéque vtiles impendebat. Sed vt eum fortuna extulerat, ita celeriter depreſſit, cui mortem cum ignominia & dedecore attulit. Neque enim à militibus, vt Perennis, ſed à plebe interfectus eſt. Nam quum eſſet forte magna inopia rei frumentariæ, eámque Dionyſius Papyrius præfectus annonæ feciſſet maiorem, vt populus Romanus culpam in Cleandrum propter furta quæ faciebat, conijceret, haberétq; odio, eúmque, id quod accidit, interficeret: ludis cir- D
cenſibus, equis ſeptimo loco certare cunctantibus, magna multitudo puerorum in circum accurrit: eos procera virgo & terribilis aſpectu ducebat, quæ dea fuiſſe ex iis quæ poſtea acciderunt, exiſtimata eſt. hi pueri quum primò maximos clamores edidiſſent, eóſq; ſtatim populus excepiſſet, conclamaſſétque vnà, tandem exiliens vniuerſus rectà ad Commodum (is erat in ſuburbano Quintilij) proficiſcitur. ibi Commodo, vt bene

A atque feliciter eueniat, precatur, Cleandrum execratur maximè. hic paucos milites contra illos mittit, à quibus pars vulnerata, pars interfecta eſt. Quare quũ plebs non modò non prohiberetur, ſed multo etiam magis contenderet, confiſa multitudine ſua & prætorianorum viribus: quúmque iam nõ longè abeſſet à Commodo, quem huius rei certiorem faciebat nemo, Martia pellex Quadrati ei rem omnem ſignificauit: eáque re Commodus adeò perterritus eſt (quippe timidiſſimus erat) vt Cleandrum ſtatim eiúſque filium, qui in manibus
B Commodi educabatur, interfici iuſſerit. puer quidem alliſus interiit, ſed plebs corpore Cleandri tracto & lacerato, caput eius per totam vrbẽ geſtauit in pilo, nónnullóſque ex eorum numero, qui ipſius potentia nitebantur, interfecit. Commodus autem vbi expleuerat animum voluptatibus ludiſq;, tum demum cædes meditabatur, occidebátque nobiles viros: in quorum numero fuit Iulianus præfectus, quem publicè amplecti atque oſculari, patrémque appellare conſueuerat. Itémque Iulius Alexander (is confoderat leonem ex equo)
C qui poſtquam interfectores adeſſe cognouit, eos de nocte trucidauit, Emeſenóſque nonnullos ex quorũ gente erat ipſe, inimicos ſibi factos interemit. Quo facto, admiſſo equo contendit ad barbaros: effugiſſétque omnino, niſi puerum quem habebat in delitiis, comitem cepiſſet. Quum enim incitato equo iter ſine vlla mora faceret, adoleſcentulum defeſſum labore atque itinere non eſt paſſus relinqui, ſed quòd conſequi non poterat, ei ſibíque mortem attulit. Dionyſius quoque præfectus annonæ à Commodo occiſus eſt. Per id tempus tanta
D peſtilentia fuit quantam nunquam fuiſſe cognoui: nam vno die moriebantur ſæpenumero ad duo millia hominum. Multi non ſolùm in vrbe, ſed etiam ſub omni ferè imperio Romano necabantur. à maleficis hominibus, quòd acus oblitas venenis quibuſdam pretio atque mercede adducti in alios coniicerent (id malum etiam extiterat Domitiani temporibus) ob eámque cauſam innumerabiles homines interibant: ſed nulla vis morbi, aut maleficiorum grauior erat populo Romano, quàm

Commodus, cum alias ob cauſas, tum verò quòd ea A
quæ patri eius pro ſua in ipſum beneuolentia decreuerat, eadē huic tribuere iuſſus cogebatur timoris cauſa. Iuſſus eſt autem Romam ipſam Cōmodianam & exercitus Commodianos, denique illum quo die hæc decernebantur, Commodianum appellare. Multa enim cognomina ſibi ſumpſit Cōmodus, ſed præſertim Herculis: Romámq; immortalem, fortunatam, coloniam, orbem terrarum appellauit. volebat enim omnino vrbem ſuam eſſe coloniam videri. Ad hæc ei ſtatua aurea mille librarum cum tauro & vacca facta eſt, menſéſque B
omnes ex eo nominati, atq; ita numerati ſunt, Amazonius, Inuictus, Felix, Pius, Lucius, AElius, Aurelius, Cōmodus, Auguſtus, Herculeus, Romanus, Superans. Quæ nomina quum ſibi ſumeret, mutarétque ſæpenumero, tamen cognomen Amazonii & Superantis perpetuò retinebat, quaſi omnes homines longè in rebus omnibus ſuperaret. Vſqueadeo inſaniebat ſcelus. Scribebat ad ſenatum his verbis, IMPERATOR, Cæſar, Lucius, AElius, Aurelius, Commodus, Auguſtus, Pius, Felix, Sarmaticus, Germanicus, Maximus, Britannicus, Pacator orbis terrarum, Inuictus, Romanus, C
Hercules, Pontifex Max. Tribunitiæ poteſtatis XVIII, Imperator VIII, Conſul VII, Pater patriæ, Conſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatuíque Commodiano felici Salutem. Pleræque ſtatuæ habitu Herculis ei collocatæ ſunt, decretúmq; fuit vt id tempus quo principatum teneret, nominaretur ſeculum aureum, ídque in omnibus literis ſcriberetur. Hic verò aureus Hercules & deus (iam enim audiebat hæc nomina) aliquando de improuiſo poſt meridiem ex ſuburbio celeriter D
Romam venit, ac triginta equorum certamèn duabus horis perfecit. Quibus ex rebus fiebat vt ei pecunia deficeret: erat enim liberalis. nam & populo ſæpe aureos V, drachmáſque XV dedit. Maximam verò partem impendebat in ea quæ ſuprà dixi: ob eámque cauſam inferebat crimina non ſolùm viris, ſed etiam mulieribus: quibus partim mortem afferebat, partim ſeruabat incolumes, acceptis eorum facultatibus. Natali ſuo die

A nobis, vxoribúſque noſtris liberíſque, ſingulis binos aureos, tanquam aliquas primitias imperauit, ídque tributum pendere coëgit. itémque ex ſenatoribus, qui in reliquis ciuitatibus erant, quinque drachmas exegit. Currus nunquam agitauit publicè, niſi ſi quando nocte obſcura id facere cupiuiſſet: pudebat enim eum multitudinis. Id verò domi faciebat aſſiduè praſino ornatu: nam & domi magnum numerum belluarum confecit, multas etiam interfecit publicè. Munus verò gladiatorium ita obibat domi, vt crebrò aliquem occideret:
B nam & ſuis, quaſi vellet eorum capillos radere, naſum, aut aurem, aut aliud quippiam nouacula præcidebat. Publicè abſque ferro aut humano ſanguine non erat. Solebat, antequam veniret in theatrum, amictus eſſe tunica manicata ſerica, alba * eúmque nos ita ornatum ſalutabamus: quum autem ingreſſus eſſet, induebatur purpurea auro intexta, accepta pari chlamyde more Græco, & corona aurea illuminata gemmis Indicis. Ferebat etiam caduceum, quale Mercurius ſolet. Pellis quidem leonis clauáque geſtabantur ante eum, quum
C iter faceret: in theatris autem, ſiue adeſſet ipſe præſens, ſiue abeſſet, in ſella aurea collocabantur. Itaque habitu Mercurii introibat in theatrum, abiectíſque cæteris quæ ferebat, præter tunicam, nudis pedibus ad rem gerendam aggrediebatur: ac primo quidem die centum vrſos de ſuperiore loco iaculis confecit. Erat enim diuiſum theatrum omne, cõnexis quibuſdam diametris tectum habentibus, circũ quod inambulari poterat, ac ſeſe bifariam ſecantibus, quò facilius vndique ex anguſto loco belluæ diuiſæ in partes quatuor iaculis traiicerentur.
D Bibebat defeſſus in medio certamine, capiebátque poculum vini dulciſſimi refrigerati de manibus mulieris. Quo exhauſto, ſtatim multitudo nóſque omnes, id quod in conuiuiis dici ſolet, dicebamus magno clamore, Ζήσειας, Proſit. Neque verò quiſquam exiſtimare debet, me propterea minuere grauitatem hiſtoriæ, quòd hæc ſcribo. nam quũ ea ab imperatore facta ſint, affuerímque ipſe præſens, viderímque ſingula, audiuerim & colloquutus ſim, nihil reticendum putaui ſed ea perinde

volui, atque ſi maxima eſſent, appriméq; neceſſaria, po- A
ſteris memoriæ prodi ta relinquere. Itaqu e cætera quæ hac ætate facta ſunt, accuratius diligenti ú ſq; perſcribã quàm ſuperiora, partim quòd ego eis in terfui, partim quòd illa nemini eorum qui aliquid memoria dignum poſſunt ſcribere, melius quàm mihi cognita eſſe putem. His igitur rebus primo die confectis, reliquis diebus deſcendit de ſuperiore loco in ſolum theatri, manſuetáſque beſtias, quæcũque propius accederent, aut ad eum adductæ, vel retibus admotæ eſſent, occidit, tigrímque & equum fluuiatilem, & elephantum interfecit. B
His perfectis rebus abiit. Poſt prandii tempus fungebatur muneribus gladiatoriis exerceb átque ſe, dum vteretur armis cuiuſdam cui Secutor nomen fuit, tenerétque ſcutum dextera, gladium ligneum ſiniſtra, ob eámque cauſam maximè gloriabatur, quòd ſcæua eſſet. Certabat cum eo eius ludi magiſter, vel potius gladiator, cui ferula erat in manibus, eúmque ipſe prouocabat interdum, interdum deligebat populus. Id enim cæteráq; omnia pariter cum reliquis gladiatoribus faciebat. quanquam hoc vno differebat, quòd illi parua accepta C
pecunia deſcendebant in certamen: Commodo autem numerabantur ſingulis diebus de pecunia gladiatorũ, aureorum decem millia. Aſſiſtebant pugnanti AEmilius Lætus præfectus prætorio, & Electus cubicularius, quos pugnata ea falſa pugna, victor ſcilicet oſculabatur per galeam quam gerebat. Poſt eum pugnabant cæteri, quos omnes primo die coëgerat de inferiore loco, ornatu Mercurii, caduceóque aureo accepto, vbi in con ſimile tribunal aſcendiſſet, eorúmque pugnam commiſerat. quam rem nos habuimus prodigii loco. Pòſt re- D
uertit in ſellam in qua ſedere conſueuerat, indéque vnà nobiſcum ſpectabat cætera, etſi nihil gerebatur quod ludis conueniret, præſertim quòd multi necarentur. Quinetiã nonnullos aliquando, quòd cunctarentur aduerſarios interficere, vnà cum eis colligari, atq; ita ſimul omnes pugnare iuſſit. Quo facto, vincti certauêre inter ſe occideréque multos ex ſpectatoribus, cum quibus certamen non erat, qu òd à multitudine & anguſtiis loci

A compulſi propius acceſſiſſent. Quatuordecim dierum fuêre ſpectacula huius generis, cóque nos ſenatores cõueniebamus cum equitibus ſeparatim. Claudius tamen Pompeianus homo ſenex nunquam interfuit, licet filios ſuos ad ſpectandum mitteret, quòd mallet ob eam cauſam occidi quàm eò venire vbi imperatorem Marci filium iſta facientem ſpectaret. Tum nos magna voce dicebamus multa vt iuſſi eramus: illud autem crebrò, Dominus es, Primus es, Vincis omnium feliciſſimè, ex æterno tempore Amazonie vincis. Multi ex reliqua B plebe ne introibant quidem in theatrum: plerique, vbi paulùm ſpectaſſent, diſcedebant, partim pudore adducti, partim quòd rumores ſparſi erant conſtituiſſe imperatorem tela in aliquot plebeios coniicere, vt Hercules olim in Stymphalidas fecerat: ídque ex eo credebatur futurum quòd antè omnes qui in vrbe morbo aut alia de cauſa pedibus carebant, vnum in locum conduxerat: quúmque eorum genua quibuſdam rebus ſerpentibus ſimillimis complicauiſſet, dediſſétque eis ſpongias quas iacerent pro lapidibus, omnes claua ita vt ſi gi-C gantes eſſent percuſſit atque interfecit. Is timor nobis erat cum cæteris communis: nam & nobis ſenatoribus id fecit, cuius cauſa certiſſimum interitum expectauimus. Abſciſſo enim capite paſſeris quem occiderat, eò venit vbi ſedebamus: quúmque id caput ſiniſtra, dextera gladium cruentum porrigeret, nihil dixit, tantùm caput ſuum ferox mouit, vt oſtenderet idem ſe nobis facturum. Quamobrem quum multi riderent, gladio fuiſſent occiſi, (nam ea res primò nobis non modò non fecerat timorem, ſed etiam riſum mouerat) niſi ego folia D lauri quæ habebam ex corona, comediſſem, perſuaſiſſémque cæteris qui iuxtà ſedebant, vt idem facerent, videlicet vt facto continuo motu ſtomachi, indicium riſus celaremus. His perfectis rebus, magnum nobis ſolatium dedit, quòd quũ eſſet rurſus obiturus munus gladiatorium, nos equeſtri veſte & penula indutos venire in theatrum iuſſit: quo ornatu nunquam antè theatrum ingredi conſueueramus, niſi princeps è vita deceſſiſſet. Ad illud acceſsit etiam, quòd poſtremo die ludorum

galea eius allata fuit ad portas per quas efferri mortui ſolent. Quibus ex rebus opinio cunctis iniecta fuit, mortem eius inſtare. Ipſe quidem nõ multo pòſt obiit, vel potius occiſus eſt: nam Lætus & Electus qui ei inſenſi erant, partim quòd verſarétur in huiuſmodi rebus, partim quòd ipſum timerent (quippe eis minabatur, quòd hæc ſe prohiberent facere) in eum cõiurauerunt. Statuerat Cõmodus vtrúque conſulem, Erycium Clarum, & Syſſium Flaſcum interficere, atque ipſe vt conſul Calendis ex eo loco in quo gladiatores aluntur, vnà cum Secutore exire. non longè enim à gladiatoribus, ita vt ſi eſſet vnus ex eorum numero, præcipuam domum habebat. Idque mihi omnes credent facilius, ſi intelligent eum abſciſſo Coloſſi capite, ſui capitis imaginem repoſuiſſe, data ei claua, leonéque æneo ſubiecto, vt Herculi ſimilis eſſet: atque præter ſupradicta nomina ita inſcripſiſſe: Primus iaculator Secutorum, qui ſolus ſiniſtra manu vicit hominum (vt opinor) duodecim millia. His permoti rebus Lætus & Electus in eum coniurant, communicato cum Martia conſilio. Itaq; poſtremo die anni, quum homines in eo die feſto celebrando eſſent occupati, venenum ei noctu per Martiam dant in carnibus bouinis: qúmque non poſſet interire ſubitò, propter vinum quod largiter bibere, & balneas quibus vti abundè ſemper conſueuerat, iámque vomere inciperet, ac ſuſpicatus id quod erat, minaretur, Narciſſum athletam ad eum interficiendum mittunt, lauãtémque eius opera ſuffocant. Hunc exitum Commodus habuit, quum regnaſſet annos XII, mẽſes IX, dies XIIII. Vixit annos XXXI, menſes IIII. in quo domus verè Aureliorum principatum amiſit: poſt cuius mortem bella & ſeditiones maximæ extiterunt. Cæterùm ad cõponendam hiſtoriã de his rebus, hæc me cauſa impulit. Quum librum de ſomniis & prodigiis ſcripſiſſem, quorum cauſa Seuerus principatum ſperabat, eúmque editum in lucem miſiſſem ad Seuerum, illéq; legiſſet, & ad me multa reſcripſiſſet commodè, literis ſub veſperum acceptis, cubitum diſceſſi. Tum dormienti mihi imperatum eſt diuinitus, vt hiſtoriam conficerem: quamobrem ea de

A quibus nunc ago, ſcripſi. Quæ quum ipſi Seuero & cæteris placerent maximè, ſtatui illicò cætera omnia quæ ſpectarent ad populum Romanum, perſcribere, neque ſolùm illa ſcripta relinquere, ſed ita ad hanc hiſtoriã aggredi mihi viſum eſt, vt cuncta à principio, quouſq; fortuna ſineret, vno opere complecterer. Nam quum ego grauatè hanc confectionem hiſtoriæ reciperem, omninóq; recuſarem, dea me confirmauit in ſomnis, ac in ſpem bonam adduxit, hanc hiſtoriam quam relinquerem, ſpeculũ humanæ vitæ, nullo vnquã temporis ſpa-
B tio eſſe perituram. Quod quum mihi videatur obtigiſſe, diligẽter in hoc ſtudium incumbo. Itaq; collegi omnia quæ P. Romanus geſſit ab vrbe condita vſque ad mortem Seueri eáque collecta decem annorum ſpatio, poſtea duodecim annis compoſui: cætera enim, quẽadmodum ſuccedũt perſcribam. Porrò ante mortem Commodi huiuſcemodi prodigia viſa ſunt. Aquilæ circa Capitolium multæ & inauſpicatæ errabant, pacem cantu ſuo nullam ſignificantes fore. itémque bubo in eodem capitolio cecinit. Præterea incendium excitatum in
C quibuſdam ædibus ad templum Pacis peruenit, cõſumptíſque tabernis in quibus merces AEgyptiorũ & Arabum erant, conſcendit palatium, vbi adeo exuſta ſunt multa vt libelli qui ad principatum pertinebant, omnes ferè interierint. Ex quo cœpit eſſe perſpicuum, fore vt id malum non contineretur incluſum in vrbe, ſed inde ad vniuerſum orbem terrarum emanaret. Nec enim id incẽdium reſtingui potuit humanis viribus, licet eò magna vis aquæ & à pleriſque priuatis hominibus, & ab ipſis militibus comportaretur, veniſſétque Commodus
D ex ſuburbio, atque vt in cendium reſtingueretur, inſtaret: quod tamen niſi conſumptis rebus omnibus quibus adhæſerat, finem non habuit.

A

PERTINAX.

PERTINAX vir bonus fuit, tenuítq; principatum paruo tempore, propterea quòd eſt à militibus occiſus. Quum autem nondum diuulgata eſſet cædes Commodi, Electus Lætuſque ad Pertinacem veniunt, eique non ſolùm quod factum erat ſignificant, ſed etiam propter vir B tutem & dignitatem ipſius libenter ei principatum deferunt. Hos ille vt vidit, ſtatim cognita ipſorum oratione, vnum ex familiaribus ſuis, quem fideliſſimum habebat, miſit ad inſpiciendum corpus Cõmodi: à quo poſteaquam res confirmata eſt, clàm ad exercitũ venit, aduentúq; ſuo milites perterruit. Sed quòd Lætus aderat, quódque ipſe multa pollicebatur (ſingulis enim daturum ſe conſtituit aureos CXX) omnes ſibi facilè deuinxit, acquieuiſſéntque penitus, niſi ille peroraſſet in hæc verba, Multa ſunt (inquit) commilitones in hoc ſtatu C qui nunc eſt, peruerſa & difficilia, ſed ea aliquando veſtra ope corrigentur. Qua oratione intellecta, ſuſpicati ſunt milites, ea ſibi ablatum iri quæ ipſis Commodus contra morem dediſſet. Itaque tulêre grauiter, licet tũc diſſimulata ira acquieuerint. Pòſt egreſſus ex caſtris, nocte in ſenatum venit, ſalutatíſque nobis, vt quiſq; in tanta turba atque multitudine ad eum accedere potuit, pauca ex tempore in hanc ſententiam dixit, Ego (inquit) à militibus imperator appellatus ſum, non tamen egeo imperio, quo me hodierno die propter ætatem & imbecillitatẽ meam, ac ſummã rerum difficul- D tatem abdico. Hæc quũ dixiſſet, nos eũ collaudauimus ex animo, veréq; delegimus. Erat enim optimo ingenio præditus, & robuſto corpore, niſi quòd paulùm pedum laboribus impediebatur. Itaque Pertinax, imperator: Commodus hoſtis appellatus eſt. Hunc ſenatus populúſq; magnis, editis clamoribus, multis ac grauibus contumeliis inſequuti ſunt. Cupiebãt imprimis corpus eius

A ſicuti ſtatuas trahere & lacerare: ſed quum dixiſſet Pertinax iam terræ traditum ac ſepultum eſſe, à corpore ſe abſtinuerunt. In cæteris nihil prætermiſére quin iacerent in illum contumelias cuiuſuis generis. Iámq; Commodum imperatorem appellabat nemo, ſed perniciem ac tyrannum: addebant etiam, illudẽtes ei, gladiatorem, aurigam, ſcæuam, hernioſum: ſenatoribus autem, quibus Commodus magno timori erat, turba ita dicebat, Agedum ſalui eſtis, viciſtis. Tum omnia quæ in theatris dicere in honorem Commodi conſueuerant, con-
B cinnis quibuſdam clamoribus, ea verſa in contumeliam canebant illudendi cauſa, quòd morte eius omni metu liberati, perciperent ex his rebus fructum libertatis, ac ſecurè liberam dignitatem recuperarent. Nec enim ſatis erat iis, quòd eum non timerent amplius, niſi in hac licentia confidenter ei maledicerent. Pertinax autem Libs erat natione, ex ciuitate Alba Pompeia, patre ignobili, ita in ſtudio literarum verſatus vt ex iis parcè ac tenuiter viueret. Qua de cauſa quum Claudio Pompeiano familiaris fuiſſet, obtinuiſſétque tribunatú equi-
C tum, eò peruenit poſtea vt eidẽ, Pompeiano imperaret. Ego quidem Pertinacis temporibus, Pópeianum & primum omnium & vltimum cognoui, quòd propter timorem Commodi ruri vitam plurimùm agebat, ſenectutis & morbi oculorum excuſatione, (ſanè poſt mortem Pertinacis iterum ægrotauit) quódque apud Pertinacem maximo in honore fuit, cui in ſenatu locum ſedẽdi in ſubſelliis dedit. Pertinax nobis vtebatur perquã familiariter, (erat enim affabilis) ſentẽtiam cuiuſque audiebat libenter, ſuam ipſe dicebat perhumaniter: agebat
D nobiſcum moderata & honeſta cõuiuia: quòd ſi id non faceret, alia ad alios mittebat, in quibus tamen erat frugaliſſimus. Quamobrem eum diuites & magnifici ridebant: cæteri quibus virtus luxuria potior erat, laudabamus. Quum autem adhuc eſſet in Britannia poſt illam magnam ſeditionem quam ſedauit, atque eius rei cauſa dignus laude ab omnibus iudicaretur, Romæ equus nomine Pertinax victor fuit, cuius equi Praſinæ factionis Commodus ſtudioſus erat: qúmque viciſſet, ſtatim

conclamatum eſt ab iis qui erant earundem partium, A En Pertinax eſt. Quo audito, ii qui erãt alterius factionis, irati ſcilicet Commodo, Vtinam quidem eſſet, inquiunt. quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, quum nõ curreret amplius, eſſétque ruri confectus ſenectute, Commodus accerſi iuſſerat, adductúmq; introduxerat in circum inauratis vnguibus, ac ſupèr aurea pelle ornatum: qui vt primùm de improuiſo comparuit, rurſum conclamatum eſt ab omnibus, Ecce Pertinax adeſt. Id per ſe dictum portendebat futura, præſertim quum illo anno B contigerit poſtremis ludis circenſibus: ſtatim enim imperium ad Pertinacem peruenit. Eadem quoque de claua dicta ſunt, quam Commodus functurus muneribus gladiatoriis Pertinaci dederat. Itaque Pertinax imperium adeptus eſt, ſumpſitque cætera honeſta cognomina, ac præter ea, dum vellet popularis eſſe, Princeps ſenatus vetere conſuetudine cognominatus eſt. Tum verò corrigere cœpit omnia quæ fierent ſine ordine & modo: humanitas enim & probitas, & optima adminiſtratio rei familiaris, ac prudentia in publicis rebus ge- C rendis coniuncta pari diligentia, in hoc imperatore cernebantur. Quúmque cuncta faceret Pertinax quæ bonum principem decerent, eos qui contra ius fáſque interfecti fuerant, ignominiæ nota liberauit, iurauitque ſe nunquam huiuſcemodi pœnam admiſſurum. Itaque cœpêre multi conuocatis propinquis amiciſq; cum lacrymis ſimul & gaudio, (nam ne id quidem licebat antea) corpora mortuorum effodere, alii integra, alii partes tantummodo, vt mortis genus tulerat aut tempus, eaque ornata in monumentis maiorum ſepelire. Per id D tempus ærarium adeò exhauſtum fuit vt in eo tantùm inuenta ſint aureorum decem millia. Quamobrem Pertinax vix ex ſtatuis, armiſque & equis, & ſupellectili Commodi, ac pueris quos in deliciis habuerat, pecuniã redegit: vnde prætorianis quantum promiſerat, ac deinde populo viritim quatuor aureos daret: id quod fecit. Cuncta enim quæ Commodus ad delicias & ad ludos, in quibus erat armorum exercitatio, & ad currus agi-

A tandos comparauerat, vænalia propoſuit, partim vendendi cauſa, partim vt oſtenderet quibus in rebus, & in quo genere vitæ Commodus verſatus eſſet, atque vt eos qui illa emerent, cognoſceret. Interea Lætus, qui non ſolùm Pertinacem afficiebat maximis laudibus, ſed etiam Commodo maledicebat, quoſdam barbaros qui à Commodo, vt pacem ſeruarent, magnam vim auri acceperant, domúmque reuertebantur, iuſſit ex itinere reuocari, repetitáque ab eis pecunia, Referte (inquit) domum, Pertinacem imperatorem eſſe.
B Erat enim illis Pertinacis nomen imprimis cognitum ex iis quæ paſſi fuerãt, quum ipſe in exercitu Marci militaret. Contrà autem in contumeliam Commodi id fecit. nam quũ aliquot plebeios homines & ſcurras, quibus facies quidem deformes, ſed nomina & inſtituta vitæ multò erant turpiſſima, contumeliæ ac petulantiæ cauſa Commodus locupletauiſſet, horum nomina & bona Lætus proſcripſit: quorum alterum riſum populo, alterum ſtomachum mouit, ac magnam moleſtiam exhibuit. Tantæ enim erant eorum facultates, quantas ha
C buerant plærique ſenatores, quarum cauſa Commodus mortem eis attulerat. Neque verò Lætus perpetuam fidem ſeruauit Pertinaci, vel potius ne paulùm quidem. Nam quum ea quæ cuperet, nõ eſſet conſequutus, milites, vt paulo pòſt dicemus, contra eum cõcitauit. Pertinax autem Flacco Sulpitiano ſocero ſuo præfecturã vrbis detulit. is dignus erat eam dignitatem conſequi. Vxorem verò ſuam, Auguſtã, aut filium, Cæſarẽ (licet nobis decernẽtibus) fieri noluit, ſed vtrunq; repudiauit funditus, vel quòd imperium nondum planè cõfirma-
D uerat, vel quòd nolebat petulãtem fœminam, Auguſtæ nomen polluere: neque paſſus eſt filium puerum adhuc, antequam erudiretur, ſacramento obſtringi, aut ſpe nominis corrumpi. Non enim educabat eum in palatio, ſed quo die principatum eſt adeptus, omnes ſuas facultates inter liberos diſtribuit: erat enim ei filia: cõſque apud auum educari iuſſit, cum iiſque vt pater, non vt imperator, erat, ídque perrarò. Quum autem non liceret amplius militibus rapere, aut Cæſarianis omnia

pro libidine agere, vtriſque in odium acerbiſſimum venit. Cæſariani, quòd inermes ſint, nihil moliuntur: prætoriani verò milites Lætúſque contra eum coniurant, ac primùm omnium Falconem conſulem, qui nobilitate & opibus clarus erat, imperatorem deligunt, eúmq;, quòd tum fortè Pertinax eſſet in mari, vt rei frumentariæ prouideret, in caſtra ducere conſtituunt. Eo cognito, Pertinax Romam properè reuertitur, dein in ſenatum venit, ac pauca in hanc ſententiam dicit. Nolo vos latere Patres conſcripti, me, quum in ærario duntaxat ad decem millia aureorum inuenerim, nó minus quàm Marcus & Lucius militibus dediſſe, quibus principibus relicta fuerant aureorum ducéties ſeptuageſies centena millia. cuius egeſtatis cauſa fuerunt boni Cæſariani. Sed Pertinax in eo mentiebatur quòd ſe militibus parem pecuniã cum Lucio & Marco dediſſe diceret: illi enim ducentos aureos viritim dederant, hic centum viginti. Hanc ob cauſam milites ſimul & Cæſariani, quorum tum magnus numerus aderat in ſenatu, tulêre ac murmurauêre grauiter. Quum autem nos eſſemus Falconem damnaturi, ſurrexit Pertinax, atq; ita exclamauit, Abſit (inquit) vt me tenente principatum, vllus ſenator vel iure interfici iubeatur. Lætus verò occaſionem nactus, ſimulata cauſa contra Falconem, magnum numerum militum, quaſi id faceret iuſſu principis, occidi iuſſit. Id vbi cæteri intelligunt, metuúntque ne ipſi quoque intereant, tumultuantur. Ex iis ducéti audaciores cæteris, in palatium diſtrictis gladiis cõtendunt, quorum aduentum non antè cognouit Pertinax quàm illi conſcendiſſent, accurriſſétque vxor eius, eíque rem omnem ſignificauiſſet. Eo verò cognito, facinus ſiue forti & magno viro dignũ, ſiue ſtulto (vt quis volet appellare) fecit. Nam quum poſſet facillimè irruentes concidere (quippe ei excubiæ nocturnæ, & equites in armis erant, magnúſque numerus hominum aderat in palatio) vel ſaltem abdere ſe, & clauſis portis palatii, cæteriſque ianuis interiectis aufugere, neutrum eorum fecit: ſed ratus ſe aſpectu eos eſſe perterrefacturum & perſuaſurum oratione, iis qui iam domi erant, proceſſit obuiam. nec

A enim ab aliis militibus prohibiti ſunt, ianitoréſque & reliqui Cæſariani non modò non clauſerunt portas, ſed etiam aditus omnes patefecerunt. Vt primum videre Pertinacem milites, omnes pudere cœpit, præter vnum; iámque demiſſis capitibus terram intuebantur, & gladios in vaginis recondiderant, quum ille impudens miles proſiliens ad eum, Hunc tibi (inquit) milites gladium mittunt. quo dicto, ſtatim irruit, eúmque percuſſit: non enim prohibuerunt cæteri milites, ſed imperatorem ſuum vnà cum Electo occiderunt. Nam is
B ſolus nunquam Pertinacem deſeruit, ſed ei ſemper, quoad potuit, opem tulit; ac pleroſque milites vulnerauit. Quem ego virum bonum cum antea ſemper exiſtimaueram, tum verò maximè ſum admiratus. Milites abſciſſum Pertinacis caput haſta tranſfigunt, eóque facto gloriantur. Ita Pertinax, dum conatur emendare omnia breui temporis ſpatio, moritur: neque nouit homo multarú rerum peritus, multa ſimul tutò corrigi non poſſe: ſed ſiquid aliud in rebus humanis, tum imprimis ciuilem ſtatum tempore egere & conſilio. Vi-
C xit annos LXVII, quatuor menſibus, & tribus diebus exceptis. Regnauit dies LXXXVII.

DIDIVS IVLIANVS.

RENVNTIATA cæde Pertinacis, alii domum ſuam ſe recipiút, alii in ædes militum contendunt, in primis quiſque ſuæ ſaluti proſpicit. Sulpitianus autem, quem Pertinax ad ſedandos prætorianos milites in caſtra miſerat, in iis manebat interim, agebátque vt à militibus ipſe imperator deſignaretur. Interea Didius Iulianus homo pecunioſiſſimus, & profuſa luxuria, ac nouarum rerum
D cupidus, quibus etiam de cauſis Mediolanú in patriam à Commodo relegatus fuerat, vt primùm cædē Pertinacis intellexit, properè ad exercitú cōtēdit. Qúmq; ad por-

ad portas muri veniſſet, petere cœpit à militibus Romanum imperium. Hic res vrbi turpiſſima atque indigniſſima populo Romano accidit. Roma enim vnà cũ imperio, quaſi in foro aut mercatu venalis propoſita eſt, eámque vendebant ii qui imperatorem ſuum occiderant. Emebant autem Sulpitianus & Iulianus, factis contra ſe mutuis licitationibus (ille intus, hic foris erat) atque auctione paulatim ab iis facta, eò ventum eſt vt ſingulis militibus ducentos aureos daturos ſe promitterent: nam milites vtrique ſeparatim renuntiabant, quantum alter eorum daret, dicebántque Iuliano, Sulpitianus nobis hanc ſummam dat, quid tu adiicis? Itémque Sulpitiano, Iulianus nobis tantundem promittit, quid tu præterea polliceris? Potior fuiſſet Sulpitianus: quippe intra caſtra, & præfectus vrbis erat, priórq; ducentos aureos promiſerat, niſi Iulianus non ſenſim amplius, ſed ſimul ad ſuperiores ducentos aureos, alteros quinquaginta adieciſſet, eámque ſummam magno edito clamore in manibus oſtendiſſet. Tanta enim acceſſione permoti milites, metuentéſq; ne Sulpitianus factus imperator cædem Pertinacis vlciſceretur, quod Iulianus aiebat fore, hunc recipiunt & imperatorem deſignant. Itaque Iulianus in forum atque in ſenatum ſub veſperum deducitur, comitatus magno numero prætorianorum, quibus ſigna aderant multa, non ſecus quàm ſi eos educeret ad aliquod facinus, ídque faciebat quò nos populúmque perterrefaceret. Illum enim magni faciebant milites, & Commodum appellabant. His cognitis rebus, nos, vt cuique nuntiatum eſt, in timorem Iuliani militúmque venimus, & maximè ii qui Pertinaci familiares fuerant. Fui ego ex eorũ numero: me enim Pertinax, præter alios honores quos mihi tribuerat, etiam prætorẽ deſignauerat. Iulianum verò ſæpe in cauſis agendis, quum patrocinium aliquorum ſuſcepiſſem, oſtenderam iniuriam feciſſe: tamen quòd tutum nõ videbatur eſſe domi remanere, ne propterea in ſuſpicionem veniremus, ſub iugum ſeruitutis miſſi & cœnati conuenimus, impulſique à militibus, introimus in ſenatum. Ibi Iulianum multa digna ſe dicentem audiuimus:

A atque illud imprimis, Video vos (inquit) imperatore carere, méque imperio digniſſimum eſſe. Dicerem autem apud vos de meis virtutibus, niſi eas perſpectas atq; cognitas haberetis, méq; antea experti eſſetis. Quamobrẽ mihi opus fuit perpaucis militibus, ſolúſque ad vos veni, vt ea quæ mihi ab illis data ſunt, confirmetis. Solum enim ſe veniſſe dicebat is, qui & foris armatis militibus ſeptus & munitus erat, & in ipſo ſenatu complures habebat: odii quoque noſtri in ipſum & timoris, videlicet ſibi conſcius, mentionem fecit. Itaque adeptus imperium, & confirmatus ſenatus autoritate, in palatiũ proficiſcitur. vbi quum inueniſſet cœnam paratam Pertinaci, ſtatim cœpit ei illudere, accerſitiſque, vnde tum potuit, pretioſiſſimis quibuſq; rebus, mortuo adhuc intus iacente, compleuit & apparauit omnia, luſitque aleis, & Pyladem ſaltatorem cum quibuſdam aliis admiſit. Poſtridie eius diei nos ad eum venimus, ſimulantes & diſſimulantes multa, ne mœrere videremur. Populus erat in aperta mœſtitia, ita vt diceret quicquid ſibi collibuiſſet, comparabátque ſe, vt poterat. Tandem quum ille veniſſet in ſenatũ, eſſétq; Iano, qui erat ante fores Curiæ, ſacrificaturus, vno ore conclamatũ eſt ab omnibus, eum rapuiſſe imperium, & parricidã eſſe. Hic ille diſſimulat, ac ne videatur ferre grauiter, eis pecuniam promittit. Illi ſuccenſent vehementius, quòd vellet ipſos pecunia corrumpere, exclamántque omnes, Nolumus, non accipimus. Quod vt audiuit Iulianus, diutius teneri non potuit quin proximos quoſque interfici iuberet. Populus ea re multò grauius concitatus, non deſinebat Pertinacem deſiderare, Iuliano maledicere, deos inuocare, ac milites execrari. Quinetiam multi in pleriſq; locis vrbis ſaucii, ac penè interfecti reſiſtebant. Ad extremum arma omnes capiunt, & in circum vndique concurrunt: ibi tranſigunt eam noctem & poſterum diem ieiuni, ita vt ne aquam quidem biberent. Tum verò auxilium cæterorum militum, & præſertim Nigri Peſcẽnii, eorúmque qui cum ipſo erant in Syria, implorant & flagitant. Tandem verò fame coacti, defatigatiq; labore & vigilia, abeunt, & ab armis diſcedũt, dũ expectant externa

auxilia. Iulianus occupato hoc modo imperio, res agere A
cœpit homine libero indignas, blandiri ſenatui, & po-
tentiſſimis quibuſque, multa eis promittere & largiri,
arridere obuiis, frequentare theatra, multa conuiuia a-
gere: poſtremò nihil prætermittere quod ad nos fouen-
dos deliniendóſque ſpectaret. ſed nemo noſtrû ei fide-
bat, erátque ſuſpecta omnibus immoderata eius aſſen-
tatio. Nam quod extra modum fit, licet putetur quibuſ-
dam eſſe gratum, tamen prudentibus fraude carere nô
videtur. Quæ quum Romæ facta ſint, nunc quid foris
actû ſit, dicendû eſt. Erant tres viri, Seuerus, Niger, Al- B
binus, quorû ſingulis ſuberant tres exercitus populi Ro
mani, & côplura externa auxilia: hi rempub. capeſſunt.
Albinus præerat Britâniæ: Seuerus, Pœoniæ: Niger, Sy-
riæ. Hos viros tres ſtellæ ſignificabant, quæ viſæ dere-
pente circum ſolem fuerunt calendis Ianuarii, quû Iu-
lianus ante curiam ſacra faceret nobis præſentibus. Erât
enim adeò conſpicuæ, vt eas milites perpetuò inſpice-
rent, & inuicem commôſtrarent, dicerêntque Iuliano
magnum aliquod malum impendere: nos autem quan-
quâ id optabamus, & ſperabamus fore, tamen eas aper- C
tè intueri non audebamus timoris cauſa: idque ego fa-
ctum eſſe certò ſcio. Ex tribus autê ducibus, de quibus
paulo antè dicebam, Seuerus potentiſſimus & pruden-
tiſſimus erat. Is quum præcognouiſſet fore ſublato Iu-
liano vt ipſi inter ſe de imperio contenderent, ſtatuit
propinquiorem ſibi deuincire, deditque literas homini
fideli ad Albinum, per quas eum Cæſarê faciebat. Ni-
grum enim noluit, qui ſe propterea efferebat quòd eius
fidem atque auxilium populus implorauerat. Itaque
Albinus, qui ſe Seueri ſocium in principatu ſperabat fo- D
re, de loco non abiit. Seuerus autem deuincta ſibi omni
Europa, præter Byzantium, Romam contendit: nuſ-
quâ diſcedit ab armis, ſed delectis ſexcentis optimis mi-
litibus, medius inter illos dies noctéſq; verſatur. nec e-
nim illi thoracem vnquam exuerunt, antequâ Romam
veniſſent. His cognitis rebus, Iulianus Seuerum ho-
ſtem iudicat de autoritate ſenatus, comparátque ſe vt
cum eo pugnet. Per eos dies Romæ tanquam in hoſtili

A terra nihil fuit aliud quàm caſtra. Fuit magnus tumultus manentium exercentiúmque ſe equorum, hominum, elephantum. ab armatis ingens timor reliquis ciuibus iniectus eſt. Nos interdum vix riſum tenebamus, quòd prætoriani nihil facerẽt dignum ſuo nomine aut promiſſis: (quippe molliter & delicatè viuere didicerãt) & quòd milites eius claſſis quæ apud Amiſenum erat, accerſiti, quemadmodum ſe exercerent, neſcirent, nec elephanti inſenſi equis homines ferrent. Præſertim verò ridebamus quòd palatium circundatum cancellis,
B & firmiſſimis ianuis clauſum erat. Nam quum videretur Pertinacem nunquam facilè occiſum fuiſſe à militibus, munito hoc modo ſeptóque palatio, credidit ſe, ſi fortè vinceretur, concluſum in eo ſuperſtitem eſſe victurum. Is Lætum & Marciam interfecit, ita vt omnes qui contra Cõmodum coniurauerant, interierint. Narciſſum enim Seuerus poſtea beſtiis obiecit, præcone ita pronuntiante, Hic eſt qui Commodum ſuffocauit. Pleroſque pueros occidit cauſa magicarum artium, ita vt ſi fortè quod futurum erat præcognouiſſet, id poſſet auer
C tere. Crebrò miſit ad Seuerum qui eum ex inſidiis interficerent. ſed poſtquam ille in Italiam venit, Rauennámque cepit nullo labore, atque ii quos Iulianus contra eum miſerat, vt vel ei perſuaderent reuerti, vel prohiberent aditibus, ad ipſum defecerunt, ac prætoriani quibus Iulianus magnopere confidebat, perpetuis laboribus defatigati, allatiſque rumoribus de aduentu Seueri grauiter perterriti ſunt: Iulianus nos conuocat, iubétque vt Seuerum ſocium imperii decernamus. Interea prætoriani perſuaſi Seueri literis, ſe, ſi modò in-
D terfectores Pertinacis dederent & ab armis diſcederẽt, nullum damnum paſſuros, interfectores comprehendunt, ídque factum eſſe Silio Meſſalæ Conſuli ſignificant. Hic conſul nos conuocat in templum Mineruæ, quod templum nomen traxit ab exercitatione eorum qui in ipſo erudiuntur, & quid factum ſit à militibus, exponit. Nos Iuliano capite damnato, Seuerum imperatorem appellauimus, & Pertinaci heroicos honores reddidimus. Itaque Iulianus interfectus eſt, iacens

in palatio, nihílque dixit percuſſoribus, niſi, Quid ego peccaui, aut quem interfeci? Vixit annos LX, menſes IIII, dies totidem. ex quibus imperauit dies LXVI. A

SEVERVS.

SEVERVS poſteaquam ita imperator factus eſt, eos qui Pertinacē occiderant, morte mulctauit: cæteros prætorianos, priuſquā ipſe Romam veniret, accerſi iuſſit, iíſque in planitie concluſis, ignaríſque eius quod ſibi erat euenturum, ſcelus quod contra imperatorem ſuum admiſerant, acerbè & pluribus verbis exprobrauit: dein arma equóſque abſtulit, ipſos ex vrbe eiecit. Hi inuiti abiectis armis, equíſque dimiſſis, ac diſcinctis ſagis diſperſi ſunt. B Vnus ex iis fuit qui quum equus nollet ipſum deſerere, ſequeretúrque hinniens, illum ſéque interfecit: atque is equus ſpectantibus libenter mori viſus eſt. His confectis rebus, Seuerus in vrbem venit: quúmq; ſediſſet in equo vſque ad portas vrbis amictus veſte equeſtri, vrbana indutus, pedibus introiit. Comitabatur eum omnis exercitus, pedites equitéſque armati conſequebantur: fuitque illud ſpectaculum omnium quæ vidi vnquam magnificentiſſimum. Nam vrbe tota floribus & laureis coronata, ornatáque variis veſtibus, in magno ſplendore C luminum & ſuffimentorum populus acclamabat albatus lætúſque: milites, vt in magno conuentu & pompa, cùm magno decore incedebant armati: nos aderamus ornatu ſenatorio: multitudo contendebat illum videre & audire loquentem, quaſi à fortuna immutatus eſſet, attollebántque ſe viciſſim, vt ipſum de ſuperiore loco intuerentur. Poſtquā ingreſſus eſt in vrbem, nobis confirmauit ea quæ ſuperiores boni principes fecerant, videlicet nullum ſenatorem ſuo iuſſu interfectum iri, ídq; D non ſolùm iurauit, ſed præcepit etiam vt publico decreto ſanciretur, imperatorē, ſi ſenatori mortē afferret,

A eúmq; cuius opera ad eam rem vteretur, liberóſq; ipſorum, hoſtes reipublicæ futuros. Verùm is primus omniũ contra hanc legem fecit, quòd ea minimè obſeruata, multos ſuſtulit. In his fuit Iulius Solon, qui ſuperius decretum iuſſu imperatoris conſcripſerat, nec ita multo pòſt occiſus eſt. Quúmq; multa fierẽt ab eo quæ nobis diſplicebant, tum imprimis accuſabant eum multi, quòd quũ eſſet conſuetudo vt ſtipatores principis, Itali, Hiſpani, Macedones, & Norici tantùm eſſent, quorũ aſpectus iucundus, & mores ſuaues erant, hunc ipſe morem ſuſ-
B tulit, vrbémq; multitudine permixtorum militum, terribiliúmque aſpectu, & auditu horribiliũ, ac feræ agreſtíſque vitæ, repleuit. Cæterùm prodigia ex quibus principatum ſperauerat, hæc fuerunt. Quum eſſet in ordinem ſenatorium cooptatus, viſus eſt in ſomnis videre ſe tanquam Romulum lactentem, inhiatémque vberibus lupinis. Quúmque eſſet Iuliam vxorem ducturus, Fauſtina Marci vxor apparauit vtrique thalamum iuxta palatium in templo Veneris, eíque dormienti aqua aliquando è manu tanquam ex aliquo fonte emanauit.
C Itémque Lugduni quum prætor eſſet, omnis exercitus pop. Romani eum venit ſalutatum in ſomnis. Præterea alio tempore quidam eum in ſpeculam adduxit, ex qua ipſe perſpexit vniuerſam terram, maréq;. quæ quum nõ ſecus quàm inſtrumentum muſicum pulſauiſſet, in iis plurimus cõcentus erat. Ad hæc vidit in foro Romano equum deiecto Pertinace, qui in ipſum aſcenderat, ſe libenter admiſiſſe. Quæ omnia quũ ex ſomniis intellexerit Seuerus, tum quum ephebus eſſet, conſedit in ſella principis propter imprudẽtiam: qua ex re atque cæteris
D omnibus futurum imperium ei denuntiatum eſt. Quod vbi obtinuit, monumentum Pertinaci fecit, eiúſque nomen in votis & ſacramentis omnibus iuſſit vſurpari, præcepítque vt ſtatua eius aurea curru ab elephantis veheretur in circum, vtque ei tres ſellæ aureæ in reliqua theatra perferrentur. Huic funus, etſi dudum obierat, ita factum eſt. Extructum erat in foro Romano tribunal ligneum coloris lapidei: ſuprà fuit ædificium, quod columnæ vndiq; ſuſtinebant, erátq; ebore variè ornatum

& auro. eò allatus fuerat lectus conſimilis, cui ſtragulis purpureis atque auro intextis ornato, erant circum capita belluarum terræ mariſque, in eóque poſita erat ſtatua Pertinacis cerea ornatu triumphali, à qua puer egregia forma, ita vt ſi dormiret Pertinax, pennis pauonis muſcas abigebat. Eo ita iacente, Seuerus, nóſque ſenatores, vxoréſque noſtræ acceſſimus funebri veſtitu: illæ in porticibus, nos ſub dio ſedebamus. Quibus ita diſpoſitis, primò tranſierunt ſtatuæ omnium veterum Romanorum illuſtrium: deinde nationes omnes ſubiectæ imperio Romano in ſtatuis æneis ornatis, vt eſt cuiuſque gentis patria conſuetudo. Sequebantur pòſt varia genera ciuium, lictorum, ſcribarum, præconum, & qui ſunt eiuſdem generis. Veniebant deinceps ſtatuæ multorum virorum quos præclarè feciſſe aliquid, aut excogitaſſe, aut in aliquo ſtudio floruiſſe cõſtaret. Subſequebãtur equites ac pedites armati; certatores equi, atq; ea quæ ad parentandum pertinebãt, quæ ab ipſo principe, & à nobis, vxoribúſq; noſtris, & à clariſſimis equitibus ac populis, & à congregationibus ciuium miſſa fuerant. Poſtremò ferebatur altare inauratum, ornatúmq; ebore & lapillis Indicis. Quæ poſtquam tranſierunt, Seuerus aſcendit in Roſtra, & laudationem Pertinacis recitauit. Quúmque oraret, crebrò exclamatũ eſt à nobis, partim laudantibus Pertinacem, partim lugentibus: ſed oratione habita multo magis. Ac tandem quum lectum de loco, in quo erat, moueri oporteret, omnes ſimul lamentati ſumus, ac fleuimus. Lectum tulêre à tribunali pontifices, & magiſtratus, non modò qui tum erãnt, ſed etiam ii qui fuerant in ſequẽtem annum deſignati, eundémque poſtea tradidêre nonnullis equitibus vt ferrent. Pars noſtrûm lectum anteibat, ex quibus multi frangeban tur dolore, multi canebant flebile carmen ad tibias, imperator poſtremus ſequebatur. ita in campum Martiũ venimus. Hic extructus erat rogus inſtar turris, forma trianguli, ebore & auro, ac nonnullis ſtatuis ornatus. In ſummo eius, currus inauratus, quo Pertinax olim vehebatur, collocatus erat. In hũc rogum coniectis primò iis quæ allata fuerant parentandi cauſa,

A lectus impoſitus eſt. Pòſt Seuerus propinquíque Pertinacis ſtatuam eius oſculantur. Quo facto, imperator tribunal cõſcendit, nos ſenatores, exceptis magiſtratibus, in tabulata conſcendimus, vt tutò ſimul & commodè ſpectaremus ea quæ gererentur. Magiſtratus & equeſtris ordo collocati ſunt ex ordine, vt cuiuſque dignitas poſtulabat. Hic confecêre milites, equites, atque pedites circum rogum curſus vrbanos & confictos: iiſque peractis curſibus, conſules rogum incenderunt. Quod quum eſſet factum, aquila ex rogo euolauit: itaque Pertinax immortalitate donatus eſt. His confectis rebus, Seuerus Nigro bellum intulit. Erat Niger Italus, equeſtriſque ordinis, homo nec virtute clarus nec vitijs admodum inſignis, ita vt ob eam cauſam nec laudari multum nec vituperari poſſet. Vtebatur legato exercitus AEmiliano aliiſque. AEmilianus præſtare videbatur cæteris qui tum conſilium dabant, prudentia vſuq; maximarum rerum, quòd in multis nationibus ſpectatus & probatus erat. Igitur Niger, quum bellum motum eſſet, venit Byzantium, inde Perinthum exercitum duxit. Sed quum nonnulla prodigia ei minus eueniſſent proſpera, vehementer perturbari cœpit. Nam aquila quæ in ſtatua militari conſederat, in ea (licet abigeretur) conſtitit, quouſque capta eſt, apéſque in ſignis militaribus, & maximè in ſtatuis ipſius fauos finxerunt. his de cauſis ipſe Byzátium reuertit. AEmilianus autem commiſſo prælio apud Cyzicum cum quibuſdam ducibus Seueri, ab eis victus & interfectus eſt. Poſt hæc in anguſtiis Nicææ & Cii prælium magnum variúmque factũ eſt, dum Nigriani in planitie pugnarent cominus, & Seueriani occupatis collibus tela ex locis difficillimis in hoſtes coniicerent: illi contrà nauigia quæ in lacu proximo erant, conſcenderent, atque inde iacularentur. Primò ſuperiores erant Seueriani quos Candidus inſtruxerat, propter locorum ex quibus pugnabant, difficultatem. ſed poſteaquã Nigriani conſpecto Nigro Seuerianos inſequuti ſunt, victoria apud ipſos fuit. Quod vbi animaduertit Candidus, ſigniferos acriter increpat, conuerti contra hoſtes iubet, fugam militibus obiicit.

Hi pudore adducti, conuerſique in hoſtes irruunt, eóſque pugnando vincunt: quos etiam perdidiſſent funditus, niſi propè adfuiſſet ciuitas, nóxque prohibuiſſet obſcura quo minus id facerent. Hoc prælio facto, rurſum apud eas quæ Pylæ nominantur, æqualis acríſque pugna commiſſa eſt. Præerant exercitui Seueriano Valerianus & Anylinus: Niger ipſe legiones ſuas inſtruxerat. Locum in quo pugnatum eſt, propter anguſtiam, Cilicianas Pylas nominant, quòd ex altera parte impendent prærupti montes, ex altera magna præcipitia in mare porriguntur. Hic Niger collocato exercitu in colle natura ſua munito, antè milites grauis armaturæ, pòſt iaculatores, funditoréſque & ſagittarios inſtruxit, vt & illi irruentes hoſtes cominus arcerent, & hi eminus ſuper illos viribus ſuis vterentur. A dextra læuáque tutus erat, partim propter præcipitia quæ ad mare ſpectabant: partim propter ſyluam, quæ difficili aſcenſu atque arduo erat. Inſtructo in hunc modum exercitu, impedimenta à tergo collocat, vt ſiquis fugere cupiat, tamen nō poſſit. Qua re animaduerſa, Anylinus primùm opponit ſcutatos: poſt eos inſtruit omnes milites leuis armaturæ, hos, vt hoſtes eminus pro illis arceant: illos, vt tutum aſcenſum ſibi præſtent. Equites miſit cum Valeriano, vt ſyluam, quoquo modo poſſent, circumirent, iuſsítque vt Nigrianos à tergo de improuiſo adorirentur. Poſteaquam ventum eſt ad manus, Seuerianis partim ſcuta opponentibus, partim obtendentibus in modum teſtudinis, atque ita propius ad hoſtes accedentibus, pugna vtrinque diutiſſimè æqualis fuit. Cœpêre Nigriani multitudine & natura loci ſuperiores eſſe, viciſſéntque omnino, niſi cœlo ſereno & nulla vi ventorum perturbato, nubes & horribilia tonitrua, ac vehementes fulgores cum maximo imbre extitiſſent, ita vt his rebus ora atque oculi ipſorum magnopere læderentur. Quæ res vt moleſtiam non exhibebant Seuerianis, quòd à tergo eſſent, ita Nigrianos, quòd irruerent ex aduerſo, maximè conturbabant. Itaque is caſus animos addidit Seuerianis, quibus Deus opem ferre videbatur: hoſtibus timorem fecit, quòd expugnarentur

A diuinitus: confirmauítque illos ſuprà quàm poterant: hos, quum magnis eſſent viribus, perterrefecit. Quibus iam ſe fugæ mandantibus Valerianus apparuit: hunc vt vident, ſeſe ſtatim conuertunt: ſed quum eos Anylinus ex altera parte arceret, rurſum terga vertunt, & ſurſum deorſum currentes, vt caſus incidit, vagãtur. In hoc prælio maxima cædes facta eſt: deſiderata ſunt enim Nigrianorum viginti millia. quam cladem ſomnium ſacerdotis antè ſignificauerat. Nam quum Seuerus eſſet in Pannonia, ſacerdos Iouis vidit in ſomnis nigrum quendam

B hominem, qui irrueret in exercitũ Seueri, ac poſtea manibus hominum conficeretur. Cuius ſomnii facta interpretatio ad Nigrum pertinuit nominis cauſa. Capta non multò pòſt Antiochia, Niger ex ea ad Euphraten confugit, ratus hoc vnum ſibi ad barbaros perfugium futurum: ſed eum inſequuti Seueriani capiunt, eíque caput abſcindunt. id Seuerus miſit Byzantium, & cruci affigi iuſſit, vt eo viſo capite Byzantii ad ſe accederent. His rebus geſtis, Seuerus eos qui partes Nigri ſequuti fuerant, damnare cœpit, ex quibus Caſſius Clena

C ſenator quum ab eo damnaretur, non modò verum nõ celauit, ſed etiam liberè in hanc ſententiam dixit, Ego, (inquit) te antè æquè ac Nigrum ignorabam. Quũ autem caſu factum eſſet vt partes illius ſuſtinerem, neceſſariò quòd mihi ſors obtulerat, ſum ſequutus, nõ vt tibi bellum inferrem, ſed vt Iulianũ opprimerem. Nihil igitur in hac re peccaui; quòd principiò iiſdem rebus ſtudui quas tu agebas, & quòd ad te poſtea relicto eo qui mihi datus erat diuinitus, non defeci. Neque enim tu quenquam eorum qui tecum erant & tuam cauſam

D defendebant, voluiſſes proditorem ad illum perfugere. Noli igitur noſtra corpora aut nomina æſtimare, ſed res ipſas. Etenim omnia quæ contra nos ſtatues, ea contra te ſociíſque tuos decernas neceſſe eſt. Quod ſi tu nullo iudicio aut ſententia damnaberis, tamẽ opinione hominũ, quam nulla vnquam delebit obliuio, videberis ea quæ nobis acciderunt, in cæteris reprehẽdere. Seuerus hominis licentiam admiratus, libertatémque loquendi, ei dimidiã partem bonorum conceſſit. Byzantii

autem non ſolùm Nigro viuo, ſed etiam mortuo multa A
eáque admirabilia geſſerunt. Eorum vrbs ſita in opportuno loco, propter continentem quam habet vtrinque, & mare quod medium intercedit, loci Boſphoríque natura munitiſſima eſt. Nam quum ædificata ſit in edito loco, pertinet ad mare, quod veluti torrens fertur ex Ponto, & in extremam vrbem labitur, flectitúrque aliqua ex parte ad dexteram, vbi ſinum & portum facit: magna verò ex parte in Propontidem prope ipſam vrbem, ac celerius multò defluit. Habebat verò mœnia
munitiſſima, quorum dorſum exterius extructum erat B
magnis, & quadratis lapidibus, tabulis inter ſe ex ære cõiunctis: interius aggeribus ædificiiſque ita fuerant munita, vt tantùm vnus murus firmiſſimus eſſe videretur: ſuper quem ambulari poterat, opertúſque erat, & ad cuſtodiendum facilis. Aderant & magnæ turres ædificatæ extrinſecus, quæ circùm fores habebant, per quas ad ipſas tranſiretur viciſſim, ita vt qui eas circumirent, intus offenderent ſeſe. non enim rectè, ſed paulò obliquius aliis atque aliis locis ædificatæ, omnia quæ interceſſent, circuibãt. Ingens erat propugnaculum atque al- C
tum è regione continentis, vt facilè eos qui ipſum inuaderent, arceret. Ea quæ mare ſpectabant, erant minora, propterea quòd ſcopuli, in quibus erãt ædificata, & vehemens impetus Boſphori Byzantios tutos mirabiliter præſtabat, & quòd vterque portus intra murum cathenis concluſus erat. Habebat etiam portus promontoria, in quibus erãt altæ turres, quæ hoſtibus nauigationem difficilem efficerent: ſed Boſphorus imprimis proderat Byzantiis, in cuius fluxum ſi nauis ſemel venerit, ad
terram appellat neceſſe eſt. Quæ res vt eſt amicis gratiſ- D
ſima, ita hoſtibus moleſtiſſima eſt. Neque verò Byzantium ita ſolummodo munitum fuerat: ſed erant inſuper in eo machinæ cuiuſuis generis, ad quoſlibet muros deiiciendos paratæ, quibus coniiciebant in hoſtes partim ſaxa grandia, ſi quandò propius accederent, trabéſque, partim emittebant lapides, teláque atque haſtas, ſi abeſſent longius, ita vt nemo ad ea loca, quæ ſatis magno interuallo diſtarẽt ab vrbe, poſſet accedere ſine

A periculo.Inerant nonnullis machinis harpagones, quas emittebant retrahebántque celeriter. Harum nauium atque machinarum magnam partem Priſcus municeps meus fecerat:quam ob cauſam poſtea & reus capitis factus & abſolutus eſt. Nam Seuerus cognita eius arte, vetuit ipſum morte mulctari, eiúſque opera deinceps cum in multis aliis rebus, tum in Atrorum expugnatione eſt vſus. Solæ enim machinæ quas ille fecerat, non ſunt à Barbaris exuſtæ.Byzátiis naues fuerant quingentæ,quæ magna ex parte vniremes, nonnullæ etiam
B biremes erant & roſtratæ: quædam à prora puppíque clauis & gubernatoribus inſtructæ,vtrinque nautas habebant,quò abſque mora nauigarent & retrocederét, & quò poſſent, vtrumuis facerent, hoſtes offendere. Igitur Byzantii illis quidem temporibus multa egerút, multa etiam paſſi ſunt, dum trium annorum ſpatio obſiderentur à cunctis ferè orbis terræ exercitibus. Ego pauca ex iis referam quæ nõnullam admirationem habent.Capiebant enim quædam nauigia, dum hoſtes in iis præternauigarent, quos ipſi adoriebantur opportu-
C né.Capiebant præterea triremes in ipſa ſtatione hoſtiú, quas præciſis ancoris per ſubmiſſos vrinatores, & affixas clauis ad ſeriem remigii ipſarum, religatáſque funiculis trahebant ita vt illæ ſua ſponte curſum ad ipſos tenere viderentur, nullis remigibus aut vento incitatæ. Iam verò ab iis plerique mercatores volentes capiebantur vt inuiti, qui poſtquam magno pretio vendidiſſent ea quæ conuexerant, aufugiebant. Conſumptis verò rebus omnibus quæ intus erant,Byzátii in ſummas anguſtias adducti,ac iam rebus ſuis diffidétes, primò qui-
D dem licet afflicti vehementer, quòd erant vndique intercluſi, tamen fortiter reſiſtunt, vtuntúrque materia ædium ad naues, & funiculos ex mulierum capillis faciunt: quúmque hoſtes murum inuaderent, lapides ex theatro iacere,& equos ex ære, ſtatuáſque æneas integras cœperunt.Poſtquam cibus vſitatus eos defecit, comedêre pelles animalium maceratas.quibus poſtea cõſumptis,magna pars nauigat obſeruatis procellis cæteriſque tempeſtatibus,vt eis nemo poſſit occurrere: ídq;

faciunt, vt vel intereant, vel commeatum comparent. A
Tum verò magno impetu & inopinato irruút in agros, cunctáque eodem modo prædantur. Qui remanſerant in vrbe, facinus grauiſſimum fecerunt: nam vt fuere debilitati, cœperunt mutuò contra ſe conuerti, ſéque inter ſe comedere. Dum hæc ab aliis geruntur, pars & quidem ſupra vires ſuas naues conſcendit, ſoluitque explorata pariter magna tempeſtate: quæ res tamen nihil eis proderat. Nam Romani vt videbant eos defeſſos, nec procul à terra nauigare, contrà ferebantur irruebántque in eos diſperſos vt ventus & tempeſtas tulerat, ita B
vt nullo facto prælio nauali, perpetuò eorũ naues frangerent, earúmque partem impellerent contis, partem vectibus confringerent, nonnullos impetu ſuo ſubuerterent. Illi, ſi maximè voluiſſent, tamen nihil poterant efficere: quòd ſi conabantur fugere, aut ſubmergebantur, quòd ventus erat vehemens, aut capti ab hoſtibus peribant. Hæc dum intuerentur ii qui erant in vrbe, deos inuocabant magnis editis clamoribus, ídque faciebant in variis locis, vt quiſque in id ſpectaculum inciderat. Sed poſtquam omnes ſuos vident penitus in- C
terire, tum frequentes gemitu complent omnia & lamentatione, ex eóque tempore, quod erat reliquũ diei, noctémque totam flent atque lamentantur. Tot enim erant tabulæ fractarum nauium, vt earum nonnullæ in inſulas & in Aſiam perferrentur, ex quibus illæ gentes cladem Byzantiorum antè quàm eam audirent, cognoſcerẽt. Poſtero die multò maior fuit calamitas: nam vbi tempeſtas ceſſauit, mare proximum Byzãtio, mortuis, fractiſque nauibus, & ſanguine refertum erat, atq; horum partem in continentem reiecerat. Quibus perſpe- D
ctis rebus, accepta clades multò grauior eſt viſa. Ita Byzantii inuiti ſtatim vrbis deditionem faciunt. Hac deditione facta, Romani, milites Byzantiorum eóſque omnes qui magiſtratum apud illos gerebant, occidunt: vno Pycto excepto, qui magnam opem tulerat Byzantiis, & Romanos magnis incommodis affecerat. Is enim cõfeſtim vnum ex militibus pugno percuſſit, & alteri calcibus inſultauit, vt ambo ea re commoti, ipſum

A interficerent:id quod factum eſt. Capto Byzantio, Seuerus tantam lætitiam percepit(is tum erat in Meſopotamia)vt militibus,quos ſecū habebat,ita dixerit, Tandem(inquit)Byzātium cepimus. Ciuitati abſtulit libertatem, eámque priuauit ſuis dignitatibus, fecítq; tributariam,bonis ciuium publicatis. Vrbem, omnémq; regioné quæ erat ſub eius vrbis poteſtate,Perinthiis conceſſit.Hi Byzantio vſi ſunt vt vico,& à nullo genere iniuriæ temperauerunt.Quæ quanquam iure facere quodammodo viſus eſt Seuerus, tamen Byzantiis magno
B dolori fuit,quòd mœnia vrbis euertit, propterea quòd gloria priuarentur ea quam ex magnifica ipſorū oſtentatione conſequerentur. Idque quum faceret Seuerus, magnum præſidium Romanorum, arcémque Ponti & Aſiæ contra barbaros ſubuertit. Ego quidem mœnia ita diruta ſpectaui,vt ſi ea barbari cepiſſent,non Romani:viderámque ea,quum adhuc ſtarent, eorúmque cuſtodes colloquentes audiueram. In his ſeptem turres à portis Thraciis ædificatæ ſpectabant ad mare,in quibus ſiquis ex cuſtodibus occurriſſet alteri,ſilentio tranſibat.
C Quòd ſiquid primò ſignificauiſſet edito clamore, aut iactu lapidis,aut ſi adhibita aliqua machina loquutus eſſet,proximo,vt idem faceret,tradebat.Quod quū deinceps ad omnes eodem modo perueniret, non ſe conturbabant inuicem, ſed omnes viciſſim,quiſque ab eo qui præcedebat, vocé machinámque excipiebant,tranſmittebántque ad eum qui proximè ſequeretur. Dum muri Byzantiorum ad hunc modum facti inſtructique obſiderentur, Seuerus gloriæ cupiditate inductus, exercitum contra barbaros Oſrœnos,Adiabenos,& Ara-
D bas duxit.Sed poſtquam tranſiit Euphraten, ac terram hoſtilem inuaſit,factum eſt,quum ea regio natura ſit in ſumma inopia aquæ,ac tum magnis ſolis ardoribus exſiccata atque arida eſſet, vt Seuerus in periculum veneritne magnam parté militum amitteret. Nam defeſſis de via,& calore ſolis vexatis, puluis tantam moleſtiam exhibebat,vt nec iam iter facere poſſent,nec loqui:hoc vnum verbum poterant efferre,Aquam,aquam:quæ vt inuenta eſt,Seuerus,qui antequam inueniretur,pariter

laborabat cum cæteris, poculum poſtulauit, plenúmq; A
aquæ coram omnibus exhauſit: poſt húc cæteri omnes
biberũt,atq; ita recreati ſunt. Poſtquam Niſibin venit,
ibi ſubſtitit: Laternũ verò, Candidum, & Lætum cõtra
barbaros,quos paulo antè dixi, miſit:qui quum primò
regiones illorum incẽdiſſent,cepiſſéntque vrbes,atque
ob eam cauſam Seuerus magnificè ſe efferret,quaſi pru-
dentia & magnitudine animi præſtaret reliquis homi-
nibus,maximè mirandum fuit, quòd Claudius latro
qui Iudæam Syriámque prædari cœperat,& ob eá cau-
ſam ſtudioſè conquirebatur, ad Seuerum pro tribuno B
militum venit cum equitibus, cúmque complexus atq;
exoſculatus ſalutauit, neque tamen ab eo agnitus, neq;
captus vnquá eſt poſtea. Per id tempus Scythæ ſtatue-
bant bellum gerere,ſed eos,quò minus id facerent,de-
terruerũt tonitrua,atque fulgores cum imbri maximo.
Quum enim de bello deliberarent inter ſe,tres viri pri-
marii fulmine percuſſi conciderunt. Seuerus rurſum
exercitum in tres partes diſtribuit:quarum partium vni
Lætum,alteri Anylinum, tertiæ Probum præfecit:dein
eos in diuerſas partes imperii dimiſit:quod illi quamuis C
tripartitò ſint aggreſſi, tamen ægrè tuebantur. Seuerus
Niſibi magnam dignitatem dedit,eámque vrbem com-
miſit equiti Romano: quúmque dicere ſoleret ſe ma-
gnam regionem adiunxiſſe imperio,eámque propugna-
culum Syriæ effeciſſe, tamen re vera ex frequentibus
bellis conſtat illam nobis cauſam eſſe multorum ſum-
ptuum, propterea quòd pauca reddit, inſumítque mul-
ta,quódque nos ad Medos finitimos, Parthóſque pro-
greſſi,pro iis ſemper quodammodo pugnamus. Seuero
autem nondum a bellis barbaricis reſpiranti bellum ci- D
uile cum Albino Cæſare coortum eſt,quòd Seuerus ei,
videlicet Nigro de medio ſublato, cæteriſque rebus ex
ſententia conſtitutis,ne Cæſaris quidẽ honores tribue-
bat,quum interim Albinus etiam imperatoriam digni-
tatem poſtularet. Quas ob cauſas toto orbe terrarum
cõmoto,nos quidẽ ſenatores quieſcebamus:quiq; non
erant apertè in hunc aut illum propenſi, communica-
bant ſecũ pericula,ac ſpes quas habebant.Populus autẽ

A teneri non poterat quin hoc malum palàm deploraret. Nam quum eſſet ante Saturnalia poſtremus dies ludorum circenſium, ad quos maxima hominum multitudo confluxerat (cui ſpectaculo ego interfui conſulis amici mei cauſa, audiuique diligenter omnia quæ tum dicta ſunt, ita vt potuerim aliquid de iis certò ſcribere) quúmque conueniſſent innumerabiles homines, vt ſuprà dixi, ſpectabant currus certantes inter ſe ſenos, vt factum fuerat Cleandri temporibus, atque interim neminem collaudabant, vt erat cõſuetudo. Sed poſtquam illi ſuos

B curſus confecerunt, ac aurigas ad alterum curſum aggredi oportuit, qui tacuerant antè, repětè ſimul omnes maximo applauſu manuum conclamant, populóq; felicitatem ac ſalutem precantur, vrbem Romã reginam atque immortalem vocant, atque vno ore, Quouſque tandem (inquiunt) hæc patiemur? quouſque bello vexabimur? Quúmque dixiſſent alia quædam eiuſdem generis, tandem exclamant hæc ita ſe habere: eóque facto ſe ad certamen equorum conuertunt. Id factum eſt afflatu aliquo diuino: neque enim aliter tot millia homi-

C num conclamare ſimul cœpiſſent, quaſi chorus edoctus diligentiſſimè, neque eadem verba integrè, quaſi multùm ac diu cogitata pronuntiauiſſent. Nos quidem his rebus perturbari cœpimus, & maximè quòd ignis repentinus in aëre, qua parte ſpectat ad ſeptentrionem, eſt viſus, vt eo plerique totam vrbem comburi, multi cælũ ipſum ardere exiſtimarent, quòd cælo ſereno pluuia rori ſimillima, colorisque argentei in forum Auguſti defluxit: quam ego etſi non vidi quum caderet, tamen, vt ceciderat, inueni, eáque ita vt ſi eſſet argentum

D obliui monetã ex ære, manſitq; is color tres dies: quarto verò die, quicquid oblitum fuerat, euanuit. Iiſdem temporibus quidam Numerianus grammaticus, ex eorum numero qui pueros literas docent, Roma, neſcio qua opinione adductus, in Galliam profectus eſt: vbi dum ſe ſenatorẽ eſſe ſimulat, miſſúmque ab Seuero ad comparandum exercitum, primò paruas copias cogit, iiſque conficit aliquot equites Albini, atque alia multa pro Seuero fortiter gerit. Quibus cognitis reb', Seuerus

ratus

ratus verè Senatorem eſſe, ad eum ſcripſit, collaudauítque per literas, & vt ſibi maiores copias compararet, iuſſit. Is maiore facto exercitu, præter cætera quæ præclarè ac mirabiliter geſſit, miſit ad Seuerum pecuniam quam coegerat ad aureorum ſeptingenta millia: pòſt venit ad Seuerum potitum victoria; eúmque nihil celauit, neque petiit ab eo vt ſe verè cooptaret in ordinem ſenatorium. nam quum magnos honores opéſque conſequi potuiſſet, tamen noluit, ſed ruri, contentus paruo quod à Seuero in diem accipiebat, vitam egit. Prælium verò Seueri & Albini apud Lugdunum ita factum eſt. Erant vtrique militum quinquaginta millia, aderátque præſens vterque in bello, quaſi de capite certaretur: etſi Seuerus antè nulli prælio interfuerat. Albinus nobilitate & doctrina antecellebat: alter ſcientia rei militaris & peritia ducendi exercitus potior erat. Accidit priore pugna vt Albinus Lupum vinceret vnum ex ducibus Seueri, eúmque cùm magno militum numero interficeret. Sed genus alterius pugnæ varium fuit. nam quum primò ſiniſtrum cornu Albini victum profugiſſet, eóſq; inſequuti Seueriani ſimul magno impetu facto trucidarent, atque eorum tentoria diriperent, milites Albini ii qui dextrum cornu tenebant, habebántque ante ſe cæcas foſſas, tecta ipſarum ſuperficie, ad eas vſque progreſſi, iaculabantur eminus; neque longius progrediebatur, ſed ſimulato maximo timore ſtatim retrocedebant, vt hoſtes ad inſequendum ſe pellicerent, id quod euenit. Irati enim Seueriani, quòd illi paruam irruptionem feciſſent, ac contemnentes, quòd ſubitò fugiſſent, impetum fecerunt in ipſos, rati campum qui inter vtranque aciem medius erat, peruium eſſe: quúmque ad foſſas veniſſent, cladem grauiſſimam acceperunt. nam primi fractis ſubitò iis rebus quæ fuerant in ſuperficie poſitæ, in foueas incidunt: qui proximi ſunt, offendunt, & ſuper illos corruunt: cæteri dum retrocedunt timoris cauſa, videlicet improuiſò retrouerſi, non ſolùm ipſi impingunt, ſed etiam nouiſſimum agmen conturbant, ita vt in maximam & confuſam phalangem compellantur. Fuit horum, & eorum qui in foueas inciderunt, magna

A cædes equorum pariter atq; hominum. Præterea in hoc tumultu, qui inter vallem erant & foſſas, ſagittis teliſque trāſfixi concidebant. Qua re animaduerſa, Seuerus cum prætorianis cohortibus ad opem eis ferēdam venit, tantúmque abfuit vt illos auxilio iuuaret; vt etiam prætorianos ferè perderet: ipſe quidem Seuerus amiſſo equo, in periculū venit. Sed vt vidit ſuos omnes fugere, ſtatim diſciſſa chlamyde diſtrictóq; gladio in fugientes contendit, vt vel illi affecti pudore reuerterentur, vel vt ipſe vnà cum iis occideretur. Itaque multi viſo Seuero B conſtiterunt ac reuerſi ſunt, qui repentè conuerſi, ratiq; ſuos qui ſequebantur, hoſtes eſſe; magnum numerum eorū pr o Albinianis concidunt: pòſt verò hoſtes inſequentes ſe in fugam conuertunt; atque ad extremum ii equites qui cum Læto remanſerant; reliquos à latere adorti, omnes conficiunt. Nam Lætus, quandiu pugna æqualis fuit, ſubſtitit, circūſpiciens atque ſperans vtrunque periturum, ſibíque reliquos vtrinque milites imperium daturos: ſed poſteaquam Seuerum iam ſuperiorem eſſe cognouit, tandem rem aggreſſus, Albi- C nianos confecit. Itaque Seuerus victoria potitus eſt. In hoc prælio exercitus populi Romani magnam cladem accepit, quòd vtrinque innumerabiles ceciderint, ita vt victores magna ex parte hanc calamitatem lamentarentur, dum campum hominibus equíſq; mortuis plenum viderent. Pars enim iacebat multis vulneribus conciſa, pars nullis acceptis vulneribus ſepulta erat: tum arma diſperſa atque abiecta conſpiciebantur: tantique copia erat effuſi ſanguinis vt in fluuios influeret. Albinus in ædem quandam ad Rhodanum confugerat, quā D vt ſenſit ſeptam vndique cuſtodia teneri, mortem ſibi conſciuit. Non enim ea refero quæ ſcripſit Seuerus, ſed ea quæ verè conſtat eſſe facta. Is vt vidit corpus Albini, vehementer ſibi gratulatus oculis linguáque, reliquum quidem iuſſit abiici: caput autem miſit Romam, & cruci affixit. His ex rebus cum perſpicuum fuit nihil eſſe in ipſo boni principis, tum verò multò magis nos populumque per literas perterruit: quippe qui potius omnibus armatis militibus euomebat apud inermes

omnem iram, quam longo tempore antè in ipſos conceperat: ſed & nobis timorem longè maximum fecit, quum ſe Marci filium & Commodi fratrem diceret, & Cõmodo in quem antea contumelioſus fuerat, heroicos honores daret. Nam quum haberet orationem in ſenatu, extolleretque Syllæ, Marii & Auguſti acerbitatem ac crudelitatem, veluti rem tutiſſimam: modeſtiam autem & humanitatem Pompeii atque Cæſaris, vt rem illis ipſis pernitioſam deprimeret, ad defendendũ Commodum proceſſit, increpans ſenatum quòd immeritò eum notaret ignominia, Præſertim (inquit) quum plerique ex vobis multò viuant turpius. Nam ſi graue fuit (inquit) quòd ille ſua manu feras occideret: nónne vnus ex vobis vir conſularis, & iam grandis natu heri & aliquot diebus antè Hoſtiæ cum meretrice imitãte pardalin publicè colludebat? at gladiator erat Commodus. quaſi verò veſtrũ gladiator ſit nemo. Cur igitur (inquit) nonnulli ex vobis ſcuta eius galeáſque aureas quas ille habuerat, comparauerunt? Hac oratione habita, quanquam viros XXXV ex iis qui, quòd Albinum ſequuti eſſent, rei facta erant, abſoluit, iiſque vti cœpit familiariter, non aliter atque ſi omni culpa caruiſſent, (hi erãt ex primis ſenatoribus) tamen vigintinouem viros capite damnauit, in quorum numero fuit Sulpitianus Pertinacis ſocer. Poſt hæc bellum intulit Parthis, qui occupato Seuero in bellis ciuilibus, ſecuri Meſopotamiam ceperant, magnis copiis conductis, cepiſſéntque Niſibin niſi Lætus eam, dum in ipſa obſideretur, conſeruaſſet; ex qua vrbe magnam gloriam eſt adeptus, præſertim quũ in cæteris rebus ciuilibus publicis ac priuatis, belli paciſque temporibus optimus vir eſſet. Poſtquã Seuerus Niſibin venit, aprum reperit maximũ, qui magno impetu equitem deiecerat ex equo atque interfecerat, dum is ſuis viribus confiſus conaretur ipſum conficere: tandem verò à triginta militibus captus cæſúſque ad Seuerum perlatus eſt. Parthi aduentu Seueri minimè expectato, domum ſunt reuerſi. Præerat iis Vologæſus, cuius frater cum Seuero erat. Seuerus ædificatis nauibus in Euphrate, in quibus nauigabat celeriter (erant

A enim celeres naues, & optimè inſtructæ propter copiã materiæ quam Euphrates & finitima loca ſuppeditant) omnia quæ ab illis parata fuerant, itémque Seleuciam & Babylonẽ deſertas celeriter cepit, ac paulo pòſt Cteſiphontem, quam vrbem diripiẽdam reliquit militibus; & in ea cædem maximam fecit, cepítque ſuperſtitum hominum ad centum millia. Vologæſum tamen non eſt inſequutus, neque Cteſiphontem retinuit, ſed tanquam ob id ſolum veniſſet vt eam diriperet, diſceſſit coactus ignoratione locorum & inopia neceſſariarum B rerum, reuerſúſque eſt alia via, quòd fœnum lignáque inuenta in ſuperiore itinere conſumpta eſſent. Pars pedeſtris exercitus iter fecit ad ſuperiorem ripam Tigris: pars nauibus vecta eſt. Poſt hæc Seuerus vt tranſiit in Meſopotamiam, Atra, quæ non longè aberant, fruſtrà adortus eſt. Quinetiam pleræq; machinæ ipſius exuſtæ ſunt, magnóque numero militum interfecto, multi ſaucii fuerunt. quamobrem inde caſtra mouit. Dum autem bellum gereret, iuſſerat occidi duos clariſſimos viros, Iulium Criſpum tribunum prætorianorum militum, C quòd defeſſus belli laboribus ac ira incitatus cecinerat carmen Maronis, quo carmine vnus ex militibus Turni, qui bellum cum AEnea gerebãt, dolet nulla ratione magnum numerum hominum perire vt Turnus Lauiniam in vxorem ducat: Valeriúmque militem, qui Criſpum accuſauerat, tribunum in eius locum deſignauit. Occiderat præterea Lætum, quòd vir prudentiſſimus & militibus charus erat. hi enim niſi Læto duce ſe negabant militaturos. Cuius cædis cauſa timorem incuſſit militibus, quaſi contra voluntatem ſuam id facinus eſ-D ſent auſi: quippe veram cauſam nullam, niſi inuidiã, habebat. Comparato magno commeatu, paratíſque machinis, iterum in Atra exercitum duxit. Graue enim eſſe ſtatuebat, captis cæteris, eam vrbem ſolam atque in medio poſitam reſiſtere. Itaq; in eam rem magnos ſumptus fecit, amiſitque machinas omnes, præter eas quas Priſcum ſuprà feciſſe diximus. Amiſit præterea milites complures: quippe etiam dum pabularentur, cædebantur, impetum faciẽte in ipſos celeriter barbaro equitatu

Arabum, & Atrenis longiſſimè iaculantibus, teláque A
ita coniicientibus machinis quibuſdam vt ſæpe ſatellites Seueri proſternerent. nam vno impulſu bina tela emittebant, coniiciebantúrque multa manibus & arcubus multorum: ſed maximum damnum intulerunt Seuerianis quum propius ad muros accederent: multò verò maius, quum aliquam eius partem diruiſſent. Tum enim naphtha, quod ex genere bituminis eſſe ſuprà dictum eſt, coniecerunt in eos, quo machinæ, militéſque omnes quos attigit, conflagrauerunt: atque hæc Seuerus ſpectabat ex ſuperiore loco. Quum autem pars ali- B
qua muri corruiſſet extrinſecus, velléntque cuncti milites promptis animis reliquum inuadere, Seuerus prohibuit ne id facerent, iuſsitque palàm vbique canere receptui, propterea quòd magna erat opinio grandem pecuniam & Solis donaria in eo oppido repoſita eſſe, ſperabátque Arabas, ne vi capti redigerentur in ſeruitutem, hunc theſaurum perfacilè indicaturos. Sed vno interiecto die poſtquam videt ad ſe legatos ab Atrenis non venire vt deditionem facerent, imperauit militibus vt in murum (quanquam noctu inſtauratus fue- C
rat) irrumperent. Cui dum nemo ex militibus Europæ, qui poterant aliquid perficere, parere voluit, Syri coacti pro illis irruptionem facere, magnam cladem acceperunt. Itaque Deus vrbem liberauit, qui per Seuerum reuocauit milites quum poſſent in ipſam ingredi, & Seuerum cupientem eandem poſtea capere, per milites prohibuit. Quamobrem Seuerus tam anxio fuit animo & ſolicito, vt quum ab eo vnus ex ducibus ipſius tantummodo peteret quingẽtos quinquaginta milites Europæ, ſéque ſine reliquorum periculo vrbem capturum D
polliceretur, ita cunctis audientibus reſponderit: Vnde, (inquit) tot milites habebo? Id ab eo propterea dictum eſt, quòd milites dicto audientes non eſſent. Quum autem tenuiſſet illam vrbem obſeſſam ſpatio x x dierum, venit in Palæſtinam, ac Pompeio parentauit: inde profectus in AEgyptum, totam regionem vidit, occultáſq; res in ea & penitus abditas conquiſiuit. Nihil enim fuit diuinarũ aut humanarum rerũ quod ille non potuerit

A perſcrutari: præterea libros omnes in quibus arcana cõtinentur, quique potuerunt inueniri, ferè ex omnibus adytis ſuſtulit. Clauſit monumentũ Alexandri, ne quiſquam corpus eius videret in poſterum, néve ea quæ in ipſo ſcripta erant, legeret. Quæ quum ab eo facta ſint, mihi nõ eſt neceſſe ſcribere cætera quæ ad AEgyptum pertinent: quanquam ea quæ de Nilo habeo multis rationibus perſpecta atque cognita, iure poſſum referre. Is ex monte Atlante certò fluit, qui mons eſt in Macennitide, non longè ab oceano, qua parte ſpectat ad occaſum ſolis. Mons eſt longè omnium altiſſimus, quem poëtæ ob eam cauſam columnam cæli eſſe dixerũt: nam ad ſummum eius verticem nemo aſcendit vnquam, neque culmina videre potuit, quamobrem plenus eſt perpetuis niuibus, ex quibus æſtate magnam copiam aquæ emittit, quum alioqui ad radices vndique paludes habeat, quæ tunc multò fiunt maiores, augetúrque Nilus, propterea quòd fons eius eſt, vt ex crocodilis cæteríſque quæ vtrobique naſcuntur, coniicitur. Neque verò mirari quiſquã debet, ſi nos ea diximus quæ ſunt à veteribus Græcis ignorata. Nã Macennitæ propter Mauritaniam inferiorem habitant, multiq; ex iis qui illic bella gerunt, ad Atlantem perueniunt: ſed de his hactenus. Interea Plautianus, cuius erat apud Seuerum maxima autoritas, quíque præfecti poteſtatem habebat, erátque omnium hominum potentiſſimus, morte affecit magnum numerum priuatorum hominum & optimatũ. Is erat homo inexplebili cupiditate: omnia enim petebat ab omnibus, & capiebat omnia, nullámque gentẽ, nullam ciuitatem reliquit quam nõ prædaretur: quúmque cuncta diriperet vndiquaque, ea congerebat domum ſuam, multóque plura munera ab omnibus ad eum quàm ad Seuerum mittebantur. Poſtremò equos tigribus ſimillimos ex inſulis maris rubri, à ſole, miſſis centurionibus furatus eſt. hoc enim vno infinitam eius cupiditatem videor oſtendiſſe. Quanquam & illud addendum videtur, centum ciues Romanos nobiles viros domi ab eo exciſos eſſe, id quod nemo noſtrûm antequam ipſe moreretur, intellexerat. Quibus ex rebus

perciPi poteſt quanta fuerit hominis peruerſitas atque A potentia. Excidit autem non ſolùm pueros & adoleſcentes, ſed etiam viros, quorum nõnullis vxores erant: ídque fecit vt Plautilla filia eius, quam poſtea Antoninus vxorem duxit, haberet magnum eunuchorum famulatum. Nos quidem eoſdẽ homines eunuchos, maritos, patres, priuatos teſtibus, exectos, & barbatos vidimus. Ex quo non iniuria dici poteſt, Plautianum omnibus hominibus atq; adeò ipſis principibus Romanis potentiorem fuiſſe. Etenim præter cætera, ſtatuæ ei multo plures & maiores quàm illis, nõ ſolùm in aliis ciuitatibus, B ſed etiam Romæ, neque tantùm à priuatis ciuibus, ſed etiam ab ipſo ſenatu collocatæ ſunt. Per fortunam eius iurabant cuncti milites ac ſenatores, próque eius ſalute publicè ſupplicabatur. In cauſa harum rerum fuerat potiſſimùm Seuerus, qui ei ita permiſerat omnia vt ille imperatoris, ipſe præfecti loco eſſet. quicquid enim diceret aut ageret Seuerus, id ille perſpectum habebat: arcana verò Plautiani ſciebat nemo. Huius filiam Seuerus filio ſuo in matrimonium dedit, poſthabitis multis virginibus nobiliſſimis atque pulcherrimis, ipſúmque C Plautianum deſignauit conſulem, quem ferè cupiebat ſucceſſorem imperii relinquere. Nam ita de eo ſcripſit in epiſtola quadam, Virum (inquit) diligo, vt cupiam eum mihi eſſe ſuperſtitem: patiebatúrque illum recipi in potiora diuerſoria, réſque ad victum neceſſarias meliores habere & copioſiores. Itaque quum aliquando Nicææ, quæ mea eſt patria, mugilem poſtularet, quos maximos ille fert lacus, miſit qui à Plautiano peterent, acceptúmque ab eo ad ſe perferrent. Quòd ſi ad comminuendam eius potentiam videbatur nõnulla facere, ta- D men his contrariis, multóque maioribus & clarioribus rebus cætera omnia obſcurabantur. Quocirca Tyanis quum Seuerus Plautianum ægrotãtem viſitaret, milites Plautiani nõ ſunt paſſi eos qui Seuerũ conſequebantur, vnà ingredi. Et quidam quum actiones haberet in Plautianum, iuſſus à Seuero, quum eſſet otioſus, vt aliquã actionẽ intẽderet, Nõ poſſum (inquit) niſi Plautianus mihi iuſſerit: adeo potẽtior erat Seuero in rebus omnibus

A vt etiam apud eum Iuliam Auguſtam ſemper calumniatus ſit, & in eam de matronis nobilibus tormentis quæſiuerit: quæ dum ob eam cauſam philoſopharetur, & tempus cũ ſophiſtis tranſigeret, Plautianus homo profuſa luxurie vomebat in couiuiis, quòd nihil poſſet propter cibi vinique maximam copiam concoquere: puerisque ac puellis non ſine magno probro vtebatur, quũ tamen vetaret vxori ſuæ vt neminem aſpiceret, neque ſineret vllo pacto vt ab aliquo, ne ab ipſo quidem Seuero aut Iulia, conſpiceretur. Per id tempus factum eſt
B mulierum certamen, in quo tanta conuenerat multitudo athletarum, vt mirarentur omnes quemadmodum eos ſtadium caperet. In quo certamine quum mulieres crudeliſſimè pugnauiſſent, eſſéntque ob eam cauſam cæteras nobiliſſimas fœminas conuitiis cõſectatæ, cautum eſt ne qua mulier vſquam in reliquũ tempus muneribus gladiatoriis fungeretur. Quum igitur eſſent ſtatuæ complures factæ Plautiano (oportet enim res geſtas exponere) Seuerus iniquo animo ferens tantam ſtatuarum multitudinem, diſſipare quaſdam ex iis cœpit. Qua
C de cauſa rumor fuit in pleriſq; ciuitatibus, ipſum Plautianum oppreſſum eſſe & penitus interiiſſe, multíque ſtatuas eius conciderunt, de quibus poſtea ſupplicium eſt ſumptum. Fuit in eorum numero Racius Conſtans, vir clariſſimus, qui Sardiniæ præerat. Quarum rerum ego mentionem feci, propterea quòd quum orator qui Conſtantem accuſauit, multa dixiſſet, atque illud imprimis, Cælum ruere citius poſſe quàm Plautiano damnum à Seuero inferri: quibus rebus, atq; iis quæ ſunt eiuſdem generis, dicente illo, fides haberi poterat me-
D ritò: quúmque Seuerus audacter nobis qui vnà iudices eramus, confirmaſſet, non poſſe vllum malum ab ſe Plautiano accidere, non tamen perpetuò floruit Plautianus, ſed aliquanto tempore pòſt occiſus eſt, cunctæque ſtatuæ ipſius diſſipatæ ſunt. Antequam auté id fieret, cetus maximus appulit in eum portum quem Auguſti eſſe dicimus, in eóque captus eſt. Cuius ceti figura introducta in amphitheatrum, quinquaginta vrſos abſorbuit. Præterea cometes Romæ per multos dies viſus

eſt, fuítque opinio eum magnum aliquod malum portendere. Interea Seuerus poſtquam attigit decennium principatus ſui, congiario populo prætorianiſque militibus dato, eis tot aureos quot annos imperauerat, dedit. Quam ob cauſam ſibi mirum in modum placebat, quum reuera nemo vnquam ſimul tantundem eis dediſſet. conſumpta ſunt enim in ea largitione aureorum vicies centena millia. Eodem anno celebratæ ſunt nuptiæ Antonini filii Seueri, & Plautillæ Plautiani filiæ. Is tantum filiæ ſuæ dedit, quantum reginis quinquaginta ſatis fuiſſet. quæ omnia per forum vidimus comportari in palatium, in quo nobis epulum datum eſt regio & barbarico apparatu. Aderant enim epulæ rerum omnium quibus veſci homines ſolent, multáque in his cocta, multa cruda, nonnulla etiam viua cepimus. Tum edita ſunt varia ſpectacula propter reditum Seueri, & decennium principatus eius, ac victorias quas reportauerat: in quibus ſpectaculis apri ſexaginta Plautiani inuicem certauerunt iuſſi, cæſæque ſunt aliæ permultæ beſtiæ, atque imprimis elephas & crocota. Id animal eſt Indicum, ac tum primùm, quod ſciam, Romam aduectum eſt. Color eius eſt leænæ permixtæ cum tigri: figura quodammodo ex cane & vulpe conſtat. Earum receptaculum in amphitheatro ædificatum erat inſtar nauis, ita vt reciperet quadringentas feras, eáſdemq; ſimul omnes redderet: qua ex naui ſubitò diſſoluta exilierunt vrſi, leænæ, pantheræ, ſtruthiones, onagri, biſſones, quod genus boum eſt patria & aſpectu barbarum. Itaque ſeptingentæ feræ, manſuetæve beſtiæ ſimul cõcurrere, & poſtea confodi viſæ ſunt. Occiſis enim ſingulis diebus centum, pro numero dierum feſtorum, qui ſeptem fuerunt, ſeptingentæ ſunt occiſæ. Per eos dies reſplenduit in monte Bæbio ignis maximus, in eóq; tanti mugitus extitere, vt Capuam vſque audirentur: in qua ciuitate ego, quoties moror in Italia, habitare ſoleo. nam eum locũ mihi delegi certis de cauſis, ſed præſertim vt haberem otium quod vacuus à curis moleſtiíſque vrbis, in ſcribenda hac hiſtoria conſumerẽ. Videbatur igitur ex iis quæ in Bæbio acciderũt, quandam

A rerum commutationem fore, quæ in Plautiano paulo pòſt eſt facta. Verè enim Plautianus magnus vel ſummus potius erat, ita vt populus aliquando diceret in circo, Quid tremis? cur palles? tu quidem certè pluſquam tres viri poſſides. Id ei ſcilicet non dicebatur, ſed alteri. Significabāt autem tres viros, Seuerū cum duobus filiis, Antonino & Geta. Pallebat verò Plautianus & tremebat ſemper, cum propter rationem victus quam inſtituerat, tum propter ſpem metúmq; futurarum rerum in quibus erat. At horum magna pars vel latebat Seuerū,
B vel ſi ſciebat, ea ſe diſſimulabat ſcire. Sed poſtquā Geta frater ſignificauit Seuero omnia quæ Plautianus agebat (quippe illum oderat, nec metuebat amplius) Seuerus Getæ ſtatuā ex ære in foro poſuit, deſiitq; habere Plautianum in tanto honore, magnáque ex parte potētiam eius comminuere cœpit. Quas ob res moleſtè ferens Plautianus, Antonino quem antè propter filiam ſuam quæ ab eo minus honorificè tractabatur, oderat, infenſus atque inimicus fuit, quaſi autori iſtius ignominiæ, ſéque cum eo geſſit acerbius. His rebus permotus An-
C toninus, iratúſque vxori fœminæ impudentiſſimæ, atque ipſi Plautiano, qui non ſolùm conquirebat omnia quæ Antoninus ageret, ſed etiam eum moleſtè increpabat in rebus omnibus, ab eo ſe vindicare & liberare ſtatuit. Itaq; per Euodum educatorē ſuum, Saturnino cēturioni aliiſque viris duobus itidem centurionibus perſuaſit, vt renuntiarēt Seuero iuſſiſſe Plautianum decem cēturionibus, ex quorum numero eſſent ipſi, Seuerum cum Antonino occidere. Id centuriones faciunt, recitántque literas Seuero, quas aiunt ſe ob hanc cauſam
D à Plautiano accepiſſe. Hæc, ſtatim peractis ſpectaculis quæ in palatio fiebant heroibus, dimiſſóque populo quum eſſet cœnæ tempus, acta ſunt: quibus ex rebus cōmentum argui facillimè poterat. Neq; enim Plautianus auſus fuiſſet decem centurionibus ſimul, neque Romæ neque in palatio, illo die aut hora quicquam tale præcipere, præſertim per literas: ſed tamen viſum eſt credibile Seuero, propterea quòd ſuperiore nocte viderat per quietem Albinum viuere, ſibique inſidias parare.

Itaque Plautianum diligenter tanquam ob alias cauſas A
accerſi iuſſit. Qui vt venit, vel potius vt mors ei diuinitus denuntiata eſt.nam quòd mulæ quæ currum eius agebãt,cecidiſſent in palatio,& quòd ianitores qui erãt ad cancellos,eum ſolum intrare permiſiſſent,prohibitis iis qui conſequebantur, vt eundem comitibus Seueri Tyanis feciſſe ſuprà diximus, cœpit habere rem ſuſpectam,& pertimeſcere: tamen quia neſciebat quomodo retrocederet,ingreditur. Hic Seuerus cum eo loquitur perhumaniter. Quid enim(inquit)tibi venit in mẽtem? aut quamobrem nos voluiſti interficere? Dum ei poteſtatem reſpondendi facit,parátque ſe vt defenſionẽ eius audiat, Antoninus Plautiano neganti, admirantíque orationem Seueri,facto impetu gladium ei abſtulit,eúmque pugno percuſſit. Volebat Antoninus Plautianum ſua manu occidere,quum is diceret, Tu me præueniſti: ſed prohibitus à patre,iuſſit vni ex famulis,vt ipſum interficeret. Interea quidam ex iis qui aderant, pilis ex mento eius euulſis, ipſum Iuliæ Plautillæque quæ tum ſimul erant, admouit, antequam aliquid audiuiſſent: Vos verò (inquit) veſtrum Plautianum videte. quæ res alteri fuit mœrori, àlteri ſolatio. Itaque Plautianus noſtra memoria omnium hominum potentiſſimus,quem magis quàm ipſum principem metuebant omnes,quíq; ſpe multo maiore elatus fuerat, à genero interficitur, éque palatio proiicitur in viam: quamuis elatus tandem iuſſu Seueri, & ſepultura affectus ſit. Poſt hæc Seuerus ſenatum conuocat in curiam, neque tamẽ Plautianum criminatur, tantummodo dolet conditionem humani generis, quòd ſummos honores nõ ferat, accuſátque ſe quòd illum tanto honore & beneuolentia proſequutus eſſet: dein eos qui conſilium & inſidias Plautiani indicauerant,omnia referre ad nos iubet,eiectis è ſenatu iis qui minus erant neceſſarii, vt dum nihil exponeret ipſe, ſe non magnã fidem indicibus habere oſtẽderet. Venẽre multi in maximum periculum Plautiani cauſa: nonnulli etiam morte affecti ſunt. Cœranus quidem quum ſe amicum Plautiani eſſe ſemper diceret, vt plerique omnes ſolent fortunatis hominibus, eos qui primi ante

A alios vocati Plautianum ſalutatum venirent, comitari ſolebat vſque ad poſtremas fores: quicum etſi Plautianus non communicabat ſecreta conſilia, tamen quòd medius inter vtráſque fores morari conſueuerat, licet Plautiano foris eſſet, tamen cæteris intus eſſe videbatur, ob eámque cauſam magis ſuſpectus fuit. Augebat ſuſpicionem quòd quum Plautianus vidiſſet in ſomnis paucos piſces, dum è Tiberi exirent, ad pedes ſuos accidere, reſpondit eum terræ mariſque imperium habiturum. Itaque relegatus in inſulam ſeptem annos fuit:
B deinde reſtitutus, primúſque ex AEgyptiis hominibus cooptatus in ordinem ſenatorium, factus eſt conſul, vt Pompeius, nullo antè geſto magiſtratu. Cæcilius autem Agricola, qui in primis aſſentatoribus Plautiani habebatur, quíque nequitia ac libidine nemini ſecúdus erat, capite damnatus domum venit, plenúſque vini refrigerati, poculum quod duobus millibus aureorum emptũ fuerat, alliſit, ipſe ſecta vena ſuper id mortuus eſt. Saturninus quoque & Euodus licet tunc honore affecti ſint, tamen ab Antonino poſtea occiſi ſunt. Quúmque nos
C Euodum decreto ornaremus laudibus, Seuerus vetuit his verbis, Turpe eſt (inquit) id de viro Cæſariano in veſtris decretis ſcriptum inueniri. Neque enim ſinebat hunc Seuerus, neque reliquos Cæſarianos libertos iniuriam facere, aut inſolentes eſſe. Quúmque bene ob hanc cauſam audiret, ipſum aliquando collaudauit ſenatus, ac magno edito clamore, Omnes (inquit) rectè faciunt omnia, propterea quòd tu iuſtiſſimè imperas. Plautilla autem Plautúſque filii Plautiani tunc incolumes euaſerunt, in Liparam relegati, licet ſub Antoni-
D no poſtea interfecti ſint, vixeréque calamitoſè atque in maximo metu & inopia neceſſariarum rerum. Tum filii Seueri, Antoninus & Geta Plautiano tanquam pædagogo liberati, cœpêre omnia pro libidine agere, mulieres dedecore afficere, pueros violare, colligere pecuniam, gladiatores atque aurigas ſibi ſocietate deuincire, ſéque inuicem imitari propter factorum ſimilitudinem, & tamen inter ſe contrariis ſtudiis diſſidere. Nam ſicui vnus eorum ſe addiceret, alter aduerſarium eius

A prorſus eligebat: denique quum exercendi cauſa de curribus, quos agebant, equi parui certarent inter ſe, in in tantam contentionem venerunt vt Antoninus ex curru ceciderit, ac crus fregerit. Interea Seuerus apertè multas cædes fecit, atque imprimis Quintilli Plautiani viri nobiliſſimi, qui erat vnus ex primis ſenatoribus: quúmque iam eſſet grandis natu, viuerétque ruri, nec quicquam quæreret aut faceret curioſius, tamen calumniam non effugit, ſublatúſque eſt. Hic paulo antequã moreretur, poſtulauit vt ea quæ ad ſepulturam ſuam iamdudum comparauerat, ad ſe perferretur. Quæ poſtquam vidit vetuſtate conſumpta, Quid hoc rei eſt (inquit) ita ne cunctati ſumus? deinde facto ſacrificio, Idem (inquit) peto à diis immortalibus quod Adriano Seuerianus optauit. itaque interiit. Pòſt edita ſunt certamina gladiatoria, in quibus præter alia, decem tigres ſimul confoſſæ ſunt. Poſt hæc exitum habuerunt ea quæ ad Apronianum pertinent ſanè auditu perquàm admirabilia. Accuſatus eſt enim, dictum olim fuiſſe, nutricem eius vidiſſe per quietem eum regnaturum, ipſúmque ob eam cauſam magicis artibus vſum eſſe. Quamobrem C abſens (præerat enim Aſiæ) condemnatus eſt. Quúmq; legerentur in ſenatu quæ quæſtiones in ipſum eſſent habitæ, ſcriptum inuenimus, interrogatos fuiſſe eos de quibus quæſtio habebatur, quis narrauiſſet ſomnium, quíſve audiuiſſet: atque vnum ex iis reſpondiſſe cum alia multa, tum verò ſe præterea ſenatorem quendam caluum quaſi per tranſennam aſpicientem vidiſſe. Id vbi nos audiuimus, valde conturbati fuimus. neque enim ille nomen cuiuſquam dixerat, neque Seuerus ſcripſerat. Hoc metu correpti fuère etiã ii qui nunquã Apronianum conuenerant, neque ſolùm calui ſed etiam recaluaſtri: noſtrúmque ſatis confidebat nemo, niſi ii qui valde comati erant. Quúmque illos cuncti circumſpiceremus, primò rumor erat hunc eſſe, mox alium. Ego quidem (quanquam eſt perridiculum) tamen non reticebo id quod mihi tum accidit: tantam mihi hæc res attulit perturbationem, vt ſtatim capillos mei capitis requiſiuerim, eóſque manu attrectauerim: idémque ab

A aliis permultis factum eſt. Imprimis obſeruabamus eos qui calui eſſe videbantur, quaſi in illos periculum noſtrum reiiceremus. idque fecimus, antè quàm legeretur illum ſenatorem caluum indutum fuiſſe veſte purpurea. Nam poſtquam id recitatum eſt, omnes in Bæbium Marcellinum oculos cõiecimus. is enim tum ædilis fuerat, ac maximè caluus erat. Marcellinus ſurrexit illicò, & in mediũ venit, Me verò (inquit) ille agnoſcet, ſiquidem vidit. Quo facto à nobis collaudato, index introducitur, tacétque diu præſente Marcellino, circum-
B ſpiciens quem agnoſceret: tandem obſeruato nutu cuiuſdam obſcuro, Marcellinum reſpicit, ipſúmq; eſſe ait. Hic igitur Marcellinus, quòd homo caluus viſus eſſet quaſi per tranſennam aſpicere, educitur è ſenatu, laméntatúrque maximé. Qúumque tranſiret per forum, noluit procedere longius, ſed ibi filiis quatuor quos habebat ſalutatis, orationem habuit miſerabilem: Hoc vnum (inquit) magno me dolore afficit filii chariſſimi, quòd vos ſuperſtites relinquo: dein obtrũcatus eſt antè quàm eſſet renuntiatum Seuero eum condemnatũ eſſe.
C Huic autor mortis fuit Pollenius Sebennius, cuius iniuria tam atrox non potuit impunita diſcedere. Quum enim præfectus fuiſſet Noricis à Sabino, nihilque in ea præfectura bene adminiſtraſſet, magno dedecore affectus eſt. Nos quidem ipſum abiectum ad pedes & ſupplicem iacere vidimus, periiſſétque miſerè niſi veniam per Aſpacem patruum ſuum impetrauiſſet. Hic mordaciſſimus omnium hominum ac dicaciſſimus fuit; ſolebátque omnes homines contemnere, gratificari amicis, vlciſci inimicos. Feruntur eius multa ſalſa & vr-
D bana ἀποφθέγματα in multos, atque adeò in ipſum Seuerum. ex quibus eſt illud, quòd quũ Seuerus adſcriptus eſſet Marci familia, ita ei dixiſſe fertur, Gratulor (inquit) tibi Cæſar, quòd patrem inueneris: quaſi antè patrem non habuiſſet propter ignobilitatem & obſcuritatem generis. Sub id tempus Bulas homo Italus comparata manu ſexcentorum latronum in Italia, biennio maximas prædas fecit, imperatoribus tótque militibus præſentibus: quúmq; illum perſequerentur multi, Seuero

ipſum ſtudioſè diligentérque inueſtigante, viſus non videbatur, non inueniebatur inuentus, deprehenſus non capiebatur: idque maximis donis perficiebat homo magna prudentia præditus. Intelligebat enim non ſolùm qui Roma exirent & qui Brunduſium nauigarent, ſed etiam qui, qualéſve, & quot homines eſſent, & quantas facultates haberent. Ex quibus nonnullos dimittebat ſtatim, accepta aliqua parte eorum quæ habebant: artifices retinebat aliquanto tempore, vt eorum opera vteretur, eóſque deinde datis muneribus dimittebat. A

Quúmque duo ex prædonibus ipſius capti eſſent, eóſq; non multo tempore pòſt ad beſtias damnari oporteret, ipſe ad cuſtodem carceris venit, ſimulauítq; ſe regionis præfectum eſſe, ac paucis eiuſcemodi hominibus egere: itaque ſuos recepit ac liberauit. Dein acceſſit ad centurionem, cui mandatum erat à Seuero vt hos prædones tolleret: apud eum, tâquam alius ſit ipſe, ſe accuſat, promittítque ei, ſi ſequi velit, ſe latronem in manus daturum: pòſt eundem in vallem concauã & ſaxoſam ducit, tanquam ad Philicem capiendum (nam id Bulæ cognomen erat) ibi hominem facilè comprehendit, eóque facto conſcendit in tribunal, accepta veſte magiſtratus: tum ad ſe centurionem vocat, eíque radi caput iubet: Nuntia (inquit) dominis tuis, ipſos ſeruos ſuos alere ne latrocinétur. habebat enim complures Cæſarianos, partim exigua mercede conductos, partim nullo certo ſtipendio. Hæc dum ſigillatim cognoſceret Seuerus, ſtomachabatur quòd quũ aliorum opera hoſtes in Britannia vinceret, ipſe in Italia latrone inferior eſſet. Ob hanc cauſam mittit tribunum ſtipatorum cum magno equitum numero, eíque, niſi latronem ad ſe viuum adducat, grauiter minatur. Tribunus vbi intellexit latronẽ cum aliena vxore habere conſuetudinem, mulieri per virum perſuadet vt ſe ſecuro animo iuuare velit. Itaque latro huius mulieris ope in ſpelunca comprehenditur. Qui quum poſtea interrogaretur à Papiniano præfecto prætorio, cur latrocinium feciſſet, ita reſpondit, Et tu (inquit) cur præfectus es? Tãdem verò voce præconis ipſe beſtiis obiectus, turbáq; reliquorum prædonũ diſperſa B C D

A eſt, quòd tota vix ſexcentorum in ipſo repoſita eſſet. Poſt hæc Seuerus in Britanniam cum exercitu proficiſcitur, dum filios intemperantes eſſe, & legiones nimio otio affluentes corrumpi videt, ídque fecit quum ſciret ſe inde non eſſe reuerſurum, quod maximè cognouerat ex ſtellis ſub quibus natus erat. Id enim in laquearibus ædium quæ erant in palatio, in quibus ius reddebat, ſcriptum reliquit, ita vt ab omnibus, præter eam partem quæ ad horam, vt aiunt, qua natus eſſet, ſpectabat, videretur. Id enim vtrobique nō eodem modo inB ſculpſit: iámque idem audiuerat ex vatibus. Nam fulmē in ſtatuam ipſius, quæ ad eam portam collocata erat qua exercitum erat educturus, quæque ſpectabat in viā qua illuc itur, cecidit, tréſque literas de nomine eius deleuit. Itaque Seuerus, vt prædictum fuerat à vatibus, reuerſus non eſt: ſed tertio annò pòſt diſceſſit è vita, quū grandem pecuniam collegiſſet. Cæterùm Britannorū duo ſunt præſertim genera, Caledonii, & Mæatæ. nam cæterorum nomina ad hos ferè referuntur. Incolunt Mæatæ iuxta eum murum qui inſulam in duas partes C diuidit: Caledonii poſt illos ſunt. Poſſident vtrique montes aſperrimos, & ſine aqua: itémque campos deſertos, plenóſque paludibus: quódque mœnia non habent nec vrbes: agros nullos colunt: de præda & venatione, bacciſque arborum viuunt. nam piſces, quorum ibi maxima eſt & innumerabilis copia, non guſtant. Degunt in tentoriis nudi & ſine calceis: vtuntur communibus vxoribus, liberóſque omnes alunt. Apud hos populus magna ex parte principatum tenet: latrocinantur libentiſſimè: militant de curribus: equos habent paruos & celeD res: pedites currūt celerrimè: dum ſtant, firmiſſimi ſunt. Horum arma ſunt ſcutum & haſta breuis, in cuius inferiore parte pomum eſt ex ære, vt, dùm concutitur, hoſtes ſonitu perterrefaciant. Pugiones quoque habent: ſed imprimis famem, frigúſque, ac labores omnes perferunt. nam merſi in paludibus capite tenus, per multos dies inediam ſuſtinent: in ſyluis autem, corticibus atque radicibus arborum aluntur. Certum cibi genus parant ad omnia, quem ſi ceperint quanta eſt vnius fabæ magnitudo,

gnitudo, minimè eſurire aut ſitire ſolent. Quum igitur Britannia inſula talis ſit, incolas huiuſmodi habet. Eſt enim inſula, quod conſtitit illis temporibus, vt ſuprà dictum eſt. Ea patet in longitudinem ad millia paſſuum DCCCXCI: in latitudinem, qua parte latiſſima eſt, CCLXXXIX: qua verò parte eſt anguſtiſſima, XXXVII. Huius inſulæ pars paulo minus, quàm dimidia noſtra eſt. quam Seuerus quum vellet omnem in ſuam poteſtatem redigere, ingreſſus eſt in Caledoniam, eámque dum pertranſiret, habuit maxima negotia, quòd ſyluas cæderet, & loca alta perfoderet, quódque paludes obrueret aggere, & pontes in fluminibus faceret. Nullum enim prælium geſſit, neque copias hoſtiū instructas vidit, à quibus proponebantur conſultò oues bouéſq;, vt quum ea noſtri raperent, ac longè de via declinarent, facilè opprimerētur. Ad hæc noſtris aquæ valde oberāt, diſperſiſq; inſidiæ parabantur: quúmque nō poſſent iter facere, occidebantur à ſuis, vt ne ab hoſtibus caperētur. Itaq; mortui ſunt è noſtris ad quinquaginta millia. Neque tamen deſtitit Seuerus quouſque ad extremā inſulam venit, vbi varium curſum ſolis, itémq; noctium ac dierum æſtiuorum atque hybernorum magnitudinem diligentiſſimè cognouit. Tandem per omnem terram hoſtilem vectus (nam plurimùm propter imbecillitatem operta lectica vehebatur) reuertit ad ſocios, Britānis ad fœdus faciendum coactis, quòd non paruam regionis partem amiſiſſent. Perturbabat eum Antoninus & ſolicitabat maximè, non ſolùm quòd libidinoſe & petulanter viueret, ſed etiam quòd perſpicuum eſſet, ab eo, quū primùm daretur poteſtas, fratrē interfectum iri, quódq; iam ipſi Seuero inſidias feciſſet. Exiluerat enim aliquando è tabernaculo, exclamans ſibi à Caſtore iniuriam afferri. Hic erat vir omnium Cæſarianorum qui cum Seuero erant, optimus, cui conſilia Seueri credita, & cura cubiculi mandata erat: præſtóque fuére ſubitò pauci milites, qui antè ob eam cauſam inſtructi fuerant, à quibus vnà conclamatū eſt: at ii, quòd repentè viſus eſſet Seuerus, capti ſunt, atque in ſeditioſiores eſt animaduerſum. Præterea quum ambo proficiſcerentur ad Caledonios,

A vt arma ab iis caperent, & de fœderibus colloquerẽtur, Antoninus ipſum palàm ſua manu occidere eſt conatus. Nam quũ fortè equitarent vnà (Seuerus enim, licet ei plantæ pedum quæ ſanæ non erant, ſectæ eſſent, tamen equo vehebatur) equitarétq; pariter reliquus exercitus, & hoſtiũ copiæ viderentur, Antoninus equo refrænato magno ſilẽtio percommodè gladium diſtrinxit vt tergũ patris percuteret: quod vbi animaduerterũt ii qui ſimul equitabant, exclamauerunt protinus, eóq; clamore perterritus Antoninus, ſe abſtinuit. Seuerus etſi ad clamo-
B rem eorũ conuerſus gladium vidit, tamẽ nullum verbũ fecit, ſed perfectis pro tribunali rebus neceſſariis, reuertit in prætorium: ibi filium, & Papinianũ, & Caſtorem ad ſe vocat: dein gladium in medio collocari iubet. Hìc illum increpat quòd tantum facinus eſſet auſus cõmittere, quódque ſociis & hoſtibus videntibus nefariũ ſcelus facere conſtituiſſet: tandem ait, Si me cupis (inquit) interficere, hìc me interfice: nã etſi valens fui, nunc quidem certè ſenex ſum, & iaceo. Quòd ſi id recuſas aut times tua manu facere, adeſt tibi Papinianus præfectus,
C cui iubere potes vt me interficiat: nam is tibi quicquid præceperis, propterea quòd ſis imperator, efficiet. Hæc quum dixiſſet Seuerus, tamen nihil filio nocuit, quanquam ſæpe accuſabat Marcum quòd Cõmodum non ſuſtuliſſet, ac crebrò ipſi filio ſe id facturum minabatur. Sed ea Seuerus per iram dicebat: erant enim ei filii multo chariores quàm ciues: quãquam in hac re alterum ex filiis prodidit, dum certò ſciret quid ei eſſet euenturum. Poſt hæc defectio Britannorum iterum facta eſt: quamobrem Seuerus cõuocatis militibus, iuſſit vt regionem
D eorum inuaderent, atque omnes quibus occurriſſent, interficerent: idque præcepit his verſibus,

τῶν μή τις ὑπεκφύγῃ αἰπὺν ὄλεθρον,
Χεῖράς θ' ὑμετέρας· μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ
Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγῃ αἰπὺν ὄλεθρον.

Nemo manus fugiat veſtras cædémque cruẽtam:
Non fœtus grauida mater quem geſtat in aluo,
Horrendam effugiat cædem. Quo facto, quòd Caledonii ante Mæatas defecerant, comparabat ſe

vt bellum illic gereret. Sed dum in iis rebus eſſet, morbo extinctus eſt pridie nonas Februarii: tradúntque hunc morbum nónihil ab Antonino eſſe auctum. Antè quàm verò moreretur, fertur hæc liberis dixiſſe, (referã enim ea quæ dicta ſunt, ſine vllo ornatu verborum) Facite (inquit) vt conueniat inter vos: locupletate milites. cæteros omnes contemnite. Poſt hæc corpus eius more militari effertur à militibus, imponitúrque in rogum hoſtatum militum & filiorum ipſius curſu. Coniecêre in eum dona militaria ii qui tum habebant: filii ignem accenderunt: oſſa in vrnam factam ex porphyro coniecta Romam perlata, & in Antoniano repoſita ſunt. Fertur Seuerus hanc vrnam paulo antè quàm decederet è vita, iuſſiſſe ad ſe perferri: dein contrectaſſe, atque ita dixiſſe, Tu (inquit) virum capies quem totus orbis terrarum non cepit. Seuerus erat tardo corpore, ſed tamen forti, quanquam podagra valde imbecillũ fecerat: præterea acutiſſimo & excellentiſſimo ingenio, ſtudioſius bonarum artium: quarum ſcientiam quum eſſet conſequutus, conſilio plus quàm verbis poterat: erga amicos gratus, inimicis grauiſſimus: diligens in rebus gerendis, negligens in requirendo quis ſermo de ipſo haberetur: auidus pecuniæ, quam omnibus modis colligebat, niſi quòd eius cauſa nemini mortẽ attulit. In ſumptu parciſſimus erat: noua ædificia extruxit, vetera reſtituit: quippe Baccho & Herculi templum maximum ædificauit. Et quanquam magnos ſumptus fecit, tamen multa millia aureorum reliquit. Criminari ſolebat incontinentes, ob eámque cauſam leges de mœchis tulit, ex quibus quamplurimæ cædes factæ ſunt. Ego quidem, quũ conſul eſſem, inueni ſcriptũ in tabulis, tria millia mœchorum morte eſſe mulctata. Sed quum iam multi mortales in hanc pœnam inciderent, cœpit de iis quærere negligentius. Ex quo vrbanè imprimis Argétocoxi Caledonii vxor, Iuliæ Auguſtæ quæ ipſam mordebat, initis fœderibus, quòd ipſæ impudenter cum maribus verſarentur, dixiſſe fertur, Nos (inquit) multo melius explemus ea quæ naturæ poſtulat neceſſitas, quàm vos Romanæ: nam apertè cum optimis viris habemus cõſuetudinem:

A vos autem occultè peſſimi homines cõſtuprant:id enim à muliere Britāna dictum eſt. Cæterùm Seuerus, quum pax eſſet, ita vitam inſtituerat vt hæc omnia faceret: Prima luce ius reddebat, pòſt deambulabat, dicēs audiénſque ea quæ ad imperii vtilitatem pertinerēt: dein iudicabat ſeparatim, niſi celeberrimus dies feſtus eſſet, agebatúrq; cum eo optimè, quòd & litigantibus aquam quātum ſatis erat ſuppeditaret, & nobis vnà iudicantibus magnam libertatem in dicendis ſentētiis largiretur. Iudicabat autem ad meridiem: poſt meridiem equitabat B quātum poterat: poſt hanc exercitationem corporis lauabatur: tum prandebat ſolus, vel cum liberis ſatis opiparè & apparatè: poſt prandii tempus magna ex parte dormire conſueuerat. Excitatus ex ſomno, perſequebatur reliqua: imprimis verſabatur in ſtudio Græci & Latini ſermonis, quum interim deambularet. Sub veſperū iterum lauabatur, cœnabátq; cum ſuis domeſticis & familiaribus. nam ex aliis conuiuam admittebat neminē, certíſque diebus tantùm, iiſq; maximè neceſſariis, ſumptuoſas cœnas faciebat. Vixit annos LXV, menſes IX, C dies XV: erat enim natus III Idus Aprilis. Regnauit annos decem & ſeptem, menſes octo, dies tres. In ſumma adeò fuit in rebus gerendis acer & induſtrius, vt dixerit moriens, Agedum, ſiquid nos oportet facere.

ANTONINVS CAracallus.

POST mortem Seueri Antoninus totū imperium obtinuit: nam etſi dicebat id ſibi eſſe cum fratre cōmune, tamen reuera ſolus ſtatim imperare cœpit, diremítq; bellum cum hoſtibus, atq; ex eorum regione diſceſſit, & munita lo- D ca deſeruit. Domeſticos ſuos partim dimiſit: in quorum numero fuit Papinianus præfectus prætorio: partim oc-

cidi iuſſit, in quibus fuit Euodus educator ipſius & A
Caſtor, vxórque Plautilla cum Plauto fratre eius. In vrbe ſuſtulit hominem minimè quidem nobilem, ſed tamen percelebrem in eo ſtudio cui ſe dediderat. nam egregium aurigam, quòd eſſet factionis cõtrariæ, interfecit. Hic ſenex mortuus eſt poſteaquam coronatus eſſet in plurimis equorum certaminibus. obtinuerat enim coronas DCCLXXXII. quod antè contigerat nemini. Fratrem quoque, vel patre viuo, voluit interficere: ſed neque propter patrem tunc, neq; pòſt in itinere propter exercitum potuit, apud quem ille chariſſimus erat, præ- B
ſertim quòd facie patris ſimillimus eſſet. Sed poſtquam Romam venit, ipſum quoq; ſuſtulit. Simulabant hi mutuam inter ſe beneuolentiam, collaudabántque ſe inuicem, quum tamen agerent contraria. Nec erat obſcurũ fore vt aliquod magnũ malum ex ipſis exiſteret. Nam quum eſſet decretum à ſenatu, vt pro concordia vtriuſq; ſacrificaretur diis immortalibus, ac præſertim ipſi Concordiæ, victima à ſacerdotibus eius deæ ad ſacrificium comparata, conſul profectus eſt vt ſacra faceret. Sed nec is ſacerdotes, nec illi inuenire conſulem potuerunt, ſed C
omnem ferè noctẽ conſumpſerunt, dum ſe mutuò conquirerent, adeò vt ſacrificium fieri non potuerit: poſtridiéque eius diei duo lupi aſcendêre in capitolium, quos dum aliquot homines inſequerẽtur, alterum comprehenderunt in foro, alterum poſtea extra pomerium occiderunt. Quæ res ad Antoninum & Getam pertinuit. Statuerat Antoninus fratrẽ occidere Saturnalibus, tamẽ nequiuit, propterea quòd id facinus manifeſtius fuiſſet quàm vt potuiſſet occultari. Ex eo tempore complures eorum pugnæ factæ ſunt, quaſi mutuò contra ſe cõ- D
iuraſſent, contrariis præſidiis collocatis. Sed quum magnus numerus militum atq; gladiatorum domi foriſq;, dies atque noctes Getã cuſtodiret, perſuaſit matri vt ad ſe ambos in thalamum vocaret, vt in eo reconciliarẽtur. Eò Geta, qui matri cõfidebat, ingreditur cum Antonino: poſtquam intus fuêre, aliquot centuriones qui fuerant in inſidiis ab Antonino collocati, ſimul in Getam impetum faciunt, eúmque, qui viſis percuſſoribus ad

A matrem perfugerat, ac iam tum ex collo eius pẽdebat, adhærebátque ipſius pectori atque vberibus, occidunt lamentantem clamantémque in hæc verba, Mater, mater, genitrix, genitrix, fer opem, occidor. Itaque mater decepta, filiũ occiſum nefariè in ſinu ſuo conſpexit, eiúſque cædem intra ſua viſcera quodammodo, ex quibus ipſum pepererat, recepit. nam ita ſanguine perfuſa eſt vt vulnus quod ipſa accepit in manu, nihili faceret. Neque verò lamentata eſt aut luxit interitum filii, quanuis immaturũ oblatúmque miſerabiliter, (natus erat duos
B & xx annos, menſéſque ix) ſed quaſi foret in maxima felicitate, lætari & ridere coacta eſt, adeò verba eius nutúſque & color obſeruabantur. Itaque huic ſoli, quũ eſſet Auguſta, imperatoris vxor, & imperatorum mater, ne priuatim quidem licuit flere caſum acerbiſſimũ. Antoninus ſtatim, quãquam veſper erat, tamen ad milites proficiſcitur, exclamátque perpetuò in itinere, contra ſe factam eſſe coniurationem, ſéque in maximum periculum veniſſe. Pòſt vbi murum eſt ingreſſus, Saluete (inquit) commilitones: iam mihi quidem licet in
C vos maxima beneficia conferre. antè quàm enim audirent omnia, os eis tot promiſſis concluſit vt quod pium erat, intelligere non poſſent aut loqui. Ego (inquit) ſum vnus ex vobis, cupióque propter vos ſolos viuere vt multa vobis largiar. Veſtri enim ſunt theſauri omnes, optóq; imprimis vnà vobiſcum viuere: ſin minus, ſaltem vobiſcum mori. nec enim aliter volo quàm in bello ex hac vita diſcedere, quòd vel in eo mortem oppetere virum fortem, vel nuſquam deceat. Poſtero die in ſenatu pauca dixit in eandem ſententiam: quúmque ſurrexiſ-
D ſet è ſede, aſtarétque ad fores, Audite (inquit) rem maximam, vt totus orbis terrarum gaudeat. Omnes exules rei facti cuiuſvis ſceleris, quomodocunq; damnati ſint, reſtituãtur. Is quum exules hoc modo ex inſulis deduxiſſet, præſtitiſſétq; ſecuritatem nefariis & damnatis hominibus, eaſdem non ita multo pòſt repleuit, interfecítque ſubitò ex Cæſarianis militibúſque qui cum Geta fuerant, ad hominum mulierúmve viginti millia, vt quiſque in palatio fuit. Cæſi ſunt ex illuſtribus multi, &

maximè Papinianus, cuius interfectorem increpauit A
quòd eum ſecuri interfeciſſet, nó gladio. Cilonē quoq;
qui ipſum educauerat, & à quo multa beneficia acceperat,
qu.q; præfectus vrbi fuerat patris temporibus, quē
etiam patrem ſæpenumero appellauerat, vita priuare
voluit: ſed milites quos miſerat vt eum interficerent, direptis
vaſis argenteis, veſte, pecunia, cæteríſque rebus
eius omnibus, illum cum compedibus (nam captus erat
in balneis) & amictum induſio ducunt via ſacra vt perducant
in palatium, eúmque ibi interficiāt: tum veſtem
eius diſcindunt, & faciem percutiunt. Quod vbi plebs B
vidit cohortéſque vrbis, tumultuantur, horum pudore
adductus Antoninus metúq;, eis procedit obuiam,
ipſúmque Cilonem chlamyde contegit (nam tum ei
veſtis militaris erat.) Nolite (inquit) patrem meum iniuria
afficere, nolite educatorem percutere. Dein tribunus
cui mandatum erat vt illum occideret, cæteríque
milites qui vnà miſſi fuerāt, morte affecti ſunt, propterea
quòd, vt dicebat, Ciloni feciſſent inſidias: ſed reuera
propterea quòd illum non ſuſtuliſſent. Neque verò mihi
nunc eſt neceſſe percenſere numerando omnes clariſſimos C
viros, quibus ille nullā iuſtam ob cauſam mortem
attulit. Quanquam enim Dion, quòd eſſent celeberrimi
viri atq; notiſſimi illis temporibus, omnes perſequitur
nominatim: tamen mihi ſatis erit dicere eos omnes
quos ipſi collibitū fuit, quoquo iure quaq; iniuria
morte affectos, vrbémque Romā priuatam bonis viris,
comminutam & quodammodo mutilatam fuiſſe. Poſt
hæc ex his cædibus animum ad ludos applicat, in quibus
etiam multas cædes fecit. Nam vt omittam elephantum,
rhinocerotem, tigrim, hippotigrim cæſos in D
amphitheatro, quòd parui momenti ſint, gladiatorum
ſanguine potiſſimùm delectabatur: ex quorum numero
vnum Batonem nomine, coëgit eodē die cum tribus
certare continenter, eúmq; occiſum à poſtremo affecit
magnifica ſepultura. Cæterùm erga Alexandrum ita erat
affectus vt armis poculíſque ſimilibus iis quibus ille
vſus fuerat, vteretur: eíque complures ſtatuas in caſtris
atque adeo in vrbe collocauit, comparauitq; phalāgem

A ex ſolis Macedonibus, in qua erãt hominum ſexdecim millia, eámque phalangem Alexandri cognominauit. Hi vtebantur eodem armorũ genere quo viuo Alexandro armati fuerãt. Hæc erãt, galea facta ex crudo bouis corio, thorax ex lino triplex, ſcutum ex ære, lancea longa, haſta breuis, crepidæ, gladius. Quibus rebus minimè contentus, eundem Alexandrum Orientalẽ & Auguſtum appellauit, ſcripſitque aliquando ad ſenatũ, animum Alexãdri in corpus Auguſti introiſſe, vt quoniam illi fuerat vita breuis, in hoc viueret diutius. Philoſo-B phos qui ſunt Ariſtotelici nominati, tã magno eſt odio proſequutus vt voluerit libros Ariſtotelis comburere, atque Ariſtotelicis ſodalitates & cætera commoda quæ habebant in Alexãdria, ſuſtulerit, criminatus eos quòd Ariſtoteles cauſa mortis Alexandri viſus eſſet. Quúmq; hæc faceret, ducebat ſecum complures elephantos, vt in hac re Alexandrum vel potius Dionyſum imitari videretur. Igitur tanto amore proſequebatur Alexãdrum & Macedones, vt quum aliquando tribunum militũ Macedonem collaudaſſet, quòd inſiluiſſet in equum cele-C riter, interrogaſſétque primò cuias eſſet: quúmq; intellexiſſet Macedonem eſſe, rogauit nomen: pòſt vbi audiuit Antigonum eſſe, quæſiuit ex eo quod nomen fuiſſet patri: vtq; ipſum inuenit eſſe Philippo patre natũ: Cuncta (inquit) quæ cupiebam, habeo: cúmque ſtatim clarũ reddidit apud reliquas legiones, nec ita multo pòſt in ſenatorium & prætorium ordinem cooptauit. Alterum quoque cui nihil rei erat cum Macedonia, quíq; magna ſcelera commiſerat, ob eáque reus factus erat, poſtquã intellexit Alexandrum vocari, crebróque accuſatorẽ ita D dicere: Homicida Alexander, diis infeſtus Alexãder: perinde iratus eſt, atque ſi ipſe malè audiret: Niſi (inquit) tibi ſatis erit de Alexandro dictũ, periiſti. Hic Antoninus Alexandri amantiſſimus, militibus comis atque humanus erat; reliquos omnes ſpoliare, depeculari, & opprimere conabatur, atque imprimis ſenatores. nam præter cæteras exactiones pecuniæ, quæ erant innumerabiles, cogebamur, quum ipſe Roma proficiſceretur, cõplures domos & ſumptuoſa diuerſoria in mediis itineribus,

atq; iis breuiſſimis ædificare noſtris ſumptibus, in quibus non modò habitauit nunquam, ſed neque magnã eorum partem viſurus erat. Præterea amphitheatra & circos in omnibus locis, in quibus hyemauit aut ſe ſperauit hyematurum, gratis extruximus, eáque diruebantur illicò, adeo id agebat vt nos comminueret. Ipſe pecuniam erogabat in milites, vt ſuprà diximus, & beſtias, & equos, dum complures feras manſuetáſque beſtias, equóſque interficeret, quorũ partem capiebat à nobis coactis ea dare neceſſariò, partem emebat ipſe: centum enim apros aliquandò ſua manu confecit. Agitabat currus ornatu veneto, & ad omnia ardentiſſimus atq; incitatiſſimus erat. Inerat ei fraus & malitia matris Syriórumque, ex quibus illa orta fuerat. Præficiebat autem certaminibus vnum ex libertis cæteriſve locupletibus, vt in ea magnos ſumptus facerent, eóſq; colebat ſub flagello, atque aureos ab iis quaſi homo abiectiſſimus petebat. Dicebat ſe in agitandis curribus ſolẽ imitari, eáq; in re maximè gloriabatur. Igitur quandiu principatum tenuit Antoninus, adeò omnis orbis terrarum qui erat ſub eius imperio, vaſtatus ac direptus eſt, vt ludis circẽſibus populus Romanus ita conclamauerit, Nos viuos perdimus, vt mortuos ſepeliamus. Crebrò enim dicebat pecuniam ſibi ſoli eſſe oportere, præterea nemini, vt eam largiretur militibus. Quúmq; Iulia ipſum argueret quòd nimios ſumptus faceret in milites, dicerétque iam ſibi nullos reditus iure aut iniuria partos reliquos eſſe, gladium oſtentans reſpondit, Bono animo es (inquit) mater: nam nobis, quãdiu hunc habebimus, pecunia non deerit. Præterea poſſeſſiones & pecuniã largiebatur aſſentatoribus. Dedit enim Iunio Paulino decem millia aureorum, quod ipſum quanquam minus ex animo (erat enim mordax) ad prædam faciẽdam cohortatus eſſet, dixiſſétque eum, quoties iracundiam ſimularet, planè iratũ videri. Antoninus nihil cogitabat boni, (neque enim didicerat, id quod ipſe fatebatur) & ob eã cauſam nos, quos nouerat ſtudioſos eſſe bonarum artium, negligebat. Seuerus quidẽ inſtituerat eum omnibus rebus quæ ad virtutem pertinent, & corpus animúmque

A eius ita exercuerat vt quum iam eſſet imperator, verſaretur cum doctoribus, ac magnam diei partem philoſopharetur, vngeretúrque & equitaret ad millia paſſuum XCIIII, ſéque turbida tempeſtate in natádo exerceret. Quibus ex rebus quanquam valuit viribus corporis, tamen ipſum doctrinæ cepit obliuio non aliter quàm ſi nomen eius nunquam audiuiſſet. Nec tamẽ erat hebete ingenio, ſed acri & acuto ad intelligendum, promptáq; ad dicendum & parata celeritate: qua coniuncta pari licentia dum loqueretur quod in buccã veniſſet, nec puB deret ipſum aperire omnia, ſæpenumero voti compos erat. Quúmque tali ingenio præditus fuerit, nunc quẽadmodum ſe in bello geſſerit, dicendum eſt. Is, quũ ad ſe tanquam ad amicum Augarus rex Oſrœnorũ veniſſet, ei fidem fregit, comprehenſumque cõiecit in vincula, & Oſrœnen rege deſtitutam cepit: itémque regem Armeniorum qui cum filiis diſſentiebat, ad ſe vocauit amicè per literas, vt eos in concordiam reduceret, iiſq; eodem modo quo Augaro, vſus eſt: quanquã Armenii arma capere quàm ad ipſum deficere maluerũt. Quod C quum eſſet factum, ei nemo fidebat amplius, vt re ipſa cognoſceret quàm graue damnũ eſſet imperatori fraudem amicis facere. Neque verò piguit eum ſcribere ad ſenatũ de regibus Parthorum, quòd quũ fratres eſſent & diſſiderent inter ſe, reſpublica Parthorum ex eorum diſſenſione magnum detrimentum caperet: quaſi verò ob eam cauſam poſſet res barbarorum interire, & reſpublica Romana ſalua eſſet, ac non penitus euerſa, non ſolùm quòd cum magno malo ciuiũ, maxima præmia pro cæde fratris dederat militibus, ſed etiam quòd pleD rique rei fiebant per calumniã, non modò ii qui ad Getam aliquid ſcripſerant, aut ei Cæſari deſignato factóve imperatori fuerãt in prætorianis cohortibus, ſed etiam reliqui omnes quibus nihil vnquam rei cum illo fuerat. Nam ſiquis vel ſolum nomen Getæ ſcripſiſſet aut pronuntiaſſet, ſtatim morte mulctabatur, adeò vt ne poëtæ quidem in comœdiis eo nomine deinceps vterentur: fueréque proſcripta bona eorum omnium, in quorũ teſtamentis id nomen inuentum eſt ſcriptum. In neceſſi-

tatibus verò & vrgētibus bellis minimè magnus & excellens erat, quanquā ita diligenter obibat munera ſeruilia pariter cū cæteris militibus, vt cum iis pedibus iter faceret, vnà curreret, non vteretur balneo, non veſtem mutaret, ſed eundem cibum cum illis caperet, atque ex hoſtibus eos qui præſtarent viribus corporis, ad ſingulare certamē inuitaret: quum interim boni imperatoris officio, in quo ipſum eſſe potiſſimum oportebat, minimè fungeretur, quaſi victoria in illis laboribus poſita eſſet, non in hac diſciplina rei militaris. Bellum geſſit cum Cennis gente Celtica, quos ferunt tanta ira incitatos in Romanos irruiſſe, vt tela quibus illi ab Oſrœnis vulnerati erant, dentibus euellerent ex eorum corporibus, vt ne manus in illis cædendis defatigarent, permiſerúntq; ei redēpto libertatis nomine magna pecunia, vt ſaluus ſe in Germaniā reciperet. Horum vxores captæ à Romanis, interrogatæ ab Antonino, vtrum vendi an occidi mallent, mori ſe malle reſponderunt: quúmq; eſſent poſtea venditæ, omnes mortem ſibi conſciuerunt: nonnullæ vnà filios interfecerunt. Antonino cum cætera omnia, tum nummus adulterinus erat: nam pro argēto auróve quod nobis daret, plumbum argentatum & æs inauratum parabat. Fuit ægra valetudine, quòd morbis partim euidentibus, partim occultis correptus eſſet: ſed mente imprimis inſana. nam acerbis quibuſdam viſis agitari à patre ſæpenumero fratréque gladios geſtantibus videbatur. Quibus rebus vt medicinā faceret, multorum animas ex inferis euocauit, præſertim patris & Commodi. ex quibus nemo ei reſpondit, præter Commodum qui ita ait, στεῖχε δίκης ἆσσον, Perge ad ſuppliciū. Deinde alterum, idque de morte,

ἐκ κρυφίοισι τόποισιν ἔχων δυσαλθέα νοῦσον,

Quem grauis occulta vexat circum loca morbus.

Veſtales occidit quatuor, ex quibus vnam quantum in ipſo fuit, vitiauit: nam eum ad extremum vis in rebus venereis defecerat. qua ex re dicebatur flagitia obſcœna alterius generis facere. Huic virgini Clodia Læta nomen fuit, eáq; viua ſepulta eſt: quum tamen exclamaret ſcire ipſum Antoninū ſe virginem eſſe. Antoninus rarò

A ius reddebat, aut nunquam: ſed præter ſtudia cæterarũ rerum curioſus erat. nam ad eum minima quæque ex omnibus locis perferebantur, vetabátque ob eam cauſam ne milites qui illa audiuiſſent vidiſſéntve, ab alio quàm ab ipſo punirentur. Qua ex re omnia peruerſa erant, quòd ii etiam in nos tyrannidẽ exercerent. Id verò turpiſſimum fuit atque indigniſſimum ſenatu populóq; Romano, quòd eunuchus, natione Iberus, nomine Sẽpronius Rufus, moribus veneficus & præſtigiator, quíque huius rei cauſa fuerat à Seuero in inſulam deportatus, imperium in nos habuit: quanuis eſſet huius rei pœnas daturus, vt cæteri qui iudicum officio fungerentur.

B Antoninus mandabat nobis, velle ſe ſtatim poſt ortum ſolis ius reddere, tractaréq; ea quæ pertinerent ad publicam vtilitatem: quum tamen nos ad meridiem vſq; protraheret, ſæpe etiam ad veſperum: viſúmque eſt ei tandem aliquando, vt ne nos ſalutaret amplius non magis quàm plebẽ. Ipſe interea curioſè aliquid agere, vt ſuprà dictum eſt, currus agitare, beſtias cædere, obire munus gladiatorium, potare, ebrius eſſe. Ad hæc præſentibus

C nobis ac videntibus, cum alia ciborum genera, tum vinum in pateras & calices infuſum ad milites qui intus erant ad cuſtodiam ipſius, tranſmittere. Ita nonnunquã his cõfectis rebus ius reddebat. Hæc fecit quum hybernaret in Nicomedia, exercuitque phalangem Macedonicam, comparauitque duas ingentes machinas ad Armenicum & Parthicum bellum, vt illis in nauigia diſſolutis, in Syriam reueheretur. Multas cædes, aliáq; multa faciebat contra ius fáſque: denique grandem pecuniã inſumebat. Qui in re cæteríſq; omnibus minimè ob-

D temperabat matri iuſta & vtilia monenti, licet ei curam libellorum atque epiſtolarum vtriuſque generis, præter admodum neceſſarias, commiſiſſet, eiúſque nomen pariter cum ſuo & exercitus nomine poneret cum maximis laudibus in epiſtolis quas mittebat ad ſenatum, dũ omnes valere ſcriberet: nec opus eſt referre ab hac omnes primarios viros ſalutari nõ ſecus quàm ab illo cõſueuiſſe. Sed ea nihilominus philoſophabatur. hic negabat ſe egere vllis rebus neceſſariis, gloriabatúrque ma-

ximè, quòd tenuiſſimo victu eſſe cōtentus poſſet: quanuis nihil eſſet in terra maríque ac cælo quod nō ei priuatim publicéque præſtaremus. Magis & præſtigiatoribus ita delectabatur, vt Apollonium Cappadocem qui floruerat Domitiani temporibus, laude & honore affecerit. Hic præſtigiator fuerat ſolers & magus, eíq; monumentum faciendum curauit. Poſthæc bellum intulit Parthis, cuius belli cauſa fuit quòd Vologæſus Teridatē & Antiochum quēdam, quos ille poſcebat ad ſupplicium, non dederet. Erat Antiochus Cilix natione, qui primò philoſophiam Cynicorum ſimulauerat, eáque ex re magnam opem in bello tulerat militibus, quos, quū maximo frigore obriguiſſent, propterea confirmauit quòd ſe ipſe in niuem abiecerit, in eáque volutatus ſit. Sed quum ei Seuerus, atque ipſe Antoninus pecuniam dediſſent affeciſſéntque honore: his rebus elatus, cum Teridate ſe coniunxit, cum eóque ad Parthum defecit. Antoninus antequam excederet ex Nicomedia, ludos gladiatorios fecit ſuo natali die. nam ne illo quidem die abſtinuit à cædibus: fertúrque in his, quum vnus ex gladiatoribus victus ſupplicaret ei vt ſe conſeruaret, ita reſpondiſſe, Abi (inquit) ad aduerſarium, & ab eo ſalutem pete: mihi enim nō licet tibi ignoſcere. Sic homo miſer, cui fortaſſe aduerſarius vitam dediſſet, niſi eo modo reſponſum eſſet ab Antonino, interiit. Nō enim eſt auſus aduerſarius eum dimittere, ne humanior eſſe imperatore videretur. Qúmque talia faceret, fruerctúrque delitiis Antiochiæ, adeò vt mentum nudaſſet pilis, tamen querebatur ſe maximos labores perferre & in grauiſſimis periculis verſari, increpabátque ſenatum, quem dicebat otioſum eſſe, nihílque intelligere ſubitò, nec viritim ſententias dicere. Quinetiam ad extremum ſcripſit in hanc ſententiam, Ego (inquit) certò ſcio vos rebus à me geſtis minimè contentos fore: propterea in armis ſum, habeóque apud me milites, vt poſſim rumores qui de me perferuntur, contēnere. Poſtquam à Partho metu perterrito Teridatem & Antiochū recepit, ſtatim à bello deſtitit. Porrò Theocritum miſit cum exercitu in Armenios, à quibus victus magnā cladem accepit. Erat

A Theocritus natus ex ſeruo, & in orcheſtra verſatus; ſed tantæ apud Antoninum autoritatis vt planè ambobus præfectus ſuperior eſſet. AEqualem potentiam adeptus erat Epagathus homo itidem Cæſarianus, & pari ſcelere præditus. Theocritus autem ſurſum deorſum ferebatur commeatus & ſupellectilis comparandæ & mercaturæ faciendæ cauſa. quamobrem etiam complures interfecit. Fuit in eorum numero Flauius Titianus, qui quum eſſet procurator Alexādriæ, deliquiſſétque in Theocritū, ac Theocritus ob eam cauſam pro-

B ſiluiſſet è ſede, diſtrinxiſſétq; gladium, Id (inquit) vt ſaltator feciſti. Hác ob cauſam iratus Theocritus, eū interfici iuſſit. Antoninus licet ſe maximo amore proſequi Alexandrum oſtenderet, tamen ciues eius penè omnes funditus ſuſtulit. quum enim ab iis ſe argui & illudi intelligeret multis de cauſis, ſed præſertim propter cædem fratris, diſſimulata ira profectus eſt in Alexandriam, fingens ſe magno eorum deſiderio teneri. Pòſt vbi in ſuburbium venit, primos eius ciuitatis, qui ipſi cum ſacris atque abditis rebus proceſſerunt obuiam, excepit per-

C humaniter, eóſque admiſſos in conuiuium interfecit. Pòſt armauit omnem exercitum, inuaſitque vrbem: mox imperauit omnibus Alexandrinis vt domi manerent: ipſe vias occupauit & tecta: & vt ne ſigillatim calamitates perſequar in quas tum miſera vrbs incidit, tantam in ea cædem fecit vt non ſit auſus numerum interfectorum proferre, ſed ſcripſerit ad ſenatum, non referre qui & quot eſſent occiſi, propterea quòd omnes idem meriti fuiſſent. Pecunia partim direpta eſt, partim interiit. Periêre cum Alexandrinis peregrini multi, cum

D iiſque magna multitudo eorum qui cum Antonino venerant, eò quòd ignorarentur. Nam quum permagna eſſet ciuitas, in eáque cædes fierent dies noctéſq;, nemo poterat (licet maximè cuperet) alterū diſcernere, ſed moriebatur quiſque vt ſors ferebat; atque eorum corpora ſtatim coniiciebantur in profundas foſſas, vt cæteris incognita eſſet multitudo calamitatis. Id vbi factum eſt in ciues, peregrini omnes ex vrbe expulſi, præter mercatores, eorúmque facultates direptæ ſunt, fanis etiam

quibuſdam expilatis. Horum magnam partem Antoninus præſens vidénſque gerebat, imperabátque multa de templo Serapidis, in quo erat dies noctéſque homo tot cædibus pollutus. Sed quid hæc à me dicta ſunt, quando gladium quo fratrem interfecerat, deo conſecrare eſt auſus? His confectis rebus, ſpectacula & ſodalitates Alexandrinorum ſuſtulit. Ipſam Alexandriam diuidi in duas partes & præſidiis muniri iuſſit, ne ſecurè in reliquum tempus ciues ad ſe mutuò accederét. Hæc igitur in miſera Alexandria fecit fera Auſonia. nam ita ex extremo oraculo quod de ea re petitum fuerat, erat appellatus: prod túmque eſt memoriæ eum hoc nomine feræ delectatum eſſe, ſéque de eo iactauiſſe: quanuis huius oraculi cauſa multos, à quibus id fuerat relatum, occiderit. Poſt hæc exercitum duxit in Parthos, quòd ei Artabanus filiam quam deſponderat, nollet vxorem dare, quòd ſciret Antoninum verbo quidem poſtulare nuptias, re autem Parthorum regnum auferre cupere. Tum regionem quæ Mediam attingit, quòd in eam de improuiſo irruerat, magna ex parte vaſtauit: multa mœnia diruit: Arbela ſubegit, ac ſepulchra regũ Parthorum abiectis oſſibus ſubuertit. Verùm quia Parthi cum eo non venerunt ad manus, nihil de rebus geſtis ſcribi à me præcipuè poteſt, niſi quòd duo milites qui vtrem plenum vini rapuerant, ac vterque totam prædam ſibi vendicabat: quum ad imperatorem veniſſent, iuſsiq; eſſent ab eo vinum partiri, ſtrictis gladiis vtrem ſecuerũt, ita vt ſi eo pacto quiſque partem vini eſſet accepturus. ſcilicet adeo reuerebantur imperatorem ſuum, vt ei in huiuſcemodi rebus moleſtiam exhiberent, tantáq; prudentia præditi erant vt vtrem & vinum perderent. Barbari perfugerunt in montes, & trans Tigrim, vt ſe ad bellũ compararent: ídque celabat Antoninus, & quaſi omnino ſuperior fuiſſet, eos quos ne viderat quidem, ſe vicilſe gloriabatur: tum verò, quòd cum leone, qui improuiſò de monte deſcenderat, pugnaſſet. nam id in literis ſcripſit. Nec verò ſolùm, quòd ſpectabat ad cætera, viuebat in exercitu contra mores inſtitutáque maiorum, ſed etiam proprium genus indumenti in modum

A penulæ excogitauit. Id barbarum diſciſſúmque & conſutum erat ex multis partibus, eóque indutus erat ſemper, ex quo Caracallus cognominatus eſt: iuſsítque milites ſuos vt ſe eodem genere veſtis induerent. Itaque barbari poſtquam vidére hunc, ciúſque milites diſſolutos voluptatibus, quod præter cætera hyemarét in ædibus, in iiſque omnes facultates hoſpitum non aliter quàm ſuas conſumerent, vehementer excitati ſunt, tanquam eſſent illos ſocios pro hoſtibus habituri. Contrà ſe parabat Antoninus, cui tamen non licuit prælium cómittere, propterea quòd in mediis militibus quos habebat in maximo honore, & quibus potiſſimùm confidebat, occiſus eſt. Quum enim quidam vates dixiſſet in Aphrica, idque iam diuulgatum eſſet, oportere Macrinú præfectum prætorio, eiúſque filium Diadumenum regnare, miſſúſque Romam ob eam cauſam id ipſum Flauio Materniano, qui præerat vrbanis militibus, aperuiſſet, íſque ſtatim ad Antoninum ſcripſiſſet, fortè accidit vt hæ literæ in regionem Antiochi perferrétur ad Iuliam, cui mandatum erat, cuncta quæ mitterétur, diſcernere,

B

C ne ad Antoninum occupatú in terra hoſtili fruſtrà multitudo literarum mitteretur. Itémque alteræ literæ ab Vlpio Iuliano, qui tum mulctis exigendis præerat, rectà per alios tabellarios ad Macrinum perferuntur, in quibus ſcripta erant omnia quæ gererentur. Itaque Macrinus, dum mora facta eſſet in mittendis ad imperatorem literis, cognouiſſétque aliquanto tempore antè, quæ eſſent ad illum perſcripta, pertimuit ne ob eam rem morte afficeretur. Ad hanc cauſam accedebat, quòd Serapio quidá AEgyptius paucis antè diebus palàm dixerat Antonino, ipſum breui tempore victurum, eíque Macrinú ſucceſſurum: ob eámq; cauſam leoni primò obiectus, pòſt, quòd ei manum porrigenti pepercíſſet, vt aiunt, occiſus fuerat, quum poſſet, ſicuti dicebat, ſi vnum præterea diem vixiſſet, inuocatis nónullis dæmonibus hoc malum effugere. His de cauſis perterritus Macrinus, ratúſque de ſe actum eſſe, non cunctatur amplius, præſertim quòd Antoninus pleroſq; amicos & familiares eius variis de cauſis honore priuauerat. Itaque adhibet duos

D

milites

militeſ,qui tribuni erant in prætorianis cohortibus, & A Antonino priuatim irati erant, eique per ipſos inſidias parat.Hæc res hoc modo geſta eſt.VI Idus Aprilis, quũ Edeſſa iter faceret in Cariam, deſcendiſſétque ex equo ventris purgãdi cauſa,vnus ex iis tribunis qui miſſi fuerant,ad eum accedit, ſimulatã colloquendi cauſa: dein eum paruo pugione percutit,fugítque ſubitò, ta vt potuerit euadere ſi pugionẽ abieciſſet: ſed agnitus ab vno ex Scythis quos ſecũ habebat Antoninus,iaculo tranſfixus eſt.Hunc tribuni,tanquam ei auxilio veniſſent,interfecerunt.Itaque Antoninus hunc exitum habuit,vi- B xítq; annos XXIX,regnauit annos ſex,mẽſes duos, dies * Incidunt hoc loco multa quæ magnam admirationẽ habẽt.nam quum poſtremam profectionem pararet ex Antiochia, pater ei cum gladio aſtitit in ſomnis, aítq;, Vt tu(inquit)fratrem tuum interfeciſti,ita ego te interficiam.Itémq; vates palàm ei prædixére vt illum diẽ caueret,his verbis,Fores iecoris victimæ clauſæ ſunt. Adhæc quum per aliquam portã exiret, nullam habuit rationem leonis quem Acinacem nominabat,quémq; in ſuam mẽſam recipiebat,& lectum, quum is ipſum reti- C nuiſſet exeuntem,eiúſque veſtem fregiſſet: alebat enim Antoninus complures leones,ſecúmque nonnullos habebat ſemper: hunc verò publicè ſæpe deoſculabatur. Quæ quum ita ſint, factũ eſt paulo antè quàm necaretur,vt Alexandriæ magnũ incendium, ſicut ego accepi, omnem interiorem partem templi Serapidis inuaſerit, eóq; ſolus gladius quo fratrẽ interfecerat,conflagrauerit,cæteris omnibus ab iniuria ignis cõſeruatis. Præterea Romæ factis ludis circenſibus,ſimulachrum Martis, quod erat habitu triumphali,decidit. Quod etſi fortaſſe D minus admirationis habet, tamen id multo eſt maximũ quòd Praſini milites victi, vt viderũt in ſummo obeliſcò graculum maximè garrientem, cum omnes ſpectare ac repentè vno ore,quaſi præmeditati eſſent,ita cõclamare cœperũt, MARTIALIS AVE: Martialis,opportunè te vidimus.Id enim factum eſt non graculi cauſa cui Martialis nomen aliquando fuit:ſed quòd in eo,tanquã diuino quodam afflatu Martialem percuſſorẽ Antonini

A ſalutarent. Ipſe quoq; Antoninus mortẽ ſibi denuntiare nónullis viſus eſt in literis, quas poſtremas ſcripſit ad ſenatum, Deſinite (inquit) optare vt centum annos imperem. Hæc enim acclamatio ei iam inde à principio fieri ſemper cõſueuerat, eámq; ille tum primùm repudiauit, incuſauítq; eos quòd optarent ea quæ fieri nullo pacto poſſent. ſed reuera ſe paruo tẽpore regnaturum oſtẽdit. Quod quũ eſſet ſemel à nónullis diuulgatũ, mihi venit in mentẽ, eum nobis, quũ eſſemus in Nicomedia, epulũ dediſſe Saturnalibus, dixiſſeq; multa (vt par erat) in cõui-
B uio: pòſt vbi ſurrexiſſemus, vocaſſe me ac dixiſſe, Rectiſſimè verò (inquit) Dion, atq; veriſſimè Euripides dixit,

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων
Πολλὰ δ᾽ ἀέλπτως κραίνουσι θεοί,
Καὶ τὰ δοκηθέντ᾽ οὐκ ἐτελέσθη,
Τῶν δ᾽ ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

multas eſſe deorum formas, deóſq; multa præter ſpem conficere, miniméque facta eſſe ab his ea quæ ſperata fuerint, & tamen Deum deſperatis & inopinatis rebus exitum inuenire. Quæ res quum ita acciderit, mihi eo quidem tẽpore nugari viſus eſt his verſibus. Sed quum
C non multo pòſt occiſus eſſet, atque hunc ſermonẽ mecum habuiſſet poſtremum, illum vaticinatum eſſe quodammodo ac futura prædixiſſe exiſtimaui, non aliter quàm Iouem qui Belus cognominatur, colitúrq; Apameæ ciuitate Syriæ. nam is Seuero, quum adhuc vitam priuatam ageret, hos verſus dixerat,

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

Os oculosque deo ſimilis qui fulmina torquet,
Et Marti latus, & Neptuno pectora. Eidémq; im-
D peratori facto reſpõdit, Οἶκος δέ σοι πᾶς βήσεται δι᾽ αἵματος. Et tibi tota domus madefiet ſanguine. Mortuo Antonino, cognitum eſt eum magnum numerum veneni cuiuſuis generis ex iis qui ſuperiorẽ Aſiam incolũt, aſportari iuſſiſſe, emiſſéq; ad aureorum millia C C X X, vt quamplurimos quos collibitum fuiſſet, variis modis venenis tolleret, eaque omnia reperta igni exuſta ſunt. Qua ex re odium hominum in illum multo maius eſſe, ipſe malè apud omnes audire cœpit. Nec enim eum

Antoninum vocabãt amplius, ſed Caracallum, vt ſuprà dixi, & Tarantem: id erat nomen gladiatoris deformiſſimi, perexiguíque ac nefarii hominis. Itaq; is, quocunque nomine eum appellare placuerit, talis fuit. Mihi verò, antequam ille imperium adipiſceretur, præſcriptum eſt quodammodo à patre eius vt hæc conſcriberem. Nam eo iam mortuo viſus ſum videre omnem exercitum populi Romani armatum in magna planitie, atque ipſum Seuerum ſedentem in excelſo tribunali concionari apud milites, méque ſtare ante conſpectum eius vt audirem quæ diceret. Quẽ quum ille vidiſſet, huc ades, (inquit) Dion, vt omnia quæ dicuntur fiúntq;, diligenter intelligere & perſcribere poſſis. Igitur hæc Tarantis vita & interitus fuit. A B

MACRINVS.

MACRINVS natione Maurus ex ciuitate Sicelia Cæſarea, obſcuris natus eſt parentibus: habuit enim præter cætera alteram aurem perforatam; vt eſt Maurorum conſuetudo: ſed probitate & æquitate ſua obſcurabat ignobilitatem generis: nec enim æquum bonúmq; tam diligenter didicerat quàm tractabat fideliter. Nam creatus præfectus prætorio ab Antonino, ea quæ ad hunc magiſtratum pertinẽt, optimè atque iuſtiſſimè adminiſtrauit. Quo occiſo, multa promiſit militibus, ſed imprimis ſperare ſe liberaturum eos bello quo maximè defatigabantur. Itaque quarto die pòſt imperium accepit. Factus imperator nonnulla conſtituit contraria ſtudiis Antonini, eáque præclarè ac feliciter, vetuítque ne ſibi fieret ſtatua argentea vltra libras quinque, aut aurea vltra tres. In deligẽdis autẽ & creandis magiſtratibus, notatus fuit quòd indignis hominibus magiſtratus daret, quod eſt maximum in tenendo principatu, ſummæq; in omnibus rebus prudentiæ. Tum cœpit viuere delicatius C D

A licentiúſq; vti data poteſtate, ratus ſe hoc modo contegere ignobilitatem generis, atque ob hanc cauſam eos quos moleſtè ferre ſuſpicabatur aut ignobilitatẽ eius aut inopinatam adeptionem imperii, tractabat incurioſius, eóſq; de medio tollebat, licet oportuiſſet eum cõtrà facere, cõſcium ſibi quo loco natus eſſet & qualis fuiſſet antea, neque efferre ſe inſolẽter, ſed potius beneficio & ſpecimine virtutis omnes ſibi pariter deuincire. Tamen homines præoccupati lætitia ex cæde tyrãni, nihil potuere de humilitate Macrini cogitare per otium, ſed ei prõ-
B ptis animis principatũ detulerunt, non tam animaduertentes cui ſe in ſeruitutem traderent quàm quo tyrãno liberati eſſent, rati videlicet vel plebeium hominem illo potiorẽ fore. Per id tempus L. Priſcillianus cuius erat percelebre nomẽ ob iniurias quas multas fecerat, & cædes belluarum, quique apud Caracallum in magno fuerat honore, à Macrino in inſulã deportatus eſt. Hic aliquando cum vrſo, pardali, leæna, & leone ſimul pugnauerat ſolus, aliáſque quamplurimas beſtias occiderat. Macrinus quoque magnum numerũ equitum & ſena-
C torum per calumniã interemit. Cæterùm Iulia Tarantis mater, quæ tum erat Antiochiæ, cognita filii cæde, ita affecta eſt vt ſe grauiter percutere ac mortem ſibi cõſciſcere conaretur. Eum enim quem viuũ oderat, lugebat mortuum, nõ quòd cuperet illũ viuere, ſed quòd ipſam priuatam vitam degere oporteret, ob eámq; cauſam vexabat Macrinum omnibus contumeliis. Sed poſtquam ille non modò nihil de regio famulatu eius, aut de ſtipatoribus quos ſecũ habebat cuſtodiæ cauſa, immutauit, verùm etiam multa ad eam percõmodè ſcripſit, cœpit
D bona ſpe iniecta deſideriũ quod de morte filii capiebat, deponere. Pòſt vbi Macrinus intellexit quæ cõuitia ſibi ab ea facta eſſent (quanquã illa nihil ad ipſum ſcripſerat contumelioſè) ſenſitque eam nõnihil cum ſuis militibus moliri, ac regnũ affectare vt Semiramis & Nitocris fecerant, quarum in patria ipſa ferè nata erat, mãdauit vt quamcelerrimè Antiochia, quò vellet, proficiſceretur. Tũ Iulia abiecto vitæ deſiderio, inedia conſumpta moritur. Accelerauit ei mortem carcinus, cuius ipſa quum

eum iam multo tempore quieſcens haberet in ſinu, pe- A
ctus percuſſit, cúmque crebris ictibus ad mortē ei inferendā irritauit. Quum autē vidiſſet Macrinus Artabanū cum magnis copiis infeſtóq; animo ſibi bellum inferre, conatus eſt, miſſis ad eū captiuis quos habebat, mollíque oratione placare eius animū, & à propoſito abducere. Sed quum ille nihilominus incumberet in bellū, vellétque vt Macrinus vrbes euerſas ab Antonino reſtitueret, decederétq; ex Meſopotamia, & damnum quod illatum erat monumentis regum, reſarciret, nullū tempus ad deliberandum ſumpſit, ſed ei quòd iam ad Niſi- B
bin venerat occurrit, ibique victus eſt, prælio à militibus, dum contraria caſtra facerent, propter aquā facto. Quámque iterū congreſſus eſſet, non ſucceſſit ei ex ſententia, ſed legatos ad illum de pace mittere, eámq; magna pecunia redimere coactus eſt, quam in Artabanum atque potentiſſimos viros qui cum illo erant, erogauit. Fuit is ſumptus ad aureorum vicies centena millia. Hoc confecto bello, alterum coortum eſt Romanis, nō cum barbaris nationibus, ſed ciuile. Nam milites tumultuari cœperunt quòd Macrinus minus erga ipſos comis atq; C
humanus eſſet, quódque non daret eis innumerabilia quæ Antoninus præter aliorum conſuetudinem dederat. Eo tempore ſtella per multas noctes viſa eſt ab occidente ad orientem ſolem, nóſque ita grauiter conturbauit, vt illud Homeri in ore ſemper haberemus,

Αμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανὸς, ἄϊε δὲ ζεύς,

Intonuit cælum tubis, id audiit. Iuppiter Eodémque tempore quū Mæſa Iuliæ Auguſtæ ſoror duas filias haberet, Sœnidem & Mamæam, ex iiſque nepotes duos maſculos (harum altera Varo Marcello nupſerat, altera D
Geneſio Martiano, Syris hominibus, quos iā mortuos eſſe cōtigerat) Eutychianus Cæſarianus libertus, quum in ludis placuiſſet, nec ignarus eſſet odii quod milites in Macrinum conceperant, perſuaſúſque à Sole, quē vocant Heliogabalum colúntq; maximè, atque aliis vaticiniis adductus eſſet, ſtatuit Macrinum occidere, & Lupum Mæſæ nepotē, puerum adhuc, pro eo imperatorē facere: ídque perfecit. Finxit enim hunc eſſe Tarantis

A ſpurium filium, ornatúmque veſte qua ille vſus fuerat puer, noctu matre auiáq; inſcientibus ad exercitum duxit: & XVI Cal. Iunii prima luce militibus quærentibus ſtudioſè occaſionem rebellandi, perſuaſit vt res nouas molirentur. Quo facto, milites ſtatim hunc nominant Antoninum & imperatorem deſignant. Macrinus ſcribit ad ſenatum de Pſeudantonino, quem puerulum vocat & ſtolidum eſſe ait. Tum queritur de militibus, quòd adducti infinita cupiditate pecuniæ ab ſe defecerint. Ad extremū ſcribit hoc vnum ſe habere ſolatiū ca-
B lamitatis, quòd fratricidæ qui conatus erat orbē terrarum perdere, ipſe fuiſſet ſuperſtes. Adſcripſit etiā ſibi exploratum eſſe, cupere multo plures imperatorē occidi quàm viuere, neque tamē de ſe ipſe loqui, cuius interitum cupiiſſet vel optaſſet nemo. Quod quū audiret Fuluius Diogenianus, exclamauit, Imò verò cūcta (inquit) optauimus. Hic erat homo conſularis, non magna prudentia præditus, ob eámque cauſam nec cæteris placebat nec ſibi. Igitur Macrinus has literas miſit, in iiſque ſe patrem crebrò ac Diadumenum filium inuocabat,
C quem etiam deſignabat imperatorem, multò iuniorem Pſeudantonino cuius ætatem criminabatur. Quibus ex rebus ignobilitatem hominis atque dementiam cuncti percepimus. Contra hunc Pſeudantoninus tanta celeritate proficiſcitur vt difficile Macrinus in vico Antiochenorū (is diſtabat à ciuitate ad millia paſſuum XXVI) cum eo conflixerit. Erat Macrinus & promptitudine & alacritate prætorianorum militum ſuperior. nam eis thoraces ſquamatos, & ſcuta quæ inſtar canalis facta erant, abſtulerat, quò faceret ad pugnam expeditiores:
D ſed propter timiditatem ſuam victus eſt, vt fuerat ei diuinitus denuntiatum: quòd quum eius primæ literæ de imperio à nobis lectæ eſſent, columba ad ſtatuā ipſius quæ poſita erat in Curia, conuolauerat. Neque potuit Macrinus Mæſam & Sœnidem fœminas quæ cum Antonino erant, imitari: quæ dum ſunt vnà cum puero, vidéntq; ſuos pugnare molliter, de curribus exiliunt, irruúntque in fugientes, ac eos dum de fuga ipſorū queruntur, retinent. Itémque puer diſtricto gladio quem

gerebat accincto, equo diuino quodam impetu cócitato in eos tanquam in hoſtes irruere viſus eſt. Quare animaduerſa conſtiterunt, fugiſſétq; iterum niſi Macrinus, poſtquá vidit illos reſiſtere, fugæ ſe mandaſſet. Itaque victus miſſo ad Artabanum filio Antiochiam venit, victorem ſe eſſe ſimulans vt in vrbem reciperetur. Sed clade eius per nuntios cognita, factiſque multis cædibus in itinere atque in ipſa vrbe, vt propenſa erat cuiuſque erga alterum eorum beneuolentia, inde noctu equo admiſſo, abraſóque penitus capite ac méto, pulláque veſte indutus inter purpureas, vt priuatus eſſe videretur, AEgas vrbé Ciliciæ peruenit cum paucis, ibíque vehicula conſcendit, ita vt ſi miles eſſet ex iis qui nuntios ferunt: vectúſq; per Cappadociam, Galatiá, & Bithyniam vſq; ad Eribolum, quæ ſtatio eſt in conſpectu Nicomediæ, Nicomediam ingredi non eſt auſus, ſed Chalcedonem nauigauit, mandauitque vni ex procuratoribus vt ad ſe pecuniam mitteret. Qua ex re cognitus eſt, & Chalcedone remanſit. Eò venere milites miſſi à Pſeudátonino, à quibus compreheſus perductus eſt in Cappadociam: vbi poſtquam intellexit filium ſuum captum eſſe, deiecit ſe ex vehiculo (nec enim vinctus erat) fregítque humerum, nec ita multo pòſt occiſus eſt. Itaq; Macrinus grandis natu (degebat annum quartum & quinquageſimú) vſuque & experientia rerum præſtás cum aliqua ſignificatione virtutis, tantíque imperator exercitus, à puerulo cuius ne nomé quidem cognouerat antea, oppreſſus eſt. Id ei oraculo prædictum fuerat his verſibus, A B C

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί·
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει,

O ſenior, bello iuuenum quem dextra fatigat, D
Iam tibi deficiunt vires, repitque ſenectus.

Ex quo intelligi poteſt eos qui fortiſſimi eſſe videntur & firmas vires habere, ornati ampliſſimis fortunæ muneribus, pariter cum cæteris ſuſpenſos & incertos eſſe. Ita Macrinus celerrimè cum ſumma calamitate principatum amiſit. regnauit enim annum vnum, menſes duos, tribus diebus (ſi vſque ad pugnæ tempus numeres) exceptis.

AVITVS, QVI ET PSEVdantoninus & Sardanapalus dicitur.

A AVITVS, ſiue Pſeudãtoninus, ſiue Aſſyrius, vel Sardanapalus, vel Tiberinus (nã id quoque cognomen habuit, poſtquã corpus eius occiſum in Tiberim proiectum eſt) vbi confirmato principatu Romam venit, præclarũ facinus & bono principe dignũ fecit, quòd quum ab omnibus priuatim publicéq; ex literis Macrini verbis ac factis iniuriam accepiſſet, de nullo ſupplicium ſumpſit. in cæteris autem rebus homo turpiſſimus & nequiſſimus ac contaminatiſſimus eſt viſus, quãuis tres annos tantummodo, menſéſque nouem, & dies quatuor principatum tenuerit. B Quod tẽpus ego numero ex quo, prælio facto, omnẽ potentiam adeptus eſt. Eutychianus, qui χαμαίζων dictus eſt, (idque nomẽ ei ex hiſtrionum & ſcurrili ioco fuit) præeſſe cœpit prætorianis cohortibus, quum antè in nulla procuratione aut præfectura, præterquam exercitus, cognitus fuiſſet. deinde nõ ſemel tantùm ſed iterũ ac tertiùm cõſul factus eſt, quod antè acciderat nemini. Ex quo fit vt id quoq; in rebus iniquiſſimis iure adnumeretur. Cæteri clari viri quibus ea res nõ placebat, reperta aliqua cauſa occidebantur, aut etiam nulla cauſa C allata. Pætus quidẽ Valerianus morte affectus eſt, quòd imagines aureas ad concubinarum ornamẽta finxerat. Silius autem Meſſala & Põponius Baſſus rei facti ſunt, quòd rebus quas ille faceret, minimè oblectarentur: nec piguit eum de iis ad ſenatum ſcribere, quum ab iis mores ſuos examinari diceret, eóſque reprehẽſores eſſe omnium quæ in palatio gererentur: quãquam erat alterum crimen in Baſſo, quòd pulcherrimam vxorẽ atque nobiliſſimam habebat. Ea erat Claudii Seueri & Marci Antonini neptis, quam ipſe poſtea vxorẽ duxit, nec ei D vt mariti mortem lugeret, permiſit. Verùm de nuptiis eius, id eſt, quas ipſe habuit vxores, & quibus viris nu-

pſit, paulo pòſt dicemus: nam viri & vxoris fungebatur officio, eáque patiebatur quæ faciebat: vtrunq; ſanè libidinoſè & nefarié. Sed quid ego nunc cõmemorem eos quos nulla ratione interfecit, quum morte mulctauerit homines ſibi amiciſſimos, propterea quòd ipſum hortabantur vt modeſtè & temperâter viueret? Inter eius ſcelera eſt illud de Heliogabalo, non ſolùm quod deũ peregrinum introduxit in vrbem, aut quòd eum nouis & magnis honoribus affecit, ſed quòd Ioui eundem anteposuit, ſéq; ſacerdotem eius fieri decreto ſenatus iuſſit, quòd teſtes excidiſſet, & à porcinis carnibus abſtineret. Itaque indutus veſte barbara, quali Syri ſacerdotes vtũtur, ſæpe publicè viſus eſt, ex quo potiſſimùm Aſſyrii cognomẽ cepit. Corneliam Paulam duxit in matrimoniũ, quò fieret pater, ſicuti dicebat, celerius, qui ne vir quidẽ eſſe poterat: in quibus nuptiis nonnulla largitus eſt non ſolùm ſenatorio & equeſtri ordini; ſed etiã ſenatorum vxoribus. Plebs ſex aureis epulata eſt viritim: milites hoc amplius quatuor. Præterea facti ſunt ludi gladiatorii, in quibus ipſe indutus erat veſte purpurea, vt in ſpectaculis ſupplicationum fecerat. Ibi multæ beſtiæ cæſæ ſunt, ſed præſertim elephas & tigres ad quinquaginta vnà, quod nunquam antè ſimul factum erat. Poſt hæc repudiata Paula, quòd maculã haberet in corpore, ſicuti dicebat, Aquiliam Seueram duxit apertè contra ius fáſque: eam enim habuit cum probro atque dedecore, quũ eſſet virgo veſtalis: idq; ſe feciſſe auſus eſt dicere, vt ex ipſo pontifice & ea ſacerdote veſtali liberi diuina forma naſcerẽtur. Ita quibus ex rebus oportebat illum cæſum verberibus in foro cõiici in carcerem, ac morte mulctari, de iis maximè gloriabatur: neq; tamen hanc diu retinuit, ſed aliam pòſt, deinde aliam atque aliam duxit: dein iterum ad Seueram rediit. Tum Romæ prodigia extiterũt multa, atq; imprimis illud ſimulachri Iſidis, cuius altare cane ſuſtinetur: nam faciem intrò cõuertit. Interea Sardanapalus certamina præbebat, & crebra ſpectacula, in quibus Aurelius AElix, athleta glorioſus fuit, qui tãtum cæteris antecelluit vt auſus ſit in Olympia lucta ſimul certare & pancratio, victórque vtriuſque in Capitolinis

A fuerit. cui quum inuiderent Elæi, ne foret (quod dici ſolet) octauus ab Hercule, neminẽ ad luctam aduocauerunt, quâuis in albo id genus certaminis adſcripſiſſent: Romæ verò vtrunque vicit, quod antè fecerat nemo. Vt autem prætermittam barbaras cantilenas quas Sardanapalus canebat Heliogabalo vnà cum matre & auia, & nefaria ſacrificia quæ ei faciebat mactatis pueris, adhibitíſque magicis artibus: & leonem, ſimiam ac ſerpẽtẽ, quos viuos in templum eius concluſit, & teſtes hominis quos eodem coniecit, aliáque quæ faciebat contra ius
B fáſq;, quum interim ſexcentis monilibus vteretur: vxorem (quod perridiculum eſt) ei in matrimonium dedit, tanquam deo nuptiis atque liberis opus eſſet. Quúmq; vxorem nec inopem eſſe nec ignobilem oporteret, Vraniam Carthaginẽſium delegit, eámque inde exportatam collocauit in palatio, donáque nuptialia, vt in ſuis vxoribus, exegit ex omnibus gentibus quæ erant ſub imperio Romano. quæ quũ fuiſſent eo viuo data, poſtea exacta ſunt. Dotem verò ſe negauit accepturum præter duos leones aureos qui conflati fuerunt. Hic Sardana-
C palus, qui deos iure matrimonii cõiunxit, libidinoſè viuebat & intemperãter. Coibat enim cum plurimis mulieribus, non quòd iis egeret ipſe, ſed vt tali concubitu amatores ſuos, eorúmque facta imitaretur. Multa nefaria quæ nemo referat libenter aut audiat, ſuo corpore paſſus eſt fecítque. Quæ verò ſunt in promptu, quæque celari non poſſunt, hæc ſunt. Noctu introibat in popinas, vſúſque comis appoſitis, cauponarum fungebatur officio: frequentabat lupanaria celeberrima, in iiſque eiectis meretricibus ſcortabatur: ad extremum habuit cu
D biculum in palatio in quo libidinem expleret, ſtabátque nudus ſemper ante fores eius, vt ſcorta ſolent, concutiebátq; ſindonium cõnexum annulis aureis, vt molli & fracta voce prætereuntes alliceret: eránıq; de induſtria nonnulli quibus imperatum erat vt id facerent, ita vt in hac re, quemadmodum in cæteris, haberet multos exploratores, per quos inueſtigabat curioſè eos qui ſibi ſatiſfacere maximè in his ſpurciſſimis rebus poſſent: ex quibus exigebat pecuniã, ac de eo quæſtu gloriabatur,

iactabátque ſe apud ſocios eiuſdem turpitudinis, quòd ſe habere plures amatores diceret, & vberiorem quæſtum facere. Quúmque ſe eodem modo gereret erga omnes qui ipſo abutebâtur: virum habuit immenſæ magnitudinis, quẽ voluit ob eam rem Cæſarem deſignare. Currus agitabat praſino veſtitu, ídque domi intra priuatos parietes facere videbatur. Ibi erant præfecti certaminis omnes qui primi apud ipſum erant, ſed præſertim præfecti prætorio, auia, mater, & vxores. Hunc viri ordinis ſenatorii, atq; adeo Leo præfectus vrbis ſpectabant currus agitantẽ, petentémque aureos vt plebeium hominem, ac præfectos certaminum militéſque ipſos colentẽ. Neque verò his contentus erat, ſed ſaltabat nõ modò in orcheſtra, verùm etiam quodámodo, dum incederet, faceréetque ſacrificia, atque interim dum ſalutaretur, & concionem haberet. Poſtremò, vt iá ad id vnde digreſſus ſum, reuertar, nupſit: appellabatúrq; domina & regina: verſabatur in lanificio: nonnunquam ferebat reticulum, obliniebátq; oculos. ſemel enim mẽtum raſit, ob eámque cauſam dies feſtos egit: pòſt curabat vt prorſus ſine pilis eſſet, ita mulieri ſimillimus erat, iacénſque ſæpenumero ſalutabat ſenatores. Erat vir eius Hierocles Caricum mancipium & auriga: qua ex re ei præter opinionem placuit. Nam quum ludis circéſibus decidiſſet ex curru ante ſellam Sardanapali, atque in eo caſu galeam abieciſſet, viſúſque ab illo eſſet (huic mollis barba & flaua coma erat) ſtatim raptus eſt in palatium: nocturniſque facinoribus, præſertim quum eum duxiſſet, ita auctus eſt vt breui tempore plus poſſe quàm illum exiſtimaretur: quòd mater eius ancilla adhuc Romam cum militibus adducta, & in numerum vxorum hominum conſularium relata ſit. Nam multi affecti ſunt ab illo magnis honoribus, fueréque maximæ autoritatis, partim quòd ſeditionem feciſſent, partim quòd ipſum conſtuprarent. Volebat enim videri conſtupratus, vt in hac re imitaretur mulieres petulantiſſimas: volénſque ſæpenumero in manifeſto facinore deprehendebatur. Quamobrem à viro iactabatur cõuitiis petulanter, ab eóque plagas accipiebat ita vt liuor oculis

A ſubeſſet.Neque tamen diligebat illum impetu quodam animi,ſed amore ſtabili & firmo,ita vt non modò grauiter non ferret ob has cauſas,ſed contrà amaret ardẽtius, ſtatuerétque verè eum Cæſarem deſignare , atque auiæ quæ huic rei fuerat impedimento,minaretur,licet militibus ob eundem hominem maximè infeſtus eſſet, eáq; res cauſa necis eius eſſet futura. Erat Aurelius Zoticus homo Smyrnæus,quem Cocum ex arte patris cognominabant. Is quum à Pſeudantonino vehementer amatus fuiſſet,eidem aliquanto tempore pòſt in odium B venit,ob eámque rem ſaluus cõſeruatus eſt:nam quum eſſet pulchro toto corpore, vt viribus ad luctandum valeret,lõgéque præſtaret omnibus mentulæ magnitudine,ídque eſſet imperatori ſignificatũ ab iis qui iſta perquirebant,ſtatim raptus ex certaminibus,Romã maxima pompa perductus eſt quanta nõ venit Augarus Seueri, aut Teridates Neronis temporibus, deſignatúſq; cubicularius antè quàm videretur,lucernis quamplurimis relucentibus ingreſſus eſt in palatium. Hunc ille vt conſpexit,accurrit rubore perfuſus,quúmque ab eo ita C ſalutatus eſſet(vt par erat)Domine imperator ſalue,collo mirabiliter effœminato, innuénſq; oculis reſpondit, nulla interiecta mora, Ne me (inquit) dominũ voces: nam ego domina ſum. mox vnà cum eo lotus, paſſúſq; obſcœna,quòd ille nudus opinioni maximè reſpõdiſſet, in eius pectore recubuit, atque in ſinu velut amica cœnam cepit. At Hierocles veritus ne Zoticus illum plus quàm ipſe fecerat,redigeret in ſuam poteſtatẽ,ac ne ſibi propter eum,vt fit inter riuales,grauius aliquid accideret, veneno per pincernas dato, quos habebat amicos, D vires eius eneruauit.Ita ille quum tota nocte quietẽ non cepiſſet, priuatus eſt iis rebus omnibus quas antè cõſequutus fuerat, eiectúſq; è palatio & Roma,pòſt ex cætera Italia expulſus eſt,id quod eum conſeruauit.At Sardanapalum pœnas ſui ſceleris quas meritus fuerat, perſoluere non multo pòſt oportebat.Nam quòd iſta faceret atque pateretur, venit in odium populi ac militum quos maximè colebat,ab iiſque tandem in caſtris occiſus eſt,re in hunc modũ geſta. Baſſianum cõſobrinum

ſuum introduxit in ſenatum: qu úmque vtrinq; Mæſam & Sœnidem ſtitiſſet, puerum in medio poſuit, ſéq;, quũ eſſet eo multo minor natu, ſtatim efferre vt tanti pueri patrem cœpit, dixítque ſe nihil aliis liberis egere, vt domus ſua moleſtia vacaret, ídque non ſolùm præceptum ſibi eſſe ab Heliogabalo, ſed etiam vt eum Alexandrum nominaret. Id ego adducor vt credam factum eſſe diuina quadam prouidentia, non propter ea quæ dixit ipſe, ſed quòd ei prædictum fuiſſet, Alexandrum qui eſſet Emeſa profectus, ipſi eſſe ſucceſſurum. Itémque ex eo quod accidit in Myſia ſuperiore, & Thracia: nam paulò antè deus aliquis, quum ſe Alexandrum Macedonẽ eſſe diceret, haberétque formam eius, atque omnem ipſius ferret apparatum, profectus ex iis locis quæ ad Iſtrum ſunt (vbi quemadmodum extiterit, mihi quidẽ non conſtat) Aſiam atque Thraciam pertranſiit bacchantium more, cum quadringentis hominibus, qui thyrſis ornati erant neruíſque, faciebántque iniuriam nemini. Huic, vt aſſerunt omnes qui tum fuerunt in Thracia, diuerſoria cæteræq; res neceſſariæ publicè ſuppeditatæ ſunt, nec ei contradicere quiſquã eſt auſus aut reſiſtere, non prætor, non miles, non procurator, nõ præſides prouinciarum, ſed interdiu tanquam in põpa, vt edixerat, Byzantium venit: pòſt inde profectus, appulit ad regionem Carthaginẽſium, vbi de nocte creato quodã ſacerdote, obrutóque equo ligneo, euanuit. Hæc ego, quum eſſem in Aſia, accepi, antè quàm intelligerem ea quæ Romæ de Baſſiano facta ſunt. Igitur Sardanapalus, quoad dilexit cõſobrinum, ſaluus fuit: ſed poſtquam ſuſpicatus eſt, cognouítq; omnium beneuolentiã in illum propenſam eſſe, auſus eſt mutata ſententia, omnia ad perniciẽ eius moliri. Sed vt conatus eſt aliquãdo eum interficere, nõ modò nihil egit, ſed ipſe quoq; in periculum mortis venit, propterea quòd Alexander diligenter cuſtodiebatur à matre, & auia, ac militibus: & prætoriani, quum intelligerent conatum Sardanapali, vehementer tumultuati ſunt, neque prius deſtiterunt quàm Sardanapalus eos vix tandẽ placauit. Quum enim caſtra occupauiſſet cum Alexandro, ſupplicarétq; multùm, ac coactus dedere ad

A ſupplicium eos qui ſecum turpiter viuebant, quóſq; ipſi poſtulauerant, pro Hierocle miſericordiá quum precibus & lacrymis captaret, iugulum dedit: Vos (inquit) hunc mihi gratificamini, quamcunq; de eo opinionem habeatis, vel me occidite. ita tum vix incolumis cõſeruatus eſt. Ná & auia eum propter ea quæ faciebat, oderat, quòd neq; eſſet Antonini filius, quódq; eſſet in Alexandrum, vt verè profectum ex Antonino, propenſior. Sed poſtquam iterum inſidias fecit Alexandro, milites ob eã cauſam tumultuati ſunt: quúmque vnà cum eo introiſ-
B ſet in caſtra, cognouiſſétq; milites necem ſibi machinari, quòd eos matres horum quæ apertius quàm antè diſſidebant inter ſe, concitarent, fugæ ſe mandare quodámmodo conatus eſt, effugiſſétque coniectus in pellem cameli, niſi deprehenſus occiſus fuiſſet, quum eſſet decem & octo annos natus. Cũ eo mater eius quæ ipſum mordicus tenebat, interficitur. Vtriuſque capita abſciſſa, denudatáque corpora primò per totam vrbem trahuntur: dein mulieris corpus aliò, iſtius verò cadauer in flumen abiectum eſt. Cum his alii, atq; imprimis præfecti præ-
C torio occiſi ſunt: itémque Aurelius Eubulus Emeſenus, qui quum præeſſet rationum libris, bona multorum publicauerat, à plebe atque à militibus laceratus & diſtractus eſt. Itémque Fuluius præfectus vrbis, cui Comazõ, vt etiam ei qui ante ipſum fuerat, ſucceſſit. nam, vt perſona quædam, inferebatur in theatra, quo in loco actores comœdiarum non erant, ita hic in loco deſtituto à præfectis vrbis collocabatur. Ipſe quoque Heliogabalus Roma expulſus eſt. Hæc igitur ſunt quæ ad Tiberinũ pertinẽt, nec quiſquam eorum qui cum eo ſeditionem
D fecerant, quique potuerant apud eum plurimum, vno duntaxat excepto, ſaluus euaſit.

ALEXANDER.

POST illum ſtatim imperauit Alexander, qui Domitio Vlpiano præfecturam prætorianorum dedit, eique permiſit cætera quæ pertinẽt ad adminiſtrationẽ

imperii. Cæterùm ea quæ ſuprà dicta ſunt, ego quidem accuratè diligentérque conſcripſi, vt potui: quæ verò reſtant, mihi non licuit perſequi pari diligentia, quòd Romæ non ſum diu commoratus, quódque in morbum incidi quum ex Aſia in Bithyniã veniſſem: ex qua profectus ſum ad præfecturam AEgypti: pòſt vbi reuerti in Italiam, ſtatim penè in Dalmatiam, atque, inde in Pannoniã ſuperiorẽ miſſus ſum vt eis præeſſem. Quod quum feciſſem, atque in vrbem Romam, & deinde in Campaniam reueniſſem, ſtatim domum redii. Quibus ex rebus factum eſt vt ea quæ ſequuntur, non potuerim pariter cum iis quæ præceſſerunt, intelligere: dicam tamen in ſumma ea quæ vſque ad ſecundum conſulatum meum geſta ſunt. Igitur Vlpianus multa quæ non rectè à Sardanapalo facta erant, emendauit. Flauianum verò & Chreſtum interfecit vt eis ſuccederet, ipſéque nõ multo pòſt à prætorianis qui de nocte eum inuaſerunt, interfectus eſt: quanquam accurrerat in palatium, atque ad ipſum imperatorem matrémque eius confugerat. Sed quum adhuc viueret Vlpianus, tanta cõtentio ex parua cauſa populo cum prætorianis fuit, vt tres dies pugnauerint inter ſe, magnúſque numerus hominum vtrinque interierit. Pòſt vbi milites, quòd victi erãt, cœperunt ædificia incendere, populus metuẽs ne tota vrbs conflagraret, inuitus cum eis reconciliatus eſt. His confectis rebus, Epagathus qui Vlpiano magna ex parte cauſa necis fuerat, miſſus eſt in AEgyptum vt præfectus eius prouinciæ, ne fortè ſi de eo Romæ ſuppliciũ ſumptum eſſet, tumultus aliquis concitaretur: atque inde reductus in Cretam, condemnatus eſt. Per id tempus multæ rebelliones factæ ſunt à multis: quarum aliquot quum fuiſſent formidoloſæ, repreſſæ ac reſtinctæ ſunt. Quæ verò acciderũt in Meſopotamia, multo certè horribiliora non ſolùm Romanis, ſed etiã cæteris omnibus timorem longè maximum fecerunt. Artaxerxes enim Perſa quum Parthos tribus prœliis ſuperaſſet, atq; Artabanum regem eorum interfeciſſet, irruit in Armeniam: ex qua pulſus ab incolis, Mediſque nonnullis, & filiis Artabani, in fugam ſe cõiecit, vt quidam putant: nã alii

A reuertiſſe aiunt, vt maiores copias compararet. Hic igitur nobis formidoloſus fuit quòd maximis copiis non modò Meſopotamiam inuaderet, ſed etiam Syriam, minaretúrque ſe recuperaturum omnia quæ Perſ. olim tenuiſſent vſque ad mare Græcum, quæque ad ſe propter maiores ſuos pertinerent. Neque verò nobis timor iniectus eſt propterea quòd ipſe videretur eſſe inexpugnabilis, ſed quòd noſtri ita affecti eſſent milites vt pars ad eum tranſiret, pars nobis nollet opem ferre: quorum tanta eſt mollitia, licentia, impunitas, vt hi qui ſunt in
B Meſopotamia, interficere ſint auſi Flauium Heracleonem qui ipſis præerat: & prætoriani poſt Vlpianum me quoque criminati ſint, quòd quum in Pannonia militibus præfuerim continenter, metuerent ne poſtularem vt ipſos cogeret aliquis inſtitutis Pannoniorum viuere. At Alexander horum rationem habuit nullam, ſed côtrà me magis honeſtauit, ſecúmque vna deſignauit ſecundùm conſulem, & ſumptus quos ea dignitas poſtulat, ſe facturum recepit. Quamobrem quum moleſtè ferrent prætoriani, timui ne me, vt vidiſſent cum inſi-
C gnibus imperii, interficerent. Itaque mihi iuſſit Alexander vt alicubi extra vrbem commorarer in Italia, tempore huius conſulatus mei. Quod quum feciſſem, Romam veni: dein profectus ſum ad ipſum in Campaniã, verſatúſque cum eo per aliquot dies, viſuſque à militibus, cum magna ſecuritate domũ redii: dimiſſus quòd laborarem ex pedibus, vt reliquum vitæ tempus in patria degerẽ: vt mihi apertiſſimè dæmonium, quum iam eſſem in Bithynia, ſignificauit: quod mihi viſum eſt præcipere in ſomnis, vt hos verſus ad finem huius hiſtoriæ
D adderem,

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

Iuppiter è multis crudelibus Hectora telis,
Pulueréque, & cæde exemit, belliqueꝫ tumultu.

FINIS.

HERODIANI HISTO-riæ de imperio poſt Marcum, vel de ſuis temporibus, è Græco tranſlatæ, Angelo Politiano interprete.

ANGELVS POLITIANVS Andreæ Magnanimo S.

*E*FFLAGITARI *ſcribis iſtic ab ijs qui libros excudunt formis, Herodianum meum. Meum enim iure appello, quem quaſi Latinitate donauerim. Tum rogas eodſcẽ tibi ipſum tuum remittam aliquando, noſtra (quod illos cupere ais) manu emendatum. Remitto ſed (vt verum fatear) leniter potius quàm ſeuerè caſtigatum: ſic autem vt noſtra errata plura in eo quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen ſtilo ipſe certè meo, hoc eſt interpretis, plus aliquanto veniæ deberi quàm autoris, quoniam meliuſculè reſpondent ferè quæ ſcribas vbi ſit liber quaſi curſus, quàm quæ vertas, vbi nihil extra præſcriptum. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretandi quaſi leuioris operæ fuit, vtpote qui diebus pauculis dictauerim ſic deambulans. Itaque tantum abeſt vt mihi inde laudem petã, vt etiam abundè pulchrum fore putem ſi vitauero grauiorem culpam. Quare cum amicis reliquis, tum tibi imprimis, omnem huius operis defenſionem, non remitto ſolùm, ſed etiam propè interdico, vóſque integros ad alia reſerro quæ pòſt edentur. Sed quanquam plurimi ſunt apud vos qui mihi etiam plus nimio fauent, vnus tamen es tu Andrea Magnanime, cognomento iſto tuo gentilitio digniſſime, quem equidem faciam plurimi: cum quòd ex bonis ortus, & opibus flores & honoribus. cum vel maximè quòd ingenio es elegantiſſimo, moribus ſuauiſſimis, gratia penè quadam (quicquid agis, quicquid loqueris, imò etiam, ſi nihil agis nihilque loqueris) ſingulari, ac vultu denique ipſo (quod dicitur) homines deuincis. Itaque nihil quenquam metuo, vbi tu mihi ſtudeas. Nunquam enim malè de Politiano ſentiet, qui placere eum Magnanimo intelliget. Vnum tantum eſt quod à te nunc contendo, cures pro reliqua in noſtris rebus diligentia, vt quam-*

minimum quaſi degenerent ab origine, quæ mox volumina formabuntur: vtque ne illæ ipſæ quidem adnotatiunculæ omittantur, quas marginibus adſcripſimus. Inter eas verò, etiam locos puto treis quatuórue ad ſummum reperies, vbi fuit excuſatione vtendum, corrupti apud Græcos exemplaris. Ad hæc verò facilè procuranda, obeundaque magis idoneum habere, magiſque ex vſu tuo neminem poſſis, quàm Alexandrum Sartium ciuem tuum, literatum hominem, noſtrique ſtudioſum, tum (quod ego in hac re primum puto) neutiquam in amici negotio dormitãtem. Vale, in ruſculo Feſulano. Pridie Nonas Maias. Anno ſalutis M. CCCCXCIII.

EIVSDEM ANGELI POLItiani ad Innocentium VIII. Pontificem Maximum præfatio in Herodiani hiſtoriam, è Græco in Latinum conuerſam.

QVVM *Romæ ab hinc trienniũ fermè in comitatu eſſem Florentinæ legationis, quæ tibi ſancte pater Innocenti Pont. Max. ad ſupremæ iſtius dignitatis faſtigium nuper euecto gratulatum aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari, vertendi in Latinam orationem Romanorum principum res geſtas, ſiquæ adhuc inter Græcorum monumenta, noſtris intactæ hominibus reperirentur. Quare quum cæleſtis animi tui iudicio, non plus mihi honoris additum, quàm oneris iniunctum animaduerterem, vt primùm Florentiam ſum reuerſus, altiſſima ſolicitudine circunſpicere cœpi, quem potiſſimùm ex omni Græcorum copia interpretandum ſuſciperem. Occurrit autem imprimis Herodianus hic excellens rerum ſcriptor, & qui diu in palatina verſatus aula, affecta-*

que iam ætatis, hiſtoriam de ſuis temporibus componere aggreſſus, neque eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamen imprimis libertatémque retinuerit. Hoc vbi opus à nobis, neque multo ſanè negotio, neque inuita (vt arbitror) minerua elucubratum eſt, ea mox tempora inciderunt, quibus & noſtra impedirentur ſtudia, & (quæ plurimum valet in ſcribendo) omnis propemodum alacritas excuteretur. Poſtea verò quàm pro tua prouidentia, & pacem Italiæ cupienti reddidiſti, & cum patrono meo Laurentio Medice, ampliſſimæ quidem fortunæ, ſed amplioris ingenij prudentiæque viro, priuatim affinitatem contraxiſti, ceſſit videlicet ille quaſi nimbus, ſuaque mundo reddita ſerenitas eſt, ſic vt nos iam ipſos colligamus, atque vt grauati pluuia flores penéque decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & vetera edere in publicum, & noua procudere iam libet, vnde aliqua modò vel tuo ſacratiſſimo nomini celebritas, vel noſtris temporibus claritas, vel ſtudioſis etiam hominibus vtilitas pariatur. Cæterùm Herodianum hunc noſtrum, donec maiora tibi ac fortaſſe meliora parturimus, veluti præludium aliquod veri iuſtique laboris, læta rogamus fronte excipias ſumme Pontifex, magnam in eo negotiorum perſonarúmque varietatem, multam rerum nouitatem deprehenſurus, crebraque in vtranque partem fortunæ ceu vacillantis exempla conſiliaque admirabilia, & conſiliorum inopinatos euentus, grauéſque pro tempore ſententias, & plenam vbique dignitatis, plenam ſuauitatis orationem, copioſam videlicet quandam ad inſtruendos mores ſupellectilem, & ceu ſpeculum humanitatis, in quod inſpicere omnis vita, vnde ea capere atque haurire documenta queat, per quæ vel publicis vel priuatis rationibus conſulatur. Quæ ſanè noſtræ fuerunt partes, tentauimus profectò, vtinamque etiam effecerimus vti omnia ex fide reſponderent, ne inepta peregrinitas, ne Græculæ vſquam figuræ, niſi ſiquæ iam pro receptis habentur, Latinam quaſi polluerent caſtitatem, vt eadem propemodum eſſet linguæ vtriuſque perſpicuitas, eadémque munditiæ, idem vtrobique ſenſus atque indoles, nulla vocum moroſitas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod

ceu ſignum ex arce iſta tui pontificatus ad bene ſperandum ſuſtuliſti, perge obſecro ſanctiſsime pater. Perge (inquam) fouere atque illuſtrare bonas artes, quę ſeſe pedibus iſtis ſanctiſsimis aduoluũt ſupplices, numénque tuum aduerſus rudem inſcitiam, tetramque barbariam implorant, Vt à quo pax Italię, atque adeo terrarum orbis reſtituta eſt, etiam ab eodem pacis alumnę literę, ab iniuria ſcilicet atque indignitate, Vindicentur.

HERODIANI HISTOriæ de imperio poſt Marcum, vel de ſuis temporibus, liber primus è Græco tranſlatus, ANGELO POLITIANO interprete ad Innocentium Octauum Pontificem maximum.

PROOEMIVM.

QVI res antiquas poſteris prodiderunt, veterémque hiſtoriæ memoriam renouare literis ſtuduerunt, ei magna ex parte, dum famam eruditionis affectant, noménq; ſuum conantur ab iniuria obliuionis aſſerere, minus ſanè multam in veri perueſtigatione, quàm in exornanda componendáque oratione induſtriam poſuerunt: rati ſcilicet, neque ſiquid in rebus à ſuo ſeculo remotiſſimis falſi proderetur, poſſe refelli, & ſe tamen ſuauitate narrationis ampliſſimum laboris ingeniíque ſui fructum percepturos: alii verò priuatis inimicitiis, tyrannorúmq; odio B
prouecti, aut in laudes principum, ciuitatum, priuatorúmque hominum immodicis aſſentationibus effuſi, tenues per ſe res atque humiles, ſcribendi tamen artificio longè ſupra veri fidem ſuſtulerunt. Ego verò contrà, non quidem acceptam ab aliis, aut incognitam aut teſtibus egentem hiſtoriam, ſed eorum qui legent, ſenſibus adhuc memoriæque inhærentem, ſumma vel fide vel diligentia collectam, côſcribendam ſuſcepi, ſperans haud iniucundam fore poſteritati earum rerum notitiam, quæ multæ ſanè atque magnæ haud ita longo tem C
pore acciderunt. Nam ſiquis ab Auguſto vſque principe omnem ætatem complectatur animo, quum ſcilicet Romanorum potentia ad vnius eſt arbitrium deuoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim fermè

A ad Marci tempora numerantur) aut imperiorum tam diuerſas ſucceſſiones reperiet, aut bellorũ vel ciuilium vel externorum tam varios caſus atque euentus, in tot excitas gentes, tot vrbes noſtras barbaráſque expugnatas, præterea terræmotus & peſtilentias, vitas quoque principum & tyrannorum adeo nouas atque inauditas, vt nulla iis apud veteres conſimilia exempla, aut certè quampauciſſima inueniantur. quorum alii diuturnam, alii breui potentiam obtinuerunt. nonnulli autem vixdum inito honore, imperatoréſque duntaxat appellati,
B eodem illo quo ſuſceperant die imperium amiſerunt. Nam quum ſexaginta annis plures quàm pro tempore principes vrbs Roma pertulerit, factũ ex eo eſt vti multæ ſanè variæque res atque admiratione dignæ exorirentur. Quippe ætate prouecti principes, vtpote rerum negotiorúmque periti, diligentius ſeſe ſuóſque regebãt: contrà adoleſcentes molliter atque indulgenter habiti, noua ſcilicet permulta deſignabant. Quò factum eſt vt diſpari ætate atque licentia, diſparia quoque ſtudia moréſque ſequerentur. Hæc quemadmodum geſta ſint,
C temporum ipſorum atque principum ſeruato ordine, perſcribemus.

IMperator Marcus filias quidem ſuſcepit complures, mares autem duos. horum alter natu minor adoleſcentulus admodum fato eſt functus: Veriſſimo nomen fuit. alterum verò Commodum nomine, magna diligentia curáque pater educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáque propoſita mercede, vti mores pro ſe quiſque filii ingeniúmque excolerent. Filias porrò quũ adoleuiſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris
D collocauit. Neque enim qui lõgam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtẽtarent, ſed qui morum probitate atque modeſtia, vitæque innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit. Adeo literarum antiquitatis ſtudioſus, vt nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorúmque ſecundus. Argumẽto ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos vſque

peruenerunt. Adeo verò ciuilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, vt adeútium cuiuis dexteram placidè daret, neminémq; à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientia, ſed grauitate morum vitæque continentia vſurpauit. Quo factum eſt vt magnum ſapientium virorum prouentum ætas illa extulerit. Solent enim plerunque homines vitam principis æmulari. Quæcunque igitur ab illo modeſtè atque fortiter domi foriſque ſunt geſta, qualémq; porrò ſe aduerſus barbaras nationes ſeptentrioni ſubiectas ſolíque orienti gefferit, ea ſunt multorum doctiſſimorúmque hominum cóprehenſa monimentis. Quæ verò poſt Marci obitum per vniuerſam ætatem viſa mihi auditáque ſunt, nõnulla item in experiundo cognita, vtpote in publicis officiis principalibúſque verſato, ea nunc conſcribenda ſuſcepi. A B

Senem iam Marcum, neque ætate ſolùm ſed laboribus multis curiſque confectum, dum in Pannoniis ageret, grauiſſimus repẽtè perculit morbus. Quare quum deploratam planè ſalutem ſuam ſentiret, anxius videlicet agebat ne filius qui tum primam inierat adoleſcentiam, ſiue ætatis feruore nimio, ſiue licentia quadá ſumma quam in orbitate eſſet habiturus, bonis artibus ſtudiiſque relictis, ebrietati ſeſe & crapulæ dederet: quippe facilè ingenia adoleſcentium à recta honeſtáque diſciplina ad luxum voluptatéſque delabuntur. Terrebat inſuper hominem minimè imperitum, multorum memoria principum, qui iuuenes imperium ſuſcepiſſent, vt Dionyſii Siciliæ tyranni, cuius tanta fuit intemperantia victus vt nouarum voluptatum inuentores ſummis afficeret præmiis. vt item eorum qui Alexandro ſucceſſerunt: ita enim contumelioſè violentérque dominati ſunt, vt illius imperio graue dedecus conciliarint. Siquidem Ptolemæus eò turpitudinis prolapſus eſt vt contra Macedonum atque adeo Græcorum omnium leges, etiam ſororiis amoribus implicaretur. Antigonus autem, quò Liberum patrem repræſentaret, pro cauſia & diademate Macedonico, hederam capiti circundare, C D

A thyrſúmque pro ſceptro geſtare eſt ſolitus. Solicitabant animum ſenis recentia quoq; exépla, vt Neronis ipſius, qui ne à materna quidem cæde abſtinuerit, & ſe ridiculum populo ſpectaculū præbuerit: vt item Domitiani, qui nihil ſibi ad extremam crudelitatem reliqui fecerit. Has igitur tyrannidum imagines cum animo volutans, inter ſpem metúmque agitabatur. Terrebat præterea illum Germaniæ vicina gens, quam nōdum planè ſubiecerat, ſed partim in ſocietatem adſciuerat, alios armis bellóque edomuerat. nonnulli etiam ex iis effugerant,
B metúq; principis impræſens continebantur. Quare dubitabat ne deſpecta mox filii ætate arma reſumerent: quippe barbaris mos quamlibet leuibus momentis aut cauſis impelli. His igitur curarum fluctibus æſtuás, amicos propinquóſque omnes quotquot aderant, cōuocari iubet. Qui poſtquam conuenerunt, conſtituto in eorum conſpectu adoleſcente filio, paululúmque ſe è grabato ſubleuans, huiuſcemodi habuit orationem:

Dolere vos atque angi, quum ita me affectum contemplamini, minimè mirandum. Quippe humanum eſt hu
C manis caſibus ingemiſcere, multóque magis miſericordiam prouocant quæ oculis vſurpamus. Cæterùm peculiaris vobiſcū noſtra ratio eſt. Nam de mei erga vos animi cōſcientia mutuam ſpero à vobis quaſi meo iure beneuolētiam. Nunc autem illud incidit, quum & mihi ſit iudicium faciundum, fruſtra ne vobis honorē tandiu habuerim ſtudiúmque omne meum lubens detulerim: & vobis referenda gratia oſtendēdum, non eſſe eorum quæ acceperitis immemores. Videtis filium quē ipſimet educaſtis, primas nunc adoleſcentiæ metas ingredien-
D tem, quaſique in ſalo atque in fluctu vitæ gubernatoribus indigentem, ne rerum imperitia de recto quaſi curſu ablatus, malis artibus impingat. eſte igitur vos illi pro me vno multi parentes, excolendo ſcilicet atque optima ſuggerendo. Neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut ſtipantia ſatellitum agmina tueri principē poſſunt, niſi illi ipſi quos regas, animum imperanti beneuolentiámque accommodent. Quippe iidemum diu tutóque imperant, qui non metum ex

crudelitate, ſed amorem ex bonitate ciuium ſuorum animis inſtillant. Neque enim quos ſeruire neceſſitas coegit, ſed quos obtẽperare ſua quenque voluntas adegit, ii ſunt in agendo patiendóque à ſuſpicione omni aſſentationéque vacui: nunquámque imperia detrectãt, niſi violenter contumelioſéque ſint habiti. Eſt autẽ difficile in maxima licẽtia moderari ſibi, quaſique fræenos imponere cupiditatibus. Quòd ſi bene viuendi autores illi fueritis, & quæ núc coràm audit, identidẽ admonueritis, vna opera & ipſum vobis reliquíſque omnibus optimum principem reddetis, & memoriam noſtram demerebimini, quam ſcilicet immortalem hac vna ratione poteritis efficere. Talia dicẽtem Marcum ita repẽtè animus defecit vt ſtatim cõticeſceret, ac lãguore nimio ſupinus in lectulum relaberetur. Tanta autẽ quicúque aderant miſeratio inuaſit, vt ex iis nonnulli præ dolore parum animi compotes clamorem extollerent. Sed ille quum diem vnum duntaxat noctémq; ſuperuixiſſet, fato eſt functus, ſic vt magnum ſui deſiderium eius ætatis mortalibus; poſteris verò etiam virtutis memoriam reliquerit ſempiternam. Poſtquam verò illius mortẽ fama vulgauit, incredibilis repentè exercitũ ipſum plebémq; adeò omnem luctus occupauit. Neque vlli ſanè Romanæ ditionis mortales fuerunt, qui non eiuſcemodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnéſque eum velut vna voce, alii parentem probum, alii bonum imperatorem, quidam fortiſſimum ducem, nõnulli etiam continentem moderatúmque principem vocitabant. neque ſanè quiſquam falſus habebatur. Paucis autem pòſt diebus, celebrato iam funere, viſum amicis eſt adoleſcẽtem adducere ad exercitum, vt & milites alloqueretur, & (qui nouis imperatoribus mos eſt) pecuniis elargiẽdis, velut autoramento quodam, illorum ſibi animos adiungeret. Edictum itaque omnibus vt in campum de more adeſſent frequẽtes. Quum itaque proceſſiſſet Commodus, ac rem diuinam feciſſet, erectúmque ad hoc ipſum mediis caſtris tribunal conſcendiſſet, paternis amicis, qui multi ſanè doctiſſimíque viri aderant, circunſtantibus, ad hunc fermè modum verba fecit:

A Communem mihi eſſe vobiſcum huius mœrorem calamitatis, neque vos aliter quàm meipſum affectos eſſe, planiſſimè perſuaſum habeo. Neque enim ego ſuperſtite parente ipſo meo, ſuperiorem me vobis vnquã geſſi. Nam ille ita nos vniuerſos, vt vnum aliquem diligebat, lubentiúſque me cõmilitonem quàm filium vocitabat: quippe hanc naturæ appellationem, illam verò virtutis cõmunicationem exiſtimabat. Quin infantem ſæpe me in vlnis geſtans, vobis dabat in manus, quaſique veſtræ mandabat fidei. Quapropter minimè dubi-
B to quin mihi omnem ſitis beneuolentiam exhibituri: quum pro alumno me maiores natu habere debeãt, ipſos autem æquales condiſcipulos armorum iure appellauerim: ſiquidem ita nos vniuerſos vt vnum aliquem pater diligebat, omnique virtutum ſtudio ac bonis artibus curabat inſtituẽdos. Nunc me poſt illum vobis fortuna principem dedit, nõ quidem aſcititium, quales ante me fuerunt, neque velut acquiſito imperio gloriantem. Quippe vnus ego vobis natus educatúſq; in aula, priuatiſque intactum cunabulis, ſtatim me, vt ex aluo
C prodieram, imperatoria purpura ſuſcepit, ſimúlque ſol hominem me vidit & principem. Hæc cum animis veſtris reputantes, iure principem colite, nõ datum vobis ſed natum. Nam pater quidem iam in cælum euectus, conſors eſt conſeſſórque deorum: nobis autem orbis terrarum gubernacula rerúmque humanarum cura incumbit. Quæ quos ſucceſſus quantáſque habituræ ſint vires, in veſtra manu eſt. Si enim belli reliquias fortiter deleueritis, & imperii Romani terminos ad oceanum vſque promoueritis, cum ipſi vobis ingentem gloriam
D comparabitis, tum communis parentis memoriæ debitam gratiam referetis. Atque eum quidẽ exaudire quæ dicimus & intueri præſentem quæ gerimus, credite. Nos autem feliciſſimos, qui benefactorum noſtrorum teſtem eiuſmodi ſimus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortiſſimè proſperriméque geſſiſtis, illius ſcilicet ſapientiæ gubernationíque tribuuntur. Quæ autẽ mecum, hoc eſt cum iuuene imperatore veſtro, præclarè feceritis, ea ſunt vobis ipſis quaſi peculiarem cum fidei

tum virtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati mεæ robur ſtrenuè gerendis autoritatem conciliabitis, & barbara gens initio noui principatus repreſſa, neque impræſens cõtemptu ætatis noſtræ ſe efferet audacius, & ſuis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo coercebitur. His dictis pecuniam magna copia elargitus, vt ſibi animos militum fidos faceret, in aulam reuerſus eſt. Igitur breue ſanè ad tempus omnia paternis amicis autoribus gerebantur: qui aſſiduitate prudentíque conſilio nullo loco deerant, tantum ei tribuentes laxamenti quantum ſatis eſſe ad tuendam corporis valetudinem arbitrabantur. paulatim deinceps irrepſere nonnulli ex aulico famulitio, qui ſibi ad corrumpẽdam iuuenis imperatoris indolẽ nihil facerent reliqui. Quippe menſarii adulatores, qui ventre atque obſcœnis voluptatibus felicitatem metiebantur, identidem illum vrbis deliciarum admonebant: & nunc quæ illic viſu auditúque iucunda forent, commemorabant: nunc rerum omnium copiam atque affluentiam ferebant laudibus. Ad hæc ripas Iſtri vt omni tempore incommodas vituperabant, quæ neque pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus nubibúſque obtinerentur. Nunquámne imperator (aiebant) concretam gelu atque effoſſam potare aquam deſines? Alii calidis fontibus riuorúmque fluentiũ frigore, auríſque & cælo illo fruentur Italiæ peculiari. Tali ſcilicet illecebrarum mẽtione, facilè adoleſcentis animum voluptatum cupidinibus incenderunt. Itaque ſtatim cõuocatis amicis, teneri ſe patriæ deſiderio non diſſimulauit: cauſas tamen tam repentinæ mutationis fateri veritus, ſolicitum ſe aiebat eſſe nequis opulens ex nobilitate domum occuparet principis: dein collectis viribus quaſi ex munitiſſima arce ſummã ſibi rerum vindicaret. poſſe ex populo ſatis magnam vim delectorum iuuenum conflari. Talia cauſante illo, reliquis metu defixis, terrámq; tacito vultu mœſtóque intuentibus, ſurgens Pompeianus, qui & ætate reliquos anteibat, & Cõmodi ſororem natu maximam in matrimonium habebat: Teneri te (inquit) ô fili & domine, patriæ deſiderio, minimè mirandum. Quippe

A eadem nos quoque rerum domeſticarum cupido ſolicitat, ſed ei tamen reſiſtimus, quoniã priores partes agũt magíſque incumbunt nobis quæ hîc expedienda ſuperſunt. Nam illis quidẽ vel in poſterũ diutius perfrueris. Roma autẽ illic eſt vbi imperator eſt. Cæterum bellum relinquere inchoatum, præterquã quòd indecorum videtur, etiam periculoſum eſt. Quippe audaciam barbaris iniicimus: neq; enim remeandi cupiditate deceſſiſſe nos, ſed aufugiſſe metu perculſos arbitrabũtur. Tibi autem quàm fuerit pulchrum deuictis hoſtibus atque imperii finibus ad oceanum vſque propagatis, redire in vrB bem triumphanti, vinctóſque & captiuos præteragenti reges, ſatrapáſque barbaros. his enim artibus prioribus ſeculis Romani homines, magni atque illuſtres euaſerunt. Nihil eſt autem quòd vereare nequa illic res tuæ periclitentur. Nam & optimus quiſque ſenator tecum hîc eſt, & exercitus vniuerſus tuum coràm propugnat imperium. Quin ærarium quoque principalis pecuniæ nobiſcum eſt omne. Ad hæc patris tui memoria æternam tibi apud poteſtates quaſlibet fidem atque beneC uolẽtiã roborauit. Quũ ad hũc modum potiora ſuadens Pompeianus loquutus eſſet, paulùm modò impræſens conatus adoleſcentis repreſſit: qui reueritus ſenis dicta, quũ nihil haberet quod ſaltem honeſtum ſpecie reſpõderet, concilium dimiſit, diligentius affirmans con ſideraturum. Dein verò miniſtris illius magis magíſque inſtantibus, nihil iam ad amicos retulit, ſed datis Romã literis, ac propoſitis quos viſum eſſet tuendæ Hiſtri ripæ & barbarorum inſultibus coercendis, profectionẽ continuè edicit. Illi igitur demandata ſibi munia obeuntes, D haud ita longo tẽpore multos armis ſubegerunt, quoſdam autem ex iis magnis præmiis in amicitiam ſibi adiunxerunt. Quod quidem haud difficile factu fuit: quippe barbari ſuapte natura pecuniæ auidi, periculorum deſpicientes, aut incurſibus populationibúſque victum parant, aut propoſita mercede venalem pacem habent. Quod intelligens Commodus, vt pecunia qua maximè abundabat, ſecuritatem redimeret, nihil videlicet petẽtibus denegabat. Vbi autẽ dedita profectionis fama per

exercitum eſt, ingens repentè totis caſtris motus extitit A
nullo non redire Romam cupiente, relictóque hoſtili
ſolo vrbanas affectāte delicias. Poſtea verò quàm fama
ac nuntiis vulgatum eſt reuerti in vrbem principem, in-
credibilis vniuerſam plebē lætitia peruagatur, ſpem ſibi
vnoquoque optimam de iuuenis imperatoris præſentia
proponente, credentibúſque vniuerſis paternis eum ve-
ſtigiis perrecturum. Sed ille feſtinatò iter faciens, & iu-
uenili quodam ardore omnes in medio vrbes curricu-
lo pertranſiens, regióque cultu, lætíſq; populorum ce-
lebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus atque B
optatus adueniebat. Sed vbi Romam appropinquauit,
ſenatus ſtatim vniuerſus populúſque Romanus magno
pro ſe quiſque anteuertendi ſtudio effuſi, laureatique
ac flores omnifariam, quos dabat anni tempus, confe-
rentes, quàm quiſque ab vrbe longiſſimè poterat, occur
rebant viſuri principem ætate atque nobilitate conſpi-
cuum. quippe amabant illum, & quidem veriſſimis af-
fectibus natum apud ipſos educatúmque, tertióque iam
gradu imperium nobilitatémque Romanam cōplecten
tem. Nam paternū ei genus à primoribus ſenatorii or- C
dinis, mater autem Fauſtina, principis vxor, Antonini
Pii filia, Adriani etiam per matrē neptis, ſeriem ipſam
generis ad Traianum proauum referebat. Hoc editus
genere Commodus eſt, cui quidem præter ætatis flo-
rem, etiam formæ dignitas ſuffragabatur, congruens
corporis modus, pulchra viriliſque facies, tranquillæ fa-
ces oculis atque micantes, flaua & criſpa cæſaries, vt in
ſole ambulanti velut igne quodam rutilaret, ſic vt eun-
tem quidam ſcobe aurea putarent conſpergi: quidam
etiam pro argumento diuinitatis acciperent, ac radios
eſſe illos circa verticem genitiuos opinarentur. Ad hæc D
lanugo malis proſerpebat, eáſque quaſi floribus con-
ueſtiebat. Talem igitur imperatorem fauſtis ominibus
acclamationibúſque, & coronarū florúmque ſparſioni-
bus exceperunt. Sed poſtquam vrbem ingreſſus eſt, Io-
uíſque primùm, dein cæterorum deorum templa con-
ſalutauit, gratiáſque ſenatui vniuerſo & prætorianis
militibus egit ſeruatæ ſibi fidei, in aulam palatinam ſe

A receipit. Pauculis igitur annis nihil non honoris paternis amicis exhibebat, omnibúſque eos negotiis in conſilio habebat. Cura dein totius imperii aliis demandata, Perennem Italicum hominem militaris diſciplinæ peritiſſimum, prætorianis præfecit. Is adoleſcentis ætate abutens, deliciis illum ganeíſque corrumpi ſinebat: curáque omni laboribúſque ſuſceptis, totum planè imperium adminiſtrabat. Erat in homine inexhauſta diuitiarum ſitis, ſic vt nihili quæ acquiſierat, pendens, nouis ſemper lucris inſatiabilis inhiaret. Hic & paternos Commodi

B amicos calumniis premere, & locupletiſſimum quenque nobiliſſimúmque in ſuſpicionem adducere inſtituit, ſcilicet vt perterrefacto adoleſcente, atque illis ſupplicio affectis, cauſam poteſtatémque ipſe haberet in eorum bona & fortunas inuadendi. Cæterùm aliquandiu cum patris memoria, tum amicorum reuerentia continuit adoleſcentem: dein velut maligna quædam atque inuida fortuna, rectum adhuc moderatúmque illius ingenium ſubuertit. Nam ita res accidit: Lucilla erat Commodo maxima natu ſoror: ea prius L. Vero impe-

C ratori nupſerat, quem conſortē ſibi imperii Marcus aſciuerat, locatáque in matrimoniū ſorore, firmiſſimo affinitatis vinculo adſtrinxerat. ſed poſtquam L. fato functus eſt, manentibus adhuc Lucillæ principatus inſignibus, Pompeiano eam pater deſpondit: nihilo tamen ſecius priſtinum illi honorem Commodus reliquit vſurpandum. Nam & ſella imperatoria ſeſſitare in theatro, & ignē de more præferri patiebatur. Poſtea verò quàm Commodus vxorem duxit Criſpinam, ac neceſſe fuit principis vxori primo loco cedere, iniquo ſcilicet hoc

D animo Lucilla ferens, atque illius honorē in ſuam contumeliam vertens, quum ſciret à viro ſuo Pompeiano Commodum diligi, minimè auſa eſt quippiam ad ipſum ſuper occupando imperio referre: ſed animum Quadrati nobiliſſimi locupletiſſimíque adoleſcentis periclitata, cum quo etiam ſtupri conſuetudinem habere exiſtimabatur, grauiſſiméque apud eum de accepta iniuria conqueſta, paulatim adoleſcentem eò perpulit vt in ſemet vniuerſúmque ſenatum perniciosiſſimè cōſuleret.

Quippe

Quippe inter cæteros ſenatorii ordinis qui ſecum in id A facinus conſpirarent, etiam adoleſcentē quendā Quintianum nomine, prompti atque audacis animi, ſibi adiunxit: perſuaſitque vti pugionem in ſinu celans tempus locúmque caperet, factóque repentè impetu Commodum occideret, reliqua ſe pecuniis largiendis curaturā. Ille in aditu amphitheatri ſubſiſtens (quippe obſcuro loco facilè ſe occultum ſperabat fore) nudato confeſtim pugione, ac magna voce proclamans, Hunc tibi ſenatus mittit. Dum loquitur nudúmque oſtētat pugionē, comprehēſus à militibus, pœnas amentiæ dedit, ſuóque in- B dicio autor à ſe cauendi fuit, aperto magis quàm impleto cōſilio. Hæc igitur prima maximáque odii cauſa adoleſcenti aduerſus ſenatum extitit. Ita nanque animum verba illa ſauciarant, vt omnes hoſtium loco haberet, ſempérque eius memoriæ vox illa irruentis in ſe iuuenis inhæreret. Neque verò tantam hanc occaſionē Perennius omiſit, ſed ei perſuaſit vt præcipuum quenque ſuccideret, neque eminere quempiam pateretur: quorū ipſe in bona impetum faciens, facilè omnium eius ætatis hominum locupletiſſimus euaſit. Quæſtiones autem C Perennio diligenter exercente, ſoror ipſa Commodi coniuratique omnes, cæterique præterea quātulacunque ſuſpicione attacti, ſupplicio affecti ſunt. Igitur Perénius ſublatis è medio quos imperator verebatur, quiq; illum paterno quodam affectu complectebantur, atque ipſe illius tuendæ ſalutis cura ſuſcepta, nihílque nō autoritatis adeptus, imperium iam ipſum animo inuaſerat: perſuaſóque Commodo vt ſuos liberos adoleſcētes adhuc Illyricis præficeret exercitibus, ipſe pecuniæ vim ingentem contrahebat, vt ſcilicet prætorianos ab ipſo D ampliſſimis largitionibus abalienaret. Filiiq; item eius clanculum copias colligebant, eo conſilio vt quum primùm Perennius Commodum occidiſſet, ipſi principatum arriperent. Proditæ autem ſunt inſidiæ incredibili quodā modo. Ludos Romani Ioui Capitolino faciunt, tanta hominum confluente multitudine quantam par eſt cōfluere ad tantæ vrbis celebritatem. Spectare autem ac præſidere in theatro vnà cū ſacerdotibus, quos ordo

A ſingulis annis poſtulat, etiam imperator ſolitus. Quum itaque nobiliſſimis ſcenicis operam daret, ſedens imperatoria ſella Commodus, pleno ſpectatoribus theatro, ſuiſque cuique locis ad ſedendũ pro dignitate attributis, priuſquam quicquam diceretur agereturq; in ſcena, repentè quidam philoſophi habitu, manu baculum geſtans, perámq; ſeminudus ab humeros ſuſpẽſus, curriculo prodiit: mediáque in ſcena conſiſtens, manũq; ſilentiũ imperans, Non hoc (inquit) ludorum tempus, ô Commode, neque ſpectaculis celebritatique vacandũ. B Imminet ceruicibus tuis Perẽnis gladius: ac niſi caueris, non quidem impendens ſed iam præſens periculum, periſti. Nam & ipſe hic aduerſus te copias pecuniámque colligit, & nati exercitus Illyricos ſolicitant: quos niſi ſtatim præuenias, occidiſti. His dictis, ſiue forte quadã diuinitus huc impellẽte, ſiue id auſo homine vt gloriam ſibi ignarus atque obſcurus acquireret, ſeu quia ſperaret ingens aliquod præmium ab imperatore conſequuturum: ſanè illum derepente obſtupefecerat. Cæteri autem etſi non de nihilo ea dicta ſuſpicabantur, tamen fidem habere diſſimulabant. C At Perennis comprehendi hominem iubet, ac pro furioſo & vaniloquo igne comburi: Ita ſcilicet pœnas dedit intempeſtiuæ libertatis. Cæterùm qui ſe Commodi ſtudioſos videri volebant, peroſi antea quoque Perennem, vtpote intolerandæ hominem ſuperbiæ contumeliæque, nactique opportunum tempus, calumniis eum premere aggrediuntur. Sed ſcilicet ita futurum erat vt & Commodus inſidias euitaret & Perennis vnà cum liberis penderet pœnas. Quippe haud multo pòſt milites quidem clam Perẽnis D filio nummos quoſdam attulerũt, illius imagine percuſſos, eóſque ignaro etiam Perenni, quanquam erat præfectus, Commodo oſtenderunt, totóque inſidiarum ordine patefacto, maximis ſunt muneribus affecti. Quocirca inſcio negotii totius Perenni, ac tum nihil minus expectanti ſubmiſſi noctu à Cõmodo quidam caput abſciderunt: iuſsíque ſtatim ad illius filium pergere, quum nihil ad celeritatem ſibi reliqui feciſſent, etiam rumores famámque eorum quæ Romæ facta eſſent præuene-

runt.ii amicas ei literas ab imperatore reddiderunt,quæ A
magna propoſita ſpe Romam reuerti iubebant.Ergo&
conſiliorum & omnis eius paratus,poſtremò paterni ca
ſus ignarus,quum quidam nuntii dictitarent, etiam pa-
ternis ipſum verbis acciri, qui ne ipſe quidem ſcribere
ſuperſediſſet niſi ſatis momenti habituras imperato-
rias literas exiſtimaſſet.Credidit videlicet adoleſcens:&
quanuis iniquo animo ferret interpellari ſua conſilia,
tamen paterna fretus potentia quam eſſe adhuc inco-
lumem putabat, ad reditum ſe comparat. Tum dein-
de vt attigit Italiam, per eos quibus negotium datum B
fuerat,occiditur. Hunc illi exitum habuerunt. Poſt hæc
Commodus duos conſtituit præfectos, tutius fore ra-
tus tantam illam poteſtatem non vni duntaxat crede-
re,ſed diſſectam in partes,imbecilliorem eo pacto con-
tra principem reddere. Verùm haud longè pòſt, aliæ in
illum huiuſcemodi inſidiæ intenduntur. Maternus erat
quidam miles multa auſus nefaria. Is repentè deſertis
caſtris atque aliquot in ſocietatem commilitonibus a-
ſcitis, magnam perditorum manum breui collegerat,
vicóſque primò & agros populabatur. Magna dein pe- C
cuniæ vi collecta plures quotidie ſibi ex facinoroſis co-
pulabat: pollicénſque ingentia cuique operæpretii, &
in prædæ communionem inuitans, eò rem adduxit vt
non iam latronum ſed iuſtorum hoſtium haberent au-
toritatem.Quippe magnas etiam vrbes occupabant:ef-
fractiſque per vim carceribus, captiuos ſine diſcrimi-
ne omnes vinculis eximebant, eóſque ſibi impunitate
ac beneficiis adiungebant. Igitur Galliam omnem at-
que Hiſpaniam incurſibus vaſtabant, & vt quanque ex
magnis vrbibus vi ceperant, incenſa direptáque proti- D
nus abibãt.Quæ vbi Commodus cognouit, rectoribus
gentium plenas iræ atque minarum mittit epiſtolas,ca-
ſtigans & ignauiam exprobrans, ſimul cõparare aduer-
ſus illos exercitum imperans. Quod vbi latrones acce-
perunt, decedendum ſibi ex illis regionibus rati, clàm
per auia quædam compendia, ſeorſum alii ab aliis, in
Italiam peruenerunt, ac iam de regno maioribúſque
rebus Maternus cum ſuis deliberabat. Nam quando

A hactenus omnia illi ſpe vlterius proceſſerāt, aut aliquid magnum inuadendum ſibi exiſtimabat, aut certè quando in id diſcriminis inciderat, nòn obſcurè neque ignauè moriendum. Sed quoniam ſe non tantis eſſe viribus intelligebat, quantæ ad reſiſtendum Commodo collata acie ſatis eſſent, (quippe & Romanæ plebis & prætorianorum militum propenſa in Commodum voluntas credebatur) arte ſibi conſilióque graſſandum ſtatuebat. Quocirca tale quiddam comminiſcitur. Veris initio, ſtato ſolenníque die, pompam matri deûm Romani

B ni celebrant. In ea quæ apud quenque ſunt diuitiarum præcipua, ſupelléxque pleraque imperatoria, materiæ aut artis ſpectandæ, præferri ante deam ſolent. Paſsímq; omnibus ludendi licentia permiſſa, ſic vt perſonas induant quas cuique libitum, nullámque non magiſtratuſum quoque imaginem, prout cuiuſque ſtudium, repræſentent, ſic vt non temere à falſis veros dinoſcas. Putauit hoc Maternus idoneum celandis inſidiis tempus, ratus fore vt ſi perſonam ſtipatoris alicuius indueret, ſuóſque ad eandem ſimilitudinem armis ornaret, ac ſe

C haſtatis immiſcerent ſic vt pars eſſe comitatus imperatorii crederentur, nullo videlicet præcauente, repentè impetu facto Commodum obtruncarent. Sed proditus imperatori à ſociis quibuſdam, qui vnà cum ipſo venerant in vrbem, indignantibus ſcilicet, ſi quidem eum nō pro latrone iam ſed pro principe habituri forent, antequam feſtus dies adeſſet, & ipſe comprehenſus, ac mulctatus capite, & qui eiuſdem factionis erant, meritis ſupplicijs affecti. At Commodus facta re diuina, gratulatúſque deæ, feſtum agitabat, pompámque gaudens fre-

D quentabat. Sed & populus omnis pro imperatoris ſalute diem lætabundus celebrabat. Quæ autem ratio ſit cur huic deæ tantum honorem Romani habeant, nō alienum videtur, quantum ex hiſtoria accepimus, commemorare, præſertim quum ea res pleriſque Græcorum ignota eſſe videatur. Ipſum igitur ſimulacrum cælitus (vt aiunt) demiſſum, neque qua ſit materia, nec à quo fabricatum artifice, ſatis conſtat, neque planè hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidiſſe cælitus

ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Peſinunti, à caſu eius ſimulacri factum putant. ibi enim à principio comparuiſſe. licet apud alios comperiam, pugnam illic Ilum Phryga Tantalúmque Lydum inter ſe cõſeruiſſe, ſiue de via ortam, ſiue potius ob raptum Ganymedis. Quúmque diu æquis viribus decertatum foret, ac permulti vtrinque cecidiſſent, nomen ex ea clade loco eſſe impoſitum. Hic etiam fama fert, Ganymedem ipſum trahentibus in diuerſa germani atque amatoris manibus, vita eſſe orbatum: ſublatúmque è medio, pro calamitatis ſolatio: relata ad Iouem raptorem fabula, diuinis fuiſſe honoribus affectum. In hoc quem diximus Peſinunte Phryges olim Orgia colebant, ad ipſum fluuium Gallum, à quo etiam euirati deæ ſacerdotes cognominantur. Sed vbi res Romana creuit, reſponſo accepto manſurum imperium atque ad ſummam auctum iri, ſi Peſinuntiam deam ad ſe transferrent, miſſi in Phrygiam legati ſunt petitum deæ ſimulacrũ: quod quidem facilè conceſſum eſt, conſanguineos ſe dictitantibus, atque oriundos ab AEnea Phryge. Quum itaque nauigio deuectum ſimulacrum ad ipſas Tiberis fauces appuliſſet, quibus tum Romani vice portuum vtebantur, cõfeſtim diuina quadam vi nauigium ſubſtitit, neque vllis Romani populi certatim trahentis moueri viribus potuit donec Veſtalis ſacerdos adeſſet. Ea quum virginitatem perpetuò ſeruandam polluiſſe falſè argueretur, damnationem metuens, ſupplex petiit à populo vt iudiciũ de ſe deæ Peſinuntiæ committerent: quo impetrato, zonam recinxit, clarè precata, vt ſi intemeratam ſe eſſe ac virginem dea ſciret, nauim progredi iuberet. Quæ vbi dixit, ſtatim alligatam zonam manu ducta nauis ſequi cœpit. Ita ſunt pariter Romani, manifeſtam numinis diuinitatem atque innocẽtiam virginis admirati. Sed hæc hactenus de Peſinuntia dea, prolixius etiã fortaſſe quàm decuit, haud inſuauem tamen ſcientiam allatura iis qui res Romanas minus cognitas habeant. Cõmodus autem euitatis Materni inſidiis, maiore ſe cuſtodia muniebat: rarus prodire in publicum, pleruncque temporis in ſuburbanis aut in principalibus prædiis procul ab vrbe

A conſumere: abſtinere prorſus ab iuriſdictione, omniſque actu imperatorio. Per idem tempus accidit vt ingens Italiam quidem vniuerſam peſtilentia occuparet: ſed in ciuitatem Romanam vehementius tamen ſæuiret, vtpote quæ & per ſe populo abundaret, & aduenas toto orbe confluentes exciperet. Quare magna iumẽtorum atque hominum ſtrages conſequuta. Tum Commodus (ita ſcilicet quidam medicinæ periti perſuaſerant) Laurentum ſeceſſit, quòd frigidior ea regio ſit, ſyluiſque è lauru permultis opaca: à quo etiã regioni inditũ nomẽ.
B Valere enim plurimum aiebant ad aeris euitandam cõtagionem, cum odores laurorum tum ipſarum amœnitatem vmbrarum. Quocirca in ipſa quoq; vrbe de medicorũ ſentẽtia, plerique vnguẽtis ſuauiſſimis nares atq; aures opplebant, ſuffitúque & odoramentis aſſiduè vtebantur, quòd meatus ſenſuum (vt quidam dicunt) odoribus illis occupati, neque admittant aera tabificum, & ſi maximè admiſerint, tamen eum maiore quaſi vi longè ſuperari. Cæterùm nihiloſecius morbus ingraueſcere, hominéſque paſſim & pecora inter homines agitan-
C tia interire. Sed & fames eodem tempore ciuitatem oppreſſerat hac de cauſa. Cleander erat quidam Phryx genere, ex ea nota hominum qui publicè per præconem veneunt. Hic quum in domum imperatoriã ſeruitio eſſet traditus, & cum ipſo Commodo accreuiſſet, eò ſcilicet honoris atq; autoritatis prouectus eſt vt & corporis cuſtodiam & cubiculi curã, præterea militum præfecturam ſolus obtineret. Cæterùm diuitiæ ac luxus, etiam illum ad imperii ſpem inſtigabãt. Quocirca grandi coacta pecunia plurimum frumenti cõemit. Id autem oc-
D cluſum habebat, ſperans ſibi Romani populi atque exercitus voluntates adiuncturum, ſi prius rerum neceſſariarum penuria laborantes, magnis repentè largitionibus demereretur. Idem gymnaſium quoque maximum exædificauerat, publicatis etiam balneis, vt eo modo populum ineſcaret. At Romani infenſi iampridem, ac totius cauſam peſtilentiæ in eum conferentes, ſimul peroſi hominem diuitiis inexplebilem, prius quidem confertim per theatra identidem traducebant: dein agente

in ſuburbanis Commodo, repentè vniuerſi magnis cla- A
moribus concurrerunt, Cleandrum ad necẽ depoſcen-
tes. Quum autem ſuburbanum omne tumultu comple-
retur, & Commodus ipſe in alto ſeceſſu voluptatibus
indulgeret, inſcius quæ gererẽtur (nam id Cleander ca-
uerat) repẽtè extra omnium expectationẽ armati equi-
tes principis eruperunt, Cleandri iuſſu proruentes ob-
uium quenque, ac vulnerantes. Neque ſcilicet populus
excipere illorum impetum valebat, inermis armatorũ,
pedeſter equitum. Quare fuga facta, in vrbem reiiciun-
tur, ibíque permulti, neq; modò quos ferro milites con B
ficiebant, neci dediti, ſed quos etiam ipſi proculcaue-
runt equites, quíque aut conferta turba aut equitum in-
curſu conflictabantur. Igitur ad vrbis portas ſine vllo
impedimẽto perſequuti, magnam populi partem inter-
fecerunt. Qui autem in vrbe remanſerant, calamitate
ſuorum intellecta, clauſis domibus quũ in tecta & cul-
mina euaſiſſent, lapidibus teguliſq; equites deſuper in-
ceſſebant. Itaque ſtatim conuerſa fortuna eſt, nullo ma-
nibus decertare auſo, ſed omni multitudine deſuper
quaſi ex tuto dimicante. Quocirca ſaucii magna pars C
quum tolerare iam vlterius nequirent, terga fugæ man-
darunt. Multi itaq; cadebãt crebro telorum iactu, multi
equis excutiebãtur, inter deuolutos lapides fallẽte veſti-
gio lapſantibus. Sed & pedites qui in vrbe ſtationes ha-
bebãt, populo ſuppetias aduerſus inuiſos ſibi equites ra-
ptim tulerunt. Itaq; quum ciuile bellum eſſet, nemo ta-
men quæ gererentur nuntiare Cõmodo audebat metu
Cleandri potẽtiæ, donec maxima natu ſoror, Fadilla no
mine, accurrẽs ad imperatorẽ (quippe facilis aditus ſoro
ri) crinibus ſolutis proiecta humi, ac planè in lugubrem D
habitum deformata, Tu quidem (inquit) ô princeps,
otium agitans, & omnium quæ gerãtur ignarus, extre-
mo in periculo verſaris: nos autem ſanguis tuus prope-
modũ occidimus. Actum de populo Romano, actũ ma
gna ex parte etiam de exercitu eſt, & quæ ne à barba-
ris quidẽ nos paſſuros expectabamus, ea nobis dome-
ſtici faciunt, & in quos maxima contuliſti beneficia, eos
primos inimicos habes. Cleander aduerſus te populum

A & exercitum armauit, quorum quidem alteris inuiſus eſt, alteris charus, vtrique tamen in armis ſunt, cædémque inter ſe patrant, & ciuili ſanguine Romam replét. Sed in nos videlicet vtriuſque multitudinis recidet calamitas, niſi tu quamprimùm neci dederis ſceleratiſſimum famulum, qui tantæ cladis illis iam fuit, nobis mox futurus eſt autor. Hæc loquẽs, veſtem ſcidit: multíque item qui aderant, ſumpta de verbis mulieris audacia, Commodum territabãt. Is expauefactus, quum iam non vt impendens ſed vt præſens periculum formidaret, acciri ad ſe Cleandrũ properè iubet, nihildum certi ſcientem, ſed tamen aliquid ſuſpectantem imperatori B renuntiatum. Accedentémque ad ſe imperat comprehendi, & caput eius amputatum contóque præfixũ circunferri, voluptuoſum ſcilicet atque optatum populo ſpectaculum præbiturus. Ita id malum ſedatum, atque vtrinque dimicatio dirempta. Siquidem milites quum occiſum viderent pro quo decertabant, iram quoq; imperatoris formidabant, cui verba data nihilque non factum contra illius ſententiam compererant. Populus C contra ſatiſfactum ſibi autoris ſupplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos enim virilis ſexus habebat) & quotquot illius amici fuerant, ad vnum omnes contrucidati, tractáque per vrbem cadauera & cõtumelioſiſſimè habita, poſtremò in cloacas abiecta. Hæc finis Cleãdri fatorũ fuit, quaſi in vno illo velut ambitioſius oſtẽtaret natura, (vt ſic dixerim) humana poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigium euehi hominem, atque euectum dein rurſum deturbari quamlibet exiguo atque inſperato fortunæ momento. Cæterùm Commodus, D tametſi verebatur nequid fortaſſe populus etiam contra ſe noui moliretur, tamen ſuadentibus amicis in vrbem reuerſus eſt, ac lætis acclamationibus magnóque comitatu exceptus, in aulam principalem ſe contulit. Enimuero ex illo tot aditis iam periculis, cœpit nulli ſatis confidere, ſed occidere hunc atque illum, nulli non calũniæ fidem accommodans. Ad hæc neminem cui virtus vlla eſſet, amicum ſibi adiungebat, ſed à cunctis æquè rectis ſtudiis animum auocauerat. Quippe quem die noctéq;

aliæ ex aliis effrænæ corporis voluptates grauiſſimo ſeruitio premebant, neminémque non ab limine velut inſidiatorem ſubmouebat, quemcunque aut probitas aut diſciplina vlla etiam mediocris illuſtraret. Scurræ verò, & qui turpiſſima quæque repræſentabant, quaſi addictum ſibi habebant. aurigando etiam beſtiiſque conficiendis ſupramodum exercebatur: ob quæ ſtudia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabant. quare illa minus decorè tractabat quàm modeſto principi conueniebat. Extitere ea tempeſtate etiam quædam in cælo prodigia. Stellæ enim per diem perpetuò apparuerunt, quædámque ex iis in longum productæ medio quaſi aere ſuſpenſæ videbantur. Præterea animalia omne genus, minimè ſuam naturam ſeruantia, cum figura corporis prodigioſa, tum mẽbris haud quaquam congruentibus edebantur. Maximum autem nefas cum in præſens dolorem attulit, tum in futurum peſſimo augurio vniuerſos cõterruit. Nam quum neque imbres vlli neque nubes, tantúmque exiguus terræmotus anteceſſiſſet, ſeu nocturni caſu fulminis, ſiue igni aliquo in ipſo terrarum motu velut extrito, totũ de improuiſo Pacis templum conſumptum incendio eſt, quod vnum ſcilicet opus cũctorum tota vrbe maximum fuit atque pulcherrimum, idem templorum omnium opulentiſſimũ, egregiéque munitum, multóq; ornatum auro & argento. Quippe vniuerſi fermè ſuas illuc diuitias, quaſi in theſaurum congerebant, ideóq; per noctem debacchatus ignis, multos ex opulẽtis egenos reddidit. Quapropter communem quidem iacturam publicè omnes, ſuã autem quiſque priuatim deplorabant. Sed vbi templum omne cõſumptum ignibus eſt, plurima quoque & pulcherrima vrbis ædificia conflagrarunt. Inter quæ etiam Veſtæ templum, ſic vt Palladium quoque cõſpiceretur, quod imprimis colunt atque in arcano habent Romani, Troia (vt perhibent) auectum, ac tum primùm poſtquam in Italiam deuenit, conſpectum ab hominibus. Quippe raptum id Veſtales virgines media ſacra via in aulam imperatoris tranſtulerunt. Multæ prætereà pulcherrimæque vrbis partes combuſtæ, plurimóſque dies

A peruagatum incendium nō prius ſedatum eſt quàm repentinis imbribus extingueretur. Itaque totam rem diis imputabant eius ætatis mortales, quorum ſcilicet voluntate & inchoaſſe incendium & deſiſſe arbitrabantur, ac portendi bella quæ ſunt deinceps inſequuta, conſumpto Pacis templo interpretabantur. Quam deinceps famam rerum euentus comprobauit. Enimuero plurimis maximíſque incommoditatibus laborante ciuitate, nō iam vti antea multitudo beneuolè Cōmodum aſpicere, ſed referre omnes eius calamitatis cauſam in illius iniu-B ſtos actus, & reliqua vitæ crimina. Siquidem neque latebant populum ſcelera hominis, neque latere ipſe volebat, ſed quæ domi non ſine infamia patrabantur, ea etiam in publicum oſtētare haud verebatur: eóque vecordiæ petulantiæque proceſſit vt paternum primò cognomen repudiaret, ac pro Cōmodo Marci filio, Herculem ſe Iouis filiū iuſſerit appellari, depoſitóque principum Romanorum cultu, leonis pellem ſubſterneret, manúque clauam geſtaret, ſimul purpureas ſibi atque auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium ir-C riſione: quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Talem ſe videlicet quotidie præſtabat. Idémque mēſium nomina demutauit, ac pro vetuſtis appellationibus nouas de ſuis cognominibus impoſuit, quorum ad Herculem pleraque tanquam ſcilicet ad fortiſſimum referebantur. Quin ſtatuas quoque ſibi tota vrbe poni iuſſit, ínque iis vnam pro Curia, quæ arcum contenderet, vt etiam imagines ipſæ terrores atque minas præ ſe ferrent, quam dein tamē ſenatus poſt illius obitum ſuſtulit, próque ea Liber-D tatis imaginem repoſuit. Commodus autem quum temperare iam ſibi vltrà non poſſet, publicè ſpectacula edere profeſſus, omnes ſe ſua manu feras occiſurum pollicebatur, & cum fortiſſimis quibuſq; iuuenum ſingulari certamine depugnaturum. Ea quū rumoribus celebrarentur, concurrebant ex Italia omni ac finitimis gentibus vniuerſi ad id ſpectaculum, quod nec antea oculis vſurpauerant, neque vnquam fando audiuerant. Siquidem ita eſſe certa manus illius dicebatur, vt quodcúque

deſtinaret, iaculo ſagittáue contingeret. Erántque cum illo aſſiduè Parthorum lectiſſimi ſagittarii ac Numidæ iaculatores, quos ille tamen omneis longè artificio ſuperabat. Vbi autem ſpectaculi dies adfuit, pleno amphitheatro exædificatus Cõmodo peridromus fuerat, per quem decurrere in orbem poſſet, ne cominus cum beſtiis pugnans periclitaretur, ſed supernè ac de tuto loco tela iaciendo, iaculandi potius ſcientiam quàm fortitudinem oſtentaret. Ceruos igitur & damas, item cornigera alia præter tauros, currens pariter ipſe atque inſequens impetebat, ac præuenta fuga certiſſimis ictibus proſternebat. Leones verò & pantheras, aliáque id genus nobiliſſima animalia, currens in orbem ſupernè iaculis cõfodiebat, ſic vt nec telum quiſquam ſecundum, nec vulnus viderit niſi lethiferum. Nam vt primùm ſe fera concitauerat, ſtatim illam vel in fronte vel in corde ſauciabat, nullo præterea vſus ſcopo, neque ad aliam corporis partem telo deſtinato, ſic vt pariter cum vulnere ipſo conficeretur. Cæterùm beſtiæ conquirebãtur vndique, ac tum primùm vidimus quæ antè in picturis mirabamur. Quippe ex India AEthiopiáque, itémque à meridie & a ſeptentrionibus quicquid incognitum prioribus ſeculis fuerat, confecit ille pariter atque oſtendit, nullo nõ obſtupefacto, tã certa illa manu támque nuſquam telis aberrantibus. Idem aliquando ſagittas limatæ cuſpidis in Mauruſias ſtruthos intorquebat, quæ & pedum celeritate & alarum quaſi velis ocyſſimè ferebantur, ſic vt ſummum contingeret collum, atque ita capita amputaret, vt exectis ceruicibus (qui teli impetus fuerat) aliquandiu tamen viuentibus ſimilem curſum cõtinuarent. Quin & pantheram, quæ ſcilicet eductum quẽdam in harenam curſu acerrimo cõprehenderat, ſic vt iamiam laniatura videretur, ita opportuno vulnere conſequutus eſt vt interfecta belua hominem ſeruauerit, ac dẽtium quoque aciem cuſpide ipſa iaculi præueniret. Leones item cauea centum eductos, totidẽ miſſilibus vniuerſos occidit, ita ſuo ordine iacẽtibus corporibus vt numerari facillimè ſingula poſſent, nullo ſcilicet ſuperuacuo incidente telo. Hactenus igitur quæ

A gerebantur quanuis à principe aliena viderẽtur, tamen quoniam fortitudinem ſcientiámque præ ſe ferrẽt, popularem quandam gratiã emerebantur. Verùm vbi iam nudus ingreſſus amphitheatrum eſt, ſumptiſque armis numeros gladiatorios implebat, tum verò triſte Romano populo ſpectaculum id viſum, nobiliſſimum imperatorem, poſt tam multos parẽtis ſui maiorúmq; triũphos, non quidem aduerſus beluas arma capere militaria vel Romanorum imperio congruentia, ſed ampliſſimam dignitatem turpiſſimo fœdiſſimóque cultu con-
B taminare. Facilè autem dimicãs ſuos compares ſuperabat: neque tamen vltra vulnera procedebat, dante vnoquoque manus, atque imperatorem potius quàm gladiatorem agnoſcente. Eóque veſaniæ profectus eſt vt deſerere principalem aulam atque in ludum gladiatorium migrare inſtitueret: neque ſe amplius Herculem appellari patiebatur, adoptato nobiliſſimi gladiatoris nomine qui iam vita exceſſiſſet. quin ſimulacro illi coloſſeo quod Romanis venerabile eſt, Solis effigiem gerens, capite dempto ſuum impoſuit, atque in baſi ſub-
C ſcripſit, non quos conſueſſet imperatorios paternóſque titulos, ſed pro Germanico, Mille gladiatorum victorẽ. Cæterùm ipſum quoque deſinere aliquando ab ſua vecordia & ciuitatem tyrannide liberari oportebat. Idque anno ineunte, quem diem Romani feſtum agunt, ad Ianum vetuſtiſſimum Italiæ deum referentes, cuius etiã Saturnum ipſum ab Ioue filio pulſum fuiſſe hoſpitem prædicant, & quod ibi latuiſſet, nomen Latio inditum. Quocirca etiam nunc Romani Saturnalia prius: dein verò initium anni more ſuo concelebrant. Eſtque eius
D dei biceps imago, vt à quo incipit & in quem deſinit annus. Quum igitur hunc diem feſtum ciuitas agitaret, in quo Romani inuicem ſe colunt ſalutántque, & nomiſmata alter alteri, cæteráq; omnifariam munera miſſitant, ſummíque magiſtratus conſpicuam ſibi & ſolennẽ purpurã induunt, vniuerſis diem concelebrantibus ſtatuit Commodus non quidem ex imperatoriis (vt mos erat) ædibus, ſed ex ipſo gladiatorio ludo prodire in publicum, ac pro eleganti veſtitu purpuráque imperatoria

procedere armatus, deducente gladiatorum agmine, in A
conſpectum Romani populi. Quod vbi conſilium ſuum ad Martiam retulit vnam è ſuis concubinis, cui ſcilicet plurimum deferebat, ac propè vxoris eam loco habebat ſic vt præter ignem omnes honores velut Auguſtæ tribuerentur, intellecto mulier tam abſurdo turpique conſilio, orare multis lacrymis, ſupplexque ad genua accidere, ne aut Romanum imperium pollui pateretur, aut ipſe vitam ſuam perditis ac deploratis hominibus tam periculoſè committeret. Sed quum nihil profeciſſet, lacrymans diſceſſit. Ille præfectum exercitibus, Læ- B
tum nomine, & Electum cubiculi cuſtodem ad ſe accitos, parare iubet in ludo ipſo gladiatorio, quò ſe dormitum recipiat, vt illinc ad ſacrificandum manè procederet, ac ſe armatum Romano populo oſtentaret. Illi multis precibus perſuadere tentabant nequid indignũ principe conaretur. Quibus Commodus ira percitus faceſſere ab ſe iuſſis, ſtatim in cubiculum reuerſus, vt quemadmodum conſueuerat meridiaretur, ſumpto in manus libello, quales de philyra tenuiſſimi atque in vtranque partem replicabiles fiunt, conſcribit in eo quoſcunque C
illa nocte interficere deſtinauerat. Ex quibus prima erat Martia, mox Lætus atque Electus, poſt hos ingens eorum numerus qui plurimum autoritatis in ſenatu obtinebant. ſiquidem ſenes vniuerſos, paternos amicos tollere è medio, ne cenſura illorum ſua interpellarētur flagitia, bonáque ipſa diuitum dilargiri partim militibus, partim gladiatoribus decreuerat, vt alteri ſe defenderēt, alteri oblectarent. Eum igitur libellum ita conſcriptum, ſupra lectulum depoſuit, neminem ad ſe introiturũ ſuſpectans. Erat autem puſio quidam infans adhuc ex ea D
nota qui veſtitu cætero nudi, ſed auro gemmiſque ornati, ſolent delicatiſſimo cuique Romanorum eſſe oblectamento. Is ita Commodo charus erat vt cum illo ſæpe etiã cubaret, ac Philocõmodus appellaretur, ipſo indicante nomine amorem principis. Hic itaque puer fortè ludibundus, occupato inter balnea & crapulas Commodo, cubiculum (vt conſueuerat) ingreſſus, ſumpto in manus libello quicum luſitaret, foras proceſſit.

A ac ſorte quadam in Martiam incidit: quæ quum puerum etiam ipſa diligeret, complexa prius atque deoſculata, libellum manu aufert, verita ne quid ob infantiam inſcius puer, rerum fortaſſe grauiorum labefaceret. Agnita ocin Commodi manu, ac legendi cupidine illecta, vbi funeſta contineri, ac ſe primam peti intellexit, Lætúmque & Electum ſubſequi, tantámque deinceps reliquorum futuram cædem: hæc ſecum ingemiſcens conſuſurrabat, Euge Cōmode, hæccine præmia beneuolentiæ amoríſque ſunt? Ita ſcilicet de te merui, quum
B tam multos annos cōtumelias ebrietatémq; tuam pertuli? Sed nequaquam tibi hæc ita ſucceſſerint viro temulento aduerſus ſobriam mulierem. His dictis, Electū ad ſe accerſit, quem etiam ipſa aliquando per ſe cōuenire, vtpote cubiculi cuſtodem, ſolita, & cum eo quoque ſtupri habuiſſe cōſuetudinem credebatur: traditóq; in manus libello, Vide (inquit) Electe cuiuſmodi ſumus hac nocte feſtum celebraturi. Is eo lecto expaucfactus (erat autem ÆEgyptius genere, audax homo ac prōptus, & iraſci facilis) ſtatim ſignatum libellum per hominē ſibi
C fidum, Læto legendum mittit. Qui item exterritus, ad Martiam contendit, ſimulans de iis ire ſe conſultatum quæ ad concinnandum ex iuſſu principis ludum gladiatorium pertinerent. Hoc igitur vſi prætextu, conſtituunt aut faciendum ſibi quamprimū, aut patiendum aliquid: nullum moræ locum, nullum procraſtinationi eſſe. Placitum autē eſt rem veneno agi, quod ſe facilè daturam Martia recepit, quippe ſolita primum illi miſcere atque offerre poculum, vt ab amica porrectum ſuauius biberetur. Igitur redeūti ex balneis commixtum vino odo-
D ratiſſimo venenum in calice obtulit. Ille diu lauādo venandóque collecta ſiti veluti de more propinatum ſibi, temere interbibit. Quare ſtatim capitis grauedine occupatus, atque in ſoporem prolapſus, quū id ex labore accidiſſe opinaretur, quieti ſe tradidit. Electus autem & Martia recedere omnes confeſtim, & ſuam quenque domum reuerti iubent, ne ſomni indigum Commodum expergeſacerent. Id autem aliàs quoque ex ebrietate nimia facere conſueuerat. Nam quum vel balneis

vel epulis operam daret, nullum ſcilicet habebat præſtitutum quieti tempus. etenim aliæ ex aliis voluptates, eæque inter ſe maximè diuerſæ, ſeruire ſibi hominem etiam inuitum quocunque tempore ſubigebant. Pauxillum igitur quum requieſſet, ac iam ſe ad ſtomachum & aluum veneni vis inſinuaſſet, oborta vertigine, vomitus & quidem affatim conſequutus eſt: ſiue ipſo cibo quem largiter antè ſumpſiſſet, multáq; meri potione virus expellēte: ſeu quoniam principibus mos eſt, antequam cibum capiant, medicamento vti quo venena prohibeantur. Cæterùm quū multum euomuiſſet, veriti illi ne veneno quoque omni eiecto colligeret ſeſe, atque vnà omnes cædi imperaret, perſuaſerūt magna mercede Narciſſo cuidam audaci ſtrenuóque adoleſcenti vt ipſum in cubiculo ſtrangularet. Hunc finem vitæ Cōmodus habuit, tredecim annos poſt parentis obitum imperio adminiſtrato, vnus omnium ante ſe imperatorum nobiliſſimus, omniúmq; eius ætatis hominum formoſiſſimus: quod ſi dicēdum de fortitudine quoque eſt, ne in hoc quidem cuiquam, præſertim deſtinandis ictibus, conceſſurus. Sed tamen totam vitæ rationem ſtudiis (vt dictum eſt) fœdiſſimis contaminauit.

HERODIANI LIBER ſecundus.

OCCISO Commodo, quemadmodum ſuperiore volumine demōſtrauimus, quū celare factum interfectores, & aulicas excubias fallere vellent, vili quodam ſtragulo inuolutum cōſtrictúmque corpuſculū, ac duobus exploratæ fidei famulis impoſitum, ædibus exportandum, velut aliquid ſuperuacuum ex cubiculi ſupellectile curauerunt. Qui autem exportabāt, per medios euaſere cuſtodes, partim ebrios, dormitantéſque ac manu languida

A tenentes haſtilia, partim etiam ſocordes eorum quæ ad ſe parum pertinere arbitrabantur. Ita corpus principis furtim elatum ac per noctem vehiculo impoſitum, in Ariſteum miſerunt. Lætus autem & Electus, Martiáque quid agendum foret diu deliberato, tandem decernunt, ita de eius morte rumores ſerere, quaſi repentè in apoplexiam incidiſſet. quod facilè de illo creditum iri exiſtimabant, quem conſtabat identidem ſolitum immoderatis epulis ſaginari. Sed ante omnia tamen viſum eſt, aliquem prouectum ætate ac modeſtum hominem de-
B ligere ad imperium, per quem & ipſi incolumes forent, & omnes à ſæua immoderatáque tyrannide reſpirarēt. Igitur diu conſultato, neminem ſic idoneum inuenerunt vt Pertinacem. Erat autem Pertinax genere Italus, domi bellique rebus geſtis clarus, multiſque inſignis trophæis quæ aduerſum Germanos atque Orientales barbaros erexerat. vnúſque erat reliquus è grauiſſimis illis quos pater Commodo amicos reliquiſſet, cuique plurimum ex omnibus ſociis ducibúſque detulerat: tutus hactenus, vel grauitatem ipſam verito, vel ob pau-
C pertatem hominis diſſimulante Cómodo. Siquidem id quoque illius laudibus accedebat, quòd quum plurima omnium adminiſtraſſet, tamen erat omnium pauperrimus. Hunc igitur Pertinacem nocte intempeſta, ſopitis omnibus, Lætus atque Electus cum paucis eiuſdem factionis adeunt, & quum ianuam occluſam offendiſſent, ianitorē excitarunt. qui vbi adaperuit, militéſque & Lætum præfectum adeſſe vidit, perterritus atque expaueſactus, Pertinaci renuntiat. Is admitti ilico iubet, euentura mox inquiēs quæ ſibi ad eam diem mala præſagiuerat.
D Tanta porro fuit animi conſtantia, vt ne lecto quidem ſe mouerit aut habitum oris demutauerit, ſed ingreſſis Læto atque Electo, quamuis ad ſe occidendum miſſos crederet, pleno audaciæ vultu miniméque pallenti: Iam pridem (inquit) hunc exitum vitæ ſingulis etiam noctibus ſperabam, qui ex omnibus paternis amicis vnus adhuc eſſem reliquus. Itaque demirabar quónam tam diu rem differret Commodus. Proinde quid ſtatis quin facitis imperata, méque à triſti aliquando ac perpetua formidine

formidine liberatis? Ad hæc Lætus, Deſine (inquit) indigna te & ſuperiore vita tua fabulari: neque nos mortẽ tuam, ſed ſalutem cum noſtram tum Rom. imperii petitum venimus. Iacet enim tyrannus, debitáſque luit pœnas, ea paſſus à nobis quæ in nos facere moliebatur. Quare huc adſumus imperium tibi tradituri, quem vnũ ex omni ſenatu, vel temperantia vitæ, vel autoritate, vel ætate etiam & grauitate morum ſcimus eſſe præſtantiſſimum, charúmque populo & venerabilem: ſperantes quod agimus & optabile illis & nobis ſalubre futurum. Ad hæc Pertinax, Deſinite (inquit) ſenem ludere hominẽ, atque ita timiditatis arguere, vt prius decipere dein occidere ſtudeatis. Atqui (inquit Electus) quando nobis parum credis, cape libellum hũc, (nam manum certè agnoſcis Commodi) tute lege: cognoſces proculdubio quantum effugerimus periculi, neque tẽtamentum aliquod in noſtris verbis, ſed veri fidem deprehendes. Quod vbi Pertinax fecit, iam profectò viris antea quoque ſibi amiciſſimis credendum ratus, intellecta omni re, totum ſe illorũ poteſtati permiſit. Placuit igitur primò exercitum adiri, ac militum tentari animos: quos tamen Lætus in ſententiam ſuam facilè ſe adducturum pollicetur, quippe cuius aliqua, vtpote præfecti, futura eſſet apud illos autoritas. Quocirca omnes quotquot aderant, ad exercitum feſtinant, quum iam multum noctis proceſſiſſet, inſtante Cal. Ianuariarum die. Mittunt præterea fidos homines, qui paſſim rumorem diſſeminent vita defunctum Commodum, Pertinacémq; iam imperaturum, contẽdere ad exercitum. Qui vbi rumor euagatus, repentè populus vniuerſus lymphato ſimilis ebacchari, & diſcurrere per vias, ac lætabundi omnes renũtiare pro ſe quiſque amicis quibus aut dignitas aut diuitiæ ſuperabant. nanque illis potiſſimùm diſcrimen impendebat à Commodo. Ibant igitur ad templa & aras diis gratulatum, alii alia vociferantes: quidam iacere tyrannum, pars gladiatorem, nonnulli etiam multo his fœdiora. Quæque hactenus metus repreſſerat, ea nunc licentia ac libertate oborta, impunè iactabantur. Sed & pleraque pars populi curſu cõcitato ad exercitum con-

aa.i.

A tendebat, veritis omnibus vt ſatis libẽter imperatorem Pertinacem milites acciperent: quippe moderatum principem non ſanè nimis ex ſententia futurum ſperabant militibus, qui ſcilicet tyrannidi ſeruire, vímque omnem ac rapinas exercere conſueuiſſent. Itaque velut ad obſequium impulſuri confluxere ad caſtra frequentes. Quò vbi peruentum, ingreſſi Lætus & Electus vnà cum Pertinace ſunt: ibi conuocatis militibus, ad hunc modum Lætus verba facit, COMMODVS imperator veſter apoplexiæ morbo interiit. Cauſa mortis nemo alius, ſed
B eſt ipſemet ſibi. Nam quum fruſtra nos optima atque ſalubria ſubiceremus, gerens ille ſe quemadmodum omnes noſtis, cibo potúque nimio ſuffocatus eſt. atque is quidem ſuo ſibi fato extinctus periit: quippe non vna eadémque cũctis hominibus mortis cauſa, ſed aliæ aliis, cunctæque tamen ad eundem tendentes vitæ finẽ. Verùm pro illo adducimus vobis ipſi ac Romanus populus virum ætate grauem, vita moderatũ, militaris diſciplinæ peritiſſimũ, cuius bellicam virtutem vos quidem veterani ſæpenumero experti, cæteri tot annos vrbi præfe-
C ctum non honore ſolùm, ſed etiã admiratione digniſſimum iudicaſtis. Igitur fortuna nõ principẽ ſolùm vobis dat, ſed parentẽ quoq; optimum. Cuius principatus nõ vobis modò qui eum præſentes tuemini, ſed iis etiam iucundiſſimus futurus eſt qui ripas fluuiorũ, ac Romani terminos imperii defenſant, videlicet res eius præclarè geſtas memoria retinẽtibus. Neque verò iam barbaros nobis pretio conciliabimus: ſed eorum memores quæ hoc duce perpeſſi ſunt, metu potius ſubigentur. Hæc dicente Læto, minimè iã ſe cohibuit populus quin ceſ-
D ſante adhuc & dubitabũdo milite, auguſtũ illũ declararet, patrémq; appellaret, & fauſtis omnibus acclamationibus proſequeretur. Idẽ etiam milites factitabant, quãquam non pari alacritate: ſed circunfuſa vndiq; inermibus, feſtumq; agitantibus diem, populi turba facilè illos acclamare, ac Pertinacẽ vocare auguſtum coegit. Mox iurati de more in illius nomen, factaque re diuina, laureati omnes, populus atque exercitus, proſequebantur. Sed poſtquã in aulam imperatoriam per noctẽ (vt dixi-

mus) à milite populóque deductus, magnis curarũ motibus æſtuabat. Et quanuis animo eſſe forti cõſtantíque videretur, tamẽ illum vehementer præſentia territabãt, nõ de ſalute ſua magnopere ſolicitum (quippe alias grauiora pericula contempſerat) ſed repentinæ tyrannidis mutationẽ animo verſantem, nobilitatémque nonnullorum ſenatorum reputantem, quos minimè paſſuros arbitrabatur poſt imperatorẽ generoſiſſimum recidiſſe principatum ad hominem priuatæ ſtirpis atque obſcuræ. Nam etſi vita ipſius planè temperãs ac frugalis bene audiebat, maximámque in bellicis negotiis gloriam fuerat adeptus, attamen claritate gen̄eris impar habebatur. Igitur poſtquam diluxit, in curiam ſe contulit, neque ignem ſibi præferri, neque vlla principatus inſignia paſſus attolli, donec ſenatus ſententiam ſcitaretur. Sed cum omnes ſimul atque viderũt, lætis acclamationibus vnanimiter exceperunt, auguſtúmque & imperatorem cõſalutarunt. At ille recuſare inſtitit, tanquam rem inuidioſam, nomen imperii, excuſare ſen̄ectutem, veniámque orare, multos eſſe dictitans patritios viros quibus magis imperium conueniret. Simul Glabrionem manu comprehenſum protrahens, ſeſſitare imperatoria ſella iubebat. Erat enim ille omnium patritiorum nobiliſſimus, ad AEneam veneris & Anchiſæ filium ſeriem generis referens, idémque iterum conſul: qui tamen ita tum loquutus eſt, EQVIDEM egomet, quẽ tu omniũ putas digniſſimum, cedo tibi imperio, atque vnà mecũ ſenatus omnis ſummam tibi poteſtatem decernimus. Ibi verò ille vim penè afferentibus, atque impenſè rogantibus vniuerſis, vix tãdem dubitabundus ſellam imperatoriam conſcendit, atque orationem huiuſcemodi habuit, CONSENSVS hic veſter, ſtudiúmque eximium vni mihi plurimùm in tanta iſta nobilitate deferendi, quum omni adulationis ſuſpicione vacet, argumentúmque beneuolentiæ, fidémque præferat, alium fortaſſis audaciorem atque alacriorem redderet ad ea quæ traderentur ſuſcipienda, ſperantem facili ſe gubernatione vſurum, qui tantam in vobis beneuolentiam animaduerteret. Me autem contrà, magna

A iſta ſcilicet atque egregia ſicut honoris ſenſu obſtupefaciunt, ita metu quodam curáque ſolicitant. Siquidem arduum imprimis eſt, magnis acceptis beneficiis paria referre. Nam in beneficiorum viciſſitudine, ſi magnam gratiam referat qui paruam debuerit, non tam facilitas remunerandi expenditur quàm in ipſo argumentum grati animi commendatur. Sed quum prior quiſpiam eximia in te quædam contulerit, tũ ſi illum parum amplè demerearis, non tã deeſſe quod reponas, quàm ipſe inops ſenſuum ac planè ingratiſſimus videare. Cerno i-
B gitur iam animo quàm mihi arduum ſit propoſitum certamẽ, ne tanto à vobis accepto honore parum me fortaſſe dignum exhibeam: quippe non in ſella ipſa faſtigium dignitatis, ſed in operibus ſitum, quæ illam minimè dedecorent. Nam quantum præterita odimus, tantum de futuris bene ſperamus. Et vt tenax eſt iniuriarũ memoria (quod enim offendit, nunquam obliteratur) ſic beneficia in ipſo excidunt vſu. Siquidem non tam delectat libertas, quàm ſeruitus offendit. Neque habendam quiſquam gratiam putat quòd rebus ſuis pro arbi-
C trio vtatur, quippe id ſibi debere iure autumat: qui verò ſuis exuitur bonis, nunquam ſanè iniuriarum obliuiſcitur. Neque quiſquam lucro apponit quod vtilitatem in commune pariat: quæ enim publicè proſunt, parũ cuique curæ ſunt. ſin quæ propria cuiuſque ſunt, minus ex ſententia ceciderint, tum nemo ſatis ſecum benignè agi putat. Adhæc quicunque enormibus tyrãnorum atque immenſis largitionibus inſuerunt, ii, ſi frugalius paulo aut continentius ex pecuniæ inopia agere inſtituas, nõ tam id moderatæ cuidam diſpenſationi prudẽtique at-
D tribuunt, quàm auaritiam continuò tibi & ſordes exprobrant: neque autem cogitãt, neminem poſſe magna cuiuis dilargiri qui ſe à vi atque à rapinis abſtineat. Qui autem rectè ac pro cuiuſque dignitate diſpẽſat, non modò nihil cuiquam iniuſtè eripit, ſed & cæteros frugi eſſe docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis veſtris reputantes, adnitimini vos quoque mecum, patres, communémque hanc imperii adminiſtrationem exiſtimate. quippe in Rep. optimatium, non autem ſub tyran

nide victuri, cum ipſi optimam habere ſpem, tum reliquis etiam debetis polliceri. Hæc loquutus Pertinax, ſenatui animum addidit: votíſque exceptus & acclamationibus, habitúſque honorificétiſſimè, Iouis aliorúmque deorum templis conſalutatis, ſacrificióque de more facto, in aulam palatinam ſe contulit. Poſtea verò quàm fama vulgauit quæ ille vel in ſenatu dixiſſet, vel ad populum ſcripſiſſet, læti omnes agitare, ſperantes ſerium ſe & clementem principem, parentémque adeo magis quàm imperatorem habituros. Nam & militibus edixit ne cui ex populo cõtumeliam facerẽt, néue quem viatorem pulſarent, cunctáque denique ad honeſti cultum, modeſtiámque referebat. Ipſe quum aut ingrederetur, aut ius diceret, comem ſcilicet ac manſuetam indolem oſtendebat: & quum Marcum imprimis referre videretur, ſeniores quidem admonitu delectabat, reliquos autem à crudeli contumelioſáque tyrannide ad modeſtam vitam tranquillámque vindicatos, facilè ad ſe amandum impulerat. Quæ quum fama latius euagaretur, nationes omnes atque exercitus ſubiectos Romanis aut amicos, ad deferendos ei diuinos honores incitauit. Quin barbari quoque, ſiqui aut frænos depulerant, aut ſeditiones moliebantur, metu virtutis quam præſtitiſſe eum ſuperioribus bellis meminiſſent, iuſtitiæque fide, quum neminem ab illo ſcirent vltrò offendi, ſed gratiam cuique pro meritis referri, vímque abeſſe & crudelitatem, ſpontè illi ſe dediderunt. Legationes præterea vndique confluebant, gratulatum Romano populo quòd Pertinacis imperio gubernarentur. Sed quod pleriſque omnibus publicè priuatimque gratum fuit, modeſtum manſuetúmque principem populo Romano contigiſſe, id verò vrbanæ cohortes imperatorũ cuſtodiæ adhibitæ, grauiter moleſtéque ferebãt. Siquidem à rapinis iniuriiſque ad temperatum vitæ cultum reuocatæ, ac mitem illam ciuilémque gubernandi rationem in contumeliam ſuam ac dedecus accipientes, vt ex qua licéntiam ſibi ademptam intelligerent, nullo iam pacto rectorẽ huiuſcemodi tolerandum ſtatuebãt. Igitur principiò contumaciores ſe gerere, minúſque

A dicto audientes eſſe: poſtremò nondum bimeſtri impe-
rio expleto, quum quidem ille iam non dubiũ ſuæ pro-
bitatis ſpecimen dediſſet, vniuerſis in optimam ſpẽ ere-
ctis, inuidit repẽtè mala ſors, quæ omnia funditus euer-
tit, ſic vt egregii illi conatus vehementer omnibus pro-
futuri, in medio quaſi curſu prolaberentur. Nam pri-
mùm quidem quicquid in Italia aut alibi gentium in-
culti ſoli, etiámque ſub regibus vacaret, id totum occu-
pantibus & colẽtibus adiudicauit, decémque annorum
immunitatem, ac perpetuam libertatem agricolis con-
B ceſſit. Imperatoriis autem poſſeſſionibus nomen ſuum
inſcribi prohibuit, non eſſe illas dictitans imperantium
proprias, ſed communes Romanorum & publicas. Ve-
ctigalia quoque omnia quæ ad contrahendas pecunias
tyranni excogitauerant in fluuiorum ripis, in vrbium
portibus, pérque vias & itinera, penitus remiſit, atque
in antiquam libertatem reuocauit. múltáque item ad i-
dem exemplum facturus videbatur. Nam & delatores
vrbe exegerat, & vbiubi inuenirentur, puniri imperaue-
rat, cauens ne cui de vanis criminibus periculum cõfla-
C retur. Ergo in maxima tranquillitate ſeſe beatiſſimóque
rerum ſtatu victuros ſenatus cæteríque arbitrabantur.
Siquidem adeo ſe æquabilem parémque cæteris præſta
bat, vt filium quoque iam adoleſcentem, in aulam pala-
tinam nunquam adduxerit, ſed intra priuatos parietes
continuerit, ſic vt in ludum quoque literarum atque
gymnaſia de more itaret, nihil priuatis abſimilis, erudi-
retúrque, & omnia perinde vt quiuis è medio agitaret,
neque vllam aut tyrãnicam aut omnino imperatoriam
pompam oſtentaret. Quum in hac morum, vitæque
D modeſtia ageret, ſoli ſcilicet prætoriani milites præſen-
tem rerum conditionem haud ſatis æquo animo ferẽ-
tes, veterem illam licentiam violenter ſe gerendi ra-
ptandique omnia affectabant. Intérque vina & epulas
conſilia inierunt Pertinacem è medio tollendi, grauem
ipſis atque oneroſum, alterúmque eius loco imponen-
di rebus Romanis, indulgentem atque intemperãtem,
nihilque denique non licentiæ præbiturum. Igitur con-
feſtim haud opinatò cunctis otium agitantibus turbidi

ac furentes, militari curſu, meridie ipſo, protentis haſtis, A nudis gladiis, frequentes ad imperatoris ædes feruntur. Re autem ſubita inſperatáque perterriti cubicularii palatini, pauci plurimis, & inermes armatis minimè auſi reſiſtere, relicta ſua quiſque ſtatione diuerſi alii aliò defugerunt. Pauci tamen ex amiciſſimis nuntiato militum concurſu perſuadere Pertinaci conabantur vti fuga ſibi conſuleret, populique auxilium imploraret. Ille autem tametſi vtilia in præſens audiebat, tamē indecorum exiſtimans atque illiberale miniméque dignum imperatoria maieſtate atque anteacta vita, fugæ aut latebris ſa- B lutem debere, occurrere periculo ac procedere in medium decreuit, ſperans perſuaſurum quæ vellet, & furentes in præſens animos placaturum. Igitur cubiculo egreſſus, factúſque irruentibus obuiam, quærere cauſas inſtitit tā ſubiti motus, & à fœdiſſimo illo tumultu abſterrere, non attonitus periculo, ſed habitum oris grauem moderatúmque retinens, parémque imperatoriæ dignitati: ac nihil humile, nihil pauidum aut obnoxium, nihil denique ſupplice dignum præ ſe ferens, ita ad eos verba fecit, ME quidem, ô milites (inquit) ſi occiditis, C neque ipſi rem magnam facitis, neque mihi ſanè grauem, homini videlicet huius ætatis & gloriæ. Siquidem humanæ vitæ finis certè eſt aliquis neceſſarius. Vos autem principis curæ cuſtodiæque, & propulſandis aliunde periculis adhibitos, cædem ipſos facere primos, neque ciuili tantùm ſed imperatorio quoque ſanguine polluere dextras, id verò videte ne vel in præſens flagitioſum ſit vobis, vel in poſterum periculoſum. Neque enim ego vlla vos iniuria affeci. Si enim Commodi doletis interitu, nihil profectò nouum fuit mo- D ri, qui homo natus fuerat. Sin dolo necatum putatis, non meum ſanè id crimen, quippe quem ipſi ſcitis ab omni etiam ſuſpicione procul abeſſe. Quæ enim tunc acta ſunt, vos primi cognita habuiſtis, vt etiam ſiquid obortum ſuſpicionis eſt, id vtique alios attigerit. Cæterùm ne illo quidem extincto quicquam vobis defieri patiemur, quod modeſtè atque ex dignitate veſtra, nō autem per vim & rapinas cōcupiueritis. Ita loquēte eo,

A iam quidam ex his permotum iri videbantur: neque ſa-
nè pauci abire iam cœperant, veriti ſanctimoniam prin
cipis ac ſenectutem, ſed à cæteris facto impetu obtrun-
catur. Qui ſtatim eo perpetrato ſcelere, multitudinem
declinantes indigniſſimè laturam id facinus, occupant
in caſtra abire, muróque continent ſe, diſpoſitis pro tur
ribus armatis qui populum à mœnibus arcerent. Húc
finem Pertinax ſortitus eſt vitæ morúmque (vt ſuprà di-
ximus) laudandus. Sed vbi cædis illius fama per populú
dedita, tumultu ſcilicet luctúque omnia compleri, diſ-
B currere vniuerſi furentibus ſimiles: neque certi quid a-
gerent, quærere ipſos autores, quos neque inuenire ta-
men poterant neque vlciſci. Præcipuè verò ſenatus in-
dignè id ferre, communémque eam calamitatem exi-
ſtimare, deſiderans parentem optimum ac principem
indulgentiſſimum, rurſúmque tyrannidem metuens
quam cordi eſſe militibus intelligebat. Sed quum dies
vnus itémque alter abiiſſet, plébſque vniuerſa ſuo quiſ-
que metu quietem ageret, & qui dignitate autoritatéq;
pollebant, in ſua prædia quamlongiſſimè poterant ab
C vrbe ſeceſſiſſent nequid in eligendo ſucceſſore grauius
obiiceretur: cognito milites & quietum eſſe populum
& exiſtere neminem qui principem interfectum vindi-
caret, ipſi quidem caſtris ſe continebant: conſtituto au-
tem ſupra murum vocaliſſimo quoque, edicunt venale
imperium, tradituróſque ſe ei qui plurimum pecuniæ
polliceretur, tutóque in aulam deducturos. Id auditum
neminem è ſenatu grauitate atque autoritate præditú,
neminémque è nobilitate, aut ex iis denique permo-
uit quicunque adhuc opulenti ſuperabant, tenues reli-
D quiæ Commodi tyrannidis: neque auſus quiſquam aut
muro ſuccedere, aut turpem contumelioſúmque domi-
natum pecunia paciſci. Sed enim Iuliano cuidam con-
ſulari viro, qui grandem habere pecuniam credebatur,
veſpere ſupra cœnam nuntiatur inter vinum atque epu-
las, militum edictum: quippe homo alioquin parum vi-
tæ continentis habebatur. Perſuadēt igitur vxor atque
filia, & paraſitorum turba, vt relicta menſa acceleret, &
quid agatur intelligat: ac ſubinde inter eundum adhor-

tantur occupet proiectum imperium, ſuperaturum largitione omnes,qui tantum diuitiarum poſſideat. Igitur vbi ad muros acceſſit, clamare occœpit daturum quæ vellent, habere ſe magnas opes, plenos auri theſauros atque argenti. Eodémque tempore Sulpitianus & ipſe vir conſularis,ac præfectus vrbi,ſocérque Pertinacis imperium licitabatur. Verùm in eo milites ſuſpectam habuerũt Pertinacis propinquitatem,ſubeſſe aliquid fraudis ſuſpectantes quo illius cædes vindicaretur. Ergo Iulianum ſcalis demiſſis ſupra muros attollunt, non prius auſi reſerare portas quàm conueniret de numero dandæ pecuniæ.Ille ingreſſus in caſtra,primùm quidem honores Commodi & ſtatuas quas ſuſtulerat ſenatus, inſtauraturum pollicebatur, conceſſurúmque ipſis quam quondam ſub illo licentiam obtinuiſſent: præterea militibus ſingulis plus multo argenti daturum quàm aut petere auderent aut accepturos expectauerant. neque in dádo moram futuram:nam domi eam pecuniam adſeruari. Quibus adducti rebus milites, atque in tantam ſpem erecti,Iulianum declarant principé,ſimul ei Commodi cognomen imponunt. Tum ſignis ſublatis impoſitiſque illius imaginibus,deducere hominem tendunt. Igitur de more ſacrificio in caſtris peracto,exiit maiore militum comitatu quàm cæteri conſueuerant:ſiquidem per vim,contráque populi voluntatem,pérque turpitudinem & dedecus imperium emercatus, iure impetum multitudinis verebatur. Sed induti armaturas milites, circunſeptíque vndique teſtudine facta, vt etiam ſi res poſceret,dimicarent,receptóque in medium imperatore ſuo, clipeis haſtiſque ſupra capita elatis vt tutiores forent ſi fortè lapides è tectis mitterentur, deducunt eum in aulam, neque auſo reſiſtere populo, neque(vt mos eſt)fauſtis acclamationibus proſequente,ſed diras procul imprecantibus vniuerſis, grauitérque exprobrantibus quòd ære ſibi imperium parauiſſet. Tunc primùm videlicet corrupti militum mores, fœdáque & inſatiabilis pecuniæ cupiditas, & cõtemptus imperatoriæ maieſtatis inoleuit. Nam quum neq; vindex exiſteret vllus tam crudeliter interfecti principis, neque promercale

A factum imperium fœdéque nūdinatum quiſquam pro-
hibuiſſet, id verò initium cauſāq; militibus fuit vt etiam
impoſterum turpiſſimi contumaciſſimíque euaderent,
ſic vt auaritia indies ac principum contemptus etiam
vſque ad ſanguinem proueheretur. Enimuero Iulianus
imperium adeptus, deliciis continuò crapulæque ſe de-
dere, circa Rempub. indiligens, vitámq; molliſſimā lu-
xúque circumfluentem traducere. Sed & ſpem militum
feſellerat, neque implere fidem promiſſorum potuerat,
ſiquidem nec opes domi quantas iactabat, & publicum
B ærarium ſumptibus illis inſanis iampridem à Commo-
do exhauſtū. Quare cum milites habebat infenſos, tum
à populo totius rei conſcio facilè cōtemnebatur. Itaque
& prætereuntem maledictis inſectabâtur, & turpes am
biguáſq; voluptates exprobrabant, ſic vt propalam etiā
in circo, quò maxima vis hominum confluit, Iulianum
inceſſerent, ac vindicem Romani imperii, præſulémque
ſummi principatus Nigrum vocitarent, orantes vt quā-
primum adeſſet, ipſóſque à tantis contumeliis aſſereret.
Is Niger cōſulatum geſſerat, ac tum Syriæ præerat vni-
C uerſæ. qui honos ea tempeſtate multo maximus erat:
quippe etiam Phœnices omniſque ad Euphratem re-
gio, Nigri ſuberat imperio. Ipſe ætatis erat iam ad ſene-
ctutem ſpectantis, multiſque & magnis in rebus verſa-
tus famam obtinuerat māſuetudinis ac dexteritatis, ſic
vt etiam Pertinacis vitam putaretur æmulari. Quibus
maximè rebus populi fauorem adeptus videbatur. Húc
igitur aſſiduè frequentis populi clamores implorabant,
ac præſentem Iulianum cōuitio lacerantes, illum etiam
abſentem vniuerſi principalibus acclamationibus fau-
D ſtiſque vocibus proſequebantur. Quibus intellectis,
Niger putans omnia ſibi ex ſententia ſucceſſura, quòd
& à militibus negligebatur Iulianus vt qui fidem mni-
mè impleuerat, & contemnebatur à populo vt parum
dignus empto principatu, ſpem cepit imperii vindican-
di. Ac primò quidem ex ducibus tribuníſque cæteríſ-
que militibus, qui plurimum haberent autoritatis, di-
uerſos alium alio tempore domum dimittebat, edoctos
rerum omnium quæ ſibi Roma afferebantur. Id hoc

conſilio faciebat, vt quamlatiſſimè toto oriente rumores diſſeminarētur. Ita enim ſibi adiunctură quamplurimos exiſtimabat, ſi non imperium ex inſidiis occupaturus, ſed opem vocantibus atque implorantibus allaturus videretur. Proinde vniuerſi confeſtim adeſſe, obſecrare pro ſe quiſque obteſtarique vti quamprimum rempublicam capeſſeret. Eſt autem Syrorum gens natura leuis, pronáque ad res nouandas. Amabant autem vehementer Nigrum, quòd & imperium apud illos humaniſſimè geſſerat, & ludis multitudinem ac celebritatibus detinuerat. Sunt autem Syri ſuapte naturā huiuſcemodi oblectamentorum cupidiores: è quibus Antiocheni maximam feliciſſimámque vrbem inhabitántes, totum fermè annū, vel in vrbe ipſa vel in ſuburbanis ludos & feſta concelebrant. Quocirca edēdis aſſiduè ſpectaculis, ac remittendis exhilarandíſq; otio animis, ita ſibi vulgus adiūxerat vt ab omnibus magnopere coleretur. Quæ quū ita ſe habere intelligeret, iuſſis adeſſe dicta die militibus, reliqua etiā confluente multitudine, ita pro ſuggeſtu ad idipſum extructo verba fecit. A B

QVAM mite ingenium quantáque in rebus maioribus aggrediendis noſtra cautio ſit, forſitan ipſi quoque iampridem cognouiſtis. Neq; ego nunc apud vos proceſſiſſem verba facturus, ſi vel priuato cōſilio, vel incerta ſpe, aut ſpem ſuperante cupiditate adducerer. Sed me vocant Romani, & aſſiduè clamantes fatigant vt eis manum porrigam ſalutarem, neque patiar tam excellens támq; glorioſum relictum à maioribus imperiū iacere abiectum turpiter. Vt autem citra occaſionē aliquā res aggredi tantas audax ſanè temerariúmque ſit, ita ſi implorantibus ac rogantibus opem deneges, timiditatis & proditionis crimine labores. Quapropter eo conſilio ad vos huc prodii, vt ſcitarer quid facto opus eſſe duceretis: vobíſque vterer quaſi totius negotii huius conſultoribus quod ſi ex ſentētia ſucceſſerit, cōmunis mihi inde vobiſcū erit vtilitas. Neq; ſcilicet tenues opes aut leues ſunt quæ nos ſolicitant, ſed ipſe Romanus populus, cui rerum omniū poteſtatem ſuperi tribuerunt, ipſumRo- C D

A manum imperium fluctuans adhuc, neque apud quenquam certa ſede reſidens. Sed neque parum tuta inimus conſilia his implorantium animis, nullo ad prohibendum reſiſtendúmque parato. Nam qui illinc veniunt, ne ipſos quidem milites, vnde imperium emptitauerit, ſatis ei fidos fore affirmant, quoniam promiſſa non ſoluerit. Quæ ſit igitur veſtra mens oſtendite. Talia loquentem continuò exercitus omnis, cæterúmq; vulgus imperatorem atque auguſtum conſalutans, tum amictum purpura, reliquóque exornatum aulico paratu,
B ibidem ex tempore conquiſito, præcedente etiam igni, in Antiochiæ primùm tẽpla, mox ad ſuas ædes deduxerunt: quas etiam ceu non iam priuatas omnibus extrà inſignibus imperatoriis adornauerunt. His lætus Niger, quum ſcilicet & Romanorum animos, & cæterorum ſtudia hominum animaduerteret, iam haud dubiè rem omnem ſibi eſſe in vado arbitrabatur. Qui poſtquam rumor increbuit, ſtatim quæcunque aduerſum Europæ continentem nationes incolunt, feſtinare pro ſe quæque vt præſto illi eſſent, legati vndique Antiochiam cõ-
C fluere, velut ad legitimum principem, reges quoque & ſatrapæ trans Euphratem Tigrímque habitantes gratulatum miſerunt: ſuámque operam in omnem euentum pollicebantur. Quos ille ampliſſimis affectos muneribus, gratiiſque actis, dimittebat, nullis ſibi impræſens opus eſſe auxiliis affirmans, ſatis munitum imperium, ídque geſturum ſe incruentum. Quare tanta ſpe ſublatis animis ſupinius iam negligentiúſque agitabat, ſéque populúmque Antiochenum otio deliciiſque oblectãs, ludóſque edens & ſpectacula. Neque verò aut Romam
D (quod res maximè poſtulabat) proficiſci ſtuduit: aut Illyricos exercitus (qui ſcilicet imprimis adeundi concilian dique fuerant) vllis de rebus certiores fecit, ſperans ſtatim intellecta re, cum Romanis eos pariter, cúmque orientis totius exercitibus conſenſuros. Hæc dum agitaret leui incertáque ſpe ſubnixus, fama iam per Pannonios, Illyricóſque increbuerat, pérque exercitus omnes qui pro ripis Danubii Rhenique excubantes, coercendis barbaris Romanũ tuentur imperium. Præ-

erat autem Pannoniis vniuerſis (nam vnius regebantur imperio) Seuerus quidam genere Afer, vehemens homo negotiis gerendis, ac ferox, vitæque inſuetus duræ & aſperæ, promptus excogitandis, acer exequendis rebus. Qui poſtquam Romanum principatum pendere ſublimem quaſique direptui expoſitum vidit, alterum quidem vt deſidem, alterum vt parum efficacem contemptui habuit. Addebant præterea ſpem ſomnia quædam & oracula, cæteráque futurorum præſagia, tum denique fidem veri impetrantia quum ſunt euentum ſortita. quorum pleraque ipſe in libris de vita ſua conſcripſit, ac publicè in tabulis picta dedicauit. Sed quod illi extremum maximíque momenti ſomniũ ſpem propemodum omnem conciliauit, id ne nobis quidem ſilentio prætereundum. Quo enim tempore nuntiatum eſt Pertinacem ad imperium aſcitum, peracto Seuerus ſacrificio, iuratúſque fidem principi, vbi primùm domũ rediit ſomno comprehenſus, videt per quietẽ magnum quendam ac generoſum equum ornatum phaleris imperialibus, qui Pertinacem ipſum per vrbem veheret media ſacra via. Sed vbi ad ipſum fori peruenit ingreſſum, in quem olim liber populus frequens cõueniebat, viſus eſt excuſſiſſe Pertinacem equus, atque abieciſſe humi, proximéque aſtanti Seuero tergum ſubſternere, eúmque perferre ſublimẽ tutò in forum medium, conſpicuum venerabũdæ multitudini. manet autem adhuc huius imago ſomnii eodem ipſo in loco ingens ex ære conflata. Ad hunc igitur modum ſublatis animis Seuerus, ac ſe diuina prouidentia ſolicitari ad imperium ratus, decreuit animos periclitari militum. Quare primũ quidem præfectos, tribunóſque, & primos militum ſibi adiungens, cúmque iis de Romano imperio ſermones ſerens, abiectum id eſſe dictitabat, exiſtente nullo per quem fortiter atque ex dignitate gubernaretur. Inuehens præterea in prætorianas cohortes, quæ ſacramentum militare ciuili imperatorióq; ſanguine polluiſſent, vindicandam eſſe aiebat, ac perſequendam Pertinacis cædem: minimè ignarus excubare adhuc memoriam Pertinacis apud Illyricos exercitus: quoniam ſub impe-

A ratore Marco multa illius ductu aduerſus Germanos trophæa excitauerant: & quum præfectus Illyrico foret, nullum non exemplum virtutis in prælio oſtentauerat: beneuolentiam porrò, ac probitatem, adhæc ciuile, moderatúmque imperiú ſociis præſtiterat. Quocirca memoriam eius principis colentes, tantam in illum editam crudelitatem indigniſſimè ferebát. Hanc igitur Seuerus occaſionem arripiens, facilè eos quò vellet adducebat, ſimulans non ſe quidem imperium quærere, aut ſummam poteſtatem affectare, ſed ire vltum ſanguinem tāti B principis. Nam vt eius regionis homines corporibus vtuntur prævalidis atque proceris, & in pugnam cædémque paratiſſimis, ita pingui ſunt ingenio: quare haud facilè ſentiunt ſiquid agas dicáſue aſtutè ac ſubdolè. Quocirca quum fidem feciſſet Seuerus, cædem ſe Pertinacis perſequi velle, ita ſibi vniuerſos conciliauit, vt imperator diceretur, ſummámque ab eis acciperet poteſtatem. Sed vbi Pannoniorum animos explorauit, ſtatim vicinarum quoque gentium præſides quæcunque Romano ſubiacent imperio, magnis illexit præmiis.

C Erat autem Seuerus vnus omnium mortalium ad amorem ſimulandum maximè factus, ſic vt ne iuſiurandum quidem fallere dubitaret ſi ita vſus poſceret; longéque aliud in lingua promptum quàm in animo reconditum gerebat. Igitur Illyrico omni rectoribúſque prouinciarum per literas inſinuatus, collectiſque vndecunque militibus, ac ſuſcepto Pertinacis cognomine, quod non Illyricis modò ſed Romano etiam populo gratiſſimum fore ſuſpicabatur, conuocatis omnibus in campum, ita pro ſuggeſtu loquutus dicitur, QVANTVM vel fidei, D vel religionis erga deos, per quos iurati eſtis, quantúmque honoris imperatoribus exhibeatis, quos adeo veneramini, facilè oſtenditis milites, quum tantopere indignamini cohortes vrbanas pompæ magis quàm virtutis adminiſtras, adeo fœdum facinus perpetraſſe. Ac mihi quidem in votis eſt nunc primùm tantā ſpem auſpicanti (nam profectò ſcitis quàm ſemper audiens dicto principibus fuerim) perducere ad exitú, atque explicare quæ vobis cordi ſunt. Neque Romanum imperiú abiectum

pati,quod quidem apud maiores ſumma ſemper autori- A
tate geſtum,venerandum omnibus videbatur.Poſtea ve
rò quàm ad Cõmodum recidit,etſi ob illius adoleſcentiam ſæpenumero impegit,attamen omne vitium, cum ipſius principis nobilitate, tum ſanctiſſimi parentis memoria obumbrabatur. Neque tam errata illius, odium quàm miſericordiam emerebantur:quippe non tam ipſi quæ gerebantur quàm aſſentatoribus imputabamus cæteriſq; malarum artium conſultoribus atque miniſtris, donec ad ſanctiſſimum illum ſenẽ, cuius adhuc virtutis & probitatis noſtris mẽtibus memoria reſidet, delatum B
fuit imperium. Quem tamen tãtum abeſt vt tolerare illi potuerint, vt cæde etiam nefaria talem virum è medio ſuſtulerint. Poſt hunc autem terræ maríſque imperium neſcio quis turpiſsimè auctionatus,& populo quemadmodũ auditis,inuiſus eſt,& milites ipſos,quibus impoſuit, parum fidos habet. Qui tamen ſi etiam defenſuri illum forent, attamen neque numero vniuerſi,neq; virtute ſinguli conferendi ſunt vobis:adhæc bellica vos negotia exercuerunt. Nam & cum barbaris pedem conferre,& labores omnes perferre, & algores æſtúſq; de- C
ſpicere, & concreta gelu calcare flumina,& potare effoſſos latices non hauſtos, & venatu inuigilare conſueuiſtis. omnia denique ad virtutem adepti viatica, ſic vt nemini facile ſit veſtris obſiſtere viribus. Etenim labore miles probatur, non mollitudine: qua illi exſaturati atque enutriti,ne vocem quidem veſtram, nedum pugnam poterunt ſuſtinere. Quòd ſicui Syriæ res formidabiles vidẽtur,is vel ex eo cogitet quàm imbecillæ ſint quámque tenui ſpe nitantur,quòd neq; adhuc progredi quoquã,neque de vrbe petenda deliberare auſi, ſedéſq; D
illas boni conſulentes,delicias in diem quæſitas lucrum eſſe ambiguæ poteſtatis arbitrãtur. Eſt autem ad ioca & cauilla imprimis factum Syrorũ genus, tum qui Antiochiam colunt, ii ſtudere Nigro potiſſimum creduntur. Nã gentes reliquæ & ciuitates, quum adhuc neminem imperio dignũ aſpiciant,quiq; ſit Remp. fortiter moderatéque geſturus,ei ſcilicet obedire ſe tandem ſimulant. Quòd ſi ab Illyrico exercitu ducẽ creatũ cognouerint,

A ſimúlque noſtrum nomen inaudierint, non obſcurum ſanè apud ipſos neque ignoratú, quippe illic etiam cum imperio præfuimus: neque me profectò deſidiæ aut torporis arguerint, neque veſtrum exceptare impetum, aut bellicam virtutem volent experiri: præſertim quum & corporum proceritatibus, & armorum exercitationibus, & conferenda manu longè vobis impares habeantur. Quare occupemus quamprimum Romam, larem ipſum imperii: reliqua dein facilè expedituri, cum deorum oraculis, tum armorum corporúmque veſtrorum

B viribus confidentes. Hæc loquutum Seuerum fauſtis acclamationibus milites exceperunt, auguſtum Pertinacémque appellantes, ſtudiúmque in eum propenſum atque egregiam voluntatem pollicebantur. At Seuerus nihil procraſtinandum ratus, armari quamexpeditiſſimè iubet, itérque ad vrbem edicit: diſtributíſq; viritim cibariis omníque viatico, nihil ſibi ad celeritatem facit reliqui, nullis interquieſcens locis, ac vix reſidere tantiſper milites paſſus donec à nimia itineris contentione reſpirarent. Ipſe inter primos laborás, vilíque

C tabernaculo vtens, cibum potúmque eundem quem etiam cæteri milites, capiebat: nihil vnquam imperatoriæ luxuriæ, nihil deliciarum oſtentans, ſic vt acceptior indies militibus fieret. Nam quum laborum omnium non modò particeps, ſed princeps etiam autórque foret, adeo cunctis venerabilis erat vt nihil non pro illo cupidiſſimè facturi viderentur. Poſtea verò quàm emẽſa Pannonia ipſos Italiæ montes inſedit, famámque ſui præueniens, prius coràm conſpectus eſt quàm aduentare auditum fuerat, magnus ſcilicet omnes Italiæ ciui-

D tates tanto conſpecto exercitu metus inuaſit: quippe hòmines in Italia iampridem ab armis bellóque remotiſſimi, agros pacémque colebant. Etenim quandiù libera ciuitas egit, atque à ſenatu belli duces eligebantur, fuere in armis ſemper Italæ nationes, Græciſque & barbaris ſubactis, terræ ſibi mariſque imperium pepererũt. neque vlla orbis terrarum pars aut cæli tractus fuit quò nó vires ſuas Romanorum arma protulerint. Poſtea vero quàm Auguſtus rerum potitus eſt, & laborem

Italis

Italis ademit, & arma detraxit: milites tantùm quoſdam A
certis autoramẽtis habuit mercenarios, qui Romanum tuerentur imperium: tum fluuiorum magnitudine atq; foſſarum, montibúſque aſperrimis, deſertíſque locis atque imperuiis circũſeptos imperii limites communiuit. Quocirca meritò omnes, poſtquam aduẽtare Seuerum cum tãto milite audiuerunt, inſueta re perterriti, quum neque ſtare contrà, neque prohibere auderent, ibant obuiam laureati, portíſque eum patentibus excipiebãt. Ille tandiu locis ſingulis immoratus quandiu aut ſacra faceret aut populos alloqueretur, Romam e veſtigio B
pergebat. Quæ vbi Iuliano nuntiata ſunt, actum de ſe prorſus exiſtimauit. Nam & exercitus Illyrici potentiam multitudinémque audiebat, & populo parum fidebat cui ſe cernebat inuiſum: neque ſatis magnam ſpem in militibus habebat quos videlicet feſelliſſet. Itaque collectas vndique pecunias, partim ſuas partim ab amicis acceptas, tum quaſcunque in templis aliíſque locis publicè inueniſſet, diuidere militibus inſtituit vt eo pacto illorum beneuolentiam redimeret. Sed ei, tametſi multa magnáque acceperant, nullam tamen habebant gra- C
tiam, perſolui debitum ſibi, non dari munus aliquod interpretantes. Cæterùm ſuadentibus amicis Iuliano vt exercitum educeret, atque Alpiũ anguſtias occuparet, (ſunt autem Alpes, altiſſimi montes quales in his regionibus nulli, porrecti ad muri formam, circundatíque Italiæ, quaſi ad reliquam regionis eius felicitatem hunc etiam quaſi cumulum natura addiderit, vt munitionem haberet inexpugnabilem, pertingentem ſcilicet à ſeptentrionali ad id mare quod ad meridiem ſpectat) non auſus tamen ille vrbe egredi, ſupplicatum militibus mit- D
tebat vti arma caperent, exercerentque ſe ac foſſas ante vrbem ducerent: omnémque belli apparatum in ipſa demum vrbe expediebat. Siquidem elephãtos quoque, quos ad pompam inſtitutos habebat, inſuefacere conabatur ſeſſorem pati, ratus Illyricos milites equóſque eorum perterritum iri facie magnitudineque beluarum quales antea nullas aſpexiſſent. Totáque ciuitas armis fabricandis, bellicíſq; inſtrumentis conficiendis erat in-

A tenta. Sed cunctantibus adhuc Iuliani militibus ac ſe cõparantibus ad bellum, nuntiatur adeſſe iam Seuerus. Is multos è militibus ſuis ſparſim dimiſerat qui clàm Romam proficiſcerẽtur: quare alii aliis itineribus noctu ingreſſi vrbem, protectis armis habitu paganorum operiebantur. Iámque intus hoſtis erat, ſupino adhuc Iuliano & quid ageret ignaro. Quæ vbi populus intellexit, cunctis metu perculſis ac Seueri potẽtiam formidantibus, ſentire iam ſe cum illo ſimulabat: & Iulianum quidem, quòd imbellis, Nigrum quòd lentus atque iners,
B vituperantes, Seuerum ipſum iam aduẽtantem magnopere admirabantur. Enimuero Iulianus hæſitabundus atque inops conſilii, conuocato prius ſenatu, literas ad Seuerum mittit quibus fœdus paciſceretur, eúmque in communionẽ acciperet imperii. Cæterùm ſenatus, etſi illa omnia decernebat, tamen vt eum pauitare deſperata ſalute animaduertit, totus iam ad Seuerum incubuerat. Biduo verò pòſt triduóue, audito Seuerum iam planè adeſſe, omnes contempto Iuliano in curiam conuenere iuſſu conſulũ. quippe iis curæ Romana res eſt quo-
C ties de imperio ambigitur. Qui poſtquam frequentes aſfuerunt, quid facto opus eſſet, inter ſe deliberabant, manente adhuc in aula Iuliano ac fortunam ſuam miſerãte, ſupplicitérque rogante vt ſibi eiurare imperium liceret, omnémque eam poteſtatem Seuero tranſcribere. Sed vbi intellexit ſenatus pauidum Iulianum, perterritos corporis cuſtodes, ipſum penè ab omnibus deſtitutum, decreta illius nece, Seuerum imperatorem declarant. Tum legatos ad eum mittunt, partim qui magiſtratum obtinerent, partim qui maximam haberent
D in ſenatu autoritatem, vt omnes illi honores auguſtorum deferrent. Occidendi autem Iuliani datur vni è tribunis negotium. Is imbellem miſerúmque ſenem, qui ſibi ipſe tam infelicem exitum propria pecunia emiſſet, deſertum iam deſtitutúmque ab omnibus, inter fœdiſſimas complorationes trucidauit. Quæ vbi Seuerus audiuit, maiora iam moliens animo, conſilium iniit capiendorum militum omnium quicunque Pertinacem interemiſſent. Datis itaque clàm ad tribunos centurio-

néſque literis, hortatur, multa pollicens, perſuadeant A militibus vrbanis vt ſibi dicto audientes ſint. Ipſe edictum proponit vt relictis inter caſtra armis, exeant pacatorum habitu, quales procedere in pompam aút ludos celebrare conſueuiſſent: iuréntque in Seueri nomen, ac ſpem ſibi optimam proponentes præſto ſint vt nouum imperatorem comitentur. His creditis, milites ſuaſu quoque tribunorum relictis armis, pomparum habitu laureati proceſſerunt. Sed vbi ad exercitum Seueri peruenerunt, nuntiato iam adeſſe, iubet in campum conuenire frequentes, quaſi ſalutaturus ac perbenignè B accepturus vniuerſos. Enimuero quum ad tribunal principis acceſſiſſent vnanimiter acclamantes, dato repentè ſigno comprehenduntur. ita enim præceperat Seuerus, vt quum ſtare pendentes eos ab ore principis vidiſſent, circuirent vniuerſos milites ſui more hoſtium, neminémque vulnerantes aut pulſantes, tantùm orbe facto clauſos in medio continerent, pila duntaxat intendentes & haſtas, vt ſcilicet metu vulnerum nudi reſiſtere armatis, paucíque plurimis minimè auderent. Quos vbi velut indagine armorum concluſos captiuóſ- C que habuit, magna voce ac turbido ſpiritu, ita ad eos verba fecit, SVPERARI vos à nobis vel ſapientia, vel viribus, vel etiam numero, re ipſa videtis. Capti eſtis quamfacillimè, ac nullo ferme negotio tenemini. Quid futurum de vobis ſit, in mea manu eſt. Iam ſcilicet victimæ hìc ſtatis obnoxiæ noſtro imperio: ſi ſceleri veſtro debitum quæratis ſupplicium, nunquam ſanè inuenietis: ſanctiſſimum illum ſenem, imperatorémque optimum, ſeruandum tuendúmque vobis, ipſi occidiſtis: Romanum imperium perpetua clarum D gloria, quod maiores noſtri aut virtutis aut nobilitatis nomine ſuſcipiebant, hoc vos turpiter fœdéque velút aliquid ex priuatorum inſtrumento, quaſi ſectores vendidiſtis. Ac ne eum quidem ipſum quem ſic ad imperium produxeratis, ſeruare ſaltem ac defenſare auſi, homines timidiſſimi prodidiſtis. Ob hæc igitur crimina ac facinora veſtra mille vobis debentur

A mortes, ſiquis par noxæ ſuppliciū ſtudeat petere. Proinde quid vos æquum pati ſit, ſanè videtis. Ego tamen ſanguine abſtinebo, neque veſtras imitabor manus. Sed quoniam ius fáſque negat ſtipari à vobis iam principem violato iureiurando, ac manibus ciuili & imperatorio ſanguine pollutis, proditáque fide cuſtodiáque, animas quidem & corpora vobis noſtra largietur humanitas. Porrò militibus meis ita præcipio, recingant vos, ac veſtimentis exutos militaribus nudóſque dimittant. Vobis autem ſic impero, diſcedatis quamlongiſſimè: edico item iuróque ac denuntio capite pœnas daturum ſiquis
B veſtrûm poſthac intra centeſimum ab vrbe lapidé conſpicietur. His imperatis, eueſtigio milites Illyrici concurrunt, breuéſque illos gladiolos detrahunt quos auro argentóque ornatos in vſum pompæ ſuſpenſos habebant: tum zonis, veſtitúque & cæteris militiæ inſignibus per vim ablatis, nudos ad vnum, exautoratóſque dimiſerunt. Enimuero illi proditos ſe videntes atque aſtu captos, patientiam ſcilicet præſtabant. nam quid agerent nudi aduerſus armatos, pauci aduerſus plurimos?
C Diſceſſere igitur complorantes ſeſe, conceſſamque ſalutem loco muneris interpretantes, pertaſi tamen ac dolentes quòd inermes egreſsi capiendos ſe turpiter ignominioſéque obtulerant. Vſus item alio conſilio Seuerus eſt: quippe metuēs ne recincti exautoratíque deploratis rebus rurſus caſtra repeterent, reſumeréntque arma, præmiſſos aliis itineribus ac ſemitis electiſsimos quoſque & exploratiſsimos ſuorum militum iubet clāculum vacua caſtra irrumpere, armiſque ipſorum occupatis excludere redeuntes. Hanc igitur pœnam Pertinacis interfectores dederunt. Poſt hæc Seuerus cum re-
D liquo exercitu inſtructo armis, Romam petiit, attonitis metuentibúſque pariter primo conſpectu Romanis, audaciámque viri ac fortunam repetētibus animo. Quem quidem ſenatus populúſque vniuerſus laureati excepere, primùm ſcilicet ex omnibus hominibus atque imperatoribus citra ſanguinem, atque adeo citra puluerem, tanti effectorem operis. Omnia porrò mirabilia in illo, præcipuéque ingenii acumen, laborum tolerantia,

rebúſque maximis aggrediundis bonam ſibi ſpem pro- A
pónens audacia. Poſtea verò quàm eum populus fauſtis
acclamationibus ſuſcepit, & ſenatus vniuerſus ad portas
vrbis conſalutauit, inito Iouis templo factáque re
diuina, reliqu ſque item ſacris ædibus de more conſalutatis,
nouiſsimè ad domum imperatoriam ſe recepit.
Poſtridie verò curiam iniit, ibíque placidus orationem
habuit plenam optimæ ſpei: ſimul omnes publicè priuatímque
benignè complexus, veniſſe in vrbem aiebat
vt occiſum Pertinacem vlciſceretur, daturúmque
operam vt ſtatus optimatium fundamenta ſe principe B
iacerentur: nullum niſi iudicio damnatum, capite boníſue
mulctatum iri: non paſſurum delatores: æmulum
ſe Marci futurum gerendo imperio: neque ſolum Pertinacis
cognomen, ſed mentem quoque habiturum. In
hanc ſententiam verba faciens, fauorem ſibi fidémque
conciliabat. Quidam tamen è maioribus natu qui conſuetum
ipſius haberent ingenium, iam tum clanculum
reliquis prædicebant verſipellem hunc eſſe hominem,
nihil non aſtu & arte tractantem, ſimulatorem diſsimulatorémque
idoneum, nihil penſi habentem dum id ef- C
ficeret quod vſui ſibi aut emolumento crederet fore:
quod ſeniorum iudicium haud ita multo pòſt euentus
comprobauit. Igitur Seuerus paucos in vrbe dies moratus,
dato plebi vberrimo congiario, donatíſque abundè
militibus, & ex iis robuſtiſsimo quoque in locum exautoratorum
delecto ad imperii cuſtodiam, ſtatim ipſe in
orientem profectionem parat, cunctãte Nigro adhuc
& ſupino, atque Antiochenis deliciis vacante, ratus
properandum ſibi vt inexpectatus imparatum opprimeret.
Edicto igitur militibus vt ad iter ſe accingerent, D
contractíſque vndique copiis, ac delectu iuniorum tota
Italia habito, ſimul reliquiis Illyrici exercitus quæ in
Thracia remanſerant occurrere iuſsis, neque ſecius
ingenti claſſe coacta, completíſque armato milite totius
Italiæ triremibus, ingentes ſibi omnis generis copias
incredibili celeritate comparauit. ſiquidem haud
exiguis viribus eſſe opus intelligebat aduerſus nationes
partem orbis Europæ oppoſitam incolentes, quæ ſci-

A licet vno ordine omnes Nigri ſequebantur auſpicia.
Ad húc igitur modum bellum Seuerus inſtruebat. Cæ-
terùm prouidus homo ac ſobrius, nonnulla ſuſpicionē
tenebatur de Britannicis exercitibus, maximis videli-
cet pugnaciſſimíſq;, quibus præerat vniuerſis Albinus,
ſenatorii patritiíque generis vir, ſummis opibus ac de-
liciis innutritus. Hunc ſibi igitur Seuerus aſtu ratus ad-
iungendum, ne ſcilicet diuitiis, genere, exercitibus, fa-
máque nominis, magnis ad cõcupiſcendum imperium
facibus inſtinctus, ſummam ſibi rerum poſceret, Ro-
B mámque haud procul à Britannia diſtantem, ſe bellis
orientalibus implicito occuparet, ſtatuit eum ſpeciē
quadam honoris ineſcare, leuem alioquin & ſimpli-
cem, tunc verò etiam iuranti per literas credentem.
Quare eum cæſarem appellans, ſpem cupiditatémque
hominis anticipat poteſtate participanda. Mittit item
plenas humanitatis literas, obſecrans vt ipſe potiſſimùm
curam ſuſcipiat imperii: opus eſſe viro aliquo nobili, &
ætatis integræ, qualis ille foret: ſe iam ſenem, morbó-
que articulari affectum, natos, adhuc infantes. Quibus
C creditis Albinus honorem libenter ſuſcepit, lætus citra
pugnam aut diſcrimen vllum compotem ſe voti fa-
ctum. Cæterùm Seuerus quo omnia credibiliora fo-
rent, iiſdem illis ad ſenatum relatis, nummíſque imagi-
ne eius percuti iuſſis, ſtatuíſque erectis, ſimul aliis col-
latis honoribus, fidem gratiæ ſuæ fecit. Quæ poſtquam
ſapienter ab illo prouiſa ſunt nullo iam ex Britannia
impendente metu, collectis in vnum circa ſe Illyricis
exercitibus, reliquíſque rebus ex vſu comparatis, co-
pias aduerſus Nigrum educere inſtitit. Igitur quibus
D locis itinere illo remoratus ſit, quæ apud quanque ciui-
tatem verba fecerit, quæ ſigna diuinitus apparuerint,
regiones item peragratas, conflictúſque & vtrinque cæ-
ſorum numerum, cum plerique hiſtoriæ autores, tum
maximè poetæ verſibus ſuis vberrimè ſunt exequuti, ma
teriam totius operis ipſam, denique Seueri vitam deli-
gentes. Mihi autem propoſitum eſt ſeptuaginta anno-
rum res quas habeam cognitiſſimas ſub diuerſis prin-
cipibus geſtas, in vnum corpus comprehēſas, literarum

mandare monumentis. Quocirca excellentiſſima & A
præcipua quæque rerum à Seuero geſtarum, deinceps
perſequemur: neque ad gratiam verò quippiam affingentes, quod feciſſe videmus qui illa ætate ſcriptitarunt, neque tacitum prætereuntes ſiquid modò mentione dignum memoriáque videbitur.

HERODIANI LIBER tertius.

SVPERIORE libro Pertinacis interitum cædémque Iuliani, ſimul profectionem Seueri ad vrbem, ſuſceptámque mox aduerſus Nigrum expeditionem edocuimus. Enimuero Niger vbi Romam à Seuero occupatam, ipſum B
à ſenatu appellatum imperatorem, nihil tale expectans, audiuit, præterea omnem Illyricum exercitum contra ſe, pedeſtres naualéſque copias educi, perturbato vehementer animo, monet prouinciarum præſides aditus omnes portúſque cuſtodiant, mittitque rogatum auxilia ad Parthorum, Armeniorum, atque Atrenorum reges. Cui quidem Armenius, neutras ſe partes ſuſcepturum reſpondit, tantùm res ſuas defenſurum Seueri aduentu: Parthus autem ſatrapis imperaturum per epiſtolas vti copias congregarent: ita enim facere conſueuit bellum C
comparaturus. ſiquidem mercenarios milites atque ordinarios exercitus Parthi nullos habent. Ex Atrenis autem ſagittarii auxiliares venerunt miſſu regis Barſemii qui tum in eis regionibus imperitabat. Reliquas omnes copias è militibus qui aderant, potiſſimùm conflauit: plurimis etiam è populo, maximéque Antiochenis, cum ætatis leuitate tum ipſius Nigri ſtudio impulſis, audacius quàm prudentius nomina dantibus. Sed & Tauri montis anguſtias, ac prærupta loca muro valido Niger, munimentiſq; obſtruebat, ratus montem illum D
imperuium magnum orienti propugnaculum futurum.

bb.iiii.

A ſiquidem Taurus inter Cappadociam Ciliciámque dorſum erigens, nationes diſcriminat orienti ac ſeptentrionibus ſubiectas. Idem Byzantium præſidio occupauit, vrbem Thraciæ maximam feliciſſimámque, viribúſque & opibus ea tempeſtate florentem. Quippe in anguſtiſsimo Propontidos conſtituta freto, vectigalia piſcatúmque à mari accipit: ſimul agros poſsidens ampliſsimos vberrimóſque, vtroque velut elemento lucrum facit. Viſum igitur Nigro talem hanc vrbem præſidiis occupare, vt claſſes nauigiáque per eas anguſtias tranſ-
B gredi ex Europa in Aſiam prohiberentur. Erat enim munita vrbs valido ingentíque muro, qui Mileſio quadrato lapide conſtructus adeo tenui iunctura fuit, vt nemini compoſitum opus ſed ex vno tantùm perpetuóque lapide videretur: ac nunc quoque ruinas ipſas reliquiáſque quum videris, mireris vtique vel eorum artificium qui primi extruxerunt, vel horum vires qui deinceps ſunt demoliti. Ad hunc igitur modum Niger ſuas res comprobat, prouidentiſsimo ſcilicet (vt ipſe putabat) tutiſſimóque conſilio. Cæterùm Seuerus quan-
C tum maximè poterat, cum ſuis copiis feſtinare, nullum deſidiæ quietíque locum relinquere. Cognito autem præſidiis teneri Byzantium, quod ſciebat munitiſſimam eſſe vrbem, ad Cyzicum ſe conuertit. Hoc intellecto, dux Aſiæ AEmilianus, cui ſummam Niger totius belli, maximúmque imperium tradiderat, & ipſe Cyzicum proficiſcitur, & copias adducit vniuerſas quaſcunque aut Niger miſerat aut ipſe contraxerat. Sed vbi ventum ad manus, aliquot acerrimè editis prœliis, victoria tandem penes Seuerum ſtetit, fuſo fugatóque Nigri exer-
D citu. Itaque confeſtim fracti orientalium animi, Illyricianis autem ſpes ingens addita. Neque defuere qui crederent Nigri res initiò ſtatim proditas ab AEmiliano, cuius conſilii duplicem afferunt cauſam. alii Nigro inuidiſſe, ferentem ſcilicet haud æquo animo ſi, quẽ paulo antè in Syria ſucceſſorem habuiſſet, eundem ſuperiorem mox, atque adeo imperatorem dominúmque eſſet habiturus: alii perſuaſum à liberis, patri per epiſtolas vitam ſalutémque ſuam commendantibus, quos Romæ

inuentos Seuerus in cuſtodia habebat: ſiquidẽ hoc quoque vſus eſt prouidentiſſimo conſilio. Mos fuerat Commodo retinere apud ſe liberos eorum qui ad regendas prouincias cum imperio proficiſcerentur, quaſi obſides quoſdam beneuolentiæ illorum fideíque. Igitur Seuerus quumprimum eſt imperator appellatus, ſuperſtite adhuc Iuliano, miſit furtim qui ſuos liberos ex vrbe ſubducerent ne in alterius eſſent poteſtate. Cæterùm ipſe quumprimum Romam ingreſſus eſt, comprehenſos omnes ducum liberos, cæterorúmque item quicunque munus publicum in oriente Aſiáque tota obirent, atque in cuſtodiam datos, ſecum retinebat, quò per ea quaſi pignora Nigri ducibus perſuaderetur vti illum deſiderio ſalutis liberorum proderent, aut certè ſi in fide permanſiſſent, liberum ſibi relinquerent cæde filiorum quos vellet vlciſci. Victi autem ad Cyzicum Nigri milites, quàm quiſque maximè poterat, aufugerunt, partim præter Armeniæ mõtana, quidã per Aſiam Galatiámq; ſuperare Taurum feſtinantes, vt ſcilicet intra munimenta ſe reciperẽt. At verò Seueri exercitus Cyzicenum per agrum in Bithyniam finitimam regionem cõtendebat. Sed vt Seuerũ viciſſe fama diuulgauit, repens confeſtim in eis locis ſeditio diſcordiáque vrbes inuaſit: non tam quidem ipſorum imperatorum odio aliquo aut ſtudio, quàm æmulatione quadam & contentione inuidiáque inter eiuſdem gentis homines funeſtiſſima. Antiquum id vitium Græcorum, qui dum ſeditiones agitant, atque eminentiſſimum quenque tollere è medio conantur, totam iam cõſumpſere Græciam. Cæterùm illi quidem inueterati iam attritíq; inter ſe, captiui prius Macedonum, dein mancipia quoque Romanorum facti ſunt. Ea verò labes æmulationis atque inuidiæ, florentibus etiãnum ætatis noſtræ ciuitatibus incubuit. Igitur in Bithynia ſtatim poſt res ad Cyzicum geſtas, Nicomedenſes ad Seuerum defecerunt, miſſis legationibus quæ ſe exercitum accepturos, omniáque tradituros pollicerentur. Niceenſes cõtrà illorum inſtigati odio, Nigri partibus ſtudebant, eiúſque ſuſcipiebant milites, ſiue qui ſe ex fuga receperant, ſiue qui ad tuendam Bithyniam mitte-

A rentur. Quocirca ex vtriſque vrbibus quaſi è caſtris egreſſi milites iterum concurrerunt, magnóque commiſſo prælio, longè ſuperior Seuerus fuit. Inde etiam fuga facta, Nigri milites qui prælio ſuperfuerunt, ad Tauri montis anguſtias euaſerant, clauſáſque munitiones tuebantur. At Niger relicto ibi quantum ſatis fore præſidii putabat, profectus Antiochiã eſt vt exercitus pecuniámque contraheret. Interea Seueri exercitus Bithyniam Galatiámque egreſſus, quum ſe mox in Cappadociam quoque incitaſſet, oppugnare munitionem incepit. Ibi B multis eſt laboribus conflictatus: quippe arcta aſperáque via, lapidéſque supernè iacientibus ac fortiſſimè dimicantibus qui ſummis inſtiterant mœnibus, eóque facilè paucis arcentibus plurimos. Etenim anguſtiſſima vtique via eſt, cuius pars altera monte altiſſimo defenditur, altera per immane præceps defluente montibus aqua redundat: tum valida munitione Niger obſtruxerat, vt ſcilicet vndiq; hoſtis aditu prohiberetur. Dum hæc in Cappadocia geruntur, interim ſeditiones inter ſe quoque agitabant pari æmulatione odióque: Laodi- C cea quidem in Syria, Antiochenorum odio: Tyros autem in Phœnicia, Berythiis infenſa. Quæ nuntiata Nigri fuga, ſublatis illius honoribus, Seuero proſperè acclamarunt. At Niger audita re, quum quidem Antiochiæ ageret, iure ſcilicet (homo alioqui benigni manſuetíque ingenii) defectione illorum contumeliáq; irritatus, immittit vtriſq; vrbibus Mauros iaculatores quoſcunque ſecum habuerat, ſimul partem ſagittariorũ, iuſſos occidere obuium quenque, diripere vrbes ipſas atq; incendere. Sed enim Mauri (vt eſt genus hominũ ſuapte D natura cædis auidiſſimum, nihilque non facilè audens, ac deſperatis ſimile, contemptu videlicet mortis ac periculorum) Laodicenis de improuiſo oppreſſis, populum ipſum omni genere crudelitatis, vrbémq; vaſtarũt. Inde Tyrum pergentes, direptis omnium bonis, ac patrata ingenti cæde, totam incenderunt. Quæ dum in Syria gerebantur, contrahente copias Nigro, interea Seueriani milites munitionem Tauri montis oppugnabant, triſtes vtique ac citra ſpem victoriæ: quippe valida inex-

pugnabiliſque per ſe, monte quoque ipſo præcipitióque A defendebatur. Igitur iam defatigatis, alta aduerſariorum ſecuritate, ecce tibi noctu maximi repentè ruere imbres, oppleri omnia niuibus, vt ſunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximéque ad Taurum monté. Quocirca ſubitus impetu magno erumpit torrens, curſúque impedito (quòd munitio exitum prohibebat) maior iam violentiórque factus, quando artem ſuperante natura tantum impetum ſuſtinere munitio non poterat, laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter ſibi torrens patefecit. Quo animaduerſo qui in præ- B ſidio erant, metu ne ab hoſte circunuenirentur, nullo mox futuro propugnaculo ſimul vnda reſediſſet, prodita cuſtodia cuncti fuga dilabuntur. Igitur læti Seueriani, confirmatíque animos, velut diis ipſis immortalibus manuducentibus, cognito cuſtodes aufugiſſe, facilè ſcilicet nullis prohibentibus Taurum ſupergreſſi, in Ciliciam mox impetum fecerunt. His nútiatis Niger, quum quidem ingentem exercitum, ſed pugnæ laborúmque inſcium collegiſſet, magnis itineribus accelerabat, quamplurimis eum mortalibus omnique ferme Antioche- C norum iuuentute ſequentibus ducem, multa ſcilicet animorum alacritate, cæterùm virtute ac peritia belli nulla ex parte cum Illyrico milite conferendis. Ita concurrerunt ad Iſſicum, quem appellant, ſinum longè latéque ſpatioſiſſima in planitie, quæ perpetuis ſubiecta collibus in theatri ſpeciem, littus habet à mari longiſſimè excurrens, quaſi quoddam belli ſtadium fabricata natura: quin eodem quoque loco Darium ab Alexandro ferunt maximo extremóque illo prælio profligatum captúmque, ſeptentrionalibus etiam tum viris orientis na D tiones ſuperantibus. Manet adhuc trophæum, & tantæ victoriæ teſtimonium vrbs in colle Alexandria, ſimul æneum ipſius ſimulacrú vnde loco impoſitum nomen. Euenit autem vt Seueri ac Nigri exercituum non congreſſus modò in eum locum, ſed fortuna etiam fortunæ ſimilis fuerit. Vtrinque enim ſub veſperam parati ad pugnam conſtiterant, curis dein pauoribúſque totam noctem extraxerant inſomnem: ſtatímque cum ſolis

A ortu ducibus vtrinque adhortantibus, incredibili alacritate vtrinque ſe incitarunt, tanquam de omni ſpe reliqua nouiſſimo illo congreſſu dimicaturi, diſceptante illic ſuper Romano imperatore fortuna. Sed vbi diu pugnatum acerrimè, tantique edita vtrinque ſtrages vt flumina per eam planitiem decurrentia, maiore aliquãto vi ſanguinis quàm aquarum in mare ſe voluerent, fuſi tandem profligatiquo orientales, imminẽtibus à tergo Illyricianis, partim in mare ſaucii protrudebantur, partim in colles ſummos fugitantes à perſequentibus B obtruncabantur, cúmque iis vnà vulgus ingens hominum qui ex vrbibus vicinis agríſque cõfluxerant, ſupernè quaſique ex tuto loco prælium ſpectaturi. At Niger valido euectus equo, paucis comitantibus, Antiochiam peruenit: vbi fugiente paſſim multitudine, magnóque vbique fletu clamoribúſq; natos fratréſque lugẽtium, deploratis & ipſe rebus ſuis fugam capit: occultantíque dein ſe in ſuburbano quodam, & ab equitibus reperto, caput amputatum. Hunc habuit exitum vitæ Niger, dato cũctationis tarditatiſque ſupplicio, homo alioqui (vt C perhibent) publicè priuatímque minimè improbus. Sed occiſo Nigro, Seuerus omnes ſtatim illius amicos ſupplicio affecit, ſiue qui ſpontè, ſiue qui neceſſitate coacti rebus illius ſtuduiſſent: militibus tantùm qui effugerant ac trãs fluuium Tigrim metu Seueri ad barbaros abierant, impunitate propoſita receptis. Quippe magna vis hominum in ea loca cõceſſerat: quo effectum eſt vt validiores deinceps barbari aduerſus Romanos conferenda manu euaſerint, gnari antea pugnare tantùm arcu ex equis, neque armatura muniti, neque haſta gladióue D ſatis audaces, leui penduláque veſte plurimúmque inter fugiendũ auerſi ſagittas intendebant: poſtea verò quàm Romani aliquot milites, fabríque nonnulli in eas regiones confugerunt, ibi ætatem acturi, non ſolùm armis vti, ſed ea quoque fabricari barbari didicerunt. Rebus autem orientis ex ſententia geſtis, atque vt res poſcere videbatur, ordinatis, cupido iam Seuerum habebat regem quoque Atrenorum bello tentandi, ac Parthorum regionem occupandi, quos vtroſque in ſocietaté Niger

aſciuerat. Quibus tandem rebus in aliud tempus reiectis, cogitare inſtitit quo pacto ſibi Romanum imperiũ liberiſque ſuis bona fide adiudicaret. Nam ſublato Nigro reliquus erat Albinus, quem ſibi parum ex ſententia parúmque vſui fore arbitrabatur: vulgato rumore, iam nimis illum impotenter nimíſque moleſtè nomen cæſaris vſurpare: præterea multos eſſe è primoribus ſenatus qui ad eum clàm darent literas, hortantes ad reditum abſente adhuc occupatóque Seuero. Quippe nobilitas omnis Albinum malebat imperatorem, ortum illuſtri genere ac bonæ indolis iuuenem. Quibus rebus cognitis Seuerus, minimè vtique apertis inimicitiis ac manifeſto bello agendum putans, nulla exiſtente cauſa quæ ſaltem ſpecie honeſta videri poſſet, decreuit eũ dolo inſidiiſque tentare. Quare tabellarios aliquot ex iis qui literas imperatorias perferunt, fidiſſimos ſibi homines cum literis mandatiſque ad eum mittit, præmonitos vti redditis publicè epiſtolis quædam habere ſe dicerent quæ apud illum remotis arbitris loquerentur. quare vt primum ſeorſum à cuſtodibus nacti eum forent, facto impetu obtruncarent. Quin venena quoque dedit quibus eum, ſi poſſent, per aliquem ab epulis aut à cyatho aggrederentur. Erat autem illius amicis ſuſpecta Seueri fides. Itaque cauendum identidem admonebant hominem perfidioſum, plenum fraudis & inſidiarum. Nam vulgò etiam parum conſtanti fide habebatur, impulſis (vt dictum eſt) per ipſorum filios Nigri ducibus ad res illius prodẽdas: dein poſtquam eorum opera abuſus eſt, ſuaque omnia ex ſententia compoſuerat, ipſis liberiſque enecatis. Igitur infidum ſubdolúmque ingenium res ipſæ declarabant, obque id maiore ſe cuſtodia Albinus circummuniérat. Neque enim temere quiſquã à Seuero miſſus ad illum introducebatur, niſi prius depoſito militari gladio, ſinúque excuſſo. Poſtquam igitur à Seuero tabellarii ad eum peruenerunt, redditiſque publicè literis habere ſe dixerunt quædam ſecretius renuntianda, indulgens ſuſpicionibus Albinus comprehendi ilico iubet. dein ſeorſum explorata re, inſidiiſque ordine intellectis, vbi noxios ſupplicio affecit, iam ipſe ſe vt

A aduerſus manifeſtiſſimum hoſtem comparabat. Quibus cognitis, Seuerus homo iracundo ingenio, non iam cælandas ſibi inimicitias putauit, ſed omni conuocato exercitu, huiuſcemodi habuit orationẽ: NEQVE leuitatis me quiſque ob anteacta inſimulet, neque infidum aut ingratum putet aduerſus eum quem pro amico habuerim. Omnia nos quidem præſtitimus, etiam in partem principatus, & quidem ſtabiliſſimi recepto: quod ne geminis quidem fratribus facilè quiſquam indulſerit. quod enim vos mihi vni detuliſtis, id ego cum B illo communicaui. Tantis autem beneficiis noſtris peſſimam videlicet gratiam retulit Albinus, contempta virtute noſtra, ſuæque immemor fidei, ardénſque inexhauſta cupiditate id vniuerſum periculoſè præripiendi cuius particeps eſſe citra bellum ac dimicationem vllam potuiſſet. Neque deos reueretur, per quos toties iuratus neque veſtris parcit laboribus, quos tanta cum gloria virtutéque pro nobis pertuliſtis. quippe ſucceſſuum veſtrorum nec ipſe fructu carebat, imò autem ſi fidem ſeruaſſet, maior illi portio contigiſſet. Vt autem ſi C ipſe autor malorum ſis, iniuſtus videare: ita ſi non vlciſcare acceptas iniurias, ignauus. Nam quum bellum aduerſus Nigrum geſſimus, non ita ſanè ſpecioſas inimicitiarum cauſas habebamus: non enim quaſi raptorem occupati à nobis principatus oderamus, ſed poſitum cum in medio atque adhuc in diſceptatione verſantem, pari vterque ambitu ad ſe trahebat. Verum Albinus deſpecto fœdere ac iureiurando, quum ſit noſtro munere adeptus quæ tantùm legitimis liberis tribuuntur, hoſtis eſſe mauult nobis quàm familiaris. Vt D igitur pridem beneficio affectum, honore gloriáque cohoneſtauimus, ita nunc perfidioſum atque imbellem ipſius animum coarguamus armis. Neque enim ſuſtinere ille exercitus poterit exiguus atque inſularis vires noſtras. Nam quum vos propemodum ſoli alacritate quadam & virtute veſtra tam multis præliis peruiceritis, totúmque vobis orientem ſubegeritis, quis dubitet quin nunc quoque tantarum acceſſione virium (quippe hîc totus penè Romanus exercitus) facilè profligatu-

ri paucos ſitis, ne ſub viro quidẽ ſobrio, nedum ſub forti A
duce militantes? Quis enim luxuriam illius ignorat, vitámque hominis ſubulcorum potius gregibus quàm militum legionibus congruentem? Proinde eamus audacter in illum qua ſolemus alacritate animi atque virtute, diis freti autoribus ab eodem impiè peieratis, ſimul memores excitatorum ſæpe à nobis trophæorum, quæ ſcilicet ab ipſo deſpecta ſunt. Hæc loquuto Seuero, confeſtim exercitus vniuerſus Albinum hoſtem declarat: exceptóque fauſtis acclamationibus ipſo, nihil non alacritatis & ſtudii clamoribus oſtendentes magis ma- B
giſque hominem ſpe addita ſuccenderunt. Qui ampliſſimo donatiuo milites proſequutus, ſtatim vniuerſos cõtra Albinum educit, miſſis item pariter qui Byzantium expugnarent, clauſam adhuc receptis Nigri ducibus. Quæ deinde vrbs fame capta, totáque planè diruta, ſimul theatro thermiſque omníque cultu atque honore detracto, & in vici formam redacta, Perinthiiſque adiudicata eſt, quemadmodum Antiochia quoque Laodicenis. Tum pecuniæ magnam vim curauit ad reficiendas inſtaurandáſque vrbes quas Nigriani milites deua- C
ſtauerant. Ipſe iter faciebat ſine intermiſſione, neque feſtos dies neque labores vllos magnopere curans, algoris atque æſtus iuxtà patiens: ſæpe etiam per altiſſimos montes hyeme ſæua, niuibus cælo ingruentibus, ibat aperto capite vt milites ad alacritatem patientiámque laborum re ipſa cohortaretur. Quocirca nõ metu quodam ac lege, ſed æmulatione magis atq. exemplo principis ad perferenda omnia incitabantur. Miſit etiam qui anguſtias occuparent Alpium, atq; aditus Italiæ obſiderent. Enimuero poſtquam nuntiatum Albino eſt nihil D
cunctari Seuerum, ſed adeſſe iam, ſupinus hactenus ac delicias agitans, magno tum metu perculſus, ſtatim è Britannia tranſmittens, in aduerſo Galliæ littore caſtra collocauit: literiſq; ad vicinarum gentium præſides miſſis, pecunias commeatúmque exercitibus iuuandis corrogabat. Qui igitur dicto audientes fuerunt, peſſimè illud in ſe cõſuluerunt, nullo non ſupplicio dein poſt bellum affecti: qui verò imperium detrectauerunt, quum quidem felicius quàm prudentius id egiſſent, euaſere

A incolumes, euentu ac fortuna rerum vtraque conſilia diſcernentibus. Sed vbi iam in Galliam Seueri copiæ peruenerunt, leues quædam primò pugnæ quaſique velitares fuerunt, donec poſtremò apud Lugdunum magnam vrbem atque opulentā, prælium in manibus fuit. Nam quum ſe mœnibus tenuiſſet Albinus, exercitus emiſit in pugnam. Vt verò ad manus ventum, diu quidem vtrinque decertatum eſt æquis viribus, ſic vt ambigua victoriæ fortuna penderet: neque enim Britāni vel animi magnitudine vel auiditate cædis, Illyricis conceſ-

B ſerint. Ita conflictu primò valentiſſimorum exercituum neutram in partem acies inclinabat. Atque vt nonnulli prodiderunt eius ætatis autores, qui non ad gratiam ſed ad fidem loquuntur, longè potior fuit Albini acies, qua in parte Seuerus curabat: ſic vt fugerit quoque, & ab equo deciderit, abiectóque paludamento delituerit. Sed inſequentibus iam vitulantibúſque Britannis, ceu planè victoribus, apparuiſſe extemplo Lætum Seueri ducem, cum recenti adhuc exercitu. quippe malè audiit, quaſi euétum pugnæ expectauerit, cunctatus de induſtria re-

C tento milite vt ſibimet imperium vindicaret: ſiquidem non prius in pugnam protulit pedem, quàm vbi Seuerus cecidiſſe nuntiatus. Quam ſuſpicionem etiam deinde euentus approbauit. Quippe rebus omnibus ex ſententia mox compoſitis, atque in maxima ſecuritate agitans Seuerus, quū quidem cæteros belli duces magnis affeciſſet præmiis, Lætum ipſum tamen (vt par fuit) memor proditionis, morte mulctauit. ſed iſta quidem pòſt fuere. Tunc autem conſpecto (vt diximus) Læto, ſpes addita Seuerianis eſt: ac ſublatus in equum Seuerus, &

D paludamento purpureo circundatus. At Albiniani iam ſe victores rati, confuſis ordinibus, incitante ſe in eos de improuiſo valida recentique hoſtium manu, quū paulum primò reſtitiſſent, terga demum verterunt. Fuſos igitur fugatóſque eos perſequuti Seueriani, magna edita ſtrage, ad vrbem ipſam peruenerunt. Occiſorum vtrinque aūt captiuorum numerus, variè prout viſum eius ætatis ſcriptoribus, proditur. Direpta mox incenſáque Lugdunum, & Albino caput abſciſſum perlatúmque ad Se-

ad Seuerũ eſt. Ita duo maxima excita trophæa ad orientem ac ſeptentriones, ſic vt nihil ſit quod cum Seueri contentionibus aut victoriis conferas, ſiue copiarum multitudinem, ſiue nationum motus, ſiue numerum pugnarum, ſiue itinerum lõgitudinem celeritatémq; conſideres. Nam Cæſaris quidem res aduerſus Pompeium, Romano vtrinque milite, magnæ profectò fuerũt, item Auguſti aduerſus Antonium aut Pompeii liberos, & quæ antea à Sylla Marióque ciuilibus externiſque præliis geſta ſunt: ſed qui vnus vir tres imperatores rerum iam potitos ſuſtulerit, qui vrbanos exercitus, Romam ipſam ac palatium obtinentes, aſtu circumuenerit, quíque vnum è principibus in ipſa palatina aula curauerit occidendum, alterúmque iterum in oriente rurſus gubernacula rerum tenentem, appellatúmque à Romanis imperatorem, tertium porrò Cæſaris honore atque autoritate præditum, in poteſtatem redegerit, haud facilè alter inuenietur. Hunc finem vitæ habuit Albinus, breui ſanè lætatus funeſto honore. Cæterùm Seuerus omnem ſtatim iram atque atrocitatem animi ſuam, in illius neceſſarios Romæ effudit. ac primò quidem præmiſſo in vrbem capite Albini abſciſſo, iuſſóque publicè patibulo præfigi, in ima epiſtola qua de ſua victoria populum edocebat, hoc quoque adſcripſit, ideo ſe caput illud publicè in patibulo ſpectandum miſiſſe, vti exemplum caperent quid item ipſis patiendum foret. Rebus igitur Britanniæ ordinatis, quum totius inſulæ adminiſtrationem bifariam diſpertiſſet, itémque omni Gallia (quemadmodum quidem videbatur) compoſita ex ſententia, ſupplicióque de Albini amicis ſumpto, ſiue quos ei ſua quenque voluntas, ſiue neceſſitas adiunxerat, continuò Romam proficiſcitur, exercitum ſecum omnem adducẽs, quo terribilior videretur. Confectóque magna velocitate itinere, quemadmodum cõſueuerat, infeſtus adhuc ſuperſtitibus Albini amicis, Romam intrat, occurrente laureato populo, ac magno honore fauſtiſque acclamationibus excipiente, ſenatúque vniuerſo conſalutante: tametſi pleroſq; metus conſternauerat, quòd ſibi haudquaquam parſurum

A rebantur immitem ſuapte natura & ſanguinarium, neque ſanè magna cauſa indigentem ad inferendas iniurias, cæterùm tunc probabiles odii rationes habiturum. Poſtea verò quàm in templũ Iouis ingreſſus eſt, omniáque ſacrificia de more peregit, reuerſus in palatiũ, magnóque congiario populum Romanum victoriæ nomine proſequutus, ac númos militibus largitus eſt, ſimul alia permulta indulſit, quæ nunquam antea acceperant. Nam & frumenti ſummam primus adauxit, & aureis anulis vti, & domi habere mulierẽ permiſit: quæ omnia
B procul à militari diſciplina ſuccinctos eos paratóſque ad bellum minimè præſtitura videbantur. Primúſq; ipſe duritiam atque aſperitatem victus, tolerantiámque laborum diſciplinámque omnem ac ducum reuerentiam ſubuertit, inhiare pecuniis & munditias colere militibus inſuefactis. His ergo optimè pro ſuo iudicio conſtitutis, curiam deinde ingreſſus, ſedénſque imperatoria ſella, accuſare infit truculenta oratione Albini amicos, prolatis etiam quorundam arcanis epiſtolis, quas apud illum ſepoſitas deprehendiſſet, quibuſdam autem expro-
C brans quòd eum ſplendidioribus muneribus affeciſſent, aliis quòd amicis orientalibus, aliis quòd Albino fuerũt notiores. Eóque pacto eximium quenq; è ſenatu, tum vt quiſq; in prouinciis genere aut opibus excelleret, omnes ſine diſcrimine ſupplicio afficiebat, vlciſcens (vt quidẽ præſeferebat) inimicos, ſed reuera ſubigente auaritia, qua ſupra omnes imperatores laborauit. Nam vt animi patientia atq; in laboribus perſeuerãtia, ſimul rei militaris gloria, nemini etiam laudatiſſimo conceſſerit, ita quæſtui ſuprà quàm dici poſſet addictus, iniuſtis
D cædibus atque adeo cuicuimodi ex cauſa pecuniam colligebat, imperiũ metu magis quàm beneuolẽtia retinẽs. Quanquam popularis eſſe imprimis volebat, edendis omnifariã magnificẽtiſſimis ſpectaculis, centenis etiam ſæpenumero occiſis beluis, quas omnibus regionibus noſtris barbariſque conquirebat. Sed & congiaria dedit vbertima, & certamen propoſuit, vndique accitis luſionibus atque athletis. Vidimus item ſub illo quoſdam omnis generis ludos, cunctis editos theatris, ſimúlq; ſup-

plicationes & peruigilia ad formam Cereris initiorum: A
ſeculares hi tunc appellabantur, celebratos (vt aiũt) decurſo trium ſpatio ætatum. Siquidem vrbe tota atq; Italia præcones ibant conuocatũ omnes ad ludos, quos nec vidiſſent hactenus, nec viſuri poſtmodo forent: ita ſcilicet interuallum præteritæ futuræque celebritatis ſupra omnem eſſe hominum ætatem ſignificãtes. Igitur aliquandiu Romæ moratus, participato filiis imperio, quum ſe ciuili tantùm victoria, contráque Romanos exercitus habita, clarum hactenus intelligeret, ex qua etiam triumphum recuſauerat, decreuit item barbaro- B
rum inclareſcere trophæis. Quocirca prætextu vindicandi Barſemii Atrenorum regis, qui Nigri partes fouerat, exercitum in orientem eduxit. iámque in Armeniam facturus impetum, præuentus à rege Armeniorum eſt; mittente obſides vltrò & munera, ac ſuppliciter petente vt ſibi cum illo inire amicitiam fœdúſque ferire liceret. Quare Seuerus procedentibus ex ſententia rebus in Armenia, perrexit ad Atrenos. Sed & rex Oſrhoenorum Augarus ad eundem tranſfugit, traditíſque obſidio liberis fidem ſuam auctorauit, ſagittario- C
rúmque vim magnam miſit auxilio. Cæterùm Seuerus regionem Interamnanam agrúmque Albenorum tranſgreſſus, etiam in Arabiam felicem excucurrit. Illic enim herbæ proueniunt odoratæ, quæ nos aromata, ſuffimentáque habemus. Ibi expugnatis vicis vrbibúſque permultis, omnémque agrum depopulatus, in Atrenorum regionem mox ingreſſus, Atras circũſedit, vrbem ſcilicet altiſſimo impoſitam monti, ac maximis validiſſimíſque obſeptam mœnibus, florentémque ingenti ſagittariorum copia. Igitur hanc vrbem Seuerianus exercitus quanta maxima vi poterat, oppugnabat, D
machinæque omnifariam mœnibus admouebãtur, nullo oppugnationis genere prætermiſſo. Contrà autem Atreni audacter vrbem defenſare, ſagittáſque ac lapides supernè iacientes, peſſimè accipere Seuerianos, etiámque vaſa fictilia volucribus quibuſdam venenatíſque beſtiolis oppleta deuoluere: quæ quũ aut oculis inuolitarent, aut in apertas corporis partes ſenſim obre-

A pèrent, grauiter ſingulos conſauciabant: inciderátque in morbos Romanus miles, æſtú illum cæli nimio ſole præferuidi, parum ferens, ſic vt longè plures ob hos caſus quàm hoſtili manu interierint. Proin defatigatis iam & contuſis omnibus, procedente ſecus obſidione, ac plus iacturæ quàm lucri Romano faciente, decreuit exercitum Seuerus priuſquam vniuerſus perierat, deportare ex eis locis, triſtem videlicet infecto negotio. quippe aſſuetus vincere prælijs omnibus, victum ſe túc putabat quia non vicerat. Sed cum proſpera fors & fau-
B trix ſtatim conſolatur: neque enim planè rebus infectis rediit, ſed maiore quàm ſperauerat ſucceſſu. Nam impoſitus nauibus permultis exercitus vniuerſus, nequaquam ſcilicet quò intenderat, Romanæ adpulſus ripæ, ſed vndarum impetu Parthorum ad agrum prouectus, haud procul Cteſiphonte, qua in vrbe ſedes regis eſt. Is tunc pacem agitans, ac nihil ad ſe pertinere Seueri pugnas autumans quas gereret cum Atrenis, otioſus videlicet nihil expectabat mali. Cæterùm Seueri exercitus quũ ad eas ripas vi fluminis inuectus, móx-
C que in terram eſſet expoſitus, omnem ilico depopulari agrum cœpit, abactíſque, vt in quæque inciderant, pecoribus ad veſcendum, vicíſque aliquot incenſis, paulatim vſque ad Cteſiphontem perrexerunt, qua in ciuitate magnus Artabanus commorabatur. Igitur imparatos nacti barbaros, cæſis primò quicunque reſtitiſſent, direptáque mox vrbe, pueris fœminíſque in captiuitatem abductis, tantùm ipſo rege cum paucis equitibus elapſo, theſauris illius ornatúque omni & ſupellectile potiti victores regrediuntur. Ita Seuerus fortu-
D na magis quàm conſilio, Parthicam victoriam adeptus eſt. Igitur proſperè ſuccedentibus rebus, literas ad ſenatum populúmque Rom. de ſe magnificas dedit, ac depictas in tabulis pugnas, victoriáſque ſuas expoſuit, nihil nõ honorum decernente ſenatu, & ſuper his cognomina imponente deuictarum gentium. Ipſe interea rebus ad orientem ſic geſtis Romam reuertebatur, filios iam puberes ſecum adducens. Confectóque itinere, ac prouincijs, vt cuique vſus foret, ordinatis, Myſorúmque

& Pannoniorum recognitis exercitibus, vrbem dein A triumphans inuectus eſt, multis acclamationibus omniíque cerimonia populo excipiente. Cui quidem ipſe feſtos dies ſacrificiáque & ſpectacula ac celebritates indulſit, magnóque dato congiario, & ludos pro victoria celebrauit. Romæ deinde haud paucos moratus annos, ius dicebat frequenter ciuilibus negotiis, & liberis erudiendis intentus. At illi iam tum adoleſcentes deliciis victúque vrbano nimióque ſpectaculorum aurigationíſque & ſaltationis ſtudio, bonam indolem corruperát. Intérque ſe fratres diſſidebant, puerili primùm B certamine, edẽdis coturnicum pugnis, gallinaceorúmque conflictibus, & puerorum colluctationibus exorta diſcordia. Nam ſeu quid in ſcena audirent, ſiue item ſpectarent, ſemper vtique diuerſis accedebãt, nuſquam eiſdem ſtudente vtroque: ſed quod alteri charum foret, id alteri ſtatim odioſum, committentibus etiam vtrinq; ipſos adulatoribus atque miniſtris, nihilque non ad gratiam ſuggerentibus, vt ad ſe quiſque pro virili diuerſos retraherent. His cognitis Seuerus reducere in gratiam, atque emẽdare conabatur. Tum Baſſiano, qui tunc ho- C nores imperatorios adeptus, Seuerus Antoninus accepto Marci cognomine vocabatur, ac maior natu erat, vxorem dedit filiam Plautiani, præfecti cohortibus vrbanis. Hic (vt perhibent) Plautianus ab initio ætatis tenui fortuna fuit, ſeditioníſque & aliorum criminum reus ac mulctatus exilio: ſed erat Seueri municeps, Afer natione, atque (vt quidam putant) etiam conſanguinitate propinquus: vt verò alii affirmant, flore magis ætatis per ſtuprum cõciliatus. Hunc autem Seuerus ex parua humilíque fortuna ad opes maximas prouexerat: ac D damnatorum bonis adiudicatis, longè ſupra cæteros collocupletauerat, tantumnon imperio quoq; participato: quis ille opibus licentiáq; abutẽs, nihil crudelitatis aut violentiæ, vt quidq; ageret, omittebat, cunctis etiã atrocior omnium ætatum principibus. Ergo huius filiã Seuerus vxorem filio ſuo tradidit. Enimuero Antoninus ipſe parũ lætus eo matrimonio, ac neceſſitate magis quàm voluntate impulſus, puellam ipſam pariter &

A puellæ parentem peſſimè oderat, ſic vt ne thorum quidem larémque cum ea communem pateretur: adeóque auerſabatur vt minaretur quotidie occiſurum ipſam patrémque, ſimulatque imperium ſolus obtinuiſſet. Quod quum illa identidem ad patrem referret, ſimúlque quantopere foret inuiſa patefeciſſet, magnopere hominem irritauit. Igitur Plautianus ſenem iam Seuerum ipſum cernens, ac morbo ſæpe laborantem, cótrà verò Antoninum ferocem imprimis audacémque iuuenem, pauidus ob illius minas, decreuit facinus inuadere
B aliquod priuſquam ipſe opprimeretur. Suberát præterea multa quæ hominem ad imperii cupiditatem inflammarent, opes quantas nemo antea priuatus poſſederat. militum præterea obedientia, & apud omnes Romanæ ditionis homines maximi honores. adhæc habitus quo in publicum prodibat: ſiquidem latum clauum perpetuò habebat, atque in ſecundis conſularibus numerabatur. Enſem præterea geſtabat, cæteráque omnia ſupremæ dignitatis inſignia: adeo quacunque incederet, trux atque horribilis, vt non modò non adire-
C tur à quoquam, ſed etiam qui fortuitò occurrebant, ab eo verterét oculos. Quin anteambulones aliquot, quacunq; iter faceret, denuntiabant nequis in proximo cõſiſtere, néue illum contueri auderet, ſed auerterent vniuerſi oculos, terrámq; deſpectarent. Quæ quũ cognouiſſet Seuerus, ne ipſe quidem prorſus æqui boni facere, ſed moleſtius iam grauiúſque ferre, ſic vt nõnihil etiam de illius autoritate detraheret, ac perſuadere homini conaretur, aliquid iam è tanta illa inſolentia imminueret. Quorum impatiens Plautianus, non dubitauit impe-
D rium ipſum appetere inſidiis: quocirca talia quædam machinatur. Saturninus erat quidam tribunus, qui Plautianum imprimis obſeruabat: & quũ facerent idem omnes, vnus tamen ille maiore quadam venerationis ſpecie, magis magíſq; homini obrepſerat. Hunc ſibi igitur fidiſſimum fore putans, ac ſolum denique commiſſa tacitè habiturum & imperata facturum, vocari ad ſe ſub veſperã iubet, remotíſq; arbitris, NVNC illud (inquit) eſt, quũ ſummam imponere manum debeas amori ob-

ſeruantiæque tuæ, cuius mihi hactenus dediſti ſpecimẽ, A
quúmque ego remunerare te pro meritis, ac debitam
referre gratiam poſſim: datur optio tibi, veliſne ille ipſe
euadere, quem me nunc eſſe cernis, atque huic tantæ
potentiæ ſuccedere, an perire ſtatim dato contumacis
animi ſupplicio. Neque tu vel magnitudinem rei pertimueris, vel nomina imperatorum expaueris. intrare tibi
in cubiculum, vbi ſomnum capiunt, ſoli nempe licet: redeunte vice nocturnæ cuſtodiæ, clàm nullóque prohibente, facilè quòd volueris, tranſiges. Nihil eſt autem,
quòd hic meum iam expectes imperium. Abi modò in B
aulam principum quaſi aliqua à me mandata habeas arcana & grauia: atq; vt virum fortem decet, ſenem vnum
ac puerum intra ſuum vtrunque cubiculum obtrunca.
Nam quum in partem veneris periculi, etiam re cõfecta,
in partem maximi honoris ſuccedes. Hæc dicta vt animum tribuni perterruerunt, ita minimè cõſilium excuſſerũt. Sed vt homo neutiquam mente captus (erat enim
genere Syrus: ac ſunt fermè ad orientem mortales acerrimis ingeniis) cognito furore ac vecordia, quantúmque
ei liceret minimè ignarus, haudquaquam auſus detrectare, ne ſcilicet continuò daret pœnas, quum ſe optata C
ac lubentia ſimularet audire, prius adorato illo tãquam
imperatore, iam libellum petebat demandatæ ſibi cædis. Quippe mos tyrannis, quum aliquem indemnatum
occidi iubent, per literas potiſſimùm iniungere, ne dein
cædis imperatæ nullum relinquatur argumentum. Hic
Plautianus cæcutiens nimia cupiditate, dat libellum tribuno, atque ad cædem mittens admonet diligenter, vt
interfecto vtroque principe, priuſquam diuulgetur facinus, ſe iubeat acciri, quo antè in palatio conſpiciatur, D
quàm occupatum imperium quiſquam audiat. Sub
hac pactione tribunus digreditur, ac de more totam
liberè domum principis peruadit: cognitóque quàm
difficile factu foret, duos ab vno homine principes, &
quidem diuerſis habitantes cubiculis, obtruncari, adit
ad Seuerum, & cum ianitoribus agit vt ſe ad principem intromittant, afferre ſe quæ ad illius ſalutem pertineant. Illi hæc Seuero renuntiant, qui tribunum con-

A tinuò iubet acciri. Ingreſſus, VENIO (inquit) tibi ô domine, vt ſanè putat is à quo ſum miſſus, ad cædẽ tui carnificinámque: vt egomet opto ac volo, beneficii autor tibi & ſalutis. Plautianus imperium captans inſidiis, cædem mihi tuam filiíque tui mandauit: neque verbis modò, ſed & literis. teſtimonio eſt hic libellus. Equidẽ ego recepi facturum quæ imperaret, ne alter ſcilicet me detrectante, negotium ſuſciperet. Verùm ad indicandam rem tibi ſum præſto, ne ignarum illius opprimat audacia. Dicenti hæc tribuno atque vbertim lacrymãti, non B continuò tamen fidem Seuerus habebat. quippe adhuc in pectore multum ex Plautiani amatorio inſederat: quin eſſe id totum negotium cõpoſitum ac fabuloſum ſuſpectabat, ratus filium ſuum Plautiano infeſtum, natámque eius peroſum, commentum eſſe technam huiuſcemodi ac mortiferam calumniam. Quare accitum ad ſe, grauiter increpare inſtitit, quòd in hominem amicum atque domeſticum talia machinaretur. Antoninus autem primò quidem deierabat ignarum ſe totius negotii: dein inſtanti tribuno, & libellum oſtendẽti, animum C audaciámque addebat ad crimen coarguendum. Sed ille cognito quàm magnũ in diſcrimen venerat, tum præterea haud ignarus quàm acceptus Seuero Plautianus foret, neque non etiam intelligens ſi latuiſſent inſidiæ parúmque indicium probaretur, exquiſitiſſimum ſibi impendere ſupplicium, ET quodnã (inquit) ô domini argumentum amplius, quódue apertius quæritis indicium? Sinite egrediar regia, pérque aliquem fidum mihi hominem ſignificem Plautiano, facta eſſe iam quæ imperauerat. Aderit ille ſtatim re credita, vacuam ſcilicet D regiam occupaturus. ibi veſtri muneris fuerit, rem totam deprehendere. Iubete modò in ædibus quietem agitari, ne præcognita res omne cõſiliũ ſubuertat. Hæc loquutus, fidiſſimũ ſibi hominem deligit, qui Plautianum ſuis hortetur verbis, acceleret atque adſit quamprimum, dum vterque princeps iacet. oportere antequam res populo innoteſcat, intus eſſe eum, vt ſcilicet occupata arce conſtabilitóque imperio, velint nolint vniuerſi, nõ ſcilicet principatum adeunti, ſed iam planè

principi obediant. His creditis, Plautianus (erat autem iã diei veſper) magnam in ſpem ſublatus, loricam induitur ſub veſtem tuendi corporis gratia, ſimul conſcenſo vehiculo properat in regiam, paucis modò qui aderant deducentibus, ratíſque eum magnis de rebus ab imperatoribus acciri. Vt autem in aulam nullo prohibente ingreſſus eſt, ignaris quæ agitarentur cuſtodibus, occurrens tribunus, compoſito dolo ſalutat imperatorẽ: dein manu prehenſum deducit intra cubiculum, vbi proiecta eſſe imperatorum cadauera mentiebatur. iámque aliquot è corporis ſui cuſtodibus Seuerus comparauerat, qui ſtatim ingreſſo manus iniicerent. At Plautianus quum lõgè alias animo ſpes agitaret, vt ingreſſus cubiculum eſt, cernens vtrunque illic ſtantem principem, comprehenſúmque ſe teneri ſentiens, re tanta perterritus rogare, ſupplicare, falſa illa omnia, commentum id in ſe, fabulámque excogitatam. Igitur exprobrante hinc Seuero beneficia & honores, illinc Plautiano fidei beneuolentiæque ſuæ veteris teſtimonia repetente, paulatim labaſcere Seuerus, atque adduci Plautiani verbis, donec pars loricæ per ſciſſum veſtimenti apparuit. Qua Antoninus animaduerſa, audax iuuenis & iracundus, ac iã antea homini infeſtus, AT QVI (inquit) ad hæc certè duo quid reſpondeas expecto. Veniſti ad imperatores ſub veſperam minimè accitus: dein quid ſibi rogo hæc lorica vult? quis ad cœnam comeſſationémue armatus accedit? Simul hæc dicens iubet tribunum, cæteróſque qui aderant, ilico eum ſtrictis gladiis obtruncare vt hoſtem manifeſtarium. Nihil illi cunctati, iuſſa faciũt iuuenis imperatoris, occidúntque hominem, & cadauer in viam proiiciunt ad vulgi ludibrium. Hunc finem habuit parem vitæ Plautianus, inexhauſtæ homo cupiditatis. Cæterùm Seuerus duobus præfectis militaribus conſtitutis, plurimum in ſuburbanis, aut circum maritimas Campaniæ oras agitabat, ius dicens, & ciuilibus negotiis intentus, cupiénſque in primis vti Romæ ſui liberi bonis moribus inſtituerentur. Nam ludis eos, ſpectaculiſque vehementius ſtudere animaduerterat, quàm principibus conueniebat: quo fieret vti ſtudio certami-

A neque ſemper in diuerſum tendente, etiam animi iuuenum diſtraherentur, quibuſdam quaſi admotis contentionum atque inimicitiarum facibus. Maximè tamen Antoninus intolerandus, ſublato iam è medio Plautiano, terribiliſque & formidoloſus erat omnibus: tum illius natæ, cōiugi ſcilicet ſuæ, quibus maximè artibus aut machinis poterat, exitium intendebat. At Seuerus ipſam pariter cum filiolo quem pepererat, relegauit in Siciliam, datis opibus quantæ ad victum atque vſum abundè ſufficerent: imitatus in hoc Auguſtum, qui filios Antonii, poſteaquam hoſtis iudicatus eſt, eodem modo B tractauerit. Ipſe ad pacem concordiámque reuocare liberos, & reconciliare vtrunque alteri conabatur: admonens identidem veterum fabularum, in quibus pleræque regum calamitates fraternis ortæ ſeditionibus memorantur. Huc addebat theſauros templáque pecuniis plena eſſe, diuitias foris ex vectigalibus accedere, poſſe in tanta opulētia militem largitione teneri, auctas in quadruplum copias vrbanas: tantum ſedere exercitum ante vrbem vt nulla externa vis, ſeu multitudinem C ipſam militum, ſeu corporum magnitudinem, ſeu pecuniæ abundantiam ſpectes, par inueniri tantis opibus poſſit. ſed ea in nihilum recaſura, ipſis inter ſe diſcordantibus atque inteſtinum agitantibus bellum. Hæc ille quotidie diſſerens, precéſque caſtigationibus admiſcens, reprimere illorum ſpiritus, ac reducere germanos in gratiam ſtudebat. Cæterùm omnia fruſtra erant. quippe frænos ore depulerant, proni ſemper in peius, atque illos adoleſcentes adhuc, in ipſo ætatis feruore atque in ſumma licentia, voluptatum omnium irritamentis in- D citatos, etiam adulatorum miniſteria diuerſos trahebant: ſcilicet qui non modò illorum obſequerentur cupidinibus atque flagitiis, ſed noua ſemper aliqua excogitarent, vnde alteri gratum fieret, alter offenderetur. Quorum etiam nonnullos Seuerus ipſe in huiuſcemodi miniſteriis deprehenſos, ſupplicio affecit. Hanc liberorum ſuorum vitam & indecora in ſpectaculis ſtudia ferens grauiter ſenex imperator, literas à Britāniæ præfecto accepit, quæ docebant barbaros illic ſeditiones

agitare, regionémque omnem incurſionibus ac depopulationibus vaſtare: quare maiore manu ad reſiſtendum, vel etiam principis ipſius præſentia opus eſſe. Lætus ea Seuerus accepit: quippe homo ſuapte natura gloriæ appetentior, poſt victorias ad orientem ſeptentrionémque, & cognomina vtrinque parta, etiam trophæa contra Britannos excitare aliqua cupiebat. Ad hæc filios quoque abducere ex vrbe, vt procul à munditiis vrbanis, in caſtris militari vitæ ac ſobriæ iuuenes inſueſcerent. Ita expeditionem in Britanniam edicit, ſenex iam & morbo articulari laborans, tanta autem animi virtute, quanta nemo vnquam vel iuuenum. Igitur iter ingreſſus lectica plurimùm vehebatur, nullóque ceſſabat loco. Quare confecto itinere, ſpéque omni ac ſermone celerius enauigato oceano, Britanniam ingreſſus eſt, collectíſque militibus ac maximis conflatis viribus bellum comparabat. Cæterùm Britanni repentino principis aduentu perculſi, auditóque tantas contra ſe comparari copias, legatos ad eum de pace ac ſeipſos expurgatum miſerunt. At Seuerus moras de induſtria nectens, ne vacuo ſibi Romam redeundum foret, cupidus victoriæ cognominiſque Britannici, legatos quidem re infecta domum dimittit, ipſe quæ bello vſui forent, magna ſolertia comparabat. Sed in primis tamen curæ habuit pontibus occupare paludes, vt ſtare in tuto milites poſſent, atque in ſolido præliari. Siquidem Britanniæ pleraque loca frequentibus oceani alluuionibus paludeſcunt. Per eas igitur paludes barbari ipſi natant, excurſántque ad ilia vſque demerſi, ac pleraque corporis nudi cœnum contemnunt. Neque enim veſtis vſum cognorunt, ſed ventrem atque ceruicem ferro incingunt: ornamentum id eſſe, ac diuitiarum argumentum exiſtimantes, perinde vt aurum cæteri barbari. Quin ipſa notant corpora pictura varia, & omnifariam formis animalium: quocirca ne induuntur quidem, videlicet picturam corporis ne adoperiant. Sunt autem bellicoſiſſima gens, atque auidiſſima cædis, tantùm ſcuto anguſto lanceáque cõtenti, præterea gladio nudis corporibus dependente: loricæ ac galeæ penitus ignorant

A vſum, impedimentum id eſſe tranſgrediendis paludibus arbitrantes, quarum vaporibus æſtúque cælum ibi ſemper caliginoſum. Ad hæc Seuerus nihil non comparabat, quod vſui Romano militi, quod detrimento barbaris impedimentóque foret. Vbi verò ſatis ex ſententia prompta ſibi eſſe ac parata omnia intellexit, iuniorem filium, Getam nomine, in parte inſulæ Romanis ſubiecta reliquit, vt iuri dicundo rebúſque ciuilibus adminiſtrandis præeſſet, eíque conſiliarios ex amicis natu grãdibus reliquit, Antonino ſecum aduerſus barbaros edu
B cto. Tranſgreſſo igitur Romano exercitu amnes aggeréſque eos qui obiecti barbaris Romanorum fines diſterminant, pugnæ quædam tumultuariæ fiebãt & excurſiones, victore vbique Romano. Cæterùm facilis erat ex fuga receptus barbaris, quippe inter ſyluas ac paludes & loca ipſis notiſſima deliteſcẽtibus. Quæ omnia Romanis aduerſa, moram bello addebant. Interea Seuerum iam confectum ſenio, longior inuaſit morbus, ſic vt ipſe domi reſidere atque Antoninum mittere in bellum ad imperatoris obeunda munia cogeretur. Cæ-
C terùm Antoninus haud magnopere de barbaris ſolicitus, exercitum ſibi adiungere & confirmare vniuerſos tendebat vti ſe vnum intuerentur, ſoli ſibi imperium vindicans, ac germano identidem obtrectans. Quin longior quoque patris valetudo, ac mortis mora diuturnior, anxium videlicet adoleſcentẽ habebant: ſic vt medicis miniſtriſque ſubinde conaretur perſuadere, ſenem vt è medio quamprimum quoquo modo tollerent: donec tandem Seuerus mœrore magis quàm morbo cõſumptus, vitáque defunctus eſt, clariſſimus omnium im
D peratorum bellicis operibus. Neque enim aut ciuiles quiſquam aduerſus inimicos, aut externas aduerſus barbaros totidem alius victorias reportauit. Anníſq; duodeuiginti geſto imperio deceſſit, ſucceſſoribus liberis, tanta pecuniæ relicta copia, quantam antea nemo, tum ampliore exercitu quàm cui obſiſtere vlla vis poſſet. Igitur Antoninus mortuo Seuero, ſummam poteſtatem nactus, confeſtim vniuerſos ab ipſo (quod aiunt) lare interficere cœpit. Nam & medicos ſupplicio affecit,

quòd ſibi parum obtemperauerant, iubenti ſenis matu- A
rare necem: nutritióſque ſuos iuxta & fratris, quòd de reconciliandis egiſſent, ne vno quidem reliquo ſuæ crudelitati facto ex eo ordine hominum qui in honore aliquo fuerant, quíque ipſius parentem obſeruauerant. Duces porrò exercitus magnis muneribus ac promiſſis adhortabatur, perſuaderent militibus, vti ſe vnum imperatorem declararent, nulláſque non machinas aduerſus germanum intendebat. Neque id tamen perſuadere militibus potuit: quippe memores, vtrunque à
Seuero iam inde à pueritia pari honore cultúque edu- B
catum, etiam ipſi parem vtrique obedientiam beneuolentiámque exhibebant. Igitur Antoninus cognito parum ſibi rem aduerſus exercitum procedere, icto cum barbaris fœdere, datáque pace & obſidibus acceptis, decedens illinc, ad matrem iam germanúmque feſtinat. Congreſſos reducere in gratiam mater conata, adnitentibus honeſtiſſimis quibuſque Seueri amicis & conſiliariis. Igitur Antoninus quum nemo ſcilicet non eius libidini refragaretur, vi potius quàm voluntate, ad
concordiæ amoriſque ſimulationem adducitur. Ita am- C
bo pari honore imperium gerentes, ſoluerunt ex Britannia, Romámque cum patris reliquiis contendebant. Nam corpuſculo ignibus tradito, cinerem ipſum cum odoribus in vaſculum alabaſtri coniectum, Romam referebant, vt videlicet in ſacris principum monumentis componeretur. Ipſi exercitum deportantes, victoréſque iam Britanniæ in aduerſam Galliam emenſo oceano peruenerunt. Quo igitur pacto & diem ſuum obierit Seuerus, & liberi eius imperium ſuſceperint, in hoc volumine demonſtratum eſt.

HERODIANI LIBER quartus.

A RES geſtas Seueri principis, per annos duodeuiginti ſuperiore libro ſumus perſequuti. Porrò autem ipſius liberi adoleſcentes iam vnà cum matre Romam feſtinabant, ſeditiones etiam tum in itinere agitãtes. quippe diuerſoriis menſáque nunquam eiſdem vtebantur, multúmque ſuſpicionis in cibo omni potúque, ne alteruter antè capto tempore, ipſe clàm aut per miniſteria veneno rem gereret. Ob eámque cauſam etiam iter properantius faciebant, tutius rati victuros vbi iam in vrbem perueniſ-
B ſent, diuiſaque inter ſe regia, amplis ac ſpatioſis ædibus, maioribus etiam reliqua vrbe, pro ſuo vterque arbitrió ſeparatim agitarent. Poſtquam verò in vrbem peruentum, populus eos vniuerſus laureatus excepit, & ſenatus conſalutauit. Præibant igitur principes ipſi cum purpura imperatoria, pòſt ſequebantur conſules, vrnam cum Seueri reliquiis geſtantes. Qui autem nouos imperatores conſalutauerant, progreſſi deinde, vrnã quoque ipſam ſupplices adorabãt. Ita comitati magna pompa, compoſuerunt ipſum in templo, vbi Marci ac ſupe-
C riorum principum ſacra viſuntur monimenta. Re igitur diuina cerimoniiſque de more concelebratis, vterque in regiam diſcedunt, partiti inter ſe domum, ianuíſque ſecretioribus obſtructis, publicis tantùm atque atrienſibus promiſcuè vtentes. Quin & cuſtodes corporis ſeparatim ſibi delegerunt, vix vnquam congredientes, niſi pauxillum duntaxat, vt in publico à multitudine ipſa conſpicerentur. Sed in primis tamen iuſta parenti perſoluerunt. Mos eſt enim Romanis conſecrare imperatores, qui ſuperſtitibus filiis vel ſucceſſoribus moriun-
D tur: quique eo ſunt honore affecti, relati dicuntur inter diuos. Eſt autem tota vrbe quaſi luctus quidam, feſtæ celebritati promiſcuus: quippe functum vita corpus,

ritu hominum ſumptuoſo funere ſepeliunt. Sed certam A imaginem defuncto quamſimillimam fingunt, eámque in regiæ veſtibulo proponunt ſupra eburneum lectum maximum atque ſublimem, veſtibus inſtratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti ſpeciem pallida recumbit. Circa lectum verò vtrinque magnam partem diei ſedent, à læua quidem ſenatus omnis veſtibus atris amictus, à dextera verò matronæ quas virorum aut parentum dignitas honeſtat. harúmque nulla vel aurum geſtans vel ornata monilibus conſpicitur, ſed veſtibus albis exilibus indutæ, mœrentium ſpeciem præbent. Hæc B ita per ſeptem dies cõtinuos faciunt, medicis ad lectum quotidie accedentibus inſpectúmque velut ægrum, deterius ſe habere ſubinde pronuntiantibus. Dein vbi iam viſus obiiſſe diem, lectum humeris attollunt equeſtris ſenatoriique ordinis nobiliſſimi ac lectiſſimi iuuenes, pérque viam ſacram in vetus forum deferunt, vbi magiſtratus Romani deponere imperium conſueuerant. Vtrinque autem gradus quidam ſunt ad ſcalarum ſimilitudinem extructi, in quibus altera ex parte puerorum chorus eſt è nobiliſſimis atque patritiis: altera fœmina- C rum illuſtrium, hymnos in defunctum pæanáſque canentium, verendo ac lamentabili carmine emodulatos. Quibus peractis, tollũt iterum lectum, atque extra vrbem perferunt in Martium campum: vbi quà latiſſimè campus patet, ſuggeſtus quidam ſpecie quadrangula, lateribus æquis aſſurgit, nulla prætérquam lignorum ingentium materia compactus in tabernaculi formam. Id quidem interius totum eſt aridis fomitibus oppletum, extrà autem intextis auro ſtragulis atque eboreis ſignis variiſque picturis exornatũ. Infrà verò alte- D rum minuſculum quidem poſitum eſt, ſed forma & ornatu perſimile, portis ianuiſque patentibus. Tertiúmq; item & quartum ſemper ſuperiore contractius, ac deinceps alia donec ad extremum, quod eſt omnium breuiſſimum, perueniatur. Poſſis eius ædificii formam comparare turribus his quæ portibus imminentes, noctu igne prælato, naues in tutas ſtationes dirigunt: Pharos vulgò appellant. Igitur lecto in ſecundum tabernaculum

A ſublato, aromata & ſuffimenta omnis generis, fructus herbáſque, ſuccóſque omnes odoratos conquirunt, atque aceruatim effundunt: quippe neque gens eſt neque ciuitas, neque qui honore vllo aut dignitate præcellat, quin certatim pro ſe quiſque ſuprema illa munera principis honori deferant. Vbi verò ingens aromatum aceruus aggeſtus eſt, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitāt, vniuerſis equeſtris ordinis certa quadam lege ac recurſu, motúque Pyrrhichio, numeróque in orbem decurrentibus. Currus item circuma-
B guntur inſeſſi purpuratis rectoribus, qui perſonas ferant ducum omnium Romanorum principúmque illuſtriū. Quæ vbi celebrata ſunt, facem capit imperii ſucceſſor, eámque tabernaculo admouet. Tum cæteri omnes vndique ignem ſubiiciunt, cunctáque ilico fomitibus illis aridis odoramentiſque referta, igni valido corripiuntur. Mox ab extremo minimóque tabernaculo, tāquam è faſtigio quodam, ſimul cum ſubiecto igni, aquila dimittitur, quæ in cælum creditur ipſam principis animā deferre. ac iam ex illo vnà cum cæteris numinibus im-
C perator colitur. Ita conſecrato parente, reuerſi domum iuuenes, diſcordias quotidie & ſimultates exercere, inſidiari inter ſe, moliri, parare omnibus modis, atque ea modò vterque in animo habere quibus alter dolo caperetur: poſtremò quacunque via graſſari ad ſingulare imperium, ac nihil inuicem prætermittere dum conſortem poteſtatis expungerent. Sed & mentes animique omnium vrbanorum, quicunque honore aliquo aut dignitate præſtarent, diuerſi trahebantur, vtroque ſeorſiim literas clanculum miſſitante, magníſque pollicita-
D tionibus ſibi homines adiungente. Maior tandem pars ad Getam ſpectabat, quòd opinionem nonnullam oſtenderet probitatis, moderatúmque ſe & lenem in cōgreſſibus præſtaret, ſtudia porrò tractabat honeſtiſſima: quippe & diſciplinarum laude celebres circa ſe frequentes habebat, & in palæſtra ac reliquis ingenuis exercitationibus verſabatur. Placidus præterea in omnes atque humanus, fāma & gloria quadam optima plurimos ad amicitiam beneuolentiámque alliciebat. Contrà verò

Antoninus

Antoninus cuncta aſperius ferociúſque gerebat: atque A ab iis rebus quas ſuprà diximus alienus, militaris vitæ ac bellicæ videri amator affectabat. Nihilque non iracũ dè faciens, minitando quàm ſuadendo, metu quàm beneuolentia ſibi amicitias quærebat. Sed quum diu fruſtra mater diſcordantes inter ſe germanos redigere in gratiam ſtuderet, viſum aliquando ambobus eſt imperium inter ſe diuidere, ne Romæ agitantes, alter alterius eſſent inſidiis opportuni. Quare conuocatis paternis amicis, coram ipſa matre de imperio diuidendo diſceptabant, ſic vt Europa omnis Antonino, tellus autem B aduerſa, quæ omnis Aſia nuncupatur, Getæ adiudicaretur. ita enim diuina quadam prouidentia, vtrumque continentem Propontidos incurſu diſterminari. Placebat autem vt Antoninus caſtra ad Byzantium haberet, Geta verò in Chalcedone Bithyniæ vrbe, quæ ſcilicet oppoſita inter ſe, vtriuſque imperium tuerentur, atque à tranſmittendo prohiberent. Tum vt è ſenatorio ordine quotcunque ex Europa forent, in vrbe ipſa remanerent, reliqui Getam ſequerẽtur. Sedes imperii ſui Geta deſtinabat Antiochiam vel Alexandriam, vrbes magni- C tudine haud longè infra Romam. Tum ex gentibus ad meridiem habentibus Mauros Numidáſque Antonino concedẽs, reliquos ad oriẽtem vſque Geta ſibi adſciſcebat. Hæc dum illi agitarent, reliquis omnibus mœſto vultu terram intuentibus, ita Iulia mater loquuta eſt, TERRAM quidem & mare ô filii, iam inueniſtis quo pacto diuidatis, & continentem vtranque, vt dicitis, pontici diſcriminãt fluctus: matrẽ verò quonam modo diuidetis? quonã modo infelix ego diſtribuar inter vtrũque veſtrûm, aut diſſecabor? Me primã igitur occidite, D dimidiámq; vterque apud ſe partẽ ſepeliat, vt ego quoque inter vos cum mari terráq; ipſa diuidar. Hæc loquuta multis cum lacrymis eiulatúq;, manus ambobus iniiciens, complexa vtrunque reconciliare inter ſe conabatur. Quare coorta miſeratione, cuncti diſceſſere improbato conſilio, ipſique in ædes ſuas reuerſi. Sed gliſcebat in dies odium atque diſcordiæ. Nam ſiue duces ac magiſtratus aliqui eligerentur, vterque amico ſuo

A potiſſimùm ſuffragabatur: ſiue ius dicerent, ſemper diuerſa ſentiebant, magno illorum periculo cuia res agebatur. Pluris enim ſtudium ſuum quàm ius aut æquum faciebant: etiam in ludis ipſis diuerſarum ſemper factionum. Nihil præterea inſidiarum omittebant, coquos identidem & pincernas conati ad veneficia impellere: quæ vbi tardius procedebant, quòd ſcilicet vterq; magna diligentia curáque cibum capeſſerent: poſtremò impatiens Antoninus, atque imperii totius cupidine inſtigatus, deliberat magnum aliquid vel facere vel pati: ferrúmque & cædem molitur. Et quando ſecus B proceſſerant latentes inſidiæ, neceſſarium putabat periculo omni ac ſpe poſthabita, quouis modo inceptum patrare. Quare irrupto fratris cubiculo, nihil eum tale expectãtem ſupra matris pectus multo vndantem ſanguine ſæuus obtruncat. Quo facto, exilit ſtatim, ac per totam regiam currens clamitat, magnum ſe periculum effugiſſe, víxque euaſiſſe incolumem. Simul imperat militibus regiæ cuſtodibus, raperent ilico ſe atque in caſtra deducerent, vbi tutius aſſeruetur, periturum dictitans ſi diutius C in ædibus moram trahat. Illi pro veris ea dicta accipientes, ſimul ignari quæ intus geſta, currentẽ eum currentes & ipſi comitantur. Fit ingens populi tumultus, raptim agente ſe ſub veſperam principe mediam per vrbem. Vt autem caſtra attigit, ædiculámque eam intra quam ſigna ac ſimulacra exercitus adorantur, procidens humi gratias agebat votis quaſi pro ſalute ſuſceptis. Ea re militibus nuntiata, partim iam lauantibus, partim requieſcentibus, ſtatim illuc omnes exterriti feruntur. Ille progreſſus in medium, non quidem continuò rẽ ipſam D prout erat geſta fatebatur: ſed effugiſſe periculũ clamitabat, inſidiáſque inimici hominis atque hoſtis: nam ita fratrem appellabat. víxque tandem poſt longum certamen aduerſarios ſuperatos: quippe vtriſque periclitantibus, ſe poſtremò vnicum imperatorem fortunæ relictũ dono. Talia quædam obliquans atque inuoluens, intelligi quæ feciſſet quàm audiri malebat. Tum pro ſalute imperióque ſuo ſingulis militibus Atticarum drachmarum duo millia ſupra quingentas pollicetur. prætereà-

que annonæ ſuprà quàm ſueti accipere, dimidium. Iubet item iam tum ex templis theſauríſque ſibi ipſos pecuniam ſumere: largiter effuſis vno die, quæcunque per duodeuiginti annos Seuerus collegerat atque recondiderat alienis calamitatibus. At milites tanta pecuniæ magnitudine illecti, totóque iam negotio intellecto, vulgata paſſim cæde per eos qui ædibus effugerant, vnum illum declarant imperatorem, Geta hoſte appellato. Igitur ea nocte moratus in templo Antoninus, ac fretus largitionibus quibus ſibi milites adiunxerat, contendit poſtridie in ſenatum, toto ſtipante exercitu, ſed armis inſtructiore quàm conſueuit principem deducere. Ingreſſus deinde, vbi rem diuinam fecit, conſcendit ſellam imperatoriam, atque ad hunc modum verba facit, NON me quidem fugit, omnem domeſticorum cædem ſtatim atque auribus inciderit, odioſam videri, noménque ipſum vtprimùm audiatur, afferre grauem calumniam: quippe infelices miſericordia, potentes inuidia ſequitur, ac victus accepiſſe, victor attuliſſe iniuriam videtur. Cæterùm ſiquis vero magis iudicio quàm ſtudio erga defunctum aliquo rem ipſam expendat, cauſámque eius & conſilium exquirat, facilè ſcilicet inueniet rectum eſſe & neceſſarium, vindicare magis quàm accipere iniuriam: quippe ad occiſi calamitatem etiam infamia timiditatis accedit: victor præterquam quòd incolumis eſt, etiam gloriam retulit fortitudinis. Ac cætera quidem, quæ ſæpe in me, cum veneficiis, tum omni genere inſidiarum intendit, facile vobis eſt exquirere tormentis. quippe idcirco adeſſe omnes illius miniſtros imperaui vt verum deprehendatis. Sunt autem nonnulli quoque ex his iam torti, quorum exaudire cõfeſſionem poſſitis. Poſtremò autem quũ ego apud matrem forem, venit ille in me, quoſdam ſecum adducens gladiis accinctos: ſed ego re præcognita, vltus hoſtem ſum. Neq; enim iam aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Vlciſci autem illum qui prior inſidietur, vt iuſtum eſt, ita vſu quoque iam receptum. quippe ne ipſe quidem vrbis huius cõditor Romulus germanũ

A pertulit, ſuis tantùm operibus illudentem. Taceo Germanicum Neronis ac Titum Domitiani fratres. Marcus ipſe philoſophiæ ſimulator ac manſuetudinis, Lucii generi ſui contumeliam non pertulit. Ego verò venenis comparatis in me, gladióque impendente vltus hoſtem: quippe hoc illi ſua opera nomen imponebant. Vos autem diis gratias agite, quòd alterum vobis principem ſeruauerint, neque mentes veſtras in diuerſa partiti, ſed vnum tantùm ſpectantes imperatorem, vitā ſecuri traducite: imperium autem Iupiter ſicut ipſe inter B deos ſolus poſſidet, ita etiam vni tantùm mortaliũ adiudicat. Hæc loquutus magna voce, irarúmq; plenus, ac truculento vultu illius amicos intuens, trementibus pallentibúſque pleriſque, in regiam reuertitur. Continuò igitur cœpti occidi domeſtici omnes fratris atque amici, quíque in ædibus habitabant quas ille incoluerat, miniſtríque item vniuerſi, ſic vt ne ætati quidem infantium parceretur. Porrò ipſa cadauera plauſtris omnibus per contumeliam impoſita, atque extra vrbem exportata, aceruatim aut temere iniecta rogis combure- C bantur. nec quiſquam ſuperfuit ex iis qui leuem modò cum Geta notitiam habuiſſet. Athletæ etiam, & aurigæ atque omnifariam hiſtriones, & quicquid denique vel oculis illius, vel auribus iucundum fuerat, paſſim occidebantur. Præterea ſenatorii ordinis quicunque aut nobilitate aut opibus excellerent, minima quaque de cauſa vel planè nulla, quantumlibet leui delatione, pro illius amicis interimebantur. Quin & Commodi ſororẽ iam anum, atque ab omnibus imperatoribus, vt Marci filiam oportuit, magno in honore habitam, morte affe- D cit, cauſatus quòd Getæ necem apud ipſius matrem defleuiſſet. Et coniugem quondam ſuam Plautiani filiam, quæ fuerat in Siciliam relegata, ac conſobrinum Seuero cognominem, filiúmq; Pertinacis & Lucillæ Cõmodi ſororis, poſtremò quicquid ex cognatione imperatoria, aut in ſenatu ex patritia nobilitate ſupererat, planè quaſi ab ſtirpe abſcidit. Ducéſq; prouinciarum vniuerſos ac procuratores, veluti Getæ amicos, neci dedidit. totæque noctes cædendis plurifariā mortalibus impendebantur.

Sed & Veſtales virgines viuas obruit terræ, quaſi temerata virginitate. Denique, id quod nunquam aliâs factitatum, quum circenſes ſpectante eo populus Romanus in aurigam cui ſtudebat, neſcio quid cauillatus eſſet, ratus ſibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iuſſit in populum, ac raptare & occidere quicunque in aurigam dixiſſent. At milites accepta ſemel violãdi rapiendiq; poteſtate, quum diſcerni à reliquis nequirent qui fuerãt proteruius loquuti, nullo ſcilicet in tanta multitudine verum fatente, paſſim vt in quemque inciderant, aut occidebant, aut omnibus ereptis, quaſi ſalute redempta, viuos ægrè dimittebant. His actis ſtimulante malorum facinorum conſcientia, vitámque peroſus vrbanam, ſtatuit Roma ſecedere, vt & milites ordinaret & prouincias inuiſeret. Igitur Italia decedens, ad ripas Danubii peruenit, ac partes imperii Romani ſeptẽtrioni ſubiectas. Ibi aut corpus exercebat aurigando, cædendíſque cõminus omne genus beluis: aut ius dicebat (rarius id tamen) ſtatímque ſententiam ferens ac reſpondens, pauculis duntaxat auditis. Cæterùm Germanos illic ſibi omnes adiunxit atque in amicitiam conciliauit, ſic vt ex his ſocios bellorum, & custodes corporis validiſſimum quemque & pulcherrimum ſibi adſciuerit. Sæpe etiam Romano cultu depoſito veſtem Germanicam induebat, atque in eorum ſagulis argento variegatis conſpiciebatur, etiam flauam capiti cæſariem imponens, ad modũ Germanicæ tonſuræ. Quibus læti barbari, mirificè eum diligere, gaudere etiam Romanus miles, quem ſcilicet ille ampliſſimis largitionibus proſequebatur. Ipſe nullum non militiæ munus promptè obire: & ſiue quid fodiendum foret, primus fodere: ſiue pons flumini imponendus, aut extruendus agger, ſiue quod opus manuum faciendum, aut labor ſubeundus, primus omnia occupare: tenuíque menſa, ac ligneolis poculis, vaſíſque eſculentorum contentus eſſe, panémque etiam temere factum comeſſe: quippe tritico quantum ſatis vni foret, ſua manu molito, maſſáque inde facta atq; in carbonibus decocta, veſci ſolitus, omnia denique elegantiora aſpernari, & viliſſimis qui-

A buſque, ac vel pauperrimo gregarióque militi facillimis vti. Tum commilitonem quàm principé vocari ſe malle, ac plerunque iter facere perinde atque ipſi pedibus ambulans, raróque vehiculum conſcendere aut equũ: ſibi ipſe portare arma: nonnunquam etiam ſigna militaria longiſſima, & aureis ornamentis prægrauia, ac ne robuſtiſſimis quidé militibus facilia, ipſe humeris ſubire. Ob hæc igitur aliáque huiuſcemodi, vt hominem militarem diligere eum ſuus exercitus, & vt virum fortem admirari: quippe inſtar miraculi videbatur, tantulæ hominem ſtaturæ tantis eſſe laboribus parem. Sed vbi milites apud Danubium ordinauit, atque in Thraciam Macedonibus conterminam diſceſſit, continuò Alexãder alter euaſit. Nam & memoriam regis eius omnibus modis renouauit, ſtatuis imaginibúſque nulla non vrbe poni iuſſis, Romámque ipſam Capitoliúmque & templa vniuerſa referſit Alexandri ſimulacris. Vidimus itẽ imagines nonnullas ridiculè depictas, quæ vno corpore duas facies præferrent, Alexandri atque Antonini. Ipſe prodibat Macedonico habitu, cauſiam geſtans

C & crepidas: ac lectiſſimam iuuenum manũ in exercitu, phalãgem Macedonicam appellabat, iuſſis ducibus nomina ſibi ducum Alexãdri imponere. Prætcrea iuuenes Sparta accitos, Laconicam & Pitanatem centuriam vocabat. His igitur actis, atque vrbibus prout quanque potuerat, ordinatis, Pergamum adit Aſiæ ciuitatẽ, vt AEſculapii curationibus vteretur. Quò poſtquam peruenit, ſomniis quàm diu voluit captatis, Ilium mox petiit, & cunctis vrbis reliquiis colluſtratis, ad Achillis tumulum proceſſit. Eóque coronis floribúſque magnificè ex-

D ornato, rurſus imitari Achillem cœpit. Sed Patroclum deſiderante aliquem, libertorum omnium chariſſimus Feſtus à memoria, dum ad Ilium moratur, vita defunctus eſt, veneno, vt quidam aiebant, extinctus, quo ſcilicet Patrocli more ſepeliretur: vt alii affirmãt, morbo interceptus. Huius igitur cadauer efferri iuſſit, compluribúſq; lignis rogum ſtrui. Dein impoſito in medium, mactatiſq; omne genus animalibus, ſubiecit ignem, phialámq; manu tenens vinúmq; libans, ventos precabatur.

Quúmque eſſet raro capillo, & crinem quæreret vt imponeret ignibus, deridiculo erat omnibus: cæterú quos habuit capillos, tamen totondit. Laudabat autem ex omnibus ducibus præcipuè Syllam Romanum, & Afrũ Hannibalem, quibus etiam ſtatuas atque imagines excitauit. Decedens autem Ilio, Aſiáque omni, & Bithynia, gentibúſque reliquis pertranſitis, atq; vbique rebus cõpoſitis, deuenit Antiochiam: ibíque exceptus honorificẽtiſſimè, atque aliquandiu moratus, Alexandriá contendit, prætexens huic itineri deſideriũ viſendæ vrbis ab Alexandro conſtructæ, ſimul conſulendi patrii illorum numinis, quod egregiè incolæ venerantur. Ac ſimulans hæc duo, in primis religionem dei & herois memoriã, iubet hecatombas cõparari ac parentationes omne genus. Quod vt primũ eſt Alexandrinæ multitudini nuntiatum, leuiſſimæ ſuapte natura & omnibus momentis expoſitæ, ſtudium beneuolentiámque principis omnes, quaſi animorũ impotes accipiebant. Igitur ad excipiendum illum ſe comparabãt, quanto nunquam antea honore conſueuerant: quippe omnifaria muſica inſtrumẽta diſpoſita, vbique varium edebant ſonitum. Præterea aromatum ac ſuffimentorum vapor omne genus aditus cunctos optimis replebat odoribus: tædis præterea & florum ſparſionibus honorabant. Sed vbi in vrbem iam peruenit, primò quidem templum ingreſſus eſt, multíſque victimis immolatis, ac thure cumulatis altaribus, ad Alexandri monimentum ſe contulit, paludamentúmque purpureum, & claris ſpecioſiſque gemmis anulos conſpicuos, balteúmque & ſiqua alia geſtabat elegantiora, dempta ſibi, tum illius impoſuit tumulo. Hæc cernentes Alexandrini, læti ſupramodum, noctibus totis ac diebus feſtum celebrabant, ignari quid intra vlceratum pectus imperator occuleret. Hæc enim omnia per ſimulationem faciebat, vt vniuerſam illorum multitudinem contrucidaret. Latentis odii cauſa talis erat. Nuntiatum ei fuerat Romæ agenti, viuo adhuc patre, atque item poſt extincto, multa in ipſum dicere Alexãdrinos. Sunt enim homines ſuapte natura dicaces, atque ad deſcribendum illudendúmque maximè facti,

A iactátes in optimum quemque & potentiſſimum dicteria quædam, vt quidem ipſi putant, feſtiua, vt autem videntur iis in quos dicuntur, longè grauiſſima. quippe huiuſcemodi iocorum, vel maximè illa permouent quibus delicti veritas arguitur. Quare quum multa in eum dixiſſent, ne diſſimulata quidem fraterna cæde, matrémque etiam Iocaſtam vulgò appellarent, irriderêntque ipſum, quòd tantulæ homo ſtaturæ, Alexandrum atque Achillem maximos ac fortiſſimos heroas æmularetur: dum ludere ſe putant, eò impulerunt Antoninum, ho-
B minem ſuapte natura iracundum atque ſanguinarium, vt perniciem illis inſidiáſque moliretur. Igitur celebritate ac feſto iam peracto, quũ videret maximam hominum multitudinem ex vicinis regionibus confluxiſſe in vrbem, monuit edicto vt in planitiem quandam iuuentus vniuerſa conueniret, velle affirmans, ſicuti Macedonicam Spartanámque habebat, ita etiam in Alexandri honorem ipſius herois cognomento phalangem conſtituere. Iubet igitur conſiſtere iuuenes vniuerſos, relicto interuallo, vt ſingulorum ætatem ſtaturámque, &
C corporis habitudinem militiæ idoneam conſideraret. His creditis iuuenes, ac veriſimili ſpe ducti, ob inſignem honorem paulo antè exhibitum principi, cõueniunt frequentes vnà cum parentibus atque germanis, lætis gratulantibúſque. At verò Antoninus ſingulos inter ſe diſtantes circumiens contrectánſque, & aliud in alio laudans præteribat, donec illos, neque id animaduertentes neque expectâtes, vniuerſus circumueniret exercitus. vt verò coniecturam fecit iam eſſe omnes militum ſuorum armis incluſos, quaſiq; retibus implicitos, ipſe ſta-
D tim cum ſuo præſidio exceſſit, ac ſignũ militibus dedit. qui ſtatim facto vndique impetu, deprehẽſam in medio inermem iuuentutem, cæteróſque qui aderant, magna cæde contrucidant. atque è militibus alii cædem tãtùm faciebant, alii foueis ingentibus cadauera obruebât, aggeſtáque deſuper humo immanem tumulum excitarũt. Multi etiam in eas foueas ſemiuiui protrahebãtur, multi adhuc integri detrudebantur. Sed & milites nonnulli ſimul perierunt. Nam qui reliquias adhuc aliquas

ſpiritus retinebant, neque penitus defecti erant viribus, A implíciti proruentibus ſe militibus, eos quoque ſecum trahebant in foueam. Tāta eſt autem facta cædes, vt riuis cruoris per planitiem decurrentibus, cum fauces ipſæ Nili ingentes, tum littus omne circa vrbem purpuraſceret. Sed affectans Parthici cognomen famámque deuictæ ad orientem barbariæ, quanquam in altiſſima pace, tale quiddam machinatur: Dat literas ad regem Parthorum Artabanum, ſimúlque legatos cum muneribus mittit materiæ & artis conſpicuæ. In eis literis fuerat ſcriptum velle ſe regis filiam ducere in matrimoniū, B principem ſe eſſe, & principe natum, quare haud decorum priuati cuiuſquam & tenuis fieri generum, ſed reginam ducere potius filiámque magni regis. Duo maxima imperia eſſe, Romanum & Parthicum, quibus affinitate illa in vnum coeūtibus, ac nullo iam diſcriminā te fluuio, vnam tantùm potentiam factum iri, nullis expugnabilem viribus. Nam reliquas barbaras nationes quæ nunc amborum imperiis ſubiectæ ſunt, facilè iugū toleraturas, ſi proprios gens quæque & conuentus ſit habitura rectores. Eſſe Romanis pedeſtrem exercitum, C qui haſtis & ſtataria pugna cæteros antecellat: Parthis verò equitatum plurimum, peritiſſimóſque ſagittarios. His igitur concurrentibus & quæ vſui ad bellum ſunt in vnum conſpirantibus, facilè ipſos ſub vno diademate totius orbis terrarum imperium retenturos. præterea odoramēta quæ apud illos proueniant, teláſque laudatiſſimas, cōtráque apud Romanos metalla ipſa, & quæcunque arte aliqua conſpicua viſuntur, non iam vix raróque & clāculum per mercatores importatum iri, ſed in vna dūtaxat terra vnóque imperio, communémque D fore vtriſque vſum rerum omnium, miniméque impeditū. His literis Parthus acceptis, primò quidem abnuere, negare Romano conuenire barbarum matrimoniū. quam enim fore concordiam, neque voce ſatis cōgruētibus, & victu habitúque inter ſe diſtātibus? eſſe Romæ patritios permultos quorum ſibi ille optare liberos in matrimonium poſſit, ſicuti itidem apud ſe Arſacidas. Neque vllam ſanè extare cauſam cur alterutrum genus

A adulteretur. Hæc igitur à principio reſcribens, conditionem aſpernabatur. Sed inſtanti Antonino, doníſque & iureiurando fidem ſtudii ſui & charitatis vxoriæ facienti, credidit barbarus: ac pollicitus daturum filiam, generum iam ipſum appellitabat. Cuius rei vulgata mox fama, barbari ſcilicet omnes ad Romanum ſuſcipiendum principem ſe comparabant, ſpe quadam ſempiternæ pacis exultantes. Cæterùm Antoninus prohibente nullo fluuios tranſgreſſus, ac iam Parthicam regionem quaſi propriam peragrans, ſacrificantibus paſſim vni-
B uerſis, ſupráque coronata altaria odores incendentibus, lætum ſe honore illo barbarorum magnopere ſimulabat. Poſtea verò quàm magno itinere facto, ad ipſam Artabani regiam appropinquabat, occurrit ei rex in quadam antè vrbem planitie, nouum nuptum excepturus, generúmque ſuum. Sed barbarorum magna multitudo, floribus indigenis coronati, atque induti veſtes auro diuerſiſque coloribus varias, feſtum agitabāt, ad tibiarum fiſtularúmque & tympanorum ſonitus ſaltantes numeroſè. quippe huiuſcemodi tripudiis ſupra
C modum delectantur, præſertim quum ſe temeto largius inuitarunt. Sed vbi omnis multitudo confluxit, ac relictis equis, pharetriſque & arcubus depoſitis, inter libamina & calices agitabant, collectique in vnum barbarorum quamplurimi, temere inordinatíque conſtiterant, nihil ſuſpectantes mali, ſed pro ſe quiſque ſtudentes videre nouum nuptum: tum ſigno dato Antoninus militibus imperat, impetum cædémque in barbaros faciāt. Illi re ſubita perterriti, cædentibus ſauciantibúſque Romanis terga obuertunt. Ipſe Artabanus à ſuis ſtipatori-
D bus raptus, atque equo impoſitus, vix ægréque cum paucis fugiens elabitur. Reliqua verò multitudo barbarorum paſſim cædebatur: quippe neque equos habebant, quibus maximè vtútur, (deſcenderāt enim ex iis, paſtúmque dimiſerant) neque ipſi euadere fuga poterant, impediente curſum fluxa veſte, ad pedes vſque deducta. Porrò pharetras aut arcus omnino non attulerant: nam quid illis opus ad nuptias? Ita ingenti cæde barbarorum facta, Antoninus prædáque & hominibus

magna copia captis diſcedit, reſiſtente nullo, vicíſque & A vrbibus incenſis, data poteſtate militibus rapiendi quod quiſque poſſet aut vellet. Hác igitur calamitatem haud opinatò barbari acceperunt. Antoninus autem regionem Parthicam penitus ingreſſus, defeſſis iam rapiendo cædendóque militibus, reuertitur in Meſopotamiã. Indéque ſenatui populóque Romano per literas ſignificat ſubactum à ſe orientẽ, cunctóſque illius regni mortales in ſuam ditionem conceſſiſſe. At ſenatus quanquam totius negotii ignarus (quippe principum res latere nullo pacto poſſunt) metu tamen atque aſſentatione B cunctos illi honores victoriæ decernunt. Subſtitit autem poſt id Antoninus in Meſopotamia, ſtudio aurigãdi ac beluarum venationibus intentus. Erant præfecti exercituum duo, Audentius & Macrinus. quorum alter ſenex iam rerúmque ciuilium planè rudis, haud tamen imperitus rei militaris habebatur: alter & in foro verſatus, & legum conſultiſſimus. In hunc igitur vt parum militarem miniméque fortem virum, publicè nonnunquam princeps cauillabatur, ne conuitiis quidem abſtinens. Nam audito illum & victum vſurpare liberaliorẽ, C & aſpernari viliſſima abiectiſſimáq; cibaria quibus Antoninus militariter delectabatur, chlamydémque & veſtem cæteram ad vrbanum modum geſtare, quaſi degenerem ipſum, morbóque muliebri laborantem calumniabatur, minitans etiam occiſurum. Quorum impatiens Macrinus, vehementer exacerbatus eſt. Accidit autem res huiuſcemodi. quippe habitura finem aliquando fuerat Antonini vita. Nam quũ ſuapte natura curioſior eſſet, nõ hominum modò res cognoſcere ſtudebat, ſed deorum dæmonúmq; etiam rimari arcana: metúq; D ſemper inſidiarum, nullis non oraculis incubabat, accitis vndique magis, aſtrologis, aruſpicibus: ac nullo planè præterito qui huiuſcemodi fallacias profiteretur. Sed eos quoque ſuſpectans, vt parum vera loquentes omniáque ad aſſentationem vaticinantes, ſcribit ad Maternianum quendam cui rerum ſuarum omnium curã in vrbe crediderat, & quem ſibi ex amicis omnibus fidiſſimum putabat, conſciúmque omnium ſecretorũ ha-

A buerat, magos vndique optimos conquirat, atque euocatis manibus de fine ipſius vitæ conſulat, & an quiſquam imperio inſidietur. At Maternianus nauata principi opera, ſiue id re vera manes ſignificauerāt, ſiue alioqui Macrinum peroſus, reſcribit Antonino, Macrinum eſſe qui inſidietur imperio, eúmq; è medio tollendum. Has igitur literas, vt mos eſt, cum reliquis obſignatas, dat ignaris quid ferrent tabulariis. Illi conſueta vſi itineris celeritate, ad Antoninum perueniunt, quo ille potiſſimùm tempore ad aurigandum ſe parabat, ac iam cur-
B rum conſcendebat. Ita ei reddunt integrum epiſtolarũ faſciculum, in quibus erant etiam literæ, quæ ad Macrinum pertinebant. At verò Antoninus ſtudio iam omni atque animo ad aurigandum intentus, imperat Macrino vt ipſe literas ſeorſum inſpiciat, ac ſiquid maioris momenti ſit, renuntiet: ſin minus, ipſe de more, ſuum, hoc eſt præfecti officium exequatur: quippe talia identidem iniungere conſueuerat. Ipſe deinde ad ſuum ſtudiũ perrexit. Macrinus ſeorſum epiſtolis omnibus ſolutis, etiam in eam incidit quæ ipſi perniciem afferebat. Co-
C gnito igitur quantum periculi impēderet, ac gnarus Antonini iracundiæ truculētiæque, præſertim tam ſpecioſo prætextu, ſubtrahit epiſtolam illam. Cæterarum verò (vt ſolebat) argumenta principi renuntiat. Sed metuens ne iterum ſuper eiuſcemodi rebus Maternianus reſcriberet, malens facere ipſe aliquid quàm expectando pati, tale quiddam cōminiſcitur. Erat Martialis quidam cēturio vnus è cuſtodibus corporis Antonini, ſemper illum aſſectari ſolitus, cuius fratrem paucis antè diebus princeps delatum tantùm, ſed minimè redargu-
D tum occiderat, ipſúmque Martialem per contumeliam timidum ac degenerem & Macrini amicum appellauerat. Hunc vehementer dolentem fratris nece, propriiſque incitatum contumeliis, gnarus omnium Macrinus ad ſe vocat, ſtudioſum iampridem ſui, ac multis obſtrictum beneficiis: cui perſuadet vt captato quamprimùm tempore Antoninum obtruncet. Ille cum promiſſis adductus, tum proprio odio ac vindictæ fraternæ ſtudio incitatus, libenter omnia ſe facturum pollicetur, quum

primùm occaſio eueniſſet. Euenit autem haud multo pòſt. quippe agens Carrhis, quæ eſt Meſopotamiæ vrbs, Antoninus, deæ Lunæ inuiſit templum, quod in ea regione diſtans aliquantum ab vrbe, præcipuo honore ab incolis colitur. Eò ſecum paucos equitum eduxit, relicto exercitu cætero, vt ſacrificio facto in vrbem reuerteretur. Medio autem itinere vno tantùm famulo comitatus, ac reliquis abſiſtere iuſſis, receſſit ad requiſita naturæ. Quare auerſis omnibus, & quamlongiſſimè recedentibus, honoris ac reuerentiæ cauſa, Martialis, qui omnes temporum captabat articulos, vt eum ſolum eſſe animaduertit, ceu nutu principis ad videndum aliquid, aut audiendum vocatus, accurrit ilico, auerſúmque & ſubligacula ſibi deducentem pugione traiicit quem celatum manu attulerat: & quum in ipſam iuncturam ferrũ incidiſſet, lethali ſcilicet vulnere de improuiſo Antoninus minimè defenſus occubuit. Quo facto, Martialis ſtatim equum inſcẽdit, ac fuga euadere conatur. Cæterùm Germani equites, quibus & delectabatur Antoninus, & cuſtodibus corporis vtebatur, propiores cæteris, primíque facinus conſpicati. Martialem conſequuti miſſilibus confodiunt. Quod vbi exercitus reliquus cognouit, omnes ſubitò concurrerunt: primúſque Macrinus ſupra cadauer conqueri, ac delamentari per ſimulationem cœpit. Grauis ea res, & moleſta militibus incidit, commilitonem conuictorémque aliquem amiſiſſe, non principem exiſtimantibus. Neque de Macrino quippiã illis adhuc ſuboleuerat, putantibus Martialem proprias inimicitias perſequutum. Ita in ſua quiſque tabernacula diſceſſere. At Macrinus tradito igni corpuſculo, reliquias intra vrnam coniectas matri ad ſepulturam remiſit. ea tunc Antiochiæ morabatur. Móxque ob liberorũ calamitates, incertum ſpontè an imperio alicuius, mortem ſibi conſciuit. Hunc finem habuerunt Antoninus, & Iulia mater, quum quidẽ ad eum quem diximus modum vixiſſent, ac ſexennium tantùm ille ſine parente germanóque ſuo imperauiſſet. Extincto Antonino, incerti ignaríque quid agerent milites, biduo ſine imperatore fuerunt, quærentes inter ſe quem potiſſimùm

A principem deligerent. Siquidem aduentare magnis copiis Artabanus nuntiabatur, pœnas exacturus, & cæſis inter pacem ac libationes miſſurus inferias. Igitur principem deligunt, primò quidem Audentium, militarē ſcilicet virum, præfectúmque non improbum. ſed ille ſenectutem excuſans, abnuit imperium. dein verò Macrinum, ſuadentibus potiſſimùm tribunis, quos etiā conſcios inſidiarum Antonini, ac Macrino participes conſilii fuiſſe, poſt illius mortem ſuſpicio extitit, quemadmodum in ſequentibus dicemus. Suſcepit autem Ma-
B crinus imperium, non tam fide militum fretus quàm neceſſitate impulſus vſúque præſenti. His actis, iam ſcilicet Artabanus multis copiis ac viribus aderat, equitatum ingentem, & ſagittariorum multitudinem adducens, præterea cataphractos camelis inſidentes, qui pralongis contis præliarentur. Quo cognito Macrinus conuocato exercitu, ita loquutus perhibetur,

DOLERE vos omnes principis huiuſcemodi, vel vt verius loquar, commilitonis interitu, minimè mirandum: ſed calamitates caſúſq; humanos modicè ferre, id
C verò eſt prudentium. Cæterùm illius memoria veſtris æternum præcordiis inſidebit, atq; ad poſteritatem propagabitur, rerum fortiter ac magnificè geſtarum: præterea amoris beneuolentiæque & cōmunicatorum vobiſcum laborum laudem ſecum deferens ſempiternam. Nunc autem poſtulat tempus honore habito illius memoriæ, iuſtiſq; omnibus perſolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum inſtantem cum totius orientis multitudine, ac iuſtas (vt videtur) belli cauſas præferentem: ſiquidem nos illum priores laceſſiuimus vio-
D lato fœdere, atq; in altiſſima pace bellum excitauimus. Nunc omne Romanum imperium in virtutem veſtrā recumbit & fidem. Neque enim de finibus imperii, aut de fluminibus dimicatio nobis aduerſus magnū regem, ſed de omnibus fortunis eſt: quum ſcilicet liberos, conſanguineos ſuos vltum veniat, quos iniuſtè à nobis contráque fœdera occiſos arbitratur. Igitur arma capiamus, atque (vt mos Romano eſt) ordines in prælio ſeruemus. quippe in acie barbarorum incompoſita multitudo ac

tumultuaria, ipſa ſe fortaſſe impediet. Veſter autē ordo atque conſenſus, pugnandíque peritia, ſicuti vobis ſalutem, ita hoſtibus perniciem attulerit. Quapropter ſic velim benè ſperantes dimicetis, vt Romanos decet, vtque hactenus cōſueſtis. Ita enim & barbaros ipſos fuderitis, & gloriam inſignem adepti, fidem Romanis cæteriſq; omnibus feceritis, nō dolo aut fraude vlla, ſed virtute & armis ſuperiorē victoriam à vobis partam. Quæ poſtquā loqnutus eſt, cognita neceſſitate, milites in ordines ſe recepere, atq; in armis agitabant. Sole autem oriente conſpiciunt Artabanū maximas ſecum copias adducentem. Vt autem ſolem barbari de more propitiarunt, confeſtim edito ingenti clamore concurrunt in Romanos, iiſque adequitantes ſagittas ingerūnt. At Romani acie inſtructa, Maurorúmq; equitatu per latera diſpoſito, ac receptis per interualla expeditis militibus quibus facilis eſſet excurſio, fortiter reſiſtentes, impetum barbarorum ſuſtinebant, qui ſcilicet & ſagittarum multitudine, & prælongis contis quibus cataphracti ex equis aut camelis depugnabāt, peſſimè Romanos accipiebant. Cōtrà Romani quoties pedem conferebant, facilè ſcilicet aduerſarios ſuperabant. Poſtea verò quàm ab equitatu & camelitarum multitudine premebantur, fuga ſimulata tribolos aliáque machinamenta ferrea acuminata proiiciebant, quæ ſub arenis latentia, neque cuiquam conſpecta, perniciem equitibus & camelorum inſeſſoribus afferebant. quippe illis calcatis, equi, potiſſimùm verò cameli (quoniam huic generi molliſſimæ ſunt vngulæ) ſucciduæ claudicabant, excuſſis tergo inſeſſoribus. Cæterùm barbari illi quandiu equis aut camelis inuehuntur, acerrimè ſcilicet cōfligunt: vbi autem vel deſcendêre iam vel excidêre, faciles ſunt captu, neque prælium in manibus gerere audent, & ſi fugiendus aut inſequendus ſit hoſtis, crura ſcilicet fluxa veſte præpediuntur. Vno igitur, alteróque die à mane ad veſperam pugnatum: nox prælium diremit, reuerſique ſunt in caſtra vtrique quaſi victores. Tertia die in planitiem pugnaturi conuenere. Tentante autem Barbaro (vtpote qui numero præſtabat) circumuenire Romanū, quaſiq;

A indagine concludere: cõtrà non iam profundiorem, ſed in frontem productam conſtituebant Romani aciem, ac ſe circumueniri prohibebant. Tanta autem virorum iumentorúmque multitudo cecidit, vt omnis compleretur campus, maximíque cadauerum acerui in altum attollerentur, præſertim verò camelorum, quæ aliæ ſuper alias procubuerunt. Ergo nec liber pugnantibus curſus erat, nec inter ſe cernendi copia, velut ingenti quodam ac vix peruio aggere cadauerum in medium extructo, quo ſcilicet prohibente tranſitum ad reliquos, B ſinguli ſe in ſua caſtra receperunt. At Macrinus cognito non alia de cauſa tam acriter ac pertinaciter pugnare Artabanum, niſi quia ſe pugnare contra Antoninum arbitrabatur (ſolent enim barbari paulo negotio quaſi fatiſcere, velutíque oneri cedere, ſi modò primis congreſſibus parum ex ſententia res geſſerint. tunc autem perſtabant, prælium integraturi, quumprimùm cadauera concremaſſent, ignari periiſſe qui has inimicitias concitauerat) mittit Parthis legatos cum literis, quæ declararẽt occidiſſe imperatorem, ac debitum ſupplicium C luiſſe qui fœdera & iuſiurandum temerauerat: ſibi eſſe à Romanis, quorum ipſum tandem imperium ſit, ſummam rerum traditam: non placere verò quæ acta forẽt. Itaque captiuos quicunque ſupereſſent, raptáq; omnia redditurum. cupere ſe illum ex inimico amicum facere, pacémque iureiurando ac libaminibus ſancire. Quibus lectis Artabanus, edoctúſq; à legatis de Antonini cæde, ſatis dediſſe ſupplicii violatorem fœderis arbitratus, contentúſque reddi ſibi citra vllum cruorem captiuos prædámque omnẽ, fœdus cum Macrino ferit, atque in proD prias ſedes reuertitur. Sed & Romanus imperator, deducto ex Meſopotamia exercitu, Antiochiam profectus eſt.

HERO-

HERODIANI LIBER quintus.

De Antonini imperio, cædéque, inſidiis, ac ſucceſſione item, ſuperiore libro diximus. Cæterùm Macrinus vbi Antiochiam peruenit, literas ſenatui populóque Romano miſit in hanc ſententiam, QVVM ſatis ipſi cognitũ habeatis quódnam fuerit meum iam inde à principio totius vitæ inſtitutum, quámque ad benignitatem propenſi mores, quæ mãſuetudo in ea poteſtate explicata, quæ non multùm abeſt à principatu (ſiquidem ipſe quoque imperator fidei ſe præfecti cohortis credit) ſuperuacuum eſſe arbitror multis verbis vti apud vos. Noſtis enim & ipſi parum me lætum fuiſſe iis rebus quæ ab illo gerebantur, ac ſæpe veſtri cauſa periclitatum, dum ille nulli non calumniæ fidem habens, velut effrænus contra vos irrueret. Itaque identidem mihi obtrectare ſolitus, etiam publicè modeſtiam in me atque humanitatẽ vituperabat, ſegnem & fluxis moribus vocitans. Quippe homo aſſentationibus gaudens, quicunque ipſum ad crudelitatem exacuebant, rabiémque inſitam quaſi ſigno dato prouocabant, & calumniis iram excitabant, eos ſibi denique beneuolos fidóſque imprimis amicos arbitrabatur. Mihi autem iam inde à principio nihil lenitate antiquius modeſtiáq; fuit. Igitur Parthicum bellum longè maximum, & in quo omne Romanum imperium fluctuauerit, ita confecimus vt nec in acie fortiter dimicando hoſtibus ceſſerimus, & regem maximas ſecum trahentem copias, icto fœdere ex inimico amicum reddiderimus. Porrò me principe, liberi incruentique omnes agitabunt, magíſque optimatium conſpiratio hæc erit quàm principatus. Neque tamẽ eſt quòd quiſquam indignũ imperio cenſeat, aut fortunæ crimen putet eſſe, quòd ex equeſtri ordine ad imperium peruenerim. Nam quò obſecro nobilitas ipſa, niſi morũ beni-

A gnitas adſit & humanitas? Siquidem fortunæ munera etiam parum dignos exornant, animi virtus propriá cuique gloriam conciliat. & claritas quidem generis diuitiæque, atque id genus reliqua, etſi beatorũ propriá putantur, minimè in ipſis, vtpote ab aliis tradita laudãtur: lenitas autem ac benignitas, etſi ipſæ quoq; admirationi ſunt, attamen habenti quoque laudem accumulant. Quid enim vobis profuit Cõmodi nobilitas, aut Antonini paterna ſucceſſio? Scilicet eiuſmodi homines quaſi ipſis debitam hæreditatem adepti, veluti proprio patrimonio per contumeliam abutuntur. Qui autem à vobis imperium acceperunt, velut in perpetuum obſtricti, etiam referre gratiam pro meritis enituntur. Ad hæc patritia principum nobilitas ſæpenumero in ſuperbiam vertit, deſpectis omnibus velut inferioribus. At qui modeſtiæ experimento ad imperium aſciſcuntur, quaſi partum labore tuentur ſemper, verentúrque & colũt quos conſueuerant. Mihi ſanè decretum eſt, nihil ſine autoritate veſtra gerere, ac vos participes conſiliarióſque habere Reip. gerendæ. Viuetíſq; pro arbitrio veſtro in libertate illa quam vobis antehac à patritiis imperatoribus ereptam Marcus dein Pertináxque reſtituere conati ſunt, ambo ad imperium priuatis cunabulis innutriti. quippe generis initia clara poſteris relinquere ipſum præſtat quàm accepta à maioribus fœdis moribus contaminare. Hac lecta epiſtola, conclamatum à ſenatu vniuerſo, nullique non honores auguſtorum Macrino decreti. Neque verò tantopere lætus ſenatus Macrini ſucceſſione fuit, quàm vulgò vniuerſi gratulabantur extinctum Antoninum. Nam vt quiſque autoritate aliqua aut dignitate præcellebat, ita maximè imminentem ſuis ceruicibus depuliſſe gladium arbitrabatur. Delatores autem & ſerui omnes quicunque dominos detulerant, patibulo ſuffixi, totáque vrbs atque adeo Romanum imperium ſceleratis hominibus perpurgatum, partim ſupplicio affectis, partim exilio mulctatis. Quòd ſiqui tamen latuerunt, metu quieſcentium, etiam ipſi libertatis quandam imaginem præferebant, anno duntaxat vno quo Macrinus imperiũ obtinuit. Quippe hoc

tantùm peccauit, quòd non exercitum ilico dimiſit, atque vnoquoque domum reuerti iuſſo, ipſe Romam ſui cupidam ſtatim non petiit, vocante populo quotidie ſe ac Macrinum vociferante. ſed Antiochiæ morabatur, barbam nutriens & incedens quàm ſolebat lentius, tardiſſiméque ac vix adeuntibus ſe reſpondens, adeóq; interdum ſubmiſſa voce vt ne exaudiri quidẽ poſſet. Hæc enim demum ſibi de Marci moribus imitanda propoſuerat, quum ad illius reliquam vitam nullo pacto aſpiraret. Quippe delicioſius indies agitans, hiſtrionibuſque & ſaltatoribus intentus, & gubernandi negligens, incedebat cum fibulis ac balteo auratis gemmatiſque. Qui luxus minimè Romano gratus exercitui, certè quẽ barbaris putant fœminiſque congruentiorẽ quàm principi. Talia igitur intuentes, magnopere improbare omnes, vitámque planè hominis aſpernari molliorem, quàm vt militari viro conueniret: ſimul comparare inuicem Antonini vitæ exemplum, ſolertis imprimis ac planè militaris viri, & Macrini luxuriem. Præterea grauiter indignari quòd ipſi adhuc in tabernaculis agerent, procul à patria, ac nonnunquam rerum quoque neceſſariarũ indigerent, neque domum dimitterentur etiam pace facta, quũ ſcilicet ille contrà molliſſimè ac delicioſiſſimè vitam coleret. Igitur excuſſis velut habenis quotidie in hominem cauillabantur, ac leuiſſimam quanque occidendi eius occaſionem aucupabantur. Sed ita ſcilicet fato datum fuerat, vt vno duntaxat anno princeps Macrinus in deliciis abſumpto, ſimul cũ vita imperium amitteret, exiguam tenuémque fortuna occaſionem militibus oſtentante ad ea quæ concupierant patrãda. Mæſa erat quædam nomine, Phœniſſa mulier, ab Emeſa vrbe Phœniciæ, cui ſoror Iulia fuerat Seueri coniunx, ac mater Antonini, ea viuente ſorore multos annos in aula imperatoria vixerat, Seuero & Antonino principibus. Hanc igitur Mæſam poſt ſororis obitum atq; Antonini cædem, iuſſerat Macrinus in patriam cum omnibus bonis reuerti. Abundabat autem grandi pecunia, vtpote longiſſimo tempore inter principalem potentiã enutrita. Reuerſa igitur anus, domi agi-

A tabat. Erant verò ei filiæ duæ, quarum natu maior Soæmis, minor Mammæa vocabatur. Illi filius Baſſianus, huic Alexianus, ambóque ſub matribus auiáque educabantur. Et quidem Baſſianus annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus autem decimum iam annum attigerat. ſacerdotes ambo Solis, quem maximè indigenæ colunt, Phœnicum lingua Helæagabalum vocitãtes: templúmq; illi maximum cõſtructum habent, auro argentóque plurimo, ac lapidum eleganti magnificẽtia exornatum. Neque ſolùm indigenæ deum illum venerantur, ſed vicini quoque ſatrapæ regéſque barbari, certatim quotannis ſplendida offerunt munera. Simulacrum verò nullum Græco aut Romano more manu factum ad eius dei ſimilitudinẽ: ſed lapis eſt maximus, ab imò rotundus, & ſenſim faſtigatus propemodum ad coni figuram. Niger lapidi color, quem etiam iactant cælitus decidiſſe. Eminent in lapide quædam, formæque nonnullæ viſuntur, ac Solis imaginem illam eſſe affirmant, minimè humano artificio fabrefactam. Huic igitur deo ſacer erat Baſſianus, quippe natu maior, & ipſe potiſſimùm ſacerdotio fungebatur, incedens barbarico cultu, tunicas indutus intextas auro ac manuleatas, & ad pedes vſq; demiſſas, cruráq; tota cõuelans ab vnguibus ad femora, veſtibus ſimiliter auro purpuráque variis, capite coronam geſtans pretioſorum lapidum coloribus florẽtem. Præterea integer æui cunctorúmq; eius ætatis adoleſcentium formoſiſſimus. Quare congruentibus in vnum forma corporis atque ætatis flore, ſimul habitu illo molliſſimo, facilè eũ Dionyſi pulcherrimis imaginibus aſſimilabant. Hunc igitur ſacra celebrantẽ, chorúmque circa altaria barbarum in morem ad tibias fiſtuláſque & omniſariam organa inſtaurantem, curioſius inſpectabant cum mortales alii, tum imprimis Romani milites, vel quòd genere imperatorio editum ſciebant, vel quòd formæ viribus omnium in ſe oculos con uerteba t. quippe tũ vicinus vrbi illi exercitus erat, tuẽdæ Phœniciæ præpoſitus, deductus inde mox, vt in ſequentibus exponemus. Quum itaq; quotidie religionis nomine milites ad templum itarẽt, libenter ſcilicet ado-

leſcentem intuebantur. Erant autem ex iis nonnulli Roma profugi Mæſæ familiares: quibus illa formam pueri admirantibus, incertum mentita an verum profeſſa, filium vtique eſſe ait Antonini, quamuis alterius putaretur. quippe cum ſuis natabus adoleſcẽtulis adhuc & formoſis rem habuiſſe, quo tempore ipſa in palatio ſimul cum ſorore agitabat. Ea res audita ab illis, ac ſenſim communicata reliquis commilitonibus, per vniuerſum denique exercitum vulgata eſt. Porrò etiam aceruos habere nummorum Mæſa dicebatur, faciléque omnes militibus elargitura, ſi modò imperium ſuæ ſoboli reſtitueretur. Pollicentibus autem ſe eam cum ſuis, ſi noctu clanculum in caſtra veniſſet, patentibus portis excepturos, atque Antonini filium imperatorem declaraturos, nihil ſcilicet recuſauit anus, decreta periculũ quoduis adire quàm vitam colere priuatam atque abiectam. Quapropter noctu clanculum vrbe egreſſa cum liberis nepotibúſque ſuis, deducente ipſos profugorum militum agmine, facilè in caſtra admittitur: ibique puerum confeſtim milites vniuerſi Antoninum appellatum, atque indutum purpura cuſtodiebant. Tum commeatu omni ſimul cum ſuis natis & coniugibus, cæteriſque adeo rebus importatis quas in vicis agriſque propinquis habebant, ita ſe intus comparabant, vt etiam ſi opus foret, caſtrorum obſidionem exciperent. Quæ vbi nuntiata Macrino ſunt Antiochiæ moranti, dedito per exercitus rumore repertum Antonini filium, pecunias militibus elargiri Iuliæ ſororem, quum omnia quæcunque dicerentur aut eſſe vllo modo poterant, pro veris acciperentur, pendebant animis omnes, atque eos ad res nouas moliendas, cum proprium Macrini odium, tum Antonini memoriæ quædam quaſi commiſeratio ſubigebat, ſed imprimis pecuniarum ſpes, vt multi iam ex iis ad nouum Antoninum transfugerent. At Macrinus rem totam quaſi puerilẽ contemnens, conſuetámq; obtinens animi alacritatem, domi ipſe ſedens, vnum è ſuis ducibus mittit, traditis copiis, quãtæ ad rebelles expugnandos viderentur ſuffecturæ. Vt autẽ eò peruenit Iulianus (id enim nomen præfecto fuit) ac iã mœnibus

A ſuccedebat, ſtatim incluſi milites puerum exercitui infeſto de turribus pinníſque oſtentare, vociferari Antonini filium, ſacculos quoq; nummorum plenos, eſcam ſcilicet proditionis, attollere. At illi credito Antonini eſſe filium & (quoniam ſic videre volebant) facie quoque & liniamentis quamſimillimum exiſtimantes, caput amputant Iuliano mittúntque ad Macrinum. Ipſi reſeratis portis, vniuerſi in caſtra accipiuntur. Ita ſcilicet adauctæ copiæ, non modò ad excipiendam obſidionem, ſed ad conferendam quoque manum dimicandúmque in-
B ſtructa acie ſatis futuræ, transfugarum etiam magna vi paulatim quotidie ſe aggregante. Quibus auditis Macrinus cum omni exercitu ad caſtra illa oppugnanda contendit. Antoninus autem militibus oppugnationem haud expectantibus, ſed congredi audentibus, copias omnes educit. Concurrerunt autem inter ſe exercitus
1 vterque, in Phœniciæ Syriæque finibus, acrius dimicante Antonini milite, conſcientia metúque pœnæ, ſi victus foret: contrà autem Macrini exercitu languidius remiſſiúſque prælium capeſſente, multíſque ſubinde ad
C Antoninum transfugientibus. Quo animaduerſo Macrinus, metu ne planè omnibus exutus copiis captiuus ageretur, nihil non paſſurus contumeliæ, ſtante adhuc acie, chlamydem ſibi cæterúmque imperatorium detrahit ornatum: paucíſque è fidiſſimis commilitonum comitatus, fugam occupat: detonſáque barba, ne agnoſceretur, itinerario veſtimento capitéq; ſemper conuelato, noctem diémque accelerabat, famá quoq; ſuæ fortunæ præueniens: quippe ingenti ſtudio commilitones vehicula vrgebant, quaſi Macrino adhuc rerum potien-
D te, magnis de rebus mitterentur. Ille igitur fuga euaſerat, quemadmodum diximus. Interea milites vtrinque pugnabant: atque à Macrino quidem corporis cuſtodes ac ſtipatores, quos prætorianos vocant, fortiter ſtãtes, reliquum omnem exercitum ſoli ſuſtinebant, videlicet proceri homines atque ex omni numero delecti. Cætera omnis multitudo pro Antonino præliabatur. Sed vbi diu neq; Macrinum iam ipſum neque imperii ſigna cõſpiciebant, qui pro illo certamen ſubierãt, igna-

ri vbiná foret, iaceret an aufugiſſet haud ſatis conſtitutu n habentes quod ſibi capiendum conſilium foret, A neque periclitari diutius pro eo decreuerant qui iam nuſquam compareret, & ſe permittere hoſtium poteſtati, quaſi dedititios captiuóſque verebantur. Vt autem à captiuis audiuit Antoninus aufugiſſe è prælio Macrinum, mittit ſtatim nuntios qui doceant fruſtra illos pro homine pauidiſſimo ac fugitiuo decertare, veniámque & obliuionem omnium iureiurando pollicetur, ſtipatoréſque iam tum ſibi illos adſciſcit. Igitur omnes re credita ceſſerunt. At verò Antoninus mittit ilico qui B Macrinum conſequantur, quum iam plurimũ viæ præcepiſſet. Inuentus autem eſt in Chalcedone Bithyniæ vrbe, grauiſſimè ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in ſuburbano quodam, vbi illi caput abſciſſum. Dicebatur autem Romam properare, fretus popularibus ſtudiis: ſed tranſgredientem in Europam, anguſto Propontidos freto, iámque Byzantio appropinquãtem, vento aduerſo vſum perhibent, quaſi flatu ipſo ad ſupplicium retrudente. Tantum igitur abfuit Macrinus quo minus perſequutores effugerit, finem vitæ ſortitus C fœdiſſimum, qui Romam reuerti pòſt voluerit, quod ſtatim à principio facere oportuerat. Offendit autẽ cõſilio pariter atque fortuna. Ita ſcilicet occiſus eſt Macrinus cum filio Diadumeno, quem iam Cæſarẽ fecerat. Poſtea verò quàm exercitus vniuerſus Antoninum imperatorem conſalutauit, atque ille ſummam rerum ſuſcepit, rebus iam in oriente, vt quæque maximè vrgebant, ordinatis, ab auia ſcilicet atque amicis (nam ipſe adoleſcens admodum ac rerum erat imperitus) haud diu moratus, profectionem edicit, feſtinante imprimis D Mæſa ad Romanam aulam, cui tam diu inſueuiſſet. Sed vt ſenatui populóq; Romano res innotuit, omnes eum nuntium grauiter accepêre. Sed parendum neceſſitati fuit, electo à militibus principe. Cæterùm incuſantes Macrini negligens ingenium fluxóſque mores, neminẽ vtique alium, ſed ipſum ſibi fuiſſe mali cauſam dictitabant. At verò Antoninus è Syria profectus, Nicomediæ hyemauit, ita poſtulante anni tempore. Statim igitur

A debacchari ſupra modum cœpit, cultúmque patrii numinis cui dicatus fuerat, celebrare ſuperuacuis ſaltationibus, veſtitum vſurpans luxurioſum, purpura intextũ atque auro, monilibúſque & armis redimitus, coronas etiam ſuſtinens ad tiaræ modum auro lapillíſque pretioſis inſignitas. Forma habitus inter Phœniſſam ſtolam, ac Medorum amictum. nam Romanam veſtem, aut Græcanicam, planè aſpernabatur è lana (vt ipſe aiebat) hoc eſt è re viliſſima confectam. Neque niſi ſericas telas dignabatur, procedens identidem ab tibias &
B tympana, velut orgia numinis concelebraret. Hæc cernens Mæſa ac ferens iniquo animo, ſupplex illi perſuadere conabatur, vt Romanum aſſumeret cultum, ne vrbem mox curiámque ingrediens, peregrino illo barbaricóque habitũ ſpectantium oculos perſtringeret, inſolentes eiuſcemodi munditiarum, ac reputantes muliercculis quàm viris congruentiores. Sed ille verbis aniculæ contemptis, nec cuiquam præterea credendum putans, (quippe neminem circa ſe niſi moribus conſimilẽ ſuíſque obſecundantem vitiis habebat) quum retinendum
C ſibi quencunque illum cultum animo obſtinaſſet, decreuit abſens periculum facere, quonam animo ſenatus populúſque Romanus laturi forent. Quare imaginẽ propriã maximis liniamentis, qua ipſe obire ſacerdotis munia videbatur, ſimúlque figuram numinis cuius ſacerdotium gerebat, depictam in tabula præmiſit Romam, iuſſis qui eam ferrent, in media curia loco edito ſupra Victoriæ caput collocare, vt quum ſenatus haberetur, thura vnuſquiſque adoleret merúmque libaret. Edixit item vt omnes Romani magiſtratus, quíq; publicè ſacra
D facerent, antè alios deos quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, deum Helæagabalum nuncuparẽt. Quapropter vt in vrbem peruenit, nihil ſcilicet nouum Romani viderunt, inſueti iam picturæ. Diuiſo igitur cõgiario in populum (vt mos eſt imperium ſuſcipientibus) ſpectacula omnifariam edebat magnificentiſſima, templúmque item maximum pulcherrimúmq; deo erexit, plurimáſque circa templum cõſtituit aras, ad quas quotidie manè taurorum hecatombas & ouium magnam

multitudinem immolabat. Coaceruatíſque ſupra aras A omne genus odoribus, etiam veterrimi cuiuſque optimíque vini plurimas amphoras profundebat, ſic vt riui paſſim vini ſanguiníſque promiſcuè defluerent. Choróſque circum aras agitabat, nullis non organis conſonantibus, vnáque mulieribus Phœniſſis curſitantibus in orbem, cymbaláque inter manus habentibus aut tympana, omni circunſtãte ſenatu atque equeſtri ordine ad theatri formam. Extra porrò victimarum atque aromata intra lances aureas, capitibus impoſita geſtabant, nõ quidem famuli aliqui aut humiles perſonæ, ſed præfecti B exercitibus, & quicunque maximas dignitates obtinebant, induti tunicas talares ac manuleatas, vnámque in medio purpuram ferentes, ſed & linteis calciamentis vtebantur, quemadmodum vates in eis regionibus conſueuerunt. Porrò ingentem ſe honorem tribuere putabat, quibus eiuſcemodi ſacrificia participaret. Sed quanuis inſtaurare choros & ſacra facere perpetuò videretur, plurimos tamen ex illuſtribus viris atque opulentis interfecit, delatos ſibi quòd parum læti illiuſmodi vita etiam in ipſum quandoque cauillarẽtur. Duxit præterea C vxorem illuſtriſſimam Romanam fœminam, quam etiam auguſtam appellauit, cúmque ea tamen paulo pòſt diuortium fecit, ademptíſque honoribus priuatam colere vitam iuſſit. Poſt illam verò captum ſe amore ſimulans, (vt aliquid virile ſaltem facere videretur) Veſtalem ſacerdotem, quam leges caſtam eſſe & virginem perpetuò volunt, abreptam è tẽplo pro vxore habuit. Ita mœſtum tanto flagitio ac piaculo ſenatum per epiſtolam conſolatus, humanum eſſe id peccatum, captum ſe illius amore: cæterùm ſacerdoti congruere ſacerdotis nu- D ptias, ob ídque etiam auguſtiores futuras. Sed eam quoque paulo pòſt dimiſit, tertia vxore ducta, quæ referre ſuum genus ad Commodum dicebatur. Neq; verò humana tantùm matrimonia ludebat, ſed etiam deo ſuo quærebat vxorem. Itaque Palladis ſimulacrum, quod occultum Romani, nenunique videndum colunt, in cubiculum ſuum tranſtulit: immotúmque ad eam diem, ex quo Ilio auectum fuerat, præterquam quũ templũ con-

A flagrauit, ipſe emouit ſedibus, eámq; deam ſui dei coniugem in aulam imperatoriam adduxit. Dein cordi eſſe negans deo belligeram vxorem atque armatam, ſimulacrum Vraniæ iuſſit afferri: quod ſcilicet Carthaginienſibus omníque Africæ venerabile, poſitum fuiſſe à Phœniſſa Didone creditur, quo tempore antiquã Carthaginem diſſecto corio ædificauit. Hanc Afri Vraniam vocant, Phœnices Aſtroarchen, Lunam eſſe affirmantes. Congruere igitur aiebat Antoninus matrimonium Solis & Lunæ. Itaque & ſimulacrum afferri iuſſit, & auri B quicquid in templo erat, pecuniámque deo ſuo dotis nomine dari præcepit. Quod vbi allatum eſt, ac prope Helæagabalum conſtitutum, iuſſit vrbe tota Italiáque feſtos dies celebréſque & lætitiæ plenos, publicè priuatímque, quaſi diis nubentibus, agitari. Fecit & in ſuburbano templum maximum ac magnificentiſſimum, in quod anno vertente deum ſuum adulta iam ætate deducebat, ludiſque curulibus & ſcenicis, epulíſq; & peruigiliis populum à ſe oblectari arbitrabatur. Ipſum porrò dei ſimulacrum impoſitum vehiculo quod eſſet auro C pretioſiſque lapidibus exornatum, deducebat ex vrbe in ſuburbanũ, trahentibus equis ſeiugibus, emaculato candore ac magnitudine præcellẽtibus, auróque multo & phalerarum varietate conſpiciendis. Neque enim quiſquam mortalium cum inſcenderat currum, ſed circunſtabant omnes quaſi aurigantem deum. Antoninus autem retrorſus currens, ac ſimulacrum ipſum aſpectans, currum antecedebat: frenos manibus retinens, totúmq; iter ita retrorſum currens, ac deũ ſemper aſpectans cõfecit. Ac ne caderet laberetúrque ignarus quò tendeD ret, auroſam ſubſtrauerant harenam, militéſque eum vtrinque retentabant, quo tutius retrocederet, diſcurrente etiam cum facibus vtrinque populo, & coronas floréſque iaciente. tum deorum omnium ſimulacra, & quicquid conſpicuum in templis, principatúſque inſignia & pretioſiſſima ſupellex, equites item & exercitus vniuerſus pompam illiuſmodi comitabãtur. Vbi autem deduxerat atque in templo conſtituerat, ſacris iam celebritatibúſque peractis, maximas altiſſimáſque turres ad

idipſum extructas conſcendebat: inde ſcilicet in plebem A
miſſilia ſparſurus, aurea videlicet argenteáque pocula, veſtéſque & lintea omne genus, beſtias præterea cicures omnes, exceptis ſubus, quibus ipſe (vt mos eſt Phœnicibus) abſtinebat. Multi igitur inter rapiendum periere, partim inuicem proculcati, partim militum contis tranſfixi, ſic vt ea celebritas calamitatem quamplurimis attulerit. Ipſe identidem aurigans aut ſaltans conſpiciebatur, quippe ne latere quidem ſua patiebatur flagitia, procedens etiam in publicum pictis oculis geniſq; purpuriſſatis, faciémque ſuapte natura formoſam indecoris coloribus inficiens. Quod animaduertens Mæſa, ac B
ſuſpectans militum indignationem, metuénſque ne ſi illi quid accidiſſet, ipſa rurſus in priuatam vitam relaberetur, perſuadet leui alioqui ſtolidóque adoleſcenti, vt ſibi conſobrinum ſuum nepotémque ipſius ex altera filiarum Mammæa prognatum, adoptaret. Ita ad gratiam loquuta, oportere iam ipſum ſacerdotio, religioníque numinis vacantem bacchari, ac deûm celebrare orgia: ſufficiendum autem alterum qui res curaret humanas, quíque illi principatum vacuum ab omni moleſtia cu- C
ráque præſtaret. Neque tamē peregrinum aliquem aut alienum hominem requirendum, ſed conſobrino potiſſimùm id honoris tribuendum. Is erat Alexianus, qui tum nuncupabatur Alexander, auito ipſo nomine in Macedonis regis nomen commutato. Nam eum regem fama per ſe celebrem, etiam magnopere coluerat Antoninus Seueri filius, quem fuiſſe amborum parētem perſuadere anus conabatur, iactato filiarum inceſto, quo illi magis magíſque à militibus diligerentur. Quare cæſar declaratus Alexander, conſúlque factus cum Anto- D
nino eſt, ſenatu ſcilicet per ridiculum decernente quod ille voluerat, hoc eſt, videri ipſum patrem, qui natus annos foret circiter quatuordecim: Alexandrum verò filium, qui tum duodecimū attigiſſet. Poſtea igitur quàm Alexander cæſar eſt appellatus, volebat eum ſtatim Antoninus ſuis illis inſtitutis imbuere, vt ſcilicet choros agitans ſaltánſque, & ſacerdotii particeps, veſtitu eodem atque artibus vteretur: quem tamen mater Mam-

A mæa ab omni illa fœditate vindicabat, ſummis clàm doctoribus omnium diſciplinarum, modeſtiámque edocens, ac palæſtra virilibúſque gymnaſiis inſuefaciens, Græciſque eum pariter & Latinis literis inſtitués. Quibus rebus magnopere Antoninus indignabatur, iámq; adoptionis imperiique participati pœnitebat. Quapropter omnes illius doctores aula exegit, quoſdámque illuſtriores partim morte, partim exilio affecit, ridiculas allegans cauſas, quòd filium ipſius corrumperēt, neque agitare eum choros atque ebacchari ſinerent, ſed ad
B modeſtiam componerent, & virilia officia edocerent. Eóque vecordiæ prouectus eſt, vt omnes ſcenicos artifices ac theatricos ad maximas imperii dignitates promoueret. Quippe exercitibus ſaltatorem quendam præfecit, qui olim iuuenis publicè in theatro operas dederat. Alium item è ſcena iuuentuti, alium ſenatui, alium etiam equeſtri ordini præpoſuit. Aurigis itē & comœdis mimorúmque hiſtrionibus, maxima imperii munia demandabat. Seruiſque ſuis, aut libertis (vt quiſque turpitudine reliquos anteibat) procurationes tradebat pro
C uinciarum. Ita rebus omnibus, quæ grauia olim honeſtáque cenſebantur, per omnem contumeliam ac temulentiam debacchātibus, cum cæteri omnes, tum imprimis Romani milites indignabantur, contemnebántque eum, vtpote vultum componentē elegantius quàm fœminam probam deceret. Inſuper aureis monilibus molliſſimóq; veſtitu haudquaquam viriliter ornatum, ſaltantémque in conſpectu omnium. Quare propenſiores animos in Alexandrum habebant, ſpémque meliorem in puero modeſtè & continenter educato, ſerua-
D bántque eum diligenter omnes ab inſidiis Antonini. Mater autem Mammæa neque poculentum aliquid, neque eſculentum guſtare puerum ſinebat quod ab illo mitteretur. Cocis autem & pincernis vtebatur puer non quidem imperatoriis aut communibus, ſed quos mater tantùm delegerat, ac ſpectatæ fidei futuros arbitrabatur. Dabat item furtim pecunias mater, quas ille inter milites clanculum diuideret, vt eorum beneuolentiam etiam pecuniæ pignore (hác enim illi potiſſimùm

ſpectant) haberet autoratam. Quæ intelligens Antoninus, nihil non inſidiarum Alexandro matríque intendebat. Quas tamen omnes arcebat prohibebátque communis auia Mæſa, mulier alioqui acerrima, multóſque annos in aula cum ſorore ſua Iulia Seueri coniuge commorata. Nihil itaque eam latebat quod Antoninus moliretur, homo ſuapte natura futilis, & qui omnia quæ placerent, propalam loqueretur atque ageret. Poſtea verò quàm inſidiæ parum procedebant, detrahere puero Cæſaris honorem decreuit. Itaque neque ſalutari, neq; iam foras procedere patiebatur. Milites autem magnopere illum requirebant, indignantes ſi quidem imperiũ quoque adimeretur. Sed Antoninus famam vulgauit, quaſi iam obiiſſet Alexander, vt ſcilicet periclitaretur quonam id animo laturi milites forent. At illi nuſquam comparente puero, præterea animis rumore illo exulceratis indignabundi, neque ſolitam cuſtodiam miſerũt Antonino, & incluſi caſtris videre Alexandrum velle in ipſo templo dictitabant. Eo metu ictus Antoninus, Alexandro ſecũ in vehiculo imperatorio conſidente, quod erat auro multo gemmíſque exornatum, contendit in caſtra. Cæterùm portis reſeratis accepere vtrunque milites, atque in templum caſtrorum deduxerunt, ſalutãtes ſupra modum, & lætis clamoribus proſequentes Alexandrum, ſpreto propemodum Antonino. Quæ ille ægrè ferens, quũ in templo caſtrorum pernoctaſſet, iratus militibus, notatis qui Alexandro acclamauerant, quaſi ſeditionis & tumultus autoribus, arripi omnes ad ſupplicium imperauit. Quod illi ægrè ferẽtes, atque Antoninum iam antea quoque peroſi, quum tollere è medio principem fœdiſſimum optarent, ſuíſque commilitonibus ferre ſuppetias, rati hoc eſſe tempus, ipſum ſtatim Antoninum matrémque Soænidem, quæ fortè illic aderat, interfecerunt, cúmque eis ſeruos miniſtróſq; omnes ſcelerum, quicunque tum in ea caſtra conuenerant. Cæterùm Antonini & Soænidis cadauera trahenda per contumeliam plebi tradiderunt: quæ diu per totam vrbem raptata ac dilaniata, poſtremò in cloacas abiecta ſunt, vt inde ſcilicet in Tyberim deferrentur.

A Sic Antoninus ſexennium imperio occupato, vitáq;(vt dixirnus) acta, ſimul cum matre occiſus eſt. Milites autem Alexandrum imperatorem conſalutatum, in aulam palatinam deduxerunt, adoleſcentulum admodum, atque adhuc auiæ præceptis obtemperantem.

HERODIANI LIBER ſextus.

B

QVEM igitur habuerit finem vitæ maior Antoninus, in ſuperioribus demonſtratum eſt: Alexander autem poſt illum, nomen inſigniáq; gerebat imperii: cæterùm negotiorũ adminiſtratio ac principatus gubernacula, mulieribus incumbebant, omnia transferre ad modeſtiam grauitatémque conantibus. Quippe iam primùm ſedecim ordinis ſenatorii viros, ætatis grauitate vitæque ſanctimonia præcellentes, aſſeſſores principis & conſiliarios
C delegerunt, nihilque aut dicebatur aut agebatur, niſi illorum accedente ſuffragio. Grata igitur populo, militibúſque ac ſenatui præterea forma principatus erat, ex contumelioſiſſima tyrannide ad optimatium gubernationem redacta. Igitur primò deorum ſimulacra, quæ ille propriis ſedibus extulerat, ſuis quæque templis delubris faniſque reſtituerunt. dein quos ille temere aut vitiorum nomine, ad honores dignitatéſque extulerat, ſubmotos inde, ad priſtinam vitam omnes artificiúmque
D redegerunt. Res autem cunctas atque adminiſtrationes, ciuiles quidem & forenſes, inſignibus doctrina viris, legúmque peritiſſimis, militares autem claris bellica virtute hominibus commendabant. Qúumque diu ad hunc modum regeretur imperium, Mæſa iam extremæ ſenectutis diem ſuum obiit, honores adepta imperatorios, atque (vt mos Romanis eſt) inter diuas relata. At Mammæa cernens iam ſolam ſe filio reliquam, præeſſe ad eundem modum moderaríque ſtudebat. Qúumque

adoleſcentem ſummam habere iam cerneret autorita- A
tem, metu ne viuida ætas in ſumma poteſtate licentiá-
que rerum, in cognata aliqua impingeret vitia, vndique
aulam ſeruabat, neque adiri à quoquam adoleſcentem
patiebatur, cuius vita moreſque improbarentur, ne ſci-
licet bona indoles corrumperetur, prouocãtibus appe-
titum eius iam vigentem aſſentatoribus in extremas li-
bidines. Perſuaſerat autem vt actibus incubaret meliò-
re diei parte, idq; faceret quamſæpiſſime, nequod ſpa-
tium ſupereſſet vacandi malis artibus occupato rebus
potioribus, ac neceſſariis imperanti. Cæterùm ſuapte B
natura ſuberat Alexandro mite manſuetúmque inge-
nium, propenſumque ad humanitatem, quod ipſum æ-
tas etiam cõſequens declarauit. Quippe annis quatuor-
decim anæmaton, *hoc eſt citra ſanguinem*, geſſit impe-
rium, ne vno quidem occiſo. Licet enim permulti ma-
ximis criminibus impegerint, tamen ab illorum cæde
ſemper abſtinuit: quod vtique non facilè à quoquam o-
mnium imperatorum, quiqui Marco ſucceſſerint, factũ
obſeruatúmque inuenies. Neminem quiſquam illo im-
perante commemorare poteſt, cui mors indemnato ſit C
illata. Matrem verò etiam incuſabat, eique grauiter ſuc
cenſebat quòd eſſet pecuniæ auidior & opum cumu-
lãdarum ſtudioſior videbatur. Etenim quum ſimularet
ideo ſe theſauros congerere Mammæa vt ſuppeditare
Alexandro poſſet quod is facilè abundantérque ſuis lar
giretur militibus, proprios domi theſauros extruebat.
Quæ res imperatori notã infamiæ attulit, quòd illo ſcili
cet inuito atque indignabundo etiam, mulier auida, per
fraudem bona quorundam atque hæreditates ſuppila-
bat. Dedit item filio in matrimonium puellam patritii D
generis: quã etiam marito charam gratámq, imprimis,
eadem paulo pòſt aula per omnem cõtumeliam exegit.
Et quũ ipſa tãtùm vocari auguſta vellet, cámque appel-
lationem puellæ inuideret, eò cõtumeliarum prouecta
eſt vt puellæ pater, quamuis magnæ apud Alexandrum
generum autoritatis, impatiens Mammææ iniuriarum
quas ipſi natæque inferebat, confugerit in caſtra, gra-
tiam ſe habere Alexandro dictitans habiti ſibi honoris:

A cæterùm Mammæam accuſans, nihil non contumeliæ inferentem. Quare indignata mulier, interfici eum quidem iuſſit, puellam verò ædibus imperatoriis exactam, in Africam relegauit. Hæc autem omnia fiebant inuito coactóque Alexandro. quippe illi mater ſupramodũ imperitabãt, ac dicto audiẽtem ſemper habebat: vt hoc tantùm reprehendi in Alexandro poſſit, quòd manſuetudine nimia & reuerentia maiore quàm oportuit, etiã contra animi ſui ſententiam matri obſequeretur. Igitur quum ad hunc modùm tredecim annos (quòd quidem

B ad ſe attineret) ſine querela cuiuſquam imperium gubernaſſet, ecce tibi haud opinatò literæ è Syria Meſopotamiáque redditæ à ducibus, in quibus ſcriptum eſſet, Artaxerxem Perſarum regem, Parthis iam deuictis atque Artabano, qui rex magnus primus appellatus eſt, duplicique diademate vtebatur, non ſolùm orientis regno, ſed vita quoque expulſo, ſubigere vicinos barbaros, ac ſibi vectigales facere: neque iam intra fluuium Tigrim tenere ſe, ſed ſuperatis ripis ac Romani finibus imperii, excurrere per Meſopotamiam, Syriæque mini-

C tari: omnémque Europæ oppoſitam continentem, quæ mari AEgæo fretóque Propontidos terminatur atque Aſiæ nomen habet, ceu veterem Perſarum poſſeſſioné, ſibi vindicare: quòd iam inde à Cyro, qui primus imperiùm à Medis in Perſas tranſtulit, ad Darium vſque extremùm Perſárum regem, cui regnum Alexander abſtulerit, cuncta olim Iònia Cariáque tenus à Perſarum ſatrapis gubernarentur. Quare ſui muneris eſſe curare nunc vt vetus atque integrum imperium Perſis reſtitueretur. Quibus intellectis Alexander, atque haud medio-

D criter re ſubita inopinatáque perturbatus (quippe in altiſſima pace educatus à puero, atque vrbanis deliciis innutritus) conuocato prius amicorum cònſilio, decreuit legatos cùm literis mittere, qui ſpem barbari conatúſque inhiberent. Igitur literæ in hanc ſententiam compoſitæ, Oportere illum ſuis finibus còntentum, nihil rerum nouarum moliri, neque ſublatum vana ſpe ingẽs excitare bellum. Debere vnumquenq; ſuis fortunis acquieſcere. Non perinde ſibi pugnam proceſſuram ad-

uerſus

uerſus Romanos, vt aduerſus vicinos & eiuſdem corporis barbaros. Admonebat præterea victoriarum quas contra eos Auguſtus ac Traianus, Luciúſque item & Seuerus adepti fuiſſent. Huiuſcemodi literis Alexāder perſuaſurum ſe barbaro, metu ſcilicet perterrito, pacem quietémque arbitrabatur. Quibus ille contemptis, rémque armis potius quàm verbis gerendam ratus, tum verò ferociſſimus ingruere, decurſáq; ac perequitata Meſopotamia omni, prædas agere, atque oppugnare Romanorum caſtra impoſita fluminum ripis, quæ ſcilicet imperii limites tuerentur. Quúmque homo eſſet natura glorioſus, ac ſublimes animos gereret, ſucceſſu rerum inopinato ſubacturum ſe omnia videlicet exiſtimabat. Neque enim parua erant quæ illius animum ad maius concupiſcendum regnum inflammabant. Primus nanque ipſe Parthis bellum inferre auſus, Perſarum recepit imperium. Siquidem poſt Darium illum cui regnū Macedo Alexander abſtulerat, permultis ſanè annis Macedones ipſi, quíque Alexandro ſucceſſerunt, diuiſas inter ſe orientis Aſiæque totius regiones gubernarunt. Sed ortis inter ipſos diſcordiis, ac frequentibus bellis attrito Macedonum robore, primus Arſaces Parthus perſuaſiſſe earum regionum barbaris memoratur vt à Macedonibus deficerent: impoſitóque ſibi diademate, Parthorum barbarorúmque vicinorum conſenſu, & ipſe regnum tenuit & poſteris reliquit ad Artabanum vſque regem. quo interfecto Artaxerxes, regnóque Perſis reſtituto viciniáque barbaria per vim ſubacta, facilè iam Romanam quoque potentiam laceſſebat. Quæ vbi Alexandro Romæ agenti nuntiata ſunt, minimè iam ferendam putans inſolentiam barbari, vocantibus illuc ſe ducibus, ægrè ſcilicet tandem, contráque animi ſui ſententiam ad expeditionem ſe comparat. Igitur in Italia prouinciiſque reliquis delectus habebantur cunctorum qui vel habitudine corporis, vel ætatis vigore, idonei fore ad pugnam viderentur. Motúſque ingens omnibus Romani imperii regionibus extitit delectibus habendis, qui tantæ barbarorum multitudini pares forent. At verò Alexander, vrbanis omnibus militibus conuoca-

A tis in campum, conſcenſóque tribunali in hanc ſententiam verba fecit, CVPEREM, commilitones, eiuſcemodi habere orationem apud vos, quæ & dicenti mihi (vt cōſueuerat) ornamentum, & vobis audientibus lætitiam conciliaret. Nam quum multos annos pacem agitauerimus, ſiquid noui nunc audieritis, fortaſſe quaſi præter ſpem acciderit, expaueſcetis. Decet autem viros fortes atque moderatos optima quidem optare, ſed ferre quæcunque incidant. Vt enim quæ cum voluptate agimus, dulcia: ita quæ cum virtute, glorioſa ſunt. Atque vt is qui prior laceſſit, ipſe ſibi iniurius videtur: ita qui B propulſat iniuriam, confidentior ex conſcientia fit, atque ex iuſtitia ſpem bonam mutuatur. Artaxerxes vir Perſa, poſteaquam Artabanum dominum ſuum interfecit, atque ad Perſas imperium tranſtulit, etiam noſtra arma laceſſere, deſpecta maieſtate Romana, & iam incurſare ac vaſtare noſtras prouincias aggreditur. Huic ego per literas à principio ſtudui perſuadere vt inexplebilem illam vecordiam omitteret, néue aliena concupiſceret. At ille barbara inſolentia prouectus, neque ſe continere ſuis ſedibus iam vult, & nos ad pugnā pro- C uocat. Ne cūctemur igitur, néue prælium detrectemus: ſed quicunque ſeniores hic adeſtis, admonete quamprimum illum trophæorum, quæ plurima aduerſus barbaros Seuero atque Antonino parente meo ducibus excitaſtis. quibus autem ætas integra eſt, laudem hanc imprimis ac gloriam concupiſcite, vt intelligant omnes ſcire vos non ſolùm pacem manſuetè ac reuerenter colere, verumetiam quum res poſtulat, fortiſſimè præliari. Quippe barbari vt cedentibus detrectantibúſ- D que acriter inſtant, ita repugnantibus minimè reſiſtūt. Neque enim illis collata acies ſpem victoriæ pollicetur, ſed excurſibus fugáque vtentes, lucrari ſe demum putant, quæ ſcilicet rapuerūt: at nos quum omnia compoſita ordinatáque habeamus, tum illos vincere ac profligare ſemper didicimus. Talia quædam loquutum Alexandrum alacri vociferatione milites exceperunt, ac ſe promptiſſimos ad bellandum oſtenderunt. Ille diuiſo largiter ſtipēdio, iubet ad iter accingi: mox ad eam

ſerme ſentétiam loquutus in ſenatu, diem diſceſſui præſtituit. Quæ vbi aduenit, ſacris de more peractis, deducente ſenatu populóque vniuerſo, Roma proficiſcitur, reſpectans identidem ac lacrymans. Sed neque popularium quiſquam fuit qui ſiccis oculis aſpexerit abeuntem: quippe omnem multitudinem ſui cupidam habebat, educatus ab ipſis, imperióque tam multos annos modeſtiſſimè adminiſtrato. Cæterùm feſtinato itinere quũ Illyricas etiam gentes exercitúſque luſtraſſet, magnis inde quoque viribus collectis, Antiochiam contendit. In ea ciuitate, quæ belli vſus poſtularet, diligenter comparabat, exercendis etiam militibus ac cæteris bellicis muneribus pertractandis intentus. Viſum igitur illi eſt legationem iterum mittere ad Perſarum regem, quæ de pace amicitiáque cum illo ageret. Nam quum ipſe iam afforet, minimè deſperabat aut perſuaſurum quæ vellet aut certè perterrefacturum. Enimuero barbarus Romanos oratores re infecta domum remiſit: ipſe quadringentos è ſuis proceritate inſignes, veſtitúque eleganti auróque exornatos, equis atque arcubus conſpicuos, legatos ad Alexandrum mittit, perterritum iri Romanos putans aſpectu illo cultúque Perſarum. Legationis eius hæc erat ſententia, Iubere magnum regem Artaxerxem Romanos eorúmque principem Syria omni, Aſiáque quæcunque ex aduerſo Europæ ſita eſt, decedere: ſinere Perſas Ionia Cariáque tenus dominari, omnibúſque iis regionibus quas mare AEgæum, Pontúſque diſterminat. Hæc afferentes legatos quadringentos cõprehendi Alexander iubet, omníque adempto cultu in Phrygiam relegat, vicis agríſque conceſſis quos colerent, contentus hoc ſupplicio interdicti in patriam reditus. quippe occidere nefarium facinus, miniméque virile arbitrabatur, neque in acie captos & ſui regis mãdata exequutos. His ad húc modum peractis, comparante iam ſe vt fluuios tranſgrederetur Alexandro, ac Romanorum exercitum in barbarorum agros deduceret, defecerunt ab illo milites nonnulli ex AEgypto acciti, neq; non in Syria quoq; res nouas contra imperium moliti alii, ſed vniuerſi tamé oppreſſi ſta-

A tim, ſupplicióque affecti ſunt. Quoſdam etiam exercitus in regiones alias tranſtulit Alexander, vt inde barbarorum incurſiones facilius arcerentur. Quibus ordinatis rebus, magnóq; iam coacto exercitu, quumprimùm ſe haud imparem fore aduerſariorum copiis credidit, de amicorum ſententia milites trifariam diſtribuit: ſic vt vnam partem iuberet, ſpectantem ad ſeptentriones, facere iter per Armeniam, quæ regio amica Romanis videbatur, atque illinc Medorum fines incurſare: alterã item ad ſeptentrionem, per barbarorum agros conten-
B dere, vbi confluentes Tigris & Euphrates, denſiſſimis paludibus excipi, atque ob id eorum latere egreſſus dicuntur: tertiam porrò exercitus partem, ipſe adducturum ſe aduerſus barbaros medio iam itinere pollicebatur. Ita enim putabat diuerſis itineribus imparatos eos, ac ſic nec opinantes oppreſſurum, Perſarúmque copias ſemper ingruentibus Romanis occurſantes, diſtractum iri, atque imbecilliores futuras minúſque ordinatè prælium ſuſcepturas. Neque enim mercenario milite vtuntur barbari, quemadmodum Romani conſueuerunt:
C neque ſtatiuis caſtris exercitus habent, qui bellorum actibus exerceantur: ſed omnis multitudo virorum, nonnunquam autem mulierum quoque, regis cõgregantur imperio, quæ mox bello peracto, ſuas protinus in ſedes dimittitur, ea demum præmia belli referens quæ cuiq; ex rapina ſuperfuerint. Arcubus autem & equis non in prælio tantùm more Romanorum vtuntur, ſed à pueritia vſque enutriuntur vnà, venatu inuigilantes, pharetratíque ſemper, ac nunquam ex equis deſilientes, ſiue bellum gerant, ſiue feras conficiant. Sed hoc Alexandri
D conſilium, etſi longè optimum prima ſpecie videbatur, ſtatim tamen fortuna deſtituit. ſiquidem exercitus contendere per Armeniam iuſſus, vix ægréque ſuperatis eius regionis aſperrimis prærupti ſſimiſque montibus, quanquam æſtas tolerabilius iter faciebat, impetu in Mediam facto, vicos concremauit, prædámque abegit. At rex Perſarum intellecta re, confeſtim quammaximis potuit copiis auxilio adfuit. Cæterùm arcere illinc Romanos minimè poterat: quippe aſpera regio, peditibus

quidem ſtabilem greſſum facilémque tranſitum præbebat : at barbarorum equitatus montium aſperitate, & curſum difficiliorẽ, & iter habebat impeditius. Nuntiatum dein regi eſt, exercitum alterum Romanorum, Parthorum in agros, quà ad orientem ſpectant, impetum feciſſe. Quare metuens ne Parthis facilè ſuperatis, mox in Perſiam graſſarentur, relictis copiis quantæ ad tuendam Mediam ſatis fore videbantur, ipſe cum toto exercitu ad orientis partes accelerabat. Cæterùm exercitus Romanus comparente ac repugnante nullo negligentius iter faciebat, ratus Alexandrum cum tertia parte copiarum quæ maximæ valentiſſimæque forent, in medios incurriſſe barbaros. Itaque reſtitantibus illis, atque ob id exercitum retentantibus, minimè ſibi properandum putabant, vt qui ſe tutos crederent, præſtituto antea loco, in quem pariter vniuerſi cum præda abacta, captiuíſque omnibus conuenirent. Sed eos Alexander fefellit: neque enim aut ipſe venit, aut exercitum adduxit, incertum metúne proprio, ne ipſe imperium tuendo vita periclitaretur, an quia mater retinuerit, muliebri pauore & charitate filii nimia. Siquidèm omnes illius generoſos ſpiritus retundebat, ſuadens alios potius periculis exponeret, quàm ipſe in acie conſiſteret. Quæ res exercitum Romanum fines barbarorum ingreſſum, planè prodidit. Etenim Perſarum rex omnibus copiis occurrens imparatis, miniméque expectantibus, quaſique intra retia vndique concludens, omnem Romanorum exercitum profligauit. Quippe pauci plurimis reſiſtere haud poterant, ſempérque nudas corporis partes armis aduerſus impetum ſagittarum protegebant, ſatis præclarè agi ſecum exiſtimantes, ſi nulla edita pugna integri receſſiſſent. Sed quum aliquandiu cõfertim clipeis ſeſe quaſi muro circunſepſiſſent, atque omnes vndique velut vrbs aliqua oppugnarentur conſauciarentúrque, tandem vbi diu fortiter reſtiterant, occidione occiderunt. Ingens hæc calamitas, & qualis nulla facilè memoratur, Romanis incidit, amiſſo ingenti exercitu, vel fide vel robore cuilibet antiquorum exercituum

A conferendo: Perſam verò maiorum ſpe rerum impleuit tantarum ſucceſſus rerum. Quæ vbi nuntiata Alexandro ſunt, grauiſſimè tunc ægrotanti, ſiue ex mœrore animi, ſiue inſolentia cæli, cum ipſe tulit moleſtiſſimè, tum exercitus omnis grauiter imperatori ſuccenſebat. Quippe ipſius mendacio, minimè ſignis ſeruatis, proditos ab eo ſuos milites dictitabant. Cæterùm Alexander morbi cælique illius æſtuoſi impatiens, laborante pariter omni exercitu, maximéque Illyricianis qui humido hybernóque cælo inſueti, largiúſque cibum capientes, B lethaliter ægrotabāt, redire Antiochiam conſtituit, accitis etiam eò militibus, qui montium tamen atque hyemis aſperitate attriti, pauciſſimis tantùm reliquis, perierant. Copias autem quas ſecum Alexander habebat, Antiochiam reduxit, multis inde quoque amiſſis. Quare magnum exercitui mœrorem, magnum Alexandro dedecus ea res attulit, quum ſcilicet omnibus locis fortuna illius conſilium fefellerit. Siquidem plurimi è triplici illo exercitu (ita nanque diſtribuebat) deſiderati ſunt diuerſis calamitatibus, morbo, ferro, frigore. Vt C verò Antiochiam peruenit Alexander, facilè & ipſe conualuit, ſpiritu illo cæli, & aquarum abundantia poſt æſtuoſos Meſopotamiæ calores refectus, & milites vniuerſos recreauit, conſolatus etiam mœſtitiam illorum pecuniis elargiendis: id enim ſolum valere ad conciliandos militum animos arbitrabatur. Copias autem inſtaurabat, comparabátque de integro, quaſi iterum in Perſas exercitum deducturus, ſi moleſti eſſe pergerent, neque ab iniuria deſiſterent. Sed & rex Perſarum dimiſiſſe milites ſuam quenque domum nuntiabatur. D Nam quanuis bello ſuperiores fuiſſe barbari viderentur, tamen prælиis crebris in Media Parthiáque geſtis pars ceciderant, alii attriti & ſaucii ſuperfuerant. Neque enim ſegniter Romani deuicti, ſed ipſi quoque interdum exitioſi hoſtibus, nulláque adeo re magis perierunt quàm quoniam pauciores deprehenſi. Nam quũ ferè par vtrinque numerus cecidiſſet, reliquiæ illæ barbarorum non quidem fuiſſe viribus ſuperiores, ſed

numero videbantur. Cuius rei argumentum eſt, quòd A
triennio mox aut quadriennio barbari nequaquam arma reſumpſerunt. Quibus intellectis Alexander Antiochiæ commorabatur, hilariórque iam & liberior, laxatis bellorum curis, vrbis eius delicüs indulgebat. Enimuero putante illo tum quieturos Perſas, aut ſanè multũ ſpatii moræque interceſſurum priuſquam exercitum de integro cogerent, haud facilè, quum ſemel diſſipatus eſt, in vnum coeuntem, vtpote incertum atque inordinatum, vulgúſque potius quàm exercitum, tantúmque commeatum habentem quantum ſibi vnuſquiſque ad B
præſentem vſum domo attuliſſet, præterea ægrè filios vxoréſque & ſedes proprias relinquentem, ſtatim nuntii literæque ab Illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum vehementer perturbarent, curámq; animo maiorem iniicerent. quippe ſignificabant Germanos Rhenũ Danubiúmq; tranſgreſſos, Romanos in fines hoſtiliter intraſſe, oppugnaréque iam exercitus ripis inſidentes, pérque vrbes & vicos magnis copiis excurrere. quapropter haud leuiter Illyricas nationes cõterminas vicináſque Italiæ periclitari: opus eſſe igitur ipſius præſentia, to C
tóque quantum ſecum exercitũ haberet. Hæc & formidinem Alexandro, & Illyricis militibus mœſtitiam attulerunt: quippe duplici ſe calamitate vſos intelligebant, quòd & ipſi malè accepti in acie aduerſus Perſas fuerãt, & ſuos domi cæſos à Germanis audiebant. quare indignabantur atque Alexandro ſuccenſebant, tanquam res in oriente prius vel metu vel negligẽtia prodidiſſet, nunc autem rebus ad ſeptentrionem vocantibus, metu cunctaretur. Erant autem Alexander iam atque amici illius etiam de ipſa Italia ſoliciti: neque enim par pericu- D
lum à Perſis atque à Germanis impendebat. Nam qui ſub oriẽtem habitant magno terrarum mariſque interuallo diſcreti, Italiæ vix nomen audiunt. At Illyricæ gẽtes anguſtæ videlicet, neque multum agri Romanis ſubiecti poſſidentes, ſolæ diſcrimen faciunt inter Italiam atq; Germaniam. Edicit itaque profectionẽ ingratis atque ægrè ferẽs, ſed vrgente tamen neceſſitate. Relictis autẽ copiis quãtas fore ſatis tuendis Romanis ripis

A arbitrabatur, caſtríſque & caſtellis diligentius communitis, ac præſidio firmatis, ipſe aduerſus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat. Confectóque celeriter itinere, conſtitit ad Rheni ripas, atque ibi res ad bellum neceſſarias comparabat. Pontémque primò iunctis inter ſe nauigiis fecit in Rheno flumine, vt per eum exercitus tranſgrederetur: quippe hi maximi fluminum ſub ſeptentrione feruntur Rhenus ac Danubius, quorum alter Germanos, alter Pannonios præterfluit. Atque æſtate quidem nauigabiles altiſſimo latiſſimóq; B alueo, per hyemem dein concreti gelu, camporum in morem perequitantur. Eſt autem adeò eius aluei ſolida glacies, vt non equorum vngulis tantùm pedibúſque virorum ſubſiſtat, ſed qui hauſturi inde ſunt, non tam vrnas aut vaſa alia ſecum afferant quàm ſecures ac dolabras, vt cæſam inde aquam ſine vaſe vllo veluti lapidē aſportent. hæc igitur illorum amnium natura eſt. Alexander autem Mauros complures, ac vim ingentem ſagittariorum, quos ſecum ex oriente adduxerat, partim ex agro Oſrhoenorum, partim è Parthia tranſfugas, pe- C cuniáue illectos, aduerſus Germanos inſtruebat. Quippe huiuſcemodi milites maximè Germanos infeſtant: quum & Mauri lõgius iacula intorqueant, ſintque faciles ad incurſus recurſúſque, vtpote leues atque expediti, & ſagittarii nuda Germanorum capita prægrandiáque illa corpora facilè eminus veluti ſignum aliquod contingant. Nonnunquam verò etiam collata acie res gerebatur, ex qua Germani perſæpe haud impares Romanis abibant. Quum in his Alexãder verſaretur, decreuit tamen oratores ad illos de pace mittere, qui pollicerentur D tur omnia illis principem Romanum quorum foret opus præbiturum, pecuniáſque daturum magna copia. Sunt enim Germani pecuniæ imprimis auidi, nũquámque nõ auro pacem Romanis cauponantur. Quare Alexander pacem fœderáque potius ab illis emercari quàm periclitari bello tendebat. Cæterùm miles Romanus iniquo animo ferebat fruſtra ſe tempus terere, nulla occaſione fortiter quicquam animoſéq; gerendi, intento aurigationibus (vt aiebant) ac deliciis Alexandro,

quum cōtrà oporteret vindicare potius Germanos,pœnáſque ab iis exigere audaciæ. Erat autē in exercitu Maximinus è quodam Thraciæ, & quidem intimæ, vico, ſemibarbarus homo, & qui à pueritia opilio fuiſſet: dein vigente ætate ob corporis proceritatem viréſque ingētes, equo ſtipendiá fecerat: poſtremóque fortuna quaſi manuducente ac præuia, quum per omnes militiæ gradus aſcendiſſet, etiam ad exercituum prouinciarúmque præpoſituras euaſerat. Hūc igitur Maximinum, ob eam quam ſuprà diximus rei militaris peritiam, tyronibus vniuerſis Alexander præfecerat, quos ad militiæ munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet. Qui quum in eo negotio nihil ſibi ad omnem diligētiam reliqui faceret, maximam ſcilicet à cuncto exercitu gratiā inibat, non ſolùm quæ gerenda forent aſſiduè edocens, ſed ipſe etiam primus obiens quæ vſus poſceret: vt non diſcipulos tantùm, ſed æmulos etiam atque imitatores haberet ſuæ virtutis, quos etiam muneribus omníq; genere honorum ſibi adiungebat. Quapropter adoleſcentes, quorum bona pars ex Pannonia erat, læti virtute Maximini, vulgò obtrectabant Alexādro quòd ſub matris autoritate adhuc eſſet, nihílque non ex arbitrio con ſilióque illius adminiſtraret, bellúmque ſegniter & timidè gereret: ferentes identidē ſermonibus inter ſe, quantum detrimēti cunctatione illius in oriente accepiſſent, nihílq; adhuc fortiter ac viriliter geſtum aduerſus Germanos. Quare & ſuapte natura proni ad res nouandas, & tam longum principatum grauati, minus iam lucroſum, omni ambitione pridem conſumpta, tum ſperantes alterum mox principem, adepto præter expectationem imperio, plus aliquantum vtilitatis honorúmque ipſis ac ſtudii delaturum, decreuere Alexandrū obtruncare, ac Maximinum vocare auguſtum, commilitonem videlicet & contubernalem, prætereáque rei militaris peritia maximè præſenti bello idoneum. Quum igitur frequentes in campum conueniſſent, venienti de morē ad exercendos tyrones Maximino, dubium ignaro an re prius compoſita, purpuram circundant imperatorémque ſalutāt. Ille primò reniti, & abiicere purpuram:

A vt autem nudos intentari gladios à militibus vidit, occiſuros niſi cederet minitantibus, futurum quàm præſens periculum præoptás, honorem ſcilicet recepit, fortunámq; illam ſæpe (vt aiebat) oraculis ac ſomniis præmonſtratã, teſtatus milites prius inuitum retractãtémq; ſe cogi, ſed illorum tamen obſequi volũtati. Quãobrem quæ ipſis placuerint, reſanciant, ſublatíſq; armis, etiam præuento rumore, Alexandrum iam rei totius ignarum opprimant: vt milites illius ac ſtipatores re ſubita perterriti, aut ſponte cum reliquis conſentiant, aut certè dum B imparati ſunt nihílque eiuſmodi expectant, etiam ingratis ſubigantur. Poſtea verò quàm beneuolentiam omnium atque alacritatem prouocauit, duplicata ſcilicet annona, ingentíque promiſſo donatiuo, pœníſque omnibus ignominiíſque remiſſis, confeſtim ad Alexandri tabernaculum, quod haud procul abeſſet, vniuerſos educit. His ille nuntiatis, vehementer rei nouitate perturbatus atque exterritus, proſilit è tabernaculo veſano ſimilis lacrymánſque & tremẽs, nunc Maximinum perfidum ingratúmque vocare, enumeratis quæcunque in C illum beneficia contuliſſet: nunc tyrones accuſare, qui neglecto ſacramento, adeo proteruiter id facinus auderent: poſtremò autem polliceri daturum ſe quæ vellent, emendaturúmque ſiqua deſiderarent. Sed milites qui eum tuebantur, fauſtis impræſens acclamationibus proſequuti, defenſuros eum cunctis viribus affirmabãt. Nocte autem exacta, quum iam luceſceret, nuntiantibus quibuſdam adeſſe Maximinum, puluerémque haud procul excitatum videri, ac voces magnæ multitudinis exaudiri, rurſus in planitiem egreſſus Alexander, con- D uocare milites, rogare vt ſe defenderent, tuerentúrque eum quem ipſi educauiſſent, quóque iam quatuordecim annos imperante, ſine vlla querela vixiſſent: commotíſque miſeratione omnibus arma capere ac reſiſtere hoſtibus imperabat. At milites, etſi omnia pollicebantur, paulatim tamen alii aliò dilabebantur. Quidam etiam præfectum prætorii atque Alexandri familiares ad ſupplicium depoſcebant, ortam ab illis defectionem cauſantes. alii matrem ipſius accuſabant, auaram fœmi-

nam, & quæ pecuniis congerendis, ob ſordes nimias A
parſimoniámque erga milites, inuiſum cunctis Alexandrum reddiderit. Igitur aliquandiu hæc inter ſe diuerſi dictitantes, ſtabant adhuc tamen. Vt verò exercitus Maximini in conſpectum venit, atque hortari commilitones cœpit, vt mulierem ſordidam & puſillum adoleſcẽtem etiamnum ſub matris ſeruitio, ſtatim desererent, ſéque viro forti probóque aggregarent, commilitoni ipſorum, atque in armis ſemper bellicíſque muneribus verſato, confeſtim vniuerſi ab Alexandro deſciuerunt, atque vnanimiter imperatorem Maximinum conſalu- B
tauerunt. At ille tremens, atque exanimatus in tabernaculum reuertitur, matríque implicitus, & (vt aiunt) conquerens atque incuſans quòd ob illam talia pateretur, expectabat interfectorem. Maximinus autem poſtquam eum exercitus vniuerſus auguſtum appellauit, tribuno & centurionibus aliquot negotium dat, Alexandri, matríſque vnà, & quicunque vim contrà facerent, occidendorum. qui facto impetu in tabernaculum, ſtatim ipſum cum matre amicíſque & honoratiſſimo quoque obtruncant, exceptis qui paulo antè fuga C
ſibi ac latebris conſuluiſſent: quos tamen vniuerſos haud multo pòſt comprehenſos Maximinus ipſe morte affecit. Hunc finem habuit vitæ Alexander, vnà cum matre, quum annos quatuordecim ſine vlla ſubiectorum querela, atque adeo ſine ſanguine, imperaſſet. Siquidem à cædibus & crudelitate abhorrens, neminem niſi iudicio damnatum perire patiebatur: ad humanitatem videlicet ac beneuolentiam propenſus. Quapropter niſi filium mater auara ac ſordida infamaſſet, nihil planè deſiderari in illius gubernatione imperii potuiſſet.

A

HERODIANI LIBER ſeptimus.

QVALEM ſe geſſerit Alexander quatuordecim annorum imperio, ſuperiore volumine expoſuimus. Interea Maximinus rerum potitus mutata vehementer rerũ conditione,
B aſperè ferocitérque adepta poteſtate vtebatur, ſic vt ex molli manſuetóque imperio, ad tyrannidis crudelitatẽ vertere omnia contenderet. Nam quum ſe inuiſum hominibus cognoſceret, quòd primus ex infimo loco ad eam fortunam perueniſſet: præterea moribus perinde vt genere barbarus, patrióque inſtituto cædis auidiſſimus, ad id potiſſimùm dabat operam vt imperium ſibi ſæuitia conſtabiliret, ſcilicet metuens ne ſenatui reliquíſque omnibus Romanæ ditionis hominibus cõtemptibilior fieret, dum non tam in eo præſens fortuna quàm nata-
C lium obſcuritas ſpectatur. Quippe iam id tritum vulgatúmque apud omnes, opilionem fuiſſe in Thraciæ mõtibus. dein corporis vaſtitate ac robore inter eius regionis tenuiſſimos milites aſcitum, quaſique manu ductum à fortuna ad Romanum imperium. Quare omnes confeſtim amicos conſiliarióſque Alexandri à ſenatu lectos ſubſtulit è medio, partímque Romam dimiſit, partim adminiſtrationem rerum cauſatus, officio priuauit. Id eo conſilio fecit vt ſolus eſſet in exercitu, neminémq; prope ſe haberet ex conſcientia nobilitatis potiorem, ſed ve-
D lut ex arce quadam citra vllius reuerentiam tyrannidis operibus vacare poſſet. Omniáque Alexandri miniſteria quibus ille per tot annos vſus fuerat, ex aula eiecit, plurimis etiam interfectis, quòd inſidias videlicet ſuſpectaret, quando omnes illius interitu mœſtos eſſe intelligebat. Cæterùm magis magíſque crudelitatem irritauit coniurationis cuiuſdam in ſe delatio, cõſpiratis in vnum centurionibus permultis, omníque ſenatu Romano. Magnus erat quidam nomine, vir patritius & cõſularis,

qui delatus imperatori eſt quaſi manum contra ipſum comparare t,ac militibus perſuaderet vt ad ſe imperium transferrent. Conſilium autem huiuſcemodi fuiſſe putatur: Pontem conſtruxerat Maximinus ſupra flumen, quà aduerſus Germanos trāſiret.vt enim primùm ſummam rerum ſuſcepit, ſtatim bellica facinora affectauit. Siquidem ob immanem corporis ſtaturam & militare robur ac peritiam pugnādi aſcitus ad imperium, re ipſa famam confirmare atque opinionem militum tendebat, vt metum illum atque cunctationem Alexandri in præliis capeſſendis iure improbatam fuiſſe coargueret. Quare nihil ſibi ad exercendos milites reliqui faciebat, & cum ipſe in armis aſſiduus erat,tum exercitum vehementer adhortabatur.Sed tum conſtructo(vt diximus) ponte,tranſire in Germaniam ſtatuerat. Cæterùm Magnus haud ſanè paucis militibus,ſed qui virtute cæteros anteirent, atque iis potiſſimùm quibus cuſtodia pontis curáque fuerat demādata,perſuaſiſſe dicebatur vt ſimul ac Maximinus in alteram ripam peruaſiſſet, ponte abſciſſo reditúque intercluſo,barbaris eum proderent.Siquidem tanta erat amnis illius profunditas ac latitudo, vt irremeabilis fore videretur, nullis præſertim nauigiis in aduerſa ripa. Talia ſcilicet ſermonibus ferebantur:incertum verò,an compoſita fraude.neque enim facilis ſententia, parum explorata re,citráque iudiciū aut defenſionem vllam, correptis interfectiſque omnibus quoſcunque ſuſpicio attigerat. Sed & militum Oſrhoenorum defectio nonnulla oborta eſt. Namquum magnopere indoluiſſent Alexandri nece, ac fortè fortuna in quendam ex illius amicis,cui nomen Quartino fuit, paulo ante è caſtris à Maximino dimiſſum incidiſſent, correptum atque retractantem, neque tale quippiā cogitantem, ducem ſibi delegerūt, purpuráque cum prælatóque igni, funeſtis ſcilicet honoribus cōdecoratum, nihilque minus optantem, ad imperium protulerunt. Qui tamen haud diu pòſt in tabernaculo dormiens, à contubernali quodam ſuo,&(vt credebatur)amico per inſidias occiditur. Macedonio nomen fuit, qui & antea Oſrhoenis præfuerat, & nūc primus eiſdē autor fuerat

A (margin, line 1) B (margin, "coargueret") C (margin, "latitudo") D (margin, "incidiſſent")

A deficiendi à Maximino. Quúmque nulla ſubeſſet odii aut inimicitiarum cauſa, tamē eum occidit, quē ipſemet corripuerat, atque ad ſuſcipiendum imperium perpulerat. Sed enim magnopere tunc gratum ſe Maximino facturum putans, abſciſſum Quartino caput dono obtulit. Verùm Maximinus quanuis eo facinore lætus gaudénſq; præreptum ſibi hoſtem, tamen illū haud modica ſperantem putantémque ſibi inſignem gratiam relatū iri, extremo ſupplicio affecit, ceu defectionis autorē interfectorémque eius cui facinus inuito perſuaſerat, at-
B que infidum homini quem antea pro amiciſſimo habuiſſet. Huiuſmodi igitur cauſæ magis magiſque animū exaſperabant Maximini, atque ad ſæuitiam exacuebant, etiam antea ſua ſponte crudeliſſimum. Cæterùm aſpectu quoque erat horrendus, vaſto atque immani corpore, vt nemo illi, vel exercitatiſſimorum Græcorum, vel pugnaciſſimorum barbarorum cōferri poſſit. His ita diſpoſitis rebus, collecto exercitu omni, ac pōte intrepidè pertranſito, bellū Germanis intulit. Sequuti illū magna vis mortalium, ac penè omnes barbarorū copiæ: adhæc
C Mauri iaculatores ſagittariique quamplurimi. Præterea Oſrhoeni & Armenii, quorum hi Romanis ſubiecti, illi in amicitiam fuerant ſocietatémque aſciti, tum ſiqui ex Parthis aut pecunia conducti aut transfugæ aut item capti bello Romanis ſeruiebant. Hæc autem multitudo coacta ab Alexandro prius, aucta dein atque exercita à Maximino fuerat. Cæterùm iaculatores ſagittariique gerendo aduerſus Germanos bello magnopere idonei videntur. ſiquidem expediti hoſtem opprimunt incautum, faciléque rurſus in tutum ſe recipiunt. At verò
D Maximinus hoſtilem ingreſſus agrum, diu nemine qui reſiſteret inuento (quippe omnes abſceſſerant barbari) regionem illorū depopulabatur, maturis iam ſegetibus, vicóſque omnes incendendos diripiendóſque militibus tradebat. Sunt autem vrbes ædificiáque illa maximè incendiis obnoxia. Rara apud Germanos ſtructura è lapide ac lateribus coctilibus, denſiſque potius ſyluis, quorum confixis coagmentatiſque lignis, quædam quaſi tabernacula ædificant. Igitur Maximinus in eam re-

gionem graſſatus, populatis ſegetibus, omníque pecore captiuo militibus permiſſo, nullos adhuc hoſtes inuenerat. Siquidem campeſtres regiones, locáque ab arboribus pura deſeruerant, atque intra ſyluas & paludes delituerant, vt inde præliarentur atque eruptionem in hoſtem facerent. Etenim denſitas illa arborum ſagittis iaculiſque hoſtium allatura impedimentum, & paludum altitudo periculoſa Romanis locorum ignaris, ipſis autem facilis expeditáque fore videbatur, non ignaris quæ vſquam peruia, quæ inuia, & genuum tenus quotidie per illas diſcurſantibus. Sunt autem Germani peritiſſimi natandi, vt qui tãtummodo in fluminibus lauentur. In huiuſcemodi igitur locis pugna inita, vbi etiam imperator ipſe Romanus fortiſſimè prælium inchoauit. Nam quum ad ingentem quandam vaſtámque paludem ventum eſſet, intra quam Germani fuga ſe receperant, verentibus Romanis eòdẽ hoſtes inſequi, primus Maximinus equo paludem ingreſſus, quum quidẽ etiam ſupra aluum equus voragine hauriretur, magna vi repugnãtes barbaros contrucidauit. Quare exercitus reliquus pudore inſtinctus, ne prodere pugnantem pro ſe imperatorem videretur, auſus & ipſe eſt paludem ingredi, multíque vtrinque ceciderunt: ita tamen vt nullus penè barbarorum fuerit reliquus, dimicante inſigniter Romano principe. Quare & ſtagnum cadaueribus oppletum, & palus ſanguine confuſa, pedeſtris prælii naualem faciem præferebat. Hanc igitur pugnam, ſuáque ipſius fortia facinora, non ſolùm per literas ſenatui populóque Romano ſignificauit, ſed etiam depictam maximis imaginibus ante curiam publicauit, vt nõ tam audire quæ geſta forẽt, quàm etiã ſubiicere oculis Romani poſſent. Eam tabulã deinde vnà cum reliquis illius honoribus ſenatus ſuſtulit. Fuêre item alia prælia quibus omnibus ipſe manu pugnã capeſſens, ac fortiſſimè dimicans explẽdeſcebat. Multiſq; captiuis atq; ingẽti abacta præda, inſtante hyeme in Pannoniam reuerſus eſt, intráque vrbem Sirmium, quæ maxima omnium eius regionis habetur, in hybernis agens, ad vernam ſeſe expeditionem cõparabat, idẽtidem minitans, id quod etiam

A præſtiturus videbatur exciſurum ſubacturúmque oceano tenus omnes Germaniæ barbaras nationes. Talis vtique fuit in bellicis negotiis, maximam rebus geſtis claritudinem adepturus, niſi grauior multo ſuis ac truculētior quàm ipſis fuiſſet hoſtibus. Quò enim barbaros interemptos, ſi longè plures in ipſa vrbe Roma ſubiectiſque nationibus cædes edebantur? Quid prædam aut captiuos abactos proderat, ſi ſuis fortunis Romanæ ditionis mortales quotidie deſpoliabātur? Quippe omnis non modò libertas, ſed inſtigatio quoque delatoribus B permiſſa, vt circunuenire quos vellent, renouaréque etiam (ſi ita vſus poſceret) vſque à progenitoribus ignota atque indeprehenſa ad eam diem crimina liceret. Neq; ſanè delicti alicuius quiſpiam arceſſebatur, quin idem continuò reus perageretur, ac cenſu fortuniſq; omnibus expelleretur. Itaque quotidie cerneres, qui pridem opulentiſſimi fuiſſent, eos nunc emendicare ſtipem: tāta videlicet tyrannidis auaritia inceſſerat, aſſiduas erga militem largitiones obtendentis. Erant prætcrea illius aures omnibus calumniis patulæ, ſic vt nullius vel ætatis C vel dignitatis rationem haberet. Igitur complures exercitibus aut prouinciis præpoſitos, conſulares triumphaléſque viros, leuiſſima tenuiſſimáq; calumnia attactos, corripi de improuiſo iubebat, ac ſine vllis miniſteriis ſolos vehiculis impoſitos, die noctúque iter facere ab oriente aut occidēte, ſi ita cecidiſſet, itémq; à meridie in Pannoniam vſq;, in qua tunc ipſe morabatur. Dein ſpoliatos omníque ignominia affectos, exilio vel morte puniebat. Quandiu igitur vnus aut alter talia patiebantur, neque ea calamitas extra ipſorum familiam egredieba-D tur, non ſanè magnopere populorum gentiúmque intereſſe videbatur. Siquidem beatorum diuitúmque res aduerſæ, non ſolùm à plebe negliguntur, ſed eis nonnulli etiam prauo malignóque ingenio, ob inuidiā ſcilicet potentiorum atque felicium delectantur. Poſtquā autem Maximinus plurimas illuſtrium virorum familias ad egeſtatem redegit, leuiora iam illa ac minora ducens, quām vt ipſius cupiditati ſatisfacerent, animum ad publicas opes tranſtulit. Igitur quæcunque pecuniæ ciuiles

uiles, aut ad publicam annonam repoſitæ, aut in plebẽ diuidendæ ſupererant, tum quæ theatris ac celebritatibus ſeruiebant, vniuerſas ſibi adiudicauit. Adhæc templorum omnium donaria, ſtatuæque deorum heroúmque honores, tum quicquid publici operis aut ciuilis ornamenti, aut materiæ denique fuit nummis idoneæ conficiundis, omnia pariter ignibus conflabantur. Quæ res imprimis animos multitudinis exulcerauit, quaſique luctum publicum effecit, quum citra pugnam atque arma quaſi oppugnationi eſſe vrbs obnoxia videretur, ſic vt quidam è populo contrà reſiſtere, templáque auſi tueri, etiam cadere ante aras deorum immortaliũ, quàm ſpectare patriæ ſpolia, præoptauerint. Hinc itaque potiſſimùm per vrbes atque nationes popularium animi intumuerant, ac nec milites quoque ſatis æquo animo ferebant, exprobrantibus inuidioſè conſanguineis atque domeſticis, & ipſorum culpa talia patrare Maximinum dictitantibus. Huiuſcemodi igitur cauſæ minimè profectò leues ad odium ac defectionem populos proritabant. Cæterùm votis tantummodo agebant, læſa implorantes numina, nullo ſcilicet audente profiteri ſe vindicem, donec exacto imperii triennio, exigua leuíq; occaſione (vt ſunt lubricæ tyrannorum res) primò arma ſumpſerunt rebellarúntque Afri tali cauſa: Procurator erat quidam Carthagini, cui nihil ad extremam vel aſperitatem vel ſæuitiam deerat. Is damnandis iudicio hominibus, exigendiſque pecuniis, fauorem principis aucupabatur. ſiquidem Maximinus, quos ſibi factos cognoſcebat, eos potiſſimùm diligere conſueuerat. Quicunque igitur fiſci rem curabant, ſi modò viri probi forent, (quod perrarò eueniebat) aut procuratione exciderant, aut præſenti periculo conterriti, gnarique illius auaritiæ, quanuis inuiti, cæteros imitabantur. Quapropter Africæ procurator, cum pleraque alia violenter factitabat, tum ab adoleſcẽtibus quibuſdam nobilibus atque opulentis damnatione circunuentis, ſtatim exigere pecunias intenderat, patrimonióque illos & auitis bonis exuere. Quibus rebus exacerbati adoleſcentes, pecuniam quidẽ ſe daturos pollicentur, petito trium dierum

A ſpatio:conſpirantéſque interim in vnum, quicunq; graue aliquid vel paſſi fuerant, vel paſſuros metuebant, iubent nocte ex agris iuuentutem cum fuſtibus ac ſecuribus adeſſe. Illi dominorum imperia exequentes, venere ante lucem vniuerſi in vrbem, celantes ſub veſtibus arma quæ cuique tumultuaria ſe obtulerant. Magna verò vis mortalium confluxere, ſiquidem fœcundiſſima hominum Africa, plurimos tunc etiam agrorum cultores habebat. Vt autem dies iam illuxit, iubent adoleſcentes ponè ſequi ſeruorum ſuorum gregem, tanquam ſi

B è reliqua eſſent populi multitudine, neque tamen arma proferre, prius, aut vim facere, quàm vbi aliquos aut è militibus aut è populo viderint irruere contra ſe, atque ire vltum facinus quod geſturi mox eſſent. Ipſi reconditis intra ſinum pugionibus, adeunt procuratorem, tanquam cum eo de perſoluendis pecuniis acturi, continuóque nihil tale ſuſpicantem neci dedunt. Ibi exertantibus gladios illius militibus, atque ire vltum volentibus, repentè agreſtes cum fuſtibus ac ſecuribus occurrũt, fortitérque pro dominis pugnantes, facilè o-

C mnes in fugam verterunt. Ad hunc modum negotio ſuccedente, iuuenes deſperatis ſemel rebus, vnam ſibi reliquam ſalutem fore arbitrati, ſi patratum nuper facinus maiore aliquo facinore cumularent, ſtatuunt in cõmunionem periculi rectorem prouinciæ aſſumere, ac populos ad defectionem ſolicitare, quod optari iam pridem ab vniuerſis cognouerant Maximini odio, ſed metu prohiberi. Igitur cum omni multitudine nocte intempeſta domum procõſulis petunt. Is Gordianus fuit, proconſulatum ſortitus eum, quũ annum ageret circiter

D octogeſimum: multarúmq; antè prouinciarũ fuerat rector, atq; in maximis ſpectatus negotiis. Quocirca facilè ſuſceptum iri ab illo imperium exiſtimabãt, quaſi faſtigium aliquod ſuperiorum dignitatum: ſenatuique & populo Romano gratum futurum principem, qui præterquam quòd erat illuſtri ortus genere, etiã per honores plurimos, quaſi per gradus quoſdam ad imperii culmen aſcendiſſet. Euenit autem, vt quo die hæc agebantur, domi Gordianus reſideret, dilatis laboribus omnique

actu rerum ſuſpenſo. Igitur adoleſcẽtes cum gladiis magna ſtipante multitudine, proturbatis ianitoribus, impetum in ædes faciunt, cúmque ſupra grabbatum requieſcentem offendunt, circunfuſique, ſenẽ purpura induunt atque auguſtalibus honoribus conſalutant. Ille re ſubita exterritus, inſidiáſque & dolum in ſe compoſitum ratus, deiicit humi ſe ex grabbato, obſecrans parcerent ſeni à quo nihil iniuriarum accepiſſent, fidémque principi & beneuolentiam ſeruarent. Inſtantibus autem illis, ac nudos manu gladios tenentibus, quum partim metu, partim ignoratione, haudquaquam ſciret Gordianus quid ſibi ea res vellet, quæque ſubitæ fortunæ cauſa foret, vnus è numero adoleſcentium, qui & nobilitate & facundia cæteros anteiret, reliquis tacere & pauliſper quieſcere iuſſis, dextra capulum tenens, in hanc ſententiam verba fecit, E DVOBVS periculis, quorum alterum præſens manifeſtúmque, alterum futurum forſitan dubiique euentus, eligendum tibi hodie alterutrum eſt, vt aut nos téque vnà ſerues, & ſpem meliorem qua omnes freti ſumus amplectaris, aut iamiam noſtris manibus intereas. Quòd ſi potiora malueris, multa ad ſpem bona viatica ſunt: quippe inuiſum omnibus Maximinum, peſtémque illam crudeliſſimæ tyrannidis tolles, vitámque antehac præclarè tibi actam, illuſtri gloria cumulabis: maximóſque à ſenatu populóque Rom. honores ac ſempiternã laudem nanciſceris. Sin verò abnueris, ac nobiſcum conſpirare pernegaueris, iamiam te hic obtruncabimus, atque ipſi quoque (ſi oportuerit) occiſo tibi immoriemur. Maius nanq; facinus auſi ſumus quàm vt ſalui eſſe citra deſperationem poſſimus. Iacet enim tyrãnidis miniſter, luitq; pœnas crudelitatis, noſtris nunc nuper manibus interemptus. Quapropter ſi conſenſeris nobiſcum, atque in partem periculorum acceſſeris, cum ipſe honorem imperii cõſequeris, tum quod nos facinus perpetrauimus, laude quàm ſupplicio dignum reputabitur. Dum hæc loquitur adoleſcens, impatiens moræ cætera multitudo, quum quidẽ eòdẽ iam ciuitas vniuerſa, re vulgata, concurriſſet, Gordianum vnanimes auguſtũ appellant.

A Ille quanuis recuſaret ac ſenectutem obtéderet, tamen ſuapte natura gloriæ auidior, haud ægrè tandem honorem ſuſcepit, malens futurũ dein quàm præſens iam periculum ſubire: ſimul ætate iam exacta minimè recuſandum putabat, quin (ſi ita res poſceret) etiã imperatoriis honoribus immoreretur. Igitur ſtatim tumultuari omnis Africa, ſublatíſque Maximini honoribus ciuitates pleræque imagines Gordiani, ac ſtatuas ponere. Sed eũ quoque à ſe cognominarunt Africanum: nam qui ad meridiem Libyes habitant, Afri Romana voce nuncu-
B pantur. At Gordianus aliquot dies Thyſtri cómoratus, qua in vrbe hæc acta fuerant, nomen imperatoris iam cultúmque gerens, Carthaginem proficiſcitur, vt in ciuitate maxima celeberrimáq; omnia quaſi Romæ agitarentur. Siquidem vrbs illa, vel opibus, vel populi frequentia, vel magnitudine tantùm Romæ concedens, cum Alexandri vrbe AEgyptiaca de ſecunda palma cõtendit. Sequebatur autem ipſum principalis pompa omnis, militéſque quicunque aderant, iuuenéſque vrbani procera ſtatura, ad eorum ſimilitudinem qui Romæ
C imperatorem comitantur, virgæ item laureatæ, quo inſigni principes à priuatis dignoſcũtur. Prætereáque ignis de more præferebatur, vt ſpeciem fortunámque exiguũ ſanè ad tempus Romanæ ciuitatis Carthago repræſentaret. Cæterùm Gordianus literas complures ad primum quenque Romam miſſitabat, atque ad proceres ſenatus, quorum erant ei permulti amici ac neceſſarii. Scripſit itẽ publicè ad S. P. Q. R. ſignificans Afrorum erga ſe conſenſum, ſimúlque accuſans Maximini crudelitatem, quam eſſe omnibus magnopere inuiſam ſentie-
D bat. Ipſe omnem præ ſe manſuetudinem ferebat. Nam & delatores omnes exilio affecit, & iis qui parum iuſto iudicio damnati fuerant, iterum defendendi ſui poteſtatem indulſit: quin exules quoque in patriam reſtituebat, ac militibus plura ſe quàm quiſquam antea, largiturum, populóque ingens daturum congiarium pollicebatur. Idem præfectum quoque prætorii Vitalianũ, ferum crudelémque hominem, clariſſimum deuotiſſimúmque Maximino, in ipſa vrbe curauit interimendũ.

Siquidem ſuſpectans, ne ille ſuis inceptis fortiter reſi- A
ſtendo, cæteros quoque metu perterritos à ſe auerteret, mittit prouinciæ quæſtorem adoleſcentem audaciſſimum, corpore validum atque ætate florentem, promptúmq; ad omne periculum pro ſe ſuſcipiendũ, traditis centurionibus ac militibus nonnullis. cui etiã literas dedit obſignatas duplicibus tabellis, per quas arcana occultáq; negotia ſignificare imperatores conſueuerunt. Iubet itaq; illos intrare vrbem ante lucem, ac dum adhuc in actibus occupatus eſſet Vitalianus, accedere ad eum intra cellulam, vbi res ſecretas atq; arcanas ad ſalu- B
tem principis pertinentes ſcrutari atque inquirere conſueuerat, habere ſe ad eum literas arcanas à Maximino dicentes, ac velle etiam remotis arbitris, de rebus ad ſecuritatem imperatoris ſpectantibus cum illo colloqui, ac mandata principis exponere: dein ſignis agnoſcendis occupatum, pugionibus quos in ſinu occultos haberent, de improuiſo confoderent. Quæ ſcilicet omnia ex ſententia ſucceſſerũt. Etenim ante lucem, quo tempore prodire illi mos fuerat, inueniũt hominem penè ſolum, paucis tantùm circunſtantibus: quippe alii nondum ve- C
nerant, alii ſalutato abierant priuſquam diluceſceret. Igitur vacante illo, ac paucis duntaxat ante cellulam iacentis, vbi quæ ſuprà diximus, nuntiauerunt, facilè ſcilicet intromiſſi ſunt: porrectiſque epiſtolis, contemplantem eum ſigna diligentius, prolatis pugionibus confodiunt, nudóſque eos manibus præ ſe tenentes proſiliunt, omnibus loco cedentibus. Nam id Maximini factum imperio putabant: quando idem ſæpenumero etiam in eos facere conſueuerat qui antea ipſi chariſſimi videbantur. Dein vadentes media ſacra via, propo- D
nunt epiſtolam Gordiani ad populum, literáſque item ab illo conſulibus ipſis cæteriſque reddunt, vulgata etiam fama interfecti Maximini. Quod vbi auditum eſt, ſtatim vniuerſus populus diſcurrere vndique, furenti ſimilis. Nam etſi vbique vulgus ſemper ad res nouas leuiſſimum, tamen Romana plebs imprimis, quæ ex magna variáque etiam peregrinorum multitudine cõſtat, longè cæteris mobilior eſt. Igitur ſtatuæ atque imagines

A Maximini, cæteríque honores ſtatim conuulſi, clauſúmque antea formidine odium, licentia iam & poteſtate adepta, nullo prohibente effundebát. Quare ſenatus quoque frequens, etſi de Maximino certi nihil habebat, ex præſenti fortuna rem coniectans, abolitis illius honoribus, Gordianum filiúmq; ipſius auguſtos declarauerunt: ſtatímque delatores atque accuſatores vniuerſi, aut effugerunt, aut ab iis quos offenderant, occidebantur. Procuratores autem, & qui ius in illius crudelitatis miniſterium dicebant, tracti à plebe ſunt, abiectíq;
B in cloacas. Multi item inſontes occiſi. Nam & creditorem ſuum quiſque, & aduerſarium in forenſibus cauſis, & vt quenque aliquis leuiſſima de cauſa oderat, impetu in domum facto, boníſque direptis trucidabant. Ita ſub ſpecie libertatis paciſque prætextu, ciuilis belli facinora edebantur. quin præfectum quoque vrbi Sabinum, prohibere talia conantem, fuſte capiti illiſo mactauerũt. hæc igitur populus agitabat. Enimuero ſenatus quando iam ſemel periculum ſubierat, metu Maximini nihil ſibi ad ſolicitandas ad defectionem prouincias reliqui fa-
C ciebat. Quocirca legationes vndique ad rectores prouinciarum mittebantur, electis è ſenatorio equeſtrique ordine clariſſimis hominibus, cũ literis quibus ſenatus populíque Romani mens exponebatur, qui procuratores ipſos hortarentur, vti communem patriam capeſſerent, curiámque Romanam tuerẽtur, perſuaderéntque nationibus vt in fide populi Romani perſeuerarent, cuius proprium antiquitus imperiũ foret, veterrimúmque cum illis amicitiæ ius à maioribus inſtitutũ. Quocirca plerique legatis benignè exceptis, populos ad de-
D fectionem perpulerunt. quod ſcilicet pronum fuit: adeo incredibili apud omnes odio Maximinus laborabat. Igitur omnibus quicunque apud ipſos magiſtratum gerentes cum Maximino ſentiebant, repentè ad vnum occiſis, ipſi vniuerſi ad Romanos defecerunt. Pauci tamen inuenti qui legatos ad ſe miſſos interficerent, aut ad ipſum mitterent, adhibitis cuſtodibus, qui deinde omnes exquiſitiſſimis à Maximino ſuppliciis affecti ſunt. Hæc mẽs Romanæ ciuitatis, hic animus fuit. Quæ poſt-

quam Maximino nuntiata ſunt, quanquam triſtis ac ſolicitus, tamen illa ſe contemnere ſimulabat. ac primò quidem alteróq; die domi quietus, ad amicos de eo negotio retulit. Cæterùm exercitus omnis cunctique eius regionis mortales, etſi rem omnem intellexerant, intumuerántq; animis audacia rerum tantarum ac nouitate: tamen pro ſe quiſque tacebant, ac ſe ignorare omnia ſimulabãt: quippe tantus erat Maximini metus vt nihil illum planè lateret, omniúmque non ſolùm verba, ſed nutus quoque ſpeciémque oris obſeruaret. Tertio verò die conuocatis in campũ ante vrbem militibus ſuis, Maximinus, tribunal inſcendit, atque ex libello orationem ab amicis compoſitam, in hanc ſententiam recitauit, SCIO me vobis incredibilia nouáq; dicturum, ſed (vt ego exiſtimo) nõ tam admiratione quàm riſu digna. Arma vobis veſtræque virtuti non Germani inferunt ſæpe deuicti, non Sarmatæ, qui de pace nobis quotidie ſupplicant: Perſæ item, qui olim Meſopotamiam peruagabantur, nunc ſuas intra ſedes quieſcere boni cõſulunt, cum gloria in armis veſtra, tum rerum à me geſtarum periculo edocti, quæ iam tũ illis innotuerunt quũ tuenti ripas exercitui præfuimus. Verùm (nequid magis ridiculum dixerim) Carthaginienſes inſaniunt, atque ſene infeliciſſimo & extremo iam ætatis delirante, dubium ſuaſo an coacto, quaſi aliqua in pompa ludunt principatum. Quo enim freti exercitu, quum apud eos proconſulis miniſterio lictores ſatisfaciant? Quibus porrò vſuri armis, vbi præter lanceas exiguas ad feras excipiendas, nihil ſit telorum, próque bellicis exercitationibus chori tantùm dictáque procacia, & numeri quidam vſurpentur? Neque verò vos perterrefecerint quæ facta in vrbe nuntiantur: nempe Vitalianus per dolum fraudémque occiſus eſt. Quàm autem leue inſtabiléque ſit Romani populi ingenium, quàm prompta clamorum tenus audacia, notiſſimũ ſcilicet vobis eſt. Si duos modò tréſue armatos conſpexerint, trudentes alter alterum, & proculcantes, ac ſuum quiſque periculum fugitãtes, publicum neglectui habent. Quòd ſiquis vobis etiã quæ acta in ſenatu ſunt, renuntiauit, non eſt profectò quòd

A miremini noſtram illis continentiam duriorem videri, atque ob id morum congruentiam vitámque illius luxurioſam nobis anteferri: quippe apud illos fortiſſima quæque ac grauiſſima pro aſperrimis, diſſoluta atque ebacchantia pro mitibus voluptariiſque habētur. Quocirca noſtrum quidem imperium, quoniam induſtrium atque moderatum, reformidant, Gordiani delectantur nomine, cuius infamia vitæ non vos præterit. Igitur aduerſus hos atque huiuſcemodi homines bellum vobis eſt milites, ſi tamen id bellum appellandum. Nam vt

B mihi quidem atque adeo cæteris omnibus videtur, non prius Italiam attigerimus, quàm illorum maxima pars ramos ſupplices liberóſque ſuos præferentes, noſtris ſe pedibus aduoluent, aut formidine degeneri fugam facient, vt mihi liberum ſit bona illorum vobis cōtribuere, quibus in perpetuum perfruamini. Hæc quum dixiſſet, ac multa in ciuitatem ſenatúmque vniuerſum interpellatim probra ieciſſet, manuúmque geſtibus minabundus, trucíque vultu nutúque oris quaſi præſentibus iraſcens, profectionem in Italiam edicit. Diuiſóque

C inter milites ingenti ſtipendio, vno tantùm die interiecto facere iter incepit, magnum ſecum exercitum atque vniuerſas adducens Romanas copias. Sequebatur eundem etiam Germanorum haudquaquam negligendus numerus, quos vel armis ſubegerat, vel in amicitiā ſocietatémque adſciuerat. Præterea machinæ & bellica inſtrumenta, quæque alia aduerſus barbaros comparauerat. Cæterùm tardiùs iter faciebat, ob vehicula réſque alias vſui neceſſarias quæ vndique importabātur. Nam quum repentinum id illi iter obueniſſet, non cuiuſquam

D prouidentia (vt conſueuerat) ſed tumultuario ac feſtinato miniſterio, quæ erant militibus neceſſaria colligebātur. Igitur præmittere Pannoniorum cohortes decreuit, quibus fretus maximè erat, quæque primæ imperatorē conſalutauerant, atque vltrò etiā pro illius ſalute omne periculum depoſcebant. Iis igitur imperauit vt cæteras copias præcederent, ac regiones occuparēt Italiæ. Dum in itinere Maximinus eſt, res interea Carthagini præter ſpem magnopere ſucceſſerunt. Erat enim Capellianus

quidam ſenatorii ordinis vir, procuratòr Mauritaniæ A Romanis ſubiectæ, quæ ab ipſis Numidia appellatur. Ea gens munita exercitibus fuerat, à quibus barbarorum incurſus ac populationes cohercerentur. Quare haud cõtemnendam militum manum circa ſe habebat. Cum hoc igitur Capelliano veteres Gordiano ſimultates, ex forenſi quadam diſceptatione intercelſerant: quocirca nomen adeptus imperatoris, ſucceſſorem illi miſit, atq; abſcedere prouincia imperauit. Ille ea re indignatus, ac principi ſuo deuotus, à quo magiſtratum quoque eum accepiſſet, omni coacto exercitu, quum quidem fidem B tueri ac iuſiurandum perſuaſiſſet, Carthaginem contẽdit, maximas valentiſſimáſque copias ſecum adducens, viróſque cum ætate florentes, tum omni armorum genere inſtructos peritóſque rei militaris, atque ex conſuetudine præliorum aduerſus barbaros magnopere ad pugnandum paratos. Vt verò nuntiatum Gordiano eſt aduentare ad vrbem Capellianum, & ipſe affectus eſt extrema formidine, & perterriti Carthaginienſes vniuerſi, qui ſcilicet in turba potius quàm in exercitus aliquo ordine, collocata victoriæ ſpe, cuncti pariter vrbe C effunduntur obuiam Capelliano. Cæterùm ſenex Gordianus (vt quidam perhibent) ſimul atque ille Carthaginem attigit, deſperatis rebus, quòd Maximino vires ingentes, nullas in Africa copias eſſe videbat, laqueo ſe ſuſpendit. Sed occultata illius nece, filium ſibi ducem multitudo elegit. Ita ventum ad manus eſt. Erant autem numero quidem plures Carthaginienſes, ſed inordinati ac rerum bellicarum imperiti, quippe in altiſſima pace educati, feſtíſque & deliciis emolliti, nudíque armis omníque bellico inſtrumento. Nam domo quiſque pu D gionem aut ſecurem aut venabulum, aut item præuſtas ſudes, vt quiſque poterat acuminatas, ad tuendum corpus extulerãt. Contrà Numidæ, iaculatores optimi, atque equitandi peritiſſimi ſic vt equos etiam infrenos virga tantùm currentes moderentur. Quocirca facilè Carthaginienſium plebs in fugam verſa: ſiquidem haud ferentes illorum impetum, omnes abiectis armis conſertim effugerunt, trudentéſque inter ſe & proculcãtes,

A multo ſanè plures ipſi inuicem affligebantur quàm cædebantur ab hoſtibus. Hîc & Gordiani filius cecidit, & quicunque eum ſequuti, ſic vt præ multitudine interfectorum, neq; diſcerni ad ſepulturam funera potuerint, neque adoleſcentis Gordiani cadauer inueniretur. Etenim ex tanta copia fugientium pauci duntaxat vrbem ingreſſi, coniectíque in latebras euaſerāt: cæteri ad portas conferti, ac pro ſe quiſque intrare primi vrbem feſtinabundi, ab iaculatoribus Numidis, cæteríſque armatis militibus contrucidabantur, maximo fœminarum B puerorúmque eiulatu, quorum ante oculos chariſſima pignora occidebantur. Sunt qui perhibeant, vt primùm Gordiano, qui propter ſenium domi ſe continuerat, nuntiatum ſit Capellianum iam in vrbem perueniſſe, deplorata ſalute, intra cubiculum ſe quaſi dormiturum recepiſſe, collóque zonæ inſerto, qua præcinctus fuerat, ſibi mortem conſciuiſſe. Hæc finis Gordiani fuit, felicis anteacta vita, atque in quadam principatus imagine extincti. Sed enim Capellianus Carthaginem ingreſſus, præcipuum quenque ex iis qui è pugna ſuperauerant, C neci dedidit: ac neque à templis deſpoliandis, neque à publicis priuatíſque pecuniis diripiendis abſtinuit. aditíſque vrbibus reliquis, quæcunque honores Maximini ſuſtuliſſent, in his præſtantiſſimum quenque morte, cæteros ſupplicio afficiebat: agros autem vicóſque concremandos militibus tradebat, prætextu quidem vlciſcendi Maximinum: cæterùm clanculum militum ſibi animos cōcilians, vt ſicubi res à Maximino titubaſſent, ipſe ad occupandum principatum beneuolis militibus vteretur. Ita ſe videlicet res in Africa habebant. Poſtea D verò quàm Romæ audita ſenis Gordiani mors eſt, ingens perturbatio ſenatum populúmque Romanum, ingénſque terror inuaſit, extincto in quem vnum ſpes omnes ſuas collocauerant. Neque enim illos prætcribat, nemini iam parſurum Maximinum, cum ſponte alienum ab ipſis atque hoſtili animo, tum iuſtis etiam cauſis, & profeſſo quaſi odio ſuccenſentem. Itaq; frequentes in vnum conuenere, ac de toto negotio deliberātes, quādo ſemel in periculum venerant, bellum comparare

decreuerunt, duobus electis imperatoribus qui Remp. A pari poteſtate adminiſtrarent,ne rurſus principatus autoritas in tyrannidem proueheretur. Conuenerunt igitur non quidem in curiam quò antea conſueuerant,ſed in templum Capitolini Iouis,quod in arce ſumma præcipuæ venerationis Romani habent: ibi clauſis foribus ſoli quaſi teſte & cóſeſſore atque adeo rerum omnium inſpectore deo, ſelectis qui ætate ac dignitate cæteros anteirent, de quibus ſuffragia ferrentur, duo ex omni numero, Maximus atque Balbinus plurimis ſuffragantibus imperatores creati. Horum Maximus cum ſæpe B exercitibus præfuerat,tum præfectura vrbis egregiè geſta maximam ingenii prouidentiæque, præterea vitæ continentis opinionemvulgò de ſe præbuerat:Balbinus autem patritii generis homo, conſulatu iterum geſto, multíſq; prouinciis ſine vlla querela adminiſtratis, morum ſimplicior habebatur. Ita creati principes auguſtíque appellati,ac ſenatuſconſulto omnibus imperatoriis honoribus affecti ſunt.Dum hæc aguntur in Capitolio, interea pop.Rom. incertú ſubiiciétibus Gordiani amicis ac neceſſariis, an tantùm rumoribus exciti, facto ad C portas concurſu, viam qua itur in Capitolium, totam conferta multitudine occupauerant, lapidéſque & fuſtes ingerentes, rebus in Capitolio actis aduerſabãtur, ac Maximum imprimis recuſantes, ſeueriorem ſcilicet quàm vt eum lenis multitudo facilè pateretur.Quapropter eo maximè offendebantur, clamantes identidem ac minitantes vtrunque ſe cófeſtim occiſuros.Nam ipſi ex Gordiani genere principem ſibi depoſcebant, vt in familia nominéque eo nomen imperatoriú remaneret. Balbinus autem ac Maximus equeſtris ordinis iuuentu- D te, atque vrbanis militibus cum gladiis vndique ſtipati, egredi Capitolio conabantur, ſed lapidibus ac fuſtibus coherciti,donec ſubiiciẽte neſcio quo,ad hunc modum populo impoſuerút: Erat puer quidam infans adhuc ex Gordiani filia natus, nomen aui referens. Hunc igitur ſubmiſſis quibuſdã afferri ad ſe iuſſerunt:qui quum domi eum ludibundum offendiſſent, impoſitum in humeros per mediã ferebant multitudinem, plebi oſtẽtantes,

A ac nepotulum Gordiani dictitantes vocantéſque eum nominatim, quoad in Capitolium pertulerunt, populo ſubinde acclamante & conſpergente puerũ frondibus. Quum itaque Senatus cæſarem illum declaraſſet, quãdo adhuc per ætatem rempub. gerere non poterat, & iræ multitudinis reſederãt, paſſi videlicet ſunt in aulam palatinam ſenes imperatores commigrare. Sed incidit per eos dies ciuitati Rom. funeſta calamitas, orta de nimia duorum ſenatorum audacia. Nam quum ſenatus haberetur de publicis negotiis, duo ex militibus Maxi-
B mini quos in caſtris reliquerat, emeritæ iam ætatis, ad fores curiæ acceſſerunt exploratum quæ gererentur, inermes videlicet, tantúmque ſubarmalibus & ſagis induti. Conſtiterant autem pariter cum reliqua multitudine, ſed cæteris ante fores præſtolantibus, duo tréſue ad ſummam curioſiores audiendi, curiam ingreſſi, ſic vt vltra aram quoque Victoriæ penetrarent. hîc ſenator quidam depoſito nuper conſulatu, Gallicanus nomine, ac genere Carthaginienſis, altérq; item prætorius Mæcenas, nihil tale expectantes milites, manúſque adhuc
C ſub ſagulis habentes, repentè adactis in corda pugionibus interficiunt. Etenim omnis ſenatus ob recentem ſeditionem tumultúmque ſuperiorem, alii propalam, pars clanculum gladios gerebant, quibus ſuam quiſque ſalutem ab inimicorum inſidiis tuerentur. Ita cæſi milites, quòd ſe de improuiſo defendere haud quiuerant, proſtrati ante altaria iacebant. Quo viſo, cæteri confeſtim expauefacti commilitonum interitu, ſimul populi concurſum formidantes, quòd erant inermes, fugam arripuere. Cæterùm Gallicanus raptim ſe curia in mediam
D multitudinem proripiens, gladiúmque & manum ſtillantem ſanguine oſtentans, ad perſequendos occidendóſque ſenatus populique Romani hoſtes, amicos ſocióſque Maximini, vulgus adhortabatur. Quibus rebus inducta plebs, Gallicanum fauſtis excipit acclamationibus, militéſque lapidibus inceſſit, quatenus licuit perſequuta. Cæterùm quum ſe illi in caſtra recepiſſent, paucis tantummodo vulneratis, clauſis portis, armíſque arreptis, caſtrorum mœnia defenſabant. Verùm Gallica-

nus(quando ſemel tantum facinus auſus fuerat)bellum protinus ciuile atque omnibus pernicioſum ſuſcitauit. quippe iuſſis effringi publicis armamentariis, in quibus pompæ magis inſtrumenta quàm belli aſſeruabantur, vnde ſibi quiſque munimentum corporis accommodaret, apertíſque item gladiatorũ ludis, atque vnoquoq; propriis armis ornato, præterea cunctis, quæcunque intra domos aut officinas eſſent, haſtis, gladiis ac ſecuribus direptis, quum quicquid occurrerat, furor in arma conuerteret, ſtatim omnes conferti conglobatíque ad caſtra contenderunt, ac velut vrbem aliquam expugnaturi, murum ipſum portáſque circunſederunt. Cæterùm milites, vtpote pugnandi peritiſſimi, pinnis ſeſe murorum clipeíſque protegentes, ſagittarum iactu crebro ac prælongis contis multitudinem repellebant. Poſtremò quum iam defatigato populo ſauciiſque magna ex parte gladiatoribus, atque in veſperam vergente die, regredi in vrbem decreuiſſent, conſpicati milites ſecuritatem abeuntium (quippe minimè auſuros putabant Romani, adeo paucos aduerſus tantam multitudinem caſtris eruptionem facere) cõfeſtim vniuerſi ſeſe portis patentibus in vulgus illud hominum concitauere. Ibi gladiatores ad vnum cæſi, magnáque pars populi colliſa. Quo facto, quum haud procul caſtris receſſiſſent, rurſum ſeſe intra munimenta receperunt. Hinc igitur maior ſenatui populóq; Romano indignatio oborta. quare duces ex Italia omni probatiſſimum quenque delegerunt, iuuentutémque omnem collectam in vnum, ſubitariis armis ac tumultuariis adornarunt. Horum potiſſimam partem ſecum Maximus eduxit, vt aduerſus Maximinũ præliaretur: reliqui ad vrbis cuſtodiam tutelámque relicti. Interea quotidie ad muros caſtrorum dimicabatur, ſed profectu nullo, defenſantibus ſupernè militibus, ictámque & ſauciam multitudinem fœdè repellentibus. At Balbinus domi ſe continens, populo per edictum ſupplicabat vt in gratiam cum militibus rediret, quibus etiam omnium quæ patrauerant, obliuionem atque impunitatem pollicebatur. Sed neutris id perſuaſum, gliſcente in dies malo, ac populo indignante quòd tanta

A multitudo tam paucis contemptui foret: contrà militibus ægerrimè ferentibus, ea ſe à Romanis paſſos quæ vix vnquam à barbaris expectaſſent. Poſtremò quando oppugnatio parum procedebat, viſum ducibus interuertere omnes riuos qui in caſtra peruenirent, vt milites aquarum penuria ſitíque conficerent. Igitur abſcindēdo obſtruendóque, cunctos è caſtris aquarum riuos auertebant. Sed enim intellecto periculo milites ac rebus deſperatis, erumpunt vniuerſi patentibus portis, congreſſique multitudinem fugientem in vrbem vſq; perB ſequuntur. Sed vbi iam ſtatario illo certamine plebs inferior intra domos ſe receperat, ác tegularum lapidúmque & teſtarum iactibus deſuper vrgere ceperat milites, haud auſi illi ignota ædificia ſubire, clauſis etiam domibus & tabernis, ignem ianuis ac ligneis ædificiorum proiecturis, quales in vrbe plurimæ ſunt, ilico admouerunt. Quo factum eſt vt partim crebritate inſularum, partim lignea materia, bona pars vrbis conflagrauerit: multíq; ex opulentis pauperes facti, maximis atq; egregiis amiſſis poſſeſſionibus, vel prouentu vberrimis, vel C ſplendore ipſo & varietate pretioſis. Neque verò pauci extincti mortales, quòd ianuis igne occupatis, proripere ſe domo copia non fuerat. Bonáque diuitum direpta penitus, immiſcente ſe militibus ſtudio rapiendi facinoroſiſſimo quoque & tenui plebecula. Sed adeo peruagatum longè latéque incendium eſt vt plus multo conſumpſerit quàm quantum ſpatii maxima quæque vrbs ædificiis occupet. Dum hæc Romæ geruntur, interea Maximinus confecto itinere Italiam attigerat, ac ſacrificato ad aras quæ in finibus ipſis erectæ ſunt, pergit iter D facere, iuſſis arma tenere, atque inſtructa acie progredi militibus. Sed quum & Africæ defectionem, & Romæ bellum ciuile, præteréaque res à Maximino geſtas itérque eius hactenus conſcripſerimus, reliqua deinceps explicabuntur.

HERODIANI LIBER octauus.

QVAE poſt interitum Gordiani geſſerit Maximinus, itérque eius in Italiam, prætereáque Africæ defectionem, & in vrbe ipſa populi ac militum ſeditiones, ſuperiore volumine recenſuimus. Enimuero Maximinus poſteaquam ad Italiæ fines peruenit, præmiſſis exploratoribus qui ſpecularentur an vllæ in Alpium conuallibus & denſiſſimis ſyluis inſidiæ deliteſcerent, ipſe in planum deductis militibus, iubet armatorum acies quadrato agmine incedere, vt ab iis quamplurimum campi occuparetur: A
cunctiſque in medium coactis impedimentis, ipſe cum ſuis ſtipatoribus veluti ſubſidio ſequebatur, alis vtrinque diſcurrentibus cataphractorũ equitum, Mauríſque iaculatoribus, ſagittariiſq; ex oriente & equitatu Germanorum, quos auxiliares aſciuerat, quóſque etiã præcipuè opponere hoſtibus conſueuerat, vt primos videlicet impetus exciperent, feroces audacéſq; initio pugnæ viri, ſimul vt (ſi in diſcrimen veniretur) vilis potiſſimùm barbaria illa periclitaretur. Sed vbi totam planitiem ſeruatis ordinibus tranſmiſerunt, ad Italiæ vrbem peruentum eſt, quæ Ema à cultoribus vocatur. Ea ſita eſt B
in extrema planitie ad Alpium radices, vbi ſpeculatores atque exploratores exercitus narrant Maximino vacuã relictam vrbem, aufugiſſe omnes incolas, templorum etiam ac domorum ianuis incendio conſumptis, atque omnibus quæ vel in vrbe vel in agris fuerant exportatis atque igni corruptis, nihil aut iumentis aut hominibus alimentorum relictum. Quæ res grata imprimis Maximino fuit, quòd idẽ cæteros quoque populos ſuo quenque metu facturos arbitrabatur: contrà milites indignè tulerunt, quòd ab initio ſtatim fame laborarent. C
Quúmque noctem exegiſſent, partim intra patentes communéſq; omnibus domos, partim in planitie ipſa, D

A ſtatim ſole oriente, ad Alpes acceſſerunt. Hi ſunt longiſſimi quidam montes, vice murorum Italiæ circundati, adeo in altum editi vt etiam ſuperare nubes videantur, itáque in longum porrecti vt vniuerſam Italiam comprehendant, læua ad Tyrrhenum pelagus, dextra ad Ionium vſque pertingentes, denſis vbique nemoribus infeſſi, atque anguſtiſſimis callibus & rupium prærupta altitudine, ſcopulorúmque aſperitate vix peruii, nonnullis tamen quaſi ſemitis magno veterum Italorum labore manufactis. Quapropter ingens tranſiturum illac B exercitum formido tenebat, ſperantem ſumma iuga teneri iam ab hoſte, nullóſque non obſtructos exitus ad ſe prohibendos. Neque is metus de nihilo erat, locorum naturam contemplantibus. Poſtea verò quàm ſine vllo impedimēto, ſuperatis Alpibus in caſtra deſcenderant, læti ſcilicet omnes inſtauratis animis vitulabantur, nihilque non ſibi ex ſententia ceſſurum Maximinus arbitrabatur, ne locorum quidem difficultati fidentibus Italis, intra quas latitare ipſi, & ſaluti ſuæ conſulere, prætereáque inſidiari hoſtibus, ac locis supernè imminenti- C bus pugnam capeſſere potuiſſent. Sed vbi planitiem attigerunt, nuntiāt exploratores maximam Italiæ vrbem Aquileiam portas occluſiſſe, Pannoniorum acies quæ præiuerant, acriter murum oppugnaſſe. Cæterùm tentata re ſæpe omnes incaſſum conatus euaſiſſe. Itaq. iam defatigatos recedere, lapidibus ſcilicet & haſtis magnáque ſagittarum vi deſuper ingruentibus. At Maximinus iratus Pannoniis, quaſi parum impigrè præliatis, ipſe cum exercitu reliquo accelerabat, ſperans nullo negotio ſe illius vrbis potiturum. Sed Aquileia prius quoque D (vt erat ingēns vrbis eius magnitudo) populo abundabat: & velut Italiæ quoddam emporium ad mare ſita, quaſique terminus Illyriæ, copiam rerum è continenti per terram fluuióſque conuectam nauigantibus ſuggerebat: & ab ipſo mari res ad vſum eorum qui continentem colūt, neceſſarias videlicet ſuperioribus terris propter hyemis aſperitatem minus feracibus, maximè tamen vinum, cuius in ipſa regione maximus prouentus eſt, vicinis gentibus ne vitem quidem habentibus, affatim

tim ſuppeditabat. Ex quo factum vti ſuper ciuium ingẽtem numerum, etiam magna vis hoſpitum ac mercatorum eam vrbem frequentaret. Enimuero tunc etiã aũcta multitudo, confluentibus illuc ex agris quicunque oppidulis vicíſque circà relictis fidebant vrbis magnitudini, ac vetuſtis mœnibus dirutis quidem antea magna ex parte. Quippe in tanta Romanorum potentia, neque murorum neque armorum Italiæ ciuitates indigebant, pacem altiſſimam agitantes, atque in participatum reip. aſcitæ. Sed tunc vrgente videlicet neceſſitate, renouatis inſtauratíſque mœnibus, præterea turribus ac propugnaculis excitatis, totáque vrbe ad eum modũ communita, clauſiſque portis, noctem diémq; vniuerſi pro muro ſtantes, hoſtem fortiſſimè propulſabant. Duces erant ſumma poteſtate duo conſulares viri lecti à ſenatu, Criſpinus ac Menephilus. Hi maxima diligentia procurauerant vti neceſſaria quæque in vrbem importarentur, ſic vt diuturnior quoque ſuſtineri oppugnatio potuerit. Erat item in vrbe magna aquarum abundãtia, partim ex puteis ſanè frequentibus, partim è fluuio muros præterfluente, ac pariter foſſæ obiectus, & aquarum præbente copiam. His ita intra vrbem cõparatis, vt primùm defendi muros diligenter clauſáſque portas Maximinus audiuit, decreuit mittere legatorum ſpecie, qui illos alloquerẽtur, ac (ſi poſſent) reſerari ſibi portas perſuaderent. Habebat autem in exercitu tribunum quendam Aquileiæ ciuem, cuius nati atque vxor, præterea familia omnis in vrbe erant concluſi. Quare eum centurionéſque nonnullos quaſi oratores mittit, ſperans facilè illius autoritatem municipes ſequuturos. qui vbi muro appropinquarunt, in hanc ſententiam verba faciunt, IVBERE cõmunem imperatorem pacẽ depoſitis armis colere, ſéque amicum pro hoſte accipere, ſacriſque faciundis vacare quàm cædibus, miſerari patriam paulo pòſt (ſi obſtinati perſtiterint) ruituram: licere ipſis (ſi velint) vna opera ſibi quenque & ſaluti patriæ conſulere: quippe obliuionem veniamque omniũ quæ fecerint, optimum principem polliceri, quando nihil ipſorum, ſed omnia forent aliena culpa contracta.

A Talia quædam ſub muro legati magna voce pronuntiabant, ſic vt facilè exaudiri, ſi nō planè ab omnibus, certè ab ea multitudine poſſent quæcunq; ſupra muros turréſq; conſtiterat. Etenim taciti omnes legatorum dictis aures dediderant. Quare metuens Criſpinus ne pollicitationibus illis, quæ vulgi inconſtantia eſt, ad mutandū pace bellum, reſerandáſq; hoſti portas impellerentur, diſcurſans ipſe per muros rogare obteſtaríq. ſingulos, vti audacter manerent fortiterq; reſiſterent, neq; fidem proderent ſenatui debitam P. Q. R. néue titulum ſeruatæ ac propugnatæ Italiæ totius aſpernarentur, neu promiſſis crederent periuri fraudulentique tyranni: néue item benigna oratione ineſcati, ruerent in manifeſtam perniciem, ſed confiderent belli fortunæ, ita plerunque dubiæ atque ancipiti vt magnus interim numerus à pauciſſimis, & qui potentiores creduntur, ab iis qui imbecilliores habeantur, victi ſuperatíque ſint: néue vtiq; expaueſcerent exercitus illius magnitudinem. Nam qui pro altero dimicant, quum ſuæ victoriæ felicitatem ad alios videant migraturam, minus profectò acriter decertant: quippe qui intelligant ſe quidem in periculi participatum admitti, cæterùm extremos victoriæ fructus ad alium peruenturos. Qui autem pro patria pugnāt, præterquam quòd ſpe meliore eſſe debent (neq; enim aliena occupare, ſed tueri ſua cōtendunt) etiam animo ſunt maiore, vt quos non alienum imperium, ſed ſua quenque neceſſitas adigat, quoniam ſcilicet victoriæ fructus ipſis potiſſimùm debeantur. Talia quædā nunc ſingulis, nunc vniuerſis ingerens Criſpinus homo ſuapte natura venerabilis, ac Romana facundia pollens, præterea gratus omnibus, miti modeſtóq; imperio, perſuaſit multitudini vt in officio fidéq; permanerent, iuſsítque legatos rebus infectis ad Maximinum reuerti. Dicebatur autem Criſpinus ad bellum ſic audacter ſuſtinendum, etiam aruſpicum reſponſo, qui læta exta nuntiarent, animatus. etenim magnopere fidem huiuſcemodi ſignis habere Itali conſuerunt. Cæterùm nonnulla quoq; oracula ferebantur patrii cuiuſdam numinis, victoriam promittentia. Belem vocant indigenæ, magnáque cum re-

(Marginal letters: B beside "tæ ac propugnatæ", C beside "tant: quippe", D beside "gratus omnibus".)

ligione colunt, Apollinem interpretantes. cuius etiam A ſpeciem pro vrbe ipſa pugnantem, quidam è militibus Maximini viſam ſibi in cælo affirmabant. Quòd vtrùm ſic eſſe nonnulli putauerint, an id commentum placuerit, ad leuandam infamiam tanti exercitus, qui bello impar foret aduerſus minorem multo numerum oppidanorum, vt ſcilicet victi potius à diis quàm ab hominibus viderentur, haud ſanè ſatis exploratú habeo. Cæterùm nouitas euentus cuncta credibiliora facit. Poſtea verò quàm infecto negotio legati reuerterunt, ira & furore inſtinctus Maximinus, magis magiſque accelerabat. B Vt autem ad fluuium peruenit, qui ad lapidem duodecimum procul eſt ab vrbe, inuenit ipſum maxima alueí profunditate ac latitudine defluentem. Etenim anni tempore ſolutæ vicinorum montium niues, quas longa hyems durauerat, maximum torrentem effecerant, ſic vt nullo pacto tranſire exercitus poſſet. Nam pontem, quod opus magnum atque pulcherrimum veteres imperatores lapide quadrato conſtruxerant, pylis veluti quibuſdam paruis ſenſim creſcentibus, ruperant ac reſoluerant Aquileienſes. Ita quú neque ponte, neq; naui C giis (quippe nulla ſuppeditabant) tranſire exercitus poſſet, ſubſtitit incertus conſilii. Sed enim Germani aliquot ignari, quàm rapido abruptóque impetu Italiæ flumina deferantur, ratíque ſenſim influere campos, quéadmodum apud ipſos conſueuerunt (vnde etiam quia minimùm ſe concitant, perfacilè congelaſcunt) auſi ſéque & equos natandi peritos alueo credere, vi fluminis ablati perierút. Igitur quum biduum aut triduum in tentoriis fuiſſet Maximinus ducta circum exercitum foſſa, nequi de improuiſo in caſtra ruerent, ſtabat in ſua ripa delibe- D rabundus quonam tandem pacto fluuium pôte iungeret. Sed magna lignorum ac nauigiorú penuria, quibus inter ſe iunctis pontem fabricaretur, nuntiarút quidam è fabris, eſſe permultas in agris illis deſertis inanes cupas, forma rotunda, quibus videlicet incolæ quondá ad vinum importandum vtebantur. ea quú eſſent ad nauium ſimilitudiné concaua, deuincta mox inter ſeſe ſcapharú more, innatatura videbantur. Etenim ire peſſum

A vinculis inter ſe cõſtricta, ac viminibus deſuper iniectis, & puluere multo ſaburrata, non poterant. Quod vbi factum eſt, facilè milites in vlteriorem ripam tranſgreſſi, ſuburbanis ædificiis, quæ deſerta inuenerunt, igne correptis, vites arboréſque exciderunt, omnémque eius regionis ornatum fœdauerunt. Siquidem arborum comparibus ordinibus, ac vitibus inter ſe iunctis & in ſublime euectis, ad feſtæ celebritatis ſpeciem, quaſi coronis quibuſdam redimita omnis regio videbatur: quibus radicitus exciſis, exercitus ad ipſos vrbis muros contendebat.

B Sed omnibus defatigatis, non fuit imperatoris conſilium vrbem ipſam ſtatim inuadere: ſed extra teli iactum conſtituto milite, diuiſóque in centurias & cuneos, ac partibus muri totius vnicuique attributis, vno tantùm die ad requieſcẽdum iudulto, ſtatim deinde oppugnare vrbem aggreditur. Igitur machinamentis omnifariam admotis, quum genus oppugnationis nullũ prætermitteretur, plurima ſcilicet ac propemodũ quotidiana certamina edebantur. Etenim circundatis velut indagine quadam muris, magnáque vi atque alacritate

C pugnam capeſſente milite, reſiſtebant audacter Aquileienſes, clauſiſque templis & domibus, vniuerſi cum liberis & coniugibus vrbem deſuper è turribus ac propugnaculis defenſabant. Neque erat vlla tam inutilis ætas, quæ pugnare pro patria recuſaret. Cæterùm ſuburbana omnia, & quicquid extra vrbem ædificiorum fuerat, demolitus Maximinus, lignis materiáque omni ad machinas abutebatur, quibus muri ſaltem aliquam partem demoliretur, qua immiſſus exercitus diriperet vrbem ac dirueret, totámque eam vaſtam mox deſertámque relin

D queret. Neque enim decorum ſibi aut honorificum fore iter Romam arbitrabatur, niſi vrbem deleuiſſet, quæ prima in Italia obſtitiſſet. Quocirca multa pollicentes atque oſtentãtes, ipſe cum filio quem cæſarem fecerat, obequitabant militibus, eóſque ad pugnandum acriter adhortabantur. Enimuero Aquileienſes ſaxa deſuper iaciebant, ſulphúrque bitumine ac pice mixtum doliis, quorum manubria longiora immittebant, atque vt primũ exercitus muris ſucceſſerat, ignibus iniectis diſper-

gebant vnanimiter imbrium ritu. Quamobrem pix illa A cum cæteris quæ ſuprà diximus, partes nudas corporis ſubiens, vndique diffundebatur: ſic vt miles loricas armáque cætera ferro excandeſcente, coriiſque ac lignis ardentibus, contrahentibúſque ſe, raptim abiiceret. Itaque cernere erat milites arma ſibi ipſos detrahẽtes, quæ ſpoliorum ſpeciem abiecta humi, commento magis artis quàm vi pugnantium præferebant. Ex quo factum eſt vt pleriſq; militibus, aut oculi extinguerentur, aut ſummæ oris partes, manúſque item, & ſiqua prætcrea nuda in corpore patebant, ignibus labefactarentur. Sed B & machinis quæ muro admouebantur, deſuper tædas iniiciebant pice ac reſina oblitas, quarum extremitas mucronem velut ſagittæ haberet, quæ quum accenſæ deferebantur, infixæ inhærentéſque machinis, facilè ſcilicet illas concremabant. Sed primis ſanè diebus par vtrinque librata fuit pugnæ fortuna. dein mora iniecta, minus minúſq; iam alacer Maximini erat exercitus, ſed quia ſpe falſus, triſtiórque indies. Nam quos ne vnum quidem diem ſperauerant ſuum laturos impetum, eos non modò non cedentes, ſed reſiſtentes etiam audaciſ- C ſimè animaduertebant. Contrà Aquileienſes magis magíſque indies virium atque animorum implebantur: & aſſiduitate pugnandi peritiam pariter audaciámque conſequuti, ſic deſpiciebant milites vt etiam iocarentur in eos & cauillarentur, nihilque non contumeliæ obeunti muros Maximino exprobrarent, tum in ipſum iuxta filiúmque nulla non iacerent probra. Quibus irritatus ac furens, quum effundere in hoſtes iram non liceret, plurimos è ſuis ducibus, quaſi parum ſtrenuè atque acriter vrbem oppugnarent, extremo ſupplicio affecit. D Quo factum vt infeſtiorem ſibi atque iratiorem militem reddiderit & contemptibilior fieret aduerſariis. Euenit præterea vt Aquileienſes commeatu rebúſque cæteris abundarent, quoniam magna diligentia quæcunque ad homines aut equos ſuſtentandos deſiderantur, in vrbem fuerant comportata. Contrà exercitus omnium rerũ egenus, exciſis feracibus arboribus, agróque omni peruaſtato, partim ſub tumultuariis tentoriis

A agitabant, partim ſub aperto cælo tolerabant ſolem, atque imbres. ſiquidem nihil alimenti, vel ipſis vel iumentis importabatur, obſeſſis omnibus Italiæ itineribus Romanorum diligentia, muríſque & portis excitatis. Etenim viros conſulares cum lectiſſimis ac ſpectatiſſimis hominibus ex Italia tota miſerat ſenatus, qui littora portúſque tutarentur, neque cuiquam poteſtatem facerent nauigandi, ſic vt inaudita incognitáque forent Maximino quæcunque Romæ agitabantur. Quin viæ quoque omnes & calles, nequis tranſiret, diligétiſſimè ſeruabantur. B Ita eueniebat vt exercitus qui vrbem obſidebat, ipſe inuicem obſideretur. Nam neque Aquileiam capere, neq; Romam proficiſci poterat, nauigiorum ac vehiculorũ penuria, quæ omnia prius occupata & concluſa fuerant. Rumores quoque ſuſpicionibus in maius augebantur, eſſe vniuerſum in armis Romanum populum, conſenſiſſe Italiam gentéſq; omnes Illyricas, barbaráſq; quaſcunque aut oriẽs aut meridies videt, ad exercitũ contrahendum, coniuratus in Maximini odium. Quare deſperantes milites, omniũ rerum penuria laborabant, C vixq; aquæ ſatis habebant, quam etiam pollutã ſanguine & cædibus de flumine hauriebant. Nam & Aquileienſes cadauera ſuorum, quæ humari non poterant, in flumina præcipitabant: & qui ferro morbóq; in exercitu perierant, itidem alueo demergebantur: inter quos etiam qui inopia ciborum cõfecti, vix adhuc ſpiritum retẽtabant. Quum igitur ad hunc modum mœſtus atq; inops exercitus eſſet, repentè dũ ſub tentorio quieſcit Maximinus vacuo die à pugna, quũ plerique aut in tabernacula, aut in ſuas quiſque ſtationes conceſſiſſent, D viſum eſt militibus iis quorum ad vrbem Romam ſub monte Albano caſtra erant, atq; in his liberi eorũ coniugéſq; relictæ, neci dedere Maximinum, vt aliquando à diuturna & inexplicabili obſidione requieſcerent, neq; Italiæ bellum inferrent in tyranni gratiam, damnati omnibus & inuiſi. Quocirca occupata audacia, ſub medium fermè diem ad illius tentorium contenderunt, cõſpirantibus vnà corporis cuſtodibus. Ibique poſtquã de ſignis militaribus illius imagines detraxerũt, prodeuntẽ

mox tentorio cum filio, vt ad eos loquerentur, cõtinuò obtruncant, vnáque præfectum prætorio, & quoſcunq; chariſſimos ille habuerat. Proiectáque ad ludibrium cadauera, canibus dein volucribúſque lanianda reliquerunt, miſſis tantùm Romam imperatorum capitibus. Hunc habuit finem Maximinus cum filio. Ita malè geſti imperii dedere ambo ſupplicium. Cæterùm exercitus hærebat nece audita principum. Neque enim perinde omnibus grata, præſertímque Pannoniis Thracibúſq; barbaris, qui ſcilicet imperium tradiderant. Sed quando infectum fieri iam nequibat, ferebant, quanquam inuiti, & ſe gaudere cum cæteris ſimulabant. Quare depoſitis armis, pacatorum habitu, ad Aquileiæ muros acceſſerunt: nuntiatáque cæde Maximini, petebant vti ſibi portæ aperirentur amicis iam, qui pridie hoſtes fuiſſent. Enimuero Aquileienſium duces haud paſſi, proponunt Maximi & Balbini, ac Gordiani cæſaris imagines, coronis & lauro redimitas. Quibus ipſi acclamantes, etiam hortabãtur exercitum vt agnoſcerent ſalutaréntque, & lætis exciperent vocibus, quos ſenatus populúſq; Romanus imperatores elegiſſet. nam Gordianos illos ſuperiores, cum dis agere æuum. Sed & forum rerum venalium ſupra muros expoſuerunt, magna ciborum vinique copia, prætereáque veſtium & calceorum, rerúmque adeo omnium quas præbere hominibus poſſet ciuitas beata & florens. Igitur magis magiſque ea res exercitum obſtupefecit, cogitantem fuiſſe illis abundè omnia, etiam ad longiorem obſidionem ſuffectura: contráque ſe magna egeſtate omnium, prius aliquanto perituros quàm vrbe omnibus circunfluente copiis potirentur. Ita manente ſub muris exercitu, & quæ cuique vſui forent, inde ſumentibus, colloquentibúſq; inter ſe, pacis erat amicitiæque velut habitus, manẽte adhuc obſidionis ſpecie, quũ ſcilicet clauſa mœnia Romanus circunſideret exercitus. Dum hæc ad Aquileiam geruntur, interea equites qui Maximini caput Romam ferebant, magno ſtudio accelerantes, patentibus vbiq; portis, ac laureata popularium frequentia excepti, ſtagnis paludibúſque inter Altinum ac Rauennam enauigatis,

A Maximum in vrbe Rauenna inuenerunt, delectos ex vrbe & Italia contrahentem milites, ac Germanorum auxiliares qui beneuolentiæ nomine publicè à popularibus miſſi fuerant, quibus olim Maximus cum imperio diligentiſſimè præfuerat. Ergo paranti copias aduerſus Maximinum repentè occurrunt equites, capita ferentes principum victoriámque nuntiantes, & rerum proſperos ſucceſſus, conſenſúmque exercitus & populi ad eoſdem colēdos principes quos ſenatus elegiſſet. His igitur præter ſpem nūtiatis, ſtatim ad aras ſacrificatum diſcur-
B ritur, victoriam canentibus vniuerſis, quam citra pulueris iactum ſibi pepererant. Enimuero Maximus peracto ſacrificio, Romam dimittit equites vt rem geſtam populo narrent, & capita illa perferant. Qui poſtquā peruenere in vrbem, atque infixa contis hoſtilia capita omnibus conſpicienda prætulerunt, nemo vtique verbis vllis conſequi poſſet feſtum lætitiámque eius diei. Nulla quippe fuit ætas quæ non ad aras & templa feſtinaret, nemo qui domi ſe continuerit: ſed ibant ceu lymphati gratantes inuicem, atque in circum veluti futura cōcio-
C ne frequentes concurrebant. Ipſéque Balbinus hecatōbas immolabat, nulliique non magiſtratus, nulli non è ſenatorio ordine lætabundi ſuprà quàm dici poſſet agitabant, quaſi ſecurim ceruicibus imminentem excuſſiſſent. Igitur nuntii legatíque per omnes prouincias laureati dimittebantur. Quúmque ad hunc modum tanta Romanū pop. lætitia tenebat, interea Maximus Rauenna profectus, Aquileiam peruenit tranſmiſſis paludibus, in quas fluuius Eridanus ac vicina exundant ſtagna, ſic vt per ora ſeptem in mare præcipitētur. Itaq; indigenæ
D patria lingua paludem illam, ſeptem maria appellāt. Statim igitur Aquileienſes Maximum reſeratis portis excepere, nullæque non Italiæ ciuitates legatos mittebant, principes viros candidatos ac laureatos: & deorum patriorum ſimulacra aureáſq; coronas, ſiquæ in donariis fuerant, comportantes, qui fauſta omnia Maximo acclamarent, & frondibus eum conſpergerent. Quin exercitus etiam qui Aquileiam circunſederat, pacato habitu prodibat laureatus, non tam vero concordíque affectu

vniuerſorum, quàm ficta beneuolentia & honore temporario ad præſentem fortunam principis accõmodato: A pleriſque tamen indignantibus ac dolentibus clanculum, quem ipſi elegerant, cecidiſſe, rerum potiri quẽ ſenatus creauerat. Enimuero Maximus vno alteróque die ſacrificiis abſumpto, tertio dein, exercitum omnẽ in planitiem conuocauit, atque ex tribunali ad hunc modum verba fecit, QVAM fuerit ex vſu vobis pœnitentia & recóciliata cum Romanis gratia, re ipſa didiciſtis, pacem videlicet pro bello agitantes, ſeruato etiam militari iureiurando, quod eſt vnum Romani principatus myſterium ſanctiſſimum. B Quare debetis etiam deinceps huiuſcemodi commodis frui, fidem populo ſeruantes ſenatuíq; Rom. & nobis imperatoribus, quos à nobilitate & rebus geſtis, longáque ſerie generis, quaſi per gradus quoſdã prouectos, pari iudicio S.P.Q.R. elegerunt. Neque enim vnius tantùm hominis peculiaris poſſeſſio principatus eſt, ſed communis antiquitus totius Romani pop. Siquidem in illa vrbe ſita eſt imperii fortuna, nobis autem diſpenſatio tantùm atque adminiſtratio principatus vnà vobiſcum demandata eſt. Qui ſi ordinem, C quem decet, ac modeſtiam retinebitis, ſi debitum principibus honorem ac reuerentiam exhibebitis, cum ipſi beatam vitam boníſque omnibus affluentem adipiſcemini, tum nationes ac ciuitates vniuerſæ pacem colẽtes in officio permanebunt. Viuetis autem cuncti ex animi veſtri ſententia domi ſuæ quiſque, neque in externis regionibus conflictabimini. Vt autem barbaræ gentes pacem quietémque tueantur, nobiſcum erit hic labor. Nã quum duo ſint imperatores, facilius vrbanæ res adminiſtrabuntur atque externæ, præſto ſcilicet futuro alterutro, quocunque vſus vocauerit. D Neque verò ſuſpicemini rerum ſuperiorum memoriam vllam ſuperfore, aut in nobis (quippe nihil non iuſſi feciſtis) aut in Rom. po. nationibúſq; aliis quæcũque ob acceptas iniurias deſciuerunt. Sit omniũ obliuio, ſit fœdus cõſtantis amicitiæ, fidéſque beneuolẽtiæ ac moderationis ſempiterna. Hæc loquutus Maximus, ac pecunias magna copia pollicitus, paucos Aquileiæ commoratus dies, Romam reuerti

A conſtituit. Igitur dimiſſo exercitu reliquo in prouincias caſtráque propria, Romam reuertitur ipſe cum ſtipatoribus iis quibus imperatorum cuſtodia incumbebat, quique delecti à Balbino fuerant, neque non auxiliaribus Germanis, quorum potiſſimùm fidei confidebat, vtpote quibus olim nōdum adepto imperio cum poteſtate præfuerat. Ingredięti vrbem etiā Balbinus occurrit, Gordianum cæſarem ſecum adducens. Senatus autem populúſque vniuerſus, lætis acclamationibus veluti triumphantes exceperūt. Poſt id autem, quum publicè B priuatímque magna modeſtia & grauitate imperiū gubernaretur, omnéſque omnia bona dicerent, lætaretúrque populus & gloriaretur patritiis imperióque dignis principibus, militum tamen vlcerosi animi populares illas acclamationes haud æquis auribus accipiebant, ipſámque illam nouitatem grauabantur, indignè ferētes datos ſibi à ſenatu principes. Angebant præterea eos Germani quos in vrbe ſecum Maximus retinuerat. Nā futuros vindices ſperabant, ſiquid ipſi maius auſi forent: etiámque inſidias ſuſpectabant, ne fortè ab illis per frau- C dem exarmarentur, memores Seueri principis, qui etiā Pertinacis interfectores exautorauerat. Quum itaq; ludi Capitolini celebrarentur, deditis feſto ac ſpectaculis omnium mentibus, repentè diſſimulatum diu ſenſum milites indicarunt. Nanque ira inſtincti, ac veſano quodam motu vnanimiter ad regiam concurrentes, ſenes principes ad necem depoſcebāt. Fortè accidit vt ne ipſi quidem inter ſe ſatis congruerent: ſed (vt eſt regnandi inexhauſta auiditas atque incommunicabilis natura poteſtatis) vterq; ad ſe ſummam imperii trahebat. Etenim D Balbino claritudo nataliū, atque iterum geſtus cōſulatus, Maximo autem præfectura vrbis, & quòd rerum peritus habebatur, animos faciebant: vtrunque tamen patritia nobilitas, & quantum ſatis eſſet, illuſtre genus, ad ſummum imperium ſtimulabāt. Quæ res imprimis ambos perdidit. Nam audito Maximus veniſſe ad ſe occidendum milites qui prætoriani appellantur, arceſſere ſtatim Germanos auxiliares ſtatuerat, qui ſcilicet in vrbe ipſa erant, ac poſſe reſiſtere prætorianis videbantur.

At Balbinus dolum contra ſe compoſitámque aliquam ſuſpectans fraudem, quòd ſtudere Maximo Germanos cognouerat, prohibuit acciri illos, negans ad prohibendos repellendóſque prætorianos conuocari, ſed id agi vt ſumma rerum ſolus Maximus potiatur. Ac dum inter ſe ad hunc modum diſceptant, ecce tibi vnanimiter milites impetu in aulam facto, turbatis ianuarum cuſtodibus, ſenem corripiunt vtrunque, laceratiſque veſtibus quas gerebant, vilioribus ſanè, vtpote domi ſe cõtinentium, nudos ipſos ex aula abſtrahunt, ac per omnẽ ignominiam contumeliámque cædentes irridentéſque ſenatorios imperatores, barbámque & ſupercilia vellentes, neque vlli parcentes corporis totius ludibrio, per mediam vrbem ad caſtra deducebant, ne occidere quidem illos in regia decreti, ſed lento mortis genere prius excarnificare, quo dolorem diutius perpeterentur Sed vbi Germanos re deinde cognita, raptis armis in auxilium concurrere nuntiatum prætorianis eſt, ſtatim illos nullo non ludibrio prius affectos contrucidant. Relictiſque in ipſa via cadaueribus, tollentes in altum manibus Gordianum cæſarem, quando aliud nihil occurrit, imperatorem conſalutabant: identidem ad populum vociferantes, iacere ipſorum manu, quos populus ab initio recuſauerat, electúmque Gordianum Gordiani nepotem, quem ipſe Rom. pop. ad imperium compuliſſet. Húc igitur ſecum deducentes, coiere in caſtra, clauſiſque portis quieti agitabant. At Germani vbi occiſos proiectóſque audierunt quorum cauſa properauerant, quum nollent irritum bellum pro viris vita defunctis ſuſcipere, in ſua diuerſoria reuertũtur. Hunc finem vitæ habuerunt, indignum videlicet ac nefarium, ſancti & venerabiles ſenes, claritudine generis atque egregiis meritis ad imperii faſtigium prouecti. Cæterùm Gordianus quũ annorum eſſet fermè tredecim, princeps ab vniuerſis declaratus, Romanum ſuſcepit imperium.

FINIS.

Aol 147 21 83

Digitized by Google